R. 3473

TERTIVS TOMVS SVMME SANCTI ANTONINI ARCHIEPI SCO[illegible] LORENTI N[illegible] RDINIS P[illegible] AEDICA TORVM.

De artibus actuosis studio humano repertis.
De statibus ecclesiæ militantis pluriformibus.
De officiis multifariæ functionis.
De sacramentis ecclesiæ sacrosanctis.
De censura quadruplici. Excommunicatione.
Suspensione. Interdicto. Irregularitate.
De actibus & decretis consiliaribus
Hæc per riuos varios diducta, pleni
voluminis alueum implent.

Por compon de los S.res Inquisidores corregiste libro conforme al nuebo expurg.o del año de 1632

Di.o de el Marino

del Coll.º de la comp.ª de Jhs de g.ª
R. 3473

TERTIVS TOMVS SVMME SANCTI ANTONINI ARCHIEPI SCO[illegible] FLORENTI N[illegible]RDINIS P[illegible]AEDICA TORVM.

De artibus actuosis studio humano repertis.
De statibus ecclesiæ militantis pluriformibus.
De officiis multifariæ functionis.
De sacramentis ecclesiæ sacrosanctis.
De censura quadruplici. Excommunicatione.
Suspensione. Interdicto. Irregularitate.
De actibus & decretis consiliaribus
Hæc per riuos varios diducta, pleni
voluminis alueum implent.

Vº de escritura

Por compon de los S.res Inquisidores corregiste libro conforme al nuebo expurg. del año de 1632

Dº de A. Marmo

1.a 6-2.

PROLOGVS IN NOMINE SANCTEAC INDIuiduæ trinitatis. Incipit prologus tertiæ partis Summæ beati Antonini archiepiscopi Florentini ordinis Prædicatorum: ac sacræ scripturæ expositoris diligentissimi.

Beata ẏgo dī regina.

STITIT REGINA A dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate. Pſ.xliiij. Verba ista prophetæ loquentis ad dominum deum exponi possunt de virgine gloriosa aduocata ecclesiæ: q̄ regina est regali ex progenie exorta; mater regis angelorum se recte regēs: & interiores & exteriores sensus dirigens. Astans id est stans nunc̄ cadens in aliquod peccatum; nec veniale: sed semper recta stans ante deum aduocando pro nobis. Stat enim mater ante filium Cait Bern̄.)a dextris gloriæ: ostendens pectus & vbera. cum etiam era[illegible] mundo per contemplationem. In vestitu deaurato s[illegible] mortalitatis præcio siori omni præmio beatorum[illegible] rū excelli t omnia metalla. Stola duplicis gloriæ scilio[illegible]ni mæ & corporis glorificati. secundum Aug. & Bern̄. in ser monibus suis. Circundata varietate priuilegiorum secundum illud Apoc.xij. Mulier amicta sole: scilicet virtutum: quod pertinet ad eius in presenti rectam conuersationem. Quę regina astans est a dextris dei: & luna sub pedibus eius id est omnis defectus sub ea. Luna enim defectum patitur p sui mutationem & omnes sancti patiuntur nunc defectum gloriæ corporum suorum: sed hic defectus sub virgine est: quia in vestitu deaurato id est gloria refulgēti etiam corporis ad eius completam beatificationem. Et in capite eius corona stellarum. xij. id est excellentia. xij. priuilegiorum quorum varietate est circundata ad eius exaltationem. Possunt etiam dicta verba verificari de qualiber fideli anima: quæ membrum ecclesiæ vt regina astat a dextris dei ratione: non passione se regens ad bona gloriæ in agendis. In vestitu deaurato: induta scilicet dilectionis: circundata varietate: scilicet actuum virtutum quib⁹ se exercet & alios fideles quorū conuersatione circundatur: videt se exercere aliquos in actu humilitatis: aliquos in actu misericordiæ & liberalitatis: aliquos in iustitia: aliquos in abstinentia: & sic de alijs: & eos vel imitatur vel admiratur vel in se humiliatur. Sed communius dicta verba & magis proprie intelliguntur dicta de ecclesia catholica in generali. Ideo autem ī singulari dicitur regia: quia vna est sacrosancta mater ecclesia. Vnde Cyprianus. Vnam esse ecclesiam in Cantico canticorum spiritussanctus ex persona Christi domini designat & dicit. Vna est columba mea; perfecta mea. Hanc ecclesiæ vnitatem & beatus Paulus apostolus docet: & sacramentum vnitatis ostendit dicens. Vnum corpus & vnus spirit⁹ & vna spes vocationis nostræ: vnus dominus: vna fides: vnū baptisma: vnus deus. Quam vnitatem tenere firmiter & vendicare debemus maxime nos episcopi qui in ecclesia dei præsidemus: vt episcopatum quoq; ipsum vnum atq; indiuisum probemus. Nemo fraternitatem fallat: nemo fidei veritatem perfida preuaricatione corrumpat. Episcopatus vnus est cuius singularis in solidum pars tenetur: & ecclesia vna est: quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur: quomodo radij multi sunt: sed vnū lumen: & rami arboris multi sunt: sed robur vnum tenaci radice fundatū. Et quomodo de fonte vno riui plurimi defluunt & numerositas licet diffusa videatur exundantis copiæ largitate: vnitas tamen seruatur in regra in origine: Auelle radium solis a corpore: diuisionem vnitas non capit. Ab arbore frange ramum: fructus germinare non poterit. A fonte præscinde riuum: prescissus arescit. Sic & ecclesia domini luce perfusa: per totum orbem radios suos porrigit: vnum tamen est quod vbiq; diffunditur: nec vnitas corporis separatur: ramos suos per vniuersum orbem copia vbertatis extendit: profluentes largitur riuos: ramos latius expandit: vnum tamen caput est & vna origo & vna mater ecclesia fœcunditate copiosa. Adulterari non potest sponsa christi: incorrupta est & pudica: vnam domū nouit: & vnius cubiculi sanctitatem in casto pudore custodit. Hæc Cyprianus. xxiiij. q.j. loquitur. Et in dictis verbis

Ecclesia dī regia

Cāt. vj.

Eph.iiij

aīa dicitur regina.

Pſal. tria notantur de ecclesia: scilicet
¶ Morum sanctitas: ibi. Astitit regina a dextris tuis.
¶ Cognitionum claritas: ibi. In vestitu deaurato.
¶ Statuum multiplicitas: ibi. Circundata varietate.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM

Ecclesia sancta regina dici potest ratione desponsationis quia Christo desponsata est qui vt habetur Apocalip.xix. est rex regum & dominus dominantium. Et.ij. Corin.xj. inquit apostolus. Despondi vos scilicet fideles omnes q̄ sunt ipsa ecclesia: virginem castam exhibere Christo. Hæc deus promiserat per Osee prophetam. ij. capitulo dicens. Desponsabo te mihi in fide. Regina etiam dicitur ecclesia ratione promissionis: quia sibi promittitur regnum cœlorum scilicet cunctis vere fidelibus. Hieronymus ad Rusticum. Nihil fœlicius christiano cui promittitur regnum cœlorum. Vnde ipse rex dominus noster Iesus Christus dicturus est fidelibus suis. Venite benedicti patris mei percipite regnum vobis paratum. Mat.xxv. Dicitur etiam ecclesia regina ratione rectæ suæ gubernationis: quia bene se regit in suis actionibus: secundum rationem agens: non passionibus superatur. Nam vt dicit Nico. papa. Rex dici non potest qui nullo salubri regimine corporis appetitus refrænat: sed lubrica enerationem magis illicitis eius motibus cedit. ij. q.j. scelus. etiā si talis haberet regiam dignitatem temporalem. Sed econtrario vt dicit Beda. Pauper in occulto regnat habendo deū scilicet per gratiam. Vnde & clerici qui sunt principales in ecclesia portant tonsuram in modum coronæ tamq̄ reges spirituales: quia se & alios virtutibus regere debent & bonis exemplis: vt dicit Hiero. xij. q.j. duo sunt. Quidam etiam sapiens ait. Si animo id est ratione te rexeris: rex eris. Si corpore: seruus. Ecce principium sanctitatis morum viuere & agere secundum rationem. Hæc autem regina ecclesia astat: id est stat ante deum ad ei obsequendum. Stat ergo recta: nō cadit in aliquod criminale. Et si in venialia labatur quæ potius sunt impulsus & cespitationes ad cadendum q̄ casus: secundum illud Pſal. Impulsus scilicet a diabolo & euersus sum scilicet a sensualitate quasi propinquus ad casum per complacentiam eius vt caderem scilicet in mortale & dominus suscepit me: scilicet retinēs ne caderem. Namvt ait apostolus. Dominus elegit sibi sponsam ecclesiam non habentem maculam mortalis peccati: nec rugam erroris: Vnde dicit Hieronymus. Qui est aliqua sorde peccati pollutus: scilicet mortalis: de ecclesia dici non potest: nec Christo subiectus. De pœ. distinc. ecclesia. Quamuis ergo aliqui boni de ecclesia cadant: semper tamen ecclesia stat recta in bonis qui permanent in gratia: & hi dicuntur ecclesia numero & merito. Vnde Eccls.j. Generatio præterit: eorum scilicet qui recedunt ab ecclesia peccando: generatio aduenit: eorum scilicet qui ad fidem vel pœnitentiam reuertuntur & isti de nouo veniunt ad ecclesiam. terra autem id est ecclesia in æternum stat scilicet recta & firma. Stat aucem ecclesia ante deum semper in mente eum habens ac si videat presentem. secundum illud Pſ.xv. Prouidebam dominum in conspectu meo semper. Vnde & Hierony. Omnia quæ faciunt sancti in conspectu dei faciunt: siue manducent: siue bibant: siue aliud faciant. Etiam si isti malum aliquando faciunt: malum coram deo & in conspectu eius faciunt: sicut ille qui dixit: scilicet Dauid Pſ.l. Malum coram te feci: quia scilicet continuo pœnitentid est q̄citissime dicunt peccaui. Peccatores autem fugiunt a facie dei cum pecant: quia nesciunt ad pœnitentiam reuerti: sicut legitur De Cain. de pœni. distin. i. & venit. Astat regina ecclesia coram deo prōpta ad obediendum mandatis eius & honorandum eum & aduocandum pro filijs suis orādo: cuius petitiones semper sunt deo gratæ & acceptæ: q̄uis ministri eius aliquando sint prauí. Hæc est regina Hester. Hest. viij. cap. quæ ornata & decora valde astitit ante Asuerum sponsum suum: quæ q̄uis ex magnitudine potentiæ suæ exterrita fuerit: tamen ex dulcedine locutionis eius consolata: fiducia resumpta perijt & obtinuit liberationem generis sui. Sic & ecclesia stat orando ante Christum mundi monarcham: sed attenta magnitudine sua & rectitudine quasi defecit timens & tremens ob reuerentiam: sed cum fiducia petens liberationem populi sui: id est electorum de manibus diaboli & interitu mortis æternæ obtinet. Astat

Ecclesia dī regia triplici ratione

Secūda.

Eph.v.

Secūdo

Tertio.

autem a dextris non a sinistris vt synogoga quæ ad temporalia respiciebat signata p sinistram. Sed ecclesia in spiritualibus præcipue se exercet: quę signantur per dexteram. Et in agendis non habet intentionem ad mundum: sed ad supernam gloriam: quæ signatur per dexteram. secundum illud Matt. xxv. Statuet oues a dextris: adimplens illud apostoli.

§.Co.x. Omnia quæcumq; facitis in verbo vel opere: omnia in gloriam dei facite. A dextris astat: superna contemplans. Et ex magnitudine præmiorum & spe eorum laborare & opera bona continuare non cessans: quæ dextera dicuntur. secundum illud Mat. vj. Nesciat sinistra tua quid faciat dextera id est in bonis operibus se non immiscat sinistra intentio. Et sic patet sanctitas morum in illis tribus verbis: regina per regimen virtutum: astitit per vitationem vitiorum: a dextris per affectum supernorum.

§. II. SECVNDO OSTENDITVR

cognitionum claritas: cum dicit vestitam esse reginam ista

Sapiẽ- veste deaurata id est habitu sapientiæ. Significat enim au-
gia aurũ rum secundum Grego. sapientiam propter fulgorem suæ claritatis. Sicut enim aurum est preciosius cunctis metallis & clarius: ita & sapientia preciosior est cunctis opibus: & omnia quæ desiderantur huic non valent comparari. Habet autem claritatem sapientia in se. Clara est enim sapientia: & quæ nunq; marcescit. vt dicitur Sap. vj. In intellectu dat claritatem notitiæ in se & alijs. Sap. viij. dicitur. Præclaritas in communicatione sermonum illius: scilicet sapientiæ. In conspectu hominum dat claritatem famæ. Sap. viij. capitulo. Habebo propter hanc claritatem ad turbas & honorem apud senores. Et demum perducit ad dei clarum aspectum. Sap. vj. Concupiscentia sapientiæ deducit ad regnum perpetuum. Hæc autem sapientia (quæ est vestitus deauratus ecclesiæ) est notitia diuinorum & agendorum cũ gustu eorum: quæ vtiq; non est sine gratia & dei dilectione. Vnde dicitur Sap. vij. q; sapientia in animas sanctas se transfert: & amicos dei constituit. Et de hac loquitur ibi sapiens in pluribus capitu. Apparet autem sapientia mirabilis ecclesiæ in multis: præcipue in tribus scilicet

¶ In eius documentis.
¶ De eius sacramentis.
¶ Ex eius tormentis.

Eccle- Documenta eius principalia sunt lex vetus & noua sane
siæ do- intellecta: cum alijs libris sacræ paginæ: quæ sunt verba a di-
cumẽta uina sapientia reuelata. Deutero. iiij. Hæc est vera sapientia & intellectus coram populis: vt audientes vniuersi dicant. En populus sapiens & intelligens: gens magna quæ habet deos appropinquantes sibi scilicet docendo eum. Tanta est sapientia scripturæ sacræ: tanta profunditas eius vt nullus valeat plene intelligere. Tot innumerabiles libri æditi sunt ad eius expositionem: & quotidie noui sensus reperiuntur. Doctores habuit ecclesia plurimos in omni tempore sapientissimos in omni scientia etiam mundi: quorũ sapientiæ non potuerunt resistere hæretici Iudæi vel Pagani cum omnibus suis philosophijs vel eloquentijs & argumentis. Sed sicut in figura virga Moysi versa in serpentem deuorauit virgas Magorum versas in serpentes. Exo. vij. ita doctrina seu sapientia Christi quæ recta est vt virga: deuorauit. i. confudit & destruxit sapientiam quæ recta videbatur imperitis argutam & astutam philosophorum & mundanorum. secundum illud Psalmi. Omnis sapientia eorum deuorata est. Et hoc est quod promisit Christus sapientia patris discipulis suis. Ego dabo vobis os & sapientiam cui nõ poterunt resistere omnes aduersarij vestri. Luc. xxj. Nulla lex est alicuius nationis: nulla doctrina cuiuscumq; sectæ: quæ ita sit secundum philosophiam moralem: quæ ita sapienter viuat vt lex christianorum: propter quod maximi philosophi de omni natione ad ecclesiam conuersi confugerunt re-

Emĩnẽ- lictis erroribus. Vnde in figura dicitur. j. Machabæo. vj. ca-
tia euan pitulo. Resulsit sol in clypeos aureos: & fortitudo gentium
gelij. dissipata est: quia cum lumen fidei resulsit in sapientia doctorum qui prius erant Gentiles: fortitudo rationum Gentilium annullata est. Secundo apparet sapientia maxima ecclesiæ in sacramentis suis. Nihil enim sit circa sacramenta veteris & noui testamenti vbi non assignetur ratio magnæ sapientiæ: & similiter in omnibus cærimonijs & cultu christianæ religionis. Quare enim sint septem & non plura sacramenta: & quare in talibus materijs magis q; in alijs quã efficaciam habeant & vnde: quid significent respectu præteritorum: præsentium vel futurorum: omnia sunt plena sapientia. In cuius figuram dicitur q; nil erat in templo quod auro non regeretur. Sic in templo ecclesiæ nil est in quo non reluceat aurum sapientiæ diuinæ. Vnde & regina Saba sa- iij. Reg.
piens multum: cum veniens Hierosolymam vidisset domũ vj. ca.
Salomonis & ordinem domus & cibos mensæ & ordinem ministrantium: mirabiliter commendauit sapientiam eius stupefacta. Nec de aliquo interrogauit ad quod ei non satisfaceret. iij. Regum. x. Sic gentilitas in suis sapientibus philosophis audiens famam sapientiæ Christi cum accessit ad eum per fidem & vidit ordinem domus id est ecclesiæ & ministrorum distinctiones: & sacramentorum refectiones vt cibos admirata est sapientiã eius dicens. Maior est sapientia tua q; rumor quem audiui in terra mea: & non poteram cre- iij. Re. x.
dere narrantibus &c. Tertio apparet ex laboribus & tormẽ- per
tis per quos per patientiam dinoscitur sapientia viri ait sapiens. Sa- Prouer. prio
pientia ꝯ conturbabitur quicquid aduersi acciderit ei. Quis xij. c. no
non timeat posset labores & dolores cruciatus durissimos numerare
& diutinos quos perpessa est ecclesia pro conservatione veritatis doctrinæ suæ. Et vnde martyres tanta tolerauerunt: nisi ex clara & certa notitia quam habebant diuinorum & supernorum promissorum. Tamq; aurum in fornace probauit electos dominus. dicitur Sap. iij. Quia sicut aurum per hoc q; in igne diu moratur non consumitur: sed perficitur & lucidius redditur: ita fideles in fornace tribulationis non defecerũt in sapientia: sed magis claruerunt crescentes in dei cognitione: & alios traxerũt ad dei notitiam. Et sic patet vestitus deauratus sapientiæ ecclesiæ.

§. III. TERTIO VARIETAS STA

tuum notatur cum additur. circundata varietate scilicet status officiorum & gratiarum vt enim ait apostolus. i. Corin. xij. Diuisiones gratiarum sunt videlicet in ecclesia. idem autem spiritus ea conferens. Et diuisiones administrationum sunt: idem autem dominus. Et diuisiones operationum sunt: idem vero deus qui operatur omnia in omnibus prout vult. Gratia quidem gratum faciens in omnibus fidelibus qui sunt in ecclesia merito est. Sed gratiæ gratis datæ: vt prophetia: operatio miraculorum & huiusmodi: in ecclesia quidem sunt: sed non omnes eas habent immo pauci: & vnus vnam: alius alteram. Administrationes etiam officia Ecclesia
& status fidelium sunt varij. Notandum etiam q; ecclesia catholi
nomen est græcum: & latine dicitur conuocatio secundum ca dicit
Isid'. in libro. Etym. quia scilicet omnes ad se vocat. Et dicitur catholica quod interpretatur vniuersalis. Vniuersale autem dicitur quod multa diuersa & varia compræhendit in vnum: sicut omnia animalia quæ sunt quasi innumera & varia compræhenduntur & conueniunt in vno genere animalitatis. Sic ecclesia. ita est circundata varitate locorum: temporum: statuum: seu conditionum hominum q; vnitatem seruat fidei & dilectionis vnius: vnum verum deum colens: & ad ipsum vt ad vltimum finem tendens. Varietas ergo ecclesiæ in locis ostenditur: quia non solum in vno loco: sed vbiq; terrarum diffusa est per vniuersum orbem: vt sicut sponsus eius est dominus vniuersorum. secundum illud Iob. Opus manuum eius sunt vniuersi. sicut ait Psalmi. Conuertentur ad dominum vniuersi fines terræ scilicet ad fidem ecclesiæ: & adorabunt eum vniuersæ familiæ gentium. Hinc & Hieron'y. ad Euandrum. Nec altera Romanæ vrbis ecclesia: altera totius orbis æstimanda est: & Galliæ & Britanniæ. Nam & Affrica & Persis & Oriens & India & omnes Barbaræ nationes vnum christum adorant vnam regulam obseruant veritatis. distinct. xciij. legimus. Attenditur secundo ilta varietas respectu temporum. Per varia enim tempora: per varias ætates quasi per septem dies magnæ hebdomadæ totius temporis in præsenti militat vita vt primus dies sit ætas ab Adam vsq; ad Noe. secundus a Noe vsq; ad Abraam. tertius ab Abraam vsq; ad Dauid. quartus a Dauid vsq; ad transmigrationem Babylonis. quintus a transmigratione vsq; ad christum. sextus a christo vsq; Ad antichristum septimus ab Antichristo vsq; ad finem mundi. Hæc ecclesia per vineam designata in parabola

bola a christo dicta Matt. xx. Ab Abel iusto vsq; ad vltimũ electum qui nasciturus est in fine mundi: quos sanctos protulit tot quasi palmites misit inquit Greg. in Homil. Dicitur ecclesia potius inchoasse in Abel q; in Adam: quia Adã
Sap. x. & si primo innocens & plenus gratia fuerit: & post lapsum de pecto pœnituerit. vt dicitur in libro Sapientiæ. & Augu. de pce. di. j. sicut primi. tamen quia per inobedientiam eius infectũ fuit totum genus humanum originali peccato: ideo non videtur congruere principium ecclesiæ sibi: ne ecclesia videatur initium habuisse a peccato seu peccatore: sed
Geñ. iiij Abel sanctus & iustus fuit iniuste persecutionem & mortẽ a germano sustinens. In hoc etiam figurans: quia ecclesia & collectio bonorum a fratribus suis persecutiones & tribulationes passura est. Vnde Greg. Abel esse renuit quẽ Cain malitia non exercet. vij. q. j. aduersitas. §. vnde Greg. Dicitur eñ
Act. ij. ecclesia inchoasse aliquando ab aduentu spũssancti in discipulos in die Pentecostes: quod ponit Isido. Et hoc non simpliciter: sed quantum ad plenitudinem in discipulorũ personis & gratijs: & quantum ad dilationem eius per orbem & fidem explicitam articulorum quæ in veteri testamento fuerat implicita: eadem tamen in substantia: vt ait Augu.
Attenditur tertio ista varietas rõne statuum & conditionum & officiorum fidelium quæ sunt varia. vt dicetur. j. & ideo dicitur circundata varietate.

§. IIII. PRO MAIORI DECLARA

tione huius materiæ status ad quam intitulatur ista pars ter-
Stat⁹ dr tia. Nota q; status potest sumi tripliciter. Vno modo propriplicĩ- prie & stricte. & sic sumit fm Tho. ij. ij. q. clxxxiij. ar. i. in isto
ter. §. Secundo modo largius. & sic sumitur fm Aug. de Ancho. in seq. §. Tertio mõ largissime & improprie p exercitio vel officio vel mõ viuẽdi cui quis est applicatus. Et sic sumit titulus partis huius. Proprie igitur & stricte loquẽdo status in corporalibus importat rectitudinem homini conuenientẽ & quietudinem difficile mobilem: vt scilicet homo sic in corpore se habeat vt caput eius in superiora tendat: & cætera membra conuenienti ordine disponantur: & vt homo quiescat. Vnde iacens vel sedens non dicitur stare: sed quando rectus manet. Et qui etiam recti sunt non dicuntur stare nisi quiescant: non discurrant. Pro primo dicitur Ezech. ij. Fili hominis sta super pedes tuos. Pro secundo dicitur. j. Corin. xv. Stabiles estote & immobiles. fm Tho. Et sic proprie & stricte status importat quandam firmitatem in spirituali & obligatione cum quadam solennitate sicut in religiosis & episcopis. Circa statum ergo spiritualem tria notãtur: videlicet:

¶ Euidentia essentiæ.
¶ Conuenientia existentiæ.
¶ Differentia inhærentiæ.

Quantum ad primum statum ciuilem: & præcipue spiritualis perfectionis tria requiruntur scilicet conditio: obligatio: & solennizatio. Et quantum ad conditionem requiritꝝ sit sui iuris vt liber non alterius vt seruus. Est autem du-
Duplex plex seruit⁹ spiritualis: sicut & duplex libertas. Est enim ser-
seruitus uitus peccati: cum quis ex habitu inclinatur ad malum: & seruitus iustitiæ cum quis ex habitu iustitiæ inclinatur ad bonum. Similiter est duplex libertas a peccato: videlicet cũ quis ex inclinatione quam habet ad malum non superatur ab eo propter iustitiam & virtutem quæ est in eo: libertas & iustitia econtrario: cum quis propter amorem iustitię: nõ retardatur a malo: & de vtraq; seruitute & libertate ait apostolus ad Roma. vj. Cum enim serui essetis peccati: liberi fuistis iustitię. nunc vero liberati a peccato: serui autẽ facti deo: habetis fructum vestrum in sanctificationem: veruntamen quia homo secundum naturalem inclinationem inclinatur ad iustitiam: peccatum autem est contra naturalem rationẽ consequens est vt libertas a peccato sit vera libertas quæ cõiungitur seruituti iustitiæ: quia per vtrumq; tendit in id qd' est conueniens sibi. Et seruitus peccati est vera seruitus: cui coniungitur libertas a iustitia. Et ista domini seruitus iustitiæ & libertas a peccato conjungit hominem in statu spirituali quo ad deum qui intuetur cor. Secundo ad ostendendum statum spiritualem quo ad ecclesiam requiritur aliqua obligatio vel absolutio: non enim ex hoc q; aliquis seruit alicui efficitur eius seruus vel status seruilis. Nam & liberi seruiunt in aliquibus alijs ad Gal. v. State & nolite iterum iugo seruitutis contineri: sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Nec etiam in hoc q; desinet seruire efficitur liber: sicut patet de seruis fugitiuis: sed proprie ille est seruus qui obligatur ad seruiendum: & ille liber qui absoluitur a seruitute. Tertio requiritur ad hoc solennizatio quædam: oportet enim q; prædicta obligatio cum aliqua solennitate fiat: sicut & in cæteris quæ inter homines habent perpetuam firmitatem: quædam solennitas adhibetur: & hæc fit in religiosis per professionem: episcopis per consecrationem. Rayne. post Tho. ij. ij. q. clxxxiij. Quantum ad secundum scilicet Diuersi
de conuenientia & de existentia diuersorum in ea. Sciendum tas statu
q; decuit in ecclesia esse diuersitatem statuum officiorum & um ꝯre
graduum propter tria bona quæ inde sequuntur: scilicet. i ecclia.

¶ Ad perfectionem maiorem.
¶ Ad actionem expeditiorem.
¶ Ad decorem excellentiorem.

Primum scilicet q; decuerit varietas statuum in ecclesia ad maiorem perfectionem sic declaratur. Sicut in ordine rerum naturaliũ perfectio quę est in deo simpliciter & vniformiter inuenitur: in vniuersitate autem creaturarum non potest nisi differenter & multipliciter reperiri: ita & plenitudo gratiæ quæ in christo sicut in capite adunatur: diuersimode & multipliciter redundat ad membra eius. Et hoc est qd' dicit apostolus ad Eph. iiij. Ipse dedit quosdam quidem apostolos: quosdam autem prophetas: alios autem euangelistas alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum: in opus ministerij: in ædificationem corporis christi mystici id est ecclesiæ ad circunuentionem erroris. Secundo varietas statuum pertinet ad necessitatem actionum quæ sunt necessariæ ecclesiæ. Ratio est: quia ad diuersas actiones ecclesiæ oportet diuersos homines deputari ad hoc q; expeditius & sine confusione omnia peragantur. Vnde apostolus ad Roma. xij. Sicut in vno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi sumus vnum corpus in christo. Et Moysi fuit a Ietro consultum ne stulto labore consumeretur q; constitueret prouide de omni gente viros sapientes & timentes deum: tribunos: centuriones: quinquagenarios & decanos officiales diuersos ad gubernationem populi. Exod'. xvi. Tertio hoc congruit propter maiorem pulchritudinem quæ consistit in varietate cum quodam ordine. Vnde. ij. Timo. ij. In magna domo. f. ecclesia non solum sunt vasa aurea & argentea: sed & lignea & fictilia: quod est ad decorem domus. Et in laudem ecclesiæ sponsæ dicitur in Ps. xlilij. Circumamicta varietate: scilicet statuum & officiorum. In cuius figuram legitur q; regina Saba videns domum Salomonis: quæ significat ecclesiam & ordinem ministrantium: non remansit in ea spiritus scilicet præ stupore. Hæc tamen multiplicitas status officiorum & rituum qui sunt in ecclesia: non tollit vnitatem eius quæ perficitur per vnitatem fidei charitatis & pacis. secundum illud Eph. iiij. Ex quo totum corpus connexũ per charitatẽ: cõpactum per fidem: per oĩm iunctura
subministrationis: dum scilicet vnus alij seruit. Rayne. post Tho. ij. ij. q. clxxxiiij. art. iiij. vbi. ō. Quantum ad tertium scilicet de differentia inhærentiæ. Sciendum q; hæc duo differunt perfectio personę & status perfectionis: eo q; quicumq; perfectus est in statu perfectionis est: nec econtrario. Hoc probatur tripliciter. Ratione: inductione: & auctoritate. Ratio ad hoc quia homo dicitur perfectus ex eo q; habet actum perfectum dilectionis & gratiæ. Sed dicitur esse in statu perfectionis ex eo q; obligat se ad ea quæ sunt perfectionis cum
aliqua solennitate: vt dictum est. hæc autem sunt diuersa. In Stat⁹ pductione probatur diuersitas eorum. aliqui enim sunt in sta fectiõis
tu perfectionis qui carent charitate & gratia: sicut mali epi- quis sit.
scopi & mali religiosi. Econtrario aliqui sunt qui habent perfectionem gratiæ & dilectionis: & tamen non sunt in statu perfectionis: vt sunt seculares perfecti. sicut fuit Ludouicus sanctus rex Francorum: Carolus Magnus rex Romanorum. Autoritate probatur quia aliqui obligant se ad id quod nõ seruant. Et econtrario: aliqui ob seruant id ad quod se non obligauerunt vt patet in parabola Matth. xxj. de duobus filijs quorum vnus imperanti patri & dicenti. Vade in vineã & operare. Respondit nolo. postea iuit. Et alter dicens eo. & non iuit. Sic vt ait Origẽ. Multi promittunt deo multa face-

re & parum operantur: & e contrario plures parū promittūt & multa faciunt. Notandū etiā ꝙ multi possunt dici esse in aliquo statu perfectionis. Nam in statū perfectionis ponit hominē obligatio propria cum solennitate ad ea quæ sunt perfectionis. Et hanc obligationem habent religiosi & episcopi: non autem alij curati clerici vel sæculares etiam perfecti viri. Rayne. post Tho. vbi. ā.

§. V. SVMENDO STATVM SECVN

do modo & largius: scilicet ꝑm ꝙ homo cōstituitur ꝓpetuo ad cultum dei ꝓpetua obligatione. Sciendum ꝙ omnis status perfectio est a Christo effectiue inchoata. Pro cuius declaratione dicit Augu. de Ancho. lib. de potestate ecclesiastica ꝙ status nunc sumitur ꝑm ꝙ ex potestate ecclesiastica vel ex aliquo sacramento in vita spūali homo constituitur & ordinatur ad cultum dei. Perfectum autem dicitur propprie id quod potest attingere propriā virtutē & propriū finē vt dicitur. vij. phisicorū. Finem autē nostræ beatitudinis non attingemus nisi per Christum. Iuxta illud ad Heb. x. Habentes fratres fiduciā in introitu sanctorum in sanguine Christi. Potest ergo dici ꝙ in spirituali aliquis acquirit statum communis cultus. Christianorum cum propria obligatione: & est iste status coniugatorum. Alius acquirit statum cum diuini cultus administratione: & iste est status clericorū. Alius acquirit statū cum operum perfectione seu supererogatione & iste est status religiosorum. Alius acquirit statū cū aiarū propria instructione: & iste est status prælatorum. Statū autē coniugatorū Christus rectificauit Mar. v. cum dicit. Dictū est antiquis Quicunq; dimiserit vxorem suam facit eā mœchari. Quod aūt matrimoniū habeat spiritualem perfectionem annexam: consequitur ex eo ꝙ est sacramentum ecclię. Et tale sacramentum est perfectum in Christi incarnatione quādo copulata est diuina natura humanæ: quā coniunctionem significat matrimonium. Statū clericorū Christus compleuit & terminauit: cum ait Mat. v. Nisi abundauerit iustitia vestra plus q̄ Scribarum & Pharisæorū nō intrabitis in regnū cœlorū vbi dicit glo. ꝙ ostendit Christus discipulos suos perfectiores esse magistris veteris legis: quia illorum erat iustitia figurata: istorum completa & terminata. Illorū iustitia erat in verbo: istorum in opere & sermone. Statum religiosorū Christus specificauit quando adolescenti interroganti quid sibi deesset ad vitā spiritualē respondit Matt. xix. Si vis perfectus esse vende omnia & da pauperibus & sequere me. Sed statum prælatorum trina confessione firmauit: quando Petrum interrogando ſ eum diligeret plus aliis & ipso respondente. Tu scis quia amo te. dixit ei ter. Pasce oues meas. Io. vlti. Tunc est verus prælatus & pastor nominē & re quando dilēctionem plenam habet: vt substantiam corpus & vitam ponat pro grege ad pascendum ipsum verbo: exemplo: & corporali cibo quātum potest. Et sic ois status perfectio & rectificatio est a Christo effectiue inchoata

Ois status pfectiōis a Christo

§. VI. SVMENDO STATVM TER

Tres status figurantur.

tio modo reperitur esse multiplex: quia aliqui sunt deditivitæ actiuę: vt cōmuniter laici. Alij vitę contēplatiuę: vt clerici & religiosi. Alij vitæ mixtæ vt prælati. De his tribus dicitur in figuram Ezech. Si fuerint hi tres Noe Iob & Daniel in medio eius: hi saluabunt animas suas. Noe qui rexit arcam in diluuio significat prelatos qui regūt arcam ecclesię in aquis tribulationis. Iob coniugatus & operibus misericordiæ deditus significat actiuos. Daniel qui fuit abstinens & orationib⁹ & visionibus deditus significat cōtēplatiuos: & hi scilicet actiui laici contēplatiui clerici & religiosi & prelati si sunt in medio ecclesię. i. in vnitate & ȳture degētes saluant animas suas. Quilibet horum statuum distinguit in diuersa officia & exercitia. Nam laici aliqui sunt cōiugati: alij virgines: alij in viduitate. Item alij dūi: alij milites: alij doctores: alij medici: alij artifices: alij agricultores &c. Clericorum etiam alij sacerdotes: alij diaconi: alij subdiaconi: alij in minority ordinibus. Et horum alij decani: alij archidiaconi: alij cantores: alij vicarij: alij delegati & hmōi. Religiosorum etiam alij Anachoritæ: alij Cœnobitæ & monachi: alij canonici regulares: alij mendicantes. Et horum etiam sunt diuersi modi viuendi ꝑm varias regulas & constitutiones suas: vt Prædicatorum: Minorum: Eremitarum & hmōi. Prælatorum etiam diuersi sunt gradus: qa alij episcopi: alij archiepi: alij patriarchæ: alij cardinales. Denięs suprem⁹ est summuspontifex. Vnde apostolus ad Rom. xij. & j. Cor. xij. loquit de ecclesia ad similitudinem corpis humani. Diuersa igitur mēbra: diuersi fideles in diuersis statibus actus eorum diuersi sunt diuersa officia & exercitia eorum. Et membra quidem excellentiora: pura oculi vel caput non contemnunt inferiora vt pedes: sed diligunt ea: quia & necessaria sunt eis in actibus suis: ita superioris gradus vel officij prælati & domini non debent contemnere subditos. Item quodlibet membrū contentatur de officio suo: nec se intromittit de officio alterius nisi in adiutorium: ita quilibet debet contentari de statu suo: nec debet intromittere se vel auferre eius officiū: sed iuuare. Item gaudet quodlibet membrum de bono alterius & idolet & compatitur de malo illius: ita quilibet debet gaudere cum gaudentibus in bonis eorum: & flere cum flentibus in malis. Et sic ecclesia regina astat a dextris dei morū honestate: in vestitu deaurato sapientiæ claritate: circūdata varietate statuum & officiorum & exercitiorum diuersitate vnde resultat pulchritudo. Et de horum singulis est dicendū ab inferioribus inchoando. Ro. xij.

¶ Explicit prologus.

¶ Incipit tabula tertiæ partis Summæ beati Antonini: quę habet titulos. xxxij.

TITVLVS. I. DE STATV CONiugatorum.

De matrimonio. i. ꝺiugio immaculato: præmio eius vltimato: & effectu deriuato in quem ordinat: iuxta ꝓpheticū illud. Beatus es & benetibi erit. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouellæ oliuarum. ca. i. fo. i. co. ij.

De matrimonij quidditate: & de triplici errore. scilicet personæ: fortunæ & conditionis. prout est primum impedimētum matrimonij quo ad sui contractionem & effectum. Relinquet nempe homo patrem & matrem & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna. ca. ij. fo. ij. co. j.

De secundo impedimento matrimonij: immo dirimente cōtractum: videlicet seruili conditione sub triplici differentia notata. Et de seruitute post contractum atq; ꝑ summatū matrimonium spontanee inita. ca. iij. fo. iij. co. iiij.

De tertio matrimonij impedimento: scilicet voti solennis siue professionis solennis tacite vel expresse alicuius religionis approbatæ. ca. iiij. fo. iiij. co. iij.

De quinto impedimento: videlicet crimis. Nam quartū impedimentum scilicet cognationis propter sui prolixitatē vltimo reseruatur infra cap. xiij. Tria etenim crimina impediunt contrahendum & dirimunt iam contractum: scilicet machinatio in mortem: pollutio per adulteriū: & viuente prima ꝑm coniugium. cap. v. fo. iiij. co. iij.

De disparitate cultus, sexto impedimento etiam dirimēte iā contractum sub triplici differentia. Et si possint infideles vnius ritus contrahere cum ifidelibus alterius ritus: puta Saraceni cū Tartaris vl Turcis. ca. vj. fo. iiij. co. iij.

De septimo impedimento: scilicet violentia vel metu: sub determinatione triplicis coactionis: scilicet absolute: cōditionate per metum insufficientem & sufficientem in cōstantem virum cadentem. ca. vij. fo. v. co. j.

De octauo impedimento: vedelicet ordinis sacri propter sui implicitum votum solenne ex constitutione ecclesiæ sub triplici conclusione propter differentiam Oriēalis & Occidentalis & ꝓfessionem religionis. c. viij. fo. v. co. ij.

De nono impedimento ligaminis cum quis alteri coniugi est per verba de præsenti obligatus: non obstante quanto cum ꝓcessu alterius: aut præsūptione mortis causa probabili aut violenta. cap. ix. fo. v. co. iij.

De decimo impedimento matrimonij: videlicet publicę honestatis iustitia: & quare hoc impedimentum sit ab ecclia institutum. ca. x. fo. v. co. iiij.

De vndecimo impedimento etiam dirimēte iam contractū scilicet affinitate iuxta sui ꝓtrahentiā: efficiētiam: & ꝑmanētiam. Et qb⁹ gradib⁹ papa dispēsare possit. c. xj. fo. v. co. iiij.

De duodecimo impedimento matrimonij: videlicet impotentia coeundi sub triplici specierum suarum differentia: puta naturali. accidentali. & maleficiali. c. xij. fo. vj. co. iij.

De quarto impedimento matrimonij: scilicet de cognatione quæ diuiditur in carnalem: spiritualem: & legalem. Et de descriptionib⁹ earūdē. c. xiij. fo. vij. co. ij.

De cognatione naturali siue carnali. i. consanguinitate sub triplici determinatione: videlicet quid sit consanguinitatis linea vel gradus. De computatione graduum & ꝓhibitione in quibus gradibus. ca. xiiij. fo. vij. co. iij.

De cognatone spirituali. id est compaternitate: vnde proueniat ꝙ matrimoniū impediat & inter quos contrahatur & quis debeat alium tenere: & quis non: atq; quos nō ad baptismum vel ad cōfirmationem. c. xv. fo. viij. co. j.

De pluribus impedimentis: non tamen dirimentibus iam contractum: vt voto simplici & similibus. Et ꝙ clandestina desponsatio dicat sex modis fieri. c. xvj. fo. viij. co. iij.

De impedimento feriarum: quando scilicet nuptiæ fieri nō possunt. c. xvij. fo. ix. co. ij.

De sponsalibus quo ad sui descriptionem quando contrahi possunt de pœnis superpositis sua sponte: & de nouem causibus in quibus soluuntur: & quot modis cōtrahi possunt. ca. xviij. fo. ix. co. iij.

TITVLVS. II. DE STATV CONtinentium: virginum videlicet & viduarum.

De virginitatis possessione: dignificatione: & coronatione. Nam adducentur regi virgines post eam: proximæ eius afferentur tibi. ca. j. fo. xx. co. iij.

De consecratione virginum & cautelis pro sui custodia: & de pluribus alijs pertinentibus ad earum debitam conuersationem. ca. ij. fo. xxij. co. j.

De viduarum institutione & modo conuersationis earū vt sint sine querela. Nam viduam eius benedicens benedicā pauperes eius saturabo panibus. ca. iij. fo. xxiiij. co. iiij.

TITVLVS. III. DE DOMINIS temporalibus.

Qđ dominium vniuersi cōsistit in summi pontificis auctoritate & regali ptāte. qa Cōstituit eū dīm dom⁹ suæ: & prēcipem omnis possessionis suæ. ca. j. fo. xxv. co. iiij.

De dominio ciuitatum & regnorum: & quomō sit introductum & de vsu rerum. ca. ij. fo. xxvij. co. iiij.

De declaratione terminorū vsufructus vsus possessionis ꝙ prieratis dominij & iuris. ca. iij. fo. xxv. co. j.

De diuersis vitijs dnoꝝ & eoꝝ officialiū. ca. iiij. fo. xxx. col. j.

De feudis & fundatarijs. modo inuestituræ feudi. & quibus modis feudum amittatur. ca. v. fo. xxx. co. iiij.

De multiplici seruitute & manumissione. Iuxta illud. O domine quia ego seruus tuus: ego seruus tuus & filius ancillæ tuæ. Annectuntur defectus principum & rectorū & eorum officialium. ca. vj. fo. xxxi. co. ij.

TITVLVS. IIII. DE MILITIBVS & multiplici bello.

De triplici militia clericali: spūali: & laicali: & de singulorū certamine: iuuamine & solamine. ꝑm illd. Pręcinxisti me virtu. ad bel. & sub. ini. me. subtus me. ca. j. fo. xxxij. co. iiij.

De stipēdiarijs & de bellis iustis & iniustis: an subditi teneāt dīis suis obsequi indifferenter in istis: & quibus bellare liceat: cū pluribus hmōi quæstionibus. ca. ij. fo. xxxiiij. col. j.

De bello particulari & quomodo liceat se defendere iuxta regulam iuris naturalis: Vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. ca. iij. fo. xxxvj. co. j.

De repressaliis & materia duelli. ca. iiij. fo. xxxvj. co. iiij.

TITVLVS.V. DE DOCTORIBVS &scholaribus vniuersalis studij.
De mõ atq forma acqrendi scientiã: & diuerso fine studentiũ penes ppheticũ. Bonitatem & disci.& scien,doce me: q mãdatis tuis credidi.ca.j. fo.xxxvij.co.ij.
De multis q̃ ptinent ad doctoratũ in diuersis scientijs, Et de pluribꝫ defectibꝫ doctorũ & scholariũ.c.ij.f.xxxviij.co.iij.

TITVLVS.VI. DE STATV ADVOcatorum &procuratorꝫ iudicialium.
De exercitio aduocatorꝫ & differenti q̃litate eorꝫ. Iuxta illud ꝓphetæ.Postula a me &dabo tibi gen.hæreditatẽ tuã & possessionẽ tuã terminos terræ.ca.j.fo.xl.co.iij.
De his q̃ ptinẽt ad debitũ modũ aduocãdi & salarijs eorum & vitijs plurimis & defectibꝫ eorꝫ.ca.ij.fo.xlj.co.ij.
De tabellionibꝫ & ꝓcuratoribus & salarijs & defectibus pluribꝫ eorꝫ.ca.iij.fo.xliij.co.ij.

TITVLVS.VII. DE STATV MEdicorum.
Quã venerãdi fuit medici in sua facultate, Iuxta illud ꝓphetiũ.Nũqd medi.fusci.&ysite,tibi.ca.j.fo.xliij.co.iij.
De diuersis vitijs medicorꝫ & eorꝫ salarijs: & qbus medicis nos ꝛmittere debemꝫ.ca.ij. fo.xlv.co.ij.

TITVLVS.VIII. DE STATV MERcatorum & artificum.
De exercitio artificũ regularo vt videlicet openẽ cũ bõa cõscientia:debita ꝙnietia. & debita ꝓmanẽtia. Iuxta illud. Exibit hõ ad opꝰ suũ:& ad opa.f.vsq ad vesp.ca.j.fo.xlvj. co.iiij.
De diuersis generibus contractuum & fraudibus eorum,ca.ij.fo.xlvij.co.iiij.
De negotiatoribꝫ & cãpsoribꝫ:& de diuersis gñibꝫ cambiorum.ca.iij.fo.xlviij. co.i.
De diuersis gñibꝫ artificũ & eorꝫ mistris:videlicet de aurificibꝫ:ꝓsenetis:lanificibꝫ:serificis:aromatarijs:barbitonsoribꝫ:architectis:fabris & agricolis.ca.iiij.fo.xlix,co.iij.

TITVLVS.IX. DE STATV IVDIcum sæcularium & ecclesiasticorum,
Quibꝫ modis puertat iudiciũ,Et ibi de mũeribꝫ.Quia.b.q cursto.iudi.&fa.iu.in oĩ tpe. ca.i.fo.lij.co.ij.
De pluribꝫ q̃ ptinẽt ad iudiciũ:,& de salarijs iudicũ & assessorꝫ.ca.ij.fo.liij.co.i.
De officio iudicis delegati:& si possit subdelegare,& ꝙ delegati iurisdictio expiret.x.modis.ca.iij.fo.lvj.co.j.
De conseruatoribus,priuilegiorum q̃ modeste se debent hre in processibus suis:& quæ spectant ad eorum officium. ca.iiij.fo.lix.co.iiij.
De officio ordiariorꝫ:& qui sint:&de ptinẽtibꝫ ad eorꝫ offiñ. ca,v.fo.lx.co.ij.
De arbitris quẽadmodum differũt ab ordiarijs iudicibus & arbitrarijs.ca.vj.fo.lxij.co.iiij.
De triplici mõ ꝓcedẽdi in iudicio.Et primo de mõ ꝓcedendi ꝙ inq̃sitionẽ in qbꝫ causis fieri possit & subsidialibus suis.ca.vij.fo.lxiij.co.ij.
De mõ ꝓcedendi ꝙ accusationẽ & q̃ phibẽtur accusare.cap. viij.fo.lxvj.co.i.
De ꝓcessu judiciali ꝙ denũtiationẽ .ca.ix.fo.lxvij.co.i.
De purgatione canonica quõ fieri habet:& cũ quot qs se debeat purgare,ca.x.fo.lxvij.co.ij.
De testibꝫ & examinatione eorꝫ:& q̃ pñt esse testes:& de pena falsi testis.ca.xj.fo.lxvij.co.iij.
De sentẽtijs ferẽdis, ca.xij.fo.lxix,co.i.
De litis contestatiõe,ca.xiij.fo.lxix.co.iij.
De appellatione:si oĩbꝫ liceat:in qbus casibꝫ reiciat:ad quẽ fit appellãdũ: & de ꝓsecutione sua. ca.xiiij.fo.lxix. co.iiij.
De mõ agẽdi sine figura & strepitu iudicij:&quõ itelligit:cũ dicit:De plano de facto sine oĩ solẽnitate omissis solẽnitatibus iuris,ca.xv. fo.lxx.co.iiij.
De decẽ obꝛuandis successiue in iudicijs:videlicet tpe citationis:repræsentiõis: dilationis:litis ꝓtestationis: ꝓbatiõibꝫ ꝓducẽdis renũtiationis &c.ca.xvj.fo.lxxj.co.iij.

TITVLVS. X. DE STATV MORIentium.
De triplici domo:videlicet cõsciẽtiæ familiæ & sepulturæ:q bus prouidendum est instante morte. Iuxta illud ꝓphetæ Lætatus sum in his q̃ dicta sunt mihi i do. domini ibimꝰ. ca.j.fo.lxxij.co.iij.
De pœnitentibus in extremis.ca.ij.fo.lxxiij.co.iij.
De testamẽtis & executoribꝫ testamẽtorũ.ca.iij.f.lxxiiij.co.ij.
De donationibus causa mortis: quemadmodum differant a legatis:& quis possit donare:& quibus .Quot,deniq modis reuocari possit.ca.iiij.fo.lxxvij.co.i.
De sepulturis & canonica portione &de sepulturę ꝓhibitione.ca.v.fo.lxxvij.co.iij.

TITVLVS. XI.DE STATV HOSPItalariorũ& de iurisdictionibus ad eos pertinentibus.
De conditione hospitalariorum,vt infirmis prouideant de sacramentis & necessarijs sustentamentis:& hortentur de patientia benignis verbis intuitu eius qui in eorum nomine &personis fouetur.Vnde cum effectu dicere possunt qs quis figillatim.Ego mendicus sum & pau.& dominꝰ solli citus est mei,ca.j.fo.lxxix.co.i.
De his quæ pertinent ad hospitalia & eorum officiales quibus eorum cura committi possit;quibusue ratio sit reddẽda de percæptis & expositis.ca.ij.fo.lxxix.co.iij.

TITVLVS. XII. DE ECCLESIISet patronis earum.
Ecclesia tribus modis sumitur:puta ꝓ collectiõe fideliũ generali:pro congregatione iustorum spirituali:& pro ædificatiõe lapid ĩ materiali:Iuxta illd. In eccle.bñ.deo defõ. Israel.ca.j.fo.lxxxiij.co.j.
De pertinentibus ad ædificium materiale ecclesiarum quis possit de nouo erigere:&quis teneatur eam restaurare.c.ij. fo.lxxxiij.co.iiij.
De immunitate eccliarũ & ꝓsonarũ eccliasticarum de pœna violantiũ & quõ violari dicantur.ca.iij .fo.lxxxiiij . col.j.
De censibus & tributis ecclesiarum: procuratione & diminutione earum non facienda.ca.iiij.fo.lxxxv.co.iiij.
De alienatione rerum ecclesiæ si fieri possit: & in quibus casibus.ca.v.fol.lxxxvij.co.j.
De consecratione ecclesiarum : & quomodo violentur;& quomodo reconciliẽtur,ca.vj.fo.lxxxvij,co,iij.
De veneratione ecclesiarum.Iuxta illud.Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in do.tuam ado.ad templũ sanctũ tuum in timore tuo.ca.vij.fo.lxxxviij.co.iiij.
De reliquijs & imaginibus sacris & canonizatione sanctorum,ca.viij.fo.lxxxix.co.iij.
De triplici adoratiõe latriæ,duliæ,& hiperduliæ. capitu.ix. fo.lxxxix,co,iiij.
De deuotione & eius effectu & ornatu ecclesiarũ:&de aquæ benedictæ virtutibus.ca.x.fo.xc.co.iij.
De oblationibus ecclesiasticis.i.quæ fiunt in ecclesijs. ca.xj. fo.xc.co.iiij.
De patronis ecclesiarum & quæ pertinent ad ius patronatꝰ: & quomodo habent ꝓsentare.ca.xij.fo.xcj.co.j.

TITVLVS. XIII. DE CLERICISet diuinis officijs.
De exercitio clericorum qui a sæcularibus negotijs debent abstinere in sacris eloquijs & virtutibꝫ se exercere:&in diuinis officijs & orationibꝫ se exhibere.Iuxta illud.Si dormiero clepen.colum.dear.& poste.dor.eius in pal.auri. ca.j.fo.xciij.co.j.
De conuersatione clericorum & a quibus exercitijs . debent abstinere,ca.ij.fo.xciij.co.iij.
De conuersatione clericorum ꝑm regulam apostolicã oportet episcopum esse irrepæhensibilem sub.xiij .canonibus declaratam.ca.iij.fo.xciiij.co.j.
De horis canonicis sub pluribus quæstionibus : qui ad eas teneantur:quibus temporibus dicendæ:si requiratur attẽtio & huiusmodi.ca.iij.fo.xcvj.co.j.
De cærimonijs missæ & expositionibus suis.capitu . v . fol. xcvij.co.iij.

De pertinentibus

De pertinentibus ad missam & de defectibꝫ & de dispositione celebrantis & celebrati frequentatione & eiꝰ vtilitate. ca.vj.fo.xcix.co.iij.

TITVLVS.XIIII. DE SEPTEM SAcramentis ecclesiæ & statu ministrantium &, ꝓferentiũ ea.
De sacramentorꝫ ordiatiõe & eorũ virtuali operatiõe.Iuxta illud. Misit,ysbũ suũ & sanauit eos & eripuit eos de interitionibꝫ eorũ.ca.j.fo.cv.co.iiij.
De sacramento baptismi quantũ ad fictionis exclusionẽ baptizati cũ deo recõciliationem: & eius postea sanctã cõuersationem: Iuxta illd ꝓphetæ:Vox domini superaquas: deus maiestatis intonuit:dominus super aquas multas.ca. ij.fo.cvij.co.j.
De sacramento confirmationis quantum ad suã quadruplicem speciem.secundum illud.Confirma hoc deus qd operatus es in nobis a templo tuo quod est in Hierusalem.capi. iij.fo.cviij.co.j.
De sacramento eucharistiæ quãtũ ad sui eximiam excellentiã ꝓferẽtis nimiã bñuolẽtiã:& assumentis idoneã cõsciẽtiam. Iuxta illud. Memoriam fecit mirabilium suorum miserꝰ & misera. dominus escam dedit timentibus se.ca. iij.fo.cviij.co.iij.
Iterũ de sacramẽto eucharistiæ quantũ ad deitatẽ sub panis specie latentem. Vtilitatẽ hois cum deuotione ꝓsequẽtẽ.Et venerabilitatem plebis eucharistię assistẽtẽ.Iuxta illud.Erit firma.in ter.in sum.mon.ꝓperex.su. liba.fru,eiꝰ & flore.de ciui.sicut fœ.terræ. ca. v.fo.cix.co.iiij.
De sacramento pniæ:confessionem pœnitentialẽ exercẽdo conditionem rõnalem adhibẽdo: & innouationem spũalem ꝓsequẽdo ꝑm illud. Dixi ꝓfitebor aduersum me iniuriam.domi.& tu remisisti.impie.peccati.mei.ca.vj.fo.cx.co.iij.
De sacramento ordinis quantum ad sui ministeriũ almificũ pro quo debent venerari:habitũ gratificum quo debẽt exornari:& præmium glorificum quo debẽt decorari. secũdum illud.Sacerdo. tui indu.iu. & sancti tui exultent.cap. vij.fo.cxj.co.iij.
De extrema vnctiõe quãtũ ad sui distinctionẽ:a spũali eĩ ele ctorꝫ & a sacrali catecuminorꝫ vnctiõe,ꝑm illd. Impiguasti in oleo caput meũ:& calix meꝰ inebrias q̃ ꝓclarꝰ ẽ.c.viij. fo.cxij.co.iij.
De sacro matrimonij quẽadmodũ se ꝓiuges debẽt hre adiuncẽvt bñdictionẽ patriarchæ:ꝙ quã:penes illud.Fecerũt fructũ nati.&bñdi.eis & mkti.fuit nimis.ca.ix.fo.cxiij.co.j.
De pluralitate coniugij &eius diuortio: quomõ olim pluras coniugij licita erat:& casus in qbꝫ licet dimittere vxorem.ca.x.fo.cxiiij.co.j.
De sacramentis in gñe:de nũero eorꝫ'institutiõe:dria a sacramẽtis veteris legis:& effectu:q̃ sint necessaria: & quis eorꝫ sit ministrator.ca.xj.fo.cxiiij.co.iiij.
De sacramẽti eucharistæ istitutiõe cõicatiõe: ministro & effectu.ca.xij.fo.cxvj.co.iiij.
De baptismi materia:forma ministro: & effectu.c.xiij.f.cxviij co.j.
De sacro ꝓfirmatiõis:eius ministro:materia.& effectu.ca.xiiij. fo.cxxj.co.iij.
De sacro extremę vnctionis quãtũ ad sui materiã:formam: ministrum& effectũ. ca.xv.fo.cxxij.co.iij.
De ordie septẽplici & ꝙ quẽ actũ ꝙprimat characterĩ singlis de tpe & mõ ordiationũ:de grate ordiandorꝫ:& de examiatione eorum.ca.xvj.fo.cxxiij.co.ij.
De pœnitentiæ quidditate: effectu: impedimentis:& eius remedijs.ca.xvij.fo.cxxvj.co.iij.
De ptritiõis necessitate:q̃litate:quantitate &eiꝰ causalitate.c. xviij.fo.cxxvij.co.iij.
De confessiõis necessitate&q̃litate sub sedecĩ ꝓditiõibꝫ declaratis.ca.xix.fo.cxxviij.co.iij.
De satisfactione & operibus eius.ca.xx.fo.cxxxi.co.iij.

TITVLVS. XV. DE STATV BEneficiatorum.
De dignitatibus præbendis.beneficijs & collatione eorum
De pluralitate beneficiorũ,de dispensatione super eo: De residentia & absentia in beneficijs.ca.j.fo.cxxxij.co.iiij.
De transitu clericorum de vna ecclesia ad aliam.capitu.ij. fo.cxxxv.co.iiij.
De permutantibus beneficia'vel præbendas.capitu.iij . fol. cxxxvj.co.j.

TITVLVS. XVI. DE STATV REligiosorum.
De essentialibus religionis.s.paupertate castitate & obediẽtia.& de cærimonialibus &varijs regulis & constitutionibus& transgressiõibus earũ.Et de præmineĩtia vnius religionis ad alteram& habere aliqua in communi si minuat pfectionem.ca.j.fo.cxxxviij.co.iij.
De considerandis pro ingressu religionis & de obligantibꝫ se per votum ad eam.ca.ij.fo.cxliij.co.iij.
De professione expressa &q̃ in ordine mendicantiũ requiratur annus probationis continuus:& quot modis fiat tacita professio:& de professionis vtilitate.ca.iij.fo.cxlvj.co.j.
De transeuntibus de vna religione ad aliã religionẽ. ca.iiij. fo.cxlvij.co.i.
De eiectis & fugitiuis:& de excõmunicatiõibus varijs quas incurrunt religiosi.ca.v.fo.cxlviij.co.i.
De pertinẽtibus ad religionem:videlicet habitu,studio. mẽdicatione.labore manuum.esu carniũ.de contractibus & obligationibus eorum.ca.vj.fo.cxlviij.co.iij.
De prælatis religiosorum. Abbate,abbatissa. & quomodo debent instrui nouitij.ca.vij.fo.cl.co.j.
De disciplina religiosorum in cõuersando cũ alijs in ambulando.in standO,in habitu,in gestu,&in silentio.cap.viij. fo.clj.co.i.
De exemptione religiosorum &aliorũ& si non obstãte priuilegio eorum conueniri possint coram ordinarijs ratiõe delicti vel contractus.ca.ix.fo.clj.co.iij .
De pertinentibus ad commendationem religionis rõne boni:vtilitatis:iocunditatis & honestatis . Quia in ea homo viuit purius:cadit rarius:surgit velocius:quo ad initium religionis.Incedit cautius:quiescit securius;irrorat frequentius quo ad progressum.Purgatur citius:moritur confidẽtius & remuneratur copiosius quo ad terminum . Ecce q̃ bonum & q̃ iocundum habitare fratres in vnum.capi.x. fo.clij.co.iij.

TITVLVS. XVII. DE STATVconfessorum,quemadmodum scrutantes iniquitates deficerunt scrutinio.
De potestate siue auctoritate confessoris.ca.j.fo.clv.co.ij.
De ordinario confessore vniuscuiusq̃ quo ad ecclesiasticas personas.ca.ij.fo.clv.co.iij.
Cui debent laici ordinarie confiteri.ca.iij.fo.clv.co.iiij.
In quibus casibus quis possit alteri confiteri q̃ proprio sacerdoti etiam sine licentia eius.ca.iiij.fo.clvj.co.j.
Quis potest committere audientiã cõfessionum. capitu.v. fo.clvj.co.iij.
Quomodo curatꝰ possit dare licentiam vel denegare . ca.vj. fo.clvj.co.iiij.
Quod monachi non possunt audire confessiones sine licentia:prælati sui.ca.vij.fo.clvj.co.iiij.
De potestate audiendi confessiones fratrum prædicatorum & minorũ prætextu Clemen.dudũ.cap. viij.fo. clvij.co.j.
De effectibus qui sequuntur ex commissione audientiæ confessionis alteri factæ.ca.ix.fo.clvij.co.ij.
In quibus differunt fratres præsentati tenore Clemen . dudum.& sacerdotes curati confessiones audiendo.cap.x.fo. clvij.co.iij.
De casibus reseruatis episcopis,ca.xj.fo.clvij.co.iiij.
De eo qui absoluit aliquem a casu a quo absoluere non potest.ca.xij.fo.clvij.co.j.
An in generali confessione contineatur specialis.capi.xiij. fo.clviij.c.ij.
Quid possint pœnitentiarij curię Romanæ,capitu .xiiij. fol. clvij.co.ij.
Quid faciendum quando confessor non intelligit pœnitentem,ca.xv.fo.clviij,co.ij.
De scientia quã debet habere cõfessor.ca.xvj.fo.clviij.co.iij.
De bonitate confessoris in se:& quomodo se debeat habere ad pœnitentem.ca.xvij.fo.clviij.co.iiij.
De regulis quibus cognoscitur peccatum mortale a veniali. ca.xviij.fo,clix.co.iiij.

Qđ cõfessor debet scire & seruare vtilia & necessaria in ipso exercitio audiendæ confessionis.ca.xix.fo.clx.co.j.
De pnia iniũgenda a confessore ne vilescat auctoritas ecclesiæ & ne potestas clauiũ contẽnatur.ca.xx.fo.clx.co.j.
De forma & modis absolutionis & de canonibus pœnitentialibus.Et de pœnitentia iniuncta in peccatis impleta: si sit iteranda,ca.xxi.fo.clx.co.iiij.
De celatione & sigillo confessionis.Qui teneãtur ad sigillũ & ad quæ se extendat.ca.xxij.fo.clxij.co.ij.

TITVLVS. XVIII. DE STATV PRE

dicatorum.
De sedecim pprietatibus cœlorũ.&de.xix. priuilegijs prædicatorũ.Nam cœli enarrãt gloriã dei.ca.j.fo.clxiij.co.ij.
De inquisitoribus quomõ se debent habere in inquisitione contra hæreticos,ca.ij.fo.clxiiij.co.j.
De prædicatoribus quales debẽt esse:videlicet in dilectione ardentes:in conuersatione relucẽtes:& in scientia competẽtes,ca.iij,fo,clxvj.co.j.
De decem defectibus a quibus prædicator se debet cauere. ca.iiij.fo.clxvij.co.iij.
De forma prædicationis & de septem modis procedendi in prædicatione.ca.v.fo.clxvij.co.ij.
De modis dilatandi marersiã:& libris authenticis ecclesiæ & apocryphis,ca,vj.fo.clxxj.co.ij.

TITVLVS. XIX. DE STATV PRE

latorum.
De prælatis & præficiendis:vt pura ambitiosi excludantur: canonice instituantur:&dñice exequant. Iuxta illud.Pctõrum cornua confringam:& exaltabũtur cornua iusti. ca.j. fo.clxxij.co.ij.
De electione ad prælaturam:quis possit:& quis non possit eligere atq; eligi.De electionis tempore:loco:forma:& triplici modo:&quãdo potestas eligendi ad alium deuoluatur.ca.ij.fo.clxxij.co.ij.
De postulatione quid sit: quis postulari possit:& de effectu postulationis,ca.iij, fo.clxxiij.co.j.
De confirmatione electorum.ca.iiij.fo.clxxviij.co.ij.
De renunciatione qua quis renũtiat dignitati vel officio habito:qualiter fieri habeat:quæ renunciari:& quis renunciare possit,ca.v.fo.clxxiiij.co.iij.
De diuersis officijs seu dignitatibus.Et primo de archidiacono natu & eius iurisdictione.Deus enim in gradibus eius cognoscetur:cum susciperit eam.ca.vj.fo.clxxv.co.ij.
De archipresbyteris & eorũ officio.ca.vij.fo.clxxvj.co.j.
De primicerio siue cantore.ca.viij.fo.clxxvj.co.iiij.
De officio sacristæ & custodis.ca.ix.fo.clxxvij.co.j.
De officio vicarij papæ vel epi & eorũ iurisdictione &vicarijs ecclesiarũ:q deseruiũt diuinis officijs.c.x.f.clxxvij.co.iij.
De debito mõ se habendi in officio prælaturæ:vt videlicet quærant subditorũ vtilitatem:vt habeant in agendis intentionum puritatem.Et vt addant exemplorum claritatem.Iuxta illud.Pauit eos in innocen.cor.sui & in intellemanuum suarum deducet eos.ca.xj.fo.clxxviij.co.ij.

TITVLVS. XX. DE STATV EPI

scoporum:archiepiscoporum & patriarcharum.
Episcopi debẽt tria habere ad sui honorem.Iuxta illud. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij:constitues eos principes sup oẽm terrã:memores erũt nois tui dñe,ca.j.fo.clxxx.co.ij.
De his q ptinent ad executionẽ officij epi: vt in ordinando: confirmando:beneficia dispensando: administrando tpalia:de iurisdictione eorum : & alijs multis,ca.ij. fo.clxxx. co.iiij.
De archiepiscopis quantum ad eorum dignitatis eminentiam:operositatis congruentiam:& honestatis continentiam.Iuxta illud. Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime,ca.iij,fo,clxxxv.co.j.
De patriarchis,primatibus,& archiepis quo ad eorũ iurisdictionem:& de pallio eorum,ca:iiij.fo.clxxxv.co.iij.
De visitatione facienda per episcopos & alios prælatos q fieri debeat affectualiter cum subditorum vtilitate:vniuersaliter cum modorum varietate:& misericorditer cum flagellorum seueritate,Iuxta illud.Intende ad visitandas gẽtes:& non miserearis omnibus qui operantur iniquitatẽ. ca.v.fo.clxxxvj.co.j.
De quibus sint faciendæ inquisitiones in visitationibus ad diuersos status:& de procurationibus faciendis legitimis nuntijs apostolicis& alijs prelatis.ca.vj.fo.clxxxviij.co.j.

TITVLVS. XXI. DE STATV CAR

dinalium & legatorum.
Cardinales quid sint respectu papę.Dñi enim sunt cardines terrę &posuit super eos orbem.ca.j.fo.clxxxix.co.iiij.
De pertinentibus ad statum cardinalium&officia eorũ.ca.ij. fo.cxc,co.ij.
De potestate & auctoritate legatorum.Iuxta illud. Dissipa gentes quæ bella volũt:venient legati ex Egypto & Ethiopia præueniat manus eius deo,ca.iij,fo.cxcij.co.iiij.

TITVLVS. XXII. DE STATV SVM

morum pontificum.
De gloria & honore summi pontificis.Iuxta illud. Minuisti eum paulominus ab ange.gloria & hono.coro.eum:& cõstituisti eũ sup opera manuũ tuarũ.ca.j.fo.cxciij. co.iiij.
D: potestate papæ in genere:immo de potestate ordinis:iurisdictionis:&interpretationis in specie.Iuxta illud.Tibi dabo claues regni cœlorum,ca.ij,fo.cxcv.co.j.
D: potestate ecclesiastica signata p claues.c.iij.f.cxcvj.co.ij.
D: potestate ecclesiastica iterum signata per claues quantũ ad septem potestates:in quib9 beat9 Petrus præcessit alios apostolos,ca.iiij.fo.cxcvj.co.iiij.
De potestate papæ quo ad cœlestia:ifernalia:& terrestria Paganos:Iudæos& Christianos.Et de comparatione eius ad imperium.& de donatione Constantini ecclesiæ facta:qa Omnia subiecisti sub pedibus eius oues & boues vniuersas insuper&pecora campi:volucres cœli & pisces maris. ca.v.fo.cc.co.ij.
De potestate papæ in diuersis materijs ex his quæ ponit doctor sanctus in diuersis libris suis per.xxiij. quæstiones formatas.ca.vj.fo.cciij,co.iiij.
Recitantur quinquaginta casus:in quibus solus papa dispẽsa.ca.vij.fo.ccvj.co.iiij.
Quare mutatur nomen papæ in sui creatione.capitu. viij. fo.ccvij.co.iiij.

TITVLVS. XXIII. DE CONCI

lijs vniuersalibus.
De differentia papæ& cõcilij instar solis & lunę.Iuxta illud. Non abscondi misericordiam tuam & veritatem tuam a concilio multo.ca.j.fo,ccviij.co.j.
De conciliis vniuersalibus,prouincialibus:& synodalibus ad quos pertineat ipsa congregare:& qui habeant conuenire,ca,ij,fo.ccix.co.iiij,
Qđ non licet appellare a summo pontifice Romano ad successorem ipsius:nec ad generale concilium ,ppter priuilegia Romanę ecclesiæ a Christo tradita.ca.iij,fo,ccxj,co.ij.
De conciliis prouincialibus & synodalibus additiones doctorum,Qui sint vocandi ad ea quæ habentur ibi expediri qualem potestatem habeant congregati: quot requirãtur in cognitione causarum:&de efficacia inibi decretorũ & conclusorum,ca,iiij.fo.ccxij,co.iij.
Quæ personæ dicantur ecclesiasticæ sub sex differentijs personarum:videlicet clericis in maioribus ordinibus sacris Deo deuotis: fratribus & sororibus tertij ordinis sancti Francisci:vestitis de patientia sancti Dominici:atq; hospitalarijs:& q hospitalia atq; oratoria dicantur prophana: & quæ religiosa gaudentia immunitate ecclesiastica . ca. v.fo,ccxiij,co.iiij.

TITVLVS. XXIIII. DE EXCOM

nicatione maiori.Et de singulis excommunicationibus q habentur in corpore iuris & in extrauagantibus.
De excommunicatione contra inijcientes manus violentas in personas ecclesiasticas.Iuxta illud.Siquis suadente diabolo.Et de quindecim casibus in quibus quis ea propter non incurrit.Et de.xvj.casibus in quibus excõmunicatus propterea absolui potest citra papã.ca.j.fo.ccxv.co.ij.
Excommunicantur.i. excommunicati denunciãtur,& declarantur qui

rantur qui sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales hostiliter fuerint insecuti vel recæperint vel fuerint socij,capi.ij.fol. ccxvij.co.ij.
Excommunicantur bannientes episcopos & ad hoc cooperantes.ca.iij.fo.ccxvij.co.iij.
Excõmunicanť oẽs hæretici & fautores & recæptatores eorũ & papæ reseruatur absolutio.ca.iiij.fo.ccxvij.co.iiij.
Excõmunicanť sepelientes hæreticos:fautores:credentes & recæptatores eorũ.ca.v.fo.ccxvij.co.j.
Excommunicantur rectores impedientes vel non iuuantes epos & inquisitores hæreticorũ & fautorũ & receptatorũ. ca.vj.fo.ccxvij.co.ij.
Excommunicantur inquisitores male & contra conscientiã suum officium exercentes .ca.vij.fo.ccxviij.co.iij.
Excommunicantur inquisitores & cõmissarij eorũ illicite extorquẽtes pecuniã sub prætextu inquisitionis,ca.viij.fol. ccxviij.co.iiij.
Excõicanť innitẽtes ordinationib9 vl alienationib9 de reb9 ecclĩasticis &schismaticis factis.ca.ix.fo.ccxvij.co.iiij.
Excõicantur asserẽtes Romanã ecclesiã nõ esse caput aliarũ ecclesiarũ;& non posse condere canones & decreta vel nõ esse ei obediendũ.ca.x.fo.ccxix.co.j.
Excõicantur incendiarij ecclĩarũ vel locorũ priorũ:& postq denunciati fuerint absolutio papæ reseruatur.capitu.xj.fo. ccxix.co.j.
Excõicanť effractores locorũ sacrorum & postq denunciati fuerint absolutio reseruatur papæ. apxij.fol.ccxix.co.ij.
Excõicantur falsarij literarum papalium:& papę reseruatur absolutio.ca.xiij.fo.ccxix.co.iij.
Excõmunicanť vtentes scienter falsis literis papalibus.capxiiij.fo.ccxix.co.iij.
Excõicanť recipientes papales lras seu bullas in curia nõ de manibus papæ vel deputati ad hoc,ca.xv.fol.ccxix.co.iij.
Excõmunicantur corrigentes apponentes vel remouentes aliquid de lris papalibus:& papę reseruatur absolutio.ca. xvj.fo.ccxix.co.iiij.
Excõicanť facientes statuta contra ecclesiasticã libertatem:& seruari ea facientes & scriptores eorum & officiales iudicãtes fm ea,ca.xvij.fo.ccxix.co.iiij.
Excõicanť oẽs dñi,phibẽtes subditis ne faciant obsequia corporalia psonis ecclĩasticis.ca.xviij.fo.ccxx.co.j.
Excõicanť vsurpantes patronatum de nouo in locis pijs vel vsurpantes bona vacantiũ ecclesiarũ.ca.xix.fo.ccxx.co.ij.
Excommunicantur cõpellentes prælatos & psonas ecclĩasticas ad submittendũ ecclesias vel ecclesiastica bona eis,ca. xx.fo.ccxx.co.iij.
Excõicanť cõcedentes repressalias:& eis vtentes in clericos & bona clericorũ.ca.xxj.fo.ccxx.co.iij.
Excõmunicanť grauantes personas ecclĩasticas in se vel in suis pro eo q̃ noluerint eligere eos pro quib9 rogati erãt. ca.xxij.fo.ccxx.co.iiij.
Excommunicanť impedientes litigare in foro ecclĩastico in causa quæ de iure vel consuetudine vel ex priuilegio potest ibi tractari.capxxiij.fol.ccxxj.col.iiij.
Excõicanť dñi & eorũ officiales grauantes aut licentiã grauãdi dãtes clericos vel suos consanguineos ,ppter sententias latas contra eos.ca.xxiiij.fo.ccxx.co.iiij.
Excommunicanť exigentes vel exigere facientes pedagia vel gabellas a personis ecclĩasticis pro rebus suis vel ecclĩarũ. ca.xxv.fo.ccxxj.co.j.
Excommunicanť ponẽtes taleas vel collectas vel pstantias clericis sine licentia papæ.ca.xxvj.fo.ccxxj.co.ij.
Excõicanť extorquẽtes absolutionẽ a censuris ecclĩasticis pvim vel per metum.ca.xxvij.fo.ccxxj.co.iij.
Excõicanť cogentes non seruare interdictum vel excommunicationẽ nõ vitari.ca.xxviij.fo.ccxxj.co.iiij.
Excommunicanť facientes statuta q̃ vsuræ soluant vel solutæ nõ repetant:& iudicãtes fm ea.ca.xxix.fo.ccxxj.co.iiij.
Excommunicanť deferẽtes arma vel ligna vel mercimonia ad Saracenos &c.ca.xxx.fo.ccxxij.co.j.
Excommunicanť spoliãtes romipetas & piratæ.& papæ reseruat absolutio.ca.xxxj.fo.ccxxij.co.ij.
Excommunicanť participãtes sponte& scienter in diuinis cũ excommunicatis a papa.c.xxxij.fo.ccxxij.co.ij.
Excommunicanť sepelientes interdictos excommunicatos vel publicos vsurarios.ca.xxxiij.fo.ccxxij .co.iij.
Excõicantur cõtrahentes matrimoniũ scienter in gradibus prohibitis vel ordinati in sacris.vel ,pfessi in religionib9 mares vel fœminæ.ca.xxxiiij.fo.ccxxij.co.j.
Excõicanť participantes scienter excõicato nominatim in crimine criminoso.ca.xxxv.fo.ccxxij.co.ij.
Excõicanť facientes vel mandantes aliquẽ interfici per assãsinos.ca.xxxvj.fo.ccxxij.co.iij.
Excõicanť ,pcurãtes q̃ cõseruatores se intromittant de alijs cũ manifestis iniurijs scienter.ca.xxxvij.fol.ccxxij.co.iiij.
Excõicanť doctores qui admittunt ad lectiones legũ religiosos sine habitu vel ad physicã.ca.xxxviij.fol.ccxxiij.co.j.
Excõicanť magistri & scolares studij Bonoñ.conducẽtes hospitia irrequisitis inquilinis.ca.xxxix.fo.ccxxiij.co.j.
Excommunicanť mittentes scripturã vel nuntiũ secreto alicui cardinaliũ:dũ sit in cõclaui pro electione papæ.ca.xl. fo.ccxxiiij.co.j.
Excommunicanť dñi officiales rectores vbi sit electio papę si non seruant constitutionẽ.c.vbi periculũ.lib.vj.ca.xlj. fo.ccxxiij.co.ij.
Excommunicanť Beguinę Begardi.& assumẽtes vitã Fratricellorum & eis fauentes.ca.xlij.fo.ccxxiij.co.iij.
Excommunicanť sumentes dignitatẽ senatoris vel aliud regimẽ vrbis sine licentia papæ.ca.xliij.fo.ccxxiij.co.iij.
Excommunicantur impedientes visitatores monialium in officio eorũ post monitionẽ.ca.xliij.fo.ccxxiij.co.iij.
Excõicanť fingentes casum fraudulenter quo iudex mittat vl vadat ,p testimonio ad mulierẽ.c.xlv.fo.ccxxiij.co.iiij.
Excõicanť ingerẽtes se ad officiandum hoies alterius linguę irrequisito diocesano.ca.xlvj.fo.ccxxiij.co.iiij.
Excommunicanť absoluti ab excõicatione in articulo necessitatis:si postea cũ possunt non se præsentant eis q ordinarie debent absoluere.c.xlvij.fo.ccxxiij.co.iiij.
Excommunicanť qui electus in papã a pauciorib9 cũ duabus partibus cardinaliũ se egerit pro papa & qui eum recipiunt.c.xlviij.fo.ccxxv.co.ij.
Excommunicanť clerici locantes domos vsurarijs publicis alienigenis ad exercendum publicum fœnus.capitu.xlix. fo.ccxxv.co.iij.
Excommunicanť impedientes sequestrum factum incerto casu.ca.l.fo.ccxxv.co.iij.
Excommunicanť clerici & religiosi qui inducunt ad ,pmittẽ dũ de mutatione vel non mutatione sepulturæ.ca.lj.fol. ccxxv.co.iiij.
Excommunicanť clerici & religiosi audientes leges vel physicam.c.lij.fo.ccxxv.co.iiij.
Excommunicanť religiosi professi dimittentes habitũ temerarie vel euntes ad studia sine licentia suorũ superiorum ca,liij.fo.ccxxvj.co.ij.
Excommunicanť religiosi qui sine licentia plẽbani vel epi dant sacramẽta eucharistiæ vel vnctionis extremæ aut solennizant matrimoniũ.ca.liiij.fo.ccxxvj.co.iij.
Excommunicanť religiosi retrahentes hoies a solutione decimarum.ca.lv.fo.ccxxvij.co.j.
Excommunicanť religiosi non seruantes interdictum quod sciunt seruare matricem ecclesiam.ca.lvj.fo.ccxxvij.co.ij.
Excommunicanť religiosi non facientes cõscientias his qui confitenť eis de decimis certo mõ.c.lvij. fo.ccxxvij.co.iij.
Excommunicanť monachi & canonici regulares q non habẽtes administrationẽ conferunt se ad curias principũ.ca. lviij.fo.ccxxvij.co.iij.
Excommunicanť religiosi tenentes arma infra septa monasterij sine licentia superioris sui.ca.lix.fol.ccxxvij.colũ.iij.
Excommunicanť fratres mendicantes capientes loca noua ad habitandũ:vel mutant vel dimittunt, iam recæpta sine licentia papæ,ca.lx.fo.ccxxvij,co.iiij.
Excommunicantur religiosi fauentes Beguinas in statu suo reprobo.ca.lxi.fo.ccxxviij.co.i.
Excommunicanť fratres Minores si admittãt ad diuina tpe interdicti illos de tertio habitu sancti Francisci.ca.lxij.fo. ccxxviij.co.j.
Excommunicanť omnes vtriusq; sexus qui pactum fecerint vel aliquid promiserint in curia pro gratia vel iustitia obtinenda.ca,lxiij,fo,ccxxviij.co.ij.
Excommunicanť exenterantes & scindentes corpus defuñ-

TABVLA TITVLORVM TERTIE PARTIS.

Ri pro ossibus eius transferendis & papæ absolutio reseruatur,c,lxiij,fo.ccxxvij,co.ij.
Excommunicantur simoniaci in ordinibus vel beneficijs. c.lxv.fo.ccxxvij.co.iij.
Excommunicantur non reuelantes simoniam quam nouerunt.ca.lxvj.fo,ccxxvij.co.iij.
Excommunicantur dantes vel recipientes aliquid p ingressu monasterij,ca.lxvij.fo.ccxxvij,co.iij.
Excõicantur impugnantes literas electi in papam:etiam ante suam coronationem.ca,lxvij,fo.ccxxvij.co.iij.
Excõicantur glossantes seu exponẽtes in scholis Clemẽ.exiui de paradiso.ca.lxix.fo.ccxxvij,co.iij.
Excõcant ingredientes monasteria monialiũ Prædicatorum & Minorũ in casu nõ cõcesso.ca.lxx,fo.ccxxvij.co.iij.
Excõicant fratres mendicãtes transeuntes ad ordinẽ monachalẽ sine licentia papæ,ca.lxxj,fo,ccxxix.co.j.
Processus ãnualis qui fit in curia in cœna dñi:quo excommunicanẽ multa genera hominũ.ca.lxxij.fo.ccxxix.col.j.
De causa materiali.i.propter quid sit ferenda excõicationis maioris sententia.ca.lxxiij,fo.ccxxix.co.iiij.
De cã formali excõicatiõis,quõ sit ferẽda.c.lxxiij.f.ccxxx.c.ij
De causa efficienti excõicatiõis.i,quis possit excõicare:& qs possit excõicari.ca,lxxv.fo.ccxxx.co.iiij.
De cã finali excommunicatiõis & effectibus ipsi⁹ .ca.lxxvj. fo,ccxxxj,c.ij.
De absoluiione ab excõicatione maiori quõ fieri debet & a quo.ca,lxxvij,fo.ccxxxij.co.ij.

TITVLVS. XXV. DE EXCOMMVnicatione minori.

Quõ cõtrahat excõicario minor:& in quib⁹ casib⁹ possit cõicari cũ excõicatis absq; pctõ aut incursione ipsius minoris excõicationis.c.j.fo.ccxxxiij.co.ſ.
In quibus casib⁹ cõmunicãdo cũ excõicatis incurrat minor excommunicatio,ca.ij.fo.ccxxxiij,co.iiij.
Quod nõ tenemur vitare excõmunicatos:nisi fuerint denũciati.ca.iij.fo.ccxxxiij.c.ij .

TITVLVS. XXVI.DE INTERDIcto ecclesiastico.

In quo conueniũt & differunt excõmunicatio:suspensio: & interdictum.c.j.fo.ccxxxiiij.co.iiij.
De interdicto generali & particulari & in quibus casibus sit ponendum.ca.ij.fo.ccxxxiiij,co.iiij.
Cõtra quẽferatur interdicti.ca.iij.fo.ccxxxv.co.ij.
De effectu interdicti.ſ.quõ sit obseruãdũ & a quibus sit abstinẽdum,ca,iiij,fo,ccxxxv.co.iiij.
De forma interdicti.ſ.quõ ponatur & quõ relaxatur. cap̃.v. fo.ccxxxvij,co,ij.

TITVLVS. XXVII. DE SVSPENsione ecclesiastica,siue iuris.ca.j.fo.ccxxxvij.co.iiij.

Casus in quibus incurritur suspensio:& præcipue propter simoniam.ca.ij.fo.ccxxxvij,co.j.
De suspensiõe pp fornicationẽ notoriã.c.iij.f.ccxxxviij.c.ij.
De suspẽsione in multis casibus.ca.iiij.fo.ccxxxvij.co.ij.

TITVLVS. XXVIII. DE IRREgularitate.

Quando contrahatur irregularitas propter indebitam executionem ordinum vel officiorum diuinorum.cap̃.j,fol. ccxxxix,co.iij.
De irregula.propter homicidium vel mutilationem.cap̃.ij. fo.ccxl.co.ij.
De irregula.bigamiæ& quomodo octo modis contrahitur ca.iij.fo.ccxl.co.iiij.
De irregularitate propter illegitimationẽ.c.iiij.f.ccxlj.c.iiij.
De irregularitate propter varia vitia corporum.capi.v.fol. ccxlij.colum.ij.
De irregularitate propter quosdam alios defectus,capi.vj. fo,ccxlij,co.iiij.

TITVLVS. XXIX. DE PENIS

De multiplici genere pœnarum tam dei q̃ fori ecclesiastici & ciuilis.ca.j.fo.ccxliij.co.iij.
De multiplici visitatione dei per pœnas in vita pñti & in purgatorio.Iuxta illud deus visitauit plẽbem suam.cap̃.ij. fo,ccxliij,co.iiij.

TITVLVS. XXX. DE DEO.

De multiplici noĩe dei sumpto p essentiã:p adoptionem: & p falsam æstimationẽ.p̃m illud. Deus stetit in synagoga deorũ:in medio aũt deus dijudicat.ca.j.fo.ccxlv.co.ij.
De ipso deo trino & vno.iuxta præmium per effectum humanæ felicitatis:effectum summæ deitatis:& secretũ trinæ personalitatis p̃m illud propheræ.Viderunt ingressus tuos deus ingressus dei mei:regis mei qui est in sancto,ca. ij,fo.ccxlv.co.ij.
De beatitudine obiectiua & subiectiua hoĩs,ſ.in quo consistat,ca.iij,fo,ccxlvj.co.iiij.
De pria dote animæ.ſ.de visione dei.ca.iiij,fo.ccxlvij.co.iij.
De scḋa dote aĩæ:q̃ dr̃ dilectio seu tentatio.ca.v.f.ccxlix.c.j.
De tertia dote animæ.ſ.fruitione:quæ est dilectio: siue gaudiũ:qđ habẽt sancti de deo viso & amato.c.vj.fo.ccl.co.ij.
De quatuor dotib⁹ corporum glorificatorum:videlicet claritate:impassibilitate:subtilitate:& agilitate correspondẽtibus quatuor virtutibus cardinalibus.Nam thronus ei⁹ sicut sol in conspectu meo:& sicut lu.perfec.in æternum. ca.vij,fo.ccl.co.iij.
De aureolis in generali & speciali martyrũ:doctorum&virginũ.de fructibus castitatis in patria: & quemadmodum auerola differt ab aurea.ca.viij,fo.ccliij.co.iij.

TITVLVS. XXXI. DE DIVERsis statibus compræhensorum.

Qđ christus est caput ecclesiæ & omnium hoĩm p̃m diuersos gradus.Iuxta illud . Tu dñe susceptor meus es:gl.mea & ixal.caput meum,ca.j.fo.ccliij,co.ij.
De qntuplici medio i qb⁹ Ieſus christ⁹ opat⁹ ẽ salutẽ puta diuinali:ꝙginali:tpali:locali:et ꝙtuali.Iuxta illđ.De⁹ rex nr̃ operatus est salutem ĩ medio terræ.ca.ij.f.cclv.co.j.
De laudibus & p̃conijs virginis Mariæ quãtũ ad sui singulare sublimitatẽ:virtutẽ:pbitatẽ:& priuilegios:pluralitatẽ.Ois gloria eius filiæ regis.reste Pſ.labintus in fimbrijs aur.circũa.varietatibus,ca.iij.fo.cclvj,co.iiij.
De triplici mĩa quã accepim⁹ a deo mediante ꝙgine Maria: puta saluatiõis p incarnationẽ:directiõis p ei⁹ cõuersationẽ: & subleuatiõis p interuentionẽ.Iuxta illud.Suscepim⁹ deus miam tuã in medio tem,tui.ca.iiij.fo.cclvij,co.ij.
De angelis quãtũ ad sui dñiũ exaltatũ:exercitiũ delectatũ & ꝑsortiũ associatũ.Iuxta illud. Præuenerũt prin.ꝑiuncti psallenti.in me.iuuen.tympanistriarum,ca.v.fo.cclix,co.ij.
De nũero & virtute angelor̃ locutiõib⁹ & ministerijs eor̃: & eor̃ quo ad nos custodia.Iuxta illud. Bñdicite oẽs angdñi dño,potẽ.virtu.facit̃.ver,illius,ca.vi,fo.cclx.co.ij.
De patriarchis & prophetis quõ christum figurarunt . Et de scto Ioane bap.& ei⁹ cõmẽdatione.p̃m illud.Parauí lucernã xp̃o meo:inimicos ei⁹ iduã ꝑfusiõe. ca.vij,f.cclxij.co.iiij.
De apostolis quõ sunt principes ecclesiæ:& quõ dignificati sũt a christo p̃m illud.Principes populorũ congregati sũt cũ deo Abraam quoniã dij fortes terræ vehe.eleuati sunt. cap̃.viij,fo.cclxiiij.co.iij.
De martyribus & multiplici martyrio ac vtilitate eius. Et quid ad martyriũ exigatur.p̃m illud.Propter te mortificamur tota die,æstimati sumus sicut oues occisionis. cap̃.ix. fo,cclxvj.co.j.
De confessoribus in quadruplici genere.ſ.pontificũ: doctorum:religiosorũ & aliorũ bonorũ.Iuxta illud. Confitebũtur cœli mirabilia tua dñe:etenim veritatem tuã in ecclesia sanctorum,ca.x.fo.cclxvij.co.ij.

TITVLVS. XXXII. DE PENA PVRgatorij.

De substantia purgatorij & duplici genere pœnarum: & si anima affligi possit pœna sensus,ca,j.f.cclxix.co.ſ.
De suffragijs quibus a nobis iuuari possint.Iuxta illud.Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt. capitulo.ij. fo.cclxx.co.iiij.

¶Explicit tabula.

¶Incipit tertia pars Summæ beati Antonini archiepiscopi Florentini:in qua agitur de officio cuiuscũq; hominis cuiuscũq; cõditionis:dignitatis vel gradus,de omni denq; arte atq; vsu viuendi de ecclesiæ sacramentis : censuris ac pœnis ecclesiasticis.Quæ pars de statibus nũc upatur.

TITVLVS.I.DE STATV CONIVgatorum.

¶De matrimonio. Capitulũ.I.

BEATVS ES ET BENE tibi erit. Vxor tua sicut vitis abundãs in lateribus domus tuæ. Filij tui sicut nouellæ oliuarum. Pſ.cxxvij. Dicit sacrosanctum concilium vniuersale ecclesiæ.Non solum virgines & continentes & viduæ : sed etiam coniugati per rectam fidem&bonam operationẽ deo placentes:ad æternam merentur beatitudinem peruenire.extra de sum.tri.& fi.ca.c.ſ.Fuerunt quidam dicti Tatiani & Martiani:q dixerunt hoĩes in statu coniugali non posse saluari:sed hi ab ecclesia pro hæreticis reprobati sũt & cõdẽnati.Cũ em̃ deus fuerit autor & institutor cõiugij: vt patet̃ Gene.ij,dicere coniugiũ esse pctm̃ est asserere deũ autorẽ pẽccati:sed hoc est magna dei blasphemia.Omnes pene sanctissimi viri veteris testa.fuerunt coniugati. Nõ solũ Adam pater noster sed enoch translatus in paradisũ terrestrẽ.Noe qui præseruatus fuit in diluuio.Illi tres patriarchæ gloriosi: Abraam Isaac & Iacob.Prudentissimus & sanctissimus Ioseph.Moyses ille legislator qui deũ per essentiam videre meruit in hac vita.Cantor spũssancti David Propheta Ezechias:qui fecit solem redire in cœlo decẽ lineis.Optimus ille Iosias.Denicq; ipa dñi mr̃ Maria despõsata fuit Ioseph;nõ p hoĩem:sed ope spũsscti impregnata.Mat.ſ.Qđ em̃ in ea natũ est:de spũsscto est :semper ꝙgo pmanẽs.Vt sicut prima causa ruinæ hũani gñis fuit mulier eua cõiugata & etiã ꝙgo:sic etiã mulier esset cã nræ redẽptiõis & vitæ Maria despõsata semp & ꝙgo.Sed & filius ei⁹ dñs noster interesse voluit nuptijs factis in Chana Galileæ:vt habeat Ioan.ij.Easq; miraculo primo conuersionis aquæ in vinũ cõsecrauit:eas ex hoc approbãs.Ipse tñ qđ ꝑfectissimũ est i gñe castitatis elegit:nõ cõiugiũ cõtrahẽs:sed ꝙgo semp pmanẽs:& Ioanẽ euãge . cui⁹ dicunt fuisse nuptiæ:ad q̃ puexit:vt nõdũ cõsummato matrimonio ꝙginitatẽ in æuũ seruaret.Ita em̃ decet cõiugiũ bonũ & licitũ declarare q̃ semp viduitas & virginitas vt melio⁹ præferat̃.Vñ Aug.Nuptiæ bonũ semp qdẽ bonũ ẽ qđ bonũ semp fuit in pplo dei.Sed aliq̃n fuit legis obsequiũ nũc est in firmitatis remediũ.In qbusdã ꝙo est hũanitatis solaciũ.Filiorũ qppe ꝓcreatiõi operã dare:nõ canino more p vsũ .p̃miscuũ fœminarũ:sed ordine honesto cõiugali nunc est in hoĩe ꝓbandus affect⁹:& ipsum tñ laudabilius trãscẽdit&vincit cœlestia cogitãs animo Christianus.Sed q̃m sicut ait dñs:nõ oẽs capiũt ꝙbũ hoc.Qui potest capere:capiat.Quæ se nõ cõtinet nubat:q̃ nõ cœpit deliberet:q̃ egressa est ꝑseueret.Nulla aduersario dei occasio. Nulla Christo subtrahat̃ oblatio,hęc ille.xxvij.q.j.nuptiarũ.Nõ solũ aũt hoc,ſ.statũ cõiugalẽ esse bonũ de se & peruenire ad beatitudinẽ:sed etiã & qualiter sit tenendus iste status vt ducat ad vitam:ostendit Psalmista in prædictis verbis Beatus es &c.Vbi tria notabimus,

¶Præmiũ vltimatũ:ad qđ qlibet anxiat̃:ibi Beũs es &c,

¶Coniugiũ immaculatũ:cui illud reseruatur: ibi. Vxor tua sicut vitis &c,

¶Effectum deriuatum.in quem istud ordinatur:ibi . Filij tui sicut nouellæ &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

certũ est q̃ vltimatũ p̃miũ hoĩs est beitudo.& oĩs mortalis cura &c.ad vnũ beitudinis finẽ nitit̃ puenire.inquit Boe, de cõsola.phiæ,& certe bene tibi erit.Quãta em̃ ibi fœlicitas vbi nullũ bonũ deerit:nullũ malũ aderit.Erit de⁹ oĩa ſ.bona in oĩbus ait Aug,in vlt.c.de ci.dei.li.vl.Beũs ergo es nũc in spe:& bene tibi erit ibi in re:seruãdo ea q̃ sequit̃ur opa virtuosa.Circa istud aũt p̃miũ beitudinis consideratur triplex matrimoniũ spirituale figuratũ p carnale.

¶Primũ est cõiugiũ anagogicũ ad qđ terminatur.

¶Scḋm est coniugiũ allegoricũ per qđ ipsum ꝓcuratur.

¶Tertiũ est cõiugiũ tropologicũ p qđ p̃miũ adipiscitur.

¶Primũ cõiugiũ naturale cõstitit in cõiunctione duarum psonarũ aio principaliter in amore cõiugali i diuisibili . Et istud est coniugiũ anagogicũ.i.cœleste mõ spũalissimo& purissimo.Ibi em̃ in supna pria aia cõiũgit̃ deo intellectu clare ip̃m cognoscẽdo ineffabiliter : & affectu ardẽtissime eũ diligẽdo inseparabiliter.Vñ sequit̃ summa fruitio& maximũ gaudiũ qđ vicit oẽm mũdi delectationẽ. De multis sanctis legimus q̃ raptiq̃ nõ quidẽ ad clarã dei visionẽ:sed ad aliquã altiorẽ cognitionẽ diuinorũ&ita absorpti fũt̃ i gaudiũ & cõsolationẽ:q̃ nõ sẽtiebãt aliq̃d pœnale qđ q̃ corpori infligebat̃.Nec curabãt de cibo vel potu & hmõi oĩa mũdi fastidiebãtvt Iurũ:multomagis in cor hoĩs non ascẽdit imm̃sum illud gaudiũ & præmiũ qđ aĩa recipit: & postea corp⁹ ex cõiunctiõe ꝑfecta intellect⁹ & affect⁹ cũ deo in patria.De q̃ cõiugio gaudẽt oẽs angeli & sẽti amici spõsæ.Vñ dicũt illud Apoc.xix.Gaudeam⁹ & exultem⁹ & dem⁹ gloriã ei:qm̃ venerũt nuptiæ agni.ſ.christi cũ qua libet aia beata.In veteri testamẽto nondũ venerãt: nulla aĩa fruebat̃ deo:sed Christo mortuo & ascẽdẽte &aperiẽte ianuã.Apo.xix.Bti q̃ ad cœnã nuptiarũ agni vocati sunt. Quę figuratæ sunt p nuptias Asueri regis : cũ sibi despondisset Hester pulcherrimã:q̃ interptat̃ humilis.Non enim nisi p humilitatẽ ad eũ puenit̃.Hester.ij.Despõsatio quidẽ huius coniugij supnalis fit hic in baptismo vel;pnia per charitatem.Vñ apls.ij.Cor.xj.Despõdi vos vni viro . Et vtrq; frangi põt:sicut sponsalitiũ carnale. Nam p pctm̃ mortale frãgit̃:sed p pniam reintegrat̃.Vñ hiere.iij.dicit̃ Si dimiserit vir vxorẽ suam &c.Sed cõsumat̃ in gl̃a: nec frangi põt.Scḋm coniugiũ,ſ.allegoricũ per qđ puenit ad p̃miũ cœleste:est inter Christũ & ecclesiã celebratũ q̃niam delicet dei filij assumptũ nostrã humanitatẽ:cũ verbũ caro factũ est: & habitauit in nobis.Ioã.j.Istud matrimoniũ initiatũ fuit i patriarchis & ꝓphetis.Vñ & Oseę.ij,.p̃missit dicens . Despõsabo te mihi in fide.Ratificatũ in incarnatione:in quo mediator fuit archãgelus Gabriel : & quasi notarius exigẽs cõsensum ꝙginis ꝓ natura hũana , qđ vt fecit dicẽs:Fiat̃ mihi p̃m ꝙbũ tuũ.subito ꝙbũ dei vnitũ est nostrę humanitati insolubiliter:ita vt nũq̃ alter alteri dimiserit:neq; verbũ humanitatẽ:nec humanitas dei verbum:nec etiã in morte.Qđ & figuratũ fuit in mr̃imonio Rebeccæ q̃ ꝓcuratorẽ Abraæ Eliezer despõsata est Isaac q christũ significat:postq̃ expũsit cõsensum suũ.Gen̄.xxiij. nec alterã vnq̃ cognouit:sed valde eã dilexit. Consummatum fuit i cruce.Vnde ibi clamauit.Cõsummatũ est, quia ibi ostensa est ꝑfen.time dilectio ei⁹ &ꝑ sacramẽta q̃ ex ea habẽt virtutẽ:ꝑfecte vnita est ecclesia.Vñ & filij nascũtur ecclesię.Vñ apls.Hoc aũt dico.ſ.leconiugium naturale magnũ in Christo & eccl̃a sacr̃m. Ad cui⁹ cõiugij nuptias oẽs vocant̃:vt parabolice habet Mat.xxij.de rege qui fecit nuptias filio suo:& vocauit multos. Tertiũ cõiugiũ ẽ tropologicũ seu morale.Et siue dicat̃ esse inter appetitum rationalẽ seu spm̃vtvirũ:& sensualitatẽ vtvxorẽ:quæ frequenter cõtrariatur adinuicẽ:ga vt dr̃ ad Gal̃.v. Caro cõ cupiscit aduersus spm̃.sicut mulier contrariat̃ viro:debet tamen sensualitas subijci viro,i.spiritui p̃m illud Gen̄,iij. Sub viri potestate eris:& ipse dñabitur tui. De hoc magr̃ in.ij.sen. Vel etiã matrimoniũ morale dicat̃ inter intellectum & sapientiã sumẽdo sapientiã pro vera notitia cũ rectitudine vitæ: put sumũt Stoici:& etiã scriptura sacra in libris sapientialibus frequẽter, Vñ Sap̃.viij,.dicit sapiens. Hãc.ſ.sapiẽtiã amaui:& exqsiui eã a iuuẽture mea:& cũsiui spõsam mihi eã assumere:& amator fact⁹ sum formæ illi⁹ ex hac gñant̃ filij honorũ operũ q̃ plures. Et figurat̃ p despõsationem Rachel factã Iacob:q̃ erat ꝙgo pulcherrima & aspectu venusta:& hoc ad fontẽ aquarũ:qa maxime ad lectionẽ sacrarũ l̃rarũ. Gen̄.xxix. Põt ẽt adaptari ad religionẽ quãlibet:vt ipa dicat̃ vxor:& igress⁹ marit⁹ ei⁹, Aut etiã ad ecclesiã quãlibet:cui⁹ spõs⁹ dr̃ plat⁹:q̃ alteri viro.i.plato adherere nõ põt:nisi eo mortuo p aliquẽ modũ:nec ipse alteri ecclesię adhærere sine debita licentia.xxj.q.j. clericus.Et vt dr̃ ex.de trãsla.inter corporalia.nõ humana potestate:sed diuina coniugium spirituale dissoluit.ibi vide Omnia hæc coniugia designat coniugium naturale. Sed vltimum.ſ.inter animam& virtutẽ qlibet debet in se reperire:& sic beatus es & bene tibi erit.

Magister in iiij.dist. xxvj.c. v.& ibi dẽ per thomã.

Prosa.ij lib.iij.

Matrimoniũ triplex.

Ioã.xix

Ephe.v

di.xxiiij ca. viij.

¶Tertia pars. aaa

§.II.QVANTVM AD SECVNDVM

ſ.de coniugio naturali ſeu carnali: quale eſſe debeat:innuit Pſ.cum ſubdit. Vxor tua &c. Dicit apls Ad Hebꝝ.xiij. Honorabile cõnubiũ in oĩbus & thorus imaculat⁹, Fornicatores eñ & adulteros iudicabit de⁹.q.d. tunc ſtat⁹ cõiugalis eſt in honore corã deo & hoĩb⁹: qñ thorus immaculatus, ſ. fidẽ alter alteri ſeruat. vitãdo adulteria & alias corruptelas quas de⁹ iudicat ad mortẽ æternã. Vñ dicit vxor tua vt ſit tibi ſol⁹: & tu ei eoĩuerſo. Sed vtrũ ſapiẽti conueniat ſumere vxorẽ: etiã a pẽis diſputatum eſt. Et q̃uis meius ſit extra cõiugiũ eẽ ſi caſte viuat: tñ ſi nupſerit non peccat: inquit apls. ſ. Cor. vij. vir vel mulier, Et melꝰ eſt nubere q̃ vri: ait idẽ apoſtol⁹ ibidẽ. Et eſt cõparatio abusiua: ga nubere ñ ẽ malũ: ſed vri ſequẽdo illicitas corruptelas malum & dãnabile eſt. Sit ergo tibi vxor: ſed vxor tua ſicut vitis &c. Vbi tria nota circa matrimonium carnale ad hoc vt beatus ſis: & bene tibi erit.

Infra. §. iij. an ſi.

¶ Vt ab impedimentis matrimonij vtraq; perſona ſit libera. ibi. Vxor.

¶ Vt viri anima ſit dei timida. ibi. tua.

¶ Vt mulieris vita ſit bonorum fœcunda. ibi. ſicut vitis.

§.III.QVANTVM AD PRIMVM

huius ſecũdæ partis: vt aliqua tibi ſit vxor: vel aliqs ſit tibi vir: oportet q̃ ſit libera ab impedimẽtis q̃ dirimũt matrimoniũ: & tũc erit vxor tua. Nã ſi aliq⁹ de ipſis haberet nõ eſſet vxor: ſed cõcubina. Et iſta impedimẽta ſunt duodecim q̃ in his ꝟſib⁹ cõtinẽtur. Error: cõditio: votũ: cognatio: crimen. Cultus: diſparitas: vis: ordo: ligamen: honeſtas. Si ſis affinis: ſi forte coire nequibis. Hæc ſocianda vetant connubia facta retractant. Hæc diffuſe tractantur a theologis & canoniſtis ſm doctrinã magiſtri ſen. in. iiij. & Gratiani in decre. Sed omiſſis multis quæſtionib⁹ q̃ circa hæc fiunt breuiſſime ſubſtantiã tãgemus. Prio ergo oportet q̃ matrimonio vt reneat: non ſit error naturalis circa pſonã cũ qua cõtrahit, Nã ſi qs intẽdat cõtrahere: & hoc exprimat cũ Berta filia Ioãnis: & ſibi pſentat aliã q̃ ſit, ille Ja: & in eã aſſerit ſe conſentire in cõiugẽ vt Bertã: illa nõ eſt ſibi vxor: ga nõ intẽdit de ea. Sed ſi eſſet alius error fortunæ vel qualitatis, puta qa Bertã æſtimabat eſſe diuitem & eſt paup: vel tũc bonã & eſt mala mulier: iſtud non diſſoluit matrimoniũ ſiue talis error ſit in viro erga vxorẽ ducẽdã ſiue in muliere & conſanguineis eius erga maritũ & iõ debes prius veritatẽ circa hmõi diligẽter ingrere ne erres: qa nõ poteris pœnitere. Sc̃m impedimẽtũ eſt cõditio. ſ. ſeruilis. Nã qui intẽdit contrahere cũ perſona libera: & vt in pſonã liberã cõſenſum exprimit: repto q̃ ſit ſerua cuiuſdã nõ obligat: ſed põt illã dimittere & aliã ſumere. Etiã põt eẽ mrimoniũ ſi errore cõpto vult in illã cõſentire. Nã & ſerꝰ cũ ſua & liber cũ ſua: & ſeruus cũ libera põt cõtrahere & tenet matrimoniũ: dũmõ ſciat cõditio ſuilis. Tertiũ impedimentũ dr votũ. & intelligit de voto pfeſſiõis in religione taci⁹ vel expreſſo. Cũ tali pſona habẽte illud votũ: nõ põt eſſe matrimoniũ. etiã ſi eſſet cõſummatũ: nullũ eẽt: & ſeparari oporteret. Verũ etiã q emiſiſſet votũ ſimplex caſtitatis vel religiõis (prout plures aliquãdo faciũt) q̃uis nõ intraret religionẽ: ñ põt cõtrahere matrimoniũ: niſi cũ pcto mortali: & dãnatiõi aiæ ſuę: qa frãgit votũ ſuũ. Etiã ſi ſup ꝟ cõtrahat: nõ põt exigere debitũ cõiugale: a cõſorte abſq; pcto mortali: niſi cũ eo diſpẽſet: reddere tñ alteri tenetur. Quartũ impedimẽtũ dr cognatio. i. parẽtela q̃ eſt triplex: naturalis: ſpũalis: & legalis. Conſanguineus nõ põt habere in vxorẽ cõſanguineã vſq; ad quartũ gradũ cõſanguinitatis: & ſic linea trãſuerſali. Duo germãi ſeu frater & Soror dicũt carnales i primo gradu: filij eorũ i ſcdo gradu q dicunt cognati ſeu cõſobrini. Et filij cõſobrinorũ i tertio gradu: & filij eorũdem in quarto gradu. Trãſacto igit iſto gradu: põt fieri matrimoniũ: & ñ prius: niſi p diſpẽſationẽ pape. In parẽtela ſpũali ẽ cõtrahit i baptiſmo & chriſmatis ſacro: inter eũ q tenet, & eũ qui tenet. nõ põt eſſe matrimoniũ: nec inter cõpatrẽ & cõmatrẽ: nec inter eũ q tenuit eſt: & filios ei⁹ qui tenuit: cũ ſint fratres ſpũales. In legali etiã cognatione inter filiã adoptiuã & adoptatã nõ poteſt eẽ matrimoniũ. Multa oporteret dicere ad pleniorẽ declarationẽ: quæ ob breuitatẽ dimitto. Quintũ impedimẽtum dicit crimẽ. Vbi notãdũ q̃ duo ſunt crimina quę diri mũt matrimoniũ etiã ſi eſſet cõſummatũ. Vnũ eſt homicidium: nõ quodcũq; ſed cũ quis occidit gladio vel veneno maritũ alicui⁹ ꝓpter hoc vt eã habeat in vxorẽ: & ecõtra. cũ mulier occidi ꝓcurat vxorẽ alicui⁹ vt habeat eũ in virum vel cũ occidit virũ ſuũ vt habeat aliũ eo cõſtiẽte. Aliud crimẽ eſt adulteriũ cũ videlicet vir vl mulier cõmittit cũ alio⁹ vel aliqua dans ei fidẽ q̃ mortua coniuge ſumet illũ vel illã in cõiugẽ cum qua cõmiſit adulterium. Sextũ impedimentum eſt diſparitas cultus. i. diuerſitas fidei. Nam cum Iudæo vel pagano nõ põt chriſtianus vel chriſtiana cõtrahere matrimoniũ. & ſi fecerit: nõ tenet, qn immo grauiſſime punit ſm legẽ ciuilẽ & canoniẽ: ſi Iudæus cũ Chriſtiana aut Chriſtian⁹ cũ iudæa adinuicẽ carnaliter cõmiſcẽtur ẽ matrimoniũ. Sed & cũ hæreticis debet quilibet cauere ne cõtrahat matrimoniũ: ne ſimul ac ipſe efficiat hæretic⁹. Septimũ dr vis. i. violentia. Matrimonia debẽt eſſe libera dicit lex. Vñ nõ ſolũ violẽtia abſoluta facit matrimoniũ nullũ eſſe: ſed etiã coactio cõditionata: ſi ſit facta per metũ q cadat in cõſtantẽ virũ. puta cum puella acriter verberatur a parẽtibus vt conſentiat in aliquẽ coniugem: ex illa vt euitet verbera verbis aſſentit. animo diſſentiens. Vel ſi qs iuuenis inueniat in domõ puellæ vt cognoſceret eã: & a conſanguineis ei⁹ inuenientib⁹ eũ cõminaẽ ei mors ſi nõ cõtrahat cũ illa pverba de pſenti: illeverò vt euadat piculũ: verbis nõ ĩtẽtiõe aſſentit: nõ ẽ matrimoniũ: debet reſtitu aſſentire ad tollendũ ſcandalũ ex quo iniuria facit: niſi aliud obſtet. Octauũ impedimentũ dicit ordo. ſ. ſacer. Nam qui eſt ordinatus in ſubdiaconum & ſupra: non põt ꝓhere matrimoniũ. & ſi de facto ꝓhit: nullũ eſt, & eſt excõicatus: quæ aũt cõtrahit cũ tali ignorãs illũ eſſe ordinatũ & in ſacris: excuſat ipſa a pcto dum in ea eſt ignorãtia facti: ſed q̃ primũ ſcit cert it cutdinaliter: tũc debet eum dimittere. Et idẽ intelligit de quolibet cõtrahẽte cũ ea cum qua non põt cõtrahere: vt qa eſt cõſanguinea vel affinis vl religioſa pſona. Quouſq; ignorat factũ excuſatur a pcto: nõ autẽ poſtq̃ nouit: ſed dimittere debet talẽ. Nonũ impedimẽtũ dicit ligamen: cũ. ſ. eſt alteri ligat⁹ coniugio & ſi eſt alligat⁹ per, ſponſalia tm nõ debet cum alio cõtrahere: niſi in certis caſib⁹ & cum debito mõtal⁹ peccat mortaliter: tã ille q diſſoluit tale matrimoniũ: etiã oẽs q ad hoc cooperãt. Si aũt eſt obligatus p verba de pſenti: nullo caſu põt alteri trad ivero p viũte: ſiue ille efficiatur infirm⁹: ſiue pfugus a loco & nil de eo ſciatur quouſq; noſcit ſufficiẽter de morte eius: nõ poteſt nubere alteri. Et in hoc offendũt plerũq; cõſanguinei: dum plus attendũt ad honorem mũdi q̃ ad pręceptum dei & ſalutem animæ. Cõtingit eñ aliq̃ vt puella cõtrahat pverba de pſenti cũ aliquo: igno rãtib⁹ parẽtib⁹: q̃ vtiq; inhoneſtũ eſt & prohibitũ an eccleſia propter pericula quæ inde euenĩũt: vt appellet hmõi adulteria: vnde & graue peccatum mortale. Cũ vero poſtea veniunt ad notitiã parentũ talia: nullo modo volũt aſſentire: reputãtes ſibi dedec⁹ & iniuriã: & tradũt eã alteri. Sed certe ſcd'a nõ eſt vxor ſed adultera & cõcubina. nec illa debet eis aſſentire. Quãuis eñ male fecerit clãdeſtine ſe deſpõſando pei⁹ adhuc faceret ali⁹ ſumẽdo. Decimũ ipedimentũ dicit honeſtas ſiue publicæ honeſtatis iuſtitia. Et hoc intelligitur q̃ cũ aliqs ꝓxerit etiã ſpõſalia cũ aliqua & nõ ſequit mrimoniũ: ſed diſſoluit id p mortẽ ſiue p ingreſſum religiõis ſiue p aliũ modũ voluntariũ ſiue inuitũ: ille nõ põt ꝓhere matrimoniũ cũ aliqua cõſanguinea illi⁹ vſq; ad quartum gradum incluſiue. Et ſiñ illa deſpõſata nõ põt contrahere matrimoniũ cũ aliq; cõſanguineo ei⁹ q fuit ſibi ſpõſus vſq; ad quartũ gradũ. Vndecimũ impedimentũ eſt affinitas hæc cõtrahit ex copula carnali cũ muliere. Nã cũ qs cõtrahit matrimoniũ cũ Berta, puta petr⁹: oẽs cõſanguinei Petri vſq; ad quartũ gradũ efficiunt affines Bertæ: & ei⁹ eo gradu in quo ſunt cõſanguinei Petro. Nullus ergo eorũ mortuo Petro põt eã ducere in vxorẽ. Et ecõtra oẽs cõſanguinei Bertæ ſunt affines Petro. Vñ mortua Berta: nullam cõſanguineã ei⁹ vſq; ad quartũ gradũ poterit Petrus hñe in vxorẽ. Et hic nota diligẽter q̃ ſm doc. fere. oĩs affinitas cõtrahit etiã p fornicationẽ. Vñ nulla conſanguineã eius quã qs cognouit carnaliꝰ p adulteriũ vel fornicationẽ vel incæſtũ ſeu ſacrilegiũ poterit hñe ĩvxorẽ vſq; ad quartum gradũ. Et ſi cõtrahit cũ tali nullũ ẽ matrimoniũ: ſed oportet q̃ diſſoluat vel ſaltẽ p papã diſpẽſet. Duodecimũ & vltimũ ipedimẽtũ dicit impotẽtia. cũ. ſ. qs ꝓpter maleficiũ vel ꝓpter

vel ꝓpter aliud naturale impedimẽtum nõ põt exercere actũ cõiugalẽ: de quo nõ oporteꝫ ꝓnunc aliter explicare. Si cũ tali eſſet cõtractũ habet⁹ iudiciũ eccl̃e examinare matertiã. Et nõ ſolũ in rẽto: ſed in oĩ alio caſu dubio & q̃ſtiõe matrimonij habet eccl̃a iudicare: non iudex ſecularis. Ab his ergo impedimẽtis oportet virũ eſſe liberũ: etiã mulierẽ vt ſit vxor tua &c. Et de his ſpedimẽtis habes diffuſe i. c. ſeq. Sed vtrũ ſapiẽti ducẽda ſit vxor? Hiero. ꝯ. li. cõtra Iouinianũ, dicit hãc q̃ſtionẽ motã in libro quã fecit Teophraſtus Aureolus de nuptijs q fuit diſcipul⁹ Ariſtotelis deſignat⁹ ab eo in morte ꝑcipu⁹ ſup oẽs alios diſcipl⁹os ſuos. Ad quẽ vt ad pricipal iorẽ ſeu ſapientiorẽ defuncto Ariſtotele cõuolauit academia. Hic igit in dicta qõne cũ diſſinituiſſet. Si pulchra eſſet mulier: ſi bene morigerata: ſi honeſtis parẽtibus nata: ſi ipſe ſanus & diues: ſic ſapiẽt ẽ aliqñ inire matrimoniũ debere: ſtati ſtulit. Hæc raro in nuptijs vniuerſa cõcordãt. Nõ eſt igit ſapiẽti ducẽda vxor. Primũ igit ipediri ſtudia pũæ: nec poſſe quẽq; libris & vxori pariter inſeruire. Multaq; eẽ q̃ matronarũ vſib⁹ neceſſaria ſunt ꝓcioſę veſtes: aurũ: gẽmę: ſumptꝰ: ancillę: varia ſupellex: leticæ. & exedra deaurata. Deinde p totas noctes garrulæ cõqueſtiões, illa ornatior, ꝓcedit in publicũ. hæc honorat ab oĩb⁹: ego i cõuentu ſœminarũ miſella deſpicior. Quid aſpiciebas vicinã: qd cũ ancilla loq̃baris: de foro: venies qd attuliſti? Nõ amicũ hñe poſſum⁹ nõ ſodalẽ, alteri⁹ amore ſuũ odiũ ſuſpicaẽ. Sic doctiſſim⁹ præceptor i qualibet vrbiũ ſerẽ nec vxorẽ relinq̃re: nec cũ ſarcina ire poſſumus pauperẽ valere difficile eſt: diuitẽ ferre tormẽtũ. Adde q̃ nulla eſt vxoris electio: ſed qualiſcũq; venerit: eſt habẽda. Si iracũda: ſi fatua: ſi deformis: ſi ſupba: ſi fetida: qd' cũ q̃, eſt poſt nuptias diſcim⁹. Equus: aſin⁹: bos: canis: & vilior ſima mãcipia, pbanẽ pri⁹ & ſic emũtur: ſola vxor nõ oſtẽditur: ne an diſpliceat q̃ ducaẽ. Si totã domũ ei cõmiſeris ſeruiẽdũ eſt: ſi aliqd tuo arbitrio reſeruaueris ꝓhibẽ ſibi haberi nõ putabit: & in odiũ ꝓtẽt & furgia: & niſi cito cõſulueris: anus venena parabit. Aurifices & inſtitores gẽmaq; ſericarũq; veſtiũ ſi intromiſeris: piculũ pudicitiæ eſt: ſi p hibueris ſuſpitionis iniuria. Verũ qd pdeſt diligẽs cuſtodia: cũ vxor impudica ſeruari nõ poſſit: pudica nõ debeat Infida eñ cuſtos caſtitatis eſt neceſſitas. Et illa vere pudica eſt dicẽda: cui licuit, pcariſſed noluit. Pulchra facile adamaꝫ: fœda facile contẽnẽt. Difficile eſt cuſtodire qd' plures amant: moleſtũ eſt poſſidere qd' nullus haberet vl' amaret dignaꝫ. Minori tñ miſeria deformis habetur q̃ formoſa ſeruaꝫ. Nihil eñ tutũ eſt in quo toti⁹ pop⁹ uli vota ſuſpirãt. Quod ſi ꝓpter diſpenſationẽ dom⁹ & lãguoris ſolacia & fugã ſolitudinis ducãtur vxores: multo itaq; meli⁹ ſeruus fidelis diſpẽſabit autoritati dñi obediẽs: & ei⁹ diſpẽſationi obtẽperãs q̃ vxorẽ ĩ eo ſe æſtimat dominã ſi cõtra viri faciat volũtatẽ. Aſſidere ægrotãti melius pñt amici & verꝰ nulæ bñficijs obligati: q̃ illa q̃ nobis imputet lachrymas ſuas: & hæreditatis ſpe vendat illuuiem & ſolicitudinẽ ſtantes: languentis animũ deſperatione cõturbet. Qd' ſi ipa lãguerit coægrotandũ eſt: & nũq; ex ei⁹ lectulo recedẽdũ: Aut ſi bona fuert vxor & ſuauis q̃d' tamẽ raro aut vix ẽ) cũ parturiẽte oportet gemere: & cũ periclitante torqueri. Sapiens aũt nũq; ſolus eſſe põt: habet ſecũ oẽs q ſũt qqvn q̃ fuerũt boni: & animum liberũ quocumq; vult tranſfert. qd' q̃ corpore nõ poteſt: cogitatiõe cõplectitur. Et ſi hoĩm copia defuerit: logẽ cũ deo: nũq; minus ſolus erit q̃ cũ ſolus fuerit. Porro liberorũ cauſa vxorẽ ducere: vt vel nomẽ noſtrũ nõ intereat: vel habeam⁹ præſidia ſenectutis: & vt certis hæredũ vtamur auxilijs: ſtolidiſſimũ eſt. Quid eñ ad nos recedẽtes e mũdo ptinet ſi noĩe nr̃o aliq⁹ nõ vocet: cũ & filius nõ ſtatim patris vocabulũ referat: & innumerabiles ſint q̃ eodẽ noĩe nũcupẽtur. Et q̃ ſenectutis auxilia ſunt: nutriri domi illũ q aut prior te forte moriatur: aut p uerſiſſimis morib⁹ ſit: aut certe cũ a d maturã ætatẽ venerit tarde ei mori videaris, Et concludit Hiero. Hæc & hmõi Theophraſtus diſſerẽs quem Chriſtianorũ nõ ſuffundat quorũ cõuerſatio i cœlis eſt. Qd' autẽ dictũ eſt. ſ. vt nõ ducatur vxor a ſapiente ꝓpter ꝑdictas cauſas: intelligendũ eſt: ſi caſte viuat, Nam alſ vt dicit ap⁹s. ſ. Cor. vij. Melius eſt nubere q̃ vri. i. cadere in dãnabiles corruptelas.

Theophraſtꝰ

Phil. iij

Qualis debet eẽ marit⁹.

§. IIII. QVANTVM AD SECVNdũ ſcd̃m partis principalis. ſ. qualis debet eſſe maritus: hoc poteſt elici ex hoc ꝙ dr Tua. i. tui. Et referẽ ad hoc id quod dixerat in principio illi⁹ Pſ. Beati oẽs q timẽt dñm: q̃ ambulant in vijs eius. Labores manuum tuarũ quia mandu cabis &c. ſequit. Vxor tua ſicut vitis abũdãs. qui es de numero eorum qui timent dñm &c. In quibus verbis notantur tria: quæ debent eſſe in bono marito.

¶ Vt in intetioribus ſit timoroſus. ibi. Beati omnes qui timent dominum.

¶ Vt in opib⁹ ſit virtuoſus: ibi. Qui ambulãt in vijs ei⁹.

¶ Vt in laborib⁹ ſit ſtudioſ⁹. ibi. Labores manuũ tuarum.

Primo bon⁹ marit⁹ debet eſſe timoroſus. Certũ eſt ꝙ ſcriptura ſacra btm aſſerit q deũ timet. Prouerb. xxvij. Beatus vir q ſemp eſt pauidus. Nãvt dr Eccl̃i. j. Timor dñi expellit pctm. Per hoc eñ ꝙ quis timet iudicia dei & pœnas in preſenti vel in futuro pẽis reſeruatas: pniam agit de pctõ ne icidat i eas. Pẽ. cxvij. A iudicijs tuis timui. Ex hoc etiã ꝙ qs timet pdere gratiã & amicitiã dei: q̃ non pdit niſi per pctm abſtinet ſe: ab illo ne cõmittat. Prouer. xv. Per timorẽ dñi oĩs declinat a malo. Et cũ cõſiderat qs ꝙ deus ſẽp in ſpicit opa ei⁹: timet ne inueniaẽ in eis piger & negligens. Eccl̃s. vij. Qui deũ timet: nihil negligit. Debet ergo vir habere iſtũ timorẽ dñi: & cũ eo nuptias & cõiugiũ exercere. Vnde & de ſancto iuuene Tobia & vxore eius Sara ſcribit Tobię. ix. ꝙ nuptiarũ conuiuiũ cũ timore dñi exercebant. Et ad hoc inſtruxit eum angelus Raphael dicens. Accipies virginẽ. ſ. Sarã cum timore dñi: amore filiorum magis q̃ libidine ductus. Tobię. vj. declarans ſibi ꝙ ideo ſeptẽ alij mariti quos illa ſacra virgo habuerat: iõ ſuffocati ſunt a diabolo cum acceſſerunt ad eam: quia non cum timore dominis: ſed vt libi dini ſolum vacarent. ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus intẽdebant exercere coniugium. Et in his habet⁹ poteſtatem dæmonium ſemper quo ad animam occidendi: ali quando etiam quo ad corpus nocendi per maleficia & actus inordinatos. Omnis adulter eſt in vxorem ſuam amator ardentior inquit Sex tus Pythagoricus. xxxij. q. iiij. origo. Secundo debet eſſe i operibus virtuoſus. & p hoc ambulat in vijs eius. Viæ enim quibus itur ad dñm: ſunt opa virtutũ caſtitatis, charitatis, e gtatis & hmõi. Ambulet ergo marit⁹ per viam caſtitatis cõiugalis ſeruãdo illud Tobiæ, iiij. Attende tibi ab oi fornicatione & ꝓter vxorẽ tuã nũq; patiaris crimen ſcire. Ante ꝙ ſumas vxorẽ: ab oĩ actu carnali neceſſe eſt re abſtinere als fornicationẽ incurres: q̃ eſt ſoluti cũ ſoluta & pctm mortale. & dãnationẽ æternã nõ euades: teſte apl'o. Neq; fornicares regnum dei cõſequenẽ. ſ. Cor. vj. qd' multi fatui nõ credũt. Sed hæreticus eſſet qui ptinaciter affirmaret fornicationẽ nõ eſſe mortale. Poſtq̃ aũt acceꝑiſti vxorẽ: ambula pvia caſtitatis cõiugalis: ſeruãdo illi fidẽ mẽte & corpe non accedẽdo ad alias. qa adulterium eſſet & crimẽ graue & cõtra diuinũ ſacrm. Mirabile eſt ꝙ viri oĩno voluntvxores eſſe caſtas: nec ad aliũ aſpicere virũ & qñ inhoneſte ſe habet: ad maximã iniuriã ſibi aſcribũt: & merito qa inducit ſibi talis maxima verecundiã & cõfuſionẽ. Nã mulier adultera eſt opprobriũ totius parẽtelæ: deteſtabilis & abominabilis corã deo & toto mũdo digna igne tpali & æterno. Sed ipſis maritis videt ſibi licere oẽm inhoneſtatẽ exercere: nullã fidẽ ſeruantes vxoribꝰ. Et certe cũ viri excellãt cõiter in vigore rõnis mulieres non minus peccãt: ſed gravius viri adulteri q̃ mulieres adulteræ & ita digni igne æter no: & p excõicationẽ punien di ab eccleſia cũ ad iudicium adducũt adulteri ſicut adulteræ & multo magis ſodomitæ & inceſtuoſi: nõ cõtẽti vxoribꝰ ſuis cremãdi igne tpali & ab oĩb⁹ deteſtãdi. Amb. Nemo ſibi blãdiat de legib⁹ qd' nõ licet mulieri ñ licet viro. xxxij. q. iiij. nemo. Licet eñ leges ſcli nõ puniãt ita maritos cũ ſolutis ſe miſcẽtes ſicut adulteras mulieres: tamen lex dei & eccleſię æqualiter & æternaliter punit. Ambulet ſcd'o vir per viam charitatis vt diligat vxorem, non ſolum ſecundum carnem: ſed magis ſecundum ſpiritum prout admonet apoſtolus dicens, Viri diligite vxores veſtras: ſicut Chriſtus dilexit eccleſiã. ſ. ſponſam ſuam. Dilexit vtiq; non vt eſſet pulchra corpore: ſed virtute & mente admonens & corrigens eam frequenter. Cum ergo perpendit vir vxorem eſſe vanam: ſepiꝰ purifſa & ceruſa linientem: debet eam reꝑhendere ſi audit eam nimis loquacem & verba irrationabilia: loquentem: vt faciũt, & præcipue cũ ſunt iratæ: reprehendat, vt egis ſtãs Iob vxorem ſuã dicẽs. Quaſi vna de ſtultis mulierib⁹ lo-

Tho. in ſum, cõtra Gentiles li bro. iij. c. cxxij. & iij qd'l. i. q. v. ar ti. ij.

cuta es.Iob.ij.&sic de alijs vitijs.Ambulet etiam vir in vijs dñi.s.æquitatis & iustitiæ:vt habeat eam nō vt ancillam: quia de pedibus eius non est formata: nec vt dominā suā quia nec de capite:sed,vt sociā & sororem.Nam de medio eij.i.de costa pectoris Adæ:formata est Eua. Genē.ij. Prouideat ergo decēter ſm statutū suū,in necessarijs victus,ve stijrus & familiæ .Est enim caro de carne sua.vt ait Adā. Nemo aūt vnq̄ carnē suā odio habuit:sed nutrit & fouet eā ait apls.Non eā sine causa verbis exasperet aut despiciat:aut verbis maledicis & contumeliosis afficiat vel in honestis.Et licet gubernando domū vir sit superior: tamen in debito coniugali sunt equales.s.Cor.vij.Virvxori debitū reddat:& vxor viro salua tamē semper oī honestate:&exclusis bestialitatibus hominum.Tertio debet vir esse studiosus in labore.Homo enim nascit ad laborem.Iob.v.Et primo marito fuit dictum.In sudore vultus tui vescēris pane tuo.Ge.iij.Et hoc est quod subdit Pā.labores manuum tuarum quia manducabis.i.ex labore tuo procurabis tibi ad manducandū & familiæ tuæ. Deberet ergo vir facere aliquod exercitium corporale licitū vnde lucretur pro vita sua.Non tamen sumat exercitiū vnde vsurās exerceat vel fraudes & mendacia: quia potius erit furtum q̄m lucrum.Qui furabatur ait apostolus iam nō furetur. Magis autem laboret manibus suis vt habeat vnde tribuat necessitatem patiēti. Cum ergo audierit mulier quæ maritum quærit:virum talem:secure illum accipiat:quia quiete viuet:& bene sibi erit.

Gene.ij. Eph.v. Eph.iiij

§.V.QVANTVM AD TERTIVM

secundæ partis principalis.s.qualis debeat esse vxor:notatur cum dicitur.Sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.s.erit vxor. Vbi sciendum est q̄ vxorvt dicitur in Catholicon dr̄ quasi vnxor,quia antiquitus puellæ nubētes inūgebātur suaui & odorifera vnctione,Vnctio designat lenitatē:odor bonam famā quę debet esse invxore, Debet enim esse lenis,& mitis consolans virum in afflictionibus suis:& bonæ famæ.Et ad hoc vt sit bona vxor:& bene tibi sit ex ea:oportet q̄ habeat tres conditiones.

¶Vt habeat in moribus humilitatem.&sic erit vitis.

¶Vt habeat in actib⁹ bonis fertilitatē:&sic erit abundans

Qualis eē debet vxor.

¶Vt habeat in egressibus raritatem,&sic erit in lateribus domus tuæ,

Assimilat bōavxor viti,Dicit eā sicut vitis p hūilitatē Quia sicut vitis exīste tendit ad terrā:nec ascēdit sicut aliæ arbores:ita vxor debet esse hūilis intelligēs se terram esse, Sit humilis in aspectu vt nō erigat ceruicē vel oculos super,hoies.Humilis in vestitu.vt non portet vestes cū longa cauda & varios ornatus.Apls,s.Ti.ij.Ornantes se non in tortis crinib⁹:nec in veste p̄ciosa auri & argenti & margaritis:sed in sobrietate:cooperiēdo nō solū collū&pect⁹ sed & caput,In affatu vt loquat parum non cōtendēdo & ỽbis marito respondendo cū est irat⁹:sed se humiliando: Vasthi regina propter suā superbiā:quia noluit obedire. Assuero regi marito suo quando misit pro ea:repulsa est a coniugio eius & regno:vt habetur Hester.j. Debet ergo vxor viro obedire in oībus licitis & honestis & eum reuereri.Sic Sara reuerebatur Abraā virū suū vocans dām. Vnde dicit Petrus i canonica sua.i.Petri.iij.Mulieres subditæ sint viris suis,Debet secundo esse fertilis in fructibus vt sit vitis abundans & dicere valeat illud Ecclesiastici. xxiiij. Ego quasi vitis fructificaui. Et facere quidem fructum filiorum & abundare in eis:hoc est involuntate dei. Vnde si habet puerū laudet deum, si non habet:oret deū. Et si vult etiam adijciat votum,vt fecit Anna vxor Helcanæ quæ obtinuit filiū Samuel ē.i.Reg.i.Si non exauditur non contristetur:ex quo deo nō placet.Nec vir ,pter hoc eam exosam habeat, multi filij sunt causa damnationis. Sed semper fructificet & abūdans sit in fructibus bonorū operum : vt similis sit illi sanctissimæ & nobili sponsæ: de qua ait Salo.Prouerb.xxxj.Mulierem fortem quis inueniet &c.Manum suam misit ad fortia:& digiti eius apprehenderunt fusum.Manum suam aperuit inopi:& palmas suas extendit ad pauperes.Mittat ergo manum operis ad fortia,i.ad ea quę sunt difficilia & magnę importantiæ cum expedit.sicut fecit regina Hester.quæ pro liberatione populi sui a morte.post orationes & ieunia & mortificationem humiliationis:accessit non vocata ad regem Asuerū maritum suū:exponens se in hoc periculo mortis? gasic erat statutū q̄ quicūq; ad ipsum regē accederet non vocatus :occideretur:nisi rex subito sceptro suo eum tetigisset in signum clementiæ& per hoc reuocauit sententiā illam iniuste datā a rege contra populum:vt patet i libro Hester Hester.Sicut etiam fecit rebecca q̄ prudentissime opata est ca.xv. vt Iacob filius eius obtineret benedictionem paternam: & ius primogeniturę quam cognouit a deo sibi collatam ac etiam viro suo Isaac persuasit vt ipsum Iacob filium eorum mitteret in Mesopotamiam ad tempus vt daret locū iræ fratris sui.Genesis.xxvij. Operata est prudenter & Abigail portans munera magna ad Dauid & socios:ad mitigandum iram contra Nabal virum suum quem dī sponsauerat occidere propter verba iniuriosa dicta nuntijs suis.j.Regum,xxv. Operata est vtiliter Rachel vxor Iacob recedens a patre suo Laban iniusto sine notitia eius :& furans ei idola sua:ne idola adoraret vlterius : & abscondit sub stramentis super quibus sedebat ne ea reperiret pater suus : tabernaculū vbi manebant perquirens: ne vir suus Iacob de furto argueretur:Genesis.xxxj.In similibus ergo manum operis mittat ad fortia:sustinens potius infamiā & mortem q̄m fidem frangat:adulterium committens: vt fecit Susanna erga illos iniquos senes.Dañ.xiij.Et si vir in firmetur etiam grauissime & toto tempore vitæ suæ : & de psperitate deueniat ad miseriā: fortiter operet eū iuuādo:ei deuote seruiēdo:cū eo incōmoda sustinēdo : sicut fecit Anna vxor. Tobię senioris:eū cæcū factū & pauperē nō derelinquens:sed de suo labore texēdo sustentans: vt Tob.ij.patet.Sed & digiti ei⁹ apphēderūt fusum.i.nō dedigneť etiā hmilia & vilia facere.q̄cūq; oportet: vt nere:coqre:domū mūdare &hmōi.Et de Octauiano&Carolo magno legit q̄ filias suas doceri fecit opere lanificio se exercere:ne otiosæ essent.Etiā filios cū habet & pōt etiā si dies sit ablactare debet. Rephēdit Greg.mulieres q̄ cū possint ñ lactāt ,pprios filios suos:sed dant alijs ad nutriēdū q̄ nutrices si frequēter sint ebriosæ:dispolę &luxuriosę:q̄ nutriūtur ab eis lacte imbibūt mores earū.Debet demum extendere manū ad paupes:facere eis eleemosynam : solent viri dimittere hocvxorib⁹ suis:qđ facere debēt ſm facultatē.Notabiliter eñ dare nō debēt eleemosynas sine cōsēsu,virorū. Tertio debet ee rara i discurrēdo extra domū. Nā dicit i laterib⁹ dom⁹.s. vxor nō dicit in plateis ad tripudiādū:in ostio dom⁹ ad fabulādū vl murmurādū:in senestra ad ,pcādū: sed in laterib⁹ dom⁹ tuę intra domū nūc invno latere seu loco: nūc in alio:aliq̄n in camera adoradum:aliq̄n in sala ad ordinādū:aliq̄n i coquina ad ,puidendū & hmōi.Dicit bt̄us Amb.de gl'iosa ỽgine despōsata Ioseph, Prodire de domo nesciat:nisi cū ad ecclesiā veniret&hoc cū lex mādabat.sed & tunc nō sola:sed cū cōiuge suo sociata ibat ad tēplū in festo & cū filio:vt scribit Luc. ij.Multū eñ attendere debet ad obseruationē bonę famæ. Et iō cōuersationē psonaꝝ suspectaꝝ viret & accessus ad loca indebita vel nō debito tpe.Dicit sapiēs Prouerb.xix. q̄ dom⁹ & diuitię a parētibus s.dantur filijs.vxor aūt bona a dño p̄parať.q.d.Gr̄a dei specialis est:vt qs bonā vxorem habeat.Et ideo cū fieri debet cōiugiū vtraq; pars debet orationes facere& ab alijs bonis personis ,pcurare: vt dñs det sibi bonā.societatē.nam si malā inuenerit:purgatoriū sustinebit::& tamen patienter ferre oportebit: quia dissolui vel separari nō potest.Si bonā societatē habebis beatus es & bene tibi erit. Vñ dr̄ mulieris bonæ beatus vir.Sapiēs enim mulierivt dr̄ Prouer.xiij.q̄dificat domū suam,i.multiplicat oīa bona:sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ:quæ latera.i.io ea domus implet bonis. Insipiens autem exterminabit familiā &sub stātiā sicut fecit illa pessima Iezabel vxor Achab regis Israel:& demum ipsa exterminata est:vt dicitur.iij.Reg.xxj.c.

Genesis xviij. Eccli. xxvj.

§.VI.QVANTVM AD TERTIVM

principale.s.effectū ad quē ordinatū est matrimoniū ist'd principaliter est ,procreatio filioꝝ qui ad dei cultū nutriāť, & hoc est qđ subdit.Filij tui sicut nouellę oliuarū.s.erūt.i. pulchri moribus semp virides ỽtutib⁹: victoriosi in tribulationib⁹ &tētationib⁹:oleū producētes in miserationib⁹. Oliua eñ pulchra & semp viridis significat victoriā & p ducit in fructū oleū. Et quidē habere filios bonos & filias bonas non est in pāte parentū:,sed dei miserētis & ipsius filij se ad hoc disponentis. Vnde inuenimus in scripturis optimos patres habuisse pessimos filios. O q̄ bonus & pius fuit ezechias rex Iuda:& tamen filiū sceleratissimum habuit Manassen.Malus fuit Amon sed optimus fuit filij eius Iosias. Sancti fuerunt Iacob & Rachel & Lya & tamē filij eorum aliqui fuerunt boni:vt Ioseph.aliqui mali quasi omnes coniurantes in mortem & venditionem fratris: &sic de alijs.Verum est tamen q̄ cōtra sic accidit q̄ bona arbor bonos fructus facit & econtrario: qa boni parentes sunt soliciti cum ad hoc teneantur iure diuino & humano instruere filios in bonis moribus:& semel imbuta recens seruabit odorem testa diu vt dicit Hora.Si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet:is fidem negauit.i.fidelitatem naturalem: & est infideli deterior: vt dicitur.s.ad Timotheum.v.c.Sicut ergo nutrimentum corpori debet ei ,puidere:ita & animæ per bonā doctrinā Vñ & Chryſ.dat istā regulā q̄ qñ quis vult sumere,cōiugem bonam:attendat ad parētes ei⁹:qa si bonos nouit:verisimile est q̄ bene instruxerūt filiā suam vel filiū.& inde talis bona vel bon⁹ sit.Et cōtrario si parentes mali sunt & inhonesti:& filij & filię supbi discholi & hmōi:vt parētes sui.Et qa filiæ quasi cōtinue cōuersanť cū matrib⁹:parum cū patrib⁹:ideo ex matrū moribꝫ pōt conicēturari de moribꝫ filiæ quę ponitur pro cōiuge. Multa mendacia dicuntur in hmōi cōtractibus,& est graue pctm̄ vt pessima iuuencula dicatur bona:&pauper iuuenis lusor et deuius dicatur diues & bonus.Et ideo non omnibus omnia credas:sed q̄re diligēter non respiciēdo tantū ad dotē : sed ad mores.Filij ergo tui per tuā instructionem sint vt nouellæ plantę oliuarū. Admonevt sint pulchri in exteriori cōuersatione:vt nō sint aduersi carnali luxuriæ operatiōe:sed vrides castitate.Et qa vt dr̄,xxvij.q.j.cæpe. Sæpe malorū consortia bonos corrūpunt:quāto magis eos qui ad vitia pronisunt:vt adolescētes,Ideo admone de conuersatione honesta:& remoue eos ab inhonesta,assuescant fortiter sustinere aduersa:incōmoditates:labores:vincere tentationes esse pauperibus misericordes,Sic Tobias docuit filiū suum ab infantia timere deum:& abstinere ab omni peccato:& postea in particulari,q̄ deū laudaret semp: & oraret ad eū:consilia sapientū quereret:a suis bona sibi caueret: matrem honoraret:castitatē seruaret:miam & eleemosynam exhiberet:vt patet Tob.iiij.Sic parentes Saræ vxoris Tobiæ iunioris monuerūt eam honorare socrū:diligere maritū:gubernare familiā:& irreprehensibilē se custodire. Tob.x.c.Sic parentes Susannæ docuerūt eā & erudierunt ſm legem Moysi in timore dñi.¶Nunc autē parentes quia ignorantes sunt & parū deū timentes:nec filios vel filias sciūt p se erudire,Et qđ pei⁹ est.qa nec curāt eos mittere ad prædicationes:moratur puella in domo:nunc̄ audit verbū dei:& sicut bestia acce dit ad coniugiū: &vt bestia habet se in cōiugio.De gubernatione familię quō debet se quis habere ad vxorem:filios & seruos: & econuerso ipsi ad eos;habes etiā diffuse in,iiij,parte.ti.j.c.de prudētia oeconomica.De vitijs & ſpecieb⁹ varijs luxuriæ q̄ cōmittuntur etiā a coniugatis:habes.s.in.ij.parte ti.de luxuria.c.deadulterio & alijs capitulis.De castitate coniugali habes in.iiij.parte titu. de temperantia,ca.de castitate.De alijs quæ pertinent ad matrimoniū initiatum :confirmatum & consummatū:& peccatis quæ circa hoc cōmittunť habes in sequentibus capitulis huius tituli.

iij. Regū. xxj. iiij.Regū.xxij. Geneſ. xxxvij. Mat.vij Lu.vj.

De impedimento matrimoniū:quod dicitur error personæ. Capitulum.II.

Matrimonij constitutio

DELINQVET HOMO PAtrē & matrē & adherebit vxori suæ:& erūt duo in carne vna.Geñ.ij.Quæ ỽba referēs Christus Pharisæis:vr habeť Mat.xix.instituit mr̄imonium:vt esset sacramētū ecclesiæ:quē statū approbauit i nup̄tijs se reperiens quas miraculo nobilitauit,argu.ad hoc. xxx.dist,hęc scripsimus.Et tria in sinuanť in dictis verbis, Primū est impeditio matrimoniū q̄ resecatur:qa relinquet hō patrē & matrē,s.vt nūq̄ cōrahat cū talibus.Nullo eñ tpe mūdi licuit filiū cū matre vl filiā cū pr̄e cōtrahere:sed i p̄rincipio pp paucitatē licuit viro cōtrahere cū germana: &i ,pcessu ,pis p legē diuinā additi sunt qdā grad⁹ p legē canonicā alij gradus & alia impedimenta quorū q̄dā tm impediūt quædā etiā dirimūt:& de his prio agem. Sed m est cōtractio ei⁹ q̄ insinuať:qa adhęrebit vxori suæ qđ fit cōrahēdo cū ea.Et primo quidē per ỽba de futuro:p spōsalia.Sed o per verba de præsenti: &tūc adhæret cōsensu. Tertio per copulam:& tūc adhæret corpe.Et de his subsequenter agitur.Tertium,est affectio eius ad quam ordinatur:quia erunt duo in carne vna,i.ad istud opus.s.ad procreandum prolem quę communiter est vna:quam etiam tenētur nutrire & moribus instruere : qđ fieri nō pōt sine mutua cohabitatione.& ideo de ip̄orū cōiugatorū conuersatione agitur. ō.i sermone præcedēti.Sciendū ergo q̄ matrimoniū in lege ciuili canonizata.xxvij.q.ij.§.sic diffinit Matrimoniū est viri mulierisq; coniūctio:indiuiduā vitæ consuetudinē retinēs.Dicit viri & mulieris ad differentia cōiūctionis brutorū & sodomitarū:vbi masculi ī masculos,& fœminę ī fœminas turpitudinē operanť. Dicit etiā viri & mulieris in singulari : qa nulli vnq̄ licuit mulieri habere plures viros:nec in hoc vnq̄ dispēsauerat,de⁹.Nec vlli viro licuit plures vxores habere:nisi ex dei dispensatione,extra de,diuor. gaudem⁹.In quo dispēsatū est apud plures patres veteris testamēti:videlicet abraā erga duas. Iacob erga quatuor:Dauid erga plures,& hoc ad dilatandum cultum dei:q̄ solūmodo seruabať i familia illorū patrū aliqs ad idolatriam declinātib⁹. Mutiplicať aūt cultus dei p prolis carnalē multiplicationē illorū. Tū etiam ad designādū ecclię mysteriū.s.q̄ Christ⁹ deberet sibi despōsare ecclesiā:nō solū vnā vnitate fidei & dilectionis : sed plures respectu diuersitatis locorū & rituū: vñ assumpti sunt:& in quibus etiā in fide cōuersanť.Nā alij vocati fūt ex Iudaismo:alij ex,gētilitate.Et alios ritus habet ecclesia orientalis:alios occidētalis,Et additur in diffinitione cōiunctio,Vbi nota q̄,mr̄imoniū quātū ad pfectionē ei⁹ essentialem efficit per cōiunctionē animorū.i.consensum p ỽba expressorū etiā absq; coniūctione corporū.xxvij.q. ij.sufficiat.Ipsa ramē copula carnalis additur quātū ad pfectionē significatiōis q̄a significat pfectā cōiūctionē.Christi cū ecclesia & deitatis cū humanitate indiuisibilē sicut & mr̄imoniū cōsummatū est ipsearabile.Sed mr̄imoniū ratificatū per verba de p̄senti & nō cōsummatū est separabile:puta per ingressum religionis:& significat cōiunctionē aiæ fidelis cū deo p dilectionē:q̄ tñ ab eo,qępe p mortale pctm̄ separať in p̄senti vita.In bt̄a vero vita cōsummatū nūq̄ pōt separari.Dicit etiam Pe.de Pal.in.iiij.di.xxvj. q̄ cōiunctio q̄ est essentia matrimonij:non est corporū cū illa sequatur.Nec fuit in Maria & Ioseph vbi fuit verum matrimoniū:nec cōsensus p̄cedēs cū ille sit causa efficiēs: sicut & cętera q̄ sunt res & facm̄ in alijs sacramētis ad quę cōsensus disponit: sicut aqua & ỽba ad characterē baptismi.Addit magister sen,ad dicta diffinitionem maritalis: qđ dicit ad differētiā concubinatus:q etiā si duraret vsq; ad mortē & fidem sibi seruarent:non est matrimoniū. sed fornicatio.Nec obstat q̄ abraā & Iacob & Dauid dicunť habuisse cōcubinas:& tamē non fornicarie:sed licite dicūtur eis vsos fuisse.Nam fœminę illę aliq̄n vxores dicūtur in scriptura:aliq̄n concubinæ.Vxores quidē inquantū cognoscebātur vxorio affectu & cōsensu maritali seu quantum ad debitum coniugale.Cōcubinæ aūt dicuntur quantum ad regimen domus & gubernationē familiæ:qa non erant principales in hoc:sed vna.s.prima:aliæ vt obsecundantes ſm Nico.de Lyra sup Geñ.Sequit in diffinitione indiuiduā vitæ cōsuetudinē retinēs:qđ intelligit ſm propositū & debitū:qa debent esse illius ,ppositi vt nūq̄ diuidanť ſm Hostiē.Vnde nō debēt dirumpere coniugalis pacis vnitatē,xxx.q.v. fœminæ.Sicut imperator dicit Augustus quo ad propositū.Certū tamē est quandoq; mr̄imoniū diuidi:& principē ñ semp augere imperiū:vt Constantinus de cui⁹ donatione ecclesiæ facta cōstat:propter hæc est dubiū vt dicit Pe.de Palu.in.iiij.Vitæ dicitur qa mors soluit omnia.Mortuo eñ viro:mulier soluta est a lege viri:vt dicit apostol⁹.j.Cor.vij.Sed eo viuente sine eo non potest orare:ita scilicet q̄ propter hoc deneget debitū:nec vouere pōt& econtrario vir sine vxore:quo scilicet ad castitatem in quo non ad imparia iudicantur. Vnde si cōiugatus mortuus resuscitaretur vt Lazarus:vxor eius non esset amplius vxor nisi iterum de nouo cōtraheret.Et quia quoddam matrimoniū spirituale est inter prælatū & ecclesiam suam quod finitur morte:idem dicendum est de hu-

i.iiij,di, xxvj. c, ij. ge.xxv. Iudicū xxix. & ij.Reg. xv. & xvj. ge. xxv. Quid facit matrimonium. Tho.in iiij.dist. xxxviij. in expositione, litera.

iusmodi. hoc est q̄ si plæbanꝰ: prior vl' episcopꝰ mortuꝰ resuscitatur: oportet q̄ denuo eligatur in illius prælaturæ sedem. ſm Pe. de Palu. in. iiij. Et idem dicit de religioso suscitato q̄ non est obligatus religioni. Fuit autem matrimonium institutū a deo. di. xxvj. Deinde. Et in paradiso terrestri dicente Adam ex inſtinctu ſpiritus ſancti. Hoc os ex
Cā in tutiōis. ossibus meis &c. Geñ. ij. Et ante peccatum quidem solum ad multiplicationem: sed post peccatum ad vitationē fornicationis. ſ. ad Cor. vij. Propter fornicationē scilicet vitandam: vnusquisq; habeat suam vxorē: & vnaquæq; habeat suum virum. Propter alias etiam causas contrahitur: sed præmissæ sunt principales. Et dicitur matrimonium quasi matris munium. i. officium: quia dat mulieribus esse mares. Et licet pater generationis sit autor & pene vxoris dñs. xxxiij. q. v. hęc imago, tamen matrimonium plus
Tho. in iiij. dist. xxvij. q. j. arti. j. q. ij. ascribitur matri q̄ patri: quū eius officium plus appareat in matrimonio q̄ officium viri. Nam ante partū onerosus: in partu doloroſus: post partum laboriosus nascitur sibi partus, extra de cōuersi. infidelium. c. ex literis. Nota q̄ licet iuriſte dicant: etiam magiſter ſenten. videatur dicere q̄ matrimonium large dicitur ſacramentum inquantum est signum ſacræ rei: sed non cōfertur in eo gratia ſicut in aliis ſacramētis: attamen Tho. Pe de Palu. & alij theologi communiter tenent contrarium. ſ. q̄ ibi cōferat gratia ad iſtū
i. iiij. di. ij. q. j. iar ti. j. q. ij. ſcilicet effectum vt ſciat vnusquisq; vas ſuum poſſidere in honore non in paſſione deſiderij. Quod ſic intelligitur q̄ habet minuere & refrenare cōcupiſcētiā: nō p hoc ſolū q̄ & diſti. ſatiſſit cōcupiſcētię per actū coniugalē: ga illud est natura xxvj. q. i. e: ſed per dei gratiā ibi operātē: ſm Ioannē Pariſien ſem: & con tra gen tiles li. ij. cap. lxxvij. vt videlicet ſit contentus coniuge ſua vel ſuo: & nō ferat ad concupiſcentiam alterius & mauult conſortem etiam turpiſſima facie q̄ aliena pulcherrima. qd' autē in multis ſecus fit: hoc accidit vel ga ponunt obſtaculū gratiæ ſacramentali: vel ga receptā non ſeruāt vt in aliis ſacramentis.

Forma matrimonij. Eſt ergo ꝓprie & ſtricte ſacramentū a deo inſtitutū in remediū contra pctū: conferens gratiam ex opere operato: & ſignans ea eſt ſacramentū nouæ legis: ſed oīa hæc cōueniunt in matrimonio: ergo eſt ſacramentū proprie & ſtricte. Sed beneverum eſt q̄ minus habet de ſpiritualitate q̄ alia ſacramenta & minor gratia cōferꝫ ſm Pe. de Palu. Imprimit aūt matrimoniū prout eſt ſacramentū nouæ legis ornatū: q̄ vocat vinculū vel nexus: qd' nō ſolū eſt relatio rationis: ſed aliquid abſolutū: diſponit ad gratiam: qui ornatus nō imprimitur in mrimonio contracto ante baptiſmū: ſicut nec etiā imprimeretur character diſponēs ad gratiam, in confirmato ante baptiſmū. Vnde & infideles conſunguei. vt eū de deſpon. impu. §. porro. li. vj. ſ. rationis: ſed aliquid abſolutū: diſponit ad gratiam: qui ornatus nō imprimitur in mrimonio contracto ante baptiſmū: ſicut nec etiā imprimeretur character diſponēs ad gratiam, in confirmato ante baptiſmū. Vnde & infideles conſunguei. vt eū de deſpon. impu. §. porro. li. vj. ſ.

§. I. IMPEDIMENTA QVE SCILI

Error triplex: licet ipediūt cōtrahēdū mrimoniū: vl' dirimūt iā ꝓtractū cōtinētur in verſib⁹ ſupra poſitis. c. j. §. iij. qui incipiūt. Error cōditio &c. ibi vide. Eſt ergo primū impedimentū error. Sed nota q̄ triplex est error. ſ. pſonę: fortunę: & cōditionis: & de iſto tertio errore conditionis dicē in ſequēti cap. Primus ergo error dirimit mrimoniū. Et hoc niſi cognito errore ratificaret dictū mrimoniū. Cum em̄ de eſſentia mrimonij ſit conſenſus viri & mulieris in alterutrū ꝓ verba expreſſus: vbi est error pſonæ: puta ſi loānes dicat ſe eſſe Petrū: nullus eſt cōſenſus. Nā q̄ errat nō cōſentit. ff. de iu. & fac. igno. ſi p errorē. Et errātis voluntas nulla eſt. C. de iu. & fac. igno. cū per teſtamentū ſequit̄ ergo q̄ non ſit cōiugiū. Qd' talis error pſonę dirimat mrimoniū, ꝓbat Pe. de Palu. in. iiij. ſic. Error q reſpicit id qd' est de ſubſtantia mrimonij (ſicut ſunt pſonę q̄ ſunt materia quo ad ſubſtantiā mrimonij) dirimit mrimoniū de iure diuino: quia non pōt facere iushumanū q̄ illa in quam nō conſenſit ſit vxor mea, ga ſicut nō ē matrimoniū niſi ꝓ cōſenſum: ſic nō eſt matrimoniū cū illa niſi pcōſenſum in iſtā. Sed ſi errat quis in pſona intēdendo cū vna cōtrahere: & alia ſibi preſentatur loco eius, nō cōſenſit in illā vnde nec vxor ſua eſt ſicut nec Lya fuit vxor Iacob cū ea primo cognouit vxorio affectu: ga intēdebat ad Rachelē: ſed poſtq̄ cognouit Lyam eſſe ratū habēs & in illā vt vxorem cōſentiēs facta eſt vxor. Si c etiā q̄ libet errās aduertēs de errore: pōt ratificare & cōtrahere cū qua prius non intendebat. Sed ſ. error dicit fortunæ & qualitatis: puta ſi credidit cōtrahere cū diuite vel virgine: & inuenit pauperē & corruptā: non excludit cōſenſum: nec p cōſequēs dirimit matrimoniū. Tho. in. iiij. di. xxx. & in decre. xxix. q. i. §. his ita. Error ꝙ nobilitatis vel dignitatis ſi redūdat in errorē pſonæ: impedit, matrimoniū: aliter nō. Exēplū in filio regis vel primogeniti quo aliqua intēdit cōtrahere: & pſentat ſibi ciuis loco q. j. ar. ij ad v. ꝓdicti: vñ nō tenet. Tho. in. iiij. diſt. xxx. Idē Richar. dicens q̄ ſi errat circa ſubiectū nobilitatis: nō tenet: vt cū qs intēdit contrahere cū filia regis: & ſibi pſentat loco eius filia ciuis. Sed ſi errat circa nobilitatē ſubiecti tenet: vt cū contrahit cū pſona ſibi nota quā putat regalem habere dignitatem: & non habet. Pe. de Pal. in. iiij. diſtinguit de errore perſonæ quo ad fortunā vel qualitatē. Et dicit q̄ ſi error est abſolutus: ga talis error nō cadit ſup aliquo qd' ſit de eſſentia mrimonij: ideo non impedit nec dirimit. Nec iure diuino: ga concurrunt eſſentialia: nec iure humano: ga non inuenit ſtatutū vt cōtrahēs cū paupere: quam credit diuitē & huiuſmodi habeat impedire. Sed ſi ſit error conditionatus id est contrahit cum conditione: quę est honeſta & poſſibilis ea exiſtente ſtaret: non ſtante non ſtaret: puta: contraho tecum ſi tu es diues vt ego: vel ita vt dictū est mihi. vel ſi dabis mihi tantam dotem.

¶ De impedimento conditionis ſeruilis. Capitulum. III.

SECVNDVM IMPEDIMEN

tum est error circa cōditionē pſonæ: vtrū. ſ. ſeruilis vel libere conditiōis ſit. Circa qd' tria ſūt notāda. Primū ga ſi error ſit paris ꝓditiōis vel etiā melioris q̄ ſua: puta ſeruus cōtrahit cū ſerua quā putabat liberā: vel cōtrahit cū libera quā putabat ſeruā: talis error nō dirimit matrimoniū: ga ñ decipit. xxix. q. ij. ſi qs liber. Ray. Thom. Pe. Goff. & Inno. Si tñ mulier ignorasset ſeruitutē viri: non eſſet matrimoniū. Secundum est q̄ ſi liber libera cōtrahit matrimoniū cum ſeruа vel ſeruo ignoranter, i. neſciens conditionem ſeruitutis: nullum est In. iiij. matrimonium: niſi poſtq̄ ſciuit cōditionē eius cōſenſit i di. xxxv. eo: vel verbo vel facto. ſ. carnaliter cognoſcendo. xxix. q. vj. ar. ſ. ij. ſi quis ingenuus. Vel niſi in aīo teneat q̄ etiā cū illa cō- ad. i. traheret ſi eſſet ancilla ſm Rich. Si ꝙ nō certitudinaliter ſciuit: ſed ex his quæ audiuit habuit ꝓbabilē opinionē de ſeruitute & cognouit eā: non poteſt eam relinquere. Si vero habuit leuem & temerariam: nō obſtante q̄ poſtea exegerit debitum: ſi certius ſciuerit de ſeruitute: poterit petere ſuam ſeparationem. Item ſi talis poſtq̄ ſciuit ſeruitutē ei⁹ cum quo vel cum qua contraxit: cōſentit in eum: debet per eccleſiā cogi alius qui. ſ. eſt ſeruus ad aſſentiendum: ſi tamen anteq̄ cōſenſerit alter eorū cōtraheret cū alio vel cū alia: teneret iſtud vltimū. Guill. Hoſti. & Rich. in. iiij. diſt. xxxvj. dicit q̄ non eſt ibi matrimoniū: ſed tenetur ratione promiſſionis factæ. Et ideo eccleſia cōpellet cū illa rema nere: vt de nouo contrahat: ſi videlicet nondū cōtraxit cū alia de præſenti. Tertium eſt q̄ ſi liber vl' libera ſciēter cōtrahit cū ſerua vel ſeruo tenet matrimonium. xxix. q. ij. ſi qs liber. Et in hoc caſu proles ſequit matrē de iure cōi, quantum ad conditionē ſeruitutis vel libertatis. eſt. de na. ex li. ven. c. j. ſm Pe. & Rich. in. iiij. diſt. xxxvj. Pe. de Palu. dicit in. iiij. hoc eſſe verū de iure: ſi tamen ſit conſuetudo in contrariū: tenet conſuetudo. Et Io. an. dicit q̄ de conſuetudine
Tho. in iiij. diſt. xxxvj. arti. iij. poteſt induci: q̄ in hoc filius ſequat patrē. ſ. quo ad libertatem: & idem ſi eſſet lex municipalis: & hæc videt eſſe in partib⁹ Italiæ. Nam nati ex ancillis & liberis viris fornicarie ſunt liberi: quantū ad honores & dignitates ſequuntur patrē ratione huiꝰ ibi vide. De conſuetudine tamē ſpeciali aliquarū terrarum, partus ſequitur deterioris conditionis parentem: ſiue ſit pater ſiue mater. Sed ſi pater poſt peractū matrimoniū ſe vendiderit nolente vxore: qd' faTho. in iiij. diſt. xxxvj. ar. ij. ad iiij. cere pōt ſm Rich. tūc partus ſequit matrē ſi ipſa eſt libera. Si vterq; eſt ſeruus & diuerſorū dñorū: fiet diuiſio liberorū ſcd'm numerū. Et ſi eſt vnus tñ: ille penes quē remanet, xxx. q. j. ar. j. & ij bit: recōpenſabit alteri dño iuſtū preciū. Ite nota q̄ ſerui iuſtis dñs poſſūt cōtrahere matrimoniū. eī de cōiu. ſer. c. j. Et q̄uis dñi eorum poſſunt tales vendere: ga ex contractu matrimonij nō amiſerunt ius ſuū ſup eos: nō tamē in partibus ita remotis debēt mittere vel vendere q̄ impediat vſus matrimonij cū coniuge ſua. Si aūt ſerui de voluntate dominorū contraxerunt: tunc non poſſunt dñi præcipere aliquid in præiudicium reddit̄onis debiti. Vnde magis obedit coniugi debitum exigenti q̄ dño tunc aliud impetranti. Richar. vbi. ē.

§. I. DE SERVITVTE SEQVENTI

matrimoniū contractū ꝓ verba de ꝓſenti. Nā q̄ dicta ſunt ē. videnſ habere locū q̄n ſeruitus ipſa prœuenit cōtractum matrimoniū altero cōiugū libero & ignorāte ſeruitutē cōſortis. Sciendū igit̄ q̄ cōtracto matrimoniū de pūti & multomagis cōſummato: nō pōt vxor ſe facere ſeruā alterius inſcio & inuito viro vel ignorāte iure diuino: quo dī Geñ. ij. Sub viri pōte eris & ipſe dñabit tui. Secus aūt eſt i iure ciuili. ga eſt ſocia & nō ſubiecta: immo ſui iuris. Vñ ſcd'm ius ciuile videt q̄ ſe vxor pōt facere ancillā alterius: theologi tamē dicunt oppoſitū. Et ſi qdē illa ſubiectio quā ſcriptura ponit eſſe cm iudicial: abolita eſſet ꝑ Chriſtū: & ius ciuile oppoſitū: ſed ga naturalis est & moralis ratiōi rectę cōcordās repetita in nouo teſtamēto: ideo verius est q̄ di cūt theologi. Marit⁹ aūt pōt ſe ſeruū facere: teneт tñ redde re debitum vxori talis: & pōt exigere etiā dño ſuo, ꝓhibēte. Vbi etiā attendū q̄ cū dicit q̄ aliqs pōt ſe, in ſeruū dare: intelligit dari. i. venūdare ſe ad preciū participādū: Tho. in iiij. diſt. xxxvj. arti. iij. alis donatio nō valeret: ga donatio excellēs quingētos ſolidos. i. aureos reputatur immenſa iure ciuili: & quatenus: est vltra eatenus nō est valida. q̄ ſi eſſet res indiuiſibilis: ſorte totū viti areť. C. de dona. l. ſi quis. Sed libertas est inæſtimabilis & indiuiſibilis vñ dare ſe in ſeruum eſt immē ſa donatio & nō valet. Ex hoc aūt q̄ qs poſt matrimoniū contractū de præſenti ſiue cōſummatū ſiue non: venūdet ſe: nō ꝓiudicat mrimonio: ga ſeruitus ſupueniēs nō diri mit ipm: nec per hoc vxor efficit ſerua: nec liberi eorū efficiūtur ſerui: ga pars ſequit̄ ventrē. Nō ergo ꝓiudicat vxori qa vt dictū eſt: nō fit ꝓ hoc ancilla: etiā ſi taceat: qa, ꝓhibere nō pōt: etiā ſi cōſentiat: qa ſi cōſentit vt ipſa ſit ancilla: ſed vt ille ſit ſeruus: ad qd' nō ſequit ipſam fieri ancillā cū ſeruus poſſit habere vxorem liberā. Nota tñ q̄ vbi est cōſuetudo q̄ cōtrahēs cū ſeruo fiat ſerua: valet. Nam ſicut ius ſcriptū potuit, inuenire nouū modū ſeruitutis: ita ius non ſcriptū qd' dī cōſuetudo: ita etiā vt mulier alteri⁹ terræ ligef eoſpo q̄ cōtrahit in terra tali cōſuetudine affectatum ga cōtrahēdo ſortit̄ forū: tum ga vxor ſequit̄ domicilium viri. Sed ſi mulier ignoraret eum ſeruum: aut talem conſuetudinem non ligaretur: quia ſtatuta ciuitatum non ligant ignorantes ea nec conſuetudines, de conſti. c. ſ. libꝰ. vj. Hæc omnia Petrus de Palude in. iiij. diſt. xxxvj.

Tho. in iiij. diſt. xxxvj. ar. ij. ad iij. §. II. DE CARNALI COPVLA TA

lis cōiugij. ſ. ſeruorū vel alterius eorū ſerui. Nota primo q̄ ſi dñs talis ſerui vel ſeruæ, ꝓhibeat copulā vel actū coniu-

galē: ſi ſine cauſa, ꝓhibet nō audiť. Neminem em̄ audit. i. exaudit ꝓtor ſine cā. Nō aūt pōt matrimoniū ſeruis, ꝓhiberi a dñis aūt actus eius ſine cauſa: nec tenetur in hoc eis obedire. Aut, ꝓhibet hoc dñs. ſ. actum coniugij cum cauſa puta ga indiget ſeruitio ſuo. Et tunc diſtingue: ga aut dñs cōſenſit in cōiugiū: & tūc etiā nō audiť: non pōt, ꝓhibere Aut nō conſenſit in cōiugiū: & tūc debet dño, obedire: nō coniugi cui nō potuit ſe obligare: ſaluo iure alterius: vbi tñ poſſet ſeruitutē ſatiſfacere & ſibi & cōiugi de actu cōiugali & dño ſuo de ſeruitio cōpetēti: poſſet vtrūq; facere: & dominus debet permittere, Sed ſi vadit ad loca remotiora & indiget tali ſeruo: tūc ſeruandū est qd' dictū est: vel vendat in illis partib⁹ vbi est cōiunx ſi pōt. Scd'o nota q̄ qs ſcit ſeruū: ſi credat aliā vel aliū cū quo cōtrahit ſcire eſſe talem, qui tamen ſit liber: aut q̄ affectuoſe adeo diligit q̄ etiam cōſentiret ſi ſciret eſſe talem: excuſať a pctō ex quo vxorio affectu cognoſcitvel cognoſcit, als ſi ſciat nō tenere matrimonium: fornicať quouſq; aliū certiorauerit de ſua conditione. & ille nihilominus conſentiat in eū vt in cōiugē. Eſt autē in eius pōte q̄ ignorabat. Hæc poſtq̄ ſciunt ratificare ſeu cōſummare dictū matrimoniū. Tertio nota de liberonecſciente eſſe ſeruum vel ſeruā cū qua cōtrahit. Et quidem q̄diu credit cōiugē liberū vel liberā: licet noller cōſentire ſi cōtrariū ſciret: tādiu excuſatur a pctō. vt Iacob in facto Lyę: ꝓpter ignorantiā facti, ꝓbabilē. & ſilij erunt legitimi Geneſ. xxix. ſi ſic in facie eccliæ. cōtractū mrimoniū. Quarto nota cum oritur dubitatio vel q̄ſtio de tali mrimonio qd ſit agēdū: Sciēdū igit̄ q̄ eſt differētia inter ſcientiā: cōſciētiam: & Sciētia cōſcien tia ſeru pulus. ſcrupulū circa talē materiā. Nam ſcientia ga habet euidētiam: & nō est niſi verorū: q̄ habet ſciētiā de impedimento ſiue ſeruitutis ſiue alterius impedimenti dirimētis: nullo cogente nō poteſt petere aut reddere, debitū quin aut ſibi prętudicet ſi in ipſo erat matrimonium ratificare: aut peccet ſi in ipſo non erat matrimoniū ratificare vel erat licet nō intēdit ratificare ꝓ hoc. Qñ vero de hoc habet cōſciētiam & ſi non ſcientiā de impedimēto, i. firmā credulitatē: debet de hmōi impedimēto abſtinere: q̄uis clare nō ſciat ligať tamen ſua conſcientia erronea. Nec refert vtrū leui aut, ꝓbabili cauſa moueať: ga etiā contra cōſcientiā erroneam nullus debet cuicūq; hoīm obedire dum durat talis conſciētia, ga omne qd' est contra conſcientiā, ędificat ad gehennam. Sed quando habet ſcrupulū conſcientię, i. quia dubius est: & ſicut ex temeraria & leui cauſa: vt ga audiui a paucis & leuibus perſonis: debet deponere: quia depoſita poteſt petere & reddere debitum. Si autem dubitat ex probabili cauſa po teſt reddere quia in dubio debet quis obedire prętato: ſicut vaſallus in dubio debet dominum ſuum iuuare. xxiij. q. j. quid culpatur. Sed nō debet petere quia exponeret ſe periculo. Et Auguſt. di. Tene certum & dimitte incertū non petendo certum est q̄ nō peccat. Et hęc diſtinctio habet locū in oībus impedimentis: quę ſimpliciter impediūt matrimoniū vel actum ei⁹ quo ad pſonā q̄ habet notitiā. Hęc em̄ facit pſona ſm dictam diſtinctionē: vbi nō vult mrimoniū cōſummare: als ſibi prętudicat & peccat. Sed qd iuris ſi de hoc lis pendeat in foro iudiciali? dicit Hoſti. etiā ſi ſit certus, ꝓpter dubium euentū pōt reddere & petere debitū affectu coniugali cognoſcēdo: nō vt liberā nec vt ancillā: ſed vt cui q̄ſtio ſtatus mouet. Vnde propter primū nō peccat: ꝓpter ſcd'm, nō ſibi ꝓiudicat: maxime ſi ab eccleſia vrgeatur. Et magiſter ſen. i. iiij. diſt. xxxviij. dicit q̄ debet reddere ſi vrgetur qd' etiā videť in gradibus hūana lege, ꝓhibitis; & p cōſequēs in impedimēto ſeruitutis in qb⁹ eccleſia q̄ ſtatuit qñ vult deſtituit & diſpēſat: non aūt in gradibus diuina lege prohibitis: in qb⁹ eccleſia forte nihil pōt. Sed iſta opinio quo ad primū nō valet: ga eccleſia qñ præcipit debitū reddi lite pendēte: nō intēdit diſpenſando mrimoniū facere ſi nō est. Nam ſi intēderet mrimoniū facere: aut hoc eſſet vſq; ad tps ſentētię & hoc nihil est: ga matrimoniū nō poteſt fieri ad tēpus: aut ſimpliciter: & tūc poſtea non diſſolueret. Si etiā hoc intēderet: non poſſet facere vt ille q̄ non est verus maritus: ſit verus maritus contra voluntatē ſuā: vñ nō refert ſiue q̄ſtio moueať ſiue non, vt eī de reſt. ſpoliteras. Sed diſtinguendū est: vt, ā, dictum est immediate. Ite ga dictum est, ā, ꝙ i hmōi qñ est dubiū: debet obedire Eodē. § ſ. in reddēdo debitū. Præcepit em̄ hoc papa in tali dubio per decretal ē illā. ingſitioni. eī de ſen. ex con. Poſſet etiam Eodē. §.

dici ꝙ circūscripto etiā precepto papę idē esset faciēdum: ga si aliquid est ita dubium ꝙ vna pars est certa alia dubia an sit peccatum: debet tenere certū & dimittere incertū. ga qñcūq; pōt se tiberare a periculo peccati, tenetur. Vñ manifesta est ratio: ga non debet petere: ga certū est ꝙ nō pētere est licitū. Est aūt dubiū vtrū petere sit pctm: sed in reddēdo nō est sic: ga vtrūq; est dubiū: quia si est matrimoniū: negare est iniuritia: si nō est mrimonium reddere est luxuria. Sed nō est æqualiter dubium hinc inde: ga p̄sumptio est, ꝓ matrimonio quousq; cōtrarium, pbet: vñ redde re tenet debitum. Si aūt esset æqualiter dubiū hinc inde: puta ga vna sentētia esset lata pro matrimonio: alia cōtra & neutra transisset in rem iudicatam adhuc: ga nullus debet spoliari re sua siue possessione: immo spoliatus ante oia est restituēdus nisi, ꝓbationes in cōtrariū sint̄ promptu: inde est ꝙ debet reddere debitū: etiam si sit gradus in dispēsabilis vt filiæ & patris: vel filij & matris: qñ petens est in possessione: vel cū est spoliat, absq; auctoritate iudicis. Et nota ꝙ error himoi ſ. cōditionis impedit & dirimit ex statuto ecclesię: q̄ etiā posset statuere ꝙ non dirimeret: sicut posset statuere ꝙ error fortunæ dirimeret: cū tamen dirimat vt dictum est per Pe. de Pal'. in. iiij.

¶ De impedimento voti solennis. Capitulum. IIII.

QVARTVM IMPEDIMENTVM est votum, ſ. solēne: nō aūt simplex. Si ga aūt vl si qua habet professionē tacitam vel expressam alicui de religionib⁹ approbatis: tale votum impedit matrimonium cōtrahendū & dirimit cōtractū: vnde cōtrahendo nullū est: & incurrit excōicationē, ex de ꝓsan. & affi. eos in cle. Si aūt fecisset, ꝓfessionē in aliqua regula nō approbata: vel etiā in regula tertij ordinis: siue Bigutharū bti Dñici vel Francisci: nō videt ꝙ illud habeat dirimere cō tractum cuius aūt simplex votū quantūcūq; sit publicum non dirimat matrimonium cōsummatum: impedit tamē cōtrahendum & etiam consummandum iam contractum. Vnde talis contrahendo peccat mortaliter: etiam si intēderet non consummare sed religionem ingredi: quia facit contra iura, distinc. xxvij, si vir. Et quia exponit se periculo frangendi votum. Post contractum autem adhuc remanet obligatus ad obseruandum: cum possit ante consummationem: vnde consummando iterū peccat mortaliter, Richardus in. iiij. distinc. xxxvij.

QVARTVM IMPEDIMENTVM est cognatio: & ga istud ē plixi⁹ cæteris: vltimo reseruet.

¶ De impedimento criminis. Capitulum. V.

QVINTVM AVTEM QVOD sequit est crimē. Vbi nota ꝙ tria sūt crimina q̄ impediūt & dirimunt cōtractū. Primū si qua mulier machinata fuerit i mortē vxoris alicui⁹ & ipsam cū effectu occiderit aio habēdi virū illi⁹ i suū. Et similiter si qs machinat⁹ fuerit: & cū effectu occiderit virū alicui⁹ mulieris vt habeat eā in vxorē: tales si cōtraxerint sunt penit⁹ separandi: ga in fornicatiōe sunt, xxxj. q. j. si qs viuēte. Et licet aliqui vt Richar. in. iiij. dist, xxv, hoc intelligant cum fuerat inter eos commissum adulterium dum primum stabat coniugium, verior tamē est opinio Inno. & Hostiē. dicentiū ꝙ sola machinatio mortis cum effectu etiam absq; adulterio dirimit vel sufficit ad dirimendum. Idē etiā si ꝓcepit vel mādauit vel cōsuluit interfici: eo ſ. animo vt haberet vxorem illius in suā vel virū in suum virum ſm Guil'. & Hug. etiā si hoc faceret, ꝓpter infidelē quē postea induceret ad fidem & conuerteret. Richar. Sed si quis occidit maritū alicuius mulieris non eo animo vt habeat vxorem eius in suā vxorem: sed ex odio vel i bello hoc nō habet dirimere vel impedire matrimoniū, extra de cōuer. in fi. ca. laudabilē. Et similiter si quis vel si qua non mādauit nec cōsuluit nec præcepit interfici aliquē, tamen interfectū illū ratū habet vt habeat in virū suū vel in suā vxorē: talis ratihabitio nō cōparat, mādato: & sic hoc nō habet dirimere mrimoniū sequens. Secundum crimen est adulterium & hoc ſ. qñ adulterātes p̄stant sibi fidē, ꝓmittendo vel dando siue iurādo ꝙ cōtrahant: & hoc siue ipsa adulterina cōmixtio fuerit iter eos ante p̄dictā promissionē: siue postea: dūmō fiat stante primo matrimonio, xxxj. q. j. relatū. Quādo aūt interuenit nūda⁹ ꝓmissio: nec fide nec iuramento firmata sed simpliciter & adulterina commixtio ante vel post: vtrū hoc habeat dirimere contractū postea matrimoniū super quo fuit ꝓmissio? Richar. i. iiij. distinc. xxxv. dicit aliquos tenere ꝙ dirimat: & aliquos tenere ꝙ nō dirimat: & nullā alteri præfert. Vnde in hoc casu videt ꝙ esset dūs papa consulendus: vel petenda dispēsatio ad cautelā nec faciliter dirimendū. Si aūt adulterina pollutio prius vel postea non interuenerit: cuius dederint sibi fidem de contrahendo: per hoc nō impedit matrimoniū sequēs iter illos soluto primo, extra de eo q dux. i matri. quam pol. per adul. c. vlti. grauiter tamen peccaue runt ſm Richar. Item si qua couiugata puta Berta permittit se cognosci ab aliquo hac promissione fide vallata ex acta & recepta ꝙ post mortem viri sui ille adulter ducet in vxorem eam quam sibi cōsulet quædam persona ipsi Bertæ coniugatæ familiaris & propinqua: intendēs & probabiliter credens ꝙ consulet de ipsa Berta mortuo viro Berte: si adulteratus cum ea postea cōtrahat cum ipsa: ex eo ꝙ illa cōsuluit & sic ille promiserat: nullū est matrimonium sed dirimendū: quia in fraudem factum: & fraus & dolus nemini debēt patrocinari. extra de ītmu. eccl'. aduersus, sec⁹ si alia intētiōe faceret Richar. in. iiij. distinc. xxxv. Teritium crimen est quando durante matrimonio contrahit de facto cum altera. Et hic nota diligēter ꝙ ille qui habet vxorem: & ipsa viuente ducit aliam de facto: aut ista scit istum habere vxorem: aut non. Si quando contrahit cum ipso sciuit ꝙ habebat aliam non potest cum illo esse matrimoniū: etiā si mortua prima vxore de nouo contrahat. Et idē iuris est si nescīuit qñ contraxit: sed postea ipsa prima vxore illius adhuc viuēte sciuit: & permisit se cognosci ab eo cū quo de facto contraxerat. Si vero ab initio qñ cōtraxit nescīuit illū vxorē habere: & semp tenet in ista ne scientia vsq; ad mortē vxoris illi⁹: sed post mortē eius scit: ē in potestate illius ignorātis matrimoniū ratificare vel diuortiū petere, ita tū ꝙ post q̄ scīuit & se cognosci pmisit: ñ poterit diuortiū petere extra de eo q dux. i matri. c. j. & c. veniēs, & de coniu. ser. c. ꝓposuit. xxxiij. q. ij. si vgo, als⁹ poterit petere si vult. Et q̄ dictum est de viro ducēte secūdā vxorē de facto: idē per totū intelligē de muliere ducēte secundū virū vel maritū de facto. Si aūt mortua iam prima vxore: vir nō cognoscit illā secūdā adulterā carnaliter q̄ secū ignorāter cōtraxerat: sed ipse ducat tertiam ſm Hosti. debet remanere cū tertia: cuius etiam postea cognoscat secundā, ga prima viuēte consensus habitus cū secūda nullus fuit: & sic nō impediuit cōsensum tertię: quia si post mortē primę cognouit carnaliter secam q̄ fuit ignorās illum habuisse vxorem: & nūc etiam ignorans est: & ipse vir contrahat cum tertia: adhuc remanebit cū tertia. Idem de muliere ergā virum. Dicit aūt ſm Hosti. mulier insciaq̄ habet iustā causam ignorādi: vt ga vir de remotis venies asserebat se nō habere vxorē. extra de spon. cū i apostolica. Ideo autem cum insciā non cōmittit adulteriū: ga non sine dolo cōmittit. xxxiiij. q. j. in lectum Idem Io. an. in omnibus prędictis.

vide clarius. angelt. cam de eodem.

¶ De disparitate cultus. Capitulum. VI.

SEXTVM IMPEDIMENTVM est disparitas cultus, i. fidei inter cōtrahētes. Vbi nota tria puncta. Et primū ꝙ fidelis cōtrahēs cū iudæo vel Pagano vel etiā catecumino nōdū baptizato nō ēverū mrimoniū & sic ē nullū, xxviij. q. j. c. j. §. ex his ſm Thom. Pe. Alber. Ray. & Richar. spōsalia aūt possūt cōtrahi a fideli cū infideli cū hac cōditiōe si infidelis cōuertat vbi. ē. q. ſ. nō oportet. Sed ſm est ꝙ catholico cōtrahēte cū ꝓsona hæretica baptizata: verū est mrimoniū nec dirimit, ꝓpter hæresim q̄uis peccet scienter cōtrahēs cū tali. Et sīr fideli cōtrahēte cū fideli p ẏba de pñti: quantūcūq; alter eorū efficiat hæretic⁹. Iud⁹ vel Pagan⁹ nō pōt dirimi matrimonium: etiam si adhuc nō erat consummatū. Ray. & Richar. Terciū pūctū est ꝙ infidelibus ꝓtrahētib⁹ adinuicē mrimoniū: cuius nō sit ꝓfectū ſm pfectionē grę nec ratū: est tñ mrimoniū inquātum est ordinatū ad plem ſm pfectionem naturę Vñ fidelis cognoscens vxorē, ꝓpter bonū, plis vel vt reddat debitum, nō peccat. Tho. in. iiij. & Rich. &. xxvj. di. deinde. Possunt etiā infideles vnī⁹ rit⁹ cōtrahere cū infidelib⁹ alterius, ritus puta Saraceni cū Tartaris: nisi ꝓ aliqđ ius positiuū, phibeant: ga tūc disparitas cult⁹ dirimit. Qđ si vterq; cōiunx, cōuertat ad fidē ratificat mrimoniū: & nō pñt abinuicē separi: etiā si cōtraxissent cū cōsanguineis suis in gradib⁹, phibitis ꝓ statutū eccl'ię: sed si ꝓxissent i gradib⁹, phibitis lege diuina Leui. xviij, oporteret ꝙ separarent'. Rich. Itē ſm Ioan. an. si Pagani q ſm legē suā cū plurib⁹ vxoribꝫ cōtrahūt cōuertant cū vxorib⁹ suis: cū prima remanebūt alijs exclusis. Itē si habuisset aliā vxorē quā repudiasset & viueret: si illa vl' let cōuerti ad fidē: etiā tenet ipam recipe & illā supinducta q̄uis cōuersam ad fidē ꝙ ibi cere: immo etiā si prima nō vult cōuerti ad fidē. nō pōt iste cōuersus alterā recipe: sed hoc est in ptāte sua si vult cohabitare cū ipsa vel nō. Si vo alter in fidelium cōiugato⁹ q̄uertat: pōt fidelis q̄uersus cū infideli manere sub spe cōuersiōis: si eū in infidelitate obstinatū nō videret: & bene facit cōmanere: nō tñ tenet: sed pōt eā dimittere quo ad cohabitationē. Sed nō pōt alterā ducere nisi i trib⁹ casib⁹. Prim⁹ videlicet si cōiunx infidelis nolit cohabitare cū fideli. Sec⁹ si vult cohabitare: sed nō sine cōtumelia creatoris. Terti⁹ si infidelis fidelē ad in fidelitatē ꝓtrahere niteret. Per quēlibet horū casuū soluit vinculū matrimonij: etiā aūcp̄ ꝓhat aliud mrimoniū. Et si ante ꝓctū secūdū mrimoniū ali⁹ cōiunx q̄uerteret: nō licet illi q primo q̄uer⁹ est ſm mrimoniū ꝓhere viuēte illa. Rich. i. iiij. Aliq tñ dicūt ꝙ nō dissoluit primū nisi cū ꝓhit secūdū aduenīente aliquo ex p̄dictis casibus. Idē Pe. de pal'. sed clari⁹. Dicit em ꝙ quo ad cōuersū: cū alter nō cōuersus nō vult cohabitare: vl' cū iniuria creatoris: vel vbi periculū subuersionis est conuerso: qñ soluatur matrimoniū est duplex opinio. Alij dicūt ꝙ statim soluit mrimoniū in quo cūq; illoꝝ trium casuū occurrēte: ꝙ si cōuertat alter añcp̄ primus cōuer⁹ cōtrahat aliud vl' faciat votū: tenet prim⁹ ipe recipere illū postea conuersum. Et hoc ideo est ga licet sit vinculū solutū: adhuc tñ retinet vinculū sponsaliū: sic tenet cōtrahere cū illo: vl' ga blasphemia creatoris fi t ꝓpetua soluit: aliter nō. Quādo aūt votū vl' mrimoniū tollit: nō videt ꝓpetua. Alij dicūt ꝙ nō soluitur mrimoniū illd quousq; cōtrahat secūdū mrimoniū. Pōt em imaginari ꝙ in mrimonio infideliū nō est aliq̄ reale vinculū de mūdo plus q̄ sponsalib⁹: cū nō sit sacrm ante baptiſmū, vñ ante baptiſmū vtriusq; vel alterius ex statuto eccl'iæ pōt illud mrimoniū solui: sicut spōsalia multis casib⁹ solui. Et statuto eccl'ię. Vñ sicut ꝙ mrimoniū sequēs soluunt sponsalia p̄cedentia sic ꝙ cōsequēs mrimoniū tollit p̄cedēs nō ratū sponsalib⁹ cōparatū. Hæc Pe. Et in hmōi casu q̄ scilicet alter tñ cōiugū cōuertit, ples eoꝝ si est i ꝯtate minori: debet dari fideli nō obstāte ꝙ indigeat matris obsequio ad educationē. si autem est in perfecta ætate: sequitur eum parentē quem vult. beatus Tho. in. iiij, per oia: & Richardus.

Thom. vbi. ē. arti. iij. ad. iij.

Thom vbi. ē. arti. v.

¶ De violentia. Capitulum. VII.

SEPTIMVM IMPEDIMENtum est vis, i. violētia siue met⁹: qđ ex sui natura sine ꝓstitutiōe eccl'iæ mrimoniū excludit: ga excludit cōsensum. Nota ergo ꝙ triplex est coactio. Quædā est absoluta q̄ fit ꝙ vim: & ista nō habet cōsē triplex actio. coactioꝫ sum animi in quē cadit coactio: sed pōt esse coactio carnis ad aliud extrinsec⁹ a quo trahit ꝓsona inuita. Et talis coactio qñ nō cōsentit: mrimoniū nō efficit. ita. ꝙ etiā ex parte cogētis ſm Tho. nō ē mrimoniū: ga mrimoniū claudicare nō pōt: si tñ post mrimoniū coact⁹ cōsentiret: & cogēs i suo cōsensu maneret, esset mrimoniū, sec⁹ si mutaret volū tatē ipe cogēs. Sec'a est cōditionata & p metū q cadit in cō quadru stantē virū. Et ista etiā coactio excludit mrimoniū, ex. e. plex ca perlatū. &. c. ad audientiā. Dicit aūt met⁹ cadēs in cōstan dens in tē virū quadruplex. Primo. ſ. met⁹ mortis. Sec'o cruciatus cōstātē copis. extra. e. cū dilect⁹. Tertio met⁹ stupri. Quarto metus virum, seruituris. ff. eo. l. nec timor. Vnde dantur versus. Excusare metus hos posse puta: ga nescis. Stuprū siue stat⁹ verberis atcp̄ necis. Cōcordāt Tho. & Alb. addendo ꝙ non differt vtrū p̄dicta quatuor fiāt i ꝓsona nr̄a siue liberoꝝ siue uxoris. Et dicit Rich. in. iiij. ꝙ talis coactio cōsensus per talem metū mrimoniū impedit: & quātū ad iudiciū dei & quantū ad iudiciū eccl'iæ. Etiā si adsit cōsensus interior in mrimonio: cuius em consensus interior sufficiēter cogi nō possit: tñ per p̄dictū metū tam vehemēter inducit ꝙ multū in ipso diminuit de ratiōe volūtarij. Et ideo nec deus nec ecclesia voluerunt hoīem p talē cōsensum esse ligatū. Et ratio est duplex. Vna est: quia matrmoniū significat cōiunctionē xpi & ecclesiæ: q̄ fit p liberū amorē. Alia est: ga talia mrimonia malos exit⁹ habērē: ga qđ qs nō diligit facile cōtēnit. xx. q. iij. pñs. Pōt etiā dici ſm aliquos ꝙ ecclesia aliquo mō instituit vt ꝙsona modo p̄dicto coacta sit i legitima durante p̄dicta coactione ad cōtrahendū. cū illa ad quā ducen dā cogit. Sed vtrū mrimoniū contractū per consensum metu coactū: ratificet per cōsensum sequentē tacitum? Rīdet Rich. in. iiij. ꝙ mrimoniū cōtractū per cōsensum coactū metu eadēte in cōstantē virū: aut est coactū per coactionem cōsensus viri aut mulieris: aut vtriusq; simul. Si primo modo: iste q liber est ligatus est: alter nō: si postea tacite cōsentiat et libere ꝓsona ligata in consensu pristino pſistēte: verū efficit mrimoniū: & tūc vterq; ligatus est: qa q̄uis tacit⁹ cōsentiat ꝓ se nō sufficeret: tamē sufficeret cū expſſiōe exteriori q peessit. Si aūt ꝓsona ligata resiliuit a cōsensu ante sequētē cōsensum alterius: tunc distinguo. Quia aut contraxit mrimoniū aliud; et tunc dico ꝙ illud sec'm mrimoniū tenet: q̄uis peccauerit cōtrahēdo si cōgruo tpe nō expectauit liberū cōsensum alterius tacitum aut expressum. Aut non cōtraxit aliud mrimonium et tunc ſm iudiciū ecclesiæ pſumet in eodē cōsensu remanere: qa q̄ in aliquē semel cōsenserit: ampli⁹ nō poterit dissentire: & ali⁹ nō negauerit suū consensum p̄stare. extra de desp̄ō. impu. c. de illis. j. Sec'm tñ iudiciū dei nō est matrimoniū verū: ga tale nō pōt esse sine cōsensu mutui cōsensus ītērioris. Si aūt vtraq; ꝓsona fuit coacta: tunc ad hoc ꝙ sit verū matrimoniū: requīt nouus cōsensus ex vtraq; pte sed nō noua exterior expressio. Ad primū in oppositum, vbi aliqua duo sic requiruntur ꝓ causa alicuius effectus: non causant effectum nisi simul coniuncta. Cum ergo ad causandū mrimoniū requīt cōsensus de pſenti interior: et eius expressio exterior: nō efficient mrimoniū diuisim. ergo sequēs tacit⁹ cōsens⁹ cū expressiōe iteriori q̄ pcessit nō efficunt mrimoniū. Et nota ꝙ si mulier post cōsensum coactū carnaliter cognoscit: si habuit oportunitatē reclamādi, presumit tacite consentire in mrimonio. Qđ si coacta fuit ꝙ vim absolutam vel metū sufficiētē: nō est mrimonium. Sed si nō fuit sufficiēs met⁹: tunc in iudicio exteriori pſumet ꝙ mrimonio. si tñ vere nō cōsentit, non fuit mrimoniū: etiā si habuit oportunitatē reclamādi. Pe. & Rich. Tertia coactio est: conditionata per metū insufficienter: q scilicet nō caditī constātē virū. & ille nō excludit mrimoniū. ff. e. l. nec; timore. Nota etiā ꝙ parētes non pñt coge re liberos ad ꝓtrahendū nec; gnaliter nec; specialiter cum aliquo. ga i mrimonio requīt consensus maxime liber nō ne ppetuæ obligatiōis q̄ibi c ōtrahit: extra de spon. requiuit. Parētes tñ non temere iurāt, ꝓpter hæc mrimonia filiorum: ga ex natura ipsi⁹ contract⁹ inielligit ipsa conditio. ſ. si liberi consenserint: & ipsi parentes obligant ad inducendū eos. Pe. Itē si mulier quę allegat metū: stetit per annū & dimidiū cū marito: aut etiā minori tpe dum tamē tantū ꝙ iuxta arbitriū boni viri p̄sumendū fit, ꝙ cōsensu nō debet postea audiri. eū de spon. Ad id. Guil'.

Tho. in iiij. dist. xxix. q. iij. ad. iij.

¶ De impedimento ordinis. Capitulum, VIII.

OCTAVVM IMPEDIMENtum est ordo. ſ. sacer. vt subdiaconatus et supra, vbi nota tres conclusiones. Prima est ꝙ nullus ex miōrib⁹ ordinib⁹ ꝓdit mrimoniū cōtrahē dū: nec dirimit cōtractū: nec ipedit vsum ipsi⁹ mrimonij; si talis cōtrahat: licet tñ cōtrahens cū vnica et ẏgine clericus in minoribus retineat priuilegiū clericale: si vestes et consurā deferat clericales. extra de cleri. cōiu. c, vnico. lib. vj. nō tñ retinet bñficiū ecclesiasticū: nec recipe pōt. Clerici igitur in minoribus cōstituti bene possunt contrahere, nisi sint religiosi professi tacite vel expresse. Secunda conclusio est ꝙ ordo sacer habet ipl'icitū votū solēne ex institutione ecclesię et ideo existēs in sacris si cōtrhit matrimonium nullum est. distin. xxxij. si quis eorū. &. c. erubescant. Adeo hoc verū est, vt nec etiā Gręco cui licitū est vti con tracto, sit licitū in sacris constituto contrahere ſm Io. and, in nouella. & plures alios, et Richar. i. iiij. Vnde ista est differentia inter constitutos in sacris ecclesię orientalis: et cō & Latinos in sacris ecclesię occidentalis. Nam primis licet nō vti contracto ante susceptum ordinem, Secundis non ferentia

Sacer dorum grecoꝝ nō; dif

Ar. ſ. de conuer. in fide.

licet vti cõtracto ante ordinẽ sacrum susceptum .xxj.dist. Nicęna, Et qui cõtrahit in sacris est excommunicatus, eẽ de consangui, & affini, eos, in cle. Est etiã talis irregularis ſm Petrum de Palude, in .iiij. distinc. xxxvij. qui etiam dicit q cum continẽtia sit annexa ordini sacro ex statuto ecclię: ideo q ordinat ad ipm licet nõ intẽdat cõtinere: nec se ad continentiã obligare: nihilomin⁹ obligatur ad cõtinentiã etiã in foro cõsciẽtię. Quia ecclesia bene potest inhabilitare ad matrimoniũ ignorantẽ & inuitũ: sicut & seruum & frigidũ & hmõi, Et per eãdem rõnẽ si quis ante annos discretionis ordinet in sacris: ad continentiã obligatur, etiam si in cunis ordinaretur pręsupposito q recipiat characterẽ: qa obligat ex statuto ecclesię nõ voto suo. Vñ talis si cõtrahit: nõ tenet mrimoniũ: sed ordo dirimit ipm. Hæc Pe. de Pal. Tertia conclusio est q quãuis ordo sacer precedens contractum matrimonium dirimat illud: si tamen oris sequat matrimonium cõtractũ nõ dirimit ipm: vt i extrauag. Ioan. xxij, Et si sciẽte vxore vel assentiente ordinatus est in sacris; tenet ad continentiam vterq; ita q etiam post mortem viri nõ potest contrahere. intelligitur enim tacite cum viro professam continentiam, Si autem ordinatus est inuita vxore vel sciente factũ: sed ius ignorante ipso tamen sciente ius: debet cogi per iudicem ad ingressum religionis; si nondũ est cõsummatum matrimonium: vt sic illa possit eũ alio cõtrahere: si ad hoc cogi nõ potest: vl si cõsũmatũ est mrimoniũ: debet exutus beneficio clericali restitui vxori: etiã si esset epc̃s: immo etiã pa ſm glo. in decre. & hoc si mulier sic petit: ipse tamẽ exigere non põt debitum: sed reddere tenet. Tho. & Pe. in .iiij. dist. xxxvij, ¶ De ligamine. Capitulum. IX.

Sup. .iiij. distinc.

MONVM IMPEDIMENTVM est ligamẽ: videlicet quãdo qs alteri ꝑiugi est ꝑ ꝓba de ꝓsenti obligat⁹, talis emea viuente alia accipere nõ põt: quantumcũq; recesserit alter & diu steterit: q si nihil audiuit de eo: de vita vel morte: debet expectare quousq; habeat sufficientẽ notitiã de morte eius vel de ingressu religionis: si nondũ erat matrimonium cõsummatũ. Nec est verũ quod quidã dicũt q sufficit expectare per septẽniũ: nullum emtẽpus prefinitum est alis cõrahẽs cũ alio adulteriũ ꝓmittit: vt extra de spõ, duorum, licet. Sed nec antiquo ipe potuit fieri nisi diuinæ reuelatiõis istinctu: vt fuit i patriarchis, extra de diuor, gaudemus. Põt tñ alter coniugũ ante carnalẽ copulam altero inuito religionẽ ingredi. Et remanẽs in scło postq̃ expectauit ingressum religionis p annũ: ita .ſ. q sit professus: tunc remanebit liber qui in ſculo remãsit ad contrahendum cum altero. Post mortẽ vero alterius coniugis alter nubere põt cui vult: etiãinsra tẽpus lucti⁹ fœminę sine pœna infamię. Qd si alligat⁹ alteri ꝑ ꝓba de ꝓsenti solũ: etiã absq; cõsummatione mrimonij, cõtrahit cũ aliqua: nullũ est. Sed si alligatus primæ erat per verba de futuro seu per sponsalia: & cũ sc̃da cõtrahat ꝑ ꝓba de ꝓsenti: remanet cũ sc̃da, Sc̃o nota q si vxor credit virũ mortuũ & cõtrahit cũ alio ſm Ray. si hoc credit ex probabili cã, ꝓpter ignorãtiã facti excusat: & filij si quos susceperit: iudicabuntur legitimi. Si tamen postea de morte viri dubitet: debet qdẽ reddere debitũ: sed nõ exigere, extra de secũ. nup. dñs. Sed si processũ tpis credit ꝓbabiter eũ viuere: nec põt debitũ exigere, nec debet reddere periculo adulterij se exponendo. Si vero reuertat: vel alias de vita eius sibi constiterit: statim debet recedere a sc̃o & redire ad primũ: qd si non faciat adultera iudicabit, xxxiiij.q.j. cũ ꝑ belliẽã. &, c. cũ in captiuitate. Prim⁹ quoq; eã recipere tenet: vt patet in ꝑdictis cap̃, nisi forte illa postq̃ sciuit de vita primi, ꝓmisit se cognosci a sc̃o: & sic adultera fuit. Et ista ẽ materia & cõclusio totius illius q̃stionis, xxiij.q.j. Tertio nota q si vir eius ad Saracenos iuit in exercitu & regione longinqua & nesciꝑtur vtrũ sit vijus an mortuus. ſm Ray. vxor non põt cõtrahere cum alio: nisi de morte viri recipiat certitudinẽ: puta quia fuit in bello vbi oẽs dicuntur interfecti fuisse: & signa plura apparent: vel fuit captus ab eis cum multis, & cõmunis est fama q fuerunt interfecti oẽs: & de eo diu nil audiuit in contrarium; vel accepit literas vel ambasiatam a fidedignis indevenientib⁹ q mortuus est & hmõi, extra de spon. in presentia. Autveriſimiliter de morte presumat extra vt lit. non contesta, quoniam frequenter. Sed quid si coniunx talis contrahat cum altera vel altero: credens tamen priorem viuere: cum tamen in veritate mortuus sit? Respondet Guil. Credo sine præiudicio q teneat tale matrimoniũ: quod intelligendũ est nisi coniunx credens impedimentum esse nõ intendebat contrahere. nam tunc matrimonium nullum esset: quia si non est intentio contrahendi: non est matrimonium, extra de spon. tua.

De spõ, c. si iter,

Mors mariti dubia,

¶ De publicæ honestatis iustitia. Capitulum. X.

DECIMVM IMPEDIMEN ꝰ est publicæ honestatis iustitia: q̃ ſm Tho. in .iiij. dũ ē ꝓpinquitas ex sponsalib⁹ prouenięs: robur trahens ab ecclesiæ institutione propter eius honestatem. Nota ergo q si aliqui contraxerunt sponsalia nullus de consanguinitate sponsi põt habere sponsam illã in vxorem: nec aliqua de consanguinitate sponsæ potest habere illũ in virũ. extra de despon. impu. continebatur. Et durat hęc prohibitio vsq; ad quartũ gradum suorum consanguineorũ. extra de spõ. spõsam. Et si etiã ipsa spõsalia fuissent nulla ratione consanguinitatis: affinitatis: frigiditatis: & religionis: vel alia quacunq; ratione: oritur publicæ honestatis iustitia: & est dirimendũ matrimoniũ. Et hoc nisi illa sponsalia fuissent nulla ex defectu consensus: puta qa vnus eor̃ vel ambo erant in fantes, eẽ de spon. c. vnico. li. vj. Dicit autẽ Pe. de Pal. q cum dicitur sponsalia quę sunt nulla ex defectu consensus: non possunt causare publicæ honestatis iustitiam: intelligendum est ex defectu consensus apparentis: vt in pueris furiosis & conditionatis sponsalibus. Secus autem est de nullis propter defectum consensus latentis: puta cum intendebat decipere & carnalem copulã extorquere non cõtrahere: qa rantũ scandalũ esset de isto: sicut si vere cõtraxisset. Ecclia autẽ instituẽdo istud impedimentũ voluit vitare scandalũ. Et q sponsalia volentis decipere causent publicæ honestatis iustitiã: apparet: qa ecclesia condẽnabit ad matrimoniũ cõtrahendũ & etiã cõfessor talẽ deceptorẽ. Vñ cũ ecclesia in stituerit hoc impedimentũ: videt q oia sponsalia q̃ ecclesia iudicat vera inducũt publicæ honestatis iustitiã. Hæc Pe. Sed'o nota q sponsalibus factis a parẽtib⁹, ꝓ filiꝫ puberib⁹ vel im puberibus non oritur publicę honestatis iustitia: nisi ꝑfilij cõsenserint expresse vel tacite: aut si pręsentes erant & nõ cõtradixerũt: vel si absentes & postea scientes ratificauerũt vel tacite vel expræsse. Per quẽlibet emistor⁹ modo rũ obligatur filij: & orit publicæ honestatis iustitia. eẽ de despon. impu. si infantes. li. vj. Itẽ si duo infantes vel vn⁹ maior septẽnio: & alter minor cõtraxerũt spõsalia vl parẽtes pro eis: nisi maiores septẽnio p cohabitationẽ mutuã: seu alias verbo vel facto eor̃ apparet eos pdurare in eadẽ voluntate: conualescunt & inducũr publicæ honestatis iustitiã. extra de despõ. ipu. c. ſ. li. vj. Tertio nota q si quis sponsalia primo cum aliqua contraxit: & postmodum cum alia consanguinea ipsius primæ idem fecit: debet cõtrahere matrimoniũ cũ prima: qa sponsalia cũ sc̃da nõ tenuerũt: sed si sponsalia cum aliqua sint facta cum conditione: & pendente cõditione vir cũ alia consanguinea illius contrahit per verba de ꝓsenti: debet remanere cum secunda: qa ex sponsalibus conditionalibus: sicut ex non habentibus consensum & incertis: non oritur publicæ honestatis iustitia. extra de spon. c. ſ. li. vj.

Iustitia publicę honestatis.

Capitulum. XI.

¶ De affinitate.

ANDECIMVM IMPEDI ꝰ mentũ est affinitas: q̃ ſm Ray. est ꝓximitas per sonarũ ex carnali copula ꝓueniẽs omni carẽs parẽtela. Circa quã tria nota. Et primo q cõtrahitur affinitas nõ solũ per copulã cõiugalẽ: sed etiã per co pulam fornicariam. xxxv. q. iij. nec eam. & eẽ de eo qui co tatẽ per gno. consan. vxo. sue. discretionem. Ita tamẽ q si vir intret fornicationem: alias non contraheretur affinitas. xxxv. q. iij. extraordi. ꝓtrahinaria. extra de eo qui cogno. consan. vxo. suæ fraternitati. Est tamẽ diuersitas opinionũ in hoc. Quidam dicũt q ad affinitatẽ cõtrahendã sufficit q vir ꝓueniat ad emissionẽ seminis: scilicet intra claustra pudoris: etiã si mulier non emittat. Sed Tho. & Alber. dicunt q requiritur q emittat. Dicit tamen Franciscus de Zab, post Matt hæum. q si vir emittit

Affinitas q̃d est.

Affinitas cõsanguinitati.

Affinitas affinitati.

Affinitatẽ mortẽ cõiugũ non solui.

vir emittit semen extra claustra: & ingrediat semen intra claustra: cõtraheret affinitas: & mrimoniũ esset cõsummatũ: si ibi est cõtractũ prius mrimoniũ per ꝓba de ꝓsenti. Et inducit exẽplũ de quadã in Francia: q̃ non fractis claustris immo cũ esset arcta impgnata est: sed si nõ esset impregnata: ecclesia iudicaret eam virginẽ per aspectũ. Nota q Arch. sup dicto. c. extraordinaria, allegat Hug. Lau. Vincen. & Innoc. di. q requirit ad cõtrahẽdũ affinitatẽ necessariovtriusq; seminis cõmixtio. ar. xxxv. q. x. fraternitatis. Dicit et Inno. q si mulier fuisset corrupta & nõ vir: adhuc nõ est mrimoniũ ꝓsummatũ inter ꝑiuges, Sed si vir polluat aliquã extra claustra pudoris: ex hoc nõ impedit qn parẽtes illi⁹ viri pñt illã habere in vxorẽ: nec etiã cõtrahit publicæ honestatis iustitia ſm Goff. Sed si vir frągeret claustra pudoris & nõ pueniat ad effusionẽ seminis: nõ est cõsummatũ mrimoniũ. Et sic ſm Vincen. talis si hoc posset probare: adhuc posset ingredi religionẽ inuita vxore. hoc ibi in summa. Et remittit ad id qd dicit dist. xlvj. nasci. Ibi eẽ allegat ꝑm & btm Tho. dicentes, q nõ est necessaria seminis emissio in muliere ad gnationem: cũ etiã sine hoc cõcipiat sed sanguis mẽstruus q in gnatione est loco seminis. Pe. vero de Pal. in. iiij. dicit. q affinitas contrahit per carnalẽ copulam quõcũq; exercitatã: licite vl illicite, i. in mrimonio vel extra: sed ſm naturã. dũ tamẽ semẽ viri recipiat in vase debito. Quantũcũq; aũt quis inuadat vel etiã frągat vasa pudoris: nisi in ipso vase semẽ emittat: nõ cõtrahit affinitas: nec obstat. c. iuuenis. eẽ de spon. quia illud est rõne certitudinis, ꝓpter spõsalia: quę post septẽniũ ille approbauit: vel qa maritali affectu attẽtauit. Nam attẽtatio q̃ fieret marital affectu: maxime cũ illa cũ qua posset matrimoniũ cõtrahi: causat affinitatẽ. Vel ratione dubij. Vñ si cõsentet de copula carnali: nõ esset credendũ nisi in foro cõsciẽtię q nõ fuisset seminis receptio: sed si foro conscięt credere: cũ in illo foro cõstat nõ fuisse seminis receptionẽ: nec attẽtationẽ factam maritali affectu: nullũ vin culũ est contractũ. Sed ex his q in confessione nouit: non posset ipse in foro exteriori ꝓcedere ad ꝓnũtiandũ matrimonium nõ tenere postq̃ esset probata carnalis copula: illi cet nõ seminis receptio: cũ non oporteat ꝓbare q̃ non est bene possibile. Dicũt etiã doc. q requirit ad affinitatẽ causandã seminis cõmixtio. i. seminis viri receptio: ad q ꝑ na tã ẽ seq seminũ ꝓmixtio. i. seminis & mẽstrui: qa nõ oportet mulierẽ seminare ad cõcipiẽdũ: al's btã ẽgo nõ fuisset simul mater & ẽgo. Similiter econuerso sine carnali copula nõ causari affinitas: si fiat seminis receptio: vt dicunt quidam de Antichristo: q nascet semine trãsfuso p demonem incubũ & succubã. hęc Pe. Sc̃m est q affinitas hæc opatur q oẽs consanguinei vxoris Petri sunt sibi affines in eodẽ gradu in quo sunt consanguinei vxoris. Similiter oẽs consanguinei Petri sunt affines vxoris suæ in eodem gradu quo sunt sibi consanguinei. Et qd dicitur de vxore idẽ intelligas de quacũq; muliere carnaliter cognita modo prędicto. Sed consanguinei Petri nullo modo sunt affines consanguineis vxoris suę: nec inter eos ꝓhibet matrimoniũ. eẽ de consan. & affi. q super his. Vnde duo germani pñt cõtrahere cũ duabus mulieribus germanis. Et pater & filius possunt cõtrahere cũ matre & filia. Et relicta viri qui fuit germanus vxoris meæ: ipsa mortua. ſ. vxore mea potest mihi esse vxor. Tertium est q mortua persona qua mediante fuit cõtracta affinitas: vt puta marito vel vxore vel cõcubitore vel cõcubina remanet affinitas nihilominus quæ erat ad consanguineos eius: nec poterit inter eos esse matrimoniũ. xxxv. q. x. fraternitatis. Dicit emPetr. de Palu. q semper durat affinitas: adeo q si resurgeret frater meus qui fuerat vxorat⁹: q̃uis ipse nõ sit marit⁹ amplius illi⁹ mulieris: qa matrimoniũ per mortẽ soluit: cũ illa mulier est mihi affinis. Vnde & in patria erunt consanguinitates & affinitates: licet non nubant nec nubantur: nec vacent gnationi. Ad hoc facit qd ait Greg. xxxv. q. x. fraternitatis. Nõ potest autẽ cõtrahi mrimoniũ iter affines vsq; ad quartũ gradũ affinitatis inclusiue. eẽ de consan. & affi. c. fi. Et si contraherent de facto diri mit: qa nullũ est: sed in cęstus. Olim autẽ ponebatur aliud genus affinitatis & alij gradus. vt patet in decre. xxxv. q. iij. per totũ: quod impediebat mrimoniũ. Sed sunt p decre. ablati. extra eo. nõ debet. & sic non remanet nisi primũ genus affinitatis q̃ habet dirimere de quo dictũ est. Et nota q q cõtrahit scienter

Ad affinitatẽ necessarium.

affinitatis effectus.

in aliquo gradu affinitatis vsq; ad quartum gradũ: est excommunicat⁹. extra de cõsan. & affi. eos. in cle. De hoc habes. j. in ti. de excõica. Nota etiam ſm Pe. de Pa. q qui co gnouit cõsanguineã vxoris suę adhuc sponsę: soluta sunt sponsalia: nec potest illã spõsam hmõi habere in vxorem obstante sibi affinitate cõtracta. Nec ecõuerso illã quam fornicarie cognouit obstãte sibi plublicæ honestatis iustitia: hoc nisi papa dispẽsante. Qui aũt cognouit consanguineã vxoris cũ qua cõtraxit per verba de ꝓsenti: sed nõ dum cõsummauit mrimoniũ. cũ nõ posset debitũ negare nisi intrãdo religionẽ: videt q ad hoc teneatur ne incẽstũ, cõmittat cognoscendo affinẽ: & cũ hoc valeat facere: quia nondũ consummauit: q si vult remanere in ſculo: necessaria est sibi dispensatio ad reddendũ debitum: si hoc vult sine pcto facere: & põt eps dispensare. Qui autẽ cognouit cõsanguineã vxoris & cõsummauit mrimoniũ tenet qdẽ debitũ reddere: sed petere nõ põt absq; dispẽsatione: vt dictũ est p epm. De hoc impedimẽto dicit Pe. de Pal. in. iiij. di. xlj. q affinitas dr̃ qa accedit ad fines. i. terminos. Et ponit ei⁹ diffinitionẽ dicẽs. Affinitas est attinẽtia vel ꝓpinquitas psonarũ ex copula carnali prouenięs, omni carens parẽtela. Dico autẽ carnali copula licita vel illicita. Et dr̃ omni carẽs parẽtela p se: licet per accidẽs aliter esse possit, qa per accidẽs potest licite vl illicite pmiceri cõsanguinitas consanguinitati: & affinitas affinitati: & consanguinitas affinitati vt in incẽstu Loth cũ filiabus Caroli magni cũ sorore ex qua genuit Rolandũ filiũ & nepotẽ: ipse pater & auunculus: qa frater mꝭ, vt dr̃. Et in incẽstu Iudæ cũ Thamar. Exemplũ etiã in patre & filio: q duxerũt matrẽ & filiã in vxores: cũ mater esset cõsanguinea in tertio gradu pri cũ dispẽsatiõe ex qua genuit filiã & filiũ. Ibi licite ꝓmixta est affinitas affinitari. & cõsanguinitas cõsanguinitati: & consanguinitas affinitari. Ite norandũ est de ratiõe affinitatis, Ratio huius ꝓpinquitatis hinc sumit̃: qa sup cõicationẽ naturalẽ fundat̃ amicitia naturaľ. Cõicatio aũt natural'est duobus modis ſm phm. viij. Ethi. Vno mõ ſm carnis ꝓpagationẽ ſm quẽ modũ vn⁹ est ab alio: vt filij⁹ a pre vel ambo a tertio: vt duo fratres. Alio mõ ꝑ cõiũctionẽ ordinatã a carnis ꝓpagatiõe: q̃ coniũctio est ꝓ carnis copulã vl ꝑ mrimoniũ in quo ẽ mutua obligatio coniugũ ad carnalẽ copulã. Propter qd ibidẽ dicit phs ꝙ amicitia viri & vxoris est naturalis. Et ideo semꝑ sicut ꝑ ꝓpagationẽ carnis causat̃ amicitia naturalis q̃ est consanguinitas: ita ꝑ carnalẽ copulã vel cõiũctionẽ ad hoc ordinatã: vt est mrimoniũ: causat̃ vinculũ naturalis amicitię: q d vocat̃ affinitas: dũ hõ æqualr se habet ad cõsanguineos vxoris suę sicut ad suos eo q vxor est ali⁹ mõ vnũ corp⁹ cũ viro. Sed qa nõ ẽ simplicit vnũ cũ eo: sed q̃si ab extrinseco adiunctа: iõ qcũq; attinet viro: attinet vxori in eodẽ gdu: sed qa ab extrinseco adiũcta: iõ attinet ei alio gñe attinẽtię: qa consanguinei viri sũt affines ei⁹ vxoris: nõ aũt cõsanguineoꝝ viri. Et hũc est q pr & filij⁹ licite ꝙhũt cũ mre & filia: & duo frẽs cũ duab⁹ sororib⁹

affinitatis effectus.

Affinitas qd est.

Affinitas cõsanguinitati.

Affinitas affinitati.

Affinitatẽ mortẽ cõiugũ non solui.

Rõ affinitatis.

Genes. xxxviij.

geñ. xiij

§. I. VLTIMO NOTANDVM DE

dispẽsatione papæ, phibita circa hoc. Circa qd dicit idem Pe. de Pal. q in primo gradu affinitatis ascendentium & descendentiũ sicut & cõsanguinitatis: papa dispensare nõ potest: qa est cõtra ius diuinũ & naturale: qa vxorib⁹ parẽtum exhibem⁹ reuerentiã sicut parentib⁹ nostris. Itẽ & in linea trãsuersali: in primo gradu, phibet matrimoniũ cõsanguinitatis & affinitatis iure diuino. Vñ nec papa dispẽsare põt: qa etiã quodãmõ e st contra naturã: vt scilicet qs contrahat cũ germana sua vel vxore germani sui eo mortuo. Vñ etiam ante legem Mosaicã multiplicato genere humano ante diluuiũ vel post: credit̃ se abstinuisse a foro ribus & ab vxorib⁹ fratrum nisi ad suscitãdũ semẽ fratris suę ꝓmortui sicut & rpe legis, sicut patet in Thamar & filijs Iudæ. Nec obstat de vxoribus Abraæ & Isaac: qua vocauerũt sorores. qa. ſ. fuerũt cõsanguineę vel cõsobrinę: sicut & Loth q filius fuit fratris Abraæ: dictus est frater ipsius Nec etiã posset dispẽsare papa in vxore fratris mortui sine liberis: quia licet olim liceret: tamẽ dispẽsatiue licebat. q̃ dispẽsatio fiebat iure diuino non ab hoĩe. Nã iure diuino cõiter abstinebat ab vxore fratris: sicut a sorore: sed in casu illo ꝓmittebatur. Vñ sicut papa non posset dispẽsare in

pluralitate vxorum: ꝙuis oliꝫ esset licita: qa licita erat ex dei dispẽsatione: prohibita iure cõi: sic nec in ꝓposito. Itẽ nec in secõ gradu trãsuersalis supioris. vt cũ amita & matertera: quia lege diuina prohibitũ. Hęc Pe. Ex his aduerte diligenter ꝙ cum affinitas contrahatur ita per fornicationem: sicut per actũ cõiugalẽ: ille q cognouit aliquam mulierem fornicarie: nõ potest cõtrahere cũ filia eius vel germana eius. Sicut nec posset contrahere matrimoniũ cũ filia vxoris sue ex alio viro: nec cũ sorore eius ea mortua, & ſm Pe. papa in hoc dispẽsare nõ põt: qui tñ casus ſepe peuenit ad audientiã confessorũ. Reperitur tamẽ papa Martinus. v. dispẽsasse cũ quodã q cõtraxerat & consummauerat mrimoniũ cum quada eius germana quã cognouerat fornicarie cũ magna tñ difficultate. & quia res erat occulta nec ille erat aptus ad religionẽ vl'ad remota eundũ, vnde scandalũ ex diuortio si factũ fuisset sequẽdũ erat. Prius ordinauit plures theologos & canonistas super hac re habere collationẽ vtrũ ipse posset in hoc dispẽsare nec cõuenerũt in cõclusionẽ: sed aliq dixerũt ꝙ poterat: aliq contrariũ affirmauerũt. Et qa tenendũ est certũ: & dimittendũ incertũ ſm Augu. de pœ. dist. vij. si qs. Et instar sacrilegij est dispẽsare de pẽte principis: ꝑcipue papę. xvij. q. iiij. §. cõmittit. &. c. nemini. vbi dicit Nicolaus papa, Nemini est de sedis aplicæ iudicio iudicare: aut illius ſniam retractare permissum. videlicet ꝓpter Romanæ ecclĩæ primatũ Christi munere in btõ Petro collatũ. vbi dicit glo. Nemini. ſ. qui sit inferior papa. Nã ipsemet papa vel successor ei⁹ potest ſniam suã vl'alteri⁹ papæ ꝑdecessoris retractare. vt. xxxv. q. ix. ſniam. Exẽplũ patet: qa qd' pri⁹ determinatũ fuerat p ecclesiã. ſ. consanguinitatẽ & affinitatẽ durare vsq; ad septimũ gradũ. vt notãt ISido. Greg. & Alex. xxxv. q. v. ad fedẽ. Gregori. ix. retractauit & determinauit non durare nisi ad quartũ gradũ. & de consang. & affi. non debet. Et sic hodie seruat quãtũ ad contrahẽdũ mrimoniũ. Ideo nulli cõsulẽdũ est: sed oino ꝓhibendũ ꝓcurare dispẽsationẽ: etiã a papa cõtrahẽdi cũ tali cui⁹. ſ. matrẽ vel germanã quã carnaliter cognouit, sed si post cõtractũ & multo magis cõsummatũ tale mrimoniũ: obtinuit dispẽsationẽ remanẽdi cũ illa dimittẽdũ est negotiũ iudicio dei: nec condẽnãdum.

¶De impotentia coeundi, Capitulum. XII.

Tres ſ potẽtiæ coeũdi,

VODECIMVM IMPEDImentũ est impotentia coeũdi. & est ſm Ray. vitiũ aię vl'corpis vel vtriusq; quo qs impedit alteri carnaliter cõmisceri. Vbi nota ꝙ tres sunt impotẽtiæ species, ſ. naturalis: accidentalis & maleficialis. Et qa ista materia est turpis: & non ita sæpe contingunt casus eius: ideo ꝓtẽcabo: & ipsam plenius potes videre in summis.

§. I. PRIMA ERGO IMPOTENtia. ſ. naturalis: ꝙ est in viro frigiditas seminis: vel frigiditas complexiõis vel indispositio mẽbri. In muliere arctatio. Si ꝑpetua est talis impotẽtia impedit contrahendũ & dirimit cõtractũ. xxiij. q. i. c. i. &. ij, eẽ. e, laudabilẽ. Illa tñ ꝙ est in sene nõ impedit. xxvij. q. j. c. j. &. c. nuptiarũ. Nam & senes si naturali calore destituant: ope tamẽ medicorũ poterit eis aliqualiter subueniri. Et dicit Pe. de palu. ꝙ nõie frigiditatis intelligit etiã caliditas: & qd'cũq; aliud impedies actũ ꝑpetuo. Non autẽ si effectũ gnationis impediat tm & nõ actũ, Vñ & steriles scienter põt contrahere. Præterea idẽ Pe. de pal'. ait. ꝙ ille q scit in se vl'in alio ipotẽtiã coeũdi: nõ potest inuito alio discedere ꝓpter tale ipedimentũ: & imputet sibi qui talẽ elegit. al's autẽ posset: puta si incontinenter viueret. aut alias inhoneste vel vir eã male tractaret: vel aliter ei venenum præparasset. Nõ tamen separarẽtur quo ad vinculũ qd' vere fuit ex quovtercq; simpliciter cõsensit: sed quo ad cohabitationẽ. al's nõ posset separari: ex quo fuit verũ mrimoniũ: nisi ob fornicationẽ vl'timorem mortis vel religionẽ: si mrimoniũ nõ fuit cõsummatum. Si autem ignorat impotentiã: etiã in seipso: vt si vir credebat non se impotentẽ: vel mulier non se arctam: qñ ꝓpenderũt possunt allegare propriã impotentiã. ar. eẽ. de fri. & maleficiis. c. j. &. c. consultationi: Item no. ſm eundẽ Pe. de Pal'. ꝙ quãdo fit separatio propter frigiditatem viri mulieri dat licentia cũ alio contrahendi. Viro autem si est impotens simpliciter. i. non valens seminare vel valens hoc: sed nõ in loco debito: si hoc est quo ad oẽm fœminã: inter dicit simpliciter mrimoniũ contrahere. Si autẽ impotens esset respectu istius tãtũ. puta qa est virgo: sed si esset corpta posset eam cognoscere: licentiandus est tunc cũ corrupta. Nec simpliciter talis est. ꝓhibendus: quia non debet effectus extendi vltra suam causam. Dicit tamen Tho. in dist. xxxiij. ꝙ si quis nõ posset copulari cũ virgine: sed cum corrupta: posset medici aliter cum aliquo instrumẽto eam illustra- ad. v. pudoris reserare. Nec hoc esset contra naturã: qa hoc non fieret ad delectationẽ: sed ad medecinam. Item si mulieri arctę absq; periculo potest subueniri beneficio medicine: vel per futurũ vsum viri proportionati: non impedit contrahere mrimoniũ. eẽ de frigi. & maleficiis. c. ex literis. Si vero non põt sine graui ꝑiculo subueniri certe ꝓbabiẽ & potest se copulari alteri cui forsitã apta foret vel cui⁹ respectu subueniri posset. Qd' si per vsum sedi⁹ facta sit idonea. i. cognoscibilis primo reddetur primo: etiã si ipse prim⁹ iã cũ alia ꝓtraxerat: quã in hoc casu dimittere debet & ad primã redire. Si autẽ nõ sit facta idonea. i. cognoscibilis primo: vl'si nõ sine graui ꝑiculo mulieris põt a primo cognosci: qd' põt cõtingere ꝓpter idispositionẽ mẽbrorũ: remanebit cũ sedo. Sed Pe. de Pal'. dicit ꝙ opinio ꝓtaria q verior videt est ꝙ si põt ei subueniri sine ꝑiculo ꝓicissionẽ: siue velit si ue nolit est impedimẽtũ tpale: nec dirimit. qa si hodie nõ vult eras põtvelle. Vñ voluntas q nõ ẽ ꝑpetua: ñ facit ꝓpe tuũ impedimẽtũ. sil'r si ꝓ vsũ isti⁹ hois de quo ꝙrit põt fieri cognoscibilis tpale est: nec dirimit. Si vo nec ꝓicissionẽ nec ꝓ vsũ ei⁹ fieri põt cognoscibil' ab isto: ꝙuis ꝑ fieri cognoscibilis ꝓ vsũ alteri⁹: nõ est separanda ab illo sedo si cũ eo ꝕxerit: nec reddẽda primo. ẽt si ꝑ aliũ fuit aprata: qa ꝙdiu est iũcta nõ põt alteri ea vri. Et sic illud remediũ est impossibile de iure diuino & positiuo: qa esset adulteriũ vel fornicatio. Et si mulier est ita arcta ꝙ a nullo ordinarie sit cognoscibil' debet remanere sine spe ꝓiugij: & viro dat licẽtia cũ alia ꝓhẽdi. Si autẽ ẽ arcta q ad aliquẽ puta senẽ: cognoscibilis autẽ ꝑ aliũ: puta iuuenẽ: licẽtiãda ẽ ad aliũ. Sed qñ separata ẽ abvno: qa ñ põt cognosci: & ꝓmixta alteri sil'is ꝓditiõis: puta sil'is gratis & ꝓplexiõis: qa ecclia tũc fuit decepta: qa verisil'e est ꝙ ꝓlogũ vsũ fuisset sibi apta: tũc reddẽda ẽ primo: qa ꝓpedimẽtũ fuit tpale: sec⁹ qñ ali⁹ fuit diuersę ꝓditiõis. Hęc Pe. Itẽ si mulier dicat virũ ipotẽtẽ, ꝓpe defectũ mẽbri ſm Hosti. esset ispiciẽd⁹ per viros honestos sicut dr de arcta ꝙ ispiciẽda est per matronas honestas. Si autẽ alleget excessũ mẽbri: esset cõsulẽdus papa. Nec sic dr mulier, inepta esse ad matrimoniũ, ꝓpter frigiditatẽ: sicut ꝓpter arctationẽ quia mulier in concubitu est patiẽs: vñ ad reddẽdũ debitũ viro sufficit ꝙ patiat actionem viri in naturali mẽbro: hoc autẽ eius frigiditas non impedit.

§. II. SECVNDA IMPOTENTIA

scilicet accidẽtalis sine maleficio est ꝙ castrationẽ supueniẽtẽ, ꝓpter qd' si tales oino inepti sint ad reddẽdũ debitũ cõtrahere nõ ꝓnt. Et si cõtraxerint diuidẽdi, qa nullum est matrimoniũ. eẽ. e. ꝙ sedẽ. Sed si castratio contingeret post mrimoniũ cõtractũ ꝓ ẏba de ꝑsenti, nõ põt dirimi sed durat mrimoniũ. Et intelligit ista castratio ſm Richẏ. in. iiij. trũcatio mẽbrorũ genitaliũ: ꝓrædẽdo testiculos &ęgã Et de hoc est duplex opinio. Quidã em dicũt ꝙ istud si superueniat mrimonio cõtracto de ꝑsenti: sed nondũ cõsummato: ꝙ habet dirimere sicut & ingressꝰ religiõis. Alii dicũt & cõmuni⁹ ꝙ nõ dirimit ꝓpter diuersitatẽ: quia dicũt & cõmuni⁹ ꝙ nõ dirimit ꝓpter diuersitatẽ supueniẽs: sed solũ qñ erat hoc impedimẽtũ antequ cõtraherẽt per ẏba de præsenti. Quidã etiã dicũt ꝙ si remanet virga q erigat etiam absciss testiculis: ꝙ tunc tale mrimoniũ nõdũ cõsummatũ nõ soluit sicut dicit glo. de spadone. xxxij. q. vij. hi q. Nã talis satisfacit mulieri: sicut mulier satisfacit viro suo: siue resoluat sperma siue nõ. Nec regrit in mrimonio ꝙ semper sit spes filiorũ: sed sufficit ꝙ nõ euitãt ꝓcreationẽ ꝓlis. In hoc ergo caute incedendũ est & cũ maturo consilio. Et qñ tales possunt inducere se habere vt frater & soror castevi uentes: tuta via esset. De castrato & spadone dicit Perr. de Pal'. ꝙ si nõ impediũtur ab actu gnationis: licet ab effectu qa. ſ. in eis virga erigit & semen emittit: sed inualidũ ad generandũ contrahere põt. sed si nõ emittũt semẽ: non põt cõtrahere ſm quosdã. xxxij. q. vij. hi qui. Nec cõtrahitur per hos affinitas. Itẽ qui nõ potest seminare in loco debito: non põt cõtrahere: ꝙuis & reliqua: & defforare possit, quia impotẽtia coeũdi est absolute qñ qs nõ potest carnalem copulã exercere. Non autẽ reputat in iure carnalis copula subsecuta: nisi sit cõsumata per seminationẽ ordinariam. eẽ de spon. c. fi.

Carnal' copula.

di. xxx. iiij. q. iij.

§. III. TERTIA IMPOTENTIA EST per maleficiũ. Circa qd' ſm Tho. in. iiij. & Hosti. sic tenẽdum est. Qd' si maleficiũ superueniat mrimonio ante carnalẽ copulã: tũc si maleficiũ supueniẽs mrimonio est ꝑpetuũ: impedit & dirimit mrimoniũ cõtractũ. ita ꝙ celebrato diuortio, vir aliã poterit ducere sil'r & mulier poterit cũ alio cõtrahere. xxxiij. q. j. si ꝓ sortiarias. In dicto. c. si per sortiarias dr expẽsse, ꝙ deo ꝓmittẽte & diabolo ꝓparãte: impediri põt nõ ne cognoscat mulierem. Et vt dicit Pe. de Pal'. in. iiij. fit hoc multipl'r. Habet em ex hoc ꝙ est ſpũs ptãtẽ sup creaturã corporalẽ ad motũ localẽ, ꝓhibẽdũ vel faciẽdum. Vnde potest corpa impedire ne sibi mutuo appropinquẽt vel directe vel indirecte: interponẽdo se iter eos corpe assũpto: sicut accidit sponso q despõsauerat idolũ: & nihilomin⁹ cõtraxerat cũ quada iuuẽcula. nec potuit eã cognoscere, ꝓpter hoc. Sedo mõ põt inflammare ad actũ illũ vel refrigerare ab actu illo: adhibendo occulte virtutes rerum quas optime nouit ad hoc validas. Tertio mõ turbãdo imaginationẽ & phãtasiã ẽstimatiuã qua reddit mulierem exosam. quia potest imaginationẽ imprimere. Quarto modo, ꝓhibẽdo directe rigorẽ mẽbri, sicut & motũ localẽ cuiuscũq; organi. Quinto mõ, ꝓhibẽdo missionẽ ſpirituũ ad mẽbra in quib⁹ est virt⁹ motiua. quasi intercludẽdo vias seminis: ne ad vasa gnãtiõis descendat: vel ne ab eis recedat. vel ne excidat. vel ne emittat & multis aliis modis. Plus autẽ ꝑmittit deus super hũc actũ ꝓ quem pãm primum transfundit: ꝙ super alios actus humanos. Et ꝓpius maleficiãr vir ꝙ mulier: & magis ꝑmittit de⁹ in- Iob. vj. pãtores sequire dæmones q̃ in iustos. Vt patet de septẽ maritis Sare vxoris Tobię: tũ etiã aliq̃n in iustos. Exemplũ in Iob. Et ꝓpter hoc maleficiati monentur facere confessionem in dicto. c. si per sortiarias. Hec Pe. de Pal'. Richẏ: in. iiij. dicit ꝙ cõis opinio tenet. ꝙ si certũ esset ꝙ esset maleficii secuti mrimoniũ ratiũ: nõ tñ cõsummatũ: nõ propter hoc dirimet vinculũ mrimonij. In separãdo autẽ maleficiatos sil'r ꝓcedẽdũ est. sicut in separãdo ineptos propter frigiditatẽ: excepto ꝙ frigido nõ dat licẽtia cõtrahẽdi cũ altera: qa frigiditas est impedimentũ vniuersale. sed maleficiato dat: qa maleficiũ est impedimentũ particulare. Qd' si mulier ipsa, ꝑcurauerit maleficiũ: nõ potest petere diuortium: qa culpa sua ad hoc deuenit. l. v. di. si euangelica. Si vero maleficiũ sit tpale: non impedit nec dirimit: Et a principio qdẽ maleficiũ ꝑsumit tpale. Sed postq̃ cõiuges per triennium simꝫ cohabitauerũt dãtesperã carnali copulę: si adhuc durat ipedimẽtum qa scilicet se cognoscere non potuerũt: ꝑsumit maleficiũ esse ꝑpetuũ, eẽ eo. c. laudabilẽ. & sic separabunt. Si autẽ separati, ꝓpter maleficiũ: postq̃ alia matrimonia cõtraxerint: carnaliter se cognouerint: reuocãdi sũt ad primũ mrimoniũ: eo ꝙ sua diuortij lata iter eos fuit per errorẽ: qa impedimẽtum fuit iudicatum inter eos perpetuũ ſm ꝑsumptionẽ: qd' non erat perpetuũ ſm rei veritatẽ. Et illud decretũ. xxxiij. q. j. si per sortiarias. non teneret. Hęc Richẏ. in. iiij. Nota sedm Pe. de Pal'. ꝙ maleficiũ si post triennium durat: iudicat perpetuũ nõ quidẽ quia illud nõ potest tolli: vel a deo vel etiã opere diaboli: q sanat ex hoc ꝙ torq̃re cessat. Exẽplũ in legenda beati Bartholomei apostoli. Sed qa non potest tolli opere humano: qa nõ est potestas sup terrã: imo nec sup Iob. xxj. cœlũ post deũ: quę Lucifero valeat cõparari in naturalib⁹ nec semp exorcismi liberant. Qñq; quidem propter pcm qñq; autẽ ꝓter bonũ hois cui nõ expedit nubere. Vnde nec Paulus fuit exauditꝰ. Pe. Et nota ꝙ si maleficiũ non potest reuocari nisi ꝑ aliquod illicitũ: vt ꝑ demonis auxiliũ & hmõi: etiã si sciret sic posse reuocari: nihilomin⁹ impedimentũ perpetuũ iudicabit: qa remediũ nõ est licitũ. Tho. Pe. Alber. & Hostiẽ. Et addit Hostiẽ, ꝙ licet aliqua remedia videãtur vana: tolerare tñ põt retũdere evanavanis: non autẽ dicit illicitis. Sciẽdũ etiã ꝙ ſm Pe. de Pal'. ꝙ si In. iiij. di. xxxij. q. iij. maleficiati vl'al's impotentes vel int cõmanere. veri cõiuges. sunt sicut Maria & Ioseph. Si autẽ ambo proclamant & euidẽtissimis signis impotẽtia probari põt: nõ expectatur triennium: sed statim separantur. Si autẽ non sit euidens

oportet ꝙ per triennium cõmorati iurent ambo, vir qdẽ ꝙ studiosam operam dedit bona fide sine fraude ꝙ eam cognosceret: & nõ potuit proficere. Mulier sil'r ꝙ per eam non steterit nec fraudem adhibuit: quin cognosceretur a viuo: sed nõ fecit. Sacramentales autem iurabũt ꝙ credunt eos verum iurasse. eẽ de pur. ca. c. inter solicitudines. De triennio isto in authẽtico de nup. §. per occasionem. Et interdicitur matrimoniũ impotẽti: ꝓcedit potenti. xxxiij. q. j. ca. ꝙ autem. §. regũ sti: & extra. eo. fraternitati. Si autem mulier dicit ꝙ vir non potest eam cognoscere: & virasset ꝙ immõ: standũ est viro qa caput est mulieris. xxxiij. q. j. si quis accepit. Et hoc nisi mulier probet contrarium per aspectũ corpis. extra de despon. impu. c. continebat. Et ecõtra in glo. si vir non dicat se non posse cognoscere; & ipsa asserit contrariũ: viro nõ probãte ipsa absoluit. Sed videtur ꝙ quando allegat impotentiã mulieris: ꝙ ipsa teneatur se ostendere inspiciendam. & qa in causa diuortij vir & mulier ad paria iudicantur: sicut vir allegans mulierem arctam auditur petẽs inspici. sic econuerso mulier allegãs virum ermuchizatum auditur: petens aspectum corporis. Et idem est si dicat impotentiam eius aspectu eius posse probari. Hæc Pe. de Palu. Quod si post triennium celebrato diuortio redeat potentia se cognoscẽdi: licet de hoc sint variæ opiniones: tenendum tamen ꝙ sentire videtur. Tho. i. iiij. di. xxxiij. q. j. arti. iij. ſ. ꝙ si maleficiũ fuit vniuersale respectu cuiusl'ibet ꝑsonę tũc si alteri nũpserit: oftẽdit ꝓpedimentũ non fuisse perpetuũ: vnde debet redire ad primum. Si autẽ maleficiũ fuit particulare. ſ. respectu speciaLis personæ: tunc cũ vtrique detur licentia contrahendi cũ aliis: non potest ad pristinũ matrimoniũ redire: cũ primũ matrimoniũ nullũ fuerit: & sedm verũ Tho. in. iiij. vt. ẽ.

¶De cognatione legali. Ca. XIII.

ERTIVMDECIMVM IMPEdimẽtũ est cognatio qd'. iiij. loco ponit i ꝙ libus supradictis, Vbi no. ꝙ triplex ẽ cognatio. ſ. carnal' siue naturalis q̃ dr ꝙsanguinitas: spũalis q̃ dr cõpaternitas: & legalis q̃ dr adoptio vl'arrogatio, q̃libet has. ꝓpedit & dirimit mrimoniũ: sed diuersis modis qa diuersos gradus habet. Cognatio legalis ẽ q̃ fit ꝑ adoptionẽ vel arrogationẽ. Et habet tres species. Prima est ascendentiũ & descendentiũ: q̃ est inter patrẽ adoptantẽ & filiũ siue filiã: nepotẽ vel nepte & hmõi adoptatos. & hęc indistincte impedit matrimoniũ & in ꝓpetuũ ſm Pe. de pal. Inter patrẽ tũ adoptantẽ: & patrẽ & matrẽ adoptati: nulla cognatio cõtrahitur ſm Tho. & Pe. Pater ergo adoptator non ꝑ otest contrahere cũ filia adoptata nec etiam cũ nepte adoptiua. xxx. q. iij. Ita diligere. Sed a species colla- Di. xliij. teraliũ. ſ. inter filiũ naturalẽ alicuius & filiũ adoptiuum. q. v. ad Et hæc impedit matrimoniũ q̃diu sunt i eiusdẽ pris potestate. Ea vero soluta. ſ. morte pris vel emancipatione filij naturalis vl'adoptiui: nõ impedit. xxx. q. iij. post susceptũ Et vtdeꝫ hoc intelligẽdũ de filijs naturalibus legitimi sci licet ꝙ nõ possunt contrahere cũ filijs. vel filiab⁹ adoptiuis pris sui. Nã filius adoptiuus cum filia legitima patris sui adoptiui contrahere põt. sicut notat Hugo. xxx. q. iij. in prin. Idẽ Hostiẽ. Inno. & Richar. Nota etiã ꝙ inter duas ꝑsonas adoptatas ab aliquo in filias põt esse mrimonium ſm Guil'. Hugo. & Berñ. cũ nusq̃ inueniat ꝓhiberi. Sicut etiam duo filij ſpuales alicui⁹: puta ꝑ susceptionem in baptismo vel confirmationẽ possint cõtrahere adinuicẽ & ſpirituales filij cũ adoptiuis. Si ergo adoptiuus filius matrimoniũ cõtrahit cũ legitima adoptantis. Dicit Guil. ꝙ ꝙuis qui dẽ dixerint ꝙ nõ solueret tale matrimonium: tñ verius tenẽdũ est qd' not. Hugo. ſ. ꝙ solueret. extra. e. c. vnico. Et hoc est verũ tam de simpliciter adoptato. qui. ſ. non trãsit in ptãtẽ adoptãtis: q̃ de arrogato: q transit in potestatẽ arrogãtis. Tertia species est quasi legalis affinitas inter patrẽ adoptãtẽ & vxorẽ filij adoptiui. similiter inter filiũ adoptiuũ & vxorẽ patris adoptãtis. Et hoc ꝓpedit omni tpe matrimoniũ qm̃ pater adoptans nũq̃ põt contrahere cũ illa quæ fuit vxor filij adoptiui. etiã post emancipationẽ. arg. ff. de ri. nup. l. adoptiuꝰ. Et idem iuris est de filio adoptiuo respectu vxoris adoptantis.

¶De cognatione naturali siue de ipsa consanguinitate. Ca. XIIII.

DE CONSANGVINITATE

Que dr cognatio naturalis siue carnalis inpediēs & dirimens matrimoniū: tria videnda sunt.

¶ Primo quid sit consanguinitas: linea & gradus in ea.

¶ Secundo de computatione graduum.

¶ Tertio de prohibitione in quibus gradibus.

quid sit ꝓsanguinitas,

Et quantum ad primū ſm Pe. de pa. in. iij. di. xl. q. j. Consanguinitas est vinculū psonarū ab eodē stipite descēdentiū carnali propagatione cōtractū. Vbi notandū ꝙ nō deberet dici cōsanguinitas: sed consanguineitas: sed propter meliorē sonū dicit cōsanguinitas: & noibus vtendū est vt plures. Vinculū dr: qa amici magis se diligūt ꝙ extranei affectu & effectu: vñ nō bruta: qa hō est a ial politicū. Ab eodē stipite dr. ſ. ,ppinquo als oēs hoies essent consanguinei. qa ex vno. ſ. Adā fecit de⁹ humanū genus. Act. xvij. c.

Sperma.

Carnali propagatione. Vñ nō est cōsanguinitas eoꝝ: qui per creationē a deo ,pcesserūt. Dicit autē consanguinitas a cōitate sanguinis. vel a cōueniendo in sanguine magis ꝙ i carne. qa sanguis magis est materia seminis Nam sperma ſcm medicos est sanguis purissimus. Et qd dictū est carnali ,ppagatione excludit Euā a cōsanguinitate Adę: qa miraculosa & supnaturali ,ppagatiōe. Sed nō excludit christū a cognatiōe consanguineoꝝ beatę Marię qa fuit carnalis ,ppagatio ex parte matris: licet non ex parte patris. Hoc autē vinculū sicut & oīs amicitia: fundat in communi municatiōe triplici. ſ. nature: curę & disciplinę. Naturę: qa oēs consanguinei descendunt per carnis propagationē ab vno stipite: q est cōis eoꝝ parens. Curę: qa cura parentum procedit ad filios non solū immediatos: sed etiā ad filios filiorū quotquot videre possūt. Disciplinę: qa proles sub parentū potestate & subiectione esse debet. Scda cōclusio

triplex communi catio.

Linea consanguinitatis

est de linea consanguinitatis qd sit & qñ dicatur. Est aūt ordinata collectio psonarū consanguinitate cōiunctarū. Nec oportet addere ab eodē stipite descēdentiū: qa hoc in eis quid cludit in consanguinitate. Et est triplex linea ſm triplicē

est.

habitudinē quā habent consanguinei ad inuicem. Vna est principiata ad principium. vt filij ad patrē auum proauū & supra. & ſm hanc accipit linea ascēdentiū. Alia est principiū ad principiatū. vt patris ad filiū: nepotē pronepotē & infra. Et ſm hanc accipitur linea descendentiū: quę non est alia a linea ascendentiū: sed aliter accepta ſm alium & alium modū computādi. qa ſm vnam sit acceptio ab inferiori ascendendo: ſm aliam sit aceptio a supiori descēdendo. Tertia est habitudo eoꝝ q sunt ab vno principio. sicut fratrū qui sunt ex vno patre vel matre. & nepotū q sunt ex duob⁹ fratribus vel sororibus & sic deinceps. Et ſm hanc accipit linea trāsuersalis: q̄ subdiuidit in eā, q̄ est collateralis ascendentiū: in qua sunt auunculus: matertera: & patruus &c. Et eā quæ est collateralis descendentium in qua sunt frater: soror: nepos: & neptis ex filio vel ex filia &c. terria cōclusio est qd sit grad⁹. Et dicendū ꝙ est habitudo determinatę distantiæ a persona. Et quælibet linea habet suos gradus. Et linea & gradus in affinitate sunt secūdū habitudinem ad consanguinitatem & non aliter.

§. I. DE COMPVTATIONE GRADUŪ.

Et prima cōclusio de cōputatione cōi iuristarū & canonistarū. Nam illa Isidori &cetere quę ponūtur i litera dis. xl. iiij. sen. &, i decre. xxxv, q. iij. &. iiij. &, v. nō sūt i vsu.

cōputatio graduum,

Cōputanꝭ autē gradus consanguinitatis hoc mō. in linea em ascendentiū & descendentiū computandę sunt personę medię inter illas de qb⁹ querit. ꝙ si nulla sit media: sunt in primo gradu. vt pater & filius descendēdo. & filij & pater ascendendo. Si vero sunt alię personę mediæ computatis eis cum extremis: quot sunt psonę vna minus: tot sunt gradus. Verbi gratia. Auus & nepos distant secūdo gradu: siue ascendēdo siue descendendo: qa sunt tres psonę. ſ. auus & nepos & q est i medio eoꝝ q est pr respectu primi & filij respectu scdi. remoto igit vno remanēt duo. & sic nepos & auus sunt in scdo gradu. Proauus & ,pnepos sūt in quarto gradu: qa sunt qnqꝫ psonę numerādę. Ratio huius est: qa cum gradu sit certa distātia ,ppinqtatis: gradus nō pōt esse eiusdē ad seipm: sicut nec ,ppinqtas, & iō gradus semp ꝑsupponit personā aliquā: cui scda addita facit gradū. & p eādē rōnē tertia addita scdę: & q̄ta tertię. & sit semp sit numer⁹ graduū ſm numerū psonarū: vna excepta. Et hæc cōputatio graduū in linea ascēdētiū & descēdentiū est cōis apd oēs. In linea vero collaterali q̄ nō, ē eorū quorū vnus descēdit ab altero: sed eorū q descendūt a cōmuni principio: aliter cōputanꝭ gradus ſm leges: aliter ſm canones. Scd'm em canones cōputantur hoc mō. Videdum vtrū personæ de quibus quęrit: equaliter distēt a cōi stipite: aut inequaliter. Si equaliter quoto gradu q̄libet earum distat a cōi stipite: toto gradu distant inter se. Verbi gratia sit nobis Sortes cōis parens & stipes ego nepos scd'm vnam lineā: tu vero pronepos scd'm aliā lineā. si q̄ritur quoto gradu ego disto a te: debet responderi ꝙ tertio: qa toto gradu tu qui es remotior distas a communi parente: a quo ego non disto nisi secūdo gradu. Sed scd'm leges aliter computantur gradus in linea transuersali: qa scd'm eas duo fratres sunt in secundo gradu. filij duorum fratrum sunt in quarto. nepotes in sexto gradu. Et sic duplicantur diuersi grad⁹ scd'm cputationē legalē supra cōputationē canonicā. Sed opinio canonistarum est rationabilior: qa absurdum videt ponere ſm gradū sine primo: qd' tū sequit ſm opinionē legistarū: qa nō est dare aliquē q̄ sit in prio gradu linę transuersalis æqualis: sed primꝰ in ea q est frater est in scdo gradu ſm legistas. primus i transuersali inferiori est in tertio. ſ. filij fratris & primꝰ i trāsuersali supiori est in tertio. vt pater & auus: Et ideo canonistæ melius cōputāt in trāsuersali ponentes fratrē in primo gradu: filiū fratris in scdo. ſ. descēdēdo: nepotē i tertio: ,pnepotē in quarto: abnepotē in qnto &c. ascēdēdo ꝙ patruū i scdo: ,ppatruū in quarto. Et sic deinceps. Et ideo cōmuniter dicunt doctores: qd in linea recta i infinitū ,phibeat mrimoniū: tam ascendendo quam descendendo: qa in linea recta i infinitū ,phibeat mrimoniū: sed plus. filij cū mre ꝙ̄fflig̃ cū pfe pp reuerētiā. Propter qd videt ꝙ in linea recta i infinitū ,phibeat mrimoniū: adeo vt si Adā hodie viueret: nō inueniret vxorē ſm legistas. Rō huius: qa maior reuerētia debet parentib⁹ remotis ꝙ̄ ,ppinqs vñ vulgo pr ñ dicit dñs: sed auus ꝙ̄diuiuit: & licet minor ,ppinquitas tū maior reuerētia q̄ pr⁹ attēdit. Nā cū filia fratris pōt ſm leges ꝓtrahi sed ñ cū amita: q̄ tū ñ ē ,ppigor. Scda cōclusio est de ,phibitiōe iuris diuini circa hoc. Prohibēt em plures psonæ: puta ſm naturali fœdere cōmorantes. Et sunt. xij. q̄ Leui. xviij. numerant. Mater: nouerca: soror: neptis: amita: matertera: vxor patrui: nurus: vxor fratris: nisi ꝑmortui sint liberis: priuignaꝭ filia priuignivꝫ priuignæ: soror vxoris: q̄ in lege naturæ pmittebat: vt i Lya & Rachel copulatis Iacob. Huiꝰ rōnē doc. assignāt: qa mrimoniū ordinat ad repōssionē cōcupiscētię: sed ꝓpiscētia nō reprimeret: sed magis augeret si iter illas psonas quas cōueniꝭ i eadē domo cōuersari: esset cōcessa copula matri

Et ibi ꝓ glossā.

§. II. DE PROHIBITIONE MATRIMONIJ.

monij inter cōsāguineos. No. ſcd'm Pe. vbi. ō. tres cōclusiones. Prima ꝙ consanguinitas de iure naturali ſm lineā rectā ascēdētiū & descēdētiū impedit mrimoniū: sed plus. filij cū mre ꝙ̄fflig̃ cū pfe pp reuerētiā. Propter qd videt ꝙ in linea recta i infinitū ,phibeat mrimoniū: adeo vt si Adā hodie viueret: nō inueniret vxorē ſm legistas. Rō huiꝰ: qa maior reuerētia debet parētib⁹ remotis ꝙ̄ ,ppinqs vñ vulgo pr ñ dicit dñs: sed auus ꝙ̄diuiuit: & licet minor ,ppinquitas tū maior reuerētia q̄ pr⁹ attēdit. Nā cū filia fratris pōt ſm leges ꝓtrahi sed ñ cū amita: q̄ tū ñ ē ,ppigor. Scda cōclusio est de ,phibitiōe iuris diuini circa hoc. Prohibēt em plures psonæ: puta ſm naturali fœdere cōmorantes. Et sunt. xij. q̄ Leui. xviij. numerant. Mater: nouerca: soror: neptis: amita: matertera: vxor patrui: nurus: vxor fratris: nisi ꝑmortui sint liberis: priuignaꝭ filia priuignivꝫ priuignæ: soror vxoris: q̄ in lege naturæ pmittebat: vt i Lya & Rachel copulatis Iacob. Huiꝰ rōnē doc. assignāt: qa mrimoniū ordinat ad repōssionē cōcupiscētię: sed ꝓpiscētia nō reprimeret: sed magis augeret si iter illas psonas quas cōueniꝭ i eadē domo cōuersari: esset cōcessa copula matri

monialis: q̄re lex diuina rōnabiliter ,phibet talē copulā. Nā qa electio nō est nisi possibiliū: eoꝝ ꝙ ,pcūspicibile sit impossibile: minuit vel tollit cōcupiscētia illi⁹. vñ q̄ dicit cohabitātiū virorū & mulierū i vna domo posse esse matrimoniū: sicut tales psonas prenoiatas cōtingit simul cohabitare: cōcuspicentia nō haberet frenū: sed ex q̄ matrimoniū sit ipossibile inter tales: qa ,phibitū: cessat cōcupiscētia. Tertia cōclusio ē de ,phibitiōe iuris positiui canonici qa illa iuris ciuilis nil ad ,ppositum: cū circa sacra laici nil possūt dispōnere. ergo iure nouo ,phibitū est mrimonium contrahi in quarto gradu & infra. In quinta autē & vltra in linea trāsuersali pmissū est. vt ē ,ē de consan. & affi. c. non debet. Alij gradus qui prius erant sunt ablati: & in hmōi pōt dispēsare papa: & nō alius: quia nō est permissū ēpis sicut in alijs. Eius em̄ est dispensare in iure q est supra ius: vl' cui cōmissum est a iure. Vnde in gradu lege naturę vel lege diuina ,phibito: sol⁹ deus dispēsare pōt vel cui in spirareꝭ qui tū non legitur dispensasse cum quocūq. Papa

In qbus papa potest dispēsare.

aūt in his q̄ sunt iuris positiui puta in quarto gradu & tertio: immo & in scdo qñq: puta collateralis æqualis ꝙ̄ trahāt dispēsat: vt puta filij duoꝝ fratrū: qd' lege Moysi & iure ciuili erat pmissum. Nec est sufficiēs causa dispēsationis augmētatio primonij: sed pax vel ,pcordia vel aliquid hmōi. In linea autē ascēdentiū & descēdentiū in infinitum nuptię ,phibenꝫ. Est tū dubiū vtrū papa possit dispensare in gradu lege diuina non naturali ,phibito. Et si quidem ,phibitio legis Mosaicæ in hmōi esset pure iudicialis non moralis: nō ligaret hodie nisi inquantū esset iure canonico resumpta talis lex. Et sic in oib⁹ illis gradib⁹ papa posset dispensare, sed fere oēs gradus lege Mosaica prohibiti videtur ,phibitilure naturali: qa ad oēs illas psonas cohabitātes est amicitia naturalis: sine aliquo fœdere. vñ qa natura nihil fustra facit. vbi sunt mulieres aliæ ex quib⁹ posset esse gnatio sine istis: frustra fit cū istis matrimoniū qꝫ nō est necesse: nec ,ppter gnationē: nec ,ppter amicitiam. Vñ ,pbabili⁹ est ꝙ papa nō pōt dispēsare in istis gradib⁹. Et ſm hoc dicere ꝙ ante legē scriptam erat dispensatio a deo vt cū illis cō traherēt: excepto primo gradu ascendentiū & descēdentiū. Vñ Adā inspirat⁹ a deo dixit. Relinquet hō patrē & matrē. cęteras psonas videt pmississe: q̄ tū iure naturali erāt ,phibitę vt frater & soror: in quib⁹ primū credendum est deum dispensasse propter necessitatem.

¶ De cognatione spirituali. Capitulum. XV.

TERTIA COGNATIO EST spiritualis: ſ. compaternitas. Et ,puenit ex hoc ꝙ aliqs confert sacramēta baptismatis: confirmationis: vel suscipit siue tenet illū cui tale sacramentū cōferē. Per alios sacramētos collationē nō cōtrahit cognatio spūalis quæ habeat impedire & dirimere matrimoniū. ex. e. ti. c. fi. lib. vj. Ioā. and. Per catechismum vero cōtrahit cognatio aliqualis. videlicet quæ habet impedire: sed non dirimere matrimoniū. eo. ti. c. ij. lib. vj. Ista autem cognatio habet tres lineas.

Tres lineę cognatiōis spūalis.

§. I. PRIMA EST INTER BAPTIZATUM & illū qui ad baptismū suscipit: ac etiā vxorē eius: signatio tūc habet & carnalit cognouit. Nā q̄vn⁹ cōiugū siue mānis spiritus siue vxor tm̄ tenet aliquē ad baptismū: cognatio spiritualis trāsit etiā ad alterū non tenentē coniugē istius tenentis ad baptismū. Et sic inter tales nō potest esse mrimoniū. ſ. inter suscipientē cum cōiuge eius si haberet: & suscepti. ,imo etiā dicit. b. Tho. i. iij. ſen. di. xlij. q. j. ar. iij. q. ij. in corpe. q. ꝙ cōpaternitas transit a viro in mulierē quācūq carnaliter cognitam: quāuis non sit vxor. Idem sentit glo. sup. c. si qs ex ꝓiugio. xxx. q. iiij. dicēs ꝙ ꝓ fornicariū coitū acquirit compaternitas: qa vna caro efficit. Idē tenet Ioā. an. in. vj. Richar. aūt in. iiij. di. xlij. dicit ꝙ si aliqui efficiantur vna caro p fornicariā copulā: nō ,ppter hoc trāsit cōpaternitas ab vno in aliū: qa per rem pure carnalē nō contrahitur cognatio spūalis. Idē tenet Petrus de Palude in. iiij. dicens ꝙ cognatio spiritualis dicit: quia a spiritualib⁹ causatur. Vnde verius videt ꝙ non sic fornicarij cōmunicent sibi actiones sicut coniuges: qa in illis non est nisi carnale vinculū ad tempus. hic autē spirituale & carnale. vñ sunt magis vnum in carne vna. vnde & in cōputatiōe graduū pater & mater vna persona cōputantur. Quāuis autē esse

duos in carne vna æqualiter sit in fornicatione & cōiugio: tamen hic, vbi quæritur de cognatione spirituali aliqd debet facere vinculum spirituale. Hæc ille. Anto. de Bu. sup. c. Martin⁹. extra de cogna. spi. refert. vtrāq; opi. sed hāc vltimam dicit tenere Hugo. & archidia. & Ioā. an. e. ti. c. j. in no uella. lib. vj. Nec obstat dicunt ipsi ꝙ copula fornicaria inducit affinitatem: ꝙ illud in affinitate corporali: quæ etiā ,pillicitā copulā vt vinculū corporale aggri pōt. sec'm spūali. vt cōpaternitas q̄ est vinculū spūale. Vñ absonū est dicere: ꝙ per coitum fornicarium cōtrahatur. Hæc ille. Idem etiam tenet glo. Ray. Inno. vtrāq; opi. ponit & neutrā alteri ꝑfert. Vnde si qs inueniret tale matrimoniū iam contractū de præsenti vel cōsummatū: ex quo aliqui dicūt illud tenere: tuta via esset vt peteret dispensatio vel declaratio a dño papa. ꝙ sit habeni nō possit ſm regulā Hostien. q dicit ꝙ vbi reperiūtur cōtrarię opi. de aliquo matrimonio vtrū teneat vl' nō: adhærēdū est illi q iudicat matrimoniū tenere: nisi contraria opi. fulciret canonica auctoritate expressa: ſmeū igit potius debēt dimitti in suo cōiugio q̄ separari. Vbi aūt tales nondū cō traxissent: consulendum esset eis ꝙ abstinerēt a cōtractu hmōi: sed bene posset alicui quis cōtrahere cū sorore filij sui ſpūalis. xxx. q. iij. illud. Itē potest contrahere pater cū illa quā filius ei⁹ tenuit ad baptismū: vt notatur. xxx. q. iij. illud. Quis filius non possit contrahere cum illa quam tenuit pater ad baptismum.

§. II. SEGVNDA EST INTER BAPTIZATUM siue fit masculus: siue fœmina: & filios naturales suscipientis siue sint legitimi: siue illegitimi. vñ inter eos nō poterit esse matrimonium. Et qa cognatio spūalis nō habet gradus: cuius filius naturalis Petri nō possit contrahere cum filia spūali ipsi⁹? Petri: quā. ſ. tenuit ad baptismū vel confirmationē: posset tñ contrahere cū filia filiæ spiritualis ipsius Petri. ar. xxx. q. iij. §. j. Itē filij duorū compatrū siue sint geniti ante cōpaternitatē siue postea possunt cōtrahere adinuicē: excepta sol ū illa psona per quā cōpaternitas est contracta: quæ nūq̄ poterit copulari alicui filiorum sui patris spiritualis. xxx. q. iij. superḥis.

§. III. TERTIA EST INTER SVscipientē in baptismo & parentes baptizati: inter q̄s etiā nō pōt esse matrimonium. Vñ mater baptizati nūq̄ pōt esse vxor eiꝰ qui tenuit ipm baptizatū ad baptismū: qa cōmater eius est. Itē nota ꝙ si qs puta Petrus cōtra voluntatem vxoris suæ puta Mariæ tenet vel leuat de sacro fonte filiū alterius: puta Ioānē filiū Martini cōtra volūtatem ipsius Martini ſm Ioā. Neapol'. in quodl. ix. vtiq; cōtrahit vera cognatio spūalis iter eos: nō obstāte inuolūtatione seu cōtradictione illorū: ita ꝙ Petrus est vere cōpater Martini: & Maria est vera cōmater spūalis Ioannis vel it nolit. Huius ratio est scd'm ipm: qa qd' est ex statuto ecclesię: nō depēdet ex volūtate subiectorū: sed ex statuto statuentis. Sed ex statuto ecclesię est ꝙ cognatio spūalis trāseat ab vno ciūgū ad alterū cōsummato matrimonio: & ꝙ cōpaternitas acquirat patri carnali p hoc ꝙ aliqs leuat filiū eius de sacro fonte: ergo &c. Itē posita causa sufficiēti cognationis spūalis oportet ponere cognationē spūalem. Causa em̄ est ac quā sequit effect⁹. Sed paternitas spūalis quam consequit per actū ,ppriū vnus cōiugū: est causa sufficiēs alteri cōiugū cognatiōis spūalis posteā: est matrimonij ꝓsummatū. ergo &c. Et nota ꝙ regulariter vn⁹ debet tenere ad baptismū seu leuare de fonte: vt de cōse. di. iij. c. nō plures. Et si necessitas cogeret: vn⁹ & idē pōt tenere in baptismo & cōfirmatione ſm Ray. Si aūt plures tenēt: dicit Alb. in. iiij. ꝙ hęc potius est pmissio q̄ statutū ꝙ debeat approbari. Permittit aūt rōne amicitiæ q̄ cōtrahit inter eos hęc ille. Vbi ergo duo vel tres ex more patriæ cōiter tenēt: videtur tolerandū & sine pcto fieri. Tutius tñ esset hre super hoc dispōsationem ab episcopo: si patervult plures habere tenentes ad baptismū. Et cū plures tenent: cum oībus contrahit co cognatio spūalis: q̄ impedit & dirimit scd'm Hosti. Sed dili gēter aduerte ꝙ oportet ꝙ teneant siue tangāt ipm baptizandū cū baptizat: vel cum de fonte leuat a sacerdote im mediate si volūt esse cōpatres: aliter ex eo ꝙ exterint ibi tē nō solū nō tāgēdo: & responderint ,p puero: abrenūtio &c. nō essent cōpatres. Pe de Palu. In aliquibus tñ locis sacerdos aquam effundit baptizando: & qvolūt esse compatres spi

Tactū.

rituales tenent baptizandū: in alijs tenet puerū ipse sacerdos cū baptizat: q̄ ꝑ ꝓpue fit cū fit baptism⁹ per immersionē. Et tūc primo recipientes baptizatū de sacro fonte a sacerdote in panno vel nudum sunt patres spūales: vt notat Hugo. in decre. Et similiter per procuratorē non potest contrahi cū paternitas quantū ad cognationē spūalē: vt ponit Archid⁹. per. l. ꝓpue mortē. ff. de adop. Idem Io. an. Si autē aliquis teneat siue tangat ad baptismum: q̄uis nihil respondeat: tamē efficit patrinus & contrahitur cognatio spiritualis. Illi aūt plures q̄ simul tenent ad baptismū, nō prohibētur adinuicē cōtrahere: vt Inno. ponit. Item nota q̄ laicus etiā qui baptizauit aliquem siue in casu necessitatis siue extra: nō potest contrahere cū illa quā baptizauit, eē. e. nedū, li. vj. Notat etiā Tho. in. iiij. sen. dis. xlij. q. j. ar. j. in corpore. q. q̄ si mulier vel vir baptizat vel tenet ad baptismū filiū proprium: si hoc facit ī articulo necessitatis seu per errorē: nō impedit exigere vel reddere debitū. eē. e. c. si vir. Si vero facit per fraudē: impeditur exigere sed tenetur reddere: q̄ si vterq; fuit vel fecit in fraudē: neuter pōt exigere: & vterq; tenetur exactus reddere. vt dicit Host. Et addit q̄ melius esset si cōtinerent. Eodem etiā modo si vir tenet aliquē filium vxoris suę: vel vxor filiū mariti sui: si ex ignorantia hoc facit excusat: si ex malitia nō pōt exigere debitū, idē Rich⁹. Credo tū q̄ sup hoc possit episcopus dispensare: scilicet quo ad exactionē debiti: per similitudinē de eo q̄ cognouit cōsanguineā vxoris: cū quo pōt ēps dispensare quo ad debiti exactionem ſm Pe. de Pal⁹. vt habes

In tertio nota. 8. de ipedimēto affinitatis. ibi vide. Itē nota q̄ si vxor puta Ioanna, vxor Petri, tenuit ad baptismū filium Bertę antec̄ comisceret⁹ seu cōtraheret matrimoniū cū ipso Petro ipsa mortua potuit Petrus habere in vxorē ipsam Bertā: & sic sucessiue ista modo pōt q̄s habere duas commatres in vxores. Sed si Petrus cognouit Ioannā antec̄ teneret ad baptismū filium Bertę: non potest postea vnc̄ Bertā hre in vxorē. Itē ille qui tenet ad baptismū vel cōfirmationē filiū alicui⁹: puta Petri ex muliere cōcubina vel vxore alia susceptū q̄ ex ea quā nūc habet in vxorē: nō efficitur cōpater istius vxoris quā nunc habet ipse Petrus. Et idem de filijs vxoris alicuius ex alio viro genitus. Item nota q̄ nō baptizatus: q̄uis aliū non debeat tenere ad baptismū: tamen si de facto vel in necessitate tenet vel leuat vel baptizat nō cōtrahit aliquā cognationē spiritualē ſm Tho, Pe, & Richar. Et addit Alb. q̄ si alter coniugū est baptizatus: per eū transit cognatio ad eū q̄ non est baptizatus. Idē de cōfirmatione. Sed si baptizat⁹ tenet filiū nō baptizati bene contrahit cōpaternitatē. Item nota q̄ nō debet quis tenere ad baptismū vel ad cōfirmationē fratrē vel sororē: quia sufficit inter tales vinculū carnale, Oia aūt que dicta sunt de tenente ad baptismū seu de fonte leuāte erga susceptū vel leuatū: & parētes eius quo ad contrahendā cognationē spiritualē: intelligas similiter de baptizāte erga baptizātū & parentes eius quo ad prędictam cognationē. Et oia quæ dicta sunt de baptismo quantum ad tenentē & baptixantē in cōtrahenda cognatiōe spūali cū baptizato intelligas pariformiter in cōfirmato & tenente ad confirmationē in cōtrahendo cognationē spiritualē cū confirmāte & parētibus eius. Et dicit Goff. q̄ ista cognatio spiritualis sicut legalis nō habet ramos: vnde personas cū quibus cō tractæ sunt, nō egrediūtur. Nota igit⁹ q̄ quicūq; in aliquo istor⁹ impedimentor⁹ detentus sciēter cōtrahit mortaliter peccat. Et in quatuor ex his impedimentis est excōicatus sciēnter cōtrahens: nec talis debet absolui: nec posset: nisi cessaret a tali matrimonio sic contracto: vel petat dispensationē a papa vbi potest: & interim abstineat ab vsu matrimonij sic impediti. Et nota q̄ in nullo ꝑdictorū decem & septē impedimentorū potest dispēsare aliqs citra papam: sed & ipse papa in aliq⁹ horū nō pōt dispēsare. s. in impedimēto ligaminis. cum. s. qs est alteri alligatus p verba de ꝓnti: talis enī nō posset cū alia cōtrahere etiā dispensante papa. Itē in impedimēto erroris psonæ: & in impedimēto violētiæ vbi nullo mō cōsensus est: & in ipedimēto coeūdi omodo ex frigiditate naturali: vel castratione: vel maleficio: vel ex alia iā dispositione prouenīēte: q̄ a hmōi omnibus nullū est matrimoniū: nec potest facere papa vt sit matrimoniū. De impedimento coeūdi videtur dicere Pe. de Pal⁹. q̄ sit ex statuto eccl⁹: q̄ id non pertinet ad substātiā matrimonij. Et inde est q̄ si sciuerit alter tale impedimētū & nihil omin⁹ cōtrahit: est verū matrimoniū: q̄d nō esset si deesset aliqd de essentia matrimonij. Cū enim principalis finis matrimonij sit ꝓles: nō vitatio fornicatiōis: ſi posse coire est de substa matrimonij: multo magis posse gnare: & sic senes nō possent cōtrahere: q̄d est falsum. De impedimēto erroris cōditiōis videt dubiū ſm Hug. tū istud est de statuto eccl⁹æ. Idē dicit Pe. de Pal⁹. s. q̄ est de iure positiuo q̄d etiā videt tenere Richar. in. iij., distin. xxxvj. Dicit em̄ q̄ error deterioris cōditiōis: & si nō tollat consensum ī psonā: tū multū minuit: & qa rōnabile ē vt decæptis iura subueniāt: & maxime q̄n est deceptio ī re grauiori nō naturali eqta te statutū est psonā cōditiōis seruilis esse illegitimā ad cōtrahēdū cū psona liba q̄diu liberā eē credit ꝓle liber cōtrahens cū serua: lædit em̄ enormiter in bonis mrimonij. In bono ꝓlis: qa nō hēbit eā ī sua ptāte. In bono fidei: qa nō poterit ita libere reddere debitū dño occupante seruū. In bono sacri. i. cohabitatiōis ī separabilitate: qa dns posset eā vēdere. hęc ille de ipedimēto voti solēnis ī religiōe. Alb⁹. & Tho. ij. ij. q. lxxxvij. ar. v. i corpe ar. tenēt. q̄ nō pōt Hu. & Car. Host. Inno. & Rich. in. iij., tenēt q̄ pōt ex magna cāvt. ad. ij. ex reformatione vni⁹ regni & hmōi. & Io. in sūma cōfessorū dicit de facto vidisse talē dispēsationē factā. Hāc etiam opi. q̄ papa possit dispēsare: tenere videt idē Tho. in. iij., sed thosen. dis. xxxvij. q. j. ar. iij. q. ij. in corpe. q. Et Io. Neapol⁹. in corrigit q̄d P. dicit hāc opi. eē. ꝑbabiliorē. In ipedimēto ordinis te sūt dinēt fere oēs q̄ pōt q̄uis nō cōsueuerit. In impedimēto criminis. ij. ij. absq; dubio pōt ſm Pe. de Palu. Et in impedimēto vbi. 8. i spūalis vel legalis cognatiōis absq; dubio pōt ſm Pe. de Palu. Pri Palu. De ipedimēto etiā q̄d est publicę honestatis iustitia mi arg. certū est q̄d possit: cū sit ex cōstitutiōe eccl⁹æ. Vñ Pe. de pa, sic dicit. Papa pōt dispēsare in oib⁹ gradib⁹ publicæ honestatis iustitiæ: q̄ sumunt ſm grad⁹ cōsanguinitatis: & ꝓ patet qa nō ē ꝓhibitū lege naturali nec diuia. Vñ pōt dispēsare q̄ qs cōtraheret cū spōsa vel vxore nō cognita fratris vel prīs. Et nota q̄ qñ aliq cōtrahunt mrimoniū de facto q̄d de iure nullū est: si postea obtineat dispensationē a papa sup ipedimēto: nō ꝓptere a ratificat ꝑdictū mrimoniū quo ad deum: etiā si ante dispensationē secuta erat copula carnalis: sed oportet q̄ de nouo intercedat mutuus consensus interior in alterutrū. & si cū hoc sequitur copula carnalis: non est necessaria noua expssio ꝙborū: & hoc in fauorē matrimonij. Hoc videt dicere Ric. in. iij. di. xl. in quodam fili. tuti⁹ tū esset & clari⁹ vt etiā de nouo fieret ipa expssio ꝙborū cōsensum exprimētiū. Dicit etiā Ric. q̄ cū carnalis vsus mulieris extra mrimoniū sit ꝑ ius naturale: iō ibi locū nō habet ꝑscriptio: vt. s. ex ꝝ q̄ tenuit aliquis cōcubinā p. xxx. annos facta sit ei licita talis ꝓmixtio: sed ſēp mortaliter peccat. Ipm etiā mrimoniū: qa est de iure diuino & naturali: iō ꝑscriptio facere nō pōt vt valeat matrimoniū qd̄ a principio fuit nullū: vl q̄ efficiat nullū: qd̄ a principio fuit verū extra, de cōsan. & affi. ū debet ptī ī textu & parti ī glo. Itē nota ſm Hostiē, q̄n doc. discordāt circa impedimētum mrimonij: vbicūq; doc. p glossas suas dicūt solui mrimoniū: sed nō iducūt ius expressū cōtrariū dicēs: adhæreas: eē de testi. licet ex quadā, in fi. Itē nota q̄ cū eccl⁹ia ꝑcipit aliquā cōiugiū cohabitare cū altera: & ille cui ꝑcipit sciat esse impedimētū: ſm Hug. in hoc casu quātū ad redēdum debitū nō tenet obedire: tū in cohabitatione & necessariorū exhibitiōe obedīr debet: & ñ negare ei⁹ cui se de facto copulauit. Itē nota⁹ q̄ q audit impedimētū eē inter se & vxorē: ſm Guil⁹. si audit a fidedignis & nō suspectis: cum non debeat eē negligēs suę salutis: tenet ingrere ꝙitatē: al⁹ esset affectata ignorātia q̄ nō excusat. Et si cōcipiat ꝓbabilem opinionē de dicto alicui⁹: nō debet exigere debitū: licet teneat reddere. Sec⁹ si ita iueniret ꝙitatē q̄ esset impedimentum inter eos q̄d haberet ꝑ cōstātī: tūc nec exigere nec rēdere deberet. Porro qui tale impedimentum audit a viro fidedigno etiam iurato aut cōpatre suo aut ꝓprio sacerdote. aut etiā publica fama: non ita tenetur credere q̄ pec cet mortaliter si non reddat: sed venialiter. Guil⁹.

¶ De ipedimētis plurib⁹ nō tū dirimentib⁹ matrimoniū: vt voto simplici & hmōi. Ca. XVI.

EST ALIVD GENVS IMPEdimēti q̄ est ipediēs q̄dē matrimoniū cōtrahē tū: sed nō dirimēs cōtractū. Et istud est multiplex & prio q̄dē cōtract⁹ clādestin⁹ ipsius matrimonij:

De clā. trimonij. eē de mrimonio cōtra. cō. interdic. p totū. Qui erdestina go cōtrahūt clādestine matrimoniū: mortaliter peccāt & tadesp̄sa le matrimoniū dr̄ cōtra interdictū ecclæ: qa cōtraxit ꝓhibitione. nē ei⁹ est. Vbi nota ſm Pe. de pa. in. iiij. q. ꝙ pōt esse dupl⁹.

Vno mō qa ꝓ statutū iuris: vt qa trib⁹ ꝑib⁹ anni interdictis de qb⁹ in. c. seq. vel qa est clādestina desp̄satio. Prohibet em̄ ne mrimonia fiāt clam & sine bānis. eē. de clan. desp̄. cū ihibitio. Ibi dr̄ q̄ cū debet fieri aliqd̄ matrimoniū: de bēt ī eccl⁹ia bāna publice p sacerdotes proponi vt infra eō petentē terminū q scit impedimētū. ꝓponat: & si apparuerit, ꝓbabilis cōiectura cōtra copulā futurā: interdicat expresse donec cōstet qd̄ fieri debeat: al⁹ & cōtraherēt sine bānis. vbi. s. talia seruanī: aut post, ꝓhibitionē si extiterit im pedimētū: puta gradus, ꝓhibit⁹: tūc filij dicenī illegitimi nec excusabunt, ꝓpter ignorantiā parētū. Et sacerdos qui tales cōiūctiones inhibere cōtēpserit: vel regularis q inter esset huiusmodi punit⁹ vt patet in dicta decetali. In aliquib⁹ tū locis nō fiūt hæc bāna sed solū cōtrahūt spōsalia solēniter & publice multū matrimoniū: & iterī pōt manisfestari an sit impedimētū. Vñ ī talib⁹ locis rōne, cōtrariæ cō suetudinis omissionē bānorū puto nō esse pctm: sed vbi seruāt eē mortale omittere alio mō dicit matrimoniū cō tra interdictū eccl⁹æ: qa est cōtra ꝑceptū hois ministri iuris Banna ñ vbiq; & eccl⁹æ. Et iste minister. vl⁹ est parochialis sacerdos q pōt fieri. matrimoniū dispēsare & si nō iudicare. Ipe em̄ habet ī grere de ipedimēto & inhibere. Aut est officialis epi nō sacerdos q solū bñdicit nubētes: vel archidiaconus aut abbas habētes hæc ex cōsuetudine vel priuilegio: vt hīt iudicare: & si nō dispēsare si nō sūt sacerdotes. Aut est epūs vel superior eo: & hi habet iudicare & dispēsare. Iudicare rōne iurisdictionis. Dispēsare rōne ordinis cū cura. Cōtrahere ꝙ cōtra, ꝓhibitionē eccl⁹æ vel ministri est mortale: nisi fuerit dispēsatū ab eo q̄ pōt. Et si qdē facta fuerit ihibitio ab inferiori a papa vt epō vel parochiali: q̄uis sit pctm: tū si nō est aliud impedimētū: tenet idē si a papa facta est simplex inhibitio: qa non, ꝑpter hoc annullat: sed si hoc, ꝓhibuerit decernēs irritū & inane si secus factū fuerit: tūc matrimoniū est nullū qa per hoc reddit eos inhabiles. Plus est em̄ reddere, multos inhabiles ꝙ paucos: sed ipe, ꝓhibēs matrimoniū propter cognationē legalē: spūalē vel carnalem in gradu non, ꝓhibito lege diuina: reddit huiusmodi inhabiles: ergo &c. Hæc Pe. de Pa,

§. I: SECVNDO VOTVM SIMplex

votum simplex qd̄ qdē impedit cōtrahēdū matrimoniū: sed nō dirimit cōtractū. di. xxvij. ꝑ totū in tex. & glos. Idem Ray. & impedi Tho. in. iiij. Talis ergo q habēs votū simplex castitatis cō re sed ñ trahit: mortaliter peccat. & nihil omin⁹ adhuc tenet imple dirime re votū: si nondū cognouit vxorē suā cū qua cōtraxit etiā re; matri per verba de ꝓsenti. qa adhuc implere pōt. s. intrādo religionē etiā vxore iuuita: & sic nō poterit cōsummare matrimoniū absq; ꝑcto mortali. Postq̄ aūt cōsummauerit religionē intrare nō poterit, vxore inuita: & debitū quidē teneť reddere vxori petenti: siue expresse: siue interpretative ſm Tho. & Richar. in. iiij. Sibi aūt petere nō licet a⁹ as ſm quosdā: vt Richar. peccat mortaliter quoties debitū exigit: qa adhuc po test & debet seruare votū quātū ī ipso est. Et dicit Host. q̄ si qs habēs tale votū petat ab aliquo cōiliū vtrū si cōtraheret teneret matrimoniū: nō debet si bi rādere clare. s. q̄ teneat: ne ex hoc detur sibi occasio frangendi votū: sed in hmōi debemus prudēter eludere tales q̄rentes: vt docet Origenes dist. xliij. in mandatis.

§. II. TERTIO SPONSALITIVM

factum cum altera: nisi mutuo partes se absoluant: vl⁹ ex altera partium sit aliquid ex his per quæ licite sponsalia possunt frangi. talis etiam mortaliter peccat.

§. III. QVARTO TENERE VEL

suscipere aliquē vel aliquā ad catechismum q̄ præcedit baptismum extra. de cogna. spi. per catechismū. lib. vj.

§. IIII. QVINTO QVEDAM CRI

Impedimina: videlicet ices⁹ post cōtractū matrimoniū cū affinimētū eri b⁹ cōmissus. xxxij. q. vij. si qs vidua. &. c. cōcubuisti. cū. s. minis, qs cognoscit cōsanguineā vxoris suæ: vel cū cognoscit si mulier est a cōsanguineo mariti sui. Propter hmōi licæ sūt delinquēs amittit ius petēdi debitū: nō solū ab vxore vel viro attinēti illicitū quo cōmisit incestū: sed etiā illa vxore vel viro mortuo si cōtraxit cū altera⁹ psona q̄d̄ facere nō debet sine dispēsatione epi. ab ea exigere nōt pōt. vt extra de eo q cog. cōsan. vxo. trāsimisse. In vtroq; tū casu reddere tenet ſm Richar. ī. iiij. dis. xxxiij. Pōt tū ēps dispēsare: vt. s. talis priuat⁹ iure exigēdi possit exigere absq; ꝑcto ſm Pe. de Pa. ī. iiij. sen. Cognoscēdo aūt cōsanguineas, ꝓprias vl⁹ ꝑ mittēdo cognosci q̄uis nō minus peccet imo magis: nō tū reperit in iure q̄ priuet exactione debitiv⁹ q̄ ꝓpediat a cōtrahēdo, Rich. etiā hic dicit. s. q̄ incæst⁹ cū cōsanguineis ñ ꝓpedit matrim oniū: cōtrahēdum nec putat exactione debiti sicut incæstus, cū affinibus. Itē, interfectio, ꝓpriæ vxoris. xxxiij. q. ij. admonere. &. c. interfectoresq̄d̄ inter ligit cū occi dit: vel ivindicta ꝓp adulteriū ab ea cōmissum: vel qa al⁹ eā exosam habet, ꝑpter aliquē defectū & nō, ꝑpter hoc vt cōtrahat cū alia: qa tūc dirimeret illd̄ sequēs. Et idē ſm pe. de muliere q̄ dat venenū viro vel alio mō occidit eū. Item rapt⁹ spōsā alteri⁹. xxvij. q. ij. statutū. Itē susceptio, ꝓpriꝝ filij de fotevl⁹ ad cōfirmationē: qū. s. qs ꝑ facit ī sidiādo matrimonio vt possit priuare alterū debito cōiugali, xxx. q. j. de eo. Itē interfectio sacerdotis: extrade pœ. & re; q̄ ꝑbyterū. Itē solēnis pnia. xxxiij. q. ij. de his. Itē si qs monialē scīēter in vxorē accipiat. xxxvij. q. j. hi q. Omnes p̄dictos ca⁹ po nūt Ray. Alb. Tho. & Pe. & etiā Host. ꝑter vltimū quo solus Host. addit. Licet aūt hæc & forte alia ipediāt cōtrahē dū si cū timeť de incōtinētia: debet eis epūs cōcedere licētiā nubēdi. ar. xxx. q. j. antiqui. &. c. i adolescētia. extra de eo q cog. cōsan. vxo. Iuæ. c. ex lr̄is. Et ſm q̄ addit Guil⁹. sufficit licētia, ꝓprij sacerdotis imo q̄ de cōsuetudīe nō seruāť iste rigor petēdi licētiā. Rich. aūt dicit ī. iiij. de interfectore vxoris: q̄ si cōtrahit matrimoniū: q̄uis nō sit dirimēdū cū nō obstat aliqd̄ ipedimētū peccat tū ꝓtrahēdo ꝑ ecclⁱ⁹ statuū nisi pri⁹ fuerit cū eo dispēsatū. Et idē vī dicēdū de aliis casibus supradictis. Pe de Palu. in. iiij. ponit vtrāq; opinionē: sed declinat ad sec⁹am dicēs: q̄ sine dispēsatione nō licet ī uoluto in alt⁹ ꝑdictorū criminū cōtrahere vl⁹ debitū petere sine dispēsatione: & q̄ nō nisi epūs dispēsat: nec valet cō suetudo ī cōtrariū: nisi cōstaret q̄ epūs lōgo tpe hoc sciētes dissimularēt: al⁹ cōtrariū faciēs peccat mortaliter.

§. V. NOTA SECVNDVM PE. DE

Palu. in. iiij. q̄ clādestina desp̄satio dr̄ fieri sex modis ſm Host. Prio videlicet q̄n sit sine testib⁹. Sec⁹o q̄n cōueniūt clādestinę antec̄ recipiāt bñdictionē nuptialē ꝑ loco & tē pore quo petere ꝑn. Tertio q̄n spōsalib⁹ ñ solutis sed solēdis solū auctoritate iudicis sine licētia ei⁹ cōtrahit aliud matrimoniū. Quarto q̄n cōtrahūt matrimoniū aī pubertatē sine iusta causa absq; licētia epi: cōtra, ꝓhibitionē q̄ fit ei⁹ de desp̄. ipu. c. ij. & hoc est pctm amicorū q hoc ꝓcurāt. Quito cōtra interdictū speciale: sicut si sit alicui interdictum ne cōtrahat cū aliqua, ꝑpter ipedimētū & hmōi. Sexto q̄n hoc fit omissis bānis: q̄d intelligit vbi nō est cōsuetudo in cōtrariū. Et quocūq; istorū modorū cōtrahat: est culpa mortalis, ꝑpter inobedictiā eccl⁹æ. Sed in sex casib⁹ pōt iuste dispēsari. Primo cū magnatib⁹ qa eorū matrimonia cū magna deliberatione solēt tractari per amicos. Secundo q̄n valde nobilis ignobilē ducit. Tertio cum diues pauperē. Quarto cū senex iuuenē. Quinto cū timēt parentes: ꝙ iā cōtraxit. Sexto cū diu sic fuerint: & hoc, ꝑterverecundiā. Dispēsat aūt in hoc epūs de cōsuetudīe, ꝑ papā scīta: & dissimulando approbata al⁹ cū sit statutū generalis cōciliⁱ: solus papa dispēsat. Hæc Pe.

clādestinam desponsationem fieri sex modis.

¶ De ipedimēto feriarū. q̄n. s. ñ pūt fieri nuptię. Ca. XVII.

EST ALIVD GENVS IMPEdimēti tpalis: siue ad tps matrimonij: q̄d habet ipedire: sed ñ dirimere matrimoniū q̄d d̄ ipedimētū feriarū: q̄d qdē ipedit solū celebrationē nuptiarū & bñdictionē nuptialē & traductionē vxoris i, domū. Nō aūt ipedit cōtractū matrimonij vl⁹ de futuro vel etiā de ꝓnti: q̄d sit solo consensu ꝑ ꝙba expssa ſm Ray. & Goff. & glo. sup. c. capellan⁹. eē. de fer. nisi repugnaret huic patriæ cōsuetudo, Host. tū videť dicere: q̄ nec etiā istud licet: sed priuum communis tenetur. Pe. de Palu. in iiij. dicit contrahere per verba de futuro non est ꝓhibitū. Et licet ſm quosdā nec etiam per verba de ꝓsenti: istud

Impedimētū feriarum,

amen vltimū non videtur: quia iste contractus nō debet fieri clādestine: sed in facie eccl̄ie. In facie aūt eccl̄ie nōvi deꝝ faciēdū: sicut nec bñdictio nuptialis. Hęc ille. Credo ī ꝑ stādū esse cōsuetudini p̄rię. Sciēdū igit̄ ꝙ in his tpib⁹ nō ꝓnt nuptię celebrari: videlicet, ab aduētu vsq; ad epiphaniā. nec includit⁹ octaua. Epiphanię cū de ipsa fi sit expl̄a iniure. Itē a. lxx. vsq; ad octauas Paschę inclusiue. Itē a tribus diebꝫ ante ascensionē vsq; ad octa. Pēte. excludēdo tū ipam dñicā q̄ est octaua dies a Pētecoste: ga ipm festū nō habet octauā dic̄. Vñ i ipa pñt nuptiæ celebrari. extra de fe. c. capellanus. in. fi. xxxiij. q. iij. nō oporter. &trib⁹ ca. seq. Qui aūt nuptias facit in hmōi tpib⁹: mortaliter peccat: ga contra gñale statutū eccl̄iæ facit. extra de mīs. cōtra. cū iter di. eccle. ꝑ totū. Pe. de Pa. sup. iiij. dist. xxxij. dicit: ꝙ celebritas nuptiarū est iter dicta ab aduētu vsq; ad octa. Epiphaniæ inclusiue de alijs duob⁹ tpib⁹ cōcordat cū p̄dictis. Itē de tertio tpe. s. a triduo añ ascēsionē vsq; ad octa. Pēte. dicit ꝙ nuptiæ susp̄dunt vsq; ad festū trinitatis: ita tū ꝙ nō a primis vesperis trinitatis licet ꝺ here: sed a pricipio noctis vel media no. te. vel sicut veri⁹ puto a mane in antea. Et licet ita sit de iuris subtilitate: ga tū cōsuetudo est optima legū interpres: iō sequēda est terꝛ cōsuetudo a ꝑlatis diu scita & dissimulata: siue de celebrādo nuptias i dieb⁹ illis extremis siue de absti nēdo. Itē no. ꝙ festa. ꝑm nouā & veterē legē. vespera vsq; ad vesperā celebrant, tū i septuagesima officiū sibi ꝓpriū qđ abdicat cātica lætitiæ: nō incipit in vesperis sed i cōpletorio: qñ prio ītermittit Alleluia. Vñ vsq; ad cōpletoriū exclusiue licet cōtrahere. Sed officiū aduēt⁹ ꝓpriū ꝑfect̄e icipit a vesperis sabbati p̄cedētis. Vñ extūc nō licet cōtrahere. In dieb⁹ ꝙ vltimis nō solū vespere a vesp̄e imo cōpletoriū sūt de tpe p̄cedēti ꝑ se loquēdo: licet ꝑ accidēs supueniēte maiori festo: nihil fiat de illo i cōpletorio: sperā⁹ se vel solū memoria in vesperis: sicut apud illos q̄ faciūt festa celebrari. festū trinitatis i octa. Pēte. ꝓdit vesperas & cōpletoriū. et si militer qñ celebre festū venit i octa. Paschæ. Nō tñ ꝓpter hoc licet in ista vespera: sed sicut dictū est. s. in ratib⁹ est cōsuetudo seruāda. Vñ i multis terris etiā de nocte ꝓfunda in vigilia aduentus & septuagesimæ nuptias faciunt: sed fi post medā noctē facerēt, esset corruptela: ga media nocte more Romano nox incipit. vt dr. ff. de feriis. l. more. Vnde sicut nulla cōsuetudo excusaret celebrare in mane diei: sic nec post medā noctē: sed certū esset qa ꝑtra scōs patrū canones est. Cōtrahētes aūt nuptias istis tēporib⁹ ꝓhibitis debēt puniri in quo deliquerūt: vt. s. ad tps separētur sed fi sit periculū icōtinēs alia pœnitētia iponat: & i ista dispē sef. Sacerdos aūt q̄ dedit bñdictionē hmōi tēporib⁹ graui pœna licet arbitraria: puniēdus est: nō autē esset mortale exigere talib⁹ tpib⁹ ab vxore pri⁹ rite bñdicta debitū. Pe. de Palu. Itē & si mortale sit cōsūmare matrimoniū tpe tabi tū post primā copulā iterū cognoscēdo nō peccat mortaliter: nisi hoc faceret in ꝓcēptū eccl̄iæ ordinātis. Pe de Palu.

¶ De sponsalibus. Ca. XVIII.

CIRCA CONTRACTVM MAtrimonij. Nota ꝙ matrimoniū prio initiat. s. ꝑ spōsalia: siue ꝑ verba de futuro Sed o ratificat ꝑ verba de ꝓnti: vel alia signa exprimētia consensum. Tertio cōsummat ꝑ carnalē copulā & hoc cōiter obseruat. Nō est tū necessariū ꝙ spōsalia p̄cedāt: qa absq; ꝓmissiōe facta de futuro: pōt qs subito ꝺ here ꝑ ꝙba de ꝓnti. Sil⁹ etiā ad esse tiā matrimonij nō est necessariū ꝙ sequatur copula carnalis. Vñ inter Mariā & Ioseph. dr̄ fuisse perfectū matrimoniū. s. q̄ ad ei⁹ essentiā: & si nō q̄ ad ei⁹ significationē completā: cū tū vterq; remāserit ꝙ go. xxvij. q. ij. sufficiat. §. cū ergo. ga cōtraxerant ꝑ verba de ꝓnti. Fuerat em reuelatū virgini Marię ꝙ Ioseph nūq; exigeret ab ea debitū: sed si exegisset fuerat diuina autoritate dispēsatum vt redderе nō teneret. Et vna ex causis quare fuit virgo Maria desponsata: ꝑm Origē. xxvij. q. ij. inuenta fuit vt parē⁹ virginis diabolo celaret q̄uis em corda hoim nō cognoscat ꝑ se: &si corpora q̄ ad exteriora sciat nō tñ scire valuit vtrū ex Ioseph vel sine viro cōcepisset: nec si virgo peperisset vel nō virgo: & hoc ga ꝓpter nimiā sctitatē virginis nō ꝓmittebat approximare ei vel hoc cognoscere. Rich. in. iiij. Nota ergo ꝙ matrimoniū initiat ꝑ spōsalia q̄ sunt futurarum nuptiarū ꝓmissio. xxx. q. v. nostrates. Quæ fiūt multiplici ter, aliqñ. s. nuda ꝓmissiōe: vt cū dicit vir, Accipiā vel ducā te in meā vxorē. & illa rūdeat: accipiā vel ducā te ī virū & inmō. Itē aliqñ nūdo. ꝓmissiōe: sed etiā appositiōe iuramēti fiūt spōsalia. Itē aliqñ fiūt datis arrhis sponsalitijs Nō ꝓnt aūt ꝙhi sponsalia ex altera ꝑte tm: nec claudicare ꝑm Guil. Et si aliqs accipiat manū mulieris & dicat ipi mulieri. Do tibi fidē meā de accipiēdo te i vxorē: & illa nihil rūdeat: nec aliquo mō oñdit se acceptare: nō sunt spōsalia. Ille tū q taliter dedit fidē: tenet eam ducere si illa voluerit si nō voluerit nō est cōpellēda. & hoc verū: nisi oīēderit: aliquo mō mulier illa acceptare q̄d agebat. Vñ si añ fidē fit data tractabat de spōsalib⁹ vl̄ mōnio iter eos: & ipa requisita spōte manū dedit ad fidē recipiēdā & hmōi. tūc essent cōtracta spōsalia. Itē si qs añ pubertatē cōtrahit matrimoniū ꝑ verba de ꝓnti: intelligunt esse spōsalia: & hoc nisi essent, ꝓximi pubertati & malitia suppleret ætatē: ga tūc esset matrimoniū, extra de desp̄o. ipu. duo. Itē nota ꝙ Ad hoc post septēniū cōtrahi pñt sponsalia de futuro. extra de de ꝑ. ca. xix spō. ipu. si infātes. lib. vj. & extuncvalet. Si aūt alter vl̄ amborum minor est septēnio. & cōtrahūt spōsalia ipi vel parentes ꝑ eis: nihil agit nisi postea ratificēt. Si autē multū apropinquarēt ad tps septēnij: q̄uis nō ipleuerint septē annos: tenēt spōsalia ꝑm Tho. in. iiij. s. dist. xxvij. q. j. ar. ij. ad vltī. Quia ꝑm Pḥm in. ij. Phy ꝑ. qđ parū deest quasi nihil deesse videt. Hęc aūt appropinquatio determināda est sec̄m cōditionē cōtrahētiū: cū in quibusdā citius in quibusdā tardi⁹ ꝓueniat intētio seu cōplacētia nuptiarū. Tho. & Host. Tamē expresse de iure nō habet ꝙ tps septēnij posset præueniri. Ille tñ q maior est septēnio: si cōtrahit sponsalia cū minori septēnio, licet nō teneret ad ea ex ꝑte maioris: ga claudicaꝫ ñ debēt ga tū iuste maior fidē debet: teneꝫ maior minorē expectare: si forte velit stare i eodē ꝓposito als̄ peccaret ꝓpter fidē mētitā: & teneꝫ ꝓenitētiā agere de fide mētita. Itē inter absentes pñt cōtrahi spōsalia ꝙ nunciumvel ꝑ lias siue ꝑ ꝓcuratorē sup hoc si absens hoc sciat vt ga misit nuntium vel de cōsensu suo fit vel postea ratū habet, xxxij. q. ij. honorātur. Host. Itē si q̄ante pubertatē cōtrahūt matrimoniū spōsalia esse intelligant. Itē nota ꝙ si absens misit nūtiū vel ꝓcuratorē ad cōtrahēdū spōsalia & postea reuocat nō solū si reuocatio ꝓueniat ad ꝓcuratorē anteq̄ puella cōsentiat: nihil agit. ar. extra. de ꝓcu. i nō. &. c. mādato. immo etiā si reuocatio ꝓueniat ad ꝓcuratorē postq̄ puella cōsensit: si tū ꝓcurator reuocatus fuerat anteq̄ cōsentiret puella nihil est actū. Hæc Host. Itē q cōtraxerunt spōsalia q tenuerunt. vt qa in ætate debita fuerunt cōtracta: tenenť cōtrahere matrimonium simul nec pōt alter eoꝝ cōtrahere cū altera ꝑsona si tū cōtraxerint ꝑ verba de ꝓnti: tenet sec̄m matrimoniū. extra eo. sicut. Sed teneť agere pniam de fide mētita: & multo magis si primo interuenerit iuramētū extra eo. ex l̄ris. Sed si qs iurat alteri vnā de filiab⁹ suis dare in cōiugē: nō nominādo aliquā determinate. Rñdet Host. dare teneť sed quācūq; det liberať: ga ꝓmissoris est electio sicut & in alijs ꝓmissionib⁹. extra de reg. iur. li. vj. c. i alternatiuis. Et si oēs morianť ꝑter vnā ad illā dādā teneť. ar. ff. eo. qđ cer. loco. l. ij. Sed si vnā ex ipsis offerat & ille nō accepter cui ꝓmissū ē liberat⁹ est ꝓmissor etiā a iuramēto. ff. de cōdi. inde. cū is. Qđ si vnā ex illis caualiter cogouerit: nullā aliā habere poterit ꝓpter affinitatē contractā. Immo qđ plus est si cōplatione p̄cedētis cōtractus cōmixtio facta est: esset matrimoniū, extra de eo q̄ dú. in ma. signauit. Sed qđ si qs iurat alteri sibi darevnā ex filiab⁹ suis & determinat quā: & si illā habere nō possit ꝓmittit sibi aliā. Rñdet Hosti. ꝙ teneť ei dare primā: & ad hoc laborare bona fide. extra de spō. ad audiētiā. Qđ si nō pōt tūc distinguēdū: ga si prima cōsensit spōsalib⁹ expresse vel tacite: vt puta ga ipsa ꝑsente & nō cōtradicēte: fuerunt contracta sponsalia vel postea ipa ratificāte sororē illius habere nō pōt: ga cū prima cōtraxit spōsalia ꝓ ipedimētum publicæ honestatis iustitiā: vt in. d. c. ad audiētiā. etiā si illa prima spōsalia forte ꝓpter cōsanguinitatē aliquam cū prima nō tenuissent. Si vero prima nullatenus cōsensit spōsalibus: teneť ei de fide. extra de spon. ex literis. Sed q̄ritur quid iuris de pœnis quæ ponunť aliquando in spōsalibus. Rñdeo sec̄m Ray. licet sponsalia possint cōtrahi sub conditione ꝓmissæ pecuniæ: non tamē pōt pecunia ꝓmitti p modū pœnę. Et si ꝓmissa fuerit nō tenet promissio: nec pōt peti. vt fili dicať nisi tecū contraxero: dabo tibi cētū marchas: nā coniugia debēt esse libera eī eo. requisi q. ij. ar. j mis. &. c. gēma. Idē Tho. in. iiij. dist. xxvij. Nota tū ꝙ arrhę ad fm. sponsalitiæ

spōsalitiæ ab ea parte q̄ causam præstat vt nuptiæ non sequant̄, amittitur: receptæ vero restituuntur in duplū. C. de spōsa. l. arrhis. Quinetiā si qs vellet spōsalia firmiter alligare pōt sic facere ꝑm Host. ſ. vt det magnā quātitatē ꝓ arrhis & stipulet eas in quadruplū, ga tātū pōt stipulari & non ꝑplius. Et tūc si fraterit ꝓ recipiētē quo minus matrimoniū sequat̄: restituet eas in quadruplū. C. eo. l. fi. Cessat tū pœna arrharū in qbusdā casib⁹: vt si tępus appositū ipsum sit: tūc em̄ is ꝑ quē non stetit: nubat impune. Itē cessat si spōsus impedit⁹ fuerit: dū tū causam impediměti nō prebuerit. Cessat etiā ꝓpter causam legib⁹ interdictā: puta si de iure matrimoniū sequi nō pōt. C. eo. l. vl. Nota igitur ꝙ si in sponsalibus appositū est tępus infra qđ fieri debeat matrimoniū: ille per quē nō stetit impune nubit: sed alij datur pœnitentia de fide mentita. extra eo. sicut.

§. I. INSVPER NOTANDVM

Sponsalia no nouę cāb⁹ soluūtur spōsalia de iure & sine pctō ꝑm Ray. Primꝫ si alter sponsorū trāsit ad religionē: qđ etiā facere pōt cōtracto matrimonio de ꝓnti: & nōdū cōsūmato sol etiā altero inuito: & sic ille q remanet in sclo soluit a spō salibus: & etiā a matrimonio. Sed̄s est q̄n spōsus non inuenit: ga trāstulit se ad aliā religionē: & si terminus i sponsalibus nō fuit appositus de cōtrahēdo: tūc sec̄m leges ꝑles nō tenet expectare absentē nisi p biēniū. tamē sec̄m Host. iudex poterit ꝓlōgare vel abbreuiare tps inspecta qualitate ꝑsonarū. Tertius est si alter spōsoꝝ post cōtracta spōsalia incurrat leprā vel paralysim: amittat oculū vel nasū seu q̄cūq; turpi⁹ eueniat. extra de ꝓcu. lep. c. vlti. extra de iureiurā. c. q̄uēadmodū. Vbi innuit ꝙ si etiā iurauit nō teneť. Quart⁹ si supuenit affinitas: puta ga spōsus cognouit cōsanguineā sponsæ vel econuerso, xxvij. q. ij. qđā defloratā fuit. Et ad hoc, ꝑ dū sufficit sola fama. Et sec̄m Hostiē. sufficit vnus testis. Quint⁹ si mutuo se absoluāt: sicut q̄ socieťat̄ fide interposita cōtrahūt: & postea sibi eā remittūt extra. eo. ꝑterea. & hoc ꝑm Ray. Goff. Als. Tho. Pe. & Rich. Sextus si alter eorū fuerit fornicat⁹ post sponsalia: in q̄ casu licet alteri repellere fornicantē. extra de iureiurā. quēad modū. Et hoc de fornicatione carnali: & multo magis de spūali. ſ. de hęresi vel infidelitate. Pro fornicatione vero nō voluntarie cōmissa: puta si ꝑm fanvioleter ab alio cognita fuit sec̄m Host. non debet repelli spōsa. vir etiā cogi non debet ducere talē. Sed ꝓ fornicatione commissa ante ꝑm salia non debet dimitti sponsa nisi sec̄m Hug. si tempore dispensationis credebat eam esse virginem: & postea constitit esse corruptā anteq̄ haberet ꝙ verba de ꝓsenti. Septimus q̄n sponsus vel sponsa contrahit cū alteroviro ꝙ verba de ꝓnti: vel etiā ꝙ verba de futuro: & sequit̄ carnalis copula. Peccauit talis tū mortaliter q fidē fregit. Si aūt contrahit cū vno vel vna sponsalia de futuro sine interpositione iuramenti: & cū sec̄a simil⁹ de futuro sed cū iuramēto: debet remanere cū pria ꝑm Ray. Host. & Rich. in. iiij. &. xxij. q. iiij. in malis, ꝓmissis. & peccauit tū mortaliter cū sec̄a contrahēdo. Octau⁹ q̄n ipubes q cōtrahit sponsalia venit ad ætatē adultā. & petit absolui a vinculo spōsaliū & dari sibi licētiā nubēdi. extra de despon. impu. de illis. ſ. Oēs p̄dictos cal⁹ ponit Ray. & Host. Non⁹ ꝑm Host. si fama habeat ꝙ iter eas sit aliqđ ꝑ dimētū: & de fama docetur. extra de sen. & re iud. cū iter. Addit Rich. in. iiij. p̄dictis casib⁹ decimū sec̄m q̄sdā. ſ. cū sponsalib⁹ supuenit votū simplex continētię. Sed verū teneāt sponsalia iuramento firmata ꝓ metū facta q cadit i constātē virū dubiū est ꝑ iuramētū addit̄ & Rich. in. iiij. sup hoc ponit duplicē opinionē. Aliq em̄ dicūt ꝙ p̄dicta spōsalia nō tenēt ipo iure: nec in foro exteriori: nec i foro conscientiæ: ga nec de⁹ nec eccl'a tale iuramētū voluerūt esse obligatoriū respectu eorū i qb⁹ maxie reqrit̄ libertas: de q̄rū nūero est contractus spōsaliū & religione, ꝑfessio. xv. q. j. non est. Alij ꝙ dicūt ꝙ talia sponsalia tenēt & obligāt contrahētes i foro conscientiæ: q̄uis i foro exteriori nō reputeť obligat⁹: eo ꝙ ecclesia pūmeret consensū interiorē nō affuisse. Et rō est sec̄ dū eos: q ꝓ iuramētū ꝓmisit se aliquā ducturū i vxorem: si qđ iurauit nō iplet peierat ad qđ seq̄t ꝙ mortaliť peccat: sed qlibet obligat ad vitādū mortale p̄tm: & c. hæc ille Tutior via esset vt peteret a superiori dispēsatio a tali iuramēto. Pe. Guil. & Hug. Et notādū ꝙ in trib⁹ p̄dictis casib⁹ soluunt̄ spōsalia ipo iure. ſ. qñ trāsit ad religionē alter: & qñ contrahit cū alia ꝑ ꝙba de ꝓnti: & ꝑ fornicationē si est notoriū. eī. de despō. ipu. accessit, sec̄m Host. Et ꝑ vltimū intelligit Rich. in. iiij. qñ ipsa sponsalia sunt celebrata i facie eccl̄iæ vel corā teſtib⁹. Nā si oīno essent clandestina: etiā sine iudicio eccl̄iæ possunt dissolui i dictis casibus.

§. II. ITEM NOTA QVOD SPONSALIA

Sponsalia cōtrahi sec̄m Rich. in. iiij. sex modis. Primo mō nuda, ꝓmissione: cū dicit vir, Accipiā te in meā. Et mulier Accipiā te i meū. Sec̄o datis arrhis spōsalitijs: vt pecunia iocalib⁹ & hmōi. Et si ex defectu vni⁹ frāgit̄ spōsalia sine defectu alteri⁹: ille q cōmisit defectū frāgēdo: idē pdit arrhas si dedit: & restituit duplicatas si recepit. Tertio annuli subarrhatiōe. Alicubi tamen dat̄ annul⁹ qñ cōtrahit ꝙ ꝙba de ꝓnti: & tūc nō fiūt spōsalia: sed pfectū ꝓmissiōnū. Quarto qñ ꝓmissio de cōtrahēdo matrimonio firmat̄ iuramēto Quinto qñ dat̄ fides ab alterutro: qđ ꝓtinere videť ad iuramētū. Et verū spōsalia iuramēto vallata facta ꝓ metū q cadit in cōstatē virum: teneāt & obligēt ponit idē Rich. in. iiij. di. xxix. duplicē opinionē vt. s. dictū est. §. ꝑcēdi. Quidā dicūt ꝙ obligāt i foro cōsciētiæ: nō in foro eccl'æ. Alij ꝙ nec i foro eccl'æ nec cōsciētiæ: Ponit rōnes & responsiones ꝓ vtraq; parte. Sexto fiūt spōsalia sub cōditione. Vbi nota ꝙ cū spōsalia fiūt sub cōditiōe: si cōditio est honesta vel vtilis: vt cū dr̄. Accipiā te si parētib⁹ placet. vl̄ si dabis cētū: existēte cōditione. tūc stat, ꝓmissum firmū. Si ꝙ conditio sit inhonesta & ꝓtraria bonis matrimonij. vt accipiāte si veneno sterilitatē, ꝓcuras: tūc spōsalia nō cōtrahunť: Si furtis meis consentias: tūc extat, ꝓmissio: sed tollēda est cōditio sec̄m Tho. & Ric. in. iiij. vbi. s. Vtrū aūt votū simplex impediat spōsalia: Henri. Boych. sup. c. rursus. eī. qui cle. vel vo. circa hoc primo dat duas regulas. quarū prima est. Quoties cōtrahūtur duo vincula æqualis potēt̄iæ incōpassibilia: primū ꝓiudicat sec̄o. Sec̄a regula ē: si duo vincula disparis potēt̄iæ incōpassibilia cōtrahūtur fortiꝰ repellit minus forte: vt. ꝑbat. eī. de spon. c. si inter. Cū ergo quęrit̄ an votū simplex dissoluat spōsalia de futuro? Dicti gue qa aut votū simplex ꝓcedit spōsalia ipsa: aut sequit. Si ꝓcedit votū spōsalia: tūc impedit & dirimit etiā spōsalia de futuro iurata: vt in isto. c. rursus. qa hoc casu iuramē tū est illicitū, cū furet facere cōtra id qđ vouerat: vñ ñ est obseruandū, xxij. q. iiij. inter cætera. Sicut al's in spōsalibus priora spōsalia fiūt cōsūmata. vt extra de spō. sicut ex' literis. Qđ est verū etiā si in primis nō interuenerit iuramentum: & in secūdis interuenerit sec̄m Iuno. & Host. Abba. & Io. an. Aut spōsalia præcedūt votū simplex & tūc votū nō impedit vel dirimit spōsalia. Sed eo casu cogi debet vel vo tūsol'enizare. ſ., ꝑfitēdo in religione: & sic essent soluta spōsalia: vel spōsalia ꝓfiteri. i. cōtrahere matrimoniū vt eī de cōuer. cōiu. ex ꝑte. ij. sec̄m Inno. & Host. Adde ꝙ hoc videtur intelligēdū qñ alter cōiugū hoc petit. ſ. illū cogi. Nā si vellet votū iplere etiā in sæculo remanendo. i. cōtinere & mutuo se volūtarie absoluere t ab obligatione spōsalium autoritate eccl'esię fieri pōt: quinimo cū adhuc possit votū fuū implere: etiā si alter nō absoluit a talib⁹ spōsalib⁹: ga pōt religionē intrare: tenet votū quo ad deū & hoc si votū esset fortius vinculū q̄ iuramētū vel ꝓmissio spōsaliū. vt videť: sed vt i directorio iuris dr̄ ꝑm Inno. Host. & Goff. videtur esse vincula æqualis potēt̄iæ, & ideo dicūt ꝙ primū præualet: sicut prima spōsalia præualet secūdis nuptijs & prima sunt cōsummāda, nō sec̄a. Sic in spōsalibus et voto simplici melius esset, seruare votū q̄ cōsummare spōsalia: sed hoc nō nisi ꝑ professionē in religione. Qđ etiā dictū est in primo casu. ſ. q̄ votū præcedēs sponsalia impedit & dirimit: intelligit quo ad deū: ga talis nōt pōt licite cōtrahere & si cōtrahit etiā matrimoniū ꝓ ꝙba de præsenti: nō pōt licite cōsūmare ipm: sed teneť religionē ītrare: si tū de facto cōtrahat tenet matrimonium. De voto solēni quō impediat vel dirimat dictū est. s. & de cōtracto ꝑ verba de ꝓsenti quō posset dissolui etiam ibi. Itē nota ꝙ ille q cōtraxit sponsalia si vult recedere ab eis extra casus p̄dictos: debet moneri prius ad obseruā dū extra eo. reqsiuit. Tādē potest cogi ꝑ cēsurā extra eo. ex l̄ris. ij. Tamē cogēdus non est vbi ꝑbabiliter timeť difficilis exit⁹ pura vxoricidiū & hmōi. vt in. d. c. requisiuit. Peccat tū mortaliter sec̄m Tho. recedens ab ipsis: etiam si non cogatur per eccl'esiam.

¶ De contractu matrimonij de præsenti. Ca. XIX.

Ad hoc vid' qđ dicit tur. ē. c. xv. ſ. §. ſ. c. iiij

In. iiij. di. xxvij q. ij. ar. ſ. ad fm,

MATRIMONIVM RATIFIcaſ ſiue cõtrahiſ p verba de præſenti exprimẽtia mutuũ cõſenſum: vel etiã p literas abſentũ ſignificantes mutuũ cõſenſum: vel per alia ſigna manifeſta in illis q nõ poſſunt loqui vel audire. Req. rif. ergo primo & principaliter cõſenſus animi ſeu intẽtio cõtrahẽdi ex vtraq; parte. Vnde ſi aliquis cõtrahit ſpõſalia: vel etiã cõtrahit p verba de præſenti nõ habens itẽtio nẽ p̃trahẽdi: ſed extorquẽdi carnalem copulã: &ſic cognoſcit illã: præſumi debet p matrimonio. vt eẽ de ſpõ. tua. & ita iudicaret in foro iudiciali. eccleſia etiã ſi de verbis illorũ cõtrahẽtiũ cõſtiterit, cõpelleret illũ ſtare cũ illa cũ de intentione ipſi eccleſię cõſtare nõ poſſit. Vñ nõ credeẽ eis etiã: ſi ambo dicerẽt ſe nõ intẽdiſſe cõtrahere: qa quilibet ſic poſſet dicere: &ſic dimittere vxorẽ ad placitũ: & hoc ni ſi ſignis euidẽtibus appareat ſe illud nõ intẽdiſſe: ſed ſimulaſſe: tũc eĩ iudicabit nõ eſſe matrimoniũ: als verbis eorũ ſtabitur vt dictũ eſt quaſi vere & cũ intẽtione dicta ſint. In foro tũ pœnitẽtię ſi ille q ſic cõtraxit ſimulate. ñ ꝓpoſuit eã ducere: nec vnq̃ conſenſit in eã: nõ debet ex illo facto iudicari matrimoniũ contraxiſſe: qm̃ ex altera parte dolus affuit: & defuit oino cõſenſus: ſine quo nequeũt fœd⁹ efficere cõiugale. vt in. d. c. tua. Idẽ Pe. Tho. & Alb. in. iiij. diſ. xxvij. q. ij. p totũ. Et addũt ꝙ illa ex parte cuius nõ eſt dolus excuſaẽ a pcẽto: ſed deceptor ſi; verã vult facere pœnitẽtiã: neceſſe habet illã ſine fictione ducere quantũ in eo eſt: vel dare ſibi virũ cõueniẽtẽ: aut aliter ſatiſfacere. Addit tñ Tho. ꝙ ad hoc teneatur. ſi vir ſit æqualis cõditionis cũ illa. Nã ſi ſit multo melioris cõditiõis ꝙ illa: vl̃ ſi aliud ſiguũ euidẽs fraudis apparuit: põt. pbabiliter pſumi ꝙ ſpõſanõ fuit decepta: ſed decipi ſinxerit: & tũc ñ tenẽt ad pdicta ꝑm quoſdã. Itẽ nota ꝑm Rich. in. iiij. ꝙ cũ qs cognoſcit eã cũ qua cõtraxit ſolũ p ꝓba de futuro: cũ ſit ibi mala præſumptiõ ꝑm iudicii: eccleſiæ: tũ ꝑm iudiciũ dei ñ eſt ibi matrimoniũ: qa mãrimoniũ ꝑm rei veritatẽ ſine reali cõſẽſu de ꝑſenti cõtrahi nõ põt. Vñ ſi talis cõtrahereẽ cũ alia p verba de pñti: cũ ipſa ſecũda remanere debeat: & licet eccleſia iudicaret. p prima & cogeret ſecũdam dimittere et ad primã redire: ipſe cũ qui ſcit factũ ſuũ: nullo modo debet dimittere ſecũdã & ſtare cũ prima: qa adulteriũ cõmitteret: & potius debet pati excõicationẽ. Et licet ꝓlatus eccleſiæ ñ peccet in iudicãdo ſic: qa iudicare habet ꝑm probationes exteriores: iſte etiã nõ peccabit pro illo tpe quo abſtinet a diuinis & ſacramẽtis ꝓpter talẽ excõicationẽ. Quia ergo cõſenſus animi principaliter requiriſ in matrimonio: hinc Qui cõ eſt ꝙ furioſus vel inſanus dicendo verba exprimẽtia cõſenſum matrimoniũ: nõ propter hoc cõtrahit: qa. ſ. talis cõ ſentire nõ põt. xxxvj. q. vij. nec ꝙ furioſus ꝙ intelligendũ ẽ dũ eſt ī furore. Nã ſi habeat dilucida iteualla. tũc cõtrahere põt. Tho. & Richar. Itẽ ebrius ſi ita ebri⁹ eſt ꝙ neſcit qd agat: nõ põt cõtrahere: niſi qd̃ fecit in ebrietate poſtea ratũ haberet: ſed ſi nõ auferatur vſus rõnis ꝓpter ebrietatẽ cõtrahere põt. Tho. & Ric. in. iiij. Itẽ inter abſentes nõ põt cõtrahi niſi p litteras exprimẽtes conſenſũ: vel p ꝓcuratorẽ q ſup hoc habeat ſpeciale mãdatũ: nec põt aliũ ſubſtituere: niſi ſit ei ſpecialiter cõmiſſum: q ꝓcurator ſi fuerit reuocat⁹ anteq̃ cõtrahãt: nõ tenet matrimoniũ poſtea cõtractũ p ipm procuratorẽ cuius ignorauerat reuocationẽ, extra de ꝓcu. ꝓcurator. lib. vi. Hoſt. Cõ aũt matrimoniũ ī ter abſentes cõtrahiſ p litteras ſolũ: dicit Ray. ſi illa vl̃ cui mittunt ſit nulli exprimit cõſenſum ſuũ: credo ſine præiudicio quãtũcũq; cõſentiat nõ eſſe matrimoniũ: ſed bene ẽmũ erit qñ notificauerit ſiue ſignificando illi q miſit literas ſiue alij dicendo. Itẽ ante quartũdecimũ annũ maſculus: & ante duodecimũ fœmina cõtrahere nõ põt. extra de deſpõ. impu. puberes. Et ſi ante cõtrahũt nõ eſt matrimoniũ: ſed erũt ſpõſalia: niſi eſſẽt proximi pubertati. & ita ꝙ malitia ſuppleret ætatẽ. extra de deſpõ. impu. de illis. ij. Dicit aũt Pe. de palu. ꝙ ſi nõ diſtent plus q̃ p ſex mẽſes vel malitia ſuppleat ætatẽ. & poſſint carnaliter cõmiſceri: tenet matrimoniũ cõtractũ extra de deſpõ. impu. c. puberes. Ray. aũt dicit ꝙ nõ debet diſtare a pubertate vltra ſex mẽſes: licet alia cõcurrant. arg. extra de deſpon. impu. contine batur. quod dicunt plerique doc. Hoc verum eſt niſi carnaliter copulati: tunc enim credo ſtatim: dicit Io. in ſumma cõfeſ. pro matrimonio iudicandum: etiam ſi vltra ſex menſes a legitima ætate diſtarent. extra de deſpon. impu. c. a no bis. Concor. Inno. in glo. ſup. c. continebaſ. Sed Alber. in. iiij. ſic dicit. Mihi videẽ de diſtãtia potius in plus q̃ min⁹ determinãdũ ꝑm diuerſam diſpoſitionẽ mẽbrorũ & ſagacitatis. Quia ego vidi puellã de qua teſtimoniũ perhibebatur ꝙ erat nouẽ annorũ: quę cõcepit & peperit: cum deci mũ implere inceperit. Et P. dicit ꝙ quidã naſcũtur denatali lanuginoſi & piloſi in genitalibus: qui citius alijs ſũt apti ad coitũ. Et puto ꝙ variatur hæc in locis calidis & frigidis ſicut & ipſa imprægnatio & corporis incrementum. Goff. dicit ꝙ, per aſpectũ corporis & eius qualitatẽ pubertas, ꝓbari debet. Et quãto tẽpore anni determinati præueniri pñt: dicit arbitrio iudicis relinquendũ vt ipſe qualitatẽ perſonæ, prudentiã & malitiã meritatur. Nã & pubertas plerũq; annos anticipat & potẽtia comedit. eĩ eo. puberes &. c. a nobis. Hoſti. vero dicit ꝙ nũq; dicitur potẽs: niſi ꝙ petur per euidentiam: quãtũcũq; ſit proximus pubertati. Vnde nõ põt prẽueniri tempus duodecim annorũ i fœmina: & quatuordecim i viro: niſi forte dies admẽdo. Et qa ſecm qd̃ requiriſ in matrimonio cõtrahẽdo eſt expreſſio cõſenſus per verba vel per æquipollẽtia: ideo nota ꝙ ſi in ſione cõ ipſa expreſſione verborũ ponatur pactũ vel conditio cõ tra ſubſtãtiã & bõa matrimonij: nil agitur: vt ſi dicat aliqs Contraho tecũ: ſiue accipiã te in meam vxorẽ ſi generatio nẽ prolis euites: vel donec inueniã aliã dignioreẽ: vel ſi ꝙ quæſtu te adulterãdã tradas. Nã prima cõditio eſt contra primũ bonũ matrimonij: qd̃ dicit proles. Sed̃ al cõditio cõtra ſecm bonũ matrimonij: qd̃ dicit ſacramẽtũ. Tertia cõditio eſt cõtra tertiũ bonũ matrimonij: qd̃ dicit fides. Iſtatria. ſ. fidẽ: prolẽ & ſacramẽtũ ponit. Aug. eſſe bona matrimonij. xxvij. q. ij. c. omne. Et in ꝓle intelligit vt amãter ſuſcipiatur & religioſe educeẽ. In fide ne cũ alia vel alio miſceaẽ. In ſacramẽto vt matrimoniũ poſtcq̃ cõſummatũ fuerit nõ ſeparetur vſq; ad mortẽ: licet quo ad actũ poſſit ſeparari: vel ex cõi cõſenſu: vel ꝓpter fornicationẽ. Quãdo ergo aliqua cõditio ponit cõtra aliqd̃ pdictorũ: ñ tenet matrimoniũ, eẽ, de ꝙcõdi. appo. c. fi. Sed ſi cõtrahẽs intẽdit non ſeruare fidẽ ſed adulterari: nihilomin⁹ tenet: ſi hoc non ducaẽ in pactũ. Similiter intẽtio prolẽ vitãdi maxime ſi ducatur in pactũ ꝑm Pe. excludit matrimoniũ: ſed intẽtio non educãdi prolẽ non excludit: nec etiã deſperatio prolis. Itẽ intẽtio nũq̃ exigẽdi debitũ ꝑm Guil. nõ vitiat contractũ: immo etiã intẽtio negãdi dũmodo non ducatur in pactũ. Itẽ intẽtio ducẽdi aliã vxorẽ: dimiſſa illa cũ qua cõtrahit vitiat cõtra tũ: ſed ipſa rectã tenet mrimoniũ. Si aut ẽ in expreſſione verborũ ponaẽ cõditio inhoneſta vel impoſſibilis: nõ tñ contra bona matrimonij: tenet matrimoniũ & illa conditio habetur ꝓ nõ adiecta. extra de cõdi. appo. c. fi.

§. I. PRO MAIORI DECLARA

tione ei⁹ qd̃ dictũ eſt de expreſſione cõſenſus p exteriora ſigna Dicit Pe. in. iiij. diſt. xxvij. ꝙ nõ ſufficit actus interior ad eſſe ſacramenti: ſed requiriſ ſignũ exterius expreſſum. Et cuius iſta expreſſio cõueniẽtius fiat p verba: põt tñ fieri & p aliũ modũ ꝓcipue in matrimonio: vt ꝓ literas abſẽtiũ: vel per euidẽtia ſigna præſentiũ nõ valẽtiũ loqui vt mutorũ vel etiã loquẽtiũ: vt dicit Tho. & Inno. dicit idẽ Pet. xxix. diſt. ꝙ in his qui ſunt ſui iuris requiritur cõſenſus p eos expreſſus: ſed in his qui ſunt iuris alieni: vt i filiſſamilias ſufficit tacit⁹ cũ expreſſione eorũ i quor⁹ ſunt poteſtate vt patet. xxxij. q. ij. honorãtur. Idẽ Tho. & Inno. & Guil. qui etiã ponit talẽ caſum ſeu q̃ſtionẽ. Quid ſi vir dicat mulieri: accipiã te in meã vxorẽ. & illa nihil reſpõdeat? Dico ꝙ ſi mulier cõſentiat aio: ſed exverecundia taceat: pmittit tñ ſe ſubarrhari p anuli immiſſionẽ voluntarie vl̃ dotarit: ipſa taciturnitate & patiẽtia conſenſus ejus exprimit: etiã ſi lingua taceat: vt notat Hug. xxvij. q. ij. vlti. Verba enim in matrimonio nõ ſunt ita de ſubſtãtia ſacramẽti vt in baptiſmo & euchariſtia. Sed verba & nutus vel alia indicia ſunt neceſſaria ad hoc vt cõſtet eccleſiæ de cõſenſu matrimoniali. concor. Tho. dicẽs in hmõi caſu ꝙ ſufficit ꝙ non contradicat. Si aũt nulla eſſent indicia de conſenſu eius ni ſi ꝙ alter protulit verba: nõ credo ait Guil. præſumẽdum pro matrimonio. Hoſtien. etiã dicit in ſũma & in glo. ꝙ verba requiruntur vt probetur cõſenſus: quæ ſt deficiant ſufficere debent ſigna etiam in loquente. Vnde & ſi ſcribat voluntatem ſuam ſine verbis etiam ſufficit. Item nota ꝑm Gui. ꝙ cum quis proteſtatur coram pluribus ꝙ quicquid faciet vel dicet: non faciet animo contrahendi: & poſtea contrahat cõtrahat cũ illa dicẽs. Cõſentio in te & hmõi: ſi hoc conſtat iudici. ſ. iudicialiter iudicabit. p matrimonio: qa recurrẽdũ eſt ad cõmunẽ intellectũ verborũ. Et interpretatio eſt faciẽda cõtra eũ qui dolũ adhibuit: & cuius proteſtationi probet: potuit tñ poſtea recedere ab ea & conſentire i illã

§. II. EST AVTEM EFFECTVS

matrimonij cõtracti p verba de pñti iter fideles multiplex ꝑm Ray. In primis qdã: qa marit⁹ nõ põt dimittere vxorẽ nec vxor virũ ſiue efficiaẽ cæcus ſiue leproſus vl̃ hæretic⁹ xxxij. q. v. horrendus. niſi tñ causa fornicationis: & tũc ſi dimittat, maneat ſine cõiuge vel recõcilieẽ ei. xxxij. q. iiij. dixit. & i alijs ca. Põt tñ alter eorũ añ. cõſummationẽ mrimonij intrare religionẽ altero inuito: & ille q remanet i ſcto: neceſſe habet illũ expectare vſq; ad ꝓfeſſionẽ: poſtea ſolutus eſt. Nã ſi ille reuertaẽ ad ſcm añ ꝓfeſſionẽ durat mrimoniũ: & ſi, remanẽs i ſcto cõtraxiſſet cũ alia pſona: & etiã cõſummaſſet matrimoniũ: cogereẽ illũ dimittere & ſuſcipere egreſſũ de religione: ſi aũt talis polluereẽ vxorẽ extra clauſtra pudoris: nõ ipedirẽ p hoc ab ingreſſu religiõis: qa nõ cõſummauit. p hoc matrimoniũ ꝑm Arch. Si ꝙ vxorẽ volẽtẽ igredi religionẽ vel iam ingreſſam: ſed nouitiã cũ qua cõtraxerat p verba de pñti: cognouit etiã p violẽtiã: tũc nõ põt ingredi religionẽ vel remanere ſi iã intrauit cõ travoluntarẽ alterius coniugis: ꝑm Rich. & Hoſt.

§. III: SECVNDVS EFFECTVS

eſt ꝙ mulier ptẽt ſui corporis nõ habet: ſed vir: & ecõuerſo. i. Cor. vij. Vñ nõ põt continentiã vouere altero inuito. xxxij. q. v. p totũ qd̃ vt ſtelligẽdũ quãtũ ad redditionẽ debiti: ſecus quo ad exactionẽ. Itẽ qa cõpellẽdus eſt redde re debitũ vxori: licet nõ cognouerit eã & ecõuerſo: ñ obſtãte ſuperueniẽte affinitate, eĩ de eo q cog. cõſã. vxo. ſuæ. c. diſcretionẽ. Ille tñ cõiunx q eſt innocẽs admonẽdus eſt vt cõtineat ꝙ ſi nolit: tũc nocẽs teneẽ ei debitũ penit⁹ reddere: ſed exigere nõ ꝙ debet: niſi ſecũ diſpẽſeẽ: & põt i hoc diſpẽſare epiſ ꝑm Pe. de Pa. Q. ꝓ ſi dicaẽ alter velle ingredire religionẽ: arbitrio iudicis puta epi: aſſignabit cõuenies tps infra qd̃ aut intret aut cõſummet matrimoniũ: als excõicabiẽ: & tali caſu nõ obediẽdo eccl̃iæ peccat mortal⁹: nec ſufficeret ꝙ itraret aliqd̃ eve mitorij: vel ſumeret tertiũ habitũ ordinis Prædicatorũ vl̃ minorũ: ſed oporteret ꝙ intret i vnã de religiõibꝫ approbatis & obligãtibꝫ ad tria vota.

§. IIII. TERTIVS EFFECTVS EST

ꝙ vnus cõiugum nõ poteſt orare ſine cõſenſu alteri⁹ qd̃ intelligiẽ de oratione tã lõga ꝙ eſſet impeditiua debiti cõiugalis. xxxiij. q. ij. quos de⁹. Sec⁹ de oratione ſolẽniter miſſe tpe a canonibus diffinita. de cõſe. diſt. ij. omnis,

§. V. DE MATRIMONIO CONtracto ſub cõditiõe certo mõ vl̃ cauſaq̃ tenet vel nõ: vi dẽdũ eſt. Sciendũ igiẽ ꝑm Guil. ꝙ quẽadmodũ alij contractus q nõ fiũt abſolute & libere pñt eſſe aliq̃ ſub cõditiõe vt dono vl̃ vẽdo tibi hoc ſi feceris hoc vel ſi hoc fuerit. Itẽ pñt eſſe ſub mõ: vt ſi dicaẽ: dono vel vẽdo vt facias hoc vl̃ illud: aliqn reuoceẽ qd̃ donaui &c. Itẽ pñt eſſe cũ appoſitione cauſæ: vt ſi dicaẽ dono vel vendo: qa hoc eſt vl̃ fuit & cõditio qdẽ ſit p ſi: mod⁹ p vt: cauſa p qa. Sic etiã & mrimoniũ q̃dã abſolute: q̃dã ſub mõ vl̃ cõditiõe fieri vl̃ cõtrahi põt. Qñ ergo mrimoniũ cõtrahiſ ſub certo mõ: tunc ꝑm Pe. de Palu. in. iiij. ſi modus eſt cõtrarius mrimonio vi Facit ad tiat cõtractũ: vt ſi dico accipio vel accipiam te ſi procures hoc. ẽ. c. venena ſterilitatis & hmõi. Sed ſi poſt cõtractũ apponit c. añ. ẽ. ſ talis modus p pactũ quãtũcũq; icõtinẽti tũc nõ vitiat mri in fine. monium pcedẽs quãtũcũq; ſit ꝙ ſubſtãtia ei⁹: qa eodẽ momẽto q̃ verba cõplenẽa deo ꝓſigiẽ & ꝓficiẽ: vt ſi ſtatim poſt matrimoniũ ꝙactũ dicat vnus volo ꝙ ꝓcures venena ſteri litatis: als nõ ſit mrimoniũ: & ali⁹ cõſenſit: nihil valet pactũ & nihilomin⁹ tenet mrimoniũ. Si ꝙo mod⁹ nõ ꝙriet mrimonio: tunc aut ẽ ipoſſibilis vt ſi dico accipio vl̃ accipiã te vt celebres miſſam: vl̃ cœlũ digito tãgas & tũc habeẽ ꝙ nõ adiecto: & pure & ſimpl̃r tenet ꝙ ⁊ i foro exteriori ſed in foro cõſcięti æ nõ tenet: ſi non intẽderet i hoc cõſentire. Aut modus q exprimiẽ eſt neceſſarius: vt ſi dicã accipio te vt moriaris: vel aliud hmõi: & tũc habeẽ ꝓ ipleto. Aut ẽ poſſibilis: & tũc ſi inhoneſt⁹ eſt: nõ tñ ꝙrius mrimonio habeẽ ꝙ ñ adiecto: & tenet matrimoniũ ſicut ī legatis: vt acci

Quę ad contractũ matrimonij requiruntur.

Quã nubeẽ pñt

Ad hoc ſupra. c. xviij.

Quõ ex primãt ꝙſenſus

De mri monio cõditionato.

Ad hoc ſ. ca. xj.

pio re vt furtũ facias. Si poſſibilis & honeſt⁹: tũc nõ ſuſpẽdit obligationẽ: qa natura medij ẽ vt poſſeri⁹ impleaẽ: ſed ſi ex fauore apponẽtis teneẽ implere ali⁹ celebrato mrimonio: vt ſi dicaẽ accipio te ſi des cẽtũ noẽ dotis: nõ aũt ẽ ex gratia ſui: vt accipio cũ decẽ libris vt habeas. vñ emas tibi fundũ: nõ teneẽ talis nec antea nec poſt emere. ff. de cõdi. l. Titio. Cũ ꝙo i ꝓctu matrimonij fiat appoſitio cauſæ tunc ꝑm Pe. de Pa. cauſa ſiue ſit vera ſiue falſa. ꝙ nõ adiecta haberẽ: et pure intelligunt ꝙhi matrimonia & ſpõſalia: vt ſi i dico accipio te vel accipiã: qa ꝑ tu⁹ de ſpõſauit te mihi vl̃ me tibi: & nolo venire ꝙ cõſiliũ ei⁹ etiã ſi illud nõ ſit verũ: i nihilominus ẽ matrimoniũ vel ſpõſalia. Idẽ etiã ſi ponaẽ i futuro cãvt accipio te: qa dabis mihi decẽ. ꝙ dore. Idẽ etiã eſt qñ i taliꝙctu ponit demõſtratio: qa ſiue ſit hõeſta ſiue i honeſta: ſiue ꝓria matrimonio ſiue ñ: ſiue de pñti ſiue de futuro: ꝙ ſe nũq̃ ipediret vl̃ ſuſpẽdit matrimoniũ: ſed habeẽ ꝙ non adiecta. vt ꝙbi gra. accipio vel accipiã filiã tuã q̃ ꝙ curauit venena ſterilitatis: vel q̃ eſt ſterilis vel q̃ eſt virgo vel quã audiui eẽ diuitẽ & hmõi. Nã falſa demonſtratio nõ vitiat legatũ. ff. de cõdi. & demõ. l. falſa. nec ꝙ cõſequẽs matrimoniũ. Sed ſi demõſtratio ſeraẽ ad ꝓditionẽ: tũc ipe dit: nõ rõne demõſtrationis ſed erroris: vt ſi dico accipio vel accipiã filiã tuã liberã: ſi qdẽ ſciret illã ancillã: nihilo minus teneret matrimoniũ: ſed ſi ignorat: tunc nõ valet matrimoniũ rõne erroris: etiã ſi demõſtratio fuiſſet omiſſa: & idem ſi demõſtratio referẽ ad ſubſtãtiã: qa error ſubſtãtię vel cõditionis ipedit: nõ aũt qualitatis. Qñ aũt mrimoniũ fit ſub cõditiõe: tũc diſtinguẽdũ de cõditione. Primo emẽ q̃dã ſũt cõditiones gñales q ſemp debẽt itelligi: q̃s ponit bt̃ũs Iaco. iiij. c. in. ſi. vt ſi voluerit de⁹: & ſi vixerim⁹ & hæ nullũ ꝑ ſe ſuſpẽdũt. Quædã ꝙo ſũt cõditiões de his q̃ in matrimonio oino ſũt neceſſariæ: & al̃ matrimoniũ ipediret: vt ſi es chriſtiana: aut ſi nõ es affinis vl̃ conſanguinea & hmõi. Et iſte etiã cõditiones intelligi debẽt apoſitæ nec vitiãt ꝑ ſe. Tertio ẽ aliqua cõditio de futuro neceſſaria vt ſolẽ oriri eras. Vñ ſi dicat ꝙtraho tecũ ſi ſol oriaẽ cras ꝑ ſe eſt matrimoniũ. vt Tho. ponit in. iiij. di. xxix. qa talia futura ſunt iã pñtia in cauſis ſuis. Quarta eſt cõditio cõtingẽs & honeſta: q̃ põt apponi & nõ apponi: vt ſi pẽme⁹ volueriẽ aut ſi dabis mihi cẽtũ hmõi ſi apponaẽ ſuſpẽdit matrimoniũ vſq; ad euentũ cõditionis: niſi iterim cõſenſus de pñti vel carnalis copula fuerit ſubſecuta: eo ꝙ tales videnẽ receſſiſſe a cõditione. extra de cõ. appo. c. de illis. & c. ſup eo. & c. ꝙ tuas. Quinta eſt cõditio honeſta: ſed tñ nõ eſt ꝑ ſubſtantiã matrimonij: vt ſi furtũ feceris vel ſi hoſtem interfeceris hæc ſi apponaẽ debet haberi ꝓ nõ adiecta: & tenẽt ſpõſalia ſiue etiã matrimoniũ. extra de cõdi. appo. c. fi. Et ꝑm ꝙ notaẽ ibi idẽ ſtelligi debet de cõditione ipoſſibili. ſ. ꝙ habeaẽ ꝓ nõ adiecta: vt ſi digito cœlũ tetigeris. Sexta eſt cõditio inhoneſta & ꝑ ſubſtãtiã & bona matrimonij: vt ſi dicat ꝑho tecũ ſi gñationẽ, plis euites: qa ꝑ eſt ꝑ bonũ, plis: vel donec inueniã aliã dignioreẽ: qa eſt ꝑ ſubſtãtiã inſeparabilitatis: vel ſi te ꝓ q̃ſtu adulterãdã tradas: & hoc eſt ꝑ bonũ fidei. Vñ ſi tales cõditiones apponãtur nihil agiẽ. xxij. q. iiij. iter cætera. xxxij. q. ij. aliqn̄. & c. ſo let q̃ri. extra. de cõdi. appo. c. fi. Si tñ poſtea talis conditio remittaẽ & ſequaẽ carnalis copula: ꝓ matrimonio iudicabiẽ: & ſi tm̃ vn⁹ cõiugũ ponat talẽ ꝓditionẽ: vl̃ alter ꝑ dicit vl̃ tacet iudicabiẽ ꝓ mrimonio. vt. i. d. c. aliqn̄. Prędicta aſſumpta ſunt de Ray. Tho. Inno. & Hoſti. Quid ſi qs ſignificet pri abſenti ꝙ ꝑ xit talẽ matrimoniũ ſub cõditione ſi ipſi pri placuerit: & anteq̃ ipſe pr̃ cõſẽtiat pœniteat: ſed pr̃ cõſentiet: nũq̃ erit matrimoniũ. Rñ. ꝑm Guil. dicendũ ꝙ nõ: qa nõ videẽ ꝙ debeat dici cõſenſus: niſi duret quouſq; pater cõſentiat: tũ anteq̃ trãſeat ad ſecũda vota: debet cõpelli ſiue inducivt illã recipiat ex quo ſemel in eã cõſenſit ſub cõditiõe q̃ extitit. arg. extra. de deſpõ. ipu. de illis. Idẽ Hoſt. & Berñ. Quid ſi qs ꝙhat ſpõſalia ſub cõditione ſi pmiſeris coitũ? Rñdeo ꝑm Guil. ſi ꝙditio illa intelligaẽ de coitu fornicario, ꝓ nõ adiecta debet haberi: cũ ſit turpis. extra de cõdi. appo. c. fi. & ſic erit ꝓ matrimonio iudicãdũ: & multo fortius ſi intelligaẽ de coitu legitimo & marital. & eodẽ mõ ſi dixit contrahã tecũ ſi vnq̃ contraxero: ſi promiſeris &c. Quid ſi dicat accipiã te vel accipio te ſi inueniã te virginẽ poſtea ſequiẽ coitus & non inueniẽ virgo? Rñ. ꝑm Inno. Berñ. & Hoſt. iudicãdũ eſt ꝓ matrimonio ſicut & in præcedẽti. Et addit Hoſt. ꝙ licet ſic iudicare oporteaẽ i foro iudiciali propter hoc ꝙ non poſſunt haberi aliæ proo

Quã cõ eſt ꝙ furioſus vel inſanus

Nota

bationes: tñ i iudicio aĩe nõ est matrimoniũ. eẽ de cõ. ap
po. c. de illis. &. c. sup eo. er. c. p tuas. Nã et bñ est ꝙ mulier
q̃ i fraudẽ mẽtita fuit decepta remaneat: & viro subueniaẽ
qui forsitã intẽdit bigamiã vitare. Quid si dicat accipiã te
i vxorẽ vel dabo tibi cẽtũ: & sequaẽ carnalis copula: nũqd
præsumẽdũ, p matrimonio? R̃n: ſm Guil'. nõ credo. Nã cũ
ille q dicit hãc optionẽ ꝙ liberare posset vtrũq; patiẽdo
nõ recolo p̃sumptionẽ esse inductã a iure ꝙ itelligaẽ rece-
dere ab optione p carnalẽ copulã. Quid si dicat: ꝓmitto ꝙ
nũq̃ deficiã tibi in vita mea: & secuta est carnalis copulaẽ
R̃n. ſm Guill'. nõ debet p̃sumi, p matrimonio: cũ sp̃alia
añ matrimoniũ nõ soleãt cõtrahi p, ꝓmissiones negatiuas
nisi forte cõstaret ꝙ p hoc intẽderat sponsalia cõtrahere:
Quid si dicat ducã te post annum: & secuta est carnalis co
pulaẽ R̃n. ſm Guil'. credo p̃sumẽdo, p matrimonio: qa, p-
ter carnalẽ copulã subsecutã videẽ renũtiasse dilationi
tpis. Quid si qs cõtrahat cũ aliqua sub conditione: deinde
ante euẽtũ cõtrahit cũ alia pure? R̃n. non debet remanere
cũ secũda: etiam si sit consanguinea primæ.

§. VLDE FINE SEV INTENTIONE

quæ habeẽ in ꝑhẽdo matrimoniũ: qa põt ibi esse & meritũ
& pctm̃ & mortale & veniale ſm varietatẽ itẽtiõis. Circa
finẽ ergo & itẽtionẽ mr̃imonij nota ſm Pe. de Pa. i. iiij. di.
xxxj. qnq; cõclusiões. Et pria est ꝙ duplex est finis i matri
monio. Vn' p se qui, ꝓprie est finis ipsi⁹ matrimonij intẽ
tus ab eo q mr̃imoniũ istituit: & ab oi recte mr̃imoniũ cõ
trahẽte ſm potissimũ statũ matrimonij p se acceptũ: & iste
est gñatio, plis. Vñ Adã, ꝓphetizãs dixit. Adhęrebit vxori
suæ: & erũt duo in carne vna. ſ. generãda. Gen. ij. Et de⁹ be
nedictionẽ nuptialẽ tribuẽs dixit. Crescite & multiplicami
ni. Ali⁹ est finis p accidẽs. ſ. quẽ intẽdit cõtrahẽs: & sic est fi
nis nõ, ꝓprie ipsi⁹ matrimonij cõtrahẽtis. Et hi⁹ finis qñq;
est bonus: qñq; est malus: sicut finis dom⁹ q̃ fit est inhabi
tatio: sin is domificantis forte est aliud vt lucrum.

duplex finis matrimonij.

§. VII. SECVNDA CONCLVSIO

est ꝙ matrimoniũ semper est bonũ vel nõ est malũ ex prio
fine non sc̃d'o qa cũ finis bon⁹ est ipm quoq; bonũ est lo
quẽdo de fine p se non p accidẽs: sicut scientiæ medicinæ &
iuris sũt scientiæ bonæ p se: qa finis p se bonus est vt sani-
tas corpis: & iusta distributio tẽporaliũ: licet habẽtes scie
tiã possint esse mali ex abusu eius & mala itẽtione.

§. VIII. TERTIA CONCLVSIO

Finis per se.

est ꝙ finis mr̃imonij p se meritorie intẽdit: siue sit finis p se
& primo finis eius vt est bonũ prolis: siue finis p se sed nõ
primo: sed sc̃dario intẽtus: vt vitatio fornicationis. Nã
sola gñatio prolis dr̃ finis prio & p se: qa iste fuit finis in
primaria sui istitutiõe etiã i statu inocẽtiæ. Et de isto cõe
dũt oẽs ꝙ sine pctõ: imo cũ merito põt itẽdi principaliter. Vi
tatio aũt fornicationis licet sit finis p se: nõ tñ primus sed
sec̃dari⁹: qa post pctm̃ fuit matrimoniũ istitutũ nõ solũ
i officiũ. ſ. generãdi: sed etiã i remediũ: dicẽte Apl'o. ſ. Co.
vij. Propter fornicationẽ. ſ. vitãdã vnusq;q; habeat vxorẽ
suã. Et si iste finis sec̃dario itẽdat: certũ est ꝙ adhuc me-
ritoriũ est & nõ pctm̃: qa nulla deordinatio est. Sed si vita
tio fornicatiõis principaliter intẽdat: adhuc nõ ẽ pctm̃ mor
tale: qa nec tali fine cognoscere vxorẽ est mortale. Sed ad
sciẽdũm an sit veniale videt distinguẽdũ: qa aut est talis q
põt, plẽ habere ſm spẽcõem; & tũc venialiter peccat p̃ rõ-
nis ordinẽ agẽs: finẽ sec̃dariũ ꝓponẽdo prio fini & prici
pali: sicut etiã peccaret cognoscens vxorẽ, ꝓpter hãc cãm
nõ curans de, ple vbi crederet se posse gñare. Sed qñ senex
nõ põt gñare nec est spes de, ple: sed timor de fornicatiõe:
tũc nullũ pctm̃ videt: qa alio modo non possent senes cõ
trahere matrimoniũ sine pctõ. Ridiculũ est eñ ꝙ illi q nõ
sperãt nec credũt se posse gñare & contrahãt sola vel prin
cipali intẽtione generãdi cũ spes vel intẽtio vel electio ñ
sit de impossibili: sublato aũt fine principali licet facere
dẽ sc̃dario pricipalẽ pl⁹ q̃ de tertio vel de quarto. Vñ cũ
post, plẽ primus finis sit vitatio fornicationis: illa potest
principaliter attẽdi vbi, ples sperat impossibilis haberi.

§. IX. QVARTA CONCLVSIO

Finis accidẽtalis,

est de alijs causis seu intẽtiõib⁹: vt ẽ reformatio pacis: acq
sitio amicitię ex parẽtela: vel diuitiarũ ex dote: pulchritu
do & hmõi. Et reformatio qdẽ pacis est honesta cã i se: sed
nõ i mr̃imonio si prio et p le itẽdat: cũ mr̃imoniũ ad hoc
nõ sit ordinatũ principaliter: sicut vir cognoscẽs vxorẽ pp
sanitatẽ peccat & q baptizaẽ vt saneť. sed sc̃dario põt illa
intẽdi: nõ tñ esset mortale si etiã illa principaliter intẽderet:
sicut nec etiã si diuitias vel pulchritudinẽ principaliter intẽde
ret: cũ hõ nolit talia nisi mõ licito: etiã si alis nõ esset ꝑcur⁹
mr̃imoniũ: sicut etiã ñ peccat mortaliter cognoscẽs vxorẽ, p
ter delectationẽ infra limites mr̃imonij. Videť tñ alis ꝙ
cũ mr̃imoniũ sit verũ sac̃m: ꝙ nõ põt sine pcõ mortali
principaliter itẽdi finis extraneus eo: & p accidẽs oi istitutiõi
mr̃imonij totaliter: sicut si qs principaliter baptizaret pp sanita
tẽ vel q̃stũ faciẽdũ nõ curãs de gr̃a pabtis malit: nõ esset hoc
sine contẽptu, iniuria & irreuerẽtia sac̃ri & abusu eius. Sed
ista sñia est multũ dura qa multos inuoluit. Et vr̃ esse ꝑ ill-
lud qđ hr̃. iij. Reg. ſ. vbi Dauid duxit in vxorẽ Abisac Su-
namitẽ solũvt calefaceret eũ: & nõ spe, plis: nec timore for
nicatiõis: qa nõ cognouit eã nec peccauit: Diuitiæ si sc̃a-
rio intẽdant vt, ples meli⁹ educent: & onera mr̃imonij me
lius supportent: nullũ est pctm̃. Et silr̃ si pulchritudo est se
cũdario intẽta ad fornicationẽ vitãdã. In casu in quo illa
vitatio põt principaliter intẽdi: nõ facit pctm̃ etiã veniale
sed si sc̃dario itẽderet ad voluptatẽ facit pctm̃ veniale: &
similiter diuitiæ immoderatæ licet secũdario intentæ.

§. X. QVINTA CONCLVSIO EST

ꝙ dato ꝙ ꝑhere, ꝓptervoluptatẽ principaliter eẽt pctm̃ morta
le nõ tñ cognoscere, ꝓpter voluptatẽ esset mortale dũmõ
nõ eẽt idẽ cũ alia factur⁹: qa nõ ẽ ita dãnabilis abus⁹ rei cõ
munis sicut rei sacræ: sicut bibẽs cũ scypho cõi pp volu-
ptatẽ non est i se nisi veniale: sed non pp hoc sequit ꝙ por
tãs cal icẽ ad tabernã ad bibendũ pp voluptatẽ qn peccet
mortaliter: & ꝑ, ꝓpter abusum rei sacræ. Qui aũt ꝑhit matri-
moniũ p ꝑba de pñti pp finẽ idebitũ: abutit re sacra: qa
essẽtia sac̃ri q̃ ibi ꝑsistit: sed q cognoscit vxorẽ suã fine ide
bito abutit re nõ sacra. i. muliere: qa essentia sac̃ri trãsit vũ
nõ adeo peccat. Et est argumẽtũ ꝙ si iudex pœna pecunia
ria punit malefactores dũ tñ esset als punitur⁹: licet ꝗrat
pecuniã: vel non cogitãs actu de iustitia: dũ tñ nõ sit factu
rus iniuste nõ est nisi veniale. Nã si ꝓponeret exꝑsse (als
implicite) pecunia iustitię: non esset excusat⁹ a mortali. Et
silr̃ canonic⁹ nõ als iturⁿ ad ecclesiã nisi vt lucret distribu
tionẽ nõ peccat mortaliter: dũ tñ nollet eã illicite lucrari: &
parat⁹ eẽt ire si de⁹ vel eccl'a p̃ciperet. Nota ꝙ Tho. i, iiij.
dis. xxx. dicit i expositiõe lræ in ſ. loquẽs de Iacob q ꝑxit
cũ Rachele q̃ erat pulchra: vt patet Ge. xxix. ꝙ decor faciei
ñ fuit cã principalis, talis ꝑ⁹ mr̃imonij: sed sc̃daria: & ꝑ bñ
põt eẽ sine pctõ, vl' q̃nq; etiã cũ pctõ veniali. si aũt eẽt pri
cipalis causa libido pulchritudinis: nõ excusaret a morta-
li si eẽt effrenata libido. Hęc Tho. ita. ſ. ꝙ ibi cõtigueret fi
nẽ: cuius aũt aliq ꝑhãt mr̃imoniũ pp sc̃darias causas quas
cũq; dictas nõ principaliter pp primã: ñ habet istud vitiare
mr̃imoniũ contractũ ſm Ray. sed sufficit ꝙ cõtrahãt ꝓpter
ba de pñti: & contrahere intẽdat. vt. xxxij. q. ij. solet.

§. XI. ADDEMVS SEXTAM CONCLVSIONEM

ex verbis ipsi⁹ Pe. de Pa. in. iiij. ſ. ꝙ ꝑhere mr̃imoniũ p ꝑba de pñti ei q est ꝑsõ mortali si ueviro siue mu
lieri videt esse pctm̃ mortale. Dicit eñ Aug. ꝙ sacra talia
fiũt vnicuiq; cũ q̃li plcia qs accedit ad ea. j. q. j. p esaiã. Cũ
g mr̃imoniũ sit vnũ ex sac̃ris eccl'iæ & essentia ei⁹ cõsistat
ꝑsẽtu p ꝑba de pñti ñ in carnali copula: als nõ fuisset ver-
mr̃imoniũ essentialiter inter Mariã & Ioseph: sequit ꝙ con-
trahẽs i mortali mr̃imoniũ mortaliter peccat. imo idẽ Pe. de
Pa. in. iiij. di. vij. q. ij. videt tenere ꝙ ñ sufficiat cõtritio: sed
ꝙ sit necessaria etiã cõfessio. Dicit eñ ꝙ in oi suscepriõe sa
cramẽti post baptismum obseruadũ est ꝑ ei q post baptiſ cessu ad
mũ peccauit mortaliter vt nõ accedat ad aliqđ sac̃rm incon mr̃imo
tritus nisi pei⁹ facit cõfessionẽ. Et rõ est: qa sicut baptism⁹ nium,
est ianua oim sac̃rorũ añ qđ nullũ suscipi põt vel debet:
ita pnia est sc̃a tabula post naufragiũ. Vñ post naufra-
giũ. i. mortale cõmissũ post babtismũ: nullus etiã contrit⁹
debet accedere ad sac̃rm aliud nisi cõfess⁹. In cõfessiõe eñ
ꝑficit pnia iquãtũ sac̃rm. qa sic p ministrũ eccl'iæ daẽ & ab
soluiť. idẽ dicit di. xvij. q. ij. Addit tñ ibi in ſ. ꝙ nõ tñ mor
taliter peccat suscipiẽdo vl' ministrãdo sac̃rm post cõtrit⁹
est: cũ sit iã deo cõiũctus & pœnitẽs: vñ & cõfessus in ꝓpo
sito: qđ tñ

De ĩde bito modo coitus.

sito, q̃ tñ nõ sufficeret quo ad eucharistię sumptionẽ ha-
bẽdo copiã cõfessorũ ſm Tho. & oẽs alios. Septimo nõ. ꝙ
ꝑhens mr̃imoniũ clãdestine: ita. ſ. ꝙ nõ possit, ꝓbari: pec-
cat mortaliter qa ꝑ ꝓceptũ ecclesiæ agit. Itẽ & q ꝑhit siue occul
te siue manifeste ñ itẽdẽs ꝑhere: sed decipere ad extorquen
dã copulã & hmõi: peccat mortaliter: qa vtr̃ fictione in sacro
& in dãnũ alteri⁹. Itẽ & q votũ habet simplex castitatis an
tecẽ, plis pensef. Itẽ & qui cogit aliquẽ cõtrahere coactione
absoluta vel conditionata. Iniuriaẽ eñ ei notabiliter ꝓcũ
matrimonia debeant esse libera ſm oia iura. Itẽ qui excõi
catus est sciẽter & cõtrahit matrimoniũ: peccat mortaliter.

¶ De cõsummatiõe mr̃imonij & actu cõiugali: qđ aliqñ ẽ
mortale: & nouẽ mõis: aliqñ veniale: aliqñ nullũ. C. XX.

POSTQVAM ACTVM EST de mr̃imonio q̃ ad desponsationẽ seu, pmissionẽ de futuro: & q̃ ad ratificationẽ seu ꝑ̃tũ ꝙ ꝑba de pñti: nũc videndũ est de cõsummatiõe ei⁹ p co-
pulã carnalẽ. Et circa hęc prio ponenẽ casus pl'es q̃ gb⁹ act⁹
cõiugalis est mortale pctm̃. Secũdo cal'a in qb⁹ est veniale
Tertio qñ est actus meritorius & qñ indifferens. Quarto
de nuptiis & benedictione quæ ipm ordinarie sequunt.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Nouẽ modis cõiuges morta liter pec cant.

Pe. de Pa. in. iiij. dis. xxxij. q. iij. ponit nouẽ casus in qb⁹ est
mortale pctm̃ actus cõiugalis. Et prim⁹ est quãtũ ad intẽ-
tionis inordinationẽ effrenatæ libidinis q̃n. ſ. ferť intẽtio
extra limites mr̃imonij: idẽ. ſ. factur⁹ cũ quacũq; alia q̃ sibi
occurreret vl' cũ eadẽ si nõ, esset sua vxor vt satisfaceret vo
luptati suæ vl' ipi delectationi veneręæ inhęrẽs vt finis vltr̃a
mo. Et iõ. Hiero. di. ꝙ sapiẽs iudicio. i. ſm rõnẽ debet dili
gere vxorẽ nõ affectu. i. passione vt nõ regnet in eo ipet⁹
voluptatis: nec ꝓceps ferať ad coitũ. xxxij. q. iiij. origo. sed
vt dicit idẽ Pe. ga actib⁹ nõ habit⁹ meremur & demere-
mur: hoc, tellig̃dũ est, qñ a tu hoc cogitabat. ſ. talis inor
dinationẽ itẽtionis & idẽ videť dicendũ quãdo vxorẽ co
gnoscẽs vir animo deliberato ad aliã intẽdit quam carna
liter diligit & similiter de, vxore cũ ad, aliis mentem figit.

§. II. SECVNDVS CASVS EST

quãtũ ad locũ in quo talis actus exercetur: videlicet i loco
sacro. Circa ꝗ tñ qđ vt Rich. i. iiij. distinguit & dicit ipe ꝙ
si necessitate guerrarũ, in cluſi in aliq̃ loco sacro vñ exire ñ
põt, p lõgo tpe: licet vtricq; exigerẽ & reddere debitũ: qa ñ est
injciẽd⁹ laq⁹ aiab⁹ pp mũditiã loci sacri. Sed si ꝓpuo tpe
tũc debẽt cõtinere tpe necessitatis & tribulatiõis. Nam &
Noe & filij eius & pecora cõtinuerũt tpe diluuij. Pe. tñ de
Pa. reprobat istã diſ. & dicit simpl'r illicitũ & mortale: qa
& si nõ põt aliũ locũ hr̃e: nõ debet pp ꝗ locũ sacrũ pollue
re: cũ ꝗ nõ sit necessitatis; sicut ibi emittere vrinã siue ꝗ ha
beať ali⁹ loc⁹ siue nõ possit hr̃i ali⁹ loc⁹ ad ꝗ: certũ est ꝙ ñ
licet petere sed, nec reddere teneť alter ill' qđ reddi nõ põt
sine irreuerẽtia loci sacri. Nã pp ꝗ idiget recõciliatiõe ꝑm
Io. an. quãtũ ẽ ex natura facti licet p accidẽs si est occultũ ñ
indigeat recõciliatiõe: qđ etiã ponit Hoſt. Et licet iura an
tiqua nõ faciãt mẽtionẽ nisi de pollutiõe p adulteriũ. eẽ
de adul. significasti, æqualr tñ iura noua dicũt de effusiõe
sanguinis & seminis. Vñ sicut effusio sanguinis etiã si fiat
a nõ priuato sed a, iudice (cui als licet) locũ sacrũ violat ibi
facta: etiã si sanguis nõ, cadit i terrã: ita etiã seminis effusio
siue ab extraneo viro siue a suo marito polluit locũ: etiã si ñ
cadat in terrã. Tho. & Pe. in. iiij. dicũt simpl'r non tenetur
cõiũx reddere debitũ in loco sacro: qa nõ ita teneť oi loco
i. iiij. di. xxxij. q. v. arti. j. sicut oi tpe. Nã tps violari ñ põt sicut loc⁹ p hoc violaťur: sed
nec i oi alio loco: nisi seruata debita honestate: qa nõ i pu-
blico. Vr̃ũ aũt mortale vel veniale sit hoc: ſnihil dicũt.

§. III. TERTIVS CASVS EST

quãtũ ad modũ: cũ. ſ. est modus ꝑ⁹ naturã. Sed dicit Tho. i, iiij.
di. xxxj. in expõne lr̃æ: ꝙ vl' cõiugiũ ꝑ⁹ naturã põt dici du
pl'r. Vno mõ cũ ꝓtermittit debitũ vas: & hoc sp̃ e mortale
ꝑm oẽs doc. eo. ꝙ ples seq̃ nõ põt: & tota intẽtio naturę fru
straťur. Vñ & Aug. xxxij. q. vij. adulterij post alios species lu
xuriæ noiatas subdit. Oim horũ pessimũ ẽ qđ ꝑ naturã fit:
vt si mulieris mẽbro ad ꝑ ñ ꝓcesso virvti voluerit hæc ibi.
Vñ nullo mõ vxor debet viro i hmõi assẽtire. Nõ eñ excu
saret a mortali ꝓpõ quãtũcũq; cũ animi diſpliẽtia ꝗ face
ret: nec timor vl' sustẽtia ꝙ berũ vl' futura i cõtinẽtia viri
eã excusaret: nisi ei violẽtia absoluta inferret: a q̃ se nõ pos
set defẽdere: sed ex hoc i futurũ licite ei posset debitũ dene
gare. Sc̃d's mod⁹ ꝑ naturã ẽ qñ ꝙ ato debito vase ꝓtermit
tit mod⁹ a natura instituť quãtũ ad istũ. Modus eñ a na
tura instituť quatũ ad istũ (vt dr̃ in sum. cõsef.) est vt mu
lier iaceat in dorso: & vir suppgrediať sup ventrẽ ei⁹: & hoc
mõ aptior fit cõceptio. Qñ g recedit ab isto mõ situali: di
cũ aliq̃ ꝙ si ferueť mod⁹ ꝑ⁹ r: vt qa vir nubiũli fœminã. i. De ĩde
mulier suppgrediť virũ ꝙ peccat mortaliter: vt Pe. de Palu. & bito
Heri. Boick. sup. c. ingressi. eẽ de sen. excõ. Idẽ videť ſe modo
tire Guil. & Glos. Paraldi in sum. vitiorũ assignat, p rõne coitus.
qa talis mod⁹ ñ cõuenit seminis ifusiõi q̃ ad virũ: nec semi
nis receptiõi q̃ ad mulierẽ. & sic vr̃ ipediri, plis gñatio itẽ
ta a natura. Si aũt alio mõ idebito: ſuato tñ debito vase
vtaťi: distinguit Pe. de Pa. qa aut ꝑ facit ꝙ cũ voluptatis
siue aliq̃ cã necessitatis vl' rõnabili: & tũc dicit simpl'r etiã
eẽ mortale: qa nõ est vxor ei⁹ nisi q̃ ad act⁹ naturales: aliter
agẽdo abutiť sac̃ro cõiugi: licut q̃ querteretv sum & ritũ al
teri⁹ sac̃ri sciẽter esset trãsgressor ꝓcepti: nõ solũ i essentia
lib⁹: sed etiã i accidẽtalib⁹, aut ꝗ fit ex cã rõnabili: puta pp
periculũ, suffocatiõis part⁹, ꝓpter qđ timet mõ debito ad
vxorẽ accedeť: sed ex alia pte accedit q̃; debita: ſuato tñ va
sculo muliebri: nec sciẽter semẽ ab extra effundat: non erit
mortale. Idẽ si ꝗ faciat ex alia i firmitate. Guil'. etiã in glos.
Ray. dicit ꝙ cũ ꝗ fit ꝓp piculũ suffocatiõis vel ęgritudinẽ
vl' alia idispõnẽ corpis põt eẽ sine pctõ: quãto aũt magis
recedit a naturali tate modi: tãto grauius peccať. Sed Alb⁹.
mag. i. iiij. di. ꝙ nihil eorũ q̃ facit vir cũ vxore i actu cõiu
gali ſuato debito vase ẽ de se mortale: sed ꝑ tẽ ẽ signũ mor
taliter cõcupiẽ: q̃ ei i ſ sufficit mod⁹ determinat⁹ a natura: sed
aliũ iuenit cã se delectãdi: cui ñ subest cã i firmitatis vl' alia
rõnabil'. Ex qb⁹ dictis vr̃ sentire Alb⁹. ꝙ nõ ipediť gñatio
, plis p tales modos idebitos: ſuato debito vase q fuit ma
ximus plis. Et hãc rõnẽ videnť assignare q dicũt alios mo
dos eẽ mortale. ſ. impedimẽtũ, plis excipiẽdæ. Dure g ita
li excessu replẽdi sũt cõiuges: & ꝙ abstineãt cũ ñ subest
cã inducẽdæ sunt ad hoc vxores ꝙ viris a ꝙ cõiter ista, ꝙ
cedũt nõ cõsentiãt in hmõi: si tñ timore verberũ vl' incõti
nentiæ virorũ eis assentiãt: non ꝑt ex hoc argui de morta
li: ex quo ſm Alb⁹. de se illud mortale nõ est. Nam de intẽ
tione viri exigentis qualitercũq; nõ habet ipsa iudicare vel
per hoc possit ei debitũ denegare: nec de facili est ꝓcipitan
da sententia de tali modo ꝙ sit mortale in se.

§. IIII. QVARTVS CASVS EST RATIONE

Tho. in iiij. dis. xxxj. in exposi tione literę.

aborsus tpe cõceptus vel part⁹ si probabiliter time
tur: qa contra charitatẽ est ꝙ quis velit delectari cũ pnicievi
tæ prolis: Sed pro maiori declaratione huius sciendũ ſm
Pe. & Richar. in. iiij. ꝙ tpe pregnationis; reddere debitũ nõ
est pctm̃: & reddere debẽt si nõ est periculũ aborsus poteſt
etiã exigere in dicto casu absq; mortali: qa matrimoniũ ñ
solũ est ꝓfficium: sed etiã in remediũ: vt dictũ est sed vbi
esset periculũ probabile aborsus nec debet exigi nec reddi
alias esset mortale sc̃d'm Pe. de Pa. Qui etiã dicit qđ pete
re debitũ tali tpe est semp veniale: si tñ non sit periculum
aborsus & maxime mulieri: qa sc̃d'm medicos impręgna
tæ magis appetũt coitũ. Sed valde repręhẽsibile est vt ho
mines nõ cõtineãt tpe conceptus: qđ bestiæ faciunt. Nã
elephas ad impręgnãtã nõ accedit. Et Plinius dicit ꝙ tpe
cõcept⁹ ceruæ fœminæ a maribus discedunt donec a partu
purgẽť. Et vt dicit frater Io. de sctõ Gemi. i lib. v. de sil'itu
dinib⁹. Nota exigẽte materia (cuius non sit pulchrũ dicere
vel audire, vtile tñ est scire) ꝙ ꝗuis matrix mulieris poſt
impręgnationẽ, claudať: tñ ex delectatione: mouet aliqñ
& aperiť: vt dicit Auicẽna. & ideo imminet periculũ abor
sus: qđ etiã refert idẽ Pe. de pa. vbi. ã. Et, pperea. Hiero. vi
tuperat accedentẽ ad prægnãtẽ. xxxij. q. iiij. origo & magis
videť esse periculũ circa principiũ cõcept⁹: qa tũc aliqñ
matrix pp delectationẽ aperiť: & materia nõdũ pfecte coa
gulata dispergiť & effundiť: & in stãte partu est periculũ:
ne partus suffocef. Post partũ aũt dũ est mulier i puerpe
rio: exigere vel reddere debitũ neutri est mortale nisi ad
huc mulier ex partu esset infirma: & pp hoc esset ei perí-
culũ mortis vel aggrauationis infirmitatis: sc̃d'm Pe. de
Pa. Cui satis cõcor. Rich. in. iiij. diſ. ꝙ mulieri si est puriſi
cata ab illis corruptionibus & cõmotionib⁹ q̃ sunt in mu

lieribus aliquãto tpe post partũ reddẽdũ est debitũ si petat:& petere põt absq; pcõ:q̃uis nõdũ sit impletũ tps ꝓpurificatiõis.l.xl.dierũ.Sed ante illud,tps.l.talis immũditię abstinere debet vterq; saltẽ debito cõgruitatis:& sic itelligẽdũ est illd'.c.Gre.ad eiꝰ cõcubitũ:di.v.idẽ;Guil'.Et q̃uis decẽs esset abstinere de cõi cõsensu ab actu cõiugali q̃uscq; abstinet ab ingressu ecclię:nõ tñ est necessariũ:sed imo ex
de puri ficatiõe post partum. actꝰ tenet reddere:nisi obstet infirmitas.Et quãtum ad ingressum in eccl'a posset mulier.xl.dieb⁹ expectare vbi est talis cosuetudo ,nec tenet interim ad auditiõnẽ diuinorũ Põt etiã q̃ctissime purgata est:post partũ tẽplum intrare si vult ex deuotiõe sua absq; pcõ vt di.v.c.cũ enixa.& ex de pu,post ptũ.c.j.Nec obstat ꝓ in vete.lege mulier i ptu masculi.xl.dieb⁹ oino arcebat ab accessu i tẽplũ.&p.lxxx. in ptu fœmine.Leui.xij.qa illud fuit cęrimoniale,vñ nõ ligat:nec ex eo qa i lege ꝑ habeẽt:sed ex cõsuetudie ab ecclesia tolerata põt.xl.dieb⁹ abstinere ab ingressu i ecclesiã si
de bñdi ctiõepu rificatæ vult:vt dictũ est. Modus aũt introducẽdi talẽ mulierẽ in ecclesiam per sacerdotẽ:nullꝰ determinatus est ab ecclesia Vñ feruãdus est mos patriæ:&si etiã sine tali cærimonia intraret.nõ ex contẽptu:sed vel ex ignorãtia:vel qa nõ habet copiã sacerdotis &hmõi:nõ credo esse pctũ:saltẽ mortale: debet tamen seruari consuetudo.di.xij.illa.

§.V.QVINTVS CASVS EST TEM

De mẽstruosis mulieribus, pore mẽstruorũ.Circa qd' distinguẽdũ:qa si naturalis & q̃si cõtinuus sit hmõi fluxꝰ a quo mulier dr emorroissa:nõ iterdicit petitio vl'redditio debiti:qa qñ est infirmitas cõtinua vel nimis diuturna:periculosũ esset cõiugatis aliqbus ,phibere:tũc etiã mulier cõcipere nõ põt ꝑm quosdã: & sic nõ timẽt prolẽ.Vñ tũc ẽ veniale petere:cũ nõ sperẽt ples:immo nec veniale si fiat ,pter vitãdã fornicationẽ in se vel in alio &in hoc cõcor.Doc.Sed si fluxꝰ sit natura lis qd' ẽ cõiter semel i mẽse ꝑm Rich.tũc circa ꝑ sunt variæ opi.& ꝓxime pp qd' dicit Guil'.qꝺ cõfessor in hmõi ñ debet p̃cipitare sniam sed reꝑhẽdere & ,phibere q̃tũ põt:nec pp hoc debet negare absolutiõnẽ nolenti ab hmõi abstinere exactione.s.vel redditiõe debiti in tali tpe.Nã Pe.Boñ. & Hug.dicũt q̃tũc exigere scięter,est mortale pctũ.Tũ qa cõtra pceptũ legis.Leui.xviij.Tũ pp piculũ ifectionis ,plis: si tũc cõcipereẽ:sed reddere ñ est mortale.Pe. ỽo de Pal'.in iiij.di.xxxij.pleni⁹ declarat istã materiam.& dicit ꝙ nõ vñ mortale scięter tũc petere vel reddere q̃uis Hiero.dicat sup
Esa.ꝙ tũc leocipiunt mẽbris priuati:cæci: claudi:leprosi: vnda parẽtes nõ erubuerũt in cõclaui cõmisceri:eoꝝ pctũ patẽter & apte redarguat in puulis.Mulier ꝑ si sine scãdalo viri põt se excusare:debet subterfugere:aliter nõ peccat cũ dolore reddẽdo ꝑm Boñ.& Pe.Sed dicũt ꝙ exigere scięter est mortale.Sed hoc nõ vr̃ qa nõ est maior timor de infectione ,plis tpe mẽstruorũ:q̃ tpe lepræ.petere aũt tpe lepę nõ est mortale:ꝑ nec p mẽstruoꝝ.Nec valet solutio eorũ dicẽtiũ:qa lepra est morbus cõtinuus:mẽstruũ momẽtaneꝰ qa exponeẽ se piculo generãdi leprosũ esset mortale de se :vbicũq; esset piculũ illud:esset i dẽ pctm:& licet facere i suo:qd' nocet i alieno.dũ tñ hoc nõ intẽdat. Et paulo post circa istã materiã ponit istas qnq; cõclones. Pria est ꝙ nõ est mortale reddere etiã scięter ex pte mulieris:nec p cõsequẽs ex pte viri:ex quo certior ñ vult abstinere.Sed a est ꝙ nõ est pctm petere ignorãti infirmitatẽ.Tertia est ꝙ scięs ifirmitatẽ;sed nescięs mõstrũ solere gnãri qñ nõ erat factuꝰ si sciret etiã nõ peccat maxime mortal'r.Quarta est scięs nõ gnãri vl' ꝓbabil'r credẽs vt qa fenexvl'r ñ cõsueuit tũc cocipere:sil'r tũc nõ peccat saltem mortal'r.Quinta est etiã si credẽs ꝙ ꝓbabiliter cõceptura sit etiã monstrũ non peccat mortal'r:sicut in lepra in qua est maiꝰ periculũ q̃ i mẽstruata natural'r.Circũstãtia eñ quæ nõ mutat speciẽ: nũq̃ facit de veniali mortale.Circũstantia aũt tps nũq̃ facit aliã speciẽ vñ cũ hoc ñ sit mortale si sit nisi ꝑ ꝓpter hoc idẽ ñ minꝰ piculũ in leprosa q̃ i mẽstruosa:ergo &c. Qd' aũt dr ꝙ hic hret nimis cõtinere puta ꝑ totã vitã: ille aũt cuiꝰ vxor est mẽstruata ꝑ paucos dies:nõ variat speciẽ luxuriæ:qa cognoscere qñq; ea q̃ paritura est monstrũ:ñ differt specie in genere moris.Rõnis causa q̃ ,phibet ad tps accedere qñ est tpalis:,phibet in ꝑpetuũ qñ est ꝑpetua:quia præcepta negatiua obligãt semꝑ & ad semꝑ.Vñ si esset ,phibitũ accedere ad paritura monstrũ.ad semꝑ obligaret. Põt etiã dici ꝙ illud ꝓceptũ Leui.xviij.ad mulierem men
struatã nõ accedes:sit iudiciale:vñ modo nõ ligat:vel nõ de sua vxore :sed de alia muliere. Cõsulẽdũ est igit' sic mulieri:aut mulier scit vel ,phabil'r credit virũ se exosam habituriꝰ:audiẽs ab ea de mẽstruo suo:& tũc dnõ teneẽ reuela re sed reddet,debitũ sine pctõ:& ille ,pter ignorãtiã non peccat. Aut ñ credit ꝙ ꝓp hoc habebit eã exosã :sed credit ꝙ no ꝓp hoc dimittet ,qn cognoscat eã:& tũc etiã nõ debet dicere ne eũ faciat grauius peccare:& tũc vterq; excusaẽ a mortali;& hoc põt ꝓpẽdere vxor ex aliis vicibꝰ qbꝰ renuẽti nõ acqeuit. Aut neutrũ.s.credit ꝙ vir nõ debet admonere vel mandare vxori vt nõ petat nisi ob rationabilẽ causã nec petẽte debet auertere eũ multa instãtia.i.negare propter multa pericula.Et nota ꝙ Aug.de Ancho.sup epłas Pauli dicit
Tripliciter reꝓgritvr debitũ. ꝙ triplr cõtingit vxorẽ debitũ petere a viro.Vno mõ ỽbi exꝑssione qñ hoc petit.Secõo ex signi demonstratione:qñ hoc vir ꝓpẽdit ex aliquo signo vel nutu.Tertio ex natura ꝓditione: qñ scit naturã ꝑ rõnabiliter debere petere: scięs tñ ipsam esse verecũdę naturę:& ,pter verecũdiã nõ petere.Nõ solũ ergo primo &secõo casu:sed&tertio mõ petẽti debet reddere:qa iquãtũ ꝑt vir debet conari vt faciat vxorẽ cõtentã:tã debitũ reddendo q̃ signa beneuolẽtię ei ostẽdedo;& cũ ea familiariter cõuersando.Idẽ de vxore erga virũ intelligendũ:sed qa nõ tenetur recũdanẽ viri in hoc:iõ nõ ita dr de eis. Sed in hoc aliqñ offendunt vxores: qa ex ira vel indignatiõe ỽ viros sine causa rõnabili denegãt debitũ. Et aliquæ sub ꝓtextu deuotionis:vt qa est q̃dragesima vel solẽnitas magna:vl' forte volunt cõicare in aliq̃ festo denegãt debitũ.Et si qdẽ hoc faciũt rogãdo & psuadendo viris vt volũtarie abstineãt:laudabile est.Si aũtẽ nõ acgescũt: sed hoc oino volũt & scãdalizanẽ ex negatiõe: male pñ excusari a mortali:Qd' aĩt dicit in principio q̃dragesimę.Egrediaẽ sponꝰ de cubili suo& sponsa de thalamo suo
Cõsulit ecclesia aliquã do absti nendũ. Iohel'.ij.&.xxxiij.q.iij.c.j.& seq. ꝙ in vigiliis & solẽnitati bus debẽt cõiuges abstinere ab actu cõiugali.& de cõse.di. ij.ois homo.dr ꝙ ꝓ tres q̃tuor vl' septẽ dies ante cõionẽ sumendã:debẽt cõiuges ꝓtinere. Hęc oia intelligunẽ de con silio reuerentię;& vtroq; cosentiẽte:vt dicit Gratia.xxxiij. q.iiij.nec vxorẽ.§.hęc aũt.Et ꝑm Arch.in rof.&Tho.&Richar.in.iiij.& nõ de necessitate obediẽtiæ.Vñ nõ seruãdo exigẽs debitũ nõ peccat mortal'r.Si aũt ante cõpletionẽ actus se retrahit nec semẽ emittit eadẽ intẽtione:nõ videt mortal'r peccare nisi forte ex hoc mulier ad seminãdũ ,puocaretur.Sed si forte ,pter hoc omittit cognoscẽre vxorẽ ex cõi cõsensu nec negat debitũ:non videt ꝙ peccet etiã venialiter:qa licet apperere nõ plures habere filios q̃ possit nutrire : nec tenet ipse debitũ petere:nec actũ inchoatũ consummare nisi vxore petente.Hæc oia Pe.excepto qd' dicit Alber.

§. VI. SEXTVS EST QVANDO

cõiunx voluptatẽ prævenit:& ,puocat diuersis modis vt manibꝰ vel cogitationibꝰ vel vtẽdo calidis & incentiuis vt possit pluries coire.Hoc tñ nõ simpliciter intelligẽdũ ẽ sed qñ in talibꝰ ꝓparatoriꝭ ,pter se delectaẽ:sicut si cõsricationibus ipudicis mẽbra attrectãdo sequatur pollutio extra vas debitũ:ñ ẽ dubiũ ꝙ est mortale:qa ois pollutio extraordinaria est pctm mortale q̃ vigilãdo procuratur. Idẽ videtur si diu insistat i hmõi nõ intendẽdo venire ad actũ cõiugalem:sed ,tmen in his ponere.Sed si quis causa generandæ prolis vel vitandæ fornicationis in se vel in socio aut debitũ reddẽdi cũ alꝰ sit ipotens:sed ,puocet esu vel potu,cal efactiuorũ:aut osculis & amplexibꝰ:qbꝰ etiã aialia se prouocãt vt colũbi&vrsi:vel aliqbꝰ aliꝭ tactibꝰ i qbꝰ nõ quærit ,pter se delectari.sed solũ ad actũ illũ ꝓparari nõ vr̃ pctm qa licet iuuare naturã corporis ad,obediẽdũ rectæ rõni ,ltẽ si hoc facit vt sit potens cognoscere ,propter,delectationẽ:quã tñ nollet alia experiri:tunc grauꝭ peccat præveniędo delectationẽ:nõ tñ mortaliter : quia ñ quærit in hac ,puocatione delectari:sed in actu coniugali: vñ videt idẽ specie qd' de fine.Itẽ si semen fundit extra ne habeat plures filios quos nutrire non possit:rem detestabilẽ cum filio Iudę facit & est mortale:& reducit ad vsum primũ cõra naturã'r.Si aũt ante cõpletionẽ actus se retrahit nec semẽ emittit eadẽ intẽctione:nõ videt mortal'r peccare nisi forte ex hoc mulier ad seminãdũ ,puocaretur.Sed si forte ,pter hoc omittit cognoscẽre vxorẽ ex cõi cõsensu nec negat debitũ:non videt ꝙ peccet etiã venialiter:qa licet apperere nõ plures habere filios q̃ possit nutrire : nec tenet ipse debitũ petere:nec actũ inchoatũ consummare nisi vxore petente.Hæc oia Pe.excepto qd' dicit Alber.

s.§.iij.

§. VII. SEPTIMVS CASVS EST

circa actũ cõiugalẽ qd' est mortale in denegãte debitũ petẽti oino:si nõ habeat cãm rõnabilẽ excusantẽ cũ ,scriptũ sit.ſ.Cor.vij.Virvxori debitũ reddat &vxor viro. Nolite fraudare inuicem nisi forte ex cõsensu vtvacetis ,oroni. Et assignat ad hoc Pe.de palu.in.iiij.dist.xxxij.duplicẽ rationẽ.Prima est qa sicut seruus est in potestate dñi:ita vnꝰ cõiugũ in potestate alteriꝰ quo ad redditionẽ debiti. Vñ dicit apl's,j.Co.vij.Vir non habet potestatẽ sui corporis: sed mulier &ecõuerso.Sed seruus tenet de necessitate præcepti exhibere dño suo obsequiũ debitũ seruitutis ergo & vnus coniugũ alteri.Secõa ratio est:qa sicut est cõtra iustitiã alienũ rapere inuito dño:ita cõtra iustitiã,estal ienũ petẽti non reddere:nisi cõtra hoc legitima exceptio habeat sed primũ est mortale:ergo &secõm.Sed corpus vnius cõiugũ est res alteriꝰ quantũ ad actũ mrimonij ergo qui negat cõiungi alteri corpꝰ suũ quantũ ad actũ mrimonij peccat mortaliter:nisi vt dictũ est habeat legitimã causam denegandi:vt dicet.Debet ergo alter alteri reddere q̃cũq; tpe: etiã sacro vt in q̃dragesima in solẽnitatibꝰ & hmõi:qa nõ refert quocũq; qs volũtatẽ suã exprimat:ideo siue exꝑsse siue interꝑtatiue:vt p nutus & hmõi qs petat:tenet alter reddere:qa(vt dictũ est)nõ refert quocũq; voluntatẽ suã exprimat,ỽbi vel factis.ff.de legi.l.de qbus. Et maxime vasculo infirmiori in hoc cõpatiẽdũ est:qa verecũdiꝰ est mulieri petere. Et quacũq; intẽtione alter cõiugum petat debitũ:siue causa ,plis siue causa satiãdæ libidinis:dũmodo naturaliter:nõ debet denegare aliꝰ nõ habẽdo causam sufficiẽter excusantẽ. Nec hoc est reddere gladiũ furioso:
duę rõnes reddi de biti.

sed magis

sed magis ,puidere ne incidat in damnabiles coruptelas: sicut in Teutonia vxore militis negãtis in vigilia Paschę debitũ:qa continuerat tota q̃dragesima:fratrẽ eiꝰ impetiuit:& neganẽ iugulauit:& reuersa ad virũ dixit. Hoc tu fecisti: quia me facere coegisti.ſ. nõ reddẽdo debitum. Alia ſupposuit se iumẽto. Vñ & Pꝺs.vij. Ethi.dicit.ꝙ cupiscẽtię venereoꝝ qbusdã insanias faciũt.& hoc nisi dissuadẽdo cessare faceres ab exactione de consensu eiꝰ.Idẽ Richar. Pe.&Tho,q etiã dicũt ꝙ vir nõ debet admonere vel mandare vxori vt nõ petat nisi ob rationabilẽ causã nec petẽte debet auertere cũ multa instãtia.i.negare propter multa pericula.Et nota ꝙ Aug.de Ancho.sup epłas Pauli dicit
Tripliciter reꝓgritvr debitũ. ꝙ triplr cõtingit vxorẽ debitũ petere a viro.Vno mõ ỽbi exꝑssione qñ hoc petit.Secõo ex signi demonstratione:qñ hoc vir ꝓpẽdit ex aliquo signo vel nutu.Tertio ex natura ꝓditione: qñ scit naturã ꝑ rõnabiliter debere petere: scięs tñ ipsam esse verecũdę naturę:& ,pter verecũdiã nõ petere.Nõ solũ ergo primo &secõo casu:sed&tertio mõ petẽti debet reddere:qa iquãtũ ꝑt vir debet conari vt faciat vxorẽ cõtentã:tã debitũ reddendo q̃ signa beneuolẽtię ei ostẽdedo;& cũ ea familiariter cõuersando.Idẽ de vxore erga virũ intelligendũ:sed qa nõ tenetur recũdanẽ viri in hoc:iõ nõ ita dr de eis. Sed in hoc aliqñ offendunt vxores: qa ex ira vel indignatiõe ỽ viros sine causa rõnabili denegãt debitũ. Et aliquæ sub ꝓtextu deuotionis:vt qa est q̃dragesima vel solẽnitas magna:vl' forte volunt cõicare in aliq̃ festo denegãt debitũ.Et si qdẽ hoc faciũt rogãdo & psuadendo viris vt volũtarie abstineãt:laudabile est.Si aũtẽ nõ acgescũt: sed hoc oino volũt & scãdalizanẽ ex negatiõe: male pñ excusari a mortali:Qd' aĩt dicit in principio q̃dragesimę.Egrediaẽ sponꝰ de cubili suo& sponsa de thalamo suo
Cõsulit ecclesia aliquã do absti nendũ. Iohel'.ij.&.xxxiij.q.iiij.c.j.& seq. ꝙ in vigiliis & solẽnitati bus debẽt cõiuges abstinere ab actu cõiugali.& de cõse.di. ij.ois homo.dr ꝙ ꝓ tres q̃tuor vl' septẽ dies ante cõionẽ sumendã:debẽt cõiuges ꝓtinere. Hęc oia intelligunẽ de consilio reuerentię;& vtroq; cosentiẽte:vt dicit Gratia.xxxiij. q.iiij.nec vxorẽ.§.hęc aũt.Et ꝑm Arch.in rof.&Tho.&Richar.in.iiij.& nõ de necessitate obediẽtiæ.Vñ nõ seruãdo exigẽs debitũ nõ peccat mortal'r.Si aũt ante cõpletionẽ actus se retrahit nec semẽ emittit eadẽ intẽtione:nõ videt mortal'r peccare nisi forte ex hoc mulier ad seminãdũ ,puocaretur.Sed si forte ,pter hoc omittit cognoscẽre vxorẽ ex cõi cõsensu nec negat debitũ:non videt ꝙ peccet etiã venialiter:qa licet apperere nõ plures habere filios q̃ possit nutrire : nec tenet ipse debitũ petere:nec actũ inchoatũ consummare nisi vxore petente.Hæc oia Pe.excepto qd' dicit Alber.

§.VIII. OCTAVVS CASVS EET

vt.§.ca. xv.§.ſ. cũ habẽs impedimẽtũ exigẽdi rõne voti vl' affinitatis exigit.Nã q̃uis habens votũ simplex si contrahat teneat mri moniũ:tñ exigere nõ põt debitũ sed exactus tenet reddere & exigẽdo q̃uis Io.an.in decre.videat q̃si tenere ꝙ nõ peccet subdit tñ ꝙ qa Tho. in.iiij.ſ.dist.xxxviij.q.j.ar.iij.q.ij. ad.iij.tenet ꝙ talis peccat mortal'r: qa facit cõtra votũ:cũ adhuc possit illud implere quãtũ est ex pte sui.ſ. vt nõ exigat ideo teneam⁹ cũ eo:& ꝑ nisi dispẽsẽt.Et qa in voto cõtinẽtię solus papa dispẽsat: ideo a papa petẽda est dispẽsatio:q̃uis aliqvt Guil'.dicãt epm i hoc casu posse dispẽsare.
ſ.c.xvj. §.iiij. Sil'r q cognouit cõsanguineã vxoris sue postq̃ cõtraxit p ỽba de ꝓsenti cũ ea: licet mrimoniũ iã ꝓtũ per hoc nõ dirimat:tñ talis ,phibeẽ ab exactione debitiꝰ vxoris:sed nõ a redditione:& si petat:peccat mortal'r: quousq; secũ in hoc dispẽsẽt.Et dicit Pe.de Pal'.in.iiij.ꝙ epꝰ in hoc põt dispẽsare,qd' tñ nõ est clarũ.de papa nõ est dubiũ .Qui etiã ingressus est religionẽ aliquã approbatã:nõ aio ,pbãdi:sed firmiter ꝓseuerãdi & postea egressus ante ꝓfessionẽ ẽ hat: qa talis ingressꝰ habet vim voti simplicis:vl' ꝑm alios vim voti solẽnis:exigẽdo debitũ ab vxore : peccat mortal'r.Et si ꝑ hret vim voti solẽnis :nec ẽt posset reddere labsq; mortali:nisi secũ dispẽsẽt a papa.Sed de hoc vide diffuse in.ij. par.ti.devoto.&pleni⁹.j.ti.xvj.huiꝰ.iij.partis de statu religiosoꝝ. Dicit etiã Guil'. ꝙ in illis locis vbi cõsuetũ est ꝙ priꝰ adhibeaẽ hñdictio nuptialis ante cõsummationẽ matrimonij: si absq; dispẽsatione hoc vtaẽ cõiugio ante ipsã benedictionẽ & sine iusta causa: peccat mortal'r. Sed Richar.in.iiij.magis declarans dicit. ꝙ q̃uis actus cõiugalis
ſ.c.xvj. in prin. regulariter sit licitus:tñ aliquo modo vel tpe per accidẽs

§.IX. NONVS CASVS EST QVAN

do alter coniugũ manet in adulterio manifesto: tunc aliꝰ hoc sciens certe:nõ põt exigere nec reddere debitũ in adulterio permanenti:dũ.ſ.incorrigibilis est. Pręsumitur autẽ incorrigibilis ꝑm Richar. qñ pertinaci animo corrigi renuit: aut qñ correctionẽ promittẽs ex cõsuetudine relabitur alꝰ exigẽdo vel reddẽdo mortaliter peccat:qa facit contra cõstitutionẽ eccl'ę ꝑm Hug.xxxij.q.j.si qs vxorẽ.& in aliis capꝭ.Quidã tñ excipiunt hunc casum:qñ.ſ.exigeret qui est innocẽs timore incõtinẽtię ne incurreret in ipsam: qa tũc non peccat ꝑm Arch. post Bern̄.qd' etiã recitat Io.in summa cõfeſ. Adulterãs autẽ qa peccãdo ſn legẽ matrimonij, actu cõiugali indignũ se reddit:nõ debet exigere nisi purgata cul pa:alꝰ peccat: reddere tñ tenetur exactus ꝑm Ray. Circa hanc materiã humanius loquitur Pe. de Pal'.in.iiij, sic dicens.ꝙ sunt qnq; casus in qbus innocẽs non tenetur dimittere adulterantẽ cõiugẽ licet possit. Primo.ſ.qñ est occultum qa cessat ratio de scãdalo.Secõo qñ correcta est vel est spes de correctione. Tertio qñ incorrigibilẽ oino põt cõpescere includendo:& sic cohibẽdo ne exeat & ꝙ nullꝰ intret nisi ipse. Quarto qñ plus cohibeẽ saltẽ propter hoc ꝙ retineẽ q̃ expolita:quæ eo ipso ,pstituet. Quinto qñ timet sibi de incõtinẽtia:qa nõ teneẽ plus vir corrigere vxorẽ q̃ dñs famulũ. Nã seruũ excomunicatũ nõ teneẽ expellere:sed licite põt ab eo debitũ seruitium expetere:& tñ est minus debitũ dño:q̃ ab vxore viro.Sic ergo vir cũ derimẽto iuris sui & periculo nõ teneẽ expellere. Sed qa hic timeẽ scandalũ:& ,pter scandalũ Pharisæoꝝ non teneẽ hõ dimittere ius suũ:ꝓꝰ debet exponere illis q sciũt illã fornicariã:ꝙ nõ foueãt illã in crimine: sed magis vt eã meliꝰ cohibeat a pctõ iuxta se retinet:& cum hoc sit veri simile si qs ex hoc scãdalizatur nõ est scãdalũ pusillorũ:& cum nõ potest dimittere sine periculo suo:licite põt retinere. Autoritates igit' quæ dicunt ꝙ nõ licet eã retinere loquuntur qñ non põt sine scãdalo:vel ,pter hoc ꝙ retineẽ deterior efficit:vel quãdo non ,pter sui periculũ hoc facit. De mu liere dicit idẽ Pet.ꝙ nõ sic ipsa teneẽ virũ dimittere:qa nõ habet sic corrigere facto: & est verisimile ꝙ qñ accedẽs ad vxorem:tãto minus accedẽs ad fornicariã,vnde cũ isto casu licet viro aduterã retinere:multo magis econuerso & plus:qa cũ ipsa nõ habeat virũ corrigere facto:sed verbo: nõ teneẽ eũ dimittere: nisi qñ nollet eã cognoscere nisi in naturaliter:tũc eñ ,pter hãc fornicationẽ innaturalẽ teneẽ dimittere quo ad thoꝝ: sic ꝙ prius permittat se occidi q̃ ꝙ cõsentiat se sic abuti. Itẽ ,pter fornicationẽ ſpũalem si timet ne cohabitãdo ipsam ꝑtat:etiã quo ad domũ teneẽ eũ dimittere: alꝰ si non timeret de hoc: ius suũ petere nõ ,phibetur:maxime ,pter periculũ incontinentię.

§.X. CASVS AVTEM IN QVIBVS

coniunx nõ teneẽ reddere debitum alteri petẽti nec peccat nõ reddẽdo:ponit Pe.de Pal'. in.iiij.dist.xxxij. esse q̃uor. Et primꝰ est:licet ipse ponat in ſcõo loco:cũ ex hoc sequiẽ periculũ ꝑsonę reddẽti debitũ. Nam nõ teneẽ ad hoc:nisi ſalua cõsistentia ſubiecti: sicut natura primo retinet nutri ſonę, tiua & augmentatiua gra ſubiecti q̃ minister generatiue gratia ſpeciei. Imminet autẽ ex multo coitu periculũ. Vñ Pꝺs de longitudine & breuitate vitæ.c,ſi.§.propter.dicit ꝙ ſperma sepiꝰ (al's,amplius) emissum desiccat & senescit cito:,pter quod mulus lõgioris vitæ est equo & asino ex qbus genitus est.Et fœmellę masculis si masculi sint coitui,,pter qd' passeres masculi,breuioris vitæ ſũt fœmellis

Si aũt infirmus vel vulneratus esset; coitus sibi mortalis esse posset. Et idẽ dr in balneis vel a balneis aliquib⁹ sub ito reuertẽti: vñ tunc reddere non tenet. Ex isto principio dicũt etiã aliq ꝓbabiliter ꝙ si vir est fur & incorrigibilis propter qd⁹ vxor cũ eo quotidie periclitat ad mortẽ p iustitiã rectorũ: ꝙ potest fugere & eũ reliquere ne moriatur.

Impotẽtia coeũdi. Impotẽ cũ eo. Secũdus casus est de impotẽtia coeũdi: propter quã ꝙ excusat: qa ꝑm iura. ff. de reg. iur. l. impossibiliũ. Impossibilũ nulla est obligatio. siue p actũ præcedẽtem: qd⁹ tñ in muliere locũ non habet cõiter. siue per aliã causam: ita tñ ꝙ si propter culpã suã peccauit: reddẽdo se impotẽtẽ in discreta afflictione vel pnia imputat sibi si ꝓpter hoc aliq⁹ incidit in dãnabilẽ corruptelã. Sed multo min⁹ excusat si impotẽs est effectus ꝓpter alias illicitas causas vel corruptelas. Nec ergo viro iniũgenda est tam grauis pnia ꝙ sit impotẽs ad reddẽdũ debitũ vxori iuuẽculę & feruẽti: puta ieiunia & vigilia q̃ desiccãt sperma. Nã multũ vigilãtes raro spermatizãt: nec in somno merediano q est tenuis fit resolutio: nec in somno soliciti delectatiõe vel sermone: sed in somno ꝓfundo: maxime ī aurora digestiõe facta & hora sanguinis & ꝓpter ieiunia minuit: vñ raro quadragesima & sine cœna. Retulit medicus quidã virũ quẽdam ad siccitatẽ ptisicę deductũ: ga post prãdiũ statim cõsueuerat cognoscere vxorẽ. Nec etiã vxori cõsulendũ est facere tam graues pnias vt reddatur deformis suo viro: ne ꝓpter ma cię sit in perniciẽ suę ꝓlis: vel impedimentũ cõceptus: nec tñ tenet vir vti calidis vt sit potẽs: sed sufficit ꝙ nõfaciat se impotentẽ. Ad hũc casum reducit q̃ncũq; nõ põt reddi sine pctõ rõne loci vel voti pariter facti de cõtinendo: vel alia causa q̃ sit impossibilis de iure. Terti⁹ casus est de fornicatione: qa fornicãti non tenet alius debitũ reddere: cũ dñs permittat ob fornicationẽ dimitti. s. quo ad actũ cõiugii. Et hoc nisi & ipse fornicet postea: qa paria delicta mutua cõpensatione tollũtur: aut debitũ petierit: & sic sibi re cõciliauerit: vt dicit papa de Lothario & Theberga. xxxj. q. j. Lotharius. Et ad istũ casum reducit omne crimẽ propter qd⁹ cõiunx ꝓdit ius petẽdi debitũ: puta si sciẽter alter baptizet vel teneat ad baptismũ extra necessitatẽ proprii filiũ: vel teneat in cõfirmatiõe & hmõi: qa ex quo actor ꝓdit ius petẽdi: reus habet ius nõ debẽdi & negãdi sed excipiẽdi: & de hoc. ſ. pleni⁹. Quart⁹ casꝰ est in leproso: qñ. ſ. ex hoc imminet sano periculũ mortis: vl simul infectiõis ex redditione. Nec etiã tenet cohabitare sanus qñ etiã ex ipsa cohabitatiõe immineret tale periculũ q̃ suppositio loquũtur iura. extra de ẏiu. lepro. c. ij. Vtrũ aũt ex reddititõe debiti in hmõi immineat periculũ infectionis: quærẽdũ esset a medicis & eis credẽdũ. Dicũt aucẽ medici ꝙ viro accedẽte ad leprosam: imminet ei magis periculũ infectiõis q̃ mulieri si cognoscat⁹ a viro leproso: & ifud nõ videt dubiũ qñ mulier est infecta vltima specie lepręq̃ dr leonina: in q̃ casu vir nõ tenet reddere. Si vero nõ esset notabiliter infecta ꝙ immineat periculũ: tenetur reddere: & multo magis mulier viro leproso cũ nõ tãtũ immineat ei periculũ. Lepra em̃ supueniẽs nõ soluit mr̃imoniũ cõtractũ de ꝑsenti: sicut soluit spõsalia: nec excusat a redditione debiti: nisi vt dictũ ẽ cũ periculũ imminet nõ obstãte ꝙ filꝰ genereꝝ leprosus. Meli⁹ est em̃ sic esse q̃ nõ esse: nec ali⁹ ꝓhibeꝝ iure suo vti: q̃uis ide alteri malũ eueniat tale: maxime si sibi immineat periculũ spũale: puta incidere in dãnabilẽ corruptelã: qa leprosi ꝓpter interiorẽ calorẽ dicũt multũ appetere actũ illũ: nõ tñ tenet cohabitare in domo cũ leprosis qa magis inficeret ex diutina cõuersatiõe q̃ ex vna cõmixtiõe sed debet ꝓpe domũ manere: ꝑm Ala. & cõem opi. Goff. tñ dicit ꝙ manente leproso separatim a leprosis: coniunx sana tenet cohabitare: nõ aũt si maneat cũ leprosis: sed prima opinio est ꝓbabilior. eũ de coniũ. lepro. c. ij.

§. XLIN SECVNDO PRINCIPA

Vbi est & sunt sex casus ꝑm Pe. de Pa. in. iiij. di. xxxj. Primus est qñ veniale

li videdi sunt casus: in qb⁹ act⁹ cõiugalis est pctũ veniale præcedit aliqua deordinatio rõnis: sed nõ tãta sicut in præ dictis casib⁹ in qbus est mortale, puta petere in tpe sacro: & si respectus sit ad delectationẽ: grauis est culpa: venialis tñ si ad lubricũ & infirmitatẽ suę mẽtis cuius est cõsci⁹: est min⁹ veniale. Vix tñ cõtingit ꝙ in prcipuis festiuitatib⁹ sit graue: sed veniale ꝑm Bon. Secundus est petere causa delectationis intra limites tamẽ matrimonij semp est venia le: sicut comedere ꝓpter voluptatẽ. Qd⁹ eñ cibus ad salutẽ hominis. ſ. indiuidui est necessarius: hoc coitus ad salutẽ generis dicit Aug. Terti⁹ cũ sit causa ifirmitatis vitãde: ga q̃uis vtrq; liceat seorsum appetere: nõ tñ vnũ ꝓpter alterũ: qa ista cauda nõ est huius viruli. Quart⁹ qñ incipit petere vel reddere bona intẽtione postea mutet intentionẽ: ita ꝙ nũc vellet causa delectationis: & ꝑ extra horã decisionis seminis qa tunc nõ haberꝝ sum rõnis. Quintus qñcũq; aliud intẽdit cũ id ad qd⁹ ordinat cõiugiũ. ſ. vl ad prolẽ vl ad reddẽdũ debita. Sext⁹ est qñ hoc agit causa vitandæ fornicationis: licet hac intẽtione cõtrahere nõ sit etiã veniale. Sed circa ꝫ vt dicit Pe. de Pa. sunt duæ opi. Vna est ꝙ petere causa vitãdę fornicatiõis in se nõ in altero semper est pctũ: qa oĩs supabũdãtia passiõis est pctũ: sed hic est sup abũdãtia passiõis hac causa petere: g̃ &c. Alij simpl⁹ dicũt ꝙ nõ est pctũ. Rich. in. iiij. vtrãq; ponit & neutrã præfert. Pe. ẏo de Pal⁹ vbi. ꝛ. ꝑ dist. quãdã vtrãq; cõcordat seu soluit. Aut em̃ talis cognoscit vxorẽ causa fornicatiõis vitãdę in se: q̃uis possit alio mõ vitare mẽti occurrẽte: sed magis vult isto mõ delectabili vitare: q̃ modo nõ delectabili vt domãdo carnẽ: fugiẽdo ꝙsortia incitãtia & hmõi q̃ posset faciliter vitare sed vult cũ voluptate vitare: & sic est venialẽ: qa ꝑfert voluptatẽ carnis ab⁹orbẽtẽ rationẽ ei qd⁹ cõseruat vsum rõnis & attingit ad finẽ. Et Aug. ponit interpcãs venialia vti cõiugio nõ debita intẽtiõe di. xxv. ſ. criminis appellatio. ante fi. & sic est vera prima opi. Aut ille exercet talẽ actũ ad vitãdã fornicationẽ: nõ ga delectabilior: sed ga tũc nõ põt alio mõ melꝰ eã vitare: ita ꝙ volus nõ mouet eũ: sed amor vitãdæ fornicatiõis: quã ꝓtũc nõ ꝑt melꝰ vitare: puta ga habet loq ī secreto alĩ mulieri: de qua expereꝝ est se tẽtari & hmõi. Et tũc nullũ ẽ pctũ si ꝓles nõ sperat ga tũc semp illa esset ꝑmittẽda intẽtio. & sic verificat secũda opinio quę dicit nõ esse peccatũ.

§. XII. IN TERTIO SVNT EXPLI

cãdi casus in qbus actus cõiugalis est meritũ: vel si nõ est meritũ nullũ pctũ. Et Pe. de Pa. in. iiij. dist. xxxij. q. ij. ponit in prin. q̃tuor casus in qbus actus cõiugalis est meritorius. Et prim⁹ est qñ qs habens gratiã reddit debitũ: qd⁹ est actus iustitię: qa reddit qd⁹ debet. Sec⁹ⁱ est qñ petit causa generãdę ꝓlis & ad cultũ dei educãdę tpe & modo debitis, & hic est act⁹ latrię seu religiõis. Terti⁹ est qñ hoc facit ad cõseruandũ cõparẽ suũ a fornicatione: & hoc est act⁹ charitatis. Quartus qñ facit causa vitandæ fornicatiõis in se: quã ꝓbabiliter credit nõ aliter vitandam vt dictũ est in ꝑcedẽti §. & videt actus prudẽtię vl castimonię. Qñ ꝙ ẏo actus cõiugalis est indifferẽs, i. nec meritorius nec demeritori⁹: puta cũ cõiunx vno de q̃tuor modis nunc dictis exercet illũ: qa oĩs actus q est meritorius habẽti gratiã: est indifferens nõ habẽti eã. Nõ em̃ est meritori⁹, ꝓpter carentiã gratiæ q̃ⁱ est principiũ merẽdi: nec demeritori⁹ ꝓpter carẽtiã culpæ in tali actu cui solũ debeꝝ pœna. Qd⁹ possit cõiugiũ esse sine pctõ quantũ ad actũ ei⁹ ꝓbat Inno. di. xxvj. deinde p hoc ꝙ de⁹ instituit & mãdauit actũ cõiugij, di Crescite. & multiplicamini. & ante lapsum Gen. ſ. & post diluuiũ. Gen. vij. Et si arguatur ꝙ hõ erubescit de tali actu ergo est pctũ: qa erubescẽtia est de turpi: qd⁹ respicit culpã. Rñdeo ꝙ erubescẽtia nõ solũ est de turpitudine ꝓnẽte ad culpã: sed etiã de ea q̃ habet speciẽ culpæ: talis autẽ est actus matrimonij eo ꝙ est ejusdem naturæ in specie cũ actu fornicatiõis: sed excusat ꝓpter bona mr̃imonij vt dicẽt. Est etiã erubescẽtia nõ solũ de malis culpę: & de habẽtibus speciẽ mali: sed etiã de oĩbus defectib⁹ naturalib⁹: vt egestione & hmõi,

§. XIII. NO TANDVM EST ETIAM

quõ actus cõiugalis dicit excusari a pctõ ꝓpter tria bona matrimonij: q̃ sunt fides: ples. & sacramentũ. Vñ Aug. dicit. Omne nuptiarũ bonũ fuit in parentibus Christi: fides. ples: & sacramentũ, Prol⁹ cognouim⁹ dñm Christũ. fidẽ: qa nullũ adulteriũ. sacramentũ: qa nullũ ibi diuortiũ. Solũ ibi ille carnalis cõcubitus nõ fuit. xxvij. q. ij, omne. Pro cui⁹ declaratione dicit Pe. de Pal⁹. in. iiij. dist. xxxj. q. j. ꝙ cũ actuũ humanorꝫ sit triplex differentia: qa qdã fũt boni in se vt deũ colere: honorare parẽtes & hmõi, qdã mali ex se: vt blasphemare: peierare & hmõi. quidã indifferentes: vt comedere: leuare festucã & hmõi. Boni actus de se non indigẽt excusatiõe: qa nõ sunt mali nec habẽt in se speciẽ mali. Qd⁹ siquidem

Tria mr̃imonij bona.

Vbi est meritorius

Indifferens.

actuum humanorꝫ tri plex differentia.

li. Qd⁹ siquidẽ est malũ vel habet speciẽ mali: est illud qd⁹ indiget excusatiõe. Mali actus de se nõ capiũt excusationẽ qa ex quo mali ꝑm se sunt: excusari a malo nõ pũt. Restat igit ꝙ actus indifferentes: qui. ſ. possunt bene & male fieri indigẽt excusatiõe cũ habẽt speciẽ mali: ex eo ꝙ ꝑm speciẽ naturæ sunt idẽ cũ actibus malis. Et ea quæ talẽ actũ excusant sunt circũstãtię finis & obiecti & hmõi q̃ trahũr actũ talẽ ad mediũ ꝫ turis. Sed sciendũ est ꝙ indifferens aliqu⁹ actus dupl⁹. Vno modo p oĩmodã ꝙualitatẽ ab strahendi a bono & malo. & tali actui nõ assignãtur bona excusãtia sicut leuare festucã vel cõedere. ita em̃ pũt bene fieri sicut male. Alio mõ sic est aliqs actus indifferẽs ꝙ q̃uis possit bene & male fieri: magis tñ de se tendit ad malũ q̃ ad bonũ: & sibi relictũ est malũ: nisi aliquo addito trahaꝝ ad bonũ: sicut in somno & dormitiõe: quę põt bñ & male eligi: tñ qa in eo ligaꝝ liberũ arbitriũ vt nõ possit dormiẽdo bene cogitare: vel male velle: habet detrimentũ boni rõnis annexi: Vñ ꝑm somnũ in se consideratũ: nõ differt fœlix a misero ꝑm Phm. ij. Ethi. Vñ nõ pot somnus eligi nisi male: nisi ꝓpter aliquod bonũ recõpensans illud ꝙale dãnũ rationis assumat: puta qa post somnũ homo prõptior fur git ad bonũ virtutis: qa nimia vigilia etiã vsum rationis perdit. Et ideo somnus ex hoc ꝙsdiater de sui natura reg rit bona excusantia ipsum: puta conseruationẽ indiuidui: quietationẽ virilũ natu aliũ: fortificationẽ digestionis & hmõi. Et sic est in cõiugio: qa vacãs cõiugio cogitat q̃ mũdi sunt: & diuisus est: & in illo actu nihil põt intelligere: ideo talis actus indiget bonis prędictis excusantib⁹ a pctõ. Vñ Hiero. sup Matth. Connubia legitima carent quidem pctõ: non tñ illo tpe quo carnales actus gerunt, dabiꝝ prę sentia spũssancti: etiã si ꝓpheta ille videat qui obsequitur generatiõis officio. xxxij. q. ij. cõnubia. & vt ibi dicit glos. nõ intelligitur ꝙ gra spũscti in illo actu amittat: sed ga actus ꝓpheticus & ꝑculãdi tũc intermittit: qa tot⁹ ibi homo carneus efficitur. Sufficiẽtia aũt horꝫ bonorꝫ excusatia bonorum mr̃imonij.

Sufficiẽtia.

Vincula mr̃imonij.

¶ De dissolutione seu diuortio matrimonij. Cap. XXI.

E DISSOLVTIONE SEV

diuortio matrimonij cõtracti ꝓverba de ꝑsenti quo ad vinculum: vel consummati quo ad thorum. Circa qd⁹ videnda sunt tria. Primo ꝙ oĩe matrimoniũ siue carnale siue spũale p religionẽ seu prælationẽ: siue ratũ tantũ: siue cõsummatũ dissoluit per mortẽ naturalẽ ꝑm ius cõe. ꝑm Pe. de Pa. in. iiij. dist. xxvij. q. iij. qa mors oĩa soluit, i aut. de nup. §. deinceps. Vñ post mortẽ vnius alter viuens cõtrahere põt cũ alio. Rom. vij. Mortuo viro: mulier soluta est a lege viri: cui vult nubat: tãtũ in dño. i. legitime. Et qa obligatio semel extincta nõ ẽ reuiuiscit: ideo si cõiugatus mortuus resuscitet: nõ est matrimonio obligat⁹. Et q̃uis in sacramẽtis imprimentibus nisi solus characterẽ in resuscitato nõ debeat iterari sacramẽtũ: quia uere baptizat⁹ vel cõfirmatus vel ordinat⁹ resuscitat⁹ nõ iterũ baptizat vl cõfirmat vl ordinat: & hoc ꝓpter characterẽ impressum indelebilẽ: mr̃imoniũ tñ qa characterẽ nõ imprimit & vinculũ ei⁹ est corpale & corp⁹ respicit: licet aliquo mõ etiã sit spũale inquãtũ est dispositio ad gratiã: & sic videt esse in parte intellectiua: ió sicut in cõrpe corrupto morte corrũpunt potentię organicę nõ alię: sic scramẽtũ carnale mr̃imonij: nõ alia sacramẽta. Lazar⁹ igit resuscitat⁹ si habuisset vxorẽ: nõ eã recuperasset: nisi de nouo cũ ea cõtraxisset: sed bona q̃ testat⁹ fuisset recuperasset qa in donatiõe causa mortis pl⁹ se ꝙ aliũ cui donat vult hre. Vñ intelligit ex ita cõditio si moriar cũ effectu. i. ꝑmanẽs in morte. Idẽ si a b intestato: qa deferꝝ nõ nisi per cõiũctionẽ ad morientem: q est sibi magis vnus ꝙ alius. Idẽ si fisc⁹ ea acceperit in defectũ hęredũ: qa si fiscus parẽti ꝓpinquo reddere tenetur: multo magis ei resurgenti. Pari rõne mr̃imonium spũale dissoluit p mortẽ naturalẽ: valet ingressum religiõis cũ obligatiõe, ꝓfessiõis. Nã religiosus resuscitatus nõ tenet ad obseruatiã religiõis: qa seruit⁹ psonalis q̃ debeꝝ a psona rõne psonę, vt in mr̃imonio & religiõe: extinguit⁹ morte. qd⁹ etiã patet ex ꝭbis, ꝓfessiõis aliquorũ q ꝑmittũr in ꝓfessione obedire vsq; ad mortẽ. Et si⁹ curat⁹ & eps resuscitat⁹ q̃uis retineat cõsecrationẽ: nõ tñ retinet ecclesiã nisi sibi noua electione vl ꝓuisione cõseratur: qa mortuus est ꝑsonę suę. i. ecclesię quam habebat. Hęc Pet.

§. I. SECVNDVM EST QVOD PER

mortẽ ciuilẽ. i. ꝓfessionem tacitã vel expꝛssam in religione approbata dissoluit mr̃imoniũ carnale cõtractũ ꝓverba de ꝑsenti quo ad vinculũ ita ꝙ remanẽs in sęculo põt cũ sur relicto libere ꝓhere: nisi ipse se ꝑ votũ obligasset: sed cõsummatũ q̃ ad thorũ. i. cohabitationẽ & debitũ qñ ingress⁹ religiõis fit cũ debitis circũstãtijs. nõ aũt quo ad vinculũ dissoluit: vt. ſ. remanẽs in sęculo possit cũ alia cõtrahere vel te cõiuge, ꝑm Pe. de Pa. in. iiij. di. xxvij. q. iij. vbi notat ipe q̃tuor casus in qbus licet cõjugato religionẽ ingredi. Primus qñ post mr̃imoniũ cõsummatũ alter cõiugũ fornicatur: qa fornicãte etiã iuito alter põt ingredi religionẽ: nisi & ipe in hoc deliq̃rit vl fibi post fornicationẽ recõciliauerit: valet exigẽdo vel reddẽdo debitũ si eũ licet discedere in sæculo remanẽti multo magis in claustro. Exemplũ in Paulo simplice. Ad istũ tñ casũ addunt doc. distinctionẽ. Dicit em̃ Tho. in. iiij. ꝙ talis cũ est certus de fornicatiõe cõiugis: potest dimittere quo ad thorũ. ſ. denegãdo debitũ, ꝓpria autoritate: sed q̃ ad cohabitationẽ nõ põt ipe dimittere, vñ nec religionẽ intrare nisi in iudicio eccl̃ę & si dimiserit debet cogi ad recipiẽdũ. Et hoc vt dicit Hosti. nisi in cõtinẽti vellet ꝓbare fornicationẽ, Et si ꝓbet ī fra octo dies non restituit. si non ꝓbet cogeꝝ recipere. & sic põt intelligi illud. xxv. q. ij. ecclesiasticæ. Addit etiã Hosti. ꝙ si est notoria fornicatio põt dimittere etiã ꝓpria autoritate. eẽ de diuor. c. significasti. Idem Inno. Addit etiã Guil. ꝙ etiã si sit notoriũ adulteriũ: & nõ moreꝝ cũ adultera vel adultero, nõ ꝑt dimitti nisi iudicio eccl̃iæ quo ad cohabitationẽ als põt dimittere. Et sit⁹ si postea illũ vel illã fornicãtẽ seu adulterãtẽ dimisit notorie fornicet: & si nõ moreꝝ cũ adultero põt dimittere & intrare religionẽ. Sec⁹ⁱ casus est qñ mr̃imonio cõsummato de cõi assensu intrãt ambo religionẽ ille vir⁹ & illa monialiũ & ꝑfitent sicut pluries factũ est: & tũc dissolutũ est mr̃imoniũ quo ad thorũ & cohabitationẽ nõ quo ad vinculũ. vñ si diabolo instigãte vn⁹ eorꝫ egrederet: nõ ꝓptera põt alter exire ad reqsitionẽ eius: sed debet cõpelli ad reditũ: nec etiã in visitando vnus ab altero exigeretur: debet alter reddere vt fecit eps Lugdun. Geo. Genebald⁹ visitans vxorẽ suã monialẽ: ex quo suscepit filiũ vocãs eũ latronẽ: sed pctõ cõfesso sctõ Remigio & pnia si ꝓposita peracta: interim sctus Remigi⁹ gubernauit ecclesiam suam: quia eũ suspẽderat ab executiõe officij: angelo sibi reuelante pctm̃ dimissum; sctus Remigius eũ restituit suę dignitati. Terti⁹ casꝰ est qñ altero cõsentiẽte & in sæculo remanẽte: vbi nõ est timor incõtinẽtiæ: puta qa ẽ multi

Baldus. Epus Lugdunẽsis

ꝑpis & honestę vitæ: aliꝰ intrat religionē: & tūc si sit cōsummatū mrīmoniū: q remanet nō pot cū alio cōtrahere mrīmoniū: qa adhuc durat vinculū cōiugale: imo nec eo mortuo: qa intelligit cū eo cōtinentiā ꝓmittere: sed si ē timor de incōtinentia remanentis: qđ satis ꝑsumit cū est iuuenis: vel qa leuis & suspecꝰ nō debet alter sine altero intrare vl̄ recipi. vt dr̄. xxvij. q. ij. agathosa. Quartꝰ casꝰ est qñ mrīmonio nō cōsummato alter intrat scientę vel ignorāte vel inuito altero: qđ pōt. In quo casu remanēs in seculo debet expectare ad ꝓfessionē cōiugis q ingressus est ad religionem ꝑm oēs: nā si egrederet ante ꝓfessionē teneꝝ eū recipere: si etiā cōtraxisset & cōsummasset mrīmoniū: qa ꝑ mortē ciuili c. i. ꝓfessionē qua ḡs morit actuꝰ carnaliꝰ dissoluit vinculū mrīmonij: nō priꝰ. Sed vtrū tps ꝓbationis in tali debeat abbreuiari est triplex opinio. Aliq dicunt vt Bern̄. in glo. ex de reg. & transl. ad reli. c. statuim. qꝺ ꝑ eꝑm debet tra xari & abbreuiari tps ꝓbationis ꝑpter periculū incōtinentię eius q remanet: & ad fraudē tollēdā: qa posset ītrās postq̄ intrasset in vnū monasteriū in fine anni ire ad aliud: & sic fraudare expectās. Alij dicūt vt Io. in glo. xxvij. q. ij. de spōsatā. qꝺ est distinguendū: qa si devolutate remanētis in seculo alter intrat: debet expectare per annū: nec tps expectationis est abbreuiādū. Si aūt ignorāte vl̄ inuita intrat debet certū tēpus p̄figi infra qđ ꝓfiteat: nec ē incōueniēs tps a iure statutū abbreuiari: qa ꝑ speciale est in isto casu. ꝑpter periculū incōtinentię remanētis in seculo. Tertij dicūt vt Hosti. in sum. qꝺ ex quo ius ꝓmittit talē intrare religionē: & tps ꝓbationis sit ꝺuctū: nō solū i fauorē cōuersi: sed etiā in fauorē religiōis: vt experiātur mores cōuersi: ideo nō debet illud tps abbreuiari nisi appareat fraus: vt cum iret discurrendo de vno in aliud. hęc Pe. Pōt dici qꝺ cū hoc sit ī potestate sua & capituli: facere pōt qđ eis videt: abbreuiare tps. i. ante annū facere ꝓfessionē si capitulū & ingressus volūt: & etiā expectare annū. Tho. in. iiij. dist. xxvij. q. j. ar. ij. q. iij. ꝑm mēdicātes: tn ante annum nō possent recipere etiā talē ad ꝓfessionē sine dispēsatione papę: alꝫ incurrerēt pœnā iuris. In oibus aūt casibus inꝺꝰ post consummatū mrīmoniū: licet ītrare religionē: licet etiā ad sacros ordines ꝓmoueri: etiā ad epatū. Exēplū in beato Hilario qui habēs filiā & vxorē fuit epꝰ. Qñ aūt nō licet religionē ītrare: multo fortius nō licet coniugato ad sacros ordines ꝓmoueri: sed esset suspēsus ab executione ordinis licet character recīperet. De mrīmonio aūt cōsummato violēter: puta cū quis eā cū qua cōtraxerat ꝑ verba de ꝑsenti volēte ingredi monasteriū contra voluntatē suā cognouerit. Dicit Hosti. qꝺ non potest ingredi religionē contra voluntatē viri. & si ingrederetur ꝑm Pe. cum duret vinculum coniugale nec possit dissolui ꝑ ingressum religionis: remanens in seculo non posset cum alia cōtrahere: & posset illā inuitam de monasterio reuocare. Hāc qstionem optime tractat Bartho. Brix. in. q. mer. & domi.

Hilariꝰ epꝰ vxorem habebat.

§. II. NOTANDVM ETIAM CONiugatꝰ ingressus religionē: qñ teneꝝ exire & qñ nō potest.

de exitu religionis alterius cōiugum.

& qñ est liber ad exeūdū vel remanendū: ꝑm Pe. de Palu. in. iiij. distinct. xxvij. q. iij. Teneꝝ quidem exire religionem etiam facta ꝓfessiōe cōiugatꝰ ad cōiugē in sęculo remanentem qñ repetit in sęculo existēs eū q illicite ingressus est: vel qa innoxio ꝓhibēte seu ignorante vel cōsentiēte fragili q est suspectꝰ de incōtinentia: iuuenis & lasciuus remanēs in sęculo: qa nō potuit in ei⁹ ꝓiudiciū vouere vel ꝓfiteri. Itē si licite ingressꝰ fuit: qa ꝺ licētia relicti: sed reuera pœnituit. s. qñ ante emissum solenne votū in sæculo remanens vel de religiōe exiens: alter repetit eū: teneꝝ exire. Sed o teneꝝ ñ egredi sed remanere qñ licite emisit votū simplex vel solenne: vel illicite ingressus est: sed aliꝰ nō repetit eū: qa ratificando confirmaꝝ. Tertio liber est in egrediendo vel remanēdo qñ nullo mō ingressus religionem est astrictus religioni tacite vel expręsse: vt qa nec vouit nec ꝓfessus est: nec vxor eū repetit: aut si repetit fornicata est ātea vel post notorie. Qñ vero votū simplex emisit ingressus nō solēne: vel solēne de facto nō de iure. puta qa infra tps ꝓbationis coꝝ eo qui nō potuit recipe ad ꝓfessionē vxore nō repetēte: egredi nō pōt: sed quo ad ecclēsiā pōt maxime si votū ꝓbari nō pōt: in quo casu retinēs clericū iuitū est excōicatus. Dico retinēs nō solū man⁹ in eū injiciēdo, sed etiā veste, sęculari negata sine qua cōmode egredi non potest: ꝓsuasionibꝰ tn̄ eū retinere pōt. Et idē intelligendū de vxore ingressa quo ad virū nō reperentē. Quarto de debito: qa egressus de religiōe qñq; non pōt reddere nec exigere: vt qñ illicite egressus est post ꝓfessionē: vt in casibꝰ dictis: & qñ cōiunx sciēs & tacēs ꝓmisit ꝓfiteri: tūc em̄ seruitutē remisit: vt dn̄s cuius seruꝰ eo sciente & ꝓmittēte ordinatur vel ꝓfiteꝝ. Dico aūt illicite ꝓpter votū rīte solēnizatū. Qñq; & petere & reddere pōt: vt qñ libere egressus fuit nullo voto astrictꝰ religiōi: sicut nouitiꝰ solutꝰ egredięs religionē mrīmoniū cōtrahere pōt: sed puto ꝙ intelligat de tali nouitio q intrauit aīo ꝓbandi: nō in ꝑpetuū ibi ꝓmanendi. Nā & ipse Pe. tenet ꝙ talis ingressus. s. animo nō ꝓbandi: sed firmo ꝑseuerādi: habeat vim voti simplicis saltem. Alij aūt ꝙ etiā solēnis voti habeat vim. vñ nō posset cōtrahere talis vel exigere si cōtraxit. Sed de hac materia habes. 8. in scꝺa pte. ti. xj. de voto. & diffusius. ī. de statu re ligiosoꝝ. Qñq; ꝙ egressus pōt reddere sed nō exigere: vt religiosus qñ de cōsensu ipsius de cuius continentia est timor: votum nō emisit simplex emisit: tūc em̄ illi non ꝑiudicauit. Et nota ꝑm Pe. qñ redde Pal. vbi. 8. ꝙ in casibꝰ in qbꝰ licet cōiugi repetere consortem suū religionē ingressū ante ꝓfessionē siue post ꝓfessionē: non licet tn̄ de monasterio eū rapere. Nec obstat extra de rap. c. cū causa. Quia narrat ꝙ rapuit: sed nō dicit ꝙ licuit. Posset em̄ vir vxorēvi devico ad donū adducere qa habet in eā correctionē: sed nō posset eā ꝓriuato quasi possidēti vi eripere. & multo minus de monasterio extrahere. fores frangēdo: aut habitū violēter lacerādo: vel cū iniuria loci sacri eā accipiēdo: licet alię peccauerint ipam recipiēdo. ar. C. vñ vi. l. ij. gs in tania. Quinto videdū est de regressu ad religionē qñ teneꝝ. Et dicit Pe. vbi. 8. ꝙ ī trib⁹ casibꝰ. Primo qñ illicite egressꝰ est: vt pote cū alio cōiuge in religione remanēte post ꝓfessionē egressus est: vel etiā in sæculo remanēte & honeste cū cōsensu eius ꝓfessus est. Sed o qñ licite egressus: qa ad requisitionē vxoris sine licentia eius ingressꝰ est: fed posteavxor pœnitet de reuocatione & ipsa mouet. Tertio qñ post votū ad eā egressus mortua est ipsa vxor: nā tūc tenet regredi vt impleat votū suū. Sed si talis q post votū solēne reuocat abvxore ad sęculū: mortua vxore cōtraxit mrīmoniū: vtrū teneat Pe. de Palude vbi. 8. facit talem distinctionē: quia si inuita vxore fuit solenniter professus: cum illa professio quantū ad solenitatem nō valuerit ecclesia hoc prohibēte: ideo talis mortua vxore nō pōt cōtrahere: qa habet in fevotū simplex rōne illiꝰ ꝓfessionis: & peccat mortaliter cōtrahēdo & exigēdo: tenet tn̄ matrimoniū: nec pōt eū tāq; apostatā religio psequi. Sed si vxore cōsentiēte fuit ꝓfessꝰ: sed postea qa vxor iuuencula vñ & suspecta eū ruoccauit: ius noluit in hoc casu ꝓfessionē inhibere simpliciter: sed solū inquātū erat ad vitam eius. vnde simpliciter fuit in ꝓiudicium eius votum solenne: non ad ꝓiudicium vxoris. vnde ea mortua est apostata si non rediit ad monasterium: & matrimoniū si contrahit cum alia non tenet: vt dicit Goffredus. Hæc Petrus de Palude.

Egressꝰ religiosus nō tenet regredi.

Quādo egressus religio nē teneꝝ regredi.

ē. eo. ca. iiij. & xvj.

§. III. TERTIVM BENE CONSIderandū est vtrū ꝓter ꝓdictos duos modos. s. mortē naturalē: & mortē ciuilē ꝺ̄ est ꝑ ingressū religionis. i. ꝓfessionē sit alius modus soluēdi mrīmoniū ratū. i. cōtractū per ꝙba de ꝓsenti quo ad vinculū? Vbi petrꝰ ponit quatuor cōclusiones. Prima est ꝙ seruitꝰ supueniēs tali mrīmonio rato nō soluit ipm. Et ratio est: qa ꝑ hoc nō moriꝝ ad actꝰ carnales: nā & potest de nouo ꝓtrahere. Et gn̄aliter de cæteris impedimentis q̄ dirimūt mrīmoniū post ꝺ̄ctū: ꝓtelligē dū est ꝙ nihil tale superueniēs dirimit prius cōtractū: sed solūmodo post cōtractū. Verbi gra, Cognoscens consanguineā eius cū qua iā cōtraxit per ꝙba de ꝑnti: & si non ad huc cōsummauerit: nō dirimit tale mrīmoniū: qđ dirimeret si ante ꝓtractū ꝑ ꝙba de ꝑnti illā cognouisset ꝑpter affinitatē. Sed a cōclusio est ꝙ tale mrīmoniū. s. ratificatū ꝑ ꝙba de ꝑnti nō soluit ꝑ votū simplex: vñ teneꝝ vl̄ intrare religionē vel reddere debitū vxore petēte: sed peccat mortaliter reddēdo: qa adhuc pōt religionē intrare ante consummationem eiꝰ. nec sufficere ingressus religionis in tertio habitu beati Dn̄ici vl̄ Francisci cū ꝓfessiōe in ipo: qa tali ꝓfessio nō habet vim nisi voti simplicis. vñ nō ē sufficiens ad tollendū vinculū cōiugale: & ꝑfessus i illa religione tertij habitus q̄us peccaret grauiter cōtrahendo qa contra votum cēt ꝙ papa posset dissoluere illud. Vnde Ioannes an. in no uella. sup. c. ex publico. de conuer. coniu. dicit ꝙ q̄us matrimoniū sit institū a deo: ratificatio matrimonij tamen firmaꝝ constitutione ecclesię: inquantum scilicet est sacramentum ecclesiæ propter virtutem baptismi: quā virtute ratificationis (quę est ꝙ alter altero viuente non possit cō trahere) potest papa tollere: vel circa ipsam in aliquibus dispensare: vt in. c. quanto. de diuor. Cōsummatio vero ꝓcedit de iure naturali in principio. consistit enim in facto: qđ ex quo factū est nequit non fuisse. xxxij. q. v. si Paulus. Dicit aūt ꝙ huius iuris alia ratio est: diuina. Z reuelatio ꝓquam ad exemplū sanctoꝝ facta est hæc cōstitutio vel interpretatio: quę etiā approbaꝝ primo per apl̄m dicentem. Si infidelis discedit: discedat. Sedꝰ ꝙ fauorē fidei. de quo in decre. c. quāto. Quare videtur facere potius fidē diuina constitutio: qua ratione dicit sponsos de ꝓsenti ante carnalem copulā posse autoritate papæ inuicē se absoluere: sicut & sponsi de futuro. de spon. c. ij. Et sic ratio congruit ante copulā posse ibi interuenire contrarius actus per dissensum mutuū non alterius tm̄: qđ non esset post copulā. Intelligit aūt hoc de potestate absoluta: non de ordinata: nisi alia causa subesset: non em̄ sit hoc etiā sine causa. Asserit etiā ꝙbabile dici posse ꝙ cū circa impedimenta matrimonij restringenda & laxanda ꝓtrem habeat ecclesia: vt de consan. & affini. c. non debet. Statuere potuit qđ hic dr̄ & de vnius ꝓfessiōe & altertus contractu. Potuit ergo papa etiā de potestate ordinata circa matrimonium nō consummatū hanc constitutionem facere. & sit patēs ratio cōuēniēs rationi. vt notaꝝ. xxvij. q. ij. qua ꝑpter. Vñ circa nō cōsummatum pōt ecclesia statuere qcqđ placet: dum tamē subsit cā iusta: & hoc voluit finis. c. ex publico. Dicit tn̄ ipse Hosti. ꝙ nō expedit ꝙ circa hoc multum laxet habenas: nec etiā est tutū. In matrimonio vero consummato ītri nō pōt quin per ipsum repſentetꝰ cōformitas carnis inter Christū & eccl̄iā q̄ nullatenꝰ rūpi pōt: ꝙ si ꝙ religionē illud rūpi posset: esset cōformitatis violator & innueret ꝙ expectaret aliā fidē & aliā ecclesiā quā sibi Christꝰ vniret & iterū despōsaret, qđ falsum & hęreticum est ꝑm Hosti. q plenius ista tractauit hic & remittit ad summam. Idem etiam ponit Io. an. in regula. Actus legitimi in. vj. ꝑm mercurialibus Et An. de Bu. & Arch. in. c. quapropter. xxvij. q. ij. Idem Benedictus super dicto. c. ex publico. addens ꝙ ex potestate absoluta mrīmoniū per verba de ꝓsenti papa dissoluere pōt etiam nulla causa subsistēte: de potestate ordinata nō: nisi ex legitima causa. Et nō solum de consensu vtriusq; sed etiā si tantū adesset cōsensus vnius cōiugis legitima causa subsistente, vt vult hic glo. in. fi. cum circa mrīmoniū nō cōsummatū papa possit quōvult dispensare ꝑm Inno. hic. Vide aliquas bullas & Martini. v. & Eugenij. iiij. cōtinētes talē dispensationē siue dissolutionem mrīmonij non consummati cōtrahētibus postmodū illis cū aliis: Vñ tales non sunt cōdemnādi: sed nec consulendum est alicui vt procuret talē dissolutionē siue dispēsationē: cum theologi videant tenere ꝙ nō possit dissolui nisi per ingressum religiōis. vt. 8. dictum est.

Aliter iuristæ.

qñ alter coniugū pōt aliū accusare.

§. IIII. NOTA SECVNDVM THOmā in. iiij. & Rich. ꝙ cōsummato mrīmonio legitime contracto alter alterū dimittere non pōt quo ad vinculū. i. vt possit cū alio cōtrahere. Quātū vero ad cohabitationē & actū cōiugalē nō pōt alter alterū inuitū dimittere excepta fornicationis causa: nisi forte ad tēpus velit se subtrahere a consortio vxoris propter castigationē eius subtrahendo ei solatium ꝓsentię suę. Nam & quādo vxor ꝓstat magnā occasionē ruinę viro suo: tunc vir potest se subtrahere a conuersatione sua. Idem Alber. addens ꝙ non oportet cohabitare furoni & huiusmodi si non vult resipiscere, xxviij. q. j. c. vxor.

§. V. ITEM NOTA QVOD EX FORnicatiōe seu adulterio potest vir vxorē dimittere seu accusare. & vxor virū nisi in septē casibus qui infra ponūt: qa in hoc sunt paris conditiōis. xxxij. q. ij. si quis vxorem. Et istal causa. s. fornicationis extenditur ad fornicationis seu adulterij suspitionem. s. quando est suspitio violenta vel certa. Verbi gratia. Si probatū est ꝙ fuit solus cū sola: nudus cū nuda in eodē lecto: aut simul in multis secretis lo-

cis in latibulis ad hoc cõmodis & horis electis: libere dimittitur vxor.xxxij.q.j.dixit. Idē secūdo extenditur ad vitiū sodomiticū vt propter hoc possit alter alterum dimittere. xxxij.q.v.j.c.omnes causationes. &.c.adulterij, Petrus etiā de Pa.dicit ꝙ hoc extēditur ad vitiū sodomiticū & pollutionem extraordinariā cum alio vel cū alia cõmissam. Et idem dicunt quidam de omni peccato contra naturā. Item tertio extēdit ad infidelitatē: quę dicit fornicatio spiritualis: vt si alter incidat in hæresim: ludaismū vel Gentilitatem: & præcipue si trahit coniugem ad infidelitatē.xxviij. q.j.idolatria. Sed si corrigere se vellet talis non debet dimitti. Item si polluat aliquā extra claustra pudoris: videtur ꝙ dimitti possit ab vxore ,ppter hoc. ar.xxxij.q.iij.mercrices. Item si tale quid egit cum ,ppria vxore: ꝑ.m Hug. & Lan. vxor potest eum dimittere: si tamen ipsa nō fuit in culpa.f.assentiendo:sed violentata vel somno decepta & hmōi. Ex vitio autem mollicieī:cū.f.alter coniugum polluit seipsum:nec potest talis dimitti ꝑm Hug. Item ex sola voluntate adulterandi sine opere sub secuto: nō potest dimitti ꝑm Guil'. Sed nota ꝙ ista dimissio pōt fieri dupliciter. Vno modo quo ad thori separationē, secundo modo quo ad cohabitationis separationem. Et iste secūd⁹ habet etiā primum modū implicitū. Dimissio primo mō.s.quo ad thorū:videlicet denegādo illi debitū pōt fieri ,ppria autoritate etiā sine iudicio eccl'ię: qñ innocēti cōstat certe de adulterio cōiugis: tūc em ablę ꝓtō pōt ei denegare debitū:&ꝫ nisi cōpellat autoritate eccl'iæ: vel nisi ipse postea adulteraſſet,aut etiā si petisset vel reddidisset debitū voluptate ista postęꝫ seiuit de adulterio: tūc em videt sibi recōciliasse. Vñ nō pōt innocēs amplius denegare debitū adultero nisi recidiuaret.Pe.de Palu.vbi delinquens oīno vellet se emēdare vel ꝓsumeret pœnitēs:debet innocēti ꝑsuaderi ꝙ sibi recōciliet,cū ad hoc cogi nō pōt ꝑ subtractionē absolutionis nisi hoc faceret ex odio vindictæ ꝑm Tho.in.iiij. Sed quantū ad sextum modū.s.cohabitationis separationē:q.d dimittat: nō pōt alter alterum dimittere sine iudicio eccl'ię.& si dimiserit debet cogi ad recipiendū:nisi fornicatio incōtinēti possit probari,Et ꝑm Host.infra octo dies:si ꝓbet nō restituet.als sic.Et hoc intelligendū est ꝑm Rich. qū mātionū est celebrata in facie eccl'iæ,vel corā testibus:sed si erat oīno clādestinū:pōt,ppria autoritate dimittere:etiā quo ad cohabitationē. Hæc ille. Videtur tū ꝙ teneat illud mātionū notificare eccl'iæ advitāda pericula q̄ inde possent contingere. Itē ꝑm Host. si adulterium sit notoriū,ita ꝙ inficiatiōi nō sit locus:tūc pōt dimittere autoritate sua:ei⁹ de diuor.c.significasti.Et multo fortius debitū negare. Idem Inno, Sed Guil'. dicit hoc esse verum si alter recedit a cōiuge & publice moratur cū adultero vel adultera:als si ,ppria autoritate dimitteret: cogeret recipere.

dupliciter dimittio vxoris.

dist.xxv q.iij.

obstāte ꝙ sit ab illo cognita cui se cōiungit: nisi fuerit alteri fornicata.ei⁹ de diuor.c.gaudem⁹.Septim⁹ est si vir cōuincit adulterari. xxxij.q.vj. per totū. Vbi etiā nota ꝙ si vir est adulterat⁹ occulte & vxor manifeste: nō pōt vir sine ꝓtō vxorē dimittere:qa vxori nō deficit excipiendi ius sed ꝓbatio ꝑm Tho.Ray.& Alb.si tamē vir egisset pœnitētia & vxor nollet agere:sed ꝑseueraret in adulterio:posset sine ꝓtō accusare & dimittere.xxxij.q.v. in quatuor primis cap. Istos casus ponit etiā Richar. & addit. Alij addūt octauū casū.s.si vir abstinēdo cōtra volūtatē vxoris ei occasionē adulterādi dedit.xxxiij.q.v.si dicat. Tñ alij dicunt ꝙ non propter hoc excusaret mulier adulteraus: quin vir posset eā propter adulteriū dimittere ꝑm glo.Nota etiam ꝙ pœnitentia facta in adulterio nō tollit quin possit accusari vl'excipi de ipso adulterio in foro cōtētioso.xxxiij.q.ij.admonere. &.vj.q.j.qui crimē. Debet tamē innocēs parcere pœnitēti & sibi recōciliari ex charitate & quadam æqualitate q̄uis non teneatur ex necessitate.s. quantum ad reddendum ei debitum coniugale. Item si vnus coniugū fornicetur carnaliter: & alter spiritualiter.s. labendo in hæresim ꝑm Gof.& Host, admitteretur compensatio:si tamen fornicationem spiritualem dimittat qui in ipsam incidit,als procederetur contra eum:& non audiretur contra suum coniugem.Effectus accusationis de adulterio est ꝙ si maritus probet qđ intendit: vel mulier hoc confiteatur: nisi mulier replicet contra eum aliquē de prędictis septem causibus:absoluitur ab eius cohabitatiōe & seruitute qua sibi tenebatur:& potest assumere habitū religionis eo inuito xxvij.q.j.c.agathosa,Et in sęculo sine oviuere potest sed tamen continere tenet ꝑm Ray.& Tho.& Pe.Ipsa autē dimissa propter adulteriū non potest intrare religionē contradicente viro:sed si ingressa esset viro sciente & non sibi contradicēte:satis potest videri data licētia:& vir tenebitur continere. Et si ingressa fuerit contra voluntatē viri: poterit reuocari. Tho.& Pe. Item in sæculo remanentem post diuortium potest innocēs adulteram recōciliare.i.ad mittere ad sui cohabitationē & ad actū coniugalem: & si nollet cogi posset.& hoc est verū si nocēs de adulterio correctus est.nam si manet incorrigibilis:non debet sibi eam innocens reconciliare. Item nota ꝙ si post diuortium qui erat innocens:factus sit nocens in crimine adulterij:potest & debet cogi per iudicē reconciliari sibi adulteram coniugē:& ꝓcipue ipso hoc petente:& adulterium allegāte commissum post diuortium ab eo qui innocens prius fuerat.

Item si post diuortij sententiā constiterit ecclesiā fuisse deceptam per falsos testes & huiusmodi:debet sic spoliatus restitui. Taliter etiam si alter iam feciſſet professionē in aliqua religione: vl' cœpisset sacerdotiū:si hoc petat: & tenetur restitutus reddere debitum:sed exigere non potest Sed si sic spoliatus non petit restitutionem: ille qui iam factus est sacerdos vel professus non potest ipse petere socium in coniugem. Item nota ꝙ cum restituitur aliqua vxor viro:si dicat se habere suspectum virum ne forte eā lędat: & causam veri similiter ostendit:ad iudicem spectat facere cauere sibi sufficiēti cautione ꝙ tractabit eam bene: & ꝙ non lędet eam in persona vel rebus:& hanc cautionē præstabit per iuramentum. xxxij.q.j.de benedicto. Sed si mulier non confidat de iuramento:debet præstare cautionem pignoratitiā vl'fideiussoriam sub certa pœna.xxxiij. q.v.prodest.Vel si capitali odio ita eam persequeretur ꝙ merito de ipso diffidat:nec possit ei de cautione sufficienti prouideri.non solum non debet ei restitui:sed ab eo potiꝰ remoueri ꝑm Ray.& Pe.de Pal'.

§.VI.CASVS AVTEM IN QVIBVS

Casus ꝓpter qs adultera nō dimittit

vxor ,ppter adulteriū cōmissum nō pōt dimitti seu accusari:sunt hi ꝑm Ray.Primꝰ casus est si ipse eā prostituit.extra de eo q cog.consan.vxo.fuæ,discretionē. Idē est ꝑm Pe.de Pal'.si vir sciuit & nō ,phibuit cū potuit.Idē em est sciente non prohibere cū possit delictū inferioris reparare. Secus aūt si indirecte ei occasionē dedisset expellendo eā vel necessaria denegādo:qa nō est ignoscēdū ei q prętextu paupertatis turpissimā vitā elegit. ff. de ritu nup.l.palā. Secundꝰ est cum ipsum virū credēs functum nupsit alteri:qa maritę redīes tenet eam recipere non obstante tali adulterio: nisi steterit sciēter cū secūdo marito postq̄ primꝰ venit. xxxiij. q.iij.cū per bellicā. Excusat em ꝓdicta si habuit ,pbabilem ignorantiam ꝑm Richar. Tertius si fuit cognita ab aliquo latenter quę credebat ,ppriū virū. & est.arg.xxxiij.q.ij. in lectum. Quartus si fuit vi oppressa. vt.xxxij.q.v.c. ꝓposito. Hoc aūt intelligo devi absoluta:sed si metu vl' ꝓcepto parentū:instantia cōsanguineorū:vel alia sibi causa formidare cū aliquo etiā cōtrahēdo cū illo: de facto nō excusaret.xxxij.q.vij. oēs. Quintus est qñ reconciliauit eam sibi post adulteriū cōmissum: vel eam publice adulterantem tenuit & retinet in cōfortium maritale.xxxij.q.j.c.j.cū seq. Huius rō est ꝑm Richar. qa crimē per recōciliationē dimissum amplius obiici nō debet: nisi sequat recidiuū. Sextus est licet raro occurrat.si aliqs infidelis cōiugē infidelē dimittat dato sibi libello repudij:& illa nubat secundo viro suo si vterq̄ cōuertat ad fidē:tenet maritus eā recipe:non

§.VII.NOTA SECVNDVM INNO

Quādo vxor debet virum sequi.

centē.ꝙ vir tūc tenet sequi vxorē:quādo.s.itinerat cum necessaria causa:sed vxor tenet sequi virum ex quacūq̄ causa recedat si domicilium transferens:nisi vellit eam trahere ad peccatū. extra de diuor.quęsiuit.Secus tamen si esset vagabundus.xxxiij.q.ij.si quis necessitate. Item Bernardus & Hostien.Et addit Hostien.ꝙ sicut in voto vltramarino vxor potest sequi virū & remanere si voluerit:nisi in omni itinere voluntatis cum proposito reuertendi.Quod videtur intelligendum de longo itinere:sed vbi transferat domicilium de loco ad locum: vxor tenetur sequi eū. xiij.q.ij. vnaquæq̄. Et ꝑm Guillel.debet eum sequi etiam in carcerem & in exilium. Quod intelligitur de carcere quantum ad debitum

ad debitum reddendum seruata honestate: quo ad exilium: quo ad cohabitandum si nutrire potest & periculum animæ & corporis non imminet:vel vxor potest virum nutrire.Sed nota diligenter quę dicit Pe.de Palude in.iiij.di. xxxix. circa cohabitationem coniugum. Dicit em ꝙ si in vno cōiugū sit tale crimen ꝙ timet alter corpori suo: nec potest sibi secure aliter prouidere: licet dimittere talē: nec tenet cohabitare:qa si non tenet debitū reddere cū periculo corpis sui:multo min⁹ cohabitare. extra de resti.spo.ex transmissa.&.c.literas.in fi. Vñ falsa est glossa.extra de diuor.c.ij. quę dicit ꝙ nō est dimittēda vxor:etiā si vitę viri fuerit infidiata.Item quando vnus coniugum trahit alterum ad crimen:ita ꝙ licet non cogatur peccare: tamē propter periculū fuæ fragilitatis ne cōiugalis societas ipsum pertrahat ad peccatū:teneatur illud.Si oculus tuus dexter Mat.v. & xviij scandalizat te: erue eum &c. Si em cum periculo corporis non tenetur manere:multo minus cum periculo animę & sicut nō tenet propter periculū infidelitatis cohabitare cū infideli:ita nec ,ppter periculū aliorū criminū:licet ad nullum possit cogi. Et licet istud sit grauius q̄ alia:tamē minimum periculum mortalis peccati præponderat maximo periculo corporis.& licet in hoc sit dissimile ęꝙ inuito aufertur vita corporis non ait:tamē ista dissimilitudo tenet ita in ifidelitate sicut in alijs vitijs:qa nullū ꝓctm cadit in inuitum,Item ,ppter alia crimina vnius quibus alter non timet ,pbabiliter aīe suæ nec corpori:nō debet derelinqre coniugem:etiam si sit incorrigibilis:nisi sit fornicatio carnalis:etiā semel cōmissa:vel ,spualis fornicatio,i.infidelitas in qua sit incorrigibilis.Et sic intelligit eē.de diuor.c.ij.

¶De votis coniugatorum. Capitulum.XXII.

VXOR VOTA ABSTINEN

Mulier non voueat in uito marito.

tię vel peregrinatiōis & hmōi facta ante matrimoniū contractum siue postea:non tenetur nec debet implere contradicente viro.Ray. Sed vir potest vouere & tenet implere vota abstinētiæ:etiā inuita vxore:nisi per hoc fieret ꝓiudiciū vxori:puta qa redderet ꝓtēs ad redditionē debiti ꝑm Hug. xxxij.q. v. ꝓcepit. & c.christiana.Nota etiā ꝙ si vir dedit tam licentiā vxori implendi votū abstinentię:si postea reuocat rationabili causa motus bñ facit: si sine causa reuocat peccat. tñ in vtroq̄ casu vxor debet obedire & nō peccat.Ray xxxiij.q.v.c.manifestum.&.c.noluit.

votum peregrinatiōis

§.I. QVANTVM AD VOTVM PE

regrinationis vnus nō potest sine cōsensu alterius facere seu factū adimplere secūdū Ray.& Host. Immo ꝑm Inno. potest reuocare si aliqū consensit :licet peccet. Excipit ꝑm ꝓdictos aliqū votū Hierosolymitanum:qđ pōt facere vir sine vxoris licētia & factū implere: vxor tñ vt assentiat est attentius admonēda: vel si nō vult remanere sequat virū. Dicit tñ beatus Tho. in quodliberis. & Albertus, ꝙ non est consulendū viro ꝙ accipiat crucē ad transferendum se vltra mare si vxor sit talis ꝙ non posset sequi: & de eius in cōtinētia timeat. Vxor ꝑm Host.pōt etiā inuito viro votum Hierosolymitanū emittere: sed si suspecta sit vel nimis iuuenis nō exequat ꝓsonaliter: sed votū redimat. als vadat maxime si talis est q̄ secū posset ducere bellatores. Quantū vero ad modicā pegrinationē etiā sine voto propter disponendā domū: vel quantū ad transferendū domicilium:alio videt dicere beat⁹ Tho.in.iiij.ꝙ pōt vir hoc facere sine licētia vxoris:qa in dispositiōe dom⁹ & regimine vitę mulier est subiecta viro:& nō ecōuerso. Dicit tamen Hugo.xxxiij.q.v.c.manifestū.Glo.ꝙ vir illa vxoris vota remouere pōt:q̄ ipsa implere non potest sine scādalo viri: vt de ieiunijs:de surgēdo ad matutinas & hmōi. Alia non vt si vxor vouit dare aliquid de ,prio:vbi cōsuetudo est ꝙ mulier habeat bona paraphernalia :vel si vouit aliquā orationem & huiusmodi.

votum castitatis

§.II.QVANTVM AD VOTVM CA

stitatis cōiugatorū.Sciendū ꝑm Ray.& Albertum.ꝙ vir& vxor ad paria iudicant.xxxij.q.i.si quis.ꝓ. Potest autē fieri tale votum tripliciter. Vno modo ꝙ vnus emittat votum castitatis altero inuito vel ignorāte: seu sine licentia alterius.Secūdo modo ꝙ vnus tantū cū licentia alterius emittat. Tertio ꝙ vterq̄ de pari consensu simul emittant. Et primo modo cū.f. vnus cōiugū vouet castitatē sine licentia alterius: si inter eos fit tantū mātionū initiatū: puta Si alter per sponsalia ꝑm Pe.de Pal'.aut oportet ꝙ frangant spon vouet salia de mutuo assensu:& sic postea seruet votū: vel intret castitatis religionē si spōsa est q̄ vouit:sed si spōsus vouit ipse vl're temsine ligione intret vel sacrū ordinē suscipiat & sic dissoluūtur licentia sponsalia:etiam cōtra volūtatē alterius:vel faciat contentum alterius alterū.f.q non vouit de nō cōsummādo mātionio. Et dicit idē Pe.ꝙ ꝑm Tho.per votū simplex soluunt spōsalia,qđ si verū esset nō teneret religionē intrare qvouit: sed posset remanere in sæculo continendo. Sed cum iura arctent ad complendum sponsalia nisi in casibus quibusdam expressis:de quibus.ē.& inter illos iste nō ponitur:tutius est tenere contrarium.Si autē esset inter illos mātionio carviij nium ratificatū.f.per verba de ꝓsenti:sed non consummatum:tunc ꝑm Pe. tenetur intrare religionē:si uevir siue mulier:nisi cōiunx q̄ non vouit velit eū dimittere sine debiti petitiōe:qa nō potuit vouere in ꝓiudicium alterius: & sic est ille obligatus sub conditione si nō intret religionem:quod potest facere altero inuito:& tunc per ,pfessionem in qua moritur ciuiliter soluitur vinculum matrimonij:sed si est consummatū nō pōt intrare religionē altero inuito:nisi ob fornicationē notoriam. Sed de hoc vide. ē. de diuor. Sed si alter caste vixit tunc quærit vtrum alius cap.xxj possit vouere continentiam sine licentia alterius quantū §.v. ad redditionem debiti. In hoc concordant omnes: qa non potest. Ratio est secūdū Richar, quia hoc esset facere cōtra votū de alieno:qđ nō licet.Sed quantū ad exactionē sunt varię opiniones :vt refert Petrus de Pal'.Aliqui dicunt ꝙ non pōt fieri tale votū. Vñ & Durādus in.iiij.dicit hoc votum indiscretum & periculosum:qa redditur alteri nimis onerosum: vt semp ipse habeat subire cōfusionē in exigendo:& ꝓcipue si viro vouente mulier haberet exigere:q̄ cō muniter in hoc est magis verecunda :& nimis piculosum est in igne stare,i.iuxta vxorē & vrgēte ocupiscētia nō posse exigere. Et ad hāc videtur declinare beatus Tho.in.iiij. Dicit em ꝙ tale votū fit ab vno sine expresso cōsensu:al'terius:pōt alter irritare; & si irritat nō tenetur adimplere. Si aūt audito voto consortis,ꝓtinus tacet & dissimulat: nec ratificat:si postea cōtradicit & irritat:sit nō tenet implere Hanc opinionē dicit Ioānes Neapol'.in quo dl'.viij. esse ,pbabiliorē: addēs ꝙ etiā si talis qui vouit sine licētia alterius:exigeret etiā cū ꝓctō mortali:puta ꝑsupposita veritate alterius opinionis contrarię: tenetur exactus debitū reddere: alias peccaret. Alij etiam dicunt ꝙ potest fieri tale votū.ſ.de nō exigendo debitū. Ratio:qa hoc est volūtatis.ſ.petere debitū: & est perfectionis non petere: & de his est votum. Et dicit Richar.in.iiij.hāc opinionē esse cōtorē & tutiorē. Et ad hanc videt declinare Pe de Pal'. dicens tñ ꝙ hoc non esset alicui cōsulendū:maxime si ꝙ hoc mātimo nisi redderet onerosum alteri puta vxori suspectæ vel verecundæ in petēdo debitum: & licet talis peccet vouendo non petere:si tamē vouit tenet seruare in quantū pōt sine hoc ꝙ reddet mātionio onerosum,puta reddēdo nō solū exigēti expēsse sed interpretatiue. Ad tollendū igit omne dubiū:bonū esset petere sup huiusmodi dispensationē. Et posset in hmōi eps dispensare:vt aperte trahi potest ex his quæ dicit Ioan. and.in nouel.in.c.rursus.eē. qui cleri. vel vouen.

§.III.QVANTVM AD SECVNDVM

Si alter cū licentia alterius.

modū cum.ſ. vnus vouet continentiā de licentia alterius loquēdo de voto solēni religionis. Dicit Petrus de Palu. ꝙ circa hoc est duplex opinio. Quidam em dicunt ꝙ licet intrando religionē istud debeat obseruari.ꝙ si ille de cuius licentia alter intrat religionē est senex & non persona suspecta de incontinentia. potest in sæculo remanere vouendo continentiā:sed si est iuuenis vel persona suspecta: non pōt remanere in sæculo: sed debet intrare religionē vt habeat eē de cōuer.cōiuga.c.cū sis,&.c.vxorat⁹.tñ istud nō obseruat. Alij dicūt ꝙ sicut viro cōsentiēte vxori in voto abstinētię:idē vir pōt reuocare postea: licet peccet reuocādo sine iusta causa:illa tñ tenetur obedire. Ita & in voto castitatis quo ad vtrūq̄:qa.ſ.vno vouente cōtinētiā de licētia alterius:si postea licētiās reuocet: licet peccet:tñ licētiatus tenetur reddere debitū. Et subdit idē Pe.ꝙ posset sic distinguī:qa aut licētiās ad religionē nō est ꝓsona suspecta;

de qua timeꝛ de incõtinẽtia: & vult similiter ꝓtinere & vouere & tũc licet re integra, i, antecꝫ cõiunx eius ꝓfiteaꝛ posfit reuocare licẽtiã: sicut & mãdatũ re adhuc integra reuocari põt: tũ post votũ solẽne emissum a licẽtiato nõ põt reuocare ipm, & sic intelligit. c. Agathosa, xxvij. q. ij, & xxxiij. q. v. quivxorẽ. Aut licẽtiãs est ꝓsona suspecta: de cui⁹ incõtinẽtia timeꝛ, & talis q̃ nõ poterat licentiare de intrãdo: & tũc licet peccet reuocãdo post votũ solẽne: tũ ga illud fuit temere emissum: teneꝛ licentians debitũ reddere. Hæc Pe. Dicit tñ hãc cõclusionem dubiã. Et eãdẽ distinctionẽ facit Per. de voto simplici emisso de licentia alterius. ſ. q̃ possit reuocari a ꝓsona licẽtiãte si est suspecta de incõtinẽtia. Et argumẽtũ ad hoc sumit a fortiori per. c. j. de cõuer. cõiuga. Sed doc. multi & ꝑcipue Tho. in. iiij. & Io. Neapol. in qd̃ libe. viij. dicũt ꝙ votũ cõtinẽtię emissũ ab vno cõiugũ de licẽtia alterius: seu sine licentia sed postea ratificata: licentians nõ põt ipm reuocare. Vnde si ille q̃ sic vouet peteret debitũ nõ solũ licẽtiãs nõ teneꝛ reddere: immo nec debet; alꝫ peccaret mortaliter ꝑm Ioã. Neapol. ga cooperaꝛ ei in crimine mortali. arg. ad hoc, xxxiij. q. v. manifestũ, §. fi. cõtinentię vota. Nec cõiter teneꝛ qd̃ dictũ est. ſ. a. q̃busdã: ꝙ ita possit reuocari votum cõtinẽtiæ semel cõcessũ ab altero sicut votũ abstinẽtiæ. Oẽs tñ in hoc cõcordãt: ꝙ ex hoc ꝙ vnus vouit simpliciter de licẽtia alterius nõ impeditur quin ipse possit ad placitũ exigere debitũ a vouẽte dũ ipe similiter nõ vouerit. De voto aũt soleni ꝓ susceptionẽ ordinis sacri, dicit Pe. de Pal. ꝙ si sciẽte vxore & cognoscẽte se teneri ad ꝓtinẽtiã ex ordinatiõe viri ipsa cõsentiat ipm ordinari: q̃uis vir eius nõ debuisset ordinari si erat suspecta non propterea poterit reuocari votũ viri ordinati: nec tenetur ipse propter hoc ei reddere debitũ perenti: nec ipo mortuo poterit eã alio cõtrahere: alꝫ mrimonĩũ esset nullũ. Nec est simile de ꝓfessione & ordinatione: qa prohibitio eccliæ potest facere, ꝓfessionẽ nullã: nõ aũt ordinẽ. Pe. Sed si inscia vxore vel sciẽte & cõtradicẽte recepit vir ordinem sacrum: ipse quidẽ deponetur & restituetur vxori si vxor hoc petierit; & sic reddere tenetur debitũ: sed non potest exigere: nec post mortem vxoris cum alia contrahere: alꝫ nullum erit matrimonium.

§. IIII. QVANTVM AD TERTIVM

Si vter q̃ vouerit. modũ cũ. ſ. vterq; pari consensu vouerit continẽtiã: nullꝰ eoꝝ põt vel debet exigere debitũ vel reddere: nisi cũ peccato mortali ꝑm Io. Neapol. & alios, Et si vnus eoꝝ frangeret votũ: puta aliã cognoscẽdo: alter nihilominus teneꝛ seruare. arg. xxxiij. q. v. c. q. d̃ deo. Sed vbi esset periculũ in cõtinẽtię quia ꝓsonę suspectæ: forte bonũ esset dispensationes quærere sup tali voto, Et ꝑm Guil. videt ꝙ eps posset dispensare Itẽ ꝑm Pe. de Palu, q̃n alter coniugũ intrat religionẽ &, ꝓsitetur altero inuito: potest reuocari a d petitionẽ ipsius: & reuocatus tenetur reddere debitũ: sed non potest exigere rõne voti. Mortuo eo qui reuocauerat: is qui professus fuerat: inducendus est vt redeat ad monasteriũ: nõ tñ cogẽdus. Cuius rõ est: qa professio eius nõ tenuit: ex quo nõ intrauit de licẽtia cõiugis suæ. Et q̃uis non possit post mortẽ reuocãtis cõtrahere cũ alio tñ: si cõtraxit matrimoniũ tenebit: sed exigere non poterit debitũ. Itẽ cũ vnus coniugũ de licẽtia alterius intrat religionẽ: sed anteq̃ ꝓsiteaꝛ reuocatur ab eo: mortuo reuocãte poterit etiã cũ alia persona contrahere: nec tenetur redire ad monasteriũ: nec prohibetur exigere debitũ. Et hoc totũ verũ est nisi aliud obsistat: puta si votum emisisset. Qui aũt de licẽtia coniugis professus est: nõ potest de iure redire ad vxorẽ: ꝙ si de facto advxorẽ reuertitur: cogẽdus est: nõ solũ ea mortua: sed etiã viuẽte redire ad monasteriũ: & sic videtur dicere illud c. ex parte, eꝫ de cõuer. cõiu. Et si mortua vxore cõtraheret cũ alia: matrimonium nullum esset, Per.

¶ De dotib⁹ & donatiõib⁹ ꝓpter nuptias. Cap̃. XXIII.

Dos. QVOS EST QVE DATVR VIro a muliere ꝓ onere q̃d̃ de matrimonio sustinet Vnde tandiu durat c̃ꝫdiu durat & mrimoniũ: sed eo soluto soluit: qa sine eo esse nõ põt. ff. de iure do. l. iij. Et est dos quasi ꝓpriũ patrimoniũ mulieris. ff. de mino. l. denicq̃. §. sed vtrũ. in fi. Sed c̃ꝫdiu stat matrimoniũ: dominiũ doraliũ est penes virũ: vnde cõtra volũtatẽ viri nõ potest inde eleemosynam facere. Nota ꝙ duæ sunt species dotis: nam alia est profectitia; alia aduẽtitia. Profectitia dos est Dueꝫque a patre ꝓ filia: vel ab auo ꝓ nepte: vel ab alio noĩe eo cuius dorũ: seu de bonis eoꝝ datur vel ꝓficiscit. vt. ff. de iure do. l. tis. profectitia. Aduẽtitia dos est quã ipa mulier dat pro se vl̃ pro alio siue sit frater siue alius quicũq. Itẽ dos alia æstimata: alia inæstimata. Sed si æstimata datur tã lucrũ c̃ꝫ damnũ pertinet ad maritũ: sicut ad rei emptorẽ. Si vero inæstimata dãnũ: & lucrũ pertinet ad mulierẽ. ff. de iure do. l. plꝛũq̃. Fructus tamẽ pertinet ad maritum propter onera matrimonij. Vnde fœtus doraliũ pecoꝝ ad maritũ pertinent quia fructus cõputãtur: sic tamẽ vt suppleat inde mortua capita est iã natis fœtibus. vt in. d. l. plꝛũq̃. Pactum patri factũ a filia dum nuptui traderetur ꝙ dote cõẽta nullum ad bona paterna regressũm habere: improbat lex ciuilis. Si tñ iuramẽto nec vi nec dolo præstito firmatũ fuerit: debet seruari, eꝫ de pac. q̃uis. lib. vj. Dos & donatio ꝓpter nuptias donari nõ põt etiã cõsentiente vxore. ff. de fun. do. l. lex iulia. nec valet alienatio nisi vxor iurauerit nõ cõtraue nire. extra de iureiurãdo. cũ contingat. & c. licet. lib. vj. Sed istam materiam cum. ſ. iuratur super huiusmodi vide dissũse. §. in ij. par. in. titu. de iuramento

§. I. IN QVIBVS CASIBVS MARItus lucratur dotem? Si maritus aliquãdo lucrat dotem.

Respõdeo lucratur ex pacto: vt si paciscatur de tota dote: vl̃ eius parte post mortẽ vxoris lucranda, vt. C. de pac. ex conditione. l. ex morte. in prin. & in aut. ibi posita. Itẽ lucratur ex lege: vt si propter adulteriũ mulieris fiat diuortiũ: mulier dotem amittit. eꝫ de donat. inter virũ & vxo. plꝛũq̃. Item mortua vxore intestata & deficientib⁹ liberis & propinquis: vir succedit vxori & lucratur dotẽ. & econuerso est. C. vnde vir & vxor. l. j. In aliis autem casibus dos ad mulierem: & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi secus obtineat de consuetudine, extra de dona. inter vi. & vxo. donatio. §, fane.

§ II. PONE QVOD PROPTER

adulteriũ vxoris facta separatiõe thori: mulier dotẽ amittit nũc autem probata cõsanguinitate separãtur oĩno: nũquid poterit mulier dotẽ repetere? Respondeo non. Nã licet modo appareat ꝙ nõ fuit matrimoniũ: mulier nihilominus punieda est propter intentionẽ cũ opere subsecuto. eꝫ de biga. c. nuper, &. c, vlti. & etiã vt per hęc cęteris delinquẽdi materia auferatur: & ne cogitetur falsa, pbatio contra matrimonium. Hęc Host. Laurẽ. Goff. Bern. & Ioan. Et nota ꝙ quia ad pœnas legum quis nõ tenetur nisi postq̃ quis fuerit adiudicatus. ſ. per iudicem cõdemnatus: secũdũ Tho. & Ray. ideo si mulier committat adulteriũ non ipso facto amittit dotem: sed postq̃ in iudicio super hoc fuerit iudicata: scilicet de adulterio.

§. III. CVI RESTITVENDA SIT

Respõdeo si dos fuerit a patre profecta: tũc si inmatrimonio filia ꝑmoriatur: debet dos reddi patri. vt. C. solut. matri. l. dos a patre. nisi si mulier reliquerit liberos: qa tũc licet de iure deberet patri: tñ de consuetudine remanet pennes liberos. vt no. in. d. l. dos. Si vero vir pręmoriatur: tũc talis dos patri & filiæ reddẽda est: ita tñ ꝙ nec pater aliter c̃ꝫ voluntate filię eã petere põt. ff. solu. matri. l. q̃. ꝙ si pater nõ viuat vxori reddẽda est: vt ibi. Si vero dos fuerit a quocũq; alio: tũc si pręmoritur vxor: ad heredes eius ptinebit dos. Si vero præmoritur vir: dos ad vxorem redibit. Intelligehoc nisi ille qui dedit, fuerit stipulat⁹ dotẽ sibi reddi. C. de rei vxo. act. l. vnica, &. ff. solu. matri. l. quoties. §. ſ. cui restituenda sit dos.

§. IIII. QVANDO RESTITVENda sit dos? Q̃n restituenda sit dos.

Respõdeo si dos cõstitit in reb⁹ immobilib⁹: debet restitui statim soluto mrimonio. Si vero in mobilib⁹ debet restitui infra annũ. C. de rei vxo. actiõe. l. vnica. §. cũ stipulatus. An semper maritus in casu restituendę dotis compelatur reddere in totũ? Respondeo, maritus in reddenda dote non cõdemnatur: nisi inquãtum facere potest. ſ. habitatione ne egeat si non dolo versatus est. vt. C. de rei vxo. actio. l. vnica, & debet cautionẽ exponere ꝙ si ad meliorẽ fortunã peruenerit: soluet restituum. Hoc etiã priuilegiũ trãsit ad filios eiusdẽ matrimonij. vt solu. matri. l. maritũ. sed hoc heredi extraneo non est præstandũ: quia tale beneficium personale est: & cum persona extinguitur.

§. V. VTRVM MARITVS VEL

Quõ sit denda eius hęres in reddẽda dote possit detrahere impensas ꝙ̃ Redos red spõdeo expẽsas: vt puta ꝙ domũ refecit: & hmõi retinere põt. vt. C. de impe. in re. do. l. j. Expẽsas ꝙ̃ volũtarias siue voluptuosas perdit: etiã si volũtate mulieris factæ sũt. ff. solu. matri. in voluntarijs. Quid si maritus teneꝛ de dote: & alia debita habet? Respõdeo, mulier ꝙ dote habet obligata oĩa bona viri intãtũ ꝙ præfertur oĩbus creditorib⁹ nõ habẽtibus expressam hypothecã. Et hoc nisi alius sit i simili iure: vt qa petit dotẽ præcedẽtem. C. qui po. in pig. l. fi. ver. prima restitui. &. §. sed in donatione propter nuptias: vt præferꝛ mulier creditoribus nisi posterioribus. Etiã costante matrimonio vxor recuperare potest dotẽ: vt q̃n vir vergit ad inopiã. C. de iure, do. l. vbi. Pro delictoviri nõ debet vxor dotẽ amittere, extra de pigno. ex literis. Etiã si cõmisit crimen læsę maiestatis. C. ad. l. iuꝛ. maie. l. quisquis. Possessione pignorata genero, ꝙ dote fructus nõ debẽt cõputari in sortem: si gener sustinet onera matrimonij. extra de vsur. c. salubriter. vide. §. in par. ij. titu. ſ. de vsuris. Qui habet cognoscere de matrimonio: habet & de dote tãq̃ de accessorio. extra de dona. inter virum & vxorẽ. c. j. &. c. iij. ff. de iure do. l. ij. &. iij.

§. VI. DONATIO PROPTER NVPtias est qd̃ ſpõsus ſpõsę donat: q̃n ipse ab ea dotẽ accepit c̃ꝫ de do. iter vi. & vxo. c. nup. Huiꝰ aũt donationis ꝓpriũ est ꝙ si pacisc̃ marit⁹ de dote vel parte dotis lucrãda vxore prẽmortua: tale pactũ debet lucrari mulier de donatione pp nuptias præmortuo viro extra de dona. inter virum & vxo. donatio. §. fane. &. C. de pac. conuentis. l. ex morte. In hmõi aũt dotibus & donationibus sunt diuersa statuta in diuersis locis. Nã alicubi vt Florentiæ si vxor præmoriaꝛ cõsumato mrimonio: vir lucraꝛ totã dotẽ: si nõ extant filij ex ea. nã si filios relinqt illis remanent. Alibi lucraꝛ partẽ & alia pars restituit ei vñ, ꝓfecta est dos. Si vir ꝑmoriatur: restituẽ ei tota dos: & donatio ꝓpter nuptias. Et in hoc stat magis legi municipali seu statuto c̃ꝫ iuri cõmuni.

§. VII. DOS CONSTANTE ETIAM

matrimonio ab vxore põt repeti viro in insulã deportato aut affectionẽ mulier nõ mutauit ꝑm Pe. de pa. in. iiij. di. xlij. Et idem de viro de regno bãnito. C. d. iure do. l. vbi & in rebus. Item vergẽte viro ad inopiã: põt peti dos constãte matrimonio: nõ, ꝓpter pauptatẽ ꝓris: qa tũc sub tali cautione quã præstare põt cõmittẽda & dimittẽda est dos: sed propter paupertatẽ mẽtis: vt q̃n incipit esse prodigus & dilapidator: qa tũc cautio parũ valeret: & sic intelligitur illa lex: vbi & in rebus. Pe. Itẽ ꝙ licet ꝑm ius ciuile mulier scd̃o nubẽs lucrareꝛ legatũ sibi factũ sub cõditione ꝙ ꝑmaneret vidua fauore mrimonij: dũ tñ nõ nuberet infra annũ a morte viri: tñ qa iura canonica & diuina plus fauent viduitati c̃ꝫ mrimonio: vt statui pfectori: ideo nubẽs cõtra cõditionẽ legati nõ lucraꝛ sed amittit ipm. Pe de Palu. vbi. ſ.

§. VIII. ITEM SCIENDVM QVOD

q̃n vxor ꝓpter diuortiũ factũ ꝓpter adulteriũ suũ pdit dotem: si ipa erat filia familias. i. patris ptãte cõstituta: & dos erat profectitia. i. de bonis prĩs ꝓfecta: vel alꝫ q̃cũq; dos erat ad patrẽ recasura: pater nõ pdit eam propter delictũ filię: qa nõ debet pater portare iniquitatẽ filĩ. Si ꝙ nõ erat re casura ad patrẽ: c̃ꝫ is ab eo profecta esset: qa ea mortua eã rehabiturus non erat: tũc maritus eã lucraꝛ. & sic intelligit Hosti. C. de adul. l. vlti. ad fi. & eꝫ de do. iter vi. & vxo. c. plꝛũq̃. Sed q̃n dos erat reditura ad patrẽ pater eam pdit c̃ꝫdiu filia adultera viuit: sicut etiã nõ potuisset eã repetere ipsa nõ adulterãte: nec debet ipse ex delicto filię lucrari sed tenebit eã vir adulteram viuẽte: post eius mortem redibit dos ad patrẽ: sicut si prælatus ecclesiæ cõmittat felloniã. l. coniuret contra dominum: c̃ꝫdiu ipse viuit ecclesia feudũ pdet: sed ipso mortuo ad ecclesiã feudũ redibit: nec delictũ ꝓsonę redũdat in dãnũ ecclesiæ. Ex his sequitur ꝙ si vir cõmittit crimẽ lęsæ maiestatis, ꝓpter qd̃ bona eius cõfiscẽtur & ipse nud⁹ exuleꝛ: vxor pdit dotẽ c̃ꝫdiu viuit vir eius: nec p eius delictũ lucreturvxor qd̃ prius nõ habebat: interim tñ fiscus ei, puidere tenetur necessaria loco viri sed viro mortuo rehabebit integre dotẽ & dotariũ suũ vt dicũt de consuetudine. Hęc pe. de Pa. in. iiij. dist. xlij.

§. IX. ITEM SCIENDVM DE EXpẽsis factis ab vxore extra domũ: qa vir ꝓ oneribus matrimonij habet dotẽ: ideo a tpe contracti matrimonij intus & extra debet sibi facere expensas vir scd̃m quantitatẽ dotis ff. fami. herc. l. si maritus. immo etiam si dotẽ no habet vl̃ pdidit culpa sua: teneꝛ ei necessaria, puidere ꝑm facultates suas: immo vbi maritus dispar bona sua vergẽs ad inopiã etiã cõstãte mrimonio: mulier recuperat dotẽ vt dictũ est. §. vij. Sed q̃n mulier sp̃te recessit nõ recuperat expensas: nisi a tpe quo rediẽs nõ est admissa: & hoc nisi opponatur de adulterio: qa adulterę nihil teneꝛ ꝑstare: nisi ipa replicet de cõsimili. Dico aũt ꝙ sp̃te vagãti nõ teneꝛ ad expẽsas: sed solũ q̃n iusta de causa: puta ꝓpter nimiã ſquitiã viri vel aliquid hmõi. Vel qa vadat ad lõginquas partes & eam mittit ad consanguineos ipsius vxoris pro maiori honestate & hmõi Pe. de Pa. vbi. §.

De diuersis vitijs cõiugatorũ in genere. Ca. XXIIII.

EX NOTATIS IN PRECEdẽtibus ca. &. §. Nota summatim vitia tam virorũ ꝙ mulierũ cõiugatorũ quę concernũt cõiugiũ & c̃ꝫ mortalia sũt. Primo si qs ꝑhit scies i se esse vel habere aliquod p̃ dictorũ. xij. impedimnetorũ q̃ impediũt & dirimũt matrimoniũ: nõ habita dispensatione a papa in his in quibus a papa potest dispẽsari. Secundo cum habens votum simplex religionis vel, castitatis: vel qui suscepit habitum religionis approbatę cum firmo proposito remanẽdi: ante professionẽ tacitã vel expressã egressus est & cõtrahit matrimoniũ sine dispensatione papæ. Tertio cum talis cõtrahens matrimoniũ & consummans exigit debitũ: non habens super hoc dispensationẽ: reddere autem tenetur. Quarto cum quis contrahit matrimoniũ clãdestine sine ꝑsentia saltem testium: & quouisq; manifestũ faciat sufficiẽter semper est in mortali. Quinto cum cõtrahit cõtra interdictũ ecclesię: vt quia ordinarius audiens aliquod impedimentum circa aliquod matrimoniũ faciendum: ꝓcipit ne fiat cõtract⁹ talis: nisi priꝰ discusso negotio. Sexto q̃n quis cõtrahit de futuro vel de ꝑsenti nõ intendẽs cõtrahere: sed decipere & copulã extorquere. Septimo cum quis cogit aliquem vl̃ aliquã ad contrahendũ de futuro vel de ꝑsenti: etiã si sint pater vel mater: quia omnimoda debet esse in hmõi animi libertas: secus si ꝑsuadeat tm. Octauo q̃n spõsalia etiam de futuro tñ frãgit extra illos nouẽ casus qui supra signãtur: alius aũt cui frãgunt excusat. Nono q̃n cõtractũ ꝙ verba de ꝑsenti hoc negat: & c̃ꝫ alter cõtrariũ, ꝓbare nõ possit vel nõ, ꝓbet: tñ neuter cũ alio cõtrahere põt alꝫ esset in continuo adulterio & separari deberet. Decimo q̃n post contractũ ꝙ verba de ꝑsenti nõ vult cõsũmare alio regrẽte cõgruo tpe: nec religionẽ vult ingredi vt post, ꝑfessionẽ alter ſt liber hoc facit: puta qa audiuit illũ pauperẽ vel iniquũ: vel qa indignati sunt adinuicẽ & hmõi. & similiter peccãt parẽtes qui hoc nõ ꝑmittunt sine rõnabili causa: vt qa sine volũtate eoꝝ cõtraxerũt & hmõi. Vndecimo q̃n cõsummãt mrimoniũ ante bñdictionẽ nuptiarũ cũ benedici debeãt: vt qa primũ matrimoniũ. Duodecimo q̃n cõsummãt matrimoniũ seu celebrãt nuptias tpe ꝓhibito ab ecclesia: vt ab Aduẽtu vsq; ad octauã Epiphanię: a. lxx. vsq; ad octa. Paschę: & a diebus Rogationũ vsq; ad octauas Pẽe. & hoc siue sit virgo siue vidua: siue fiat cũ solẽni apparatu: siue pauperrime. Tertiodecimo q̃n quis cognouit cõsanguineam vxoris suę vsq; ad quartũ gradũ: nã tũc non põt exigere debitũ ab vxore: vel vxor a viro suo si fuit cognita a cõsanguineo viri sui: nisi habita dispẽsatione sup hoc: reddere tñ debitũ teneꝛ coniugi exactus: siue exp̃sse siue interp̃tatiue: & hoc q̃n istud fuit ꝑpetratũ post cõsummatũ matrimoniũ: vel i cõtractu ꝓverba de ꝑsenti: nã si ante fuisset: esset immo pedimentum dirimẽs matrimoniũ. Decimoquarto q̃n alter alteri denegaret debitũ nõ habens aliquam causam rationabilem: etiã si faceret causa deuotiõis vbi alter oĩno petat sibi reddi. Decimoquinto q̃n in actu cõiugij reperiãt aligs de illis octo casibus q notanꝝ. ſ. in. c. de actu cõiugij. cap̃. xxi. Nãvel est mortale vel dubiũ de mortali. ibi vide: vbi etiã habes q̃n est veniale in vsu cõiugii: & q̃n nullũ pctũ. Decimosexto q̃n vir sine causa rationabili grauiter verberat

vxorē suā: vel cōtumeliaꝫ ei turpibꝫ verbis multū: vel cū nō ꝓuidet necessarijs cū possit. Decimoseptimo qñ vxor habēs nisi dorē si det de bonis domus & viri sine licētia eiꝰ expressa vel interpretatiua: & multo magis cōtra ꝓhibitionē eiꝰ cōsanguineis vel amicis: vel expēdat in rebꝰ malis vl vanis: vt ludo & pōpis: vel etiā notabiliter i eleemosynis: peccat grauiter qa furtū cōmittit: nisi habeat artē mul tū lucrosam vltra gubernationē domus. Decimooctauo cū vnus cōiugū assentit alteri in adulterio: vel vir expōit vxorē aliꝫs causa tpalis subsidij: vel alia de causa: vel vxor permittit virū vitiū sodomię ꝓpterare cum possit obstare. Decimonono qñ vxor nō vult sequi virū in cohabitādo vel mutādo domicilium: nisi timeret, ꝓbabiliter mortēv mutilationē: vel ꝙexponat eā aliꝫs: vel qꝫ trahat eā ad hęresim vel aliud mortale: vel ꝙ nō posset eā suscētare vl sa milia cū inter suos subueniaꝫ eis. Vicesimo qñ de consensu vtriusq; vterq; vult cōtinētia & nō seruāt: tūc em̄ exigēs & reddēs sine aliqua dispēsatione peccaret mortaliter nisi dispēsetur. Vicesimoprimo de negligētia in gubernādo familiā: in admonēdo filios & seruos ad mādata dei & ecclesiæ & sacramēta sumēdo: in correctione vitiorū & hmōi: in ꝓuidēdo necessaria domui: i excessu amoris alterius ad alterū: in pōpis & vanitatibus p̄cipue mulierū: est difficile dare regulā qñ sit mortale vel veniale: nec de facti in hmōi debet præcipitari sentētia. Vicesimosecḋo quādo ꝓcurat aborsꝰ: siue a viro siue ab vxore: siue etiā ex negligētia & casu: vt ꝓpter verberationē vel nimiū laborē vel multā lasciuiā cōiugalis actus. Vicesimotertio est in mulieribus qñ ex negligētia opprimūt paruulos in lecto secū eos tenētes: & multo magis qñ ex incuria & tarditate eorum decedūt paruuli sine baptismo. Vicesimoquarto qñ vxor cōcepit p adulteriū: & illū nutrit de bonis viri tā ꝙ sit suus: qa furtum facit de illa substantia: quia illi subuenit. Et idem de ea quæ sibi supponit partum alienum tā ꝙ sit suus. Vicesimoquinto de blasphemijs: de mendacijs & periurijs: de cōtumelijs & detractionibus quæ cōtinue proferuntur cum sint in locutionibus.

¶ De diuersis vitijs mulierū ꝓ alphabetū. Ca. XXV.

ECCE EGO IN INIQVITATIBVS cōceptus sū: & i pctis peperit me mr̄ mea: Pō. I. Loquit Pō in ꝑsona cuiuslibet cōcepti & cōceptæ ex viro & muliere: sm Hie. Vñ excipit solꝰ Christꝰ q, ex virili semine cōceptꝰ ē: sed mystico spiramine ex Maria ꝙgine. Quis aliꝰ vel alia sub hac fniā includit: vt dicit Aug. de cōse. di. iiij. firmissime. Et cōceptus sit i vtero mulieris: partꝰ est egressꝰ ex vtero. Et cōceptꝰ q dē ex voluptate: sed partꝰ cū maxia mulieris pœnalitate. In plurali dicit inigtatibꝰ & in pctis: qa & si originale de q̄ loḡ est vnū in essentia: tū multiplex i efficētia sm Tho. i ꝑ. iij. q. lxxxij. ar. j. Nā inficit plures potētias aīę: & iclinationes facit, ad multa: imo oia pcta & mala cōmissiōis q̄ dicipñt inigtates: & defectꝰ omissiōis q̄ pcta dicūt & sūt. Licet aūt i cōceptu creaturæ adhuc ibi nō sunt inigtates: qa nec potētiæ ī fectæ: nec habitꝰ vitiorū: nec q actꝰ sūt potētiarū cū ibi nōdū sit aīa subiectū oīm hoꝝ. Nā i capite. xl. dierū a principio cōceptionis masculi dr̄ aīa de nouo tūc creata ifūdi: & in capite. lxxx. dierū a cōceptu aīa fœminæ ifundit: & tūc pctm̄ originale ꝙhit nōpriꝰ. Dicit tñ cōcipi i ingratiꝰ: cū caro infecta ex vitiosa origine primorū parētū cōcipit: ex qua aīa posita maculatur. Et quia hmōi originalis trāsfusiōis prima cā fuit transgressio mulieris: q̄ etiā induxit Adā ad idē sua fatione: iō de muliere, sit potius mentio, ꝓpter qđ Eccl's. vij. Salomō filiꝰ Dauid dicit de muliere. Inueni amariorem morte mulierē: q̄ laqueꝰ est venatorū ꝙgena cor eiꝰ: vincula sunt manꝰ eiꝰ: qui placet deo fugiet illā: q aūt pctōr est capiet ab ea. Iō dr̄ mulier amarior morte: qa mors naturalis interimit corpꝰ: sed culpa q̄ prio habuit ortū a muliere. Eua occidit aīam priuādo gr̄a: & cā pria fuit mortis corpalis. Amarior ē morte q̄ etiā denoiat diabolū. Apo. vj. Nomē illi mors: qa diabolꝰ iduxit Euā ad peccādū. sed Eua Adā, sed pctm̄ Euæ solū nō induxisset nobis mortem aiæ & corporis nisi subsecuta fuisset culpa Adā ad quā iduxit Eua. In eo em̄ cōpleta est infectio totiꝰ humani gñis. Iō etiā qa mors corpalis est inimicꝰ manifestꝰ & terribilis, sed mulier est inimicꝰ blādus & occultꝰ: & iō amarior & piculosior; laqueus dr̄ venatorū. s. dæmonū qbus capiūt aues & feras syluestres. i. contēplatiuos & solitarios: ꝓ visum vt Dauid & plures eremitas vel ꝓ auditū: vt Eua Adā. Bern̄. dicit ꝙ vox mulieris est serpētis sibilus Et ꝓpheta Abachuc, j. c. Facies eorū vētus vrēs. Per visū g & auditū ad mulieres venator diabolus capit sctōs viros. Sagena dr̄ cor eiꝰ. i. affectio ad mulierē hac captiunt pi sceshoies natāres i aqs deliciarū. Abachuc, j. Totū i hamo subleuauit. s. diabolus. Affectio nimia Amō ad germanā suā Thamar iduxit ad stupradā, eā inuitā, ī. Re. xiij. Manꝰ eiꝰ sunt vincula ad detinēdū. Manꝰ sunt manusculaꝫ vl ipa cōmixtionis opera quę ita detinēt hoies alligatos: vt vix valeant dimittere. Et vt clare pateat amaritudo. i. malitia mulieris: formabitur vnū alphabetū qđ ipe docent suos scholares: in quo tāguntur earum ꝓprietates & nequitiæ ꝑm Io. Do. super ecclesiasten. Est enim mulier

Auidum animal.
Bestiale baratrum.
Concupiscentia carnis.
Damnosum duellum.
Estuans æstus.
Falsa fides.
Garrulum guttur.
Herynnis armata.
Inuidiosus ignis.
Calumniarum chaos.
Lepida lues.
Monstruosum mendacium.
Naufragij nutrix.
Opifex odij.
Prima peccatrix.
Quietis quassatio.
Ruina regnorum.
Sylua superbiæ.
Truculenta, tyrannis.
Vanitas vanitatum.
Xantia Xerxis.
Imago idolorum.
Zelus zelotipus.

Mulier risvitia p alphabetum.

Primo g est auidū aīal. i. auaritiæ deditū. Vñ Sen̄. in lib. declama. dicit: ꝙ auaritia est muliebre vitiū. Sunt pusillo aio & inutiles vt minꝰ lucrari sciētes. vñ & nimis timētes necessaria sibi deficiāt: sicut Saphira q timēs ne deficerent sibi & viro victui necessaria occultauit partē ꝓij habiti ex agro vēdito. Actuū. v. Et Ouid'. i. iij. Metamor. narrat Danaem filiā Acrisij auro fusse corruptā: qa ad oē malū eas auaritia ducit. Sccā lra alphabeti q̄ est b, significat ꝙ est bestiale baratrū inſipidū: Quid est mulier: dr̄ em̄ Prouer. xj. circulꝰ aureꝰ in naribus suis mulier pulchra & fatua. Et Terē. ait ꝙ mulieres fermę vt pueri leui sunia sunt. Et Lactā. iij. Institu. dicit nūq̄ aliquā mulierē ꝓbiam sciuisse: nisi Temestes. Et rō naturalis est qa mulier plus carnalis viro existens minus ad spm̄ seu spūalia attēdere potest. Qđ etiam patet de mulieribꝰ q̄ cū viris cōuersant: q̄ videt q̄li alteriꝰ speciei a viris quātū ad intellectū. Tertia lra est c, significās carnalē cōcupiscētiā: q̄ in eis videt insatiabilis: sm illud Prouer. peñ. Tria sunt insatiabilia &c. & q̄rtū qđ nūq̄ dicit sufficit. s. os vuluæ vñ Eccl'. xxxvj. dr̄. Omnē masculū excipiet mulier, Et cū naturaliꝫ videret debere eē ꝓriū ex eo ꝙ dicit Arist. i. xiiij. de aīalibꝰ. ꝙ fœmina est frigidior masculo: vñ deberet eē magis casta: tñ est oppositū vt de facto vidē Cuiꝰ rō pōt esse: qa fœmina est ipfecta: & appetit virū sicut materia formā: vt hr̄. j. Phy si. qa vnūquodq̄ appetit suā pfectionē: materia aūt pficit ꝙ formā. Est em̄ i gnatiōe mulier vt principiū materiale & virtute principiū formale. Naturale g desiderium mulieris est eē cū viro: Illa casta est(ait quidā) quā nemo rogauit. At nisi pudeat ipa rogabit: sed pudor eis innatꝰ refrenat eas: q̄ dimisso nemo pōt auertere eas. Exēplū in vxore Phutipharis: q̄ mulier molesta erat adolescenti Ioseph solicitās ad adulteriū. Gen̄. xxxix. sed relicto pallio aufugit: nec est em̄ aliꝰ modꝰ euadendi nisi fugere ab eis. Btūs Bern̄. clamando latrones: sic euasit manus hospitę eum ad nefas incitantis. Adeo insatiabilis luxutiæ est vt de Cleopatra regina Alexādrię dicat: ꝙ in publico ꝓstibulo oibꝰ se exponēs recedebat lassata: sed nō satiata. Et Semiramis q̄ regnauit post Ninū virū eius regē Assyriorū: ita exarsit in libidinē vt filiū eiꝰ duceret ī marītū: a quo postea occisa est. Sed &(vt dicit Aplꝰ) fœmineꝫ relicto naturali

Ouidꝰ de arte amādi.

licto naturali vsu: fœminæ ī fœminas exarserūt in se turpitudinē operātes, vt ait Aplꝰ ad Ro. j. Nec contēta humana ꝑsona aliqñ etiā ad bruta cōuertit. Ob qđ' scel' dñs māda uit in lege: mulier q̄ succubuerit iumēto morte moriat: & aīal occidat' ad tollēdā memoriā sceleris. Leui. xviij. &. xx.

D Quarta lra est d, innuens doloroſum duellū. s. inter virū & vxorē: qa ꝓriaꝫ viro vñ de costa curua formata est mulier. i. de costa pectoris q̄ ē torta & q̄si ꝓria viro. Legit de q̄ dācui? vxor submersa erat i fluuio: ꝙ cū ꝙreret cadauer eiꝰ ad educendū de aqua: ibat ꝙ fluuiū ꝓ aquā. Et interrogatus causam: cū res ḡues descēdāt infra nō supra ꝓ aquā. Rñdit mulier ista in vita semp fuit ꝓria dictis mādatis meis: iō quæro ꝙrio mō: si forte etiā mortua ꝓriam volūtatē vltra cōsuetū tenuisset. Socrates pōs interrogatꝰ si ducēda esset vxor. Rñdit si nō capies solitudo orbitās excipiet hic generis interitꝰ: hic hęres alienꝰ. Sed si cœperis illic perpetua solicitudo: cōqueſt' querelarū: doris exprobratio: affiniū graue supcilium: garrula socrus lingua: successor alieni mrī monij: incert' liberoꝝ euētus. hæc locutꝰ est expertꝰ. Nāvit ait hea. Hierony. i l ib. contra Iouinia. hic Socrates habuit duas vxores: quas ingēti patiētia sustinēs nō potuit tñ ab earū cottur eius. i. locutio: nouissima eiꝰ amara quasi absynthiū. Per hāc q̄sierūt ꝙsanguinei scti Thomæ de Aquino puertere mētē eiꝰ a ꝓposito religionis: mittētes ad eū in camerā strictā puellā pulchrā suggestricē libidinis: sed puer sctūs a deo conforratus viriliter restitit: titiōe ignis in camera exist'ris assūmpto in manu eā de camera expulit. Duodecima lra est m, & significat mōstruosum mēdacium. Idē scilicet Valerius ad Ruffinū. Chimerā mulierē eē nescis: sed scire debes ꝙ mōstrū istud tri forme: insigni venustē facie leonis: olentis maculę vētre capræ: virulente armę cauda viperę. Vult dicere ꝙ aspectus ē pulcher: tactus fœtidus: cōuersatio mortifera. Et sicut est mendax in natura: sic' in loquela mulier est mēdax. Nec hō scit ita bene inuenire & colorare mēdacia sicut mulier. & ita in ꝓpriū habet: sicut Sara dixit mēdaciū ągelo: scilicet se nō risisse. Gen̄. xviij. c. Obstetrices Hebræoꝝ: Sephora & Phua Pharaoni. Exod. j. Raab Hierecontinis. Iosuę. ij. c. Michol Sauli patri suo querenti Dauid occidere, j. Regū. xix. Saphyra Petro. Act'. v. Et quotidie mendacia dicunt. & qđ peius est: nō credūt se offendere: cū ad scādalū removēdū hoc faciūt. Cū ēn dicat Isido. Omne mendacium pctm̄ est. Tredecima lra est n, & indicat ꝙ est naufragiū vitæ. Vnde ait Secūdus pōs. Mulier est hoīs confusio: insatiabilis bestia: cōtinua solicitudo: indeficiens pugna: viri incōtinētis naufragiū: humanū mācipiū. Et de ipso narrat Vincē. in Specu. histo. ꝙ reuertens a studio in ciuitatē suā: cū audisset multa de incōtinētia mulierū: voluit hoc experiri de matre sua: vnde ī habitu trāsformato vt peregrinus accessit ad domū matris quæ hospita erat: & cū, ꝓmisisset, sibi certā pecūiā vt dormiret cū ea: & illa acquieuisset: de nocte cū illa ꝓuocaret eū ad opus nefariū: ille manifestauit se filiū suū: ex q̄ illa ita erubuit. vt mortua sit ꝓ cōfusione. Et Origen̄. super illud Mat. xv. Ecce mulier Chananea ait. Mulier arma diaboli: caput pctī: mr̄ delicti: transgressio legis diuinæ: expulsio paradisi: Decima quarta lra est o, id est odij opifex. Theophrastus. Nō amicū habere possumus: nō sodalē: alterius amorē suū odiū suspicā mulier. Et qualia odia sunt hæc: certe iuicibilia & patiētia multa. Vñ & Vale. ad Russinū, Experimētū cape ꝙ audax ē ad oia q̄ amat & odit fœmina & artificiosa cū nocere vult: qđ semp est, vt patet ī Herodia: quæ insidiabat Ioanni: & ex odio ad eū procurauit mortē eius. Marc. vj. Decima quinta littera est ꝓ, id est prima peccatrix. Pet. Ruen. in sermo. de resurrectionis, ait. Mulier pcti causa: mali actrix: via mortis: sepulcri titulus: iferni ianua: lamēti necessitas. Ideo ad eā tē tādam accessit diabolus potius q̄ ad virū: qa cognouit minus vigorosam rōnē habētē: sed nō cōtēta sui ruina induxit virū. Decima sexta littera est' q, & intelligit ꝙ est quietis quassatio. Narrat Valerius ꝙ Poroneus rex Greçorū die qua mortuꝰ est dixit Leontio fratri suo. Ad summā fœlicitatem nihil mihi deesset: si mihi vxor semp de fuisset. Cui Leōti? & quō vxor obstat. & ille mariti hoc oēs sciunt. Et Cato Vticensis dixit, Si absq̄ fœminapossit esse mūdus: conuersatio nostra non esset absq̄ dīs. Et Cicero quæsitus quare vxorē repudiasset: respondit se nō posse vxori & pholosophiæ vacare. Vnde &Pla

Qñ peccatū originale contrahatur.

to qui mulierē nō cognouit:sed & virgo pmāsit:iter alios
R Ethnicos phos plus de diuinis scripsit.Decimaseptima li-
tera ē r,quia mulier ē regnorū ruina: qñ scilicet ē mala.Si
est ex hoim memoria queramus:inuenimus fere oīa mun
di regna ꝓpter mulieres fuisse subuersa.Primū qđ fuit re-
gnū ſcelix:scilicet Troię ꝓp raptū vnī⁹ fœminę:scilicet He
lenę destructū ē:& multa milia Græcoꝝ occisa. Regnū Iu
dęoꝝ multa mala & exterminia habuit ꝓpter pessimā re-
ginā Iezabel & filiā eius Athaliā reginā in regno Iudeæ:
quæ occidi fecerat oēs filios filij eo mortuo vt ipsa regna
rer:sed vtraq; occisa est. Regnū Romanorum multa mala
sustinuit ꝓpter Cleopatrā reginā ægypti pessimā mulie
S rē: & sic de alijs. Decimaoctaua līa est s,quæ ſignificat ꝙ
est ſuphiæ syłua.vñ Chryſ.O malū omni malo pei⁹mu-
lier mala:siue illa paup sit siue diues:siue vxor sit,nō ces-
sat nocte & die vig; callidis stimulare sermōib⁹:blāda neq
ter:& importuna violēter,Si ꝙ pauperē virū habet:ipm
quoq; ad iracūdiā & rixas ſcitare nō desinit:& ſi vidua sit
ipsa per semetipam oēs despicit passim:& ad oēm audaciā
T spūs ſuphię inflatur. Decimanona līa ē t,scilicet truculē ta
tyrannis est mulier. Vñ Theophrastus,Si totā domū ei cō
miseris,seruiendū est.Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris
etiā minimū vel magnū:fidē sibi adhiberi nō putabit: &
iurgia cōcitat:& nisi cito cōsulueris parat venena:aruſpi-
ces & hariolos ꝙsuluit.Sed quale sit dñium mulierū audi
Tullīū in Paradoxis.Nūquid ille liber est cui mulier im-
perat?leges imponit:prescribit:iubet:vetat qđ ei videtur
nec ille iperāti aliqđ negare pōt vł'auder.Ego istū nō mo
do seruū:sed nequissimū seruoꝝ appellādū puto:licet am
V plissima familia natus sit. Vigesima līa est v,qa mulier ē
vanitas vanitatum: hoc satis notū est oibus, fere non est
hō in mūdo qui rātū studeat placere deo benigno: quātū
mulier etiā mediocris suis vanitatibus studet hoībus pla
cere.De hoc exēplū in vita beatæ Pelagię qñ dedita mun
do discurrebat p Antiochiā ornata nimis:quā videns qui
dā scūs pater Nonus noīe:cepit flere & dicere socijs ꝙ to-
to tpe vitę suę nūq̄ adhibuerat tantā diligentiā deo place
re &c.quę demū oīonibus eius cōuersa est. Vigesima pri
ma līa est x,denotās ꝙ est xantia Xersis,i.tumor & impe-
X tus Xersis. Hic Xerxes vt ait Orosius in lib. de Ormesta
cū multitudine fere innumerabili in Persiā veniens mul
ta rētauit:& cōsuſphiliter suo cōsilio ꝓcedēs:superatus est
etiā a pauciſſimis Græcis dño Græcorū Leonida existente,
Hoc vitiū est mulierū nolle regi:sed furiosę agere:& sequi
ipetus suos sine quacūq; pterate.ait Senē,in pſona furiosæ
Medeę.Quid animæ cessas sequere fœlicē ipetū:pars ista
vltionis qua gaudes quotta est &c.Vbi multa ponit ostē
dens ꝙ mulier non vult regi:sed suo impetu ꝓcedere:etiā
in dānū suū sicut de multis legit mulierib⁹ q̄ vł'ob amorē
vel dolorē:qa vindictas facere nō potuerūt: seipsas occi-
derūt. Vigesima sc̄da līa est y,q̄ notat ꝙ est ymago idolo
Y rū:sic em̄ se pingit & ornat vt idola:immo nec ecclesia dei
ita ornat auro & lapide p̄cioso:sicut misera mulier. Est ēt
ymago idolorū qa plus idola colit q̄ alia creatura & fasci
nationes facit:quid de potētia mulierū dicā p suas incan-
tationes & artes magicas? Ait em̄ Apulei⁹ de asino aureo
de quādā Maga Meroes noīe ꝙ potēs ē cœlum deponere:
terram suspendere:fontes haurire:deos infirmare: manes
sublimare:sydera extinguere: & tartarū ipm illuminare.
Sed & in.j.Reg.xxviij.habet de Phitonissa: quæ suscitare
fecit Samuelē ad instantiam Saulis. Et de Maga Circe le-
gitur:ꝙ quadam potione faciebat hoies cōuerti in bestias.
Vnde Lucanus. Mens hausti nulla sanie polluta veneni
incantata parit,xxvj,q.v,nec mirū.Et plus diabolus deci
pit per hæc sortilegia mulieres q̄ viros. Vigesimatertia &
Z vltima līa ē z, & insinuat ꝙ ē zelus zelotyp⁹ & tota zelat:
sicut de Loadice narrat Hiero.sup Dañ. quæ existēs vxor
Antiochi regis Syriæ zelans ne plus amaret Beronicem
quā etiā habebat vxorem:seipsam veneno occidit. Bero-
nicem vero & filium eius ex dicto Antiocho etiā fecit oc-
cidi. Hoc igitur alphabetum est de malis mulieribus: de
quibus & earum doctrina dicitur Eccl'i.ix.Non zeles mu-
lierē sinus tui:ne addat super te malitiam doctrinæ nequā.
Nam vt dī ibidē.xxv,c.Ois malitia breuis respectu mali
tiæ mulieris.Et qa Salomō nimis ardenti amore adhæsit
mulierib⁹:didicit malā doctrinā ab eis:& ex sapientissimo
insatuatus est amore illarum vsq; ad colēda idola earum.

Sed mulier timēs deū ipsa laudabit.de cuius laudibus le-
gitur Prouer.vlt.ꝙ totū illud.c.Sed oēs nō solū mulieres
sed & viros & angelos excellit i sanctitate virgo gloriosa
Maria. Et ideo sibi dictū est. Benedicta tu in mulieribus,
Et vt ait Hiero. Totū q.d titulit mali maledictio Euę,cau-
sa huius alphabeti:totū absoluit bñdictio Mariæ:insup &
gratiā nobis cōtulit christ⁹ ortus:quā nō habuit prius ois
mūdus. Et ideo ibi in veteri testamēto scripturæ mala lo-
quūtur de mulieribus ꝓpter primā & imitatrices eius. In
nouo testamēto ꝓpter Mariā multa bona dicūtur:vt pa-
ter in euāgelio. Et primo christus matri ei⁹:& postea Ma-
gdalenæ quę plus amabat:resurgens se manifestauit.

¶De multiplici filiatione. Capl'm.XXVI.

EGO DIXI DII ESTIS ET
filij excelsi oēs.P̄s.lxxxj. Dij qdē sunt hoīes bo
ni:nō essentia sed participatiōe:sed oēs tā boni
q̄; mali sunt filij excelsi creatione. Et quia a deo
patre omnis paternitas in cœlo & in terra nominat,vt ait
Aplūs ad Epheſ.iij.Ideo est sciendum ꝙ multiplex est filia- filiatio
tio ſm ꝙ multiplex est paternitas,sunt em̄ correlatiua pa- multi-
ter & filius:& quia finis principalis matrimonij est filia- plex,
tio:ideo post matrimonium de hoc agitur.

¶Est filiatio æterna & ineffabilis.

¶Filiatio diuina & communicabilis.

¶Filiatio humana & variabilis.

Prima a nobis adorāda.Sc̄a a nobis procuranda, Ter-
tia a nobis indaganda.Et qa vt dicit lo.xvj,ipse p̄ amat
vos:debēt & filij diligere econuerso patrem bonum.

§.I. DE PRIMA BREVITER EX

pedio:qa nō est præsentis operis. Ait P̄s.ī persona filij lo-
quentis de pat'e ęterno.Dñs dixit ad me : filius meus es tu
ego hodie genui te,P̄s.ij.Dñs scilicet de pater dixit nōvo
ce:qa spūs ē deus,sed mēte:ad me scilicet filiū suū vnicū&
cōsubstātialē. Et hoc suū dicere nō ē aliud q̄ ꝙ bū suū pro-
ducere seu filiū gignere:sicut & nos cū aliqđ intelligimus
verbū in mēte formamus:sed qa trāsitoria mēs mutabilis
& tęporalis ac determinatæ virtutis:ideo verbū nostrum
mētale trāsitoriū est & mutabile habēs ꝓncipiū & determi
natā virtutē.Sed mēs paterna est æterna,incommutabilis
& infinitę virtutis:& iō verbū suū ętrnū ꝓmanēs & subsi
stēs ac infinitę ⁊utis,P̄s.cxvij.In ętrnū do,pma,verbum
tuū.Dicere q̄ ei⁹:fili⁹ me⁹ es tu:ē filiū suū sibi coęqualē &
cōsubstātialē gnāre. Vñ & ipse pr̄ de eo incarnato testimo
niū phibēs in baptismo,ait,Hic est fili⁹ me⁹ dilectus i quo
mihi bñ cōplacui.Mat.iij.Quāuis em̄ nram naturā assum
pserit:nō tn est i christo aliud suppositū q̄; ipa pſona diui
na in duabus naturis:nō in duab⁹ pſonis subsistēs. Perfe-
ctionē aūt ipsi⁹ filiatiōis seu gnatiōis notat cū subdit.ego
hodie genui te,i.,æternal'r.Eternitati em̄ totū est pñs:& sic
semp ibi est,hodie genui te:ē tpis ꝓteriti pfecti.& ſignifi-
cat ei⁹ pfectionē,nō tpaliratē. Sed gnationē ei⁹ qs enarra-
bit?Esa.liij,& Act.viij,q.d,null⁹,qa ineffabilis & a nobis
incōprehēsibilis ē,Vñ Amb. Tu digitū ori admoue:scru-
tari non licet diuina mysteria.s.curioſe:credere licet ꝙ na-
tus sit:sed nō licet inuestigare quō nat⁹ sit:sed debem⁹ ado
rare,Nā & angelis dī de filio dei incarnato. Adorēt eū oēs
angeli dei.& ecclesia. Adoram⁹ te christe & bñdicim⁹ tibi.

§.II. DE FILIATIONE DIVINA

& communicabili dicitur Ioā.j. Dedit eis potestatē filios Triplex
dei fieri.Et ista filiatio est triplex, citer di
¶Filiatio per creationem. cimur
¶Filiatio per glorificationem, filij dei,
¶Filiatio per iustificationem.

Per creationem vtiq; oēs sumus filij dei : qa creati ab eo.
Deut.xxxij.Nūquid nō ipe est pr̄ tu⁹ ꝙ possedit & fecit &
creauit te?Sed ꝓ maiori parte sunt ingrati & mali filij. Vñ
ibi dī.Gñatio em̄ puersa est & ifideles filij. Et qa oēs amat
gubernando.Sap.xj.Diliges em̄ oīa q̄ sunt : & nihil odisti
eoꝝ:& nos diligam⁹ deū. Per glorificationē sunt filij ocu-
bti & sancti & angeli,Rom.viij.Creatura liberabit? a serui
tute corruptionis in libertatē glorię filioꝝ dei. Et de ange
lis dī Iob.xxxviij.Vbi eras,cū me laudarent astra matuti-
na:& iubilarēt oēs filij dei?Filij dei dicunt? q̄ siles ei sunt.i.
gliosi & ipeccabiles:& eis data ē paterna hęreditas. ſm il-
ludpā.

lud P̄s.cxxvj,Cū dederit dilectis suis somnū:ecce hęredi-
tas dñi.f.gloria:filij merces,s.opis boni hic facti:fructꝰ vē
tris Mariæ mīis:& certū est ꝙ pr̄ amat tales & ipi eū.Per
iustificationē sunt filij dei in mūdo aliq tripl'r.ſm Gratia.
de pceni.dist.iij.hāc societatē,s.hoc mō. Aliq em̄ sunt p̄de
stinatiōe tm̄.de qb⁹ dī lo.xj,Iesus moriturus erat vt filios
q dispersi erāt,s.p varios rit⁹ Gentilū cōgregaret in vnū:
Prædestinati qdē erāt ad gratiā & gloriā:sed nōdū adhuc
habuerāt ipam. Aliq tāū filij sunt ſm p̄nē iustitiā:q scili-
cet p aliq̄s tpe hñt gratiā:sed nō pseuerāt ī ea. De qb⁹ p̄t in
telligi illud qđ dñs dicit Esa.j.Filios enutriui & exaltaui.s.
p fidē & gratiā:ipsi aūt spreuerūt me. Alij sunt filij dei per
pdestinationē & p̄nē iustitiā:q.s.sunt in gra & pmanēt in
ea:vt demū ad gloriā pueniāt.Et de hoc dixit christ⁹ discī-
pulis suis.Filioli:adhuc modicū vobiscū sum:& nūc mā
do vobis vt diligatis inuicē.lo.xiij.Per hāc vt signū efficā
cissimū discernit & cognoscit ista filiatio dei.Gal'.iiij.Mi-
sit deus in corda nra spūs adoptionis:in quo clamam⁹ ab-
ba pater.Et sic per hanc filij excelsi oēs habentes eam filia
tionē: & pater amat vos talibus donis remunerando. Et
vos diligatis eum qui prior dilexit vos.

§.III. DE FILIATIONE HVMA

na dicit spiritussanctus.P̄s.iiij.Filij hominū vsq; quo gra
ui corde.Et est triplex.

¶Filiatio spiritualis.

¶Filiatio legalis.

¶Filiatio naturalis.

§. IIII. FILIATIO SPIRITVA

Filiatio spiritua lis quę sit p hoies ē tripl'r ꝙhib'.& distinguēda vī:qa & sa
lis tri- cramēto fit:& doctrinę verbo:imitatiōe seu mor; exēplo.
plr ꝙhi- In sacramēto em̄ baptismi & cōfirmatiōis : is q baptizat
tur. seu cōfirmat est filij⁹ spūalis ei⁹ q baptizat vel ꝙfirmat : ac
ēt eius q tenet ad baptismū vel cōfirmationē q dicit patri
nus.& sicut interpatrē & filiā nō p̄t cōtrahi mr̄imoniū:sic
nec inter patrē spūalē & filiā spūalē.Et de hac diffuse.ē.ca.
de impedimento cognationis spūalis.Similiter qui audit
aliquē in cōfessione sacerdos dī pater eius spūalis:& confi
tēs dī filius ipsi⁹.Vñ dicit Symmach⁹ papa. Oēs quos in
pnia suscipim⁹:ita nr̄i spūales sunt filij:vt ipi quos vel no
bis suscipientibus:vel sub trinę immersiōis vocabulo mer
gentibus vnda sacri baptismatis regenerauit,xxx.q.j.oēs
Vbi etiā ponit grauis pœna sacerdoti cognoscēti filiā suā
spūalē,quā scilicet audiuit i cōfessiōe,& i duob⁹ cap̄.sequē
tibus imponit talis pnia.xv.vel.xij,annoꝝ:& ei q carnali
ter cognoscit cōmatrē suā:pnia octo annoꝝ imponit.xxx.
q.iij.ſi pater. Hodie tn̄ sunt hæ pnię arbitrarię vt de alijs
pctis. Tales ergo pres spūales q tenent hoies in baptismo
cū promittūt pro eis credere & abrenūtiare diabolo:& pō
pis eius:debēt operā dare:vt cū filij eoꝝ spūales venerint
ad vsum rōnis:admoneāt eos circa ea quę sunt fidei & bo
nos mores:& illi debēt libēter audire.Prouerb.j.Audi fili
mi disciplinā patris tui:& ne dimittas legē matris tuę.i.ec
clesię.Qui autē sunt patres ex auditione confessionis : de-
bēt aduertere vt nutriant nō occidāt filios suos ; quod fa-
ciunt dū absoluunt quos non debent:vel dant eis propter
ignorantiam mala consilia.Dicitur sc̄do pater spiritualis
alicuius qui inducit eū ad cōuersionē fidei vel bonoꝝ mo
rum per doctrinā prędicationis vel admonitionis quæ fit
a prelatis. Vnde apostolus.j.ad Corinth̄.iiij.ait. Et si decē
milia pedagogorum habeatis in Christo:sed non multos
patres.Nā in christo Iesu p euāgeliū ego vos genui. & ad
Gal'.iiij.Filioli mei quos iterū parturio donec Christ⁹ for-
mef in vobis.Et Greg.ait de rectorib⁹ ecclesiarū q habēt
pplis & sacramēta & monitiōes prębere. Quis dubitet sa-
cerdotes Christi regū principū & oīm fideliū pres & magi
stros cēseri.Nōne miserabilis insaniæ esse dinoscit:si filij⁹
patrē:& discipulus magistrū?sibi conet subiugare,di.xcvj,
c.qs dubiter.Et Anacletus papa inquit. Sentētia Chā fili⁹
Noe:dānanf qui suorū doctoꝝ vel prępositorū culpā pro
dūt:seu Chā qui verēda patris nō operuit:sed ridēs mon-
strauit.Gen.ix.c.&.ij.q.vij.c.sentētia.Significat enim Chā
filios spūales qui derident & publicāt crimina suorū patrū
scilicet doctoꝝ & platoꝝ:& hi pres ēt debēt cauere.s.ꝑlati
& p̄dicatores:ne quos gignūt ꝙbo occidāt malorū operū
exēplo:sicut in figura illa mulier q̄ cōtendebat corā Salo
mone:ꝙ fili⁹ ei⁹ viueret:q̄ tn̄ nocte dormiēdo eū oppresse
rat.iij.Reg.iij.Exēplo & imitatiōe dī qs filꝰ alicuꝰ qui sci
licet imitaf opa ei⁹.vt ēm dicit Gratia,de pœ.dist.j,porro.§.
ſi ante q̄.Cui⁹ opera q̄sq; facit eius filius ēe perhibet. Vñ &
Zachæus publican⁹ cōuersus ad pœnitētiā: dī filꝰ Abraę.
Luc.xix.Et Hiero.dicit.Non sunt filij sanctorū qui tenent
loca eoꝝ:sed qui exercēt opera eoꝝ.dist.xl,nō est,sicut ecō
trario Christus ait Iudęis:vos ex parte diabolo estis,s,per
imitationē.lo.viij.Et Amb.Oēs qui dicūt mēdacium filij
sunt diaboli.xxij.q.v.cauere.qa ipse est mēdax & pater ei⁹
fœlicet mēdacij,sic & custodes Saulis dormiētis dicūt filij
mortis.j.Reg.xxvj.qa faciebant opera digna morte negli-
gēter custodiētes regē.& Christus dī filꝰ olei.Esa.v.qa fa-
ciebat opa misericordiæ vel spūſancti. Sicut qui libet debet bonos
habere bonū patrē & honorabilē: ita q̄libet debet bonos & virtuosos imitari: nō malos:& tales filij excelsi omnes.

§.V. DE FILIATIONE LEGALI

dicitur. Inter eos qui natura & eos qui adoptiōe sunt filij:
venerādæ leges Romanę nō permittunt esse matrimoniū Filiatio
xxx.q.iij,ita diligere. De hoc tamen quō impediat matri- legalis
moniū talis filiatio vide.ē.c.xiij,de cognatione legali ; & tripl'r as
potest etiam ista filiatio legalis tripl'r assignari. signaf.

¶Primo per legem mosaicam.

¶Secundo per legem canonicam.

¶Tertio per legem imperiacam.

In vereri lege mandauit dñs Deute. xxv. ꝙ vir accepta
vxore si moriebaf sine liberis:ꝑpinquior ei⁹ german⁹ vel
alius deberet relictā illā mulierē accipere sibi in vxorē ad
suscitandū semē fratri suo. Vñ primꝰ filiꝰ qui ei nascebaf
ex illa:dicebaf filiꝰ defuncti ſm legem:q̄uis aliū patrē na
turalē haberet:q.s.ei genuerat : q̄ tn̄ lex hodie seruari non
pōt. In lege canonica ēt de proba.ē.in pñcia.qđ tn̄ trahit
ex authētica:ꝙ igressō religionē.s.,pfessō monasterium ha
beā loco filij ſi certiōe iuris. vñ cū moriā siue ciuil'r ꝑ pro-
fessionē:siue natural'r ꝑ aīę a corpore separationem:no dī
mori sine filijs:propter qđ ſi hereditas vł'legatū fuerit illi
dimissa cū substitutione:vt in casu q̄ moreref sine liberis
hereditas illa vel legatū deuolueretur ad alium:euanescit
substitutio.qa nō ītelligit mori sine filijs:cum in hoc casu
monasteriū habeat loco filij:qđ mōasterium nō moriā.De
ꝑ infra in titulo de decedētibus.c.de testamētis.Per legem Titu. x.
aūt ciuilē vel imperialem est introducta filiatio:quę dici- cap.iij.
tur adoptio vel arrogatio. Circa quod tria videnda sunt.

¶Primo quid sit & quomodo fiat.

¶Secꝺo quis possit vel non possit talem filiationē facere.

¶Tertio quis sit effectus eius.

Et quātū ad primū sic diffinit. Adoptio est extraneę pſo- Adop-
næ in filium vel nepotē siue deinceps assumptio legitima tio qd
qa scilicet p adoptionē q filiꝰ nō est:thr̄ pro filio. Et hmōi sit.
sunt duę spēs. Vna dī arrogatio.& ē qñ ille qui nō habet
patrē:seu ētq emancipatus est:trāsit cū reb⁹ suis in ptātem
arrogātis:& habet fieri autoritate principis. Alia spēs ē q̄
vocaf cōi noīe.s.adoptio:cū scilicet adoptaf q ē ī potestā-
te patris nec trāsit in ptātē adoptātis.& hoc fit impio ma-
gistratus.ff.e.l.ij.&.l.ſi patri.Qđ aūt aliqs in domo ꝑ se vł'
corā hominib⁹ aliquib⁹ aliquē recipiti filiū vel filiā:nul
la ē adoptio.C.de ꝓba.l.nonnullis.& ē ꝑ de cogna. leg.c.
j,i glo.verū qđ ei ꝓmittit seruare debet:cū ex nuda ꝓmis-
sione oriaf actio ſm canones.vt.xij,q.ij.quicūq.ij.&.xxij.
q.v.iuramenti.Qđ aūt dictū est supra in diffinitiōe:ꝙ est
assumptio pſonę extraneę.intelligit q̄.s.nō est in potesta-
te adoptantis:q̄uis als esset consanguineus:nā nepos pōt
adoptari in filiū.Sumit etiā aliqñ adoptio large ,put com
prehendit arrogationē. Aliqñ stricte ,put distinguit cōtra
eā:& tūc differt ab ea vt dictū est. Quātū ad sc̄m sciendū
ꝙ pōt adoptare paterfamilias q̄ sui iuris est : & qui gnāre
pnt,qui em̄ gnāre nō possunt,si hoc est ,ꝓpter īpedimentū
naturale nō poterūt adoptare:sed si hoc est ,ꝓpter impedi-
mētū accidētale:vt spado siue bello castrat⁹ pñs.ff.eo.l.ij.
Itē nō pōt adoptare minor.lx.annis:nisi iusta cā interue- Effect⁹
niente.ff.eo.l.ſi pater. Itē mulier adoptare non pōt nisi ex adoptio
rescripto principis ī solatiū liberoꝝ amissoꝝ ī bello. C.e, nis.
l.mulierē. Adoptari aūt pōt q libet tā masculus q̄; fœmi-
na:dūmodo sit minor patre adoptāte ꝙ ei⁹ filius naturalis ēt
posset.ff.e.l.adoptio. Adoptaf aūt pñs & voluntarius tm̄:
vt.ff.eo.l.nec; absens. Quantū ad tertiū;effectus adoptio-

mis est vt habeaꝫ per oīa vt filiꝰ eius q̄ est adoptatꝰ. ita vt ab intestato succedat. C. e. l. fi. Itē si sit arrogatꝰ, eiꝰ filij & nepotes transeunt in potestatē arrogantis: tecus si solum adoptatur: Itē arrogator tenetur dimittere arrogato quartam partē omnium bonorū quæ habet. & hoc siue in testamento: siue velit eū emancipare: sed adoptator nil tenet̄ relinquere filio adoptiuo: nisi velit. C. e. l. j. & ij. Sed ab intestato succedit et adoptiuꝰ adoptāti. Ric. i. iij. & Tho. ibi.

dist. xlij q. iij.

§. VI. DE FILIATIONE NATVRALI.

De qua dr̄ Genē. iij. Adam cognouit Euam vxorē suā & genuit Cain & postea Abel. Et hæc est triplex.

Filiatio naturaliꝫ triplex.

¶ Filiatio legitima.
¶ Filiatio illegitima.
¶ Filiatio legitimata.

Filiatio legitima est qua qs ex legitimo matrimonio. i. vxore suscipit filiū: vt pater in genealogia christi Mat. j. vbi dr̄ Abraā genuit Isaac filiū ex Sara vxore sua: & Isaac Iacob filiū ex Rebeca vxore sua &c. Verū nō solū q̄ generanter ab aliquo dicuntur filij eius: sed etiā nepotes & oēs descendētes ab eo. vnde oēs dicunt filij Adam Eccl. xl. ca. Graue iugum sup filios adā a die exitus de ventre matris eorū &c. Et ex hoc christꝰ dr̄ filius dauid in euāgelijs: qa de scēdit a Dauid ꝑm corporalē substantiā quā traxit de virgine sine virili semine. Quōd aūt dicatur Ioseph pater eiꝰ Lu. ij. Ego & pater tuꝰ. s. Ioseph quærebamus te. dictum est qa nutritius eiꝰ. vt dicit Origine. vel sic a vulgo existimabatur. Vñ iudei & Pharisei vilipē dentes eū dicebant. Nonne hic est fabri filius. s. Ioseph. Mat. xiij. Et de his dicit Eccli. vij. c. Filij sunt tibi: erudi illos. Illegitimus ē qui natus nō est de legitimo matrimonio: sed per fornicationem: adulterium: siue incestum. Et q̄ nascunt ex concubinis indubitato effectu retentis: no aūt ex meretricibꝰ & scortis: hi illegitimi succedūt parētibus ab intestato cū matribꝰ suis in duabꝰ vncijs. i. sexta ꝑte: vt dicit Pe. de palu. in. iij. Dicuntur aūt illegitimi qui cōtra legē mr̄imonij nati sunt. Nati aūt p adulteriū vel incestū dicūtur spurij & in nullo succedunt. & dicūtur etiā naturales: qa naturalis rō talē copulā dānat. Qui aūt nascuntur de matrimonio sed celebrato diuortio quo ad thorꝝ religionē vl ordinis sacri susceptionem: sicut accidit sc̄to Genebaldo. qui fuit ꝑ eps Laudoñ. visitans vxorē suā neptē sc̄ti Remigij factā sanctimonialē instigāte diabolo cognouit eā: & cōcipiēs peperit filium quē vocauit latronē: qui postea ob sanctitatē post mortē patris factus est ibi epꝰ. Vtrum talis filiꝰ cēsendus sit illegitimus sunt opiniones. Aliqui dicūt legitimū eē quoad spūalia: nō quo ad ciuilia. Sed dicit idem Pe. q̄ pōt dici q̄ sit legitimus simplr̄: qa de legitimo matrimonio. Tales illegitimi cōiter sūt malorū morū. vt dr̄ Sap. iij. & dis. lvj. c. si gens Anglorū. & ab honoribꝰ & dignitatibꝰ ciuilibꝰ & ecclesiasticis ac ordie repelluntur. dist. lvj. i pr̄i. verū vt ait Augu. vndecūq̄ nascanē homines si parentū vitia nō sectantur honesti & saluī erūt. Et Ioā. Chryſ. Ex meretrice natus & adultera: si ꝓpria autoritate decoret : parentū suorū nō dedecorat opprobrijs. dist. lvj. nunq̄. Legitimatus est qui natus illegitimus per modum datū a lege fit legitimus de quo videndū infra. De oibus his exceptis filijs diaboli: q̄ limitatur. malitiā eius: dici pōt illud. Dñe stis per gloriā participatā: & filij excelsi oēs p gratiā cōmunicatā a Christo vnico & dei primo filio nōiato: vt sit ipse primogenitꝰ in multis fratribus. i. principalis & maximus dignitate.

¶ De legitimatione illegitimorū. Cap. XXVI.

DE LEGITIMATIONE ILLEGITIMORŪ.

Nora ꝑm Pe. de Pal. in. iiij. dist. xl j. q. iij. Primo de legitimatiōe quę fit seu īstituta ē p ius ciuile. Sciēdū igit q̄ quātū ad legitimationem iuris tres sunt cōclusiones.

§. I. PRIMA DE LEGITIMATIONE IURIS CIUILIS IN SEX CASIBUS.

Primus modꝰ sc̄m iura ciuilia q̄ filius naturalis ex cōcubina susceptus tradit curię ciuitatis suę vel curię metropolitanę: & fit officialis in ea qd̄ fit p honorē curię. Sc̄d's est q̄n pater filiū naturalē fingit officiali curię suæ ciuitatis vl metropolitanę. Tertiꝰ est q̄n filius naturalis offert seipm deficiente prole legitima: nā alꝫ non licēret se offerre: cui patri licēret offerre ipm. Quartꝰ est q̄n deficiēte prole legitima pater cū concubina offert p eo legitimādo ꝓces ꝓncipi & ꝓnceps eas admittit. Quintus est q̄n pater in suo testamento solēniter facto eū vocat naturalē legitimū. Sextus est si pater in instrumēto publico vel ꝓpria manu cōfecto habēte subscriptionē trium testiū indedignorū dixerit eū filiū legitimū: & hoc casu si in ḥ pater testimonium phibuit vni ex filijs naturalibꝰ sufficit ad legitimationē. Et de his habent̄ expresse iura ciuilia in variis locis. Sed istud non tenet hodie propter duo. Primo qa nō sunt leges canonizatę. In rebus enī nō ecclesiasticis nec spūalibus ligāt leges ipatorū: nisi sint p papā reprobatę: als nō: qa leges nō dedignanē sacros canones imitari: sed i ecclesiasticis & spūalibus nō hñt efficaciā: nisi sint p canones approbatę: cuius als sint rationabiles & honestę: sicut in reb' eccleſię nō alienādis. De hæreticis nullę leges valent: nisi inquantum sunt per canones approbatę: etia si nō essent special'r reprobatæ. Vñ cum cā matrimonialis & legitimationis sit ecclesiastica: nec inciderēt etiā pertineat ad iudiciū sęculare. ego quicqd de legitimatione leges cauent non valet: nisi inquantum est p papā approbatū. Nō sūt aūt alicubi illi sex modi p ēanones approbati: immo illi modi recesserunt ab aula: qa nec in curijs imperatorū: nec ciuitatum: nec principum tenent. Nam visum est q̄ i spurijs de domo regis ita volebat rex habere successionem sicut in alijs. ergo propter dedicationem curiæ imperatoris non reputat eos legitimos.

Reprobant iura ciuilia in legitimatione.

§. II. SECVNDA CONCLVSIO

est de legitimatiōe propria iuris: quę est per ingressum religionis qui eos legitimat quantum ad oēs ordines & nullam dignitatē proprie dictā: vt q̄ sit prę̄lat' per electionē. extra de ſi. presby. ca. ſ. Nam curā animarū iure ordinario siue per electionē siue per cōmissionē habere non potest. Et q̄ aliq dicūt. q̄ cū spurio religioso eps dispēsare possit ad curā & abbatiā non legi. Similiter q̄ possit ex hoc succedere: vel ordo ꝓ eo q̄ succederet si ipse esset legitim'. C. de sacrosan. eccl. l. deo nobis. non legi nec credo: qa hoc est strictī iuris. Vnde si est legitimatus quo ad ordines : non propter hoc quo ad successionem. Intelligitur autem ingressus cū effectu. s. per professionē tacitam vel expressam.

Religione legitimāt q̄ ad ordines.

§. III. TERTIA CONCLVSIO

est de legitimatiōe cōi iure canonico vl ciuili. vñ ē tertius modus virtusq̄ iuris q̄n cōcubinam ex qua nati sunt filij prius ducit in mr̄imoniū p sequēs em mr̄imonij filij prius suscepti ex illa iunt legitimi quo ad oia si tpe cōcepti ōis poterat eē vxor legitima : cuius als meretrix cōis siue mediate siue immediate ducta fuerit aliter nunq̄. Vbi vertitur q̄stio dñicalis Barptolemei: supposito q̄ primogenitꝰ legitimus debeat hr̄e regnū: qs debeat hr̄e an primogenitꝰ naturalis ex pcubina ante mortē ducta in ꝓiugiū : an sc̄d'o genitꝰ semp legitimꝰ? Et cuius multa dicta sint ꝓ & cōtra. tñ istud videt verius q̄ si ius primogenituræ sit tale q̄ cedat ante mortē prīis: vt qa post mortis transmittat ius succedendi in regno patris sed excluso sc̄d'ogenito: tunc nō sufficit cōcurrere ante mortē primo genitura & legitimitatē: nisi istud ius nascēdo acquirat. Vñ cū secundo genitus nascendo hoc ius acquisierit: qa ante se aliū legitimum non habuit legitimatio consequens legitimū ius quæsitum nō tollit. Si aūt ius primogenituræ est talis naturæ q̄ ante mortē patris nō cedit: qa tpe mortis verū est dicere istū primogenitū & legitimū: vt q̄ debeat prę̄ferri.

Quidsit ltiare.

§. IIII. QVANTVM AD TERTIUM

de legitimatiōe hoīs sunt tres cōclusiones. Prima ē de legitimatiōe epi. Et qdē quātū ad eꝑm certū ē q̄ pōt legitimare q̄ ad miores ordines & simplicia bñficia. i. q̄ nō sunt curæ aiarū nec dignitates. extra de ſi. pbyt. c. ſ. Hoc aūt intelligēdum ē de subditis: qa nō subditū nemo pōt soluere nec absoluere sicut nec ligare. Vnde cū legitimare sit a pœna iuris absoluere null' pōt nō subditū legitimare: ꝓpter qd̄ nō subdito spurio epꝰ nō pōt dare bñficiū nec minoꝝ ordinū executionē: nisi ꝑ us a suo epō fuerit legitimatus: qd̄ si factū fuerit tūc pōt a quocūq̄ beneficiari seu ordinari cū lr̄is dimissorijs: sicut & legitim'. Vñ si epꝰ sciēs subdito suo illegitimo ꝓferat ordines vel bñficiū: eo ipso dispēsare videt. Nullus aūt ꝑlat' papa inferior pōt legitimare ad ſucceſſio-

ad successionē hereditatis: qa nō ē ei pmissum: ad sequētia aūt vī legitimatus: ex quo est ad antecedētia. Vñ qa canonici maiꝝ cathedraliū ecclesiaꝝ in iudices ipetrant': videt q̄ si als illegitimi: iudices esse nō possent: qa de ḥ fūt opi. tñ eo ipso q̄ canonici sunt: iudices sicut & cęteri ipetrari pñt: qa nō debet cui qd̄ maius ē licere: qd̄ min' ē nō licere.

§. V. SECVNDA CONCLVSIO

est de legitimatiōe papę (qa papa) certū ē q̄ ad oēm ordinē bñficiū & dignitatē ecclesiasticā legitimare pōt: qa ad hoc legitimare nō est aliud q̄ impedimēta iuris canonici amouere sibi: & a pœnis canonū qb' ligat' est ipm soluere sed papa pōt ab oi pœna canonis absoluere & oē ipedimētū positiuū amouere. q̄ &c. Papa q̄ legitimat & ad act' sęculares & ad act' spūales: & ad susceptionē hereditariā in terra sibi subdita. Sed vtrū hęc legitimatio valeat q̄ ad successionē in terris papæ non subditis? dubiū st. Quidā em dicūt q̄ ex quo aliqs legitimat a papa in spūalibus: videt legitimatus p cōsequētia quandā & in tpalibus: ne sit absurdū & q̄si mōstruosum vt legitimat' ad spūalia: illegitimatus ad palia cēseat: multa enim p cōsequētiam obtinētur. Et hāc opi. tenet Gof. in summa & cōcor. cū illo. c. ꝓ venerabilē. Alij dñt q̄ in terris nō subditis tpali iurisdictioni papæ: legitimatio facta per eū nō valet quo ad successionē: q̄ esset ꝓiudicialis legitimatio hr̄di: licet valeat quo ad actus spūales in dignitates sæculares. Et hoc tenuit de facto in regno Frācię: qa primogenitus Comitis ſ Flandr' legitimatus per papā nō successit in comitatu: sed alius minor q̄ erat legitimus. Verius aūt videtur q̄ in terra ecclesię nō subdita tēporaliter: papa pōt legitimare quātū ad officia publica: q̄bus nulli paraē ꝓiudiciū: vt qa sit iudex ordinarius vel delegatus: ad qd̄ nō requirit q̄ sit dñs tpalitū cū hoc non sit ali cui ius tpale auferre. Itē etiam q̄ succedat in bonis tēporalibus in terris laicorū nō sibi subiectis: dato q̄ nō habeat dñiū tpale quale imperator: qa si iste non pōt successionē nisi ꝑ hoc q̄ est illegitim': & illegitimitas est positiua & humana: vt qa parētes eius ꝟerūt in gradu p solū statutū eccl'ę ꝓhibito: vel alio impedimēto pure positiuo: & istud est mere canonicū: qa ius ciuile no potest facere psonas inhabiles ad mr̄imoniū: sed oē impedimen tū a iure canonico impositum papa pōt amouere: q̄ &c. Si dicaē q̄ papa pōt amouere a principio nō ex post facto: dicendum q̄ imo: nō q̄ ipse faciat q̄ fuerit nat' de legitimo mr̄imonio q̄ nō fuit: sed qa nō repellit' a successiōe nisi ꝑ hoc q̄ censet illegitim': ille cōditor legis q̄ iudicat eū illegitimū pōt eū iudicare legitimū. Si aūt sit illegitim' lege diuina vel naturali: idē est p id q̄d tactū est modo: qa cum non priuet' ꝑ hoc q̄ natus est illegitime : qa tūc a quocūq̄ legitimat' priuaret': sed ꝑ hoc q̄ nunc iudicat illegitimus eccl'a cui' est iudicare an sit illegitim' : etiā ad hoc q̄ succedat: ipsa pōt eū facere haberi ꝓ legitio: si aliqs hoc possit facere: nō q̄ quicunq̄ pōt iudicare de legitimate: possit legitimare. Sed supposito q̄ aliquis legitimare possit qui nō possit de legitimate cognoscere: & iura punientia illegitimitatē tollere: pōt eā efficere. Hoc aūt intelligendū est respectu iuris quærēdi: vt qñ filius legitimat' prę viuēte: qñ ēt cōstat de mēte papę q̄ exprimit quasi ad successionē als & ad oia ipm legitimat & restituit. Nā si exprimat aliq̄ ad quę legitimat: nō propter hoc ad alia intelligitur legitimare: nisi qñ sunt miora & nō sunt i alteri' ꝓiudiciū: sicut si legitimat ad dignitates. & p ꝓns q̄ possit eē ꝓfessor vl' hmōi: sed nō ꝓpter hoc q̄ parētibꝰ succedat: etiā si simplr' & q̄ ad oia legitimaret nisi successionē exprimeret: adhuc i telligeret saluo iure alterius : & p ꝓns nō extēderet ad successionē. Si aūt q̄rat de iure q̄sito: vt puta de legitimando filiū post mortē patris ad succedendū illi qñ legitimis est ita ius q̄situm: aliud est: qa hic obstat nō solū impedimentū iuris positiui dicētis ipm non debere succedere: sed impedimētū iuris naturalis dicētis rem iuste quęsitā sine culpa & facto suo non debere ꝓdere: quod nō potest facere papa nisi sit dñs tēporaliū in casu in quo princeps hoc posset.

dimentū ecclesiasticū nisi iudex ecclesiasticꝰ: pōt tñ legitimare omnē fuū subditū quicūq̄: in tpalibus nō habet superiorē dīm tpale siue sit imperator siue rex Francię siue alius: qa ex quo in tēporalibus non habet superiorē respectu temporaliū: pōt ipse pœnas tpales suoꝝ subditoꝝ statuere vel destituere sicut vult: nec alius eis non suꝑior potest subditis imponere pœnas nisi quantū approbat ꝑm illud: Tu qs es q̄ iudicas alienū seruū? Si ergo lex ciuilis dicit spuriū non succedere vel iudicare: non ligat spurium Frācię nisi inquantū placet regi Frācię. Vñ quātū ad hæc pōt legitimare. i. quātū ad hāc pœnam nō imputare illegitimitatē: & hoc simpliciter respectu iuris quærēdi vel propter vniuersitatē dñi: sed nō respectu iuris iam acquisiti. Roma. xiij.

§. VII. DE LEGITIMATIONE

Quō possit fieri ꝑ papā: imperatorē vl alios. Bern̄. sup. c. ꝓ venerabilē. extra q̄ fi. sunt le. notat ꝓ Ant. de But. sic summatim de papa loquēdo de legitimatiōe q̄ fit ꝓ eū, aut fit ḥ circa ꝓlē futurā pōt legitimare & i terris eccl'ę: & i terris ſperij: & gñal'r valet remouēdo aliquē gradū cōsanguinitatis vl affinitatis de his q̄ sunt de iure positiuo. sicut Greg. ix. remouit quintū & sextū gradum gñal'r: vt extra de cōsan. & affi. nō debet. vel dispensando particulariter cū aliquibus vt contrahat in tertio vel quarto gradu attingētes: & tic legitimare dr̄ quo ad prolē futurā vt habeanē legitimi qui al's essent illegitimi: & in spūalibus & tēporalibus simplr' tales erūt legitimi. In gradibus aūt quę sunt de iure diuino vel naturali: papa ꝓ hunc modū legitimare nō posset. Loquēdo autem de prole illegitime nata: tunc aut hoc est faciēdo constitutionē vel legem factam ab imperatore cō firmādo: vt nati de soluto & soluta: si tales genitores contrahāt mr̄imoniū legitime filij q̄ pri' erāt illegitimi: sint & ſtelliganē eē legitimi. & certū ē q̄ pōt vbiq̄ & sic seruāt. Aut qa illegitimo existēti cōcedit iura legitimatiōis. & in spūalibus quidē pōt papa tales legitimare vbiq̄. s. etiā in terris imperij: puta vt possint promoueri ad ordines & dignitates eccl'asticas. In tpalibus autē. s. quo ad successionē hereditariā & honores subdistīgue. Aut papa legitimat in terris sibi subiectis: & tūc pōt. aut in terris ſperij: & tūc si legitimat sibi suppositū vel de ꝓximo supponendū: pura clericū factū vel de ꝓximo clericādū: & tūc legitimādo simplr' intelligit legitimatus ēe in tpalibus. Si legitimat laicū remanentē q̄ imperatorē recognōscit in superiorē: & tunc non potest sine ꝓsensu imꝑatoris qui ꝓest illi. Et istā opi. tenet Bar. in. l. qui in prouinciam. C. de nup. & ſ. q̄ i terris imperij papa non possit in tēporalibus legitimare.

§. VIII. DE IMPERATORE CERTŪ est q̄ nō pōt legitimare sup. ꝑle futura: qa nō ꝓtollere p legē suā gradus ꝓsanguinitatis & affinitatis: nec dispensare i gradibꝰ cōsanguinitatis & affinitatis: qa nō habet disponere de mr̄imonio. Et si sup hoc cōderet legē nil valeret talis legislatio: nisi eccl'a approbaret q̄ nati ex fornicatiōe habeanē legitimi si postea genitores ꝓhūt inuicē mr̄imoniū. Insup i terris suis & multo magis i terris eccl'ię nō pōt imperator legitimare i spūalibꝰ: vt. ſ. ꝓmoueri possint ad ordines. Sed lr̄iatus simplr' ab ꝑatore: vel ab eo qui habet hāc autoritatē legitimādi ab ipso: indiget dispēsatiōe papę: si vult ad oēs ordines vel bñficia curata & dignitates ꝓmoueri. In tpalibꝰ aūt vt in successionibus & honoribus sęculi pōt legitimare in terris suis: sed nō i terris eccl'ię qa absurdū est dicere q̄ imꝑator hr̄et maiorē pātem i terris eccl'ię q̄ papa in terris imperij. Sint ḡ contenti terminis ei'. Et hæc ꝓcedūt de imꝑatore iā coronato: sed de non coronato magis dubitaē. Dicit tñ Ia. de Are. & Ioā. an. in spe. i ti. de rescrip. Et idē est de his q̄ hñt pātē legitimandi ab imꝑatore: qa pñt in casib' q̄b' ille pōt ꝑm ꝟba priuilegij. Vñ vbi ille nō pōt: nec illi pñt cū hēant auctem ab eo. Dicit etiā An. de bu. q̄ hñtes pātē a papa vel ab imꝑatore legitimādi: nō pñt legitimare ad ꝓiudiciū alteri': qa tales ꝓcessiones itelliguntē sine alio' ꝓiudicio. vt eē de offi. & ꝓcuiudi. dele. c. sup eo. & de priuil. ca. pastoralis. De solēnitate legitimatiōis dicit An. de Bu. q̄ oporteat q̄ illegitim' i pe- Solēnitās exprimat q̄litatē illegitatiōis. ſ. an sit ſpurius vl' ex ſtuo tas legisus: qa difficilius dispensat cū spurio vel incestuoso q̄ cū rimatio naturali tm. vñ & Io. an. in spe. dicit. q̄ si qs dicit se spuriū nis.

¶ Tertia pars. ccc iiij

impetrãdo legitimationẽ:si iste est spuri⁹ duplicat⁹: vt ga ex vxorato & vxorata:cũ al's nõ valeat ipetratio si hoc nõ exprimat sed reputat subreptitia, vt i cle.illa,eo.ti.& de fi. pref.c.fi. Itẽ cũ ꝯrif an in legitimatiõe alicui⁹ debeãt citari illi in quoꝝ ꝓiudiciũ fit:eu gbus ꝓiudicat. An.de bu.di stinguit: ga aliqñ legitimatio sit in vita pris:& tũc potest disponere de hereditate qd' vult ad ꝓiudiciũ sperantis hereditatẽ:& valet talis legitimatio nõ vacata pte,sed exigi tur ꝙ in ipsa legitimatiõe fiat mẽtio agnatoꝝ:nec sufficeret pmũ cũ scdo,Si ꝙ sit legitimatio ad instantiã filij & intuitu pietatis:satis põt dici ꝙ nõ requirat eoꝝ assensus, etiã si illi legitimi essent cõfratres. Dicit tñ idẽ An.ꝙ non valeret legitimatio:nisi appareret principẽ certificatum ꝙ alios liberos ipse hẽret:ga ista est cã inductiua ad facili⁹ cõcedendũ legitimationẽ:eo.ſ.ꝙ nõ habet alios liberos: sed facta exꝓssiõe bñ valeret hęc ipetratio. Idẽ scilicet ꝙ si nõ fieret mẽtio de agnatis nõ valeret ipetratio: tenuit Io.an. ī addi.ſpe.Requirit etiã assensus ipsi⁹ patris a principio vel ex postfacto. Si autem fiat legitimatio post mortem pris de cuius successione agitur:& tũc est dubium an legitima tio illa retrotrahat:& si retrotrahat vtrum tollat ius alteri quęsitũ medio tpe. Et dicit ipse An.ꝙ si fiat ꝓ verba nõ re strictiua legitimatio:vt dicẽdo cõferim⁹ tibi legitimatio nẽ:tũc legitimatio retro non trahit. Si aũt fiat ꝓ verba restrictiua: vt dicẽdo:integramus tota oia primeua naturę: ac si legitime nat⁹ esset:q̃ sic fieri debet qñ vult totaliter ī tegrare ipse legitimãs:& tũc legitimatio retrotrahit. Sed vtrũ sic retrotrahat ꝙ rollat ius alteri medio tpe acq̃sitũ sunt opiniones. Quidã dicũt ꝙ sic Bar. tenet contrariũ in.l. gall⁹.ff.de lib.& posthu. Et ꝓ si aliqd sibi.ſ.legitimato spe cificẽ restitutũ. Et istã opi.vt verã approbat ipse An.ad ꝓ dẽ rescrip.c.cũ uis.li.vi.Et istã sniam tenet Io.and.in addi. ſpe. Et dicit ipse An.ꝙ tenẽdo ꝙ ipa legitimatio retrotrahat ad prẽiudiciũ illi⁹ cui iã acq̃sita erat hereditas: tũc distinguendũ,ga aut filij legitimare se fecit ex tacita volũta te patris q̃ declarauit ipm velle succedere in testamẽto. & tũcnõ exigit ꝙ illi vocent⁹ qb⁹ ꝓiudicat. Aut nõ apparet illud:tunc dicit ꝙ exigit ꝙ citẽt illi qbus ꝓiudicat:immo exigit eoꝝ consensus.alleg.C.de nat.resti.l. penũ. Et hęc ꝛa nisi hoc appareat de expressa voluntate principis:ꝙ volue rit prẽiudicare alijs in hereditate:sed si nõ exprimat aliud de iure alteri acq̃sito:valet legitimatio:sed nõ ad prẽiudiciũ eius. de cui⁹ ꝓiudicio agit.& hęc vera de legitimatiõe quã facit in terris suis. Si aũt alibi legitimaret:non posset etiã citatis illis qbus ius est queſtũ: nisi ipsi consentiant. Scienduꝫ etiã ꝙ legitimatio peti potest per procuratorem.

TITVLVS.II.DE STATV CONTI

nentiũ:videlicet ỽginum & viduarum. ¶De virginitatis possessione:dignificatione & coronatione. Caꝑ.I.

TDDVCENTVR REGI VIR gines:post eã ꝓxime ei⁹ asse.tibi.Pſ.xliiij.Log tur Pſ.de ecclia q̃ vtiq̃ est mater & virgo. Mater quidẽ oĩm fideliũ quos genuit in baptismo ꝙ fidem. Virgo ꝓ integritatẽ mẽtis:& libera a corruptiõe pctī mortalis. Vñ Apls.ī.Coꝛ.xj.dicit de fidelib⁹. Despõdi eñ vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Post eã vt filię adducũtur virgines regi dño Iesu christo. vt spõso earũ. Vñ & de sctis ỽginib⁹ canit ecclesia. Agnũ spõsum virginũ venite adorem⁹ dñm Iesum christũ. Põt etiã istud postea referri ad ỽginẽ Mariã:q̃ sola mater est et virgo & primicera:& speculũ virginũ:q̃ vtiq̃ possidet aureolã ỽginitatis:ga etsi nõ habuit a carne pugnã ꝓpter redigationẽ vel extinctionẽ fomitis,ꝓpter cui⁹ victoriã.ſ.pugnę plena daꝫ aureola:habuit tñ ab hoste cui⁹ caput.ſ. principũ suggestionis contriuit sola. Post eã igit vt principalem sequũt ỽgines alię & christo adducunt regi. Viduæ aũt dicũt ꝓxime ei⁹:ga appropinquãt ad castitatẽ ỽginalẽ,nõ tñ ita sunt sibi. Tã ỽgines aũt q̃ viduę ad christum pueniũt qnimmo & boni cõiugati:sed adducũt ad christũ ỽgines dei gra adiuuãte:& ipis magis laborãti⁹ ad cõseruationẽ ei⁹. Viduę aũt afferũt cũ adiutorio etiam gr̃e:sed nõ tm̃ conatum exercẽtes:nec tñ ỽgo nec vidua castitatem ỽtute ꝓpria seruãt sed dono dei. Et iõ dic.adducẽt:& offerẽt.ſ.ab illo videlicet dono dei. Sed pri⁹ de ỽginitate agẽdũ ẽ,

§.I. DICITVR AVT,EM VIRGO

quasi virũ agẽs.i.repellẽs vt nõ pmittat se cognosci carnaliter ab eo. Ille eñ est modus naturalis quo amittit⁹ virginitas:q̃uis per alios etiã modos possit amitti: vt dicetur Vel dr: a virore: ſm Tho.ī,ij.q.cliij.arti.j. qa nõ est expta aduſtionẽ.i.actũ venereę delectationis:sicut arbor dr virida q̃ a calore nõ deficcat in solijs. Vel vt dicit Fulgentius ad Probã.i lib.de virgini. virgo dr q̃si virago: virago dr a viro: virtute a virtute. Claret igit inter ceteras ecclię dotationes illi⁹ prẽcipuũ mun⁹ spũalis esse charismatis: vbi ỽtus ipsa integritatis pfectio meret vocabulo censeri virtutis. Nec in eo tñ ꝙ virginalis integritatis agnoscimus culmẽ:pudicitię cõiugalis asserimus crimẽ:sed sanctã ỽginitatem dici merito potiore distare a cõiugali vita quãtũ distãt a bonis meliora:a terrenis cœlestia:a carne spũs:ab infirmitate virtus. Nec dicere dubitamus tm̃ a sancta virginitate carnis & spũs fidelium coniugatorum licet a deo cõcessum distare cõcubitum; quãtũ similitudo pctoꝝ ab imitatione discernit angeloꝝ. In vno qppe ad terrã spũs terrena carnis voluptate deprimit:in altero terrena caro cœlesti delectatiõe spũs ad cœlestia subleuatur. Hęc Fulgẽtius. Et in decret. distī.xxx.c.hęc scripsimus,dr. Nos virginitatem cum humilitate admiramur, & continentiam cũ castitate & religionem deo acceptissimam dicimus.

Virgoa quo dicatur.

§.II. AD LAVDEM ET COMMEN

dationẽ ỽginitatis ait Hiero.ad Eustoꝫ. Habeãt nuptię tps suum & titulus mihi virginitatis in Maria dedicat & christo. Dicat aliqs. audes nuptijs detrahere quę a dño benedicte sunt: non est detrahere nuptijs: cum illis virginitas ante ferat. Glorientur & nuptę cum a virginibus sint secũ,cre scat & multiplicet ille qui impleturus est terrã: tuũ agmen in cœlis. Post paradisum & nuditatẽ sint folia auspicãtia pruriginẽ nuptiarũ: nubat & nubat ille qui in sudore vultus sui comedit panẽ suũ, cui⁹ terra spinas generat & tribulos cuius herba sentib⁹ suffocat. Meũ semen cẽtenaria fruge fecundũ est. Consuãt tunicas q̃ inconsutã desursum tunicam perdiderũt quas vagitus delectat in sãtũ. Eua in paradiso virgo fuit. Tua regio paradisus est: serua qd' nata ẽ. Virgo nascit caro de nuptijs virgo est mater dñi simplicitate pura & syncera: nullo extrinsec⁹ germine coherente & ad similitudinẽ dei vnitate fœcũda. Virgo flos christus est dicẽs. Ego flos cãpi &c. Can.ij. Laudo nuptias: sed ga mihi ỽgines generãt. Lego de spinis rosam: de terra aurũ: de cõcha margaritam. Quid Nuides mater filię tuę: indignaris ꝙ noluit mulier militis esse sed regis: grãde tibi beneficiũ pstitit: soci⁹ dei esse cepisti apli. Paulus ỽgo fuit. Vñ dicit. Dico aũt nõ nuptis & viduis: bonum est illis si sic pmãserint vt ego.ī.Coꝛ.vij. Ideo aũt dicit se de virginitate prẽcepti⁹ dñi nõ hre, ga si virginitas esset impata: nuptię viderent ablatę. & durissimũ erat ꝏ naturã cogere angelorũ ꝙ vitã ab oĩbus extorquere. Virgo Helias: Helisę⁹ ỽgo: ỽgines multi filij ꝓphetarũ. Hieremias vxorẽ ꝓhibet accipe & ad quãl iber tñ ỽginẽ eccl'ia istud Pſ. adaptat: videlicet adducẽtur &c. Vbi tria videnda sunt de virginitate,

¶Primo quomodo virginitas coronetur.

¶Secundo quomodo possideatur,

¶Tertio quomodo ipsa significetur.

virgini tatis cõmẽdatio.

§.III. QVANTVM AD PRIMTM

dicit⁹ apl's.ī. Tim.ij. Nõ coronabit⁹ nisi q̃ legitime certauerit: ita certet vt vincat. vt aũt canit eccl'ia, mũdus caro dęmonia, diuersa mouẽt prẽlia cõtra nos. Et quãtũ ad prẽlia carnis sicut nõ coronaꝫ aurea' quę est ꝑmiũ essentiale aiæ: nisi qs habuerit victoriã de oĩ vitio carnali: ab stinẽdo ab eo vel a ꝓpetrato pœnitẽdo: ita nõ coronaꝫ aureola ỽginitatis q̃ est prẽmiũ accidẽtale qd' daꝫ in glia, ꝓpter excellentẽ pugnę in carne victoriã: nisi qs liber fuerit a volũtaria corruptiõe carnis cõtationes vincẽdo. Quãuis eñ virginitas quãtum ad eius initiũ et seminariũ.i. inclinationẽ naturalẽ inſitã natura: sicut & oĩs virt⁹: & quantũ ad materiã remotã q̃ est integritas carnis: & materiã ꝓpinquã q̃ est experiẽtia venereę voluptatis: est a natura & natiuitate: ga oĩs nascunt ỽgines & iexpti voluptate secũdũ Pe.de Pa. ī.iiij.dist.xxxiij. Sed quãtũ ad ꝑplemẽtũ actuale vl' habituale, & sic ỽginitas nõ est a natiuitate vel a natura' pl⁹ cũ aliꝫ virtutes

ỽtutes. Nã puer nascens nõ habet actũ nec habitũ ỽginitatis pl⁹ cũ liber a litatis: sed cũ sit aliæ morales p acq̃sitionẽ vl' infusionẽ. Nõ eñ qcũq; habet integritatẽ carnis: cũ venerit ad annos pubertatis: si eligat in carne incorruptibiꝫ viuere: statim p hoc habet habitũ ỽginitatis: sed qñ cũ ꝙ habituali ꝓposito frequẽter domauerit mor⁹ carnis: aggenerat in eo habit⁹: sicut nec vidua statim mortuo marito habet habitũ cõtinẽtię vidualis: licet eligat sic viuere: sed p freqñtẽ domationẽ passionũ cũ proposito habitũ acq̃rit differẽtẽ ab habitu castitatis ỽgalis: nõ tñ mer⁹ nomen ỽtutis spãlis q̃ nõ puenit ad pfectionẽ. Est igit habit⁹ continẽtię vidualis habit⁹ differẽs a cõtinẽtia coiugali: habẽs spãlẽ rõnem boni & difficultatis: ga qbusdã est placitũ & facile in cõiugio viuere caste: qb⁹ nõ est facile nec placitũ viuere vl' a cõiugio abstinere: sed tñ nõ est virt⁹ specialis. immo castitas est vna virtus q̃ minorẽ habet gradũ in matrimonio: & ꝑfect⁹ saluaꝫ in viduitate. Sil'r castitas cõiugalis non statim innascit: cũ qs eligit ab aliena abstinere: sed cũ frequẽter ab aliena rẽtatus eligit nõ acquiescere: & sic de alijs. Et vt di. Tho. in. iiij. dist. xlix. In contimẽdo ſm aliquid maiorẽ pugnã sustinẽt virgines: & ſm qd viduæ ceteris paribꝰ: Virginib⁹ eñ cõcupiscẽtia iflãmat & expiẽdi desiderijs: qd' ex quadã q̃si curiositate ꝓcedit: qua etiã fit vt homo libẽtius videat q̃ nũq; vidit & etiã in eis cõcupiscẽtia augeat estimatio maioris delectationis q̃ sit ſm veritatẽ: & inconsideratio eoꝝ: i cõmodoꝝ: q̃ delectatiõi hmõi augẽt & adiungũt. Et quãtũ ad hoc viduę maiorẽ sustinẽt pugnã, maiorẽ aũt propter delectatiõis memoriã. & in diuersis vnũ alteri prẽiudicat ſm hoim diuersas dispositiones: ga quidã magis mouent hoc: quidam alio. Quicquid autẽ sit de quantitate pugnę: tamẽ hoc certũ est ꝙ ꝑfectio est victoria ỽginum q̃ viduarum. Perfectissimum eñ genus victorię est & pulcherrimũ nunq̃ hosti cessisse. Corona autẽ non debeꝫ pugnæ: sed victoriæ de pugna. nõ ergo coronabitur nisi qui legitime certauerit.

§.IIII. QVOMODO IN DIVER

sis tpib⁹ hoies diuersimode se habuerunt ad ỽginitatẽ seruandã. Pe,de Pa.in.iiij.dist.xxxiij,dicit ꝙ in statu innocentię nõ licuisset cõtinere vsq; ad sufficiẽtẽ multiplicationẽ humani generis: ga tũc erat prœceptũ. Crescite & multipli camini: nec tũ peccauit Adã cõtinẽdo in paradiso: ga modico tpe fuit ibi. Sed Tho. dicit ꝙ post multiplicationem sine pctõ potuisset qs esse ỽgo. Contra: ga tũc præferebat virginitati cõiugiũ: ga habebat fœcunditatẽ cũ puritate. fuisset aũt cõtra rõnem eligere min⁹ bonũ: & ipsũ nõ erant facturi contra rõnem puta tot fuissent masculi quot fœminę vtiq̃t vna vni: ergo si cõtinuisset fecisset cõtra finẽ matrimonij & pacis. Semp etiã fuisset multiplicatio necessaria: ga nõ videtur ꝓbabile ꝙ parẽtes primi retardarent a gloria vsq; ad finẽ mũdi: cũ solũ pctm̃ sit causa retardationis: vt originale vel actuale aut pœna. Vñ primis parentibus trãstatis in gloriã oportebat successores vacare' generatiõi sicut primi inchoauerãt. Tpe ỽo naturę lapsæ. ſ. tpe legis naturę fuit ỽginitas licita multiplicato gñe humano sed semp ante euãgeliũ meli⁹ erat cõiugiũ nisi vbi specialiter aliud reuelabat. In paruulis aũt erat ỽginitas carnis non mentis. Tpe ỽo lapsę naturę ante multiplicationem fuit ī ꝓcepto ꝓhibitio. Nec tñ peccauit Abel ỽgo moriẽs qa adhuc iuuenis erat: nec apt⁹ cõiugio qñ mortuus fuit. Nam nec Cain libidonosus adhuc gñauerat, fuit tñ Abel mortu⁹ ỽgo carne: sed nõ mẽte: qa tũc nõ erat tps ỽginitatis nisi qs dicat ꝙ de⁹ ꝑsci⁹ mortis ei⁹ sibi ꝑpatuit ỽginitatẽ vt caput eccl'ię primũ hret ỽginitatẽ: & sic hret aureolã ỽginitatis. Sed post multiplicationẽ licuit: nõ tñ habem⁹ exẽplũ nec in Enoch q̃ ꝓ coitũ genitus est: nec in alio forte. Tpe aũt diluuij sicut prius fuit illicita vsq; ad multiplicationẽ hoim: postea ỽo licita nõ tñ extat exẽplum nisi forte de Melchisedech. Sed si fuit Sem filius Noe vt dicũt hebrei nõ fuit ỽgo. Tpe ỽo legis scripte sciẽdũ ꝙ licuit seruare ỽginitatẽ: ga iã filij Israel multiplicati creuerant ni mis vt arena maris: nõ tñ laudabat': immo filia Iepte fleuit virginitatẽ: vt hr Iudicũ.xj. Et maledictus erat nõ relinquẽs semen. maledictione. ſ. opprobriũ talis nisi cõsilio spũssancti. vt Helias dedicans ſm Hiero. Sed apud gẽtiles error increbuerat ꝙ de deorat eos de⁹ in reprobũ sensũ: vt licita, putarent illicita & ecõuerso; vt fornica

Cõtinẽtiam vidualẽ & cõiugalẽ differre.

Qñ ỽginitas licita fuit & qñ ñ.

tionẽ esse licitã. Plato ỽo fictificauit se: nõ ga putaret virginitatẽ illicitã: vñ nec deseruit eã: sed vt fatiſ faceret plebi, Nã opinio fuit apud phõs ꝓpter scãdalũ vitandum facere multa quę sciebãt nõ esse facienda: sicut adorabãt idola: q̃uis scirẽt nihil religionis esse in stipite: ne lapidarẽtur. Sicut Anaxagoras apud Athenas reus habit⁹ est ga vocauit solẽ lapidẽ ardentẽ. Ipsi eñ nesciebãt aliã vitam: & ꝓpter ꝙ nimis timebãt pdere istã. Tpe vero euangelij semp licuit & licebit tenere ỽgitatẽ. Vñ loanes Lucifer fuit ỽgo ante Solẽ & nõ Venus. Maria eñ primiceria virginitatis fuit. vñ in Pẽ. Adducent regi virgines post eã. Tpe etiã gloriæ erũt oĩs virgines: ga. ī. nec nubẽt nec nubentur: immo tpe gratiæ vt res melior cadit sub cõsilio. ſm illud .ī. Coꝛ.vij. De virginib⁹ ꝓceptũ dñi nõ habeo: cõsiliũ autẽ do. Quod cõsiliũ loanes euãge, seruauit cũ vxorem ꝓqua iã ī domũ traducta nuptias faceret: vt habeꝫ Io.ī. intacta permisit & virgo in cuũ permansit priuilegio amoris a Christo dilectus. Hanc Ioseph sponsus Mariæ seruauit, vt dicit Aug. & vouit cũ Maria sponsa sua. xxvij. q.j.c. beata Maria. Et vas electionis virgo fuit. Vñ dicit.j. Coꝛ.vij. Volo oĩs hoies esse sicut me. ī. virgines. Sed vnusquisque habet proprium donum: & Christus habuit. Vnde Canẽ.ij. Ego flos campi & lilium conuallium.

Mariæ primicerium virginitatis

§.V. NOTANDVM ETIAM QVOD

ỽginitas ī est ſm Pe,de Pal'. vbi. ō. ꝓ ifusionẽ sicut alię virtutes morales. Et satis videtur ex speciali gra ꝙ Ioannes bap. & beata ỽgo & Hieremias in vtero ꝓ sanctificationẽ receperint virtutẽ ỽginitatis quam erant seruaturi. Sed de baptismo fluminis & sanguinis in qb⁹ nõ solũ infundit⁹ necessaria ad salutẽ: sed & oĩa ꝑfectiua in qb⁹ non est obex in recipiẽte: vt remissio culꝑ venialis & pœnę: videt ꝙ ī paruulis in qb⁹ nullus est obex infundit⁹ ỽginitas & innocentib⁹: nõ tñ ꝙ eis debeaꝫ aureola: ga illa respicit actũ nõ habitũ. De adultis aũt videt ꝙ dñs sua liberalitate infundat oĩ hoĩ id ad qd' se disponit. Vñ q̃ cũ ꝓpositum virginitatis venit ad baptismũ vel ad aliud sacramentũ: recipit habitũ ỽginitatis sicut & cętera ỽtutes. ga el'in oĩ sacro nouę legis infundit⁹ nõ solũ id qd' est necessariũ ad salutẽ sed etiã qd' est vtile ſm capacitatẽ & dispositiõnẽ digne recipiẽtis: inde est ꝙ recipiẽs sacramẽtũ nouę legis non contrariũ virginitati: qd' dico ꝓpter mrimoniũ: recipit omnẽ virtutẽ ad quã est dispositꝰ & cui⁹ est capax. Si aũt est corrupt⁹ mẽte & corꝑe: cũis pœniteat: nõ est tñ capax ỽginitatis: ga recuperari non põt. Sed si nõ est corupt⁹ nisi mẽte & pœnitẽs ꝓponit cõtinere: tũc recipit. Hæc Pe,de Pal'.

Virginitatẽ sine voto non dare aureolã

§.VI. NOTANDVM ETIAM QVOD

dicit idẽ Pe.ꝙ Tho.ī scrip.scilicet ī.iiij.dist.xxxviij.q.iiij. ar.ij.ad.iiij.ar.& ī.iiij.ſ.dist.xlix.q.v.ar.iij.q.ſ.in corpe.q.re net votũ de essentia virginitatis non esse. In ſma vero vidꝫ dicere oppositũ.ij.ij.q.clij.ar.iij.ad.iiij.ar. Sicut em̃ seruare castitatẽ & paupertatẽ sine voto vt nouiti⁹ nõ faceret religiosũ: sic ỽginitas sine voto non daret aureolã. Sed cõtra: ga licet ꝓpositũ nubẽdi ipediret: cũis ꝓponeret nõ illicite corrũpi: tñ firmũ ꝓpositũ ꝓpetuo cõtinendi etiam sine voto facit virtutẽ virginitatis: nec votũ trahit ad aliã virtutẽ cũ ad suã. ſ. latriã: talis ageret contra speciẽ. Vñ bene cõcedo ꝙ votũ nõ facit de actu nõ virtuoso virtuosum: nec ꝙ actũ trahat ad altiorẽ virtutem non in eodẽ genere: sed alio: sicut votũ trahit ieiuniũ ad altiorẽ virtutẽ cũ sit abstinentia vel sobrietas: sed hoc nõ est ī genere tẽperantię: sed iustitię. Vñ votũ nõ facit ieiuniũ esse specialẽ virtutẽ: sed trahit ad alterã. Sic & in ꝓposito si virginitas haberet ex voto rationẽ virtutis: nõ esset species tẽperantię se habens ad castitatẽ: sicut magnificẽtia ad liberalitatẽ, sed solũ eẽt act⁹ castitatis elicitiue & latrię interpretatiue. Pręterea sic se habet ỽginitas ad castitatẽ sicut magnificẽtia ad liberalitatẽ: sed illa ẽ specialis ỽt⁹: nõ ex hoc ꝙ vota: sed solũ ex hoc ꝙ habet specialẽ difficultatẽ et bonitatẽ: ergo &c. Ad argumẽtũ dicẽdũ ꝙ nõ est ſ.ſ.ī: ga ad religionẽ nõ sufficit firmitas ꝓpositi: sed regrit firmitas facti. Et religio noĩat statũ ad quẽ regrit imobilitas facti: & per ꝙs voti. Sed ad rõnẽ ỽtutis nõ regrit imobilitas facti: cũ qs possit a vera ỽtute decidere et mutari de vere ỽtuoso in vere vitiosum. Et ideo si ỽginitas diceret statũ nõ habitũ: posset videri ꝙ regreret votũ. Sed si dicat habitũ ỽtutis spãlis non regrit

vot̃ū q̃cũq̃. Ad firmitatẽ etiã in religiõe requirit votū solẽne: in ỹginitate saltẽ simplr. Vñ q̃ Aug. di. in diffinitio ne de voto: ponit ꝯ nõ q̃ sit de necessitate ỹginitatis: sed ẽ de pfectione: qa despõsata Christo per votū est perfector.

§. VII. QVANTVM AD SECVN

Virginitatis ỹt⁹ quõ ad hoc a deo ispirãte & principali agẽte. Sap. vij. Nõ possidet. dū. s. quõ possideaꝫ ỹginitatis ỹt⁹. Sciẽdū q̃ multis mediꝭ vñ dicit Pã. Adducent. Et primo qdẽ oportet q̃ adducaꝫ a deo ispirãte & principali agẽte. Sap. vij. Nõ possum esse continens: nisi tu dederis. s. deus. Sc̃o oportet q̃ adducaꝫ ad hoc a rõne istud, ppositũ firmit̃ eligente & ppe tuo. Q̃ patet ex diffinitione dũ dr̃ q̃ virginitas est in carne corruptibili pperuæ corruptiõis meditatio. i. ppositũ p petuo abstinẽdi a delectatiõe venerea necdũ expta. Vñ ỹgines corpore q̃ intrẽdũt tpe suo nubere: non habẽt habitũ virginitatis nec aureolã: nec puulꝫ licet non cogitent de nubẽdo: nõ tñ hr̃e pñt, ppositũ cõtinẽdi. Eunuchi etiã vel frigidi si itẽderẽt experiri delectationẽ venereã p mr̃imoniũ vl aliũ modũ si põssent: nõ habẽt habitũ hmõi ỹtutis nec aureolã. Sed si itẽdũt ab hmõi abstinere si posset vtiq; hab ent: sicut põt credi de eunuchis quos fecit Nabuchodonosor. s. Danẽle & socijs ei⁹. Dañ. j. De Nereo & archilleo q̃ psuaserũt domicillę virginitatẽ. Tertio oportet q̃ adducant ad ꝫ a recta intẽtione. s. ppter deũ nõ, ppter mũdi laudẽ aut, ppter honorẽ idolorũ: sicut virgines Deę vestę. Vñ virgines qnq̃ q̃ nõ sumpserũt oleũ in lãpadibꝫ designãs charitatẽ dei i cordibꝫ: excluse sunt a spõso & clausa est ianua Math. xxv. Quarto oportet q̃ adducãt p vias aliquarũ virtutũ vt humilitatis. Amb. Decet vt, virgo quãto castior ãto hũilior. Vñ de quodã fœtõ viro legit̃ q̃ vsq; ad senectutis ætatis sue annũ seruãs virginitatẽ elatꝰ in superbiã eã pdidit. Quito p viã sobrietatis: qa secũdũ Berñ. in delitijs periclitat castitas. Propterea Apls vt virgo pseueraret dicebat. Castigo corpus meũ & in seruitutẽ redigo. s. Cor. ix. Sexto p viã modestię. s. cauẽdo se ab auditu & discursu vanis. Corrũpunt bonos mores colloquia praua. j. Cor. xv. Et Dina quę egressa est domũ ad videndũ mulieres regionis amisit ỹginitatẽ corrupta a Sichẽ. Gen̄. xxiiij. Amb. in homil. Discite virgines nõ currita re per alienas domos: nõ aliquos in publico miscere sermones. Quõ aũt perdatur virginitas: dicetur in vltimo. §.

§. VIII. QVANTVM AD TERTIVM

scilicet quõ eiꝰ dignitas pmẽdat & quãtũ: o stẽdit cũ dicit Regi adducẽt verę & veri ỹgines: regi. s. dño Iesu christo q̃ est rex regũ: vt sint spõsę eius. Magna dignitas ista. Vñ beata Agnes dicebat. Ipsi sum desponsata. s. christo. & nobilitatẽ huius spõsi ostẽdit di. Amb. in lib. de virginitate: cui angeli seruiunt: cuius pulchritudinẽ sol & luna miranꝫ. i. mirabilẽ ostendunt. Cuius mater virgo est: cuius pater fœminam nescit: cuiꝰ potestas celsior: aspectus pulchrior: amor suauior: & oĩ gra elegãtior: cuiꝰ opes nũq̃ marcescũt: nũq̃ decrescũt. Et de ornamẽtis sibi ab eo collatis subdit. Induit me dñs ciclade auro contexta. s. sapientię vel dilectionis: & immẽsis monilibus decorauit me. s. virtutũ anulo suo. s. fidei subarrhauit me & coronauit me corona. s. spei eternoꝝ. Tradidit auribꝰ meis lęstimabiles margaritas. s. verboꝝ sacrę doctrinę. Mel & lac ab eius ore suscepi. s. dulcedinis spũalis & puritatis per inspirationẽ. Sãguis ei⁹ ornauit genas meas. i. passio eius induxit ad opera patientię: quę maxime ostẽdunt ruborẽ sanctitatis. Posuit signum in faciẽ meã: vt nullũ pręter eũ amatorẽ admittã: inquantũ. s. dedit faciẽ erectã ad cœlũ: vt ipm cõtempler & ad pse cũ dirigã: nõ ad terrena respiciã. Verba sunt Amb. Speculum dedit vniuersitatis creaturarũ quo põt intueri pulchritudinẽ: nõ solũ spõsi: sed & suã cũ oĩa, ppter ipm fecerit & oĩa i ipso reperiant. Cinguluꝫ rẽperãti ę: amictũ seu vestitũ prudẽtiæ. Huic ergo regi tã nobili adducenꝫ verę virgines vt spõsę eius. Et licet virginitas nõ sit simplr excellentior oĩbus alijs virtutibꝰ: qa nõ maior: theologicis: nec prudẽtia iusticia vel fortitudine & humilitate. Est tñ pęcipua in genere rẽperantię & multũ cõmẽdabilis & pręmijs ex sex q̃ ponit Pe. de Pa. in. iiij. dist. xxxiij. Patet et primo quo ad pmiũ accidẽtale: qđ dicit aureola: qa nulli pti rẽperãtię debeꝫ fructꝰ nec aureola nisi castitati: nec aureola et fructꝰ cẽteris. m̃ nisi virginitati soli. vñ Apoc. xiiij. dicit. q̃ nemo poterat cãtare illud cãticũ nouũ: nisi illi cẽtũ. xliiij. milia q̃ virgines pmãserũt. Cãticũ illud aureola ẽ. quoddã gaudiũ speciale qđ habẽt virgines qđ nõ pñt habere alij sancti non virgines: & si maius pręmiũ essentiale habeãt. Sc̃o quo ad essentiã: qa maxime disponit ad acq sitionẽ scięticæ & sapiẽtię. Vñ loãnes euãgelista virgo magnã de diuinis pręcęteris habuit cognitionẽ vt de verbo dei. Tertio quo ad pulchritudinẽ spũalẽ nõ ex eo tantũ q̃ passiões cõcupiscibiles sint cões nobis & brutis: sicut esse furibũdũ in canę: & vindicatiuũ i leone: sed qa magis absorbet iudiciũ rõnis: q̃ est pulchritudo hoĩs: in qua est imago dei. Quarto quo ad similitudinẽ i plurib⁹: qa hiis sequitur agnũ. s. christũ quocũq̃ ierit. integre. s. corpore & mẽte sicut christ⁹. Et incorruptio facit, pximũ deo. vt dicit Sap. vi. mẽte & corpore: & deꝰ incorruptibilis ẽ. Quãto quo ad simultatẽ: qa ista virtus nõ est sine aliis: sed bñ econuerso põt eñ qs hr̃e ỹtutes alias sine ista sicut habuit Petr⁹ apls sine ista. Et cũ dr̃ ỹtutes oẽs esse connexas fm magist. sen. in. iij. in relligiẽ vel de ỹtutibus necessarijs ad salutẽ qualis ista nõ est: sicut nec magnificẽtia. vel q̃ sint cõnexę i radice charitatis cũ isto. s., ppositõ: vt si esset a deo pceptũ seruare virginitatẽ & nõdum fregisset: obediret eã seruãdo. Sexto quo ad raritatẽ. Apo. vij. Vidi turbã magnã quã nemo dinumerare potetat. s. cẽtũ. Ponit aũt ibi numerꝰ determinatꝰ ỹginũ: qa cẽtũ. xliiij. milia q̃ virgines permãserũt: p indeterminato qa plures sunt. Et hmõi rõ est: qa virtus ista nõ põt recupari amissa materialr: etsi amissa quo ad mẽtẽ solũ reparãt p pniam alig aũt reparãt p pniam, tñ etiã qa difficilior ad seruãdũ. ibi cñ frequẽs pugna & rara victoria: oẽ rarũ carũ. Quãuis em̃ alig per accidẽs magis tentẽt de gula alij de alijs vitijs q̃: de luxuria fm qualitatẽ cõplexionis vel dispõsationẽ: tñ p se loquẽdo maior est tẽtatio luxurię. Rõ põt esse: qa natura magis intendit pseruationẽ speciei q̃: indiuidui: cui indiuiduo, puidet satisfaciẽdo gulę vel alijs vitijs. Nec obstat q̃ natura prius retinet necessaria ad nutritiuã & augmẽtatiuã q̃: ttãsmittat ad generatiuã: qa hoc nõ est q̃si magis solicita sit de indiuiduo q̃: de specie: immo ecõuerso: sed qa nõ aliter ageret in diuiduũ ad cõseruãdũ speciẽ nisi ipm in diuiduũ conseruet. Vñ qđ est hic pri⁹ in intẽtione est posteri⁹ in generatiõe. Sed hoc ẽ qa virtuosi min⁹ studẽt sobrietati q̃: castitati: & ppter hoc exercitiũ sit facile qđ in expto ẽ difficile. Ratio aũt quare magis virtuosi studẽt castitati q̃: sobrietati est: qa castitas nõ amittit sine mortali: possunt aũt desistere a sobrietate p veniale: qa illa cõsistit in medio qđ est latũ. ista. s. castitas est in extremo quod est indiuisibile.

§. IX. DE VOLVNTARIA ET IRRE

cuperabili amissiõe virginitatis. Pe. de Pal. i. iiij. di. xxxiij. sic ait. Mulier pdit ỹginitatẽ p hoc q̃ corrũpit mẽte et corpore altero de tribꝰ modis: puta p hoc q̃ solũ clausura frãgẽt sibi volũtarie: ẽt si nõ seminaret nec semẽ reciper. Nã virginẽ cupiscẽtia spadonis desflorauit ỹginẽ: vt scribit: q̃ licet nõ posset seminare poterat tñ clausura frãgere. Sc̃o modo p pi. seminis virilis susceptionẽ: qa si ita reciper saluo clausuro sicut mẽstruũ emittit nec seminaret: nihilominꝰ virgo nõ esset: qa sic posset cõcipere: puta si qs cognosceret virginẽ volũtariã in hoc circa claustra pudoris & semẽ ad matricẽ attraheret: pregnantẽ eñ p naturã nullus diceret ỹginẽ: & tñ mulieres aliq cõcipiũt q̃ nõ seminant. Tertio si ex vehemẽtia ardoris sine fractiõe claustri ipsa seminat: puta volũtarie cogitãs de cõmixtiõe turpi & hmõi absq; cõmixtione cũ alijs. & talis q̃ corrũpit seipam vl ab alia mulierem volũtarie corupta nõ deber iter ỹgines cõsecrari: etiã ad tol lendũ scãdalũ: qa nõ est ỹgo: vt habeꝫ, ij. pte. c. de scãdalo. nõ tñ faceret bigamũ virũ cũ quo cõtraheret mr̃imoniũ.

di. xxx. vj.

§. X. DE CORRVPTIONE AVTEM

inuolũtaria sciendũ q̃ non perdit virginitas per quãcũq̃ corruptionẽ inuolũtariã corpis etiã in muliere: vt q̃n oprimit & frangũtur claustra pudoris & semen viri recipit: etiã si inde cõcipiat & pariat. Itẽ nec p, ppriã seminationẽ q̃n. nõ, pcedit ex cõsensu: nec acceptat a cõsensu q̃n habeꝫ iudiciũ rationis. Si em̃ dormiẽs virvel mulier polluat: nõ perdit ỹginitas: etiã si in vigilia terminetur pollutio: nisi postq̃ terminata est cõplaceat fm deliberationem rõnis. Videt etiã aliqbus q̃ cũ ỹginitas mẽtis respiciat futurũ si quis cõplaceat in ptẽrita pollutiõe q̃ nõ ex electiõe, pces sit virginitas

sit virginitas nõ pdit corpe sed mente: ptanc em̃ nõ pdit corpore: qa illa corruptio rrãsit. Prius aũt nõ fuit pdita: qa cõsensus defuit. Requirit ergo vt cõsensus pceedat: vt si sentiens se calefactũ obdormiret vt pollueret: mulier opprimeret. Vel reqrit q̃ cõcurrat tpe quo põt cõtradicere. Nã durãte seminatiõe nõ habet iudiciũ rõnis. & mulier q̃ opprimit si suscipiẽdo semẽ vel alꝫ q̃ncũq̃ sentiat: nisi solo tpe quo inuite excitata seminat q̃n sine culpa sua careat iudicio rõnis pdit ỹginitatẽ & non aliter. Vñ dicit Lucia. Nõ corrũpit corpus nisi de cõsensu mẽtis. s. quo ad peccatũ vel amissionẽ virginitatis. Nã si me inuitã feceris violari: castitas mihi duplicabit ad coronã. xxxij. q. v. c. j. Talis tñ nõ cõsecrat inter virgines: & hoc ppter dubiũ renitẽtie cõsensus. vt. xxxij. q. v. ille. Aut qa ẽt nõ potest significare integritatẽ spõsę Christi. s. eccl̃ię: cũ corrupta corpaliter sit & nõ integra: & si ỹgo. Et cuicũq̃ nuberet faceret ipm bigamũ: qa diuisit carnẽ in plures. Item nota q̃ integritas carnis in experiẽtia voluptatis: electio actualis per violentiã dęmonis vel hoĩs: infirmitatẽ vel somniũ & huiusmodi pdi põt: sed p hoc nõ pdit virt⁹ virginitatis. Vñ bene põt esse pater ỹgo p semẽ emissum a dormiẽte: dęmone succubo recipiẽte: & postea p eũdem dęmonẽ incubum liquẽ ex factũ trãsfusum in fœminã: cũ etiã suscipiẽdo semẽ virile patre & saluo claustro mulier possit cõcipere: sed in partu pdit ite mr̃e vir gin. ẽ: sed ỹginitatis virtutẽ retinebit pater prędictus: & ginitibus vi etiã oppressa paries: aureolã etiã vterꝰ habebit. Vñ in cõcipi: chronica Martiniana legit de Merlino: q̃ fuit filius diabo li: qa scilicet cõcepꝰ p monialẽ ex dęmone succubo & incubo ipsius. Et de Antichristo aliq dicũt q̃ simili mõ cõcipiẽt. Vñ dicit eũ apls filiũ perditiõis. Quãuis aũt dicant, quidã virginitatẽ statũ dicere nõ virtutẽ special ẽ: cõior est opinio q̃ sit virtus specialis: que amissa semel non recuperat. Vñ Hiero. Cum possit oia deus: virginem non potest suscitare post ruinã. Valet quidẽ de pœna liberare: sed nõ valet coronare corruptam. xxxij. q. v. si Paulus.

Qñ pdit virginitas.

¶ De consecratione virginum & cautelis. pro sui custodia. Capitulum. II.

Consecratio virginũ primet ad epm nõ ad inferiores: q̃ tñ cõsecratio nõ ẽ sacramẽtũ: nec p eã character iprimit: sed est quoddã sacramẽtale p qđ cõferꝫ (fm Tho.) gratia: & operatur ad remissionẽ venialiũ: sicut p mr̃imoniũ carnale repsentat mr̃imoniũ spũale inter Christũ & eccl̃iã quo ad fœcunditatẽ: ita p velationẽ virginũ repsentat idẽ mr̃imoniũ spũale quãtũ ad eius integritatẽ: vt pater p oĩa q̃, pferunt & gerunt. Et, ppter hoc fol⁹ eps ỹgines velãdo desponsat. nõ sibi, sed Christo quasi sponsi paranymphus & amicꝰ. Et qa integritatis significatio plene põt esse solũ in cõtinẽtia ỹginali: sed semiplene i viduali. pp hoc viduis daꝫ aliud velũ: sed nõ cũ illa solẽnitate q̃ daꝫ virginibus. Intelligẽda aũt videt hęc integritas eccl̃iæ: qa videlicet integritatẽ semp seruati fide vera & rectitudine vitę i nullo errore vel vitio corrupta. fm illđ ij. Cor. xj. Desponsi vos vni viro virginẽ castã exhibere Christo. Vna est ergo virgo mr̃ & semp imaculata eccl̃ia: ait Beda. Potest etiã designare mr̃imoniũ inter Christum & eccl̃iã triũphãtẽ vbi nulla est corruptio corpis vel mẽtis. Nec em̃ nubẽt nec nubentur: sed erunt sicut angeli dei. Mat. xxij. Angelis aũt semper est cognata virginitas.

Tres ex virginitatis modus.

§. I. ET NOTANDVM QVOD

tripliciter põt eẽ aliq̃ virgo. Vno mõ materialiter tm̃: vt illa q̃ nõ ẽ expta actũ venereũ: sed intẽdit experiri. vl̃ p cõiugiũ vel actũ illicitũ eꝰ cõiugiũ. vel qa de neutro deliberat qa nõdũ habet vsum rõnis. & talis nõ cõsecratur: nec ei debeꝫ aureola virginitatis: nisi postea, pponat firmiter in ỹginitate pmanere: & doleat de cogitatiõe carnali, qđ tm̃ mẽte nõ ope cõmisit. Sc̃o mõ dr̃ ỹgo formaliter tm̃: q̃. s. hñs firmũ, ppositũ ỹginitatis violẽter corrupta ẽ ab alio: ipsa semp rõne renitẽte. & talis ỹgo ẽ nec amittit aureolã virginitatis: sed tñ nõ põt nec debet cõsecrari iter ỹgines. vt. xxxij. q. v. illæ aũt famulæ. Et rati oẽ fm Alber. qa difficile est in tali actu q̃ volũtas nõ eliciat aliquẽ cõsensum. Vnde cum de pleno dissensu eccl̃æ cõstare nõ possit: ideo eccl̃ia statuit vt nõ cõsecrarent. Tertio dr̃ virgo materialr & formaliter. q̃ scilicet nõ ẽ expta actũ venereũ: & firmiter, pponit ab hmõi abstinere. Huic debeꝫ aureola: nec tñ cõsecraꝫ inter ỹgines: nisi solẽniter, pfessa in religiõe approbata. Qđ si talis monialis esset occulte corrupta non deber consecrari. Et cuius Guil, dicat q̃ talis ad vitandum scãdalũ possit consecrari, puta qa in tali monasterio consueuerũt oẽs cõsecrari. Vñ si talis occulte corrupta nõ cõsecrari haberet ab alijs suspecta de corruptiõe eiꝰ: & fic manifestaret: tñ Alb. & Tho. i. iiij. sen. di. xxxviij. q. j. ar. j. ad vl. ar. dicũt q̃ talis non debet cõsecrari: qa, ppter vitandũ scandalũ cuiuscũq; nõ debẽt mutari sacramenta eccl̃iæ nec sacramẽtalia: vt est cõsecratio virginũ. Sed bene posset vti aliqua cautela: vt seruatis quibuldã cærimonijs quæ non sunt de substantia veli virginalis: cum eps dicit formam mutaret nomẽ ỹginitatis in nomen castitatis. Et concor. Goff. & Hostien. Sed Pe. de Pal. in. iiij. dicit talem cautelã non esse licitam: quia esset mendacium seu fictio in facto rei sacramentalis.

§. II. NOTANDVM SECVNDVM

Pe. de Pal. i. iiij. di. xxxviij. q̃ ẽ qntuplex velũ fm canões.

velũ qntuplex.

Primũ est velũ professionis quod datur fœminis. xij. anno cõpleto. xx. q. j. puella. Et hoc velũ portãt in religionibus omnes professæ. Secundum est velum consecrationis quod datur anno. xxv. gratis. xx. q. j. placuit. & q. eadem. c. deuotis. Dicitur q̃ ista velatio virginalis fiat solũ in Epiphania & in albis paschalibus & i festis apostolorum. sed consuetudo habet q̃ fiat etiam dominicis diebus & alijs festis solẽnibus: & etiam ante tempus dictæ ętatis. Tertium est velum ordinatiõis: quod datur anno. l. vt. xxvij. q. j. c. diaconissam. vbi dicitur diaconissam non debere ordinari ante annũ quadragesimũ. vbi dicit glo. q̃ diaconissa hic appellaꝫ non ex eo q̃ ei conferatur ordo diaconatus cum mulier non sit capax alicuius characteris seu ordinis sed qa conferꝫ ei aliqua bñdictio ex qua accipit officiũ inchoãdi horas in choro & legere homiliã: qđ alꝫ non licet. Vnde & ab epõ daꝫ ei breuiariũ ad rãgendũ: vbi sunt homilię de euãgelijs in matutinis. Et hoc adhuc seruaꝫ & fit post cõsecrationẽ earũ in eodẽ officio missæ: sed nõ cõsueuit dari aliq̃ velũ in hoc: sed nec ẽt illa ætas. s. vt sit quadragenaria expectaꝫ: sed de cõi cõsuetudine est: vt cũ cõsecraꝫ q̃ consecratio seu velatio ẽt fit ante. xxv. annũ cõiter post cõsecrationẽ ordinaꝫ. Quartũ velũ dr̃ platonis: qđ dabaꝫ abbatissis. lx. anno ætatis. vt. xx. q. j. iuuenculas. Sed iure nouo prouisum est q̃ hũs. xxx. annos cõpletos possit fieri abbatissa. vt de elec. c. indẽnitatibus. li. vj. sed nec tũc fm pontificale datur velum: sed fit officiũ quoddã & benedictio vt ibi notaꝫ. Quintũ est velũ cõtinẽtię & observationis: & hoc est viduarũ. xxvij. q. j. viduas. Hoc velum põt dari & ab epõ & a sacerdote. vt dicit glo. xx. q. j. vidua. Et ipsa etiã: met accipere ab altari facta professione coram sua plata: & põt dari tale velum cõtinẽtię virginib⁹ & viduis. Sed velũ ỹginale nõ põt dari nisi ỹginibus: nec epõs põt in hoc difpẽsare. xx. q. j. deuotis. Quidã autem adduxit sextũ velũ. s., pbatiõis: qđ datur in monasterio qñ recipit ad habitũ ante professionẽ: qđ cõiter est albũ. Nõ alia prædicta cõiter sunt nigra. In multis etiã monasteriꝭ hoc seruaꝫ vt ea die qua cõsecrãtur virgines: eadẽ die prius professi teantur coram epõ & abbatissa. Idẽ Pe. dicit q̃ nullus nisi epõs virgines velare põt. xx. q. j. deuotis. Ipse enim est quasi spõsus paranymphus desponsans Christo ỹginẽ. Abbatissę ỹo nullã monialẽ velo ỹginũ velare pñt. xx. q. ij. statuim⁹. Nec hoc põt epõs nõ existẽti epõ demãdare: qa hoc est cõsecratiõis & ordinatiõis epalis: sicut & cõsecrare ecclesias & iurisdictionis, eiꝰ de cõse. eccle. vel alta. aqua, Et ex his apparet q̃ religiosæ moniales ordinis mendicantiũ q̃ velanꝫ a platis earũ non epis velo virginũ cũ solẽnitate q̃ velantur ab epõ excepta datiõe anuli & coronatiõe: non bene faciũt: nec qui velãt eas: cũ videanꝫ vsurpare officiũ epoꝝ nisi hoc habeãt ex concessiõe a papa. Idem Pe. dicit q̃ mulieres occulte corruptæ siue a viris siue aliter: nullo

Corrumpi modo sunt velādæ velo ỹginū: nec etiā ꝑpter vitādū scām non dalū. Sed verū est ꝙ si eps hoc sit in cōfessione vel ētali velādā sed occulto modo: nō debet talē publice repellere sed admittere: ipsā tn̄ q̄ est cōscia de corruptione ꝓtecta mortali ginali, peccat eū suscipiendo. Et idē vī de his q̄ hoc scientes ad cōsecrationē solicitāt: secus si ꝓmittāt cū eis occultū. Pōt autē excusare se non manifestādo peccatum: sed tamē ex humilitate vt indigna recuset.

§. III. NOTA DE TENTATIONIB⁹ CARNIS ꝓTINĒTIS VIRGINŪ VL' VIDUAR⁹.

Dicit Pe. de Pal. in. iiij. dī. xxxv. q. j. i fi. ꝙ molestatū a palliōib⁹ nō oportet despare de defectu habitus infusi vel acq̄siti: Nam ꝙ dicit plūs ꝙ tēperat⁹ nō molestat passiōib⁹ sed faciliter & delectabiliter & ꝓmpte diuincte eas: sed cōtinēs molestat: appellans cōtinētē q̄ nō habet habitū firmū ỹ tutis tēperātiæ intelligit de tēperātia acq̄sita & tētatiōe a carne: quę duo solū nouit, Pḥs: & nō de tēperātia infusa & tētatiōe ab hoste: q̄ duo nō nouit Pḥs. Cōtingit enim q̄nq̄ habentē tēperātiā acquisitam a dęmone ita grauiter tentari sicut a carne nō habēte aliquē habitū: ga pōt inflāmare carnē & imaginatione ꝓ motionē specierū & spirituū & materiæ: si permittat plus ꝙ naturales mot⁹ insurgūt, Vñ & Paulus dicebat, Datus est mihi stimul⁹ carnis: angelus sathanę meus colaphizet. ij. Cor. xij. Vñ ꝙuis haberet habitū virginitatis acquisitū & infusum: nihilominus caro nō a se: sed a dęmone sic instigabat: sic acriter ꝓpugnabat: sed dicū est ei. Sufficit tibi gra mea: ga habit⁹ acq̄sit⁹ sufficit ad domādū omnē tētationē naturalē: sed nō tētationē q̄ ab hoste: sed habit⁹ gratuit⁹ cōtinētię ad verūq̄: etsi nō esset illa carnis q̄ est q̄nq̄ cū imaginatiōe: q̄nq̄ sine imaginatione. Illa hostis q̄ q̄nq̄ est sola imaginatiōe est grauior oī alia: quæ tn̄ aliq̄n etiā ad inflāmationē carnis descendit: & tunc fortior est: vt carnis afflictio reqrā, sicut btūs Benedictus tentatus se proiecit in spinas. Hęc Pe. Et beatus Franciscus post flagella cū nō cessaret tentatio: nudā se posuit inter niues. Et btūs Bernardus adhuc scīaris sed ỹgo se ꝓmisit in aquis gelidis. Sic legimus sanctā abbatissam Sarai virginē vsq̄ ad senectutē vitio carnis tentatam: sed viriliter resistentem: in vitis patrū. Et beatā Catharinam de Senis virginem ad tps grauissime tentatā: ꝓ imaginationes a diabolo immissas: sed victoriosam. & de multis alijs. Vñ pro cōclusione notā verbū Greg. dicētis, Neq; immunda cogitatio cum mētē pulsat, maculat: sed hāc ꝓ delectationē supat, de pœ. dist. j. c. inter hęc. Orationē ergo pugnandum est cōtra hoc vt Paulus fecit ter dīm orans & humiliatione intelligens illud Sap. viij. Non possum esse continens nisi tu dederis scilicet deus. & hoc scire donū dei est. & se discrete affligere ad domandum carnem.

§. IIII. DE INSTRVCTIONE VIRGINITATIS AD INFANTIA HIERONYMUS AD ALETHĀ SIC AIT.

Instructio ad probitatem, Filia tua cātica mūdi ignoret: turpia nō intelligat. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuat: procul sit ętas lasciua puerog⁹: habeat in addisecēdo socias qbus inuideat: quarū laudibus mordeat: nec est obiurgāda si tardior sit: sed laudibus excitandū ingeniū: vt vicisse se gaudeat & victa doleat. Caue ne ineptis blanditijs fœminarū dimidiata fimilia verba dicere consuescat: ne in auro vel purpura discat laudē: quor⁹ alterū linguæ & alterū morib⁹ officit. Græca historia narrat Alexandrū orbis dīnatorē in morib⁹ & incessu pedagogi sui Leonidis non potuisse carere vitijs: qui Alexandrū a ꝑbus adhuc puulus fuerat infectus. Procliuis enim est malo ceptore rū æmulatio: & quor⁹ virtutes assęq negs: cito vitia imitaris. Modestā habeat nō garrulā nutricē: grauē cum anum viderit ī pectus ejus trāfiliat: & collo depēdeat volēti alle luia decantet, Sit oībus amabilis: & vniuersa ꝓpinquitas rosam ex se natā gaudeat: ipse habitus doceat eā cui ꝓmissa est. Caue ne cerusa & purpurissa ora Christo consecrata depingas: ne collū auro & margaritis premas: nec caput gēmis ornes: nec capillū & aliqd ei de gehēne ignib⁹ auspiceris: Et ira Heli sacerdos offendit dīm ob vitia liberorū Si autē ętas ꝓfecta & sui iuris parētibus imputaꝝ: quanto magis lacrēs & fragilis q̄ ignorat boni & mali distantiā: qui itaq; paruulus est & sapit vt paruulus donec ad annos sapiētiæ puenerit. tam mala eius q̄ bona parētibus imputant. Si solicita es & prudēs: ne filia tua percutiaꝝ a vipera cur nō eadē cura prouideas: ne percutiaꝝ a malleo vniuersę terrę: ne egrediaꝝ cum Dyna: vt videat mulieres regionis alienæ: ne ludat pedibus: ne trahat tunicas. Venena non dantur nisi melle circūlita: & vitia nō decipiunt nisi sub specie virtutū. Non vescaꝝ filia in publico. i. in parētū conuiuio: ne videat cibos quos desideret. Et licet quidā putent maioris esse virtutis ꝓtentę contenere voluptatē: tamen ego securioris arbitror continętę nescire qd' ꝓrat. Carnium edulio sustentēt ne prius deficiant pedes q̄ currere incipiant. Nusq̄ absq; te procedat in publicū: basilicas in publicum & ecclesias sine matre non adeat. Nullus ei iuuenis cōcinnatus arrideat. Nolo aliquā de ancillulis plus diligat cuius crebro auribus insusurret. Quicquid vni loquitur omnes sciant. Placeat ei comes non compta non formosa: quæ liquido gutture carmē dulce modulet: sed grauis pallens sordidata subtristis. Nocte ad orationes surgat: hymnos mane decantet: orationi lectio succedat: lectioni oratio: discat & tenere colū: rotare fusum: staminа pollice ducere: spernat bombicum telas: sericū vellera & aurū in fila lentescēs. Talia parent vestimēta quibus frigus pellaꝝ: nō qbus vestita corpa videanꝝ. Cib⁹ eius holuscula & silīa: raroq; piscicli. sic comedat vt semp esuriat: & statim post cibū possit orare & legere. Displicēt mihi ī teneris maxime ętatibus lōga & immoderata ieiunia. Experimento didici asellū in via cū lassus fuerit q̄rere diuerticula. hoc in ꝑpetuū ieiuniū ꝓceptū sit: vt longi itineris ꝑpetes vires suppetant: nec in prima mansione currentes corruętes in medijs. Mihi oīno lauacra in virgine adulta displicēt: quæ seipsam debet erubescere & nudā videre nō posse. Si cū vigilijs & ieiunijs macerat corpus suū: & in seruitutē redigit: cur econtrario balneaꝝ cōtētis sopitus ignis suscitaꝝ? Pro gēmis & serico virgo tua diuinos codices amet: qbus nō auro & pellis Babyloniæ vermiculata pectora: sed ad fidē emendata & erudita distinctio. Caueat oīa apocrypha: iurare nō discat: mētiri facrilegium putet. Trade ei comitē sanctitatis cuius & sermo & incessus & habitus virtutum doctrina sit. Hæc Hieronymus.

Dyna filia Iacob.

§. V. DE EXERCITIO VIRGINIS & EI⁹ FOCIETATE. HIERO. AD DEMETRIADĒ ỹGINĒ DICIT. ỹginū exercitium & doctrina.

Præter salmos⁹ & oratiōis ordinē: qd' tibi hora tertia sexta & nona ad vesperū: medio noctis & mane semp exercēdū: statue quot horis setām scripturā edocere debeas: quanto tpe legere nō ad laborē: sed ad istructionē aiæ & delectationē Cūq; finieris spatia & frequēter te ad figenda genua solicitudo animi solicitauerit: habeto lanā semp in manibus aliarūq; filamina aut in globū collige aut texenda cōpone: q̄ texta sunt respice: q̄ errata reprehēde: q̄ facienda constitue. Si tantis operū varietatibus fueris occupata: nunq̄ tibi dies longi erunt. Nec tibi idcirco est ab ope cessandū: qa deo ꝓpitio nulla re indiges. Sed ideo cū oībus laborandū est: vt p occasionē operis nihil aliud cogites nisi qd' ad dīi ptinet seruitutē. Simpl'r loquar: q̄uis oēm cōsum tuū in pauperes distribuas: nihil apud christū extat ꝑciosius q̄ qd' manibus tuis ipsa cōfeceris: vel in vsus ꝓprios: vel in exēplū ỹginū cæterarū: vel ꝙ auiæ matriq; offeras maiora ab eis in refectionem pauperū ꝑcia receptura. Solet tn̄ in plerosq; esse certamē: vtrū solitaria aut cū multis sit vita melior: quarū prior præferꝝ scdę. Sed i viris periculosa est ne abstracti ab hoīm frequētia: fordidis & impijs cogitatiōibus pareāt: & pleni arrogātia & supercilio cūctos despiciant: armentaq; linguas suas vel clericis vel monachis alijs detrahēdo: quāto magis in fœminis quarum mutabilis fluctuāsq; snia: si suo arbitrio relinquaꝝ cito ad deteriora dilabiꝝ. Nouī in vtroq; sexu ꝓ nimiā abstinētiā cerebri sanitatē in quibusdā fuisse vexatā: ꝑcipue qui ī humectis & frigidis habitauere cellulis: ira vt nesciret quid agerēt: quo ve se verteret: qd loqui: qd tacere deberent. Bonū est obedire maioribus: parere ꝓfectis: & post regulas scriptura rū vitę suę tramitē ab alijs discere: nec præceptore vti ꝓfessi Eph. iiij mo scilicet ꝑsumptiōe sua. De talib⁹ fœminis loquit' apo. et. ij. ad stol⁹. Quæ circūferunt omni vēto doctrinę semp discētes. Tim. iij. & nunq̄ ad ;scientiā veritatis puenientes. Graues fœminæ & maxime virgines & viduæ eligant: quarū ꝓbata sit cōuersatio: sermo moderatus: scīa verecūdia. Fuge lasciuiam puellarū quæ ornāt capita: crines a fronte demittunt: cutē polliunt: astrictas habēt manicas sine ruga fucos orispantes: vt sub

gestus: vt sub noīe virginali vendibilius pareant. Mores plerūq; dīnarū & studia ancillarū & comitū morib⁹ indicātur illa sit tibi pulchra & amabilis quæ nescit se esse pulchrā quæ negligit formæ bonū: & procedens in publicū nō pectus & colla denudat: sed celat faciem: & vix vno oculo q est vię necessarius patēter gradiꝝ. Circinnaculos pueros & calamistratos & peregrini muris dētes pellicias quasi pestes & venena pudicitiæ deuita. Hęc ille. Quā sit piculosum virgines conuersari inter sæculares vel laute viuere ostēdit idē Hiero. in epla ad matrē & filiā in gallia mittēs als scribēs. Si virgo es inquit: qd times diligerē custodiā scilicet matris vl' alteri⁹? Si corrupta cur palā nō nubis? Secūda post naufragiū tabula ē: qd' male cœperas hoc saltē remedio ꝓpare. Quid tibi necesse est in ea domo versari in qua necesse habeas aut quotidie pire aut vincere? Quis vnq̄ iuxta viperā fecur⁹ dormit: q̄ & si nō ꝑcutit: certe fouicitat. Securi⁹ est perire nō posse q̄ iuxta periculū nō perire. Inter lasciuas puellas & comatos iuuenes puella grade ris. Dabit tibi barbaculus qlibet manū: & ꝑstis digitis aut tētabiꝝ aut tētabit. Erit tibi inter viros & matronas consuetudo. Spectabis aliena oscula. In alijs ferias vestes: de auratasq; numerabis. In ipso quoq; conuiuio vt vescaris carnibus quasi inuita cogeris: vt vinum bibas dei laudabitur creatura: vt laueris balneis sordibus detrahetur. Inter hęc aliquis assistentiū: vel cōuiuantiū quoniā alienas nō audebit vxores: te quæ custodē nō habes: ſcpī? respecta bit. Loqueꝝ nutibus: & quicqd metuet dicere significabit affectibus. Inter has & tātas illecebras voluptatū etiā ferreas mētes libido domat: quæ maiorē in virginibus patiꝝ famē dū dulci⁹ putat esse qd' nescit. Vidim⁹ aliquē ossib⁹ vix hęrētē illicitis arsisse amoribus: & ante vita caruisse q̄ peste. Quid facies puella sani corporis: delicata: pinguis: rubēs: ſtuās: inter carnes & vina & ad balnea iuxta maritos: iuxta adolescētes: quæ & si rogara nō feceris: sit deforme pures testimoniū si rogeris: tibi libidinosa mens arden ti⁹ honesta ꝑsequit: & qd' nō licet, dulci⁹ suspicaꝝ. Difficile inter epulas seruaꝝ pudicitia. Nitēs cutis sordidū ostēdit animū: vestis etiā ipsa tacentis animi iudiciū est. Si fugā nō habeat: si p terram vt altior videaris trahatur. Si de industria dissuta sit tunica vt adint⁹ appareat. De ieiunio modestia & eleemosyna a virgine seruādis, Hiero. in epla ad demetriadē virginē. Ieiuniorum tibi sunt arma sumenda & caucda cū Dauid. Humiliabā in ieiunio animā meā Eua p cibū electa est de paradiso. Helias. xl. dierum exercitat⁹ ieiunio igneo curru rapiꝝ ad cœlū. Moyses ieiunans xl. diebus, et. xl. noctibus dei familiaritate pascit'. A diuersis iuuenes & puellas diabolus ardoris ętate aburit': & inflāmat rotam natiuitatis. Hęc sunt ignita diaboli iacula: quę vulnerant & inflāmāt & a rege Babylonis. i. diabolo tribus pueris ꝓparātur. Sed quō tibi quart⁹ apparēs habens quali speciē filij hoīs immensos mitigauit ardores. Sic & in animo virginali & cœlesti rore & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguiꝝ: & humano; corpori angelorū i perraꝝ cōuersatio. Quā obrē & vas electionis de virginib⁹ dicit se nō habere ꝓceptū qa extra naturā: immo vltra naturā est virginitatis decerpe poma: & in corpe viuere sine corpe. Neq; vero tibi ꝓmoderata imperam⁹ ieiunia: enormē ciborū abstinētiā quib⁹ cito corpa delicata frāguꝝ: & antea ꝓgrotare icipiūt q̄ sanctę cōuersatiōis iacere fūdamenta. Pḥorū snia est moderatas esse ỹtutes: & excedētes modū atq; mēsurā inter vitia reputari. De modestia ait idē Hiero. Imitare spōsum tuū. i. christum qui fuit parētibus subiect⁹? esto auiæ matriq; subiecta. Nullū virorū & maxime iuuenū nisi cū illis videas: nullū scias quē ille nescīat. Eunuchorū tibi & puellarū mores magis eligātur q̄ vultuū elegātia. Scurrilitas & lasciuia te ꝑsente non habeant locū. Nunq̄ verbum inhonestū audias qn irascaris. Rideri & ridere sæcularibus relīq. Grauitas ꝓsonā suā decet. Affectus & ꝑturbationes q̄diu in hui⁹ corpis tabernaculo habitam⁹: moderari & regere possum⁹: amputare non possumus. De eleemosyna ait. Da pauperib⁹: nō diutib⁹: non ꝓpiquis: nō ad luxuriā: sed ad necessitatē. Siue ille sacerdos sit: siue cognat⁹: siue affinis: nihil in illo aliud q̄ pauperatē cōsideres. Laudēt te esuriētiū viscera: nō ruētuan tiū opulēta cōuiuia. Alij edificēt ecclias: calīnarū deaurent capita: altaria ebore & auro distinguāt: nō reprehēdo: vnusq̄sq; in sensu suo abundet. Meliusq; est hoc facere q̄ repositis opib⁹ incubare: Sed tibi aliud ꝓpositū est christū vestire in paupib⁹: pascere i esuriētib⁹: visitare inlāguentibus: susscipe in his q tecto indigēt & maxime in domestico fidei. Virginū alere monasteria. Seruorū dei & pauperū spiritu habere curā qui dieb⁹ ac noctib⁹ seruiūt deo tuo: q in terra positi imitāt angelorū cōuersationē: & nihil aliud loquūtur nisi qd' ad dei laudē ptinet. De frequētia oratiōnis & meditatione passionis christi & sctorū & gloria supna quā debet virgo seruare. Idē Hiero. Quātus apls semp nos orare iubeat: & scris ēt ipse somn⁹ oro sit: in diuersas als scribēs. Si virgo es inquit: qd times diligerē custodiā scilicet matris vl' alteri⁹? Si corrupta cur palā nō nubis? Secūda post naufragiū tabula ē: qd' male cœperas hoc saltē remedio ꝓpare. Quid tibi necesse est in ea domo versari in qua necesse habeas aut quotidie pire aut vincere? Quis vnq̄ iuxta viperā fecur⁹ dormit: q̄ & si nō ꝑcutit: certe fouicitat. Securi⁹ est perire nō posse q̄ iuxta periculū nō perire. Inter lasciuas puellas & comatos iuuenes puella grade ris. Dabit tibi barbaculus qlibet manū: & ꝑstis digitis aut tētabiꝝ aut tētabit. Erit tibi inter viros & matronas consuetudo. Spectabis aliena oscula. In alijs ferias vestes: de auratasq; numerabis. In ipso quoq; conuiuio vt vescaris carnibus quasi inuita cogeris: vt vinum bibas dei laudabitur creatura: vt laueris balneis sordibus detrahetur. Inter hęc aliquis assistentiū: vel cōuiuantiū quoniā alienas nō audebit vxores: te quæ custodē nō habes: ſcpī? respecta bit. Loqueꝝ nutibus: & quicqd metuet dicere significabit affectibus. Inter has & tātas illecebras voluptatū etiā ferreas mētes libido domat: quæ maiorē in virginibus patiꝝ famē dū dulci⁹ putat esse qd' nescit. Vidim⁹ aliquē ossib⁹ vix hęrētē illicitis arsisse amoribus: & ante vita caruisse q̄ peste. Quid facies puella sani corporis: delicata: pinguis: rubēs: ſtuās: inter carnes & vina & ad balnea iuxta maritos: iuxta adolescētes: quæ & si rogara nō feceris: sit deforme pures testimoniū si rogeris: tibi libidinosa mens arden ti⁹ honesta ꝑsequit: & qd' nō licet, dulci⁹ suspicaꝝ. Difficile inter epulas seruaꝝ pudicitia. Nitēs cutis sordidū ostēdit animū: vestis etiā ipsa tacentis animi iudiciū est. Si fugā nō habeat: si p terram vt altior videaris trahatur. Si de industria dissuta sit tunica vt adint⁹ appareat. De ieiunio modestia & eleemosyna a virgine seruādis, Hiero. in epla ad demetriadē virginē. Ieiuniorum tibi sunt arma sumenda & caucda cū Dauid. Humiliabā in ieiunio animā meā Eua p cibū electa est de paradiso. Helias. xl. dierum exercitat⁹ ieiunio igneo curru rapiꝝ ad cœlū. Moyses ieiunans xl. diebus, et. xl. noctibus dei familiaritate pascit'. A diuersis iuuenes & puellas diabolus ardoris ętate aburit': & inflāmat rotam natiuitatis. Hęc sunt ignita diaboli iacula: quę vulnerant & inflāmāt & a rege Babylonis. i. diabolo tribus pueris ꝓparātur. Sed quō tibi quart⁹ apparēs habens quali speciē filij hoīs immensos mitigauit ardores. Sic & in animo virginali & cœlesti rore & ieiuniorum frigore calor puellaris extinguiꝝ: & humano; corpori angelorū i perraꝝ cōuersatio. Quā obrē & vas electionis de virginib⁹ dicit se nō habere ꝓceptū qa extra naturā: immo vltra naturā est virginitatis decerpe poma: & in corpe viuere sine corpe. Neq; vero tibi ꝓmoderata imperam⁹ ieiunia: enormē ciborū abstinētiā quib⁹ cito corpa delicata frāguꝝ: & antea ꝓgrotare icipiūt q̄ sanctę cōuersatiōis iacere fūdamenta. Pḥorū snia est moderatas esse ỹtutes: & excedētes modū atq; mēsurā inter vitia reputari. De modestia ait idē Hiero. Imitare spōsum tuū. i. christum qui fuit parētibus subiect⁹? esto auiæ matriq; subiecta. Nullū virorū & maxime iuuenū nisi cū illis videas: nullū scias quē ille nescīat. Eunuchorū tibi & puellarū mores magis eligātur q̄ vultuū elegātia. Scurrilitas & lasciuia te ꝑsente non habeant locū. Nunq̄ verbum inhonestū audias qn irascaris. Rideri & ridere sæcularibus relīq. Grauitas ꝓsonā suā decet. Affectus & ꝑturbationes q̄diu in hui⁹ corpis tabernaculo habitam⁹: moderari & regere possum⁹: amputare non possumus. De eleemosyna ait. Da pauperib⁹: nō diutib⁹: non ꝓpiquis: nō ad luxuriā: sed ad necessitatē. Siue ille sacerdos sit: siue cognat⁹: siue affinis: nihil in illo aliud q̄ pauperatē cōsideres. Laudēt te esuriētiū viscera: nō ruētuantiū opulēta cōuiuia. Alij edificēt ecclias: calīnarū deaurent capita: altaria ebore & auro distinguāt: nō reprehēdo: vnusq̄sq; in sensu suo abundet. Meliusq; est hoc facere q̄ repositis opib⁹ incubare: Sed tibi aliud ꝓpositū est christū vestire in paupib⁹: pascere i esuriētib⁹: visitare inlāguentibus: susscipe in his q tecto indigēt & maxime in domestico fidei. Virginū alere monasteria. Seruorū dei & pauperū spiritu habere curā qui dieb⁹ ac noctib⁹ seruiūt deo tuo: q in terra positi imitāt angelorū cōuersationē: & nihil aliud loquūtur nisi qd' ad dei laudē ptinet. De frequētia oration

fus:nō vult videri faciē tuā. Foris vāgant virgines stultę: tu intrinsecꝰ esto cū sponso tuo: q̄ si tibi ostiū clauseris & in occulto orauerisveniet & pulsabit & dicet tibi. Ecce ego
apoc.iij sto ad ostium &c. Daniel in cœnaculo suo in alto manet: nec eī in humili manere poterat. Fenestras aptas ad Hierusalem habuit: & tu habeto fenestras aperras: sed vñ lumē introeat: vndevideas ciuitatem dei. Ne aperias illas de quibus dr̄. Mors intrauit per fenestras. i. sensus exteriores. Et paulo. ō. idem ait, Tu simplex loquaris & ignoros quosq; blanda non despicias. Sed aliter impudici vident oculi: nō norunt animę pulchritudinē cōsiderare: sed corporum. Nec declinet auris tua in verba mala. Sæpe eī in decens aliquid loquens tentat mētis arbitriū. Si libēter audias virgo qđ dr̄i. ad ridicula quęque soluaris: gęqđ dixeris laudāt: gęqđ negaris negāt castā vocāt & sanctā. Ecce
Iud.xv. ancilla. Nō vt illa horrida turpis & rusticana teribilis: q̄ & oīno forsan maritū nō habuit: ga inuenire nō potuit, Naturali ducimur malo & adulatorib⁹ nr̄is facile fauem⁹. Et q̄d nos rīdeamus indignos: & calidus rubor
ij.Re.xj. ora pfundat: tñ ad laudē suā aīa lętat intrinsecꝰ. Præcipue cōuersationē virorū cū mulieribꝰ & eōrio ostēdit piculosā
iij.Re.xj di. Sāsō leone fortior: saxo durior: q vnꝰ & nudꝰ mille est pſecutꝰ armatos in Dalilæ mollescit aplexibꝰ. Dauid ītm cor dñi electꝰ: & quiv̄eturū christū sctō ore sępe cātauerat. Bersabeæ captus nuditate adulterio iunxit homicidiū. Salomō p quē cœcinit ipsa sapia recessit a dño q amator fuit mulierū. Et ne aliqs sibi de sanguis ,ppinqtate considere, in illicitū Thamar sororis amore frater exarsit incendiū.

§. VII. DE CVSTODIA HABEN

da a virgine circa sensus exteriores. Basi. in lib. de vꝫ integritate ꝫginis sic ait. Quā diuinū ,pfecto qđ c ac præcipuū imaculatę aīę insigne virginitatē esse cōstat. Masculorūq; ac fœminarū corpora est adinuicē habitꝰ: ꝫgo q̄ nullā fœmineæ voluptatis labē ex corpe patit: & ōia carnis vitia oēmq; pturbationē animi prosꝰ a se eliminat: puríssimā se deo sistere quē amare profitet: tota cū intētione conat. Voluptas cū vna gñalis sit: veluti fōs qđā a carne ,pfluit: atq; in quinos sensus veluti in quęq; riuos distributa p hos ad sēsibilia ab intimis fluit. Horū gliber p ,ppriā fenestrā fluētū suū sensibile qđ ostēderit vehemēter imittēs: gęqđ ,ppinquū fuerit vi sua ad se perahit carnalisq; replet⁹ limo
Sensuū custodia. ad torrētis instar: eōrio rursus ab exterioribꝰ p ea dē fenestras in carnis ęstus celerius refluens: aīam pturbationibꝰ & fluctibꝰ quatit ac in profunda demergit. Quocirca sētā virgo sensuū fenestris custodē admoueat rōnē: eorūq; ad exteriora ,pgressum nequaq; eis trāsitu libero passim ꝑmittat. Non igit oculoꝝ acies ad oīa passim inspiciēda visibilia pādenda est: ne oēm quoq; figuratū atq; formarū spēm sine discretiōis examine hauriēs: ad eaꝝ postea turbet imagines. Verū aptis ad ea q̄ vitę vsū necessaria inspiciēda sūt corporeis oculis aīæ oīno claudēt obtutū: eosq; ad veri intuitū luminis: & eiꝰ q̄ ex illo insinuat pulchritudinis: cōsideratiōē etiā eatenus clausos puigili aperiet studio. Nec auditū qdē temere & idiscusse ꝫbis oibꝰ accomodabit. Cęterū ad ea q̄ mala sūt: q̄ & noxia ipm veluti ad pestē quādā putridi ac pnitiosi amnis obturabit. His ꝫo q̄ sūt optima emanātq; viriutis puríssimos latices tota itētiōe subiiciet: Gustū qdē sp ad suauia & dulcia inhiātē rōne frenabit: & ad ea q̄ sūt necessario sumēda moderabit. Tactū ꝫovt sensuū oīm pniciosíssime & sęuíssime blādū: sensusq; reliąs vt sua advoluptates illecebras pelliciētē imaculatū & pturbatiōibꝰ mīme pulū: sp q̄ maxia poterit cura ſtuabit. Hic eī cū toto sit diffusus corpe: p oēm illius supficiē nō ea solū q̄ appet extrisecꝰ: verū & q̄ alti⁹ recōdita ēad vitiosos contactꝰ aduerꝰ aiam seue dīnat. Porro manibꝰ advsꝰ noxios p̄cipue nitēs: his veluti qbusdā sibi circūseptis armis feruētius p eiusdē instrōm cōsūm oēs q incideriṅ capite ne aspectū qdē blanda seductiōe sua imunē abire patiet. Sed cū ad horrendū tetrasq; figuras turbat atq; cōfundit: ad le
diligenter ꝓra gustum pugnet virgo. nes aūt & q̄ venustiori facie adlecta caloris gr̄a ad fallendū formaq; sunt: persundit atq; delinit: potentiā satis insignuat: & sic de aliis sensibꝰ. Añ oīa aduersus gustum virgo tota intētione pugnabit: fonteſq; voluptatū vētris & impudicitiæ, somitū ide manātiū a pr̄icipio castitatis studio & ardore siccabit: ne dū ꝫginitatē ſtutare ,pponit: gustui se imoderate ,pstituēs castitatē suā alia feruēdę voluptati de uicta sensim dū nescit amittat. Virginē eī nescit & ꝫginis gustū, conuenit: nullisq; gulā suauiter oblectāti illecebre puíū integrā se & in hac parte aptę inuiolabilem sctā virgo caute seruabit. Corpusq; vt seruire queat aię in his quę sunt necessaria victui moderabit prudēter ac reget. Nec tñ expedit ita corpus atterere: vt inualidum inutilęq; reddatur. Nec solū escarū quātitas vbiq; pile metięda est: sed qualitas sapiēter discernēda. Nō solū eī legumina seminūq; nōnulla: verū etiā holera pleraq; sunt q̄ monacho quietū vitæ gubernaculū tenere cupiēti (vt se habet cōis opi.) ,p noxijs vitanda sūt: quippe q̄ carnis recessū intimos pungit & prurigine titillatiōesq; excitātia nō min⁹ corpora nostra p turbāt: ac secreta vi sua ingerāt q̄ cōsensu oīm fugiēda fūt. Quocirca nec salib⁹ passim atq; indifferēter vtemur: sicut fieri apud plerosq; cōperim⁹: qui p immoderatā cōtinētiā pulmēta oīa repudiātes: hos sales cū pane vice condimentorū oīm sumūt. Nō intelligūt hi q̄ sales cū sint natura fœcūdi: ac per acrimonię vim pruriginē corpi excitēt plus cęteris ad libidinē coitūq; ,puocare: & sic de alijs cibis incitātib⁹ ad lasciuiā. Virgo igit sit ꝫginis & audit⁹ & visus gustus & tactus & odorat⁹: motusq; ois. Et qa blādimētū cupidineę voluptatis ē fœmina & masculi lasciuioribus oculis ad se inspiciēdū illecebrā naturaliꝰ suggerat: ac liquidem voce ad oblectamētū auris organi instar effecta ēmembroq; insinuata molitie: ac toto ,prsus corpis habitu & motu ad seductionē formata voluptatis. Nō mō eī loquens mulier & intuēs: verū sedēs q̄q; incedēs: ob instā subi natural aduersus masculum vim: hūc ad se eminus trahit vt magnes lapis ferrū. Et idcirco summope contendat virgo necesse est: ne vllis voluptatis laqueis irretiat. Imiteturq; vocē obtutūq; virilē icessusq; & oī ,prsus habitu: ac motu corpis voluptatis illecebrā viret. Nec se patiat sancta ꝫgo subiici carnalibus curis: neci sua alioriq; pnitię carnalia ornamēta cōquirat. Sed ad firmā se cōstātē atq; ꝫtutis speciē pudicis gestibꝰ virilisq; robore subrigat: & ita i se fœmineā voluptatē perimet. Iteꝝ reuereat oīs mulier sed ꝫgo in primis angelos etiā cū domi sola nullis viris arbitris sedet: & cū corp⁹ necessario curā dū erit: & capitis vitia & si gillatim cętera cōstringēs: id opꝰ celeriter exigat: & quātū fieri pōt cōtegat mēbra: nō solū suos ągelorūq; oculos vereās: verū se vt in suæ exercitatiōis domicilio ad verecūdiā studiose semp exercēs. Qđ si nec̄ cū sola ē nudari sine rōne pmittit: quanto min⁹ fratribꝰ in christo pñtibꝰ. Et pudore igit & tunica teipsam pudice ac verecūde cōponet: nec solū nihil mēborū q̄ opta sunt nudari vlla rōne pmitterverīs ſima & secura obseruatiōe circūreget: vt nō solū ipa sil læsa atq; illibata pmaneat: sed & q̄ intuenę nulla ex eiꝰ aspectu læsionis materiā capiāt videres eī filię dei filias hoim q̄ eēnt pulchrę deuoluti sunt ad eas. Genē. vj. Sufficit qppe vl modice nudata pulchritudo: dei q̄q; filios advoluptatē Basilij. emollire. hęc Basilꝰ. Qđ satissaciendo cuicūq; sensu applicādo ipm & delectādo sēsibili obiecto suo. vt ividēdo pulchra q̄ appetit oculus: tactꝰ in tāgēdo sibi grata: nō p hoc extinguit cōcupiscētia talis sensus sed auget. Ad qđ declarādū inducit fictionē poeticā. s. de Hydra serpēte sęuo in limo morāte q̄ cū plura capita hēret: vno succiso tria oriebā tur sed igne occisa est. Hāc dicit significare voluptatē i carnis limosa materialiq; natura: capita pl̄a sensusq; pl̄es habētē qbꝰ pficit & q̄rit voluptas. i. delectatio sensualis. Abscindit caput cū satisfit cōcupiscētiæ alicuiꝰ sensꝰ ipm plene delectādo. Sed ex hoc ñ morit & deficit ocupiscētia: sed pl̄a capita oriunt. i. magis accēdit voluptas quāto magis eā qs sectur. Tūc aūt ex toto occidit seu extinguit q̄n igne cōtinētię coarctat: dū qs abstinet ab illicito vsu cuiusq; sensus Ba. Magna ,g custodia sensuum seruanda est. Dicat ,g pfecta ꝫgo illd Abac. ij. Sup custodiā meā stabo. & illd Ps. xxxviij. Dixit custodiā vias meas. Mors eī introiuit per senestras nr̄as. s. sensuū exteriorū: ingressa est p portas nr̄as. s. interiorꝫ sensuū. s. imaginatiōe mēoratiua & hmōi mors. s. pcti. Figura extat in Isboseth filio Saul: q̄ cū posuisset ad custodiēdā portā dom⁹ mulierē: qa dormitiōi se dedit & nō custodię: principes latronū Recha & Banaa latenter domū ingressi pcusserūt in inguine dormiētē seu iacentē Isboseth: & occidentes ablatis spicis frumētoꝝ abierūt. ij. Reg. iiij. Ad signandū q̄q; cū consideratio seu circūspectio quā gliber adhibere debet ad custodiēdā portā sensuū
vl modice nudata pulchritudo: dei q̄q; filios advoluptatē Basilij. emollire. hęc Basilꝰ. Qđ satissaciendo cuicūq; sensu applicādo ipm & delectādo sēsibili obiecto suo. vt ividēdo pulchra q̄ appetit oculus: tactꝰ in tāgēdo sibi grata: nō p hoc extinguit cōcupiscētia talis sensus sed auget. Ad qđ declarādū inducit fictionē poeticā. s. de Hydra serpēte sęuo in limo morāte q̄ cū plura capita hēret: vno succiso tria oriebā tur sed igne occisa est. Hāc dicit significare voluptatē i carnis limosa materialiq; natura: capita pl̄a sensusq; pl̄es habētē qbꝰ pficit & q̄rit voluptas. i. delectatio sensualis. Abscindit caput cū satisfit cōcupiscētiæ alicuiꝰ sensꝰ ipm plene delectādo. Sed ex hoc ñ morit & deficit ocupiscētia: sed pl̄a capita oriunt. i. magis accēdit voluptas quāto magis eā qs sectur. Tūc aūt ex toto occidit seu extinguit q̄n igne cōtinētię coarctat: dū qs abstinet ab illicito vsu cuiusq; sensus Ba. Magna ,g custodia sensuum seruanda est. Dicat ,g pfecta ꝫgo illd Abac. ij. Sup custodiā meā stabo. & illd Ps. xxxviij. Dixit custodiā vias meas. Mors eī introiuit per senestras nr̄as. s. sensuū exteriorū: ingressa est p portas nr̄as. s. interiorꝫ sensuū. s. imaginatiōe mēoratiua & hmōi mors. s. pcti. Figura extat in Isboseth filio Saul: q̄ cū posuisset ad custodiēdā portā dom⁹ mulierē: qa dormitiōi se dedit & nō custodię: principes latronū Recha & Banaa latenter domū ingressi pcusserūt in inguine dormiētē seu iacentē Isboseth: & occidentes ablatis spicis frumētoꝝ abierūt. ij. Reg. iiij. Ad signandū q̄q; cū consideratio seu circūspectio quā gliber adhibere debet ad custodiēdā portā sensuū
vl'modice nudata pulchritudo: dei q̄q; filios advoluptatē Basilij. emollire. hęc Basilꝰ. Qđ satissaciendo cuicūq; sensu applicādo ipm & delectādo sēsibili obiecto suo. vt ividēdo pulchra q̄ appetit oculus: tactꝰ in tāgēdo sibi grata: nō p hoc extinguit cōcupiscētia talis sensus sed auget. Ad qđ declarādū inducit fictionē poeticā. s. de Hydra serpēte sęuo in limo morāte q̄ cū plura capita hēret: vno succiso tria oriebā tur sed igne occisa est. Hāc dicit significare voluptatē i carnis limosa materialiq; natura: capita pl̄a sensusq; pl̄es habētē qbꝰ pficit & q̄rit voluptas. i. delectatio sensualis. Abscindit caput cū satisfit cōcupiscētiæ alicuiꝰ sensꝰ ipm plene delectādo. Sed ex hoc ñ morit & deficit ocupiscētia: sed pl̄a capita oriunt. i. magis accēdit voluptas quāto magis eā qs sectur. Tūc aūt ex toto occidit seu extinguit q̄n igne cōtinētię coarctat: dū qs abstinet ab illicito vsu cuiusq; sensus Ba. Magna ,g custodia sensuum seruanda est. Dicat ,g pfecta ꝫgo illd Abac. ij. Sup custodiā meā stabo. & illd Ps. xxxviij. Dixit custodiā vias meas. Mors eī introiuit per senestras nr̄as. s. sensuū exteriorū: ingressa est p portas nr̄as. s. interiorꝫ sensuū. s. imaginatiōe mēoratiua & hmōi mors. s. pcti. Figura extat in Isboseth filio Saul: q̄ cū posuisset ad custodiēdā portā dom⁹ mulierē: qa dormitiōi se dedit & nō custodię: principes latronū Recha & Banaa latenter domū ingressi pcusserūt in inguine dormiētē seu iacentē Isboseth: & occidentes ablatis spicis frumētoꝝ abierūt. ij. Reg. iiij. Ad signandū q̄q; cū consideratio seu circūspectio quā gliber adhibere debet ad custodiēdā portā sensuū
dom⁹ aię dormitat & ñ vigilat ad custodiē dū: ne furvl'ini
mic⁹ ingrediaſ

mic⁹ ingrediaſ: dęmones latēter in aīam intrāt & iacētem appetitū rōnalē in terrenis per desideria carnalia occidūt: ablatis spicis virtutū de aīa. Et ideo dixit christ⁹. Vigilate ne intretis in tētationē. Lu. xxij. Custodiā quoq; debet ꝫgo hr̄e interiorꝫ sensuū: Ps illud Prouer. iiij. Oīi custodia serua cor tuū: q̄m ex ipo vita ,pcedit. Vñ Basi. in supradicto lib. Nulla ex parte ꝫginē mœchari cōuenit: nō lingua: nō aure: nō oculo: nō tactu: nō vllo denicq; sensu: multo min⁹ aīo sed aīam ipsam: vt spōsam nitidā ac puríssimā sponsi amplexibꝰ iūgere. Diligēter em oīa ille spōsus rimat & discutit: etiā q̄ intimis animi recessib⁹ latēt. Añ oīa igit oportet ꝫginē cogitatiōes suas puras inuiolatasq; seruare. Aia qppe pdurāte incorrupta corp⁹ quoq; impollutū imma culatūq; seruaſ. Porro cū sæpissimis cogitatiōib⁹ cōtami neſ aia quācūlibet corp⁹ pmanere incorruptū videaſ: nō tñ mūda cēseſ eī⁹ integritas: cū sordib⁹ cogitationū inqnata vitieſ. Neq; em est aliud imaginaria pterāliēsq; cogitatio in aīa: q̄ pictura cogitatiōis corlib⁹ & imaginib⁹ ꝫ ligurisq; suis: q̄s in ea mēs pinxerit scripta: & cū aia cogitatiōes p corp⁹ exequaſ: als in opis pducit effectū. Quas ꝫo necdū ope ipleuerit i se sculptas reseruat: easq; & sñ ō actu corporeo intra se tñ nutu volūtatis exequit: Sicut em cor poris officiū est corpaliter aliqd exeq: ita opus aię est cogitationib⁹ vtvult placitas sibi & gratas imagines fingere. Verū qa sicut is q̄ notas didicit si illas scribere omittat sēsim aīo labunt: ita vt ,pcessu tpis nulli⁹ iā notandi figurā aut locū aut nomē reuocare in animū q̄at. Ita vt q̄ iniqua cogitauerit si eiusmodi negligētis cogitatiōib⁹ ad vtilio res animū als trāsferat seq; ad eas exercet ,pcedēte tpe priores illas a memoria eliminās ex aię tabula ꝑcepta obliuio ne delebit: qppe memoria nihil ē aliud q̄ figura expssa cogitationū in aia veluti pictoris arte collocata. Et vt noxias turpesq; cogitatōes viteꝝ: illud implēdo. Esa. j. Auferte malū cogitationū vestrarū ab oculis meis: vt saltē in eis morā nō cōtrahat: & si mēti suggerāt: debet cōsiderare ꝑsētia spōsi sui & angeli & sctōꝝ. Vñ Basi. ibidē. Virgo ipsam primū cōsciētiāq; suā reuerebit: & si valde sit sola: deinde astātē sibi custodē angelū. Angeli em eoꝝ in cœlis semp videt faciē patris & c. ait saluator. Mat. xviij. Nec em cōuenit vt angeli cui credita est cura faciē aspnat hō. Atq; i primis ꝫgo q̄ hūc ipm castitatis suę veluti paranymphū custodęq; habet. Præ cūctis aūt ipm spōsum suū reuerebit sibi vbiq; assistētē ipsiusq; patrē & spūm sanctū. Quid p singula pergā: ipsas angelorū infinitas multitudines & vna sanctoꝝ patrū beatissimos spūs: q & si oculis carnis mini me cōspici sunt: incorporeis tñ obtutib⁹ ad; cognitionē cōplectunt oīa & cōpræhendūt. Ex hac rōne si latere virgo plures q̄rit: longe hos magis qui tot ac tales sunt: q̄s hoies merito reuereri debebit. Et quia multitudinis pauescit obtutū hos vitare fas non est q̄ sunt infinita multitudo. Vtgo ait apl⁹us. ſ. Corꝫ. vj. & q̄ innupta est cogitat. ſ. cogitare debet q̄ dñi sunt: quō placeat deo. Cogitat vt sit sctā & pura corpore & spū. Curas eī sæculares & rerū corruptibiliū cogitatiōes cōiugatis linquēs: sibi imortaliū & incorrupti biliū q̄ spōsi sui familiares atq; ,ppinquæ sunt seruauit curas. Quid est aūt ꝫginē placere deo nisi naturalē speciē suā virtutib⁹ exercitij spūalis corruscā semp ostēdere vt & eā iugiter integram intemeratāq; seruare velle. Placere deo nihil aliud est q̄ laudabilē seipsam ac beatā & ei similē ꝑ virib⁹ facere, Cæterū si solicita est quō placeat ꝫgo dño: scire ,pfecto debet: qa ipe spōsꝰ in nullo licet obnoxi⁹ quō ipe spōsę sue placeat: cū. ſ. puidēdo ei copiose de oībus.

Nā si spōsa mortalis viri sperat se gubernari & ,puideri ab eo: quanto magis quæ deo gubernationē sui tota fide cōmisit: & cū illo sēp viuere elegit: copiosíssima sue circa illū cure premia ipso sibi p oīa prospiciente suscipiet. Habet em fidei pignus ex ipius precedente prouidētia. Si em cum necdū sibi placere q̄reret: tantā erga illā ostendit charitatē: vt se pro ea prōpte ac libēter offerret. ſ. in crucevt eā suo sanguie sanctificaret: multo magis placere sibi cupientis curā habiturus est: & cū his quę sibi ad verā & ęternam vitā cōferūt: mortalis quoq; vitę stipēdiū illi ,puisitꝰ. Nō autē vltra vrgentē necessitatē indulgebit delicijs dñi spōsa: nec superflua minusq; necessaria requiret Neq; enim illi dare cōuenit q̄ sponsę charitatē intercipiant ad voluptates corporis se cōuertētis: vel sibi ea accipere expedit q̄ ab amore intimo auocēt. Neq; ꝫo vnq; p necessarioꝝ indigē
tiam: etiā si experiendę dilectionis causa eius conteri sinat inedia pusillanimis effecta murmurabit. Sed oīa credens: oīa ſperans: oīa sustinens: ei quē diligit tota animi intentione cōiūcta & verissima charitate affixa, etiā dum in exteriori hoīe agit emortuo iā & quodāmodo sensuū officio priuato: iugiter absq; distractione vlla ipsi⁹ pascet immortali alimonia pulerhritudineq; satiabit. Fit sæpe vt q̄ immortalē ardet & incorruptibilē speciē nō modo pecunias oēmq; substantiā amoris gr̄a large ,pfundat: sed cibū etiā & somnū & vestē & habitū & oēm ęstimationē corpis: denicq; & corpis vitā dū solo potiaſ amore contēnat. Parietes item & domos & oēs medios obices audacter ascendat: cōtra ipsos denicq; cōstrictos gladios ferat insaniens, Ira ferme & qui deū diligit veraciter ac ei soluere placere querit: nō solū pecunias & opes: vt mādatis illi⁹ obtēperet: & eo quē amat affatim fruaſ: negligere & aspernari debet: verū & cibum necessariū & somnū & exteriorē habitū similiq; fœdā, pfecto & inanissimā gloriā: corpus ipm denicq; corporisq; vitā vt cœlesti amore faginet: tota intētione cōtēnere. Parētes ꝓterea carnalis ,ppinquitatis & parentū domos oēmq; mediū mūdū trāsilire & ad martyrij gladios si se ꝑ sist occasio pnicit currere: ac vt amoꝛ ęno frui possit igno biliorē habitū sumere plurimaq; mūdi improperia cū vo luptate tolerare iustissime optabit: vt diuinaq̄si ita dici liceat) insaniā sapiēter insaniēs. eo qui vere & summe amabilis est: per affectus sui desiderio fruaſ: hmōi ,pfecto amatorē ad se de terrenis pturbationib⁹ euocās. Hic ipse q̄ tā suauiter salubriterq; diligit ait ad Abraā. Exi de terra tua & de cognatione tua & de domo patris tui &c. Genē. xij.

§. VIII. ET NOTA SVBTILEM

diaboli deceptionē ad capiendū virginē vel alias ꝑsonas spirituales in qđ frequenter ruitur. Plęruq; ait Basilius vbi s. minus cauti dū libenter musicū audiūt sensum: eo addu cūtur vt nō iā musicū sed visibile instrumentū diligant ꝑ quod perita musici modulatione fruunt: atq; ideo necessaria summa exactissimaq; diligētia obseruādus est virgini auditus & visus: ne clam forte & ipsi subrepaſ: vt ꝑ loquēte aia instrumētū ꝑ quod illa loquit diligat. Est enim vehementer astrictus is qui affectū boni in nobis summo studio maligne depraeare conaſ. Ira denicq; & agbusdam cū verba de virtute fidei audirēt: atq; hmōi loquēti aię assicerētur ex auditu iugi & aspectu clam surreptū est vt aio imprimerēt lineamēta corpea: & voce auditū lasciuię mu cerent: nec iā animū quā prius; diligēdo ex ore hominis pē debant: sed corp⁹ ipm bonoꝝ aiæ ministrū puersæ nimis atq; improbę amarent. Et ita qui charitatis plenitudinē sequūtur: eos falso dilectionis nōie: vel advoluptates, corporis vitamq; cūctis execrabilē diabolus dejicit. Hęc ille. Basilij de vitā da astu tia diaboli.

Hęc quotidie multos illaqueat: nam sub spē spūalis amoris in sensualē vertēres & de eo in carnalē vsq; ad opa pueritia illicita. Et ideo multa affectio mulierū ad viros: & ecōuerso etiā spūaliū & multo magis frequēs locutio vel aspect⁹: & pmaxime domestica quersatio vꝛ diaboli vis cus vitōda sunt: tū ,ppter periculū: qa ꝑm Hiero. fœmina cōsciētiā fecū in habitātis semp exurit. di. xxxiiij. ſ. ad ignē cū cupiscētię accēdit & trahit: sicut stupa si igne odorata fuerit, ptin⁹ in flāmata succēdit: nec op⁹ est alio adminiculo. Tū, ppter scādalū malę suspitionis & infamię q̄ inde orit & si nullū ppetret. tū, ppter exēplū: ne infirmi mente exēplo pfectoꝝ hoc facientiū filia agētes in ruinā incidāt diaboli. O quot & quāte ruine quotidie audiunt eoꝝ q̄ tenēt statū spūalē, ppter inordinatā affectionē & incauta cōuersationē & indiscretā visitationē. Idē Basilius vbi. s. Vera ꝫgo ab omni quidē cōtactu masculi mūdā iugi se obsere Basilij. uatione custodiet. Sed & cū fœminis dormiens semp secū commorabit: fixisq; animū habebit in cœlo: & illū a corpore totū penitus remouēs: ipsa quoq; cū apl⁹o dicet. Scio meipam siue ī corpe nescio: siue eꝛ corpus nescio de⁹ scit: qa rapta sum in paradisū & audiui arcana ꝫba. Vigilatissimū em eius in se amorē supne de cœlis intuēs spōsꝰ q̄si iā pade accensa ipsam merito rapiet vsq; ad tertiū cœlū & in paradisum deī: & ea sibi loq̄tur verba q̄ in corpe, viuētib⁹ dicūtur esse ineffabilia: sed illi plane q̄ ad id ꝑfecit ineffabilia immiscēdo fiēt. Hęc ille. A supbia summopę oportet ꝫginē cauere vt nō ,ppter ꝫginitatē se aliis etiā cōtugatis ꝑferat: qa cuius status ꝫginalis melior sit q̄ cōiugalis

gñ & in statu vidualiuel cõiugali põt qs pfectior esse virgine & maioris meriti .s.qa maioris meriti charitate existit. Nec etiã ipsam cõseruationẽ ỹginitatis suis meritis ascribat: sed gr̃e dei. Decet inquit Amb. vt quãto castior virgo tãto humilior. Nã & ad humilitandũ supbiã taliũ pmittit dñs hmõi tẽtationib⁹ turpibus vexari: vel ad cõseruandũ

Permittit deo la psiũ ad humiliationem.

easvel eos in humilitate: vt dr̃ a quibusdã de Paulo apl̃o. Et aliqñ etiã pmittit ruere in cõsensum: vel vsq; ad op⁹ ex teri⁹: vt patet in Vitis patrũ in multis exẽplis. Et ꝓpter ꝯ etiã aliqñ pmittit virgines ab aliis violari ad eas humiliã dũ: vt dicit Augu. in .j. de ciui. dei, q̃ tñ si aio sunt renitẽtes non perdũt aureolã virginitatis: q̃uis inter virgines non debeãt cõsecrari: vt dictũ est. ũ. e. c. j. §. x. Sed nec de virginitate & continẽtia sensuũ glorient sed de dei gl̃ia q̃ est oleũ in lãpade. Valet ad arripiendũ talẽ statũ & cõseruãdũ ꝑm

Miserie nuptiarũ.

Basilũ cõsideratio miseriarũ nuptiarũ. Nam non solũ sui sed & viri solicitudinẽ habet: vbi ỹo filios parturire cœperit vltra tẽpia conceptus, in vtero & dolores partus: ꝓ vnũ quẽq; filiorũ aio scindit: & parentib⁹ tristib⁹ nascituri cura semp adijcit tur. At si bonũ virũ blãdumq; nacta fuerit: perpetuo ne moriatur metu viduitatis incõmoda crucia tusq; iam sustinet: dirã quandã & immitẽ curã: & pr̃sente illo & absente ꝓpter insperatos casus animo indesinenter excipiẽs. Si ỹo duro & immiti nupta fuerit: tota quoq; vita illi⁹ cruciat⁹ ẽ: & cũ pudicitiæ rõne queat neutrũ eligere. i. nec viri mortẽ, ꝓptervidutatis angustias: necvitã ob mo lestiam incõmodũq; cõuict⁹: ancipiti atq; inutitabili malo acerrimis quoq; doloribꝰ semp atterit. Inde vbi filios ẽdidit aut ad bonã illi frugẽ euaserunt: & maiores ex illorum absentia dolores iugiter tolerat q̃ parturiens tulerat. aut malos euasisse cõsiderat: & magis ex ea ꝓcreatione liberoꝝ ꝙ si pmãsisset sterilis sustinet opprobriũ. Sepe antecq̃ pdicta experiat incõmoda: vna & spõsa & vidua efficit ac sine liberis in viduitatẽ dilapsa: necvxor iam necvirgo nec mater est. Sic oibus q̃ putant lęta cõiugia missis simul breuissimo voluptatis sensu irrecuperabilem virginitatis ꝑdidit florẽ: coniugiq; tm̃ experta est quãtũ illi satis est ad dinoscendaviduitatis incõmoda, Q& si relicta vidua enutriat filios eius: quẽ ex viri morte ꝓceperat mœroris iuge illos monumẽtũ cernit. Et semp in lachrymis: semp in gemitu: semp in solicitudine educãdoꝝ degens: nullũ prẽte riti mali solatiũ inuenit. Primũ & ꝓpinquis & famulis & filioꝝ curatorib⁹ ipsiusq; postremo etiã filijs vbi virilitatis annos attingerẽt: cũctisq; oĩno se vexare volẽtib⁹ ad p dã miserabilꝰ exposita doloris luctusq; tragediã vitã suã oĩm ingerit oculis. Et qd plura, pseq necesse est: dñm sibi cũ dote insœlix mulier coemẽs virũ: ancilla ꝓ libera efficitur: breuissimeq; liberalitatis gratia naturali libertate se priuãs ianuã sibi ineffabilium dolorꝰ ꝓpetuisq; mœroris p hmõi cõnubiũ aperit. At vero prudẽs ỹgo iugũ hmõi seruitutis abijciens: & tota intẽtione ad dñm currens: effugit quidẽ partus angustias. Effugit mortalis viri miserum iugum simulq; incõmoda oĩa quę ex nuptijs ꝓuenire monstrauimus. Effugit pcõꝝ omnigenũ inextricabiles nexus & retia vitę pr̃sentis euasit. Effugit ante oĩa carnalis commercij corruptelam: & integra tota & illibata aia & corpe sancta ẽterno regi se lęta despondit. Hęc omnia Basi.

§. IX. DE INSTRVCTIONE VIR

ginis lapsę: vt intelligẽs malũ suũ vehemẽter doleat. Hiero. ad Susannã virginẽ sacrã sed lapsam. Bona cõmemorem quę perdidisti: an mala deflea q̃ amisisti? Eras ỹgo in paradiso dei vtiq; inter flores eccleſię. Eras sponsa christi: eras templũ dei: eras habitaculũ spũsancti. Et quoties dico eras: toties opus est vt ingemiscas: qa non es qd̃ fuisti. Incedebas in eccl̃ia tanq̃ columba: de qua scriptũ est. Pennæ colũbæ deargẽtatę &c. Splendebas em̃ vt argentũ: fulgebas vt aurum: eras tãq̃ stella in manu dñi. Quæ est ista subita cõuersio: quę est ista repẽtina mutatio? De virgine dei facta es corruptio Sathanæ: de spõsa christi scortũ execrabile: de tẽplo dei phanũ immũditiæ: de habitaculo spiritusscti tuguriũ diaboli: q̃ incedebas cũ fiducia vt colũba nunclares in tenebris vt vespertilio. Theñ. j. Quæ fulgebas vt aurũ, ꝓpter virginitatis decorẽ: nũc vilior facta es luto plateaꝝ: q̃ fueras radiãs in manu dñi: nũc velut de alto cœlo ruens extractũ cõuersa es in carbonẽ. Vhe tibi miseræ & iterũ vhe: q̃ tãta bona pariter, ꝓpter parui tpis luxuriã p didisti. Aperi oculos si pores: erige frõtem si audes: & aliq̃ sctoꝝ intuere. Nõne facẽ tuã cõscięntia cõmissi tanq̃ plũbũ inclinat? Quid facies corã Maria & Tecla & Agnete & immaculato thoro puritatis? Quid iterũ facies coram angelis sanctis? Nõne splẽdore & claritate immaculatoꝝ quali fulminibus pcussa cõbureris? Sed dictura es forsitã. Nõ potui sustinere qa carnẽ fragilẽ circunferebã. Rñdebit tibi beata Tecla cũ innumerabilib⁹ sociis suis. Et nos eadem carne amictę eram⁹. Nec tñ plenũ castitatis nostræ propositum aut fragilitas carnis potuit immutare: aut sęvitia Paganorũ ꝑ varia tormẽta deięcere. Reuera nõ põt caro corrũpi: nisi mens fuerit ante corrupta. Remanebit ergo in crimine aĩa quæ carnẽ pcedit in crimine. Pœnitudo ergo necessaria est. Sed quanta putas & qualis necessaria est pnia quæ aut ęquet crimẽ: aut certe excedat. In primis oĩs cura huius vitę tibi intermittenda est: & quasi mortuã pœnitẽte existimans quõ possis reuiuiscere cogita. Deinde lugubris vestis tibi accipiẽda & mœs & membra singula digna castigatiõe punięda. Amputentur crines: deflũat oculi lacrymis: pallescat facies: totũ corpus in cura & ieiunijs macereꝝ. Si nõ infidelitate grauarẽt sensus humanus quibus & qualẽuis cruciatũ ad præsens libenter sufferret dũmodo illas pœnas ignis æterni non incurreret. Hæc oĩa Hiero. Et no. quod dicit Hiero, carnẽ nõ posse corrũpi nisi aĩa fuerit ante corrupta intellegitur de corruptione vitiosa & cũ pec cato. Nam corrũpi potvirgo per violẽtiã sibi oĩno illatã: & tñ non corrũpit aĩa: qa .s. non peccat si oĩno renitat.

Lapsę ỹ

¶ De statu viduarũ & multis q̃ ptinẽt ad eas. Cap̃. III.

IDVAM EIVS BENEDI

cens benedicã: paupes ei⁹ saturabo panib⁹. Pſ. cxxxj. Loquit hic dñs ꝓphetã de ecclia q̃ est mr̃ & ỹgo, & vidua dr̃: sed diuersis respectib⁹. Dicit em̃ mr̃ rõne fœcũditatis: qa q̃die gñat filios christo ꝑ gratiã baptismalẽ vl̃ pnialẽ. Dicit ỹgo rõne integritatis fidei & sctẽ cõuersatiõis: qa in nullo vitio corrupta. Dicit vidua rõne absentabilitatis sui spõsi: qa christo spõso suo mortuo in cruce demũ & si resurrexit: tñ i cœlũ ascẽdit: & pmanet pñtia corpali. Est ergo vidua ei⁹ .s. dñi: vel vidua Siõ. i. respectu ecclię trifũphãtis q̃ a pte speculæ & fruiẽ pñtia christi. Interp̃tat em̃ Stõ speculatio. Hęc vidua afflicta ẽ multiplici afflictiõe vt viduę: no solũ quia caret pñtia spõsi: sed etiã qa draco infernalis insidiat filio ei⁹. i. cuilibet fideli vt deuoret eũ. Sed hanc benedicens in pñsenti per gratiã dñs benedicit & in futuro ꝑ gloriã. Nã vt dr̃ figuraliter Apocal̃.xij. Datæ sunt mulieri illi .s. eccl̃ię duæ alę: qbus demũ volare possit ad desertũ. i. cœlum. Vna est obseruatio denarij .s. decem pręceptorũ. Secũda est exercitatio senarij. i. sex operũ misericordię quo ad viuẽtes. Dicitur em̃ Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi: serua mãdata. Et Matt. xxv. dicitur his qui opera misericordiæ fecerunt. Venite benedicti patris mei pcipite regnum. Ex denario aũt multiplicato per senarium resultat sexagenarius. Fructus autẽ sexagenarius est qui colligit ex statu viduali ꝑm parabolã seminis in bonã terrã iactati. Matth. xiij. Pauperes quoq; filij eius spũ paupes saturanꝰ & panib⁹ sacramẽtorũ & spũaliũ cõsolationũ. Sed & de qualibet vidua põt hoc exponi. Viduã ei⁹ &c. Vbi primo sciendũ ꝙ ꝙuis ꝑm cõem vsum loquẽdi mulier q̃ priuat legitimo marito per mortẽ eius. vt di. xxxiij. vidua dicat: tñ ꝑ put distinguit ꝛ statũ cõiugalẽ & ỹginalẽ largi⁹ sumit: videlicet pro omni eo viro vel muliere q vel quę amisit ỹginitatẽ: siue p cõiugiũ consũmatũ siue p quãcũq; illicitã corruptelã: nec tñ in statu cõiugij est. Et vt talis saluetur persona oportet

Due alę

¶ Quod a dño possideat. ibi. Vidua eius.

¶ Et talis a deo cõsolat. ibi. Benedicẽs benedicam.

¶ Et in prole recreatur. ibi. Pauperes &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Viduę sunt tres plices.

cũ dicit. Viduã eius. i. dñi vel Sion. notatur ꝙ talis possi deatur a dño. Sciendũ ꝙ est triplex genus viduarum. Quæ dã em̃ sunt diaboli: quędã: mundi: quędã dñi. Personę viduę diaboli sunt q̃ nec in cõiugio sunt: & tñ luxurijs vacãt de quib⁹ ait apl̃s. j. Tim. v. Adolescẽtiores viduas deuita. Cum em̃ luxuriatę fuerint: in christo nubere volunt habẽtes damnationẽ: qa primã fidẽ irritã fecerunt. Simul aũt & otiosę discunt circũire domos: nõ solũ otiosę sed ỹbosę & curiosę

Viduę diaboli

curiosę sequẽtes q̃ nõ oportet. Iacꝝ quersę sunt retro post Sathanã. Hę solẽt frequẽtare ecclias & psonas religiosas sub spẽ sctitatis & multos illaqueãt: & ideo cauendũ ab illaq; familiaritate. Viduæ aũt mũdi sunt q̃ gdẽ honestæ vi

Viduæ mundi.

um: inẽdũt tñ nubere tpe suo: vel etiam si nõ attendunt nubere nõ faciunt, ꝓpter deũ: sed ꝓpter mundũ vt vitent molestias cõiugij: vel sint dñę rerũ suarũ & hmõi. Hę solẽt multũ vacare tpalibus cõseruãdis & augẽdis; & exercijs spũalib⁹ parum insistunt sed tpalibus. Et plures etiam dotes suas tradũt ad vsuram diuersis modis: vel apud cõsanguineos viroꝝ cum certa mercede dimittẽtes: vel mercatorib⁹ sub noĩe depositi dantes & ẽ. Et aliqñ ,p dotib⁹ suis accipiunt plus debito. His etsi caste viuãt nõ debetur fructus sexagesimus: & delitijs aliqñ vacant. Sed vt dicit apl̃s j. Ti. v, vidua in delicijs viuẽs mortua est. Vidua vero dñi

Viduæ dñi.

est quæ per gratiã possidẽt a dño: & ꝓpter dñm proponit firmiter abstinere a cõiugio & ab omi actu venereo deinceps: etsi in ꝑteritũ experta sit cõiugio vel alio modo. Hãc describẽs apl̃s ibidẽ ait. Quæ ỹe vidua est et desolata spet in dño & instet oroĩb⁹ die & nocte. Et paulopost de viduis hmõi dicit. Præcipe vt irreprahẽsibiles sint. Debent viuere vt personæ religiosæ ad exẽplũ Annæ ꝓphetissæ viduæ: q̃ nõ discedebat de templo deo seruiens die ac nocte: & ꝑseuerãdo vsq; ad decrepitã ætatẽ: vno prius tm̃ cõtẽta marito. Lu. ij. Et. lxxxj. di. c. vlti. dr̃. viduæ q̃ stipendio eccl̃ię sustentant: tam assidue in dei ope esse debẽt vt meritis & oroĩb⁹ suis eccl̃iã adiuuẽt. Et di. ea. dr̃. Ad reatum eꝑi vel ꝑsbyteri ptinet q parochiæ ꝑest si sustentãdæ vitę pñtis causa adolescẽtiores viduę clericorũ familiaritatib⁹ subijciant. Talis vidua a deo cõsolatur: quia bñdicit hic a deo p gratiam: & a mũdo p bonam famam: & tẽtationũ victoriã plenam. Exẽplum in Iudith vidua. de qua dr̃ Iudith. viij. quæ secretum habitaculũ sibi fecerat i domo sua vbi morabatur cum puellis suis clausa: cui tamen esset dieues: portabat cilicium cõtinentiæ: ieiunabat: timebat dominum valde: nec erat qui de ea loqueretur malũ ita caute viuebat. Hæc interfecit Holofernẽ delignantẽ diabolũ et liberauit populũ suum. Vnde benedicta fuit ab oĩbus & mirabiliter laudata. vt patet Iudith pcñ. & demũ i glo-

Viduæ sunt ad iuuãdę.

ria bñdicta. Viduas adiuuari mandat diuina autoritas & canonica. Vnde Gelasius papa. Licet oĩbus de nobis ꝑgrantibus non debeamus inquãtũ possum⁹ denegare nos: plus tñ viduarũ & orphanorũ causas & impẽsius ducim⁹ exequẽdas quas tueri a nobis vel ab oĩbus diuina manifestat assertio. di. lxxxvij. c. licet. & Esa. .s. dr̃. Quærite iudiciũ subuenite oppresso: iudicate pupillo: defendite viduã &c. Vnde & christus cõsolatus est viduã flẽtẽ vnicũ filiũ suũ defunctũ cũ resuscitauit. Lu. vij. Vere vidua si filios habet naturales pauperes nõ deserunt a dño: sed eis mirabiliter ꝓuidet, exẽplum de muliere vidua quæ pauit Heliam: q̃ cũ filio ꝑ tpe famis in Sarepta fuit pastus a dño: qa etiã resuscitatus ab eo. iij. Reg. xvij. Et de vidua cuius Helisęus secit miraculose multiplicare oleũ: vt de eius precio filios liberaret a creditorib⁹. iiij. Reg. iiij. Talis vero vidua debet filios educare si habet diligẽter in timore dñi: vt illa venerabilis quæ habuit septẽ filios: & eos hortabat ad martyriũ potius q̃ derelinquerẽt legẽ dei. vt habet. ij. Mach. vij. Et regina Blancha quę frequenter admonebat filiũ Ludouicum regẽ Franciæ sanctũ &c. Si non haberẽt filios naturales pauperes nõ deserunt a dño: sed eis mirabiliter ꝓuidet. exẽplum de muliere vidua cum ꝓ officiũ cõiugale veneristi ad viduitatis cõtinẽtiã: extrema Gen. ij. immo abiecta ne cogites. Quod & si post diluuiũ & ante &, viij. diluuiũ viguit illa sentẽtia. Crescite & multiplicamini & j. Cor. replete terrã: qd ad nos in quos fines fœcunditatẽ deuenerit x. qbus dr̃. Tps breue est & iam securis ad radicẽ arboris posita est: q̃ fyluã legis euãgelicæ & castitatem nuptiarũ succidat: tps amplectãdi & tps longe fieri ab amplexibus ait Mat. iij. Salomõ. Primum in veteri testamento: secundo in nouo. Olim gloriæ erat audire illũ versiculum. Filij tui sicut nouellę oliuarũ. Nũc de cõtinẽtibus dicitur. Qui adhęret deo vnus spũs est cum eo. Proponis mihi gaudia nuptiarum: vj. ego tibi opponam pyram gladium & incendiũ. Non tm̃ bonũ est in nuptijs quod speramus: quantũ malũ qd̃ accedere potest & timẽdũ est. Libido transfacta semp sui reliqt pœnitudinem: nunq̃ satiat: & extincta iterũ reaccenditur: vsu crescit & deficit: nec rõni paret q̃ impetu dicit. Sed discis ample opes & dispẽsatio rei familiaris egẽt autoritate iuris. .s. nisi cum seruulis tuis ipsa seruieris familiæ tuæ im perare nõ poteris quasi nõ possis, ꝓbatæ ætatis hr̃e famulos vel liberos q̃ prælint domui: vel ad publicũ rñdẽt vl̃ tributa persoluant. Quærite primũ regnũ dei & hæc oĩnia adijcientur vobis. Melius est rem familiarẽ minui q̃ aiæ salutem perire. Melius amittere quod vel imus nolim⁹ ali q̃n perituruꝝ est: q̃ id pro quo oia dimittẽda fũt. Nos ỹo ardemus auaritia: & contra pecunias disputantes auro si num expandimus: nihilꝙ nobis satis est: & hoc facim⁹: qa dñi verbis nõ credim⁹. Et qa ætas optata cunctis nõ vicina mortis q̃ debeꝰ mortalibus legẽ naturæ: sed crassa spe annorum spatia nobis pollicẽ. Nemo em̃ tã fractis viribus & sic decrepitæ senectutis ẽ: vt nõ se putat adhuc vnũ annũ esse victurũ. Vñ subrepit obliuio conditionis suæ vt terrenum animal iamq; soluendum erigatur in supbiã & animo cœlũ nouet. Hęc ille, Idem ad Furiã de custodia vidualis castitatis ꝙ debet vidua cauere ab ornatu & delicijs: dicit. Nõ quęrãt in christianis initia sed finis, Paulus male cœpit: sed bene finiuit. Iudæ laudãt exordia: sed finis ,ꝓditione damnat. Quid faciet in facie christiana purpura byssus & ceruſa: quorũ alterum ruborem generum labioꝝ rũq; mẽtit: alterũ candorẽ oris & colli. Ignis est iuuenũ fomenta libidinum: impudicę mentis indicium. Ornat⁹ iste nõ dñi est: sed velamen Antichristi. Nõ Ethnici ignes nõ vulcana tellus tantis ardoribus æstuant vt tuueniles medullę vino plenæ & dapib⁹ in flãmatæ, Grandis virtutis & solicitæ diligẽtiæ est superare ꝙ nata sis in carne nõ carnaliter viuere: tecũ quotidie pugnare & incluſum hostem Argi cẽtũ oculis obseruare. Nihil sic inflãmat corpora & titillat membra genitalia: sicut cibus indigestus & ructus cõuulsus. Quicqd seminariũ voluptatũ est venenũ puta. Cogita te quotidie moriturã: et nũq̃ de secũdis nuptijs cogitabis. Idem ad Saluinam viduam. Audi quid ex persona viduę continentis Ethnicus poeta Propt⁹ decãter. Ille meos primus qui me sibi iũxit amores. Abstulit: ille tulit secũ seruerq; sepulchro. Si tanti vilissimũ lucrũ: quanti vilissimũ lucrũ. Si sic cõmuni lege naturæ damnant oes Gẽtiles viduæ voluptates: quid expectandũ est a vidua christiana: q̃ pudicitiam suã nõ solũ ei debet qui defunct⁹ est: sed ei cũ quo regnatura est. Hæc ille per totum.

§. III. DE INSTITVTIONE ET MO

do conseruationis viduæ. Hiero. ad Saluinã. Didicisti catalogũ ỹcutũ tuarũ: quid debeas nomini tuo: quibus meritis secundum pudicitiæ gradũ possideas: nec moueat ꝙ sexagenaria eligatur in viduã & pures adolescentulas ab apostolo reprobari: sed te credas ab eo eligi qui discipulo suo dixerat. .j. Tim. v. Nemo adolescẽtia tua contẽnat. & in fra. .j. Ti. iiij. Mulieres quę sollicitę sunt quomodo placeant viris: comedant carnes qui carnibus seruiunt quorum seruor despumat in coitum: quæ ligatæ maritis generationi ac liberis operam dant. Tu vero quę in tumulo mariti sepelisti pariter omnes voluptates: quę linita purpura & cerusa facie sup feretrũ eius diluisti lachrymis: quę pullã tunicam, nigroſq; calceolos icãdidę vestis: & aurati socci deposition ẽ sumpsisti: in nihil habes necesse aliud nisi perseuerare in ieiunio. Pallor & sordes gẽmę tuæ sint: plumarum mollities iuuenilia mẽbra nõ foueãt. Balnearũ calor nouum nõ succẽdat adolescẽtulæ sanguinẽ. Tenera res in fœminis fama pudicitię est: & q̃si flos pulcherrimus cito ad

leuem marcescit aurā: leuiq; flatu corrumpit: maxime vbi
ętas cōsentit ad iudiciū: & maritalis deest autoritas: cuius
vmbra tutamē ē vxoris. Quid facit vidua iter familię ml'
titudinē: inter ministro9 greges quos volo cōrenat vt fa
mulos sed vt viros erubescat. Certe si ambitiosę dom9 hęc
officia flagitāt: preficiat his senē honestis moribus: cuius
honor: dignitas dñę sit. Scio multas clausis ad publicum
foribus non caruisse infamia seruulo9: quos suspectos fa
ciebat: aut cultus impudicus: aut erasti corporis nitor: aut
ętas apta libidini: aut cōscientia amoris occulti: secutus
eū vel animi timor qui etiā bene dissimulat, frequēter ersū
pit in publicū: & cōseruos quasi seruos despicit. Omni er
go diligentia custodias cor tuū: & caueas quicqd de te fin
gi pōt. Non ambulet iuxta te calamistratus, pcator: nō hi
ltrio fracꝰ in fœminā: nō cātoris diabolici venenata dul
cedo nō iuuenis fulsus & nitid9. Nihil tibi artiū scenicarū
nil tibi et obsequijs molle iūgaꝫ: habeto tecū ỳginū & vi
duarū choros: habeto tui sexus solatia & ancillarū quoq;
morib9 dñæ indicant. Semper in manibus tuis diuina sit
lectio: et tam crebrę orōnes & oēs cogitationū sagittæ qui
bus adolescētia pcuti solet hmōi clypeo repellantur: Diffi
cile est quin potius impossibile perturbationū vitijs care
re quępiā: eo q; incētiua vitiorū omniū titillēt animos: &
quasi in medullio sit nostrū iudiciū vel abijcere cogitata
vel recipere. Optim9 ille est qui min9 vrgeꝫ veluti si egre
gios impressos reprehendas in corpore neruos. Et hoc est
quod alijs verbis ꝓpheta significat. Turbatus sum & non
sum locut9. Et illud Architæ Tarētini Ad vilicū negligen
tem. Iā te verberib9 enecassem nisi iratus essem: sicut irasci
hois est: nō pficere irā christiani: sic ois caro ꝑcupiscit quæ
carnis sunt: sed nostrū est voluptatis ardorē maioris chri
sti ardore restringere: & lasciuiēs tumētum frænis inediæ
subiugare vt nō libidinē: sed cibos q̄rat & desideret. Sed
cur ista vt hominē esse te noueris: & passionib9 humanis
nisi caueris subiacere. De eodē cuncti facti sumus luto: in
serico & in pannis eadē libido dñatur: nec regū purpuras
timet: nec mędicantiū spernit squalorē. Multo em melius
est stomachū dolere q̄ mentē: imperare corpori q̄ seruire:
gressū vacillare q̄ ipudicitia: nec statim pœnitētiæ nobis
blandiātur subsidia quæ sunt in fœliciū remedia. Cauēdū
est vulnus quod dolore curatur. Aliud est integra naui et
saluis mercibus portū salutis intrare: aliud nudū hærere
tabulę & crebris fluctuū recursib9 ad asperrima saxa colli
di. Nesciat vidua bigamiæ indulgētiā: nec nouerit illud
apostoli. Melius est nubere q̄ vri. Tolle quod peius est vrit
& per se bonum non erit nubere. Primus Lamech maledi
ctus & sanguinarius & de stirpe Cain descendens vnā co
am diuisit in duas & plantarium bigamiæ.

1. Cor. vij. Ge. iiij.

§. IIII. ET QVIA VIRGINIBVS

& viduis maxime oportet vacare castitati seruādæ: absti
nēdo se ab actibus ve nereis quibuscūq; mētis & corporis
quō seu qb9 gradibus pueniat ad pfectam castitatē: ponit:
venerabilis Ioānes Cassianus in. ij. Coll'. Cheremonis di
cēs sic. Sex gradibus licet multa a seinuicē sub limitate di
stāribus: fastigia castitatis præcelsa distinguā: vt quędam
media: quę tamē multa sunt prętermittam. Quos; subtili
tas ista humanos subterfugit sensus: vt ea nec mens inspio
cere nec lingua valeat, ploqui: quib9 sensim castitatis ipsi9
perfectio quotidianis successib9 adolescit. Sed m similitu
dinē nāq; corpoꝝ terrenoꝝ quæ singulis diebꝰ insensibil'
sui capitis incremēta: & dū nescit ad perfectū habitū, pue
hunt: ita animę quoq; robur ac maturitas castitatis acgraꝫ
Primus itaq; pudicitię gradus est ne & vigilās impugna
tione carnali monachus elidatur. Sed's ne mens illi9 vo
luptatis cogitationibus immoretur. Tertius ne fœmineo
vel tenuiter ad concupiscētiam moueat aspectu. Quartus
ne vigilans vel simplicē carnis perferat motū. Quint9 ne
cū memoria generationis humanę vel tract9 rō vel neces
sitas ingesserit: subtilissimus mēte volūtarię actiōis pstri
gat assensus: sed velut opus quoddā simplex ac ministerio
humano generi necessario cōtributum: tranquillo ac puro
cordis contēplet intuitu: nihilq; ampli9 de eius recordatio
ne cōcipiat q̄ si opationē laterū vel cuiuslibet alteri9 offi
cinę mēte practet. Sextus castimoniæ gradus ne illecebro
sis phantasmatibus fœminarū vel dormiens illudaꝫ: licet
eā hanc ludificationē pctō esse obnoxiā nō credam9: con
cupiscentię tamē adhuc medullitus latitātis indicium est
quam eā illusionē diuersis modis cōstat accidere. Nā ēm
illum v sum quē vigilās exercere consueuerat vel cogta
re: etiā dormiēs vnusqsq; tentaꝫ. Aliter em fallunt9 hi q
carnalē copulā norunt: aliter qui fœmineę sunt cōmixtio
nis expertes. Hi em sicut simplicioribꝰ ac purioribus som
nijs inquietātur: ita etiā facilīore diligētia ac minore labo
re possunt purgari. Illi aūt sordidioribus magisq; expōsis
phātasmatib9 illudūt: donec paulatim ēm mēsuram casti
tatis ad quā vnusqsq; cōrēdit in odiū illius rei: quā volū
tariā antea sentiebat: mens etiam somno sopita vertatur.
Quisquis igitur extractus a cūctis cōfabulationibus otio
sis: & mortificatus ab oīi ira & solicitudine curaq; mūda
na: duob9 tm fuerit paximatijs quotidiana refectione cō
tentus: & aquæ satietate subtracta: quietē somni trīū: sue
vt alij statuerūt quatuor horarū spatio terminarit: nec tm
laborū aut cōtinētię huius merito: sed miseratione dñi eā
se crediderit adepturū: qa sine hac fide vana est ois huma
ni laboris intētio: nō amplī9 q̄ fex mēsib9 pfectionē istā
impossibilē sibi nō esse cognoscet. euidēs tm est iā ꝓximæ
puritatis indiciū incipere eā de proprij laboris industria
nō sperare. Si em vī verticuli illi9 vnusqsq; in v rtate cōce
perit. Pś. cxxvj. Nisi dñs ędificauerit domum in vanū la
borauerunt q ędificāt eam. sequeꝫ vt ne de puritatis meri
tis extollaꝫ: intelligēs eam se non sua diligētia: sed dñi mi
sericordia cōsecutū: nec cōtra alios immiti rigore moueaꝫ
sciēs hūanā nihil eē v rtutē: si eā v rt diuina nō iuuerit. Hæc
Io. Cassianus. Qui etiā ponit hāc esse differētiam inter cō
tinentiam & castitatē: & cōtinens dicaꝫ qui patiē magnos
stimulos tētationum carnis sed nō vincit. Castꝰ q paruos
vel nullos: q̄uis sępe ꝓ eodē supponāt. Nā & castitas etiā
large dī esse in statu cōiugali: dū. s. abstinet ab alijs corru
ptelis: etsi actū cōiugalē exerceat vt dictum est. Vidualis
status cōgruit nō sōlū fœminis quib9 defuncti sunt viri ea
rū: sed & qcūq; mares vel fœminę: qui amissa virginitate
abstinēt & ꝓponūt abstinere ab actibus venereis: etiā piu
gij: siue sint in religione ligati siue in sęculo constituti.

TITVLVS. III. DE DOMINIS TEM

poralibus. ¶Quod dominiū vniuersi consistit in summi
Pontificis autoritate & regali potestate. Cap. I.

CONSTITVIT EVM DOMI
nus dom9 sue: & principē oīs possessionis suæ
Pś. ciij. Loquit hic ad literā ꝓpheta de Ioseph
qui cōperta eius sapiētia: prudētia & bonitate
cōstitut9 est a Pharaōe rege ægypti gubernator totius re
gni sui & prim9 princeps post eū. Dixit em ei Pharao. Ecce
cōstitui te sup vniuersam ægypti: & dedit ei anulū suum
in manu eius &c. Et vt habeatur diffuse historia Gene. xlj.
Et pōt exponi & adaptari istī ad quēlibet dñm tēporalē
& iustū principē. Vbi sciēdū vt dicit Gelasius papa q; duo
sunt quib9 principal' regit hic mundus: autoritas scilicet
sacra pontificū: & regalis ptās. In quibus tanto est graui9
pondus sacerdotum: quanto pro ipsis regiminibus hoim
in futuro examine deo reddituri sūt rōnē. distīx. cvj. duo.
Ex hoc patet q; ista dominia & principatus subalternanē
& non sunt paria: sed temporale dñium est sub ecclesiasti
co seu spūali: qa imperator qui dī dñs orbis & princeps ab
solute est sub papa & ab eo iudicatur & cōfirmaē & depo
niē. Ista sunt duo luminaria, Gen. j. posita in firmamento
cœli: lūinare maius scilicet pōtificat9: & min9 scil ilicet im
perij pricipat9: q vt luna lumē recipit a sole: ita ipse suā cla
ritatē habet a papa. Prędest tū luminare mai9. i. sol dicit: q̄st
f. principale exercitiū papæ est circa spiritualia & animas.
Luminare minus. i. luna pręest nocti ad eā illuminādam:
qa imperiū & sęcularis dignitas est circa tēporalia & cor
poralia & vnū debet iuuari per alterūm in gubernatione & Sacer
directione mundi. Vñ Nicolaus papa. Cum ad verum vē dotiū&
tum est. i. ad discussionē veri scilicet ad tps xpi: vltra sibi iperiū
nec imperator iura pōtificat9 arripuit: nec pontifex nomē distin
iperatorij vsurpauit: qm idē mediator dei & hoim homo gui.
christ9 Iesus actibus ꝓprijs & dignitatib9 distinctis officia
potestatis vtriusq; discreuit, ꝓpria: volēs medicinali hūie
litate sursum efferri: non hūana supbia rursum in inferno
demergi: vt & christiani ipatores pro ętterna vita pontifi
cibus indigerēt: & pōtifices pro cursu temporaliū tantum
modo

Duob9 mundū regi.

modo rerū impialibus legibus vterēt: quatin9 spiritualis
actio a carnalibus distaret incursibus: & deo militans mi
nime ęcularib9 se negotijs implicaret: ac vicissim nō ille
rebus diuinis præsidere videretur qui esset ęcularibus ne
gotijs implicat9. dist. xcvj. cum ad verū. Idem Cyprianus
dist. x. Et dicit ibi glo. q; summa nobis a deo concessa sunt
dona. s. sacerdotiū & imperiū vt habeē in aut. quō oportet
epos. in prin. coll'. j. Et de papatu quidē & alijs prælaturis
ecclesiasticis dī i suis titulis. Nunc aūt de principatib9 ę
cularib9 agendū: quorū prim9 & principalis dī impator:
deinde reges: Duces: Marchiōes: Comites & Barones. Et
vbi p plures ciuitates regunē & ad tps officium durat nō
ppetuo: cōsules priores antiani vel alijs noibus nūcupan
tur. Et imperiū quidē seu monarchia mūdi diuersis tpib9
fuit apud varias nationes & in diuersis partibus mundi.

Quatuor mo narchię

Quatuor em monarchię fuerunt figuratę ꝑ quatuor aia
lia q̄ vidit Daniel ꝓpheta exire de mari magno. Dañ. vij.
Prima em filijs Ieenę fuit monarchia Assyriorū: q̄ cœpit a
Nino: & finita est in Balthasar. vt patet Dañ. v. Secda filijs
vrso fuit Persarū & Medorū q̄ inchoata est in Cyro: & ter
minata in Dario vltio deuicto ab Alexādro magno. Ter
tia fuit grecorū similis pardo quę initiū sumpsit in Alexā
dro: & quasi in eo finem habuit: diuisum est dominiū ei9
post mortē in plures reges. vt patet. j. Mach. j. Quarta fuit
Romanorū filijs ferocis bestię dissimilis alijs. Huius prīcipiū
fuit in Iulio Cęsare q; sibi vsurpauit imperiū: sed pfectio
nem habuit in successore eius immediato Octauiano, Ro
mani autem ipsi ortum habuerunt a Romulo: qui primus
vrbem Romā cōdidit parua tunc in monte Auētiuo tem
pore Achā regis Iudæ. Et hoc fuit a creatione mundi an
no. iiij. M. cclxxxix. & post. dccl. annos ab ipsius vrbis pri
ma ædificatione natus est Iesus Christus anno imperij ip
sius Octauiani. xlij. Et primo quidē Roma recta est & gu
bernata per reges: qui septem fuerunt sibi nuicē succeden
tes incipientes a Romulo: & terminantes in Tarquinium
supbū. Deinde p ꝓsules duos q creabanē p annum: quib9
aliq̄n additi sunt tribuni & prætores: demū p ipatores: &
adhuc pmanet talis monarchia. Nā imperator dī rex Ro
manorū: mutata est tm monarchia quātū ad locū. Nam se

Trāslatio ipij tinus impator conuersus ad fidē sub quo imperiū collum
romani supposuit iugo christi: trāstulit in Oriētē. i. Cōstātinopoli
ab eo amplificatā: & ab ipso postea denominatā circa an
nos dñi. ccl. vel circa. Et sedem summi pontificatus Sylue
stro & successoribus i vrbe dimisit: multis ciuitatib9 & p
uincijs in Italia sibi donatis. Deinde imperiū Romanorū
transtulit est de cōstantinopoli in Frācia per Adrianum
papā: collato imperio Carolo magno regi Francorū: quia
Italiā liberauit de manu & dñio Longobardorū: & multū
exaltauit christianitatē: ex bellis victoriosis cōtra infide
les præcipue Saracenos. Et hoc anno dñi octingentesimo
vel circa. Demū trāslatū est de Frācia in Alemaniā: dato
imperio primo Ottoni anno dñi nongentesimo vl circa.
Et apud eos durat adhuc anno ī quo sum9 scilicet. M. cccc.
xl viij. Sed hoc mutatū est q; vbi pri9 imperiū dabaē p̄ suc
cessionē succedētib9 filijs parētibus suis: p papā ordinatū
est q; dē per electionē quę sit a septē prelatis & confirmaē
per papam: & per eū coronaē. Post imperatorē sunt reges
plures in populo christiano: vt rex Frācię: rex Anglię: rex
Aragonię: rex Castellę: rex Nauarrę: rex Portugalliæ: rex
Siciliæ: rex Dacię: rex Cypri. Et cū oēs dñi & reges sęcula
res deberēt esse sub imperatore: multi reges non recogno
scant eū vt superiorē suū: tuētes se vel priuilegio siue alio
iure vel potius de facto: vt rex Frācię vt dux Venetiarū &
alij dñi. De quolibet ergo pricipe iusto siue impatore siue
rege siue aliter rectore pōt dici illud. Cōstituit eū principē
&c. Et de hac materia habeē i. c. sequēti. Et multa etiam in
titu. de summo pōtifice & potesta. eius. Cōstituit eū dñm
dom9 suę. & prin. omnis possessionis suę. In quib9 verbis
tria possunt notari quę debent esse in domino temporali,
¶Vt non habeat dñium vsurpatū: ibi. Cōstituit.
¶Vt possideat v rtutem per ornatum: ibi. eum.
¶Vt exerceat actum regulatum: ibi. dñm domus.

Reges xpiani.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

sicut Ioseph de quo loquitur Pś. nō sibi accepit dñium &
principatū: sed is qui poterat. s. rex ægypti eū cōstituit do
minū & principē. Ita ad hoc vt quis sit dñs verus oportet
q; cōstituat dñs ab eo qui potest: & nō sibi vsurpet. Dicit Quis
em Leo papa. Pricipat9 quē metus extorsit. i. violētia: aut verus
ambit9 occupauit etsi actib9 vel moribꝰ nō offendat ipsū dñs,
tm initij sui est pnitosus exēplo. s. q. j. pricipatus. Vnde &
Christus q est rex regū & dñs dominātiū nō sibi vsurpa
uit dñū: sed at: Pś. ij. Ego p̄stitut9 sū rex ab eo i cilicet deo.
Tunc aut potest qs dici dñs ab eo qñ positus est in dñio
legitimo modo vel a deo immediate: sicut Moyses cōsti
tuit principē populi sui & Saulē primū regē populi sui: et Exo. iiij.
male se habentē in principatu: Dauid hominē ēm cor suū j. Reg. x.
vel mediate a populo vel collegio seu principe q habet j. re. xiij
iuste hāc ptātē. sicut Ioiades summ9 sacerdos cū consensu
populi cōstituit regem Iuda Ioas adhuc paruulum occisa
Athalia q̄ sibi vsurpauerat regnū. ij. Paral. xxij. Et Adria
nus papa cōstituit Carolū imperatorem. Et rex aliqs dat du
catum vel dominiū alicuius ciuitatis sue alicui sicut Pha
rao rex ægypti dedit principatū Ioseph & constituit eū do
minū &c. Si em aliqs dñs iniuste capit vel tenet aliquā ci- Iniusto
uitatē vel castrum sine legitimo titulo: fur & latro est. Si rū dño
cut Absalō qui p fraudē & violētia abstulit regnū patris rum pe
sui Dauid: sed valde modico tēpore gauisus est & deuit9 ricula.
vt latro fugiēs in mulo p comā capitis in arbore suspen
sus remanēs occisus est. ij. Regū. xviij. Talis ergo qui tenet
dñium vsurpatum cōtinue in p̄to mortali pmanet. Nec
saluari pōt nisi restituēdo ei cuius est. Tenēē etiā ad restitu
tionē omniū redituū quos habuit ab illis locis vsurpa
tis & expēsis habitis. Et vt homicida est iudicādus quātū
ad eos quos fecit p se vel suos officiales occidi vel murtila
ri licet illi digni fuerint morte ꝓpter malefitia perpetra
ta. xxij. q. v. si non licet. Nec debet absolui q̄ hoc clarum
est: nisi disponat se ad satisfaciēdū & dimittendū si titulū
iustificatū habere nō possit. ar. de pœ. dist. v. falsas. Et di
cit Hostiē. ē p de iudi. nouit. q; nulla ciuitas pōt se dare ali
cui dño nec pōt titulū dñi iustificare: qa hoc esset in pręiu
dicū imperatoris: quod est intelligendū de ciuitatib9 vel
castris subiectis imperio. Nam de his quę sunt de iurisdi
tione ecclesię: collatio vel iustificatio tituli pertinet ad pa
pā: sicut in Marchia plures ciuitates collatę sunt ab eo di
uersis psonis in vicariatū: de certis tributis annalibus red
dendo. Dicit etiam Arch. q; cuius crimen lęsæ maiestatis
habeat locū in persona inferioꝝ a principe. i. in alijs dñis
q̄i imperatore: vt colligi pōt. ij. q. j. in primis. §. de psona
epi. Hoc tamē intellig it de dño qui habet iustū titulū: sed ij. ij. qō.
alijs tyrānus dici pōt: & debet etiā qui habet iustū titulū: cxl. arti.
si nō querit de subditis vtilitatē & cōmoditatē: faciēs iniustas extorsiones: leges vj. ad.
& mandata iniqua. vt dicit Tho. in lib. de regimine pricī iij.
pum. Verū talibus dñis habētibus manifeste iniustū do
minū: q̄uis subditi non teneātur obedire: nec eis soluere
tributa vel gabellas & hmōi: tm ēm Tho. i sum. ad vitan
dum scādalū suū & aliorū bonū est obedire. & reuereri in
his quę nō sunt cōtra deū. Vnde Amb. Iulianus Impera
tor: cuius esset apostata: habeat tm sub se christianos mili
tes quibus cū dicebat: pducite aciem ꝓ defensione reipu
blicę obediebāt ei. Cū aūt diceret, producite arma in chri
stianos: tūc recognoscebāt impatorē cœli. xxj. q. iij. Julian9
Habētib9 ꝓ o iustū dominiū quātūcūq; malis tenenē sub
diti obedire in licitis & reuereri: & collectas & gabellas le
gitimas soluere. Vnde princeps apl'oꝝ in prima Canoni
ca. Obedite dñis vestris: nō tm bonis & modestis: sed etiā
discholis. Et Ro. xiij. Qui potestati resistit: dei ordinationi
resistit: & ipse sibi damnationē acqrit. Nā vt ait Augu. de
ciui. dei. Prouidētia diuina regna constituuntur humana:
sicut dictū fuit a deo Nabuchodonosor monarchæ. Scīāt
hoīes qa dominaē altissim9 in regno hoim scilicet, quidē
tia sua: & cuicūq; voluerit dabit illē & humillimū. i. vilis
simū ꝓstituet sup illē: cū. s. sibi placuerit. Dañ. iiij, sicut pa
tet ex ep̄la de Ioseph qui de carcere transiuit ad dñium. Cō
stituit eū eum dñm &c. Et hæc de primo. 1. Pet. ij.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

debet dñs quilibet & rector esse virtutib9 ornat9: sicut fuit Qualis
Ioseph dñs cōstitut9. Ad ipm em referē cū dicit eū scilicet debet ee
Ioseph de quo imediate locut9 fuerit, Sap. i. Diligite iusti se dñs.
tiam qui iudicatis terram: sentite de dño in bonitate. Iusti
tia autē est oīs virtus: nec Hesperus nec lucifer est ita cla-

ȳus ait ꝓphs. v. Eth. vt em̃ ait Leo papa. Integritas præsidentium salus est subditorū. Nā tot⁹ dñi familiæ status & ordo nutabit: si qđ requiritur in corpore: non inueniatur in capite, i. rectore & dño. đi. lxj. miramur. Et Isido. Iustum est principē obtẽperare legibꝰ suis: tũc em̃ iura ab alijs seruāda existimet: qñ ipse eis primꝰ reuerentiam prębet. di. ix. c. iustum. Imitet ergo dñs quilibet temporalis dñm Ioseph qui interꝓtat augmẽtū: qa autꝫ fuit in oĩ virtute ab adolescentia sua. In cuius figurā pater eiꝰ fecit ei tunicā polymitā. i. varijs coloribus itextā: & talarē. i. vsq; ad pedes. Gen. xxxvij. q̃ signi ficat cõuersationē eiꝰ varijs virtutibꝰ ornatā & in bono vsq; ad finẽ pseuerātē in ȳ tutibꝰ: videlicet.

¶ In venerẽ eorum castimonia.
¶ In diuinorum sapientia.
¶ In agendorum prudentia.
¶ In aduersorum benigna patientia.

§. III. MANIFESTVM EST DE

Castus; castitate Ioseph cũ exposuerit se pictꝰ mortis: & icurreret squalorẽ carceris & notā infamię ne scelus adulterij perpetraret: ad qđ dña sua vxor patroni eius inuitabat: & sæpe blāditijs & ꝓmissiõibꝰ varijs alliciebat: vt patet Gen. xxxix. Sit ergo dñs castꝰ & pudicꝰ: fit cõtẽtus vxore sua: nõ ꝙrat alienas vel cõcubinas: seruet illud Tob. iiij. Ꝓter vxorem tuā nũq̃ patiaris crimẽ scire. Nā fornicatores & adulteros iudicabit deꝰ. Heb. xiij. Et sicut dñs in se debet esse castus idẽ quærere debet in familia sua. Lex oĩs diuina pariter & humana etiā Ethnicoꝝ mandat adulteria: incęstus: & vitia contra naturam acriter punit. Seruari faciat legẽ in se & familia sua: sicut fecit ille Gẽtilis dñs Chalencus: qui cũ reperisset filiũ suũ adulteriũ ꝓpetrasse: & ꝑm legẽ adulter deberet oculis priuari populũ suũ pro eo intercedentem in parte exaudiuit. vno tñ oculo sibi eruto: & vt lex firma maneret sibi alitꝫ oculũ erui fecit. Oquãta mala sequunt effrenẽ libidinẽ dñoꝝ & suorum curialium: quot homicidia & exercmĩnia regnoꝝ. Rex Salomon propter amorẽ mulierũ inordinatũ infactuatꝰ est: & in cultum idolatrię cecidit. iij. reg. ix. Antoniꝰ qa repudiauit vxorẽ sororẽ Octauiani & adhęsit libidinosę reginę ægypti Cleopatrę: amisit regnũ tot⁹ oriẽtis: deuictꝰ ab Octauiano bello nauali & terrestri: & demũ seipm occidẽs: & merito: qa vt dr. ꝛ. q. j. scelꝰ. Rex dici non pōt q nullo salubri regimine corpus regit: sed lubrica enervatione illicitis motibus eius cedit. Et vt dicit Sen̄. Nihil tã mortiferum humanis ingenijs vt luxuria est: & ideo caueat ne in se & ꝓlo suo libidoꝫ dñetur: sed virtus castitatis enitear. Sap̄. iiij. O q̃ pulchra est casta generatio cum claritate &c.

§. IIII. SECVNDO FVIT IOSEPH

Sapiẽs, sapiẽtia decoratꝰ. s. cognitiõe diuinoꝝ: vt patet in expositione somniorũ regis Pharaonis & seruorũ eius. Gen. xl. Vñ & Sap̄. vj. dr. Si delectam̃i regnis & sedibus o reges ꝓpli diligite sapiam vt in ꝑpetuũ regnetis. Et Plato affere bat resꝑublicas fore btās si eas regerent sapiẽtes vel qui sapiæ vacarẽt. Propter hoc mandauit dñs: vt rex cõstitutus in ꝓplo deberet hre secũ legẽ dñi scriptā: vt in ea ssepe legeret & in diuinis instrueret. Alexander magnus habuit in magrm Arist. summũ phõm. Carolꝰ magnꝰ Alchuinũ doctissimũ in oĩbus & stm̃ vir. stũs Ludouicꝰ rex Frācorũ habuit in magros magnos theologos magros ꝑdicatorũ & minoꝝ stos viros. Tales igit viros ꝓbos & doctos debet q̃liber dñs ꝓcurare secũ hre ꝓ instructiõe sui & cõsultatiõe & eruditõe subditoꝝ. i his q̃ sunt xp̃iane religiõis. Et quidẽ primꝰ dux ꝓpli Isrl'a deo constitutꝰ Moyses eruditissimꝰ fuit in oĩ sapia ægyptiorũ & Chaldæoꝝ & diuinorũ. Daniel cũ sociis cõstituti principes Prouinciarũ a rege Nabuchodonosor fuerũt eruditissimi in humana & diuina sapientia. Ptolæmeus Philadelphus rex ægypti doctissimus & ita studiosus: vt. lx. milia volumina librorum in sua bibliotheca ꝓcurauerit. Iulius cęsar & Octauianus primi impatores fuerũt peritissimi in sciẽtijs humanis: & merito. Dr en̄ Sap̄. vj. Rex sapiens stabilitas populi.

§. V. TERTIO FVIT IOSEPH PRV

Prudẽs dens iu agẽdis: vt patet in ꝓuisione necessariorũ pro tpe famis futurę cõgregare faciẽdo triticũ: & in dispensatione discreta eoꝝ tpe & modo cõgruo; & ordinatione suoꝝ fratrũ in exercitijs & alijs: vt patet Gen̄. xl iij. Quis putas fidelis dispensator & prudens quẽ cõstituit dñs sꝑ familiã suam. Matthęi. xxiij. q. d. rarus est. Debet ergo dñs esse prudens in prouidendo populo & ciuitati necessaria pro tpe nõ solum ꝑsenti: sed futuro in obuiãdo periculis in dispẽsandis necessarijs et officijs. Et vt dicit canon: nec alicui cõcedendũ est vnde alij scrupuloso corde moueãtur. Et seruãdum illud. Tempore non omni: nõ omnibus oia credas. Qui facile credit: creditur esse miser. Sicut fecit Amon. Nā cum ad eum cõsolandum sꝑ morte patris misit Dauid oratores ad amicum: sui consiliarij dixerunt ei: q̃ nõ causa amicitię sed ad explorādā terrā suā miserat. Qđ ille nimis facile ad credendũ audiens dehonestauit illos oratores pcidendo vestes eorum vsq; ad nates: & radẽdo dimidium barbę eorum: propter quā iniuriam Dauid iste mouit bellum contra eum: vicit & dure punuit eum. Sit quoq; prudens in vitando bella cũ pōt: qa varius eꝛtus belli. Et vt dicit glo. ordinaria sup epłas Pauli. In pace principũ qes & vigor seruaꝛ ecclesiarũ. Nam i bellis repescit pietas: disciplina scilicet correctionis dissoluit: et castitas violatur: & alia mala inumera sequũtur. Cõstituat fideles & iustos officiales qui ꝓcurent quietẽ populi: & iustã æquitatẽ & vtilitatem domini sui: nõ locupletationem sui: vt cõsterfit per nimias extorsiones. Remoueat occasiones dissensionum cõsanguineos honorabiliter tractando: quietẽ eoꝝ non æmulationem procurando: vt fecit Ioseph. Re. x.

§. VI. QVARTO DEBET ESSE CON

Cõstãs in aduersis & benignꝰ: vt non reddat malum pro malo: sed oblitus iniuriarũ humane se habeat & munifice ad gnus, inimicos vt eos sic ad se trahat. sicut fecit Ioseph qui non solũ patienter tulit iniuriã maximã factam sibi a fratribꝰ de venditione eius: sed eis indulsit et benigne tractauit ꝓ uidens large eis de necessarijs. Sic de Iulio Cęsare refert Seneca: q̃ omniũ recordabaꝫ ꝓteritę iniuriarum. Sic Tit⁹ imperator qui ob bonitatem suam dictus est delicię gñis humani: comperto q̃ germanus eiꝰ tractabat mortem eiꝰ scilicet Domitianꝰ: vt imperio succederet: nil mali sibi intulit: sed tñ rogauit cum lachrymis vt desisteret a malis eius conatibus. Sic sanctus Dauid rex: cum ei semel subdi ij. Regũ tus eius maledixeret contumelias inferendo: & lapides cõ xvj. tra eum ejiciendo: noluit in aliquo a suis sibi molestiam inferri sibi parcens in regnũ reuersus. Et hoc est quod dñs mandauit in lege Leuiti. xix. Nõ eris memor iniurię ciuiũ tuorum. Et in lege euãgelica. Benefacite his qui oderunt vos. Matth. v. Sit ergo Ioseph in moribus quilibet dominus: augmẽtum scilicet virtutum continuum: augẽdo etiam rempublicam. Vnde & dominus orbis & princeps Tres co imperator dicitur Augustus ab augendo: scilicet rẽpublironsim cã. Et recipit in sui coronatione triplicẽ coronam. Ferreã patorię ab archiepiscopo Colonienśi Aqsgraui. Et significat constantiam & fortitudinem ad debellandum inimicos eius. Argenteam accipit ab archiepiscopo Mediolanensi & significat propter sonoritatẽ sapiẽtiam: et propter claritatẽ prudentiã. Auream a papa in ecclesia sancti Petri: & significat eius benignitatem.

§. VII. QVANTVM AD TERTIVM

principale debet habere actũ & exercitiũ regiminis regulatum ꝑm rõnẽ: vt sit dñs domus suę & prĩceps oĩs possessionis suę. Non em̃ est dñs: sed seruus qui facit peccatũ: & tot Io. viij. dñoꝝ quot vitiorũ. Regat ergo ꝑm regulas rõnis & ꝑm interpretationem noĩs dñs. Dicitur em̃ dñs quadrupliciter.

¶ Primo do minus propter eius parcitatem.
¶ Secundo do minas ꝓpter eius seueritatem. Dñs q̃drupliq̃s ri
¶ Tertio do manus ꝓpter eis pietatem. diculose iterꝫ
¶ Quarto do munus ꝓpter eius liberalitatem. fatur.

Debet ergo dñs domui suę dare minꝰ. i. parũ nõ prodigaliter: vt faciunt cõiter dñi facientes magnas extorsiones a subditis vt possint facere expensas superfluas in vestibus suis & familię in cõuiuijs: ludis & mimis & similibus. Dicitur em̃ Sap̄. ix. q̃ sapientia docet sobrietatẽ. Vel etiã dare minus debet scilicet aliquid in pœnis q̃ mereatur vitiũ Dñs, delinquentis: qđ ꝑtinet ad clementiã quæ est diminutiua pœnarũ ꝑm rõnem tamen vt ponit Tho. in summa. Vnde Prouerb. xx. dicitur. Misericordia & veritas custodiũt regẽ Dñs, & clementia firmatur thronus eius. Debet secũdo dare minas: scilicet

nas: scilicet erga subditos incipiẽdo a domo familiæ suæ vltionis: vt vitia nõ dimittat ipunita. Hiere. j. Eccę cõsti tui te sup gẽtes & regna: vt euellas & destruas & dissipes & dispergas. s. vitia varijs modis ꝑm varietatẽ eorũ. Et ad Ro. xiij. Nõ sine cā gladiũ portat. i. dñs tpalis & potestas. Dei em̃ minister est vindex in iram ei qui male agit. Sicut fecit Saul qui transgtessorem inuentũ filiũ suum Ionathã sui mãdati: q̃uis victoriam habuisset occidere voluit: sed populus impeditꝫ. i. Regum. xiiij. Hinc & Aug. sꝑ Pẽ. Inuigiler disciplina: sicut cuiq; regenti apta & accõmodata est non solũ eꝑo regẽti plẽbẽ suã: sed & pauperi regenti domum suam: diuitti regenti familiã suã: iudici regenti ꝓ uinciam suã: regi regẽti gẽtẽ suã, Ita nulli hominum claudẽda est misericordia: nulli peccato impunitas relaxanda xxiij. q. iij. duo ista noia. Nam vt dicit Amb. in li. de offi. Cum vnį parcitur indigno: ad plapsionis cõtagiũ ꝓuocat vniuersos. Facilitas eñ veniẽ incentiuũ tribuit delin-
Do manus, quẽdi. xxxiij. q. iij, ẽ iniusta. Debet tertio dñs dare manus adiutrices ad personas ꝑcipue miserabiles & ab alijs oppressas. ꝑm illud Prouer. vlt. Manũ suam aperuit inopi: & palmas suas extẽdit ad pauperes. Vnde & Hiero. sup Hieremiam. Regum ꝓprie est facere iudicium & iustitiã & liberare de manu calumniãtium vi oppressos; & perigrino pupillo q̃ & viduæ qui facilius opprimũtur a potentibꝰ auxiliũ prębere: & vt curam maiorẽ eis ingereret ꝑceptor dei intulit. Nolite contristari vt nõ solũ eripiatis: sed nec patiamini vt vestra negligentia eueniat eos ab alijs ꝓtristari: & postea intulit. Si hęc feceritis reges Iuda tenebitis
Do munus. pristinam potestatem. Quarto debet dñs dare munus. Et primo quidẽ debitũ: vt non faciat gratis artifices vel agricolas pro se laborare: non dando eis mercedẽ suam: sicut faciunt hodie multi nõ dñi vl' officiales: sed tyrãni & prædatores contra illud legis. Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsq; mane. Leuitici. xix. Deute. xxiij. & To. iiij. Vnde contra tales inuehit Iacobus apł's in canonica sua. c. v. Ecce merces operariorum vestrorũ q̃ fraudata est a vobis clamat contra vos: & clamor eorum in aures dñi sabaoth introiuit. Neq; auferat subditis sua bona vel possessiones: vel ab inuitis extorqueat etiã per venditionẽ ꝓ sui cõmoditate: sicut fecit rex Achab erga Naboth: quem ga noluit sibi vendere vineã suã: vt de ea faceret viridariũ vxor sua Iezabel pessima fecit eum falso accusare de blasphemia & lapidare: & sic ipsam vineã obtinuit. Sed vterq; mala morte perijt: Achab. s. & Iezabel. iij, Regum, xxj. Sed hoc non est dare munus. Munera sunt cũ dat quis ex sua liberalitate ecclesię pĩs locis & pſonis bonis vel ad placẽdum malos & obuiãdum nocumẽtis eoꝝ: vt fecit Iacob q̃ misit munera ad Esau dicens, In munerib⁹ placabo illum. Gen̄. xxxij. Hinc & Marcel. papa. Boni principis est ac religiosi ecclesias ꝓtritas atq; cõcussas restaurare nouasq; edificare: & dei sacerdotes honorare atq; tueri, distin. xcvj. boni. sicut fecit magnꝰ & deuotissimꝰ Cõstantinus impator: & Carolꝰ qui concesserunt maxima munera ecclesijs: & q̃ plures de nouo ędificare cœperunt. Qui sic est dñs domus & princeps in possessione sua, i. in his quos subiectos habet. Hũc vtiq; deꝰ ꝓstituit hic vt colloceꝫ eñ demũ cũ prĩcipibꝰ ꝑpli sui i cœlo. De vario & mltiplici gñe reginminis & quo debeat exerceri: habes in. iiij. ꝑte. tit. de prudentia.

§. VIII. NOTA DE CONDITIONI

Condi- bus regis & cuiuscũq; dñi & principis boni, quas ponit Autiõesbo gu. i. xv. li. de ciui. dei. c. xxiiij. reges fœlices dicim⁹ si iuste ni prin imperãt. Si inter, linguas sublimiter honorantiũ & obsecipis. quio nimis humiliter salutantiũ nõ extollũtur si se hominꝫ esse meminerint. Si suã potestatẽ ad dei cultũ maxime dilatandũ maiestati eius famulatũ faciũt. Si deum timent diligunt & colunt. Si plus amant id regnũ vbi nõ timent habere cõsortes. Si tardiꝰ vindicãt: facile ignoscunt. Si eãdem vindictã ꝓ necessitate regendæ tuẽdæq; reipublicæ: non ꝓ saturandis inimicitiarũ odijs exercuerint. Si eandẽ veniam non ad impunitatẽ iniquitatis: sed ad ſpem correctionis indulgent. Si qđ aspere cogenꝫ plerũq; decernere: misericordię lenitate bñficiorũq; largitate compẽsant. Si luxuria in eis est tãto castigatior quãto possit esse liberior. Si malũ t cupiditatib⁹ prauis q̃ qbusliber gẽtib⁹ etiã impare. Et si hæc oĩa faciũt nõ ꝓpter ardorẽ inanis gl'ię: sed ꝓpter claritatẽ fœlicitatis ęternæ. Si pro suis pctis humilitatis & oꝛonis & miseratiõis sacrificiũ deo vero ĩmolare nõ negligũt. Hæc oĩa Aug. vbi ponit. xxiij. cõditiões.

§. IX. NOTANDVM DE QVATVOR

necessarijs rectoribꝰ & reipublicę q̃ elicit Helinãdus histo riographꝰ ex lib. Plurarchi ad Traianum ĩpatorẽ: vt refert Vin. in Spe. hist. lib. iij. c. xxvj. Dicit g̃ Helinãdus. Est respublica vt plurarchon placet: corpus quoddã qđ diuini muneris beneficio animat: & nutu summę ęqtatis agit: et regit quodã moderamine rõnis. Quæ enim ad religionẽ princĩ: aię vicẽ hñt: prĩceps caput est huiꝰ corpis vni subiectus deo & his q̃ vices dei agũt in terris. Cordis aũt locum senatꝰ obtinet. Oculoꝝ aũt & ligę officia & auriũ sibi vẽ dicãt iudices & prędes prouinciarũ. Officiales & milites, manibꝰ coaptanꝫ: q̃ semp assistũt prĩcipi. Lateribꝰ assimilanꝫ ũstores & cõmercĩales: nõ illi q̃ carceribꝰ prælũt: sed comites rerũ priuatarũ vętris & intestinorũ ferunt imagiRespublica corpus mysticum.
nẽ. Pedes agricolæ sunt. Et his g̃ quatuor sunt quæ Plurarch⁹ principibus inculcare conaꝫ. s. reuerẽtiã dei: cultũ sui: disciplinã officialiũ: & prãtẽ & effectũ & ꝓfectionẽ subditoꝝ. Deniq; ait qduis rectissime geres si nõ recesseris a teQuatuor necessaria rectoribꝰ:
ipso. Si primo te cõposueris ad virtutẽ recte ꝓcedent vniuersa. Ista aũt quatuor sic extẽdit seu explicat Helinandus.

Quo ad primũ. s. reuerentiã dei sic ait. Miro modo deus intelligẽtiam sui sic infundit vt subtrahat: sic subtrahit vt infundat. In multis em̃ multiplꝰ lucet. Est aũt a maiestate mirabilis: a sapientia venerabilis: a bonitate. Et hic est funiculꝰ triplex inter creatorẽ & creaturã: q̃ facilꝰ nõ rũpit: vt. s. timeaꝫ: honoreꝫ & diligaꝫ. Colit aũt deꝰ duplr affectu. Cmẽtis & exhibitiõe corpis. s. p reuerẽtiã i ꝑsonis vl' reb⁹. Et in ꝑsonis qdẽ i his q̃ diuina iura ministrãt: de⁹ ꝓ cęteris aut honoraꝫ aut spernit: cũ. Qui spernunt Reuerẽtia in rebus cõsistit aut in corpalibꝰ vt locis sacris aut sacrificijs: aut in spũalibꝰ q̃ sunt iura q̃ sacris reb⁹ congruũt: q̃ temerare sacrilegiũ est: & morte expiãdũ. Rerũ sacrarũ imunitates cõuellere insurgere in deum est. Quo ad sectm cult⁹ sui maxie in tẽperantia cõsistit. Marcũ Catonẽ eodẽ vino quo remiges cõtẽtũ fuisse tradũt. Caium Curium Sabinoꝝ victor vol'es agros suos ex senatus cõsulto ãplia re gregaliꝰ portiõe cõtentus fuit: malũ ciuẽ dicẽs esse cui nõ satis eẽt id ẽ qđ cęteris ciuibꝰ. Quo ad tertiũ. s. de prãte & disciplĩa officialiũ: nihil iniq̃ diuite ꝓsiliatio pnicioſiꝰ Prouerb. iiij. Omni custodia serua cor tuũ: quoniã ex ipso vita procedit. Consiliarius, s. assimilatus est cordi. Est ergo prouidẽdũ poręstati ne cõsiliarij indigeãt: ne ve⁹ aliena immoderatius cõcupiscãt. Eccl'i. x. Nihil iniquius q̃ amare pecuniã. Hic em̃ animã suã venalẽ habet. Non solũ aũt in corde. i. cõsiliario: sed etiã in vẽtre & in intestinis reipublicę. i. qusitoribus & cõmẽtarẽsibꝰ hæc ratio seruãda. In laterib⁹ quoq;. i. illis qui principi semp assistunt. Nã a cõuictu mores formãtur in domibus prælatorũ & principũ. Hodie omnia venalia sunt: frustra apud curiales de testimonio cõscięntię. de venustate morũ. de torrẽte eloquẽtię: nisi precio interueniẽte confidis. Ego em̃ credo me vidisse ostiarios Cerbero duriores. Apud inferos tm̃ Cerberus (vt aiunt) vnus est: sed quot sunt diuerticula curiarũ; tot Cerberi. Tota aũt familia aut mordet aut latrat. Vetus prouerbiũ est. Manus vacua temeraria petitio est apud ad uocatos; & ipsum silentium venale est. Causidicorum lingua dãnifica est: nisi eã vt dici solet funibus argenteis vincias. In lege scriptũ est. Iuste qđ iustum est exequeris, Lege quoq; Iulia repetũdarũ munera iudices accipe prohibẽt. In epła eñ Seueri Imperatoris vetus prouer, est. Nec semp necab oibus. s. munera accipienda. Nã valde est inhumanum a nemine accipe; passim vilissimũ; ꝓ oĩa auarissimũ.

De publice exactoribꝰ egregie ait Laurentiꝰ Mediolañ. De ꝓpęs de talibꝰ. Publicanus. i. publicus exactor caput est rapi blicis næ: lex violẽtię: prędo sine pudore: medicꝰ exterminij: tim exactomanior furibꝰ. Nã fur laqueos legis timet; hic quicqd secerit legẽ vocat. Quis eo iniquior qui ꝑ his iustitiam dãnat: & armis innocẽtię spoliat: vulnerat: occidit innocẽtes: lege vtiq; legẽ perimit: & dũ alios vrget ad legẽ a lege decidit. Publicanorũ a maxio vsq; ad minimũ cõcussiõi potiꝰ q̃ iustitię vacãt: & ita ſ pplm debachant; vt qđ reliqt vn⁹ alij non morenꝫ auferre: tanq̃ ad hmõi instituti sint. vt re
sti duũ locus tæ comedat bruc⁹. Officiali Cæsaris: nisi in oĩ Iudices, bus acquieueris Cęsari contradices. De æquitate in iudi-

cādo inquit Helinādus, æquitas est (vt iurisperiti asserūt) rerum conuenientia quæ cūcta cogquat: & in paribus causis pia iura desiderat: lex vero ei⁹ interpres est. In nulla re tm̄ hodie offendūt sæculi potestates sicut in iudicijs cum tamē scriptū sit, iuste quod iustū est exequeris. i. sine: acceptione personarū vl' munerū: mox vt tibi liquebit de causa: iustā de vtraq; parte feras sniam. Nā dum causa anceps est, prelāda est snia: qa festinata iudicia pariūt pœnitētiā. Si igitur in iudicādo periculū vitari nō pōt nihil vtil⁹ q̄ differre. Si autē alterutrius periclitat vtilitas: & rei difficultas moram nō exigit: iniquissimum est iudiciū protelari.

De militibus. De militib⁹ videam⁹ qui manus appellātur. Nullus est vt ait Vegeti⁹ renatus quē oporteat plura vel meliora scire q̄ principē. Christianus princeps milites magis a fide & moribꝫ q̄ a viribꝫ debet eligere. Nostri aūt milites hodie sic ad bella quasi ad nuptias dealbati p̄cedūt. In castris sermo est illis de cōuiuijs: in conuiuio de armis. Cato militē nō dicit nisi q cū sacro ad militia iā cōsecrat⁹ est. Est autē principis puidere in primis ne milites suā p̄dāt innocētiā p defensiōe reip. sine qua respublica salua esse nō pōt. Sollus ille princeps est bon⁹ & iudex incorrupt⁹: cui⁹ snia ex cō rēplatiōe assidua imago est eqtatis. Cū g̃ milites sint man⁹ corporis publicę ptātis: & illi⁹ principis manus sanguine plenę sunt: cuius milites & officiales vel innocentum sanguinē fundūt: vel inocētes opprimūt. Hmōi pricipis oro nūc̄ exaudiēda est eleemosyna deo nūc̄ acceptāda. Vltimū eorū q̄ hr̄e iubet Plutarch⁹ pricipē est amor subditor⁹.

Codrus amor in subditos. Codrus em Athenēsiū rex, victoria ppli sui seip̄m tradidit. Nā murato regis habitu sarmēta colligēs castra hostiū ingress⁹ a milite quē falce in furgio p̄cusserat: iterfect⁹ est. Vñ & illud poeticū. Et furgia Codri. Decij duc⁹ is Rōanorum se p suis exercitibus morti deuouisse pcelebre est. Iulius Cęsar dicere solit⁹ erat: dux q nō laborat vt militibus charus sit, militē nescit amare: nescit humanitatē ducis in exercitu. Idem em̄ pistorē in vincula cōiecit: eo q̄ meliorē panē sibi q̄ militib⁹ in mēsa posuerat. hæc oia Helinādus q etiā de moribꝫ principū ait. Dñs cōstituēdo regē faciēs sermonē pplo suo. Deut. xvij, ait. Cū fuerit rex non multiplicabit sibi equos: quorū. s. numerositate sit subditis onerosus. Equos multiplicare est p̄tes q̄ necessitas exigat vanę gl'ię cā vel errore alterius congregare. Multo min⁹ g̃ licet ei multiplicare canes: aut volucres rapaces: aut bestias truces: aut gl'iber portēta nature. De histrionib⁹ aūt minis fœdum est lenonib⁹ & meretrib⁹ & hmōi, p̄digis hoim q̄ princeps potius exterminare debet: nō erat in lege mētio facīē da. Et sequt ibi. s. Deute. xvij. Nec pp'm reducet in ægyptū. i. inferiores non corrūpat exēplo: qa cōponit ordinatio orbis regis ad exēplū: nec sic inflectere valēt sensus humanos: ædicta vt vita regētis: mobile semp mutat cū principe vulg⁹. Et sequt ibi. Nec habebit vxores plurimas q̄ alliciāt aīm ei⁹: cū in alijs plures vxores esse vni⁹ licitū fuerit: vt in Abraā & Iacob gr̄a ppagādę plis: & fidelē pp'm dilatādi: in regib⁹ ppetuo obtinet vt sit vna vni⁹: multo min⁹ licet ei fornicari vel adulterari: vel q̄libet stupra cōmittere. Quō em̄ hęc crimina puniet in alijs subiect⁹ eisdē. Et sequtur ibi. Nec hēbit auri immēsa pōdera. Quid hic dicūt qui dño, phibēte aurū & argētū sibi thesaurizant q̄stū ex calūnia faciētes & quęrētes abūdātiā singularē de multoꝫ inopia: nec mir̄ si regi nō licet hr̄e priuata fiscalia: cū nec ip̄e su⁹ sit sed subditoꝫ. Et sequt ibi. Postq̄ sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomiū legis volumie.

Pricipē scire iura oportere. Princeps iuris non debet esse ignar⁹: licet multis gaudeat priuilegijs: nec p̄textu militiæ legē dñi p̄mittit ignorare. Sed & princeps christianissim⁹ legib⁹ indicit: nec dedigneť princeps sacros canones imitari. Inutilis em̄ est ois cōstitutio pricipis si nō ē eccl'iastice disciplinę cōformis. Et sequt. Leget in ea oibus diebꝫ vitæ suę. Est g̃ principi necessaria peritia l'arum: q die dei legē nō legerit nō ei dies vitę est: sed dies mortis. Et sequtur ibi. Nō eleuet cor ei⁹ in superbia sup fratres suos. Nūc̄ hūilitas satis videť commēdari pricipibus: qa difficillimū est vt grad⁹ honoris nō pariat tumorē in alo p̄sidētis. Targniū a regno superbia deiecit. In iure Romano cautum est: vt quis facilē in adeūdo se præbeat: contrēni aūt non se patiat. Principes vt medici nunc̄ debēt grauib⁹ vti remedijs: nisi cū leuiū hūilicio desiderata sanitas desperat. Vñ Claudian⁹, Sis pius in primis: in fine iustus & hostis. Nā cū vicamur in oi munere dato. Sola deos equat semp clemētia nobis. Sequit ibi. Non declinecin partē dexterā aut sinistrā. Declinare ad dexterā ē nō dei gr̄ę: sed sibi tribuere velle qd' rectū est. Vel declinare in dexterā vel sinistrā est, ppter eoꝝ fœlicitatē q̄ appetūt: aut propter eorū in fœlicitatē q̄ fugiūt peccare. Vel ad dexterā declinare est, vt utib⁹ ipsis vehemēter insistere: & in ipsis virtuosis opib⁹ q̄ in modo cōsistūt modū excedere. Et plꝰ. Caue qd' est nimiū. Ois em̄ vehemētia saluti inimica est: & excessus ois in culpa. Bonarūq; rerum cōsuetudo nima pessima est. Vñ Salomō. Noli esse nimis iustus. Ad si nistrā, aūt declinat qui mā suetudini nimis indulget. Vl' ad dexterā g amore: ad sinistrā g odio ad iudicādū mouef. Et sequtur. Vt lōgo rpe regnet ipe & fil⁹ ei⁹. De vtute nāq; parentū sępe, prędit successio filiorꝫ & succedentiū fœlicitas ex decedentiū iniqtate, pscindit. iuxta illud. Iniusti dispībūt & simul religię impiorū interibūt. Hæc oia Helinād⁹. Vt de cæteris taceā quātū dilexit de⁹ pater rempublicā: q̄ pter eā filio, pprio nō peperit: sed p nobis tradidit illū.

Eccli. xix.

Ad Roma. viij

¶ De dominio ciuitatum & regnorum quomo sit introductum.

Capitulum. II.

DE DOMINIO CIVITATVM

& regnorū quō introductū sit: & quō trānsferat & trāsluū sit de vna ciuitate ad aliā: seu de vno dño ad aliū dñm: vel quō licite acq̄rat vel etiā pdaf. Nota circa hmōi q̄ ponit Io. an. in nouel. in. c. qd' sup his. de maio. & obe. p̄ost Inno. & Hosti. Fuerunt a pricipio res & possessiones nulli⁹ hois nisi dei: & ideo occupanti cōcedantur a iure, vt dictū est Deute. xj. Omnis loc⁹ quē calcauerit pes vester: vester erit: sed ex quo semel occupata erant non licebat ea alijs occupare prohibente hoc lege naturali: qa vnicuiq; dictū ē ne faciat alij q̄ sibi nō vult fieri: vt in prin. Decretoꝝ. Et Prouerb. xxij. Ne trāsgredias terminos antiquos quos posuerūt patres tui. Habuerť etiā primi parētes dñia spālia per diuisiones inter eos factas sicut apparet in Abraā & Loth: quoꝝ vn⁹ accepit ad dexteram alius ad sinistrā. Gen. xiij. Sup hoēs vero tanc̄ super seruos nullus habuit dñium ante iustgentiū. Natura em̄ oēs hoīes liberi sunt. insti. de li. §. j. Iurisditionem etiā iustā & cām lego. Vbi dr̄ gladius dat⁹ ad vindictā malorꝝ & laudē bonorꝝ. de ma. & obe. c. solitę. Sed quō cœperit ne scio forte: nisi qa deus dedit aliquē vel aliquos qui facerēt iustitiā sup delinquētes. fm Inno. Idem tn̄ videť hoc notare. s. quo rpe hoc cœperit. de fo. compe. licet sup ver. imperio. qd' dic vt ibi notaf. Sed de iure naturę vt etiā dixit Innocen. pater familias sup oēm familiā suā iurisditionē habuit a pricipio. Et hoc respicit Decretū. xxiij. q. iiij. duo ista noia. cuius hodie nō habeāt nisi in leuib⁹. vt. ff. de fur. l. sed inde. in fi. C. de pa. pote. congruenti⁹. Hoc aūt certū est q̄ ipse de⁹ p se a principio iurisditionē exercuit: & iustitiā fecit in cœlo expellēdo angelos: & i paradiso expellēdo hominē et in mūdo mittēdo diluuiū sicut, pbatur de primo Eze. xxviij. Esa. xiiij. Et de secdo Gen. iij. Et de tertio. G. ñ. vij. Et multa alia sunt exēpla q̄ in diuersis locis sacrę scripturę colligi possunt. Ro. xiij. Sed et oīs pās a deo est ordinata. Vñ qui ptāti resistit dei ordinationi, resistit. Sed p electionē cōstituunt pncipes sup hoīes. sicut patet in Saul. j. Reg. ix. & multis alijs. viij. q. j. licet &. c. audacter. & i multis alijs. c. &. xciij. dist. legim⁹. Patet ex p̄missis q̄ possessiones: dñia & iurisditiones possunt esse sine pcto apud infideles. Hæc em̄ nō tm̄ p fidelib⁹ sed p oīm rōnali creatura a deo sunt ordinata: q solē suū oriri facit: non solū sup bonos sed etiam sup malos: oīa volatilia pascit. Mat. vj. Pā. cxxxv. Qui dat escam oīm carni. Ideo dicendū q̄ nō licet sine iusta cā fidelib⁹. nec etiam papę auferre ifidelib⁹ possessiones seu dñia vel iurisditiones quas tenent: qa ip̄a sine pcto possidēt. Vnde & inter p̄cepta dñi. dr̄ indistincte. Exo. xx. Nō furtū facies. in quo oīs rapina, oīs violētia, plubeť. vt patet. xiiij. q. v. c. j. & in sequētibus vsq; ad. §. Contra in Exodo. Credim⁹ tn̄ immo scimus q̄ papa est gn̄alis vicarius Iesu christi. de transla. epi. c. j. &. ij. & ēt sup oēs fideles. Etem̄ christ⁹ plenariam recepit ptātē. vnde Pā. lxxj. Deus iudicium tuū regi da & iustitiā tuā filio regis. Et Matth. vlt. Data est mihi oīs potestas in cœlo & in terra. Nō videret diligēs seu sapiēs pater familias: nisi & vicario suo quē in terra dimisit: plenā sup omes dimisisset potestatē. vt patet in eo qd' dicit de homicidio. ca. p humani. libꝰ. vj. Io & dr̄

Origo possessionū.

Iurisditionē & ptātē a deo esse

de papa

de papa q̄ non solū habet ptātē: sed & plenitudinē ptātis. de vsu pal. c. ad honorē. qa Petro & successorib⁹ claues dedit regni cœlorꝝ di. Mat. xvj. Quodcūq; ligaueris &c. Io. x. Oues autē non solū sunt fideles: sed infideles p creationē: licet non sint de ouili. Vnde & sequtur q̄ papa sup oēs habet ptātē & iurisditionē de iure licet nō de facto. Et, pbaf hoc i eo qd' legiť de electi. c. significasti. de maio. & obe. solite. & de iudi. nouit. Igitur per hāc ptātem quam habet papa. dicēdū est q̄ Gēiles etsi nō habent legē nisi naturæ: sil tn̄ cōtra ipsam legē naturę faciāt: licite p papā puniri pñt. ar. Gen. xix. Vbi habes q̄ sodomite: quia cōtra legē naturæ peccabāt: puniti sunt a deo. Vnde cum iudicia dei nobis sint exemplaria nō occurrit rō quare papa qui est xp̄i vicari⁹ hoc nō possit & debeat dūmō facultas adsit: & ideo oēs idolatras punire pōt & debet. Naturale est em̄ vnū & solum deū colere & nō creaturas. Inde est etiā q̄ papa iudicat & punit ludęos si cōtra legē faciāt in moralibus: q̄n p̄lati eoꝝ ipsos nō puniūt: & eo modo punit eos: si contra legē suam hereses inueniāt & obseruent. Et hac rōne moti papę Gregorius & Innocen. iij. mandauerūt cōburi librum: quē Iudei vocant Thalmuth, in quo multæ hereses cōtinētur: & puniri illos qui docerēt illas hæreses vel seruarent. De libro illo videre poteris in disputatione Petri Alfonsi: & histo. Spe. li. xxvj. c. cxxviij. & sequēti. De christianis nō est dubiū q̄ papa eos iudicare pōt & punire: si contra legē euāgelicā faciāt vel alias grauiter peccēt etiā temporaliter: vt patet i eo qd' not. in. c. licet. de fo. cōpe. & de iudi. nouit. §. j. Et q̄uis omittat papa aliq̄n pœnas iustas & debitas oib⁹ prædictis inferēdas: vel quia facultatem non habet coercēdi: vel propter pricula & scādala q̄ in cūbūt: vel euenire timētur: vel qa multitudin i parcit. de tēpo. ordi. c. ij. & de cleri. excōi. c. latores. Est tamen ptās faciēdi hoc apud deū. Q̄a autē papa illis qui vadūt ad destendendum vel recuperādū terrā sācā dat indulgētias: et etiā infidelib⁹ terrā illā possidētibus bellū indicat licite facit papa et iustā causam habet: cū illa terra consecrata sit nativitate: cōuersatione: & morte dñi nostri Iesu christi: & in qua nō colitur Christ⁹: sed Machometus. Vnde q̄uis infideles ipsam possideāt: iuste tamē exinde expellūť: vt incolāt a christianis & ad ipsoꝝ dñium reuocēť. Nam & p̄dicatiōe apl'oꝝ & iusto bello victa fuit & acquisita ab imperatore Romano post mortem christi: & ideo papa rōne imperij Romani q̄d' obtinet: pōt & debet ipsam ad suā iurisditionē reuocare: qa iuste ab illis qui de iure hoc nō potuerunt facere nosciť spoliat⁹. Et hæc ratio sufficit in oīb⁹ alijs terris in quib⁹ nonnunc̄ Romani imperatores iurisditionem habuerunt. Nec obstat si dicas ecclesia non habet imperiū nisi in occidente. xcv. j. distin. cōstantinus. qa illud loquiť quo ad proprietatē: sec⁹ quo ad iuitionē & defensionē. Hoc em̄ certum est q̄ vbiq; vnus gladius alteri assistere debet: pręcedit tamē spiritualis: vt pater & magister. Vnde pōt supplere & punire tpalem negligentiam & delictū. xcvj. di. quis dubitet. Potest etiā papa assistere regi Hierusalē ad quem spectat de iure sicut credēdum est ex quo cōtrariū non apparet quinimmo & cōtra alios infideles: etsi nō teneāt terrā in quā iurisditionē habuerūt pricipes christiani: & pōt tamē papa iuste facere præceptū & constitutionē q̄ nō molestēt iniuste christianos: qui eoꝝ iurisditioni subsunt: & etiam eos in totū eximere a iurisditione & dominio qd' sup eos habēt: sed hoc nō nisi ex magna causa. Debet em̄ eos quātum pōt tolerare: dummodo non sit periculū christianis: nec exinde graue scandalū generet: licet etiā infideles precise non cogātur ad fidē: quia oēs sunt libero arbitrio relinquēdi: & sola dei gr̄a vocāť ad fidē. xlv. dist. de Iudęis. xxiij. q. v. ad fidē. Poterť tamē papa mādare infidelibus q̄ in terris suis suę iurisditiōis euāgelij p̄dicatores admittāt. Nā cū oīs creatura rōnalis facta sit ad deum laudandum. iuxta illud Pā. Laudate dominū oēs gentes. Et iterum. Omnis spūs laudet dñm. Certum est q̄ si Pagani p̄dicatores, phibeant p̄dicare peccāt & ideo a papa sunt puniendi. vt. ē. notaf. In omnibus aūt prędictis casib⁹ & in oīb⁹ alijs in quib⁹ papę licet aliquid mandare infidelib⁹ & cōpellere siue punire si nō obediant: papa solus & nullus alius nisi de iure suo contēderet bellū eis idicere & cōtra ipsos sæculare brachiū iuocare. Sed cōtra ga sicut dicit apl's. ad Cori. v. c. Nihil ad nos de his q̄ foris sūt. ij. q. j. multi. Solu. verū est excōicando vel ad fidem pręci-

Papam iuste bellare contra turcas,

Quæstō

Quæstō

Frigida solutio

Quæstō

Infideles sub iugo ecclesiæ recognoscunt sunt ab ecclesia tolerandi: quia nec isti fide ad fidem præcise cogendi sunt: vt. ē. dictū est. Tales enim possunt habere possessiones & colonos christianos & etiā iurisditionē ex tolerātia ecclesiæ. Et si his cōtenti nō sunt

se cōpellendo cū sola gratia dei vocādi sunt. xlv. dist. de Iudæis. Alias aūt si nos vel nostros perturbēt seu inquietēt seu bona nostra occupēt: multū ad nos. qd' dic vt legiť & notatur de diuor. c. gaudemus. §. j. & in præmissis gradib⁹ Sed dices ex quo licet nobis repetere terram sanctam & alias regiones quas imperatores olim acquisiuerunt & sibi subiugauerunt: pro eo q̄ imperatores semel in eis dñati sunt: quare nō licet eo mō infidelib⁹ repetere totā Italiam & Hispaniā in. quib⁹ olim dñium habuerūt? Respōdeo q̄ dñi harū terrarū cū pplis suis conuersi sunt: fatemur tamē q̄ si pplis alicui⁹ magni pricipis infidelis querereť sed dominus in infidelitate sua pmaneret bene posset papa sup fideles iurisditionem & dominium relinquere dño infideli. arg. j. ad Timo. vj. in prin. Sed si christianos grauaret in iuste posset ipsum cōpescere vt dictum est: sed & propter periculū fidei vel etiā eorundē fidelium possit cogi dns ad recipiēdū precū vel cōmutatione. j. de iudęis. ca. fi. Nā sępe quis amittit res suas sine culpa sua: licet nō sine causa: puta fauore libertatis. C. quib⁹ ex cau. ser. acci. liber. l. j. & per totum. & multo fortius fauore fidei & religionis: qa summa est ratio quę pro ipsa facit. ff. de relig. sunt pśonę. Dicimus q̄ infideles tenenť predicatores fidei admittere. Nunquid ergo et eodē modo christiani tenētur recipere prędicatores Machometi: vtiq; nūc̄ eodem modo: immo nec vllo modo: cū em̄ ipsi i errore & in inuio & nos in veritate & in via: necesse est q̄ ad imparia iudicemur. ar. i eo qd' legitur & notatur de diuortio. c. quāto. §. si vo alter. Sed quæreres quō potest ecclesia Romana & alię & etiam alij christiani licite tenere ea quę tenēt in occidēte: & alubi. cū imperatores Romani ibi omnia cū armis per violentiam occupauerūt. Et ita constat q̄ mala fide tenuerunt: in qua & hi qui tenēt videtur successisse. Rn̄. nescim⁹ vtrū hęc iuste occupauerūt: & i dubio supponere debem⁹ q̄ vsi fuerunt iure suo recuperādo qd' prius per violentiā amiserāt: vel forte per matrimonia vel donationes vel alios cōtractus licitos ad eos legitime peruenerunt: licet postea i eis multos rebelles inuenerunt & habuerunt quos vicerunt. Et, pbatur hoc. C. de rei vendi. l. fi. & de peti. hære. l. cogi. & de offi. præto. afri. l. j. &. ij. & in eo quod legiť. j. de cele. misc. c. cū Marthę. §. j. ver. fi. De ecclesijs aūt constat q̄ ea q̄ tenent iuste possident: quia non cōstat quis ante occupatiōē dñs fuerit. In quo casu, plato eccl'ię & potissime papę faciēda est restitutio tanc̄ christi vicario. Vnde & ecclesiæ q̄ ppria possidēt: iuste possidēt. ar. ff. de acqui. posl. l. iuste possidet. & in eo qd' legitur & notat de vsuris. c. cū tu. §. j. ver. vel his non superstitib⁹. & de pścrip. c. ad audiē tiā. §. j. &. c. seq. Talia enim sunt pauperibus eroganda: vt ibi dicit. & quicquid habēt clerici pauperū est. xvj. q. j. qm quicquid. Vnde & papæ & ecclesię bona quæ habēt & tenēt. nō tamc̄ ppria: sed tamc̄ cōia possidēt. extra de pbē. c. ratio. vt omnib⁹ nominib⁹ necessitatē habentib⁹ subueniant. Bona aūt hereticoꝝ & schismaticoꝝ autoritate psti tutionū principū hoc cōcedentiū recuperanť. viij. dist. quo iure. xxiij. q. viij. per totū. fm Inno. cuius est hæc tota glos. vel quasi. Hostiensis tn̄ videtur q̄ i aduētu christi eis honor & oīs pricipatus & omē dñium & iurisditio de iure & ex causa iusta: & per illum qui supremam manū habet: nec errare potest: omni infideli subtracta fuerit & ad fideles translata. Qd' hęc iusta causa fuerit: probatur Eccl'i. x. Regnum a gente in gentē transferť, propter iniustitias & iniurias: & contumelias: & diuersos dolos q̄ hoc factū fuerit probaf de cōstitu. c. trāslato. Et hoc in persona christi filij dei viui: quia non solū sacerdos fuit: sed & rex. Luc. j. Ecce cōcipies & paries &c. vsq;. Et regni eius nō erit finis. Vnde & ipse dicit Mat. xxj. Auferetur a vobis regnum: & dabitur genti faciēti fructus eius. Hmōi autē regni & sacerdotij principatum perpetuū cōmisit filij dei Petro & successorib⁹ ei⁹: vt patet in eo qd' legiť & notaf extra de homi. c. pro hūani. libꝰ. vj. & qui fil. sint legi. p venerabilem. §. rōnibus. p totū. & maxime ver. fi. Vnde cōstāter asserim⁹: q̄ de iure infideles debent subijci fidelibus nō ecōuerso: vt patet per id qd' not. de Iudęis. c. j. &. c. multorū. &. c. & si Iudæos. §. inhibemus. Concedit tn̄ q̄ infideles q dñium

¶ Tertia pars.

vel abutūr:sibi imputēt,si amittere cogunr &c. Sup quo vide quod legit de ludæis,c.multos.& in talibus scilicet ab ecclesia toleratis dicim⁹ locū habere illud apli,i.Petri. c.ij. Serui obedite in omni timore dñis non tm bonis & modestis:sed ēt discholis.&.j.ad Tim.vj.in prici. Quicūq; sūt sub iugo serui:dños suos omni honore dignos arbi trēr &c.& oēs consil'es autoritates. Alios autem infideles qui nec potestatē ecclesię Romanæ nec dominiū recogno scunt nec obediūt:indignos regno:principatu:iurisditione:& omni dominio iudicamus:& illos qui terram sanctam vel alias partes christiani acquisiuerunt : occupant vel occupata detinent: debere autoritate ecclesiæ impugnari:& multo forti⁹ hęreticos & scismaticos cū paganos. Super quo vide quod notatur in summa de hęreti.in. c.ex cōicamus.& in.§.qualiter detinet. Alios aūt infideles in pace degētes & etiā illos quos seruos tenemus:non p bellum:non p violentiā aliquā:sed tm per prædicationē dicimus cōuerti debere:& si prędicatores nō admittant eos posse cōpesci p papam.vt dictū est.ō.in glo. Innocē.Sed vbi christiani sub dñio infideliū habitant quibus nec resistere pūt necesse est cp patientiā habeāt: & de facto ipsorū dñium recognoscāt.Et sic pōt intelligi dictū apli.de quo nota & cum hoc moderamine determina & intellige quicquid ſm Inno.in superioribus est notatum. Sed cum hodie principes christiani inter se bella & guerras propria te meritate moueant:& quod vnus iuste & pacifice possidet & ab antiq̄ possedit ali⁹ de nouo violēter occupet & vsurpet:& nihil omin⁹ a suis cōfessoribus & eoꝝ pcātibus:quis notoria palpitātibus & dissimulantibus: & ab eisdem castra possessiōes & alias eleemosynas scienter recipientib⁹ absoluāt p pās prescribi nequeūt.vt patet in eo qđ legit & notat.ō.de prescrip.c.fi.Quis excusabit istas?Nescio respondere.Caueant ipsi sibi & consulāt:alioquin timēdū est ne cateruatim ad iferna innumerabiles populos secū trahāt. xl.di.si papa. Pœnitēt ergo & quod sciunt alienum esse restituant.Nec eī dimittitur pctm nisi restituat ablatum. xiiij.q.v.per totum. Possunt tñ per veram pœnitentiam reparari.de sum.tri.c.j.§.sacramentum.Hęc oia ibi.

§.I.CIRCA DOMINIVM AVTEM

rerum & vsum.Nota cp Ioan.de Rip.ordinis mi.in quodā suo tractatu hoc ponit. Dicit eī cp tria circa hoc videnda sunt.Primum cp nullo modo expedit omnia esse communia pro statu naturę lapsæ.Sed'm videndū est vnde rerum dominia distincta sint. Tertiū quō ista diuisio fuit iusta.

Triano tāda circa rerū dñium.

Primū ,pbaf sic: illud nullo modo expedit reipublicę p quod terræ in solitudinē verterentr: per quod via aperiretur fraudibus & malitijs:& per quod boni semp haberent peius & mali melius:& qđ esset efficax occasio nunq̄ habendi pacem.Sed cōitas oim in repub.ista induceret:ergo &c.Maior patet ex terminis.Minor probaf quo ad oēs sui partes. Primo quo ad hoc cp terrę in solitudinem verterētur.Si eī agri oibus essent cōmunes:ergo & agros colere & seminare esset commune. Sed patenti experimento videmus cp de communibus nullus curat nisi modicum valde.Item aut omnes simul colerent & sererēt:& hoc stim apparet impossibile & incōuenies:aut aliqui & cum fructus debeant esse cōes nullus inueniret qui vellet sibi appropriare laborē culturę cum cōitate fructuū.Probatur minor quo ad sc'm.s.cp per hoc via aperiretur fraudibus & malitijs:ga fortiores plus debito de bonis communib⁹ occuparent : malitiosi etiam & astuti cum essent oia cōia non possent puniri:eo cp dicerent se nō recipere alienum: sed tanto indigere.Et p hoc patet pars tertia.s.cp bonis esset peius:quia nollēt accipere nisi necessaria sibi:& malis esset melius:ga nō solum necessaria:sed & multa superflua aggregarēt:Patet & quarta pars.s.cp talis cōitas esset efficax occasio litigij dupl'r.Primo ga induceret occasional' maximam inæqualitatem:vt patet in precedentib⁹.Sec'o ga contingeret frequenter cp eadem repu. eodem equo vl' domo:& sic de aliis plures vellēt simul vti:& sic cū qlibet pari iure fungeref:quia res esset cōis:vellet quilibet obtinere:& sic litigium esset & briga. Sic igit patet cp talis cōitas nullo modo reipub.expedit.Qui vult de ista materia ample videre:videat in.ij.Poli.Arist.vbi reprobat politiam Platonis:qui ponebat oia communia: videāt etiam quodlibetum,iiij.Henrici de Gandauo,

Plato oia ponebat cōia,

§.II.CIRCA SECVNDVM VTRVM

rerū dñia sint distincta:pono tres conclusiones. Prima est cp in statu naturę lapsę rerū dñia nō sunt distincta iure naturali.Istam probo.Impossibile est naturam ad opposita sint rec inclinare:sed in statu innocentiæ de iure naturali oia erāt communia:ergo & post lapsū cū,eadē sit. Maior patet:minor ,pbaf: quia & eodem modo fuisset vsus rerum in statu innocentiæ quo modo plus valuisset ad naturę sustentationem:& pacificā cōuersatiōnē. Sed ,p statu primo plꝰ valuisset cōmunitas oim:cū quilibet esset rectus & nō oc cuparet de cōibus nisi quantū indiguisset:ergo &c.Sc'o idem ,pbaf p illud Decretum dist.viij.c.quo iure.Nam iure naturę sunt omnia cōia omnibus.Sc'a cōclusio est ista cp iure diuino non sunt dñia distincta. Ista probatur p ar. prædicti canonis.Quo iure defendunt hoies.s. villas diuino aut humano. Vnde quilibet possidet:quod possidet: nonne iure humano? Nam iure diuino.Domini est terra et plenitudo ei⁹.Tertia conclusio est cp rerū dominia sunt distincta iure positiuo humano. Ista patet p locum a diuisione:qa ex quo sunt distincta et nō iure naturali nec diuino:ḡ iure humano.Prima ,pbaf p illd Decretū,quo iure.di.viij.Iure regū possidēt possessiōes. Et ibidē.tolle iura imperatoꝝ:et quis dicere audet:hæc villa est mea.

§.III.TERTIO VIDENDVM QVO

modo ista diuisio fieri potuit aliqua lege positiua. Circa qđ sciēdū:cp lex ad hoc vt sit iusta regrit in legislatore prudētiam et auroritatem. Prudētiam ad hoc vt lex bene ferat. Autoritatē ad hoc vt liget. Lex eī dicitur a ligando.Sententia aūt cuiuscūq; prudētis siue statuentis nō ligat aliquē super quē nulla habet autoritatē. Quō aūt in legislatore prudētia possit esse satis patet.Sed quō possit autoritatem ligandi super alios habere:cū natura omnes homines equales genuerit:est dubium.Propter quod est sciēdū: cp ſm Aristotelem primo Politicorum.duplex est principatus:paternus.s.et politicus.Paternus ortū habet a naturali generatione.Est eī paternus principatus ille quo pater principatur filijs. Et iste cum sit de lege naturali: patet cp sit iustus.Principatus aūt politicus est duplex, Vel quia residet in vna persona sicut in regno Frāciꝰ:vel residet in vna communitate: sicut in Italia:vbi vt plurimum ciuitates principantur.Patet autem cp istorum quilibet pōt esse iustus:si sponte se velint aliqui subijcere dñio alicui⁹ prudentis vel alicuius cōmunitatis.Iustū est eī vt qui se regere nescit vel non possunt sine auxilio vel directiōe alicuius psonæ vel alicuius cōmunitatis:illi se subijciant quo ad regimē & gubernationē.Cōueniētes ergo ab initio alicui ad constituendā aliquā ciuitatē iuste potuerūt eligere aliquē virtuosum vel aliquos ad principandū eis. Et hoc vel cōferentes ei principatū ,p se & hęredib⁹ suis:vel ,p se tm:vel cp successores eius eligerentur:sicut fuit in republica Romanorū.His pmissis patet cp dici pōt iustā esse diuisionem dominorū:vel ga a patre diuidēte:sicut forte fecit. Noe filijs suis post diluuiū:vel a principe hoc statuēte:in quē cōis cōsensus populi trāstulerat hanc ptātem. Potuit etiam tertio modo iusta esse diuisio de cōmuni psensu eorum qui cōiter possidebāt:sicut legitur in Geñ. de Abraā &Loth.Et sic patent tria declarāda in ista q̄stione. Ad ar, in oppositum rñdeo:cū dr.cp cū cōitas talis &c.patet oppositum in secūdo ar.huius quęstionis.

Quō dñia distincta.

Principatus duplex.

§.IIII.CONSEQVENTER QVERO

an dñia rerum ab initio iuste diuisa, iuste possint in alios primis dñis vel dñis transferri? Arg.primo cp non:ga q iuste possidet nō potest cessare a iusta possessione nisi iniuste: sed si dñia transferrentur iste cessaret possidere illa q̄ iuste possidebat: ergo &c.Cōtra multi contractus quibus transferuntur dominia iusti repetantur:ergo &c.In ista q̄stiōe ita procedam:primo ponā duas distinctiones:sec'o tractabo modū iuste trāslatiōis ſm vtrūq; mēbrū. Prima distinctio est ista:cp trāslatio dñij pōt esse quo ad dñium rerū vl' quo ad vsum tm:dūmō penes sp̄m totaliter remanet et vtraq; translatio alias et alias regulas habet.Sec'a distinctio est ista cp trāslatio dñij pōt fieri vel autoritate publica prīcipis:vel autoritate priuata dñi immediate ipsi⁹ rei.Si primo fiat trāslatio dñij,s,auctę publica : sic do hic vnam regulā

vnā regulā gñalē:cp trāslatio dñij autoritate legis iusta ē. Ista patet:quia sicut lex iuste potuit ab initio distinguere dñia:vt patet.q.ꝑcedēti.ita pōt distincta dñia iuste irāsl'ri re. Ex ista aūt regula sequit:cp p̄scriptio i immobilib⁹: & vsucapio in mobilib⁹ est iusta trāslatio, ,pbaf autoritate extra de prescrip.c.vigilāti.in glo.sup verbo nouerit. Vel aliter probaf etiā rōne sic.Illud pōt a principe iuste fratui qđ est necessariū ad pacificā subditorū conuersationē:sed dñia tpalia rerū quę tāto tpe negligūtur:trāsferri videtur oino necessariū ad pacificā subditorū gubernationē:ergo &c.Maior patet cū pax sit illud cp maxime expedīēs et necessariū reipu.iudicaf.Minor ,pbatur si eī non transferretur dominiū in occupātē:sed semp post quātuncūq; tps remaneret dñiū apud primū:lites fierēt innumerabiles.Post est eī prim⁹ dñs post quātuncūq; tps repetere rē illā vel hęres suus: & valde difficile:imo quasi impossibile esset ,pbationes sufficientes ad talia habere:& per cōsequēs nec lites discindere:& sic generarēt odia & multa alia mala. Pręterea princeps iuste posset legē transgredientē p unire: cuius trāsgressio vertitur in dānū reipub.nō solū in rebus immo in psona:sed tāto tpe dimittere rēsuā esset negligētia & trāsgressio valde nociua reipublicę ergo &c. Maior patet minor ,pbatur.ū ga pacis impediměrum:tum quia ex cultura terrarum germinantur ea quibus respub.sustentatur.igitur negligēs multum transgreditur. Ex his patet tertio:cp possidēs aliqd iure præscriptionis iuste possidet qa autoritate legis iuste possidet. Et ideo rem legitime p̄scriptam vel vsucaptā restituere potius est superogatiōis q̄ necessitatis. Si autem fiat translatio dominij a persona priuata: puta a dño rei immediate hoc posse fieri dicitur: vel liberali translatione:puta illa in qua nihil ex hoc expectatur & communiter vocatur datio vel donatio. Vel ex translatiōe illiberali:puta per emptionem & venditionem:p mutationem & hmōi.Sed de his dicetur.j.titu. de mercatorib.is & artificibus.

Tit.viij cap.ij.

¶De declaratione terminorū vsufructus: vsus possessionis:proprietatis:dominij & iuris. Capitulum.III.

Vsufructus.

CIRCA ALIQVAM REM possunt ista cōcurrere:vsufructꝰ;vsꝰ possessio: ꝓprietas:dñiū & ius. Vsufructus aūt ſm iuris tas describit sic.Vsufructꝰ est ius vtendi fruēdi alienis rebus:salua rerum substantia.vt patet.ff. de vsufruc.l.j. Ponitur aūt in ista descriptione alienis rebus ſm iuristas:qa sua res nemini seruit.Et ideo in re propria non habet aliqs vsufructum.Sc'm eos eī in rebus constituit duplex seruit⁹:personalis & realis.Realis quādo res inanimata seruit rei inanimatę: vt ager agro:p̄diū prædio Personalis q̃n seruit rei animatæ sicut hominī:ga ergo in re ꝓpria nō pōt constitui seruitus:ideo vsufructus semp est in alienis rebus:& ideo si habeo vsufructum in vno viridario:& postea ad me perueniat ꝓprietas:habita ꝓprietate expirat vsufructꝰ.Itē ponit salua rerū substantia : & iō ſm iuristas nunq̄ in rebus vsu consumptibilibus cōstituitur vsufructus ,prie:ga nō manēt post vsum.in.ſti.de vsufru.§.cōstituit. Item ponit ius vtēdi ad differentiā vtilis dñij qđ quādoq; in rebus alienis habetur:sicut emphiteota & feudatarius habēt vtile dñium rei:cuius dñium directe pertinet ad dñm superiorē a quo res tenetur in emphiteosim vel in feudum.Item ponitur fruendi ad differētiā nudi vsus:quia minus est in vsu cp in vsufructu: vt dicit in.ſti. de vsu & habitatio.§.minus.Sicut datur exemplum in grege ad ſtercorandum agrum: & lac & lanam & fœtus recipiendū & distrahendū sicut volueris.Fœtus eī in iumētis & pecudib⁹ & quodlibet aīal irrōnale cōputaf i fructu sed nō in ancillis. Vnde si habes vsufructū in ancilla partus ancillę non pertinet ad vsufructuariū:sicut dicit.l. ſi.ff. de vsufruc.l.veſtis.Et est rō legis optima:quia absurdū estimauit natura hoiem in fructu esse:cum oēs fructus gña hois cōparauerit. Aliud exemplū potest dari.Si vsus viridarij sit tibi relictus:rosas et flores viridarij poteris sumere ad vsum tuū:sed alteri non poteris vendere aut dare sed si vsufructus sit tibi relict⁹:& vendere & dare & ad op⁹ tuum retinere poteris. Similiter si in horto aliquo sit tibi vsus legatus:vteris holeribus ad vsum tuum:sed alij non dabis aut vendes:si vero vsufructus:& vendes & dabis:& ad opus tuū retinebis:sicut ista ,pbanr,&.ff. de vsufruct.l. si fundi.& insti.de vsufru.& habi.§.sed minus. Patet ergo quare ponit fruēdi: quia habēs vsum solum potest vti ,p se sed nō frui: ga nō potest dare alijs vel vendere. Et ideo videt mihi cp quicūq; habet vsufructum:necessario habet vsum:& hoc etiā dicunt iuristę. Dicūt eī cp si alicui legat vsufructus:deducto vsu nihil valet legatū:ga verba reprobantia reperiūtur in legato:sicut ,pbatur.ff. de vsufruct. & habi.l.p seruum.§.fi.sed si de vsufructu. Ista autem repugnātia non est ex alio:nisi quia de necessitate sequitur:habet vsufructū:ergo habet vsum. Verū est cp sicut ipi dicūt cp aliquis simpliciter legauit vsufructū:& postea ademit vsum valet:legatū:quia habuit bonū initiū& adēpto dicitur nulla:sicut patet in pallegatis iuris⁹. Vñ ḡ sequit habet vsufructum:ergo habet vsum.Sed non cōuertitur habet vsum:ergo habet vsufructum:immo est fallacia consequētis arguendo a superiori ad inferius affirmando sic: est aial:ergo est homo.Sic ergo patet qđ est vsufructus. Iuristæ aūt distinguunt duplicē vsufructū:scilicet causalē & formalem.Sed ista sufficiant ad præsens de vsufructu nobis theologis:qui parum habemus de ista materia.

Hrevsū & vsufructū distere

§.I. VSVS AVTEM SECVNDVM

iuristas est ius vtendi alienis rebus:salua rerū substantia. Et ga ponit alienis reb⁹:patet ſm eos cp vsus nō cōstituit in reb⁹ quæ vsu cōsumuntur: qa in talibus nō potest rem substantia salua remanere post vsum. Item ga non ponit fruendi: distinguit vsus ab vsufructu : vt.ō.declaratū est. Sed quātū mihi videtur:legisti isto modo vsum accipiūt nimis stricte scilicet ꝓ vsu ,p quo competit seruitus. Ideo accipiēdo vsū ſm naturā rei & magis large & ſm iura canonica:cum ſm rei veritatē aliquis vtatur re sua sicut alienā,iterū vtitur pane cū eū cōsumit & comedit: aī nō consumeret vsu nisi posset circa comestionē panis habere vs⁹. Sic ergo accipēdo vsum videt mihi cp vsum nudū facti: de quo loquūtur constitutiones Io.xxij.ædictæ cōra Fratricellos:possumus imaginari quadrupliciter. Primo modo potest dici vsus nudus facti propter omnis iuris nudationem. Secundo ,pter proprietatis exclusionem. Tertio ,pter omnis vtilitatis priuationē. Quarto propter actionis in iudicio abdicationē. Exemplū omniū istorū. De primo si ego equitarē equū cuius ego nō essem dñs:nec haberem aliquod ius equitādi equū: tūc haberē vsum nudum equitationis equi per ois iuris nudationem. Et isto modo fur & latro habet vsum nudum facti in re furtiua:quia habet vsum denudatum facti ,pprietate:quia proprietas nō est in eo sed alteri⁹:similiter de equo:& tūc possum dici habere vsum nudū facti per ,pprietatis exclusionē:& ecōtrario ille nō haberet nudū vsū q̄ haberet proprietatē scilicet rei.Exēplum de tertio qñ aliquis habet vsū alicui⁹ rei: vel circa aliquā rem:& tñ caret omi fructu & vtilitate q̄ posset sibi ex tali vsu ꝓuenire. Sicut si seruus vtereꝝ aliqb⁹ instrumētis ad colendam terrā dñi sui:talis vsus posset dici nudus quātū ad fructū vel vtilitatem serui: qa ex tali vsu vl' opere nullus fructus vel cōmoditas acgrit seruo: sed dño. Similiter famulus cāpsoris tōta die cōputat monetā dñi & vtilitas nō applicat sibi sed dño. Talis posset dici nud⁹ vsurari⁹ ,pter ois vtilitatis priuationē. Exēplū de quarto si aliquis haberet aliquā rē:& cū auferref sibi non posset cōtra illū i iudicio agere vel ex voto vel exalta quacūq; cā tunc posset dici habere nudum vsum per actionis in iudicio abdicationē. Et hæc sufficiant ad ꝓsens de vsu.

Vsus.

§.II.TERTIVM AVTEM EST POS

sessio q̄ sic describit. Possessio est corporalis rei detētio cor poralis & animi iuris adminiculo interuenīēte. Sic describit Hosti.in sum.de cau.pos.& proprie. Dicitur aūt corporalis rei:qa ſm iuristas incorporalia nō possidētur:sed q̄si. Dicit aūt detentio:quia possessio ſm iura dicit quasi pedū sessio:aliter nō acquirit nisi corpe & animo interueniāte. Vnde si alterū deficit nō est possessio. Item dr iuris adminiculo &c. quia dr q̄uis aliquis alicui rei corpe & animo insistat:cū non habeat iuris adminiculū:nō dicit ꝓprie possidere. Vnde ſm eos possessio aliqñ habet plurimū iuris:vt quādo acquirit per seruū dño in rebus peculiaribus.Nam sine actu dñi acgrit sibi possessio etiā ipso ignorāte:& vsucapio procedit ex ea.Qnq; habet multū iuris:sed min⁹ cp prima:sicut illa q̄ mihi p ꝓcuratorē acgrit

Possessio.

etiã ignorãti:sed ex illa vſucapio nõ ꝓcedit. Qñq; habet parũ iuris:sed plurimũ facti in acgrendo:vt illa quã mihi p me ipm acquiro:sed ista i retinẽdo habet multũ iuris & parũ facti:ga solo animo retineꝝ:sed nõ acgriꝝ nisi animo & corpore interueniẽte. Et hæc oia notanꝫ diffusius p Barto.glo.extra de cõcess.prebẽ.c.cum nostris. Semp ergo possessio habet iuris adminiculũ. Sed cõtra hoc videꝫ: ga fur & raptor habẽt possessionẽ rei furateꝫ & rapteꝫ:& tñ nullũ habent iuris adminiculũ vñ sint restituendi:vt probaꝫ extra de restit.spo.c.i literis et.ff.de vi & vi ar. l.j.§.q a me. ergo nõ semp in possessione interuenit iuris adminiculũ. Rñ.& dico ꝙ fur & raptor nõ dicũtur ꝑprie possidere:sed solũ iniuste detinere:sed sunt restituendi ex alia cã forte & sine forte:hoc statutũ est ita in odiũ spoliatium & auferentiũ violenter res suas hoibꝫ. Vñ ꝑm ꝙ dicit illa Decre. in literis.hoc fuit introductũ ꝑm iuris rigorẽ cõtra iuris cõis equitatẽ:quę qñq; ꝑseꝝ rigori.vt ibi dicit glo.Et ideo dicit Inno:in eadẽ Decre.ꝑm opinionẽ ꝓbabilẽ multoꝝ:si constaret tũc per suam cõfessionẽ ipm esse ꝑdonẽ:vel cõstaret de ꝓprietate rei :eẽt ꝑdoni restitutio denegãda:& hoc iõ qa nunqꝫ vere possedit nec naturaliter nec ciuiliꝝ:sed solũ detentionẽ habuit iniustã:qa etiã nemo põt esse iudex in cã sua:& ideo rẽ furtiuam non debeo a fure accipe:nisi auctẽ judicis coram quo ostendã rem esse furtiuã:quare &c.

In vbo habet.

§.III.QVARTVM QVOD INVE

proprietas.

nit circa rẽ aliquã est ꝓprietas: q̃ sic describit ab eodẽ Hostiẽ ibidẽ.Proprietas est dñium rei iustis modis quæsitũ. Acgriꝝ aũt dñium iure gentiũ & iure ciuili, iure gentium ꝑ occupationẽ:sicut in his q̃ nõ sunt in bonis alicuꝰ hois q̃ occupãti cõcedunt:sicut sunt ferę:bestię:aues & pisces q̃ in terra:in mari:& in aere capiũtur:& in his q̃ cõia sunt:vt in mari & in littore maris & lapillis & gemmis q̃ sunt ibi: vt patet insti.de re.diui.ꝑ totũ. Tũ sunt multę consuetudines in diuersis regiõibꝰ cõtra iura.Icẽ in his q̃ ab hostibus capiũt, iure aũt ciuili acquiriꝝ dñiũ multipliꝝ: ꝑscriptione:vsucapiõe:arrogatiõe:monachatiõe:testatione: successione:& aliꝭ multis modis de iure ciuili inductis.

§.IIII.QVINTVM QVOD REQVI

ritur circa aliquam rẽ est dñium.Dominiũ enim ꝑm aliꝙs doc,& ius idẽ dicunt in re:quia tm̃ habet aliquis de dominio in re quantũ habet de iure. Vnde si habet ius in re habet dñium in re.Si habet tm̃ ius in vsu rei:habet tm̃ dominium in vsu rei. Aliquibꝰ aũt doctoribꝰ videꝫ oppositũ. Et tota ratio est:qa ꝑm phũ & Simplicĩũ in ꝑdicamentis. Relatio dominij est relatio suppositiõis:& ideo nullus dr̃ habere dñium in aliquo:nisi sit sibi suppositꝰ: sed aliquis non potest hr̃e ius in aliquo cui nõ est suppositus: immo ecõtrario:sicut filiusfamilias habet ius in patre: similiter seruus in dño:quia tenetur eis ad alimentationem:similiter monachus in monasterio:subditus in prelato:qa teneꝫ sibi ad sacramentorum administrationem:ergo ius & dominium non sunt idem:immo ꝑm istos ius se habet ĩ plꝰ q̃ dñium:qa dominium omne est ius:sed nõ omne ius est dominium.Dominiũ emꝫ videꝫ sibi addere supra ius quãdam superioritatem; & auctoritatẽ.Et ideo ꝑm istos dñiũ

Hr̃e ius hr̃e dñium.

Dñium

describitur sic. Dñium est ius habẽdi possidẽdi: & vtendi aliqua re simpliciter ꝙ libito volũtatis: vel ꝑm aliquem determinatũ modũ ex quadã superioritate & auctoritate. Dicit aũt in dicta descriptione ius:qa si aliquis detineret vel uteretur aliqua re sine iure:sicut fur & prædo:talis nõ haberet dñium. Dicit ius possidẽdi &c.& hoc debet itelligi iure ꝓprio nõ alieno:quia procurator oeconomus seu dispensator utitur iuste & licite rebus dñorum suorũ : sed hoc nõ facit iure ꝓprio:sed iure dñi. Item dr̃ pro libito voluntatis simpliꝝ quantũ ad dñium rerum ꝓpriũ & pfectum:per quod quis habet ius in re quãtum ad proprietatẽ simpliciter:& quãtũ ad oẽm vsum qui natꝰ est circa rẽ quia potest ea vẽdere & donare & distrahere sicut placet. Dicitur aũt vel ꝑm aliquẽ certũ determinatũ modũ ꝓpter duo.Primo ꝓpter dominia conditionata:puta cum quis est dñs rei quo ad rei proprietatẽ & vsum simul: sed tñ nõ põt vendere nisi certis personis:puta propinquiori de gente & determinato modo seruando legitimã liberis ꝑm leges vel speciales patrię consuetudines. Secũdo propter dominium imperfectum. Vsufructuarius enim vsuariꝰ:licet non habeat dñium pfectum:tñ plenũ pro eo qd̃ habet esti nõ habet ius in ꝓprietate rei:tamẽ habet verũ dñium sed imperfectum pro eo ꝙ verũ ius habent in vsu vel vsufructu rei:licet nõ in rei ꝓprietate:alioqui nõ possent ĩ re iure suo vẽdere vel alienare vsum vel vsufructũ. Iura aũt caũtia ꝙ vsuarius vel vsufructarius nõ habet dominiũ simpliꝝ in ꝓprietate rei:dicũt ipsos nõ habere dñium:licet sedm veritatẽ sint dñi ipsius vsus vel vsufructus . Item dr̃ cum quadã superioritate & auctre cũ sit relatio superpositionis. Est aũt sciẽdũ ꝙ dñij ad ꝓsens possum⁹ accipere tres diuisiones. Prima est cũ dñium sit ius habẽdi rem cũ quadam superioritate auctre ad eam: sicut statim declarabitur est: sicut est duplex ius:sic est duplex dominium. Ius aũt prima sui diuisione diuidiꝫ a phõ.v. Eth. in ius naturale & ius positiuum:qd̃ vocat phũs sedm legis positionẽ. Et sedm hoc ẽ duplex dñiũ:quoddã naturale:& quoddã politicũ siue ciuile. Dñium aũt naturale est ius qd̃ cõpetit alicui a natura habẽdi & vtendi aliqua re cũ quadã superioritate et auctre ad eã: sicut est ius patris sup prolem: & viri super vxorem:& dñi super seruũ si si t seruꝰ a natura. Eodẽ modo quo loquiꝫ Aristo,ꝙ Polit.& qui põt mẽre prouidere & prualere.i.rõne viuere principãs natu & dñs natura:qui aũt non potest hoc: corpe facit subditũ & natura seruũ. Et sic̃ dñium qd̃ habet aut habuit hõ in statu naturę integrę super alia ia irrõnalia:de quo legit Gen. j. Dñamini piscibus maris & volatilibus ceeli, fuit dñium naturale:qa tale iuscõpetit homini a natura. Dominium aũt politicũ siue ciuile dr̃ ius cũ superioritate prædicta: quod nõ cõuenit alicui per naturã: sed mere per adinuentionẽ & collationẽ humanã vel diuinã spũalem & supernaturalẽ:sicut est dominiũ dñi perpetuũ : ab homine põt dici dñium ciuile:vel sedm legis positionem. Sedꝫ diuisio est dñij politici seu ciuilis:qa quoddã est verũ dñium & perfectũ:quoddã ꝙ deficit ipfectũ: sicut iã aliqualr̃ tractum est. Non ipfectũ:sed perfectũ dñium est quando quis habet dñium in re ꝓprietate & in vsu cius:quia potest eã vsũ ꝓprio cõsumere:vendere & alienare:& eavti protut vult. Dñium ꝙ imperfectũ est cũ nõ habet ius in rei ꝓprietate:sed solũ in vsufructu vel vsu. Vñ ralis nõ potest dici dñs rei:sed dñs vsus vel vsufructus. Tertia diuisio qa dñium verũ habet multos modos distinctos : quia quoddam est superi⁹ & mediatũ:quoddã altũ:quoddã bassum: quoddã vtile:quoddã directum : & sic de aliꝭ modis : & in eadem re. Et ideo sciendũ ꝙ licet eiusdem rei non possũt esse plures dñi simul:quilibet insolidum ꝑm eundem modum & eãdẽ rationẽ dñij:vt dicitur in ꝑdicto,c.licet. &.l.prędicta possideri:tamẽ ꝑm diuersos modos dominij & diuersa iura, vnius & eiusdẽ rei possunt plures esse domini & distincti. Sicut campi rusticus habet dominiũ vtile. Burgensis ꝙ habet in eodem campo directum dominium. Miles dominium bassum. Rex dominiũ altũ: & sic patet quid est dominium.

§. V. SEXTVM ET VLTIMVM

qd̃ reperitur circa rẽ est ius:& quia dñiũ addit solũ supra ius supioritatẽ & auctoritatẽ : et iõ posset describi ius eadem rõne sicut dñium dr̃pta illa cõditione cũ quadã superioritate. Vel possum⁹ sic describere ꝙ ius est potestas exercẽdi aliquẽ actũ circa rem. Vnde si licite possum vẽdere librum:habeo ius in venditione libri:si licite possum vẽdere librum:habeo ius in venditione libri:si licite, possum in eo legere & studere:habeo solũ ius in lectione & studio libri: & sic generaliꝫ concludẽdo quãtũ habeo de potestate licita circa rẽ:tãtũ habeo de iure circa eã. Et ꝙ hoc sit verũ declaro breuiter sic. Homo circa rem aliquam venietẽ in vsum vitę humanę nõ habet nisi duplex posse scilicet posse facti seu executiõis quo põt hõ vti illa re licite:sed posse solius facti nõ dicit ꝓcise posse iuris:ergo posse licite dicit posse iuris. Maior patet:qa nõ video ꝙ circa aliquã rem homo possit hr̃e aliquod posse:nisi vel posse facti absolute quo põt vti etiã illicite vel posse licite. Sed minor faciliter probaꝫ:quia illud qd̃ fit de iure fit licite & posse facti non est posse iuris. Relinquitur ergo ꝙ posse licite sit posse iuris. Est emꝫ hic sciendũ ꝙ frequẽter aliquod nomen cõmune pluribus sedm rẽ sedm modũ quo cõiter accipitur:retinet sibi nomẽ proprię cõdistinctũ cõtra aliã sicut ꝓscietia quæ ꝑm rẽ est cõis est notitia approbationis bonorũ & reprobatiõis malorũ:sicut patet & ad Ro. viij.vbi

Ius.

viij.vbi dicit,quos ꝑsciuit,hos & prædestinauit:& ad Ro. xj. Nõ repellet dñs plebem suã quã ꝓscisuit:tñ ꝑm cõem acceptionẽ retinet sibi nomẽ proprię condistinctũ cõtra prædestinationẽ. Vnde soli mali dicũtur ꝓscisci. Sic recte est in ꝓposito:ꝙ posse facti:licet ꝑm rem sit cõmune licite & illicite vẽti:qui libet emꝫ de facto vitur siue licite siue illicite vtaꝫ:tñ ꝑm cõem acceptionem cõtinet⁹ posse facti cõtra posse iuris:dicẽdo ꝙ ille põt de facto qui põt aliquẽ actũ exercere:sed illicite. Ille autem põt de iure qui põt actum solum licite exercere. patet ergo ꝙ ius non dicit aliquid aliud nisi ptãs licite exercẽdi aliquid aliud actũ. Et ex hoc etiam dicit Aug.xxij.q.ij.faciat. & est in li. de mẽdacio. vbi dicit sic. Faciat homo quod põt ꝑ tpali salute hoim. Cũ aũt ad hoc ventũ fuerit vt tali saluti nisi peccando consulere nõ possit:iam estimet se nõ habere qd̃ faciat qñ id rel;quã esse ꝓsexerit:qd̃ recte faciet. Per qd̃ etiam dicunt iuristę:ꝙ illud possumus solum qd̃ de iure possumus:qd̃ etiã probo adhuc. Ois actus qui põt esse circa aliquã rem:vel põt exerceri licite vel illicite:ex quo supponitur ꝙ põt exerceri:quia priuatiue opposita in subiecto apto nato equipollent contradictoriꝭ.vt patet.iiij.Meta: Sed ius circa aliquẽ actũ dat aliqd̃ posse.vel saltẽ sic posse circa illũ actum. Sed certũ est ꝙ non dat posse illicite:immo nõ stat cum posse illicite:ergo ius dat posse licite &c. Hęc omnia quidã magnus magister in libello cõtra Fratricellos:cuius nomen adhuc non inueni.

¶ De diuersis vitiis dñoꝝ & officialiũ eoꝝ. Cap. IIII.

IN DIVERSIS REGIONI

bꝰ fuit diuersi modi principãdi & dominãdi. Nã regna regũt ꝑ vnũ regẽ:aliqua etiã dñia ꝑ vnũ ducẽ: Marchionẽ: Comitẽ & hmõi:regũt. Aliq̃ ciuitates & dñia sunt q̃ regũt ꝑ plures & ad tps qui dicũt dñi priores vel antiani: vel cõsules et hmõi: qui etiam ad disponẽdũ de factis cõtatem cõcernentibus habent secũ collegas sub diuersis noibus officioꝝ:vt in Italia Florentię Senis. In terris eccl;ię vice papę dñanꝫ: vel vnus gubernator institutus ab eo:vel aliqs laicꝰ hñs vicariatũ ab eo vt in Marchia & in Romãdiola: Ferraria & hmõi. Quilibet ergo debet ꝑm modũ suę iurisditiõis:dñari & nõ excedere terminos suę ptãtis. Et qa in multis locis:vt ſtorctiæ iurãt qñ officiũ suscipiũt seruare statuta ciuitatis & q̃dã ẽt determinate tũc expressa:attẽdant diligẽter & seruẽt ne ꝑ iuri inueniant̃.& quoties aliqd̃ eoꝝ trãſgrediũtur:mortale sine dubio est. Iudicare etiam et itromittere se de his ad q̃ se,non extendit officiũ,eorũ ꝑm statuta hoc determinantia est graue pcm̃.vt ꝙbi gra. Ex statuto habeẽ ꝙ dñi prio res nõ debent se itromittere in causis ciuilibus cũ hẽant officiales ad hæc deputatos. vt ptãtẽ, capitaneũ & hmõi. Ciues aũt habẽtes ad iuicẽ causas ciuiles dant corã eis petitiões vnus cõtra aliũ cõtinẽtes cãm criminalẽ vt ꝙ ꝙbe rauit eũ & iniurias fecit:cũ sit falsum manifeste.& hoc ipi sciũt.& sic ꝓtextu causæ crimialis admittũt petitiões illas falsas:ac si essent crimiales causæ: & cogũt ptes facere cõpromissũ. Quis emꝫ piũ videaꝫ hoc:qa ꝑ hãc vĩã multi impotẽtes & oppressi a maioribꝰ se iuuãt: q̃ forte alꝫ nõ,posſent obtinere iustitiã vl'cum diuturnitate tpis & magnis expẽsis:tũ vt dicit apl's ad Ro.iij.c.&.xiij.q.v.c.forte. Non sunt facienda mala vt eueniãt bona. Malũ vticꝙ est dicere mẽdacium & maxime in iudicio. Vñ nec ipsi porrigentes petitionẽ excusantur a pcõ. Malum est intromittere se de ꝓhibitis ꝑ statuta eoꝝ q̃ iurãt seruare. Et ostẽdunt se velle illa durare in robore suo. Nã si ꝓponerẽt petitiões ĩ cã ciuili nõ admitterẽt eas:qa dicerẽt nõ ptinere ad eos:& ramen sciũt vere esse ciuiles. & sic faciunt contra illã regulã certũ est. de reg.iur.lib.vj. Item solent excedere in hoc ꝙ nõ ꝑmittũt cõsilia esse libera:sed ꝑ violẽtiã extorquẽt per multã importunitatẽ facientem fabas ostẽdere. Sed & ipi grauiter peccãt cõtra honestatẽ agentes bonæ ciuilitatis & cõtra libertatẽ. & si iurant dare cooptas:ꝑiuri sunt⁹ contrariũ faciẽtes:& peccãt mortaliter: nec excusat eos timor displicẽtię vel incursionis dãni vel odij.qa debet qs ꝑti oĩa mala sustinere q̃ ꝑcõ cõsentire. xxxij.q.v.ira ne. Et q sũt occasio p mortaliter. Item cum suscipiũt seu inducunt alios collegas & cõsiliarios ad suscipiendũ bella iniusta vel ad imponendũ iniusta onera vel ad consentiendum, siue in exiliũ mittendũ aliquos sine iusta causa:vt ex inuidia: odio: leui suspitiõe: vltra pcm̃ tenent de dãnis. De quo vide.ẽ. in.ij.parte de restit.&.j.ti.de bello.

Iurãtes seruare statuta iusta & non seruantes morta⁊ liter peccant.

Peccãt

§.I.DE OFFICIALIBVS DOMINO

rum videndũ est si dñs sit vnꝰ vel plures. si officia dedit vl' taleas vl' gabellas & hmõi personis de qbus põt ꝑsumi ꝙ non sint viles & iusti in talibꝰ officiꝭ vel actibꝰ: vel si vẽdidit precio tanto ꝙ emptores recuparent non possint sine grauamine subditoꝝ. in vtroq; emꝫ casu peccauit & tenet de dãnis inde secutis, als aũt licet tolerari posset hoc.ſ. vẽdere hmõi officia: nõ tñ expedit nec habet bonã speciem: ideo potius eligendi sunt ad officium idonei et cogendi q̃ sint vendenda talia officia. Thomas in epistola ad quandam ducissam. Tit.iiij.

§.II.ITEM SI MVTVVM DET SVB

ditꝰ supioribꝰ dñis:vt ex mutuo sibi detur officiũ ex quo officio satisfaciat sibi. vel si mutuo accepit ipse a suis subditis hoc pacto vt det eis officiũ:ex quo officio satisfaciat eis in vtroq; casu pactũ vsurariũ. Tho.ꝙ.ij.q.lxxvij. ar.ij. ad.iij.&.vj. vide in sum. Icẽ si officiales magnos tyrannos & iniustos posuit vel impitos negotioꝝ sciẽter vel ex negligẽtia vel etiã vt minus expẽderet: peccat grauiter: & teneꝫ de dãnis q̃ inde sequunꝫ: qa qui occasionẽ dãni dat dãnũ quoq; dedisse videtur.ꝙ.j.notum. in glo. Scilicet Braban tię. opu. xxj.

§. III. ITEM SI DOMINVS EST

vnus vel plures:non debent iniustas vel indebitas taleas vel collectas exigere a subditis. Est aũt hmõi talea vel collecta vel exactio iusta & idebita qñ videlicet ẽ vltra id de q̃ cõuenit̃ secũ subditi vel cũ antecessoribꝰ suis bona fide & sine vlla coactiõe si in instrõ vel pacto determinata ẽ quãtitas. Si'r est iniusta qñ etsi nõ eẽt quãtitas determinata sed indefinita cõtinet⁹ in instrõ vel pacto ꝙ possit exigere nimis grauat inspecta ꝓditiõe & hoc arbitrio boni viri. Est etiã iusta si nouã exigit & cã iusta nescit & hmõi. Est ẽt iusta qñcũq; nõ extitit memoria in ꝓrium : tñ nõ ipleꝫ dñs illꝫ ꝓpter qd̃ instituta. vtputa si deberet tenere officiũ vel viã securãv' defendere eos qd̃ nõ facit ex negligentia auaritia vel ꝓpria malitia. Cogẽdo ad hmõi exactiões directe ꝑ se vl' suos:rapinã facit & tenet restituere. Et dr̃ idirecte cogere qñ ꝑ hoc negat eis iustitiã vl' nõ defẽdit eas & hmõi. Sponte oblata sine vlla fraude põt accipe.ſ. q.ij.placuit. Guil', Item si spoliauit suos volẽtes ad alium locũ vel dñm se cõferre:rapina est, nisi certũ esset ꝙ a prícipe in cõcessione terrę fuisset impositũ tale onus expsse: qa tũc tolerari posset. Et idẽ qñ esset consuetũ etiã vt accipe, rent quãtũ vellẽt de mobilibꝰ suorũ subditoꝝ dũmo eos vltra modũ non grauẽt remanẽtes vel recedentes. Guil'. Cõia nõ vsurpanda.

§.IIII. ITEM SI DOMINVS EA

q̃ erant cõitatis sibi vsurpauit vt sylvas, eãpos, pascua & hmõi. rapina ẽ & tenet dimittere. & de fructibꝰ male ablatis satisfaciat.xiij.q̃. vj.c.si res. Item si suos subditos vel peregrinos nõ hãbẽtes cõsanguineos nõ dimisit dispone re de bonis suis in morte vt eis placuit . vel eis mortuis testatis vel intestatis eoꝝ bona vsurpauit: rapina ẽ: & tenetur restituere vel pauꝑibus erogare. Item si a vasallis vel aliꝭ subditis exigit seruitia indebita. ſ. faciẽdo laborare eam vineis & cãpis siue ducere ligna vel victualia ad domũ & hmõi: vel aialia eoꝝ fatigãdo in factis suis ꝓprijs. & non soluit eis debitũ ꝑcti sui laboris:rapinã ꝑmittit. Et si talia fecit fieri diebus festis adhuc aliud pcm̃ est. di.lxxxvj. an putatis. nisi talia spõte facerẽt gratis. vel eis aliquo mõ recõpẽsaret in alio. Itẽ si coegit eos vendere ei victualia vel alia:qñ sunt in bono foro vt meliꝰ tpe. cũ illi vellẽt ea reseruare & ad emẽdũ qd̃ nollẽt in vtroq; casu grauiter peccat.& teneꝫ eis de dãno qd̃ inde ꝙscipiũt. Item si in terra sua sustineat mẽsuras vel põdera iniusta: iniustũ ꝑtiũ regis venalitiũ: particeps est criminis immo quasi principalis. vñ teneꝫ ad satisfaciendum. Item si officiales vel alios de familia sua offẽdẽtes nõ puniuit & satisfacere fecit i qa tenetur. Aug.& Eusto. Pro oĩbus tibi subditis q̃ in domo tua sunt oportet te reddere rationẽ. Item si spoliauit vel spoliare fecit vel ad hoc fauit naufragantes & bona eorũ vel bona peregrinorum in locis decedentiũ, rapina est. Item

si aliquā iniuriā fecit dño vel alienādo feudum vel diminuendo & hmōi,vel,si obsequium debitum nō præstitit vltra pactum:tenetur ad satisfactionem.

Immunitatē ecclesiē nō violare.

§.V. ITEM SI DOMINVS IMMVnitatem ecclesiarum violauerit vt faciendo,extrahere per vim cōfugientes ad ecclesiā debitores vel etiā malefactores nisi essent publici latrones vel nocturni populatores agrorū vel iniuriā fecissent loco sacro:seu alis ministrātibus de qb⁹ vide.ſ.in.ri,xij,c.iij.de immu,eccle,& in simis qa sacrilegiū cōmisit & mortaliter peccauit,xvij,q.iij,qſ. Itē si ꝓpter eū ciuitas vel terra fuit interdicto suppositā in quo casu multa mala superse cumulauit,& quare de causa interdicti posita: & si seruauit,Item si faciendo vexationes & aucupia conculcauit per se vel per suos segetes aliorū, quia peccat & tenet ad emendam. Itē si nimis talib⁹ vacauit:& in hmōi suos grauauit subditos,& maxime si fecit fieri in diebꝰ dñicis & festis p hoc retraxit suos a diuinis,qa eox pcta sibi etiā iputāt.di.lxxxvj. an puratig. Item si coegit subditos ad contrahendū mrimonium contra voluntatē eox,vel cū quali psona nō placebat: qa peccauit mortaliter & dāna & mala q̄ ide pueniūt sibi iputant. Itē si induxit vel sustinuit malas consuetudines cū extirpare potuit sine piculo scandali:vt ludi in natali ad taxillos:ludos noxios in carnisp̄riuio & hmōi, qa graiter peccauit & reꝰ est illox malox.dis,lxxxij.error. Item si seditiones & discordias necnon & partialitates nutriuit & non abstulit vt potuit dignum & idoneum.

Iniustā exactionē resti tuere,

§.VI.SCIENDVM IGITVR QVOD quī dñs sine iusta causa extorquet a subditis: tenet & restituere,sm Ray. Vñ si velit ludere vel vltra vires ad vanitatem exponere:vel si in bello qd ex parte sua iniustū erat cogat se redimere:tunc si qd p eum vel eiꝰ officiales a subditis exactū est & ad dños ipsos puenit:tenet restituere illis a quib⁹ exactū est si sciūtur:alis i pias causas vl vtilitatem cōem.Si aūt ad eos nō puenit:nihil omin⁹ officiales suos ad restitutionē cōpellet. Cōcor. Tho. in epla ad ducissam Brabātię. Et nota ꝙ in talib⁹ casibus pōt dns a subditis exigere vltra cōsuetū:vel vltra cōe statutū sm Ray.& Host. Et prio qdē ꝙ defensiōe terre suę. Ad hoc em tenent oēs.nō solū de reb⁹ sed etiā corpaliter laborare vt sic seipsos saluēt.xxiij.q .iij.fortitudo.ex de immu,eccle,p uenit. Itē si dns vult ire in exercitū indictum ab ecclia vel pricipe ꝺ hæreticos vel paganos:nec sufficit ad expensas pōt a subditis exigere moderatū auxiliū. Itē si in bello expe sui iusto fuit captꝰ ab hostib⁹ nec sufficit se redimere absq; graui dāno. Itē si vult ire ad principem ꝙ obtinēdo priuilegio ꝓtectionis spālis pro se & subditis & non pōt cōmode expēsas ad hoc facere necessarias & si q̄ alia causa filis emergat: puta qñ maritat filiā:nā acgrit sibi amicos & affines. Aut qñ facit filium militē: aut accipit qd erat feudū suū: vel nouū feudū acgrit:vel ad refectionē pōtiū & viarū:vel qñ sine culpa depauperatus est vel obligatꝰ:dū tñ semp moderate & nō ad grauamē exigat. x,q.iij. vnio. circa mediū,eē de cen.cū aplis.§. phibemꝰ.xxij.q.v.de forma fidelitatis. Qd si q impendāt legato vel alis maioribus deinde ꝓpter hoc plus a subditis extorqueāt q̄ expendant tenent extorta restituere & tantūdē pauperibus erogare. Supior etiam cui fuerit de hoc querela deportata: si in hoc negligēs fuerit,canonice fubiaceat vltioni. extra de immu,eccle.c,quia plerīq.

Anī vsura pmitenda.

§.VII.QVAERITVR VTRVM PEccet princeps vl dns cōcedēdo alicui in terra sua ꝙ mutuet pecuniā ad vsurā. Rñdet Ioā.Neapo.in quodl. x,q.vj differentia est inter cōcessionē p quā de nō licito fit licitū:vt si papa concederet alicui licentiā q̄ comederet carnes in.xl, ex aliqua cā rōnabili:vl vt cōtraheret in gradu ꝓhibito: & pmissionē p quā toleraret seu dissimularet & nō puniret qd alis puniret si nō pmitteret. Princeps igit si cōcedit talem licentiā primo mō nō peccat. Et hoc ꝓbat duplici ratione.

Permittēs vsurā peccat.

Prima qa qd est ꝓhibitū p superiorē & legē eiꝰ:nō pōt peccedi p inferiorē & legē eiꝰ licere:& si cōcedit de facto peccat sed ad mutuare adv surā ē ꝓhibitū a deo & p legē eiꝰ q̄ &c. Secda rō est qa qd est iniustū de sui natura nō pōt fieri iustum vel licitū p pricipē vel p legē eiꝰ:qa ius positiuū nō est ꝛjum iuri naturali;sed determinatio eius:sed mutuare adv suram est iniustum de sui natura.ergo &c. Sc̄o mō.ſ, cū cōcedit,i.tolerat seu dissimulat & nō punit illicitū:q dꝰ portꝰ pmissio q̄ cōcessio:videt licitū quātū ad pmittentē: nō autē quantū ad facientē actū illicitū. Si ergo princeps pmittit subditis suis mutuare adv suraꝫ videt ꝙ liceat. Hius rō ē:qa illud qd quidꝫ pmittit subditis pmittat: si princeps pmittat nō peccat:qa bonū multitudinis debet intēdere vt finē regiminis:sed ꝙ aliqui mutuent ad vsurā expedit multitudini:qa si ,phiberent districtæ vsuræ multæ vtilitates multox impedirent propter defectum pecunię mutuatæ:qa pauci reperiunt qui mutuent sine lucro. non ergo peccat princeps permittendo si indicat hoc subditis expedire,hęc ille. Et nota qd dicit Pe,de Pal,q dñi qui talent ludęos vel alios quos sciunt nihil habere,nisi de vsuris:tenent ad restituēdū his a qb⁹ extorserūt vsurā illas sicut & priuatę psonę,Guill,plus addit di,ꝙ reges & principes qui cum possint nō cōpellunt suos ad restituendū vsuras:tenent etiā si nihil puenit ad eos,Fran,de Zabarel.dicit ꝙ principes sæculares possunt cogere ludęos ad restituendum vsuras,eē de vsuris,post miserabilē. ꝙ si negligentes fuerint,ꝓcedit iudex ecclesiasticus iuxta tenorem extra eo.c.quanto. Vbi aūt ecclesia habet iurisdictionē tpalē pōt etiā sine negligētia pricipis sæcularis iudex ecclesiasticꝰ ꝓcedere ꝺ Iudæos vel Christianos vel alienigenas vsurarios. Nota etiā ꝙ principes vel comites non pnt cōducere vel tenere Iudæos vel Christianos vel alienigenas ad exercendum publicum fœnus sine licētia papę. Et hoc ſ.dicetur in ti,de excom.

¶De feudis & feudatarijs. Cap.V.

Feudū qd est.

VIA MVLTI DOMINI HAbent feuda a suis superioribꝰ:& etiā ipsi dāt feuda suis subditis:aliqd breuiter de ista materia vidēdū ē. Vbi prio sciēdū ē ꝙ feudū ē cōcessio rei immobilis sētā ꝙ homagio,extra de simo. ex diligēti. Et aliud ē paternū qd.ſ.a pre vel quocūq; de superioribꝰ est acqsitum. Aliud maternū qd,ſ.de fœmina est acqsitum. Itē feudox aliud est cōditionale,ſ.qd daf ad certum seruitium seu conditionē.aliud nō cōditionale. Item quoddā ē pperuū.qd,ſ,trāsit ad hæredes. quoddam non. Sciendum ꝙ sunt quædā incorporalia:q̄ quādoq; dantur loco feudi: vt guardia vel castaldia. Nota etiam ꝙ res immobilis ecclesię nō pōt de nouo dari in feudū,Nā & ꝓlati hoc iurāt sed res q̄ prius erant feudales possunt iterum infeudari:puta si vasallus ꝓpter aliquā causam pdat feudū vel moriat̄ poterit ꝓlatus cōcedere filijs eius vel alteri.extra de feu.c. ex parte.No,sc̄o sm Host.ꝙ feudū acgritur quadruplr. Vno mō per inuestituram:puta cū aliqs tradit alicui possessionē rei imobilis corpaliter vel cū hasta aut baculo aut aliquo tali:q dicit se p hoc inuestire. Sc̄o acgrit p id qd locolinuestiturę habet.vt cū dns dicit alicui. Vade in possessionē talis fundi & teneas p feudo. Tertio acgrit p̄scriptiōe.vt si.xxx.annis tenuit feudū & dño seruiuerit: licet nō fuerit iuestitꝰ. Quarto acgrit successione,non quidē ex testamento sed potꝰ ab intestato. Non em valet aliqua ordinatio defuncti in feudo facta,Natura autē hmōi successionis talis est ꝙ ascēdentes non succedunt in feudo,puta pater filio,Descēdentes vero sic;et prio quidē filij patri & nōt filia. Itē nepos filio & nō neptis .& hic vsq; in infinitū gradū:postea vo succedūt collaterales,Sed isti de cōsuetudine imperij non succedūt sed solus filiꝰ,quo deficiente reuertit feudū ad imperatorē:& cōfert cuivult. Filia autem in feudo nō succedit sm Host.nisi de pacto vel aliqua conditione feudi,vel nisi filia post mortē patris redemerit feudū a dño,aut dns inuestierit eam de beneficio prīs ꝓpter amorē patris vt in constitutione Federici,quemadmodū.

§.I. DE MODO INVESTITVRE

Inuestitura feudi.

feudi.No.sm.Host.ꝙ pōt fieri inuestitura tā a fœmina q̄ tura seu a masculo & minore,xxv,ānis.li feudū sit vet⁹.sed vo sit no di mitti non pōt a minori fieri:nisi sit pubes & iurauerit non q̄ plex. uenire,Inuestiri aūt pt̄igl ibet etiā seruꝰ:nisi dns ignoraverit eū seruū. Pōt aūt qs iuestire aliū tā p se q̄ p aliū vt p curatorē. In oi aūt feudo statim facta inuestitura regrit iuramētū fidelitatis nisi ex pacto remissū sit.et sit his v bis vl filijsꝰ. Ego talis iuro ad sctā dei euāgelia ꝙ ab hic in antea

ero fidelis tali:sicut eē debet vasallꝰ dño suo:nec id qd mihi cōmiserit sub noie fidelitatis pādā alijs ad eiꝰ detrimentū me sciēte. Et ꝙ sufficit. Et no.ꝙ vasallꝰ obligat dño suo vt cōsuetū ē:& pm ꝙ feudi natura & regiōis ipsiꝰ vel viciꝰ eiꝰ consuetudo requirit: qbus deficientibꝰ poterit vti iure scripto. Cōiter aūt obligat vasallꝰ dño in fex de qb⁹ habes .ē.in.ij par.tit.j. Itē licet vasallus nō debeat esse pro alijs in iudicio contra dominum suū.extra de post. c.fi.tñ pro se & suis omnib⁹ potest petere & defendere ius suum. arg.eē de iureiuran.petitio.

§.II. MVLTIS AVTEM DE CAVsis amittit feudū. Et primo quidem si vasallꝰ fiat clericꝰ vel religiosus:qa nec tales succedūt i feudo.xxiij. q. iij.c.j. Itē sc̄o amittit si hæres vasalli steterit p annū & die ꝙ nō petierit a dño inuestituram feudi. Similiter etiā si ipse vasallus post mortē dñi non petierit ab hęrede dñi. vt in li,feudox.in qbus casib⁹ feu.amit.c.j. Et hoc verū nisi vasallus fuerit minor annis .xiij.qa talis nō cognouit fidelitatē facere. Itē nisi sit miles:qa ꝙ termino habet annū & mēsem. Itē nisi iusta causa impediuerit eū. vt in.li.feu. Et inteligitur iusta cā: vt p mortē vel p,capitales inimicitias vel alią iustā causam allegaret. Tertio amittit cū vasallus coram paribus trib⁹ vicib⁹ requisit⁹ vel citatus fidelitatem iurare noluerit: q̄uis dns pmittat inuestituram. Quarto si vasallꝰ infeudauerit feudū alta lege q̄ ea quā habet ipse:vl i talē vasallū q feudū seruare nō pōt. Quinto,si vasallus interfecit suū ꝓprīū germanū seu germani filiū vel aliū qd ꝓticiđi noie ꝓtineat: ad hoc vt totā hęreditatē habeat. Sexto si vasallus in prętio dimittit dñm nō mortuū n cad mortē vulneratū. Sil ꝓpter multas alias ingratitudines q numerant in li.feu.q.mo.feu.amit.c.j.&.ij. Septimo si vasallus scīēter legauerit feudū vel parte aut cōditionē eiꝰ: sec⁹ si ignorāter ꝙ si vasallus nō vult oīndere de pte feudi psumet ꝙ totū teneat in feudū. Octauo si vasallꝰ feudū alienauerit & siqdē ꝙ parte alienauerit illā pte amittet & libere ad dictā reuertet nulla ꝓscriptione obstāte: nec ꝓderit vasallo si post factā admonitionē recuꝑauerit ipm feudū nisi ignorāter alienasset. Nono si vasallus dñm accusauerit: cui si ꝺ eum testimoniū in causa nō tm in criminali: sed et ciuili tulit:licet quidā dixerint ꝙ in ciuili pōt. Decimo si vasallꝰ vocat⁹ a dño ꝙ secū vadat in expeditiōe publica: puta vocatꝰ ab imperatore ꝙ secū veniat Romā ꝙ suscipiē da corona & hmōi:nō venerit:nec aliū ꝙ se dño suo accepti⁹ miserit vel stipēdia militię nō dederit. Et qdē ꝓpter si delitatē nō seruatā amittit feudū:nō intelligit ipso iure sed p sniam. Si ꝙ alienatū fuerit ipso iure ꝓdit. vt Inno,dicit. Hęc oia Host.in summa. Sed & dns amittit ius qd i feudo habet:sm Host.sicut vasallꝰ amittit feudū ꝓpē. culpā suā:ita dns ꝓprietatē feudi si eā ꝙmittat. Et hoc qa dns vicē debet ꝑstare vasallo in his q̄ ei vasallꝰ tenet. xxij.q.v. de forma.in quo.c.dī ꝙ si dns vicē vasallo nō rependerit: merito cēsebit malefidꝰ.& dicit glo.ibi:ꝙ ea fide tenet qs subdito sicut dño.dis.xcv.esto. Et si dns vicē nō reddit priuat dño:qd habet in vasallo:& trāsit feudū in superiorē Et sicut inuit extra de excess.ꝑla.c.grauē.& i glo.Intelligit hoc p sniam & nō ipso iure. Si aūt dns moriēs plures filios relinqt sm Host.vasallus nō iurabit fidelitatē oibus: qm vasallꝰ nō cogit ꝙ vno feudo plures dnos habere: maxime in comitatibus,ducatibus & marchionatibus:qa hodie dividi nō pnt. Sed si vasallus moriēs plures filios relinquit: oēs debēt iurare fidelitatē si feudum indiuisum habēt:sed si ex diuisiōe totū feudū ad vnū puenit:ille solꝰ iurabit. De refutatione feudi. Nota sm Hostiē. ꝙ pōt vasallus feudū refutare:etiā sine voluntate dñi.post hoc nō tenebit seruire dño:verūtn nō debet eū offēdere. Quidā dicūt ꝙ non pōt refutare inuito dño. Primū videt verꝰ si loco & tpe reputat:alis nō. Nota etiā sm Host.ꝙ filius repudians hęreditatē patris nō pōt retinere feudū:sed aut totū debet retinere:aut totū repudiare:nisi forte eū dns de nouo iuestiat beneficio cognatis assentiētibus: qm tūc bene retinet illud sine aliquo onere hęreditario. Agnati ꝺo bene possunt ali quod feudum retinere repudiata hæreditate sine aliquo onere hæreditario. Nota etiā ꝙ si feudū datū fuerit de camera dñi:& ad tēpus datū sm Host.nō potest legari ecclesię:nec hæres succedit. Similiter non potest ecclesiæ legari si de natura feudi est ꝙ vasallus seruiat in ꝓpria persona.

De refutatione feudi.

Si vero sit paternum & perpetuū, tunc potest pro anima legari:nisi consuetudo repugnet.

¶De multiplici seruitute & manumissione. Cap. VI.

DOMINE QVIA EGO SERuus tu⁹:ego seru⁹ tuu⁹ & filij ancillę tuę. Pō.exv. Seru⁹ & dns correlatiua sūt vt vno posito itelligat & reliquū. Et iō bñ dicit. O dñe qa ego seruus tu⁹.q.d.io voco te dñm:qa recognosco me seruū tuū. Sed large loq̄ndo de seruitute notādū q̄ ē triplex seruit⁹.

¶Prima seruitus numinis. triplex seruit⁹.

¶Secunda seruitus criminis.

¶Tertia seruitus hominis.

§.I.DE PRIMA LOQVITVR PSAL. cū dicit.O dñe qa ego seruus tuus.Sumus autem serui dñi gubernatiōe:qa ipe dñs ꝓuidet nobis de oibus q̄ hēmus. Sicut em oculi seruox in manib⁹ dñoꝝ suoꝝ.Itē: vt ꝓuideat eis aspiciētes ad manus suas vt porrigat eis. Ita oculi nri ad dñm deum nr̄m donec misereat nr̄i:miserijs spiritualib⁹ & tpalib⁹ subueniēdo. Clamādū ē ergo. O dñe qa ego seruꝰ tuus. Sic Salomō orabat di. Audi dñe hymnū & orōem qua seruus tuus orat corā te &c.iij.Reg.viij.Sc̄o sum⁹ seruꝰ dñi redēptione,ſ.Pe.j.Nō corruptibilib⁹ auro & argēto redēpti estis de vana vra cōuersatiōe:sed pciosō sanguine agni ꝛmaculati.Vñ sc̄o dicit, Ego seruꝰ tuus.ſ. a te redemptus:& iō te debeo timere & reuereri. Malach.j. Seruus timet dñm suum.Si ego dñs vester: vbi est timor meus? Tertio sum⁹ seruꝰ cōuictione tā.ꝑ mercenarij conducti;pmisso nobis magno pmio vitę ęternę. Eccl.ij.Fili accedēs ad seruitutē dei:sta in iustitia & timore.ſ.obediendo prceptis dei.qd pmittim⁹ in baptismo abrenūtiare.ſ.diabolo & pōpis ei⁹:& seruare ꝓcepta ex quo speram⁹ nobis dari magna pmia.i.mercedē glorię. Vñ subdit Pō. Et filij ancillæ tuæ. Ancilla ista est ecclesia dño in humilitate deseruiens:& cum simus filij hui⁹ ancillæ:ideo vernaculi & serui & multo magis q̄ in clero vel religione deo seruit dñi filij ancillę illi⁹ ecclesię vel religionis: & iō seruiam⁹ illi in sctitate & iustitia corā eo oibus diebꝰ nostris. Luc.j.c.

§.II. SECVNDA SERVITVS CRIminalis est:de qua Iesus ait Ioan.viij.Qui facit pc̄m seruꝰ est pc̄i.quinimmo & diaboli cuius se ꝓpōre subnexit tyranni di.ij.Pe.ij.A quo qs victus est: huius & seruꝰ est. Vnde & Amb.in li.de vita beata. Voluntarij seruū sibi diabolꝰ auctionat:neminē iugo seruitutis astrictum possidet: nisi ipe se priꝰ ei pc̄ō;ere vēdiderit.xv.q.j.nō est. Vbi glo.p̄ eiū qd recipit pc̄ōr a diabolo cū se ei subiicit ē delectatio pc̄i quā ei diabolus suggerit. Sicut em seruꝰ non facit vo lūtatē suā:sed dñi sui:vt iuber exequēs:ita criminosus nō facit qd ꝓprium sibi rō vl cōsuetūdo:sed qd suggerit diabolꝰ. Et qa vt,dī Mat.vj.Nemo pōt duob⁹ dñis seruire. ſ. contrarijs & cōtrarię iubentibus. ideo q seruit Mamonæ vel diabolo p quocūq; crimē nō potest deo seruire: nec alicui meritoriū vel deo gratū agere vel satisfacere. Fructus autem & merces hmōi seruitij est cruciatus eternus. sm illud Hiere. xvj. Seruieris ibi dijs alienis qui nō dabunt vobis requiē die ac nocte. Dęmones dij sunt paganoꝝ:quos,ſ.co lebant alteni ab omni misericordia:& inferno vbi est regnū eoꝝ seruitūt eis pc̄ōres & subijciant tormētis eorū. & quos hic habuerūt incētores in culpa, ibi habeāt tortores in pœna. Et cū dñs mādauit in lege decalogi: vt nō fiat in festo vel sabbato opꝰ seruile.Exo.xx. Nō solū itelligit ꝙ hiberi opꝰ manuale:sed etiā opꝰ pc̄i sm doc. Tho.& Alber. Nec pōt aliqs liberari ab hac seruitute nisi gra christi. Vnde Io.viij. Si liberauerit vos filius vere liberi eritis.

Seruitꝰ crimīalis pessima.

Dęmones dij Paganorum.

§.III. DE SERVITVTE HOMINIS est pricipalis intētio hic loqui. Et cū ista dns & seruus sint correlatiua:vt dictū est sicut dns dī aliquis multipliciter: ita & seruus:sed pręcipue tripliꝛ. Vno modo dicitur seruꝰ large quicūq; est alicui dño vel iurisdictioni subiectꝰ. Et homines vnius regni possunt dici serui regis illi⁹. Et sic homines vnius ciuitatis serui dicūtur eiusdē ciuitatis. Et eps dicūtur dñi respectu subditorum suę dioc̄esis: q̄uis ꝓpriꝰ deberēt dici patres. Sc̄o modo dī quis seruus alicuius respectu alicui⁹ specialis obligatiōis in seruiēdo illi in alīq

bus. Et isti dicūt communi? vasalli. Si aūt ad tēp? seruāt mensatim vel annuatim dicūtur mercēnarij. Et de vtrisq; dictū est. ē. Tertio modo dicitur seruus, ꝓprie & stricte q nō est sui iuris: sed seruilis cōditionis, & de hac seruitute nunc agitur. Hæc seruitus est introducta ꝑm Ray. non solū de iure gētium. vt dist. j. ius gentiū & cōsuetudo per ius canonicū. vt. xvj. q. ij. ecclesiarum, & ius ciuile: sed etiā ꝛchoatꝫ ius diuinū. ſ. q. ñ. Noe maledixit Cham filiū: q eū deri serat denudatum vidēs in verēdis dicens, Maledict? Chā seruus seruorū erit fratribus suis. Genē. ix. Vbi dicit Amb. Ante. ꝑ. inuenirek vinū manebat oibus inconcussa libertas. Nesciebat hō a cōsorte naturę suę obsequia seruitutis exigere. Nō esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset. dist. xxxv. sexto. Et hinc est ꝙ si Paganus vel ludęus Christiani seruus efficiat Christianus: nō ꝓpterea liberat a seruitute: qa in baptismo tolluntur crimina: nō obligationes hoim aut cōditiones. Cōcor. Goff. Host. & Tho. Addit tñ Ray. ꝙ vbi de cōsuetudine esset: ꝙ Christiani nō essent serui: cōsulerē ꝙ dominus eius in remissionem pctōrum suorum manumitteret eum. i. liberū faceret vel saltē pecunia mendicata: vel seruitio ad tēpus prestito ad arbitriū boni viri se redimeret arg. xvj. q. ij. cū redēptor. bonū & piū consilium est: sed qa consilium est: nō tenet quis de necessitate ad illud. xliij. q. j. §. quod precipitur.

§. IIII. NOTANDVM QVIBVS

Tribus modis ꝙ hiſ seruitus.

modis quis cōtrahat seruitutem: & pōt reduci ad tres modos: ex iure, emptione & natiuitate. Ex iure quidē multipliciter. Et primo de iure gentiū sunt captiuitates & seruitures: vt dicit dist. j. c. ius gentiū. Vbi dicit glosꝫ si bellū est iustū: captus in eo seruus efficit capientis. xxiij. q. v. dicat. & peccaret talis seruus fugiens a dño: q d' intelligo nisi eū ad malū cogeret vel induceret: & talis ad ecclesiā fugiens restitui debet dño suo, ꝓmissa tñ impunitate: non tamē ꝓ violētia pōt inde extrahi. vt. xvij. q. iiij. §. verū ne ir reuerētia. cū cap. seq. Sed si bellū est iniustū licitū est ei fugere. si pōt. ff. de capti. l. nihil. Adde ꝙ qa bellū ifidelitū vt Saracęnoꝝ ꝙ fideles est iniustū: ideo quos capiūt ex fidelibus non sunt vere serui: & fugere licite possunt: nec in seruos vendi possunt: sed redimi vt liberētur de manibus eorū. In bellis autē quæ sunt inter christianos siue iusta siue iniusta sint nō seruatur hoc de facto vt capti serui efficiāt capientium. sed ablatis armis & equis dimittuntur cū certa cōuentione: vel si sint barones, nobiles vel dñi & hmōi faciūt eos redimere: & si bellum est iustū, hoc nō est illicitū: secus ex parte illorū qui iustitiā non habent. Hi aūt dicti sunt serui: qa cum victi in prœlio occiderentur: tales seruabātur in vita. ſ. ad seruiendū. Iure autē canonico efficit quis seruus: cū videlicet quis rapit mulierem, nā raptor efficitur seruus raptę: vel oportet ꝙ se redimat: cessi propter

Raptor mulierē efficitur seruus.

paupertatē se nō pōt redimere: erit ei? seruus ad tps ꝑm arbitrium boni viri. vt habet. xxxvj. q. j. de raptoribꝫ cū gl. sua. quę pœna videt intelligendū: qa sit imponēda i foro iudiciali: qñ scilicet res ad iudiciū deferret: nō aūt seruāda in foro pœnitētiali. Itē per ius canonicū qui defert Saracęnis arma vel lignamina: vel fauēt eis cōtra christianos si capiantur tales christiani. efficiuntur serui capientium eos etiā christianorū. vt eē de iudæ. ita quorūdā. Et hæc pœna extēditur cū pluribus aliis pœnis ad portātes victualia: & quęcūq; mercimonia ad eos vel ad terras Soldano subiectas p Extrauagā. Nico. iiij. renouatā p Boni facīū. viij. & Clementem. v. Itē si existens in sacris cōtrahit matrimoniū: vxor eius si hoc nouit si libera est redigenda est in seruitutē. dist. xxxij. eos qui. Et filij q inde nati essent: debēt ēt fieri serui eccl'się. xv. q. viij. cū multę. Iure ciuili efficit seruus. videlicet cū libertus. i. ille q erat liberatus a seruitute ingratitudinem erga patronum suū habet: qui scilicet eū a seruitute absoluerat: ita videlicet. ꝙ man? i patronū iecit: vel atrocē iniuriā aut graue dānū vel vitæ periculū ei iferre presumpsit: in hoc casu pōt patronus eū reuocare in seruitutē: nō tñ videt ꝙ eo ipso efficiat seruus ipsius.

§. V. EMPTIONE QVOMODO QVIS

efficiat seru?. Et hoc qa vel ipe seipm patit venūdari: v el vēdit ab alio eo inuito. Et qñ pat it se venūdari ad hoc ꝙ fiat seru?: sex regrūt. Primo ꝙ sit maior annis. xx. C. de libe. cau. si ministerijū. Sed'm est ꝙ intēdat pcīū participare C. de libe. cau. nō ideo. Tertiū est ꝙ inveritate pcipiet. ff. q ad lib. pcla. nō. li. i. j. Quartū ꝙ emptor credat ipm seruū. ff. de lib. cau. liberis. §. si quis scies. Quintū vt ille q vēdit sciat cōditionē suā. ff. q ab lib. pcla. li. i. is. q se. Sextū ꝙ vēditor sciat eū ee liberū. ff. q ad lib. pcla. l. iiij. Si aliqd istorū deficiat iure cōi ad ingenuitatē reuocat: sed si nihil deficiat eorū etiā si postea manumittat nō fit ingenuus: sed liber?. ff. de sta. ho. l. hō liber nisi reddat dño pciū. ff. si inge. manu. l. ij. q. ꝙ tñ pciū dñs nō cōgat inuit? recipe. Et seruus quidē cōiugat? pōt ꝑmittere se venūdari mō dicto inuita vxore: sed ancilla cōiugata hoc nō pōt nō assentiēte viro et? nec tñ in primo casu dissoluit mrimoniū. vt habes. ē. ti. j. c. de impedimento seruitutis. Cū ꝙ vēdit ab alio: tūc distinguēdū: qa si est ludæ? vel Paganus & emit ludęū vl' Paganū: aut emit ad seruitēdū: & tūc si ille vult effici Christian? & efficiat Christian?, eripit ie liberatē nullo pcio dato: si emit ad mercimoniū de eo factendū: si nō exponit vēditioni infra tres mēses ab emptione facta de eo cū effici Christianus: liberat a seruitute sine pcio aliquo. Si exponit vēditioni & nō inuenit emptorē infra dictū tēp? si velit effici Christianus liberat: sed dato pcio. xij. solidoꝝ. Si aūt ludę? vl' Pagan? emeret Christianum, liber euadit nullo pcio dato: qa ꝓhibitū est eis talē emere. Hæc oia no tat glo. dist. liij. sup. §. hoc tūc. & ꝓbat ꝑ multa. c. illi? dist. de ꝙ etiā habes i. ij. p. ti. vlt. c. iij. de ludęoꝝ ifidelitate. Si āt ematvl' Christian? emerēt ludæū vel Paganum si velit effici Christian?: nō ꝓpterea efficit liber: vñ & vēdi pōt sicut prius: cū̄is piū est liberę facere pcipue post certū tps seruitij: sed si emit eū q a principio suę vēditionis primę erat xp̄ianus q uis ignorauerit emptor reputās fuisse Saracęnū & hmōi cū non poterit vēdi: nec iste etiā potuit emere: & ideo sine pcio debet eū liberū dimittere & pciū a vēditore repetere si pt.

Quid si Iudæus Xp̄ia-

§. VI. NATIVITATE SVNT QVI

dā serui q. ſ. nascūt ꝑ priugiū ex mře ancilla: & dñr ꝓnaculi & filij filioꝝ talū & sunt serui. Sed ꝓ hmōi declaratiōe dicit Tho. i. iiij. di. xxxvj. ꝙ ꝑm leges ciuiles pars? segt vētrē. i. matrē quātū ad ꝙditionē seruitutis vl libertatis. Et ꝓ rōnabilr: qa ꝓles habet a pre cōplemētū formale: sed a mře subam corpis. Seruit? ār ē cōditio corpalis: cū seru? sit q̄si ifirm dñi ꝛoperādo: & ideo ꝓles libertate & seruitute segt matrē. Sed i his q ꝓtinēt ad dignitatē q ē ex forma rei: segt prem: sicut i honorib? & muneribꝫ municipijs & nobilitate & alijs hmōi i qbusdā tñ terris q nō regūt iure ciuili: pt? segt deteriorē ꝙditionē: vt si pr sit seru? & mr libera: si in erūt serui: nō tñ si post pactū mrimoniū pr se i seruū derit nolēte vxore: & si mulier sit fit ecōuerso. Si āt sit vter q seruilis cōditiōis: & ptineāt ad diuersos dños: tūc diuidēt filios si plures sūt filij, & si vn? tm: vn? eoꝝ alteri recō pēsabit de pcio & ipe accipiet natū in sui seruitiū: nō tñ est credibile ꝙ talis cōsuetudo possit ee ita rōnabilis: sicut id qd' multoꝝ sapiētū diuturno studio determinatū ē. Et sussicit ꝑm leges ꝙ mr fuerit libera: siue tpe cōceptiōis siue tpe part?: siue medio tpe ad hoc ꝙ ples sit libera. ff. de sta. ho. l. si seruoꝝ. Idē Pe. de pal'. i. iiij. dicit hoc esse. ſ. ꝙ part? segt ventrē. i. matrē in seruitute vl' libertate ꝑm legem diuinā. Dicitur em Exo. xxj. Si dederit dñs vxorē ei. ſ. seruo supple ex ancillis: & habuerit liberos: remanebunt cū dño. Et idē supponit de filijs futuris: qa ancilla vernacula nō fit libera septimo anno: sicut emptitia. Idē probat. l. humana. vt. C. de rei vē. l. partus. Silr. l. canonica: vt eē de na. ex li. vē. c. j. ac etiā. l. ꝓhica. qa qcqd recipit in altero: recipit ꝙ modū recipientis: mr aūt est recipiēs. Tamē cōsuetudo si est in cōtrariū tenēda est: maxime si est ꝑscripta: vt nō sit memoria in ꝓriū. Et vident log doc. isti cū dicūt ꝙ part? segt vētrē de his q nascunt ꝙ mrimoniū: qd' pōt ee & iter seruos & liberos. vt pater. ē. ti. j. de mrimōio. Nā de filijs q nascunt ꝙ fornicatiōnē vl' alis illicitā copulā vndecūq; nascunt: ignobiles sunt: nec tñ serui eoꝝ q sunt dñi seruoꝝ vl' ancillarū ex quib? nati sunt vt ostēdit cōtinu? vsus. Et qd' dictū est. §. ꝙ Tho. ꝙ in honorib? & nobilitate part? sequit patrē. Pe. de Palu. sic distinguit circa hoc: qa aut mr talis est libera aut ancilla. Et si est libera: tūc nat? ex ea ignobili & nobili prē est simplr nobilis. Si aūt mr est ancilla: tūc aut ꝓ concubinatū nascit filij? ex tali & nobili prē: & tūc talis filij? ſp est ignobilis & seru?: qa dignitas viri nō cōicat ꝓcubinę. Vñ spuri? regis nō ē nobilior filio rustici: qa dānat? coit? nō

dat dignitatē

dat dignitatē. Aut nascit qs ex ancilla & nobili ꝓ copulā mrimonialē: & tūc ē tale ꝙ ꝓ hoc sit libera: vt cū dñs ꝓtrahat cū ancilla sua: vl' dña cū seruo suo. nec em hoc fed'm scilicet dñam ꝓhere mrimoniū cū seruo suo ꝓhibet iure diuino: etsi iure ciuili: et tūc ancilla illa vel s. ru? erupit & liberatē. nō em ancilla est socia: nec seruus dñs. Vñ volēdo eā esse socią vel socīū: vult nō esse ancillā vel seruū: et tūc est nobilis. Nat? ex tali ancilla & nobili erit et ipe nobilis: nā coruscāt vxores radijs virorū. Si aūt ꝓ hoc nō fiat libera: vtputa qa cū illa cū qua cōtrahit est ancilla alteri? nō sua: tūc erūt ignobiles filij: qa ignobilitas posteriora vxoris est cōtraria nobilitati viri: nec participat eā: sed impedit: nec ad filios descēdere permittit. Sunt & alij serui dicti nō ita ꝓprie. q ascripticij seu originarij dicūtur. qdā scilicet hoies q ita astricti sunt certis terris colēdis: ꝙ nō possunt a cultura earū recedere sine voluntate dñorū suorū: nec possunt vēdi sine gleba: nec gleba sine eis. et dicūtur ascripticij: quia ascripti & deputati sunt ad talē culturā: & originarij qa a sua origine hoc habēt. qñq; etiā hi dicūtur coloni. tales tamē ꝓprie nō sunt serui: nec repellūtur ab actib? legitimis nisi ꝙ nō possunt ordinari. dist. l. iiij. quis aūt leges.

§. VII. DE CONVERSATIONE

seruoꝝ & puisiōe dnorū ad eos. Et prio qdē debent dōos suos reuereri: obedire et fidelr sine fictiōe deseruire etiā si sint Christiani. Apls. j. ad Tim. vj. c. Quicūq; serui sūt sub iugo ifidelių dños suos oī reuerētia dignos arbitrētur. Et alibi. Serui obedite dñis vr̄is. Vñ. xvij. q. iiij. si qs. dicīt. Si quis seruū alienū occasiōe religiōis docet dñm suū cōtēnere: & ei? ministeriū destruere. i. seruitiū dimittere. ac nō potius docuerit eū dño suo bona fide: & cū oī honorificentia deseruire: anathema sit. i. fiat. Sed in reb? illicitis nullo mō obedire debet: nec ēt minis vl' ꝓberib? coact?. qd' no. Hieron. xj. q. iij. dicēs. Si dñs ea iubet quę non sunt aduersa scīs scripturis subijciat dño seru?. si cōtraria ꝓcipit magis obediat spūs cī corpus dñō. Debet autem seruare dei mādata et ecclesię sicut et cęteri si saluari desiderat. Vñ cōfessionē facere ac cōionē sumere tpe debito: & dñi & dñę eoꝝ vl' ancillar ū debēt eis esse humani & dare eis cōmoditatem audiēdi diuina & ꝑdicationes dieb? festis: inducere & exhortari ad oīones & letunia: ad cærimonias Christianorū: et honestati eoꝝ intēdere. Et cū viderit eos se male hre: & ꝓtercipue circa honestatē vitę: debet eos vl' eas corrigere & castigare ꝓbis & ꝓberib? cū expedit: nō tm vsq; ad mutilatiōnēm membri vel vulnerationē vel fractionē ossis: nec eos nutrire delitiose. qa vt dr Prouer. xxix. q delicate pascit seruū in fine sentiet eū cōtumacē. Iustas ꝙrelas ipoꝝ seruoꝝ benigne audiet. put Iob asserit se fecisse dist. xxxj. Si cōtēpsi subire iudiciū cū seruo meo & cū ancilla mea cū mecū disceptaret. Nō grauare eos nimijs laboribꝫ. Nā & dñs mandabat in lege veteri i festis eos quiescere Deut. v. In firmatis ipsis curam ꝓcurare nō ad hospitale mittere: qa nec Cēturio Ethnicus circa puerū suū. i. seruū hoc egit: sed in domo paralyticū gubernari fecit: & ꝓ sanatione eius ad Christū accessit. Mat. viij. Nec bñ facierēs eos impediāt sed solicitet cum de eis dño habeant reddere rōnem. Vñ Amb. de dño malo ait. Seruulos secū ꝓtrahit fortassis magis ad ecclesiā festinātes: & voluptatibus suis pctā accumulat aliena: nescies reū se futurū tā de suo delicto cī de pditiōe seruoꝝ suoꝝ, dist. lxxxvj. an putatis. Sed quō debet se hre dñs ad seruū & ecōtrario seru? ad dñm habes in. iiij. p. ti. ij. de prudētia oeconomica. Ipsi aūt serui ordinari nō pñt ad aliquē ordinē nisi adepta plena libertate: & si ordinēt qd iuris habes. j. in tit. de irregularitate. Itē nō pñt religiōnē ingredi sine assensu dnoꝝ: als ei restituēdi sunt. Item non pñt facere seu exeqvota in piudiciū dnoꝝ suoꝝ: vt pegrinatiōis iuniorꝫ qbus impedirenk operari et hmōi Itē nō pñt testari. nec vendere: vel donare: vel eleemosynas facere nisi de volūtate dnoꝝ suoꝝ. Et si quis aliqd habuit ab eis p ludū vel donationē: vel alienationē: vl' turpē casum: tenēt dño restituere. Itē ad actus legitimos: vt accusare: testificari: iudicare & hmōi: nō admittūtur cōiter. In cōtrahendo autem mrimoniū sūt liberi: nec pñt a dñis ab hoc ꝓhiberi vl' cogi ad hoc: sed de mrimonio eoꝝ habek. ē. ti. j. c. de impedimē to seruilis cōditionis. vt etiam Tho. in. iiij. sicut seruus nō subdit dño qi nō possit libere comedere & dormire & alia hmōi facere q̄ ad necessitatē corporis ꝑm naturā necessaria sunt: ita etiā nō subdit ei qn possit ꝓhere matrimoniū eo nesciēte vel etiā cōtradicēte: nec debet tñ ꝓpter hoc seruitia debita dñis subtrahere. Similiter de interiori dispositiōe nil habet iuris in eo nisi exhortādo. Vñ adorādū vl' sub mēdū sacramēta & hmōi nō debet cogere: sed nec ad fidē si infidilis est. Seneca. Errat qui seruiturem existimat in totū hoiem descēdere: pars melior excepta est. Corpora dñis obnoxia sunt: mens suī iuris est. Quod si dñs cogit famulā ad fornicandū secū vel als exponit grauiter peccat: & si posset fugere credo sibi licere: qa & ille merek in ea ius suū amittere ꝓpter hmōi iniuriā. de pœ. dist. j. si qs tā masculū. ibi. Sed si seruī pudicitia. Idē si cogeret ad aliquod crimē: sed etiam si scit se nō potuisse vēdi: qa Christiana erat: & contra ius capta vel empta etiā potest fugere.

Seruitutē corp? seq; nō spm.

§. VIII. DE LIBERTATE SERVO

rū qualiter. ſ. liberi efficiūtur. ad qd' dicit Hosti. ꝙ multis modis. Et vno mō si dñs eū lāguidū exposuit vel et alimēta negauit impune: seru? efficit liber & libertus igenu?. ex eo. c. vnico. illi tñ q eos suscipiūt nō pūt ꝙ hoc in eis aliqd' sibi ius vēdicare. Sed'o si qs vēdit ancillā ne ꝓstituatur: & emptor facit cōtra: libera efficit. Tertio si seruus pileatus incedat ante cadauer dñi dū defert ad sepulturā. Quarto si postēa lata est sna cōtra eum q dicebat seruus dñs postea pro eo preciū accipiat. Quinto si dñs ancillā in mrimonio collocauit scribēs pro ea dotem. Sexto si seruū appellauit filiū actis interuenientib? quasi in figura iudici. Septimo si dñs dedit seruo instrumētū ꝙ d' seruitus ei? ꝓbatur. & alijs: casibus qui habētur. C. qui. ex cau. ser. pro. pre. li. ac. p totū. Octauo qñ emptus a Iudæo vl' Pagano: ipse talis existens vult effici Christianus: ꝑm tā discretionē suprapositā in. §. v. & multo magis si empt? esset Christian?. vt ibi. Nono & vltimo est q & cōmunior & ordiatior existit qñ seru? manumittit. est aūt manumissio dario libertatis. Nā cīdiu aliqs in seruitute est manui et potestati alterius suppositus est: manumissus vero liberatus est. in sti. de libe. in prin. & manumissi dicūt liberti: sed quō stat manumissio & quibus: & de libertis hic immediate dicitur.

Nouē modis seruī efficiūt liberi.

§. IX. DE MANVMISSIONE SERuoꝝ

q̄ fit multis modis, aliqñ in ecclesia sub aspectu epi & plæbis. Et debet de hac fieri scriptura ad cautelam futuri. C. de his q in eccle. manumit. l. j. et de ser. nō or. c. j. Itē qñq; fit corā iudice: & dr manumissio vindicte. Nā vindicta appellabat virga ꝓtoris cū qua tāgebātur a prętore illi q manumittebatur. Et si qdē manumissio fiat ad hoc vt manumissus ordinet: debet potī fieri corā eccl'astico iudice cī sæculari. arg. eī de ser. nō or. c. j. Itē pt fieri manumissio i secreto: vt cū dicit dñs. Esto liber vel inter amicos fieri pōt vel p epistolā vel p testamentū vel p quālibet vltimā voluntatē. Itē pōt fieri diebus feriatis & tā de die cī de nocte: & etiam a ꝓcedēte p viam, in sti. de libe. §. multis. Princeps quoq; sola voluntate manumittere pōt. C. de cōi ser. ma. l. cū apud. Quis aūt possit manumittere. Sciendū ꝙ dñs serui si est maior. xx. annis: nisi al's non habeat administratiōnē: vt furiosus & ꝓdigus. Minor ꝙ. xx. manumittere non pōt nisi ex causa: & tūc si est maior. xvij. annis. C. q ma. nō po. l. si minor. sed in vltima volūtate pōt: sicut & pōt testari scilicet post. xiiij. ānū. vt. C. q ma. nō po. aut. sed iure. Itē epūs pōt manumittere seruos eccl'ię bñmeritos. xij. q. ij. §. qs. Potest etiam alios nō benemeritos manumittere: dum tñ det eccl'esiæ duos ꝙ vno eiusdē meriti vel peculij. xij. q. ij. epūs qui mancipiū. Et ꝑm Guill'. hoc intelligit ꝙ debet dare de suis ꝓprijs bonis seu seruis: nō de rebus eccl'esię, Item pōt manumittere causa miserationis. xij. q. ij. cū redēptor. qd' intelligi pōt de benemeritis. Itē abbas non pōt manumittere seruū monasterij: nisi cōsensu epi & monachoꝝ. dist. liij. abbati. & hoc nisi sit cōtraria cōsuetudo. extra de his q ſt. a pla. c. ea nosci. Itē seru? cōis pluriū pt manumitti ab vno: sed debet manumissor: alios seruare indēnes. C. de cōi ser. ma. l. j. Et nota ꝙ nō valet manumissio i fraudē creditorum facta. instit. qui. cau. ma. §. j.

§. X. DE LIBERTIS. LIBERTVS

Libert? dicit̄ q ex seruo fact? est liber p manumissionē. manumissor aūt patron? ei? dr. Et semp libertus tenet patronoꝝ dā obsequia. Ingenuus aūt vocat̄ q liber natus est. & sic nul-

Ingenuus.

si teneāt obseq, qñō libert⁹ reducāt i seruitutē ꝓpter ingratitudinē dictū est. §. Est aūt multiplex diffĕrētia ꝑm Hoſt. inter libertos ecclesię & priuatos. Nā liberti ecclesię reuocātur in seruitutē ꝓpter operas nō ꝑſtitas. xij. q. ij. c. diaconi, ſecus est in liberto priuati. C. de dib. cau. l. ſolo. Inno, tñ hoc intelligit de obſequijs impoſitis non alijs, Sed a diffĕrētia eſt: qa filij liberto⁹ ecclesię nati ēt poſt manumiſſionē sunt obnoxij ecclesię. xij. q. ij. de libertis, et, c. liberti, ſecꝰ alijs. C. eo. l. j. &. ij. Tertia: qa liberti ecclesię tenēt seruire, ecclesię etiā ſi nulla opera sint eis impoſita. xij. q. ij. diaconi, in ſi, ſecus in alijs. C. e. l. j. &. ij. Quarta: qa ſi liberti ecclesię manumiſſi ad hoc vt ordinent iniurient ecclesię vel accuſent vel teſtificētur contra eā: reuocant in seruitutem etiā ſi ordinati fuiſſent. diſt. l iij. c. q ex famulis. Quinta: qa liberti manumiſſi ab eccleſia vt ordinent: nō ꝓt de acqſitis quoquo mō ad alios trāſmittere ꝑm quoſdā: ſed poti⁹ oia ad eccleſiā ptinebunt. Sed verius puto ꝙ hoc sit verū ſolū qñ in manumiſſiōe hoc fuit expreſſum: al⁹ etiā teſtamentum cōdere poſſunt de his quæ acquiſierūt. arg. extra de ſer. nō or. eo libentius. &. xxij. q. iij. c. j. &. ij.

Multiplex differētia liberto⁹.

§. XI. NOTA DEFECTVS PRIN

Luc. iij.

cipū & rector⁹ ſeu officialiū. & primo de camerarijs & ꝓſcribꝰ vl notarijs officior⁹: ꝙ ſi ē statutū certū ſalariū ꝓ labore officij ſui & ſufficiēs: ſi aliqd a ꝓſonis ꝓ cauſis ſpectātibus ad officiū illud exigit: iniuſte accipit & teneāt ad reſtitutionē. xxxiij. q. j. militare. Vñ Aug. tractās illud qđ dixit Ioānes baptiſta militib⁹. ſ. contēti eſtote ſtipendijs vr̄is, dicit ꝙ hæc ſnia dici pōt & alijs officialib⁹. vbi gratia militibus: ꝓtectoribus: cūctiſq; rectoribus. Et ſubdit. Quicunq; ſibi ſtipēdia publice decreta cōſequit: ſi ampli⁹ q̄rit tanq; calūniator & cōcuſſor Ioānis ſententia cōdēnatur, hæc ibi. Nec videtur excuſare cōſuetudo quia corruptela, ęt de cōſue. c. ſi. in ſi. Si aūt nō recipiūt ſalarium aut nō ſufficiens ſed diminutum ſi exigāt a perſonis pro quibus laborāt in officio ſuo quid competens ꝑm laborem & officium & cō ſuetudinem non eſt illicitum. Si autē nimis extorqueant debent pauperibus erogare. xiij. q. v. non ſane.

§. XII. DEINDE DE PRINCIPI

Abuſus principū & rectorū.

bus & alijs rectorib⁹. Et ga primo qñq; trahūt clericos ad foꝝ ſuū i cauſis eoꝝ: ꝓpter qđ eſſent deponēdi a ꝓpria dignitate. xij. q. j. nullus. Sed⁹: ga a clericis & eccleſiaſticis ꝓſonis & eccleſijs pēſiones: procuratiōes & banna & pœnas extorquēt ꝓtra iura & eccleſiaſticā libertatē. Vñ tenēt pœna decē librarū auri. xxv. q. ij. q̄cūq;. Tertio: qa taleis & exactionib⁹ populos ſuos grauāt vltra debitū: aſſumētes aliqñ iniuſta bella vñ & tenentur ſatiſfacere læſis. xiij. q. vj. ſi res. Quarto: quia occupāt terras alienas iniuſte. xxiij. q. iij. trāſferūt. & tales nō ſaluant nisi reſtituāt. xiij. q. v. nec ꝙ Quinto: qa nō ſunt cōtēti vxorib⁹ niſi & habeāt cōcubinas & ad alias fœminas accedāt i ſui ꝓnitiē & ſcandalū alioꝝ. Sexto: qa augurijs: ſortibus & maleficijs: & incātationibus vtunt: vel talib⁹ fauēt, cōtra illud. xxvj. q. v. augurijs. Septimo: qa leges iniquas cōſtituunt cōtra illud. Vide vt qs recipiēs iniuriā ꝓſonę poſſit ſe poſt factū vindicare: vl vſuras aliq poſſint petere: vel ſoluētes vſuras nō poſſint repetere & hmōi. In quo caſu eſſent excōicati. eo. titu. ex graui. in Cle. Octauo: qa iuſtas leges ſeruare nō faciunt: & malefactores & trāſgreſſores legū nō puniunt: vt blaſphematores dei & ſctōꝝ: luſores: iniuriantes alijs: ſi ſunt eoꝝ ſatellites vl amici, ꝛ illud. xxiij. q. v. regū officiū eſt. nec eccleſias tuent vt debēt & iura eaꝝ. xxiij. q. v. ꝓncipes. & di. xcvj, boni. Nono dāt imunitates ſeu bolletinos ſecuritatis indebitę. ſ. male vtētibus in detrimētū reipublicæ vel priuatoꝝ: vt ꝙ quis vadat de nocte vel ferat arma: vl ꝙ nō poſſit cogi a ſuis creditorib⁹. vel cū ſit exul: poſſit manere i loco: & hmōi. diſt. viij. quę ꝛ mores. Decimo: qa alię recipiunt pecunias vel munera vt ſupplicēt ꝓlatis ꝓ bñficijs conferendis: vel ēt pro ſuis cōſanguineis vel amicis indignis & inſufficiētibus ꝓcurāt vel rogāt bñficia cōferri: qđ pertinet ad ſimōiā aliqñ: vel ſaltē ad iniuſtitiā, diſt. lxj, miramur. & j. q. iij. ꝓ totū. Vndecimo ſi fauēt hereticis vel ꝙ nō iuuāt officiū epoꝝ: vel inqſitorū: aut ſi in aliquo ꝓpediūt inqſitionē ꝛ hæreticos i quo eſſent excōicati. de hęro. c. vt inquiſitiōis: lib. vj. Duodecimo dñi tpales cōiter ſunt nimis pōpoſi in ſe & famulis ſuis inutiliter expēdētes que indigētibus dari deberēt: & ex hoc grauātes indebite. di. xl vij. ſicut hi. Sup ꝙ bi ſunt cōiter nō recognoſcētes a deo dūum volētes ſibi a ſubditis in oibus ēt malis obedirꝰ ꝛ illud. xj. q. iij. ſi dñs. & c. ſequē. Malā inſup curā habēt de familia ſua: cū audiunt eos iordinate ſe hīe & nō corrigūt: ꝓ illud. xxiij. q. iij. duo. Tredecimo g in officijs varijs ſunt: vel dñi tpales ſolēt iuramēta ꝓſtare ꝙ multa: vt de ſeruādis ſtatutis q̄ tū frequenter trāſgrediunt: vñ & mortaliꝰ peccāt. xxij. q. j. prędicādū. Decimoquarto g ſe reperiūt ad faciēdū ſcrutinia officialiū ſi admittūt ineptos & quos credūt noxios ad talia officia ex amicitia vel ꝓbus vl eꝛrio nō admittūt: ſed repellunt idoneos ex odio vindicta & hmōi: peccāt grauiter. diſt. lxj. miramur. Decimoqnto: qa multories dimittūt diuina: vt miſſam: ꝓdicatiōes & eccleſiaſtica ſacramēta: & ſunt i cauſa ꝙ alij dimittāt: quos vocāt diuerſis de cauſis ſine vrgente neceſſitate. diſt. lxxxvj. an putaris. Deciosexto: qa dñi vl rectores locoꝝ exigūt a ſubditis operas indebitas: vt culturā agroꝝ vl vineaꝝ: deportatiōes lignoꝝ & hmōi ſine mercede eorū. Et aliqñ etiā diebus feſtis ad iſta inducunt. Decimoſeptimo dñi tpales ponūt malos officiales in officijs q grauāt nimis ſubditos vel iniuſte ſe habent: & hoc propter lucrū tpale qđ recipiunt ab eis vel amicitiā, aliqñ etiā habent malos conſiliarios. Decimooctauo: male iudicant & iniuſte in his quæ proponūtur eis odio vel amore cupiditate vel timore: vl ignorātia craſſa, xj. q. iij. quatuor Et nimis munera diligūt: propter quod de facili a vero deuiant. xj. q. iij. pauper. Decimonono cum ſectas: partialitates: diuiſiones faciunt: vel nutriunt ſeditiones & ſcandala q̄rūt: aut qñ exilio vel cōfinio tradūt ſine cā rōnabili ſuos cōciues: vel nimis grauāt i collectis vel ꝓſtantijs & hmōi vel ſchiſmata eccleſiarū cauſant vl fouētēt. Vigeſimo: qa pupillis & viduis & alijs ꝓſonis miſerabilib⁹ nō ꝓuidēt i cauſis & alijs: & legata ad eos ſpectantia non faciunt.

TITVLVS. IIII. DE MILITIBVS & multiplici bello.

¶ De triplici militia. ſ. clericali: ſpūali & laicali. Cap. I.

RECINXISTI ME VIR

Auguſt. xxiij. q. j. noli, nec mirū ſi in terris vndiq; bella fremūt ab his q̄ verſanꝰ in imis: cū i altiſſimis vbi oia pecta ſunt aliqñ preliū exortū fuerit. Nā vt dr Apo. xij. Fa. ē ꝓ preliū i cœlo: & Michael ꝓeliabat & angeli ei⁹ & draco cū eis: qđ tñ preliū nō fuit cūlāceis. gladijs & alijs armis: ſed in cōtrarietate voluntatis. Nā Michael q dr princeps cœleſtis militię cū ſuis puertētibus ſe ad dñm & glorificationē ab eo expectantibus humiliter: & hoc fuit dicere. Salus deo nr̄o. Draco ille qui & Lucifer cū ſequacib⁹ ſuis ſe a deo auertit cupiēs ꝓpria ꝛtute ſibi, collata ad gloriā puenire. Et hoc fuit mente dicere. Aſcēdā i cœlū & ſupra aſtra exaltabo ſoliū &c. Eſa. xiiij. & ꝓpter hoc ruina magna illi hoſti antiquo patuit: nec amplī⁹ locus, eius inuētus. eſt in cœlo. Apo. xij. ipſis in abyſſum deiectis, Verū & de remanētibus in pace ſupna nō eſt numer⁹ militū ei⁹. Iob. xxv. Et cū facta fuit pax inter nos & cōmilitones ſuos & deū ꝙ Chriſti natiuitatē: facta eſt multitudo militiæ cœleſtis cū angelo q̄ nūtiauerat eā; canētiū, Gl'ia in altiſſimis deo: & i terra pax, Lue, ij. Sed hac militia omiſſa trāſeamus ad noſtrā de qua dicit Pā. Precinxiſti me &c. Vbi ſtria ꝓtendit.

¶ Primo oſtendit certamen: quia dicit ad bellum.

¶ Sc̄o adiungit ſuuamen: quia precinxiſti me &c.

¶ Tertio concludit ſolamen: quia ſupplantaſti &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Triplex militia.

ait Apl's. ij. ad Timo. ij. Labora vt bonus miles Ieſu xp̄i, Sed ſciendum eſt ꝙ eſt triplex militia.

¶ Prima eſt militia clericalis.

¶ Secunda eſt militia ſpiritualis.

¶ Tertia eſt militia laicalis.

§. II. DE MILITIA CLERICALI DI

Arma ſed milites ſuos, i. clericos, ꝓbatos querūt iſtituta maioꝝ. clerico diſ. lxj. in ſacerdotibus. Et Hiero. Si clericat⁹ titillat deſiderium deriū diſcas

deriū diſcas qđ poſſis docere ne ſis miles ātēq; tyro. xvj. q. j. ſi clericatus. hñt em tales bellare ꝓ errores inſideliū: & iō oportet eos eſſe armatos autoritatib⁹ ſcripturarū: & oroni b⁹ ſctōꝝ & frequētia orationū. Vñ Amb. Aduerſ⁹ milites & Gothos arma mea lachrymę meæ ſunt. Talia em̄ munimēta ſūt ſacerdotis. xxiij. q. viij. quenior. & iō vt expedit⁹ ſit clericꝰ ad arma in pr̄optu ſumēda: dicit Apls. ij. Tim. ij. Nemo militāns deo implicat ſe negotijs ſęcularibus: vt ei placeat cui ſe ꝓbauit. Quę aūt dicanꝰ negotia ſcłaria ꝙbus hi milites, i. clerici nō debēt ſe iplicare habes eē ne cle. vl mo. p totū. his eſt ꝓria militia ſcłaris: nō debēt em̄ ipſi bellare. Vñ. xxij. q. viij. dr̄. Quicūq; clericꝰ aut in bello aut in rixa mortuꝰ fuerit: necꝛ in oblatione necꝛ in oꝛone ꝓ eo poſtulet. Et iterū. Quicunq; ex clero videnꝰ eſſe: arma militaria nō ſumāt: qa nō ꝓnt ſimul deo & ſcło militare. Hęc ibi. Verū ꝓnt adſiſtere iuſte militib⁹ exhortādo & ſacra miſtrādo. vt. xxiij. q. viij. igit̄. &. xxiij. q. iij. ꝓ totū. & qa de clericis quētiſ iniqtatū cōfuſionē ꝙſpicit: qſi vlulatū exercit⁹ odorādo cognoſcit, Tētāria quippe vitia q̄ in ſimili cōtra nos prelio regnāti ſup ſe ſupbię militāt: alia more ducū prędę alia more exercitus ſubſequuntur. Et exinde declarat qđ ſuperbia ē regina vitioꝝ: & duces ſub eo ſeptē capitalia. ſ. inanis gloria: auaritia: inuidia: ira: acidia: gula: luxuria. Exercit⁹ horū capitaliū dicit eſſe filias earū. Et ga vt dr̄ de diabolo Iob pen. Ipſe eſt rex ſuper oēs filios ſupbiæ: ipſe cum vxore ſua regina ſcilicet ſuperbia cum his ducibus & exercitibus pugnat contra milites Chriſti.

Bellāti bꝰ tamē pñt adſi ſtere.

Clerici non debēt bellare.

Bellum ſpūale.

§. III. DE MILITIA SPIRITVA

li dr̄ Iob. vij. Militia eſt vita hoīs ſup terrā. Militia. i. tēptatio. Amb. Volūtariū ſibi militē, elegit Chriſtus. xj. q. j. nō eſt. Iſta ergo militia cōis eſt oībus fidelibus quæ vtiq; ſpū ſit nō corpore. Vñ Chryſ. Tu Chriſtiane delicatus es miles: ſi putas te ſine pugna poſſe vincere: ſine certamine dimicare: exerce vires: attēde pactū: aſpice ſponſionē quā. ſ. quis facit i baptiſmo. ſ. ſeruare fidē: abrenūtiare diabolo. Bellū aūt qđ geriť cōtra nos ſpūale eſt grauiſſimū & periculoſum. Vñ Apls ad Epheſ. vj. Nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinē: ſed aduerſus mūdi principes & ptātes: aduerſus mūdi rectores: tenebraꝝ harū ꝓ ſpūalia nequitiæ in cœleſtibus. Vbi oñdit & hoſtiū ꝓ quos bellū geriť nimia multitudo: qa cōtra carnē & ſanguinē. i. ſenſualitatē & paſſiōes eius q̄ ſunt plures: & aduerſus principes & ptātes. i. tyrānos mūdi q̄ multipliť vexāt: ꝓtra ſpūales. i. dęmones q̄ ſunt innumerabiles: qa eis plen⁹ eſt aer ꝑm Ray.

Aſtutia inimicorum.

Et innuiť ſpoꝝ cū qb⁹ ꝓliū geriť malignitudo: qa nequid eſt malitioſi & crudeles, mille nāq; nocēdi hoib⁹ habēt artes: has exercuit. ſ. tēptādo vltra ſex milia annoꝝ: ſed & ſeꝛ pēs ab initio dr̄ callidior cūctis animātibus terr̄. Gen. iij. Demū adijcit ꝑmij magnitudo ꝓ q̄ certamē agit: qa in cœleſtib⁹. i. luctā iſtā ſuſtinemus ꝓ ꝙſequēdo bona cœleſtia. Nō em̄ coronabiť niſi q legitime certauerit. inqt Apls. ij. ad Timo. ij. Propterea ſacra ſcriptura tradit nobis hiſtorias bellorū carnaliū veteris teſtamēti ad inſtruendū nos ſub figura pugnare i bello ſpūali. vt dicit Greg. xxiij. q. j. niſi bella. Et Ioſue qdē dux ppli Iſrael pugnās trās Iordanē contra ſeptē nationes terribiles & vincēs, q etiam vidit angelū dei vt armatū militē pro adiutorio eoꝝ paratū. Ioſue. v. ſignificat ppm fidelē electoꝝ cui⁹ dux eſt Ieſus chriſtus poſt baptiſmū pugnātē ꝓ nationes ſeptē capitaliū vitioꝝ: quoꝝ dux ē & rex diabolus: ſed Chriſto duce & adiutorio angelorū ſuperanť. Vñ Greg. in. xxxj. moral'. tractās illud Iob., pcul. odorať bellū. ſ. equus de quo loquiť: exhortatione ducū & vlulatū exercitus. ſic exponit: qa miles dei ſolerter ꝑuidere vitioꝝ certamia nitiť: bellū, pcul odorať. Odorari eſt diſcretione diſcernere: & qa mala prędtia quidmēti ꝑſuadere valeāt: cogitatione ſolicita aſpicit: exhortatione ducū naris agitata deꝑhēdit: & qa lōge ꝑſciēdo ſubſequētiſ inigtatū cōfuſionē ꝙſpicit: qſi vlulatū exercit⁹ odorādo cognoſcit, Tētāria quippe vitia q̄ in ſimili cōtra nos prelio regnāti ſup ſe ſupbię militāt: alia more ducū prędtia more exercitus ſubſequuntur. Et exinde declarat qđ ſuperbia ē regina vitioꝝ: & duces ſub eo ſeptē capitalia. ſ. inanis gloria: auaritia: inuidia: ira: acidia: gula: luxuria. Exercit⁹ horū capitaliū dicit eſſe filias earū. Et ga vt dr̄ de diabolo Iob pen. Ipſe eſt rex ſuper oēs filios ſupbiæ: ipſe cum vxore ſua regina ſcilicet ſuperbia cum his ducibus & exercitibus pugnat contra milites Chriſti.

Septem ducesvitiorū capitaliū.

Ad qđ ſcriptura bella ſcribit.

§. IIII. QVOMODO AVTEM DV

Vitia a diabolo ces ei⁹ hortenť ad ꝓliū declarat ſic dicēs. Inanis nāq; gloria ſuaderi ſub ſpecie virtutis.

ſipſi nō valēt: nō ergo tibi aut ſuꝑiores aut equales eſſe debent. Ira etiā deuictū cor quaſi ex rōne ſolet exhortari: cum dicit. Quæ erga te agunť: æquanimiter fieri non ꝑnt. Hæc patiēter tolerare ꝑm eſt: qa & ſi eis ex magna exaſperatione nō reſiſtiť: ꝓtra te deinceps ſine mēſura tumultuanť. Triſtitia quoq; deuictū cor ſolet hortari cū. dicit q̄ſi ex rōne. Quid habes vñ gaudeas cū tot mala de proximis portaſ: perpēde cū quo mœrore oēs intuēdi g in tāta cōtra te amaritudine ſellis vertunť. Auaritia quoq; quaſi ex rōne deuictē cor ſolet hortari: cū dicit. Vałde ſine culpa ēq; quędā cōcupiſcis habēda: q̄ nō multiplicare appetis ſed egere pertimeſcis. Et qđ male ali⁹ retinet tu meli⁹ expēdis. Ventris ingluuies quaſi ex rōne ſolet exhortari cū dicit. Ad eſum de⁹ oia mūda cōdidit: & q ſatiari renuit qđ aliud q̄ numeri cōceſſo ꝑdidit. Luxuria quoq; deuictū cor quaſi ex rōne ſolet hortari: cū dicit. Cur te mō i voluptate nō dilatas cū quid ſequať ignoras. Acceptū tēpus in deſideriꝭ perdere nō debes: ga q̄ctiſſime ptrāſeat neſcis. Si em̄ miſereť deus hoīem in voluptate coiť? nolleť: in ipſo humani gñis exordio maſculū & fœminā nō feciſſet, hęc ē igiť ducū exhortatio. Hęc Grego. ibi. Quoꝝ ducū noīa, i. dęmonū de illis vi

Firma ſpūalia militis Chriſti.

¶ Tertia pars. eee

grǽ cū funda humilitatis & lapide fortitudinis vincit diabolū & occidit: vt,famplius nō molestet eum cum perfecte vicit ſm Orige. Et demū cū triūpho victoriæ ad superna Hierusalē ascēdit occurrentibus agminibus angelicis cum cāticis. Vñ Apoc.iij.dr. Qui vicerit dabo ei sedere in throno meo &c. Et iterū. Esto fidelis vsq; ad mortē. & dabo tibi coronam vitæ: videlicet ęternę.

§. VI. SEQVITVR DE MILITIA laicali:

De militia laicali.

de qua nra in hoc titulo versat intētio: de qua etiā pōt intelligi ad ſram versus Pā. Præcinxisti me virtute ad bellū. Fuit em Dauid vir bellicos⁹. vt patet i.j.&.ij.li.Reg. Iusta tū certamina egit: & a deo recognoscēs fortitudinem suā semp victoria habuit: & inimicos ei⁹ supplātault. i. vicit vt Saulē & filiū ei⁹ Isboseth: Absalō. Ammonitas: Goliath: Philistæos & hmōi. Vbi ꝓmo occurrit notādū ꝙ militia nō ē ars seu status in se ab eccl'ia reprobat⁹. Nā Aug. in lib. de ver. do. ait. Militare nō ē delictū: sed ꝓpter prędā militare pctm est. Nec rēpublicā gerere crimin osum ē: sed iō rēpublicā agere vt diuitias augeas: videt esse dānabile xxiij.q.j. Idē Aug. ad Bonifa. Noli æstimare neminem deo placere posse: qui armis bellicis ministrat. In his scīis Dauid cui dns tā magnū testimoniū phibuit: in his etiā pluri mi illius tpis iusti. ſ. vt Machabæi Iudas & fratres eius. In his erat ille Cęturio qui dño dixit. Dñe nō sum dignus vt intres. xxiij.q.j. noli. Vñ & milites venientes ad Ioannē baptistā dicētes. Quid faciemus & nos scilicet pro salute nra. nō dixit. Dimittatis militiā. sed quid: neminē concutiatis: nec calūniam faciatis: estote cōtenti stipendijs vestris. Lucæ.iij. Vt ergo valeat dicere cum Pā. Præcinxisti me virtute ad bellum &c. Tria debet seruare.

Tria ꝑcepta data militibus a Ioanne baptista.

¶ Primo vt virtuose se habeat.

¶ Secundo vt ab illicitis abstineat.

¶ Tertio vt bellum iustum suscipiat.

§. VII. QVANTVM AD PRIMVM

Fortitudinē ad deū referēdam.

debet miles a deo fortitudinē recognoscere: fidē etiā hosti seruare: pura intētiōe pugnare: victis hostib⁹ mīam ꝑstare. Hæc oīa notat Aug. scribens ad Bonifa. dicit em. Hoc primū cogita qñ armaris ad pugnā. virt⁹ tua etiā corpora his donū dei est. si em cogitabis de dono dei nō facies ꝓtra dñm. Fides ēt qñ promittit & hosti seruāda est contra quē bellū gerit: quanto magis amico ꝓ quo pugnat. Pacē hīre volūtatis: bellū aūt debet ee necessitatis: vt liberet de⁹ a necessitate & cōseruet i pace. Nō pax q̄rit vt bellū exerceat: sed bellū gerit vt pax acq̄rat. Esto bellādo pacific⁹: vt eos quos expugnas ad pacis vtilitatē vincēdo ꝓducas. Et infra. Sicut bellāti & resistēti violētia redd it. ita victo capto mia debet: maxime in quo pacis ꝓturbatio nō timet. Hæc Aug. xxiij.q.j. noli. Quid aūt sit de iure militari oñdit Isido. dicēs. Ius militare est belli inferendi solēnitas fœderis faciēdi nexus: signo dato egressio in hostē vel pugnę commissio. Itē signo dato receptio. Itē flagitij militaris disciplina si locus. deserat. Stipēdiorū modus: dignitatū gradus: prēmiorū honor: veluti cū torques vl' corona donat. Prędę decisio: & pro psonarū qualitatib⁹ & laboribus iusta diuisio: ac principis portio. i Decre. distin. j.c. ius militare. Vbi dicit glo. ꝙ q fugit de bello publico ē infamis ſm canones: sed ſm leges capite punit. Imitetur ergo bonus miles beatū Martinū militē qui castissimus: in armis humilis: pauperib⁹ misericors: vt patet de media chlamyde data pauperi: imo Christo in forma pauperis nudi suis dñis obedīēs. Imitet & Mauritiū cū socijs q militabāt ꝓ republica contra hostes Romanorū: sed mortē ꝑ martyriū sustinuerunt pro veritate fidei & cultus diuini: seruantes illud Eccl'i.iiij.c. Vsq; ad mortem certa pro iustitia.

§. VIII. QVANTVM AD SECVNDŪ

Arpina abstinendū.

debet se miles abstinere a rapinis. Nā vt ait Aug. ꝓpter rea ꝙdā ꝓuidētia sūt militib⁹ ꝓstituta stipēdia: ne dū sumptus q̄rit prędo grasset. xxiij.q.j. militare. Aluxurijs: quibus illud hoim genꝰ est totū implicatū in oi specie eius: a blasphemijs: a Iudis: a delicijs & ebrietatibus: a sacrilegijs & alijs vitijs: sed hodie talib⁹ vitijs pleni sunt. Equidē militaris disciplina quā Vegetius senatū docuit: hodie euanuit. Ait em eos esse aptos armis q sub dio & labore nutriūtur solem patientes: vmbrā negligentes: balneoꝝ nescij & deliciarū ignari: parco cibo cōtenti qb⁹ gestare ferrū: fossam ducere ois fere cōsuetudo de iure est. Sed nunc milites pugnāt cū ebrietatib⁹: vacāt ocio & encruitati: nomē & titulū militię dehonestāt: nō sīles Iudæ Machabæo: q ꝓtegebat castra gladio: sed sīles diabolo q captiuos suos crudelissime cruciat imitantes milites Pilati q accipiētes Iesum spinis coronauerūt: & spuentes & blāsphemātes eū deriserūt multiplr. Ludentes insup vestimēta xpi: vt patet i cāgē. Etsi nūc milites nros i expeditiōe ire ꝓtigat: somarij eorū nō ferro sed vino: nō lāceis sed caseis: nō ensib⁹ sed vtribus: nō hastis sed verub⁹ onerāt: q̄si vadāt ad cōuiuiū nō ad bellū. Clypeos habēt optimos deauratos. prędā potius hostiū q̄ hostes & eos deserūt ygines & intactos. Bella & cōflictus i sellis & clypeis depingi faciūt: vt se q̄dā imaginaria visiōe delectēt: in pugnis q̄s videre vel ingredi non audēt. Vñ cū Scipio Africanus scutū cuiusdā vidisset gēmis & auro ornatū: dixit se nō mirari: si tāta diligētia honorasset i quo plus haberet prędidij q̄ in gladio. Sicut autē qdā Phs Pericles ait. Non pictura: nō aurū: nō lapides: sed scutū diuulsum. fracta galea: gladi⁹ hebes: facies vulnerata cedūt militibus ad ornatū: sed certe tota ars militiæ hodierne cōuersa est i latrociniū: & nulla fides pietasq; viris q castra sequunt. Pleni sunt ꝓditiōibus: furtis: sacrilegijs; periurijs: blasphemijs: crudelitatib⁹ erga captos etiam iustos: crapulis: ludis: sodomijs. nullū respectum habentes ad iustitiā belli ei⁹q eos ꝓducit: sed ad rapinā & mai⁹ stipē diū. Et de hmōi militib⁹ dr de pce. dist. v. falsas. qꝰ nō ꝑtra Iis miles vere agere pnām: nisi dimiserit militiā. Intelligit cū de iniusta militia. & ideo videt ꝓfessores quō tales absoluāt. Bern⁹. in ser. ad milites tēpli q bellant ꝓ infideles sic ait. Quis hic o milites tā stupēdus error ac furor tantis sumptib⁹ ac laboribus militare: stipēdijs ꝙ nullis nisi aut mortis aut criminis: opitis eqs sericis & pendulos nescio quos pāniculos loricis supinduitis. depingitis hastes: clypeos & sellas: frena & calcaria auro & argēto circūornatis & cū tāta pōa pudēdo furore: & ipudēti stupore ad mortē ꝓperatis. Militaria sunt hęc insignia: an muliebria potius ornamēta? Nunqd forte hostilis mucro reuerebit auū: gēmis parcet: serica penetrare nō poterit. Deniq; ipsi ꝑpī? certiusq; experimini tria esse ꝑcipue necessaria ꝑtineti: vt. ſ. strenuus industriusq; miles & circūſpectus sit ad seruandū: expeditus ad discurrendū: & prōpt⁹ ad feriendū. Vos ꝓ q̄rit in oculos grauamē ritu fœmineo comā nutritis: lōgis ac ꝓfusis camicijs ꝓpria vobis vestimēta obuolutis: delicatas ac teneras manus amplis & circūfluentib⁹ manicis sepelitis: nec aliud inter vos bella mouet: litesq; suscitat nisi aut irrōnabilis iracūdię mot⁹: aut inanis gloriæ appetit⁹ aut terrenę qualiscūq; possessionis cupiditas. talibus certe ex causis nec; occidere nec; occūbere tutum est. At ꝓo milites Christi securi prælianꝰ pręlia dñi sui ne quaq; metuentes aut de hostiū cæde pctm aut de sua nece periculū: qñquidē mors ꝓ Christo vel ferēda sit vel iferēda. Miles inquā Christi securꝰ interimit: securi⁹ interit: sibi ꝑstat cū. interit: christo cū interemit: nec cū malefacto rē occidit homicida: sed vt ita dixerim malecida: & plane vindex & Christianoꝝ defensor reputaꝰ. In morte em Pagani Christianꝰ gloriaꝰ: qa Christ⁹ glorificaꝰ. Nō qdē vel Pagani necādi essent: si quo mō aliter possent a nimia infestatiōe vel oppressione fideliū cohiberi. Nūc aūt melius est vt occidant q̄s certe relinquaꝰ ꝙ pcōs: sup sorte iustoꝝ ne forte extendāt iusti ad iniqtatē manꝰ suas. Quid em si peutere in gladio oīno fas nō est Christiano. Cur igit pręco saluatoris cōtētos fore stipēdijs suis militib⁹ indixit: & nō pot⁹ eis oēm militiā interdixit. Proinde dissipent gētes q̄ bella volūt & abscindant q vos cōturbāt. Exerceat gladius vterq; fideliū in ceruices inimicoꝝ ad destruendā oēm altitudinē extollētē se aduersus deū: q̄ est fides Christianoꝝ: ne forte aliq̄n dicāt gentes vbi ē de⁹ eorū &c. Hęc oīa Ber. Dicit Helinādus. Cōsecratio militis hęc est. cōsuetudo solēnis est vt ea die qua quis cingulo militari decoratur eccl'iā solēniter adeat: gladioq; sup altari posito & oblato ꝙsi celebri. ꝓfessiōe facta seipsum altaris obsequio deuoueat: & gladio. ſ. officij sui iugem deo spōdeat famulatū. Eis ergo ꝓ eccl'ia plurimū: ꝓra eccl'iā licet nihil. Aut em plus aut nō min⁹ in sua ꝓfessione faciūt q̄s epi vel abbates q schedulā offerunt. Et in gbusdā locis moris est militem in crastino cōsecrandū tota nocte in oīone stare.

Helinā dus.

Bernar dus ad milites

Et vt dicit

Et vt dicit Vegeti⁹. Iurant milites strenue se facturos oīa quæ mādauerint principes & mortē non recusaturos ꝓ re publica cuius militię sunt ascripti: & obseruare tenētur.

§. IX. QVANTVM AD TERTIVM

Tria necessaria vt bellū sit iustum.

ſ. de iustitia belli. ad quā debet attēdere miles seu stipendiari⁹ vt licite militet. Nota ſm Tho. ij.ij.q.xl.ar.j. ad hoc vt bellū sit iustū tria requrunt. Primum ē causa iusta: vt. ſ. illi cōtra quos agit bellū aliqua culpa meruerint: qa. ſ. punire neglexerūt qd ab eis improbe factū ē ꝓ iniuria. xxiij. q.iij. dns. Vbi dicit Aug. Iusta bella diffiniri solent q̄ vlcisci iniurias. sic gēs vel ciuitas plectēda est q̄ vel vindicare neglexit: qd a suis improbe factū est: vel reddere qd ꝓ iniuria ablatū est: sed & hoc gen⁹ belli sine dubio iustū est qd deus imperat q nouit qd vnicuiq; debeat fieri. In q̄ bello ductor exercitus vel ipse ppls nō ram autor belli q̄ minister iudicādus est. Hęc Aug. in dicto. c. dns. & i.c. seq. ait idē. Iusta bella agebantur a filijs Israel contra Amorreos: qa innoxi⁹ trāsitus negabat: q iure societatis humanæ æquissimo patere debebat. Sc ſm est intentio recta: vt. ſ. fiat nō ex odio vl' auiditate prędę: sed zelo iustitię & charitatis vt bonū ꝓmoueat & malū euitet. xxiij.q.j.qd culpat. Vbi Aug. dicit ꝓ Manichæos. Quid culpatur in bello an qa moriuntur q̄s moriturī vt dominēt in pace victuri? hoc reprehēdisse dimidoꝝ est nō religiosoꝝ: nocēdi cupiditas: vl cisēdi crudelitas: implacat⁹ atq; implacabilis animus feritas rebellādi: dominādi. libido & si qua sīlia. hęc sunt q̄ in bellis iure culpātur: q̄ plerūq; vt etiā iure puniātur aduersus violētias resistentiū siue deo siue aliq̄ legitimo iubēte gerēda ipsa bella suscipiunt a bonis. Hęc in dicto. c. qd culpat. Nota tū hic ꝙ cū habet qs al's iustū bellū contra aliquē q̄ quis nō sit iustum ex intētione. ſ. qa ex odio & aīo malignādi facit licet grauiter peccet. tū de dānis datis & reb⁹ ablatis ab eo nō teneret ad satisfactionē. saltē vsq; ad illā quātitatē in qua sibi ille tenebat: seu quousq; se ad iustitiā faciendam offerāt. Tertiū est autoritas principis. Vñ Augustin. in dicto. c. qd culpatur. ait Ordo ille naturalis mortaliū paci accōmodat⁹ hoc poscat vt suscipiēdi belli autoritas atq; cōsilium penes principes sit: sed si humana cupiditate bellū geritur: non nocet sanctis in quos qs non habet potestatē nisi desup datā. Non em est potestas nisi a deo iubente vel sinente: ergo vir iustus si forte sub rege hoīc sacrilego militet recte pōt illo iubēte bellare. ſ. si bellum est iustū vel saltem dubiū: vt ibi in fine dr. Hęc Aug. Et dr princeps hic papa vel Imperator: & aliæ dignitates inferiores habētes tū iurisditionē. super eum cui mouetur bellū: & hoc quantū ad inferendū bellū: sed ad resistendū seu defendendū se contra iniuste mouentē non requiritur autoritas principis: qa de iure naturæ vim vi repellere licet a se & socijs cū moderamine tū inculpatę tutelę & incōtinēti. eē de homi. c. significasti. &. xxiij.q.iij. nō inferenda. Inū. & Hosti. addūt ꝙ ex interuallo nō licet: immo debet adiri iudex captoris & ei⁹ autoritate recuperari. Nā si quis ꝓpria autoritate violēter caperet etiā rem suā: cadit a iure suo scilicet i foro cōtentioso & perdit eam. Et hoc nisi forte nō posset eā cōsequi per iudicem: vt no. dist. j. ius gentiū.

Tria ne

¶ De stipēdiarijs & de bellis iustis vel iniustis. Cap. II.

Duo populi.

CIENDVM QVOD SVNT duo ppli. ſ. ppls Roman⁹. & ppls extraneus. de ppło Romano sūt prio oēs q obediūt ppło Romano. Nā ppls accipit ꝓ toto Impio: vt. l. romana. ff. ad. l. mūici. Quidā nō obediūt i toto: sed i aliq̄b⁹: vt ga viuūt legib⁹ Imperij: & fatent ipm dñm orbis vt sūt ciuitates Lōgobardię & sīles: & isti sunt de ppło Romāo. Nā cū i aliq̄b⁹ iurisditionē exerceāt ipsam retinent: vt. l. si pri⁹ de aq̄ plu. Quidā sunt ppli q nullo mō obediūt Imperatori: nec viuūt Imperij legibus: sed dicūt hæc facere se ex priuilegio: vt veneti. & isti ēt sunt de populo Romāo: qa ꝑcario hæc tenēt ab impatore & ipse reuocare pōt qñcūq; voluerit: vt. l. fi. gs. i prin. C. de legi. Præterea illud priuile giū illis cōcessum debet esse accōmodatū: vt nō priuent ciuilitate Romana. Quidā sunt ppli qui nō obediūt Imperatori: & asserunt sibi hoc cōpetere ex ꝑcu: vt sunt. pūciæ subditæ Romanæ eccl'iæ q̄ asserūt sibi hoc cōpetere ex donatione Constātini & aliorū imperatorū: & isti etiā sunt de ppło Romano. Nā eccl'ia ibi exercet iurisditionē quā habebat Imperiū. vñ nō desinūt propterea cē ciues Romani. Et si quis diceret imperatorē nō esse dñm diceret ꝑ tex. euāgelij vbi dr. Exijt ædictū a Cęsare Augusto &c. Populi aūt extranei sunt: qui nō fatent Imperatorē dñm esse vt Græci qui dicūt Imperatorē suū esse dñm suū. Itē Tartari q dicūt logrā cane dñm esse. Saraceni Machometē qui dicunt suū esse dñm. Inter istos tū ē differentia. Nā quidā sunt nobis fœderati nostri: vt Greci ꝑ Turcos: quidam sunt cū quibus nihil facere habemus: vt sunt Iudæi. qdā sunt cum quibus habem⁹ pacē: vt sunt Tartari. nā mercatores nostri vadūt ad illos & sui veniūt ad nos. quidā sunt cū gbus habem⁹ guerrā actualē. vt sunt Saracæni: & hodie cum Turcis qui ꝛēporibus istis valde nos molestāt & vtinā Christianitatē nō occuparēt. Infertur igit ꝙ cū Imperator sit princeps sedis superioꝛ nō habēs in ſcularibus: nisi forte vt dixi ꝙ ipse nō poterit indicere bellū contra hostes suos. Et hoc est bellū de quo loquit lex hostes. ff. de cap. bellū aūt indicit a ppło Romano vel Imperatore a deo ꝙ si Imperator indicit bellū cū aliquib⁹ Italię rebellibus: vēdicat sibi locū effectus publici belli: qa idē si repugnēt officiali Imperatoris vel Papæ: nō propter Imperatorem Papam. Io. de Lig.

Populꝰ Romanus.

§. I. ITEM DOMINVS VEL QVICŪQ; ALI⁹

Iniuste bellans ad resti tutionē teneri.

iniustū bellū mouēs vl' ita iuuās ꝙ sine eo nō fieret vel faciēs ꝑ aliquos vltra pctm mortale graue qd' ꝛcom missi tenēt de oībus dānis datis his ꝑ quos bellum mouit. Teneꝰ etiā suis ꝓpriis hoībus de dānis quæ receperunt ab aduersarijs qui iuste repugnabant: si iuuerit cū bona fide: aut si fuerunt inducti eius cōsilio timore vel coactione de quo nō erāt facturi: nō aūt tenenꝰ si mala fide iuuissent: scientes eū habere iniustū bellū & volūtarie. Et si⁹ tenenꝰ oēs qui fuerūt principales in tali bello: ita ꝙ sine eis nō fieret. Alij vero tenenꝰ de dāno qd' ipsi intulerūt opere vel ꝓbo. Guil⁹ de cōtentis in his seqūtibus interroga prout ibi videꝰ expedīēs. Itē dns vel qlibet alius iustū bellū faciens: si grassandi animo vel malitiose intulit dāna aduersarijs cū al's sibi posset cōsulere: peccauit mortal'r & teneꝰ. Vñ cōpē sabunk illa cū dānis, ꝓpter quæ bellū motū est. peccāt etiā illi mortal'r qui agūt bellū ex odio vel intētione dānandi quoscūq; vt faciūt stipēdiarij cōiter. Guil'. Itē si habēs iustū bellū notabiliter negligens fuit in defendēdo suos: tenetur eis de dānis receptis: al's nō. Teneꝰ etiam oībus illis quos vocauit de dānis si qua receperunt nisi illi veniāt ex debito vel cā humanitatis vel cōsanguinitatis. xxiij.q. iij. nō inferēdo. & alijs. c. ſm Guil'. Itē habens iustum bellum vel se reperiēs in ipso ad bellandū: si spoliauit clericos vel religiosos vel conuersos vel peregrinos teneꝰ restituere cuiscunq; ſint cū illis q habēt iniustū bellū: & peccat mortal'r talia scienter faciēdo nisi licētiā haberēt a prælatis ecclesiasticis habētibus iurisditionē sup illos vl' nisi essent victualia ecclesiarū & clericorū. Si spoliauit rusticos vel mercatores vel euntes & redeuntes & in agricultura existētes: & aialia qbus arāt & semina quæ portāt aduersarioꝝ. etiā talia ꝙ pcūq; vt faciūt stipēdiarij cōiter. Guil'. Itē si habēs iustū bellū notabiliter negligens fuit in defendēdo suos: tenetur eis de dānis receptis: al's nō. Teneꝰ etiam oībus illis quos vocauit de dānis si qua receperunt nisi illi veniāt ex debito vel cā humanitatis vel cōsanguinitatis. xxiij.q. iij. nō inferēdo. & alijs. c. ſm Guil'. Itē habens iustum bellum vel se reperiēs in ipso ad bellandū: si spoliauit clericos vel religiosos vel conuersos vel peregrinos teneꝰ restituere cuiscunq; ſint cū illis q habēt iniustū bellū: & peccat mortal'r talia scienter faciēdo nisi licētiā haberēt a prælatis ecclesiasticis habētibus iurisditionē sup illos vl' nisi essent victualia ecclesiarū & clericorū. Si spoliauit rusticos vel mercatores vel euntes & redeuntes & in agricultura existētes: & aialia qbus arāt & semina quæ portāt ad agrū: congrua securitate ꝛenēt. Sup quo. c. Hēri. Boick facit hanc diſt. ꝙ duplex est treuga q̄ securitatē imponit bello nō definito. Vna est cōuēcional is q̄ ex cōuētione partiū formā recipit: & seruāda est dū ꝓ aduersariū vel parte aduersam seruaꝰ al's non. dist. xcv. esto. Alia est canonica: & ista est duplex. Vna est ppetua: & ista gaudent pſonę cōtentæ in dicto. c. innouamus. Alia tpalis quæ ad oēs extēdit. de qua eo. ti. c. j. & habes. j. in eo. c. Et subdit Hēric⁹. Intelligeꝰ treuge canonicæ sunt seruādæ dū seruat eas aduersarius: al's nō. Nā si conuentionales nō sunt seruandæ cū aduersarius nō seruat vt dictū est. q̄ tū sunt fortiores: qa de iure naturali diuino & humano ligātes: multominus canonicę. ar. eē de elec. c. cū in cunctis. Sīl'r etiā subdit iniuste bellātes si in tali bello nō præsent dñis auxilij, cōsilij vel fauorē nō sunt spoliādi vel i aliquo puniēdi ēt si dns prædictorū in dicto bello vteret bonis eorū eis ablatis. Guil'. Richꝫ. in. iiij. circa hoc sic dicit. Illi q in guerris scienter inferūt damnū innocētibus tenenꝰ illis ad restitutionē nō obstāte cōsuetudine contraria. Illi aūt in guerris innocētes nō sunt qui habēt bellū iniustū fauent directe vel indirecte de personis vel reb⁹. Hæc ille.

§.II. ITEM SI FECIT INCENDI

um ponendo.ſ.ignē in domo vel agro victualib⁹ ſtudioſe
ēt aduerſarios ꝙ quos agebaꝫ iuſtū bellū ꝓpria volūta-
te ſine ordinatione vl' volū tate ſupioris: talis etiā dr̄ incē-
diarius: moral⁹ peccauit & teneꝫ ad ſatiſfactionē. xxiij. q. j.
qd culpaꝫ. Et ingraꝫ ſi ſcit ꝓp hoc fuiſſe factā excōicatio-
nē vl' denūtiationē ſuā: eſſet ibi excōicatio p ſynodales ga
tunc eſſet caſus papalis .ſ. c. ad excōicationē. ſ. qñ facta ſup
hoc excōicatione eſſet poſtea publicatus. Et idē in habēte
iniuſtū bellū: & ex mādato incendiū faciēdo. Itē ſi i iuſto
bello exiſtens illud qd' abſtulit aduerſarij ſibi retinuit &
nō præſentauit principi bell' vl' eorū vl' partē: vt ipſe prin
ceps ordiauit: rapinā fecit. diſ. ij. ius militare. &. xxiij. q. v.
dicat. Itē ſubdit⁹ agēris belli ū & in bello eū ſequēs: ſi ſciuit
eū hr̄e iniuſtū bellū: qa tūc ſequēdo nō excuſaꝫ a pcō: nec
a ſatiſfactiōe dāni dati: dānificādo ipſe p ſe: ſed ſi poſt cōſi
liū peritor̄ ſup hoc remāſit dubi⁹ de iuſticia belli tūc talis
eſt excuſat⁹: qa in dubio debet obedire: ſed nō excuſaꝫ dñs
xxiij. q. j. qd culpaꝫ. Ray. Itē ſubdit⁹ vl' amicus agēris bellū
Qui ſo- vel ſtipēdiari⁹ ſtipēdio cōduct⁹: ſi fuit in bello nō ſolū in
lū pp ſti- iuſto: ſed etiā de quo dubitaꝫ vtr̄ eēt iuſtū: peccat mortal'r
pēdium & ſi eſt iniuſtū teneꝫ de dānis datis. Ray. Vñ nota ꝙ ſi ſti-
pugnat pēdiarius qlibet q indifferenter vadit ad bellū nō cōſide
peccat. rās de iuſtic̄ia vel iniuſticia: ſed de ſtipēdio paraꝫ cū quo-
cūq; ſe ponere ē in malo ſtatu aīe ſuę: nec talis debet abſol
ui: niſi vel dimittat ar̄e vel dicat ſaltē ſe diſpoſitū ad non
recipiēdū ſe i bello: niſi qd' ſciuerit iuſtū abſtinēdo a rapi
na & dānis ĩdebitis. ar. ad ꝙ de pœ. diſ. v. falſas. & .c. fratres
Item ſi habēs iuſtū bellū ſi vl' tra id qd' ſatiſfactū eſt ſibi &
ſuis de oī dāno & operis labore: vel donec ſe offerat ad ſa
tiſfactionē ꝓlus abſtulit vel dānificauit: de illo pluri tene
tur: niſi forte eſſet talis hoſtis: ꝙ ꝓpter hereſim vel aliud
hmōi eī⁹ bona eſſent p ædictū publicata. Guil'. Itē ſi hoſti
mētieus eſt vel ꝓmiſſum fregit grauiter peccauit: qa hoſti
etiā fides ſeruāda eſt. xxiij. q. j. noli. & hoc niſi ipſe fregiſſet
pri⁹: qa frāgēti fidē fides frāgaꝫ eidē. Item no. ꝙ papa tāq;
vniuerſalis princeps pōt indicere bellū ĩfidelib⁹ & indul
gentias cōcedere ꝓpter recuperationē terr̄e ſcē q̄ cōſecra-
ta fuit morte Chriſti. Itē qa fuit poſt mortē Chriſti vicariu
ſto bello p Imperatorē Romanū q poſtea ſpoliat⁹ fuit p in
fideles. De iſta materia. ſ. ptātis papæ ſup fideles & infide
les pulchra & vtilia no. Inn. eꝫ de voto. c. qd' ſup his. q̄ cau
ti. iij. c. ij ſa breuitatis dimitto: ſed potes videre. ē. i ti. de dñis. Itē no.
ꝙ no licet alĳs ĩdicere bellū vniuerſale ſine pr̄icipis aucte.
Et eſt ratio. Nā nemini ſine licētia principis licet violare
iura principū: ius aūt violat q ſine iuris aucte manu regia
ius ſibi dicit vbi habeaꝫ copia ius dicētis: idcirco ſine eius
autoritate nō licet. Soli q̄ principi cōpetit ſua aucte: cū nō
habeat ſuperiorem ad quē recurrat pro iuſtitia conſequen
da. hodie tamen qa nō ſunt populi cognoſcentes ſuperio-
rem de facto non requirit⁹ ſuperioris autoritas cum nō re-
cognoſcunt: immo tota die indicuntur bella a populo cō-
tra populum: nullo alio requiſito. Io. de Lig.

§. III. ITEM SI IMPERATOR

Impera- cōtra eccleſiā mouet bellū: ſubditi eius nō tenen̄ ei obedi
tor. re in bellando cōtra eccleſiā. Nā Imperator eſt aduocatus
eccleſiæ: & teneꝫ eā defendere. idcirco nō pōt impugnare.
de reſti. ſpo. c. cōquerēte. immo indicēdo cōtra eccleſiā bel
lū: mereꝫ perdere priuilegiū indicēdi bellū cū illo aburaꝫ.
xj. q. iij. priuilegiū. etiā qa Papa ſuperior eſt. Nā examinat
imperatorē: reprobat & deponit ĩpm. de elec. c. venerabi-
lē. Non ergo tenen̄ ſubditi iuuare ĩpm cōtra eccleſiā: imo
& papa p̄t abſoluere eos a vinculo fidelitatis. xv. q. vj.
Papa. nos ſcē. Io. de Lig. Itē ſi Papa bellum mouet cōtra impe
ratorē ſchiſmaticū hæreticū vel al's vſurpātē iura eccleſia-
rū oc̄s fideles tenen̄ adiuuare Papā. & etiam vaſalli impe
ratoris abſolui pñt a iuramento quo tenen̄: vel declarari
non teneri. xv. q. vj. nos ſanctor̄ Io. de Lig. Itē ſi rex habet
Rex. cauſam ꝙ imperatorē: vel imperator cōtra regem qui non
ſubeſt illi: nō erit ali⁹ corā quo q̄rimonia ꝓponaꝫ niſi Pa
pa. tū paſſus iniuriā peccaret mouendo bellū ſi alter offer-
ret ſe ad ſatiſfactionē. Guil'. Itē ſi Comes habet aliqd cōtra
Comes regē: & rex humiliter reqſitus p partes nolleꝫ ius exhibere:
credat ꝙ ſi ius ſuū defendat armis cū moderamine nō pec-
cat. ĩpugnare⁹ o regē autoritate ꝓpria nō poterit ſed denū
tiare habet Papæ q poterit excōicare: & creſcēte cōtumacia
dare autoritatē mouere armā ꝙ illū. vel cōqueraꝫ corā im-
peratore ſi rex illi ſubſit: & illius auc̄te ſi oporteꝫit moue
bit bellū. Guil'. Itē ſi vaſallus comitis habet aliqd ꝙ comi Vaſal-
tē regrēdā eſt auc̄tas regis: ſed ſi comes habet aliqd ꝙ ſubdi lus.
tū ſuū nō pp hoc debet ſibi ius dicere: ſed vel auc̄tate prin
cipis ſupioris gladiū ſumat: vl' ad dioceſanū vaſalli recur
rat: cui ſi vaſallus obedire recuſauerit: excōicabitur rōne
pcti. e. de iudi. nouit: & ſi p annū perſiteriť: tūc dioceſan⁹
ĩpm & ei⁹ res capēdas exponer. ar. xj. q. iij. rurſus. &. c. q̄ſq.
e. de hęreti. c. excōicam⁹. Itē quæriť ſi baro vni⁹ regis: puta Baro.
Hiſpanię moueat bellū ĩpſi regi: & mādet oībus hoīb⁹ ſuis
vt iuuent ĩpm in bello ꝙ regē nunqd teneanť cū iurauerit
ĩpm iuuare ꝙ oēm hoīem. Rñ. ꝙ nō. Nā baro mouēs guer
rā regi incidit in legē iuliā maieſtatis. l. j. ff. ad. l. iul. &. vj.
q. j. §. verū. Nā rex Hiſpaniæ eſt princeps in regno ſuo. &
opē nō ferť qui peccando iuuat. xiij. q. vj. ſi res. nec ꝓceptū
eos excuſaret. xj. q. iij. ſi dñs. nec ſacramētū ad hoc ligat: qa
nō eſt inuētū vt ſit iniquitatis vinculū. xxij. q. iiij. inter cę-
tera. Itē queriť cū baro vnius regis puta Hiſpaniæ mouet
guerrā alteri baroni: & rex Hiſpaniæ mouet bellum regi
Granatæ baro mādat hoĩbus ꝙ iuueť ĩpm. rex etiam man
dat eiſdē hoĩb⁹ vt iuuēť ĩpm. & cōcurrūt mādata: quē primo
iuuare teneanť? Et videť ꝙ primo baronē: nā baroni
ſunt ſubiecti ratione fidelitatis & rōne iuriſditionis. Regi
aūt ſunt ſubiecti rōne iuriſditiōis gñalis tantū: & ſic duæ
rōnes vincūt vnā. In ꝓriū videť. Nā vocati a rege ſunt vo
cati ad maius tribunal. & ſic p̄ferendū. dic. xviij. ſi eps. &. ēt
qa rex vocat. p cōi bono & defenſa corone: & ſic iuri gētiť
obediēdū. xxiij. q. iij. fortitudo. nā. p defenſione patriæ lici
tū eſt patrē interficere. ff. de reli. & ſum. fu. l. minime. & hæc
vera. Io. de Lig. Itē quæriť de vaſallo diuerſorū dñorū qd' Vaſall⁹
eē pōt rōne diuerſorū feudor̄: ſi vterq; dñor̄ ſimul regrat duorū
eū vt iuuet ĩpm i bello ſi vtrūq; debet iuuare: an alterū & domio
illo ꝙ? Rñ. Qui dā dicūt locū eē gratificatiōi ex̄plo ſer rum cui
ui duoꝝ dñor̄: q ſi viderit vtrūq; dñm interfici iuuare po fauebit.
terit quē voluerit. Alĳ dicūt ꝙ iuuabit priorē dñm & cui
prīo iurauit. Nā priorē fidelitatē ſeruare teneť. Tuti⁹ tñ eſt
ꝙ prīo ſeruiat ꝓſonaliter. ſcd'o p ſubſtitutū: ſi ꝓpatiať na
tura feudi. Ioā. de Lig. Itē queriť ſi vaſallus tenetur iuuare
dñm ꝓ patrē vel patrē cōtra filiū? Rñ. glo. xxij. q. v. de for-
ma tenet ꝙ ſic. Nā filius ſolū vinculo naturæ obligatur. ſ.
prīi: ſed vaſall⁹ dno vinculo iuramēti: ſed glo. i. c. qñ mul
tos. ix. q. iij. aliquaꝫ ſentit ꝓriū. Putare hic poſſem rada qualī
tatē impēdēdi ſubſidiū. Ioā. de Lig. Itē q̄riť an ciuis duarū
ciuitatū teneť iuuare vnā ꝙ aliā? Rñ. dic vt dictū eſt in va
ſallo duoꝝ dñor̄. Itē quæriť ſi vaſallus vocatus a dño te-
neať ĩpm ſeq in partibus vltramarinis ad bellādū ꝓ Bar-
baros? Rñ. ſi dñs eſt ſtat⁹ talis & cōditionis ꝙ ꝓrædeceſſo
res & ipe cōſueuerūt illuc accedere & vaſalli ĩpm ſeq: tunc
teneanť exēplo liberti q teneť ad opas cōſuetas. ff. de ope. li
ber. l. ope. p̄ſtabunť aūt a dño ſumptus moderati arbitrio
boni viri. Si aūt ſit talis q nō poſſit nec cōſueuit: tūc ſecus.
Hoc ēt tāgit Spec. ti. de feu. §. rp̄m. Io. de Lig. Item queritur
an ſerui teneanť vbiq; ſequi dñm ad bellū? Rñ. de his nō ē
dubiū: cū in eos dñi plenā habeant poreſtatē dūmodo non
nimis ſeuiāt in eos. Liberti autē tenenť ad opas impoſitas Conſue-
nec inſolite pñt eis imponi. Io. de Lig. Itē quęriť de ꝙſcde derati.
ratis: ſi dñs poterit eos ꝓuocare ad bellū: ita ꝙ teneantur
ĩpm iuuare? Rñ. ꝙſcderati ſūt plene liberi: licet ad aliqua
teneanť ex pacto: in his tñ pōderāda eſt cōuētio & cōuētio
nis modus vt ad vnguē ſeruet. ff. de pac. l. j. Itē quęritur de
his q ſubditi ſunt rōne iuriſditiōis tantūmō: nō autē ſunt
vaſalli an teneanť ad bellū accedere? Rñ. tales tenētur ad
bellū accedere: nec agēt ad partita: qa hoc faciēt ex debito.
Fallit ꝙ regulare dictū in qbuſdā pſonis q excuſanť ab one
ribus pſonalibus vt minores & ſenectute grauati: qdā in
firmitate: qdā liberoꝝ numero: qdā. pfeſſiōe: qdā ſexu vt
mulieres. Ioā. de Lig. Itē ſi dux exercitus mandauit: ne quis Dux ex
prorūperet in hoſtes ſub pœna capitis. ſi qs miles cū comi ercitus.
tiua militū qb⁹ præerat prorūperet i hoſtes. & eis cōflictū
daret & vinceret: ſi pœnę eēt merit⁹? Rñ. ꝙ capite debet pu
niri. ff. de re mili. l. deſertorē. §. i bello. Nā malū nō excuſať
ꝓpter bonū qd' ſequiť. lvj. di. vndecūq;. & facta nō ſūt ab
euētu notāda. xxiij. q. v. de occidēdis. pōt tñ a duce vel prī
cipe ipa pœna remitti. ff. de pœ. l. beſtias. Ioā. de Lig. Item
duce belli capto venia eſt cōcedēda humiliato & reſiſtere
volenti

nolēti niſi ꝓ veniæ ꝓceſſionē pacis ꝓturbatio timeať: tūc
em̄ plectendus eſt⁹. Vñ Aug. xxiij. q. j. noli dicit ꝙ ſicut de
bellāti & reſiſtenti violētia debeť: ſic a victore capto mia
ā debeť maxie in quo pacis ꝓturbatio nō timeť. Et expo
nūt Hug. & Arch⁹. maxime. i. tantū. & ferūt ꝙ p illā expoſi
tionē Carolus fecit amputari Coradinū. Ioā. de Lig. Item
ſi dñs mouit iuſtū bellū an teneanť accedere vaſalli cū ar
mis & eqs expenſis. ꝓprīs? Inno. tenet ꝙ nō niſi ex pacto
ſpeciali ad ꝙ ſint obligati cū ipſi nō teneanť ad pſonalia.
Vñ de iure vaſalli nō tenenť niſi ad ea q̄ cōtinenť i cano
ne de forma. xxij. q. v. niſi ex ſpeciali quētiōe ad aliud obli
genť. Io. de Lig. Itē querit⁹ an libere accedentes ad bellū ob
ligēt ſibi illū in cui⁹ ſeruitiū vadūt ſi in dānū incidunt: vt
pote ſi in bello pdūt arma: equos: ſiue capianť: ſiue eundo
ſiue redeūdo? Rñ. ſi accedūt vocati a dñis & rogati & nō
motu ꝓprio ſed reqſiti: tūc habēt actionē mādati ꝙ dñm: ſi
cōtingat ipſos aliqd pdere vt ſupradictū ē: niſi appareat ꝙ
cā pietatis & humanitatis vel parentelæ ꝙ faciunt. xxiij. q.
iij. nō inferēda. xj. q. iij. ſi dñs. Et ſi opponas dicendo dñm
nō teneri: qa talia pdūt caſu fortuito de q̄ quis nō teneť. eē
de homi. c. Ioā. Rñ. Iſte eſt caſus fortuitus qui potuit & de-
buit ꝓuideri: qa veriſimile hęc cōtingūt in bellis. qa dubi⁹ ē
euentus belli. Et ita no. Inno. in. c. ſicut. de iureiur. Ioan. de
Lig. De cōmodātib⁹ aūt vel locātib⁹ equos & arma eūr̄i-
ij. p. ti. j. qd' dictū eſt cōmuniter de cōmodato: locato & cōducto. ē.

§. IIII. ITEM QVERITVR AN

De his nō vocati ab bellū: ſed motu ꝓprio accedētes ad bellū ob
q̄ ſpōte ligēt ſibi illū i cui⁹ ſeruitiū vadūt? Rñ. ſi animo donādi ꝙ
bella ſe faciūt: vt puta pieratis: humanitatis vl' parētelę: tales non
quunť. agēt. xxiij. q. iij. nō inferēda. Si aūt animo obligādi illū cu
jus negotiū gerūt. tūc agēt vi negotiorū geſtorū: & tūc ſuf
ficit vtiliter geſtū cæptū. Io. de Lig. Itē quæriť de acceden-
tibus proprio motu: contradicētibus tamen illis ĵn quoꝝ
ſubſidiū vadunt: nūquid tales agent ſeu obligēt illū i cu
jus ſeruitiū vadūt vtiliter incipiendo & fœliciter ipl'ēdo? Et videť ꝙ ſic ad ſimilitudinē eius q trahit aliquē inuitū
de domo ruitura. xxiij. q. iiij. ipſa pietas. qa inuito pōt con
cedi beneficiū. xlv. diſt. & qui emēdar. ſic tenet glo. in me-
dico medicāte alicui cōtra voluntatē ſuā. lxxxiij. di. i ſum
ma. Rñ. Credo contrariū in caſu propoſito: nec propterea
reprobo glo. prędictā immo credo ꝙ verum dicat in infir
mo. Hoc dico qa infirm⁹ ꝓſumit⁹ infanę mētis cū nō vult
abſolute curari: ſed iſte q cōtradicit huic: ne veniat ad bel-
lū pro ſuccurſu ſuo nō præſumit⁹ inſanę mētis. Nā poſſibi
le eſt ꝙ nō cōfidit de eo: & dubitat ne prodat ipm. Nec cre
do ꝙ glo. illa ꝓcedat in caſu quo infirmus bene velleť ſa-
nari: ſed nolleť iſtū medicū: immo potius alīū: tūc iudicio
meo nō ꝓcedit glo. nec hoc probant. ē. alleg. Itē quæriť de
his q vadūt: qa tenenť ad ātidota: vt puta qa ſiť vl' aliud
ſubſidiū receperūt ab eo: nūquid tales agēt cōtra illū quē
iuuant ad perdita: vt. ē. Rñ. ſic. ſi vadit vt thema ſupponit
& vadit animo diſſoluēdæ obligationis naturalis: quę tū
non poteſt deduci in ciuile: nec de ea excipi pōt ĩ iudicio,
extra de teſta. c. cū in officijs. & ſic inferť ꝙ vadat aīo obli
gādi: licet em̄ nō ſit nata ob hoc obligatio efficax ad agen
dū vel excipiendū: tñ eſt nata talis naturalis quę diſſolui
pōt per antidotal' & recōpenſationē. Et iſte animo⁹ diſſoluē
di impedit naturalitatē obligationis cū in obligatiōe re-
quirať animus. vt. l. obligationū. ff. de ac. & ob. Io. de Lig.

§. V. ITEM QVERITVR DE ACCE

Accedē dētibus ꝓpter gloriā conſequendi in bello: an tales obli
tes pro gēt ſibi illū. Nā aut dñs teneret mādati aut negotiorū ge
ꝓter glo ſtorū. Nō mādati cū nullū interuenerit mādatū: nec actio
riam. mādati oriť niſi interuenięte mādato. Non negotiorū ge
ſtorū: qa nō acceſſit animo gerēdi negotia illius: imo pro
pria ergo nō teneť. Io. de Lig. Itē q̄riť quid de illis q locant
operas ſuas: vel verius aſſumuntur per electionem conſti
tuto ſalario: an tales agant contra conductorem? Rñ. tales
locant operas & rem & ideo ſi cōductor vtatur ſolum ad
id quod conducunt non tenentur. vt. l. ſi quis domū. ff. de
loca. & cōdu. Et hoc niſi aliud ſpeciale pactū interueniat.
vel cōſuetudo aliud inducat vt eſt in Italia ſcilicet ꝙ p̄ſtē
tur emendæ equorum conductorum in ſeruitio conducen
tis: al's ſtat regula. vt. ē. dictum eſt. Io. de Lig.

§. VI. ITEM DE ACCEDENTI

Accedē bus aīo ſpoliādi an tali⁹ cōperit actio? Rñ. de his non eſt Accedē
tes pro dubiū ꝙ talibus cōperit actio: cum ſuper re turpi nulla tes pro
inducatur obligatio. ff. de verbo. obli. l. veluti. Io. de Lig. pterſpo
Itē quæriť an clerici ad bellum accedere poſſint? Rñ. hanc lium.
queſtionē determinat Gratianus. xxiij. q. viij. & glo. ibi in
ſumma recitat. Circa hoc fuerunt variæ opiniones. Nam
dicunt aliqui ꝙ clerici vti poſſunt armis defenſionis: non
autē impugnationis & ſic bellare, ꝓpter defenſam. Alĳ di
cunt ꝙ vti poſſunt armis dūmodo impugnent incōtinen
ti: & pro ipſis tātū defendēdis & in neceſſitate imeut abili
poſitis: non aūt pro alĳs nec ſi aliter euadere poſſunt. Alĳ
dicunt ꝙ autoritate papæ poſſunt: al's nō: Gandulphus re
net ꝙ perſonaliter bellare non poſſunt ſed per alios. & idē
videtur ſentire Gratia. xxiij. q. viij. §. in regiſtro. Con: clu
dendo in hoc puncto clerici vocati a papa poſſunt accede-
re. Nam penes principem eſt autoritas bellandi. xxiij. q. j.
quid culpatur. &. q. iij. c. Maximianus. In bello autem non
eſt licitū eis occidere etiam Paganum, ꝓpter metū irregu-
laritatis: poſſunt tamen alios cōfortare ad bellum vt pu-
gnent, immo & lapides & alia proĳcere dūmodo ex eorū
ictibus nulli occidanť. ita no. Inno. extra de reſti. ſpolia. c.
olim. ne clc. vel mo. c. ſententiā. Vocati ab alĳs maxime a
principibus ſecularibus bellare non debent. An aūt im-
putari poſſit clerico qui non fugit ſed expectat inuaſorem
& ipſum ſe defendēdo interficit. Videtur ꝙ imputari de-
beat per rex. illius Clem. qui dicit: cum morē euitare non
poterit. Credo in hoc ponderādas ſingulas circunſtātias:
vtpote periculum fuge: qualitatē perſonæ fugiētis & in-
uadentis: vt ſi propter fugam mortis periculū veriſimili-
ter incideret. tunc non eſt imputandum, al's ſic. Ioā. de Lig.
Quātum ad factum irregularitatis. vide. j. ti. xxvij. c. ij.

§. VII. QVARE CLERICIS DE IV

re cōmuni nō liceat bellare. aſſignat b. Tho. ĵ. ij. q. xl. ar. ij. Cleri-
duplicē rationem. Vna eſt generalis. ſ. qa bella habēt mul cos nō
tū inquietudinis: & impediūt a contēplatiōe: oī one & va debere
catione ad diuina: ad quæ deputat⁹ ſtatus & officiū clerico bellare
rū. Scd'a eſt ſpecialis. ſ. qa clerici ordinantur ad miniſterū
altaris in quo repræſentat⁹ paſſio Chriſti: & ideo non decet
eos occidere vel ſanguinē effundere: ſed potius eſſe para-
tos ad mortē ſuſtinēdam, vt imitenť opere qd' gerunt mi-
niſterio. Et ſubdit idē Tho. ad clericos bene pertinet & ex-
pectat inducere alios ad bellandū bella iuſta licet nō de- Ad. ij.
beant exercere bellū ꝓpria manu: tñ poſſunt intereſſe: vt
iuſte pugnātibus ſpūaliter ſubueniant ſuis exhortationi-
bus. hæc ille. Licitū eſt ergo p̄latis eccleſiaſticis ob defen-
ſionē rerū eccleſiæ vel fidei inuocare cōtra violentos bra
chiū ſeculare: & hortari tales vt nō occidant, mutilent, vl'
vulnerent. hoc em̄ eſſet directe ad homicidiū prouocare:
ſed vt eccleſiā fidem vel patriā liberent vel terrā ab infide
libus occupatā reducant ad Chriſtū: & ſuper hoc eccleſia
facit remiſſionē. Et licet in hmōi bellis hincinde hoſtes oc
cidantur: nō eſt hoc prælatis imputandū: immo peccarent
ſi ſe nō opponerent cōtra tales. vt. xxiij. q. v. de occidēdis.
eē de homi. c. poſtulaſti. xxiij. q. iij. Maximianus. &. q. viij.
igiť. &. c. ſcire. &. c. omni. &. c. hortatu. in quo. c. dicit ꝙ Ha
drianus papa v ocauit Carolū Magnū ad bellandū & libe
rādum Italiā de manibus Longobardorū infideliū qd' &
ſecit. Item quæritur vtrum clericus accedens cum habenti
bus iuſtū bellum: ſi aliquid cōſecutus eſt de bonis hoſtiū
teneať reſtituere? Rñ. Guil'. Si datū eſt ei ab his quibus li-
cuit capere poteſt illud tenere. Si aūt ipſe rapuit, tenetur
reſtituere dānificato ſi ſcit ipſum: al's pauperibus debet
erogare. Nam ſicut dñs eius nō potuit ſibi iuſte dare auto
ritatem bellandi ita nec rapiendi poſſet: tamen rem tenere
de conſenſu dñi qui iuſte pugnauit ſi conſenſerit dū gue
ra durat: qa proinde eſt ac ſi dñs rem illam dediſſet.

§. VIII. ITEM QVERITVR SI STI

Stipen- pēdiarij culpa ſua nolint ſeruire toto tpe firme pdēt ſtipē-
diarij. diū totius tp̄is: an pro tēpore tantū, ꝓ quo nō ſeruierunt?
Rñ. quędā ſunt officia ad quæ qs eligiť: quæ ſic ſunt indi-
uidua ꝙ aliquo omiſſo reſiduū nihil releuat: & ĩ talib⁹ to
tū perdiť. Tolle exemplū in legatis. vt. C. de leg. l. ĵ. Quæ-
dā ſunt officia q̄ ſunt ſic diuidua: & aliquo omiſſo reſiduū

releuat.tolle exẽplũ in poteſtate & ſtipẽdiario:tũc nõ pero dit totũ:ſed ſolũ ꝓ rẽpore futuro:tenenꝫ tñ profuturo tpe ad intereſſe:vt ſi nihil interſit nihil ſoluatur.Io.de Lig.

§.IX.ITEM QVERITVR VTRVM

ſtipẽdiarꝰ perdat ſtipendiũ pro tpe quo infirmaꝝ Rñ. ſeruire videtur vt debeatur ſalariũ:vt in.l.ſi heres.§.ſtichus. ff.de ſta.li.Ioã.de Lig.Itẽ quæriꝫ vtrũ ſtipendiarius poteſt ſeruire per ſubſtitutũ Rñ.ꝯ in his quoꝝ opera & labor & nõ induſtria vt in ſtipẽdiarijs eligiꝫ:poteſt qs dare ſubſtitutũ.vt no.Inno.c.cũ Bertoldus,de re iudi.Hoſti.ibi contra.Credo opi.Inno.verſorẽ.tutius tñ eſt ꝯ fiat cũ conſen ſu dñi:vt ſaluẽ vtriuſq; opi.Item quæriꝫ ſi capta in bello efficiant capientiũ:& videt ꝯ ſic per.l.ſi qd in bello.ff.de cap.contrariũ videtur ꝑbare.l.ſi captus.ff.eo.ti.Rñ.lex ſi quid in bello.loquiꝫ de rebus mobilibus:cõtraria de imo bilibꝰ ſed obligat.ſ.ꝯ mobilia publicenꝫ.vt.c.dicat.xxiij. q.v.Sol.ꝯ efficiunꝫ capientis:ſed tenẽt ea ſignificare du ci belli q deſtribuet ſm merita. Et hæc ꝓcedũt in his q̃ nõ vendicãt ſibi locũ poſtliminiũ:vt.l.ij.ff.de cap.Io.de Lig. Item quæritur an in bellis ſit licitum vti inſidijs ad victo riam cõſequendã.Rñ.ꝯ inſidiæ ꝓpriæ dicunꝫ quæ tẽdũt ad faljẽdũ aliquẽ.Sed dupliciter cõtingit aliquẽ falli verbo vel facto alterꝰ. Vno modo ſi qd dicaꝫ falſum vt deci piaꝫ vel aliqd ꝓmiſſũ nõ attendaꝫ.& ſic ſemp eſt illicitũ. Alio modo qa nõ aperimꝰ ſibi ꝓpoſitũ nec ſtrũ nec ſecreta noſtra:& hoc modo licet fallere:&ſic determinat.b.Tho. ij.ij.q.xl.ar.ij.Et inducit exemplũ Ioſue.x.ſ.vbi dñs manda uit Ioſue ꝯ ponere inſidias cõtra ciuitatem Hay.Sed glo. xxiij.q.ij.dominus.dicit indiſtincte vti poſſe dũmodo nõ rũpamus fidẽ vt ea.cã.q.ſ.c. noli. Hoc idẽ tenet glo.in.c. vtil.c.xxij.q.ij.& alleg.ca.in mãdatis.xl iij.diſt.Itẽ quæriꝫ ſi dieb⁹ feſtis liceat beſſare ſm Tho. ij.ij.q.xl.ar.iiij.ꝯ licet vrgẽte neceſſitate:alꝫ nõ. Dicit idẽ Tho.ꝯ facere in die ſe ſto qđ pertinet ad ſalutẽ ſeu conſeruationẽ etiã corporalẽ hois nõ vitiat feſtũ.Vñ medicus ſine violatione medetur & facit medicinas in firmis:& cũ bonũ cõmune ſit præpo nendũ & preferẽdũ bono priuato: multo magis licet in feſtis ꝓuidere bono cõmunitatis alicuiꝰ:qđ fit per bellũ in ſtũ.Qđ autẽ Machabæi noluerũt ſe defendere propter diẽ ſabbati ꝓtra hoſtes quadã pia ſimplicitate ducti ſunt per mittẽtes ſe potius occidi.Sed cæteri ducti ſaniori cõſilio ꝓ poſuerunt ſe defendere cõtra hoſtes etiã in ſabbatis qđ & fecerunt:vt habetur.ſ. Mach.ij. Licet ergo in feſtis bellare ex neceſſitate. Addit Io.de Lig.credo ponderandã neceſſi tatẽ vrgentẽ.Tex.Nicolai papę deꝫ eſt in.c.ſi nulla.xxiij. q.viij.Itẽ eũ de treuga & pa.c.ſ.dñ ꝯ ab aductu dñi vſq; ad octauã Epiphanię & a ſeptuageſima vſq; ad octauã paſchę ſeruetur treuga in bellis. a quarta feria poſt occaſum ſolis vſq; ad ſecũdã feriã in ortu ſolis. Vbi dicit gloſ.ꝯ treuga eſt ſecuritas ꝓſtita rebꝰ & ꝑſonis diſcordia nõdũ finita. & ſubdit ꝯ hęc treuga eſt canonica & non conuẽtionalis.Ca nonica autẽ treuga de qua dictũ eſt hodie non tenet & eꝑ illã cõſtitutionẽ non ſeruãt.ſ.in nõ excõicãdo cõtrariũ fa cientes vt ibi mãdaꝫ.nec dicũtur trãſgreſſores:qa nõ eſt mo ribus vtentiũ approbata hmõi treuga.diſt.iiij.§.leges.

§.X. ITEM QVERITVR SI ALI

quis in bello cõſecutꝰ ſit totũ intereſſe ſuũ an iterũ poſſit in iudicio cõuenire aduerſariũ ſuũ:vel adhuc poſſit bellũ indicere cõtra eũ.Videt ꝯ iterũ cõueniri poſſit. Nã captũ in bello eſt pœna contumaciæ:ergo nihil omin⁹ agere põt. Itẽ res non eſt ſoluta,ꝓ debito immo in bello q̃ſiuit dñiũ xxiij.q.v.dicat.gloſ.tenet cõtrariũ ꝓ regulã:bona fides.ff. de reg.iur.Ego nõ credo glo.verã indiſtincte:immo diſti guẽdũ.an ab eodẽ an ab alijs.Si ab eodẽ procedit opinio: immo ſi ab alijs aut habentibus cauſam ab eo.tunc idẽ.vt C.de euic.l.emptor.vel habere regreſſum cõtra primũ,alꝫ aũt licitũ eſt pluries idem ſoluere.Sic notat gloſ.in regula An mo bona fides.Io.de Lig.Itẽ quæritur ſi moriẽtes in bello ſal rieres i uantꝫ Rñ.moriẽtes in bello eccliæ ꝓ ipſius defenſiõe con bello ſequunꝫ cœleſte regnũ:vt ꝑbaꝫ.xxiij.q.viij.i.c.omi. Dece ſaluenꝫ dẽtes in alijs bellis ſed juſtis etiã ſaluanꝫ.dummodo dece dãt ſine mortali.Si aũt in bello illicito:& cũ illo ſolo mor tali decedãt pereũt.de pœ.di.v.fratres.Io.de Lig.Item quę riꝫ vtrũ pro rebus & poſſeſſiõibus eccleſiæ liceat vti bello corporali:& ſup hoc cõuocare milites Rñ.planũ ẽ ꝯ ſic: vt ꝑbat tex.xxiij.q.iij.Maximianus.xv.q.vj.autoritatem. Et glo.magiſtra.ibi, &.xxiij.q.viij.igit. &.c.hortatu.& de ſen.excõ.c.dilecto.li.vj.Et ſubdit ꝯ ẽpis credit nõ eſſe licitũ ad bellũ accedere ſine licẽtia papæ maxime cũ vocãtur ad bella ſæcularia.ſecus ſi defendãt iura ſua.Ioan.de Lig. Itẽ quæriꝫ ſi eccleſia debet indicere bellum cõtra ludęos. Rñ.ꝯ nõ cũ vbiq; parati ſunt ſeruire,nec ꝓſequunt Chriſtianos.Secus de Saracænis qui Chriſtianos perſequũtur Hic eſt tex.xxiij.q.viij.diſpar.Et ibi no.glo.ꝯ nec etiã Sa racænis forẽt indicenda niſi Chriſtianos perſequerentur. Itẽ quæriꝫ an liceat ꝑlatis eccliæ rõne tꝑalis iuriſdictionis bella indicere:& eis iteresſe & cohortari ad prælium? Rñ. ꝯ ſic.vt not.Inno.in.c.qđ in dubijs.de pœnis.Item quæri tur an liceat prælato ꝓ injuria ſubditi.ſui de qua nõ ſit in ſtitia bellũ indicere & alios quaſi iniuriantes in bello ca pere?Rñ.ꝯ ſic.vt notat Inno.in.c. dilectis.de appel. &.c. ſicut.de iureiu.Itẽ paulopoſt prædicta dicit ꝯ bellũ volũ tarĩ quo vtunt principes ſæculares noſtri ex his tñ principis autoritate iniuſtũ eſt:qa nec ſine principis autoritate li cet arma portare,in auc.de armis.col.vi.imo facientes in cidũt in.l.iul.maieſt.ff.ad.l.iul.ma.l.iij.Bellũ vero neceſ ſariũ qđ faciũt fideles iuris autoritate ſe defendendo con tra ipſos inuadẽtes licitũ eſt.Nã vim vi repellere licet ſm Archi.de homi.c.pro humani.li.vj.& in.c.iuſtũ.xxiij.q.ij.

§. XI. ITEM QVERITVR AN

Chriſtiani ſine pctõ poſſint ad ſui defenſionẽ vti auxilio infidelitũ?Et ꝯ poſſunt inducunt.ff.de iuſti.& iur.l.vt vim. Et ẽ ꝓcipue cũ aliter ſe tueri nõ poſſunt,facit.de homi.c.i. cle.Et qđ de Paulo legitur Act.xxiij.& habeꝫ.xxiij.q. iij.§. itẽ ab aliquo.Itẽ ſic affrictus põt vti dolo.xxij.q.ij.c.vtile. Itẽ ecõtrario in bello iuſto infideles iuuant ꝓ fideles.xj.q. iij.Iulianus. Rñ.Ioan.in addi.ſuper ſpeculum iuris de lu dæis & Saracænis,Puto infideles pacificos non habentes guerrã actiue nec paſſiue nobiſcũ imminẽte neceſſitate li cite poſſe vocari:aliter nõ.ſ.ſi guerra vrget vel noſtrũ bel lũ ẽ iuſtũ vel iniuſtũ:ſed nõ vrget neceſſitas: & facit.c. cũ olim.eo.ti.qđ diſtinguit talia tpa.& facit ad hoc.ij.Paral. xix.Impio præbes auxilium:& his qui oderũt dñm amicitia iungeris,& qđ habeꝫ.xxiij.q.iij.§.idẽ ſicut legit.Idẽ ſenti re videt ex quodã ſimili Nico.de Lyra ſup.ſ.Regũ.xxvij. vbi dicit ꝯ Dauid qui habebat ius in regnũ Iſrael.& illud poterat acquirere virtute armorũ faculate ſibi occurrẽte. in tali bello iuſto poterat licite vti Philiſtinoꝝ q erãt in fideles cõſortio & auxilio,cogitabat eñ probabiliter Dauid:ꝯ ſi Philiſtæi haberent victoriã : Achis eiꝰ amicus eũ iuuaret ad poſſidẽdũ regnũ : qa habita victoria Philiſtæi illud regnũ nõ poſſiderẽt : ſed in terrã ſuã fuerunt reuerſu ri:& ideo ipſe Dauid poſuiſſet ſe ad iuuandũ Achis contra Saul ſub iſta ſpe.& etiã qa ei tenebatur ex beneficijs rece ptis:nec peccaſſet Dauid ſi habebat iuſtum bellum,ꝑ Saul qđ potuit eſſe:qa Saul q erat arreptitiꝰ a dęmonio fregerat aliqua pacta vel iuramẽta cũ Philiſtęis inita:qa talia ſunt ſeruãda. Poterãt enim ipſi filij Iſrael cũ Philiſtæis facere; etſi nõ fœdera perpetua tñ treugas ad tps & iuramẽto firmare.Idem etiã tenet Io.Neap.in quodlib. concludens ꝯ cũ nõ ſit guerra inter nos & Saracænos & Turcas non lice ret modo vti auxilio eorũ contra fideles dũ duret guerra. Nota ſm Innũ.ꝯ nõ licet facere noua caſtra cũ iniuria vel æmulatione alterius:nec ẽt incaſtellare vetera q̃ nõ probã tur habilitare. C.de ædifi.pu.l.iij.& poteſt eps agere vt de ſtruanꝫ vl vt in priſtina formã rediganꝫ.eꝫ de iudi.c.con ſuluit.& nõ ſolũ eps:ſed ẽt glibet aliꝰ q̃libi haberet reddit⁹: nã iuſte ꝓ vitãda primonij diminutiõe q̃ſq; agit,eꝫ de re ſti.ſpo.c.Piſanis.Idẽ Hoſti.Itẽ no.ſm Archi.ſuper.c.ſcto⁹ patrũ.x.q.j.ꝯ ad defendẽdũ aliquẽ:eccliã nõ eſt incaſtellãda:& ſic eſt itel ligẽdũ ꝑdictũ.c.cũ ſit.ibi⁹. Ad defenſionẽ ꝙ bonoꝝ & eoꝝ q in caſu licito ad eã cõfugiũt põt eccliã ica ſtellari.ar.eꝫ de imu.ecc.c.cũ eccliã.Et in ꝑ concor.Inno.& Hoſt.Sed Hugo intelligit ꝯ incaſtellari nõ debet etiam a clericis.& ſi laici vellent facere inſultũ cõtra eã.vel ꝓpter obligatiões vel ꝓpter aliud vt ipſis laicis reſiſtat niſi in teruenerit auctas papæ.Sed forte qđ præmittit verius eſt: Archi.Itẽ no.ſm Guil.ꝯ ſi eccliæ fuerint incaſtellatæ ab his q habuerũt iniuſtũ bellũ:habẽtes iuſtũ bellũ ſi incen derint eas:nõ tenenꝫ ad ſatiſfactionẽ.Itẽ ſm Guil.ſi immi nẽtiꝰ hoſtibꝰ aliq fugiũt ad eccliãs & ibi capiunꝫ:ſi tales confugientes

cõfugiẽtes ipſas eccliãs incaſtellauerũt aut ꝑpugnauerunt iuſtos hoſtes nõ debẽt gaudere immunitate eccleſiæ : quã priꝰ ipſi violauerũt impugnãdo.Siꝫ ſi ibi reponãt victua lia de qbꝰ ſuſtẽtent in impugnatione hoſtiũ:qa ſi capianꝫ a iuſte bellãtibꝰ nõ peccãt:nec tenenꝫ ad reſtitutionẽ. Sed nũquid dñi g bellauerunt poſſunt cõponere adinuicẽ ſup dãnis q̃ eoꝝ ſubditi paſſi fuerunt in bellis Rñ.Guil. ſi cõ poſitio fiat de cõſenſu dãnificatoꝝ:ſtãdũ eſt illi cõpoſitõi ſiue fiat ꝑ remiſſionẽ mutuã ſiue ꝑ recõpenſationẽ alteri partiũ faciendã : & oẽs erunt liberi a reſtitutione. Si autẽ non fiat de cõſenſu ipſorũ:tũc nõ valet talis cõpoſitio qn ſcilicet obligenꝫ qui iniuſte dãnificauerũt ad ſatiſfactionẽ qnimmo in tali cõpoſitiõe qui iniuſte mouit bellũ tenẽt de ꝓprio ſuis ſatiſfacere.Non eñ potuit per ſuã compoſi tionẽ præiudicare hoibus ſuis:& hoc niſi in culpa fuerint pariter cũ eo.ſ.cõſiliũ & auxiliũ ſponte dantes ei in bello qđ nouerant iniuſtũ:tunc eñ non tenẽt eis:qa in re turpi nõ ꝓtrahitur obligatio,inſti.mãdati,§.illud.&.ff.mãdati. l.ſi remunerandi.Si aũt habuit iuſtũ bellũ talis cõponens ſine cõſenſu ſuorũ hominũ dãnificatoꝝ:tenẽt ipſe dñs eis quantũ aduerſarius non ſatiſfaceret ipſe ſubditis talis dã ni:qa nõ debuit cõponere cũ aduerſario in ꝓiudicium ſub ditorũ ſuoꝝ:ſed debuit ꝓcurare ꝯ eis dãna ab aduerſario reſtituanꝫ : tenenꝫ etiã nihilominus & ipſi aduerſarij qui habebãt iniuſtũ bellũ.Et intelligit Guil. de damnis rapi narũ & incendiorũ.Nã de expenſis factis ꝓ bello cõſueue runt dñi autoritate ſua cõponere vel pertãſire:qđ etiam de prędictis dãnis rapinarũ & incẽdiorũ cõcedi põt:ſed ſi dñi ex probabili cã viderũt eſſe ea remittẽda potius q̃ ca rere remedio pacis & incurrere bellorũ pericula.Et cum in hoc caſu principes vtiliter gerãt negotiũ ſubditoꝝ:ipſi ſub diti tenenꝫ ratum habere.Si tñ ab initio cõtradicãt ne fiat cõpoſitio niſi refectis dãnis ſibi nõ poterit dñs ipſa dãna qtare:bene tñ põt dñs deſiſtere a bellãdo:qa ſicut apud eũ eſt autoritas mouẽdi bellũ : ita & deſiſtendi.Cõcor.Hoſt.

¶De bello particulari:& qũo liceat ſe defendere. Ca.III.

E BELLO PARTICVLARI

qđ ſit ad defenſionẽ ſui & ſuoꝝ.Nota ꝓio regu lã iuris naturalis & poſitiui.ff.de iuſti.& iure.l. vt vim.ſ.ꝯ vim vi repellere licet:cũ moderami ne icul patę tutelæ & icõtinẽti. Pro cuiꝰ declaratiõe cõiter Bellum dicũt doctꝫ.ꝯ moderamẽ inculpatæ tutelæ ẽ illud qđ equi priuatũ ualet illatæ violẽtiæ i qualitate armoꝝ:in cõcurſu tpis:& ſiue par in ipſo actu violẽto:ne alꝫ excedẽdo cenſeaꝫ vidicta & ticulare conſequens peccatũ.Sed vtrũ cũ ille qui eſt fortis vult me percutere pugno q ſum vilis.i.debilis:& nõ poſſum reſiſte re:liceat mihi defendere me cum enſe:dubitaꝫ. & Iaco.de Are.diſtinguit:qa aut qs vult ꝓpulſare violentiã illatam ꝑſonæ:aut illatã rebus.Primo caſu licet & cũ armis & qua litercũq; ſi res aliter reparari non põt. C.de appel.l. ſi qs. Nã ſi poſſum occidere furẽ vbi nõ cognoſco:& nõ põt in rebus furatis ꝓuideri per iudicẽ.vt.ff.ad.l.cornel.de ſica. l.furẽ.multo magis licet occidere vbi perſona aliter ſalua eſſe nõ poteſt.Sed in ſcõo caſu.ſ.qñ violentia infertur re bus:aut violẽtia rebus illata poteſt per viã iudicij repara ri:& tunc nõ licet qua litercũq;:immo cũ qualitate armoꝝ nõ autẽ factoꝝ:qa nõ debeo perſonã percutere,ꝓ defenſio ne rei:vbi etiã aliter ſalua eſſe non poſſit:dũmodo per viã iudicij reparari poteſt.Si autẽ per viã iudicij reparari non poteſt:tũc licet qualitercunq; defendere etiã perſonã occi dendo.vt.l.furẽ.ff.ad.l.cor. de ſica. Sic igitur intellige cũ mõderamine inculpatæ tutelæ ex qualitate armoꝝ & fa ctorũ.Quantũ ad id qđ dr ꝯ debet fieri incõtinenti repul ſio violentiæ.Nota hic diſtinctionem Ia.& Pe.qui dicunt ꝯ ſi violẽtia eſt illata perſonæ:tũc dr repelli incõtinẽti : ſi fiat in ipſa facti fragrãtia.Et ſic intelligit.ff.de iuſti.& iur. l.vt vim vi.Et dicit Pe.ꝯ ſi aggredientes ſunt audaces & prõpti ad percutiẽdum:cũ video eos paratos ad me percu cutiẽdum non teneor expectare:ſed eos præuenire poſſum impediẽdo ne percutiãt,Si aũt ſint timidi : tales non ſunt ſtatim præueniẽdi.Sed ſi violẽtia illata eſt rebus : tunc dr violentia incõtinenti repelli:etiã poſt fragrantiã facti:dũ modo non diuertat ad actus extraneos. Ratio diuerſitatis eſt.Nam illata iniuria perſonæ nõ poteſt amplius reſtaurari ſed res ablata reparari poteſt:& ſic nõ facta diuerſio ne ad actus extraneos:etiã ſi amicos quærat & redeat vt re cuperet rem ablatam dr incontinenti.Et ſic intellige mo deramen in concurſu tẽporis.Io.de Lig.Prædicta autẽ de fenſio modo prędicto licita eſt vniuerſaliter oibus non ſo lum laicis ſed etiã clericis & religioſis.Et opi. Hug.repro batur dicentis ꝯ in nulla neceſſitate poſitus : etiã ſi aliter euadere non poſſit niſi occidẽdo:debet quis aliũ occidere immo potiꝰ debet permitti ſe occidi:aliter peccat mortali ter:cuius contrariũ manifeſte dicit cle.j.ſi furioſus. de ho mi.Verũ eſt tñ ſm Tho.ꝯ nullus tenẽt ad hoc:ſed maio ris perfectionis eſſet ſi potius permitteret ſe interfici q̃ ſe defendẽdo occideret:cum non poſſet aliter euadere.Et hoc intellige ſi eſt in bona diſpoſitione aię ſuę.Nam alꝫ factue faceret exponẽdo ſe morti corporis & aiæ:cũ ſibi ꝓ mortẽ prædicta via pœnitẽtię.Itẽ licita eſt prędicta defenſio in Licita ẽ omni loco:ẽt in eccleſia:& hoc ꝓpter periculũ.ſ.qñ ſeque ſui defẽ reſ mors hoc nõ faciendo.Nec obſtat ꝯ eccleſia pollui põt ſio ſi om per ſanguinis effuſionẽ:qa magis põderanda eſt hoĩs con ni loco ſeruatio cũ ſit irreſtaurabilis q̃ eccleſia q̃ reconciliari põt: & actu. & forte dici põt ꝯ ad hoc ꝯ polluatur requiriꝫ effuſio ſan guinis iniurioſi.vt no.in.c.vnico.de cõſe.eccle.li.vj.Itẽ li citũ eſt in quocũq; officio occupato:ita ꝯ etiam celebrans ſi inuadaꝫ & aliter euadere nõ poteſt licitũ eſt ſe defendere & occidere.Nã propter impedimentũ corporale ſuperue niẽs inchoatũ officiũ dimittiꝫ inexpletũ.vij.q.j.illud.&.c. nihil ſed hic euenit impedimentũ celebrãti:immo pericu lũ mortis:ergo licitũ eſt ꝓtermittere officiũ:& ſe de pericu lo ſibi occurrẽti ſi põt expedire.Et ſi ſe defendẽdo occide rit:põt etiã reaſſumpto officio celebrare dummodo affue rint de gbus loquiꝫ cle.ſi furioſus. Nam nullũ peccatũ in hoc ſecit:nec irregularitatem incurrit:vt ꝑbaꝫ in dicta cle. Idẽ de baptizãtibus:cõfirmantibus:pœnitẽ tias iniũgẽtibus.& ſingula ſacramẽta cõſecrãtibus inuaſis ga.ſ.licitũ eſt collationẽ illorũ ſacramẽtoꝝ poſtponere in choatã,ꝓpter ſui turelã.Dubiũ tñ eſt circa ſacramentũ ba ptiſmi in vno caſu:qñ.ſ.ſacerdos inuaſus ad mortẽ habe ret præ manibus paruulũ baptizãdũ in articulo mortis cõ ſtitutũ:ita ꝯ ſi ſacerdos diuertat a baptizatiõe ipſius vt ſe defendat,imminet puero periculũ mortis ætẽnalis:præ ſupoſito ꝙ nõ ſit alius g ſciat vel velit baptizare. In hoc ergo caſu ſi cõſtat ꝯ puer moreret ſine baptiſmate vbi ſa cerdos diuertat ad ſe defendendũ ꝓeligẽda eſt mors cor poralis ſacerdotis morte ſpũali pueri. Et rõ eſt:qa tũc vnũ tantũ malũ ſequiſ & tpale.ſ.mors ſacerdotis:ſed ſi præeligaꝫ vita ſacerdotis ſequerentur duo mala ſpũalia.i. mors ęterna pueri de ꝑſe.di.xiij.firmiſſime.& neglectꝰ curę aiarũ qđ eſt mortale ſacerdotii.eꝫ de pœ.& q̃ſi.cũ ſit ars.ꝓeligẽ dũ eſt aũt minus malũ maiori.xiij.c.nerui. Vbi autẽ foret dubiũ probabile de morte vl de vita pueri vſq; ad expedi tionẽ periculi:& cõſtaret de morte ꝑſbyteri niſi diuerteret adhuc crederẽ ꝓeligendã mortẽ ſacerdotis.Et hæc maxi me procedũt ꝓprio ſacerdoti & parochiano.Io. de Lig.

§.I. ITEM NOTA QVOD LICI

tũ ẽ cuilibet ſe defendere mõ ꝑdicto ꝓtra quoſcũq; iniuſte Licet ali inuadẽtes.Vnde & cõtra ſuperiorẽ ſuũ:qñ.ſ.cõſtat ꝯ iniu qñ ꝓtra ſte inuadit.C.de iure fiſci l. ꝓhibitũ.& hoc maxime qñ ali ſuperio qđ extra officiũ ſuũ agit ad ipſum nõ ſpectãs. Si autem iuſte rẽ ſe de agit tũc nõ eſt reſiſtẽdũ niſi ſit tale factũ qđ nõ poſſit poſt fendere tps reſtaurari.Itẽ cõtra iudicẽ aut poteſtatẽ iniuſte inuadẽ tem vt occidat licitum eſt ſe defendere. Itẽ contra patrem agentẽ aliqđ contra filiũ excedẽdo ſibi cõceſſa ex iure pa triæ poteſtatis : credo filio licitũ ſe defendere etiã degenti in patris poteſtate:& multo magis emancipato.Itẽ contra abbatẽ vel alios prælatos licitũ eſt monacho ſe defendere ſi prælatus attẽtaret aliqđ cõtra monachũ in his quæ non pertinẽt ad officiũ ſuũ iure vel cõſtitutiõibus modificatũ maxime in his q̃ ꝓpter moraꝫ periculũ ingerũt:vt pote ſi abbas monachũ inuaderet vt ipm ſubito occideret : ſed ſi prelatꝰ attẽtet cõtra monachũ de his quę permittunꝫ a iure cõi i corrigẽdo & ſiꝫbus vel cõſtitutionibus ordinis : tũc monacho nõ licet reſiſtere : imo nec ꝑ caſu audiret appel lans.eꝫ de appel.de priore,Itẽ cõtra dñm licet ſeruo ſe de fendere ſi attẽtet dñs aliud contra eũ ꝙ a iure ſit pmiſſum. Sed i his q̃ iura pmittũt nõ licet ſeruo ſe defendere:& ho die reſtricta eſt potẽtia dñoꝝ i ſeruos:qa nõ hñt ꝓtẽ trud endi:nec acriter eos affligẽdi. Idẽ dicẽdũ eſt de vaſallo cõtra dñm de diſciplo cõtra magiſtrũ:de vxore ꝓtra mari

ẽũ:ga.ſ.poſſunt ſe defẽdere ſi vl tra cẽ iure debitũ fuerit ali quid cõtra eos attẽtẽ alſ nõ.Io.de Lig.Itẽ licita ẽ prędicta defenſio nõ ſolũ pro ſe ſed ẽt ꝓ filio:ga vna ꝑſona cenſet cũ eo.Itẽ ꝓ pr̃e cũ ſit ps ſubſtãtię ei⁹.Itẽ in vxore. nã iniuria vxoris ẽ irrogata marito.& iniuriarũ actio ſibi cõpetit ĩmo & ꝓ ſpõſa.Itẽ & ꝓ aliꝭ ꝑſonis ꝓiũctis.nã ſi q; iuriat vni cõiũcto oĩb⁹ iuriari videt.Cũ em̃ ꝓ defenſa rerũ licet vim vi repellere.& ad hoc amicos & cõiũctos inuaſos iuuare:cũ etiã hoi hõ officiũ debeat.ff.de ſeruis.l.cũ ſeru⁹.Itẽ ꝓ dño ſuo licet vti vaſallo defenſione:ĩmo tenet alꝭ pdit feudũ.Itẽ miles tenet iuuare ꝓpoſitũ belli ſi põt:alꝭ capite punit. Itẽ ẽt & e͛neũ defendere debet ſi põt qlibet ſine ꝑiculo ſui.xxiij.q.iij.nõ ĩferẽda.lxxxiij.di.error.Hic tñ diſtinguẽdũ in defenſione ſui vel cõiunctorũ vel extraneo:quo ad incurſionẽ vl ĩuaſionẽ pœnę canonicę vel ciuilis.Nã defendẽdo ſolũ ſeĩpm ſi ex hoc occidat vel mutiletur:euitat pœnã irregularitatis:nõ aũt ſi alterũ defenderet etiã patrẽ vel filiũ, vt no.glo.ſup.c.ſi furioſus.de homi.in cle. Pœnã excõicatio nis euitat nõ ſolũ ſe defẽdẽdo:ſed patrẽ matrẽ vxorẽ filiũ vel filiã.cũ.l.i tali pcuſſiõe pcurit clericũ ſm Inno.Extraneũ aũt defendẽdo ſi ex hỹ pcurit clericũ nõ euitat excõicationẽ ẽt ſi miles mãdato iniuriati hoc feciſſet:hoc videtur intelligẽdũ qñ mutilaret vel occideret clericũ vel grauiter læderet.alꝭ nõ videt incurrere ſm ea q̃ habent ĩ penul. §.huius ca.Quãtũ ꝙo ad euitationẽ pœnę ꝑſonalis vel pecuniariæ ſi volẽtes vim vi repellere ab iniuria paſſo ſunt cõiũcti:euitãt pœnã ſm modũ.ff.de iuſti.& iu.l.vt vim.limitãdo eã p.l.i priuatis.ff.de iudi. Si aũt e͛nei & deputati pro comitiua violẽtiã paſſi:ẽt licet & euitãt pœnã.Si non erãt deputati ꝓ comitiua ſed aduocanꝫ ĩ auxiliũ ꝑ paſſum violẽtiã licet talib⁹ vim repellere incõtinẽti tm̃:ſed nõ ex interuallo.nec ſi nõ vocanꝫ auxiliũ.ſi paſſum violẽtiã & patiẽtẽ violẽtiã.Itẽ tenet vaſallus magis iuuare patrem q̃ dñm ſuũ:poſito ꝙ vterq; ſit ĩuaſus ad mortẽ & pater & dñs:& ipſe nõ poſſit niſi tm̃ alterũ iuuare.Rõ eſt ga pr̃i tenet filiꝰ naturali vinculo & ciuili:dño aũt tm̃ tenet ciuili. Itẽ q̃uis iuramẽto ſit aſtrict⁹ ad iuuãdũ dñm:iuramentum ꝑſtitũ hmõi ſaluo vinculo ꝓcedẽti intelligiť.Nã ius alteri quaſi tũc nõ tollit ꝑ ſecm̃ obligationẽ.e͛ de iureiu.c. petitio.prius aũt erat obligatus.ergo &c.Itẽ in ſimili caſu magis iuuabit patrẽ q̃ eꝑm ſuũ:ga in bñficijs tpalibus:vt ſubſtantia vitæ & hmõi:magis tenet quis patri carnali q̃ ſpirituali vt notat glo.xxx.q.j.c.j.& diſ.lxxxvj.c.nõ ſatis.

§.II. ITEM LICITA EST DEFEN

Licere rem ſuã queri.

ſio cũ moderamie inculpatę tutelæ.vt dictũ ẽ nõ ſolũ ꝑ ꝑſona ſed ẽt ꝑ reb⁹.Pro cuius declaratiõe nota diſtinctionẽ qa aut volẽs vim ꝓpulſare ſibi illatã ꝑ reb⁹ quas poſſidet iuſte aut iniuſte.Si iuſte põt hoc incõtinẽti & cũ moderamine inculpatæ tutelæ.& nõ ſolũ ꝑ reb⁹ ſuis ſed ẽt ꝑ reb⁹ ſibi depoſitis & cõmodatis.& ẽt ꝑ reb⁹ amicoꝝ ꝓpinquorũ ſuoꝝ:eos.ſ.adiuuãdo.di.lxxxiij.cõſentire.&.xj.q.iij.q cõſentit.Si aũt ex interuallo vult vim repellere poſtq̃ diuertit ad act⁹ ꝓrios:tũc nõ põt.ff.de vi & vi ar.l.iij.§.ſi qs. Inſecõ aũt caſu cũ iniuſte poſſidet aut poſſidet iniuſte ab eo ỹ quẽ vult videlicet ꝓpulſare aut ab alio.Si ab eo tũc aut vi poſſidet aut ꝑcario aut clã:&ĩ prio caſu hoc ẽſi vi:tunc ſi ſtati venit vt recuper nõ licet mihi reſiſtere.C.vũ vi.l.j. ſed ſi venit ex interuallo:tũc licet reſiſtere:ga nẽcꝫ ex interuallo licet alicui recuperare ablata propria autoritate. Inſecõ caſu cũ.ſ.ꝑcario poſſidet.tunc poſt denegatã reſtitutionẽ licitum eſt illi incontinẽti vim vi repellere.nec licet illi qui ſic poſſidet reſiſtere:nã denegãdo videor ſpoliare. Ante ꝙo denegatã reſtitutionẽ nõ poſſet vi vi repellere: licet poſſet reuocare ꝑcariũ.In tertio caſu cũ.ſ.poſſideã clã. deſtine:nõ ẽ licitũ vim vi repellere:ſed licitũ ẽ ingredi &, ſi ille nõ admiſerit ex tũc fit violentia.Reuertendo ad ſmẽbrũ diuiſiõis ꝓcedẽtis iã dictũ eſt. cũ.ſ.poſſidet vitioſe. & iniuſte:ſed nõ ab eo ỹ quẽ vult vim vi propulſare:ſed ab alio:tũc licet illi ỹ illũ aliũ qñcũq; violẽtã violẽtiã inferre vim vi repellere.Notãdũ ẽ q̃ licitũ ẽt ꝑ reb⁹ vim vi repellere ỹ oẽs:cõtra quos licitũ eſt pro perſonis:ſi tñ ille perſonę q̃ vim vi repellere volũt poſſint hr̃e bona:vt excludanꝫ ſerui:monachi & ſimiles:tũ moderamẽ tutelæ diuerſificari debet attenta varia perſonarũ qualitate.nã aliter & mitius contra patrẽ q̃ ỹ penitus extraneum:& ſic de ſingulis q̃ cõſiderãda venirẽt inſpectis circũſtãtijs cũ non ſint hæc iure limitata. Notandũ etiã ꝙ vim vi repellẽdo ꝓ rebus:ſi qs occidat vel mutiletirregularitatem incurrit ſed ſi clericũ ꝓcutiat ſeruãdo tñ moderamẽ inculpatę tutelæ excõicationẽ nõ incurrit:qa excõicatio nõ incurrit ſine dolo⁹ vel diabolica ſuaſione.xvij.q.iiij.ſi quis ſuadẽte.Sed in irregularitatẽ incidit quis etiã ſine dolo:vt patet in iudice reum condẽnante.Io.de Lig.

¶De repræſaliꝭ & materia duelli. Capitulum.IIII.

Repræſaliæ.

REPRESALIE SVNT QVOD dã bellũ ꝑticulare: qđ fit ad defenſionẽ corpiſ my ſtici: & ẽ remediũ extraordinariũ hñs ortũ ex iure gẽtiũ. Nã licitũ eſt ob tutelã corpis ſui arma mouere & nedũ corpis ſui priuati: ſed ẽt myſtici ſeu vniuerſitatis. Eſt aũt ĩtroductũ ꝓpẽ defectũ remedij ĩſurgẽtis a neglecru gubernãtiũ ppłos & carẽtia recognitiõis de facto:& ideo opus fuit hoc remedio extraordinario ne iuſtitia negligať. Et qa negligẽti iudicio fæculari recurſ⁹ eſt habẽdus ad eccl̃aſticũ.e͛ de fo.cõpe.ex tenore.iõ raro hoc remediũ locũ ſibi vendicat. Et nota ꝙ antecꝫ poſſint fieri reꝑſalię licite:pri⁹ pars iniuriã paſſa debet reqrere iudicẽ ciuitatis iniuriãtis vt iuſtitiã faciat: & tũc ĩ negligit iuſtitiã facere adibit ꝓximũ ſu ꝑiorẽ.quo deficiẽte adibit pricipẽ.qb⁹ oĩb⁹ deficiẽtib⁹ debet adire rectorẽ ꝓprię ciuitatis & facere fidẽ de reqſitiõe & neglectu & petere vt requirat iterato vt iuſtitiã faciat:& tũc eo reqſito & negligẽte poterũt ĩdici reꝑſalię ꝑ iudicẽ ꝓprię ciuitatis:ſeu rectores ipſi⁹ q ſuccedũt ĩ locũ deficiẽtis iuriſdictiõis. Si aũt iudex iiuriãtis nõ negligit ſed iuſtitiã facit ꝓuiciãdo iniq̃ ſentẽtiã:tũc ſi ciuitas habeat iudicẽ appellatiõis deputatum ad iꝑm ꝑ appellationẽ adibiť:ſed ſi nõ habet ĩdicẽť reꝑſalię. nã iputari debet ciuitati q̃ nõ deputauit iudicẽ appellationis. Si aũt duo iudices appellationis iuſtitiã fecerint:tũc videť pars deſtituta oĩ ſubſidio cũ nõ liceat.iij.appellare. nec videť poſſe idici reꝑſaliæ cũ deficit iuriſdictio. Itẽ no. ꝙ pro modico nõ indicũtur reꝑſalię cũ hoc ſit remediũ extraordinariũ qđ nõ dať ꝓ modico. vt.ff.de in inte.reſti.l. ſeio.Reqrit etiã ꝙ ius toraliter ſit læſum ſecus ſi particulariter.C.de pci.impe.offe.l.quoties.Io.de Lig.

§. I. QVERITVR SI ALIQVIS

cõſequať ꝑ reꝑſalias debitũ ſuũ ab eo q̃ nõ erat obligatus vtrũ poſſit ſibi illud retinere cũ bona cõſcięntia.Rñ.Dñic⁹ de ſancto Gemi.ſup.c.& ſi pignorationes.e͛.de iniur.li.vj. Archid⁹ poſt Guil⁹.dicit ꝙ in hoc caſu licita ẽ pignoratio i.reꝑſalia:cum fit autoritate propriį iudicis:præcedẽte tamẽ eius ĩnia ſup negligẽtia & defectu iuſtitię.alleg.not.ꝑ Inno.e͛.de reſti.ſpo.c.cum olim.& de ſen.excõ.grauẽ.inducit etiam.c.dñs.xxiij.q.ij. Sed Guido nõ putat ꝙ iudex ſpoliati poſſit pignorationẽ concedere cõtra illos qui ſuę iuriſdictionis non ſunt:nec propter ſui cõcꝫ iuris delictũ: nec propter negligentiã iudicis.& quod dicit ſup radictum.c. dñs.ſ.ꝙ ciuitas plecẽda eſt &c.intelligit ꝑ ſuum iudicem. vt dicunt Ioannes Franciſ⁹ Vercel. Dicit tamen Guido ꝙ dictum Archi. poteſt eſſe verum quando nullus inueniť ſuperior qui de ciuitate negligente vel de dño ipſius iuſtitiam faciat:qđ tñ raro cõtingit cũ ex tali defectu iudex eccleſiaſtic⁹ poſſit adiri.alꝭ ergo eĩ hos caſus habita ꝓ reprę ſalias debẽt ĩ ſtitui. Itẽ nota ꝙ vbi nõ põt hr̃i copia ſuperioris nec de iure nec de facto loc⁹ eſt reꝑſaliꝭ. xxx.ij.q.ij. dñs.Si aũt de iure haberi põt non tñ de facto : quia ſi non obediunt tũc idem.Si autẽ de facto haberi põt non de iure.vt ga tyrãnus occupauit:tũc dicit vt notat Inno.e͛.de elec.c.nihil.ſed ſi põt haberi de iure difficile tñ eſt hr̃i de facto:vt pote cũ ſit valde diſtãs & pars pauperrima:tũc erią locus ẽ reprę ſaliꝭ. Itẽ cõceſſis reꝑſaliꝭ licitis ſi põt haberi copia iudicis vel miniſtroꝝ ei⁹ nõ debẽt illi ad quoꝝ petitionẽ inducunť autoritate ꝓpria rapere ꝑſonas vel res eoꝝ cõtra quos indicunť:ſed iudiciaria ptãte. alꝭ vero & ꝓpria autoritate licebit ſi hoc cõceſſum fuerit ab indicente. ꝑſonę aũt vel res captæ remanebũt penes capiẽtẽ: aut iudici ꝑſentabunť ſm formã cõceſſiõis reprę ſaliarũ. Itẽ res captę vendenť vel inſolutũ accipienť:eſtimabunť iudicis autoritate vt in cõputatiõe fiat deductio expenſarũ:attentatũ & ſeruata forma cõceſſiõis reprę ſaliarũ. Ioan.de Lig. Item nota ꝙ ỹ certas perſonas exerceri nõ ꝑmť repreſaliæ. & primo

& prio nõ ꝑmť exerceri ỹ perſonas eccleſiaſticas & res eoꝝ alꝭ incurrũt excõicationẽ indicentes & exercẽtes.vt de iniur.c.j.li.vj.Et de hoc habes.ſ.ti. xxiiij.Itẽ nõ ꝑmť exerceri Contra ỹ ſcholares ſtudẽtes iura in locis priuilegiatis priuilegio quos ñ ſtudij.Sec⁹ ſi in alijs ſtudẽt iura. Idẽ de ſcriptoribus & bipoſſunt dellis & de accedentibus cã ſcholariũ.Idẽ de pribus & alijs fieri reagnatis q irent ad videndũ filiũ & agnatũ in ſtudio. ff.de præſaiudi.l.iij.Itẽ contra ambaſiatores indici nõ ꝑmť vel exerceliæ. ri.ff.de legi.l.ſi.Et qđ dictũ eſt de rebus ſcholariũ & ambaſiatoꝝ:intelligiť ẽt de his qui deferunt neceſſaria ꝓ ſtudio vel ambaſiata. Et idem de rebus aliorũ q̃ pdicti deferrent ſibi neceſſarijs.vt equi:libri & hmõi:ſecus de rebus nõ neceſſarijs.Item contra eunteſ ad nũdinas:vel ad ſanctum lacobum vel ad aliũ locũ cauſa indulgentiæ:vel nauigãtes q vi vẽtorũ deferunť ad ciuitatẽ indicẽtũ exerceri nõ ꝑmť reꝑſaliæ.extra de cle.pe.ꝓ totũ.C.de naufra.li.j. Item contra illos qui in ius vocari non poſſunt. Vñ ſi Bononiẽſ. eligereť in poteſtatẽ Mediolani.vel ſi Bonoñ.iret Medio lanũ propter funus conſanguinei: nõne repreſaliarũ retineri nõ poſſet.Item cõtra officiales ptãtes vel rectores iuſtitiã facitẽtes:q expreſſe cõtradixerũt iniuſtitiæ tali aut ẽt qui nõ cõſenſerũt nec cõtradixerũt:ga abſentes vel ignorãtes erant nõ poſſunt indici vel exerceri repreſaliæ. & idẽ ſi erãt ꝑſentes nec cõſentiẽtes vel contradicẽtes:exiſtentes. ſ.tales ꝙ nõ vocanť ad cõſilia vt notarij & berruarij. Sed ſi ſunt aſſumpti ad cõſulendũ:tũc cõtra illos poterũt indici:& multomagis ſi iuuerunt rectorẽ ad faciendũ iniuſtitiã. Itẽ cõtra mulieres exerceri nõ ꝑmť.nam in perſonã capi non poſſunt.C.de offi.eius q vi alter.l.fi.Io.de Lig.Sed an cõtra ſingulares ꝑſonas que ſunt penitus innocentes propter delictũ dñi vel alterius priuati:de quo nõ ſit iniuſtitia poſſunt indici reꝑſaliæ:dubitať.Et Iacobus de Beluiſo dicit ꝙ nõ.ga nõ debet qs grauari ꝓ delicto alterius. de re.iu. c.nõ debet.li.vj. Alij ꝓtra.p.c.dñs.xxiij.q.ij. Nã & ſnia iter dicti puniunť ſinguli ẽt innocẽtes:ẽt ĩ bello iuſto capiunť innocẽtes.Sed repreſalię ſunt quoddã bellũ particulare & licet ſit captus innocẽs tñ ciuitas habet ius in eũ.& hoc videť ſeruare Io.de Lig. Item cõtra homines vnius ciuitatis vel vniuerſitatis ſi ſimpliciter ſupponit ciuitati contra cuius hoies indicuntur repreſaliꝭ:non poterunt indici repreſaliæ:propter delictũ dñi habentis eos ſubiectos:ſed bene propter delictũ dictarũ ciuitatũ.Item in dictis reptæſaliꝭ contra homines vnius ciuitatis puta Bonoñ.ab altera ciuitate.puta Floren.ſi incolæ Bonoñ.ciuitatis ſubeũt onera ipſius ciuitatis:exercere poterunt repræſalias cõtra eos: alꝭ non. Item in dictis repreſaliꝭ contra homines ciuitatis,pura Bonoñ.an contra Bononienſes alubi cõmorantes puta Florentiæ poſſint exerceri dictæ repręſaliæ:dubitatur.& aliqui dicunt ꝙ poſſunt ſi dicti Bononienſes Florentiæ morantes ſubirẽt onera Bononiæ:ſecus ſi nõ ſubirent. Alij dicũt ꝙ poſſunt exerceri cõtra tales ſi ſint in eadẽ prouincia.ſecus ſi in alia prouincia. Alij concedunt ſimpliciter in omni loco & caſu.Item ſi de facto non poſſet ciuis arcere ciuem ſuum : qui etiam eſt ciuis ciuitatis contra quam indicuntur repreſalię. contra eũ optime repręſaliæ exercebuntur.Nam ꝓpter defectũ iuriſdictionis indicunť: ſed de iure non debet iuriſdictio deficere:cum de iure omnes ſubijcianť principi.ix.q.iij.per principalẽ.ſed de facto deficit:ga de facto non recognoſcunt ſuperiorẽ:Sicut igit de facto dicere põt cũ nõ ſubdit⁹ iniuriaťˇ:ſic & de iure ſubditus de facto re ſtituere põt:& ſic recurri ad remediũ extraordinariũ reꝑſaliarũ.q̃ tñ ſubditũ nec arctabũt donec ſpecialiter cõtra ſubditũ fuerit ꝓceſſum iuris ordine ſeruato nec ꝓceſſus fortiri põt effectum propter facti rebellionẽ. Ita cõtra bona exiſtẽtia in territorio ciuitatis cõtra quam ſunt indicę reꝑſalię exerceri põt reꝑſalię vt.ſ.capianť & reducanť intra territoriũ ciuitatis indicentis.Nã propter defectum iuriſdictiõis recurriť ad manũ regiã deficiente formula iuris ſolẽnię dicẽdi:& ſic vbiq̃ hoc fieri põt.ga vbi cũq̃ licitũ eſt cuilibet defendere corpus ſuũ.Io.de Lig.alij qui contra.Item de rebus mobilibus & immobilibus illorum contra quos concedunť quæ repertæ fuerint in territorio ciuitatis concedentis exerceri poſſunt. hæc oĩa de re præſaliꝭ extracta ſunt ex libello.Io.de Lig.

§. II. EST QVODDAM ALIVD

Duellũ bellũ ſingulare qđ dr̃ duellũ qđ fit inter duos. Et fit iſtud duellũ aut ꝓpter odij exaggerationẽ:aut ꝓpter gloriæ tẽporalis cõſecutionẽ:vt.ſ.ſoldis virib⁹ corporis i publico ex tali bello laudẽ cõſequať de fortitudine: aut ꝓpter iuncti criminis purgationẽ cũ.ſ.alicui imponit furtũ vel ꝓditio & hmõi. & ipſe duello vult oſtẽdere ſuã innocẽtiã: ſed tale bellũ eſt pctũ mortale & valde graue:cũ exponat ſe morti corpis & aię.Et ẽ ꝓhibitũ lege diuina:naturali & poſitiua.Nam in lege diuina dicit Exo.xx. Nõ occides.ſ. nec ne nec alterũ : talis aũt exponit ſe occiſioni ſuſpiſius. Item facit cõtra illud ꝑceptũ.Non cẽtabis dñm deũ tuum Deuẽ.vj.hoc em̃ dr̃ cẽtare dñm.vt dr̃.ij.q.v.monomachiã. Eſt & ꝓhibitũ lege naturali fumẽdo ius naturale ꝓ inſtinctu naturæ prouieñte ex rõnabili intelligẽtia q̃ appellatur naturalis æquitas.diſ.j.ius naturale.Item prohibetur lege canonica.extra de pugnã.in duello.per totũ.&.ij.q.v. con ſulurſti.& lege ciuili.C.de gladio.Ioã.de Lig.

§.III. NOTA DE MATERIA DV

Angſtudo ge neralis

elli.Ray.in ſumma querens vtrũ cõſuetudo gñalis excuſet duellãtes a pctõ:ponit diuerſas opi. Aliqui em̃ dicit indiſtincte ꝙ excuſat. Sed iſtam reprobat Ray. & bene.ga hoc est cõtra diuinũ ꝓceptũ.nõ tẽtabis.Nulla aũt conſuetudo duellan q̃ potius dicẽda eſt corrupтela põt tollere diuinũ ꝓceptũ. di.viij.que ỹ mores. & ꝑ alia ca. Alij diſtinguũt de duello ſet. videlicet ga aut offerť.aut oblatũ ſuſcipiť ſponte.aut ſuſcipitur inuitus iudice indicẽte.Et primo & in ſecõ caſu peccat mortaliter:ſed non in tertio caſu vbi.ſ.indicit ei a iudice.& ſi nõ ſuſcipiť oportet eũ perdere vitã : vel res ſuas. Quidã iterũ hoc diſtinguũt.ga.ſ.vbi eſt periculũ vitę puta innocẽter accuſatus de crimine ſi nõ vult ſe purgare per hunc modum ſibi indictũ tãq̃ conuictus occidit̃ur:dicunt tunc eſſe licitum:ga facit ad defenſionẽ ſuã. Et hãc opi.videtur tenere Nicola⁹ de Lyra ſuper.xvij.c.j.Regũ.vbi agitur de duello Dauid cum Golia.Sed in cauſa ciuili ſeu pro defenſione rerum temporalium,dicunt eſſe illicitum. Sed Guil.glo.Ray.credit etiam in hoc caſu eſſe licitum. dicit enim cum res ſuas liceat armis defendere : eas defendendo raptorem occidere ſi aliter defendere non poteſt:quare nõ poteſt eas defendere duello : non ꝙ ipſe offerat duellum: ſed ꝙ a iudice offertur ſeu potius infertur. Et ſic concludit iſtam opinionem tenendam ſubdens ꝙ de ſacerdote non credit ꝙ ſuſcipere liceat nec in cauſa ciuili nec etiam criminali. Hæc ipſe. Sed ſi hoc eſſet licitum laico ratione proprię defenſiõis vt dictũ eſt:cum ſit ita licitũ de iure naturæ clerico ſe defendere ſicut laico,liceret etiam ſacerdoti in dicto caſu duellũ ſuſcipe.Sed ſi nõ liceť ſm ipm : ergo nec laico. Tutior ergo videť opi.Ray.cõcludẽs cum Alano ꝙ ſine exceptione nulla conſuetudo põt excuſare a pctõ:& ꝙ oẽs indiſtincte peccãt mortaliter & offerẽtes duellũ & ſuſcipiẽtes ſiue ſponte ſiue coacte.Et iudices qui deferunt & qui prẽſtant autoritatem.Et aſſeſſores in hoc & dantes cõſilũ auxiliũ & fauorẽ:& ſacerdotes q dant hmõi bñdictiones:minus tamẽ grauiter peccat qui inuitus ſuſcipit cẽ qui volũtarius vel qui offert. Idẽ dicunt Goff.Hoſt.& Ioan.in ſum.ꝑſe.li.ij.ti.iij. reprobãtes oẽs predictas opi. Idẽ videť ſentire beatus Tho.ij.ij.q.xcv.ar.ij.in ſi.dicit em̃ ꝙ eadẽ rõ videť eſſe de lege duellorũ quæ & de iudicio ferri candẽtis & aquæ bullientis:niſi ꝙ plus accedit ad rationẽ ſortiũ inquantũ ibi nõ expectať miraculoſus effectus.ſ.in duello ſicut in iudicio ferri candentis & hmõi:niſi forte qñ pugiles ſint valde impares virtute vel arte: ſed iudicium ferri candẽtis & aquæ bullientis dicit idem Tho.eſſe illicitum, tum quia ordinať ad iudicandũ occulta:q̃ iudicio diuino reſeruanť. tum etiam quia hoc iudiciũ non eſt diuina auctoritate ſancitum.& allegat.c.conſuluiſti.ij.q.v.ergo &c. Dauid autem in illo facto excuſať tamẽ motus ex inſtinctu ſpũſſancti.vt dicitur.ij.q.v.monomachiam.vbi dicit ꝙ duellare eſt deum tentare.

TITVLVS.V. DE DOCTORIBVS

& ſcholaribus. ¶De modo atq; forma acquirendi ſcientiam & diuerſo ſine ſtudentium. Capitulum.I.

ADMONITATEM ET DISCI plinã & ſcięntiã doce me:qa mãdaris tuis credidi.Pſa.cxviij.Vt ait Pḥs.j.Meta.Oẽs hoies naturaliter ſcire deſiderãt. Huius rõ:ga vnũqd̃q; natu-

raliter appetit suã pfectionẽ: & qa sciẽtia seu cognitio vitatis pficit intellectũ: qđ ẽ pcipuũ i hoie: iõ appetit scire vt pficiat. Qđ aũt ait Aug. cp sunt q̃dã quæ melius ẽ nescire q̃ scire. di. xxxviij. q̃uis. nõ iõ hoc dicit quasi sit aliq̃ scientia mala de se: sed pp abusum eius inquantũ. s. quis male vtit aliquo q̃. sciẽtia. videlicet vl' ad ostẽtationẽ. ꝑm illud sciẽtia iflat. j. Cor. viij. c. vel ad curiositatẽ. supstitionẽ. vl' cupiditatẽ. Vnde Bernar. Sunt quidã qui scire volunt vt sciant: & curiositas est. Sunt q scire volunt vt sciant: & vanitas est. Sunt qui scire volunt vt lucrent: & cupiditas est quando lucrũ quærũt per fas & nefas. Et sunt qui scire volũt vt ædificẽt. s. alios: vel ædificent. s. in se: & charitas est. De primis tribus generibus quærẽtibus scire. Sapien. xiij. dicitur. Vani sunt omnes homines in quibus non subest sciẽtia dei. Et illud. Eccls. j. In multa scientia al's (sapiẽtia) multa est indignatio. De vltimo autẽ genere dicit Sap. x. dedit illi. s. tusto sciẽtiã sanctorũ: honestauit illũ in laboribus. In hoc consistit talis sciẽtia vt primo & principaliter cognoscat deum: deinde seipsum & quæcũq; alia scire procurat ad deũ finaliter referat. Vnde Aug. pro breuissima oratiõe & vltima dicebat. Deus semp idẽ nouerim te: nouerim me. Quia igitur sicut & aliorũ bonorũ: ita & hmõi scientiæ dator est deus. ideo pẽ. suo exẽplo docet nos hanc a deo pustulandam & procurãdam dicẽs. Bonitatẽ & disciplinam & scientiam &c. Vbi tria notantur.

¶Vt cognitio veritatis a deo expecteť. ibi. doce me.

¶Vt ordo ꝛgruitatis obseruẽť. ibi. bõitatẽ & disci. & sciẽ.

¶Vt cognitio hũilitatis applicẽť. ibi. qa mãdatis tuis cre.

§. I. PRIMO COGNITIO VERI

tatis a deo expecteť. Clarũ est. cp nullus nascitur magister: sed vacuus omni sciẽtia. Sicut em ait Phs. ij. de aĩa. Anima nostra nascit sicut tabula rasa in qua nihil est pictum: sed apta est pingi. Q̃uis aũt cõiter i sciẽtijs doceamur p magistros tamẽ quia oĩs homo mẽdax: vt dicitur in pẽ. s. ex se propter qđ maximi pñt qui dixerũt labia nostra a nobis sunt: quis noster dñs est: qa non recognouerunt sciẽtiã suã a deo. sed sibi attribuerunt: stulti facti sunt vt dicit Ro. i. & multos errores docuerũt discipulos suos. Sed etsi magister vera & optima doceat: nisi deus illustret mentẽ discipuli irraditione saltem naturali: nullã scientiam addiscere põt quis. Et hoc est qđ ait Christus. Mat. xxiij. Vnus est magister vester qui in cœlis est. qui. s. est principalis ad motendum intellectũ: ad percipiẽdas sciẽtias. Insup & omnis sapiẽtia a dño deo est. Eccli. j. & ab ipso fonte deriuatæ sunt sciẽtiæ. Vnde Amb. sup epistolã ad Col'. ait. Oĩs ratio supernæ sciẽtiæ vel terrenę creaturę in eo est q est caput earũ & autor: vt qui hũc nouit nihil vltra q̃rat: qa hic est perfecta virtus & sapiẽtia: quicquid alibi q̃rit hic pfecte inuenitur. In Daniele & Salomone ostẽdit infidelibus se autorẽ esse totius sapiẽtiæ: qđ infideles nõ putant: qa non legũt in euangelijs & prophetijs: sed astrologiam & alia hmõi q̃ despecta sunt: qa nihil valent ad salutẽ: sed mittũt in errorem: & dum his studẽt curã animæ nõ habẽt. Hęc ille. & habetur. di. xxxvij. legimus. j. §. sed ecõtra. A deo ergo ẽ expectanda de ctanda sciẽtia & imploranda dicẽdo. Bonitatẽ & disciplinam & scientiã doce me. Inuocaui ait sapiẽs: & venit in me spiritus sapientiæ. Sap. vij. Sic Salomon postulando sapientiã exauditus est: nõ solũ ad regendũ pplm recipiendo sciẽtiã: sed & moraliũ vt patet in Prouer. & Ecclesiaste: & diuinorũ arcanorũ vt in Canticis canticorũ: ac eriã naturaliũ. Nam disputauit de plantis a cedro vsq; ad hysopũ: & de aĩalibus terræ & volueribus & piscibus. vt dicit. iij. Reg. iij. Et multa scripsit: licet nõ inueniant nunc de hmõi naturalibus eius scripta. Ita tamẽ a deo expectanda est sciẽtia vt solicitudo & labor exhibeatur. Prouer. xxvij. Stude sapiẽtiæ fili mi & lætifica cor meũ vt possis exprobrãti respõdere sermonẽ. Sicut em deꝰ ꝑm cõmunẽ legẽ corpora sanat mediantibus naturalibus medicinis & consilijs medicorum; & animas peccatis languidas curat mediantibus medicinis spiritualibus sacramentorum & sacerdotibus ea cõferẽtibus. Ita sapiẽtiã debet procurare sibi q̃ vult sapiẽs & doctus haberi. q̃uis aliq̃n ꝑter cõmunẽ legem deus sanat aliquos in corpore sine medicinis miraculose: & in anima sine sacramentis. Ita ꝑm cursum solitũ docet hominem sciẽtiã deus mediantibus magistris & laboribus & exercitijs discipulorum his vacantiũ: q̃uis apostolos docuerit omnẽ veritatẽ seu omnẽ scientiã sine humana industria. Vnde Hiero. dicit. Qđ illis. s. apostolis suggerebat spiritussanctus: hoc alijs cõtert quotidiana in lege dñi meditatio. Laborando igitur in studio & a deo postulãdo bonitatem, disciplinam & scientiam: dabitur ei.

§. II. SECVNDO ORDO CON

gruẽ seruari debet ĩ postulãdo & ꝓcurãdo sciẽtiã q hic traditur: videlicet vt prius ac potius ꝓcuret bonitas & exinde disciplina & demũ sciẽtia. Nã vt ait apostolus. j. Cor. xiij. Si nouerim oĩa mysteria scilicet quo ad sapiẽtiã diuinorũ: & habuero omnem scientiã. s. quo ad notitiam naturalium: charitatẽ autẽ non habuero nihil sum. Ipsa charitas est quæ facit animam simpliciter bonam: & ex qua est vera bonitas in homine & in operibus eius. Dicit enim Aug. Radix oĩm bonorũ est charitas. de pœ. di. ij. quia. Debet ergo postulari & opere procurari.

¶Bonitas dispositionis interioris quo ad affectum.

¶Disciplina compositionis exterioris quo ad actum.

¶Sciẽtia cognitionis certioris quo ad intellectum.

In adipiscẽdo & habẽdo sciẽtiã vtiliter & docẽdo oportet primo habere bonitatẽ veram mẽtis: quæ vtiq; procedit ex gratia. ꝑm illud apli ad Ephe. v. Fructus lucis est in omni bonitate. i. effectus gratiæ est ois bonitas. Vnde Fulgen. Non est pfecta bonitas a qua non oĩs malitia vincit. Hęc autẽ bonitas est virtus. Vñ Aug. dicit cp virtꝰ ẽ bona qualitas mentis qua recte viuitur. Et Phs in lib. Ethi. ij. dicit cp virtus bonum facit habentem & opus eius bonum addit. qđ maxime sit p charitatẽ: quę omnẽ virtutẽ cõplectit. vt enim dr Sap. i. In maliuolã animã nõ introibit sapientia: nec habitabit in corpe subdito pctis. Et iõ si fragilitate in aliqđ pctm labuntur q̃ citissime reuertant ad pœnitẽtiã vt aĩa maliuola. i. q̃ voluit malũ pcti: efficiat benuola & nõ subdita pctõ: sed bonitati: vñ sæpe cõtiteať & aliqñ cõicet. q̃uis enim pctm nõ tollat hoĩ lumẽ naturale tellectꝰ: sed passiõibꝰ multũ offuscat. Et diabolꝰ ipse q habet sciẽtiã de diuinis & hũanis sup oĩs mortales: qa cũ ea bonitatẽ vtutis nõ habet: ad augmẽtũ sibi est iudicij. Nec hoĩs meritũ ad qđ sequi gloriæ ꝑmiſ ex sciẽtia est: sed ex eius vsu bono q prouenit ex charitate. Et ratio huius est: qa ad meritũ requĩr liberi arbitrij actus: sed cũ intellectus ꝓponit clare aliqua vitas quã capiat: iã non est libera ratio ad assentiendũ: vel dissentiendũ: sed captiuať & cogit ad assentiendũ. In vsu aũt sciæ concurrit actus liberi arbitrij: qa liber est q libet ad addiscendũ vel docendũ vel considerandũ sup aliqua materia & ab his desistendũ: & ideo hoc faciendo cũ bonitate. i. charitate mereť. ergo bonitas primo querẽda est. Et qa cũ vna ex potẽtijs ĩ actu suo multũ intẽdit: alię remittũtur ab actibꝰ suis: qñ intellectus laborat in speculãdo virtutes sciẽtiæ seu addiscẽdo: ne affectus nimis remittatur a feruore bonitatis & paulatim euanescat: ideo inter lectiones speculabiliũ formanda est brevis oratio vel meditatio erga deũ: aut lectio sæpe habẽda de doctrinis moralibꝰ & effectiuis. sicut legiť de btõ Thoma de Aquino: q inter exercitia speculatiuoꝝ quotidie legebat: vel audiebat aliqđ de collationibꝰ vel vitis patrũ. Debet secũdo doctor & scholaris ꝓcurare disciplinã. i. compositionẽ morum exterioꝝ seu modestiã. De qua dr Eccli xlv. Dedit illi legẽ vitę. i. spũalis gręe & disciplinę. i. cõpositiõis exterioris: sed hoc tñ ꝓcedat ex bonitate interiori. Nam al's esset hypocrisis & simulata equitas & duplex iniquitas. Vnde dr Sap. j. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum. i. simulatã cõpositionẽ actuũ exteriorũ. Debet ergo esse disciplinatus. i. moderatus in ꝓbis. vt plauca dicat: & illa rõnabilia & vtilia: qa in multiloquio non deest pctm. ait. Salomõ: qui autẽ moderatur labia sua prudẽtissimus est. Prouer. x. A contẽtionibus ad ostẽtationẽ caueat: a de tractiõibꝰ: susurratiõibꝰ: irrisiõibꝰ piurijs & ꝓturpibꝰ ꝓbis quibꝰ hodie multi dediti sunt scholares. Insup ab æmulationibꝰ sociorũ vl' magistrorũ suorũ. Sit quoq; disciplinatꝰ in aspectu. qa vt ait Aug. Impudicꝰ oculꝰ impudici cordis est nũtius. Nõ ergo discurrat p plateas vel ecclesias ad videndũ mulieres & procandũ vel scortandũ. qa vt dr Mat. v. Qui viderit mulierẽ ad cõcupiscendũ eã: iam mœchatꝰ est in corde suo. Disciplinã habeat in auditu. non audiat cantilenas: turpia verba. Corrũpũt em bonos mores colloqa mala. ait apl's. s. Cor. xv. Necaudiat & minꝰ credat detractiones ab alijs factas sed horreat: vt em dicit Dama. papa. xj. q. iij. nõ solũ. Nõ solũ reꝰ ẽ q de alio malũ profert sed ẽt qui aurẽ cito criminibꝰ prębet. Disciplina vtať in gestu. vt in cibo & potu sit tẽperatus. Nã vt ait Hiero. Vẽter pinguis crassum sensum generat. In vestitu quoq; vt humiliter induať: oẽm luxuriã vitat. vt sit disciplinatus ĩ tactu. qa nil ita obnubilat rationẽ sicut actus venereus ꝑm Pẽm. Vñ Eccli. xix. dr. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapiẽtes: & auferũt cor. i. rationẽ & bonitatẽ. Arixis abstineat: ludis: tripudijs: conuiuijs: ptialitatibus circa eaq; ptinẽt ad vniuersitatẽ: sed vt dr Prouer. j. Exosam habuerũt disciplinã. Cõiter oia ista vitia hodie reperiunť in scholaribꝰ: & aliq̃n in magistris & ideo parũ ꝓficiũt. Bonitas ergo quo ad deũ: disciplina quo ad proximũ: vtraq; quo ad seipsum petẽda est a dño. Debet tertio doctor siue scholaris vocare acqsitioni sciæ. Equidẽ scia eoꝝ q̃ ptinẽt ad statum suũ vnicuiq; necessaria ẽ. Christian? em q libet scire debet quæ ptinẽt ad Christianitatẽ: vt mãdata dei & eccliæ. Medicꝰ q̃ ad medicinę sciẽtiã. Aduocatus & iurisco sulus debẽt habere scientias iuris. Sacerdos quę pertinent ad debitã ministrationem sacramẽtorũ. Religiosi q̃ pertinent ad religionem: & prælatus quæ spectant ad debitum regimẽ populi. & doctor cuiusq; facultatis q̃ ad illã pertinẽt. al's hmõi sciẽtiæ defectꝰ pnciosius est cui libet tali. Vñ Esa. v. dr. Propterea captiuus ductus est populus meus: qa nõ habuit sciẽtiã. ait dñs. Et Leo Papa. Si in laycis videť intolerabilis insciti a: quãto magis in sacerdotibus nec ex cusatione digna est nec venia. dist. xxxviij. si in laycis. Dicit em dñs p prophetã: Osęæ. iiij. Quia tu scientiã repulisti repellã re ne sacerdotio fungaris mihi. Et Gratianus. dist. xxxvj. qui eccl'iasticis. §. ex gb?. Nõ sufficit ꝑlatis bona cõuersatio: quo ad primũ. s. bonitatẽ. & honestas morũ: quo ad sedm. s. disciplinã: nisi addať & sciẽtia. & hoc est tertiũ quod postulať. cũ dr: bonitatẽ & disciplinã & sciẽtiã doceme. Licet aũt sciẽtia scripturarũ vtilis sit oĩbus maxime necessaria est clericis. De qua Hiero. Discamus in terris quorum nobis sciẽtia ꝓfecturi in cœlis. Et studio ei? maxime clerici & religiosi debẽt insistere. vt ostẽdit Gratianus. di. xxxvj. p totũ. tamen & vacare alijs sciẽtijs: vt quadruuij & triuij fine & modo debitis nõ prohibeť etiã clericis & religiosis: nisi studiũ physicę. i. medicinę & legũ qđ vetať certis pſonis eccl'asticis. vt dicť. j. & ꝓ vt vtilioribus vacẽt. Dicit eñ Hiero. Musica & Geometria & Arithmetica habẽt in sua sciẽtia veritatẽ. sed nõ sunt illæ sciẽtiæ pfectatis. di. xxxvij. si quis. Vbi dicit glo. cp de Astronomia. i. Astrologia nõ facit Hiero. mentionẽ q̃ est quarta sciẽtia in quadruuio: q̃ abijt in diffuetudinẽ. vel forte potius: qa huic vacantes falsitates immiscẽt iudicijs. & non solũ de naturalibus: sed & de actibꝰ humanis ex libero arbitrio procedentibus ex cõstellationibus volunt diuinare. Grãmatica autẽ quę est ianua cunctarũ sciẽtiarũ nõ solũ vtilis: sed necessaria est. & Logica ad disputandũ & conuincendũ errores. Vñ Hiero. Si quis Grãmaticam artẽ nouerit vel Dialectica: vt recte loquẽdi rationem habeat: & inter vera falsaq; dijudicet nõ improbamus. di. xxxvij. si quis. Scientia Phiæ plurimũ cõfert & ad notitiã sacrarũ lrarũ: & ad cõuincẽdos errores gẽtiliũ. Vñ Aug. inquit. Si qd veri de deo Sibylla aut Orphæus cæteri ve gẽtiũ vates. i. Poetæ vel phi dixerunt: valet quidẽ ad paganorũ vaniratem conuincẽdam. di. xxxvij. si quid. Et Hiero. Si quispiã aduersus Mathematicos velit scribere imperitus matheseos risui paret: & aduersus Phos disputans ignoret dogmata Phoꝝ. s. risui paret. et. di. xxxvij. qui de mensa. Et in huius figurã munera tria q̃ Magi dño obtulerunt ei vtiq; grata designant tres ptes Phiæ. vt ait Gratia. dist. xxxvij. legim?. scilicet naturalẽ cui supponiť medicina. Moralẽ cui supponiť canonica & ciuilis sciẽtia. Et rationalem quę ad logicã pertinet. Rhetorica aũt cui deseruit poesis ad psuadendũ plurimũ valet: vñ & ad prędicandũ. Et in figurã tamẽ rem sibi gratam dñs in lege primitias mellis iussit sibi offerri: designãtis dulcedinẽ humanæ eloquẽtię: vt videlicet ĩ ipsa eloquẽtia deo ĩtẽdat placere, & sic hoĩbus non ꝓpter se: sed ꝓpter deum. Et in ꝓdictoꝝ exẽplum Daniel sctus pmisit se erudiri in sciẽtia Chaldæa q̃ vtiq; hũana erat. Dan. j. Et Moyses fuit eruditus in omni sciẽtia Aegyptioꝝ. Act. vij. Paul? quoq; apl's aliqua Phoꝝ & Poetarum suis scripturis indidit. Vnde. s. Cor. xv. sentẽtiã Menãdri ponit. s. Corrũpunt bonos mores colloqa mala. Et ad Titũ. s. Pigmenidis Poetæ versus iducit. Cretẽses semp mẽdaces malæ bestię vẽtris pigri. Et cõtra Athenienses disputans: Arati poetę vtit testimonio dicẽs. Genus cũ simus dei in ipso viuimus mouemur & sumus. Actuũ. xvij. Hiero. ẽt vsus est quibusdã verbis Vergilij. de cõse. di. v. nũq̃. & Galeni & Hippocratis. di. ea. ne tales. Et Aug. ꝑbis Lucani. xxvj. q. v. nec mirũ. In horũ ẽt figurã ꝓcepit dñs populo suo Israel expoliare Aegyptios vasis aureis & argẽteis ab eis mutuatis: moraliter in struẽs vt siue aurum sapientiæ: siue argentum eloquentiæ apud Poetas inuenimus: illud in vsum salutiferum nostræ eruditionis vertamus, vt. dicit Gratianus. distinctione. xxxvij. legimus. §. sed econtrario. Beda etiã dicit di. ea. turbat. Turbat acumen legentium & deficere cogit qui eos a legendis sæcularibus libris omnibus modis existimat prohibẽdos: in quibus si qua inuenta vtilia sunt quasi sua sumere licet. Eugenius papa ĩ synodo statuit vt oĩno cura & diligẽtia habeať: vt magistri & doctores cõstituanť q studia literarũ liberaliũ q̃ artiũ dogmata assidue doceant: qa in his maxime diuina manifestanť & declaranť mandata. dist. xxxvij. de qbusdã. & extra de magistris. c. j. dr: qp ecclia cathedralis debet tenere magistros artiũ liberaliũ ad minꝰ grãmaticæ q clericos & alios pauperes doceãt gratis: & debet assignari magistro, puĕ? vnius pbẽdæ. Et eodẽ mõ debẽt aliæ ecclesię facere quas: sufficiũt facultates. In metropolitana ecclesia vlteri? debet esse magister theologiæ & recipere ,puĕtus: nõ tñ, ꝑter hoc debet esse canonicus. Ipsa em theologia est dña oĩm sciẽtiarũ & oẽs artes liberales sunt ei ancillæ: & ei deseruiũt: & ad hunc finem a clericis & religiosis in eis debet studeri: nõ ad vanitatẽ & curiositatẽ: sed ad maiorẽ eruditionẽ scripturarũ & cũ timore & obedientia: quia scientia inflat. ait Apl's. Qđo aũt sit licitũ vel illicitum in illis studere diffusius habetur, ẽ. par. ij. tit. iij. c. de curiositate.

Magri in eccl'is instituant.

Homisglificatio vnde causatur.

Sacerdos ꝑfectionis acquirit.

Tria munera magoꝝ

§. III. TERTIO OPORTET IN

docẽdo & dicẽdo humilitatẽ seruare. Prouer. xj. Vbi humilitas ibi & sapiẽtia. & ecõtrario. Dicit Greg. cp maximũ obstaculũ veritatis est superbia. Ad hãc humilitatẽ pertinet vt nec quis seipm doceat: nec ab alio qđ nescit discere erubescat. Senex a iuuene & epus tot annoꝝ a collega necdum anniculo parať sum edoceri, ait summus doctor Aug. xxiij. q. iij. si habes. Et Hiero. scribit ad Rusticũ. Discas qđ possis docere & rõnabilẽ hostiã offeras deo: ne sis miles priusq; tyro: ne pri? magister sis q̃ discipulus. xvj. q. j. si clericatus. & c. præcedẽti. ait. Multo tpe disce q̃ postmodũ doceãs: & inter bonos semp sectare meliores. Tẽpus tacẽdi & tẽpus loquẽdi. Eccls. iij. Quia prius veritas tacẽdo discit posteа docet. Et Christus sapiẽtia patris duodẽnis in templo repertus est in medio doctorũ: nõ quidẽ docẽs: sed audiẽs & interrogans illos. Luc. ij. Vñ & Hiero. Pythagoricorũ doctrina est p quinquẽniũ tacere & postea erudite loqui: etsi quispiã ingeniũ acutissimũ haberet. Augustinus qui oẽs artes liberales & aliquas etiã mathematicas per seipm legẽdo nullo tradẽte hoĩm didicit: melius tñ & certius a voce viua q̃ mortua libroꝝ sciẽtiã hausit. Nã vt dicit Hiero. Habet nescio qd latẽtis energiæ viuę vocis actus: & de ore magistri in aures discipuli transfusa fortius sonat. Pertinet ad hanc humilitatẽ: vt discipulus credat regulis & doctrinis magistri. Vñ Phus ait. j. Posteriorũ. Oportet addiscentem credere. Et hoc est qđ dr: ga mãdatis tuis credidi. q. d. ideo debes me docere sciẽtiã: qa credidi regulæ tuæ doctrinæ. Si em non crediderit is nõ intelligetis. dicit Esaias Esa. vij. Quãtũ humilitatẽ & auiditatẽ addiscendi ab alijs etiã doctissimi viri & Ethnici habuerint: ostẽdit Hiero. in ꝓlogo Bibliæ dicẽs. Legim? in veteribꝰ historijs quosdã iustrasse, puincias: nouos adijsse ppłos: maria transisse vt eos quos ex libris nouerãt: coram quoq; viderent. Sic Pythagoras Mẽphiticos vates: sic Plato Aegyptũ & Architã Tarẽtinũ: eãq; orã Italiæ, quę quondam magna Graecia dicebať: laboriosissime peragrauit: vt q Athenis magister quondã erat & potẽs: cuiusq; doctrinas Academiæ Gymnasia ꝓso magna nabãt: fieret peregrinus atq; discipulus: malẽs aliena vesci recũde discere q̃ sua impudẽter ingerere. Denicꝰ cum Iras dicta est quasi toto orbe fugiẽtes ꝓsequiť: captus a piratis & venũdatus: tertia tyrãno crudelissimo paruit: ductus captiuꝰ vincens & seruus: tñ qa Phũs maior emẽte se fuit. Ad Titũ Li-

Pythacorica

cumẽtũ

Italia Graecia

uiũ lacteo eloquẽtiæ fonte manantẽ de vltimis Hiſpaniarũ Galliarũq; finibus quoſdã veniſſe nobiles legim⁹ &c. ibi vide multa exẽpla. Lactã. Magno & excellẽti ingenio viri cum ſe doctrinæ penitus dediſſent qcqd laboris potuerat impendi: cõẽpris oĩbus & priuatis & publicis actionibus: ad inquirẽdæ veritatis ſtudium cõtulerũt: æſtimãtes multo eſſe præclarius diuinarũ humanarũq; rerũ inueſtigare ac ſcire rõnẽ: q; ſtruẽdis opibus: accumulandis honoribus inhærere: quibus rebus qm̃ terrenæ & fragiles ſunt: & ad ſolius corporis pertinẽt cultum: nemo melior: nemo iuſtior effici poteſt. Erãt quidem illi veritatis cognitione digniſſimi: quam ſcire tantopere cupiuerunt: atq; ita vt rebus oĩbus eã anteponerent. Nã & abieciſſe quoſdam res familiares & renunciaſſe vniuerſis voluptatibus conſtat: vt ſolam nudamq; virtutem nudi expediti q; ſequerentur. Hæc Lactan. in principio de falſa religione.

¶ De multis q̃ pertinent ad doctoratũ in diuerſis ſcientijs & de pluribus defectibus doctorũ & ſcholariũ. Cap. II.

Magiſtrãdus gd ſcire teneat.

AVGVSTINVS DE ANCHONA in lib. de ptãte eccl'ia ſti. dicit: q; magiſtrãdus in theologia teneẽ ſcire humanas ſciẽtias. Et rõ ẽ: qa cũ magiſter i theologia teneaẽ diuinã ſcripturã declarare intelligibiliter: docere eloquẽter: & cõtra impugnãtes defendere fideliter: & ad hęc tria plurimũ valeãt ſciẽtiæ humanę: metaphyſicæ ſciẽtię diffiniẽdi & diuidẽdi: rhetoricæ: ethicæ & politicę: iõ debet hãc notitiã taliũ: ita tñ q; nõ ſiſtat i eis: ſed i theologia finaliter. Et credi

Veritas phĩca vñ habeat veritatẽ,

bile eſt vt ait Aug. q; phĩ de literis nr̃is habuerũt quęcũq; bona & quęcũq; vera dixerũt. Cũ ante lr̃as gẽtis Hebræorũ doctrina fuiſſ: in qua vnius dei cultus emicuit: nec ipſe Pythagoras fuit a cuius poſteris Platonici theologiam didiciſſe aſſeruntur. Et ideo ſi qua vera dixerunt tãq; ab iniuſtis poſſeſſoribus accipiẽda ſunt. Vnde & Caſſio. ait: q; oĩs ſplẽdor rhetoricæ eloquentię: oĩs modus poeticę locutionis a diuinis ſcripturis ſumpſit exordiũ. diſt. xxxvij. legi

Doctoramus. §. ſed ecõtrario. Vtile etiã eſt & cõgruũ ſcire talẽ magiſtrũ varias linguas: præcipue Hebraicam & Græcã propter infidelium cõuerſionẽ: & propter ſcripturæ ſacræ plebere hr̃e niorem intellectionẽ. Magna eñ ſacramenta ſunt in interlinguas pretationibus noĩm præcipue Hebraicor̃. vt patet i expoſitione dictę ſcripturæ: & ꝓpter docẽtiũ maiorẽ fructificationẽ. Vñ extra de magiſtris ſtatuiẽ q; i vrbe & quibuſdã aliis locis habeantur docentes hmõi linguas.

§. I. ORDINATIO AVTEM STVdior̃ & præcipue in theologia & canonico iure ptinet ad papã. Vñ eẽ de magiſtris. c. j. ſtatuiẽ q; teneaẽ magiſtri in theologia ad docendum theologiã in eccleſijs metropolitanis. & in. c. ſup ſpecula. de magiſtris. mãdaẽ q; prælati eccleſiarũ & capitula mittãt aliquos dociles ad ſtudendũ in theologia. Huius rõ quadruplex eſt ſm Aug. de Ancho. in lib. de ptãte eccleſiaſtica. dicit eñ q; fides Chriſtiana: cui⁹ papa eſt caput & director: multis modis iuuaẽ & ꝓmoueẽ per ordinationẽ ſtudior̃. Primo in errorũ vitatione. Nõ eñ pñt errores vitari & reprobari niſi cognoſcãtur. Vñ ex

Studia ad multa cõdu cere,

defectu ſcientiæ ꝓuenit colere multos deos. Vnde dr̃ Sap. xiij. Nõ cognoſcẽtes qs eſſet oĩm artifex: ſed aut ignẽ: aut aerẽ: aut gyrũ ſtellarũ: aut aquã: aut ſolem: rectores orbis terrarũ putauerũt. Sc'o in vitiorũ vitatione. Sicut enim vitioſi nõ curanẽ niſi q; virtuoſos: ſic ſtulti quor̃ infinit⁹ eſt numerus: nõ curãtur niſi per ſapiẽtes. Vñ ſcribiẽ Sap. vj. q; multitudo ſapientũ ſanitas orbis terrarũ eſt. & rex ſapiẽs ſtabilimẽtum populi. Plato etiã dicebat reſpublicas fore beatas ſi ſapiẽtes eas gubernarent: vel qui eas gubernãt ſapiẽtiæ vacarẽt. Tertio in iudicior̃ determinatione. Nõ eñ aliter iudicia iuſte determinari pñt niſi q; ſapientũ diſcuſſionẽ. Vñ & Salomoni dictum eſt. iij. Reg. iij. Quia poſtulaſti tibi ſapientiã ad diſcernendũ iudiciũ: ecce feci tibi ſm̃ ſermones tuos & dedi tibi cor ſapiẽs & intelligẽs. Quarto in regni & populi dominatione. Nõ eñ poſſunt qui preſunt iuſte dñari & imperare ſubditis: niſi vigeãt intellectu & ſciẽtia. Vñ ſcribiẽ Sap. viij. Per ſapientiã habebo claritatem ad turbas: & honores apud ſeniores & iuuenes. Diſponã q; ipſam pplos: & natiões mihi erũt ſubditę. Propter iſta ergo facta eſt Decretalis in concilio Lateran. & poſtea ꝓ Inno. tertiũ confirmata: cuius male ſeruẽt: modicũ tñ vtile eſt bonos canones eſſe & eos nõ ſeruare. Vbi etiã notandũ ſm eũdem Augu. de Ancho. q; primũ ſtudiũ fuit ordinatũ in Egypto. ibi nãq; gẽs ſacerdotũ vacare dimiſſa eſt ad inuẽtionem ſcientiarũ. vt dicit Phĩs in. j. Meta. Fuit aũt illa ordinatio ſtudij circa ſcientias mathematicas quęvt dicit Augu. de doctri. chriſtia. vtiles ſunt ad ſacram theologiã intelligẽdã: & ſi nõ neceſſarię. Et cũ iſti ſacerdotes ſacrã ſcripturã ignorarẽt: tñ ipſa figurabãt & cõditionẽ docẽtiũ eã. Primo quidẽ: qa illarũ ſciẽtiarũ inuentores erãt ſacerdotes: q ſtipẽdia a cõitare pcipiebãt: liberi a cẽſu regali vel iudiciali exiſtẽtes. ſm illud Geñ. xlvij. Sub

Primũ ſtudiũ fuit ordinatũ in Egypto.

ieciq; Pharaoni Ioſeph omnẽ terrã Aegipti prẽter terram ſacerdotum quæ a rege fuerat tradita eis. Sc'o ꝓpter modũ tradendi illas ſciẽtias: qa. ſ. tradiderũt illas ſciẽtias per quaſdã ſimilitudines & figuras q; eſt ꝓpriũ theologię. vñ dicit Phĩs. j. Met. illos theologizaſſe. eo. ſ. q; figuratiue et metaphorice locuti ſunt. Qđ autem ſciant magiſtri in theologia ſciẽtias ſeculares vel varias linguas & parũ vel nihil ſciãt vl' ſtudeãt ſcripturã ſacrã: valde reprehẽſibile & incõgruũ eſt. Parati inquit princeps apl'or̃ i. j. canoñ. ſua c. in, reddere rõnẽ oĩ poſcẽtivos de ea fide & ſpe q̃ in vobis eſt. Et Hiero. Sacerdotis eſt ad interrogatum reſpondere de lege nõ ait de phĩa vel geometria: ſed de lege. ſ. dei quæ eſt in ſacra ſcriptura. Sed hodie clerici & religioſi non vacant niſi ſophiſmatibus & formalitatibus & metaphyſicis vel ſermonibus phaleratis Ciceronis. Et ſi canones vidẽt nõ niſi de iudicialib⁹: & vix aliqñ dignãtur aſpicere ſacras ſcripturas: textũ ſentẽtiariũ: librũ decretor̃: fundamẽta iuris diuini & canõici. vt impleatur illud Apl'i. ij. Timo. iij. Semper diſcẽtes & nũq; ad ſcientiam peruenientes.

§. II. QVERIT AVGVSTINVS de Ancho. in lib. vbi. ẽ. Vtrũ magiſtrãdus in theologia teneaẽ ſcire ius canonicũ? Et rñdet ꝓ diſtinctio vni⁹ ſciẽtiæ ab illa nõ accipitur penes rũ q̃ cognoſciẽ: ſed penes diuerſum modum ſciẽdi. Vñ penes diuerſum modũ cõſideradi Phĩs. vj. Meta. poſuit diſtinctionẽ ſcientiarũ. Illa ergo ea-

An theologus teneaẽ ſcire canones.

dẽ q̃ tractãtur in theologia recipiũtur in iure canonico: & quæ reſpuũtur ibi, reſpuũtur & hic. vt diſt. xij. oĩa. & diſt. xv. c. ſancta Romana. Differũt tñ theologia & ſciẽtia canonica in mõ cõſideradi quãtũ ad quinq;. Primo quidẽ: qa a theologia determinãtur illæ materię de diuinis ſacramẽtis & aliis ac moribus fideliũ modo ſubtili: & quaſi ꝓpter quid. eo tñ modo quo in theologia aſſignari poteſt ꝓpter quid. i iure autẽ canonico modo groſſo & poſitiuo & ſolũ quia. Sc'o: qa ille determinanẽ a theologo principaliter

Theologia iuuare canonico pes differre.

pp veritatis cõtẽplationẽ: a canoniſtis principaliter propter actionẽ & q̃ſtionũ occurrẽtiũ ſolutionẽ. Tertio: qa a theologis determinaẽ principaliter de cultu dei: & de his quę ſpectãt ad integritatẽ fidei vnius dei: a canoniſtis magis de miniſtror̃ ordie & eccleſiaſticor̃ negotior̃ ſpectãtiũ ad talẽ cultũ. Quarto: qa a theologia determinantur canones qualiter pñs opitulẽtur etiam defendantur contra impios. In iure canonico qũo opitulenẽ pñs & defendanẽ cõtra impios. Quinto: qa a theologo determinanẽ magis vniuerſaliter & in foro conſciæ: in quo agitur cauſa inter deum & hominẽ, a canoniſtis vero magis particulariter applicãdo ad particularia negotia in foro exteriori iudicij in quo agitur cauſa inter hoiem & hoiem. Et qa ſermones vniuerſales in materia morali parũ ſunt vtiles, vt dicit. j. Ethic. iõ puto q; puida ordinatio eẽt: vt dignus magiſtrari in theologia poſt lecturã libri ſntiarũ: teneretur legere libru Decretor̃: quatenus magis tritus & expertus aſſumeret in his q̃ ſunt neceſſaria ad conſulẽdũ ſaluti aiarũ. Hæc ille. Ex qbus elici põt rñſio q; non teneẽ de neceſſitate: ſed

Solutio q̃ſtiõis.

de cõgruitate. Eſt eñ ſciẽtia canonica q̃dã practica theologia. Sed contẽplatio dei ad quã ordinaẽ theologia tãq; ad finẽ: acquiri nõ põt vere & vtiliter: niſi ꝓ charitatẽ & virtuoſa opera: & obſeruationẽ mãdator̃ q̃ pertinent ad practicã. Sicut aũt theologia non reſpuit ſciẽtias humanas quæ pluribus errorib⁹ admixtæ ſunt: ita & ius canonicũ nõ reſpuit terreni imperij leges: q̃ min⁹ erroris habẽt q̃ ſciẽtiæ ſæculares. Vñ ſicut magiſtrãd⁹ i theologia debet pri⁹ ſcire ſciẽtias humanas vt clari⁹ & ſubtili⁹ poſſit ẽtelligere ſacrã ſcripturã: ſic multo magis debet ſcire ſanctor̃ canones vt meli⁹ & fructuoſi⁹ poſſit cõſulere ſaluti aiarũ. Nota etiã q; licet Tho. i quodlib. iij. q. iiij. ar. j. teneat nõ eẽ illicitũ procurare

curare magiſterij ſi alẽ ſit idoneus & ad bonũ ſinẽ q̃ęrat hoc & debito mõ: ſed prelaturã etſi alẽ idoneus & ad bonũ ſinẽ nũq; licitũ eẽ. ꝓut habes de hoc diffuſe i. ij. par. tit. iij. c. de ambitiõe. Aug. tñ de Ancho. vbi. ẽ. tenet nõ eẽ licitũ etiã ſi alẽ ſit idoneus ad magiſterij. Qđ ſi verũ eſt peccarẽt qui admitterẽt tales. Sed dur⁹ ẽ hic ſermo & tãtos: ſed certo certi⁹ ẽ nõ eſſe abſq; graui pcto q̃ admittũt ad hmõi indoctos & ineptos. Vñ pmittit vigoroſum examẽ p lectionẽ aliquã & diſputationẽ in q̃ ad argumẽta habeat rñdere. Et exinde ab his q̃ ſunt de collegio habeat p ſchedulas approbari vel reprobari ſm maiorẽ ptẽ eor̃. Et p cãcellariũ ſeu vicecancellariũ ſtudij daẽ ſibi licẽtia recipiẽdi doctoratum vel in theologia: vel in iure: vel i phĩa: vel medicina: & ptãs cathedrã tenẽdi: legẽdi in ſtudijs: diſputãdi publice: interpãdi: gloſſandi: & alia hmõi. Deide ipſe doctorãdus poſt aliquẽ ſermonẽ p eũ factũ ad cõmendationẽ illi⁹ facultatis petit ab vno, ꝓmotor̃ ſuor̃ quẽ nominat ibi exiſtẽtẽ dari ſibi inſignia doctoraẽ. Et ille ſurgẽs poſt ꝓmẽdationẽ illi⁹ ſcię i qua debet doctorari & cõmẽdationẽ doctorãdi dat ſibi inſignia: videlicet prĩo librũ clauſum: vt habeat i mẽte clauſam & habituatã illã ſciam & teneat clauſam ĩdignis: & q̃ ad ea q̃ nõ expedit manifeſtare. Sc'o dat ſibi librũ aptũ vt doceat alios & mãſeſtet. Tertio dat ſibi anulũ deſpõſando talẽ ſcientiã. Quarto biretũ in ſignũ aureolæ ſeu præmij. Quinto oſculum pacis.

Notabilis q̃ſtio

§. III. QVERITVR ETIAM QVID ſit magis expediẽs an inſiſtere ſciẽtiæ theologię: puta docẽdo vel legẽdo alijs: aut intendere ſaluti aiarũ: Ad qđ reſpõdet Tho. in quolib. j. q. viij. ar. ij. q; hæc duo adinuicem cõparari pñt dupliciter. Vno mõ abſolute. Alio mõ in ali quo caſu. Et prima quidẽ cõſideratione melius eſt ſeu magis expediẽs inſiſtere ſciẽtiæ theologiæ q̃ intendere ſaluti particulari aiarũ: puta ſacramẽta miniſtrãdo: vt baptizando & cõfeſſiões audiẽdo & hmõi. qđ probaẽ ꝓ exẽplũ. Nã in ædificio aliquo melior ẽ q disponit de ædificio: & dr̃ar chitector q̃ aliquis manualis q opere exequit̃ ſm q; ei ab alio diſponiẽ. Vñ in ædificijs cõſtruendis maiori mercede conducitur qui de ędificio diſponit: q̃uis nihil operẽ manibus q̃ manuales artifices q dolant ligna & incidũt lapides. In ædificio autẽ ſpũali ſunt quaſi manuales operarij qui particulariter inſiſtũt curæ aiarũ: puta ſacramenta miniſtrãdo vel aliqd hmõi ꝓticulariter agẽdo: ſed quaſi principales artifices ſunt epi qui imperãt & diſponũt qualiter ꝓdicti officiũ ſuũ exeq; debeãt, ꝓpter qđ epi. i. ſuperintẽdẽtes dicuntur. Et ſimil⁹ theologiæ doctores ſunt quaſi principales artifices qui inquirunt & docẽt qualiter alij debẽt

Sol'o.

ſalutẽ aiarũ procurare. Simpliciter ergo melius eſt docere ſacrã ſcripturã & magis meritoriũ: ſi bona intentiõe agaẽ: q̃ impendere particularẽ curã ſaluti huius vel illius. Vñ & Apl's de ſe dicit. j. Cor. j. Nõ miſit me dñs baptizare: ſed euangelizare: q̃uis baptizare ſit opus maxime cõferẽs ſaluti aiarũ. Et. ij. Timo. ij. ait Apl's: Cõmenda hoc fidelibus qui idonei ſunt & alios docere. Ipſa eñ ratio dictat q; melius eſt erudire de pertinentibus ad ſalutẽ q̃ in ſe & in alijs poſſint ꝓfícere: q̃ ſimplices q in ſe tñ poſſunt ꝓficere. Secũdo ſm ſcẽam cõſiderationẽ. i. in aliquo caſu neceſſitate imminẽte habẽt epi & doctores ſtermiſſo proprio officio particulariter intendere ſaluti animarũ. Debent ergo rectores eccleſiarũ non ſolũ habere competentẽ ſcientiã literarũ: ſed etiã tẽporaliũ negotiorũ ſolertiã: vt eor̃ cautelã eccleſiæ ſeruent indẽnes. di. xxxix. p totũ. Et licet gs ꝓpter hor̃ ſimplicitatẽ repellaẽ ab obtinẽdo beneficio: nõ tamẽ deficitur ab obtẽto: ſed datur ei coadiutor vt patet. vij. q. j. Quia frater. extra de elec. c. cũ in cũctis. Secus aũt in literatura: quia ſi non habet competentem poteſt remoueri.

§. IIII. QVERITVR INSVPER quę ſit dignior ſciẽtia medicina vel ſciẽtia iuris. Ad qđ reſponder Augu. de Ancho. vbi. ẽ. vnam ſcientiam eſſe digniorem alia contingit tripliciter.

¶ Primo ex parte rei conſideratæ.
¶ Secundo ex parte modi conſiderandi.
¶ Tertio ex parte finis ad quem ordinatur.

Et primo modo. ſ. ex parte rei cõſideratę metaphyſica eſt dignior oĩ alia: cũ ei⁹ ſubiectũ ſit ens inquãtũ ens. Ex parte vero modi cõſideradi mathematica eſt dignior naturali phĩa cũ modo abſtractiori cõſideret. Ex parte vero finis architectomaticæ digniores ſunt ſubſeruiẽtibus: ſicut militaris eſt dignior frenifactiua. Scientia ergo medicinæ videtur dignior alijs ſcientijs practicis: cũ ſit de corpore ſano ęgro: & neutro: qđ corpus eſt organũ aiæ & oĩm actuũ humanor̃. Ex parte vo finis dignior videẽ ſciẽtia legalis vel militaris cũ ordineẽ ad cõſeruationẽ boni publici qđ ꝓfertur bono cuiuſlibet particularis pſonæ. Sed ex parte modi cõſideradi vel certitudine tradẽdi videnẽ ſe habere ſicut excedẽtia & exceſſa: qa ſicut regula medicinalis varianda eſt ex varietate cõplexionum: ſic regula iuriſperitorũ variãda eſt ex varietate conditionũ populi. vt dicit Aug. de libe. arbi. Cũ ergo ſciẽtia medicinæ & iuris ſe habeãt ſicut excedẽtia & exceſſa: & vtraq; a deo ſit. Nã de medicina ſcriptũ eſt Eccli. xxxviij. Altiſſimus de terra creauit medicinã: & vir prudẽs non abhorrebit eã. Et de iure ſeu legib⁹ dicit Prouer. viij. ꝓ diuinã ſapientiã. Per me legũ cõditores iuſta decernunt. Et vtraq; ẽ ſatis neceſſaria hoĩbus. Finis medicinæ & finis canonũ Medicina ad ſanationẽ corporum iura ad pacificũ hoĩm cõuictũ. vt dr̃ diſt. iij. c. facte ſunt leges. & vtriuſq; peritus multũ ab hoib⁹ honorar̃. Vnde dr̃ Eccli. xxxviij. de medico. Diſciplina. i. doctrĩa & experimẽtũ ei⁹ ꝓ eã exaltabit caput illius: & in cõſpectu magnatorũ collaudabiẽ. Et de iure quo exerceẽ iuſtitia habeẽ Sap. viij. Per hanc habebo claritatem ad turbas. ſ. iuſtitiã legis ſeruatã & honorẽ apud ſenſores. Ideo debẽt iuriſperiti & medici ſeruare illud Apl'i. Honore inuicẽ preuenientes. Rom. xij. & nõ alter alterũ cõtẽnere & deridere. Iuriſperiti appellãtes medicos obſtetrices: & medici iuriſpertos nuncupãtes boues & aſinos tãq; groſſam ſciẽtiam eor̃ reputantes. Scientia aũt iuris poſitiui eſt, diuidaẽ in canonicã & ciuile: nulli dubiũ ſciẽtiã canonũ digniorẽ & vtiliorẽ eſſe ſciẽtia iuris ciuilis. Vñ & iperator dicit q; ſacræ leges nõ dedigñãtur ſequi ſacros canones, qđ eẽ cõfirmat Gratia. diſt. x. per totũ. Oſtẽdes q; vbi leges ſint cõtrariæ ſacris canonib⁹ nullius ſunt momẽti. Ius canonicũ principali⁹ reſpicit & dirigit ſpũalia. Ius autem ciuile tpalia reſpicit & dirigit.

§. V. QVERITVR VTRVM MAGIſtri ſcholarũ poſſint ſcholarib⁹ collectã imponere vel exi

Rector gere vt, ꝓ feſto celebrando vel nõ celebrãdo pecuniam exigãt' Rñ. ſm Hoſt. Si magiſtro eſt annexũ ſufficiens beneficiũ vt ꝓbenda aliqua: vel ſufficiẽs ſalariũ publicũ nõ licet ei exigere: alẽ ſimoniã cõmitteret: qa vẽderet obſequiũ ſpirituale qđ ex officio ſuo teneẽ facere ex quo ei prouideẽ, ęt de ſimo. c. nemo. ſ. q. iij. vẽdẽtes. &. c. nõ ſolũ. ſed tamẽ ſpõte oblata recipere põt. ſ. q. ij. ſicut ẽm. Si vo nõ ſit annexũ tale bñficiũ vel ſalariũ: aut ſi nõ ſufficiat eis ad cõperentẽ victũ pñt accipere collectã ꝓ laboribus. arg. xij. q. ij. charitatẽ. Et videẽ Hoſtiẽ. innuere q; non ſolũ ab extraneis: ſed ẽt a clericis eccleſię poſſit exigere: nõ tñ debet exigeẽ a paupere: cũ ipſe potius debeat pauptati ſubuenire. Sed & talis exactio ſm Guil'. non debet eſſe coactoria: vt q; niſi ſoluãt expellat eos de ſcholis: aut q; accipiat libros vel res eorũ: ſed potius inopiam ſuã eis exponẽdo. Hæc oĩa intelligenda ſunt ſi magiſter eſt ſufficiẽs. q; ſi inſufficiẽs eſt & officiũ docẽdi aſſumit nõ ẽ ei prouideẽdũ ex debito: ſed culpæ ſuæ imputet. ff. ad. l. aquil'. idẽ iuris. Si vo ſufficiẽs ẽ & non habet, puiſionẽ ẽt ſi dies eſt: põt a diuturnus licite accipere: quia nõ teneẽ eis gratis ſeruire. Satis concor. Inno. Ray. & Guil'. Iſtã etiã materiã diffuſe tractat glo. ſup. c. de quibuſdã. diſt. xxxvij. & poſt multa arg. ꝓ & ꝓra. demũ cõcludit Ioã. q; tũc magiſter faciet collectã: cũ ei ſua pleniſſime non ſufficiũt. vt. x. q. iij. priſcis. &. xij. q. j. eps. Et ſubdit Bartho. Brix. Ego credo quicqd dicat Io. q; magr̃ facere collectam põt, pcurari ſibi: etiã ſi abũdet: qa & eps cũ viſitat eccleſiã vel cõſecrat, recipit, pcurationẽ etiã ſi abũdet: vt de cẽſ. c. cũ Apl's. &. c. ſopite. Nec hoc ẽ vẽdere ſciẽtiã: q; vẽdi nõ poteſt cũ ſit res ſpũalis: ſed ꝓ labore ſuo ꝓmittit̃ ſibi premiũ ſeu ſalariũ: hoc eſt eñ locare operas. Sicut etiã licet aduocato exigere ſtipẽdiũ ꝓ patrocinio ſuo: & iuriſcõſulto ꝓ cõſilio ſuo. vt dicit Augu. xj. q. iij. nõ licet. Et p̃dicator nõ dr̃ vẽdere p̃dicationẽ ſuã: & tñ petere poteſt ſuſtẽtationẽ ſuã. Hæc oĩa intelligẽda ſunt cũ magr̃o nõ ẽ aliter ꝓuiſum de pbẽda: vel de ſufficiẽti ſalario ꝓ labore ſuo. Nã ſi ꝓuiſum eẽt ſufficiẽter: tũc exiſtẽdo reputaret ſimoniacũ: & hoc cõtet tenet. Itẽ nota q; ſi magr̃ feſtũ alicuius ſcti: qđ de ſe co-

lēdū est nō vult cōcedere ad celebrādū nisi data sibi pecunia ꝑm Ray.simoniā cōmittit:qa vēdit qd̄ spūale ē ad qd̄ tenēt:& eodē mō si festū nō colendū ipse vult festare.nec vult legere nisi data sibi pecunia.vt.j.q.iij.vendentes.

§. VI. DE LICENTIA DOCENDI

vtrū possit aliqd exigi ꝑ ea vel soluī:aut ēt ꝑ licētia eūdi ad studiū:aut ēt ꝑ subst̄ituēdo aliū in locū sui in docēdo. Et videt ꝙ nō.Nā hoc expresse dicit titulus de magistris. et.c.j.hoc expresse ꝓhibet:ne ꝑ licētia docēdi aliqd exigatur,qnimmo in.c.ꝓhibeas.eo.ti.mādat̄ solutū ꝑ tali licētia debere restitui & ꝑmissum remitti.Q;uis em̄ hoc nō cōmittat̄ simonia:qa nō vēdit spūale vel spūali annexū: ibi tñ est vitiū concussionis.Circa huius materię declarationē distinguendū vī de licētia docēdi:qa dupliciter sumit.Vno mō i speciali ꝑ ipsa actualitate docēdi: puta cū cōducitur qs ab aliqua vniuersitate ad legēdū i aliqua facultate:vel ad hoc bñficiū seu prebēdā recipit:vel ex se tū ante inchoationē lecturę oportet accipere licētiā a rectore illi⁹ vniuersitatis,vel cācellario:vel aliis ex statuto vel cōsuetudine loci.Et ꝑ tali licēti a ꝓhibēt aliqd exigi vel recipi.Et de hoc vī intelligēdū qd̄ dī eo,ti.c.j.videlicet ꝑ licētia docēdi nullus preciū exigat:vel sub obtētu alicuius cōsuetudinis ab eis q docent aliqd quæratnec docere quēq; qui sit idoneus petita licentia interdicat.& taliter exactū mandat restitui in.c.seq.eo.ti.Et ad hoc facit qd̄ notat Io. an.super.c.quāto.vbi dicit:ꝙ illud fuit imperatū.s. ꝙ nō exigat aliqd a docēte cūra cācellarii Parisiēn.q a quolibet docēte vnā marchā exigebat.Vincē.Alio mō pōt intelligi licētia docēdi ipa dignitas magisterij qua datur facultas alicui in gñali vt possit legere publice:interpretari & glossare.Et hoc sit in doctoratione alicui⁹ in aliqua facultate.Et pro tali licētia docēdi aliquid accipere vel exigere nō videt prohibitū:qa ꝑ dictū.c.cū cōsuetudo,quæ ēopti

A doctorādo posse exigere,

ma legū interpres: vbiq; habeat cōtrariū.Nā in doctoratione alicuius q est cancellarius exigit & recipit octo florenos vel plures: & examinatores præsentes duos florenos nec aliter doctoraret:nisi illa solueret:nec adhuc legi rephēdēt talē exactionē.Et pōt esse rō diuersitatis: qa ꝑ ista licētia generali seu doctoratione licet exigere & nō ꝑ prima:qa ista nō ordinat̄ ad actualitatē legēdi:vī scientia cōicatur:sed ad quādā dignitatē:in cuius collatione,s. magisterij & talis licētiæ:ponit spatiū rēporis pro quo alijs tūc illi nō pñt vacare:& exercitiū laboris: qa presentes habēt studere ꝑ arguēdo:& qui cōfert gradū vel dat licentiā:habet sermocinari rōne officij:vt qa cancellarius pōt habere labore pro directione vniuersitatis & defensione.Et sic sit in sumptus officij non in modū preciꝰ.Sed prima licentia ordinat̄ ad cōicationē ipsius scientię:& nullus ibi labor vī exercitiū vel rēpus ponit̄.Si autē distinctio ista nō placet: sed sub licentia docendi intelligat̄ & specialis & generalis quę datur in doctoratu:tūc oporet dicere,vel ista,c.illius titu.esse abrogata ꝑ cōtrariā cōsuetudinē vbiq; seruatam: quā & timorati viri secuti sunt:vī ꝙ vbiq; corruprela ē & trāsgressio illoꝝ canonū:qd̄ durū est tātā multitudinē cōdēnare,Nec tñ eo casu verteturturpido ex parte soluentis has quotas licētiāti & examinātibus:quia ex quo idoneus est ad legendū redimit vexationē suā,extra de simo,c.dilectus,ꝑm Goff.& Hostien.Et qui interest examinationi recipit quasi pro labore suo,xij.q.ij.charitatem.

§. VII. NOTA QVOD CARDINA

lis,Florēn.tractās istā materiā,inducit aliquos doctores dicētes illicitā dationē talē & simoniacā vel turpe lucrū:qd̄ ipse non tenet.sed licitā asserit rōne laboris:& allegat Pet. de Anch:hoc tenētē. Item nota ꝙ si prelatus nō vult dare licentiā alicui clerico eūdi ad studiū:nisi data sibi pecunia ꝑm aliquos simonia est.Nā ipa licētia spūalis est & spūali cōperit potestati,eī de simo.tua nos,sed ꝑm Inno,non est simonia:sed turpe lucrū.nā in duxit ius:qa forte non habebat:& cōtradicit ei qd̄ no,eo,ti.c.penū.hæc Io.an. Iē nota ꝙ si ille qui habet potestatē cōcedēdi licētiam docēdi vult legere in persona propria:nō potest alteri licētiā denega-

Sciētia nō dāmo datur

re vel eū impedire:etiā si ipse sit valde idoneus ꝑm Hostī. Et ratio est:quia hoc est in preiudiciū auditorū cū sepe quis habeat gratiā discendi ab vno & nō ab alio.Vñ & Quintilianus ait.Sciētia conualescere nequit nisi sociata fuerit tradentis accipientisq; cōcordia.Itē cū quæritur vtrum aliquis obtenta licentia legēdi velit aliū substituere sibi:nū quid a substituto potest recipere expēsas quas fecit in cuiusꝫ & hmōi.Respondet Guil,ꝙ si est consuetudo loci ꝙ possit alium substituere:tūc ab illo potest recipere expensas factas quasi loci interesse:dum tamē ille doceat nomine eius.Si autem totum ius suum transfert in substitutum nō debet aliquid recipere etiā pro interesse:nec pōt etiā in primo casu paciscī cum substituto de certa portione emoli menti recipiendi:& multo minus in secundo casu.

§. VIII. DE MONACHIS VEL

mēdicātibus fratribus magistrādis: & clericis docētibus vel studētibus in theologia:vel etiā aliis scientijs : quibus immunitatibus gaudeāt. Et primo quæritꝫ vtrū monach⁹ vel de ordine mēdicātiū possit & debeat in magistrū assumi.Et videtur ꝙ non:qa officiū plāgētis habet nō docētis ꝑm Hiero.xvj.q.j.monachus.Sed cōtra idem Hiero,dicit. Multo tpe disce qd̄ postea alios doceas.xvj.q.j.sic viue. Itē si religiosus idoneus est pre ceteris:qa eminētis scientiæ & sanctissimæ vitæ:nunquid nō est melius talē ī cathedra ponere cꝫ minus honestū:nō ita literatū clericū ꝙcunq; lārē:& maxime cū tales cōiter gratis doceāt:& ex hoc releuent̄ ecclesiæ.Respōdet Aluarus lib. de planctu ecclesiæ.si talis se ingerat:sicut cōiter hodie faciunt Prædicatores & Minores & alij mendicātes:& nedū hoc in ordine ꝑ curātes:sed per ꝙcunq; porētes prælatos & cardinales ecclesiæ hoc magisteriū procurantes:repellatur vt indignus & ambitios⁹.j.q.vj.sicut.&.viij.q.j.j scripturis.Aut a suo superiori mittitur:& ab illo ad quē pertinet licētiatur:& sic est admittendus.vt.xvj.q.j.moderamine.&.c.sunt tñ non nulli.dū tñ abstineāt a scientijs prohibitis.de quibus scientijs.ꝙ legibus & physica:vt est medicina:als hoc eis cōcessum videt,eī de præsump.c.nōne.maxime ī theologia ad quā oēs ī distincte admittēdi sunt tā ꝙcunq; ꝓ religiosi.hoc ēt requirit salus aīarū & publica vtilitas quæ præferēda est priuatę. Et in hoc debet obedire monachus abbati:& similiter religiosus suo superiori:nisi esset multū ineptus & ignorans ꝑm Hosti.Et subdit idē Aluarus.Ego nūq; vidi aut audiui in aliquo ordine ꝺiniūctam alicui religioso talē obedientiā veram per prelatū.Nā nō cū obedientia sed extorta & ꝓcurata & frequēter empta licētia:currūt qdā religiosi cū loculis suis pro magisterio & lectoratu. Tāta est ambitio quorūdā tota die.Ad dictū Hiero. suprapositū pōt respōderi:ꝙ monachus inquātū monachus.i.ꝑm illū statū præcise non habet docere sed lugere, Sed si ad aliorē statū vocatus fuerit:vt ad regēdum vel legendū:tūc habet etiā docere,Item nota ꝙ in.c.sup specula.eo.tit.fratuitur ꝙ docētes in theologica facultate:dū in scholis docuerint:& similiter studētes in theologia:dū in scholis studuerint ꝑ annos quinq;:recipiūt integre prouētus præbēdarū & suoꝝ beneficiorū:nō obstāte quacūq; cōsuetudine vel statuto in contrariū.Et nota ꝙ loquitur tm̄ de doctoribus & studētibus in theologia.Et hoc intelligendū in studio generali nō speciali alicuius villę vel castri:& de licētia prelatoꝝ suoꝝ.eī de cle,nō resi.c.tuę.&.c.relatū.Itē ep̄i possunt dispēsare ꝙ qui obtinēt ecclesias parochiales instituendo studio,nec fit distinctio magis de theologia cꝫ de alijs scientijs:nō teneant̄ ꝓmoueri infra annū:nisi ad subdiaconatū:ad quē nisi sint promoti infra dictū rēpus sunt priuati.Ad sacerdotiū aūt nō tenent̄ ꝓmoueri vsq; ad septēnium:& interim ꝓuideat̄ eccl'ię ꝑ vicariū:& elapso septēnio si primo āno nō faciet se ad sacerdotiū ꝓmoueri:ipsa ecclesia priuat̄.eī de elec.c.cū ex eo.lib.vj.Audire tñ leges in scholis vel medicinā:nō solū religioso (vt dictū ē) sed etiā sacerdotibus ꝙcularibus & alijs habentibus ecclesiastica dignitates prohibitū est sub pœna excōicationis.de qua vide.ī.in titu. de excōicatione.Itē in.c.super specula. de magistris.dicit:ꝙ prelati & capitula debēt aliquos habiles mittere ad studiū theologię:qui postmodū valeant alios erudire:quibus si propriꝰ obuentus ecclesiæ nō sufficiunt:ipsi prælati & capitula necessaria ministrabunt. Et ꝑm Inno.non solū episcopi:sed etiā inferiores prelati possunt dare talem licētiam eundi ad studium seu ad scholas. ꝙ si episcopus vel alij prelati malitiose differant dare talē licentiam: poterit ꝑm Hosti,peti a superiori.Item religiosus qui accedit ad studia sine licentia sui prelati & maioris

ti.xxiiij cap.lij.

partis capituli est excōmunicatus:& doctor qui docet tales scienter in scholis:vel qui temere dimiserunt habitum religionis:vel religiosos & clericos quibus est prohibitū (vt dictū est) leges vel physicam,i.medicinam:ē excōicatus extra ne cle.vel mo.vt periculosa,lib.vj.

§. IX. DE OPINIONIBVS CON

trarijs magistroꝝ.Vtrū auditores diuersoꝝ magistroꝝ tenētiū diuersas opiniōes excusent̄ a pcto si opiniōes suoꝝ rentēt qñ nō sunt bonę:Rñdet btūs Tho,in ꝑdlib.iij.q.iij. c.ij.Si diuersæ opiniōes doctorū sacræ scripturæ non sunt contra fidem vel bonos mores:absq; periculo auditores vtrāq; opinionē sequi possunt.Sicut varia fuit opinio inter Augu.& Hiero,de obseruatione legaliū ante diuulgationē euāgelij.& de simulatione Petri,circa illa legalia & hmōi habet locū qd̄ Aplus ait Roma.xiiij.Vnusquisq; in suo sensu abunder.In illis vero quæ pertinēt ad fidem vel bonos mores nullus excusat̄ si sequat̄ erroneā opinionē magistri alicuius.In talib⁹ em̄ ignorātia nō excusat: aliquin immunes a peccato fuissent qui secuti sunt opinionē Arrij & Nestorij & aliorꝝ hęresiarcharū.Nec possunt excusationē habere per simplicitatē si in talibus opinionib⁹ opinionē erroneā sequanē.In talibus enim dubijs non est de facili ꝑstādus assensus:sed potius vt dicit Augu. in.ij. de doctrina christiana:cōsulere gs debet regulā:fidei:quā de scripturarū planioribꝰ locis & eccl'ię aucte perceperit. Quī em̄ assentit opinioni alicui⁹ magistri cōtra manifestū scripturę testimoniū:siue cōtra id qd̄ publice tenet ꝑm ecclesiæ autoritatē non pōt a vitio erroris excusari. Concor.Monal.Guil.& Hostiē. Aliqua sunt cꝫ aliqñ fuerūt in varia opinione doctoꝝ:antecꝫ ꝑ ecclesiā fieret determinatio:& ꝑ illo tēpore potuerūt excusari:q vnā vel cōtrariā tenebant. Sed postcꝫ determinatū est ꝑ ecclesiā & firmata altera earum:hæreticū esset contrariū sentire.Excēplum de paupertate Christi ante papā Ioā.xxij,erāt variæ & cōtrariæ opiniones.Verum Christus cū apostolis habuerit aliquid in cōi mobiliū.Sed determinatū fuit per ipm papā Ioā.xxij.immo ꝑ ecclesiā ꝙ habuit,vt patet Io.xiij,c.& xij.q.j.habebat dns.&.c.exēplū.ita ꝙ ꝙ contrariū assereret pertinaciter hæreticus haberet.Nō ergo excusant̄ simplices mulierculæ cꝫ docent̄ & nutriunt̄ in illo errore ab hęreticis seu Fratricellis de opinione:qn dānationē aīæ incurrāt.Et addit Host.ꝙ cū sint diuersa iura & opiniones,s.nō cōtra deū vel bonos mores:humanior sentētia est preferēda.s.cæteris paribus.extra de transac.c.fi. als standum est ei quę meliori innititur rōni,dist.xx.§.j.& extra de ferijs.c. capellanus. Adde etiā ꝙ in his quæ cōcernūt forum cōscientiæ in dubijs tutior via est eligenda,extra de sponsa.c.iuuenis.nec tamen de facili cōtraria opinio condēnanda.

Differt Augu. a Hiero ny.

Ecclesia iam firmat qd̄ priꝰ duxit fuerat.

Christū aliqdha buisse.

Viā tutiorē tenēdā in dubijs.

§. X. DE VITIIS QVE REPERI

unt vltra cōia specialiter ī doctoribus & scholaribꝰ: & de ſupbia interiori & lasciuia & immodestia exteriori dictū ē ā.in primis quatuor.§.Ponit etiā Aluarus in lib.de planctu eccleſię plures alios.Et primo quidē:qa cū sint indocti & minus sufficientes faciūt se per preces & alia munuscula promoueri in magistros.extra de magistris.c.quāto.Et cū vocant̄ ad examē aliorꝝ:admittūt ineptos & ignorātes ad magisteriū. Sc'o:quia despiciūt sufficientes subditos cathedrari ꝛelo inuidiæ ducti:& iactātia pleni alios cōtemnūt & eorꝝ dicta irrōnabiliter reprobāt.cōtra illud Amb.Ve

Regula notabil' ritatis ea regula est vt nil facias cōmēdandi tui causa quo minor alię fiat:nec;si qd boni operis habeas id ad deformationē alterius & vituperationē exerceas.xj.q.iij.si quis. v.Hinc & Grego.Habet hoc ꝓprīū doctrina arrogātiū vt humiliter nesciāt inferre qd̄ docēt,dist,xlvj.c.j. Tertio:qa despiciūt simplices q magis norunt vitia morū vitare ꝙ bonū:ꝺ illud Augu.xxxviij,dist.sedulo. Quarto:qa docēt inutilia:vana & aliqñ falsa:qd̄ periculosissimū ē i doctrina fidei & morū:qd̄ præcipue ptinet ad magistros in theologia,hi sunt fontes sine aqua & nebulæ turbinib⁹ exagitatæ:ꝺbus caligo tenebrarū reseruat̄.vt scribit.iij. Pet. ħ.c.quos figuratos in Balaā asina,i.simplices arguunt.ij. q.vij.secuti sunt. Quinto:qa sunt canes muti nō valentes latrare,vt inuehit̄ cōtra eos Esa.lvj.c.videtes vitia populoꝝ & dñoꝝ:ne displiceāt eis tacēt cū arguere deberēt sal tē secreto:qd̄ aliqñ etiā omittūt:qa sunt ipi similib⁹ inuo

Modi q ga aliquādo volūt esse supra magistros suos impugnātes eorū dicta cū quadā ꝓteruia magis cꝫ ex rōne: cū tñ dicat Luc.vj.Nō est discipul⁹ sup magistrū.vj.q.j.sacerdotes, rarecon Scd'o ga volūt fieri magistri qui discipuli legitimi nō sue tingit. rūt.xxxvij,dist.relatū. Tertio vadunt ad scholas & discere negligūt vel contēnūt:nec studio vacāt.& talis magis mē brū diaboli cꝫ Christi est,dist.xxxix,nullus. Et tales q vadūt ad studiū & nō studēt nō videtur cū tura cōscientia gaudere priuilegio fructuū bñficiorū ī studio,eī de magistris c.j.Et si recipiunt tenentur ad restitutionē:qa fraudulēter eos recipiunt:qd̄ satis apparet ex eo qd̄ dī.c.fi.de magīs. Quarto:qa frequēter discūt ea q melius esset nescire cꝫ scire.dist.xxxvij,Quis.vt scientias ꝓhibitas & amatoria ꝙba & superstitiones. Quinto: qa in obscuris ad seipsos recurrūt dimissa scriptura vī canonica scientia quā nesciūt:& iō magistri erroris fiunt.Erubescūt em̄ ab alijs ingrere qd̄ p se nesciūt:qd̄ est stultum.dist.xxij.de Cōstantinopolitana.

Sexto defraudāt magros salarijs debitis cum soluere valeāt:vñ ad restitutionē tenētur:qa ecclesiasticis vtilitatib⁹ deseruientē:ecclesiastica oportet remuneratione gaudere. ait Greg.xij.q.ij.c.ecclesiasticis.Septimo:qa habēt in semalas & turpes societates associātes alter alterum ad mala.Et cū iacēt in scholis turpitudines aliqñ operantur: sup quo magistri eoꝝ debēt ꝓuidere & obuiare quātū pñt:vt dictū est.ē.dist.lxxxiij,error. Octauo qa:sunt inobedientes magistris & rectoribꝰ vniuersitatū:& trāsgrediunt aliqñ statuta q̄ iurāt seruare:& aliqñ cōtēdūt & resistūt eis:q & ꝺbus virgarū subijciēdi sunt:q modus coartionis & a magistris artiū liberaliū & ab ipīs parētibus circa clericos exhibet:exēplū de rapto in archiep̄m.Nono ī festiuitatibus nō vadūt ad ecclesias ad audiendū diuina officia & ꝑdicationes:& ꝓmaxime missam integrā ad quā oēs Christiani tenent̄.de conse.dist.j.missas.sed discurrūt ꝑ ciuitatē cū scijs:vel intrāt ad lectiōes in scholis vel scribūt recollectas in domibꝰ. Aut si ad ecclias vadūt nō ob diuina:sed ad vidēdū mulieres vel fabulandū:ꝺ illud de īmu.eccle,c.decet domū.lib.vj. Decimo:qa faciūt simultates & partialitates & cōbibias in eligendo rectorē vel,ꝓcurādo doctores ꝓduci:nō ꝑm vtilitatē scholariū:sed ꝑm suas affectiōes:ali

quãdo ad hoc mune rib⁹ allecti & obseq̃ũs ꝫmulãtes pro suis magistris: & al iq̃n subtrahẽtes scholares ab alijs doctorib⁹:& ꝓsuadẽtes ad suos accedere:nõ ꝓp vtilitatẽ schollariũ. Et quo ifti teneant ad satisfactionẽ habes in.ij.par. ti.ij. Vndecimo si sunt clerici curati:sed cũ vadũt ad studia nõ dimittunt in ecclesijs suis vicarios bonos & sufficientes:ꝑ quos diligenter cura aiarũ exerceat.extra de elec.cum ex eo.lib.vj.vel audiũt lectiones scictias:ꝓhibitas:vt legales & hmõi. Duodecimo cũ expẽsas quas habẽt a parentibus vel ecclesijs suis expẽdũt in tabernis:conuiuijs: ludis & alijs supfluitatibus: & sic vacui reuertunt ad suos: sine ſnia:cõscictia & pecunia:cõtra quos põt inuehi illud Hiero. Nõ Hierosolymis fuisse:sed bñ vixisse laudabile ẽ.xij. q.ij.gloria.sic nõ Parisius vel Bononię studuisse:sed diligẽter:laudẽ meret. Decimotertio:qa debita ꝙhunt:& recedũt de studio aliq̃n debitis nõ soluẽs:ꝓpter qđ excõicant & nõ curant:sed absolui non pñt.de reg.iur.pcm.lib.vj.

§. XII. REPREHENSIBILIA CIR

ca studium ſm Humber.in expositiõe regulę beati Aug. possunt esse ista. Primo cũ quis quęrit scire incõprehensibilia quæ nec p rõnes philosophicas:nec per scripturas sacras intelligi clare possunt:vt de mysterio trinitatis vl' de sacramẽto eucharistię:vel de prędestinatione:vel scientia sui vel aliorũ:cõtra illud Rom.xj. O altitudo diuitiarũ sapiẽtiæ & scięnę dei:q̃ incõprehẽsibilia sunt iudicia ei⁹ &c.

Sed'o inuestigãdo q̃ sunt supra capacitatem suã etsi in se intelligibilia vt speculatiua:cũ nõ sit hoꝝ capax.cõtra illud Eccl'i.iij. Altiora te ne quæsieris. Tertio addiscendo curiosa & subtilia & minus vtilia.contra illud Esa.xl viij.c. Ego dãs docẽs te vtilia. Quarto quærẽdo & vacando nouis inuẽtionibus dimittẽdo determinationẽ bonoꝝ antiquoꝝ: ſm illud Apl'i.ij. Timo.iiij. Erit tẽpus cũ sanam doctrinã nõ sustinebũt:sed ad sua desideria coaceruabũt sibi magistros prurientes auribus. Et a veritate quidẽ auditum auertẽt: ad fabulas aũt cõuertent. de quorũ numero erant Athenienses qui ad nihil aliud vacabant nisi vt aliqd nouí discerẽt vel audirẽt. Act.xvij. Quinto in pluribus facultatibus studẽdo:modo in phia:modo in medicina: modo in theologia:modo in iure studẽdo:& i nullo ꝓficiũt ſm illud.ij. Tim.iij. Semp discẽtes:& nũq̃ ad veritatis scientiã peruenientes. Sexto nil memorię cõmẽdates:sed oia cursim legẽtes & quasi sine intellectu:vel ita cõfidẽtes de sua memoria:vt nil notẽt in scriptis.cõtra illud Luc.ij. Maria cõseruabat oia ẏba hæc.scilicet dicta de filio:cõferẽs i corde suo:vt postea euãgelistis enarraret q̃ scripturæ cõmendarẽt. Septimo nõ audiẽdo ab alijs cũ possint nec conferendo cũ alijs:nec interrogãdo de dubijs:contra illud Prouer. j. Audiens sapiẽs sapientior erit. Et Christus inuẽtus est in medio doctorum audiens illos & interrogans illos. Luc.ij.

Octauo nimis applicãdo mentẽ ad aliqua intelligenda: ita vt alia dimittat.cõtra illud Eccl'i.iij. Quæ tibi pręcepit deus cogita semp. Nono debitũ finẽ sui studij sibi nõ pstituendo:puta honorẽ dei:salutẽ .pximi:ędificationẽ sui: vl' saltẽ ex lucro suo tpali cõductus ad legẽdũ: vel aduocans vel medicãs:vñ se & familiã sustẽter. Decimo nõ exequẽdo & operãdo bonũ qđ cognoscit:propter qđ dr Iac.iiij. Scienti bonũ & non facienti:peccatum est illi.

TITVLVS. VI. DE STATV ADuocatorum & procuratorum.

¶De exercitio aduocatoꝝ & differẽti q̃litate eoꝝ. Ca.I.

ROSTVLA A ME ET DABO tibi gentes:hęreditatẽ tuã & possessionẽ tuam terminos terræ. Pſ. ij. Loquitur hic propheta ſm expositionẽ ꝓpriã literalẽ in ꝑsona patris omnipotẽtis ęterni & vniuersalis iudicis ad filiũ ei⁹ incarnatũ:q̃ fact⁹ est inquãtũ hõ aduocatus noster. Aduocatus em̃ & postulator dr:& aduocare i iure dr postulare. Vñ.s. Io.ij.dr. Aduocatũ habem⁹ apud patrẽ Iesum christum. Et Apl's Rom.viij. Qui etiã interpellat ꝓ nobis.s.reis absoluendis:qñ in cruce dixit. Pater ignosce illis &c. Luc.xxiij. Et exauditus est ꝓ sua reuerẽtia. vt dr ad Heb.v.c. Postulauit gẽtes.i.gẽtiles dari sibi in hęreditatẽ.i.per cõuersionẽ in populũ suũ: & terminos terræ in possessionẽ.i.eos qui habitãt in fine mũdi:vt possideatur ab eo per fidẽ:vel ꝺeos qui erunt in fine cõuertẽdi. Qđ impletum est quo ad primũ. Vnde canit ecclesia in ꝑsona Christi. Postulauit patrẽ meũ & dedit mihi gentes in hæreditatẽ. Moraliter autẽ potest adaptari ad aduocatos:quoꝝ officium est postulare iudici in causis:sed imitari debẽt Christũ aduocatũ iustũ: qui iuste postulans fuit exauditus:cliẽtulus suꝰ scilicet homo liberatus & ipse exaltatus & gloriosus. Vnde dicit lex ꝙ aduocati qui gloriosæ vocis munere lapsa extigunt. fatigata reparãt:nec minus humano generi prouidẽt:q̃ si clypeis & thoracibus sese patriam plærosq̃ defendãt. Potest ergo iudex dicere ei. Postula a me.s. iuste aduocando: vt Christus.& ego dabo tibi &c. Vbi tria.

¶Exercitatio aduocatorum:ibi.Postula a me.

¶Collatio postulatorum:ibi Dabo tibi.

¶Expressatio petendo:ibi.Gentes &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

vt dictũ est exercitiũ & officiũ aduocatorum est postulare. Vñ dicit. Postula,sed tunc iudex debet eũ exaudire & dare qđ postulat:qñ iusta & iuste postulat. Petitis & nõ accipitis:eo ꝙ male petatis. dicit Iaco.iiij. de qb⁹ malis aduocatis dicit Sidonius. Hi sunt in exaltationibus harpiæ:i collocutionibus statuæ:in quęstionibus bestiæ:ad intelligẽdũ faxei:ad iudicãdũ lignei:ad luccẽdẽdũ flãmei:ad ignoscẽdũ ferrei:ad amicitias pardi:ad facetias vrsi: ad fallendũ vulpes:ad superbiẽdũ tauri: ad cõsumẽdũ minotauri. qui causas morentur adijciunt:impediũt:prætermissi fasti diũt:admoniti obliuiscũtur:locupletati lites emũt:vẽdũt intercessiones:arbitros deputant:iudicanda dictãt:dictata cõuellũt:attrahũt litigaturos:protrahũt audiẽdos: trahũt addictos:retrahũt trãsigẽtes:quoꝝ nares si afflauerit quispiã rubiginosi aura marsupꝝ cõfestim videbit ille & oculos Argi:& manus Blarei:& Sphingium vngues:& periuria Laomedontis: & Vlyssis argutias: Sinonis fallacias. fidem Nestoris:pietatem Pigmaleonis adhibet. Hæc ille De aduocatis ergo tria antẽdẽda in postulationibus eorũ.

Dictum Sidonij contra aduocatos.

¶Primo q̃ grauiter eis contingat peccare.

¶Secundo ꝙ congruiter eos deceat aduocare.

¶Tertio qualiter & quid eos prohibeat postulare.

Quantũ ad prtmũ sciendũ ꝙ valde grauiter peccat aduocatus si male exerceat artẽ suã. Nã vltra iniustitiã mendacia & periuria &,adulationes & detractiones & fraudes & odia q̃ in causis cõmittit:etiã alios cõmittere facit:vt cliẽtulũ:& alios dãnificat vt proximũ:& tenetur inde ad satisfactionẽ. Vbi sciẽdum ſm Tho.ij.ij.q.lxxj.ar.iij.ꝙ aduocatus si assumit seu defendit causam iniustam: peccat grauiter. Illicitũ est em̃ cooperari ad male faciẽdũ siue consulendo:siue adiuuãdo:seu qualitercũq; cõsentiẽdo. Rom.j. Digni sunt morte nõ solũ qui faciũt:sed etiã qui cõsentiũt facientibus. Et tenetur talis aduocatus ad restitutionem dãni qđ contra iustitiã altera pars ꝑ eius auxiliũ incurrit. Idem Ray. addens exẽpla particularia.s.ꝙ per cauillationẽ suã abstulit aduersario iustã causam:vel si ipm grauauit in petẽdo dilationẽ supfluã:vel allegãdo falsum & cõtra cõsciẽtiã:vel faciẽdo positionẽ cauillosam:vel istruẽdo falsum testẽ:vel instruendo clientulum denegando veritatem & similibus:tenẽt ad interesse. Si aũt ignoranter iniustã causam defendit putans iustam esse: tunc ſm Tho. excusatur ſm modũ quo ignorantia potest excusari. Si vero in principio credebat causam esse iustã & in processu apparet iniusta:nõ debet eã ꝓdere:vt scilicet alterã partẽ iuuet vel secreta causæ suæ reuelet alteri parti:debet aũt causam desererе:vel eũ cuius causam agit ad cedẽdum inducere seu ad cõponendũ sine aduersarij damno. Hæc Tho. q̃ditu autem remanet causa dubia: bene potest aduocatus patrocinari ſm Guil'. q̃uis em̃ in bello dubio non liceat ei qui non est subditus bellãdo alterũ iuuare exponẽdo se discrimini:nõ sic est in foro causarũ. Ratio diuersitatis est:qa i bello bellantes nituntur virtutibus nõ iure:sed in foro causarũ litigantes nituntꝝ iuribus:& sub iudice qui causam examinat. Guil'. Itẽ si aduocatus amittit iustã causam:quã fouet propter suã ignorãtiã cũ.s. iactabat se scientẽ & nõ erat ad sufficiẽtiã: vltra pcm tenetur ad satisfactionem ꝛsis. ſm Guil'. Si aũt amisit iustã causam ꝓpter suã negligẽtiã & infidelitatẽ ſm Ray. tenetur etiam ad restitutionem seu satisfactionẽ dãni. Et qa tales rarissime satisfaciũt:& peccatũ non dimittitur nisi restituatur ablatũ.xiij.q.vj.si.res.quia vt ibi dicitur

Quibus modis peccare põt aduocat⁹.

Monacho iter dicit patrocinatio.

Reuelatio extrage. Sen.

dicitur pœnitẽtia sine hmõi nõ agitur sed simulat: iõ ad inferna descẽdũt impœnitẽtes. Vñ in Senecæ tragedia legit ꝙ quidã vidit Neronẽ apud inferos se balneantem:& circa eu aurũ feruẽs ministros infundẽtes. Et cum videret turbã aduocatorũ ad se veniẽtẽ inquit. Huc venale genus hoim. O aduocati amici mei accedite vt mecũ in hoc vase balneetis. adhuc supereſt locus in eo quẽ vobis reseruaui. Et quia in dilationibus et appellationibus indebitis frequẽter offendũt:ideo iusto dei iudicio puniunt. Vnde de

Exẽplũ quodã iniusto aduocato legit:ꝙ cũ infirmaret ad mortẽ clamabat. Inducias inducias. & qa in causis superfluas postulauerat sibi necessarias obtinere nõ potuit: sed moriẽs ad inferna descendit. Alius etiã aduocatus cum,a suis admoneretur de cõfessiõe & sup hmõi eũ solicitarẽt: noluit sed ait. Ego appello:et sic expirauit vadẽs ad iudicem supernũ:a quo appellari non põt. Quantũ ad sed'm.s. de debito modo tenẽdo per aduocatum. Nota ꝙ debitus mod⁹

Modus aduocato tenẽdus. aduocãdi qui debet seruari ſm Ray. est talis. vt.s. non ꝓducat falsa instrumẽta vel falsos testes seu corruptos:nec mẽtiatur nec inducat falsas leges aut quasc̃ũq; ꝓbationes nec quærat in grauamẽ partis alterius superfluas dilationes & non necessarias. Item ꝙ si fideliter quantum iustitia permittit causam foueat nil de cõtingentibus omittendo.iij. q.vij.§.si qs.&.iiij.q.iij.c.i.&.ij. Item non ꝓcaciter vel vociferãdo qa per hæc ipeditur processus.v.q.iij. in loco. Itẽ dicit Tho.ij.ij.q.lxxj.ar.iij.ad.iij.ꝙ aduocato defendẽti iustam causam licitum est prudẽter occultare ea ꝙbus posset impediri ꝓcessus eius:non aũt licet ei vti aliqua falsitate In causa pauperũ tenetur aduocatus gratis ꝑstare patrocinij:eo casu & modo quo tenentur oẽs ad opera misericor die:vt dicit Tho.ij.ij.q.lxxj.ar.iiij.ad.j. Null⁹ em̃ sufficit oibus indigentibus opera misericordiæ impẽdere. nõ ergo tenetur qs per mundũ quærere indigẽtes vel etiã in futuris indigẽtꝫ hoim prouidere:sed sufficit ꝙ subueniat his q sibi occurrũt in præsenti tpe. Et in casu quo non ꝓparet ręlin pr̃opiꝰ quõ posset ei aliter subueniri:& tũc tenẽt de eo qđ potest ita etiã ꝙ poti⁹ magis cõiunctis ꝓudeat cæteris paribus. His cõcurrentibus tenetur aduocatus patrocinij ꝓstare et gratis si illi nõ possunt soluere al's non tenetur:tñ si faciat i iusta cã.s.& gratis laudabiliter agit.si propter deũ faciat. Item dicit Ant.de But.sup.c.tua nos. de homi. No. ꝙ si qs nõ est peritus & asserit se peritum consulẽdo aliqn in causis si aliquẽ lędit.s.ex malo cõsilio suo credo in foro cõscictię teneri ad restitutionẽ ꝓdãni: etiam si oẽm adhibuit diligentiã quã potuit & cõtra cõscictã nõ fecit dũmodo in hoc errauit. Itẽ si nõ ad hibet oẽm diligentiã quã potest:licet sit perit⁹:vt si ex pigritia non bene studeat dare cõsiliũ:est obligatus i foro cõscictię si ex defectu cõsiliꝫ lędit aliquis. Dicit aũt adhibere oẽm diligentiã cũ adhibet sufficientẽ & cõgruã diligentiã ſm traditionẽ artis illius.hæc ille. Quantum ad tertium. qui.s.,phibẽãt ab aduocãdo. Nota ꝙ aduocati esse nõ põt infrascriptæ ꝑsonę ſm Ray. Prio qdẽ hæretici & Pagani & excõicati. iiij. q.j.c.j.& de pœ.di.j.c.nemo. vbi habet ꝙ peccat iudex & punirí debet qui admittit tales scienter. Itẽ monachi vel religiosi nisi ꝓ monasterio suo & de mãdato sui prælati ad uocare nõ pñt.xvj.q.j.monachi.ij. Itẽ clericis in sacris constitutis vel etiã in minorib⁹:sed bñficiatis est ꝓhibita ad uocatio corã iudice sæculari nisi in causa ꝓpria vl' ecclĩa sua vl' ꝓ cõiũctis vel miserabilib⁹ ꝑsonis,extra de postu. c.clerici,Sed an corã ecclĩastico iudice possit aduocare:satis videt ꝙ sic per dictũ.c.clerici.exceptis ępis & sacerdotib⁹ qb⁹ est simpl'r interdictũ:nisi in causa ꝓpria ecclesiæ suæ:vel ꝓ cõiũctis vel miserabilib⁹ ꝑsonis. di. lxxxviij.ꝓ latũ,dũmodo ꝓ hoc diuinũ officiũ nõ ipediat. ar. dist.xcj. clericus. Itẽ in illa causa in qua qs est iudex vel assessor in eadẽ non põt esse aduocatus:qa duo officia in eadẽ cã ,phibẽtur exercere.extra de postu.cũ sacerdotis. &.iiij. q.iij.c. j.&.ij. Itẽ alię ꝑsonæ ,phibenť ab aduocatione ꝑ canones: vt surdus:mutus:cęcus:furiosus:impubes vsq; xvij, annũ,a senatu amotus:seruus:vir passus muliebria.s.contra naturã. Item damnat⁹ capitali vel calũnia publici iudicij. Itẽ q operas suas locauit vt pugnaret cũ bestia in arena. Hæc oia. iij.q. vij.in famis.§.tria. Et nota ꝙ clericus beneficiat⁹ in diuersis ecclesijs nõ põt ꝓstare patrocinij vni cõtra aliam ſm Ber. Si tñ esset prelat⁹ in vna illarũ posset cõtra aliam rõne ꝑlationis. Et idẽ Inno.addens ꝙ si necessario officio vtatur põt ad sũ'itudinẽ tutoris.ff. de posta.l. prætor. Item et ꝓpriori ecclesia põt agere cõtra secũdam. ar.eũ de tureiu.c.tua. Qui aũt est bñficiat⁹ in vna ecclia et præstat ꝓ extraneis officiũ aduocatiõis vel ꝓcuratiõis cõtra eã debet illo bñficio spoliari.et de post.c.cũ sacerdotis Tenẽt autẽ iudex dare qñq; aduocatũ vt illis q hre nõ pñt propter paupertatem vel ꝓpter potẽtiã aduersę partis. ff. de offi. procõ.ne gcũq;. Si aũt iudex ꝑ alicui aduocato p̃ci piat & ille sine cã deneget;põt per iudicẽ ꝑpetuo remoueri ab officio aduocatiõis. C.e.l.,puidendũ. Debet igit obedire si tñ cõpetens salarium constituat ei ſm supradicta.

§.II.QVANTVM AD SECVNDVM

principale de collatione postulatoꝝ:.s.dabo.Notãdum ẽ ꝙ dandum est iusto aduocato a deo æternum præmium: a clientulo lucrum.vt.xiij.q.v.non sane.a mundo & iudice honorem & causę obtentum.

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

principale videlicet de materia postulãdi:cũ dictũ est.gẽtes & c.qa cã vel est circa ꝑsonas.vt in crimĩibꝫ seruituribus mĩmonij's & hmõi.vl' circa hereditates & successiões vl' circa alia q̃ possidẽt vl' circa terminos dñicꝫ & hmõi. Quib⁹ Et q̃ p aduocatũ ista iuste petunt debẽt dari. Vnde iuste ꝑsonis dr.postula a me &c. Sed posset alicui videri q ars aduoca ꝓmittiõis sit illicita:ordinat cm̃ ad litigãdũ in iudicio:sed chri in iudistus ꝑ ꝓhibet di.Mat.v.Si qs vult tecũ in causam iudicio conten cio podere & tunicã tuam tollere:dimitte ei & palliũ: & auferẽti stulare. tua ne reperas.& Apls.i.Cor.vj.Sæcularia iudicia si habueritis oĩno delictũ ẽ in vobis q̃ &c.Iõn. Gratia.xiij.q.j. eps.§.his ita rñdeť.ꝙ pfectis nõ licet stare in iudicio ,p lucro captãdo.i.vt lucrent ex tali exercitio:sed ,p dãnovitãdo:Vel sic,p reb⁹ ꝓpriꝫ nõ licet:qa eis nõ licet,ꝓpria hre: scilicet in singulari:sed ,p reb⁹ ecclię seu monasterij.ꝝum sũt ꝑlati vl' ꝓcurarores licet i iudicio stare & ,p paupib⁹. Sed nota ꝙ pfecti hic appellant habẽtes statũ ꝑfectionis id est religiosi & ꝑlati & nõ eo mõ quo glo.sibi exponit. Et ex ꝑ segit ꝙ laicis licet in iudicio stare & aduocare q hre ꝓpriũ pñt. Clericis aũt ꝓhibeť.vt.j.dicet.nisi ,p miserabilib⁹ ꝑsonis:Dñs aũt Hugo Cardinalis,i postil.Ro.iiij.sic distinguit. Quibusdam non solũ licet sua repetere:sed etiã expedit corã iudice.s.ifirmis qui proni sunt ad odiũ & ad vindictãdũ se de ꝓximo:vñ meli⁹ ẽ ꝙ corã iudice repetãt ẽ. §.s. in Quibusdã aũt licet sed nõ expedit:vt ꝑlatis & ꝑdicatoribꝫ fi. ne fruct⁹ prædicatiõis impediat.ſ.Cor.x. Oia mihi licẽt: sed nõ oia expediũt ꝙbusdam alijs nec licet nec expedit.s. claustralib⁹ vt ꝑ seipsos reperãt:sed ꝑ amicos pñt. Et ad autoritatẽ Christi.si qs vult &c.rñdeť ꝑ glo.ibidẽ quã tñ declarat.insirmis licet sua repetere:nõ tñ cõtẽdere.i. cũ cõtentiõe repetere.s.cũ odio & scãdalo ,pximi.Nota ergo ꝙ nõ tenẽť qs dare sua vl' cessare a repetitiõe debiti:nisi hęc duo sciat:& ꝙ ille mortal⁹ scãdalizabiť si repetit debitũ suũ: vel si nõ dat sua:& ꝙ ille retractabiť a mortali si nõ repetat vel si dat ei sua. Hæc Hug. De hoc etiã vide. ē.in.ij.parte. Guil'. ẏo dicit ꝙ si status ꝑsonæ nõ est in tuto puta qa idiget illa re quæ sibi petiť seu quã ipse iuste repetit a debito retĩta ꝙ ea carẽs incidit in periculũ impatiẽtiæ & murmurationis cõtra deũ ipse vel familia sua tũc nõ tenetur dare vel a repetitione cessare rei suæ quãtũcũq; debitor scãdalizetur:qa tenẽť magis sibi & suis ,putdere q̃ alijs. Si autem põt absq; periculo tali illa re carere:tũc ad vitandũ scãdalum ,pximi debet dare vel a repetitiõe cessare. si tñ credat illũ bene vsurum. al's nõ. Guil'. Apl's autẽ in autoritate inducta repræhẽdit iudicia nõ simpliciter:sed fraudulẽta & iniusta:vel quæ fiebant apud infideles:qđ prohibetur.

¶De his quæ pertinent ad debitum modũ aduocandi & salarijs eorum & vitijs pluribus. Cap̃.II.

ADVOCATVS ACCEDENS

corã iudice ad aduocãdũ. vt dicit Guil'. in spe. li5.j.c.de aduocatis.debet hre vestes talares & suo officio cõgruẽtes de pœ.dist.j.nemo. Vnde ẏsus. Vir bñ vestit⁹ ,p vestib⁹ esse peritus Credit a mille Nota q̃us idiota sit ille. Si careat veste nec sit vestitus honeste. de Demosthene eloquẽtissimo oratore:ꝙ in principio exercine. tij sui ministerij.s.aduocandi & perorãdi vsus est vestib⁹

multū preciosis.sed postq̄ diuulgata est fama ei⁹ sciētiæ: & eloquētię vsus est vestib⁹ cōmunioribꝰ. & interrogat⁹ de causa:cū ꝑm iudiciū cōmune videbaꝫ ꝙ preciosioribꝰ tūc indui debuerit:eo ꝙ esset magis in opinione & honore hoim & opulētior. Rndit ꝙ necessariū sibi fuerat in principio cū esset ignotus,ꝑcurare sibi ad acq̄sitionem famæ & opinionis sui ostiū ex preciositate vestiū: qa si cōteri hoies ęstimant de sufficientia taliū ꝑm q̄litatē vestiū. Sed ex quo iā erat nota oibus facūdia & peritia:eius nō oportebat amodo ex vestib⁹ eā sibi cōquirere. Debēt ḡ aduocati ad cōspectū iudicis accedere in habitu ornato cōpetenter nō tñ pōpose. Vñ & Mat.xj. dicit Christ⁹. Ecce q mollib⁹ vestiūt.i. preciosis.in domib⁹ regum sunt vbi.s. sunt iudices & aduocati. Licet eīm ex ornatu vestis non sit gs iustitiā habitur⁹,vt.xxx. dist. si qs virorū. & vestis humilis & nō ornat⁹ laudet.dist.xlj.parsimoniā.tñ sicut nec exq̄sitę delicię:ita nec affectatę sordes laudē pariunt ait Hiero. qđ ad vestes extendit.di.ea.§.j. De meo ḡ cōsilio ingt idē Guil. vestē gerat suę ꝓfessiōi cōueniētē nō diuersi coloris aut diuisę:non nimia breuitate:aut lōgitudine notanda vt faciat caudā nō ex certis texturis variatā vel varijs coloribꝰ ornatā:nō dissutā & laceratā.di.xlj.parsimoniā. sed regionis morem seruet.di.xlj.q̄sqs. vt cū fuerint in Italia palliis affibulatis vtant cū vltra mōtes capis manicatis: vel pallijs diffibulatis:sed in alio ornatu se honeste gerāt vt in sotularib⁹:frenis:sellis:pectoralib⁹:calcaribꝰ:fibulis:corrigijs & alijs hmōi. volētē aūt ex hūilitate: vl' corpis necessitate hūilē habitū deferre nō cōtēno. vt di.xxx.si qs virorꝫ.

Clientus lusquis sit.

§.I. ADVOCATVS QVALITER

debet se habere ad clientulū suū. Et dī clīētulus ille cuius cām suscipit defendēdā. Dicit Guil. in speculo vbi.ē.ꝙ debet primo sic alloqui clientulū suū aduocat⁹. Charissime: tres sunt personæ quib⁹ omnimoda veritas est aperiēda. & nil eis celandū:cōfessor.s.quo ad pctā cōmissa:medicus quo ad infirmitates & dolores suos:& aduocat⁹ quo ad ea quæ pertinēt ad causam de qua petit auxiliū & cōsiliū de fensionis. Dicas ergo mihi' oi modā veritatē negotij. Exinde da mihi scriptū:vt cōgruū possim tibi dare cōsiliū seu respōsum. Expedit eīm aduocato habere scripturā sup narratione factī:quā clīētulus ꝓponat,ꝑter periculū periurij:cū hodie habeat iurare:vt sine labore & verecūdia possit:cū alit⁹ inuenitur eā deferere:ad qđ ex forma iuramēti qđ præstat hodie in merito causę tenēt: vt possit euadere pœnā multiplicē:de qua habes de postu.c.,ꝑperādū.li.vj. tū etiam ga talis scriptura poterit sibi aliq̄n prodesse. Sen. Cuiuscūq; facti causam reqre. & cū initia inueneris:exitus cogitabis. Facto intellecto si sit actor q̄rat de ꝓbationibꝰ q̄les habet. Nā q actusare vl' agere vult ꝓbatiōes debet hre paratas.vj.q.ij. accusator. Si aūt eas nō habeat nō multum sibi expedit ius hre:ex quo deficit ei ꝓbatio. ij.q.vij. plærumq;. Nam & ꝓbatione cessante interdum vindicta ratio cōquiescit.xxxij.q.v. christiana religio. Si aūt probationes non oportet eum hre & factum est liquidū dicat ei. age secure. C. de testi.l.j. Sed si re⁹ sit quærat si quas habet defensiōes & ꝓbationes. Nā oportet eum hre ꝓbationes paratas ad suas exceptiones ꝓbandas. ff. de ꝓba. & ꝓsūp. l. in exceptionibus. ꝙ si habet dicat ei. Secure te defende. Verum si viderit factum ineffica:vel ꝓpter se:vel ꝓpter ꝓbationis defectum:dicat ei. Amice noli manibus sumptibus te vexare. nec defendi debet:qđ ratione inniti non pōt. di.lxviij. cor ēpi. Nec debet qs malam cām seu desperatā fouere vel suis allegationibus colorare. C. de iudi. l. rem nō nouā. Sæpe tñ aduocati hoc non faciūt sed dicunt. frater ga litis eucētus dubius est aliq̄n litigātes obtinent ex industria vel astutia vel gra:vel fraude,vel ignorātia partis aduerse. extra de si. instru. inter. Hoc tñ pernicios um est quo ad alam & etiam quo ad famam. Præterea habito negotio in scripturis ꝛqa memoria labilis est:si hæsitaret aduocatus vel iurisconsultus a quo quærit seu dubitet de iustitia causæ nō erubescat dicere volo mecū & cū peritis & cū libris deliberare:ga vt dī dist.i. ponderet nos tempore indigem⁹ vt maturius qd agamus. Et Salomō. Omnia fac cum consilio. & auditioni sapientum vacādū est. extra de ꝓsum.c. ex studijs. Et rephendit qui cōsilia sapientū non suscipit. dist. lxxxiij.c.j. Vtilius est eīm in occulto deliberare cū in publico succūbere. In tpe aūt huius deliberatiōis

Prouer. xiij.

sæpe secum tractet & deliberet & inspiciat diligenter ī strumenta & iura ad quæstionem facientia. ꝙ si per se nequeat instrui consulat peritiores:ga qđ a pluribus quærit facili⁹ iuenit. dist.xx. de libellis. & ga sæpe reuelat minori qđ maior ignorat. dist.xcv. esto. Et veritas sæpius exagitata magis splēdescit in lucem. xxx v.q.ix. graue. Porro si aduocato visum fuerit ꝙ debeat clientulus litigare primo cōueniat de salario cū eo et dādo: & meo cōsilio iungat alium aduocatū:ga melius est duos esse simul cū vnū &c. Eccl's. iiij. Integrū. est eīm patrocinio qđ plurimorum sensib⁹ approbat.extra de offi.deleg.c.prudentiā. hoc tñ si qualitas vl' difficultas causæ hoc exigat. nō eīm debet eū inducere ad expēsas superfluas qñ nō est necessariū vel nō potest cliē tulus. Caueat aūt aduocatus ne clientulo victoriā repromittat sicut faciūt medici superbi sanitatē infirmis pollicitātes. Dubius est eīm litis e tenus nec victoria in eo est: sed in iudice.ij.q.iij.§.notādum. Neq; semp laborē sequtur effect⁹. extra de renūtia. c. nisi cū pridē. ga & sæpe vitiū est materiæ nō artificis. ff. ad.l.aql.li.l. ferv⁹. §. si calicē. nec debet certū asserere:vbi certus esse nō pōt. extra de ꝓscrip.c. cū contingat. Caueat etiam ne partē suā quæ eius fidei se supposuit:vel secrera a causę suę quoquo modo ꝓdat vel reueler. sed ꝑm pactū inter eos initū clīētulum defendat. Sed quer⁹. Nunqd postq̄ aliqs denudauit secreta causæ suę alicui aduocato vel iurisconsulto: ille aduocatus esse possit contra eum in eadem cā pura:ab alia parte requisitus? Rndetur ꝙ sic. & hoc dicit obtinuisse argumentū. xiij. q.j.§. quia ergo. alioquin nulli esset cōsiliū dandum. Sed nec hoc sufficeret ad iudicem remouēdum. vt no. extra de testi.c. dilecto. Sæpe eīm vidi peri consiliū ab aliquib⁹ non vt acceptaretur: sed vt alteri parti postea cōsulere erubescerēt. Si aūt fuit aduocatus tuus in causa alla nō iam finita in aliqua parte fuit cōtra te nō ero:alioquin crimen præuaricationis incurrerē.ij.q.iij.§. notandum. Sed qđ fidedi tibi fidē ꝙ esset tu⁹ aduocat⁹ in aliqua causa & fui. & lata est snia a,qua appellatū est. nunqd in illa causa appellationis cōtra te aduocatus esse poterō? Et hoc sæpe fit in curia:ga aduocat⁹ etiā quōdā fisci pōt esse aduocatus contra fiscū in aliqua causa in qua nō ꝓtitit ei patrocinium. C. de aduo. fis. l. ij. Prętērea cā appellationis est alia cā a cā principali. Honestius tñ est abstinere. tum ga causa appellationis est eadem ꝑm quosdam: vel saltem est eius sequela:tū ga secreta causę nouit. Vñ i hac instātia multū lædere posit quēin priori defendit:tū ga oportebit eū asserere qđ prius negauit vel' ecōtrario qđ esse non debet.

§.II. ADVOCATVS QVO MODO

se debeat habere ad aduocatum contrarię partis:& ad socios quādo sunt plures aduocati ex parte sui clīētuli. Et primo quidem nihil contra aduocatū alteri⁹ partis conferat sed eū benigne tractet:nisi alter ad aliqua inhoneſta ꝓrūpat. Et cum eius dictis respondere habebit:eū commendet supficialiter & nō nimis.iuxta illud Senecę. Laudato parce vituperato parcius. ga forte ante finē litis contingit ꝙ ipsum reprehendere laborabit:& sic esset tamq̄ sibi cōtrarius a iudiciorum limine repellēd⁹. extra de appellatio. c. solicitudinē. Commendet ergo eum per verba duplicia. i. habentia diuersos sensus. ꝙbi gra. Opera laudant artificē: vel scia vestra nota est & commēdatione non indiget ga seipm ostēdit. Poterit etiā si velit eū reprehēdere sub quo dam honesto colore si velit eū cōmendare. nō de aduocatione commendet:sed de doctrina legū & experiētia rerū. Caueat tñ vt nōl ꝓbris:sed legibus certet cū eo: nec ei vel parti dicat cōtumeliā:siue palā vocādo eū ruffianum seu prꝙaricatorē vel subdole dicēdo. Ego nō sum fur. q.d. tu es talis:alioquin diminutionē famę patiet⁹:& a limine iudiciorꝫ excluderet⁹. v.q.iiij. in loco. Si ꝙ alter falsitatem vl' aliā turpē notā imponi secure dicat. tu mēturis:modestius diceret hoc nō est verū. Nā & Christus cū diceret ei. dęmoniū habes. dicēti respōdit. ego dęmoniū nō habeo: sed honorifico patrē meū. tacendo eīm videt assentire: sed nimis crudelis est. alt Augu. qui famā suā negligit. xij. q.j. nolo. Sed si turpia nō imponat verbis vtatur tēperatis dicendo. salua pace vestra vel reuerentia vel honore vestro. xxvj. dist. deinde. Itē si alius aduocatus te patiēter audierit: & tu patiēter audias eū: si te loquēte strepitum fecerit vel susurrauerit: & tu contra eū strepitū facias & susurres: & sic ars

Dubi⁹ est lis eucētus.

Seneca.

Io. viij.

Horatius.

Terēti⁹ sic ars deludit arte. ꝑm ill.ad. Qui dicit qđ vult:audiet qđ nō vult. xiij.q.j.§. qa ḡ. Et Sen. Ab alio expecta qđ tu alij feceris. Cautus tñ existat vt diligenter quæcūq; alter dixerit:notes & retineas. Nā si plura effundat:vix erit quin ali qđ irreprehensibile conferat. vñ Sen. Quotidiana fornax lingua nostra. Et sic ex ore suo poteris eū redarguere cum semel emissum volet irreuocabile verbū. dist. xliij. dispēsatio ē nobis. Et sic adhibet fides dicto suo cōtra eū. extra de proba. c. ꝙ tuas. Sicq; sibi pōt dici. lex quā inducis ꝓ te ꝓ nobis cōtra te est. & dicas q̄liter & in quo. Videat tñ ne fagitta Ionathæ retrorsum abiens in casu sibi repercutiat eūdem. Ex præmissis patet ꝙ discrete facit aduocatus q in sui dicti initio ꝓtestat ꝙ intēdit ꝓponere id quod sit suo clientulo vtile:nec sibi præiudicet si qđ errore vel incuria cōtra eū infunder. Sed & principalis psona caute agit quę cū instrumēto publico dicit:ꝙ quæcūq; vtilia sibi aduocat⁹ dixerit:rata habebit:& ea vult valere quasi a se ꝓlata:inutilia ꝙ respuit & inhibet. vl' als in ꝓcuratiōe dī C. de ꝓcu. l. maritus. nec verecūdet aduocatus taliter ꝓtestari:ga aliqñ bonus dormitat Homerus. Deferat q̄q; alterius partis aduocato cum quo saluo iure suo poterit sedere salutato & honorē quē sibi cupit alteri ipēdat. ij. qō. vj. qui scit. Verū si aduocatus videat te in allegationib⁹ superare:vel tibi deficiat ius vel ratio. Exemplū quib⁹ modis ga argumentari pōt:vt extra de iudi. c. nouit. tunc ne vlr aris responsionis penuria declinare certamē:prudenter eī eludas te ad aliā materiā transferēdo. vt docet Orig. in sil' dist. xliij. in mandatis. Potes etiā si ille sit melāchol⁹ ali qua indirecte vel curialiter dicere ꝙ quę moueat ad iram. tunc eīm nō sic bene ordinare poterit suū sermonē:ga impedit ira animum &c. Istud tñ vltimo dictū non videt licitū: nisi forte esset certus de iure suo ꝙ al's sua scientia & cauillationib⁹ velit obfuscare. Semp tñ aduocatus veritus? partis caueat a mendatio:& multo magis a piurijs: nec ad ista inducat clīētulos suos:alias grauiter peccat. Porro & suæ parti aduocatus morē gerat:& si plures fuerint simul cōueniāt:& simul deliberent sup quolibet dubio qs eorū & q̄ ꝓponet. Ex hoc eīm veritas melio⁹ inquirit⁹:& causa salubrius dirigit⁹:& aduersarij terrent. iuniores tñ primo ꝓponāt & maiores vltimo:vt eoꝝ speciosas & efficaces rationes & allegationes melio⁹ iudex memorię cōmēdet. de cōse. dist. ij. liquido. Et vt docet Tull⁹. validiora argumēta sunt reseruanda in fine. Peritiores eīm vltimo surgentes melius defendēt,ꝓposita:& plenius respōdebūt obiectis. Alij tñ dixerūt ꝙ vbi plures sunt aduocati vnius partis: vel vbi sunt plures sapientes cōueniētes ,p aliquo cōsilio dādo antiquior pri⁹ dicet,ad qđ facit dictum Eccl'i. xxxij. Loquere maior natu decet enim te.ar. lxj. dist. statuim⁹. Et hoc nisi forte adeo sit in euidēti maior scientia in minori ꝙ nulla possit dari hoc hæsitatio oriri. dist. lxj. miramur. vl' nisi minor etiā minoris scientię rōne dignitatis debeat ꝓdicere. ff. arb. fur. cęsarū. l. i. sed si sint eiusdē scientiæ & gratis ꝓferet q habet plures filios. Ego tñ credo vt ꝓdixi. s. ꝙ iuniores & minus docti sint priores ī loquēdo & doctiores sequāt:vt patet ī castrorꝫ acie ordinata vbi maiores & fortiores ad custodiā exercit⁹ subsequunt:& patet in ordine ꝓcessiōis eccl'ię. Caueāt aūt ne abiuricē dissētiāt. Nā oīs gēs

Pś. cvj.

& scientia i se diuisa desolabit. xxv. q.ij. si ea. iuxta illd Pś. Effusa est ꝓtio sup pricipes & errare fecit eos in iuio & nō in via. Sed si qs imperit⁹ & ꝓcax fuerit inter eos alij d cāt clīētulo ꝙ ei silētiū ꝓponat:ga qđ sapiēs agit fatu⁹ destruit:nec est arandū in boue & asino. xvj. q.vij. in noua.

§.III. ADVOCATVS QVALITER

se debeat habere ad iudicē cum eum primo alloquit. Dicit Guil. in spe. vbi. ē. ꝙ in eius cōspectu veniens eū reuerenter saluet. Si iudex est ep̄s vl' rex vl' comes:vt. s. depositio capitio vt genib⁹ flexis:vel capite iclinato:vel alio signo humilitatē oñdat. Humani eīm moris est illum vereri cui⁹ iudicio & voluntate nunc erigitur nunc deprimit. xvj. q.j. visis. Si ꝙ est archidiacon⁹ vel præpositus vel miles reuerēter inclinet:& cōsuetudo regionis in hoc seruet. vt. ff. de offi. cōsul. l. officiū cōsul. nō aūt iuxta iudicē sedentē ,p tribunali sedeat:vt sic delectus inter eos. xvij. dist. §. illud. Itē in stādo nō sit garrulus loquax seu ꝓcax. & licet deus dissipet ossa eoꝝ qui hoibus placēt. vt dicit Pś. Pś. lij. Loquat tñ quę credit iudici cōplacere:caute tñ. Nam sępe displicet impru dens vñ placere studet. ꝙ si iudicē motū ira viderit nō rndeat sibi. iuxta illud. Dū furor in cursu est currēti cede furori. Et si in facto alieno quo lure tractet sibi & scit ca in de re nonē vel legem determinante illā quæstionē vel bonum medio. als dicat audacter:nisi partem timeat offendere. Nā ex hoc iudex magis credit ei in ꝓprio dicto ei? si viderit eum pitū in aliena. Si ꝙ sit nota psona iudici taceat. & forte iudex vocabit eū ad consiliū suū ꝑm morē Lōgobardoꝝ:& lucrabit salariū: ga non poterit ,ꝓponere ,ꝙ vna parte qui alia ,ꝓuocet. Vñ tuti⁹ est neutrā iuuare cū ꝙ altera offendere. vt dī. xiij. q.v. deniq;. Itē nō rideat coram iudice sine causa:ga risus abūdat in ore stultorū:sed gestus habeat sapientis. Itē humiliter audiat loquētē iudicē & dicta eius laudibus extollat:ab adulationib⁹ tñ caueat:ga nō est hmōi cōsiliū aię tutū nimis hoiem laudare. vt dī. xxv. dist. §. al's ea. Cū autem ips loquēdi aduenerit:ga oīa ips habent: tunc surgat:ga stare nō sedere debet cū orat:& cū debita grauitate & cūrialitate stet nō indiscrete vel arrogāter. Act⁹ q̄q; eius sit tard⁹ & grauis nō prœceps vel celer:vt sic vereri & bñ fundatam videat hrę pertiam. Præcipue aūt circa tria exhibeat se maturum:& sic ex ingenio suam augeat sapientiā. videlicet ī vultu:in gestu:& i voce. In vultu videlicet vt habeat vultū affabilē & iocundū & benignū iudici ac adstātib⁹ oñdat,absq; risu tñ indiscreto. In gestu:vt caput vel pedes nō ducat indebite:sed cūcta membra debita maturitate regat. In voce vt eā plus debito non deprimat vel exaltet:sed in cūctis mediū ferueat. Nō sit vagus oculis aut effrenis lingua aut petulantia. Deinde post paululam moram incipiat a iudice & adstātib⁹ benignā audiētiā postulādo:iudicis q̄ beneuolētiā capteret eū cōmēdando:& dulci ꝑmone ad eū loquēdo. Verbū eīm dulce multiplicat amicos. Eccl'i. vj. & Sen. Cor hoīs nobile ꝛ potentiam recalcitrās potī⁹ vult duci q̄ trahi. Potest aut eē eum cōmēdare vl' de recta fide ꝙ nil magis in pricipe splēdet:vl' de moribꝰ & sūma ,pbitate:vl' de honestate & castitate q̄ sola ē possibilis aīas deo pūtare. i aut. de leno nib⁹. vl' de dei timore & reuerētia:vel de mānsuetudine & clemētia:de hūilitate vel de sapia & prudētia seu patiētia vel iustitia & equitate. In hoc tñ caueat ne oēs ꝙtes vni attribuat:set ea vel eas ꝙs sibi nouerit tribuēdas. A mēdacijs abstineat ne vt vulpes decorē corui & dulcedinē vocis cōmēdās exist⁹ met sibi de risorie dictū:& sic ,puocet ad indignationē. Insuper abstineat ab oi verbo q̄ iudex possit iurīa ad aīm reuocare: vl' q̄ posset offendi. Res eīm periculosa est litigare sub iudice offenso. Caueat etiā ne ,p aliquo videat velle eius iudiciū declinare: nisi causam ,ꝓponat sufficientem: ex hoc eīm sibi cōstituet iudicē aduersariū. Nec appellet sine causa sufficienti & euidēti:ga est iudicē prouocasse ei? fniam non seruasse:vel iudiciū declinasse,ꝙ si eū sic ,puocauit nec plene de eo cōfidit. Abstineat etiā aduocatus ab his defectib⁹ q reperiunt in quibusdā oratoribus:dū ꝓponit seu loquit coram iudice. Quidam eīm cum quodā fastu seu superstitione ad loquendū gestus dānabiles prætendentes abstergūt facie crines post aures reformant:nares crebro purgāt & guttur speculāturq; manus. Alij ꝙ nunc oculū trās cœlū eleuāt nunc caput remittunt:nunc crebra suspiria emittūt:nūc frontē rugant:nūc labia cōprimunt:nūc supercilia obducūt:manus maxillis affigunt:& alia mirāda se medi tari acgrandia concipere ingenio multiplici simulantes. Nōnulli quoq; ture inter procellas eloquētiæ naufigātes, periclitant⁹ in portu:robuste eīm inter vitia elōqui decurrentes priusq̄ ad cōclusionis metā peruenerint: deficiunt imprudēter:cōtra quos est de pœni. dist. ij. multi. Ecōtrario quosdā robur inter loquēdum arripit:& tremula voce loquuntur:quoꝝ tñ timidū initiū finis robustus exornat. ꝙ quibus facit illud. Flebile principiū melior fortuna sequet. Sunt etiā quidā qui solū vocis magnitudine confidentes fulminant & vociferāt ,pponētes cōtra quos est. v.q.iij. in loco. ibi mitissima. Modus igit⁹ vbiq; seruādus est iuxta illud Horatij lib.j. sermonū. Est modus in reb⁹ sunt certi denicq; fines. Quos vltra citraq; negt consistere rectum. In pronūtiatione itaq; debet exercere vocis & spūs moderamen:corporis & linguę motus:vt ꝙba non sint inflata vel elata:vel in faucib⁹ frendētia:nec vocis immanitate resonātia:non aspera frendentibus vel inhiantibus labijs ,plata:sed pressim equaliter & leniter & clare pronūtiata:nec ,p ostētationis causa frāgat oratio. Verū ,p locis cau-

Ouidi⁹

Ouidi⁹

sis reb⁹ & tpibus dispensanda est. Nam aliqua simplicita
te narrāda sunt: alia auoritate suadēda: alia cum indigna
tiōe depromēda: alia miseratiōe flectēda: vt sic vox & ora
tio semp cōueniāt suæ causæ. Recta quoq; sit facies: nec la
bia detorqueant, nec immoderatus hiatus, nec supin⁹ vul
tus, nec ejecti in terra oculi, nec inclinata ceruice, nec eleua
ta aut depressa supercilia, labia q; lābere vel mordere de
forme est. Item grandia granditer proferenda sunt: parua
subtiliter: mediocria temperate: & cum de deo vel hoim
salute referimus plus magnificentię & fulgoris est exhibē
dum. In summa tamen notandū q; hęc sunt, quę audaciam
tribuūt perorandi, videlicet scientia: potentia: eloquētia:
libertas: gaudium: fauor: & benignus auditus. & his ꝓtra
ria contrarium operantur effectum.

Orandi audacia hæc tria habere solent.

§. IIII. DE SALARIIS ADVOCA

torum. Nota primo qd̄ ait Aug. q; licet aduocato vēdere
suū p̄ocinium & iurisc̄sulto iustū cōsiliū, xiiij. q. v. non sa
ne. Qd̄ videt intelligēdū q̄n credit iusta esse causam quā
defendit: vel saltē dubitat nō esse iniustā: & si vt lucretur
clientulo dicit iusta eē: nil debet hīre: & sic acceptum debet
restituere. Pro iusto em̄ patrocinio licet accipere salariū:
q; nemo de suo cogitur bñficium facere. x. q. iij. c. pcarie. ſ.
nec suis stipēdijs qs debet militare. ſ. Cor. ix. Nec ꝑ vēde
re scientiā: sed laborē suū seu locare opas suas & p̄miū po
stulare, xiij. q. ij. ecclīasticis. Et q̄uis quidā dicāt q; cum hoc
facit aduocatus seu iurisc̄sul⁹ abus̄q; labore & reuolutio
ne librorū: pura ga habet in prōptu materiā vel de propi
quo vidit: nō pōt tūc accipere: tū Guil. in speculo & Ho
stī. tenent p̄riū. scilicet q; pōt accipere: ga si non laborauit
tūc: laborauit in ꝓterito. al's deterioris cōditiōis esset ma
gis peritus q̄ minus. Id aūt certū est q; non licet pacisci de
certa parte seu quota litis: puta de decima: vel quinqua
gesima vel, centesima. qd̄ si fecerit est ei interdicendus fo
rus. & a cōione aliog; aduocatorum est remouendus, i. ab
actione aduocandi. vt. C. de postu. l. si qui. &. iij. q. vij. infa
mis. §. tria. De quāta aūt licet puta q̄nq; florenorū. x. xx. &
hmōi: dūmodo nō transgrediat legitimū modū. ſ. summā
centū aureorū: quantacūq; sit causa etiā de vno regno. In
minoribus aūt causis p aduocati facūdia causę q̄litate &
fori p̄suetudine cōstituat seu reddat ei salariū. Debet ſm Guil.
cōuentio de salario in initio litis vel ea finita fieri. pendē
te em̄ lite, p̄missio facta non tenet. C. de postu. l. q̄s. §. p̄
terea. Si g aduocatus vel medic⁹ in initio litis vel morbi
de certo salario cōuenit toti⁹ litis vel morbi: alia cōuētio
postea facta nō tenet secus si nō cōuenit de toto: licet rece
perit salariū p cōsilio vnius diei qd̄ dicit ſm Inno. extra
de postu. c. ſ. Qñ autē sit soluendum salarium aduocatis:
vtrū, in principio litis vel in fine. Dicit Guil., in speculo ali
quos dicere q; in principio: alios in fine esse dādum. Ego
ait Guil'. dico consuetudinē spectandā de pœ. dist. ſ. nemo
vel in foro. Si cōsuetudo ibi de hoc nō est: statuat aduoca
tus diē in qua vl' infra quā ei soluat. puta in initio statim
med̄ietatem & in fine aliā med̄ietatē: put̄ romana curia
fieri cōsueuit: qd̄ si nō fecerit forte statim debeat. Tū cliēt⁹
lus caute aget si petat aduocatū sibi cauerī de præstando
fideliter vsq; in finē patrocinio causę: & aduocat⁹ eo tra
rio q; de toto satisfaciet. Sed quid si cliēt⁹ ꝑmittat dare
aduocato centum si vincit causam: & si perdit. l. Respōdet
Guil'. pacta seruent. eē de pac. c. ſ. Sed quid si in dicto casu
clientulus trāsegerit seu al's se cōposuerit cum aduersario:
nūquid aduocat⁹ habebit integre illa centū, sibi ꝑmissa. s.
videt q; sic. qa per eū nō stetit quin obtineat victoriā. ar
guit p & cōtra. Demū sic soluit. d. Hug. Bar. Arch. Gof. &
Hosti. q; totum habebit aduocatus vel hæres eius eo mor
tuo. Alij hoc esse verum de iure: sed de q̄tate habebit. p̄ra
ta. arg. de leg. ij. l. qui solidū. Si aduocatus ipse duxerit eos
ad bonam compositionem non perdit quicq̄. Cōsulūt tū
vt de ꝑmissiōe fiat scriptura: ne in dubiū vergat. extra de

Bona quęstio

Solo.

fi. istru. c. si cautio. Ad cōcordādas ergo istas opiniōes di
stigue. Aut cliēt⁹ trāsegerit in fraudē aduocati: & tūc to
tum salarium habebit: qa per eū nō stetit. Aut hoc egit. s.
transigendo bona fide, pura ga lis dubia erat: & tunc pro
rata seruitij habebit cōsiderata ei⁹ facundia: nisi aliud fue
rit factum seu pactum inter eos. Sed quid si aduocat⁹ alio
casu impedit⁹ nō pōt aduocare: non p eū stat quin faciat.
Rūdet Guil'. nō videtur q; sibi sit imputandum quomin⁹
habeat suum salariū. ar. ff. de va. & extraordi. cog. l. ſ. §. diu
us. &. xl vij. dist. qd̄ ad nos. & sunt in arg. q; si aduocatus
& magister sit infirmus: nihilominus habeat salariū suū.
Et nota generaliter ſm Ioā. de Lig. q; aduocato debetur ꝓ
seruitio p̄mium & honor. vt. xij. q. ij. ecclesiasticis. Vñ si
aliqua. sunt ei ꝑmissa: tenet. ꝑmissor. vt. q. ea. quicūq; suf
fragio. &. qō. v. qa Ioannes. etiam, si nō defendat dūmodo
per aduocatum nō stet: sed p̄ clientulū quo minus patro
cinet. Sed nunqd aduocatus in causa appellationis teneat
patrocinari, p eodem salario? Arguit idem Guil. pro &. §.
Demum sic soluit. dicit ſm Pe. Bar. Archi. & Azonem &
alios q; non tenetur. Et licet dicat eadem causa. i. idē nego
tiū: tñ aliud iudicium est: cū sint alij iudices: & hoc pōt eē
verum cum a diffinitiua causa appellat. Sed si ante sniam
appellaret vel in integrū restitutio petat: tenet in illa cā
p eodem salario patrocinari. Et hoc verū puto si tractet
causa. eo loco. vel saltē, ppe vbi fuerit p̄cipalis q̄stio agi
tata. Sed pone q; noie palmarij. i. victorię pactus est aduo
catus aliqd sibi dari & cū plura sint causę capitula: in alig
bus succūbit: in aliquib⁹ vincit: q̄ro an totū habeb it. Rñ.
ſm Guil. vbi. ā. q; sic. ff. de va. & extraordi. cogni. l. ſ. §. cō
gnitionum. & est ar. ſi se. Qui aurē retinet hois totum ho
minē tenet se videt. de pœ. dist. ſ. vulgaris. Alij dicūt, p̄ra
ta deberi. ar. C. de transac. l. si ex falsis. Tertij dicūt q; nihil
ar. de verb. obli. l. in executione. §. penul. Quarti dicūt q;
si capitulum in quo vincit maius est ceteris: totum habe
bit al's nihil. vt. ff. de in integ. resti. l. scio. sed prius dictum
verius est. Item notandum q; si res mobilis dat̄ p̄salario:
sola traditio sine scriptura sufficit ad trāslationē dñi: sed
si sit immobilis: tunc est necessaria scriptura. C. de suffra. l.
vnica. & q̄uis dicat. xv. q. ij. c. ſ. q. clericus præstans p̄ocu
niū aduocationis p̄onis de qbus cōcedit a iure: non pōt
exigere salarium: sed vt v furari? si exegerit sit deponēd⁹.
Dicit Guil. q; illud. c. abijt in dissuetudinē: nec est moribꝰ
vtentiū approbatum. vt dist. iij. in istis. §. leges. Pōt ergo
exigere vt laicus: ga nemo de suo cogit facere bñficiū. x.
q. ij. precarie. ſ. Vel loquit illud. c. de regularibus vt. pbat
ea. q. §. fi. &. xvj. q. ſ. monachi. ij. Si ergo aduocatus viderit
clientulum suum iure debere cōtendere: dicat ei: amice ius
est, p te: solicita tñ eget defensione. Sæpe em̄ qs moreretur
nisi medicaret. de pœ. dist. vij. nullus. in fi. nō tñ eū ihuma
niter pecunijs euacuet vt plerīq; impie faciūt: sed tñ de sa
lario cōuenienti cū eo cōueniat. iij. q. vij. c. ſ. §. tria. Si vero
causam iniquā nouerit: eā deserat: & salariū restituat ſm
Gof. Sed Host. dicit q; illud habebit pro labore: quē forte
bona fide suscepit: qd̄ videt si parū recepisset: sed si multū
saltem in parte videretur restituendū si nō prosequat pa
trociniū. qa videt causam non iustam. qd̄ a principio nō
ppendit. Nā si cognouisset iniustū & vt lucraret dixit cliē
tulo q; ius habebat: verū est dictū Goff. ſ. q; restituat totū:
immo etiā qd̄ al's cliētulus in causa illa expēdit. Nota em̄
q; mortuo aduocato non pōt ab hæredib⁹ eius repeti sala
riū sibi datū: si perierū nō stetit qui causam ageret. vt. ff. de
var. & extraor. cog. l. ſ. §. diuus. Sed si per eū stetisset viuen
tem q; causa non est acta: tunc posset petere salarium: &
datum hīret restituere. C. de condi. ob tur. eau. l. fi. Idē si sit
infirmus. vel al's legitime impeditus ita q; per eum nō stat
qn agat causam: talis em̄ nō habet restituere salariū sibi da
tum. Quidam tñ distinguūt in actore: qa aut fuit in mora
contestādi litem vel procedēdi: & tūc nō repetet. al's autē
de eqtate reddēt hæredes aduocati salariū datum in hmōi.
Alij aūt dicunt indistincte sibi reddi si nihil erat factū. &
hoc de equitate. Si tūc per casum fortuitū ex pſona cliētu
li stetit: quo minus seq potuit: & tunc tenet reddere: puta
si res petita perijt ita q; res non teneatur. vt. ff. de rei ven. l.
vtiq;. Pro pauperib⁹ aūt qui nō possunt eis soluere: tenen
tur aduocare gratis cū possunt & querif patrociniū eorū
ab eis & pupillis & viduis & alijs personis miserabilib⁹:
etiam si habeant causam cōtra potētē volentē opprimere
eos. xxiij.

De ad uocato i firmo.

Demor tuo ad uocato.

Grata. ꝑ pau pib⁹ eē debet p̄oci natio.

eos. xxiij. q. iij. o stēdit. & in alijs. c. seq. Tenetur em̄ quilibet
subuenire necessitatē patienti de substātia sua & de arte &
exercitio suo. ſm Th. ij. q. lxxj. ar. ſ. & di. lxxxvj. nō satis.

§. V. DE DEFECTIBVS ET VITIIS

aduocatoꝝ ponit Aluar⁹ in. li. de plāctu eccl'iæ. peccāt em̄
multipliciter. Et primo cū fauēt subdole causas. p̄dēdo. i.
decipiēdo cliētulū dū. ſ. adiuuāt occulte aduersariū. Et ta
les qui dicunt̄ p̄uaricatores & proditores sunt infames.
ij. q. iij. euphemiū. §. notandū. & tenent vltra pœm iniusti
tiæ & proditiōis ad oē dānū & interesse læso. Sed o ga cau
sas desperatas fouēt contra cōscientiā: & in hoc glosant̄:
quasi magis subtiles aduocati cōtra illud. xj. q. iij. qui con
sentit. Et talis etiā tenet parti aduersæ q̄ iustitiam habet de
oī dāno & interesse & etiā suo cliētulo de expēsis: si sua det
sibi ius habere vt litiget. Tertio cū dilationes superfluas
nitunt obtinere ad hoc tantū vt fugiāt sententiā vel ma
gis prolōgēt litigiū, vñ plus lucrent: vel sciēter sine causa
rōnabili faciunt clientulū appellare: & etiā tenent de dā
nis propter hoc. iij. q. vij. in famis. §. tria. Quarto in recipiē
do nimis magnū salariū vel pacis cendo de certa parte litis
cū graui dānō litigatoris: qd̄ prohibet̄. iij. q. vij. in famis.
§. tria. Quomodo debeant moderari salarium dictum ē in
§. præcedēti. Quinto qa ignorātes iura cum nesciant quid
dicāt opprobrijs & cōtumelijs certāt: qd̄ prohibet̄ i dicto
§. tria. Sexto vbi est copia aduocatorum, sicut Bononiæ
Florētiæ & Venetijs. vt alijs lucrum subtrahāt: qui melio
res & peritiores sunt: paruissimo salario sunt cōtēti: vt vi
les & abiecti: secus aūt si facerent propter paupertatē clien
tuli: tūc enim virtuose agerēt. ar. dist. lxxxvj. non satis. Se
primo cū informant falsos testes. & quęrūt seu faciūt posi
tiones cauillosas vel inducūt clientulū ad deferendū im
ponēdo & respōdendo: & ideo vt homicidæ a iarū tenēt̄ur
& infamia perpetua notant̄. ar. xxij. q. v. ille qui hominē.
Octauo qa recepto salario nō curāt de causis: nec studenꝰ
nec vigilant circa eas. & sic, ppter negligentiā clientulus
amittit iustā causam: & tūc v ltra pœm obligat̄ ad satissa
ctionē. ar. de eta. & quali. or. præ. c. ad aures. Nono qa cum
sciūt aliqui vel scire debeāt se ignorātes & insufficientes: ni
hilominus salariū recipiūt & ꝑpter insufficientiā suā cau
sam iustā amittūt vñ in culpa sunt: & ad restitutionē tenē
tur. ar. ff. ad. l. aquil. l. idē iuris. & extra de sen. & re iudi. c. cū
æterni. lib. vj. in glo. Decimo qa vbi sufficientes sunt ipsi q̄
assumūt officium aduocationis: alijs insufficientibus vices
suas cōmittūt, vñ & ipsi de læsione cliētuli tenent̄. ar. ff. de
præscrip. ver. l. apud labeonē. §. fi. nisi forte cliētulus sciēs
& prudēs cōtentus fuisset. qa eo inuito nō potest alteri cō
mitti hoc: qa differētia ē inter artifices. extra de offi. dele. c.
fi. & si eo inscio hoc fecit: debuit hoc ipm æstimare nō per
missurū si sciret. ff. de fur. l. q re sibi. Vndecimo falsam le
gē allegādo. vñ crimē falsi incurrūt. extra de iudi. nouit in
glo. vel falso legē inducēdo & eius intellectū peruertendo
mentiētes: & a veritate recedētes: & ad sensum suū ꝑ parte
sua legem interpretantes cōtra illud dis. xxxvij. c. relatum.
Possunt tñ aduocati iura varijs modis exponere, dūmodo
ſm cōscientiā procedant. Nā cōtra cōscientiā exponentes
& inducētes ædificāt ad gehēnā. extra de scru. i or. fa. c. ſ. Et
si causam desperatā desp̄iciāt. i. quæ nō possit iuste obtine
ri vel foueri oīno debēt salariū restituere ſm Goff. & de ꝑ
in. §. prœce. Et breuiter tenent̄ qualitercunq; amittant cau
sam suā vitio suo. Secus si ex q̄litate causæ vel ob defectū
probatiōis qa tunc vitiū est materię: nō artificis. Nā igno
scēdū est illi qui bonā fidem agnouit. vt. ff. man. l. qntus.
Duodecimo qa frequēter p eos stat ne causa terminetur &
tñ totū salariū petere pñt. ff. loca. & condu. l. q operas. De
cimotertio qa volūt esse testes in causa in qua sunt aduo
cati, cōtra illud qd̄ legit extra de testi. c. in literis. Decimo
quarto q; cū sint quidā. ſ. aduocati vasalli dñoꝝ volūt ꝑ
eis aduocare: nec de aduocatione eis seruire: cum ad hoc ex
pacto teneant̄: nam si teneātur eis in hoc seruire: secus ſm
Inno. ar. extra de iureiur. c, sicut. iij. Decimoqnto qa cū fue
rint aduocati in causa volunt esse iudices in eadem. Deci
mosexto qa vociferant̄ & cōtēdūt rixose: cū miti locutio
ne non tumultuosa voce debeant factū suū, ꝑponere & iu
ra allegare. v, q. iiij. in loco. Decimoseptimo quia cum reli
giosi in aliquo casu licite aduocāt: vt cū licētia sui prelati:
& pro personis concessis aliqua munera recipiunt vel exi

gūt: cōtra illud. xv. q. ij. obseruandum. Decimooctauo qa
monachi, p monasterio suo aduocant sine licētia abbatis.
cōtra illud. xvj. q. j. monachi. ij. Decimonono qa clerici ad
uocāt frequēter contra eīm suū vel contra eccl'esiā suā vel
patronū: in quo casu meret̄ perdere beneficiū. xxj. q. v. de
forma. & nota. ſ. q. vij. c. ſ. Vegesimo qa aduocant ꝑ hære
ticis condēnatis vñ a suo officio sunt suspēsi perpetuo. exa
tra de hære. c. si aduersus. qd̄ intelligit Hosti. post q; per ec
clesiā fuerint denūtiati excommunicati. Vigesimoprimo
qui dederūt cōsiliū auxiliū vel fauorem morti vel insecu
tioni eīoꝝ: qa tunc aduocare non possunt: nec circa aliud
officiū, extra de pœnis. e. felicis. lib. vj. Vigesimosecundo
cū ad aduocant & tamen sunt filij vel nepotes hæreticoꝝ vel
fautes hæreticis cōtra illud de hære. c. ij. §. hæreticos. lib. vj.
Vigesimotertio cū non præstant patrocinium eccl'iæ suę cū
tenean̄t. iij. q. ſ. nulli. Vigesimoquarto cū nolūt esse aduo
cati, p vtraq; parte bonafide, p q̄bus facit qd̄ no. xl v. dist.
disciplina. in tex. & glos. Sed Arch. illud intelligit cum ex
aduocatiōe nō sit p̄æiudicium parti: sed ego nō video qūo
vtriq; parti ꝓrię se habētium possit seruare pure: & ideo
peccat, ar. prædictæ legis canonizatę. ij. q. iij. §. notādū. Et
cōtra illiteratū debent aduocati loqui vulgariter. Possunt
etiā aduocati & iurisc̄sulti mutare suā opi. si expedit mu
tari ar. xxiij. q. vj. vides. Pñt etiā aduocati in causis matri
monialib⁹ & alijs causis spūalibus leges adducere: dūmō
nō contrarient canonib⁹. dist. x. c. j. Vigesimoqnto: qa ad
uocant quidā qui de iure nō possunt eē a iure eis, p̄hibeat
de quibus habes. iij. q. vij. in famis. §. tria. vt dictum est. &.
¶ De tabellionibus & procuratoribus & salarijs & defe
ctibus pluribus eorum. Cap. III.

eo. ti. c. ſ. §. fi.

E NOTARIIS ET PROCV

ratorib⁹. Sciēdū q; notarij debēt habere tres cō
ditiones. Prio debēt eē liberi. i. nō serui & de le
gitio mrimonio nati & admittunt̄ ad notariaꝝ
tū iurati. Pro quoꝝ declaratiōe dicit Aug. de Ancho. in li.
de pœ. eccle. q; notarij? i suo officio regrit publicā admi
nistrationē. Est em̄ pſona publica publicæ vtilitati defer
uiens. Sed o requirit liberā actionē: vt habeat dominium
sui actus. Tertio regrit fidelē executionē. Igit̄ propter pu
blicā administrationē notarij debēt esse de legitimo tho
ro nati: ga q; vitiosa origine obscurant̄ nō pñt eē de curia
nec reipublicę p̄esse in aliquo officio vel dignitate sine
superioris dispensatione. Propter liberā actionē regrit q;
nō sint obnoxij seruituti: sed pſonę liberę. Dicit em̄ iurisc̄
sul⁹. C. de scrib. Tabularij liberi hoīes ordinētur: nec vlli
ad hoc officiū deinceps patescat aditus qui sit seruituti ob
noxius. Si tñ alig⁹ dicit se esse liberum: & vt liber admittit̄
ad officiū notariatus & noie liberę; & publicę pſonę exer
ceat notariatus officiū in ciuitate i qua forte ortus nō est:
sed postmodū denūtietur seruus: planū est q; in strumenta
ab eo prius facta valebūt: ga liberā actionē habuit a dño:
donec ipm seruū esse nō ꝓnūtiauit. Propter fidelē ꝓ exe
cutionē requirit̄ q; iuramētū præstet q; fideliter exequent
officiū suū. Sicut em̄ Impator iuramentū præstat de officio
suo fideliter exequēdo: vt patet dis. lxij. c. tibi dño. ita eo mō
ipse suos officiales admittere debet iuratos. Fiūt em̄ nota
rij autoritate Papę vel Impatoris immediate: vel deriuata
ab eis. Notandum etiā q; notarij officiū eorū delegare nō
debēt. vt scribit in auc. de tabbellionib⁹. Et hoc ꝑpter tria
incōuenientia q̄ interdū sequunt̄. vt dicit Aug. de Ancho. ciū suū
vbi. ō. Primū est ex parte iudicis q nō pōt lucide informa
ri de veritate contractus qñ p diuersos notarios inchoatur re nō de
& perficit. Sed m est ex parte pſonarū q̄ cōtrahūt: quę cum bet,
aliqn̄ sint laici & rudes l'ras nesciētes faciliter eis pōt nega
ri veritas per illa que subsequunt vl' ponunt in instrumē
to: priori notario nō præsente. Tertiū est ex parte ipsi⁹ no
tarij. cū eīm pfectio rei cōsistat i principio medio & fine: vt
Phs dicit in de cœlo & mūdo. nulli? opus perfectū esse po
test: nisi per eū sit inchoatū mediatū & terminatū. Nō de
bēt ergo notarij delegare alijs ad cōponenda instrumenta
inter cōtrahētes, maxime cū ipsi, p̄siteant instrumenta sua
manu cōscribere. Si tñ fecerint puniēdi sunt. Instrumenta
vero no vitiant̄ vñ scribit extra de fi. istru. ca. cū. P. tabel
lio morte præuētus quędā nō pfecerit istrumēta q̄ in nota
redacta fuerūt ab eodē ad petitionē eorum ad quos perti
nent autoritate ordinarij iudicis: poteris ea fideliter in pu

coditio nes no tarij.

blicā formā redigere habitura per hoc ꝑpetuā firmitatē. Hæc ibi. In casu ēt egritudinis vel alterius rōnabilis occupationis debēt ipsi notarij contrahentes admonere: vt per seipsos cōpleāt eoꝝ contractus. Et si dicat ꝙ ex frequentia hoim petentiū notarios aliquos noiatos interdū tot contractus recipiūt ꝓficiēdos ꝙ soli ipsi cōplere non possunt. Respōdeo ꝙ vt dicit iuris cōsultus, melius est pauca agere caute q̄ multis interesse piculose. Et Eccli. xj. dr̄ Fili ne sint in multis actus tui, non enim propter hoc excusantur.

§. I. DE HIS QVE IVRANT NO

tarij seruare & quis possit creare notarios. Dicit Host. vt refert Io. an. in nouel. sup. c. sicut te. ne cle. vl' mo. ꝙ tabellio consueuit iurare sex. Primo ꝙ de his q̄ videbit & audiet & regestus fuerit: sine diminutiōe ꝓtatis & cōmixtiōe falsitatis cōficiet in ist̄rm. V. vt dicit Hosti. Solet regri tabellio sub pœna officij sui ꝙ cōficiat ist̄rm reqrēti ꝙ si nō fecerit periurus videt: & sic suis in ist̄ris postea nō crederet. ar. de test. c. testimoniū. Et hanc regestiōnē quisq; de ppō facere pōt. ar. de test. c. relatū. ij. & ꝓ tāto dr̄ seruꝰ publicꝰ & publica persona. Sedo iurat ꝙ secreta iniūcta sibi ,celabit. Tertio ꝙ sup ꝛcta vsurario vl' in fraudē vsurarū inito nō cōficiet ist̄rm scienter. Quarto ꝙ de oibus ist̄ris q̄ reddet ,pto colla tenebit. Quinto ꝙ fidelis erit illi a quo constituit: & si sciret dānū suū tractari ꝓ se vel ꝓ nuntiū reuelabit. Sexto ꝙ illud officiū sic sibi iniūctū: cupiditate: odio: timore & amore remotis vel oia ſm bonā conscientiā exequetur.

§. II. QVANTVM AD SEGVN

dū. s. qs possit creare notarios. Dicit Aug. de Anch. vbi. ē. ꝙ notarius ē ꝑsona publica habēs officiū scribēdi instrumēta sup cōtractib⁹ aut alijs negotijs ad faciēdū fidē super eisdē. Illius q̄ autoritate instituēdi sunt qui toti⁹ reipublicæ curā habet vel ꝓ vniuersalē iurisditionē sicut papa: vl' ꝓ immediatā administratiōnē sicut Impator. Et ideo solū Papa & Imperator pñt notarios publicos facere: vel illi q̄bus autoritate Papæ vel Impatoris est cōcessum. Archiep̄s Floren. habet priuilegiū ab Impatore valēdi creare notarios. Plures ēt ciues ab Impatore habēt hanc autoritatē. Dicūt aūt aliqui ꝙ ep̄s in ecclīasticis negotijs potest notarios cōstituere ꝓ totā suā diocesim eo ꝙ ipsi cura toti⁹ diocesis cōmissa est ꝓ eū regēda & gubernāda. x. q. j. regēda & xij. q. j. ep̄s. nō tñ ecclesiasticus notarius⁹ instrumentū cōficeret in negotijs secularibus q. s. institutus est solū autoritate ep̄i. Nā si autoritate Imperiali. & ep̄ali poterit in vtrisq; cōficere instr̄a nisi sit clericꝰ. Nec sæcularis ī ecclīasticis negotijs debet ꝙficere instr̄a eo ꝙ cōuersatio vtrorūq; debet ee secreta & distincta. vt. ij. q. vij. laicos. Circa ꝑ mouet q̄stiō nē Ioā. an. in nouel. sup. c. sicut te. ne cle. vel mo. Et dicit ꝙ licet aliq dicāt ꝙ instituꝰ notariꝰ a laico possit cōficere instrumenta in eccl'iasticis negotijs & ita de facto seruāt. Tu de rigore & veritate iuris dicas contrariū. ad hoc de elec. c. Duo ad fidem ī strumē ti operātur. Duo enī operant ꝙ creditur publico instrumento. s. præstatio iuramēti. de preſcri. c. ad audiētiā. & autoritas iudicialis a qua tabellio hanc recipit potestatē. in auc. de tabel. §. j. hoꝝ duoꝝ sed'm deficit hic. Sicut enī dictū testis autoritate iu dicis sæcularis in causa eccl'iastica recepti fidē nō facit in foro eccl'iæ licet forte sit verū. extra de iudi. c. at si clerici. sic in instrumēto tabellionis aūcte ipsi⁹ cōstituti. Sicut em̄ hoc Impator ſpecial' mandare non posset: ita nec gñal'. ar. de decī. c. tua. Secus esset in instr̄o cōfecto a tabellione clerico in q̄alibus licet tale officiū exercere nō debeat: vt in isto. c. sicut te. Ibi ēt assignat multiplicē rationē quare clerici nō debēt cōficere ī strumēta in q̄alib⁹. Et no ta ꝙ in dicto. c. sicut te. sic dicit Inno. iij. Mādamus ꝙ clericis in sacris ordinib⁹ cōstitutis tabellionatus officiū ꝑ beneficioꝝ subtractionē appellatiōe postposita interdicas. vbi dicit Io. an. Nota ꝫ Venetos vbi nō est vsus tabellionū sed sacerdotes cōficiūt instrumēta: si tñ fecerint instrumēta anteq̄ eis interdicat tenēt: postea vero non. Inno. & Abb. Et pōt esse rō quare post interdictū nō valent: q̄a interdicto officio & ꝓprio executio. ar. de appel. c. pastoralis. al's eluſoriū esset qd' esse nō debet. & sic etiā hodie st ī pœnā cōtrahentiū & delictū cōsentientiū. Et dixerūt q̄dā ꝙ si hæc ꝓhibitio puenit ad illos de ppō nō valet instrumētū. al's ꝓbabilis ignorātia excusat. Nā tūc tales indigne cōficiūt instrumēta quātū ad se: sed nō quantū ad alios. Tu dic in-

Venetos non hñe notarios.

distincte ꝙ valet instr̄m: licet tabellio possit priuari beneficio: q̄a hæc pœna sola hic ꝓponit. vñ alia ītenire nō debes sed potius impositā emolire. de reg. iur. c. in pœnis. li. vj. ti. xiij. c. ij. §. ij. De ista materia vtrū. s. clerici vl' religiosi possint cōficere instrumenta & quomodo: habes etiam. s. de statu clericorum.

§. III. DE SALARIIS EXIGEN

dis a tabellioīb⁹ & ꝓcuratoribꝰ q̄ vt plurimū sunt ihūani ī hmōi. dicit Guil. i ſpeculo circa hoc, q̄a aut ſcriptura quā faciūt est forēsis seu iudicialis aūt extraiudicialis. Si iudicialis vt sunt acta iudicioꝝ: protestatiōes: emācipationes & hmōi q̄ corā iudice & notario fiunt si imoderatū exigit salariū ad officiū iudicis corā q̄ actū ē ptinet ptes releuare a grauaminibus curialiū & expēsis, de pœ. di. j. nemo eē de offi. dele. cū te. Et cūcta q̄ litē vel litigatores ꝛpediūt: emendare debet. l. q. j. emēdari. Et tales ꝛprobos exactores debet punire. C. de offi. p̄fe. l. pero. Debet ergo moderari qd dabit̄ pro termino ſcribēdo: qd ꝓ exceptiōe: qd pro citatiōe: qd pro litis cōtestatiōe: qd ꝓ positiōe: qd pro articulo: qd pro depositiōe testis: qd ꝓ exēplatiōe instr̄i: qd pro interlocutoria: quid ꝓ ſnia p̄cepto vl' appellatiōe. & sic de alijs. & hoc inſpecta & cōſiderata cōditiōe & qualitate litigatorū & cause & fori cōſuetudine. Nos ꝫo ſcripta notariorū nr̄oꝝ q̄ncq; facimus ꝓ alios notarios in talibus expertos & fideles taxari. Si ꝫo sit extraiudicialis ſcriptura puta ist̄rm depositi vel ſolutiōis vel procurationis vel vēditiōis & hmōi. debet hoc ꝓ loci ordinariū expediri. Qd' si cōūctum sit de certo salario inſpecta cōditiōe litigatoris & fori consuetudine & cause qualitate ꝫ taxabit vel faciet per viros expertos taxari. iij. q. vij. in famis. §. tria. extra de simonia. c. j, &. x. q. ij. §. hoc ius. Et videm⁹ aliquas curias in hmōi bene ordinatas. & nos dū essem⁹ auditor' gñalis cārū palatij dñi papæ: satis bñ quo ad palatiū ipm̄ ꝓcurauim⁹ ordinari. In ſumma ꝫo ꝙ dñs tenet ,pcuratori q̄ ad expēſas moderatas in negotijs & ī iudicio factas. vt extra de ,pcu. cū ,p cā. Sed q̄ñ debet ſolui salariū ,pcuratoriꝰ Rñ. papa. nota eē de loco. & condu. c. ,pter. ꝙ si q̄s locauerit operas ſuas pro aliquo opere faciēdo vel exercēdo de nouo: ꝙ ēt si salariū ,pmiserit aduocato: medico vel procuratori vel in alijs ſitibus casibus tm̄ finito opere debitum ſoluendum est. ar. C. de ſuſfra. l. vnica. hæc omnia Guil.

§. IIII. DE SALARIO PROCVRA

torū q̄ ,pcuratores aliq̄n ēt sunt notarij seu tabelliones de quo dicit idē Guil. in ſpe. li. j. Nūc de ,pcu. salariū seu merces incertę pollicitatiōis peti nō pōt. C. mā. l. salariū. soluta tñ retineri nō pōt. Pollicet aūt qs aliq̄n: cū nulla interrogatione p̄cedēte salarium offert dicēs ſubito. Facias hoc & ſic faciā tibi. ff. de polli. l. pactū. & huiꝰ polliciti q̄libet dñs esse pōt. In ꝑ distingue: q̄a aut qd' ,pmittit est incertū q̄ne aut est incertū re: aut est incertū re & q̄ne. Si est incertum re vel q̄ne: puta dicēdo bñ faciā tibi: vel recognoſcā hoc seruitiū: vel tibi plene retribuā: tūc peti nō pōt: vt ī p̄dicta lege. salariū. Si vero re tm̄ sit incertū: sed certū q̄ne. puta promitto equū vel veſtes: vel faciā te militē: nec dicit quem equū vel quas veſtes: vel quātū ,p militia dare: tūc nō est penitus incerta ,pmiſſio: & iō peti pōt. arg. C. man. l. j. Taxabit̄ aūt hoc arbitrio boni viri. ff. pro ſocio. l. ſi ſocietatē. Si aūt certū re & q̄ne ,pmittit̄: puta ,pmitto tibi talē equū vel talē veſtē: vel faciā te militē tali die: & dabo tibi ,p militia tātū. ſubdiſtigue. q̄a aut fuit hoc deductū ī ſtipulatiōe & tūc certi cōditiōe petit̄ qd' ,pmiſſum est: vt insti. de ꝫbo. obli. in prin. aut nō fuit deductū in ſtipulatiōe: qd' certum est: ſed nudo pacto ,pmiſſum: & tūc petit̄ alijs variis actionibus prout ibi ſubdiſtinguit̄. Hoc aūt no. ꝙ ,pcurator nō potest de certa parte litis: puta media vel quota pacisci, alioquin nō valet talis pactio: immo punit̄ talis. ff. de va. & extraor. cog. l. j. §. aduocatos. Sed nec salariū procuratoris potest excedere. c. aureos: q̄a nec aduocati salariū potest tantū excedere. ff. de va. & extraordi. cog. l. j. nam & ,procurator dr̄ aduocatꝰ. vt. iij. q. viij. c. j. & ecōtra. Hodie aūt ,procurator noīe palmarij nō pōt recipe ī q̄acūq; cā vltra. xx. lib. turoñ. qui etiā debet iurare: vt q̄cito malā causam cognouerit ipſam deſeret & alia plura. alioquin multipliciter punitur vt in cōſtitutione Gre. x. de poſtu. c. properandū. dicitur aūt palmarium victoria cauſæ, Hæc Guil.

§. v, de his

§. V. DE HIS QVE REQVIRVN

tur ad publicationē instr̄i sine q̄b⁹ instr̄m nō est validū. Et sunt. ix. ſm Guil'. i ſpe. li. ij. c. xliij. videlicet iuocatio noīs dñi. ann⁹ eiusdē: idictio: dies ꝛcta, nomē papę vel ꝛperatoris vel reges de loco: testes: nomē tabelliōis & eius signū. Instr̄m em̄ ad hoc vt sit publicū & ꝓ ꝑs validū duo debet cōtinere. s. factū qd' dr̄ ꝛcta: q̄a iter ꝑes ꝓhibet & ordinat. Et hoc diuersificat ſm varietatē vl' diuersitatē negotiorū. Et formæ seruādæ in hmōi habent ꝓ rotū ī dicto li. ſpe. iudi. ſm ꝙ debet cōtinere instr̄m publicatiōis q̄ sunt p̄dicta nouē. Primū ergo ē iuocatio noīs dñi vt dicat ī pricipio ist̄ri In noie dñi amē. vt. xxiij. di. in noie dñi. vel sic, in noie dñi nr̄i Iesu Christi. vel in noie p̄ris & filij & ſpūſcti. Et hęc initiatio est ponēda in arduis & ꝑpetuis instr̄is. In minoribꝰ aūt & ifra breue tp̄s defecturis & in publicatiōibus actoꝝ iudicialiū: nisi sit ſnia diffinitiua nō est vis cā omittere in choādo sic. Anno dñi &c. Sedo ponēdus est ann⁹ dñi quotꝰ siue a natiuitate xp̄i: vt in q̄busdā locis: siue ab ĩcarnatione eius vt in alijs locis: in hoc seruanda est cōſuetudo loci ſm ꝙ ibi inchoari ꝓsueuit annus vt dicat. In noie domini amē. Anno ab eius incarnatiōe vel natiuitate tali vel tali. Et ꝫ dicūt q̄dā de cōſuetudine inductū nō iure cōtētū: non tñ debet omitti: al's eēt inualidū ist̄rm. Tertio post annos dñi ponēda est quota indictiōis: vt dicat. In noie domini amē. Anno ab ĩcarnatiōe eiꝰ tali. indictiōe tali. vt patet ī d. c. in noie. di. xxiij. Sed ꝙ eius declaratiōe sciēdū ꝙ indictio dicta est ab indicēdo. i. præcipiēdo: vñ idictio iussum seu p̄ceptū dr̄. Et sic ē hęc introducta, Cęsar Augustus pro posuit vt describeret̄ vniuersus orbis qui. s. erat sub dñio Romanoꝝ. vt hr̄ Luc. ij. vt sic ſinguli ſoluerent tributū in ſignū ſubiectiōis de q̄ndeno anno in q̄ndenū: & q̄libet q̄ndenā annoꝝ diuidebāt in tres q̄nas annoꝝ: & q̄libet harū ꝑtiū q̄ erat q̄nq; annoꝝ vocabant lustrū. In p̄ria ergo q̄na seu lustro ordinauerat Augustus impator dari ferrū a ſingulis pro tributo vñ fiebāt arma ,p militibus reipu. In ſcdo lustro reddebat argētū pro tributo in stipēdiū ſoluēdū militātib⁹. In tertio argētū vel aurū pro reipu, expēſis vel fabricatiōe ſimulacroꝝ & eoꝝ tēpl'orū, postea inchoabāt a capite aliud q̄ndecēniū. Illud q̄ q̄ndecēniū dicebatur indictio, & ꝛcq̄uiuocū ad totū illud tp̄s. xv. annoꝝ & ad quēlibet annū illi⁹ q̄ndecēnij. vt prim⁹ ann⁹ ei⁹ dicat̄ p̄ria indictio. Sed's annus ſcd'a indictio & sic de alijs. & post. xv. annū inchoat̄ a capite & dr̄ p̄ria indictio &c. Tāte aūt fuit autoritatis hęc cōputatio & quotatio iurisditiōis vt null⁹ sine ea exp̄ſſa fieret cōtractus: nec priuiligiū nec testm̄ nec alia ſcriptura ſolēnis sine ea valeret. Et ēt hodie eandē habent iuris autoritatē: q̄uis in hoc ſtet̄ ꝙ ſuetudini regiōis. vt ex̄ de fi. instru. c. cū dilect⁹. Si vis autē scire & inuenire cito quotā indictiōis diuide annos dñi ꝑ q̄ndenas annoꝝ & dimissis oib⁹ integris q̄ndenis id qd' remanet i ferioris nūeri additis trib⁹ annis: q̄a tot anni ꝑcesserāt de p̄rio quindeno q̄ñ xp̄s est nat⁹: illud ē quota indictiōis vsq; ad. xv. idictionē expleta. xv. inchoabit̄ postea a prima idictiōe: & sic de ſingulis. Verbi gra. Nūc currit ann⁹ dñi. M. ccccxlvij. & numerus mille quadrigētoꝝ quadraginta continet idictiōes xcvj. itegras, quaꝝ q̄libet habet. xv. ānos cōpletos. Remanēt q̄ octo anni q̄b⁹ addēdo tres vt dictū est. sequit̄ ꝙ indictio in tali anno sit. xj. in sequēti anno erit. xij. i alio. xiij. & postea in alio. xiiij. demū in sequēti. xv. ſin anno dñi. M. ccccl ij. dicet̄ in indictiōe. xv. postea in anno ſequenti. s. M. ccccl ij. erit ī dictio pria: & sic deinceps. Incipiēdus est aūt ann⁹ indictiōis ab eo anno q̄ incipit̄ ann⁹ dñi siue ab ĩcarnatione siue a natiuitate ſm varietatem locorum. Aliqui etiā incipiūt annū a mēse Ianuarij: & sic etiam indictionē. Vnde versus. Si ꝑ quindenas dñis diuiseris annos. His tribus adiūctis indictio certa notatur. Quarto post indictionem ponit̄ dies mēsis in quo cōficit̄ instrumētū tali. s. vel tali die talis mēsis. Et ī aliqbus locis addit̄ vsq; ad mediū mensem: intrante tali mēse. & post mediū ipsi⁹ mensis addunt ad quotā diē exeūte tali mēse. in penultima tamen & vltima die. & pria hoc nō ponūt. Quor aūt dies q̄libet mēsis hēat dant̄ ꝫsus. Iunius Aprilis Septēber Nouēberq; trium. vnū pl' reliq; sed habet Februari⁹ octo. Vicenos: cū bissext⁹ fuerit ſupaddit̄ vn⁹. Aliq̄n & p̄cipue ī Ir̄is apostolicis designat quota die ꝑ kalē. Nonas & Idus. Pro horum declaratiōe sciēdū ꝙ Romani faciebāt nūdinas ter in mēſe

idictio qd sit.

De iuētiōe idictionis.

De kalēdis: nonis et idibus.

quolibet. s. in prima die mēsis quę dicebant kalendę. & in v. die vel. vij. ſm varios mēses vt dicēt. & dicebant nonę & post inde ad octo dies: & dicebantur idus. Oēs ergo dies mēsis denoiabant̄ ab his. s. kalēdis nonis & idibus ꝑ hunc modū. Nā pria dies mēsis dicebat̄: kalendis talis vel talis mēsis. post alij dies vsq; ad diē nonaꝝ denoiabant̄ & dinumerabant̄ a nonis. Nam quo ad mēses q̄ hñt quatuor nonas dicebat̄ in scd'a die mēsis. iij. nonas talis mensis, & tertia die mēsis dicebat̄. iij. nonas. quarta die scd'o nonas vel pridie nonas: & ī quinta dicebat̄ nonis talis mensis. Quo ad mēses hñtes sex dies distantes a nonis dicebat̄ scd'a die mēsis, vj. nonas talis mensis. tertia die mensis talis, v. nonas: & sic de alijs. Postea post nonas dinumerabāt dies ab idibus. Nā post diē nonarum dicebat̄. viij. idus talis mensis. & sequēti die dicebatur. vij. idus: & sic deinceps vsq; ad octauū diē: & tunc dicebat̄ idibus talis mēsis. die aūt p̄cedēti ipm̄ dicebat̄ pridie idus vel scd'o idus talis mēsis. Reliqui dies mēsis denoiabant̄ a kalēdis futuris ſm numerū dierū quibus distant ab eis vt dicat̄ post idus quo ad alios mēses. xviij. kalēdas talis mēsis noiando sequentem mēsem: & die sequēti dr̄. xvij. & sic deiceps vsq; ad vltimū diē. & tūc dr̄ pridie kalēdas mēsis sequētis. De hmōi dant̄ versus tales. Sex nonas Maius October Iunius & Mars. Quatuor ac reliqui tenet idus quilibet octo. Quinto post diē ponit̄ nomē papæ in terris suis: vel imperatoris ī imperio: vel regis in regno: hoc mō p̄sidēte tali papa vel tali imperatore vel rege regnāte. In curia ēt ponunt̄ anni ꝙbus papa resedit, puta ānō dñi. M. ccccxlvij. dr̄ pōtificat⁹ sanctissimi dñi Nicolai. v. anno scd'o. Sexto apponendus est locus in quo recitat̄ instrumentū. locus aūt q̄ ē exprimendus est duplex. s. generalis & ſpecialis. generalis puta ciuitatis castri vel villæ in quo recitat̄ instrumētum. & ſpecialis locus puta actū est Viterbij in domo Ioannis quondā Gerardi in camera ſupiori eiusdē domus: vel in parochia ſancti Laurētij sub porticu talis domus. Septimo post locū ponunt̄ & testes: & q̄nq; sub noīe noiatiui casus. puta interuenerūt ad hoc testes Pe. & Io. ad hoc vocati & rogati. Q̄nq; per genitiuū: vt cū dr̄ in p̄sentia talis & talis testis vel corā talibus testibus vel ꝑsentib⁹ talibus. Et licet i quolibet instrumento tabelliōes ex vsu apponāt testes ad hoc vocatos & rogatos: tñ de iure hoc nō ē necessariū nisi in quibusdā casibus. Octauo post testes debet poni nomē tabelliōis: & debet poni nomē & ,pnomē eiꝰ & cuiꝰ autoritate sit notariꝰ: puta hoc mō. Ego talis filiꝰ talis de tali loco scd'ę Romanæ eccl'ię vel impiali vl' talis ep̄i vl' comitis autoritate publicꝰ notariꝰ his oibus interfui & rogatꝰ hæc scripsi. In testamētis aūt dr̄. oia de mādato dicti testatoris hęc scripsi & ī publicā formā redegi. Sed in ſentētijs & processib⁹ iudicio talis scripsi: sed i ſentētijs ꝓcessib⁹ & hmōi cōsueuit ſententiā, ꝓferēs vel cōfitēs loqui hoc modo, Ego talis in tali cā sic, ,pnūtio vel sic cōfiteor & dico. Et postea subiungit. In cuius rei testimoniū & futuroꝝ memoriam hoc ꝑsens publicū instr̄m ꝑ talē notariū scriptū fieri iussi: & hoc in ſnia ordinarij. Et nota ꝙ notariꝰ semꝑ debet dicere re ī instrumēto se fuisse rogatū. Nono ī fine oim post oia suū apponat tabellio signū: vt ꝑ illud & alia euidēti⁹ ꝓpatio fieri possit cū necesse fuerit. In quibusdā tamen locis vt Narbonæ tabelliones nō vtunt̄ aliquibus ſignis, & in hmōi est standum cōſuetudini locoꝝ. Nomē notarij solet poni in fine in instrumēti cōiter, alia ꝫo in pricipio: vt ann⁹ dñi: indictio dies locus testes. Sed ēt in hoc consuetudo regionis seruanda. Hæc omnia Guil'.

octo circa q̄ notarios ꝛtingit errare.

§. VI. DEFECTVS ET VITIA QVE

cōmittunt̄ i exercitio notariat⁹ & ,pcuratus. Primo q̄n cōficiūt ist̄rumēta inepta & cōfusa seu defectiua & inualida: q̄a nō hñt debitas ſolēnitates ex q̄b⁹ ꝑſonę dānificant̄ vel litigia incurrūt: qd' solet accidere ex ignorātia ipſoꝝ tabellionū. Sedo q̄n ex certa sciētia cōfingūt falsa instr̄a: vt in testamētis ſolutiōib⁹ vel hmōi: q̄ ex hoc grauiter a legib⁹ puniunt̄. Tertio si ex malitia occultant ſcripturas alijs necessarias & vtiles: & p̄cipue ad instantiā aliorū & quibus obsunt: vel legata ad pias causas vel alijs facta vel etiam de alijs negotijs. Quarto q̄n ꝑ dūt cōtractū fieri per extorsionē violētiā seu fraudē: & tñ rogant & non declarāt factū suū nō intelligēti: q̄ solēt cōtingi ī mulierib⁹ adolescētibus & idiotis quo ad renūtiationē alicui⁹ sui iuris vel in

ptractu mrimonij cū appet de violētia: vel ī testō cū nō habet vsum rōnis & hmōi. Quinto qñ cōponūt istra vsuraria: vel ī fraudē vsurar; sciēter. Sexto qñ sunt vocati ad cōficiēdū aliqđ instrm & nolūt facere ne displiceant amicis vel potētib⁹ quos timēt: nec apte aliter pñt inuenire nota riū. Septimo qñ paupib⁹ nō valētib⁹ sibi soluere de labore nolūt rogati cōficere instra sua. vel pfecta nolūt eis dare in publicā formam vt possint se in iudicio iuuare. Octauo qñ de ministerio suo nimium salariū extorquēt: ī quo attēdunt & labor & industria & quātitas causæ & cōsuetudo regiōis. In his oīb⁹ vbi dānificāt quis ex suo opere: vt teneri ad satisfactionē læso. extra de iniu. & dam. da. c. fi.

§. VII. PROCVRATORES AV

Minor qs dicatur.

tē offendūt vt notat Aluar⁹ in li. de plā. eccliæ. Prio quidē sl exercēt tale officiū qb⁹ a lege phibet, vt minor. xxv. annos; ad iudicia: & minor. xvij. ad negotia. ff. de pcur. l. minor. eḷ de pcu. c. q gñalr. li. vj. Itē nō pōt esse pcurator furiosus: infamis: surdus: mut⁹: accusat⁹ de crimine: miles: seruus: excōicatus vel constitutus ab excōicato qđ si fieret tñ in occulto teneret. extra de pcu. c. auditis. Itē nec regularis nisi in casu sui monasterij iubēte suo plato: vt de procu. cū religiosus in cle. Itē clericus in quolibet gradu cōstitutus quo ad ciuiles cās; secus aūt in spūalibus: sed & in ciuilib⁹ pōt esse pro pson⁹ miserabilibus ꝑm Hostiē. Sccō offendūt procuratores cum nō appellāt qñ debēt: puta qñ sunt grauati ī cā cōtra iustitiā vel dño suo nō denūtiāt & appellēt. extra eo. nō iniuste. Tertio qa plene dām suū nō defendūt: qa oīa debēt facere q̄ faceret dñs si ꝑsens eēt & maiorē diligētiā hīe debet q̄ ī suis negotijs. vt. C. mā. l. i re manda ta. qđ ītelligēdū est salua semp iustitia seu pscientia. Tenēt aūt ad tria, pcurator. s. vocat⁹ ad iudiciū venire: iustis pceptis parere: & sine licētia nō recedere. xj. q. iij. certū. Quarto offendunt cū cōfitent cōtra dām suū malitiose: qđ nō debēt fateri corrupti ab alia pte, & cōfessio, pcuratoris nocet dño. extra. de postul. c. j. Quinto si falsi, pcuratores sunt. i. nō habēres mandatū: vel falsum mandatū habēres etsi in alijs habeāt. extra. de rescri. c. cū dilecta. V trū aūt ꝑiudicet dño qđ facit, pcurator contra ius vel iniurioſe cōtra eum sine speciali mādato. extra eo. dilecti ꝑm Inno. vide ibi. Septimo qa extorquēt nimis magna salaria in quo tenentur de supfluo. xiiij. q. v. non sane. De salario cōgruo dictū est ē. §. iiij. Octauo quia intromittūt se officijs aduocādi cum parum vel nihil sciant iuris. vnde, in culpa sunt vsurpantes officiū alienū. & cum per hoc dānificant dños suos tenent eis. ar. extra de homi. c. tua. Nono qa in fauorē dñoꝝ suoꝝ multa ꝑ pte sua mēdacia & periuria dicūt & ptē aliā decipiūt. Decimo qa cauillationibus & falsis positionib⁹ & allegatiōib⁹ vtunt, vnde & in his tenent deo & proximo extra de crimine falsi. cap. j. Et breuiter in omnibus in quibus offendūt mali aduocati: peccant & mali ꝑcuratores.

TITVLVS. VII. DE STATV MEdicoꝝ. ¶Quō venerādi sunt medici ī sua ꝑfessiōe. Cap. I.

IVNQVID MEDICI SVSCItabūt & cōsitebunt tibi Pē. lxxxvij. Sicut de⁹ gloriosus creauit medicinalia. Vñ dr Eccli. xxxviij. Altissimus de terra creauit medicinā & vir prudēs nō abhorrebit eā. ita & ipe prim⁹ autor extitit artis & scientiæ medicinalis. Nā a deo habuerūt illustrādo naturalē ītellectū ad inuestigādū vires hærbaꝝ; & aliarū rerū & experiēdū earum effectum. Primi autores medicinæ. vt Appollo & Esculapius: quē secuti sunt Hippocrates & Galen⁹ & Auicēna antiq artis medicinæ scriptores & exinde alij. Applicādo ergo medicinalia ad infirmum a deo creata: medicus sic curat ægrotū vt instrumentū dei siue naturæ: & sancti viri fuerūt medici. vt Lucas euang. de quo ait apls ad Col. iiij. c. Saluat vos Lucas medicus charissimus. Et sancti viri vsi sunt medicinalibus. Legit enim de Ioan. euāg. q̄ existēs in balneis vidēs Cherinthū hæreticū: dixit socijs: fugiamus hinc ne balnea ꝓcorruāt in quibus Cherinthus filius diaboli lauat. xxiij. q. j. oīs qui. Et sanctus Germanus epūs Capuanus ad balnea cū infirmitatis causa accedēs inuenit ibi animā Pascasij in specie humana seruientem &c. vt refert Grego. in dialogo. Et Aug. in regula loquens religiosis dicit q̄ si non est certū de infirmitate alicuius fratris: medicus consulatur. vt. s. ꝑm cōsiliū suum ei quantū pōt fieri prouideat. de medicis ergo loquens Pē. ait. Nunquid medici &c. q. d. etsi eorū sit curare nō tamen resuscitare: in quibus tria possunt notari.

¶Primo professio veneranda. ibi. medici.
¶Secundo effectio admiranda. ibi. suscitabunt.
¶Tertio confessio imitanda. ibi. & confitebuntur.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

vticq̄ professio seu exercitatio medicoꝝ est honorāda. Nā & hoc vsus habet. vt dicit Sapiēs Eccli. xxxviij. c. Honora medicum propter necessitatē. i. qa tibi est necessarius cū sūpe infirmetur homo varijs languoribus. Vbi aduertendū q̄ medicus est triplici honore venerandus. videlicet,

¶Honore subuenientiæ.
¶Honore obedientiæ.
¶Honore reuerentiæ.

Honor subueniētię est vt deꝰ sibi salariū vt inde sibi subueniaꝰ de labore suo. Vnde Aug. repræhendit eos qui nolunt medico ꝓuidere dicēs. Quidā nolūt dare medico honorē suū. xiij. q. v. nō sane. oſtēdēs ibi q̄ pōt illud exigere et ab inuito: qđ intelligendū est si pōt. Nā pauperibus nō valētib⁹ soluere gratis debet mederi: & nō se ab eorū cura subtrahere qa hoc esset in directe occidere. Mors enim pro baꝰ languētibus inferre qui hāc cū pōt nō excludit: inquit Symmachus pa. di. lxxxij. §. j. Nec ex h⁹ q̄ medicus accipit & petit salariū dicīt vēdere scientiā suā vel sanitatē q̄ spūalia sunt: sed locat operas suas ꝑ labore suo habito tūc vel prius in studēdo q̄rit merced̄. Nemo em̄ de suo cogit facere bñficiū. x. q. ij. ꝑcarie. j. Qđ aūt sci medici Cosmas & Damianus nil susceperint cū curabant infirmos: hoc ideo fecerunt ne viderētur vēdere gratiā sanitatis qa nō virtute & industria humana: sed in fusiōe diuina edocti fuerāt illam artē: & miraculose sanabāt vt seruarēt illud Christi mandatum. Gratis accepistis gratis date. Mat. x. sicut etiā Helisæus propheta Naamam curatum a lepra per eum nil tale accipe voluit. & Giezi q ex auaritia ꝑtū occulte accepit. s. sine scitu Helisæi lepra percussus est. iiij. Reg. v. Damianus aūt qui munus accepit a muliere ab eis curata qa nō ob ꝑtū: sed ob dei reuerētiā ob quā ꝓ nomē ei⁹ illa, adiurauerat ad accipiendū & satisfaciendū deuotioni eius in nullo peccauit: & ī⁹ frater eius Cosmas qui hoc audito ita derelictus fuerat q̄ mādauerat ipm Damianū nō sepeliri secū: admonit⁹ fuit in somnis q̄ in eo non peccauerat Damianus cū accepisset ob deuotionē nō ex auaritia. qđ etiā p̄loquelā aialis irrōnalis post martyriū eoꝝ fuerat declaratū. de salarijs medicorū habes. j. De scō. s. honore obediētiæ. Sciendū q̄ primo & ante oīa ifirm⁹ de eo qđ nouit debet detegere medico suā infirmitatē. Vñ Pēla ad Boe. Si operā medicantis expectas: necesse est vt vulnus detegas. in. li. Philosophicæ cōso. & hoc quātū ad locū in quo patiē & verecunde cū ea honestate qua decet: & quantū ad causam vel occasionē vt crapulā nimiā luxuriā ex q̄ multi infirmant: passiōes ex quibus inordinati hoīes grauiter infirmant. Siue ira ex qua nimia Syllę dirutus est sanguis nec restringi potuit vnde & mortuus est. vt refert Aug. de ciuita. dei. li. ij. c. xxij. Seu tristitię excessiue. sicut accidit Antiocho regi qui ex nimia tristitia quam incurrit: qa nō habuerat ꝓsperū successum in eo q̄ q̄sterat expoliare ciuitatē quandā Elimaidā decidit in lectū somnū nō capiens. vt habet. j. Mach. vj. Vel ēt propter inordinatū cōcupiscētiæ amorē sicut hr̄ de Amō filio Dauid ꝓpter amorē carnalē quē hēbat ad Thamar sororē ex pre. ij. Regū. xiij. Caueat tñ medicus ne det tale remediū qđ dedit Ionadabips Amō. s. vt cōcūberet cū ea: qa grauissime peccaret. Debet ēt māsestare vitę suę morē & vsum: sicut dr de. quodā q solit⁹ erat euacuare loca necessaria & cū trāsisset ꝓ loca plena aromatib⁹ vt ꝓ realtū Venetiaꝝ ex tāto odore infirmat⁹ ē & q̄si deficiēs: & cū nō posset intelligi cā suæ ifirmitatis vñ nec curari: qđa medic⁹ acut⁹ interrogans de exercitio suo eo intellecto iussit eū poni iuxta locū talē. s. stercoꝝ & subito vires resumpsit. Et ideo bonū est recurrere ad medicū consultū qui nouit cōplexionē & modū regiminis honestū maturū & practicū. Exinde debet medicū honorare ei obediēdo. Aug. supIo. de Christo quātū est in medico sanare venit egrotū. Ipse se ītermisit q̄ præcepta medici seruare nō vult. Debet g̃ obedire medico i licitis & honestis: nō aūt i malis infirmus.

Paupes ribꝰ gratis, debet mede ri.

Cosmas & damianus

Præceptа medicis seruāda eē

lis ifirm⁹. Quo g̃ debeat medico obedire, vide. j. si aūt q̄rit ur. Et q̄uis nō saneꝰ qs nisi deo disponēre: hic tñ ē mod⁹ a deo ordinatus vt obediat quis medico. Vñ dicit Gratia. q̄uis certissime sciamus neminē vltra terminū sibi a deo prefixū esse victurū: oībus tñ lāguētibus nō incōgrue memur. xxij. q. iij. de tyris. §. se. Nam vt dicit Tho. ij. ij. q. lxxxiij. ar. ij. a diuina ꝓuidētia nō solū dispōnit q̄ effectus fiant: sed ēt ex qb⁹ causis procedāt & quo ordine eueniāt. inter has aūt causas quorūdā effectuū causæ sunt actus humani: sicut comedere & bibere ē cā huius. s. cōseruatiōis vitæ: & vsus medicinarū cā sanitatis scd'aria. Oportet ergo hoies aliq̄ agere nō vt ꝓact⁹ suos diuinā dispositionē immutēt q̄ immutabilis est: sed vt per act⁹ suos adimpleāt quosdā effect⁹ ꝑm ordinē a deo dispositū, q̄uis g̃ ipse de⁹ sic q vult nerat & medeꝰ. vt. dr Iob. v. c. & ipse sanat oēs ifirmitates. inqt Pē. hoc tñ agit cōiter p cās scd'arias: vt medicinas & hmōi: & iō hmōi vti debemus tpe oportuno: licet aliq̄n ꝓter naturā & ꝓ viā miraculi h⁹ operet. Sed vt dicit Gra. miracula diuina sunt admirāda nō in exēplū nr̄æ, actiōis trahē da. iiij. q. iij. §. fi. Si qs igit talib⁹ indigēs nō vellet talibus vti: qa expectaret a deo sanitatē grauiter peccaret: qa deꝰ tē taret nisi sup hoc hr̄et familiare cōsiliū. ll. sicut. b. Agatha cū dicit. Medicinā] carnalē corpori meo nūq̄ exhibui. erat em̄ expta diuinā beniuolētia. Dicit Tho. ij. ij. q. xcvij. ar. j. vt vel ifirmitates nō patereꝰ qb⁹ corpali medicina indigeret vel subito sentiret in se diuinæ sanatiōis effectū. De tertio honore reuerētię debet ēt medic⁹ venerari. Quilibet em̄ bñficiat⁹ debet honorare suū bñfactorē. Et cū dr Eccli. xxx. ca. nō ē census sup sanitatē. cū h⁹ bñficiū recipiat ꝓ medicū debet eū honorare reuerēdo. Eccli. xxxviij. c. Discipli me dici exaltabit caput ei⁹. i. faciet eū honorari & reuereri & i medio magnatū collaudabit. In tāto honore & reuerētia habiti sunt medici ab oīb⁹: vt primos inuētores medicinę artis. s. Apollinē & Esculapiū hoies vt deos colerēt & haberēt quasi quoddā diuinū medicinā reputātes: sed dij esse nō poterant q̄ mortales erāt sed ꝯi dei ministri & instrumēta: ipm aūt deū autorē oīs scię & artis eē cōstāt. Solent turiste & medici q̄stionē facere inter se q̄s magis debeat honorari medicus vel iurista. Et hoc est quęrere quę scientia sit nobilior & perfectior: scientia iuris vel medicinæ: de quo vide in titu. de magistris & doctoribus.

Corpali medicīa btā Agatha nō vtebaꝰ.

Ordo p vñ. Ad deū primū cōsugiēdū est qui nr̄æ possit curare aiæ posterꝰ passiōes: sed hoies ordine ꝓpostero ante sibi opē ab hoib⁹ vñ Asa accersiūt. de cōse. di. j. oīs. Reprehēditur Asa rex Israel eo q̄ rex Isrł infirmat⁹ magis cōsisus est in arte medicoꝝ q̄ dei auxilio morīt. & mortu⁹ ē. ij. Paral'. xvj. Sicut ergo nō suscitabūt medici: ita nec sanabunt nisi deo auxiliāte. Medicus spūalis est sacerdos. medicina spūalis est pnia & alia sacra. Vñ Leo papnię medicinā spes vitę reparaꝰ ęternę. de pœ. di. j. multi plex. Sacerdos est medicus qui applicat medicinā infirmo vel morituro. Vñ Hiero. de sacerdote ait. Vbi pctōr intelligens vuln⁹ suū. i. pctm medico tradiderit se curandū. i. sacerdoti. ibi nō ꝯga districtionis necessaria ē: sed spūalis letitatis. de pœ. di. j. importuna. Sicut medic⁹ corpis si pōt p suauia & leuia curat: sed vbi ē necesse etiā aspa apponit vt cauteriū & hmōi: sic in cura spūali: ferro em̄ necesse est vt abscidant vulnera q̄ fomētoꝝ: nō sensurūt medicinā. dis. lxxxij. plurimos. in fi. Medici ergo spūales mediante pñæ medicina & cōfessiōe resuscitāt mortuos in pctis. Nō solū firmos sanāt. hoc tñ nō ex se: sed ex ꝯtute dei. Et hoc ē qđ dicit nūqd medici suscitabūt. q. v. nō ex se gr̄a eīn dei resuiscūt mediāte tñ confessiōe. Et iō sit ꝑceptu medicis corporū vt cū visitāt infirmos añq̄ curēt: inducāt eos vt vocēt aliarū medicos. i. sacerdotes ꝓ cōfessiōe faciēda. vt saluti aiæ corpis melius ꝓuideaꝰ. de pœ. & re. cū ifirmitas. cuius declaratiōe hēs. j. e. ti. Et q̄uis medicus corporū quędā infirmitates sunt incurabiles: tñ ꝓ medicū spūalē & medicinā spūalē ois lāguor curaꝰ & toties quoties. vñ Aug. Vi demus adhuc q̄tidie in eccl'ia sæpe febricitātes: sæpe lāguidos: sæpe varijs infirmitatib⁹ captos posse liberari: vt appareat toties op⁹ miserātis quoties cōfessio fit pœnitentis. Quo corp⁹ qđ⁹ vili⁹ est & ab ipo dissimili⁹ sæpe sanaret & nō aiam dignioꝝ & a se redēptā toties liberaret, medicū se vocat. de pœ. di. iij. §. adhuc. Medicꝰ corpalis mortuos qdē corpaliter suscitare nō pōt nec vlla creatura: qa supra virtutē ē naturæ. Et scī si aliōs mortuos suscitauerūt vt Petr⁹ & Pau. vt paret Act. xx. & Helias & Helisæus. vt hr̄. iij. Regū. xvij. c. & iiij. Reg. iiij. c. hoc egerūt nō ꝓpria virtute: sed dei. In firmitates tñ desperatas. (in qbus ꝑm iudicium hoim habeꝰ ꝓ mortuo) aliq̄n curat diligēs medicus: sed raro. Et tūc sic ꝑ exponi illd. Nūqd medici suscitabūt. s. morti ad iudicatos. q. d. raro. Et iō vsq̄ ad vltimū debet facere medicꝰ qđ pōt ad curā infirmi: nūq̄ tñ dādo remedia q̄ aiæ saluti vel dubia, extra de pœ. & re. cū ifirmitas. De tertio medicis stignis suscitātibus hoies ad gr̄am & fidē. deo. s. & angelis cooperātibus ministerialiter. vt Raphael q intercedat medicina dei. q curauit Tobiā. Tobię. xj. c. Vñ & dixerūt angeli Hiere. lj. c. Curauim⁹ Babylonē & nō est curata recedam⁹ ab ea. Sed hoies resuscitati ꝯtualiter raro & vix cōfitenť recognoscūt & laudāt tñ bñficiū curatiōis: medicis sacerdotalib⁹ suscitatib⁹ ꝓ istructionē & ꝓdicationē & oratione hoies in de cōfitenť pctā sua cū difficultate: tñ medicis corporū magnas curas faciētibus & infirmitates mortales curātibus nūquid cōfitentur deo ab eo recognoscentes? certe raro: sed sibi attribuūt. Est aūt triplex medicina: qa sicut medici corpales ita & spūales curant infirmitates desperatas & sic suscitāt & suscitari cōfitenť dño gr̄as agentes. Prima est dispositiua ad curam: vt sirupus hoc est verbum dei. Sap. xvj. c. Nō hærba nec malagma sanauit eos: sed sermo tuus q sanat oīa. Scd'a est purgatiua humorum malorū. i. expulsiua vitioꝝ. hoc ē pœnitētia. Chry. ſ. Sicut in præceptis medicinę medicamentum multas habet hærbas: vnā aūt dominatissimā: sic in pnia. de pœ. di. j. c. medicina. §. medicamentū. Et hæc est cōfessio quasi reubarbarum qđ facit vomere. Tertia ē cōseruatiua vt electuarium & hoc est sacramentū eucharistiæ. Amb. Ego qui quotidie pecco quotidie debeo accipere medicinā. de cōse. di. ij. c. si quotiescūq̄. & loquit de eucharistia: vel etiā prseruatiua a malis futuris. Et sic intelligit. fit ablutio sceleꝝ. s. ne cōmittant. Abstinētia etiā est optima medicinarū. s. abstinere ab occasiōibus peccatoꝝ. Salutat. i. salutem ꝓ hoc optat Lucas medicus charissimus.

Primi medicinæ autores.

Ioānes euāgeli sta vsus est balneo.

Syllę mors.

Præceptа medicis seruāda eē

Gen⁹ triplex medicamē ti.

¶De diuersis vitijs medicorū & salarijs eorum. Cap. II.

MEDICI IN MVLTIS SOlēt delinquere ī arte sua. Et prio circa curā corporalē ifirmoꝝ ī q̄ offendūt aliq̄n ex ignorātia aliq̄n ex negligētia: aliq̄n ex malitia. Prio g̃ requirit q̄ medicus sit peritus in arte. ita q̄ a peritis talis facultatis cōiter reputeť idone⁹: nec sufficit q̄ sit doctoratus: cū multi hodie in oī facultate magistrenť & doctorenť indigni in dānationē sui & promouētium eos: alīs vbi ex ignorantia notabili in curis suis nocēt infirmis: semp' peccant mortaliter faciētes cōtra illud ꝑceptū. non occides. de pœ. di. j. homicidiū. Nec excusenť ex hoc q̄ illud nō itēdūt: qa volūtarie se ponūt ad illd vñ h⁹ segť. ar. xv. q. j. merito. & §. sed obijcit de Lamech. immo ēt si sequať sanitas: nō excusanť a pctō: qa exponūt se periculo pcti mortalis ei. s. opi. vñ pōt seq̄ notabile nocumentū. pximo. Scd'o debet medicus adhibere debitam diligētiā: vñ quātūcūq̄ sit peritus si cōmittat notabilē negligētiā in reuidēdo libros: in visitando infirmū: in qualitate medicinaliū rerū & hoc vnde

sequit mors peccat mortaliter & est irregularis. Si etiam sequatur magna aggrauatio infirmitatis ex hoc etsi non mortis: nō excusat a mortali. Et iō vt dicit Anto. de Bu. super. c. tua nos. ex de homi. debet adhibere i hmōi omnē diligētiam qđ tunc dr facere qñ sequit traditiōes artis: & ꝙ infirmum visitet psonaliter & ꝙ dieram suā & regimē dicet sibi: nec tenet ei ad custodiā psonaliter cōtinuā. vt dicit Hostiēn. ꝙ si dubitet de medicina qa non constat ei ꝑm artē medicinæ vtrū debeat ei nocere vel prodesse: male facit dando. qa vt dicit Inno. In dubio potius debet dimittere infirmum in manu creatoris q̄ exponere medicinæ de qua nescit. ex de homi. c. petitio. Tertio debet medicus q̄ citissime potest curare infirmū. Vñ si ex industria omittit

Circa ꝑ errant multi,

debitam medicinam & cito curatiuā vt dimittēdo eum in infirmitate vt amplius lucret: grauiter peccat & surat qđ sibi lucrat. Et similiter si in cōpositiōe medicinæ permittit aromatariū ponere vetustas species & hmōi parū vel nil operantes: vt faciat illū lucrari: cū posset & deberet alias ponere grauiter peccat: & si quid detrimenti inde accidat infirmo imputat vtriq̄: immo nō deberet medicus confidere de aromatario in cōponendis medicinis: nisi eū sciret timoratæ cōscientiæ & bene doctum & practicū i hmōi. sed in p̄sentia sui deberet facere fieri & bene videre q̄ ponit.

§. I. MEDICI ETIAM MORTA

Pruden tē i cōsl iijs debe re eē me dicum,

liter peccant: si dant aliquod consiliū vel remediū ꝙ salute corporis i periculū animæ: vt. s. fiat aliquid cōtra diuina p̄cepta: puta ꝙ cognoscat mulierē extra matrimoniū: vel ꝙ inebriet & hmōi. Et q̄uis eis hoc ꝓhibeat per ius canonicū sub pœna excōicationis quę cōminatio est snię. extra de pœ. & remis. cū infirmitas. tamē absq̄ illo p̄cepto ē illud peccatū mortale & infirmo & medico: qa p̄ ordinem charitatis ꝑm quē ꝓponēda ē salus animæ corpori. de pœ. dis. ij. §. ergo. & xxij. q. ij. faciat. nec excusaret in hoc ignorātia. Et dicit Io. an. post Vin. in nouella sup dicta Decre. ꝙ medicus q dicit infirmo: nō cōsulo: sed si accederes ad aliā quā mulierē sanaberis: trāsgredir illā constitutionē. Nā & cū vēdo tibi aliqđ adiciēs si vitiosum est si læsum ē nolo teneri: cū scia illud esse tale teneor. ff. de act. emp. & vendi. l. j. Debet g̃ cauere sibi medicus i loquēdo ne ex assignatione causę infirmitatis ille incitet ad aliqđ malū agēdū. Item sunt aliqui medici q sibi & ē aliꝭ sanis faciūt cōscientiā grossam de ieiuniꝭ ecclīæ: asserētes hmōi destruere corpa qđ est falsissimū: qa eccl̄ia in suis ordinatiōibus regit illū strictē q̄ spūssēcū: g̃a aūt nō destruit natura: talib⁹ imputant oēs trāsgressiones quas hoīes faciunt ex sua pestifera persuasione. ar. de pœ. dis. j. nolī putare. & tenentur si cō mode p̄t eos quos sciūt suo verbo puertisse reædificare. Itē quo ad infirmos seu debiles nō debēt sine causa & rōne inducere eos ad frangēdū ieiuniū: vel comedendū carnes dieb⁹ ꝓhibitis: qa imputaret eis ad peccatū. in dubio tamen infirmus excusatur medici consilium sequendo.

§. II. MEDICI VERO VEL ALII

In dādo medicinas p̄gnātib⁹ ad ꝓcurādū abortum & mortē ei⁹ vt occulteť pcm: mortaliter peccāt. Sed si faciūt hoc ad p̄seruādū p̄gnātē a periculo mortis i q̄ est ex puerperio tūc ꝑm Io. Neapol. i. x. quodlib. distinguēdū ē de puerpio qa aut est aīatū: aut nondū est aīatū aia rōnali. Et siquidē erat aīatū dādo talē medicinā: medicus peccat mortaliť. Rō qa est cā mortis puerperij corpalis & spūalis: nō dādo autē medicinā nō pōt dici cā mortis ip̄e sed morb⁹: nō em est cā directe: qa actu suo nō interfecit: nec i directe: sicut nauta dr cā indirecte submersiōis nauis: cū potuit & debuit gubernare nauī & nō fecit: qa licet dādo medicinā potuisset matrē a morte p̄seruare: nō tñ tenebať: immo nō debuit cū dādo cā mortis esset puerperij. arg. xiiij. q. v. denicq̄. vbi dicit Amb. Si nō p̄t subueniri alteri: nisi alter lædať: cōmodi⁹ est neutrū iuuare q̄ alterū grauare. Si aūt puerperiū nondū est aīatū aīa rōnali: posset tūc & deberet dare talē medicinā: qa licet impediret aīationē talis fœtus: non tñ esset cā mortis alicuius hoīs: & hoc bonū sequit: qa liberat matrē a morte: iō in tali casu debet dare nō in prīo. Hæc ille. Qđ si dubiū est de puerperio: vtrū sit aīatū vel inaīatū aīa rōnali: dando talē medicinā videť ꝙ peccet mortaliť: qa exponit se periculo pcti mortalis, i. homicidij & q amat periculū

Eccl̄i. iij vt scriptū est: incidit in illud. vñ in tali casu nō debet dari.

§. III. SALARIVM AVTEM SEV

mercedē sui laboris iuste petere pñt. vt patet Lu. x. c. Dign⁹ ē em̄ operari⁹ mercede sua. &. xij. q. ij. qcūq̄. Aut igit medici sunt salariati a cōitate: ita ꝙ nil debeāt ab infirmis accipere: aut nō salariati: sed limitati ꝑ statutū cōitatis vel dñi ꝙ nō accipiāt nisi tātū: aut nec salariati nec limitati i aliq̄. Et in prio casu nō pñt accipere: & si nō sufficit eis salariū sibi imputēt ex quo sic cōueniť. Pacta em̄ ex cōuētione legē accipiūt: q̄ & seruāda sunt. ex de pac. c. j. & hoc nisi mutatæ essent rerū cōditiōes. In sc̄o casu nō plus accipere debent nisi quātū statutū est nisi ip̄m statutū esset abrogatū ꝑ contrariā cōsuetudinē. ex de consue. c. fi. In tertio casu pñt accipere & debēt exigere moderatū salariū qđ moderamē attēdit ꝑm qualitatē curę & laborē medici & industriā & cōscientiā ei⁹ & facultatē infirmi & cōsuetudinē loci. Sed quęritur qđ cū. fit pactū cū medico de certa mercede ei danda post liberationē: vtrū infirmū sanatū & postea recidiuātē teneť ꝑ eodē salario curare? Guil. i Spe. lib. j. c. fi. arguit ꝓ & cōtra. Demū respōdet ꝑm Pe. q distinguit. an incōtinēti redierit ægritudo & tunc teneť. Nō em̄ videť ægritudo recessisse q̄ statim redijt: nec plene liberať q ex toto non liberať. de pœ. di. iij. sunt plures. an ex iteruallo redierit: & tūc nō teneť. ar. de pœ. di. j. §. diuortiū. Vl̄ dic ꝙ si culpa ęgri recidiuauit nō teneť: qa talis euēt⁹ nō debet ei ipsum aliogn sic. de reg. iur. c. ꝙ quis sua culpa. Itē qđ si monachū Bonifacium studentem ægrū factū aliquis curauit: aīo tñ repetēdi expēsas quas ēt fuit protestatus: demū mortuus est monachus: nūquid poterunt peti expēsæ ab abbate suo: an a p̄re naturali? Et ꝓcedat q̄stio qñ monachus de licētia abbatis sui tacita vel expressa erat in studio: al's non teneť, ar. ff. de re mil. l. j. desertores. Arguit ꝑ abbatē ꝙ teneať & contra patrē ꝙ teneať ipse & nō abbas. Demū soluit sic, negari non pōt quin negotiū vtriusq̄: sed distingue cui? cōtēplatiōe factū est vt ille teneať. Et si vtriusq̄ vterq̄ teneť: videť tñ magis teneri abbas: dr em̄ monach⁹ seruus monasterij. di. l. iij. vnde eū alere teneť. Itē abbas est vsufructuarius: qa ei acquirit ex re sua vel opis. vt. xxiij. q. j. c. j. sed vsufructuari⁹ teneť: & si habet cōmodū expēsę suæ infirmitatis. Infirmis aūt nō valēt⁹ ꝙ soluere teneť gratis mederi: g nimo & medicinas ꝓ eis soluere si valeat & ipsi infirmi facultatē nō habēt immo vt dicit glo. lxxxiij. dis. §. j. etiā diuitē valēt⁹ ꝙ soluere & nolēt⁹ infirmū debet medic⁹ curare: & si expedit medicinas necessarias pro eo soluere: qđ intelligo qñ ipse infirmus ex auaritia nō vult expēdere: sed bñ al's: & ipsius curā medici & remedia & non alteri⁹ q̄rit. Et postmodū poterit petere impēsas & medicinarū & sui laboris: nō solū si qua luerit: qa vtiliter gessit negotiū eius: sed ēt si mortuus fuerit: qa sufficit ꝙ vtil⁹ cœpit gerere negotiū: etsi nō sit secutus euēt⁹. ff. de neg. gest. l. sed an vltio. Nec pōt obijci ꝙ cā pietatis sumptus egerit infirmo: nisi esset ei propinquus C. eo. l. alimēta. imo ēt si infirmus prohibet ne ei denť vllæ medicinę: medicus vocatus ab eo vel propinquis ei⁹ pōt eū inuitū curare: sicut inuitus debet extrahi de domo ruitura. xxiij. q. iiij. ipsa pietas. Debet em̄ p̄sumi vt furiosus, inuito etiam q̄nq̄ dandū est beneficiū. di. xlv. & qui emendat. Nō autē teneť oībus medicus infirmis pauperib⁹ simpliciter & indistincte ꝓuidere: sed pro loco & tpe sibi occurē tibus prout dictū est. ē. de aduocatis: & prout dicit de aliꝭ operibus misericordiæ. ē. in. ij. parte. ti. vij. c. iiij. §. v.

tit. vj. c. ij. §. & §. iiij. in fi ne.

§. IIII. TENENTVR QVOQVE

medici ad seruādū decreta quæ habenť extra de pœ. & re. c. cū infirmitas. vbi dr. Cū infirmitas corporalis, nonnunq̄ ex pctō, ꝓueniat dicēte dño languido: vade & noli amplius peccare ne deterius tibi aliquid cōtingat Io. vij. c. Præsenti Decreto statuimus & districte præcipimus medicis, quorum: vt cum eos ad infirmos vocari contingat ipsos ante omnia moneāt & iducāt vt medicos aduocēt animarū: vt postq̄ fuerit infirmo de spūali salute ꝓuisum ad corporalis medicinæ remediū salubrius procedať cū cessante causa cesset effectus ex. ij. Phy. vbi dicit Ioan. and. in nouell. ꝙ signāter dicit Decretalis nōnunq̄: qa nō semp sed aliq̄n & aliꝭ causis. Vnde Greg. Cū percussio corporalis imminet, vt trū ꝙ vindicta vl̄ purgatiōe cōtingat: iudiciū dei in hoc ignorať. vij. q. j. ne deteri⁹. ne maior infirmitatē incurrat & sic facit ad ꝓpositū. Districte præcipim⁹ & sic necessitatē importat. xiij.

Corpalē curationem nō esse spirituali aggrediendū distringe tur, phi betur.

impor tat. xiij. q. j. qđ p̄cipit. Et dicit glo. Hosti. ꝙ trāsgressor peccat mortaliť & ꝙ nō pōt ꝑdistā constitutionē p̄scribi vel aliqua cōsuetudine tolli. Et subdit, in eadē Decre. ꝙ si quis huius cōstitutionis trāsgressor fuerit postq̄ fuerit per prælatos publicata: tādiu arceať ab ingressu ecclīæ donec satisfecerit de hoc cōpetēter: qđ intelligūt Inno. & Hosti. ꝙ ꝓ sniam arceať. Et dr satisfactio cōpetens ad arbitriū iudicis cū certa psona nō exprimať ꝑm Io. an. Et nota ꝙ aliqui medici hoc obseruāt circa infirmos cū vident infirmitatē mortalē & nō al's: sed isti nō adimplēt p̄stitutionē qđ patet ex ipso tex. Decre. Dicit ibi post superi⁹ i prin. §. posita. hoc inter alia huic causam dedit ædicto. ꝙ quidā i ægritudinis lecto iacētes cū eis a medicis suaderēť vt de anima rū salute disponāt in desperationis articulū incidūt: vnde facilius mortis periculū incurrūt: vbi dicit Io. an. Ex quo ꝙbo sciēt infirmi in oī infirmitate mortali hoc medicos dicere: & nō mortali ex ꝓcepto cessabit timor & periculū. Itē nota ꝙ debent medici hoc ꝓceptū seruare ante oīa vt dicit Decre. i. anteq̄ ad curā manū mittant vel de salario conueniant. ꝑm Io. an. Sed dubium est an sufficiat medicis tm̄ ad monere infirmos ꝙ vocēt medicos animarū. i. cōfessores quibus cōfiteanť: an etiā requirať ꝙ ita inducāt ꝙ sequať effectus. ſ. ꝙ infirmus confiteatur al's medicus non visitet eū amplius. Et hoc videť sentire Hosti. inducit. c. j. cū effectu: al's non intromittat se de cura. Sed dura videť ista opinio cū in periculo cōstitutis quātūcūq̄ ēt obstinatis sit subueniēdū ꝑm ordinē charitatis: nec tex. hoc dicit. Sed & Pe. de Pa. solū dicit ꝙ tenenť medici ad monēdū. Vtrū autem medic⁹ ꝓgnoscēs mortē vicinā infirmi cui? curā habet teneať ei nuntiare? Circa hoc Io. Neapo. in quodli. xj. quadā. q. sic distinguit. Aut talis medicus credit verisimiliter ꝙ talis p̄nūtiatio mortis multū prodeśt infirmo quātū ad salutē aię & dispositionē seu ordinationē de reb⁹ suis. Aut credit oppositū. ſ. ꝙ nō proderit: aut dubitat de vtroq̄. Et in casu cū. ſ. credit ꝙ proderit: vt pote qa credit ꝙ talis infirmus sit in statu peccati mortalis: & nihil ordinauit de reb⁹ suis q̄ distraheret⁹ post mortē ei⁹: & grauis dissentio esset inter heredes ꝓpter ea: audita ꝙ morte vicina infirm⁹ se disponet ad bñ moriendū & bñ ordinādū de rebus suis: & in tali casu teneť manifestare p se vel p aliū infirmo ex ꝓcepto charitatis: & nō faciēdo peccat mortaliter. Et huius rō est: qa multū dānificat ꝓximū quo ad salutē aię & quo ad res tpales: nō quidē directe actu suo inferēdo dānū: sed idirecte qa nō impedit dānū cū potuit & debuit. Dicit em̄ Aug. q desinit obuiare cū pōt cōsentit. xxiij. q. iij. ostēdit. ꝓ regula etiam dať a beato Tho. ij. ij. q. lxij. ar. ij. ꝙ qui dānificat ꝓximū notabiliter peccat cū faciat contra charitatē. Si tñ sunt plures habētes curā ipsius infirmi vno prędicente aliꝭ sunt liberati. ar. ad hoc extra de pœni. & re. c. cū infirmitas. Si vero medicus credit verisimiliter oppositū. ſ. ꝙ talis præmūtiatio mortis vicinæ parū vel nihil prodesset infirmo: & ꝓ oppositū credit ꝙ taciturnitas hui⁹ parū vl̄ nihil oberit: quia credit eū esse in bono statu & bene ordinasse de reb⁹ suis: tūc nō teneť medicus prædicere mortē ita ꝙ nō ꝑdicēdo peccet grauiter: qa cessante cā cessat effectus. ar. in præd icta Decre. tm̄ melius faceret prædicendo. Cuius rō est: qa quātūcūq̄ infirmus crediť eē in bono statu aię & bene disposuisse de rebus suis: potest quātū ad vtrūq̄ proficere & meliorari: & ꝓbabile ē ꝙ audita morte vicina magis se disponet. Si aūt medicus nō credit de ꝑdictis duobus: sed est in dubio teneť ēt tūc mortē vicinā nuntiare. Cuius rō est: qa in dubio teneť hō vitare notabile dānū proximi si pōt. In dicto aūt casu pōt sequi dānū dānatiōis æternæ & rerū tpaliū. Qđ aūt dicit Gal. ꝙ quātūcūq̄ medic⁹ desperet de salute infirmi debet semp ꝓtorare infirmū & ꝑmittere sibi sanitatē. Dicit Io. ꝙ in hoc dicto nō est standū dicto Galeni. ad qđ optīe facit qđ dicit Amb. de cōse. di. v. c. ꝑria. Cōtraria sunt diuinæ cōditioni p̄cepta medicinę. Vel dicēdū ꝙ dictū Galeni seruādū est qñ prędicēdo mortē multū noceret & tacēdo nil obesset: i nullo tñ casu debet mēdaciū dicere: vt facere cōsueuerūt. xxij. q. ij. faciat. Si aūt q̄rit vtrum peccet infirm⁹ nō obediēdo medico? Rñdet Inno. ꝙ videť ꝙ nō: qa nec ꝑlatus eius ē: nec talis cuius mādatis teneatur obedire. Nō em̄ pōt ei precipere cū nō habeat iurisdictionē sup eū sed cōsulere seu hortari. Exhortatio aūt liberā volūtatē excitat. distī. iiij. §. fi. bonū est tñ ꝙ ei credat: qa vt dicit ꝑs. j. Poste. Cuilibet in arte sua perito credēdum est. qđ si infirm⁹ sciēter vel ex ignorātia crassa sumat potū vel cibū nociuū peccat: qa debet corp⁹ suū ꝑm charitatē diligere. de pœ. di. ij. corp⁹. & mortale ē ēt si ꝑ mors sequat: sed si nō crederet cibū vel potū mortiferū: cuius crederet infirmitatē aliqua ir augeri nec mortaliť vel saltē ita grauiter sicut in prīori casu. Pōt em̄ ē cōparatio grauioris afflictiōis qualis ē afflictio sitis ad minus graue q̄lis ē augmētatio febris. Seruitores aūt infirmo⁹: si eis dāt aliqđ nociuū ex certa sc̄ia vel crassa ignorātia: peccāt magis & minꝰ ꝑm nocumētū & intētionē: faciūt em̄ ꝓ charitatē ꝓximi. de pœ. di. ij. ꝓinde. sani aūt nō teneńť vinere medicali⁹: qa sanis oīa sana: si qs tñ sciēter sumeret cibū vel potū quē crederet sibi nociuū vtriq̄ peccaret. Hæc Inñ. & Host. Cū autē ex phlebotomia vel sectiōe sequať mors infirmi: si medic⁹ vel qcūq̄ ali⁹ perit⁹ erat & adhibuit debitā diligētiā & nō errauit ꝓpter inexperiētiā nō teneť in aliq̄ nec peccat nec est irregularis: qa potī⁹ casu cū ei⁹ culpa mors putať euenisse. vñ Aug. Ablit vt ea q̄ ꝓ bonū faciꝰ vel habemus si qđ mali ꝑter nostrā intētionē acciderit nobis i putet. xxiij. q. v. de occidētis: Et poterit talis ēt ad ordies ꝓmoueri ꝑm Ray. si de hoc habet, ꝓbabilē ꝓscīam ꝙ nil omiserit de cōtingētib⁹: al's si nō erat perit⁹ vl̄ no adhibuit debitā diligētiā: tibi i putať & nō poterit ꝓmoueri, extra de ęta. & q̄li. c. ad aures. Qñ ēt perit⁹ dubitat i aliq̄ potius debet dimittere cū incidere. Inno. & Host. Est aūt cōsiliū Inno. ꝙ promoueđi a practica medicinę abstineant & p̄cipue a chyrurgia: cū incisionē vel adustionē exerceat: qa i nullo ꝓscia ꝓmouēdi debet vacillare. di. xxiij. c. laici. Itē clerici q sunt i sacris & ēt⁹ i mīoribus? si sufficiēter sunt bñficiati; nō licet o pari i medicina nisi gratis, ꝙ miserabilib⁹ ꝑsonis vl̄ suis ꝙ sanguinis: nec ēt tūc licet vbi posset eē periculū qđ ēt stricti⁹ in clau stralib⁹ ē obseruādū. extra ne cle. vel mo. c. multa. Ray. offi ciū aūt chyrurgię qđ regrit incisionē vel adustionē ē oib⁹ clericis interdictū. extra ne cle. vel mo. c. sniam. De clericis aūt audientibus physicā. i. medicinā quā sniam incurrāt: hēs. ē. i. j. parte. Itē no. ꝙ ꝓhibeť oib⁹ ludæos medicos quę rere in infirmitatibus suis. dr em̄. xxvij. q. j. nullus aliquē eos: ludęos in infirmitatib⁹ suis vocet aut medicinam ab eis ꝓcipiat aut cū eis in balneo lauet. Si qs aūt hoc fecerit si cleric⁹ est: deponať: si laic⁹ excōiceť. Et vī stud eē precepū: ita ꝙ ꝑfū faciēs: precet mortaliť: nisi ignorātia, ꝓbabilis iuris eū excuset. Nā null⁹ debet deponi vl̄ excōicari nisi ꝙ mortali. Talis em̄ pœna iligēda mādať i trāsgressores. Dic tñ Hug. ibi ꝙ necessitas excusat qñ. Salīū nō habet me dicū. Et idē vī qñ nō habet sufficiēter. Itē dicit Hug. & Lau. ꝙ medicinalia possunt ab eis emi & facere p aliū ꝑparari.

§. V. MEDICI NON ADMITTVN

Medicū debere ēē legiti me natum.

tur ad practicā artis nisi iurati & de legitio mr̄imonio nati ꝑm Aug. de Anch. in li. de ptāte eccl̄iastica. Rō est horū: qa medici qb⁹ curatio corporū cōmittit cōiter a pplo ciuitatis dūt eē electi: vt certi de ꝓbitate mor⁹ & peritia artis. eligāt ipsi ciues illos medicos qb⁹ se liberosq̄ suos in ęgritudine corporū cōmittūt: sicut iuris cōsult⁹ dicit: sed ad rei pu. administrationē nō pñt eligi illegitimi. Exercere autē medicinā publice ptinet ad admistrationē rei pu. Illi em̄ q ꝓponunť publicis officijs q̄dā claritate mor⁹ & famæ fulgere dūt: q̄ obscuranť ex vitiosa origine i illegitimis. Vñ illegitimi exercere nō pñt publice artē medicīæ: nisi cū eis dispēset ꝑ eū q pōt. Et qa hoc ꝓhibeť lege ciuili impialis vbi nō viuiť legib⁹ impialib⁹? sed aliꝭ statutis q̄ ꝑ nō ꝓhibēt vel ēt vbi essent leges impiales abrogatę in hac parte vī qa hoc nō habeat obstare. Silr qa officiū reipub. est fidel⁹ exercēdū: sequit ꝙ recepto iuramēto officij, exercēdi ipam artē est eis cōmittēdū. Et sic medici ꝓpter experiētiæ ꝓbationē dñt esse a pplo electi cōiter: ꝓpter reip. administrationē: debēt eē de legitimo mr̄imonio nati: ꝓpter officij fidelē executionē debēt licētiari iurati. Medicis practicis magis q̄ theoricis debet qs se cōmittere in cura corporis. Vnde ꝑs dicit. j. Meteo. ꝙ habētes artem sciam medicinæ sunt magis scientes q̄ habentes experimentum. Expertos tamen medicos in cura magis debemus eligere q̄ habētes sciam sine experimēto. Pro cuius declaratiōe dicit Aug. de anch. vbi. ē. ꝙ experiētia medicor⁹ ex duob⁹ exurgere pōt: vel ex eor⁹ originis dispositiōe: vel ex particularij⁹ applicatione. Et quolibet hor⁹ modor⁹ talis experientia habet adiunctā cognitionē ꝑ qđ nō in se. sed i sua cā

vniuersali. Sicut em̃ ex originis dispositiõe aliq̃ hñt aptitudinẽ ad dñandũ ex influxu corporũ cœlestiũ: sic aliq̃ ex tali origine habẽt aptitudinẽ ad medicãdũ seu curãdũ: cuius curę effectꝰ cuius ignoręt cã in particulari agẽte: cognoscit̃ in vniuersali agẽte a quo originata est natura cum tali aptitudine ad talẽ effectũ. Vñ legitur ꝙ cũ Alexander magnus inuenisset in Persida quosdã habentes intellectũ penetrabilẽ & aptos sup alios dñari & regnũ acquirere: proponebat eos occidere timens ne sibi regnum auferrẽt. Super quo cõsulens Aristotelẽ rñdit. Si potes mutare illius terrę aerem: & aquã insuper & dispositionẽ loci & ciuitatũ: ipse propositũ tuũ. Sinaũt dñare ei cũ bonitate & exaudi eos cũ benignitate: & p amorẽ quem habebunt i te dñaberis i eis pacifice: qđ & fecit: & facti sunt ei Persæ magis obedientes ꝙ cæteri. Sit̃ experientia quę cõsurgit ex particulariũ applicatiõe nõ ꝓcedit oĩno ex ignota cã: qa isto mõ ars medicina inuenta est. Ex multis em̃ particularibus expim̃etis inuentores medicinæ habuerũt vniuersale principiũ artis & scientię: puta qa viderũt ꝓ experientiã reubarbarũ purgare cholerã in hoc ꝑticulari & in illo. Inde dederũt regulã vł em ꝙ ppriũ est reubarbaro purgare cholerã. Istis & duobꝰ modis ex partis vel ex originis dispõne vel particulariũ applicatiõe: puto meliꝰ fore & tutiꝰ: vt cõmittat se in cura magis practicis medicis ꝙ theoricis. Si autẽ sint tales medici ꝙ vnã medicinã velint applicare ad oẽs ægritudines absq̃ causę cognitiõe & particulariũ applicatione: tales nõ debẽt dici medici expti nec scientes: qa tales solũ curãt ęgritudinẽ i aliquo: qñq̃ & a casu. Vñ hmõi nõ debet se qs cõmittere i cura. Ad qđ facit dictũ Hiero. xxix. di. c. fi. Beatꝰ Io. in Apo. septẽ scribẽs ecclesijs in vnaquaq̃ earũ vel spãlia vitia reprehẽdit vel ỹtutes ꝓbat: & ita sanctus Paulus apls p singulas ecclias vulneribus medẽ illatis vnaquaq̃ earũ vitia reprehẽdes illi? : nec instar imperiti medici vno collyrio vult oĩm oculos curare. Cauendi sunt ẽt tales idiotæ medici q solẽt aliquoties superstitiões immiscere cũ aliquibus naturalibꝰ remedijs a qbus oĩno abstinẽdũ est. Peccãt em̃ ipsi & tales medici vtẽtes talibus superstitiosis medicinis. Vñ &. xxvj. q. v. nõ liceat. dr̃ i collectionibus hærbarũ quę medicinales sunt aliquas observationes aut incãtatiões nõ licet attẽdere: nisi tm̃ cũ symbolo vel oratione dñica. Et Aug. Ad hoc genꝰ superstitiõis prinẽt oẽs ligaturæ atq̃ remedia q̃ medicinarũ disciplina cõdẽnat. xxvj. q. ij. illud. Et intelligit de his q̃ nõ habẽt virtutẽ naturalẽ ad talẽ effectũ: nisi fieret a sctis viris ỹtute puræ oꝛonis: etsi aliqñ talia remedia supstitiosa inducãt effectũ curationis: hoc est vel casu vel opere dęmonũ. Vnde nullo modo ꝓcurãda sunt vt ibi dr̃: nec est contra qđ dr̃ i dicto. c. nõ liceat. xxvj. q. v. Dicit̃ em̃ ibi, nõ liceat christianis tenere traditiões Gẽtiliũ: & obseruare vel colere elemẽta aut lunæ aut stellarũ cursus: aut inanẽ signoꝝ fallaciam &c. phibẽt em̃ in hoc Decreto seq doctrinas superstitiosas Gẽtiliũ q fausta vel infausta ẽstimabãt aliqua tpa & ẽstellatiões sẽcãbanꝰ: nõ quãtũ ad naturales effectꝰ astrorũ vel elemẽtoꝝ: sed ꝑm diuinationes & fallacĩã dęmonũ. Certũ est em̃ & verũ ꝙ sicut necessario corpa humana subdunt̃ influẽtiæ corporũ cœlestiũ: sic necessario reqrit̃ debitoꝝ signorũ influẽtia in ęgritudinũ corpaliũ curatiõe. Vnde si medici dant medicinã i signis cholericis parũ, ꝓficiũt: qa corpus parum vel nihil mouebitur. Si ỹo in signis phlegmaticis medicina sumpta facilr̃ corpꝰ laxat: ꝓpter quod sicut medici in curatione ægritudinũ obseruant dies creticos q determinanť ꝑm cursum solis & lunę: ita in datione medicinarũ debẽt obseruare debita signa astroꝝ. Vnde & ꝓfuit̃ fuit Alexãdro magno vt nõ sumeret medicinã sine ꝓsilio piti i arte astroꝝ: & cuius vtile, sit medico eẽ i hmõi peritiã: nõ tñ est necessariũ ipm̃ eẽ astrologũ: sed scire q̃dã cõmunia prout spectat ad congruã dationẽ medicinarũ.

Reubarbari ꝓprietas.

In qbus signis dãda sit medicina.

§. VI. MEDICI NON ILLICITE

recipiũt salariũ seu stipendiũ pro infirmitate quã sciũt eẽ incurabilẽ. Huius ratio ẽ ꝑm Aug. de Ancho. vbi. ẽ. qa medicus inuẽtus est ad instrm̃ naturæ: tamdiu instrm̃ medicinæ nõ est ex toto subtrahẽdũ infirmo cuiusdiu natura non succũbit: ió nõ peccat medicus accipiẽdo stipẽdiũ de cura ægritudinis quã ꝓ principia artis medicinæ credit esse incurabilẽ: nisi forte malitiose nõ indicãdo illis qui illi? curã habẽt: vel superfluos sumptus faciẽdo vel eũ curare oĩno promittẽdo: sed indicata veritate quã nouit de ægritudinis cura: tãdiu iuste põt accipe stipendiũ suũ cuiusdiu exhibet i cura sui fidele ministeriũ & verum cõsiliũ. Ad qđ ẽt facit auctas Aug. dicẽtis in. iij. de trinitate. Medicus quidẽ cãm proximã ægritudinis curatiõis pronũtiare põt: sed primã & superiorẽ scire nõ valet. Ezechias rex ꝑm causas inferiores. i. dispositionẽ morbi vł demerita sua mortẽ debebat de infirmitate sua: sed nõ ꝑm cãm superiorẽ seu diuinã dispositionẽ quæ regulat causas inferiores & sibi subiicit: vñ & mortuus nõ ẽ. sed cõualuit. Esa. xxxviij. Quia g̃ nescit medicus qđ deꝰ disposuerit de infirmo: vtrũ sit sanandus vel moriturus cuius ꝑm artẽ medicinæ sit moriturus: tõ licite prosequit̃ curã & accipit stipendiũ vsq; ad finẽ quasi. Sed tutius & melius ẽ in infirmo ꝓ cura sui plures habere medicos q̃ vnũ si habere põt. Vñ phs in epla ad Alexã. In vno medico nõ confidas: qa vnus medicus potẽs est ad nocendum & de facili audet nefas psumere: & si fumenda fuerit medicina noli sumere nisi de cõsilio plurimoꝝ. Pro cuius declaratiõe dicit Aug. de Ancho. vbi. ẽ. In curatiõe ægritudinis ẽ cõsiderãda cõditio artis medicinæ: conditio ægritudinis: & cõditio status psonę ægrotãtis. Et quãtũ ad primũ clarũ est ꝙ medicina sicut & q̃libet ars est inuẽta ꝓ iuuamẽtũ vnius ad alterũ: & ꝓ iuuamẽtũ posteriorũ ad priores: qa semp posteriores se habẽt ꝓ additam ẽtũ ad priores ꝑm ꝑm. ij. Meteo. Vñ sicut cõplementũ artis medicinę est inuẽtũ p multos experientiã: sic cõplementũ curæ ægritudinis debet fieri rõnabilr̃ p pluriũ medicorꝝ colloquia & sentẽtiã. Quãtũ ad sctm. s. cõditionẽ ægritudinis: hæc q̃nq̃ ẽ occulta vni medico ꝓ signa q̃ apparẽt: cuius cãm vł ꝑ illa signa vł ꝑ alia alius cognoscere põt. Quãtum ad tertium. s. cõditionẽ status infirmi patet: qa quãtũ i statu sublimiori tãto in ꝑiculo maiori ỹsãt. Ponunt̃ em̃ dñi i odiũ & ęmulationẽ multoꝝ: & ꝓpter dignitatẽ quã hñt gḃꝰ multi iudẽt: & ꝓpter iustitiã quã exercẽt in reos gbus malitia placet. Vnde legit̃ in epla ad Alexãdrũ: reginã Indoꝝ missile ei multa munera ꝑciosa & inter cætera puellam pulcherrimã veneno nutritã: & quæ iã versa erat in naturã serpẽtis venenosi: hac intẽtiõe vt cognoscẽdo eã toxicaret & periret: sed ꝑmonitꝰ abstinuit ab ea. Et sic ad diligentiorẽ curã adhibẽdã & oĩm suspitionẽ remouẽdã: tutiꝰ ẽ magnos vł ros habere plures medicos ꝙ vnũ. Qui autem nõ possunt plures habere & nisi vnum conducere: sint vno contenti.

Tria cõsideranda ꝓ curatione morbi.

§. VII. NOTA BREVITER PEC

cata grauia medicorũ. Primo si ignorantes notabilẽ exercent artem medicinæ: imputat̃ em̃ eis mors infirmorũ vł aggrauatio. ar. extra de iniur. & dam. da. c. si culpa. Sccõ cũ sint periti vel propter negligentiã vel alias occupationes nõ aspiciũt libros nec diligẽter, puident his quæ prouidẽda sunt: vt in dicto. c. Tertio qñ dãt medicinas & remedia cõtra salutem animarũ: vt procurãdo aborsum vel aliud malũ suadẽdo. extra de pœ. & re. c. cum infirmitas. Quarto qñ nõ inducũt infirmũ ad vocandũ sacerdotẽ ad faciẽdũ cõfessionẽ. vt in dicto. c. cum infirmitas. Quinto cum non visitant infirmos pauperes quos nouerint: quia eis non soluũt cũ nõ possint. di. lxxxiij. §. j. Sexto cũ medicꝰ præcognoscens mortẽ infirmi ꝑm artẽ medicinæ: nõ eũ vel parẽtes vel cõfessorẽ auisat vt sibi ꝓuideant de sacris vel de testamẽto si expedit & hmõi: timẽs ne ex hoc deterius se habeat vel displiceat sibi vel suis ꝑm Io. Neapol. in quodli. Septimo cũ nõ adhibet diligẽtiã in medicinarũ cõfectiõe nisi sit certe exptus de solertia & fidelitate aromatarij qui multa sophistica aliqñ in eis ponunt. Octauo cũ detinent infirmũ i infirmitate diuti? : vt plꝰ ex frequẽtatiõe lucrentur cũ qđ bñ citiꝰ possent liberare. Nono qñ sine cã rõnabili inducũt debiles ad frãgẽdũ ieiunia ecclię: vł comedẽdũ carnes dieb? ꝓhibitis: & multomagis cũ ipsi ea faciãt obloquẽtes de ieiunijs ecclię & abstinẽtijs. Decio de æmulatiõibus eorũ adinuicẽ ex quibus se iactãt de aliquib? curis superbiendo & socios deprimũt vituperãdo curas eorum.

Circa q̃ contingit medicos rare.

TITVLVS. VIII. DE STATV MERcatorũ & artificũ. ¶De exercitio artificũ. Cap. I.

EXIBIT HOMO AD OPVS suũ & ad operationẽ suã vsq; ad vesperã. pš. ciij. Pria ꝓfectio cuiuslibet creaturæ est primus actus eius. i. forma

eius. i. forma substãtialis, pater. ij. de aĩa: vt in hoĩe aiarõnalis. Secũda ꝙ ꝓfectio seu sctꝰ actus est operatio eius q̃ ab ea, ꝓcedit ꝓ quam manifestat̃ virtꝰ eius. Nec em̃ creatura aliqua est q̃ non aliq̃ operet̃ vel operari posset: & frustra est potẽtia q̃ nõ reducit̃ ad actũ: deꝰ aũt & natura nihil faciunt frustra ꝑm ꝑm. ij. de aĩa. & ij. de cœlo & mũdo. Vñ & cõmentator. ij. Meta. dicit qđ si qs aufert operatiões a rebus aufert essentias rerũ. Vltima etiã fœlicitas hoĩs in opatione eius cõsistit ꝓ optima vt dicit Aristo. j. & x. Ethi. Et de primo hoĩe dr̃ ꝙ posuit eũ in paradiso voluptatis: vt operaret. Gen. ij. Et licet opus eius esset principalr̃ spũale, de quo christus Ioã. vj. Operamini nõ cibũ qui perit, sed qui ꝑmanet in vitã ętrnã. s. meditãdo & cõtemplãdo diuina. Erat tñ & aliqñ opus corpale: nõ quidẽ ad necessitatẽ: sed ad delectationem mentalẽ ad experiẽdũ vires naturæ: & exinde magis ad recognoscẽdũ res ipsas & creatorẽ in eis: sed de paradiso expulsus ꝓpter pctm̃ necessitat̃ est ad operandum terram diffícẽ. Gen. iij. vt cõseruet̃ te in vita; oportet te operari vñ viuas: & ꝓcures tibi cibũ donec reuertaris in terrã & sic exibit homo ad opus. s. & ad ope. s. vsq; ad vesperã. i. vsq; ad mortẽ quæ ẽ sero & finis vitę suę. Et ita in his operibꝰ exterioribꝰ immergit̃ vt raro sciat reuerti ad opꝰ suũ ꝓprium ad qđ est factus. s. ad deũ cognoscẽdũ & diligẽdũ & fruẽdũ. Nam vt dicit Magister sen. lib. ij. di. j. c. iij. Fecit deus rationalẽ creaturam: vt summũ bonũ intelligeret: in telligẽdo amaret: amãdo possideret: possidẽdo: frueret. & hoc est summũ & pfectum opus. Vbi sciendum ꝙ homo exit ad opus suum in mundo isto tribus modis.

Tribus modis hõ dr̃in opꝰ suũ exire.

¶Ad opus virtuale deo principaliter mouentę.
¶Ad opus criminale diabolo internaliter suggerẽte.
¶Ad opus manuale ingenio naturaliter agẽte.

De primo dicit Esa. xvj. Omnia opera nostra operatus es in nobis. s. tu deus: & loquitur de operibus virtuosis de quibꝰ etiã Christꝰ ait Io. xv. Sine me nihil potestis facere scilicet boni. Dicit̃ ẽ̃ opus virtuosum, hoc opus: qa ibi cooperat̃ liberum arbitrium eius: nõ em̃ inuitus trahitur animus; sed amore ꝑm Augst. s. ad bonum opus. Et inde efficiũr nostra opera ꝓpter meritum. Apoc. xiiij. Opa em̃ illorũ sequunt̃ illos: illoꝝ. s. bonorum hoĩm seq. illos. Cũ em̃ deus remunerat merita nostra coronat munera; sua. i. opa bona q̃ vt faceremus ab eo accepim?. De sctõ ait dñs Io. viij. Vos facitis opa patris vestri. s. diaboli. s. faciẽdo q̃ ipse suggerit mala. diaboli em̃ sunt ꝓpter suggestionẽ. vñ Hiero. Sicut em̃ in bonis opibus nostris ꝓfectio est deus: qa nõ est volẽtis sed dei miserentis &c. Ita in malis opibꝰ. s. pctis semina nra sunt incẽtiua & ꝓfectio diaboli. de pœ. di. ij. si em̃ inqt. qđ tũ sane intelligẽdũ est: qa nõ eo mõ diabolus opatur in malis nris quo deꝰ in bonis opibus nris. Nã deꝰ efficaciter mẽtẽ mouẽdo ad bonũ: diabolus mẽtẽ ꝑ imaginationẽ & sensualitatẽ citãdo ad malũ: sicut qui porrigeret alicui pomum delectabile ad edẽdũ: nra autem sunt ꝓ spontaneã volũtatẽ. Vnde Amb. Quod possumus nõ facere si volumꝰ huius electionẽ mali potiꝰ debemus nobis ascribere q̃ aliis. xv. q. j. c. illa. Et qa opera nostra ꝓpter illa damnat̃ & punit̃ qs ꝑm illud Ro. ij. Tribulatio & angustia in oẽm aiam opantis malũ: Iudæo primũ & Grẽco. De tertio opere dr̃ Eccl's. ix. Quodcũq̃ põt manus tua instãter opare. Exibit hõ ad opus suũ &c. Aliꝰ quidẽ aialibus natura ꝓuidit de victu: vestitu & armis ad se defendendũ sine ꝑsonꝝ ope: hoĩ ỹo dedit rõnem ex qua exeũdo ꝓ discursum ad actum cõsiderationis & inuestigationis ꝓ opera exteriora diuersoꝝ exercitiorum sibi ꝓuidere possit de victu & vestitu & defensione a nociuis: & quasi oĩa opera exteriora hoĩm ad hęc ordinãt. Exibit ergo &c. Vbi de ipsis operibus corpalibus tria nota.

¶Bonã cõscientiã: ibi, exibit homo ad opus suum.
¶Debitã cõuenientiã: ibi, ad operationem suam.
¶Debitã permanẽtiam: ibi, vsq; ad vesperam.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

in operibus exteriorib? artiũ debet hõ exire de potẽtia intellectus ad opus suũ interi?. s. ad actum discussiõis mentalis de qualitate operationis artis sue: vt non solum operationem faciat exteriorem ꝑm regulã artis illius: sed ẽ ꝑm regulam cõscientię bonę. Vñ apostolus ad Gal. vj. Probet autem vnusquisq; opus suum, i. examinet,

¶Si est rectum in intentione.
¶Si est licitum ex improhibitione.
¶Si est congruum in discretione.

De primo dicit Amb. Intẽtio operi tuo nomen imponit. Nã cuiꝰ finis bonꝰ est. i. intẽtio q̃ respicit finẽ: ipm̃ q̃q; bonũ est. s. opus inde sequens: qđ verũ est in his q̃ de se mala nõ sunt. nã talibus nullus bonus finis seu intentio potest opus reddere bonũ: sicut nec intẽtio dandi elemosynam in furto de eo excusat a pctõ. Debet ergo in omni exercitio artis haberi recta intẽtio: vt finis remotꝰ & vltimꝰ sit deꝰ ꝑm illud Apli. j. ad Cor. x. Oĩa q̃ facitis in verbo vel opere, in gloriã facite. finis ꝓpinquus sit aliquod rationabile: vt subuentio suę necessitatis vel proximoꝝ: ꝑm illud Apli ad Ephe. iiij. Operet̃ manibus suis vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Cũ em̃ omnia agãt ꝓpter finẽ; homo q̃ facit opꝰ agriculturę, lanificii, artis fabrilis & hmõi finis propinquus intentus est fructus seu lucrũ. Et recte ait Christus Luc. x. & Apls. j. ad Timo. v. Dignus est em̃ operius mercede sua, finis mercedis suæ debet esse vt ex ea possit se & alios gubernare & prouidere ꝑm statũ suum. finis sustentationis sui & suoꝝ debet esse vt possint viuere virtuose finis virtuose se viuẽdi est cõsecutio gloriæ. vt em̃ dicit Aug. sup Io. A d hoc debet quisq; bene viuere vt detur ei semper bene viuere. & sic de primo ad vltimũ debet homo exire ad opus suum in gloriã dei. Sccõ debet attẽdere vt opus illud sit licitũ nõ prohibitũ. odifer̃ oẽs qui operantur iniquitatẽ. ait ꝓpheta ad dñm Pš. v. ¶Iniquitatẽ operat qui facit artem vel opationem illicitã a deo vł ecclesia, ꝓhibitã: vt opus meretricium, vsurariũ, taxillatoriũ faciẽdo taxillos vel vtendo. Negotiatio quo ad clericos. Vñ Augu. Fornicari nũq̃ licet: negotiari aliqñ licet aliqñ non licet: antẽq̃ clericus fias licet: postq̃ clericus factꝰ es non licet. dist. lxxxviij. fornicari. Tertio debet ꝓbare opus suũ si est cũ discretione. nullũ est em̃ virtuosum opus nisi debitis circũstãtijs vestiatur: vt scilicet fiat debito tpe. Vñ dñs Exo. xx. Sex diebus operaberis: septima die sabbatum dñi est. Omne opꝰ seruile nõ facietis in eo &c. & sic de aliis circũstãtijs: vt debite obseruet̃ & impleat̃ illud Apli ad Col. j. In omni opere bono fructificantes. Fructificat quis in opere bono quãdo illud cum debito modo agit. Si em̃ recte offeras & non recte diuidas: peccasti. dixit dñs ad Cain Gen. iiij. ꝑm tñ trãslationẽ. lxx. non nostrã. i. si facias opus de se bonũ: vt sacrificiũ & hmõi: & nõ cũ debita circũspectione: peccatum est. vt exponit Grego.

Opator iniquitatis quis dicatur.

§. II. NOTA SECVNDO APTAM

cõueniẽtiã in operibꝰ exterioribus mechanicis: de quibus loquimur: qa dicit ad opationẽ suã. Opatio exterior hoĩs põt dici sua: q. d. sibi cõuenit ꝓpter inclinationẽ & aptitudinẽ naturalẽ ad illã. Delectatio ꝑm ꝑm ꝑficit opꝰ. cũ ergo qs inclinat̃ ad vnũ quꝰ nõ malũ naturaliter cũ natura delectabilr̃ operet̃ applicãdo se ad illud exercitiũ: ꝓuenit ad ꝓfectionẽ illius artis. Sicut em̃ a natura habemus inclinationes ad virtutes: vnde vnus magis ad vnã vt ad iustitiã: aliꝰ ad humilitatẽ: alius ad miam magis q̃ ad alias ꝓpter qđ dicit Iob. xxxj. Ab infantia creuit mecũ misericordia: & de vtero matris egressa est mecũ. Et moralis Sene. Semina in nobis virtutũ sunt sparsa: sed exercitio nostro postea ꝓficiuntur. Et sic etiã ꝑm Alber. magnũ, hoĩes a natura dociles inclinant̃ ad scientias varias ꝑm qualitatẽ cõplexionũ. Nam melãcholici ad poeticas: phlegmatici ad morales: sanguinei ad naturales: cholerici ad mathematicas vel metaphysicas. Ita & ad cętera opa mechanica & artes vnus inclinat̃ magis ad vnã: aliꝰ ad aliã: & naturali instinctu & diuina ꝓuidẽtia etiã disponẽte ad pulchritudinẽ vniuersi & ostẽsionẽ suæ sapientiæ: q̃ rãtas & tam varias operationes artificũ inspirauit mẽtibꝰ hoĩm. Exeat g̃ hõ ad operationẽ suã, i. ad eã artẽ quã iudicat sibi magis conuenire & cõplacere. Et dicit Hugo de sctõ Victore ꝙ operationũ humanarũ exteriorꝝ triplex inuenit̃ differentia,

Inclinationes q̃ tuor cõplexionum. Triplices operationes hoĩs.

¶Nam ad quędam cogit necessitas,
¶Quędam inuenit cupiditas,
¶Quędam inducit vanitas.

Cogit itaq; necessitas ad opus agriculturæ: quia si vult fructus terrę colligere vnde comedat & bibat: oportet ꝙ operetur colendo terrã per se vel per aliũ: vnde dicit Prouer. xij. Qui operat̃ terram replebit̃ panibus & ecõuerso

egestatem operata est manus remissa.s.ad operandum.Et Eccli.vij.Non oderis laboriosa opa ad rusticationē creata ab altissimo. ¶Nā deus eā instituit qa vt dr Gen.iij.Emitā

ſponderi põt ꝙ nõ eſt ſile. Nã ibi nullũ ẽ mutuũ vt patet de ſe: ſed realis ꝓmutatio: vnde licet ſperare & q̃rere lucrũ. In cambio aũt ꝑdicto ꝙuis ſic noietur: tamẽ realiter videt eſſe mutuum. Nam Petrus indigens Florẽtię pecunȝ vt ſibi ꝓuideat: accipit ſub mutuo a Martino illa centũ ſub noie cãbij ꝙ Venetias vel Barchinoñ. & hmõi: & ibi reſtituẽda: cũ ibi nõ habeat aliq̃ mercimoniũ facere vel inde pecunias ad ſe retrahere. Ex q̃ mutuo ibi reſtituẽdo Martinus ſperat inde lucrari vñ vſuram ſapere videt. ar. xiiij. q. iij. plerisq;. Ad qd̃ ſatis facit qd̃ habeẽ in directorio iuris. Vbi quærit Petrus quid iuris: cũ quis mutuat pecuniam receptur⁹ ad certũ terminũ alteri⁹ gñis monetã vl aurum vel argentũ vel aliã ſpẽm? Et rñdet dicendũ ſm Hoſti. & Goff. ꝙ ſi hoc faciat vt in expectatione lucreẽ: vſurari? ẽ ex quo fraudulẽter & mala intẽtione fit & aliqd ſorti accidit. xiiij. q. iij. plærisq;. & ſic videt eẽ in ꝓpoſito. Vnde male põt excuſari ab vſura mẽtali. Et licet in ſum. Aſtẽſis dicãt licita eſſe cãbia: qa ars cãpſoria a qbuſdã theologis. in iij. dr̃ licita: tũ etiã qa vtilis & neceſſaria reipublicæ: ſicut & negotiatio: tũ etiã qa curia Romana vbi etiã exerceẽt tolerat. Iſta nõ videt ſufficere ad excuſandũ vſurã. Nã cõcedit ꝙ ars cãpſoria de ſe ſit licita: vt i primo & ſcd̃o gñe cãbij dictũ ẽ in pri. c. ſed nõ in oi eo qd̃ dr̃ cãbiũ: qa in dicto caſu nõ videt cãbiũ: ſed mutuũ ſicut & negotiatio ꝙuis de ſe licite fieri poſſit: põt etiã fieri cũ vſura: vt in dicto. c. i ciuitate de vſur. & tũc nõ ẽ licita. Q̃z etiã dicaẽ vtilis & neceſſaria reipublicæ etiã nõ excuſat: qa etiã reipublicæ ẽ vtile hr̃e ꝓ ſtibula ad obuiãdũ maioribꝰ malis: & publicos fœneratores ad ſubueniẽdũ indigẽtijs multor⁹: ne ſi eis nõ ꝓuideret: vl ſic machinẽt malũ cõtra charitatẽ: & tñ nullus dicit ꝓpterꝫ hæc illa nõ eſſe mortalia & dãnabilia facientibus ea. Sic & in caſu ꝓpoſito ꝙuis ſit hoc vtile multis: nõ tñ excuſat facientes talia: cũ vſura videat. Q̃z curia Rõana tolerat etiã non valet: quia non ꝓpter hoc intelligit approbare cũ nõ declarauerit ꝫ licere. Nã & toleratꝫ pcubi natũ multorũ curialiũ: qa forte male poſſet auferre: nec in dubiũ eſt ꝙ nõ approbat. Vñ Chryſo. Qd̃ ꝓmittim⁹ nolẽtes ꝓcipim⁹. i. ꝓmittimus ſm glo. qa malas hoĩm volũtates ad plenũ ꝓhibere: nõ poſſum⁹. xxxj. q. j. hac rõne. & extra de ꝓbẽ. c. cũ iãdudũ. dr̃. Multa ꝑ patriarchã toleramus q̃ ſi ad iudiciũ deduceremꝰ caſſerẽt. Vñ ſaluo meliori iudicio videt tale cãbiũ ſapere vſuram qd̃ cũ multũ frequentatꝫ. Et multos doctiſſimos & deũ timentes audiui ſic tenere. Videt tñ talis campſor vſurarius mẽtalis cenſendus de q̃ vſurario ſcilicet qui eſt mentalis dicit Ber. Inno. Goff. & Hoſti. vt ferẽ in directorio iuris: ꝙ inducendus eſt in foro pœnitentiali vt reſtituat per. c. cõſuluit. de vſur. Et inducẽdus eſt nõ cõpellendus. ſ. in iudicio cõctioſo vt reſtituat: nec tangẽ vſurarius eſt puniẽdus. Sed quo ad deũ vere eſt vſurarius: & ſic accepta tenẽt reſtituere: qa ſola intẽtio facit vſurarium: qd̃ intellige cum effectu quantũ ad obligationẽ reſtitutiõis cũ ſcilicet qa accipit vltra ſortẽ. vt. xiiij. q. iij. per totũ. Sic talis in tali mutuo qd̃ cambium dr̃ intẽdit lucrũ: al's non facturus. Alij forte dicerent nõ eſſe mutuũ: ſed cambiũ realiter: ſed vtrum verum ſit ipſi viderint: Nam ſi ipſi appellant contractum innominatũ: do vt des etiam ibi põt eſſe implicitũ mutuũ: vt aliquãdo cõtingit in contractu emptiõis & venditionis & ibi poteſt eſſe vſura. de vſu. c. in ciuitate. In curia Romana fit aliud genus cãbij per cãpſores: qd̃ videtur magis eẽ illicitũ & vſurariũ. Nam beneficia vel dignitates inibi accipientes cum habeant ſoluere annatã ſeu primos fructus beneficij: vt dicit ꝓ medietate camerę apoſtolicę infra breue tps ſed̃m taxã quę ibi habetur acciptunt prelati ſeu beneficiati ipſi ſub nomine cãbij a campſoribus ſoluenda apoſtolicę camerę obligãtes ſe ad reſtituẽdum ipſa in partibus illis vbi ſunt bñficiati & de illa moneta ibi currẽte: & vltra lucrũ q̃d cõſequũtur varietate monetarũ ibi reſtituendarũ volunt ſibi dari tantum ꝓ cẽtenario: puta. v. vel. vij. vl̃ pl⁹ & minus ſecundũ diuturnitatẽ tẽporis maiorẽ vel minorẽ quã hñt expectare ad pecunię ſuæ reddition̄. Et inſtrumẽtum fieri facit obligationis debiti: nõ ſolũ pecunię mutuatę ſed etiã vſuræ additę tãq̃ totũ ſit de capitali: vt ſi mutuãt mille & cãpſores volũt habere in partib⁹ illis mille & quinquaginta rõne mutui: inſtrumẽtũ cõtinet mille q̃nquaginta mutuata tali tpe reſtituenda. vñ cũ rõne dilationis tpis pl⁹ petãt ſcilicet q̃nquaginta: quõ ab vſura poſſit defendi

Alicęgenus cãbij curię Rõanæ

cõtract⁹ talis nõ videt. arg. xiiij. q. iij. ſi fœneraueris. cũ. c. ſequeñ. & extra de vſuris. c. cõſuluit. & c. in ciuitate. & diſti. lxxxviij. enciens. Solẽt aũt tales cãpſores excuſare talem lucrũ rõne periculi dicẽtes: qa ſi ꝑlatus moreret in via amitteret totã pecuniã mutuatã: vel etiã ſine caſu mortis poſſet contingere ꝙ in partibus ſibi non reſtituere. Sed hoc nõ videt verũ. Nã niſi eſſent in curia pri⁹ bene ſecuri de pecunia mutuata per ſatisdationẽ aliquor⁹ ibi exiſtentiũ nõ mutuarẽt. Et ſi obijciat per exemplũ a ſili. Nã cõcedũt doctores ꝙ cũ volens & intẽdens actu de pecunia quã habet negotiari: ſperãs inde lucrũ verſiliter ꝓuenire: qd̃ hoc ſentiẽs & ſciẽs indigẽs Pecunia illũ rogat ꝙ illã pecuniã cũ qua eſt paratus negotiari & lucrari ſibi mutuet: & propter hoc ſibi dabit lucrũ qd̃ in illo dubio põt rõnabiliter æſtimari: licite poſſe mutuare & lucrũ illud accipere: nec eſt vſura: ſed vt intereſſe petit. ſi ſui dãdi vtilitatio cũ nõ moueatur ex intẽtione lucrãdi ex mutuo qd̃ eſt vſura: ſed ſeruiẽdi, proximo cũ vitauẽde tũ ſui dãni. Nemo emꝫ debet cũ ꝓcura alterius locupletari. de reg. iu. li. vj. Dicũt tñ ꝙ ſi cũ realiter fit & ſine fraude: nõ cõſulendum: ne ꝓ hoc aperiatur via fraudib⁹: ergo a ſimili licitũ videt in caſu noſtro. Nã campſor ex carcere pecuniæ quã mutuat pro illo tpe nõ põt cũ ea negotiari: & ſic patiẽ iacturã. Rñdeo ꝙ nõ eſt ſimile: qa ille de quo poſitus eſt caſus intẽdebat pricipaliter dare ſe negotiationi & pecuniã exercere in negotiatione. licita. A caſu aũt ꝙ mutuet poſtea petẽti ſibi: vt ſeruiat amico in quo tũ vult ſe, indẽnẽ ſeruare. Sed cãpſor principaliter intẽdit exercere tale mutuũ qd̃ cãbiũ vocat: nec ille plato mutuat vt ſeruiat: ſed vt magis lucreẽ: qa magis ꝓ viã illã lucrat ꝙ ꝓ viã negotiatiõis: & intẽtio lucri ex mutuo ꝓlicito vel explicito facit vſurariũ. vt in. d. c. ſi fœneraueris. xiiij. q. iij. Hi etiã fũt mediatores in ſimonijs q̃ fiũt in curia offerẽtes munera intercedentibus ꝓ biñficijs obtinẽdis ꝓ prelatis ſuis amicis: vñ & grauiter offendũt. & hi ſunt numulariꝰ de rẽplo ejecti. Io. ij. c. de quibus etiam dr̃. j. q. j. ſi quis eps. Si qs mediator tã turpibꝰ & nefandis datis & acceptis extiterit, ſi laicus eſt: anathematizeẽ: ſed ꝑ exauagãtem talesiſunt excõicati. De iſto vltimo cãbio habes etiam. ẽ. in. ij. par. ti. j. c. de vſuris.

§. I. NEGOTIATORES INSVPER

in ſæcularibus aliq̃n ſe exercent vt inde lucrentur. qd̃ cũ debite fit non videtur illicitum & fieri poteſt ſecuritas in mercimonijs: vl̃ in pecunijs & in perſonis. Et in mercimonijs qdẽ ſiue ꝑ mare ſiue per terrã deferendis: puta Petrus habet mille floreñ. valorẽ in mercimonijs in naui de Flãdria, Anglia vel Hiſpania Piſas deferẽdis: dubitat vel timet de ſubmerſiõe nauis vel captura a piratis: dat vel offert Martino. v. vel. x. pro cẽtenario plus vel minus ſm ꝙ plus vel minus timeẽ de periculo pro ſecuritate ſuꝑ his faciẽda cũ aſſentit ſumẽs in ſe periculũ rõne dicti lucri. Ille igit̃ Martinus acceptis illis. v. vel. x. pro cẽtenario ſi merces ſaluæ cõducẽtur ſibi remanet illud lucrũ rõne dictę ſe curiratis. Sed ſi nauis periret vel caperetur ab hoſtibus: Martinus tenẽt Petro mille floreñ. pro ſecuritate facta: licitum reputatur tale lucrum rõne periculi ꝙd̃ ſubijt. Nec eñ põt dici ibi eẽ mutuũ cũ nil mutuet nec lucrũ turpe: cũ nec inueniat, ꝓhibitũ & vtilitati deſeruiẽs hoĩm, nec ob. c. nauigãti. de vſur. qa illud habet locũ cum. ſ. ſuſcipiẽs i ſe periculũ mercimoniꝰ ſi aliquid ꝓcipit de mercibus dr̃ vſura: qñ videlicet illud petit nõ rõne piculi: ſed rõne mutui facti ei: cuiꝰ ſunt merces, vt notat Io. Cal. Et idem dicẽdum de mercibus deferendis ꝑ terrã ꝑ loca periculoſa. In pecunijs nota exemplum. Petrus petit a Martino. c. ſub mutuo ſiue gratis ſi põt: ſiue ſub vſura cum indiget: & cum non cõfidat de Petro Martinus: exigit ſecuritatem ſeu ſatisdationẽ ꝑ eo. Albertꝰ negotiator vl̃ cãpſor q̃ habet magnũ creditũ vel qcũq; alius ſatisdat ꝑ eo de illis. c. ſed de hac ſatisdatione vult duo ꝑ cẽtenario. vtrum licite accipiat illa duo, ꝓſcripta ſatisdatione? Videt dicendũ qs ſi nõ eſt omino ſecurus ſatisfactor: vt qa põt fallere tunc videtur licitũ rõne periculi: qa ſi ille nõ ſoluerẽt. ſ. principalis haberet ſatisdator ſoluere: ſed ſi eſt oĩno ſecurus: vt qa certum ẽ illũ habere tot bona quot ſatisdator: nõ habebit: ipſe reddere vel laborare nõ videt tutũ lucrũ: qa videt implicitũ mutuũ & rõne illa recipere duo. Et quãdoquidẽ idẽ eſſet creditor. i. mutuator pecunię & ſatisdator: & aliũ fingit eẽ mutuantem

Nemi nẽ cũ alteri⁹ iactura debere lucpleta ri.

Caſ⁹ notabilis.

tuantẽ aliũ ſatisdãtem eſſet vſura manifeſta. De his habes per Lau. de Ridol. in. ij. parte. ti. j. c. de ſecuritatibus.

§. II. DE SECVRITATE PERSONARV quę ſit multipl̃r. Vno mõ ꝑ ſaluicõducta: vt cũ dubitat de trãſitu per aliquẽ locũ. ſibi ſuſpectũ vl̃ acceſſum ad locũ vbi ſibi imineat periculũ vi⁹ vel capturæ: & daẽ ſibi ſaluusc̃ductus ꝓ quo ſoluit certũ qd̃: licite quidẽ accipiẽ illud: ſi tñ faciẽs ſibi ſecuritatẽ ſeruet, ꝓmiſſum: pacta eñ ex conuẽtione legẽ accipiũt. de reg. iu. c. contractus. Et fides etiã hoſti cũ, ꝓmittit: ſeruãda eſt. xxiij. q. j. noli. Sed de his nõ hic agit̃ principaliter: nec hoc ẽ exercitiũ mercatoꝝ: ſed dñoꝝ. Eſt & alia ſecuritas ꝓſonarũ q̃ videlicet ꝙs cũ alio contẽdens de vita vel morte alicuius principis: vnus eoꝝ aſſecurat de vita per tãtum tps: puta per annũ obligans ſe alteri in. x. flore. vel in. c. ſibi dandos: ſuiſcp ad damnum ſi nõ ſuperueniat. Alius ecõtrario ſe ſibi obligat in tantũdẽ vel aliam quãtitatem maiorem vel minorẽ ſi moriat. Et cum alterũ eorũ oporteat euenire quærit̃ ſi illud eſt licitũ lucrũ? Et ſatis videtur ꝙ nõ, qa nulli deſeruit vtilitati: ſed ſolũ cupiditati. vnde & turpe lucrũ dici põt. vnde & illicitũ. Datur etiã per hoc via ad optandũ mortẽ aliorũ qd̃ eſt illicitũ & pauperibus erogãdũ. xiiij. q. v. qui habetis. cũ. §. ſequen. de concilio tñ nõ de neceſſitate. Et idẽ videt dicendum de cõẽtionibus quæ fiunt nõ ſolũ inter mercatores: ſed & alios quoſcũq; de aliquo euentu rei præteritæ: ꝑsentis vel futuræ: puta ꝙ talis eſt mortuus vel nõ mortuus: ꝙ tale negotiũ fuit vel non fuit ꝙ in anno futuro erit penuria vel peſtis vel aduentus alicuius exercitus. Etiam inter ſcholares vel doctores ſuper deciſione alicuius quæſtiõis fiunt hmõi pacta: quæ dicuntur a quibuſdam inuadiationes: & oĩa vana & turpia lucra videtur. L'e turpi lucro habes in. ij. parte. ti. j. c. de turpi lucro.

§. III. DE PERMVTATIONIBVS

quæ fiunt a mercatoribꝰ. Cũ mercatores nõ poſſunt ita cito & apte expedire mercimonia ſua per contractũ vẽditionis vt vellent: tranſeunt ad cõtractũ ꝓmutationis: quẽ vocant baractũ: qui ꝓctus de ſe eſt licitus: poſſunt tñ ibi fieri fraudes: ſicut & i quibuſcũq; aliꝫ ꝓctibus de ſe licitis. Sed vt dicit Aug, hæc ſunt vitia hoĩm nõ rerũ. Fit ergo cõmutatio aliq̃ de pãnis ad lanã: vel de pannis laneis ad ſericos: vel de ſerico ad aromata & hmõi diuerſi gñis rerũ q̃ hodie multũ frequentantur propter penuriã denariorũ. In hmõi aũt remouẽdæ ſunt fraudes q̃ hodie vbiq; abundãt. Si qs aũt in ꝓmutãdo precijũ ponit excedens iuſtũ valorẽ rei ſuæ ꝓmutãdæ ſm cõſcientiã ſuã: ſed ex eo qa nouit aperte & indubie ꝙ ille cui quo ꝓmutat ſimilr̃ apponit precijũ excelliuũ rei ſuę: hmõi excellus pari recõpẽſatione tollunt: turpis tñ eſt vſus. In permutatione aurẽ ſicut & in alijs cõtractibus quibuſcunq; & actibus fraus & dolus nemini debẽt patrocinari. extra de reſcrip. c. ſedes. Hic etiã aduerte re oportet ꝙ in hmõi permutationibus tertia perſona nõ lædat. Nam vt dicit Amb. cũ nõ põt alteri ſubueniri: niſi alterum grauando: cõmodius eſt neutrũ iuuari ꝙ alterum grauari. xiij. q. v. deniq;. Verbi gratia cũ ꝓmutat lanifex vel retaleator pannos ſericos: frequenter fit vt ſetaiolus dimittat pannos laneos in eum permutatos penes retaleatorem: ea de cauſa & pacto vt de ipſo panno retaleator vẽdat textoribus ſericorum: ſeu det pro parte mercedis quã debẽt habere ipſi textores a magiſtris ſuis ſetaiolis: & cõmuniter pro maiori precio ipſis dant ꝙ alijs vendant. Vñ recipiunt textores diminutionem ſuæ mercedis: in quo & ſetaioli melefaciunt defraudando mercedem: & retaleatores in hoc eis ſeruiendo vt ſatellites eorum.

Depoſitio an ſit licita.

Permutationes an licitæ ſint.

§. III. DE NEGOTIATIONE QVE

ſit emẽdo aliqua: vt ipſa immutata maiori precio ab eodẽ vendant: qd̃ cõtingit fieri de omni genere rerũ. ſ. de aĩalibus diuerſi generis: de victualibus varijs frumento, vino, oleo & hmõi: de libris: de pãnis lineis, laneis, ſericis: de metallis lapidibꝰ preciosis & alijs: q̃ quidẽ oĩa ꝓdicta illicita ſunt clericis & religioſis. vt di. lxxxviij. fornicari & eẽre clericum. c. fi. laicis licẽt: remotis tñ fraudibꝰ, piurijs, mẽdacijs & alijs iniuſtitijs gbꝰ cõiter pleni ſunt moderni negotiatores. Superfluũ aũt videt qui dicunt retaleatores i. ſondacharij & rigatterij. & ꝙ eodẽ tpe & eodem loco poſſint vẽdere retaleatores pannos vel rigatterij ſupellectilia maiori precio q̃ emerit licite: nõ clare apparet: qa ſi iuſto precio emerũt: plus vendẽdo q̃ dederint excelliuo precio vendunt: & ſic illicitũ videt. Si iuſto precio vendunt: tũc minus iuſto precio emerũt & ſic illicitũ: niſi ſic excuſẽt ars eorũ ꝙ ipſi emũt in notabili quãtitate pãnos vel ſupellectilia: & ipſi poſtea vt plurimũ vẽdũt: non ſtati ſed de tpe in tpe: & ꝑ partes. Vñ aliq̃n diu expectãt antequã aliqua vẽdant: quãto tpe nõ poſſunt expectare vendentes eis: & in hmõi laborare habẽt in diſcurrẽdo exigẽdo reuidẽdo ſeruiẽdo: & miniſtros tenere oportet: & pẽſionẽ ſoluere. Dign⁹ ẽ aũt mercenarius mercede ſua. ij. q. xj. quicũq;. & Lucæ x. & j. Tim. v. c. Vñ lucrũ moderatũ q̃rere i hmõi nõ videt illicitũ: ſed in mẽdacijs & piurijs nõ euadent dãnationẽ cũ mercatores. Contra quos dicit Amos. viij. c. Audite qui conteritis pauperem & deficere facitis egenos terræ: dicentes: quãdo tranſibit meſſis: & venũdabimus merces & ſabbatum: & aperiemus frumẽtum: vt imminuam⁹ menſurã & augeamus ſiclum & ſupponam⁹ ſtateras doloſas: & quiſquilias frumẽti vendamus. & infra. Si oblitus fuero vſq; ad finẽ omnia opera eoꝝ. q. d. pecuniã pro talib⁹ exceſſib⁹. De inducentibus cariſtiã dicit Hiero. Eſurientibus plurimis reſeruare omniũ prędonũ vincit crudelitatẽ. xij. q. ij. gloria.

Statera doloſa reprobari.

Repræhendũtur caupones de mixtura quã faciũt aquæ cum vino vendẽtes aquã pro vino: cõtra quos dr̃ Eſa. ſ. c. Caupones tui aquã vino miſcẽt ſm aliã trãſlationẽ. Sed non minus malũ eſt cũ immiſcẽt vinis aliqua nociua coporib⁹ hoĩm: vt faciãt clariora vl̃ ſuauiora. Mẽſuras quo ꝙ diminutas tribuũt: qa ñ plenas: nec a graui pcõ excuſari poſſunt qñ vt vendãt frequẽtatibus tabernas ſciẽter ad miniſtrãt his qui ſe inebriãt: defraudãt cõtates in gabellis frequẽter vẽdẽdo minuatim in taberna. De mane diebus feſtis cũ celebrant miſſæ publice tenere tabernã incõ

Caupones.

Macellarij qui vendũt carnes pecudinas pro castratis & hmõi: & grauius bus modis offendũt cũ infectas: vel propter dilationẽ tpis: vel ꝓpter dis deli infirmitatẽ aialis carnes vendũt pro sanis: vnde nocumen quant. tũ corporibus hoim sequit. Stateras in se vel ĩ põderando falsificãt pro vna libra dando .x. vel .xj. vncias: cũ tamẽ dr Prouer. xj. Statera dolosa abominabilis est apud dominum. Et cũ nõ possunt ꝑ dies carnes conseruari: vt in æstate ꝙ præparent diebus festis eas videnr excusari: & etiã in vendẽdo talibus diebus: sed nõ in dimittẽdo ꝓpter hoc diuina: vt auditionẽ missę. Hi etiã aliqñ vsuram cõmittunt dando. s. aialia agricolis ad socidã saluo capitali: & varijs alijs modis vsurarijs: de quibus habes. ē. in. ij. parte. tit. j. c. de vsuris. Vadunt insup dieb⁹ festis ad diuersos foros ad emendũ aialia sine auditione missæ: & absq; ieiunio: ꝓceptorũ obseruatiõe: necnõ & rusticos a quib⁹ aialia emũt sæpe decipiũt: quorũ fraudes sup ipsorũ capita reuertunr in fine. Pizichagnoli quoq;. i. casarolij: & tricones. i. fructu rolij vẽdẽtes caseum & ouа & pisces salitos & recẽtes aues oleũ minutis mẽsuris: aut fructus cũ excessiuo precio vendũt: vel diminutis mẽsuris: quo ad mẽsurabilia vl res infectas seu corruptas puta oua fœtida ꝙ recẽtib⁹: vel dieb⁹ festis nisi fructus & aliqua magis necessaria: vel hmõi dimittẽtes missam sine pctõ graui non sunt. Vadunt & ipsi diebus festis ad forũ: de ieiunijs & additiõe missæ parũ curãtes: periuria iuramẽta & mẽdacia pro nihilo reputãtes.

¶ De diuersis generibus artificum: & de aurificibus cum eorum ministris & pluribus alijs artificibus: & demum de agricolis. Capitulum. IIII.

DE MERCIARIIS AVRIFICIBVS & giorellerijs.

Sciendũ ꝙ hi in aliquibus se hñt vt mercatores: in aliquibus vt artifices Nam emendo diuersa mercimonia in magna quãtitate & postea vendẽdo ea immutata in magna quãtitate vel parua paulati vt cõiter accidit: & in ꝓlixitate tpis ac exinde moderatũ lucrum quærendo repræhẽdi nõ põt: cũ militare qs non debeat suis stipendijs. ar. xiij. q. ij. §. ij. & hoc nisi emat vel reuẽdat ea quoꝝ vsus cõiter est ad pctm & graue: vt taxillos naibos seu chartas: fucos & hmõi. Vt em dicit Greg. Sunt plæraq; negotia q̃ vix vel nunq; sine pctõ exerceri põt. Ea ergo q̃ sine pctõ exerceri nõ possunt ad ea post uersionẽ. i. pniam necesse est vt anim⁹ nõ recurrat de pœ. di. v. negotiũ. Et multo magis q̃ talia faciũt. s. taxillos & chartas & hmõi: sunt in malo statu aiæ suę. Si aũt merciarij ad dictas merces adiungũt aliqua alia ad ornandum: tũc se hñt vt artifices & de labore ibi appositio & materia iustũ est eos inde lucrari. Aurifices cum emunt vasa aurea vel argẽtea & hmõi: vt ea immutata reuendant: maiori tamen precio sed moderato: nõ est illicitum si aliquid lucrenr moderate: dũmodo tũ ex eo ꝙ non cognoscit vendẽs preciositatẽ rei. vt puta lapidẽ preciosum multo minori precio emat notabiliter q̃ valeat: & ecõuerso non vẽdat ipse aurifex rẽ minus preciosam puta viterũ aureo anulo inclusum pro lapide precioso: hoc em generaliter tenendũ

An liceat ꝓxi mũ vsq; ad medĩa iusti pcij decipere.

est ſm Tho. ij. ij. q. lxxvij. ar. j. ad. j. in sum. ꝙ q̃uis iura permittant in cõtractu emptionis & vẽditionis partes seinuicem decipere vsq; ad dimidiã iusti precij: tñ lex diuina nullam fraudẽ admittit: & in foro cõsciẽtiæ tenẽr talis satisfacere læso in modica deceptione dũ certa est. Si autem aurifex cõflat vas argenteũ vel aureũ vel aliã rem & inde facit aliqd̃ artificiũ: iustum est vt inde reportet lucrũ de suo labore. Quãtũ autẽ possit petere ꝓ lucro nõ põt bñ dari certa regula: sed arbitrio boni viri stat ſm laborẽ ibi habitũ & ingeniũ ẽt seu industriã faciẽtis & morẽ priæ. Nã ī quacũq; arte attendit nobilitas materiæ & industria facientis & periculũ etiã pura si lapidẽ preciosum includẽdo vel laborãdo circa eũ esset periculũ fractionis & emẽdare haberet plus licite reciperet q̃ si ibi non esset periculũ: & maius etiã decet lucrũ operãdo in auro & argẽto q̃ in corio & ferro: & plus ei debeť q mel ius opera artis exercet. Sicut ẽt in pictoria arte faciendo similem figurã: multo plus peret in

Rẽ furti duplo vel triplo magn⁹ magister q̃ rudis. Caueat autẽ ne uã emẽs furata emat: qa inde habet bonũ forũ: qa postea restituere restitue oportebit: cũ de furto postea ppendit. Q̃uis eñ si ignora re cõpel uerit: excusatus sit tunc a pctõ: cũ postea nouerit: nec rem litur. ipsam retinere põt: nec preciũ repetere qd̃ soluit a dño rei.

Calices & hmõi emere nõ debet ad cõflãdũ: nisi prius fracta fuerint: vnde cõsecrationẽ amiserint. Aurũ & argentũ alchimatum nõ vendat ꝙ vero: qa fraus est & illicitũ ſm Tho. ij. ij. q. lxxvij. art. ij. ad primũ: qa nõ ẽ adeo purũ sicut verũ: nec habet illas ꝓprietates aurũ alchimatũ sicut verũ: qa nõ habet illã ꝓprietatẽ lætificãdi cor: vl ꝙ valeat q̃ certas infirmitates & hmõi. Et subdit Tho. ꝙ si per alchimiam fieret verũ aurũ: non esset illicitũ vendere ꝙ vero: quia nihil prohibet artẽ vti aliquib⁹ naturalib⁹ causis ad producendos veros & naturales effectus. sicut Augu. dicit in lib. de trini. de his q̃ fiunt arte dęmonũ. Aduertendum tamen ꝙ hi qui vacant hmõi exercitio alchimiæ: cõiter verificatur illud apl̃i in. ij. ad Tim. iij. semper addiscentes & nunq̃ ad scientiã veritatis peruenientes. Experientias multas faciũt: & quasi nunq̃ ad ꝓfectũ effectũ deueniunt: multa cõsumunt in hmõi: & tps & pecunias & laborẽ & famã & semp pauperes inueniunt: vñ se diuites expectant. Vñ etsi abstinẽdum sit ab eis ne decipiant vendendo sophisti cum aurũ & argẽtũ pro vero: ꝑmaxime clericis & religiosis. Fraudem quoq; artifices cõmittunt q̃n operum argenteorũ quę vendũt ꝑm argentũ non reperit̃ in tot ligis: vt iuxta vulgare loquar vel opera aurea in tot carathis quot rõnabiliter esse debet: ita ꝙ ibi est plus de mixtura q̃ris q̃ esse debeat ſm statuta ciuitatis vel cõmunem morẽ. Dicit em argentũ oĩno purũ & sine aliqua mixtura qñ est. xij. ligarũ: & aurũ oĩno purũ est qñ est. xxiij. carathorũ: & qñ ẽ qñ pulmõi puritatis quãtũcũq; in igne ꝑmaneat: nõ diminuit in pondere suo seu quãtitate. Sed si est infra dictos gradus ligarũ vel carathorũ ꝑ in igne proiectum: minorat in quãtitate: quia ibi materia alia admixta q̃ris est stanni vel alterius metalli paulatim consumitur: & in fumũ euanescit. Si ergo fraturũ est in ciuitate ꝙ opera argentea debeãt esse. x. ligarum cũ dimidia. s. argẽti in vna libra. s. operis argẽtei si esset ibi argẽtũ. x. ligarũ: ita ꝙ residuũ est mixtura q̃ris: fraudem vtiq; cõmitteret: quia media illam ligã q̃ris quæ in illo opere est: pro argento vendit.

Alchimista raro ditari.

Argẽtũ minus dicatur.

§. I. DE PROSENETIS SEV CENSALIBVS.

Hi sunt mediatores in multis generibus cõtractuũ: & si sunt mediatores in cambijs illicitis & vsurarijs exercere nõ valent nisi cũ dãnatione artẽ illã in ea parte: nisi forte cũ facerent intẽdẽdo: vt ꝓuideat necessitatis accipiẽtis in cambio. Sed secus si in suꝑfluis vtilitatẽ vt inde lucretur vt fit cõiter. Si ꝙ sit mediator in matrimonijs tractandis inter partes ꝙ pro labore suo accipiat a partibus ſm morẽ patrię nõ improbat̃: sed caueat a mẽdacijs: puta referendo vni partiũ aliud: puta mulieri nubere volẽti: vel ꝓpinqs ei⁹ ꝑtractatib⁹ illũ esse diuitẽ q̃ nil vl parũ habet: esse modestũ & bonũ quẽ nouit esse dischołũ dissołutũ & luxoriosũ & hmõi. Sunt em hæc mendacia mortalia cũ sint in magnũ detrimentũ ꝓximi. Et de hmõi mendacio intelligit dictũ Chryso. s. vtrũq; & ꝑiurũ & mẽdaciũ diuini iudicij pœna damnãtur. Dicẽte scriptura Sap. j. c. Os qd̃ mentitur occidit aiam. xxij. q. v. iuramẽti. Si est mediator in contractib⁹ emptionis & vẽditiõis vel ꝑmutatiõis vel locatiõis & cõductiõis domoꝝ agroꝝ mercationũ & hmõi: licite recipit lucrũ a partibus ſm patrię morẽ: abstineat tñ a fraudibus. Nã cũ percipit vnã partẽ ex eis grauare alterã: puta vendere velle: vl ꝑmutare mercimonia defectuosa ꝙ bonis & hmõi illicite agit mediatorẽ se faciẽdo seu cooperatorẽ huius fraudis: & tenerivideť ad dãnũ. eĳ. de iniur. & dã. c. ff. Si est mediator in emptiõe iurij mõtis: siue ĩmpstitorũ q̃ quis ibi habet distinguendũ est: qa si emptor hoc agit nõ ad faciendũ negotiationẽ de hmõi iuribus. i. intẽtione reuendendi & inde locandi ex augmẽto pretij: sed ad ꝓuidẽdum suę necessitati & gubernatiõi suę familiæ ſm decẽtiã sui status: tũc si cõtract⁹ illi⁹ emptiõis taliũ iuriũ: seu creditoꝝ mõtis dicať esse licit⁹ vt quidã asseuerãt: erit & lucrũ licitũ qd̃ cõsequit̃ ꝓsenета ex tali mediatiõe. Si illicit⁹ vt ab alijs iudicať: erit & lucrũ illud illicitũ: & cooꝑatio ꝓsenetæ ad illud. De qua materia. s. emptionis taliũ iurium: habes diffuse. ē. in. ij. parte. ti. j. & qa dubiũ ideo dimittẽdũ exercitiũ in hmõi. Si aũt emptor taliũ iuriũ hoc facit: negotiando. i. intendẽdo ad reuendendũ & inde lucrandum etiã si de se foret licitus cõctus talis emptionis cũ sit turpe lucrũ: qa ñ vtilitati hoim rõnabili: sed cupiditati debẽat illicita videť talis emptio. arg. xiij. q. iij. quicũq; & ꝑ ꝓns

illicitum est

illicitũ ẽ cooꝑari tali cõctui mediãdo. xj. q. iij. q cõsentit. dr qui ꝓsentit peccãtib⁹ maledict⁹ erit apud deũ & hoĩes: vbi dicit glo. sup ꝙbo cõsentit. s. p cooꝑationẽ. Idẽ dicendũ de oĩbus qui sunt mediatores in quocũq; cõtractu etiã si non sunt ꝓsenetę. Solent em mercatores vnius ciuitatis frequẽter esse mediatores mercatoribus aliarũ ciuitatum ad procurandũ vẽditionẽ fuorũ mercimoniorũ: quæ ad eos trãsmittũt ſm cõmissiões: quæ ad eos faciunt per literas suas. Et tales mediatores cõmuniter retinent sibi vnũ florenũ pro centenario quasi pro suo labore cooperatiõis sine alia cõuentione facta adinuicem: & sic viceuersa fit eis: quãdo sua mercimonia vendunť ab alijs in ciuitatibus eorũ. Cũ igitur hoc sit de cõmuni more mercatoꝝ in ratione funda tum: quia oĩs labor optat premiũ: nõ apparet illicitũ. arg. dist. viij. c. quæ cõtra mores. Verũ si ostendũt tales mediatores ꝓ literas vel verba velle gratis & rõne amicitiæ etiã hmõi deseruire mercatorib⁹ alioꝝ locorũ cũ & ipsi seruiãt gratis viceuersa in similibus: tunc nõ licet occulte aliquid vt preciũ laboris accipere: puta dicẽdo se mercimonia eorũ vendidisse centũ: cum vendiderint cẽtum & vno floremis illum vnũ sibi retinẽdo pro suo labore. Fraus enim est & dolus ex amicitia ostẽdere gratis velle pro aliquo labore & occulte exinde precium laboris extorquere.

§. II. DE LANIFICIBVS ET IPSORVM ꝑtib⁹.

Hmõi ars satis ẽ necessaria vitę hũanæ ꝙ vestitu ad arcẽdũ frigus: nuditatẽ tegẽdã: lasciuiã ꝓuocãtẽ & decẽtẽ ornatũ personæ. Habet aũt hoc artificiũ multa membra sibi deseruiẽtia. Et primo gdã cõiter cõsueuerũt emere lanas a mercatorib⁹ termino sex mẽsiũ vel anni dato ad soluendũ preciũ lanæ. Pariformiter ipi lanifices pãnos inde ꝓfectos vẽdũt mercatoribus: vel retaleatorib⁹ pluris si cũ termino sex mẽsiũ: vel anni ad soluendũ preciũ: & retaleator ipse pãnos vẽdit de tpe in tps: & ꝑ partes: puta tot canas vni: tot alteri: sed cũ termio solutiõis sit̃. Hoc aũt cõiter obseruať: qa vẽdendo pãnos vel lanam plus vẽdit vẽdendo cum termino: q̃ vendendo cum pecunia tunc sibi numerata: seu iuxta vulgare a contanti ad rõnẽ. x. pro centenario. Exẽpli gra. Vendit lanifex pannũ vil ẽ seu precio sum flo. xl v. si tunc sibi daꝁ pecunia: vbi aũt nõ deť sed termino vult cõsuetũ. s. ex mensiũ vel anni: vẽdit ꝙ. l. flore.

propter dilationẽ solutiõis ꝑ ciũ augeri nõ debere.

In quo ꝙ cutus meritо dubitať vtrũ sit ꝙ cutus vsurarius: cũ. s. vẽdit lanifex vel retaleator illũ pannũ. l. flore. rõne termini sibi dati. s. ex mensiũ vel anni. Equidem certũ est ꝙ vẽdere pãnos vel alias res plus iusto precio rõne dilationis solutiõis faciẽdæ ꝙ cutus decernit vsurarius. extra de vsu. c. cõsuluit. &. c. in ciuitate. Et hoc nisi illa mercimonia eẽt reseruaturus ad ꝑs quo ipso tali precio quo tunc vẽduntur vel maiori essent valitura: qa tũc licitũ ẽ: vt ibi dicit. Ista ergo exceptione ablata q̃ licitat cõtractũ cũ. s. illa nõ esset reseruaturus: oportet videre qd iudiceť iustũ preciũ. Nam terminus ipse seu dilatio data ad soluẽdum de se non facit ꝙ cutum vsurariũ: immo si gratis facit charitas est. Sed vendere plus iusto precio rõne ꝑs dilati hoc facit vsurã: cum nullus facit aliqd̃ artificium gratis: sed ea intẽtione vt ex moderato lucro exinde sibi ꝓuideat qd̃ vtiq; licet. Si lanifex deductis oĩbus expensis factis: puta lanæ manufacturę ministrorum pensionũ & hmõi: de dicto pãno lucreť. v. vl. v. s. ſm cõe artis iudicium qd̃ debẽt inde lucrari: qa illa oĩa cõstant sibi. xliij. vel. xliij. vel. xlv. & vendẽdo pannũ ad terminũ. l. flore. remanẽt in lucro. v. vel. v. s. vl v. circa. nõ videť immoderatũ lucrũ nec iniustũ preciũ etiã si venderet ad cõtantos cũ cogať vẽdere ad terminũ rõne cõis consuetudinis. Si em solũ vellet vẽdere ad contantos paucos inueniret emptores: nõ aũt videť facere talẽ cõtractũ illicitum hoc solũ: qa vendẽdo ad contãtos dat pannũ pro minori precio. s. xl v. qa tale preciũ currit in venditione ad cõtantos: qa ex hoc de vno & eodẽ genere mercimonij vẽdat vni ꝙ. x. iusto precio. alteri rõne amicitię: vel qa idiget pecuniis det pro. viij. vel. v. non põt dici vsurarius ꝓperea ī primo cõtractu. Si em lanifex vellet vẽdere pãnos ad terminũ eo precio quo vendit ad cõtantos in capite anni reperiret se in suo capitali: & frustra suũ laborem pro alijs exposuisset vt dicũt: vel minutissimũ & indecens lucrũ cõsquereť: & hoc nõ esset solũ in vna vice vel anno: sed quasi semp. Vendendo aũt pannum talem ad contãtos. xl v. flo. q̃uis parũ vel nihil lucrenť de illo: tñ sic oportet eos aliquos pãnos vẽdere: vt habeant pecunias paratas ad dandum ministris de die in diẽ cũ habeant expectare solutionem pannorũ venditorũ ad terminũ per annũ & mẽsem. Vnde etiã ex hoc sustinent laborẽ ad mittendũ & exigendum pluries & multoties ī termino cõuento non soluũt: vnde incõmodũ patiunť & aliquãdo fallẽdo nõ soluũt: cũ omnia cessarẽt si numerata sibi pecunia cũ vendũt darẽt. Et vt dicũt libẽtius venderent tales pannos tali precio. s. xl v. & xlvj. ad cõtantos: si oẽs vel maiorẽ partẽ sic possent vendere: cũ pro. l. ad terminũ: qa pecuniã tunc habitã cito reinuestirẽt: pluries in anno pãnos faciẽdo: & qd̃ min⁹ de precio cuiusl ibet panni acciperẽt ad contãtos vẽdendo cũ ad terminũ, recompensaretur ex multiplicatione factionis pluriũ pannorũ: quia facerent centum pannos vbi faciũt quinq;: propter carentiã pecuniæ quã expectare habent ex termino. Sed si lanifex in casu proposito vendẽdo ad contãtos pãnos pro. xl v. flo. quia tale preciũ currit inde lucratur cõpetẽter: pura ad rationẽ. x. pro centenario vel circa: quia sibi expẽsæ i eo factæ sunt. xl. vnde. v. vel. vj. lucrať: & nihilominus vt plus lucretur non vult vendere ad contantos eo precio quo posset: sed vult potius vẽdere ad terminũ vbi superlucrabiť ad rationẽ. xx. pro cẽtenario: male poteſt excusari ab vsura: quia tũc rõne termini seu tpis: qd̃ vẽdi nõ põt vult plus iusto ꝓcio illa quinq; de panno vendẽdo ipsum ad terminũ: & hoc improbať vt vsura ibi in dicto. c. consuluit. &. c. in ciuitate: est tñ materia ista multum intricata: nec bene clara: & ideo nõ ampliãda: cũ tales etiã aliqñ decipiãt seipsos in tractãdo hmõi negotia & intentionem suã obũbrent: de his multa habes. ē. in. ij. parte titu. j. c. de emptione & venditione. ibi vide.

§. III. DE DEPONENTIBVS PECUNIAS APUD LANIFICES: & illi qdẽ q ponũt pecuniã apud lanifices in hmõi artificio ꝙ modũ societatis iustę. s. licite exercẽdo cũ debitis pactis participãdo in lucro & dãno proportionaliter nõ peccãt: & pacta iusta seruari debẽt. eĳ de pac. c. j. Si aũt accipiat lanifex pecunias alioꝝ nõ ꝙ modũ societatis: sed ad discretionẽ ſm vulgare. i. vt saluo capitali ſm discretionẽ suã lanifex tribuat illi meritũ: grauiꝑ peccat accipiendo talẽ pecuniã ad vsurã: qa dat illi occasionẽ talis pctí: & digni sunt morte: nõ solũ q̃ faciũt: sed q̃ cõsentiunt faciẽtibus. Roma. j. c. &. ij. q. j. notũ. & hoc nisi lanifex indigeret pecunijs: tunc em sicut liceret ei mutuo accipere ad vsurã: sic in tali casu: ab eo tñ qui est paratus facere talia lucra vsuraria sciẽter. Vnde a pſona simplici q̃ hoc putaret iustũ lucrũ: alś nõ facturus: non liceret sic pecuniam accipere. Item cũ quis est minister in apotheca alicuius, laborans: & certã partẽ pecuniæ ponit in exercitio artis: saluo capitali ipso: & ꝓpter dictã pecuniã puta. c. flo. percipit salariũ a magistro ꝙ suo labore. l. flo. vbi sine illa pecunia sic exposita nõ recepisset nisi. xl. vtiq; vsura ē: nã illa. x. intelligunť dari sibi ꝓpter cẽtũ mutuatos. ar. xiij. q. iij. si fœneraueris. xl. autem iuste recipit: ex quo labor exercitij sui xl. æstimať: & illa. x. restituere tenẽr. Sed & consules artis lanæ siue alterius artis cum vniuersitas ipsius artis ex introitibus suis abũdãs pecunia: mutuat ipsam ministris artis seu lanificib⁹: vt exercẽtes eã in arte de lucro inde secuto tantũ dent pro cẽtenario pura. v. expendẽda in pios nihilominus vsus vt pauperib⁹: nihil omin⁹ vsurã cõmittũt q̃uis nihil ipsi participẽt de tali Incro. xiij. q. iij. vsura. Et qa ipsi sunt autores talis cõtractus. si disponere nõ valent vt de pecunia vniuersitatis: cũ illud lucrũ vsurariũ habuit restitutio fiat his q vsuras soluerunt: tenenť ipsi de suo restituere. ar. de iniur. & dã. da. c. si culpa. & di. xl v. j. sicut non suo. Item consules artis lanæ vel officiales mercãtiæ: vel alij quicunq; officiales cum ante eos defertur causa vsuraria: & vsuras quidẽ immoderatas restituere cogũt: cum nõ tamẽ in totũ: sed quadã apparenti æquitate: puta ad rationem. v. pro centenario: vel cogunt ad cõpromittẽdum in aliquos cũ clare perpendũt de vsura: vel sententiãt vt tanto tpe qui vsuras recepit: teneat tantũ dẽ pecuniæ ejus qui vsuras soluit: quanto tpe ipe tenuit pecunias vsurariũ. Oĩa ista illicita sunt & tenenť ad satisfactionẽ læsis: nõ obstãte ꝙ statutũ sic decerneret: ꝙ nullius roboris existat: imo facientes talia statuta ꝙ vsuraę nõ possint repeti: sunt excõicati: & seruãtes ea, de vsuris. c, ex graui. ī Clem. Et multo magis cũ statuta disponũt ꝙ in hmõi contractibus qui vsurã

sapiũt non possit haberi recursus ad iudiciũ ecclesiasticũ quod est expressum cõtra libertatem ecclesiæ: cum hoc spectet ad iudicium ecclesiæ. Vnde excõmunicati sunt & qui ea seruant, extra de immuni. eccle. nouit. De quo vide. j. in titi. de excommunicatione.

§. IIII. DE MINISTRIS ARTIS

Ianę qui multi sunt. Et primo de scardasserijs. hi immodestissimi in verbis & factis sunt quorum animas: & si curã magistri eorũ nõ habeant aut inquirere de vita eorũ: sed solũ ad laborẽ conducũtur sub certa merce de: tamen ab isolẽtijs eorũ iniurijs & lasciuijs in apothecis suis & domibus debẽt coercere quãtũ valẽt & permaxime a vitio turpissimo. Mercedẽ aũt quęsitã ꝑm cõuentionem eis reddere tardare nõ debent ꝑm illud Tob. iiij. Quicũq; tibi aliquid opatus fuerit statim ei mercedem restitue: & merces mercenarij tui apud te oino nõ remaneat: & multo magis fraudare vel minuere dando eis monetas diminutas vel pannum aut victualia cum debeãt habere pecuniam vñ decipiũt. ꝫ quos inuehit Ia. v. Ecce merces operariorũ vestrorũ q̃ fraudata est a vobis clamat ꝫ vos & clamor eorũ i aures dñi sabaoth introiuit. Ipsi aũt laborãtes scardasserij fideliter opari debẽt & soliciteꝫ nõ ꝫ amittere in otio & truffis: vt inepte quę pertinẽt ad artem paragere: al's tenẽtur magris suis & peccãt. Sed o de laninis qui. ſ. dant lanam ad nendũ seu fillandum: vel extẽdunt lanã ad solis radium: & hoc faciunt diebus festis in differẽter, cũ apte possint sibi alijs diebus prouidere sine aliquo periculo male faciũt: cũ multũ de tẽpore ibi ponũt. Si aũt hoc agũt ex causa rõnabili: vt puta qa lana destruerẽt & hmõi: excusanť. Isti etiam laninati solent cũ def eis certa quantitas pecuniæ quã debẽt fiatricibus dare pro labore suo: puta sol. viij. pro libra nũ pro se retinere. Vnde cum recipiunt salarium a magistris ꝑ labore suo nõ possunt ꝑ se illud qđ subtrahũt retinere. sed ipsis filatricibus tenẽť restituere si minus iusto vel cõuẽto precio dederũt: al's magisteris suis quod superfluit eis debent assignare: & si filatricibus tenẽť cum pseuerant in dãdo eisdẽ ad nendũ: debẽt satisfacere plus dãdo in posterũ ꝫ mereanť ꝯuꝫ satisfacere cõpleuerint: vel si ignorãť ꝓsopę vel difficulter inueniunť & quantitas modica est: pauperib⁹ erogari debet. xiiij. q. v. nõ sane. Multi ꝑ varia exercitia deseruiũt huic arti: vt filatrices & textores qui si in officio suo & exercitio cõmittũt defectus vñ pannus patiať detrimentũ in valore tenẽtur. Vñ si propter hoc minus soluiť eis ꝫ cõuẽtum ꝑcium nõ fit eis iniustitia. Purgatores etiã qui suis verendis honorẽ abundatiorem tribuerent ea velãdo: decẽtius agerẽt. Fullones tinctores qui & ipsi si minus diligenter in tinctura operanť vñ preciosi tas minuať: si in pœna pecuniaria luant cõqueri non valent. Tiratores qui cũ vltra decẽtiã trahũt ꝑm morẽ artis: vt ex quãtitate augmentata lucrenť: nõ sunt mundi a pctõ Et hoc eñ sequiť scissum pãni ad qđ remediandũ inducta est ars emendatorũ: q. ſ. subtiliter tales cõsuãt vt nõ videãtur: ꝓpter qđ posset dubitari de licitatione talis artis: cũ operenť ad deceptionẽ. Sed posset rñderi ꝙ si nõ occultare tur talis defectus: nec etiam cũ iusto precio emptor vellet emere cũ tali defectu: cũ tñ ex hoc nõ reddať vsus talis pãni noxi⁹ vel oino inutilis: et si forte nõ ita duratur⁹ & apparens: vñ si lanifex rõne talis defectus minuit de quãtitate quam importat talis defectus non videtur condemnari posse: vt elici ꝑ ex dictis beati Tho. ij. ij. q. lxxvij. vbi loqť de fraude q̃ committit in qualitate rerũ. Et cũ lanifex debeat sic agere deseruiẽs emẽdatori illi operi non dat illi occasionem: mali sed cõseruari se indẽnẽ cũ etiã' inspiciatur postea p. reuẽditores: qui si nõ fideliter agunt detrahentes de precio pãni vt decet: sed simulãtes ac si nõ haberet talẽ defectũ tenenť de tali dãno emptorib⁹ ipsi cũ lanificibus vel pauperib⁹ erogẽť. xi iij. q. v. nõ sane. Demũ veniũt cõter ad retaleatores ipsi pauni: qui minuratim vendunt ad mensurã cãnę vel brachij: etsi diminutã mensurã vẽdũt. i. alijs tribuũt vt multi faciũt fraudẽ faciũt. Hi etiã aliqñ solent facere quosdam contractus illicitos ipsi vel lanifices qui dicuntur barochola: cũ videlicet vẽdũt alicui pannũ ad certũ terminũ certo precio. Et cũ emptor nõ egeat panno sed pecunia: pannũ ipm reuendat pecunia sibi numerata sed minori precio ꝙ emerit quinq; vel sex florenos: eidem lanifici vel retaleatori: quę vtiq; vsura est: cum hẽat implicitũ lucrũ cũ mutuo. xiiij. q. iij. vsura. Sed de hoc contractu habes plenius in. ij. parte. ti. j. c. de barocholis. De sartoribꝰ & stampatoribus & cerdonibꝰ qui in arte sua vitia perpetrant. Primo cũ postulant. xx. solidos pro repo vl'se & de rico cũ sciunt. x. solidos in hmõi se nõ posituros. Excusare tñ se solẽt ex eo ꝙ diminutã mercedẽ recipiãt sui laboris: qđ si verum esset admitti posset hæc cõpensatio. al's sec⁹. Sed o cũ partẽ & nõ modicã retinẽt sibi pãni superfluentis sine scitu dñi eius: & tunc sunt fures & latrones: & renẽť ad satisfactionem. Tertio quia ꝑmittunt opera ꝑfectared dere certa die aliquando hoc iuramẽto etiã firmãtes: cum tñ sciãt se nõ posse ita cito ꝑficere ꝓpter alia ẽt sic ꝑmissa: & sic infideliter agũt. Quarto si nõ diligẽter: sed defectuose faciunt: vt citius se expediant. Quinto qa per totas qua si noctes festiuas operanť & suos ministros operari faciũt: quia in festis ꝓsonę volunt ea habere quod est violare festa. Sexto quia de mane in festis ad domos accedunt ad induendũ vestes mulieribus vel viris plurib⁹ & ꝓpter hoc dimittunt auditionẽ missæ contra mãdatum ecclesię. Sub his compræhenduntur caligarum & calceoꝝ factores: qui in hoc aliqñ fraudẽ cõmittunt ꝙ cũ non made faciunt pannum vt minus de eo in ipsis ponãt. postea pãnus cõtrahiť præcipue cũ balneať & ꝓpter arctitudinem eorũ cito dilacerãtur. Est aũt ad supfluitatẽ & vanitatẽ ars stãpatoꝝ & ꝓsorantiũ pãnos & cincinnantiũ vel lingularitiũ. Verũ qa de se nõ videť mortale talis vanitas vel ꝓdigalitas cõiter nõ de facili debet vt damnatũ reprobari tale ministerium sed persuaderi ad dimittẽdũ. ar. de pœni. dis. v. negotiũ. Et multo magis exercitiũ facientiũ ferta: coronas seu mitras: cum multa põpa mulieribꝰ: qui etiã in aliqbꝰ prædictorũ offendunt multis modis. Qui ẏo cõmodant vestimẽta ꝑciosa vel torques de perlis vel alia iocalia ad tps certũ viris vel mulieribus: & inde præcipiunt cõuẽtionem eorũ: de se nõ est illicitum: qa nõ est mutuum sed ꝓmodatũ & ꝓmodũ locationis datum. Sic etiã licet locare aliquid ad vẽsturam & vasa etiã aurea & argẽtea ꝑm Tho. in sum. ij. ij. q. lxxviij. ar. ſ. in rñ. ad. vj. Talia enim ex vsu paulatim deteriorãť: vñ licite & ꝓ cõmodatione eorũ preciũ recipiť: posset tñ esse excessus precij. vñ & quãtitas in hmõi debita est attendenda ꝑm preciositatem rei cõmodatę & ꝑm diuturnitatẽ tpis & ꝑm piculũ deteriorationis: & ꝑm morẽ patrię & arbitrio boni viri iudicanda: nec põt dari regula firma vel certa. Cardones & planelarij g vestes faciunt pedibus fraudẽ cõmittunt cum alutas seu sotulares vel ocreas de corio vitulino vẽdũt pro corio hircino & hmõi: vel cũ male & indebite sunt vt cito se expediant: vel nimis caro precio vẽdunt. Nam planelarij vltra prędicta vitia in hoc videntur offendere: a diuuãtes vanitates & fictiones mulierũ dum nimis altas planelas faciunt: vt mulieres indemagnæ appareant: q̃ paruę stature sunt & ad maiorẽ vanitatem aliqñ etiam deaurãt: vñ moneri debent & arguí de hmõi vanitate & sufluitate. Pelliparij ꝺ̃cꝫ satis sunt necessarij ad arcendũ frigus. Vñ & dñs primis parentibꝰ fecit tunicas pelliceas: vt habeť Gen. iij. vñ licitũ est eoꝝ lucrũ nisi cum pelles malas pro bonis vẽdãt vel vltra iustum ꝑcium vel diebus festis in nocte laborantes in hyeme cum opus eorũ multũ requirit. Variarij aũt satis videnť superfluitas: cum varię pelles murium adlornatũ sunt inuentę: etsi aliqñ decentẽ: frequẽter tñ vanum & põposum quo etiam aliqñ prælati vtunť: ꝓtra quos inuehit Amos. vj. Vhe qui opulẽti estis in Sion. i. in ecclesia optimates capita populoꝝ pompatice ingrediẽtes domũ Israel. Possunt tñ & ipsi tolerari in arte sua sicut & multi alij in supfluis opibus dummodo abstineant & ipsi a fraudibus.

§. V. DE SERIFICIS SEV SETAIO

lis. Hæc ars honorabilis est in humana ciuilitate: & ꝙuis de se nõ illicita: tñ deseruiẽs vanitati multis: cum sericis vtãť hodie & velutis & charmusinis stipẽdiarij & mulieres nõ solũ vxores baronũ principũ & militũ: sed etiã mercatorũ & artificũ qđ ẽ satis indecẽs: & magis ꝑm abusionẽ ꝙ ꝓsuetudinẽ locoꝝ. Et i signũ detestatiõis talis vanitatis legiť Luc. xvi. ſ. ꝙ Idives epulo q induebať purpura & byssosepulť⁹ est in iferno. Et qđ dr dist. xlj. quisquis. ꝙ in hmõi debet se qs cõformare moribꝰ, patrię: intelligiť salua semp honestate & decẽtia. Ad setaiolos tñ nõ spectat discernere si pannũ veluti vel broccati emat quis ab eo ad cõgruẽtiã sui status

sui status vestẽ faciendã: vel ad excessum vel vanitatẽ: dũ modo iusto ꝓcio vẽdat: & si aliquẽ defectũ habeat nõ ꝓcipribilẽ etsi notabilẽ: tãtũ minori precio vẽdať quãtũ importat ille defectus. Verũ si defectus ille ꝓcesserit ex textore vel tinctore fetę: ab eo põt petere emẽdã talis defectꝰ: & sic minꝰ sibi dare de merced e cõuẽta. Quibꝰ textoribus si facto ope soluere ꝑ eoꝝ labore differãt cõtra iustitiã agũt. Et multo magis si cũ debeãt pecuniã dare ex cõuẽtione facta: dant eis victualia vel pãnos lineos vel sericos cũ ipsi textores vel tinctores talia vẽdẽda eis data minus precio semp recipiunt ꝙ illud ꝑ quo fuit eis datũ. Secus autẽ vbi esset sic conuẽtum inter eos vt ꝑ eius labore saluať eis de pane: vino: pãno: & hmõi. totũ vel pars mercedis debitæ ꝑm precij cõe concurrẽs: qa vt dr de reg. iur. li. vj. Sciẽti & cõsentiẽti nõ fit iniuria nec dolus. qđ intelligiť de his quę de se nõ sunt illicita. Nam etsi qs sciẽs & consentiẽs soluat vsuras fit vtiq; ei iniuria: qa ẽ cõtra ius diuinũ: vñ & iniuria est accipere vsurã: sic etiã est in ꝓposito: si ex hoc pacto grauať textor: qa plus mercedis debeť ei de labore suo ꝑm cõe iudicium artis: tñ assentit ne sit otiosus: sed aliquid lucreť etsi parũ: non excusatur setaiolus ab iniustitia. Delinquunt aũt aliqui fraudando gabellas vel pedagia portari facientes sericum occultatũ inter lanã vel linum vel alias merces: & non ꝑpendať: tenentur ad restituendum dictas gabellas vel pedagia fraudata. primo ipsi fieri facientes: & sec⁹ per quos facta sunt: sed aliquando emunt sericum ab his quos sciunt fraudasse gabellã. Si autem super hoc extat ꝓhibitio statuti ciuitatis: qua cauet vt nullus emat sericũ. nisi de ipso sit gabella soluta: tunc male faciunt emendo a talibus quos sciunt fraudasse gabellas: cum cõtra statutũ agant satis rationabile. di. viij. quæ contra mores. Et cum per hoc minus iusto cõi precio emant ex quadam æquitate videnť teneri de illa ꝑte quã minus iusto ꝓcio emũt gabellæ: vel illis qui emunt a cõitate ipsam gabellã. Si autẽ fuissent cooperati ad fraudẽ puta iuuãtes eos ad inducendum in ciuitatem occulte. tenentur ad totam fraudem gabellę. eꝝ de iniur. c. fi culpa. Si aũt nulla extat prohibitio ꝑ statutũ emendo a talibus: non videnť in aliquo teneri sed solum ipsi fraudatores. Emendo autem sericũ ab his quos verisimiliter credunt fuisse furatos: vt filatores vel textores aut textrices eo modo tenenť quo & illi qui emunt rapta ab alijs de ꝙbus habes. ẽ. in. ij. parte. ti. j. c. de furto. Nec excusaret eos si illi dicant se juste habuisse illud sericũ: qa magister seu setaiolus tenebať ei in tantum qa hoc non est eis notũ. & multoties hoies in hoc seipsos decipiũt. Excusarenť tamẽ ipsi textores & alij in hac arte oparij qñ torti sunt de hoc: puta qa cum debeat dare. xx. ex manifesta conuentione & non dat sibi nisi. x. Nec põt aliter se iuuare accipiẽdo ab illo. x. siue de serico qđ' puenit ad man⁹ eiꝰ siue de alijs rebus amotis scandalis: non tenetur illi nec peccat ar. dis. ſ. ius naturale. cum glo. Caueat tñ ne se decipiat nec in dubio hoc agat. Vendunt etiã hi ad terminũ frequenter vt lanifices. Vñ idem iuris quo ad licitationẽ vel illicitationẽ contractus seu vsurariã prauitatẽ qđ' dictũ est. ẽ. de lanificibus. Faciunt etiã ꝓmutationes frequenter cũ lanificibus & retaleatoribus in quibus communiter grauant textores & alios operarios suos: facientes eis dare pãnum quo non egent vnde & reuendendo multũ de iusto etiam precio perdunt. vt dictum est supra.

§.j.

§. VI. DE AROMATARIIS HOC

ministeriũ quo ad medicinalia & vitæ humanæ conseruationẽ deseruit ad esse: quo ad alia ad bene esse. Dicit autẽ multas sophisticationes in ea fieri & fraudes. & in conficiendis medicinis aliqñ ponunt aromata multũ vetusta. vñ & virtutẽ medicã habẽtia. vel si nõ habẽt illa q̃ exigũtur: aliqua alia nõ ita cõferẽtia loco illoꝝ ponũt: vñ & infirmo parũ prosunt. vel forte nocent qđ' cũ fieret esset grue pctm. In cãdelis formãdis aliqñ ponũt ibi oleũ vel lupinos vel fabas fractas bene machinatas vt sic sil'is coloris existẽtes cærę incorporentur. In speciebus cõponendis miscẽtes q̃ minus valẽt plus debito & in cõfectionibus ẽt nõ seruãdo debitũ modũ. In siropis cũ parũ in eis expendant: qa aquæ sunt distillatę: corpus earũ nimiũ precij apponũt. In põderibus diminutis offendunt dãtes. xj. vncias eoꝝ q̃ ad põdus vẽdunť pro libra. Et ipsi cũ emũt ab alijs talia velint habere librã pro. xij. vncijs: agẽtes cõtra illud Deut. xxv. Nõ habebis in sacculo diuersa põdera mai⁹ & minus. vnũ. ſ. in emẽdo: aliud in vẽdẽdo. Peccãt in diebus festis vendẽdo nõ necessaria. Nã necessaria vt puta medicinas ꝑ infirmis & ipsas cõponẽdo & alia hmõi necessaria vt cærã ꝑ funeralibus excusanť. sup quo inde ciuitates bñ ordinatæ: vt Florẽtia: solẽt ꝓuidere vt aliq ex eis teneant apothecas aptas puta vnã ꝑ quarterio & hmõi. Aliq etiã ex ministeris talis, artis dediti gulæ sibi assumunt: vel sochis dant de cõsectonibꝰ & similibꝰ ad cõmedẽdũ: in quo renẽtur magistro satisfacere: si sine cõsensu eius faciũt. Mendacia aũt & ꝓiuria in tali arte sicut & alijs semp sunt, vt ꝓtã: & aliquando mortalia vitanda & reprehendenda.

§. VII. DE BARBITONSORIBVS

& qa ad medicinalia ꝓtinet minutio sanguinis seu: phlebotomia qđ, opus fieri solet ꝑ barbitõsores, iõ de eis breuiter agendũ. In tali siquidem ministerio fraudes male fieri possunt sed in ꝑ aliq offendunt ꝙ diebus festis fine aliqua necessitate radũt aliquos hoc quęrentes. ſ. radi vel tonderi ob iuuenilem vanitatem vt iuniores & pulchriores appareant: qđ' male põt vt videť excusari a mortali cũ violent festũ vterꝙ. ar. ij. q. j. notũ. in fi. Ex hoc aũt ꝙ i sabbato vel vigilijs solẽnitatũ operẽtur vsq; ad tertiam horã noctis & vltra vsq; ad quasi mediã: ex eo ꝙ cõiter ꝑsonæ plus eo tẽpore in hoc volunt sibi seruiri ꝙi alio: & nisi qs eo tpe laboraret vt cæreri: amitteret in magna parte cõcursum ꝑsonarũ vñ & lucrũ: videť hoc posse tolerari attẽto more generali patriæ in hmõi. cuius eñ statutũ eccl'iæ in obseruatione cessationis ab operib⁹ diebus festis sit de vespera ad vesperã. i. fero. de cõse. dist. iij. ꝓnuntiandũ. tñ mos patriæ multũ habet modificare inchoationẽ & terminationẽ festoꝝ cum etiã habeat & tollere & istituere ipsa festa. ar. de conse. dis. iij. rogationes. & di. xj. i his & præcipue attẽto ꝙ ꝓst fero diei festi possent labore. ꝑm illud decretũ. ꝓnũtiandũ. cum tñ non operenť cõiter vsq; ad mediã noctẽ, & sic videtur admittenda talis compensatio fero vigiliæ cũ fero festiuitatis si ab officialibus ad quos spectat tale regulare ordinaretur ꝙ ꝓst primam horam noctis vel secũdam sub certa pœna nullus in tali arte operaretur: melius esset & tutius. & tunc omnes tenerentur seruare & seruando nulli eorum fieret præiudicium. In minuendo autem peccarẽt si non essent in eo periti. Super omnia debẽt cauere ne in apothecis eorum fiat congregatio iuuenũ ad male faciendum vt hodie faciũt plurimi vbi impudica loquũtur: & honesti scandalizantur.

Circa q̃ ꝓtingat arehite ctos ergere. Lata em palatia & excessiua ędificia vltra conuenientiam status sui ad ostentationẽ facta deo non placent. Patriarchæ autẽ in tentorijs habitabant vt Abraã Isaac & Iacob: scitẽtes se hic nõ habere manẽtẽ ciuitatẽ: sed domũ nõ manufactã in cœlis amplissimam expectare. Artẽ igiť hui⁹ vt licitam exercentes cauere debẽt a fraudibus & periculosis seu ruinosis operibus magis: quod contingit multipliciter. Nam si conducuntur ad operas dietim data eis mercede ꝑm conuentionem: fraudem faciunt & peccant: si non fideliter operantur diligentiam adhibentes prout opus requirit: & si tempus debitũ subtrahunt in truffis & otiositatibus & pigritijs. Si eis soluitur ex pacto ad mensuram cannarum ædificij facti data eis omni materia necessaria a conducente, fraudem cõmittunt si ad hoc vt plus operis faciant, vnde plus lucrentur: non congrue laborant sed incurie propter quod ædificium debile & ineptũ redditur. Tertio quando accipiunt aliquod ædificium faciendum ad expensas suas: materiam omnem ponentes pro certo præcio cõuẽto inter eos: & tũc fraudem aliqñ cõmittũt: ibi nõ ponẽdo calcẽ ad sufficiẽtiã vel alia opportuna: vt minꝰ expẽdant pro materia ꝙ ibi haberet de suo ponere, vñ ędificiũ nõ sufficiẽs reddať. Nec excusaret eos ꝙ

si vellēt ponere qđ regritur: & diligēter opari valde modicū lucrarēt: ita paruū salariū inde recipiūt qa debēt ipi in pricipio hoc aduertere. sed hoc iō faciūt vt citius eis ꝙ alijs opus loceť. Verū est tn ꝙ qñ cōductor taliū pcipit ꝙminus parū lucranť ex tali pacto, eo nō obstāte debet supplere ad cōperēdā mercedē: & pcipue qñ in tali ope supuenit casus q bene nō potuit puideri. Et vt ille diligēti⁹ agat opus debet etiā cauere talis patron⁹ ne differat mercedem soluere qñ tps aduenit solutionis vel diminuere soluat dādo res ꝙ pecunia vel malas monetas & hmōi. His subseruiunt latomarij & cœmētarij q peccāt qñ lateres vel calcē latoma/ rij. non bene cocta & cōditionata tribuūt vel cū mēsuras vel numerū diminutū concedūt: vel cū in diebus festis laborant qñ cōmode & sine magno detrimēto sui ab his abstinere valent id alijs diebus faciendo. Lapicidarij quoq; his adnectūtur, quoꝝ aliqui lapides cædunt & ad rudē formā trahunt. Alij diuersa inde opa exacta pficiūt, alij statuas & figuras sculpūt vt etiā marmorarij q in opibus suis multas fraudes facere nō pñt: qa manifesta sunt opa eorū pñt tn nimis pcium exigere sui laboris: sed si sic existimatur a peritis i arte eis credēdū post pactū etiā factū de mercede: si negligenter operaťť vt citi⁹ expediret: malū eēt. In hac arte periti fuerunt sancti quatuor coronati.

§. IX. DE FABRIS HORVM ALI

qui sunt fabri ferrarij: alij carpētarij, quoꝝ prim⁹ fuit Tubalcain, vt patet Gen. iiij. Inter fabros aūt ferrarios primi in ope sunt q ferrū a scoria separantes ad formā massæ vl virgarū adducunt. Exinde facīťes ferramenta iumentis q Artē fabrilē qs ad inuenit, dicunť manis calli: q non offendunt tm̄ imponendo praua ferramēta ꝙ bonis: sed etiā qa aliqñ male ferrāt vñ iumentum efficīť claudū: qđ aliqñ egranti inducit magnū damnum: qa oportet ꝓpter hoc supsedere in hospitijs & expectare vel alia egratura sumere vñ videnť teneri de tali dāno: qñ ꝙ incuriā eoꝝ ptingit. Isti manis calli solent se intromittere in medicatiōe ipsoꝝ iumētoꝝ equoꝝ & aliorꝝ qđ de se licitū est: dūmodo sciant artē: & diligēter exerceāt. Sequēstratis tn̄ oībus incantationibus: qa hoc oīno illicitū: & iuste mercedem inde petunt: qa dignus est operarij⁹ mercede sua. Luc. x. Hi aliqñ solēt eē mediatores ad vēdēdū & emendū talia alia, tales tn̄ vulgariter dicunť cozoni: q si cōmendant & consilio & psuasione inducunt ad emēdū aīal defectuosum ꝙ sano: & in precio notabiliter decipiunt plus iusto existimātes scīēter: tenenť læso de oī damno, recte aūt procedēdo licite recipiunt pcium suæ mediationis. Et isti vel alij quicūq; qui locāt equos ad vectūram offendunt: cū cōmodant equos defectuosos pro bonis: vñ cōducēti segtur dānū in psona vel reb⁹: vel cū nimium de hoc preciū exigūt qa vltra cōmunē æstimationē. Alij sūt fabri ferrarij faciētes diuersa artificia ex ferro vel alijs metallis: vt armarioli faciētes galeas: thoraces: lorīcas: pectoralia: brachialia & hmōi. Lāceas: sagittas: ballistas: bōbardas & hmōi. Et qa horū oīm pōt esse licitus vsus: de se talis ars nō est illicita: qa i bello iusto si licet occidere: multo magis & his vti. xxiij. q. ij. dñs noster. &. xxiij. q. j. qđ culpatur. Nec obstat. eī de sagit. c. j. quia illud exponiť cōtra qñ in bello iniusto his vtiť. Ex his ergo iustū pciū petere de hmōi artificijs de se nō est illicitū. Sed cū manifestum est aliqđ bellū esse illicitū & iustū: tūc tali⁹ iniuste manifeste bellātib⁹ vēdētes talia: videtur cooperari pctō eorum: & pcipue quo ad arma offensiua: vt gladios: lāceas: ballistas: bōbardas & hmōi. xj. q. iij. q. cōsentit. forte nō sic de defensiuis tātum: vt galea: thorace: lorica & hmōi. vbi etiā dubiū esset de iustitia belli: forte posset excusari. Alij sunt fabri ad alia opera dediti: vt instrumēta apta ad culturam: vomeres: sappas: vāgas: farculos: falces: fecures & hmōi. Alij ptinētia ad coquinam: vt cacabos: patellas: vrceolos: tripodes: caldaria: catinos & hmōi. Alij pertinentia ad fabricam vel carpentariā: vt malleos: incudes: forcipes: terebra: serras: leuigas: asćias: celtes & huiusmodi. Qui omnes fraudem facere possunt in faciendo opera debilia: propter malam materiam vel nimio precio vel diminuto pondere.

§. X. DE CARPENTARIIS SEV lignarijs.

Hi in faciendo ligna incidere sm̄ augmētum vel decremētum lunę sine alia obseruatione dierum non peccant: qa cum luna vt propinquior planetę multum influat in corpora inferiora: sm̄ rōnem naturalem est ꝙ potius incidantur cū luna est in decremēto q̄ in augmento. Insaciendo aut̄ diuersa opa ex lignis licitū est ex tali exercitio lucrū expetere sm̄ quantitatē laboris: & industriā operis & morē patrię: sed fraude vtiť cū ligna parum durabilia tradūt ꝙ solidis & diu ꝓmansuris. Ex his aliq̄ thasias seu tharsiata lignamina faciūt: qđ magis pertinere vidētur ad quēdam ornatum seu ostētationē q̄ ad vtilitatē. Qui vero ligna secant cū multū laborant digni sunt mercede bona fideliter operādo. Huius artis fuit Ioseph Marię sponsus. Dicit em̄ Chrisť. in sermo. de Ephia. ꝙ fuit carpentarius. Ad hoc genus ministerij spectaŧ galeas facere: naues & nauiculas & alia ꝙ q̄ nauigaŧ. qđ opus multū est necessarium humanæ cōuersationi ad negotiādum. Qui tn̄ ista operanť pro eis quos vti ad piraciam sciunt velle. i. ad p̄dandum quoscūq; ꝙ mare: vel ad deferendum ipsas sarracenis grauiter peccarent: qa cooperanť in malo. Marinarij aūt & alij q sūt ductores taliū lignoꝝ ꝙ mare sciēter: vtique peccant mortaliter: cum sciunt ad prædam seu iniustum bellū se duci vl̄ vtiq; sunt excōicati cū deferunt victualia ad terras infideliū, vt habes, ſ. titu. de excōicatis, als & op⁹ licitum & merces licita. Et cū sustineant ibi immēsos labores & pessimam viram: tamē dimittere nescīūt tale exercitiū: & ira periculosum: nec tenenť dimittere. Et cōiter tm̄ hoies pessimi: blasphematores frequētes dei & sanctorū: et sine aliquo dei timore. In periculis tamē videnť ad deum deuotissime recurrere: quos deus mirabiliter iuuat. sed timore seruili magis q̄ amore filiali apparet eos moueri cum quasi semper ad vomitum reuertāť. & non curantes: de deo & salute sua. De piratis & pœnis illorum habes. ē. ju. ij. parte. titu. de auaritia. c. de furto. &. ſ. titu. de excōicatione. ibi vide diffusius & clarius.

§. XI. DE ARTIFICIBVS CIRCA

scripturas & picturas & chartas. quidam faciētes bombicinas q dicūť charrarij: non valēt cōmittere multas fraudes: quia cito apparet defect⁹ chartæ: vel de ruditate ei⁹ & grossitie. vel de insufficientia colæ. vñ aliqñ attramētum non seruat: sed diffundit fugando. Chartas aūt faciētes de pgameno vel de pellibus aīaliū qui dicunť pellachani plures fraudes cōmittere valēt q̄ non cito dephēdi pñt: sed in processu vt cum lra extinguiť: qđ ex parte etiam attramēti, ꝙ uenire pōt: sed magis ex defectu siccitatis taliū chartarū vel rasurę. Et quia ex hoc sequiť notabile dānum libris: iō cum hoc ppendūt grauiter peccant. Et similiter dicūť chartularij qui hmōi chartas reuēdunt cum sciunt illos defect⁹. eī de iniu. & dam. c. fi. In ligando libros etiam chartularij frequentius operantur qui diligenter agendo digni sunt mercede sua cōperenti. Quod si chartas emptas ab alijs de bombice vel pergameno reuendant maiori precio: dummodo moderato non est de se illicitū. Solent & esse mediatores ad emendum vel vendendum libros pro alijs. & ꝙ pro tali opere mediationis moderatum lucrum quærant, nō est iniustum. Sed si defectuosum librum sciūt vt multum falsum: & tamē procurant dari pcium ac si defectum non haberet: commendantes pro bono peccant & tenenť ad satisfactionem si scienter decipiunt emptorem. Idē si sciūt emere vltra iustum pcium ꝛ conscīētiā suā: vel vēdere lōge minori pcio: & si maiori pcio vēdūt q̄ qđ petebat vel intēdebat dñs libri: & illud plus sibi retinent. Scriptores ꝛo librorꝝ in multis offendere pñt. Et prio cū scribunt cū multis falsitatib⁹ ex q̄ liber q̄si nihil valet. Sco cū precio statuto certo ꝙ charta q̄libet: vel sexterno: aut q̄terno faciūt lata spacia lineaꝝ vel lraꝝ vt cito chartas impleāt vel cū ex festinātia nō ita cōpetēt lram faciūt. Offendunt et cū dieb⁹ festis scribūt ꝙ lucro. violāt em̄ festū qđ ecclia pcipit celebrādū in cessando ab opib⁹ seruilib⁹ vl̄ manualib⁹ q̄le est tale op⁹. de pse. di. iij. pnūtiādū. Vide etiā de b̄ s. in. ij. pte. ti. ix. c. de negligētia. Pictores nō solū, sm̄ quātitatem laboris: sed magis sm̄ idustriā & maiorē pitiā artis de salario sui artificij magis vel min⁹ ꝛonabiliť postulant, sibi solui. Qui in hoc offendunt qñ formāt imagines ꝓuocatiuas ad libidinē: nō ex pulchritudine: sed ex dispositiōe eaꝝ vt mulieres nudas & hmōi. Reprehēsibiles etiā sunt cū pingūt ea q̄ sunt cōtra fidem: cū faciāt trinitatis imaginē vnā psonā cū trib⁹ capitib⁹ qđ mōstruē ei rei natura. vl̄ annuntiatione

Scriptores.

Pictores.

nūtiatiōe ẏgis puulū puerū formatū. ſ. Iesum mitti in vterum ẏgis q̄si nō eēt de suba ẏgis ei⁹ corp⁹ assumptū: vel puulū Iesum cū tabula lraꝝ cū non didicerit ab hoīe. Sed nec etiā laudādi sūt cū apocrypha pingunt vt obstetrices in ptu ẏgis. Thomę aplo cingulū suū a ẏgie Maria in assumptiōe sua ꝓpter dubitatiōnē ei⁹ dimissum & hmōi. In historijs etiā sctorū seu in ecclesijs pingere curiosa q̄ nō valent ad deuotionē excitādā: sed risū & vanitatē: vt simeas & canes insequētes lepores & hmōi: vel vanos ornat⁹ vestimētorū supfluū videť & vanū. his hērēt eminiatores libroꝝ siue cū calamo siue cū penello: qb⁹ ēt ꝓpetit ꝑmium de labore suo. Offēdūt & ipi si dieb⁹ festis ꝑ agūt. vel qñ nimiū ꝑciū exigūt: & maxie cū nō bōa rpamēta i coloribꝰ mittūt: ꝓpē qđ cito delēť de libris: vl̄ qñ vt cito expleant nō diligēter faciūt qñ nec ꝙ firmatū ē pactū de tanto pcio.

cātores.

§. XII. DE MINISTERIO MVSICO

rum in cātando & pulsando. Et cant⁹ qđē firm⁹ in diuinis officijs a fēlis doctorib⁹ in stitutus est. vt Greg. magno, & Ambro. & alijs. Bi scātus aūt in officijs ecclīasticis qs adinuenerit ignoro. Pruritui auriū videť magis deseruire q̄ deuotioni: q̄uis pia mens etiā in his fructū referat audiēdo. Qui tn̄ huic opi in stitūt videant ne dū blāda vox q̄rit cōgrua vita negligať: & deū irritet ꝓ se dū pplm̄ delectat. vt ait Greg. di. xcij. in fēlā. Cōiter tn̄ tales solēt eē leues & dissoluti. Præcipue, aūt redarguendū est in officijs diuinis ibi misceri cātiones seu balatras & ẏba vana. ꝙ qđ etiam Hiero. inuehit di. xcij. cātates. Sed & pulsatio organoꝝ vl̄ aliorū Organistæ. instrumentoꝝ ad diuinā laudē initiū videť habuisse a ꝓpheta Dauid: q nō solū in stituit cātores in cultu tēpli seu tabernaculi: sed & ipse etiā aīs arcā dñi pulsabat in psalterio vl̄ organis: vt habeť. ij. Reg. vi. & in psal. vlt. Laudate eum in tympano & cho. &c. Pulsare ergo in organis vel alijs ad dei laudē nō est, phibitū & iuste recipiūt salariū pulsātes, Fistulatores. tn̄ pulsare balatas: vt frequēter fit: valde detestabile ē. De hoc etiā habes. ē. i. ij. pte. ti. iij. c. de curiositate. Laici ꝛo eī diuina officia pulsantes diuersa in stīa musica: vl̄ i nuptijs vel in conuiuijs vel in curijs dñoꝝ: vt tibias bifferos vel alia in stīa vl̄ alia ad recreationē: cōdēnari non pñt de re illicita. Vñ & certo pcio cō duci pñt. Et si l̄r cātantes siue laudes in ecclesia: siue historias palatinorum: vel alia dumō honesta & locis & tpibus debitis obseruatis cū alijs circūstantijs: ita ꝙ ꝓ hæc diuina officia nō negligant. Audire Histriones. aūt cantus mulierum piculosum est. Et ad lasciuiam inclinatiuū: & iō cauēdū. Histrionatus ars ga deseruit hūane recreationi q̄ necessaria est vitæ hoīs sm̄ Tho. ij. ij. q. clxviij. ar. iij. in rn̄. ad tertium de se nō est illicita. Vñ & de illa viuere arte nō est, phibitum: ita tn̄ ꝙ fiat obseruatis debitis circūstātijs locoꝝ tēporꝝ & psonaꝝ. Nō em̄ decet clericū talia exercere. de pse. di. v. nō oportet. Nec in eccīa nec tpe pniæ: vt quadragesimæ. Et qa repētationes q̄ fiunt hodie de reb⁹ spūalibus miscētur cū multis ioculatiōibus & truffis & laruis: iō nō congruit eas in ecclesijs fieri: nec ꝓ cleros. eī de vi. & ho. cle. c. cū decorē. Sed cū histriones vtunť indifferenter tali exercitio ad repētādum etiam turpia vel vituperādū & irridendum psonas spūales: vel sacramēta & diuinum cultum: vel miscētur ibi superstitiones vl̄ picturę: vt dēdere arcū sup funē & hmōi: illicita est ars & eā oportet dimittere. Et de tali intelligit de cōse. di. ij. c. ꝓ dilectione. & pām est talia aspicere. & talib⁹ ꝓ illo opere aliqd dare: vt dicit Aug. dist. lxxxvj. donare.

§. XIII. DE AGRICOLIS SEV LA

boratoribus terræ: ars quidē est & op⁹ necessariū vitę hūanæ. Vñ & primo parēti dictū fuit. In sudore vultꝰ tui vesceris pane tuo. Gen. iij. ſ. Et Noe vir agricola plātauit vineā Noeprimus vineæ cultor. post diluuiū. Gen. ix. Et cū terras ꝓprias laborant fraudes in suis cōmittere nō valēt nisi in vendendo fructꝰ suos vl̄ nimio pcio: vl̄ diminutis mensuris: vel viriatas ꝓ bonis. Sed tāta est hodie astutia & subtilitas hoīm: vt potius ipi decipiunť ab emptoribꝰ in eo. ſ. ꝙ emūt ab eis necessitate ductis fructꝰ. et qa anticipēt tps fructuum in soluendo pro minori precio emunt: qđ ptinet ad usuram quātū ad emētē. De hoc tn̄ habes, plenę in. ij. pte. ti. ſ. c. de usura. Si aūt laborant terras aliorum vel ad medietatē vel ad affictum. Primo mō solēt offendere in non rndendo patronis suis integre de medietate. Sco mō possunt offendere nō habē

do diligētiam circa possessionem ipsam. sed magis ad vtilitatē suā in preiudicium patroni. Q̄ aūt plus reddere ius suū cultores patronis rōne mutui eis facti usurā saperet: qđ eēt vitiū patroꝝ. Si aūt tenent aialia ad socidā pōt ibi esse pctm̄ usuręvel iniustitiæ sm̄ varium modum dādi: De socidis. de quo. ē. habes in 2da parte. ti. ſ. c. de usura. i socidis. Sed hoc vitium magis accidit in dānibus ad socidam q̄ in commitatiuis accipientis. Et similiter de bobus cum q̄bus colunt terras vel suas vel aliorū: aut etiam patronoꝝ ꝓ quo dant certam quantitatem frumēti locātib⁹ ipsos. & cū pactio ꝑticipandi lucrū & dānū: locator & cōductor ꝓ medietate de q̄ etiā ibi habes. Insup & cū aialib⁹ offendūt qñ ex negligentia & multo peius cū ex certa scia vl̄ malitia permittūt aīalia ipa depascere in agris seu bladis alienis. vñ & proximos dānificant in quo tenēt ur ad satisfactionem. Et cū aialia ipsa vitiata vēdunt ꝓ sanis nō diminuēdo de precio sm̄ quātitatē defect⁹ nō sunt immunes a pctō & satisfactione personę læsæ: ꝑcipue cū notabile segt dānum emptori. Offendūt etiā cū decimas nō soluūt ecclesijs: salNō solūctes de tēpm̄ morem patrię: totū vel partē in quo tenenť ad restitutionem ecclesijs de subtractis. Sed de materia decimarū cimas quō hoīes teneāt vel excusentur habes diffuse in. ij. parte: ti. iiij. c. de retērione decimarum. Vacantib⁹ autem ecclesijs quarum sunt parochiani de bonis ecclīæ seu sacerdotis ipsius: aliqñ accipiunt & distrahūt & dissipent in comedēdo & bibēdo. Cogunt etiā ipsos sacerdotes suas seruare quasdam abusiones: vt in diebus resurrectionis vel natalis vl̄ alterius festiuitatis dent eis notabilē quātitatē panis ac ētvini ad bibendum vsq; ad ebrietatem. In ecclesijs ipsis aliqñ tripudiant: & choreas ducūt cū mulieribꝰ. Quidā aūt illoꝝ vadūt ad ꝓcationē q̄ ars de se nō est illicita. Offendūt tn̄ cū hoc faciūt dieb⁹ festis. i. ꝓpter cupiditatē capiChoreæ ī eccliæ ꝓhibēt tes pisces & vēdētes: eo ꝙ ꝓ illud ꝑceptum faciūt op⁹ seruile, quod ē. Exo. xx. Secus si cā recreationis vel vt habeāt aliquos pisciculos ad comedēdū: si tn̄ ꝓpter hoc non dimittūt audiторē missę &c. qñ furanť adinuicem pisces tenēť ad restitutionē. Ite deualtāt aliqñ aggeres ꝓdiorum aliorꝝ: & qñq; ipsa ꝓdia: vñ tenēť ad dānū. vt habes. ē. i. ij. par. ti. ij. de restitutiōe. Dieb⁹ festis parū vacāt diuis & auditionis missę i tegrę: sed ludis: vel in tabernis & ꝓtriōibus añ ecclesias. In ipsis dieb⁹ festis deferunt in sumētis bladavina vl̄ alia patronis ꝙ qđ violāt festa nisi maxima necessitate ducantur nō valētes aliter viuere: de facili blasphemāt deū & sanctos. Maledicūt iratꝰ animalia sua bruta. Mē dacijs & piurijs pleni sunt. De fornicatiōibus & fodomijs nō faciūt sibi ꝓsciam, plurimi⁹ eoꝝ nō ꝓfitētur ānuatim & multo pauciores cōicāt falso æstimantes se nō debere cōicare nisi cū senescūt vel ad mortē infirmāť. Familias suas parum instruūt in morib⁹ fideliū. Pœnitētias sibi iniūctas a ꝓfessorib⁹ & vota facta frequēter ꝺimittūt. Incantatiōibus vtunť in se & in iumētis suis. De deo vel sua salute nihil cogitāt. Et cū cōiter sint ignorātes: & pars curantes de aīa sua: & obseruatione mandatoꝝ dei q̄ nescīūt: hoc ē qđ adiuuat eos duci ad ꝑditionem ꝑ viā latā vitiorū: ignorātia & incuria parochialiū suoꝝ cū q̄scia mala: qui nō curātes de quib⁹ sibi cōmissis: sed de lana & lacte: nō eos ifruuntin ꝑdicatiōib⁹: ꝓfessionibus: & priuatis monitiōib⁹: sed cū cōi errore eoꝝ trāseūtes: corruptelas sequunť eorū: corrigētes eos de vitijs eoꝝ: ꝓpter quod cōtingit ꝙ bestialiter viuētes: aliqñ bestialiter moriantur.

TITVLVS. IX. DE STATV IVDI

cum sęcularium & ecclesiasticorum.

¶ Quibus modis peruertatur iudicium & de muneribus sermo. Cap. I.

BEATI QVI CVSTODIVNT iudiciū & faciūt iustitiā in oī tpe. Pā. cv. Ađ⁹ Autoritudicij: & autoritas iudicādi est q̄dā ptās delegata seu collata hoībus a deo q in hoc renēt locandi a cū & vices dei. Vñi iudicādo iquātū pñr debēt eū imitari quo de Vñ dr Deut. j. Qđ iustū ē iudicare: dei em̄ ē iudiciū. Nā & pēdeat. de suis iudicijs ipi iudici deo rōnē sūt reddituri: & sm̄ q̄lita tem eoꝝ gl̄iam vel pœnā receppturi, ꝓpterea dr Sap. vj. Di cōtra ius scite iudices finiū terrę ꝓbere aures: vos qui cōtinetis multitudines & placetis vobis in turbis nationū: qm̄ data est corrua domino ptās vobis & virt⁹ ab altissimo qui interrogabit opos.

bit opera vestra: & cogitationes scrutabit: qm cum essetis
ministri regni ei⁹ nō recte iudicastis nec⁊ custodistis legē
iustitię: nec ſm voluntatē dei ambulastis: horrēde & cito ap
parebit vobis: qm iudiciū durissimū fiet his q̄ ſsunt. i. dā
natio & punitio grauissima iudicib⁹ male iudicātib⁹ & in
iuste. Et paulopost subdit. Qui custodierint iustitia iuste
iudicabunt. i. ſm op⁹ bonū eor⁹ remunerabunt. Quia em
opus excellēs & laboriosum valde bene pegerūt: magno
prēmio coronabūtur. Dr em Mat. xxv. Ibunt iusti in vitā
ęternā. Et hic in Pſ. Beati qui custodiunt iudiciū &c. Vbi
etiā aīaduertēdū ꝙ ꝯuis apud vulgares iudices dicant do
ctores iuris: tñ ꝓprie loquendo debēt dici tales iurisperiti:
sed iudices sunt gēnⓒ hñt in aliqua materia iudicare ciuī
li vel criminali: siue sint ordinarii: siue subdelegati: siue ar
bitri: siue dicāt dñi: siue ptātes & capitanei: siue priores: si
ue officiales: siue ꝓsules alicui⁹ artis: siue rectores vniuersi
tatis & hmōi. Vñ Isidē. ety. xx. li. Iudex dr qa ius dicat po
pulo: siue ꝙ iure disceptet. Iure aūt disceptare est iuste iudi
care. vt hr. xxiij. q. ij. iustum. Vñ & dñs Deut. xvj. dicit. Iu
dices & magros ꝓstitues in oībus portis tuis: vt iudicēt po
pulū iusto iudicio. Antiqtus iudices morabāt in portis ci
uitatum ad iudicandum. & ideo dicit in portis tuis. Debēt
g̃ iudices deum imitari cuius sunt ministri. De quo ait idē
Pſ. vij. Deus iustus iudex fortis & pa. nū. ira. ꝓ singu. diesˢ.
Nisi q̄erſi fueritis gladiū suū vibra. ar. tu. tetē. & para. illū
Et pauit in eo vasa mortis. Vbi octo notār. Et primo de⁹
iudex iust⁹ oēm ỳtutē i se hñdo & ꝓ meritis vnicuiq; retri
buēdo. Deut. xxxij. De⁹ fidelis & absq; vlla iniqtate iustus
& rect⁹. Tob. iij. Iustus es dñe & oīa iudicia tua iusta sunt
q̄uis em occulta sit nobis iustitia dei in suis iudicijs: tñ vt
dicit Aug. Nos etsi rōne facti ꝓfunditatē iudiciꝰ eius pene
trare non possum⁹: manifeste tñ scimus & verū esse qđ di
xit: & iustū esse qđ fecit. xxiij. q. iij. de tyrijs. Sit ergo iudex
iust⁹ i se vt nulli subiacear vitio grauⓓ. Iustitia ei ſm ꝓm
in li. Etic. est oīs ỳt⁹. Et vt dicit Augu. Ois ỳt⁹ patit detri
mētū ab vno vitio. Hic Amb. ait sup Bti imaculati. Iudi
cet de alteri⁹ errore q̄ nō habet qđ i seipo ꝓdenet. Iudicet il
le q nō agit eadē: q̄ in altero putauerit punienda nec cum
de alio iudicat in se ferat sniam. iij. q. vij. c. iudicet. & Greg.
in li. moral. tractās illud qđ ait Christ⁹ de adultera Io. viij.
Qui sine pctō ē vēm primus in illā lapidē mittat. dicit. Ad
aliena pcta punienda ibant & sua relinquebant: reuocēt
itaq; intus ad ꝓsciam suā: vt ꝓpria corrigāt: & tunc aliena
reprehendant. Et subdit figuram de filijs Israel bellantiꝫ
bus ꝯ tribum Beniamin in vltionē sceleris Gabaonitaꝝ:
qa pri⁹ ipsi purgati ꝓ plurimā stragē de suis: postea digne
illos ꝓstrauerūt. Ios. viij. & x. c. Nō tñ pōt subdi⁹ iudiciū
sui supiorisrecusar q̄tūcūq; sit prau⁹ dū tolerat ab eccl'a.
viij. q. iiij. nōne, Vt iust⁹ aūt iudex reddat vnicuiq; ius suū
sicut de⁹ facit: dicēs. Hiere. xvij. Ego dñs scrutans corda &
ꝓbans renes: q̄ do vnicuiq; iuxta viā suā: & ſm fructū ad
inuētionum suarū. Sed o deus iudex es tortis. i. potens &
ꝓstās in exhibēdo qđ debet. Nec em munere cuiusq; vel p̄
cibus flectit vt a ỳritate deuiet qui nullius auxilio idiget.
Sap. vj. Nō em subtrahit ꝓsonam cuiusq; nec verebit ma
gnitudinem cuiusq. Hester. ix. Nō est q resistat maiestati
tuæ. s. dei. Ita & iudex debet esse fortis & ꝓstās ad faciendū
iustitiā nec flecti timore vl amore cuiusq. vñ dr Eccl'i. vij.
Noli velle fieri iudex si nō vales virtute. i. fortitudine ir
rumpere iniquitates malorum. Nō em excusat a pcō gra
uissimo iudex Pilatus qui non⁊ volūtari⁹: sed quasi inui
tus dedit iniustam sniam mortis ꝯ Christū: quēi iudicio
nouerat innocētē ex eo ꝙ timuit i currere in dignationē cæ
saris. Ioā. xix. q̄n iudęi dixerunt. Si hūc dimittis nō es ami
cus cæsaris. Tertio iudex debet esse patiens in sufferēdo: si
cut & deus iudex patiēs est: nō em subito punit: sed patien
ter expectat peccātes: vt aliq̄n resipiscant & boni officiāt.
Et q̄uis de hoc scādalizent de tāta patiētia dei & ipm ma
ledicāt vl blasphemēt hoīes nō ꝓpter ea dimittit patiētiā
suam: qa inde nouit seq multa bona. Vñ dr Eccl's. viij. Et e
em qa non ꝓfert cito ꝯ malos snia absq; vllo timore filij
hoim ppetrāt mala. atrū peccator ex eo ꝙ centies facit ma
lū: & ꝓ patientiam sustētat. s. a deo: ego cognoui ꝙ erit bo
nū timentib⁹ deū: qa. s. vidētes dei patiētiam & misericor
diam magnā ostendit de sua mia erga eos: etiam qa boni in
terim exercent in grā ꝓ pſecutiones malorū: tum etiā qa
tales male cōuertunt aliq̄n ad deū: & multa bona postea
faciūt illis. Si de⁹ non patiēter tolerasset Saulū pſequētem
Christū nō habuisset Paulū ꝓdicātē eū: & plus oīb⁹ labo
rātē ꝓ fidelib⁹. Ita & debet iudex patiēs esse. Aug. in regſa
de ꝓlato q iudex est ait. patiens sit ad oēs: n ꝯ em semp oīa
sibi nota crimina debet punire: nisi manifesta in iudicio.
Nā vt dr. di. xxxij. erubescāt Occulto⁹ cognitor & iudex ē
de⁹. Quæ etiā nota sunt: sed puniri sine magno scādalo nō
pūt: patiēter debet ferre: vt habet di. l. vt cōstituerent. in fi.
Patiēter singulo⁹ causas audire, etsi aliq̄n insurgūt hoīes
ad murmurandum detrahendū & vilipendendū iudicem:
qa positi sunt vt signū ad sagitta cui nō possint oībus pla
cere patiēter debēt ferre. Vñ poeta Ouidius de tristib⁹. Si
quoties peccant hoīes sua fulmina mittat Iupiter: exiguo
tpe solus erit. Quarto debet eē iudex tranquillꝰ in discutiē
do & diffiniēdo causas sicut & de⁹ sine ira iudicat: & cum
summa trāgllitate. Vñ di. Pſ. vij. Nūqd irasceꝰ pſingulos
dies. q. d: nō: cū tñ ꝓ singulos dies multi ꝓuocent eū ad irā
ꝓpter scelera sua: ꝓpter qđ dr Sap. xij. Tu aūt dñator ỳtu
tis cū trangllitate iudicas & cū magna reuerētia disponis
nos: Docuisti aūt pplm tuū ꝓ talia opa: q̄m iustum opor
tet eē & hūanū. Nec est ꝯ id qđ dr i alio pſ. s. pſ. vj. Dñe ne
in furore tuo arguas me. s. iudicādo. Nā ira dei nō est cōci
tati animi furor: vt in hoib⁹: sed iusta supplicij cōstitutio.
Rogat eū g̃ ꝓpter: vt nō iudicet eū ſm rigorē iustitię q̄ me
reꝛ puniri: sed ſm māsuetudinē mię sue. Ita & iudex debet
sibi oīno cauere ab ira. Nā vt ait Iacob⁹ in canonica epla.
s. c. Ira viri iustitiā dei nō opat. Quę ỳba tractās Beda ait.
ga q̄ frat⁹ in aliquē sniam, pfert etsi ille quātū ad se iustā
reportet sententiā: iste tñ qui nō amore iustitiæ: sed liuore
odij sniam dedit in eū: iustitiā dei i quā perturbatio nō ca
dit nō imitat. Hinc & Greg. ait. Restringenda est sub rone
pās: nec qd agendum priusq; cōcitata ad trangllitatē mēs
redeat. Nam commotionis tpe iustū putat oē qđ fecerit.
xj. q. iij. illa ꝓpositor. Amb. etiā sic ait. Ira etiā innocentes
ad crimen adducit: qa dū plus iusto irascimur & volum⁹
aliena coercere pctā grauiora cōmittimus. q. e. c. ira. Et loq
tur ibi Amb. de patrono Ioseph q̄ cum ab vxore sua falso
accusatus fuisset ꝙ voluisset eam cognoscere nimis credu
lus: & ex hoc turbat⁹ iniuste iudicauit eū ad carcerem. Vñ
& iura statuerunt iudicem in ꝓferēdo sententiā debere sede
re ad iudicandum mētis trāquillitatem. Quinto debet eē
iudex rigidus in minas inferēdo: sic de⁹ iudex minat pctō
ribus p ꝓphetas: p flagella. Vñ dicit. Nisi cōuersi fueritis
s. a vijs ad deum: gladium suum vibrauit tuæ vltiōis cō
minādo. Esa. j. Si nolueritis audire: ait dñs: & me ad iracū
diā ꝓuocaueritis: gladi⁹ me⁹ deuorabit vos. & Hier. xviij.
Repente loquar aduersus gētē & aduersus regnum. vt euel
lam, destruā & disperdā: ait dñs. s. cōminādo. & si pœnitē
tiā egerit gēs illa de pcō suo: agā & ego pœnitētiā de ma
lo qđ cogitaui facere illi. Exēplū pareti Ninuitis: qb⁹ di
ctū fuit p Ionā ex parte dei. Adhuc quadragīta dies & Ni
nive subuerteꝛ. Ionæ. iij. Et qa ad vibrationē hui⁹ gladij. i.
cōminationē hui⁹ punitiōis cōuersi sunt: de⁹ reuocauit sē
tētiā. Sic iudex cū iudicat in ciuilib⁹ inter partes vt cōuer
tāt ad pacē: debet vibrare gladiū ondēdo dispēsa litigio
periculū ex vtraq; parte cōdēnationis cōtra vtrūq;. Si in
criminalib⁹ debet vibrare gladiū. i. cōminatiōes facere &
reo & actori & testib⁹, ꝙ veritate habēda. Sicut Salomō cū
fecit iudiciū inter duas meretrices litigātes de filijs: vbi ad
inueniendū veritatē dixit. Afferte mihi gladiū & diuidat
&c. iij. Reg. iij. Et vere & iuste iudicauit. inueniēs veritatē.
Debet quoq; iudex adducere cōminationes ad graues pœ
nas in transgressores legū & ad terrorē alio⁹ inferre: ꝑci
pue cū multis grassantibus opus est exēplo: vt dicit lex. Et
seruauit iudex Moyses & dei mādato ad mortē cōdēnans
ligna sabbato colligentē. vt pater Nume. xv. Debet sexto
iudex eē æqu⁹ in decernēdo. i. seruare æquitatē. i. seueritas
iustitiæ miæ tēperata: ad quā debet iudex semper attēdere
qđ Christus de⁹ obseruat. Esa. xj. Iudicabit in iustitia pau
peres: & arguet in ęquitate Hæ duæ res: ait Cassiodo. super
Pſalteriū. s. mia & veritas. i. iustitia in oī iudicio dei cōiun
cta sunt: & in harū cōiūctione cōsistit ęquitas. Et hoc est qđ
ait Pſ. Arcū suū tetēdit. arcū. s. iudicij Sic aūt tēditur arcus
seu balista. Cum enim in eo fit chorda mollis significat
miam. & lignū durū & rigidū signās seueritatē iustitię: in
tētione chorda mollis flectit lignū durū aliquantulū erga
se. Sic in iudicio debet dulcedo mię tēperare rigorē seueri
tatis

Iudex vñ dicatur.

Ioseph falsę cōdēnat.

Iudicij salomonis.

tatis. Abachuc. iij. Cum iratus fueris iuste. s. puniendo mię
memor eris. s. tu deus castigādo circa cōdignū. Ita & iudex
debet ęquitatem seruare miscendo oleum cū vino: in vul
neribus sauciati. quod docet Grego. in lib. moral'. dicens.
Omnis q iuste iudicat stateꝛā in manu gestat: & in vtroq;
pēso iustitiā & miam portat: sed ꝓ iustitiā reddit pctis sen
tentiā: per miam peccati tēperat pœnā: vt iusto libramine
quędā per equitatē corrigat: quędā per miserationē indul
geat: qui dei iudiciū oculis suis semper timēs & tremēs in
omni negotio formidat: & ne de iustitię tramite deuiās ca
dat. Hæc ille. Ad hoc facit qđ dicit dist. xlv. disciplina. De
bet septimo iudex esse maturus in discutiēdo. Vn de dicit.
Parauit illū arcū. s. ad sagittandum. i. diffiniendum. Et ista
præparatio est diligens inuestigatio: & obseruatio eoꝝ q̄
requirūtur ad iudicij rectitudinē. Dns iudex iustus: quia ei
oīa sunt nota: non eget aliqua informatione in suis iudi
cijs nec potest errare: sed iudiciū hoim: qa ex informationi
bus alio⁹ procedit errare potest. Vñ dr de sen. excō. c. a no
bis. ꝙ dei iudiciū nec fallit nec fallitur: sed iudiciū ecclesię
& fallit & fallitur. Cū tamē facit iudex diligēter quę debet
subtiliter inquirēdo & seruādo debitū ordinē: & si erret ex
cusatur. Et ꝓpterea ne iudices sint leues vel prępcipites in
iudicando: deus ipse q oīa nouit noluit pessima opera So
domitarū iudicādo cōdemnare: nisi prius per angelos in
forma humana destinatos manifeste deprehenderet eorū
scelera. Gen. xix. & ij. q. j. deus oīpotēs. vbi dr. Mala audi
ta nullū moueāt: nec passim dicta absq; certa ꝓbatiōe cre
dātur. Sed ipse deus incarnat⁹ quæsit⁹ a Scribis & Phari
sęis vt iudicaret adulteram: prius inclinās se digito scribe
bat in terra: & solicitabat ꝓ resp̄sione dixit. Qui sine pec
cato est vestrū: prim⁹ in illā lapidē mittat. Et iterū se incli
nās scribebat in terra. Demū ream absoluit: qa nō erāt ido
nei accusatores. Io. viij. habetur. Qđ tractās Grego. in lib.
moral'. ait. In hoc nos typice instruit dns vt cum quælibet
proximo⁹ errata cōspiciamus: nō hęc antea reprehēdēdo
iudicemus q̄ ad cōsictia nostrā reuersi humiliter digito
discretionis soleniter exsculpemus: & qd in ea ꝓditori. pla
ceat quidue displiceat examinatiōe diligenti discutiamus. Itē Grego.
xj. q. iij. sic ait. Sūmopere pręcauēdū est: vt rectores ecclesię
& qui publica iudicia exercēt in distandis sententijs: nul
la leuitate vel furore ducti sint prępcipites: sed causis prius
diligēter vētilatis: cū res quæ ignorabāt plenius ad notitia
puenerit: tūc diuina & humana lex resoluatur. & ſm q̄
ibi cōstitutū, est remota ꝑsonarū acceptione diffinitiua ꝓ
ferat sententia. Hinc est ꝙ Moyses quęrelas populi semper
ad dñm tabernaculū ingressus referebat: & iuxta qđ dns
imperabat iudicia ꝓponebat. hæc ibi. Et vt dicit Augu. q.
ea. q̄uis vera sint quædā: tñ iudici nō sunt credēda: nisi cer
tis indicijs demōstrētur. Octauo & vltimo debet iudex fer
re sententiā cōdēnationis quo ad eos. Et hoc est qđ dicit.
In eo parauit vasa mortis. i. instrumēta punitionis. Sic de⁹
iudex in suo iudicio peccatores cōdēnat. Deut. xxxij. c. ait.
Si arripuerit iudiciū manus mea reddā vltionē hostibus
meis. Et qualem ibi declarat. Ignis. s. afflictionis succensus
est in furore meo: & ardebit vsq; ad iferni nouissima. i. hic
incipiet & in inferno durabit: deuorabitq; terram. i. reum
peccatorē terrenū cū germine suo. i. operib⁹ suis. Sic iudex
sicut soluere debet innocentes: ita cōdēnare reos: nec mala
dimittere impunita. Dū em vni parcit indigno⁊ ait Am
bro. ad ꝓpsius contagiū ꝓuocat vniuersos. Facilitas em
venię incētiuum prestat delinquēdi. xxiij. q. iij. est iniusta
nec pœnas debitas debet iudex relaxare: minuere: muta
re vl aggrauare: nisi ex rōnabili causa: & si habeat prātē. Nā
vt ait Amb. sup. Pā. Beati immaculati. bonus iudex nihil
ex arbitrio suo facit: & ꝓposito domesticæ volūtatis: sed
iuxta leges & iura, pnuntiat: statutis iuris obtēperat: nō in
dulget, pprię volūtati: nihil paratū vl meditatū de domo
sua defert: sed sicut audit ita iudicat: & sicut se habet natu
ra decernit: obsequit legib⁹: nō aduersat: examinat causæ
merita: nō mutat. Discite iudices sęculi: quę in iudicādo te
nere debetis affectū, quā sēritatē: quā sobrietatē: quā synce
ritatē, hæc ille. iij. q. vij. iudicet. Refert Pet. de Pal'. in. iij. de
ǧdā iudice Pagano q fuerat iustissim⁹ in iudicādo: cauens
sibi ab oī iniustitia: q̄ ꝯuis mortuus fuerit in infidelitate:
tñ pręseruatus fuit ꝓ lōgissima tpa a cōdēnatione inferna
li. Demū quodā fodiēte in agro suo ad puteū vel aliud fa
ciēdū: audita est vox: leniter pcute ne me lędas: quo inter
rogāte qs esset: rñdit se fuisse Gentilē & iudicē: & ꝓpter iu
stitiā suā a deo pseruatū quouscq; baptismū recipet rogans
eū vt ꝙ ꝑo mitteret vel iret vt baptismū ei cōferret: q̄ fa
cto subito in cinerē dissolueret: caluaria ei⁹ integra erat:
& lingua in ea viuēs & recēs & loquēs. Quibus oīb⁹ pera
ctis & corā ipo clero & populo ꝓ ipm declaratis baptismo
recepto in cinerē est resolut⁹: ad bitudinē aīa ei⁹ nulli du
biū tēdēte. Bti ergo q custodiūt iudiciū &c. In qbus verbis
Pſ. s. Bti q custodiūt &c. pnt tria notari circa iudices.

Tria circa iudices cōsiderāda.

¶ Primo obseruentur ad iudicium cōcurrentia: ibi. Beati qui custodiunt.

¶ Secundo eliminentur iudicium corrumpentia: ibi. Et faciunt iustitiam.

¶ Tertio contineantur iudicium stabilientia: ibi. In omni tempore. Et his habitis sequitur beatitudo in hominibus in futuro.

§ I. QVANTVM AD PRIMVM

Iudex.

Scīēdū ſm Tho. ij. ij. q. lx. ar. j. & ij. ꝙ iudicium importat actū iudicis inquantū est iudex. Iudex aūt dr quasi ius dicens. ius aūt est obiectū iustitiæ: & iō iudiciū ꝙ portat ſm primā nois impositionē, diffinitionē seu determinationē quādā iuris seu iusti. Qđ aūt aliquis bñ diffiniat seu determinet aliqd in virtuosis opibus, ꝓprie, ꝓcedit ex habitu virtutis sicut cast⁹ recte determinat ea q̄ ꝑtinēt ad castitatē. Cū ergo iudicij importet quādam rectā determinationē ei⁹ qđ est iustū: iō, ꝓprie ptinet ad iustitiā. Et ꝓpter hoc dicit Pſa v. Et hi. ꝙ hoies ꝓ fugiūt ad iudicē ſicut ad quandā iustitiā aiatam. Verū nomē iſtud iudicij postea ampliatū est. vt sī gnificet nō solū rectā determinationē eorū q̄ sunt iusta: sed etiā rectā determinationē in qbuscūq; reb⁹ siue practicis, siue speculatiuis. Sicut sapiēs medic⁹ dr habere bonū iudiciū de infirmitate. s. ad cognoscēdum causas & remedia eius. Et bon⁹ artifex bonū iudiciū de operib⁹ suæ artis: & virtuosus bñ iudicat de actibus virtutū. Sicut aūt est duplex iustitia. vna q̄ est virtus gñalis ꝓportās quādā rectitudinē: & in se & q̄ ad alios. Et alia q̄ est virt⁹ ꝑticularis q̄ ordinat hoiem ad alterū. Ita est duplex iudiciū. Vnū quod est act⁹ gñalis illi⁹ iustitię: videlicet hñre bonā & rectā determinationē de oīb⁹ actib⁹ virtutū ſm deū & rectā rōnē. de q̄ Apls. ſ. Cor. ij. aīt. Spūalis. i. virtuos⁹ iudicat oīa. i. recte determinat de oīb⁹ spūalib⁹ ꝙ cernētib⁹ salutē. Aliud iudiciū est quidā act⁹ ꝑticularis. i. virtutis iustitię q̄ ē ad alterum. Et ad istud exequēdū requirit aliqua supiōritatis autoritas erga illos de qbus habet iudicare. De quo dr Sap. j. Diligite iustitiā q iudicatis terrā. i. hoīes. Et q̄uis ỳbū Pſ. Bti q custodiūt iudiciū &c. possit intelligi de vtroq; iudicio & iustitia: tñ ad pñs sumim⁹, ꝓ iudicio fori cōtentioſi. Et istud etiā iudiciū aliq̄n dr ipa discussio & examinatio causę. ſm illud. s. Timo. v. Nihil sine præiudicio facies. i. sine pcedēti iudicio. s. examinatiōe. Aliq̄n dicit determiniatio ꝓ sententiā Mat. v. Qui occiderit reus erit iudicio. i. dignus sentētia cōdēnationis: sed hic vtrūq; cōprehēdat. Bti ergo q custodiūt. i. observāt ea q̄ ptinēt ad rectū iudiciū in examinādo & determinādo. Et vt dicit beatus Tho. ij. ij. q. lx. ar. ij. ad hoc vt iudiciū sit rectū & iustum tria requirūtur.

¶ Primo vt procedat ex iustitiæ inclinatione.

¶ Sec'o vt procedat ex prędentis iurisditione.

¶ Tertio vt exeat ex prudentię recta ratione.

Iudicium ꝙ ꝓcedat ex prudētia.

Incipiēdo ab vltimo ad hoc vt iudiciū sit rectū oportet ꝙ ꝓcedat ex prudētia. Iudicare em est act⁹ rōnis q̄ habet discutere & examinare & determinare qd sit agēdū ſm rectitudinē. Prudētia aūt est recta rō agibiliū ſm Pħm. & ꝓ vir tutē syntereſim facit recte iudicare. Vñ Hiero. sup Esa. ait. qñ ait dñs q̄rite iudiciū Esa. s. j. non esse oīm recte iudicare: sed eorū q sunt prudētes. Denię Salomō in vīsiōe ꝓ somniū hoc a dño postulauit vt accepta sapiētia iuste ppl'm iudicaret. hęc ille. Sapiētia hic appellat prudētia. Est aūt contra prudētia: & ꝓ pñs iudiciū illicitū & temerariū: qñ iudex ex suspitionib⁹ vellet iudicare leuib⁹ vel dubijs. Et de his loquit Melchiades papa dicens. ij. q. j. c. j. Semper oīa diligēter ingrire: & cū iustitia & clarizate diffinitatis: neminem cōdēnetis ante verū & iustū iudiciū: nullū iudiceris suspitiōis arbitrio: sed primū ꝓbare: & postea charitatiuā ꝓferte sniam. Et ſm glo. intelligit de suspitione temeraria vel etiā probabili. Secus de violēta q̄ inducit cōdēnationē & cōuictionē. xxxij. q. j. dicit dns. & Grego. i. c. graue. xj. q. iij.

Iudex in iudicando qualiter se habeat.

dicit. Graue est & satis indecens vt in re dubia certa detur sententia. Ad prudentiã ptinet iudicis bñ & subtiliter examinare actorẽ, reũ & testes vt inueniat veritas. Sic Daniel in examinando & iudicãdo accusatores & testes cõtra Susannã conuicit eos de falsitate. Dañ. xiij. sed m qd est ad dãdũ rectũ iudiciũ & custodiendũ, i. obseruan dũ est iurisdictio seu præsidentia iudicãtis erga iudicãdũ. Hui⁹ rõ est ſm Tho. ħ. ij. q. lx. ar. vj. qa cũ iudicũ sit ſerẽdum ſm leges ille qui iudiciũ fert, ſ. dãdo sententiã dictũ legis interpretat quodãmodo applicãdo ipm ad puticulare negotiũ. Cũ aũt sit eiusdẽ autoritatis legẽ interpretari: & legẽ cõdere: sicut lex cõdi nõ põt nisi publica autoritate q ſe extẽdit ad eos qui se cõitati subdũt. Sicut em̃ esset iniustũ cogere aliquẽ ad seruãdũ legem: q̃ publica autoritate nõ est sanctra: seu abeo q nõ põt legẽ illã condere. Ita iniustũ est q aliqs cogat aliquẽ subire iudiciũ qd̃ publica autoritate nõ fert: & dicit iudiciũ vsurpatũ vñ & illicitũ: cõtra quẽ vsurpãtẽ ſi bi tale iudiciũ dicit Apls ad Rom̃. xiij. & Iaco. iij. c. Tu autẽ qs es q iudicas alienũ seruũ: id est quõ præsumis eorũ re iudiciũ alteri⁹: hoc est mittere falcẽ in segetẽ alienã: qd̃ dñs ꝓhibuit in lege Deut. xxiij. Falcẽ. ſ. iudicij in nõ subditos, ibi. vt. vj. q. iij. ſcriptũ est. Et qa clerici nõ sunt subditi laicis: iõ nec in ciuilib⁹ nec in quãtũcũq criminalib⁹ pñt iudicari ab eis: sed mirabiliter peccarẽt vsurpãdo sibi iu diciũ. Vñ dr. xij. q. j. clericũ. Nullus ꝑsumat apud ſeculare iudicẽ nõ ꝓmittẽte epo ꝓpulsare: si ꝓpulsatus fuerit nõ re spõdeat nec ꝓponat: & p totã illã q̃stionẽ in multis ca. hoc dicit. Tertiũ qd̃ est seruandũ siue custodiendum in iudicio est q ꝓcedat cũ iustitia. Leuit. xix. Iuste iudica proximo tuo. Et nisi sufficienter ꝓbatũ fuerit: nullus debet ꝓdenari nisi cõfessus vel cõuict⁹. Vñ Aug. tractãs illud. Vn⁹ exvobis me traditur⁹ est. Mat. xx. Mar. xiiij. Lu. xxij. ait. Bene dixit ex vobis: nõ ex nobis. Ex vobis em̃ est a qbus p iudiciariam ptãtẽ cõuict⁹ vel confessus exclusus non est. a me ꝙo est q nullis indigeo argumẽtis: & oia certissime noui: separatus est & diuisus est. Tale est ac si diceret. Et si ego p occulti iudicij sentẽtiam eũ dãnatũ habeo: vos tñ illũ adhuc per tolerãtiã sustinete. hęc ille. ij. q. j. vnus. Et Innocen. ait. Graue nõ oportuit videri ꝑsissimis mẽtib⁹ vris cuiuscũq rettractare iudiciũ: qa veritas sæpe exagitata magis splendescit in lucẽ: & pnicies ꝛpuocata in iudiciũ grauit⁹ etiã sine pnia cõdẽnat. Nã fructus diuinus est iustitia ſpius recẽse rit. xxxv. q. ix. graue. Põt aũt ſnia esse iniusta tripliciter: vt ponit Gratia. xj. q. iij. eps. §. ſi ergo iniuste, videlicet ex aĩo ex causa & ex ordine, & ibi semp pcm̃ est in iudice & in iustitia. Et ex aĩo qdẽ cũ videlicet iudex non ex zelo iustitiæ dat ſniam: sed ex odio vindicta liuore: vl' vt laudet ab hoib⁹: nihil omin⁹ sententia tenet si al's iusta est: licet peccet. Cũ aũt est iniusta ex ordine: qa. ſ. nõ seruat ordo iudiciarius: peccat etiã & tenet sententia: si tñ sunt seruata ea q̃ sunt de substãtia ordinis iudiciarij: al's nõ teneret. Ex causa est iniusta qñ quis cõdẽnatur ꝓ causa q̃ nõ est. vera: puta ꝓ furto quod tñ nõ cõmisit vel in ciuili cã ad soluẽdũ quod soluere nõ tenetur: & etiã talis ſnia tenet: licet peccet iudex. Põt tñ releuari p appellationẽ: & hoc. ſ. q tenet talis ſnia verũ est: nisi cõtineat intolerabilẽ errorẽ: vel nisi sit lata post legitimã appellationẽ. De his tñ plenius dicitur infra.

Iudex danielꝫ.

Iudiciũ corrum pentia.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

in iudicio debẽt remoueri iudiciũ corrũpentia: per quę fit contra iustitiã. Vñ dr. Qui custodiũt iudiciũ & faciũt iustitiã. i. ita se hñt in iudicio vt inde faciant vnicuiq iustitiã dãdo vnicuiq suũ ius. Dicit em̃ Greg. Sũmũ bonũ in rebus hũanis est iustitiã colere & sua vnicuiq iura seruare. xij. q. ij. cũ deuotissimã. Et dicit idẽ Greg. in. c. quatuor modis. xj. q. iij. Quatuor modis humanũ iudiciũ puertitur. Timore: dũ metu ptãtis alicui⁹ veritatẽ loq ptimescim⁹. Cupiditate: dũ ꝑmio aĩm alicui⁹ corrũpim⁹. Odio: dũ contra quẽlibet aduersariũ molimur. Amore: dũ amico vel ꝓpinquo aliqd ꝑstare contẽdim⁹. Addit glo. ibi. alios quatuor modos puertẽdi seu corrumpẽdi iudiciũ vt nõ fiat iustitia a iudice: videlicet nimia ꝓpassio ad pauperẽ. Vñ Amb. in li. de offi. est iniusta mia. deniq i lege ſcriptũ est. Exo. xxiij. c. de quodã. Nõ misereberis illi⁹. & in lib. regnor. legit. j. Regum. xv. q Saul contraxit offensam: quia misereus est Agag hostiũ regẽ quẽ. ꝓhibuerat diuina ſntentia seruari. xxiij. q. iij. est iniusta. Duo alij modi sunt: nimia remissio & nimia seueritas in iudicando. Et de his habes diffuse di. xlv. disciplina. Quart⁹ modus q̃ puertit iudiciũ est iprudẽtia seu ignorãtia iudicis. insti. de obli. §. q̃ ex delictis. Quãdo autẽ iudex teneat ad restitutionẽ de dãnis satis ꝓpter iniustitiã suã: habes in seq. c. §. ij. Et qa per munera frequẽter iudicia corrũpunt & fiũt magnæ iniustitiæ. Ideo notã dũ q munera etiã excæcãt sapiẽtes: & faciunt hoies mutos ad dicẽdũ veritatẽ & corrigẽdũ. Vñ dr Exo. xxiij. de iudice. Nõ accipies munera quæ excęcãt oculos sapiẽtũ & peruertũt verba iustor⁹. & Eccli. xx. Xenia & dona excęcãt oculos iustor⁹: & quasi mutus in ore auertit correctionẽ eor⁹: Apls Paulus noluit accipere sumptus seu eleemosynas ex quibus sustentarẽt cũ sociis a Corinthijs qbus prędicabat: qd̃ tñ licite potuisset cũ & Christus dixisset apls: vt eũtes ad prædicãdũ comederẽt q̃ darẽtur eis: qa dign⁹ est operarius mercede sua. Luc. x. sed libi ꝑcurabat manib⁹ laborãdo. ſ. ad Cor. iij. Et hoc ꝓpterea vt liberius posset corrigere vitia auditor⁹: ne ex beneuolẽtia cõcepta ꝓpter oblationẽ & receptionẽ munerũ remissius reprehẽderet vitia eor⁹. Vñ dicebat. ſ. ad Cor. vj. Oia mihi licẽt: sed ego sub nullius redigar potestate. recipere em̃ munus quodãmodo est vendere vl' subijcere se vol untat i eius q dedit. De his iudicib⁹ vel prælatis q ꝓpter munera dimittũt dare iustas ſnias vel corrigere vitia dr Esa. lvj. Canes muti nõ valẽtes latrare. Interdũ prælatus in visitãdo vel al's examinãdo & inquirẽdo aliquẽ facerdotẽ parochialẽ ita latrat contra eũ ꝓpter suos excessus q̃ videtur q velit eũ deuorare. Sed si facerdos proijcit in ore eius aliqd̃ mun⁹ deficit latratus eius & efficit mutus ad corrigendũ & puniendũ eũ. Vñ & Ouid⁹ poeta in lib. de arte amandi. Munera crede mihi placant hoiesq deosq. Quod cognoscens Iacob misit munera ad Esau fratrẽ suũ q fuerat irat⁹ maxime cõtra eũ dicẽs. Placabo eum munerib⁹. vt patet Genẽ. xxxij. Hi acceptatores munerũ inferũt multa & grauia dãna partib⁹ in causis contra infideliter & iniuste iudicãtes: ꝓpter qd̃ vt fures tenentur ad satisfactionẽ oĩs damni. Vñ dr Esa. j. Principes tui infideles: socij furũ: oẽs diligũt munera: sequuntur retributionẽ: pupillo nõ iudicãt: causa viduæ nõ ingredit ad eos: qa scilicet nõ hñt ad dãdũ eis munera. Vñ Isido. in lib. de ſũmo bono. Paup dũ nõ habet qd̃ offerat: nõ solũ audiri ꝓtẽnit: sed etiã cõtra iustitiã opprimit. Cito violat auro iustitia. xj. q. iij. paup. Et cuius iudex sit ita cõstas q muneribus nõ ꝑmittat se corrũpi: rñ est præsumptio cõtra eũ de corruptione. qa ſm Chryſ. Sicut matrona nõ est casta quę cum rogat munera accipit: ita nec iudex munera accipiens immunis a corruptiõe iudicatur, ꝓpter qd̃ quidã iudex cũ in iudicãdo muneribꝰ duceret: duob⁹ habentibus causam coram eo: vnus obtulit ei vnũ vitulũ vt daret ſniam ꝓ eo: alij⁹ vxori ꝓ munere vnã vaccã: ita tamẽ vt ꝓmẽderet causam suã marito iudici. Disceptãtib⁹ ergo partib⁹ corã eo dixit prim⁹ loquat vitul⁹ ꝓ me: qa iustitiã habeo. Respõdit iudex. Nõ põt loqui: qa vacca eũ nõ finit: qa. ſ. maioris valoris erat munus datũ ab altero. ſ. vacca: & ideo pro eo dedit ſniam. Sed vt dr Esa. v. Vhe q iustificatis impiũ ꝓ muneribus: & iustitiã iusti auferris ab eo. Vę importat ſm Hiero. dãnationem æternã: qd̃ dñs ostendit dicẽs Deut. xxvij. Maledictus ſcilicet a deo erit q accipit munera vt percutiat aĩam innocentis. Et q̃uis dicat Grego. j. q. ij. sicut. ꝙ eius oblatio nulli maculã ingerit: quæ nõ ex ambitẽtis petitione processerit. Et lex dicat ꝙ munera nullũ accipere inhumanũ: aliqñ discretũ: passim & ab oibus auariſſimũ: tutiꝰ tñ & magis ędificatoriũ illud obſuare qd̃ dicit Esa. xxxij. Qui excutit manus suas ab oi munere: hic in excelſis habitabit. Et dicit ab omni munere: qa est munus a manu. ſ. pecunię. Munus a lingua. ſ. laude vel prece. Mun⁹ ab obsequio de quibus Grego. j. q. j. sunt nonnulli.

Natiões aq̃b⁹ gratiam ob eoꝝ scelera iperium est trãslatum.

Iudex excutiat munus.

Impẽdimẽta corruptos iudices.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

principale de ſtabilitate iudicij: videlicet. In oĩ tpe. Nota ꝙ debet iudex semp recte iudicare: siue eo tpe & casu q̃ iubeat causam infirmor⁹: siue eo tpe quo iudicat causas potẽtũ: vt nũq deuiet a iustitia. qa vt dicit regula iuris eẽ de iudicijs. c. nouit. §. sed forsan dicet. & de reg. iur. c. in iudicijs. lib. vj. In iudicijs nõ est habẽda acceptio ꝑsonarum. Sicut de deo dicit apls Gal. ij. Nõ est acceptio personarum apud deũ. Sunt quidã iudices q in principio officij recte & iuste iudicãt & seuere puniũt: postea in ꝓcessu tpis siue muneribus allecti,

Stabilitas iudicij.

bus allecti, siue precib⁹ inclinati: seu amicitijs victi: vt eas nõ amittãt: multa iniusta cõmittũt. & hi nõ faciũt iustitiã in oĩ tpe: sed deus oĩ tpe mũdi iuste iudicauit orbẽ terrarũ in iustitia. Pũ. xcvij. expectauit sigdẽ tps idoneũ: post iudicauit seuere puniẽdo malos. Vñ Abræ dixit de his idololatris q habitabãt in terra ꝓmissionis. Nõdũ cõpletę sunt iniquitates Amorreor⁹ &c. Genẽ. xv. Sed impletis: tũc de⁹ dispersit eos & extreminauit eos p Israelitas dando eis terras eor⁹: & sic de alijs nationibus: de tẽpore in tps. Item vt ait Hiero. sup Esa. Est hic ordo. puidẽtię dei: & oẽ hoim̃ gen⁹ ineffabili iudicio dispensantis. Cõtra dei irã & Israel ſperauit in Damasco. i. decem tribus Israel fuit ſperans in adiutorio surgentis regis Syriæ: cuius caput erat Damascus. Diruatur ciuitas scilicet Damascena: q̃ aduersꝰ dei vo luntatẽ impijs scilicet Israelitis ꝑstabat auxiliũ. Iudas. j. tribꝰ Iuda cũ rege suo ſperauit in ægyptijs vt ægypt⁹ destrueret: scilicet ipsa trib⁹ Iuda p Nabuchodonosor ægyptij cõfisi sunt in æthiopibus. æthiopes quoq vincãtur ab Assyrijs. Assyrij superbierũt: nõ dei: sed suarũ virtũ arbitrantes esse victoriã quã scilicet habuerũt ꝑ decẽ trib⁹ Israel quas duxerũt in Niniuẽ & cõtra Damascũ. Et ipsi scilicet Assyrij vincañ a Babylonijs. Babylon leuauit cõtra dñm caput: & ipa scilicet Babylõ a Medis & Persis superet: qñ scilicet Balthasar filius vel nepos Nabuchodonosor occisus est a Cyro rege Persarũ & Medor⁹. Capta Babylone Persi & Medi ex parte ꝑsecuti sunt populũ dei: & aries seuissimus ad orientẽ & occidẽtẽ oẽs populos vẽti ab at: scilicet rex Persar⁹ & Medor⁹. Veniat hiro⁹ Alexãder & cõterat eũ pedibus. Et iste scilicet Alexander rex Græcor⁹ vltra modũ erectus veneno pereat: regnũq eius diuidat ꝑ partes. Et cũ multo tpe inter se collisum fuerit Romano vincẽte populeꝫ scilicet ꝑ Octauianũ imperatorẽ: qa deuicit Antonũ & Cleopatrã: capta Alexãdria: Romanis ipse scilicet imperator ferratis dẽtib⁹ vnguibusq; ſtor⁹ cruẽto ore lacerabat. Excidaꝝ lapis de mõte sine manib⁹: & potẽtissimũ primũ regnũ. i. principale ac ferreũ: deiciat fragile & infirmũ in testarũ modũ. ſ. fides Christi subijciat sibi imperiũ Romanũ: qd̃ & demũ Romanũ imperiũ: & lapis scilicet Christus erit in montem magnũ: quod declarabitur infra.

Iudex peritꝰ.

De acceptione pecuniæ.

¶ De pluribus quę pertinent ad iudicium: & salarijs iudicum & assessorum. Capitulum. II.

ORO INTELLECTV SEQVENTIũ. Nota ꝙ vt dr. ħ. q. j. in glo. summaria prima Causarũ est duplex gen⁹: scilicet ecclesiastica & ſcularium. Ecclesiasticarũ ꝙo alia spũalis: alia criminalis: alia ciuilis dr. Spũalis dr vbi agit de decimis & matrimonijs & hmõi. Criminalis vbi agit de crimine ecclesiastico. ſ. vsura: simonia & hmõi: vel in futurũ cui⁹ examinatio ſpectat ad iudicẽ ecclesiasticũ. j. q. ij. c. vj. Ciuilis siue pecuniaria vbi agit de rebus tpalibus. arg. ad hãc dist. xv. q. j. frater. Secularium autẽ causarũ alia ciuilis alia criminalis. Itẽ nota ſm Isido. de ver. ſigni. c. for⁹. ꝙ forus est loc⁹ exercẽdarũ litiũ a fando dictus: vel Foroneo rege. Cõstat aũt forus: causa, lege & iudicio. Causa aũt dr a casu quo venit. Est em̃ materia & origo negotij: necdũ discussionis examine patefacta. Quę dũ ꝓponit causa est: dũ discutit iudiciũ: dũ finit iustitia: & vocabit iudiciũ quasi iurisdictio. Et iustitia: quasi iuris status. Et nota ſm glo. ꝙ Isid⁹. appellat hic iustitiã qd̃ prius dixerat legẽ. Appellat aũt legẽ sententiã. Lex aũt dr iuris stat⁹: qa ꝑ sententiã ius nõ cõstituit: sed stat⁹ iuris declarat. ff. si seruꝝ vẽdi. l. sic. §. fi. si querit. Sequit dictũ Isido. in omni negotio. ſ. nõ notorio. Dicit glo. Hę ꝑsonę querũt. Iudex: reus: actor & tres testes. Iudex dr quasi ius dicens populo: vel quia iure discepter. Actor quasi accusator: qa ad causam vocat. Reus a re quæ petitur nuncupatur etiam si nõ sit cõscius sceleris. Testes superstites antiquitus dicebantur: eo ꝙ sup statu causæ ꝓferebantur. Et dicit glo. ꝙ tres testes dicit triplicẽ modum probandi: de quo prędixerat: scilicet per testes: per instrumenta & p argumẽta. i. per naturales ꝓbationes. vel tertiꝰ modus probãdi est propria cõfessio. Hęc ibi. De pctis quę perperrãtur a iudice vel aduocato vel ꝓcuratore vel accusatore, vel reo vel teste: habes. ſ. eo. ti. de aduo. Et. ħ. ij. par. tiẽ. ſ. c. de iniustitia. Nota primo ſm Ray. ħ suma. ꝙ cum iudex fert iniustã sententiã dolose seu sciẽter, tenet ꝑ ipsa ꝑcise ad omne interesse: nisi posset inducere illũ pro quo tulit sententiã ad plenariã restitutionẽ. C. de pœ. iu. qui ma. l. fi. xj. q. iij. c. quatuor. Et ſm leges multas alias pœnas debet sustinere: etiã præter restitutionẽ debet ei iponi pœnitẽtia tãq̃ ꝓ grauissimo crimine. xj. q. iij. quicũq. Vnde Guil. dicit: ꝙ istud est grauius rapina: qa abutẽdo autoritate diuina quã habet in iudicãdo præter iniuriã proximi deo iniuriatur. Et si est iudex ecclesiasticus: si cõtra iustitiã in grauamẽ alterius partis in iudicio quicq̃ facit per gratiam vel sordes: puta per pecuniã incurrit suspensionem per annum ab executione officij: & debet cõdẽnari ad ęstimationẽ litis parti. extra de sen. & re iudi. cũ ęterni. lib. vj. De qua suspensione habes. j. Si vero per ignorãtiam iniuste iudicat: tenet ſm leges ꝑso inquãtum bonũ & æquum videbitur religioni iudicantis. ff. deva. & extraor. cog. l. fi. Sed in iudicio animę tenetur vt in primo casu. si in culpa fuit: scilicet qa vel sciuit vel scire debuit se insufficientẽ: & tñ talem causam iudicare pręsumpsit. Si tamen talis ignorans fuit delegatus: & necessitate obedientiæ male iudicauit: sed tamen bona fide & de consilio peritor⁹: non tenet ſm Guil. Et idem dicit Ray. si talis iudex tulit iniquã sententiam: deceptus per assessorem: talis qui cõmuniter sufficiẽs putabatur. Si aũt per negligẽtiam male iudicauit: vt scilicet cũ esset sciens & valens: sed neglexit studere & videre qd̃ debuit: & ideo errauit. Idẽ iuris est ſm Ray. sicut de ignorante. Mitius tamen agendũ cũ isto q̃ cum illo q scitẽr fecit. Et pro maiori declaratione dictorum. Nota ſm Berñ. extra de rescrip. c. ſcisitatus. q̃ debet iudex esse ita peritus q nõ habeat quærere ab alijs quicquid eũ loq oporteat. extra de consan. & affi. c. ex literis. Et tamen si illiteratus sit & habeat consuetudinem & peritiam iudicandi potest ei cõmitti causa. C. de iurisd. om. iudic. Vbi dicit q multes possunt esse iudices, & sic dicit glo. xx. dist. c. j. Sed iudex maxime ecclesiasticus esse nõ põt: nisi sit peritus saltẽ mediocriter iuris sciẽtia, extra de electẽ. c. cum nobis olim. Secundo nota circa acceptionem pecuniæ in iudicãdo: q̃ iudex si accepit pecuniã vt male iudicaret ſm Ray. non solum punitur vt dictum est: quia sciẽter male iudicauit: sed & pecuniam si recepiam tenetur restituere: non ei qui dedit cum turpiter dederit: sed ei in cuius iniuriam recepit. ſ. q. j. iubem⁹. & arg. xvij. q. iij. si quis in atrio. Sed si accepit pecuniã vt iudicaret: non vt male: sed bene iudicaret ſm Ray. tenetur restituere ei qui dedit: quialcum ex officio suo tenet gratis iudicare & bene: turpiter accepit. xiij. q. v. nõ sane. & crimen concussionis commisit. Et idem dicit si exaliqua causa oportebat eum nõ iudicare: & nihilominus vt non iudicaret accepit aliquid. ſ. q. j. iubemus. extra de simo. c. nemo. &. xj. q. iij. dicit Aug. Nõ licet iudici vendere iustum iudicium: & si liceat aduocato vendere iustum patrocinium: & iurisconsulto iustum consiliũ. Guil. tamẽ dicit hoc scilicet de restitutione talis pecunię esse quando hoc constat in foro causarum: sed in foro conscientię forte est magis cõsilium q̃ necessitas. Guil. tñ dicit q̃ ꝙ de hoc debet fieri sicut de alio turpi lucro. Et nota ſm Guil. q̃ crimẽ concussionis est cum quis in officio cõstitutus extorquet aliquid per metum a subditis: aut cum non vult facere ad quod tenetur nisi dara pecunia: aut cum aliquis officialis aut iudex aut miles vltra sibi constituta ſtipendia extorq̃t. Vnde Ioanes baptista dixit militibus. Estote contenti ſtipendijs vestris: neminem concutiatis. Luc. iij. Vel cum accusat: vel cũ ab accusatione desistit propter pecuniã. Tertio nota ꝙ si iudex nullo modo voluerit ferre sententiam & propter hoc aliquis amittit ius suũ ſm Ray. tenetur iudex & facit litem suã: id est tenetur ad totã litis ęstimationem ei qui propter eius negligentiam est læsus. xxiij. q. ij. dominus. &. q. v. administratores. in authen. vt disse. iudi. §. penul. Idem Guil.

Contus sio est.

§. I. DE ASSESSORIBVS. NOTA

ſm Ray. ꝙ si dolose seu sciẽter induxerũt iudicẽ aliquẽ ad male iudicandũ: tenẽtur ipsi assessores de omni dãno parti lęsę contra iustitiam: si al's sine eor⁹ cõsilio ille iudex sic non iudicasset. Secus si al's ille iudex male iudicasset: ita ꝙ nihil plus addidit consilium assessoris: quia si aliquid addidisset ad iniustã sententiã ex consilio assessoris q̃uis al's ex se intendebat male iudicare: ad illud plus tenetur. Et in casu quo iudex fuisset deceptus ab assessore putans illum sibi ſm iura & iuste consulere excusatur ipse a peccato & a

tit. vj. c. j. §. v.

Assesso res quales esse oporteat.

restitutione: ex quo bona conscientia iudicauit. Et hoc in telligendū quando iudex non fuisset in culpa talem eligē do assessorem: qui cōmuniter sufficiens & bonus reputa batur. Nam si eligit eū qui cōmuniter reputabatur insuf ficiens: injustus in huiusmodi. s. iudicando & cōsulendo: vel nil cōsiderauit de sufficiētia & bonitate: vel insufficiē tia & malitia: dummodo haberet vnde minus expēderet in salario: vel vt inde complaceret illi assessori: vel expē aliorum: vel cum talem quæsiuit qui faceret eum multū lucrari: tunc nec iudex excusaretur a peccato & restitutio ne: sed quilibet eorū teneretur insolidū. Si autē assessor in duceret iudicem ad male iudicandū per ingnorantiā & ne gligentiam: quia nō reuoluit libros: tunc tenetur sicut di cūm est de iudice in hmōi casu, Iudex autem erit excusat⁹ si non fuit in culpa eligendo talem eo modo quo dictum est, ō immediate. Assessor em eligitur præcipue ,pper scię tiam: sed non sic in iudice. Multi em illiterati habent iurisdi ctionem & iuste q̄uis illiterati sunt.

§.II. DE IVDICE ECCLESIASTICO.

Nota q̄ persona ecclesiastica potest esse iudex & causas vētilare: & iudicare inter subditos in qbus habet iurisdictionē/pręsertim clericos. xj. q. j. c. j. & c. experientię. eī de fo. cōpe. p totū. Itē p dīs Christianus rōne peccati efficitur de foro ecclesiæ. Hiere. j. Ecce constitui te super gētes & regna. extra de iudi. c. nouit. Ideo si iudex laic⁹ negligit facere iustitiā de subditis: potest iudex ecclesiasticus cōpellere illū ad tenendū iustitiā: & supplere defectū eius cognoscēdo de causa: & sic de subditis eius iudicare. extra de foro cōpe. ex trāsmissa. & xxiij. q. v. administratores. Itē glo. sūmaria quę habetur. xj. q. j. in prin. vltra casum negligētiæ ponit alios. f. si cōueniat ipsum super rebus spūalibus: vel vbi rustici ecclesię cōueniantur: vel vbi rapiūtur res eccle siæ: tūc em potius ex cōsuetudine q̄ ex iure cōuenitur sub clerico: vel si suspectus haberet iudex secularis: vel si haberet q̄rela cōtra eum. Itē iudex ecclesiasticus q̄uis directe non possit de infidelibus iudicare ꝑm Ray, qa foris sunt scilicet aliēs religionis regulas imponēdo: indirecte tamē iudicat subtrahēdo Christianos ab eorū communione. vt patet de Iudęis, & præcipue si attēderēt subuertere fideles. Itē prælat⁹ eccle siasticus si habet iurisditionē tpalem ꝑm Ray. debet constituere iudicē sæcularē qui audiat causas sanguinis præcipue cui pōt & debet dicere q̄ faciat vni cuiq; iustitiā. Et si cōcurrēte causa sanguinis interrogare tur qd agēdū. Rīndere debet q̄ ꝓsulat iurisperitos. Pōt etiā delegare alicui in speciali sup aliquo maleficio: vt homicidio in sua iurisditione cōmisso: vt inquisita veritate exequatur iustitiā: nec in hoc peccat: nec efficitur irregularis si inde sequatur mors. extra ne cle. vel mo. c. ep̄s. lib. vj.

§.III. DE IVDICE LAICO QVOD

Priuilegiū clericorū.

nō pōt iudicare de clericis. Quis em laicus possit constituere suū iudicē oēm q̄ a⁹ iurisditione preest nō aliū. Clericus nō pōt in nō suū iudicē cōsentire: nisi sit ꝑsona ecclesiastica & de consensu ep̄i. eī de fo. cōpe. c. significasti. Nā sæcularis iudex nullā pōt in eo habere iurisditionē nec in criminalib⁹ nec in ciuilib⁹. extra de fo. cōpe. seculares. lib. vj. Nec pōt cleric⁹ renuntiare huic priuilegio. Si aūt renūtiat clericus foro suo. s. q̄ rīndeat corā iudice seculari: si causa ciuilis est, cadit a causa: alioqn suū locū amittit. extra de fo. cōpe. si diligēti. In criminalib⁹ ꝙo locū amittit. Et si nō habet locū siue dignitatem: pōt a⁹ extraordinarie puniri. Et sic patet q̄ pōt tacite renuntiare quātū ad dānū suū. xj. q. iij. placuit. Sed multo magis puniēdus est si exp̄sse consenciat & rīndeat. Excipit tū ad hoc causa recōuētiōis ciuilis. Nā si clericus ꝙeniat laicū corā iudice laico: & ille laicus recōueniat clericū ciuiliter: si feratur sūia ꝓtra clericū: hī tenet: qa suus iudex est p recōuētionē. extra de mu. pe. c. j. & iij. q. viij. cui⁹ in agēdo. Glos. sūmaria quę ponit. xj. q. iij. in prin. vltra casum recōuētionis ponit alios duos. s. Iudicis sæcularis officium.

q̄ in prin. vltra casum recōuētionis ponit alios duos. s. in causa feudi: & si sit icorrigibilis. dist. xvij. nec licuit. Criminaliter ꝙo laicus sicut cōuenire nō pōt clericū corā iudice sæculari: ita nec recōuenīri pōt: qa in crimine recōuētio nō admittit⁹ quo ad clericū p laicū. iij. q. xj. negāda. Q. si iudex laicus iudicat de clerico: debet priuari iudicādi officio si vocat clericū ad iudiciū suū. xj. q. j. inolita. Nec sēntēcia valebit. extra de iudi. c. at si clerici. Sed & is q̄ fecit eū vocare debet amittere causam p sniam tū: & debet excōicari. vt in. d. c. inolita. Et ꝑm Hosti. ex sola vocatione: ex q̄ cleri cus tract⁹ est aduersari⁹ patiet dictā pœnā. Sed iudex nō ni si iudicauerit: vel forte citra litis ꝓtestationē loc⁹ est pnię. Et peccat mortaliter iudex iudicādo: aduersarios vocādo: nisi ex ignorātia iuris excusaret. Et clericus rīndendo: nisi esset in minoribus & vellet clericatū dimittere & deserere.

§.IIII. DE CLERICO CAPTO PRO

Priuilegium fori.

pter maleficiū a iudice laico quē petit iudex ecclesiasticus vel cū ipse clericū se dicēs: petit se remitti ad curiā ecclesiasticā, Nota q̄ qa de re spūali seu ecclesiastica agit: ad iudicē ecclesiasticum ptinet cognoscere. Sed debet vocari iudex secularis vel alī⁹ cui⁹ interest. eī de sen. excō. c. si iudex. li. vj. Sic aūt debet ꝓcedi in dicta. q. cū scilicet dubitat vtrū sit cleric⁹ qa si notoriū est q̄ ille sit clericus q̄ tali priuilegio gaudere debeat statim absq; aliq̄ cognitione debet red di. Q. si fama publica de hoc est: vel ipse ꝓ clerico cōter habeā: vel si pri⁹ nō se gerebat ꝓ laico: & deprehēsus fuit cū tōsura & habitu clericali: debet etiā reddi incōtinēti: nō dico sine causæ cognitiōe: sed cū causę cognitiōe de clericatu: ita tū q̄ ꝓbādi necessitate nō ipse: sed aduersari⁹ cōstringat. Si ꝙo ante deprehēsionē ꝓ laico publice se gerebat: & ꝓ tali cōiter habebat: etiā si tēpore deprehēsionis erat in habitu clericali: nō est restituend⁹ quousq; fidē fecerit de clericatu: sed tū interim ꝓcessu iudicialis gescet. eī de sen. excō. c. si iudex. lib. vj. Mulieres in iudiciū psonaliter nō possunt euocari vel trahi causa testimonij: vel alia quacūq; que in iure nō exprimit. Sed cū necessariū fuerit testimoniū earū iudex etiā expensis ꝓducentis mittat tabellionē aut aliā psonā idoneā: vel si hoc iure ꝓhibēte nō possit psonaliter ipse vadat: vl si nō deceat ire mittat aliū. eī de iudi. c. mulieres. li. vj. Al⁹ est irritū q̄quid sit: vt ibi dicit. Mulieres religiose ꝑsertim q̄ debent sub clausura morari nō vocent ad iudiciū psonaliter ex quacūq; causa: etiā si velint: al⁹ totū quod fit est irritū, arca eo. mulieres. lib. vj. Qui aut̄ fingit casum aliq̄ fraudulenter per quē iudex vadat vel mittat ad aliquā mulierē pro testimonio est excōmunicatus: vt in dicto cap. mulieres.

§.V. DE VARIATIONE VEL MV

tatione pœnarū. Nota ꝑm Tho. ij. ij. q. lxvij. arē. iiij. in. cor. arē. q̄ iudex dupliciter impediri pōt ne pœnā reo debitā valeat relaxare. Primo ex parte accusatoris: ad cuius ius quādoq; ptinet q̄ reus puniat: puta p aliquā iniuriā in eū cōmissam. Hui⁹ em relaxatio nō est in arbitrio iudicis cū debeat vnicuiq; ius suū reddere. Alio modo ex parte reipublicę: ad cui⁹ bonū pertinet q̄ malefactores puniātur. Sed quantū ad hoc est differentia inter inferiores iudices & supremum cui plenarie respub. est commissa. Iudex em inferior nō habet potestatē soluēdi reū a pœna cōtra legē a superiori sibi impositā. Sed princeps q̄ habet plenariā potestatē sup republica poterit absoluere q̄n viderit reipub. expedire: & cū passus iniuriā velit ius suū amittere. Quantū aūt diminutionē pœnę dicit Host. q̄ reo conuicto si in iure certa pœna iueniat illa debet ponī: al⁹ arbitrio suo cō mittitur. eī de transac. c. fi. Debet tamen semp in humanio rē partē declinare: & sic mitigare. arg. dist. l. penderet. in fi. Maxime cū subest causa: vt qa a casu culpa est ꝓmissa: aut propter ętatē puerilē & hmōi. de quibus casibus. s. alleuiātibus culpā habes. j. tit. xxix. Vbi etiā multa habes de pœnis inferēdis quæ ibi videbis. Et hoc videtur habere locū in his qui non habēt plenariā potestatē. Nā tales si pñt ex causa ratiōabili pœnā ex toto relaxare: a fortiori poterūt & diminuere & mutare eā quæ a iure determinata est. Sed nō debēt sine causa rōnabili: al⁹ grauiter peccāt. Et pœnā mortis ꝑm Hosti. possunt mutare in quācūq; grauem: dūmodo ex causa legitima faciūt & non ex auaritia & hmōi. Quātum aut̄ ad augmētum dicitur q̄ aliquādo augenda est pœna taxata ad errorē alioꝝ: q̄ scilicet fūt ꝓclives ad talia: qa multis grassantib⁹ opus est exēplo. ff. de pœ. l. aut facta. §. fi. & hoc in ordinarijs iudicijs. In extraordinarijs dicit pœna augeri vl minui cū iudex nō seruat id qđ in talibus est cōsuetū: vbi etiā quis accusatus spōte cōfiteretur: & nō metu probationū. De mēte vtriusq; iuris est q̄ iudex dimittat vel diminuat. Et hoc nisi imineret periculum aię vel ecclesiæ: ꝑm Host. Et nota q̄ dicit Pet. de Pal. in. iiij. dist. xxij.

De con fessiōe

dist. xxij. q̄ a nullo iudice Christiano est negāda ꝓfessio q̄ eā petit: & paratus est facere quicq̄d debet etiā si timeretur suspen ne superueniret qui eriperet eū: quia vtilius scādalū nasci dēdo⁹. permittit q̄ veritas deseratur. eī de reg. iur. qui scādalizauerit. & hoc nisi crederet q̄ ille non ex deuotione sub pati bulo peteret sacerdotem: sed vt eriperetur interim ab amicis superuenientibus q̄ in carcere nūq̄ petit confiteri: vnde rei fiūt aīarū prepositi & balliui: qui illis quos ad mortē ducūt peretib⁹ cōfessionem illā negant. cum dicatur de heret. c. sup eo. lib. vj. q̄ etiā relapsis qui sine vlla audientia sunt tradendi iustitię seculari ecclesia non claudit gremiū quin scilicet pœnitentiā & viaticum administret.

§.VI. DE INNOCENTE QVI IN

Iudex iudicio nocēs seu malus quincit: an iudex debeat vel possm alle sit absq; pcto cōdēnare, sunt variæ opiniones. Tho. ij. ij. q. gata de lxvij. ar. j. in cor. arē. dicit: q̄ iudex in iudicando magis de bet iudi bet sequi legitima documenta per instrumenta & testes & care. hmōi, q̄ id quod nouit vt priuata persona. Ex hac tū priuata cognitione iuuari pōt vt districtius discutiat, pbationes inductas vt possit earū defectū inuestigare. Q. si nō pōt de iure repellere debet eas in iudicando sequi. Et. ij. ij. q. lxiij. ar. vj. in rū. ad. iij. dicit idē Tho. q̄ si aliquis quē scit iudex innocētē conuincitur falsis testibus occi datur: si iudex nō potest inuenire occasionē liberādi innoxiū: debet

Vide. j. eo. ca. v. §. ij.

eū ad superiorē remittere iudicandū. Si aūt nec hoc potest inuenire non peccat ꝑm allegata ferens sententiā. Nec facit iudex cōtra illud Exo. xxiij. Innocētem nō condēnabis qa nō ipse eū: sed illi qui asserūt eū reū occidunt. Concordat Pet. in scriptis. & Ray. in summa. q̄ fere oēs doctores iuris canonici dicūt q̄ iudex pōt iudicare ꝑm allegata: sub dēs q̄ si quis talē iudicaret: non auderet cōdemnare: q̄uis ad cautelam aliquā pœnam iniungeret. Et pro ista opinio ne multū facit Amb. iij. q. vij. iudicet. vbi dīter cætera: q̄ bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit & proposito dome sticę volūtatis: sed iuxta leges & iura pronūtiat. &. j. sicut audit ita iudicat. Et etiā ita determinat ibi glos. Io. cū multis allegationibus ad idē. Sed Guil. dicit in libro suo q̄ si iudex scit veritatē negotij cū circūstantijs: reputat impossibile quin aliquā viā iuris inueniat ad liberandū innoxiū: nisi sit ex imprudentia vel negligentia iudicis concludēs q̄ si nullā inueniret: nec potest actorem & testes emollire q̄ desistant: debet eum absoluere a suo iudicio potestatem relinquens cōmunitati vt deferant ad superiorē si voluerint. Et idē addit q̄ nec debet talē cōdēnare: nec ad superiorem mittere videtur tutū: sed q̄ debet eum dimittere: qui si secus faceret non excusaretur a mortali. Et addit q̄ non est cōtra hoc. c. pastoralis. extra de offi. delega. vbi dicit q̄ ordinari⁹ debet exequi sententiā latā a delegato ad mandatū eius: q̄uis ordinarius sciat eā iniustā nisi possit obtinere q̄ ab illo onere absoluatur: qa loquitur de ciuilib⁹ & ecclesiasticis: vbi nullus condēnatur ad mortem. Nico. de Lyra super. c. ā. allegato. Innocentē & iustū non condēnabis, recitata opinione Tho. dicit q̄ cōtrarium videtur verum: concludens q̄ si iudex quantūcūq; superior viam nō possit inuenire ad liberandū innocētē a morte debet priꝰ dignitatem & officium dimittere q̄ sententiam mortis cōtra innocentem ferre: aliter peccatum non euaderet vt videtur. Et dicit in illa autoritate. Iustū propter illū qui iustus est ī iudicio hoīm: q̄uis forte sit debitor apud deū: & talē iudex non debet occidere q̄uis sciat eū secrete dignū

Sed opinio Ni. de Lyra tutior.

morte: quia nō est ei licitum vt ꝑsona singularis. hęc ille. Prima opinio communius tenetur.

§.VII. DE MINISTRIS AVTEM IV

dicū qui exequuntur sententias eoꝝ cōtra innocētē. dicit Tho. ij. ij. q. lxiij. ar. vj. ad. iij. q̄ si sentētia iudicis cōtinet in tolerabilē errorē qñ cōdēnat innocētē: mīnister nō debet obedire: al⁹ excusarent carnifices qui martyres occiderūt. Sed si sententia nō cōtinet manifestā iniustitiā nō peccat pręceptū exequēdo: qa nō debet discutere sniam superioris nec ipe occidit innocentē: sed iudex cui ipse ministeriū adhibet. Guil. dicit q̄ in tali casu debet deo pori⁹ q̄ homini obedire: vnde nullo modo debet exequi mādatū iudicis cū illū scit innocentē. Ray. aūt ponit distinctionē super hoc dicens, q̄ cū minister scit pro certo illū innocentē, nō debet exequi mādatū. Sed cū dubitat: tūc debet. Excusatur em ꝓpter bonū obedięt̄ę. xj. q. iij. qd ergo. & xxiij. q. j. qd cū patur. Et idem de officialibus & alijs subditis.

§.VIII. DE SALARIIS IVDICVM

Guil. in Specu. lib. j. c. præl ibatum est. sic dicit. Iudicū alij sunt ordinarij: alij delegati. Si est delegatus subdistingue: p⁹ iudex qa aut est delegat⁹ a principe: aut ab ordinario. Si a principe vel alio q̄ vbi degit ad iudicandū profisicitur: exigere po test a partibus expēsas quas fecit in victu & vecturis equorum & similibus: nō tū salariū. extra de vita & hone. cle. c. cū ab omni. xij. q. ij. charitatē. qa nemo cogitur suis stipendijs militare, & munera nō sumptus prohibentur. j. q. j. iudices. Hoc credo: licet dīs meus scilicet Hostięn. dixerit q̄ habētes beneficia sufficientia quib⁹ causę a sede apostolica delegātur recipiendo expensas peccant. vt in. c. cum ab omni. extra de vita & hone. cle. Petant aut̄ moderatos sūptus & nō delicatos. Nec obstat q̄ minores facere potuissent. ff. māda. l. si quis impēdia. Q. si aliquis equus occasione causę moritur: vel iudex ipse capa spoliatur vel ei⁹ familia infirmatur: ficq; eū oportet facere morā lōgiorē. Circa hoc dicūt quidam q̄ nō potest a partibus petere. ff. māda. l. inter causas. §. nō omnia. Alij vt Hostięn. dicūt q̄ potest quatenus plus q̄n in domo propria expēdit. eī de ꝓcu. c. cū pro causa. Sed nūquid partes procurabunt cōmuniter iudicē? Respondeo si ad petitionē alterius partis tunc vltra duas dietas: ab ea sola recipiet expēsas. eī de rescrip. c. nonnulli. Si vero infra dietas duas: dicit Bern. q̄ habebit ab actore expēsas qui eū duxit: nisi de cōsensu partium fuerit imperatus. iiij. q. iij. §. venturis. eī de rescrip. c. dispędia. lib. vj. Ego aut̄ sentio q̄ siue de cōsensu partium: siue per alterā tm partiū fuerit impetratus ex quo infra duas dietas citat cōmuniter procurabitur: quia eius officiū est cōmune. xiij. q. v. nō sane. Porro si in domo sua vel in ciuitate sua iudicat: nihil prorsus suo nomine ꝓ expēsis vl alio obtinebit: ne dum sumptus quęritur prædo grassetur xxiij. q. j. militare. immo etiā vt qdā dicūt: expēsæ quas facturus esset in domo deduci debent de expensis quas facit cū extra locū suū pergit. vt in aut. de iudi. §. nemo autem. coll. vj. Sed hoc alij intelligūt in ordinario. in aut. vt nulli iudi. §. nulli. col. ix. Sed m leges tamē pedaneus debet habere ꝓtulas. s. duos aureos in principio causę & duos in fine: cū summa litis excedit cętum aureos. qđ Azo extēdit tam ad iudices ordinarios q̄ ad delegatos. iij. q. iij. §. offeratur. in prin. Sed quid si delegatus aliquid exegit aut extorsit? Rndeo aut id fecit noie alterius: puta pro assessore suo in causa: & hoc facere potuit: aut fecit vt sibi retineat: quo casu tenetur crimine cōcussionis. Si aūt aliquid sponte offertur per enccenia si sit moderatum & recipere potest dist. xvij. de eulogijs. Moderatū aūt intellige esculentum qđ infra dies ꝓximos cōsumit. ff. de offi. præsi. l. plębiscito. quodq; trahi nequeat ad muneris quantitatē. Vel dic q̄ hoc attenditur ꝑm qualitatē personę dātis & cui datur. extra de simo. c. & si questiones. Multū aut̄ ē seu magnum nō debet recipere. Hodie aūt iudex qui recipit salarium a pu- Ordinablico sumptus nō debet recipere: qua rōne videt q̄ nec orrius ordinarius qui habet administrationē. Prædicta probantur dex nō in aut. col. ij. scriptū exemplar. & eī de ivi. & hone. cle. c. recipit cū ab omni. j. q. ij. sicut. Si ꝙo dat pecunia iudici vt iniq̄ iudicet, dic vt extra de sen. & re iudi. lib. vj. c. cū eterni. Debet illā non restituere danti nec sibi retinere: sed pauperibus erogare: vel ei in cuius iniuriam est data: Sed quid si cholari Bononię vel Parisius commorāti causa aliqua a sede apostolica delegatur: nunquid ille poterit a partibus expensas exigere: licet non oporteat eum inde exire? Rn. nō videtur: cum nullas faciat occasione huius causę expēsas. Nam nec testis habet nisi cum oporteat eum extra domicilium proficisci. iiij. q. iij. §. venturis. Sed contra: quia studeret vel corrigeret cum oporteat eum causam audire: & sic dānificatur qđ esse nō debet. extra de si deiusso. c. peruenit. Nec papa intēdit per suum rescriptum alicui inferre præiudiciū. extra de offi. ordi. c. licet. Sup hoc dicunt quidam q̄ nihil debet habere de stricto iure: licet sit arg. contra. xij. q. ij. charitatem. nisi cum oporteat eum proficisci. Veruntamen delegati de consuetudine quotidie recipiunt & male ꝑm quosdam si habent beneficia vnde possunt commode sustentari: sed si sunt sine beneficio possunt etiam salariū recipere: ꝑm Egidiū extra de præscrip. c. cū ex officij, quod

nō placet:sed expēsas sic possunt recipere. Si delegatus est ab ordinario:quid iuris dicetur.ſ. Si vero iudex est ordinarius expensas quas facit in victu equitaturis & similibus non habebit cum ad aliquē locū sue iurisdictionis vadit.inxta illud Luce.iij.c.Estote contēti stipendijs vestris: habet enim redditus sui ēpatus seu alterius beneficij:vt stipendium suū,ar.ad hoc extra de vīa & hone. clericorum. cū ab omni.et.x.q.iij,illud.Nec ei licet vendere iustitiam. xj.q.iij.non licet.Potest tamen habere quod datur apparitoribus & scriptoribus qui scribūt acta cause & huiusmodi:& cogere partes:vt prędictis personis satisfaciant in talibus:& hęc olim sportulę vocabantur:& etiā hodie vocari possunt.Et vt quidā alius dicit:dictę sunt sportulæ illa vasa in quibus deferebantur munera iudicibus.Et sumit in hac locutione cōtinēs pro cōtēto:vbi dicātur sportulæ ea quę dant iudici quæ olim in vasis illis portabant.Sed nec expēsas habebit ꝓdictas:si litigātes sint pauperes:salariū aūt nō recipiet:vt in prędicto.c.cū ab omni. Si autem ordinarius det delegatū subdistinguе:qa aut est delegat⁹ ad vniuersitatē causarū:aut ad vnā specialiter. Si ad vniuersitatem causarū datur:vt accidit cōmuniter in vicarijs episcoporū:tunc idem est qđ in ordinario:cum idē sit cōsistoriū.vt extra de appel.c.romana.li.vj.imo ordinarius dabit illi expēsas,eī de offic.ordi.inter cętera. ꝗuis hoc in quibusdā locis male seruet vbi indifferenter expensas recipiunt.In prēmissis tū potest forasse consuetudo valere: vt quid certū recipiat,ar.eī de offi.ordi.c. dilectus. Si vero delegatus sit ad special ē causam:& ordinari⁹ ei malitio se cōmittit causam:tunc idē quod prius :qa scilicet nō recipiet aliquid ꝓ expensis.eī de offi.dele.c.pastoralis.Si vero sine fraude cōmittit vel ēs parcere laboribus forte partiū & expensis tunc forte posset.dicit idē qđ in delegato a principe ne officiū suū sit illi dānosum:& hoc tenet Vincē. vt.iij.q.iij.S. venturis.&.xiij.q.v.nō sane.Et ea quę dicta sunt ꝓcedūt de iure vt dicit.Sed de cōsuetudine induci potest vt tam prelati,& sic ordinarij:cę delegati proficiscentes ꝓ causis extra domicilū petant oēs expensas ſm Gof. immo plus dicit Guil',in speculo in ꝑte ista de salarijs iudicū.Dicit em̄ ꝙ cōsuetudo vniuscuiusq; fori in hmōi seruet:quę ſm locorū varietatem variatur.Nam in patrimonio beati Petri & in ciuitate Romā dicitolę statim post litis contestationē dank denarij.xij.ꝓ libra:qui sunt quarta ps Bononiæ:& alicubi.xx.In terris comitisse Maltidis medietas.Et reprobo quarūdā curiarū abusum:vbi ex quo pars aliquē terminū recipit.hmōi salaria exiguntur etiā ante litem contestatā cū litis cōtestatio sit initiū causæ. Tancre. etiā notat in libello suo:ꝙ licet ecclesiarū prelati decimā partem vel aliā partem litis nō possunt recipere:vt in dicto.c.cum ab omni. tamen moderatas expensas possunt habere &ꝓ eis pignora recipere.hęc Guil'. Sed Io.an. Anto.de But.Pe.de Ancha. Fran. de Zab. hoc videntur tenere,ꝙ tam ordinarij cę delegati de consuetudine poterūt aliquid petere pro salario & seruāda erit cōsuetudo loci vbi litigatur:dūmodo nō petatur qd immoderatū.ar. eī de simo.ad apostolicā.Sed contra hoc videtur esse tex.c.cū ab omni.eī de vi.& hone.cleri.vbi dicit esse inhonestū aliquid recipere pro salario vltra expēsas:etiā si sit in hoc cōsuetudo.Et licet Guil'.dicat in spēcu.ꝙ ꝙsuetudo ibi reprobatur:quādo videlicet fit pactū a iudice cū litigantib⁹ super salario.Et Pe. de Ancha. dicat ꝙ reprobatur cōsuetudo prætērita non futura vt in dicto.c. vt etiā dicit de elec. c.statutū.in cle.Sed qa hoc non est certū sed dubiū:scilicet ꝙ reprobata consuetudine per iura:intelligatur reprobata prętērita consuetudo non futura quæ superinduceretur postea.Ideo ex dictis Ioā.de Imol. potest sic distingui. Aut consuetudo versatur circa expensas:puta ꝙ etiam ordinarij percipere expensas possint a litigantibus quādo prosiscuntur extra:& tunc poterit talis consuetudo tolerari vt in dicto.c,cū ab omni.vt dicit Guil'.in spe. Aut ipsa cōsuetudo simpliciter habet ꝙ possit aliqd percipere pro salario. Et licet sup hoc sint opiniones:tū videtur ꝙ talis consuetudo nō valeat prout voluit glos.in cle.statutū.de elec. Et ad hoc facit tex.c.cū ab omni.& hoc quo ad iudicē ecclesiasticū. In seculari vero iudice dicendum est ꝙ tolerari posset cōsuetudo talis,vt in aut.de iudi.§.ne aūt.in glos. Pro sportulis dabant duo aurei.i.floreni in principio cause:& duo in fine:quando causa excedebat summā centum aureorum. Nam in minoribus minus dabatur.

§.IX. DE SALARIO ASSESSORIS.

Nota ſm Guil'.in specu.§.de assessore.ꝙ licet quidā dixerint ꝙ assessor salariū non possit recipere a partibus sicut nec iudex.eī de vi.& hone.cle.c.cum ab omni. Tu dic contra per.c.xj.q.iij.non licet. Vnde licet legatus moriat ante cā causa terminetur nihilominus assessores sua salaria habebunt:quia nō cogitur quis suis stipendijs militare.ſ.ad Cor.ix. nec de suo facere beneficiū.x.q.ij.prędicarię.& eī de prescrip.c.cum ex officij.nec illud.c.cū ab omni. est cōtra: qa loquitur cū in fraudē quęritur assessor. Sed vt plenius materia dilucidet nota distinctionē ſm Guil'.quia aut loquitur de assessore iudicis delegati:aut de assessore iudicis ordinarij,Et primo casu pōt assessor accipere mercedē seu salariū. Et si in fraudem assumptus est:puta ꝙ non ipsum operatur:sed dedit nomen assumendi vt sic pro eo acciperet salarium:vel etiā si operatus est eum iudex:tamen non egebat:quia peritus erat & per se poterat: sed vt grauaret partes accepit:recipiet assessor salarium a iudice non a partibus,vt in dicto.c.cum ab omni.& eī de rescrip.c.statutū li.vj.Si vero fecit sine fraude:vt quia nō erat peritus sufficienter:vel quia infirmus vel als impeditus:recipiet assessor salarium a partibus litigantibus quod pro eo.ſ.assessore exiget iudex ipse a partibus & soluere coget: moderatū tamen vt expresse habetur in dicto.c.statutum. de rescrip. lib.vj.In secundo casu cum scilicet est assessor iudicis ordinarij:& tunc non potest accipere salarium a partibus, nec ipse ordinarius exiget pro assessore a partibus: sed de suo soluet quia debet esse peritus & non ignorare canones.x. q.iij.quia cognouimus.& dist.xx.§.j. et de consangui.& affini.c.j.& sciendo canones raro poterit euenire casus aliquis in quo non sciat iudicare:cū ꝑm canones in foro eius sint causæ terminandæ.vt de fo.compe.c.quod clericis.Et si aliquis casus talis occurreret debebit de suo soluere cum habeat reditus ecclesiasticos ex quibus potest super hoc ꝓuidere.ar.ex isto.c.cū ab omni.Et hoc tenuit Io. de monte Murio in quadam quæstione disputata per eum prout refert Ioan.an.ita residens. Idem Guil'.in spēcu.& hoc in ordinario ecclesiastico. Ordinarius vero seculāris cum nō teneatur scire:sed sufficiat ꝙ habeat experientiam de causis prout habetur.C.de iudi.l.certi.poterit salarium pro assessore petere.ad hoc quod notatur in auē.de iudi. circa prin. ſm Io.de Imol.qui tamen dicit ꝙ super hoc est consuetudo attendēda.hęc ille. Dicit etiam Guil'.in spēcu.ꝙ si post conclusionem partes ante sententiam componant:nihilo minus assessor habebit suum salarium:& iudex ad hoc poterit cogere partes quando scilicet est sibi a partibus dandum. Notat etiam ꝙ personæ quę debent salaria recipere debeant ea ante calculū sententiæ exigere. Partes nāq; fallacibus aduocatorum promissionibus conclusæ in causa victores se fore existimantes ad sententiam properant & libenter salaria soluunt:quod non facerent condemnatæ. Et quod assessor lucrat ex hmōi officio seu exercitio ſi est filiusfamilias erit illud quasi castrēse.C. de offi. assessoris. l.vel ut.Item nota ꝙ si assessor importunus est in exactiōe salarij & nimis peteret:per iudicē moderari debet. Sed nec iudices sibi debent assessorum salaria retinere:sed nec partem defalcare:licet plerūq; contrarium faciant. Et ſm hoc potest intelligi.c.cū ab omni. Sed quid si duobus assessoribus vel consiliarijs assumptis vt de eorum consilio pronuntietur adinuicem discordantibus tertius assumat? vnde habebit iste salarium? Dic ꝙ illi debent salarium suū participare ne dolo suo cōmodum reportent. Quod fieret si eis fingentibus se concordare non posse:vt tertius assumatur in eorum exonerationem vt sępe fit vt partes illi soluere teneantur. Et huic fraudi iudex obuiet. Sed quid si alter litigatorum dicit iudici. Domine consulatis peritos super tali articulo:nunquid alius debet soluere partē eius quod datur peritis pro consilio? Respondе dici potest: quia aut peto aliquid quod mihi soli profuturum est & sic non debet alter soluere partem. arg.ff. de eden.l.prætor. Aut peto aliquid quod mihi & aduersario est profuturum:& tunc debet soluere etiam alter.argu.ff. finium regū.l.sed loci. Non autem debet iudex grauare in solutione huius salarij vnam partem & aliā alleuiare prout sæpe fit:qa in iudicis equalitas est seruanda: & ibi debet actoris & rei

vis & rei ęqua esse cōditio. extra de iudi.c.nouit. Item iudex bene potest leuare id est accipere expensas factas in consiliarijs.vt.xiij.q.v.non sane.& in mittēdo ad diuersa loca pro consilio inquirendo:Hæc Guil'.

¶De officio iudicis delegati. Cap. III.

DE OFFICIO IVDICIS DELEGATI.

Vbi prio sciēdū vt notat Io.an.i nouella ſm Tancre. & Goffre. Delegatus dicitur is cui a summo pōtifice ordinario:vel delegato principis cā cōmittitur Hosti. autē sic describit. Delegatus est is cui causa cōmittitur terminānda vel exequēda vices delegantis repræsentans a iurisdictione nil propriū habens.ff. de offi. eius cui mā.est iurisdi.l.j. Proprerea autē in decretalibus præmittit.ti.de offi.dele.ti.de offi.leg.& ti.de offi. ordi.quia delegatus papæ est maior legato vel ordinario ad causam sibi cōmissam:vt extra de offi.leg.c.studuisti. Delegatus papæ potestatē recipit non solū i partes quæ.ſ. habent causam seu litigium inter se:sed etiam in alios qui suā iurisdictionē impediunt. Hoc summatim habeē.extra c.j.de offi.delega. ſm Io.an. Qui ergo detinent actores taliū causarū vel minis deterrent:ad instantiā pertinet cum hoc est notorium:vel si occulte faciūt:tamen actor hoc assecurit.& sunt ꝓbabiles ad hoc coniecturę:nec volūt licētiare actorem ad mandatū delegati:vt.ſ.accedat ad ipsum: pro suo iure possunt coerceri.& si potēs licētiat in publico:sed minatur in occulto:erit locus idoneæ cautioni. Et si tanta sit illi credulitas ꝙ non potest per cautionē mederi. Dicit Host.ꝙ suspendat cēsura donec mutētur tēpora vel deus vel eius vicarius apponat consiliū:& cōsulat tūc actori ꝙ ad tēpus desistat.arg.extra de resti.spo.c.ex trāsmissa.Si tū per tēporalem potestatē cōpesci posset & actor istaret nō esset iustitiæ veritas derelinquenda. Item eo.tit. sane. sum matim dicit. Cum diuersæ literæ sub eadem data & forma contraria impertantur & præsentantur a diuersis ad eosdē superſedeē vtrisq; donec papa consulatur. Io.an. ꝙ si literæ aliæ contrariæ dicantur emanasse ab altera partium & non exhibeantur.non tenetur delegatus credere opponenti.eo.ti.cum in iure.quō sunt literæ contrariæ ibi vide.

Delegatū a Papa maiorē ē ordinario & legato.

Iudex scire tenet cas nones vt assessore nō idigeat

§. I. DELEGATVS PAPE IMPE

ditus potest subdelegare. Vñ Alexander.iij.eo.tit.dicit. Si pro debilitate vel qualibet alia graui necessitate tractandis causis:que tibi ab apostolica sede cōmittuntur itereste non poteris:liberū tibi sit personis idoneis & discretis vices tuas cōmittere: ita ꝙ si res tanti est vt te consulere debeant: nisi forte causæ ita graues sint ꝙ sine prędicta tua non possint cōmode terminari. Super verbo non poteris. Ioā.an. vel volueris. Ista em̄ duo æquipollent in hoc casu ſm Goff. vt.j.eo. significasti. liberū.i. sine aliqua pœna vl redargutione. Super verbo idoneis. Debēt enim tales esse in dignitate vel personatu:vel canonici ecclesiarū cathedralium & intra diocesim:vt extra de reseri.c.statutū.lib.vj. per qđ.c.habetur ꝙ non possunt subdelegare inuito actore extra diocesim ne auferat ei diocesis quam Papa dedit. Sed inuito reo sic dūmodo non committatur vltra duas dietas. Et qūo mulier:seruus:ignarus:mente captus: infamis:minor.xx.vel.xvij.annis nō sunt idonei & nō subditus & priuilegiatus quo ad cōpulsationē. tractat hic Host. super verbo vices suas. Io.an. & etiā sententiā:non solū cognitionē seu examinationē. Super verbo tanti est vt.ſ.cōsilio tuo egeat. Super verbo cōsulere putat Inno. ꝙ possit delegatus consiliū sibi retinere: quo casu si non requirat nō tenet sententia.j.eo.ti.c.pastoralis. Sed si consiliū fuerit requisitum tenebit sententia: cuius contra consiliū lata: licet aliqui cōtradicant. Sed requisito cōsilio si placuerit delegato ꝙ subdelegatus ferat sententiā:illam ferat: alias non si prohibeat. Hæc vera sunt quādo consulēdus est iudex. Qđ dicit etiā. Inno. illud idem quando iudex cōmittit donec reuocet:vel si nō reuocauerit:vel vt ferat sententiā si partibus placuerit, als remittat. Nam oibus his casibus putat posse iurisditionem subdelegati per delegatum reuocari & ad eū appellari. Dicit enim Abbas ꝙ per hanc formā committo vices meas donec reuocauero. nō intelligitur cōmissa sententia. Etiā ſm Inno. si dicat. Committo tibi causam:& vt feras sententiā nisi reuocauero:quasi hæc clausula sit cōtra substantiā cōmissionis quo ad sententiā.

Quales ꝑsonæ delegatiōis officio fū gantur.

Allegat de condi.appo.c.fi. Hosti. tamē dicit ꝙ non est verum ꝙ potestas reuocandi impediat translationē ferendæ sententiæ. De quibus dic vt eo.ti.c.si delegatus.lib.vj. Vbi reprobat opinio Inno. in his & in eo ꝙ dixerat executionem impediri nō posse. Putat etiam Inno. ꝙ sicut delegatus subdelegando retinet sibi consiliū: sic etiam posset reseruare consiliū tertij. Potest enim certam legem seu condi tionem suæ cōmissioni dare seu imponere:dūmodo nō tāciat contra iura. Sic etiam delegatus primus potest. vt de rescrip.c.ij. Quod si delegatus mandat subdelegato ꝙ ferat sententiam ſm ꝙ talis iurisperitus dictauerit:ꝙuis Inno. dicat ꝙ hoc fieri non potest:tamen Hosti. tenet contrariū. Nam & cōmittens format sententiā prout sibi placet. vt de consti.c.cū omnes. quam formā necesse habet sequi delegatus oīno. Sicut autem ipse delegatus ipsam formare potest:sic & ipse alij formandā relinquere. eo.ti.c. pastoralis. Nec ob.ff. de arbi.l. item si vnus:qa natura arbitri talis est vt arbiter pronuntiet quicquid placet: & cōtra iura & inique.ff. de arbi.l. diem. Sed iudex nō nisi quod iustum est pronūtiare debet. Et ideo si delegans timet ne subdelegatus erret in iure:satis videtur ꝙ prędicto modo possit ei prouidere: quod potest locū habere quādo nō potest haberi subdelegatus ita peritus vt expediret: & is qui habet dictare sententiā est peritus.ar.eo. tit.c.cum te consulente. Et ideo est necessariū officium assessorum. vt. C. de assesso. l.i. Sed in spūalibus cauendum est ne is qui debet dictare sententiam sit laicus. vt de iudi.c. decernimus. Verum est. non debet pronuntiare sententiā ſm conscientiam alterius. dictantis ipsam cōscientia propria repugnante:etiā si sibi hoc mandaretur. Verūtamen debet imperitus conscientiam suā formare iuxta consiliū periti. Nec est turpe ꝙ imperitus quærat & seruatur consilium peritorū & voluntatem. vt.j.eo.ti.c.prudentiam. Si tamen nō potest conscientiam suā informare ſm consiliū sapientis: studeat ꝙ a commissione illa exoneretur.j.eo.c.si quādo. Quod si hoc obtinere non potest conscientiā suam sequatur & nō obediat scilicet in dādo sentētiā cōtra conscientiā. vt de tempo. ordi.c.ad aures. In.c.de causis.eo.titu. duo summatim continentur. Primo ꝙ si causa aliqua cōmittitur determinanda & decidenda subdelegato infra certū tempus: eo transacto expirat iurisditio commissa subdelegato & reuertitur ad delegantem. Potest tamen prorogari terminus præfixus a delegante: si accedat consensus. vtriusq; partis cuius est causa. Et vt dicit glo. Ioā.an. hæc prorogatio fiat per principales:non per procuratores. Item etiam si non posset infra tēpus præfixum perficere quod mandatur: nihilominus expirat elapso tēpore præfixo, vt.j.eo.ti.c. consultationibus ac etiam si per malitiam alterius partis firmatur terminus ſm Inno. ipsa etiam prorogatio termini de consensu partiū oportet ꝙ fiat ante lapsum diei præfixæ. ſm Spe. & Abba. Secūdo continetur in dicto.c. ꝙ vbi certa pœna per ius statuta nō est delegatus imponit arbitrariam. Vbi dicit Io.an. ꝙ si certa pœna statuta est:non solū per canones:sed etiam per leges scriptas municipales: vel etiam leges consuetudinarias: dummodo canonibus vel rationi canonum non obsistat:illam debet imponere. ſ. partibus: quarū sibi causa est cōmissa impedientibus vel offendentibus iurisditionem suam. dis.x. per totum. Nec molliorē nec duriorē debet imponere. als sit infamis. C. ne sanctum bap. l.iij. & hoc nisi ex causa temperetur vel exaggeretur. ſm Hosti. Quo ad primū Io.an. in nouel. mouet quæstionē: videlicet. An delegatus qui infra terminū sibi statutū tulit sentētiam lapso termino illam possit exequi: & præcipue delegatus qui als exequi posset. de quo de fo.compe.c. si quis contra. Circa quod ponit opiniones sibi contrarias. Nam Damas. Tancre. Bar. Brix. tenent ꝙ sic. Hug. Io. & Arch. contra. Has opiniones contrarias Ioan. an. sic concordat. ſ. per distinctionem. quia. ſ. aut terminus adijcitur diffinitioni vel decisioni causæ. & tunc sic est ꝙa prima opinio quasi papa simpliciter delegante causam & statuente tempus diffinitiōis faciendæ adhuc durat potestas in executione. Si vero terminus adijcitur iurisditioni: tūc sic vera est opinio Hug. & sequaciū. Et hoc siue affirmatiue verba proferat:puta ꝙ nō duret vltra annū. Cum enim executio fit de iurisditione. j.eo. si delegatus. li.vj. restat ꝙ iurisditio finita: & sic nō poterit. Circa secundum mouet aliā q̄stionē: videlicet an delegatus possit mulctare? Cū

ca q̄ dicit Inno.hic ꝙ delegatus & subdelegatus nedum partes:sed etiā extraneos iurisdictionē suam impedientes & excommunicare & mulctare potest:si aliter iurisdictionem suā defendere vel expedire non posset: vt hic.&.c.pximo. Hosti. aūt q̄uis in summa contrariū dixerit: tū in lectura c.j.eo.ti.se corrigit& tenet cū Innocētio dicens ꝙ ex virtute clausulæ qua censura cōmittitur id nō potest:sed ex virtute cōmissionis hoc potest vbi pœna nō ē statuta: vt hic. Et hoc siue pars venire cōtēnat siue non pareat:& demum ad ipsam mulctā extorquendā potest exercere censuram: q̄d intelligitur.de parua mulcta & tēperata: non magna: quia non tantā vt ordinarius.In.c.præterea.eo.ti. summatim habetur ꝙ per simplicem cōmissionem causæ pōt delegatus citare:cōtumacē punire:& reliqua facere quæ spectant ad causam vū & cogere potest per censuram.s. ecclesiasticam.ſm Hosti.& dānare in expensis.s. condēnando. In.c.si q̄n.eo.ti.summatim habetur ſm Io.an.ꝙ si ordinarius scit eū non canonice institutū quem delegatus Papæ sibi mandat in possessionem induci non resistet violēter: sed precibus instabit vt differat donec Romanus pōtifex cōsulat.vbi Io.an.ꝙ si delegatus hoc facere nollet scilicet differre necesse est obedire.ſ.eo.c.pastoralis. Quod intelligit.Hostien.quādo illud est occultū.s.ꝙ non est canonice institutus:ga tunc ēpo non est credendū.vj.q.ij.si tantum. In.c.sane.eo.ti.summatim habetur ſm Io.an. ꝙ delegatus papæ in causa sibi cōmissa iurisdictionē habet super ordinariū & quemcūq; maiorē.& hoc quia vices gerit papę in causa illa sibi cōmissa:& ad ipsam spectātib9:& sibi rebelles potest punire.s. non obediendo in his quæ spectant ad causam:siue ad causæ executionē siue impediāt exequentes de mandato ipsius delegati iniuste & violēter.vt.ſ.eo. c.ex literis. Si vero ꝙs diceret executionem nō faciendam causam aliquā iustam prætendēs super hoc delegatus deberet eum audire & summatim examinare & hoc infra annū:ga vltra ex quo diffinitiue pronūtiandū est:nō extenditur iurisdictio delegati.ſ.eod.c.querenti. In.c.ex parte.ſ. summatim habeť ſm Ioā.an. ꝙ si primus impetrauit primā dignitatem in ecclesia vacaturam:secūdus impetrauit certā dignitatem ipsius ecclesiæ cū vacaret:& illa postmodum vacat primo non secūdo debetur. Vbi dicit.Io.an.ꝙ data literarū est inspiciendā:nō præsentatio ſm Host.qui per hāc literam multū insingit opinionē contrariā.Idem Guil.Pe.& Abb.In.c.ex parte tua.summatim habetur ſm Ioā.an.ꝙ vbi voluntas contraria papæ non apparet: delegatus iuris formam seruare debet & rationabiles exceptiones admittere.In.c.q̄n. summatim habetur ſm Ioan. an.ꝙ cū delegatio facta dignitati: puta episcopo: abbati & hmōi:nō expresso nomine psonæ ipsa trāsit ad successorem eo.ſ.mortuo vel amoto.In.c.super.eo.ti.summatim habeť ſm Io.an.ꝙ si quæstionē de iure præsentandi papa delegat appellatione remota: delegatus pronuntiare pōt: sed nō instituere. Q̄d si facere velletis ad quem spectat institutio licite appellaret. Vbi dicit Hosti.ꝙ si sunt viri ecclesiastici inter quos vertitur questio:diffiniri debet infra sex mēses:sed si sunt laici infra quatuor: al's eps ordinabit ecclesiā.vt extra de iurepa.c. eam te. Et interim fructus ecclesiæ faciet custodiri.de offi.ordi.cum vos.q̄d intelligendum vt ibi dr. Et si delegatus mandet ei ad quem spectat institutio ꝙ præsentatum admittat & ipse noluerit obedire,putat Hosti.ꝙ nisi ostēdat rationabiliter causam delegatus id poterit exequi.ſ.eo.c.prudentiā. Quod si prætendit causam quam delegatos non putat rationabilē si voluerit:& delegatus nihilominus exequet:& terminus appellationis declarabit: quis ex eis rationabilius moueatur: vt de appel.c.vt debitus. ſm Hosti. Talis autē præsentatus non est examinandus vel approbandus per delegatum:sed per ordinariū. Tamen si quid fuerit dubij decidet delegatus quasi non sit fructus officio suo donec ecclesia fuerit ordinata.extra de cle.nō resi.c.relatū. Quod si delegatus procedat ad ordinationē ecclesiæ: & sic ordinarius nō appellat:si hoc sciuit sibi imputetur ꝙ nō contradixit ſm Inno.& Hostien.In.c.causam matrimonij.eo.tit. summatim habeť ſm Ioā.an.ꝙ si simpliciter est delegata duobus aliqua causa vnius sententia nō tenet. Et ibi dicit ſm Specu.& Guil.ꝙ de cōsuetudine curiæ solū episcopis cōmittuntur causæ matrimoniales:papa tū ad hoc nō astringitur quin possit & aliis cōmittere:q̄d & aliquādo fecit.In c.causam quæ.summatim dr ſm Ioā.an.ꝙ delegatus q̄ est dñs impetrantis recusari potest.ſ.vt suspectus. Vbi glo.ponit sex casus recusandi iudicem.Ibi enim dicit glo.ꝙ argumentum euidens est: ꝙ rationabilis est causa suspicionis si iudex est dñs aduersarij.vt.xj.q.iij.quatuor. Et idem esset si iudex esset impetrātis vasallus.xxij.q.v.de forma. Idem si esset cōsanguineus vel aduocatus extiterit in eadē causa pro ipso:vt de appel.c.postremo. Idē videtur si haberet consimilē causam. vt extra de iudi.c. causam. De causa tū suspicionis tractabiť ibi.Suspicionis. De recusatiōe huiusmodi dr.li.vj.eo.ti.c.iudex.Iudex ab apostolica sede datę quis legitime valeat recusari vt suspectus:potest licite vices suas cōmittere antēq̄ cōtra ipsum recusatio proponať & si in totū cōmiserit recusari vlterius : aut facta per eum cōmissio impugnari nequibit. Q̄d posset si sibi de iurisdictione aliquid reseruasset:post recusationē quoq; propositam cōmittere:nisi de recusatoris ꝓcedat assensu non pōt. Sed eo volente hoc potest:etiā si recusatio ipsa sit iam probata:dūmodo pronuntiatū nō fuit super ea. Ex tunc enim cū iudex esse desierit nulla etiā cum illius assensu pōt fieri cōmissio per eundem.glo.ibi. Cū aūt sibi aliquid reseruādo de iurisditione remaneat adhuc iudex de suspicione sub delegati habet cognoscere,& potest ad se reuocare iurisdictionem. Vnde adhuc potest recusari:& commissio impugnari. In.c.cum te.eo.ti.summatim habeť ſm Ioā. an.ꝙ si delegatus papæ cōmittit causam nō in totum de subdelegato appellať ad eū non ad papā. Vbi dicit idem Io.an.ꝙ idē est quādo delegatus sibi reseruat executionē sententiæ tantū:ga etiē si post sententiā appelletur ad eū appellabiť eo.tit.c.si delegatus.li.vj. Fallit etiā hæc decretalis in casibus eo.ti.si is cui.&.c.si a subdelegato.lib.vj. Dicit ēt idem Ioan.an.ꝙ si vnicus est delegatus potest pluribus causam delegare. Item si sunt plures delegati : possunt etiam delegare pluribus q̄s sint ipsi. Si vero vnus solus ex pluribus locis non subdelegantibus subdelegat ipse pluribus : videtur ꝙ valeat:qa nō videtur prohibitū ſm Inn.& Hosti. Et q̄uis deceat & expediat ꝙ vni soli cōmittat ꝓpter absurditates quæ inde sequerentur:si vellent contraria.non tamen est necessariū.In.c.gratū.eo.tit. summatim habetur ſm Io.an. ꝙ si delegatus citauit ante mortem delegantis: perpetuata est eius iurisditio. In.c.prudentiam. eod.titu. summatim habetur ſm Ioā.an. ꝙ si causa committitur tribus delegatis cū clausula. ꝙ si non omnes possunt vel nolunt priusq̄ appareat de impœtria vel de volūtate tertij. duo procedere nō possunt:& nil agūt si procedant. Idē in duobus datis cū clausula.ꝙ si ambo &c.Secūdo ibi contin netur ꝙ si reus coram delegato citatus obijcit excōiacionem actori quā nō probat infra debitū tempus delegatus absoluet actorem:si vero probat si excōicatus est actor propter causam sibi cōmissam idem erit. Sed si propter aliam nec est de casibus reseruatis Papæ : ad eum ad quem spectat illum remittet. Qui si non vult absoluere : delegatus absoluet.Et absolutus super eo de quo erat excōmunicatus coram excōicatore parebit.Qui si malitiam adhiberet delegatus de causa cognoscet. Dicit autē ibi Hosti. ꝙ licet glos.& alij cōtra dicant ꝙ nuntius in hmōi debet eē certæ & probatæ fidei:tū nil obest etiā si nuntius sit infamis:dū modo sit canonice destinatus.Iterū si scribatur duobus cum clausula vos vel alter vestrum:an vnus altero irrequisito procedere possit:hoc est expeditū eo.ti.cum plures.lib.vj. ibi vide.& in glo.ij.Hic ponit Ioan.an.in nouel. q̄s plures q.circa materiā excōmunicationis partiū litigantiū corā delegato:ibi potest videre.Et multa alia ponit circa materiam huius. In.c.cum causa.eo.tit.summatim habetur ſm Io.an.ꝙ si causa simpliciter delegatur tribus:duo sine subdelegatione tertij ꝓcedere nō possunt:quod si facerent ab eis poterit appellari.In.c.cōsuluit.eo.tit.habetur summatim ſm Ioā.an.ꝙ si iurisditio delegati expirat in perēptorio:q̄d partibus assignauit post congruā horā peremptorij nō expectabit contumacem.Si vero non expirat potest expectare.& iterū citare si vult. Vbi notat Io.an.ꝙ vocatis partibus a iudice die statuto:pars præsens licet aduersarius sit absens : actor vel reus sine licentia iudicis non debet recedere.vt de iudi.c.j.& xj.q.iij.certū. Et hoc nō ratione pœnę:qa nulla incurrit ex quo pars altera nō venit:sed ratione expensarū:quas tunc petere poterit: si licentiā iudicis expectabit. Quod si citatus nō venit ad diē assignatam:sed

Sex casus in q̄ bus iudex dex recusari potest.

tam sed nec is qui eū citari fecit præsens fuit:fiet cōpensatio hincinde:ita ꝙ neutra partiū est punieda. ff. de arbi.l. antepenul. Item si dies feriata occurrat in die assignata vl' alia causa euidens subsit:ꝓ quam apparet ꝙ etsi citatus ꝓsens esset procedere non tenetur:vt iq̄ in tali casu debet ꝓses subuenire.ex quo actoris non interest citatum venisse. Item si iudex abest die assignata a loco in quo partes citatæ sunt & præsentes:ex æquitate debet expectare vsq; ad sequentem dīē.ar.hic.& nisi aliud mādauerit iudex libere pōt recedere:sicut iudex si mortuus esset:nec tenenť eū alibi quærere.ij.q.vj.§.biduū.ſm Inno.Item si iudex ifirmeť in eodem loco non debent partes sine licētia recedere:pōt tū instare vt procedatur:vel ꝙ alius terminus assignetur. Et si non posset in eis intēdere:possunt partes sine licentia recedere:& aliā citationē expectare.ff.de arbi.l.arbiter.ſm Inno. Q̄d si iurisditio expiret in peremptorio citationis: si pars non venerit hora congrua licet postea venerit:con demnabiť in expēsis ſm Hosti.qa tex.dicit poteris extunc exequi.Vbi Ioā.dicit,poteris & debebis. Iudex em ꝓpter cuius negligentiam perijt instantia:tenet parti læsæ.C.de iudi.l.sancimus. Vincē.Sed Host.dicit poteris.ſ.si volueris.Dicitur etiam in tex.Nos eam horam ꝓcedēdi cōgruā intelligim9:ex qua possit ante noctis tenebras perfici q̄d incūbit. Vbi etiam declaratur ꝙ more Romano dies a me dietate noctis incipiat:& in medio noctis desinat subsequentis:& ibi dicit glos.quædam extraordinaria.ꝙ si iudex ꝓcesserit in iudicio in tenebris ad lumen candelæ vel tulit sententiam:cuius fieri non debuit:tū credit ꝙ valet,ꝓcessus:dummodo aliud non impediat: & præcipue si iudex sit honestus:nec hoc in tex.dr.ꝙ si processum fuerit de nocte non valeat.Multa em fieri non debent: quæ tamen facta tenēt.Alij forte contra.Dicit etiam ibi glos. ordinaria ꝙ quantum ad contractus fieri possunt qualibet hora: & vsq; ad mediam noctem notarius ascribet cōtractum diei præcedenti:post mediam noctem ascribet diei sequēti.ſm Io.an.in nouella.Sed in officijs videť dies incipere in vesperis dicit Hostiē.hic ꝙ quicquid dicatur de cōsuetudine iudices sedēt die noctuq;:& in vtroq; foro.Et subdit ꝙ ga de nocte consueuerūt homines exire loca publica:ꝑsumeretur ꝙ iudex solus esset:& per consequens occulte faceret quod publice fieri debet. Qui etiam subdit ꝙ pro maiori parte in curijs principum cessat hæc causa:quia faciunt tenebras lucem:& semper est ei multitudo.& sic cessante dicta causa cessare posset.phihitio.de appel.c. cum cessante. In nocte tamen dicit ꝙ non credit sententiam diffinitiuā vel interlocutoriam de nocte latam tenere nec litis contestationem:sed ſm eum bene potuerunt testes recipi & allegationes audiri.Et quod dr in aue.de iudi. ꝙ vespere iudicabunt intelligit ipse suprema hora ante tenebras vt hic. Subdit autem Ioan.an.ꝙ sibi placet dictum Hosti. quod est præmissum.

De hora iudicij.

c. ad apostoli cā.de regularibus.

§. II. DELEGATI IVRISDITIO

Decem modi q̄ bus delegati iurisdictio cessat.

expirat decē modis.vt no.glos.sup.c.in literis.Primo finitur mortuo illo delegato iudice cui ꝓprio nolle scribiť eo. tit.c.q̄n abbas.a cōtrario sensu.Secūdo p̄mortem eiꝰ cōtra quem literæ impetrantť re integra existente. vt de rescrip. c.significauit.Tertio reuocato mandato.ff.de iudi.l.iudiciū.Quarto soluiť per secūdas literas quę de primis facit mentionē expressam.eē de rescrip.ç.causam.Quinto si iudex remittat causam superiori.vt de offi. dele.c.licet. Sexto elapso termino cōmissionis.vt eo.ti.c. de causis. Septimo si re integra moriať delegans, vt eo.ti.c. gratum.Octauo p legitimam appellationem.vt de appel. c. cum speciali. Nono p legitimā appellationē.vt de appel.c.vt debit9.& p delationem appellationis.Decimo & vltimo q̄n p delegatum est data sniа & executioni mādata.vt in isto.c.in literis,Vbi dr ꝙ ex quo iudex delegatus p se vel per alium sniam executioni mādauit vel mādari præcepit:eius autoritas & iurisditio cessat:quia semel est functus officio suo. Sup vbo functus est officio.dicit Io.an.in nouel.ꝙ hoc habet locum siue iudex sit delegatus siue ordinarius:sententia ideo sit iniqua qa contra ius litigatoris est lata. Si em nō est appellatū trāsit in rem iudicatā.vt de sen.& re iudi. c.cū inter vos.Si vo appellatū est ad iudicē appellati ōis. spectat sniam affirmare vel infirmare. de rescrip.c.dilectꝰ ij.Et hoc nisi tacite vel expresse renuntiatū sit appellatio-

ni:in quo casu rata manet sniа ac si non esset appellatū saluo eo quod dr de sen.excō.c.venerabilibus.li.vj.Si vero sniа sit nulla ipso iure distiguiť inter iudicem delegatū & iudicem ordinariū. Nam ordinarius iterū a capite ipsam causam incipiet audire.C.quō & qn̄ iudex.l.si pręses. Delegatus vo qa functus est officio suo: licet male nō se intromittet amplius.ff. de arbi.l.qualē. Erit ergo ad eū qui ipm delegatū decidet recurrendū.C.quō & qn̄ iudex.l.si vt ꝓponis. Et hæc vera in sententijs.secus in præceptis vl' aliis factis quę præcedūt sniam vel sine sentētia emittūtur.Nam illa possunt iterari si nō habent effectū.vt eo.ti.significasti.& de prębē.c.relatum.In.c.insinuante.eo.ti.summatim continēť ꝙ ex noua causa superueniēte remoueť delegatꝰ: & aliud subrogatur etiam post litem,cōtestatā:puta si peteret pars a delegāte allegādo consanguinitatē vel nimiā familiaritatē. Vñ dicit hic glos.ꝙ familiaritas repellit iudicem sicut & testem.Modica tū familiaritas nō nocet. ff. de verbo.signi.l.latę.Hoc tamen aduertas ꝙ minor causa repellit iudicem q̄ testē qa quelibet ꝓsanguinitas repellit iudicem:sed nō testem.de appel.c.postremo.Inno.hic distinguit inter potestatiuā familiaritatē & extraneā eorum familiarē:vel ꝙ sit nimis propitiꝰ:nisi & cā ꝓponaťur vt lit.nō contest.c.accedens.al's quilibet posset recusari.cū quilibet sit naturaliter obligatus alteri.

§. III. DELEGATVS A PAPA

vsq; ad integrū annū sniam suā pōt exequi:vt summatim dicit in.c.quęrenti. eo.ti.ſm Io.an.Vbi dicit idem Ioā. de subdelegato delegati q̄ aliqd fuit remitit dici pōt ꝙ vsq; ad annum ad delegatum recurretur etiam si reseruauit excommunicationem tm̄ pura reseruata nobis excōicatiōis sententia sup executione talis negotiꝰ vobis cōmittimus vices nostras.ar.hic.Si vero nil sibi retinuit forte vsq; ad quadrimestre tempus:tamen durabit hæc ptās in subdelegato quasi virtus clausulæ appellatione remota per subdelegatū fuerit exinanita.Et sic saluum remanet solū ius cōmune quadrimestris tpis a contrario literę huius dū dicit vobis.Et sic nō transit priuilegiū in tertiū sicut nec excōicatio:nec delegatus delegati principis est suus delegat9. Erit aūt annus iste integer & continuus.cccl.xv.dierum.ff. de verb.sig.l.anniculus.ij. Ponit aūt glos.ordinaria varij terminū seruandum tpis ad executionem sniæ.Alium in actionib9 psonalib9:aliū in realibus:aliū in criminalib9 ibi vide.Ordinarijs aūt nō prefigit tps ad exequēdū snias: qa illoꝝ iurisditio est perpetua: vñ semp absoluūt & exequunť sniаs:immo & sniаs in melius reformare pōt.de accu.c.qualiter & q̄n.& hoc nisi sint suspensi vel excōicati.

§. IIII. DELEGATVS PAPE SI SVB

delegat nō in totū:pars a subdelegato nō poterit appellare;ꝓpter hoc solū ꝙ datus est sine suo cōsensu. Et si ea casu subdelegatus al's legitime recusať:delegatus causam diffiniet. Et si iustam recusationis causam delegatus noluerit admittere ab eo poterit appellari.Sic summat Io.an.ī no. uel.c.sup quæstionum.e.ti.Hosti.aūt magis specificat causam huius.c.in glos.sua dicens.Causa quædam fuit cōmissa cuidam cū clausula, appellatione remota.subdelegata aūt fuit ab eo quibusdam sine cōsensu alterius partis retinuit tū sibi subdelegās diffinitiuā sententiam: pars illa q̄ non consenserat venit corā delegato:& allegās ꝙ subdelegati erāt suspecti aliā recusationis causam nō ꝓponēs appellauit ad Papā qa subdelegati nō ierant dati de ipsius cōsensu.Sup quo casu forman̄ istæ tres q̄stiones.Primo q̄ritur vtrum ꝓ appellationem impediatur hmōi processus. Et rndetur ꝙ nō. Secūdo si forte recusať iuste: an delegatꝰ possit nihilominꝰ causam diffinire. Et respondetur ꝙ sic. Tertio si iustā recusationis causam nolit delegatus admittere:vtrum ob hoc possit ab eo appellari. Et respondeť ꝙ sic.Super quo casu sic decisio videbātur duæ decretales cōtrariæ sibi quas soluit & determinat. Vt em dicit Hostien. ista duo sunt necessaria.s.ꝙ fiat commissio a delegāte subdelegato non in totum:& per delegatum datum per istam Innocētianam cum clausula.appel.re. Et in his duobꝰ sup sula applet constitutio Alexandrina quæ habeť.ē.c.cum te cōsu pellēte.p istam Inno. Vbi sciendum vt dicit quædam glo. ꝙ tiōe rei illa clausula quæ ponitur communiter in literis apicis alia mota.

De clau

cuius commissionis.ſ.appel.re.añ ſniam nihil operaꝫ ſed poſt latã ſniam a delegato mulrum operaꝫ. Nam ſi nõ ponereꝫ iſta clauſula & appelleꝫ a ſnia:ſi non deferaꝫ appellationi:ſed executioni mandeꝫ per iudicem abſq; cauſę cognitione retractabit:ſiue iuſta fuerit ſiue iniuſta ſnia: ga appellatione pendente nihil eſt innouandũ.ĩ.q.vj.§.appellatione.Sed ſi poſita ſit illa clauſula poterunt iudices poſt appellationem ſniam ſuam executioni mãdare.quorum executio non reuocabit abſq; cauſæ cognitione: tũc em appellatio eſt remota quo ad iudices non quo ad ptes: executio tñ ſuſpendi debet quouſq; cognitum ſit de cã appellationis:vt ſi iniuſta inueniaꝫ irriteꝫ:ſi iuſta cõfirmeꝫ. In gloſ.etiam dr:q ſi ſubdelegatus eligitur a delegante de conſenſu partium poſtea nõ poterit recuſari:poterit tamẽ ab eo appellari.Et hoc eſt argumentum q acceſſor:qa participationem habet cauſæ de cõſenſu partium eſt eligẽdꝰ. xj.q.j.c.iĩj.Sed ſi partes non conuenirent eligat iudex non ſuſpectum:& illum ſuſcipiant partes etiam inuitæ. Nota etiam q in textu huius.c.dicit Inno. Vt iudicialis autoritas liberius valeat exerceri delegatus a nobis licite põt & principiũ & medium & finẽ cauſę ſibi commiſſæ nõ ſoluꝫ cõiunctim:ſed & diuiſim alij delegare.Et vt dicit gloſ.hoc ſm canones.Nã ſm leges iudex facit corã ſe litem cõteſtari:qd eſt principium cauſæ:& per ſe fert ſniam:qd eſt finis cauſę.Media vero cõmittere põt conſiliarijs ſuis:ſemel tñ etiam audit negotiũ in medio cauſæ:& dicunt media cauſæ:vt exceptiones examinandæ:teſtes recipiẽdi: allegationes audiendæ.Sed ſm canones media põt committere cuicunq;:& principium & finem. Et ſegtur in textu. Cũ autẽ alicui media tm committunt ab ipſo tãq; ab auditore,p uocari non põt:niſi mãdati fines excedat:vel merito ſit ſuſpectus. Vñ ne valeat recuſari,puide ſtatuimus vt de partium detur vel recipiaꝫ aſſenſu. Vbi dicit Inno.iiij.q non appellaꝫ ab auditoribus datis ad media niſi modum excedant.Secus in auditoribus datis ad litem cõteſtandam:vl ad maiora.dicũꝫ aũt dati ad media modũ excedere:nõ ſoluꝫ ſi fines mãdati non ſeruant:ſed etiam ſi iniuriã faciũt: vel ſi al's grauant.Nam quãdocũq; grauãt licet appellare & non aliter.Et hoſt.dicit q grauare non põt ſimplex auditor niſi cum modum excedit cum ſit quaſi pica: & ,pcedit non ,pprio:ſed committentis motu.Et ſi commiſſi õis forma fuit iniuſta:nõ ab ipſo:ſed a cõmittente debuit appellare. Et decreꝫ.vt debit,.nõ in auditore:ſed i iudice loquif.Dicit etiã gloſ.q iſta eſt differentia inter iudicem ordinarium & delegatum:qa ordinarius etiam ſi totam cãm alteri committat põt eam ad ſe reuocare qñcũq;.Sed delegatus ſi totam cãm alteri committit ſeu ſubdelegat:quod põt ſicut & partem eius cum nil ſibi retineat, nõ põt eam ad ſe reuocare.Nec ad eam delegantem: ſed ad papam appellaꝫ.vt dr in tex.Mouet hic Io.an.in nouel.ſex q̃ſtiones circa ſubdelegatos:qñ plures ſunt ſimul dati iudices delegati.vide ibi.Sed ſi delegatus alteri non ſubdelegat cãm ex toto ſed in partẽ:puta ſi oĩa committit ei vſq; ad diffinitionem ſententiæ excluſiue:tunc non ad papam:ſed ad delegantem a partibus appellabitur cum fuerit appellandũ. Dicit etiam gloſ.ibi q ſi delegatus committit alicui parteꝫ cauſæ põt reuocare cum vult.Sed ſi totam: ſi ſubdelegatus eã ſuſcepit non poteſt reuocare ſeu reſumere. Sed ſi nõ ſuſcipit tunc põt reſumere.Põt etiam inuitis partibus delegatus cauſam ſubdelegare:qa nemini facit iniuriam qui vtiꝫ iure ſuo.eꝫ de elec.& ele.pote.c.cũ eccleſia vulterana. Dicit etiam Hoſti. q examinationem teſtium ſubdelegatus vel delegatus ordinarij alterij committere non poteſt. vt de appel.c.cauſam quæ. Dicit etiã Petrus q ſi teſtes nõ ſunt in loco iudicij:ſubdelegatus põt rogare iudicem ſub quo degunt vt recipiat teſtes.vt de fi.in ſtru.c.iudices.Et ille eos recipiat:non autoritate:ſed iure cõmuni.Sicut ordinarius rogat ordinarium cum non poſſit imperare:& archieps delegati ſubdito ſuffraganei quem nõ eogit. Dicit etiam q ſi papa notet q delegatus poſſit quẽcũq; cõpellere vt teſtes recipiat:& ſic ſeruatur:puta tñ q id de iure non poſſit:ſed tm rogare. Nota q lib.vj.eo.ti. dr ſic in tex.c.ſi duo.Si duo ex tribꝰ a ſede apoſtol ica delegatis:duobꝰ alijs non in totum ſubdelegauerunt vices ſuas: ipſiq; ſubdelegati cum ſubdelegato tertio in cauſa ,pceſſerint delegata ſi appelleꝫ ab ipſis:non ad condelegatos:ſed ad primũ delegantem tantummodo appellari debebit. Vbi dicit Ioã. an.in gloſ.q hæc decretalis edita eſt ad declarationẽ eorũ q̃ nouerunt Inno.& Hoſti. ſup iſto.c.ſuper quæſtionũ. Hic etiam notat Archi.q ſi duo ſint delegati: & vnus cõmittit ſeu ſubdelegat totũ:alter principiũ:ſi fuerit appellãdũ:appellabit ad papã. Et dicit Io.an.in gloſ.q idem ſi ex duobus tm delegatis vnus ſubdelegauerit:ſed non ex toto idẽ dicendũ. In.c.paſtoralis.eo.ti.ſic in text.dicit Inno. iij.Cum delegato a principe iuriſditio dãdi iudicẽ ſit a lege cõceſſa:dũmodo ipſe exonerare ſeipſum malitioſe non queꝛat:põt compellere renitentem:eo q iuriſditio illa nullius videaꝫ eſſe momẽti:ſi coertionem aliquã nõ habẽt:debet tñ delegaꝰ ſolicite ,puidere:vt ſi ſupioribꝰ pſonis exiſtente neceſſitate negotium duxerit delegandũ:in coactis nibus inferẽdis dignitati deferat & pſonę. Et.ĵ.ĩ. iiij.§.dicti.c.Quia ſæpe cõtingit q executio ſniæ ordinario demãdetur:cum ordinarius teneatur obſequi delegato ſi nõ cognitio ſed tm executio ſniæ demandetur.& ſi ſciat illã iniuſtam nihilominus tenetur eam exequi:niſi apud eũ poſit efficere vt ab hoc onere ipſum abſoluat. Sup verbo malitioſe dicit Ioã.an.in nouel.q vbi cõſtat de malitia licet poſſet cõmittere:non tamen poſſet compellere ſm Inno. ſm quem ſi eo caſu vellet compellere poſſet ab eo appellare. Dicit tñ Vincen.q ſi,pter hoc excõmunicat delegatus tenet excõicatio:licet male faciat:grauatus em poterat appellare.Sed qñ dicef malitia in delegato circa hmõi.Dicunt ad hoc Per.& Abb.qñ ſine cauſa ſubdelegat:ſed hoc non placet Inno.& Hoſt.Alij dicunt qñ ſubdelegat minꝰ perito:& collegæ non ſunt periti, vel ſubdelegat his q nõ audent facere ,pceſſum.Hæc non placẽt Hoſti.Nam & minus perito ſubdelegare põt:dum tñ perito. Exponit ergo Hoſti.malitioſe.i.in fauorem vnius partis: & læſionẽ alterius.vt de reſcrip.c.ad hæc.qd hodie facere non poſſet ſine pœna.c.cum æterni.de ſen.& re iudi. lib.vj.Et hæc ,ya. hoc vbi conſtat q al's dolus non preſumit ſm gloſ.qa de quolibet preſumendũ eſt bonũ niſi ơrium appareat:vt de ſcrutinio.c.i Et ſi qs dicat hoc factum in fraudem: hoc debet ,pbare.ff.de proba.l.quoties.Sup ẏbo compellere dicit Hoſt.nõ tñ collegã ſuũ:qa par in parem nõ habet imperiũ.vt de elec.c.innotuit.gloſ.ibi.Et ſic patet q aliqs cõ Par in pellẽdus eſt inuitus ſuſcipere iudiciũ:etiã homo alteri fo pareꝫ imri niſi aduocaꝰ qui non põt cogi,alicubi q̃ in ſuo foro re perium cipere iudiciũ.& hoc in delegato a principe.Nam ordina nõ harius nõ põt cogere hoiem alteriꝰ fori:vt de offi.or.c.paſtoralis.Sed nemo põt cogi vt arbitriũ recipiat. ff. de arbi.l. iij.ſed poſtq; receperit debet cõpelli.vt.l.ea.ſup verbo neceſſitate.Io.an.de mẽte iuris forte non licet aliter ſubdelegare ſm Hoſtien.fatetur tñ q cõmunis & celebris opinio habet cõtrariũ: ſm quẽ ſubaudi maxime . Dicit etiã i tex. qa delegatus talis põt cuilibet mãdare citationem & punire ſup hoc cõtemptorẽ. Vbi dicit Abbas q cauſa dubitationis potuit eſſe:qa nõ videbaꝫ ante citationem ppetua iuriſditio. Sup ẏbo cuilibet dicit Hoſti. tertio vel collegę & expedit interdũ hoc fieri. Vbi etiam quęrit vtrum,de legaꝰ legati poſſit citationẽ delegare,et dr q ſic. Dicitur etiã ſummarie in tex.q ſi Papa cõmiſit ſciẽter appellationẽ interpoſita a ſentẽtia iudicũ datorũ cũ clauſula appel. re.ſuſpenſa eſt interim quo ad executionẽ primorũ iuriſdictio. Vbi dicit Ioã.an.q quãtũcũq; appelletur a diffinitiua & certum ſit appellationem tenere:vel ſaltem dubium eſt de iure vl de facto an teneat: ſemp debet ſupſedere executioni. Et ſic põt intelligi illud.ĩ.q.vj.decreto. Vbi dr q iudices qui nõ deferũt appellationi puniũtur.Sed vbi certũ eſt q appellatio eſt nulla vel iniuſta:ſemp põt executioni mandare . vt ga notorium eſt crimẽ de quo qs eſt condẽnatus.vel ipm in iure cõfeſſus: vel taliſ eſt qui appella re nõ põt: vt inſignis latro vel ſeditioſus. vt qa appellaꝫ ſine cauſa vbi cauſa eſt exprimenda: puta ne hæres in poſſeſſionẽ mittatur & hmõi.Nec obſtat ſi dicas q iudex appellationis habet cognoſcere ipſe vtrũ appellatio ſit recipienda vel non:& non is a quo appellatũ eſt:qa hoc ẽ verũ in dubio.ſecus autẽ eſt in præmiſſis caſibus in qbus notoriũ iuris eſt appellationẽ non tenere:vnde nõ eſt ad iudicem vel ad aliã indaginẽ recurrendũ. In oĩbus his caſibus poteſt intelligi q iudex a quo appellatũ eſt põt ſententiam ſuã ſine pœna executioni mãdare:quod nõ poſſet ſi appellatio remota nõ eſſet. Vel melius dicas q ſufficit de appellatione interpoſita mentionem facere fieri : & ſuper ipſa lĩra

Differẽtia q̃dã inter delegatũ & ordinarium

ipſa literas cõcedere.Nã poſtq; literæ fuerint præſentatæ iudici:etiã ſi notoriũ ſit appellationẽ nõ tenere: iudex tñ a quo appellatũ eſt non procedit ſm Inno. cuius eſt tota iſta gloſ. Verũtamen ſm Hoſti.quo ad effectũ ſemper requ ritur q ex certa ſciẽtia committatur:alioquin opponi poterit de veritate ſuppreſſa vel falſitate ſuggeſta.

§.V.DE EXECVTORE SVPER VER

Executio mera.

bo executioni mãdare in.§.quia vero.qui tex.habeꝫ.§.in prin.§.diſtiguit gloſ.inter merum executorem & executorẽ mixtũ.Et dicit q executio mera eſt cũ partibus præſentib⁹ cognitũ eſt de cauſa ab aliquo.hic addit Io.an.in nouel.vel altera partiũ cõtumaciter abſente.ſeruato tñ in oĩ bus iudiciario ordine ſm Hoſtiẽ.& ille mandet alteri q ſniam ſuam exequatur.talis executor nõ debet audire exceptiões.& de tali executione loquiſt hic decre.& de ſen.& re iudi.c.de cætero.& expone cũ dr ſi ſciat illã iniuſtã eẽ.i. cõtra ius litigatoris latã.qa ſup hoc nullã habet cognitionem.Secus ſi ſciret illam eſſe nullam:vt qa latam autoritate falſarũ lrarum.Vnde iudex non habuit iuriſditionem vel per falſa inſtrumenta:vel per dolum aduerſarij. ſi iſta obiciant corã executore debet ſupſederi executio: dũmodo iſta nõ malitioſe & calũnioſe proponãtur.& tũc refera tur negotiũ ſuperiori:vt de ſen.& re iudi.de cętero. Sed ſi executor eſſet ordinariꝰ deputatus executionibus cauſarũ debet admittere tales exceptiones.Ideo autẽ dixi calũnio ſe:qa ſi hoc eſſet non debet differri executio. Mixta ẏo dr executio q habet cognitionem admixtam:vt cũ papa mãdat alicui reſtitui rem ſuam:vel mãdat alicui dari bñficiũ. coram tali executore admittunt legitimæ exceptiões qua tũcũq; abſolute ſcribat.vt eo.ti.c.ex parte.Et nota q a mero executore nõ appellaꝫ.vt de re iudi.c.qd nõ cõſultatio nem.niſi excedat modum executionis. Ab executore autẽ mixto bñ appellaꝫ:ſi non admittat;legitimam exceptionẽ vel aliã partẽ grauauerit.vt de appel.c.vt debitus.hoc in gloſ. Sup hac materia de executore addit Io.an. ad dictam gloſ.quandã diſtin.Hoſti.ſup.c.qd ad cõſultationẽ. de iu

executõ mixta.

Executorũ differẽtia.

dicib⁹ dicẽs:q aliud eſt iudex:aliud executor. Et executorę alius mixtus:alius cõſeruatorius:alius põt dici referenda rius ad aliquẽ.ſ.articulũ audiẽdũ vel expediendũ ſine alicuius iuriſditionis commiſſione datus. Alius nuntiator ſiue executor ſimplex & nudus. Alius executor ſniæ latę merus & purus. Et de his oĩbus an legitimas exceptiones coraꝫ ſe ,ppoſitas teneanꝫ admittere:&,ſi non admittant vtrũ ab eis poſſit appellari.Dicit autẽ q ſi ſit iudex debet illas admittere & in illis interloqui:& ſi non admiſerit poterit appellari:& hoc planũ eſt.vt de appel.c.cũ cauſam . Idẽ p oĩa ſi ſit mixtus executor quãtũcũq; ſibi abſolute ſcribaꝫ. de offi.dele.c.ex parte. Si vero ſit conſeruatoriꝰ & ſciat vl credat notoriũ exceſſum:nullam exceptionem admittit: niſi forte excommunicationẽ.ar.xſ.q.iĩj.cum excõicato.& de excep.c.pia.lib.vj.vel niſi dicat delinquens q hoc licite facit defendendo ſe & ſua.in caſu licito & ſibi a iure cõceſſo:vel a priuilegio.Nam ex quo coram tali aliquid ,ponitur qd expediri non põt ſine contentioſa iuris indagine oĩno debet abſtinere & admittere oẽm legitimã exceptionem:al's iuſte appellaꝫ ab ipſo.Si vero ſit referẽdariꝰ ,pcedat in articulo ſibi commiſſo. Et ſi qua interponũtur audiat:non tñ interloquatur:ſed dubia referat:al's ſi oppo nunt talia quę impediunt proceſſum articuli ſibi cõmiſſi poſſet appellari ſi procederet & hoc ideo:qa modum exceꝺeret.Item talis recuſari poteſt,ppter ſuſpicionem:niſi ſit datus de volũtate & conſenſu partiũ. Si vero eſt executor ſimplex & merus:puta ad aliquẽ citandum vel pignorandum vel ſuſpendendũ miſſus:talis nec exceptionẽ admittit:nec aliqd oppoſitum examinat: ſed eſt ſicut pica.xxiij. q.v.miles.Et talibus oĩno parendũ eſt non contumaciter reſiſtendũ: quod intellige qñ conſtat de eorum mandato & qa ab illo qui dare potuit: al's poſſet eis reſiſti.Si ẏo ſit merus & purus executor ſentẽtię,late:talis non põt recuſari:& a tali vt dicit gloſ.non põt appellari. Dicit etiã gloſ. q cum executor agnoſcit.ſententiã ſibi cõmiſſam exequi eſſe iniuſtã: cum nõ habeat ipſe de hoc cognoſcere habet obedire.Si tamẽ habet in hoc conſcientiã læſam:tunc ſm Hug.cauſam poterit alteri delegare: & hoc ſi ipſe eſſet iudex:quod ſi non poteſt.qa ipſe eſt ſubdelegatus a delegato:pronũtiet ſententiã ſm allegata & ,pbata in noie dñi

vel remittat ad ſuperiorẽ ſi põt:vel ſi eſt merus executor exequatur:& deponat q ſciẽtiam in contrariũ. Quod ſi de ponere non põt conſcientiam talẽ q̃uis erroneam : nullo modo debet iudicare contra conſcientiam vel executiõi eã mandare ſi executor eſt:ſed appellet ſm Hoſti.

§.VI. DE EXECVTORE VEL IV

dice delegato in ſexto eo.ti. hoc ponitur.Cum plures ſub illa forma vt oẽs vel duo vel vnus mandatũ apoſtolicum exequatur:ſeu alia cõſimilia,iudices vel executores a ſede apĩica deputari cõtigerit:quilibet iniunctũ poteſt libere adimplere mandatũ.Porro vno eoꝝ negotiũ inchoante cõmiſſum alij nequibũt ſe vlterius intromittere de eodẽ: niſi vel infirmitate vel alia iuſta cauſa illum cõtigerit impediri.Iuriſditione vero perpetuata etiam mãdatore viuẽte per vnum eo caſu quo poteſt ex iudicib⁹ delegatis perpetuata:intelligiꝫ quo ad oẽs.Vbi dicit gl. Forma iſta bñ eſt aduertẽda. Aliud em eſt cũ ſcribiꝫ cũ clauſula:q ſi non oẽs vel ſi ambo:qa tũc iuriſditio daꝫ cõditionaliter:tũc igiꝫ vnus vel duo poterũt vti iuriſditione q̃ditionaliꝰ cũ cõſtiterit de cõditione vl impedimẽto ſtatij vel collegæ:nec aliter valet qd agiꝫ:vt in.c.prudẽtiã.eo.ti.hic ẏo in hoc.c. iuriſ ditio daꝫ alternatiue. Vñ qlibet eſt iudex inſolidũ vigore alternati õis,vt de reg.iur.in alternatiuis, cũ ſuis cõcor.li. vj.Si ſup gra curiꝫ ab apĩica ſede facta executores fuerint deputati:q̃uſ eẽ cẽſem⁹:vt ſicut ipſa gra licet nõdũ ſit in ei⁹ executione ,pceſſũ morte nõ primaꝫ ꝑcedentis:ſic ẽt nec re integra perimaꝫ executoriꝰ data ptãs: quã veluti gręprędictæ acceſſorium naturam ſequi cõgruit principalis.

§.VII. SVBDELEGATVS A DELE

gato papæ iuriſditionẽ habẽre coercere põt, Hoc ſumma tm habeꝫ eꝫ eo.ti.c.ex literis.ſm Io.an. Et iſta coertio itel ligiꝫ:qa põt excõicare interdicere & hmõi:ſm Inno.vnde & Hoſt.dicit q ſubdelegatꝰ delegati & merus executor eo ertionẽ recipit contra opponentes ſe ſibi:& iniuriantes illos quos mittit ,p exequendo:quẽ etiã quo ad denũtiationis actũ põt alteri delegare.Dicit etiã ibi Inno. q q̃n agiꝫ de reuocatione iudicũ in lris illis nõ ſoluꝫ exp̃ſſa:ſed exp̃ſſiſſima fieri debet mẽtio.Et rõ eſt qa cũ reuocatio lrarum dñi papę ſit odioſa & ơri ibi rõnabil'r appellaꝫ:ſp p̃ſumẽdum eſt papam circũuentũ:& q lras nõ ꝓceſſiſſet ſi tenor ipſarũ lrarũ & ,pceſſus p eos habitus exp̃ſſus fuiſſet:vt eo. ti.c.ex parte.Sed ſm Hoſti.melior horum rõ reddi põt.qa videlicet videꝫ fieri contumelia iudici cũ reuocaꝫ. vt.ff. de iudi.l.obſeruandũ. non tñ ipſa reuocatio eſt contra ius cũ fieri poſſit.Exp̃ſſiſſima g mentio regriꝫ in ſcꝺis lris de prioribus cũ reuocanꝫ.Vbi ẏo.ſ.ſup principali quęſtione primę lrę impetranꝫ:licet i eis aliqua falſitas exprimaꝫ vl veritas taceaꝫ nihil omin⁹ valent:& iudex ,pcedit; etſi nõ ſm formã ſaltẽ ſm ius.Et ſic nõ requirit tãta exp̃ſſio quãta in ſupiori.Et rõ eſt:qa iudiciũ reddiꝫ nõ inuitum.ff.de ver.ob.l.inter ſtipulãtẽ.& hęc hñt locũ in lris vbi iuriſdictio cõmittiꝫ.Si em eſſent executorię vel gratioſæ ſiue etiã de aliꝭ negotijs:tũc oportet q de multis aliꝭ faciãt mẽtio nẽ:puta de oĩbus omiſſis:quibus nõ eſſent ſub tali forma literę,impetratæ.vt de reſcrip.c.cõſtitut⁹.Si ẏo ſuper appellatione lrę impetrãtur & ante ſentẽtiã fuerit appellatũ ſufficit q de cã appellatiõis fiat mẽtio. Sed poſt ſniam deſola appellatione.ar.de appel.c.cordi.lib.vj.

§.VIII.DELEGATI IVRISDITIO

re integra morte delegãtis expirat.ſic.ſummat Io.an.in.c. licet.eo.titu. Vbi dicit Hoſt.q dr res integra qñ delegatus nõ cœpit vti iuriſditione. Intelligiꝫ aũt cœpiſſe vti ſi vices ſuas cõmiſit alicui:vt hic patet:etiam ſi principium ſolum cõmittat.ſ. eo.c.ſup queſtionũ. Vel ſi mandet alicui q citet ptes:& multo forti⁹ ſi ipemet citet: vt eo. ti.gratũ. Vel ſi recipiat teſtes in piculo cõſtitutos. Multomagis ſi excõicet ꝺictores vel'rebelles.eo.ti.c.ſ.Sed & iuriſditione vtiꝫ ſi diem aſſignet partibus.de dila.c.ſi. vel ſi forte offerri libellũ vl aliquem aliũ actum iudicialem exerceat:& ſi pres nõ citauerit. Idẽ etiã dicit q ſi delegatus mandato recepto:volẽs & intẽdẽs iuriſditionẽ ſuã ppetuare tãq; iudex vocet tabellionẽ & teſtes dicẽs, Ego vocaui vos tãq; delegatꝰ a papa:a quo recepi lras hũc tenorẽ continentes. Pius eps &c.& faciat totũ legi.Et per ꝺ̃ñs patet q iuriſdi-

Friuolę appellatiõi nõ ẽ deferendũ.

tionē habeo. Volēs igit iurisditionē mihi in hac parte cō missā ꝑpetuare: & calib⁹ qui accidere ꝓt varijs occurrere quātū mihi possibile est & debeo autoritate mihi cōmissa præcipio tibi tabellioni tali ꝙ has ſras in publicā formā redigas. Et instrumēto publico hos testes quos, ꝓpter hoc vocaui apponas. Si sic fecerit forsitā iurisditio ſua ꝑ talē actū dicet ꝑpetuata. & sic vti incipit iurisditione: ga talis act⁹ iudicialis ē. Et sic ꝑ mortē delegātis nō expirabit iurisditio. als sic. Consuluit tñ ꝙ ciuilissime pōt sine mora citet partes. arg. extra eo. quod legit. de sen. excō. c. ea nosc. Et magis erit securum & clarum.

§. IX. DELEGATVS QVIS NON

Quilibet bonus ꝓsumitur

Excōicatiōnē poſt legitimā appella tionem

Eorū q̄ non ꝓsunt ꝓdum admittat: vt si ve iure debeant valere ꝙ valeant als non. Item dicit ibi glo. ꝙ duplici ex causa poſt absolutionem ab excōicatione audiūtur ꝓbationes ſup hoc. ſ. vtrū iuſte fuerit excōicat⁹: ga ſi probabit ꝙ iniuſte fuerit excōicatus nō iniungetur ei aliqd per iuramentum. Et ideo ꝓceptum differt quousq̄ cōſtet ſi iniuſte fuit excōicatus. Et tunc ꝓcipiet ei per iuramentum ꝙ ſatiſfaciat pro eo pro quo fuit excōicatus. Item ſi ꝓbaret ꝙ admonitiōe nō præmiſſa fuiſſet excōicatus: excōicator eſſet ꝑ mēſem ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſię. Item ſi ꝓbatur ꝙ iniuſte excōicatus: excōicator tenebit ei ad intereſſe: & tanto ꝑe abſtinebit quanto viſum fuerit ſuperiori. xj. q. ſ. nemo. Sed ſi ſententia ꝓbabitur fuiſſe iuſta: excōicatus tenebit excōicatori ad intereſſe. & hoc niſi vtrumq̄ ꝓbabilis error excuſet. Addit hic Ioan. And. quinq̄ queſtiones circa materiā talis excōicationis & ſoluit. vide in nouella in dicto. c. Nota ꝙ lib. vj. eo. ti. dē de reuocando ſubdelegato. Quamuis vices tuas in cauſa tibi ab apoſtolica ſede delegata in totum cōmiſiſſe noſcaris: ſi tñ anteq̄ ille iurisditione vſus fuerit cōmiſſio hmōi ꝑ te reuocet ab ipō: vel eum eximire bus contingat humanis: cauſam ipſam reſumere poteris: cum iurisditio ex quo ipſa vſus non fuerit: non cenſeat in eum efficaciter tranſiuiſſe. Et. c. ſequēti qđ incipit. Si delegatus. dicit ꝙ ſi delegatus commiſerit vices ſuas vel ſubdelegauerit: qđ idem eſt: quoties abeſſet: vel donec reuocet commiſſionem. ꝑ quam etiam intelligit commiſſa ſententię prolatio mortuo ipſo delegāte: ſi res nō eſt integra ſed ſubdelegatus cœpit vti ſua iurisditione: ſi dicta commiſſio nō fuerit reuocata ꝑ delegantē ꝑ mortē ipſius non expiret. Dicitur etiam ꝙ a ſubdelegato ad delegantem q ſcilicet aliqd iuris reſeruauit appellādum eſt: cum appellatur etiam poſt ſententiam. Cum delegatus etiam epiſcopi recuſatur: recuſationis cauſa coram epiſcopo eſt probāda. Item ſi officialis eiuſdem recuſetur: licet ad ipſum ab eodem

Quilibet bonus ꝓſumitur ꝙ nō mētiat. & ſic credēdū videt ei mandāti: etſi ꝓſumit bonus: non ꝓſumit iudex niſi oſtēdat. In hoc em nō ſufficit ꝓſumptiō: ſed ꝓbatio: vt dicit glo. Caueat qcūq; impetrat a principe cauſam committi vel delegari alicui: vt ſi ſnia fuerit data ꝙ eo a delegato bene cuſtodiat commiſſionem ſicut ipam ſniam. Lapſu em tpis ſi cōueniret & oñderet ſniam ſine commiſſione non valeret ei niſi ꝓbaret de cōmiſſiōe. Snīæ vero ordinarij ſemp ſtatur & ꝙ ea ꝓſumitur ga cōſtat de iurisditione: vt de ſen. & re iudi. c. ſicut. Si tñ publicatum fuiſſet in iudicio reſcriptum: videt ꝙ ſufficiat. vt de teſti. c. ſignificauit. licet ſit ar. contra de ſen. & re iudi. c. cum inter. Sed videt ꝙ hodie ſufficiat ſol⁹ tabellio ad imponendum finem ſniæ. vt ex de ꝓba. c. qm. Sed vt nulla ſit dubietas ita debet fieri ꝙ autoritate iudicis reſcripti papæ ſolēniter in publicā formā redactū inſeratur in ipſa ſententia iudicis autoritate: in preſentia partiū & alia inſtrumēta ꝓcuratoria: ga idē iuris eſt de illis: vt ſi oñderet ſnia lata in ꝑſona ꝓcuratoris vel ſyndici ſi non cōſtaret de mandato ꝓcuratoris: ſnia non valeret: nec ſtaret ei ſi negarēt illū fuiſſe ꝓcuratorē. Sed poſtq̄ in ipſa ſnia inſerantur hmōi inſtrumēta & reſcripta iudicis autoritate: ſtabitur poſtea ſniæ etiam ſi originalia nō appareant. C. de teſta. l. publicati. Idem caueat in ſnia excōicationis ille q̄ abſoluit⁹ eſt: cuſtodiat inſtrumētum ſiue ſras abſolutionis ꝑ quas tur⁹ exiſtat ſi ei obijceret excōicatio: als poſſet ſibi periculū generari. Per ꝓcuratorē nō habentē ad hoc mandatū nō ꝓgaretur de re ad rem iurisditio delegati. Item excōmunicatio poſt appellationē legitimā lata non tenet. Hæc in ſumma habēt in. c. cum olim. eo. ti. ſm Ioan. And. vbi dicit glo. ꝙ ſi procurator excedit fines mandati nō tenet ſcīēte dño niſi ſtatim ꝙdicat ei ꝓiudicat. ar. diſ. l. iiij. c. ſi seruus. Si aūt ignorāte, eo excedat nō ei ꝓiudicat. Simili & in dexi ſi excedat fines mādati partibus non ꝙdicentib⁹ eis ꝓiudicat. C. cōia vtriuſq̄. Qui acta clauſa ſeu ſigillata relationis delegator⁹ aperuit ipſorum violādo ſigilla: cōtra illa acta nō debet audiri. hoc habēt in ſūma in. c. cū olim. ij. eo. ti. vbi ponitur caſus de quodā qui deferēs literas relatorias geſtor⁹ per delegatū in ſua cauſa ſuſpicans ne portaret literas Vrię. i. cōtra ſe: & iniuſte aperuit eas. vñ & nō audiēt cum fecerit iniuriā delegato & deleganti. Vbi gloſ. ponit hiſtoriam de Vria Etheo: q̄ habēt. ij. Reg. xj. c. Et ſubdit gloſ. ꝙ iſte fuit ſtultus: ꝙ recepit tales ſras deferendas: ſi habebat eas ſuſpectas. Primo ga debebat videre diligēter: & ſi quid eſſet in eis iniquum: debuit cōtradicere relationi iudicū ſi. cōtra, veritatem referabāt iudices debēt oīa dere partibus relationem quā faciunt ſuperiori. ij. q. j. §. bi duum. al⁹ poſſet appellare vt ibi. Et quoties iudex relaturum ſe polliceatur illico acta litigatoribus oñdere teneāt: vt de appel. c. intimaſti. Dicit etiā glo. ꝙ talis tāq̄ falſari⁹ puniendus eſt. Et ob hoc ſol ū priuari debet bñficio: vt de reſcrip. c. olim. Inno. tamen dicit ꝙ minus peccauit cū falſario: vñ & min⁹ debet puniri. ſ. pœna arbitraria ſm Pe. Delegat⁹ ſubdelegatū collegę impediti vnde etſi excuſantis ſe non poſſe intereſſe cū alio in cauſæ diſcuſſione: ſic in reſcripto eſt clauſula ꝙ ſi ambo nō poſſunt intereſſe vn⁹ ad impleat cōmiſſionē. Vbi Ioā. and. in nouella ſic ait. exponēs glo. ſi clauſula ꝙ ſi ābo &c. eſt in lr̄is apoſtolicis. Aut alter eſt ꝑpetuo impeditus: & tunc cōdelegatus non tenet ſubdelegatū impediti admittere. Aut tēporaliter eſt impeditus: & tunc ſi impedimentum eſt ineuitabile: idem eſt dicendum. Si euitabile collega tenetur ſubdelegatum impediti admittere: ſi ſubdelegatus iurisditionem habebat. Sed ſatis mihi placet tunc opi. Hoſt. de ap. re. Et ſi dices ga ſi eſt impedimentum tpale & euitabile: aut clauſura ꝑelegit ꝑſonā: & tunc ꝑelectus nō tenet ſubdelegatū collegæ admittere. Sed nō ſic ecōuerſo: aut clauſula nullū ꝑelegit & tunc in reſcripto aut eſt clauſula ap. re. & tunc nō tenet admittere: aut non eſt & tunc tenet admittere.

§. X. DELEGATVS CANONICVS

familiaritate ſi ſuo: familiaritatem: familiaritate impedire ſolet. iij. q. v. accuſatores. familia

in cā concanonici poterit recuſari. Item delegatus ſi vocet ſeu citet reū ad iudiciū ad locū vbi ſecure nō pōt accedere pōt recuſari. Sūmarie hoc habet in. c. cum te. eo. ti. vbi di. Hoſt. ꝙ etiā cū literis de ꝓductu nō tenet accedere ad locū vbi habet inimicitias. Et nō ſolū ꝓpter ꝓprias ĩimicitias: ſed etiam ꝓpter cōes vt ciuitatis vel loci: ſm Pe. Hic etiā dicit glo. ꝙ canonicus non poteſt eſſe iudex concanonici familiaritatem: q̄ etiā ꝑitatē impedire ſolet. iij. q. v. accuſatores. Teſtis tñ pōt eſſe canonicus ꝙ cōcanonico ſuo: cum etiam frater ꝙ fratre poſſit teſtificare: cū ḋictum de teſtibus ſit, ꝓhibitoriū. ff. de teſti. l. j. Facilius em habentur iudices q̄ teſtes: vnde & facilius repellit iudex q̄ teſtis iudex em recuſat, ꝙ modica cauſa vt ſi aduerſarius eſt oriūdus de terra illius. ſ. iudicis: vt de appel. c. ex inſinuatione. Item ſi iudex eſt ſuffraganeus. Item conſanguinitas. vt de appel. c. poſtremo. Sed in teſte ſecus. Item iudex recuſatur vel alius ei adiungitur ſi habet conſimilem cauſam. Sed ſi daretur iudex canonicus cōtra alium canonicum nō poterit recuſari: ga par affectionis nō oēm ſuſpitionē tollit. ff. de ritu nup. l. nō ſolū. Dicit etiā Pe. & Abb. ꝙ ſcholaris recuſari pōt ſi detur iudex in cauſa ſcholaris in domo ſocij. allegat eo. tit. c. inſinuante. Societate autem diſſoluta dicunt ſecus: niſi nimia affectio ex precedenti ſocietate remaneſſet. De magiſtro etiā dicit ꝙ recuſat in cauſa ſcholaris ſui: niſi alter eſſet eius ſcholaris ſm Guil. in. c. cū cōtingat. eo. ti. continet ꝙ delegatus cui mandatur ꝙ abſoluat illum q̄ ſe dicit excōicatum iniuſte anteq̄ partiū ꝓbationes recipiat, ſi ꝙ demādat ei ꝙ denuntiat ſententiam eſſe nullā: prius ſup eo partium ꝓbationes recipiat. Vbi dicit glo. ꝙ nō debet admitti quis ad ꝓbandum id quo probato non prodeſt. C. de ꝓba. l. ad ꝓbationē. Et poſt multa dicit in fine hoc verum niſi iudex eū ſub illa proteſtatione ad ꝓbā dum admittat: vt ſi ve iure debeant valere ꝙ valeant als non. Item dicit ibi glo. ꝙ duplici ex causa poſt abſolutionem ab excōicatione audiūtur ꝓbationes ſup hoc. ſ. vtrū iuſte fuerit excōicat⁹: ga ſi probabit ꝙ iniuſte fuerit excōicatus nō iniungetur ei aliqd per iuramentum. Et ideo ꝓceptum differt quousq̄ cōſtet ſi iniuſte fuit excōicatus. Et tunc ꝓcipiet ei per iuramentum ꝙ ſatiſfaciat pro eo pro quo fuit excōicatus. Item ſi ꝓbaret ꝙ admonitiōe nō ꝓmiſſa fuiſſet excōicatus: excōicator eſſet ꝑ mēſem ſuſpenſus ab ingreſſu eccleſię. Item ſi ꝓbatur ꝙ iniuſte excōicatus: excōicator tenebit ei ad intereſſe: & tanto ꝑe abſtinebit quanto viſum fuerit ſuperiori. xj. q. ſ. nemo. Sed ſi ſententia ꝓbabitur fuiſſe iuſta: excōicatus tenebit excōicatori ad intereſſe. & hoc niſi vtrumq̄ ꝓbabilis error excuſet. Addit hic Ioan. And. quinq̄ queſtiones circa materiā talis excōicationis & ſoluit. vide in nouella in dicto. c. Nota ꝙ lib. vj. eo. ti. dē de reuocando ſubdelegato. Quamuis vices tuas in cauſa tibi ab apoſtolica ſede delegata in totum cōmiſiſſe noſcaris: ſi tñ anteq̄ ille iurisditione vſus fuerit cōmiſſio hmōi ꝑ te reuocet ab ipō: vel eum eximere bus contingat humanis: cauſam ipſam reſumere poteris: cum iurisditio ex quo ipſa vſus non fuerit: non cenſeat in eum efficaciter tranſiuiſſe. Et. c. ſequēti qđ incipit. Si delegatus. dicit ꝙ ſi delegatus commiſerit vices ſuas vel ſubdelegauerit: qđ idem eſt: quoties abeſſet: vel donec reuocet commiſſionem. ꝑ quam etiam intelligit commiſſa ſententię prolatio mortuo ipſo delegāte: ſi res nō eſt integra ſed ſubdelegatus cœpit vti ſua iurisditione: ſi dicta commiſſio nō fuerit reuocata ꝑ delegantē ꝑ mortē ipſius non expiret. Dicitur etiam ꝙ a ſubdelegato ad delegantem q ſcilicet aliqd iuris reſeruauit appellādum eſt: cum appellatur etiam poſt ſententiam. Cum delegatus etiam epiſcopi recuſatur: recuſationis cauſa coram epiſcopo eſt probāda. Item ſi officialis eiuſdem recuſetur: licet ad ipſum ab eodem

eodem officiali nequeat appellari: eo. ti. c. ſi cōtra vnum. lib. vj. Item in. c. venerabili. eo. ti. ſummarie dicit. ꝙ ſi ſub delegatus delegati papę ſimpliciter datus cœpit vti iurisditione: delegatus illum reuocare nō pōt. Sed ſi ſubdelegatus ipſe contra formam apoſtolici reſcripti ꝓcedit null⁹ eſt proceſſus. Vbi dicit Ioan. And. in nouella poſt gloſ. ꝙ qui eſt ſuſpectus de dilapidatione ſuæ eccleſiæ non debet ꝑ hoc remoueri ab adminiſtratione: ſed dari debet ei coadiutor. Ex quo autem probata fuerit dilapidatio: locus erit diſpoſitioni: vt de ſimo. c. licet. Pe. & Abb. dicunt ꝙ quando ꝑlatus eſt ſuſpectus de dilapidatione præterita tm: tūc datur coadiutor tm: & inquiritur de veritate de qua ſi conſtabit deponetur. Quando ꝙ eſt ſuſpectus de dilapidatiōe futura propter præteritam de qua conſtat: & tunc remouetur ſm glo. & ſine accuſatore: ſi euidentiſſimis argumētis liqueat eum ſuſpectum. Et ad hoc quælibet perſona eccl'aſtica eſt admittenda: ſcilicet ad accuſandum: vt de re. ec. nō alie. ſi quis preſbyterorū. Dicit etiam Innocen. ꝙ ſicut oīs alienatio inter dictur tali coadiutori ita & viſitatori vel commendatori: niſi rerum ſcilicet q̄ ſeruando ſeruari non poſſunt. de elec. c. is cui. li. vj.

familiaritate ſi ſuo familiaritatem familiaritate impedire ſolet pedire poſſe ritatem

§. XI. DELEGATVS QVI PRONVN

laici potētes recurrere ad iudicē eccleſiaſticum.

tiauit ſe iurisditionē non habere etiam de conſenſu partiū cauſam non reaſſumit: ſummarie hoc dī in. c. ſignificantibus eo. ti. vbi ſit mētio de quadam vidua nobili q̄ ſub ꝑtextu pauperatis impetrauit ꝑ reſcriptū a papa iudicē delegatum perſonam eccleſiaſticā in cauſa ſua vt vitaret iudicium ſæculare. Vñ Ioan. And. in nouella ponit genera ꝑſonarum etiam laicarum quę poſſunt recurrere ad iudicū eccleſiaſticum. Et primo quidem de paupib⁹ dicit ꝙ indiſtincte poſſunt conqueri eccleſię non ſolum de oppreſſiōi bus ſed etiam de alijs iuribus. xxiij. q. iij. ſi quis de potentibus. vt de ver. ſig. c. ſuper quibuſdam. Idem intelligas de peregrinis oīb⁹ q̄ ſunt de foro eccl'ię: quo ad res quas portant: & contractus initos in ipſa pegrinatione. xxiij. q. iij. ſi quis romipetas. & c. ſequēti. Idem in mercatoribus ſi, in theloneis grauētur. vt in ꝓdictis. c. xxiij. q. iij. Idem de mannumiſſis ab eccleſia vel ei cōmendatis. Et de his qui ad eccleſiam confugiūt. lxxxvij. di. eos. & c. ſequēti. & C. de his qui ad ec. confu. l. fi. Idem de ꝓcēitētibus. ſ. ſolēniter. xj. q. j. aliud. Idem de officialibus eccleſiæ libertis. ruſticis. vxoribus, filijs & ſeruientibus. ff. ad muni. l. aſſumptio. C. de epiſcopis & clericis. lege prima. & diſtinctione. lxxix. indicatum. Idem in ſenib⁹ & omnibus libertis. lxxxvij. di. c. j. Idem in cæcis, membris mutilatis. leproſis. furioſis, captiuis, debilibus. diuturno morbo fatigatis. vij. q. j. cum percuſſio. & de cenſibus. c. licet. C. de epiſ. audi. Supradicte ꝑſonę & ſimiles ſunt de foro eccleſiæ: adeo ꝙ ſi grauentur a ſuis iudicibus poſſunt ad iudicem eccleſiaſticum appellare. & ipm ꝑ ſimplicē querelā adire: vt. lxxxvij. di. libertos. & c. irreligioſum. Sed qđ dicunt de appellatione. ſ. ꝙ a ſæcularī ad eccleſiaſticum poſſunt appellare falſum eſt: imo potius ad iudicem ſuum ſæcularē & ſupiorē gradatim appellatio facieda eſt. vt patet. ij. q. vj. anteriorū. Hoc tamen ſpeciale in iſtis perſonis miſerabilibus: quia q̄uis eccleſia etiā nō miſerabilibus ꝑſonis reddat oībus iuſtitiā ꝓpter negligentiā ſæculariū iudicū: tñ ſemp requirit primo iudex ſæcularis, de fo. cōpe. licet. Miſerabiliū aūt perſonarum querimoniā ſimplicē quandoq; audit irreqſitis etiā dñis eorundem: ne nimis fatigētur ꝓ iuſtitia omittēda. diſtinc. lxxxvij. per totū. Alij dicūt ꝙ nunq̄ eccleſia habet ſe itromittere de his niſi in defectum iudicis ſæcularis ſm Inno. ſed Hoſtię. remittit de hac materia vt plene notāt de foro competēti. c. cū ſit generale. Cruce ſignati omnino defenduntur. ab eccleſia ſm Inn. Hoc aūt notādū ꝙ ꝑſonę miſerabiles facili⁹ ſunt exaudiēde q̄ alię ꝑſonę & reſcriptū cōtra ipſas nō valet: niſi faciat de ipſis expſſam mētionem. Hoc aūt regulare eſt ſm leges ꝙ in defectu iudicis ſæcularis: ſiue ga nō habetur: ſiue ga recuſat: ſiue ga iuſtitiā facere negligit: ſiue ga notoriū ſubditū lædit nedū papæ: ſed et epi eſt iudicare: & i meli⁹ reformare. vt i auc. vt diſſe. iudi. prima rubrica. & hinc eſt ꝙ papa vacāte imperio vices imperatoris gerit. vt de fo. compe. licet. Hoſt.

§. XII. DELEGATVS CVM VT SVPRA

ab arbitris appellat

ab aliqua partiū litigantiū recuſat: eligunt arbitri ad cognoſcendū de cā ſuſpitionis vtrū ſit rōnabilis. quod ſic declarat Greg. ix. eo. tit. di. Suſpitionis cā ꝑ iudicem aſſignata nō ipſe q̄ forſan ꝓuocatus obeſſet: ſed arbitri poti⁹ corā quib⁹ eſt ꝓbatio facienda & ad quos oia q̄ ad hūc articulū faciūt ꝓtinere noſcunt pñt ad ꝑ terminū aſſignare. ab ipſo quoq; iudice cui ſicut iurisditio: ſic & cętera ſine q bus explicari nō pōt intelligunt eſſe cōmiſſa: ĩdē vt cōueniant ſi diſcordes fuerint in vnā ſniam: vel tertiū cōcorditer aduocent cū quo duo vel alter eor⁹ id faciat ſunt cogendi: ne huius occaſiōe principale negotiū plus debito ꝓgeret. Hæc in tex. Glo. ſup ꝙbo cā q̄ debet eē rōnabilis. ſ. ne ceſſaria: vel ꝓbabilis ad recuſandū talis. ſ. quæ eēt ꝓbata deberet legitima reputari. vt de appel. cū ſpāli. Sup ꝙbo iudicē. glo. intelligit ordinariū vel delegatū. Sup ꝙbo forſan. glo. ga nō debet iudex moueri q nō facit ei iniuriā. cū vtaſ iure ſuo. vt de elec. c. cū eccl'ia. Et hoc eſt ei conceſſum a iure vt hic. Sed refert ſe ad id qđ contingere ſolet. Licet em non deberet moueri cū indignant tales ꝓ maiori parte. Et ideo ga forſitan eſt ꝓuocatus cōtra illū: nō debet ter minū ad hoc cognoſcendū aſſignare: ne ſibi obeſſet in ꝓrogādo ipm. Et licet ſit ꝓuocatus: nō tñ poterunt ipſi declinare quaſi offenſum: cū habeāt ceſſante ꝓbatiōe ſuſpitionis redire ad eū quē recuſauerāt. Sup ꝙbo nō ipſe loan. an. ſcilicet iudex recuſans, als tñ bñ cognoſcit iudex an ſua ſit iurisditio. ff. de iudi. l. ſi qs. ga tunc non ſic afficit perſona ſicut cum recuſat. Sup ꝙbo arbitri. Ii ſm ꝙ egi dium non dñt eſſe laici. Glo. ſup ꝙbo ad quos oia. Sicut iudici oia intelligūtur commiſſa quæ ad cauſam ꝓtinēt ipſam: ſic & his arbitris: vñ ipſi habēt iurisditionem & coertionē: & pōt compellere teſtes & ꝑpetentes punire. vt patet hic expſſe: & pōt ab eis appellari. Sed ſi appellēt, ad papā appellabit. Q̄ ſi illi q̄ eligunt arbitri a partib⁹, nolūt ſuſcipere arbitriū: cuius dicat. ff. eo. l. iij. ꝙ nemo cogit ſuſcipere arbitriū: tū ſecus eſt hic. Nā tenent hic accipere in virtute obediētię diſtricte & ꝓcepto dñi papæ tenēt. & ſi huic ꝓcepto nō obediant. vt de appel. c. cū ſpāli. Si em iudex ordinarius eſt q recuſat: ipſe compellet eos. Si delegat⁹ illos compellat nō obſtāte ꝙ recuſatus ſit, aliter iudiciū nō ꝓcederet. Item eſt hic aliud ſpeciale: ga ꝓſenſus priuator⁹ facit eum iudicem qui nulli prędſt iurisditioni: nec iſti veri arbitri dicunt ni ſi pro tanto: ga eligunt vt arbitri: ſicut alij arbitri eligunt de ꝓſcu partiū. Ex hoc patet ꝙ alij arbitri nulla coertionē habent: ſed tm metu pœnę ſnię eor⁹ ſtatur. C. de arb. l. j. vt per emologationē vt taciturnitatē decē dierū. C. de arb. l. cū antea. Et iurisditio iſtor⁹ quaſi ordinaria eſt per electionem. Gloſſa ſup ꝙbo cogendi. licet iurisditio talis iudicis recuſati interim ſit ſuſpenſa: tamen ne culpa eor⁹ cōtingat negotiū ꝓgari, ꝑmittitur tali iudici vt cogat illos ad cō cordādū & ſententiandū de cā ſuſpitiōis. Qđ ſi arbitri nō ꝙeuniunt ſimul malitioſe vt negotiū ꝓgeret: idē credo ꝙ iudex poſſit cōpellere eos vt ꝓcedāt aliter cōtineret iniquā tatem iſta ꝓſtitutio: ga daretur cā malitijs hoīm quib⁹ eſt ꝓtius obuiandum. vt de reſcrip. c. ſedes. Sup ꝙbo oia explicat ꝑ exempla. Ioan. an. poſt Hoſt. & Goff. vt locū teſtibus aſſignare, eos compellere & punire: ſi in falſo deprehendat: diſcutere ꝑſonas teſtiū: admittere exceptiones in ꝑſonas: & ꝓnuntiare veā vel falſam cauſam ſuſpitionis deficientem in expenſis condemnare. Et di. Inno. & Guil. in ſpec. ꝙ ſi aliqua pars etiā recuſans ſit contumax in cerato actu: vel articulo corā arbitris nō cōparens: non ꝓpter hoc delegatus reaſſumit iurisditionē: niſi tot⁹ labatur terminus ꝑ eū arbitris aſſignatus: allegat. c. cum ſpeciali. de appel. in lib. vj. eo. ti. de arbitris hoc habet. Ab arbitris q ſm formā iuris vt de ꝓpoſita ꝓra iudicē ſuſpitiōis cā cognoſcant: vel q cū de reuocatione amb⁹ igit literatū iudicibus nequeuntib⁹ in vnā ſententiam ꝓcordare ad ꝓcertationem hmōi ſopiēdam a partib⁹ eligunt & ſi ſe aggrauauerint: ad ſedē apoſtolicā eſt appellādū. vbi di. glo. ſup ꝙbo iudicem. ſ. delegatū papę. Et idem, ſi recuſaret ordinarius. Glo. ſup ꝙbo grauauerint ſine ſnia. puta ga iniq̄ ꝓnuntiant illū ſuſpectū: q ſuſpectus ꝓbatus nō eſt vel ecōuerſo vel ante ſniam. puta minus breuem dilationem dando. de dila. c. j. qđ eſt eor⁹ officiū. Nota etiā ibi in gloſ. ꝙ ab arbitris qui cōpromiſſarij vocant: & voluntate adducunt ab eis nō appellat: ſed ab arbitris qui de neceſſitate iuris habent aſſumi. de quib⁹ Ioquit iſtud. c. ab his bene appellat vt patet hic. Et hac rōne puto hāc decretalē locum habere

ia arbitris electis ad audiẽdũ causam quã mouet eps̃ contra subditum suum:cũ etiã illo casu de necessitate eligant arbitri.vt.xj.q.j.si clericus. Et de hoc de officio ordinarij. c.irrefragabili.

§.XIII.DELEGATA IVRISDITIO

ad personas nõ comprehensas in rescripto:etiam de ipsorum cõsensu ꝓgrari nõ põt.in summa dr̃ i.c.j.per Glo.e. ti.Quærit hic Host. An possit renũtiari bñficio ꝓsili gñalis,de sen.excõ.sacro.s.cp nulla admonitione præmissa ad regsitionem aduersarij ferant tales sniẽ.& dicit cp non.ar. de fo.compe.si diligenti.Concor.Inno.plus etiam dicens scilicet excõicationem vel interdictũ nunq̃ posse venire in pactũ vel cõditionẽ vt sine causę cognitione & cõtumacia ꝓferat: bñ põt ordinarius eccl'asticus cuius iurisditio est debite prorogata has sniας ferre . Et post multa circa hanc materiam scilicet an non soluens creditori in termino cõuento cum eo:cp si non facit hoc sit excõicatus. si nõ potest aliquo mõ soluere an incidat:sic concludit.Si quis sibi vult caute ꝓuidere debet sibi cauere vt non solũ fiat sibi iurisditionis ꝓgatio sed statim per iudicem consentiente & instanter petente debitore feratur snia excõicatio nis nisi infra terminũ satisfecerit vt ꝓmisit.tunc eĩ nulla monitio est necessaria:ga dies pro hoie interpellat. vt de loca.c.fina.Nec valebit appellatio si appellat interim,ga ex quo semel cõsensit in alteri⁹ prẽiudiciũ dissentire non põt.vt de proba.c.ꝓ tuas. Ponit etiã hic Io.an. in nouella allegando Host.multa genera prorogationũ.s.expressam Duplex est ꝓ gatio. & tacitã.Expressam diuidit in quatuor spẽs.s.de psona ad psonam:de re ad rẽ:de loco ad locum:& de tpe ad tps. ibi potes videre.In.c.cum vigesimum. hoc summarie habeť. co.tit.Primo cp maior viginti annoꝝ a quocũq̃ põt dari Quatuor sunt spẽs exꝑsse ꝓrogationis. delegatus.Secũdo cp maior decem & octo annoꝝ etiam dar a quocũq̃ delegatus:sed nõ nisi de cõsensu partium.Tertio ga princeps põt dare delegatum in quacũq̃ etate.In.c. sequenti sic habeť in rex. Vnũ delegatoꝝ vel arbitrorum sicut ꝓponis rebus humanis exempto eoꝝ officiũ expirat nisi aliud fuerit in delegatiõe vel cõpromisso expressũ.In c.qm̃ apo.eo.titu.summatim dr̃ cp delegatus papæ subdelegare põt.licet datus sit exofficio:vel de partiũ ꝓsensu,vl' cum clausula:cp si nõ oẽs tu cũ altero &c.Idem põt cõsentientibus partibus is cui committit negotium exequendũ psonaliter:prætercq̃ in duobus casibus qui ponũtur in texu.vbi dr̃(prætercp)si inquisitionem fieri vel ecclesijs de prælatis : aut alijs ministris prouideri mandemus:cum in his casibus industriã & fidem psonę cui talia cõmittim⁹: eligere videamur. Vbi dicit Ioan.an.cp hoc iniungitur expresse vel tacite.s.cum non poteſt subdelegari.Expresse vt de rescrip.c.cum dilecta.de accusa.c.fi. Tacite cum deprehendi potest lex mẽte rescrip.puta cum dicitur de industria tua & circunspectione confidentes plenius per aplica rescripta &c. Als si nec expresse nec tacite hoc iniũgitur: potestas subdelegandi amittitur.Idem vt ibi dicit in tex.Cui commissum fuerit prędicare crucem excõicare vel absoluere aliquos dispensare cũ irregularib⁹:iniungere pnias. non licet hoc alijs demãdare,i.subdelegare:ga non sibi iu Cui nõ licet ſb delegare. risditio sed certum ministeriũ potius cõmittit in hoc. Itẽ in sexto eo,ti.sic habeť.Si cõtra vnum ex duobus indicib⁹ cum illa clausula:cp si ambo interesse nõ possunt: alter eorũ in causa procedat, a sede aplica delegatis suspitiõis cã legitima proponať:cã ipsa suspitionis coram non recusato cõiudice ad quẽ ex vi prędictæ clausulæ debet ipsi⁹ cau se cognitio ptinere:ꝓbari & ab eo expediri debebit. Vbi vero non est dicta clausula in rescripto debet sup hoc ad arbitros recursus haberi,hæc ibi.

§.XIIII.DE DELEGATIONE QVE

sit per eps̃os.Vbi sciẽdũ cp que dicta sunt,ũ,in isto.c. de delegati officio cõiter dicũtur de delegatione quæ fit per papam cuius aliqua etiã cõueniãt delegatis aliorꝝ eporꝝ &ꝑlatorũ. Vñ circa delegationem eporꝝ ſm Ray.& Guil'. distinguẽdũ:ga quædã sunt q̃ pertinẽt ad ordinẽ epalẽ sicut cõsecratio:recõciliatio eccl'iarũ ordinatio & hmõi.Et ista põt eps̃ delegare:nõ tñ nisi eps̃:vt de offi.ordi.c,cp' sedẽ. Quędã alia sunt q̃ pertinent ad iurisdictionem:sicut audiẽtia causarum;& absolutio pctõrꝝ: & ista in dubitãter delegare seu committere põt:vt de ꝓse.eccle. vel alta. c. aqua. Ita tñ cp criminales causas clericorꝝ cũ agit ad depositionẽ delegare nõ põt:nisi in causa.s. si inciperet abesse propter ecclesię sue necessitatẽ vel aliã magnã causam:& tunc cõmitteret cognitionẽ tm̃ & nõ diffinitionem.C.de peda. iudi.l.j.nisi si cõmitteret diffinitionẽ tot⁹ causę alij epõ: qd' facere põt cũ nõ ei sit inhibitũ.Sunt quædã aliæ causę q̃ licet nõ sint criminales:tamen ꝓpter earũ excellentiã nõ debet eas delegare, nisi cã multũ iusta & necessaria sit impeditus:vt causa matrimonialis & similes. eẽ de consan.& affini.c.ex literis.in fi.Non debet etiam delegare dispensandi potestatem cum irregularibus.Nec absoluendi eos qui manus violentas iniecerunt in clericos:in casib⁹ sibi a iure concessis:vt de pueris:mulieribus & hmõi.Et licet ista delegare non debeat:põt tamen cũ non sit prohibitum: immo de percutientibus clericos conceditur.de offi. ordi.eis.Alias vero causas minores etiam spũales vt de decimis:iure patronatus:& similes põt delegare non tamen laicis sed clericis tantum.extra de iudic. cap. decernimus. Pecuniarias vero causas põt:immo forte idistincte debet delegare:nec in talibus occupari.arg. xj.q.j.te qdem . Põt aũt eps̃ delegare his qui sunt in alieno ẽpatu:ea quæ pertinent ad iurisdictionem voluntariam:non tamen põt cogere eos ad suscipiendum: sed ea q̃ pertinent ad iurisdictionẽ contẽtiosam: non põt illis delegare ſm Guil'.Item sicut delegatus a papa vel a principe habet a lege cp põt alteri cau sam subdelegare:nisi in inquisitione vel ꝓfessione eccl'iæ de prælatis seu alijs ministris:quia in his casibus videtur electa industria:& fides personæ: vt eo.titu.quoniam. ita delegatus ab epo vel alio:etiã,non habet a lege potestatẽ subdelegandi: habere tamen põt ab homine, videlicet si delegatus,ipse dat sibi illam autoritatẽ subdelegandi,arg. de procura.c.j.&.j. sic tenet Ioan. And.super.c,is cui. eodẽ titulo.lib.vj.

¶De conseruatoribus. Capitulum. IIII.

DE CONSERVATORIBVS

Quia tales reputãt iudices delegati a papa: ideo de eis agitur in sexto. de offi.dele.in.j.j. & vltimo ca. Nã ſm ãtiqua iura nil habebať de illis Et hoc de eis breuiter tractabitur.Innoceñ. iiij. Statuimus vt conseruatores quos plrumq̃ cõcedimus: a manifestis iniurijs & violentijs defendere possunt illos quos eis committimus defendendos: nec ad alia quæ iudicialem indaginem exigunt suam possint, extendere potestatem. Ioan. And. ibi in glo.ponit tria genera cõseruatorum.Nam alij quos dici dari conseruatores:vt contra latrones vel pdones eos defendant.Alios dari vt defendant eos contra infringentes priuilegia ipsorum.Alij dantur vt defendãt ab iniurijs & offensis. Et in nullo dictorum casuum habent iudicialem indaginem,vt hic.De manifestis;ergo iniurijs solum habent cognoscere. Et intellige manifesta. i,notoria:& ita patentia,q̃ nulla probabili tergiuersatione cela ri possunt.vt de verb.signi.c.ex parte.Si quis autem: qui. Conſeruatorũ s.iniuriaꝝ est negat offensam esse notoriam cum negatio ne:videatur res fieri dubia:tunc bñ recipiet ꝓbationes cõ ptãs, seruator: an factum illud sit notoriũ vt sic videat an sua sit iurisditio vt de rescri.c.sup Iris. Als officiũ eoꝝ esset inutile.Et si inuenit factum notorium;ꝑcedat cõtra illos als desisset.Nõ eĩ habet ptãtem defendendi iniuriam simpliciter: sed qualificatã.s.notoriam. Habet ergo conseruator vocare reũ:et si confiteatur factum bene quidem.Si neget sup notorio probationes recipiat.Si aũt cõfiteať factũ sed dicit se suo iure fecisse:dicunt quidam cp vltra se intromittere non debet.Alij contradicunt asserentes cp ꝓbationes sup notoria offensa recipiet,ad hoc de elec.ca.bone.Alias facile esset conseruatoꝝ officium deludere.Vnde si videatur cõseruatori ꝓbabilis negatio non ꝑcedat : als puniat sicut notoriũ.Et qa cõseruator non cognoscit nisi de notoriꝯ:nõ poterit recusari sicut nec appellari põt in notoriꝯ. Et dicit Bernard.cp talis conseruator potest inuocare auxiliũ brachij sæcularis.vt de offi.ordi.c.j.Glo.super verbo offendere.hoc intelligi põt de cõmissa & cõmittẽda.Pone ẽ eos paratos ad exercitium & violentiã inferendã illis quoꝝ est ꝓseruator prohibere poterit excõicare & punire. vt de sen.excom.c.sacro.In commissa defendere per districtionem ecclesiasticam compellendo iniuriatores:vt satisfaciãt ipso & sæculare brachium inuocãdo.Glo.sup verbo indaginẽ.

indaginẽ.i.causæ cognitionẽ seu examinationẽ:ga dubia sunt:& si de talib⁹ se intromittat incurrit pœnã.de qua.j. §.ij.Dantur aũt conseruatores solum a papa. & vt pluribus religiosis exemptis circa sua priuilegia.

§. I. DE CONSERVATORIBVS

Conseruatores ergaepiscopos. quo debeãt se modeste habere erga eps̃os ĩ ꝓcessib⁹ contra eos.Alex.iiij.sic ait.Quia pontificalĩ dignitate ꝑditis obreuerẽtiã sacri officij qd' exercẽt plurimũ deferri quenit: & eos plus alijs honorari decet:vt cum a iudicibus vel cõseruatorib⁹ a sede aplica deputatis:contra eos p coactiones alijs siue pœnas fuerit procedendũ: gradus & modestia in hmõi conseruet processus:ita cp eis quadam condigna reuerentia supportatus ingressus primo ipsis ecclesiæ:vl'sacerdotale interdicatur ministerium:ac deinde ab officio suspendant.Et subsequenter aggraueť censura ecclesiastica contra eos nisi forte aliter fieri suaserit nimia contumaciæ proteruitas siue culpa.de offi.deleg.c.ij.li.vj.super verbo.aliter.circa finem.dicit glo.vt scilicet non supportenť tanta modestia:vt ga iniurias & contumeliosa verba profert in iudicem.vt de pœnis.c.dilectus. Sed quid si iudex non seruata forma huius constitutionis statim suspendit eꝑm vel excõicat:aut etiam supiorem epõ: tenet ne sniaꝝ Dic cp sic:licet reprehendendus est iudex qui hanc modestiã non seruauit.xj.q.iij.c.j.Item ſm Inno.si maleficiũ est notorium alijs:& non iudici:oportet cp super hoc quęrat ꝓbationes & testes cogat.ij.q.j.in primis.& de testi.ca. ij. Et ga inotorijs aliquis ordo necessarius est.eẽ de iureiu.ad nostram.Similiter,oportet cp ꝓcedat ad inquisitionem:quãdo factum est notoriũ:& nescit quis fecerit . Item si reus q fuerat condemnatus et excõicatus infra.annum appareat & dicat se velle satisfacere:cognoscet conseruator de quã titate damni & hmõi.

§.II.QVE SPECTANT AD OFFI

ciũ cõseruatoꝝ:& qui possint esse cõseruatores:ponuntur de offi.dele.hac ꝓstitutiõe.li.vj.vbi dicit.Hac constitutio neꝑpetuo valitura sancimus.vt conseruatores qui aliquibus vt a manifestis iniurijs & violentijs tueanť eosdẽ plẽrũq̃a sede apostolica ꝓcedunť de cætero deputari nõ possint:nisi eꝑi vel eoꝝ superiores aut abbates seu dignitates vel ꝑsonatus in cathedralibus vel collegiatis ecclesijs obtinentes.Nullusq̃ deputati sibi ꝓuisatoris esse valeat cõseruator.Nec aliquis regibus & reginis:qui sicut dignitatis altitudine ꝑeminent: sic ꝓgratiua gręe cõuenit eos an referri duntaxat exceptis deinceps conseruatorem habeat eum q sub sua iurisditione dñio vel districtu ecclesiastico vel tpali cõsistat.Conseruatores aũt hmõi extra ciuitates seu dioceses in qbus fuerint deputati:vel alibi cp in ciuitatibus seu locis insignibus vbi possit copia haberi peritorũ cõtra quoscunq̃ ꝓcedere:aut aliquos vltra vnã dietã a fine diocesis eorundem trahere non ꝓsumant.Vices q̃q̃ suas citationib⁹ & sententiarum denũtiatiõib⁹ dũtaxat exceptis : quas per alios valeant exercere nulli committere possint:nisi hoc eis cõpetierit ex bñficio literarũ : sed nec tũc nisi infra ciuitates seu dioceses in quib⁹ deputati fuerunt & psonis tm̃ q̃ superius sunt expressæ.& j. Officiũ autẽ quorũcũq̃ conseruatoꝝ ipso iure quo ad non cæpta negotia ꝓ obitũ cõcedentis volum⁹ expirare.Circa munera vero expensas assessores ac notarios & psonas testimonij causa vocandas:illa ꝓcipimus obseruari in hmõi cõseruatoribus per oĩa q̃ in delegatis iudicibus cõstitutio a nobis super hoc ædicta obseruanda decernit.Quicquid autẽ contra prẽmissa vel eoꝝ aliquid attentari contigerit oĩno decernimus irritum & inane.In ipo etiam.c. ponitur pœna cõseruatoribus qdem vt si de alijs q̃ de manifestis iniurijs & violentijs scienter se intromiserint:seu ad alia q̃ad iudicialem indaginẽ exigũt suã extenderint ptãtem : eoipso p annum sint ab officio suspensi .Et vt dicit ibi Glo.su p ꝟbo officio & beneficio qd' est eius sequela.vt.xxxij.di stin.ꝓæter.& idẽ test si hoc agerẽt ignorãtia crassa vel affectata.Pars aũt q̃ hoc fieri ꝓcuraret sniam excõicationis in Sex differentię inter cõseruato dices als delegatos . Quarum prima est.cp iudex delegatꝰ põt esse canonicus ecclesiæ cathedralis : conseruator non. currit.de qua.j.in titu.de excõi.Ioan.and.ibi in glo.ponit ex ipso tex.sex vel qnq̃ differẽtias inter cõseruatores & iurecusationis: possim ei esse delegatus iudex in alia causa. Sed in cõseruatore secus etiam si nõ opponatur exceptio. Tertia est.ga saluo iure recusationis subditum mihi bene possum ꝓmittere delegatũ:sed nõ conseruatorem. Quarta est.ga delegatus a principe põt causam sibi commissam in totũ vel in partem cõmittere.vt de offi.dele.c.pastoralis,sed nõ cõseruator.licet Guil'.dixerit cõtrarium in Speculo,sed nõ tenet in hoc:cũ textus iste contradicat. Quinta circa pœnam:ga dato cp delegatꝰ se intromitteret de his q̃ non sunt sue iurisditionis:nõ propterea habet locũ pœna in illũ.ga nõ inuenit expressum.Sed conseruator incurrit pœnã. vt patet in textu. Sexta põt poni.ga etsi conseruator haberet ex priuilegio cp posset alteri delegare:non tamen hoc posset nisi ꝑsonis q̃ haberẽt cõditiones supradictas conseruatorum.Sed delegatus põt subdelegare ei cui potuisset delegari. In omnibus alijs predictis sex exceptis æquiparantur conseruatores alijs iudicibus delegatis ſm Ioan.an.in glo.Item nota cp cum sunt plures ꝓseruatores deputati pro vno prælato,monasterio, seu eccl'ia quo ad negotium cæptum post vnum illoꝝ cõseruatoꝝ ꝓpterať iurisditio in alijs conseruatoribus:non obstante morte cõcedentis. Item licet potestas executoris dari ad gratiam nõ pereat re integra mortuo papa.vt eo.ti.c.si sup gratia. Tñ potestas conseruatoris priuilegiorum in quibus continẽť gratiæ bene perit quo ad nõ cæpta morte concedentis: vt patet in textu.Hæc Io,an.Quæ sunt intelligẽda nisi in ipa conceptione conseruatorum exprimeretur cp non obstante morte concedentis durarent ipsi conseruatores dati.qd' credo communiter hodie fieri.

¶De ordinarijs & ꝓtinentibus ad ipsoꝝ officiũ. Ca. V.

DE OFFICIO ORDINARII

Alexãder.iiij.Florẽtino epo. Cũ ab eccl'iarum prælatis ecclesiastica snia in malefactores alios quos ꝓmulgať rata debet & firma consistere: & vsq̃ ad satisfactionem dignissimã inuiolabiliter obseruari &c.de offi.ordi.c.cũ ab eccl'esiarũ.Dicit ibi glo.cp licet ꝑlatus collegiatę eccl'esiæ licet subsit epo: est tñ iudex ordinarius & habet iurisditionem cognoscẽdi & excõicãdi:vt patet in hoc.c.&.xv.q.iiij.c.j.& de iudi.c.decernim⁹. Et dico illũ prælatũ hoc posse facere & habere talẽ iurisditionẽ q̃ electus est a collegio seu ab vniuersitate. Et idẽ intelligo si ꝓficiať vniuersitati vel collegio ab eo q̃ habet administrationẽ cũ iurisditiõe. Vnde & abbas excõicare Abbas excõicat. tñ possunt excõicare cũ illa solennitate qua epi. Et de hac intelligunt illud.c.debent.xj.q.iij.&.xvj.q.ij.visis. Alij vero dicunt cp prelati inferiores eps̃is subditos eius excõicare nõ possunt nisi cõsuetudo q̃ iurisditionẽ dat sit in contrariũ.ſ.cp tales excõicent.Exempti aũt prælati præcipue religiosoꝝ cũ habeant iurisditionẽ quasi epalem in subditos suos vtiq̃ ipsos excõmunicare possunt. De hoc tamen.s. quis possit excõicare habes diffuse in titu.xxiiij.c.lxxv.Io. an.in nouel.sic summat.c.si ordinarius subiectus epo in si bi subditum ferret iustam snιam: eps̃ illã saluari faciat: & eam sine satisfactione & illius conscientia non relaxet.Tamen vt dicit ibi glo. si secus faceret.s.absoluendo talem a iusta sentẽtia:& contra voluntatẽ ordinarij ex quo supior eius est:teneret absolutio.sed male faceret ille eps̃ & conq̃ri posset:sicut fecit ille plæbanus sancti Pancratij ꝑ epm Florentinum in tali casu.vt patet in.d.c. & dicit glo.super ꝟbo in malefactores.cp si sint malefactores eccl'iarum punire eos ꝑlati põt sub quo iudice maluerint. de fo. cõpe.c. cum sit. & vtroq̃ gladio vti cõtra eos si spectat ad eos. vt de sen.excõ.l.c.dilecto,lib.vj.Sup ꝟbo.obseruari,dicit Io. an.cp placet Inno.cp minores iudices ordinarij vel delegati a principe vel a quocũq̃ iudice alio: & etiã subdelegati põt exequi snias p iurisditionẽ quam habent.s.excõicandi:interdicendi:vel similia.arg.de offi.dele.c,significasti. Quãdo vero sunt talia cp nõ possunt facere iudices minores:vel subdelegati: sicut incorporalẽ possessionem mittere:tunc nõ ipsi sed alij exequunť.& sic loquit.ſ. de re iudi.l. a diuo.Et idem de maioribus iudicibus qñ executio faciẽda est eꝑ terminos suę iurisditionis.Sup ꝟbo.clericos vel laicos.Habet ergo plẽbanus nedum curã laicoꝝ: sed etiã clericoꝝ per parochiam suam inhabitantiũ.Host.

Prælat' eccleſig.

Alia opinio.

§.I. DE ORDINARIO IVDICE

Qui sint ordinarij. ad hoc, ff. vj. ff.

quis sit. multa notat sup dicto. c. cū ab ecclesiarū. Ioan. an. ꝑm Inno, & Hosti. Dicit Innocen. ꝙ illi dicūtur ordinarij prælati vel rectores: & habere ordinariā iurisditionē qui ab vniuersitate eligunt in plato & superiorē & cōtumaciā tionē recipiūt. vt in auē. de defen. ci. §. interim. vnde & rector cuiuslibet vniuersitatis est ordinarius. Et q eligit ab his q sunt alicuius ꝓfessionis: negotiationis: vel artis sicut sunt pictores: cerdones: physici: canonistæ: & similes adeo ꝙ tam de publicis causis q̄m de priuatis quas habent occasione societatis socij cogunt inter se rūdere sub tali rectore nulla exceptione obstante. Actores tū non cogūtur eos cōuenire sub eo: immo ipsos conuenire pñt coram iudice sub quo domicilium habēt vt hæc oia ꝓbant. C. de iurisdi. om. iudi. l. fi. Inde est ꝑm Hosti. ꝙ scholares diuersos iudices habēt. est tū in optiōe eorū sub quo respōdeāt: vt de fo. compe. ꝙ clericis. Dicit etiam Inno. ꝙ corpa vel collegia alicuius artis: societatis vel negotiationis licita sunt & approbata a lege. vnde possunt habere in his q̄ ad negotiationem vel ad societatē pertinent arcā cōmunem & syndicū & iudicem sine tū prætudicio dñi sui. si quē habent. ar. C. de iur. om. iudi. l. ti. Et post multa subdit dici posse forte nō male non attendi in collegijs istorum pistorum: cerdonū & hmōi. ꝙ sint de vna ꝓuincia vel de diuersis: vel ꝙ oēs de vna ciuitate sint de vno collegio vel pluribus: sed tm̄ attēdit ꝙ sint tres vel plures q̄ cōueniant: vt vniuersitatem faciant pro iustitia cuiuslibet seruanda. & si in aliq̄ discordāt stādū est maiori parti nisi minor pars rōnabile qd prætendat. Hæc aūt in ciuitatibus potissime q̄ carent iudicibus ꝑm Inno. locum habent: in quibus qñ nō reperit alius est ad eum diocesani tāq̄ ad ordinariū. recurrēdū etiā in rpalib⁹: vt in auē. vt dicte. iud. §. i ciuitatibus. colf. ix. Vñ hæc iura collegiorum seu corpor⁹ vigēt in ciuitatibus præcipue Longobardiæ. q̄ etsi dñm habeāt ipsum tū dñm vt expediret reipublicæ non recognoscūt.

Rex frā cię & bohemiæ.

Sic nec rex Franciæ: vel bohemiæ: vt in. c. p venerabilē. q fi. sint legi. Quicqd aūt scribat hoc putat Hosti. iustum eē ꝙ ciuitates & alia loca q̄ habent dñm ꝑpetuum: non debent dñum aliqd⁹ vl iurisditionem aliquā in sui dñi ꝓiudiciū vsurpare. Et ideo q̄uis ꝓdicta corpa siue collegia sint approbata a iure: & iustū sit ꝙ dñs eis sua priuilegia seruet: si tamē incipiāt suos terminos excedere. & iura iurisditionis sui dñi vsurpare: de iure sunt ꝓ ipm dñm coercendi & refrenādi. ar. xj. q. iij. priuilegium. hoc em̄ expedit reipublicæ vt sit vnus dñs & non plures. Sed verum est ꝙ de facto aliq̄n simul congregati dicunt illud Sap. ij. Sit fortitudo nra lex iniustitię. vñ & dños cōculcant & hoc quātum ad laicos. Quātum aūt ad clericos ptinet: nullus etiam ex electione iurisditionem consequi⁹ nisi primo a superiore ꝓfirmet⁹ vel approbet⁹: vt patet in eo qd⁹ legit de elec. c. nosti. Exceptis quibusdam casib⁹: vt notat de appel. qa nos. Ex quo aūt approbatus vel confirmatus est canonice qs a superiori ad bñficiū cū cura: de iure cōi iurisditionē habet: vt hic. ſ. in. c. cum ecclesia. g. Is aūt qui curam nō habet ꝑ ꝓse quēs nec iurisditionem ordinariā: cū priuat⁹ sit: nisi a principe ordinari⁹ ꝓstituat. vt de resti. in integ. c. cā. Vel nisi sit officialis vel vicarij ordinarij. vt de offi. vica. c. i. vel nisi habeat ex consuetudine: vt de offi. archi. c. fi. Quæ cōsuetudo & priuato canonico in familia sua iurisditionē dat ordinariam: qd⁹ dic vt notat de fo. cōpe. c. cum ꝓtingat. Hoc tñ scias ꝙ mulier vel etiā laicus quantūcūq̄ religiosus nō pōt ecclesiasticā censurā exercere: vt ex de maio. & obe. c. dilecta ꝑm Host. Sed Inn. aliter posuit. Dicit em̄ ꝙ ad hoc ꝙ plat⁹ habeat iurisditionem ordinariā in clericos oportet ꝙ vniuersitas q̄ illum eligit sit clericorū vel religiosorum: vel als idem plat⁹ iurisditionem habeat ab ecclesiastico plato: & ꝙ elect⁹ sit clericus vel religiosus cū al's nec dare nec recipere pñt spūalē iurisditionem. ſ. excōicandi: interdicendi & similiū. Item ꝙ eligat in plat⁹. Nā si eligeret ad aliquā dignitatē in ecclesia: ad primicęriatum: archipresbyteratum: custodiam & hmōi: nō habet ordinariā: nisi cōsuetudo tribuat eis qd⁹ pōt. de excess. prela. ca. q. Princeps aūt eoipso ꝙ cōsentit tacite vel expresse non errans in iure vel in facto ꝙ aliqui faciant collegium: vt qa scribit ex certa sciētia alicui vniuersitati: vel syndicū eor⁹ amittit: videt cōcedere eis ius vniuersitatis: qa vt ordinarium facit. Tacite etiam eo ipso ꝙ dat siue cōmittit alicui aliquā ciuitatē vel castrū vel villā: vt. ff. de offi. ꝓcse. vt. l. i. Idē cū papa dat delegationē in ꝓuincia. de offi. leg. c. ij. lib. vj. vel dat archidiaconum vel aliquid simile. Et idem intelligas si ab alio cōferat vel cōmittatur: qui tñ habeat ptātem. ar. ff. de iudi. l. cum prætor. Et ꝑm Inno. lex dī dare iurisditionem ordinariam. eo ipso ꝙ aliquē ordinariū vocat. Sed & a lege habet dñs iurisditionem ordinariā in vasallos: & arbitri electi a subdito & episcopo suo in eosdē. xj. q. j. c. ſi clericus. Et consilijs præsidentes. de iudi. c. j. Et ꝑsidētes capitulis prouincialibus religiosoꝝ. de statu mo. c. in singulis. & de maio. & obe. c. cum olim.

Lex dī dare iurisditio nem.

§.II. ORDINARII PER MAXIME

dicūtur eꝑi. & hi debent punire crimina & inuocare cum expedit brachium sæculare. Vnde ex synodo Ioānis papę dicitur. Habeant eꝑi singularum vrbium in suis diocesibus liberam potestatem adulteria & scelera inquirere: vlcisci & iudicare ꝑm ꝙ canones censent absq̄ impedimēto alicuius. & cum opus fuerit publicum cōuocent auxilium non ad prejudicādum: sed potius ad ea quæ sunt deo placita prosequendum. de offi. ordi. c. j. Vbi dicit glo. sup verbo inquirere. tunc. ſ. quādo frequēs & clamosa fama est cōtra subditum quæ obtinet vices accusatoris. vt de accu. c. qualiter & quando. Super verbo iudicare. glos. vndecūq̄ sit ille. Præses em̄ prouinciæ debet purgare prouinciā malis hominibus: nec distinguit vndecūq̄ sint. ff. de offi. præsi. preses prouinciæ. & vj. q. iij. placuit. Super verbo canones dicit glos. ꝙ canones dicūt vt eꝑi causas synodales ad eꝑm deferāt. xxxv. q. vj. eꝑs in synodo. In synodo em̄ quā annuatim debet facere eꝑs cum clero diocesis suę debet cōstituere aliquos in diuersis parochijs i ciuitate & extra viros timoratos clericos: & etiam sæculares pōt constituere qui dicuntur testes synodales. Et hi debent referre eꝑo in synodo vel dietim q̄ sciunt emergere in diocesi indigentia correctiōe vel ꝓuisione. Dicit autem ibi gl. ꝙ ad eꝑos pertinet inquirere de hmōi criminib⁹ eccl'iasticis. de adulterijs. de cōsanguinitate inter virum & vxorem. vt. xxxv. q. vj. eꝑs in synodo. Item de hęresi. de hęre. c. excōicamus. De crimine vsurarum: simonia: sacrilegio: & similibus q̄ ꝓprie spectāt ad iudicem ecclesiasticū. Et ꝑ eꝑos dñt puniri & de quocūq̄ mortali peccato. vt de iudi. c. nouit. Item ex eo ꝙ dicit punire ꝑm ꝙ canones cēsent est arg. ꝙ iudex debet iudicare ꝑm allegata & ꝑm canones & leges. & non ꝑm conscientiam. Inducit ad hoc. c. summopere. xj. q. iij. & iij. q. vij. iudicet. & alia iura. Ponit circa hoc duplicem opinionem. Aliqui dicunt cum iudex habet ante se causam quam ꝑm conscientiam suam nouit iniustam: sed ꝑm allegationes & ꝓbationes sufficienter apparet iusta: non debet iudicare seu dare sentētiam: sed alteri delegare. Alij dicunt & melius ꝙ iudicare habet nō ꝑm ꝓscientiam qa hoc esset vt priuata persona: sed ꝑm allegata & probata iudicare habet vt publica persona. Si autē conscientiā deponere non potest q̄uis deberet deponere: nullo modo cōtra conscientiam debet iudicare. De hac tamen materia diffusius. ſ. ti. eo. c. ij. §. vj. glos. sup verbo ad prejudicandum. i. qa ꝑ hoc non acquirit iudex sæcularis inuocat⁹ ius aliquod in prejudicium ecclesię: vt. ſ. in posterum possit talia sua auctoritate attentare: nisi de mandato ecclesię. Inno. aūt aliter exponit illud ad prejudicandum. i. qa si non esset iudex sęcularis inique agi auxilii q̄ denegabit. xj. q. iij. qui resistit. nec est cōtra q. ſ. ē. dictum est de offi. deleg. c. pastoralis: qa ibi loquitur de subditis qui debent exequi sententias maiorum suorum etiam iniustas. hic autem loquitur de potestatibus sęcularibus quę nō sunt subditę sed pares. distin. xcvj. cum ad verum. Idem est in alijs eꝑis: vt si vnus eꝑs ferat sententiam iniustam: alius eꝑs non exequet⁹ si nouit in iustam: qa in bonis tantum debet auxilium ꝓpendere. di. x. c. penul. Et intelligit hoc Inno. quando sine judicio petit iudex ecclesiasticus regem vel alium rectorem aliquē lædi & iniuste. Nam si in iudicio cōdemnatū petat castigari ꝑ regem debet hoc facere: & esset excōicandus si hoc nō faceret. xxiij. q. v. administratores. Nec eius est inquirere an sententia eius sit iusta nec ne. Dicit etiam Innocē. ꝙ si quis clericus vel laicus non paret sententię sui iudicis quem fatetur vel notorium est esse suum iudicem: nec coram superiori appellationem vel supplicationem prosequitur ꝑm eum: nec aliquid rationabile prætendit ꝑm Host. ecclesiasticus iudex poterit censuram suam exercere contra talem. Si vero sit exemptus non valet qd⁹ fit a prælatis cōtra eū

Excōi⁹ qd⁹ dic vt de priuile. c. j. li. vj. Illud aūt certum est ꝙ etiam

cat Rex si sit rex vel etiam imperator: semper post monitionē ca-

& Impe rator.

nonicam excōicabitur ab ordinarijs pro notorijs excessibus: nisi pareat. de iudi. c. nouit. nisi sit nimis seuerus vel iniuriosus. Tunc em̄ papa vicarius summi regis cognoscet etiam de non notorijs per modū accusationis vel denūtiationis ꝑm Inno. Hostiensis allegat de iudiciibus. c. nouit. Glo. super illud publicū cōuocēt auxiliū alter alteri. i. iudex ecclesiasticus sæculari iudici: & ecōuerso. Hęc est differentia: qa iudex sęcularis pōt cogi ꝑ ecclesiasticū ad pēstandum sibi auxiliū: sed nō ecōtra. eo. ti. ad reprimendū. & melius. de iudi. c. qualiter. Nec mirū ꝑm eum cum sęcularis sit inferior eo. Est etiam scda differētia: qa sęcularis nō habet

Differt sæcularis iudex ab ecclesiastico.

examinare ꝓcessum ecclesiastici. Ecclesiasticus vero nūq̄d ad petitionē sæcularis excōicabit⁹: nisi ex causa rōnabili & seruata forma canonica: cui nec per pactū pōt renuntiari. Vñ si excōicandus aliquid voluerit obijcere audiet⁹. xj. q. j. nemo. Et faciunt hæc ad questionem Ioannis de monte Murio: de eꝑo. Qui cum excōicasset prælatū diocesis suæ: qa non recipiebat eum visitantem. Qui tamen qa pri⁹ appellauerat: dicens se exemptū: & in possessione libertatis: & nunq̄ fuisse visitatum excōicationem contenebat. Propter qd⁹ eꝑs inuocabat cōtra eum brachiū sæculare. prælatus ille dicit brachiū nō esse prębendū. Quæritur quid iuris? Multa inducit pro eꝑo & contra eꝑm. Demū soluēdo dicit ꝙ eꝑs in tali casu non potest inuocare brachiū sæculare: nec cōpellere potest ad hoc iudicem sęcularem: nec cōpulsus tenetur obedire: dicens cōtraria iura loqui qñ iudex ecclesiasticus procedit seruato iuris ordine cōtra illos qui de facto non de iure sunt rebelles: vel cum non est appellatum ex iusta causa: vel ille contra quem procedit.

Quid sacere debeat eꝑs.

§.III. ORDINARIVS QVI SCIT

nō vt iudex vel vt homo: sed vt de⁹ subditū esse criminis reū: indeterminate pōt sed nō noiatim eū arguere vel punire iudiciarie vel extrajudiciarie: hoc summatim in. c. ſi sacerdos. de offi. ordi. ꝑm Ioan. an. Qd⁹ dī indeterminate: intelligitur in genere: puta qs fecit hoc vel illud &c. Et dicunt Inno. & Host. ꝙ de iure pōt fieri excōicatio generalis. v. q. j. quidam. Generali tñ admonitione præmissa. de sen. excōi. Romana. lib. vj. non tñ debet ferri etiam generalis excōicatio nisi ex causa rōnabili. Sed incertitudo est rationabilis causa. ff. de rei ven. l. quæ de tora. In ca. cū vos. eo. ti. summatim dicitur: ꝙ si ordinatio differt ex causa vacante ecclesia: eꝑs seu alius prælatus ponet ibi oeconomū vbi Inno. dicit. Secure teneas ꝙ facta præsentatiōe de vno vel plurib⁹: licet longo tpe duretlis inter presentatos: eꝑs nō ordinabit ecclesiam lite pendente: nisi de oeconomo. In. c. ex parte tua. eo. ti. summatim dicitur: ꝙ si ordinario constat ꝙ absolutus a papa suppressit veram excommunicationis causam remittit illū ad papam. Si vero suspitio tantum de hoc est coget eum se exinde purgare. Abbas ponit exemplū: puta qa factum fuit graue: vt qa occidit sacerdotem suū parochialē: nec in literis mandatur fieri satisfactio: vt pœnitētia fieri ꝑ facto tam̄ nequā: vl' qa portauit tales literas eꝑi de qb⁹ in absolutorijs quas pñtat eꝑo nulla fit mentio & hmōi. In. c. significauit. eo. titu. ordinarius propter periculū animæ supplet defidiam vel malitiā de legati. Et dicit Inno. Hosti. Pe. & Abb. ꝙ non solum in causa matrimonij seu diuortij: de qua in. d. c. agitur. sed etiam pro quocūq̄ alio crimine pro quo aliqui fuerint excōicati per qd⁹ verrit periculū aię: & de exēpli pernicie timetur & ex quo posset scandalū suscitari: & periculū est in mora: locū habet ista suppletio facienda ꝑ ordinariū in defectū negligentię delegati: qa vbi est eadē ratio ibi & idē ius. de trāsla. prela. c. ij. Nec ꝑ hoc ꝓturbat: sed iuuatur iurisditio delegati. casum ibi plenius vide. Ordinarius supplet negligentiā abbatis nō reuocātis monachū vagabundum. Vbi Host. dicit. ꝙ licet monachus scurrilitatis & vagationis causa in curijs esse nō debeat: tñ de licētia abbatis pōt esse quotidie in obsequio alicuius principis vel eꝑi: tamē ꝓpter proprium qd⁹ acquirit & alias causas periculosum est ei. Inno. autem dicit hunc ordinem esse seruandum: qd⁹ intelligitur in monasteriis non exemptis. Si negligentes sunt diocesanus & abbas ad reuocandum monachum vagabundum: archiepus primo monebit abbatem ꝙ reuocet monachum talem cū ꝓprio quod tenet. Qd⁹ si abbas negligens fuerit monebit diocesanū archiepiscopus vt supleat negligentiā abbatis & reuocet ipse: qui si negligens sit monebit archiepus monachū ad redeundū & resignan-

Inobedum proprium in manibus abbatis sui. Quod si noluerit dicsmo obedire tūc illum suspēdet: vt hic in isto. c. dicit tamen Honachus sti. cui cōcordat Pe. & Ab. ꝙ si est notoriū ꝙ vix aliter esse suspēdi

posset sublato huius monitionis circuitu: statim potest ar tur. chiepus hoc corrigere: vt de censibus. c. Romana. lib. vj. Sed decens est vt fiat monitio in notorijs. necessarium autē in occultis vt appareat de negligentia prælatorū: quod ap pa rebit per lapsum termini assignati. Dicit etiam Inno. ꝙ in his quæ sunt regulæ magis spectat ad abbatem q̄m ad epi scopū correctio. Vñ in eis debeat magis obedire abbati q̄m eꝑo. dist. viij. quę contra. Corriget g̃ monachum delinquē tē & puniet & tādem eū expellet extra de monasterio ꝑm regulā a superiori approbatā: qa ex quo superior ipsam regulam approbauit: videtur ei cōcessisse ꝙ exequatur ea q̄ in regula cōtinentur. Et si abbas ad hoc nō sit sufficiens imploret auxilium eꝑi. xviij. q. ij. abbates. In. c. ad reprimendam. eo tit. summatim dī. ab vno eꝑo excōicatus: ab alio est vitandus. Et archiepus per querelam audiens nō absoluet: nisi primo remittat: vbi dicit Io. an. in nouel. Cognoscit ergo archiepus de iniusta excōicatione qua subditus cō queritur de eꝑo excōicāte cuius eꝑi archiepus est iudex. Cognoscens aūt si viderit ꝙ iuste remittet eum ad excōicatorem ad mandata eius seruanda. Si iniuste, sic non remittet. Idem in delegato cui committitur est ꝙ absoluat: iuncta clausula ꝙ audiat & diffiniat: & si quid residuū fuerat quę stionis. Sed quid si eꝑs petat per archiepm subditum sum distringi ad mandata sua seruanda vel puniri: quia cōtemnit excōicationem per se latam in ipsum? Respondeo. Nō habet se eꝑs de hoc intromittere: quia non est ordinarius subditi: sed debet adiri ad clericos arbitros. xj. q. j. si clericꝰ. contra cle. In. c duo simul. eo ti. summatim habetur: ꝙ patriarcha non cognoscit de causis subditorum archiepiscoporum vel eꝑorum suorum: nisi de priuilegio vel consuetudine præscripta vel appellationis remedio. In. c. ꝙ sedē. habetur in summa ꝙ archiepus impeditus consecrationem suffraganei cōmittere potest. Vbi glo. non impeditus non cōmittet: quod verum est dicit Hostien. de honestare non de necessitate. Nam cum a iure hoc habeat: hoc etiam non impeditus cōmittere potest. In. c. pastoralis. eo. ti. summatim habetur, archiepus causam ad se per appellationem delatam subdito suffraganei sui committere potest: sed ad sciendum non potest compellere. Item mortuo delegato papę qui excommunicauit reum vel actorem in possessionē induxit: si eius successor in delegatione succedit absoluere & possessionem restituere potest. Als solus papa restituet & absoluet: præterq̄ in mortis articulo. quod dicitur: quia in mortis articulo omnis etiam simplex sacerdos potest absoluere ab omni excōicatione. Ne tamē curat annalis præscriptio reus coram ordinario vel publicis personis: scilicet in dignitate cōstitutis vel tabellionibus: de stādo iuri prębeat cautionem. Vbi glossa ponit ꝙ q̄uis archiepus habeat iurisditionem archiepalem in tota prouincia: nō tamen episcopalem. Nec sequitur ꝙ si archiepus sit iudex ꝓuinciæ: ergo & cuilibet de prouincia. hoc patet in episcopo qui est ordinarius diocesis: nō tamen exēpto rum suę diocesis. Et licet etiam eꝑs in subditos habeat iurisditionem: non tamen habet in aliquē iurisditionis exercitium, vt est videre in eo qui est bonus & bene viuit: qui nec conuenit nec conuenitur: nec correctione eget. dist. xxij. de cōstantinopolitana. Si archiepus per totam prouinciam iurisditionem habet sed nō exercitiū: nisi in casibus quos ibi notat glo. de quibus habes. j. in tit. de eꝑis & ar- ti. xx. c. chiepis. Et q̄uis aliqui dicāt ꝙ si archiepus excommunicat ij. §. xj. subditū suffraganei: sententia teneat: licet ille sit puniend⁹ Inno. tamen tenet cōtrarium. vt. q. iij. scitote. Nō potest ergo soluere vel ligare subditos suffraganeorū suorū: nisi in illis casibus notatis in glo. Dicit etiā Ioan. an. hic ꝙ saluo iure speciali de iure cōi in iurisditione eꝑi & prælati sibi subiecti locus est pręuentioni: nec mirū qa & iurisditio papę prævenit⁹ per inferiorē ordinariū. de appel. c. vt debit⁹. ergo & iurisditio eꝑi per suū inferiorem ordinariū. De iu-

re speciali ideo dixi: qa fateor iferiori ꝑlato de priuilegio vel cõsuetudine posse cõpetere: ꝙ prius debeat esse causa corã ipso. Et in his tunc non posset per eꝑm prꝙueniri. hoc probatur de foro cõpe. c. cum contingat, alꝫ quꝫ primo ciauit: eꝑs vel inferior ordinarius ille procedet: ꝙ si ambo simul citarent: ita ꝙ non apparet quis primo: puto ꝙ corã eꝑo debeat esse iudiciũ. ar. in. c. fi. a lede. de præben. lib. vj. Quærit etiã glo. quid si quis est excõicatus & habet transfretare: vel est in loco obsesso: vt nõ possit pro absolutiõe accedere ad eũ ad quẽ de iure ꝓspectat ordinariũ vel papam vtrũ possit absolui a laico: cum. s. ibi nõ sit sacerdos. Et de transfretante tenet ꝙ non: immo nec a sacerdote nisi esset in ꝑiculo naufragij: & tũc sacerdos ab omni vinculo absoluit: etiam papę reseruato. Sed si euadit oportet ꝙ recurrat ad eum ad quẽ ꝓspectabat de iure absolutio. A laico absolui nõ põt: qa non habet claues nec ordines nec iurisdictionem. De obsesso vbi periculum mortis idem dicendũ: & idem de intrante bellum vel in bello existente: si tũ iustum est bellum ex parte illa. Nam alꝫ siue obediens: siue obsessus: siue bellans iniuste: absolui nõ potest: nec ab excõicatione nec a peccatis: nisi forte vulneratus ostenderet contritionem de eo proponẽs abstinere a tali bello si euadat. In nouella etiam quæritur: quid de muliere prægnãte an possit ab ordinario cum appropinquat ad partum excommunicata. Ꝙa specie quę ꝓspectat ad papã. s. absolutio eius: nec permittitur ordinario ꝓpter sexũ: nec obsterc, c. mulieres. de sentẽ. excõi. Rñ. distinguendũ de conditione mulieris: qa si habuit alios filios: & facile ꝑperit non est absoluenda: nisi aliud periculũ immineat. Si aũt alios non ꝑperit: & multum timet partũ: & forte debilis est potest absolui. Concludit tamẽ ꝙ etiã in primo casu: qa & tales moriuntur: ideo ꝓium est absoluere: qa si euadunt reincidunt nisi satisfaciant ad mandatũ papæ: vt de sentẽ. excõ. c. nos qui. lib. vj. In. c. licet. summatim dicitur: ꝙ papa ꝑ rescriptum quo monet ordinariũ suũ officiũ exequi nõ facit eũ delegatũ: & ideo tunc ab eo ad proximũ superiorẽ poterit appellari. vt dicit Io. an. in nouel. ꝙ per hoc cognoscitur ꝙ papa per rescriptũ suũ non solũ monet ordinarium suum exequi officiũ suũ: sed etiã delegatũ facit: puta si in literis dicat, autoritate nostra. Et hoc planũ est, de rescrip. c. cum aliquibus. lib. vj. Vel si dicatur. Cõmittimus. Delegamus vel simile. Item si dicatur vel apponatur aliquid vltra formã iuris. vt in literis de simplici iustitia scribaꝫ. appel. re. Vbi alꝫ de iure remota non est. Inno. & Ab. Notat etiam Inno. ꝙ si papa scribit ordinario ꝙ audiat generaliter causas aliquorum subditorũ suorum nõ ponendo aliqd de supradictis: procedit vt ordinarius nõ vt delegatus. In ca. irrefragabili. summatim dicit. prælati subditos corrigũt & reformant appellatione vel cõsuetudine non obstante: si tñ capiẽ canonicorum excessus corrigere cõsueuit: nisi ꝫ faciat infra terminũ ab eꝑo ꝓfixum: eꝑs corriget. Itẽ si canonici sine manifesta & rationabili causa maxime in cõtemptũ eꝑi cessant a diuinis: eꝑs cessationem nõ seruabit. & metropolitan⁹ de hoc vice papæ cognoscet. Et dicit Hosti. ꝙ prælatus visitans & inquirẽs si videt pœnã pecuniariam magis timeri ꝙ spiritalem bene potest illã imponere debet tñ in pias causas illam cõuertere: non imbursare ne videatur ad quæstum id facere: nisi forsan egeret. Nam & multę quas infligit iudex ſcularis ei qui venit cõtra ꝓceptum suum acquiruntur fisco: tñ illæ quæ imponuntur pro facinoribus iam commissis sunt publicis operibus de putandæ sicut in refectione viarũ: & pontium: & his similia. Dicit tñ ꝙ de facto sibi applicant has & illas. In. c. quoniam. eo. ti. summatim dicitur: ꝙ ciuitas habẽs populum diuersæ linguæ non per hoc habebit plures eꝑos: sed eꝑs ꝑm diuersitatem linguarum prouidebit viros idoneos q officient: celebrent & sacramenta ministrent. Poterit etiã statuere eꝑs illius loci sibi vicarium. pro exẽplo ponitur: vt si ibi essent Græci & Latini: vel citramontani vel vltramontani: & hmõi: vt dicit de ciuitate Tridentina. & ciuitate Litij. Nec intendit dicere ꝙ eꝑs faciat eꝑm in ipsa sua dioceſi: sed ꝙ vicariũ faciat qui sit eꝑs: alꝫ si non esset eꝑs non posset ordinare: chrismare: & alia hmõi facere. Et putat Host. ꝙ eꝑs Græcus etiam extra quatuor ꝛpa posset ordines maiores conferre: ga ritus iste adhuc non est quo ad Græcos reprobatus expresse: de quo remittit ad. c. ꝙ ꝛpa translationem. de temporibus ordinandorum.

§. IIII. DE PREDICATORIBVS ET

De ꝑdicatorib⁹ & cõfessoribus ordinandis

confessoribus ordinandis in ecclesijs per eꝑos & prælatos ecclesiarũ. In. c. inter cætera. summatim dicitur: ꝙ in cathedralibus & collegiatis ecclesijs instituẽdis sunt viri idonei quibus cum expedierit eꝑi poterunt cõmittere visitationes ꝑdicationes: & confessionũ audientiã. In tex. sic dicitur in prin. c. inter cætera, quę ad salutem ſpectant populi christiani pabulũ ẏbi dei permaxime sibi noscit necessarium ſm illud. Non in solo pane viuit homo &c̃. Matth. iiij. Et in fi. c. præcipimus tam in cathedralibus ꝙ in alijs cõuentualibus ecclesijs viros idoneos ordinari: quos episcopi possint coadiutores & cooperatores habere: non solum in ꝑdicationis officio: immo etiã in audiendis confessionibus & pœnitentijs iniungendis: ac cęteris quæ ad salutem ſpectãt animarũ. Si quis aũt hoc neglexerit districte subiaceat vltioni. Vbi dicit Ioan. an. per hoc verbum ꝓcipimus cũ sit iunctũ elicit ꝙ negligentes cõstituti sũt in mortali. & oprat Hosti. ꝙ misericors deus misericorditer agat in his & alijs multis laqueis impoſtis per humana statuta: cum tamen ecclesia nõ debeat injicere laqueos. xxvij. q. j. de viduis. ij. Et ſuper verbo ordinari dicit Host. ꝙ si hi ad quos pertinet hoc nõ faciunt infra terminũ concruum eis ab eꝑo datũ: episcopus id faciet iure suo: cũ ad ipsum ſpectet peccatorum correctio. Et horum negligentiam etiã ſuppleret archiepiſcopus. Et loquitur de cõuentualibus ſcularibus. i. collegiatis. Nam monachis non competunt dicta officia quę dicuntur hic: ſcilicet ex monachatu ipso ſm Pe. & Ab. Et addit Host. ꝙ hodie prouidit paracletus per ordines prædicatorum & minor. Licet nõ omnes capiant verbũ istud. vt de priuilegijs. c. in his. Ade credo ꝑ prædictos & alios: vt eremitanos: carmelitas: seruitas. & hmõi multis subleuari in epiſcopis onus istius ꝓcepti. de ꝑdicatoribus & confeſſoribus ꝓcipue in ciuitatibus vbi abundant prædicatores & confeſſores: quia etiã magnum animarũ fructũ reportarent: ſi opere ſicut & verbo ꝑdicarent. Ville tamen remote a ciuitatibus hoꝝ magnam penuriam habent. Super verbo neglexerit dicit Host. ꝙ talis negligentia est: qđ sane intelligendũ est. Nõ em̃ omnis negligentia mortalis: ſed notabilis in huiuſmodi: nec de facili potest determinari quãdo mortalis ſit. Circa glo. fi. quæ videtur dicere ꝙ delegati & nuntij apoſtolici deberẽt prouideri a curia mittente. Dicit Hosti. ꝙ romana ecclesiam excusat neceſſitas: ſcilicet ſi non prouidet talibus miſſis ab ea: ſed cõtra ab alijs prouidentur. s. ab eis ad quos mittuntur: qa nec de suo Romana eccl'a posſet oĩb⁹ ꝓuidere. Excusaꝫ etiã priuilegiũ de antiqua consuetudine iam obtentũ: & dicit ꝙ eꝑi conãtur in hoc imitari qđ esse non debet. vt in. c. j. de tempo. ordi. pluries clamauit. ſubdit Io. an. intantũ ꝙ de hoc fuit ſermo in concilio Viennen. ꝙ optarem ꝙ ecclesia reciperet vigeſimam redditũ totiꝰ cleri per orbem ad ſuſtentationem papę & cardinalium: & nil exigi & recipi posſet pro ſeruitijs prælatorũ quos promouet: exceptis ſalarijs taxatis laborantiũ: puta ſcriptorũ & ſimiliũ: & tunc ꝓuideret prælatis & nuntijs de ꝑdicta quota: & abſtineret ab exactione fructuum primi anni: ex actionibus decimarũ & hmõi: quę nunc pullulant. Sed deliberauerunt prælati in concilio & forte bene ꝙ tãta viget insatiabilis cupiditas ꝙ si hoc fieret hæc & illa perciperet.

§. V. DE IVRIBVS EPISCOPALI

Quę sũt iura eꝑi

bus q̃ eꝑi ꝑñ exigere a clericis & religioſis ſibi ſubiectis & quę ſunt iura eꝑalia. Hoc declaraꝫ in. c. cõquerẽte. eo. ti, vbi dr̃. Decernim⁹ vt in ecclesijs ſeu capellis tuæ dioceſis ad monaſteriũ ſpectantibus habeas canonicã obedientiã: ſubiectionẽ & reuerentiã: inſtitutionẽ: deſtitutionẽ: correctionem: & reformationẽ: ac cenſurã eccleſiaſticã. Iuriſdictionẽ quoq; ordinariã cauſarũ oĩm ad forum eccleſiaſticũ de iure ſpectantium: pœnitentias & ſacramẽtoꝝ oĩm q̃ ab eꝑo recipienda ſunt collationẽ. Synodũ & ſynodaticũ ſeu cathedraticũ noĩe duos ſolidos: quartã quoq; decimationum ac mortuarioꝝ viſitationẽ quoq; annuã: ita tñ ꝙ cũ ad eas viſitandas acceſſeris: nõ amplius ꝓcurationis noĩe regras ab eis nisi quantũ penſatis facultatibus earundem moderate poterunt exhibere: ne plus cęteris capellis eiusdem dioceſis onerenẽ. Nec ab eis plus exigas ꝓter moderatum auxiliũ qđ iuxta formã Lateranen. cõcilij ſi manifeſta &

feſta & rõnabilis cauſa extiterit: cũ charitate poſtulandũ pro neceſſitate eꝑis ſuſtinem⁹. Hęc ibi. Vbi dicit glo. ꝙ talem ſpecificationẽ prælucditur via in posterũ litigãdi & lites diminuunt: qđ debet facere iudex. vt de dolo & cõtu. c. ſinẽ. & iudex debet diſcordiæ materiã amputare. in auc. de manda. prin. §. deinde, immo, iudex primo loco ꝓtes si põt ad cõcordiã reuocabit. xc. diſt. ſtudendũ. Io. an. ſuper verbo obedietiã, per ꝫ recognoſcit eũ. cõcor. diſt. xxiij. q̃ꝫ. Et ad hãc tenentur nedũ clerici: ſed etiã laici: q̃uis ſint magis principes: ſed potiſſime clerici: ſed ſm Hoſt. Et ſonat ꝫ verbum ꝙ mandatis eꝑi pareãt ſm Pe. & Ab. in his. ſ. que ſpeciãt ad ſtatũ clericat⁹. Nõ em̃ ſi mandaret ei vt det ſibi res ſuas vel renũtiet beneficio: teneꝝ obedire. Sup ẏbo ſubiectionẽ. Recognoſcit eum dñm: & hoc de iure cõpetit eꝑo ſup oẽs exiſtẽtes in ciuitate vel dioceſi. Ideo dicitur eꝑs talium ordinarius. xj. q. j. de ꝑſona. Nec prodeſt in talib⁹ ꝓſcriptio. vt de ꝓſcrip. c. ad audientiã. nec ꝓſuetudo. de cõſue. c. fi. & breuiter niſi põt obſtare niſi priuilegiũ excẽptionis. eo. ti. c. duo, alꝫ nõ exẽptus obijciẽdus eſt vt acephal⁹. diſt. xciij. nulla. Sup verbo reuerentiã. Recognoſcit em̃ eũ patrem & hęc ſemper exhibẽda eſt ſuperiori etiã ſi mulier ſit. de maio. & obe. c. dilecta. Sup verbo inſtitutionẽ & deſtitutionẽ. ſ. autorizabilem. ſm Hoſti. q remittit ad. c. cum ſatis. de offi. Archi. Sup correctionẽ. ſ. criminũ. Reformationẽ. ſ. morũ. contra hæc nõ valet conſuetudo vel appellatio. eo. ti. irrefragabili. Cẽſurã eccleſiaſticã noie cõprehẽditur excõicatio: ſuſpẽſio & interdictũ. de verb. ſig. c. quærenti. Iuriſdictionẽ &c̃. de iure vel conſuetudine. de excep. c. ſi. li. vj. Sup ẏbo pnias. Iſtud & ſequẽs reſpicit etiã laicos per qđ nota ſm Inno. ꝙ petendo iura eꝑalia ab abbate vi deor non ſolũ q̃ mihi debenẽ a monaſterio: ſed etiã ad quę mihi tenenẽ & clerici & laici ſuarũ capellar. vt de offi. Archi. c. fi. Super verbo ſacramentoꝝ oĩm &c̃. Sicut ordo: cõfirmatio in frõte. Et large ſumendo ſacr̃m. idem eſt de cõſecratione eccleſiarũ: altariũ & virginũ. Et idẽ ſm Hoſt. De diffinitiõe matrimonij ſi q̃ſtio vertaꝫ de eo. vt de cõſang. c. j. Et ſm hoc ad ꝑdicta reſtringitur verbũ oĩm. Vel ſm Hoſt. illud oĩm reſpicit oĩa ſeꝑtẽ ſacramẽta: q̃ ab eꝑo vel curato vel vicario eꝑi recipienda ſunt. Et dicit ꝙ illi q ab alio illa recipiunt ſine ipſius vel illius licentia nõ ſunt ab ſoluendi qa ſententia a nõ ſuo iudice lata &c̃. Nec ꝓdeſt cõſuetudo cõtraria. Talia em̃ non ſunt cõmittenda niſi diligenter examinato & idoneo reperto. vt de elec. nihil, &. j. q. j. ſi qs hęretice. §. ecce. Si aũt dicatur ꝙ aliquis certꝰ, puta abbas: decanus: archidiaconus: vel his ſimilis nõ priuatꝰ in dignitate cõſtitutus põt de cõſuetudine ipſoꝝ cõfeſſiones audire talis cõſuetudo excuſat: quę & curã tribuit. Alegat notata de pœni. &. re. c. ois. Mortuos aũt ẽ q hoc non ſeruauerũt dicit ſe nolle dãnare: ſed dei iudicio reſeruatos. Super verbo ſynodum dicit Hoſt. ꝙ licet antiqui notauerunt ſynodũ, videatur ſpectare ad legẽ iuriſdictionis: quia ad ſynodũ venire etiã tenenẽ abbates: nedum alij ſacerdotes & curati. Super verbo, mortuarioꝝ. i. pro animabus a mortuis relictoꝝ illis capellis monaſterioꝝ ſubiectis epiſcopo. alijs nõ vt dicam de teſta. c. officij. Super verbo viſitationẽ. hæc eſt de lege iuriſdictionis. qđ patet ga monaſteria viſitanẽ niſi ſint exẽpta & omnia pia loca. vt de cenſi. c. romana. lib. vj. Super verbo penſatis ita ꝙ a pauperibus nil petat. j. q. ij. placuit. Alij dicunt ꝙ a pauperibus eſt petẽda procuratio: ſed ne nimis grauarenẽ plures cõgregabuntur in vnũ. vt de cenſi. c. cum inſtantia. ſm Goff. Sed illud verum in procurationibus, ſecus ſuper cathedratico, Inno. Super verbo rationabilis. Hoſt. ponit exempla: puta ſi epiſcopus fecit magnã emptionem vel ſubijt grandes expenſas eundo ad papã vel imperatorem vel litigando pro iuribus eccleſiæ vel quicumq; caſus ſupereminens incidit: propter quę ſupportare habet tale ſubſidiũ poſtulare propter quod facienda eſt cõtributio. ar. de ſta. mo. c. in ſingulis. quod intelligit niſi caſum inciderit culpa ſua. Si em̃ propter ſui prodigalitatem indiget ſibi imputet. Cũ charitate. i. non violenter: nec a pauperibus & oppreſſis: ſed clero ſuo conuocato exprimat cauſam indigentiæ ſuę: hortando ad ſubuentionẽ & ꝙ nõ expectant cõpulſionẽ. Super verbo poſtpoſito. ſ. pœnitentias dicit glo. ſ. publicas criminũ quorum abſolutio epiſcopis reſeruatur: vt de Ti. xvij pœni. & remiſ. c. ſi eꝑs. lib. vj. Sunt em̃ plures caſus peccatorum quorũ abſolutio eꝑis reſeruatur. de q̃bus habes in ca. ꝓ. xj.

Cẽſura eccleſiaſtica.

ti. de cõſeſ. De cathedratico quid ſit & quantum habes. ſ. Tit. x titu. de eꝑis. ibi etiã de quarta & hmõi. Notandum etiam c. ij. §. ſm Ioan. an. in iſto. c. ꝙ hęc iura epiſcopalia quo ad plura eorũ alius etiam q̃ eꝑs poteſt ea habere: vt archidiaconus & archipreſbyter. vt de offi. archipreſ. c. j. quo ad obedientiam. De viſitatiõe patet de offi. archi. mãdamus. De inſtitutione habes de offi. delega. c. ſuper eo. De cenſura eccleſiaſtica. de elec. c. dudũ. ij. De iuriſdictione, ẽ. eo. ti. cũ ab eccleſiarũ. Idem ꝓ magna parte de alijs. Aliter tamen pertinẽt iſta ad inferiores prælatos: qa quaſi ſub alijs: aliter ad maiores: quia ſunt ſuperiores. Inferiores em̃ prælati ea q̃ ipſis & eꝑis cõmunia ſunt exercere videntur tamq̃ eꝑi. & non ſub eꝑis. vbi ſic eſt de cõſuetudine. ita ꝙ ab eis nõ appellatur ad eꝑm: ſed ad archiepiſcopum. extra. de no. ope. nuntia. c. ſignificantibus. Et ibi epiſcopi non cognoſcunt de cauſis pertinentibus ad ſubditos prælatos. Et ibi ſi minor iudex vnum præcipit in his quæ ſunt de iuriſdictione ſua & eꝑs aliud potius paretur minori iudici q̃ eꝑo. Eximde Ioan. and. poſt Inno. diffuſe ponit quomodo ſubditus eꝑi poſſit præſcribere aliquid de iuribus epiſcopalibus & vnus plẽbanus de iure alterius plẽbani. &, vnus archiepiſcopus de iuribus alterius archiepi ibi potes videre.

§. VI. DE DVPLICI LEGE EPISCO

Adlegẽ iuriſdictionis ꝑtinet.

porum. i. lege iuriſdictionis: cui ſubijciuntur monaſteria & lege dioceſana cui non ſubijciuntur monaſteria in quibus conſiſtit totum ius & poteſtas epiſcoporũ. Et de hac tit mẽtio de offi. ordi. ca. dilectus. Vbi dicit glo. q̃, & plene ꝙ iſta est differentia inter vtramq̃. Ad legẽ iuriſdictionis ꝑtinet dare curæ animarũ, delictorũ coertio, ordinatio eccleſiarum cõſecratio earũ, altarium & virginũ, & chriſmatis: & generaliter oĩm ſacramentoꝝ: & ordinũ collatio q̃ conſiſtunt in dando. & alia plura quæ enumerãtur in. §. ꝓcedẽti. c. conquerente, vſq; ad verbũ ſynodaticũ: in quo verbo incipit enumerare quędam quę pertinẽt ad legem dioceſa nam. Ad legem vero dioceſis ſpectat conuocare ad ſynodum: ad ſepulturas mortuorum: cathedraticum certia vel quarta mortuarioꝝ: decimationũ: hoſpitiũ & ſimilia, quę conſiſtunt in recipiendo, quandoq; tamen lex dioceſana cõprehendit legem iuriſdictionis. vt de preſcrip. c. auditis. Dicas ergo ꝙ omnia monaſteria ipſo iure ſunt exempta a lege dioceſana in fauorẽ religionis. x. q. j. c. j. & q. iij. inter cętera. & xviij. q. ij. q̃ſt a lege vero iuriſdictionis non ſunt exempta: niſi ſint munita ſpeciali priuilegio. Sed omnia monaſteria quę ſunt in dioceſi ſubdita ſunt eꝑo quo ad legem iuriſdictionis, xviij. q. ij. hoc tantum. Seculares vero ecclęſiæ ſubſunt eꝑo quo ad vtrumq; x. q. j. De his præſtant tamẽ monaſteria aliqñ eꝑo ſeruitiũ ex prima conſtructiõe eius. xviij. q. ij. Eleutherius. Et etiam rõne viſitationis vel qđ habeẽ ex cõſuetudine. xviij. q. ij. ſeruitiũ. Capellę vero monachoꝝ ſiue regulariũ ſubſunt eꝑo. ſ. quãtũ ad vtrãq; legẽ. ã. eo. cõquerẽte. niſi pleno iure ſubſint monaſterijs. vt de priui. c. quoniã. Capellæ vero monaſterioꝝ exemptoꝝ ſubſunt eꝑo ſicut & aliorum: niſi exempta ſint ipſa monaſteria cum capellis ſuis. vt de priui. c. ex ore. vñ ratione capellarum ad ſynodum venire tenentur. vt de ma. & obe. c. qđ ſuper. Et hoc intellige de his qui populum habent. & ſic non cõtradicit palea iſta. diſt. xviij. eꝑs. &. xviij. q. ij. §. fi. q̃ intelliguntur de his quę non habent. Addit glo. Io. an. ꝙ omnis inſtitutio & deſtitutio confirmatio & inueſtitura pertinent ad legẽ iuriſdictionis. Item cauſas audire & omnia quę circa iudiciũ aguntur expedire: viſitare: corrigere excõicare: ſuſpendere: interdicere: ſtatuta facere: inquirere: tam de vita clericorũ q̃ de ſtatu eccleſiæ & officijs. Quod aũt dicit ad ſepulturas mortuorum refertur hoc ad id qđ fit in cathedralibus eccleſijs in quibus canonico mortuo vel ꝓbytero vocanẽ pręſbyteri ciuitatis ad ſonũ cãpanę. Ad legem dioceſanam addit Inno. vltra communerata in gloſ. dicta miſſas publicas vbi voluerit cantare & cathedram ponere cauſa prædicandi: vel cauſas audiendi a ſubditis moderatum auxilium petere, de cenſi. c. cum apoſtolus. pro negotijs eccleſiæ clericos mittere & eis imperare. xij. q. j. ga tua fraternitas. & dicit Inno. ꝙ non alia ratione dicuntur leges dioceſanæ & iuriſdictionis: niſi qa a iure aſſumpte & noĩatæ: & potius a iure moderno decretaliũ q̃ antiquorũ canonũ. Quia ergo propria regula & inuariabilis doctrina de his dari non poteſt: ideo dicit has leges

per singula declarandas, vt factū est. Dicit etiam ꝙ vocare ad synodū magis videtur legis iurisdictionis ꝙ̄ diocesa-
Visitās episcopus, næ, In.c, vt iuxta. Summatim dicit: ꝙ visitans eps monasterium non introducat ſeculares: ſed duos vel tres canonicos cum aliquot religioſis. Vbi Hoſt. dicit ꝙ conſideratamente huius legis non verbis huius legis plures poterit vel pauciores debebit ducere cōſideratis idoneitate & numero eorundem. Addit Io. an. ꝙ hodie concilio Viennēſi. de ſta. mo. c. recolentes. dicit viſitatores monaſteriorū monialium contentos eſſe duobus notariis & duabus perſonis eccleſiæ ſuæ: & quatuor aliis viris maturis & honeſtis: & debent tales eſſe in habitu honeſto, vt in capa vel eo q̄ chorum intrant ſm Hoſt. In. c. graues. ſummatim dicitur: ꝙ per reſcriptum qđ papa mandat ordinario ꝙ corrigat clericos ſuæ diœceſis: nō datur ei iuriſditio ſuper exēptos. Vbi dicit glo. ar. ꝙ per generale mandatum poſterius non ceſſum non derogatur priori ſpeciali: de quo in generali mentio non habetur. Item ar. ꝙ ius cōmune non tollit priuilegiū illi eccleſiæ: quæ eſt exēpta a iuriſditione ep̄i. Item
triplex eſt iuriſditio, arg. ꝙ papa p̄ literas ſuas non intendit præiudicare alteri. vt de offi. dele. c. ſup eo. Item ex eo ꝙ prælatus eccleſię exēptæ eſt negligens ad corrigendum ſubditos: nō propterea tranſferr̄ poteſtas corrigendi ad ep̄m: nec aliqua iuriſditio in eos. Item cum ſit triplex iuriſditio, ſ. ordinaria: delegata: & arbitraria, ſcilicet ex cōpromiſſo, de tertia gl. nō tā gitꝫ qa non poteſt quis ex ea interdicere vel excōicare: & ſi alis punire. Et ꝙ in textu dicit ſniam latā relaxes. exponit glo. relaxatā eſſe oſtēdas: qa nulla erat. Vel ſm Hoſt. ideo dicit relaxes: vt ep̄s prudenter & caute poſſit errorem ſuū corrigere ne confundatur. Vnde poterit dicere tales ſnias quas tuli de voluntate papæ relaxo: cui oportet obedire.

§. VII. ORDINARII QVID FACE

re debeāt erga habentes plura beneficia curata vel dignitates, In. c. ordinarij. de offi. ordi. lib. vj. ſummatim hoc dr̄ ſm Io. an. Hic ſtatuit papa ꝙ habēt̄es plures dignitates vel alia beneficia curam animarum habentia per ordinarios cōpellant oſtendere infra tempus cōperens ſuperioris arbitrio ſtatuendū diſpenſationem quā habent ſuper hoc: ꝙ ſi nō oſtenderint proinde habeantur ac ſi nullas haberēt. Si aūt oſtenderint & ſufficientes: nō amplius moleſtentur prouiſo in dictis bñficijs: ne cura animarum negligatur. Si autem dubiteturꝫ de diſpenſatione ad ſedē apoſtolicā recurratur, Talibus plura beneficia talia obtinentibus: aliud nō conferatur beneficium: niſi oſtenſa diſpenſatione ſufficiēti, Et tunc ita demum conferatur ſi p̄ diſpenſationem poſſit illud cū aliis retinere: vel ſi priori renuntiauerit: aliter collatio facta non valeat. Et q̄uis videaſ loqui de ep̄is: tñ ſm glo, poſt Guil. & Bar. ꝙ etiā cōpulſionem iſtā facere, poſſunt quicūq; inferiores q̄ habēt inſtitutionē: vt plæbani aliqui. diſt. lxiij. ſi in plębibus. & de offi. deleg. c. ſuper eo. Ipſi em̄ ordinarij ſunt. vt de offi. c. cū ab eccleſiarū. Item ex eo qđ dicit in tex. ordinarij impleri dicit glo. poſt Guil. ꝙ cum quis habet plura talia beneficia in diuerſis epiſcopatibus quilibet ordinarius eoꝝ in quibus habet beneficium poterit illum compellere ad exhibitionem ſeu oſtenſionem ſuæ diſpenſationis circa hmōi. Dicit etiā glo. non ſolū papā diſpenſare in pluribus curatis, eū de p̄hen. ca.
Eps ordinarij, de multa. In. vſ. eo. ti. dicitur in. c. cum eps in tota ſua diœceſi iuriſditionem ordinariā noſcaſ habere: dubiū non exiſtit quin in quolibet loco ipſius diœceſis non exempto p̄ ſe vel per aliū poſſit pro tribunali ſedere: cauſas ad eccleſiaſticū forū ſpectantes audire perſonas eccleſiaſticas cum earū exceſſus exegerit capere ac carceri mancipare: nec nō & cæteras quę ſpectāt ad eius officium libere exercere. Hæc ibi. vbi gloſſa dicit ꝙ idem eſt in legato circa ſuā legationem. Idem in archiepiſco circa ſuā propriam diœceſim: ſed non quo ad prouinciā. eo. ti. c. ſ. Et cū intētio ep̄i in hoc ſit fundata de iure cōmuni qui dicit ſe exemptum: hoc habet oſtendere. diſ. c. ca. cōtra morem. In locis autem exemptis non poteſt iudex exercere, vt, xv iij. q. ij, luminoſo.

§. VIII. DE BONIS DIGNITATVM

vel eccleſiarum vacantium non occupandis per eos ad quos ſpectat collatio: p̄ſentatio: vel cuſtodia: & pœna contra tales habetur de offi. ordi. c. præſenti. lib. vj. vbi ſic dicitur. Preſenti p̄hibemus ædicto: ne ep̄i vel eorū ſuperiores vt archiep̄i & patriarchę ſm glo. aut abbates ſeu quis alij regulares vel ſeculares: prælati aut eccleſiaſticę perſonæ quęcūq; vacantibus dignitatibus: perſonatibus: prioratibus: vel eccleſijs quibuſcūq; ſibi ſubiectis: ſeu ad collationem: ordinationē: præſentationē: aut cuſtodiā ptinentib⁹ eorundē bona morientibus eoꝝ rectoribus vel miniſtris in ipſis inuēta: ſiue vacationis ipſoꝝ tēpore obuenientia: quæ in vtilitatē eorundē expēdi: vel futuris debent ſuccedere ſoribus, fideliter reſeruari: occupare: ac in vſus ſuos cōuertere quoquo mō preſumant: niſi de ſpeciali priuilegio vel conſuetudine iā ſcripta legitime ſeu alia cauſa rationabili hoc eis cōpetere dinoſcatur: alioqn ep̄i & eoꝝ ſuperiores ab ingreſſu eccleſiæ: ceteri vero ab officio & beneficio tā diu coipſo nouerint ſe ſuſpēſos: quouſcq; reſtitutionē fecerint de prędictis. Porro vbi ex priuilegio vel conſuetudine vel alia de cauſa rōnabili ſibi aliqs p̄dictor̄ aſſerit bona cōpetere ſupradicta: hoc ſolūmodo debet de illis bonis intelligi quę ſolutis debitis ſi qua ſunt: & de his quę fuerint neceſſaria pro ſeruitoribus & miniſtris ac incumbentibus oneribus vſcq; ad nouos redditus ſupportandis congrue reſeruatis ex ipſis reperta fuerint ſuperesſe. Hæc oia ibi in textu. Vbi notādū ꝙ hic nō ponit pœna laicis ꝓtra iſtam cōſtitutionē facientibus: ſed tantū perſonis eccleſiaſticis. Nam pœna ſuſpenſionis nō cadit in laicos. Verum & ipſi laici & alij quicūq; qui vſurpant bona vacātiū eccleſiarū etiā ſi ſint patroni ſunt ipſo facto excōmunicati: vt patet de elec. c. generali. lib. vj. Ponit etiam hic glo. no tabilis de fructib⁹ eccleſiarū iā p̄ceptis: quomodo rector poſſit diſponere in morte. Itē in. c. ſi ſacerdos. de offi. ordi. ſummatim dicitur ſm Io. an ꝙ archiepūs nō p̄t ſibi cōſtituere officialē in diœceſi ſuffraganeoꝝ ſuoꝝ etiā pro futuris cauſis per appellationē deuoluendis ad eū: niſi de conſuetudine hoc habeatur: & tūc tales officiales inhibere nō poſſunt priuſq; fuerit appellatum. Secūdario dicitur ꝙ dono nec archiep̄s poteſt haberi de facili: vt quia eſt in prouincia ſua vel circa illā officiales eius non poſſunt, p̄ſerre ſentētias excōicationis: ſuſpenſionis: vel interdicti in ſuffraganeos ſuos ꝓpter pōtificalis ordinis reuerētiā. Dicit em̄ ibi in principio. c. ꝙ cū metropolitani ſuoꝝ ſuffraganeoꝝ nō ingrediantur diœceſim vt in eis autoritate ꝓpria iudicent diſponāt aliqđ vel aliud agant: q̄ canonica, phibeāt inſtituta. nequaq; hęc poſſunt in illis p̄ alios exercere, vbi glo. dicit. ꝙ hoc intelligit. ſ. ꝙ non intrent in diœceſim ſuffraganeoꝝ in caſib⁹ non pmiſſis. Nā vt cā viſitationis habent ingredi & procurari: & tunc & aliꝫ cauſis, put habeſ in iure iudicent. glo. pro tribunali ſedendo diſponāt extra iudiciū faciēdo corā ſe celebrari & ante ſe recognoſci contractus. de fo. cōpe. c. Romana. lib. vj. Agant puta conferēdo ordines & ſacramenta ſimilia faciendo.

¶ De arbitris. Capitulum. VI.

DE ARBITRIS HABETVR

Iudices ordinarij.

extra eo. p totū, & ſ. q. vj. a iudicib⁹ dr̄. Iudicū alij ſunt arbitrarij, alij ordinarij. Ordinarij ſunt qui ab apl'ico vt eccleſiaſtici: vel ab imperatore: vt pote ſeculares legitimā poteſtatē receperūt. Arbitrarij ſunt qui nullam poteſtatem habentes cū cōſenſu litigātium in iudices eligūtur in quos cōpromittit̄: vt eorū ſententię ſtetur. Horū alij ſunt ordinarij & arbitri: alij arbitri tantum. Vbi dicit glo. ꝙ ordinarius nō ſolū p̄t inter partes amicabiliter componere. v. q. ij. ſi primates. ſed etiā ſm canones p̄t arbitriū ſuſcipere ſi a partibus eligatur. extra de arbitris. c. cū tēpore. Et idē p̄t etiā delegatus. lex autem quæ videtur huic ſniæ ꝓtradicere. iij. q. vij, §. tria. intelligit ꝙ ordinarius non p̄t iubere ꝙ partes ꝓmittant in eū. & ſic non eſt contra. Arbitrorū aūt duo ſunt genera. Quidam dicūtur arbitri. & quidā arbitratores. Sed arbitri etiā ſunt dupliciter. quia quidam dicuntur arbitri iuris: qui videlicet eliguntur a partibus ex recuſatione iudicis ordinarij vel delegari. Et tales debent ſeruare formā iuris in executione iuſtitiæ: & ab eis appellatur. Arbitri autem ſimpliciter ſunt qui eliguntur a partibus: quę ſi nō conſentiūt ſententiæ eius, reducunt ſe ad arbitriū boni viri: qui ſunt vt amicabiles cōpoſitores. & hi etiā tenentur ſeruare formā iuris in executione iuſtitię. Sed arbitrator non tenetur ſeruare formam iuris in executione iuſtitię: & promittunt partes non recedere ab arbitrio eius ſub certa pœna: quam oportet ſoluere ſi non pareret ſentētiæ. De hoc diffuſe Anto. de But. ſuper. c. quintauallis. extra de iureiurā. Arbiter aūt ſi per dolum tulit ſententiam & ſi non retractatur per appellationē: tñ per exceptionem retractatur. ff. eo. non diſting. Item extra de arbitris. c. j. dr̄. ꝙ debent eligi arbitri vnus vel tres. & vbi tres eligūtur duoꝝ ſnia retinet vigorem. vbi dicit glo. ꝙ hoc dr̄ ex honeſtate nō ex neceſſitate. Nam ſi duo etiam eligerentur in quos cōpromitteretur tener cōpromiſſum. Et ſi non concordauerint cogendi ſunt vt cōcordant vel tertiam p̄ſonam aſſumāt. Itē ſufficit ſnia duoꝝ cum tres eliguntur p̄ſente tñ tertio etiā ſi ille diſſentiat. Eo tñ abſente nō valet ſententia. ff. eo. l. ſi in tres. niſi in cōpromiſſo ſit expreſſum ꝙ duo ſine tertio ꝓceđāt. Idē in iudicibus delegatis. Item no. ſm Bern̄. eo. ti. Expoſita in glo. ꝙ ſiue quis ſit arbitrator ſiue amicabilis compoſitor: ſiue etiam arbiter non eſt ſtatim iniquo arbitrio: ſed reducendū eſt ad arbitriū boni viri. i. iudicis loci. ff. ꝙ ſocio. l. ſi ſocietatem. imo & ſi iuraſſet debet reuocari. extra de iureiur. quintauallis. Bern̄. nō tñ ꝓpria autoritate veniet cōtra iuramentum. Nota ſm Inno. in. c. quintauallis. de iure iuran. ꝙ iſta eſt differentia inter arbitrū. de quo hic eſt ſermo: & arbitratorem: quia arbiter dicitur qui eligitur vt iudex. vt ſcilicet procedat ſeruato in ſubſtantialibus ordine iudiciario. & item dirimat coram ſe cœptā vl' coram alio: ſed ordine iudiciario ſuato. licet poſſet eā dirimere ſi vult etiam imique. ff. de arbi. l. j. nec eſt vis ſi ſit ꝓmiſſum cū pœna vel ſine pœna: vl' etiam ſine vlla ſtipulatiōe electꝰ ſimpliciter. Cuius arbitrij emologatur: vl' taciturnitate decem dierū vel expreſſe. C. de arbi. l. penul. Oēs em̄ iſti ordinem ſeruare debent: & agetur ad obſeruantiam arbitri ſi
arbitrator. ue ſtipulatione ſiue excōicatione. ex. l. vt no. de arbi. C. dilecti. Arbitrator aūt eſt qui eligitur vt aliquid eſtimet vt pretium vel operas vel partes ſocietatis. vel quid ſibi videatur de aliqua re ſine ordine iudiciario dicat vel vt ſupra arbitretur. ff. pro ſocio. l. ſi ſocietatem. & de verbo. obli. l. ſi quis arbitratu. Nec facio vim an partes iurauerint ſtare dicto huiuſmodi arbitratoris. vel non: quia ſemper redigendum eſt ad arbitrium boni viri. ff. de verbo. obli. l. ſi quis. Quidam dicunt idem & ſi ſub pœna ſtipulatæ ſunt ſtare huius arbitratoris arbitrio. ſcilicet ꝙ nunq̄ poteſt petere pœnam niſi ceſſauerit ſoluere id ad qđ per arbitrium boni viri redactū eſt dictū arbitratoris. ar. pro his. qa non obſtāte iuramento & ſtipulatiōe ſine pœna poſſunt petere ꝙ dictū eius redigatur ad arbitriū boni viri: eadem rōne & ſi cū pœna cōpromiſit. Alij tñ cōtradicūt. Item nō facio vim vtrū iſte arbitrator fecerit litē cōteſtari inter partes vel etiā ſi ſententiā in ſcriptis pronuntiauerit vel ſimpliciter nudo verbo: qđ ſibi viſum fuerit dixerit. Nam corā eo non eſt iudiciū vel quaſi iudicium: ſed totum poſitū eſt in ſua voluntate. Prædictarum aūt ſolēnitatū obſeruatio non eſt niſi corā iudice vel arbitro. & ita non pōt dici litis conſtetatio vel ſententia. Sed quid dices ſi compromiſſum ſic factū eſt vt poſſit procedere ſeruato ordine iudiciario & non ſeruato? Reſpondeo. hęc verba ſic ſunt interpretāda vt cōpromittaſ in eū tāq̄ in arbitrū. Et hoc innuunt illa verba ſeruato ordine. Et etiā tāq̄ arbitratorē: qđ ꝙba illa innuūt vel non ſeruaro. Si proceſſerit vt arbiter. ſ. ſeruato ordine non redigetur dictū eiꝰ ad arbitriū boni viri. Item nota ꝙ ſi dicūt partes. Eligimus eū in arbitrium ſim pliciter: nō intelligit vt arbitrator electus niſi ex aliꝫ verbis appareat de cōtraria intentione puta qa dixerūt ꝙ poſſit ꝓcedere nō ſeruato ordine iudiciario. Itē ſi dicunt. Eligimus talē in arbitratorē vel in bonū virum qui determinet quęſtiones noſtras: nō intelligitur electus arbiter niſi appareat ex aliꝫ verbis. Item nota ꝙ dictum arbitratoris nūq̄ emologatur taciturnitate decē dierū, ſed ſi expreſſe illud confirment partes perit exceptio quaſi tranſactionis vel pacti. Dictum arbitri procedēris ordine iudiciario electi ſine pœna emologatur. C. de arbi. l. penul. nec vnq̄. & ſi iniquū ſit: redigitur ad arbitrium boni viri. Item nō mutaſ dictū arbitratoris niſi in modo lædat. ff. de oper. liber. l. ſi libertus. Item dictum arbitri non mutatur etiam ſi grauiter lędat: immo ſi pœna fuit: promiſſa agitur ad ipſam. C. de arbi. l. j. Et ſi non fuit promiſſa & ſtipulatio inter partes ſit agitur intereſſe. ff. de arbi. l. diem proferre. Et ſi ſimpliciter cōpromiſſum ſit: & ſententiæ expreſſe per partes emologata fuerit: vel infra decem dies nulla pars contradixerit oritur ex ſentētia actio & exceptio. vt. C. de arbi. l. ne in arbitris. in fi. Hęc oia Inno. Item nota ꝙ qui iurat ſtare dicto arbitri ſub pœna euadit periurium ſolendo pœnam. dum tamen ante decendium contradixerit ſi arbitriū pœnale poteſt emologari, aſ iuramentum mutaret obligationem. Vnde & qui tranſegit ſub iuramento & pœna teneſ p̄ciſe tranſactionem ſeruare: qa hæc eſt natura tranſactionis. Qui aūt iurauit dare Stichū aut Păphilū ſub pœna: non propter hoc tenetur dare Sthicū. Non em̄ videſ facere de alternatiua abſolutā: ſed fortificat ſolū. Hęc Pe. de paſ. in. iiij. diſt. xxviij. q. j. ar. j. concluſione. iiij. Arbitramēntum latū abſente parte & irrequiſita ſm Pe. de verb. obli. l. ſi quis arbitratu. nō valet. Idem Cy. & Bar. Item ſciendū ꝙ arbiter nō poteſt punire teſtē qui dicit falſum teſtimonium coram eo: vel partes producentes falſa inſtrumenta: ſi ſolum eſt arbiter vel arbitrator: & nō alius iudex habens merum imperium: quia & aliquando in tales cōpromittitur. Et ratio eſt: quia punitio ſeu puniendi p̄ſs non eſt niſi per iuriſditionē attributa: ſed arbiter vt arbiter caret omni iuriſditione: qđ patet: qa ab eius ſententia nō appellatur: nec ex ea oritur actio vel executio. vt. l. j. C. de arbi. Item poteſtas arbitri eſt ita limitata ꝙ de rebus extra cō promiſſum & partes cōpromittentes nullo modo cognoſcit ſed teſtis in eum nō cōpromiſit: ergo nō p̄t eū punire Nec obſtat ꝙ arbitria ſunt redacta in ſtar iudiciorum. vt. l. j. ff. de arbi. Quia hoc eſt verū quantū ad ea tantū quę compromittuntur. Sed falſitas teſtis eſt oīno extra cauſam & perſonas cōpromittētes. De ſumptibus tñ p̄t condēnare: licet hoc nō ſit cōpromiſſū expreſſe: qa cauſa ſumptuū nō eſt extra cauſam & perſonas compromittētes: ſed ſi eſſet arbiter habens iuriſdictionē a ſtatuto ciuitatis: vel iudex alis & haberet merū imperiū poſſet punire: nō vt arbiter ſed vt iudex teſtem deponentē falſum corā arbitro punit. C. de teſti. l. cū apud. Hæc Ange. de Peru. Item extra eo. ca. cum dilectus dr̄ ꝙ arbitri iudicare non valent niſi de his tantū ſuper qbus in eos exiterat cōpromiſſum. Vbi dicit glo. Differē tia arbi trij & iu dicij. ꝙ in laicum de rebus mere ciuilibus quibus nullū ſpūale eſt annexū bene poteſt compromitti in eccleſiaſticis temporalibus rebus. ar. hic quia prohibet tātum de ſpiritualibus rebus: quia qđ de vno prohibetur de altero cōceditur. di. xxv. c. qualis. Si vero compromittatur in laicū de rebus ſpiritualibus non tenet arbitriū vt hic. Sed ſi cōpromittatur in clericum & laicū ſine autoritate quidem ſui prioris etiam ſic non valet. Sed interueniente autoritate epiſcopi: non poteſt in laicū tantum compromitti: ſed ſolum autoritate papæ. diſt. xxxij. prꝫter hoc. §. verum. &

ñ.q.v.mẽnam. Vnde dico ꝙ laicus nullo modo de rebus spiritualibus iudicare potest: nec principaliter nec incidẽter. Bernar. Item soluitur cõpromissum per mortẽ alteri⁹ compromittentis. extra eo. ex parte. & etiam per mortem alterius arbitrorꝝ. extra de offi. dele. c. vno delegatorũ. Et hoc verum nisi fiat mentio in cõpromisso: ꝙ transeat ad hęredes vtriusq; partis cõpromittentis. Secus in iudicijs: quia illa transeunt ad hęredes: & si de ipsis non fiat mẽtio Bern̄. Item cum ab vno de pluribus arbitris vel iudicibus aliꝫ presentibus etiam mandantibus: scripta sententia recitatur: pro eodem est ac si ab omnib⁹ esset recitata. Oportet aũt vt recitans non vtatur verbis singularis numeri: sed pluralis dicendo. Nos tales arbitri vel iudices pronũtiamus &c. nisi in arbitris super electione q̃ debet fieri ab vno vice omniũ. extra de senten. & re iudi. c. cum ab vno.

De ꝟ.ẽ. lib. vj. c. v. §. j. Item nota ſm Bern̄. extra de offi. ordi. in glo. in. c. cũ ecclesiarum. ꝙ quilibet prelatus collegiatæ ecclesiæ licet subsit episcopo est iudex ordinarius & habet iurisdictionẽ cognoscendi & excommunicandi. vt in isto. c. & ille prelatus hoc facere potest: & habet talem iurisdictionem qui est electus a collegio seu vniuersitate. extra de elec. c. j. Et idem intelligo si preficiatur collegio vel vniuersitati ab eo qui habet administrationem cũ iurisdictione: puta epõ. Bern̄.

¶ De triplici modo ꝓcedendi in iudicio. & primo de modo procedendi per inquisitionem. Cap. VII.

QVE CRIMINE AVTEM CONtra aliquẽ proceditur tribus modis principaliꝫ in iudicijs. videlicet per accusationem: denunciationẽ: & inquisitionẽ. Et ad accusationẽ requritur inscriptio. Denuntiationẽ debet pcedere charitatiua monitio. Inquisitionẽ debet pcedere clamosa insinuatio. extra. de accu. c. semper his. & c. qualiter & quãdo. Potest & addi quartus modus, cum crimen scilicet obijcitur in modum exceptionis eo. ti. c. inquisitionis.

§. I. DE INQVISITIONE VITIOsa

ciũ facienda sic ait Inno. iij. in concilio generali. extra de accu. c. qualiter. Qualiter & q̃n debeat prælat⁹ procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus ex auctoritatibus noui & veteris testamenti colligitur euidẽter ex quibus postea ꝓcesserunt canonicæ sanctiões. Legitur em̃ in euangelio Lucæ. xvj. ꝙ villicus ille q̃ diffamatus erat apud dominum suũ: quasi dissipasset bona ipsius audiuit ab eo. quid hoc audio de te. Redde rationem villicationis tuæ. iam enim non poteris amplius villicare. Et in Genẽ. xviij. Dominus ait. Descendã & videbo vtrum clamorẽ qui venit ad me opere cõpleuerint. Ex quibus autoritatibus manifeste probatur ꝙ non solum subditus verũ etiã cum prælatus excedit: si per clamorẽ & famã ad aures superioris peruenerit: non quidem a maleuolis & maledicis sed prouidis: nec semel tãtũ: sed sæpe: quod clamor innuit & diffamatio manifestat: debet coram ecclesiæ senioribus veritatem diligentius perscrutari. vt si rei popositi, qualitas canonica districtio culpam feriat deliquentis. nõ tamen idem sit actor & iudex: sed quasi denuntiãte fama vl' deferente clamore officij sui debitum exequatur. licet autẽ hoc sit obseruandum in subditis: diligentius tamen obseruandum est in prælatis: qui quasi signũ positi sunt ad sagittam: quia non possunt omnib⁹ complacere: cum ex officio suo teneantur non solum arguere: sed etiam increpare, quandoq; etiam interdũ suspendere nonnũq; vero ligare. frequenter odium multorũ incurrunt & insidias patiũtur. Et ideo sancti patres prouide statuerunt: vt accusatio prelatorum non facile admittatur. ne concussis columnis corruat ędificium: nisi diligens adhibeatur cautela ꝑ quã non solum falsę: sed etiam maligne criminationi fanua ꝑcludatur. Verum ita voluerunt prouidere prelati s ne crimin̄etur iniuste: vt tamen cauerent ne delinquerent inſolẽter contra morbum vtrũq; congruã medicinam inuenientes. Nota ſm Ange. de Perusio. ꝙ inquisitionum alia generalis: alia specialis. Et generalis diuiditur in quatuor species. Prima est generalis quo ad delicta & quo ad personas. vt cum præses inquiri si sint hoies facinorosi pœna digni. & de hac loquitur lex congruit. ff. de offi. presi. ad. l. iusti. repetũ. Quædam vero est inquisitio generalis quo ad personas: sed specialis quo ad delicta: vt cum præses ingrit contra illos qui Titium occiderunt. Et de hac loquitur lex mandati. ff. de conditio. ob turpem causam. Quædam est generalis quo ad delicta: sed specialis quo ad personas: vt cum inquiritur per visitatorem ecclesię cõtra personas existentes in ecclesia ad inuestigandum & puniendum crimẽ per aliquẽ eorum commissum per q̃ debet monasterium reformari in aliquo. De hac loquitur. c. per inquisitionem. extra de accu. Q̃nq; tñ est inquisitio generalis quo ad personas de necessitate: vt cũ inquiritur de aliquo maleficio contra ciuitatẽ & hoies illius: nec sunt hoies specificandi. De hac loqui põt. C. de mono. l. j. Specialis aũt inquisitio quo ad personas & delicta est. vt cum de certo & limitato delicto præses seu prælatus inquirit contra certam & limitatam personã. De hac loquitur lex ea quidẽ. C. de accu. De formis dictandis in hmõi inquisitionibus. Forma inquisitionis gñalis quo ad personas speciales quo ad delicta hmõi est. Hæc est inquisitio q̃ fit & fieri intenditur p A. ptãtem & N. ei⁹ iudicẽ maleficior̄ ex eor̄ & cuiusq; eor̄ officio arbitrio & balia cõtra oẽs & singulos illos qui tali loco & tpe Titiũ occiderũt: & occidentibus p̃stiterũt auxilium cõsilium vel fauorẽ. Hæc forma sumit ex dictis Inno. Forma inquisitiõis gñalis quo ad delicta: specialis quo ad personas est talis. Hæc est inqsitio q̃ fit & fieri intẽditur per. N. syndicũ & syndicatorẽ electũ: & assumptũ p cõmune Perusij ad syndicãdũ. A. olim potestatẽ docte ciuitatis ꝓ sex mẽsibus iã elapsis inchoatis &c. contra oẽs & singulos suos iudices: notarios: milites: domicellos: berruarios, & familiã vniuersam dicti olim potestatis. In eo. de eo. & super eo. ꝙ ad aures dicti syndicatoris pluries peruenit ꝙ dictus. A. olim ptãs & dicti eius iudices: milites: notarij: domicelli: berruarij: in dictis & in dicto palatio residentiæ eor̄ posito infra tales cõfines &c. Multas diuersas & varias extorsiones: baratarias: furtꝫ & falsitates commiserunt. Et dictus dñs potestas non tenuit totã familiam quã tenere debuit ſm formã electionis de eo factę. Et ꝙ dictus dñs potestas & dicti dñi iudices multos absoluerunt condẽnandos: & multos innocentes cõdẽnauerunt: qui de buerunt absolui: nec venerunt ad banchũ solitũ ꝓ iure reddendo horis debitis & cõsuetis ſm formã electionis ꝑdictę. Et prædicta oĩa cõmissa & perpetrata fuerũt per dictos suos noĩatos in locis ꝓdictis: & ꝓdicto tpe cõtra formã iuris statutor̄ & ordinationũ dicti communis. Super quibus oĩbus & singulis cõnexis & dependentib⁹ ab eisdẽ & penitus extraneis: dictus syndicator inquirit & intẽdit ꝓcedere & condẽnare & punire repertos culpabiles ſm formã iuris & statutor̄ dicti cõis. Hanc formã approbat consuetudo totius Italiæ. Hæc forma vbiq; seruat. Inuẽtis aũt malefactoribus specialibus sit inquisitio cõtra eos specialis. Et ex ista secunda inquisitione ad cõdẽnationẽ deuenitur: non ex prima. vt notat in. d. ca. bonę memoriæ. Et oẽs testes qui in prima inquisitione examinati fuerunt examinari debent postmodum in secunda: ga aliter ex primis attestationibus inquisitus dãnari nõ põt: cum testes deposuerint eo nõ citato. & sic testimonium eorum erat nullũ in eius prejudiciũ. C. de testi. l. si qñ. Huiusmodi forma in quisitionis specialis quo ad psonas & quo ad loca est hęc. Inquisitio quã faciunt seu facere inrendunt potestas. N. talis ciuitatis & iudex maleficior̄ eius ptra talẽ. In eo. de eo. & sup eo. ꝙ fama publica ꝓcedente: & clamosa insinuatione referente: non quidẽ a maleuolis & suspectis: sed ab honestis & fidedignis ad aures prædictor̄ peruenit ꝙ dictus Titius de hoc anno de mense Maij dicti anni armatus cum quodam cultello de ferro: quẽ euaginatũ & nundũ tenebat in manu dolose scienter & appensare animo & intẽtione infrascriptũ homicidiũ cõmittendi spiritu diabolico: & deũ præ oculis nõ habendo: sed humani generis inimicũ: fecit impetũ insultũ & aggressum: mouẽdo se de loco ad locũ in & contra psonam. N. & ipsum vulnerauit in capite dicti. N. cũ dicto cultello: vna percussione & vulnere ex qua percussione dictus. N. incontinenti mortuus est. Et prædicta omnia cõmissa & perpetrata fuerunt ꝓ ipsum N. in personam dicti. N. tempore supradicto animo & intentione prędictis in ciuitate Perusij. tali loco, ꝑpetrales cõfines contra formã iuris statutor̄ & ordinationes dictę ciuitatis. Hanc aũt formã probat. l. libellor̄. ff. de accu. quã obseruat practica. Ideo aũt ponitur locus & tempus: quia hæc sunt de substantia inquisitionis sicut & de substantia accusationis.

Forma inquisitionis ad loca.

duplex est inqsitio.

accusationis. Ideo ponitur fama publica precedente: quia fama loco accusationis succedit. Vnde nisi præcedat non debet inquiri. extra de accu. c. cum oporteat. & c. qualiter & qñ. Ideo dicitur a fidedignis. quia si non sunt fidedigni facientes famã: sed suspecti: malitiosi vel maleuoli. ex eorum fama non debet ad inquisitionem procedi. vt in. d. c. qualiter & quando. Hodie tñ Perusij de consuetudine nõ seruatur. qa pars nũq; petit copiam famæ sibi dari eo ꝙ ex forma statutor̄ põt de omni crimine inquiri. Vnde in dicta ciuitate inquisitio est auxilium regulare sicut accusatio. Cessante statuto & cõsuetudine bene posset peti copia dicta. Si fieret inquisitio de aliꝫ criminibus q̃buscumq; a simili debet fieri ſm ea quę cõcurrunt ad actus illos exprimentia maleficium siue delictum.

§. II. IN QVIBVS CAVSIS POS

Inquisitiõis vsq; ad ria opinio.

sit fieri inquisitio. Angelus de Perusio circa hoc ponit varias opiniones. Et primo opinio glo. iuris ciuilis dicit in Primo ratione iniuriæ illatæ presbyteris aut eorũ ministris etiã in loco occulto existẽtibus: vt in. l. si quis in hoc genus. C. de epis. & cle. Secundus casus in crimine suspecti tutoris. l. iiij. §. præterea. ff. de suspe. tu. Tertius in charta falsa, producta coram iudice. l. iubemus. C. de probatio. Quartus in falso teste. C. de fal. l. vbi. Quintus in crimine notorio. l. ea quidem. C. da proba. Sextus in casibus notatis in d. §. si publico. Alia opinio dicit ꝙ licet hoc verum sit de iure: de cõsuetudine tñ de quolibet crimine põt inquiri fama publica precedente: & clamosa insinuatione referente. Et ita refert Alb. de Gandino. Sed opin. glo. primo posita Aug. reprobat in ꝟ dicit tantũ in dictis casibus posse inquiri & non in aliꝫ. Ponit em̃ & ipse alios casus in quib⁹ potest inquiri. f. contra omnẽ sacrilegũ: latronẽ: & plagiarium. l. iiij. §. mãdatis. ff. ad. l. iuli. pecul. Item contra facientem seditionem in ciuitate. in auẽ. de mãda. princi. §. fi. Itẽ videtur posse inquiri regulariter contra omnem malũ hominem. l. congruit. ff. de offi. presi. Nicolaus de Nacta in quadam sua disputatione recedens ab illa opinione glo. ponit sex casus in quibus potest inquisitio fieri, quos Bar. sibi assumit pro regulis in. d. §. si publico. Quorum primus est ad denuntiationem officialis scilicet publici ad hoc deputati. vt cum per statutum deputantur, in comitatu officiales ne maleficia cõmittatur: vt. l. diuus. ff. de custo. reor̄. Secundus potest inquiri propter præcedentem incidentem cognitionẽ: vt in falso teste. C. de testi. l. nullum. Tertius propter præcedentem generalem inquisitionem. al's fruſtra fieret. l. congruit. ff. de offi. præsi. Oportet tamẽ inuento malefactore fieri circa eum specialem inquisitionem ad hoc vt condemnari possit. Quartus vbi maleficiũ coram iudice committitur. vt falsa charta. C. de proba. l. iubemus. Quintus ꝓpter atrocitatem criminis & iniuriam factam clericis. vt in. l. si quis in hoc genus. C. de episco. & cle. Sextus propter criminis notorietatẽ. vt dicta. l. ea. Addit Bar. septimum vbicumq; sine metu calumnię & sine solennitate inscriptionis procedit accusatio: ibi etiam põt inquiri qđ probat per rationes. Sed istud septimum reprobat Ange. & addit aliũ casum scilicet in crimine suspecti tutoris. Aliorum opi. est ꝙ duplex est inquisitio. Vna quę principaliter fit propter se ex officio iudicis nobili. Alia mercenaria seu incidens quæ fit ex officio iudicis mercenario seu incidẽter. Et prima inquisitio fit tribus modis. Primo quando per famam imploratur. vt in. l. insinuas. C. de offi. rec. prouin. Nam fama tenet locum accusatoris. vt in ca. q̃liter & quãdo. de accusa. Sed o q̃n ꝑ ꝓmotorẽ puocat. extra de accu. c. cum oporteat. Tertio quãdo per publicam denuntiationem excitatur. l. ea quidem. C. de accu. Et subdit Ange. horum opi. iure canonico credo veram: quo iure inquisitio est remedium ordinarium. extra de sen. excõ. cũ desideres. Sed iure ciuili ex sola fama non inquirit. Demum ipse Ange. ponit suã determinationẽ per distinctionem. Dicit em̃ ꝙ inquisitio fit duab⁹ de causis. quia aũt ad priuatam vtilitatem principaliꝫ: aut ad publicam. Ad priuatã aut vtilitatem regulariter nõ fit inquisitio: qa q̃ in iudicio aguntur ad partis postulationẽ agenda sunt non ex officio. ff. de iudi. l. qui semel. Fallit hoc in casibus. f. suspecti tutoris: quo ad vtilitatẽ pupilli inquirit nemine postulante. Et in datione tutoris qui dari põt ex officio nemine petẽte. Item & censitor: põt ad vtilitatẽ priuatã inquirere. Itẽ & prætor ingrit contra executores publicos ad priuatã vtilitatẽ ne interim tributis & aliꝫ vexẽtur vexationibus vt in auẽ. de mã. prin. §. coges. Itẽ ep̃s in cã vsurarũ inquirit cõtra vsurarium vt vsuras priuato restituat. vt de iureiur. c. ad nostrã. Si ad publicã vtilitatẽ fit inquisitio: tunc aut in causis ciuilibus: aut in criminalibus. Si in ciuilibus regula est ꝙ in omnibus causis mere ciuilibus & numerariꝫ principaliꝫ vtilitatẽ respublicæ cõcernẽtibus põt ꝓcedi per inqsitionẽ: vt. C. de bo. pos. l. si quis. In causis vero criminalibus do quatuor regulas quarum primę tres sunt affirmatiuę. quarta negatiua. Prima regula est. ꝙ vbicũq; crimẽ est tale: ꝙ accusando iuris solẽnitas relaxatur. de illo põt inquiri. Probatur hæc regula. C. de accu. l. ea. Vnde quia cũ proceditur ꝑ accusationẽ in multis solẽnitas iuris relaxatur. ideo de eo põt inquiri. Quod etiam notat Inn. in. c. v estra. de coha. cle. & mulie. Et inde est ꝙ ad denuntiationem publici officialis põt inquiri: quia per talem denũtiationem fit crimẽ notorium. Sed a regula est: ꝙ vbicũq; cõmittitur crimẽ corã iudice. ita ꝙ offendat pars vel iudicis maiestas põt inquiri de eo. Probatur hoc. G. de testi. l. nullum. Vnde si quis corã iudice producit falsum testem vel vtitur falso instrumẽto. qa offendit aures iudicis: merito ꝓpter offensam iudicis maiestatis & partis põt contra eũ inquirere. Tertia regula est. ꝙ vbicũq; crimen est de atrocioribus fama publica precedente a fidedignis põt inquiri. Probatur hoc. l. iiij. §. mãdatis. ff. ad. l. iuli. pecu. Video em̃ in istis actionibus iuris solẽnitatem relaxari. ergo poterit inquiri. Interest em̃ reipublicę atrociora delicta puniri vt prouincia malis hominibus purgata remaneat. Et reputatur iter atrociora iniuria q̃ fit clericis. vt. C. de epis. & cle. l. si quis in hoc genus. Quarta regula est negatiua. f. ꝙ in his casibus exceptis non potest in criminalibus causis inquiri. Probatur hoc ꝑ. l. rescripto. §. si quis accusatus. ff. de mu. & hono. Hoc videtur intelligẽdum q̃n iudex ingrit ad denuntiationem & instantiam alterius: non aũt exmero officio suo hoc agit vel intelligendum hoc de iure ciuili: secus de iure canonico: quia põt & in aliꝫ casibus inquiri & ita practicatur. qđ' etiam declaratur in. §. sequẽti. Potest aũt inquisitio impugnari semper cũ in aliquo eorũ quę sunt de substãtia inquisitionis deficit sicut accusatio: cũ de fect⁹ sit in substãtialib⁹. Et tunc ex hmõi defectu substantialiũ nõ posset ꝓcedi ad cõdẽnationẽ: qđ' verũ est nisi inquisitus sit cõfessus crimẽ vel non opponat talẽ defectum substantialiũ. Nã ex inquisitione deficiente in substantialibus cõtra confessum crimen non opponentem defectum substantialiũ potest sequi condẽnatio. vt expresse dicitur. c. ſ. de confessio. lib. vj.

§. III. DE SVBSTANTIALIBVS IN

Inquisitiõi qñ ꝙ necessaria.

quisitionis dicit Ange. ꝙ quinq; sunt necessaria. Primum est ex parte iudicis ingrentis. & hoc est ꝙ sit competẽs iudex. al's non tenet inquisitio. vt de reg. iur. ea q̃ fiũt. lib. vj. Vbi sciendũ ſm ipm̃ ꝙ in causis meri imperij. vt sunt criminales causæ: solus iudex habẽs merũ imperiũ põt principaliter inquirere. qa eius negotijs solus ipse habet iurisdictionẽ. ff. de iurisdi. om. iudi. l. iubere. Incidẽter aũt iudex ciuilium causarum põt inquirere de causis meri imperij. C. de testi. l. nullum. Vt cũ testis deponit falsum corã iudice ciuilium causarũ & non habente merũ imperiũ. Nam tũc ratione incidentis cognitionis causa meri imperij deuolu ta est ad suã iurisdictionem. Et punit talis inquirens inquisitum: ſm aliquos pœna extraordinaria: ſm alios ordinaria. Sed hic notandum ꝙ si clericus deponit falsum coram laico cuius in hoc casu glo. in dicta. l. nullũ. & ſm Cy. clericus posset puniri ꝑ iudicem laicũ. Ray. cõtrarium dicit ꝑ c. si diligenti. extra de fo. cõpe. Et iure quidẽ antiquo ciuili glo. & eam sequẽtes verũ dicunt: sed iure canonico Ray. verũ dicit. & sic tenendum est. C. de epi. & cle. & in auẽ. sta tuimus. In causis vero ciuilibus & pecuniarijs ad publicã vtilitatem spectantibus inquirere potest omnis iudex ad cuius iurisdictionẽ officiũ & cognitionem talis causa spectat. Ad priuatã aũt vtilitatẽ: vt ad remouendũ tutorẽ vel curatorẽ tãq; suspectũ, Romæ prætor inquirit vel subdelegatus: in prouincia ꝓconsul. Et cum hodie potestates rerarũ in terra quã regũt teneant locũ præsidis corã eis agenda est quæstio suspecti tutoris: ad inquirendũ vero contra

vſurarijū vt vſuram reſtituat poſſunt inquirere ordinarij locor& & eorū vicarij.extra de vſuris.c.ad noſtram. Scd'm quod requiritur qđ' eſt ex parte ingſiti eſt vt ſit de iuriſdi tione iudicis inquirentis quo ad iſtū articulū: al's non poſ ſet contra ip̄m inquirere.extra de ſo.compe.ſi diligenti. & auđ.ſtatuimus.de epi.& cle. Tertium qđ' requiritur eſt ex parte cauſæ ſeu materię de qua inquiritur: qđ' ꝓ tanto dr: quia nō ſemp in omni negotio pōt ꝓcedi per ingſitionē ſed tantū in quibuſdā: de quib' dictū eſt in, §. precedenti. Quartū qđ' requiritur eſt ex parte cauſæ incitantis inquiſi tionē: qđ' dr̄ ꝓ tanto: q̄a fama publica & clamoſa inſinua tio a fidedignis ꝓcedens: incitat iudices ad inquirendum adeo ꝙ ingſitio fieri nō pōt niſi ꝓcedat diffamatio a viris honeſtis: nō maleuolis & maleficis: nō ſemel ſed pluries: & ꝙ ſit tanta ꝙ ſcandalū generet nec tolerari poſſet ſine periculo.vt in.c.qualiter & qñ, in fi. de accu. Hoc tñ fallit in certis caſibus. Primo vbi inquiritur ad remotionē prę latoꝝ regularitū: quia tūc non eſt neceſſe ꝙ diffamatio ſit tanta ꝙ ſine periculo vitari nō poſſit. vel ꝙ ſcandalum ge neret. Et eſt ratio: q̄a tales facili' remouūtur ab officijs ſuis vt in.d.c.qualiter.de accu. Item fallit vbi ingſitio fit pre ſente parte & nō opponēte ſe diffamatū non eſſe vel diffa mationē p̄ceſſiſſe nō legitime, vt de accu.c.ij.lib.vj. Itē fal lit vbi inquiſitio formā contra cōfeſſum crimē.c.j.de cō feſſi.lib.vj. Iterē fallit in ingſitione generali q̄ fit contra ca put & mēbra eccleſiæ alicui' ciuitatis caſtri vl' loci.de deli cto in genere de q̄ loquiť.c.j.extra de offi.ordi, & ita tenet Hoſtiē.in ſumma. Et p̄ hoc patet ꝙ ſyndicatores rectorū q ſyndicāt caput & eius mēbra: puta poteſtatē: capitaneum vel eius officiales: poſſunt ꝓtra eos inquirere in genere de delictis cōmiſſis p eos in eoꝝ officio. nō p̄cedēte fama pu blica: vel clamoſa inſinuatione: & ita de conſuetudine ſer uatur. Fallit etiā qñ p̄ ingſitorē, ꝓcedit ad denūtiationem publici officialis. vt de offi.cuſto.ca.fi.& ita tenet Hoſtiē. Itē fallit cū iudex inquirit ex mero & puro officio & non ad inſtigationē alterius: vt in.c.j.de offi.ordi. Et p̄ hoc ſint cauti rectores terrarū: ꝙ ad hoc vt ab eis non poſſit peti co pia diffamatiōis: ſemper cū formant inquiſitiones dicāt. Hęc eſt inquiſitio quā facit talis. N. contra talē. N. ex ſuo mero officio. Item fallit vbi iudex ex neceſſitate ſui officij inquirit vel vbi vertitur periculū animarū: ibi non eſt ne ceſſaria diffamatio ꝑm formā p̄dictam. In criminali ve ro in quo iudex ꝓcedit ex neceſſitate officij nō eſt n ecceſſa ria diffamatio: qđ notandū pro inquiſitionibus q̄ fiūt ho die per rectores terrarum: an ſit neceſſe diffamationē præ cedere. Nam ſi de neceſſitate officij inquirere tenetur: non eſt neceſſaria diffamatio. Sed ſi inquirit ex voluntate: non neceſſitare: tunc ſi inquirit ad petitionem alterij eſt neceſ ſaria diffamatio: ſi vero ex mero officio vel ad denuntia tionem publici officialis: non eſt neceſſe diffamationem præcedere vt dictum eſt. Quintum qđ' requiritur de ſub ſtātia inquiſitionis eſt ex pte formę: vt.ſ. ingſitio fit apte cōcepta & habebat debitā formā, al's non pōt ſequi con dēnatio. vt in.c.qualiter.&.c.ingſitionis. &.c.cum opor teat. de accu. de quibus formis dictū eſt. ō. §. ſ. Debet ergo in inquiſitione apponi locus & tēpus delicti tanq̄ ſubſtā tialia. alia vero oportuna ſubſtantialia in libello accuſa tionis ꝑm formā libellorū inſtituta. de pub. iudi. & ꝑm gl. ibi. & ꝑm Inn. nō dñt obſeruari in inquiſitione. Sed laco. But. quē ſequitur Augu. dicit ꝙ excepta inſcriptiōe omnis alia ſolēnitas quæ ſeruatur in accuſatione ſeruanda eſt in inquiſitione. Itē in inquiſitione debet procedi contra præ ſentem. nam ſi abſens eſt & ſe per contumaciā non abſen tauerit: citandus eſt. Sed hoc de conſuetudine non ſeruať: q̄a ſemper inquiritur de delicto: ſiue inquiſitus ſit p̄ſens ſiue abſens per contumaciā vel non. Item q̄uis litis cōte ſtatio fieri non debet in cauſa inquiſitionis: quia conte ſtatio litis fit per interrogationem: vel reſponſionem rei animo litē conteſtandi. vt. l. j. C. de li. ꝓteſta. Sed hic non eſt actor: ergo non eſt dare litis conteſtationē. fieri tamen debet per iudicē interrogatio & per eū reſponſio. Item q̄ uis inquirēdus debeat interrogari de his de quibus iudex debet inquirere: ad hoc vt ipſe habeat facultatem ſe defen dendi. & poſtea ſi inquiſitio debeat formari: ſi ordo iſte p uertit̄ur. ſ. ꝙ prius fiat inquiſitio q̄ inquiſitus interrogeť: inquiſitio eſt nulla: vt in dicto ca. qualiter. Sed hoc de con ſuetudine non ſeruatur: ſed contrarium. Item ſi iudex ing rat ex officio nō tenetur ſe inſcribere: ſed charitatiuā denū tiationem facere. Item in inquiſitione inquirens facit con cluſionem per hęc verba. Super quibus omnibus & ſingu lis dependentibus & connexis ab eiſdem: & prorſus extra neis dictus iudex inquirit. vt. ō. dictum eſt. Et eſt valde vti le hanc concluſionem facere: quia per hanc cōcluſionem iudex intentat certā legem in puniendo. & hoc notat Bar. Item cū iudex inquirit de homicidio contra Titium fuiſſe culpabilē de furto vel adulterio. de illis .ſ. furto & adulte rio condēnari nō pōt: q̄a reſpectu furti vel adulterij null' eſt confirmatus locus: nullūq̄ tēpus deductum. ergo &c. Quod verū eſt: niſi de crimine cōſtaret per ꝓpriā cōfeſſio nē. quia tunc licet illud crimē in inquiſitione deductū ra tiōe cōfeſſionis poteſt ſequi condēnatio. extra de confeſſi. c.ij.lib.vj. Et ratio eſt. quia tunc nullæ ſunt partes iudicis in cōfeſſum niſi in cōdēnando. Quę aūt ꝓbationes requi rantur vt ex inquiſitione poſſit ſequi cōdēnatio' dic ꝙ qñ inquiritur contra laicum de crimine requirūtur probatio nes aptę & neceſſario concludētes. vt in. l. ſciant. C. de pro ba. Si vero cōtra religioſos inquiritur de crimine requirū tur probatiōes magis exactę. vt extra de ſimo.c.licet. & cō tra religioſum ipſum probationes diuerſimode requirun tur. Nā aut aliqđ inquiriť cōtra religioſum ad correctio nē ꝑm regulā. & tunc ꝑm eandē de plana facienda eſt non ſeruata forma p̄dict̄.c.qualiter'. vt notatur de appel.ca. reprehenſibilis. &. j. preſenti decreto ſtatuimus vt nec præ lati niſi &c. Aut inquiritur vtab adminiſtratione remo ueatur: & tūc quādo agitur de priore vel abbate curam ha bēte autoritate dioceſani inſtituto: eſt quo ad quædam ſer uanda forma dicti.c.qualiter: licet non quo ad omnia. q̄a non vocabitur modo prædicto vt ſe poſſit defendere. vt de accu.c.ad petitionem. Et remoueri poteſt a prædicta ad miniſtratione leuius, & ex leuioribus cauſis q̄ clerici ſęcu lares. Et in hoc ſpectanda eſt cōſuetudo ſpecialis locorū re ligioſorum vt in.c.quia nos. de appel. Qñ vero agitur de priore ſimplici vel alio officiali: tūc talis inſtituitur & de ſtituitur ad abbatis arbitrium. vt notat Inno. in dicto.c. qualiter & quando. de accuſationibus.

§.IIII. QVANDO AVTEM ET QVO

modo ſit ꝓcedendū. Nota ꝙ cū ſubditus aliquis vel etiā prælatus offendit: ſi per clamorē & famā ad aures ſuperio ris puenerit: non quidē ortam a maliuolis: ſed prouidis & honeſtis: & non ſolum ſemel ſed ſæpe debet veritatē dili gētius perſcrutari vt puniat ſi oporteat: nec ex hoc ſequiť ꝙ idem ſint accuſator & iudex: ſed fama eſt loco accuſato ris. extra de ſimo.c. licet Heli. Et pro maiori huius declara tione dicit Rich. in. iiij. diſtin. xix. ꝙ fama mala qñq̄ eſt a certo motore qñq̄ ab incerto. de conſecra. diſtin. iiij. ſan ctum. Quando habet ortum ab incerto motore: ſi ad aures prælati deuenerit per clamoſam inſinuationē & ex ea ſcā dalum in populo generetur debet ꝓcedere ad inquiſitio nem: q̄uis nullus ſit qui ſe offerat ad accuſandum factum vel famā. Sciendum tamen ꝙ malā famā non faciūt dicta paucorum: talem vt propter illam prælatus debeat proce dere ad inquiſitionem. extra de accu.c. inquiſitionis. in gl. vbi dicitur. dicta paucorum non infamant. fama em̄ debet eſſe per villam ſiue per parochiam ad hoc vt fiat inquiſi tio. ñ.q.j. deus omnipotens. Et cū procedit ad inquirendū inquiri non debet de quibus infamia nō proceſſit. Si aūt habet ortum a certo motore vel certis motoribus tūc ſi illi non ſunt inimici ſed prouidi & honeſti debet prælatus procedere ad inquiſitionem. Si aūt ſunt inimici & maliuo li tunc aut conſtat ita eſſe non certitudine: ſed per preſum ptiones non violentas: & tunc etiam prelat' ad inquiſitio nem procedere debet. Si aūt cōſtat eſſe tales per legitimas probationes vel eoꝝ confeſſionē vel violentas preſumptiones & infamatus al's fuerit boni nominis: & perſona notabilis: non credo ꝙ prælatus procedere debeat ad inq ſitionem. extra de purga. cano. c. cum in iuuēture. Quidam tamen dicunt ꝙ vndecūq̄ orta fuerit mala fama proceden dum eſt ad inquiſitionem: & infamato canonica purga tio indicenda eſt ſaltem propter ſcandalū. extra de accu. c. qualiter & quando. Sed hoc credo intelligendum quando illi a quibus infamia ortū habuit nō probātur eſſe inimi ci vel maliuoli. Hæc Richar. in. iiij. di. xix. q. iij. ar. iij. in cor pore arti. Differt autē inquiſitio quā facit iudex alio pro curante ſiue

Inquiſi curante ſiue promouēte: & ea quā ipſe facit ex officio ſuo tio iudi ad clamorē famæ: in hoc ꝙ vbi fiat alio ꝓcurante non eſt cisex of cogendus aduerſarius iurare ne ꝓpter hoc ꝓmotor inqui ficio. ſitionis poſſit inſtrui. ſed ipſe teneť ꝓbare ſuā intentionē: alias puniretur ſuſpenſione vel aliter donec ſe purgauerit ꝙ non animo calūniandi crimina impoſuit. extra de ca lum. c. cum dilectus. Item publicatis atteſtationibus non recipientur alij teſtes: quia timeretur de ſubordinatione. Sed vbi iudex inquirit ex officio: tunc is contra quē inqui ritur eſt cogendus iurare ꝙ reſpōdeat veritatē ad interro gata. Et hoc dico ſiue inquiratur contra priuatam perſo nam ſiue contra conuentum. Item publicatis atteſtatio nibus poteſt denuo ab alijs teſtibus inquirere veritatem ñ.q.v. haber. &.c. mennam. Forma aūt iuramenti teſtium in cauſa inquiſitionis eſt hæc. Si eſt contra perſonam & crimen determinatum: iurat teſtis ꝙ ſuper crimen dicet plenam veritatem. extra de ſimo.c. licet Heli. Si vero eſt inquiſitio ſuper ſtatu eccleſiæ: iurat dicere quæ ſcit vel cre dit de eccleſia reformanda: vel ꝙ reſpondeat veritatem ad interrogata. extra de accu.c.cum dilectus. Et in talibus iuramentis non debet iurare de occultis. Nam ſecretorum ſolus deus eſt iudex & cognitor. diſtin. xxxij. Erubeſcant impij & aperte intelligant iudicia ſancti ſpiritus eos &c. & ij.q.v. conſuluiſti.

§.V. AD INQVISITIONEM IV

Qñ de dicis. Vtrum teneatur inquiſitus de omnibus aperire ve bet iter ritatem & manifeſtare de quibus fuerit interrogatus: No rogatus ta circa huiuſmodi diſtinctionem. Petrus de pal. in. iiij. di diceť ve ſtin. xix. Aut certum eſt ꝙ iudex inquirit de crimine in ca ritatem. ſu in quo poteſt de iure: & tūc teneť ſibi homo dicere veri tatem: tam de ſe q̄ de alio: quia mentiri in iudicio eſt mor tale. Aut certum eſt ꝙ ipſe iniuſte inquirit: vt puta q̄a nō p̄ceſſit accuſatio: nec denuntiatio: nec clamoſa inſinua tio: nec infamia illius: nec factum eſt diuulgatum: nec de nuntiatum. Nec in ſpeciali: puta talis fecit tale crimē: vbi iacet occiſus: ſed neſcitur a quo. Nec in generali: puta tale monaſterium eſt diffamatum de diſſipatione religionis tunc enim non tenetur nec de ſe nec de alio: q̄a ille in hoc nō eſt ſuus iudex. Si ſit dubiū vel iuris vel facti præſumē dum eſt pro iuſtitia iudicis: & debet ſibi homo dicere veri tatem vel magis ponere in ipſius iudicio: cū ſciat tale cri men qđ' nullus alius ſcit: niſi forte vnus ꝙ habeat cōſiliū vtrū teneať nōiare perſonā & ſicut ille iudicauerit ita fa ciat: q̄a iuſſus iudicis in dubijs excuſatur. Sil' de latrone q torquet. Si enim tale crimen eſt in ſe vel in alio qđ' iuſte poſſit ſubijci inquiſitioni: teneť dicere tam de ſe q̄ de alio al's nec de ſe nec de alio. Eo aūt ipſo ꝙ homo vnicum cri men habet propter qđ' iudex iuſte procedit ꝓ eū in illo cri mine inquirendo ex hoc ipſo & de alijs pōt inquirere: q̄a non, ꝓpter occultationē peccati: ſed peccatoris: de occul tis homo prohibeť iudicare. Vbi ergo iam per vnicū crimen eſt diffamatus: & de alijs debet dicere veritatem: & ſimili ter ſi ſocij ſui ſunt in tali ſtatu ꝙ iuſte contra illos agi pōt pro vnico crimine: ēt de alijs oībus & poteſt & debet eos prodere: quādo eōrū correctionē non ſperat: maxime cum peccatū illoꝝ ſit in periculū cōmunitatis: vt q̄a ſcit eos fu res & latrones & impœnitentes. Nā illum qui iā pœnituit accuſare nō debet: niſi iuſte nominatim de eo interrogare tur. Hæc Pe. de pal. Qualiter ſit procedendum quando ſit Inquiſi contra ſingularem perſonā. Nota primo ꝙ debet fieri in tio ꝓtra quiſitio in loco in quo cōuerſata ē ꝓſona ꝓ quā inquirēdū ſingula eſt. xxiij. q. j. paratus. & extra de ꝓſumptio. ca. quoſdam. rē ꝓſo Citabiť aūt is cōtra quē inquirēdū eſt: & ſic debet eſſe pre nam. ſens: niſi ſe per contumaciā abſentauerit. Et debet fieri co ram eccl'æ ſenioribus. Item exponenda ſunt ei illa capitu la de quibus fuerit inquirendus: vt facultatem habeat de fendendi ſe. Et non ſolum dicta teſtiū ſunt ei dāda: ſed etiā nomina: vt quid & a quo ſit dictū appareat: & ne per ſup preſſionē nominū detur audacia diffamandi. Dicit Aug. de Peruſio: ꝙ nomina teſtiū ſunt danda inquiſito poſt de poſitionē eorū. i. atteſtationē: & ante dari nō debēt: vt ceſ ſet omnis materia corrumpendi teſtes. Ita notat Hoſtien. ſuper. c. qualiter & quando. de accu. Item nota ſm Guido nem & Angelum: ꝙ teſtes nō poſſunt examinari parte nō citata. per. l. ſi qñ. C. de teſti. Nā teſtes examinati parte non citata: non inferunt præiudicium non citato. Itē & admit tendæ ſunt eius exceptiōes & replicatiōes legitimæ. Hæc oſa extra de accuſa. c. qualiter & quādo. &. v. q. ij. ſi primates. Et talis pōt opponere contra inquiſitorē de ſuſpecto vel ꝙ talis ſit criminoſus: & cōtra denuntiationē vel Iras ad inquirendū impetratas: & contra teſtes & dicta eorum. extra de accuſa. cū oporteat. Nam non debent admitti te ſtes niſi legitimi. Item inquiſitor debet facere iurare & te ſtificare etiam illos qui denūtiauerunt. extra de ſimo. ca. li cet Heli. Secus eſt in via accuſationis: quia accuſator non poteſt eſſe teſtis. de accuſatio. cum. P. Item ſciendum ꝙ in nullo crimine poteſt procedi ad inquirendum ex denun ciatione: niſi præceſſerit fraterna correctio vt habetur in dicto. c. licet Heli.

§. VI. QVALITER PROCEDEN

dum ſit in inquiſitione generali: cum cōmittitur alicui in quiſitio eccleſiæ ētā in capite q̄ ī mēbris. Dic ꝙ debet pro cedi de plano & ſine ſtrepitu iudicij: cū non deceat ſeruos dei talibus implicari. extra de accuſa. c. olim, non tamen ꝙ ordo iudiciarius omnino prætermittať: ſed per modū qui dicetur. j. c. proximo. §. j. Item in tali iudicio reperientur teſtes: quales in eccleſia inueniunť: quia quæ domi fiunt per domeſticos probari oportet. extra de teſti. c. veniens. Quādo aūt fit inquiſitio in aliquo matrimonio prouide bitur de expenſis inquiſitori: vel monachis qui ꝓſequun tur cōtra abbatē monaſterium de rebus ſuis: & non tantū denūtiantibus & accuſantibus: ſed etiam quos iudices ad proſecutionem negotij idoneos duxerint aſſumendos. extra de accu. c. ex parte. Durante vero inquiſitione debent monachi obedire abbati in licitis & honeſtis: dummodo non im pediatur proſecutio negotij. extra de accu. c. olim. Item nota ꝙ non pōt prælatus ſuis ſubditis interdicere: ne reuelent ſtatū ſuum vel eccleſiæ: aut perſonarū his qui miſi ſunt ad inquirendū corrigendū & reformandū. Nec tenēt ſnīæ excōicationis ſuſpēſionis & interdicti ꝙ hos la tæ. Nec etiā iuramēta promiſſiōes & obligatiōes aliquæ factæ ad cę landū. Inſup ab inquiſitoribus talis temeritas animaduerſione digna præcipitur caſtigari. extra de offi. ordi. c. ga plærięq̄. lib. vj. Effectus aūt inquiſitiōis ē hic: ga Effect⁹ ſi inquiritur contra prælatū vel habentē adminiſtrationē inquiſi & cōuincitur: pœna eius ē remotio. exemplo villici diſſa tionis. mati cui dictum eſt. Iam non poteris amplius villicare. Lucæ, xvj. extra de accu. c. qualiter & quando. Si vero non habet adminiſtrationē: pœna eſt arbitraria ſm merita per ſonæ: & qualitatē exceſſus. extra de accu. c. inq̄ſitiōis. in fi. Sed hoc fallit in criminibus enormibus quæ ordinis exe cutionem & beneficij retentionē poſt peractā pnīam im pediūt vt eſt in ſimoniaco in ordine & beneficio. extra de accu. c. inquiſitionis. Quæ dic̄tur enormia. habes. j. parte ea. ti. de ſuſpenſione. De inquiſitione hæreticoꝝ habes. ō. in. ij. parte ti. xij. de infidelitate. ca. iiij. Titulo xxvij. c. ij. &. iij.

§. VII. CIRCA INQVISITIONEM

religioſorum vel& clericorum: ſic dicit magiſter Simon. Aut inquiſitio fit in gñali ſuper ſtatu eccl'iæ vel capituli. aut cōtra determinatā ꝑſonā. Et ſi in gñali ab oībus tunc eſt inquirendū. Et ſunt oēs tam beneuoli q̄ maleuoli au diendi: & extranei pōt oīno repelli: & ſil' infames. Et quā do ſic proceditur. f. contra perſonā determinatā: deponen tes contra eā in primis iurent anteq̄ eorū teſtimoniū vel depoſitio admittatur. iij. q. ix. hortamur. & extra de accu. c. qual' & qñ. Si vero in hmōi inquiſitiōe oēs vel multi di cant ſe nihil ſcire de ꝑſona p̄ certā ſcięntiā: ſed ſolū p̄ famā: & forteſſe credulitatē: non per hoc fit conuictio. nec p̄ hoc poterit in aliquo puniri: q̄a nihil p̄ hmōi depoſitionē pro batur niſi ſola fama: q̄ ad puniendū non ſufficit. Et niſi ad ſint teſtes alij: ſolūmodo eſt tali ꝑſonæ īfamatæ purgatio indicēda ſm arbitriū iudicis & ꝑſonæ qualitatē & modū infamiæ ſuſcitatæ. Iſtud habeť extra de accu. ca. inquiſitio nis. &. ij. q. v. preſbyter. & per totū. Cum aūt fit inquiſitio cōtra determinatā perſonā ad petitionē partis agētis con tra eam. Primo iudex deſcendens ad inquiſitionem habi ta perſona præſente inquirere debet de fama ꝑſonæ dela tæ: & ſi inuenerit eā infamatā procedat teſtes admittendo aliter nō eſt in inquiſitiōis negotio ꝓcedendū cōtra ip̄m. extra eo. cum oporteat. Et q̄uis actor probauerit eam infa matam adhuc ꝑſona rea ꝓbare poterit ſe bonæ famæ, ex

tra de accu.ca.cū oporteat. Et tūc præstantius erit priuilegiū bonæ famæ ꝙ probatę infamię. Et hoc tenēdū est: nisi probetur factū. ꝙ si probari nō poterit, ꝓcurās inquisitio nē grauius puniatur. extra de calū. ca. cum dilectus. Fama vero inuēta de ꝑsona apud paucos: vel leues ꝑsonas nō cogit nec dat occasionē prælato ad inquirendū: præcipue de ꝑsona q̄ prius fuit claræ & bonę famę. Sec⁹ si apud plures bonos & graues: ꝙa fama apud tales suspitionibus vicinis ꝑm conditionem ꝑsonæ de qua agitur facit quodāmodo probationē. Nam etsi singula nō possunt: simul tñ collecta valent. extra de test. c. præterea. Nihil est enim aliud in hac materia, ꝓbatio ꝙ rei dubiæ per testes vel instrumēta: vel præsumptionis ostensio. xxxij. q. j. dixit. Sic ergo procedēs ꝑ ꝑsonā inquirendo ex fama, primo citabit eā vl vocabit ꝑm modū religiosoꝝ: q arctius obliganť ad obedientiā ꝓlatis suis ꝙ sæculares: & faciet iurare cū super veritate dicenda de his de quibus infamatus est. extra eo. cū dilecti. Alię tñ religiosi ex cōsuetudine omittunt iuramētū: & ponūt tales ad examē sup ꝑsitare dicēda ꝑ ꝓceptū & additū q̄ excōicationē, ꝓpter ꝓinacē inobedientiam aliquoꝝ. Et sup dicto. c. cū dilecti. dicit ꝙ cū fit in quisitio solū ad correctionē siue ad pniam val de liberius est, ꝓceden dū ꝙ q̄ procedit ad depositionē & ad pœnā. & maxime circa sæculares: ꝙa tūc scilicet in prio casu proceditur in fauorē eius contra quē agit. Non sic autē semp in sc̄o casu. Benedictus. xij. in statutis super statu fratrum minorum. c. xvj. sic ait. Si excessus enormes occultos tñ per vnum solū contra aliquem dicti ordinis fratrem alias bonæ famę alicui superiori ipsius secrete denuntiari cōtigerit: nō recipiatur hmōi denūtiatio ad fratrem: vt ꝓterea ad inquisitionē seu iudicialē discussionē, ꝓcedat: nisi denūtians requisitus per superiorem eūdē se dicat fore paratū ea quæ sic dicit: & prout ea denūtiat deponere vt testis & in ꝑsentia denūtiati iurare: nec regi stretur hmōi denūtiatio in libris ordinis: nisi præfatus superior verisimr credat vel æstimet posse sup denuntiati excessus testes alios idoneos reperiri posse. tamen super eis hmōi denuntiatio per ipsum superiorem recipi: & denuntiatio quanto breuius poterit in secreto maneat: & prout discretioni suę videbitur faciendū. Vbi autem denūtiator alius vel testis idoneus sup hmōi occultis excessib⁹ postea appareret: ad secretam si ei visum fuerit: etiā si denūtiatus absens & remotus extiterit in formationē posset ꝓcedere: & tam primū ꝙ secūdum & quoscūq; alios testes idoneos recipere: recepto prius ab eo corporali iuramēto in formari. Infra tñ biennīū teneť ꝓlatus denūtiatū vocare: & ei ꝓcessum habitū exponere ac iustitiam circa eū facere, al's elapso biennio ipsi denūtiato nocere nō possit. Si ꝙo pluriū singulariū personarū testimonia ꝓtra fratrē aliquē sup excessib⁹ eiusdē gñis habeanť: ex quibus ꝓbabiliter reddiť suspectus: tūc ad veritatis inquisitionem plenioręt etiā si expediēs videbiť per arctationē ꝑsonæ contra quā habebunť hmōi testimonia, ꝓcedat ꝑm modū suspitionis & qualitatis excessus: ac statum cōditionis ꝑsonæ. Et si crimē p hmōi inquisitionē nō ꝓbeť: ipse denūtiatus remaneat infamatus: indicatur ei purgatio: vl alio modo prouideatur ordinis honestati & famæ denuntiati. Vbi aduertendum ꝙ in toto isto processu ordinato ad istos religiosos quasi nihil nouum est: sed antiqua iura ad eos sunt rationabiliter applicata.

§. VIII. NOTANDVM ETIAM SE

duplex prælati i quisitio

cūdū ꝑdictū. Simonē ꝙ cū quæriť vtrū ꝓlatus teneat procedere ad inquisitionē q̄n nō sperat inde ꝓfectū? Respondeť ꝙ duplex est inquisitio prælati. Vna est quā teneť facere certis tpibus gñaliter sup statu ecclīarū curiæ suæ vt in visitatione fit. Et cū ad hāc obligetur ex officio non debet dimittere siue credat ꝓficere siue nō. vt di. xviij. c. q̄n quidem. Alia inquisitio ē specialis que fit ꝑ determinatā ꝑsonā. Et ad hāc nō teneť nisi fama acclamāte vel aliqua ꝑsona deferēte. Et tūc teneť ad eā faciēdā ꝑm formā iuris vt dictum est, ā. siue credat ex ea inquisitū proficere siue non.

§. iiij. Nam si nō proficiet circa illā: proficiet circa alias ꝑsonas: q̄ sunt scādalizatæ ex fama audita: donec viderint circa eā fieri qđ iura disponūt. Si autē inter illos alios qui sunt in cōgregatione sunt aliqui quibus cedit ad vtilitatē, alij quibus est ad scādalū vel dānū aiæ: differri pōt. & q̄n oportunitas faciēdi eā fuerit coram illis quibus cedere poterit ad bonū: ita tñ ꝙ finaliter nō supersedeať ab actu iustitię propter malū aliquorū: & maxime cū bonū inde sequens maius reputeť ꝙ dānū in gñe suo: vel nisi forte multitudo sit in culpa & timeať ꝙ velit insurgere ad defendēdū eā tunc est supersedendū ad tempus. distinc. lxxxij. plurimos. Item notandū ꝑm ipm Simonē. ꝙ clericū vel religiosum vehementer ꝓsumptū de crimine & nolentē recognoscere veritatē licet vtiq; ponere ad quæstionē. i. tormēta: cū⁹ enim ꝑm iura ciuilia liber homo non debeat poni ad torturam: sed solū serui. vt. ff. de quæstionibus. p totū. Verū ꝙa dicit Ioan. viij. Qui facit pctm seruus est pcti. ideo talis clericus vl religiosus cum innotescit de aliquo enormi crimine & vehementer suspectus est: vt seruus pōt poni ad quęstiōes. vt. vj. q. j. c. j. Et possunt arrestari vel detineri. qđ etiā cōfir mať p statutū domini Benedicti. xij. ad minores dicētis ꝙ pōt talis arctari. vt patet in. §. prędecenti. tamen nullo mō est a quæstionibus inchoandum, de regu. iuris. cū in contemplatiōe. Cuius causa est: ꝙa siue prælatus siue alius de eius mandato: qui clerico parato corrigi & obedire volenti vim: infert excōicatus est. extra de sen. excom. vniuersitatis. Hoc tenēt Hosti. & Archi. Si em̄ statim fieret nulla ꝓsumptione præcedente: esset locus appellandi. ꝙ. vj. non solent. Quæstiones tamen hmōi circa clericos debent esse moderatę: & ꝓpter periculū excōicationis: & ꝓpter hoc ꝙ iudiciū pessimū est qđ ꝓcedit ex suspitione vel ex torta cōfessiōe: sicut dr. xv. q. vj. si sacerdotibus. & ff. de quęstiōi bus. l. Seuerus ait. Quęstioni fidē nō semper nec nonnūq; habendā cōstitutionibus declarať. Quæ enim res est fragilis & periculosa: quæ rationē fallit. Nam plærięq; patientia siue duritia tormentoꝝ. ita tormenta contēnunt vt ex primi ab eis veritas nō possit. Alij tanta impatientia sibi suscipiunt tormēta vt mentiri potius ꝙ tormenta pati velint: ita fit vt etiam vario modo fateantur: vt non tā seipsos ꝙ etiā alios criminentur. Item dicit ꝙ in vitijs corrigēdis vbi ius deficit, i. ꝙ non loquitur de correctione vl modo punitionis talis criminis: sequenda est consuetudo loci in modo puniendi crimina. Nec debet prælatus introducere nouā consuetudinē simpliciter vel alicuius alterius loci ad puniēdum, ꝓpter hoc vt efficacius corrigaň vitia si ex hoc scandalū oriať, ga non sunt facienda mala vt eueniant bona. Ro. iij. Malum est autem suscitare scandala. Circa religiosos præcipue moderandæ sunt correctiones ne resiliant totaliter a statu bono. Tria aūt sunt particularia bona quæ integrāt virū perfectū bonum in religione. Et si circa ꝑticulare bonū sic fiat reformatio ꝙ fiat deformatio vel destructio alterius boni: iam deficit ratio boni integri & perfecti. Nam ꝑm dionysium. Malum omnis causa est: bonum vero ex perfecta & integra causa. Sic ergo tollendum est malum inobedientiæ vel incontinentiæ vl ꝓprietatis in religiosis: vt aliqua pars boni integri remaneat & præcipue obedientia nullatenus destruať. Nam ꝙdiu illud remanet: spes semp remanet de correctiōe alio rum defectuum. argu. xxiij. q. v. quid ergo. et. xj. q. iij. nolite recedere. Ite⁊ notādum ꝙ cū in priuilegijs religiosorum dicit, ꝙ postpositis rimulis & apicibus iuris possint libere ꝓcedere prælati ad correctionē vitioꝝ: nō ꝙ hęc verba tollit: nec ꝙ hmōi eximunť a iure cōi: ad quod oēs catholici tenenť. extra de cōsti. c. j. sed nō tenenť ad ea q̄ non sunt de substātia iuris seu ordinis iudiciarij sine quibus nō potest procedi in iudicio cōtentioso. Sicut & cū dicit in constitutionib⁹ fratrū prædicatoꝝ, ꝙ electiōes fiant ꝑm formā canonicā alijs solēnitatibus iuris relegatis: si aliquid dimitteret cū ꝓcedit ꝙ scrutiniū qđ sit de substātia formę: cassaretur electio: sed ea quæ nō sunt de substātia formę: vt collatio zeli ad zelum & hmōi: per illa verba tollunť. Ite⁊. c. q̄uis. de pœnis. li. vj. dicitur, ꝙ q̄uis carcer sit deputat⁹ ad custodiā reorū: si tamen ꝓlatus clericos cōfessos vel cōuictos de criminib⁹ eorū excessibus. & ꝑsonis cæteris circūstantijs prouida deliberatione pensatis in perpetuū vel ad tēpus carceri mancipet non est improbandum. Non tamē de facili est clericus carceri mācipandus: ꝙa excōicat⁹ est q. iniuriose detinet clericū. extra de sen. excom. nuper. nec est a quocūq; existimandū, ꝙ ꝙ hoc quis infamis efficiatur ꝙ est carceri mancipat⁹: cū quandoq; vt dicitur Eccl's. xiij. De carcere & catenis quis egredi ad regnū. vt patet in Ioseph incarcerato iniuste. Gene⁹. xxxix. sed & princeps apostolorum incarceratus pluries: vt patet actuum. v. & Actuum xij. c. & similiter

xij. c. & similiter vas electionis: vt patet. ij. ad Corinth. xj. & Ioannes baptista. vt patet Matt. xiiij. Marci. vj. Lucæ. iij. & Ioan. ij. c.

¶ De modo procedendi per accusationem. Cap. VIII.

Sine accusatore nādus.

IVDICIS NON EST SINE accusatore dānare: ꝙa dñs Iudā cū fuisset fur: ꝙa nō ē accusatus minime abiecit: vt habeť. ij. q. j. De manifesta. & nota. vbi dicit glossa. ꝙ nemo est condemnandus sine accusatore. Sed fallit hoc in octo casibus. Primo in carthaginensi suspecta: cui fides nō fit. C. de probatio. l. Iubemus. Sec⁹o, cum testis fraudulenter & procaciter respondet. C. de testi. l. Nullus. Tertio in tutore suspecto. ff. de suspe. tuto. l. iij. & iij. q. ij. Quia ea. Quarto: q̄n maritus excipiendo cōdemnatur de lenocinio. ff. de adul. l. ij. Quinto quando calumniator punit. C. de calū. l. j. Sexto q̄n probat crimē per inquisitionē. extra de accu. c. Qualiter & q̄n. Septimo cum deficit reus in purgatiōe. extra de simo. c. de hoc. Octauo in notoriis, vt in isto. c. In manifesta. De notorio sic dicit Ambro. Manifesta accusatione non indigent: vt habetur. ij. q. j. Manifesta. vbi glos. ꝙ aliud est fama seu famosum: aliud manifestū: aliud notoriū. Fama quādoq; ex sciētia, q̄ndq; ex suspitiōe procedit: q̄ndq; ex certo autore: q̄ndq; ex incerto autore procedit. vt de consē. di. iij. sanctū. Manifestum est quod semper ex sciētia & certo autore procedit & quod potest probari. vt. C. de testa. l. hæredes. Idē etiam dicitur quādoq; occultum quod pōt probari. C. de appella. eas. Et occultum dicitur quod quinq; scīūt. vt de pœ. di. j. §. Hæc autē. Ite⁊ dr manifestum quod patet per cōfessionē vel probationē vel ꝙ euidētiā rei. extra de verb. sig. c. Cū olim. & sic sumiť hic. l. ꝓ notorio. Sed nota ꝙ triplex ē notorij. notoriū facti: notoriū iuris: & notoriū ꝙ ꝓsumptiōis. Notoriū facti est, qđ exhiberi se & offert oculis oīm. i. qđ ita habet euidētiā facti: ꝙ nō pōt negari. C. probabilit. extra de coha. cle. & mulie. c. Vestra. & i tali nō audiť appellās. extra de appe. c. Ꝓterea. & credit simplici assertioni officialis. vt. iij. q. iiij. §. aliq̄n. nec requiritur hic scientia oīm sed plurīū. Est aūt quoddā factum continuum siue pmanēs: quoddā iterpolatū: quoddam trāsiens statim. In notorio facti cōtinui null⁹ ordo iuris requirit. vt extra de coha. cle. & mulie. Tua. & in isto. c. Manifesta. In notorio facti iterpolati semiplena probatio requirit. extra. de vsuris. c. Cum in diocesi. Notorium actu nō pmanēs probabiliter pōt negari. extra de sorti. Ex tuarū. Notoriū iuris est de quo est aliquis condēnatus vel cōfessus: tūn in isto notorio q̄ndq; contra negantē se esse conuictū requiritur probatio: vt extra de sen. & re iudi. c. Sicut. Item q̄ndq; nō sufficit ꝙ quis sit cōfessus nisi sit cōfessus & cōuictus. vt. ij. q. vj. §. Sunt quorū. Notoriū ꝓsumptū est. vt si qs habitus est pro filio alicui⁹ publice: ibi nō requirit alius ordo iuris. extra de fi. presby. c. Michael. Hoc em̄ ꝙ aliquis sit filius alterius non potest vere probari. ff. de cōditio. & demonstra. l. Lucius. sed potius per præsumptiones. Hæc omnia in glo. di cti. c. Manifesta. quæ etiam ponitur in summa confessoꝝ. Sed Antoni⁹ de Butrio super. c. Vestra facit diffusum tractatum de notorio.

§. I. QVOMODO IVDEX PRO

cedere debeat sup crimine notorio i iudicio. Sup hoc Angelus de Perusio ponit sniam aliquoꝝ dicētiū: ꝙa aut loquitur in notorio iuris, i. ī notorio iudicati: & tūc cum istud notoriū sit incidēs nō mutat formā iudicij. & ideo ꝑm formam negotij ē procedēdū de ꝓbationibus & de testibus. Aut in notorio facti: & tūc si istud notoriū sit oībus: ita ꝙ nec celari nec infici possit nō requirit aliquis ordo iuris: nec etiā citatio: ꝙa citatio solum fit ad hūc effectum: vt ei tatus se possit defendere: sed ibi nulla cadit defensio propter notorietatem. Si autē sit notoriū negabile in iudicio tunc necessaria est partis citatio: & si pars habeat legitimam excusationem sententia est ipo iure nulla. & hanc excusationē pars pōt allegare in causa nullitatis: secus si ps fuisset citata & contumax: ꝑm Inno. in. c. Vestra. de coha. cle. & muli. Ite⁊ si quid allegať esse notoriū & negať & non ꝓbať, ꝓcessus est nullus: ꝙa factus ꝑter solēnitatē ordinis iudiciorꝝ ꝑm Inno. Et hanc nullitatē posset citatus vel nō citatus in causa nullitatis allegare & probare. Aut ergo allegatur nullitas ex eo ꝙ nō est notorium: & hoc potest allegari & probari in causa nullitatis indistincte: aut allegatur nullitas: ꝙa licet sit notorium tamē comperebat defensio: puta notorium est ꝙ ego occidi Titium: cum reuera eum occiderim ad meā defensionē. Et isto casu si nō fuit citatus potero allegare in causa nullitatis. aut fuit citatus & nō potero. Et aduerte ꝙa ista pñt tolerari in criminibus in quib⁹ imponunť pœnæ relegatiōis vel infra: sed i alijs in quib⁹ apponunť pœnæ relegatiōis & supra. tunc quia absens dānari nō pt: licet sit hoc notoriū q̄ dicta sunt nō pñt ꝓcedere: nisi ille ꝙ dānat hoc fuppleat de plenitudine potestatis. Quæritur autē cum iudex inquirit de crimine velut notorio qđ constat iudici: tamē non constat ꝙ crimen sit notorium. cum quæritur an possit sequi ex ea instantia condēnatio? Respōdeť per distinctionē. ꝙa aut iudex processit taliter ꝙ tenet, ꝓcessus etiā si nō esset notoriū de crimine. & crimē est tale de quo pōt inquiri etiā si nō ēet notorīū. Et quia qualitates notorietatis non mutant delictū nec pœnā & sic seq pōt condēnatio. Aut, ꝓcessus factus est nullus vbi crimē non est notoriū: vel ē crimē tale vbi nō pōt inquiri: nisi ratione notorietatis: & tūc nō pōt ex eadem instantia seq condēnatio. Et hoc videť fuisse de mente Inno. in. c. statuimus de offi. deleg. li. vj. Quod intellige nisi crimē constaret per cōfessionē partis: vel pars renuntiasset executioni huic: vt notat Inno. in. c. cum semper. de furtis. Et ratio est ꝙa confessio inducit notoriū: & in cōfessum nullæ sunt partes iudicis: nisi si in condemnando. Et cū ꝙrit qñ iudex ingrit de crimine tanq; notorio: an sit necesse probari notoriū? Quidā dicunt ꝙ nō: immo si iudex tāq; priuatus scit istud esse notorium: sufficit: licet tāq; iudex ignoret: vt notat Inno, in. c. interposita de appel. Immo plus dicit ipse Inno. ꝙ si iudex ꝓcedit sup notorio: licet ignoret illud esse notorium: sufficit vt ipe notat i. c. vestra. de coha. cle. & mulie. Et cū quæritur an possit esse notorium nisi probetur factum quod dicitur esse notorium: licet quidam dicunt ꝙ non. alij dicunt contra ꝙ eoipso ꝙ probatur notorium, probatur ꝙ dicitur esse notoriū: eo ꝙ omnes ita dicunt: asserunt & affirmant nemine contradicente. Et hanc opinionem dicit esse veram.

§. II. QVI PROHIBEANTVR AC

Prohibēt ac cusare.

cusare habeť. ij. q. j. prohibētur. Vbi sic dr li. viij. ff. ti. de accu. & inscriptio. Prohibentur] accusare alij ꝓpter sexū vel ætatē: vt mulier & pupill⁹. alij ꝓpter sacramentū: vt q̄ stipendium merentur. Alij propter magistratum & potestatem in qua agentes sine fraude in ius euocari non possunt. Alij propter delictū proprium: vt infames. alij propter turpem quæstum: vt qui duo iudicia aduersus duos reos subscripta habeant: numos ve ad accusandum vel non accusandum acceperint. Alij propter conditionem suam: vt liberti contra patronos suos, alij propter suspitionem calūniæ: vt illi qui falsum testimoniū subornati dixerūt. Nōnulli propter pauptatē: vt sunt qui minus q̄ quinquaginta aureos habēt. hi tamē oēs si suam iniuriam prosequantur, mortēq; propinquorū defendant: ab hac accusatione non excludunť. liberi libertiq; non sunt prohibēdi suarū rerū defendēdarū gratia de facto parentū patronorū ve cōqueri. veluti si dicāt se vi a possessione eorū expulsos: non vt crimē in eos intēdant: sed tātū vt possessionē recipiant. Nā & filius de facto matris nō est, ꝓhibitus conqueri: si dicat suppositū ab ea partū: quo magis cohęredē habeat sed eam ream lege cornelia facere prohibētur. Ab alio deletū alius deferre non pōt: sed eum qui abolitionē publica vel priuata interueniente: aut accusatore desistente vel de reis exemptus est: deferre non prohibeť. Glo. ibi, ꝓpter facīm scilicet qđ ꝓstant. f. se nō vitaturos mortē propter salutē reipublicæ propter magistratum. Ioquitur de eo qui ante administrationē deliquit. talis ꝙnon pōt cōueniri dum est in administratione. Vel intelligiť hoc de maioribus iudicibus: qui etsi non possint tunc in iudicio cōueniri: ꝓstant tñ cautionem de standō iuri post depositam administrationē. ff. de adulteriis. l. Si adulteriū. Sine fraude id est pœna. quęstū. i. quęstus suspitionē. Qui cœpit duos accusare & vult tertiū accusare: presumiť ꝙ faciat causa quęsti⁹ nisi suā vel suoꝝ iniuriā ꝓsequat. Sed & duos nō pōt accusare nisi diuersis libellis: nisi crimen esset cōe vt adulteriū: tunc enim in vno libello potest accusare. Numos, qui dat pecuniā nō in causa sanguinis habeť pro cōuicto. j. q. iij.

§.notandū.Sed ī causa sanguīnis licet dare accusanti: sed si iuste accusauit non licet in foro cōscientiæ:sed in foro iudiciali:quia.ſ.talis nō punit:accusanti aūt nunc̄ licet recipere ab accusato,ſ.q.ſ. concussiōis. qui falsum. Isti repellū tur licet nō sint infames,eō de or.cogni.c.cū dilectus. propter paupertatē.propter idē repellit testis.dum tm. ratione paupertatis sit suspectus.non vt crimē:nisi atrocem iniuriā fecissent:vel nisi noie alieno cōuenirent. Abolitiōe publica tripliciter sit abolitio:aut publice ob dictū insignē vl' ob rem prospere gestā:aut priuatim accusatore petente:aut ex lege q̄n accusator desistit vel mortuus ē.In publica abolitione potest actor repetere reum finitis feriis infra.xxx. dies:sed in alijs duabus non admittit qui desistit:sed alius infra.xxx.dies admittitur.Hæc omnia in glo.

§. III. DE LAICIS VTRVM AD

mittant ad accusationē clericorū. Nota sup hoc glo. sum. ij.q.vij.in prin.vbi sic dr̄ ꝑm Bar.Brix.laici si sunt bonę famę admittunt ad accusationē clericorū.ij.q.vij.clericos. Et Gra.idē sentit:vt patet p totā.q. Alij dicūt.q̄ laicus ꝓpriū prælatū accusare pōt propter delictū:ga sua interest habere bonū prælatū.vt.xxiij.dist.c.illud.Certior est opi.q̄ nō possit nisi suā iniuriā prosequat.vt.iiij.q.vj.oib⁹.eō de testi.c.de cætero.Et hoc nisi in crimine hæresis:& i crimine simoniæ & læsæ maiestatis.xv.q.ij.sane.eō.de simo.tāta. & in crimine sacrilegij ꝑm quosdā.xvij.q.iiij.si q⁹ fuadēre. §.qui aūt.In his aūt oibus ita demum admittunt: si bono zelo denūtiāt crimē.extra de simo.licet heli. Et si accusat⁹ fuerit vitæ suspectę.ij.q.j.i primis.qa si accusat⁹ est vitę suspectæ admittunt laici malæ vitæ.Si aūt fuerit bonæ vitæ:tūc admittunt solū laici bonę vitę.eō de simo.c.q̄ tuas. Bar.Clerici ꝙo admittunt cōtra clericos:nisi fuerint crimi nosi vel irregulares.ij.q.vij.prę sumunt.&.c.ipsi apli. Tales tm qui sunt irregulares bñ admittunt ad accusationem eorū:q̄ sunt eiusdē ordinis cū eis vel inferioris.vt i.d.c.ipsi apli. Silr ipsi monachi audiuntur. extra de accu.c. ex parte. Et hæc vera sunt de solēni accusatione. Sciendum est q̄ accusatio debet fieri i scriptis.ij.q.viij.c.qui crimē.sed hoc nō est sp necessariū puta in leui crimine.ff.de accu.l.leuia. Silr in notorio nō requirit:qa i hmōi nec accusator regrit extra.de accu.c.cuidē tia. Secus in nō notorijs:ēt si manifesta sint.xj.q.iij.eorū. Itē accusatio debet exprimi viua;voce & præsente accusato.ij.q.viij.per scripta. Item debet fieri accusatio cū inscriptiōe.i.accusator debet se obligare ad pœnā taleonis.vt.ij.q.vij.c.quisq̄. Excipiunt tū quidā casus:vt i leui crimine & in crimine apostasiæ:& cū maritus accusat vxorē de adulterio.ſ.quo ad ſparationem thori & similibus.Sciendum tamen q̄ etsi accusator non inscribat ex natura tamen accusationis hmōi pœna talionis venit. C.de accu.l.fin.Qūo accusatio reddatur vitiosa per calūniam:præuaricationem & tergiuersationē habes.ō. Et ibi etiam habes quando quis tenetur ad accusandum.& q̄ nō debet ob hoc recipere pecuniam: & ibi etiam de accusato multa habes. Nota tamen q̄ q̄n crimen nō directe opponit per modū accusationis vel denūtiationis sed p modū exceptionis:vt cum & obijcit accusatori vl testi ad hoc vt ab accusatione vel testificatione repellat: vel electo vt a promotione excludat:non est necessaria inscriptio. Sed si obijciat iā cōfirmato.puta i cōsecratiōe:obijciens se debet obligare ad pœnā extraordinariā ad arbitriū iudicis citra vinculum inscriptionis.Nā electus sic ꝓbato crimine perdit qd' p electionē & cōfirmationē ei fuerat acquisitū: sed prius habita nō amittit.extra de accu.c.qualiter & quādo.

§. IIII. DE ACCVSATIONE MA

trimonij q̄n accusat p aliqd' impedimentū qd' in eo ē vel fuit. Et primo videndū ē qui matrimoniū accusare pōt:& qui ꝓhibeant. Vbi sciendū q̄ ꝓhibent vniuersaliter oēs extranei q̄diu sunt aliqui consanguinei. Et istud ē spāle q̄ consanguinei admittunt ad accusationē.sicut mater : pater:frater:sororꝫ:patruꝫ:auūculus:matertera:amita:& tota progenies.xxxv.q.vj.c.j.&.ij. Cuius rō est.qa vnusq̄sq̄ genealogiā suā scire laborat.extra qui mri.accu.pos.c.videt Consanguineis aūt deficientibus admittunt antiquiores & viciniores vicini:q̄bus ea ꝓpinquitas nota est. vt in.d.c.j.xxxv.q.vj. Item tā marit⁹ q̄ vxor pōt mrimoniū accusare:nec vlla defendant lōgingtate annoꝝ.extra de ꝓsan. & affi.c.nō debet Sed q̄d cū aliquis tpe cōtracti mrimonij tacuit mō vult accusare:nunqd pōt? Rndeo si q̄ bāna vl denunciationes fuerunt factæ:ipe erat extra diocesim. vel als denuntiatio nō potuit ad eū puenire.puta si nimia infirmitate laborās non erat sanę mentis:vel ita puer vt talia cōprædere non posset.vel alia legitima causa impeditus erat:ei⁹ accusatio debet audiri.als cū rōnabilr̄ prę sumat q̄ denūtiationē publice factā ipse existēs in diocesi nō ignorauerit:tanc̄ suspectus est repellendus nisi iurauerit q̄ postea didicerit q̄d obiecit,& ad hoc ex malitia nō ꝓcesserit:qa tunc etiā si didicisset ab illis q tpe denūtiationis tacentibus admitti debet : q̄n licet illi nō essent admittendi.qa fuit culpa:iste nō debet repelli cū nō sit culpabilis.arg. extra q matri.accu.pos.cū i tua. Accusatio aūt mrimonij i ꝓdicto casu ꝑm Ray.improprie dr̄ accusatio:qa non fit in scriptio vbi accusator se nō obligat ad pœnā taleonis:sed dicit denūtiatio q̄ fit,ꝓpter pctm in quo iuncti male permanēt.Et pōt etiā fieri sine scriptis:sed melius est q̄ fiat in scriptis.extra de resti.spo.i līis. & qui matri.accusa. pos.c. a nobis. Huius denūtiationis forma est hæc. Ego talis denuntio vobis dñe episcope q̄ stare non pōt matrimoniū Petri & Agnetis:qa sunt consanguinei in tali gradu desiḡnādo personas.vel si est alia causa vt affinitatis & hmōi. & datur libellus etiā parti aduersæ : vt sciat qui impetitur quo facto ꝓcedit in lite more solito.Et nota q̄ in hoc casu cōtra contumacē lite non contestata pōt procedi ad testiū receptionē & diffinitiuā sniam.extra vt li.nō conte.c. quoniam frequēter.secus aūt esset si fieret accusatio: vt de adulterio thori separatiōe.extra vt li.nō cōtest.c.j. Omnes aūt qui admittunt ad accusationem in causa mrimoniali de quibus supra dictū est admittuntur ad testimonium ꝑm Ray. Et licet pater & mater sint idonei testes i hoc casu vbi agit de fœdere mrimonij scilicet vtrū sit sit ibi cōsanguinitas vel simile impedimentū.vt extra qui matri.accu.pos.c.vi detur.tū si de ipso contractu agat.ſ.vtrum matrimoniū sit inter eos contractum tanc̄ suspecti sint repellēdi:nisi ille vel illa cuius filius vel filia cōiuncta dicit esse superior i diuitijs:nobilitate:potētia:& honore.qa parētes videntur filiorum & filiarū honorē diligere.extra de testi.c.sup eo. Item in casu prædicto potest esse idem accusator & testis. argu.xxxv.q.vj.episcopus in ſynodo.Idem Tho.in.iiij. Di. xl. ar.v.q. xxx.

§.V.CONTRACTO AVTEM MA

trimonio:q̄n alter coniugum accusat de adulterio.No.ꝑm Ray.q̄ licet tam ꝑm leges q̄ ꝑm canones quilibet bonæ famæ admitteatur ad accusationē adulterij cū agitur ad pœnā legalē vel canonicā:tū cū agit ad ſparationē thori nullus admittit nisi maritus & vxor. Accusatio aūt hmōi sic fieri debet. Marit⁹ volēs vxorē accusare ad pœnā legalē de adulterio debet iscribere:& ad pœnā taleonis se obligare & nō pōt agere p ꝓcuratorē:sed p seipm debet agere præsentē. Sed si corā iudice ecclesiastico vult agere ad thori ſparationē:tenet inscribere & dare libellū accusatiōis:sed nō debet se ad pœnā taleōis obligare:q̄n siue ꝓbaret q̄d' obijceret siue nō haberet q̄d' vellet qa ſparet ab vxore.& ꝓmaritus agere & illa rndere per ꝓcuratorē:quia etsi de crimine fiat accusatio nō est criminalis:sed quasi mixta. probātur hæc expresse.extra de procu.c.tuę. Cū autem aliquis petitur in virum vel aliqua in vxorem:si quærit quomodo in hac causa sit procedendū? Rndet Ray.q̄ si mulier petit aliquē tanc̄ virum vel econtra:videndū est vtrū velit agere petitorio iudicio vel possessorio.i.an mulier dicat aliquē esse suū maritū:qa ꝓxit cū ea : & petit sibi adiudicari i maritum:q̄d' est agere petitorio quasi agat de proprietate. An petit sibi restitui tanc̄ fuerit iniuste ab eo dimissa:& hoc est agere possessorio:q̄n petit possessionē viri sui. Igitur si agat petitorio dicēs aliquē esse virum suū & ille negat excipiēdo q̄ nō potest esse vxor propter tale & tale impedimentū:prius tractabitur exceptio mariti:qa ea proba ta quæstio principalis perimit:erit enim absoluēdus vir. extra.de ordi. cogni.c.j. Sed si agat possessorio q̄n.ſ. petit sibi marit⁹ restitui:licet maritus obijciat impedimentū de cōsanguinitate:vel alio impedimento:prius restitutio debet fieri mulieri q̄ cognoscat de acceptiōe mariti.extra de diuor.porro.Hoc tū fallit in quibusdā casib⁹ in quibus restitutio nō debet fieri. Primus est si obijciatur mulieri fornicatio publica:de qua probato q̄ sit notoria : itaq̄ nulla possit tergi-

Forma denuntiatiōis

Quōo siri debet accusatio mrimonij.

possit tergiuersatione cælari:nō restituet:nisi ipsa ꝓbauerit maritū adulteriū cōmisisse:qa tūc restitui debet cē si fuerit publice fornicata.extra de diuor.c.significasti. Secūdus casus est si obijciat cōsanguinitas maxime quæ lege diuina ꝓhibita est:& ꝓbationes offerant incontinenti paratæ:in quo casu debet recipi iuramentū ad cautelam : ne.ſ. hmōi obiectio malitiose fiat:& tunc fiat restitutio quātū ad cohabitationē : nō tm quantū ad carnis copulam vt in dicto.c.literas. Tertius casus est si obijciat exceptio rei iudicatæ:non enim tunc est restitutio facienda:nisi prius de illa exceptione cognoscat.arg.extra de offi.dele.c. causam. Quartus q̄n vir petit sibi restitui vxorē:& illa timet de sæuitia viri:debet quidē ei restitui sufficienti cautione recepta:q̄ ei malum nō inferet.extra de resti.spo.ex trāsmissa. Q̄d si nō possit de sufficienti cautiōe prouideri nō oportet ei restitui : immo potius remoueri. Idem Tho. & Petrus. In oibus autem alijs casibus credo q̄ mulieri virū petenti & ecōuerso sit restituto facienda:dummodo ꝓbet se in possessione fuisse:& a viro spoliatā sine iuris ordine:hæc duo habet ꝓbare.extra de offi.dele.c.ꝙsultationibus. Q̄d' si is qui petit tamc̄ coniunx negat matrimonium ꝑm Ray. ille q ꝓponit habet ꝓbare:aliogn succūbit.extra de iureiuran.c.fi. Item si mulier recessit a viro propria autoritate sine culpa viri:& nūc petit ipsa restitutionem ꝑm Vincē. Bar.& Hug.debet restitui & hoc nisi fuerit publice fornicata:tunc enim non tenet eam recipere. Restitui autem debet coniunx spoliatus ad omnia illa: de quibus ꝓbauerit se spoliatū ꝑm Ray.vt gaudeat pacifica possessione & plena securitate,iij. q.j. reintegranda. De alijs pertinentibus, ad matrimonium habes.ē.in primo titu.huius tertiæ partis per totum.

¶De processu per denuntiationem. Capitulum.IX.

duplex ē denūtiatio.

POSTQVAM SVFFICIEN ter de accusatiōe visum ē. Videndū nūc ē de denūtiatiōe. Vbi notandū q̄ duplex ē denūtiatio. Vna q̄ fit ꝓlato:non tamc̄ iudici:sed tamc̄ priuatæ personæ ꝑm exigentiā fraternæ correctiōis de qua.ē.di ceū est.in.ij.parte.tit.de accidia.c.de negligētia.vbi multa habes de correctione fraterna. Alia est denūtiatio quæ fit prælato tamc̄ iudici:vt inquirat & puniat de qua videtur dictum illud esse. Dic ecclesiæ. Matthæi.xviij. Scias ergo q̄ si aliquis scit solus crimē alterius:non tenet illud reuelare prælato vt iudici:etiam si iurauit denuntiare nisi posset probare. Nam esset ꝓditor criminis.ij.q.j.c.si peccauerit.&.q.viij.plærūq̄.&.vj.q.j.si tātū. nisi vellet ei reuelare secreto : cum prælatus etiam secreto habeat corrigere criminosos. Debet quoq̄ talibus indicare:qui magis possint prodesse q̄ obesse siue eum corrigendo siue pro eo orādo: quia quilibet tenetur ad talem denuntiationem. ar.xxij. q.v.hoc videtur. De denuntiatione autem primi generis scribitur. Geñ. xxxvij. Ioseph accusauit fratres suos apud patrem de crimine pessimo.accusatio sumit pro denuntiatione. Post̄q̄ em̄ nō valuit fraterna correctio patri denuntiauit:q efficacius corrigere poterat. Et nota q̄ aliqui dicunt q̄ crimē pessimū dicitur coitus cum brutis:sed hoc est Crimē pessimū turpe dicere de patriarchis dicit Nicolaus de Lyra ibi. sed dicit hic crimē pessimū odiū & cōtēptio inter illos:qa filiæ Lyæ despiciebant filios ancillarum:& putabant eos quasi seruos. Vñ & hebraica lingua habet:retulit eos rixā pessimam sicut em̄ charitas est optimū:ita odiū pessimum.hæc ille. Quæritur an infames & criminosi admittuntur ad denuntiationē? Respōdet glo.j.super.c.si peccauerit.ij.q.j.sic dicitur. Videt q̄ sic.qa oēs ad hoc ex ꝓcepto tenent. Nam & hæreticus admittitur.xxiij.q.j.quisquis.& aliæ viles ꝑsonæ.extra de ſpon.præterea.ij.& vbi agit ad correctionē nō exigit tātus rigor.arg.xxij.q.v.hoc videtur. Econtra videt q̄ tantū honestiores ꝑsonæ admittant.xxxv.q.vj.eps & nō infames.extra de testi.cogen. præterea. Nam etiam ad populares actiōes non admittūtur nisi ꝑsonæ integri status vt.ff.de populari acti.l.in populari. Ego credo quēlibet admitti dūmodo bono zelo denūtiet.extra de ſen.& re iudi.c.cum I.& A. Sed licet infames admittant & irregulares:non tm criminosi : cum enim tales non correxerint sua crimina:credendū est q̄ non bono zelo denūtiēt crimina aliorum. De multis alijs pertinentibus ad istam materiam habes.ō.in.c.de inquisitione.& in.c.de accusatione.

¶De purgatione canonica. Capitulum.X.

triplex purgatio.

DE PVRGATIONE CANOnica.No.q̄ triplex est purgatio : vna est mosai ca:scd'a est vulgaris & diabolica:tertia canonica. De prima habetur Numeri.v.c. vbi vir habens suspectam vxorem de adulterio:indicebat ei purgationē per certū modū ibi declaratū.& habet ēt.ij.q.iij.cōsuluisti.§.hoc autem.Et dicit ibi Nicolaus de Lyra q̄ talis purgatio tpe veteris testamenti non erat illicita: qa ibi fiebat diuinū miraculū:qa si mulier fuisset innocens si prius erat sterilis efficiebatur fœcunda : si rea læguebat vel moriebatur.diuinū aūt miraculū nō fit ad confirmationem illicitoꝝ. Hodie aūt sicut & alia cærimonialia seruare ꝑm literam esset iudaizare:& sic mortale. Mystice autem desi gnat aliam suspectam de hæresi:vt pulchre exponit Archidia.i rosario sup dicto.§. Purgatio vulgaris fit p tactum ferri candentis:vel potū aquę benedictis:vel p fusceptionē duelli ad ꝓbandū innocētiā suā & hęc qa fabricāte diabolo inuenta est:ꝓhibita ē.ij.q.iij.cōsuluisti.&.c. Monomachiā. Est em̄ hoc contra illud præceptū. Non tentabis dominum deum tuum.Matthęi.iiij. De vitio tentandi deum habes in.ij. parte titu.iij.c.x. Tertia purgatio est canonica & licita.Et de hac nūc agit. Hæc indicitur cum deficiente accusatore reus laborat infamia als nō.vt.vj.q.v.ꝙ autē. Fama autē orta a detractoribus vel malis non inducit purgationem.xj.q.iij.In cūctis.nec etiam orta ab inimicis. extra de purga,cano,ca.penul.sed sola illa quæ exprobabili ꝓlumptione orta est,Ité cum fit inquisitio de crimine si testes p quos fit inquisitio ſemiplene ꝓbant:tūc indicitur purgatio.extra de purga.cano.inter ſolicitudinē. Sed si p dicta testiū nulla est suspitio cōtra eū non onerāt dus purgatus.ij.q.iij.presbyter. Io.in gl.Facienda est autē ista purgatio si est infamatus apud ppm:purgabit se in publico:si apud clerū etiam coram clero.etiam in vtroq̄ casu coram iudice,ij.q.iij.omnibus. Q̄d' si nō fuerit facta coram iudice:vel si fuerit vulgaris:etiā si reus fuerit absolutus tenebitur nihilominus iterū canonice se purgare.eō de purga,cano.c.ex tuarum. Cum quot autē debeat se q̄s purgare.dicit.Ray. q̄ numerus purgatorum taxabit⁹ ad arbitriū iudicis boni:q̄nq̄ em̄ maior numerus: & q̄nq̄ minor taxandus est ꝑm q̄ magis vel minus infamia vel crimen sunt grauia.ij.q.iij. presbyter.&.c. omnibus. Vnde Innocen. indixit.purgationē cuidā decano.cū.xiij. sui ordinis. extra de purga.cano. inter ſolicitudinē.& cuidam epō indixit purgationem cum duobus abbatibus tantum. extra de purgatione canonica.cum in iuuenture. Debent autem esse compurgatores eiusdem ordinis siue dignitatis si possunt haberi.vt in.d.c.inter ſolicitudinem.als puta:qa illi sunt inimici cum alijs inferioris ordinis : vel etiam cum laicis potest se quis purgare.ij.q. v.si legitimi. Debent tamen esse viri catholici & qui conuersationem eius & vitam etiam transacto tempore nouerint.vt in.d.c.inter ſolicitudinem.etiam cum mulieribus religiosis & honestis potest se quis purgare,xxviij.q.ij.in decima. Forma autem præstandi iuramenti in purgatione talis est. Ego. N. iuro q̄ non feci tale quid per me:nec mandaui : nec consilium: nec fauorem:nec autoritatem dedi.dist.l.si quis viduam, ij.q.iij.auditum. Potest etiam addi.nec ratum habui q̄ nomine meo factum fuerit.de resti.spolia.cum ad sedē. Com purgatores vero iurabunt sic. Iuramus q̄ credimus verum esse illud quod ipse iurauit. extra eod.c. quoties. Vel breuius. Infamatus iurabit se immunē a crimine de quo infamat. Et cōpurgatores iurabūt se credere verū illū iurasse. Si aūt infamatus deficiat in purgatione puniet tāc̄ conuictus.extra de accusa.c.cū.p.& extra de simo.c.de hoc. Si ꝙo purgationē rite ꝑfecerit iudex sine mora & difficultate debet suspensionē si forte facta fuerit relaxare : & eum ab infamia criminis absoluere.extra de purga.cano.c.ex tua. Casus duo. rum. Sunt aūt duo casus in quibus non debet recipi purgatio ab infamato cū eā offert. Primus est cū crimen est notoriū. Alius est q̄n est accusator & offert probationē.extra de purga,cano.c.ij. Itē purgatio illa qua datur corpus Christi ad probationem non est faciēda. Vnde illud.c.ij.q.iij. sæpe est abrogatum.vt dicit Tho.in.iiij.dist.ix,ar. vlti.q. ij.& iij.par.q.lxxx.arti.vj.in respon.ad vlti.

¶De testibus & examinatione eorum. Cap̄.XI.

QVIA IN INQVISITIONE accusatione & denūtiatiōe & purgatiōe admittunt testes io nūc de testib⁹ agēdū ē. Et prio de ipsis quātū ad numerū. Vbi sciendū ꝙ regulariter requiruntꝫ duo testes & sufficiunt. Matthe.xviij. In ore duoꝝ vel trium.iiij.q.iij.§.itē i criminali. Licet aūt cōiter nō sufficiat vnus testis: in quibusdā tn casibus statur testimonio vnius. Et in primo i his in quibus nō fit alteri præiudiciū: puta cū dubitat de aliquo an sit baptizatus: an ecclesia sit ꝓsecrata: an aligs petierit cōfessorē & hmōi. de cōse.dist.iiij.paruuli. Secūdo cū hoc est de cōsensu partiū vt vnius stetur testimonio cum & testimonio aduersarij stari possit. Itē cū quæritur: an aliquis sit emendatus de crimine stat testimonio sacerdotis. extra eo.testimoniū. Itē i correctiōe fraterna sup̄ ꝑsona charitatiua correctione.extra eo. in omni. Item licet vnus testis non faciat probationē: facit tn̄ præsumptionē. extra de suc.ab intest.c.cū dilect⁹. Itē nullius quātūcūqꝫ exercitatæ ꝑsonæ cōfessiōi fides est adhibēda. ff.in iudicio: nisi cōperētes probationes habeat. vt vj.q.ij.p totū. Nec etiā ep̄o soli creditur. vt in.c.placuit. In

Vn⁹ testis sufficit.

Quotte stes requruntur.

Quotte stes requruntur. aliquibus tn̄ requiruntur plures ꝙ duo. Nā in testamentis requiruntur septē: in legatis tamē ad pias causas duo sufficiunt. Itē in donatione causa mortis requiruntur quinqꝫ testes. C. de do.cau.mor.l.fi. Itē in codicillis quinqꝫ. C. de codicillis.l.fi. Itē requiruntꝫ quinqꝫ qñ debitor vult ꝓbare solu tū debitū qd̄ in scriptis fuit factū. C.eo.l.restituti. Itē requiruntꝫ quatuor cū dank ad reprobādū instrumēta. argu. extra de fide instru.c.cū Ioannes. Itē tres in deposita pecunia. in auc.de fide instru.§.si quis igit. Itē cōtra quasdā personas requiritur maior numerus testiū. Dicit enim.ij.q.v. presul nō dānek nisi.lxxij. testib⁹. presbyter cardinalis nisi.lxxiiij. diacon⁹ cardinalis nisi.xxvij. subdiacon⁹: acholytus: exorcista: lector & ostiarius nisi.vij. Sed hoc habet locū i ep̄is & aliis clericis Romanæ eccl̄iæ pp eius dignitatem. & hoc triplici rōne quam ponit Tho.ij.ij.q.lxx.arti.ij. ibi vide. Sed q̄rit gl.super.d.c.presul. nūquid cōtra papā testes sint duplicandi? & rndet ꝙ nō: sed duo sufficiūt. & in hoc ē deterioris cōditionis ipse. Alij quicūqꝫ etiam ep̄i duorū testimonio possunt condēnari.ij.q.v.per totum.

§.I.QVIS POSSIT ESSE TESTIS

Condiciões testium.

& principaliter quid ē requiruntꝫ in testibus cōditiōes quę in his ꝑsibus cōtinent. Cōditio: sex⁹: ætas: discretio: fama. Et fortuna: fides: in testib⁹ ista requires. Primo ergo requiritꝫ cōditio scilicet vt nō sit seru⁹: qa nō recipit ad testimoniū. C.e.l.qm̄ liberi. Nā seru⁹ metu dominātis testimoniū supprimit ꝓ vtatis. extra de ver.sig.c.for⁹. §.testes.iiij.q.iij. §.in criminali.iij.q.v. accusatores. Fallit tn̄ hoc cū de facto serui quæritur: nō tn̄ ꝓ dño cōtra dñm: vt iā dicto. §. itē i criminali. ver. itē serui. Sed o requiritꝫ sexus: qa fœmina non admittit ad testimoniū i causa criminali. xxxiij.q.v.c.mulierē: nisi cū de crimine ciuiliter agitur: tūc em̄ admittūtur etiā ꝙ clericos. extra eo.c.qm̄. &.c.tā literis. In ciuilibus aūt admittunt. xv.q.iij.§. ecōtrario. Nō admittūtur etiā in testamentis. vt in.§ti. de testa. §. testis. Tertio requiritur ætas: nā in ciuilibus nō admittit minor. xiiij. annis. iiij.q.iij.c.j. In criminalib⁹ vero nō minor. xx. annis: vt ibidē dr.§. itē in criminali. versi. itē in testimoniū. Quarto requirit discretio. qa nō admittit ad testimoniū furiosus siue mēte captus: sicut nec ad iudicādū. iij.q.vij.§. tria. qa nō est cōpos mētis. ff. qui testa. fa. pos. l. qui est testimonio. §. nec furiosus. Quinto requirit fortuna. f. an locuplex vel egenus: vt lucri causa faciat hoc: sed hoc iudici considerādū est. iiij.q.iij. §. testis. versi. testimoniū. Sexto requiritur fides: qa infidelis cōtra fidelē nō admittit. ij.q.vij. si hæreticus. xxiij.q.iiij. ipsa pietas. Septimo requirit fama: nā infames a testimonio repelluntꝫ. extra de testi.c. ꝑterea. nec ꝓdest pnia: qa licet ꝑ pniam alias saluare possim⁹: ifamia tn̄ nō possumus abolere. ij.q.iij. euphemiū. §. hinc colligit. nā & act⁹ legitimi sunt ifamib⁹ iterdicti. extra eo. licet. ex quadā gl. ibidē. & hoc itellige nisi pri⁹ fuerit integre restitut⁹. iiij.q.iij.§. itē in criminali. ver. itē. l. iulia. ij.q.iij.§. prævaricatorē. i fi. Itē adeo debet testis eē sine oī ifamia: ꝙ etsi grauata fuerit ei⁹ opinio ad testimoniū admitti nō debet. extra de exce.c.de ni ꝙ. &.ij.q.vij. testes. & ꝑcipue i criminali cā. extra eo. testimoniū. Itē debet eē sine crimine. Nā criminosus repellitur ab oi testimonio ꝙdiu in crimine ꝑseuerat. Si vo sit emendatus nō repellit in causa ciuili: sed criminali talis repellitur si de crimine prius fuerat cōuictus vl cōfessus: vel nūc per exceptionē cōuincat: vel grauata est eius opinio, ꝑ eo ꝙ aliqn̄ sic fuit repulsus: als vo ꝙ emendatus est recipitur: etiā in criminali. Hęc oia in. d.c. testimoniū. Hęc ergo sunt principalia in testibus cōsiderāda ꝙ hic statim sequuntur. In

Primū videlicet vtrū sit inimicus eius cōtra quē dat testi monioni: vel amicus eius ꝓ quo testificatur. iiij.q.iij. testes. ver. ideoqꝫ in ꝑsona. Itē obscuri & ignoti nō admittuntur: vel solū admittunt cū cōmūtis vel verberib⁹. vt in aut.c.l. sancimus. Itē executores negotiorū: vt ꝓcuratores qui in ipa cā fuerūt actores vel rūsales. extra eo.c. insuper. Immo etiā ꝓsunt ꝓcurator vel aduocat⁹ in priori iudicio: nō recipit in testem in cā appellationis. extra eo. Romana. lib. vj. Vtrū qs possit admitti ad testimoniū in causa sua? Rndeo ꝙ nō: nec principaliter nec secūdario. C.e.l.oibus. Vñ vendit or in causa rei vēditæ nō admittit pro emptore: qa causa propria vēditionis eē videt: nec debitor in causa pignoris ꝓ creditore. ff. de appel. l. ab executore. §. alio cōdēnato. Fallit hoc in legatarijs qui fuerūt testimoniū in causa testamenti cū agit de hæreditate nō de legatis & fideicōmissis: bñ tn̄ ꝑt scribi & esse testes in eodē testamento in quo eis aliqd legatū est. C. de testa. l. dictantibus. Itē fallit in collegijs & corporibus in qbus singulares eos⁹ ꝑsonæ ꝑ cā vniuersitatis ferre ꝑt testimoniū. xiij.q.ij. sup̄ prudētia. extra eo. in sup̄. &.c.cū nūtius. Et hoc ideo: qa causę vniuersitatis nō sunt singulos: etsi cōmodū cōtingat singulos. vt. xij.q.ij.c. qui manumittit. Et itellige nisi fuerint actores vel rēspōsales in ipsa causa. vt. ē. dictū est. Vtrū in causa cōmuni duoꝝ alter admitti debeat ad testimoniū? Respōdeo ꝙ nō: qa causa cōis duoꝝ vtrusq; est. argu. ff. de ritu nup. l. illud. & idē in socio criminis & ꝑticipe. iiij.q.ij.§. itē i criminali. ver. itē liberi. extra eo. qm̄. Nā illud est spāle i causa denūtiationis. Vel ibi admittunt socij criminis ad præsumptionē. extra de adul. c. significasti. Creditur etiā socijs criminis in exceptis: vt i crimine læsæ maiestatis & hmōi. Ixxix. di. si qs papa viuēte. vj.q.j. quæro ergo. §. si qs militibus. xv.q.iij. nemini. extra de ꝓfessis. c.i. Vtrū parētes vl liberi possint ꝓ vel cōtra se testimoniū ferre? Rndeo gñaliter ꝑ rectā lineā ascēdētes & descēdētes pro & cōtra se idonei testes nō sunt. iiij.q.iij.§. itē in criminali. ver. itē testes. ff. eo.l. testis. idē est de matre. Sed tamē ambo parētes in cā admittunt ꝓ filio: scilicet cū quærit de ærate vel natiuitate. extra qui fi. sint legi. transmisse. &.c.ꝓ tuas. Itē vbi agit de impedimēto matrimonij ratione consanguinitatis vel affinitatis. extra eo.qm̄. Si agit an matrimoniū sit contractū vel nō: tūc mater suspecta ē si vir sit superior. extra eo. series. quem casum habes. ē. in. j. tit. huius de matrimonio. Sunt & quædā personæ q̄ aduersus cōīctos suos testimoniū dicere nō cogunt: vt aduersus socerum: generū: vitricū: ꝓignū: sobrinū: sobrinā sobrino natā: eosq; q i priori gradu sunt. Itē aduersus patronā & liberos eius. §. itē in criminali. & aliæ etiā personæ quæ ibidē cōputātur; quę generaliter a ferēdo testimoniū sunt exemptæ. Vtrum testes produci possunt de domo actoris? Respondeo: nec i domo actoris nec accusatoris nec in causa ciuili nec criminali testes produci debēt: quia eoꝝ testimoniū suspectū est. iij.q.v. per totum. iiij.q.iij.§. item in criminali. ver. item & in iure ciuili. Oēs autē prædicti qui repellendi sunt debent admitti: si is cōtra quē producunt eorū testimonio in alio iudicio vsus fuerit: nisi inimicitias postmodum exortas docuerit: vel aliquid aliud legitimū post emergēs seu correctionē: vt in ꝑdicto. §. itē in criminali. ver. itē si qs testib⁹. &.C. eo.l. si quis testibus. Nota ꝙ sacerdos non debet esse testis in instrumentis confectis totaliter inter sæculares. xiij.q.ij.ꝗꝗ. Hoc intellige de honestate non de necessitate. Et nota ꝙ testis qui scienter se subscribit alicui negotio præiudicat se ibi: ita ꝙ cōtra id non pōt postea reclamare: quia approbasse præsumitur. Secus si subscribat se nomine alieno: quia per hoc intelligitur cōsentire. extra de his quæ fi. a præla. c. quanto. Item nota tres tn̄ productiones testiū fieri in causis ecclesiasticis vel ciuilib⁹: sed nō quarta nisi iuret ꝙ non didicerit testificata. Quinta nullo modo conceditur extra eo. in causis. Et hoc intelligas nisi alii quis testium in primis productionibus impeditus fuisset. Nam probato impedimēto sine aliquo sacramēto dabit alia dilatio etiā centesima ꝑm Innoc. Et sic intellige extra eo.c. vltra tertiam. Item nota ꝑm Gof. ꝙ quatuor sunt quę tollunt copiam probādi per testes scilicet publicario atte stationū. extra eo. de testibus. Itē renūtiatio siue cōclusio. extra eo. fraternitatis. Item quarta probatio vt iam dictū est. Item numerus testiū effrænatus. extra eo. cum causam. Et nota ꝙ nulli quātęcumqꝫ religionis fuerit creditur. f. in causis nisi iurauerit. extra eo. nup. pōt tn̄ remitti iuramētū de cōsensu partium. extra eo. tuis. nisi in cā matrimoniali quia nec confessioni coniugū statur. extra de eo qui cognōsang. vxo. c. sup̄ eo. & iurabūt tactis sacrosctis euāgelijs nisi sit ep̄s qui iurabit solū, ꝓpp̄stis euāgelijs. extra de iura. calū. c. fi. Hoc aūt iurabit testis. f. ꝙ dicet totam veritatē quam nouit de illa re. iij.q.ix. pura. Item additur de consuetudine quorundam ꝙ nulli pandet testimoniū & hoc bene. iij.q.iij.§. item in criminali. Item ꝙ dicet puram veritatem. nulla falsitate adiecta. iiij.q.iij. nullus. Cum testis de facto non est certus quomodo debeat iurare. Item quando quis teneatur ad testimoniū ferendū. Itē quando liceat ferre testimoniū de his quę in secreto sibi sunt commissa. Itē ꝙ pro hoc non licet recipere pecuniā. habes de his oībus in. ij. parte. ti. x. de iuramēto. Cum procedit per inquisitionem vel per accusationem. habes. ē. in suis capitulis.

§.II.DE DISCORDIA TESTIVM

Cōditio nes con cordan tiæ testium.

qñ infirmat testimonium & qñ non. Nota ꝑm Guil. testes debēt cōcordare in circūstātijs quæ i hoc versū continent: Res: persona: locus: gradus: hæc sunt consona tp̄s. Res: qa si vnus dicit de vna re vel de vno facto: alius de alio: testimonia sunt singularia. extra de proba. c. licet. Persona: nā si de diuersis personis loquantur: singularia sunt testimonia. extra de rescri. Rodulphus. Et dicit Host. ꝙ si ponerentur certę locutiones nō obesset error noīs. Locus etiā reddit testimoniū inefficax: vt patet in exēplo Danielis i causa Susannæ. Dañ. xiij. Gradus: qa si in quęstione matrimonij testes deponant diuersos gradus consanguinitatis vel affinitatis nō valet testimoniū. xxxv.q. vj. de parētela. Tēpus nisi vnū dictū includat in altero: vt si vnus dicat diē: alius horā eiusdē diei: vel nisi factum sit dubitabile. Sicut em̄ euāgelistæ cōcordāt: quoꝝ vnus dicit. f. Marchus christū crucifixū hora tertia. Lucas vo hora sexta. Tho. vo. ij. ij.q.lxx. dicit: ꝙ discordia testiū in aliquibus principalib⁹ circūstātijs quæ variāt substātiā facti: puta in loco: i tēpore vel in ꝑsona: de quibus agit: aufert efficaciā testimonij: sed discordia in aliquibus nō ptinētibus ad substātiā facti puta ꝙ tēpus tunc fuerit serenum vel nebulosum: vel domus picta vel nō picta & hmōi: talia nō ꝓiudicāt testimonio: qa circa talia nō cōsueuerūt hoies solicitari: vñ facile a memoria elabuntur. Quinimmo discordia in talibus facit testimoniū credibilius: vt Chryꝰ. dicit sup̄ Mat. quia si cōcordarent in omnibus etiā minimis viderent ex condicto eorūdem sermonem proferre: qd̄ tamē prudētiæ iudicis relinquit discernendū. Et vt plene pateat materia huius: quia non solū in forēsi iudicio: sed etiā i capitulis religiosoꝝ est necessaria. Sciendū ꝙ vbi testes diuersa dicāt: si vnus testis expresse contradicit sibi ꝓpsi nō valet testimonium, de proba. c. licet. Si autem in parte falsus testis inueniatur: in nullo creditur sicut sibi in sacramētis: nisi hoc faciat incontinēti corrigēdo se. extra de testi. cogen. c. ꝑterea. Idem Hosti. sed addit. viderur tamen ꝙ si in vno dicat verum in alio falsum: valet saltem quantum ad illā, partē in qua verum dicit. arg. dist. xxxvij. turbat. &.c. si quid. Si vero vnus testis contradicit pluribus non obstat eius contrarietas: quia vnus testis nec iusti ficat nec cōdēnat: nisi contradicat pluribus cū quibus ipse scriptus est in aliquo instrumento. Si aūt plures testes contradicūt pluribus testibus: siue oēs sint producti ex eadē parte: siue ex oppositis partibus: iudex si poterit cōcordabit testimoniaꝝ contrarietatē. Sicut Augu. cōcordat dicta euāgeliorū extra eo. cū tu. Si nō potest testimoniū concordare: testimonium plurium prævalebit: nisi ex altera parte sit tanta dignitas personarū ꝙ merito debeat præiudicare numero: vel nisi pauciores dicēt veriſimiliora & aptiora negotio: vl ꝙ ꝑ pauciores plura probētur cę ꝑ plures: vt si plures testes probant me possedisse rem. xl. annis pauciores probant posse dissę ꝑ. l. annos: & vltra hoc titulū possidēdi: tūc prævalet testimoniū paucoꝝ. extra eo. in nra. Sed si ad ꝓbādū dicta priorū testiū inducant secūdi testes: oportet istos secūdos plures eē & lōge melioris famæ cū sint primi: quia post publicationē attestationū magis præsumit de subornatu testiū ꝙ ante. extra de ꝓba. c. licet: Si vo testes sunt pares ex omni parte in numero & dignitate: tūc sententia fertur pro reo. extra de ꝓba. c. ex literis, nisi in matrimonio & in cā libertatis & in testamēto & ꝑ dote. extra de sen. & re iudi. c. fi. Si autē neuter possideret rē: sed vterq; eā exigit ab aliquo extraneo: & testes vt dictum est sunt pares: diuidatur res sit pōt: sicut fecit Salomon inter meretrices, extra de prę sum. c. afferte. iij. Reg. iij. Si nō potest diuidi: potest iudex gratificari & dare cui vult. arg. extra de paro. c. j. Si aūt testes contradicūt in instrumēto semper testes prævalēt: nisi in his quę melius probant per instrumentum ꝙ per testes: vt sententia lata & arbitriū & cōmissio facta iudicibus. Et nisi in inuctario publice confecto: cōtra illud enim nō admittunt testes: & nisi in instrumēto in quo mulier confitetur se recepisse pecuniam ꝑ inter cessiōe fideiussoris: tūc em̄ oīno credendum est in strumento. Oportet aūt ꝙ ad minus per quatuor testes instrumētū reprobet: qa instrumētū obtinet vicē duoꝝ testium: & tabellio eqpollet vel ē maior vno teste. Hæc sumpta sunt de summa ꝓfes. lib. ij. ti. v. q. clxxxvj. Et originaliter habētur in glo. iiij.q.iij. testes. & ꝓ tota illa causam de testib⁹ agit. Itē notādū ꝙ cū testis primo extra iudiciū dicit vnū & i iudicio dicit oppositū: ꝑm Bar. debet puniri de falso: qa stat primo dicto eius per. l. eos. C. de fal. cau. Sed Bal. hoc asserit esse falsum ꝑ glo. f. in. c. cū cām. extra de testi. ꝙ ēt tenet Ioā. an. in mercur. in regula. nō est. de re iudi. li. vj. vbi dicit ꝙ ea quę i iudicio vel extra min⁹ valide asserunt: statur vltimo dicto nō primo. l. eos. ē. alleg. per Bar. qa ibi veniebat cōtra, ꝓpriū sigillū: & sic cōtra rē authētica & approbatā. Nec ēt obstat extra de ꝑsum. c. literas. Vbi gl. dicit ꝙ stat primo dicto testis: qa hoc est verū qñ illud qd̄ dixit testis in iudicio: dixit ita ꝙ ē validū testimoniū. Nā tūc siue i iudicio siue extra iudiciū dicat postea contrariū statur primo dicto. Sed secus est cū testis primo extra iudiciū dicit aliqd: & postea i iudicio dicit cōtra. Nā primo dictū extra iudiciū nō est validū. qa nō ē solēniter dictū: & corā iudice qd̄ regrit: vt faciat fidē i iudicio. extra de testi. c. veniēs. Ad essentiā em̄ dicti testis: vt sit validū requiritur iuramentū: & coram iudice cōpetēte examinatio eius qd̄ non reperitur in eo qd̄ dixit testis extra iudicium. Vnde nō reputatur primo dictū nisi qd̄ prio dixit in iudicio: nec talis potest puniri de crimine falsi: qa nō ē, ꝓbatū hoc quod dicit nunc in iudicio esse falsum: quia potuit esse falsum illud qd̄ primo dixit extra iudiciū: de quo nō puniretur de falso: qa simplex locutio: eēt tn̄ talis suspectus de falso si duo testes deponerent contra illū in dicto casu: ꝓpposterit poni ad torturam ꝑm Io. And.

§.III. DE TESTIMONIO IN IV

Testis falsus.

dicio. Nota ꝑm Bal. de Perusio. ꝙ falsus testis punit pœna taleonis. l.j. ff. ad.l. corne. de sica. & notatur. ij.q.iiij. in glo. sum. Et est testis falsus q iuratus & examinat⁹ falsum loq; tur. xxij.q.ij. ne quis arbitret. Qui aūt nō est examinatus: li cet latitet vt nō inueniat veritas: nō est falsus: sed dolosus: & sic nō tenet pœna illa. Testis em̄ nō punit de falso ante cę testimoniū dicat: vt notat. xxxv.q.vj. notificamus. i gl.

Dolus.

Et præsumitur dolus in tacēdo: si testis ad interrogata nō vult rndere. In scripturis tn̄ ille qui verū cęlat. falsum committit. ff. de fal. l.j. Testis nō debet de impertinētibus interrogari: testis tn̄ qui loquit obscure nō habet pro falso: sed pro suspecto. vt notat. iiij.q.iij. testis. in glo. f.i. Et ideo pōt peri ꝙ declaret nisi iudex ex causis nolit hoc facere: vt notat. iiij.q.ij.§. in criminali. Et istud ꝙ possit iudex sub obscuritate trāsire nō est notabile: tn̄ causa pōt esse vel in ipo qui suspectus est: vel in ꝓducēte: qa producit testē sup̄ icerto. Itē nota ꝙ qñ testis dicit vnū ex quo aliud sequit semper verū ꝙ depositisse dicit. Vnde si testis dicit aliquem tenuisse domū ex detētiōe corporali ꝑsumit vera possessio. vt no. vij.q.j. pōtifices. Et per Inno. Itē nota ꝙ si testis negatiue dicit: nō videt mihi. nō sequit, ergo nō ē. vt notat xxxiij.q.iiij. c.ij. in glo. Itē testis qñ super diuersis factis testificat: nulla est contrarietas inter eos. Vñ singulares dici possunt sic: sed non contrariū. de pœ. di ij. periculosa. Nota tn̄ ꝙ i ciuili & criminali dari possunt iterrogatoria: sed tn̄ ꝙ i ciuili & criminali dari possunt iterrogatoria: sed ta tn̄ ꝙ i ciuili & criminali dari possunt iterrogatoria: sed iudex ea nō debet absc̄ōdere partiī: vt notatur. ij.q.j. in prę

mis in glo.testes. Item nota ꝙ in interrogatorijs debet qs cogi ad petitionem partis.ad rẽspondendum in ciuili vel crimina li post litis cõtestationẽ.Itẽ nota ꝙ testis qui non dicit totũ factũ nõ ,pbat:vñ iterũ interrogat,vt notat.xx. q.iij.præsens.Itẽ nota ꝙ publicatio testiũ nõ ligat iudicẽ ex eo ꝙ ex officio facit.vt notat.in.q.xj.§.causa. Item testẽ falsum metus non excusat.xv.q.vj.autoritate. Itẽ nota ꝙ interdum vni testi creditur:ga alij desunt:vel qñ de cõsciẽtia in articulo mortis agitur.vt.xxvj.q. vj.his qui. Itẽ qui vocantur ad testimoniũ eoipso videtur approbari per eũ qui aduocari fecit:& debẽt examinari.vt notat. xvij.q.ij. in decima. Quid si probatur ꝙ testis fuerit instructus: vt confirmet vel neget:& tũc est subordinatio:aut velit affirmare vel negare ꝙ vtatur vera & cõgrua ratione: & tunc non est subordinatio.Sed quid si testis promisit testificare? Rẽspondeo:aut promisit certũ & repellitur:aut non dicendo quid:& tunc non repellitur nisi accepisset precium: quia tunc præsumitur corruptus.

§. IIII. NOTANDVM ETIAM

Testẽ i decẽ p̃ dicamẽ tis depo nere,

ꝙ testis põt falsum deponere & verũ:& nec verũ nec falsum in oib⁹ decẽ p̃dicamẽtis notatis ab Arist̃o.in li.de p̃di camẽtis.Et in substãtia quidẽ:vt cũ testis dicit ꝙ hõ dedit dãnũ: cũ non fuerit hõ sed aliud aĩal.Itẽ si dicit ꝙ Titius percussit seruũ cũ ferro & fuerit cũ lapide:iste deponit falsum in substãtia:res em & ꝓsonæ substãtia appellant.Et si interrogat de causa illius substantiæ.i.qũo scit ꝙ esset substãtia lapidis:vl ꝙ esset homo sufficit ꝙ dicat: quia vidit. In quãtitate discreta attestatur quis:vt cum dicit ꝙ Apollo ,pmisit Titio decẽ cũ nõ promisit nisi quic̃:vel de quãtitate cõtinua:vt si dixi promisi vel vẽdidi tibi terrã vsq; ad talem arborẽ:& non promisi tantũ sed minus. Et si interrogetur testis quid est quãtitas:nõ tenetur rẽspondere: ga in teste nõ requiritur tanta peritia ꝙ sciat diffinire:præsertim ea quæ sunt ad materiã physicæ disputatiõis & dispositionẽ iuris pertinẽt. vt notatur.ff.de ver.obli.i. stipulatio.In qualitate deponit testis falsum:si dicat ꝙ frumentũ mutuatũ erat optimũ cũ esset minus bonũ. Ista est qualitas intrinseca.Vel si dicat ꝙ furtũ factũ fuerit noctis tempore:cũ nox aggrauat maleficium cum fuerit de die. Et si interrogetur testis qũo scit ꝙ fuerit de nocte. Et rñdet: ga vidit qa fuit post lucis occasum:vel qa erãt tenebrę:bona est ratio:qa sufficit ꝙ reddat rationẽ grosso modo:licet nõ loquatur cũ peritia artis.xxiij.q.ij.si habes.in glo.Et ita nõ sufficit dicere nisi ratio assignetur.xxv.q.ij.c.si. Sed nõ requiritur ꝙ tãc̃ legista vel philosophus sciat respondere ad difficiles quæstiones: immo si interrogetur de talibus potest dicere:nescio.Nec per hoc ratio reddita ꝑ eũ de visu vitiatur.Si quis autem nõ est verus testis principaliter: si tamen est testis cũ iudicis beneficio admixto seu artificio vt medicus sup cicatrice & obstetrix &c. Interrogãdus est subtiliter & talẽ qualem se asserit.Nec excusatur a testimonio falso:qa testificat̃ per verbũ,credo:qđ verbũ ẽ idifferens ad verũ & ad falsum:nam interdũ verbũ,credo:facit probationẽ ex addita rõne:qa præsumimus ꝙ non sine ratione:vt quãdo a perito profertur in arte sua:& tũc pro assertione habet̃ & punitur:qa credere nõ debuit id qđ dixit essẽ.qđ nõ sic est:nã ratione peritię artis p̃sumitur dolus in eo ꝙ aburitur peritia sua.nõ em præsumitur quis credere qđ nõ debet:& qđ hoies cõiter illius ,pfessionis & artis facere debẽt:nõ credũt nec ratione aliqua vel bona conie ctura faciliter.arg.ff.de acqui.here.l.cũ quidã.§.qđ dicit. Quartũ prædicamentũ est relatio. Est aũt relatio duorum extremorũ adinuicẽ facta cõllatio.Sub hoc prędicamento clauditur probatio fraternitatis filiorũ.Item matrimonio rũ.Itẽ sororitatis.Itẽ rerũ omniũ quæ habẽt respectum ad aliud in cõparatione literarũ.Et est notandũ in istis correlatiuis vel respectiuis vel adinuicẽ subordinatis vel comparatis adinuicẽ.Et nota ꝙ vbi testes torquentur: sufficit torqueri duos vel tres factũ scientes:ga refrenãda est tortura.Vbi,est quintum prędicamentum.deponit testis falsum si interrogatus vbi:dixit:in domo. & fuit in agro. nã domus fuit locus intentatus.Insultus dicit factus in domo quando est factus intra porticus:in ostio vero non est intus nec extra ,pprie.de pœni.dist.j.§.hoc quoq;. Et grauius est maleficiũ si quis in domo offendat q̃ in agro. Et si interrogatus qũo scit ꝙ illa esset domus. Rẽspondet ꝙ vidit:bona est ratio tribus rationibus. Primo: quia directe potest videri.Secundo:quia visus multas differentias demonstrat.j. Metaph̃. Tertio: ꝙ visus est sensus generalis vnde redditio causæ per visum est magis generalis q̃ aliqua.vt notatur.ibi. q.ix.testes.& quãdo ratio includitur in dicto testis non debet interrogari de ratione. Quãdoq; em dictũ testis incipit a ratione:quãdoq; a dicto: quandoq; si mul sunt iũcta vt dictum & ratio in eadẽ cõstructione verborũ.Quãdo est sextũ prædicamentũ:& in hoc põt facile testis incurrere periuriũ si arcter ad dic̃: nisi esset insignis dies.vt extra de accusa.c.qualiter.ꝑ Inno.Et quãdo ẽ quæstio de tẽpore debet tẽpus ,pbari.de rescrip.c.bonæ.in cle. Secus si nõ est iuris ratio cõstituta in tẽpore:qa non oportet certũ tẽpus probari. Septimũ prædicamentũ est situs. sup situ cadit testimoniũ:vt si dicat maleficiũ cõmissum ī loco sito in diocesi Florẽtina:vel ecõtrario dicatur cõmissum in diocesi Lucana.vel si cõstat maleficium cõmissum in agro Tituano.& sic cõstet de loco. Interrogamus an ille locus sit in territorio Perusino vel Eugubino. Super quo testes producti debẽt assignare causam etiã nõ interrogati:qa ,pducunt sup iurisditiõe.sicut si iudicarent ad probãdum dominium:qa testes debent reddere rõnes per causas cõsistentes in facto nõ in iure. Reddet ergo rationẽ de iurisditione:vt qa vidit cõe Perusij furcas ibi erigere:malefactorem capere:mãdatis obedire eã in faciendo q̃ nõ faciẽdo licet in faciẽdo maiór & plenior sit subiectio. Itẽ bona ratio si dicit ꝙ vidit hoies illius loci soluere collectas. Et vbi agit de iurisditione ,pbãda in genere:sufficit testimoniũ diuersoꝝ ī specie:vt qa vnus dicit ꝙ vidit ibi aliũ exocularit:alius dicit ꝙ vidit ibi aliũ suspendi.f.per iudicẽ talis territorij de quo quæritur. Secus si agitur de probatione certi actus.vt de accusa.c.qualiter & qñ. Itẽ qa cõmune Perusij cõsueuit se gerere pro dño talis loci lõgo tẽpore & hmõi. Iurisditio ergo est quoddã ius mixtũ & rerũ & ꝓsonarum & qñq; in rebus:qñq; in personis:qñq; in vtrisq; simul exercetur. Octauũ prædicamentum qđ dicitur habere seu habitus etiã per testes habet probationẽ: sed qa habere in multis consistit:diuersa etiã modo debet ratio reddi ꝑm subiectã materiã de qua loquimur. Nã si testis vult probare ꝙ aliquis habeat virtutẽ vel vitiũ. vel ꝙ sit ebrius prodigus vel furiosus:q̃ sunt passiones animi radicatæ & infixæ intrinsecus.debet assignare rõnẽ quæ inferat de necessitate. Vnde non iuret de credulitate vbi exigitur ratio inferens necessario:quia iuramentũ est industriale.de hoc per Innoc.in.c.cum causam extra de testi. Secundo dicitur quis habere magnitudinem:vnde si testis vult probare ꝙ quis habeat magnitudinem decẽ cubitorũ debet rationẽ reddere: quia vidit eum mensurari. Tertio modo dicitur quis habere vestimẽta:& hoc probatur per visum quo ad habere facti:sed quo ad habere iuris in iure nõ sufficit visus. Quarto dicitur quis habere membra & hmõi: & hoc probatur per visum:sed virtus intrinseca membri puta ad actum gñationis vt frigiditas vel nõ frigiditas nõ potest esse subiecta visui:sed debet experimẽtari.extra de frigi.c. fraternitatis.qđ sane intellige.f.per actum cõtugalẽ vt dicunt iura non per actũ fornicariũ vl' molliciei. Vnde testis bene potest per visum probare ꝙ quis non habeat oculũ: vt qa vidit effosum:sed nõ sic de facili ,pbat ꝙ habẽs oculum non videat inde. Quinto modo dr habere continens contentũ:vt veges vinũ:& hoc etiã oculus videt: manus tangit:gustus gustat:odoratus odorat: sed mensura probanda est per mensurationem. Sexto dicitur quis habere possessionẽ vel proprietatẽ vl' obligationẽ. Et nota ꝙ verbum habere proprietatẽ & affectũ habẽdi significat. Et si quæratur cũ actor facit duos articulos super quibus testes interrogẽtur: vnus de contractu vel debitor:altus de obligatione. Et testis in primo interrogatus dicit ꝙ verũ est.f. debitum vel contractũ:quia vidit vel audiuit. In secundo dicit se nil scire:quærit an probet talis testis. Et videt ꝙ nõ. Nam posito contractu vel debito necessario sequitur obligatio. Sed cõtrariũ est verum. Nã licet dicat se nil scire:de secundo verum dicit:quia licet dicat se nil scire vere dixit:quia tamẽ testis nihil scit de iure sed de facto:nã scire ius potius est iudicũ q̃ testiũ. Et intelligitur nihil scire: scilicet aliud q̃ dixerit:nã debemus interpretari vt sibi nõ contradicat. Septimo dicitur quis habere vxorem: filios: fratres & hmõi. & de istis põt interdũ reddi ratio necessaria:vt scio

ria:vt scio ꝙ est vxor: qa interfui quãdo cõtraxit ꝙ ẏba de præsenti & anuli datione:nã cũ aliquo præsuppposito & cõcesso aliquid ,pbabiliter sequit̃:tũc ratio ẽ ,pbabilis & sufficiẽs:nã dico ꝙ ẽ filij⁹; qa vidi eũ nasci in domo vt filius vicinis scientibus. Potest poni aliud exẽplũ. Dico ꝙ Berta est meretrix:qa vidi sæpe de nocte intrãtibus ianuã aperire:nã locus a cõtrario accidẽtibus est multũ probabilis in materia textus. vt probat̃.C. de ,pba.l.necꝭ. Octauo dicit quis habere infamiã vel inhabilitatẽ:sed illa est potiꝰ priuatio q̃ habitus. Simili modo dicimus. Iste habet bãnum de tali ciuitate. Hoc nõ est ,ppriehabere sed carere:sicut & dicit habere febrem vel mortẽ. Ciuitatẽ aũt habere ciues potest per instrumenta ,pbari & testes. Agere ẽt & pati seu actio & passio sunt vltima duo prædicamẽta: & hęc etiam possunt ,pbari per testes:facilius tñ ,pbatur agere q̃ pati. Facilius em cõprehẽdimus ictũ quẽ quis infert q̃ mortem quã quis inde patitur siue incurrit:nã multi videtur mortui & nõ sunt. Vnde testis deponẽs super homicidio interrogatus qũo scit: habet respondere ꝙ corpus eius carebat pulsu motu & erat frigidum,putridũ vel simile:quę solẽt mortuis accidere:nã recessus animæ a corpore videri non potest:quia aĩa incorruptibilis & inuisibilis est sicut angelus inuisibilis.Hæc omnia Bal.de Perusio.

Actio passio.

¶ De sententijs ferendis. Capitulum.XII.

DE SENTENTIA TANDEM videndũ est.Dicit Augu.ij.q.j.c.j.Nos in quẽq; sententiam ferre non possumus:nisi aut consuetum aut sponte concessum. Et de sententia qui dẽ dicit glo.summaria in principio quæstionis,ꝙ triplex est sententia.f.interlocutoria:diffinitiua & p̃cepti.Ray.exẽplificat dicẽs:ꝙ interlocutoria:sententia dicit quę nõ super principali sed sup aliꝭ quæstionibus profertur inter principiũ causæ & finẽ emergẽtibus:vt est de teste repellẽdo:vl' de dilatione dãda vel nõ & hmõi. Vel forte dicit interlocutoria:qa inter partes loquẽdo profert fine scripturę solẽnitate. Diffinitiua autẽ sententia dicitur quãdo principalis quæstio diffinitur.ff.de re iudi.l.j.Sententia præcepti est qñ maior præcipit minori. Sequitur in glo. Si sententia diffinitiua fuerit lata omisso ordine iuris:ipso iure nulla est.vt.ij. q.vj.si quando.§.diffinitiua. Hoc tamẽ scias ꝙ duplex est ordo iuris. Vnus qui est de necessaria substãtia iudiciorũ: vt.f.quis post citationem habeat inducias vt fiat litis contestatio & testes recipiantur. Si contra hunc ordinem feratur sententia:non tenet. Est alius ordo qui non est de substantia iudiciorũ:vt.f.sententia nõ feratur sub cõditione:& vt prius non pronuntiet̃ de possessorio:alꝭ possessione:q̃ de proprietate:si tamen hoc non seruetur:tenet sententia. vt ij.q.vj.anteriorũ.§.biduum. Item in sentẽtia interlocutoria siue fit excõmunicationis siue suspensionis siue missionis in possessionem requiritur ordo iuris. De ordine excõmunicatiõis habes extra de sen.excõ.c.sacro. De ordine suspensionis habes.ij.q.j.norum. Si tamen ille ordo non fuerit seruatus tenet sentẽtia.vt.xj.q.iij.si eps. Item in sententia immissionis in possessionẽ requiritur semiplena causæ cognitio.extra vt lit.nõ cõtesta.c.quoniã.& siue talis ordo fuerit seruatus siue nõ:si absens potest probare se nõ fuisse cõtumacem talis sententia retractatur.extra de sen. & re iudi.c.cum Bertoldus. Sententia præcepti est vt cũ iudex præcipit alicui sine causæ cognitione vt soluat alicui decẽ quæ petit:si ille soluat & pecunia illa indebita ẽ:ga iudex iniuste præceperat:tñ non potest repeti pecunia illa.ff.qđ metus causa.l.fin. hæc in glo.Circa sententiam præcepti nota ꝑm Ray. videnda sunt tria.f.in quibus consistit maioritas:in quibus consistit obedientia:& de necessitate præcepti. Maioritas ꝑm Raymundum attenditur in prærogatiua ordinis consecrationis:dispensationis:id est administrationis & antiquitatis.extra de electio.c.dudum. Prærogatiua ordinis presbyter est maior diacono.dist.xciij.c.legimus. Prærogatiua consecrationis eps est maior presbytero.dist.xcv.olim.&.c.eps ī ecclesia.vbi dr ꝙ ī cõcessu presbyterorũ sublimior sedeat eps:intra domũ ẏo collegã eorũ se esse cognoscat. Prærogatiua dispensationis archidiaconus ẽ maior presbytero.dist.xxv.perlectis.vbi dr ꝙ archidiacono subest archipresbyter;& eius mãdatis obedire debet Prærogatiua antiquitatis maior ẽ q prius fuit ordinat⁹: vel alꝭ p̃cedit tẽpe vel ætate,extra de maio.& obe.c.j.Obediẽtia aũt cõsistit in tribus: in reuerẽtia:in iudicio & precepto.Et reuerẽtia debẽt ei q precedit ordine vel antiquitate. inferior em debet superiori in talib⁹ reuerẽtiã:vt.f. assurgat el dãdo primũ locũ in choro:in mẽsa:in sedẽdo: ī eũdo & hmõi:nisi maior dispẽsatio sit cõmissa ī minori ordine vl' antiquitate:vt archidiacon⁹ diacono.tũc em nõ solũ presbyteri:sed archipresbyteri debẽt reuerẽtiã archidiacono. dist. xxv.c.plectis. Obedientia p̃cepti & iudicꝭ debẽt tm ei qui præest cõsecratione vel dispẽsatione. Sentẽtia em a nõ suo iudice lata nulla ẽ.extra de iudi.c.at si clerici.& idẽ in p̃cepto.vij.q.j.qa frater. Quæ aũt sint illa p q̃ plena subiectio declarat̃:habes extra de sen.& re iudi.c.cũ iter.& de offi.or. c.cõquęrẽte.ita in gl.q̃ ī tex. Duplici aũt ex causa ꝑm Tho. ij.ij.q.civij.ar.v.subditus nõ tenetur obedire superiori etiã in licitis. Vna ẽ cũ maior ptãs superior vtriusq; mãdat cõ trariũ.di.viij.quæ cõtra mores. Scd'a ẽ cum præcipit id in quo nõ ẽ ei subiectus:vt q̃ pertinẽt ad motũ animi interiorẽ & quibusdã aliꝭ:de his tñ habes plene.ẽ.in.ij. par.tit.de inani gloria. In dubijs debet obedire. Itẽ dicit glo.sup.d.c. nos in quẽq̃.ꝙ quatuor sunt modi cõuincẽdi reum: aut.f. iure vt instrumẽtis & testib⁹:aut facti euidẽtia.ei ẽ de cohacle.c.tua,aut iuris interpretatiõe:vt sæpius citatũ esse reũ. ij.q.ix.decreuimus aut violenta suspitiõe. xxxij.q.j. dixit. Nota ꝙ triplex est suspitio. Prima est temeraria. & de hac dicit canon. Nullũ iudicetis suspitionis arbitrio.ij.q.j. primo. Scd'a est ,pbabilis.& hæc purgationẽ inducit:nõ autẽ prima.vt.ij.q.iiij.presbyter. Tertia ẽ violẽta quę cõdemnationẽ inducit.& de hac intelligiẽ dictũ Hiero.f. ꝙ vxor dimitti põt ,ppter fornicationẽ:aut fornicatiõis suspitionẽ. xxxij.q.j.dixit.qđ intelligiẽ de violẽta:vt si suspect⁹ cũ suspecta:nudus cũ nuda in eodẽ lecto. Itẽ dicit glo. super.d.c. nos.ꝙ sententia ferẽda ẽ in confessum: & hoc verũ etiam si aduocatus alicuius confiteatur:nec reuocet confessionem suã.extra de cẽsi.c.olim. Et ẽ ferẽda sentẽtia in cõfessum in cã ciuili & in cã criminali:nisi aliquis metu tormẽtoꝝ ꝓfiteat dũ ẽ in carcere,tali enim cõfessioni nõ statur nisi post tormẽta in cõfessiõe pseueret. Quę aũt confessio repugnet his versibus cõtinet. Maior sponte sciẽs cõtra se vbi iussit & hostis. Nec natura negat:fauor & lis ius ve repugnet.

triplex sententia.

Maioritas.

Iurisditio.

Duplex iuris ordo.

Sententia p̃cepti.

§. I. DE SENTENTIA AVTEM

diffinitiua. Nota ꝙ debet ,pferri a iudice & nõ ab alio:alꝭ nõ valet nisi sit eps iudex:ille p̃t p aliũ recitare ad istar illius.c.j.e. & si.li.vj. Debet ẽt ferri sedẽdo. Itẽ loco publico & honesto.iij.q.iij.iducię.§.spatiũ. Itẽ debet ferri de die & non in tenebris. Itẽ nec in diebus feriatis:& maxime festiuis & solẽnibus. Itẽ nõ debet ferri per venalitatẽ.ij.q.vj. si qñ.§.diffinitiua. Hæc & multa alia requirunt̃:quoꝝ si aliquod omissum fuerit sententia nõ valet. Itẽ debet ferri ī scriptis.aliqñ tñ etiã sine scriptis valet:vt immediate.j. patebit. Casus in qb⁹ valet sñia diffinitiua sine scripto ꝑm Io. And.sunt isti. Primo qñ causæ breues sunt:& maxime vtilitãt ꝓsonarũ. Et põt dici breuis duoꝝ aureorũ.ff.de dolo.l. adest. Inspiciaĩ aut̃ qualitas ꝓsonarũ & relinquatur arbitrio iudicis.extra de offi.dele.c.de causis. vel inspiciaĩ consuetudo loci vel fori.dist.xj.consuetudinis. Scd'o valet cũ epus de causa ciuili iudicat inter clericos suos.xj.q.j.si quis cũ clerico. Tertio cũ præses deposito officio cõuenitur vt reddat administrationẽ.in auc.vt iudi.si.quo.suf.§.necessitatẽ. Quarto cũ papa per se pronũtiat. valet em licet ipam non tulerit in scriptis:ipse em solutus est legibus. Quinto valet ꝑm quosdã si sit lata in cã mrimoniali.extra de testi. Albericus. Cũ aũt sint duo iudices & ,pferũt diuersas sententias. Dicunt Ray.& Hosti.ꝙ si ex iurisditione ordinaria processerũt:tenet sententia pro reo:nõ pro actore: nisi in cã fauorabili:vt ī mrimonio & ,p dote & libertate & ,p testamẽto:si pro ipso fuerit ,pmulgata. Si vero ex ptãte delegata ẽ lata sententia:vtrãq; pẽder ex arbitrio delegantis. Si aũt ex cõpromisso:neutra debet habere vigorẽ.extra de sen.& re iudi.c.duob⁹. Effectus autẽ sñiæ ꝑm Ray.est multiplex. Primus ẽ ꝙ pro veritate accipiatur quãtum ad illos inter quos lata est. Et intelligiẽ posit̃ sententia transit in rẽ iudicatã.f.ꝙ ab ea appellari non possit qđ est post decẽ dies.ff. de re iudi.l.res iudicata. Secũdus effectus est ꝙ in actionibus personalibus mãdet̃ executioni infra quatuor mẽses. extra de offi.dele.c.q̃rẽti. & extra eo. ꝙ ad cõsultationẽ. In actibus ẏo realibus cũ res certa petita est:puta liber:agert

Senten tia diffinitiua.

Senten tiã valere sine scripto.

Effectꝰ sententiæ.

equus: domus & hmõi debet executiõi mãdari statim post decẽ dies: q̃ sunt cõcessi ad appellãdũ: & hoc si res ẽ in præsentia. insti. de offi. iudi. in prin. Et idẽ debet fieri i actionibus criminalib⁹: nec ẽ in talib⁹ est executio differenda. ij. q. vj. anteriog. Fallit tñ hoc in quatuor casib⁹. Prim⁹ cũ princeps ex vindicta fert seuerius sententiã: ga differẽ executio ad minus per. xxx. dies: vt locus possit misericordiæ esse & si res exigit poenitere. xj. q. iij. cũ apud Thessalonicã. Iterũ cũ sententia lata est in muliere prægnante: differtur eñ vsq; ad tẽpus partus. ff. de re iudi. l. prægnantis. Item si capitalis sententia est lata in seruũ: differt executio quousq; reddiderit rõcinia administrationis quam gessit. C. de bo. post. l. j. Item cũ quis est confessus de crimine & inde negat retrudat in carcerẽ: vt postea reductus apud acta audiatur: & iteret confessionem. Sunt & alij plures effectus sententiæ qui dimittũtur ob breuitatẽ. Et nota fm Ray. q̃ regulariter nec sñia nec res inter aliquos acta vel iudicata præiudicat alijs. extra de fide instru. c. iter dilectos. Fallit tñ in multis casib⁹. s. cũ causę cõnexę sunt. dis. lxxxj. tãtis. iij. q. vj. hęc quippe. & extra de accu. c. ad petitionẽ. Itẽ in cã libertatis ff. de sta. ho. l. ingenuũ. Itẽ in cã filiationis. ff. de lib. agno. l. j. Itẽ qñ q̃s p̃sens fuit & sciebat causam agi. ff. de re iudi. l. sæpe. Item in querela inofficiosi testamẽti. ff. eo. ti. q̃ Papinianus. Item fm Ray. regulariter nec sñia nec alia res inter aliquos acta alteri prodest. Fallit tñ hoc in certis casibus. Primo in querela inofficiosi testamẽti. ff. e. tit. q̃ Papinianus. Itẽ in re diuisibili. ff. si ser⁹ vendi. l. loci. §. cõperit. Itẽ in re cõi cũ pupillo. ij. q. vj. §. diffinitiua. Itẽ ꝓdest vbi res est; cõis cũ fisco. hæc habent extra e. c. fi. Subleuat aũt sñia fm Ray. quatuor modis. Primo p appellationẽ. ij. q. vj. c. Et de hac dicit in seq. c. Sed o p supplicationẽ: vt cũ lata est a principe vl̃ ab alio a quo nõ licet appellare. xxv. q. ix. Tertio p querelã falsi. vt si dicatur lata per falsos testes & alias falsas probatiões. extra de testi. c. sicut nobis. Quarto per in integrũ restitutionẽ. extra de in integ. resti. per totum. Et dicit Guil. q̃ querela falsi habet locum vsq; ad viginti annos. C. de fal. l. querela.

Subleuat sñia q̃tuor modis.

Capitulum. XIII.

¶ De litis contestatione.

E LITIS CONTESTATIO

Litis cõtestatio

Diffinitio.

Cõtestatio quõ fit.

Libell⁹ duplex.

ne dicit Grego. ix. q̃ nõ p positiões & rñsiones ad eas: sed p petitionẽ i iure ꝓpositã. i. in iudicio: & rñsionẽ secutã litis cõtestatio fit. eꝫ e. c. j. Vbi dicit gl. q̃ litis cõtestatio exordiũ videlicet litis siue causę principiũ appellat: & vbi principiũ deest nil p̃t supedificari. s. q. j. cũ Paul⁹. & cuiuslibet rei principiũ maxia pars est. Et licet litis cõtestatio sit principiũ: tñ necesse est libellũ p̃cedere sup q̃ fiat litis contestatio. vt extra de libel. ob. c. j. Est aũt litis cõtestatio negotij principalis hinc inde apud iudicẽ facta narratio & subsecuta resp̃sio: siue negãdo, siue cõcedẽdo: qđ est intelligẽdũ vt fiat aĩo ꝓcedẽdi i causa: & ea intẽtione directe. & ex ꝓposito. Vñ si aliqs proponat facta intẽtione directe. & ex ꝓposito. Vñ si aliqs proponat facta coram iudice nõ ea mẽte vt respondeat saluo iure suo & sine p̃iudicio: nõ erit ꝓpterea litis cõtestatio; facta: cũ hæc fiant nõ ad iudicis interrogationẽ: sed motu proprio. Cõtestatio aũt fieri debet interrogãte iudice. actore proponẽte suã actionẽ: & reo respondẽte ad interrogationẽ iudicis vt mos ẽ. Vbi ergo litis cõtestatio nõ p̃cedit: nil valet qđ agit. vt extra eo. c. j. Et p̃terea assignari: per positiões & resp̃siones ad eas nõ fit litis contestatio. Qui eñ ponit aliquod dictũ vel factũ: nihil petit ab aduersario: nec ostẽdit per hoc se velle agere. Et ita p hoc nõ posset fieri sententia absolutionis vel cõdẽnationis cũ nil petitũ sit per positionẽ: sed ostẽditur aliqd eẽ factũ vel dictũ vt promissum: & sententia semp formãda est fm modũ agẽdi. extra de accu. c. qualiter & qñ. ad fi. & cõdẽnatio non ẽ faciẽda nisi ad hoc actũ sit. extra de or. cog. c. cũ dilect⁹. i fi. Bern. Libelli oblatio: vtrũ sit de substãtia ordinis iudiciarij ponit Bern. i gl. extra de libel. obla. c. j. opiniones recitat. p & cõtra: & concludit tandẽ p melius videre de iure canonico q̃ sit de substãtia. Est aũt libellus scriptura in qua continet⁹ res q̃ petit & cã petẽdi & nomẽ actoris & rei. vt extra e. p totũ. Et semper offerẽdus est iste libellus iudici & p eũ reo: vt ipse reus deliberare possit. iij. q. iij. §. offerat. & in scriptis debet dari: & in principio litis. in modicis tñ causis scriptura nõ requirit. vt. xj. q. j. si quis cũ clerico. Est aũt duplex libellus. s. postulationis qui datur in ciuilibus q̃stionibus. extra eo. c. s. Et accusationis qui datur in criminalibus actionibus. vt ij. q. viij. c. per scripta. §. libellorum. Bernar.

Cap. XIIII.

¶ De appellatione.

E APPELLATIONE ALIquid breuiter videndũ ẽ de q̃ cõsuge agit. ij. q. vj. p totũ. Et ibi dicit gl. summaria i principio q̃stionis hæc q̃ sequunt. Appellatio ẽ ꝓuocatio ini quæ sñia quærelã cõtinẽs: tñ ẽ tin his q̃ extra iudiciũ agunt appellat: vt in electione. extra de appel. c. cõstitutis. Circa appellationẽ ergo primo queritur vtrũ valeat statutũ seu ordinamẽtũ alicuius municip̃ q̃ nõ possit appellari nisi ad iudicẽ illius loci? Et videt q̃ sic: ga statutũ est qdã p̃sensus & pactũ ciuiũ illius loci vbi fit: sed constat q̃ gs p̃t remittere p pactũ ius appellandi. C. de tẽpo. appel. l. fi. ergo & p statutũ: & maxime p statutũ tollit⁹ ius cõi illo municipio. ff. cõia p̃dio. l. vẽditor. Sed contrariũ ẽ rei veritas. Et rõ est: ga iurisditio collata in iudicis appellatiõe per legẽ vel p̃cipẽ: non p̃t tolli vl̃ minui p subditos. di. xxj. c. inferior. imo p̃ponit necessitate obsequẽdi. extra de p̃sti. c. ecclesia. Iam em ex hoc videret⁹ eneruari iurisditio imperij & Romanæ eccl̃ię & vires principalis negotij exhauriri. C. de præci. impe. offe. l. iij. Circa qđ nulla cõsuetudo valere p̃t. extra de cõsue. c. j. Itẽ pactũ litigatoꝝ facere p̃t q̃ appellationi gñaliter renuntiet vel remittat. extra de appel. c. ij. q̃ nec p statutũ. Itẽ tale statutũ esset diminutio iurisditionis & libertatis ecclesiæ & imperij: & iõ ipso iure nullũ: & hęc est veritas: ga in oibus semp intelligit⁹ ius superioris exceptũ. extra de iureiu. c. veniẽtes. Sed municipes non condẽdo legẽ bene p̃nt renũtiare appellationi. vt notat Inno. in d. c. venientes. Sed quid si aliquis appellat simpliciter dicẽs. Ego appello a tali vestro ꝓcepto: nec dicat ad quem? Respondet Speca. q̃ valet. Et intelligit⁹ appellare ad proximũ superiorẽ. ff. de appel. l. j. Nam in dubijs nõ est a iure recedẽdum. Hoc aũt disponit ius vt gradatim appellet⁹ vt extra eo. dilecti. Et idem si nõ dicat appellato: sed subijcio me sub protectiõe sedis apostolicæ vel alterius iudicis appellationis: habetur enim pro appellante.

Appellatio.

§. I. LICET AVTEM APPELLA

tio sit cõe remediũ: tñ in multis casib⁹ reiicitur. Prio si nõ sit interposita infra. x. dies. C. de appella. l. vlti. Sed hodie currũt a die sententiæ vt ibi notat: quia tẽpus hoc quãtũ ad sui initiũ est vtile: vñ nõ currit nisi a tpe sententiæ: & a tpe currit quo agere p̃t. Sed quãtũ ad ꝓgressum est cõtinuũ. ij. q. vj. anteriog. Vñ sp̃tanea appellationis omissio purgat sententiæ turpitudinẽ. vt notat extra de offi. deleg. c. pastoralis. ita q̃ post lapsum decem dierum: etiã si iniusta sit sententia executioni mãdatur. lapsus eñ termini renuntiationem induxit. ff. de acqui. hęre. l. q̃diu. in fi. & hoc nisi iusta causa ætatis vel alia restitutione ad appellandũ indulgeat. ff. de mino. per totũ. Nec p̃t iudex hoc tẽpus decem dierũ ad appellãdũ statutũ & tẽpus anni vel biẽnij ad ꝓsequẽdũ ipsam: & tẽpus restitutionis in integrũ concessum minuere. vt notat extra de appel. cũ sit. & idẽ fm Dy. in oi dilatione q̃ dat sine ministerio iudicãtis. vt notat extra de reg. iur. lib. vj. ga indultũ a iure beneficiũ nemini est auferẽdũ. hinc est q̃ si iudex mãdat alicui vt soluat aliquid vl̃ faciat infra. x. dies licebit ei appellare. Vñ licet sñia sit sub conditiõe data: vel etiã ad terminũ maiorẽ q̃ decẽ dierũ: debet tñ appellare infra. x. dies: licet conditio in sñia adiecta nõdũ exist at & terminus nõdũ aduenerit. ff. qñ appel. fit. l. j. Nõ eñ post. x. dies licebit appellare: vt notat extra de appel. c. ꝓterea. & ibidẽ notat Inno. Sed cũ datur ita breuis terminus in quo nõ p̃t deliberare ad plenũ: & sic inciderе potest in p̃ruptũ periculũ: vt puta triũ dierũ: vel alij minor decẽ dierũ: qui terminus modicus appellatur: tunc licebit a breuitate termini appellare. extra de dila. c. j. & hoc nisi ex causa minor daret⁹: quæ tñ causa est in dilatione ex primẽda. vt notat in. d. c. j. Sed o non appellatur a iudicio momẽtaneæ possessionis: licet fm canones appellari possit. extra de testi. c. significauit. Itẽ nõ appellatur fm leges ab interlocutoria vel ab aliquo grauamine ante sententiã. C. quoꝝ appel. non reci. l. iij. nisi in casibus ibi notatis: sed in iure canonico secus. Tertio nõ appellatur a mero executore. extra de appel. c. nouit. nisi modũ excedat vel citi⁹ exequatur: vt ibi notat. Quarto non appellatur a creatione

Casus in quibus appellari non potest.

muneris vl̃ noiatione: qđ est vtilitate tm̃ priuatũ: vt tutela & cura. ff. quãdo appel. sit. l. j. §. si quis. sed a reprobatione executionis; potest appellari vt ibi. in alijs aũt muneribus publicis autoritate & vtilitate: est secus. Quinto non appellatur a criminibus enormibus: quæ leguntur. ff. de appel. l. cõstitutus. qđ intellige vt ibi notat. Itẽ in hæretico nõ appellatur. extra de hære. c. vt inquisitionis. lib. vj. Itẽ in raptore fœminarũ. C. de raptu virg. l. j. Itẽ in falsatore monetæ & in eo qui fecit aliquem de custodia exire. C. de fal. mone. l. j. Item in aliquibus alijs criminibus in quibus leges ꝓhibẽt specialiter appellare, vt extra de elec. cũ i cõctis. Sexto non potest appellari propter naturam causæ. s. cũ res dilationẽ nõ recipit: vt puta ne testamentũ aperiat⁹: ne inscriptus hæres in possessionẽ mittat⁹: & ne pignus vẽdere liceat: & quædã alia quę habẽtur. ff. de appel. reci. l. fi. Et idem videtur dicendum in casibus in quibus summatim cognoscitur: puta in alimentorũ exhibitiõe & in alijs casibus qui celeritatẽ requirunt (als desiderãt) licet quidam aliter dicant. Septimo regulariter nullus criminosus appellat qñ tria interueniũt fm Azo. scilicet q̃ sit cõuict⁹ cõfessus & argumẽtis superatus. ff. quorũ appel. nõ reci. l. ij. sed aliquo istoꝝ deficiẽte potest appellare ipse vel alius pro eo. ff. eo. l. non tm̃. Nota tñ q̃ si noĩe alicuius gs appellat: siue in ciuili: siue in criminali: si is pro q̃ appellat⁹ ratũ habeat; debet ratificare in sra tps appellatiõis interponendę. Et qđ dictũ est de cõfessione intelligitur de cõfessione sp̃tanea nõ in tormẽtis nec terrore tormẽtorũ facta. vt in d. l. ij. Sed videt q̃ cõfessus in iure canonico nõ appellet: ga cõfessio in iure facit notoriũ & a notorio nõ appellat. extra eo. cũ sit Romana. & hęc opi. vł innui extra de appel. c. Romana. li. vj. Sed p̃riũ potius p̃t exilio. c. haberi. vnde iure canonico & ciuili cõfitens appellat si iustam appellationem faciat. i. iustã causam inferendo: puta ga errore vel propter territionem tormentoꝝ: vel ga confessionẽ expositã declarare intendit: vel aliquid aliud rationabile. vt. ff. de appel. l. creditor. als si a sententia sup cõfessione lata appellat absolute sine expressiõe causæ non auditur. vt dicit Archi. eo. titu. Romana. lib. vj. Octauo non appellat debitor fisci seu reipublicæ. C. quorum. appel. non reci. l. fi. Itẽ officialis criminaliter condemnatus a suo iudice: eo q̃ in officio suo male se habuisset non appellat. C. eo. ti. l. nulli. Itẽ non appellat debitor ex calculo fiscali vel ex tributaria functione: & ex alio casu qui oĩs leguntur. C. quoꝝ appel. nõ reci. l. ab sentẽdum. Item delinquens a pœna delicti nõ appellat: ga pœnę certæ singulorũ delictoꝝ sunt. ff. de verb. signi. l. si qua. sed a mulcta bene appellat. vt ibi. Itẽ nõ appellat vere cõtumax nisi veniat iudice sedẽte pro tribunali, vel nisi ex iusta causa venire impediat. vt. ff. de re iudi. l. cõtumacia. Ficte aũt cõtumax appellat. Vere autem contumax dr̃: cui iudex p̃cepit vt ad sit. vt no. C. qũo & qñ in. l. cessante. Itẽ qñ personaliter est citatus: sed & cum citatus respõdet se nõ venturũ, non est dubiũ q̃ est vere cõtumax. vt no. ff. de appel. l. cũ qui. Sed ficte cõtumax dr̃ quãdo nõ fuit inuẽtus: puta citatus ad domũ vt ibi: quo casu tẽpus appellãdi a die a tẽpore scitiæ cõputat⁹: & hoc intelige in contumace absente. Contumax aũt præsens: puta i nõ exhibẽdo audiẽ appellãs, ff. eo. l. creditor. §. iussus. Dic tamen q̃ in hoc audiẽ appellãs contumax. s. vt causam ad superiorẽ trãsferat: nõ vt a sententia excõicationis releuet. vt extra de sen. excõ. p tuas. in gl. ij. Itẽ non appellat qui in iudicio se profitet⁹ nõ appellaturũ. ff. qbus appel. nõ licet. l. ij. sed extra iudiciũ nõ sufficit renũtiatio: nisi cũ pacto cõueniatur cũ aduersario se non appellaturũ. C. de tẽpo. appel. l. fi. Itẽ nõ appellat aur a delegato: qđ delegãs prohibet appellationẽ: vt si dicat appellatione remota: qđ tñ solus princeps facit. Et idẽ si papa. extra de offi. dele. c. sup quæstionũ. quo tñ casu solũ friuola appellatio interdicta. ꝓhibet. vt extra de appel. c. sup eo. in gl. j. Vnde nihil omin⁹ a grauamine appellabit: ga tũc nõ cõtra rescriptũ: sed cõtra iudicis malitiam appellat. vt no. ij. q. vj. §. biduũ. Item non appellat ꝓpter autoritatẽ iudicantiũ vt a principe. vt in dicta. l. ij. Itẽ a senatu. i. a toto senatoꝝ cœtu fm Azo. Itẽ a præfecto prætorio. vt. ff. de offi. præfec. p̃to. l. j. Itẽ non appellat ab arbitro: ga nulla est eius sñia. C. de arbi. l. ij. Sed fm canones p̃t a sententia arbitri supplicari. vt. ij. q. vj. a iudicibus. Itẽ nõ valet si appellet a correctore. extra de appel. c. reprehensibilis. in fi. & hoc nisi modũ excedat. Item

nõ appellat a citatione. extra eo. cũ parati. nisi a breuitate termini appellet: vel nisi fiat citatio cõtra formã canonis extra de rescri. lib. vj. Itẽ nec licet tertio ꝓuocare. i. appellare. extra de appel. c. directe. In casu tñ semel tantũ appellat. vt in auc. de sacrosan. ec. §. si quis. Itẽ non valet appellatio verbotenus facta seu viua voce: sed debet fieri in scriptis ff. e. l. j. nisi fiat eadẽ die & iudice in eadẽ figura iudicij existẽte: & cũ nõ oporteret in scriptis appellare qđ ẽ verũ iure legum: sed iure canonũ ante sñiam appellando non valet appellatio in eodẽ die etiã facta: nisi fiat in scriptis qñ nõ valet nisi cã inferat. Qñ ergo dr̃ q̃ viua voce pot appellari: intelligit⁹ a sñia diffinitiua in qua nõ oportet inseri causam. Sed si in appellatione facta ab interlocutoria iudicis viua voce appellans verbotenus exprimat causam legitimam: nõ video causam quare nõ valet. Itẽ nõ valet appellatio ante sñiam nisi causam ꝓbabilem cõtineat. vt. ff. eo. &. c. vt debit⁹. eo. ti. Itẽ nõ procedit appellatio si iudex reuocat grauamẽ a quo appellat. vt extra eod. cũ cessante. Dicit tñ Inno. q̃ iudex nõ p̃t reuocare sñiam interlocutoriã post decem dies sine licentia illius pro quo data est: sed ante decẽ dies p̃t: nisi appellãs aliquas fecisset expensas: ga tunc nõ potest nisi pri⁹ ei reficiant⁹ expẽsæ. eis em nõ restitutis non vł renouatum grauamen plene. Appellatio ẽt non procedit si pœniteat appellantẽ. Itẽ dicit aliqui q̃ nõ valet appellatio nisi sint petiti apll̃. extra. e. cor di. li. vj. sed dic q̃ nõ est de substãtia appellatiõis petitio apl̃oꝝ: ga p̃t peti infra. xxx. dies extra. e. ab eo. lib. vj. Sed si ifra. xxx. dies a die latæ sñiæ cõputãdos: nõ a die petitiõis apl̃oꝝ: nõ petant⁹ videt⁹ deserta appellatio. C. de appel. l. qm̃ nonnulli. Item nõ valet appellatio si deficit in forma: vt ga nõ cõtinet a quo aduersus quẽ & a qua sñia. vt in dicta. l. j. Itẽ non valet si non interponit⁹ corã eo a quo appellat⁹ qđ fieri debet. vt. ff. de appel. l. cũ quidã. nisi qñ eius copia haberi nõ potest: ga interim etiã tpa appellationis non currũt: & nisi eius violẽtia time atur iuste. vt in dicta. l. cũ quidam. Tunc em̃ ꝓ appellãte reputat⁹ dñmodo publice ꝓtestet. vt dicta l. quidã. Sed & tũc videt⁹ q̃ nõ teneat appellatio: nisi cet mentuat ei⁹ violentia si corã eo nõ appellat⁹ cũ copia de eo haberi nõ p̃t. extra eo. c. fi. secus tñ de cõsuetudine obseruat: p̃t tñ iudex ad quẽ appellat⁹ adiri: & corã eo appellari. Et dic vt plene no. eꝫ de appel. c. appellatio. li. vj. Itẽ nõ valet appellatio si interpellat⁹ ad iudicẽ inferiorẽ vel iurisditionẽ æqualẽ habentẽ. Debet em̃ ad maius tribunal⁹ appellari. di. xxj. inferior. Itẽ licet sit maior is ad quẽ appellatur tñ nõ est iudex cõpetens inter ipsos litigãtes: vt appellatus a ꝑ ꝓuocat⁹. xj. q. iij. c. j. & de offi. iudi. or. c. pastoralis. Itẽ nõ valet appellatio si nõ fiat ex ordine & gradatim. eꝫ eo. c. dilecti. omissis tñ mediis appellat⁹ ad principẽ. Itẽ dicit non valere qñ sñia a qua appellat⁹ est nulla. Nã ex hoc nõ videt⁹ iudiciũ deuolutũ ad iudicẽ appellationis: immo primus iudex ꝓnũtiat & cognoscit. C. qũo & qñ iudex. l. fi ꝓfes. Sed verius est q̃ valeat appellatio & q̃ iudex appellationis de nullitate p̃t cognoscere: ga etsi nõ principal⁹, tñ incidẽter de nullitate q̃rit⁹. Hoc tñ est verũ si in appellatione de nullitate fit mẽtio. vt extra de appel. c. cordi. li. vj. De qua qdẽ nullitate: & post decẽ dies: & qñcũq; p̃t obiici & cognosci. habes eꝫ de offi. iudi. dele. c. pastoralis. §. ga vero. Et fm Othonẽ tãto tpe potest obiici de nullitate quãto tpe durat actio cuius noĩe iudicatũ fuit. Potest quoq; obiici ꝑsonã iudicis ad quẽ appellat⁹ q̃ est excõicatus interdictus vel suspẽsus vel infamis vel q̃ eius iurisditio est finita: & alia quę possent obiici contra iudicẽ causæ principalis, de quibus dicit Spe. in ti. de iudi. Itẽ non valet appellatio si appellatur ab electione vt non fiat. extra de elec. c. consideraui mus. sed vt non fiat nisi canonice: bñ valet vt ibi. Item prohibẽdum est appellare a dilatione iuramenti necessarij vel iudicialis. Sunt & alij casus quos no. Spec. in ti. de appel. §. itẽ. Et dicit. q̃ iudex appellationis tenetur se qui leges tẽporis prioris siue loci. vt no. xij. dist. c. illud.

Appellatio.

§. II. QVE SINT PARTES IVDIcis a quo appellat⁹ si sibi videt q̃ appellatio sit frustratoria? Et sup hoc distingue: ga aut euidẽter apparet q̃ sit appellatio legitima: aut q̃ sit frustratoria & illegitima: aut dubiũ est de hoc. Primo casu est deferendum: als qui non defert punit⁹ fm leges pecunialiter in. xxx. pondo auri. vt. Q;

eo.l.qm̃. Sed ꝑm canones deponitur ab officio.ij.q. vj.de creto.& extra de appel.c.de priore,Et nihilomin⁹ oia attẽtata ī pristinũ statũ reuocat iudex appellatiõis ex suo officio,extra de iureiur.c.venientes,qa nihil ẽ inouãdũ appellatiõe pẽdẽte.Sed o casu nõ debet iudex ei deferre.extra eo. c.cũ appellatiõibus.li.vj.vñ ea nõ obstãte exequat: cuius iudex appellatiõis possit retractare qđ actũ est:vt no.ij.q. vj.ad Romanam,ibi videas.Si enim iniuste appellationi defertur nõ esset reuerẽtia:sed malitia & imprudẽtia.& sic teneret.ff.de euic.l.si per imprudentiã.& faceret litem suã. vt insti.de oblig.quæ ex quasi delic.§.imp̃n.In tertio casu debet deferre.extra eo.cum speciali.põt tñ vti cautela verborũ quę legit & notat eo.ti.cũ cessante.Dicẽdo videlicet admitto:si & inquantũ de iure debeo. Et nota ꝙ cũ petitur apli:si non defertur appellationi,dicit iudex.appellationi nõ defero & apłos refutatorios concedo. Poteſt etiã iudex cũ petunt apli sumere sibi dilationẽ ad cogitandũ seu deliberandum quos apłos dare voluerit. Si aũt defert appellationi debet dicere.appellationi defero. & cũ petũtur apli dicere apłos reuerẽtiales cõcedo. Quãdo vero appellat a sententia:sed in absentia iudicis:vt qa timetur ne cũ lædat:tũc appellat corã aliqua honesta psona & dant ab ea psona quæ nullã iurisditionẽ habet in ea apli testimoniales.Item nota ꝙ ab vna & eadem sententia vtraq; pars põt appellare:qñ scilicet illa sentẽtia cõtinet diuersa capitula.vt.in.c.Raynutius.extra de testa. Cõsueuit enim tunc quælibet pars appellare a sententia quantũ ad illam partem quæ facit cõtra eum: & in alijs approbare eam.vt verbi gratia.Si iudex det sententiã diffinitiuam pro vna partium cũ hoc ꝙ alia pars contra quam sententiatum est non teneatur ei referre expensas litigij facti:vt qa habuit iustam causam litigandi propter materiã valde dubiam: potest ista pars ꝙ qua est data sententia appellare:quo ad hanc partem.s.a grauamine expensarum sibi non refertarum:& alia pars quo ad sententiam datam contra eam.

§.III. QVE SINT PARTES IVDICIS

cis appellationis in inhibitionibus faciendis.Et circa hoc dicit speculator valde plene in titu.de appel.§.de officio. Sed tu dic breuiter ꝙ constituto appellatore coram iudice appellationis ante oia facidã est fides de sua appellatione:als audiri non debet: nec ad citationẽ vel inhibitionẽ est aliquatenus procedendũ:qa nõ põt dici causę negotiũ ad eũ deuolutũ:nisi cõstet appellationẽ interpositã, extra de appel.c.Romana.lib.vj.Vñ tãq̃ sit iudex incõpetẽs)nihil valet qđ agit:appellatione aũt corã eo exhibita si qdẽ apparet interposita ante sniam: nec est sibi causa incerta: tũc nedũ qd inhibeat:sed nec super hoc citet partes immo oino reijciat.vt in dicto.c.Romana.Et idẽ si sit interposita a diffinitiua & apparet ꝙ sit facta in casib⁹ a iure prohibitis expresse qui ponuntur.ff.de appel.re.l.fi. Vel si facta est ab eo vel ab eis a qbus appellare nõ licet:nã in his casibus nõ est ad aliud procedendũ:sed reijcidã appellatio. ff.de appel.reci.per totũ.Si aũt de prædictis non apparet: sed dubiũ sit:tunc debet partes citare:qa de vnoquoq; negotio pręsentib⁹ partib⁹ &c.ff.de re iudi.l.in vnoquoq;.Et appellato nõ cõparente põt iudex inhibere,nã & ꝓnũtiare põt in causa ꝑm Azo.altera parte absente:vt ipse notat in summa eo ti.glo.penul.Sed partibus p̃sentialiter cõstitutis si quidẽ obijciat ꝙ appellatio a grauamine nõ continet causam legitimã vel ꝙ appellatio a grauamine vel a diffinitiua nõ fuerit interposita infra.x.dies,& alia oppositio hmõi sic opponat:ꝙ causæ negotiũ non est ad appellationis iudicẽ deuolutũ: tũc nõ est inhibitio faciẽda nisi prius constiterit causam ad se delatã:vt in,d.§.si vero. Nã iudex appellatiõis nõ debet aliqd præcipere:nec iudex inferior debet executionẽ retardare quouscq; constet ꝙ ad eũ sit deuoluta iurisditio,vt extra de rescrip.c.dilectus.Et idẽ si dicat appellatũ:vel a diffinitiua i casibus prohibitis.s. sup notorio:vel de quo cõstat est & sic libus.Tunc ẽm qa ex inspectiõe appellatiõis nõ patet de iusta appellatione vel iniusta nõ debet inhibere nisi postq̃ cognoscere cœpit de p̃dictis,vt de appel.c.Romana.lib.vj. Qñ aũt appellatũ est ante sniam:obijciat ꝙ nõ ẽ emissa ex cã ꝓbabili tũc si appareat patẽter probabilis,puta in iure expressa põt inhibere antecq̃ cognoscat an sit vera.vt extra de appel.c.nõ solũ.li.vj.Et inhibitione facta nil est innouandũ,extra vt lite pen.nil inno.c.j.& ideo reuocandũ si innouet. Sed si dubitat an causa sit ꝓbabilis nõ debet inhibere donec incipiat cognoscere.vt in dicto.c.Romana. Hæc aũt cognitio videt cõsistere vt sufficiat super hoc litẽ cõtestari:& ex tũc inhibeat:qa tunc iudicũ cognitionis sumit initiũ:quę quidẽ litis contestatio sit in causa appellationis,etiã vna parte absente.Circa reuocationẽ itaq; eius qđ innouatum est a die diffinitiue snię:siue ante appellationem siue post semp est per appellatiõis iudicẽ reuocandũ. vt in dicto.c. non solũ. Illa vero que innouant post appellationẽ ante sniam interpositã non reuocant donec constet causam in appellatiõe insertam esse verã: nisi talis innouatio fieret post inhibitionẽ legitimã:qa siue causa in appellatiõe inserta sit vera siue nõ:est reuocanda:vt ibi dr. Apellatione aũt interposita ab aliquo actu vel grauamine extra iudiciali non debẽt reuocari innouata:cuius de veritate causæ iudex appellatiõis cognoscere cœperit.Nec ꝓpter hoc officiũ primi iudicis impedit qn illud exequi possit. Vñ nõ prodest causæ insertio nisi de eius veritate ꝓbet. vt notat Archi.in dicto.c.Romana,poterit tñ ad finem. Hinc est ꝙ dicit Innocen. ꝙ a tali grauamine extra iudiciali vel actu vt est electio:cõfirmatio:p̃sentatio & hmõi.nõ est necesse infra.x.dies appellare:qa salua ẽ sibi oīs exceptio & omẽ ius:cuius nõ appellaret.vt ipe no. eꝫ de his q̃ fi.a ma,par. ca.c.j. Et idẽ spe.in ti.de appel.Sed hodie iure nouo infra x.dies a talib⁹ oportet appellare:postea ỹo nõ per vtã appellatiõis sed ꝓ tradictionẽ & alia remedia pñt reuocari, extra eo.cõcertatiõi.lib.vj.ad instar sniæ arbitri a quo nõ licet appellari:potest tñ ei cõtradici & opponi ac etiã supplicari.vt no.ij.q.vj.a iudicibus.§.j. De psecutiõe vel nõ psecutione causæ appellationis circa hoc dic ꝙ terminus prosequẽdæ appellationis est triplex. Primus qui statuit ad iter capiendũ.extra de sen.& re iudi.cũ causa. Secundus est ad præsentandũ iudici.vt in.c.cũ sit Romana.de appel. & hi duo sunt ab hoie. Tertius statuitur a lege.s.annus vt biennium.Primus ergo terminus & secundus potest præfigi & limitari tã a iudice q̃ a pte.extra.e.c.oblatę.&.c.Romana.lib.vj.& tũc tenet appellãs prosequi causam suã in fra terminũ sibi prefixũ.vt ibi dr,quod si nõ faciat ꝓcedit. & sit vt no.in cle.sæpe,de verb.signi.in glo.si ỹo nec a iudice nec a parte assignatus est terminus:tunc licet appellatori etiã ante finem anni vel biennij impetrare iudicẽ & causam appellationis coram quo appellãs tenebatur comparere & causam prosequi.vt in dicto.c.oblatę. nisi appellans impetratum iudicem vt suspectum recuset & nisi prę mature fuerit ab appellato iudex impetratus.

Plex ter minus.

¶De modo agẽdi sine figura & strepitu iudicij. Cap̃.XV.

¶DE IVDICIO AGENDO SINE FIGVRA & STREPITV IVDICII.

Simpli citer

Sciẽdũ ꝙ aliqñ cõmittunt causæ cũ adiunctiõe quorũdã terminorũ:aliqñ dr ꝙ cognoscant sine figura & strepitu iudicij:aliqñ summarie: aliquando simpliciter & de plano:aliqñ de facto:aliquãdo sine oi solẽnitate seu nulla iuris solẽnitate seruata.que verba singula sunt declarãda. Quo intelligat verbũ simplr,Nota ꝙ istud verbũ simpli remouet intricationẽ ordinis iudiciarij. & ꝑm hoc iudex remouebit dolosas & malitiosas protelationes & exceptiones:sed bona simplicitate canonica protelata procedit in iudicio.ꝑm Pau.in cle.dispendiosam.de iudi.

§.I. ITEMISTVD VERBVM DE

De pla no, plano exponitur ꝑm Pau.in dicta cle.dispẽdiosam.i. sine strepitu iudiciorũ:& vt iudex nõ cõpellat ꝓ tribunali sedere & in foro & loco cõsueto:sed i domo vel alibi cognoscere possit:& diebus feriatis ob vtilitatẽ hoim.vt.ff.quis or.in bo.pos.seruetur.l.ij,libellus tamẽ offeret.ff.de adul. l.miles.§.sexaginta. Et ꝓbationes plures requiruntur.de iudi.c.nouit. ꝑm Pau.ibi Bar.vero hoc verbũ in extrauagãti.ad reprimendã.multipliciter capit: tractãs quæ causæ agitari possent de plano,& quid importet hoc verbum concludens:ꝙ si causa est vilis:qa de vili vel leui materia vel viliũ personarũ:& tũc accipit de plano. ꝙ iudicet nõ sedẽdo pro tribunali:& sic nõ in alto loco cognoscit.Item importat ꝙ nõ seruetur stylus alius iudiciorũ: sed fine libello & alijs solẽnitatibus cognoscat veritas. vt no. Bar. in dicta extraua.in verbo.de plano. Sufficit enim ꝙ talis qualis narratio seu petitio.ꝑm Bal.ī.l.nec quicq̃.§. de plano.ff.de offi.proconsu.Si vero causa est grauioris ponderis & tũc debet agitari causa plene & solẽniter cognita veritate.l.iudicis.C.de iudi.qđ tamen fallit in quibusdã casibus qui notant in,c.nouit.de iudi.Dicit tamẽ Bar. in dicta extrauaganti ꝙ non est necesse ꝙ iudex sedeat pro tribunali alto:sed in camera poterit fieri.& sic non seruabit ea quæ sunt de leui solẽnitate. Vñ proceditur tunc in ferijs inductis ob vtilitatẽ hominũ. Et hoc quando tota causa debet agitari de plano. Si vero quærat de aliquo articulo:& tũc si quærit an possit procedi & qño. Dicas ꝙ talis articulus agitari poterit de plano:ꝫ est iudice non sedente pro tribunali:& die feriata ob vtilitatem hominum,vt ꝓ Bar.in dicta extrauaganti in verbo plano.

§.II. QVOMODO INTELLIGA

Sine figura.

Sine strepitu.

tur ꝙ būfine strepitu iudicij.Nota quicquid dicat Bar. in dicta extrauaganti. Dicas ꝑm Pau.in dicta cle. dispendiosam ꝙ quãdo dicitur sine strepitu iudicij.tunc iudex reprimet aduocatorũ procuratorum & partium clamosam garrulitatẽ & sophisticas cauillationes: & pernicioſam iuris solẽnitatẽ.facit ad hoc.c.nihil.de præscrip.Et facti veritatem pure simplr & de plano cõsiderabit.ar.c.dilecti. de iudi.& ita no.Host.in.c.ea q̃.in.§.ꝙ si abbas.de sta.mo. Repellit etiam exceptiones & appellationes dilatorias & fruſtratorias:& supfluã multitudinẽ testiũ refrenabit. & ꝑm hoc dabitur libellus:fiet litis ꝓtestatio & alia substãtialia obseruabuntur.sed in non substantialibus iudicis officiũ exuberabit:nec per eorũ omissionẽ vitiabitur processus.

§. III. ITEM QVOMODO INTELLIGAT

Sine figura.

verbũ,sine figura iudicij. Quid autẽ sit figura & qñ capiat per doc.in cle.sæpe.de ver.signi.& licet habeat multas significationes:tñ hic accipit ꝓ actu examinationis & decisiõis causæ.Figura ergo iudicij est ꝙ partes sine pacto sui ordinẽ debitũ & debitã ꝓpositionẽ.& ex hac figura iudiciũ capit suũ eẽ:& suã substãtiã. Dicas quicquid dicat glo.& Pau.in dicta cle.dispẽdiosam.ꝙ ꝑ hæc verba sine figura iudicij iudex releuat ab omni figura & forma iudicij inducta a iure ciuili:& tenet obseruare oẽm formã & figuram iudicij inductam de iure gentiũ seu naturali.de quibus loquit dicta cle.sæpe.Et est per hoc necesse.Primo ꝙ pars citet.vt patet i.c.pastoralis.de iudi.qa & hoc de iure naturali.Sed o necesse est ꝙ psonæ legitimẽ.vt patet in dicta extrauag.al's esset absurdũ ꝙ facto alterius nõ habentis mandatũ alter lædereť. Tertio requirit petitio:sed nõ forma libelli. Vñ sufficit simpliciter petitio in scriptis vel voce quæ sufficit ꝙ cõtineat solã narrationẽ nõ cõclusionẽ. Quarto,dicas ꝙ ad impediendum processum in tali causa poterit opponi exceptio rei iudicatæ vel finitæ: qa de iure naturali nõ est vt bis iudicet. Poterit tñ iudex tũc repellere exceptiones q̃ magis differunt & fruſtrantur causam q̃ veritatẽ ipsam respiciãt.ꝑm Bar.ibi: non tñ cognoscet simul de exceptionibus determinatorijs & peremptorijs vel ordine præpostero.vt est casus in.c.exhibita.de iudi.Quinto dicas ꝙ in talibus casibus procedet diebus feriatis in vtilitatẽ hoim &c.Sexto conclude ꝙ in tali causa lis nõ est contestanda:qa cõtestatio est solẽnitas ciuilis.eo tñ casu quo merita causę tractari incipiũt.vt qa ꝓponunt exceptiones peremptoriæ:vel fiunt positiones & articuli habet lis pro contestata.vt habetur in,c.j.de elec.in lib.vj. & ibi glos.Septimo conclude ꝙ iurandũ est de calũnia.ne veritas occultetur.C.de iura.cal.l.iij.Et est necessarium ꝙ præstetur iuramentum in tota causa etiam de iure naturali & diuino,vt notatur eꝫ de iureiu.c.& si Christus.& Exod. xxij.Octauo conclude ꝙ licet iudex in tali causa debeat abbreuiare dilationes: non tamen sic quin probationes necessariæ admittãtur ꝑm Bar.Nono conclude ꝙ in tali causa testes debent iurare & iurabunt parte pręsente. Decimo dicas ꝙ in tali causa non poterit actor petere a notario ꝙ ædat instrumẽta:qa hoc nõ solũ est,phibitũ iure ciuili sed etiam naturali æquitate.C.de eden.l.qui accu. Vndecimo dicas ꝙ in tali causa non requirit conclusio. Nã statim cũ liquet iudici accusatio:potest sentẽtiare absq; alia conclusiõe.vt patet in illa sentẽtia.iij.Reg.iij, nec est necesse dare terminũ ad allegandũ.Duodecimo cõclude ꝙ in tali causa debẽt partes citari ad audiendã sententiam intelligitur

specialiter & limitate ad hoc.& sufficit citatio non peremptoria & vnica & nõ tres.Decimotertio cõclude ꝙ hoc casu non requiruntur solennitates circa sententiam quæ a iure positæ sunt.vnde non est necesse ꝙ feratur iudice sedente pro tribunali: & valebit etiam si sit lata parte præsente vel absente.

§.IIII. QVALITER INTELLIGA

summa ric.

tur istud verbũ summarie.Circa ordinem procedendi cõclude ꝙ summarie debet intelligi.i. breuiter,ita tamen ꝙ totã substantiam cõpræhẽdat.l.j.ff.de re iudi.vnde in processu nil de substantialib⁹ debet omitti.& ideo libellus debet esse ita bene formatus:sicut cũ ordinarie proceditur.ff. ad exhiben.l. iij.in prin. Item contestatur lis, Item sententia diffinitiua datur. Operatur tamen istud verbum effectũ:qa licet als nõ possent dilationes abbreuiari nisi causa cognita tamen in his abbreuiãdis illa sola causa est sufficiens scilicet ꝙ debeat agitari summarie: non tamen ita possent abbreuiari dilationes vt probatiões legitimę pereant:tñ hoc esset impedire causæ cognitionẽ quod non potest cum causæ cognitio sit de substãtia iudicij.C. de sen.l. probatã.Si tamen exceptiones quæ opponunt in hoc iudicio requirũt altiorem indaginem & tunc si possunt per aliud iudicium examinari : non admittuntur per iudicẽ sed in alio iudicio reseruabuntur:vt in.l.de testa.ff. ad trebel. si vero in alio iudicio examinari nõ possunt & tũc in illo examinabuntur.vt.l.iij.§.ibidem.ff.ad exhibendum.

§. V. QVALITER INTELLIGA

De facto,

tur verbũ.de facto.Circa qđ dic.si dicatur procedas de facto,seo mõ videlicet manu regia.l.ij.in prin.ff.de re iudi, &sic omissa omni iuris solẽnitate:non autem ꝙ iura alterius vllo modo lædantur cõtra naturalem æquitatem,vt tenet Bar.in dicta extrauagan.in verbo,videbitur. tamen ipse Bar.in cõsilio.cxij,dicit ꝙ sensus est ꝙ sine causæ cognitione & sine probationibus deueniatur ad sententiã. facit etiam quod ipse notat in.l.si societatem.§.arbitrorũ. ff.pro so.Bal.vero in.l.solam.in fi.C.de test.dicit ꝙ quando iudex habet arbitrium de iure & de facto:tunc non potest credi testi reddenti malã causam seu nullam. si tamen esset ratio persuasiua & non plene posset ei inhærere.arg. c.statutum.§.assessorem.de rescrip.lib.vj.

§.VI. QVOMODO INTELLIGA

Sine oi tate,

tur verbũ.sine omni solẽnitate seu ꝙ nullam solẽnitatem iuris seruet. Circa hoc conclude ꝙ per hæc verba tollitur omnis solẽnitas iuris ciuilis.Ea vero que sunt de iure gentiũ naturali vel diuino sublata nõ sunt.puta ꝙ in ore duorum vel triũ &c. Ex quo infertur ꝙ tũc sufficit cõstare per duos testes.l.j.ff.de testa.mi.ꝑm Bar.ibi,non poterit tamẽ tollere defensionem cum sit de iure naturali. vt in cle. pastoralis.§. cæterum.de sen. & re iudi. Vnde nõ poterit examinare testes parte absente.sed bene poterit recipere absq; iuramento & diebus feriatis in honorem dei cum hæc solẽnitas inducta sit de iure ciuili ꝑm Bar.in.l.filiussa.ff.de donatione,sed hoc non procedit de iure &c. duo dicta proxime.ñ. Item,poterit vigore talium verborum admittere testes & personas a iure reprobatas,puta relegatas & infames.ff.de testi.l.cum coniuncta.fallit in duobus casibus.

§.VII. QVOMODO INTELLIGA

Bona æquita te &c.

tur verbũ.bona æquitate omissis solẽnitatibus iuris. Circa qđ dicas ꝙ nõ debet intelligi de bona æquitate hoc est nõ habito respectu ad ciuilia iura,qa hoc est cõtra.l. bona fides.ff.depositi. sed debet intelligi hoc est non inspectis illis iuribus quæ ponunt quasdã solẽnitates seu subtilitates:quæ veritatẽ negotij non tangũt:& ista vocantur apices iuris ꝑm Bar.in.l.si fideiussor.§.quosdam.ff.mandati. Negotiũ vero principale decidi debet per iura. vñ seruandũ est ius cõmune.& hoc si detrahit iuri gentium ex causa als si nõ intromittit se ei detrahẽdo:sed non adhibet ei robur.tũc seruandũ est ei ius gentiũ. vbi mera & sola ægritudo debet attendi.Item si causa cõmittatur de veritate & iustitia,debet intelligi de veritate cuius patrocinat. nõ autem ꝙ ex nudo pacto agat.vt dicit Bal.in.l. intimo.C. de sen. facit etiã qđ ipse notat in.l.si cũcta.C. de dotis amissione.

¶De decem seruandis successiue in iudicijs. Cap̃.XVI.

HEC SVNT QVE IN IVDI

cijs frequẽter fiũt. Nã prio addit iudex ꝓpetes: citat reus: offert libellus: dat terminus reo ad respondendũ libello: recusatur aliqñ iudex: opponuntur exceptiones per reũ: datur terminus ad respondendũ: fiunt attestationes ante litis cõtestationẽ: de calũnia iuratur: statuit terminus ad probandũ de iure vel ꝑm cõsuetudinẽ: fiunt positiones & respõsiones: fiunt interrogationes siue capitula sup quibus testes debẽt respondere parti aduersæ: fiunt per aduersariũ quæstiones quæ debẽt præsentari parti aduersæ: producunt testes & ꝓbationes: & debẽt præsente altera parte examinari & aperiri: vel ꝓ cõtumacia absente exceptiões dant ꝰ testes: debet dari copia actoꝝ: deinde dat terminus ad allegãdum: causa committit: etiã habet consiliũ sapientis; fert diffinitiua sniã: vel interlocutoria: appellat infra tps: mãdat sniæ executiõi per l. a diuo pio, ff. de re iudi. Ad summã ergo notitiam iudicij cõsueti vsus quodãmodo attingẽdam venio & distinguo decẽ tpa. Primũ est tps ante citationem. Sedm est tps citationis. Tertiũ est tps repræsentatiõis. Quartũ est tps dilatiõis. Quintũ est tẽpus litis contestationis. Sextum est tps producẽdarũ ꝓbationũ. Septimũ est tẽpus renũtiationis producendorũ testiũ. Octauũ est tps disputationũ & allegationũ proponendarum. Nonum est tps renuntiationis earũdem. Decimum est tempus prolationis sententiæ.

§. I. CIRCA PRIMVM SCILICET

Ante tẽpus citatiõis duo.

ante tps citatiõis duo sunt notanda. Vnũ generale ex hoc est quidẽ, vt anteq̃ aduersariũ ad iudiciũ trahas eum moneas vt ibi satisfaciat. C. de pig. l. debitores. Aliud est speciale & necessariũ videlicet vt si sit libertus nõ citet patronũ nisi venia petita. C. de ī ius vo. l. j. Itẽ similiter filius emancipatus patrem vel matrẽ, C. ꝙ cũ eo. l. fi. Si autẽ est in potestate patris: nullo modo nisi in peculio castrẽsi. ff. de iudi. l. lex nulla, sed ipse demum est corrigendus.

§. II. CIRCA TEMPVS CITATIO

circa vero tps citatiõis quatuor.

tps cinis nota quatuor. Primum pertinet ad ipsum iudicẽ, vt. s. qualiber partẽ citet ad instantiã actoris, vt in auc. de manda. prin. nisi psonæ sint exceptuatæ a iure. ff. de ī ius vo. l. j. & ij. Sedm pertinet ad eum qui facit citare, vt. s. cõgruo tpe non die feriato citatio porrigat. al's reus nõ venire teneꝫ. C. de feriis. l. dies. Itẽ ꝙ non assignet terminum in die solẽni. nã tũc reus impune nõ parebit. ff. si qs in ius vo. l. ij. Et hoc casu si reus venerit: cõsueuerunt expensæ peti ab actore si ignorauerit factũ puta dicit sibi assignatum esse diẽ solẽnem & actor cõsueuerit ei condẽnari tãq̃ temere ī ius vocauerit. ff. de iudi. l. eũ quẽ temere. Itẽ vide si iudex ignorauerit: talis ignorãtia vitãdo nõ noceat. l. error. ff. de iur. & fac. igno. Tertiũ respicit partẽ citati, teneꝫ eñ venire etiã si de alterius iurisditione sit. ff. de iudi. l. si qs aliena. Et hoc caute intellige. s. cũ dubiũ sit an sit de iurisditione sua vel non. vt. ff. de iudi. l. ij. Respicit etiã ipsam citationẽ peremptoriã. ff. de iudi. l. ad peremptoriũ cũ seq. licet dicte leges ante diffinitiuã sniam loquanꝫ. nã si reus non veniret in ipso peremptorio, fit missio in oĩ bono hodie ꝙ mẽsura debiti declarati si est actio psonalis. in auc. de exhi. & intro. reis. §. si quidẽ. Ante missionẽ tñ in possessionẽ quædã debẽt interuenire. s. summaria cognitio. ff. de re. du. l. si is a quo. Si ꝙ sit actio realis & cõuocatus latitet & occultet: vel dolo desijt possidere: fit missio in possessionẽ oĩm bonoꝝ. & sequit̃ vẽditio vel fit missio in possessionẽ rerũ petitarũ. vt. ff. ex qui. cau. ī pos. l. fulcinius, reqrit̃ hoc casu summaria cognitio. Quidã tñ dicũt debere fieri missionẽ in possessionẽ tantũ rei petitæ instar actionis personalis. Sed vltima opi, obtinet de cõsuetudine & sic fit missio in possessionẽ rei petitæ. & reus veniẽs infra annũ audit̃ etiã sup possessorio oblata cautiõe p. l. si qs, C. de præscri, xxx. annoꝝ. & hoc si lis nõ est cõtestata vere facta missio ī possessionẽ per contumaciã non venientis auditur de ꝓprietate non de possessione. Idem si esset quasi cõtumax: quia veniens tantũ de proprietate audit̃. l. ij. C. vbi in rẽ actio,

§. III. CIRCA TEMPVS VERO

circa tẽpus reꝑtationis tria.

repræsentatiõis cõsidero tria: ꝙ aut venit reus & nõ actor: aut venit actor & non reus: aut venit vterq̃. Primo casu põt reus liberari ab instãtia iudicij & cãcellare ædictũ. C. de iudi. l. properãdũ. vel põt petere vt actor citet: & eo nõ cõparẽte cognoscet de causa principali: licet lis nõ sit cõtestata. Et de forma citationis actoris habes in auc. de reli. §. oẽm, col. viij. Sed vix tñ cõtingit ꝙ reus petet actorem citari sed petit se absolui. Sedo casu competit actori petere expẽsas: si plures sunt factę citatiões: & ad primã nõ venit & facit ius ꝓ eo. C. de iudi. l. sanctimus, & sic cõsuetũ ẽ fieri in quibusdã ꝓtibus. Iudex tñ cõsueuit istã quæstionẽ reseruare diffcernẽdã in ꝓcessu causæ vel negotij. Quidã tñ dicunt nõ debere condẽnari: cũ ante peremptoriũ non dicaꝫ contumax: qđ est verũ quantũ ad missionẽ in possessionẽ nõ quantũ ad cõdẽnationẽ per prædictas leges. Vel istud intelligit̃ postq̃ peruẽtũ est ad sniam. Tertio ꝙo casu qñ scilicet vterq̃ actor & reꝰ assunt ī iudicio: sufficit actori suã actionẽ vel petitionẽ vel rescriptũ dare ad eundandã ipsi? causę prorogationẽ q̃ fit libelloꝝ porrectiõe. Et si eo simpliciter ꝓponẽte & sine libelli oblatione pars aduersa cõfessa fuerit: condẽnatio nõ sequit̃: sed iã confessio consignatur terminus qui iure condẽnato tribui solet. ff. de confessis. l. licet in ciuilib⁹. hoc casu post cõfessionẽ sic faciẽda cõdẽnatio tribui solet. C. de pœ. l. sententiã. Si autẽ vult sibi offerri libellũ de iure cõi: hoc est vt offerat sibi. vt in auc. de exhi, & intro. reis, §. fancimus. col. v. Consuetũ est autẽ iudici libellũ offerri & porrigi per iudicẽ reo, vt in auc. de litigęs ad exclu. circa prin. col. viij. Cautiones vero quę in dicto, §. dicunt non seruantur. Qualiter autẽ formari debeat libellus. vt. ff. de eden, l. j. & sic recedit reus datis indu cijs. Nota ꝙ si petitio actoris fuerit incerta citationi. ita ꝙ cõuentus possit certiorari: & sic plane deliberare: denegabunt̃ ei inducię deliberatoriæ & sic cõsueuerũt facere cauti petitores per decre. extra de dilationibus. c. præterea.

§. IIII. CIRCA TEMPVS EXCE

Tps exceptiõis.

ptiõis. Nota ꝙ cautꝰ debet eẽ reus ne inordinate eas proponat: nã si exceptiones ꝰ rescriptũ cõpetãt expeditionis via oportet eas prio ꝓponi. nã ꝑ eas cõminuunt̃ seu eneruant̃ vires rescripti quo sublato tota iurisditio euanescit: nã sublato principali tollit̃ accessoriũ. C. de codicil. l. j. Si aũt habet exceptiões ꝰ psonã: puta qa dicit actorẽ excõicatũ & ita repellendũ: vel ꝰ iudicẽ: qa dicit eũ suspectũ cũ sit eius inimicus, vel aduersariꝰ sit de eoꝝ familia: vel ex alĩq̃ alia cã: tunc tutius poterit iudicẽ recusare: nisi sit forte exceptio opposita ꝰ psonã & in ea nõ obtineret. sero ad recusationẽ iudicis recurreret. ff. de iudi. l. j. nã cũ recipiẽdo interlocutionẽ iudicis approbauerit: non poterit postea reprobare. ff. de neg. gest. l. põponius. Secus est aũt si succumberet: cũ vterq̃ viã eoꝝ intentabat declinare. ff. de inoffi. testa. l. cõtra minorẽ. Si ꝙo nulla habeat exceptionẽ: vel si habeat ꝓcurator nõ poterit in ea obtinere. Cõsueuit multa opponi cõtra libellũ. vt de obscuritate: & multæ alię q̃ notant̃ in tex. ff. de rei ven. l. si rem. & in glo. & in aliꝭ iuribus. Et nota ꝙ qui exceptionẽ ꝓponit & nõ ꝓbat condẽnatur ad expẽsas. extra de do, & cõtu. c. causam. Debet etiã terminus assignari a iudice ad oẽs exceptiones dilatorias. vt extra de exce, c. pastoralis. Post terminũ veniẽs ꝓcurator nõ audit̃ nisi in tribus casib⁹ notatis in. d. c. pastoralis.

§. V. HIS IGITVR VISIS SEQVI

Litis cõtestatio

tur de tpe litis cõtestandæ. Litis aũt cõtestatio fit ꝑ narrationẽ & rñsionẽ: C. de li. cõtest. l. j, siue rñdeat negãdo siue affirmãdo. nã licet cõfiteatur libello oblato: adhuc tñ cõdemnãdus non est. vt. ff. de iudi. l. Iulianus. nec ob. qđ dr ꝙ nullæ sunt partes iudicis inconfitentes: qa hmoi intelligit̃ quo ad cognoscendũ: cũ de facto iã cõstet ꝙ nõ debet sequi condẽnatio: qa ibi nulla fuit causæ cognitio: hic aũt sic cũ libellus oblatus & inducię datæ ad respõdẽdũ: & iõ poterit sequi cõdẽnatio. Post contestationẽ litis duo nota. Primo ꝙ statim sit porrigẽdũ iuramentum de calũnia. sed primo actori q̃ reo: vt. C. de iur. calũ. l. ij. nec põt remitti a partib⁹: vt. d. l. ij, §. sed qa. põt tñ remitti tacite vt a pluribꝰ credit̃. vt. ff. de ꝓcu. l. filiꝰ. Sedo no. ꝙ circa positiões litis vna pars non tenet̃ alteri rñdere nisi ab ipsa interrogetur. primũ ponit̃ in auc. de his q̃ ingre. ad appel. §. fi. col. v. cũ sacramẽto ꝓposito. oĩa sub eisdẽ attestationibus dicta itel liguñt. vt qđ qsq̃ iur, &c. ff. qđ qsq̃ iuris ī rubro & nigro. Cõpellit̃ reus si obscure respondeat declarare aliogn punitur ac si

Notan da duo.

nit̃ ac si taceret. vt. ff. de interro. ac. l. de ætate. si sit persona suspecta ad malignãdũ: vt eo. ti. l. q interrogat̃. Quibusdã tñ iudicib⁹ cõsueuerũt partes rñdere qđ credit vel nõ credit ar, C. de iur. calũ. l. ij. Sed errant cũ qñq̃ sit necessarium ꝙ dubitent: vt. ff. de iureiu. l. ij. Cautꝰ tñ debet esse actor in positionib⁹ ne copulatiua cõiũctiõe vtaꝫ. nã poterit & altera pars vera existente tota falsa negari. ff. de re. du. l. cum his. §. cum ita. In diſiunctiua sufficit ꝙ altera pars sit vera: nec ꝓponat in plurali dicendo hos fundos esse meos: cum idẽ iuris sit in his qđ in copulatiuis. Non aũt refert an altera pars rñdeat ad interrogata parti vel iudici. Et nota ꝙ ad oẽs interrogationes non cogit̃ rñdere quis nisi tantum ad q̃stiones ptinẽtes. vt. ff. de ꝓba. l. ad ꝓbationes. necad eas de quibus dubitat nec ad eas q̃ essent cõtrariæ præcedẽtibus responsionibus: ne inciderꝫ in periurium dicendo ꝓrium et sibi esset preiudiciũ vt. C. si aduersus ven. l. j. nec negari ue tenet̃ rñdere quæ ꝓbare nõ põt. Nã loco ꝓbationis sunt istæ positiones inductę. vt in auc. de his q ingre. ad appel. §. si. col. v. Iudex tñ de negatorijs suo officio põt expedire vt in. c. statuimus, eũ de cõfes. lib. vj. ꝑ Inno. Et nota ꝙ de eodẽ potest qs sępius interrogari: potest eñ esse ꝙ prio nõ credebat: nunc autẽ apertis antefactionibus credit. ar. ff. de interro. ac. l. j. Et nota ꝙ magna subtilitas cĩ ipsis positionibus faciẽdis. Nã qñq̃ qđ negatur directe fit ꝑ obliquũ sicut in diuersis generibus potes conoscere. Item caue ne responsio siue assertio tui aduersarij sit obscura: nã tunc accipiẽdum est qđ ei vtilius est: sed facias eũ cogi vt cõfitea tur certum Certum autẽ teneas ꝙ positiones nunq̃ fiunt nisi lite contestata. C. de liberti. & eo. ti. l. libertus.

§. VI. CIRCA TEMPVS PROBA

tionum nota ꝙ ꝓbationes ꝓducunt̃ suppositę & negatę: & nota circa hoc. xij. Primo ꝙ ꝑsente aduersarij parte examinari debent nisi adesset contumacia. vt. C. de testi. l. si qñ. Sedo testes debent esse iurati. Tertio debent testes pasci seu expensę eis dare a parte ꝓducẽte eos. vt. e. ti. l. q liberti. Quarto nota super circũstãtijs factis a parte contra quam ꝓducunt̃ vel eius aduocato pñt̃ fieri interrogatiões. vt. ff. de adul. l. postulet, §. quñ Et hę interrogationes dantur partib⁹ in scriptis & dant̃ iudici vt per ipm fiãt: ne si ipse per se interrogaret quodammodo videret didicisse testificata. Quinto ꝙ si alia pars didicerit testificata: non poterit postea producere testes: in auc. de testi. §. illud. Sexto nota ꝙ ex quo quis tertio ꝓduxerit testes quarto producere non poterit: nisi cũ fuerit̃ iterato examinabunt̃ si aduersario placuerit. Insup & eorum & ad idẽ etiã admittũtur: vt eũ de testi. c. veniẽs. Nono nota ꝙ iudex venientes testes ex officio suo cogit testificari & ad testimoniũ venire ex officio: quẽadmodũ ad cognoscendum signa. In criminalib⁹ autẽ ꝑm canones testes nõ cogũtur. vt eũ de testi. cogẽ. c. delictoꝝ. Decimo nota ꝙ iudex non debet pati ī effrẽnatã restiũ multitudinẽ ꝓduci: vt. ff. de testi. l. j. Quę aũt sit ineffrẽnata multitudo, glos. interpretatur numerũ. extra de testi. c. cũ olim. Vnde cimo ꝙ lite nõ contestata testes nunq̃ admittunt̃ ex parte actoris nisi ī casibus vt in auc. de testi. §. hæc vero. col. viij. & extra vt lite nõ ꝓte. c. qm̃. Quo aũt casu nõ vocato & nõ cõparente siue absente sine malitia vt cõueniri nõ possit: admittunt̃ & valebunt eoꝝ attestationes: dũmodo actor cõueniat reũ infra annũ & statim denũtiet eoꝝ testiũ rece ptionẽ aliter nõ valebunt: vt in. d. c. qm̃ frequenter. Reus aũt in diſtincte suos testes producere põt ꝑm doc. nostros. ff. de do, ex. l. pure. Duodecimo nota ꝙ testis causam sui dicti debet reddere si fuerit interrogatus de ea. C. de testi. l. j. Et decretalis dicit ꝙ de singulis prudenter inquirenda est. ſ. de causis: loco: tẽpore: fama: visu: auditu: scientia: credulitate: certitudine: vt extra de testi. c. ī omni. Productis nãq̃ testib⁹ super ipsius productione renũtiatione facta iudex attestationes publicet ad eas publicãdas partibus diẽ assignet: quibus publicatis & acceptis certũ originale remaneat penes ipsum iudicem de consuetudine siue de iure siue penes scriptorẽ: vt extra de testi. c. quoniã ꝓtra falsam.

§. VII. POST HOC SEQVITVR

tẽpus disputationũ & allegationũ, ꝓponẽdarũ. de quo in auc. de testi. si ꝙo dicunt. &. §. fi. col. vij. Nã partes dẽ accipiũt ad obiciendũ in psonã & dicta testiũ: & discutiẽdum vtrũ plene vel semiplene, ꝓbatũ sit vel nullo modo. Fiũt aũt obiectiões multiplices contra numerũ & cum dicto ꝙ pluries exiguñt cõtra qualitatẽ præsentes. s. an fuerunt rogati an nõ: qđ in qbusdã exigit̃ casib⁹. Itẽ an testes sibi ipsis contradicãt: vel aliter an sint ſerui vel liberi: an amici vel inimici: vel sint honesti vl' inhonesti: cogniti vel ignoti: an plura vl' necessaria dixerint: & alia multa sunt in auc. de testi. col. vij. C. &. ff. de testi. Itẽ an sit causa criminalis vel ciuilis: an crimen piurij, an aliud crimẽ: an testis sit de crimine emendatus: an pleuerꝫ: & istud crimẽ in famiã imitetꝫ an nõ. extra de testi. Post publicationẽ nõ licet opponere in psonas nisi in trib⁹ casib⁹. f. si ante publicationẽ fuerit protestatus: vel si sic poterit de nouo dicisse quod obijcit: vel iuramento firmauerit ꝙ ad hoc malitiose non ꝓbat. Et ꝓbat̃ hoc extra de testi. c. ꝑsentium. Et nota circa hoc tps ꝑm ius canonicũ perẽptoria exceptio põt opponi & ꝓbari: licet vtraq̃ pars didicerit testificata vt eũ de testi. c. ex tenore, qđ tñ sic intelligo si repulsio præcessit ante publicationẽ testiũ semp peremptorie præponẽda. Sedm vero ius ciuile dicit̃ secus esse dũ didicerint testificata. vt in auc. de testi. §. qa ꝙo. ꝑm tñ vtrumq̃ ius ī causa appellationis põt opponi & reprobari. C. de appel. l. eos, & eũ de fide instru. c. cũ ioãnes. Et oĩa hęc opposita in principio & non ꝓbata vel semiplene probata: ꝑñt in causa appellationis probari: vt dictum est. ā. Nonũ tempus renũtiationis allegationũ tam de iure q̃ de facto. de quo. C. de iudi. iubemus. quę dicit in causa cõclusum, vt eũ de proba. c. quoniã cõtra falsam, Iudex tamen sępe sępi⁹ interrogat vtrãq̃ partem. vt. C. de iudi. l. iudices, & iudex requirat de veritate, & postea iudicet ꝑm ꝙ mouerit eum æquitas.

§. VIII. SEQVITVR DECIMVM

& vltimũ tempus. s. ꝓlationis sniæ, Iudex nõ debet ꝓferre subito sed deliberatiõe ꝓhabita, debet etiã formatã & emẽdatã habere apud se & in scripris etiã, ꝓferre. Ex quo eñ eã ꝓtulit: nõ habet postea facultatẽ mutãdi vl' corrigẽdi eã: nisi quantũ ad grãmaticã & ornatũ ꝓborꝝ. ff. de re iudi. l. actoꝝ. Et ꝙ sniã debet cõtinere cõdẽnationẽ vl' absolutionẽ: alʒ nõ valeret. C. de sen. l. præses, vl' æqpolens de re iudicata, c. sententia. Debet aũt ferri in publico nõ in secreto. C. de sen. l. cũ sententiã. Et dare cõsueuerũt maiores nostri. ff. de iusti. & iur. l. q̃situ. Itẽ oportet seruare ordinẽ iudiciorum. l. ꝓbatũ. C. de sen. q̃ sine cer. quanti. l. iij, itẽ iudex lata sententia, desinit esse iudex cũ sit functus officio suo. ff. de re iudi. l. iudex. & iõ nihil de facto potest addere vel minuere nisi vt dictũ est quo ad grãmaticã vel ornatũ verborꝝ: vl' etiã mulctã quæ remittaꝫ ꝓpter inopiã. C. de modo mul. l. fi. Vel nisi suppleat ea q̃ pertinẽt ad sequẽtia principaliter statutorꝝ vel ea q̃ pertinẽt de expẽsis vel si lib⁹: hoc eodẽ die. vt. l. penũ. ff. de re iudi. Debet eñ iudex victũ victori condẽnare in expẽsis alioquin ipse de suo vel eiꝰ successor tenet̃ refundere: vt. C. de iudi. l. properãdũ. nec põt minus cõdẽnare q̃ sit iuratũ post taxationẽ factã a iudice: nec eñ debet ipse clemẽtior lege esse vt in auc. de iudi. §. oẽm. col. viij. Si autem prosperet ex iusta causa: neutrum esse condẽnandũ in sumptibus, id sua sniã declaret: vt ī. d. §. oẽm. Scias tñ ꝙ si nulla est sniã iterlocutoria iudex põt cognoscere. l. si præsens. C. qũo & qñ iudex. Si aũt esset delegatus quidã dicunt eũ non posse cognoscere: & sic intelligũt. C. qũo & qñ iudex. l. si vt proponis. Alij dicunt idẽ in delegato qđ & ī ordinario. Itẽ nota ꝙ nõ sup incidẽti: sed sup principali cognoscere põt. vt de or. iudi. l. j, &. ij. Et itel ligas cũ distinctiõe. Nam quandoq̃ ciuilis incidit in criminali: & hoc per modũ exceptionis vel defensionis. & habent locũ dictæ leges. Si aũt sit emergens cã sup ea ꝓnũtiat̃ non expectato exitu principalis causæ. l. a ꝓcedente. C. de dilatione. Si aũt ciuilis incidit in criminali vel criminalis in ciuili: tũc super vtraq̃ pronuntiandũ est. l. iij. de or. iudi. Et idẽ si criminalis criminali actiõi ꝓpositæ supersederet ciuilis donec super criminali pronũtiet̃ vt. l. fi. C. de ordi. iud. Et

In criminalibus nõ cogit̃ testes.

ea quæ dicta sunt hñt locum vbi altera sit preiudicialis. Si vero vtraq; sit ciuilis: & vtraq; principaliter ꝓponat habet loqũ. l. qui prior. ff. de re iudi. ita vt qui recõuenerit priori lite pendẽte poterit sup petitiõe ꝓbationes inducere licet alius prio ꝓbet postea sup qõne recõuentionis & incõtinẽti. vt. in aut. de execu. §. sancim⁹. col. vij. & extra de mu. pe. c. j. Teneas tñ ꝙ g recõuenit debet ante litis contestationẽ recõuenire & libellũ recõuentiõis ante litis cõtestationẽ porrigere: vt supradicto. §. sancim⁹. Quidam tñ dicũt vsq; ad sniam posse fieri recõuentionem: sed primũ placet. Si vero vtraq; quæstio est criminalis & principaliter intentat ꝑm ꝙ habes notata. ff. de iudi. l. si prætor. Itẽ nota ꝙ si actor plene probat vincit: alꝫ reus absoluitur. l. qui accusare. C. de eden. Et probantur hæc omnia in tractatu Bar.

TITVLVS. X. DE STATV MO

rientiũ. ¶ De triplici domo: videlicet cõscientiæ: familiæ & sepulturæ quibus prouidendũ est in morte. Caꝑ. I.

ETATVS SVM IN HIS quæ dicta sunt mihi: in domũ dñi ibimus. Pś. cxxj. Principalis domus quę dñi est: ga ab ipso ædificata & præparata: & nostra: quia propter nos ordinata: vt in ea semꝑ cum eo habitemus: est domus supna gloriæ, de q̃ ipse Pś. i alio pś. cxxv. ait. Dñe dilexi decorem domus tuæ. & pro id est locum habitationis gloriæ tuæ. De hac dñs Iesus ait Ioan. xiiij. In domo pris mei mãsiones multæ sunt. Quia etsi vnum præmiũ beatitudinis multę tñ differẽtiæ ꝑmiorũ: sicut & hic meritoꝝ. ga vt dr. ſ. Coꝝ. xv, Stella differt a stella in claritate. Cuius nobilitatem & magnificentiã Baruch admirãs ait. iij. c. O Israel q̃m magna est domus dei & ingens locus possessionis eius magn⁹: & nõ habẽs finẽ excelsus & immensus. Magna est dom⁹ gloriæ supnę: & loc⁹ possessiõis eius, Magnus latitudine charitatis: ga cõplectitur oĩa bona. Pś. xxxv. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. ſ. habitãtes in ea. Magnus longitudine ꝑpetuitatis: ga nõ hñs cõsummationẽ. i. finẽ. Pś. lxxxiij. Bti qui habitãt i domo tua dñe: in ſæ. ſæ. laud. te. L. u. j. regnabit. ſ. Christus in domo Iacob in æternum. ſ. in eccłia triumphãte. Magnus ꝑm altitudinem dignitatis: ga excelsus. Aꝑlus, ñ. Coꝝ. v. Si terrestris dom⁹ nra dissoluitur habemus domum nõ manufactã æternã in cœlis. in qua sunt oẽs in maxima dignitate & prãte. vñ deo canunt Apocal'. v. Fecisti nos deo nro regnum & reges & sacerdotes & regnabimus. Quib⁹ aũt dr ꝙ ibũt ad domũ istã supnę gl'iæ: vtiq; lætanr; nec maĩ⁹ gaudiũ & lætitiã hre pñt q̃ cum eis. vt dr Lu. x. c. nolite gaudere ꝙ spũs vobis subiiciuntur. i. ꝙ miracula faciatis expellẽdo dęmones. Gaudete aũt ga noĩa vra scripta, sunt in cœlis. i. ꝙ debetis peruenire ad domũ gl'iæ. Dicit aũt hic electis dei. inspiratione occulta. ad Ro. viij. Ipse spũs testimoniũ reddit spũi nro ꝙ sumus filij dei: ꝙ si filij & hæredes. Ioan. viij. filius manet in domo. ſ. glorię in æternum. Aliquib⁹ dr dei reuelatiõe: sicut legit de sctã Martha quæ Christum frequenter exceperat in domũ suã materialẽ, in morte Christus apparens ei reuelauit ꝙ tps erat ꝙ reciperet eam in domũ suã in cœlis. Oĩbus aũt recte viuentibus hoc dr scripturæ in fallibili at testatione, Pś. cxj. Generatio rectoꝝ benedicẽt, Et quis sit rectus ostẽdit in eo qđ præmittit. ſ. vt deũ timeat vt in mãdatis ejus. ſ. ſeruandis valde cupiat: vt desideria & inclinationes ad bonũ valde impleat, Et ꝫ est qđ dicit, Potens in terra erit semẽ eius, Semen interius ẽ inclinatio ad bonũ: qđ tũc est potẽs qñ sequit fructus boni opis: & qũo ex his benedicat: subdit, Gloria & diuitię in domo eius, ſ. quo ad visionẽ dei & fruitionẽ: diuitiæ quo ad oĩm bonoꝝ exide cõsecutionẽ. Hinc Greg, in hom il'. ait. Si cõsideremus fratres charissimi q̃ & quãta sint quę nobis ꝓmittunr i cœlis: vilescũt aĩo oĩa q̃ habenr in terris. Terrena nãq; substantia supnę fœlicitari cõparata põdus est nõ subsidiũ: tpalis vita ęternæ vitę cõparata mors potius dicenda est q̃ vita. Ipse eĩ quotidianus defectꝰ corruptionis quid est aliud q̃ quędã, plixiras mortis? Quæ aũt lingua dicere vel qs ĩtellect⁹ cape sufficit illa supnę fœlicitatis quãta sint gaudia. angelorꝝ choris adesse: cũ beatissimis spiritib⁹: gl'iæ conditoris assistere: presentẽ dei vultũ cernere: incircũscriptũ lumẽ videre: nullo mortis metu affici: incorruptiõis ꝓpetuæ munere lætari. Hæc Greg. Ecce gloria domus. De diuitijs

ait Aug. in fine de ciuitate dei loquens de ꝑsona dei. Ego ero his. ſ. q̃ in domo gloriæ erũt q̃cquid ab hoĩb⁹ iuste desiderari põt. Ego ero his honor & gloria salus & vita, victus & copia: pax & omne bonũ. hęc ille. & ait Greg, Ad hęc audita inardescit animus: iãq; cupit assistere vbi sperat sine fine gaudere: sed ad magna præmia nõ põt peruenĩri nisi per magnos labores: & labor qdẽ cũ fine: sed merces sine fine erit. & ideo ait Augu. Si labor te terret cogita de præmio: & permaxime i morte p quã intrar ad domũ gloriæ: oportet labore eũdo p diligentẽ consideratione in tripli cem domũ ad bene disponẽdum ꝑm deum de ipsis oĩbus. triplex domus.

¶ Vade ꝙ in domũ tuæ conscięntiæ, vt ꝓuideas per sacrm.
¶ In domũ tuæ familiæ: vt prouideas per testamentum.
¶ In domũ tuæ sepulturæ: vt prouideas p suffragamentũ.

§. I. DE PRIMA DOMO SCILI

cet cõscięntiæ dr Eccl'i. xxvij. Nisi tenueris te instãter i timore dñi cito subuerter dom⁹ tua. i. cõscientia. In ista oportet sæpe. ꝑm illud Sap̃. viij. Intrãs i domũ meã conquiescã. & pcipue in infirmitate p diligentẽ discussionẽ & sacramẽtũ confessionis. Mulier emp̃ amiserat drachmã vnã ex decem vt habeť parabolice Luc. xv. accendit lucernã euertit domũ & q̃siuit diligẽter donec inuenit: qua inuẽta gauisa est. Sic aia debet euertere. i. discutere domũ cõscięntiæ. oportet eĩ si vult i domũ vitę ęternæ igredi: vt secũ ferat decẽ drachmas. i. obseruatione decẽ ꝓceptoꝝ. Mat. xix. ait christus, Si vis ad vitã ingredi serua man. tunc vnã amittit cũ vnũ ex eis trãsgredit: reinuenit cũ p pœnitentiã satisfacit cõstitendo. & vt melius inueniat accipiat lucernã accẽsam & bene luminosam. i. cõfessorẽ in relligẽtẽ & scientẽ bene examinare & cõsulere sibi. Nõ accipiat lucernã extinctã. i. sacerdotẽ ignorantẽ. ꝑm illud Aug. Qui vult confiteri vt inueniat gr̃am: sacerdotẽ q̃rat sciẽtẽ soluere & ligare: ne cũ circa se negligens fuerit: negligat ab illo q salubriter monet vt vitet secũ, ne ambo in foꝛea cadant. de pœ. di. vj. c. ſ. Diligẽter ergo examinet cõscięntiæ domũ vt inueniat trãsgressiões suas: etiã si vna tm̃ esset: ga qui in vno offendit fact⁹ est oĩm reus. vt scribit Iac. ij. id est illud est sufficiens ad dãnãdũ si nõ pœnsteret. Et extra de pœ. & re. c. cũ ifirmitas ꝓcipit medicis corporum vt inducant infirmos ad confessionẽ faciendã. Sed quomodo se debet habere circa hoc dicetur in capitulo sequenti.

§. II. DE DOMO FAMILIE DI

De domo familiæ.

cit. ſ. Timo. iij. ꝙ oportet præficiẽdũ eccłesiæ inter cætera domui esse bene prępositũ. i. familiæ sue. Et Aug. dicit. Arrogare mihi non audeo vt domus mea. i. familia mea melior sit q̃ domus Abrae in qua. ſ. vnus ex filijs fuit bon⁹. ſ. Isaac. alius malus. ſ. Hismael. dis. xlvij. quãtũlibet. in istam etiã oportet ire disponẽdo de bonis suis p testamentũ, vñ & Ezechię regi dictum fuit a dño p Esaiã. Dispone domui tuæ. i. familiæ per testamentũ: ga morieris tu & nõ viues. Esa. xxxviij. Debet aũt primo disponere familiam admonendo bonos mores. Sic egit ille dei seruus Matathias. nam vt scribit. ſ. Macha. ij. Appropinquauerunt dies Mathiæ moriẽdi & dixit filijs suis. O filij ęmulatores estote legis & date aĩas vestras p testamẽto patrũ & mementote operũ patrũ quę fecerũt in generatiõibus suis & accipietis gloriã magnã & nomẽ æternũ. ſ. eos imitando: & ꝓposuit eis exẽpla virtutũ & constantiæ inter aduersa Abraæ. Ioseph. phinees, Iosue, & alia ordinauit de eis. Sic & Tobias senior existimãs se moriturũ admonuit filiũ suũ quo se haberet in vita sua. vt patet Tobiæ. iiij. per totũ. Sed & saluator noster ad passionẽ iturus admonuit discipulos præcipue de dilectiõe adinuicẽ habẽda. vt patet Io. xiij. & sequẽti ca. Beatus ẽt Dñicus dixit in morte filijs suis. Hæc sunt charissimi q̃ vobis possidenda relinquo. charitatẽ habete: humilitatẽ seruate: pauptatẽ volũtariam possidete. admonens ꝑcipue vt vitarẽt consortiũ seu familiaritatẽ iuuẽcularũ. Deinde leget ꝙ aĩa sua plus & minus ꝑm ꝙ põt & familiæ quã dimittit: sed bene aduertat ꝙ ea q̃ ecclesijs vel pauperibus relinquit: ita caute dimittat ꝙ impleanť. Instituẽdo videlicet tales executores qui sint diligentes ad implendũ: & hæredes cogẽdo in testamẽto ad illa faciendum pœnã adijciendo, puta ꝙ deuoluatur ad alios hæreditas si nõ impleuerint. Nã quotidiana experiẽtia ostẽdit ꝙ tarde & aliq̃n nunq̃ fiunt tales executiones qđ est in magnum grauamen

grauamẽ hæredũ & executoꝝ. Vñ dr. xiij. q. ij. g oblatiões. ꝙ tales debẽt excõicari vt necatores animarũ: quia subtrahunt eis illđ suffragiũ ex qua subtractione remanẽt in tormentis. Caueat aũt talis testator ne de male ablatis q̃ sunt obnoxia restitutioni relinquat hæredibus suis: vel fiat in dẽ capella paramẽta vł calices & hmõi. Sed si vult salubriter ꝓuidere saluti aĩę suæ dimittat restituenda certa certis ꝑsonis & incerta pauꝑibus non ędificijs. Nõ est hoc pauperibus dare qui sunt vt hæredes in incertis. inde. ſ. ædificare ecclesias: & religiosi vel alij male consulunt q pauꝑibus eroganda in alia cõuertere faciũt sine alia dispẽsatione. Honora. ⁊inquit Salomon Prouer. iij.) dñm de tua substantia. ſ. non de aliena. si vis ad honorẽ dei facere capellã vel calicem & hmõi. Sit etiam bene discretus in legando familiæ vt ita diuidat & clare testeť vt nõ habeãt oriri litigia inter hæredes, Q̃ aũt vni ex filijs vel alijs ꝙsanguineis equalr attinẽtib⁹ magis relinquat: liber est. nec peccat si iusta rõne mouet. nam & ꝓ̃archa Iacob legauit Ioseph filio oĩm optimo partẽ vnã præ cæteris. ſ. agrum cũ spelũca duplici. Gen̄. xlviij. Vt eĩ dicit lex vnusquisq; in re sua est moderator & iudex. Et alius tex. iuris dicit. nemini facit iniuriam qui vtitur iure suo. extra de elec. cũ eccł'a vulterana. Iniustum aũt ẽt ꝙ testator ita legaret ecclesijs ꝙ priuaret filios fine causa rationabiliter tota hæreditate nec etiam posset: ga legitima nõ põt auferre nisi in certis casibus. vñ Aug. in ser. de vita cleri. ait. Plane moriens sic faciat qđ spes hortat⁹ sum. vñ filiũ habet putet Christũ alterũ. duos habet putet Christũ tertiũ. decẽ habet christũ xj. faciat & suscipio. Hęc Aug. xiij. q. ij. si qs. Exhortatio est non præceptũ ad hũc effectũ vt leget aliqua, p aĩa etiam de substãtia iuste acquisita. nam aliena oportet necessario restituere. Si tamen alij egerẽt tota hæreditate ga modica: contenti sit vt eis relinquat ꝙ alijs pauperibus vel ecclesijs: cum & ecclesia debeat cum potest pauperibus subuenire: ga quicquid habẽt clerici pauperũ est. ait Hiero. x vj. q. j. qm. ſ. vltra eorum indigẽtiã. Item Aug. in sermone de vita clericorum. sic ait. Quicũq; vult exhæredaro filio hæredem facere ecclesiam: quærat alterum qui suscipiat non Augustinum. immo deo ꝓpitio neminem inueniet. Q̃ laudabile factum sancti Aurelij Carthaginẽn. epi. Quidã cum filios non haberet nec sperareť: res suas oẽs retento sibi vsufructu donauit ecclesiæ. Nati sunt illi filij nec opinanti reddidit eps ea quę ille donauerat: in potestate habebat eps non reddere: sed iure fori non iure poli. Hęc Aug. xvij. q. iij. quicumq;. Sed &. b. Tho. in quadam quæstiõe de q̃dl. dicit. ꝙ si ꝓpinqui indigẽt hæreditate morientis indigentia manifesta ipse moriẽs tenẽť eis dimittere hęreditatem: nisi essent mali & hmõi bonis indigni. Et dico tenẽť ex debito honoris parẽtelæ, ga cũ præcipitur honorare patrẽ & matrẽ: ꝑcipit etiã honorare parẽtelã in his q̃ ad parẽtelã ꝑtinẽt: vt sunt subsidia tpalia. Si aũt nõ indigent manifeste: põt libere ĩ alios & pcipue pauperes distribuere & legare ꝑm illud Mat. xix. Da pauperibus & sęq̃re me, ait Christus. Cautũ etiam est vt ꝓideat sibi de testamẽto in sanitate vel in principio infirmitatis: ga consanguinei etiam in infirmitate impediunt multis modis testamenta fieri ne leget alijs: q in hoc sunt ꝑdones & scientes oĩmodã volũtatẽ volẽtis alijs legare & impedientes ne veniat notarius vel testis: tenenť ad restitutionẽ i illoꝝ bonorum q̃ volebat alijs relinquere in foro cõscięntiæ: immo deberent priuari hæreditate. Q̃ aũt rogẽt testatorẽ vt leget eis: non prohibeť dummodo non nimis importunẽt vt quasi extorqueant. Similiter ꝙ aliqs consultat testatori vt magis leget vni q̃ alteri: quia sibi videť magis rõnabile non pecc at. Secus si ex malitia faceret. sed de hoc agitur diffuse de testamentis, ſ. c. iij.

§. III, DE TERTIA DOMO DICI

vtilitas sepulturæ.

tur in Pś. xlviij. Sepulcra eoꝝ domus illorũ in æternum vsq; ad finẽ mundi. Qđ spatiũ dr æternũ: ga nobis incertum. Et Eccl'i. vlti. Ibit homo in domum æternitatis suæ quo scilicet ad cõrpus in sepulcrum. Vtilitas autem sepulturę in loco sacro videtur triplex. Primo interessio illoꝝ sanctorũ: ad quoꝝ honorem fabricata est ecclesia: propter honorem & deuotionem eligẽtis ibi sepulturam ad eos. Vnde Augu. ꝙ quisq; apud memoriã martyrũ sepelitur. hoc tantũ mihi videtur prodesse defuncto: vt cõmendans eum martyrũ patrocinio affectus pro illo supplicationis augeať. xiij. q. ij. c. non æstimemus. Secunda vtilitas est: ga vt dicit Grego. Defunctorum ꝓximi quoties ad sacra loca veniunt suorumq; sepulturam aspiciũt: recordãtur: & pro eis domino preces fundunt. xiij. q. ij. cũ grauia. Vñ & monumentum dicitur quasi monẽs mentem. vt dicit Aug. vł delicet vel ad recordandum suorum vt oret pro eis. vł ad ꝑsiderãdum: qa & ipse similiter in pulueręm reuertęť. Tertia est quia vt dicit Ambro. In sepulcris christianorum requies est defunctorum. xij. q. ij. aurum, quia scilicet ibi minus vexanr a spiritibus immundis cadauera eorum. vt dicit glo. i. inquietantur ne dęmones sumãt illa corpora. Puto autem vnicuiq; melius & vtilius esse sepeliri vbi fiunt plura suffragia missarum & orationum & a deuotioribus ministris. Et expensæ quæ fiunt per modum eleemosynę profunt defunctis. Alię vero cerimonię vt de lectis paratis fletus vestitus & banderis & huiusmodi nihil profunt animæ defuncti, Vnde Augustinus, Corpori humano quid impendatur: non prædium est salutis: sed humanitatis officium ꝑm effectum: quo nemo vnq̃ carnẽ suã odio habuit. xiij. q. ij. nõ æstimemus. nimia tñ põpa reprehensibilis est & nociua aĩæ ꝓcurantis. Item dicit Io. an. in nouella ꝙ mortui siue testati siue intestati sepeliẽdi sunt. etiã si ꝓhiberint. vñ Eccl'i. vij. dr, Mortuo non prohibeas gratiam. ſ. sepulturę: vt exponit. xiij. q. ij. c. in ecclesiastico. Et canon dicit ꝙ sepultura in vniuerso orbe Christianis cõcedẽda ẽ. xiij. q. ij. q. divina. Et dr hic in ꝓposito sepultura. ſ. Christiana: locus concaꝰus quo in ecclesiastico cæmiterio corpus catholici conquiescit: hæc vẽdi non põt: ga locus est facer vñ & simoniacũ vẽdere vel emere ipsam. Vñ & Ephron q vẽdidit agrum Abraæ in quo erat sepultura duplex: vbi fuerũt sepulti Adam & Eua, simoniam cõmisit: ga plus petijt de agro rõne illius sepulcri. Abraam aũt nõ cõmisit simoniã: ga agrũ intendebat emere sub quovis nichat & sepulchrũ. de hoc habes. ē. iij. par. ti. x. c. ſ. Valeri⁹ maximus. c. de somnijs di. ꝙ Simonides poeta ad littus applicans corpus qđ ibi vidit inustum sepeliri mãdauit: ꝓpter qđ periculum maris euasit. vt ibi & terrę. vt in tit. de miraculis. ibidẽ & subdit. Quid hac fœlicitate locupleti⁹? quam nec mare nec terra sęuiẽs extinguere valuit. Iste Simonides. ſ. cũ esset naufragaturus cũ quibusdã a casu accidit ꝙ socij sine eo a littore recesserunt: & in processu submersi sunt: & sic maris periculũ euasit. Alia vice cũ esset in cõuiuio cum quibusdam vocat⁹ a quodã ad exeundũ ad loqn dũ immediate: domo illa ruẽte mortui sunt socij: & sic ipe euasit ꝑiculum terrę & maris. Idẽ Valerius in. c. de humanitate li. v. cõmẽdat Cęsarẽ: q caput sui hostis Põpei sibi ꝓ regem ægypti destinatum honorifice sepeliri & cremari fecit: ꝙ licet paulo ante pene Romanum fuisset adeptũ culmen imperij: iacuisset inhumatũ: si humanitas Cæsaris nõ fuisset. Cõmẽdat ibi Valeri⁹ Hãnibalẽ: qui successiue tres Romanos. Paulum. Gracchum. & Marcellum hostes ipsi⁹ honorifice sepeliuit: humanitas eĩ hostilẽ sanguinẽ hostilibus lacrymis miscet. Et sicut cõcedere & operam dare sepulturę hoĩm est humanũ & piũ: ita denegare est crudele & impium: nisi ecclesia ordinauerit: vt de quibusdã decedentibus in notorio pcto. vt. j. dicẽt. Sicut etiam a deo q̃dam in detestationem scelerum eoꝝ puniti sunt priuatiõe etiã sepulturę, de quo dr Hiere. xxij, c. Sepultura asini sepelietur. Qđ alꝫ sine causa rõnabili negare sepulturam sit inhumanum: oñdit Pś. lxxviij. vbi inter cætera horribilia ꝑsequentium fideles dicit. Nõ erat q sepeliret. Et Valeri⁹ li. v. de ingratis reprehẽdit Athenienses qui Melchiadem in carcere mortuum sepelire nõ ꝑmiserunt nisi Cimo eius filius ꝙ eo carcerẽ intraret: de quo Cimone idẽ Valerius ait. Nec te Cimo sil ętio inuoluã q patri tuo sepulturã vołuntatis vinculis emere nõ dubitasti. Nam etsi maximũ tibi postea & ciui & duci euadere cõtigit: plus tñ laudis in carcere q̃ in curia assecut⁹ es. Q̃uis autem laudabile sit & humanum de sua sepultura & suoꝝ curam habere. Vnde & sancti patriarchę de sua sepultura ordinauerunt: & q domini nostri officiosissime & deuotissime sepulturæ operã dederũt satis cõmẽdanť: tñ carẽtia eĩ⁹ aĩę non nocet. Vnde poeta Luca. in. vij. Cœlo tegitur qui non habet vrnam. Et Chryś. Vbicũq; sepeliamur dñi est terra & plenitudo eĩ⁹. Mortuę Lugere aũt mortuos ex pusillanimitate, pcedit. xiij. q. ij. g os luge diuina. qđ intelligit cum excedit tristitiam. Vñ de Tobia re.

minore legit. Tob. vlti. ꝙ sepelierũt eũ cum gaudio. Sed & Valerius maximus lib. ij. c. j. cõmendat Massilienses q̃ diem funeris sine luctu finiebãt domestico sacrificio & necessariorũ conuiuio. i. consanguineorũ. Et subdit. Quid attinet: aut humano dolori idulgeri: aut diuino numini inuidiam ferre: ꝙ immortali tatẽ suã nobiscũ imparari noluerit? Ibi etiam ꝓsequit de Thracis q̃ lugebant natale hominum et exequias ridebant. De huiusmodi tamen habes diffuse parte. j. de separatione animæ a corpore. Reprehẽdendi autem sunt valde qui ex crudelitate & partialitate non permittunt corpora suorum aduersariorum sepeliri. sed dilacerãt corpus seu cadauer in partes. & aliqui etiã comedunt fœuiores omnibus feris sy luestribus & canib⁹ rabidis. De leone crudelissimo legit. iij. Reg. xiij. ꝙ cadauer ꝓphetæ quem strãgulauerat non tetigit: vt sepulturæ mãdaretur. quinimmo leones iuuerunt facere foueam sancto Antonio. Paulo eremitæ. & Zozimę pro Maria ægyptiaca. & Pãnutio pro sancto Onofrio vt legit in vitis patrũ.

¶ De pœnitentibus in extremis. Capitulum. II.

QVAMVIS SEMPER QVILIbet debeat esse paratus & in prima & in secunda & tertia vigilia. i. pueritiæ iuuentutis & senectutis: ga ille beat⁹ dr Lucæ. xij. Præcipue tñ infirmus magis se disponere debet: quia infirmitas est nũtius mortis. Et ante oia facere diligentem cõfessionem. & exinde sumere alia sacramẽta tempore congruo. vñ Theodorus sic dicit. Ab infirmis in periculo mortis positis pura inquirẽda est confessio peccatorũ: non tamen illis est quãtitas pœnitentiæ imponenda sed innotescenda & amicorum orationibus & eleemosynarum studijs pondus subleuandũ: si forte migrauerint &c. xxvj. q. vij. c. j. hæc aũt. Petrus in. iiij. exponens dicit ꝙ cum in tali statu infirmus nõ possit facere pœnitẽtiam exteriorem sed interiorem: ideo exterior pœnitentia tunc non est ei imponenda: quia non potest facere, sed innotescenda vt per hoc prouocet ad interiorem pœnitentiam. & innotescenda est ei magis ꝓ modum cõsolationis ostendendo ei benignitatem dei remittentis q̃ ꝓ modum horroris ostendendo seueritatem iustitiæ puniẽtis. Hæc Pe. & bene. Magis em̃ consuevit homo tentari tunc de desperatione q̃ de præsumptiõe ꝑm Greg. Hostiensis autem dicit ꝙ sic ei est innotescẽda pœnitẽtia. Potest em̃ dicere confessor: si esses sanus deberes facere talem pœnitentiam vsq; ad tale tempus. sed qa infirmus es non tibi iniungo: si tamen decesseris facies talem eleemosynam: vel iniungas tuis hæredibus pro te faciẽdam pro hac pœnitentia. Si autem conualueris facies pœnitentiam quæ tibi iniuncta fuerit: vel talem determinando sibi. vt dicit Guil'. Duran. & tunc absoluat ab omnibus peccatis. si al's est contritus. Et dicit prefatus Guil'. ꝙ cum talis sanatus veniat ad ꝓdictum suum confessorem pro pœnitentia recipienda nõ credit ꝙ sit necesse iterum confiteri nisi velit. Si autem confessor memor sit saltem in genere ꝓctorum quæ ille confessus est: al's ab eo iterato q̃rat quantum sufficit ad moderãdum pnĩam. Similiter si pœnitentiæ iunctę fuisset oblitus: oportet ꝙ reuertatur ꝓ⁹ ea habẽda vel alia. Item dicit Petrus de Palude in. iiij. ꝙ expedit mo-rienti: & hoc debet ei consulere sacerdos ꝙ quẽrat si est aliquis voluntarius ad faciendum ꝓ eo pœnitẽtiam vt euadat purgatorium: & si inuenit imponat: & si promittens non adimpleat: non valebit illi ad satisfactionem inpurgatorio. Dicit etiam ꝙ qui absoluit morientem: debet ei imponere omnia bona quæ per ipsum fuerunt procurata: & omnia suffragia quæ fuerunt impensa: & hortari vt hęredibus & executoribus imponat quærere quanto plura poterit. Hęc Pe. Quod etiam si fuerit absolut⁹ in tali articulo a ꝓctis retentis seu casibus reseruatis non oportet ꝙ iterũ confiteatur. Cui cõcor. Tho. in quodli. dicit ꝙ non põt qs cogi autoritate alicuius hoĩs ad confitendum iterũ ꝓctm quod semel confessus est ei qui potuit absolvere. In articulo autem necessitatis quilibet sacerdos non excõicatus vel suspensus potest absoluere a quolibet ꝓctõ & a quolibet vinculo excõicationis. Sed quo ad vinculũ oportet ꝙ si cõualescit pñtet se ei a quo regulariter debeat absolui al's reincideret in sniam. vt habes. ẽ. in. j. parte ti. j. Et dr̃ articul⁹ mortis ꝑm Pe. de Pal'. qñ est in tali articulo ꝙ que indifferenter solent vt cõiter homines mori inde

Qđli. j. v. vj. arti. j. & i iij. dist. xvij. q. iij. ar. ij. q. v. ad iiij.

sicut euadere: vt decollãdus vel bellum intraturꝰ: vel nauꝛ fragiũ patiẽs vl' acutam febrẽ. Nõ aũt ex ij q̃ qs intrat mare dr̃ periculum mortis in eo esse. Si aũt laico ꝙsitere tenetur iterum totum confiteri, ꝑpter absolutionem ꝓsequẽdã & pnĩam suscipiẽdã: quoꝝ neutrũ laicus facere potuit. Et nota ꝙ si infirmo petẽti sacerdotẽ: interim dum veniret obmutuit: vel effectus phreneticus vel amens sacerdos adueniens siue ad nutum infirmi siue ad testimonium illorũ qui audierunt eum pnĩam petentem vel sacerdotem: debet ei impendere quicqd potest humanitatis: absoluendo: recõciliando: & si sine periculo fieri potest: ei eucharistiam prębẽdo: & si superuixerit admoneatur a prædictis testibus suę petitionis fauisse factũ. & subdatur statutis pnię legibus. Probãt hęc oia. xxvj. q. vj. c. is qui in ifirmitate. et c. si quis corpore. & alijs. c. Signa autem pœnitentię q̃ sufficiunt in hoc casu dicit Hosti. esse qa forte tendebat manus ad cœlum. pectebat pectus suum: dicebat. Deus propitꝰ esto mihi: vel misere mei Beata Maria adiuua me & huiusmodi. Et multo fortius si nutum faciebat cum ꝑsbyter adueniret talib⁹ em̃ & extrema vnctio & eucharistia si põt retinere sunt ministranda. & si tales decedãt contriti: vl' cũ certis signis cõtritionis. vt dictum est. & post mortem absoluuntur ab ecclesia. i. absolutos fuisse in contritione oĩ dũtur. vt oblatio fiat pro talibus. xxvj. q. vj. si aliquis fuerit mortuus. Item nota ꝙ dicit Iulius papa. ꝙ si ꝑsbyter pœnitentiam abnegauerit morientibus: reus erit animarum. Vera em̃ confessio in vltimo tempore esse potest. xxvj. q. vj. si ꝑsbyter. Et intelligitur ꝙ talis ꝑsbyter re⁹ est animarum: quantum est in se. alias si non potuit moriens habere cui cõfiteret: & non fecerit per eum per cõtritionem saluabitur. Si autem queratur vtrum posset aliquis in fine vitę vere pœnitere? Rñdet bea. Tho. in. iiij. & Pe. dist. in. xx. ꝙ sic. Nam deus qui dat omnibus abundanter nulli gratiã denegat qui quantum in se est facit vt se ad gratiam ꝑparet: Hęc autẽ ꝑparatio sit per modum liberi arbitrij in hac vita. in qua dũ non est adhuc confirmatum malum: põt se prępărare ad gratiam dolendo de peccatis: & gratiã remissionis consequetur. Vnde & Leo papa. Nemo est desperãdus dum est in hoc corpore constitutus: ga nõnunq̃ quod diffidẽtia ætatis differtur: cõsilio maturiori perficitur. de pœ. disti. vij. nemo. Exemplum de latrone cuius tarda fuit pœnitentia: sed nõ fuit sera indulgentia. Quis autem hoc sit possibile: est tamen valde difficile. Et ꝑm Pe. de Pal'. Si talis q adhuc non doluit de peccatis: subito non aduertat se mori: vel quia subito spirat vel fit amens aut phreneticus damnat⁹ est. Cypria. Qualem te inuenit dñs cum vocat: talem te iudicat. de pœ. disti. j. nunqd. Si autem aduertat se mori: sed per vnam horam ante & modicam moram. Jam. in repentinis homo operatur ꝑm habitum. vñ nõ videtur talis decedere ꝓhabituaꝰ in peccato tam repente fiat bonus. Qui vero moriuntur languore pręcedente: quia plus cum habitu sui amatiuo q̃ dei concurrit languor & dolor amati: vix tunc homo pœnitet. Si autem vere pœniteret: saluaretur. Vnde etiam qui seipsos interficiũt: quia tamen pñt in vltimo momento pœnitere: licet non sint in ecclesia sepeliendi: nec sit pro eis publice orandum: tamen occulte põt orari pro eis ab illis qui credunt ꝙ forte dũ occiderent eos querebant deum & reuerebãtur. Hęc Petrus. Augu. etiam magis explicat ea vnde dubitari merito potest de veritate talis pœnitentię. Dicitur enim de pœni. distin. vij. nullus. Nullus expectet quando iam peccare non poterit: arbitrij em̃ quẽrit libertatem vt delere possit commissa: non necessitatem. & j. Quem sero pœnitet: oportet non solum timere deum iudicem: sed etiam diligere iustum & non solum timeat pœnam: sed anxietur pro gloria. &. j. Timẽdum est de sero pœnitente. Quem em̃ morbus vrget: & pœna terret: ad veram vix veniet satisfactionem: maxime cum filij quos illicite dilexit sint ꝑsentes: vxor & mundus ad se vocent. Multos solet decipere serotina pœnitentia. Hæc Augu. Quãuis autem talis si vere pœniteat non damnet: tñ pnĩam quam hic non perficit: ga non potuit: in purgatorio sustinebit: nisi in eo esset tanta contritio ꝙ esset sufficiens ad delendum oĩm culpam & pœnam: qđ raro est. Ray. Cõclusio totius illi⁹. vñ. distin. de pnĩa est. ꝙ vsq; ad vltimum articulum vitę est tps pœnitentię: sed difficultas & raritas ostenditur ex dictis.

Sacerdos morientiũ cõfessiones audiat.

¶ De testamẽtis & executoribus testamẽtoꝝ. Capl'm. III. debet.

Moriẽs qđagat

DEBET ETIAM MORIENS seu infirmꝰ disponere de domo familiæ & substantię ꝓ testamentum suũ si nõ disposuit priꝰ & vt dicit Gratia. dr̃ testm̃ qa eo qsq; libere testat quid de ꝓprijs rebꝰ post decessum suũ fieri debet. xiij. q. ij. §. qa ergo ꝑm Greg. Non aũt referr quibꝰ verbis fiat siue dicat. Petrũ hæredem instituo. vel voluntatẽ meam eius dispositioni cõmitto: qa sic non videtur talis decedere intestatus. eꝫ eo. cum tibi nec curandum de ꝓbis testatoris: dummodo talia sint per quę cõstet de voluntate testatoris. C. eo. l. fi. Perseqens aũt testamentũ semp derogat priori: etiã si in sequenti de priori non fiat mentio: & hoc nisi in duobus casibus. vt dr̃ distin. xviij. c. quoniam quidem. in glo. Primo si sit factum testamentũ inter liberos Secundo si testator ipse legem posuit. puta si in priori testamento dixit. si aliud fecero nõ valeat nisi fecero hocvl' aliud. In his casibus faciendo sec'm oportet facere memoriam de priori. Q̃ si quis velit cassare testam̃tum primũ & non facere secundum: non põt nisi iam post conditum primum sit lapsum decennium & coram tribus testibus dixerit: nolo valere primum. C. de pac. l. pactum.

Nota.

Intestatus decedere quatuor modis: videlicet. Si nullum fecit testamentũ vel si fecit nõ iure fecit. vel si iure fecit: sed postea ruptum fuit. vel fecit nõ iure fecit. vel si iure fecit: sed hæres noluit adire hæreditatem. vt inst. de hęre. quę ab intesta. in princ. Nota etiam ꝙ successio in hæreditate non durat solũ vsq; ad quartum gradũ cõsanguinitatis: sicut quo ad impedimentum matrimonij: sed durat vsq; ad decimũ. xxxv. q. v. ges q̃ ponunt duos gradus vbi canones ponunt vnũ. Fit aũt successio ab intestato isto ordine iure cõi laico moriẽti. Primo succedunt descendentes & ascendentes. deinde collaterales ꝓximiores. vt in aut. de hęre. ab intesta. in pri. His oĩbus deficiẽtibus succedit vir vxori: & ecõuerso. vt C. qñ vir & vxor. l. j. Vltimo succedit fiscus. vt. C. de bo. va. l. j. Clerico quoq; intestato morieti succedunt cognati ꝑm ordinẽ prenotatũ in his bonis q̃ sibi ꝑsonę intuitu ob ecclesiã quasi fiscus eꝫ eo. c. j. Item in rebus acquisitis ꝓ ecclesiam. vt legatis ecclesię & huiusmodi: succedit ecclesia. & hoc intellige vbi res clerici decedẽtis sunt manifeste distincte a rebus ecclesiæ. xij. q. j. manifesta. Nam vbi fuerint confuse: si dubitet an clericus habuerit aliquid ꝓpriũ: ꝓsumit pro ecclesia & totũ sibi vẽdicat. ar. xij. q. iij. quicũ q̃. si vero certum sit ꝙ clericus habuerit: sed nescitur quid vel quantum: dicunt quidam ꝙ tunc locum habet distinctio: quæ ponitur eꝫ eo. c. iij. Sed non est verum: qa potius ibi loquit de clericis qui fuerant serui ecclesiæ: vt ibi nota tur. Sed de alijs clericis debet fieri inter ecclesiam & cõsanguineos æqua distributio in dicto casu. xij. q. iiij. c. j. ꝓsumitur tñ in tali dubio pro eo qui est in possessione rei de qua est quæstio: siue sit ecclesia siue cõsanguineus ille qui possidet & alteri incũbit probatio in ꝯrium. ar. xij. q. iij. c. j. & ij. Clerici quo q̃ indubitãter succedunt suis consanguineis. Religiosi similiter & fratres ꝑdicatores hoc habẽt ex ꝓuilegijs q̃uis sint mendicantes. Inter descendentes quo ad successionem ab intestato est talis ordo. Nam in successione mortui patrisfamilias vel filiisfamilias liberi eius si sunt oĩbus alijs ꝓferentur. Et primi quidem gradꝰ equaliter. nepotes & vlteriores in stirpes non distinguendo sed iij si sunt siue masculus siue fœmina æqualiter. nepotes autem succedunt in stirpem. i. in eam partem quã parentes eorũ si viuerẽt: erant habituri. C. de suc. & l. hæ. l. ij. Ascendentes vero ab intestato sic succedunt. defuncto filio siue liberis parentes si soli sunt succedunt: saltem ꝓgaua gradus. Et si pari gradu sunt pariter succedunt: paterni in dimidia: & materni i alia dimidia: licet disparsit numerus. Sed si cum parentibus sint fratres vel sorores vocãtur ascẽdentibus in gradu ꝓximis in virilem portionẽ. C. ad sena. cõsul. tertul'. aut. defuncta. Collaterales vero sic succedunt cessantibus ascendentibus & descendentibus. Primo vocant fratres: similiter & filij alicuiꝰ fratris prius mortui. Dico de fratre illo & eius filijs: qui quidem frater ex vtroq; parente contingit eum de cuius hæreditate agit: & veniunt in hæreditatem dicti fratres & eorum filij cum parentibus defuncti & cũ proximis gradu ascendentibus & dicti filij fratris ꝓferuntur illis fratribus defuncti: qui sunt ex vno tantum parente cõiuncti defuncto. C. de le. hę. auc. cessante. Post fratres ex vtroq; parente & eorum filijs admittunt fratres & sorores & eoꝝ filij q̃ sũt ex vno latere tm̃. Et etiam isti fratrum filij ꝓferunt patruis defuncti & alijs similibus. Post fratres & fratrum filios admittuntur quicumq; sunt gradu proximiores. Et si pares sunt pariter admittũtur. C. de le. hę. aut. post fratres. & extenditur computatio vsq; ad decimũ gradum: vt dictũ est. ẽ. Naturales aute filij succedũt ab intestato patri deficientibus legitimis filijs & legitima vxore: non in totũ: sed in sexta parte totius hęreditatis. ita tñ ꝙ si mater supereſt: virilis ei portio detur. Qui vero sunt ex dãnato coitu. s. vt ex adulterio vel incestu: ab omni prorsus beneficio excludũtur. vt. C. de natu. lib. aut. licet. Item nota ꝙ si pater habet filios legi-

§. I. QVANTVM AD INSTITVTIO

Instituere hęredem.

nem hęredis. Nota ꝙ in testamento quilibet tenet aliquẽ hæredem instituere: vel aliquod collegium & hmõi sine institutione em̃ hæredis non esset testamentum. C. eo. l. iubemus. Et siqdem testator habeat ascendentes vel descẽdentes: illos tenet hęredes instituere saltem in eorũ legitima. C. de inoffi. testa. aut. nouissima. ꝙ si nõ habet ascendẽtes vel descendentes: tunc ꝑm leges cões põt alios instituere hæredes quoscumq;. Per leges autem municipales seu statuta in quibusdam locis etiam collaterales cõsanguineos non potest certa portione priuare.

§. II. QVANTVM AD LEGITImam.

Legitima triplex.

Nota ꝙ triplex est legitima portio. Vna q̃ est debita iure naturę. & dr̃ debitũ bonorũ subsidiũ. & hæc debet filijs tm̃ qui sine causa exhæredari nõ possunt: & huiꝰ portioni nullũ grauamẽ põt imponi. ff. de inoffi. testa. l. cũ modo. & duabus sequentibus. Et hæc portio est. Si sunt quatuor filij. & ita debent habere insimul tertiam partẽ bonorum. Si sunt quinq; vel vltra debẽt habere medietatẽ eiꝰ: qđ ab eis deferebaꝫ ab intestato. C. de inoffi. testa. aut. nouissima. Et intelligi debet de tractis debitis si qua essent. Itẽ est alia portio. s. quarta falcidia quæ debeꝫ iure institutionis: vt cum aliquis est institutus hæres: & illa hæreditas ẽ exhausta per legata: tunc institutus põt detrahere sibi vsq; ad quartam partem hæreditatis detrahendo de singulis legatis nisi ad pias causas. eꝫ de testa. Raynaldus. ad fi. C. ad l. falci. ꝓ totum. Item est tertia q̃ dr̃ trebellianica: vt cũ aliquis instituꝰ hæres rogaꝫ vt alij restituat hæreditatem: nam talis institutus potest retinere quartam partem de tota hæreditate. C. ad sena. consul. trebelli. per totum. hæc derahitur de vniuersitate hæreditatis & in hac computanꝫ legata & donationes. ff. ad. l. falci. l. in quarta. al's in quãtitate. eo. titu. Notanꝫ hęc eꝫ de testa. Raynutius. & si plures hæredes instituti fuerint: diuident inter se dictas portiões. Hæc quæ dicta sunt de iure cõi. s. sunt. cæterum hoc diuersarum terrarum varia est cõsuetudo: quæ si sit rõnabilis & ꝑscripta seruari debet. eꝫ de cõsue. c. ij.

§. III. AB HEREDITATE EXCLV

In trib⁹ filiũ ex hęreda ri.

duntur hęredes: etiã si sint filij in trib⁹ casibus. Primus cũ pater vel alius est hæreticus: qa bona hæreticorum sunt ipso iure confiscanda. eꝫ de hære. ca. cum ꝑm leges. lib. vj. §. si quis. Tertius si erat patronꝰ: vel habebat aliquod ius seu feudum in ecclesia: quod debet transire ad filios: & ipse interfecit seu mutilauit rectorem vl' clericum illius ecclię: perdit omne ius & oĩm dignitatẽ quã in ea habebat & nihil peruenit ad filios. eꝫ de ꝓc. c. in qbusdã. Possunt q̃q; filij per patrem exhæredari certis ex causis q̃ habẽt in aut. & notãtur extra de iureiuran. c. quintaualis. Sed tamẽ nõ licet parentibus liberos: nec liberis parentes ab hæreditate sua repellere monachos factos: q̃uis dum laici fuerãt in causam ingratitudinis inciderunt. xix. q. vlti. c. fi. alias ve-

timos vel naturales: ꝙuis naturales tunc non possit instituere: pōt tñ eis aliquid dare vel reliquere: quia eis & matri uncia vnā & non vltra: vel soli cōcubinæ semiuncia. C. de naturalibus. l. i. l. matre. Si autē non habet legitime descendentes sed ascendētes: tunc legitima parte relicta ascendentibus: reliqua inter naturales disponere pōt. Q; si nec ascendentes nec descendentes habeat: tunc pōt insolidum naturales hæredes instituere. C. de natu. li. auē. licet. Debēt ergo naturales filij pasci arbitrio boni viri. etiam si legitimi extent & succedant. aut si coniuge viua alij sunt hæredes: & ipsi præstent idē patri si opus sit. vt in dicta. l. & hęc vera sunt de iure cōi. In diuersis tamen locis sunt alia statuta vel cōsuetudines præscripte: q̄ si non sint contra rōnem prḡiudicant iuri cōi: & illis est standum & de eis iuestigandum. Spurij autem. i. nati ex his inter quos non potuisset tunc esse matrimoniū: ꝙuis omni beneficio excludantur ꝑm leges: tamen ep̄i interest facere ꝙ vtriq; parentes eis necessaria subministrent: ꝑm ꝙ suppetūt facultates. ep̄ de eo qui dux. in ma. quā pol. per adul. & in hoc mitius agit canon q̄ lex ciuilis. Si aūt de cōsuetudine est alicuius patriç vel ciuitatis ꝙ mortuo aliquo sine filijs: dñs terræ totum accipiat. Dicit Hostien. tale cōsuetudinē obseruandā si præscripta sit. potest em dñs allegare ꝙ ab initio hoc pactum fuerit: qa terra sua erat. Leuit. xxv. Terra non venditur in perpetuum: quia mea est & vos aduenę & coloni mei estis. Hæres autem ꝑm canones & ꝑm conscientiā tenetur ad omnia debita defuncti siue fuerint ex contractu vel quasi: siue fuerint ex maleficio vel quasi siue res puenerit ad hęredem siue non: siue lis fuerit cōtestata vel non. xvj. q. vj. si episcopum. ep̄ de pig. ex præsentium. de solu. c. j. & de vsu. ca. tua nos. Et hoc intelligē si hęreditas sufficit. vltra em̄ sufficientiā hæreditatis nō tenetur etiam si non fecit inuentarium: ꝙuis secus sit ꝑm leges. Distinguendum tñ inter legata & debita: qa debita tenet̄ sine diminutiōe ꝓsoluere. De legatis vero si sint tot ꝙ non remaneat legitia portio: potest eam detrahere & iterum quartā scḋm quosdam. Idem dicit Hostien. si fuit institutus hęres.

§. V. DE EXECVTIONE TESTAMENTI

Ob; facienda. Vbi notandum circa hoc cōclusionem sum mariā quę trahit̄ ex illo. c. si hęredes. ep̄ de test. ꝑm dīm Anto. & do. Flo. hærede non implente voluntatem testatoris ep̄s eum coger ad exequendum: & per modum vt res ipsi hęredi relictę a testatore ab ep̄o ei interdicātur. Quod verum est etiā si ipse testator prohibuisset. s. ꝙ ad ep̄m nō deuolueretur talis potestas exequēdi: scḋm Innoc. Et ex hoc nota practicam scḋm dīm Anto. compellendi hæredem ad exequendū testamentū defuncti: qa. s. possunt ei interdici reddit⁹ & emolumenta: & auferri ei vt satisfaciat volūtati defuncti. Sciendū tamen ꝙ ea quæ anferunt̄ ab hærede hō implente voluntatem defuncti: non applicant̄ episcopo vt sibi imburset: sed vt dispēset & distribuat vt voluntas defuncti impleatur. Vnde non debet illa in occulto appræhendere: sed publice. ad hoc quod notat in. l. nulla. C. de epis. & cleri. Notandum etiam ꝙ hæredes debent infra annū a die admonitionis ad implere voluntatem defuncti. vt in auē. de hære. & fal. §. si quis ꝙo. vbi dicit glos. ꝙ sufficit vna monitio: qđ cōiter tenet̄. & hoc nō solū in relictis ad pias causas: sed etiā in relictis ad nō pias causas. Post lapsum aūt anni a die monitionis sibi factę sup huiusmodi: si nō impleuerint hæredes voluntatē testatoris: poterint priuari hęreditate & oīb⁹ bonis relictis: vt notāt Bar. Bal. Angelus. & Imola. & Inno. Sed quantum ad hoc vt possit hæredi auferri id qđ est relictum ad pias causas: cū omni emolimēto ipsi⁹ nō requirit̄ lapsus anni: immo sufficit el lapsus sex mensiū ab insinuatione seu publicatione testamēti: vt in auē. de eccle. ti. l. si aūt legatū. scḋm Imolā. Et plus dici poterit: ꝙ si hæres sit negligēs in adimplendo defuncti voluntatē: poterit ep̄s etiā non expectato anni elapsu ei interdicere quicqd ei fuerit relictum cū fructu & emolimēto: vt ex hoc impleat̄ volūtas defuncti. Et hoc videt̄ innuere text⁹ huius decre. & gl. scḋm vnā lec. & hoc volūt do. An. & do. Flo. Itē cū in relictis ad pias causas nō videat̄ requiri aditio hæreditatis. vt no. Barto. poterit ep̄s statim mortuo testatore monere hęredē: vel illū qui implere debet: sed ī alijs relictis. s. ad nō pias causas non poterit monere hæredē antęq̄ adeatur hæreditas. vt no. Imol'. post Pe. de Ancha. Et nota ꝙ nō solū in relictis ad pias causas spectat defensio et executio ad ep̄m: sed etiā in relictis ad nō pias causas. Ad hoc facit textus huius decre. si hęredes. indistincte loquēs. & eo. ti. indicante. Et hoc voluerunt Inno. & Host. Goff. & glo. huius. c. hoc videtur innuere. licet glo. aliud tenuerit. eo. ti. c. tua. & c. relatum. et forte non bene: cū negare nō posset̄ saltem ratione delicti contracti veniendo contra voluntatē defuncti: pertineat hoc ad ep̄m. ē. de iudi. ca. nouit. ꝑm Goff. cū quo residet Ioan. and. qui ex hoc videt̄ tenere cū hac glo. Et hanc opi. sequunt canonistę in. c. Ioannes. eo. ti. &. xj. q. j. Syluester: & ibi ꝙ Arch. ꝑm do. Flo. s. Zab. q hanc opi. segtur. licet Pe. de Ancha. aliud tenuerit. Hoc aūt practicatur cōiter in relictis ad pias causas. in relictis aūt ad nō pias causas non practicaē. Et licet hoc sit magis impeditū: tamen opinio huius glo. cōiter de iure tenet̄: pro qua facit text. ꝙ ꝓcedit quando ep̄s vellet ex officio facere per viā executionis ꝙ ꝓdicta: alias si per viam actionis vel libelli adeaē: tūc nō poterit se intromittere contra laicos in relictis nō pijs. vt no. Ioā. an. in. d. c. Ioannes. cuius opi. sequunt cōiter canonistæ. & Arch. & do. Flo. quæ opinio ꝓcedere potest scḋm canones: scḋm quos ep̄s indistincte pōt se intromittere circa executionem testamēti. vñ hæc opinio ī terris ecclesiæ seruanda est: sed nō ꝓcedit scḋm leges: cū ꝙ leges satis ꝓuisum sit cōtra negligentiā nō implentis volūtatē defuncti. vt in auē. de hære. & fal. §. si qs aūt. Vñ scḋm. l. ꝓcedit opinio Pe. de Ancha. qui tenuit ꝙ in relictis ad non pias causas ep̄s nō possit se intromittere: nisi sint relicta personis debilibus & miserabilibus. & sic hæc opi. in terris imperij seruāda erit scḋm Imo. qui tñ non se firmat hic cum ex hoc induceret̄ correctio iurīū quæ vitāda est. de elec. c. cū expediat. lib. vj. Vñ reducēdo talia iura ad cōcordiā dicit ꝙ distinctionē: qa aut ipse ep̄s data negligētia hæredis etiā in relictis ad nō pias causas vult se intromittere in subtrahendo fructus & alia emolimenta: vt voluntas defuncti impleat̄: non aūt ad priuationem hęreditatis: & hoc potest ep̄s facere. & ita ꝓcedit text. huius ca. si ep̄s. aut vult ep̄s se intromittere priuando hęreditate hęredē: & in hoc non poterit se intromittere. s. ad finē vt capiat hęreditatē & distribuat: sed monēdo vt deseraē personis de quibus in auē. hoc amplius & facere poterit. Sed ꝙuis posset ep̄s in hoc casu monere: non tñ poterit se intromittere vt sibi applicet cū nō reperiaē hoc iure cautum in relictis ad nō pias causas: & ita cōiter practicaē: vt in relictis ad nō pias causas ep̄i nō se intromittant: & si ep̄s sit negligēs in exequendo: recurrēdum est ad metropolitanum qui succedit executioni testamenti. vt in auē. de eccl. ti. §. si quis autem. scḋm Hosti. & Ioan. an. qui etiam dicunt ꝙ licitum est cuilibet hanc quæstionem mouere & sollicitare vt causę pię modis omnibus impleantur. Hoc etiam voluit Imo. post Pe. de Ancha. dicens etiam ꝙ si tertius possideat bona testatoris qui reliquit certam quātitatem pauperibus: & sic ad piam causam: poterit episcopus illum cogere ad soluēdum & dimittendum bona. vt notat Bal.

§. VI. VTRVM FILIVS VEL ALIVS

extranę⁹ instituę⁹ hęres si nō implet relicta ad pias causas priuet tota hęreditate etiā legitimaē Glos. sup. d. c. si hęredes ponit diuersas opinio. Sed Hosti. dicit ꝙ non solū exclusus: sed etiam filius vel alius attinens si non implet relicta ad pias causas priuaē tota hęreditate si sit cōtumax: & hoc in fauorem relictorū ad pias causas: vt vota defuncti adimpleantur introductum sit vt crescente eius pruncia possit priuari tota hęreditate: & etiam naturali debito. Nam & in talibus relictis cessat falcidia. C. ad. l. fal. authēntica. si tñ eum pœniteat non denegaē ei eleemosina secūdū Hosti. cū quo residet Ioan. and. hic. quā opi. sequi videtur etiā Archi. in. c. Sylueſter. xj. q. j. & Cal. in quadā disputatiōe. & Pe. de Ancha. & do. Anto. qui cōcludit ꝙ si relictū sit factū ad piā causam practica erit cōtra ipsum hæredem negligentem implere: ꝙ primo interdicāt ei reddit⁹: & ex eis fiat solutio si ex illis satisfieri possit. Si autē ex illis satisfieri non possit: & adhuc pseueret in cōtumacia: tūc exigente cōtumacia poterit tota hęreditate priuari: siue sit filius siue alius descendens siue sit extraneus. In relictis vero ad nō pias causas similiter eligenda erit hęc via. vt primo satisfaciat de reddit⁹: & postea ꝓcedat ad priuationem etiā

Cogit hęres æquī.

nem etiā ex toto: si sit extraneus hæres & in ꝓtumacia perseueret. Si vero filius & hmōi: tunc relicta sibi legitima priuabit̄ toto residuo. Sed do. Flo. tenet ꝙ filius tā in relictis ad nō pias causas q̄ etiam in relictis ad pias causas: nō priuaē legitima. ꝓpter hmōi negligentiam vel cōtumaciā cum illa no ꝓueniat sibi ex voluntate defuncti sed ex dispositiōe iuris. Sed Imol'. post Pe. de Ancha. dicit ꝙ si hæres est negligens in implendo relicta ad pias causas: tūc deuoluit hæreditas & executio relictoꝝ piorum ad ep̄m vt hic in. c. si hęredes. In alijs relictis q̄ ad pias causas: tunc deuoluit executio & emolimentum ad personas de quibus in dicta auē. ij. §. si qs non implens. nisi testator deputauerit specialem executorem: per quod appareat ꝙ ipse testator priuauit hęredē ipsum potestate exequendi. Nam tunc non implens nō priuaē hęreditate. vt notat Bart. in dicta auē. hoc amplius. & hoc quando hæres priuaē hæreditate ex dispositione iuris propter negligētiam nō implendi. Si vero priuetur ex dispositiōe defuncti: vt qa testator apposuit pœnam priuationis in casu negligentiæ vel dilectiꝰ & tunc si prouidit ad quē deuoluatur hæreditas ad illum de quo uoluitur: sed si nō prouidit cui applicet: recurrendū est ad notata ꝑ Bar. in. l. vxorem. §. leges. ff. de leg. iij.

§. VII. DE TESTAMENTO QVOD

qđ testa mētū co rā sacerdote pa rochiali & li ualidum.

fit corā sacerdote suo parochiali & duobus vel tribus idoneis testibus tñ vtrum sit validum. c. cū esses. de testa. do. Flo. summat ꝙ est validū: nec in terris ecclesiæ valet contuetudo in cōtrarium. Vbi sciendū ꝙ glos. ibi tangit quatuor opiniones circa hoc seu lecturas huius capituli. Prima est ꝙ loquaē solū in relictis ad pias causas & non alijs & hęc reprobaē. Secḋa est ꝙ loquaē generaliter & indistincte scilicet ꝙ sit validū tale testamentum vbiq; & sic deroget oībus legibus dicentibus contrarium. Et hæc fuit opinio Ala. Goff. Lau. Hosti. Bar. Brix. quam etiā dicit do. Anto. esse magis de iure: licet contrarium fiat in practica. Tertia lectura est ꝙ ī foro ecclesiastico seruetur hoc vbiq;. s. ꝙ sit validum testamentum: sed in foro sæculari vbi ꝑm leges iudicatur nō habeat locū. Quarta opinio est vt summatū est. s. ꝙ tale testamentum sit validum in terris ecclesiæ tñ. Vnde Io. an. declarando materiā dicit hoc cōiter obseruari. qa aut loquimur in relictis ad pias causas: & tunc sufficiunt duo testes idonei siue in foro ecclesiastico siue sæculari. ꝓ id quod habeē in. c. relatum. ij. aut loquimur in non relictis ad non pias causas: & tunc aut loquimur in terris subditis ecclesię: & seruāda erit decretalis. cū esses. vt. s. valeat testamentum cū presbytero parochiali cum duob⁹ testibus aut loquimur in terris imperij: & tunc dicit seruari ꝙ testm̄ non valet nisi intercedat solēnitas requisita ꝓ legem ciuilē. & hæc opi. consuetudine roborata seruanda videt̄ per illud qđ habeē. ff. de legi. l. minime. Hanc opi. sequi videtur Fede. de Senis in cōsi. Pe. de Perusio. & Pe. de Ancha. & do. Anto. & do. Flo. cōcludēs ꝙ in terris ecclesiæ testamēntū etiā quo ad dispositā nō ad pias causas: dum tñ fiat corā presbytero parochiali & duobus testib⁹ idoneis sit validum. Et ꝑm hoc recedit̄ a iure ciuili solum & in his terminis ad hoc vt euitet̄ legū correctio. In dispositis vero ad pias causas valet vltima volūtas etiā in terris imperij cū duobus testibus: etiā sine presbytero parochiali.

§. VIII. TESTAMENTVM VEL VLTIMA VOLVNTAS VALET,

Vltima volūtas ad pias causas valet factū coram duobus testibus. Hoc summatim habeē in. c. relatum. j. ꝑm Ioan. an. & Flo. vbi nota ꝙ oportet ꝙ sint hi duo testes legitimi: vñ non sufficeret si essent minoris ętatis vl' infames & hmōi: tñ si essent mulieres hi duo sufficerēt: qa in relictis ad pias causas mulieres sunt idonei & legitimi testes ꝑm Barto. & Bal. in. l. j. C. de sacrosan. ec. dicit ꝙ in relictis ad pias causas cessat oīs solennitas iuris positiui: & sufficit solennitas iuris gentium & diuini. Et hoc videt̄ esse de mente Ioā. an. dum dicit ꝙ sufficiant duo testes idonei in relictis ad pias causas in oī foro: etiā in terris imperij. Item nota ꝙ causa pia seu ecclesiastica si tractet̄ coram iudice sæculari: terminari debet ꝑm canones & non ꝑm leges: & hoc communiter tenent doc. & nō solum in terris ecclesiæ: sed etiam in terris imperij. Imo. post do. An. dicit etiā ꝙ si statuto cauet ꝙ non valeat testamentū vel vltima voluntas nisi fuerit positum in memorialib⁹ vel registratū: tale statutū non habet locū in relictis ad pias causas: qa laicus in hmōi nō potuit statuere. Silr si statutū dicat ꝙ mulier nō possit testari sine cōsensu cōsanguineoꝝ: tñ poterit testari quo ad pias causas & valebit. Itē vltima volūtas tendens ad piā cām ꝓtinet ad iudicē ecclesiasticum: & corā eo pōt tractari qđ facit vt relictum ecclesię vel pauperi etiā laico possit peti: etiā corā iudice ecclesiastico: etiā si pro tali relicto sit prius laicus conueniendus: vt voluit do. Anto. in. c. significasti. C. de offi. deleg. Et plus tenuit Bal. in. l. si quis. C. de epis. & cle. ꝙ ep̄s vt ꝓcurator pauperū vel eius ꝓcurator seu syndicus corā suo vicario possit petere se mitti ī possessionem ex ædicto si pauperes sunt instituti hæredes: & ita quotidie practicaē. & voluit Imol'. post Pe. de Ancha. Item sicut in relictis ad pias causas sufficiūt duo testes ꝑm do. Flo. ꝓ regulā de reg. iur. quod aliqui intelligūt qñ priꝰ relictum fuit etiam facto coram duobus testibus. nā si fuisset̄ ꝓ testamentū solēne in relictis ad nō pias causas: nō reuocaretur ope exceptionis nisi sit facta reuocatio coram quinq; testibus relictū seu testamētum factū ad nō pias causas. Sed si fuerunt facta relicta ad nō pias causas ꝓ solēne testamentum: & postea fit reuocatio eoꝝ: faciēdo testamentū ad pias causas ꝓ relictum scḋo factū ad pias causas. ꝑm Pe. de Ancha. & Ioan. an. in additione speculi. Itē similiter si volūtas fuit ꝓfecta rōne volūtatis sed non publica prout testator voluit: vt qa testator testamentū manu sua cōscripsit volēs postea illud redigi in publicā formam ꝓ tabellionē: sed morte vel furore præuen⁹ est anteq̄ tabellio & testes venirent valebit testamētū tale inter libe ros & quo ad pias causas dūmodo constet fuisse scriptum manu illi⁹ testatoris ꝑm Imol'. Itē regulariter non possit decedere qs partim testat⁹ & partim intestat⁹. vt. ff. de reg. iur. l. ius nostrū. tñ in relictis ad pias causas pōt qs decedere partim testatus & partim intestatus: cum de iure naturali nō sit ꝙ qs decedat vel in totum intestat⁹ vel in totum testatus. Vñ si qs disponat expresse ꝙ velit certā partem suorū bonorū deuenire ad certam piā cām: puta dimidiā partē & nō totū: talis decedit ꝓ parte testat⁹. s. ꝓ illa dimidia legata ad piā cām & valebit: & ꝓ ꝓte intestat⁹. s. ꝓ residuo ꝑm Pe. de Ancha. Item licet in institutio facta ꝓ mutum non valeat. vt. C. eo. ti. l. iubem⁹: tñ in relicto ad pias causas valet ꝑm Imol'. Item licet regulariter relicta in testamēto nō valeant nisi adeaē hæreditas. vt. l. si nemo. ff. de testa. tñ legata facta in testamēto ad pias causas valent: nec reget additionem hæreditatis ad eoꝝ cōfirmationem cum in ipsis relictis ad pias causas cesset̄ solēnitates iuris ciuilis. ꝑm Bar. & Bal. vt refert Pe. de Ancha. qđ nō transit sine dubitatione ꝑm Imol'. Committens extremam voluntatē suā dispositioni alterius non dī decedere intestat⁹ sed testat⁹. ad pias tñ causas sic summat Inno. c. cū tibi. de testamētis. Vbi nota ꝙ multæ & varię lecturę ponūt̄ a diuersis & varijs doctoribus huius decretalis quarum aliquę notant̄ in glo. alias tangunt alij. Sed omissis oībus alijs Inno. dicit ꝙ ꝓ hęc verba. s. cū qs dicit volūtatē meā cōmitto dispositioni talis: intelligitur voluisse ꝙ oīa bona sua ꝓ tali in pauperes & pias causas expendant̄: & ideo videt̄ decedere testat⁹. Si autem voluisset expendi alio modo q̄ in pias causas: & tunc decederet intestatus ꝑm Inno. prout refert Io. cū hac lectura transiens q̄ cōiter tenet̄. Hostiē. tñ dicit aliter. s. ꝙ intendēs testari cū dicit oīa bona mea committo dispositioni Petri. vel ꝓ verba similia intelligit̄ testatus. Sufficit em̄ ꝙ exprimat ad quem vel ad quos vult bona sua cōuenire. C. eo. ti. l. fi. Nam sufficit testatori dicere: hereditatis meæ dñs esto: licet nō dicat hæres esto: de verbis em̄ nō est disputandum vt ꝓcureē peritio. Nam testatores aliq̄n abusiue loquunt̄ & nesciunt dicere instituo. ff. de lega. I. iij. & remittit ipse Hostiensis ad notata in summa sua eo. tit. §. qualiter. & hæc lectura Hosti. satis videt̄ esse de mente glo. & placet do. Flo. & magis videt̄ adaptari literę huius. c. q̄ ꝓcedēs. vñ & de iure videt̄ verior ꝑm Imol'. Sed licet hęc lectura sit verior de iure: tñ cōiter approbaē opi. Innocen. dicentis ꝙ per talia verba in textu huiꝰ. c. expresse ille cuiꝰ dispositioni ꝓmittit intelligit̄ hæres institut⁹: cū hoc vt ad pias causas distribuat. ꝑm Anto. & do. Flo. vñ practica erit obseruanda: esto ꝙ nō bene probeē iure. Est em̄ fauorabilis animę: & ideo amplectāda ꝑm Imol'. Et hanc opinionem cōem videt̄ tenere Barto. in. l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. Idem etiā Bar. dicit ꝙ si testator dicat bo-

na mea & aĩam cõmitto in manib⁹ Titij: valet talis dispositio & interpretabit vt testator itelligat dixisse: facio Titium heredem ꝓ pauperib⁹ Christi. qđ etiam tenet Pe. de Ancha. Item quãdo testator instituit hæredes suos simpliciter non dato aliquo executore: veniunt noie hæredum pauperes domicilij testatoris: vt notat ꝑ gl. in. c. j. eo. ti. vj. & loco ipsoꝝ pauperũ veniet eps loci qui loco heredis habebit ad distribuendum inde pauperibus: ꝙ si sit datus executor ad eligendũ & distribuendum inter ipsos pauperes: tunc talis executor seu cõmissarius habebit loco hæredis directi. per no. in ista. c. & in specu. in ti. de istru. scd'm Pe. de Ancha. qui etiã dicit ꝙ talis põt eligere in pauperẽ consanguineum suum si sit pauper. dist. lxxxvj. nõ satis. & etiam spuriũ vsq; ad quantitatẽ sufficientẽ pro alimentis & non vltra. Si autẽ testator nõ instituat pauperes christi sed christũ hgredẽ: tunc veniet vt hæres ecclesia cathedralis domicilij testatoris ſm Imo. Item si testator dixit ꝙ volebat executioni mandari q̃ dispositum erat quadã in schedula cõmendata guardiano minorũ: si cõstet illã schedulam manu testatoris scriptam cõparatione literarum vel alio modo: executioni mandabunt in illa cõtenta vel scripta: cum valeat talis dispositio, vt notat Imola post Bar.

§. IX. DE EXECVTORIBVS TESTAMENTORVM

De executoribus non standa.

multa notanda ponit Ioan. an. sup. c. Ioannes. de testamentis cõmentando illã decre. sic aũt summat. Executor fideicommissarius qui suscepit officiũ illud exequi cõpellitur. Vbi primo nota ꝙ executores testamentoꝝ pluribus noibus nuncupant. Aliquãdo em̃ dicunt commissarij: aliquãdo fideicõmissarij: interdũ diuisores: interdũ distributores: interdũ gradiatores, vt notat Specu. Et vt dicit Goff. hi nõ dicunt simpliciter executores: sed executores vltimarũ voluntatũ. Nã ꝓprie executores sunt hi qui sententias exequunt. C. de execu. rei iudi. l. fi. Scd'o nota ꝙ dicit textus post susceptum: non antec̃ suscipiat executionẽ potest cogi ad exequendũ: si nõ vult suscipere tale officiũ exequẽdi: & p̃cipue si nil fuit sibi relictũ vel si aliqd relictũ nõ agnouit. & log̃ de executore dimisso ꝙ testatorem: sec⁹ de datiuo & legitimo de quo speculator eodẽ tit. Sed post c̃ suscepit executionẽ expresse vl̃ tacite: vt si iã alicui creditori satisfecit vel legatum soluit vl̃ aliqd vt executor gessit: tũc cogi põt ad exequendũ ſm Inno. non tñ sufficit ꝙ præsens fuerit in cõstitutione sui. puta cũ testator instituit eũ executorẽ & tacuerit. ff. de arbi. l. Põponius. Si autẽ nõ tacuit sed expresse acceptauit: tenet̃ ex ꝓmissione. Item nota tertio ꝙ non solũ dioecsanus de quo in hoc. c. dr̃: sed etiã habens iurisditioñ episcopalẽ vel quasi põ executorem cõpellere ad exequẽdũ. Succedit etiã in hac iurisditione compellẽdi capitulũ mortuo ep̃o. vt de ma. & obe. his quæ ꝓ ecclesia. si negaret̃ in officio executionis legitimæ q̃ cõpetit ep̃o: capitulũ succedere debet. de quo tota opi. in speculo. Infirmo aũt ep̃o vel absente capitulũ hoc non põt cũ in his casibus iurisditio non transeat in capitulũ. Quarto nota ꝙ modus cogendi executorem est. vel ꝓ sub tractionem emolumẽti relicti sibi a testatore: al's non relicto. vel ꝓ censurã ecclesiasticã: vel ꝓ pœnã arbitrariam. de hoc satis in speculo. & hoc nisi ex causa emergenti petat ipse executor ab ep̃o exonerari. ff. de ꝓcura. l. si post datũ. Et ponit lex casum de superuenientib⁹ inimicitijs. Officiũ ergo executoris testamẽti: & ꝓcuratoris & arbitri ſm Bonagrũ in hoc cõueniunt a principio voluntariũ ex postfacto necessariũ addebat & casum de executione voti paterni. vt de vo. c. licet. Et ꝓ hoc argue ꝙ non solũ arbiter: sed etiã arbitrator potest cogi sentẽtiã dicere. de hoc in specu. de arbitris. §. fi. Nota quinto ꝙ executores dari possunt in numero pari: sicut & ꝓcuratores & compromissarij ad eligendum. Non em̃ refert an sint plures vel vnus solus. Est tñ cõsilium ꝙ talia cõmittant̃ in numero impari. vt de arbi. c. j. Sexto nota ꝙ quærũt Inno. & Hosti. & Abb. an executor possit agere cõtra hæredes. s. ad implendum legatũ? Rñ. ꝙ in relictis ad pias causas planum est ꝙ potest. & in hoc oẽs cõcordant. & cõtra hæredes agere potest & exigere relicta. C. de epi. & cleri. l. si quis. & si null⁹ sit hæres: executor põt totam hereditatem vendicare: vt nulla deducta falcidia volũtatẽ defuncti exequat̃. vt ibi. Si vero non ad pias causas: sed ad alios vsus voluit testator expendi relictum. & tũc aut executor est minister tm̃: aut minister & particeps relicti. In primo casu non agit cõtra hæredes ſm Inn. & Abb. Sed si hæres gratis soluit: executor distribuit inter illos quos testator distribui voluit: nisi testator expresse illud concesserit. ff. de leg. I. cũ quibusdã. In secundo casu etiam cũ particeps est relicti. puta ꝙ testator falcidiã vel aliam quotã ad eum ptinere voluit. & scd'm oẽs agit ff. de le. ij. l. si quis Titio. Sed Host. dicit ꝙ hoc est diuiare. & tenet ꝙ scd'm canones executor & cõtra hæredes si sint: & cõtra oẽs alios agere possit in his q̃ ad vltimæ voluntatis spectãt executionẽ: & eis negligentibus hoc faciat diocesanus. vt eẽ de testa. c. tua. & c. si hæredes. Primam distinctionẽ tenet speculator. Nota septio ꝙ q̃us clerici curas sæcularium actuum vel negotioꝝ suscipere nõ debeãt. vt dist. lxxxviij. eps. & xj. q. j. te quidẽ. nec debẽt esse ministri laicorũ. Istud tñ est speciale in executore ad pias causas: vt illa clericus vel monachus exequat̃. vt de testa. c. ij. lib. vj. Religiosus tñ de cõsensu prælati sui & nõ aliter cum istud sit suffragiũ aĩæ ad qđ clerici tenent̃. & est officiũ mię: qđ oĩbus est commune. vt. lxxxvj. distin. non satis. Aliquib⁹ videt ꝙ clericus & monachus oẽm executionem vltimæ voluntatis etiam vltra relicta ad pias causas agere possit: ꝙ quibus facit de testa. c. ij. Et approbat consuetudo & potest tolerari. dum tñ ꝙ id nõ abstrahat a seruitio diuinoꝝ. Et q̃us religiosus institutus executor acceptasset execution̄ em in consensu prælati sui: tñ si postea ꝑlatus prohibeat prosecutionem executionis, non põt exequi. licet ꝑlatus non bene faceret sine vrgente causa eum ꝓhibendo scd'm Io. an. Frater minor tñ non põt executor existere de verb. sig. c. exiui. in cle. licet possit consulere quõ executio fiat. Item nota octauo ꝙ in executione hmõi possunt simul eẽ clerici & laici. nec obstat ꝙ in eodem officio non debet eẽ disparprofessio. xv j. q. vij. noua. sed clerici & laici sunt diuersę ꝓfessionis: vt. xij. q. j. duo sunt. Nam vbicũq; ad aliquid agendum admittimus diuersa capita non vt collegium vel corpus vnicũ: non refert an illi sint eiusdem vel diuersę professionis: dũmodo vtraq; ꝓfessio per se sit habilis ad id agendũ: vt de seruientibus cardinaliũ inclusorum. nil em̃ impedit in eod̃ facto duos procuratores instituti: alterum clericũ alium laicum. Idem in testibus. Idem in arbitris. Idem in consiliarijs & similibus. Iudices etiam & executores gratiarũ possunt esse diuersarũ professionũ vt ꝙbaĩ ꝓ diuersa iura. vbi vero inter ipsos gerentes est vnio respectu eiusdẽ collegij vel corporis: illud tale corpus nõ debet esse diuersæ professionis, vt dictũ est in oĩbus ctiõe. Nota nono cũ dr̃ in hac decretali Ioannes. ꝙ per diocesanum fiat executio seu cõpulsio. Quærit̃ quis diocesanus habeat hoc explere? Rñdeo. Circa executionem legitimam testamenti quam habet episcopus: planum est ꝙ intelligit̃ de episcopo originis ipsius testatoris. Sed si alibi habet domicilium. dicunt quidam ꝙ vterq; exequi potest. alij ꝙ eps domicilij si in totum istud transtulit nisi in loco originis essent facultates ipsius: sed quo ad ꝓpulsionẽ executoris. de qua decretalis loquit̃. puto ꝙ episcopus ipsius exactoris habet illum cõpellere. Ex quo ergo suscepit officium exequendi sibi imputet: si tamen ipse executor suscepit officium exequendi in domicilio testatoris eps ipsius domicilij ratione illius quasi cõtractus eum compellet: si inuenit eum ibidẽ: alias seruabit̃ quod dicitur de foro cõpe. c. romana. lib. vj. Vel dic ꝙ ex quo ipse absens est collega exequet̃: & si collegam non habet nec aliter testator ꝓuidit: non instabimus compulsioni absentis. sed exequat̃ eps testatoris. vt de testa. c. ij. lib. vj. Et per prędicta expeditur quod quærit̃ coram quo legatarius conueniet executorem. de quo in spec. Quęritur decimo quid si testator verat executorẽ reddere rationem suæ executionis: nunqd illud sit seruandum: ita ꝙ eps non valeat exigere rationem suæ executionis ab eo? Rñ. Hostien. in. c. tua. de testamẽ. putat talem executorem qui non necessario: sed volũtarie suscepit officium vt hic teneri ad rationẽ reddendam ex bono & æquo iudicis arbitrio faciendam. Archi. de ma. re. c. qui filium. Sic em̃ pontificali autoritate decet impleri voluntatem defuncti: etiam si actio deficiat. ff. de peti. hære. l. hæreditas. Iudex ergo pensata fama & conditione executoris quantitate & qualitate articuli de quo quæritur in aliquibus credet ipsius iuramento: in aliquibus plenam ꝓbationem requiret. C. de epis. & cle. l. nulli. Et arbitrabit̃ raliter ꝙ non sit locus fraudi: nec minus pleng executionis & talis vi-

talis videt̃ fuisse mens testatoris clausulam illam apponẽtis. Nec em̃ est verisimile ꝙ illã exclusionẽ voluntatis sue vel officij põtificalis apposuerit: sed magis vti voluisse si de vtriusq;. Et si aliquid dolose fecerit: de dolo poterit cõueniri & queri cũ in tali remissiõe nõ veniat remissio dolj. & etiã de relictis q̃ apud ipsum essent ſm do. An. nõ obstante ꝙ testator: vetuerit nisi illud sibi reliquisset. Vndecimo nota ꝙ licet executor debeat exequi infra annum. put notat̃ de testa. c. si hæredes. tñ poterit eps eum compellere post annũ ad exequendũ: cum annus sit datus non ei⁹ fauore: sed vltimæ voluntatis ſm do. Flo. s. Zabarellum.

§. X. DE SVBSTITVTIONE HEREDIS.

Nota ſm glo. sup. ca. Raynutius. eẽ de testa. ꝙ multiplex est modus substitutionis. quædã em̃ dr̃ vulgaris. quędã pupillaris: q̃dã exẽplaris: q̃dam cõpendiosa. Et iste substitutiones dicunt directæ. Itẽ est & fideicõmissaria. Substitutio vulgaris est q̃ fit ab oĩbus vulgaribus. & fit sub hac forma. instituo te hęredẽ: & si tu nõ eris ille sit. hæc appellatur expressa vulgaris. instit. de vulga. subst. in princ. Pupillaris est q̃ fit sub talibus verbis. Filius meus mihi hęres esto: & si tu non eris vel si eris & infra tempus pubertatis decesseris ille sit hęres. instit. de pupil. subst. in princ. Exẽplaris est q̃ fit ad exemplũ pupillaris: q̃ fit furioso sub his verbis. Si filius meus decesserit antec̃ reuertat̃ ad sanã mentem ille talis sit hæres. instit. de pupil. subst. §. j. Compendiosa sit talibus verbis. quũcũq; filius meus decesserit ille sit hęres. Fideicommissaria dr̃ quæ fit sic. Instituo te hęredem & rogo vt restituas hæreditatem Titio tali die: vel sub tali conditione. s. si decesseris sine filijs. & hęc substitutio põt fieri a quocũq; & cuicũq; & añ pubertatẽ & post. instit. de pupil. subst. §. fi. Et talis fuit institutio & substitutio; q̃ habet̃ in dicto. c. Raynutius. Vulgaris substitutio expirat c̃ cito est adita hereditas. C. de impub. & ali. subst. post aditã. Pupillaris statim expirat post c̃s pubertatis. instit. de pupil. subst. in prin. Hæc fuit fideicommissaria sub sti. seu præcaria: de qua in isto. c. Raynutius. Et hoc incertum conditionis potuit soror sorori remittere licet sit contra voluntatem testatoris. C. de pac. l. j. & hoc ꝓpter votũ. desideriũ captandæ mortis. C. de tranſac. l. fideicõmisso. nec potest alienare taliter grauat⁹. C. cõia de le. l. fi. nisi in certis casibus in aut. ibi positis. Quæritur vtrum in dictis ꝙ religionis ingressum expiret substitutio facta in defectum liberoꝝ. glo. finalis dicit ꝙ aut sub substituitur ꝑsona priuata & euanescit: qa hoc casu ingressus monasteriũ fingit̃ habere hęredẽ: vt hic & in aut. de san. epis. §. sed hoc p̃senti. Si aũt substituit̃ ecclesia seu locus religiosus vel; iubet̃ expendere in pias causas: tũc non expirat substitutio seu fideicommissum ꝙ religionis ingressum. vt ī dicto. §. sed hoc. Vbi hæc distinctio seu differentia probatur. Et est diuersitatis ratio: qa ꝙ expiret substitutio ꝙ religionis ingressum inductum est contra propriam significationẽ ꝟborum in fauorem piæ causæ. Vbi ergo substitutio seu fideicommissum debet expendi in piã causam: cessat dicta rõ. cum non debeam⁹ impropriare verba in fauorem piæ causę seu religiõis in ꝓiudicium alterius religiõis seu piæ causæ ad hoc. c. cum cã. de ꝓbæbẽ. priuilegiar⁹ em̃ non vtit priuilegio suo cõtra pariter priuilegiatum: nisi pariter cõcurrat priuilegium vtriusq; vt in. d. §. Sed hoc præsenti. Et plene ꝙ Bar. in aut. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Faciunt etiam p̃dicta ad aliam quæstionem satis notabilẽ. Quid si testator dedit substitutum sub conditione: si instatutus decederet sine liberis ex se legitime descendentibus vel ex corpore suo nascentibus: nunquid euanescat substitutio ꝙ ingressum religionis? Hæc quæstio satis pulchra & quotidiana est. Et idem põt dici q̃n testator ꝙ aliaverba continentia naturalitatem fecit substitutionem. Doctores summi varij fuerũt ī hac opinioẽ. Nam Iacobus de Bel. dicit hanc q̃stionem & posuit in. d. §. sed hoc. Et concludit substitutionem dicto modo cõceptã nõ expirare per ingressum religionis: qa testator ꝙ illa verba elegit naturali tatem necrelinquit voluntatem suam interpretatiõi iuris. Secus q̃n fuit locutus generaliter, vt si sine liberis decesserit &c. tunc succedit iuris interpretatio q̃ cessat in casu certo: quia in incertis non certis opus est coniecturis. de re iudi. c. estore. In hanc opi. accedere videnť Ma. Syl. Hostien. & Ioan. And. vt notat̃ ꝑ eum in. c. Raynaldus. de testa. Cõtrarium tenuit quidam Bãgotis dum esset Bononiæ hæc quæstio de facto. & Dy. sequit̃ in. l. si ita quis. ff. de leg. ij. & Rich. & Bart. in aut. nisi rogati. & in. l. si ita quis præal. & sic post modũ eleganter consuluit in qõne facti. Primo per rationẽ quã faciebat Dy. Expressio em̃ eoꝝ q̃ tacite insunt nil operat̃. ff. de leg. iij. & c. significasti. de elec. Sed hęc verba ex suo corpore vl̃ ex se legitime natis: insunt ī illis verbis: si sine liberis decesserit &c. non veniũt filij legitimi tãtum. vt. d. l. si ita qs. §. fi. ergo solum intelliguntur de naturalibus. & tñ fauore monasterij expirat talis substitutio ꝙ religionis ingressum. Scd'o mouet̃ per rationem Rich. Malum istud fideicommissum vel substitutio si decesserit sine liberis &c. reprobat̃ & ꝙ nõ scripto habeť. nõ ideo qa monasteriũ nõ habeť loco filij: sed qa præbet impedimẽtum vitę cõtẽplatiuæ seu retrahit a vita cõtẽplatiua eligenda. nã substitutus timẽs ne bona sua cogat̃ restituere si decederet sine liberis inducit̃ ad matrimoniũ cõtrahendũ: et remouet̃ a ꝓpósito religionis & castitatis. Et ideo imperator voluit tale grauamẽ hr̃e ꝙ non adiecto. & hoc voluit tex. in. d. §. sed hoc ꝓnti. dũ dicit tales ordinationes inualidas & ꝙ nõ scriptas. Sed hæc cõditio de qua in q̃stione nostra est plus multo ꝟria vitæ cõtẽplatiuæ & castitati & religiõi q̃ illa de qua in. d. §. sed hoc ꝓnti. Et hic ergo forti⁹ debet ita hr̃i ꝙ nõ adiecta. & ita etiã tenet & refert Cyn⁹ ī dicta aut. nisi rogati. Tertio ꝓbat̃ sic. Illud qđ reliquit̃ cã dotis de necessitate intelligit̃ ꝙ matrimonio carnali sine quo nõ põt dici dos. vt in. l. iij. ff. de iu. do. &. c. essi necesse. de do. iter vi. & vxo. Nã ꝙ introitu monasterij nõ datur dos. de simo. c. nõ satis. &. c. veniens. & tñ illa conditio seu cã remittit̃ instituto seu legatario ītrãte monasteriũ: licet nõ põt dici ꝙ ciuiť impleat̃. vt in. d. §. sed hoc. q̃ licet i ca su q̃nis nr̃ę nõ posset dici ipleta ꝓditio ciuiť ꝙ monasterių dicat̃ ex se natũ: nihilomin⁹ rõne ꝑdicta debent bona apud monasteriũ remanere. Idem debet & põt dici de eo qđ relinquit̃ cã donationis ꝓpter nuptias, vt habeť in. d. §. Quarto probat sic. Inter monasterium & monachũ non dr̃ matrimoniũ spũale: cũ sol⁹ abbas dr̃ spõsus. de elec. qa ꝓpter. sed fideicõmissum relinquit̃ sub ꝓditiõe si nuptias cõtraxerit. & ille grauat⁹ monasteriũ ingrediat̃: non teneť ad fideicõmissum, vt in. d. §. sed hoc ergo apparet ꝙ nõ est ideo ꝙ videat̃ defecisse ꝓditio fideicõmissi: sed iõ tale grauamẽ habeť ꝙ nõ adiecto & ꝙ nõ scripto: cũ vitę cõtẽplatiuę sit̃ ꝟiať. q̃ idẽ dicẽdũ in qõne nr̃a. Quinto & vltimo ꝓbat̃ isto mõ. Ego video ꝙ si aliqd religtur mulieri cũ onere restituẽdi si nõ nupserit ꝙ nõ teneť restituere si nupsit. l. q̃ties. ff. de ꝓdi. & demõ. l. cũ ita legatũ. cũ. l. sequẽti. qđ tñ limita prout notat̃ in aut. cui. C. de iudi. vidui. q̃ multo magis nõ valet istud grauamẽ. de quo in qõne nr̃a cũ sit ꝑdimentum religiõis & vitæ cõtẽplatiuę q̃ lõge melior est c̃ activa. Et hęc opi. placet do. An licet nõ alleger ꝙ filiũ et motiua. Bar. q̃ mihi multũ placẽt: & ipam veritatẽ cõtinere videnť. Pro hac cõclusione vide bonũ text. in. l. Titię si nupserit. ff. de ꝓdi. & demõ. vbi dr̃ ꝙ si testator reliqt Titię ducẽtos si nõ nupserit: & si nupserit relinqt centũ: si Titia elegerit nuptias debet hr̃e ducẽtos: & tñ nõ adipleuit ꝓditionẽ. Sed illa habeť. ꝙ nõ adiecta: qa retrahit a mr̃imonio carnali ẽhẽdo. Idẽ & forti⁹ si a spũali. & per hæc clarissime paret intellect⁹ hui⁹. §. sed hoc. & hui⁹. c. obtinet. q̃ hic monasteriũ. nõ qa habeť loco filij vel hęredis: qa fuit illa allegatio ꝓtis. vt. s. dixi. sed qa habeť ꝙ nõ adiecta si vult̃ intrare monasteriũ. & inferť ad decisionẽ q̃nũ. s. tractatar. & multarũ aliarũ filiũ. Expeditis & suppletis glo. ex qb⁹ patuit clarissime intellect⁹ hui⁹. c. & multoꝝ iuriũ ciuiliũ & canonicoꝝ descendẽdo ad alia nõ min⁹ vtilẽ materiã extrisecã hui⁹. c. q̃ ꝟsať circa bona ingrediẽtiũ religionẽ ꝓdito vel nõ cõdito ꝑ eos pri⁹ testamẽto. Hęc oĩa Abb. de Sicilia in lectura. Ad idẽ vidi solẽne ꝓsiliũ vniuersitatis Bonoñ. & habeť i ꝓtu sčtẽ Mariæ nouellæ Florẽtiæ. Multi etiã solẽnes doc. alij idẽ cõsuluerunt. s. ꝙ in hmõi casu euanescat substitutio. Fallit in fratribus moribus: non in prędicatoribus. Rõ diuersitatis est: qa prædicatores ex priuilegio sunt hæreditatis capaces: nõ aũt minores.

§. XI. QVIS ORDO TENENDVS IN SOLVENDO CREDITORIBVS.

Inſoluẽdo creditoribꝰ aut legatarijs? Rñ. ſm Ray. si creditores & legatarij simul veniãt prio satisfaciẽdũ creditoribus: sed si veniãt seꝑatim liberať hæres soluẽdo ꝓ illum

ordinē quo venerūt: dū tñ nō faciat in dolo. & creditores
postmodū venientes nō debent inquietare heredem nisi re
māserit ei de hæreditate: sed hīt ius suū saluū p legatarios
Si tñ hæres scit vel credit siue dubitat p hereditas nō ex
tendit vltra debita: siue fuerint ex ꝯcu: siue ex maleficio
vel quasi: nil debet dare legatarijs donec satisfaciat credi
toribus. Et idem modus tenendus est in satisfaciendo pri⁹
creditorib⁹ priorib⁹: & in iure potiorib⁹. Et nota q hæres
añ oīa pōt deducere expensas funeris & etiā alias necessa
rias quas fecit cā hereditatis, vt in testamēto: inuētario: &
hmōi. Et breuiter sicut qñ debita totā hereditatem exhau
riūt hæres debet esse immunis a lucro: sic & a grauamine. C.
de iure delib. l. fancim⁹. §. si pētā. cū seqn. Itē nota p licet
obligatio testatoris trāseat ad hæredē: nō tñ piculū piurij
& hmōi q nō pñt excedere singularē psonā. Idem Hosti. et
Guil. Quid si plures sint hæredes: quo tenentur ad debita
vel legata? Rñ. regulariter tenet glibet hæres p hæreditaria
pte. C. de hære. ac. l. iij. Excipiunt quinq; casus. Primus
si aliq̄d sit in obligatione faciēdi vel nō faciēdi, tūc em ꝙ
libet tenet insolidū. ff. de ꝓb. ob. l. i executorib⁹. §. ij. vt si te
stator ꝓmisit se aliq̄d op⁹ facturū vel ꝓmisit ꝓse vel hæ
redē nō fieri quo min⁹ p fidē suā trāsire liceat: hic glibet
hæredū obligat insolidum. Secūs casus est si res q̄ debet re
stitui insolidū possideat ab vno. C. de hære. ac. l. ij. &. ff. cō
modati. l. si tñ. §. hæres. Tertius est in alimētis legatis: ga
pro, volūtate defuncti vel iudicis: vel ab vno insolidū vl
a pluribus p ptibus designatis petuntur. ff. de ali. le. l. iij.
Quartus si testator ab vno hæredū legauerit creditori hæ
reditario compensandi aīo, tunc em ille hæres onus sustī
nebit vsq; ad quantitatē legati. ff. de lega. ij. l. cum ab vno.
Quintus in expēsa funeris vxoris q̄ nō tñ astringit hæres
des, p hereditarijs portiōibus: sed etiam virum pro portio
ne q̄ peruenit ad eū de dote vxoris, ff. de relig. & sump. fu.
l. quoties. &. l. veluti. Quid si hæres est pupillus nūqd pōt
differri solutio debitorū ꝓtextu pupillaris ętatis? Rñ. non
vt. C. de acqui. hære. l. j. sub ꝓtexu.

§. XII. DE DILATIONE EXECV

tionis in legatis ad pias causas. Et primo querit vtrum de
funct⁹ inde patiat detrimētū: ga tardāt eleemosynę quas
legauit? Rñdet bea. Tho. in quodli. vj. arti. xiij. ꝙ quātum
ad meritum eleemosynæ nullum detrimentum patiat ex
ꝓdicta tarditate maxime si quantū in eo fuit cūram adhi
buit vt ei⁹ eleemosynę cito darent: ga meritū principal'
ex volūtate depēdet & intētiōe. Sed quantū ad effectū elee
mosynæ patit detrimentū: nō quidē vtq hmōi tarditatē
puniat: sed ga remediū expiationis pœnę ei non adhibet:
cū nō sit suffragiū vñ subleuaretur. Similr nō patit detri
mentū si differat restitutio quā ipse mādauit fieri: licet tar
de mandauerit etiam in morte: tñ fecit qd⁹ potuit. Hęc ille.
Ex quib⁹ seqtur ꝙ si tepide & incaute mādauit fieri suffra
giū: qñ nō sit vel multū differtur: nocet & quo ad meritū
ex remissione voluntatis: & quo ad suffragiū vt nō subleu
et si nō fit; ita cito vel si tarde fit. Et multo magis de resti
tutione facienda. Nam posset cū volūtate ita remissa mā
dari fieri restitutionē. puta ne filij egerēt: vel ipse ne eua
deret quasi nō curās de restitutione: ꝙ parū vel nihil sibi
prodesset talis restitutio mādata: si etiā fieret. Sc̄o quærit
vtrum executor debeat tardare distributionē eleemosyna
rū ad hoc vt res defuncti meli⁹ vendant. puta moritur te
stator tpe messiū vel vindemiarū: legat summā pecuniæ
pauperibus erogandā: trahēdā ex fructibus recollectis ip
sius testatoris: q̄ tūc tpis parū valēt: inde ad sex mēses vel
annū valebūt multo pl⁹? Rñdet bea. Tho. in quodli. ꝙ in
mora modici tpis nō videt magnū periculū vel detrimen
tum, vñ si executor p modicū tps eleemosynas dare differ
rat vt rebus defuncti venditis ampliores eleemosynas fa
ciat non videt absq; culpa: ga forte tunc defunct⁹ a purga
torio erit liberat⁹: in quo dū erat cruciatus remediū suffra
giorum maxime ei necessarium erat. hoc aūt reliquit pru
dentis executoris examini, vt cōsideratis dilatione tpis &
cōditiōe psonæ: q̄ citius vel tardius liberāda est: & etiam
quantitate augmēti eleemosynæ faciat ꝙ viderit magis
expedire defuncto. Tertio quærit vtrū ex tali dilatione &
ꝓcipue magna peceetur mortalr & ab executore & ab hæ
rede? Rñ. ꝙ sic: si nō facit quātum pōt: nec excusat ga sine
magna cōmoditate hęres hoc facere non pōt. Nec execu-

Vbi. §.

tor ne displiceat vl' dānū inferat heredi. & qd' ipse nō pōt:
debet ipse significare diocesano q pōt cogere. ex de testa.
Io. Vñ i decre. xiij. q. ij. q oblatiões. ij. dī. Qui oblationes de
functoꝝ detinent & ecclesijs tradere demorant: vt infide
les sunt ab ecclesia abijciēdi. & quasi egētiū necatores: nec
credētes iudiciū dei habendi sunt. & in alijs duobus capi
tulis idem dī ibidem. Ex quib⁹ arguit Io. Neapol'. in q̄dl.
ꝙ peccant mortaliter tales executores & hæredes multum
differentes. tum ga nullus debet excōicari nisi pro morta
li. hi aūt mandantur excōicari q̄uis non sint ipso facto ex
cōicati nisi hoc esset alicubi p constitutiones synodales: tū
tum etiā ga notabile nocumētū: inferūt aliabus ꝓximoꝝ.
Vñ ibi dicunt necatores aiarū. s. subtrahēdo suffragium
illud eis. Quarto querit vtrum pœna appposita a testatore
posset exigi: & ꝓcipue in relictis ad pias causas? Rñdeo ꝙ
pœna pōt apponi tripliciter. Vno mō cū conditione tur
pi adiecta. puta legat cōuentui mendicātiū prędium cū cō
ditione ꝙ nō possit alienare: vl' alienādo perdit legatum.
Conditio illa turpis est: ga alienare immobilia nō solum
possunt sed & debēt mēdaces. & sic conditio illa vt turpis
abijcit: & legatū illi remanet sine incursiōe pœnę. Secūdo
mō cū deuolutione illi⁹ relicti ad alterum puta legat cētū
Petro testator: cum hoc ꝙ det. l. pauperibus ex eis: vel fa
ciat celebrari tot officia. aī's deuoluant illa centum ad talē
locum vel psonam: talis non seruans conditionem īcidit
in pœnā illā & perdit legatum. Tertio committit hæredi
vt det centū pauperib⁹ infra annū. aī's si infra annū nō de
derit teneat ad alia centū dare pauperibus. In quo casu di
cit Bern. & Abb. eliciens hoc ex. c. Rayn. ex de testa. cū glo.
ꝙ loc⁹ est pœnæ: & exigi pōt si pœna afficiat patrimoniū
testantis. Nam etsi testator cum nō habeat iurisditionem
in hęredē vel legatarij nō possit ei pœnā imponere: tñ bñ
pōt adimere sub noīe pœnæ bona legata vel relicta eis. q̄
pœna etiā locū habebit in foro cōsciētię cum naturaliter
obligeť. ex de testa. ca. cū in officijs. q̄uis aliud sit aliꝭ poe
nis prout vult glo. singularis. xij. q. ij. fraternitas. vbi dicit
Grego. ꝙ ecclesia res sibi ablatas non debet recipere cum
augmento. i. cum pœna q̄ ponitur pro furto. puta ꝙ fur de
beat restituere rem furatam in duplo. sufficit enim vt hēat
suum. pōt tamen vt dicit ibi glo. iudex ex officio applica
re illi eccl'æ etiam pœnam. Vel intelligit de pœna cano
nis quo ad iudicium pœnitentiale: in quo sufficit iniūge
re vt restituat male ablatum solum nō pœnām. Sed in pœ
nis quas ponit testator si non fecerit hæres vel legatarius
hoc vel illud potest pœna exigi ſm doctos.

§. XIII. QVIS AVTEM POSSIT

vel nō possit facere testamētū? No. ſm Goff. ꝙ glibet pōt
facere qui nō prohibet. Primo aūt ꝓhibet quidē filiusfa
mi. nisi de peculio castrēsi vel quasi. ex de sepul. c. licet. li
vj. nec pōt relinquere aliquid p aīa sua sine prīs assensu.
Pro hibet etiā impubes. Itē seru⁹. xiij. q. ij. §. qd' de libero.
Item furiosus nō hīs lucidū interuallum. Item ꝓdig⁹ cui
est' administratio bonoꝝ interdicta. Item mut⁹ qui nil lo
quit. Surdus q oīno nil audit. vt insti. quibus non est permi.
sa. testa. p totū. Cæcus aūt pōt cū solēnitatib⁹ quę habent. C. quibus non est ꝓmis. fa. testa. l. hac consultissima.
Item illis q ꝓprijs renuntiauerunt & nihil hñt. vt ingressi
monasteriū. vt in auē. de monachis. l. illud. &. xix. q. ij. ca.
quia ingredientibus. Sed si quis filios habēs monasteriū
ingrediat nullo condito testamento: ꝓmittitur ei diuide
re cū filijs & iter eos vt. xix. q. iij. si qua mulier. Pōt etiā fa
cere testamentum quicūq; ante professionem cum etiā ad
sæculum reuerti possit. ex de regu. c. statuimus. Eremitę au
tem si non renuntiauerunt ꝓprijs nec se alicui ecclesiæ tra
diderunt vitam mutando testari pñt. aī's non. xix. q. iij. §.
ecōtra Paulus. Religiosus in epm ꝓmotus nullo mō pōt
facere testamentum ſm Tho. ij. q. clxxxv. ga sola dispen
satio rerum ecclesiasticarum ei cōmittit quę morte finit:
ex qua testamentū incipit valere. Si tñ ex concessione pa
pæ testamētū faciat: nō intelligit de ꝓprio facere testamē
tum: sed apostolica autoritate intelligitur ampliata ptās
suę dispensationis: vt possit valere post mortem. Qui aūt
prohibet testari eū qui pōt ab eius est hęreditate repellen
dus. C. si quis aliquē. l. j. Testamenta quoq; publicoꝝ seu
manifestoꝝ vsurarioꝝ sic decedētiū sunt irrita de quo ha
bes. ē. in. ij. parte. ti. j. c. vj. §. j. circa finem.

§. xiiij.

Quis te stari pt.

§. XIIII. CLERICI SECVLARES

Clerici sæculares testantes.

testamentū facere possunt & donare: sed hoc modo. Si ha
bent de patrimonialibus: vel de his q̄ sibi aduenerūt aliūde: puta ex successione vel donatione psonę: nō intuitu ec
clesiæ: vel de illis q̄ ipsi sibi p scripturā vel hmōi artificiū
quæsierunt: indubitanter de his possunt facere testamētū
& etiā donare. xij. q. iij. c. j. & extra de testa. c. ga nos. Et hoc
habet locū etiā si clericus sit in potestate patris vel aui cō
stitutus. C. de epis. & cleri. Authentica, licet in alijs ꝓsonis
secus sit: quæ scilicet sunt in potestate parentū. De reb⁹ aūt
ecclesiæ mobilibus vel immobilibus clericus testari non
potest. Sed pōt de mobilibus & fructibus perceptis in egri
tudine cōstitutus: dum tñ sit compos mentis: conferre pau
peribus & locis religiosis & his qui sibi honeste seruierūt
vt ei⁹ eo. c. relatū. De consuetudine tñ alibi clerici testātur
de fructibus & rebus mobilibus ecclesiæ acquisitis: tñ de
iure contra est. vt in. d. c. Testes aūt in testamento regulari
ter requirunt septē. vt insti. eo. §. fi. Hoc tñ fallit: ga quan
doq; valet sine teste: vt si miles in bello scribat & moriat'
C. de mili. te. l. milites. qñq; sufficit vnus: vt si fiat corā im
peratore. C. eo. l. omniū. quādoq; duo: vt inter filios. C. eo.
l. hac consultissima. vel si in territorio testetur miles. ff. de
mili. te. l. Lucius. Similiter in his quę ad pias causas legan
tur. extra eo. c. cum esses. &. c. relatum quādoq; tres vl' qua
tuor: vt in speciali priuilegio. C. eo. l. sine speciali. quando
q̄ quinq̄. vt in testamento rustici. C. eo. l. fi. quandoq; etiā
octo requiruntur: vt quando testator vult facere & nescit
literas. vt in. d. l. hac consultissima. Et nota ꝙ si testator nō
vult q̄ teses scient tenorem sui testamenti: potest facere te
stamentum quod dicitur in scriptis. i. ꝙ ipse primo testa
mentum cōscribat vel etiā conscribi faciat: & postea char
tam clausam repræsentet testibus dicens. Hoc est testamen
tum meū rogo vt sigilletis & subscribatis vos. C. eo. l. hac
consultissima. Sed tamen per hunc modum facere testamē
tum non est tutum: ga multas obseruantias regrit: quę fre
quenter cum non seruentur oportet ꝙ non valeat testamē
tum: & ideo melius est ꝙ fiat sine scriptis: scilicet quando
scribitur per notarium tantum. Item nota ꝙ cū quis sanus
vel infirmus qui est sanæ mentis: vltimo disponit de bo
nis suis. de quibus potest disponere per simplicem scriptu
ram: vel per verba solum non violentatus vel circumue
tus: sed libere sine notario & testibus debitis standum est
eius tali dispositioni in foro conscientiæ: & hęredes quib⁹
hoc constat certi rudinaliter tenentur ad obseruandū illud:
etiam si prius per solenne testamētum aliter disposuerat.
Executores etiam tenentur ab hoc si certi sunt de vltima
voluntate inquantum possunt. Vñ Greg. xiij. q. ij. vltima
voluntas. Vltima voluntas defuncti modis omnibus ser
uari debet. vbi dicit glo. ꝙ intelligit cum voluntas est ra
tionabilis. Nam si moriens vellet exhæredare filium sine
causa: hęc voluntas nō est seruanda: in foro tñ causarū vbi
proceditur ſm allegata & probata: nisi sint sufficientes ꝓ
bationes per testes & hmōi. stabitur testamento solenni
ter facto: & si nullum fecit: iudicabitur vt intestatus.

¶ De donationibus. Cap. IIII.

QVIA DONATIO CAVSA

mortis habet similitudinem ad testamentum
vel legatum: ideo nunc de huiusmodi donatio
ne causa mortis: & postea de donatione inter
viuos quę conuenit in nomine: etiam habet in aliquo si
militudinem ad donationem causa mortis. Donatio causa mortis est: cum quis magis vult se habere q̄ eum cui do
nat: magis eū cui donat q̄ hęredem suū. vt. ff. de dona. causa mor. l. j. & insti. de dona. §. ij. Differūt tñ in quibusdam
donatio causa mortis & legatū. Primo ga legatū semp tra
ditur ab hęrede: sed donatio causa mortis qñq; ab hæredę:
qñq; a testatore. Itē si qs accusat testamentum vt falsum,
amittit legatū: sed nō donationē causa mortis, aī's si ex ali
qua causa rescindat testamētū & donatio cā mortis. vt. ff.
eo. l. si qs mo. &. l. si debitor. Reuocat donatio causa mor
tis si donantē pœniteat: vel si liberatus est de periculo in q̄
erat: vel si desinat conditio sub qua donatio facta fuit. ff. si
certum pe. l. nō oīs. Item si donatarius prius decedat. q̄ do
nator. ff. eo. l. si filio. &. l. j. &. fi. Donatio scilicet iter viuos
quid sit? Respondetur ſm Hostien. est rei licitæ nullo iure
cogente mera liberalitate facta collatio.

§. I. QVIS POTEST DONARE.

Donat dñs rei.

Respondeo donare potest paterfamilias & dñs rei: non er
go seruus: non filiusfamilias. ff. eo. l. filius. Itē non minor
xxv. annis. C. si maior fac. ra. ha. l. fi. & multominus pupil
lus qui alienare nil potest sine tutoris autoritate. ff. de acq.
re. do. l. pupillus. Item nō monachus vel cōuersus. l. iiij. di.
Abbati. Item non potest donare qui nō est compos mētis
vt furiosus nec prodigus. ff. de cura. furi. l. Iulian⁹. Sed nec
is cui alienatio per legem interdicta est: vt qa cōmisit crī
men lęsę maiestatis. C. ad. l. Iulia. ma. l. fi. vel hæreticus. vt
C. de hære. l. manichæus. Item nec condēnatus de publico
crimine: licet ante sentētiam donare possit. ff. eo. l. post cō
tractum. &. l. donationes. §. finali.

§. II. CVI POSSIT DONARI. RE

Cui dā di.

spondeo ſm Host. cuilibet: nisi per legem prohibeatur: &
quidem siue sit presens siue absens: notus vel ignotus. Itē
patrifamilias & filiofami. dicto extraneo: nam filiofami
lias suo non valet facta donatio: nisi post emancipationē
C. eo. l. fiue. Item nec inter virum & vxorē valet nisi post
mortem. vt dī. j. §. iiij. Item nec miles potest donare mere
trici. C. de do. inter vi. & vxo. l. si ancillam. immo etiā qui
libet prohibetur donare meretrici. lxxxvj. disti. ca. qui ve
natoribus. Si tamen donaui repetere non possum. vt. j. no
tatur de dā. siue dona. adulteratoribus.

§. III. DONATIO MVLTIS DE CAV

tit. iij. c. vj. §. iiij & vij.

lis reuocari potest precipue modis illis quibus libertus fit
seruus, vide. ē. in tit. de dominis. Vtrum donatio facta sub
cōditione fit idē qd' facta sub mō? Rñ. non. nam illa q̄ fit
sub conditione: puta si tale quid fit vel fiat statim tenet:
sed nō extāt illo pōt reuocari. C. de dona. sub modo. l. j. &
ij. Et idē dicendū de venditionibus & hmōi ꝓtractib⁹. An
cōiuges sibijnuicem donare possint? Rñ. non. necvaler do
natio: quin potius ꝓhibita est tam de iure canonico q̄ ci
uili. ex eo. donatio. &. ff. eo. l. j. nisi in certis casibus. Hmōi
autē prohibitionis sunt quatuor causę. prima est ne, ꝓpter
amorem alteri coniugū non temperando donationib⁹ fa
ciliter expoliaretur. ff. eo. l. j. Secūda ne melior in paupertatē
icideret. & deterior ditior: fieret. ff. eo. l. ij. Tertia ne ꝓiuges
forte intenti ad acquirendū sibi per donationes: nō essent
studiosi liberos habendi vel educandi. ff. eo. l. ij. Quarta ne
amor honestus & debiti exhibitio q̄ debet esse inter coniu
ges precio cōciliari videretur. ff. eo. l. iij. Et sic inter eos do
natio non valet: etiam si fiat ꝓ interpositam personam. vt
ff. eo. l. si sponsus. §. generaliter als. in prin. eiusdem. l. nec
valet inter eos remissio alicuius debiti: aut assignatio ali
cuius debitoris: ga hęc oīa donationes sunt. Sunt tñ casus
in quibus donatio inter coniuges valet. Et primo quidem
si is q donauit ꝓmisit in eadē volūtate vsq; ad mortē. Nā
hmōi donatio morte donatoris cōualescit. extra eo. dona
tio. Item valet donatio si aliter inde non fit pauperior: li
cet alter fiat ditior si maritus hæres ab aliquo instituť? nō
adeat vt vxori substituę locum faciat. Item econtra valet
si alter non fit ditior: licet alius fiat inde paupior. vt si vir
donauit vxori ad emendum vnguenta & hmōi. vt in dic
to. c. donatio. &. ff. eo. l. cum hoc status.

§. IIII. QVIBVS MODIS DONA

Mulieri facta donatio reuocari qñ.

tio facta inter virū & vxorē reuocetur? Rñ. reuocatur exp⁹
se per pniam. ff. e. l. cū hoc status. §. j. Item reuocat si res do
nata p donatorē alienet. vt. C. c. l. si maritus. Item si ꝓmo
riat' ille q donationē accepit. extra. e. donatio. Itē si diuor
tiū fiat. vt dicta. l. cū hic status. §. si diuortiū. Itē cū socer nū
tium diuortij mittit nurui cū donauerat. vt in ea. l. cum hic
stat⁹. §. si socer. & filius qui est in eius ptāte sibi donare nō
possunt: eo ꝙ pater & filius quasi vna sunt persona. C. de
impu. & ali. substi. l. fi. Fallit tñ in dote & in donatione ꝓ
pter nuptias quā pater filię & filio pōt donare. Item fallit
cum filiosa. eūti in castra pater donat mobilia. Item valet
si pater remittat filio vsufructū quē habet in rebus illius
aduentitijs. Itē valet si fiat ob alimenta. Hæc Hosti. Vtrū
facerdos parochialis & alij clerici siue prælati possunt do
nare? Rñdeo quantū est de patrimonialibus vel de suis, p
prijs quæ per aliquā hereditatē vel alio modo intuitu p

sonę acquisierint donare pñt.extra de succes.ab intest.c.j. Sed & de fructibus beneficiorum suoꝝ donare possunt ꝙ dam modica ꝑm eorũ statum: sed nõ tenẽtur & debent donare personis pauperib⁹ & honestis:quia quodãmodo bona clericorum sunt pauperũ:ar personis inhonestis nõ licet.vt supradictũ est. Virum prælati ecclesiarum donare possunt? Respõsio,dicen dũ ꝙ possunt quędam modica. xĥ.q.ij.terulas.considerata tñ rei donatæ quãtitate & loci consuetudine.extra de dona.c.certum.

¶De sepulturis. Cap.V.

§.I.DE SEPVLTVRIS. NOTA

ꝙ quilibet ẽt liber ad eligẽdũ sibi sepulturam apud quẽcũq; locũ qui habeat ius sepeliẽdi,& hoc post.xiiij.annũ cõpletũ siue masculus siue fœmina:ecĩã ꝙtra volũtatẽ parẽtũ.Vñ Gratian⁹.vbi q̃stꝫ tumuland⁹ fit in voluntate ei⁹ consistit.xiij.q.ij.§.ij.Excipiunt religiosi q sibi non possunt eligere sepulturã.sed in suis ecclesijs & monasterijs sepeliunt: nisi qñ moriunt ẽt sent adeo remoti a monasterijs sui ordinis ꝙ non possent cõmode deportari ad illa:quia tunc possent eligere .extra eo.religiosi.lib.vj.Impuberes ꝛo nõ possunt sibi eligere sepulturã:sed parẽtes eoꝝ possunt eos sepelire vbi voluerint si cõsuetudo terrę hoc habeat,al's nõ.Item si qs elegisset sepulturã in aliqua ecclesia ex hoc ꝙ inductus fuit ad ꝑ iurandũ vel vouendum:vel al's promittendũ vel per quẽ cumq; clericũ:vel religiosum de eligendo ibi sepulturam vel electã nõ murãdo:talis nõ põt ibi sepeliri:sed ibi sepe
ti.xxiij. c.j. lictur vbi al's fuisset sepeliẽdus si nõ elegisset sepulturã:& inducentes illo mõ sunt ipso facto excõicati.Sed de excommunicatiõe habes,j.f.in titu.de excõica. & quõ teneantur prædicti corpus restituere si fuerint requisiti ibi habes.Si qs tñ ex proprio motu vouet & iurat alicubi eligere sepultu ram.ꝑm Hosti.tenetur seruare:nisi postea factus esset religiosus:vel nisi locus ille quasi esset dissipatus,ar. extra de relĩ.do.c.inter.Item põt quis eligere sepulturam dimissã antiqua etiã in loco minus religioso:extra eo. cũ quis lib. vj.Item si quis mandaret corpus suũ non sepeliri:qd̃ & fecit Marcellinus papa in detestationẽ idololatrię cõmissæ. nõ est implendũ vt notatur.dist.xxj.c.nunc aũt.in glo.Si proprius sacerdos corpus eius qui alibi elegit sepulturam violenter rapuerit ꝑm Hosti.amittit ius: qd̃ in eo mortuario habet & ossa eoꝝ restituet. extra.c.cũ liberum.Idẽ si alĩ quis cõuentus totus vel maior pars eius hoc fecerit. secus crederem si minor pars:vel solus prælatus hoc fecisset. Itẽ si quis al's receperit ad sepulturam alienum in casu nõ concesso tenetur ad restitutionẽ corporis si petatur. Tenetur etiam restituere quicquid occasione eius percipi potuit.extra eo.fraternitatem.in fi.&.c.ex parte.

§.I.DE EO AVTEM QVI DECEDIT

nulla electa sepultura vbi debeat sepeliri?Nota ꝑm Ioan. an.sup.c.animarũ.De sepul.lib.vj,talis debet sepeliri in sepulcro parentũ suoꝝ.exẽplo patriarcharũ.xiij.q.ij.hębrõ. exẽ eo.nos institutа.&.c.fraternitatẽ vel in parochiali ecclesia si cõsuetudo sit:ꝙ si talis sit alienigena vel viator: debet sepeliri apud eccl'am in cuius parochia mortuus est xiij.q.j.ecclesias.vel in ecclesia cathedrali si sit cõsuetudo. xvj.q.j.c.j.Clerici quoq; si nõ eligunt sepulturã sepeliẽdi sunt in ecclesia vbi sunt clerici. Itẽ qui habet domicilium in ciuitate vel castro:sed qm̃ ad villã ruralẽ se transfert causa recreationis,vel vt rurãlia exerceat & non electa sepultura moritur.non debet sepeliri in ecclesia dictæ villę: sed in sua parochiali. vel potius in ea in qua maioꝝ suorũ ab antiquo extitit sepultura.dũmodo absq; periculo ad ipam valeat deportari.Mulier q̃ plures viros habuit:si non elegit sepulturã est cũ viro vltimo cuius domicilĩũ & honorem retinet tumulanda.extra.e.c.is qui.lib.vj.

Ius sepulturę

§.II.IVS SEPVLTVRE EST QVOD

cõpetit ecclesię ad sepeliendũ aliquos in cæmiterio suo:& ꝓuenit ex assignatione põtificũ⁹ vel põtificis,ar.xiij.q.j. ecclesias.Cõpetit aũt gñaliter eccl'is parochialib⁹ & etiã alijs gbus a iure vel priuilegijs cõcessum est. non aũt alijs. Et dicit Inno.ꝙ cæmiteriũ vel quæcũq; sepulturæ debent esse circa ecclesiã.xvij.q.iij,sicut,põt tñ cæmiterĩũ aliquã tulũ esse remotũ ab ecclesia,nõ tñ ẽredimus ꝙ alicui loco etiã religioso : hospitali & hmõi possit accedere sepultura nisi habeat eccl'iam.Item in vno cæmiterio multę ecclesiæ possunt habere ius sepeliẽdi ibi parachianos suos.Itẽ nota ꝙ pactũ qd̃ fit cũ rectore parochialis eccl esię de nõ recipiendo aliquos vel certos parochianos ei⁹ ad sepulturam seruari debet etiã ab his gbus a sede aplica sepultura libera est concessa:& illi apud eos elegerint sepeliri.eũ de pac. c.pactũ lib.vj.expensas aũt funeris teneť hæres facere.Itẽ si mulier habeat dotẽ de ipsa dote debent fieri.si nõ habet ad maritum pertinet.ff.de relig.& sum.fu.l.j.pro sepultura aũt non licet exigere pecuniam vel exactam persoluere qa simoniacũ .de quo habes.ẽ.in.ij.parte ti.v.c.xxj.& ibi etiã habes quomodo multipliciter dicitur sepultura.

§.III.DE SEPVLTVRA QVO AD

canonicã portionẽ.Nota ꝙ qñ qs eligit sepulturam alubi Eligere q̃ in sua parochia:de omnib⁹ q̃ loco illi vbi eligit sepul põt qs turam dimittit:debet sua parochialis eccl'ia hr̃e canonicã ł bere portionẽ de iure cõmuni. Hæc aũt canonica portio varia sepultura est ꝑm cõsuetudines.Alicubi em̃ est medietas: alicubi tertia,alicubi quarta:& eidẽ cõsuetudini est standũ.extra,e.c, certificari.Et si consuetudo non appareat: standũ est consuetudini ecclesiarũ vicinarũ. & si illa est varia ꝑm Goff, debetur quarta.In hac em̃ magis iura concordare videnť. extra.e.c.in nostra.Si aũt esset consuetudo ꝙ nihil detur. credit Ray.ꝙ non valeat:qa est contra rationem & naturalẽ equitatẽ.extra.e.c.nos instituta.&.c.relatum.tamẽ ꝑm Hostiẽ.hæc consuetudo posset p̃scribi:si titulus ꝓbaretur. Et qñ quis dimissa ecclesia illa vbi fui maiores & ꝓdecessores soliti erãt ab antiquo sepeliri:eligit alubi sepulturam: non debetur canonica portio ecclesiæ dimissæ:sed illi,in q̃ cõsueuit audire diuina & recipe ibi sacra.eũ.e.c.cũ qs.lib. vj.qd̃ si qs in vna eccl'ia cõsueuit audire diuina: & in alia eccl'ia recipe sacra:debeť canonica portio vbi ꝙsueuit recipere sacra.extra.e.c.j.lib.vj.Si aũt rex dux vel alter ꝓ anni circulũ audit diuina & pcipit sacra in diuersis ecclesijs q̃si habẽs duo vel plura domicilia in qbus se pariter collocat eligit sepulturã in alia ecclesia:tũc canonicã portionẽ diui dẽt iter se eccl'iæ illę domicilioꝝ illi⁹.extra eo,c,cũ qs,lib. vj.Quõ aũt debeať canonica portio a mẽdicãtibus de obuẽtionib⁹ ex sepulturis electis apud eos.j.e.§.vij.dicetur.

§.IIII. CANONICA PORTIO SE

cundũ Frãciscũ de Zab.post Mat.duplex est. Vna ẽpalis quã recipit epͣs ꝓpure epͣli ꝓpẽ cõionẽ quã habet cũ ecclesijs suis.eũ de testa.c.registi,& hanc debet hr̃e de omnib⁹ relictis factis ecclesijs cõstitutis in sua dioceſi:sed si sunt extra diocesim nihil habet:al's eccl'ia solueret duas portiões. Alia est canonica parochialis q̃ debeť eccleſiæ parochiali de relictis factis illi eccleſię vbi sepelietur parochian⁹ ei⁹. Et debetur hęc de relictis factis eccleſię sepulturæ;non aũt de relictis factis alijs ecclesijs.e,ti.c.j.Et de hac quarta quæ de iure datur eccl'ię parochiali detrahiť ab epͣo pro se quarta illius quartę:& nõ solũ de legatis factis simpliciter: sed etiam de legatis factis pro fabrica: vel ad cultum diuinũ. A fratrib⁹ aũt epͣs nulla quartam detrahit ꝑm Fede. quod allegat Zab.In aliquibus tñ locis epͣs est parochialis oim. vt Neapol'.& tunc vt parochialis recipiet quartam a fratribus.

§.V.DE CANONICA PORTIONE

de quib⁹.f,reb⁹ debeat dari,dicit Ray.ꝙ nõ tantũ de oblationibus cæreis & hmõi:q̃ eccl'ia in qua corp⁹ sepeliť recipiet in die funeris,sed etiã de alijs q̃ defunct⁹ ille eccl'ię vbi sepeliet ꝓ aĩa sua relinqt,extra.eo.in nostra . Cui concordat Hosti.Et addit ꝙ intelligẽdũ est hoc de his q̃ relinquitur occasione ecclesiæ vel loci:secus si intuitu ꝑsonæ q̃uis eccl'asticæ:dũ tñ in fraudẽ nõ fiat.Itẽ dicit hoc intelligendũ esse tã de immobilib⁹ q̃ de mobilib⁹.Excipiũtur tñ ornamẽta ecclesię & pecunia pro eis data vel pro fabrica ãni uersario,xxx,septimo,& alia ad ꝓpetuũ diuinũ cultũ delata:de quib⁹ oĩb⁹ canonica portio nõ debet deduci:nisi fuerit factum in fraudẽ vt epͣs si est cõsuetudo ꝙ epͣs recipiat istã canonicã portionẽ:vel ecclesia parochialis fraudareť. extra de testa.c,si. Insuper de his quę testator siue moriens reliquit quibuscũq; alijs personis vel ecclesijs vel in cõi vt pauperibus nullam portionẽ habebit parochialis ecclesia vt dicit

vt dicit Inno.extra.e.c.relatũ.ij.ga canonica portio nõ est præstanda:nisi ecclesijs vbi qs sepelitur vel ad quã transit se cõuertendo vel alio modo,cõcordat Hosti. Et nota ꝑm Inno,ab ista canonica portione danda ecclesijs parochialibus non sunt de iure exẽpta monasteria & alia loca q̃ al's sunt exẽpta.extra eodem.ca.in nostra.& de testa.c. requisiti.sed ex priuilegio alig sunt in hoc exẽpti. vt patet,j. Itẽ nota scd'm Hosti.licet petitio canoniçę portionis ꝓtineat ad parochialẽ sacerdotem:tñ si ipse est negligens in ꝑsonedo:eͣs poterit petere pro illo.extra de suc.c.fina. De quibusdã de gbus posset esse dubiũ vtrum dari debeat portio canonica.Et primo de ingresso religionẽ qui moritur tpe nouitiatus.de quo dicit Goff.ꝙ canonica portio non debetur priori ecclesiæ de obuẽtionib⁹ ex morte eius:q̃uis em̃ exire potuerit:nõ tñ exiuit,sed in religione decessit:& hoc sufficit ad retentionẽ quartæ,extra eo.de his. Si aũt aligs eligit sepulturã apud aliquã religionem postea intrat in ipsam & decedit,Si trãsit ad religionem in infirmitate de qua moritur:tenet locus ille religionis ad canonicam portionem ecclesiæ priori illi⁹. Et si trãsit in sanitate vel etiã in infirmitate de qua non moritur:non tenetur. extra eo. de his.Rayñ.& Hosti.Ex hoc aũt ꝙ quis recipiatur in confratrem alicuius loci religiosi:retẽtis tñ sibi bonis suis eligẽdo apud illum,sepulturam:nõ liberabiť a canonica portione:sicut nec liberatur etiam ab episcopali iurisditione: etiam si ipsi religiosi sint exẽpti.extra de priuile.ca. cum & plantare.Goff.Hosti.De leprosis autem intrantibus domos leprosorum & morientibus:vtrum debeat dari canonica portio priori eorum eccleſię' Dicit Guil'.in hoc standum esse consuetudini de iure tamen eos non teneri.Si autem infirmus de sua parochia faciat ad aliam se deferri: & ibi moriatur:dabitur canonica portio priori ecclesiæ. extra eo.de his.

§.VI. CVM DEFVNCTVS ECCLE

siæ suæ relinquit decẽ:eccleſię aũt alteri vbi eligit sepulturam relinquit mille. Dicit Raymundus,ꝙ si defunctus legauit illa decẽ hoc mõ ꝙ ecclesia esset illis cõtenta pro canonica sua:& sacerdos sciuit conditionẽ & recepit legatũ videtur renuntiasse iuri suo.& ideo non poterit plus petere aliquam portionem.Sed si defunctus absolute reliquit & sacerdos absolute recepit:poterit nihilominus de cæteris portionẽ sibi vendicare.extra de testa.c.officij.Vel saltem poterit agere ad supplemẽtum cõputatis illis decem: si cut filius constitutus in minori parte q̃ legitima potest agere ad supplementum.C.de inoffi.testa.l. si qñ. & extra de emptio.& vendi.c.cum dilecti.Si quis eligit sepulturã in ꝓpria ecclesia ei nihil legans : cum tamen alijs ecclesijs multa leget.Dicit Ray.ꝙ si est consuetudo ꝙ eligentes sepulturã ei aliquid legẽt: semper poterit illud illa ecclesia petere ab hæredibus non iure actionis:nec differẽdo sepulturam:sed implorando auxiliũ superioris.extra de simo. ca.ad apostolicam.sed si non est consuetudo nihil potest petere:sed solis funeralibus debet esse contentus.Nã tenetur ex officio ipsum sepelire.Posset quoq; in hoc casu implorare auxilium iudicis aduersus hęredes:si deprehenda tur dolus testatoris vel hęredum.Similiter aduersus rectores aliarum si ipsi in dolo deprehendantur.Item in illis regionibus vbi de omnibus mobilibus quæ potest defunctus in testamento rel inquere seu legare ecclesia exigit tertiam partẽ & morienti iniungit sacerdos ꝙ reuelet omnia mobilia sua sicut dicitur fieri in Britannia minori.Credit Guil'.ꝙ consuetudo hæc non debet ꝓiudicare iuri cõmuni:nisi sit legitime prescripta:& cõtradictorio iudicio obtenta vel autoritate sedis apostolicę confirmata.Nec sufficit constitutio,episcoporum illius loci nisi adsit consensus subditorum quos tangit:nec tenẽtur illi præcepto morientes obedire.

§.VII.DE CANONICA PORTIO

ne natione sepulturæ quõ teneantur ad eam prędicatores & minores.Not.in cle.dudũ.de sepul. vbi inter cætera sic dr̃.Cõstituimus & ordinam⁹ vt prędictoꝝ ordinũ fratres de obuẽtionib⁹ omnib⁹ tã de funeralibus ꝙ de qbuscũq; & quõcũq; relictis distincte vel indistincte ad quoscumq; certos vel determinatos vsus:de quibus etiam quarta seu canonica portio dari siue exigi nõ cõsueuit vel nõ debet de iure; necnon de datis;& qualitercũq; donatis in morte seu mortis articulo:aut in infirmitate donãtis seu dãtis:de qua decessit quõcumq; directe vel indirecte fratribus ipsis vel alijs pro eisdem quartã partẽ: quam autoritate aplica taxamus & limitamus:parochialibus sacerdotibus & eorum rectoribus seu curatis largiri integre teneantur: factu ri & curaturi ne qd̃ in morte ab infirmis hmõi dandũ fra tribus ipsis existimẽt in eorũdẽ dãtiũ seu donatiũ sanitate sibi dari vel donari ꝓcurẽt:in ꝙbus ꝙ ipsos vtandis eorũ intẽdimus cõscictias onerare.& paulo post. Vltra portionẽ aũt hmõi nil valeant parochiales & rectores curati aut prælati exigere supradicti.& paulo post,Cõsuetudines cõuentiones statuta & pacta inquãtũ sunt ꝑmissis vel alicui ꝑmissorũ cõtraria penitus reuocamus. Nota ꝑm Fran. de Zab.super ista cle. Primo ꝙ ius sepulturæ non cõpetit ecclesijs nõ parochialibus:nisi specialiter ei cõcedatur : sicut hoc cõcediť fratrib⁹ ꝓdicatorib⁹ & minorib⁹.vt in ista cle mẽ.paulo.ẽ.Scd'o not.ꝙ cũ q̃rit vtrũ dicti fratres possint processionaliter cũ cruce ingredi parochiã inuito rectore ad susciꝑiẽdũ fun⁹ ei⁹ q̃ elegit apud eos sepeliri? Pe.de Ancha.tenet ꝙ sic:quia hic ꝑmittitur fratrib⁹ liberã sepulturã habere:& vno ꝑmisso ꝑmittuntur ꝓparatoria:necessaria.de offi.de l.c.Prꝛterea.Sed Fran.de Zab.dicit ꝙ contrariũ obseruat:quia nõ leuať funus nisi iubẽte sacerdote parochiali:& hoc tutius ne detur materia rixę:sed qd̃ dicit Fran.alicubi non seruatur.Nota tertio ꝙ quo ad fratres, de quibus his canonica portio limitata est ad quartam.Et ad taxationem ꝑm Lau.de Zen.non licet recedi cum sit ꝓ palis.di.xix.in memoriã.In alijs aũt casibus quanta sit hęc canonica statur consuetudini: vt in.c.certificari. de sepul. Nota quarto. ꝙ si nõ relinquat aliqd fratribus prędictis ab eo q̃ apud eos eligit sepulturam:sed frater aliquis ex eis datur executor ad certã summã distribuẽdam arbitrio suo: & ipse distribuit in fratres glo.Io.an.sup verbo oĩbusob uentionibus,refert quãdã declaratoriam emanasse a Boni facio.viij.de qua ipsa glo.mẽtionẽ facit ꝙ canonica debetur.& idem dicit glo.q̃n decedens nihil relinqt fratribus: sed mãdat executorib⁹ vt ipsis fratrib⁹ dent aliquid vel ꝓmittant ꝙ quarta debeť.qd̃ etiã teneť Frã.de Zab.& Pau. q etiã dicit locũ hr̃e hoc:nõ tãtũ de relictis ad determinatos vsus siue indeterminatos : & hoc siue sit vsus sacer. vt pro cõstruẽdo capellã:siue nõ sacer vt pro victu. Quinto no.sup ꝛbo funeralib⁹ q̃ dicãtur funeralia,& dicit gl.ibi ꝙ declarauerat Benedictus in sua decretali . inter cunctas. illa esse q̃ cũ funere ferũtur:statuens ibi de cãdelis q̃ dãtur ad manus quartã nõ deberi,Sed qa reuocata est illa cõstitutio puto etiã ex illis candelis deberi:& licet hoc sit rigorosum:hoc tñ non vult lr̃a ista & verbum oĩbus.puto etiã teneri eos de his q̃ legantur ꝓ missis dicẽdis.Fran.vero de Zab.post Pau.& Lau.dixit funeralia esse bona quæ obueniunt eccl'ię rõne funeris:siue ante corpus condiũ in terra siue post:& de his debeť canonica. Sexto q̃rit Fran. quantum durent funeralia an.ſ.dũ corpus traditur sepulturę:vſ per totã illã diẽ vel per septimã:vel.xx.vel.xxx.diẽ vl'an niuersariũ.Recitat super hoc diuersas opiniones & nõ clare soluit.In septima tñ quæstione vbi q̃rit quid de ãniuersario.xx.vel.xxx.recitat Paulum dicẽtẽ de his oĩbus debere:qd̃ asserit sibi placere.Et subdit.Consuetudo tñ nõ haber ꝙ detur canonica nisi de his q̃ cũ funere deferunť:vel q̃ offerunť dũ funus est in eccl'ia.Dicit etiã Fran.post Lau. ꝙ si cũ funere ducuntur equi cũ armis de his deberi quarta.Nota septimo ꝑm glo.ꝙ cum hæc cõstitutio sit iuris veteris correctoria:& sit restringẽda.extra de reg.iu.q̃ a iure, ad alios q̃ ad minores & ꝓdicatores nõ est extẽdenda. Refert tñ Fran.de Zab.Io,an.ĩ apostil,dicere ꝙ Ciemens. v. prorogauit eã ad eremitas.Ioan.xxij.ad cármelitas. Vnde si qs eligeret sepulturã apud sorores ordinis minorum vel prædicatoꝝ:cũ hæc cõstitutio sit restringẽda: nõ habet locũ in eis,ꝑm Frã.de Zab. Octauo no.ꝙ si testator legatum soluit in vita:nihil omin⁹ debeť quarta : qa videť soluere vt legatum ꝑm glo.Pau. &Fran. Nota nono ꝙ si defunctus perierit cũ habitu dictoꝝ fratrũ sepeliri:nihilominus quarta debebiť ꝑm glo.Pau.& Fran.Nam & si ad eorum religionẽ trãsierit in ęgritudine de qua decederet debetur quarta.Nota decimo:ꝙ si defunctus mandauit aliqua dari singulis fratribus ad eorum cõmoditatẽ : puta emptionẽ librorũ vel vestiũ:de hmõi etiã debeť quarta ꝑm glos.

notabile

notandum quare parochialibus cenmatis & bitis fit professio in capitulo minoresꝑ virtutem obedientię nimio.

Pau.& Ioan.de Lig,& Frã. ga negari nõ põt:quin illud sit relictũ monasterio cũ non possit religiosus capere.xij.q.j. non dicatis.Item si defunctus reliquit alicui ꝙ in ecclesia fratrũ faciat cõstrui capellã & emat illi ornamẽta:nihilominus etiã debetur quarta ſm Io.de Lig. qđ placet Fran. Vndecimo nota ꝙ si testator donauit in mortis articulo vel legata in vita soluit:postea ecclesiæ sepultura interdicitur:ita ꝙ ibi sepeliri nõ potest:dicit Paulus ꝙ nihilominus debebit canonica.Et idẽ dicit videri si casu alubi sepelitur:quia forte apud primos non potuit deportari:sed cõtrarium tenet Fede.in consilijs.Et idem Franciscus de Zaba.dicens ꝙ si perpetuo debet remanere,sepultus in alia ecclesia:solum de relictis illi ecclesiæ: vel de funeralibus dabitur canonica:quod probat per literã huius Clemen.vbi determinatur quartam dandam solũ ab ecclesia in qua gs sepelitur.Duodecimo nota prędictos fratres non teneri ad hanc quartam de his quæ relinquuntur eisdẽ per eos qui apud illos non sepeliuntur ſm Inn. Ab.& Arch.& glo.Et hoc est verum nisi fieret in fraudem:vt scilicet moriens ꝓ terea alubi eligeret sepeliri ad suggestionẽ fratrũ qbus legat ne teneantur ad quartã:quia tunc debetur quarta.Nota tredecimo ꝙ si eps sepeliatur in monasterio mendicantiũ:nihilominꝰ canonica debeť.& hoc cathedrali ecclesiæ q̃ est parochia epi: & ibi debet iacere:nisi aliud disponat ſm Frã.Nota decimoquarto ꝙ si scholaris in studio eligit sepulturã apud fratres & eis legauit de bonis quę habet in partibꝰ suis:ꝙ quarta dabitur prout probabiliter dici põt illi eccl'esiæ:in cuius parochia pro maiori parte anni moram traxit obseruatur tñ ꝙ detur quarta parochiali ecclesiæ in qua morabatur tempore mortis & hoc quãdo ecclesiæ sunt diuersarũ diocesium:quia si essent in eadẽ diocesi tunc fieret diuisio inter ecclesias. Nota decimoquinto ꝙ dicta quarta potest peti & a fratribus & ab hæredibus ſm glo.& Paulum:qui etiam dicit ꝙ si hæredes soluunt curatis liberati videntur a fratribus saltem ope exceptionis doli.Fran.dicit ꝙ glo.est vera antecq̃ soluãtur legata possent curati quartã vendicare:sed si antecq̃ vendicent soluta sint legata fratribus:nihil amplius potest ab hæredib9 peti:ga soluerunt vt mandauit testator:per hoc litera ista quæ nihil mandat hæredibus: sed tãtum ipsis fratribus ꝙ tantum quartam soluant qđ tenet Zen.Si tamen hæredes soluerunt quartã curatis.tunc procedit dictum Pauli.ꝙ si fratres petant integrũ legatum poterunt excludi exceptione doli.Nota sedecimo ꝙ fratres ꝓcurantes fraudes circa istam materiam:vt quia procurãt relinqui sororibus sanctæ Clarę: vel amicis,de quibus confidant qui non tenentur ad canonicã,quæ exempla ponit Paulus & hmõi.ꝙ in hoc casu tenentur ad duo,s.ad restitutionem eoꝝ in quib9 damnificati sunt curati:& quo ad rationẽ corã deo,ꝙ si fratres qui procurauerunt hanc fraudẽ non sunt absoluendi. Dicit Lau.ꝙ per ordinẽ fiat restitutio iuxta ordinẽ positũ de ꝓuiſ.clemen.religiosi.Nota decimoseptimo & vltimo ꝙ ad quartã istã soluendã nõ ꝓñt cõpelli ꝓ ordinariũ:nec ratione huius habet iurisdictionem aliquã cõtra eos: quia obstant eoꝝ exẽptiones.Per clemen.eñ istam reuocantur priuilegia quorumcũq; etiam exemptoꝝ:inquãtũ impedirent solutionẽ quartæ:sed per hoc nõ tolluntur priuilegia exemptionis:cũ obligatio ad quartam possit esse durante exemptione,Sed coertio fit per iudicẽ.s.papam vel legatũ:nisi aliud cõcederetur ordinarijs ſm glo.& Pau.licet aliqui cõtrariũ dicant.Sed nota ꝙ Io.xxij,qui promulgauit clemen.cõcessit ordini prædicatorum priuilegium ꝙ delegatis ad perpetuũ cultum factũ ecclesijs ipsius ordinis ab eligentibus ibi sepulturã:aut etiã pro fabrica pitantijs victu & vestitu:vel anniuersarijs septimo,xx.vel.xxx:aut etiam de his quæ absolute fratribus legãtur in vltimis voluntatibus;nec fratres nec executores testamentoꝝ teneantur aliquibus ecclesijs ad canonicam portionem. Qđ priuilegiũ fuit postea per Greg,xj,& per multos alios innouatũ:sed ga ipse Ioannes post cõcessionẽ priuilegij ꝓmulgationẽ fecit clemen,& in ꝓmulgatione constitutiones instituuntur,& habent vigorẽ.ideo aliqui doctores dicebãt clemen.frangere & tollere ipm priuilegiũ. Alij contra ꝙ priuilegiũ frangebat:tandẽ Martinus,v. innouãs dictum priuilegiũ declarauit.ꝙ non obstante clemen.dudũ:nõ tenemur ad canonicã portionẽ.Similr ibi declaratur ꝙ illud verbũ priuilegij salua iustitia illarum ecclesiarum de quibus mortuoꝝ corpora assumunt: nõ intelligit de his de quibus fit mẽtio in priuilegio.de quib9 nõ debem9 soluere quartam:sed de alijs puta funeralibus.Sic ergo de funeralibus debemus quartã dare:nõ aũt de legatis. Et quæ sint funeralia iam dictum est.Vnde de ipso tenore ipsius priuilegij plenius,ẽ.in.j.parte vbi plenius habetur.

§.VIII.DE SEPVLTVRE PROHI

bitione.In ecclesia vel cæmiterio siue loco sacro non dñt sepeliri in fraſcripti.Primo null9 infidelis nec iudæus nec Paganus nec Hereticus etiam si post mortem appareat de hæresi.de cõse.dist.j.eccl'iam.&.xxiiij.q.ij.sane.Sec'o ,phibẽt moriẽti in torneamẽto.Et exponit Host. etiã si gs ibi vulnus letale accepit:licet postea suꝑuixerit:q̃ cuius pœnitet & ei eucharistia nõ negeť carebit tñ ecclesiastica sepultura.extra de tornea.c.j.hoc tñ de illo intelligit:q venit cã exercẽdi se in torneamẽto.Et ſm Guil'.de armigeris eoꝝ q eis in armis seruiũt:secꝰ de astãtib9 cã curiositatis & hmõi extra de tornea.c.ij. Tertio prohibeť sepultura illis qui se occidũt.vt.xiij.q.ij.quibus,&.xxiij.q.v.placuit.qđ intelligendũ est ſm Guil'. si interfecerunt se ex desperatione vel iracundia:secus si ex fatuitate.& hmõi. Vñ sic dicit Ber.extra.e.ex parte.Si gs propter fugã pręcipitaret se in aquam. quia sic credebat inde euadere: nõ imputaťr ei & si contrariũ eueniat:& hoc cũ pro bono & licito hoc facit.ar.distĩ. xiij,nerui.&.xxiij.q.v.de occidendis.Quarto ,phibeť ei de quo est certũ & manifestũ nõ fuisse confessum:vel non cõmunicasse semel in anno:extra de pœ.& re.c.ois.Et hoc intellige nisi se sup hoc emendasset in articulo mortis confitendo & cõicãdo:vel saltẽ signa cõtritionis & hmõi emẽdationis ostẽdisset in fine:ga tunc non negabit sepultura. qđ etiã dicit Io.de lmo.Quinto ,phibeť monacho qui reperitur ,ꝓprietarius in fine extra de ſta.mo.c.sup quodam. talis debet sepeliri in ſterglinio.Sexto blasphemus dei extra de maledi.in fi.Septimo gñaliter qlibet notorius pecator decedens in ipso notorio mortali est priuãdus sepultura ecclesiastica.xiij.q.ij.qbus.&.c.nõ aestimemus.Et hoc locũ habet si nõ sint ecclię recõciliati ꝓ pniam: vel si non apparẽt saltẽ signa cõtritiõis in eis:ad qđ ,pbandũ sufficit vnꝰ testis,xxv.q.vj.q.vj.q recedũt.ga tũc sepeliẽdi essent.Sed hęredes tenenť satisfacere ꝓ eis.extra eodẽ.parochiano,excepto tñ eo q morit in torneamẽto.vt dictũ est.Itẽ ,phibeť sepultura manifestis vsurarijs.Item tꝑ interdicti illis de illo loco vbi est positũ interdictũ dũ durat. Itẽ excõicato excõicatiõe maiori etiã iniuste.xxiiij.q.ij.sane.Itẽ excõicato etiã minori qñ.s.hoc est notoriũ ſm Guil'. De his plura habes ptinẽtia ad declarationẽ.j. De sepultura aũt talium nota ꝙ si aliqs ꝓdictorũ qbus de iure ,phibeť sepultura ecclesiastica sepultus fuerit in sacro loco:si corpus eiꝰ discerni possit ab ossibus alijs: exhumandus est & proijciendus est extra locũ sacrũ.als nõ extra.e.sacris.& ecclesia siue cæmiterium recõciliandũ.extra de cõse.eccle.consuluisti.occulti tñ pctõres sunt sepeliendi:ga manifestari nõ debet pctũ alterius occultũ ꝓ viã istã.latẽtia eñ pctã vindictã nõ habent dicit Aug.puta cõfiteť aliquis parochiali de aliq̃ crimine occulto qđ non ,pponit dimittere ,ppter qđ nec absoluitur:si talis petat alia sacra:parochialis non ꝓt denegare:nec tandẽ ecclesiasticã sepulturam.Sepelientes aũt tales scienter pęccãt mortaliter:ga cõtra decreta & ordinatiões ecclesiæ faciunt.argu,xxv.q.j.violatores.Sepelientes aũt scienter publice excõicatos vel noiatim interdictos vel manifestos vsurarios vltra pctũ etiã incurrunt maiorẽ excõicationẽ:cuius materię declarationẽ habes diffuse in ti. de excõicatione. Ipsis etiam sepultis nocet si hoc procuratores:quia de sua ꝓsumptione grauiꝰ in inferno puniuntur. vñ Grego.Quos pctã grauiora deprimũt:si se in sacris locis sepeliri faciunt:restat vt de sua pręsumptione iudicent. xiij.q.ij.ca cum grauia.

In loco sepeliri nõ dñt hi.

ti.xxiiij cap.v.

§.IX. DE QVIBVSDAM DE QVI

bus possit esse dubium: vtrũ debeãt sepeliri in loco sacro vel sepulti dimittit:Nota ergo primo ꝙ si aliqs parochianus sit mortuus qui nõ sit cõfessus infra annum suo sacerdoti:nec accepit eucharistiã:cuius videat ꝙ sacerdos possit ei interdicere sepulturam per ca.omnis vtriusq;.de pœ. & re.Io.tñ de Imola credit contrarium.Ratio:ga in dubio debet ꝓsumi ꝙ nõ deliquerit:& ꝙ nõ fuit immemor salutis ęterne.

Dubiũ.

tis ęterne.j.q.vij.sancimus.Potuit eñ alijs legitime cõfiteri:ga mẽdicantib9 fratrib9:vt patet ex cle.dudũ.& de eius cõsilio absti nere ab eucharistia.& nõ debet ꝓsumi ꝙ non fecerit.Idẽ si delictũ tale esset occultũ:& ꝙ hoc nõ debet publicari.ergo &c.Raptori rerũ ꝓ violentiã si habet vñ possit reddere ablatum:nisi restituat vel securitate pleniã de reddẽdo faciat:denegabunť ei sacra & sepultura. Si vero cũ haberet vñ redderet:distulit vsq; ad mortẽ pœnitere:& tũc est impotẽs ad restituendũ:si als est contritus & disposit9 ad restituendũ si posset:dabunť ei scra:sed priuabiť sepultura ecclesiastica ad terrorẽ aliorꝝ:nisi parẽtes vl amici eiꝰ vellent restituere pro eo:ga tũc nõ priuabiť sepultura. Et multo magis priuabiť sepultura:immo &sacramẽtis:si est impœnitẽs.extra de rap.c.ex literis.&.c.sup eo. Et intelligi tur iste rigor de raptoribꝰ manifestis nõ occultis.ſm Inn. ar.in dicto.c.sup eo.Suspẽsus vel alio mõ iustitiat9 ,pter scelera sua:si moriať impœnitẽs denegantur ei sacra & sepultura.Sed si sunt ꝓtriti:sicut nec pnia nec viaticũ:ita nec sepultura negãda est.xiij.q.ij.c.fi.Verũ ad deponendũ eos de paribus regritur licẽtia iudicis ꝑcularis q debet faciliter eã cõcedere.Mulier prẽgnãs si ipa mortua certũ est & plem quã habet in vtero mortuã esse sepeliẽda est cũ ea. sed si dubitať de vita ,plis scindẽda est & seꝑarãdus fœtus & si mortuꝰ inueniret:tunc extra locũ sacrũ fœtus recõdeť ſm Hosti.De cadauere aũt iam sepulto vel etiã sepeliẽdo: ga si dubitať vtrũ sit christiani vel infidelis vel excõicati in meliorẽ partẽ interpretandũ est nisi aliqua ,pbabilitas esset de oppositõ.xiij.q.ij.non ęstimemus.

TITVLVS.XI.DE STATV HOSPI

talarioꝝ & de iurisdictionib9 & cæteris ad ea ptinentibus.

¶De conditione hospitalariorum. Cap.I.

EGO AVTEM MENDICVS sum & pauper dñs solicitus est mei. Pã.xxxix. Clarum est ꝙ ſm corticẽ literæ illud nõ põt intelligi de ipso Dauid loquente cum non fuerit pauper:sed diues & rex Israel.Spãliter aũt.i.de pauperta te internali ipse & qlibet iustus dicere põt:quia mendicus sum in gratuitis bonis nil de me habẽs:& pauper in naturalibus parũ scilicet habens vigoris in cognoscẽdo verũ & appetendo bonũ.Sed dñs solicitus est ad ,puidendũ homini de vtroq; per legẽ:& etiã sacramenta.Quantũ aũt ad literã loquendo in ꝑsona Christi: certũ est ꝙ Christꝰ fuit pauper & mendicus quo ad vsum tẽporalium. Vt eñ ait apls ad Ephæ.iij.Deus q est diues in mia propter nos egenus factus est:vt nos sua paupertate ditaret. Et cũ etiã ſm humanitatẽ oĩm rerũ dñiũ haberet ,pter qđ Io.in Apoca ypsi vidit ipm dei filium habere scriptũ in femore suo.i. in humanitate.Rex regũ & dñs dñantium.Vnde & Pilato dixit.tu dicis:ga rex sum ego.Io.xviij.tñ vt pauper & mẽdicus viuere voluit vt nobis exemplũ prẽberet:scilicet cõtemptus mundanoꝝ ſm illud Aug.Omnia terrena contẽpsit homo Christus:vt cõtemnenda esse demõstraret. Pauper ergo fuit:quia vt ipse ait.Filius hoĩs non habet vbi caput suum reclinet.Mendicus:quia ex eleemosynis quę sibi & discipulis dabantur sustentabatur:illa habens in cõmuni cũ apls.vñ Aug.Habebat dominus loculos oblata a fidelibus cõseruans:vt suis & aliorꝝ necessitatibus ,puideret xxiij,q.iij,duo ista.Pauper natus est quẽ mater pãnis vilibus inuoluit & reclinauit in pręsepio.Sed dñs solicitꝰ fuit de eo mittendo reges Magos qui eum honorarent:& auro contra inopiam subleuarent.Sed mater sanctissima sciẽs filium amplecti paupertatem:cito ſm Bern. Dispersit dedit pauperibus.Ita vt in die purificationis nõ agnum sed par turturum vel pullos columbarum: qđ erat sacrificiũ pauperum:offerret.Luce,ij.Conuersaturus in mundo pauperem scholam discipulorũ elegit ipse pauper: sed mulieres sanctæ quę eum sequebantur in doctrina audienda ministrabant ei de facultatibus suis : vt dr Lu.viij.Et nudus in cruce mortuus præ paupertate & mendicitate: sepultus est in alieno sepulcro & expensis alienis.Sicut ergo dñs solicitus fuit de eis in conuersando inspirando mulieres : & alios ad subueniendum suæ necessitati : ita & in morte ad prouidendum de sepultura.Pauperes ait ipse semper habetis vobiscum.Mat.xxvi. Et alij quidem paupertatẽ ferunt inuite:alij patienter sufferunt:alij spõte assumunt: vt veri religiosi dicentes cũ Hiero. habens victũ & vestitum his cõtentus ero:& nudam crucẽ:nudus sequar.xij.q.j, clericꝰ. q̃uis eñ in ea nõ cõsistat perfectio aię:sed in charitate ſm apl'm ad Col'.iij.sup oĩa charitatem habete qđ est vinculũ perfectionis qđ diffuse declarat btus Tho.ij.ij.q.clxxxiij. ar.s.& Io.Cassianus in coll'.j.Moysi.est tñ instrm tendẽdi ad pfectionẽ. Oĩbus tñ pauperibus inuitis vel volũtarijs dñs solicitus est ,puidendo eis.Et pauper quidem dr quasi parũ habẽs in pera.Sed mendicus quasi manu dicens: qđ plus est.s.petens eleemosynam:& ,pterea inspirauit mentes hoĩm ad fouendũ hospitalia in qbus ,puideať pauperibus & mendicis siue sanis:siue infirmis:siue paruulis derelictis.vñ & qlibet eoꝝ dicere põt cũ suo capite Christo. Ego mendicus sum & pauper:dñs solicitus est mei. Potest etiã dici ꝙ ideo post mẽdicitatẽ addit & pauptatẽ tãq; qđ plus:ga mendicus petens aliq̃n multa recipit.& sic nõ erit pauper sed q̃n etiã petendo parũ inuenit:tunc est mẽdicus & pauper.vt Lazarus vlcerosus mendicus petens a diuite epulone:sedit pauper & nemo illi dabat de micis q̃ cadebant de mensa diuitis.Lu.xvj. Solicitus est autem dominꝰ horum pauperũ tripliciter:nec enim eos deserit, ¶Plures hoies ad hospitalia pro eis facienda dotanda: & ꝑ legata & eleemosynas zugenda inspirando.

Matth. viij.

Lucę.ij. Mat.ij.

Pãs.cxj.

j.ti.vj.

Paupes a dño non de reling.

¶Ad hospitalia ipsa regenda:pauperibus seruiendo & ꝓuidendo alios instigando.

¶Ad ipsa conseruanda & diligenter exercendam hospitalitatem prelatos ad hæc inquirenda mandando.

§.I.QVANTVM AD HOSPITALA

rios & seruitores pauperũ.Sciendũ ꝙ oportet eos esse munitos magna patientia & benignitate: nec attẽdãt ad qualitatẽ eoꝝ qui aliq̃n ingrati & discoli sunt: sed ad personã quã representãt in sua necessitate,s. dñm Iesum christum, qui ait Mat,xxv.Qđ vni exminimis meis fecistis : mihi fecistis.Et ad præmiũ qđ inde habent expectare.f.regnũ cęlorũ.Dicetur eñ eis a Christo:vt ipe testatur.Venite benedicti patris mei ꝓcipite regnũ vobis paratum. & quasi causam concessionis regni assignans subdit.Esuriui eñ & dedistis mihi mãducare&c.hospes erã & collegistis me.s. in peregrino vos hospitalarij.infirm9 fui.s.in paupere infirmo & visitastis me vos seruitores seruitoꝝ. Et certum est ꝙ quilibet bon9 filius patri suo.seruus dño.amicꝰ amico cũ magno affectu & diligentia debet seruire in necessitatibus:sed multo magis fieri debet Christo patri domino amico nostro in pauperibus.caueat tñ sibi a peregrinis ne assortent bona hospitalis. Vt eñ dicit Gratianus de pœ. dist.j,&.xiij,q.j,c.j.ante fi.Mus in pera : ignis in sinu : serpens in gremio:male remunerant hospites suos.Cum charitate aũt & benignitate recipiat:non cũ murmuratiõe ſm illud apl'i.j.pe,iiij.Hospitales sine murmuratiõe. Circa infirmos aũt debet hospitalarius tria obseruare. Primo vt prouideat eis de sacramentis . & valde laudabilis mos est vt in principio qñ hospitale intrat infirmus si põt confiteatur vel postea:vel q̃n aggrauatur infirmitas.& de confessione:cõmuni one & extrema vnctione prouideat tẽpore suo ꝑ se vel ꝑ aliũ sufficientem : & si nõ habet mittat ꝑ aliquo idoneo:& de bonis suis ꝓmittat infirmũ dispone re ad placitũ.põt tñ ei recõmẽdare hospitale. qđ etiã ex se ille libere debet facere.Secundo debet de necessarijs eis ꝓuidere:non solũ ad victũ:sed etiã medicũ & medicinas si est hospitale pro infirmis deputatũ.hoc tñ ſm facultatem hospitalis.Et medici etiam si non reciperent salarium : vt quia hospitale esset tenue:gratis debent ,puidere. Mortem enim languentibus probatur inferre qui hanc cum potest non excludit. inquit Symmachus papa distin.lxxxiij.Si aũt est opulentũ cõgruũ est ei ,puidere de congruo salario quia nemo cogitur de suo facere beneficiũ. Tertio debet eũ per se vel per alios hortari ad patientiam bonis verbis & sanctoꝝ exemplis qui patienter sustinuerunt graues & diuturnas infirmitates & necessitates. vt Iob : Thobias: Gregorius papa: Bernardus: Egidius : & alij & stimulum carnis datũ Paulo apl'o.ij.Coꝝ.xij. Augustinus& quidam alij intelligũt fuisse aliquã infirmitatẽ corporalẽ siue iliacã passionẽ:siue dolorem capitis: qui tñ dicebat. Libenter gloriabor in infirmitatib9 meis:vt inhabitet in me virtꝰ Christi.ij.Coꝝ.xij. Et Amb.de pœ.di.j. qđ nocet corpori iuuat spiritũ ; & ægritudo carnis pctũ repellit. Et si infir-

mus conquerit debet tñ seruiens ei cõpati & cõsolari non increpare dure. Diabolus em̃ aliq̃ stimulat infirmũ ira & seruientẽ tedio & impatientia: vt ab vtriq; auferat me

De sctõ eulogio,

ritũ suũ. Vnde legitur de quodã in Vitis patrũ dicto Eulogio: qui suscepit quẽdam pauperẽ leprosum in domum suam ad seruiendũ in obsequiũ dei: & post plures annos quibus Eulogius cũ omni diligẽtia seruierat: demũ cœpit leprosus instigante diabolo turbari & de oibus q̃ sibi Eulogius faciebat in seruiendo cõqueri: etiã eũ contumelian do & petẽdo q; reponeret eũ in locũ pristinũ. vnde sumpse rat: ꝓpter ejus perseuerantes querelas quasi incitabatur eũ dimittere: sed saniori ductus concilio, persuasit infirmo vt ambo accederẽt pro consilio in hac re ad sanctũ Antoniũ quibus aduenientibus auditis: beat⁹ Antonius leprosum reprehendit de sua ingratitudine erga seruientem: & Eulogium de sua impatientia & tædio erga infirmum irascentem: declarans hoc procedere ex inuidia diaboli qui ꝓcurabat per hoc eos perdere meritum acquisitum suos; labo rũ: exhortans eos ad cõstantiã: qa in breui esset remuneratio eorum: qui consulati reuertentes ad sua in bona patiẽtia: inde ad modicum migrarunt ad dñm lęto fine.

§.II. QVANTVM AVTEM AD

Epos circa hospitalia debent habere diligentiam ꝙ hospitalitas ibi seruetur ſm ſpitalia ſolicitos eſſe,

episcopos spectat prælatos & patronos. circa hospitalia illud ad qd̃ sunt ordinata & rpalia bene dispẽsent. vñ dicitur extra de relig. do. c. iij. De xenodochijs & alijs similibus p̃ solicitudinẽ eporũ in quoꝝ dioceſi existũt: ad easdẽ vtilitates qbus cõstituta sunt ordinẽtur. & super hac decretali eximius doctor Lapus de Castella. fecit tractatũ cũ quæstionibus centum vel circa: quę. j. ponunt breuiter ad declarationem huius materiæ hospitalium. & in. c. ad hęc. dicit Vrbanus. ꝙ si locus ad hospitalitatis vsum & pauperum ꝓuisionẽ fuerit sicut moris est autoritate pontificis constitutus: cum sit religiosus non debet humanis vsibus deputari: sicut de vestibus & ligneis vasis & alijs vtensilibus ad cultum religionis per pontificem deputatis. &. x. q. j. dr̃. Quæcumq; res ecclesiasticæ sunt cõuenit cũ omni diligentia & bona fide quæ deo debeꝝ: quia omnia ꝓuidet & cuncta iudicat: gubernari & dispensari cum iudicio epi & potestate: cui totius plæbis animę sunt cõmissæ, ex cõcilio Antiocheno, quod intelligitur q̃ hospitale nõ habet patronũ vel non est exẽptũ. Nã si habet patronũ: ad eum patronũ ptinet ꝓuidere de rectore: vt. j. declarabit. & ad eꝝ visitare, vt. j. patebit. In clemen. ga contingit. de, religio. do. quia hospitalium rectores locorum ipsorum cura postposita: bona res & iura ipsorum interdũ ab occupatorum & vsurpatorum manibus excutere negligunt: quinimmo ea collabi & depdi domos ædificia ruinis deformari permittunt: & nõ attento ꝙ loca ipsa ad hoc fundata & fidelium erogationibꝰ dotata fuerint vt pauperes recipe rent inibi: & ex prouẽtibus sustentarent eoꝝ: id renuũt inhumaniter facere: ꝓuentus ipsos in vsus suos damnabiliter conuertendo &c. Sancimus vt hi ad quos pertinet loca ipsa studeãt in prędictis omnibus salubriter reformare: ac occupata & deperdita & alienata in statum debitũ reduci faciant ad ipsarum miserabilium personaꝝ receptionẽ & sustẽtationẽ debitã iuxta facultates eoꝝ rectores ipsos cõpellere nõ omittant: in quo si cõmiserint negligentiã vel defectũ: ordinarijs locoꝝ iniũgimus: vt etiã si pia loca prędicta exẽptionis priuilegio munita cõsistant: per seipsos vel alios impleant omnia prędicta & singula & rectores eosdem vtiq; nõ exẽptos propria: exẽptos vero & als priuilegiatos apostolica ad id autoritate compellant: cõtradictores cuiuscũq; statꝰ aut conditionis existant ac prehẽtes eisdem contra præmissa consiliũ: auxilium vel fauorẽ per censuram ecclesiasticam & alijs iuris remedijs cõpescẽdo &c. Ex ista clementina declarantur multę ex quęstionibus infra positis: vnde frequenter allegatur.

¶ De his quę pertinent ad hospitalarios & hospitalia. Cap. II.

NOTANDVM PRIMO QVOD hospitalia diuersis noibꝰ nũcupãt. vt em̃ dicit glos. f. xxiij. q. vij. sancim⁹. dicunt em̃ aliquãdo xenodochia, & est xenodochium locus venerabilis vbi pauperes & peregrini recipiũtur. Dicit etiã pothotrochiũ locus. s. vbi paupes & ꝓpter senectutẽ soli infirmi curãtur. Orphanotrochiũ est locus vbi pueri parentibus orbati pascuntur. Orphotrochiũ est locus in quo infantes aluntur. Dicuntur & alijs noibus magis vsitatis: vt domus dei: domus mię: domus fraternitatis: domus pietatis: domus sancti Lazari & hmõi. Et dicit Lapus de Castella. ibi. ꝙ primꝰ hospitalarius fuit Ioticus noię. vt. C. de epi. & cle. l. j. Sed quo ad recipiendũ peregrinos in domo propria legitur de Abraã Gen. xviij. quẽ imitatus est Loth nepos eius. Gen. xix. In nouo aũt testamẽto fuit Martha: quæ recæpit frequẽter Christum in domo sua in Bethania. Luc. x. vñ dr̃ hospita dñi. Quęritur aũt secꝺo vtrũ possit institui aliqua religio ad hospitalitatem? Et rñdet Lapus allegando Thom. ij. q. clxxxviij. arti. iij. ꝙ sic Et ratio est: qa cum status religionis sit quasi quoddã exercitium perducendi ad perfectionẽ charitatis. Charitatis aũt diuersa sunt opera: quia quædã pertinentia ad vitã contẽplatiuã qua vacatur deo. quędã ad actiuam qua intenditur charitati ꝓximi. Inter opa vitę actiuæ qbus exercet charitas ad proximũ est hospitalitas sumẽdo large. Sciendum est tñ ꝙ aliud est religionem esse fundatã ad hospitalitatẽ: vt religio cruciferoꝝ & sancti Antonij de Viẽna, & sancti Galli de Florentia & hmõi. Aliud est religiosos hr̃e hospitalia: vt sancti Ioannis Hierosolymitani: & sanctę Mariæ Theutonicoꝝ & Calatrensiũ & hmõi. Et primo modo illud est exercitiũ cui principaliter insistere debẽt: & principale instrumẽtum per qd̃ venire debent ad perfectionem charitatis. Secũdo modo hñt pro principali aliud exercitium & instrumentũ quo tẽdũt ad pfectionẽ tñ & hospitalitatẽ seruant ad quã gñaliter tenẽtur oẽs clerici: vt patet dist. xlij. ꝑ totũ. & multo magis religiosi, extra de prẽben. c. de monachis. Vñ Hiero. ait in quadã epla. Oẽs ad nos venientes læta frõte susc̃ipimus & eis pedes abluimus ꝓter hęreticos. Et Bñ dictus hoc etiam mandat in regula. immo etiam & quadã pia coactiõe inuitãdi sunt. exẽplo illoꝝ euntiũ in æmaus: qui Christũ existimantes peregrinum coegerunt eũ ad manendũ. Lu. vlti. c. Et multo magis facere tenentur habẽtes ad hoc hospitalia ordinata, de quibus dictum est. Quæritur tertio vtrum religiosus possit pręfici hospitali? Rñdet Lapus ꝙ glo. de relig. do. in cle. tenet ꝙ non. Et ratio est: quia ꝙ monachus extra monasteriũ intituletur: hoc est propter curã animarũ, de regula. c. fup eo. Vbi ergo hospitalis regimen cura careat cessat ratio ista: ergo non potest ibi pręfici. Idem tenet Fede, de Senis in consilio. xxviij. Et Paulus de Lea. in cle. cũ cõtingit. de relig. do. addens nisi esset hospitale alicuius religionis. Lapus aũt dicit distinguendũ. ꝙ si religiosus ille qui pręficitur sit religionis quę principaliter est fundata & dedita hospitalitati: vt sancti Antonij, & sancti Galli de Florentia & hmõi, non video quare nõ possit pręfici hospitali. Sed si religiosus nõ est talis religionis. s. principaliꝝ institutæ ad hospitalitatẽ: tũc subdistinguit: ga aut hospitale est annexũ ecclesię curarę & tunc pręfici potest hospitali ꝓpter curã: aut etiã ipm hospitale habet collegiũ religiosoꝝ a quibus eligit hospitalari⁹. vt in sancto Gallo de Florentia. & tunc etiã poterit pręfici religiosus ibi: qa curã habet & iurisditionẽ in collegium. vt de elec. in. c. dudũ. ij. aut etiã hospitale est de mẽsa &, ꝓprie tate talis religionis: ita ꝙ spectat ad dictã religionem regimen dicti hospitalis: nõ tñ instituitur ibi certus & intitulatus rector. Et tunc idẽ sicut possunt mitti ad alia opa & loca ꝓmouẽda & custodiẽda: & sic mittuntur ad litigandũ & allegandum & aduocandũ: multo fortius ad curandum pauperes. Si aũt hospitale est sine cura animarũ qd̃ requirit certũ rectorem per se: tũc dico ꝙ licet sit certæ religionis ad quã spectat illud cõferre: nõ credo religioso posse cõferri qa nõ cessat ꝓhibitio: nec credo valere ꝓtestudinẽ in ß: sicut nec valeret in hoc ꝙ religiosus præficeretur beneficio simplici. Sed quid de conuersis religionum quæ non sunt principaliter institutę ad hospitalitatem: nũquid pũt pręfici hospitali eo casu quo non potest pręfici monach⁹? Rñdet Lapus. ꝙ si est laicus & illiteratus pũt ei committi. nam cõmittitur ei cultura agroꝝ & ędificare & alia mechanica: fortius officium curandi pauperes. Cessat enim in eo causa ꝓhibitionis. Nã hæc cura non facit in eo cessare contẽplationẽ vel ꝑdicationẽ: qa hæc nõ exercet in monasterio. Sed si cõuersus esset clericus & literatus: qa tenetur ad officium vt monachi: nõ posset talis pręfici hospitali. Sed nunquid

nunquid potest cõmitti regimẽ hospitalis mulieri? Rñdet Lapus. ꝙ potest si est hospitale sine cura animarum. Et ratio: qa nõ est dare in iure regulas hoc ꝓhibentes: & qd̃ nõ est prohibitũ intelligitur esse concessum. xiij. q. j. c. j. sed & mulieribus cõmittitur cura & regimẽ monasteriorũ q̃ habẽt annexa hospitalia: & sic regunt vtrũq; : ergo forti⁹ hospitale tantum: & hoc puto verũ si esset hospitale deputatum ad receptionẽ mulierũ: quo casu esset honestissimum. Credo tñ ꝙ cõsuetũ regi per masculos non posset cõmitti mulieribus: qa mutaꝝ per hoc status beneficij. Et si obijceretur clemẽ. ga contingit, de rel. do. quæ dicit ꝙ cõmittantur prouidis viris &c. ergo non mulieribus. Potest respõderi ꝙ ibi masculinũ concipit fœminũ: sicut & de elec. ca. generali. lib. vj. &. xvij. q. iij. si quis suadẽte.

§.I. NVNQVID POTEST REGI

Hospitalis regimen põt duobus cõmitti.

men hospitalis cõmitti duobꝰ? Rñdet Lapus ꝙ sic. Nã tales equiparantur tutoribus: & in star tutoꝝ debent facere inuẽtarii⁹. & assignare rationẽ singulis annis: vt in cle. qa contingit, de relig. do. Sed constat ꝙ plures tutores pñt dari vni pupillo: & qlibet eoꝝ administrare i solidũ: nisi certus modus & forma alia a testatore quõ se habeant in administrando imponat. Vñ & tales rectores hospitaliũ dicuntur potius habere beneficium ꝙ officiũ, qd̃ puto verũ in hospitalibus q̃ nõ cõferunt in beneficiũ eccl̃iasticũ: sed ad curã & gubernationẽ ſm clemen. qa contingit. Et põt cõmitti cura insolidũ vel etiã ꝙ vnus sine alio non administret qd̃ cõgruentius esset. Sed quæ cõferuntur in beneficium vendicãt sibi locũ ſm regulam beneficioꝝ ecclẽasticoꝝ. i. vt tantũ vni cõferant. puto etiã ꝙ si consueuit gubernari ꝓnũ nõ põt cõmitti duobꝰ. Sed cũ cõmittit duobus nũquid põt cõmitti ita ꝙ vnꝰ sit masculus alⁱ? fœmina? Rñdet Lapus. ꝙ si est verũ qd̃. ē. firmatũ est. s. ꝙ fœmię possit committi: & hoc maxime q̃ hospitalia sunt distincta. vt illud qd̃ est ꝓ mulieribꝰ gubernet ꝓ hospitalissam: & qd̃ est ꝓ viris ꝓ hospitalariũ. Nec esset hoc absonũ ꝙ hoc exprimeret in cõmissione. Et sic marit⁹ & vxor possent ꝑfici vni hospitali: ita ꝙ maritus esset hospitalarius pro viris: & vxor hospitalissa pro mulieribus: & maxime in his hospitalibus quę habent habitationes diuisas virorum & mulierũ q̃ ibi recipiuntur ad hospitiũ. Sed quęritur vtrum ceuersa. vtrũ vnus possit pręfici in duobus hospitalibus? & q̃uis prima facie videat ꝙ nõ ga videntur incõpassibilia cũ vtrũq; regrat ꝑsonalẽ residentiã. & sic in vtroq; deseruire nõ possit: vt dr̃a sili de bñficijs. in. c. de multa. de ꝑben. Contrariũ tñ dicit Lapus qd̃ videt verũ. Et ratio est: quia dici nõ põt ꝙ de iure cõi hospitale requirat ꝑsonalẽ residentiã de necessitate: & maxime cõtinuã. Nã posset deseruire p aliũ & sic æqualiter in vtroq; se collocare: ꝓuidere & assistere & consulere in occurrentibus. & ad hoc facit qd̃ notat Ioan. Cal. in. c. fup inordinata. de ꝑben. vbi dicit ꝙ põt qs hr̃e eccl̃iam nõ curatã. in. xiij. anno ætatis: quia & si in tali ætate nõ posset ipse dicere missã p se ad qd̃ ordinatur eccl̃ia: põt tñ dicere p aliũ: nec ius arctat rectorẽ ecclesiæ vt per se hoc faciat: & sic posset qs hr̃e plura bñficia simplicia. qd̃ cõiter seruat̃: & deseruire per aliũ in vno eorũ cum non posset per se: & multo fortius hoc in hospitalibus ad similitudinẽ tutoꝝ: qui possunt simul plures tutelas gerere: & prouroq; cauere & vtriq; ꝑ se diligenter & als vacare & maxime cũ hospitalia sunt in vna dioceſi: & fortius in vna parochia. & multo magis in vno fundo: vt vna via vicina. Et qd̃ dicit Io. an. de cõcessi. ꝑben. in rub. ꝙ habens beneficiũ curatũ recipiens sec̃m: qd̃ de statuto vel als requirit residentiã: non ex hoc vacat primum: sed est prius in hoc casu necessaria admonitio. Eidem tenet Inno. & hoc idem intelligẽdum de hospitalibus quæ cõferũtur in beneficiũ: & ea ratione si non sunt curata: vel habẽtia collegiũ ga tunc idem est iudiciũ habẽdũ. vt de ꝑben. c. de multa. Et ꝙ vnus possit hr̃e plura hospitalia simul tenet Guil. de monte Lau. in cle. per literas. de ꝑben. Fateor tñ: concludit Lapus hoc non esse vtile nec honestũ. Et posset eꝑs cogere rectorem ad dimittendum alterũ. maxime si minus diligenter prouideret vtriq;. qd̃ in beneficijs simplicibus dici solet. Sed nunquid potest quis hr̃e beneficiũ curatũ & hospitale? Rñ. Lapus ꝙ sic eadem ratiõe. Et multo fortius hospitale & simplex beneficium, oĩa enim ista habent rationẽ: ga non est cautũ in iure hospitalarios ad personalẽ residentiã arctari. Sed quæritur nunquid potest quilibet erigere hospitale pro libito voluntatis? Respondet Lapus: quilibet põt domũ suã factã vel faciendam deputare ad hospitalitatem & ad ꝑs hospitari pauperes: fiat & alia opera eleemosynarũ facere. Sed talis locus non erit religiosus: nec gaudebit immunitate ecclesiastica: nec inter loca ecclesiastica cõputabit: nec erit sub iurisditione epi & poterit ad humanos vsus redire: & etiã vendi: donari: & emi. Ita notat Hostien. in summa de ecclesijs ędificandis. Pe. & Inno. & ea iura quæ dicunt ꝙ talia fieri non posſunt sine autoritate epi, intellige vt sint ecclesiastica, als vt sint profana bene fieri pñt. & hoc dicit glo. in clemẽ. ga contingit. de relig. do. & Io. an. post Vincen. & Tancre. dicit ꝙ põt quis hr̃e oratorium & hospitale in ꝑpria domo: nõ tñ põt ibi celebrari facere sine autoritate epi. de conse. dist. j. vnicuiq;. Dicit tñ Host. ꝙ põt interuenire consensus epi & post factũ: postq; aũt autoritate epi est factũ nõ põt ad alios vsus deputari. vt eodẽ. ti. ad hmõi. Sed nunquid tale hospitale vel oratoriũ factũ autoritate epi gaudebit immunitate ecclesiastica & eius rector? Host. notat ꝙ oratorium tale nõ gaudeat immunitate ecclesiastica: qa nõ intelligitur dedicat⁹ deo. nec locus sacer. Idem tenet Guil. & Zab. ga em̃ qd̃ hodie est oratoriũ: cras poterit fieri camera. Goff. sentit cõtrariũ. nõ em̃ aliter determinat Lapus nisi. ꝙ hospitali competit bñficiũ restitutionis in integrũ. De rectoribus aũt talium hospitalium vtrũ gaudeant immunitate ecclesiastica. dicit Guil. in spe. ꝙ sic si fecit hoc autoritate epi. etiã si sint vxorati. als nõ. hoc idẽ tenet Host. in summa de hospitali & rectore eius: & ꝙ gaudeant immunitate ecclesiastica vterq;. Dicit Guil. in spec. quinimo privilegiũ canonis. si qs suadẽte. xvij. q. iij. als nõ. vt dictum est: qa secꝺm̃ absurdũ: posset em̃ per hoc quilibet rusticus assumere sibi habitũ religiosum & constituere sibi, regulã quam vellet & fraudare dños suos tali ex & alijs debitis seruitijs. Sed nunquid habet hospitale beneficiũ in integrũ restitutionis si lædi cõtingat. vt habetur etiã de restꝰ. in integ. c. ſ. Respondet Lapus. hæc q̃stio tangitur per Io. an. in nouel. c. ij. de in integ. restꝰ. vbi dicit ꝙ nõie eccl̃ię includũtur nõ solũ monasteriũ: sed & omnis pius locus. oĩa ista q; parantur. de testa. c. req̃sisti. Et cũ hospitalia fuerint inuenta vt pauperes infectiq; lepra in eis recipiantur: & ex eorũ prouentu sustententur: q̃ritur vtrum omnia hospitalia teneantur pascere pauperes: vestire & hospitari eos? Respõdet Lapus ꝙ hæc hospitalia differunt re & nomine, nam sicut diuersis nominibus nuncupãtur vt dictũ est. ē. ita & ad diuersa officia deputantur. Et ſm hoc tenentur aliqua ad vestes dandas: aliqua ad suscipiendum expositos: aliq; ad educandum vel suscipiendum infirmos: & sic que dicũtur in clemen. quia contingit, referantur singula singulis. Si enim est hospitale ad recipiendũ peregrinos: non tenet ad infirmos nisi in casu necessitatis: quando p alia subueniri non posset & illud posset.

Addiuersos curã hoꝝ spectare

§.II. AD QVEM SPECTAT DI-

ctorũ locoꝝ receptoꝝ in eis cura seu correctio seu reformatio & emendatio? Rñdet Lapus: põt hoc spectare ad diuersos & diuersis modis: põt spectare ex statuto appositio in fundatione: potest spectare ex cõsuetudine vel priuilegio sedis apostolicæ. vt in dicta clemẽ. ga contingit. his cessantibus ad loci ordinarium spectat de iure. vt extra eo. de xenodochijs. &. xvj. q. vij. oẽs basilicæ. Et addit Zab. etiã ad prõnos põt spectare & eoꝝ liberos. vt. xvj. q. vij. filijs. Sed quid spectat ad officiũ talium? Respondet Lapus in hoc debent curare ne rectores illoꝝ locoꝝ inhumaniter recipiãt dictos pauperes: ne prouentus in suos vsus conuertant: & ipsa loca in prædictis salubriter reformare atq; occupata deperdita & alienata indebite in statum reduci debitum facere: & ad ipsarum miserabilium personarũ receptionẽ & sustentationẽ debitã iuxta facultatem locoꝝ cõpellere rectores. vt in dicta clem en. ga cõtingit. & vbi prędicti negligant prædicta facere: puta patroni hospitalium vel alij ad quos hoc spectat: tunc ſm Lap. iniungitur ordinarijs locorum: ꝙ etiã si pia loca prædicta sint priuilegio exẽptionis munita per seipsos vel alios impleant oĩa & singula p̃ missa: & rectores eosdem vtiq; non exẽptos, ꝓpria: exemptos aũt priuilegiatos aplica ad id compellere debent autoritate. Contradictores cuiuscumq; status vel conditio-

nis existant atq; præbentes cõtra premissa consiliũ: auxiliũ vel fauorẽ: per censurã ecclesiasticã: & alia iuris remedia cõpescendo: attamẽ nullum ex hoc priuilegijs seu exemptionibus eorum prętudiciũ generãdo. Et dicit Io. an. in glo. super cle. ga contingit, in eo casu esse hoc præceptũ ordinarijs vt faciant q.ꝑ dicitur. Et si tales ad quos spectat prouidere defectibus hospitalium negligunt: & non sint sub iurisdictione ordinarij: compellet tamẽ eos autoritate dictæ cle. ga contingit. ipse ordinarius: sed vbi non sit negligentia in hmõi exemptis: nõ habet se intromittere ordinarius. Sed vbi is g habet prouidere hospitali sit laicus & rector hospitalis sit clericus: quõ poterit laicus cõpellere clericũ, cõtra illud, xcvj. di. bene quidem. Respondet Lapus, pòt dici ſm Zaba. ꝙ prædictã cõpulsionẽ non faciat per se laicus sed per aliũ, puta epm ad instantiã eius. Vnde in illa clemẽ. ga cõtingit, exponit verbũ cõpelli. i. cõpelli facere. Et si quęrat quo patebit de negligentia prędictorũ in quo casu tenetur ordinarius prędicta facere? Respondet glo. in cle. ga contingit, ex perfecto notorio, vt de censi. c. Romana. lib. vj. vel per assignationẽ termini ad hoc ꝓfixi & elapsi. & idẽ Zab. & multi alij. An dicta loca possint cõferri in beneficiũ. i. in titulũ beneficij clericis ſecularibus? Rñdet Lapus nõ: ga hoc ꝓhiber dicta Clemẽ. quia contingit, nec valer contraria cõsuetudo obseruata nisi in duob⁹ casibus: videlicet qñ in fundatione dictor⁹ hospitaliũ sec⁹ cõstitutũ fuerit: seu per electionem fit de hmõi rectore prouidendũ. Cuius autẽ conditionis debeant esse per quos reguntur & gubernãtur hospitalia: ponitur in dicta cle, quia contingit de reli. do. Dicit eñ ibi ꝙ debet cõmitti eor⁹ gubernatio viris, pudis & idoneis & boni testimonij: q sciãt & velint & valeãt loca ipsa & bona eor⁹ ac iura vtiliter requirere: & eor⁹ reddit⁹ & ꝓuentus in vsum miserabilẽ per ſonarũ fideliter dispẽsare. & ꝙ in vsus alios cõuertere prędicta ꝓsumptio verisimilis nõ existat: super quo onerant cõscientię eor⁹ ad quos ipsor⁹ locor⁹ cõmissio ꝓtinet. hæc ibi. Et dicit ibi glo. ordinaria ꝙ signãter dicit committere nõ cõferre: ga collatio sit in perpetuũ: sed cõmissio ad tẽs: & ideo beneficia dicuntur cõferri: ga dant in ꝑpetuũ. i. durante vita illius cui cõferuntur: & tutorib⁹ ga sunt tales dicuntur cõmitti administrationes. Et ſm hoc rectores hospitaliũ essent tales. Sed vt dicit glo, consuetudo non admittit hanc lec, immo in stituuntur perpetui rectores in talibus locis. Recuperus aũt in quodã suo concilio dicit ꝙ de mente clemẽ. est ꝙ nõ sint perpetui. Et licet glo, dicat ꝙ cõsuetudo hoc nõ patiat: tñ vbi nulla est cõsuetudo optime posset ad tẽs cõmitti talis administratio. Paulus autẽ dicit in dicta cle, ꝙ cõferre & cõmittere aliqñ sumuntur vt diuersa, aliqñ vt idẽ. & sic sumuntur in lra. ſ. ꝓ eodẽ & qđ ãtũ, ꝓhibet si fiat. i. si detur in beneficiũ. Assignat autem Paulus vt refert Lapus rationẽ quare ꝓhibetur hospitale dari in beneficiũ: videlicet ga ad beneficiũ habẽdũ oportet esse clericũ. eꝫ de trãsac. c, ex literis. Et talis, ſ. clericꝰ bñficiatus facit fructus suos: & tenet ad horas & ad alia ad q̃ alij clerici, sed si gubernatio simplr cõmittitur hospitalis cessant ista. Item beneficiũ debet conferri infra certum tẽpus: & in eo est necessaria institutio, non sic aũt in commissione hospitalis, & a beneficio repellereꝰ q ꝓpter bigamiã vel alios defectus: nõ aũt a gubernatione hospitalis. Item beneficium qñq; datur in sustentationẽ eius cui confertur: vt in. c. ij. de cle, pu, in duello, Sed non hospitale: ga in hoc attenditur pauperũ, puisio non hospitalarij sustentatio. Posito aũt casu ꝙ laicus ædificet hospitale de licentia epi cũ oratorio vel sine eo ꝓpter qđ⁹ ille dr religiosus & ædificator: efficit patronus, vt de iure pa. c, nobis. ad quẽ spectabit prouisio rectoris illius hospitalis ad patronũ vel ad epm? Respõdet Lapus ꝙ solus patronus ponit ibi rectorem. Et ratio est: quia in talibus vt dictum est. ẽ. non est necessaria canonica institutio, nec habet tempus limitatũ ad cõmittendum talem gubernationem, vnde nõ est necesse ꝙ ꝓpter hoc recurratur ad epm. Nec obstat ꝙ de iure patronatus solum patronis acquiritur ius præsentandi, quia illud habet locũ in ecclesijs & alijs locis vbi requirit institutio canonica vel cõfirmatio. sed in hmõi hospitalibus non requiritur hoc. Hoc etiam sentire videtur Zab. in dicta clemẽ, quia contingit, dicit enim ꝙ patrono acquiritur ius ſm naturam rei cuius est patronus. Nam in ecclesia collegiata nõ acquiritur ius præsentandi sed conſentiendi: electioni factæ in capella acquiritur ius præsentandi, vt de iure pa. c, nobis. Sed in hospitali acquiritur patrono ius cõmittendi gubernationẽ hospitalis. Et ſm hoc non indiget talis rector cõfirmatione episcopali si in ipso hospitali non requiritur institutio canonica. hoc autẽ dicitur: ga si hospitale haberet curã animarũ. cura indigeret confirmatione epali: nisi esset exẽptũ vel aliter priuilegiatũ. dicit tñ idem Lapus, ꝙ vbi in aliquo loco emanauit aliqua cõsuetudo gñalis vel specialis circa hoc illa est seruanda. Sed in casu quo ad patronũ hospitalis spectaret præsentatio, & ad epm confirmatio de consuetudine vel aliquo iure speciali: nunquid ante confirmationẽ est præmittenda dicta generale vel speciale ſm formã. c. fi. de elect. Respondet Lapus ꝙ in illis hospitalibus quæ non conferuntur in beneficium nõ oportet seruare illud. ſ. de præmittendo dicta. Et hoc quia hic non fit electio vel collatio: sed cõmissio. tum etiam quia non cõmittitur cura animarum. Vnde & iam consului ꝙ ad capellam seu altare erectũ in ecclesia de licentia episcopi põt deputari sacerdos admissas celebrandas sine confirmatione vel ædicto: nisi alia cõsuetudo obstaret. Idem sentire videtur Zaba. ac Guil. qui Guil. dicit ꝙ si hospitale non sit principaliter ędificatum ad missam celebrandã vel aliqđ ecclesiasticũ sacramentũ exhibendũ: necsit ibi constitutus perpetuus vicarius seu dos assignata pro eo: licet ibi sit altare & de licentia epi celebret ibi ędificatũ pro oratorio, nihil ibi põt epus vẽdicare nisi inquãtum posset de alijs pijs locis legatis pro anima fundatoris relictis. ꝓbant hæc de cõse. di. ſ. j. vniuersi. & de testa. c. heredes. Et cõcludit Lapus. Nõ intelligas ista de hospitalibus quæ conferuntur in beneficiũ seu quę reguntur per religiosos: seu quę habẽt ecclesiam: sed de illis solum quæ laicis gubernanda cõmittuntur. Sed nunquid talia hospitalia possunt committi clericis gubernãda? Respondet Lapus, vtiq; dũmodo nõ in beneficiũ. Dicit enim clemẽ. ga cõtingit. ꝙ cõmittantur prouidis viris: nec dicit laicis. Ex quo ergo cle, non distinguit: nec nos debem⁹ distinguere. xxxj. q. j. si quis. Idem sentit Zab. & Pau.

§. III. DE HOSPITALIBVS EX

empris vel religiosoꝝ exemptoꝝ. Et primo q̃ritur cũ hospitale sit exemptum & immediate subiectũ Romano pontifici nullũ habens superiorẽ vel aliũ ad quẽ correctio vel reformatio ꝓtineat illius & cuius rector negligit illa facere ad q̃ tenetur: nũquid ordinarius poterit supplere & corrigere? Respondet Lapus ꝙ nõ. Nã clemen. ga contingit. quæ cõcedit ordinarijs autoritate apostolica in exemptis in defectũ eorum ad quos spectat talis correctio. & in casu nostro proponitur nullum esse ad quẽ spectat correctio: ergo nullius defectus vł negligẽtia suppleri potest. Nec obstat ꝙ habet superiorẽ papã: immo facit pro: quia nũq; papa dr negligentiã cõmittere: & si illã cõmittat: nullus illã supplere põt vel debet. Ipse eñ suppler negligẽtiam aliorum nemo suã. de elec. c. licet. &. ix. q. iij, alioꝝ. In non exẽptis aũt puto quãtũcumq; nõ habeãt aliquos ad quos spectet correctio vel reformatio: ad epm spectat. vt de reli. do. c. de exenodochijs. Quid si hospitale aliquoꝝ religiosorũ immediate subiectorum sedi apostolicæ non habens aliquẽ suꝑiorẽ aliũ seu ad quẽ de iure spectaret correctio &c. vt. ẽ. Cuius rector deficit in exercendis his ad quę tenetur ſm formã cle, quia cõtingit. Nunquid poterit cogi per ordinarium loci? Respondet Lapus ꝙ in talibus hospitalibꝰ epus nullã suã vel apostolicam habeat autoritatẽ: moueor quia dicta exemptio fuit libera. Vnde si prouisio postea facta de illis corrigendis per superiores suos nõ vendicat sibi locum in illis: non tñ cessat dispositio dictæ emptionis: ga potuit alia esse ratio, Et licet superiores fuerint causa impulsiua: tũ illa cessante non cessat dispositio ar. eorũ quæ notantur in ca. inter corporalia. extra de transla. prælа. & pluribus etiam alijs capitulis: non poterunt tales religiosi per epm reformari. Vnde ga ex quo sunt exẽpti: & eorũ suꝑior nõ est in culpa vel defectu: nõ est locus cõcessionis factę ordinario: ga fit sub certo modo. Illo ergo deficiente deficit cõmissio. Item ga papa est superior. q de se nõ intellexit. Item quia eius negligentiã nemo suppleꝛ. Et hoc puto verũ: & sic seruari feci in curia archiepali Florẽtina: quæ per dictam clemẽ. procedebat contra hospitalarium sancti Galli immediate subiectum sedi apostolicæ. & est reli-

& est religiosorum qui profitenꝰ regulam. b. Aug.

§. IIII. DE RECTORIBVS HOSPI

talium quo ad satisfactionẽ & iuramẽtũ, cum cõmittitur eis gubernatio & diuina & sacramẽta. Dicit Lapus. ꝙ tales ad instar tutoꝝ & curatoꝝ debẽt iuramẽtũ ꝓstare: ac de locorum ipsoꝝ bonis inuẽtaria facere: & ordinarijs seu alijs q bus dicta loca subsunt: vel deputandis ab eis annis singulis de administratione sua reddet rationem. vt in dicta cle. ga contingit. Sed nunqd satisdabunt ad quod tenẽt tutores & curatores? Rñdet Lapus: glo. ordinaria dicẽs cle. tenet ꝙ nõ: nisi essent suspecti ꝓpter vxorẽ & filios. Sed vt dicit ibi glo. talibus suspectis non debet committi gubernatio talium hospitaliũ. ergo a talibus nõ exigit satisdatio. Sed nunquid iurabũt ad instar tutorũ? scilicet vt talia facere ipsis hospitalibus ad q̃ deputanꝰ: & inutilia prætermittere: ꝑsonas & res ad cõmodũ & vtilitatẽ eoꝝ bona fide custodire: & in vsum miserabilium ꝑsonarũ cõuertere: & inuẽtariũ de bonis ipsius facere & alia facere ad q̃ tenentꝰ maxime ſm formam clemẽ. Dicit Iapus. ꝙ si cõmittanꝰ talia hospitalia alijs factis q̃ in dicta cle. dicanꝰ seu cõseranꝰ in bñficium clericis ſecularibus: videꝫ esse irrita ipso iure talis commissio. & ita videꝫ sentire glo. in dicta cle. Q̃. si tales nõ fecerint inuẽtariũ nec iurauerint: vel rõnem reddere noluerint tpe cõgruo: q̃uis ſm gl. dictã videaꝫ probabilis intellectus dictæ clemẽ. ꝙ ex hoc sit irrita talis ꝓmissio: tñ cõiter non sic intelligitur: sed tñ illis cessantibus prędicta facere poterũt cogi & compelli remedijs opportunis. etiam ꝓ remotionem illarum ꝑsonarũ a dictis locis tãq; suspecti. & sicut adinstar tutoꝝ ꝓficiunt: sic ad instar tutoꝝ remoueant. Sed nunquid tales rectores tenenꝰ singulis annis reddere rõnem per se etiã non requisiti. Rñdet Lapus ꝙ sufficit ꝙ requisiti hoc faciant. & ita tenet glo. & sic seruatur. Sed quis celebrabit diuina officia & ministrabit ecclesiastica sacramenta rectori familiæ pauperibus & infirmis talium hospitalium? Rñdet Lapus. si talia hospitalia habeant altaria seu cæmiteria ab antiquo: & plures celebrãtes et ecclesiastica sacramẽta rectori & familię & pauperibus hospitalium administrãtes: seu parochiales recto-
Nota vim cõsuetudinis bõe
res consueuerunt illis exercere præmissa: est seruanda antiqua consuetudo quo ad exercẽda & administranda ſpũalia. vt in. d. clemẽ. ga cõtigit. in fi. De iure ergo cõi fundat matrix ecclesia in hospitalibus sitis in parochia sua intentionẽ suam. quo ad ista ſpũalia: tñ pñt ꝓscribere: vt hæc ꝓ suum ꝓpriũ sacerdotẽ faciant. vt no. ibi glo.

§. V. NVNQVID POSSIT ERIGI

Hospitale an possit erigi in parochia matricis ecclesię illa irrequisita vel inuita? Rñdet Lapus de hospitalibus nõ religiosis. i. non factis autoritate epi: nõ est dubiũ. nam quilibet põt deputare domum suam ad hospitalitatẽ inuito epo & multo fortius inuito rectore matricis ecclię. Quod intellige qñ vt priuatas domos sic deputant. Sed si sub effigie vel signo vel denominatione loci ecclesiastici: non esset licitum: immo posset epus loca illa destruere: ga contra iuris prohibitionẽ factũ est facit qđ no. Inno. de reli. do. ca. ad hæc. & tenet Cardina. Floren. hoc. Sed si loquimur de facto cum capella vel de hospitali perpetuo. ſ. cum autoritate epi: ita ꝙ sit locus ecclesiasticus: de hoc cõsueuit dubitari. Nam licet sit regulare ꝙ vna ecclesia in præiudicium alterius cõstituẽda non sit. xvj. q. j. c. ecclesię. &. c. quicũq;. qđ⁹ si fiat destruẽda est maxime si operis noui nuntiatio rite facta non ꝓcesserit: tñ illa iura loquunꝰ de ecclesia non de hospitali siue
Exẽplaforniaꝙ nemo cũ factura alterius ꝓficiat.
eccl'ia vel capella. Et illa est ratione aliquid iuris ãtiquioris ecclesiæ nouę acquiratꝰ: vt in. d. c. ecclesiæ. &. c. quicũq;. quæ ratio cessat in hospitalibus prædictis. Cõtrarium tñ est verum scilicet ꝙ nullus locus ecclesiasticus põt erigi in aliqua parochia ea inuita scilicet antiquioris ecclesia. Et isto casu noũe ecclesiæ veniunt hospitalia ex quo fauor ecclesiarum respicitur: quod etiã tenet Lapus nec cessat ratio præiudicij: ga hospitale debet habere dotẽ de qua decima non soluit. Item si habet capellam vel oratorium accedũt oblationes. & sic videt minui dignitas & vtilitas rectoris antiquę ecclesiæ. Vñ & de facto vidi quæstionem ꝙ quædam imago beatæ Mariæ picta in pariete domus cuiusdã
Nota diligẽter.
laici fecit miraculum: propter qđ maximus cursus oblationum fuit: sup[illegible] quibus mota est quęstio & sententiatũ fuit pro parochia. Et est similis quęstio q̃ notaꝝ de cele. missa. sup rubrica. Sed quid si erigat hospitale in limite ecclesię veteris? Rñdet Lapus ꝙ acquirit ius patronatus ex hoc ipi ecclesię. vt. xij. q. ij. apostolicos &. xvij. q. iij. & no. Hostiẽ. in sum. Sed quęritur vtrum hospitali debeat certa dos assignari? Rñdet Lapus ꝙ non. Ioan. an. post Hosti. ꝙ hospitali sicut & ecclesiæ in cõstitutione eius debet certa dos assignari, vñ ſm eum ꝓcedet libellus talis: peto hospitale cui ꝙ cum pertinentijs suis & intelligitur tunc de dote tm: quæ tã dẽat de iure ad hospitale pertinet. Et si quęratur de quantitate dotis: scilicet quãta debeat esse? Rñdet Lapus, recurrẽ ad ar. a simili de cõsecra. eccle. cum sicut, & quod ibi nota, in glo. ordinaria: ga alia dos requirit in ecclesia: alia in monasterio vt ibi, sicut alia in hospitali. Tanta eñ debet esse dos in ecclesia ꝙ sufficiat ad luminaria & ad vitam mini norẽ ca
Nota te
strorũ. xvj. q. vij. pię mẽtis. existimatio est epi scopi. In hac nomine scilicet hospitalis dote habebitur respectus aliorũ hospitalium, arg. in auẽ. de ecclesiasticis titu. §. si quis. debent autẽ eo suo prouideri vt habeant affirmas. i. prouisiones rerum necessariarũ. Et in hoc cõsiderabitur spes hospitalis. Nam si sit Affirdepũtatum ad hospitandum pauperes tunc principalis cura erit in lectis. Alia sunt deputata ad curãdum infirmos. res ne & tũc principalis cura erit in bonis & deuotis ministris & cessarię. expertis in opere medicinę: & sic de singulis. & ſm hoc erit prouidendum de dote eius.

§. VI. DE CONCESSIONE PER LI

teras apostolicas vel legatoꝝ sedis apl'icæ sup[illegible] prouisione quorumcũq; clericoꝝ cõcessa directas, Nunquid per has poterit eis prouideri de hospitali? Rñdet Iapus ꝙ non ꝑ cle. per literas. de prębẽ. etiam si hospitalia illa habeãt ecclesias vel capellas vel alia iura ſpũalia annexa nisi de eis ſpãliter caueaꝫ. vt in dicta cle, per literas. & hoc verum est si literæ sint gratioſę siue in forma pauperũ. vt dicit Pau. Sed qđ de literis apostolicis sup[illegible] reseruatione fructuum beneficiorum? Rñdet Lapus. hãc qstionem tangit glo. sup[illegible] dicta cle. per literas. & dicit ꝙ talia nõ includunt nisi exprimãt. Et est ratio ſm glo. ga ex quo sunt depurata ad certũ vsum sine expressa licẽtia papę ad alium vsum quẽri nõ debẽt. vt in dicta cle. ga contingit. Sed nunquid talia beneficia vacantia per morrẽ officialis papę: seu per obitũ decedentium in curia: habent locũ in eis decretales prima & secũda de prębẽ. lib. vj. Rñdet Lapus ꝙ non de iure cõi: ga illa. c. allegata loquuntur solum de beneficijs & dignitatibꝰ, ergo non habent locum in hospitalibus ratione iam dicta. Si aũt sup[illegible] talibus beneficijs emanarent extrauagãtes: put emanauerunt reseruationes circa beneficia: eaꝝ tenor esset inspiciendus. eꝫ de priuile. c, porro. & nisi fieret expressa mentio in illis non includerenꝰ. Nec mirũ: ga predicta iura loquentia de beneficijs vacantibus in curia includunt beneficia spectantia ad patronos laicos vt videꝫ innuere glo. super decretali. & de prębẽ. lib. vj. Et ſm hoc de hospitalibus habentibus patronos laicos non esset dubiũ. Sed nunquid in illis duobus casibus possint cõferri clericis in beneficium. de quibus in dicta cle. ga contingit, includũt in literis super prouisione facienda impetrantibus clericis? Rñdet Lapus, glo. in dicta cle. ꝑ literas. tenet ꝙ nõ. Sed nũquid est gñaliter verum ꝙ in literis ad beneficia impetratis non includantꝰ hospitalia? Rñdeo: distinguendum est ſm Lapum vt distinguit glo. in cle. ꝑ lras. ga aut hospitale est principale cui accedit ecclesia vel capella: & tunc ꝑ dictas lras non debeꝫ. Si vero ecclesia sit principalis habens annexum hospitale. tunc debeꝫ per tales lras & venit rõne accessorij qđ⁹ principaliter non veniret, facit eo. titu. sup[illegible] eo. lib. vj. in dubio vero: ga extat ecclesia & hospitale nec constat qđ⁹ sit principale: & qđ⁹ accessorium: dicit ꝑdicta glo. ꝙ si apparet possessio & denominatio &c. de ꝑbẽ. c. cum de beneficio. lib. vj. Si non apparet: repelletur impetrans. Constat enim principale hospitale: nec constat illud accessorium ecclesię. & certum est ꝙ si hospitale & ecclesia essent annexa. ita ꝙ neutrum est principale haberet locũ dicta cle. per literas. ſm glossam prędictam. Sed nunquid legati de latere possunt conferre dicta hospitalia? Rñdet Lapus. si sunt hospitalia in quibus laici obtinent ius patronatus: non est dubium ꝙ sicut non conferunt ecclesias collegiatas: eadem ratione nec hospitalia collegiata. Sed in hospitalibus spectantibus ad ecclesias collegiatorum

vel ad clericoꝝ dispoſitionē videt dubiū: qa ſicut poſſunt
ꝓferre talia bñficia: ita & hoſpitalia. Gloſ. in ordinaria ſu
Nota qd de facto quid de iure fiat p dicta cle. per literas. videt ſentire cōtrarium. Et hoc idē notat Paulus ibi. Vidi tamē ꝛium de facto ſæpe: & lega ti de latere talia hoſpitalia conferunt. Sed licet talia hoſpi talia nō includantur in literis apoſtolicis vel legatorum eius ad beneficia imperatis nunquid in literis eꝑorum includent? Rñdet Lapus ſm Zab. in dicta clemē, non: niſi prout hodie cauet. in dicta cle. de religio. domi. Sed Guill. de monte laud. dicit. q ordinarij ea poſſunt conferre cleri cis & eis aſſignare pro titulis perpetuis: dum tamen cōſue tum ſit per plures de antiquo regi tamq habentia curam animarū vel altaria: vel hoc cōſtitutum fuit a fundatōe: vel quis p electionem creetur in ipſis locis.

§. VII. DE QVIBVSDAM AD QVE

nō tenent hoſpitalarij ſeu hoſpitalia: de quibus poſſet du bitari. Et primo ſciendum ſm Lapum. q hoſpitalarij qui bus committuntur hoſpitalia gubernanda: in quantū ho ſpitalarij non tenentur ad diuinum officiū ſeu horas. Nā & laici etiam vxorati poſſunt eſſe hoſpitalarij qui ad offi cium non tenent. Et ratio eſt: qa nō eſt iure cautū q teneā tur. Sed clerici quibus collata ſunt hoſpitalia in beneficiū tenent: quia beneficium datur ꝓpter officium. Et ſimiliter ſi hoſpitalarij eſſet in ſacris conſtitutus: quis illud nō ha beret in beneficium. Non etiam tenēt talia hoſpitalia ad cathedraticum. ſm Paulum in cle. qa cōtingit. Et ratio: qa bona talium locoꝝ tenent ad ſuſtentationem pauperum tm: ergo non ad aliud vnde non ad cathedraticū: qa nō eſt hoc iure expreſſum: nec dos ꝑ hoc a principio fuit inſtitu ta. Item non tenentur ad procurationem cū eps viſitat ſm Nota li bertatē hoſpita lium. Paulum in dicta cle. qa cōtingit. Ex hoc probat q eps nō poſſit viſitare talia hoſpitalia: quando. l. procuratio debe tur ꝓpter viſitationē: ſed ad procurationem non tenentur hoſpitalia. Si ergo vult corrigere vel emēdare aliquid eps ad quod tenetur ſm formam dictæ clemen. inquirat & nō viſitet. Sed de viſitando alij doctores tenent contrarium. Nam Fede. de Senis in conſilio. cv. tenet q eps viſitando vel non viſitando curam debet habere in hoſpitalibus q fiāt ibi ea ad q̄ ſunt inſtituta. & dicit hoc ꝓbari in. c. roma na. de cēſi. lib. vj. §. pia. Item Ioan. an. & Archi. Et iſtud eſt verius: nec obſtat ratio Pauli. Nam eps debet viſitare ec cleſiam pauperum non obſtante paupertate: & non debet exigere in dicto caſu. vt. d. c. romana. ita & hoſpitalia viſi tet & nil exiget cum pauper intelligat: cum omnia paupe ribus erogari debent. Item non tenentur ad decimas papa les hoſpitalia. Dicit em̄ glo. ſuper cle. ſi beneficiorū. de de cimis. q hoc hodie eſt expeditum p declarationē clemen. Honorij & Bonifacij. viij. vbi dr̄. De redditib⁹ prouenti bus leproſorum domorum dei & hoſpitalium quę in vſus pauperum & infirmorum conuertunt decimę nō ſoluūt. Sed quid ſi conſtat hoſpitale ędificatum ſed non cōſtat de autoritate eꝑ? nunquid cenſebitur locus eccleſiaſticus cū alias: vt dictum eſt: non dicat locus eccleſiaſticus hoſpita le: niſi ſit factū autoritate eꝑ? Reſpō det Lap⁹. q Fede. de Senis in conſilio. cvj. dicit q ex quo non apparet contra rium in dubio preſumitur: ex quo vocatur hoſpitale & ha bet faciem loci eccleſiaſtici: vt colligitur de priuilegijs pa tentibus. vnde & notat Archi. de conſe. diſ. j. ne Moyſi. du bium eſt an in conſtitutione eccleſię interuenerit autoritas eꝑ nec ne: debemus preſumere q interuenerit ex quo ha bet ſigna loci eccleſiaſtici: & maxime ſi talis locus denomi natur a nomine alicuius ſancti: puta dicitur hoſpitale ſan cti Petri & Canciani: immo & plus dicit Fede. q etſi nō ſit conſtructum hoſpitale autoritate epiſcopi: ad epiſcopum tamen ſpectat curare vt ſeruentur in eo ea ad quæ deputa tum eſt: cum perſonæ degētes ibi ſint miſerabiles & ſuper protectiōe eccleſię eſſe dicātur. Sed quæritur an in talibus hoſpitalibus habeat locum clemen. diſpendioſam. de iu di. vt ſcilicet in eis ꝓcedat ſimpliciter & de plano & ſum marie ſine ſtrepitu & figura iudicij? Reſpōdet Lap⁹ q hāc queſtionē tangit glo. ordinaria & tenet q ſic per verbum officijs quod eſt in dicta clemen. quare non eſt dubium q rectores talium locorum dicuntur habere. Sed nunquid in iſtis fiet miſſio in poſſeſſionem cauſa cuſtodię: cum in be neficijs non fiat. eꝑ de eo qui mittitur in poſ. c. j. lib. vj. Rñ det Lapus: hanc quæſtionem determinauit dñs meus La pus abbas. & concludit q nō fiat miſſio in poſſeſſionem: qa ex quo poteſt proceda in tali cauſa lite non ꝓteſtata. vo. dictum eſt. cum ſit dare viam ordinariam non recurrit ad extraordinariam. Quid ergo de clemē. ad cōpeſcendas. de ſequeſtri. nunquid habebit locum in iſtis hoſpitalib⁹? Reſpondet Lapus. Credo q ſic per identitatem ratiōis: & per ea quæ notat dominus meus Lapus abbas in dicta q̄ ſtione: vbi dicit q nomine officij & beneficij eccleſiaſtici venit locus: cum ſit locus religioſus & eccleſiaſticus: & iu re eccleſiaſticorum beneficiorum cēſeri debet. nec obſtat clemen. per literas. de prēben. cum ſimilibus. quia loqui tur in ambitioſis & odioſis in quibus fit ſtricta interpreta tio. Sed nunquid clemen. cupientes. de elec. habeat locum in hoſpitalibus? Reſpondet Lapus. q Ioan. and. & Bart. & Guil'. dicunt q non. & idem ſentit Archi. & Ioan. mo. quia aliud eſt hoſpitale aliud eccleſia. Eodem modo pōt quæri vtrum. c. j. de elec. lib. vj. habeat locum in hoſpitali? Rñ det Lapus. abbas videtur ſentire q ſic: quod etiā mihi pla cet non obſtante q. ca. cupientes. locum non habeat: nam illa loquitur de cathedralibus & regularibus eccleſijs: ſub quorum vocabulo hoſpitalia non comprehenduntur. Sed decretalis ſtatuimus. loquitur de electione: poſtulationi bus: prouiſionibus: ſed non poteſt negari: quia hoſpitali prouideat de rectore: de hoſpitalib⁹ ergo intelligatur. Idē ſentire videtur Paulus de legatis factis pro hoſpitali tenē do: vel poſt ipſum factum eidem ſub diuerſis conditioni bus. Et primo queritur quid ſi teſtator relinquit quādam domum ſuam priuatam: vel cum mandauit ibi teneri lec tos ad hoſpitalitatem ſeruandam & vnum famulum ad recipiendum pauperes & ſeruiendum: nunqd poterit hęres compelli per epiſcopum ad ſeruandum hoc? Reſpōdet Lapus non eſt dubium q poteſt: ſicut & in alijs legatis. de teſta. c. ſi hæredes. cum ſi. immo ſm quoſdam omne lega tum eſt pium: & de oibus poteſt ſe intromittere eps vt de teſta. c. Ioānes. & no. Archi. xj. q. j. Syluester. imo nō poſſet hęres vel alius dictam domum ad aliū vſum deputare: nō ex hoc qa locus ſit religioſus: ex quo nō eſt autoritate epi fact⁹: ſed qa legata ad pias cauſas facta nō poſſunt ad aliū vſum conuerti q̄ diſpoſitum ſit a teſtatore vt in dicta cle. qa contingit. de reli. do. & ita aſtringet hęredem ad hoc fa ciendum: & ſuccedet ipſe ſi non faciet iſta: cogere debet vt cōſeruet vt ad eum ſtatum ad quem deputatum eſt per te ſtatorem vt pauperes recipiātur & bene tractētur ibidem: & hoc non ſolum quia perſonę miſerabiles ſunt ſub prote ctiōe epiſcopi: ſed qa etiam executio priorum legatorum ad eum ſpectat: & ipſe eſt iudex. Idem ſentit Federic⁹ de Se nis. Sed quid ſi tali domui relictę pro manutenenda hoſpi talitate ibidem reliquerit certas poſſeſſiones: nunquid il lę poſſeſſiones tenebunt ad taleas & onera laicorum? Rñ det Lapus ſic. ex quo locus nō eſt religioſus: tamen illa ſol uit hæres qui eſt obligatus ad hāc domum & poſſeſſionē ad hunc vſum ſeruare. Illæ enim poſſeſſiones ſunt partes hæreditatis & ad ipſum hæredē ſpectant & pro ipſis obli gantur. Sed nunquid poteſt erigi hoſpitale & in ſui funda tione ordinari q oīa bona ſibi relicta vel quecunq obue nientia debeat alienare & eorum præcium erogare paupe ribus? Reſpondet Lapus q non. qa hoſpitale eſt locus ec cleſiaſticus & religioſus: ergo debet ſubijci regulis quę ha bent q bona immobilia ſine cauſa & cum ſolennitate nō alienentur. vt. x. q. ij. §. hoc ius. immo non videtur valere conſuetudo contraria. de reb⁹ eccle. nō alie. c. ſi quis ꝑſby terorum. Sed contrarium puto verum. Non enim hoſpi talia hoc caſu incedunt pari paſſu cum eccleſijs propter di uerſam rationem. Nam bona eccleſiarum a principio con ſtituuntur pro ſeruientibus & oneribus epiſcopalibus & papalib⁹ & legatorum clericorum ſine quo ordo eccleſia ſticus confunderetur: ſed bona hoſpitalia deputantur pro pauperibus ſuſtentandis: vnde fructus non faciunt ſuos vt prælati rectores hoſpitalium. Præterea videm⁹ hoc in religioſis mendicantibus q bona immobilia capiunt vt vendant & ſibi de precio prouideant cum illa retinere nō poſſunt. ſm ea quę notātur de proba. c. in præſentia. & de cāt. relig. do. c. j. lib. vj. in glo. hinc eſt q pōt præſcribere hoſpi tale q capiat omnia legata relicta pauperibus in vna ciui tate: vt refert Ioan. an. & ſpecu. Et huius occaſione quærit Ioan. and. an valeat ſtatutum factum in ciuitate q legata talia ſoluāt alteri hoſpitali vel religioſo collegio in ꝑiu dicīū dicti

Nota de mēd

dicium dicti hoſpitalis, allegat pro & cōtra. ſoluēdo tenet q non per plura iura. &. c. veſtra. de loc. Itaq; per dicta tutum nullum præiudicium poteſt generari prędicto ho ſpitali. Sed quæritur (quod poteſt frequenter contingere) teſtator iuſſit ędificari hoſpitale vl' eccleſiam vl' monaſte rium in certo loco: nunquid poterit fieri in alio: vel nun quid poterit tale legatum cōuerti in aliud ꝓium opus: vel ex Nota hū vim vltimæ volun tatis. prædicio exponendo in ipſa ædificatione reparare ſeu au gmētare aliud hoſpitale? Ad hanc queſtionem que eſt tri membris: reſpondet Lapus ad primam partem q ſine cau ſa non licet: qa vltima voluntas teſtatoris pro lege ſeruā da eſt. xiij. q. j. c. vlti. & gloſ. j. & ea quę ad certum vſum lar gitione ſunt deputata fidelium: ad illum debent & nō ad alium ſalua ſedis apoſtolice autoritate conuerti. de relig. do. quia contingit. in clemē. Et ſicut hoc nō licet in facto: ita nec in modo nec in loco. de reſti. ſpol'. c. piſanis. Ex cau ſa vero licet: puta quia non poteſt in illo loco fieri hoc. eꝑ de teſta. c. nos quidem Et per epiſcopum vel alium inferio rem a papa. Ad ſecūdam partem idem dicit q non poteſt per alium q̄ per papam ſine cauſa. Ex cauſa tamen etiam per alium inferiorem: vt dictum eſt de primo caſu. Et ſup hoc vide quod ſcribit Lapus abbas in clemen. quia cōtin git. & Bar. de Saxoferrato in libello minoricarum. Ad par tem tertiam dicas idem per omnia. Et facit hoc ad queſtio nem quam notauit ſpeculator de inſtru. ædi. §. nunc vero. ver. quid ſi teſtator. Et Ioan. and. de illo qui relicto hære de & tribus commiſſarijs iuſſit ędificari & dotari eccl'iam: quo mortuo duo commiſſarij illud legatum cōuertere vo luerunt in tranſferendum vnum monaſterium male ſitua tum ad locum alium. tertius commiſſarius & hæres diſſen tiuit. Et hoc tenet q nedum duo ex tribus ſed nec omnes tres contra voluntatem: hæredis: quia in eccleſia nouiter conſtructa ius deber acquiri patronatus: & per id memo ria defuncti conſeruatur & remittit Ioan. an. ad ea quę no. in. c. Nos quidem. de teſta. Verum in prædictis excluditur autoritas apoſtolicę ſedis. quia vt dicit Guil'. de Mōte lau. ipſe poteſt in legatis ad pias cauſas quicquid vult facere. Sed vtrum legati apoſtolicę ſedis poſſint iſta legata ſine cauſa conuertere ad alios vſus? Et. tenet glo. ordinaria ſup clemen. quia contingit. q non. Et Idem Lapus abbas. Sed quid ſi teſtator legauit vnum hoſpitale fieri in fundo ſuo per executores ipſumq; dotari ad vſum pauperum. Execu tores autem autoritate prælati volunt facere vnam eccle ſiam religioſorum: nunquid poſſunt hoc facere? Reſpon Nota. det Lapus q abbas tenet q non. Refert Ioan. an. cum qui busdam iuriſtis conſuluiſſe contrarium. aſſignans pro ra tione: quia qui magis & melius facit non aliud ſed idem facit: ſed plus eſt eccleſiam religioſorum facere vel ędifica re q̄ hoſpitale.

§. VIII. DE RECTORE HOSPITA

lis quo ad modū hoſpitalitatis. Et primo queritur vtrum hoſpitando vel eleemoſynas largiendo poſſit præferre cō iunctos extraneis? Reſpōdet Lapus. hæc quæſtio tangitur de cohabi. cle. c. j. Et deciditur q vtiq; preferendi ſunt pro pinqui extraneis. quod eſt intelligendū ſi egeant: non au tem ſi ſunt diuites vel vt diuites faciat. Ad quod etiam fa cit. diſt. lxxxvj. non ſatis. circa finem. contra tamen facere videt diſt. xlij. ſi quis. vbi dicitur q in hoſpitali nō debet eſſe delectus perſonarum. i. diſcretio. quod poteſt tamē in telligi vt ſcilicet non attendatur ad qualitatem perſonæ: puta quia amicus vel conſanguineus: ſed ad indigentiam magis. Sed nunquid hoſpitalarius poſſet eligere ad hoſpi tandum & reficiendum & alios actus ad quos deputatus eſt exercendum certos pauperes perpetuos: ita q illis viuē tibus alius non admittatur? Reſpondet Lapus ſi hoſpitale eſt deputatum ad hoſpitandum & pauperes reficiendum: Nota de rōna bili obſequio vel ad alium actum charitatis exercendum: non puto illici te prędictam electionem facere: quia nō videtur talis fuiſ ſe mens conſtituētis: nec tantum debet dari vni: vnde alij ſcrupuloſo corde moueātur. In diſtributione enim debēt plura concurrere & conſiderari diuerſa in indigentibus: vt patet diſtin. lxxxvj. c. non ſatis. Et de hac materia mul ta habes in ſecunda parte titu. j. ca. xxiij. de inhumanitate. & in. iiij. parte. titu. v. c. de miſericordia. non ergo illa quæ debent obſeruari in huiuſmodi: qui totum hoſpitalitatis officium ad certas perſonas conuerteret cæteris excluſis. nam alijs iniuria fieri videretur. Et poſſet hoc per epiſco pum corrigi tamq; indiſcrete factum: vt quia vſum debi tæ hoſpitalitatis & mentem diſponentis peruertit ſeu re ſtringit: vt in clemen. quia contingit. Non tamen nego quin poſſit fundari hoſpitale a principio cum iſto ordine videlicet q rector teneatur eligere decem vl' plures certos pauperes perpetuos pro facultatibus hoſpitalis: & illos ſo los reficere vel hoſpitari: & vno eorum decedente alter ſubſtituatur. hoc enim appoſitum in principio non eſt ili licitum. In re ſua quilibet eſt moderator & arbiter. Et cuilī bet eſt licitum in re ſua ponere conditionem honeſtam & maxime autoritate epiſcopi etiam quæ alias de iure com muni non procederet. vt de relig. do. conſtitutus. Vnde & patronus in eccleſia poteſt ſibi reſeruare vocem conſentiē te epiſcopo: iuxta ea quæ notantur in. c. nobis. de iure pa tro. Idem ſępe fit in domibus deputatis pro ſtudentibus prout diſpoſuit do. Cardi. Sabinen. Bonon. & magnus Se Boni caſus. neſcallus regni Sicilię prope Florentiam in monaſterio quod fecit Carthuſienſium. hoc etiam fieri conſueuit in le proſarijs. vt certi leproſi vſq; ad certum numerum certi eli guntur vt in hoſpitali ſancti Euſebij iuxta Florentiam. Quærit exinde an reſeruatio generalis facta de beneficijs Ioannis. xij. comprehendit hoſpitalia collegiata in quib⁹ ſunt conuerſi laici eligentes ſibi rectorem quandoq; cleri cum: quandoq; laicum? Reſpondet Lapus, hanc queſtionē mouet Fede. de Senis in opere ſuo. & tenet q non. mouet eum: quia nomine eccleſiarum monaſteriorum vel prio ratum non comprehenduntur hoſpitalia ſiue in materia fauorabili ſiue in materia odioſa. Et ſemper illa tria vide licet monaſteria eccleſię & pia loca ponuntur vt diuerſa & ſub diuerſis vocabulis nūcupantur: & ſic non ſunt idē: quia etſi reformatio talium locorum pertineret ad papā propter diutinam vacationem fraudaret hoſpitalitas con tra mentem iuris. de relig. do. in clemen. ij. ſm eum. Sed nū quid poſſunt rectores hoſpitalium adminiſtrare vel age re ante præſtitum iuramentum & ante cōfectum inuenta rium ad quæ tenentur in clemen. quia contingit? Reſpon det Lapus q hanc quæſtionem mouet Paulus in dicta cle men. & dicit q non: ſicut nec tutor nec curator. Et omnia opponi poſſunt contra iſtos ſicut quę contra tutores & cu ratores opponi poſſunt reſpectu iuramēti non prędicti vl' inuentarij non confecti cum inſtar eorum ad hęc duo te neantur. Sed nunquid valet conſuetudo quę habet q om nia bona hoſpitali relicta etiam immobilia alienet & in vſum pauperum deputet? Reſpondet Lapus valet vtiq. Sed nunquid in alienatione talium bonorum immobi lium hoſpitalis requiritur illa ſolēnitas iuris quæ requiri tur in alienatione rerum eccleſię? Reſpondet Lapus q Pe. de Bella. prout refert Pau. in cle. quia cōtingit. tenet q de cretum eſt neceſſarium in immobilibus. In his autem quę ſeruando ſeruari non poſſunt: non requiritur. alleg. C. de admi. tu. lex quæ tutores. Et iſta faciunt ad id quod obſer uat hoſpitale ſanctæ Mariæ nouæ de Florentia: cuius re ctor conſueuit de triennio in triennium impetrare licētiā a domino archiepiſcopo Florentino vendendi & alienan di quæ obuenire contingit vel continget ipſi hoſpitali & vigore dictæ licentiæ prima vendit. Quæritur nunquid iſtud de iure fieri poſſit? Reſpondet Lapus. non eſt dubiū q in bonis eccleſiarum nō ſufficeret dicta licentia vbi re quiritur materia: ſcilicet iuſta cauſa & forma. ſ. tractatus in ferioris & autoritas ſuperioris: ſed talis licentia diffuſa va ga & incerta nō poteſt prędicta includere. Sed in hoſpita libus puto idem ſi loqueremur de dote primaria quæ con ſtituta fuit et ſine qua epiſcopus nō debet pati hoſpitale de nouo erigi. vt ſupra dictum eſt. Sed de bonis obuenien tibus ex relictis vel ex eleemoſynis fidelium: iſta facilius poſſunt vēdi: quia cauſa ſemper eſt vniuerſalis perpetua & iuſta. ſ. vt diſtribuātur in vſus pauperum: & ideo dicta licentia generalis poteſt ſe legitime ad dictam perpetuam referre. Et ſi valet hęc conſuetudo per ſe: multo fortius cū licentia epiſcopi. & ſic dicta obſeruantia dicti hoſpitalis videtur poſſe ſuſtineri. Sed nunquid hoſpitale poſſit præ ſcribere decimas? Reſpondet Lapus q ſic: ex quo eſt locus religioſus: vt puta quia erectus autoritate epiſcopi: vnde talia iura poſſunt ſibi accidere. vt de præbē. c. per literas. lib. vj. Et probatur per clemen. quia contingit. vbi poſſit præſcribere ſepulturam pauperum & habere ibi preſby te

ium celebrantē diuina & administrantem ecclesiastica sacramenta. Sed nunquid rectores hospitaliū faciunt fructꝰ suos? Respondet Lapus. ꝙ glos. super cle. ga contingit. tenet ꝙ non. etiam separatos a solo. idem Zen. ibidem. Sed Nota le quæritur quot pauperes & infirmos teneatur hospitale regem ho cipere? Respōdet Lapus. quod potest ex fructibus & faculspitaliū tatibus commode sustentare. Ita dicimus de monialibꝰ recipiendis. vt de testa. re. c. j. lib. vj. ita & in clericis instituē dis. extra de insti. c. j. Ita & in procuratione habenda est rō facultatis. de cēsi. c. sopite. Ita etiam notat Zab. Et per hoc patet ꝙ plus abundans ad plures recipiēdos tenetur. hoc tamen ſm Paulum non habet locum in leprosarijs: quia ibi sunt continui & anno sterili non possunt nutriri: ab initio vero debuerunt tot recipi quot potuerunt commode sustentari sicut in alijs ecclesijs. vt de vita & honesta. clericorum. c. quoniam. Sed nunquid poterit personam aliā habilem vel haberi vel præscribi hospitale in proprietatem? Respondet Lapus ꝙ sic: quia etiam ecclesia sic potest. præscribi: vt lite non cōtesta. c. ij. & eo. ti. c. eum qui. lib. vj. Vnde fortius hoc in hospitali: & tunc regitur per custodē vel famulos ecclesiæ vel loci qui tale hospitale ꝓscripserit. Idē puto de mensa. & ea ratione: quia si ecclesia pōt esse. de mēsa alterius: & per illum regi sine proprio rectore: vt de excess. præla. ca. frequens. in clemē. Et idem puto ꝙ posset competere ponere hospitalarium & remouere ad nutum alicuius prælati eadem rōne.

§.IX. DE HOSPITALIBVS QVO

ad sepulturas. Quid si aliquis eligit sepulturam apud ecclesiam hospitalis: nunqd ecclesia parochialis deber habere canonicam de relictis eis? Respondet Lapus ſm Hostiē & Ioan. And. ecclesia parochialis de omnibus relictis eis pro anima debet habere canonicam. de sepul. ca. In nostra. Et hoc siue relinquatur ecclesiæ: vel ecclesiæ & fratribꝰ ibi morantibus: siue in genere siue in specie. siue dicatur. relin. quo hoc hospitali: immo ſm quosdam ex quo elegit apd hospitalarios sepeliri etiam de relicto hospitali: etiam si expresse dicat non pro anima & sepultura: vt de sepultu. ris. c. de his. Sed quid si ibi non elegit sepulturam: sed tātum de iure ibi sepeliendus est: vel quia ei dederit se & sua. vel quia factus est frater. vt extra de priuileg. c. vt priuilegia. vel quia ibi erant sepulcra parentum. eo. ti. c. j. Respōdet Lapus ſm Hostiē. & Ioan. And. in. c. in nostra. debet parochialis de omnibus habere canonicam ex quo in eorum ecclesia sepelitur de iure sine electione. Quid si ibi sepeliri non potuit per casum fortuitum: puta quia tempore mortis testatoris locus ille erat occupatus ab hostibꝰ vel alia iusta causa: vt quia in bello mortuus: nec potuit discerni corpus? Respondet Lapus: ꝙ ſm Hostiensem & Ioannem And. in dicto cap. in nostra. habebit ecclesia parochialis de omnibus canonicam. secus si dixisset: reliquo hoc ecclesiæ in qua sepeliar & illud hospitali. tūc enim de relicto ecclesiæ vbi eligit sepulturam deducetur canonica portio & non de relicto hospitali: quia hospitalarij sunt exempti. & de his quæ legantur locis exemptis: nisi ibi eligatur sepultura: ecclesia parochialis nil habebit. allegat de testamentis. cap. officij. & de sepulturis. Ea enim quę sic diuisim sunt hospitali relicta non videntur relicta hospitali pro sepultura: sed alias pro anima. Sed quid si nec de iure debuit sepeliri apud hospitalarios: nec ibi elegit sepeliri. sed de facto ibi alias sepultus est? Respondet Iapus: ꝙ ſm Innocentium & Ioannem andreæ in cap. in nostra. ꝙ de relictis nec in totum nec in partem reddet parochiali ecclesiæ: sed corpus tantum & oblationes & alia quæ ad ipsos ratione sepulturæ deuenerunt: vt de sepulturis. cap. ex parte. Quid si hospitale habet parochiam: id est habet ecclesiam quæ est hospitale? Respondeo secundum Innocentium ꝙ in isto casu nisi ecclesia sit exempta diuideretur legatum factum ecclesię. de quo percipieturcanonica alegato facto hospitali: de quo nil percipiet cum sit exemptum: vt de testamentis. capitu. officii. sed illa capitula secundum ali quos probāt contrarium. Quid si testator dicat: relinquo hoc vel illud hospitali: non pro sepultura: sed alia iusta causa? Respondet Lapus: de tali casu nil percipiet ecclesia parochialis: nisi relinquens se transtulisset ad hospitalarios. de sepulturis. capitu. de his. vel nisi ecclesia hospitali sit vnita: ita ꝙ quicquid dicitur de vno necesse sit vt intelligatur de alio: puta quia hospitale cum ecclesia sua exēptum est: nec in spiritualibus: nec in temporalibus est ali quid in eis diuisum specialiter & seorsum. Itē cum huiusmodi loca ad pios vsus deputata diuersis nominibus nuncupentur: & aliqua habeant altaria in quibus diuina celebrantur: aliqua habent simpliciter domos in quibꝰ obseruatur hospitalitas. Item eorum aliqua sunt deputata ad pios vsus per laicos sine autoritate episcopi: & multa talibus locis relinquuntur in vltimis voluntatibus pro remedio animarum sub diuersis modis & verbis. Quæritur an Vtrum ęps posepiscopus de his possit petere quartam? Respondet Lapus sit accisecundū dominum Fräciscum Clusinum in quodam suo pere ꝙrtam. opusculo: ꝙ cum omnia prædicta loca sint pia: & omnia pia loca ad quartam teneantur: vt de testamentis. capi. offi. cij. concludit omnia prædicta loca ad quartam teneri. Et dicit Hostiensem hanc opinionem probare in summa de sepulturis. Et concludit ꝙ de omnibus relictis pro anima debetur quarta. Et declarat quæ dicantur pro anima relicta: illa videlicet quæ relinquuntur ecclesiæ vel pio loco: etsi de anima nulla fit mentio in legato. Item quicquid ab extraneo relinquitur prælato: etiam si nomen prælati sit expressum in legato. Item dicit deberi quarta de relictis hospitali iure institutionis. Item de relictis pauperibus alicuius hospitalis: quia legare pauperibus alicuius hospitalis vel loci est legare hospitali vel loco: quod expresse notat Ioannes Andreæ de conuer. coniu. in cap. dudum. quantuncumq; de relicto simpliciter pauperibus gabella nulla solui debeat. Item non solum de mobilibus: sed etiam de immobilibus quę relinquit in vltima voluntate testator: vt molendinis & huiusmodi alijs. Queritur si detur pecunia pro hospitali habendo: vtrum committatur simonia? Respondet Lapus. glossa. prima quæstione septima. videtur sentire ꝙ sic: immo etiam si detur pro administratione pauperum. & videtur probari hoc. j. qōne. iij. saluator. vbi dare pecuniam pro officio castaldi aduocati vel iudicis ecclesiæ committitur simonia. Et glos. ibi tangit istam quæstionem: & ponit opiniones contrarias. Hugo dicit ꝙ in omni administratione ecclesiasticæ rei committitur simonia si detur pro huiusmodi pecunia. & est simonia ſm eum: quia prohibita. Alij dicunt ꝙ simonia est si ei est administratio talis quæ habeat aliqd spiritua Impedi litatis annexum. facit quod notatur extra de simo. cap. consulere. & hoc videtur verum. Sed nūquid beneficium pos menta hospitest permutari cum hospitali? Respondeo ſm Federicum. talij. de Senis ꝙ sic. si hospitale conferatur in beneficium clericis. secus si hospitale sit concessum laicis. Sed si clerico sit commissum vt bono iure nō in beneficium: putat ꝙ possit fieri permutatio: quia non est titulus toraliter profanus: sed ecclesiasticus nec potest vendi sine vitio simonię. Si quęratur quid posset opponi contra rectores bonorum hospitalium? Respondet Lapus ꝙ potest opponi ꝙ non fecit inuentarium solenniter & ꝙ sit minor. xxv. annis. C. de epis. & cleri. Orphanotrophos. Item ꝙ est turpis persona & suspectæ vitę: vel ꝙ est ei interdicta administratio. iij. q. ij. c. quia. Sed infra quantum tempus debet compleri hospitale? Respondet Lapus Hostien. dicit in summa. ꝙ infra annum: si fiat oratorium infra quinquenniū. in auē. de ecclesiasti. titu. §. si quis autem. Item quæritur vltimo. vtrum diocesanus posset visitare hospitalia infectorū suę diocesis habentia altaria: oratoria: & campanilia? Respondet Lapus ꝙ Federi. de Senis in opere suo tenet ꝙ sine extestamento siue a principio inter viuos ordinatum fuit ꝙ locus talis esset deputatus ad vsum hospitalitatis: siue interuenerit autoritas episcopi siue non: potest per episcopum visitari: vt visitando inquirat an ibi illud fiat propter quod constitutum est: & propter quod ibi fiunt elee mosinę a fidelibus: & maxime cum habeat signa: formā: & statum loci pī & ecclesiastici. vel etiam sic denominek. ad hoc de sentent. excommunica. capitulo si iudex. libro sexto & quod notat Archidiaco. de præben. capit. cum de beneficio. libro. vj.

TITVLVS. XII. DE ECCLESIIS

& patronis earum.

¶Ecclesia tribus modis sumitur. Cap. I.

In eccleſi

IN ECCLESIIS BENEDICI te deo dño de fontibus Israel. Pſ. lxvij. Vos scilicet fideles qui estis de fontibus baptismalibꝰ Israel. i. christianitatis quæ deum videt per fidem. Sic enim interpretatur Israel scilicet videns deum. De fontibus dico leuati siue renati benedicite deo. Benedicit autem quis deum corde colēdo & recte de eo sentiēdo. Pſ. cij. & ciij. Bñdic aīa mea dño. & Iob. j. Benedicant deo in cordibus suis. ore ipſm laudando & prędicando. Iacobi iij. Ex ipso ore benedicimus deum & patrē. opera virtuosa ppter deum operando. Tob. iiij. Omni tpe benedic deum scilicet bene operando. Benedicite inquit deo in ecclesijs. Vbi nota ꝙ ecclesia tripliciter accipitur.

¶Pro collectione fidelium generali.

¶Pro congregatione iustorum speciali: alꝭ spirituali.

¶Pro ædificatione lapidum materiali.

§.I. DE PRIMA DICITVR. I. TI

moth. iij. Scias quomodo in domo dei oporteat te conuersari quæ est ecclesia dei viui. i. congregatio fidelium. Hæc designantur parabolice Matth. xiij. c. cum dicitur. Simile est regnum cœlorum. i. præsens ecclesia: sagenæ missæ in mari: & ex omni genere piscium congreganti. Mare præsens sæculū: pisces homines: sagena immissa doctrina euā
ſignis canō ex gelica: quę ex autoritatibus connexis constat. hæc capit pi
Gregō. ces bonos & malos: qa sub hac doctrina fidei concludunt multi boni & mali: sed in fine discernuntur. Vnde Greg. xxij. q. iiij. hæc vita. ait. Hęc vita quę inter cœlum & infernum sita est sicut in medio subsistit: ita vtrarumq; partiū ciues communiter recipit: quos tamen sancta ecclesia & in discrete. id est indistincte suscipit: & postea in egressione discernet. Si ergo boni estis q̄diu in hac vita subsistitis equanimiter tolerate malos. Nam quisquis malos non tolerat: ipse per impatiētiam sibi testis est: quia bonus non est. Hæc ille. Ista mixtura multipliciter figurata est: & oppressio & persecutio bonorum a malis per opera & mala exempla: vt per Cain & Abel quorum ex vno patre & matre & vna domo Cain interfecit Abel. Sic in arca Noe ex filꝰ vnus reprobus inuentus est scilicet Cham. In domo vna Abraæ Hismael qui persequebatur Isaac fratrem eiꝰ. In domo Isaac vterini Iacob dilectus & Esau odio habitꝰ persequens fratrem suum Iacob. In domo Iacob filij persequentes & vexantes fratrem suum Ioseph. Hinc & Hieronymus. Qui ſm carnem natus est persequebatur spiritualem: nunc autē spiritualis carnalem persequitur: sed ignoscit ei quasi rusticano fratri. Scit enim posse proficere per tempus. xxiij. q. iij. c. qui ſm. Ista autem tolerantia malorum referenda est: vel quo ad socios in quibus quis non habet autoritatem coercendi: vel quo ad ea quę iudiciali ter puniri non possunt: quia nec & probari: si ad prelatos extendatur. Nam mali christiani qui alīs nocent diuersis modis coerceri a suis insolentijs debēt cum possunt per rectores. quod docet Augustinus dicens. xxiij. q. iiij. quid faAttēde ciet. Quid faciet ecclesiæ medicina: salutem omnium maplate & terna charitate conquirens tamq; inter phreneticos & lepredica thargicos ſtuans: nunquid cōtemnere: nunquid desistere tor. vel debet vel potest scilicet a correctione vtriusq; si necesse est vt sit molesta: quæ neutri est inimica? Nam & phrenetici nolunt ligari: & lethargici nolunt excitari. Sed perseuerat diligentia charitatis: phreneticum ligare: lethargicum excitare: ambo offenduntur & ambo diliguntur: ambo molestari q̄diu egri sunt indignantur: sed ambo sanati grarul antur. Hęc ille. Et potest phreneticus dici qui alīs nocet: lethargicus qui cessat a bono ad quod tenetur. Ille debet refrenari. & iste ad bonum debitum stimulari. Et dicitur hic ecclesia prelatus ecclesię. Nam vsitatum est vt a toto denominetur pars principalior.

§.II. SECVNDO MODO SVMI

tur ecclesia pro congregatione bonoꝝ fidelium qui sunt per charitatem Christo incorporati. de quo potest intelligi illud Pſ. xxxiij. Cōfitebor tibi in ecclesia magna. ſ. virtute & pro id est in populo graui. ſ. moribus virtuosis laudabo te. De hac Hieron. de pœni. dis. j. ecclesia christi. Ecclesia Christi est non habens maculam mortalis culpę: nec rugam scilicet erroris. Vnde qui est aliqua sorde peccati pollutus: de ecclesia dici non potest nec Christo subiectus hęc ille. Ad idē facit qd̄ notat Amb. xxiij. q. j. q̄ dignior. Quę dignior domus apostolicæ prædicationis ingressu & sancta ecclesia: aut quis præferendus magis oibus videAure⁹ tur q̄ Christus qui pedes suis consuetus lauare hospitibꝰ: canon & quoscumq; sua suscęperit domo scilicet ecclesiæ pollluAmbro tis nō patiatur habitare vestigijs: sed maculosos si in ea re- sij. ceperit: licet vitę prioris: in reliquum tamen dignatur reformare processus. hic est solus quem nemo debet deserere: nemo mutare: ad quem dicitur. Domine ad quem ibimus: verba vitæ ęternę habes. hęc ille. Hæc est ecclesia quę Ioā. vj. regitur a spiritu sancto: corpus Christi mysticum quod vegetatur spiritu eius: pro qua Christus orauit ne fides defiLuc. xx. ceret. Vnde semper firma manebit quousq; trāsferatur tota in triūphantem. de qua & Hieron. ad. xxiiij. q. j. omnibus consideratis. Omnibus consideratis puto me non temere dicere aliquos ita esse in domo dei: vt et ipsi sint eadem domus dei. ſ. ecclesia: vt dicit glo. quæ dicitur ædificaMatth. ri supra firmam petram. ſ. Christum: quæ vnica columba xvj. appellatur: quæ spōsa pulchra sine macula & ruga. & horCāt. vj. tus conclusus: fons signatus: puteus aquæ viuæ: paradiCāt. iiij. sus cum pomorum fructu. De hac domo dicitur. Qui habitare facit vnanimes in domo scilicet ecclesiæ. Hęc ille. Et cuius deceat ministros ecclesiæ. scilicet clericos in virtute laicos excedere: ga vt dicit Hierony. valde ecclesiam dei destruit laicos meliores esse cōclericos. viij. q. j. qualis tamen si sint mali & quantuncumq; mali: dummodo tolerati conseruēt veritatem & virtutem sacramentorum: & acceptantur a deo orationes & officia publica eorum: quia respicit deus ad ecclesiam cuius illi sunt ministri: non ad eos qui sunt: Diuersi in hoc vt instrumenta mota a deo ad iustificandum creamodedē gs eē turā. Vnde Aug. Spiritus sanctus in sancta ecclesia ita ope- ō vł in ratur vt reprobos fugiat: & tamen per eorum ministeriū tra eccle probos colligat. j. q. j. ita fit. Sed nec per iniustam exclusiam. sionem ab ecclesia quæ sit a prælatis: efficitur quis extra hanc cōionem: nec per indebitā admissionem seu collationem sacramentorum efficitur quis intra eam. Vnde Aug. Sicut is quem sacerdos in ecclesia tolerat: est tamen extra ecclesiam & extra corpꝰ cuius caput est christus: si ei ostiarius. ſ. christus non aperit: ita non ideo extra ecclesiam est: & non est de corpore si quis pastoris prætudicio compellitur foris esse. j. q. j. vt euidenter. Vt euidenter ostenderet dñs a spūsancto quem donauit suis fidelibus dimitti pctā non meritis hoim quodam loco ficait. Accipite spiritum sanctum. & cōtinuo subiecit. Si cui dimiseritis pctā remit tuntur ei: hoc est spūssanctus dimittit non vos. Proinde si cut is quem sacerdos in ecclesia tolerat: est tamen extra ecclesiam & extra corpus cuius caput est christus: si ei ostiarius nō aperit: ita nō ideo extra ecclesiam est: & non est de corpore si quis pastoris prejudicio compellitur foris esse.

§.III, TERTIO MODO SVMITVR

ecclesia pro ædificio materiali. de qua. j. Timo. iij. Volo in eccl'ia orationes fieri. De hac dē de ꝓse. dis. j. nemo. j. Nemo ecclesiam ædificet anteq; ciuitatis epūs veniat & ibi dē crucē figat: publice atriū designet. Et. j. q. j. placuit. ſ. Placuit vt de ordinatione clericorum nulla epi munera suscipiāt. Sed sicut scriptum est: quod gratis donante deo accipiunt: Attēdi gratis dent: nō aliquo precio dei gratia & impositio manuum venundet: ga antiqua diffinitio patrū ita de eccle- te epi & siasticis ordinatiōibus statuit dicens. anathema sit dāti & pūbytes accipienti. Propterea ga aliquāti multis sceleribus obruti ri facto sancto altario indigne ministrantes: non hoc testimonio bonoꝝ operū: sed pro effusione munerū obtinent oportet mīstra- non p gratiā munerū: sed p diligentē prius discussionem: tores. deinde p multorum testimoniū clericos ordinare. Ex hac autoritate beati Ambrosij & Gregorij patet ꝙ simoniaci sicut & alij hęretici a fide exorbitant. & ideo coiter de illis intelligitur quod etiam de alijs decernit. Itē opponitur ꝙ prophetia donū spiritussancti est. hoc aūt in veteri testamento a sanctis ꝓphetis vendi consueuerat. vnde Saul ad Samuel ē pro vaticinio expetendo non nisi cū munere ire præsumpsit. Vxor etiā Hieroboam ad hoiem dei non nisi cū munere accessit. Itē christus a Iuda venditus auriculam serui sanauit. Exemplo itaq; Saulis & vxoris Hieroboam patet ꝙ donum spiritussancti emere vel vendere non est peccatū. Exemplo Christi liquet ꝙ spūssanctus etsi iniuste

a simoniacis venalis pureꝫ: virtutis tñ suę non obliuiscit nec desinit effectū suæ gratiæ etiā vēditus præstare. Sed de prophetia btūs Hieronymus in Michea cōpetenter soluit malos tm accepisse & nō bonos denuntians. Et. j. q. ij. placuit. dr. Vnusquisq; eoꝝ meminerit vt nō prius dedicet ecclesiā: nisi ante dotē basilicæ & obsequiū ipsi⁹ d donationē chartulę cōfirmatū accipiat. Nā nō leuis est ista temeritas vt sine luminaribꝰ vel sine substātiali sustētatione eoꝝ qui ibi seruituri sunt tāꝯ domus priuata cōsecret ecclesia. Et hic de partibus ædificationis qd significent. s. status ecclesiæ militātis q̄ ponit Rich. vt habes in lib. &c. In istis ergo ecclesijs ab oibus benedicit deus. Sed ꝓ nunc de materialibus loquendo a pluribus benedicitur.

¶Benedicite ergo vos patroni deo in ecclesijs ædificādis: dotandis & defensandis.

¶Benedicite & vos omnes Christiani deo in ecclesijs venerandis & mentibus ad deum applicandis.

¶Benedicite & vos epi & clerici deo in ecclesijs consecrādis: officiandis & ordinandis.

§.IIII. PRIMO ERGO BENEDI

Taxāt inuasores bonoꝝ ecclesiæ.

cunt deū patroni in ecclesijs dum eas construunt & dotant & iura & bona conseruant: vt in eis benedicat deus. Sed hodie videt de facto mutatū in lege vt verius possint dici latrones cū patroni: vt merito eis conueniat illud Esa. j. Principes tui qui fuerunt primi ad ędificandum: socii furū diripientes bona ecclesiarū: oēs diligūt munera quę dant eis a rectoribus ecclesiarum: vt defendant eos in malis: sequuntur retributiones: cum. s. præsentāt: nō attēdūt ad merita ꝓsonarum: sed vnde plus valeant habere emolumentū tpale. Sed sacrilegiū magnū est: vnde dr. xvj. q. vij. si qs iiij. Si quis principum vel aliorum laicoꝝ dispositionem vel dominationē rerū vel possessionē ecclesiarū sibi vendicauerit: vt sacrilegus iudicet. Item Grego. vij. dicit in cōcilio generali. Si quis imperatorum: regum: ducū: vel qui libet sæcularium potestatum vel ꝓsonarum inuestituram epatus vel ecclesiasticę dignitatis alicuius dare præsumpserit: sciat sibi introitum ecclesiæ interdictum. xvj. q. vij. si quis deinceps. & in. c. seq. dr. Decernimus vt nullus clericoꝝ inuestituras epatus vel abbatiæ vel ecclesiæ de manu imperatoris vel regis vel alicuius laicæ ꝓsonę viri vl fœminæ suscipiat. qd si præsumpserit, recognoscat inuestituꝛā illam aplica autoritate irritā esse & se excōicationi subiacere. Itē ea. q. nullus. ij. dr. Nullus laicoꝝ ecclias vl ecclesiarum bona occupet vel disponat: qui secus egerit ab ecclesiæ liminibus arceatur. Itē. q. ea. oēs. ij. dr. Omnes basilicæ id est ecclesię quæ per diuersa loca cōstructę sunt vl quotidie construuntur in episcopi potestate consistant in cuius territorio posite sunt. Et dicit ibi glo. nisi aliquo priuilegio a iurisditione eius exemptæ sint. Ad episcopum ergo spectat ordinarie instituere rectorem in ecclesia curata vel simplici. non habet patronos. Sed & habet confirmare ꝓsentatum a patronis infra tempus eis datum: vel ad capitulum vacante sede: vel ad plebanos quo ad ecclesias subditas suę plębi: vbi sit cōsuetudo, præscripta vt seruaꝛ Florentiæ: licet indecens videatur.

§.V. VARIETAS AVTEM EORVM

qui sunt in ecclesia: designaꝛ p ea ex quibus ꝓstituit ecclia materialis & ex eius consignatione. Vnde Rich. de sancto Victore. Singuli lapides. s. ecclesiæ materialis sunt significatiui singulos fideles q sunt quadri stabilitate fidei & firmi virtute patiendi. Cœmentū est charitas q̄ singulos coaptat arcꝫ viuificat: atcꝫ ne per aliquā discordiā inuicē discrepent vniformiter cquat. Fundamentū sunt apostoli et ꝓphetæ. Parietes sunt contemplatiui fundamento vicini terrena deserētes: & cœlestib⁹ adhærētes. Tectū hoc respectu qa deorsum pēdet: sunt actiui terrenis actib⁹ proximi ꝓpter imꝑfectionem suam minus cœlestibus intendentes ac necessitati pximorū terrena administrātes in alto sunt qa in officijs supra alios. Longitudo ecclesiæ cōsideraꝛ fm diuturnitatem temporum. (tempore legis naturalis: mosaicæ & gratię. Latitudo dū multos populos numerositas per diuersas mūdi partes dilatatur. Altitudo fm differentiam meritoꝝ & officioꝝ. In altitudine em igitur dum super laicos est ordo sacerdotalis: super sacerdotalē episcopalis: & super oēs tandē papa collocatur. Sacrarium ecclesia significat virginum ordinem. Chorus ordinem cōtinētium. Nauis ordinem cōiugatoꝝ. strictius & sacratius est sacrariū q̄ chorus & chorus q̄ nauis. sic pauciores sed digniores virgines q̄ cōtinentes: & cōtinentes q̄ coniugati. Atrium ecclesiæ sunt falsi Christiani: qui etsi sanctificati sunt baptismo: vt cæmiteriū benedictione: tamen pleni cadauerib⁹. i. corruptione vitiorū. Turris ideſt campanile est nomen domini iuxta Salomonem. Campanæ sunt ꝓdicatores verbi dei. Fenestræ vitreę sunt viri spirituales per quos cognitio dei nobis lucescit. Interior dealbatura significat munditiam cordium. Exterior munditiam corporum. Altare Christus. De ecclesia igitur materiali pro nunc tractando. pueri⁹ xvij.

¶Primo videndum est de eius ędificatione.

¶Secundo de eius immunitate.

¶Tertio de eiꝰ cōsecratione: violatiōe: & recōciliatione.

¶Quarto de eius ornatu.

¶Quinto de officiatione.

¶De pertinentibus ad ędificium materiale ecclesiarum. Capitulum. II.

SCIENDVM IGITVR PRI

Electio loci ad honorē dei.

mo fm Thomā. ij. q. lxxxv. arti. iij. q̄ determinatus locus igitur ad adorandum. s. ecclesia nō ꝓpter deum qui adoratur quasi loco cōcludaꝛ: sed propter ipsos adorantes: & hoc triplici ratione. Primo propter loci consecrationem: qua spiritualem deuotionē concipiunt orantes vt magis exaudiantur, Secundo propter sacra mysteria & alia signa sanctitatis ibi contenta. Tertio propter concursum multorum adorātium ex quo oratio fit magis exaudibilis. & fm quandam decentiam q̄uis non sit necessarium. sic disponūtur vt oratio fiat versus orientem. Primo propter diuinæ maiestatis iudiciū: quod nobis manifestatur in motu cœli qui est ab oriēte. Secundo propter paradisum ad orientem constitutum: quasi quærem⁹ ad paradisum redire. Tertio ꝓpter christū qui est lux & oriens nominaꝛ: & ab oriente ascendit: & ab oriente expectatur ad iudicium venturus.

§.I. SI ECCLESIA FVNDATA EST

in alieno solo fm Ray. & Hostien. si dominus soli laicus erat & hoc sciuit & nō contradixit. sibi imputabitur: & ecclesia libera manebit. arg. dist. liij. si seruus. si vero ignorauerit: ecclesia quidem remanebit cōsecrata & libera: nec efficietur laico censualis: sed tamen ille qui construxit tenetur dominum seruare indemnem. Vel etiam episcopus si imponendo lapidem primarium: & postea in consecratione ecclesię fuit negligens, de cons. dist. j. nemo &. xiij. q. fina. comperimus. Si vero solum erat alterius ecclesiæ vel collegij: ecclesia debet ei restitui hoc modo: ꝙ ecclesia consecrata sit eis subdita quo ad ius patronatus. xvij. q. iiij. quæstio.

§.II. EDIFICARE ECCLESIAM NE

Prædicti debentur

mo potest nisi autoritate diocesani: qui debet ponere primarium lapidē: crucem figere: & cæmiterium designare: & etiam petere dotem sufficientem sine qua consecrari nō debet, de consecra. distin. j. nemo ecclesiam. & ca. placuit. & ideſt hodie quidem sufficit ꝙ assignetur pro dote vnus māsus. ideſt vnum prædium sufficiens pro vno pari boum totaliter liberum. extra de eccle. ædifi. cap. j. Talis enim donec in hac paupertate fuerit non tenebitur ad hospitalitatem seruandam: nec episcopo aliquid persoluendum: nisi quātum potest donec perueniat ad pinguiorem fortunā. arg. de consue. c. cum dilectus. ecclesię

§.III. EXEMPTI NON POSSVNT

De oratorijs.

construere oratoria vel capellas in locis nō exemptis sine diocesanorū licentia: nec in sic constructis facere celebrari vel celebrare tempore interdicti in casibus non expressis: alias per ordinarios compesci debent. Et si propter hoc cōseruatores eorū ferrent sententias contra ordinarios non valent. eē de priui. c. autoritate. lib. vj. Item nota fm Ray. ꝙ non licet habere oratorium in forma ecclesiæ in domo propria absq; autoritate episcopi: nec debet ibi missa celebrari: nisi de consensu eius propter necessitatem: & non fiat prędicium enorme parochiali ecclesię. Clericus autem qui

tem qui sine epi autoritate in tali oratorio celebrauerit de bet deponi. de consecra. dist. in. j. vnicuiq;. & ca. clericos.

§.IIII. QVIS AVTEM TENEATVR

ecclesiam cū indiget reparare? Respondet Hosti. ꝙ si fabrica habeat super hoc portionē deputatā de illa reparari debet. x. q. iij. vnio. Et si non: tūc rector & alij in ea beneficiati conferre debent beneficia. extra eo. ca. j. & xvj. q. j. si monachus. In quo casu standum est dispositioni episcopi vel maioris partis capituli. extra de his quæ fi. a ma. par. capi. c. fi. In quibusdam etiam religionibus laici hoc faciunt ex pensis suis. Et vbi consuetudo est tenentur: cū in ea partici

De manutētione ecclesiarum.

pant sacramenta ecclesiastica & audiūt diuina. xvj. q. vij. ne clerici. & c. filijs. & cōpellendi sunt talem consuetudinē seruare. extra de simo. c. ad apostolicam. Si talis cōsuetudo non reperitur, tunc quarta prouentuum quæ quondam a sanctis patribus fabricæ deputata est tenetur: ita ꝙ qui eā percipiunt soluant non obstante vlla præscriptione vel consuetudine. Sed post reparationē redit quarta ad illos q percipere cōsueuerunt: & sic intelligiꝫ illud. xij. q. ij. de redditibus. cum tribus sequentibus.

§.V. ECCLESIA ET PRECIPVE CON

Sūme notāda sunt.

secrata vel oratoria: monasteria & huiusmodi: non debēt reuerti ad sæcularem habitationē & profanos vsus. xix. q. iij. quæ semel. & c. quoniā. necꝫ etiam hospitale potest cōuerti ad aliū vsum. extra de relig. do. ca. ad hęc. & dicit ibi glo. super dicto cap. quę semel. ꝙ si monasteriū destruitur potest bene de lignis & lapidibus cōstrui dormitoriū: vel alius honestus locus: vel etiā in coquina sua ligna combure possunt monachi. de cōse. dist. j. ligna. Sed ad priuatos vsus non debent cōuerti. Locus autem remanet sacer: licet diruptum sit ędificium. Item dicit Ioan. in glo. super. §. Cīri tur si monasterium. xiij. q. iij. de monasterio non potest fieri sæcularis ecclesia: vt in. d. c. quæ semel, nisi enormiter viuant: tunc monachi possunt remoueri & institui sæculares canonici: cum autoritate tamen papæ: vel nisi ita sit ꝙ inueniantur aliqui de ordine illo per quos possit locus ordinari: vel nisi ita sit ꝙ nō possit aliter locus ille reformari q̄ per canonicos. econtra videtur ꝙ episcopus de sæculari ecclesia potest facere regularem. Altaria in ecclesia cōsecrata nō licet p̄byteris in ecclesia instituere seu erigere noua sine consensu epi. ar. distinc. lxviij. q̄uis. & de consecra. dist. j. nullus presbyter. Sed in ecclesia non consecrata pñt altaria instituere propria autoritate. Altaria vero consecrata sine consensu epi non sunt destruenda. de consecra. dist. j. ecclesia. Altare autem non debet esse ligneū vel terreum: sed lapideum: de consecra. distin. j. altaria. sal tem oportet habere tabulam lapideam & consecratam: super qua sustentur hostia & calix quod dicitur altare viaticum & residuum altare sit ligneum.

¶De immunitate ecclesiarum & personarum ecclesiastica rum &. de libertate ecclesiæ. Capitulum. III.

IMMVNITAS ECCLESIE EST

Capīm aureū et oib⁹ ecclīasticis

priuilegiū ecclīastice libertatis vel rerum vel ꝓsonarum ad eam ptinentium. & dr immunitas quasi extra munia. i. officia a quib⁹ sunt immunes. i. liberi. Ecclesiæ non solū cōsecratę: sed etiā non consecratæ: si tamen suorum episcoporum autoritate ædificatæ sunt & vbi episcopus posuit primarium lapidem: & ad hoc sunt ędificatæ vt consecrarentur: & cæmiteria earum sunt ędificatæ vt consecrarentur: & cæmiteria earum sunt fm Ray. Innoc. & Hostien. habent immunitatem. Primo vt nullus inde extrahatur: nisi in tribus casibus. vt. j. dicetur. Item ea quæ in ecclesia posita sunt: nec per vim: nec per furtum sunt auferenda: alias committitur sacrilegium xvij. q. iiij. quisquis. Item ꝙ nullus mortuus in ecclesia sepeliatur nisi episcopi: abbates: aut digni presbyteri: aut etiam fideles laici. iij. qō. ij. nullus. Et intelligunt quidam de illis laicis qui faciunt miracula: alij de fideli in dignitate constituto: vt rege: comite & huiusmodi: alij de quolibet fideli christiano. & sic excluduntur per illud cap. Insideles notorij peccatores in notorio morientes: vt glo. ibi. Item habet immunitatem ꝙ in choro non debent morari laici cū clericis. de consecra. dist. iij. sacerdotū. extra de vita & hone. cle. c. j. quod intelligitur dū ibi dicitur officium. Nā alio tēpore etiā in sacrariū. i. capellā maiorem ad orādum et cōmunicandū possunt intrare: vt dicitur in. d. ca. j. Item ꝙ non possunt vendi propter aliquā necessitatem. in auę. de aliena. §. & quando. Item ꝙ in ea placita sæcularia nō sunt facienda: & maxime de causa sanguinis. extra eo. c. s. & c. ecclesia. Item ꝙ non fiant ibi parlamenta nec negotiationes: & præcipue nundinarū: nec strepitus iudiciorū sæcularium. Nā processus iudiciorum sæcularium nec in ciuilibus locis non valent. extra eo. c. decet. lib. vj. Item ꝙ nō fiant ibi ludi theatrales cū laruis & alijs inhonestis extra de vita & hone. cle. cum decorem. Secus de honestate in representationibus: vt præsepe domini Herodem & Magos & huiusmodi: quæ potius inducunt ad deuotionē q̄ ad vtilitatem: & ꝙ talia possint fieri. ar. de consecra. dist. iij. semel. Nā quodlibet festū est signum præteritarum rerum. lxxv. distin. ꝙ die. Et nota ꝙ si ecclesia interdicatur non ꝓpter ea amittit priuilegium immunitatis huiusmodi fm Hostiensem: quia ipsa non delinquit: sed priuata oratoria do morum non habent immunitatem fm Hostiensem.

§.I. IMMVNITAS AVTEM CON

fugientiū ad ecclesiam est ista: ꝙ nullus quātūcūq; malefactor cōfugiens ad ecclesiam vel spatiū priuilegiatū circa ipsam (de quo spatio dicet in fi. huius. §.) debet per vim extrahi sed ab ecclesia defendi: nisi in his casib⁹: videlicet si confugiens sit publicus latro. s. qui stratas publicas insidijs & egressuris obsidet. Item si sit nocturnus depopulator agrorum: videlicet qui de nocte agros deuastat vel cōburit: tales enim impune possunt extrahi. xvij. q. iiij. sicut. Item si quis in ecclesia commisit maleficiū sperās se ab ea defendi: quod semper præsumitur nisi contrarium probetur: talis non debet ab ecclesia defendi. extra eo. c. immunitatem. Et si vna ecclesia offendat committens ibi maleficium & confugiat ad aliam non debet ab illa defendi fm Guil. qa q facit iniuriā vni ecclesię oibus facit: cū vna sit per orbem ecclesia. Item si confugiens sit seruus qui nisi ꝓstita sibi a domino cautiōe de impunitate nō velit de ecclia exire: inuitus cōpellitur & dño redditur. xvij. q. iiij. id cōstituimus. His ergo exceptis oēs alibi debent esse tuti: nec per vim extrahi. etiam si Iudæus vel paganus esset qui ad ecclesiā confugeret fm Hostien. Ber. & Innō de excommunicato q̄uis dubitetur. Guil. idem credit sicut de alijs puta tñ in hoc consuetudinē probatā esse tenendā. Itē confugiens ad palatiū epi eodē modo debet esse tutus: etiam si palatiū non sit cōiunctū ecclesiæ. xvij. q. iiij. id constituimus. quod. c. absolute loquit de domo epi. Itē si quis malefactor vel alius reus obuiauerit sacerdoti portanti corpus Christi & ei adhæreat fm Hostiē. q̄uis in iure hoc nō sit cautum: quilibet catholicus debet hoc fauere vt talis sit tutus. Item nota ꝙ eandem immunitatem securitatis habet spatiū in circuitu ecclesię. xl. passuū quo ad maiorē ecclesiam. & xxx. passuū quo ad minores ecclesias: vt dicit xvij. q. iiij. sicut. vbi dicit glo. ꝙ passus fm Isido. est mensura quinq; pedum: pes autē spatiū. xxv. digitorū. Illud tamen nō tenet in capellis quę sunt in ambitu castellorꝫ vbi ꝓpter loci angustiā nō pōt illud obseruari. vt. xvij. q. iiij. quisquis. Qualiter autē debeat defendi ꝙ fugiens ad dicta loca nota ꝙ ex prædictis casibus quantūcūq; aliquis grauę delictum commiserit: debent rectores ecclesiæ saluare ei vitā & membra & poterūt petenti cōcedere: recepta priꝰ super impunitate eius idonea cautione: scilicet vel iuratoria tm: vt. xvij. q. iiij. id cōstituimus. vel fideiussoria & pœnali si timeaꝛ ꝙ ille qui petit nō bene seruet iuramētū. ar. extra. de resti. spoꝛ. c. ex trāsmissa. Super eo autēl ꝙ iniquę facit ille qui confugit ad ecclesias: alias legitime puniendus. extra eo. inter alia. porro talis q̄diu est in ecclesia: nec extrahēdus est: nec veſtis nec victualia ei deneganda nec molestandus. C. de his qui ad eccle. confu. l. ꝓsenti. ꝙ si quis cōtra fecerit sciat se crimine lęsę maiestatis irretitum & vltimo supplicio puniendū & ad requisita naturæ debitis exeat locis: ita tamen ꝙ nō accedat ad alias domos: vt dicto. c. diffiniuit. xvij. q. iiij. De expensis autē tali sic cōfugienti prouidebit ecclesia: sicut rector carceris prouidebit captiuis: vt notatur in dicto. c. diffiniuit. in glo. Item nota ꝙ etiā confugientes ad monasteria & conuentus debent quātū possibile est contutari. Dicit em Grego. xxiij. q. v. c. reos. Reos sanguinis defendat ecclesia: nec effusione sanguinis particeps fiat. vbi dicit glo. Ioā. ꝙ non solum

Diligēter nota da.

confugientes ad ecclesiam: sed & non confugientes ad ecclesiam quandoq; iuuabit: sed cum distinctione: qa si iniuste damnati sunt omnibus modis iuuabit: quibus. ſ. commode potest; si iuste debet si est spes correctionis eorum: tamen temperate & non importune iuuabit: scilicet intercedendo pro eis ne ex indiscreta defensione incida. in mala opinionem. xiiij. q. ij. c. hi qui.

§. II. DE IMMVNITATE PERSONARVM

ecclīę & prędiorū ecclesiasticorum. Nota ſm Ray. q; ecclesiæ non debent fatigari angariis vel seruitutibus pſonarū vel rerum. C. de epis. & cleri. oēs presbyteros. xij. q. ij. ecclesiarum. In necessitate tamen vtili ciuitas obsessa nō debet pati ecclesia suos rusticos defendi ab aliquo priuilegio a custodia & huiusmodi: immo debet ad hoc eos cōpellere. extra eo. c. peruenit. Prædia autē ecclesiastica habent hanc immunitatem ſm Ray. non debent grauari sordidis oneribus: vt calcis coquendæ: arenæ fodiendę: cloacæ purgandæ: & similibus quæ vilia sunt. xvj. q. j. generaliter. §. nouarum. Ad honesta vero munera sicut sunt ordinaria tributa: tenēt etiam prędia ecclesiarum. xxiij. q. viij. c. tributū. Fallit tamē in domibus: arris & hortis iuxta ecclesiā positis: & in māso de quo ecclesia dotata est de quo nullū debet dari tributū. de aliis autē sic: nisi fuerit expresse remissum p eum qui potuit. Nā res ad ecclesiam transit cū onere suo. xxiij. q. vlt. ſm canonicā. extra de cēſi. c. sanctum. xvj. q. j. ſi quis laicus. Si vero sunt extraordinaria & de nouo inducta non tenent. xvj. q. j. placuit. Similiter nec ad ea quæ subito iniungūtur nisi reſpiciāt ad pias causas vt quia princeps mouet exercitū contra Saracenos: vel qa petitur ad constructionem pontis: aut aliam consimilem causam. In talibus enim si necessitas exposcat debēt dīi tēporales non autoritate propria accipere: sed humiliter ab *episcopis & clericis* postulare: & illi visa necessitate poterunt cōferre. eē eo. nō minus. Sed hodie nihil conferre debent in auxilium principum nisi consulto papa. extra eo. aduersus. Item si possessio aliqua vel domus teneatur alicui albergum facere: si illa postea perueniat ad eccl'iam & ipsa tenebitur ad idem: vel vendat ſm Innocē. & Hostien. Item q̄uis hospitium charitatiuum ecclesia prælatis non debeat denegari: violenter tamen & tamq; ex debito exigere nō potest. xlij. dist. c. quiescamus. extra eo. c. j. ſm Hostiē. Si tamen aliquis in recognitionem bñficiorum suoꝝ reseruasset sibi hospitium in aliqua ecclesia: illud sibi debetur. xvij. q. ij. Eleutherius. Sed nec tali licet violenter irrumpere domos ratione alicuius iuris sibi debiti. & eadē ratione non potest tollere sibi necessaria: inde hospitium violenter ingrediendo. Innocē. Item circa res temporales ecclesia habet hanc immunitatem. Primo q̄ ecclesiis donari potest in infinitum absq; alia insinuatiōe. in aut. de nō alie. re. §. ſi minus. cæteris autem donari non potest vel recipi vltra quingentos solidos: nisi præcedat certa insinuatio & nisi certis casibus. C. de dona. l. ſi quis. Secūdo quia relictum ecclesiis etiam minus solēniter factum: puta qa in presentia duorum testium tantum tenet. eē de testa. cum esses. Tertio quia in ecclesiis transferē dominium rei solo pacto cum aliis personis sit necessaria traditio. C. de sacrosan. eccle. l. vt inter diuinum. Quarto q̄ quicquid est emptum de pecunia ecclesiæ: eius est & ad ipsam debet reuerti. xij. q. ij. c. j. Et hoc adeo verum est: quia ſi clericꝰ habeat pecuniam de prebēda vel ecclesia sua: & de ea emat p̄diū: licet illam potuisset dare aliis intuitu pietatis: tū non pōt dare prędium: qa statim fuit acquisitū ecclesiæ. & hoc siue emerit noie suo siue alieno. extra de pecu. cle. c. j. Et ꝓpter hoc non potest clericus illud alienare. Et idem est si quis emat prædium de pecunia ecclesiæ quam habuit furto vl' depositio: quia. ſ. est ecclesiæ. Item nullo modo licet laicis exigere taleas vel exactiones ab eis etiam ratione suarum possessionum: domorum vel prędiorum. extra de immu. eccle. qa nonnulli. Itē alienatio rei ecclesiasticæ nisi in certis casibus & in certa forma non tenet. & de hoc. j.

§. III. PENA AVTEM VIOLANTIVM

immunitatē ecclesiarū est ſm Goff. quia qui aliquo modo ecclesias violant vel personas: vel ab ipsis rapiūt vi & lenter seu vsurpant bona ipsarum: sacrilegium cōmittūt: & excōmunicandi sunt. xvij. q. iiij. nulli. &, c. ſi quis deinceps. In certis etiam casibus sunt excōmunicati: vt incendiarij & effractores sacrorum locorum. de q̄bus habes. ſ. in hac. iij. parte. tit. xxiiij. c. xij. Violatores quoq; ecclesiasticæ immunitatis non solum pœna spūali vt dictū est punientur: sed etiā pœna pecuniaria. q̄ſq; maiori: q̄ſq; minori. vt. xvij. q. iiij. quisquis. hoc arbitrio iudicis est relinquēdū. & debet talis pecunia dari personæ vel loco cui facta est iniuria. xvij. q. iij. ſi quis in atrio. De occupantibus bona vacantiū ecclesiarū. Item de vsurpantibus in ecclesiis vel aliis locis pijs guardiam seu ius patronatus de nouo: quomodo sint excommunicandi habes. ſ. in hac parte. De obligantibus res ecclesiæ vel ecclesias pro alienis debitis. Item de recipientibus vel tenētibus ecclesias de manu laici poſtq̄ fuerint admoniti habes. ſ. in hac parte.

ti. xxiiij. c. xix. vbi. ē. c. xx.

§. IIII. DE IMMVNITATE ECCLESIARVM

pulchra. & vtilia notat Frā. de Zaba. in repe. decre. perpendimus. extra de sen. excō. Et primo declarat vñ dicatur: quid sit: & in quo consistat: & postea quomodo cōtra eam fiat. Dicitur autem immunitas ab *in* q̄d' est sine: & mūn' seu munitū quod est onus. i. sine onere. Et q̄uis alii qui dicant emunitas: magis tamen & proprie debet dici per i. idest immunitas ſm Ioan. an. Dicit ergo immunitas quasi libertas. ſ. ab oneribus: sic accipitur per totum titulū. ff. de iure immu. sicut etiā notant Host. & Goff. in summis. Est ergo immunitas libertas seu exēptio ecclesiæ in pſonis rebus & iuribus ecclesiasticis quibuscūq;. Et cōprehendit omnia priuilegia collata ecclesię siue a deo siue ab hoīe: quibus alij subijciuntur. Sunt quædam priuilegia ecclīæ personalia: quæ. ſ. cōcernunt personas clericorum: vt q̄ qui *injecit* manus violētas in clericū: sit excōicatꝰ. xvij. q. iij. ſi quis suadente. Et q̄ clericus non possit cōuenīri coram iudice laico: vt de fo. compe. c. ij. Quædam priuilegia sunt realia: quę. ſ. concernunt res & iura clericorū & ecclesiarum. vt. C. de epi. & cleri. l. generaliter. & de vita & hone. cleri. c. ſi. Item fit alia distinctio: qa priuilegiorū quędā sunt generalia. ſ. concessa toti eccl'ię: vt illud. ſi quis suadē te. xvij. q. iij. Quędam particularia seu specialia: vt alicui ordini cōcessa: vl' alicui particulari ecclesiæ. vt de rescrip. c. cum ordinem. & de prescrip. c. auditis. Ité fit alia diuisio: quia priuilegiorum quædam sunt data a deo: quædam ab homine. Et ea quę sunt data ecclesię a deo q̄uis sint plura: tñ principaliter sunt tria. Primum est illud ex quo tota potestas ecclesiæ depender. & est illud. ſ. Quodcumq; ligaueris super terram. Mat. xvj. vt habetur. xxxiij. q. j. quodcūq;. & de transla. c. j. & propter hoc papa habet potestatem decidendi & interpretandi oīa iura etiam ciuilia. vt extra q ſi. sint legi. c. per venerabilem. Secūdum priuilegium est de decimis & oblationibus dandis clericis. xvj. q. j. reuertimini. & extra de deci. ca. nobis. Tertium priuilegium datum a deo ecclesię est vt administret sola sine laicis res suas: vt distinc. xcvj. ſi imperator. & de rebus eccle. non alie. c. fi. & hinc ecclesia sola & non imperator ius concedere potest & aliter disponere. xcvj. dist. c. deniq;. & c. cum ad verum. Multa alia priuilegia sunt concessa a deo ecclesię quæ patent in veteri & nouo testamēto. vt dicit Inno. in. c. nouit. eo. tit. Priuilegiorum autem quæ sunt data ab homine ecclesię: quędam sunt data a papa: vt illud. ſi quis suadente. xvij. q. ij. & illud de legatis ad pias causas: q̄ sufficiant duo testes ad probandum: vt de testamentis. caſ. relatum. Quod intelligo tam quo ad legatum adimendum q̄ quo ad inducendum: vt contrariorum eadem sit disciplina. Et sic siue dicat deberi siue non: vt quia ademptum terminabitur per iudicium ecclesię. Similiter & illud priuilegium ecclesię est a papa concessum: vt res ecclesię non alienent: nisi cum certa solennitate. vt. xij. q. ij. sine exceptiōe. & de rebus eccle. non alienan. c. ſi quis. Quędam sunt data ecclesię ab imperatore. Et hęc multa. Et hęc quandoq; concedūtur loco quantum ad immunitatem: puta q̄ non fiat iniuria vel violentia in loco sacro. Quandoq; ecclesię & aliquando generaliter accepte: ideſt toti congregationi fidelium. C. de sacrosan. eccle. l. ſ. Aliquando minus generaliter accepte: id est omnibus ecclesiasticis: vt Romane ecclesię. Et quandoq; episcopis: & quandoq; aliis ordinibus clericorum. vt. C. de epis. & clericis. l. nemo. & multa alia quę prosequitur Innocen. in. d. c. nouit. eodē titu. Quędam alia priuilegia sunt data ecclesiis ab inferioribus: vt extra de restitu.

Immunitasq; est.

Diuisio priuilegiorum ecclesiæ.

de restitu, *in integ.* c. auditis. & de fide instru. c. inter. & de decī. c. dudum. Et de istis do regulam generalē: q̄ quilibet de priui legiodā do ecclesiæ. Regula de priui legiodā

potest dare priuilegium ecclesię in his quæ ad se spectant: quia quilibet etiam priuatus potest transferre ius suum in ecclesiam: vt de dona. c. cum dilecti. Priuilegium tamē generale nullus inferiora principe conferre potest cum ad solum principem papam scilicet & imperatorem spectet vni uersaliter disponere de orbe. ix. q. iij. cuncta. &. c. p principalem. & de vsupal'. c. ad honorem.

§. V. QVOMODO VEL QVANDO

dicatur violari ecclesiastica libertas vel immunitas. Circa qđ dicit Inno. q̄ non fit contra libertatē ecclesiæ quando violantur priuilegia concessa particularibus ecclesiis: sed quādo violantur priuilegia concessa vniuersali ecclię. Bar. autem. ff. quarum re. ac. nō da. de leg. j. §. quæ honorādum. dicit fieri contra libertatem ecclesię: quādo fit aliqua dispositio vel statutum per quod clerici efficiuntur timidiores: quod non nego: sed etiam alio modo contra libertatem ecclesiæ: scilicet vt cum fit contra priuilegia concessa vniuersali ecclesię: vt dictum est per Inno. & alio modo quo dicetur inferius. Vnde si communitas faciat statutum ne per suos iudices reddatur ius prælato alicuius ecclesiæ: puta episcopo contra suos debitores: cuius prima facie non videatur contra libertatem ecclesię per dictum Innocen. &. alleg. quia scilicet fit contra particularem ecclesiam tm̄. sicut em potuisset ex toto ciuitas reuocare iurisdictionē a suis iudicibus: ita in parte limitare. vt de officio del. eg. c. pastoralis. tamen contrarium est reiveritas. Et ratio huius est: qa fit contra priuilegiū cōcessum ab imperatore omnibus clericis. C. de epis. & cleri. auē. statuimus. & probat hoc tex. notabiliter de excep. ca. j. libro. vj. Non enim lædit hic particularis prælatus tm̄: immo tota vniuersalis ecclesia & eius libertas: sicut & cū vnus clericus conuenitur coram iudice laico: fit iniuria totī ordini clericali. xj. q. j. inolita. & de foro competenti. ſi diligenti. Sed quid si ab vna ecclesia particulari exigantur collectæ per laicos? Dic idē. Nam violatur libertas ecclesiastica, de qua habetur de immuni. eccle. c. non minus. & eodem tit. c. clericis. lib. vj. & licet sublata sit quo ad suam particularem pœnam illa cōstitutio, clericis, per Clemen. vnicam eodem titu. tñ adhuc durat in ratione sua: quia fit contra ecclesiæ libertatem: & si indirecte violet immunitas. vt de immuni. eccle. c. fina. lib. vj. vt cum fieret statutum q̄ nullus coquat panē clericis vel contrahat cum eis & hmōi. Et ex hoc infertur q̄ fit contra libertatem ecclesię quod licet tollitur vel minuit libertas ecclesię etiam particularis, q̄ videlicet illa libertas talis nō est vnius ecclesiæ particularis: sed est etiā generalis aliarū. vt de immu. eccle. c. j. lib. vj. in ꝑſi. Iædere vel minuere. Et ex hoc patet q̄ turbat iurisdictionem vni⁹ ordinarij ecclesiastici turbat libertatē ecclesiæ & dicit facere iniuriā ecclesiæ vniuersali. Et ex his decidit q̄stio: q̄ fuit de quodā statuto facto in castro Prati in Tuscia: quo cauebat q̄ nullus prę sumeret allegare q̄ p̄positus Prateñ. ecclesiæ nō haberet iurisdictionē quasi epalem in loco. Quærebatur vtrū hoc esset cōtra libertatē ecclesię. & respondetur q̄ sic. Nam p tale statutū violatur libertas ep̄i diocesani: qui in spūali iurisdictione fundat intētionē de iure cōi in tota diocesi. xxv. dist. plectis. Est em violatio libertatis ecclesiæ si laici aliquid disponunt autorizabiliter in aliquo de rebus ecclesiæ, vt dist. xcvj. bene. & de constitu. c. ecclesia. Et sic consuluit dñs Lapus de Castel. optimus in iure canonico theoricus & practicus. Sed quid si ecclesia particulari vel alicui speciali ordini competit aliqđ particulare priuilegiū & illud violet? Pone exēplū de priuilegio Cistercien. de quo dī de rescrip. in. c. cū ordinem. vt si aliquis legatus apostolicus vrget Cistercien. ad respondendū corā se p rescriptū non faciens de eo⁹ ordine mētionē: an faciat cōtra libertatē ecclesię? Rādeo q̄ nō. Nā hoc casu oportet q̄ citatus alleget priuilegiū sibi: forte em negabit esse Cistercien. & est verū sic intellectū: q̄ tenetur dicere de his q̄ sunt facti. & hoc nisi sit notorium. vt de accusa. c. veniēs. sed & si notorium sit videt obligari adveniēdū: qa licet excuset ab onere p̄bandi: non tñ ab onere p̄ponēdi: vt lit. nō cōtest. c. accedens. & expredictis cōcludo q̄ sit cōtra libertatē ecclesiæ. quādocūq; violatur priuilegiū concessum sup generali libertate ecclesię: & hoc siue violet quo ad oēs ecclesias siue clericos: siue quo ad vnā ecclesiā siue clericū: qa oēs ecclīæ sunt vna. xxiij. q. j. loquitur. & de summa trini. c. j. Secus de libertate particularis ecclesię. i. nō competenti generali ecclesiæ. Sed quid de statutis laicoꝝ disponentibus autorizabiliter & præceptiue de aliquibus q̄ & si non directe: tñ cō cernentibus ecclesias: puta disponit statutum q̄ aliqua bona immobilia non possint vendi non subdito cōmunitati & annullat cōtractū si fiat. nunquid si laicus vēdat ecclesię destruetur contractus obstante statuto? Rñ. d. Fran. de Albergotis consuluit in quæstione facti sic. quia statutum non est contra libertatem ecclesię. Nam in cōtrahendo ecclesia non fungitur iure speciali sed iure cōi cū aliis: ergo in hoc nō versatur libertas ecclesiæ quę non cōperit oībus sed ecclesię tantū. ar. ff. de leg. iij. l. legatū. Sed Ioan. Cal. cōsuluit cōtrariū. ſ. q̄ nō includunt in tali statuto ecclesię: nec pſonæ ecclesiasticę: qa si statutū hoc exprimeret: esset illicitū in eo q̄ phiberet cōtractū de se licitū cū ecclesia fieri. ad hoc de priuile. c. quanto. & de immu. eccle. c. fi. lib. vj. Sed nec in verbis generalib⁹ includit ecclia. ad hoc. C. de magistra. cōuen. l. j. Et hoc tenet Io. an. de immu. eccle. c. fi. lib. vj. dicens q̄ tale statutū quo ad prohibendos cōtractus factos cum non subditis laicus bene valet per. l. dudū. in fi. ff. de contrahen. emp. iuncta. l. cū ita. Sed secus est in ecclesiis quæ sunt priuilegiatę in donationibus vt possint fieri in ecclesiam. C. de sacrosan. eccle. l. illud. sic & sup aliis cōtractibus q̄ transeat dñium in ecclesiā sine traditione. eo. tit. C. l. fi. In generali ergo concessione facta populis super legibus condendis per. l. oēs populi. ff. de iusti. & iure. nō intelligitur derogatum priuilegio tali ecclesiarū vt in earum p̄iudicium possint populi statuere. Item sic intelligendo esset contra libertatē ecclesię. extra de consti. c. ecclesia. Et si fuisset expressum statuentes & qui seruare facerēt essent excōicati: vt eo. ti. nouerint. Et dicit Io. an. q̄ nō esset absurdum dicere q̄ iudex ecclesiasticus posset cogere illos ad quos ptinet: ad declarandū statutum illud nō respicere contractus faciendos cum ecclesia: quia & si nō de iure tñ de facto impeditur vtilitas ecclesię per illud. vt de arbi. ca. peruenit. Idem determinauit Oldra. de quo ponit Fede. de Senis in opere suo consilio. lxxvij. Ipse autem Franciscus de Zaba. ad hanc addit aliam quæstionē videlicet dispone statutū Pistorij q̄ donatio fit ipso iure nulla: nisi sit denuntiata potestati infra mensem. Quæritur an donatio facta ecclesiæ & non denuntiata tali modo sit nulla? Rñdet & dicit q̄ Io. Calde. disputauit hanc quæstionem: licet sub aliis terminis. videlicet q̄ Bonoñ. statutū disponit testamē tū non valere quod nō fuerit registratū in memorialibus cōis infra certū diem: si ecclesia fuerit instituta hæres non seruata illa qualitate: vtrū valeat testamentum? Et tenuit quo ad ecclesiam statutū non ligare per rationes. ē. positas. In contrariū ipse Francis. de Zaba. sic statutum potest qualificare contractum laicorum. Per hoc etiam quod no. Barto. ff. de mu. & hono. l. rescripto. §. fi. vbi dicit apponi posse remediū ne prædia transferātur in eccl'iam: nisi cum onere vt teneat ecclesia ad tributa & vectigalia: & dat modū q̄ fiant omnia prędia ciuium tributaria cōis: & tunc transeant cū onere tali. ad quod inducit not. per Inno. in. c. postulasti. Sed magis ad hoc facit. c. pastoralis. de decimis. & de pigno. c. ex literis. Demum post plures rationes inducas dicit q̄ tunc demum talia statuta nō tenēt: cū apparere pōt ea vergere in derogationem ecclesiasticæ libertatis. Si aūt quæratur q̄ſ dicātur vergere talia statuta in derogationem ecclesiasticę libertatis. distinguendum sic: qa aliquādo fit mētio de ecclesia vel ecclesiasticis pſonis in illis statutis: aliq̄n non fit mentio. Et si fiat mētio dico q̄ eo ipso apparet q̄ sunt contra libertatē eccl'iæ in eo q̄ laici statuunt de non ptinentibus ad se per dictū. c. fi. de re. eccl. nō alienā. Si aūt nulla fiat mentio: vt in duabus p̄dictis q̄stionibus: tunc aut statutū nō simplr prohibet contractū: sed certā formā requirit: vt in quæstione præmissa: cū scilicet disponat statutū q̄ non valeat donatio: nisi insinuata potestati. aliq̄n simplr prohibet cōtractū. Et in primo casu aliq̄n forma est obseruabilis sine magna difficultate: aliq̄n non obseruabilis sine magna difficultate. Si sine magna difficultate obseruari potest: aut forma adijcitur contractui qui de sui natura est de foro ecclesiastico: vt super legatum ad pias causas vel aliis contractibus factis ad pias causas; aut adijcitur alteri contractui. Primo casu dico q̄

Nota casum.

Donatio facta ecclesię.

hon tenet tanꝯ de non pertinentibus ad iurisditionē statuentis: cū taliū regulatio ad ecclesiasticum iudicē spectet. vt de testa. c. nos quidē. & C. de episco. & cle. l. nulli. Si aūt adijcitur cōtractui qui de natura sui est de foro iudicis sæcularis: vt regulariter sunt oēs contractus & dispositiones laicoꝝ: tūc per hoc nō violatur libertas ecclesiꝯ in aliquo: cuius enim sit fauendum ecclesijs & psonis ecclesiasticis: non tamen ita vt turbetur iurisditio laicorū. vt de iudi. c. nouit. Et maxime hoc dico: quia ex iustis causis possunt iustificari talia statuta: ne scilicet bona alienantur in nō subditis ad nutū eoꝝ qui bona habent sed solū cū subesset rationabilis causa: als de facili posset ciuitas erui tributarijs & sustinentibus onera cōmunitatis. Et idcirco si disponat statutū ꝙ nō teneat venditio: nisi fiat ꝓclamatio in palatio si quis velit cōtradicere in aliquo: vel nisi alienans sit annorum triginta: vel nisi sint inter duo proximiores: nō tenebit alienatio facta in ecclesiam non seruata tali forma ꝙa in hoc nullo iure speciali munita est ecclia: nec in aliq̄ per hoc sibi ꝓiudicabitur. Si vero forma adiecta non est sine magna difficultate obseruabilis, dico idē: sicut & q̄n cōtractus p̄cise, phibetur cōparando in hoc difficultatem impossibilitati: vt de iureiurā. c. breui. Et hoc intelligēdo de difficultate q̄ sit maxima & talis ꝙ censeatur impossibilitas. Et per hoc deciditur alia quęstio cum enim sit statutum ꝙ non fiat translatio immobiliū in nō subeuntē onera cōmunitatis: nisi de licentia cōmunis vel habentis ius communis, Si quæritur, vtrum teneat trāslatio facta in ecclesiam: ita ꝙ non seruata illa forma dicatur nulla? Respō det ꝙ tenet talis translatio: nec pōt dici nulla: ꝙa cum talis obtētio licentiæ dependeat ab vno solo: ꝙ impossibili habetur. Vñ statutū tale qđ est Paduæ limitādū ita, ſ. ꝙ non extēdaſ ad ecclesias. Et idē dicendū si difficultas sit magna q̄uis & si non trāta p cēſeatur, p impossibili. Q̄n aūt dicaſ talis difficultas & q̄n nō paret ꝙ exēpla, ā. &. ī. posita. in q̄ permaxime debent attendi circūſtātiæ ex qb⁹ act⁹ variaſ: vt de iureiu. cū qdā, Si ꝙ statutū simplr̄ ꝓhibet cōtractū vt cū disponit bona nō posse trāſferri in nō subditū vl nō subeuntē onera cōtatis: tūc si cōtractus est de facto eccl'æ tūc nō tenēt statutū: sicut dictū est in alio p̄cedēti mēbro. Sed si non est de foro ecclesiastico: vt cū, phibet vendi nō sustinēti onera cōtatis: tūc aut ex obseruātia eius multum ꝓiudicaſ eccl'esiꝯ: aut parū: vel nihil. Et primo casu nō extē ditur statutū ad ecclesiam vel clericos sicut est prędictū statutū qđ, phibet vendi nō subeūtibus onera cōtatis. Nam licet clericiꝯ nō sustineant onera cōtatis, vt extra de immu. eccle. c. nō minus. nō tñ, ꝓpter hoc debent minꝰ bene tractari q̄ laici sustinētes: als priuilegiū eccl'æ esset dānosum cōtra illud de reg. iur. c. qđ ob gratiā. lib. vj. Itē ex hoc vio laretur libertas immunitatis ecclesiæ, ex quo per eā efficerentur deterioris conditionis: vt de priuil. c. quanto. Sed si nullū vel parū ꝓæiudiciū inferreſ ex obseruantia eius: posset sustineri statutū puta si disponit arma nō alienari in nō subditos: vel qd simile de his q̄ clericis, phibētur de iure: vt ꝙ reciperentur gabellę ab oibus q deferunt res cā negotiatiōis & hmōi. extra ne cle. vel mo. per totū. immo etiā si sunt talia q̄ possunt competere clericis: dū tñ non sit notabile ꝓiudiciū ecclesiarū & appareat cā rationabilis aliqua, ꝓpter quā moti sunt statuentes, idē dicerē: puta disponit statutū ꝙ certa bona quę sunt in confinibus nō alienentur in non sustinētes onera: ne possit contingere fines variari: vel ꝙ certe dom⁹ q̄ sunt ad vsū publicū: licet sint singulorꝝ: nō possunt trāsferri in nō subditū ne posset cōtingere ꝙ a tali in quē translata foret nō posset hr̄e cōem locationē, p vsu publico: ꝙa ille locare nollet: vel nō sine magno emolumēto in quo magnū fieret cōe præiudiciū, Istis cāsibus & similib⁹ dico ꝙ in eccl'iam facta alienatio non tenebit, ꝓcedunt hęc de radice iuris & nituntur maxima ęgrate: vt eccl'ę cōseruētur in iure suo & laicoꝝ iurisditio nō ex totō cōfundaſ. Et accedit ad hoc, xj. q. ſ. peruenit. Qđ aūt dicit Fran. de Albergotis, ꝙ pōt statuens prohibere translationē rerū in nō subditū: nec per hoc agiſ contra libertatē eccl'esiꝯ: nō simplr̄ est verū sed distinguendū: ꝙa aut nō subditus dr̄: ꝙa de alio territorio est: puta de Bononia: & tale statutū sit Florentiæ: & tūc est verū nec cōceden dū: ꝙa priuilegiū clericoꝝ non debet eis esse dānosum: qđ esset si excluderenꝰ a beneficio qđ habent ciues & subditi quo etiam ipsi debent gaudere. de fo. cōpe. dilecti. Dictum etiam Barto. ō. alleg. non ꝓcedit in Italia: cū in ea prędia non sint tributaria. C. de epi. & cleri. l. de his. Sed sic gnaliter faciendo oia p̄dia tributaria: appareret factū in fraudē & in grauamē eccl'æ: maxime q̄n tributū est maximū: & solum esset impositū & nō exigereť. Vnde cōmuniter a modernis tenetur illud consiliū Bar. licite fieri non posse. Et ex hoc apparet statutum factum Florentię anno dñi. M. cccc xxv. vel circa. ꝙ oia bona immobilia q̄ tūc inueniebātur apud laicos seu portantes onera cōtatis in quēcumq; transferrētur: transirent cū onere impositionum cōtatis. nō pōt extendi ad ecclesias vel clericos, ſ. ꝙ si emantur ab ecclesijs vel donentur aut legentur eisdem per testm̄: talia immobilia subijciantur onerib⁹ cōtatis: cū nō fuerint ab antiquo tributaria: nec seruatus sit modus datus a Bar. qui tñ nec reputatur licitus: ꝙa in fraudem factus: & hoc esset contra libertatē eccl'iæ de imu. eccle. p totū. Et si allegaſ ꝙ per hoc multæ fraudes fiant: ꝙa multi donant ecclesiæ vel legant simulate vt euadāt onera cōtatis? Rn̄deo ꝙ fraus & dolus nemini patrocinari debent. Vñ talibus detectis punſantur. Sed negari nō pōt quin ad ecclesias & hospitalia multa immobilia licite & sine fraude: sed iustis titulis legati vel emptionis noīe pueniant q̄ vtiq; debent gaudere priuilegijs ecclesiarū: als violaretur libertas eccl'iastica & princeps, puinciarū facta esset sub tributo. Quoddā etiā statutum Florentię factū fuit anno dñi. M. cccc xliij. vel circa quo cauebatur ꝙ nullus forensis q. ſ. non esset de ciuita te vel districtu Florentino posset obtinere vel possessionē capere cuiuscūq; bñficij ecclesiastici sibi collati p quēcūq; nisi prius in cōcilio obtineret p partitum habēdo. xxxvj. fabas nigras. Et licet aliq̄ dicerēt nō esse hoc statutū contra libertatē eccl'iꝯ: tñ cōiter fuit determinatū ꝓtū: & sic declaratū p papā: vñ oportuit anullare istud statutū: als nō potuerant absolui ab excōmunicatione cōtracta: quia contra libertatem ecclesię erat.

Fraus excluditur libertate.

Pulchrum exēplū naboth israeli. ꝙ de immunitate eccl'ię

Trāslatio facta in ecclesiam

Priuilegiū clericoꝝ.

¶ De censibus & tributis ecclesiarū. Cap. IIII.

CENSVM SEV TRIBVTVM esse soluendū ei cui debeť: ostēdit Christus ꝯ bo suo q̄n interrogatus a gbusdā, si licet cēſum dari Cęsari annō. Rn̄. Reddite q̄ sūt Cęsaris Cęsari: & q̄ sunt dei deo. Mat. xxij. Ostēdit & exēplo q̄n inter facīe do cū discipulis q exigebat a trāseuntib⁹ tributū vel pedagiū vel vectigal: hoc petens a Petro. ostendit Christus ipſi Petro se liberū esse ab huius solutiōis debito. Et subdit. vt, non scandalizemus eos, vade ad mare & mittē hamū & eū piscem quē primo capies: accipies inuenies in ore eius staterem, i. certā monetā: & illū sumēs da illis. ſ. exigentibus: qđ & factū est. vt habetur Mat. xvij. Ad idē apls ad Rom. xiij. Reddite oībus debita cui honorē honorē. cui tributum tributū. cui vectigal vectigal. Et Aug. tractās illud apli ad Rom. xiij. Oīs aīa potestatib⁹ sublimioribꝰ subdita sit. sic dicit. & vos subditi esse debetis: ideo & tributa p̄statis: ꝙ hęc est probatio subiectionis. extra de cēnſi. c. oīs. & dicit glo. hoc dictū laicis est: & pōt extēdi ad clericos nō oēs sed eos qui possident ciuitates & castra a laicis data cū aliqua subiectione obsequij tpalis. Hinc Amb. ait. xj. q. j. magnū. Magnū quidē est & speciale documentū quo christiani viri potestatibus sublimioribꝰ docētur debere esse subiecti: ne quis constitutionē terreni regis putet esse soluendā. Si eī cēſum filius dei soluit: vt patet ex exēplo posito: ꝙs tu rātus es q̄ putas nō esse soluendū? Vbi dicit glo. ꝙ Christꝰ soluit cēſum nō ex debito: ꝙa cū cēſus sit signū subiectiōis: Christus aūt nemini erat subiectus. sed dñs oīm. ideo non erat obligatus ad illud: sed ad tollendū scandalū pusillorꝝ soluit. Et pedagia qdem & gabellas & collectas vel raleas nō posse exigi a clericis & ecclesijs: vel imponi absq; licentia papæ per cōitates & principes sæculares sub pœna excōicatiōis, habeť. j. in ti. de excō. maio. Quō aūt imponendū sit laicis & exigendū habes, ā. i. ij. parte. ti. j. c. de rapina. Sed cēſus seu tributū q̄, p eodē supponūt: debentur & possunt licite exigi. non a laicis tantū: sed etiam a clericis. Nā ecclesię reperiuntur oblatę ad cēſum vel tributū soluendū. aliq̄ p̄latis ecclesiasticis. aliq̄ patronis quod frequenter accidit. aliq̄ principibus sæcularibus: & si ab antiquo reperiuntur sic obligatę soluere debent. Vñ Amb. Si tributū petit imperator, non negamus: agri ecclesię soluunt tributum. Si agros desiderat imperator potestatem habet vendicandoꝝ:

Tributū esse soluendum.

vendicandoꝝ: tollat eos si libitū est imperatori. non dono: sed non nego. xj. q. j. si tributū. & glo. dicit super verbo potestatem, ꝙ intelligitur de facto nō de iure. nam sine autoritate principis siue alterius quis detineat res ecclesiæ sa crilegus est nisi restituat. xij. q. ij. quisquis. Nec etiā ex hoc ꝙ p̄dia ecclesię cessent a tributo: propterea pnt vendi. xvj. q. j. generaliter. §. nouarum. Et super verbo, non nego. dicit glo. ſ. corporaliter me opponendo: quia pro temporalibus opponere me non debeo. Idem Amb. imperatori postulanti ab eo vnam ecclesiam pro hæreticis Arrianis nullo modo voluit assentire: sed inter cætera dixit. Allegatur imperatori licere: omnia ipsius esse vniuersa. Respondeo. noli grauare te imperator vt putes te in ea quę diuina sunt imperiale aliquod ius habere. noli te extollere sed si tu vis diutius imperare. esto deo subditus. Scriptum est reddite q̄ sūt dei deo: quæ Cæsaris Cæsari: ad imperatorem palatia pertinēt: ad sacerdotem ecclesię: publicoꝝ tibi mœnia ū ius cōmittitur non sacroꝝ Naboth postulatꝰ a rege. ſ. Achab ꝓ vinea sua. rn̄dit abſit vt ego patrū meoꝝ tradā hæreditatē: vt hr̄. iij. Reg. xxj. Sātus Naboth vites suas suo ꝓprio cruore defendit: ꝙa. ſ. pro eo iniuste occisus est. Si ille non tradidit vineā suā: nos trademus ecclesiam Christi. &. j. tributū Cæsaris est: non negatur: ecclia dei nō vtiq; debeť ꝙa ius Cæsaris non pōt esse tēplū dei. Quid honorificentius q̄ vt imperator filiꝰ ecclię dicať esse: qđ eī filius dr̄ sine pcto dr̄ & cū gratia dicit. Imperator eī intra ecclesiam est bonus imperator querit auxiliū ecclię nō refutatur. Si de meo aliquid poscereť aut fundus aut domus: aut aurū vel argentum: id qđ mei iuris esset liber offerrem: tēplo dei nihil possum decerpere vel tradere cum illud custodiendum non tradēdū accepi. hęc oia habenť. xxiij. q. viij. cōuenior. Ad idē facit qđ dicit Vrbanus, q. e. tributū. Tributum in ore piscis piscē Petro inuēnit est: qa de exterioribꝰ suis q̄ palā cunctis apparent tributum ecclię reddit: nō aūt totū piscē dare iussus est: sed tantū stateret: ꝙ in ore piscis inuenta est: qa nō ecclesia dari imperatori: nō pōtificalis apex q̄ in ore capitis ecclesiæ ꝓeminet: subijci regibus poteſt. Sed sane vt diximus qđ in ore piscis inuentū est, p Petro & dño dari iubeť: ꝙa de exterioribꝰ reb⁹ ecclesiæ: qđ cōstituū antiqꝰ est, p pace & gete: ꝙa nos tueri & defensare debent, imperatoribus psoluendū est. hæc in glo. sup verbo exterioribꝰ idest nō de rebus eccl'ię. Nā ex quo semel dicatū est ecclesię: sancta sanctoꝝ erit dño. xij. q. ij. nulli. vel de exterioribꝰ idest inquātum ad ea q̄ prius erant tributaria: quia cū onere peruenient ad ecclesiam: vt de deci. c. cū non sit. Vnde & Gratianus. dist. xxiij. q. viij. ſm canonicam. §. hinc datur. ꝙ de his q̄ a quibuslibet ecclesia emerit vel viuoꝝ donationibus acceperit principib⁹ ꝓsueta debet obsequia: vt & annua persoluat tributa. Et idem Gratianus. §. sed notandū. ea. q. ſi morte: dicit ꝙ sunt quidā episcopi q non contenti decimis & primitijs: prædia villas & castella & ciuitates possident ex quibus Cæsari debent tributa & hmōi: nisi benignitate imperiali promeruerunt immunitatem ab huiusmodi: debent vtiq; tributa soluere quibus a domino dicitur. Reddite quę sunt Cæsaris Cæsari.

Vtrum currat prescriptio ꝓp signū supremæ potestatis & dominij.

§. I. DE CENSIBVS ET PROCVrationibus habetur titulus specialis in decretis cū multis ca. & in. vj. clemen. & p̄cipue quo ad ꝓcurationes. Ex quibus eliciuntur aliquæ cōclusiones magis cōes cōtencioſa fori iudicialis dimittēdo aduocatis. In. c. sancitū dicit Ioā. and. in nouella. de dote ecclesiæ ꝙ antiquit⁹ fundatores ecclesiarum consueuerūt aliquē censum, p fundo in dotem assignato recipere: illū debent dimittere. arg. ex hoc. c. &. x. q. j. c. j. Et si remittunt pro remisso: & si de nouo imponunt pro non imposito habeť. arg. ex eisdem iuribus. sed si alij erat tributarius qđ datur pro dote nō erit ecclesia liberata: sed ecclesia nō debet illam terrā recipere, p dote: nisi prius sit liberata a tributo: & potius est ab ædificatiōe cessandū ſm Inno. De tributis terrę quę dantur ecclesiæ pro dote: dicit Hoſt. ꝙ si assignatio dotis talis fuit facta sine consensu dñi illius scilicet cui debebať tributū nō valuit. ar. de Iorea. & cōducto. c. potuit. Si aūt de consensu: tunc si non retinuit tributū illud videť dedisse. dist. liij. si seruus. & sic intelligaſ opinio Ala. cū iuribus suis. aut ipsum excepit: & tūc sibi imputet ecclesia quę rem tributariā recepit: cum & dño licuerit retinere. In cā licet. habetur ꝙ cæcus ad colle-

Cęc⁹ coll lectas non debet dare

ctas personales cogi non debet. qđ Inno. intelligit de psonalibus tantum: non de realibus, sed Hoſti. intelligit gnaliter de collectis quæ fiunt in terra: vt fodrū: albergaria: regum & similia. Putat eī ꝙ tales personę miserabiles nō debent esse immunes. arg. lxxxix. dist. indicatum. In realibus autem ordinarijs non sunt immunes. fateťur tamen ꝙ tales si teneant aliquam terram censualem vel tributariā ꝙ debent soluere tributum vel censum. xvj. q. j. si quis. ꝙuis pie faciat dñs si pro paupertate oppresſo hoc remittat. Ex. c. præterea. habetur ꝙ prælatus autoritate sua nō poteſt præſertim post mortem ecclesiam suam constituere cēſual'ē: qđ si faciat sine superioris autoritate nō durat post mortem. vt de transac. c. de cætero. Ex. c. ecclesijs habetur ꝙ ex hoc ꝙ eps eripiat aliquā ecclesiam de manu laicorum: vel quo ad ius patronatus quod iniuſte tenebant: vel quo ad fructus quos sibi vſurpabant: non tamen ex hoc poteſt eps aliquid cēſus de nouo imponere: tenebatur em eps ex officio ad hoc liberare ecclesiam de manu laicorum. vt ex tra de relig. do. ca. de xenodochijs. Ex ca. innouamus. habetur ꝙ. c. illud quod als fuit statutū de telonijs. de pedagijs xxiij. q. iij. si quis romipetas. Præcipitur obseruari: vt scilicet noua pedagia sine autoritate regum & principum non constituantur. Vbi dicit glo. ꝙ reges & principes tantū habent poteſtatem noua pedagia instituendi. ff. de publica. & vectiga. l. vectigalia. Alia aūt oia pedagia interdicta in telliguntur nisi ex consuetudine cuius non extat memoria in cōtrariū exigantur. de verbo. sig. c. super. Et tales hodie a papa in curia Romana excōicantur: ſm Hoſtiē. Sed quærit Io. an. vtrū tale pedagiū prohibitum recipiēs sit excōicatus: non tñ hoc statuens? Rn̄dit ꝙ fic: saltem ex mēte, ar. de sen. excō. c. quia periculosum. lib. vj. vel iusta ignorantia. vt de cle. excō. c. apostolice. Hoſt. & dicit lex. C. de noua. vectiga. l. j. ij. &. iij. ꝙ sine imperatoris præcepto: nec præsidi nec curatori nec curię constituere licet ea. nec ꝓpe dentia reformare. vel his addere vel minuere. de pedagijs tñ vide. ō. in. ij. parte ti. j. de rapina. Non debetur cēſus cuius causa ignoratur. hoc dicit. c. peruenit. de cenſibus. sub his verbis. Cenſus ignorantię. i. cuius ignorantia. vt dicit glo. nec diuinis nec humanis legibus inuenitur. glo. fupple ꝙ solui debeat sine causa. & ideo q petit alleget causam. Vbi dicit Inno. ꝙ si est certum cēſum deberi etiam si nulla causa subesset solui debet. vt de cenſi. c. quanto. Dicit autem Hoſtien. ꝙ ipſe solum per se sicut nec patiētia per se nec negligentia obligationem talem inducit: sed negligentia cū tpe obligationem tollit: vt de prescrip. per totum. & patiētia cum tpe obligationē inducit. Dicet em Hoſt. ꝙ inepte petit quis censum: dicendo. Pero censum: quia mihi prestitum est per annos. xl. sed si dicat. peto talem cēſum ex tali causa impositum. ad qđ probandum alleg. ſolutionē continuam. xl. annorum bene petit & obtinebit ſolutionē illam probando. Caueat tamen talis subdit Hoſtien. de conscientia ꝙ non exprimat vel fingat falsam causam de prescrip. c. fi. Videtur ꝙ si nō est memoria initij ꝓceptionis vel causæ: sufficit dicere ex iusta causa impositū: ad quod probandum inducatur tempus: cuius non extat memoria. ar. ad hoc de prescrip. c. j. lib. vj. Nec obstat ꝙ nō specificatur causa: quia presumptio est pro petente: cum non fit verisimile aliquē censum sine causa & sine quærela tāto tpe præsitisse. arg. ff. de proba. l. cū de indebito. Item incertitudo & impossibilitas merito excusat hoc casu non exprimētem specialem causam de reg. iur. nemo poteſt. lib. vj. nec his contradicit tex. ipsius. c. ꝙa non est talis cenſus ignorātię qui ꝓscriptus est: & si causa ignoretur. Hoſt. Sed ablō. de Sicilia sup. c. ad audientiā. de prescrip. querit vtrum cōtra prestationem cenſus currat prescriptio? Rn̄det per distinctionē prius declarando ſm glo. & Barto. ꝙ tributū & cenſus sunt synonima. Aut ergo præstatur cenſus principi in signū supremæ potestatis & dominij: & tūc nō pōt ꝓscribi sicut nec subiectio ipsa: vt de prescri. c. cū ex officij. aut cenſus detur alia consideratione. & tunc poteſt prescribi: vt in ipſo. c. ad audientiā. de prescrip. Et no. Cy. in dicta. l. competit. C. de prescrip. Sicut enim alia iura ecclesiæ vel principis possunt prescribi: ita & cenſus ex quo cessat causa ꝓdicta: & per ꝓdicta puto ꝙ vbi pōt prescribi subiectio: puta epi vel alterius circa principem: poterit etiam cōscribi & cenſus: & etiam si præstaretur in signum subiectionis. Si

Vtrum currat prescriptio ꝓp signum subiectionis.

anim poteſt prȩſcribi ſubiectio: ita & fortius ſubiectionis ſignū ne fortius ſit ſignū cū ſignatum, ad quod nota decas thedratico, in.c. cū olim. &.c.cū venerabilis. de cenſi. Dubitatur tñ an remanēte ſubiectiōe poſſit in totū prȩſcribi ſubiectionis ſignū. Et dicit ꝙ ſuprema ptās prȩſcribi non pōt ſicut nec contra deū cui⁹ vices papa gerit: vt notanter Inno. dicit in.c. bonę. de poſt. Dñicus de ſancto Geminiano ſic videt diſtinguere: vt audiui: ga aut certū eſt cenſum inſtituti in ſignū ſubiectionis: & tūc prȩſcribi nō pōt ſicut nec ſubiectio ea durante: aut ob aliā cauſam eſt certū fuiſſe inſtitutū: & tunc prȩſcribi pōt: aut dubiū: & tūc ga ꝓſumitur in ſignū ſubiectionis inſtitutū nō poterit prȩſcribi. In.c. ſignificauit ſummarie habeť ꝙ is qui recipit iuramētum de nouo impoſito eccleſiæ ſoluendo compellit iurātem abſoluere. vbi dicit Hoſti. ꝙ ſi ſenſus ille erat indebitus nō aſtringebat iuramentū illū a quo petebat abſoluēdum, interdixit aūt eps in caſu dictæ decretalis facerdoti ta lis eccleſiæ ne ſoluereť cenſum illum monachis qui exigebant ipm: ga monachi ignorante epo cuius autoritate & nō inferioris eo cenſus eccleſię eſt imponendus vt eo. ti. c. prætereą. Hūc cēſum acquiſierāt: & ſic clādeſtinū poſſidebāt: nec eccleſia erat obligata: ſed is ꝙ ſoluit tantū: ga ſacerdos nō potuit eccleſiam obligare: nec ei quo ad poſſeſſionē ꝓiudicare niſi legitimis modis: vt de arbi. c. ꝓ tuas. Vel dic ꝙ ſatis potuit acqri poſſeſſio monachis per ſolutionē ſacerdotis: vt de capel. mo. c. ij. Sed eps bene ſciebat illum cenſum nō deberi de iure & iuramentū nō obſtare ga fuit prȩſtitum in detrimentū eccleſiæ de iureiur. c. ij. Et ideo potuit. phibere eps ne ſolueret: ga cōſtabat ꝙ monachi iniuſte & mala fide poſſidebant: ſecus ſi prȩciperet ꝙ poſſeſſio rei corporalis quā alius etiā mala fide tenet: auferretur ei violēter. Hoc em malū ꝓceptū eſſet: ga etiā violēto poſſeſſori non eſt vis inferenda. iij. q. j. §. fi. Et eodē modo cui de nouo cenſus ſubtractus eſt violenter: & cū armis recupera re velleť. Et eſſet idē forſitan cū armis recuperandū de iure tñ contra ipſum agendū licet alij cōtradicāt. Si aūt monachi qui cenſum recipiebāt eſſent bene fidei poſſeſſores: tūc ſacerdos & ſi in veritate cenſum nō debeat: ipſum tūc tenetur ſoluere: ga ſicut non licet aliquē ſpoliare aliquā re: ſic nec poſſeſſione. C. vnde vi. l. ij. quis in tantā, vel cēſum de nouo ſubtrahere: verum ſi eps ꝓcipiat ſacerdoti ne ſoluat cenſum bonę fidei poſſeſſori: ſacerdos debet appellare: ga iniuſtū eſt prȩceptum. Et idem videť dicendū: vbi eps ꝓcipit alicui de ſua dioceſi ꝙ prȩſtaret ei obendientiam vel aliud ad ipſum ſpectans de iure cōi: ſed ſubditus ſe dicit liberū priuilegio vel prȩſcriptiōe vel alio modo. In hoc tñ caſu ſi eps etiā poſt appellationē & ſine aliqua cauſæ cognitione ſubditū excōicet: tñ tenet excōicatio: dūmō verū ſit ꝙ nō ſit liber: ga quod petit eps iuris eſt: & ideo ibi nō requirit iuris ordo, de iureiuran. c. ad noſtrā. ſed in notoriis & falſis nō valet appellatio: ſecus ſi hoc petat a clerico qui non eſt de ſua dioceſi, vel etiam a clerico ſuę dioceſis ea q̄ ad ipſum non ſpectant de iure cōmuni. Nam tunc non teneret excōicatio lata poſt appellationē: & ſi in veritate deberetur qđ petebatur: ga per appellationem negotium ad ſuperioris audientiā eſt deuolutū. Aliqui tñ contradicunt aſſerentes ꝙ in caſu appellationis ſententia ſemper ligat & maxime in eo cui cēſus quem poſſidebat, ſubtrahitur. Hoc em̄ caſu poſt appellationē & ſine cauſæ cognitiōe poteſt excōicare ſubtrahētē: & ſic defendet poſſeſſionem ſuā per excōmunicationem: vt de reſti. ſpo. c. olim, appellatio em̄ non debet alicui auferre poſſeſſionem. Sed quid ſi abbas excōicat ſacerdotē cenſuariū ſuum habens in eo poteſtatē ſi non ſoluit: & eps excōmunicat ſi ſoluit? Reſpondet appellet ſacerdos, & ſic tutus erit, ar. per id qđ no. de appel. c. preterea. & nunc̄ obliget eccleſiam nec cenſum ſoluat: niſi ꝓbabilem & manifeſtā credulitatē habeat ꝙ ſoluere debeat ſm Inno. cuius tota mens eſt hęc glo. ſed nec ꝓ omnia placent iſta. Quō em̄ ſm Hoſt, potero ſcire de mēte ſubtrahentis cenſum qua intentione hoc faciat: vtic̄ hoc ipſo ꝙ ſubtrahit cenſum poſſum agere contra ipſum poſſeſſorio vel petitorio: qđ dic vt plene no. in.c. ꝓuenit. eo ti. ſed nec placet qđ dixit. ſ. ꝙ in his quę de iure petuntur poſt appellationem interpoſitam teneat excōicatio. Hoc enim verum eſſet ſi ſubditꝰ appellaret pro eo ꝙ liber eſt: & libertatem non probaret, ſi aūt appellet quia in dubio nō debet eps ſibi ius dicere bene defendet eū appellatio. Et dicit Hoſt. ꝙ non ſolum requiruntur hęc duo: autoritas ſcilicet epi & iuſta cauſa ad cenſum impetendum: ſed & ꝙ capitulum cō ſentiat, vt extra de his quę fi. a prȩlatis. ca. tua. &. c. paſtoralis. & etiam conſenſus eccleſiæ cui ſenſus imponitur ſi eſt conuentualis, vt de rebus eccle. nō alie. c. ſi. Fatetur tñ ꝙ ſola autoritas epiſcopi ſufficit maxime cum cauſa ad transferendū iuſtum titulum prȩſcribendi. & ſic poteſt intelligi de dona. c. apoſtolicæ. Nec prȩſcribens ſuper hoc debet habere malam fidem cum fulciatur autoritate papæ q hoc ius conſtituit: maxime cum de tali reagatur quā papa poſſet tollere & contrarium eius conſtituere ſcilicet ꝙ ſola autoritas epi ſufficeret ad plenū ius transferendū: ſi tamen haberet conſcientiam remordentem: cuius ſcrupulosam illam ſequatur: vt de ſimo. c. per tuas. Item dicit Hoſtien. ꝙ ſi cōſcientia dictat ei a quo petitur cenſus ꝙ debeať ſoluat ipſe rector: & ſi dictat contrarium non ſoluat. ſi dubitat in tali caſu obediat cū ei prȩcipit vt ſoluat: vt de temp. ordi. c. ad aures. Idem Goff. Item quærit Hoſti. quid ſi conſtare poſſit ꝙ olim prȩſtabatur ex cauſa: ſed tamen ceſſatū fuit a ſolutione eius legitimo vel longiſſimo tempore prȩſcriptionis: nunc vero renouatus eſt autoritate epi: nunquid ſit ſoluēdum. & videtur ꝙ nō: quia obſtat prȩſcriptio, eo. ti. c. olim. ¶Sed tenet contrarium. Et hoc tenet: quia cenſus non prȩſcribitur. C. de prȩſcri. tringinta annoꝝ. l. male. de relig. do. c. conſtitutus. Tum quia aliud eſt de nouo imponere: & aliud renouare. vt de iudi. c. nouit. cum concor. tū quia nō videtur facta deterior cōditio eccleſiæ ſi ad id qđ ab initio ſibi impoſitū fuit reuertatur. diſtin. liij. c. generalis, tum quia caſus videntur hic notari. de cen. c. cum venerabilis. Hęc omnia, Io. an, in nouella.

Præſcriptiō cadit in cenſum

§. II. DE DIMINVTIONE CENſus nō facienda: & de ꝓcurationibꝰ. c. olim, de. cen. ſic ſummat Io. an. Soluendi ſunt cēſus ad antiquam monetam in qua conſtituti fuerunt: niſi ſit in alterius monetæ ſolutione prȩſcriptū, vbi dicit Hoſt. ꝙ ſicut prȩſcribi nō poteſt C. de prȩſcrip. xxx. annoꝝ. l. male agitur. Sic nec diminui ſaltem ab eo qui habet malā fidē. ar. de relig. do. c. conſtitutus, quod etiam tenuit Gof. ſed ſi non habet malam fidem videtur poſſe prȩſcribi diminutio per illud. c. olim. Item. c. cum canonicis. ſic ſummat Io. an. Ad antiquā monetā vel eius ęſtimationem ſoluendæ ſunt penſiones antiquę. Capitulum fi. de cen. ſic ſummat Io. an. propter priuatum oratorium procuratio non debetur. Hęc eſt aūt differentia inter eccleſiam & oratorium: quia dicitur eccl'ia vbi ſtatura eſt certa dos pro rectore: clericis & alijs neceſſarijs. de conſecra. diſt. j. nemo. Oratorium vero qđ nō eſt dotatū nec ędificatum ad miſſam celebrandam: ſed adorandū. de cōſe. di. j. vnicuiq̄. de licentia tñ epi poteſt ibi q̄nc̄ celebrari. Sed in maioribus feſtiuitatibus non dabit hanc licentiam ſm Inno. Si vero eſſet in oratorio aliquis rector conſtitutꝰ vel aliqua certa perſona vel vna de certis quæ debēt oratorio deſeruire: non videt Inno. quare epūs non poſſit viſitare & procurationem ſuā exigere. extra de relig. do. c. de xenodochijs. Nam c̄uis tale oratorium ſit gratia deuotionis factū. ſæcularium: tamen miniſter eius erat preſentādus epo. ſed alij contradicunt. In clemē. de cenſi. c. j. habetur ꝙ religio ſi quicūq̄ pro monaſterijs & eccleſijs quæ ad eos quocūq̄ ſint titulo deuoluta procurationes legatorum ſedis apoſtolicę iura epiſcopalia & alia prȩſtare pro ipſis antec̄ ad eos peruenirent ſolicitiꝰ prompte ſoluere ſtudeant: niſi forte ſedis apoſtolicæ priuilegio exemptione ſcilicet facta ſpecialiter de huiuſmodi procurationibus non ſoluendis vel alia cauſa legitima ſe ab his valeant excuſare. Capitulum quanto. de cen. ſic ſummat Io. an. Quę tenentur procurare fratres alicuius domus: licet illorum numerus nunc creuerit procurabunt oēs. Sed ſi ex eo nimium grauerentur eis ꝓ officium iudicis conſuletur. Et dī ibi ꝙ ſm Pe. & Abb. eſt hic ar. ad qōnē de illo q habebit furnū & molendinū in emphiteoſim ſub pacto molendi & coquendi gratis dño & familię ſuę: habuit poſtea dñs decem filios: & quilibet filiꝰ decē filios alios. vñ ſi oibꝰ molat & coquat emphiteota: expedit ſibi magis nō hrē c̄ hrē de iure ſtricto tñ dicunt illū teneri: ſed iudicis officio ſibi ꝓuidebit: vt nō teneatur vltra primā mēſurā. ſed Hoſti, dicit ꝙ hāc decretalē ſimpliciter ad ſtatum ꝓmū hrē reduci: vt in. c. cū canonicis. C. de ſerui. l. ꝓſes. qđ dicit verū: niſi in maiori numero ſit ꝓſcriptū. vt in. c. olim.

in. c. olim. eo. ti. licet multa iura poſſent in ꝓrariū allegari.

¶De alienatione rerum eccleſiæ. Cap̄. V.

Pulchra diſtinctio

Aliena tio rerū ꝓmittitur.

DE ALIENATIONE RERVM

eccl'iæ Nota ꝙ dicit decretalis. Nulli liceat alienare rē immobilē eccl'ię nec̄ hypothecę titulo obligare. Alienatiōis aūt vbū cōtinet cōditionē: venditionē: donationē ꝓmutationē & ęphiteoſim ppetuā cōtractū. eē de re. eccle. nō alie. Vbi dicit gl. ꝙ hypotheca eſt obligatio rei immobilis ſicut pign⁹ rei mobilis. Conditionē appellat cōtractū ſub cōditione factū: vt ſi ſoluat tributū: vel do tibi talē rem ſi nauis veniat ex Aſia. Alienare: niſi ꝓ vtilitate eccleſiæ. Sed nota ꝙ iſta vtilitas eccleſiæ cōprehendit oēs cauſas q̄bus ꝓmittiť a iure alienatio rerum eccleſię q̄ ſunt quatuor. vt ponit glo. ſummaria. xij. q. j. in prin. Primus eſt cā neceſſitatis: vt ſi debitū vrget. x. q. j. hoc ius. Sec⁹ cā pietatis vt ꝓ redēptione captiuorum vl' alimonia pauperū. xij. q. ij. aurū. Tertius cā vtilitatis. q. e. c. ſine exceptione. Quart⁹ cā incōmoditatis vel minoris vtilitatis. q. ea. c. terrulas. Item vltra dictos. Quintus caſus ꝓpter eccleſiam ędificandā vel cęmiteriū ampliandū. q. e. c. aurum. Sextus eſt qñ eps cū conſenſu clericoꝝ pōt donare

Forma alienationi s

quinquageſimā partē rerū ſuæ eccleſiæ pro conſtructione monaſterij in illa dioceſi. vt. q. ea. bonæ rei. Sed de forma alienationis eſt dubiū. Nā glo. Ber. ſup. dicta decretali dicit ꝙ ſeruata forma q̄ habeť. x. q. ij. hoc ius. Sed alia glo. dicit ꝙ talis forma nō ſeruatur hodie: ſed illa forma quæ habetur. xij. q. ij. ſine exceptione. Hoc tenēt Hoſt. Io. an. Guil. Liel. Ber. etiā correxit ſe & idē tenet. Illud aūt. c. ſine exceptione. cōtinet ꝙ nō fiat alienatio talis ab epo niſi cū conſenſu et cōtractu totius cleri: et ꝙ nō ſit dubiū illud eccleſiæ profuturum: al's ſit irrita. Et dicit ibi glo. ꝙ etiam ſi eccleſia ex tali cōtractu non ſit locupletata: ſed ꝓpter hoc ſit dānificata tenet ꝓtractus. nā eo ipſo ꝙ nō eſt pauperior ſacta intelligit locupletata. ff. de ſolu. l. in pupillo. Sic ergo ſm Ioā. in. glo. xij. q. ij. in ſumma. & Guil. In alienatione rerum immobiliū eccleſiaſticarum collegiatarum requirit conſenſus epi et capituli. maioris partis capituli. In reb⁹ aūt monaſterij requiritur cōſenſus abbatis capituli & epi xij. q. ij. abbatibus. In alienatione rerū hmōi eccleſiæ parochialis regritur cōſenſus ſacerdotis ipſius parochię. x. q. ij. Si qs epūs. al's facta alienatio contra ꝓdictā formā nulla eſt licet ſit in dicto caſu licita. vt in dicto. c. ſine exceptione. Sed tū ꝓſcripta forma facta in caſu etiā nō ꝓceſſo remet ipſo iure. extra de his quæ fi. a ꝓla. ſine conſenſu ca. c. cum nos. ſed ſi dānoſa fuerit eccleſiæ reſtituitur. extra de in integ. reſti. c. j. hęc in. d. gl. Quidā etiā dicūt vt Goff. ꝙ in hmōi alie natiōibus ſufficit ſeruare cōſuetudinē illius eccleſiæ cuius ſit alienatio: etiā ſi ſit illa cōſuetudo ꝓter ius. Sed Hoſtiē. & Guil. tenent cōtrariū. Io. an. eo. ti ca. j. lib. vj. dicit primā opinionē eſſe verā cū cōſuetudo eccleſiæ grauaret alienationem: ſed am vero vbi cōſuetudo laxaret. Itē nota ꝙ cū dicit. ā. in glo. Ioan. ꝙ requritur cōſenſus epi in alienatione monaſterij: intelligitur de monaſterio nō exēpto. Nam in exemptis dicit Fran. de Zab. poſt Inno. ſup. clemen. monaſteriorū. eo ti. ꝙ requritur cōſenſus papæ vel prælati immediati cui ſubſit eccleſia pleno iure: ſicut habent plures priores ſuos abbates. Talis igitur prælati requirit ſaltem aſſenſus in exēptis: etiā ſi prælatus qui alienare vult conuentum. c̄uis clemen. illa videatur dicere de eo qui nō habet conuentū. ita tenet ibi glo. & ſic dicit ſe feciſſe ſeruare. ad validandū cōtractū. Itē dicit Fran. ibidē ꝙ cōſenſus pōt etiā interuenire poſt contractū celebratū: vt not. eo. titu. c. j. lib. vj. Quod dicit Stephanus verū eſſe niſi bona q̄ alienat prælatus ſpectent ad menſam cōuentus: quia tūc requiritur cōſenſus eius in ipſo cōtractu. Item dicit Io. in glo. x. q. ij. hoc ius. ꝙ ſi aliquid dať eccleſię ea cōditione ne alienetur: c̄uis videať ꝙ nullo caſu poſſit alienari. in auť. de al'. amphite. §. ſanctiſſimas. iſtud non eſt verū: ga non valet hoc pactum cū ſit contra legē dei. vt. xij. q. ij. c. aurū. Ray. autem diſtinguit & dicit ꝙ ſi eccleſia habet alias poſſeſſiones quas ſcilicet poteſt alienare: ſic non poteſt illam alienare: vt dicit lex inducta. Si non habet alias poſſeſſiones: tunc poteſt in caſibus a iure permiſſis. concor. Inno. & Hoſt. Itē ſi legaretur monaſterio aliqua poſſeſſio qđ non poſſet tenere poſſeſſiones: vt ſunt mēdicātes: etiā ſi adijceretur pēna in contrariū facientem, nō videtur eſſe locus pœnę: & non obſtante illa conditione poterit & debebit vendi: ga Conditio turpis cōditio eſt habenda ex quo eſt cōtra ꝓfectū: tio turpis vnde ꝙ non adiecta habetur: quinimmo & cuicūq̄ eccleſię eſt ꝙ ſic data poſſeſſio: appoſita ibi cōditione aliquavel mo eſt condo vt ſcilicet aliquid fieret: ſi non fiat: nō poteſt per hoc re tra ſtaūocari datio: niſi ſit facta ita ꝙ ceſſante illa conditione vl' tuta. modo reuocetur vel reuocari poſſit. extra de condi. appo. c. fi. Itē q̄ dicit eſt. ō. ꝙ hoc fiat ꝓ vtilitate eccleſiæ: cuius Laudul. dixerit ꝙ oporrebat ꝙ præciū rei vēdiæ eſſet verſum in vtilitatem eccleſiæ: & ſit euidens & perpetua illa vtilitas vt in ędificijs perpetuis: emptionibus altarū rerū vel ſolutione grauis debiti: & ꝙ emptor debet eſſe curioſus vt videat ꝙ ſic conuertatur Fran. cū de Zab. ſuper clemen. monaſteriorū. eo. ti. dicit ꝙ nō eſt neceſſe ꝙ duret verſum in vtilitatē eccleſiæ. Glo. etiā Io. ſuper dicto. c. hoc ius. dicit ꝙ emptor non oportet ꝙ ſciat ad quē vſum cōuerſa tur pecunia: ſed ſufficit probare ꝙ tunc eccleſia indigebat pecunia. Dicitur etiā in eadē glo. ꝙ ſi plus offerat de rebus eccleſię ꝙ valeant: ꝙ tantū ruſticū prȩciū debet accipi quia eccleſia in ſuis cōtractibus nō debet dolū facere. Et Greg. dicit. xij. q. ij. ſicut eccleſia. Sicut eccleſia proprias res amittere nō debet. ita in rapacitatis ardore aliena inuadere nō oportet: poteſt tñ eps aliquos ſeruos eccleſię bene meritos manumittere. i. liberos facere. vt dī. xij. q. ij. ſi quis. & vt dicit glo. ibi: dicitur bene meritus qui aliqđ inſigne ſeruitiū fecit eccleſiæ. Sed notandum vt ibi ſubdit Gratianus. §. ſequenti: ꝙ ſerui eccleſiarum manumitti nō poſſunt niſi retento eccleſiaſtico patrocinio: niſi forte manumiſſor duos. Vtrum eiuſdem meriti & eiuſdē peculij eccleſiæ conferre voluerit ſucceſlatura prioratus, abbatiſſatus vel epatus & huiuſmodi teneatur ſtare contractibus factis per prędeceſſorem ſuū circa immobiliaꝰ Reſpondeo per diſtinctionem quia aut lo. b⁹ pdemur de contractu concernente verā alienationē propriet cęſſoris: puta vēditionis: donationis: permutationis & hmōi. & tunc ſi fuerit celebratus contractus cū debita ſolēnitate: ſcilicet habetur. xij. q. ij. ſine exceptione. & declaratur. ſ. in iſto. §. ſed de forma, tunc em̄ poſſeſſor ſtatim cœpit ꝓprietario poſſidere: & nō tollitur qđ ſolēniter actum eſt. vt. ff. de mino. l. in integrū. Aut loq̄mur de cōtractu concernente redditus qui ſpectant ad prȩlatum: vt locatione: & tunc mortuo ꝓlato vel transſlato vel amoto nō durat cōtractus alterius. vt. ff. locati. l. ſi quis domū. Et hoc niſi cōtraxiſſet: vt ſyndicus monaſterij: vel ſoleniter cum conſenſu capituli & ꝓ vtilitate monaſterij: ga vtiliter geſtū debet haberi ratū. ff. de nego. geſt. l. ꝓmponius. Ita diſtinguit Bal. de foro compe. in. c. dilecti. & ſequitur eum frater ei? Pe. in c. quærelam, ne prȩla. vi. ſuas & remittit ad notata. xij. q. ij. alienationes. & glo. in. d. c. quærelā. diſtinguere videť ſic. ꝙ ſi prȩlatus faciat locationem nomine ſuo: ſucceſſor nō tenetur ſtare tali contractui: ſed ſi nomine eccleſiæ: tunc durat locatio ꝓdeceſſoris poſt mortē eius. Reſtat ergo videre qñ dicať fieri locatio noīe eccleſię: & qñ noīe ꝓlati. & videtur eſſe de mēte dicti Io. Cal. ſuper dicto. c. quærelā. quotieſcūq̄ ꝓlatus locat noīe ſuo. vt puta exprimendo ꝓpriū nomē vel alius ꝓ eo vt ꝓcurator eius: tūc non rangit talis contractus ſucceſſorem. ad qđ facit. c. litęrę. de dila. Et ideo ſucceſſor pōt cōtrauenire: vt in. c. relatum. de teſta. Si vero locatio fiat noīe eccleſię: vt ga dicit talis ꝓlatus ꝓ ſe & eccleſia & ſucceſſoribꝰ. & tūc ſi nō locauit vl' cōtraxit ꝓ vtilitate eccleſiæ pōt ſucceſſor cōtrauenire: nec tenēť ſtare tali cōtractui. vt de re. ꝓmu. c. ij. Si aūt locauit. vel non contraxit ꝓ vtilitate eccleſiæ & tūc tenēť ſtare. Alienationes aūt rerū mobiliū prędictā ſolēnitatē non regrunt: q̄ tamē & ꝓcipue rerū quarū eſt vſus in eccleſia: vt calices: libri & hmōi. nō ſine magna cauſa & rationabili fieri debent. vt dicit in. c. hoc ius. x. q. ij. Itē nota ꝙ nullꝰ ꝓlatus religioſus pōt vendere redditus ſeu concedere alicui ad vitam vel ad certū tps: niſi neceſſitas vel vtilitas loci exposcat vel de cōſenſu cōuentus: vel ſi cōuentū non habeat de cōſenſu ꝓlati ſui. in cle. monaſteriorū. eo. ti. Alienatiōes facte ab intruſis nō valent. xij. q. ij. alienatiōes. Et ſil' alienatiōes facte a ſchiſmaticis. extra de ſchiſma. c. j. Et tenentur reſtituere oēs. ti. xxiij prædicta loca & res & fructus ꝓceptos. extra de reſti. ſpol. ca. ix. c. grauis. & quō quī vtitur talibus alienationibus ſit excōmunicatus: habes. j. ti. de excōmunicatione.

Pulchra diſtinctio

Caſꝰ notabilis.

Nota bile dictum.

§.I.QVIA SVPRADICTVM EST

Emphiteosis. in dicta decretali. nulli,eo,ti. q̄ nec etiā in ēphitheosi dīn̄t dari possessiones ecclesiæ:ō breuiter aliq̄d de emphiteosi dicēdum. Vbi sciendū q̄ est nomē græcū:& latine interpretatur melioratio:& ab initio quæ dā viles terræ p hūc cōtractū cōcedebātur quas recipiēs meliorabat:& meliorationes suæ erant.qd' postea pmissum est de fertilibus & fructuosis:& cōsistit in reb' soli tātū,& iuxta vulgare quo rūdam dr̄ datio ad libellū. Possessio ergo ecclesię de nouo nō pōt dari in emphiteosim ppetuo.vt dr̄.in.d,c,nulli. Si ītn possessio erat pri⁹ emphiteotica & puenit hbere ad ecclesiā:bene poterit dari i emphiteosim alteri etiā ppetuo. Contrahit aūt emphiteosis intereuniente scriptura.C,eo. l.j,& p consensum dn̄i & emphiteotæ,vt.j.statim dn̄s ,p re ipsa aliq̄d accipiat ſm q̄ inter eos est cōuentū. Itē de cæteris singulis annis conuentū canon ē.i.pensiō ē soluat: vt insti.loca.§.adeo.cōtrahit aūt aliq̄n ad tp̄s,x.vel.xx,ānorū &sūccedit in hoc hęres vsq; ad dictum tp̄s: aliq̄n in ppetū:& tūc non auferr emphiteotę nec hęredibus eius q̄diu soluerit canonē,si īn̄ res illa ex toto perisset vel etiam me-

Natura emphiteosis, dietas non debet tantū exigi. Est aūt de natura emphiteosis ſm Hosti,q̄ licet dn̄o emphiteotā expellere:si per triennium in sęcularibus:vel per biennium in ecclesiasticis nō soluerit pensionē,x.q.ij.hoc ius,nec tenet dn̄s cēsum reqrere:qa dies statuta ,p dn̄o īterpellat. Repellet aūt ſm quosdā propria autoritate,ſm alios & verius p iudicem quod tenet Inno,& hoc nisi celeriter satisfaciat.vt dr̄ extra de loca,c.propter, Et dico celeriter anteq̄s patiatur trahi ad iudicium,Item pōt emphiteota ius suū alteri vendere dīo pri⁹ requisito & ,ppositio p̄cio quantū reuera inueniri potest. Si em̄ dn̄s cōparare voluerit cuilibet emptori est p̄ferēd⁹, Si licentiā det, vendi pōt. Qui etiam sī taceat elapsis duobus mensibus a denuntiatione vendere pōt & sine cōsensu dn̄i,dūmodo non ꝓsonis ,phibitis.vt sunt potentiores emphiteota:si secus fecerit ius suum amittit, Potest etiam emphiteota jus tale donare & pignori dare etiam irrequisito dn̄o;& si prs̄entibus,annis solut:licet prius per plures annos nō soluerit nō pōt expelli. Est quidam alius contractus qui dicitur precariū vel precaria,de quo habeſ.x.q.ij, precariæ,cū glo,j.& extra.e.per to. Et quia nō est multum in vsu:omitto,ibi potes videre. De emptione & venditione & de locatione & de cōmodato & hmōi. habes in.ij,parte.titu,j.c.viij. Item dicit Gratianus.xij.q.ij. iniustum videtur,§,item si rectores q̄ si rectores ecclesiæ de rebus ,pprijs tantūdem ecclesię restituere voluerint:ecclesiasticas facultates libere dare possunt,Et constabunt his quibus datæ fuerunt perpetua firmitate.qd' probat per.c. sequens. vbi dicit glo,q̄ hoc est verū q̄n prius est habitus tractatus cū clericis & consentiunt, vel cū prius tātūdem dederat ecclesiæ,Item dicit Greg.q.ea.ecclesiasticis,Ecclesiasticis vtilitatibus deseruientes:ecclesiastica dignū est remuneratione gaudere,Et propter hoc dicit Gratian⁹ q̄ possunt res ecclesiæ donari ,p remuneratiōe,ſ.impēsi obsequij.Et si aliquid ,pter hoc iuste fuisset alicui pmissum:teneſ ecclesia

Canon pulcherrimus, obseruare vt dr̄ in,c,quicumq; ea.q.Notandū etiā diligenter q̄ dicit Amb,ea.q.c.aurū. Aurū habet ecclesia nōvt fertur:sed vt eroget & subueniat in necessitatibus. Quid est op⁹ custodire quod nō adiuuat.an ignoramus quantū auri et argenti de tēplo dn̄i Assyrij abstulerunt. Nōne melius constat sacerdos ,pter alimoniā pauperum? Nōne dicturus est dn̄s,Cur tot inopes passus es fame mori &c. Et ipse de se narrat calices fecisse aliq̄n conflare ad subueniendum pauperibus,dist,lxxxvj,nō satis a quo tale exemplū sumpsit Aug.vt refert similia faciendi.

¶De cōsecratione ecclesiarū:& quomodo ecclesia violetur:consecretur & reconcilietur. Cap.VI.

Exod, xxvj,ij. Reg.vij &,j,Paral.xxij &.xxviij. SANCTIFICAVIT TABERnaculū suū altissimus:de⁹ in medio ei⁹ nō cōmouebiſ.Pā.xlv.Vt dicit Gratianus. de cōsecrat.dist.j,in prin. Tabernaculū Moysen dn̄o p̄cipiente fecisse & sacrasse cū mensa & altari ei⁹ & greis vasis & vtēsilib⁹:ad diuinū cultū explēdū legimus.ſ.in Exodo. Dauid regū pn̄ssim⁹ q̄liter amplificauerit cultū dei:& tēplum dei ędificare voluerit:sed ,phibitus,pter multū sanguinē effusum,ſ.inimicor̄:& ipse impēsas collegerat. Salomon quoq; filius eius:qd' ipse facere optauerat:iubente & auxiliāte dn̄o perfecit:& tēplū cū altari: & reliqua ad diuinū cultū peragendū consecrauit. In lib.Regū legiť.iij. Reg.viij.Si ergo Iudæi q̄ vmbræ legis seruiebant,hoc faciebant:multomagis quibus veritas patefacta & gratia p christū facta est tēpla dn̄o ædificare:& prout melius possumus ornare ea quæ diuinis p̄cib⁹ & sanctis vnctionib⁹ de uote & solēniter sacrare:non in alijs q̄s in sacratis ab episcopis missas celebrare & sacrificia offerre debemus. Vñ Higin⁹ papa. Oēs basilicæ cū missa semp debent consecrari. de consec.di,j.oēs.j.Et ibi dicit glo.missam esse de substantia cōsecrationis.sed Hugo cōtrariū sentit.Debet aūt cōsecratio fieri per ēpm:nō per aliū inferiorē,dist.xxv.c.perlectis.Sed vtrum sit necessarium ad cōsecrationem eius ipm ēpm consecrante dicere missam vel per aliū facere dicere. Hugo tenet q̄ non,& hoc est clarū si missa non est de substantia consecrationis vt ipse tenet.Sed si esset de substantia:tunc oporteret eum dicere vt alij dicunt.

§.I.EA AVTEM QVE FIVNT IN

Mystica sunt hęc ,pertinentia dedicatiōis ecclesiarum.

cōsecratione designātur illa q̄ cōcurrunt ad sanctificationē ecclesiæ militātis,Nā triplex circuitus quē facit pōtifex circa ecclesiā ab extra,significat circuitum quē fecit Christus ad sanctificandū ecclesiam .ſ.de cœlo in mundū. de mundo ad limbū:de limbo resurgēs ethera ascendit in cœlū. ſm illud Pā.xviij. A summo cœlo &c. Vel etiā triplicē statū ecclesiæ: cōiugator̄ viduarū & virginū:quas circuiendo visitat & defendit. Triplex pcussio p ēpm facta ad ostiū dicentem. Attollite portas.designat triplex ius. vel rationem quare debet sibi aperiri introitus in cordibus nostris. Vñ Anselmus. Dn̄e debeo me tibi totū q̄a fecisti.& iterū totum: q̄a redemisti.& iterum totum: q̄a tāta ,pmittis scilicet teipm. Fit tertio aquę aspersio designans baptismum vel pniam qua mundantur pcta,Pā.l. Asperges me dn̄e hysopo &c. Quarto scribitur alphabetū in pauimento literis grecis & latinis sup cineres ibi sparsos:& scriptura sit ibi de angulo dextro in angulū sinistrū trāsuersum:& ecōuerso ī modū crucis ad innuendū vnionem factā duor̄ populorū in cruce Christi & fide articulor̄ q̄ sunt prima elementa doctrinæ christianę.Vel etiā cōtinētiā vni⁹ testamēti in alio & ecōuerso in Christi incarnatiōe cōuenientiū in materia ſm illud Ezech.j.Erat rota in medio rotę.Fit etiam scriptura sup cineres:qa humiliari oportet ad suscipiendū doctrinā fidei.Fit quinto pictura crucis in parietib⁹ eccl'ię intra ad significandū mortificationē sensuum quā debēt hr̄e fideles,ſm illud ad Gal'.v.Qui sunt Christi, carnē suam crucifixerūt cū vitijs & cōcupiscentijs.Sexto ponuntur lumina ante cruces:& significāt lumē agēdor̄ qd' debēt habere in sua cōuersatione:& recte intētionis in opibus ſm illud Lu.xij,Lucerna corporis tui est oculus tuus.Septimo inunguntur cruces chrismate ad innuendū odorem & nitorem bonæ famę.Eccl'i.xl,j,c.Curam habe de bono noīe sic suū tabernaculū.i.ecclesiā sanctificauit.Et ex hoc est in medio eius tabernaculi.Vñ & cōgruēter figura crucifixi ponitur in medio eccl'iæ q̄si oēs inspiciat:q̄libet ad eū imitādū attēdat:oēs defendat: oēs audiat & vniat.vñ & nascēs & moriēs & docēs& resurgēs in medio sterit: vt pater in euāgelio:vt ostēderet in cōuersatiōe:in doctrina:in oībus alijs mediū tenendū virtutis.Vñ deus in medio eius.Mat. xvij,Vbi sunt duo vel tres ꝓgregati in noīe meo ibi sum in medio eorū.Sunt in ecclesia cōgregati duo status:clerici scilicet & laici:vel tres cōiugati:cōtinentes:& prelati in noīe Christi in fide formata ei⁹.Et ideo Christus in medio habitans p gratiā.Ezech,xliij,Si fuerint tres viri Job Noe & Daniel in medio ejus ipsi liberabunt animas suas. Iob coniugatos.Noe regens arcā platos.Daniel cōtinentes.in medio virtutis hi saluabuntur,Et qa Christus in ecclesia: ideo nō cōmouebitur tribulationibus:pfectionibus:tētationib⁹:nō recedet a virtute & veritate.Matth.vlti,Ecce ego vobiscū sum vsq; ad consummationē sæculi.Eccl's.j, Generatio præterit:generatio aduenit terra autē in ętern̄ū stat.i.aliqui pretereunt recedentes ab ecclesia p vitia:aliq veniunt ad ecclesiam per conuersionem:terra autem ipsa scilicet ecclesia semper durat.Et sic tria notantur.

¶Ecclesię sanctitas,ibi:sanctificauit.

¶Eius societas,ibi:deus in medio.

¶Eius firmitas,ibi:non commouebitur.

Materia ꝑdisabilis ꝑ festo dedicationis. §.II.SANCTIFICAVIT TABERNAculū suū,Pā.xlv.Nota de sanctificatione aīæ ad similitudinē cōsecratiōis ecclesię.Vbi sciendū q̄ ecclia materialis multipliciter noīaſ.ſ.basilica:tēplū:domus dei:ecclesia:tabernaculū.Basilica dr̄ vt di.xlij.nō oportet. Vbi dicit Archidia.Basilica dr̄ palatiū regis,basilicos em̄ greçe : latine rex interpretaſ.Vnde basilica dr̄ quęlibet ecclesia qa palatiū est summi regis:& regi regū ministrat.Quidā tn̄ dixerunt ecclias ēpales tantū dici basilicas:qa hmōi reges consueuerunt fundare & dotare ſm Hug.Vel basilica dr̄ a Basileo regē Greçor̄:qui primo se fecit sepeliri apud eccl'am ſm Isido.Vel dr̄ a baseo.i.fundo fundas.Inde basilica quasi fundamentū aliarū ecclesiarū ſm Lau.Dicit etiā ecclesia templū.xvj,q.vij,& hoc.Vbi archid⁹ dicit:templum dicit

Tēplū. quasi texta ampla:qa ppl's ibi sub vnius amplitudine cōtinetur & ,ppriē sunt maiores eccl'ię,vel ad primo plando.qa hoc ibi fieri debet Dicit quoq; ecclesia. de cōse. dist.j,ecclesia.q̄ interpretatur collectio seu cōuocatio. Vbi dicit Archi.q̄ dicit cōuocatio ideo:qa ptinet ppl'm̄ quoca tū.ſ.ab eo de quo apl's ad Ro.viij.Quos vocauit hos & iustificauit:& ponit cōtinēs ,p cōtēto.vbi aūt conueniebat ppl's Iudeor̄ dicebaſ & adhuc dr̄ synagoga q̄ interpretaſ congregatio:qa virga legis q̄ dura erat & aspera: ille ppl's velut grex irrationaliū pecor̄ congregabaſ.Sed in catholicis adunatio dr̄ ecclesia.i.cōuocatio vbi cōuenit qa amo

Dom⁹ dei. re spūsscti ad vnā fidē & premiū futuri sęculi vocaſ:& ptcipat corp⁹ Christi.Dom⁹ dei dr̄ vt de reli.do.lib.vj,c.domū tuā decet sanctitudo.Sic aūt dr̄ quasi speciali mō ibi habitet per sacramentū:continuā existentium:per exaudi-

Taber uaculū. tionem:per iustificationē:per defensionem a diaboli insidijs.Dicitur & tabernaculū quod est militare habitaculū.Vnde Hiero.tractans illud quod dn̄s ait p Malach.j,ſ. adhuc habitare vos facia in tabernaculis:sicut in diebus festiuitatis:ait.vt qd' facit baptisma faciat & pnia.&habitēt in tabernaculis satiatoris.i.in ecclesia.de pœ,dist.j.ne forsitan.Sic exponit Archi.illud Pā.xlj.Transibo in locū tabernaculi admirabilis vsq; ad domū dei.i.ab ecclia militante ad ecclesiam triumphantem.Quia igitur militia est vita hoīs sup terrā .Iob.vij,ideo ecclesia vbi adunaſ ppl's militans non habens hic ciuitatem manēter dr̄ apte etiā tabernaculum.Oia aūt ista conueniunt aīæ sanctificatę.nam basilica est summi regis ab eo fundata & dotata Templū amplū continens deū immensum apta contēplationi.Ecclesia conuocatio oīm virium ad vnū finem. Domus dei suscipiens sacramentum & iustificationē. Et tabernaculū ꝑparata ad gentem bella rērat̄.Et nota q̄ Pe. de Thar. sup epl'as tractans illud.j.Cor̄.iij. Templū dei sanctū est

Sanctificatio aīæ. qd' estis vos.ponit.x. q̄ cōcurrunt ad sanctificationē aīæ: figurata p ea q̄ fiunt in sanctificatione tēpli seu tabernaculi materialis.Primū est eiectio ossiū infidelitū:qd' significat remotionē p̄nacię erroꝝ & viriorum:& hoc p cōfessionem.Hiere.vij,Ejcient ossa regū & principū.Sc'm est circūitus triplex extra & intra ecclesiam. Et hæc est circūspectio intus & extra circa cognitiōes:locut'ōes:& operationes.Cant.iij.Surgam & circūibo ciuitatem. Tertium est trina ostij pcussio innuens instigationē dei per inspirationes:ostendendo ei suam bonitatem:beneficiorum largitatē:p̄mior̄ immensitatē. Apoc.iij. Ego sto ad ostiū & pulso.si qs aperuerit mihi ianuā intrabo ad illū.Quartū est trinā aspersio cū hysopo de aqua exorcizata cōpositā ex mixtura aquæ:vini & cineris & salis. insinuans cōpunctionē & dolorē triplici respectu considerādo:vbi fuit: qa in pātō:& ex hoc vbi erit:qa in tremēdo iudicio redditur⁹ rationē .Eccl's vlti.Cuncta q̄ fiunt adducet dn̄s in iudiciū vbi est:qa in statu periculoso.Pā.cxiij.Pericula inferni inuenerunt me.vbi nō est scilitet in paradiso ,pter quē est creatus.Apl's ad Ro.vij. Infœlix ego hō &c.& hæc aspersio cum hysopo passionē significat Christi.Pā.l. Aspergēs me dn̄e hysopo & mundabor.Quintū est incineratio in pauimentis:& significat humiliationē ex mortis recordatione & vilis cōditionis.Eccl'i.x.Quid superbis terra & cinis? Sextū est descriptio alphaberi per cineres in pauimento ecclesię:& signat humilitatē quam debent in mente habere hi q̄ sacrā doctrinā recte intelligere cupiunt.Eccl'i.iij.Quæ tibi p̄cepit deus cogita semp.Zepherinus papa.Sicut stellas cœli nō extinguit nox ita mentes fideliū inhęrentes sacrę scripturę firmamento nō obscurat mūdana iniqtas.di, xxxvij.sicut.Septimum depingunt cruces plures:& exprimunt tot erantia passionū.Mat.x.Qui non accipit crucem suā & sęgtur me nō est me dign⁹, Octauū iniunctio crucis chrismate:qd' significat spūalem lęticiā.Mat.vj. vnge caput tuū.vel vnctionē miseri cordiæ & cōpassionis. erga ꝓximū.Eccl's.ix.Oleum.ſ.mię de capite tuo.i.mente non deficiat.Nonū luminaria accenduntur:& hęc figurant clara exēpla bonor̄ operum cauendo etiā a ꝑcie mali. Lu.xij. Sint lucernæ ardentes in manibus vestris.Decimū scīi alicuius intitulatio ecclesię:& hoc vitę sanctor̄ ꝓsideratiōē & imitationē significat.j.Macha.ij.Mementote operū patrū quę fecerūt in generationibus suis.Vndecimū est missę celebratio, & hoc p cōtinuā dei laudē & gratiarū actionē. Apl's,j.ad Thessal'.v.In oībus gratias agite.

Pia & iusta opinio

§.III.VIOLATVR AVTEM ISTVD

tabernaculū seu tēplum aīæ. ſm illud Pā.lxxiij.Polluerūt tabernaculum nois tui.Qd' fit per pcta, & ꝑcipue p tria q̄ magis abundāt & magis nocent.& hoc fuit figuratum in violatiōe illius templi q̄ erat in Hierosolymis. Ter em̄ fuit violatum.Primo p Nabuchodonosor q illud incendit igni.vt patet in.iij.Regū.vltimo. & significat gulam & luxuriam. Secundo per Anthiocū superbissimū:vt patet in lib.j,Mach,j,c.& significat superbiā & ambitionē. Tertio p Romanos,de qua Pā.lxxviij.Polluerunt tēplum sanctum tuū:& significat auaritiā:sed recōciliatū fuit illud tēplum per sacerdotes tempore Iudę Machabęi:nunc autem violatū ex causis de quibus,ō.reconciliatur per ēpm.cum aqua exorcizata:sed tabernaculū seu templū aīæ violatū: per christū reconciliaſ:sed non nisi p aquā pœnitētię: vbi concurrunt aquæ lachrymarū & cōtritionis:sal discretionis:vinū feruoris & dilectiōis:& cinis humiliationis:Nota ergo q̄ ecclesia cōsecrari non pōt nisi ab ep̄o. de consec. dist,j,c.nemo.nec pōt eps hoc committere alteri nisi ep̄o. Et pōt fieri cōsecratio tā dn̄icis diebus ,pprijs, extra eo. c.tua.nec debet fine missa cōsecrari.de consec.dist.j.de fabri

A quo ca. in fine. Et si eps nō petiť dotē cōpetentē q̄n primarium debeat lapidem posuit:debet in cōsecratione supplere:qa ad hoc cōsecratus tenetur fabricator & eius hęres.j.q.ij.placuit.& extra eo.c. ri ecclia cum sicut, hoc tn̄ non requiritur in ecclesijs ordinū mendicantium:qa sporta est possessio eor̄:qua quidē non contenti innitentes possessionib⁹ carent necessarijs. Præsumitur ecclesia cōsecrata q̄n apparet de hoc aliqua scriptura vl'ri strumentū donationis:vt in libro ecclesiæ vel in colūna vel in tabula marmorea & hmōi. Vel etiā si apparet vnus testis de visu vel auditu.de cōse.dist.j.solēnitates.j.& itelligas semiplenas ,pbatiōes sufficere vbi nō esset de hoc cōtentio per quā tolleret ista probatio:vt qa steret alter in de ꝓiudiciū.extra eo.c.ꝓposuisti.& extra de adul.c.significasti. Et nōta q̄ ecclesia:altaria : & alia hmōi inanimata cōsecrantur:vt dicit Tho.in.iij.parte.q.lxxxiij.nō qa sint gr̄ę susceptiua:sed qa ex consecratione adipiscunť quandā spiritualem virtutē per quā apta reddunť diuino cultui: vt scilicet homines exinde deuotionē quandā perciperēt vt sine paratiores ad diuina. Vñ &.ij.Mach.iij.dicitur. Vere virtus quędā est in loco. Et quidā ,pbabiliter dicunt q̄ per ingressum ecclesiæ cōsecratę homo cōsequiť remissionem pcto⁹ venialiū:sicut per aspersionē aquæ benedictę: iusta

§.IIII.DE VIOLATIONE ECCLE

siarū. Nota q̄ in quatuor casibus polluitur ita q̄ indiget recōciliatione. Primus est propter homicidium vel alias enormē sanguinis effusionē ibi cōmissam. extrā de cōse.ecclesia.c.proposuisti.ſecus de leui:vt si sanguis casu de naribus ei⁹ emittatur:& si quis vngue aliquantulū excoriet & sanguis emittat q̄ si ex lapide cadente de ædificio ecclesiæ aliquis moriatur,vel ex fatuitate furię qs se occidat. ſm Hug. tur. & Host.nō est necessaria recōciliatio:qa nō est p cōtentionem vel malā voluntatē facta. Item si ex vulnere extra ecclesiā accepto in ecclesiā fugiens moriaſ:non violaſ ecclesia:qa nō accepit ibi causam mortis:secus si in ecclesia vulneretur & extra moriatur:qa tūc violaſ. Itē cuius quidam dicāt q̄ si occidaſ martyr in ecclesia nō indiget recōcilia-

In qua

Ecclesia

tione:ga talis effusio nō pollu'it sed consecrat. cōtrariū ve-
rius vide':ga sceleratꝰ est sētm occidere ꝙ prauū.xxv.q.
v.si nō liceat.& ꝙuis ex hoc non polluatur ecclesia ex san-
pollu- guinis effusione:pollui' tn ex effundentis praua actione.
tio vio Sed's casus violationis est propter adulteriū & qualēcūq;
lat eccle seminis emissionē voluntarie ꝓcuratam:siue cum alijs:si-
siam. ue per se solū.eꝝ de adul.c.signi'icasti. de cōse.dist.j.eccle-
sijs.etiā p actū coniugalē vt si vir cognoscat vxorem in ec
clesia: pollui' ꝑm Ioan.an.Expollutione aūt ꝙ accidit in
somnis non pollui' vel violaī. Sed nota ꝙ qn vitia hæc
in ecclesia ꝑmissa sunt occulta:vt dicit Guil.& Hosti'en.in
summa.non indiget reconciliatione. Et idem tenet Ioan.
an.in.vj.eo.ti.licet Host.in glo.magis sustineat contrariū
Tertius casus est si excōicatus est ibi sepultus.de cōse.dist.
j.ecclesiam.& extra eo.c.cōsuluisti. Quartus casus est si ec-
clesia ab epō publice excōicato consecrata fuerit. Nam vt
dicit Hosti.si corpus defuncti excōicati ecclesiam polluit
multo magis cum consecrationis officium peragitur per
eorum os & manus qui excommunicationi subiacent.

§.V.DE RECONCILIATIONE EC

Quis clesiꝫ cōsecratæ violatæ ꝑpter aliquod ꝑdictoꝝ. Nota ꝙ
pōt re epūs proprius potest talem ecclesiā recōciliare ꝑ se vel per
cōciliā- alium pōt & vnus epūs aquā benedicere & alius recōciliare.
re eccle Per simplices vero sacerdotes non pōt fieri hmōi reconci
siā vio liatio:etiā si sit consuetudo.vt dicit Ray.& alias extra eo.
latam. ti.c.aqua. Et vt dicit Inno.ex cōmissiōe papæ possent sim
plices sacerdotes hmōi recōciliationes facere:aqua tn pri⁹
per eꝝm benedicta. Et ꝙuis ante hmōi reconciliationē nō
debeant ibi diuina officia celebrari nec aliquis sepeliri:tn
si quis contrariū faceret etiā scienter: non propter hoc in-
curreret irregularitatem.extra de senten.excō.c. is qui.lib.
vj.vnde opi.Hosti'en.in hoc nō tenetur qui dicit talem ir-
regularem.Sed Inno.& alij contra eum.

§.VI.DE RECONCILIATIONE AV

tem eccle'iæ nō cōsecratæ violatę sic dicit Grego.ix.eꝝ eo.
c.fi.Si ecclesia nō ꝓsecrata fuerit semine aut sanguinis effu-
sione polluta:aqua ꝓtin⁹ exorcizata lauet ne diuinę lau-
Per sim dis organa suspendant.est tn ꝯcti'simę fieri poterit cōse
plicē sa cranda.Hæc ibi, vbi dicit glo.Credo ꝙ per simplicem sa-
cerdotē cerdotem possit lauari:ga si intellexisset papa ꝙ per eꝝm
pōt ec lauaret:illud dixisset sicut dixit in prędcti.c. cū idē ei dē
clesia scripserit.Et ga dixit aqua exorcizata quæ fit per sacerdo-
non cō tem simplicem & nō cū aqua:vino & cinere: cū qua recō-
secrata ciliatur ecclesia cōsecrata. Idem dicit Guil.ex hoc arguens
lauari. quia papa dicit protinus:quod non fieret si oporteret ex-
pectare episcopi mandatum:quo dicit:quia dicunt quidā.
ꝙ requiritur autoritas episcopi super hoc.

§.VII. DE CEMITERIIS . NOTA

Cęmite ꝙ cęmiteria ecclesiarū benedicuntur etiā & gaudēt immu
ria gau nitate sicut ecclesiæ ita violanī & recōciliantur sicut eccle
dent in siæ ꝑm Host.& Bern. & anteꝙ reconcilienī null⁹ debet ibi
munita sepeliri.Sed nota ꝙ cęmiteriū cēsetur esse pollutum qn ec-
te sicut clesia esset polluta si cęmiteriū sit contiguū ipsi ecclesię se-
ecclesię cus si esset remotū ab ecclesia.Sed ecōtrario polluto cęmi
terio:nō ꝓpterea polluta est ecclesia:nec min⁹ dignum vi-
deatur ad se trahere mai⁹ dignū.eꝝ de cōse.eccle.c.si eccliā.
lib.vj.& nō est vnū cæmiteriū:sed plura quādo paries est
in medio licet ibi sit porta.vnde vno violato non est vio
Corpo latum alterū.vt in.d.c.si ecclesiam. Item si corpora fideliū
ra fide sepulta sunt in cæmiteriꝭ ab excōicatis vel infidelibus nō
lium se debent ꝓpter hoc exhumari.extra de sacra.nō iterā.c. a no
pulta bis. Cæmiteria aūt nō cōsecrata in quib⁹ corpora pagano
ab infi rum vel hęreticoꝝ vel excōmunicatoꝝ sepulta sunt: non
delibus sunt cōsecranda:nisi prius eiectis illis corporibus.de cōse.
in cęmi dist.j.c.ecclesiā.Sed & si cōsecrata erant ipsa cęmiteria: dñt
teriꝭ nō eijci ipsa corpora si possint discerni ab alijs scilicet fideli-
dāt ex bus alꝭ nō.extra de sepul.c.sacris.& recōciliari debent.
humari

§.VIII.DE CONSECRATIONE VE

ro ecclesię.Nota ꝙ sunt tres casus in quibus ecclesia conse
crata debet iterum consecrari. Primus est si ecclesia combu
sta fuit ita ꝙ parietes sint combusti vel dirupti vel nota-
biliter decrustati in toto vel in maiori parte.de cōse. dist.
j.ecclesijs.Secus si totū tectum solū combustū fuerit.extra
eo. ligneis.Secundus est si tota ecclesia vel maior pars de
structa vel dirupta est.secus si solum tectum destructū fue-
rit vel cōbustū.extra eo.ligneis.si vero parietes succe'siue
fuerint reparati:eadem ecclesia intelligitur.& ideo sufficit
si tātū recōcilietur cū aqua exorcizata & cū solēnitate mis-
sę.secus si fuit primo tota destructa etiā si eisdē lapidibus
reparata.cōsecrāda est em.de cōse.dist.j.de fabrica. Tertꝰ
casus est qn dubitatur vtrū fuerit cōsecrata nec apparet ali
qua probatio de his quę.ā.dicta sunt.de cōse.dist.j.solēni-
tates.j.vide.ā.probationes.ꝙ ad hoc sufficiant.

§.IX.DE CONSECRATIONE VEL

reconsecratione altaris. Nota ꝙ alia est cōsecratio ecclesiæ Differen
alia altaris:& ideo vna sine alia fieri pōt.extra eo.c.j. Pōt tia cōse
autē epūs in eadē ecclesia simul plura altaria consecrare.ex crationis
tra eo.vniuersis.Qn vero sit recōsecrādū? Nota ꝑm Host. ecclesię
si mota.i. mutata rupta vel notabiliter destructa sit tabu & altā
la altaris superior:ꝙ dicitur mensa:cū.s.tota est consecrata ris.
& ꝓcipue in angulis in qbus solet fieri altaris cōsecratio:
secus si esset modica fractura.extra eo.ligneis.Est ergo ne-
cessaria deformitas ad hoc vt oporteat iterum consecrari:
quam puto ad arbitriū epi redigendā.Idem Inno.Item ꝑm
Ray.si motus fuerit aliqs de lapidibus principalibus stipi
tis mensam contingentis:oportet iterū cōsecrari.nam illa
coniunctione ꝓcipue intelligitur altaris consecratio.extra
eo.c.ad hæc.Qd autē dictū est de lapidibus cōtingentib⁹
mēsam:intelligit Guil.quādo mēsa fundata est super qua-
tuor colūnas & vna earū mota est.secus ꝑm glo.de lapidi-
bus parietis vel ipso pariete cui cōpaginatur est ipm altare
re in quibusdā ecclesijs:ga propter motionē illi⁹ parietis
aut lapidis nō consecrabit ipsum altare si maneat immo-
tū. Item si tota mēsa cū sibi adhærentibus lapidibus trans
feratur:dum tn mensa superior nō separetur ab eo cui cō-
paginatur non est recōsecrandū:sicut nec recōsecratur alta
re portabile cum transferī. Item si sigillū lapidis quo sigil
lantur reliquię fractū sit aut diminutū est recōsecrandum
de consecr.dist.j.si motū.extra eo.c.qd in dubijs. Et dicit Ho
sti.ꝙ hoc sigillū qn ponit super tabulā altaris:& ipsa clau
ditur paruo tn lapide aliqn ex parte ātę.aliqn ex ꝑte post:
aliqn ad dextrū latus altaris:& claudit paruo tamen lapi-
de:& si ille paruus lapis remoueatur erit recōsecrandū. Itē Altaria
si altare tantū augmentet ꝙ amittat formā priorē:reconse nō sunt
crandū est:ga forma rei est esse rei.argu.x.q.ij.hoc ius.alꝭ cōsecrā
non. Altaria autem sine reliquijs nō sunt consecranda. de da sine
consecr.dist.j.placuit. Item nota ꝙ prohibetur celebrari sup reliquijs.
sepulcra hoim:nisi martyrum vel aliquorum sanctorum.
de consecr.dist.j.non oportet.cum glo.cius.

¶De veneratione ecclesiarum. Cap̄.VII.

EGO AVTEM IN MVLTITV
dine misericordię tuę introibo in domū tuam:
adorabo ad tēplū sanctū tuū ī timore tuo.Pā.
v.Dom⁹ dei ad quā ꝓpheta dirigit sermonem
suū est ecclia de q̄ quō accedendū & manēdū in ea sit:nos
docet suo exēplo.Salomō ędificato tēplo dei in dedicatio
ne ei⁹ orauit inter cętera dicens.Audi dñe hymnum & ora
tionē quā seruus tuus orat corā te hodie: vt sint oculi tui
aperti:& aures tuę intentę sup domū istam:de qua dixisti.
erit nomen meum ibi.iij.Reg.viij.Vbi tria nota.
¶Quomodo ad ipsam accedendum:ibi.Ego autē in mul
titudine misericordię tuę.
¶Quid ibi agendum:ibi.adorabo ad tēplum sanctū tuū.
¶Quando reuerendum:ibi.in timore tuo.

§.I. DEBET HOMO ACCEDERE

ad ecclesiā quę est dom⁹ dei vt inde mīam consequaī dei.
Vñ dicit.Ego aūt in multitudine mię tuæ introibo in do-
mū tuā.i. vt ibi recipiā mīam tuā multipliciter. ꝑm illud
Pā.Suscepimus deus mīam tuam in medio tēpli tui. Et iō
admonet Salomon Eccl's.iiij.di.Custodi pedem tuum in-
grediens domum dei.i.affectū tuū:ne sit ad mala directus
sed ad bona vt consequaris mīam nō iustitię seueritatem.
Dicit em.ij.Mach.iij.dixit Heliodorus flagellatus a deo cū
fuit ingressus tēplum ad malefaciendū: ipse qui habet in
cœlis habitatrōnem visitator:& adiutor loci illius scilicet
tēpli:& venientes.s.ad malefaciendū pcutit & pdit.Sic &
Sisinius q intrauit ecclesiam vt curiose videret mysteria
Christianoꝝ:

Sisinⁱ⁹ Christianoꝝ:orāte sctō Clemente percussus fuit:cæcitate.
ꝙre fuit Hiero.ad Oceanum in epla.ij. Timeo ne qn ꝓ risum intra
pcussus mus ecclesiā sic de nobis rideat:de quo scriptū est. Qui ha
cæcita bitat in cœlis irridebit eos. Sic ergo vt dicit Grego.x. de
te. immu.eccle.c.decet domum.li.vj.vt ad ecclesias humilis
& deuotus ingressus:sit in eis quieta conuersatio:deo gra
ta:inspicientibus placida:qui considerantes non solū in-
struat:sed etiā reficiat conuenientes ibidem. Et sic faciens
do dicere poteris vere. In multitudine mīæ tuæ introibo
in domū tuam.s.suscipiendam. Ibi enim recipiī mīa venię
de pctis per sacramenta:indulgentias:& orationes. Vnde
Salomon in dedicatione tēpli ait.Si peccauerit tibi popu
iij.Reg. lus & egerit pniam in corde suo: & orauerit contra viam
viij. ca. templi qd' adificaui nomini tuo:tu exaudies de cœlo ora
tiones eoꝝ:& ꝓpitiaberis ppō tuo & oibus iniquitatib⁹
eoꝝ: quibus prævaricati sunt in te & dabis eis mīam. Ibi
suscipit & mia tutelæ cōtra tentationes diaboli qui nō ita
pōt vexare mētes hoim virtute cōsecratiōis. Vnde in offi
cio cōsecratiōis & exorcismis aquæ:quę ibi semp habeī.s.
benedictæ dicit ꝙ oīs virtus inimici cōprimaī & insidiæ
diaboli & hmōi habetur etiā tutela:ga ex immunitate nō
possunt ibi capi rei.xxiij.q.v.reos.dicitur.Reos sanguinis
defendat eccl'ia.s.si confugerint adęā. sed de immunitate
eius habes plene.ā.c.in.ibi vide.Etiā suscipitur mīa cōtra
multas miserias & spūales & tpales.Nam per lectiones &
prædicationes q̄ ibi fiūt illuminatur ignorantia. Vñ dicit
Esa.ij. Venite ascēdamus ad domū dei Iacob.i.templū: &
docebit nos vias suas. A multis etiā necessitatib⁹ quibus
subiicit humanū genus:vt pestis intēperiei aeris: penurię
guerrę & hmōi or onibus quę fiunt cōmunius in ecclesijs:
liomo subleuaī:qd' orauit fieri. Salomon in dedicatione
tēpli sui.iij.Reg.viij. Cū tū templū seu domus Christi.i.ec
clesia multo sacratior sit.Sed cū a multis intratur domum
dei ad procandū:ad cōfabulandū & multa mala faciendū:
potest dicere quilibet taliū. Ego introibo in domum tuā
in multitudine iustitiæ tuæ.s.expectandæ:q̄uis etiā intret
in multitudine mīæ dei pro tunc inquantū non punit vt
merenī expectando ad pniam:domus mea ait ipse domus
orationis vocabiī.vos autē fecistis illā spelunca latronū.
Lu.xix. Etiā Ethnici cū magna veneratione habebant tē
pla suorū deorum. Refert Valerius maximus lib.j.c.j. exē
plo.xj. ꝙ Fabius ducatu: Gaius magisterio priuati sunt a
senatu:ga quęstiones etiam paruas audiebant in templo.

§.II. QVID AGENDVM SIT IN

tēploꝝ Sed'o nota cū dicit. adorabo ad tēplū sctm tuū. de
est q principaliē debet adorari. ꝑm illud Deute.vj. Dñm deū
tuū adorabis:cultu.s.interiori & exteriori. Adorari ergo ī
tēplo debet nō negotiari vel confabulari. Vñ dicit ī.c.de
cer domū dñi sanctitudo.de immu.eccle.lib.vj. Nullus in
Canon eodē loco seditionē excitet & clamorē moueat impetū ve
prędicā cōmittat. Cessent in illis vniuersitatū societatū quarūlī-
dus po bet cōsilia:contiones & publica parlameta. Cessent vana
pulo. & multo fortius fęda & profana colloquia. Cessent confa-
bulationes q̄libet. Sint postremo quæcumq; alia q̄ diuinū
possunt turbare officiū: aut oculos diuinæ maiestatis of-
fendere: ab ipsis.s.locis prorsus extranea. Cessent in eccle
sijs earūq; cæmiteriꝭ negotiationes & præcipue nundina
rum ac fori cuiuscūq; tumultus. Hæc ibi. In nullo christus
ostēdit tantā seueritatē corrigēdi quātā in offensione tem
pli eijciēs cū flagello ementes & vendentes in illo. Ioan.ij.
s.in porticu tēpli.debet ergo adorari in templo,nō vagari
vel negotiari vel procari. Dicit autem Ioā.an.in nouella
post Guil.ꝙ nō est licitū ibi fieri cōgregationē doctoꝝ &
scholariū ad magistrā dū:nec etiā ad repręsentationes pie-
tatis:vt natiuitatis dñi & ascēsionis spūssancti:annuntia-
tionis virginis:& præsertim in nostra ciuitate Florentina
agit.qd' verū est si in eis fiunt inhonesta. Debet aūt adora
ri mente p deuotionē. Apoca.xiiij.inquit angelus. Adora
te eū q fecit cœlū & terrā.Corpore p genuflexionē & pro
strationem & hmōi. Exo.iiij.dr.ꝙ proni adorauerunt deū
eo ꝙ visitasset eos ad liberādum scilicet de seruitute Pha-
raonis,Substantiæ oblatione,Vnde de Magis dicit Mat.
ij.Et procidētes adorauerūt eū.s.christum natū. & obtule-
runt ei munera aurū thus & myrrhā,Et deus debet adora-
ri latria.Apo.vlt. Hic deū adora & christi hūanitas vnita
verbo:& crux christi nō vt lignū:sed vt repsentatiua cruci
fixi. Pā.Adorate scabellū pedū eius:qm sctm ē.Et in offi-
cijs eccliæ. Tuā crucē adoramus dñe.In hymno. Te adorā
dam:te crucem viuificā:p te redēpti:p te sum? liberi &c.Et
scti ēt debēt adorari nō latria:sed dulia.i.nō eos honorātes
vt creatores vel datores gratiarū:sed vt participantes dei bo
nitatē per gram vel gloriā. & vt nostri intercessores:& sic
Abraam angelos adorauit.Gen.xviij. Et Cornelius Cen-
turio Petrū. Act.x. Et eorū reliquiæ sunt etiā venerandæ.
Vñ Aug.in lib.de ci.dei ait. Non sunt cōtēnēda:sed pluri-
mum veneranda corpora sanctoꝝ:quibus dū adhuc viue
rent spūssanctus quasi qbusdā organis vsus est. Et simili'
imagines pictæ sanctoꝝ inquantū eoꝝ repręsentatiuę. de
consec.dist.iij. venerabiles. Beatissima autem Maria mater
dei adoratiōe hyperduliæ debet adorari.i.excellētiori ve
neratione super alios sanctos. De singulis horū.s.de deuo-
tione:de adoratione corporali:de obligationibus: de ima
ginibus sanctorū. & de reliquijs habes in.c.sequentibus.

§.III. QVANTO REVERENDVM

aut venerandū sit dei templū materiale tertio ostēdit cum
dr.in timore tuo.s.reuerētiali.debet em locus ecclię in ma Eccle-
gna veneratiōe hrī multiplici rōne. Prio ꝓpter dei præsci sia de-
pue præsentiā. Pā.Dñs in tēplo sctō suo.s.est & hoc p effec bet ha
tū ibi faciēs:quę solus ipse facit.s. iustificādo pctōres per beri i re
diuersos modos:vel etiā ꝓpter sacrm altaris in quo realiter uerētia
existit qd' quotidie ibi cōsecrat pro salute viuoꝝ & de
functoꝝ:& ibi cōseruat quotidie cū magna diligētia in ta
bernaculo.Cōsideret qlibet cū quāta reuerentia & timore
maneat corā magno dño tpali:& quātū sibi caueret ne qd
minimū ageret qd' oculos eius offenderet. Sed hic est rex
regū & dñs dñantiū qui videt intima cordis & cui nullum
latet secretū. Et ideo vt ait Cyprianus: cogitatio carnalis
& sæcularis hoīs abscedat:nec tunc præter id solū qd' orat
animus cogitet.,ꝓterea sacerdos dicit in præfatione. Sur-
sum corda.de consec.dist.j.qn. Minima aialia brura ostēn- Miracu
dunt mō suo se magis reuereri sacramētū ꝙ hoies. Legitur lū de sa
enim de quodam rustico: ꝙ cū edoctus fuisset a quodam cramen
Mago vt si vellet ditari hoc ageret vt eucharis to.
stię sumptū ī paschate nō degustaret:sed reseruatū ī ore po
neret illud in vno alueari apū. Et sic cunctæ vicinoꝝ apes
ad mellificādū ad eius alueos cōuenirēt. Quo facto mira-
bile dictu apes rustici antedicti cū apib⁹ vicinoꝝ ecclesiū
culā cū altari scissimo sacro mirando artificio construxe
runt. Extrahēdi itaq; mellis aduenientę tpe venit rusticus
quęrēs mel in eis:& vacua reperit vasa:miransq; venit ad
alueolū in quo posuerat dñicū sacrm:audit apes mirabili
bus melodijs in aere circūuolantes. Cūq; appropinquaret
ad locum vbi erat dñicum sacrm:subito quodam impetu
vindicādi oēs illæ apes irruerūt in eū:aculeis suis illū to-
tis viribus affligentes & quasi dñi sui iniuriā vindicātes:
sententiq; rusticus dei virtutē:fecedens cucurrit ad sacerdo
tem suū:confitet scelus suū & dei miraculū patefacit. Con
gregatur ppls indicto sacerdotis: concurrunt gentes vn-
diq; ad locū vbi erat dñicum sacrm. Quibus appropiquā
tibus de alueolis eleuant apes mirabilib⁹ melodijs & con
cinentibus choris in aere iubilabāt. Aspicientes igitur in
alueolū vidēt cuncti ecclesiūculā cū altari de cæra ab api-
bus fabricatā & sup eo dñicum sacramētū. Extrahit sacer-
dos cū debita reuerentia sacrm cū ecclia cærea & illud pro
summis reliquijs fuit reseruatū. Cum magna igitur reue-
rentia & timore debent in ecclesia hoies manere:vbi cele-
brat & reseruat cōtinue dñicū sacramentum pro infirmis.
vt de cōse.dist.ij.c. presbyter. Sed'o debet in eccl'ia cū timo
re & reuerentia resideri ,ꝓpter assistentiā angeloꝝ. In con-
spe.ange.psal.tibi.inquit Pā. Vnde & chorus dr loc⁹ vbi
morant clerici ad officiū dicendum a choris angelorum.
Et ꝑm antiquū statutū ecclesiæ ibi nō debent laici resi dere chori di
cum clericis.vt de vi.& hone.cleri.c.clerici.qd' ēt de facto gnitas.
seruauit Ambrosius erga Theodosium imperatorē:quem
inuentū in choro manere:iussit ab loco illo recedere cleri-
corum & inter laicos sedere. Apls etiam.j.Cor.xj. dicit ꝙ
mulier debet velare caput.s.in ecclesia ,ꝓpter angelos: qd'
exponit in glo.ga cum sicut oēs alij habeant angelum ad
sui custodiam deputatum:ita & mulieres ostendant facto
angelos ipsos non velle offendere de vanitatib⁹ sui capi-
tis,vt faciūt frequenter in ecclesia. Vel ga ipsi angeli assi-
stunt sacro cū celebrat. Dicit em Grego.de consec.dist.ij.§.

¶Tertia pars. mmm

quis fidelium. Quis fidelium dubitare pōt in ipsa immolationis hora ad vocē sacerdotis: in ipo mysterio angelorū chōros adesse. Vel ꝓpter angelos. i. sacerdotes: qui in scriptura angeli dicunt: qui earū ornatibus & fucis possunt scāda lizari. Tertio debet ecclesia in timore reuerentiali haberi propter maiorum exempla. Et inchoando a capite ecclesię dño Iesu christo qui exemplo suo docuit tēplū esse frequētandū & reuerendū. Nā quadragesimo die suæ natiuitatis in templo voluit prsentari: & a Symeone & Anna vidua manifestari. Lucæ. ij. c. Et in. xij. anno ætatis suæ iens ad tēplum cum matre eius & Ioseph in tēplo ipso in medio doctorū voluit inueniri. Cū prædicare cœpit intrās Hierosolymā primo tēplum visitabat: ibi orabat: ibi prędicabat: ibi miracula faciebat. vt ostēderet hæc ibi facienda: & non alia, ꝓpter qđ dicit Aug. in regula. In oratorio nemo aliquid agat: nisi illud, ꝓpter qđ factū est. vñ & nomē assum

Beatus Benedictus i regula.

pśit. Sili & sctūs Benedictus in regula sua præcępit monachis: vt nullus post expletū officium in oratorio seu ecclesia remaneat nisi qui orationi vacare voluerit. & tēplū dr a cōtēplando. ibi fiunt quotidie maxima miracula: videlicet iustificatio pctōr ꝑ debitā susceptionē sacror. q̄ vt dicit Aug. maius est miraculū q̄ creare cœlū & terrā. ibi etiā prædicat. & vt dr de cōse. dist. j. sacerdote. Sacerdote verbū in ecclesia faciente. i. prædicante quicūq; egressus fuerit de auditorio excō icetur. Omnes autem illi qui irreuerentiam vel iniuriā fecerunt ecclesijs male fortunati sunt: vt patet de Helio doro. ij. Mach. iij. & de Antiocho. ij. Mach. v. de Pompeio magno qui postq̄ in templo dei Hierosolymis fecit equos suos stabulare. vt dicit Orosius. semper postea fuit deuictus in prælijs vbi prius fuerat victoriosus. In rēplis etiam sunt corpora & reliquiæ sctōr. quę debēt venerari. positæ sunt etiā ibi frequēter indulgētiæ. vñ & plures immunitates a summis pōtificib⁹ & imperatorib⁹ eis collatæ sunt. de quibus. ē. dictū ē. De sacrilegijs q̄ fiūt circa ecCapī. iij. clias & res eccl'iasticas: habeť. in. ij. ꝑte ti. j. de sacrilegijs.

¶De reliquijs & imaginibus sacris & canonizatione sanctorum. Capitulum. VIII.

DE RELIQVIIS VERO ET imaginib⁹ & alijs ptinētibus ad ornatū eccl'iæ. Sciēdū ꝙ Inn. iij. extra de rel'. & vene. san. c. cū ex eo. statuit ꝙ antiq̄ reliquiæ nō debēt ē capsam ostendi: nec poni venales. Inuentas vero de nouo nemo debet eas venerari: nisi autoritate Romani pontificis fuerint approbatæ. Et prælati non permittant ꝙ illi qui accedunt ad eorum eccl'ias causa deuotionis deci piantur falsis figmentis: sicut q̄nq; occasione quæstus fieri cōsueuit. hæc ibi. & de cōse. dist. j. placuit. ꝙ nulla memoria martyrū pro habiliter accipiať: nisi aut vbi corp⁹ aut reliqæ certæ sunt. Aut vbi origo alicuius habitatiōis vel possessiōis vel passionis fidelissima origine traditur: Nā quæ ꝑ somnia & ꝑinanes quasi reuelationes quorūlibet hoīm vbicūq; constituuntur altaria oīno reprobentur. hæc ibi. Sensus est ꝙ nullus recipiať seu solēnizetur pro martyre: nisi authētice

Eccl'ia primitiua sola martyrū festa celebrabat.

sciať de morte eius vel origine eius. nec reliquię veneren nisi sciatur ꝙ sint alicuius sctī martyris. Et nota ꝙ solū dicit de martyribus: ga tunc eccl'ia non solēnizabat de alijs sctis. Nūc aūt idē est de alijs. vt de cōfessoribus de canonizatis. Reliquias vēdere vel emere est simoniacū: vt habes in. ij. par. ti. j. c. v. Itē de conse. dist. j. corpora: dicit. Corpora sctōr. de loco ad locū nullus trāsferre præsumat sine cōsilio principis vl' epor. sanctaq; synodi licētia. vbi dicit gl. ꝙ princeps hic intelligit papa. & hoc est verū cum corpus est traditū perpetuę sepulturæ. C. de reli. l. fi. nisi necessitas immineat. & tūc sufficit autoritas ꝑsidis prouinciæ. C. de reli. l. j. Si aūt non est traditū ꝑpetuæ sepulturæ: pōt bene trāsferri sine autoritate cuiuscūq;. C. de rel'. l. si necdum. Et no. ꝙ ꝑdicte leges de oībus corporibus loqui videnť non tñ pnt incidi vel decoqui corpora ipa anteq̄ sint incinerata. alś hoc faciens incurreret excōicationē papalem de qua habes in. iiij. parre. j. ti. j. Item subtrahi furtiue reliquias sanctorū: vt honorabilius ponanť: sacrilegiū est śm Hug. ga aufertur sacrum de sacro. Item portare reliquias sanctorum ad collū: si hoc fiat ex deuotione & fiducia ad deū & sctōs quorum sunt: licitū est śm Tho. in. ij. q. xcvj. ar. vlt. ī rñ. ad in. secus si fieret cū aliqua superstitione: puta ꝙ vas earum esset quadrāgulum & huiusmodi. ga tunc licitum non est.

§.I. DE CANONIZATIONE SAN

Non licet aliquę venerari

ctorū. Nota ꝙ nō licet aliquē venerari ꝑ sancto. nisi fuerit canonizatus autoritate Romanę eccl'ię. extra de reli. & vene. san. c. j. In hac aūt canonizatione sctōr. śm Goff. & Hosti. inquirit de vita eius si fuit in laboribus multis & iustis: si moribus castus & strenuus. dist. lxj. miramur. Oportet em ꝑsenti testificatiōe prædicari & bonæ famæ prędonis non taceri. xij. q. ij. quatuor. Et maxime quærendum est de simplicitate & humilitate. ejus de ꝑsum. c. ex studijs: ga cum simplicibus sermocinatio ei⁹. Prouer. j. Et humilibus dat grām. Itē quæri solet si sustinuit pśecutionē. vij. q. j. oīs. & c. ibi adunati. Et an illa sustinuerit cū charitate. j. q. j. vide quantū bonum. Inquirendū etiam de miraculis in vita & post mortem. sed vt dicit Hosť. tanta examinatio fit de cōfessore: sed de martyribus nō fit tanta. Sed quæritur de miraculis & causa propter quā passi sunt. ar. de conse. dist. iiij. catecuminū. & c. baptismi vicē. Dicit tamen Inno. Nō negamus quin liceat porrigere preces alicui defuncto quem quis credebat bonū virum & nunc esse cū christo: licet nō sit canonizatus: ga fidem orantis dās attendit. sed facere pro eo officium vel preces solēnes non licet vt dictū est.

non licet alique venerari ꝑ sancto. nisi fuerit canonizatus autoritate Romanę eccl'ię. extra de reli. & vene. san. c. j. In hac aūt canonizatione sctōr. śm Goff. & Hosti. inquirit de vita eius si fuit in laboribus multis & iustis: si moribus castus & strenuus. dist. lxj. miramur. Oportet em ꝑsenti testificatiōe prædicari & bonæ famæ prędonis non taceri. xij. q. ij. quatuor. Et maxime quærendum est de simplicitate & humilitate. ejus de ꝑsum. c. ex studijs: ga cum simplicibus sermocinatio ei⁹. Prouer. j. Et humilibus dat grām. Itē quæri solet si sustinuit pśecutionē. vij. q. j. oīs. & c. ibi adunati. Et an illa sustinuerit cū charitate. j. q. j. vide quantū bonum. Inquirendū etiam de miraculis in vita & post mortem. sed vt dicit Hosť. tanta examinatio fit de cōfessore: sed de martyribus nō fit tanta. Sed quæritur de miraculis & causa propter quā passi sunt. ar. de conse. dist. iiij. catecuminū. & c. baptismi vicē. Dicit tamen Inno. Nō negamus quin liceat porrigere preces alicui defuncto quem quis credebat bonū virum & nunc esse cū christo: licet nō sit canonizatus: ga fidem orantis dās attendit. sed facere pro eo officium vel preces solēnes non licet vt dictū est.

§.II. IN IPSA AVTEM CANONI

An papa possit errare.

zatiōe sctōr. vtrū ecclesia possit errare. s. canonizādo eum qui nō est sctūs? Rñdit Ioā. Neapol'. in qđ li. xj. ꝙ ea quę facit papa cū cardinalibus sunt duplicis generis. quædā em sunt & pertinent ad particularia facta particulariū hominum. vt sunt collationes būficiorū eccl'asticor. & promotiones & gradus & dignitates & sentētiæ iudicialiter latæ pro aliquibus vel cōtra aliquos & in talibus papa potest errare. Et rō est: ga cū sit purus homo & viator: & nō confirmatus ī gra inordinate pōt affici ad aliquos vel contra aliquos. Et pōt decipi ꝑ falsas probationes & attestatiōes ex quibus procedit in hmōi. & sic pōt errare. vt dicit Tho. qđ li. ix. q. vlti. ar. vlti. Et ad hoc facit qđ dr extra de sen. ex cōi. c. a nobis. s. ꝙ iudicū ecclesiæ & fallit & fallit. Quædā alia sunt q̄ facit papa pertinentia ad statum vniuersalem totius ecclesiæ vel quātū ad fidē vt sunt determinationes & declarationes quę spectāt ad fidē & articulos & ecclesię sacramēta: & oīa alia cōtenta in sacra scriptura. siue quantum ad bonos mores vt sunt statuta: decreta & decretales & in talibus dicēdū est ꝙ licet absolute pensatis solis per sonis papæ & cardinaliū: papa cū ipsis possit errare. suppo sita tñ diuina prouidētia &. s. loqui ꝑ ecclesiā credendū ē papā nō posse errare: & ga christus orauit pro eccl'ia. Luc. xxij. Ego pro te rogaui. vt nō deficiat fides tua. & dicere ꝙ in hmōi papa erraret esset hęreticum. Idem Tho. in qđ li. Et ad hoc facit qđ dr. xiiij. q. j. a recta fide. Et ad istud sec'm genus dicit ipse iam pertinere canonizationē sanctorū: ga pręponunť per canonizationē sancti vt exēplar & fidei & sanctæ vitæ & ab oībus adorandi: & in necessitatibus suis inuocādi. Sed Tho. in qđ li. ponit canonizationē sanctor. in tertio genere eorū quę fiunt per papam. de quibus dicit ꝙ etsi papa posset errare: pie tamen credendum est ꝙ deus nō permitteret eccl'esiā in hmōi errare. & forte ratio est: ga & talis determinatio pertinet ad eccl'esiā vniuersalem. sit tamen per attestationes hominum quæ fallere possunt.

¶De multiplici adoratione: scilicet latriæ: dulię & hyperduliæ. Capitulum. IX.

ADORARE AVTEM ID EST venerari debemus reliqas sctōr. ꝑ Tho. i. iij. ꝑte. q. xxv. ar. vlt. Nā q̄ habet affectū ad aliquē ēt ea quæ de ipso post mortē relinquunť veneratur: non solū corpus aut partes corporis eius: sed etiam exteriora aliqua eius puta vestes & hmōi. Cum autē sanctos dei in veneratione debeamus habere tamq̄ membra christi dei filij & amicos & intercessores nostros: ideo eorū reliquias qualescūq; honore congruo in eor. memoria venerari debemus. & præcipue eorū corpora quæ fuerūt templum dei & organa spūssancti in eis habitantis & operantis: & sunt corpori christi configuranda per gloriā resurrectionis. Vnde & ipse deus hmōi reliquias conuenienter honorat in eorum præsentia miracula faciendo. Et vt dicit Hiero. ad Ripariū. Nos nec martyrum reliquias nec angelos adoramus: scilicet adoratione latriæ. Honoramus autē martyrum

reliqas sanctorū debemus hmōi adorare.

martyrū reliquias vt eum cuius martyres adoramus: honoremus seruos vt honor seruorū redundet in dominum.

§.I. DE IMAGINIBVS QVIBVS

Imagines eccl'iæ vñ sumpse runt exordium.

ornať eccl'esia. Nota ꝙ earū traditio & adoratio credit ab apl'is tradita. Vnde & beatus Lucas dr depinxisse imaginē Christi: q̄ Romæ habeť śm Tho. in. iij. parte. q. xxv. ar. iij. ī rñ. ad vlt. Vnde de consc. dist. iij. perlatū. quidam ēps laudať a Grego. ꝙ prohibuerit ppl'm imagines adorare: scilicet adoratiōe latriæ: vt dicit gl. qđ nō est faciendū imaginibus sanctor. vel forte de imagine Christi hoc ꝓhibuit: ga adorabāt talē imaginē inquantū quædam res seu respectu materiæ de qua erat qđ nō est faciendū. Reprænditur tñ ille ēps: eo ꝙ ipsas imagines cōfringere fecit. Vnde eo. c. dicit Greg. Aliud est pictura adorare: aliud est per picturę historiā quid sit adorandum addiscere. Nā quod legentibus scriptura: hoc & idiotis præstat pictura cernentibus: ga in ipsa ignorātes vident quid sequi debeant: & præcipue gētibus pro lectiōe pictura est. ꝙ aūt dns dixit. Exo. xx. Non facies sculptile nec oēm similitudinē, non ꝓhibuit simpliciter illo præcępto sculptilia vel imagines: sed ne facerent eas ad adorandum. Vnde subditur, nec ꝓcoles eas. & ga vt dicitur. §. sequenti. idem est motus in imaginem: & in rem cuius est imago: eodē modo prohibetur adoratio imaginis quo prohibetur adoratio eius cuius est imago. Vñ bi intelligitur prohiberi adoratio imaginum quas Gentiles faciebant in veneratione deorū suorum, id est dęmonū. Ipsi autem deo cum sit incorporeus nulla imago poterit poni. Sed quia in nouo testamento deus factus est homo potest in imagine corporali adorari. hæc Tho. vbi supra.

§. II. DE ADORATIONE QVE

Adoratio latriæ qđ est.

ꝑcipue fit i eccl'is. No. śm Tho. ij. ij. q. lxxxiiij. Est adoratio interior q̄ cōsistit i interiori reuerētia deuotiōe & subiectiōe mētis erga eū q adorať. Et est adoratio exterior. quę cōsistit in honore exteriori: quę exhibeť alteri: vt i genuflexionibus: inclinatiōibus: muneratiōib⁹ & hmōi. exterior ordinať ad interiorē q̄ est principalis sicut signū interioris & eius excitatiuū. Quęlibet harū siue iteriora siue exteriora ē duplex. Vna q̄ dr latria: q̄ adoratio ē act⁹ virtutis religionis. & exhibeť alteri vt prio principio seu creatori: & vt fini vltimo in quo būtificamur. Et ga ḥ est sol⁹ deus pater filius & .ſſ. tō ipse sol⁹ tali adoratione latriæ ē adorādus. iuj illud Deuť. vj. & Mat. iiij. & Lu. iiij. dñm deū tuū adorabis & illi soli seruies. Est alia adoratio quæ dr dulia: & stricte quidē est reuerētia quā exhibet seruus dño, Sed large prout communiter sumiť: extendiť ad oēm reuerentiā q̄ exhibeť alicui rōne dñij seu superioritatis & excellētiæ. Et ga in deo ē vniuersale dñium oīm: & oīs excellentia creaturæ est quędam participatio diuinę bonitatis: ideo etiam adoratione duliæ pōt deus adorari. & nō solū ipse: sed oēs angeli sancti & rectores. Et de ista adoratione duliæ intelligendū: cū legim⁹ aliquos sctōs creaturas adorasse. vt Nathā prophęta Dauid. iij. Reg. j. Angelos Abraam. Gen. viij. & hmōi.

§. III. DE SACRIFICIIS. NOTA

Sacrificiū verū quid sit.

ꝙ sicut latria soli deo exhibeť: ita & sacrificiū quod pertinet ad latriā. Est aūt sacrificiū verū śm Aug. x. de ci. dei. c. vj. omne opus quod agimus vt sancta societate inhæreamus deo. Et sicut est triplex hois bonum: ita triplex sacrificium. Primū est bonū animæ qđ offertur deo quo dā interiori sacrificio. vt deuotiōe: oratione & hmōi. & hoc ē principale. Sec'm bonū est corporis qđ deo offerť quodāmodo in sacrificiū per martyriū & abstinētiā seu continētiā. Tertiū bonū est exteriorū rerum de quo offerim⁹ deo dire cte sacrificiū quādo immediate ideo res nostras offerimus mediate q̄n res nostras cōicamus proximis propter deum. hæc Tho. ij. ij. q. lxxxiij. ar. iij. in rñ. ad sec'm ar. Et ꝙ ista dicantur sacrificia ostēdit Hiero. in Aggeo propheta dicēs. Sic populus Hæreticorum oīm est in conspectu meo: dicit dñs. omne qđ fecerit: oīe qđ mihi obtulerit vel vota vel ꝓ salute vel pacifica vel pro pctō vel holocausta vel eleemosynas: siue ieiunia siue corporis castitatē: contaminata erūt in conspectu meo. j. q. j. sic ppls. De primo Pś. Sacrificiū deo spūs cōtribulatus Pś. l. De hoc etiā sacrificio pœnitentiæ pulchre scribitur de pœ. dist. iij. c. inter hæc hircū. proprie tñ śm Tho. dicit sacrificiū: cū aliquid fit circa res deo oblatas. Vnde sacrificiū dicit: ga homo facit aliqđ circa sacrū: vt cū frangit comedit vel benedicit. Sicut in veteri lege aīalia occidebantur: & cōburebant in honorem dei. Et hoc illis mandauerat deus ne idolis offerrent exemplo gentiliū. vt dicit Hiero. xxij. q. j. cōsidera. tum etiam in figurā nostri status. s. grāe. xij. q. ij. c. gloria. ad significādū. s. passionē christi. & quō nos debeam⁹ spūaliter deo offerre. puta vt agnus ꝓ innocentiam: vt ouis per patientiā: vt turtur per castitatem: & hmōi. In nouo testamento offerūt sacerdotes pro se & pro alijs sacrificia ordinata ad cultum diuinum: præcipue eucharistiæ: de qua dicitur. j. q. j. multi. Sacrificium dicitur tamq̄ sacrū factum: qa prece mystica consecratur pro nobis in memoriam dominicę passionis.

Sacrificiū vnde dr.

§. IIII. DE ADORATIONE IMA

ginum. Nota śm Tho. in. iij. parte. q. xxv. ar. iij. in corpore ar. ꝙ śm Philosophū duplex est motus in imaginē. Vnus est in ipsam imaginē inquantū est quędā res. puta lignum vel lapis & hmōi. Alius in imaginē inquantū imago est qualitē repræsentatiua alicuius. Et inter hos motus est ista differē-

Imago debeat adorari

tia: ga primus motus quo quis mouetur in imaginem prout est quędā res est alius a motu qui est in rē cuius est imago. Sec'us motus qui est in imaginē inquātum imago est vnus & idē cū illo qui est in rem. Igit si consideremus imaginē Christi & sctōr. inquantū est quędam res, puta lignū vel pictū vel sculptū: sic nulla reuerentia est exhibenda: ga reuerētia nō debeť nisi rōnali creaturæ. Sed si consideremus imagines christi vel sctōr. repręsentatiuas: sic reuerētiā & adorationē exhibere debemus sicut & ipsis. Et ga christus cū sit deus & homo: inquantum humanitas eius est verbo vnita: cū adorať adorāda est adoratione latriæ sicut ipm verbū diuinū. Sancti aūt adoratione duliæ adorant. Sed qa virgo Maria habet quādā excellentiā sup alios sctōs ga mater Christi: ideo singularis adoratio fit ei

Adoratiōe hyduliæ adoranda.

nō latrię: sed hyperduliæ. Tho. iij. pte. q. xxv. ar. v. & sic ille ligę illud. c. de cōse. dist. iij. venerabiles. Venerabiles imagines christiani non deos appellāt: nec seruiunt eis vt dijs: nec spē salutis ponūt in eis: nec ab eis expectāt futurū iudiciū. s. prout sunt qđā res: sed ad memoriā & recordationē primitiuorū veneranť eas & adorāt. ī. inquātū imagines.

§. V. DE ADORATIONE CRV

cis. Nota qualr debet adorari śm Tho. vbi. s. iij. p. q. xxv. ar. iiij. Honor & reuerētia nō debetur nisi creaturæ rōnali. Creaturę aūt insensibili nō debeť honor & reuerentia: nisi rōne naturę rationalis. & hoc dupliciter. Vno mō inquātum repræsentat creaturā rōnalē. Alio modo inquantū ei quocumq; modo coniungitur. Primo modo consueuerunt homines venerari regis imaginē. Sc'o mō eius vestimentum. Vtrūq; aūt veneranť hoies eadē veneratione qua venerant & regē. Si ergo loquimur de ipa cruce in qua christus crucifixus est: vtroq; modo est a nobis adorāda alś veneranda. Vno modo inquantū repręsentat nobis figuram christi extensi in ea in modum crucis. Alio modo ex contactu eius ad mēbra christi: & ex hoc sanguine eius perfusa. Vnde vtroq; modo adorať ea adoratione qua christus. s. adoratione latrię. Et propter hoc ipsam crucē alloquimur quasi ipm crucifixum. Si aūt loquamur de effigie crucis in quacūq; alia materia: puta lapidis vel ligni auri vel argēti: sic veneramur crucem tantum vt imaginē christi: quā veneramur adoratione latriæ: & hoc facimus non prout fuit in christi opprobriū: sed prout considerať diuina virtus eius quantum ad effectum nīæ salutis: qua de hostibus triumphauit. Et quātū quidē ad rōnē cōtactus mēbrorum christi adoramus nō solū crucē: sed oīa que sunt christi. vt clauos lanceā: vestimenta: & sacra eius tabernacula. vt dicit Dama. Sed ga non repræsentant imaginē Christi cruci fixi sicut crux que dicitur signū filij hois. Mat. xxiiij. Hinc est ꝙ imaginem crucis veneramur in quacūq; materia. nō autem imaginem clauorum & hmōi, ltē dr, xj. dist. c, ecclesiasticarum. quę scriptura salutiferæ crucis signaculo docuit fideles insigniri, dicit glo. Nulla vetēris vel noui testamēti: sed habitum est hoc ad traditionem antiquorum. Et designat iter Christi de cœlo in terram: & inde in infernum & tandem ad cœlum: quia fit a capite in inferius: & a sinistris in dextrum, vt dicit glo.

Reuerētia cui debeť.

¶De deuotione & ornatu eccl'iarum. Cap. X.

DE DEVOTIONE QVE PRE

cipue debet haberi i diuino officio. Vñ Grego. xviij.q.ij.luminoſo. dicit ꝙ in dei ſeruoꝝ receptaculis. i. monachorū nulla popularis p̄beat occaſio couētus, ga nec expedit aiabꝫ eoꝝ. & hoc vt remotis vexatiōibꝫ & cūctis grauaminibꝫ diuinū opus cū ſumma animi deuotiōe pficiāt. & extra de cele. miſ. c. dolentes p̄cipitur vt diuinū officiū nocturnū pariter & diurnum ſtudioſe dicaſ pariter & deuote. Hoc tñ in. c. ſeq. exponet. Proꝫ huius declaratione dicit Tho. ij. ij. q. lxxxij. ar. j. in corpore ar. ꝙ deuotio dr̄ a deuouēdo. Vñ deuoti dicunt qui ſeipſos quodāmodo deuouent deo: vt ei toraliter ſe ſubdant. & ſic deuotio nihil aliud eſſe videt ꝙ voluntas q̄dā prōpta ſe tradēdi ad ea q̄ ptinēt ad dei famulatū. Et qa ad eandē virtutē ptinet operari aliqd & hr̄e prōptā volūtatē ad illud faciēdū: iō cū operari ea q̄ ptinēt ad diuinū cultū pertineat ad virtutē religionis: etiam deuotio qua homo habet prōptā volūtatē ad hæc pertinet ad religionē ſicut actꝰ eiꝰ. Eſt aūt deuotio pinguedo aīæ. Vñ ſicut pinguedo corporalis generaſ ꝙ calorē naturalē digerētē: & ipm calorem naturalē ſeruat quaſi eius nutrimētū: ſic deuotio causatur ex calore charitatis, ex amore em̄ quis reddit prōptus ad ſeruiendū amico: & ꝙ deuotionē charitas nutritur. ſicut & quelibet amicitia ſeruatur & augeſ ꝙ amicabiliū operū exercitiū. deuotio igit̄ ad ſctōs & ad deū referaſ. De cauſa deuotionis di. Tho. vbi. ē. ij. ij. q. lxxxij. ar. ij. in corpore ar. ꝙ duplex eſt cauſa eius. Vna ē intrinſeca & principalis. & iſta ē deus: qui vt dicit Amb. quē vult religioſum facit: & ſi voluiſſet: Samaritanos ex indeuotis deuotos feciſſet. Cā intrinſeca ex parte nr̄a oportet ꝙ ſit meditatio vel contemplatio. Eſt em̄ deuotio quidā actus volūtatis ad hoc ꝙ hō prōpte ſe tradat ad diuinū obſequiū. oīs aūt actus volūtatis ex aliqua cōſideratione procedit: eo ꝙ bonū intellectū eſt obiectum volūtatis. Et ideo neceſſe eſt vt meditatio ſit deuotionis cauſa: inquantū. ſ. ꝙ meditatione hō cōcipit ꝙ ſe tradat diuino obſequio. Ad qd̄ inducit duplex conſideratio. Vna eſt ex pte diuinę bonitatis & bñficiōꝝ eius. iux ta illud. Pſ. lxxij. Mihi adhærere deo bonū eſt &c. Et hæc cōſideratio excitat dilectionē q̄ eſt proxima deuotiōis cā. Alia eſt ex pte hoīs cōſideratis ſuos defectus ex gbus indiget vt deo innitatur iuꝫ illud Pſ. cxxj. Leuaui oculos &c. Et hæc conſideratio excludit pſumptionē ꝙ quā aliqs impediſ: ne deo ſe ſubijciat: dū ſuæ virtuti innitit. Et nota ꝙ q̄uis ea q̄ ſunt diuinitatis ſint ꝑm ſe maxime excitatiua ad dilectionē: & ꝓ ꝑns ad deuotionē: ga deus ē ſup oīa diligēdus: tñ quo ad nos ex debilitate mētis humanę ea q̄ ptinēt ad chriſti humanitatē ꝙ modū cuiuſdā manuductiōis maxime deuotionē excitāt: ga ſicut hō indiget manuduci ad cognitionē diuinoꝝ: ita ad dilectionē ꝙ aliqua ſenſibilia nobis nota inter q̄ præcipuū eſt hūanitas chriſti: vt dū vi ſibiliter deū cognoſcim⁹ ꝙ hūc in inuiſibilitū amorē rapiamur. cū tñ deuotio circa ea q̄ ſunt diuinitatis cōſiſtat. Item nota ꝙ ſcīētia & quicqd̄ aliud ad magnitudinē ptinet: occaſio eſt ꝙ hō minus cōſiderat de ſeipſo: & ideo nō totaliter ſe deo tradat. Et inde ē ꝙ hmōi q̄ndq̄ occaſionaliter deuotionem impediūt. Et in ſimplicibꝫ & mulieribus deuotio abundat elationē cōprimendo. ſi tñ ſcientiam quācūq; & perfectionem deo ſubdat: ex hoc ipſa deuotio augetur.

Deuotio eſt.

Cā deuotiōis

§. I. DE EFFECTV DEVOTIONIS

Qui ē ꝑ ſe & pricipaliꝫ lætitia ſpūalis ex cōſequēti triſtitia. Nā cū deuotio ꝓcedit ex duplici cōſideratione: & primo & principaliter ex conſideratione diuinæ bonitatis. Et ex hac parte ſequit delectatio. ꝑm illud Pſ. lxxvj. Memor fui dei delectatus ſum. Sed per accidens cauſat triſtitiam quādam inquantum non plene fruitur deo. Secundario procedit deuotio ex cōſideratione proprioꝝ defectuum. Et hæc cōſideratio de ſe nata eſt cauſare triſtitiam & per accidens lætitiam per ſpem diuinę ſubuentionis & auxilij &c.

§. II. DE ORNATV ECCLESIE

nota qd̄ dicit Amb. di. lxxxvj. nō ſatis. circa fi. Maxime ſacerdoti hoc cōuenit ornare tēplum dei honore congruo vt etiā culta aula dei reſplēdeat. Nō tñ dicit ꝙ fiant ſuperfluitates pōpę & multæ vanitates armoꝝ: picturarum: vaſoꝝ aureoꝝ & hmōi. Vñ idem Amb. in eodē lib. ſ. de officijs: & habetur. xij. q. ij. aurū. ſic dicit. Aurū ſacra nō quærunt: nec auro placent: quæ auro nō emunt. Ornatus ſacroꝝ redemptio captiuoꝝ eſt. Sed & Hiero. in. c. ſequē. & incipit. gl'ia. tales reprehendit dicēs. Mulri ædificant parietes: & colūnas eccl'iæ ſubtrahunt: marmora nitent: auro ſplendent lacunaria: gémis altare diſtinguit: & miniſtroꝝ chriſti nulla eſt electio. Neq; vero mihi aliquis opponat: dues in iudæa tēplū: menſam: lucernas: thuribula: patellas: ſcyphos: mortariola & cætera ex auro fabricata. Tunc hæc ꝓbabātur a dño q̄n ſacerdotes hoſtias immolabant. i. dū erat ille carnalis populus: quærebatur cultus dei circa exteriora & ſenſibilia. Et ſequitur. Quāq; hæc omnia præceſſerint in figuram: ſcripta ſunt autē propter nos in quos fines. ſæculorum deuenerunt. Nunc vero cum pauperatē domus ſuę pauper dñs dedicauerit portemus crucem: & delicias luxū putemus. hæc ille. Bern̄. quoq; etiam reprehendit picturas vanas & monſtruoſas eccleſiarū: & immunditiam & incuriā rerū ſacrarum vt paramentorum & altarium & hmōi.

§. III. DE AQVA BENEDICTA

ſeu ſancta q̄ debet eē i eccleſijs: de huius virtutibus ſic dicit Alexāder papa. de cōſe. diſt. iij. aquā. Aquā ſale cōſperſam populis bñdicim⁹ vt ex ea cūcti aſperſi ſanctificent & purificentur: quod & oībus ſacerdotibus faciendū eſſe mandamus. Nā ſi cinis vitulæ aſperſus populos ſanctificabat atq; mūdabat: multo magis aqua ſale aſperſa diuiniſq; preceptis ſacrata populum ſanctificat & mūdat. Et ſi ſale aſperſo per Heliſæum prophetam ſterilitas aquæ ſanata eſt: quanto magis diuinis precibus ſacratus ſal ſterilitatem auſert rerum humanarum: & inquinatos ſanctificat & purgat: & cætera bona multiplicat: & inſidias diaboli auertit & a phantaſmaticis verſutijs homines defenſat. Hæc ibi. Et no. ꝑm Tho. in. iij. ꝙ aqua benedicta non eſt ſacramentum ſed ſacramentale: quaſi quædam diſpoſitio ad ſacramentum. Non enim directe ordinatur ad remedium præſtandū vt ſacramenta: ſed ad remouendū prohibēs. Vnde datur cōtra dęmonum nequitias: & omne quod effectum ſacramētoꝝ impedire poſſet. Qño etiam per ipſam tollantur venialia habes. ē. j. parte. Item ꝑm Tho. in. iij. Cū aqua non benedicta apponitur benedictæ: totum eſt benedicum. Virtus em̄ quæ acquiſita eſt aquæ ex benedictione peruenit ad aquā additā. Item qd̄ dicit in. d. c. aquam. ꝙ ci nis vitulæ ſanctificabat: intelligēdū eſt nō ex opere opera to vt ſacramēta noſtra: ſed ex ope opante. i. fide & deuotio ne illud faciētes ſicut & alia ſacramēta veteris teſtamenti.

De oratu eccleſiarū

¶ De oblatiōibus eccl'ia ſtricis. i. q̄ fiunt in eccl'ijs. Cap. XI.

DE OBLATIONIBVS QVE

fiūt i eccl'ia. No. ꝙ Greg. vij. de cōſe. diſt. j. c. oīs. ſic dicit. Oīs chriſtian⁹ ꝓcuret ad miſſarū ſolennia aliqd deo offerre: & ducere ad memoriā ga deus ꝑ Moyſen dixit. Nō apparebis i cōſpectu meo vacuꝰ. Exod. xxiij. Pro cuius declaratiōe dicit Tho. ij. ij. q. lxxxvj. ar. j. ꝙ nomē oblationis eſt extēſum ad oēs res q̄ in dei cultum exhibent: ꝙ ſi aliquid exhibeaſ in cultū diuinū quaſi in aliquod ſacrū qd̄ inde fieri debeat ad ſumēdum: dicitur ſacrificiū & oblatio: vt patet Leui. iij. Si vero exhibeaſ vt integrū maneat diuino cultui deputādū: vel in vſus miniſtroꝝ expendēdū: erit oblatio & nō ſacrificiū. Hmōi aut̄ oblationes de ſui rōne habent ꝙ voluntarie offerant. Vñ dicit Exo. xxv. Ab hoīe qui vltroneus offert accipietis eas cōcor. gl. d. c. oīs. di. ad literā ꝙ eſt cōſiliū. Pōt tñ contingere ꝙ aliquis ad oblationes teneatur quadruplici rōne ꝑm Tho. ij. ij. q. lxxxvj. ar. j. in corpore ar. Primo ex præcedēti cōuentione ſicut cū alicui cōceditur aliquis fundus eccl'iæ vt certis tpibus certas oblationes faciat: quod tñ habet rationem cenſus. Sec'o propter præcedentē deputationem ſeu ꝑmiſſionem: ſicut cū aliquis facit donationē inter viuos: vel legat aliquid eccl'iæ mobile vel immobile. Tertio propter eccl'iæ neceſſitatē: vt cū miniſtri nō habēt vñ ſuſtentent. Quarto ꝓpter conſuetudinē: tenent em̄ fideles in aliquibus ſolēnitatibus ad aliquas eccleſias conſuetas: in his tamen duobus vltimis caſibus remanebit oblatio quodā modo volūtaria: quantū ad quantitatē vel ſpeciē rei oblatæ. Tho. ꝙ ſi laici nō dant oblationes cū debent: poſſunt eis ſubtrahi ſacra: nō tñ per ipſum ſacerdotē: vt gl. dicit illius. c. oīs. ſed vt dicit Tho. ꝓ ſuperiorē prælatū. ꝙ aūt laici prohibentur

Diſ. xij. par. q. Ixxvij. art. viij. ad. iij.

prohibent accipere vel comedere oblationes fideliū per decretū Caliſti. xj. q. j. ſanctoꝝ. & c. ſeq. Hiero. etiā dicit ea. q. Quia ſacerdotes pro oībus orare debent: quorum oblationes & eleemoſynas accipiunt. Qua fronte præſumunt laici oblationes ipſoꝝ comedere vel al's concedere &c. Dicit Tho. ꝙ hæc capitula intelligunt poſtq̄ fuiſſent oblationes conſecratæ: ga tūc nō poſſunt cedere in vſus laicoꝝ: ſicut nec ſacræ veſtes: vaſa & hmōi: vel etiā pōt intelligi q̄n talia propria autoritate auferūt: vel cū ratione parē telæ recipiūt oblationes a clericis extra caſum neceſſitatis alias aūt ipſas oblationes nō ſolum pōt in vſus ſuos conuertere: ſed etiā pōt & debet aliꝭ diſtribuere & partim in his q̄ pertinent ad cultū diuinū: partim in vſus pauperum quantū pōt vel vendēdo vel donando ipſas oblationes. Hiero. xvj. q. j. q̄m. Q̄m qcqd habēt clerici pauperū eſt &c. & xij. q. ij. quatuor. Et nota ꝙ quarundā perſonarū prohibent recipi oblationes ad altare: & hoc in deteſtationem criminis eoꝝ. cū. ſ. ē notoriū. Vñ dr̄ di. xc. oblatiōes. Oblationes diſſidentiū fratrū nec in ſacrario nec in gazophylatio recipiantur. Et dicit glo. cum. ſ. oditū eſt apertū & notoriū. Et exprimit ēt quędā alia vitia ꝓ quę oblatiōes hmōi nō debēt recipi: videlicet de oppreſſore pauperꝭ eē officiū vel etiā in officio poſt admonitionē nō correctus. Item de eo qui vi extrahit de eccleſia ſeruū ad eccleſiā confugientē Itē de vſurario publico. Itē de meretrice. Poſſunt tamē iſti dare eleemoſynā de ſuo ſi habēt. Itē dicunt Ray. & Hoſt. & ſimiliter de hæretico excōicato & ludęo ſi'r & de quolibet alio notorio & horrendo. glo. tñ hoc vltimū non tenet. Itē nota ꝙ cū eꝑs in eccl'ia cathedrali vel alia parochiali celebrat: ꝑm Hoſt. oblatiōes que offerunt de iure cōi ſuæ ſunt extra de paro. c. ſup eo. Si tñ de cōſuetudine eſt cōtrariū: ſequenda eſt cōſuetudo: dum tñ eꝑs accipiat ſuā canonicam portionē de oībus. Sed ſi eꝑs nimiā morā in vno loco contraheret & nimis frequenter celebraret, ſecus eſſet. Idem in archiepo prouinciam viſitante. extra de cē. c. romana. lib. vj. Oblationes quę offeruntur eccleſijs parochialibus ꝑm Ray. & Hoſtien. dandæ ſunt ſacerdoti parochiali: & ſi alij eccleſiæ prælato illius eccleſiæ. x. q. j. quia ſacerdotes.

¶ De patronis eccleſiarum & quæ pertineant ad ius patronatus q̄ño habēt præſentare & huiuſmodi. Cap'm. XII.

DE PATRONIS BENEFI

ciorꝝ ſeu eccl'iarū vltio videndū ē. Vbi ſciēdum ꝑm Hoſt. ꝙ patronatus ē poteſtas ꝑſentādi iſti tuendū ad beneficiū eccleſiaſticū. & ꝓpter hoc Goff. dicit ex eccleſiæ fundatione: dotatione: ſoli collatione. xvj. q. vij. filijs. & c. quicūq;. Vñ verſus. Patronū faciūt dos, ędificatio fundus. Et ius patronatus ꝑm diuerſas regiones diuerſimode noſatur. q̄nq; em̄ dr̄ aduocatio, extra eo. c. ga clericꝰ. q̄nq; vicedñatus vl' cuſtodia ſeu guardia, extra eo. ꝓterea. q̄nq; dr̄ ius frequētatiōis vel proceſſiōis. ſxvj. q. vij. ꝓę mentis. & c. frigētius. hæc em̄ noia ꝓ eodē ſuponūt. extra de ſta. mo. c. in ſingulis. §. ſi. Ius aūt qd̄ competit patrono eſt quadruplex. Vñ ver. Patrono debetur honor onus emolumentū. Præſentet ꝓſit defendat ala' egenus. Primū ergo eſt ꝙ ipſe habet pñtare inſtituendum ad præbēdas ſeu eccleſias non collegiatas, extra eo. fere ꝓ totū. In collegiatis vero electioni nō quidē faciendę ſed'iam factę poſtulaſ aſſenſus patroni. extra eo. nobis. Sed'm eſt ꝙ qua ſi principalis primus in ꝓceſſiōe ꝓcedit. xvj. q. vij. ꝓę mētis. Tertiū eſt ꝙ defenſor p̄cipuus eccl'iæ eſt. & ideo tenet eā defendere ab omnibus oppreſſoribus. xvj. q. vij. filijs. Quartū eſt ꝙ ſi vergat ad inopiā alendus eſt bonis ipſius eccl'iæ, vt in. d. c. filijs. Itē in ipſa fundatione pōt patronus laicus de cōſenſu eꝑi certū cēſum tenere. extra eo. c. ꝓterea ij. ſed vltra nil debet exigere nec i n aliquo grauis eē. extra de ſta. mo. c. in ſingulis. Sed qñ patronatus eſt locus religioſus, vt ſi aliqd monachi i ꝓprio ſolo & ꝓprijs expēſis eccleſiā ædificauerunt: habēt in ea oia tpalia ſicut eꝑs oīa ſpūalia. vt. xvj. q. vij. ſtatuēdū. & c. ſane. extra de priuil'. c. cū & plātare. & de capel. mo. c. j. habēt nihilomin⁹ & ius p̄ſentādi. extra de ſupplē. neg. p̄ſla. c. ſicut. Debet aūt patronus ſi eſt laicus p̄ſentare infra quatuor mēſes. ſi eſt eccleſia vel monaſteriū ſfra ſex mēſes: ēt ſi ius patronat⁹ habuit extra eo. ſi laicus. lib. vj. al's eꝑs ordinabit de eccleſia. extra eo. cū proprius. ꝙ ſi patronus p̄ſentet prio vnū & poſtea aliū ſi laicus eſt patronus iudicio eꝑi relinquit: quē velit accę-

Ius patronat⁹

Nota.

Nota.

ptare. ſed ſi eſt collegium vel eccleſiaſtica perſona variare non pōt: ſed primus præferendus. extra. eo. cū aduocatus.

§. I. DE PRESENTATO. NOTA

ꝙ ſi patronus pñtat nō idoneū ſed indignū: ſi patronus eſt collegium vel perſona eccl'iaſtica: priuatus eſt pro ea vice iure pñtādi. extra eo. c. cū i cūctis. & de ſupplē. neg. p̄la. c. ſicut. Si'r etiā ꝑm quoſdā ſi patronus eſt laicus priuatus eſt iure pñtandi pro ea vice: & deuoluitur ad ſuperiorē vel ſalt̄ priuari debet. tñ vt addit Inno. bene facit eꝑs ſi iterū remittat, puiſionē laico patrono. Itē nota ꝙ patronus quantūcūq; ſit idoneus non pōt pñtare ſeipſum. viij. q. j. in ſcripturis. extra eo. per noſtras. Si tamen plures ſunt patroni bene poſſunt p̄ſentare vnū de ſeipſis. ar. extra de elec. cū in iure. ſed bene pōt p̄ſentare patronus filiū ſuū vel nepotem: dūmodo al's ſit idoneus. ꝑm Hoſt. quin potius videtur p̄ſentandus q̄ alius. extra de coha. cleri. c. j. cōcor. Inno. Item ſi eccleſia vacante eꝑs vocat patronum: & conſert ei motu proprio: ita ꝙ nō habuit hoc originē a patrono poteſt fieri ꝑm Hoſtien. ar. extra de elec. c. cum in iure.

Nota.

§. II. DE TRANSLATIONE VEL

alienatiōe patronatus. Nota ꝙ quatuor modis ius patronatus transferr̄ in alterū. Primo per ſucceſſionē hæreditariā. Sec'o ex permutatione ga cū alio ſpūali ꝑmutari pōt xvj. q. vij. nemini. Tertio ex donatione. Et ſi donatur ius patronatus laico requirit cōſenſus eꝑi: maxime qñ dubitaſ ne fiat in fraudē & traſſeraſ in potentiorem. extra eo. c. ꝓterea. ſed ſi doneē clerico requirit conſenſus eꝑi. extra eo. c. ex inſinuatione. Quarto ex vēditione ga licet nō poſſit vēdi ſpeciali ter. extra eo. de iure. tñ trāſit cū vniuerſitate niſi de ipſo ſpeciali ter excipiaſ. eꝑ eo. ex l'is. &. c. cū ſec'm. Si'r transit cū vniuerſitate in conductione ad firmam ſiue ad penſionē. vt in eo. c. ex l'is. Vtrū poſſit pignori obligari. de hoc ſunt opi. quidā dicūt ꝙ pōt obligari cū vniuerſitate: verior tñ videt opi. Inno. ꝙ nec ſimpl'r nec cum vniuerſitate pōt pignori obligari, ex eo ꝙ creditor non pōt retinere pignorata: nec debitor q̄n transiuit in creditorē: & ſic cū neuter poſſit pñtare fieret detrimentū eccl'iæ qd̄ nō debet ē. d. c. cū ſec'm. ꝑm Hoſti. i feudū pōt dari cū vniuerſitate ſed nō ſpecialiter & expreſſe. Et dr̄ ſpūale hoc ius ga ꝓ ipſum pręſtat̄ via ad cōcedendum bñficiū ſpūale. de ſimonia in hmōi vide. ē. in. ij. ꝓte ti. j. c. j. Sciendū ꝙ patronatus pōt ptinere nō ſolū ad clericos & religioſos: ſed etiam ad laicos. Sed obſtare videt qd̄ habetur. xv j. q. vij. laicis. vbi dr̄. laicis q̄uis religioſis nulla de eccl'iaſticis dignitatibus aliqd diſponēdi legit̄ attributa facultas. & ſic videt ꝙ de eccleſijs in nullo debeant ſe intromittere vnde nec pñtare qd̄ pertinet ad patronos. Rñ. Archi. ſup. d. c. Notandum ꝙ duplex eſt diſpoſitio rerū eccleſiæ. Vna ē legis promulgā de: & hæc nō cōpetit laicis de reb⁹ eccl'ię. vt hic. & di. xcvj. bene quidē. & extra de cōſti. c. eccl'ia. qd̄ verū ē de iure cōſecus ſi alicui eſſet hoc collatum ex priuilegio qd̄ duret. vt diſt. lxiij. in ſynodo. Alia diſpoſitio eſt adminiſtrationis: ſeu diſpenſationis. & hęc eſt triplex. Vna eſt autoritatis & hæc eſt ſolius eꝑi. vt. ix. q. ij. per totū. Alia eſt miniſterij. & hæc eſt oeconomi: qui tñ ē vl' eſſe debet clericus. vt. xvj. q. vij. noua. vbi dicit Archi. idē ꝙ ſi res eccl'iæ nō fuerūt ſpirituales nec tales quibus adhærēt ſpūalia: bñ poſſunt procurari per laicū ꝑm Hug. & tūc caſtaldus dr̄ regere vt operarius. Laudul. etiā dicit ibidē ꝙ in extrinſecis rebus, vt poſſeſſionibus bene pōt cōſtitui laicus ab eccleſia: & tūc talis non eſt dicēdus oeconomus: ſed caſtaldus. & ſic nō eſt contra qd̄ dicit. lxxxix. di. indicatū. & c. ſeq. ga illa. c. loquunt oeconomo q̄ pręſt rebus ſpūalib⁹ eccl'ię annexis vt ius decimarū & hmōi. Alia ē ꝓuidētiæ & ſolicitudinis. & hęc cōperit laicis ꝑpura patronis & vicedominis. vt. xvj. q. vij. c. filijs. & l. xxxix. diſt. volum⁹. Hi em̄ habent pñtare in eccl'ia inſtituendū. nō aūt poſſunt ex hoc res ipſius eccleſiæ ſibi vēdicare vel de eis diſponere. vt dr̄ in. c. ſi qs pricipū. xvj. q. vij. & in. c. ſeq. dr̄. ptæ mētis ample. ſtēda deuotio eſt. & i fine. ſciturus ſine dubio ꝓter ꝓceſſionis aditum: q omni chriſtiano debet: nihil ibidē ꝓprij iuris ſe habiturū: et loquitur de patrono. Et appellat vt dicit glo. & Archi. ꝓceſſionis aditū ius patronat⁹ quo habet pñtare in ſtituendū in eccl'ia. & ſic ꝑ illā pręſentationē aditur & prouehitur eccleſia. Vel ſic dicit: ga ex patronatu habet hoc ius vt prim⁹ i

Diſpoſitio rerum.

processione sit post rectorē eccl'iæ. Omni christiano dicit. qa nō Iudæo vel pagano sed nec hęretico. Sed si hæreticus reuertatur ad fidē: credit Vincen. ꝙ ei restituat. vt no. Archi. j. q. vij. maximū. dicit etiam Archi. & Io. an. ꝙ hoc ius scilicet præsentandi tolli nō pōt patronis: nec etiā a legato de latere: sed solum a papa: qui etiam hoc non facit sine vrgenti causa. & hoc ne laici retrahantur a constructiōe & dotatione ecclesiarum.

§. III. DE PATRONATV QVE

rit Archi. in Rosa. dist. lxxj. sup. c. hortamur. an ius pātādi possit pstari a parochianis in eccl'ia parochiali. arguit pro & ꝫ multū diffuse. demū dicit. Ad declarationē huius certa minis scīēdū ꝙ plures sunt viæ a iure inuēte p quas eccle sijs prouidetur de rectore. Prima via est electio. de elec. c. j. & p totū. & hæc nullo iure pōt ptinere ad laicos. Et rō est: qa p eā cōtrahitur mr̄imoniū spūale inter psonas eligētiū & electi. extra de elec. c. cū inter canonicos. qđ qdē mr̄imo nū spūale laici ꝫhere nō possunt. & hoc sentit Inno. Bernar. & sequaces. Secūda via est solēnis noiatio: de qua habet extra de post. c. bonæ. j. & di. lxiij. quāto. & ista solēnis noiatio nō cadit in laicū cū per eā etiā mr̄imoniū spūale ꝫhat vt plene dr̄ in gl. d. c. quāto. dist. lxiij. Tertia via est postulatio de qua habet extra de postu. c. bonæ. j. & hæc ēt i laicū nō cadit: cū p eā ad mr̄imoniū spūale pueniat & electioni æquipareť vt colligit ex. d. c. bonæ. in fi. Quarta est collatio quę spāliter pertinet ad plātū. & hæc nō cadit i laicū de iure cōi. vt dist. lxiij. si per ordinationē. sed bn̄ cadit ex priuilegio spāli a papa alicui cōcesso: q laicos a dicta pōt habili tare. vt patet dist. lxiij. c. Adrian⁹. & c. in synodo. Quita est pſumptio. de qua habeť. xvj. q. vij. decernim⁹. & de re iudi. c. cū Bertoldus. & hæc cadit ex vi iuris patronatus in laicū patronum. extra de iurepa. c. fi. Sexta via est simplicis petitionis. vt qñ ppls petit sibi dari in rectorē aliquem. & hæc pōt cadere in laicos siue in ppm nō patronū. & de hac fit mētio extra de sta. mo. c. qđ dei. & Gof. & di. xxiij. c. j. & i hoc casu intelligo casum. xvj. q. j. Si gs monach⁹. vbi dicit glo. ꝙ ppli nō est eligere: sed testimoniū dare. Vñ dicebat Gratianus ꝙ iura q̄ dñt ꝙ ppls debet vocari ad electionē: intelligunt vt cōsentiat simplr: nō vt eligat. vt patet dist. lxiij. §. electiones. Cōcludo ergo ꝙ ius presentationis proprie a proprietate sumpto vocabulo nō. cadit in laicū seu populū nō patronū. Sed petitio quæ fit absq; alia pstentatione bene cadit in populū: vt quando dicit populus. Reuerende pater petimus vt placeat paterni. ve. dare nobis dñm Cantianū in rectorē: quæ persona est nobis grata. Et sic fuit factū in prædicta decretali. qđ dei. nō tñ teneť prælatus dare rectorē talē a populo petitū plusq; sibi videat. Et licet quidā dicant ꝙ vbi nō est patronus populus pſentabit rectorē: hoc asserunt Inno. & Hosti. non esse verū: qa nō est hoc iure cautū: sed eps tunc instituet. vt extra de cle. peregri. c. fi. &. xvj. q. vij. c. null⁹ oīno. nisi forsitan ad ipm populū pertineret ius patronatus qđ esse pōt. vt satis notat Hug. xvj. q. vij. pię mentis. & tūc populus pręsentat vt patronus. & sic cōcludit ꝙ non possit prescribi a laicis ius patronatus etiā parochianis. Sed loā. and. in nouel. in. vj. de regu. iur. super regula. qđ alicui gratiose. diffuse disputans hanc quæstionem tenet contrarium destruens efficaci ter rationes Archi. & quod Inno. & Host. vt allegatum est concedit esse verū de populo qui non possidet nec præscribit præsentationis actū. Facit ergo in fi. Ioan. an. hanc distinctionē: aut constat eccles'iā habere patronos: aut nō constat. Primo casu aut parochiani præsentauerunt cum patronis: aut sine. In vtroq; casu proprie prescribitur contra patronos. de capellis mo. c. j. & de præscrip. c. ad audientiā Et ipsoꝝ patientia facit parochianos huius iuris possessores institutione secuta ad præsentationē eoꝝ: iuxta ea quæ satis dixi de resti. in integ. c. ij. Si non constat ecclesiā habere patronos: hoc potest esse dupliciter. aut qa constat eccles'iā nō habere patronos: aut qa nescitur. & hoc qđ nescitur dicitur non esse. de conse. dist. j. solēnitates. Et sic cū certum sit eccles'iā habuisse fundatores: nisi miraculose fuisset cōstructa: præsumemus eā ꝙ ppli m fuisse fundatā potissime: qa hoc ē verisimile & fieri cōsueuit. de reg. iur. inspicim⁹. & ꝫm hæc concludā ꝙ exercitium vnius actus cōperentis patrono erit possessio patronatus: quod est regulare vbi plures actus dependēt ab aliquo iure. de reli. do. c. j. Et hoc ex quo requiritur actus non apparent possideri per alium: nec ius commune circa illud fundat intentionem alterius. Sic etiam dicit determinasse Nico. tiñ. in hmōi casu.

§. IIII. DE PATRONIS DICITVR

xvj. q. vij. decernimus. ꝙ debent habere solicitā curam de eccles'ijs quarū sunt patroni: & idoneos rectores in eis præsentare ep̄o instituendos. Et si eps ipsis patronis spretis in illis eccles'ijs rectorem instituerit: nil valebit illa istitutio sed poterūt patroni prouidere de alio. & dicit ibi gl. super verbo idoneos. vt scilicet sit de eodem ep̄atu: si habet idoneos in suo: iuste potest eum repellere: sed si nō habet: tūc debet illum instituere. Archi. & multo magis si offerūt nō idoneum etiam de illo ep̄atu potest & debet illū repellere. Non tamen propter hoc patroni priuantur iure præsentā di: sed debent aliū pręsentare si sunt laici: possent tamē priuari per prælatū cui præsentāt. Dicit tñ Inno. ꝙ benefacit eps si reponit eos in iure. Sed si sunt personæ eccles'iasticæ vel collegia ipso iure sunt priuati pro illa vice iure repręsentandi. vt de elec. c. cū in cunctis. Et deuoluitur prouisio ad superiorē. Et idē dicunt quidā de laicis: sed primū communius. Quō aūt fiat pręsentatio p patronos. dicit Archi. super. d. c. decernimus. ꝙ fieri solet vt patroni: siue parochiani si sunt patroni conueniant in eccles'ia: sicut monachi in capitulo: & consentiunt in aliquē vt præsentetur & ipsum eligūt in præsentandū: quod fieri cōsueuit per scripturā. Possunt etiā patroni compromittere in aliquem: vt ipse noie eoꝝ eligat vel præsentet: prout sibi videť. Sed p talē electionē non est ius quæstium electo. extra de iure pa. c. fi. Item nō obstante prædicta electione possunt patroni aliū pręsentare: qa illa electio nō pōt dici nisi quędā postulatio: quę anteq̄ superiori pręsentaref: nō impediť alia electio. extra de postu. c. bonę. j. Vnde dicas ꝙ per noiationē ipsam seu electionē nō acquiritur noiato ius ne detur occasio patronis vendicandi maiorem partem in eccles'ijs q̄ vēdicent: qa ea quā habēt ſpius abutunť. extra de iure pa. qm̄. ꝫm Bern̄. & Compost. Et ideo qa potest laicus variare præsentatū ab eo appellare nō Potest. Nota tamē ꝙ si collegium vel eccles'iastica pſona est patrona: variare nō potest: sed primus est prætereūdus si alium postea eligerent & præsentaret. extra eo. cū aduocatus. Cæterū si secūdus non præsenteť: primus appellare posset: si eps aliū nō pręsentat institueret. Nam tūc agere posset cōtra institutum vt remoueat. ad quod etiā patroni agere possunt. Itē pręsentatus & nō admissus agere potest cōtra non admittentem. eo. tit. c. pastoralis. Et posset appellare ꝫm Gof. cū scilicet sine causa iusta repellitur. Itē no. Archi. ibi. ꝙ tribus modis spernit patronus: cum non. f. vocatur: cū possit cōmode vocari & expectari. vel si vocatur & adest: repellit. vel si adest non audit nec admittit ad consiliū. Si vero est absens: ita ꝙ cōmode expectari nō potest: eligent clerici sibi rectorem. vel si nō sunt clerici ibi eligit ppls. f. si est patronus vel eps: cū scilicet infra quatuor menses patronus absens non eligit: nec postea veniens poterit contradicere. Prælatus tamen debebit eum recognoscere vt patronum scilicet honorādo & hmōi. Quęrit Io. an. in nouel. super. c. qm̄. eo. tit. vtrū cōtemptus alicuius patroni habeat impedire institutionē alicuius præsentati ab alijs. Et ñdet per distinctionē. videlicet qa si ad vniuersitatis corpus vel collegium spectet pręsentatio: tūc impedit sicut & in electionibus. vt extra de pbē. c. cū in eccles'ijs. lib. vj. Et ratio ē: qa nō singuli vt singuli: sed vt corpus habēt pręsentare. illos ergo de corpore existētes necesse est vocari & sic seruatur. Si vero pñtāt vt singuli: dato ꝙ aliqui præsentationē suā faciāt alijs nō vocatis tenet. Et illis nō vetat quin possent eundem vel alium præsentare: & in institutiōe seruabitur quod dicit in ista. c. qm̄. scilicet vt ille qui plures voces habet instituatur si idoneus est. Et nota ꝙ si primo presentatus nō fuit refutatus a prælato: si postea aliū præsentatum instituat: tunc cū ius esset primo quæsitū teneť eps prouidere primo pręsentato ob dolū suū: & prouidebit ei i bñficio cōperenti in mēsa sua. & hoc iustū: vt qa recusauit ideū & sic fecit ei iniuriā: sic debeat ei prouidere. Et hoc notat Ioan. in glo. ex. c. pastoralis. de iure pa. Sed dicit Archi. ꝙ illud. c. pastoralis. loquit qñ primo præsentatus fuit dignior sco. Cæterū si secūdus esset eque dignus & variare patrono cōcedatur & eps habet in hoc liberum arbitrium.

Bona dare

Res no tabiles.

Bona.

Nota.

vt in. c. cū autē. de iure pa. & sic puniri nō debet. Et hoc ēt notat Goff. in sum. immo etiā si non sit eque idoneus vt primus dūmodo idoneus. Ioan. an. post Host. Item notat Archi. in. d. c. ꝙ si pupillus siue puer qui est patronus habens septē annos & vltra præsentat idoneū: & eius tutor præsentat aliū ꝗuis æqualē: præferri debet & admitti is q̄ præsentatus est a pupillo. Et est ratio ꝫm Tho. quia pupil lus est dñs. Idē Bar. Brix. Notat etiam Arch. post Hug. in ca. si plures. ꝙ si ecclesia a ciuitate vel populo vel plebe ratione communitatis vel vniuersitatis conseruet vt doteť vel fundus vt doterur ei detur: nulli eorū singulariter ius patronatus debetur: sed tātū vniuersitati ipsi vel ciuitati vel plæbi. Et cū vniuersitas sæcularis quæ vocari debeat: puta ad eligendū seu nominandū rectorē ecclesiæ omnes maiores. xiiij. annis vocari debent siue sint mares siue fœminæ siue virgines siue cōiugatæ siue viduę & minores tutores. ff. ad muni. l. filij. §. si vidua. Item etiam filijsfamilias vocandi sunt: si alubi q̄ in iudicio patris habent domicilium: sed rū pater vocādus est ꝫm. Inno. Istud tamē scilicet ꝙ vocentur fœminæ de populo ad eligēdū cōmuniter nō seruatur. Et in hoc standum est cōsuetudini loci. Si aliqua mulier in particulari haberet ius patronatus in aliqua ecclesia: bene spectat ad ipsam præsentatio sicut ad viros.

§. V. PRO MAIORI DECLARA

tiōe eius de quo dictū est. ō. de trāslatiōe patronatus. dicit Io. an. per alienationē vniuersitatis factā per laicum. puta villę: castri & hmōi: p venditionē vel donationē vel aliū modū in laicū transit ius patronatus cū vniuersitate. nisi exceptū sit vt dicit. c. ex literis. eo. tit. transit etiā ius sepulcri. vt. ff. de contrahen. emp. l. in modicis. & alia iura q̄ possunt per laicos possideri. Secus est de decimis & alijs iuribus mere spūalibus. illa enim cū vniuersitate non transeunt. Est em rationabile vt quæ possent possideri p transferentē trāseant: nō aūt illa quę non possunt possideri. Cū etiā ius patronatus non sit mere spūale: sed partim temporale ꝫm Inno. non est mirū si annectit tpalibus & transit cum ipsis: vt de arbi. c. per tuas. Quærit Io. an. super. c. j. in eo. tit. lib. vj. Quid cū aliquis vēdit alteri villā vel castrū quę in quo est altare vel eccl'ia cū omni iurisditione exprimēdo etiam patronatū: vtrum transit ius patronatus cū vniuersitate vel impediať expressione illius? arguit pro. p regulam. vtile. de reg. iur. li. vj. Sed cōtra. qa ius patronatus vendi non pōt. Demū sic concludit. Consulo teneri certū vt non fiat expressio venditioni coniuncta. f. per quā dici possit illud expresse venditū. Sed in fine instrumēti recognoscat venditor ius patronatus cū vniuersitate transisse in emptorē: & fateatur se dixisse esse patronū: & etiā possessionis cōmodū & animū deposuisse. Et dicit Host. ꝙ licet verū sit qđ dicit Inn. de ep̄o donāte laico villā vel castrū in quo est ecclesia: ꝙ transit cum illis donatis ius patronatus: sed nō decimæ vel ecclesia: quæ sunt mere spūalia. Secus tamen est si donaret ecclesiæ vel loco religioso: qa tūc omnia transeunt etiā spiritualia. vt de dona. c. cōsultatiōibus. Dicit etiam Inno. ꝙ cū aliquis vendit omnia iura sua quæ habet in aliqua villa, cum tamen illa nō sit sua: si habet ibi aliquos fundos & aliqua iura & ius patronatus ꝙ in tali contractu non transit ius patronatus. Est enim necesse ꝫm eum ad hoc ꝙ transeat: vt res talis sit quæ etiam sine expressione vniuersitatem & ius illud cōtineat: sicut villa vel castrū q̄ i se cōtinet iurisditionē honorē districtū & ius patronatus. ad hoc. ff. de ver. sig. l. pupillus. §. territorium. Vnde i prędicto casu qñ dicit. Vēdo tibi oīa iura q̄ habeo in tali villa resoluitur vniuersalis in singulares: ac si diceret: vendo tibi hoc & illud. Cū aūt ius patronatus vēdi nō possit sub tali probatione nō trāsibit. Si tñ eēt aliqđ ius vniuersale qđ multa iura in se contineat vt hæreditas: cum illo bene transit ius patronatus. ar. de pe. hære. item vendendū. §. fi. Nota etiam ꝫm Ioan. an. ꝙ ius patronatus transferri potest successione: legatione: permutatione: donatione: venditione vniuersitatis: nō autē pignoratione. Et ratio est ꝫm Host. qa pignus non consistit. nisi in his q̄ quis de bonis suis facit obnoxia. vt de pigno. c. j. i &. ij. Sed cum ecclesia in nullius bonis sit patet ꝙ a nullo pōt obligari. Et nota ꝙ successio transferr̄ non solum cū suos consanguineos quis instituit hæredes: sed etiam cum extraneos. De legato autem dicit idem Io. and. in. c. cum sec'm. eo. titu. ꝙ si legatum factum est eccles'ię: de ipso patronatu etiam si sine consensu episcopi tenet: qa legatū est donatio. Sed si est factum priuatæ personæ: non tenet factū sine autoritate episcopi. vnde ante factionem testamēti requirendus est: fauore tamen vltimarum voluntatum videtur etiā ꝙ post mortē legantis illud possit eps approbare: ex quo alius tenuit testamentum. Nam & si testator iusserit construi eccl'iam & circa hoc fecit legata: constat ꝙ necessarius est consensus epi ad construendum. de cōse. dist. j. nemo. & tamen tenet legatum. de test. c. nos quidem.

§. VI. PRO PLENIORI DECLA

ratiōe eoꝝ q̄ dicta sunt. ō. s. ꝙ ius patronatus acquirit ędificatione eccl'iæ: donatione eius & collatione soli seu fundi vbi ædificatur. Nota ꝙ per quodlibet horū efficit quis patronus. Et ratio est ꝫm Io. an. in nouel. in. c. j. qa sicut pater filium: ita patronus eccl'iam de nō esse ad esse venire facit. Nō enim pōt fieri eccl'ia sine fundo & sine ędificio: nec sine dote. de conse. dist. j. nemo. Alius autē qui multa confert eccl'ię: licet posset dici benefactor ratione prędicta dici non pōt patronus. Nec si ante fundationem dater aliquid magnū & nō pro dote daret, acgrit ibi prōnatū: nec si post fundationē daret ꝫm Inno. qui cū Hostię. dicit ꝙ bene. si a principio eccl'ia cōstructa & cōcerata sine dote, licet male fuisset factum: tñ si quis postea eam dotaret patronus esset cum sine substantia rerū eccl'iæ non possit deseruiri. & hoc verum credo si fiat de autoritate diocesani. Et tunc fauore eccles'iæ fingamus ꝙ actus iste præcesserit. ad hoc. c. tanta qui fi. sint legiti. Et dico verū: quādo a confecrari facię te vel ab ipso epo confecratore non posset dos haberi. Dicit etiam ꝙ ædificio funditus destructo eccles'iæ perditur ius patronatus: & idem si fundus eccl'ia depereat facta vel facienda datus. Et dicit Hosti. ꝙ si quis ædificaret illā sine consensu epi nullū ius ibi acquirit patronatus al's acquirit si cum consensu eius. Equū tñ esset vt si extraneus eam reędificare voluerit anteq̄ eps ei consentiat: antiquum patronū sup hoc moneat & ipsum alijs pferat si vult ipse reædificare. Et idem dicit de dote. i. ꝙ si depauperata aliqua eccl'ia: aliquis de diocesani consensu dotet eam ꝙ acquire ret ibi ius patronatus: & sic loquitur. c. quicūq; xvj. q. vij. vel saltem ꝫm gl. deberet illa gratia decurtari. i. ꝙ ipse sup plens haberet partem in iure patronatus cum alijs & non totum qui prius dotauerant.

Ius patronat⁹ acqrit.

§. VII. NOTA QVASDAM QVE

stiūculas notatas a quodā solēni doctore circa acquisitiōnē patronatus: & de dante fundū vbi cōstruit eccl'ia & ędificante vel dotante dictū est ꝙ efficiunt p hoc patroni qñ cum consensu epi fiat. Sed quid de fabro q̄ ibi ponit operas suas ad ædificandum gratis & sine mercede alio dante materiam seu pecunias pro expensis materię? Rñdet si cōuenerūt vt simul essent ex hoc patroni: & hoc cū autoritate epi erunt patroni: al's non. Et idem qñ vnus dat necessaria materiæ alius soluit ædificantī. Sed quid si mulier fundet eccl'iam. Rñ. si hoc facit autoritate diocesani efficit patrona: qa eadē rō in muliere quę & in viro. vñ & idē ius eē debet: vt de trāsla. pla. c. ij. Sed qđ de tutore si fundet vl' dotet eccl'iam? Rñ. si hoc noie pupilli facit vel de eius pecunia vel in fundo ei⁹: acqrit pupillo nō tutori: qa oīa acqsita p tutorē ex rebus pupilli acgrunt pupillo. de pecu. cle. c. ij. Quid de clerico eccl'iam ædificāte de pecunia propria in fundo eccl'ię? Rñ. puto ꝙ vtriq; acquirit. f. eccl'ię & clerico: nō em potuit facere cōditionē eccl'iæ suę deteriorem: vt de dona. c. ij. Et idē dicēdū de fundante eccl'iam in fundo proprio: sed de pecunia eccl'iæ ꝙ. f. vtriq; acquirit: qđ etiā Io. an. sentire videtur. Sed si de pecunia eccl'iæ emptus est fundus & facta ꝛcatio, licet nōn noīe eius ipsi eccl'ię tārū acquirit patronatus, archi. c. apīcos. xij. q. ij. Sed quid cū ex pecunia militis cōstruit eccl'ia eo ignorāte ab alio cui acquirit patronatus militi vel cōstruēti: pręsupponēdo ꝙ non nomine militis sit cōstructa? Rñ. vtriq; nō militi acgrit: quia nō fuit cōsensus epi ad militē. e. c. qm̄. nec forte expedit eccl'iæ militē habere patronū: sed nec cōstructori: qa illum voluit hēre per fraudem, Sed fraus & dolus nemini debent patrocinari: vt de rescrip. c, sedes, sed remanebit eccl'ia libera. Sed quid de vsurario de cuius pecunia fenebri ꝑstructa est eccl'ia: nunquid acquiritur sibi ius patronatus vel a

Qōnes nota.

quibus extorsit vsuras? Rñ. dic q̄ licet de talib⁹ nō sit faciē da eccl'ia. vt extra de vsur. c. quia. nec eleemosyna est faciē da. j. q. j. nō est putāda: sed restitui deberet. Tñ non propter hoc ecclesia illa est deuiolanda, vt. xiij. q. vj. comperimus. Cōsiderandū igit̄ q̄ pecuniæ dñium tātum erat ipsius imo & res empta ex ea. vt notat̄ per modernos in. c. cū ru. extra de vsur. & ideo ius patronatus ei acquirit̄. & hoc puto si habet aliūde vnde ſoluat his a quibus extorsit. alīs ecclesia sit libera. ad quæ faciūt notata. j. q. j. nō est putanda. Et idē dicendum de ecclesia ædificata ex pecunia: furis aut ex pecunia simoniaca: aut ex pecunia acquisita per meretriciū vel per aliū illicitū modū. In isto tamē vltimo casu non tenetur pecuniā illā ex necessitate reddere vel erogare pauperibus vt in prioribus casibus. Item si inæqualiter plures tribuūt ad ædificandū patronatū: hoc non impedit inæqualiter acquisitionē illius iuris. facit de consue. c. fi. lib. vj. Non em̄ requirit̄ q̄ quilibet det dotē sufficientē ex quo sunt plures: secus si esset vnus. Sed quid si vnus habuit licentiā a dioceſano: alij nō? Rñ deo: qui habuit licentiam ille habebit patronatū: alij non. Requiritur aūt licentia illius epī in cuius dioceſi fundat seu ędificatur ecclesia: non aūt sufficit licētia dioceſani ædificantis. eo. tit. nobis. & de fo. compe. c. sane. Sed qd si epūs nō vult dare licētiam: quia vult pecuniā vel aliqua de cāp̄. Rñ. papæ hoc referatur q̄ eum compellet. eo. tit. nullus, vel licentiā dabit, nisi iusta cā subsit quare denegetur. Sed nunquid in hoc potest habēri recursus ad metropolitanū? Rñ. Tan. Vin. & Goff. videtur sentire q̄ sic. Hosti. tenet contrarium. Sed Ioā. an. dicit super. d. c. nullus. eo. tit. Potest dici q̄ metropolitanus pōt cōpellere suffraganeum: & sic est vera prima opi. Sed licentiam ipſam ædificandi dare nō pōt & sic vera est ſcā. D. P. m. dicit q̄ putat q̄ si epūs monitus fuit per archiepiſcopum licentiam dare: & ipſe epūs monitus dare recusauerit vel neglexerit dare sine iusta causa: tunc archiepūs licentiā dare poterit. ga expressum est in iure q̄ negligentiam suffraganei suppleat archiepūs. ix. q. iij. cum simus. Negligentia aūt est lapso tpe debitæ monitionis & nulla causa assignata ergo &c. Sed nunquid vacante sede capitulū potest dare talem licentiam. s. ædificādi eccl'iam? Rñ. credo q̄ sic quia hoc est iurisditionis non ordinis. In his aūt quæ sunt iurisditionis cap'm succedit. vt de ma. & obe. c. olim. Sed quid si vnus faciat ędificare eccl'iam & consecrare, & alius postea dotet ipſam? Rñ. si dotans hoc facit autoritate epī p̄m Ioan. an. efficitur patronus cum alio ędificante quasi fauore eccleſiæ fingatur dos præceſſiſſe Et hoc puto maxime quando a fundatore non potest dotari ipſa ecclesia iuxta notata de conse. eccle. vel alta. c. cum sicut.

Cap'm

§. VIII. DE DISCORDIA PATRONORŪ

Discordia patronoꝝ

in presentatiōe. Hæc materia ponit̄ in. c. q̄m̄. de iure pa. quā sic summat Ioā. an. in nouel. Si patroni discordant ille p̄ficiet̄ q̄ pluriū patronorū voces habebit. Qd̄ si hoc sine ſcādalo esse nō poterit: vel patroni infra tp̄s debitum nō p̄sentāt: eps ordinabit eccl'iam. vbi primo dicit Ioā. an. Dic intrepide p̄m Vin. Ber. & Compost. q̄ si sit electio vel p̄sentatio facta a maiori parte patronorum ēt respectu aliorū: licet nō sit facta a maiori parte oīm bene valet: nec obstat. c. eccl'ia. de elec. ga loquit̄ de electiōe quę fit ab aliquibus vt a collegio. Et p hoc patet q̄ si sunt duo patroni vnus pōt alterū p̄sentare: qd̄ non est de duob⁹ eligēdis ga vnus nō pōt alterū eligere. Io. aūt in glo. super. c. si plures. xvj. q. vij. distinguit de discordia patronoꝝ: quia videlicet aut discordia ē inter patronū & epm̄: aut inter ipſos patronos. Et si inter epm̄ & patronum: tūc eps ponet interim oeconomū in eccl'ia quousq̄ sit terminatum negotiū. vt de offi. or. c. cum vos. Si autem est discordia inter patronos: aut hæc est super electione facta ab eis: aut de iure patronatus. si est de electione: tūc ille instituat̄ qui maioribus meritis adiuuat̄. si sine ſcādalo fieri pōt: vt in isto. c. q̄m̄ in quibusdā. sed si pares sunt gratiā facere potest epūs cui vult vt extra eo. cū aūt. Si autē discordia sit de iure patronatus: expectabit epūs per sex menses a tpe vacationis eccl'iæ vsq̄ ad quatuor a tpe motæ cōtrouersiæ: vt de iure pa. c. cū propter. Et si nō concordauerint infra dictū tp̄s. postea epūs instituet in eccl'ia aliquē: & ille p̄sentabit̄ postea ab eo qui euincet patronatū si hoc fieri pōt sine ſcandalo. Si autē nō fieri possit sine ſcandalo patronorum: tunc epūs claudet eccleſiā: vt nō exerceātur ibi diuina. hęc Ioan. vt dicit̄ de iure pa. c. j. & ij. Sed Ioā. An. in nouel. sup. d. c. q̄m̄: ait. Asserti ue teneas post factā p̄sentationē: licet discordent hæc iura locū nō hr̄e quę solū loquunt̄ q̄n̄ de iure patronatus emerserit quæstio: non q̄n̄ inter p̄sentatos est quæstio, quis. s. inter plures p̄sentatos debeat instituti. Et dicit Inno. q̄ si de iure patronatus est quæstio expectantur quatuor menses. Sed si est discordia de persona p̄sentata expectantur sex mēses: vt de concess. præbē. c. ij. Dicit etiam Hostiē. q̄ hoc casu. s. cum quæstio vertitur de iure patronatus, nō inueni mus expressum q̄ superiori debeat prouidere. Vnde quātū cumq̄ proteleť diffinitio nō deuoluet̄: ex quo nō ē ius expressum: qui etiā ponit exēplū de scandalo qd̄ debet cauēri. puta ga vtraq̄ pars est potens. Et dicit q̄ si alius constituitur gladius suus vltor erit: nec poterit refrēnari. Dicit ēt Inno. hoc locum hr̄e non solū in eccl'ia vacante: sed etiam non vacāte: cū propter patronoꝝ discordias sacerdos ſtitutus stare ibi nō pōt. Vnde epūs si aliter prouidere nō pōt: faciat q̄d̄ dictū est de cessatione diuinoꝝ. Dicit autē Host. q̄ epūs si brachium sæculare potest habere. s. ad hmōi impediēda ad ipſum pōt recurrere. extra de homi. c. postulasti. Si autem caret epūs brachio sæculari: non habet vltra quid faciat: nisi cum patiētia expectare vel ad papam recurrere qui oībus oppressīs debet ex officio subuenire. ñ. q. vj. ad romanum. vltra sibi non restat remediū: nisi ad deū. extra de iudi. c. cū nō ab hoīe. Et dicunt Inno. & Host. q̄ hmōi electionibus q̄uis tantā vocē habeat vn⁹ ex patronis quā tam aliūs: dixit tñ attendenda merita personarum: sicut in electionibus eccleſiaſticis. vt de elec. dudum. & in testibus: vt de testi. c. in nostra. Et licet in iure patronatus succedāt hæredes. Dicit Inno. q̄ magis consonat æquitati dicere q̄ successio in patronatu magis fiet per ſtirpes q̄m̄ per capita: cum hoc esse debeat in linea descendentium, in ſti. de hęre. quæ ab ſtest. deferunt̄. §. & ga. ita q̄ si plures vni ex patronis succedant puta quatuor: alteri ex patronis succedant pauciores puta duo: nō plus vocis habebunt illi quatuor q̄m̄ illi duo, quilibet enim illorum quatuor habebit quartā partem vocis vnius: & illorum duorum quilibet habebit duas partes vnius vocis. Et hāc æquitatē dixit subtilitati contrariæ præponendā. & de hoc in cle. plures. de iure pa. Et per hāc cle. declarat̄ ista materia & quædā alia quæ erāt in varia & p̄ria opi. iō tex. eius hic immediate pono. Plures ab vno ex patronis eccl'iæ relicti hæredes: vocem dum taxat vnius habebūt in p̄sentatione rectoris. Et vt facilius prouideat eccleſiis: non inconueniens reputamus patronos ipſos inter se posse libere conuenire de rectoribus ab eis alternis vicibus p̄sentando: in quibus ēt ex eadem cā permittimus vt plures ad vacantem eccl'iam possint eo modo præsentare personas q̄ vna ex eis eligi per epm̄ valeat & admitti. Clemens. v. de iure pa. in cle. Dicit Ioā. an. hic in apparatu. q̄ ista cle. reprobatur opi. Ala. Hug. Lau. Io. Tan. Vin. Ber. & Goff. quæ etiam mihi placebat: dicentium. xvj. q. vij. si plures, & de iure pa. c. j. q̄ in iure pa. successio erat per capita. & approbatur opi. Inno. & Hostien. dicentium q̄ successio in patronatu fit per ſtirpes, non per capita. vt dictum est in præcedenti. §. Et hoc siue patroni sint aliq ex diuersis causis, puta vnus quia fundauit. alius ga dotauit: siue sint ex eadem causa: ga fundauerūt simul vel ēt dotauerunt. q̄uis Archi. xvj. q. vij. aliter dicat. qd̄ tñ Io. an. non reprobat. & addit. Mihi placebat in hac cle. opi. reprobata. q̄ etsi in p̄ē haberet cōtrariā equitatem: tñ expediens mihi videbatur eccleſiæ: vt sicut patronis per capita debeat ius proceſſiōis: ius alimētoꝝ: ius defensionis: ita & per capita debeat ius p̄ntationis: vt. s. quot sunt capita patronoꝝ: tot sint suffragia vocū & nō plura. ad hoc facit. e. ti. c. ij. nō plura dixit: vt. s. si p̄onus sit hæres cōpatroni solā vnā vocē habeat: cuius p̄riū innuit hæc lr̄a cle. Et ex ista approbata hic opinione timeo q̄ nascētur inextricabiles quæstiones. Et ponit diffuse per exēpla intricationē qōnū gl. super verbo plures, ad minus quos cōpreh̄dit: & dicit plures etiam singulares. Ab vno. glo. ergo ſecus si plures a pluribus: vel vnus a pluribus. vt dixit. Relicti glo. Idē tñ puto si inter viuos transferat vendendo plurib⁹ vniuersitatē: vl'p̄mutādo cū plurib⁹: vel plurib⁹ donādo. Hæredes glo. sui vel extranei cū hic nō distinguar. Rectoris. gl. etiā clerici cū eadem sit rō. Et vt facilius &c. Circa hoc erat triplex opinio. Prima q̄ hoc posset fieri. Secūda q̄ non posset fieri. Tertia

Notabi lia.

fieri. Tertia q̄ fieri posset: sed nō nisi cū aucte epī. Reprobatur ergo hic secūda & tertia opi. q̄ fuit Inn. & approbat̄ p̄ria quę fuit Bern̄. & Goff. Libere. gl. i. sine superioris auctē. & sic reprobat̄ opi. Inno. quā notauit in. c. q̄m̄. eo. ti. Itē dicit libere ecclesi non vacat ecclesia. hoc probat plurale. Alternis vicib⁹. Certū est em̄ q̄ vna vice nō cōcurret duplex vocatio. Non ob. de cōcess. p̄ben. ca. fi. ga illud fiebat i fraudem vacaturæ. Hoc aūt fit ad tollēdā discordiā & facilitorē prouisionē eccl'iæ. Et eadē rōne videt̄ patronos plurium eccleſiarū posse inter se diuidere: vt vnus sit patronus i vna: & alius in alia. Itē cū patronatus vnius eccl'iæ cōmutetur in patronatū alterius eccl'iæ: quare patronat⁹ vnius eccl'iæ cū pte quā &c. In cle. etiā quæ inci pit. vt cōstitutio de iure patronatus. Et sic statuit̄ de patronis eccl'iasticis: vt constitutio quę ad eccl'iam aliquā: quis ēt ad exemptorū p̄sentationē pertineat: admitti cōsuetudine nō obstāte ꝑria, phibet nisi p̄sentato de prouēt⁹ eiusd̄ talis corā dioceſano fuerit portio assignata: vū iura episcopalia possit̄ soluere & sustentationē hr̄e congruā: sicut expedit obseruetur ipſam declarare: ac ēt q̄dā adjcere cōsulta huius sacri concilij approbatiōe prouidimus. Dioceſanis sub obtestatiōe diuini iudicij districtius inhibētes: ne p̄sentatum aliquē p quācūq̄ p̄sonā eccl'iasticam ius p̄sentandi ad aliquē eccleſiā habentē admittant: nisi intra certū terminū cōpetentē per dioceſanos ipſos p̄ntantibus p̄figendū ipſo p̄sentato et corā eis. vt p̄scribit̄. cōgrua de p̄uētibus eccl'iæ portio assignata: quā si forsitā ijdē p̄sentātes intra terminū ip̄m assignare neglexerint: ne factū eoꝝ noceat p̄sentato: statuim⁹ vt extunc dioceſani debeant p̄sentatū: nisi aliud canonicū obsistat admittere: & in pœnā p̄sentātiū ad dioceſanos potestas assignationis huius deuoluat̄. Præcipimus aūt dioceſanis sub ipſius obtestatiōe diuini iudicij ipſorūq̄ cōsciētias oneramus: q̄ moderationem portionis ipſius debitę faciant: nec odio nec fauore vel alias in pluri vel minori circa illam sciēter excedant &c. Hæc ibi. De simonia in patronatu habes in. ij. parte ti. j. c. iiij. &. v.

TITVLVS. XIII. DE CLERICIS & diuinis officijs.

¶ De exercitio clericoꝝ. Cap'. I.

SI DORMIATIS INTER

Smedios cleros: pēę colūbæ deargētatę & posteriora dorsi eius in fulvore auri. Pſ. lxvij. Quāuis istud exponat̄ in glossa cōtinua de oībus vere fidelibus: tamen alludendo illi termino cleros: vnde clerici denominantur: adaptabitur ad materiam de clericis. sed quia locutio est obscura & multipliciter exponitur in dicta glos. breuiter prout de omnibus electis intelligitur exponemus. Primo ergo sciendum q̄ columba hic significat eccleſiam p̄m glo. de qua dicitur in Cant̄. Vna est columba mea &c. Cant̄. vj. c. Hæc est deargentata quia diuinis eloquijs erudita. p̄m illud ps. xj. Eloquia domini eloquia casta: argentum igne examinatum quia sonorum in prædicatione: purgatum ab omni errore. Posteriora huius colūbæ sunt fideles qui erunt in fine mundi vel in vltima resurrectione. Posteriora enim dorsi sunt extremitates ipſius animalis. hi autem vltimi erunt in pallore auri. i. in auro bene fulgenti & claro. s. perfectæ charitatis quæ significatur per aurum preciosius cunctis metallis: sicut charitas eminet cunctis virtutibus. De quo auro charitatis dr̄ Apoc. iij. Suadeo tibi emere aurum ignitum: vt locuplex fiat. Pēnæ huius colūbæ sunt cōtēplationes & affectiones quibus eccleſia se ſubleuat ad cœleſtia. has affectabat p̄s. dicens. Quis dabit mihi pēnas sicut colūbæ: & volabo & requiescam. & ad quē locū: nisi vbi vocat eā spōnsus dicens. Veni colūba mea in foraminibus petræ. Cant̄. iij. Petra aūt erat Christus. j. ad Cor. x. c. & de cōse. dist. ij. c. reuera. Clerici p̄m gl. dicunt̄ duo testamēta vetus & nouū. Cleros enim græce latine sors. Sortes autē dicuntur in veteri testamento partes hæreditatis terræ promissionis: quę sorte datæ sunt populo dño dispensante. vt habetur Iosue per totum. Vnde etiā & ipſa testamenta sortes significant per quæ seruata hæreditas terrę viuentium promissa est & datur. Dormiunt inter medios cleros. i. in medio clericorū scilicet testamēto: fideles q requiescunt in aucte scriptura rum duoꝝ testamentorū acquiescendo & assentiēdo veritati eoꝝ & p̄m eas doctrinas vsuit̄. vel requiescunt in medio cleroꝝ qui terrena nō nimis ardenter appetūt & amāt quæ terrena promittebat vetus testamētū: vel dormitū q scilicet vsq̄ ad mortē. quę dormitio dicit̄: perseuranti in tempu terrenoꝝ amore cœleſtium. Est ergo ſenſus. O fideles si dormiatis inter medios cleros. i. quiescatis inter duo testamenta modo exposita: vos eritis vel vobis erunt pēnæ columbæ. i. virtutes seu contemplationes quas habet columba. i. eccleſia eru dita sacris eloquijs: cuius finis & vltimi erunt in perfecta charitate vt ipſis pēnis. i. virtutibus & cōtemplationibus possitis volare ad cœlū: vbi ē perfectissima charitas. Sed adaptādo sp̄ecialiter ad ſtatum clericorū ratione nominis cleros. Notādum q̄ clerici denominantur a cleros græce q̄d̄ dicitur latine sors vel hæreditas ex eo q̄ primus clericus inſtitutus ab apl'is. i. Matthias sorte electus est ad apoſtolatum. vt patet Act̄. j. c. Quam rationem tangit Gratia. dist. xxj. §. j. Vel ſm Hiero. clerici dicūtur a cleros. i. sorte dñi: eo q̄ sunt de sorte vel dominus est sors. i. pars eoꝝ. Vnde ipſe ait. xij. q. j. c. clericus. Clericus q̄ Christi seruit eccleſiæ: primum interpretetur vocabulum suum: & nominis interpretatiōe prolata nitatur ēſſe quod dicitur. Si enim cleros græce latine sors interpretatur: proprerea clerici dicuntur: quia de sorte dñi sunt: vel quia dñs ipſe sors. t. pars clericorū est: vel quia ipſe pars dñi est: qui si partem dñi habet: talem se debet exhibere vt ipſe possideat dñm: & ipſe possideatur a domino qui dñm possidet & cū propheta dicat. Pars mea dominus. Et Hiero. ad Nepotianū. Nihil extra dñm habere potest: q̄ si quispiā aliud habuit p̄ter dñm pars eius non erit dominus. Verbi gratia. Si aurum si argētum si variam suppellectilem cum his partibus dñs non dignat̄ fieri pars eius. Hæc Hiero. ad Nepotianum. & intelligitur cum in his rebus ponit finē sui vel nimis solicitatur: ita q̄ officium suum negligat. Prędicta igitur verba propheta. Si dormitatis &c. adaptando ad ſtatum clericalem. ibi possunt notari tria.

¶ Primo q̄ debent a sæcularibus negotijs abſtinere. ibi. si dormitatis.

¶ Secundo q̄ debent in sacris eloquijs & virtutibus se exercere. ibi. inter medios cleros.

¶ Tertio q̄ debent in diuinis officijs & orationibus se exhibere. ibi. pennæ columbæ.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

debent clerici a sæcularibus negotijs se abſtinere & hoc est dormire. i. quiescere. Et in ſignum huius ordinatio clericorum fit in ſabbato: quod interpretatur quies: qa quiescere debent. i. cessare a sæcularibus negotijs. Vñ apl's ait. Nemo militans deo implicat se negotijs sæcularibus. Status clericalis est quędā militia ſpiritualis. Quæ autē sint negotia sæcularia a quibus clerici habent abſtinere: declarat̄ in c. multa. extra ne cle. vel mo. vbi sic dicitur ex cōcilio Maguntiñ. Multa sunt negotia sæcularia de quibus pauca perſtringamus: ad quę pertinet omnis carnalis concupiscentia. quicquid plus iusto appetit hō turpe lucrū est: munera em̄ iniuste accipere vel ēt dare pro aliquo ſeculari quæstu pretio aliquē cōducere: cōtētiōes vel lites vel rixas amare in placitis ſecularibus diſputare excepta defensiōe orphanoꝝ aut viduarū: p ductores aut procuratores eē ſecularium rerū: turpis verbi vel facti esse ioculatorē: vl'iocū ſecularē diligere: aleas amare: ornatū incōueniētē ꝓpositо suo quę rere: i delicijs viuere velle: gulā & ębrietatē seq̄: pōdera in iusta vel mensuras hr̄e: negotiū iniustū exercere: nec tñ negotiū iustū est cōtradicēdū ꝓpter necessitates diuersas. ga legimus ſctōs apl'os fuisse negotiatos. Et i regula beati Bñ dicti p̄cipit prouideri: p quoꝝ manus negotia monasterij ꝓcurent̄. canes vel aues sequi ad venādū. Et oībus quibuſlibet causis superfluis intereſſe. Ecce talia & similia ministris altaris dñi. necnon & monachis oīno interdicimus Hęc ibi. & infra in seq. c. magis declaratur a quibus clerici debent abſtinere: quę sunt eis interdicta ibidem.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

ij. ad Timo. ij.

s. q̄ dñt sacris eloquijs & virtuosis actibus inhęrere. Vnde dist. xxxvij. oēs p̄sallentes. Oēs p̄sallentes deo repromittimus. In iuſtificatiōibus tuis meditabor. nō obliuiscar sermones tuos: qui sunt eloquia dñi. Qd̄ etsi cūctis fidelibus obseruare saluberrimū sit: p̄cipue tñ his q̄ eccl'iaſticā ꝓfecuti sunt dignitatē. hæc ibi notant̄ cū dr̄ i aucte. Inter me-

dios cleros.i.in medio duoꝝ testamentorū.ſ.veteris & noui.vt expoſitū ē.ē.& qđ ibi legūt diligēter adimplere: quia vt ait apl̄s ad Roma.ij.c. Non auditores legis:ſed factores apud deū iuſtificabunt.Et Io.xiij.dixit Chriſtus diſcipulis ſuis.Scitis hęc.Beati eritis ſi feceritis ea.Quibus aũc virtutibus clerici debent eſſe decorati oſtendit ap̄l̄s.j.ad Timo. iij.dicens.Oportet ep̃m eſſe irreprehenſibilem &c. quæ regula cōtinet.xiij.capitula ſeu cōditiones virtutum quę obſeruari debēt ab oībus clericis.Expoſitionem autem dictę regulæ plenę habes infra.eo.ti.c.iij.ibi.vide.

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

ſ.q̄ debēt inſiſtere diuinis officijs & deuotiōibus: notāt p hoc qđ dr̄.pennæ columbæ &c.ſ.eritis vos.ſ.clerici.ſi dormiatis.i.ceſſetis ab actibus ſæcularibus:inter medios cleros.i.in medio teſtamēt oꝝ vos ponētes p ſtudiū & obſeruationē eoꝝ:ſic eritis ſeu vobis erūt pennę colūbę &c.per oīones videlicet & officia diuina qbꝫ ipſa colūba.i.eccl̄ia p vos ſubleuat ad cœleſtia.Et de oīone dictū eſt. ē.tit.xij. & etiā dicetur in quarta parte.& de ea habes etiā in prima & ſecunda parte in pluribus locis.Sed qũo debēt clerici dicere hōras canonicas & diuina officia:& qui ad ip̄a ex præcepto teneantur:habes.j.eo.ti.c.iij.

¶De conuerſatione clericorum & a quibus exercitijs clerici debent abſtinere. Capl̄m.ii.

Cōuerſatio p̄sbyteri.

QVIBVS AVTEM SE DEbent clerici abſtinere. Nota q̄ promouēdus ad clerum debet eſſe bonæ cōſcientiæ quo ad ſe & bonæ famæ quoad alios:quę reſultant ex moneſta conuerſatione,& debet ſe exhibere exemplum virtutis.vnde Hiero.qualis ædificatio diſcipuli ſi intelligat ſe eſſe magiſtro maiorē.Vñ nō ſolū ep̃i preſbyteri & diacones debent magnopere puidere:vt cunctis pplm cui preſident conuerſatione & ſermone preęant:verū ēt inferior gradus exorciſtæ:lectores:acolyti:æditui:cæroferarij: & oēs oino qui domui dei deſeruiunt:qa vehementer eccleſiā Chriſti deſtruit laicos meliores eſſe q̄ clericos.viij.q.j.q̄lis.Malus aũt ſacerdos:inquit Chryſ.de ſacerdotio ſuo crimē acquirit non dignitatem.diſt.xl.multi.Et vt ait Aug. Nemo in eccleſia amplius nocet q̄ qui peruerſe agēs:nomē vl̄ ordinem ſanctitatis vel ſacerdotis habet.Delinquētem autem hunc redarguere nullus preſumit:& in exēplum culpa vehemēter extēdit qñ pro reuerētia ordinis peccator honoratur.diſt.lxxxiij.nemo.Qualis aũt conuerſationis debeat eē oſtēdit Iſido.de vita clericorum ſic dicens. His lege patrū

Regula clericorum.

cauetur:vt a vulgari vita ſecluſi a mundi voluptatibus ſe abſtineant:non ſpectaculis:nō pompis intersint : cōiuuia publica fugiāt:priuata nō tm̄ pudica:ſed & ſobria colant: vſuris nequaq̄ incūbant : neq; turpiū occupatiōib⁹ lucrorū:nō fraudibus cuiuſq̄ ſtudiū appetant : amorē pecuniæ quaſi materiā cunctorū vitiorū fugiāt:ſæcularia officia negotiaq; abjiciant:honoris gradū per ambitionē non ſuſcipiāt:pro beneficijs medicinæ dei munera nō accipiāt:dolos & cōiurationes caueant:odium æmulationes obtrectationes,atq; inuidiam fugiant:nō vagi oculis:non effrenes lingua:aut petulanti fluidoq; geſtu non incedant: ſed pudorem atq; verecundiam mētis ſimplici habitu inceſſuq; oſtēdāt:obſcęnitatem quoq; membroꝝ & verboꝝ ſicut & operū penitus execrent:viduarū & virginum frequētatione fugiāt:cōtubernia quoq; extranearū fœminarū nullatenus appetant:caſtimoniā inuiolati corporis ꝑpetuo cō ſeruare ſtudeāt:ſenioribuſq; debitā prebeāt obedientiā: nec vllo iactātiæ ſtudio ſeipſos attollant.Poſtremo doctrinæ lectionibus pſalmis & hymnis cāticis exercitio iugiter incūbāt. Tales em̄ debēt eſſe q̄ diuinis cultibus ſeſe mācipandos ſtudent.ſ.vt dū ſcīæ operā dant:doctrinæ gratiā ppl'is adminiſtrent:& hęc oīa diſt.xxiij.his igit̄.Itē Clemēs. melius eſt em̄ dñi ſacerdotē paucos hr̄e miniſtros qui poſſint digne opus dñi exercere : q̄ multos inutiles q onus graue inducant ordinatori.xxiij.diſt.c.tales.

§. I. DE OPERIBVS CLERICO

rū.Nota quędā eis ꝓhibita:vt negotia ſæcularia.ij.Timo. ij.Nemo militans deo implicat ſe negotijs ſæcularibus. Et primo quidem negotiatio eſt eis prohibita. Vñ Aug.diſt. lxxxviij.fornicari.Fornicari nūq̄ licet:negotiari aliq̄n licet anteqū clericus fias licet : poſtq̄ factus fueris non licet. Prohibita eſt em̄ religioſis : ſiue ſint clerici:ſiue conuerſi Et dicit Pe.de pal'.q̄ ſi huiuſmodi negotiationē ſuā & ſuoꝝ.ar.di.lxxxvj.c. per uenit.in verbo auaritiæ cā.Concor.Hoſt.Poteſt ēt locare animalia.vt oues & boues ad certum fructum dūmodo p contractū al's licitum. Itē ſm Guil'.pōt emere rem vt eam meliorata carius vendat.vt puta pullum vel equū vl' etiā ſi rabulam emat vt faciat imaginē:qa iſta non eſt negotia tio ſed artificiū.xiij.q.iij.c. canonū.eę ne cle. vel mo.c.ſ. Pœna aũt clericoꝝ q aliꝝ negotijs ſæcularibus ſe imiſcent eſt q̄ debent excōicari.extra ne cle.vel mo.c. ſub intermiratione, & ſi ſe nō correxerint dñt deponi. ita tñ q̄ religioſi diſtrictius q̄ alij puniant extra ne cle.vel mo.c. ſed nec. Et ex hac pœna cum maxima ſit deprehenditur q̄ in hmōi exercitijs mortaliter peccant. In foro aũt pœnitentiali debet eis iniungi vel ſaltem conſuli q̄ ea quæ cōtra formam prædictam lucrati ſunt ſtudeant pauperibus erogare.xiij. q. v.qui habetis. Permaxime aũt clerici debent vacare ſacrę lectioni & doctrinę.Vñ Hiero.ad Ruſticum.Si clericatus titillat deſiderium:diſcas q̄ poſſis docere & rationabilem hoſtiā offeras deo:ne ſis miles anteqū tyro:ne prius ſis magiſter q̄ diſcipulus.Nō eſt humilitatis meæ : nec menſuræ iudicare de cæteris : & de miniſtris eccleſiarū ſiniſtrū quippiam dicere:&.ſ.Mihi placet vt habeas ſanctorū contubernium:nec ipſe te doceas & abſq; doctore ingrediaris viā quā nunq̄ ingreſſus es.xvj.q.j.ſi clericatus.&.xxxviij. diſt.per totum.

¶De conuerſatione clericorum ſm regulam apoſtolicam Oportet epiſcopum eſſe irreprehenſibilem,ſub.xiij.conditionibus declaratum. Capl̄m.iii.

Aplica regula clericorum ex planat.

QVIBVS EXERCITIIS DEbēt clerici vacare de qb⁹ ē regula apoſtolica,ſ. ad Timoth.iij.Oportet epiſcopū eē irreprehēſibil ē:vnius vxoris virum:ſobrium : prudentē: pudicum:ornatum:hoſpitalem:doctorem:non vinolētū: non percuſſorem:ſed modeſtum:non litigioſum: non cupidum:domui ſuæ bene præpoſitum.Hanc eandem regulam tradit ſcribens ad Ti.i.c.licet variet in aliquo verba. Et ibi dr̄.oportet ep̃m eē ſine crimine.Et licet videat ap̄l's hanc regulā poſuiſſe epiſcopis:tñ hæc regula etiā extendit ad oēs alios ordinādos:& ad prelaturas promouendos.vt dicūt Aug.diſt.lxxxj.c.ap̄l's.& Amb.diſt.xxxiij.c. cognoſcamus.includēdo autoritatem Nicæni cōcilij.Declaratio nem aũt harum coditionū ap̄licæ regulę quę ſunt.xiij. prosequitur Gratia.multum diffuſe in decretis a di.xxv. vſq; ad.xl viij.inclusiue. & iterū ab.lxxxj.vſq; ad.xc.inclusiue,& Ray.in ſum.& Io.in ſum.confeſ.ipſum ſequitur.De ſingulis pauciſſima ponentur.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

ſ.oportet eē ſine crimine ordinādū vel eligēdū.Gratia.di. xxv.c.vnū orariū.§.noī e aũt criminis.vbi ponit q̄druplicē acceptationē huiꝰ vocabuli.Et primo ,put ſumit gn̄alis ſime ,p quolibet pctō iuxta illud Catonis. Nemo ſine crimine viuit.Sed'o ,p pctō cōmiſſo ex deliberatiōe ſiue mortali ſiue veniali.& ſic diſtīguit ꝰ pctm̄ cōmiſſum ex ignorātia vl' fragilitate.Tertio mō ,p pctō mortali. Et ſm hoc dicit Aug.Nemo exiſtimet capitalia crimina igne purgatorij poſſe purgari.in.d.diſt.§.al's ea demū. Quarto modo pro pctō qđ inducit depoſitionē ſeu irregularitatē vt homicidiū:notorij adulterij & hmōi. Vñ di.lxxxj.c.ap̄l's. dr̄ q̄ crimēeſt graue pctm̄ acculatione & dānatione dignīſſimū & ſic iſto vltimo mō ſumit hic:ita ſcilicet q̄ poſt peccatū cōmiſſum poſt baptiſmū inductiuū irregularitatis:nō promouebatur abſq; diſpenſatione. Vel ſi intelligatur de mortali quolibet:tūc nō promoueat ante pœnitētiā interiorē per quā tollitur pctm̄ : al's ad ſui dānationem ordinaretur q̄uis executionē haberet.Sed& diſt.lxxxj.Gratia. iterū tractās illud cap̄.oportet eſſe ſine crimine. dicit q̄ etiā debet vitare occaſiones criminis.i.nimiā familiaritatē & cōuerſationē cū mulieribus:& acceſſum incautum ad domos earū.vt.c.clericus,&.c.oportet,& ēt debet hoc vitare vt auferat de eo ſuſpitionē ab alijs quā poſſet inde habere: vt ibi dr̄.In oīb⁹ obſeruare cōuenit vt qs certo tpe & certo loco & certis pſonis:vel apparere clericꝰ vel loq debeat mulieribꝰ vt excludat oīs nefanda ſuſpitio. Certe ſolū ad ſolam accedere nulla religionis rō permittit. Melius eſt enim eē duo q̄ vnū.ex.vij.ſynodo. Irē debet eē ſine crimine ne ip̄e cōmittat:ſed ne alijs committētibus aſſentiat:vt declarat. diſt.lxxxiij.per totum.& præcipue in.c.nemo.&.c.error.

§.II.QVANTVM AD SECVNDVM

ſ.vnius vxoris virū.Hoc exponit negatiue.i.q̄ nō plures habuit:etſi vnā habuit.di.lxxxij. propoſuiſti.ſi nō ſic exponeret ſequeret q̄ ygines & nullā vxorē habuerit nō poſſent ꝓmoueri:qđ eſſet abſurdū.Ray. & Hoſti. Et intelligit il lud ſiue poſt baptiſmū ſiue ante:qa bigamia nō tollit p baptiſmū:vt patet di.xxvj.acutius.&.c.deinde.Et ſup iſtius cōditionis declaratiōe tractat Gra.diffuſe de incōtinētia clericoꝝ.a.xxvj.diſt.vſq; ad.xxxiij.inclusiue:ponēs. differentiā inter clericos eccl̄iæ orientalis & occidētalis in materia cōtinētię:qđ colligit ex.c.aliter.di.xxxj.ſed qđ dr̄ in.d.c.q̄ ſacerdotes Græcorū & alij clerici matrimonio copulant:exponit glo.& bene.i.cōtracto vtunt. Et declarat iſta materia plene.di.xxviij.in gl.ſuper.c. diaconi. vbi dr̄ q̄ in eccl'ia orientali & occidentali illicite cōtrahit in minoribus ordinib⁹:vt patet di.xxxij. ſi qs eoꝝ. Sed cōſtituti in ſuperiori ordine nec in eccl'ia occidentali nec orientali poſſunt cōtrahere matrimoniū nec poterant a tpe ap̄lorꝝ: & ſi cōtrahāt nō eſt matrimoniū. Et hoc patet ex ſexta ſynodo quę in oriente fuit celebrata:& regulā ſtatuit eis vt diſtin. lxxxiij.c.cū in ꝑterito.Sed in hoc eſt diſtinctio inter oriētales & occidētales:qa ipſi ,pmouent nō promiſſa continētia. Vnde poſſunt Græci promoti i ſacris vti matrimonio ante cōtracto.ſed nō ꝑt in ſacris conſtituti contrahere: vt extra de cle.cōiu.c.cū olim. Et cū cōcilio Nicen̄o,vellet eis cōtinentiam imponere.ſ.quo ad vſum contracti matrimonij. Pānutius inexpertus nuptiarū diſſuaſit conſilio : & ſic fuerūt dimiſſi.di.xxxj. Nicęna. Sed Latini nō ſpectant etiā vti cōtracto:& hoc a tpe Inno.& Siritiꝰ g indixerūt continērias ſacerdotibus & leuitis:ita.ſ.q̄ nec etiā ꝗcto vti liceret ſicut antea permiſſum fuerat.vt diſti.lxxxij. plurimos. Gre.aũt etiā ſub diaconibus ſimili modo indixit cōtinētiā vt diſt.xxxj.c.ante trienniū. De bigamis quare ,phibentur ordinari:& quot modis:& quis dicatur bigamus : & quis cum eis valeat diſpēſare:& de notorijs fornicatoribus qūo ſint ſuſpenſi:habes.j.e.parte.ti.xxviij.c.iij.

§.III.QVANTVM AD TERTIVM

ſ.ſobriū:& paulo poſt nō vinolentū. Hic prohibetur clericis ebrietas & voracitas.prohibētur aure clerici ſm Ray. a ſuperfluitate vini:nō q̄ vinum ſit malum,imo bonū & moderate ſumptū acuit intellectū:ſed q̄ ex eo frequēter incurritur ebrietas.extra de iureiu,c.etſi Chriſtus. Ebrietas aũt fomes & nutrix oīm vitiorū eſt. di.xxxv. ante oīa. Vñ beatus Bñdictus in regula admonet monachos ne vſq; ad ſatietatem bibant. Vnde conſtituit ibi paruam menſuram qua infirmitatibus corporū & debilitati naturæ ſatiſfacerepoſſent:& non appetitū & ſuam ingluuiem adimplere: plus cōſulens ſm medicū q̄ ſm præceptorem:qđ etiā apoſtolū ad Titū feciſſe nō ambigim⁹. Et ſm Vlricū duę ſunt cauſæ huius prohibitiōis. Prima qa vinolētia ē incitatiua libidinis. Vnde Hiero.diſt.xxxv.§.j. Venter mero æſtuās facile diſpumat in libidinē. Exemplū in Loth figuram in Noe.qui ebrius nudauit verenda. Sed'a cā eſt : qa impedit deuotionē ad deum & diſcretionem. Prouer.xx. Luxurioſa res eſt vinū &c.qui his delectat nō erit ſapiens. Hęc autem duo,ſ.munditia & ſapiētia maxime ſunt neceſſaria dei miniſtro:qa ambulans in via immaculata:hic mihi miniſtrabit. Pſ.c. Et Prouer.xiij.c. Acceptus eſt regi miniſter intelligens. Et multa pulchra habes de abſtinentia & gula & ebrietate per totā illā diſt.xxxv.vbi Gratia.tractat illud.c. præcipue in.c.ſexto die. Voracitas etiā clericis prohibetur ſm Ray. Primo qa vētris ingluuies ad luxuriā prouocat: & omne opus bonū diſſoluit. Vnde Hiero.di.xl.iij. §.j.dicit q̄ vēter & genitalia vicina ſunt mēbra : vt ex vicinate mēbroꝝ intelligat cōfœderatio vitiorū. Vnde & i figurā Nabuzardā princeps coquorū deſtruxit muros Hieruſalem. iij.Reg.xxv.Sed'o qa crapula generat morbos varios:ſed rēperantia ſoſpitatem.de cōſe.di.v.nihil. Tertio qa pinguis venter craſſum ſenſum generat ſm Hiero. Et de hoc tractat Gratia,diſ.xl.iij.per totū.& ibi notantur quę debēt

Ge.xix. Gen.ix.

haberi in cõuiuijs clericorũ: quinq; ſ. quę ponit Greg. in. c.
Conui- cõuiuia. dicens. Sciẽdũ ꝙ tũc veraciter ex charitate conui-
uia ſcã uia prodeunt cũ in eis nulla abſentũ vita mordeꝫ: nullus
& hone ex irriſione reprehẽditur: nec in eis ſæculariũ negotiorũ ſa
ſta, bulæ: ſed verba ſacræ lectionis audiunt. cũ nõ plus ꝙ̃ ne-
ceſſe eſt corpori ſeruiẽ &c. Itẽ in principio menſæ debet fie
ri benedictio p eũ q ibi eſt maior: & in fine gratiarũ actio
vel hymnus exẽplo Chriſti. Et in ſedendo alter alteri ordi
nate deferre debẽt ſm ſuũ gradũ. Hęc oĩa in. c. qñ. di. xliij.
Itẽ de cõſe. di. v. nullus. &. c. nõ oportet. dr̃ ꝙ clerici ſpecta-
culis ꝙ̃ *in* nuptijs aut in ſcęnis exhibenꝫ intereſſe non de-
bent: ſed ſurgere de conuiuio & abire anteꝙ ingrediãtur
thimelici. i. ioculatores. Item diſt. xliij. c. clerici. dicit. Cle-
rici edendi vel bibendi cã tabernas nõ ingrediantur: niſi
peregrinationi neceſſitate compulſi. Et ſm Ray. non de-
bẽt clerici miniſtrare in tabernis: immo nec habere taber-
nas propter vilia & turpia quę ibi exercentur. Guil. tamẽ
hoc intelligit ita ſcilicet ꝙ ibi non miniſtrent. vel etiã de
illis tabernis vbi exercenꝫ inhoneſta: quod eſt cõtra ep̃os
qui dum faciunt vendi vina ſua: faciunt papiliones & ali
qua delicata præparari ad prouocandum potatores.

§. IIII. QVANTVM AD QVAR.

tum. ſ. prudẽtẽ dicit Gratia. di. xxxvj. §. j. ꝙ hoc ẽ cõtra eos
qui ſub nomine ſimplicitatis excuſant ſtultitiã ſacerdotũ.
Vnde dicit cõcil. Tol. diſt. xxxviij. c. ignorãtia. Ignorãtia
mater cunctorum errorũ maxime in ſacerdotibus vitan-
da eſt: q officiũ in populo ſuſceperunt. & diſt. e. Leo papa
c. ſi in laicis. dicit. Si in laicis videt̃ intolerabilis inſcitia
quãtomagis in clericis: nec excuſatione digna eſt nec ve-
nia. Debet aũt clericus hr̃e triplicẽ prudẽtiam. Primo qui
1. Cor. j. dẽ ſacrarum ſcripturarũ. Vnde Hiero. *Si iuxta apl̃m Pau-*
lũ Chriſtus ẽ dei virtus & ſapiẽtia: ergo ignorãtia ſcriptu-
rarũ eſt *ignorãtia chriſti*. di. xxxviij. ſi iuxta a pl̃m. Nã in ſa
cris ſcripturis maxime relucet ſapientia ſm Tho. *in*. j. par-
te. q. j. arti. vj. Et Diony. Subſtantia noſtri ſacerdotij ſunt
eloquia diuinitus tradita, di. xxxviij. omnes. Nam hic ſub
ſtantia non ſumitur pro eo quod eſt de eſſentia: quia ſine
literis quis poteſt recipere quẽlibet ordinẽ: ſed pro eo quo
quis ſuſtentatur: ga ſcilicẽt ſine ſcientia non poteſt ſacer-
dos bene exequi officium ſuum. Probat autem Gratia, cle
ricum debere eſſe peritum in ſcripturis, diſt. xxxvj. per to-
tum, & hoc per multas autoritates ſcripturę: figuras & exẽ
pla. & de rationali quod portabat in pectore põtifex vbi
erat ſcriptum manifeſtatio & veritas. de vectibus cõtinue
arcæ inhærentibus &c. vide Exo. xxviij. c. & Leui. viij. Se-
cũdo debet habere peritiam canonũ cõpetentẽ. i. conſtitu-
tionũ eccleſiaſticarũ. Vnde dr̃ in. c. ignorantia. di. xxxviij.
Sciant ſacerdotes ſcripturas ſacras & canones. Et Cœleſti-
nus papa. di. ea. c. nulli ſacerdotũ. dicit. Nulli ſacerdotum
liceat canones ignorare: nec quicq̃ facere qđ poſſit patrũ
regulis obuiare. Et q̃uis non teneatur ſcire omnes ſubtili
tates iuris: canones tñ communes omnes obligantes & ad
officiũ ſuũ ſpectãtes ignorare ſine culpa non poteſt. Leges
aũt ſæculares põt clericus audire: niſi ſit religioſus vel ſa-
cerdos vel habẽs perſonatum vel prębendã. De hoc tñ vi
de. j. in materia excõicationis. Tertio debet hr̃e peritiam
ideſt induſtriã ſæcularium negotiorum, ga ſm Gratia. diſt.
xxxix. per totum. prælati debent ſubditis nõ ſolum carna
lia: ſed etiã ſpiritualia ſubſidia miniſtrare exẽplo Chriſti
qui turbas non ſolum verbo docebat. Mat. v. ca. ſed & vir
tute ſanabat. Lu. vj. c. & corporalibus alimentis reficiebat.
Ioan. vj. & Mar. viij. c. Vnde dicit Grego. diſt. e. ca. Petrus
diacon⁹: Hoc tpe talis debet ī regiminis arce cõſtituj: q nõ
ſolũ de ſalute aĩarũ: verũetiã de extrinſeca vtilitate & cau
tela ſciat eẽ ſolicitus, Vñ & ille Petrus electus ꝓpter ſuam
ſimplicitatẽ repellit̃, Dicit tñ Amb. ꝙ licet ꝓ tali ſimplici
tate qs repellaꝫ ab obtinẽdo bñficio: nõ tñ deſciſc̃ ab iam
obtento: ſed daꝫ ei coadiutor: vt. vij. q. j. ga frater. ſecus aũt
eſt ī literatura: ga ſi nõ habet cõpetẽtẽ: etſi nõ eminẽtẽ: ꝓt
eps remoueri, extra de æta. & quali. c. q̃uis. Et dr̃ ſciẽtia cõ
Scia eõ petens petens q̃ eſt neceſſaria ad executionem debitã ordinis cu-
, iuſcũq; quẽ habet. Dicit etiã Gratia. di. lxxxiij. §. j. ꝙ opor
tet eſſe prudentẽ. i. vigilẽ & ſolicitũ circa defenſionẽ pau-
perũ & reuelationẽ oppreſſorũ & tuitionẽ monaſteriorũ: &
in. c. ſeq. repræhendit Greg. quędam eps̃: ga cõſilia ſapiẽ-
tũ & recta ſuadẽtium nõ ſuſcipiebat. Nõ debet aũt ẽt ſi ſit
ſenex erubeſcere addiſcere etiã a minimis. Vnde clemens.
Nullus eps̃ propter opprobriũ ſenectutis vel nobilitatem
generis a paruis vel minimis eruditis: ſi quid forte vtilita
tis eſt aut ſalutis inquirere nẽgligat. Et Augu. de ſe dicit.
Senex a puero & eps̃ tot annorum a collega nõdum anni
culo paratus ſum edoceri. xxiij. q. iij. ſi habes. Et Greg. di
cit. Stultus eſt qui ſe in eo primum exiſtimat vt bona quæ
viderit diſcere contẽnat. di. xxij. c. de Cõſtantinopolitana.
Notandũ etiã dictũ Aug. di. xxxviij. c. ſedulo. vbi ait. Se-
dulo admonẽdi ſunt ſcholaſtici: vt humilitate iducti chri
ſtiana diſcant nõ cõtẽnere quos cognouerint morũ vitia Vitiata
amplius cp̃ verboꝝ deuitare: ſed cordi caſto linguã exerci tinitas
tatã conferre nõ audeant: quã ẽt præferre conſueuerant. & tis qõ
j. Nouerint nõ eſſe voces ad aures dei: niſi animi affectum accipit
ita emꝫ nõ irridebũt ſi aliquos antiſtites & miniſtros eccl̃ię da.
forte animaduerterint cũ barbariſmis & ſolœciſmis deum
inuocare: & verba perturbate diſtinguere: non ꝙ iſta mini
me reprehendẽda ſint: ſed quia pie toleranda. Sed & habe
re peritiam ſæcularium literarum vtile eſt: ſi tamẽ hoc ad
eruditionẽ quæratur: non ad delectationẽ curioſitatem vel
oſtentationem: nec propter hoc dimittat magis neceſſaria
& vtilia. quod oſtendit Gratia. diſt. xxxviij. per totum. Sed
iſta materia magis declarabitur. j.

§. V. QVANTVM AD QVINTVM

ſ. oporteꝫ eſſe ornatũ. Ponit Gra. duplicẽ ornatũ habere de
bere. ſ. interiorẽ & exteriorẽ. Et interior quidem cõſiſtit in Sacerdo
virtutibus' iuxta illud. Sacerdotes tui induantur iuſtitia. tes du-
Pſ. cxxxj. Et hoc figurabãt varia ornamenta pontificis in plici or
veteri teſtamento vt dicit Gratia. di. xl. §. j. & per totũ. Vñ natu de
ex officio ſuſcepto nõ licentiã peccandi: ſed neceſſitatẽ bñ bẽt or
viuẽdi ſe nouerint aſſecutos: qđ probat Symmachus in. c. nari.
nõ nos. & pcipue debet lucere in eo virtus humilitatis: vt
di. ea. c. ſi. in fi. & Greg. dicit diſt. c. cõtra morẽ. ꝙ nihil ī epi
ſcopali ceruice ſplẽdidius fulget ꝙ̃ humilitas. Timẽdum
ẽt qđ dicit Aug. di. xl. ante oĩa. videlicet ꝙ nihil apud deũ
triſtius: miſerabilius: & dãnabilius epi p̃ſbyteri aut diaco
ni dignitate ſi pfunctorie atq; adulatorie res agaf: & econ
trario nihil beatius ſi eo mõ militet quo imperator noſter
iubet. ſ. Chriſtus. Ornatus exterior cõſiſtit in habitu victu Orna-
& inceſſu decẽtibus. diſt. xlj. p totũ. In habitu vt nec fulgi tus exte
dis: nec ſordidis veſtibus vtaf. vt in. c. parſimoniã. diſt. ea. rior.
In victu vt cõformet ſe moribus eoꝝ cũ quib⁹ viuit: ſalua
ſemp honeſtate, eoꝝ. Vñ Aug. Quiſquis reb⁹ ꝓteruntib⁹
reſtrictius vtiꝫ ꝙ̃ ſe habeant mores eorũ cũ quibus viuit: Nota,
aut intẽperans aut ſuperſtitioſus eſt. Quiſquis ꝯo ſic eis vti
tur vt metas cõſuetudinis bonorũ inter quos verſaf excee-
dat: aut aliquid ſignificat aut flagitioſus ẽ. In his oĩbus nõ
vſus: ſed libido in culpa eſt. qđ igiſ locis tpibus & perſo-
nis cõueniat attẽdẽdũ eſt. diſt. ea. c. qſquis. Itẽ in inceſſu vt
æqualis ſit & maturus: vt grauitate itineris maturitatẽ mẽ
tis oñdat: incõpoſitio corporis indiſpoſitionẽ indicat mẽ
tis ſm Aug. di. ea. §. ſi. Itẽ clerici non debent deferre veſtes
inciſas: nec lingulatas nec varij coloris: nec rubeas: nec vi
rides: nec nimis lõgas vel breues: nec de ſerico. Quicumq;
aũt clericus virgata vel partita veſte vtiꝫ ſine cã: ſi eſt bñfi
ciatus eſt ſuſpẽſus a perceptione fructuum per ſex menſes
ſi nõ eſt beneficiatus & eſt in ſacris circa ſacerdotiũ per idẽ
tps eſt inhabilis ad obtinẽdũ beneficiũ. Si habet dignita-
tem vel beneficiũ cũ cura. vel eſt ſacerdos aut religioſus: ẽ
ſuſpenſus per annum a beneficio. & per idem tps eſt inha-
bilis ad obtinendum quodcũq; bñficiũ. vt de vi. & hone.
cle. in cle. Nota tñ ꝙ cauſa peregrinatiõis timoris vel alia Cleric⁹
cauſa ſimili licitum eſt clericis habitum tranſformare. vt põt oc
xxj. q. iiij. epi. de vi. & hone. cle. c. clerici. cultare
veſtes
ob cauſas.

§. VI. QVANTVM AD SEXTVM

Sacerdo
tẽ decet
eſſe hoſ
pitalẽ.

ſ. hoſpitalitatẽ. dicit Gratia. di. xlij. §. j. ꝙ oportet ſacerdotẽ
eẽ hoſpitalẽ: vt ſit de numero eoꝝ qb⁹ dicẽ. hoſpes erã & col
legiſtiſsime. Matth. xxv. Cũ em̃ debet alios ad hoſpitali
tatẽ hortari: debet ī ſe de hoc exẽplũ exhibere. ad memoriã
quoq; reducere debet vt magis ad hoc ꝓuocẽt ꝙ Abraã &
Loth ex hoſpitalitate meruerũt inter alios angelos recipe
re in domo & econtra. Sodomitas q hoſpitibus oſtiũ clau
debant: ignis cõſumpſit. Geñ. xix. Vñ & Io. euange. ī epĩa
ſua. ij. excõicat quẽdã Diotrepem: qui pauperes nõ recipie
bat: & recipiẽtes de eccl̃ia ejiciebat. In eccleſijs tñ prohiben
tur agapen
tas diſciplinæ. Sccḋo *intelligiſ iſta doctrina* ī ſermone pre In plo-
dicatiõis vt. ſ. pdicet Hiero. Sancta quippe ruſticitas ſolũ go ſup
ſibi prodeſt. & quãtũ ex fide merito ædificat eccl̃iam Chri fi: tãtũ nocet ſi reſiſtẽtib⁹ nõ cõtradicat. ij. q. vij. ſcã. Nec gene-
debet ꝓlatus ꝓp ſubſannationẽ vel perſecutionẽ ceſſare a ſim.
docẽdo & prędicãdo: vt dicit Io. in gl. di. xliij. ſcimus. vbi
Anacle. ſic dicit. Scimus multos ob id iſeſtare doctores vt
eos perdant. i. confundãt: & propriæ volũtatis placita im
pleant. Nõ tñ propterea doctores inquãtũ *vires* ſupperũt
a recta æmulatione dei & bona intẽtione recedere debent:
ſcientes ga beati qui perſecutiones patiunt̃ ꝓpter iuſtitiã. Mat. v.
hæc ibi. Si aũt ſubditi ex his nõ proficiant: ipſe tñ facit qđ
ſuũ eſt & ſoluit debitũ. Vñ Cornelius papa. Quod ad nos
attinet cõſcientiæ noſtræ cõuenit ſemp dare operã: ne qs
culpa nr̃a de eccl̃ia pereat. Si quis aũt vltro & crimine ſuo
perierit & pniam agere noluerit: nos in die iudicij inculpa
tos futuros credimus: qui eorũ conſuluimus ſaluti: & illos
ſolos in pœnis remãſuros: qui noluerũt cõſilij noſtri ſalu-
britate ſanari: nec mouere nos debent cõuitia perditorum:
quo minus a recta regula nõ recedamus quã apl̃s inſtituit.
dicens. Si hoĩbus placerẽ & c. ad Gal. j. De materia autẽ di-
cendi & modo pdicãdi dicef. j. ti. xviij. de ſtatu pdicatorũ.

§. IX. QVANTVM AD NONVM

ſcilicet nõ pcuſſorẽ. Nota ſm Io. an. ī gl. ſ. di. xlv. ꝙ duplex duplex
pcuſſio, phibeꝫ clericis. Vna eſt ſpiãlis. ſ. cũ quis corda in pcuſſio
firmorũ inutili ſermone percutit: vt di. e. c. ſi. Scḋa eſt cor- phibeꝫ
poralis q̃ ſi fiat ex ira vel odio: vel ex ſuꝑbia vt magis ti- clericis.
meaf: vel erga nõ ſubditos prohibeꝫ: ſed ex charitate & in
ſubditos licita. Vñ Aug. Et q emendat verbere in quẽ po-
teſtas daf: & coercet aliqua diſciplina miam ꝓtat. di. xlv.
c. & qui emẽdat. Eps̃ tñ ꝓp dignitatẽ ſuã neminẽ ſuis mani
bus debet verberare. di. lxxxvj. nõ liceat. ſed p aliũ põt: p
clericũ tñ ſi clericus ẽ verberãdus, extra de ſen. excõ. c. j. vni
uerſitatis. niſi penitus ſit incorrigibilis clericus: qa tunc ẽt
per laicũ. extra de ſen. excõ. c. vt famæ. Diſtinguẽdũ tamen
eſt circa qualitatẽ pſonarũ & criminũ quæ corrigunt̃ fm
Io. an. & Ray. Nã in minoribus cõſtituti licite verberanꝫ
ẽt pro leuibus culpis. di. xxxv. ante. & diſt. xl v. §. Salomõ.
Siſt & regulares etiã in minoribus conſtituti ſm regulas
ſuas, ꝓ leuib⁹ culpis ſubijciunt̃ verberibus, extra de appel.
c. reprehẽſibilis. in fi. & de ſimo. c. ꝓ tuas. nõ tñ vſq; ad ſan
guinẽ. In maioribus ꝯo ꝓſtituti nõ regulares nõ niſi ꝓma
ioribꝫ criminib⁹. diſt. xl v. cũ btũs. Et Leo & Gre. ſic dicunt
ea, diſt. Licet nõnũq; accidat q̃ in facerdotalibus perſonis
ſunt reprehẽdẽda: plus tñ erga corrigendos agat beneuo-
lentia ꝙ̃ ſeueritas: plus exhortatio ꝙ̃ cõmotio: plus chari-
tas ꝙ̃ ptãs; cũ nemo noſtrum ſine pctõ ſit. Sed ab his quæ
ſunt ſua quærũt facile ab hac regula diſcediẽ: & dum dñari
magis ꝙ̃ conſulere placet: honor inflat ī ſuperbiam: & qđ
prouiſum eſt ad concordiã tendit ad noxã. Moderata etiã Mode-
debet eẽ caſtigatio. Vñ qdẽ ſapiẽs leniter caſtigatus: reue- rata de
rẽtiam exhibet caſtigãti. Aſperitatis aũt nimiæ increpatio bet eẽ ca
nec correctionẽ recipit nec ſalutẽ. di. ea. cũ btũs. Sicut autẽ ſtigatio
nimia ſeueritas repræhẽditur: ita & nimia remiſſio. Vnde
Greg. xix. moral̃. Cuncti rectores nec in diſciplinæ vigore
benignitatem manſuetudinis: nec rurſus in mãſuetudine
diſcretionem deſerant diſciplinæ: quatenus nec a cõpaſſio
ne pietatis obdureſcant: cum contumaces corrigunt: nec
diſciplinæ vigorem molliant: cum infirmorum animos
conſolantur. diſt. in. xl v. c. ſunt namq;. Et ad propoſitum in-
ducunt autoritates exempla & figuræ de ſcriptura in. c. di-
ſciplina. di. ea. Tertio prohibeꝫ eſſe pcuſſor. i. ad vindictã
ſeu punitionẽ facilis. Vñ Greg. Si quid de quocũq; ad au-
res tuas peruenerit: qđ te iuſte poſſit offendere: facile non
credas: nec ad vindictã te res accẽdat icognita: ſed pñtibus
eccl̃iæ tuę ſenioribꝫ ẽ veritas diligẽter pſcrutãda: & tũc ca-
nonica diſtrictio culpã feriat delinquẽtis. di. lxxxvj. ſi qd.

§. X. QVANTVM AD DECIMVM

ſcilicet nõ litigioſum. Litigioſus dr̃ ſm pl̃m in. iij. Ethi. q
ad oĩa cõtrariãt cauſa cõtriſtãdi: nec quoſcũq; curans. Tri Litigio
plex eſt autẽ cã quare prohibentur tales ordinari ſm Ray. ſus, phi
Prima qa nõ ſunt capti ad humilẽ doctrinã q̃ exigiꝫ ab eis beſordi
Vnde Hiero. Nihil impudẽtius arrogantia ruſticorũ qui nari tri
garrulitatẽ autoritatem putant & parati ad lites in ſubdi- plici de
tos tumide intonant. diſt. xl vj. §. j. Scḋa cauſa ẽ: ga litigio cauſa.

tur agapen facere. i. cõuiuia pauperibus vel manducare: &
accubitus ſternere. vt di. ea. c. no oporteꝫ. De dormitiõe tñ
in ꝓriũ ſe habet cõſuetudo. & de comeſtione in. c. nulli. di.
e. excipitur neceſſitas ex defectu hoſpitij. Dicit ẽt Hiero. ad
Paulinũ. xvj. q. j. c. ſi cupis eſſe. qñ quicquid habẽt clerici
pauperũ eſt: & domus eorũ oĩbus debẽt eſſe cões. qđ intel
ligitur quo ad pauperes indigentes etiã minus bonos. vt
di. xlij. c. quieſcamus. Sub hoſpitalitate intelligitur diſtri-
butio eccleſiarũ. & de ordine dandi & modo habes diſtin.
lxxxvj. non ſatis. & de hoc habes. ã. in. ij. parte.

§. VII. QVANTVM AD SEPTI

mũ. ſ. pudicũ. dicit Gratia. qđ debet eẽ pudic⁹ ita ꝙ moriꝫ
& verbis pudorẽ indelinẽter oſtẽdat. Vnde & genæ ſpõſæ
Canẽ. j. turturi cõparanꝫ quę eſt aĩal caſtũ. Et Amb. ꝙ ve-
recũdia ingenuos prodit natales. di. lxxxvj. nõ ſatis. Dicit
Arti. iiij Tho. ñ. q. clj. ꝙ nomẽ pudicitiæ a pudore ſumiꝫ in quo ve-
recũdia ſignaf. Vñ oportet ꝙ pudicitia ſit ꝓprie circa illa
Sacer- de gb⁹ hoĩes magis verecũdanꝫ. maxie aũt verecundaꝫ hõ
dos mo de actibus venereis: adeo ꝙ nec actus coniugalis caret ve-
ribus & recundia ſm Aug. & hoc ideo: qa motus illorum mẽbroꝝ
verbis nõ ſubdiꝫ imperio rõnis. Verecũdaꝫ aũt homo nõ ſolum
pudorẽ de cõmixtione venerea, ſed etiã de quibuſcũq; ſignis eius
oſtende vt dicit Pſs in. ij. Rheto. Pudicitia ergo attẽdiꝫ circa ſigna
redebet venereorũ prępicue vt ſunt aſpectus: oſcula: tactus & hu-
iuſmodi exteriora ſigna. caſtitas aũt circa ipſam cõmixtio
nẽ: tñ aliqñ ponitur vnũ pro alio Vnde Aug. dicit. Ne di-
catis vos habere animos pudicos ſi habeatis oculos impu
dicos. Impudicus enim oculus impudici cordis eſt nũtius.
xxxij. q. v. nec ſolo. &. vj. q. j. c. ex merito. dicitur. Officium
ſingulorũ ſit nõ ſolũ oculos habere caſtos: ſed linguam &
cor. Nec quid in cuiuſcũq; domo agatur alia domus p eas no
Notent uerit. Et ad maiorẽ honeſtatẽ & cautelã ſtatutũ eſt vt cleri-
facerdo ci nõ cohabitẽt cum mulieribus. Vnde Hiero. Hoſpitiũ
tes mo- ſũ tuũ raro aut nũq̃ mulierũ pedes terãt: ga non põt digne
derni. habitare cum deo qui fœminarũ acceſſibus delectaf. xxxij.
diſt. hoſpitiũ ſũ. Et de beato Augu. legitur ꝙ nõ conſenſit
habitare cũ ſorore ſua. di. lxxxj. Nã cohabitatio taliũ ſæpe
intercipit adulteriũ. i. eſt occaſio. xviij. q. ij. diffinim⁹. Exci
Cũ qui piuntur tamẽ quędã perſonę cũ quibus clerici poſſunt co-
bus per habitare ſm Ray. ſ. mater: ſoror: amita: matertera: auia: fi-
ſonis cle lia fratris vl̃ ſororis: vxor filij, & regulariter omnes cõſan
rici poſ guinei p lineã trãſuerſalem vſq; ad ſecũdum gradum in-
ſunt ha- cluſiue. ar. di. lxxxj. cum omnibus. Conſanguineꝯ vero per
bitare. lineam deſcendentẽ & aſcendentem vſq; ad quartum gra-
dũ. ar. de conſangui. & affi. c. non debet. Et ratio eſt in iſtis:
ga fœdus naturale in iſtis nihil ſæui criminis cum talibus
eſtimari ꝓmittit: vt dr̃ extra de coha. cle. & mu. c. a nobis. &
hoc intelligas ſi cõſanguinea nõ habet ſecũ domicellas pe
diſſequas vel alias mulieres ſuſpectas. & hoc in caſu intel-
ligiꝫ de coha. cle. & muli. c. j. Et licet dictũ ſit ꝙ cum prædi
ctis cõſanguineis fœdus naturale nõ permittit aliqd ſæui
criminis ſuſpicari: debet tñ cleric⁹ & maxie eps̃ cauere im-
moderatã familiaritatẽ cũ illis: vt caput in gremiũ ponẽ-
do: oſculãdo & hmõi: & ne ex hoc cõtẽptibilis habeaꝫ di.
xxxiiij. quorũdã. Vltra ſcḋm vero gradũ lineę trãſuerſalis
diſtingue: qa aut ſunt ſuſpectę aut qa iuuenes: & tunc non
poſſunt cohabitare: aut non: & tũc poſſunt. & eadẽ diſtinc-
tio eſt facienda in ancillis & in vxore: quã ſcilicet duxit
ante ordines ſacros. Nã ſi ẽ vetula põt retinere ī domo ſua
& eã caſte regere. Si iuuenis non debet ſecum tenere. diſtī.
lxxxj. volumus. Hoſt. & Goff. dicũt ꝙ in epĩs & monachis
nõ habet locũ illa diſtinctio: qa cũ nulla cõſanguinea de-
bent cohabitare. vt in auc. de ſan. epiſ. §. eps̃m. & de mona-
chis. §. cogitandũ. col. j. Ray. tamẽ dicit ꝙ licet hoc ſit tutũ
& honeſtum: tamen canones ad hoc non cogunt.

§. VIII. QVANTVM AD OCTA

Officiũ uum. ſ. doctorẽ. No. ſm Io. an. in gl. diſt. xliij. §. j. Iſtud cõſi
doctoꝝ ſtit in duobus. ſ. ī ſermone correctiõis vt corrigat vitã ſub
ris. ditoꝝ: ſed cũ charitate. Vnde Leo papa. Odio habeantur
pctã, nõ hoĩes: corrigãtur tumidi: tolerentur infirmi. & qđ
ſeueriꝰ caſtigare neceſſe eſt: nõ ſęuiẽtis plectaf aĩa ſed me
dẽtis. di. lxxxvj. odio ſi aũt modũ exceſſerit in corrigendo
ex amore vel odio: nõ a ſubditis: ſed a deo debet poſtulare
veniã: ne dũ nimiũ ſeruaf humilitas regẽdi frãgaf autori
tas: vt dicit Aug. in regula. & habeꝫ diſt. lxxxvj. qñ neceſſi
tas diſciplinæ. Sccḋo intelligiſ iſta doctrina ī ſermone pre
dicatiõis vt. ſ. pdicet Hiero. Sancta quippe ruſticitas ſolũ
ſibi prodeſt. & quãtũ ex fide merito ædificat eccl̃iam Chri
ſti: tãtũ nocet ſi reſiſtẽtib⁹ nõ cõtradicat. ij. q. vij. ſcã. Nec
deber ꝓlatus ꝓp ſubſannationẽ vel perſecutionẽ ceſſare a
docẽdo & prędicãdo: vt dicit Io. in gl. di. xliij. ſcimus. vbi
Anacle. ſic dicit. Scimus multos ob id iſeſtare doctores vt
eos perdant. i. confundãt: & propriæ volũtatis placita im
pleant. Nõ tñ propterea doctores inquãtũ *vires* ſupperũt
a recta æmulatione dei & bona intẽtione recedere debent:
ſcientes ga beati qui perſecutiones patiunt̃ ꝓpter iuſtitiã. Mat. v.
hæc ibi. Si aũt ſubditi ex his nõ proficiant: ipſe tñ facit qđ
ſuũ eſt & ſoluit debitũ. Vñ Cornelius papa. Quod ad nos
attinet cõſcientiæ noſtræ cõuenit ſemp dare operã: ne qs
culpa nr̃a de eccl̃ia pereat. Si quis aũt vltro & crimine ſuo
perierit & pniam agere noluerit: nos in die iudicij inculpa
tos futuros credimus: qui eorũ conſuluimus ſaluti: & illos
ſolos in pœnis remãſuros: qui noluerũt cõſilij noſtri ſalu-
britate ſanari: nec mouere nos debent cõuitia perditorum:
quo minus a recta regula nõ recedamus quã apl̃s inſtituit.
dicens. Si hoĩbus placerẽ & c. ad Gal. j. De materia autẽ di-
cendi & modo pdicãdi dicef. j. ti. xviij. de ſtatu pdicatorũ.

§. IX. QVANTVM AD NONVM

ſcilicet nõ pcuſſorẽ. Nota ſm Io. an. ī gl. ſ. di. xl v. ꝙ duplex duplex
pcuſſio, phibeꝫ clericis. Vna eſt ſpiãlis. ſ. cũ quis corda in pcuſſio
firmorũ inutili ſermone percutit: vt di. e. c. ſi. Scḋa eſt cor- phibeꝫ
poralis q̃ ſi fiat ex ira vel odio: vel ex ſuꝑbia vt magis ti- clericis.
meaf: vel erga nõ ſubditos prohibeꝫ: ſed ex charitate & in
ſubditos licita. Vñ Aug. Et q emendat verbere in quẽ po-
teſtas daf: & coercet aliqua diſciplina miam ꝓtat. di. xlv.
c. & qui emẽdat. Eps̃ tñ ꝓp dignitatẽ ſuã neminẽ ſuis mani
bus debet verberare. di. lxxxvj. nõ liceat. ſed p aliũ põt: p
clericũ tñ ſi clericus ẽ verberãdus, extra de ſen. excõ. c. j. vni
uerſitatis. niſi penitus ſit incorrigibilis clericus: qa tunc ẽt
per laicũ. extra de ſen. excõ. c. vt famæ. Diſtinguẽdũ tamen
eſt circa qualitatẽ pſonarũ & criminũ quæ corrigunt̃ fm
Io. an. & Ray. Nã in minoribus cõſtituti licite verberanꝫ
ẽt pro leuibus culpis. di. xxxv. ante. & diſt. xl v. §. Salomõ.
Siſt & regulares etiã in minoribus conſtituti ſm regulas
ſuas, ꝓ leuib⁹ culpis ſubijciunt̃ verberibus, extra de appel.
c. reprehẽſibilis. in fi. & de ſimo. c. ꝓ tuas. nõ tñ vſq; ad ſan
guinẽ. In maioribus ꝯo ꝓſtituti nõ regulares nõ niſi ꝓma
ioribꝫ criminib⁹. diſt. xl v. cũ btũs. Et Leo & Gre. ſic dicunt
ea, diſt. Licet nõnũq; accidat q̃ in facerdotalibus perſonis
ſunt reprehẽdẽda: plus tñ erga corrigendos agat beneuo-
lentia ꝙ̃ ſeueritas: plus exhortatio ꝙ̃ cõmotio: plus chari-
tas ꝙ̃ ptãs; cũ nemo noſtrum ſine pctõ ſit. Sed ab his quæ
ſunt ſua quærũt facile ab hac regula diſcediẽ: & dum dñari
magis ꝙ̃ conſulere placet: honor inflat ī ſuperbiam: & qđ
prouiſum eſt ad concordiã tendit ad noxã. Moderata etiã Mode-
debet eẽ caſtigatio. Vñ qdẽ ſapiẽs leniter caſtigatus: reue- rata de
rẽtiam exhibet caſtigãti. Aſperitatis aũt nimiæ increpatio bet eẽ ca
nec correctionẽ recipit nec ſalutẽ. di. ea. cũ btũs. Sicut autẽ ſtigatio
nimia ſeueritas repræhẽditur: ita & nimia remiſſio. Vnde
Greg. xix. moral̃. Cuncti rectores nec in diſciplinæ vigore
benignitatem manſuetudinis: nec rurſus in mãſuetudine
diſcretionem deſerant diſciplinæ: quatenus nec a cõpaſſio
ne pietatis obdureſcant: cum contumaces corrigunt: nec
diſciplinæ vigorem molliant: cum infirmorum animos
conſolantur. diſt. in. xl v. c. ſunt namq;. Et ad propoſitum in-
ducunt autoritates exempla & figuræ de ſcriptura in. c. di-
ſciplina. di. ea. Tertio prohibeꝫ eſſe pcuſſor. i. ad vindictã
ſeu punitionẽ facilis. Vñ Greg. Si quid de quocũq; ad au-
res tuas peruenerit: qđ te iuſte poſſit offendere: facile non
credas: nec ad vindictã te res accẽdat icognita: ſed pñtibus
eccl̃iæ tuę ſenioribꝫ ẽ veritas diligẽter pſcrutãda: & tũc ca-
nonica diſtrictio culpã feriat delinquẽtis. di. lxxxvj. ſi qd.

§. X. QVANTVM AD DECIMVM

ſcilicet nõ litigioſum. Litigioſus dr̃ ſm pl̃m in. iij. Ethi. q
ad oĩa cõtrariãt cauſa cõtriſtãdi: nec quoſcũq; curans. Tri Litigio
plex eſt autẽ cã quare prohibentur tales ordinari ſm Ray. ſus, phi
Prima qa nõ ſunt capti ad humilẽ doctrinã q̃ exigiꝫ ab eis beſordi
Vnde Hiero. Nihil impudẽtius arrogantia ruſticorũ qui nari tri
garrulitatẽ autoritatem putant & parati ad lites in ſubdi- plici de
tos tumide intonant. diſt. xl vj. §. j. Scḋa cauſa ẽ: ga litigio cauſa.

si vel adulationibus animos principum sibi cõsiliãt vel fratribus suis detrahendo infamiæ notam ingerunt, vel quia seditiones facere nõ cessant, quę vitia oia prohibent clericis: vt distin. ea. §. ſ. &. c. seq. Tertia causa est: qa cũ ipsi debeant discordantes ad concordiã reducere & attrahere: nõ debẽt litigãdo alios ad discordiã ꝓuocare. Vnde Cyprian. Nec ad Cain nec ad munera eius respexit dñs. Necꝫ em deum placatum habere poterat: qui cũ fratre non pacem: sed zeli discordiam habebat. quã igitur pacem promittũt sibi inimici fratrum æmuli sacerdotum.

§. XI. QVANTVM AD VNDECIMŨ domui suæ bene præpositũ: quod intelligit, vt exponit Gra. distinct. xlvij. §. necesse. vt si in laicali habitu habuit vxorẽ & filios: a vitijs ad virtutũ studia verbo & exẽplo prouocet: vt qđ postea ꝓcepturus ẽ ppl'o: prius a domestiꝯ exigat. Qđ qa Heli facere recusauit: semetipsum apud deũ districtũ iudicem cũ filijs graui dãnatione percussit. j. Reg. iij. c. Prohibetur ergo ordinari qui hoc nõ habet. qui ꝓsumit negligẽs & ꝙ nõ habeat frontẽ alios arguendi: ex quo suos nõ reprehendit: sed tũ ꝓ eũ nõ stat quin ei⁹ familia sit bona: qa diligenter correxit eã: nõ sibi imputatur in vitiũ, a dño em gressus hois dirigũtur nec sunt in hoie viæ eius. vt dr Hiere. x. c. corripere quidẽ põt: corriger e aũt non valet. vñ Augu. Quantũlibet vigilet disciplina domus meæ homo sum: & inter hoies viuo: nec arrogare mihi audeo: vt dom⁹ mea melior sit cꝫ arca Noe. Gen. ix. vbi tñ inter octo hoies vnus reprobus inuentus est, aut melior sit cꝫ domus Abraæ, cui dictum est. Ejce ancillam & filiũ ei⁹. Gen. xxj. & ad Gal. iij. c. Aut melior sit cꝫ domus Isaac cui dictũ est Malach. j. c. & ad Ro. ix. c. de duobus geminis. Iacob dilexi: Esau autem odio habui. Intelligi etiam põt istud. c. apostolicæ regulæ. vt videlicet bene ꝓsit domui eccl'ię sibi cõmissæ. vt videlicet non vni plura sed diuersa diuersis cõmittat officia. Vñ Greg. Nulli vni quantũlibet exercitatæ personæ vno tpe duarum rerũ officia cõmittẽda sunt. si totum oculus vbi auditus. Sicut enim varietas membrorũ ꝓ diuersa officia & robur corporis seruat & pulchritudinẽ ꝓstat: ita & varietas personarũ per diuersa distributa officia & fortitudinẽ & venustatẽ sanctę dei repręsentat ecclesiæ, dist. lxxxix. c. singula. Item oeconomos vel vicedominos in ecclesia non debet in stituere laicos. vt in c. volumus. cũ sequenti, di. ea. Item propinquis vel fauore cõiũctis nõ debet cõmittere eccl'iastica officia. dist. ea. decẽter. vbi tñ dicit gl. ꝙ hoc itelligit nõ simpl'r: sed cũ sunt mali. Et ratio quare magis prohibet expresse de istis ꝙm de alijs malis est: qa ꝓlati eccl'iæ sunt proniores ad dandũ talibus: vel qa prę sumitur ꝙ per eos bona eccl'esiæ dilapidẽtur. Et ista est vera ratio quã videm⁹ quotidie de facto: & qa istud non seruat: multa mala inde eccl'esiæ sequuntur.

§. XIII. QVANTVM AD VLTIMŨ no neophitũ, i. nouũ ĩ fide vel ẽt religiõe. vt exponi tur, dist. xlviij. ꝓ totũ. & in gl. ibidẽ. Huius aũt ꝓhibitiõis duplex est causa. vt dr in tex. & gl. Prima est vtilitas ipius met. ſ. ne: vt ait apl's. j. ad Thimo. iij. c. elatus in ſupbiã incidat in laqueũ & ruinã diaboli. In arrogãtiã nãꝫ quę ẽ ruina diaboli in cidũt qui i pũcto horę nõdũ discipuli efficiũtur magistri, & sicut Inno. dicit. Miserũ est eum fieri magistrũ qui nondum didicit esse discipulus. Secda causa est, qa cũ sit inexpertus statũ eccl'iæ nesciret varietati ꝓsonarũ: vl' sese cõtinere. nõ ieiunauit, nõ fleuit, nõ se correxit, nõ pauperib⁹ erogauit. Hæc oia Grãn⁹ di. xlviij. §. j. vñ & Greg. Casum appetit q ad summi loci fastigia postpositis gradib⁹ ꝓ abrupta ꝙrit ad ascẽsum. di. ea, c. sicut. Itẽ ꝓmouẽd⁹ ad ordines debet ẽ im munis ab oĩ irregularitate. vñ Gra. a. xxv. vsq; ad. lviij. di. Iis ẽ de oñdit quo ordinãd⁹ nõ debet ẽ rõcinijs obligat⁹, nec homicida, nec corpore vitiatus, nec illegitim⁹, nec seru⁹, nec fol'initer pœnitens: & horum oĩm declarationem habes. j.

§. XIIII. DE DVOBVS GENERIBVS fidelũ sic dicit Hiero. xij. q. j. duo sunt. Duo sunt genera christianorũ. Est aũt vnũ genus qđ mãcipatũ diuino offi cio & debitũ cõrẽplatiõi & oroni ab omni strepitu ꝓsaliũ cessare cõuenit. vt sunt clerici & deo deuoti. ſ. cõuersi. Cleros em grece, latine dr sors. hmõi hoies vocantur clerici. i. sorte electi. oẽs em deus in suos elegit, hi nãꝫ sunt reges. i. se & alios in virtutibus regentes. & ita in deo regnũ habẽt & hoc designat corona in capite: hanc coronã habẽt ab institutione Romanæ eccl'ię in signũ regni qđ in Christo expectat. Ratio in capite est oĩm ꝓsaliũ depositio: illi em victu & vestitu cõtenti: nullã inter se ꝓprietatẽ habẽtes: de bent hr̃e oĩa cõia. Aliud genus christianoꝝ est vt sunt laici. laos em græce, latine est populus. his licet ꝓsalia possidere: sed nõ nisi ad vsum. Nihil em mi serius est ꝙ propter numũ deũ cõrẽnere. his cõcessum est vxorẽ ducere: terram colere: inter virũ & virum iudicare &c. Et ita saluari poterũt: si vitia tñ benefaciẽdo euitauerint: hæc ibi, Ex quibus verbis videt ꝙ clerici nõ possunt hr̃e ꝓpriũ: quæ materia tractat ꝓ tota illa. q. j. causę. xij. Et post plura capl'a inducta ad vtrãꝫ partẽ: tandẽ Gra. ipse sic soluit in. §. cũ ergo in cõsilio. videlicet ꝙ clericis oriẽtalibus quib⁹ licet hr̃e vxores & filios: & occidẽtalibus ẽt clericis illis q habent filios ex vxoribus quas habuerũt ante suã ordinationẽ: istis licet hr̃e ꝓpria ad sustentationẽ familię suę: alijs autem clericis nõ licet hr̃e ꝓpriũ, nisi forte retinẽdo sua a ſumptib⁹ eccl'esię abstineãt. Sed istã solutionem reprobat glo. summaria in prin. q. & bene. Nã oẽs doc, i hoc cõcor. ꝙ clerici sæcula res pñt hr̃e ꝓpriũ, & licet habeant patrimonialia per hoc nõ tollit quin iuste possint hr̃e beneficiũ vl' redditus vl' distributiones cõsuetas ab eccl'ia: si eccl'ię deseruiũt. Illa ergo capitula quę vident dicere ꝙ nõ licet clericis hr̃e propriũ intelligenda sunt ꝑm glo. & Ray. ꝑm tps eccl'ię primitiuæ. vt illud. c, dilectissimis. vel de clericis q renũtiauerũt prosaprns. vt illud. c. ſcim⁹. &. c. nõ dicatis. Vel loquunt de cõsuetudine primitiua sed postea. vt illud. qa tua. &. c. nolo. & vr ꝙ tpe Augu. & Hiero, clerici oẽs viuebant in cõi. vt in illis. c. certe ego. &. c. duo sunt. &. c, clericus. Nũc aũt cõiter nõ reperitur talis modus viuẽdi i cõi in sæcularib⁹, nec ad hoc tenent: sed licite possunt hr̃e ꝓpriũ vt dictũ est. & patet ẽt in. d. q. c. epi. &. c. sint manifeste. Tho. aũt. ij. ij. q. clxxxv. dicit ꝙ clericis non licet hr̃e ꝓpria. ita. ſ. dũ curant ꝓpria faciant defectũ in his quę ptinẽt ad cultũ diuinũ. & sic exponit illud. c. clerię⁹. vbi dicit Hiero. qui deũ possidet. & cum ꝓpheta dicit. Pars mea dñs. dr em cleros græce latine sors: & qa sors dñs. i. pars eorũ nihil extra dñm hr̃e põt. ꝙ si aliud habet e ꝑ dñm: vt argẽtũ & aurũ: variã suppellectilẽ & hmõi. cũ his partib⁹ nõ dedignat dñs fieri pars eius. De donatiõe tpaliũ facta ecclesijs habes in. c. futurã. De donatione facta ecclesiæ. Romanę per Constan. habes dist. xcvj. Constãtinus. sed i aliis quibus libris

quib⁹ libris illud nõ habet: in alijs pro palea ponitur: vel pertinet vt plurimũ ad laicos. Nunc agamus de clericis.

¶ De horis canonicis. Capl'm. IIII.

DE OFFICIO DIVINO

quo officiant eccl'ię: de ꝙ agit. xcj. dist. ꝓ totũ. & inter cætera ibi dr ca. clericus. j. Clericus victũ & vestitum sibi artificiolo vl' agricultura absq; officij sui dũtaxat detrimẽto ꝓparet. & extra de cele. mis. c. j. dr ꝙ debet dicere oẽs horas. Horæ canonicæ instituę sũt ab ecclesia vt dicant ad laudãdũ deũ ꝓ bñficijs suis iter q maxima sunt bñficiũ creationis septẽ dieb⁹ expletũ. vt patet Gen. j. & bñficiũ redẽptionis septẽ quodãmõ horis: per actũ matutinali videlicet pria tertia &c. & ipse horæ septẽ sunt iuxta illud Psal. cxviij. Septies in die &c. Arch. tñ in Rosario matutinas separat a septẽ horis ponẽs pro prima hora diei. ſ. artificialis laudes matutinarum. De quib⁹ autẽ processu passionis his horis peractẽ habes in officio crucis quod dicenti Ioan. xxij. dedit. xl. dies indulgentiæ dietim.

Modus dicendi horas.

Ratio septem horarũ.

§. I. QVERITVR ERGO PRIMO

qui teneant ex ꝓcepto ad ipsas horas? Rñ. Primo quidẽ tenent oẽs ordinati in sacris. ſ. in subdiaconatu et supra. et hoc tam ꝑm oẽs theologos cꝫ canonistas. extra de cele. mi. c. dolẽtes. Tenent ſcd'o ex ꝓcepto qlibet clerici bñficiati & nõ existentes in sacris ꝑm Frã. de zab. in lectura sup cle. de cele. mis. c. grauj, nec excusare se possunt ratione exigẽtis beneficij: si ex eo nõ participãt sibi necessaria: sed impurent sibi ex quo se fecerunt ad illud intitulari. Idem Goff. dist. xcj. c. clericus victum. Et cũis Lau. dicat ꝙ beneficiati in minoribus existẽtes possint ꝑ alios officiare seu per alios dicere horas: & ꝓcipue si ex iusta causa: puta studij vel alia causa, ꝓbabili sunt absentes: & ꝓ idoneũ substitutũ vl' ſubditũ officient ecclesiã ꝑm Pe. & Abb. tñ idem Frã. tenet cõtrariũ. Io. an. etiã sup. c. presbyter. de cele. mis. dicit theologos tenere ꝙ cũ istud sit onus ꝓsonale: videt ꝙ per alios ſoluj nõ possit. Et idẽ in nouella, libẽter videm ꝙ fauore studij

ret de sero ꝓpter honestarum necessitatem occupationū non malefaceret. Nā & hoc i solennibus ecclesijs quādoq; fieri solet: si aūt hoc faceret vt quietius somno & voluptati vacaret: non esset absq; peccato ſm Tho. in quodli. non tamen videtur de se esse mortale: quandocunq; quis tarde dicat officiū dūmō nō trāseat dies: q̄ quātū ad hoc vī terminari circa mediā noctē. Nō eīm vtitur pceptū de horis dicendis referēd ad tps. Sed & si qs prętermissa vna hora dicat aliā: puta post primam dicat lectā, sufficit ſm Guil. ꝙ suppleat id cātū q̄ omisit: puta tertiā, & pniam agat de negligētia sua. Itē q nōdū dicitis matutinis celebrat: mortaliʳ peccat ſm Guil. & Host. q̄uis postea diceret ex hoc ga facit cōtra generalem & approbatā consuetudinē eccl'iæ, dist. xj. i his rebus. Sed celebrando anteq̄ dicat primam nō peccat mortaliter; nisi hoc esset contra præceptum vel statutum.

Celebrās aī matutinū peccat.

§. V. QVERITVR QVINTO DE

nō dicētib⁹ horas quātū peccēt. Rñ. hi q tenent de quibus dictū est in. §. j. si dimittūt aliquā horā ex industria vel negligētia sua mortaliʳ peccāt: ga ꝓceptū trāsgrediunt ecclesiæ. xviij. q. j. qđ debet. Et si quis dimittat oēs horas vnius diei ſm Guil. nō ꝓpterea cōmittit septē pctā mortalia: sed vnū. & tāto grauius quāto plus de ipso dimittit: ga totum officiū vni⁹ diei cadit sūb vno ꝓcepto, eē de cele. misˀ. c. dolentes. Si aūt dimisit aliquas horas puta primā: nonam & cōpletoriū: tria pcta mortalia cōmisit, & sic de cæteris. Si aūt dimisit ꝓpter aliquā necessitatē, puta propter defectū visus vel infirmitatē vel paupertatē: propter quā libro care: recōpensat tñ æquivalens p psalmos vel oronem dñi cam: nō peccat mortaliʳ: ga ꝓceptū h nōi nō est determinatum circa modū: non tñ ex hoc videtur euadere graue peccatum qui ad libitū suū sine causa rationabili mutat cōsuetum officiū. Qui etiam expendit pecuniam in superfluitatibus & vanitatibus & de breuiario nō curat, & sic nō habens breuiariū non dicit officiū: non euadit mortale. Qui aūt ex oblitione dimittit nō peccat mortaliʳ, teneť tñ qñ re cordať supplere omissum alˀs tunc peccaret. Et vt dicit Pe. de Palˀ. in. iiij. dist. xv. debet oēs hmōi esse integra vt nihil de ea fureť syncopandoł: omittendo: nimis festinando. & hoc intelligendū est de alijs qui officium per se dicunt. Nā qui in choro horas dicunt non tenentur repetere ea quæ a socijs dicuntur puta versus psalmorum: respōsoriū; lectiones: inuitatorij & similia: ga vnus i persona omnū dicit: alij aūt debēt attente audire. vide. ś. in. q. parte. titu. de acidia. c. de negligētia. §. de negligētia circa diuinū officium: qđ etiā reprehēdit in dicta decre. c. dolentes. Vnde tenetur redicere q notabiliter male dixit. qđ videť intelligēdū cū notabiliter omittit de aliqua hora si vult euadere mortale. sed etiā modicū dimittendo ſm Pe. siue psalmum siue versum siue dictionē: videtur ꝙ teneať ad illud vel aliud loco eiˀ, alˀs peccat saltem venialiter & hoc qñ solus dicit, vel qñ in choro dimittit ea quæ choro ipsius conueniunt vt. ś. dictū est. De his qui in dicendo officium exercent se i occupationibus manualibus: quomodo non satisfaciant. & alijs negligentijs: habes. ś. in. ij. parte. titu. ij. c. vbi supra.

Dubia valde notabilia.

§. VI. QVERITVR SEXTO DE

eo q omisit dicere officiū diuinū vtrum de necessitate sit ei inūgēdū ꝙ omissum suppleat. Et idē respōdeo ſm Tho. in qđli. sicut i officijs diuinis exoluēdis obseruāda est congruitas loci: ita etiā cōgruitas tpis: q̄ obseruari nō posset: si oporteret iniungere omittēti ꝙ horas diceret quas omisit: forte enim in completorio diceret. Iam lucis orto syderе, & i tpe paschali officiū dñicæ passionis. qđ videť absurdū, & ideo nō videť iniungendū ꝙ easdē horas repetat: sed aliqđ ad laudē diuinā ptinens. hoc est eīm cōe in oī officio diuino laus dei & suffragiū fidelium. puta ꝙ dicat. vij. Pś. pœnitētiales; vel vnū psalteriū vˀ aliqđ amplius ſm deli cti qualitatem, q̄uis eīm esset debitor officij: ga tpe debito officij prætereūte: nā est impotens ad soluendū debito tpe, & ideo est ei alia pnia iniungēda. Pe. etiā de Palˀ. in. iiij. dicit sic. ꝙ dei vicarius pōt cōmutare restitutionem deo faciendā in aliqđ deo acceptius. Dicere aūt parū & cū deuotione est deo acceptū. Vnde & pniam omissam pōt cōmutare sine audientia aliorū peccatorū. Restitutio autē hmōi faciēda nō sic subiacet arbitrio cōfessoris: qui autē omisit vnam horā nō oportet ꝙ dicat oēs alias: nec etiam illā. Similiter si per annū dimisit officium non oportet ꝙ totū duplicet: sed in aliud pōt cōmutari: ga magis placebit deo: & ga in tædiū ecť pœnitēti. Ad hoc facit dictū Hiero. de cōse. di. v. nō mediocriter: ibi. Melior est. v. psal. &c. Archidi. etiā in Rosario. dist. xcj. pniam dicit hmōi esse arbitrariā. Dicit etiā Host. ꝙ si tanta fuit in firmitas in omittēte officiū vt ex toto impediať ad horas dicendas. non tenetur redicere: nec pniam agere: si tñ ad cautelā velit hoc facere cōmendandus est. sed si finxit & quartanā febrem vel aliam debilem infirmitatem habuit qua non obstāte sua negotia ꝓcuraret non excusatur. Item ſm Guil. si dicens officiū aliqua verba prætermittit: non oportet ꝙ propter hoc a capite resumat disturbādo officiū. immo si dicendo in choro cū alijs ex aliqua necessitate intermisit psalmum: lectionem vel aliquid hmōi: & nō aliter pōt hmōi omissum supplere nisi subtrahendo vocem ab adiutorio chori: melius est pertransire ꝙ officium chori minuere: potest tamen aliquid post officium propter hoc supplere.

Quid iniungendū sit ei q notabiliter omisit officiū,

§. VII. QVERITVR SEPTIMO

vtrū attentio i horis dicēdis sit necessaria. Rñ. q̄uis aliqui dixerint ꝙ sic: ita ꝙ in eis non habens cor ad deū sed ad exteriora mortaliter peccet: propter hoc ꝙ in fine illius. c. dolentes. extra de cele. misˀ. ꝓcipit dici totū officiū studiose pariter & deuote. etsi verbū sit durū tñ scriptū: benignior tñ est ſnia ſm Hosti. qui dicit ꝙ in præcepto est horas dicere. sed alia q̄ in deuotione constituunt suadēdo dicunť. Et hoc est qđ dicit Ra. ibi. quantū deus dederit &c. per q̄ verba apposuit consiliū fragilitati humanæ cōpatiendo. q. d. pręcipimus vt vnusquisq; de die & de nocte dicat horas suas. Intentionē autē & deuotionē in præcepto non ponim⁹: sed grāe dei ſm ꝙ ipse dare voluerit, duximus relinquēdū. Et hunc intellectū teneas qui benignior est. & ga non debet ecclesia alicui laqueum injicere. xxvij. q. j. de viduis. ij. nec hoies debet ecclesia onerib⁹ importabilib⁹ alligare. xxvj. q. vj. c. alligant. Hostien. & Hen. Assignat etiam Vmber. aliam rationē ad hoc: ga. ſ. cum hoc sit præceptum de iure positiuo: nō referť nisi ad ea q̄ sub iudicio humano cadere possunt. Et ista sunt quę exercentur per actus exteriores nō autem per interiores. facit etiam ad hoc glo. super. c. gratia. de celebra. missˀ. in cle. super verbo. fructum labiorū. vbi dicit Archi. ex hoc ꝙ satis est labijs seruire in diuinis horis: licet cor diuertat ad alia. Hæc ibi. Ex quo etiā patet & verum est: ꝙ non sufficeret horas dicere mente.

Attētio in horis dicēdis

§. VIII. OCTAVO NOTA DE AT

tentione in oronе. Pe. de Palˀ. in. iiij. distin. xv. sic dicit. Ad orationē sicut ad quodlibet bonū opus. potest requiri duplex attentio. Vno modo vt oratio ab intentione ꝓcedat. Alio modo vt intentio cōtinue cōcomitetur orationi. Primo modo requiritur attētio tam ad orationem publicam ꝙ priuatā & non solū propter meritū: sed etiā ad vitandū pcm̄ q̄ oratio dicit ex ꝓcepto. Primū patet sic. ga nullum est opus meritorij nisi ex intētione ꝓcedat. aliter eīm nō est opus humanū: cū homo sit homo p rationē & voluntatē. Si ergo oratio debet eē meritoria oportet ꝙ ꝓcedat ex intentione. & sicˀ ad hoc vt euitеť transgressio ꝓcepti: ga ꝓceptum datur hoibus. & ideo oportet ꝙ non procedat ex sola imaginatione: quę cōis ē nobis & brutis: sed ex deliberatione q̄ requirit attentionē. Cōcor. Tho. in. iiij. dist. xv. di. ꝙ attētio in oronе semper debet manere ſm sui virtutē: qđ est medium inter esse in habitu & esse in actu. Tunc aūt manet attentio in oratione ſm virtutē q̄ quis accedit ad oronem cū intentione aliqđ operādi vel deo debitum obsequiū reddēdi: etsi in prosecutione oronis mens ad alia rapiať: nisi tāta fiat vagatio ꝙ depereat vis primę intētionis, & iō oportet ꝙ frequēter hō cor reuocet ad sepm. hæc Tho. sequiť eū Pe. de Palˀ. Non tñ requiritur ꝙ intētio cōmitetur actualiter totā orationē: ga nec hoc requiritur in quibusq̄ operibus bonis: nec hoc est possibile, ꝓpter euagationē mentis hūanæ: requiriť tñ ꝙ orans scieťer non distrahat mentē ab oronе: hoc eīm non poteſt esse sine culpa mortali vel veniali. Euagatio vˀo q̄ est pręter intētionē & ꝓpter occupationē præcedentē licitā: pcm̄ nō est: secus si ꝓpter illicitā. Sed si euagatio est aduertenter & solum ſm Euagatio interiorē: licet sit temeraria & grauis forte nō tñ mortalis qnē ale nisi ꝓpter ꝓcēptū: ga eccl'ia nō habet iudicare de actibus interioribus mere: ꝓpter qđ minister eccl'iæ licet dicēdo orationē cogitet aliud: non videť trāsgressor ꝓcepti ex natura facti. Si aūt euagatio mētis sit ex hoc ꝙ aliqs scienter se occupat in actu exteriori q̄ nō secū patiať attētionē videť esse culpa mortalis & directe cōtra præceptū eccl'ię. de cele. misˀ. c. dolentes. vbi pręcipit ꝙ officiū celebrēt studiose: pariter & deuote. Hoc nō obseruant q occupātes se in actu exteriori scienter sibi attentionē subtrahunt. Vnde

iiij. parte. dist. xv.

qđ Tho. dicit ibi. ꝙ in oronе si in alijs sponte se quis occupat in his quę mentē distrahūt sicut sunt opera exteriora & si ad contrariū mens euageť: etiā culpa mortalis erit. ex ponit idē Petrus & dicit ꝙ loquēdo de oronе quę est ꝓcepti humani illud verbū contrariū nō referť ad oronē: ga bona opera exteriora etiā nō sunt contraria oroni: sed est referendum ad attentionem quando. ſ. se exterius occupat circa aliquid incompassibile attentioni orationis.

Officiū dicitur.

§. IX. QVERITVR NONO VTRVM

sit cātandū officiū. Rñ. de hoc nō reperiť aliqđ ꝓceptū nec de iure diuino: nec de iure positiuo cōi. & sic in hmōi habet locum qđ dicit Hiero. Vnaquæq; prouincia in suo sensu abūndet. dist. xxv. vnū. Dicit aūt. b. Tho. ij. ij. q. xcj. ar. ij. ꝙ cū laus vocalis ad hoc sit necessaria vt affectus hoīs ꝓuocеť in deum: quęcunq; ad hęc vtilia esse possunt in diuinas laudes congruenter assumunť. Et ga ſm diuersas melodias sonos animi hoim diuersimode disponunť iō salubriter fuit institutum: vt in diuinas laudes cātus assumerenť: vt animi infirmos magis ꝓuocarent ad deuotionē. Qualis hæc ille. Vbi ergo ex cantu non excitať deuotio: sed tædiū debet eſcrescit ex labore vel ignorantia cantus & hmōi videť pose cātus tius dimittendū nisi cōstitutio vel obediētia prohibeat. ecclīæ. Et nota ꝙ Hiero. dist. xcij. c. cantantes. dicit. Deo non voce sed corde cantandū: nec in tragediarum modum guttur & fauces medicamine liniendę sunt: vt in eccl'ia theatrales moduli audiant & cantica. hæc ille. Vbi ſm Tho., phibeť cantus, ꝓpter ostentationē vel delectationē, ꝓuocandam. vel etiā modo theatrico. dicit glo. vt balatas vel hmōi. de hoc etiam dixi. ea. c. in ſcīā. De organis vero dictum est. ś. Ti. viij. in tit. de artificib⁹. Alber. etiā dicit ꝙ musica & cantus ex c. iij. §. xij. quo nunc fiūt cōiter in malū: ideo pśonæ eccl'iasticę depo fuerunt: ga in signis gaudij nō est cōicandū cū pctoribus. Fran. Petrarcha Florentinus poeta in li. de remedijs fortunæ vtriusq; refert ꝙ Athanasiˀ, phibuit cāt⁹ fieri in eccl'ia tpe officij diuini: ad removendum videlicet leuitatē & vanitatē q̄ inde oriunť aliqñ in mentibus cantantium & audientiū. Vñ Greg. dist. xcij. c. in ſcīā. dixit. Plerumq; fit vt dum blanda vox quęriť congrua vita negligatur. & cātor minister deum morib⁹ stimulat: cū ppˀm vocib⁹ delectat. Sed Amb. & Greg. in stituerunt cātū in eccl'ia ad excitādū deuotionē. Aug. aūt in li. ꝙfeſ. dicit. Quoties me plus delectat cantus q̄ verba, fateor me peccare. Nota ſm Hugo. de san. Victo. ꝙ tres sunt species sonorum q tres modulos faciunt. fit eīm sonus pulsu: voce & flatu. Pulsus ptinet ad citharam: flatus ad tubam & organum: vox ad cantum hæc antiquus populus in laudē exercebat dei. Hæc cōsonantia sonoꝝ pōt assignari concordię morū. ſ. ad pulsum citharę manus opatio, ad flatū organi mētis deuotio, ad cantum vocis sermonis exhortatio referať Bern. Frangis vocē: frāge &, voluntatē. seruas consonantiam vocū: seruа cōsonātiam morum. Et nota ſm Guilˀ. Du. in lib. rōnalis diuinorum officiorum. ꝙ sicut annus solaris habet quatuor tpa: Quatuor tpa. ſ. hyemem: ver: ęstatē: & autūnū, ita & magnⁿ totius tpis ab Adā vsq; ad finē mundi annus quatuor tēpoꝝ varietate mensurať. Primum tps fuit deuiationis in hūano genere ab Adam vsq; ad Moysen: hoc tps quia fuit cæcitatis & ignorantiæ: bene concordat hyemi: obscure. Secˀm tempˀ fuit reuocationis seu renouationis a Moyse vsq; ad Christi natiuitatē: & hoc cōcordat cū vere qđ habet aliquid luminis & multū obscuritatis: & sic hoīes edocti fuerunt ple gē: sed in figuris erāt. Tertiū tps fuit recōciliatiōis seu visitationis a Christi natiuitate vsq; ad ascēsionē eiˀ: & hoc cōcordat æstati in qua claritas regnat. Quartū est pegrinationis ab ascensu Christi vsq; in diē iudicij: & ꝓcordat autūno q habet aliqđ obscuritatis sed ap̄liˀ luminis. Hæc q̄tuor tpa repręsentat eccl'ia singulis annis ſ diuinis officijs. Tps deuiationis in quo mors regnauit repręsentať a. lxx. vsq; ad pascha: recolēs casum & pœnam primoꝝ parētū ꝓpter eorū culpā. vñ cātica lętitię subticet. Tps reuocationis repręsentať ab aduentu dñi per quē oia renouata sunt vsq; ad natale. Tps recōciliationis ab octauis paschæ vsq; ad pētecostes octauā. Tps peregrinationis ab octauis pentecostes vsq; ad aduētū dñi. Et ga per aduētū dñi oia renouata sunt: ideo in honorem eiˀ ecclesia ab aduentu incipit diuina officia. Et dr officium quasi efficiū: vnicuiq; eīm cō uenit efficere officium suum. Est aūt officiū ſm Isid., ꝙgruˀ actus vnīuscuiusq; pśonę ſm morā ciuitatis vel institutæ ꝓfessionis. De psalmis Dauid Aug. in lib. xvij. de ciui. dei c. xiiij. ait. Dauid vir in canticis eruditus harmoniam mustica non vulgari voluptate: sed fideli voluntate dilexit: eaq; deo suo mystica rei magnæ figuratiōe seruiuit. diuersoꝝ eīm sonoꝝ rōnabilis moderatusq; concentus cōcordi varietate cōpactā bene ordinatæ ciuitatis dei ciuitatę insinuat. Dionysius de angelica hierarchia Psalmorum sacra oratio & oīs agiographia ad deificationē aīoꝝ nr̄oꝝ opportūe narrat: ꝙtinua q̄q; sacratissimoꝝ hymnologia aīa les nr̄os habitus coadunate disponit. Vincē. in spe. histo. li. iij. c. lxxij. de eo sic ait. Hic dr eximius ꝓphetarū: qa non solum futura de Christo prędixit: sed etiā ipsum de semine suo nascitur: ꝓmissū annūtiauit: & soliloquia. i. psalmos vel hymnos q̄ solitudinē mentis exigunt: vtpote q omni affectu spūali & diuina cōtēplatione pleni sunt deuotissime decātauit dāo. De quib⁹ apˀs ad Eph̄. v. c. Impleamini spūsancto loquētes vobisipsis i psalmis & cāticis spūalibus vt patet: ga frequētatio eoꝝ & carnalia desipere facit: & mētes psallētiū spūali deuotiōe reficit: tristitiā quoq; seculi & fastidiū boni ab animis repellit dicēte Iac. apˀlo. v. Tristať aliqs ex vobis: oret æquo aīo & psallat. hæc ille. Hiero. in epˀa ad Pauli. Dauid Simphonides noster Pidarus & Alcheus Flaccus quoq; Catullⁿ atq; Serenus & Orphæus: Christū lyra ꝓsonat: & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgētē. Fuerunt ꝑdicti quoꝝ noīa hic ponit Hiero. poetę antiqui eloquentes. Sic Dauid suauissime & metrice psalmos ædidit ſm Hiero. & ſm Augu. oēs Pś. cl. ipse composuit: q̄uis Nic. de Lyra dicat nō oēs ipsi⁹ Dauid sed aliquos, alios aūt Asaph & Idithū. & quosdā alios ædidisse. Nico., etiā dicit Dauid summū ꝓphetarū ex hoc ga copiosius, mysteria Christi descripsit ꝙ aliquis aliˀ ꝓpheta. Oēs autē ꝓphetæ ad Christum ordinabātur in suis ꝓphetijs. Sed Tho. ij. ij. q. clxxiij. ar. iiij. in rñ. ad primum dicit Moysen simpliciter fuisse maximum ꝓphetarū: ex eo ꝙ clarius diuina cōspexit: quia diuinam essentiam clare vidit: tum quia copiosius quæ procul sunt a nr̄a cognitione. Vnde ꝓpheta dicitur scilicet procul fans: ga de prętеritis: vt de creatione mūdi & patriarchis: de quibus in Gen̄. agitur. & de prędentibus occultis: & de futuris: vt Christi in mysterijs prędixit: tum ga & miraculis multis q̄ ex parte dei dicebat occulta cōfirmauit: quod aliquo modo etiā ad prophetiam pertinet: per ipsum etiā legem dedit deus. Sed Dauid fuit maximus propherarum ſm quid i deſt quātum ad mysteria christi: de quibus copiosius ꝙ alij ꝓphetauit huiusmodi psalmis propterea magis assumptisse in officijs diuinis: vt in missa & horis canonicis quæ quotidie dicunť q̄ verba aliorū ꝓphetarū. tū ga modo orationo loquiť cōiter: etsi aliqñ modo narrativo. vt recolendo gesta p ppˀm illum. vt in Pś. Confitemini: & Attendite & hmōi. hoc agit vt in oronе discamus beneficia dei recolere & deo grās agere. bella lapsus & ꝓfectus spūalia intelligēdo deo humiliari &c. tum etiā ga de mysterijs christi plenius loquiť: quem maxime in orationibus debemus meditari: & ipsum opere imitari: & modo distinctiori quia prolixius: & cōpendiosiori ga in pauciſſimis verbis multę & magnæ ſnīæ in diuersis materijs comprehenduntur in quibus intellectus pōt se diffundere. tum ad inducendum pctōres ad spem venię: dum eius dicta qui maximum peccatū cōmisit: vt adulterium & homicidium consideranť: cum magna veneratione haberi: & reuersum ad pœnitentiam deꝰ suscępit: nec spiritu ꝓphetię priuauit. Sed & iusti eius exemplo multum habent timere: qui tātum virū spiritu ꝓphetico plenū: de quo dñs dixerat p Samuelē ꝓphetā. j. Regū. xiij. c. Inueni hominem ſm cor meum: ita subito in cæno luxurię demersum. Et itelligať qa omnis homo mēdax. i. ex se aptus ad omne peccatum.

Prophete vnde dicitur.

Celebrans in peccato mortali dicit officium beatę Mariæ.

Celebrans in peccato mortali dicit officium defunctorum.

¶ De cærimonijs missæ & expositionibus suis. Capitulum. V.

NTER OMNIA OFFICIA

Missā instituit dñs Iesus.

q̄ agūt in eccl'ia nil dignius est & solēni⁹ missa & de hac nunc agēdū. Vbi sciēdum prout dr̄ in rōnali diuinor⁹ officio⁹. Missā instituit dñs Iesus qñ pane & vinū in corpus & sanguinē suū trāsmutauit dicēs. Hoc est &c. hoc facite in meā cōmemorationē. Mat. xxvj. Hāc missam adduxerūt apostoli dicētes nō solū ꝑba præmissa: verūetiā oron̄ē dñicā supaddentes. vt in can̄. de conse. distin. j. ca. Iacobus frater dñi. dr̄. Iacobus frater dñi eps Hierosolymitanus: & Basilius eps Cæsariēsis tradiderunt nobis ordinē celebrādi missam. quod intelligendum est quo ad quæd̄a: non quo ad oia. Et dr̄ ipse Iacobus apl's primus missam celebrasse vel' saltem pontificaliter. Subsequēti vero tpe apl'a tātum & euāgelio recitatis missa celebrabat. Introitus dr̄ principium missę: ga dum caniť sacerdos ministraturus ad altare intrat. vel quia repr̄sentat introitum filij dei in mūdū. Et quia sancti patres & ꝓphetæ añ aduentū Christi suspirātes p̄miserūt desideria opa & laudes: ad hoc insinuandū in principio missæ dr̄ introitus seu antiphona designās desideriū patrū. Exinde ꝙ sus & cōiter de psalmis Dauid. & significat opa. & ideo versus dr̄: ga versiōem ad op⁹ vel ad introitū significat. Post opationē danda est glia deo trinitati. Vñ sequit. Glia patri & fi. &. ſſ. quę dici in officio eccl'iastico iuctū fuit a Hiero. sed statutū a Damaso Pa. resumit introitus ad exprimēdum magnitudinem desiderij Christum expectātium. Dū aūt introitus dr̄ ep̄s vl' sacerdos de sacra sede egredit indutus sacris designans Christū: ga assumpta carne in mundū intrauit. Diaconus antecedēs eum designat legē & ꝓphetiam. Subdiaconus designat scribas seu legis doctores vel etiā Ioānē baptistā præcursorem. Cæroferarij cū luminaribus apl'os & discipulos ei⁹. Vel melius. diaconus & subdiaconus apl's & lxxij. discipuli. cęroferarij: lex & ꝓphetia: ante oēs hos altare ad qd̄ accedit significat eccl'iam: oscul̄um altaris coniunctionē ꝑ dilectionē cū ea. Duo cornua altaris significāt duos pp̄os. s. Iudaicū & Gentilē. Et quia primo venit ad Iudæos ideo prius officium sacerdos dicit in dextra parte altaris: ga signanť per dextrū cornu altaris ꝓpter cultum veri dei. Et exide vadit ad sinistram cum dr̄ euangelium: qa ad gētilem populū transiuit designatū ꝑ sinistrū cornu. & hoc ꝑ prædicationē euangelicā. tandē reuertit ad dextrū circa finē missę: qa Iudęi a quibus nunc remota est fides euangelij: tandē circa finē mundi conuertentur ad Christum Lectio epl'æ significat prędicationem Iohāp. vel ꝓnuntiationē legis & ꝓphetarū: prędixit autem vnus tantū acolytus subdiaconū: qa pauci secuti sunt prędicationē Ioan. & neminē ad pfectū pduxit lex. Voluit autem subdiaconus faciem ad altare: qa p̄dicatio Ioan. & lex & ꝓphetia ad Christū ordinabat̄ significatū per altare. Et dicit epl'a græce latine supmissio. missa est em̄ ab apl'is supra legē & euāgeliū. dū aūt legit epl'a sedendū est: qa doctrina in silentio & quiete audiēda est. Post epl'am sequit graduale seu responsorium quod ptinet ad opa vitę activę. vt noteť nos operib⁹ rn̄dere his q̄ audiuimus in epl'a. Dicit & responsoriū: ga graduale & versus rn̄dere debent in materia de qua ibi agit. Deinde dr̄ euangeliū qd̄ latine dicit bonum nuntiū: & significat hoc prædicatores noui testamenti. Sumit aūt euangeliū de altari. i. a verbo dei benedictionem petit: ga nemo debet prædicare nisi missus. Legit aūt euāgeliū in sinistra parte: qa euangeliū transiuit ad gentes ꝑ sinistrū designatas. Superponit autem pulpito vbi legēdum est euangeliū pulpitur̄ qd̄ designat tēporalia q̄ debēt prędicatorib⁹ ministrari vel suauitatē doctrinę Christi. Duo acolyti cū cęreis, signāt vel discipulos binos quos christus misit ante se prę̄ferentes coruscationes miraculorum & odorem ꝙ tutum: vel famā & virtutē christi prędecētia ei⁹ doctrinā. Tenet aūt diaconus faciem versus Aquilonem: ad innuendū ꝙ doctrina euangelica ordinať ad expellendū diabolū. Est autem audiendum stando non sedendo. vt de cōse. distin. j. apl'ica. vt prōptitudo noteť ad seruādū fidē & doctrinā christi. Capite aūt discooperto ad insinuādū intētionē magnā & reuerentiā magnā. Hæc oia ꝑdicta extracta sunt de lib. Guil'. Du. qui dicit Rationale diuinorū officio⁹. Quia in hoc sacramento qd̄ in missa pficit ſm Tho. in. in. parte. q. lxxxiij. ar. iiij. in corpore. totū mysteriū nostræ salutis ꝓpræhēdit: ideo prę cęteris sacramentis cū maiori solēnitate agit. Et qa in sacramētis aliquid dupliciter significat. s. verbis & factis ad hoc vt sit ꝑfectior significatio: hinc est ꝙ in celebratione huius sacramenti seu in missa quædā dicunt & agunt ad repr̄sentandum christi passionē. quędā corporis christi mystici dispositionē qd̄ significat in ipo sacramēto. quædā ptinētia ad ipsius sacri reuerentiā & deuotionē: vt patebit. j. Et qa ſm Tho. in. iiij. dist. viij. in expositiōe literæ circa prin. ois nostra opatio a deo debet incipere: & circulariter in ipm terminari: ideo officiū missæ incipit ab oron̄e: & terminatur in grar̄ actionē. Vnde tres partes habet principales.

Sacramēta dicūt signifi cant.

¶ Principium. s. oron̄is ipsius: quæ durat vsq̄ ad epl'am.

¶ Medium scilicet celebrationis ipsius: quæ durat vsq̄ post communionem.

¶ Et finem videlicet grar̄ū actionis exinde vsq̄ ad finem.

§. I. QVANTVM IGITVR AD ORATIONEM

Oron̄es secrete dicēdæ sunt.

quæ pertinet ad principiū: præparať populus ad eā ꝑ ea quę ꝑmittunť tripliciter: videlicet prio ꝑ deuotionē q̄ excitať in introitu missæ. Vñ dr̄ aliquid ptinens ad laudē diuinam vel pertinens ad solēnitatē in cuius deuotionem pp̄s ꝓgregať: & sumit hoc vt plurimū de Pś. vl' saltem cū psalmis cantať: qa vt dicit Diony. de cele. hierarchia. psalmi ꝑ modum laudis compræhendūt quicquid cōtinet̄ in sacra scriptura. Et ſm Guil'. Du. Cœlestinus papa inuenit introitū. Secūdo præparať populus ad orationē per humiliationem quæ fit ꝑ kyrie eleison. qd̄ est nomē gręcū & latine sonat dñe miserere. Misericordiā aūt petens miseriā profiteť ur: & dicitur ter pro persona patris: & ter pro persona filij. s. christe eleyson. & ter pro persona spūssancti. s. kyrie eleison. contra triplicem nostram miseriam. s. ignorantiæ culpæ & pœnæ. Et qa quælibet persona diuina in se consideratur: & in ordine ad alias duas. vel etiā dicitur nouies propter nouem ordines angelor⁹. Et ſm Guil'. domin⁹ Syluester papa statuit a populo & clero dici. sed posťea Greg. solum a clero. Tertio præparatur per rectam intētionem quæ ad cœlestem gloriam dirigenda est: quę omnem rationem humanā excedit. Et hoc fit per Gloria in excelsis deo. quod canticum chorus prosequitur sacerdote in choante. Et ideo non dicitur nisi in solennitatibus q̄ cœlestem repræsentant solennitatem. In officijs vero luctus in termittit: vt a. lxx. vsq̄ ad pascha & alijs ferialibus diebus. Et ꝙ ſm Guil'. Du. residuū eius qd̄ dixit angelus post bonæ voluntatis. cōposuit Hilarius eps: vel ſm alios Thelesphorus papa. Sed Symmachus papa ordinauit i festis dici vbi prius tantum in natali dicebať. Deinde sequit oratio ad deum pro populo fusa vt digni habeanť tantis mysterijs: quā sacerdos publice ꝓponit præmisso, dñs vobiscū: qd̄ sumitur de Ruth. c. ij. Pontifex aūt dicit, Pax vobis: gerens typum christi qui discipulos post resurrectionē sic allocutus est: & vertit se ad populum. Vbi nota ꝙ quinquies in missa se ad populū sacerdos vertit: ad significādū quinq̄ apparitiones christi in die suæ resurrectionis. Sed septies salutat: quiquies vertēdo se ad pp̄m. & bis versus altare: & designat septiformem gratiā spūssancti quam populo optat. Et ſm Guil'. Du. Gelasius papa oratiōes a se vel ab alijs factas ordinauit. sed Greg. seclusis superfluis rōnabilia coadunauit addens & alias. Et dr̄ collecta: qa sacerdos quasi colligens intentionem populi ad deum porrigit. Terminantur aūt ꝑ dñm &c. tamq̄ ꝑ merita humanitatis eius. s. Iesu christi dñi nr̄i exaudiendæ.

Deuotio habēda in missa.

§. II. QVANTVM AD MEDIVM

missę. i. celebrationē. Nota ſm Tho. di. viij. in. iiij. in expō sitiōe lr̄æ circa mediū: ꝙ ista scd'a pars habet ēt tres ptes.

¶ Prima est ppl'i instructio vsq̄ ad offertorium.

¶ Scd'a est materię oblatio vsq̄ ad præfationem.

¶ Tertia est sacri cōsummatio vsq̄ post communionem. Primū. i. instructio fit per verbū dei: qd'a deo ꝑ ministros suos ad pp̄m peruenit: & ideo q̄ ad instructionē populi ꝑtinet non dicunť a sacerdote sed a ministris. Misterium aūt verbi dei est triplex. Primum est autoritatis qd̄ cōpetit christo q̄ dicitur minister. Ro. xv. Erat em̄ in ptāte docens. Mat. vij. Scd'm est manifestæ veritatis qd̄ competit prædicatorib⁹ noui testamēti. de quib⁹ dr̄. ij. Cor. iij. Qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti &c. Tertium figurationis qd̄ cōpetit prędicatoribus veteris testamēti: & ideo

& ideo doctrinam christi ꝓponit diaconus. Et qa nō solū est hō sed etiā de⁹: ideo diacon⁹ prę̄mittit, Dñs vobiscum vt ad ipm quasi ad deū hoies attētos faciat. Doctrina ꝙ o prædicatorum noui testamēti ꝓponit ꝑ subdiaconū. Nec obstat ꝙ aliq̄n ab eis aliqd legitur loco epl'æ de veteri testamēto: ga prędicatores noui testamēti etiā vetus prædicant. Doctrina vero ꝑdicator⁹ veteris testamēti ꝑ inferiores ministros legit: nō semp sed illis diebus quib⁹ ꝙ figuratio noui & veteris testamēti prę̄cipue designat: vt in ieiuniꝭ quatuor tēpor⁹. Et qñ aliqua celebranť q̄ in veteri lege figurata sunt: vt natiuitas: baptismus: passio & hmōi. Et qa vtrąq; doctrina ordinat ad christū: & eor⁹ q prædicbāt & eor⁹ q sequbanť: vt patet Mat. xxj. c. iō doctrina christi ꝑponit quasi finis. & ſm Guil'. Du. euāgelia & epl'as in missa dici qs prio statuerit certū nō est. Hiero. tū ipsa & alia q̄ de veteri & nouo testamēto habenť in eccl'ia: in missis & officijs magna ex parte ordinauit ꝑter cātū. De Dama. pa. approbauit & seruari mādauit. Addiderūt cātum Gela. & Greg. & alij. Ex doctrina aūt nos ordinante ad christū ſm Tho. in. iiij. dist. viij. in expositiōe lr̄ę circa mediū, duplex effect⁹ sequit in nobis: quo etiā præparamur ad doctrinā christi. s. ꝑfect⁹ ꝙ tutū q ꝑ graduale significať. Dicit em̄ a gradu quo ascendit de virtute in virtutē: vel a gradib⁹ altaris ante quos dr̄. Et exultatio habita de spe ęternor⁹ qd̄ insinuat alla. Vñ & replicať propter stolā aiæ & corporis. In diebꝰ ꝙ o ferialib⁹ & officijs luct⁹ intermittit all'a: & loco ei⁹ dr̄ tract⁹ q asperitate vocis & ꝓlixitate ꝙ bor⁹ pūtis mōrię incolatū insinuat. Quare aūt all'a & glia in excelsis deo itermittit a. lxx. vsq̄ ad pascha: ratio ponit. de ꝑse. dist. j. hi duo. s. ꝓpter lapsum hoīs & miseriā icolat⁹ hui⁹. Tpe aūt resurrectiōis duplex all'a dr̄ ꝓpter gaudiū resurrectionis capitis & mēbror⁹. Et ſm Guil'. gradualia seu respōsoria cū all'a cōposuerūt Gela. Amb. & Greg. & ad missam cātari instituerūt. Et interpretať all'a qd̄ est nomē hebraicū, latine laudate dñm vel deum. Loco aūt neumæ in magnis solēnitatibus statuit Nico. pa. cātari sequentias. & dr̄ neuma vox nō significatiua: cāt⁹. s. ille q sit in fine all'a sup vltimū. a. ꝓtinēs plures notas: & significat gaudiū vitæ ętern̄ę qd̄ nullis verbis pōt exprimi. Effect⁹ aūt doctrinę euāgelicæ q posset dici tert⁹ effect⁹ respectu duor⁹ p̄ce dētium: est cōsessio fidei scd'm Tho. in. iiij. di. viij. in expositiōe lr̄æ circa mediū: & hoc innuit ꝑ symbolū seu credo qd̄ post euāgelium dr̄. Et qa supra rōnē est fides a sacerdote inchoať symbolū fidei & chorus ꝓsequit sicut etiā & glia in excelsis: vbi & spes significatur seu erigitur. Et pax dñi vbi charitas insinuatur a sacerdore inchoať qa ista a deo sunt in nobis. Nō aūt dr̄ symbolū nisi i solēnitatib⁹ de quibus fit mētio in symbolo: sicut in natiuitate: resurrectione & hmōi: vel de his q fundauerūt fidē vt apl'i. Et istud symbolū fuit ꝙditū in cōcilio. Et ſm Guil'. Du. mādauerūt in missa dici Dama. pa. & Marcus pa. Symbolū aliud minus qd̄ dr̄ secrete in prima & cōpletorio ꝙdiderūt apl'i. Aliud ꝙ Quicūq; vult salu⁹ esse, Athanasius ꝙdidit: & eccl'ia approbauit: & diebus dñicis in prima dici statuit.

§. III. SECVNDVM PERTINENS AD CELEBRATIONEM

sacramēti est materię ꝙsecrādæ oblatio: & hoc ptinet tria scd'm Tho. in. iiij. ꝑmittit em̄ offerētiū exultatio quasi præparatoria: & hoc in offertorio qd̄ dr̄. Hilarē em̄ datorē diligit de⁹. ij. Cor. ix. c. Et scd'm Guil'. Du. qs ĩstituerit offertoriū ignorať. Et dr̄ offertoriū a ferta qd̄ est oblatio q̄ in altari offerť: vel qa dū offerēda cantať: sacerdos accipit oblationes a pp̄o & hostias a ministris. Et nota ꝙ vsq̄ ad istū locū dr̄ missa catecuminor⁹: quia vsq̄ ad istū passū catecumini stant in eccl'ia. & postea emittunť de eccl'ia. & sil' Pagani & Iudei. vñ de cōse. distī. j. c. ep̄s. ij. dr̄ Eps nullū ꝓhibeat eccl'esiā ingredi & audire verbum dei: siue gentilem: siue hæreticū: siue iudęū: vsq̄ ad missam catecumino⁹. Catecumini dicunť q̄ eruditi in fide anteq̄ baptizenť. Hęretici tm̄ rōne excōicationis non possunt in diuinis adesse: sed tm̄ p̄dicationi. Exprimit scd'o ipsa oblatio dum dicit, Suscipe sctā trinitas &c. vbi petit vt populi oblatio sit ideo accepta. vnde. s. Paral'. xxix. c. Dauid dixit. Ego in simplicitate cordis mei obtuli vniuersa &c. Exin de sacerdos thurificat altare: qd̄ nō facit quasi vtens cærimoniali p̄cepto legis: sed ecclesiæ statuto scd'm Tho. i. iij. parte. q. lxxxiij. ar. v. ad secundū. statuit aūt hoc ecclesia & ob reuerentiā sacramēti. vt. s. ꝓpter bonū odorē depellat quicquid corporaliter prauī odoris eēt in loco quod posset. puocare horrorem. Et etiā sit hoc ad repr̄sentandum effectum gr̄æ: qua sicut bono odore christ⁹ plen⁹ fuit: & a christo deriuať ad fideles officio ministror⁹. Et iō vndicit thurificato altari per qd̄ christ⁹ significať: thurificanť oēs ꝑ ordinē. Exinde lauat sibi manus sacerdos. tū ob reuerentiā sacri vt mūdi⁹ tractet: tū ad significādū emūdationem etiā a minimis pctis: q̄ ꝓgruit accedēti ad hoc sacr̄m: ꝓpter qd̄ etiam fit cōfessio gn̄al' publice añ introitū. Petit tertio oblationis acceptatio ꝑ oron̄es secreto dictas. hoc em̄ est sacerdotis tātum deū oron̄ibus placare: ad qd̄ sacerdos se præparat ꝑ humiliationem dicēs. In spū hūilitatis. Et qa hæc ꝑdicta exigunt mentis erectionē ad deū: iō oīb⁹ trib⁹ nō ptermittit Dñs vobiscū: sed loco ei⁹ q̄n oro secreta facieda est dr̄. Orate fratres. Et dicūt illę oron̄es sequętes secrete ꝙ Guil'. qa submisse sunt dicēdæ. Et hoc tū ne vilescat officiū missæ sic oibus manifestatū. tum vt deuotius oret sacerdos ne habeat occasionem cogitādi placere populo in ꝓpatione: tum ad significandū oron̄es christi secreto factas tpe passionis. tum qa ipse silēs fuit in passione.

§. IIII. TERTIVM PERTINENS AD CELEBRATIONEM

est sacramenti ꝙsummatio. Et hoc ꝙtinet tria.

¶ Primo præparationem.

¶ Secundo sacramenti perfectionem.

¶ Tertio sumptionem eius.

Præparatio aūt ppl'i & ministror⁹ & sacerdotis ad tantū sacr̄m ꝑ deuotā laudē dei fit. Vñ in ꝓfatione in qua ꝓtinetur dicta ꝑparatio tria contin̄etur. Primo ppl'i excitatio ad laudē dei: vbi sacerdos Dñs vobiscū dicit. qd̄ ad totam istā ptē referēdū est. Inuitat ad mentis erectionem dī. Sursum corda vbi di. Cyp̄. de ꝑse. dist. j. c. qñ. Qñ stam⁹ ad oron̄em fratres dilectissimi inuigilare & incūbere ad p̄ces toto corde debem⁹: cogitatio hoīs carnalis & sęcularis absce dat: nec qcq̄ tunc animus aliud q̄ id solum cogitet qd̄ ꝑcat. & iō plæbs rn̄der. Habem⁹ ad dñm. quo admonet populus nil se aliud cogitare q̄ deū debere. deinde ad gr̄arū actiones dicens. Gras agam⁹ dño deo nr̄o. Sccō deum implorat ad laudē suscipiendā: ostendens laudis debitum di. Vere dignū, rōne dñij. vnde subdit: dñe sancte. Et iustum rōne paternitatis. vnde subdit. Pater omnipotens, equū rōne diuinitatis. vnde subdit. Eternæ deus. & salutare ratione redēptionis. vñ sequit: ꝑ christū dñm nostrū. Quando vero adiungit aliqua laudis materia ſm cōgruentiā solēnitatis. vt q ꝑ resurrectionem & hmōi. Et notat Guil'. Du. q ꝑfationes hymnos & tractus Gela. pa. cōposuit: & cātu & elimato sermone dictauit. Et de cōse. dist. j. inueniꝭ mus. ponunť noue ꝑfationes. s. de resurrectione christi: de ascensione: de penthecoste: de trinitate: de natiuitate dñi: de epyphania: de cruce seu passione: de apl'is: & de ieiunio in. xl. Sed Vrba. pa. addidit decimā. s. de beata ꝙgine. Proponit etiā exēplū laudis. s. in angelis dum subdit: ꝑ quem maiestatē tuā &c. Tertio pp̄s laudes exoluit: & diuinitati assumēs verba angelor⁹. s. Sctūs sctūs sctūs dñs deus sabaoth &c. Esa. vj. Sabaoth nomen est hebraicū: & latine interpretať exercituum vel militiarum. s. angelorū. vbi etiam exprimit mysteriū trinitatis psonarū: qa dr̄ ter sanctus. & vnitas essentiæ: qa dñs de⁹. & presentia diuinę maiestatis: dicēs cū pueris Hebreor⁹ Benedictus qui venit &c. Matth. xxj. Osanna hebraicum nomē est: & latine interpretať obsecro salua. & ſm Guil'. Sixtus pa. istud sanctus statuit dicendū. Scd'm ꝓtinens ad sacramenti cōsummationem est eius professio seu cōfectio. Et hęc pars diuidit in tres ptes ſm tria q̄ ꝓtinent ad integritatē sacramenti. Aliquid. s. qd̄ est sacr̄m tm̄. s. materię oblatæ bñdictio. & aliquid quod est res & sacr̄m. s. corp⁹ christi verum: & aliquid qd̄ est res tantū. Et ꝙ ſm Guil'. ne muscæ venientes. i. vanę cogitationes pdant suauitatē vnguenti. i. orationes: dici pōt ꝙ canō debet dici expedite nō morose: & ne auditoribus tędiū generet. non tm̄ nimis festinanter: ne sacrificiū fiat sine sale discretiōis & deuotionis. Debet etiā legi in libro ne vl lus error cōtingere possit. dr̄ aūt totum illud. s. Te igitur vsq̄ ad cōmunionē canon: ga regulis patrū ꝓpositus est. Canō em̄ græce latine regula dr̄: ga ꝑ hunc fit regulariter consecratio sacramenti. Quantum ad primum petit sacer-

Canon expedite dicat

Canonis expositio.

dos oblationis bñdictionẽ di. Te igitur clemẽtissime &c. Et ꝙ se inclinãs hoc dicat: significat humilitatẽ: & obediẽtiã ex qua christus passus est. Et bñdicas hęc dona q̃ nobis a deo data sunt: hęc munera q̃. s. deo a nobis oblata, sacrificia ad nostram salutẽ deo a nobis sacrificata, illibata dicũtur, i. incorrupta: & quo ad materiã: qa materia debet esse apta: & quo ad rẽ cõtinẽdã, i. corpus christi & quo ad corpus christi mysticũ ibi significatũ. Et no, scd'm Tho. i. iij. parte. q. lxxxiij, ar. v. ad. iij. ꝙ in celebratione missæ & præcipue ab isto loco vsq; ad Pax dñi, vtiꝫ sacerdos frequenter crucis signatione ad exprimẽdã passionem christi q̃ est ad crucẽ terminata. Est aũt passio christi q̃si qbusdã gradibus peracta. Nam primo fuit christi traditio: q̃ facta fuit a deo: a Iuda: & a iudęis. Et hoc signat trina crucis signatio sup̃ ista verba hęc dona. Sed'o fuit christi venditio: quę facta fuit sacerdotibus: scribis: & pharisæis: ad qd' designandũ fit iterũ trina crucis signatio sup̃ illa verba. Benedictã &c. Addit aũt duplex cõsignatio sup̃ illa verba, vt corp' &c. ad designandũ pſonam venditi & venditoris. Tertio fuit p̃figuratio passionis christi facta in cœna: ad qd' designandũ fiunt duæ cruces. vna in consecratione corporis: alia in cõsecratiõe sanguinis. Quarto fuit passio ipsa christo exhibita. vñ ad designã dũ quiq; plagas christi fit quinquplex crucis signatio sup̃ illa verba. Hostiam puram &c. Quinto repræsentatur extẽsio corpis christi in cruce: & effusio sanguinis & fructus passiõis. fit triplex consignatio sup̃ illa ẏba: corp' & sanguinẽ sumpserim' & oi bñdictione &c. Sexto repũtatur triplex oratio quam fecit in cruce. Vnã ꝙ psecutoribꝰ. cum dixit. Pater ignosce. Luc. xxiij. c. Aliã ꝙ liberatiõe a morte cũ dixit. Deꝰ meꝰ. Mat. xxvij. c. &c. Tertiã ꝙ adeptione gl'iæ. cũ dixit. Pater in manꝰ tuas Luc. xxiij. &c. Et ad hoc significãdũ fit trina crucis signatio sup̃ illa verba. Sanctificas &c. Septimo repręsentantur tres horę quibus steterit in cruce, s. a sexta vsq; ad nonam. Et ad hoc significãdũ fit trina crucis signatio ad illa verba. Per ipm̃ &c. Octauo repræsentat separatio aię a corpore ꝙ duas cruces subsequentes factas extra calicem. Nono repręsentat christi resurrectio tertia die facta ꝙ tres cruces q̃ fiunt ad illa verba. Pax dñi &c. hęc Tho. in pte. q. lxxxiij. ar. iiij. &. v. Reuertendo ad superiora postq̃ sacerdos petit benedictionem oblationis dicens. Hæc dona &c. Deinde petit salutẽ pro offerentibꝰ & his pro quib' offert cũ di. In primis &c. Vbi primo ꝫmemorat eos pro quos; vt ilitate offert hostia: tamq̃ ad generale statutum ecclesię q̃q; ad speciales personas ibi. Memento. Orat ergo primo scd'm Guil'. Du. pro ecclesia catholica, i. vniuersali. Scd'o ꝙ papa cum dr. Vna cum famulo tuo &c. q̃ verba addidit Clemens pa. Tertio ꝙ epo suo cum dr. Antistite. Antistes tñ ipse celebrãs nõ debet ea dicere. Et in roma etiã nõ debet dici antistite: qa antistes illius ciuitatis est papa ipse iam dictus. Quarto pro rege. Orare autem pro rectoribus docet aplus. j. Thimo. ij. Potestas eius est duplex. scilicet ecclesiastica & secularis. dist. xcv. s. duo. Quinto orat pro omnibus orthodoxis: qd' nomẽ est grecũ: & interpretat recte gl'ians. Orthodoxus qui. s. deum recte fidei confessione glorificat.

Memoria viuorum.

Quantũ vero ad speciales personas dicit. Memento domine &c. vbi potest orare silenter pro quo vult vno vel pluribus, non tñ debet hic orare pro aliquo defuncto: qa pro defunctis oratur in secundo memẽto. et cũ deꝰ nihil ignoret vel obliuiscatur: dicitur tñ ei vt recordet. scilicet ad miserendũ. Oratur & pro circũstantibus cum dicit: & omniũ circunstantiũ. vbi ostenditur vtilitas magna in audiendo missam: cum pro illis specialiter oretur. Hęc oia Guil'. Du.

Oratio iustificatior ẽ ꝙ peccatoris.

Et qa citius exauditur iustus ꝙ peccator: ideo quãtum ad orationes melius est audire missam boni sacerdotis ꝙ mali. ceteris paribus ſm Alber. cuius quantũ ad virtutem sacramenti & ministerii publici non sit differentia inter bonum & malum ministrum. j. q. j. intra catholicam. Et nota ꝙ de consecrat. dist. j. de noibus. cum glo. eius dicit ꝙ non debet nominari is pro quo oratio fit: nec in missa: nec in oratione eius: vel sacrata missa. Secũdo ſm Tho. in. iiij. dist. viij. in expositione literę cõmemorat eos in quorũ offertur reuerentia: ibi. Communicantes &c. Et ponitur virgo que christum in templo obtulit. Apostoli qui ritũ offerendi nobis tradiderunt. Martyres qui seipsos deo obtulerũt nõ autem confessores: qa de eis antiquitus non solennizabat ecclesia: vel quia non sunt passi sicut christus: cuius passio hic recolitur. Et ſm Guil'. Du. cõmunicates addidit canoni Siricius pa. Et in hac commemoratione sanctoꝝ seruat ecclesia qd' antiquitus agere consueuit: vt. s. in orationibus suis recolat patrũ memoriã: quatenꝰ eorum meritis suffragantibus facilius obtineat quod implorat. Sicut moyses orando interposuit memoriam patrum dicens. Recordare Abraam: Isaac & Iacob &c. Exo. xxxij. c. Tertio concludit expresse qd' petiꝫ impetrandũ. dum dr. Hanc igitur oblationem &c. Et istud ſm Guil'. Du. adiunxit Leo papa vsq; placatꝰ accipias. beatus vero Greg. residuum vsq; iubeas gregi numerari. Quam oblationem. Hæc pars ad cõsecrationem pertinet quæ tria continet. Primo emꝫ imploratur consecrantis virtus. Secundo perficitur consecratio: ibi. q pridie. Tertio exprimitur rei consecratæ commemoratio: ibi. vnde & memores. Quantum igitur ad primũ nota ſm Tho. in. iij. ꝙ illa verba: bñdictam: ascriptam: ratã &c. pñt referri vno modo quantum ad id qd' est in sacramẽto cõtẽtum. i. ad Christum qui est hostia. Vnde dicit bñdictam ab omni macula peccati immunis. Ascriptam. i. præfiguratam figuris veteris testamenti: & pdestinatione diuina præordinata. Ratã: qa nõ est transitoria. Rõnabilẽ ꝓpter cõgruitatem ad placandum. Acceptabilẽ ꝓpter efficacitã: facere digneris tu. s. pater. Alio mõ possunt referri ad effectum. vnde dicit. benedictam ꝓ quã benedicimur. & ascriptam ꝙ quam cœlis ascribamur, ratam ꝙuã in membris Christi cẽsemur, rõnabilem per quã a bestiali sensu eruimur. acceptabilem per quam deo accepti sumus. Possunt etiã referri ad ipsam hostiã quæ est sacrm̃ tm̃. Quantũ ad scd'm. s. qui pridie q̃ pateret &c. Hęc verba Alexan. pa. dr addidisse ſm Guil'. Du. & cũ sacerdos dicit: accepit panem: debet sumere hostiã in manibꝰ: quę hostia de cõmuni more fit rotunda in modum denarij ſm Guil'. tũ qa christus q ibi est post cõsecrationem: denarijs vẽditus fuit. tum quia ipse vt denarius ꝫmittit in præmiũ. tum qa forma sphęrica designat æternitatem quã habet deus. Et eleuatis oculis in cœlũ &c. Nota ꝙ nõ reperit in euãgelijs Christũ tũc eleuasse oculos in cœlũ. nec etiã in cõsecrãdo sanguinẽ: dicit aliquis euãgelista ipsum dixisse hæc duo: q̃ ponunt in forma cõsecrationis sanguinis. s. noui & æterni testamẽti mysterium fidei: & nihilominꝰ credendũ est ipm̃ sic fecisse & dixisse. Nã forma ipsa tradita est ecclesię a beato Petro & alijs aplis: qui cõsecrationi interfuerunt: vt dicit in decre. extra de cele. misc. cum Marthæ. Nec obstat ꝙ euãgelistæ hoc nõ ponũt. Multa em̃ omiserunt scribere de his q̃ fecit & dixit christ': vt illud qd' dicit Pau. Act. xx. vbi ait christũ dixisse qa beatiꝰ est dare q̃ accipere. & qd' narrat. j. Corinth. xv. de christo q visus plusq̃ quibꝫ fratribꝰ simul & visus est Iacobo. s. resuscitatꝰ. & Ioan. xx. & Tho. iij. sentẽ. dist. viij. q. ij. ar. j. q. iiij. ad. v. ar. sic & ista omiserũt quę tñ fecit vt dr i dicta decre. Bñdixit & fregit &c. No. ſm Tho. in. iij. parte. q. lxxviij. ar. j. in rñ. ad. j. ꝙ euangelistæ non sp eundẽ ordinẽ in recitando seruauerunt: quo res gestæ sunt vt patet ꝙ Aug. Vñ intelligendũ est ordinẽ rei gestę hmõi sic exprimi posse. Accipiens panẽ bñdixit dicens. Hoc est corpus meũ. Deinde fregit & dedit discipulis suis di. Hoc est em̃ corpus meum. sensus est. qd' cõtinet sub his accidentibus. s. panis est corpus meum. Est autem ſm Tho. in. iij. parte vbi. ã. hęc cõuenientissima forma. Oportet em̃ formã sacramẽti significare id qd' in sacramẽto efficit. Vnde forma cõsecrationis panis oportet ꝙ significet ipsam conuersionẽ panis in corpus Christi. Nõ aũt debuit significari talis cõuersio in hac forma vt in fieri, sed vt in facto esse. Et ratio vna est: qa hęc cõuersio nõ est successiua: sed instãtanea. In hmõi autem cõmutationibꝰ fieri, est factũ esse. Et ideo &c. Illud em̃ est appositũ scd'm morẽ Romanæ ecclesię traditum a beato Petro. & hoc propter commutationem da præcedentia. Forma consecrationis sanguinis est hæc. Hic est calix sanguinis mei noui ☧ æterni testamẽti mysteriũ fidei: qui ꝙ vobis & pro multis effundetur in remissionẽ peccatoꝝ. Omnia ista ſm Tho. iij. pte. q. lxxviij. ar. iij. sunt de substãtia formæ excepto, em̃. Ponit aũt hic continens pro cõtento, vñ sensus est. Hic est sanguis contentus in calice: de quo fit hic mẽtio. qa em̃ sanguis christi cõsecrat in hoc sacramento inquantũ est potus fidelium: quod non importat in rõne sanguinis: ideo oportuit hoc designari ꝙ aliquid huicvsui accõmodatum. s. vt calicẽ no ui & æterni testamẽti, Exponit hoc Inno. ep̃ de cele. misc. ca. cum Marthæ

Aliqua addita sunt vtbis cõsecratiõis a fãctis.

Forma cõsecrationis.

cũ Marthæ. sic, nouæ & æternæ, pmissiõis cõfirmator. Testamentũ em̃ vt dicit Tho. est dispositio hæreditatis. Hæreditatẽ aũt cœlestẽ deus disposuit hoibus dandã ꝓ virtutem sanguinis Christi. Dicit aũt testamẽtũ nouum rõne exhibitionis: qa nõ in figura datur vt in veteri testamẽto æternũ dicit tam rõne hæreditatis q̃ ratione æternæ dei præordinationis. Mysteriũ fidei. nõ ad excludẽdũ rei virtutẽ: sed ad ostẽdendũ occultationẽ quasi quoddã secretũ quod sola fide tenet & non cernit. Et qa sanguis seorsum cõsecratus a corpore: expressus repsentat passionem: ideo in consecratione sanguinis fit mẽtio de passiõe & fructu ei' dum dr: qui ꝓ vobis & ꝓ multis &c. Pro vobis. s. Iudęis: vel pro vobis manducantibus: & pro multis ꝓ quibus offert. Hæc quotiescũq; &c, nõ est de substãtia formæ. Expримit tertio rei cõsecratæ cõmemoratio. vñ dr. Vnde & memores &c. Quod aũt post cõsecrationẽ sacerdos extendit brachia designat extensionem Christi in cruce ſm Tho. Quod aliqñ eleuat manus in orãdo: designat ꝙ oratio ei' dirigit pro ppło ad deũ. ꝙ aliqñ manus iũgit & inclinat: signat humilitatem & obediẽtiam Christi in passione. Digitos aũt iũgit post cõsecrationem. s. pollicẽ cũ indice ob reuerentiam sacramẽti: ne si qua ptícula digitis adhæsisset dispergat. Supraq; ꝓpitio &c. Hic petit sacramẽti effectũ. Et primo petit sacramẽtum acceptari: qd' est causa grę dicens. Respicere digneris &c. Munera pueri tui iusti Abel &c. Vbi nota ſm Tho. ꝙ licet hoc sacrificiũ præponat oĩ bus beneficijs antiquis: illa tñ fuerunt deo acceptissima ex deuotione offerentiũ. sicut illa Abel. Scd'o petit dari ipm̃ donum grãe dicens, Supplices te rogamꝰ &c. Vbi nota ſm Tho. ꝙ sacerdos nõ petit ꝙ species sacramentales deferãt in cœlum: neq; corpus Christi verum: qd' ibi esse non desinit: sed petit hoc pro corpore Christi mystico: qd' in hoc sacramento significat. vt. s. oões sacerdotis & populi angelus assistens diuinis mysterijs deo repræsentet. Sublime altare dei dicitur vel ipsa ecclesia triũphans in quam trãsferri petimus. vel per angelum intelligitur ipse Christus: qa corpus suum mysticũ deo patri cõtinuat: & ecclesię triũphanti. Tertio petit effectũ gloriæ dari defunctis dicens. Memento dñe &c. de cõse. dist. j. vsum. Statutum est vt in oĩbus missis fiat oratio ꝓ defunctis, & hoc fit in isto passu generaliter pro oĩbus: sed in speciali potest secrete orare ꝓ quolibet quẽ tñ nõ credit dãnatũ. vnde dicitur: in christo quiescẽtibus. Cum autem dicit sacerdos: nobis quoq; peccatoribus: paululum expressa voce percutit pectus suum. Sic & publicanus percutiebat pectus. Lu. xviij. In tunsiõe pectoris tria sunt. scilicet ictus: sonus: & tactus. Et hoc quia peccamus cogitatione: locutione: & opere. Completur autem canon missę more aliarum orationum in christo: ibi. per christum dominum nostrum &c. per quem hoc sacramẽtum originem habet. Et quantum ad substantiam: vñ dicit. Creas propter esse naturę. Sanctificas propter esse sacramenti. Et quantum ad virtutem. vnde dicit. Viuificas propter effectum gratiæ: quæ est vita animæ. Benedicis ꝓpter gratię augmẽtum. Et quantum ad orationem siue visum: vnde dicit: & præstas nobis. Tandem ponitur sacramenti perceptio: ibi Oremꝰ præceptis &c. Et circa hoc primo ponit præparatio ad ipsum communis, secundo specialis. Et communis est triplex. Primo enim ponitur sacramẽti petitio in ipsa oratiõe dñica: cum dicit. Panẽ nostrũ &c. Secundo pcipientium expiatio ꝙ orationem sacerdotis dicentis, Libera nos &c. Tertio pacis admpletio: ibi. Pax dñi. Hoc em̃ est sacramentum vnitatis & pacis. Et qa pacis petitio exuperat oẽm sensum: ideo pacis petitio inchoatur a sacerdote: cum dicit. Pax dñi. & a choro completur cum dicitur. Agnus dei. & sic tria a sacerdote incępta: chorus psequitur. s. Gloria in excelsis, qd' pertinet ad spẽ. Credo in vnum deum: quod pertinet ad fidẽ. Pax dñi qd' pertinet ad charitatem. Petit aũt populus misericordiam quantum ad amotionem mali contra miseriam culpæ & pœnæ. & pacẽ quãtũ ad conseruationẽ oĩs boni. vnde ter agnus dei dicit. Hęc oia Tho. in. iiij. dist. viij. in expositio ne literę. Et nota ꝙ fractio hostię ſm Tho. iiij. senten. dist. xij. qõ. j. art. iij. in corpore quęstionis tria significat. Primo ipam diuisionẽ corporis christi q̃ facta est in passione. Secundo distributionẽ gr̃arum procedẽtiũ ex passione christi, vt dicit Dionysius. Tertio distinctionem corporis my stici ſm diuersos status. Et quia status sunt tres: ideo tres partes fiunt. Vñ Sergius papa. de cõse. dist. iij. c. triforme dicit. Triforme est corpus dñi: pars missa in calicem: corpus Christi quod iã resurrexit demõstrat. i. ipsum Christum: et beatã ỹginẽ & si q sunt alij in gl'ia cũ corpore. Pars comesta ambulans sup̃ terrã: qa. s. viuentes in terra sacramento vtũtur: & passionibꝰ atteruntur: sicut panis comestus atteritur dentibus. Pars in altari remanẽs vsq; ad finẽ missæ significat corpus christi remanẽs in sepulcro vsq; ad finem sæculi: qa corpora sanctoꝝ in sepulcris erũt: quoꝝ aiæ sũt vel in cœlo vel in purgatorio. Hic tñ ritus non seruat modo vt. s. vna pars reseruet in finẽ missæ. Manet tñ eadẽ significatio partiũ. Vñ versus, Hostia diuidit in partes: tria beatos Plene: sicca notat viuos: seruata sepultos. Hæc Tho. Alij aliter assignant istam significationem: sed non est vis. Preparatio aũt specialis sacerdotis sumentis fit per orationes quas priuatim, dicit Dñe Iesu christe. etsi q̃ aliæ sunt. Et nota ſm Tho. in. iij. parte ꝙ si ꝓpter frigꝰ manuũtractio cõsecrata labaꝫ in calicem: qa horum prætermissio nõ facit ad imperfectionem sacrii: sed ad significationẽ tm̃: iõ non est necesse iterare aliquid circa celebrationẽ sacrii ꝓpt' hmõi defectũ. Hęc Tho. Et si medietas hostię labit: pòt & apte hoc possit fieri. vt sit significatum. Si aũt tota dilabit si non est tota madida: sed pars aliqua: & pòt cõmode extrahi de calice: & adhuc diuidi sine multa contrectatione partis madefactę: debet fieri ꝓut melius poterit. Item si sumendo sanguinem remanet pars hostię in calice missę in fundo calicis: pòt digito ad labium calicis adduci: & sic sumi. Tertia pars principalis est gratiarum actionis: & cõtinet duo. s. rememorationem accepti beneficij in cantu antiphonæ post cõsonem: & gr̃arum actionẽ ex oratione quã sacerdos psequit vt conformiter finis missę principio rñdeat. Et sciendum ꝙ in officio missę quędã ỹba continentur græca. sicut kyrie eleyson. quædam hebraica: vt alleluya. osanna: & sabaoth: quędam latina vt alia: qa his tribꝰ linguis scriptus est titulus crucis Christi. Ioan. xix. Hæc Tho. in. iiij. Terminat missa post Ite missa est: quod dicit si processit gl'ia in excelsis deo: als benedicam' dño: vel requiescãt in pace si celebrat ꝙ defunctis. Terminat per benedictionem sacerdotis. vñ de cõse. dist. j. c. missas. dr ꝙ nullus ante benedictionem sacerdotis egredi psumat. s. diebus dñicis. Euangelium aũt in principio erat verbum est ad placitum illud vl' aliud. Debet tamen seruari in hoc mos priæ. Post perceptionem aũt sacramẽti sumit vinum ad bluendum os: ne reliquiæ aliquæ remaneant inter dentes: qd' pertinet ad reuerentiam sacramenti: & hoc est verum: nisi eadem die deberet iterum celebrare cum non sit ieiunus extra de cele. misc. c. cum ex parte. Et eadem ratione. s. propter reuerentiã sacramenti abluit etiam digitos quibus tetigit sacramẽtum: si tñ aquã sumeret in purificationem ita posset fieri sicut cum vino ad libitũ sacerdotis.

tria sũt i tũsiõe

Fractio hostiæ.

§. V. PRO EXPOSITIONE AVTEM

Expõ pr̃ nr̃.

aliq̃ & breui ipsiꝰ oõnis dñicalis. Nota hic q̃ ponit Tho. ij. q. lxxxiij. ar. ix. in corpore. q. Dicit em̃ ꝙ ipa oõ dñica est pfectissima. & ſm Aug. Si recte oramus: nil aliud dicere possumꝰ. s. quãtum ad substãriã. Nã primo ponunt illa per quę in nobis ipsis fiducia excitamus. s. considerando charitatẽ eius ad nos: qa bonũ nostrũ vult: & ideo dicimꝰ pater noster: & cõsideratio excellẽtiæ qua nos põt iuuare: & ideo dicimus: qui es in cœlis. Deinde sequuntur septem petitiones & eo ordine: quo petẽdę sunt. Prima pertinet ad dilectionẽ dei qua deũ in seipso diligimus: cũ dicimus. sanctificet nomẽ tuũ. i. scm̃ ab hoibus habeat': qd' pertinet ad gloriã dei in hoibus ꝓpagandã. Scd'a pertinet ad dilectionẽ qua diligimus nos cũ dr. Adueniat regnũ tuũ. ꝙ qd' petimus ad gloriã eius puenire. Tertia petitione petit directe illud quo beatitudinẽ mereamur: cũ dr. Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Quarta est per quam petitur illud quo instrumentaliter iuuamur ad merendũ: cũ dr. panẽ nr̃m quotidianũ da nobis hodie, siue hoc intelligatur de pane sacramẽtali cuius quotidianus vsus ꝓficit: in quo etiam intelligũtur alia sacra: siue etiã intelligat de pane corporali: sub quo cõprehendit oĩs sufficientia victꝰ. Quinta est remotio eius qd' esset impedimẽtũ primę petitionis: qa directe excludit a regno. s. pcm̃. vñ dr. Dimitte nobis debi-

Contra picula sũptiõnis.

ca nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Sexta est remotio eiꝰ qđ nos impedit a scđa petitione: ab obseruãtia diuinæ volũtatis: cũ dr. Et ne nos inducãs in tentationẽ. p qđ nõ petimus ne rentemur: sed ne a tentatione vincamur: qđ est in tentationẽ induci. Septima est remotio pœnalitatis præsentis q̃ est impeditiua tertiæ petitiõis s. sufficientiã circa vitã. vñ dr. Sed libera nos a malo amẽ. id est sic fiat. Exinde dr. Pax dñi &c. qđ sequit Agnus dei &c. Vbi bis petimus miam. s. quantũ ad aiam & quãtũ ad corpꝰ liberari a miseria. Et dr tertio agnꝰ dei. petẽdo pacẽ. s. quãtũ ad vtrũq;. i. mẽtalẽ & corporalẽ. Exinde sacerdos deosculat eucharistiam vel calicẽ ꝑm alios: & postea ab eo diacon⁹ accipit osculum pacis: & deinde alij. Agnus dei dici instituit Sergius papa. Osculũ pacis dari instituit Inno. i. & Leo. ij. & significat vnitatẽ dilectionis: quam debent habere adinuicẽ fideles quã significat ipsum sacrm. & etiã assensum sacris mysteriis: & his q̃ celebrant in ecclesia. Et est quasi loco communionis: quã antigtus in festis oẽs fideles sumebãt. In missa tñ defunctorum sacerdos nec sumit nec dat osculum pacis: qa defuncti sunt absq; ꝓturbatiõe pacis. illi. s. q̃ sunt in purgatorio cũ peccare nõ possint. Sũpto ꝙo sacẽdr antiphona post cõionem q̃ a quo fuerit institura, ignorat. Et deide oratio. qđ totum ptinet ad gratiarum actionem de tãto beneficio. Et finitur ꝑ Ite missa est. qđ sic exponit. Ite ad ꝓpria: qa missa est seu obla ta est hostia deo ꝓ humano genere. vel missa est oratio ad deum ꝑ ppꝰo: & finita. vel ite post Christum: & segmini ipm nõ stetis in mũdo: sed festinetis ad patriã p bona opera: qđ leuiter potestis facere. qa missa est ad placãdũ deum patrẽ: hostia pquã confracta sunt tartara. vt patet introitꝰ Paradisi. Quando nõ pcessit glia in excelsis. terminatur p benedicamus dño. vel requiescant in pace in missa defunctorum. Est em eucharistia nõ sicut aliꝰ cibus masticãda: sed discrete moderate & leuiter anterioribus dentibus terenda: & lingua mollificãda: ne qua pars eius dentibus inhæreat: ne cõtingat expui: sed nec subito post cõionem debet expui ꝓpter sacramẽti reuerẽtiã. Hæc Guil. Du.

¶ De ptinẽtibꝰ ad missam: & de defectibꝰ missę: & dispositiõe ad ipsam: & frequẽtatiõe & vtilitate. Cap. VI.

MISSA QVOTIDIE IN ECCLEsia celebrãt. Et hoc ꝑm Inno. quinq; de causis. Primo ga oportet semp medicinã esse paratam cõ quotidiana pctã. Scđo vt lignũ vitę semp sit in medio paradisi. Tertio vt nobis quotidie Christꝰ vnia tur sacramentaliꝝ: & nos ei spũali. Quarto vt sit apđ nos fugis memoria passiõis. Quinto vt ꝙo agno loco typici cũ die vtamur ad vesperam: quę iudęi ad vesperã cõuertẽdi esuriẽt. iuxta illud. Cõuertẽt ad vesperã &c. Ps. lvij. Et nota qđ ad debitã missę celebrationẽ q̃dam regrũgur ad sacramenti necessitatẽ: & quędã ad cõgruã ritus solẽnitatẽ: & q̃dã ad celebrãtis vel sumẽtis idoneitatẽ. Ad sacramenti qdem nẽcessitatem tria requirũtur. s. debita materia: debita forma: & minister intendens cõfectionẽ vl̃ consecrationẽ si aliqd istoꝝ defuerit confici non poterit. Sed his tribus cõcurrentibꝰ: etsi oĩa alia deficerent: cõficeretur sacrm; cuis male ex parte offerẽtiũ: qa cõtra eccl̃iæ morẽ. Est autẽ debita materia huiꝰ panis triticeꝰ aqua naturali confectꝰ & vinũ vitis. Et hoc ideo qa Christus credit cõfecisse in tali materia: quia apli qui ꝑsentes fuerunt tradiderunt nobis hũc modũ. tum qa christus qui est in hoc sacramento comparauit se frumẽto & viti. tum etiam qa talis panis et tale vinũ necessarius & melius nutrimẽtũ ꝑstant. vnde & melius significant effectũ sacrĩ ꝑm doc. eccl̃iæ. Igit primo sciẽdũ est qđ conficiens primo in pane fermẽtato grauiter peccat: qa facit cõ statutum & cõsuetudinẽ eccl̃iæ: sed sicut Latinꝰ cõficiẽs in fermento: peccat mortaliꝝ. ita Græcus in azymo: qa hoc faciũt cõtra eccl̃ię sue ritũ: quis sit rõnabilius conficere in azymo ꝑm Tho. in. iij. parte. q. lxxiij. ar. iiij. in corpore. q. & in. iiij. sẽtẽ. dist. xj. q. ij. ar. ij. q. iij. in corpore. q. &. iiij. cõtra gẽtiles. c. lxviij. Si ꝙo cõficiat in pane qui incipit corrũpi: similiter grauiter peccat: etiã conficiẽdo in azymo ꝓpter irreuerentiã sacramẽti: cũ pane tali cõficitur sacramẽtũ: sed si panis adeo sit corruptꝰ q̃ in eo deficit species panis nõ põt confici. hoc est ꝓ verba sacerdotis nõ efficitur corpus christi. Et q̃ species maneant potest perpẽdi ex hoc: q̃ cõtinuitas nõ est soluta: nec alia accidẽtia vel essentia omnino ablata. Hæc Tho. & Albert. Itẽ si grana alterius gñis sint admixta tritico in tanta quãtitate q̃ aliam speciẽ faciãt siue q̃ mediũ cõstituant, non põt ex eo cõfici sacrm. ex modica vero quãtitate non impeditur: Tho. & Alber. & Pe. Si panis sit de aqua rosacea confectꝰ dubiũ est inter doctores si põt cõfici. Durãdus ordinis minorũ dicit q̃ sic, sed sẽtus Tho. dicit esse ꝓbabilius q̃ non possit cõfici. Ipse aũt Tho. in. iiij. sen. dist. xj. q. ij. ar. iiij. qõ. iij. in Rñ. ad. ij. dicit simplr q̃ nõ potest cõfici ex pane coagulato seu facto cũ aqua rosacea: vel alio liquore q̃ aqua naturali. Et idẽ recitat Tho. in. iij. parte. q. lxxiij. ar. vij. in Rñ. ad vltimũ de spelta & farre. q̃uis qdẽ dixerint q̃ possit cõfici. Pe. tñ dicit q̃ cõis sẽtia doctoꝝ est q̃ non põt conficĩ. Idẽ Richar. in. iij. distin. xj. Tho. etiam in. iij. parte. qõ. lxxiij. ar. iij. dicit q̃ de hoc non põt cõfici: qa ex tritico ista non generantur: & sic nõ sunt eiusdẽ speciei cũ tritico. Sed Pe. de pa. in. iiij. dist. xj. tenet cũ Alb. q̃ põt cõfici de spelta et farre: sicut de tritico. Et rationẽ assignat; qa sunt vnius speciei & ex eo q̃ frumentum sit genus ad triticũ: & farad speltã. Cõpertũ est em q̃ in eadẽ terra triticũ seminatum vno anno generabat speltã vel far: & ĩ alio triticum. Et si dicaf q̃ spelta nũq̃ generat triticũ licet econuerso. nõ obstat qa forte hoc est ꝓpter impfectã virtutẽ in spelta. & sic q̃ triticũ generat speltã vel far: est ex debilitate virtutis. sicut aliqui masculi nõ possunt generare nisi fœminas: nec aliquæ fœminæ nisi fœminas. Sed sicut masculus & fœmina non differunt specie. ita nec triticũ spelta & far. Et si dicatur q̃ alicubi triticũ seminato crescit hordeũ: alubi silago: alubi lolium: nec tñ ꝓpter hoc sunt vnius speciei. Dicendũ q̃ verũ est: nec de ipsis cõfici põt: qa hmõi tria genera ntur ꝓpter accidens & via corruptionis: sicut ex vino generaf acetũ: vel sicut ex sudore animalis pfecti generaf animal imperfecrũ puta vermis. Sed far & spelta via gñationis ex tritico: sicut ex seminatione animal ꝓducit animal & oliua oliuam. Hęc Pe. Cũ ergo certum non sit vtrũ sint eiusdem speciei ante confectionem: tenenda videtur opi. Tho. vt patet. iij. sen. dist. xj. q. ij. ar. ij. q. j. in corpore. q. vt scilicet non ꝑficiatur ex his. Sed si cõfectum sit: opi. Pe. ꝙ sacramẽto habeaf prępposito si est confectum. & idẽ dicit q̃ de amido cũ sit pasta cruda: & nõdũ panis: conficĩ nõ põt: sed si deinde fiat panis cũ sit farina tritici purgatissima potest confici. Si facerdos infra missam ante cõsecrationem aduertit hostiã non esse triticeã vel esse corruptã: remota illa hostia aliã ponat: & a canone reciꝑiat. Si vero post cõsecrationẽ: idẽ faciat ponendo aliã hostiã: & eam sumendo, sed nihilominus postea primam illã hostiã sumat: aut aliꝭ sumẽdã tradat: aut reuerẽter conseruet Pe. Idem Richar. in. iij. dist. xj. Qđ aũt dicit hic Pe. reinciꝑiat a canone Bũs Tho. in simili casu dicit reincipiendũ a verbis consecrationis. ij. parte. q. lxxxiij. arti. vlti. in rñ. ad. iij. vt habeť. j. Si vero sacerdos aduertat supradictum defectum hostię postq̃ sumpserit: licet in isto casu varient docto. Bea. Thom. in. iij. parte. vt. ō. tenet q̃ debet ponere aliam hostiã & consecrare & sumere: quia præceptum de perceptione sacramẽti, maioris est ponderis q̃ præceptum quod a ieiunis sumatur. Per id quod dicit Pe. si sacerdos infra missam aduertat hostiam non esse triticeam vel corruptam: patet quid agendum. Sed si nulla hostia fuerit posita: vel si posita sit perdita. Et per id qđ dicit Tho. si aduertat defectũ hostiæ post eius sumptionem. potest hoc idem intelligi si aduertatur etiam post sumptionẽ sanguinis. s. q̃ rursus ponat nouum panem & nouũ vinũ & consecret atq; ꝓsequaf: ne sacramẽtũ remaneat imperfectum quod magis expresse apparebit. j. ibi, statui dicere defectũ vini: & ponentur verba magis expresse ipsius: b. Tho. Richar. aũt dicit q̃ si sacerdos iam sumpsit hostiã dictã. i. nõ cõsecratam ꝑm quosdam: nihilominus debet sumere calicem consecratũ. i. sanguinẽ christi. q̃uis non sit ieiunus: quia necessitas eum cogit: ne sanguis remaneat sic inassumptꝰ: sed si iam sumpsit vtrumq;. s. hostiam non consecratam: & calicem consecratum: vel econuerso: dicit q̃ nõ debet illa die aliam hostiã cõsecrare: quia ieiunus nõ est: sed opinio Tho. videtur in hoc rationabilior. s. q̃ aliam cõsecret propter rationem ab eo assignatam.

De hostia īdebita.

§. I. DE VINO PVRO SCIENDVM

q̃ si vinũ oĩno factũ est acetũ: nõ põt de ipso cõfici sacrm sangui-

sanguinis Christi. quia differũt vinũ & acetum, exemplificat sicut viuũ & mortuũ ꝑm philosophũ. Si vinum fit in via accesscẽdi: idẽ iudiciũ est quod de pane q̃ est in via ad corruptionẽ: scilicet q̃ põt confici. & de tali potest intelligi dictũ Inno. in lib. de missa. cũ dicit. q̃ potest cõfici cum aceto vt exponit Richꝺ. in. iiij. peccat tamen conficiens propter sacramenti irreuerentiã. Idem Tho. & Alb. De musto potest confici: non tñ faciẽdum de musto recẽti ꝓpter impuritatem. Tho. & Pe. De agresta cõfici non põt: quia differt a vino sicut cõpletũ ab incõpleto. Rich. in. iiij. distinc. xj. Similiter de vua matura confici nõ põt: quia nõ est sub vna specie potabili sed edibili. Et de hoc etiã de conse. dist. ij. c. didicimus. Item de vappa. i. aquarello nõ põt confici sanguis Christi. ꝑm Alber. est em aqua fusa super acinos vuarum vino expresso: quæ habet aliquãtulum vini acumen: sed non est vinum. Si aũt vino apponaf tanta aqua q̃ nõ cõuertaf in vinum nõ põt cõfici: & non debet apponi aqua rosacea vel alia artificialis. Si tñ apponeretur in tam modica quãtitate in vinum conuertereť & conficere tur. Tho. & Pe. Si facerdos post cõsecrationẽ corporis: sed ante consecrationem sanguinis percipiat vinum aut aquã non esse in calice: debet statim apponere & consecrare. Si vero post omnia consecrationis verba ꝓcipiat q̃ vinum non fuerit positum, siquidem hoc percipiat ante sumptionẽ corporis debet deposita aqua, si ibi fuerit: ponere vinũ cũ aqua & resumere a verbis consecrationis sanguinis. Si vero percipiat post sumptionẽ corporis: debet apponere aliam hostiam simul cum sanguine iterum consecrandam: & in fine sumere hostiã iterũ consecratam & sanguinẽ, non obstãte etiã si prius sumpsit aquã q̃ erat in calice: qa præceptũ de perceptione sacramẽti est maioris ponderis q̃ ꝓceptũ q̃ hoc sacrm a ieiunis sumaf. ꝓdicta. Prædictis autem verbis demonstrantur ista duo quæ. ō. dicta sunt. cũ de defectu panis dictũ est. Hic enim dicit Tho. q̃ non sufficit solum hostiam sumere ne imperfectum remaneat sacramentum. Sed si solũ sanguinẽ aliquis consecraret & sumeret: ita remaneret impfectum sicut si solam hostiã ꝓsecraret & sumeret. tũc aũt solũ sanguinẽ cõsecrasset & sumpsisset: si post cõsecrationẽ sanguinis cognosceret q̃ hostia nõ fuerit triticea: vel q̃ fuisset corrupta vt dicit hic Tho. etiam si solutũ sit ieiunium repetendũ est sacramẽtum vt sit integrum. Et cum missæ celebritas teneatur benedictione sacerdotis vt dicitur. j. non ita iudicandum est de defectibus missæ reparandis ante benedictionem sacerdotis: cum adhuc stet officium missæ: & post benedictionẽ quando nũc solutum est officiũ missę: qa post benedictionẽ quicquid fieret magis fieret iteratio missæ q̃ reparatio defectus. Itẽ ex verbis sancti Tho. immediate supradictis apparet q̃ in reparatiõe sacramẽti imperfecti satis sufficiat resumere a verbis consecrationis. Vide tamẽ oĩa ordinate supra repetẽda: qa vt dr. vij. q. j. nihil perfecta nõ pñt dici sacramẽta: q̃ pfectum habent ordinem & btũs Tho. dicit q̃ est immane sacrilegiũ si nõ ꝑficiat hoc sacrm. Vñ et concilium Toletanum tulit sniam excõicatiõis in eos q. cum pñt non ꝑficiunt illud sacrm. vt patet in loco decreti. ō. immediate allegati. Si facerdos percipiat aquam non fuisse positam in vino ante consecrationem sanguinis ponat eã & dicat verba consecrationis. Si aũt percipit post consecrationem sanguinis: nullo modo debet postea apponere aquã: qa non est de necessitate sacramẽti: & sęq; rer corruptio sacramẽti in aliqua parte. Si quis tñ ante cõsecrationẽ sciẽter omitteret appositionẽ aquę: grauiter peccaret: qa ageret contra cõstitutionem eccl̃iæ: & qa dñm apposuisse credit. Nõ sufficit aũt q̃ aqua apponaf quando adhuc vinũ est in dolio: qa hoc non significaret aliqd: sed oportet vt imminẽte oblatione apponaf ad sacrm. Tho. Ponif em in significatione hmõi q̃ ppꝰ qui significat ꝑ aquã Christo vnitur. Et ꝑm Alber. dimittere talẽ appositionẽ aquæ ex hæretica prauitate, vel ex cõtẽptu: vel ex occupatiõe circa illicita ẽ mortale. dimittere aũt ex negligẽtia procedente & ex occupatione circa vana tpalia: est grue peccatũ. Et si mihi cõtingeret facerẽ emẽdã tãq; ꝑ mortali. Si autem negligẽtia illa, ꝓcedat ex occupatione circa vana vel ex surreptione: nõ est mortale. Hæc Alber. Et nota ꝑm Rich. in. iiij. cũ sit æqualis cõmixtio in calice ex vino & aqua: hoc põt fieri dupliciter. Vno modo ꝑm mixtionem æqualẽ quãtitatẽ molis. sic aqua non solueret spẽm vini. magis enim est vinũ actiuum q̃ aqua: nec generaret tertia natura ex duobus: nec posset vinũ cõuertere in sui naturã. Alio modo põi fieri ꝓpositio ꝑm æqualẽ cõpositionẽ virtutis. & sic ex illis duobus gñaret natura tertia: q̃ nec esset vinũ nec aqua: sed non statim. Operationes em naturę nõ sunt in instanti q̃uis earum termini sint in instanti: & nõ ita cito posset sacerdos cõficere post talẽ vini & aquæ appositionẽ quin vinũ cũ adhuc nõ esset transmutatũ ad cõpositionem naturæ tertiæ: conuerteret in sanguinẽ. Sed si sacerdos cõsecrat postq̃ facta est transmutatio ad tertiam naturã: ꝓfici nõ põt. Et dicit Alb. q̃ ĩ illis terris vbi vinũ nullo modo haberi põt: debet haberi cõsultatio ad curiã quid ibi faciendũ: tũ ꝓpter intolerabile dãnũ animarum qđ incurrif ex defectu sacramẽti: videreť cũ talib⁹ esse dispensandũ: vt corpꝰ Christi sine calice ꝓficerent: qa corpꝰ non est sine sanguine & aĩa & deitate: q̃uis ibi non sit sanguis in hostia ex virtute cõsecrationis sacrĩ. Hæc Alb. Itẽ cũ speciebus vini post ꝓsecrationẽ admiscẽt aliqs liquor. Dicit Pe. q̃ cũ spẽs retineãt modũ subiecti sui. sicut poterat fieri additio vino ibidẽ existenti: ita põt fieri spẽi vini. Aut ergo addif eiusdẽ gñis liquor aut alterius. Si alterius vt aqua: aut id qđ addif est æquale aut maius aut minus. Si maius non tantum quantitate sed virtute trãsmutat naturam speciei in se. Si æquale transmutaf vtrũq; in naturã tertiam. & sic vtroq; modo desinit ibi ꝑ species vini eẽ. & ꝓsequẽs sanguis Christi. Si vero minus: transmutatur in naturã speciei: verũtñ sub partibꝰ illis ad quas liquor adiutus penetrat: cũ nõ sint ibi accidẽtia sine subiecto desinit esse sanguis Christi. Si addif liquor eiusdem gñis vtvinum: tunc iterum aut liquor addit⁹ est maior aut ęq̃lis: aut minor. Si maior: tũc ad oẽs dimẽsiones speciei puenit: & eius ꝓtinuitatẽ totaliter soluit. & sic iã alius liquor numero quo ad accidentia esse incipit. & sanguis Christi ibi esse desinit. si ęqualis sit cõtingit. si minor tũc ad oẽs dimẽsiones speciei non peruenit. Sub partibus ergo illis ad quas puenit vinũ additũ desinit ibi esse sanguis: cum iam accidẽtia nõ sint sine subiecto: & cõtinuitas spẽi q̃ nõ erat sine subiecto, soluta fit. Sub partibus ꝙo illis ad quas non puenit manet christi sanguis. Cõcor. Tho. & addit Pe. puto tñ q̃ si nõ est notabiliꝝ excellẽs nimis qđ addif, ꝓpter dubiũ toto liquore ipso tamẽ q̃ sacramento vtendum est.

§. II. PRO NOTITIA FORME SCIendũ q̃ Amb. in lib. de sacramẽtis dicit q̃ hoc sacrm cõfi⁹ In. iij. ꝑ cit in verbis & sermonib⁹ Christi: ex quo dicto concludit te. q̃. beatus Tho. q̃ forma cõsecrationis huius sacrĩ fit. Hoc est lxxviij. em corpꝰ meũ: videlicet quãtũ ad ꝓsecrationẽ corporis. & art. ij. & hic ẽ em calix sanguinis mei noui & æterni testamẽti mysteriũ fidei: q̃ ꝓ vobis & ꝓ multis effundeť in remissionẽ pctoꝝ. Illa ꝙo ꝙba: accipite & mãducate ptinẽt ad vsum materiæ cõsecratæ. silr illa ꝙba. Hæc quotiescũq; feceritis in mei memoriã facietis: ptinẽt ad vsum huiꝰ sacrĩ. q vl nõ est de necessitate sacramenti. vt idẽ Tho. dicit. Item illa coniunctio em, nõ est de substãtia formę. tũ dici debet ꝑm vsum ecclesiæ. q vsus a btõ Petro initiũ sumpsit. etiã Tho. Nota ꝑm Pe. & Alb. q̃ de substãtia formę sanguinis ẽ tm. Hic est calix sanguinis mei. Sed Tho. in. iiij. dicit. q̃ ga cõditiões appositæ ad subiectũ vel prędicatum: sunt de integritate locutionis alicuiꝰ. ideo alij ꝓbabilius dicũt q̃ totũ qđ sequit est de forma. cũ totũ hoc qđ addif non sit locutio ꝑ se: sed determinatio ꝑdicati. Sciendũ etiã ꝑm Tho. Pe. & Alb. in. iiij. sen. q̃ libet forma. s. corporis & sanguinis ꝑ se ꝓpriã habet virtutẽ & ꝓpriã cõpletã significationem: & ꝓpriã & determinatã materiã. vñ & ꝓpriã operationem ꝑ se. & ideo quęlibet forma ꝑ se cõplet suã opationem: nec se mutuo expectant & sub vtraq; specie totus est Christus. Si prædictę formæ mutenť nihil efficiť etiã si vocabula verba idem significare. silr si aliquid de dictis formis diminuitur: nisi forte esset aliqua litera in fine dictionis. vt. m. & hmõi. & hoc ex mala ꝓlatione: qa etiã sic cõficereť. Si vero aliquid addereť q̃ significationem non mutaret: nec errorẽ induceret magnũ pctm esset: & tamẽ consificeretur. Alber. vt si diceret. hoc est corpꝰ meũ sctissimum. cõsecrãDicit aũt sanctus Tho. q̃ forma ꝓdicta vtens pronomine demõstratiuo: ostendit q̃ materia consecranda debet esse corã sacerdote. Vnde sacerdos existens in domo sua non posset ꝓsecrare panem qui est in altari: aut etiã in foco: nec

materia

vinū qđ' est in cellario. Sed quātacūq; sit quantitas panis & vini quę coram sacerdote ponit̄ poteſt ab ipſo ꝓfecrari. Tho. Pe. autē de pa. dicit ꝙ de materia quā habet sacerdos in sua præsentia nō est determinata quantitas. Verbi gratia. Vtrū existens in ore clibani maximi: vel existens in fo co maximo pleno panibus vel existens in cellario pleno vino vtrū possit cōsecrare hęc oia simul: nescio de hoc: sed ſi requirit talis ꝑsentia ꝙ simul possit tāgere oia: tunc nō possit simul cētū hostias cōsecrare: quas tigillarim simul attingere nō poteſt. Et sic sufficit præsentia visus. non qua actu videat cū cæcus cōficiat: sed qua sit visibile: tunc aerē plenū vſq; ad cœlū posset cōficere. Vnde ista distantia & præsentia & quantitas materiæ nō sunt apud hoīes determinata sed dei notitiæ reſeruata. verū est tn̄ ꝙ nō pōt consecrare nisi materiam præsentem & ante se positā. alʒ esset falsitas in sacro veritatis ꝓpter illud ꝓnomē demonstratiuū hoc vel hic. Hęc Pe. dicit etiam Tho. ꝙ si sacerdos nō recordatur se dixisse ea quę in consecratione eucharistię dicuntur: non debet ex hoc turbari, non em̄ qui multa dicit: recolit omnium quæ dixit. Si tn̄ sacerdoti ꝓbabiliter constet se aliqua omisisse. siquidē non sunt de necessitate sacramēti non debet resumere immutando sacrificij ordinem: sed debet vlterius procedere. Si vero certificetur se omisiſſe aliqđ eorū quæ sunt de necessitate sacramēti. ſ. formam consecrationis: debet resumi ipsa forma & cætera per ordinem recitari. Minister autem qui necessario requiritur ad conficiendum hoc sacramentum, est sacerdos baptizatus ſ. & ordinatus ad sacerdotium ꝑm formam ecclesiæ. Nam non baptizatus sacerdos esse non pōt: nec ꝓ cōsequēs cōficere. Solus em̄ sacerdotibus data est ista ptās: & non aliis ꝛt quantūcūq; sanctis. Vn̄ nec virgo Maria nec angeli dei cōficere possent ꝑm doctores: sed qui est ordinatus in sacerdotem rite quantuncumq; sit malus: excōmunicatus: hæreticus & degradatus vere, conficit si seruat debitam materiā & formam & habet intentionē, character em̄ sacerdotalis in quo cōsistit ptās cōsecrādi ab hoīe tolli nō pōt: ga non dat ab hoīe sed a deo: licet mediāte homine. ſ. ep̄o qui opatur instrumētaliʒ: sed vſus talis potestatis auferē ꝑdictis ꝓ ecclīam. Et ideo ad sui ꝓniciem cōsecrant: sed tn̄ cōsecrant vt dicunt Tho. in. iij, parte. q. lxiij. ar. ix. ad vlti. Alb. Pe. & cōiter theol'. & Hosti. Vn̄ opinio magistri sen. in. iiij. di. xj. qui dicit contrarium. ſ. ꝙ hæreticus non ꝓsecrat non tenetur. Oportet autē ꝙ hoc intēdat. nō. solū em̄ verba formę sunt ad cōficiendum necessaria: sed etiā reqritur intentio: quia ꝑm Aug. sine intētione i sacramēto nihil agit. Vnde sanctus Tho. dicit ꝙ ad perfectionem sacramēti requirit intentio ministri: qua se subiiciat principali agenti: vt. ſ. intendat facere qđ facit eccl'ia: & Christus fecit. & dicit ꝙ non est necessaria ītētio actualis: sed sufficit habitualis vt ꝓficiaʒ: puta vt si sacerdos accedit ad altare ad celebrādū: intendat facere qđ facit eccl'ia: & Christus fecit. perficitur sacramentum si postea suſpendatur eius intētio per aliam occurrentem cogitationem ex virtute primæ intentionis. tn̄ studiose curare debet minister sacri vt etiam actualem intētionē adhibeat. Et dicit Tho. ꝙ cū aliquis nō intendit sacr̄m conficere: sed delusorie aliqd agere: talis peruersitas tollit virtutem cōsecrādi & virtutem sacramenti præcipue qn̄ intentionē exterius manifestat. Si autē intētio ministri puerit quātū ad id qđ sequit sacramētū: puta si sacerdos intenderet cōficere corpus Christi: vt eo ad veneficia vteret. quia prius non dependet a posteriori: talis intētionis puersitas veritatem sacramēti non tollit: sed ministeri tali intentione grauiter peccat. Pe. tn̄ dicit ꝙ sacerdos ꝓsecrat quantancumq; materiam dū tn̄ intēdat hoc facere ad vſum & alimētū fideliū aʒ nō. Sed opinio Tho. melior. Dicit Alber. ꝙ si aliquæ hostiæ ex obliuione remaneāt in altari: aut aliquę vini guttæ adhæreant pedi calicis: & sacerdos conficit: nō sunt illę cōsecratæ: ga de eis non intēdit tur. Durandus autē ponit casum ꝙ sacerdos habeat coram se vndecim hostias & intendit consecrare decem: quærens quot sint cōsecratæ. Respondet autē distinguēdo dicens: ꝙ hoc pōt primo duobꝰ modis intelligi. Vno modo ꝙ nūerus sit solum in opinione & non intētione. in intentione autē sit ꝓsecrare quicqd est coram se. Vt verbi gra. vt si gs habeat corā se vndecim hostias: & opinat esse decē: ipe intendit consecrare qcqd est corā se. nō obstat. ꝙ eius opinio fertur ad numerū. Vnde ga effectus consecrationis sequit intētionē & nō opinionē: omes illæ hostiæ sunt cōsecratę. Alio mō pōt intelligi ꝑdictus casus: qn̄ sacerdos habet corā se vndecim hostias & intēdit cōsecrare decē: vt nō opinio sed intētio feraʒ ad numerū: ita. ſ. ꝙ non velit ꝓsecrās plus ꝙ decē: sed tm̄ decē cōsecrare. tūc in tali casu prædict⁹ doctor facit sect'am distinctionem dicens ꝙ duobus etiam modis cōtingeret. Vno mō ꝙ sciat veritatē numeri. Alio modo ꝙ ignoret veritatē numeri. Et si sciat veritatē nūeri. ſ. ꝙ hostiæ sint vndecim: & ipse decem tm̄ cōsecrare intēdit. aut decem distincte intendit ꝓsecrare. i. distinguit de cē hostias quas intēdit cōsecrare ab vna quā non intendit cōsecrare: & tūc dicendum est ꝙ iste decē tm̄ sunt cōsecratę de qb⁹ intēdit. & illa de qua nō intēdit non est consecrata. Aut sacerdos scit hostias esse vndecim & intendit cōsecrare decem: nō distinguendo vel determinādo quas decem intēdit: & quā vnā non intēdit: & sic intendendo decē ex illis cōsecrare: tūc nulla est cōsecrata. eo ꝙ intētio nō fuit ad aliquā determinata. Et cū isto dicto satis ꝓcordat sc̄tus Tho. in. iij. parte. q. lxiij. ar. ix. ad primū vbi dicit ꝙ minister sacr̄ facramēto⁹ est sicut instrumētū principalis agentis. ſ. ad ter- Art. x. tium. Christi vel eccl'ę. Et cū tale instrumētum habeat cognitionem requirit ꝙ p intentionem se determinet ad opus qđ in virtute principalis agentis producere debet. ideo sequitur ꝙ vbi non determinat se nihil operatur. Si vero sacerdos ignoret numerū vndecim hostiarū. & intēdit decē hostias tātum cōsecrare. Dicit idem Durandus ꝙ eodem modo distinguendum est: vtrum determinet quas decem intendit: vel non determinet. Et respondendum est sicut in præcedenti casu immediate dicto. Sed dubitatur quō accidat ꝙ numerus ignoretur. Cui dubitationi respondeʒ: ꝙ pōt cōtingere ꝙ decem hostias videat extensas & vna ibi lateat: ipse autem intendat oēs quas videt & nullam aliā. Vel ꝑpōt esse ꝙ ipse decem posuit: & vna erat ibi quā nescit: ipse vero intendat solum illas quas posuit: & redit hic casus in casum suprapositū. Alb. quia tunc illa non est cōsecrata quam nesciut ibi esse: & oēs aliæ sunt consecratæ. Si autē ipse vnā plus vbi posuerit ꝙ crediderit vel aliʒ vn decim posuerit: & ipse mādauerit poni decē: & nō intēdit cōsecrare nisi decem tm̄: tunc non est determinata eius intētio: & sicut supra nulla ipsarū est cōsecrata. Hæc ille. Cui concor. Io. Neapol'. in. viij. quodl'. Et addit idem Ioan. ꝙ si cut dictum est de quantitate discreta. ſ. de numero hostiaꝝ: sic dicendum est de quantitate continua vnius & eiusdem hostię. Si em̄ sacerdos intēdat cōsecrare medietatē solū alicuius hostiæ determinatam: tūc vtpote superiorem solū vel inferiorē: aut dextrā vel sinistrā: illā solū cōsecraret. Sed si intenderet cōsecrare medietatē solū alicuⁱ⁹ hostiæ: non determinādo intētionē suā ad aliquam partem designatā vel determinatā prædictis modis: vel aliis qbuscūq;: nihil penitus ꝓsecraret, ꝓpter causam supradictā: ga. ſ. in tali casu nō esset determinata intētio ministri respectu alicuius determinatæ materię. Sed Pe. de pa. dicit ꝙ est duplex opi. circa istā determinationē. Quidam em̄ dicūt ꝙ oportet ꝙ fiat determinatio seu significatio de parte hostię ꝓsecrāda vel sensu vel imaginatione: aliʒ nō ꝓsecraret. Alij dicūt ꝙ sufficit determinatio ista: vel signatio fiat intellectu: etsi non sensu. Intentio em̄ ꝙ exigit est actus partis intellectiuę & non sensitiuæ. Et cuius alia determinatio intellectus sit ꝑm determinationē sensus. hic autē nō oportet ꝙ sit signatio certæ partis ꝑm sensum: quia nec per visum cū cæcus possit cōficere: nec ꝑ tactū: ga & sine tactu manus pōt cōsecrare: nec ꝑ imaginationē vel aliū sensum: ga indiuisibile ꝑm ꝙ hmōi nō est sensu ꝙceptibile. Id autē quo quid cōtinui ab aliis distinguit: ꝑm ꝙ hmōi ē oīno idiuisibile: sicut linea q̄ ꝑm latitudinē est oīno indiuisibilis: nō tn̄ ꝑm ꝙ vnam partem diuidit ab alia. Sufficit ergo signatio ꝑm intellectum: ga intellectus partē indiuisibilē appræhendere pōt: puta si de hostia plena intēdat solā medietatem quę est a parte superiori & nō aliā vel hmōi. Vtrū autē plures sacerdotes possint eandē hostiam consecrare. Dicit Pe. de pa. in. iiij. distī. xiij. ꝙ circa hoc est duplex modus dicendi, Vnus est q̄ Alberti est. ꝙ vtiq; possunt. ſ. simul. i. si ꝙlibet cōsecrationis ꝓferant. Ratio est: ga qua rōne vnus sacerdos bꝰ simul vere cōsecrat si intēdit: eadē rōne & alius qui simul ꝓfert verba: & eadē intētio est: nec sunt due consecrationes: sed vna: ga diuina virtꝰ pōt ꝑm bn̄placitū suū aliqđ vnū facere p ministeriū vnius vel pluriū. Si autē nō simul ꝓferant verba: sed

verba: sed vniꝰ prius altero: nō possint: sed prius ꝓferens consecrat: alij nō. Alius modus dicendi est bti Tho. in. iiij. sen. dist. xiij. q. 1. ar. ij. q. j. in corpore. q. in rn̄. ad. j. ꝙ etiā dato ꝙ non simul ꝓferāt verba sed vn⁹ post aliū tm̄ cōsecrāt. & hmōi ratio est qa sacerdos cū ordinat cōstituitur in gradu eoꝝ: q in cœna acceperūt potestatē cōsecrandi: sed apli qui acceperunt hāc potestatē consecrandi Christo cœnāti cōcœnauerūt. Et ideo noui ordinati ꝑm cōsuetudinē quarūdam ecclesiarum ep̄o celebranti concelebrant nec per hoc iteratur cōsecratio sup eandē materiā: ga licet diuersis tēporibus ꝓferant verba: tn̄ sicut dicit Inno. iij. intentio debet ferri ad idē instans cōsecrationis forte ad illud in quo consecrat ep̄s. Licet autē ista opinionē sect'am prima reprobet per quasdā rōnes. ipse tn̄ Pe. bn̄ defendit eam destruendo illas rōnes. Dicit em̄ prima opinio: ꝙ ille ritus de secūda opinione nō pōt dici cōsuetudo: sed corruptela & abusio: quia qn̄ fit consecratio eucharistiæ in missa adhuc nō est completa ordinatio sacerdotum: quia restant quædam facienda: vt impositio manuū cum præscripta forma verborum, accipite spiritū sanctum &c. Irrationābile igitur est ꝙ sacerdos celebret cū ep̄o. cū adhuc nō sit cōpleta ordinatio eius. Ad qđ rñdet Pe. ꝙ in hoc magis credendū est Inno. q hoc dicit q̄ illis. qui Inno. etiam dicit ꝙ cōsueuerunt presbyteri cardinales circūstare pontificē: & cum eo pariter celebrare. Nec ex eo ꝙ cōficiant cōcelebrātes ante completā sui ordinationē pōt dici hoc corruptela: q̄uis em̄ ante cōpletā ordinationē exeq nō debeāt: tn̄ etiā dispensatio est de ꝙsuetudine eccl'ię ꝙ romana eccl'ia scit & dissimulat Immo & Innoeen. papa approbat ex quo chara terem sacerdotalē iam acceperūt. etiā si nihil adderet, cōficere pōt & debet in casu ab eccl'ia cōcesso. Vn̄ & si nō dicat nisi verba cōsecrationis: excusatur si talis est mos illius ecclesiæ a Romana ecclesia scitus & nō reprobat⁹. Item q̄uis omnia quæ sunt de essentia alicuius effectus: oportet simul cōcurrere: tn̄ quia cū principale agēs in sacramēto sit virtꝰ diuina: quæ ex voluntate agit sic sufficit ad verū sacr̄m ea quæ aliquid agāt cōcurrere sicut deus vult. Q̄ p ergo ecclesia a spūsancto regitur (supponimus cōsuetudines ab eccl'ia approbatas esse cōformes dei voluntati. Quia igit oēs simul consecrantes intētionē suā ordinat ad horā ꝓlationis principalis: licet aliq prius aliq posterius ꝓferāt: tunc tn̄ est de effectus ex dei ordinatione: q̄uis aliʒ ꝑm cursum cōem intentio non possit anticipare vel tardare Hoc tn̄ est verum ꝙ primus q verba ꝓfert: nō cōsecrat ante alios si hoc nō intendit. Vn̄ si hō ꝓferat vba cōsecrationis intentione non cōsecrandi nihil cōsecrat. ergo si ꝓferat intentione nō tūc cōsecrādi nō tūc cōsecrat. sed qn̄ est virtꝰ q̄ postea cōsecrat. Vel pōt dici ꝙ virtꝰ subiectiue manet in aere subiecto vocis: q̄ transit dei virtute eā conseruāte quouscq; oia sunt cōpleta. Item sicut spūs sanctus in primitiua eccl'ia diuersas formas baptismi ordinauit, ꝓpter diuersas rationes: sic ordinare potuit diuersas formas in talibus ecclesijs vbi sunt tales ritus: sicut & aliʒ cōsecrāt Græci aliʒ nos. Hęc Pe. de pa.

§. III. DE DEFECTIBVS MISSE ET ꝓparatione.

Quid agendum cū celebrans deficit in missa vel morte vel alia infirmitate occupatus? Rñdeo ꝑm statutum concilij Toletani. vij. q. j. c. nihil. Si sacerdos impeditur vt cœptum officiū implere nō possit: alius sacerdos debet explere quod ille inchoauit. Et modū declarāt docto res. Si nescitur vbi dimisit primus: tunc ꝑm oēs debet a capite inchoari. Et ꝑm Inno. iiij. si hostia iam est cōsecrata cōsultius est vt illa seorsum posita sup aliā hostiā deinceps totū officiū itereť. Si vo scit vbi dimisit: tūc ꝑm Alber. in libro de missa: si primꝰ defecit ante canonē debet aliꝰ reinciperea capite & totū rite peragere: ga ea quę dicuntur ante canonē non sunt de sacramenti confectione: sed de ppli instructione: Si autē iam incœpit canonē sed nōdum consecrauit: tunc alius sacerdos nō debet a capite inchoare sed prosequ vbi ille dimisit: & hoc tn̄ est ex parte ppli: ga populus minus verba & signa canonis appreciaret si videret ea iam facile repeti: tanc̄ prius dicta essent annullata. Signa em̄ illa repræsentant christi passionem q̄ nunc̄ debet irrita reputari, rum etiā ex parte sacramenti. cuius em̄ ex illis verbis & signis substantia panis & vini nō transsubstātiatur: tn̄ ipsa materia recipit sanctitatē ex illis vt magis idonea fiat vt transsubstantietur. Et hoc non est repetendum super illā hostiā: ne iniuria fiat virtuti verboꝝ. tā ꝙ nihil valuissent prius dicta. Si sacerdos in ipsa prolatione verborum quæ sunt forma sacramēti deficiat verbis ſ. in parte pronūtiatis: saluo iudicio sententiæ maiorū cōsulerem ꝙ illa hostia ꝓ reliquijs in altari seruareť & missa alia ab alio sacerdote super aliā hostiā celebrareť. Sed Inno. extra de sacra. non iterā. dicit glo. sup. c. presbyter. ꝙ in hoc casu aliꝰ sacerdos debet incipere. ibi q̄ ꝑdie &c. Credo etiam ꝙ sacerdos ille post sacramentum sumptum posset illam hostiam sumere sup qua dicta sunt verba aliqua cōsecratiōis & si non omnia. Si autē deficit qn̄ iam consecratum est corpus: sed nondum calix: consilium doctorum est. dicit Albertus ꝙ hostia consecrata in corporali mundo reponať & ab illo loco. Simili modo postq̄ cœnatum est. super calice rite præparato canō ab alio sacerdote peragatur: & in fine missę corpus & sanguis ab eo accipiatur. Si autē sacerdos deficit in ipsa prolatione verboꝝ super calicē: tūc per aliū faciendū est prout dictū est de hostia super qua dicta sunt aliqua vba cōsecrationis: sed nō omnia. Sed in hoc casu incipiet alius sacerdos super aliū calicem præparatum ab illo loco: simili modo &c. Tho. vero & Pe. de pal'. dicit simpliciter & indistincte ꝙ cum scitur vbi dimissum sit: ibi debet incipi per eū qui supplet. qđ tn̄ nō est intelligendū de verbis formarū: sed de alijs verbis canonis vel missæ: ga si prior dixisset partē verborū consecrationis corporis & sanguinis: & secūdus residuū: nullus eorum ꝓsecrat: sed oportet ꝙ vnus dicat totā formā corporis & sanguinis cō secrandi. Debet autē sacerdos cōsecrans semꝑ sumere corpus & sanguinē ꝑm Tho. toties quoties celebrat. vt dr̄ de conse. distī. ij. relatū: ga ipsum sacramentū in sumptione cōplementū suę significationis accipit. Et hoc intelligit nisi per violētiā vel infirmitatem vel aliquid hmōi impediatur. Si autem cōtingeret aliquē infra missam infirmari ad mortē: nec haberet sacerdos aliam hostiā cū ista quā consecrauit: non debet, ꝓpter hoc sacerdos a sumptione abstinere: sed diuisa hostia vnam partem sumat: aliam infirmo seruet. Si musca vel aranea in calicem ceciderit: vel venenum ibi esse deprehenderit. Dicit Tho. in. iij. par. q. lxxxiij. ar. vj. in rn̄. ad. iij. ꝙ si hoc contingit ante cōsecrationem debet vinū effundi: & abluto calice aliud apponi. Si autem hoc contingit post consecrationem: si quidē perpendit ibi esse venenum vel animal venenosum, & per cōsequēs sanguinem infectum eo: nullo modo debet sumere: nec alteri tradere ne calix vitæ in mortem vertatur: sed in vase apto diligenter poni: & pro reliquijs seruari. Et ne sacramentū remaneat imperfectū: calix de alio vino debet præparari & a verbis cōsecrationis sanguinis reincipere si nodū sum pſit hostiā: ga si sumpsisset deberet apponere etiam hostiā cōsecrādam cū vino. Si autem animal nō venenosum fuerit: tunc debet bestia vt musca vel aranea & hmōi si potest capi & lauari & postea comburi. & Iotio & cineres in piscinam poni: in qua vt dicit Pe. de pa. ponūtur quę cōtigerūt corpus vel sanguinem mediate vel immediate. Sed in quibus tamen nihil est de corpore cum sanguine. sicut rasurę tabulæ & terrę super quam stillauit sanguis Christi: q̄ lambi debet & pōt a non ieiuno sumi. Dicit etiā Tho. vbi. ē. ad vltimū ꝙ occasione sacramenti nihil abominabile debet sumi. ar. etiam ad hoc de cōse. dist. ij. si per negligentiā. in glo. Si sanguis Christi stillauerit vel ceciderit super terram vel tabulam vel altare: vel pallā altaris: quid agēdū? Et de stilla & de pnia faciendā: de hoc habeť de cōse. distī. ij. si per negligentiā. sic. Si per negligentiam de sanguine stillauerit in terrā vel super tabulā: quæ solet esse sub pedibus sacerdotis. ꝑm glo. lingua lambatur & tabula radatur. Si non fuerit tabula vt non conculcetur: locus tamen radatur & igne consumatur: & cinis iuxta altare cōdatur: & sacerdos. xl. diebus pœniteat. Si super altare. glo. non interposita palla stillauerit calix: forbeat minister stillam & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris & ad aliud scilicet lineum stillauerit: quatuor diebus pœniteat. si vsq; ad tertium: nouem diebus pœniteat. si vsq; ad quartum: viginti diebus pœniteat. Et in teamina quę retigerūt stillam tribus vicibus minister. i. sacerdos ipse abluat calice suppositō: & aqua ablutionis sumatur vel iuxta altare cōdatur. Hęc omnia in dicto decreto Pij papę. j. Et dicit Thomas in. iij. parte ꝙ etiam illa aqua ablutionis posset sumi a ministro: nisi propter abominationem dimitteret.

Ministeri conficiens.

Intētio ꝓfectionis

De nūero hostiarum

De ꝓparatione

Demorięte in celebrādo.

De defectibus

De stillatione sanguinis.

Dicit etiã ꝙ cautum est ꝙ pars illa lintei vel pallę abscindatur post ablutionem & cõburatur: & cinis in altari ponatur Guil. tamen dicit ꝙ sufficit ꝙ lauentur modo prædicto, De huiusmodi pœnitentijs. f. ꝙ tot diebus pœniteat & huiusmodi: dicit Thomas. iij. parte. q. lxxxiij. art. vj. ad. vij. ꝙ quidam dicunt istas pœnitentias taxaras esse ad cautelã: vt negligentias magis caueatur: & ideo circunstantijs pensatis põt addi vl minui ad dictam pniam. Sed tutius est vt dictam pniam peragat. Debet aũt ꝑm quosdã diebus illis ieiunare & a cõione cessare: qđ etiã ponit glo. sup dicto. c. Et Tho. etiam hoc dicit in. iij. parte. Fatetur tñ ꝙ potest hęc pnia minui vl ei addi ꝑm negotij cõditionem & persone. Et dicit Guil. ꝙ sufficit ieiunare sicut ieiunatur in. vj. feria vel. xl. In scriptis tñ dicit Tho. ꝙ alij dicunt ꝙ his diebꝰ de hęc iniungi pnia arbitraria pensatis cõditionibus psonæ & negotij & hoc dicit videri ꝓbabilius: Si qs aũt euomuerit eucharistiã dicit canon de cõse. dist. iij. c. Si quis p ebrietatem, vbi dr. Si quis p ebrietatẽ. i. ꝙ hoc accidit ꝓpter ebrietatem vel voracitatem: si est laicꝰ. xl. diebꝰ pœniteat: si clericus vel monachus. lxx. diebus pœniteat: si epꝰ. xc. diebus pœniteat Sed si hoc accidat cã infirmitatis. vij. diebꝰ pœniteat. Et dicit glo. in. d. c. ꝙ pro causa infirmitatis imponit pœnitentia ad cautelã: sicut. xxxiij. q. ij. in lectum, & ga nõ debuit sumere cum esset infirmus. i. stomacho alteratꝰ. Et dicit Ray. ꝙ debet ille vomitꝰ sumi diligenter & cremari: & cineres iuxta altare recõdi. Et ex ipso. c. si qs p ebrietatẽ: arguit Pe. de pa. & reprobat glo. sup. c. tribus gradibus: q̃ dicit ꝙ vbi species sacramenti atteritur dentibus: Christus ad cœlum rapitur: qđ dicere est hęreticum. cꝫdiu ergo maneret substantia panis si esset: tandiu manet ibi corpꝰ christi succedens: & cꝫdiu ibi maneret substantia vini si esset: tandiu sanguis christi. Sed substantia panis maneret non sola mo attrita dentibus: sed etiam in stomacho traiecta. vñ & dictũ, c. dicit. si quis euomuerit eucharistiam, Non põt aũt euomi nisi qđ est in stomachũ traiectum. Et quod etiã dicit illa glo. ꝙ in secessum nõ emittitur: sed per sudorẽ vel aliter emanat: fatuum est fingere: ga & per secessum taliter emitti possunt species: sicut emitteretur substãtia panis & vini: non aliter. Illa aũt quãdoq; nõ corrupta emittuntur vt in habentibus fluxum ergo & species: ꝓpter qđ nõ est danda eucharistia habẽti talẽ fluxum: ga. f. emittit integrũ qđ sumit: sicut nec habenti vomitũ cũ istud magis cederet in irreuerentiam sacramenti cꝫ illud. Igitur corpꝰ christi & sanguis tandiu manet in vẽtre & stomacho vel vomitu: & quocũcꝫ alubi cꝫdiu spẽs manet: sicut substantia cõuersa mãsisset: & si species incorruptæ euomunt vel egrediũtur, est ibi vere corpus christi. Et sicut Greg, non habet pro incõuenienti ꝙ Christus permiserit se a diabolo in mõtem & sup pinnaculũ portari: qui permisit se a mẽbris diaboli crucifigi: sic in ꝓposito maxime ga per oĩa hoc corpꝰ Christi manet incõtaminatum. Et qđ dicit Aug. in lib. de remedio pœnitentię. de cõse. di. iij. c. vt quid paras. ꝙ iste cibꝰ nõ vadit in ventrem: sed in mentẽ: verũ est finaliter: ga est, ꝓpter mẽtem nõ ventrẽ ordinatus: sed illuc vadit sacramentaliter quo localr. Si mus aut aliud aial ꝓpter negligentẽ custodiam species sacramenti comederit: ille p cuius negligentiam hoc accidit: debet. xl. diebus pœnitere vt dicit de conse. dist. iij. qui bene. Debet aũt his diebus pœnitere modo dicto. in. §. si sanguis Christi. ꝑm Tho. in scriptis. Et debet mus capi si põt & cõburi & cinis iuxta altare reponi. Sed Pe. de pa. dicit ꝙ mus exenterari debet: & mus qđẽ cõburi & cinis in piscinã projci: pars aũt hostiæ si homo eã horret sumere: debet in tabernaculo reuerẽter poni. & tandiu ibi dimitti quousq; naturaliter cõsumetur. Ipsa aũt hostia nequaq; debet in piscinã projci: sicut fecit quidam sacerdos de musca reperta post consecrationem in calice nec etiam debet cõburi sicut fecit alius sacerdos de hostijs mundis consecratis & cinis ipsarum in piscinã projci, quia hoc est immane sacrilegiũ. Et ideo quantumcũcꝫ modica particula inueniatur: debet reponi cũ reuerentia: qui in ea totus est Christus. Et si quidem homo esset tanti seruoris ꝙ hmõi non horreret: sed sumeret cõmendandus esset si tamen esset ieiunus. Sic beatus Hugo Cluniacus cõmendauit Goderanũ sumẽdo partiumculas hostię quas leprosus cum vilissimo sputo euomuerat. dicens craticulam Laurẽtij fuisse tolerabiliorem. Hæc Pe. Nec puto eos sibi contrarios: sed dictũ Tho. videtur intelligendum cũ iam videtur

De vomitu eucharistiæ.

De musca vel mure.

species sacramenti alterata. f. ꝙ debet cõburi animal. Dictum vero Pe. cum factum est ita recens ꝙ adhuc creditur species sacramenti permanere in stomacho. & tunc debet exenterari. Item si amissa fuerit hostia vel pars hostię vt in de amis
ueniri non possit. xxx. diebus debet pœnitere: vt dicitur de sióe ho
conse. dist. iij. si qs. & modus pœnitentiæ ꝑm Tho. intelli stiæ.
gendus est vt. s. Et intelligendũ est qñ accidit ex negligentia sacerdotis. secus si ex miraculo, sicut legitur de beata Catharina de Senis de habitu de pœnitentia. b. Dominici: q̃ scilicet celebrãte quodam fratre ipsa ꝑsente vna pars hostię in fractione eius prosilijt de manibus eius extra calicẽ quam nunq̃ potuit inuenire: quia miraculose fuerat Catharinæ delata. Item dicit Hosti. ꝙ si is ad quem spectat custodia eucharistiæ incaute dimisit eucharistiam q̃us inde nihil nefande acciderit: tribus mensibus ab officio suspendatur. Et si per eius incuriam aliquid nefandum acciderit: grauioris pœnę vltioni subiaceat. extra de custodia eucharistiæ. c. j.

§. IIII. QVEDAN VERO FIVNT IN

Loco ce
lebrãdi

missa ad congruã ritus sacramẽti solẽnitatẽ vt certꝰ locus & certũ tps & certus modus. Quãtũ ergo ad locũ nota ꝑm Ray. ꝙ missa non debet celebrari nisi in ecclesia consecrata si fieri potest. vel saltẽ in altari consecrato. vel si hoc nõ habeat ad minus semper habeat parua tabula consecrata. Et dicit Guil. ꝙ hæc tabula debet esse lapidea: nec cõsecrari debet nisi habeat capsulam, de capsula aũt illa cui cõpaginat tabula non refert verum sit lapidea vel lignea: vel de alia materia solida. Et dicit Pe. de pa. ꝙ debet cauere q̃ celebrat ꝙ sit tanta latitudo & lõgitudo lapidis in capsula. ꝙ in ea possit capi pes calicis & hostia consecranda. vel ꝙ in conficiendo cũ in manibus panem vel calicẽ super lapidem teneat: vt sic super lapidem conficiat. Sed altare super quod altare portabile ponitur: non refert verũ sit ligneũ fenestra vel ostium. Idem etiam ꝙ extra ecclesiam sine necessitate nunq̃ licet celebrare sine licẽtia epi de conse. dist. j. missarũ. In nulla aũt necessitate licet celebrare in mari vl super fluuiũ vbi ꝓbabiliter timetur de effusione sanguinis ꝓpter agitationẽ nauis. Sed nõ habentibus capellas licet potius celebrare sub dio. i. in campo vel in domibus priuatis vel capellis. dum tñ alia necessaria habeant q̃ quidem missam dimittere. qñ non põt peti licentia ab epo in tali em necessitate dat papa licentiam: & vbi ecclesiæ consecratæ sunt destructæ: in capellis: in itinere: sub dio, aut in tentoriis. de conse. dist. j. concedimus. In exercitu christia- celebrat
norum idem faciendum: maxime ga cõicare debent quibꝰ dim
periculum mortis imminet. Sed a principio si cõmode potest peti licentia ab episcopo debet peti. Vnde in camera: in aula: & hmõi non licet celebrare: nisi epo concedente. habent tamen prędicatores & minores priuilegiũ vbicũcꝫ fuerint super altare viaticum celebrare. Vnde etiam sine epi licentia possunt in infirmaria cõmuni: & cameris priuatis altaria erigere: & in itinere in altari viatico celebrare, extra de priuil. c. in his. al's si hoc sine epi licentia non possent: priuilegiũ illud nihil operaret. Hæc Pe. Quantũ ad horam & tẽpus celebrandi. dicit Thomas, ꝙ communi Tps ce
ter loquendo missa debet dici de die & non de nocte: quia lebrãdi
hoc sacramentum ad tempus gratię pertinet quod per diẽ designatur. iuxta illud ad Roma. xiij. Nox p̃cessit &c. Dies autem iudicatur in hoc nõ solum ab ortu solis: sed ex quo incipiũt signa oriturisolis manifestari per aliquam aeris manifestationem vel illustrationem. In duabus tamẽ nocẽtibus propter priuilegium illarũ celebratur in nocte scilicet in natiuitate domini & resurrectione q̃us hoc non oporteat seruari semper. Et de resurrectione communiter nõ seruatur: sed dicit in sabbato sctõ: Et dicit Guil. Credo mortale
ꝙ qui scienter ante diem celebrat. cum hoc sit contra gene peccat
ralem consuetudinem ecclesiæ mortaliter peccat: nisi sit super hoc per episcopum vel superiorem dispensatum in casu: vt si aliquem cõtigerit infirmari ad mortem & nõ possit haberi eucharistia: nisi conficeretur ante diem. Pe. aũt viatico
de pa. dicit, ꝙ cardinales aliqñ ex dispensatione papæ celebrant ante diem. Et sic dicit glo. de priuil. c. fi. lib. vj. Episcopi itinerantes ante diem celebrari possunt ne impediantur in via. Similiter ꝓ coicando infirmo: si aliter viaticum non habeatur videtur esse bona causa. Solennis aũt celebratio missæ tribus horis instituta est. in tertia diebus festis. in

festis. in sexta diebꝰ pfestis. in nona diebus ieiuniorũ. de ꝑse. dist. j. nocte. &. c. solent. quia in missa recolitur mors Christi: q hora tertia crucifixus est linguis iudeoꝝ. sexta manibus militũ. nona expirauit. Põt etiam post nonam cantari missa: qñ fiunt ordinatiões: vel potest dici qñ nõ est dies ieiunij inter sextam & tertiã: & in diebus ieiunij in nona. Missæ aũt priuatæ a mane vsq; ad tertiam: vel vsq; ad nonam diebus ieiuniorũ. Petrus aũt de pa. dicit ꝙ missæ non solẽnes possunt ab aurora vsq; ad sextam celebrari vl etiã nonã. qđ videt intelligendũ de diebus ieiuniorũ vsq; ad nonã. Anto. de bu. post Host. dicit ꝙ possunt dici vsq; ad sextam. & diebꝰ ieiuniorũ vsq; ad nonã. Et dicit Pet. de pa. ꝙ qui creditante diem esse diẽ: aut credit nõ esse meridiem cũ sit: cum in talibus sæpe hõ decipiatur: q̃us ex vna parte videat accusari: quia se discrimini exponit, ex alia tamẽ si deuotio exposcat & aliter missam habere non potest excusatur: ga qđ parũ deest quasi nihil deesse videt. Item nõ debet dici ab eo qui non dixit matutinũ: licet possit audiri al's dicẽdo esset mortale: quia contra cõsuetudinem generalem ecclesiæ. Guil. dicit & etiam Pet. ꝙ nõ debet dici ante primã nisi sit cõsuetudo in cõtrarium, vel generalis vt in missa etiam secunda natalis: vel particularis: vt in quibusdam monasterijs vbi dicitur missa ante primã.

§. V. NOTA QVOD LICET NISI SE

Quotiens licet celebrare.

mel in die celebrare vel cõicare: vt vl in hoc vnica passio Christi repsentet. & valde fœlix est q vnã digne celebrat. de cõse. dist. j. sufficit. & de cele. misc. consuluisti. Excipiuntur aũt sex casus ꝑm Pe. de pa. in qbus licet pluries celebrare. Primus est in die natiuitatis dñi: in qua gl'ibet ter celebrare põt: & hoc ad repræsentandũ triplicẽ Christi natiuitatem. scilicet ęternalem: tẽporalem & mentalẽ. vel tres in Christo substãtias: deitatẽ. aiam & carnẽ. Secũdus est ꝓpter de sunctũ q subito occurrit post missam dictã: nec debet sine missa sepeliri si sit tpe missæ. puta ga sic se habet cõsuetudo loci. immo dicit Ray. ꝙ ex intẽtione põt dicere vnã pro viuis & aliam ꝓ defunctis: non quidẽ regulariter nec omni die: sed ex causa rationabili. puta cũ parochianus vl cui tenetur petit anniuersariũ vel annale vel trigenale nec ille põt cõmode vicariũ habere. Idem dicit Guil. nisi hoc sit cõtra consuetudinem loci approbatã: vel cõstitutionẽ synodalem. Tertius est ꝓ necessitate infirmoꝝ viaticum petentiũ si nõ sit corpus dñi reseruatũ nec aliter possit haberi, tunc licet iterũ celebrare: si est ieiunus & pluribus horis: vt vltra eam quã sumit: vnã portet infirmo & aliam reseruet. Quartus est ꝓ necessitate peregrinorũ die dñico & festiuo: qñ omnes maxime peregrini debent audire missam. Quintus pro nuptijs: ga laudabilis cõsuetudo est nõ nisi in missa dare benedictionẽ nuptialẽ q̃uis in quibusdam partibus post vesperas: & aliquãdo in profunda nocte soleat ista fieri. Hos etiam casus ponit Ray. Sextus ꝑm Host. est si habet duas ecclesias cõmendatas vel vnam cõmẽdatam & aliam intitulatam propter paupertatem: nec potest habere vicarium: & quilibet populus vult habere missam in sua ecclesia: cũ vtricꝫ equaliter teneatur vtrobi ꝙ põt equaliter celebrare. Si etiam occurrant eodẽ die duę missæ: vna forte de festo: & alia de ieiunio: vt contingit in quadragesima: & videtur iusta causa celebrandi bis. si tamen al's non potest audire secundã. nõ tenetur sed sufficit de vno celebrare & de alio officiũ tenere. Et nota ꝙ in his casibus nunq̃ licet celebrare vltra binam vicem: nisi in natali vbi ter cõceditur. Item intelligitur ꝙ potest dicere secundã missam in his casibus si est ieiunus: ita ꝙ non sumpserit ablutionem: al's nõ posset secõ celebrare. Item & si licet aliqñ pluries celebrare: vt in dictis casib⁹ in qbus de municare absq; celebratione. Item sicut dr vnum prandiũ & vna cœna vnitate cordis. i. intẽtionis: licet sint ibi multę potationes & comesationes. sic si sacerdos sumat priꝰ sub duabus speciebꝰ fractiõis: & postea calicem: vna est cõio. Similiter si propter custodiæ periculũ sacramenti sumeret simul decẽ hostias consecratas nõ dr nisi semel cõicare. Itẽ postq̃ celebrauit vel al's cõicauit licet nõ plus cõicare intẽderet: si sit periculũ: licet ei ieiuno tñ hostiã consecratã sumere ar. de cõse. dist. ij. tribus gradibus. Hęc oĩa Pe. Item extra de cele. misc. c. ij. dr ꝙ propter missam peculiarẽ. i. speciali cõ pro aliquo sctõ vel pro defuncto non debet quis dimittere quin audiat missam propriã de die: q̃ intelligit ꝑm Guil. qñ dies habet propriã missam: & illa die tenetur audire. Item dicit Ray. vt in professis diebus cum dicitur missa de btã virgine vel de sancto spũ & hmõi, non debet dici gloria in excelsis deo. nec credo in vnũ deũ. vt fiat differentia inter solẽnitatẽ & cõmemorationẽ. extra de cele. misc. c. consuluisti. vbi etiã dicitur ꝙ Te deũ regularius dimittitur. Sed dicit Hosti. ꝙ in hmõi deuotam consuetudinem non reprobamus. Itẽ nota ꝙ missa nõ debet celebrari nisi habeatur omnia quæ sunt de cõmuni & vniuersali ritu ce Reqsita lebrationis, & ꝙ ad minus sit vnus ꝑsens: & sufficit ipse ad celeq uoq; ꝙ debent esse duo. abrogatum est per cõtrariã consuetudinẽ. vt dicit Pe. de pa. Item non debet celebrari sine lumine ꝑm Hostiẽ. extra de cele. misc. c. fi. Vnde depositus fuit sacerdos qui sine igne celebrabat: vt patet in dicto. c. Item nõ debet celebrari sine calice: qui licet olim fieret de ligno vel de vitro: nunc nõ licet: nec etiã debet esse de ere aut orichalco: aut cupro: aut plumbo: quia ꝓpter eruginẽ ista vomitũ prouocãt, nec de ligno, ꝓpter poros ne subintraret sanguis, nec de vitro ꝓpter fragilitatẽ, nec de lapide propter ineptitudinẽ. de cõse. dist. i. vasa. &. c. seq. & ga in c. vt calix dñi. dr ꝙ tam calix q̃ patena debet esse de auro vel argento vel stãno: oĩm aliã materiã prohibere videt. Debet etiam ipse calix esse consecratus & chrismate perunctus cum patena: nec licet in hoc episcopo dispensare: quia sic statuit Sylуester papa. vt patet extra de sacra vnc. c. i. Et si quidem modica pars pedis aut syphi refectiõe indiget sine superioris partis amotione consecratus manet. Si aũt ꝙta quia iunctura tornatilis consecratione indiget (Hæc Pe. de pa. Item ꝑm Arch). si calix argenteus consecratus de aureatur postea: quia aliam superficiem habet: & consecratio fit in superficie: indiget consecratione. Quod autem dicitur dist. xeiij. diaconi. ꝙ sacerdotibus soleniter celebrantibus non debent per se calicem accipere: nisi prius per diaconos porrigatur: monitio est non præceptum ꝑm Pe. Item debent ibi esse pallę in altari: quę ꝑm Pet. de palu. ad minuolutum fuit corpus Christi quæ pluraliter noiantur. Debent aũt ipsę pallę & corporale esse nõ de serico: sed de pãno lineo simplici. xxv. di. perlectis. Qđ ad diaconum cõpetit componere mensam exponit Alber. i. explicare & replicare corporale cum seruit sacerdoti: nec inferioribus tãgere licet. Et nota ꝙ dist. xxiij. c. sacratas. dicitur ꝙ mulieres etiam moniales nec pallas nec vasa sacra nec corporalia debent contingere. Et si ex deuotione hoc faciant dicit Pe. de pa. ꝙ ꝑsumptuosa & indiscreta est deuotio. Si cut Oza qui tetigit arcam. ñ. Regum. vj. &. j. Paral'. xiij. caꝑ. vñ tamen ꝙ consuetudo excusat cum scilicet moniales corporalia lauant: & multo magis de alijs vestibus sacris & cum reficiunt. Item sine vestibus sacris non debet missa celebrari. de conse. dist. j. vestimenta. Et ꝑm Pe. de pa. specialiter ista sex requiruntur: scilicet stola: manipulus: alba: amictus: cingulum & casula. i. planeta. Ista em benedicuntur & sacrantur. Vñ videntur esse de necessitate præcepti: non sic de camisia q̃ non benedicitur. videtur ꝙ de longo manipulo liceat facere stolam: & econuerso de breui stola manipulum vel cingulum: ga oĩa hæc vera benedictione cõsecrantur. Et cũ casula esset duplicata cũ possit esse simpla super qualibet partẽ fit bñdictio: vñ in celebrando verti potest ex vtraq; parte. Et si vna pars amoueat ab alia remanet bñdicta: & põt in ea celebrari. & similiter de dupla stola. Itẽ ꝑm e ũdẽ Pe. qñ vestimẽta reparanꝝ propter pauperẽ videt distinguẽdũ: ga aut tãta pars amota fuit ꝙ sine ipsa nõ benedicere ret vel celebrare ret: vt tota manica vl pars superior: & tũc definit esse bñdicta: cũ bñdictio non fiat sine verbis: nec nisi ab epo. Si autẽ modica particula cuius defectus nec benedictionẽ impediret: nec celebrationẽ: tunc licet celebrare. Nec hoc est cõtra illud qđ dr extra. de sacra vnc. qđ in dubijs. vbi glo. eũ eo. qđ dr in rex. illius. c. oleũ non cõsecratũ põt oleo sacrato cõmisceri. sumit inde argumentũ ꝙ in reficiendis paramentis vel sacris vestib⁹ non sacrũ filũ vel pãnũ licet sacro apponi: nec est opus nouacõsecratione. Sed hoc nõ est simile: ga qñ oleũ admiscetur oleo: liquor prexistens nõ desierat esse sacer vel benedi

Reparatio vestium.

ctus. Et talia cõtiguitate fiunt continua & fiunt vnum: sed pãnus additus pãno nõ facit vnũ nisi colligatione. Item iam primus pãnus desierat esse benedictus, ꝓpter quod appositio non bñdicti nõ bñdicit illũ q desierat esse benedictus: cũ bñdictio nõ fiat sine verbis. Vñ si anteq̃ remouea tur supfuerẽt noua: tũc nũq̃ desisset esse bñdicta: & postea amota adhuc remaneret integra & vna vnitate tali qua nauis dr̃ vna ꝓ tabulas renouata. Ipsis aũt sacris vestibus vl vasis sacris nullo mõ debent vti seculares. vel eis mutuari ad vsum suũ. de cõse. dist. j. nemo. &. c. in stã. Propter hẽ Balthasar & vita & regno priuatus est. vt habeẽ Dañ. v. Et in historia tripartita legiẽ de quodã sæculari: ꝙ cũ in theatro luderet sacris vestibus indue⁹: subito mortuus est. Sed & Arch̃. post Hug. in Rosario reprehendit abusionẽ seculariũ: etiã mulierũ modernarũ: quę cũ vsę sint vestib⁹ preciosis, ꝓ se factis in multis lasciuis & vanitatib⁹: exin de faciunt fieri de eis paramẽta vel planetas. Et q̃uis istud non reperiatur exp̃sse ꝓhibitum: immo ex auro & argento ablato ab ægyptijs quo male vtebantur: fabricatum est tabernaculum: tñ honestius & decentius esset fatere hmõi ex his q̃ non venerunt in vsus laicorũ. Notandũ ẽm Tho. in. iiij. dist. xxiiij. in fi. ꝙ vestes ministroꝝ designant idoneitatẽ q̃ requirit in eis ad tractandũ diuina. Et quia quædã sunt q̃ in oibus regruntur. quędã vero tantũ in superio ribus q̃ nõ ita in inferioribus ministris exigunt: ideo quędã vestes sunt oibus cõmunes. s. paratis soleniter ad missam, q̃dã vero tantũ sunt superioꝝ. Et oibus quidẽ ministris cõpetit amictus tegens humeros q designat fortitudinẽ ad diuina officia exequẽda quib⁹ mancipãtur. & similiter alba q̃ significat puritatẽ vitæ: & cingulum qđ significat repressionẽ carnis. Hęc oibus cõueniunt. Sed subdiacon⁹ habet manipulũ in sinistra quo significat exterso mini marũ maculariũ: ga manipulus est quasi sudariũ ad extergendũ vultũ: Ipse em̃ primus est q admittit ad sacra tractãda. habet etiã tunicã strictã per quã designat doctrina Christi. Vnde & in veteri lege etiã tintinabula habebant in extremitate tunicæ summi sacerdotis. Exo. xxviij. Subdiaconi em̃ primi admittuntur ad doctrinã nouæ legis nũtiandã. s. in epl̃is ap̃lor̃: sed diacon⁹ habet amplius stolã in sinistro humero: in signũ ꝙ applicat in ministeriũ in ipsis sacramẽtis: & habet dalmaticã: q̃ est vestis larga sic dicta: ga in Dalmacia partibus primo fuit eius vsus: ad designãdũ ꝙ ipse primo ad dispensandũ ponit⁹: ga sic dispẽsat sanguinẽ Christi. In dispensatione aũt regrit largitas: sed sacerdoti in vtroq̃ humero stola ponit⁹: vt ostẽdatur ꝙ ptãs dispensandi sacramenti datur ei plena nõvt ministro alterius. Habet etiã casula. que significat charitatẽ quã debet hr̃e: & ga sacramentum conficit charitatis.

§. VI. NOTA ERGO QVOD SI ALI

quod eorũ defuerit q̃ requirunt ad ritũ celebrationis in solẽnitate: vt calix cõsecratus. pallæ: altare vel lumen: vel aliq̃ vestis sacra: vt manipul⁹: stola: & hmõi: poti⁹ debet dimittere missam etiã die festo q̃: sic celebrare: ga sic celebrando aduertẽter: q̃uis sine dubio cõficeret existentibus aliis quę sunt de substantia cõsecrationis: tñ peccaret mortal⁹: & idẽ credo celebrando sine missali seu libro: in quo sit faltẽ canõ al's mẽte retẽtus dicẽdo. Nã & talis se exponit periculo errandi in verbis canonis: immo & consecrationis: cũ & optime memoriæ viros aliqñ fallat memoria. cũ etiam ga facit cõtra gñalẽ eccl'iæ cõsuetudinẽ. di. xj. in his. dimittendo etiã studiose aliqđ notabile de missa: vt euangelium: epl'am: & hmõi: puto etiã ꝙ esset mortale. Itẽ nota ẽm Pe. de pa. ꝙ vestes sacræ pallæ qb⁹ altaria cooperiunt: corporalia: vela: cortinæ eccl'iæ & altaris pãni: q̃. s. ante altare vl̃ sup vel circũcirca. vt in quadragesima de pariete ad parietẽ extẽdũtur: & q̃ ad parietes ecclesiæ pẽdẽt: & oia alia ad cultũ dei pũtinentia: vt monasteriũ eccl'ię & hospitale non debẽt cõuerti ad vsus laicos vel ꝓfanos. xix. q. iij. quæ semel. & cũ prędicti pãni ecclesiæ vetustate cõsumpti fuerit debẽt cõburi & cineres circa ecclesiã retrudi in aliquo loco honesto ne pedib⁹ cõculcent̃. de conse. di. j. c. altaris. Scuta aũt mortuoꝝ in eccl'ia appensa ꝓ necessitate eccl'ię milites tollere pñt: sicut Dauid gladiũ Golię. j. Reg. xxj.

§. VII. QVEDAM ALIA REQVIRVN

tur in celebratione vel cõione ad cõcantis vel celebrãtis idoneitatem: vt. s. digne operet̃. & ista sunt tria ẽm Tho. in iiij. di. viij. q. vltima. in expositione lr̃æ. s. puritas mentis. deuotio actualis: & mũditia corporis. Et quantũ ad primũ oportet ꝙ regulariter sit cõtrit⁹ & cõfessus cũ ꝓposito obseruãdi mãdata dei & eccl'iæ. & ga eccl'ia ꝓhibet a cõione excõicatos excõicatiõe maiori vel minori: etiã & interdictos & suspẽsos & degradatos a celebratione: iõ tales oportet ab hmõi abstinere: al's peccarẽt mortal̃r: & ga pãm est cõtra puritatẽ mẽtis: ideo accedere nõ debet ad celebrationem vel cõionẽ: nisi prius cõritus & cõfessus qđ est necessariũ de mortali⁹: sed & de venialib⁹ decẽs est cõteri. & si cõmode põt cõfiteri: q̃uis nõ sit necessariũ. Vñ dr̃ de cõsecra. di. ij. si nõ sint. Si nõ sint tãta pẽtã vt excõicetur gs. i. vt possit excõicari: qđ nõ fit nisi ꝓ mortali: nõ debet a medicina corporis dñi separari. nõ debet. i. nõ tenet̃. vt exponit Petrus. ga & si venialia nõ sint cõtra charitatẽ: sunt tñ cõtra charitatis seruorẽ: & impedunt actualitatẽ deuotionis: & per cõsequens vel fructũ impediũt vel minuunt. Sed & q̃ndq̃ qđ putatur veniale est mortale. & per cõfessionẽ fit homo de attrito contritus: nisi ponat obicẽ. Item nota ẽm Pe. de pa. in. iiij. ꝙ accedere ad cõionem vel celebrare cum pẽtõ mortali potest esse triplr̃. Vno mõ: ga illud ignorat. alio modo quia dubitat. tertio modo quia illud cognoscit. Primo casu cũ scilicet nõ sit cõscius de mortali põt esse dupliciter. Vno modo ga scit se cõmisisse pẽtm: sed reputat si bi fuisse dimissum: ga credit se esse cõritũ cum non sit: sed attritus. & talis si sit cõfessus non peccat accedendo: quia vbi non potest haberi certitudo plena: sufficit probabilis coniectura. s. ꝙ homo doleat de ꝓterito: & caueat per ꝓpositum de futuro. Alio modo ga nescit se cõmisisse hoc pẽtm: & hoc iterũ cõtingit dupliciter. Vno modo ga recolit de facto: sed non credit illud esse pẽtm mortale: sed venial e vel nullũ. vt pura fornicationẽ simplicẽ: & tunc nõ excusat̃ quin peccet accedendo: qm̃ ignorantia q̃ non excusat faciẽtem a pẽtõ dũ facit: nõ excusat eũ a pẽtõ dũ sic ad sacramentũ accidit: sed talis est hmõi ignorantia. Non em̃ excusat eũ a pẽtõ faciẽtẽ ex quo punimus eũ in pẽtõ licet ignoret: ga hmõi ignorantia vel est iuris vel est particularis circunstantiæ quam talis tenebatur scire: al's nõ peccaret: ergo peccat accedendo. Alio modo nescit commisisse pẽtm: quia scilicet non recordatur de facto. & hoc iterũ cõtingit dupliciter: quia aut discussit conscientiã suam prius sufficienter: & tamẽ non recolit illud factũ: sed est oblitus & tunc non peccat accedendo: immo forte veniã obliti ꝑse quit̃ ex vi sacramenti. Dicit em̃ Aug. ꝙ corp⁹ christi viuificat mortuos dũ manducatur. Aut non discussit conscientiam suam diligenter & ob hoc nõ venit in notitiã mortalis cõmissi: & tũc peccat mortaliter. Et ratio est: ga voluntaria omissio circũstantiæ quæ ad factũ requirit̃: nõ excusat sed aggrauat. Sed discussio conscientię est conditio quæ requiritur in suscipiente hoc sacramentũ: ẽm illud. j. Cor. xj. Prober aũt seipsum homo & c̃. ergo talis omissio nõ excusat quin accedat vt peccator: nam & iustus accedẽs ad hoc sacramentum sine discussione. forte peccat: nisi ꝙ in iusto q consueuit passim scrutari conscientiã suã: sufficit breuis & transitoria discussio quę non sufficit in alio. In secundo casu cum. s. dubitat tunc dupliciter: quia aut credit se esse in mortali ex conscientia scrupulosa & temeraria: & tunc debet deponere eã: sed quouscq̃ nõ deposuerit abstineat: quia cõscientia erronea ligat & obligat: aut ꝑ credit ex probabili cõiectura. & tũc debet cõteri & cõfiteri: al's periculo se exponit: & sic videt̃ esse mortale: si fecit qđ debuit in discussione non peccat: sed si dimittit al's secus. In tertio casu cũ scilicet scit se esse in mortali de quo nõ cõteriẽ: vel etiã nõ confitetur cũ possit: tunc iterũ peccat mortaliter. Et ratio huius est: quia irreuerentia & ãbusus tanti sacramenti nõ põt esse sine mortali. Patet aũt magna irreuerentia & abusus sacramẽti huius accedere ad ipsum cum mortali: qđ patet: tum ex modo sumendi: quia sumitur vt cib⁹: sed sicut cib⁹ corporalis nõ ꝓperit nisi viuẽti corporaliter: sic nec iste cibus spiritualis nisi viuenti spiritualiter: peccator aũt mortuus est spiritualiter. Patet etiam ex re ibi signata. s. corpore christi mystico. Vnde quicũq̃ ad hoc sacramẽtum accedit: prętendit se volare ad vnionẽ cũ christo & mẽbris eius. Sed existens in cõscientia mortalis ad hoc non tendit sed recedit: & sic est reus fictionis cũ vnũ intendat & aliud prętendat fictio respectu sacramenti est mortalis. Et est hmõi mortale

Tria requirũt ad cõionem

Cãtis vl seruãdi celebrationeitatẽ. idoneitatẽ.

Signification vestium.

Celebrare mortali peccato quo ligatur.

mortale quantũ ad grauitatẽ: medium inter peccata q̃ cõmittuntur in deũ: & quæ fiunt in proximũ: sicut homo assumptus est medius inter deum & homines. Et peccata quę dem carnalia reddũt hominẽ magis indignũ & magis impediunt a perceptione huius sacramẽti q̃ spũalia: quia pl⁹ mentem distrahunt & plus scandalizãt: & magis scitur in istis quid mortale & quid veniale q̃ in illis: sed spiritualia sunt maioris culpæ q̃ carnalia ẽm Greg. Et ideo plus impediunt spiritualia quãtum ad genus peccati. Hæc omnia Pe. Cui concordat Tho. & Pe. Sed & quantũcũq̃ cõritus qui habet mortale nõ debet celebrare vel cõmunicare nisi confessus: al's peccaret mortaliter sc̃ẽm Tho. & Pe. quia ad sacramentũ ecclesiæ requiritur reconciliatio etiã sc̃ẽm iudiciũ ecclesiæ: & hoc nisi vrgeret necessitas celebrandi: al's esset scandalum populi, & non haberet copiam confessoris: tunc sufficit contritio. Similiter cum infirmus grauiter amisit loquelam: non em̃ propter hoc debet priuari communione: vel etiam si non habet sacerdotem: quia per diconum posset eucharistia deferri & huiusmodi. Petrus de Palude addit aliũm casum cum imminet cõmunio paschalis: & quis non habet copiam confessoris vel habet casum reseruatum episcopo ad quem tunc non potest ire: sed credo istud restringendũ quando ex hoc ꝙ abstineret sequeretur magnum scandalum: & haberetur multum suspect⁹ de aliquo malo. tunc forte posset.

Carnalia pẽtã

Spiritualibus vicia.

§. VIII. SECVNDVM QVOD REQVI

Actualis deuotio.

ritur ad idoneam celebrationẽ vel cõicationẽ est actualis deuotio. Ad hoc em̃ vt aliqd nutriat: oportet ipm aliqd cooperari: ga nutriẽs agit in nutritũ. Cũ ergo istud sacr̃m̃ det ad nutriendũ spũaliter licet de⁹ operet̃ principal̃r: oportet ẽ ꝙ homo operet̃ instrumẽtaliter ipm deuote amplecten do. iuxta illud qđ habeẽ de cõse. di. ij. c. ga corp⁹. in fi. nõ g quodlibet veniale: sed illud qđ impedit actualiter deuotionem. i. qđ distrahit mẽtem ne actu ferat in deũ: impedit sacramenti fructũ: nec tamẽ facit incurrere mortale: ga nõ tenetur homo eã habere actualiter de necessitate: sed habitua liter, habitus aũt eius tollitur solum per mortale: non per venialia etiã oia. Dicitur autem deuote cõicare si conatur

Deuote celebrare.

oẽm distractionem & euagationem mentis expellere & nõ deliberate eam tenet si occurrat. Pe. de Pa. Et ga meditatio passionis christi multũ est inductiua deuotiõis super alia. Vnde Berñ. Sup oia re mihi reddidit amabilem o bone Iesu calix quem bibisti opus redemptionis nostrę: hoc & deuotionem nostrã facilius allicit: dulci⁹ vrit: & fortius stringit: ideo accedenti ad cõionem multum cõgruit ipsam meditari. Vnde Aug. de conse. di. ij. ga morte. Quia morte dñi liberati sumus: ideo huius rei memores in edendo carnem & bibendo sanguinem debemus esse. Et propter hoc vt deuotius accedat statutum est vt Iesunus quis celebret vel cõmunicet: ga aptior est homo Iesunus ad deuotionẽ q̃ prandens. Verũ est tamen ꝙ est alia causa magis principalis huius institutionis sc̃ẽm Tho. & Pe. s. reuerentia sacramenti: vt scilicet prius in os & stomachum christiani intret corpus christi q̃ ali⁹ cib⁹ pro illa die. & habeẽ hoc de cõse. di. ij. liqdo. Qđ aũt dicit de cõse. dist. j. sacra. sacramẽta a Iesunis sumantur excepto die cœnę: habuit locũ antiquitus: sed nũc est abrogatũ & non seruandũ. Pe. Et q̃uis in aliquo casu liceat nõ Iesuno cõicare vt infirmo qui nõ potest expectare propter periculum mortis vel phrenesis: nunq̃ tamẽ licet non Iesuno celebrare nec ꝓpter infirmũ cõmunicandum: nec ꝓpter vitandũ scandalum quodcũq̃: nec ꝓpter præceptum nisi papę: qui solus posset in hoc dispensare: cum sit præceptum positiuũ. Vnde dicitur. vij. q. j. c. nihil. Nullus

De sumente medicinam.

post quantũcũq̃ minimũ sumptũ cibum vel potũ missas facere presumat. Pe. Sed bene liceret non Iesuno prosequi inchoatã post cõsecrationẽ iam factã: vt. j. dicetur: vel sup plere defectũ cõmissum iterũ cõsecrando: si sumpsit aquã pro sanguine & hmõi. vt. s. dictum est. Celebrãdo aũt vl̃ cõmunicando nõ Iesunus est mortale. Et intelligit̃ hoc ꝙ sit Iesunus Iesunio naturę: quo dicitur Iesun⁹ qui post mediam noctem nihil sumpsit: adhuc cibi & pot⁹: & si postea illa die sit pluries comesturus. facta cõmunione: & nõ sufficit ꝙ sit Iesunus Iesunio ecclesiæ: quo dicitur Iesunus qui iam comedit: si tm̃ semel illa die comedit. Et dicunt Tho. Pe. Alber. & Hostien. ꝙ post potum aquę vel sumptionem electuarij vel medicinæ quæ consistit in cibo vel potu: nõ licet celebrare vel cõmunicare: quia soluunt ieiunii. s. naturæ cũ sumitur. s. a media nocte & citra. Quidam autẽ vt Goff. & Io. pariter videnẽ tenere ꝙ sumendo aliquid per modum medicinę: vt modicũ zinziberis & hmõi ꝙ nõ impedit perceptionẽ eucharistiæ. Prohibetur enim cibus ẽm istos ante cõmunionem quantum ad principalẽ vsum ei⁹ prout. s. sumitur per modum cibi. i. ad nutriendum: sed nõ prout sumitur ad alterãdum etiam per modum medicinæ. Sed Petrus de Palude in. iiij. dist. viij. q. ij. destruit istam opinionem vt falsam cum rõnibus. Nec est verũ ꝙ prohibeatur solum cibus & potus prout est ad nutriendũ: sed prohibetur propter reuerentiã sacramẽti: vt stomachus pro illa die sit nouus. Ita autem nouitas ista tollitur per cibũ sumptũ ad alterãdũ pro medicina: sicut sumptũ ad nutriendũ. De reliquijs autẽ cibi quæ remanẽt in ore inter dẽtes & caualiter traiciunt̃ per modũ saliuæ. Dicit Pe. de Pa. ꝙ non impediunt eucharistiæ sumptionẽ: secus si ex intentione traicerent̃. De reliquijs aquæ qua os obluit̃ liter & nõ ex proposito traiciunt̃: licet nõ sint cõuersæ in saliuã: nõ impediunt: ga nõ sumunt̃ per modũ cibi vel potus: nec ẽ intendit̃. Nõ sic de medicina: ga ex intentione bibitur: & si nõ ad nutriendũ. Perfundẽdo etiã dentes sale & aceto ad medendũ vel lauandũ si nõ deglutit̃: nõ impedit. De his etiã quæ sumunt̃ per modũ gustationis: sicut tabernarij & coci faciunt q̃ cibũ & potũ supra linguã ponũt sed non ad ꝓbandũ & statim proiciũt. videt̃ ꝙ nõ impediat: sicut si aliqs velit ꝓbare vtrũ sit aqua vel vinũ: albũ qđ si bi ministrat: quia non est pot⁹ vel cibus ex quo nõ deglutitur: nec per se nec per accidẽs potest nutrire. Ex decẽtia tamen debet quis a talibus abstinere qui vult cõmunicare. Si aũt ad gustandũ sumeret & prẽter intentionẽ descenderet: videtur idem dicendũ quod de reliquijs aquę cũ ablutur os scilicet ꝙ non impedit. Hæc omnia Pe.

Regimẽ post missam

§. IX. POST COMMVNIONEM

oportet gratias agere de tanto beneficio: nec tamen oportet sc̃ẽm Tho. diu stare ante sumptionẽ cibi & pot⁹: rũ ga ꝑ species sacramẽti cito alterantur: tum ga magis requirit̃ preparatio & actualis deuotio ante sumptionẽ ꝙ post: ga in accessu deuoto ad sacramẽtũ percipit̃ ei⁹ fructus. Postea post aliquas orationes & deuotionẽ sufficit ꝙ duret habitualis: multũ tamẽ debet sibi cauere ne subito diuertat ad fabulas & vanitates. Quod aũt dicitur de cõse. di. ij. tribus gradibus. ꝙ. s. cõicans mane ieiunet vsq̃ ad sextam & c̃. est abrogatũ per cõtrariã cõsuetudinẽ. Et habuit locum post primitiuã ecclesiã quãdo ex maxima reuerentia raro celebrabãt: vt tẽpore Eremitarũ. Pet̃. Quod aũt qs post cibũ & potũ nõ dormierit vel nõ sit facta digestio: nõ habet impedire dũmodo post mediã noctẽ nõ comederit vel biberit: licet etiã nõ multũ deceat bibere post completoriũ: & multo minus comedere: nisi necessitas vrgeat: non tamen impedit si fiat ante mediã noctem: cũ dicatur de sero. Non obstãt extra de accu. c. si constiterit. vbi quidã qui pernoctauerat in taberna sine somno: priuatur ecclesia propter hoc. In taberna em̃ continue apponitur vinũ: & sic est verisimile ꝙ post mediã noctẽ bibit: & sic celebrauit: & sic est præsumptio iuris & de iure contra quam nõ admittit probatio: vel saltẽ præsumptio iuris cui statur quando cõtrarium non probatur: ga tandiu steterit vsq̃ ad diẽ: nec steterit quin biberit. Pet̃. de Pal̃. Itẽ nota sc̃ẽm Petrũ de Palude ꝙ sacerdos post perceptionẽ si viderit aliquã ptĩculã eucharistię quantũcumq̃ minimã: dũmodo sit ibi species panis cum ibi sit christus: nullo mõ debet accipere ipse cum non sit Iesunus: sed debet in crastinũ reseruare: vl̃ alteri Iesuno & dispositio ad cõmunicandum tradere. Et sic intelligendum est quod dicitur de consecra. dist. ij. tribus gradibus. de ministris qui debent sumere portiones remanẽtes sacramenti: scilicet ꝙ sint Iesuni.

Dormitionem post cibũ non cessariã

§. X. TERTIVM QVOD CONGRVIT

De mũditia corporali.

cõmunicanti vel celebranti est mũditia corporalis: & hoc propter reuerentiã sacramẽti. Vnde & ministri ecclesię laudant sibi manus antẽq̃ induantur sacris vestibus. Verum ga iste est cibus mẽtis nõ corporis: mũditia corporalis nõ est ita necessaria sicut spiritualis. Vnde sc̃ẽm Pet̃. Tho. & Alber. si immũditia corporalis sit ꝓ diuturna: vt lepra vl̃ fluxus sanguinis: vel seminis menstrui cõtinuus non im-

Ante §. j.

pedit. Nec ex hoc abstinere debet nec ꝓhibetur. Si autem immunditia est ad modicū tempus: vt menstruū mulieris naturale vel aliud hmōi: melius est abstinere ꝑpter reuerentiā: si tamen velit non debet prohiberi. arg. ḡi. v. ad ei⁹. Actus cōiugalis in reddendo debitū vel exigendo causa prolis nō impedit: sed talis est in hoc suo iudicio relinquēdus ꝑm Grego. xxxiij. q. iiij. vir cū propria, quia nō est ibi peccatū: tamen cōsultius esset abstinere a cōione. Sed exigendo causa delectatiōis debet abstinere: qa licet veniale tm̄ vel sola pollutio non impediat: vtrūq; simul impedit xxxiij. q. iiij. §. si panes, tamen cōmunicando non esset mortale ꝑm Pe. de Pal'. Quod autē dicitur de cōse. dist. ij. oīs homo. ꝙ scilicet debet abstinere ab actu ꝓiugali p aliquot dies; consiliū est: non præceptū ꝑm glo'. ibi. die eadē post communionē exactus cum difficultate: tamē debet reddere: non aūt exigere: contrariū tamen non esset mortale ꝑm Alber. Et leprosus in occulto potest celebrare dummodo possit sine periculo. De pollutione nocturna siue termine tur in vigilia siue in somno quoquo mō: & si nō in ipsa: tamen ante ipsam vel post contingit esse peccatū & quale: dictum. ē. ij. parte in tractatu de filiabus gulę. in fine. Nūc autem dicendū quādo impedit a cōmunione. Pro cuius claratione est sciendū ꝙ potest accedere quadruplici causa qua vel ex crapula: vel præcedēti cogitatione turpiū: vel ex superfluitate naturę: vel illusione diaboli. Et si eueniat ex crapula: ga vel ex crapula: vel præcedēti cogitatione turpiū: cui cogitationi prębuit assensum: vel in opus vel in delectationē: de necessitate habet abstinere a celebratione & cōmuniōe: ga ibi simul cōcurrūt & immūditia & mētis distractio & impuritas mentis pfecta. Et idem si contingat ex crapula quę sit mortale: Hęc Tho. in. iij. parte. q. lxxx. ar. vij. & in. iiij. sent. dist. ix. q. i. ar. iij. q. ij. Pet. Rich. & Duran. ordinis minorū. Sed Pe. de Pa. in. iiij. dicit ꝙ talis pollutio impedit quousq; sit cōtritus & confessus: nec eodem die peccati mortalis est cōmunicandū: cūm sit cōtritus & cōfessus: tamen si contrarium faceret. non credo ꝙ peccaret mortaliter. s. cōmunicādo ta li die post contritionem & confessionem. Idem dicit Pe. in summa. Si vero cōtingat ex cogitatione vel crapula q̄ fuerit veniale: qa ibi fuit tm̄ complacentia sensualis: abstinēdum est ex honestate: nisi potior causa vrgeat ꝑm Petrum Tho. & Rich. celebrando tamē etiā sine causa vrgente: nō peccabit nisi venialiter ꝑm eos. Sed Pe. San. in summa. & Duran. ordinis minorū excipiūt istos duos casus. Primus est quando est dies festus: quo. s. consuetum est cōmunicare: & præcipue quando accidit sine turpi somno: a celebratione nō decet talem abstinere. Secundus est quando esset scandalum si non celebraret: puta qa deest alius sacerdos & populus expectat: vel qa prælatus: & tali die cōsuetū est prelato celebrare: eliciuntur hęc ex dictis Grego. vj. dist. testamentum. Debet tamen talis prius confiteri si cōmode potest. ꝑm Pe. San. hoc tamen de cōgruentia nō de necessitate. Si aūt euenerit ex causa vbi nullū credit probabiliter fuisse peccatū: puta ex auditu turpiū in cōfessione vel cogitatione ad intelligendū & conferendū scholasticę & sine cōplacētia: vel ex superfluitate naturæ: vel ex illusione demonis: in sua est libertate celebrare & cōmunicare: & præcipue cum accidit sine turpi imaginatione: nec mentē distrahit. Et qa difficile est vt plurimum probabiliter scire istā vel illam fuisse causam: laudabilius est ꝑm Tho. abstinere nisi potior causa reformet pactum: vt magna deuotio & hmōi. Et ꝑm Alber. & Tho. debet ḡs abstinere a cōmunione in hoc per. xxiiij. horas: qa infra istud tempus reputatur natura esse reordinata. Sed Petrus de Pal'. dicit abstinēdū cum accidit circa mediam noctem.

Abstinentia cōiugū

Pollutionem nocturnā

De occurrētibus memoriæ celebrātis.

§. XI. QVID DEBEAT FACERE SACERDOS QUI IN MISSA RECORDATUR SE ESSE EXCŌMUNICATUM VEL SUSPENSUM VEL INIEIUNUM

: vel aliquod mortale nō cōfessum. Dicunt Alber. & Tho. in. iij. parte. q. lxxxiij. ar. v. ad. ij. & in. iiij. sen. di. xiij. in litera. & Pe. de Pa. ꝙ si post cōsecrationē iam factā horū recordatur: nullo modo debet dimittere sed prosequi: quia vbi difficultas occurrit semper accipiendū est qd̄ minus habet de periculo. ar. ad hoc dist. xiij. nerui. Maxime autē est periculosum quod est contra perfectionē huius sacramenti: quia hoc est imane sacrilegiū: minus aūt est qd̄ pertinet ad equalitatē sumentis: debet ergo ex quo iā cōsecrauit ꝑdictis nō obstātib⁹ ꝓficere & sumere sacramentū & dolere de eo ꝙ nō est ieiun⁹: vel de peccato quod mēti occurrit cū ꝓposito confitendi & satisfaciendi: & sic nō indigne sed fructuose sumit. Si se meminerit excōmunicatū debet assumere ꝓpositū petēdi absolutionē: & sic ꝑ inuisibilē pontificē christū absoluet quantū ad hunc actum. Tho. Si vero recordaꝝ alicui⁹ horū ante cōsecratio nē: si quidē illud solū est peccatū non cōfessum: tūc sc̄m Pe. de Palu. etiā si sine scādalo posset dimittere missam inchoatā nō debet: sed sufficit cōtritio cū ꝓposito cōfitendi. Concordat Tho. Sed si posset cōmode habere cōfessorē & sine nota quo ad aſtātes & ante secreta: credo ꝙ deberet ꝙrere. Si aūt est excōicatus, vel qa nō est ieiunus. Tho. dicit ꝙ turius putaret ꝙ dimitteret missam inchoatā: nisi graue scādalū oriret. Pe. aūt de pa. dicit ꝙ debet dimittere oīno si pōt sine scandalo: sed cū scādalo ponit rōnem ad vtramq; partē, sed magis videt declinare ad affirmatiua. s. ꝙ dimittat. Et hoc intelligendū quo ad excōicationē cū nō posset habere qui absolueret in prōptu. In oīi aūt casu semp debet cauere ne simulet cōsecrare. i. ostendat se cōsecrare & nō cōsecret. qa in sacramento veritatis non debet esse aliqua fictio. ꝑm Tho. & Pe. nec debet quantum in ipso est facere idolatrare. Vñ & decretalis dicit ꝙ abiscienda sunt falsa remedia: quæ veris sunt periculis grauiora. eꝝ de celebratione missarum. c. de homine.

§. XII. VTRVM AVTEM LICEAT SACERDOTI OMNINO A CELEBRATIONE ABSTINERE, RŪDET AD ꝗ THO.

idē. sen. di. xij. q. iij. ar. ij. q. j. & in. iij. pte. q. lxx. arti. x. ꝙ licet quādā dicant ꝙ nō peccat q dimittit celebrationē nisi populum habeat sibi cōmissum: vel ex obdiētia teneaꝝ celebrare, tū qa dicit Gre. Cum crescunt dona crescūt & rōnes donoꝝ: ideo cū sacerdoti sit data ptās nobilissima: reus neglīgentię erit: nisi illa vtaꝝ ad honorē dei & salutē aiarū vivorum & defunctoꝝ, sc̄m illud. j. Pe. iiij. Vnusquisq; prout accepit gratiā in alterutrū illā administrātes &c. nisi forte aliqs ex familiari cōsilio spūssancti dimitteret: sicut legit in vitas patrū de quodā sancto patre: qui ordinatus nūq; celebrauit. Secus est de aliis actibus ordinis q̄ ptinent ad corpus xp̄i mysticū, vt ligare: soluere: baptizare: & docere. nā qui nō tenetur aliꝝ prælatiōe vel subiectione: pōt ab illis actibus sine pcō cessare, celebrare aūt tenet vt deo sacrificium reddat: etiā si nulli hoim teneatur. Sacerdotibus em̄ præceptū est: hoc facite in meā cōmemorationē. Et in. iij. parte addit ꝙ saltem videt ꝙ teneatur celebrare in præciꝑuis festis. & maxime in illis diebus in quibus fideles confueuerunt cōicare. Dicit Pe. de pa. s. ꝙ cū teneatur quilibet nō in vanū gratiā recipere. ij. ad Coꝝ. vj. & sacerdotium sit maxima gratia: vane habet si nō vtitur ad finem ad quem est. Et q̄uis ista nō sit demonstratio: tamen qa eꝝ de celeb. mis. c. dolentes, reprehendunt qui vix quater in anno celebrāt: & præcipit talia corrigi. vnde nisi ter vel pluries celebrent: quando & mulieres religiosę & cōuersi cōmunicāt peccant. Opinio tñ quorundā canonistarum dicentium ꝙ mortaliter peccat qui ex negligētia dimittit quotidie celebrare: nō videtur vera: sed nimis dura. Nec prędicti doctores Tho. & Pe. hoc dicunt: immo Alb̄. dicit ꝙ mediū tenere beatū est. s. aliquando celebrando: aliquādo dimittēdo nisi officiū exigat: vt oīi dnico die celebret. sed beati⁹ est quotidie deuote celebrare: cum per hoc sibi & multis prosit valde. Vnde Amb. Ego qui quotidie pecco: quotidie debeo accipere medicinam. de conse. dist. in. ij. si quotiens. Idē accipe quotidie quod tibi prosit: sed sic viue vt quotidie possis recipere. Hæc ille, consilium est.

abstinere celebratiōe

§. XIII. MISSA PRODEST MVLTIS & MULTIPLICITER.

Prodest quidem beatis ad quorū honorē missa offertur. vñ in collecta, sicut tuis sanctis ad gloriā &c, scilicet prodest. qd̄ intelligit de gl'ia accidentali: qa gaudēt de oī bono qd̄ sciūt fieri ad laudē dei: maxime de illo qd̄ habet specialē ordinē ad eos: quādo propter se & in se videt deū honorari. Prodest his q̄ sunt in purgatorio. & nil est i hac vita qd̄ tātū satisfaciat mortuis, sc̄m Aug. exēpla sūt in. iiij. dialogoꝝ. Prodest & viuis nō solum celebrātib⁹ digne: sed etiā pro his pro quibus dicit missa. Valet ad remissionē culpæ mortalis qd̄ est in ei⁹ cōscientia. & hoc ꝑ modum sacrificij ex merito xp̄i ex quo sibi venia impetraf. i. gratia cōtritionis. Vnde maius donū nō potest homo homini dare

vtilitas missæ.

Donū mini dare q̄ missam pro eo dicere vel dare. Prodest etiam ad remissionē pœnę culpę mortalis & venialis sibi & aliꝝs viuis & defunctis: & ratione sacramēti & per modū sacrificij, prodest etiam ad liberandum a diuersis malis: & ad oīa alia ad quæ prodest digna cōmunicatio. de quibus. j. tit. sequen. c. j. Et vt dicit Amb. c. panis. ij. de conse. dist. ij. Panis in altari vsitatus ante consecrationem: de pane fit caro xp̄i verbis formæ prolatis. Et aūt ibi ꝑm Tho. & Pe. xp̄s totus realiter qui est in cœlo: & nō vt signatū tm̄ siue in figura quod est hęreticum dicere, vt patet de conse. dist. in. ij. ego berengarius. Et qa ibi remanent species seu accidentia panis vt prius: hinc est ꝙ a doctoribus dicitur panis: q̄uis ibi nō sit substantia panis. Vnde Amb. de cōse. dist. ij. oīa Hunc illū panem intelligo qui manu sancti spūs in vtero virginis fuit formatus: & igne passionis fuit decoctus in ara crucis. Est aūt ibi cū sua quantitate: sed non mō quātitatiuo: qa nō vtitur ea occupando locum: sicut nec vtitur claritate sua illuminādo aerem. Et est etiā in qualibet particula hostiæ totus xp̄s: ita ꝙ ex vna plures possent cōmunicare. Sed si fieret diuisio in tantas partes ꝙ ibi non remaneret species panis: tunc desineret ibi esse corp⁹ xp̄i. Et idē de sanguine xp̄i. Et q̄uis ex vi sacramenti sub specie panis sit tm̄ corpus & nō sanguis: & sub specie vini tm̄ sanguis: tamen ex naturali concomitantia sub vtraq; specie est totum & corpus & sanguis & aia & deitas. Seorsum autē cōsecratur alterum ab altero. Vnde apostoli si consecrassent in illo triduo mortis christi: consecrassent corpus sine sanguine sicuti erat. & christus instituendo sacramentum cōsecrauit corpus passibile & mortale: prout tunc erat. nunc autem immortale consecratur prout est. Et si fuisset seruatum sacramētum tpe passionis: ipse xp̄s dolorem quidem illatum abextra: vt irrisiones & verbera & hmōi: non sensisset in sacramento existens: sed dolorem innatum vt tristiciam habuisset. & in sacramēto existens dum erat in cruce: doluisset & mortuus fuisset: & nō punctus. Quādo etiā apostolos cōmunicauit: nō fuit in sacramento exīs attritus: qa diuisio & attritio nō recipiunt nisi in quāto & modo quantitatiuo. xp̄s aūt nō est sic in sacramento. Non celebrantibus ministratur tm̄ corpus xp̄i & non sanguis. ꝑpter reuerentiā sacramenti: & ad euitandum periculū effusionis: licet ḡreci dent vtrūq; ꝑpō: nec tñ latini laici minꝝ recipiūt q̄ sacerdotes. Quomō aūt cōuertitur? Dico ꝙ de operatur hanc cōuersionem principaliter, qui plus facere potest q̄ creatura intelligere vt dicunt etiā pħi. Vnde Eusebius, Inuisilis sacerdos visibiles creaturas. s. panē & vinum in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta ptāte conuertit. de conse. distin. ij. qa corp⁹. vbi pulchra de ista materia ponunt. Amb. etiā in. c. reuera. ea. dist. inducit rōnes per exempla scripturę de diuersis mutationibus factis supra naturam, vt de mutatione virgę in serpentem & econuerso, de creatione rerū, & alias. ad ostendendū non esse impossibilem hanc cōuersionem: cum eam deus operetur. facerdos aūt instrumentaliter. Et nota ꝑm Pe. de palu. ꝙ xp̄s oculo corporali videri: non pōt ꝑm ꝙ est in sacramēto. Ratio est: qa est vel atus sub specieb⁹ opacis vltra quas visus figi non potest. Item nec oculo glorificato, vt beatę mariæ. Et rō est: qa nō est ibi modo quantitatiuo: color aūt videri nō potest nisi quātus. i. in quantitate fundatus. Item nec oculus xp̄i videt prout est extra sacramētum qa non est visus esse intelligibilis: sed esse sensibilis. Item nec prout est in sacramento: qa nō est ibi mō visiuo oculꝝ xp̄i. Item oculus mentalis viatoris corpus xp̄i in sacramēto videre nō potest in sacramento: qa nō est hoc per se notum vt prima principia: nec demonstrabile vt per conclusionem: sed fide creditur. Item nec oculus naturalis angeli boni vel mali: qa supnaturalia intelligibilia sunt, naturaliter angelus nō videt quale est corpus xp̄i in sacro. Sed q̄uis dęmones nō videant hoc in se sicut nec trinitatem: nec vnionem cū carne: tñ sciunt in directe: qa per miracula cōsecturant ꝙ impossibile est non esse. Sed oculus mentalis beati angeli & hoīs hoc videt: qa qd̄ audiuit hoc & credidit: clare videbit. Idem est de oculo angeli: ipsi em̄ clare videnti oīa de quibus credendis nos illuminant: articulos tñ incarnationis nō vident clare: sed p reuelationem.

Visverbo cōsecratiōnis.

Cōuersio panis,

Mirabilia sacramēti.

§. XIIII. CVM AVTEM IN ALTARI SIVE SACRAMĒTO APPAREAT CAROVT FACTŪ EST GREGORIO COMMVNICARE VOLENTI QUĀDĀ MATRONĀ: VEL FORMA PUERI: VT FACTŪ EST CUIDĀ PATRI AD TOLLENDŪ TENTATIONĒ SEU DUBITATIONĒ EIUS CIRCA HOC VT HABETUR IN VITA SPATRUM.

Dicunt Tho. & Pe. ꝙ probabilius dicit: ꝙ in propria specie nunq̄ videtur ibi: sed in illa figura latet species sacramenti sub qua cōtinetur corpus christi: & illa species sacramenti circūfundit quibusdā accidentibus carnis vel pueri: quę nō sunt propria accidentia vel lineamenta corporis xp̄i. vnde non videtur in ꝓpria specie & si expressiori signo. Et qa ꝑm Tho. huius sacramenti vsus est p manducationem: ideo quādo sic apparet cū nō habeat tunc cibi rationem nō debet assumi ab eo cui sic apparet: sed ab illo cui in specie panis apparet. Si aūt oibus apparet in specie carnis nō debet sumi: sed pro reliquijs seruari. Et dicit Alb̄. Sacerdos cui celebrā ti sic apparet: debet iterum celebrare & sic sumere, de cōse. dist. ij. c. relatum. & si secundo accidit: tertio celebrare. Qui dam tamen dicunt ꝙ in hoc casu sufficit spiritualis mādu catio, vt Pe. de pa. q etiā dicit ꝙ illæ species carnis vel pueri non sunt in corpore xp̄i: sed species superinductę corruptis prioribus. Et si dicatur ꝙ mutatis speciebus sensibilibus cum sint ipsæ de ratione sacramenti: non manet sacramentum: ergo nec tunc ibi esset xp̄s? Rūdet ꝙ q̄uis qualitates mutentur: puta ꝙ species denigrentur a fumo vel speties vini in frigidentur vel calefiant: dum tamen quātitas remaneat: semp est ibi corpus xp̄i. Cum ergo hic remaneat quantitas eadem numero: remanet etiam corpus xp̄i qa licet species sensibilis sit de ratione sacramenti: non tamē ista vel illa determinate: de ratione em̄ est quantitas cum aliquo colore & figura: sed accidit ei ꝙ sit iste vel contrarius. Hæc ille. Sed Tho. videt dicere ꝙ illę priores species puta albedo: figura & hmōi: potius occultanť seu cooperiuntur illis speciebꝫ pueri vel carnis q̄ corrūpanť.

matrōie facri.

§. XV. INDVCTIVA AD FREQVENTER CELEBRANDVM.

Primū nobilitas sacramenti. Sacrum em̄ corpus xp̄i est redēptoris nr̄i & redēptionis nr̄ę memoriale dulcissimū: pignus hæreditatis ęternæ futurę iocunditatis amabile præludium: arra sponsę: iocale diuinū cœlitus ei donatū: ecclesiæ militantis cū triūphante suaue glutinū & vnio fraternalis dulcedinis: dum eandem dulcedinem qua ille fruitur sine velamento: iste habet sub mirabili sacramento. Sc̄m est suauitas & vtilitas. Quantę em̄ iocunditatis & dulcedinis est: tantæ rei sacrm verbo cōficere habere prę oculis: cōtrectare manibus: ore sumere & aliꝝs ministrare. Quid em̄ iocundius & dulcius & delectabilius esse, pōt: q̄ habere ꝑsonaliter & coporaliter ꝑntem dm̄ iesum xp̄m donū vtiq; excellentissimū: & totius spūalis dulcedinis obiectū seu materiam: causam efficientem & finē: & in hoc transcendit alia sacra. Hoc est qd̄ solet accendere desiderū: humilitatē ingerere: cōpūctionem iducere: præ aliꝝs fiduciā & spē erigere: ad amorē inflāmare: infundere gaudiū: ad reuerentiā excitare: totā mētem liquefacere & oblectare. Propter hęc em̄ excitanda in nobis tanti boni presentia indulta est. Et licet aliq̄n celebrans occasionem distractionis habeat: puta ex tumultu populi circunstantis: cæteris tñ paribus esse nō pōt ꝙ quis maius ꝓmotiuū habeat ad deuotionē p alia media q̄ p istud: cū hic sit fons totius dulcoris & gratię & gloriæ. Tertium est beniuolentia quā celebrans nō indigne a sponso suo xp̄o & sponsa ecclesia reportat. Est em̄ paranymphus amoris & mediator iter spōsum & sponsam. Grata em̄ vota sponso quilibet dilecti sui ꝓsentiā vehementer affectat sponsę simul deferre vel referre & mox reportare spōsę plenā sponsi gratiam: qua paratus est ei desideriū cordis eius tribuere: exhibere presentiā: imo ministro cōmittere ipm̄ spōsum vt spōsæ ꝑsenter. Quomō aūt pōt spōsa nō amare tamvtilem sibi ministrū quin eū sponso cordialiter recōmendet. Aut quō sponsus nō diliget eū in tā grato officio occupatū? Quartū allectiuū est multiplex fructuositas in assistentib⁹ celebrationi. Dat em̄ celebrans occasionē deuotis affectibus suspiriis & cōpūctionib⁹. Seruit fidelib⁹ ad multas oblectatiōes spūales: quas habent misse astando: corpus xp̄i videndo: reuerenter adorando & memoriā agendo suæ sacratissime passionis. Et ex hoc ipse minister sperare pōt & debet ꝙ fidelem optādo in eū refundāt. Quintū inductiuū qd̄ est quasi cogēs officij cōmissi fidelis executio. Est em̄ ꝓmissum tā

ti mysterij officiū: vt offerāt pro viuis & mortuis: & in memoriā dñicę passionis. Si igit officiū huiꝰ necessariū est vt vtile sēt̄ matri ecclīæ: cur volūt matri hoc subtrahere vel negligere. Si aūt nō reputant necessariū vel vtile cur illud assumere voluerūt? Sextū est beneficioꝝ & eccl'iarū recōpensatio: cōducti em̄ videnť pxp̄m fideles: q ex hoc facerē doribus vitæ stipendia cōferūt & beneficia: vt ab aliꝫ magis l'beri hoc sacrificiū acceptabile ꝓ ipsoꝝ salute offerāt. Aliꝫ oꝝones eoꝝ nō plus valent oꝝonibꝰ deuotoꝝ simplicium: nisi inquantū ingerunt officiū repr̄sentandi p̄sonā eccles'iæ. Sed in nullo melius pro benefactoribus parēt̄ibꝰ & amicis satisfacere: nec aliqd gratiꝰ exhibere eis ꝓ ipsoꝝ & proprijs pc̄is possunt: q̄ istud sacrificiū. Septimum est̄ periculū moꝝ: qa de facili irregularitas vel infirmitas vl' alius defectus aut impedimentum poterit occurrere: ita ꝙ diu aut forte nunq̄ celebrare cōtinget: q̄uis ergo sit aliꝫs laboribus grauatus & curis occupatus: tñ quin possit officijs celebrandis vacare: & his q̄ ad hoc necessaria sunt: vtpote discussioni ꝓprię cōscientię hoīs & cōfessioni & oꝝonibꝰ ex debito dicēdis: q̄uis rōne dict̄æ interioris vel exterioris occupationis minus de dulci affectu sentiat: nō video qua de cā debeat abstinere. Aliud est em̄ desiderium: aliud est sensibilis desiderij p̄ceptionē habere sine desiderio nemo debet accedere. Cū aūt xp̄ianū sic viuere deceat vt semp mereať accipere: nūq̄ debet esse sine desiderio tūc & totiens sumendi: q̄n & q̄tiens cōuenienter poterit & crediderit expedire: & in hoc multi errāt: q solent sibi p̄figere in aio: nō nisi totiens in anno vel septimana celebrare. Sed hoc est ponere obicē gr̄æ & ammonitioni dei & quasi tps miserationū dñi in sua p̄āte cōstituere. Si qs aūt illā dispositionē in se iudicare voluerit ex sensibili cordis ꝓpūctiōe ꝓfusione lachrymarū feruore mentis: & similib' sentimētis: ita ꝙ tūc credat se dispositū: q̄n tale qd sentit: & q̄n nō p̄cipit indispositū: incaute valde ambulat & sepissime decipitur. Multotiens qui nil taliū hñt sunt in magno statu gr̄æ: & qui hñt sunt oīno extra gr̄am gratū faciēt̄em. Sæpe em̄ cōtingit hoīem ab hmōi feruoris affectibus impediri sine oīi culpa sua immo cū magno merito: nō em̄ possunt hoies cōiter cōsecuti senio: languentes corpore grauati magnis curis & laboribꝰ p̄decādo: ꝙfessiones audiendo: curam infirmoꝝ aut alia necessaria gerendo magnas in oꝝone p̄cipere vel expectare dulcedines. Et sic impiū esset hominem pro his operibꝰ remouere a sacro pietatis: & illum sacramentali refectione priuari. Qui aūt ex obedientia voluntaria cogitur: aut ex charitate eligit ꝓpter salutem ꝓximorū a dulci cōtemplationis & oꝝonis studio se abstrahere & laboriosas tediosas & amaras occupatiōes ad dei gloriā tolerat: vel cū quis nō potest se ad hmōi effectus exercere. Nam & si sacr̄m̄ sit cū deuotione sumendū (qa deuotio nō est aliud q̄ p̄ptitudo animi & feruor bonæ voluntatis ad seruiēdū deo) nō solum in suspiriꝫ & lachrymis: sed etiā in p̄iudicādo & cōfessiones audiēdo: & in aliꝫs opib' miser̄ cordiæ tam spiritualibus q̄ corporalibus potest reperiri. Et licet cōtemplatiui cōiter sint magis feruidi & deuoti: nō tamen propter hoc actiuis bonis neganda est cōmunio: cum etiā cōtemplatiuoꝝ sit vnus deuotior altero, nec tñ ꝓpter hoc minus deuotus teneť abstinere: maxime cū bonitas hoīs plꝰ cōsistat in virtute animi q̄ in feruore. Sed & aliq̄n in illis curis p̄grauatus solū contēplationi & oꝝoni diligenter intēt̄us: parū aut nihil p̄cipit de suauitate sacrament̄i: qđ sit ex magna dei gr̄a & ad magnū bonū eoꝝ: qm̄ valet ad multa subtractio huius gr̄æ & suauitatis. Et primo vt tēptatione vel tribulatiōe gaudiū tēperemꝰ: & mēs hoīs ne lasciuiat temperet. Valet sc̄d'o vt timor: homini incutiať ne tā delectabili bono hic & in futuro priuet̄: ac eo ardēt̄iꝰ tendat ad vitā eternā vbi semp adhērēdū est. Valet tertio vt p̄ fidē ambulātes amplius mereamur. plæricę em̄ illa suauitate dorati magis gustui & experiēt̄iæ suū dēt inuiti q̄ fidei: & q̄ncę occupationes & alia opa fugiūt ac oꝝoni & cōtēplationi vacant plus desiderio illius cōsolationis q̄ pro gloria dei vel acquisitione virtutis. Valet quarto vt tam desiderabile bonū feruentius desideremus: acceptemus grātius & cautius custodiamus & accepti. Valet quinto vt nos videntes ga priuati illa mox graues ad bona sumus & pigri. Discamus & grati esse gr̄æ dei: nō nostris viribꝰ ascribere quotiens nos p̄ptos in dei seruitio reperim. Valet sexto vt p̄ hoc timeamus alios iudicare ex apparenti eoꝝ segnitię: sed magis cōpatiamur eis: vt pote a gr̄a dei desertis. Valet septimo qa prouidet in hmōi diuina miseratio indiscretioni nr̄æ: ne videlicet illā dulcedinē sentientes sectantes vires nr̄as vltra modū irrōnabili ter consumamur. Valet octauo ad conseruandū humilitatem & excutiendā vanā gloriā. ex talibꝰ em̄ gratiꝫ magna sæpe sumit occasio: adeo ꝙ q tali semp cōsolatione gaudent difficillime possunt a vanitate spūs & inani gl'ia p̄seruari: nisi refrenarenť p̄ tēptationē: vt Paulus stimulo: vel p̄ tentiones exteriores. Et q̄uis non nisi virtute diuini auxilij, nobis cœlestia sapiāt: & terrena vilescāt: & deꝰ posset p̄ suā gr̄am oēm difficultatē amouere & facere ꝙ solū sem per cœlestia nobis saperēt: nō tñ vult sic pure nobiscū supernaturaliter agere: sed etiā humano mō salutē nostrā operari: ne torpeamꝰ ocio sed excitemur: vt ex dulcedine cū habet eā gratiā dei cognoscēs fiducia accipiat: & ex subtractione eiꝰ infirmitatē & insecuritatē cognoscat. Itē nota ꝙ hmōi affectus seu dulcedines spūales in sacramentis p̄ceptis vel in aliꝫs operibꝰ de genere bonoꝝ aliq̄n veniunt p̄ter gratiam. Nā & iudæi & gentiles in ritibus suis & sacrificijs lachrymas fundūt ex affectiōe ad illa q̄ncę in hoc cooperāte diabolo. Aliq̄n cū gratia veniūt: sed non ex gr̄a: vt cū aliquis etiā impfectus sine oꝝone & hmōi trahiť in magnum affectū diuinę dulcedinis. Aliq̄n veniūt ex gr̄a & dono dei.

Vnde ex defectu hmōi cōsolationū nō debet dimitti munio vel celebratio: etiā si quis sciret vel crederet hmōi consolationem sibi subtractā ex p̄cis diu p̄teritis: qđ tñ nō potest scire vel debet credere nisi aliqualiter euidēti rōne. Sed si crederet verisimiliter ꝓpter p̄cā recentia vel p̄terita: sed nō emendata hoc patī: tunc abstinendum esset: ita etiā cōuerso sentiendo hmōi affectus & dulcedines nō debet se putare ex hoc magis securū: & dispositū ad susceptionem huius sacramenti. Nā & magni p̄cōres aliq̄n habent hmōi affectus perseuerantes in malis. Ponit exemplum de quodā qui cōpungebať lachrymabiliter ac æstuabat desideriꝫ bonis, nec tñ renūciabat pompis mundi & vanitatibus: nec habebat voluntatē dimittēdi p̄cta mortalia & occasiones immediatas: & media ad ea inducentia. & sic cum esset extra statū gratiæ: tamen hmōi affectus aliquādo sentiebat. & ideo nō sunt sufficiens argumentū: sed magis testimoniū cōscientię ꝙ examinās nō habet remorsum. Ego accipio sub hoc sensu ꝙ cauendū est ne quis ex sola cōsuetudine exteriorꝫ operis moueať ad celebrandum: non aduertēdo an indispositus vel minꝰ dispositus sit: seu an ex celebratione proficiat vel tepescat: siue an habeat causam rōnabilem abstinendi vel nō. hoc enim esset reprobabile. Gratias deo ꝙ ad hoc deuenimꝰ. Nunc ergo dicit quid est quod te retrahit: quando quis nō vult de peccatis satisfacere: seu quādo non vult cessare: seu quādo est in peccādi voluntate. Quisquis vero vult realiter emēdare peccata & futura vitare: magis debet se putare dignum q̄ oīno idignū celebrare. Qui vero non vult nec habet voluntatem emēdandi habet quid faciat. Quilibet em̄ vsum rōnis habens: semper quando vult potest aliquid ad emendationem facere: quia potest dolere aut displicentiā habere de eis nolle amplius peccare: desiderare gratiam): orare & humiliare se coram deo & similia. Si habes scrupulum vel dubiū habes iterum quid facias vt videlicet doleas de quanto. hoc est ex culpa tua confitearis saltem ad cautelam & ad satisfaciendum submittas te puro iudicio boni confessoris si copiam eius habes vel paratus sis ad hoc q̄ primū possis talem habere qui te dirigere valeat in hoc casu. Si aūt credis aut times te esse indispositū iterū habes quid facias. vt videlicet te q̄ctius disponere studioſe coneris. Si times de negligentia cōmittenda: adhibe diligentiā & committe te dei gratiæ, vnde cum in oībus quæ te possunt retrahere habeas quid agendū sit: & si illa feceris pro posse tuo sufficit nec est aliud periculū salutis. Et cum quis nō est: sed credit se cōtritū de peccatis sed est solum attritus: q̄uis esset indignus & in peccatis: ga tamen faceret qđ in se est: nec indigne sumeret: nec de nouo peccaret mortaliter accedendo. Igitur manifestū est ꝙ quandocūq̄ huic officio commode & optime vacare potes: nec aliquod canonicū obstat nullam poteris dimittendi causam habere: nisi maliciam vel negligentiā aut pigritiam tuā: quæ sunt causæ irrationabi dispoles & damnosę. Non est oīm vnus disponendi modus: sed nēdi ad alius incipientiū: aliꝰ proficientiū: alius perfectorum. In sacrm.

cipiens & nouiter cōuersus ad deum probet se ante peccas se & doleat: & confessus saltem peccata mortalia: vel saltē quod in ipso est paratus sit confiteri: pœnitentiā subire & satisfacere: & vtrum habeat bonā voluntatem vitādi peccata: seruiendi deo: & an faciat ad hoc diligentiā suam pro oportunitate loci temporis & virium, q̄diu em̄ in istis decerit nunq̄ debet accedere. Deinde probet an de proximo fuerit in aliquo graui peccato, de quolibet in rōne dolea t, ꝙ si adhuc affectus suus nō sit b ene purgatus: sed occupatus sit phātasia & memoria delectationibꝰ & cōmotionibꝰ pristinis & p̄ter volūtatem grauiter inquinata & inclinata caro adhuc nimis vehementer impediat spm̄ & ei nō solū ad deuotionē nō seruiat: sed rebellet. Deinde ꝓbet si nō habeat ex culpa sua vel negligētia notabile de uotiōis impedimētum, vtpote pollutionem corporis vel magnam distractionem animi. Postremo si non sit nimis indispositꝰ ad omnem deuotionem & p̄ter culpam suā vtpote si esset grauatus capite: pressus somnolētia: aut nimium tædiosus. Hæc etiam sunt pro quibus a communione est abstinendū quandocumq̄ non est aliqua necessitas. Nam in necessitatis articulo: vt in periculo morris sufficit habere ista primo descripta: si ista immediate posita habere non possit. Proficienti ꝙo qualis debet esse omnis qui sæpe aut frequenter communicare proponit: non sufficiunt hæc prædicta: sed tota vita eius debet esse p̄paratio ad susceptionem tanꝫ rei & præcipue in mortificando vitia: in fugiendo vanitates & occasiones peccatorum etiam leuium & venialium: occupatiōes non necessarias in quibus potest homo auerti a seriosa custodia cordis sui: nec non exercēdo in virtutibus & excitando se per meditationem ad immensum timorē profundæ humilitatis: amorē ardentem: feruens desiderium supernorum inferendo se vulneribus Iesu christi: compatiendo peccatoribus: commēdando se sanctæ matri eccl'iæ: in nullo de se aut de suis meritis: sed de eius pietate vehementer confidendo. Per quodcūq̄ ergo exercitium homo ad istam amplius promouetur siue sit lectio: meditatio: oratio: p̄dicatio: opus misericordię spirituale & corporale: per illud magis ad cō munionem disponitur. Et ex hoc patet error plurimorum qui multum affligunt se: ieiunant: orant aut vigilant: etiā intantū ꝙ sensus obruitur & ab omni deuotione impedit potius q̄ promoueatur: & habent aliqua vitia in se vl'ae fectiones mundanas: quę non curant mortificare: vtpote aliquam malitiam vel scandalosam cōsuetudinem: amorem vel rancorem ad homines: complacentiam ad laudes aut alias consolationes: aut concupiscentiam ad diuitias quæ etsi dimittunt ad tempus nullatenus tamen renūtiare proponūt: sed prōptissime redeūt & q̄ncę feruentius q̄ antea. Hoꝝ aūt cōtemptus detestatio & mortificatio plus valeret eis: & eos magis disponeret q̄ istis retentis cantando mille psalmoꝝ. Nōnulli etiā cōmunitati se volunt abstrahere: ac recusant hoīes in arcto positos: etiā in necessariꝫ & salubribus expedire: qđ eū vticq̄ q sui iuris est & nuit ac prodesse potest misero potius reddit indispositū q̄ dispositum. Qui vero perfecti sunt: ita ꝙ iam apprehēderunt ea ad quæ tendit proficiens pr̄ vehementi desiderio qđ habent ad xp̄m nō possunt sustinere eius absentiā. Et ga non possunt eum reuelata facie contemplari in gloria: saltem pro cōsultatione sua volunt eodem modo quo possunt eius frui pr̄sentia, aspirant ad amplexus: petunt oscula: videre cupiunt: & experimentaliter gustare q̄ suauis sit dominus: vt in dulcore suauitatis & in fortitudine cibi illius ambulent vsq̄ ad mortem dei. s. beatitudinem sempiternam: ad quem consequendam pro viatico datum est corpus dñi nostri Iesu christi: qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat per infinita sęcula amen. Hęc omnia. s. contēta in proximis quattuor. §. extracta sunt ex quodam libello per modum dialogi edito.

§. XVI. DVODECIM AVTEM MIRA

bilia reperiunť in isto sacramento: vt ponit Ioā. de sancto Geminiano in sermone quodam: quæ tamen sunt sententię bea. Tho. in. iiij. Primum em̄ mirabile est ꝙ corpus xp̄i inꝫcœlo localiter existēs: incipit ee in altari absq̄ hoc ꝙ de cœlo descendat. Qđ certe ideo esse pōt ꝙ corpꝰ christi nō incipit de nouo ee in altari per sui mutationem localem: ed per hoc ꝙ aliquid in altari existēs. s. substātia panis cō-

uertitur in ipsum & diuina virtute efficit corpus xp̄i: sicut ignis incipit de nouo esse in aere absq̄ sui mutatione local i quando aer in ignem conuertitur. Secūdū mirabile est ꝙ nihil remanet de panis substantia facta conuersione in corpus christi: & tñ nō est corrupta nec annihilata. Hoc autem ideo est: qa tota substātia panis transsubstantiatur et cōuertit in substātiam corporis xp̄i: licet em̄ hmōi trāssubstantiatio nō possit fieri virtute naturæ: qa agens naturale nō potest agere nisi ad transformationem formarū in materia: potest tamen fieri virtute eiꝰ qui est totius entis creator & autor: qa cum vtriq̄ materiæ. s. panis & corpis xp̄i: sit aliquid cōmune naturæ entis: pōt autor entis illud qđ est entitatis in materia vel forma panis cōuertere ad illud qđ est entitatis i materia & forma corporis xp̄i sublato eo per qđ substātia distinguebať ab illa. Nam sublato eo ꝙ quod substantia panis distinguitur a substantia corporis: tunc entitas quę fuit substātia panis remanet entitas corporis xp̄i. Vnde Ambro. in lib. de sacramentis dicit: Licet figura panis & vini videať: nihil tamen aliud q̄ caro xp̄i & sanguis post conuersionem credēda est. Tertiū mirabile est ꝙ q̄uis materia panis cōuertatur in materiā corporis xp̄i: & forma in formā: nō tamen cōuertiť in animā rōnalem: q̄ncę aīa rationalis sit forma corporis christi. Et hoc ideo qa aia est forma corporis: dans ei totum esse p̄fecte. s. & esse animatum & esse corporeū: & sic de aliꝫs. Cōuertiť ergo forma panis in formā corporis xp̄i sm̄ ꝙ dat esse corporeum: non aūt sm̄ ꝙ dat esse animatum tali animæ. Est autem anima ex vi sacramenti sub sacramento inquantū dat esse corporeū: nō aūt inquantū dat esse animatū: & sic inquantū anima nō est ibi ex vi sacramenti: sed cōmitāter. Vnde licet sit ibi realiter & essentialiter forma & aīa: nō est tamen determinatio cōuersionis inquātum anima: sed inquantū forma corporeitatis: qa dato ꝙ illa essentia non esset aīa: sed esset forma corporeitatis adhuc cōuertetur in eam forma panis: sed si econuerso esset anima & nō forma corporeitatis nō cōuerteret in eam: qa verba sacramēti efficiunt qđ significant: significāt aūt cōuersionē fieri in corpus: qa dicit, hoc est corpus meum: & corpꝰ nō est aīa. Quartū mirabile qa quotcūq̄ hostiæ conuertantur in corpus xp̄i. ip̄m tamē nullo modo augeť nec immutatur. Hoc aūt ideo accidit: qa sm̄ ꝙm in primo de generatiōe, Augmentū est quantitatis præexistentis additamentū. di co aūt additamentū alterius quātitatis. Cū igit fit cōuersio in aliquid præexistens augmenti transmutatio accidit: qa ad præexistentem quantitatem fit additio quantitatis: auferať ergo additio quantitati & nulla erit mutatio circa id ad. qđ solius substantiæ cōuersio terminať: substantia em̄ sm̄ se cōsiderata sine materia sine forma ē idiuisibilis: & tale indiuisibile trāsmutatū: cū ibi non remaneat aliqđ commune subiectum: non facit aliquam cōmutationē circa illud ad qđ fit cōuersio. s. naturę mutatio gnationis: qa aliquid præexistit naturæ alterationis: qa quęrsio nō est accidētiū nec augmenti: qa nō fit additio quanti ad quātum præexistens. Sicut ergo ex hoc ꝙ vnus vel multi discāt aliqđ secretū: ip̄m secretum ꝓpterea nō augeť: ita ꝙ vna vel plures hostię quertanť in corpꝰ xp̄i: nō ꝓpter hoc augmentatur. Quintū mirabile est ꝙ q̄ncę in multis altaribus multæ sint hostię cōsecratę: & in qualibet hostia ꝙfecrata sit integrū corpus xp̄i: nihilominꝰ corpꝰ xp̄i nō multiplicatur sed vnum tm̄m̄ corpꝰ est in hostiꝫ & altaribꝰ oībus: sed hoc ideo est possibile: qa substantia panis directe cōuertiť in substātiam corporis xp̄i: substātia aūt vt substantia ad nullū locū determinať: sed prout est quanta: qa mediātibꝰ dimensionibus suis ad dimensiones loci habet habitudinem. Cum igit dimensiōes corporis xp̄i nō sint in hoc sacramento ex vi cōuersionis: qa dimensiones panis nō quertunť sed remanent: patet ꝙ corpꝰ xp̄i, put est in hoc sacramento mediantibꝰ dimensionibꝰ suis: non determinať ad locū: sed ga vere est corpus xp̄i sub dimensionibꝰ panis q̄ ad locū habitudinē habēt ideo: rōne earum in tot locis & altaribus poterit esse simul: in quot dimensiones hostię cōsecratæ inueniri possunt. Et ideo vt quodam apparenti & grosso exemplo vtamur: sicut vna vox ab vnius ore pcedens simul est in diuersis audientiū auribꝰ: ita vnū corpꝰ xp̄i est simul in diuersis altaribꝰ. Sic ergo corpus xp̄i mediātibꝰ dimēsionibꝰ ꝓprijs est tm̄ in vno loco: puta in cœlo sed mediantibus dimensionibꝰ corporis in ip̄m trāseū

Dignū noia.

Subtractio gr̄æ valet.

Libellꝰ ē mgri matthię de crauia ī q̄ dispu tāt rō & Geminiano in sermone quodam: quæ tamen sunt sententię bea. Tho. in. iiij. Primum em̄ mirabile est ꝙ corpus xp̄i inꝫcœlo localiter existēs: incipit ee in altari absq̄ hoc ꝙ de cœlo descendat. Qđ certe ideo esse pōt ꝙ corpꝰ christi nō incipit de nouo ee in altari per sui mutationem localem: ed per hoc ꝙ aliquid in altari existēs. s. substātia panis cō-

Mirabi lia sacrī

Affectꝰ sacrī ve nit se pius p̄ ter gra tiam.

notabñ hęc oia.

Modi

tibus:est in tot locis in quot hmõi cõuersio fuerit celebrata:nõ quidem diuisim p partes:sed integrũ in vnoquoq; nam quilibet panis ꝓfectus in totũ corpus xp̃i cõuertit. Sextum mirabile est:qa in tam parua hostia totum corp⁹ xp̃i:vt dictũ est:ibi ex vi sacramenti solũ p modũ subsit antiæ & nõ p modũ quantitatis cõtinet cũ carnib⁹ & ossib⁹ & neruis, Sed hoc ideo esse põt: qa corpus xp̃i vt dictũ est est ibi ex vi sacramenti solũ p modũ substãtiæ & nõ p modũ quãtitatis; ppria aũt totalitas substãtię indifferẽter cõtinetur in parua vel magna quãtitate: sicut tota natura aeris in paruo vel magno aere: & tota natura hois in paruo vel magno hoie. vñ totũ corpus & sanguis xp̃i ꝓtinet ibi post ꝓfectionẽ:sicut ante tota substantia panis vel vini. vñ & aliquid sibi qualitercũq; etiã ad sensum videm⁹.s. ꝙ pupilla oculi cũ sit minima:montẽ magnũ cõprehẽdit. Septimum mirabile est ꝙ in qualibet ptícula hostiæ siue cõtinua siue diuisa est totus xp̃s indiuisus. Vñ Aug. Singuli inquit accipiunt xp̃m dñm & in singulis portionib⁹ totus est:nec per singulas minuit:sed integrum se tenet in singulis. Hoc aũt ideo:qa cũ ibi sit corp⁹ xp̃i solum p modum substantiæ:& tota substantia sit sub qualibet particula dimensionum:sicut in qualibet parte aeris siue continua siue diuisa est tota substantia aeris:& anima ſm substãtiã est in toto corpore tota & in qualibet parte tota:sic sub qualibet parte ſpecierũ siue cõtinua siue diuisa est totus xp̃s. Et ponũt aliqui exemplũ de speculo. qa imago q̃ apparet in speculo:apparet vna in speculo integro:& in fracto apparẽt singulæ in singulis partib⁹. ꝙꝑ hoc exemplũ nõ sit omnino simile:qa multiplicatio hmõi imaginũ accidit in speculo fracto ꝓpter diuersas defl ecriões ad diuersas speculi partes: hic aũt nõ est nisi vna cõsecratio ꝓpter quam corpus christi est in sacramẽto. Octauum mirabile est ꝙ totũ corpus christi integrum cũ oibus membris suis est in qualibet particula hostiæ sine mẽbror⁹ cõfusione:.s. nõ est obstãte distantia membror⁹ quę est in corpore xp̃i. Et ratio est,qa determinata distantia membror⁹ quę est in corpore organico fundat sup quantitate dimensiua. vñ qa cõuersio substantiæ panis directe terminat ad substantiam corporis xp̃i ſm quendã modũ proprie & directe est in hoc sacramento. ideo talis distantia partiũ est ꝙ in corpore xp̃i videtur. Sed nõ ſm hanc distantiã comparat ad hoc sacramentum:qa substantia corporis christi nõ cõparatur ad sacramentum p modum quantitatis suæ:sed potius quantitas eius per modum substantiæ. Vnde habet corpus xp̃i ordinem & distantiã partiũ inse:sed nõ p comparationem ad species sacramentales. Nonum mirabile est.qa.s.in hoc sacramento accidentia sine subiecto subsistunt.s.dimensiones panis:quæ remanent conuersa substãtia panis:hoc aũt fit virtute dei:q est causa prima oĩm qa causa prima plus est influens in causatũ:ꝙ causa secunda. vt dicitur in libro de causis. vnde virtute eius fieri põt ꝙ remoto priori.s.substantia remaneat posterius.s. quãtitas dimensiua:quæ sola est ibi sine subiecto:qa oia accidẽtia: vt color:sapor:& odor fundant in ipsa quantitate. vnde non remanent sine subiecto. Decimum mirabile est.ꝙ cũ frãgit ista hostia:nõ propterea frãgit corpus xp̃i qđ cõtinetur in ea.& est ratio:qa nulla fractio fit nisi per diuisionem quanti:sed corpus xp̃i nõ est ibi p modũ quãtitatis: sed solũ per modũ substantię. vnde nullũ quantũ ibi diuiditur nisi species sacramẽtales: & ideo fractio & cõtractio illa est sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis:sicut alia accidentia. Vndecimũ mirabile est: qa cum nõ sit ibi substantia panis:tamen ita nutriũt & cõfortant istę hostiæ consecratæ sicut ante conuersionem quando erant panis:& sic vinũ inebriaret & calefaceret si poneret in quãtitate:cum tamen post cõuersionem nõ sit ibi substantia vini. Et ratio est:qa substantia panis in cõsecratione sicut in corpore xp̃i miraculose conuertitur.ita miraculose accidẽtibus confertur ꝙ subsistant.qđ est substantiæ proprium.et per cõsequens ꝙ oia facere possint quę substantia si adesset facere posset. Vñ sine nouo miraculo possint inebriare & calefacere ꝛfortare & nutrire. Duodecimũ & vltimũ mirabile est. ꝙ ꝙuis hostia cõsecrata putrefieret vel abureretur vel in vaporem resolueretur:tamẽ corpus xp̃i qđ est in ea nihil horum pateretur. Et ratio est: qa sicut illa accidentia habẽt ꝙ possint agere quę substantia panis posset si adesset:ita habent ꝙ possent pati quę substantia pati posset. Et ideo etiam absq; nouo miraculo & putrefieri et corrũpi pñt sine corpis xp̃i aliqua passione. cũ nõ ita sunt ista accidentia: sed ꝓ se vt dictũ est subsistunt. Propter ista ergo mirabilia q̃ sunt in isto pane legit Ioãnis.vj.ꝙ cum dixisset iudęis: Hi est panis q de cœlo descẽdit. Nõ sicut patres vestri manducauerũt manna:& mortui sunt. Qui mãducat hũc panẽ viuet in ęternũ. Subdit ibidẽ ꝙ multi audientes ex discipulis dixerũt. Durus est hic sermo: quis põt audire? Videbat em eis durus. sicut dicit Chrysostomus. difficile susceptibilis sup excedens eorum imbecillitatem. vñ etiam auditu videbatur incredibilis.

TITVLVS. XIIII. DE SEPTEM SACRAmentis eccl'iæ & statu ministrantium & conferentium ea.

¶De sacramentorum ordinatione & eorum virtuali operatione. Cap̃.I.

MISIT VERBVM SVVM ET sanauit eos:& eripuit eos de interitionibus eorum. Pñ.cv.[.Q;uis qñ põ ista dixit nõdum de⁹ miserat verbum suum:tñ loquit sub tpe prętérito tanq; facta fuisset ista missio propter certitudinem & infallibilitatem ipsius futuræ missionis seu incarnatiõis. Legũt em ꝓphetæ in his de quibus prophetizant in libro diuinæ prescientię:quæ infallibilis est. Vnde sicut qđ factum est non põt non esse factum,ita qđ prænũciatur ꝙ ꝓphetam ꝓphetia prædestinationis non põt non impleri: sed necessarium est adimpleri. Et ꝓpterea psalmista sciens infallibiliter incarnationẽ futuram:tanq; iam factã exprimit dicens:misit ŷbum suum &,hęc est vox clamantis in deserto:parate viam dñi.Ioã.[.c.& Luc.iij. Licet em de Ioãne baptista exponatur hoc:& ad istud propositum inducatur ab euangelista quod originaliter dicit Esa.xl.c.tñ etiã ad xp̃m verbũ incarnatum potest adaptari, Misit ergo &c. Vbi tria notantur.

materia p̃dicabilis desiderium cherubin pulchra

¶Primo diuinalis incarnatio:ibi:Misit verbum suum.

¶Sc̃o sacramentalis ordinatio:ibi:Et sanauit eos.

¶Tertio virtualis eor⁹ operatio:ibi:Eripuit eos.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

notatur incarnatio dei in eo qđ dr: misit verbum suum.i. filium. Cũ quis intelligit aliquid cõceptus mentis rei intellectæ vocat verbũ mentis & tale verbũ nullus põt vł dere vel intelligere, nisi ipsemet de⁹, ſm illud.iij.Reg.viij. Tu solus nosti corda filior⁹ hoim.sed cũ voce illud exprimit qđ dicit verbum vocale:tũc potest sentiri & intelligi verbum mentis. Vnde dicit,ſ. Perihermenias pp̃us: Ea q̃ sunt in voce sunt not̃e.i.signa earum quæ sunt in anima passionum. Verbũ dei.i.filius dei de quo dicitur Ioã.[. In principio erat verbũ:ante incarnationem apud patrem latebat:& ab hoibus videri nõ poterat:& a paucissimis ł rel ligi & imperfectissime. & licet per propheras de⁹ loquereť hoibus:tamẽ locutio ista obscura erat ita ꝙ non intelligebatur. Demũ q̃n dixit Maria ad angelũ missum ad ipam incarnationem nunciandã. Fiat mihi ſm verbum tuum.s. vocale,tũc verbum caro factũ est quasi in voce: vt posset sentiri & intelligi a nobis:& sic misit verbũ suũ. Vñ Aug. dicit. Verbi missio eius incarnatio est:& natus in mundo subito non lingua:sed opere vox clamantis fuit in deserto mundi parate viam domini ostendens vanitatem mũdi: qa ois caro fœnum: & sup fœnũ in præsepio positus fuit in magna paupertate:humilitate:& austeritate. qa per ista parať via domino. At vbi venit plenitudo tp̃is:misit de⁹ filiũ sum natum ex muliere, Ad Gal'.iiij. Plenitudo tp̃is.i. tempus ab eo præfixũ quod prænũciauerat per Gabrielẽ Danieli propheę. Nã ipso orante pro liberatiõe pp̃li sui a captiuitate & seruitute babylonica:& reductione in hierusalem:reuelauit ei Gabriel angelus liberationem fiẽdã: nõ solum populi sui de babylonia:sed liberationem vniuersalem humani generis de seruitute diaboli. & reductionem in supernam hierusalem:determinando tempus quãdo hoc fieret dicens:Septuaginta hebdomadæ.s.abbreuiatę sunt super populum tuum &c. Danielis.ix. Expositionem quęre ibi. Et in fine dicitur de vltima hebdomada.i. Ixx.in qua christus est baptizatus & conuersatus in mundo. Confirmabat autem pactum multis hebdomada vna: & in medio hebdomadis deficiet hostia & sacrificiũ. Appellat aũt pactum legem euangelicam,de qua etiam dicit dñs Hiere.xxxj. c.Ecce dies veniunt & feriam fœdus nouum domui iuda & domui israel: non ſm pactum quod pepigi cum patribus vestris dando leges meas in cordib⁹ eorum. Hoc pactum:scilicet legis euangelicæ fuit confirmatum miraculis ipsius christi & apostolorum in mentibus hoim. Factũ aũt cum xp̃s legem ipam ꝓposuit pdicando,vñ clamabat in tẽplo.Io.vij. Si quis sitit veniat ad me & bibat,i.legem meã seruet q̃ pactum dr: qa deus puĕtionem fecit cum humano gñe salutem dare seruãti eam: & in medio hebdomadis vltimæ q̃ fuit tempore passiõis in cruce pendens clamauit Ioã.xix.c.Sitio.[.salutem hoim,p qua patiebatur:& tunc defecit hostia & sacrificium,i.virtus legalium:& sic fuit vox clamantis in deserto mũdi parate viam domini.s.obseruando legem euangelicã. Et hoc est qđ sitiebat dñs Iesus christus.

§.II. QVANTVM AD SECVNDVM

Medici officiũ.

sacramentorũ institutio notat:cum dr.sanauit eos.[.hoies infirmos. Medici officium est curare infirmos. vñ qa sanare genus humanum infirmum infirmitate incurabili per virtutem creaturæ missum se nouerat ſm illud. Esa.lxj.ca. Ad annunciãdũ mansuetis me misit.[.deus vt mederer cõtritis corde. Ideo se medicũ dixit Mat.ix.dicẽs. Nõ est op⁹ valentibus medicus sed male habetibus. Oẽs autem inuenit hoies se male habentes. Tunc vt ait Augu. venit magnus de cœlo medicus:qñ magnus ꝓ totum mundũ iacebat ægrotus.[.totum genus humanũ. Medicinæ aũt quas adinuenit & instituit sunt sacra nouę legis, qui spoliatum a latronib⁹ & vulneratum in via inueniens misericordia mot⁹ curauit vulnera:ponens super iumentum suũ duxit ĩ stabulũ vt pfecte sanaret. Luc.x.vt exponit magister sen ten.in prin.iiij.li. Hic samaritanus est xp̃s nos quotidie cu stodiens samaritanus enim custos interpretatur. Expoliatũ gratuitis.i. virtutibus:& vulneratum in naturalibus a latronibus infernalibus erat genus humanũ ꝓpter pctm̃. Missum ergo verbũ.i.incarnatum hunc infirmũ inueniens sanauit virtualiter & causaliter in fundẽs vinũ & oleũ. vi num mortificatiuũ iustitiæ in se exercẽs: & oleũ linitiuũ misericordiæ erga nos vtens:ponens in iumentũ suũ sauciatũ.i.super corpus suũ:qa.[.vt ait princeps apl'oꝝ in prima canonica sua,c.ij.pctã nostra,i.pœnã pro peccatis nr̃is ipse pertulit in corpore suo sup lignũ crucis:& ab ipa passione sacramẽta habent efficaciam. Et nota ꝙ ad prudentiam medici pertinet & rõnem medicinæ:vt cõtraria contrarijs curentur. Nam infirmitates cõtractæ ex nimia frigiditate:per remedia calida tolunť. & quæ procedunt ex nimio calore:cũ frigidis seu recentibus rebus curanť. Quia igitur infirmitas humani generis ex superbia processerat qua se voluerũt primi parentes deo adequari:cœlestis medicus noster vt pręberet nobis exemplũ humiliatiõis humiliauit immo exinaniuit semetipm formã serui accipiẽs vt dr ad Phił.ij.c. Descendens de gloria cœli ad stabulum mundi:de sede maiestatis ad pœnas nostrę iniquitatis:de summitate æternitatis ad finitatem mortalitatis:& demũ vsq; ad mortem turpissimã crucis. Ita etiam ordinauit medicinas humiles sacramẽtorum in qb⁹ homo se humiliet subijciendo se inferiorib⁹ vt cõsequat salutem. Nam materię sacramẽtor⁹ quę sunt elementa:vt aqua: vel elemẽta vt panis vinũ & oleũ:vtiq; sunt in se min⁹ digna ꝙ homo. Dum ergo humiliať quis subijciens se istis in debita

Pruden tia medici.

Cautela

Rõma. xv. cõrum

teriæ sa. suscęptione sacramentor⁹ expectans sanitatem aĩæ:etsi nõ ab his tamen p ista a deo hoc iubente & ordinãte inde meretur cõsequi salutem,& sic altissim⁹ de terra creauit medicinã:& vir prudens nõ abhorrebit eã. vt dr Eccl'i.xxxviij. ca. de terra,i.de rebus terrenis;vt aqua vino oleo &c. medicinã,.s. animæ. Et qa effectus assimilať causæ inquantum potest:cum causa sacramẽtor⁹.i.autor eor⁹ & institutor sit verbũ incarnatum:qđ constat ex ŷbo & carne quę est res elementata:ideo vt sacramenta quæ sunt eius effectus: ei aliqualiter assimilentur:ea constituit consistentia in verbis & rebus,.s. elementis vel elementatis. Vnde Augusti. Accedit ŷbũ ad elementũ & fit sacr̃m,i.q.j.detrahe. Et verba quidẽ q̃ respondent verbo dei dicunť formæ sacramentorum: quę carni correspondent dicuntur materiæ: nec potest esse verum sacramẽtũ nisi vtrũq; concurrat. Sicut autẽ forma est principalis in re:qa dat esse rei informãdo materiã:ita in sacramẽtis ipa verba formarũ principalius operãtur. Oibus aũt ꝓponũtur sacramẽta loco & tpe suo. nulli subtrahunť ad ea disposito. Ad hoc ergo vt quis actualiter cõsequatur sanitatem animę:oportet vt actualiter medicinę istæ applicenť ad eũ vt ea suscipiat modo quo medicus ipse iubet. Vnde Aug. sup Io. Quantũ est in medico sanare venit ægrotum:sed ipse se interimit qui præcepta medici seruare non vult. Quomodo aũt christus instituit omnia sacramenta habes in capitulis de sacramentis in genere. vt.j. particulatim patebit.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

operatio virtualis sacramentor⁹ ostendit:cum dr: eripuit eos de iteritionib⁹ eor⁹.i. de mortalib⁹ ifirmitatib⁹ eorũ. Eramus em & sumus quasi oẽs subditi septem infirmitatibus spũalib⁹ animæ.[.peccati originalis:mortalis:venialis:maliciæ:cõcupiscentiæ:ignorãtiæ:& imporentię:& debilitatis ad bonũ. Et ꝓpt hoc ad eripiẽdũ nos ab his mortibus: instituit istas medicinas septem sacramentorũ. Nã Mede eripit a morte originalis peccati baptismus : a mortali & la sacra veniali pœnitentia:extrema vnctio ab infirmitate:a ma mẽtor⁹. litia eucharistia:a debilitate cõfirmatiõ: ab ignorãtia ordo:a concupiscentia matrimoniũ. Et qa principale in sacramentis est forma:qđ est verbum vocale:ideo dr Sapi. xvj.c. Non herba nec malagma sanauit eos:sed sermo tuus dñe qui sanat oĩa. Vnde & ipsa sacramenta psalmista ꝙ oradinem notat sub noĩbus.vij.vocum.pñs.xxvij.dicẽs. Vox dñi sup aquas &c. Et dr quelibet vox dñi: qa exprimunť vel in persona dñi:vel ex institutione dñi ; vel ex virtute dñi ibi operantis. Aqua est materia baptismi: qui est principium & ianua oĩm sacramentorum per quam intratur ad ecclesiam & fit christianus. Vox quæ fit sup aquas ad hoc vt sit ibi sacramentum baptismi cum quis baptizatur est: in ps. Ego te baptyzo in nomine patris & filij & spiritussancti. q̃ vox debet fieri sup aquas,i.dum fit immersio vł effusio vł aeparsio aquæ ſm varium ecclesiarum ritum : non an̄ n esp ostea : sed tunc super aquas : & multum debet caueri vt nil omittatur. Nam si talis omitteret aliquod substantiale:puto baptizo te,vel etiam te vel in nomine pr̃is nihil ageret:nec paruuli saluti posset aliter ꝓuidere. Et quia in necessitate quilibet potest baptizare: ideo bonũ est for mam huiusmodi scire. Per hanc aũt vocem super aquã erípitur a morte peccati originalis. sicut enim aqua lauat sordes:ita baptismus peccatorum maculas ab anima. Et quia originale est quasi fundamentum aliorũ criminum. vnde alia per inclinationem procedunt. Et sublato principali destruitur & accessorium : & fundamento diruto ruit qđ est superędificatum. Et ideo si vltra originale reperitur in anima aliud peccatum vt in adultis simul cum originali omnia in baptismo delentur:nisi ponatur obstaculum fictionis principaliter tamen ad originale remouẽdum est ordinatum. Quid autem ex sanatione ipsa seu purgatione post baptismum consequatur:ostenditur ex eo quod subdiť. Deus maiestatis,i.maiestas diuina intonuit. Et qd:certe in institutione baptismi : quod fuit quando christus a Ioanne baptizatus fuit. Hoc intonuit deus pater. Hic est filius meus dilectus. Matth.iij.& Luc.iij.ad innuendum ꝙ in baptismo de filio diaboli efficitur filius dei : scilicet ꝙ adeptionem gratiæ. Quia si filij:& hæredes : hæredes quidem dei: cohæredes autem xp̃i. ait apl'us ad Gal'.iiij.& ad Roma.viij.cap̃. Et ꝙuis fuerit christus in iordane baptizatus:tamen non solum illi:verũetiam alijs aquis dedit vim regenerativam & purgativam peccatorũ. Et ideo subditur: dñs super aquas multas: videlicet fontium:fluminum:marium:puteorum:& aliarum:dũmodo naturalium:dñs virtutem purgandi operatur.

§.IIII. NOVITER NATVS EST SA'

tis debilis, sic & regeneratus p baptismum patitur adhuc infirmitatẽ aliã grauẽ aĩæ.[.impotentiam seu debilitatem ad bonum pręcipue arduũ & terribile. Et dñs addidit aliã medicinã sacramenti:quæ dr cõfirmatio quæ datur baptizatis vt magis fortificenť. vt ponit pñs.[.cam dicẽs. Vox dñi in virtute.i.ad fortificandũ debilẽ, ꝓpterea dr ꝓfirmatio. Vox ista est cũ dicit eps.nec em pot alius istud sacr̃m ꝓferre nisi eps.dicit ergo cum inungit frontem chrismate. Consigno te signo crucis : confirmo te chrismate salutis.

In nomine patris & filij & spiritussancti amen. Dat autem sibi alapam vel tenenti eum vt recordetur se fore christum. Nã sicut baptismus: ita nec istud sacrm debet nisi tm semel dari, alis fieret iniuria sacro & esset magnum sacrilegium. Et qa vt debilis ꝓsentatur ad hoc sacrm: decens est vnde institutum ab ecclesia vt alius teneat eum, & ibi cõtrahitur compaternitas sicut in baptismo. Est aũt effectus eius vt fortificetur spiritualiter: ne timore mortis vel rubore confessionis omittat confiteri publice fidem xpi cũ esset expediens. Et qa ibi datur gra ad robur: vt dr de cõse. dist. v. Oẽs, ideo etiam recipit fortitudinẽ contra diabolicas tẽtationes, ꝙ etiam additur gratia recipienti: ideo etiã paruulis innocentibus debet dari: parentibus hoc ꝓcuran tibus, cuius etiam sine illa morientes vadant ad gloriam. Adulti vero ipsam contemnentes vel propter verecundiam dimittentes ex antiquitate damnarentur. Debent ergo omnes sumere.

§.V. SICVT ENIM IN HVMANA VI

ta indiget hõ corporali cibo etiam qui fortis est, alis deficeret: ita & in vita spuali si vult in ea ꝓseruari. Sed qs est iste cibus? certe sacrm eucharistię cibus reficiens: & medicina sanans infirmitatem malicię qua inclinamur ad diuersa mala cogitanda & appetenda & de alijs suspicanda etiam circa diuina. Vnde dicit Hila. de ꝓse. dist. ij. si nõ sunt, vbi dr: Si nõ sunt tanta pcta vt excõicet qs, i. mortalia: nõ debet qs a medicina corpis & sanguinis dñi separari. Hmõi vocem notat ps. cum subdit: Vox dñi in magnificentia, q̃ est ista vox: cum. s. dicit sacerdos super hostiam in ꝓsona dñi. Hoc est em corpus meũ. Et sup calicem ꝓparatũ. Hic ẽ calix &c. vsq; in remissionẽ pctõr; inclusiue. O quanta magnificentia est in ista voce vt ad ipsam conuertatur panis & vinum in corpus & sanguinẽ xpi: ibiq; sit & aia & diuinitas. Greg. de ꝓse. dist. ij. quid sit sanguis. Quis fidelium dubium habere potest in ipsa immolationis hora in illo iesu xpi mysterio ad sacerdotis vocem cœlos aperiri: angelorũ choros adesse: summa imis sociari. Et ne aliquis dubitet de hac magnifica conuersione: ostendit deus per multa miracula istam veritatem, Sed & quis posset explicare magnificentiam fructus & vtilitates huius sacramenti? O pciosum cõuiuium: magnificum: salutiferum: & omni suauitate repletum, hoc purgãtur peccata: virtutes augent: & omnium charismatum abũdantia mens impinguatur. in quit sanctus Thom. in officio corporis christi. Vnde ex eo multum minuitur malicia hominis.

§.VI. QVIA VERO DIVERSIS IN OR

dinationibus & causis corpus repletur malis humoribus: qui si nõ euacuarent, ad mortẽ deducerent: iõ sumere oportet medicinas purgatiuas. Hæc aũt spaliter medicina est sacrm pœnitentię. Ista euacuat humores supfluos peccatorũ per contritionem & ꝓfessionẽ debite factã sequẽti absolutione vocali. de qua ps. Vox dñi confringentis cedros. hęc vox est cum sacerdos dicit. Ego absoluo te a peccatis tuis &c. Cedrus autem altissima arbor: hęc designat supbiam q̃ in altum eleuat mentẽ per falsam sui æstimationem cũ nihil sit. A superbia autẽ sumpsit initiũ ois perditio. Tob. iiij. ca. Et in omni pcto aliquo modo reperitur supbia: inquãtum peccator erigit se ꝑ tra suum superiorem deũ nolẽdo subijci præceptis eius. hęc igitur cõfessio confringit cedros altas. i. pcta mortalia oia cõtra quæ principaliter ordinat, ofringit. i. tollit. vñ de pœ. di. j. multiplex. ait Leo papa Multiplex misericordia dei ita lapsibus humanis prouidit vt p pniæ medicinã spes vitæ repareť æterne. Ita diuine voluntatis ordinatis ꝑdiꝫ vt indulgentiã. i. remissionẽ pctõrum nisi supplantatione sacerdotũ. i. absolutione valeant obtinere. Et nota ꝙ nõ dicit euellentis sed confringentis: qa qd frangitur fructus facere nõ pot: sicut arbor dum stat cõfracta fructus cadunt cum ea. tñ ex q̃ radix remanet paulatim germinare pot & crescere & sic iterũ fructus facere. Sic ad ꝓpositum per pniam & absolutionem confringitur congeries habitũ vitiorũ cum fructibus. i. operibus eorũ. tamen radix. i. inclinatio ad mala remanet in terra cordis: quę paulatim pullulat. & iõ oportet freqnter pullulationes & motus vitiorũ confringere: ne sumendo robur fructificẽt. Et vt dr. xxiij. q. j. manet. Manet petri priuilegium quãdo ex æquitate ferrur iudicium. Nã si nõ est vere pœnitẽs peccator: q̃uis absoluatur a sacerdote: nõ recipit fructum absolutionis: sed magis iudicium & indignationẽ dei incurrit. Vnde subdit ps. Confringet dñs cedros libani. cõfringet per iudicium suum in morte, cedros libani. i. hypocritas qui ficte confitentur vt nõ credantur mali esse. Libanus enim interpretatur cãdidatio. & signat hypocritas quę vt dicit dominus Matth. xxiij. cap. similes sunt sepulcris dealbatis: quibus ait: Ve vobis quia. s. confringuntur cruciatu infernali. Libanꝰ

§.VII. CVM AVTEM HVMANA NA

tura nõ possit ꝑpetuari in indiuiduis: quia mortalia sunt: ideo oportuit institui matrimoniũ ex quo per generationem conseruatur genus humanum, qd matrimonium etsi ab initio fuerit institutũ solũ in officiũ. s. ꝓcreandæ ꝓlis: tamen post pctm est etiã in remediũ. s. ꝺ infirmitatem pericolosam humanæ ꝓcupiscentię ad voluptatem quam habet restringere ipsum matrimonium vt sacramẽtũ eccl'ię, qd habet formã suã verba. s. quæ dicunt sponsus ad sponsam & econuerso. s. Accipio te in meam vxorem. & illa accipio te in meũ virum. Siue vt moris est. notarius aut alꝰ mediator interrogat vtrũq; si alter in alterum vt in ꝓiugẽ assentit & cum ibi ꝓsittat essentia matrimonij si sint in statu gr'æ cõiuges datur gratia reprimens ꝓcupiscentiam. vt s. contentus sit sua, & non feratur ad alias cognoscẽdas vel ꝓcupiscendas. Vnde sequitur in ps. Vox dñi interdicentis flãmam ignis. i. diuidentis. Est em flamma concupiscentię comburentis. s. per dãnabiles corruptelas fornicationis & hmõi. Nam fornicatoribus pars illoꝝ in stagnũ ignis ardentis & sulphuris. vt dr Apo. xx. c. ꝓpter quod dicit apostolus. i. ad Corꝝ. vij. ca. Melius est nubere q̃ vri. i. vinci a dãnabili corruptela. Est alia flamma ꝓcupiscẽtiæ reprimẽtis. s. damnabiles corruptelas. & hęc est actus cõiugalis debite exercitatus quæ honestatur & licitatur per bona cõsutgij. s. per fidem prolem & sacrm, de qua dr. xxvij. q. ij. Oẽ. Vnde dicit Greg. de tali ꝙ non debet ei negari sacra cõio quia in igne positus nescit ardere. xxiij. q. iiij. Vir cum propria vxore. sicut in figuram ignis fornacis babylonię incendit ministros regis qui eam incendebant: non aũt qcq̃ molestiæ tribus pueris in eo positis obfuit. i. in coniugio existentibus cum illis tribus bonis prædictis seu cum virtutibus tribus theologicis. Diuidit ergo matrimoniũ flãmam reprimentem cõcupiscentiam a flãma comburente. vt prima retineat secundam abiciat. Debet autem sumere caueri ne cõtrahať matrimoniũ in oculto: qa q̃uis etiam teneret: tamẽ peccarent mortaliter: quia cõtra prohibitionem eccl'esiæ. & semp manerent in tali dãnatione quousq; facerẽt ipsum manifestum in conspectu testium saltem vt possit in iudicio probari. Viri autẽ continentes vt clerici & religiosi melius reprimunt istam flãmam. s. per abstinẽtiam: vigilias. & huiusmodi. Flãma ꝓcupiſ, cẽtię duplex. Cautela

§.VIII. PROVIDIT QVOQVE MI

sericors deus in multiplicatione spuali filiorum. s. fideliũ & hoc p sacrm ordinis qd ꝓfertur per epos solum. Et cum sint septem ordines: vt partes huiusmodi sacramẽti: quatuor minores & tres maiores: oẽs tñ ordinantur ad vnum finem. s. confectionem eucharistię: & gubernationem fidelium. In quolibet aũt imprimitur specialis character indelebilis: & specialis confertur gra accedenti cum gra. vñ & ꝓfessionẽ præmittere debẽt ordinandi: sicut & fieri debet in oibus sacramentis excepto baptismo qd est ianua alio rum. Datur autem quilibet ordo p collationem specialis instrumenti: puta clauiũ: libri: candelabri: calicis & hmõi: cum certa forma verborꝝ quæ habeť in pontificali. Et vox dñi cõmouentis defertũ. Ad hoc datur specialis ordo præcipue sacerdotiũ cõmouens defertum. s. sæcularem statum vbi sunt bestię siluestres. i. bestialiter viuentes: vt debeat cõmouere doctrina ꝙbi ad pœnitentiã exhortando: arguẽdo designando: increpãdo: cõminando. & sic cõtra infirmitatẽ ignorãtur offtiæ infundit ei gra illustrans eũ ad bene regendum & docendum populũ. Et vt efficatius cõmoueat. i. totaliter mo cerdoueat ad pniam: ope impleat qd docet. Nemo enim monitoris ꝓsonam recte suscipit: nisi qui actibus suis errata condẽnat & vitæ innocentiam conuersatione demõstret. dist. lxxx. ca. ñ. Verum etsi clerici mali essent dolendum est populis: & ꝓlatis eorum denũciare debent vt corrigant eos non tñ

non tamen contẽnere vel iudicialiter sententiare. Vñ Nicolaus papa ait. Verum vobis qui laici estis de clericis qd quid eis acciderit iudicandum non est: sed episcoporũ iudicio referuandum. Sic & xps admonuit dicens. Omnia q̃cumq; dixerint vobis facite & seruate, sm vero eorũ opa nolite facere. Matth. xxiij. Laici no tẽt hæc.

§.IX. DEMVM VERO RESTAT

transitus hois de hac vita: de quo etiam ꝑfectissimus deus de medicina ꝓuidit spualis: vt citius homo possit euolare ad cœlũ. Et hoc est sacrm extremę vnctiõis: qd vtiq; valet ad infirmitatem tollendã venialiũ quæ impediunt introitũ gloriæ. Sine macula sunt em ante thronũ dei. Apoca. xiiij. Hunc effectũ tangens apꝰ Iacobus. ait. ca. v. Infirmatur aliquis ex vobis inducat ꝑsbyteros ecclesię &c. vngentes eum oleo &c. & oratio fidei saluabit infirmum: & alleuiabit eũ dñs: & si in pctis sit remittentur ei. Hoc etiam habet suam formam. s. per istam sanctã vnctionem & suam ꝑslimã miam: parcat tibi deus quicquid vitio oculorum deliquisti & sic de alijs sensibus exprimẽdo illum sensum in quo sit inunctio: nariũ: aurium &c. Et hęc vox dñi præparantis ceruos. vt. s. desiderantes ad fontes aquarum viuentium. i. dñm currentes perueniant ad deum viuum. Nõ solum em remittit veniale: sed etiam sm Tho. in. iiij. tollit re liquias peccati. i. quandam hebetudinem mentis & tepitudinem affectus ad illam gloriam & affectum inordinatũ ad amorem vitæ ꝑsentis. Indeq; sequitur ꝙ per affectum huius sacramẽti debite sumpti dns reuelet condensa. i. tolat impedientia confectionem gloriæ: & sic in templo ei superno oẽs dicent gloriam. Aptꝛa ees aq.

¶Sermo de baptismo. Capm, II.

Sermo excellẽs de baptismo.

VOX DOMINI SVPER AQVAS deus maiestatis intonuit dns super aquas multas. ps. xxvij. Quia baptismus qui est ianua sacrorꝝ dať in inuocatione sanctissimæ trinitatis exprimendo psonas distincte cũ dr. Ego te baptizo in noie patris & filij & spussancti. Et habet efficaciã suã mirabilem in virtute sanctissimæ trinitatis: & ꝺducit ad claram visionẽ ipsius. s. trinitatis: ideo in institutiõe ipsius baptismi: quæ fuit in baptismo xpi in specie sensibili oña est trinitas ipsa quãdo. s. xps a Ioane baptizatus est in Iordanis flumine: quod etiam in dictis verbis innuitur.

¶Et primo psona filij visa est in humana carne, ibi, Vox dñi super aquas.

¶Secundo persona Patris signata est in expressa voce: ibi Deus maiestatis intonuit.

¶Tertio persona spussancti ostensa est in colũbæ specie: ibi. Dns super aquas multas.

Nota dr̃iam.

¶Et q̃uis tota trinitas operata sit corpus xpi: vocem illã & columbam: tñ solus filius fuit in illa carne: & vox illa solũ patrẽ repsentat: & colũba spiritumsanctũ. Alio tamẽ modo fuit dei filius in illa carne q̃ pater in voce: vel spussanctus in forma colũbæ: qa dei filꝰ in illa fuit. s. passum ptionẽ humanæ naturæ & vnionem ipsius naturę hũanę cum diuina in vna ꝑsona. Sed illa vox aut columba fuit vnita in persona cum patre vel spusancto: nec columba erat spiritussanctus: nec vox pater. sed repsentabãt ipsas psonas diuinas. s. patrẽ vel spmsanctũ sm Tho. in. iij. parte q. xxxix. arti. vj. in Rñ. ad. ij. & ꝺ. s. sen. di. xvj. q. j. arti. iij. & ꝺ. iij. sen. dist. j. in expositione litterę. & si fuit verum aĩal: habeť a sancto Tho. j. ñ. dist. in. xvj. q. j. ar. iij. & iiij. parte. q. xxxix. arti. vij. post Aug. de cõse. dist. iiij. Omnes de hoc agitur in euangelio Matth. iij. vbi dr. Venit Iesus ad Ioanem in Iordanem vt baptizaretur ab eo. non

§.I. QVANTVM AD PRIMVM VOX

dñi. s. xpi & saluatoris nostri sup aquas. s. fluuij Iordanis cum dixit. s. Ioanni vt baptizaret eum in aqua. Voce & actu ostendit maxima humilitas dñi vt ipse innocentissimꝰ veniret ad baptismum: qd est remedium purgatiuũ pctõr; q nullũ pctm habebat. vt dñs iret ad seruũ: rex ad militem creator ad creaturam. Vox igit dñi sup aquas. s. Iordanis. Interꝑtatur aut ei Iordanis descensus. Vnde designat humiliationem qua quis descẽdit quodãmodo a dignitate sua. humiliauit ergo se dei filius: nõ solum qa descendit de cœlis p incarnationem, sm illud põ. descendit sicut pluuia in Iordanis.

¶Tertia pars. ooo iij

Filiationẽ acqrit baptizaꝫ.

Ad Roꝝ vj.

ſpūale ꝑ baptiſmum: & naſcitur filius dei per adoptionē vt dicat deus. Hic eſt filius meus dilectus, ex quo, ſ. purgatus eſt a peccato: per qđ erat filius diaboli. Vñ Auguſt. de fide ad Petrum. Firmiſſime teneas & nullatenus dubites oēm hoiem qui per concubitū maris & fœminæ concipit naſci cum pcō originali impietati ſubditum mortiq; obnoxiū & filium iræ dici. de conſe. di. iiij. c. iij. Vnde exorcizatur per exufflationem verbis ſacris vt ſpiritus malꝰ exeat ab eo. Qđ ſi filij (vt ait apls) & hæredes, ſ. regni, filius em̄ debetur hęreditas, In cuius ſignū apertum eſt cœlum ſuper xp̄m baptizatū, non quidē pro ſe: quia ſemp erat in cœlo diuinam eſſentiam clariſſime vidēs: ſed ad oſtendendum baptiſmi effectum ꝙ ꝑ ipſum cœlum aperitur: vt ſubito valeat intrare ſi tunc moriatur, vel quādocūq; ſi conſeruauerit innocentiā baptiſmalem: quæ ſignificatur per veſtē candidam quæ datur ſeu imponit ſup baptizatum. Secundo efficitur filius eccleſiæ: vbi prius erat extra eccleſiā. Et dr̄ chriſtianus a χρō. Et ꝓterea inūgit chriſmate in vertice. Chriſtus latine dr̄ inunctus inuiſibi inūctione gratiæ pleniſſimæ, ſm illud ps, xliij. Vnxit te deus deus tuꝰ oleo leticiæ. Sic & in baptiſmo inūgitur ſpūſancto: & in vertice mēris debet habere xp̄m & eum imitari. Vnde ait Auguſtinꝰ, Chriſtianus eſt nomē pietatis: iuſticiæ: charitatis: caſtitatis: humilitatis: patientię. Quomodo igitur arrogas tibi hoc nomen cū nil de tantis bonis obtineas. Si re prius eris: nec nomen habere mereris, dicit regula. Imponit autem ei nomē ſpeciale ſm diuerſos reſpectus. Ad hoc tamē debet attendi vt imponatur nomen alicuius ſancti vl ſanctę: non nomina paganorū: vt Priamides vel Palamides: Lancælotus & huiuſmodi. vel nomina diminuta vt Nanni: meo: thoma: maſo: pippo: vel nomina nil ſignificātia, vt blando: lapo: gineura: & huiuſmodi. Ex quo autem effi citur filius eccleſiæ in baptiſmo ſemper vt bonus filiꝰ debet mandatis eccleſię parere. Prouerbior. j. c. Audi fili mi diſciplinam patris tui & ne dimittas legem matris tuæ: vt addatur gratia capiti tuo. i. menti: & torques, ſ. corona glorię collo tuo. Datur, ſ. ſal in ore: vt habeat diſcretionem in opere ſuo & præcipue in locutione. In omni em̄ ſacrificio mandabat dominus in veteri lege poni ſal. vt patet Leuiti. ij. ca. Quia nullum opus virtuoſum eſſe poteſt ſine diſcretione. Tertio efficitur filius ſpiritualis baptizantis eum et tenentis ad baptiſmum: ſed oportet ꝙ teneat vel tangat cum baptizatur: alꝫ non eſſet. Et ipſi tenentes ſi puer eſt et neſcit loqui: reſpondent pro baptizando cum interrogatur: credis in deum patrē omnipotentē &c. Credo, i. dabo operam ꝙ cum erit adultus credet vt debet. Et cum interrogatur: abrenūcias diabolo & operibus & pompis eius. Reſpondent abrenuncio: ideſt operam dabo ꝙ abrenunciet, ſcilicet inſtruendū & admonendo. Et regulariter debet vnus tantum eſſe, de conſe, diſt. iiij. non plures. Si autē de more patriæ duo vel tres aſſumuntur non debent ſine magna cauſa multiplicari, nam contrahitur comparenitas ſpiritualis inter tenentem & eum quem tenent: & fraternitas ſpūalis inter filios naturales tenentis & eum qui tenetur: & comparenitas ſpiritualis inter parentes carnales eius qui tenetur & eum vel eam qui tenet: & coniugem eius ſi in cōiugio eſt. & inter tales non poteſt matrimoniū contrahi. & ideo nō debent multiplicari: & precipue cū teneantur tales tentos admonere in bonis moribus: quod tm̄ non faciunt. Inſtruebantur prius per aliquot dies de fide cum erant adulti baptizandi. & dicitur cathecizmus illa inſtructio. Nūc ſolum interrogatur de fide ſi credit: & reſpōdent pro eo qui tenent vt dictum eſt. Accenditur etiam lumen ſignificans lumen fidei quod debet in manibꝰ. ſ. operibus oſtendere. Vbi etiam animaduertēdum ꝙ ſi eſſet baptizatus in domo: qđ fieri non debet niſi in periculo mortis: non debet iterum baptizari, Sed ſi dubitaretur vtrum cum debita forma eſſet baptizatus: tunc ſacerdos debet dicere, Si es baptizatus non te baptizo. Sed ſi non es baptizatus ego te baptizo, In nōie patris & filij & ſpiritusſancti amen. ex de baptiſmo, c. j.

xp̄ianꝰ quid ſignificet

Cautela.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

dñs: ſ. ſpūſanctus ſuper aquas multas, ſ. maris fluuiorum fontiū: puteoꝝ. & breuiter oēs aquas naturales: nō autem artificiales ad eas ſanctificandū. Vnde ſpūſanctus apparuit ſup xp̄m baptizatum in ſpecie columbæ, Geñ. ſ. Spiritus domini. i. ſpūſanctus. ſ. qui eſt dominus vel qui procedit a domino ferebatur ſuper aquas. ſ. baptiſmi ad dādum vim regeneratiuam & per gratiam: minorē mūdum. i. hominem formandum in hoiem nouū apparuit autem ſpiritusſanctus in forma columbæ ſuper baptiſmum inſtitutum ad innuendum in baptiſmo.

Per columbę appetitionem innuitur,

¶ Frictionis excluſionem.
¶ Baptizati cum deo reconciliationem.
¶ Eius poſtea ſanctam conuerſationem.
¶ Quantum ad primū columba eſt animal ſimplex. & dr̄ felle carere. Vnde xp̄s Mat. x. c. Eſto te ſimplices ſicut colūbæ. Qđ exponens Hiero. ait. Habeant oēs ſimplicitatem columbę: vt nemini, ſ. machinentur dolos, ideo ergo apparuit ſpūſanctus in forma columbę ad innuendum ꝙ qui vult gratiā ſpiritusſancti accipere a baptiſmo: oportet ꝙ accedat ſine fictione et duplicitate, ſ. ꝙ non maneat fixꝰ in aliquo mortali ſi eſt adultus: non credat ſe accipere vl aliqua mūdana intentione accipiat: puta ad euadendum aliquam pœnam tēporalem & hmōi. Nam vt dr̄ Sap. ſ. Spiritusſanctus diſciplinæ effugiet fictum. & ꝙa paruulus non poteſt vti fictione: cum adhuc nō habeat vſum ratiōis: iō ſemper in baptiſmo recipit ſpiritumſanctum. Quātum ad ſcḋm columba portauit ramū virentis oliuæ ad Noe ad arcam in ſignum ꝙ ceſſaſſet aqua diluuiꝰ: & ꝙ deus iratus contra mundum, ꝓpter peccata eius reconciliatꝰ & placatus erat & pacatꝰ, Geñ. viij. Ideo ergo apparuit ſpūſanctꝰ in baptiſmo in columba: vt oſtenderet oibus ꝙ per ipm̄ homo qui erat dei inimicus propter originalia vel alia: reconciliatur deo & ad arcam eccleſiæ reducitur: extra quam omnes diluuio dānationis pereunt. xxiij. q. j. c. j. alienus, & c. quicūq;. & de pœni. diſt. vj. §. j. Et in figuram huius Helias trāſito iordane raptus eſt in cœlum in curru igneo vt patet. iiij. Reg. ij. c. quia poſt baptiſmum gr̄a ſpiritusſancti qui etiā in ſpecie ignis apparuit recōciliatus deo in cœlū aſcendit. Quantum ad tertium columba habet ſeptem pro prierates naturales quæ ſignant ſeptem dona ſpiritusſancti de quibus Eſaiæ. xj. dicitur. Requieſcet ſuper eum ſpiritus domini: ſpiritus ſapientiæ &c. quæ recipunt in baptiſmo. & ſm̄ quę baptizatus debet regere vitā ſuam & cōuerſationem. Vnde illa colūba quæ apparuit non fuit phātaſtica ideſt de aere formata: ſed vera & non vna de alijs colūbis ſam̄ generatis: ſed dei potentia de nouo creata quæ facto ſuo officio reſoluta eſt in materiam præiacentem: vt determinat. b. Thomas. Qui etiam adaptat ipſas ꝓprietates ad ſeptem dona. Colūba primo habet gemitum ꝙ cantu. Vnde Aug. Colūba a moleſtijs auolare cupit & ſemper gemit. vñ. q. j. §. Cū autem a vitijs. Sic baptizatus ꝙ donū timoris luget peccata ſua: timens perdere gratiā dei & ſuā amicitiam & demū hereditatem. Columba eſt animal mā ſuetum & pium & offerebatur deo in ſacrificium: vt patet Leuiti. v. & ſignat donum pietatis: per quod quis eſt deuotus ad diuina: vt officia eccleſiaſtica: orationes & hmōi. Pietas enim eſt dei cultus: vt dicitur de Iob. Debet eſſe etiam pius ad proximum: ad ſubueniendum neceſſitatibus & cō patiendum & ſupportandum defectus eius. Vnde & inūgitur oleo ſancto baptizandus in pectore & ſcapulis: ad hoc ſignificandum. Columba inter grana ſibi præpoſita eligit meliora & corrupta dimittit & cadauera: vt patet de columba emiſſa a noe: quę nō requieuit ſuper cadauera vt coruus: ſed ad arcam reuerſa: quia nō inuenit mundū vbi requieſceret pes eius. Debet ſimiliter baptizatus per donū ſcientiæ diſcernere: quæ ſibi præponuntur & occurrunt verba & exempla aliorum & cogitationes in mente & bona admittere: mala aūt dimittere & non omnibus credere nec omnes imitari: ſed bonos, Aug. Non omnis qui dicit pax vobis &c. Columba habitat in foraminibus petræ. Canticoꝝ. ij. c. ideſt ædificiorum. Eſaiæ. lx. c. quaſi colūbæ ad feneſtras ſuas. Et per hoc notatur donum fortitudinis: in quo quis firmatur meditādo vulnera paſſionis chriſti. Quid enim magis habet fortificare mentem ſuam in tribulationibus: laboribus & angutijs poſitam, q̄ meditatio paſſionis chriſti? Vnde dicit ſponſus chriſtus ſponſæ ſuæ. Veni columba mea in foraminibus petræ, Canticoꝝ. ij. ad meditandū vulnera paſſionis. Petra enim erat chriſtus, ſ. Corinthi. x. Foramina eius vulnera eius. Columba fouet pullos alienos: ſic per donum conſilij bonus fidelis debet fouere eos qui erant alieni a deo & filij diaboli per pcīm: ꝙ

proprietates columbę.

i. iij. ge q. xxxix.

peccatum: per bona conſilia & exhortationes deo nutrire. Et ipſe de agendis vbi dubium occurrit conſilium quære re debet. ſm̄ illud Tobiæ. iiij. Conſilium ſempe ra ſapiente perquire. ſed ſume conſiliarium bonum. Columba nō lacerat roſtro quæ comedit ſed integra grana ſumit: ſic baptizatus non debet ſententias bonas veritatis integræ ſcripturarum dilacerare falſe exponendo: hoc enim pertinet ad hęreticos: ſed ſm̄ integram veritatem intelligere & proferre. ps. Si dormiatis. ideſt quieſcatis inter medios cleros. ideſt in medio duorum teſtamēt orum ſcripturę acquieſcendo veritati eorum: pennæ columbæ deargentatæ. ſ. eritis. ideſt veri fideles vniti eccleſiæ quæ eſt columba deargentata. ideſt erudita ſacris eloquijs. Demum columba reſidet iuxta aquas: vt contempletur vmbram accipitris eam inſequentis: quod fit per donum ſapientiæ. ſcilicet guſtando & contemplando diuinas perfectiones: & cum diabolus inſequitur eam in ipſam diuinam bonitatē ſe immergit ad eam recurrendo oratione & euadit. Canticorum. ſ. capitu. Oculi tui columbarum quæ reſident iuxta fluenta pleniſſima.

¶ De ſacramento confirmationis. Cap̄. III.

Sermo de cōfirmatiōe.

CONFIRMA HOC DEVS qđ operatus es in nobis: a tēplo ſancto tuo qđ eſt in hieruſalem. ps. lxvij. Operatus eſt deus in fidelibus in baptiſmo infuſionē gratiæ & hoc a templo eccleſiæ: quod eſt in ſuperna hieruſalem: quæ dicitur pacis viſio: nunc in ſpe: & demum in re cum peruenietur ad eam. poſtulatur ergo dominus vt confirmet illā grattam: quod vtiq; fit per ſacramentum chriſmatis. vnde & ab eius effectu dicitur confirmatio. vnde de conſe. diſtin. v. c. vt ieiuni. dicitur. Nunc̄ erit chriſtianus ſcilicet plenarie qui non fuerit epiſcopali confirmatione chriſmatus. cuius enim paruulus poſt baptiſmum moriens vadat ad gloriam: etiam non chriſmatus, tamē non habet illam plenitudinem ſeu augmentum gratiæ, vnde & glorię ſicut confirmatus. Et adultus qui contemneret hoc ſacramentū ſuſcipere ſaluari non poſſet: & ſic dicitur non eſſe chriſtianus. propterea autem dicitur confirmatio: quia magis per hoc roboratur in gratia. Hinc Rabanus dicit. Nouiſſime a ſummo ſacerdote, ideſt epiſcopo per manus impoſitionem paracletus datur baptizato vt roboretur per ſpiritū ſanctum. de conſecra. diſt. v. c. nouiſſime. Confirma ergo hoc deus &c. Vbi ſciendum ꝙ quadruplex eſt cōfirmatio in bono a deo.

Multiplex cōfirmatio i bono.

¶ Prima per gloriſicationem in cœlo.
¶ Secunda per ſanctificationem in vtero.
¶ Tertia per conſeruationem in mundo.
¶ Quarta per chriſmationem ab epō.

Cum quis moriens aſcendit in cœlum, ſcilicet bene purgatus ab omni macula peccati et debito: ita confirmatur ꝙ nullo modo cadere poteſt etiam in peccatum veniale. Vnde dicitur de conſecra. diſtinc. v. cap̄. ij. Spiritusſanctus qui poſt baptiſmū cum acquiſita innocentia peruenit ad mortem: confirmatur morte: quia anima non poteſt peccare poſt mortem. Per ſanctificationem in vtero vt dicunt doctores: beatus Thomas & cæteri in. iiij. Hic recipit robur gratiæ ſanctificatus: vt in vita non poſſit peccare mortaliter: quod eſt proprie cadere: ſicut fuerunt confirmati Hieremias, Hiere. j. ca. & Ioannes baptiſta q dicere poterat illud ps. lxx. In te confirmatꝰ ſum ex vtero. Et virgo Maria de qua canit eccleſia. Cōfirmatum eſt cor virginis. Per cōſeruationem confirmationis ꝙ deus conſeruet aliquem in ſua gratia. Nam vt dicit Auguſt. Quibuſdam deus dat gratiam quibus non dat perſeuerantiam: ipſi tamen ſunt in cauſa huius defectus. De hac pſalmiſta. Confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius. Ps. cxvj. ſ. gratiæ qua a miſeriis pctōrum liberati ſumus.

§. I. DE VLTIMA QVE EST PER SA

cramentum ſpeciale. de hoc intelligitur illud. Spiritu principali confirma me. Pſal. I. Dicitur autem ſpiritus principalis qui datur in iſto ſacramēto: quia cum multi ſint ſpiritus vt angelicus & humanus &c. ſpiritusſanctus eſt principalis: vel eſtam principalis dicitur quia hoc in confirmatione ad plenitudinem ſpiritus datur: vt de conſecra. diſtinc. v. capi. Spiritusſanctus. Vnde & apoſtoli cum fuerunt a Chriſto confirmati ſeu chriſmati: quod fuit in die pentecoſtes: dicuntur repleti ſpirituſancto. Nam etſi prius haberent gratiam: non tamen in illa plenitudine vt enim dicit magiſter ſententiarum in. iiij. Deus non alli gauit potentiā ſuā ſacramēt is quin & ꝙ modos alios ſibi placitos poſſit ꝓferre gr̄am ſuā. Qđ ergo alijs ꝓfert gr̄am ſm̄ legem cōem per ſa: rm̄ ꝓfirmationis, hoc apoſtolis cōtulit ſine eo. ſ. plenitudinem ſpūſancti. fecit tn̄ ſup eos apparere aliquid correſpondēs materię chriſmatis. linguas igneas. Chriſma em̄ cōficitur ex oleo & balſamo. Et oleū qđ eſt nutritiuum ignis correſpondet igni. Linguę autem quæ appauerūt correſpondēt balſamo: qđ eſt valde odoriferum. Nam ꝙ linguā ꝑdicando diffuſus eſt odor ſuauis doctrinę fidei. Apls. ij. ad Cor. ij. c. Chriſti bonus odor ſtimus in oīi loco. Vñ in feſto pēcoſtes in quo cōiter etiā datur iſtud ſacrm̄: cantatur hoc ſepe. Confirma hoc deus. Dicit quis cōfirmari vel roborari tripliciter. Per iurium Confirmationem. Per armoꝝ additionē. Per membroꝝ vigoꝝ maꝛ alii quis tri ritur ei ius ad rem illam, ſed cū a ſuperiore cōfirmat: firma pliciter. tur ſibi magis illud ius vt nō ita de facili poſſit ſibi auferri. ſicut dr̄ de Salomone rege. ꝙ eo cōfirmato in regno: regnum ei adhæſit fortius. Ad ꝓpoſitum per baptiſmū aſſumitur quis ſpūaliter ad dignitatem regiā & ſacerdotalem: vt ſe virtutibꝰ regat: nō paſſionibꝰ. & vt ſpūales hoſtias orationum & bonoꝝ operū deo offerat. Vñ. j. Pet. ij. dicit oibus baptizatis. Vos eſtis genus electum: regale ſacerdotium: gens ſancta: populus acquiſitionis. & acquirit ei ius ad oia ſacramenta: vt admittatur ad ea. Sed per confirmationis ſacr̄m magis firmatur ſibi illud. Non em̄ eſt decens & congruum: vt baptizatus nō cōfirmatus admittatur ad ſacra & pręcipue ordinis ſicut cōfirmatꝰ. Et ſicut cōfirmatio ad dignitatem fit per pontificē ita & collatio huius ſacramenti: nec pōt per alium dari. Et in hoc oſtendit excellentia huius ſacramenti ad alia: ga oia poſſunt dari ꝓ ſacerdotem etiam ſacr̄m ordinis quantum. ſ. ad minores ordines: ga ꝓ abbates poſſunt dari: ſed iſtud ſolum per epos. Vnde Euſebius papa de cōſe. di. v. manus. ait. Man̄ impoſitionis ſacr̄m magna veneratione tenēdū eſt: qđ ab alijs ꝓfici nō pōt niſi a ſummis ſacerdotibꝰ. Nec tpe aploꝝ ab alijs q̄ ab apl̄is legitur aut ſcitur eſſe peractum. Hæc ibi. Dr̄ em Actuū. viij. ꝙ cum Samaria recepiſſet verbum dei, ſ. credendo in xp̄m: miſerunt ad eos Petrum & Ioannem q ſ. erant epi & principales. Et cū iam eſſent baptizati impoſuerunt manus ſuper eos ꝙ hūc modum confirmantes: & tunc accęperunt ſpm̄ ſanctum, ſ. in linguis igneis cum magna plenitudine. Vnde & iſtud ſacramēt um dr̄ manus impoſitio, vt patet in dicto. c. Sed aduertendū ꝙ ſi quis renūciaſſet iuri ſuo alicuius dignitatis: ꝙ firmatio nil vel modi cum ſibi valeret: niſi ſibi ius redderetur. Sic in ꝓpoſito q renunciat gratię baptiſmali: qđ ſit per mortale cōmiſſum: poſtea accedēs ad confirmationē cum eo: non confirmare tur in gratia. nec augeretur ſibi gr̄a quinimmo mortaliter peccaret & magis debilitaretur in aia, cuius characterē reciperet in debilem. & hoc niſi reſtitueretur ſibi pri? gr̄a amiſſa qđ non fit niſi per pniam. Et ideo dr̄ de ꝑſe. di. v. vt ieiuni. Vt ieiuni ad ꝓfirmationē veniāt pfectę ętatis. i. illi qui habent vſum rōnis: vt moneantur ꝓfeſſionem prius facere: vt mūdi donū ſpūſancti accipere valeant ſupple ſtatuimus. Confirma hoc deus &c. vt ſic cōfirmatus de hieruſalem militanti: aſcendat ad triumphantem. Secḋo cōfirmatꝰ quis ꝑ armoꝝ appoſitionē, cuius em̄ aliquis ſit fortis corpore ſi cum hoc addantur ſibi arma: ſicut fit militi cum accedit ab bellum: inde cōfirmatꝰ & magis roboratur. Per baptiſmum aūt recipit quis gr̄am vigorantē eū ad bene agē dum: ſed ꝑ chriſmationē recipit maius robur ſpūale ad pugnandū ꝙ fide vt nō terreatur nec erubeſcat publice fidē xp̄i ꝓfiteri. Vnde Petrus apl̄s qui ad vocem vnius ancillę ita timuit ꝙ xp̄m negauit, Matt. xxvi, Lu. xxij. Et ipſe cum aliꝭ apl̄is, cuius gr̄am haberent & eſſent baptizati, vt dicit Aug. m̄ trabant clauſi in domo ꝓpter metum iudæoꝝ. Sed poſtq̄ fuerunt confirmati in die penteco ſtes ita fuerūt roborati ꝙ exeuntes domum cœperunt publice prędicare magnalia dei: & ſine aliquo timore fidem xp̄i: & quantū cumq; fierēt eis minæ & flagellarentur nō dimittebāt gn publice p̄dicarent. Vnde xp̄s dixerat eis. Sedete in ciuitate donec induamini ỽtute ex alto. i. armis fortitudinis ſpiri

eussancti, Lucæ vlti.c. Et in signum huius datur inunctio chrismatis in fronte qui est locus patens qui non abscõdatur, & insignitur in frõte signo crucis. sicut miles signo ducis. qđ debet esse euidens & manifestũ. & ꝓpter ꝓpinquitatem imaginatiõis ad frontem: spiritus a corde directe ad frontem ascendũt ꝑm Tho. Et ibi apparent primo signati moris & erubescentiæ: nã timentes pallescunt. verecũdantes rubescũt. Armatur ergo signo crucis per eꝑm in fronte & inungitur. sicut & pugiles antiquitus inungebantur ad hoc vt tanq̃ fortis miles xp̃i factus: non timeat nec erubescat xp̃m publice fateri. In huiꝰ figurã dauid inunctus a samuele p̃lians cum goliath terribili gigante: prꝛeliauit cõtra eum in funda & lapide occidit. ſ. Reg. xvij. quia inunctꝰ chrismate: cũ lapide fortitudinis: & funda humilitatis. vt ſ. nõ a se: sed a deo recognoscat virtutẽ suam dicens. Tu es ne fortitudo mea. i. causa fortitudinis meæ. deijciat diabolum & mũdum cum suis terroribus. Vnde melchiades papa. Quia in mũdo tota ætate victuris inter visibiles hostes & pericula nobis gradiendũ est in baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum cõfirmamur ad pugnam. In baptismo abluimur: post baptismum roboramur: & q̃ uis cõtinuo transituris sufficiat regenerationis baptisma victuris tñ sunt necessaria confirmationis insignia. Regeneratio per se saluat mox in pace beati sæculi recipiẽdos. Hęc illi de cõse. distin. v. Spũssancꝰ. Confirma ergo hoc deus. Tertio ꝓfirmatur quis & roboratur per mẽbrorum fortificationẽ. Cum puer nascitur viuit vtiq; sed multum est debilis: nec ad opera aptus adultorꝝ. Ex sensibilibꝰ aũt & corporalibꝰ deuenire possumus in notitiã spũalium ꝑ similitudines eorꝝ. Nascit em hõ in eẽ spũali ꝑ baptismũ & viuit vtiq; vita gr̃æ. sed adhuc est quasi debilis in vita spirituali. Vñ apls Petr̃ in pria canonica sua baptizatis ait q̃si mõ geniti infantes rõnabiles sine dolo lac cõcupiscite. vt in saſutem crescatis. Sed ꝑ confirmationem vl chrisma tionẽ cõfirmatur quasi perueniẽs ꝑ hoc ad ætatem robustam: vt possit bellare & fortia agere. Vnde vt debilis accedẽs baptizãdus ad hoc debet sustẽtari ab alio: qui tñ debet esse ipse chrismatus. Nam debilis non est idoneus ad sustentandũ debilem: ne ambo simul cadent. & ex ista tentione ꝓtrahitur parentela spũalis: eo mõ quo in baptismo quæ impedit matrimoniũ, vt habes. g̃. in præced̃ti. c. §. ij. & ti. j. c. xv. De cognatiõe spũali. §. iij. Et de hac roboratione spirituali & ꝓfectione gr̃ę huius sacramenti dicit Rabanus. In vnctione in summitate verticis quæ fit ꝑ sacerdotem significatur spiritus sancti descensio ad habitationem deo consecrãdam. In vnctione ꝓ o quæ fit per pontificem in fronte eiusdem spũssancti septiformis gr̃a: cum omi plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis venire in hoĩe declaratur, de ꝑse. distin. v. c. Nouissime. Vnde & fasciolam: qua. ſ. frons inuicta ob reuerentiã post extersionẽ ligatur: debet tenere nõ saltẽ ꝑ diem: sed per septem dies manere: vt nõ lauet sibi caput ad significãdum gr̃æ septiformis receptiones. Roboratur ergo virtus. i. potentia rationabilis sacro cõfirmationis: ne circũferatur oĩ vento doctrinæ: ne cedat argumẽtis hæreticorꝝ. Vnde dicit Vrbanus papa de conse. distin. v. c. j. Oẽs fideles post baptismũ debent recipere manꝰ impositionem: vt pleni xp̃iani inueniãtur: ga cum spũssancꝰ cordi infunditur: cor fidele ad prudentiã & cõstãtiam dilataſ. Roboratur virtus irascibilis ne facile vulneretur opprobrijs, injurijs & tormentis: quę multa antiquitus irrogabantur xp̃ianis ab infidelibus ꝓ veritate fidei: nũc aũt ꝓ veritate iustitię & virtꝰ xp̃ianæ roboratur & virtus cõcupiscibilis: ne cedat illicitis amoribus & pravis desiderijs. Cõfirma g̃ deus qđ opatus es in nobis vt p seuerantes in hoc robore supnã hierusalem ascendamus.

¶ De sacramento eucharistię. Capꝰm. IIII.

Sermo ĩsignis de sacro

MEMORIAM FECIT MIRABILIũ suorꝝ misericors & miserator dñs escã dedit timẽtibꝰ se. ps. cx. Nõ loqtur psalmista de esca corpali cõi: ga hãc dedit nõ solũ timẽtibꝰ se: sed & iumẽtis dat escã ipsorꝝ. i. bestialꝝ viuẽtibꝰ: & pullis coruorꝝ inuocãtibꝰ eũ. vt dr̃ ps. cxlvj. Et cũ hoc sit vsitatissimũ nõ posuisset ꝓpheta hoc in psalmo tãq̃ qđ singulare. Sed & de esca mãnę data patribus in deserto: non videtur etiã ꝓprie intelligendũ: cũ bonis & malis fuerit data certo tpe. ſ. quadraginta annorũ; & nõ memoria p̃teritorum fuerit mirabiliũ: sed figura futurorꝝ. ſ. hmõi magni sacrifi cij. Reuera inqt Amb. in lib. de sacramentis: mirabile fuit q̃ mãna pluit dñs patribus in deserto: qui quotidiano pascebantur cœli alimento. Sed si illud miraris qđ vmbra est: quãto magis illud cuius est vmbra: scilicet mirandum de ꝑse. di. ij. reuera. Sed de esca eucharistiæ loquit quod est maximum miraculorum ab eo fctõrꝝ. Memoriam ergo fecit &c. cum dedit escam sacramẽtalem &c. Vbi tria.

In sacro eucharistię tria designãtur.

¶ Sacramenti eximia excellentia. ibi. Memoriã fecit mirabilium suorum.

¶ Conferentis nimia beniuolentia. ibi. Misericors & miserator dominus.

¶ Assumentis idonea conscientia. ibi. Timentibus se.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM CER

tum est q̃ ista est excellẽtissimum sacrorꝝ: & omnia alia ordinanꝰ ad ipsum vel ꝑficiuntur per ipsum: nec qđ ꝑcio sius habemꝰ in hoc mũdo. Quid em melius corpore & sanguine dñi nostri. ait Hiero. j. q. j. Multi. quasi diceret nihil. de ꝑse. dist. ij. nihil. dr̃ sic. Nihil in sacrificijs maius esse põt: nec vlla oblatio maior reperiꝛ. Et cum mirabilia sint opa dei oia: tñ sunt prꝛcipua & valde stupenda.

opa dei ĩsignia.

¶ Opus creationis.

¶ Opus redemptionis.

¶ Opus glorificationis.

Horꝝ oim mirabiliũ fecit memoriã & rep̃sentationẽ in venerabili sacro. O q̃ mirabile est q̃ cũ nihil esset nisi deus sua oĩpotẽti ꝓtute mũdũ & q̃ in eo sunt: creauit ex nihilo. Natura qdẽ & ars nil opatur nisi ex p̃iacẽti materia: ita q̃ semp in ope suo remanet cõis materia ei qđ fit: & ei ex q̃ opus fit. Nam cũ aial moritur corrupta forma substãtiali aialitatis. vel separata: si est aĩa rõnalis: remanet materia cõis ei: qđ prius erat sub forma aialitatis: & formę substãtialis quã suscꝛpit cadaueris. Et cum cadauer ꝑ sumptio nẽ puertꝛ in terrã: adhuc remanet materia cõis sub forma terrę. dicit in artificialibꝰ. Nã cũ fauer ex ferro facit cultellũ materia ferri q̃ erat prius sub forma ꝓ ge ipsa materia ferri postea reperiꝛ sub forma cultelli. Et cæra q̃ prius erat sub forma massæ facta ex ea imagine repiꝛ sub forma hoĩs seu figura. Non sic aũt deus creauit mũdũ: sed nulla ꝑexistente materia: oĩa fecit virtute sua in materia & forma substãtiali sua subito. & sic nulla ibi fuit materia cõis ex qua res factæ sunt: & eis q̃ factę sunt. Sed vt dr̃ Eccl̃. xviij. c. q vivit ĩ ęternũ creauit oĩa simul. ſ. in materia & forma substãtiali. ꝑm Aug. sic in isto mirabili sacro non est aliq̃ materia cõis q̃ ante ꝓsecrationẽ sit sub forma substãtiali panis & vini. & post ꝓsecrationẽ sit sub forma substãtialis corpis xp̃i. Sed totũ trãsit in totũ: materia cũ forma substãtiali panis & vini: transit in materiã & formã substãtialẽ corpis xp̃i. Quõ aũt conuertiꝛ: deꝰ opaꝝ. ps. Bñdictus dñs deus q̃ fecit mirabilia magna solus. Ita aũt est ꝟ mirabile: vt nec oculus intellectus angelici absq̃ lumine glorię ꝟ possit intueri quõ xp̃s sit in sacro. Remanent autẽ accidentia panis & vini. i. color: figura: sapor: & hmõi mirabiliter sustentata sine subiecto. Scd̃m opus valde mirabile est opus redẽptionis nostrę. Qđ em vsus nõ obtinuit: natura nescivit: ignorauit ratio: mens nõ capit humana: pauet cœlum: stupet terra: & omnis creatura miratur etiã cœlestis: hoc Marię nunciatũ est: in Maria impletũ est ꝑ xp̃m. Nã dicẽte ea q̃nq; verba. ſ. fiat mihi ꝑm verbum tuũ. subito totus xp̃s cũ carne aĩa & deitate in ventre suo fuit. Sic dicente sacerdote q̃nq; ꝟba ꝓsecrationis. ſ. Hoc est em corpus meũ. totus xp̃s in carne: aĩa & deitate est in sacro: ꝓcessus q̃q; eius mirabilis conuersationis & passionis. In isto venerabili sacro habeꝛ memoria & figura in materia eius q̃ est panis & vinũ. Nã granũ tritici cui se xp̃s cõparauit: & ex quo fit materia eius: nascit quidẽ de terra imperceptibiliter incisa remanẽte: ortũ triticũ cũ est paruulũ sarculaꝛ ad remouẽdas malas herbas ne fructum impediant: & aliquantulum de eo abscindit. Sic xp̃s paruulus circuncisus est ad remouendas malas hærbas suspitionum & excusationũ ꝑ eum q̃ nõ recepissent eũ vt messiam; ga nõ erat circũcisus: & de carne eiꝰ aliquid abscissum est. Crescens frumẽtum ad suã ꝓfectionẽ subiꝛitur caloribus: pluuijs grãdinibus & ventis. Et xp̃s ad ætatẽ ꝓfectã veniẽs cũ horibus cõuersatus: calores inuidiæ passus est a scribis & pharisæis: pluuias detractionũ: grãdines cõminationũ & lapidationis: vẽtosq̃ cõtumeliarũ.

Origo tritici.

me. Idem sup Io. O sacramentum pietatis: o signum vnitatis: o vinculum charitatis. Hanc etiã vinonẽ signat aqua in calice mixta cum vino. Vnde dr̃ de ꝑse. dist. ij. cũ omne. Cum in calice aqua vino misceatur: christo ppls adunatur: & credentiũ plæbs in quẽ credidit copulatur & coniungit quę ꝓmixtio separari nõ potest: quia nec christꝰ ab ecclia: hoc igitur signat talis cõmixtio. Nã aquę multę sunt ppli multi dicitur Apoc. xvij. significatiue. Ex hoc aũt percipi põt vtilitas perceptionis ex similitudine effectus esce corporalis. Ex cibo em seu esca sumpta reparatur vigor deperditus: calor em naturalis consumit humidum radicale: sed per cibum restauratur: sic calor concupiscentiæ habitualis in actum exiens vitijs & tentationibus & cũ occupationibus mundi paulatim cõsumit humidũ gratiæ in quo cõsistit vita aiæ. Sed per cibũ hunc sacramentalem restauratur vigor & feruor gratię & pctã relaxãtur. Per cibũ homo auꝛ getur cum est in statu augmẽti: & ideo pueri indigent frequenti cibo vt augeantur. Et ga semꝑ sumus in via in aptitudine augmẽti spũalis: ideo frequenter sumere debemus vt augeamur in virtutibus. Per cibum homo fortificatur contra labores impinguatur: delectaꝛ in gustu: sic spũalis ter ex cibo sacramẽtali. Vnde beatꝰ Tho. in officio corporis christi. O admirandũ cõiuiũ salutiferũ & omni suauitate repletũ: in quo christus nobis ꝓponitur sumendus vere rus deus nullus est eo salubrius quo peccata purgantur: virtutes augentur: & omniũ charismatũ gratia mens impinguatur. Vnde dicit Gene. penulti. Pinguis panis Aser: qui interpretatur beatitudo. i. christus qui est nostra beatitudo prębebit delicias regibus. i. rõne se regentibus. Et in huius figuram dicitur de mãna qđ non fuit datũ nisi transito mari rubro designante baptismũ: quia non datur nisi baptizatis: qđ habebat omnis saporis suauitatẽ. Sap. xvj. ꝑm tamen dispositionem sumentis. Facit etiam memoriã in isto sacramento quo ad effectus eius mirabilium suorũ. i. miraculorum: quia per hoc cæci illuminantur. vt clarius ſ. videant per fidem. Claudus erigitur in affectu vt recte incedat. Surdi audiunt prompti ores ad obediendũ. Leprosi mundantur in anima a reatu leprę peccati. Dęmoniovexati liberantur a tentationibus eorum. Paralytici roborant ad opera ardua. Febricitantes curantur a calore luxuriæ. Mortui resurgunt a peccatis. Vnde & Aug. dicit q̃ non deficit mãducatus: sed mortuos viuificat: quo. ſ. ad ea quę qs ignorat non ponẽdo obstaculum. Memoriam igitur fecit dñs mirabilium suorum.

Aser.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

scilicet conferentis sacramẽtum nimia beniuolentia & deuolutio ostenditur: cũ dicitur. Misericors & miserator dñs escam dedit. Misericors in affectu: non quidẽ per passionẽ doloris: sed per bonitatem dilectionis, Miserator in affectu subueniens miseriꝛ nostris. Dominus prouidens largiter seruis suis escam dedit. non aliam intendit exprimere: nisi seipsum panem viuũ qui de cœlo descendit. Prestat se nobis dñs ait Chryso. pal pare: comedere: & ample cti. Dicit em Cant. v. Comedite amici: bibite & inebriemini charissimi. Comedite inquit hoc est corpus meum Bibite ex ꝟ omnes: hic est em calix sanguinis mei &c Luc. xxij. Et quo modo potest maiorem beneuolentiam & amorem ad nos ostẽdere q̃ dare seipsum nobis in cibũ: vt vnũ efficiamur cum eo: cum omnia sacramẽta dẽtur nobis sub rebus sensibilibꝰ in nulla sensatiõe vnitur obiectũ sensibile cum suo sensu seu sentiente: vt vnum efficiatur cũ eo: nisi per gustũ seu esum. Nam cũ videmus obiectũ quod videtur non sit vnũ cũ videte: q̃uis species multiplicata vsq; ad oculum vniatur: nec qđ tangiꝛ odoraꝛ vel auditur: fit vnũ cũ sentiente. Sed cibus qui sumitur per gustũ realiter vnitur & fit vnũ cũ gustãte: cõuersus per nutrimẽtum ex eo in ipm. Sic christus in alijs sacramentis nõ vnitur per seipsum: sed per effluxum gratiæ ab eis. Sed realiter existens in hoc sacramento per seipsum nobis vnit̃: & ideo per modũ cibi & potus nobis cõfertur: sicut cibus cũ cibato fit vnũ per cõuersionem vnius in alterũ. Verũ quia nobilius trahit ad se ignobiliꝰ: ga hõ est nobilior cibo naturali quẽ sumit: ideo trahit ad se & conuertit in se cibum. Sed cibus iste sacramentalis: ga melior est sumẽte dñs. ſ. Iesus christus: ideo ipse cibus. i. christꝰ cõuertit ad se cibatum & vnit: vt dicat cũ apostolo. Viuo ego iã non ego: viuit ꝟ o in me christꝰ. Ad Gal. ij. c. Hinc Aug. in lib. confessionũ dicit sibi a dño dictũ. Crede & manducabis me. ſ. in sacramento: nec tu me mutabis in te: sicut cibum carnis tuæ: sed tu mutaberis in

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

notatur quomodo debite sumatur & cũ bona conscientia. ibi. timentibus se timore. ſ. filiali. Qui em timet deum. ait Salomõ: nihil negligit. Eccli. vij. c. ſ. eoꝝ quę debet facere. Cauet em talis vt bonus filius omnem defectũ ne patris sui incurrat offensam: & deinde perdat gratiã. Talis igitur non negligit obseruare quod apls ait. j. Corꝝ. xj. Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat: id est examinet conscientiã si est cõtritus & confessus de omnibus peccatis prꝛcipue mortalibus: quia vt ibi dicitur. Qui manducat & bibit indigne: id est cum non pura cõscientia sed maculata peccatis: iudiciũ sibi manducat & bibit: id est sui ad iudiciũ & augmentũ dãnationis accipit. Dedit quidẽ deꝰ escam istam sacramentalẽ timentibus se. i. instituit vt cum amore filiali & reuerentiali accederetur ad eam. Sed non sunt sacerdoti pctã occulta cordiũ nota & indispositiones mentiũ: pctã etiã sibi nota nõ debet alijs mãifestare: ideo datur oibus sacramẽtalis esca ista: nisi pctm̃ sit notoriũ: vt publicus vsurarius & notorius cõcubinarius & hmõi. Sed mors est malis: vita bonis: sicut palato non sano pœna est panis & nociuus: qui sanis est suauis. Vnde in Pſ. dr̃ Manducauerunt & adorauerunt. ſ. escam sacramentalẽ quę adoratur vt verus deus cum mandu atur. oẽs pingues terræ. i. pctores abundantes in vitijs & terrenis desideris: & in cõspectu eius cadent in pctm̃. ſ. grauissimum. Vnde dicit Aug. sup Pſ. Non prohibeat dispẽsator dñi. i. sacerdos pctores manducare mensam dñi: qui. ſ. nõ sunt notorij: sed exactorẽ moneat timere. ſ. vt in ludam indigne cõmunicatum introeat in eum Sathanas: Dedit timẽtibus se: & qui timet deũ facier bona. Eccli. xv. c. quæ. ſ. requiruntur ad salutem & debitũ cultũ diuinũ. Et ga in corpore eius per cõionem habet gescere corpꝰ christi: vt in sepulcro: conet facere illa

bona quę ſignificãtur in ſepulcro chriſti. Sepulchrũ iſtud iſta habuit ſm euãgeliſtas: vt patet Mat. & Lucę penult. & Io. xix. In eo fuerũt cum corpore chriſti myrrha & aloe: & linteamina mũda: & ſudariũ. Exciſum erat in petra & ſaxũ magnũ ad oſtium eius ſignatũ: clauſum ſigillo ſummi ſacerdotis: munitũ cuſtodibus. nouũ in quo nondum quiſq̃ poſitus fuerat. Hortus ibi erat: & in mõte Caluario prope Hieruſalẽ: & Ioſeph eius dñs erat. Ex quibus circunſtãtijs notantur duodecim bona q̃ debet facere qui timet deũ vt ſit dignum chriſti ſepulcrũ in cõione. Primo ſit in eo myrrha mortificatiõis ſenſuũ & paſſionũ. Nõ em̃ accedere debet cum diſtractione ſenſuũ: viſus: auditus & hmõi: nec cũ paſſionibus irę vindictæ & hmõi. Sed vt ait apl's ad Col'. iij. c. Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã. Adſit & aloe amarum contritio peccatorum. ſm illud Iob. iij. Anteq̃ comedam ſuſpiro: & quaſi inũdãtis aquæ. ſ. lachrymarum: ſic rugitus meus doloris. ſ. Linteamina ſint munda aię & corporis per caſtitatem: etiam ab actu coniugali. Vnde non niſi mundis a mulieribꝰ dedit Abimelech ſacerdos panes ꝓpoſitionis edendos Dauid & ſocijs. ſ. Reg. xxj. Hoc etiam dicitur de conſe. di. ij. c. omnis homo. Sit & ſuda rium q̃ facię corporis tegebat. ſ. humilitatis quæ cooperit faciem bonæ conuerſationis ne videatur ab hoibus & euaneſcat. Vnde cum Centurione reputans ſe indignũ dicat, Dñe non ſum dignus vt intres ſub tectum meũ. Matt. viij. c. tamen cũ hoc vt Zachæus & ſi publicanus: tũ puul' & humilis recipiebat eum affectuoſe in domũ ſuã. Sit petra fortiſſima in tentationibus: magnũ ſaxum aduoluatur ad os ſepulchri. i. firmum propoſitum non recidiuãdi. Potius debet quis oĩa mala ſuſtinere q̃ peccato conſentire in quit Aug. xxxij. q. v. ita ne. Sit ſignatum ſigillo ſummi ſacerdotis chriſti anulo. ſ. fidei vt nõ vacillet vel dubitet de veritate eius. Cyrillus, Non dubites ſed potius ſuſcipe verbum ſaluatoris: qui cũ ſit veritas nõ mentitur dicens. Hoc eſt corpus meum. Sit nouum vt nil cibi vel potus ſi poſt mediã noctẽ poſitũ in ſtomacho: nec medicina nec aqua. de cõſe. diſt. ij. Iquido. Spũaliter nullum cadauer mortalis peccati ſit in mente. Leo papa. Nullus malignus accedat: nullus fucato animo: nec inſidiæ mente condantur. Pura igitur ſit mens: pura conſcientia: quia & ſacrificium purũ eſt: apponatur in futurum cuſtodia rõnis ſumpto ſacramẽto: ne dormitãdo negligẽtia furtim auferat corpus chriſti id eſt gratia ſaluatoris. ſm illud Prouerb. iij. Omni cuſtodia cuſtodi cor tuũ. Sit meus hortus cõcluſus in quo ponũtur fagus & quercus: quę ponuntur fructus pro beſtijs. Sed flores roſarum: liliũ cõualliũ: violę & herbę odoriferæ: vt perſa & hmõi arbores ſuaues fructus ferẽtes. Sic in tali mẽte ruminentur exẽpla martyrũ cõfeſſorũ virginũ: & hmõi ſunt flores: ſint & hærbæ ſanctarũ lectionũ & verborũ & fructus bonorũ operũ: & ſic dicere poterit illud Canti. v. Deſcendit dilectus meus in hortũ meũ vt comedat fructus pomorũ ſuorũ. Sit iuxta montẽ Caluariæ locũ. ſ. paſſionis vt permaxime tunc meditetur chriſti paſſionẽ. Aug. Quia morte dñi liberati ſumus: huiꝰ rei memores in edendo carnẽ & bibendo ſanguinem eſſe debemus. Prope Hieruſalẽ ſit q̃ interpꝛat viſio pacis vt aliq̃n etiã cõtẽplemur ſupnã patriã: in qua pfectius anima cũ chriſto vnitur & paſcit'. vnde Amb. Manducat te angelus pleno ore in patria. ſ. pfecte fruendo: mãducat te homo in via pro modulo ſuo: tali recreatus viatico. Ioſeph qui interpretatur augmẽtũ: eſt illud monumentum: quia ſemp intendit creſcere in virtutibus. iuxta illud Pſ. lxxxiij. Ibũt de virtute in virtutẽ &c. Dedit quoq̃ eſcam iſtã timentibus: ga cũ timore maximæ reuerentię debet accedi ad ipſum. vnde Euſebius Emiſſenus. Cum ad reuerendum altare cibis ſpiritualibus ſatiandus aſcendis: ſacrum dei tui corꝰ & ſanguinem fide reſpice: honora: miraremente cõtinge: cordi ſmanu ſuſcipe: & maxime toto hauſtu interioris hois aſſume. de conſecra. diſt. ij. ga corpus. Pſ. v. Adorabo ad templũ ſanctum tuũ in timore tuo. ſ. reuerentiali: & ſic erit ſepulchrũ eiꝰ glorioſum vt dicit Eſa. xj. c. Et ſicut chriſtꝰ reſurrexit a mortuis p gloriam patris: ita per ipſum reſurgemus ad ſupernã gloriã: ga qui manducat hunc panẽ viuet in ęternũ. Io. vj. c. Manducare eſt viuẽtis creaturæ: ſic viuẽs vita gratię per hoc ſacramẽtũ ſumptũ viuet vita gloriæ. De cõditionibꝰ etiã quæ requiruntur ad debitã ſumptionẽ habes. ē. in. j. par. ti. de lege Moſaica. c. de cærimonialibꝰ: vbi agit de mõ edẽdi agnum paſchalem: qđ figurat iſtud ſacramẽtum.

Timẽs deũ debet obſeruare xij.

Condiciões celebrantis vel cõicantis.

Canon mirabilis.

¶Iterum de ſacramento euchariſtię. Cap̃. V.

Sermo ſed's de ſacro.

ERIT FIRMAMENTVM IN terra: in ſũmis montiũ ſupextolleſ ſup libanũ fructꝰ eiꝰ: & florebũt de ciuitate ſicut fœnũ terrę. Pſ. lxxj. Immẽſa diuinę largitatis bũficia exhibita populo chriſtiano ineſtimabilẽ ei ꝓferũt dignitatẽ. Neq̃ em̃ eſt aut aliq̃n fuit tã gradis natio q̃ habeat deos ap propinquãtes ſibi ſicut deꝰ nr̃ adeſt nobis. Vnigenitꝰ ſiq dẽ dei filiꝰ diuinitatis ſuę volẽs nos eſſe ptícipes nr̃am naturã aſſumpſit: vt hoies deos faceret factꝰ hõ. Inſup q̃ de nr̃o aſſumpſit totũ nobis ꝓtulit ad ſalutẽ: nã corpꝰ ſuũ in ara crucis obtulit deo patri: ſanguinẽ ſuũ fudit in p̃ciũ nr̃ę redẽptionis. Et vt tãti bũficij iugis in nobis maneret memoria: corpꝰ ſuũ & ſanguinẽ ſub ſpẽ panis & vini ſumẽdũ fidelibꝰ dereliqt. Hæc Tho. i officio. Quia em̃ corpꝰ aſſumptũ ablaturus erat ab hoibꝰ & illaturꝰ ſideribꝰ: inqt Euſebius Emiſſenus: neceſſe fuitvt die ccenę illud ſacrm̃ corpis & ſanguinis nobis cõſecraret: vt iugiter coleretur per myſteriũ quod ſemel offerebat in p̃ciũ. de conſe. diſt. ij. ga corpus. Et de hoc ſacramento loquitur Pſ. & ſi multũ obſcure. Erit firmamentum &c. vbi tria notat Pſ.

¶Primo deitatem ſub ſpecie panis latentem. ibi. Erit firmamentum.

¶Secundo vtilitatem hoĩs cum deuotione cõſequentem. ibi. Superextolletur ſuper libanum.

¶Tertio venerabilitatem plẽbis euchariſtiæ aſſiſtentem. ibi. Florebunt de ciuitate.

§. I. PRO DECLARATIONE PRIMI

Materia hoſtiæ.

eſt ſciendum q̃ vbi noſtra tranſlatio habet: erit firmamentũ alia habet. Erit panis triticeus: & ſic p vtrãq̃ habetur & materia ſacrĩ q̃ eſt panis triticeus: cuiꝰ ſpecies remanet poſt cõſecrationẽ cõuerſa ſubſtãtia, Vñ etiã dicit panis Ioã, vj. Panis quẽ ego dabo caro mea eſt p mũdi vita. Habeẽ etiã quod ſub eo latet. ſ. diuinitas q̃ dicit firmamẽtũ. Pſ. xxiij. Firmamentũ eſt dñs timẽtibus eũ: & teſtamẽtũ ipſi ꝰ vt manifeſtet illis. Oĩa em̃ ſuſtẽtat naturaliter & ſuos electos ſpiritualiter. Montes hic intelliguntur ſacerdotes: qui a vallibus vitiorũ debent eſſe eleuati: & in altum verſus cœlũ p cõtẽplationem & cœleſtẽ conuerſationẽ erecti. Summũ eorum eſt caput eoꝝ. Erit ergo panis triticeus qui eſt firmamentũ in ſummis mõtiũ qui eſt corpus chriſti: in quo etiã deitas ſub ſpecie panis triticei in ſummis mõtiũ: id eſt ſuper capita ſacerdotũ: qđ vtiq̃ fit quando ipſum cõſecratũ ppl'o oſtendũt eleuãdo: & hoc in terra. i. in mũdo iſto. Nã in cœlo clare intuetur: nõ ſub aliquo velamine: ſed in terra in qua aĩa noſtra habet velamẽ opacũ corporis nõ poteſt clare intueri: ſed ſub velamine & in iſto ſacro ſub ſpecie panis & vini: ſed realiter eſt ibi totꝰ chriſtꝰ: corpꝰ eius exvi ſacrĩ: ex naturali aũt cõcomitãtia & ſanguis & aĩa & diuinitas: ga iſta nõ poſſunt abinuicẽ ſeparari. Vñ Hila. in libro de trinitate de veritate carnis & ſanguinis. Nõ eſt relictus ambigẽdi locꝰ: ga ex ipſi ꝰ dñi ꝓfeſſione caro eiꝰ vere eſt cibus: & ſanguis eius vere eſt potꝰ. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguũ: ga qui dator eſt muneris: ipe etiam teſtis eſt veritatis dicens. Hoc eſt corpus meum. Lucæ. xxij. Et vt dicit Euſebius Emiſſenus de conſe. di. ij. ga corpus. Nouũ tibi & impoſſibile eſſe nõ debet q̃ in chriſti ſubſtãtiam terrena & mortalia cõuertuntur. ſ. panis & vinũ. Ad quod oſtendendum. ſ. non eſſe impoſſibilem vel incredibilem talem cõuerſionẽ: induci poſſunt exempla: ſcilicet.

Exẽplaris iducẽtio.

¶Operantis naturæ.

¶Narrantis ſcripturæ.

¶Manifeſtantis figuræ.

Videmus per viam naturę ſubſtantiã vnius rei mutari in aliã. Nã cũ hõ comedat panẽ: & vinũ bibat: per digeſtionẽ factã panis cõuertit in carnẽ: & vinũ in ſanguinẽ. Iſtud clare patet: comedit mulier pregnãs & cibus eius digeſtus cõuertitur p parte in carnẽ & ſanguinẽ & oſſa eius quẽ habet in vtero. Narratur a naturalibꝰ q̃ in Hybernia ſit quidã lacus: in quẽ ſi ponaſ lignũ: pars illa quæ tangit terram in fundo laci cõuertitur in ferrũ: quę in aqua in paleas cõuertitur: quę extra aquã lignum remanet. Si igitur natura operaſ talẽ mutationẽ in aliã: quanto magis autor naturę põt hoc agere qui hanc cõuerſionẽ facit: quõ cõuertitur: deus operatur: qui vtiq̃ plus poteſt operari q̃ intellectus noſter intelligere. ſm Auicennã. Ex ſacra ſcriptura q̃ mentiri non nouit: a Iudęis etiam approbata: legimꝰ in veteri teſtamento multas mutationes factas de vna re in aliam. Nã virga Moyſi ad iuſſum dei verſa eſt in colubrũ. Et iterum Moyſes de mandato dei colubrũ per caudã accipiens cõuerſus eſt in virgã. Exo. iiij. Ad verbũ Heliſei ferrũ ſecuris de manubrio excuſſum de manu cuiuſdã ligna incidentis: & merſum in aqua enatauit: & p ſe in manubriũ intrauit. iiij. Reg. vj. c. Helias ꝓpheta ignẽ de cœlo fecit deſcendere. iiij. Reg. j. Nunquid nõ ꝑter naturã eſt q̃ petra duriſſima pcuſſa virgã Moyſi daret copioſiſſimã aquã? Nume. xx. Aquę Egypti nõne ad verbũ Moyſi conuerſæ ſunt in ſanguinem. Exod'. xiiij. Omnia iſta exempla & plura alia ponit Ambro. ad hoc probandum, de conſecra. diſt. ij. reuera. ibi potes videre: omnia iſta ſunt præter naturam. Si ergo ſancti viri verbo ſuo fecerũt mutare naturas rerum & conuerſionem earum: nõne magis chriſtus dominus propheturum & ſanctuſſanctorum poterit mutare & conuerterepanẽ & vinũ in corpꝰ & ſanguinẽ ſuũ. ipſe em̃ eſt q̃ hãc mutationẽ agit. Vñ Aug. Intra catholicã eccleſiam in miniſterio (cal's myſterio) corpis & ſanguinis dñi nihil a maiomin'ꝰ: nihil a bono magiſ pficiſ ſacerdote: ga nõ in merito conſecrãtis: ſed in ẏbo efficiſ creatoris & virtute ſpũſſanctũ: ipe eſt qui per ſpm̃ ſctm̃ hanc ſuã efficit carnẽ: & trãſſundit in ſanguinẽ. ſ. q. j. intra catholicã. Ex multis demũ apparitionibus & miraculis oſtenſis circa illud ſacramentũ oſtendit veritas huius conuerſionis. Narratur in chronicis q̃ in Francia tpe ſcti Ludouici regis Francoꝝ celebrante quodã ſacerdote in hoſtia conſecrata viſus eſt ab omni ppl'o puer paruulꝰ in ipa hoſtia: & cũ nũtiareſ regi Ludouico miraculũ vt iret ad videndũ: rñdit: q̃ dubitãt de veritate huiꝰ ſacramẽti illi accedant ad videndũ. Ego aũt ga certe credo ibi corpꝰ Chriſti eſſe non curo videre. Narrat etiam Vincẽ. in ſpeculo hiſto. xxx. c. xxiij. q̃ circa annũ dñi. M. clxxxj. in pluribꝰ locis in Francia hoſtia cõſecrata a ſacerdote poſt ſanguinis ex ipſa fuſionẽ viſa eſt caro: & cũ diui derevellet ſacerdos: nõ potuit ſcindi ſed plicari. Vna pars remãſit in ſpecie panis: alia i ſpecie ſanguinis. In Vitis patrũ etiã de hmõi legiſ apparitionibꝰ. Cũ g̃ iſtud ſacrm̃ ſit firmamẽtũ. i. Chriſtus firmamentũ eccleſiæ: remanet tñ in ſpẽ panis triticei: ſicut prꝰ apparebat: & hoc triplici rõne.

Mirabilis fons

Sacrm̃ euchariſtiæ apparet ſb ſpẽ panis tritici & formavini.

¶Prima vt fides exerceatur.

¶Secunda vt horror auferatur.

¶Tertia vt ſenſus non decipiatur.

Figura cũ tñ dicatur, hoc eſt corpꝰ meum. Et quẽadmodũ in comepulchra ſtione preparata Iſaac: deceptus eſt oĩs ſenſus niſi auditus. euchariſtiæ. Nã viſus: ga caligaueratꝰ: nõ pcepit Iacob illum eſſe. Odoratus: ga ſenſit fragrãtiã veſtimẽtoꝝ Eſau: nõ Iacob. Guſtus: ga æſtimauit cibũ eſſe præparatũ ab Eſau. Tactus: ga manus ingtmanꝰ ſunt Eſau, ꝑter pelliculas hędorũ: quibus manꝰ cooperuerat. Sed auditus ſolus remanſit, indeceptus. Vñ dixit. Vox qdem vox Iacob eſt. Geñ. xxvj. Ira in ſacro iſto tactus: odoratus: guſtus: & viſus: ſunt eorum accidentium panis: ſicut erant cum ibi erat ſubſtantia panis. Sed auditus nõ fallitur cum audit, hoc eſt corpꝰ meũ. Et ad firmandum cor ſyncerum ſola fides ſufficit.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

Vtilitas de uote ſumentis.

vtilitas. ſ. deuote accipientis noratur cũ dicit. Superextolletur ſup libanũ fructus eiꝰ. ſ. panis triticei ſacramentalis. Libanus eſt mons ſpecioſus: & interpꝛatur cãdidatio: ſignificans montẽ glię: vbi oẽs amicti ſunt ſtolis albis. i. ſumma puritate: fructus ergo eius. i. affectus ſupextolletur ſup mõtẽ glorię: ga qui mãducat hũc panẽ viuet in ęternum. Ioã. vj. Sunt aũt. xij. fructus huius panis triticei: deſignati per. xij. fructus ligni vitæ: de quibus dr̃ Apoc. vlt. & de his habes plene. j. ibi vide. Oportet tñ q̃ deuote accipiat & in gratia: alias nõ extolleſ ad gl'iam ſed deĵcieſ in infernũ. Vñ liſid'. de cõſe. diſt. ij. g̃ ſceleratevt qui ſceleratevitũ ſit eccl'a: & cõi care nõ deſinũt: putantes ſe tali cõione mundari: diſcãt ſibi nil ꝓficere ad emundationem: dicente ꝓpha. Hiere. xj. Quid eſt qđ dilectus meus fecit in domo mea ſcelera multa? Nunquid carnes ſctæ auferẽt a tẽ malitias tuas? q̃ſi dicat nõ: ſed augeſ grauiſſimũ pctm̃: qa vt dicit apl's. i. Cor. xj. Qui mãducat & bibit idi. iudi. ſi. mã, & bibit. i. ac ſi Chriſtũ occiderit puniet ſm glo. Et hoc vt dicit Aug. non quia illa res. ſ. ſacramẽtũ ſit mala: ſed ga malus male accipit qđ bonũ eſt. Non em̃ mala erat bucella q̃ Iudæ data eſt a dño, vt patet Ioan. xiij. Salutem dedit medicus: ſed ille indignꝰ accepit ad pniciẽ. de ꝑſe. diſt. ij. & ſancta. Qñ M elchiſedech rex Salem ſacerdos dei ſummi obtulit Abrahæ panẽ & vinum eum benedicens: vt patet Gen̄. xiiij. c. vtiq̃ fecit hoc ei reuertenti cũ victoria a cæde quatuor regum. Gen̄. xiiij. Ad figurandũ q̃ oportet q̃ homo habeat victoriã de corpore ſuo cõpoſito ex quatuor elementis: ſeu in parte ſenſitiua: in qua inſurgũt quatuor paſſiones q̃ multis dominãtur: vel quatuor differentijs pctõꝝ: qui vincũt quatuor reges. i. ſenſualitatis noſtrępctã. ſ. pctm̃ cogitationis: conſenſionis: operationis: & aſſuefactionis, huic Chriſtus verꝰ ſacerdos offert panẽ ſacramentalem cũ benedictione gr̃æ & gloriæ. Item Io. de ſan. Gemi. in ſermonibus dicit q̃ Pſ̃us in lib̃. de ſenſu & ſenſato numerat ſeptem differẽtias ſapo rum qui ſpũaliter reperiuntur in hoc ſacramento. Primus ſapores eſt ſapor dulcis: qui ſignat donũ ſapientię: quæ facit diuis ſanatuitatem deguſtare. Secundus ſapor acutus: & ſignat doctum intellectus qui facit penetrare vſq; ad intima rei. Tertius eſt amarus: & ſignat ſcientiam: quę huius mundi amaritudines facit dolere. Quartus eſt ſapor pinguis: & ſignat pietatem. Pſ. xxij. Impinguaſti in oleo caput meũ. Quintꝰ eſt ſalſus: qui habetur in dono conſilij: in quo eſt ſal diſcretionis. Sextus ſtipticus: qui habetur de terreſtri & calido: & ſignat fortitudinem qui roborat hoĩem. Septimꝰ eſt austerus ſeu acetoſus: ſub quo cõprehenditur & ponticus: vt in pyris acerbis: & ſignat timorẽ qui pungit ex recordatione peccati & expectatione iudicij. Vnde bene Sap̃. xvj. dicitur de mãna huius figuratiuo. Panẽ de cœlo præſtitiſti eis domine: omne delectamentum in ſe habentem & omnem ſaporem.

Septem ſapores huiꝰ ſacramenti

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

deveneratione ſacramẽti dr̃. Florebũt de ciuitate. ſ. veniẽtes angeli de ciuitate eccl'æ triũphantis; & hoĩes de ciuitate eccleſię militantis læte & affectuoſe aſſiſtẽtes ſuo dño: ſb eſt florere vt fœnũ terræ: qđ multũ abũdat & multiplicat. Nã q̃ angeli veniãt de ciuitate cœleſti: oñdit Greg. di. in ſi. diaꝰ. Quis fideliũ dubiũ habere põt in illo Ieſu Chriſti myſterio: in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cœlos aperiri: angelos̃ choros adeſſe: ſumma imis ſociari. de cõſe. diſt. ij. quid ſit ſanguis. §. quis fideliũ. De ciuitate etiã eccleſię currunt hoĩes ad videndũ ſacramentũ altaris, & quaſi tota deuotio fideliũ remãſit in iſto ſacro: & merito: ga ſicut dicit Alex. pa. de cõſe. di. ij. Nihil ſicut potior eſt egteris hoſtijs & ſacrificijs: ita pot̃ excoli & venerari debet. Hinc Dauid corã arca dñi. ij. Reg. vj. q̃ hoc ſacramentũ arca fœderis ſignabat: ga in ea erat virga diuinitatis potẽtiſſimę: lex aię deris ſapientiſſimę: mãna carnis puriſſimę: nudus ſaltabat toris gurat viribus ex maximo feruore & deuotiõe. Quid fieri debet euchariſtiæ ad figuratũ ſi tantũ egit ad figurã? Hoc etiã fuit figuratũ ſtiam.

in magnifico illo cõuiuio qđ fecit Asuer⁹: q interptaf bti tudo,i.dom⁹ tertio anno iperij sui,i.tpe nõ naturæ nec legis Moysaicę:sed tpe grę cũctis pncipib⁹ suis:ga aplis suis exinde oib⁹ volẽtib⁹ venire in domo sua,s.ecclesia mirabiliter ornata:nec aliqs cogebat ad sumẽdũ &c. Hester,j.c.

¶De sacro pœnitẽtię & speciali de cõfessione. Cap. VI.

Sermo excellẽs de sacro pniæ.

DIXI CONFITEBOR ADVERsum me iniu, meã do. & tu remi, impi, pec. mei. Pš.xxxj. Sicut pđm originale nõ remittit nisi per baptismũ actu vel ppposito susceptum: ita actuale nõ remittit post baptismũ pcipue nisi p pnam: vñ Aug. Ois hõ post q̃ suæ volũtatis est arbiter cõstitut⁹: nõ põt nouã inchoare vitã: nisi pœniteat eũ veteris vitæ. de pœ. di. j. c. tres sunt autem actiões. Et Christ⁹ ait Lu. vlt. Oportuit Christũ pati & resurgere a mortuis die tertia: & pdicare pniam in remissionẽ pctõr⁹ in oẽs gẽtes: & vt ait Chrys. i homil. de pœ. di. j. & iij. c. pfecta pnia. Perfecta pœnitẽtia cogit pctõrẽ oia libẽter sufferre. In corde em cõtritio: in ore cõfessio: in ope tota hũilitas. s. satisfactionis. hęc est vera & fructifera pnia. Hoc est illud triduũ quo vocat nos de⁹: vt eam⁹ in desertũ: vt imolem⁹ deo nro sacrificiũ bonor⁹ opeꝝ. Exo. iij. Hoc est illud triduũ q̃ Christ⁹ amisit sus dolẽdo reperit. Lu. ñ. Hæc est via p quã exit de carcere Herodis ifernalis. i. stat⁹ pctõ: quo intẽdit altera die. i. in vita futura ducere ad mortẽ. Act. xij. Per ↄtritionẽ em exitur de porta duricie cordis: p confessionẽ de porta clausa taciturnitatis: p satisfactionẽ de tertia porta quę est ferrea: vnde magis fortis cũ alia retentionis alligẽ subtantię vel famæ. Quo aũt debite fiat ista pœnitentia prout est sacramẽtum ecclesiæ: & quantum præstet vtilitatẽ ostendit Pš. dicens. Dixi confitebor: vbi tria notat.

¶Primo cõfessionẽ pnialẽ exercẽdã: ibi. Dixi cõfitebor.

¶Secundo conditionem rationalem adhibendam: ibi. Aduersum me iniustitiam meam domino.

¶Tertio sinouationẽ spualẽ psequndã: ibi Tu remisisti &c. De impedimẽtis pnię & remediis ptra ea habes plene. j.

c.xvij. § iiij. & v

§.I. QVANTVM AD PRIMVM SCIlicet de cõfessiõe faciẽda: ga dicit cõfitebor, Dixit Iosue ad Achor: g trãsgressus fuerat mandatũ dei. Da gl'iam deo: & pfitere pctm. Iosue. vij. quasi dicat. Cõfitẽdo pctm tuũ das gloriã deo, nã manifestãdo miseriã pctí tui: vt de⁹ eam sua bonitate amoueat a te: fateris clementiã & miam suã & sic glorificas eũ. Vnde sciendũ q̃ omnis lex nobis data a deo clamat nobis: & mandat confessionẽ peccatorum.

¶Primo lex intrinseca.

¶Secundo lex mosaica.

¶Tertio lex prophetica.

¶Quarto lex euangelica.

¶Quinto lex canonica.

Lex intrinseca

Lex intrinseca est lex naturalis. Hęc nobis dictat vt confiteamur deo pctm nrm. s. recognoscendo & petẽdo veniã. Quia em ante incarnationẽ de⁹ erat purus spũs: iõ erat contentus cõfessione mẽtali hoĩs: nec pl⁹ exigebat. Sed postq̃ factꝰ est hõ: incarnat⁹ ex virgine: exigit a nobis etiã confessionẽ oris: & qa pñs nõ est corporaliter: vult vt faciam⁹ eã vi carnis suo. s. sacerdoti. Dicit Iob, xxxj. q nõ fuit Iude⁹: sed gẽtilis lege naturali ad hoc motus. Si erubuit pctã mea in cõspectu ppli cõfiteri. i. nõ erubui. & nõ dicit ppl'o: qa cõfiteri publice esset scãdalizare: sed in cõspectu ppli: qa nõ debet erubescere q̃ ppl's sciat ipam facere cõfessionẽ: sicut aliqui sapientes fm̃ seculũ erubescũt videri in confessione. Primi parentes nri ppetrata trãsgressiõe diuini pcepti iterrogati fuerũt de ea vt cõfiterent pctã & veniã peterẽt: cũ dñs vocauit Adã di. Adã vbi estꝰ? Gen. iij. q. d. cõfitere pctm tuũ: sed illi vt supbi noluerũt se accusare: sed excusauerũt se: ga Adã retorsit culpam in Euã: q̃ sibi suggessit esum: & sic q̃si in deũ q dedit sibi talẽ socĩã. Eua iterrogata in serpẽtem retorsit: & qa noluerũt humiliter cõfiteri pctm: expulsi sunt de paradiso nudi mẽte & corpore. Frequẽter hoc accidit vt reprehẽsus qs a cõfessore vel alio de pctõ suo: nõ humiliter cõfitet: sed excusat se retorquẽs in carnẽ seu sensualitatẽ signatã p Euã: & sic in deũ q dedit sibi fragilẽ carnẽ: vel in diabolũ q retauit. Sed si nõ vis ejci de paradiso cœlesti: tibi attribue & cõfitere.

Lex mosaica.

Lex mosaica sicut alia sacra: sic & confessionẽ cõtinebat in figura. Nã dũ mãdabat in lege q̃ committẽs certa pctã offerret determinata aĩalia sacerdotib⁹ q̃ occisa in sacrificiũ cremabant. vt patet Leui. iiij. v. vj. & vij. manifestabat in gñe offerẽtis illud aĩal cõmisisse aliq̃ pctã in gñe. q̃ expiãda erãt p mortẽ Christi figurata in tali aĩali, cõfessio em sacralis a passiõe Christi habet efficaciã. Ex iudicio etiã lepræ habita fuit figura cõfessiõis de q̃ habet Leui. xiij. & lepra in capillis est pctm in cogitatiõe. Lepra in cute est pctm i carnali delectatione seu morosa delectatiõe. Lepra in veste exteriori est pctm in opatione. Lepra in domo in q̃ tpore habitat est pctm in psuetudine. Qui q̃ habuit signa lepr̃ debebat se sacerdoti pñtare: & ille debebat bñ pliderare modũ lepræ. Et si videbat eẽ lepr̃ pseurãtẽ & augeri: iudicabat eũ imũdũ & a ceteris separãdũ. Si aũt videbat nõ pmanere lepr̃ iudicabat mũdũ: & liberũ dimittebat. Sic sacerdos pctõrẽ sibi pñtatũ vel leprosum in aĩa: siue p cogitationẽ vel delectationẽ vel opa mala: si videt eũ nõ dolere nec pponere in futurũ abstinere: non debet eũ absoluere: sed vt imũdũ & in lepra pseuerãtẽ iudicare. Sed si dolet & pponit abstinere debet absoluere: & vt mũdũ p pfessionẽ iudicare. Alig etiã ex Hebręis bñ peritis asserũt q̃ cũ reperiũt sacerdotẽ de eis. s. de leuitico gñe qđ tñ est eis difficile discernere: cõfitent vocaliter eis pctã sua ante mortẽ. Lex pphetica ad hoc inuitat. q̃ scripturæ prophetarũ dicant lex: patet ex eo q̃ Christ⁹ dixit Iudeis. In lege vestra scriptũ est. s. Pš. lxxxj. Ego dixi dij estis, qđ tñ verbũ in pphetia est. Pš. xciij, seu in psalmo Dauid. Ipse em Dauid dixit. Præoccupem⁹ facie dñi in cõfessiõe, i. anteq̃ cõpaream⁹ ante faciẽ dñi. s. in iudicio particulari p mortẽ in quo oporter nos reddere rõnẽ de debitis nris pctõr⁹ faciamus cõfessionẽ: p eam em tollũtur pctã scripta in tabula cõscię: sicut p spõgiã in tabula scripta, etem oia in cõfessione lauant. ingr̃ be, Lau. & Salo. Prouer. xxviij. Qui abscõdit scelera sua, s. nõ cõfitẽdo nõ dirigẽt. s. in via salutis. Qui aũt cõfessus fuerit & reliq̃rit ea, miam cõsequẽt & in uenient gr̃am. Hinc Esa. xxiij. Circũi ciuitatẽ sume citharã q̃ sonitũ reddit. s. vocalis cõfessionis: bñ canta debite cõfitẽdo. frequenta cãticũ. Et nota q̃ dicit circũi ciuitatẽ cum citharã nõ ea casu: sed diligẽter debet circũire ciuitatẽ eccl'ię vt inueniat bonũ cõfessorẽ. Vñ Aug. Qui vult confiteri vt inueniat gr̃am: facerdotẽ q̃rat q̃ sciat absoluere & ligare: ne si negligens circa se fuerit: negligat ab illo q salubriter monet eũ: vt cæcũ vitet ne ambo i foueã cadãt de pœ. di. vj. c. q vult. & de pœ. di. j. §. quę pœnitet. Danieli ppheę cõfitenti pctã ppli dicẽdo. Peccauimus: iniuste egim⁹: inigtatẽ fecim⁹ in oẽm iustitiã tuã: reuelata sibi fuit dei placatio & liberatio a captiuitate babylonica. Dañ. iij. Lex euãgelica de hac plenius loquit̃. nã vt dr Lu. iij. Qui baptizabant a Ioanne baptizabãtur sibi pctã sua. Erat aũt baptismus Ioannis nõ sacrm ecclesiæ: vñ nec purgatiuũ pctõr⁹: sed dispositiuũ ad pniam: & iõ dicebat baptizare in pniam Hmõi aũt iniũgendo cõfessionẽ dñs Iesus. x. leprosis qui clamabãt miserere nr̃i: dixit. Ite oñdite vos sacerdotib⁹. Lu. xvij. & eũdo mũdati sunt. Ad innuẽdũ q̃ lepra pcti q̃ est extrãsgressione decalogi mũdat oñdẽdo se sacerdoti in cõfessione, & q̃uis ipm ppositũ verũ cõfessionis mũdet: vt patet ex ipa figura historiæ: oportet tñ vt tpe suo sequat effect⁹: aliter recidiuaret in lepr̃ pctí. Autoritatẽ aũt absoluendi dedit dñs sacerdotib⁹ cũ dixit discipl'is in psona oim sacerdotũ. Quor⁹ remiseritis pctã remissa sunt &c. Io. penul. s. claue nõ errãte. Exp̃ssius pmulgauit p̃ceptũ hmõi Iacob⁹ apls in can̄. sua. c. v. Confitemini alterutrũ pctã v̄ra. s. hũtibus claues ecclesiæ vt sunt sacerdotes. Vñ & q in casu extremo: vt sit in periculis maris cõfitẽt laico: q̃uis vtile sit si nõ habet copiã sacerdotis: tñ si euadat debet postea illa sacerdoti cõfiteri. Lex aũt canonica hoc mãdat dicẽs p Aug. Iuãa nõ poterit pter volũtatẽ a dño iudicẽt: & cũ i se pturit seueriss̃ime medicinę sed tñ vtilissime sniam: accedat ad antistites. s. sacerdotes in eccl'ia p quos illi claues ministrant de pœ. dist. j. iudicet. Amb. Venial est culpa, i. dignavenia quã sequit cõfessio delictor⁹. dist. e. c. serpes. Nã em meruit iustificari q pctã sua noluit cõfiteri, idẽ dist. e. nõ. pot. cũ seq̃. Hinc & Hiero. Quisqs es q tibi aliquis⁹ pctí es cõscius: quãto tpe delig̃sti: tãto tpe satisfacito deo in pfessiõe pniæ nõ expectes vt hũiliet te accusator Sathã. i. diabolus. dist. ea. c. vide. Tps determinat: qa oĩ anno saltem semel, extra de pœ. & re. c. ois. Ois vtriusq sex⁹ postq̃ ad annos discretionis pue-

Figura tio psessionis.

Iudei pfitentur leuitis, Lex pphetica

Lex canonica.

Tẽpus.

tionis puenerit: teneꝫ oĩa pctã sua pprio sacerdoti cõfite-
c.xix.j. ri. Multa habes ad declarationẽ hui⁹. j. de confes. & ẽ. in. ij.
tit.xvij. pte tit. de acidia. c. de negligentia cõfes. Et qs sit pprius sacerdos cuiuslibet: habes diffuse. j. in ti. de confessoribꝰ. Verũ in li. vj. de pœ. & re. habet q̃ pprius sacerdos est. Sunt aliqui sapientes fm̃ mũdũ: q æstimant nõ necessariã sacerdotẽ cõfessionẽ: sed ad bene esse. Sed si istud aliqñ fuit in opinione: vt ponũt magr̃ sen. in. iiij. dist. xv. & Gratianus de pœ. dist. j. p totũ. hodie tñ est in determinatione ecclesiæ. s. esse necessariã ad salutẽ cõfessionẽ vocalẽ: & ptrariũ tenere s. nõ esse necessariã: esset hæreticũ fm̃ Tho. in. iiij. vt habes
Ti.xvij j. in ca. de statu cõfessoꝝ. de quadã muliere. vt habeꝫ in li. de. vij. donis, q̃ lapsa in pctm carnis: ga præ verecũdia no luit confiteri: q̃uis intraret monasteriũ vt magis pœniten tiam ageret de peccato: & ibi semper vixerit in maximis abstinentijs & gemitibus & orationibus: tamẽ mortua a paruit cuidam moniali sibi familiari reuelans se esse dãnatam: propterea qa non fuit illud peccatum confessa.

§.II. QVANTVM AD SECVNDVM

Plena obedi tio.

scilicet de cõditionibus quas debet habere confessio vt sit bene facta: q̃uis. j. plene declaretur̃. de. xvj. conditionibus eius. in titu. de statu confessorum pro nunc solum ex verca.xix. bis Psalmistę proponentur quatuor. vt fiat primo.

¶Cum natura discussione: ibi. Dixi.

¶Cum amara compunctione: ibi. Aduersum me.

¶Cum syncera denudatione: ibi. Iniustitiam meam.

¶Cum plena obeditione: ibi. Domino.

Debita examinatio.

Quantũ ad primũ nõ debet qs facere pfessionẽ subito sine aliqua pmeditatione: qa modicũ vel nil valeret: sed cũ de liberatione & mẽtis examinatione. Et iõ anteq̃ ponat pš. verbũ p fitebor: pmittit dixi. i. deliberaui in mẽte mea. ita exponit Cassio. Et in ista deliberatiõe debet dicere in corde suo corã deo: pctã sua diligẽter examinãdo. fm̃ illd Esa. xxxvij, qđ di. Ezechias pœnitẽs de pctis. Recogitabo tibi scilicet deo oẽs annos meos in amaritudine aĩæ meę. i. oẽs actus pctõr⁹: cogitationis: locutiõis: opationis: omissiõis per me ppetratos toto tpe vitæ meę: & hoc cũ displicentia & amaritudine: nõ aũt cũ cõplacẽtia delectationis. Et hoc est qđ di. Leo pa. de pœ. dist. j. c. sufficit. Sufficit pœnitenti cõfessio q̃ prio deo offerr̃. s. dicẽdo & examinãdo se in corde suo: deinde sacerdoti q̃ p delictis peccatiũ pcator accedit. Manifestũ est aũt q̃ cũ qs habet facere cõputũ alicuius administratiõis factę p eũ: pri⁹ p se examinat oẽs priculas q̃ sunt scriptæ in libro quę habet corã exigẽte rõnẽ pstare vt bñ reddat rõciniũ. multo magis q̃ habes scripta in lib. cõscię opa tua mala: prius debes p te examinare vt reddas cõputũ corã exigẽte rõnẽ a te. s. cõfessori loco dei. Et cuidã q̃ fecerat cõfessionẽ suã sine præcedẽti debita examinatiõe fuit dictũ invisiõe: vt iterũ redderet cõputũ suũ. i. cõfitere

Amara cõpunctio.

tur in vitis patrũ. Sedo debet fieri eũ amara cõpũctiõe. vñ di. Cõfitebor aduersum me. Quæ sunt nobis aduersa & cõtraria nobis displicẽt: & de eis dolemus: & qa pctã sũt maxime aduersum nos. i. nociua & ỹria nobis: debem⁹ vt nociua & vera mala de eis in cõfessione dolere. Sicut em ỹria cõtrariꝫ curant: cõplacẽtia. s. delectationis pctí aufertur p displicẽtiã & dolorẽ ei⁹. Vñ Aug. de pœ. dis. j. c. penul. Quę pœnitet cĩno pœniteat: & dolorẽ lachrymis oñdat p cõfessionẽ. Debet aũt dolor iste esse magn⁹. Vnde dicitur aĩæ peccatrici. Hiere. vj. Luctũ vnigeniti fac tibi plãctũ amarum. vtiq̃ cũ mulier amittit vnigenitũ suũ qui est totum bonũ suũ: & quẽ amat maxime: dolet maxime. Sed quãto magis habet dolere pctõr⁹ q̃ p pctm amisit & bõa oĩa spũa lia q̃ excedunt valorẽ oĩm tpaliũ & patriã, ppriã ciuitatis supnæ & vitã aĩæ gr̃am & ipm deũ: g sol⁹ est solatiũ & refugiũ nrm & totũ bonũ nrm. vñ Amb. in li. de pœ. Nihil est qđ causa tã summi doloris sit: q̃ si recordet qs vñ lapsus sit: & q̃ ad ista momentanea: & caduca ab illa cœlestis

Integra pfessio.

cõditionis intẽtione defluxerit. Tertio debet eẽ cõfessio cũ integritate syncera. i. nõ misceat alias materias in confessione: sed iniustitiã suã. oẽ pctm est quædã iniustitia cõtra deũ vel pximũ vel seipsum. Dicẽtu iniqtates tuas: vt iusti ficeris. s. in confessione. Esa. xlij. Debet aũt integre dicere iniustitiã suã. dr̃ em Threñ. ij. Effunde sicut aqua cor tuum ante cõspectũ dñi. Sicut em cũ effundit aqua de vase nil remanet in eo odoris, coloris, vel saporis. Ita de vase cordis aqua iniqtatis p os in confessione effundi debet: vt non remaneat aliqua circũstantia iniustitiæ seu pctí. Vñ Aug. in li. de pœ. ait. Consideret pctor qualitatem criminis: in loco: in tpe: in pseuerãtia: in varietate psonę: & quali hoc fecerit tẽtatione & ipsi⁹ vitij multiplici executione. Ois ista varietas cõsitenda est & defienda. Dolendũ est nõ solũ ga peccauit: sed etiã ga se virtute priuauit. Gemat alioꝝ vitã in sua fuisse corruptã. s. exẽplo: vel incorruptã nõ cõseruatam: & cõmodo pximi qđ dedisset exẽplo boni. doleat de tristitia quã peccãdo bonis intulit. Hæc ille, de pœ. dist. v. ca. j. De circunstantijs tñ peccatoꝝ q̃ sunt necessarię cõfitẽ-
Plena ti & q̃ non: habes. j. in ti. de statu confes. Quarto debet esse obedicũ plena obeditione. vnde dicit: dño confitebor: fit em̃ sacerdoti loco dñi: seruus aũt dño debet obedire. vnde dicebatur in veteri lege, Deu. xvij. Qui nõ obedierit sacerdotis imperio: morte moriatur. xj. q. iij. abstr. & præcipue in eo qđ iniungit sibi in pœnitentia debet obedire & facere alias oporteret eũ iterare. vnde Aug. Ponat se confitens in arbitrio sacerdotis: potestate iudicis: nihil sibi reseruans sui: vt oĩa eo iubente paratus sit facere p recipienda vita aĩæ quęcũq̃ faceret pro euitanda corporis morte: & hoc cũ desiderio: ga vitã recuperat infinitã. de pœ. dist. v. ca. j. Qđ si iniungitur sibi qđ aliqua de causa nõ posset explere: debet sibi significare: insuper & quæ sibi declaret necessaria facienda: vt restitutionẽ alienoꝝ famæ & hmõi faciat integraliter. Et ga nouit diabolus q̃ non valet confessio: nisi fiat sacerdoti: cũ habetur copia. ideo legitur q̃ diabolus semel sumpsit speciẽ sacerdotis, cũ scilicet quidã infirmus Exẽplũ mitteret pro sacerdote nuntiũ: cui obuians in via diabolus mirabi
in forma sui sacerdotis: accessit ad infirmum & audiuit eũ le. & absoluit. Illo aũt moriente dęmones aĩam eius quærebant ducere ad infernũ: dicentes illũ non fuisse confessum sacerdoti. Angeli boni econtrario excusantes eũ: ga vt sacerdoti diabolo cõfessus erat. Demũ re deducta ad iudiciũ dei: sententiatũ est vt aĩa rediret ad corp⁹: & vero sacerdoti confiteretur vt saluari posset: & sic factũ est: qui refusciatatus cõfessus est: & postea quieuit in pace.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

scilicet de innouatione cõsequenda p cõfessionẽ dixit. Tu remisisti impietatẽ peccati mei. Per cõfessionem fit peccator nouus homo. fm̃ illud apostoli. Deponentes veterem hoĩem induite nouum hoĩem qui fm̃ deum creatus est. ad Ephe. iiij. & ad Colo. iij. Multa ex ea consequunt̃ bona: sicut per peccatũ multa nocumenta homo incurrit. Primo Vtilitã per peccatũ amittit quis vitã gratiæ. fm̃ illud Sapiẽ. xvj. tes pfes. Per malitiã occidit homo aĩam suã: scilicet priuando eam fidei & gratia: sed per confessionem resurgit ad gratiã. pš. lxxxiij. icõmo. Veritas de terra. i. de peccatore orta est. s. confessionis peccatorũ: & iustitia de cœlo prospexit. i. iustificatio fm Aug. Iustificatio aũt fit per gratiã. iuxta illud apostoli ad Titũ ij: Iustificati gratia ipsius. Aliquando accedit quis ad confessionem attritus & non contritus: & tunc si non ponit obstaculum: per confessionem iustificatur per gratiam. Secundo peccatum inducit ad obstinationem & mortẽ eternam. Ad Ro. vj. Stipendia peccati mors. & cõfessio a morte gehennæ educit & a profundo obstinationis. Vñ Aug. tractãs illud pš. Necꝫ virgeat super me puteus os suum ait. Puteus est profundum humanę inigtatis: in quã si cecideris non claudet super te os suum: si nõ clauseris os tuũ. de pœ. di. j. §. cæcus. Confitere ergo & euades. s. de profundo inferni & obstinationis. Tertio pctm claudit paradisum. Esa. xxvj. Tollat impius ne videat gl'iam dei. Confessio aperit paradisum. Amb. in li. de paradiso. Ecce nunc tẽpus acceptabile est in quo confessio aperit paradisum Iatroni in cruce cõfitenti pctm suum dicendo. Et nos quidẽ iuste: nã digna factis recipimus, Lu. xxij. Cui dictũ fuit. Hodie mecum eris in paradiso. Quarto pctm facit hoĩem seruum diaboli seu filium. Ioan. viij. Vos ex patre diabolo estis: sed confessio liberat a seruitute diaboli & facit filiũ dei. In hu iusmodi figurã legitur. j. Reg. xvj. q̃ Dauid soñãte citharã Saul qui vexabat a diabolo liberabatur ab illa vexatione. Cithara significat confessionẽ fm̃ illud. Confitemini dño in cithara. ps. xlij. Quinto pctm deturpat aĩam & denigrat obscurando mentẽ: sed confessio decorat. Vnde Hiero. de pœ. dist. iij. totã pniam. Cõfessio & pulchritudo corã eo: vt qui fuerit pctã sua confessus dixerit. Corruptę sunt cicatri-

ces meæ fœditatẽ vulnerum in ſanitatis mutet decorem. Et Augu. Per confeſſionem homo de fœdo fit pulcher, In cuius figuram eſt Naamã leproſus lotus ſepties in Iordane: & reſtituta eſt caro eĩ⁹ ſicut caro pueri paruuli. iiij. Regũ. v. Interpretatur Iordanis riu⁹ iudicij: & ſignificat iudiciũ pœnitentiale cõfeſſionis: in quo lotus ſepties. i. de oĩbus peccatis vniuerſaliter mundaĩ & decoraĩ. Sexto confeſſio illuminat. Hęc eſt natatoria Siloe: in qua lotus cæc⁹ a Chriſto miſſus illuminatur. Io. ix. O quot illuminatiões peccator ibi recipit, de multis eñ q̃ non putabat eſſe peccata, edocetur: & inſtruitur quõ debeat tentationibus reſiſtere: occaſiones vitiorum vitare: quõ debeat ſatiſfacere & in oĩ converſatione ſua ſe habere. Septimo diminuit pœnas temporales debitas pro peccatis plus & minus ſm quãtitatem doloris & erubeſcentiæ. Aug. Quoniã erubeſcentia magna eſt pœna: fit dignus venia. i. remiſſione pœnę qui pro Chriſto erubeſcit confitendo. Vnde legitur de quadã pulchra muliere q̃ cõpuncta ex prędicatione audita cofeſſa eſt cum tanto dolore & erubeſcẽtia q̃ mortua eſt præ dolore: & reuelatũ eſt q̃ ſubito ad cœlũ euolauerit omni pœna ſibi dimiſſa. Octauo corpora ſanat aliq̃n. vt de pœ. & re. c. cũ infirmitas. Præcipitur eĩ medicis corporũ q̃ cum fuerint vocati ad infirmos: inducant eos ad confeſſionem faciẽdam: vt per hoc citius ſanent infirmi: qa ſublata cauſa remouetur effectus: cauſa infirmitatis multoties eſt peccatum & ſi nõ ſemp: ideo &c. Nono cõfeſſio interceſſiões ſeu orationes multiplicat. Nã eccleſia orationem facit ſpecialem pro confeſſis dicẽs. Exaudi dñe ſupplicum preces & confitentiũ tibi parce peccatis. & ſpecialiter ille cui cõfitetur orat. p eo. Vnde & Aug. dicit de pœ. diſt. vj. c. j. de cõfeſſore. Adiuuet cõfitentẽ orando: eleemoſynas faciendo: et alia bona opa pro eo. Decimo dat magnũ robur aiæ cõtra tentationes diaboli. Vnde & in figuram Iudas Machabęus ſurrexit vt leo dux exercitus dei & habuit maximas victorias cõtra inimicos populi dei: qui ſunt dęmones, Iudas interpretatur confeſſio: qa per eã habetur victoria cõtra dęmonũ tẽtationes: nã deteguntur in ea eius inſidiæ. Vndecimo dat ſpem ſalutis. Amb. Confeſſio ſpem ſalutis tribuit: ſicut ecouerſo taciturnitas indũcit deſperationem, exemplũ in Cain: qui vt dicit Gratian⁹. de pœ. diſt. j. c. vo luiſſent. qa peccatũ dño interrogante noluit confiteri: in deſperationem incidit. Geñ. iiij. Duodecimo lætificat pœnitentem & eccleſiam militantem. pã. xlj. In voce exultationis & confeſſionis ſonus epulantis. figura de filio prodigo qui reuerſus ad patrẽ & confeſſus dicens. Peccaui in cœlum &c. tota domus feſtauit. Lucæ. xv. ca.

¶ De ordinibus ſacris per modum ſermonis. Cap̃. VII.

SACERDOTES TVI INDVANtur iuſtitiã & ſcti tui exultent. ps. cxxxj. Ordo ſacer q̃uis ſit diſtinct⁹ in plures ptes: qa in minores & maiores: eſt tñ vnũ ſacrm vnitate finis: qa oẽs ordinaĩ ad corpus chriſti verũ cõficiẽdũ in euchariſtia: & corp⁹ chriſti myſticũ dirigẽdũ in eccl'ia: & vtrũq̃ ſit p ſacerdotiũ ad qd' coopanĩ alĩ ordines. Et alĩq̃ dẽ nuẽ ponũt eſſe ordines correſpondẽtes nouẽ ordinib⁹ angelor: ſicut eĩ angeli dicunĩ miniſtri dei. ſm illud ad Heb. j. Oẽs. ſ. angeli adminiſtratores ſunt ſpũs. ſ. dei. ſic clerici in gbuſcũq̃ ordinib⁹ dicunĩ miniſtri dei. Eſa. lxj. Vos aũt ſacerdotes dñi vocabimini: miniſtri dei nr̃i dicetur vobis. ſ. eſtis: & loqtur ibi de ſacerdotib⁹: vñ oẽs vt angeli in magna puritate miniſtrare dñt. Et dicũt hi primã tonſurã eſſe primũ ordinẽ & vltimũ ponũt epatũ. Alĩ ỹo vt Tho. in iiij. diſt. xxiiij. q. j. ar. j. q. ij. ponũt tãtũ eſſe ſeptẽ, pprie & ſtricte loquẽdo, put ordinaĩ ad ꝓfecrationẽ euchariſtiæ: & nõ imprimiĩ p eũ alĩ qs nou⁹ character. & iſto mõ nec primã tonſurã dicũt eſſe ordinẽ: ſed diſpoſitionẽ ad ordines, per epatũ etiã nõ iprimit nouũ characterẽ. De ỹ tñ habes. j. c. de ordinib⁹. Et ſic ſũt ſeptẽ ordies: & ita p̃ ſupponũt gr̃am ſeptiformẽ ſpũſſancti. i. ſeptẽ donor: ad hoc vt ad meritũ ſuſcipianĩ & miniſtreĩ in eis: & ipa gr̃a ſeptiformis augeĩ in ſuſceptiõe cuiuſlibet eor: ſi debito mõ ſuſcipianĩ. De ſacerdotib⁹ q̃ q hñt oẽs ordines ſeptẽ: & in gb⁹ cõpleĩ ỹ ſacramentum dicitur, ſacerdotes &c. V bi tria notantur.

¶ Primo myſterium almificum pro quo debent venerari: ibi. Sacerdotes.

¶ Secundo habitum gratificum cum quo debent exornari: ibi. Induantur iuſtitia.

¶ Tertio præmium glorificum a quo debent decorari: ibi Sancti tui exultent.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM SACERDOTES TVI INDVANTVR IVSTITIA &c.

Ad tria tenẽtur ſacerdos.

cerdotes ſemp fuerunt in magno honore apud oẽs: ſed ſicut ſacerdotes Paganor: fuerunt ſacerdotes & miniſtri nõ dei veri, ſed falſor: deor:. i. dęmonior:: ita falſus honor eis exhibebaĩ: ſed ſacerdotes eccleſiæ ſunt ſacerdotes dei. Eſa. lxj. Vos ſacerdotes dñi vocabimini. de quib⁹. j. Pe. ij. Vos eſtis genus electũ: regale ſacerdotiũ. Dicitur aũt ſacerdos ſacra docens vel ſacra dans vel ſacer dux: qa videlicet debet prædere ſacra documẽta: debet exhibere ſacra ſacra: debet adhibere exẽplor: ornamẽta. Ex his oñdiĩ q̃ ſit almũ eor: myſteriũ: & almos. i. ſãtos hoies faciens. Debet ĝ primo ppm docere de agẽdis. Malach. ij. Labia eñ ſacerdotis cuſtodiunt ſciam. i. cuitodire debẽt: & legẽ requirũt de ore eius. ſ. populi vt doceanĩ. Sup q̃ Hiero. in ꝓlogo Bibliæ, Sacerdotis eſt interrogatũ rndere de lege. ſ. dei eccleſiç. Vñ in figuram mãdauit dñs q̃ tunica qua indutus cũ magno apparatu ſacerdos intrabat ſcta ſctor: haberet in extremitate inferiori tintinnabula vt audireĩ ſonus in rẽplo. Exo. xxviij. Ad ſignificandũm q̃ ſacerdos debet in eccleſia ſonitum reddere prędicationis. Vt eñ di. Greg. in paſt. offi. ciũ p̃conis ſuſcipit quiſq̃s ad ſacerdotiũ accedit. diſ. xl iij. ſit rector. Et in cõcilio toletano dr̃. Ignorantia mater cunctor: errorũ: maxime in ſacerdotib⁹ dei vitãda eſt: q̃ officiũ docẽdi in pplo ſuſcipiũt. Sciãt ergo ſacerdotes ſacras ſcripturas & canones: & oẽ eor: opus in p̃dicatione & doctrina ꝓfitat. diſt. xviij. c. j. Aĩs ſi ignorãs eſt: nec curat diſcere neceſſaria: dici ſibi poterit illud Oſee. iiij. Quia tu ſciam repuliſti: & ego te repellã ne ſacerdotio fungaris mihi. Et poterit dici ſacerdos: nõ dei ſed Nanee de q̃ dr̃. ij. Machab. j. Dux ipſe & exercitus eccidit in rẽplo Nanee: conſilio deceptus ſacerdotum Nanee, Nanee. interpretaĩ paſcua eor: ille ergo poteſt dici ſacerdos Nanee: qui non quærit ſalutem aĩarũ: ſed paſcua corporis. Hi dant ꝓpter ſuã ignorantiam praua conſilia: vnde cadant in pcãta ꝓceps cũ ppłis & qd' pęius eſt: cũ ipſi non doceant ꝓpter ignorantiã vel inertiam: dolent q̃ religioſi doceant & prędicent populo, ſimiles ſacerdotibus infideliũ & inuidorũ Iudæor: de quibus dr̃ Actu. iiij. q̃ prædicantib⁹ apł'is ſupguenerũt ſacerdotes dolẽtes q̃ doceret ppł'm. Debet ſcđo ſacerdos exhibere tpe ſuo ſacra ſancta & oꝛonũ munimẽta. vnde dr̃ ſacra dãs Vt eñ dicit bea. Tho. in. iij. parte. q. xxij. ar. j. Sacerdos conſtituitur vt mediator inter deũ & populum. nã ſacra q̃ ſũt dei debet populo miniſtrare: & orationes populi deo offerre. & ideo debet ſanctę & mũda cõſcientia viuere. Eſa. lij. c. Mundamini q̃ ferris vaſa dñi. i. ſacra quæ ſunt vaſa cõtentiua gr̃æ dñi. Debent etiã orare pro ppł'o. ſm illud Iohel'. ij. Inter veſtibulũ & altare plorabant ſacerdotes dicentes Parce dñe parce populo tuo. Sed vt dicit Greg. in paſt. Dũ is qui diſplicet ad intercedendũ mittitur: irati animus procul dubio ad deteriora prouocatur. Sacerdotes igitur qui immundi ſunt corpore vel mente: hi poſſunt dici ſacerdotes Beelphegor: qd' eſt idolũ ignominię ſimiles Ophni & Phinees filiis Heli. de quibus ſcribiĩ. j. Reg. ij. q̃ erant filĩ Belial neſcientes dñm nec officiũ ſacerdotũ ad ppł'm qui cum mulieribus dormiebant q̃ veniebant ad templũ: ſed mala morte perierunt. Debent tertio prædere ducatũ aliis ſed ſacrũ. vnde dr̃ ſacer dux & hoc p optima vitę exẽpla: q̃ vtiq̃ plus mouent q̃ verba. Primis eñ ſacerdotibus noui teſtamenti dictũ fuit, Mat. v. Sic luceat lux veſtra coram hoibus vt videant opera veſtra bona &c̃. Si enim ſcandalizant malis exemplis: dicit Greg. q̃ tot moribus digni ſunt: quot exẽpla ad ſubditos tranſmittũt. p̃ditionis. xj. q. iij. c. præcipue. Sed dolendum eſt q̃ illud inueniĩ quod ait dñs p Hiere. vj. dicens. A minore vſq̃ ad maiorẽ: a ſacerdote vſq̃ ad leuitã: oẽs auaritiæ ſtudent: & a ꝓpheta vſq̃ ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum: vendẽtes ſacra & quaſi dicẽtes cũ Iuda Matth. xxvj. Quid vultis mihi dare & ego eum vobis tradã. ſ. in miſſa? Verũ quantũcumq̃ ſunt mali: tamen qa miniſtri dei ſunt: & ꝓſonam eius repræſentantes præcipue in baptizando: in abſoluendo: in conſiẽdo: vbi locutio eor: eſt in perſona dei. Cum eñ mittitur aliq̃s miniſter a rege: non attenditur ad qualitatem eius: ſed ad dignitatem mittentis & eum in miniſtro honorat. Et quãtum debeant honorari oſtendit Greg. xj. q. j. ſacerdotibus. Primo qa ex ſcriptura ſacra vocat eos aliquando deos. vt illud Pſ. lxxxj. Deus ſtetit in ſynagoga deorũ. Aliquãdo angelos. vt illud Malach. ij. Labia ſacerdotis &c. quia angelus dñi exercituũ eſt. Scđo Conſtantini pñſſimi exẽplo Imperatoris q̃ accuſationes aliquor: ſacerdotũ ſibi delatas in ſcriptis noluit audire: ſed comburens igni ſcripta: dixit. Non eſt iuſtũ nos deos iudicare. Tertio qa & pagani ſacerdotibus deor: ligneor: & lapideor: tribuebãt magnũ honorẽ. Non ergo pro vita eor: mala debent contẽni aut lædi. vj. q. j. ſacerdotes. extra de hære. c. cum ex iniũcto. Dixit eñ dñs de eis p Zach. ij. Qui vos tangit: tãgit quaſi pupillam oculi mei. Nec iudicare debẽt eos laici in foro ſuo vel eos diffamare: vel eos capere & hmõi. Vñ Nico. papa. Vobis qui laici eſtis de clericis quicquid acciderit iudicandum non eſt: ſed epiſcopo: iudicio reſeruandum.

Honorẽ ſacerdotes.

xj. q. j. ſacerdotibus.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM INDVANTVR IVSTITIA &c.

v. Ethi.

cilicet vt habeat habitũ gratificũ cũ deo faciẽtẽ: notaĩ cũ dr̃. Induantur iuſtitia. Iuſtitia eſt ois virtus: vt ait philoſophus. & hãc debet hr̃e nõ ſupficialiter ſed fixã & habituatã in corde. & ideo dixit. induantur, indumentum dr̃ habit⁹. Debet aũt iuſtitia indui. Ad malũ fugiẽdũ. Ad bonũ pagẽdũ Ad ipm ꝓſequẽdũ. Prima igiĩ pars iuſtitiæ eſt q̃ euitet crimina: & liber ſit ab illis maculis ſpecialiter. (alis ſpualiter) a quib⁹ ſacerdos leuitic⁹ ex diuina lege debebat eſſe immunis: de qbus habes diſt. xlix, hic etem. vbi ſic dr̃. Qui habuerit maculã non offerat panes deo ſuo: nec accedat ad miniſteriũ eius. Exponit vndecim maculas ſeu defectus corporales deſignantes defectus ſpuales pcãtor: vt exponit Greg. in paſt. & habeĩ diſt. xlix, hinc etem. Si fuerit cęcus. Cęcus eſt qui ſupnę lucẽ contẽplationis ignorat qui præſentis vitę tenebris preſſus dum venturã lucẽ neq̃aq̃ diligendo conſpicit quo greſſum operis dirigat neſcit. Claudus eſt qui quo pergere debeat aſpicit: ſed p infirmitatẽ mentis viã vitæ perfectę nõ valet tenere: quã videt ex defluxa conſuetudine. Paruo naſo eſt q̃ ad tenẽdam viã diſcretionis idoneus nõ eſt: naſo quippe odores feroreſcę diſcernimus, recte ergo p naſum diſcretio exprimitur: per quã virtutes eligimus: delicta reprobamus. Grandi aũt & torto naſo ſignificatur diſcretionis ſubtilitas immoderata: q̃ dum pl⁹ us q̃ decet exerciuerit actionis ſuæ rectitudinẽ ipſa confundit. Fracto aũt pede vel manu eſt q̃ per viã dñi oino non valet pergere atq̃ a bonis actib⁹ exors vacat ſunditus: quatenus hoc non vt claudus ſaltem cũ infirmitate teneat: ſed ab his oino alienus exiſtat. Gibboſus eſt quẽ terrenæ ſolicitudinis pondus deprimit: ne vnq̃ ad ſupna reſpiciat: ſed ſolum infimis q̃ calcantur intendit. Lippus eſt cuius quidem ingeniũ ad cognitionẽ veritatis emicat: ſed tñ hoc carnalia opa obſcurant. Albuginẽ habet in oculo q̃ veritatis lumen videre non ſinitur: q̃ arrogantia ſapientiæ ſiue iuſtitiæ excæcatur: qa ſenſus humanę cogitatiõis ſe ſtultũ ſęq̃ peccatorẽ intelligit: cognitionẽ intimę claritatis apprehendit. Si aũt candorẽ ſapientię ſeu iuſtitiæ apprehendiſſe ſe eſtimat: a luce ſe ſupnæ cognitiõis excludit. Iugem ſcabiem habet cuius carnis petulãtia ſine ceſſatione dñatur. In ſcabie eñ feruor viſcerum ad cutẽ trahitur p quã luxuria deſignatur. Impetiginẽ habet in corpe q̃ auaritia vaſtatur in mente. Impetigo ſine dolore corpus occupat: & abſq̃ tędio occupãti excreſcẽs mẽbror: decorẽ ſedat qa & auaritia capti aĩam dum quaſi delectat exulcerat: ſed decor mẽbror: perditur: qa aliarũ virtutũ per hãc pulchritudo deprauatur. Põderoſus eſt q̃ turpitudinẽ non exercet opere: ſed ab hac continua cogitatione ſine moderatione grauaĩ in mẽte. Hęc Greg. Facere bonũ debet exercendo ſe in actibus virtutũ: & deſignanĩ perveſtes ſacras quas ſe induit celebrãdo poſt depoſitionẽ veſtiũ cõmunium quaſi exuens ſeveterẽ hoiem cũ actibus ſuis: & induens nouum eũ. i. chriſtũ q̃ ſm deũ creat⁹ eſt in iuſtitia & ſctitate. Induaĩ amictu prudẽciæ in capite rõnis: q̃ eſt recta ratio agibiliũ. Amb. Sapiens nunq̃ eſt inanis: ſed ſemp habet in ſe amictũ prudẽtię. de pœ. di. ij. ſapiens. Induaĩ alba munditię ſeu tẽperantiæ & puritatis. Eccl's. ix. Oĩ tpe veſtimẽta tua ſint candida. Cingaĩ cingulo iuſtitię ſm illud Eſa. xj. Erit iuſtitia cingulũ lũbor: eius, & veſtimẽta eius. i. opa nõ defluãt p ꝓdigalitatẽ: nec nimis ſtringanĩ p auaritiã. Induaĩ manipulo qui eſt vt ſudarium ad extergendas lachrymas vel flagellũ ad ꝓcurãdũ vt. ſ. deploret pcãta ſua & populi & puniat ſatiſfaciendo. Pſ. ij. Apprehẽdite diſciplinã: neq̃n iraſcaĩ dñs. Induatur ſtola fortitudinis & patientię. Vnde eã ſibi imponit ſup humeros vt iugũ: & ſibi aptat ante pectus in modũ crucis: qa ſi paſſio chriſti ad memoriã reducaĩ: nil eſt tã durũ qd' æquo aĩo non tolereĩ: ait Greg. Induaĩ caſula charitatis q̃ poniĩ ſup oẽs ſacras veſtes: & magis cæteris ornat: ſic charitas ſup oẽs virtutes eminet. Col'. iij. Super oĩa charitatem habete qd' eſt vinculũ pfectionis. Hęc ſpherica figura ſeu rotunda eſt: quia charitas a deo incipit ad, pximũ extenditur & ad deũ reuertiĩ: qa ꝓpter deũ diligendus eſt ꝓximus: q̃ vtiq̃ charitas ſine fide & ſpe eſſe non põt. Et hoc eſt tertium. ſ. ipm bonũ ꝓſequendũ: qa vt dicit Greg. in. j. moral'. Incaſſum bonũ agitur ſi ante vitę terminũ deſeratur. Ideo & hãc veſtẽ talarẽ polymitã vt in figuram legitur Iacob feciſſe ſuo dilecto filio Ioſeph. Geñ. xxxvij. id eſt pſeuerantiam in virtuoſa cõuerſatiõe: quę ſignificaĩ in veſte polymita. i. de diuerſis coloribus virtutũ cõtexta. & hoc vſq̃ ad pedes. j. vſq̃ ad finẽ vitę: ſicut ipſas ſacras habet caſulã & albã vſq̃ ad pedes ꝓtenſas. Sic igiĩ tur ſacerdotes dei induãtur iuſtitia: id eſt omni virtute ſm illud Eccl'i. I. cũ dicitur. In accipiẽdo ipſam ſtolã glorię & veſtiri eũ conſummatione virtutis & aſcenſu altaris ſancti gloriã dedit ſanctitatis amictum: id eſt ex iſto amictu q̃ facit hominẽ ſanctũ: dedit dominus gloriã ſupernã quod pertinet ad tertiũ immediate producendum.

Moralizatio pulcherria vndecim maculaꝝ.

Quid ſcire debet ſacerdos,

Moralizatio breuis veſtiũ ſacerdotalium.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM SANCTI TVI EXVLTENT &c.

principale. ſ. glorificũ ꝑmiũ. ait. Pſ. cxlix. Exultabunt ſcti in glia &c. Vñ ſubdiĩ in the. & ſcti tui exul. q. d. ſacerdotes ſi induti erũt hac iuſtitia & p hoc facti ſcti: exultabũt i alia vita. Nec eñ eſt vera exultatio niſi ibi. nã de gaudio mundi dr̃ Prouer. xiiij. Riſus dolore miſcebiĩ: & extrema gaudij luctus occupat. Io. xvj. Ibi gaudebit cor veſtrum: & gaudiũ veſtrũ nemo tollet a vobis. ideo ꝓPã. Sacerdotes eĩ⁹ in duã ſalutari. i. cõuerſatione ỹ tuoſa Ieſu: nã Ieſus hebraice latine interpretaĩ ſalutaris: vel ſaluator dr̃. Ad qd' etiam hortaĩ apł's ad Ro. xiij. Induimini dñm Ieſum chriſtũ. Repræſentat aurẽ ſacerdos in celebratione miſſæ ꝑmaxime dñm Ieſum: vt eo videatur indutus quaſi alter ipſe & totũ ꝓceſſum ſuę incarnatiõis & cõuerſatiõis: & demũ aſcẽſionis in cœlũ. Nã egreſſus eĩ⁹ a ſacrario ſignificat incarnationem & manifeſtationẽ ſui in mũdo, qd' præcedit introitꝰ in choro deſignãs deſideriũ patrum hoc poſtulantiũ. Bis dr̃ vt notetur petitio patriarchar: & poſtea ꝓphetar:: q̃ debet audiri a fidelib⁹. Inde graduale. i. ꝓceſſus operũ ex doctrina de ỹtute in ỹtutẽ: & hoc nõ terreno reſpectu: ſed amore cœleſtiũ. vñ ſequiĩ Alleluia cãtus ſupnę patrię. Deinde euãgeliũ qd' deſignat & eſt p̃dicatio chriſti facta i mũdo: quã doctrinã & p̃dicationẽ ꝓbauit & firmauit in numeris miraculis: & ꝓhoc fuit recepta & credita in mũdo vniuerſo ex qua ſequiĩ ꝓfeſſio fidei chriſtiane. vñ dr̃ credo: qd' cõtinet totã ſubſtãtiã fidei. Deinde vertit ſe ad ppł'm dicẽs. Dñs vobiſcũ. Vñ ſciendũ q̃ ſepties ſalutat ppł'm: bis nõ ſe voluẽdo ad ppł'm ſignificat ſeptiformẽ gr̃am ſpũſſancti qua ſalutẽ ꝓcurauit ppſo p ſeptem ſacramenta inſtituta ab eo gb⁹ ſalutẽ opaĩ. & ſic offertoriũ ſequiĩ qd' deſignat oblationẽ quã qs debet deo offerre: & de reb⁹ tpalib⁹ & de corpe & de mẽte adorãdo: & recognoſcẽdo ipm autorẽ oĩm: ſicut & chriſt⁹ fecit. Nã p chriſto facta fuit oblatio in tẽplo. Luc. ij. Dicit poſt oꝛones ꝑfatio: in q̃ exhortamur ad gr̃ar: actiões de bñficijs ꝓcep̃tis & ibi ponunĩ rõnes ex bñficijs de gb⁹ ibi ſit mentio. Inducũtur exẽpla angelor: in Sanctus: & poſtea pueror: chriſtũ laudãtiũ in ramis palmar:: vt habeĩ Mat. xxj. Exinde repræſentaĩ paſſionis chriſti tot⁹ ꝓceſſus in crucis ſignis q̃ fiunt

Miſſæ expoſitio.

tot vicib⁹,de qbus oīb⁹ habes plene.ē.in ti.pximo:pfertim,c.vj,in tractatu de missa:ibi vide,Deide dicit. Pax vobis,designans resurrectionem in qua salutauit apl̄os.Fractio aūt hostiæ q̄ præcedit significat triplicē statū ecclīe & sctōr̄.Quīquies aūt sev ertit ad ppīm,ad signīficādū gnq; apparitiones christi in die suę resurrectiōis.Demum post oīones dicto,Ite missa est:vt.s.ppl's sequaf christū cui⁹ sacrificiū est deo oblatū:& missa oīo ad deū p ppl'o postremū data bñdictione reuertitur in sacristiā: qa & christ⁹ in die ascēsionis data bñdictione apl̄is reuersus est in cœlū.& sedet ad dexterā p̄ris.Ecce quō sacerdotes in duuntur saluSignificatio vestium, tari,Sed & vestes eius sacræ significant instrumēta passionis.Nam amictus in capite coronā spineā.alba:vestimētū quo hærodes induit eū in derisionē.cingulū : funem quo fuit ligatus in captiōe manipulus:flagellū quo fuit flagellatus ad colūnā.stola q̄ ponit in humeris & postea extenditur per totū corp⁹ in modū crucis:significat crucē quam baiulauit in humeris:& postea extēsus fuit in ea.Demū casula rubea charitatē designat:qua sanguinē suum rubeum fuit.Hæc oīa ,pter nos ex dilectione sustinuit vt dictum est.De cærimoniis missæ & significationibus habes plene ē.in p̄dicto tractatu de missa.Multum ergo debent honorari dñi sacerdotes:cū Christū repræsentēt:vt pater.Et missam frequenter audire:nullibi aptius adoratur:cū ibi realiter sit christus qui adorandus est adoratione latriæ: qa verus deus in sacramento.Et cū sanctis magis offerenda sunt munera:aurū:thus:& myrrha. Aurū q̄ designat sapientiam propter sui fulgorē:& in prima parte missæ inde hau riendo agendo⁹ & credendo⁹ eruditionē. Sc̄do myrrhā q̄ significat mortificationē:qa ponit in corporibus mortuo⁹:& præseruat a corruptione:& hoc in sc̄a p̄te missę sequēdo christi passionē ibi repræsentatā:ibi. Te igit &c. Qui sunt christi ait apl's:carnē suā crucifixerūt cū vitijs & cōcupiscentijs.ad Gal',v. Tertio thus actualis deuotionis. Pſ.cxl. Dirigaf oīo mea sicut incē. in cōspec. tuo &c. & ꝗ circa sumptionem sacramēti vel aspectionē in tertia parte missæ.Et sic,christum adorantes in terris imus & sequimur eum in cœlis adorantes cum angelis.Amen.

¶De sacro extremę vnctionis p modū sermōis.Cap̄.VIII.

IMPINGVASTI IN OLEO caput meū:& calix me⁹ inebriās q̄p̄clarus est, Pſ.xxij.Cū caput mentis nr̄æ impinguaf deuotiōe intima ex oleo diuinæ gr̄æ:tūc sequit vinū feruoris dilectiōis inebriās aīam:vt terreno⁹ obliuiscaf: qd̄ gdē vinū est val de p̄clarū:nā ducit ad claritatē ęternā: & in p̄senti etiā clarificat intellectū.Sumit em̄ cōtinēs pro cōtēto cū dicit:calix inebriās,i.vinū qd̄ cōtinet in calice, nō em̄ calix qui est argēteus vel stāneus inebriare pōt sed vinū cōtentū in eo.Vbi sciendū q; triplex est inūctio populi q elicitur ex decretali,cū venissent,eī de sacra vnc. triplex inūctio

¶Prima est spiritualis omnium electorum.

¶Secunda est elementalis omnium catecuminorum.

¶Tertia est sacramenti specialis infirmorum.

§.I.DE PRIMA DICITVR DE CHRI

sto vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo lætitię.Pſ.xliiij.& ad Heb.j.c. s.gr̄a spūſcti q̄ dat lætitiā spūalē. Vñ q̄si exponēs Petrus apl's ait Act.x.Iesum Nazarenū quem vnxit de⁹ spūſctō. Hāc vnctionē vniuersalē hñt oēs veri fideles.j.Io.j. Vos vnctionē habetis a sctō spū & nō sisoia .s.,vobis necessaria,vnctionē.s.gr̄ę & dilectiōis.Gr̄a em̄ & dilectio iō oleo Gratia oleo cō paratur cōparant:qa sicut oleū enatat sup oēs liquores : ita diuina gr̄a & dilectio super oīa dona spūalia,& sicut oleū est cursiuū &penetratiuū &luminis nutritiuū:ita gr̄a & dilectio facit hoīem prōptū & facilē ad bñ operādū : & illuminat in agendis:& qa qnq; ꝟgines fatuæ nō tulerūt oleū secum in vasis quolāpades pmanent accēsę euntib⁹ ad sponsum clausa fuit ianua dom⁹ nuptiar̄:aliīs aūt q habuerūt oleū fuit apta. Matth.xxv.ad significandū ꝙ quicūq; nō habet oleū gr̄æ vel dilectionis excludiť a regno dei. Et ,pterea dr̄ Eccl's.ix.Oleum de capite tuo nō deficiat.i, dilectio de mente nō deficiat.Impinguasti in hoc oleo caput meum,

§.II.SECVNDVM OLEVM EST MA

Quę in ungūť, teriale& inūctio cū eo vsibil'.Est aūt nō sacr̄m sed qd sacra le disponēs ad gr̄am,Hoc materiali oleo cōsecrato ab epo in cœna dñi inungiť catecuminꝰ ante baptismū in pectore & in scapul':ad innuēdū ꝙ fidelis debet hr̄e dilectionē dei & ꝓximi in corde & corpore:portādo leuiter onera aliorū. Sacerdotes q̄; cū ordinant manꝰ eor̄ inūgunť hoc oleo ad cōsecrādū manꝰ eor̄:q hñt sacra dñica tāgere:& vt opa eor̄ sint plena oleo dilectionis & amoris & mīæ ad proximos.In veteri aūt testamēto inūgebanť nō solū sacerdotes:sed & reges & ꝓp̄he:oleo tn̄ puro sine alia bñdictione eiꝰ.Sic legim⁹ Dauid inūctū in regē sup̄ isr̄l a Samuele.j. Re.xvj.&.ij.Re.v.Et Heliseū inūctū in ꝓphetā ab Helia. iij.Re.xix.& Aarō & filios inūctos a Moyse in sacerdotes. Leui.viij.&, viij.Nunc aūt etiā reges inūgunť ab epīs oleo sancto,s.in humero vel brachio:ad designandū eor̄ ministeriū:qa.s.p̄cipatus significaf per humerū : per brachiū fortitudo ad expugnandū inimicos. Insuper & altaria cū consecranť inunguntˇ oleo sancto ac etiā chrismate quod est oleū mixtum balsamo ab epo consecratū:quo etiam calices & patenæ inunguntur cū cōsecrenť:& ecclesiæ in.xij. locis,& epūs in corona capitis p totū cū cōsecratur ab epīs: & baptizati etiam a sacerdote hoc chrismate inunguntˇ in vertice:quæ inunctiones oēs nō sunt sacramenta:sed sacramētalia.vt eī.de sa.vnc.c.j,& valet bene disp̄ositis ad gratiam & deuotionem.Impinguasti ergo &c.

§.III.TERTIA INVNCTIO EST SA

cramentum speciale vnū ex septē.de quo Iaco.apl's in cañ. sua.c.v.Infirmatur quis in vobis:inducat p̄sbyteros ecclesiæ qui orent pro eo.vngentes eū oleo sctō:& oīo fidei saluabit infirmū.Et hoc dr̄ oleū infirmor⁹ quod datur infirmis ad mortē qui peruenerūt ad vsum rōnis.Nam cum detur contra religas pctōr̄ tollendas:& baptizati antevsum rationis nō possint peccare.vt dr̄.xv.q.j. firmissime tene. originale aūt sit eis dimissum p baptismū:ideo nō ꝙgruit puulis.Sumitur aūt effect⁹ huiꝰ sacr̄i:qd̄ nō est dādū nisi p sacerdotes ex ,pprietate materiæ eius q̄ est oleū.Nā primo oleū est medicinale:& sic sanitatis inductiuū qd̄ sit remota infirmitate. Vñ in figurā Samaritanꝰ in vulneribꝰ saucia ti ad sanandū infudit oleū.Luc.x. Hoc igit sacr̄m deuote sumptū auget gr̄am q̄ est sanitas aīę:quinimo etiam aliqn̄ tollit infirmitatē corpis paulatim vires reparando: qñ.s. qs debet de infirmitate euadere:& si ꝓficit saluti aīę:quod est principaliter quęrendū.Sed & si mori debet:non tn̄ ex sumptione sacr̄i huiꝰ accelerať mors: vt quibusdā fatuis vi deť.Nec debet expectari ad vltimū q̄n nullū sensum & deuotionē hr̄e pōt:cū quis etiā & phreneticis & alienatis a sensu dari possit & debeat:etiā renitētib⁹ dūmodo sit pœnitēs & sacr̄a petierit saltē in gñali:vel appareāt signa pniæ in eo:& si loquelā amiserit:nec in aliquo alio notorio mortali inueniaf:tn̄ quāto cū maiori deuotione suscipiť : tanto maiorē fructū inde recipit.Ideo aūt fiunt inūctiones in oībus organis sensuū.s.in oculis:naribꝰ:auribꝰ:labrijs: manibus:pedibꝰ & renibꝰ:qa sensus sunt prima p̄cipia pctōr̄ quasi portę qbus vitia ingrediunť ad aīam. Et in pedibus daf ,ppter vim motiuā.in renibus seu spatulis loco renum ,pter vim cōcupiscibilē. Et qa sensus oēs sunt in capite: apte dici pōt:impīguasti in oleo caput meū, nā plures ibi siunt & si nō oēs.Sicut em̄ oleū materiale impinguat seu facit cibū sapidū & delectabilē:ita istud sacr̄m extremę vnctionis facit mētē pinguē deuotiōe & lętitia spirituali.Pſ. vt exhilaret faciē in oleo.Nā ſm Tho.in.iiij.datur ad tollē dum reliqas pctōr̄:q̄ sunt q̄dā hebetudo mentis relicta ex dist.xx. pctis circa diuina:& remissio affect⁹ circa cœlestē gloriā:& iij,q.ij. inordinat⁹ amor circa terrena & vitā tp̄alē:& sic circa deū ar.j. in multis nō apparet talis effect⁹:& hoc qa nō bene contriti vel cōfessi suscipiunt:vel qa nō debita deuotione & ꝓparatione.Et qa gr̄a cōferť in isto sicut in aliis sacr̄is q̄ valet ad remissionē pctōr̄:iō etiā p ipm remittūť pcta & venialia & plus & minꝰ ſm deuotionē suscipiētis,& mortalia q̄ scilicet qs ignorat vl' de eis erat attrit⁹:& si nō cōrit⁹ p cōfessionē:si tn̄ nō ponat obstaculū ipsi gr̄æ sacr̄ali fix⁹ manēdo in aliq̄ mortali,Sicut oleū est purgatiuum maculaꝝ nō qdē p se:sed mixtū cū cinere:vt in sapone q fit de oleo & cinere:sic extrema vnctio cū cōpunctione sumpta purgat maculas pctōr̄.Secundo oleū est pugilū inungitiuū, Vñ reges in nouo & veteri testamēto inūgunť:vt patet de Saule,Dauid,Iesu,& aliīs. & hoc in signū victoriæ.vñ & oliua deferť ad denūtiandū victoriā,Sed & apud ethnicos pugiles

Quib⁹ dādaest extrema vnctio,

pugiles inungebanť vt aptiores eēnt ad pugnā.& hoc cōgruit effectui huius sacr̄i.Nā i morte cū daf istud sacr̄m in statu maximū bellū dęmonū ꝓ aīam. Vñ i figurā dictū fuit primo serpēti antiquo. Gen.iij. Tu insidiaberis calcaneo eius.s.muliēris,i.aīæ.Calcaneus q̄ē finis corporis significat finē vitę cui diabolus insidiať:scit em̄ non sibi sup̄esse p̄s postea ad tēpus,adeo hoc est vniuersale vt ad christū diabolus accederet in cruce:vt si qd in eo posset inuenire. Propter qd̄ dixit Io.xiiij.c.Venit princeps mundi huius,s. diabol' & i me nō habet quicq̄.i.nō inueniet qcq̄ pcti,vt exponit Gre.Tentat aūt maxime de fide vel desperatiōe: vel tacitumitate pctōr̄.& iō est vtile istud sacr̄m:qa ex eo recipitur fortitudo ꝓ tēptationes diaboli.Beato Martino sanctissimo apparuit diabolus i morte si forte ad aliqd̄ vitiū inducere posset. Sed ēt q̄ cautissime cognoscēs eum Martinus ait.Quid hic agis crudēta bestia:nihil in me reperiet inimic⁹:sed sinus Abraæ me suscipiet.Istud ergo sacr̄m valet ad robur ꝓ diabolica bella. Tertio oleum est diffusiuum. Caī.j.Oleū effusum nomē eiꝰ.Mirabiliter em̄ penetrat & dilatať sicut patet cū cadit super pannū multū dilatať macula eiꝰ:sic istud sacr̄m cū deuote suscipiť dilatat desideriū ad amorē superne gl̄ię:vt dicere valeat cū apl̄o ad Phil'.j. Cupio dissolui & ēe cū christo.Et ponit Alber.ma. q̄ beata virgo Maria in morte se fecerit inungi: sicut etiā cōmunicauit & hoc nō qa indigeret cū nullū pctm̄ etiā veniale nec reliquiæ peccati essent in ea:sed vt præberet fidelibus in oībus exēplū hūilitatis & vitę christianę:& sic de ipin Beata ꝙ suscepit vnctionē eucharistiam. guat deuotione & augmēto gr̄æ suscipientē istud sacr̄m.

¶De sacramento matrimonij. Cap̄.IX.

VIA DE SACRAMENTO

mr̄imonij dictū ē.ē.diffuse i.j.ti.f.de cōiugatis, & p modū p̄dicationis & p modū doctrinæ:tō breuissime aliq̄ de ꝟ hic ponenť, Et ad ꝟ p̄t idu ci illud.Pa.cvj. Fecerūt fructū natiuitatis & bñdixit eis & multiplicati sunt nimis,& loquiť Pſ.de filijs Isrl q figurabāt fideles eccl'æ.Fideles nāq; isti faciūt fructū natiuitatis eis & deus bñdicit & multiplicat. Vbi sciēdū ꝙ fruꝰ qui Filij fructib⁹ cō nascit ex hoibus sunt filij eor̄.vñ Elizabeth dixit ad Maparanť riā:bñdict⁹ fructus vēt̄is tui.Lu.j. Sicut naturalr̄ ex terra fructus nō nascitur nisi ex semine in ea iactato deo tn̄ operante:sic filij nō nascunť nisi ex semine viri dei virtute:ex cepto filio virginis:q nō ex virili semine:sed mystico spiramine cōceptus & natus ē. Vñ Hiero.ꝓ Ruffinū ait.Recipit terra.i.vulua qd̄ suū est.semē viri recępit confouet:& cōfotū corporat:corporatū i mēbra distinguit:& iter illas strictas vēt̄is angustias dei manus semper operať. idęq; est corporis creator & aię.Noli despicere bonitatē figuli.i.dei q te plasmauit & fecit vt voluit:ipe ē dei virt⁹ & dei sapiētia:q in vtero virginis Mariæ ędificauit sibi domum.dist. lvj.nasci.Faciūt ergo fructū vir & mulier carnali copula: sed nō fructū natiuitatis.i.naturalē deo nō degenerem: vt exponit glo.faciūt:nisi legitime.i.p mr̄imoniū copulati. Naturale em̄ dicimus quod est ſm rōnē naturalē:vt copula cōiugalis nō fornicaria vel adulterina.Vt em̄ dr̄ di.lvj. si gens.Si spretis legalibus cōnubijs adulterando & luxuriādo hoies fedā vitā duxerint:de tali cōmixtione meretri cū æstimādū est degeneres pp̄los & ignobiles libidine futFructus natiui tatis. rētes fore procreādos. Iste ergo ē fructus natiuitatis: & ſm rōnē naturalē qui sequiť ex sacro cōiugio.s. cōiugati benedicunť & multiplicanť:& a deo quidē sunt bñdicti:prout mr̄imoniū est in officiū & remediū: & multiplicati in bonis naturalibus,i.i filijs.Nā vt dr̄ Gen.j.masculū & fœminā creauit eos.s.deus & bñdixit eis:& ait. Crescite & multiplicamini.Vñ & Hiero.di.ꝓ nuptiæ replēt terrā.s. filijs. Et tūc matrimoniū solū erat in officiū.s.procreandi.nulla enim cōcupiscētia vrgebanť:nec tn̄ Adam cognouit Euā nisi eiectus de paradiso in terrā istā habitabilē q̄ ab eis impleta est filijs.Post diluuiū aūt cū remāsissent solum Noe cū tribus filijs & vxores eor̄:deus ēt benedixit dicēs.Crescite & multiplicamini & replete terrā.Gen.ix.c. qd̄ & factū ē.Nā ex filijs Sem impleta ē Asia:ex filijs Iaphet Europa.& ex filijs Cam Africa.Et mr̄imonium erat non solum in officiū:sed etiā in remediū cōtra cōcupiscentiā:propter qd̄ ait apl's.Propter fornicationem.s.vitandā vnusquisq; habeat suā.j.Cor̄.vij.s.vxorē.Sc̄do sunt a christo benedicti cōiugati:inquātū cōiugiū est ecclesiæ sacr̄m institutū a christo.s.vt sit ecclīę sacr̄m:sicut & oīa alia sacra instituit. Benedixit aūt sua p̄sentia & miraculo decorādo,cōuertendo aquā in vinum in nuptijs in Chana Galileę celebratis.Io. ij.Sacr̄m aūt est sacræ rei signū. Significat aūt coniugium duplicē rē sacrā.Nā coniunctio aioꝝ quę fit in ꝑcu p ꝟba de p̄ti:per q̄ vnus consentit i alīū:significat cōiunctionē aiæ fidelis cū christo p charitatē.Et qa ista cōiunctio separari pōt:cū.s.aia recedit a deo per pctm̄:hinc est ꝙ & matri monīū hoc significās separari potest rotaliter.s.per ingres Ingressus religionis sum religionis:nō aliter.Cōiunctio aut̄ p carnalē copulā significat cōiūctionē christi cū eccl'esia p assumptionē humanitatis:& qa dei filius posteā naturā nostram assumpsit nunc̄ dimisit:nec etiam in morte:qa diuinitas erat cū corpore in sepulcro & cū aīa i limbo:licet corp⁹ & aia realiter abinuicē essent separata:ideo mr̄imoniū cōsummatū nullo casu pōt dissolui quo ad vinculū:etsi quo ad thor̄. Vñ apl's ait.Hoc aūt dico magnū sacramentū in christo & ecclesia. Declarauit istud dñs Iesus qñ interrogantibus ip̄m Iudęis si liceret dimittere vxorem quacūq; ex causa:rñdit. Nōne legistis ꝙ q fecit ab initio mascul'm & fœminā dixit s.per Adam.Propter hoc relinquet homo patrē & matrē: & adherebit vxori suæ:& erunt duo in carne vna.i.ad procreandū vnā carnē.i.filiū:quos ergo deus cōiunxit homo nō separet.& Mat.xix. Bñdixit ergo christus talē statū inquantū in eo infudit gr̄am prout est sacr̄m ecclesiæ ab eo in institut̄.Huius effectus gr̄ę ē vt sciat vnusquisq; vas suū i.vxorē in honorē possidere nō in passiōe desideri sicut & gētes q̄ ignorāt deū.ad Eph̄.iij. videlicet vt vir sit cōtentus sua vxore & ea honeste cognoscat & ex hoc multiplicanť boni fideles viuēdo virtuose. Tertio benedicunť a sacerdote in missa deputata ad hocante consummationē mr̄imonij:si tn̄ non sint bigami.nam sacerdos bñdicens secḋas nuptias puniť.ex̄ de secū.nup.c.j. Nec p religiosos pōt fieri talis bñdictio cōiugalis:nisi de licētia proprij parochialis sacerdotis vel ep̄i:vel nisi ipsi essent curati quo ad populū suū : al's inciderēt in sn̄iam excōicationis a qua citra sedē apostolicā absolui nō possent,ex̄ de priui.c.religiosi. in cle.Multiplicanť ēt boni cūiugati in bonis tp̄alib⁹ quo ad vitā ciuilem.Nā vir in sæculo quo ad regimē dom⁹ & corporis sui:nō ita bene sibi pōt̄ puidere circa suppellectilē:& mulier sine viro ēt in exterioribus nō sufficit sibi:sed vir eā dirigit.Sequunť & commoda multa ex affinitate & cōsanguinitate vtriusq;:& amicitia multiplicatur.Notandū ſm Aug.i lib.de ciui.dei.&.xxxv.q.j.cū igit. ꝙ copulatio maris & fœminę quātū attinet ad gen⁹ hūanū quoddā seminariū ē charitatis.Cœlestis vero ciuitas opus habet vt noxā gñationis euadat.i. vt a peccato originali quod per generationē cōtrahitur,emundet:vt ad cœlestē ciuitatem homo perueniat:vt exponit gl. Et ꝙ persone nō cōsanguineis:sed extraneis cōiunguntˇ in matrimonio. Dicit idem Augu.esse factū ad augendū & dilatandum charitatem in plures. vnde dicit in dicto.ca. Habita est certissima ratio charitatis vt hoies quibus esset vtilis atq; honestissima cōcordia: diuersarum necessitudinum vinculis necterentur: nec vnus in vno haberet multas:sed singulę spargerentur in singulos:ac si ad socialē vitā diligentius plurimæ plurimos obtinerent. Pater quippe & socer duarū sunt necessitudinum nomina. Dum ergo quis habet alium patrem: alium socerum numerosius se charitas porrigit,hæc ibi.

§.I.DE CONVERSATIONE CON

iugatoꝝ qūo se debeant habere ad inuicē. Sciendū ꝙ q̄uis ad actū cōiugalē vir & vxor nō ad imparia iudicent:tn̄ in aliīs vir est caput mulieris:& maxime in gubernatione dom⁹.xxxiij.q.v.manifestū.&.c.noluit.& vt dicit Rob.Holkot sup lib.Sap̄.debet vxor regi mānsuete:corrigi fecrete:diligi cōplete. Prio em̄ debet vxor regi mansuete:nō cū tyrā regimē nide austeritatis aut rigore:& ꝟbis nō ꝟberibus:amore & debitū nō timore: dulcedie nō amaritudine,ad Col.iij.Nolite esse vxori. amari ad illas:vt dicit apl's viris. Vñ prima mulier formata ē nō de pede:qa nō debet ēe ancilla:nec de capite: qa nō debet ēe dña:sed de latere tāq̄ socia viro suo,vt notat magister i.ij.sentē.& debet sibi ,puidere sufficiēter:al's peccat: nisi hoc ageret ex impotētia:ipsa tn̄ nō pōt facere eleemosynā notabilē sine licētia viri:nisi haberet paraphernalia vel arētē multū lucrosam:vt habes.ē,in,ij,parte titu,j,ca.de furto.Item ſm Guil'.si haberet filios de priori mr̄imonio:

qui nō haberēt aliquā actionē cōtra ipsam matrē nō posset aliqd eis dare cōtra prohibitionē mariti. Sed si haberēt actionem contra matrem: vt qa obligata est eos alere cum sint impuberes: vel ambo coniuges possident bona illoꝝ vel alia iusta causa: maritus quidē tenet eos alere: qa mater cū suis oneribus ad maritū trāsiuit ꝑm quorundā cōsuetudinē. Sed tn qa maritus habet administrationē vxoris ꝓ illi⁹ ꝓhibitionē nō debet eos alere: nisi i extrema necessitate: pōt tn procurare qꝫ maritus ad hoc ꝑ iudicē cōpellat. Hæc Guil'. Itē si vxor habens virū prodigū eḷar de bonis cōibus q̄ habet cū viro aliqd sibi si facit bona fide: vt sibi & viro vel familię loco & tpe ꝓ ut deat: qa ea vir su⁹ male cōsumeret ꝑm Guil'. non peccat: nec tenetur obedire viro si prohibeat. s. cęlationē: aut si sibi tradi petat. Sed o modo debet corrigere secrete nō cū cōfusiōe & verecūdia publice vel cōtēptibiliter. In hoc solent viri multum offendere De mutua con iugū re ipsę vxores offendūt nō reuerēdo viros & suscipiēdo cor præhensiones. rectiones: sed superbe repōdēdo & cōtendēdo. Debent nihilominus ēt ipsę mulieres reprehendere viros suos qn̄ vident eos errare: sed cū hūilitate: & qn̄ credūt eos audire & corrigi & nō scandalizari. Potest etiā vir nō solū ꝙbis: sed ēt aliqn̄ verberibus corrigere vxorē ꝑm qualitatē defectus non tn̄ ita atrociter ꝙ mutilet ei aliqd membrum: vel faciat eā grauiter infirmari: & multominus licet occidere: etiā in adulterio deprehēsam. Vn̄ ēt tali occidenti vxorē iniūgi tur maior pnia in iure canonico q̄ matricide. xxxiij. q. ij. admonere. Et hoc ideo non qa sit maius pctm̄ vxoricidiū q̄ matricidiū: sed qa maior ꝓnitas ē in hoie ad vxoricidiū q̄ ad mr̄icidiū. ꝑm Tho. & Rich. in. iiij. nec excusaret talis a pctō si leges sæculares hoc ꝑmitterent. Tertio debet diligi cōplere seu perfecte. iuxta illud apl'i. Eph. v. Viri diligite Mutua vxores vr̄as sicut christ⁹ dilexit ecclīam. & ecōuerso vxor cōiugū dilectio virū: nec em̄ debent habere amorē zelotypū ad alterū: qa ex hoc oriunt postea malæ insidię & malę suspitiões & falsa iudicia & multa scandala & diabolica opa vbi innumera peccata & grauia cōmittunt & dāna tēporalia sequunt Et ipse amor inordinatus est pctm̄ mortale: si deo præponeret: ita ꝙ paratus sit trāsgredi diuina præcepta vt cōplaceat cōiugi suę: siue amore amicitię vt Adā cōsentiēs Euę: siue amore cōcupiscentiæ vt multi quotidie faciunt. Vnde Hiero. dicit allegans Sextū philosophum ꝙ oīs adulter est in vxorem suā amator ardētior. xxxij. q. iiij. origo. & in his habet potestatē dęmonium. vt dicit Raphael Tobię. & patuit exemplū in septem viris Sarę vxoris Tobiæ. Tob. iij. Item nec debet habere amorem remissum: vt. s. non curet alter de altero ꝙ adulteret. Vnde & illę mulieres fatuę quæ dant licētiā viris ad remota euntibus ꝙ se impediant cū alijs fœminis, mortaliter peccāt. Si⁹ illæ q̄ ꝑmittūt vel cū ancillis earū: vel alijs fœminis viros turpiter agere & nō impediūt quantū possunt. Si⁹ viri qui permittūt vxores vt nimijs vanitatib⁹ & ornatib⁹: & ire ad loca dissolutiōibus plena sine causa nō sunt immunes a culpa. Debet aūt vter q̄ habere amorē & curā ad filios educandum ꝑm deum & informandū ꝑm bonos mores. arg. xxiij. q. iij. duo sunt. Quid sit matrimoniū diffinitive: & vtrū cōferat gratiā sicut alia sacram̄ta. vide. ē. tit. j. huius. iij. partis. c. ij.

§. II. SCIENDVM QVOD MA

Mr̄imo niū qd sit, trimoniū i lege ciuili canōizata. xxvj. q. ij. §. j. sic diffinit. Mr̄imoniū ē viri & mulieris cōiūctio indiuiduā vitę ꝓsuetudinē retinēs. Viri & mulieris dr̄ ad differētiam coniunctionis brutoꝝ & sodomitarū vbi masculi i masculos: & fœminæ i fœminas turpitudinem operantur. In singulari ēt dicit viri & mulieris: qa nūq̄ licuit fœminę habere plures viros: nec in hoc vnq̄ dispēsauit deus: nec vlli viro licuit plures vxores hr̄e: nisi ex dei dispensatiōe. extra de diuor. c. gaudemus. in quo dispēsati sunt plures pr̄es veteris testa. vt Abraā erga duas. Iacob erga quatuor. Dauid erga plures: & hoc ad dilatandū dei cultū: q solū vere seruabat in familia eorū patrum: alijs ad idololatriā declinātibus. Multiplicabat aūt dei cultus ꝑ multiplicationē carnalem prolis illoꝝ. tum etiā ad designādum eccl'iæ mysteria. s. ꝙ Christus deberet sibi despōsare eccl'iam nō solū vnā vnitate fidei & dilectiōis: sed plures respectu diuersitatis locorum & rituū vn̄ assumpti sunt: & in quibus ēt i fide cōuersant. Nā alij vocati sunt ex Iudaismo. alij ex gentilitate. & alios rit⁹ habet eccl'ia orientalis. alios occidentalis. Cōiūctio dicit qa vbiq̄ matrimoniū quātū ad ꝑfectionē eius essentialē efficit ꝑ cōiūctionē animoꝝ. s. cōsensuū: ꝑ ꝙa expsorū etiā absq̄ cōiūctione corpoꝝ. xxvij. q. ij. sufficiat. ipsa tn̄ copula carnalis addit quātū ad perfectionē significatio nis: qa significat perfectius cōiūctionē Christi cū eccl'ia: & deitatis cū humanitate indiuisibilē: sicut matrimoniū cōsummatū est inseparabile: sed matrimoniū ratificatū per verba de præsenti & nō cōsummatū est ſeparabile: puta ꝑ ingressum religionis. & significat vnionē aiæ fidelis cum deo ꝑ dilectionē. q̄ tn̄ abeo sępe ꝑ pctm̄ mortale separatur di.xxv. ā pśenti. in vita aūt btā vbi cōsummatū est matrimoniū istud nūq̄ pōt separari. Dicit etiā Pe. de pa. in. iiij. ꝙ cōiūctio q̄ est essentia matrimonij nō est corporū cū illa sequatur: nec fuit in Maria & Ioseph: vbi fuit verum matrimoniū: nec cōsensus p̄cedēs cū illa sit cā efficiēs extrinseca: sed cōiunctio ligaminis media qua deus efficit: sicut & cætera q̄ sunt res & sacr̄m in alijs sacr̄is: ad quā cōsensus disponit. sicut aqua & verba ad baptismi characterem. Addit magister sen. ad dictā diffinitionē matrimonij: qd̄ dr̄ ad differētiam cōcubinatus: qui ēt si duraret vsq̄ ad mortē & fidē sibi seruarent nō est matrimonium sed fornicatio. Nec obstat ꝙ Abraā Isaac & Iacob & Dauid dicuntur habuisse concubinas: & tn̄ nō fornicarię: sed licite fuisse eis vsos. nā fœminę illæ aliqn̄ vxores dicunt i scriptura: aliqn̄ cōcubinę. Vxores quidē inquātū cognoscebant vxoris affectu & cōsensu maritali: seu quātū ad debitum cōiugale. Concubinæ aūt dicunt quātum ad regimē domus & gubernationem familiæ: qa nō erant principales in hoc: sed vna. s. prima aliqvt obsecūdares ꝑm Nico. de Lyra sup Geñ. Sequit in diffinitione. indiuiduam vitę consuetudinē retinēs. i. ꝙ intelligatur ꝑm. ppositū & debitū: qa debēt esse illius. ppositi ꝙ nūq̄ diuidat ꝑm Hosti. Vn̄ nō debet disrūpere ꝓugalis cōpagīnis vnitatem. s. q. v. c. fœmineę. Sicut imperator dr̄ augustus quo ad ꝓpositū. certū est tn̄ ꝙ qn̄q̄ matrimonium diuidit: & princeps nō semp auget imperiū vt Cōstātin⁹: de Mors omnia cuius donatione, ꝑpter hoc est dubiū. Dicit Pe. in. iiij. Vitę soluit. dicit: qa mors oīa soluit, mortuo em̄ viro mulier soluta est a lege viri: vt dicit apl's. ꝑ. j. Cor. vij. Sed eo viuente sine eo nō pōt orare: ita. ſ. ꝙ propter hoc exigenti debitū deneget: nec vouere & ecōuerso: vir sine vxore quo. s. ad castitatem: in quo nō ad imparia iudicant. Vn̄ si coniugatus mortuꝰ resuscitaret vt Lazarus: quę erat vxor ei⁹ non esset amplius vxor: nisi iterū & de nouo cōtrahendo. Et qa quoddā matrimōniū. spūale est inter ꝑlatū & ecclesiā suā: qd̄ finit mortē: ideo dicendū de hmōi: hoc est si plębanus prior: vel epūs mortuus fuscitatur oportet ꝙ de nouo eligat in illa prelatura ꝑm Pe. de pa. i. iiij. & idem dicit de religioso resuscitato ꝙ non est obligatus religioni. Fuit aūt matrimonium institutū a deo. dist. xxvj. deinde. in paradiso terrestri dicēte Adā ex instinctu spūssancti. Hoc nunc os ex ossib⁹ meis & caro de carne mea. Gene. ij. c. Et ante peccatum quidē solum ad multiplicationem prolis: post pctm̄ etiam ad vitationem fornicatiōis. ꝓ. Cor. vij. Propter fornicationem. s. vitādam vnusquisq̄ habeat suam &c. propter alias etiam causas contrahitur: sed illæ sunt principales. Et dicit matrimonium quasi matris muniū. i. officium: quia dat mulieribus esse matres. & licet pater generationis sit autor & pene vxoris dñs. xxxiij. q. v. c. hæc imago. tamen matrimonium plus ascribitur matri q̄ patri: quoniam eius officiū Quare plus apparet in matre q̄ officium viri. Nam ante partum mr̄imo onerosus: in partu doloroſus: & post partum laborioſus nium a sibi nascitur partus. extra de conuer. infide. c. ex literis. matre ū a pr̄e dr̄

§. III. NOTA QVOD LICET IV

riſtæ dicāt & ēr magister sentē. videat dicere ꝙ mr̄imoniū large dr̄ sacramentum inquantū. s. est signum sacratissimę rei: sed nō conferr̄ in eo gr̄a sicut in alijs. Tho. Pe. de pa. & alij theologi tenēt cōiter cōtrariū. s. ꝙ ibi cōferatur gr̄a: ad Anmr̄i istū videlicet effectū: vt sciat vnusquisq̄ vas suū possidere monij re i honore: nō in passiōe desiderij. qd̄ sic intelligit: qa habet minuere & refrenare cōcupiscētiā: nō ꝓhoc solū ꝙ sa gratiā cōferat, tisfit cōcupiscētiæ ꝑ actū cōiugalē: qa istud ē naturale. sed per dei gratiā ibi operantē ꝑm Io. Parisięn. vr. s. sit contentus cōiuge sua & nō ferat ad concupiscētiā alterius. & magis amet cōsortē: etiā turpissimā facie q̄ alienā pulcherrimā. Qd̄ aūt in multis secus sit: hoc accidit: vel qa ponunt obstaculum

obstaculū grę sacr̄ali: vel qa receptā nō cōseruāt vt i alijs sacr̄amētis. Est igit̄ proprie & strictę sacr̄m. Omne em̄ sensibile a deo instituto in remediū cōtra pctm̄ cōferēs gratiā ex opere operato & significās eā: est sacr̄m nouæ legis: sed oia hęc conueniūt matrimonio: ergo est sacr̄m ꝓprie & strictę. Sed bene verū est ꝙ habet minus de spūalitate q̄ alia & minor gr̄a cōferr̄ ꝑm Pe. de pa. Imprimit aūt matrimoniū prout est sacr̄m nouæ legis ornatū q vocat̄ vinculū vł nexus, qd̄ non solū est relatio rōnis: sed aliquid absolutū disponēs ad gratiā: q ornatus nō imprimit̄ in mr̄imonio cōtracto ante baptismū: sicut nec etiā imprimeretur character dispōnēs ad gratiā in cōfirmato ante baptismū. Vnde infideles cōiugati recepto baptismo: si de nouo cōtrahunt inter se vir & vxor seu persistunt in pristino statu & cōsensu: tunc imprimit̄ ille ornatus: & matrimoniū eorū est sacramentū nouę legis, nā ante baptismū nō erat perfecte sacramentū: prout. s. est causans gratiā: sed erat matrimoniū materia illud quidam cōtractus. Forma huius sacramēti ꝑm Pe. de & forma mr̄i monij. pa. in. iiij. sunt verba quę dicunt cōtrahentes. accipio te in meā &c. vel aliquid æquipollens. expressiuū cōsensus per signū. Materia sunt ipsi cōtrahentes. Nec distinguit̄ hæc materia in qua suscipiens: & materia ex qua: sicut in eucharistia & alijs: qa matrimoniū est contractus ꝑsonarū: sicut alij cōtractus sunt cōtractus rerū: in quibus cōtractibus res quæ transfert̄ per pactū sunt materia: & expressio consensus forma. Vel potest dici ꝙ sicut in eucharistia est duplex materia & duplex forma: vnū tn̄ sacramētum: sic & hic cū dicit̄. accipiā te in meā. i. do tibi meipsum in virū: est vna forma & vna materia ex qua ipe q̄ loquit̄ vł corpus eius: & alia materia in qua eius obiectū in qd̄ transit cum dico. Hoc ē corpus meū. & vlterius qn̄ respōdet mulier. accipio te in meū. i. do me tibi i vxorē: est forma & materia ex qua loquēs: & in qua recipiēs. Et sic diuersis respectibus vnum est formale respectu alterius: & aliud materiale. Quæ aūt dicit sacerdos cū benedicit nuptias est forma accidentalis & nō de substātia matrimonij ꝑm Aug. de Anch. dicit etiā Tho. ꝙ cum puella præ verecundia tacet parentibus eam viro tradentibus, verba parentū computantur ac si essent puellæ: taciturnitas illa pro cōsensu habet̄. Et hoc est verū de filijs & filiabus respectu pr̄is & mr̄is tātū. s. ꝙ ipsis parētibus cōsentientibus filijs ꝑhitur matrimoniū: sed nō sic de alijs consanguineis. vt extra de despon. impub. c. j. lib. vj.

¶ De pluralitate coniugij & eius diuortio. Cap. X.

E PLVRALITATE CON

iugij & ei⁹ diuortio videēda sunt q̄tuor. Primū est ꝙ mulieri nūq̄ eodē tpe licuit hr̄e plures viros. i. maritos: nec i ꝑ de⁹ vnq̄ dispēsauit. Sed ꝑm est ꝙ viro nūq̄ licuit habere vno & eodē tpe plures vxores de iure naturali cōmuni: sed in hoc fuit aliqn̄ a deo dispensatū ꝓ in veteri testamēto. Tertiū est ꝙ nūq̄ licuit viro dimittere vxorē legitimā quo ad vinculū: & aliā ducere: & ecōtrario mulieri dimittere virū & alterū ducere. qd̄ tamē fuit in lege Moysi permissum. Quartū ꝙ licet in certis casib⁹ viro dimittere vxorē & vxori virū: nō tn̄ quo ad vinculū: sed quo ad negādū debitū: & quo ad cohabitationē.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

An liceat mul tos. Pe. de pa. in. iiij. di. xxxiij. q. ſ. sic ꝓbat. Illud qd̄ est contra ius naturale nūq̄ licuit nisi dispensante autore natura: sed hoc est hmōi: nec legit̄ deū vnq̄ in hoc dispēsasse: ergo &c. Quod aūt sit hoc contra ius naturale sic probatur. Ius naturale dicit̄ vel a natura gn̄is: quod natura oīa aialia docuit: vt cōiūctio maris & fœminę: educatio filioꝝ. vł a natura speciei: vt est ius gētium. s. ꝙ naturalis ratio apud homines ꝓstituit: vt puniri maleficia: vł a natura supiori qd̄ in lege & in euāg. cōtinet̄. & illud qd̄ est cōtra primū ē pro prie innaturale: & qd̄ est cōtra sec̄m est inhumanū: & qd̄ est cōtra tertiū est pctm̄: qa pctm̄ est transgressio legis diuinæ. Et ex hoc patet qūo aliqd sit cōtra naturā matrimonij. qa natura agit propter finē. Et triplicē finē habet matrimoniū ꝑm triplex bonum eius. Nā inquantū est officiū a natura generis habet ꝑ fine procreationē prolis & educationē. Sec̄m inquātū ē a natura speciei habet ꝑ fine fœd⁹ humanæ societatis iuxta bonū fidei amicitię: & cōicationem in operib⁹ ciuilibus. Inquātū est sacr̄m habet ꝑ fine repr̄sentationē incarnatiōis Christi: & ex hoc habet inseparabilitatē. Pluralitas aūt vxorū est cōtra ius naturale quantū ad finē sec̄m & tertiū: nō primū finē: sed pluralitas virorū quo ad vnā vxorē est magis cōtra ius quātū ad finē: qa contra omne ius. nā cōtra primū finē. s. generationem: qa licet mulier quādo est impr̄egnata aliqn̄ impr̄egnet̄: tn̄ frequenter causatur abortus. vnde meretrices raro pariunt. Itē est cōtra educationem prolis propter incertitudinem. Secūdo est contra bonū fidei: quia magis conrixant viri propter fœminas q̄ ecōuerso: etiam in brutis. Tertio contra bonum sacramenti magis: quia Christus non constat ex pluribus personis sicut ecclesia.

§. II. QVANTVM AD SECVN

An liceat vni viro plures vxores ad li. dum dr̄ ꝙ nūq̄ licuit nec licet vni viro hr̄e plures vxores & hoc dicit expresse. c. gaudem⁹. de diuor. Et dicit Isid'. dist. xxxiij. christiano. Christiano non dicam plurimas: sed nec duas simul licet habere vxores: sed vnā tātū: & hoc nisi ex diuina dispēsatiōe. Ratio huius est: qa hoc ē contra ius naturale cōsuetū: vt dictū est. §. j. Sed qūo fuit in veteri testamento cū aliquibus patribus dispensatū: vt Abraā Iacob & hmōi: est duplex modus dicēdi ꝑm Pe. de pa. in. iiij. dist. xxxiij. q. j. Dicit̄ em̄ quidā ꝙ primi q habuerūt plures vxores nō potuerūt cū fecūda cubare viuēte prima nisi de cōsensu eius. Cuius rationē assignant: qa duobus cōtrahētibus matrimoniū inter se simplr̄ vnus transfert totā potestatē corporis sui i alterū. s. quo ad actū cōiugalē: propter qd̄ sine cōsensu eius nō pōt alteri obligare corpus suum: pōt aūt de cōsensu eius ex cā: vt si esset sterilis vxor. vt in Abraā factū est. Geñ. xvj. & recitat. xxxij. q. iiij. dixit Sara vel ꝑpter paucitatē humani generis multiplicādi in cultum dei: vt Iacob qui quatuor habuit. Vn̄ Amb. Obijcium tur Iacob quatuor vxores: qn̄ mos erat: crimē non erat. Sic patriarchæ coniugibus suscipientibus fœmę suum miscebantur: nō cōcupiscētia perficiendæ voluptatis: sed prouidētia propagandæ sobolis. xxxij. q. iiij. obijcit̄. & sic volūtate Rachelis accessit ad Lyā: & de volūtate earum accessit ad ancillas earum. Processu vero tēporis mos inoleuit apud alios habere plures vxores de voluntate primæ tacita vel expressa vel consuetudine sup̄ hoc obtenta. Nec videntur in hoc peccasse antiqui iusti: qa non est cōtra naturam: cum hoc facerent animo gignēdi nō lasciuiēdi: nec cōtra legem: qa nondū prohibitum. Et qd̄ Inno. dicit in. c. gaudemus. de diuor. hoc nō licuisse nisi ex diuina reuelatione alicui fuerit cōcessum. exponunt prędicti non de reuelatione quæ est specialis inspiratio diuina sed de interiori dictamine rationis quo sciuerunt sancti patres ꝙ pro multiplicatione humani gn̄is licuit habere plures vxores de consensu primæ. Sicut enim lex naturalis non est scripta in codice: sed impressa a deo in mente. Sic dictamē rationis quo scitur quo casu lex nō astringit: cum sit quædā legis interpretatio: & pōt dici dispensatio. & qa ē mēti impressa a deo: ideo dicitur dispēsatio diuina. Sed alij dicunt ꝑm cōem opi. ꝙ nec de assensu alterius: nec ꝑpter sterilitatem licuit vnq̄ vni viro plures habere vxores: nisi ex diuina dispēsatione speciali seu reuelatione. Primū patet: qa nō pl⁹ iuris habet vir i vxorē q̄ vxor i virū q̄tū ad essentialia matrimonij. Nec plus idiget prole mulier q̄ vir: sed nūq̄ de licētia viri sterilis licuit vxori accipere alterū virū ergo nec ecōuerso. licet sit vnum grauius altero & innaturalius: tamē & hoc. s. viros habere plures vxores est contra ius naturale commune: quātum ad sec̄m & tertium finem matrimonij vt dictū est. §. j. Creditur aūt prædictis sanctis patribus per diuinā inspirationē cum eis dispensatū: licet non sit scriptū. Sicut aūt in tabulis coris erat scripta ista prohibitio de pluralitate vxoꝝ nō habenda nō in codice: sic sufficiebat cordis dispēsatio per diuinam inspirationē dispēsa abs q̄ alia scriptura. & ista est solutio Inno. in dicto. c. gau tio diui demus. de diuor. quia nihil tā naturale est q̄ vnūquodq̄ na. dissolui eo genere quo ligatū est. Vnde præceptum quod habet obligationē ex inspiratione. s. de non habendo pl'es vxores: habet dispensationem ex sola dispensatione: alias inspiratione. Et quod primi exponūt decretales de dispensatione diuina. i. de dictamine rationis naturalis: nō est ad mentem Inno. sed extorta. & quod. ē. dixit Ambrosius in c. obijciuntur. quando mos erat, crimen non erat. exponit glo. mos. s. diuinus a deo inspiratus: ita ꝙ non vult di-

cere ꝙ cõsuetudinis ratione præcise excusarentur a pẽtõ: sed qa inspiratione diuina erant dispensati. In noua autẽ lege nulli licet habere plures: nec reperit deum dispẽsasse nec papa posset in hoc dispẽsare: etiam assentiente vxore sterili: & ꝓpter bonũ vnius regni: vt qa rex haberet vxorẽ sterilẽ: ficut propter bonum tale licet ei dispẽsare in voto solẽnizato in religione vt cõrahat. Et aduertendum ꝙ ante Abraam non fuit in hoc dispensatum scilicet habere plures vxores, Vnde Lamech non excusatur ab adulterio qui duas habuit. Gene. iiij. Nec Abraã vsq; ad Moysen sine inspiratione ad patres: sed non fuit dispensatum cum alijs a genere Abraam: quia nõ dispensabatur solum propter multiplicationem sobolis ante diluuium: & statim posti: sed propter augmentũ cultus diuini: qđ nõ erat in alijs gentilibus incircũcisis: cum essent dediti idololatriæ, Item a Moyse vsq; ad Christum nõ solum licuit regibus: sed etiã sacerdotibus: qa de vtraq; tribu erat Christus nasciturus & Moyses legislator non prohibuit: quod fecit Helcana qui fuit sub lege: nec tamẽ de tribu legali vel sacerdotali: & habuit Annam & Fenẽnam. i. Regũ. i. & Deu. xxij. de vxore odiosa & dilecta: agendo supponit tũc licitũ habere plures vxores. In lege autẽ euangelica nunq; licuit nec licebit nec Iudæis nec Saracænis nec alijs. Vnde Christus reduxit matrimoniũ ad primã sui institutionem in paradiso: cũ dixit Mat. xix. Ab initio fuit sic. ſ. q. nõ licet relinquere vnam vxorem & accipere aliã vl plures habere, relinquet homo &c. & adhærebit vxori suæ: nõ dixit vxoribus in plurali: sed singulari. ſ. vnicæ. Et licet imperator Valentinianus: sed Arrianus: legem dederit: vt qui voluerit posset duas hẽre: vt senior: & ipse cũ Seuera quam habebat vxorẽ haberet & Iustinã quam mox duxit vxorem: vt habetur in historia tripartita: lex illa nullius ẽ momenti: quia contra legem dei & canonicam, Vnde & nunc iure ciuili eũ q habet duas vxores comitat in famia. C. ad l. iul. de adul. Cũ em nũc multiplicatio cultus diuini fiat ꝓ gñatione spũalem non carnalẽ: iõ matrimonia restringũtur ad vnũ & nõ ampliant. Habere autẽ plures vxores diuersis tpibus priore mortua semp viro licuit: & ecõuerso mulieri plures viros prio mortuo. Vnde apls. ſ. Cor. vij. Mortuo viro cui vult nubat tãtũ in dño. Vnde & Abraã decrepitus mortua Sara duxit Cethurã. Gen. xxv. Et Anna mater virginis Mariæ habuit successiue tres viros. Hic & Aug. xxxj. q. ſ. deus: ait, Deus masculum & fœminã ꝓpagãdi gnis cã nuptiali castitate cõiũxit: & scd'as nuptias q̃ in vtroq; testamẽto permittunt licitas esse mõstrauit. &. ſ. Cõtra humanę verecũdiæ sensum nõ audeo dicere: vt quoties voluerint nubant: nec ex meo corde quotaslibet nuptias condẽnare. Itẽ Hiero. Non dãno bigamos nec trigamos: & si põt dici octogamos. xxxj. q. ſ. aperiant. Qđ ergo aliq̃n doctores videant inuehere contra scd'as nuptias: vt in ea. q. c. hac rõne. & sequẽtibus: vt dicit Gratia. in. §. seq. ad exhortationẽ vidualis cõtinẽtiæ: nõ ad cõdẽnationem scd'arũ nuptiarũ & deinceps intelligendũ est esse dictum.

An licitũ fuerit repudium,

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

ſ. de repudianda vxore. Sciendum ſm Pet. de Pa. vbi. ẽ. ꝙ nũq; licuit vxorẽ repudiare excepta cã fornicatiõis: & tũc quo ad thor; ꝓpter illud Mat. xix. Quos deus cõiunxit hõ nõ separet. Nec Abraam dimisit Agar: nec Moyses Ethiopissam: nisi cõilio dei: sed tpe legis quãtũ ad impunitatẽ licebat viro dimittere vxorẽ & nõ ecõuerso. Et hoc nisi in duob⁹ casibus. Primus cũ stuprũ obiectũ nõ ꝓbasset. secũdus qñ eam prius alius defloruerat. Deut. xxij. Sed vtrum in repudiãdo vxorẽ Iudei peccarẽt, est duplex opinio. Aliqui dicebãt ꝙ nõ fiebat absq; pctõ: & fuit cõparatiua permissio ad vitandũ maius malũ. ſ. vxoricidiũ. ꝓpter duritiã ergo Iudæor; pmissum erat istud ꝙ nõ puniebãt in lege. Sed circa hoc ab his q sunt cõtrariæ opinionis sic obijcitur. Lex vetus etsi imperfecta erat inquãtũ gratiã nõ ministrabat ad iuuãdũ implere: ipsam tn cõplete ostendebat pctm: qđ debebat vitari. Sed cũ nullibi in scriptura veteris testamenti tale repudiũ reprehendat: si pctm fuisset lex illa defecisset: q̃ illud pmittebat nec malũ esse ostendebat. Sed ad hoc rñdet Nico. de Lyra sup Deut. dicẽs ꝙ aliquid esse illicitũ qđ lex permittebat dupl'r ostẽdebat. Vno mõ quia per aliquẽ prophetã reprehendebat: & isto mõ vsura permissa in lege ostẽdit illicita dicẽte Pſ. xiij. Qui pecuniã suã nõ dedit ad vsurã. Et Ezechiel etiã tangit. Alio mõ per cõmunẽ bonor; obseruationẽ. Cũ enim cõsuetudo sit optima legũ interpres: & cõsuetudo sit bon⁹ vsus nõ abusus qa nõ reperit in veteri testamẽto aliquẽ sanctorũ vxorẽ repudiasse: nisi a deo inspiratus specialr: sicut Abraam de Agar: & Moyses de Ethiopissa. & iõ per istũ modũ ostẽditur fuisse malũ tale repudiũ: & sic cõcludit Nico. de Lyra. Sed Pe. de pa. dicit ꝙ ista opinio magis concordat verbis euãgelij. Mat. xix. vbi Christus dicit ꝙ Moyses propter duritiã cordis permisit repudium &c. Sed alia opi. quæ dicit ꝙ non erat pctm: asserit ꝙ videt melior: qa illud fiebat autoritate legis dei quę omne mortale prohibebat etsi nõ cohibebat: als ꝑfecta fuisset lex q̃ de oibus actibus virtutũ ferebat necessarijs ad salutem. Iure autem ciuili olim sine causa ad libitũ fiebat diuortiũ vtroq; vel altero volẽte vt libera esset a matrimonio. Et licet iure nouo puniat qui sine iusta causa repudiat: tn ſm illud ius soluitur matrimoniũ. C. de diuor. l. fi. Et quia hoc est contra legẽ canonicã immo & diuinã. xxxij. q. v. ille autẽ. ſ. cũ ergo. cũ. c. seq. iõ illa lex ciuilis irrita est nec seruãda: qa ecẽ mortale pectum. Dato autem libello repudij tpe legis mosaicæ durantis: licebat viro ducere aliã: qa & ante diuortiũ licebat vxorari: at non sic iure poli: quia vinculum manebat. Sed quia ante nouã legem in matrimonio non fuit vinculum quod esset aliquid reale absolutum: igitur per repudium videbatur magis soluta vinculum. & per consequens licitum cõiugium etiã mulieri: quia sacerdoti prohibitum erat ducere vxorem viduã vel repudiatã: & per cõsequens alteri nubere erat illi concessum: quod nõ esset si illa esset vxor primi: quia vxorem alterius ducere nulla lege etiam apud Gentiles fuit licitum: vt patet Geñ. xx. de Pharaone & Abimelech. postq̃ autem vir repudiauerat vxorem nõ poterat illam sibi recõciliare & reassumere sibi si illa iam contraxisset cum altero: vt patet Hiere. vij. nisi eo mortuo. Sed si non contraxisset adhuc cum alio verius est ꝙ poterat illã sibi reassumere: licet aliqui contrarium dicant. Forma autem libelli repudij qui dabatur vxori ſm Iosephum erat. Promitto tibi ꝙ non amplius conueniam tecum. Forma libelli repudij.

¶ De sacramẽtis in genere per modũ doctrinæ: de numero eorum: de institutione & de effectu. Capĩm. XI.

VIA MISSA ORDINA tur ad cõfectionẽ sacramẽtor; q̃ est maximũ sacramẽtor; de qua multa dicta sunt ti. xiij. c. vj. ꝓ totũ. & adhuc aliq̃ dicenf imediate post istud. In missa ẽt cõferunt ordines: vbi dat ptãs administrãdi sacramẽta, cõsecranf ẽt materiæ antiquor; sacramentorum: ideo post tractatũ de missa dicendũ est de sacramentis ecclesiæ. q̃ sunt septẽ figurata ꝑ septẽ panes quibus Christus pauit & satiauit turbas. Ioan. vj. & sic pauperes. ſ. spũ. viduæ. i. eccl'iæ filij saturanf panib⁹ sacramẽtor;. Et sicut cibus restaurat deperditũ in hoie sumẽte & inducit augmẽtũ cum est in statu augmenti: sic sacramẽta tollunt defectus spũales & inducũt augmẽtum spũale. ſ. virtutũ. Sunt autẽ in hoie septẽ defectus. tres culpæ. ſ. pctm originale: mortale & veniale. quatuor pœnę. ſ. ignorãtia: malitia: ꝓcupiscẽtia & infirmitas. Baptismus est cõtra originale: pnia contra mortale: extrema vnctio ꝺ veniale: ordo cõtra ignorãtiã: eucharistia cõtra malitiã: matrimoniũ contra concupiscẽtiã: cõfirmatio cõtra infirmitatẽ. Item baptismus adaugget fidẽ: extrema vnctio spem. eucharistia charitatẽ. ordo prudẽtiã. pœnitẽtia iustitiã. cõfirmatio fortitudinẽ. matrimonium tẽperãtiam. Pe. & Rich. Ista tn potius est qudam adaptatio q̃ perfecta ratio sufficientiæ. Quid autem sit sacramentum dicit magister sen. in. iiij. dist. j. ꝙ est sacrę rei si gd sit, gnũ. q̃ diffinitio conuenit & est cõis sacramẽtis veteris & nouæ legis. Et Pe. de pa. sic declarat eam. Primo dicitur sacræ rei. i. sacrans actu. i, adhibita: ad sacrandũ spiritualiter propter qđ nec serpens æneus põt dici sacrm: qa adhibebatur solum ad curã corporalẽ: nec crux Christi. q̃ est ad reprę sentandũ tantũ: nec creaturę quę sunt vestigiũ dei possunt dici sacramẽtum. Scd'o addit rei: qa in sacramẽto sunt tria scilicet aliqd qđ ẽ sacrm tãtũ: vt signũ exterius: signans & nõ signatũ: vt aqua in baptismo. Aliud qđ est res tantum vltra nõ signans aliud: sed signata vt gratia. Aliud qđ est medium. ſ. res & sacramẽtum. ſ. signatum a primo signans aliud: vt character vel ornatus gratiæ respectu huiusmodi. Tertio

Sacrm

Tria significata rememoratiua.

dí. Tertio ponit signum. Sunt autẽ tria genera signorum: ſ. demonstratiuũ: rememoratiuũ: & pronosticiũ. vt demonstratiuũ sit respectu rei ꝑsentis. rememoratiuum respectu præteriti: pronosticum respectu futuri. Et sacramentum dicitur rememoratiu ī quantum ad causam quam rememorat. ſ. Christi passionẽ. Demonstratiuũ quãtũ ad effectum quẽ actu facit: quia sanctificat. Et pronosticum quantum ad finẽ ad quẽ ordinat. ſ. futuram gloriam. Sed restringendo diffinitionẽ sacramẽti ad sacramẽta nouæ legis tantũ: quę sola sunt perfecta sacramenta: oportet addere: vt dicit ipse magister sen. ad prædicta: hoc scilicet vt eius similitudinẽ gerat & cã existat. Vbi sciendum ꝙ sicut sanũ dicitur triplr. ſ. de habẽte: efficiẽte & signante sanitatẽ: vt pura de animali medicina & vrina: sic sacramentum dicitur de habente formaliter & essentialiter sanctitatem: vt de eucharistia continente sanctũ sanctor;. Item de signante & efficiente simul: non tamen habẽte sicut de cæteris sacramentis nouæ legis. Itẽ de efficiẽte tãtũ. & sic incarnatio & passio & hmõi dicitur sacramentũ. Itẽ de signante tantum: vt de sacramẽtis veteris legis. Est autẽ sacrm nouæ legis causa gratiæ & salutẽ operat ꝑ se: licet ꝑ accidẽs in ponẽre obicẽ impediat. & sic etiã intelligit alia diffinitio. ſ. sacrm est in quo sub tegumẽto rerũ visibiliũ diuina virt⁹ secreti⁹ salutẽ operatur. Pe. & habet. j. q. ſ. multi. Et dicit sacramentum actiue a sacrando: si cut ornamẽtũ ad ornando. Sanant autẽ sacramenta effectiue quodammodo: quia dispositiue: gratia autẽ formaliter: & ideo non sunt superflua: sicut nec medicinæ quæ sanant instrumentaliter, superfluunt animali quod sanatur formaliter per sanitatem.

Analogia.

§. I. QVOMODO AVTEM DI

Sacra quo cã gratię.

canf sacramẽta eẽ cã gr'æ. Sciẽdũ ꝙ circa hoc ẽ duplex opinio solẽnis. Quidã em dñt ꝙ sunt cã tãtũ: sine qua nõ cõfertur gr'a: qa ex diuina pactione vel ordinatiõe sic fit ꝙ recipiẽs sacrm: recipit gr'am nisi ponat obicẽ: & recipit gratiã nõ a sacrõ sed a deo: ita ꝙ nulla virt⁹ causatiua gr'a nec character vel dispositionis siue ornatus existẽtis in anima ẽ in sacramẽtis ſm eos: sed a deo a quo sola ꝑdicta flunt. Inducũt ad hoc similitudinẽ de eo q recipit denariũ plũbeũ facta tali ordinatione: vt q recipit vnũ de illis recipit eleemosynã regis: nõ qa denari⁹ sit cã eleemosyng: sed solũ rex. Denari⁹ autẽ solũ est signũ & cã sine qua nõ. sic in ꝓposito de sacramẽtis respectu gr'æ characteris vl ornatus. Sed istã opinionem rꝓbat Pe. de pa. post Tho. in. iiij. & Io. Nea po. in qđlib. per has rõnes. Primo qa sacra perfecta debẽt aliqd agere ad sanctificationẽ & nõ solũ signare: qa sacrm dicit a sacrãdo actiue, vñ nisi aliquid agat ad sacrãdũ: non est perfectũ sacrm: sed sacra nouę legis sunt perfectissima: ergo &c. Scd'o qa videt absurdũ ꝙ deus non aliter agat in sacramẽtis ad iustificãdũ q̃ diabolus in fortilegijs ad malefaciendũ ex pactione hærba vel charta posita sub lecto vel linteamine (al's limine) & nihil penitus agente: aut ꝙ verba sacramentalia nil plus faciãt: nec minister q̃ verba incantator; aut ipse. Sed sicut illis dictis ex pactione dęmõ agit in serpẽte trahẽdo: vel venenũ mortificãdo: sic in proposito. Tertio qa sequeret ſm hoc ꝙ sacra veteris legis & præcepta veteris & nouæ legis sint magis cã gr'æ q̃ sacra nouæ legis ꝓcipue aliqua: qa illud est cã gr'æ sine qua non potissime: quo solo posito gr'a aliũde nõ infundit. Sed nũq; est insusio gr'æ in adulto sine impletione ꝓceptor; nec econuerso: ergo &c. nec autoritas magri quã inducit: qa. ſ. data sunt sacramẽta vt homo quærat salutẽ non ab illis sed a deo in illis: facit pro eis: qa nõ a sacrijs quærif salus prícipalr sed instrumẽtaliter. Est alia opi. b. Tho. ꝙ sacra sunt cã gratiæ dispositiue. Dicit enim. Ex sacris duo cõsequunf in anima vnũ qđ est sacrm & res: sicut character vl aliquis ornatus aię quantum ad illa sacra in qbus nõ imprimit character: aliud est qđ est res tm: sicut gr'a. Respectu igitur primi effectus sacri sunt causæ aliquo mõ efficiẽtes. ſ. instrumentalr sed respectu scd'i sunt causæ disponẽtes tali dispositione q̃ est necessitatis: nisi sit impedimẽtũ ex parte recipientis. & hoc videt magis theologis & dictis sctorũ cõueniẽs. & in teralias rõnes inducit autoritatẽ Aug. dicẽtis. Vnde tanta virtus aquę vt corpus tãgat: & corabluat ꝑ gratiã. ſ. q. j. de trahe. Hæc Tho. Et declarat eã Pe. de pa. ꝓ tres cõclusiões. Et ad ea quę possent obijci diffuse rñdet in. iiij. dist. j. q. j. Et prima conclusio est ꝙ sacra nõ attingunt ad productionẽ gratiæ: qđ probat autoritate & rõne. Dicit em Aug. i lib. de natura & gr'a: ꝙ q̃dã ẽ deus in sacris ꝓ seipm quæ illo solo digna sunt eo ꝙ sibi soli cõuentãt: sicut illuminare aias: sed supræma illuminatio ī vita prędenti est ꝑ gratiã: ergo &c. Cõfirmat hoc rõne: qa nisi sic gratia nõ esset gr'a. nam effectus dr necessarius vel cõtingẽs ꝑ cõparationẽ ad causam propinquã & immediatã: nõ remotã etiã si illa nõ sit principalis sed instrumẽtalis. sicut dr vnũ cœlũ moueri ab alio necessario: q̃uis nõ moueat nisi motum ab angelo cõtingẽnter & libere: qa mouet per suum motum qui est motus necessario agens sic in proposito si gr'a immediate causaret a sacro: licet per virtutẽ sibi a deo gratis collatã: quia tn illa virtus necessario ageret gratia non gratis nec liberę: sed necessario daretur. Præterea Christus ſm ꝙ homo ꝑ potestatem excellentiæ. de qua dr. hic est qui baptizat. põt cõferre effectum sacramẽti sine sacramẽto: sed ſm ꝙ homo nõ põt ꝓferre gratiã: qa nõ põt dare spiritũ sctũm: ergo gratia nõ est effectus sacramenti: sic ꝙ ab illo essentialiter procedit: immo sicut dicẽdo paralytico. dimittũtur tibi peccata tua. Per hæc verba creauit in ipso dispositionẽ ad gratiã quã nõ habebat: qa magis salutẽ corporalẽ quęrebat q̃ aiæ: sed per deitatẽ creauit gratiã: per quã forma'r pctm dimisit. Et sicut filius hoĩs habet potestatem in terra dimittendi pctã: sic ꝑ absolutionẽ sacerdotis disponit confitens & a deo gr'a infundit. Et ſm hoc intelligẽdæ sunt autoritates quę dñt causare gratiam. ſ. dispositiue: sicut hõ est causa hoĩs disponendo. & ſm hoc dicimus ꝙ humanitas Christi non solũ dispositiue vt sacra: sed etiam meritorie est causa gratiæ. Scd'a cõclusio est ꝙ sacra attingũt ad productionẽ dispositionis ad gr'am quę ẽ character vel ornatus: & pari rõne ad sacramẽtalẽ gratiã. Et istud probatur sic, Sicut per quę quis peccat: ꝑ hæc & torquet: sic & quia hõ peccauit per sensibilia: & per sensibilia torquet in inferno & humiliat: ita & per illa iustificat pœnitẽs ī mũdo: sed sensibilia fuerũt causa peccati nõ solũ sine qua nõ sed instrumentaliter: qa vidit mulier lignũ & c. ita ꝙ fruct⁹ visus mouit sensum & per illũ intellectũ & cũ hoc appetitũ: qa ẽ mouens motũ ab appetibili: licet virtute itellect⁹ agẽtis. Præterea cũ gratia nõ detur ſm legẽ cõem nisi dispoſito: oportet ꝙ recepturus gr'am disponat se q̃ in illis a deo: sed requirebat dispositio quę sacramenta nõ faciebãt nisi circũcisio. sed ipse met suscipiens, Vnde iustificabãt ex opere operante nõ ex opere operato. Cũ ergo ista iustificẽt ex ope operato sicut illa ex opere operante, sicut opus operans sibi formaliter operabatur & causabat dispositionem: ita hic opus operatum. vnde sicut hic homo suscipiens sacramẽtum se disponebat ad gratiam: sic nunc ipsa susceptio sacramẽti vel sacramentum susceptum ipsum disponebat. Et si dicatur ꝙ corpus nõ agit in illud qđ nõ tangit. Vnde & Aug. Vnde tanta virtus aquæ vt corpus tãgat & corabluat: sed in qui busdam sacramentis nõ videtur esse aliquis contactus. Respondet ꝙ in omni sacramento per se requiritur contactus formæ: puta ꝙ sonus verborũ perueniat vsq; ad suscipientem: qñ cõsistit in vsu vel vsq; ad materiã qñ cõsistit in cõsecratione materiæ: sed nõ requirit ꝙ suscipiens sacramentũ intelligat verba cũ aliqñ sit paruulus: aliqñ laicus: nec etiã ꝙ audiat sonus verborũ: cũ aliqñ sit surdus: qa non ex opere operãte suscipiẽtis: sed ex opere operato a se & a deo & a passione suscipiẽtis operat. In matrimonio autẽ quod inter absentes cõtrahit ipsa ẏba nũtij audiuntur & lr'æ legunt: & sic est ibi quidã cõtactus sensuũ. & q̃ ẽt contactus materiæ in eis: vt in matrimonio. Tertia conclusio ẽ ꝙ sacra habẽt effectũ ꝑ virtutẽ inhærẽtẽ: qa nõ minus põt corpus vt instrumẽtũ diuinæ misericordię q̃ instrumẽtũ diuinę iustitiæ: sed ignis purgatorij vel iferni habet ꝑ hmõi virtutẽ affligendi spiritũ: ergo & sacramentũ iustificandi. Præterea non minus potest secundus Adam per regenerationẽ q̃ primus per generationẽ carnalẽ: sed ille trãsfudit

Opinio Thomę

Diuersitas sacramẽtor; legis veteris & nouæ.

set originalē iustitiā: quæ erat dispositio ad gratiā per virtutem seminis: ergo & hmōi talis virtus ī sacris: & ita erat illa originalis iustitia dispositio necessitans ad gratiam sicut nūc est character vel ornatus. Et nota ꝙ virtus sacramentalis quādoq; est in sola forma sicut in matrimonio: ita ꝙ cum sacrm. constituatin suscipiendo non in agendo: verba viri i mulierē causant illā dispositionē & ecōuerso qñq; in sola materia sicut post cōsecrationē in eucharistia in speciebus remanet virtus dispōnēs ad gr̄am suscipiēdē, quandoq; in forma materia & ministro sicut in alijs. Et dicit Tho. ꝙ ista virtus non est ens cōpletū habēs esse fixum in materia: sed quoddā ens incōpletū: sicut est virtus mutandi visum in aere vel colore: & hmōi entia cōsueuerunt dici intentiones: & habent aliquid simile cū ente qđ est in anima qđ est ens diminutū: & est in sacrō sicut i subiecto per modū tamen intentionis nō permanētis: sed fluentis. Et ista est virtus & efficacia sacramentorum ex tribus.

iij. parte q. vj. ar. iiij.

¶ Ex dei institutione sicut ex causa principali agente.

¶ Ex passione Christi sicut ex prima causa meritoria.

¶ Et ex fide ecclesiæ sicut ex cōtinuante instrumento principali agenti.

§. II. DE DIFFERENTIA INTER

sacramēta nouę legis & veteris & alijs remedijs ꝓtra originalia & legalia quo ad collationē gr̄æ. Nota ergo ſm Pe. de pa. ꝙ sacramēta veteris legis nō conferebāt gratiam ex opere operāte sicut ex causa per quā: sed ex opere operato sicut ex cā sine qua non. Ecōtrario aūt sacramēta nouæ legis p se quidē ex opere operato: sed per accidēs ex ope operāte sicut causa sine qua non in adulto. De sacramētis autē ante legē videt ꝙ circūcisio conferebaī ex opere operato: siue ex sola pactione: seu ex causa sine qua nō: qđ idē est di cere ſm vnā opinionē: vel dispositione seu ornatu: qđ idē est dicere ſm aliā opi. Reliqua vero quę erant, ꝺ originale per se ex opere operato sicut ex pactione: nō aliter: qa ī paululis nō poterat esse opus operātis. De fide qdē pōt concedi: qa illa est a deo. De signo vero exteriori idē: qa erat isti rutū a deo p inspirationē. & si nō in spāli: saltē in gñali. Et sic ex diuina institutione poterat hoc hr̄e. Et ꝓ maiori declaratione huius sciēdū ꝙ vsq; ad passionē Christi in qua legalia amisertū virtutē: remediū cōtra originale in maribus ppli Iudæoꝝ erat circūcisio: q̄ habuit initiū ī Abraā: vt patet Genē. xvij. Et octauus dies q̄uis esset de necessitate præceptitita ꝙ etiā moriēti ante nō licebat dare: sed saluabaī in fide parētū: vt fœminæ paruulæ, nō tñ erat de necessitate sacramenti: sed solū incisio carnis in tali mēbro tali mō cū intētiōe faciēdi qđ faciebat ille ppls. Alijs autē vt fœminis illius ppli & pſonis vtriusq; sexus ante istitutionē circūcisionis adultis subueniebat cōtra originale fides: formata quidem cōsequēter non antecedenter: qa effectus nō præcedit suā cām. Vñ sicut nūc baptismus fidē formatā aliq̄ inducit in nō ponēte obicē: ita & illud remediū. Sed vtrū regraī aliqđ signū exterius ꝓtestatiuū illius fidei dubiū est. videt tñ ꝙ vl'ore remissionē petebat dicēs: ab alienis parce seruo tuo: vel fide de remissiōe aliquo signo exteriori adhibito declarabat, ꝓbabil'r tñ posset dici sine aliq̄ signo exteriori: nec in re: nec ī voto adhibito: adultos posse saluari. In paruulo autem erat remedium fides non cuiuscūq; sed ecclię q̄sem p est formata. hoc est ꝙ si tpe legis naturæ: vel tpe legis scriptæ intenderit facere qđ faciebat fidelis pro paruulo circūcidēdo vel offerēdo illud idem fecisset ꝓ suo: fuisset verū sacrm: sicut etiā nūc si quis baptizat paruulū intētiōe faciēdi id qđ instituit Christus & seruat ecclia vel seruare debet: etsi ipse in fidelis sit & null' ēt in mūdo esset fidelis verus baptizat: qa baptizat ī fide ecclesiæ, ista em̄ dr̄ fides ecclię in hmōi, s. talis intētio. reqrebaī tñ de necessitate signū exterius sensibile: qđ erat sacrm vñ quouisq; paruulo vel pro paruulo esset exhibita bñdictio vl' oblatio & hmōi nō fiebat remissio originalis pcti. Sed nō erat tq̄c determinatū signū sicut nūc baptismus: & ante circūcisio. Et qa nō erat aliqđ determinatū, ꝓpterea. Greg. dicit ꝙ paruulis valebat sola fides. Qđ autem dicit magister sen. in. iiij. di. j. ꝙ circūcisio solū purgabat pctm: sed nō dabat gratiā: cōiter nō tenēt: qa ablutio peccati nō pōt esse nisi p gratiā: & oppositoꝝ priuatiue oportet alterum ineſſe vt aial cœcū vel vidēs. pœnitētia vero mr̄imoniū & alia sacra legalia non erant dispositiua ad gratiā ex opere operato sed ex ope operāte. Nota de circūcisiōe dicit Tho. in. iiij. sentē. dist. j. q. ij. ar. iiij. q. iij. ꝙ ipsa sola inter sacramēta veteris legis cōferebat gratiā, tollendo culpā: sed non aperiebat ianuam vt baptismus, nec diminuebat fomitē. Sed idē in. iij. parte. q. lxx. ar. iiij. dicit cōtrarium Origenes qđ dixerat in. iiij. sentē. ꝙ circūcisio sicut nec alia sacramēta legalia nō conferebat gratiā: sed fides cuius protestatio erat circūcisio tollebat pctm: & dabaī gratia ex dei pactione: & sic erat causa sine qua non.

Digna annotatione.

Reprobatio opinionis magistri.

§. III. DE OPERE OPERATO

Ad declarationē huius locutiōis, nota ſm Pet. de pa. ꝙ cū nihil creatū cōferat gratiā nisi dispositiue, ſm ꝙ opus operatū tripl'r dispōnit: dr̄ aliquid ex ope operato tripl'r cōferre gratiā. Vno mō causando effectū & dispositionē ad eā quæ dr̄ character vel ornatus: & sic sola sacra nouæ legis causant gratiā & forte circūcisio. Sccō mō sicut cā sine qua nō sufficiēs tñ p se sine ope operāte ex parte gratiā suscipiētis: & sic omne sacrm qđ fuit institutum principale cōtra originale in pueris: vt circūcisio cōferebat gratiā ex opere opato: nō ꝙ aliqđ efficeret i puero: sed qa ex hoc ꝙ exhibebaī puero vel pro puero sine aliquo alio deus infundebat gratiā puero: & sic sacra antiqua pro adultis instituta: vt aqua lustrationis: vnctionis sacerdotis & hmōi gratiā nō conferebāt ex opere operato: sed tātū ex opere operāte per se requisito: qa q̄uis sine mortali essent: nihil cū hoc motū libert arbitrij in deū actu haberēt illa sacra suscipiēdo: nil gratiæ suscipiebāt. Tertio mō dr̄ conferre gratiā ex opere operato: nō excludēdo op' operās. & sic dr̄ cōferre gratiā ex opere opato: id qđ de se est bonū moral'r sine hoc ꝙ accipiat bonitatē ex operāte: sicut diceret dare eleemosynam & qđcūq; de gñe bonoꝝ cōfert gr̄am ex ope operante: inquātū de se natū est cōferre gr̄am vel disponere ad gratiā & sic ecōtrario diceret id qđ est de gñe malorū auferre gratiā ex ope opato: & q̄ sunt indifferētia diceret ex ope ope rāte cōferre vel auferre gratiā ſm intētionē facientis. Et sic sacra veteris legis & quęcūq; legalia ex opere operato posſunt cōferre gratiā: qa cū essent a deo p̄cepta & ad dei cultū ordinata: iam erant actus virtutis obedientiæ & latriæ: & sic si nō absolute ex sui natura: tñ poterant dici conferre gratiā ex iussu dei ex ope opato & ꝓprie: tñ large dr̄ hmōi op' operatū ante nō excludēdo opus operās. Et sic etiā baptismus Ioānis: qa ex dei mādato & inspiratiōe in stitutus erat & ex hoc erat bonus & ſctūs & de se meritorius aptitudine: cuius actus & forma erat ex opere operāte: qui baptismus Ioannis erat sub forma verboꝝ hmōi. Ego te baptizo in noie vēturi: tñ sub tali forma nō baptizauit Christū. Erat aūt in figurā propinquā sicut sacrm largo mō & p̄parationis & sub p̄silio: & qa nō cōferebat nec characterē nec gratiā: ideo oēs ab eo baptizatos oportuit postea iterum baptizari baptismo Christi. Vñ illa opinio quā ponit magister in. iiij. sen. dist. ij. ſ. ꝙ illos qui nō credebāt in vēturū & ponebant spem in illo baptismo: illos oportuit iterū baptizari baptismo Christi: & non alios baptizatos baptismo Ioānis: q hoc nō faciebāt: cōiter reprobaī a theologis. Et verba Hiero. q̄ magr̄ inducit ad probandū exponuntur aliter a Tho. & alijs doc. Vñ & apli fuerunt baptizati baptismo Christi. vt dr̄ de cōse. dist. iiij. ab Hierosolymis. & aliqui eoꝝ fuerūt prius discipuli Ioānis. Vñ verisimile ē eos fuisse baptizatos a Ioanne. Sacramenta autem legalia primo quidē erant purgatoria ab irregularitatibus illius legis quibus arcebaī aliqs ab ingrediēdo castra vt leprosus: vel tēplum vt tangens immundum: vel sancta immolando vt sacerdotes. Erant secūdo meritoria: sicut sunt ea quæ sunt de genere bonorum: vt eleemosyna & hmōi: vt pote quia erant materia & actus latriæ: & erant satisfactoria: quia a deo accepta & pœnosa: sed nō erant dispositiua ad gratiam ex opere operato: vt dictum est.

opinio magri reprobaī.

§. IIII. DE INSTITVTIONE SA

cramētoꝝ. Nota ſm Tho. & Pet. de pa. ꝙ sacra debuerunt institui nō ex debito necessitatis absolutę: qa aliter potuit deus hoies saluare. nec ex debito obligationis: qa nulli est obligatus: sed ex debito cōgruitatis q eisdē cōtrario mō factis virt' corrūpit. & fit: qa hō p sensibilia deordinat' erat circa deū: & quo ad cognitionē: qa ita erat occupat' & obfuscatus sensibilib' vt nō crederēt hoies eē alia eē sensibilia: vel

iij. p. q. lxiij. ar. iij.

lia: vl' de spūalib' ad modū sensibiliū iudicarēt: & quo ad affectionē: qa in ipsis cōstituebat finē inordinate amando & deo p̄ponědo: & quo ad actionē: qa male vtebaī eis: & exercebaī in eis: iō necessariū fuit necessitate congruentiæ vt ex sensibilibus sacramētis ordinaret in deū quātum ad hæc tria. Quo ad cognitionē: qa cū cōsistāt in sensibilibus q̄ ex suis naturalib' ꝓprietatē habēt & sil'itudinē mō suo ad effectus sacramētoꝝ: q spūales sunt. & sic p ea q̄si manu ducīt & erudīt in cognitioe spūaliū. Quo ad effectionem qa in ipsis effectus dirigīt ī deū: dū propter eius amorē & obedientia subijcit se inferioribus se ſm naturā: q̄rēs salutē in illis: & sic humiliaī, ꝓpter deū. Quo ad actionē: qa vtiliter & fructuose exercet circa ipsa sacra corporal'r & spūal'r in profectū aię. Hāc triplicē cām tāgit magister sen. in. iiij. distin. j. Nō aūt debuerūt sacramēta institui in statu innocentiæ: nec ꝓpter eruditionē: qa nec a naturalibus erat cognitio supnaturaliū sumēda: sicut nec nūc sed p reuelatia dissenē: licet posteriores a parētibus ēnt edocēdi vt nūc: nec ēt propter curationē: qa nondū erat morbus. Tpe aūt naturę lapsæ debuerūt institui: qa nūc debuit deesse remedium: nec antidotū q̄cito fuerit venenū. s. ꝓti. sacra aūt sunt quędam medicinæ spūales. Debuerūt aūt institui tpe legis naturæ: qa cū ea q̄ ab hoie fiunt a cognitiōe ortū habēt: aliter nō esset humana operatio. oportet ꝙ operatio cognitioni respōdeat sicut effectus causæ. In lege aūt naturæ nō sufficiebat sola cognitio naturalis ad salutē sed exigebat fides aliquos: q̄ fuit supra naturā: & post lapsum exigebaī fides de reparatione per quā erat medicina morbi: ideo in statu illo nō tātū erat necessaria illa opa quę sunt de dictamine legis naturalis: sed ēt aliqua q̄ essent protestatiōes & signa eorū q̄ ad reparationē ptinebāt. Et hæc erant illius tpis sacramēta vt sacrificia: oblationes: decimæ & hmōi. Debuit aliqd supaddi tpe Abrę & legis scriptę qñ cœpit fides dei augeri: & ppls dei distīgui: qa & mysteria fidei magis fuerūt explicita. Tpe etiam gr̄æ debēt esse sacra: qa eadem est fides modernoꝝ & antiquoꝝ: & iō cū sacra fidei correspōdeāt sicut ipsius protestationes: vt ab ea virtutē habentia: oportet ꝙ sicut antiq patres fuerūt p̄cipes passiōis Christi p sacramenta q̄ erant redēptionis signa futuræ. ita & in nos redēptio eius pueniat mediātibus q̄busdā sacramentis signātibus qđ factū est. In statu aūt gr̄æ debent oēs figuræ & sacramēta cessare. Sunt aūt instituta sacra nouæ legis: nō solū in reb' quę sunt materia: sed ēt in ꝟbis quę sunt forma sacramēti. Vñ Aug. ſ. q. ſ. de rahe. dicit. Accedit verbū ad elementū & fit sacramentū. Ratio aūt cū quęrit qua re rebus addita sunt verba, est: qa sacramēta nō solū significāt opus redēptionis q̄ per Christū facta est: sicut alia sacramēta veteris legis: sed ab ipsa Christi passiōe fluxerūt. Et ideo sicut effectus proximi suę causæ habent imaginem quantum possunt: vt scilicet ex rebus & verbis consistant sicut Christus ex verbo & carne. Item quia gratiam continent ex sanctificatione quæ fit per verbum dei.

§. V. A QVO AVTEM FVERVNT

instituta ipa ecclię sacramēta'. Licet qdā dixerint a Christo alij ab apl'is istituta. Tho. tñ dicit cōiorē & meliorem esse aliā opi. dicētiū Christū oīa in stituisse, sed q̄dā imagis necessaria exp̄sse & explicite: q̄dā alia figuratiue & implicite promulgationē & exp̄ssionē maiorē relinquens apl'is. Pe. aūt de pal'. dicit ꝙ oīa a Christo immediate fuerūt instituta: licet nō ꝓmulgata: nisi q̄ erāt necessitatis: vt baptismū cū dicit. Nisi qs renat' fuerit ex aq̄ & spūsctō &c. Ioan. iij. Et pnīam cū dixit. Pœnitētiā agite Mat. iij. vel cū dixit leprosis, Ite oñdite vos sacerdotibus. Et eucharistiā cum dixit. Nisi manducaueritis car. filij ho. &c. Io. vj. Extremam vnctionē cū misit apl'os p̄dicare: & oleo vngere infirmos. Cōfirmationē q̄n bñdicebat pueros eis manus imponēs. Ordines in cœna vltima cum dixit. Hoc facite in meā cōmemorationem. Lu. xxij. Matrimonium q̄n nuptias miraculoꝝ initio cōsecrauit: mutās aquā in vinū: ostēdēs præeminētiā matrimonij ꝓpter est sacramētū gr̄æ & prout erat naturæ vl' legis scriptæ. Sed cōfessionē & vnctionē ꝓmulgauit exp̄sse p Iacobū. Iac. v. cætera per doctrinā apl'oꝝ: vt patet ī actib' eoꝝ. Et q̄uis ipa sacra habuerint virtutem & gratiā in prima sui institutione: passio tñ Christi addit eis ad meritū & satisfactionē. Et ex isto etiā sequitur ꝙ oīa ab ecclia vel papa vel cōciliꝭ instituta sacramētalia sunt nō sacra: in q̄bus sicut ecclia potuit instituere: ita potest destituere: dispēsare & mutare: vt būdictionē habituū virginū cōsecrationē altariū: ecclię & hmōi. & hñt effectū p modū meriti & fidei ex ope opato: & nō ex solo seruore & deuotiōe vtentiū: sed totī' ecclię. Sacra aūt nec papa nec tota ecclesia mutare pōt: nec in eis dispēsare: qa seruus nō pōt tollere legē dñi sui: nisi inquātū deus reuelat vl' dispēsat sicut ꝓ primitiua ecclia ꝙ baptismus dareī in noie lesu christi.

§. VI. DE CHARACTERE VEL OR

natu, put ē primus effectus sacroꝝ. Nota q̄ ꝙ character sic diffinit. Character est distinctio a charactere æterno impſa aiæ rōnali ſm imaginē cōsignās trinitatē creatā trinitati increatæ creanti & recreanti: distīguēs a nō cōsignatis ſm statū fidei. Est aūt character q̄dā potēcia supernaturaliter infusa quę est principiū agēdi vel patiēdi spūalia. Et dicit Pet. de pa. ꝙ est in intellectu possibili sicut in subiecto: qa ē collatio & susceptio exterior sacrī: debet dirigi & regi ab interiori intētiōe: ideo in intellectu q̄ē primū regulās & dirigēs in dādo & suscipiēdo sacra: debet poni character vt. s. intellectus illuminat' p fidē dirigat intētionē ad cōsequēdū & suscipiēdū sacrm hoc vel illud: qđ nō est sic intelligēdū ꝙ character eliceat intentionē vel elicitā dirigat. Sed qa intētio p characterē habet virtutē quā alias nō haberet: q em sacra ministrat debet irēdere ꝙ faciat qđ facit ecclia: nec ad h̄ iuuat character directe: sed facit ꝙ intētio habeat effectū. Per characterē em̄ baptismalem intētio recipiendi alia sacramēta: facit eū vere suscipere ea. Et character sacerdotalis facit ꝙ sacerdos conficiendo vel absoluendo efficiat qđ intēdit. Imprimit aūt character in illis sacramentis in quib' hō deputat ad actiōes sacras suscipiēdas. & sic baptismus est ianua sacramētoꝝ. Sccō est in illis in q̄bus hō deputatur ad actiōes exercēdas cōtra infideles. & sic est character cōfirmationis nō absolutę: sed ex officio. Vnde ante exponebatur. s. ad publice cōfitēdū Christum. Tertio est in illis in q̄bus hō deputat ad exercēdū sacras actiones circa baptizatū fidelem: & sic est sacrm ordinis. Et qa talis character est indelebilis, ꝓter hoctria illa sacra in quibus imprimit nullo mō iterant': ne sint iniuria habētibus ppe tuū effectū. Vñ & in mortuis dānatis & saluatis permanēt perpetuo characteres. & in his sacris tribus nō ē alius character & alius ornatus: sed est idē in re. Est enim character ornatus seu dispositio ad gratiā: & cū hoc est signū distīcti uū & cōparatiuū: qđ nō est ornatus simplex. In alijs quatuor sacramentis. s. pnīa: eucharistia: extrema vnctione & matrimonio ſm Tho. & Pe. de pa. imprimitur ornatus. Et ſm aliquos semp ista imprimūt ornatus sicut alia tria characterē: & hoc ꝓpter dispositionē ad gratiā sacramētalem & si nō propter alia: qa ad vtrāq; dispōnunt. s. gr̄am gratū faciētē: & gratiā sacramētalē q̄ ponit esse alia realiter a prima. Sed verius vr̄ qđ dicit Pe. de pal'. ꝙ nō solum actritus sed ēt contritus: licet nō ita egeat tamen recipiat ornatum quia ex quo nō ponit obicē non est causa cur priuetur esse ctu sacramēti: & tūc maior gr̄a infundet propter duplicem dispositionē. s. sacri & liberi arbitrij. Qñ aūt sic est fictus ꝙ nec cōcurrit essentia sacramēti: puta in matrimonio cū ītē dit decipe nec ꝺhere in pnīa: qa nullo mō pœnitet vl' ęelat aliqđ. aut in alijs qñ habet dispositionem mortalis de quo nō pœnitet: nullū ornatū recipit. ī quo differt ornat' a charactere: qa characterē recipit cōtritus & attritus & fict' dū tñ velit verū sacrm recipere: ornatū ꝟo nō recipit: nisi attritus vel cōtritus. & iste ornat' nō est potēcia nec habitus: sed dispositio nō ad agendū sed ad recipiendū. Sicut enim per actū cōtritiōis est hō dispositus naturaliter ad habēdū gr̄am gratū facientē: sic & ornatus a sacro impressus est ad gr̄am gratū facientē & gr̄am sacramentalē. Et per istū ornatū habemus nos bene non ad agendū: sed ad recipiendū gr̄am. Et est dispositio necessaria & necessitatis. nō simpliciter: sed sub cōditione. Supposito em̄ ꝙ in suscipiente sacramētū nō sit cōtritio: tūc est necessaria hæc dispositio ad gr̄am gratū facientē: al's nō est necessaria: nisi ad gr̄am sacramētalē si differat. Simil'r supposito ꝙ suscipiens sacrm nō sit fictus: est dispositio necessitatis: nō ꝙ ipm deū necessitet: sed ꝙ ex dei volūtate necesse est gr̄am infundi. Et iste ornatus ſm aliquos non solum non manet amissa gr̄a: sed manet q̄diu manet gr̄a: qa cū non imprimaī nisi vt sit dispositio ad receptionē gr̄æ: nō ad recęptionē intēsiōis gr̄æ.

ornatū & charactere differre.

receptā gr̃a vel intrēta euanescit, vñ nō est habitus de difficili mobilis: sed dispositio trālitoria. sicut est ipse actus cō tritiōis in cuius supplementū est maxime iste ornatus. Ornat aūt aīam dispositiue: & est transitorius sicut & virt⁹ sacrāmētoꝝ. vel ſm aliquos ꝙ iste ornatus sit aliqd manēs. Nec ꝓpter hoc sequit ꝙ sacramēta q̃ ipm imprimūt: non possint iterari sine iniuria ipsoꝝ: sicut baptismus: ga tunc qñ sacr̃m imprimit talē dispositionē: ꝙ per illā statim natus est sequi totalis & plenus effectus sacrī: tunc sine iniuria nō potest tale sacr̃m iterari: vt in baptiſmo: cuius character disponit ad remissionem oīs culpæ quātū est de se. similr & de alijs imprimētibus characterē suo modo. Non sic aūt est de alijs: puta pœnitentia: ga per vnā confessionē perfecta remissio non habetur quo ad pœnam & sequelā. Vnde qñ quis de eodem peccato bis confiteatur: non alius ornatus numero imprimitur: sed primus intendit. & forte est vnus ornatus ſpecie in vno sacro qui intendit per illi⁹ iterationē: & remittitur p illius tardationē. sicut habitus qui acquiritur ex actibus principalr: ita & ornatus qui acquiritur ex susceptione sacramēti instrumentaliter. Vñ & possunt intēdi & remitti: corrūpi & iterū acquiri. Hæc Pe.

§. VII. DE SECVNDO EFFECTV

in.iiij.d. q.lxvj. ar.ij.

sacramētoꝝ q est gr̃a. Ponit Pe.de pal'. duas opiniones dicens ꝙ opinio cōis est ꝙ gr̃a sacramentalis nō differat sed sit vna cū gr̃a quæ est in virtutibus etiā donis: sicut & eadē est sanitas per artē restituta & p naturā habita. Sed singularis opinio brī Tho. est in cōtrariū. s. ꝙ gr̃a sacramentalis differt a gr̃a q̃ est a virtutib⁹. Et rō: ga vnūquodq; sacrāmētū est institutū in speciale remediū cōtra specialem defectum: siue sit culpa siue sit pœna relicta ex culpa siue aliud. Vñ cū effectus particularis reducat in causam particularē non vniuersalem immediatā: cū cōe sit sacramentis nouæ legis cōferre gr̃am & virtutes. ſpeciale vero sit vni cuiq; supposita gr̃a remediū præbere cōtra ſpecialem defectū: videt ꝙ vnūquodq; sacr̃m habeat ſpecialē effectū cōtra suū proprium defectū. & hoc patet in singulis. sicut pœnitētia contra oē actuale: baptismus contra originale: matrimoniū cōtra cōcupiſcētiā: cōfirmatio cōtra timiditatē. in cōfirmatiōe ergo audacia maior formaliter est p gr̃am sacrāmētalē: & nō solū per virtutē fortitudinis: q̃ fortitudo virtus maior datur in sacro quod plus cōfert de gr̃a: vt in eucharistia & ordine. Et similr in eucharistia maior tēperantia infunditᵉ q̃ in matrimonio: sed in matrimonio ſpecialis gr̃a sacramentalis datur vt sciat vnusquisq; vas suū possidere in sanctificatione: ergo in confirmatione est aliquod robur gr̃a gratis data: supponens tñ gratiam gratū facientē. & similr in matrimonio aliqua tēperantia. Non est ergo sacramētalis gr̃a gratū faciēs: sed nec gratia gratis data informis. sed gr̃a gratis data formata: sicut virtutes morales infusæ. hæc Pe. de pal'. Dicit aūt Tho. in. iiij. d. ix. ꝙ ſm

di.ſ.q. iiij.ar. v.

cramen ta.

iuristas cū sint sacr̃a septē cōtēta in his versibus. Ordinat & iūgit baptizat chrismat & vngit. Pœnā plāgit vel ī alta ri sacra tāgit. Quinq; ex ipis sunt necessitatis: & duo volū tatis. Vñ versus. Ordo volūtatis iūgit dāt quinq; necesse. Idē notat glo. ſ. q. i. §. notandum. Idem Ray. Sed theologi dicūt ꝙ sacr̃a necessitatis sunt ista duo. s. baptiſm⁹ & pœnitentia: a lia qnq; volūtatis: nisi de eucharistia quæ ꝓpræceptū. de pœ. & re. c. oīs. sed semel in anno de necessitate sumenda. Et quod dī Io. vj. Nisi māducaueritis carnem filij hois &c. intelligūt de māducatiōe ſpūali al's contēneretur. Est alia opinio satis probabilis dicēs ꝙ sacr̃m esse necessariū ad salutē pōr dupl'r intelligi. Vno modo rōne sui: alio modo rōne pcepti. Rōne sui dī sacramētū necessariū: cuius effectus est necessarius ad salutē: & sic quędam sunt necessaria quo ad cōitatē: ita ꝙ ab aliquibus vel ab aliquo sumātur: nō aūt a quolibet: & sic sunt necessaria ordo & matrimoniū: ga nec pnia q̃ necessaria est posset ministrari: nec sine matrimonio posset numer⁹ electoꝝ debite cōpleri: sed ita hæc sunt necessaria cōi saluti ꝙ nō sunt necessaria ꝑsonæ ꝑticulari: nisi cōstaret ei ꝙ sine ea cōtrahēte vel ordine suscipiēte non posset numerus electoꝝ cōpleri. & tūc tenet vnusq; sicut ī principio hūani gñis: vl' in medio post diluuiū tenebant ad matrimonium. Necessaria aūt rōne sui sunt baptismus & pnia singulis ꝑsonis actu vel voto: q̃ susceptionē impedit articulus necessitatis. Et sicut post cōstitutionē aliā factam: oīs vtriusq; non sufficit semel ante mortē cōfiteri: ad qd' tātū obligat illud p̃ceptū. Cōfitemini alterutrū &c. Iac. v. sed oportet semel ī anno cōfiteri. Sic post statutū de tpib⁹ baptiſmi. ſ. i paſcha & pētecoste: de cō se. dist. ccclxij. nō rōne. & ſeq. nō licuit vltra differre: q̃uis sufficeret semel in vita. Reliqua aūt tria sacramenta sunt necessaria: nō necessitatis sui cū ad salutē sufficiat gr̃a nō obstante originali qd' ablatū est per baptiſmū: nec actuali qd' aufertur p pœnitētiā: sed rōne præcepti. Cū em̃ ecclesia sticta cōsuetudo q̃ habet vim legis. di. xj. in his. sit egris dare viaticū & extremā vnctionē: al's si nō pœniteret nō reputarētur boni christiani: ergo &c. Et p accidēs possent hęc eē necessaria attrito nō contrito non valente confiteri & petente cōicari & inūgi: virtute quoꝝ sacramētoꝝ fit de attrito cōritus: quia ex quo fictus non est: gratia sibi infunditur. Vnde habens mortale & non potens loqui exponit se periculo si non communicatur & inungit. Item cum sit eadem ratio de istis tribus: cum eucharistia videatur esse in præcepto: ergo & alia. De eucharistia patet quia papa non potest illam rem quæ per diuinā ordinationem cadit sub consilio tantū imponere generaliter & vniuersaliter sub præcepto puta præcipere ꝙ oēs teneantur ad virginitatem vel paupertatem & hmōi. Sed ipse potest præcęptum diuinum sine tempore datum determinare quo ad tempus: vt patet in confessione annua. Vnde & potuit præcipere cōmunionem in paschate: ergo illa erat in præcepto ſm tempus in consilio quod determinare potuit. Hæc Petrus.

§. IX. MINISTRATOR AVTEM

Sacra-mētane cessita-tis.

sacrāmētoꝝ regulariter est sacerdos excepta cōfirmatione & ordinib⁹ superioribꝰ: q̃ sol⁹ eps cōfert. ſm Ray. de ꝓse. di. v. manus. & ſequētia. Itē quantū ad veritatē sacramentoꝝ nō refert a quo cōficiant sacramēta vel cōsecrent. ſ. q. ſ. dñs declarauit. peccāt tñ q indigne cōficiūt vel cōferūt: peccāt & qui sciēter a presbiteris ab ecclesia vl' suspēsis suscipiūt. di. xxxij. §. verū. Itē sacramenta falsa fiunt vnicuiq; cū quali cōscientia quis accipit. & sic sunt bonis bona: & malis mala occasionaliter ſm Ray. & de ꝓse. dist. ij. & sancta. & ideo dī di. xcv. illud. ꝙ sacramēta impœnitentibus nō debēt dari. qd' tñ est intelligendū de pctis notoriꝭ in quibus hoies perseverant: nā pro occultis non sunt in publico neganda.

¶ De sacramenti eucharistiæ institutione: communicatione ministro & effectu. Capm. XII.

CEINDE DE SINGVLIS SAcramentis agendum est breuiter. Et ga multa iā dicta sunt. s. de eucharistia in tractatu de missa: ideo de ipsa tractabitur quo ad pauca quæ restant: & merito: quia est maximum sacramētorum quo ad essentiam: licet quædam alia dicantur maiora ſm alios respectus. Vnde versus. Maior in effectu baptismus: corpus in esse. Cōiugiū signo maiora chrisma ministro. Continet em̃ eucharistia essentialiter autorē totius sanctitatis vltra hoc ꝙ significat & causat sanctitatem qd' est cōe oībus sacramētis nouæ legis. Sacramenta vero alia disponunt ad sanctitatem

tit. xliij. ca. vj.

sanctitatē sacramētoꝝ ante vel post. Sacramēta veteris legis tantū signi ficabant. hō aūt ſctūs habet in se sanctitatē formal' & subiectiue. Est aūt hoc vnū sacramētū: non qui dem rōne vl' formę vel materiæ q̃ duę sunt: & ad hoc refertur qd' dī in collecta. pficiant in nobis dñe tua sacramenta qd' cōtinēt: sed vnū vnitate pfectionis & ordinis: ga oīa q̃ hic sunt ad vnū ordinant p figurādū & causandū. ſ. corpus Christi & sanguis q̃ sunt vnū p̃suppositō & corp⁹ Christi mystīcum qd' est vnū ordine & per pfectā aiæ refectionē. Corporalis aūt refectio fit cibo & potu. q̃uis vnū sit sacramentū: diuersis tñ noibus nuncupat. Nā dī sacrificiū hostia vel oblatio inquātū rememoratiuū dñicæ passionis. xiij. q. ij. Non æstimemus. & de cōse. dist. ij. nihil. Dicitur eucharistia græce: qd' latine interpretat bona gr̃a. i. q. ſ. multi. ga cōtinet fontē. Dicitur & cōmunio quo ad finē: ga sicut cibus vnit oibus membris ad q̃ singula deferunt: sic per hoc sacramentū nō solū Christo capiti: sed oibus membris eius vnimur: vt simus oēs vnum corpus in Christo. Dicitur & viaticum quia sustentat in via: quousq; perueniamus ad terminum. distin. I. pœnitentes. &. xxvj. q. vj. c. his qui.

§. I. DEBVIT AVTEM INSTITVI

iñ.p.t.q. lxxx. ar ticu. vj.

stud sacr̃m ſm Pe. de Pal'. post Tho. i quo Christus cōtinetur realr & essentialr: ga ad pfectionē membroꝝ requirit vt capiti vniant. Et ga sacris deo iungimur. Sacr̃m aūt est signū sensibile: sicut ad hoc ꝙ oia pficiant sensibilib⁹? ꝑter sensibilia q̃ sibi cōiūgunt p solā similitudinē. Distātia medio separāte: vt color odor & son⁹: q̃bus assimilant sacra veteris legis q̃ erāt tātū signa diuinæ gr̃æ: nō tñ sunt sensibilia q̃ per realē virtutē cōiūgunt sensui: mediū cōiunctū q̃ tñ nō fiunt vnū cū eo vt in tactu: q̃bus assimilant sacra oia alia nouæ legis in q̃bus diuina virtus interius operat. Est vlterius gustus quo sensibile nobis realr coniungit & incorporatur: & vnū efficit per cōuersionē eius in nos. & sic debuit hoc sacramentū institui in quo capiti nr̃o Christo cōiungamur & incorporemur & eiꝰ membra efficiamur: nō p cōuersionē eiꝰ in nos: sed ecōuerso. Vñ dñs dixit Augu. Crede & manducabis me: nec tu me mutabis in te &c. Nobilius em̃ trahit ad se ignobilius. Et ga cibꝰ iste ē nobilior ga Christus: iō trahit nos & cōuertit in se: nō eū i nos: sicut cibū naturalē nobis ignobiliorē. Instituit aūt in vltima cœna: vt altius cordibus infigeret: qd' vltio tradebat. tum ga in memoriā imminētis passiōis. tum qa cū erat recessur⁹ visibilr debuit remanere ſpūalr. & ꝑ pulchre de cō se. di. ij. ga corpus. Cōicauit aūt tūc se Christus. Vñ Hiero. Ipsa cōuiua & cōuiuiū comedēs & q̃ comedit. de ꝓse. dist. ij. nec Moyses. non tñ manducauit sacramētalr: ga non per fidē cū habuerat visionē: sed qa verū sacramētū sumpsit: nec spiritualiter: ita ꝙ augmentū virtutū inde susceperit: cum nō posset in gratia crescere: sed qa ſpūaliter delectabat. Cōmunicauit etiā Iudā: vt dicit Aug. ſ. q. ſ. Christus. qd' fecit: qa licet sciret ipm malū noluit ipsum prodere: cū esset occultus: in hoc dans nobis exemplum. ij. q. ſ. vnus ex vobis.

§. II. QVIBVS SIT DANDA VEL

negāda cōio. Et primo quo ad pctōres. Vtrum sit eis dāda cōio quos. ſ. facit sacerdos ex certitudie eē ī mortali? Tho. simpliciter dicit sine distinctione ꝙ pro pctō occulto non est denegāda petēti in publico cōio: vt de cōse. dist. ij. non prohibeat. Et hoc tū ga ꝑ pctō occulto pœnā publicā iferens esset reuelator criminis. tū qa scandalum esset si negaret. tū qa quilibet Christianus habet ius in pceptiōe eucharistiæ: nisi illud p mortale amittat. Vnde cū nō cōtet i facie ecclesiæ illū amississe ius suū non debet ei in facie ecclesiæ negari. cōcor. Pe. & Alb. Et præcipue videnᵗ ista verba de curato quo ad eius subditū. Pe. de pal'. in. iiij. distī. ix. respōdet p distinctionē. qa aut est sacerdos talis q̃ non tenet ei ministrare sacr̃a. qa nō est curat⁹ eius: vel si curatus eius est nō tenet tūc: qa nō ē dies paschatis nec ē infirmus: & tūc debet ei denegare: qa debet ꝑximū a pctō ꝑhibere mortali qñ pōt: potest autem hic qa ēt nō pctōri. nō tenetur dare in hoc casu. Vnde si nesciat etiā nisi per confessionē potest negare: qa nō ex cōfessione ius istud acquirit: qa al's habet ius negādi: eoipso ꝙ alius nō habet ius petendi ab eo. arg. extra de tēpo. ordi. Ad aures. Si autem tenetur ei ministrare sacramēta sicut & curatus vel vicari⁹ & ē i paschate: tūc aut crimē ē occultū aut manifestū. Si occultū: tūc debet denegare in occulto petēti nō in publico: qa si negaret in publico esset proditor criminis aut reuelator. qd' probat de offi. or. c. ij. vbi dī ꝙ sacerdos q nouit crimē occultū parochiani debet eū arguere in priuato nō ī publico nociare: sed petenti in occulto debet negare. Et hoc verum est de peccato occulto aliter noto q̃ per confessionē: quia si per confessionē solus nouit pctm in pœnitente: debet quidē eum monere in occulto vt desistat: sed si instat & petit vt sibi debi tū: non debet ei negare: ga scit vt deus nō vt hō: vt de offi. archi. c. ij. Negat aūt vt homo in foro cōtētioso: nec ex cōfessione acquirit sibi ius negandi qd' prius non habebat. Et q̃uis repellendo in occulto nullo alio vidente non reueleret cōfessionē: tñ ex cōfessione extra iudiciū cōfessiōis nulla exceptio sibi datur plus q̃ si nesciret: qa non scit nisi deus. Si autē peteret ab eo qui nō tenet vel qñ nō teneretur: cū etiam non pctōri posset negari sine pctō: i multo magis pctōri. Si autē scit crimē eius esse notoriū & manifestū & ī publico perenti curatus debet negare. Et ex his patet ꝙ me trices & publici vsurarij sunt oīno ab altari arcendi: nisi pœnitentiā egerint: ita ꝙ post pœnitētiā priuatā possunt admitti ad eucharistiam secreto: nō autē publice nisi post publicā pœnitētiā. ꝓpter scandalū: nā manifesta delicta. i. notoria non sunt occulte corripēda. de pœ. & re. c. j. Vnde vel sacerdos debet ini ūgere publicā pœnitētiā vel publicare ꝙ sunt vere pœnitentes. Ex his ēt patet ꝙ suspectis de crimine p̃sumptiōe violenta debet negari ſm prędicta distinctionē. qd' habet pro certitudine. Suspectis autem leui suspitiōe nō ē negāda: imo nec suspectis suspitiōe ꝓbabili. qd' patet ex hoc: qa nec p hmōi suspitionē debet maritus negare debitū vxori. ex de sen. excō. c. Inquisitioni. Sed histrionibus prohibet dari. de cōse. di. ij. Pro dilectione. qd' tamē non intelligitur de omnibus cū licite possit ars hæc exercere: sed de vtentibus in ea magicis vel turpibus actionibus quæ sunt mortalia. Sed nec pugnantibus in duello est dāda. ij. q. ij. Monomachiam. in glo.

§. III. NON EST DENEGANDA

Quib⁹ dāda eu charis-tia

cōio occidēdis ꝓpter scelera sua. publica: si eos pœniteat & cōfitētur: nec etiā hæretico relapso cū paratus est incēdio: sicut habet ti. de hære. c. fup eo. li. vj. Sed & excōicato sicut in morte nō negat pnia si pœniteat. ita nec viaticū cū i pœnitētia includat: de pœ. & re. c. qd' in te. Itē habētur⁹ lucida interualla furiosis vel fatuis phreneticis si anteq̃ intrarēt furiā vel phrenesim habuerūt deuotionē ad sacramētū & pœnituerūt: nō ē denegāda cōio. vt. xxv. q. vj. si qs. etiā si tales in sanitate nō petierūt sibi dari quando. ſ. ex bona eorum conuersatiōe præterita verisimile est ꝙ si prędixissent hmōi casum eā petiissent. habēt em̃ tales deuotionem habitualē interpretatiuā q̃ sufficit. hoc tñ intelligēdū est qñ potest dari eis sine periculo expuitionis vel alterius irreuerētiæ erga sacramētū. Perpetuo autem furiosis & amentibus nō est dāda: ga nūq̃ habuerūt actualē deuotionē ad sacramētū: licet sint baptizati & cōfirmati. Hoc em̃ sacramētū regrit deuotionē: dicēte apl'o. Probet autē seipsum homo &c. Itē demoniacis nō est deneganda ſm Tho. nisi constet eos ꝑ crimine torqueri: ga tūc pro excōicatis sunt habēdi. Impuberibus aūt qui carēt oīno discretione: vt ante septē niū nō est danda: q̃uis Græci eis dēt. Sed si habēt aliquam deuotionē: vt circa. xj. vel. xij. annū pōt eis dari: ga inno cētia recōpēsat ignorātiā. Nūq̃ aūt dari debet ad suspitiō nē probandā vel tollendā: nec hostia nō consecrata pro cōsecrata: ga hoc facere. esset idolatrare. de cele. mis. c. de homine. Hęc oīa Pe. de palu. De quibusdam aliis habes. in. ij. parte. ti. ix. c. viij. vbi agitur de cōicatiōe paschali.

iij.d. q. lxxx. ar. iiij. ad. iij.

§. IIII. QVIS AVTEM HABEAT

dispēsare seu ministrare hoc sacramentū? Nota ſm Pe. de palu. in. iiij. d. ix. ij. q. ij. ꝙ solus sacerdos est dispēsator ei⁹ sicut celebrator: nullus. i. ferior eo habet ex officio aliq̃d sacramētū ministrare. Diaconus aūt ex officio partē eucharistię habet dare. sicut būs Lauren. dixit. Cui cōmissi sti dñici sanguinis dispēsationē: nō aūt corp⁹: ga sanguis mediāte calice sacrato dispēsat. Vñ nō oportet man⁹ dispēsantis eē sacratas: corp⁹ aūt dispēsat imediate māib⁹ cōsecrātib⁹. Vñ a solo eo debet dispēsari cui⁹ digiti sunt cōsecrati: & man⁹. ſ. sacerdotis q̃ ēt nō debet tāgere: nisi duobus digitis sacratis. Et ea dē rōne. inferior diacono vasa sacra nō debet tan-

gere qñ in eis est corpus & sanguis dñi:qa diaconi est sanguinē dispẽsare:& corpus dñi ad sacerdotē deferre.Quādo aũt in eis nō est corpus vel sanguis:tũc tāgit subdiaconus vasa eius.Vasa aũt reliquiarũ & hmōi acholiti & nō laici quātũcũq; nobiles.dist.xxiiij.nullus.Nota tñ q; ꝓpter necessitatē presbytero infirmo & nō valẽte vel ẽt absente:licet diacono infirmā eucharistiā portare:& de hoc dispẽsatur:nō aũt de inferioribus.cui? tñ legit cōtrariū in ecclesiastica historia de Serapice qui moriens misit puerū suum ad presbyterū petẽs viaticū:ille aũt qa infirmus erat p eundē puerum partem eucharistiæ,misit:nec verisimile est q; ille puer esset diaconus.Sed non qđ sit Romæ:sed qđ fieri debet spectandū est.Hæc oia Pe. de palu.Sed ſm Henricum Boick sup.c.decernimus.de iudi.in casu necessitatis etiam a laico pōt dari.Tho.& Pe.de palu. dicũt simpliciter q; in nullo casu debet eucharistia ministrari vel sumi p laicū: ganō habet cōsecratas manus:& ſ nō ẽ sacramētū necessitatis:& hoc magis placet. Ab hæreticis non debet sumi ẽt i morte exẽplo Hermigildi: vt.xxiiij.q.j.c. cœpit. Idem de schismaticis videt. Ab excōicatis & simoniacis ſm Pe. de pal.si est occulta excōicatio vel simonia eoꝝ: i occulto vitādi sunt quo.ſ.ad susceptionē eucharistiæ ab eis:cū.ſ.sine proditione occulti possunt talia omitti.Sed cum est manifesta eoꝝ excōicatio vel simonia in publico etiam vitādi sunt.extra de sen.excō.cū nō ab hoie. A notorio fornicatore nō sunt susciꝑiēda sacramēta ẽt in publico.Excipiuntur

iij.par. q.lxxxij arti.iij.

A q̃bus tñ baptismus & eucharistia quæ duo in extrema necessitate susciꝑi ẽ pñt sumi etiã a simoniacis & fornicatoribus notoriis.vt da sint xxxij.dist.§.verũ.cum glo.de hoc tñ diffusius habes alibi.

sacra. Alios etiã malos ministros quātũcũq; etiã publice scelerosos nō debet quis vitare in susceptione sacramentoꝝ nisi essent irregulares:qui p cōsequens sunt suspensi ab officijs suis:& a suspẽsis nō debẽt suscipi sacramenta.ſ.q.j.si iustus fuerit.Si qs tñ in occulto vitet hmōi malos in susceptione sacramētoꝝ & auditiõe diuinoꝝ:vt eis peccãtibus ruborẽ incutiat:vt vel sic desistãt:& hoc facit ex despectu.dicit Petrus q; bñfacit.Tho.aũt dicit q; debet qs cauere ne inducat quẽ certitudinaliter scit esse malũ:vt qa notorium ne ẽdu cat talẽ ad executionẽ officioꝝ suoꝝ:ne sit occasio peccati illius puta illi faciẽdo dicere missas:q; forte al's nō diceret & hmōi.si tñ ẽ subditꝰ:sacramẽta q; nō pōt ab alio accipere & ad ipsa tenetur:debet susciꝑere nisi sit suspensus.cuius aũt nō liceat laico eucharistiã ministrare.ſ.ex officio: inuẽtã tñ in terra licet reuerenter eleuare:licet non habeat manus cōsecratas:qa hoc nō fit ad dispẽsandũ ad qđ requirit cōsecratio:sed ad custodiendum ad qđ nō requiritur cōsecratio.vnde pixis in qua eucharistia conseruat in taberna culo nō cōsecratur nec benediditur:qđ tamen fit de corporali & de calice.Pe.de palu.Itẽ pctōr aspiciendo corpꝰ christi nō peccat nisi sit ꝓhibitus a visione eius:vt sunt excōicati & interdicti:qui tñ etsi perforãdo fores ecclesię ad aspiciendũ corpus christi tpe interdicti malefaciant: non credit Pe.de palu.eos mortaliter peccare. Et q̃uis ſm Thomam pctōr benefaciat si ex deuotiõe qua se indignũ reputat nō vult in sacramentum aspicere:melius tamen facit ſm Petrũ qui ex deuotione intuetur:cũ aspectu serpentis ẽnei sanarentur a morsu serpentis ignīti &c.

§.V. QVANTVM AD FREQVENTATIONE SACRAMENTI

tationẽ sacramẽti:sciẽdũ ſm Pe.de pal'.in.iiij.disti.xij.post Tho.q; in primitiua eccl'ia oẽs quotidie cōicabãt:vt patet Act'.iiij.& ad hoc est.c.peracta, de cōse. dist.ij. In ꝓcessu tẽporis cōicabãt fideles singulis diebꝰ dñicis.Et ad hoc hortatur omnes Aug.dicẽs de cōse.dist.ij.c.quotidie.Quotidie eucharistiã sumere nec laudo nec vituꝑo : singulis tamẽ diebus dñicis cōicãdũ hortor.Hoc de illo dico quẽ mortalia nō grauãt.Postmodũ reductũ ẽ hoc ad trinã vicẽ i anno.ſ.i paschate:i natali:& pentecoste,ad qđ facit.c.& ſi nō frequẽtius, de cōse.di.ij. Tãdem ex præcepto eccliæ obligatur gl'ibet saltẽ semel in anno:postq̃ puenit ad annos discretiõis.extra de pœ.& re.c.ois.Et dr̃ annus discretiõis ſm Pe.de palu.xij.in fœmina:&.xiiij.in masculo: sed cũ ẽ dolicapax:cum.ſ.pōt mortaliter peccare: tunc obligat ad pceptũ de cōfessione:& p cōsequẽs de cõione q̃ simul dant,de hoc habes plura in.ij.par.ti.ix.de accidia.c.viij.&.ix. Cõsuledũ est tñ bene & deuote viuẽtibꝰ vt frequẽter sumãt hoc sacramẽtũ:qa sicut diu abstinere a cibo corporali corpꝰ debilitat & ad mortẽ disponit:ita abstinere a cibo ispũali aiam debilitat:feruorẽ cōsumit:& ad mortale iclinat.Et ecōtrario ex frequẽti sumptione huius sacramẽti mula bona cōsequuntur:vt dicẽt in sequẽti.§. Et hoc in hoĩe q; sentit p hoc deuotionẽ augeri:& reuerẽtiã nō minui : secus de tepidis:hi qa nimia familiaritas parit cōtẽptũ:debent aliquãdo abstinere.Pe. Et q̃uis q; ex timore & reuerẽtia non ita frequẽter sumãt:sed abstinẽt benefaciãt exẽplo Centurionis:& q; ex deuotione & amore frequentat:bñfaciat exẽplo Zachæi:ꝓ qđ alter alterũ iudicare nō debet. de cõse.di.ſtin.ij.quotidie.§.ſi dixerit. Cæteris tñ paribus ſm Tho.i iiij.melius facit qui ex amore cõicat:q̃ qui ex timore dimittit:qa melius est amare q̃ timere. Alb.in lib.de missa dicit: q; præparãtes se ad cõmunionẽ per abstinẽtiam a coitu: & viduæ seu in castitate manentes nō debent prohiberi a frequẽti cõmuniõe:precipue de mẽse in mẽsem:qa iniuste arcentur qui digni sunt.Duran.autẽ dicit de Bizotis & conuersis & hmōi de quindena in quindenam.

§. VI. DE EFFECTIBVS HVIVS SACRAMENTI

sacramẽti seu vtilitatibus.No. ſm Tho.i.iij.pre.q.lxxix.p totũ.q; multiplex ẽ effectus eius in deuote sumẽte.Et primus ẽ collatio grẽ:qđ sic declarat. Effectus huius sacramẽti debet cõsiderari prio & principaliter ex eo qđ cõtinetur in hoc sacramẽto:qđ est christꝰ:q; sicut in mũdũ veniẽs cõtulit vitã grẽ:ita in hoĩem sacramẽta liter veniẽs vitã gratiæ operat.ſm illud Io.vj.Qui manducat me viuit ꝓpter me.Sccõ cõsideraꝑ effectus huiꝰ sacramẽti ex eo qđ repræsentat p ipm:& hoc ẽ passio christi.& iõ effectũ quẽ passio christi in mundo facit:hoc sacrm facit in hoĩe. Vñ christus Mat.xxvj. Hic est sanguis meꝰ qui ꝓ vobis effundẽt in remissionẽ pctoꝝ. Tertio cõsideraꝑ effectus eius ex mõ quo tradit:qa p modũ cibi & potus. Vñ oẽm effectũ q̃ facit cibus & potus materialis q̃ ad corpus:qa sustẽtat: augeꝛe parat & delectar.& hoc totũ facit hoc sacrm quo ad vitam ispũalẽ. Vñ Io.vj.Caro mea vere ẽ cibus &c.Quarto cõsideraꝑ ex speciebus sub q̃bus tradit:qa sub speciebus panis & vini.ex multis nãq; granis vn' panis cõficit : & ex multis vuis vinũ cõfluit:vñ significãt vnitatẽ. Quia igit christꝰ & passiõ eius sunt cã grẽ:& refectio ispũalis & vnitas sine grã eẽ nō pōt:patet:qa hoc sacramẽtũ cõfert gratiã:nec aliqs habet gratiã ante susceptionẽ huiꝰ sacramẽti:nisi ex alia quali voto ipsius:vel p seipm sicut adultus:vel voto ecclesiæ sicut paruuli. Vñ ex efficacia virtutis eius est q; etiã ex voto ipsiꝰ aliqs gratiã cõsequaꝛ p quã ispũaliter viuificeꝛ. Restat igit vt cũ ipm sacramẽtum realiter sumit gratia augeaꝛ & ꝓficiaꝛ:& hoc p cõiũctionẽ eius ad deũ. Confert & gratiã ispũaliter cũ virtute charitatis. vnde Damas. cõparat hoc sacramentum carboni quẽ Esaias vidit. Esa.vj. Carbo aũt est lignũ vnitum igni:qa significat charitatẽ. Et quia amor dei nũq; est otiosus ſm Grego. operaꝛ em magna.iõ p hoc sacrificiũ quãtũ est ex sui pte nõ solũ habitꝰ gratię & virtutis cõferꝛ:sed etiã excitaꝛ in actũ. Et inde est q; aia ex hoc sacramẽto ispũaliter reficit:p hoc q; ispũaliter delectaꝛ: & quodãmodo inebriaꝛ dulcedine diuinæ bonitatis. Vñ Can.v. Comedite amici & bibite &c. Et qa christꝰ in sacrãmẽto cõtentus p passionẽ suã ibi repsentata aperuit ianuã gloriæ:& refectio huiꝰ cibi & vnitas signata habeꝛ in psenti ꝑfecte:perfecte aũt in gloria:iõ etiã cõpetit huic sacramẽto effectꝰ adeptiõis gloriæ:nõ q; statim nos introducat. Oportet em q; prius cõpatiamur cũ christo hic: & postea simul glorificemur : sed dat virtutẽ perueniẽdi ad gloriã. Per hoc etiã q̃nq; remittit pctã mortale:nõ quidem illud cuius qs conscientiã habet cũ accedit ad ipm:sed talis aliud tũc cõmittit mortale:sed illud cuius cõscientia & effectũ nõ habet. Forte em prio nõ fuit sufficiẽter contritus:sed deute & reuerẽter accedẽs p hoc sacramẽtũ gratiã recipiet quæ perficiet cõtritionẽ:& sic cõsequeꝛ remissionẽ.& sic intelligit illud Grego.sit ablutio scelerũ. Remittuntur p ipm & venialia. Spũaliter quotidie aliqd in nobis deperdit ex calore cõcupiscẽtiæ p vẽtialia:sed restauratio fit p sacramẽtũ qđ p modũ cibi sumit:sicut cibus corporalis habet restaurare deperditũ. Etiã p ipm feruor charitatis excitaꝛ in nobis:& p feruoꝛe tollunt venialia plus & minus ſm deuotionem sumentis.Per ipsum ẽt remittit pœna debita pro peccatis:& hoc quãtũ ad rationem sacramẽti habet inquãtũ sumit:& inquãtũ rõnẽ sacrificij habet.ſ.offerꝛ. Inquantum sacramentũ sacramẽtũ remittit pœnã ex quadã cõcomitãtia. Nã cũ eius effectus principalis sit nutritio spũalis per vnionẽ ad christũ:q̃ vnitas sit p charitatẽ:ex cuius feruore remittitur nõ solũ culpa:sed & pœna:ideo ex cõcomitãtia ad principa Iẽ effectũ remittit pœnã nõ totã:sed ſm feruorẽ & deuotionem sumentis. Inquantum offertur vt sacrificium satisfacit pro offerẽtibus & pro quibus offertur. Et quia in oblatione magis attenditur affectus offerentis q̃ quantitas oblationis:q̃uis ex quantitate oblationis sit istud sacrificiũ ad satisfaciendum sufficiens pro tota pœna: tamen satisfacit ſm deuotionem offerentis : non auferendo vel remittendo semper totam pœnam:sed ſm plus & minus ſmma

Octauo forem & minorẽ deuotionem offerentis.Per ipsum etiam homo præseruatur a peccatis futuris. Vnde Innoc.dicit q; cauet mortalia. Est enim, vt medicina præseruatiua cõtra corruptiua:& vt armatura contra hostes : qa passionis repsentatiua. Vnde Chryso. Velut leones flãmam inspirãtes:sic ab illa mẽsa dñi discedimus diabolo terribiles effectus.

aliq̃ quatuor. dti.Hęc oia Tho. Et qa sacramentum istud comparatur ligno vitæ:qđ Ioãnes i Apo.xxij.c. vidit producere duode cim fructus:vltra octo prædictos quos ponit Tho. potest dici q; nonus sit quædam mẽtis illustratio: & de agẽdis & de diuinis præcipue circa fidem in qua ipsa exercetur. Vñ Leo.Si christum dignissime sumis : fit tibi christus clarior in intellectu &c. Decimus est q; animas a purgatorio libẽrat vł pœnas mitigat. Figura in Abacuch:q; portauit prandiũ Danieli in lacũ leonũ confortans eũ. Dañ.xiiij. Vnde cimus dat robur contra tribulationes. Pã. cij. Panis cor hominis cõfirmat. Figura Acẽ.ix. Accipiens cibum cõfortatus est. Duodecimus est:quia vt dicit Amb.de cõse.dist. ij.valet ad tuitionẽ aiæ & corporis qđ sumimus sacramentum. Figura Exo.xij.de angelo exterminatore qui non valuit nocere in domibus super quarũ ostijs vidit sanguinẽ agni. De forma aũt materia & ministro:& alijs pertinentibus ad hoc sacramentum habes.ij.in.c.de missa.

¶ De baptismo in particulari quo ad materiã & formam ministrum & effectum. Capitulum.XIII.

EINDE DE BAPTISMO videndum est:de quo christus Io.iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto:non potest videre regnum dei.quod intelligit actu vel proposito quo ad habentes vsum rationis.In paruulis requiritur actus baptismi cum propositum habere non possunt. Verum cũ sit triplex baptismus ſm Damas.ſ. sanguinis:flaminis : & fluminis. Primus cõmunis est martyrium tam in adultis q̃ in paruulis:qa si paruuli nõdũ baptizati occidanꝝ pro christo:puta in detestationẽ fidei christianę: quã tenent parẽtes saluantur ſm Tho. Dicit etiam Pet. de palu.in.iij.q; ꝓbabiliter videt q; puer in vtero possit martyrizari sicut & sanctificari:licet nõ baptizari. Vnde si Iudæus filiã a christiano impręgnatã in despectũ christi peat de eam in vẽtrem percutiẽs faciat abortiri : videtur q; fiat martyr habẽs causam & pœnam:licet nõ volũtatem sicut innocẽtes. Sicut & si mulier prægnãs propter christũ interficiatur & sic moriatur paruulus : vterq; martyr efficit. Et qđ Augu.dicit perire qui moriunt in vteris maternis:intelligitur de morte naturali vel violenta:sed non propter christũ illata. Et baptismus iste sanguinis æqualis ẽ in virtute baptismo aquę quo ad remissionẽ culpę & pœnę si tamen sit contritus. Exceditur autẽ ab ipso:quia non imprimit characterem:sed excedit ipsum quo ad præmiũ nõ solum accidentale propter aureolã martyrij:sed etiã ſm Petrũ de palu.essentiale:qa plus de gratia confert:qa maiori operi ad quod plus est necessaria gratia se exponit:& deus non deficit in necessarijs,Sccs est baptismus flaminis : & istud est propositũ suscipiendi baptismum mõ debito an teq̃ suscipiat:vnde non congruit nisi habẽtibus vsum rationis, de cõse.dist.iiij.baptismi vicem.Equipollet autem baptismo aquę quo ad remissionẽ culpę originalis & mortalis omnis & pœnæ æternalis. Sed exceditur ab ipso quo ad remissionem pœnæ tẽporalis debitæ ꝓ peccatis:qa nõ semper tota remittitur:sed ſm plus & minus ſm quãtitatẽ deuotionis ipsius. Item quo ad remissionem venialiũ : qa nõ semper oia remittunt:puta ea q̃ in proposito habet. Itẽ nõ imprimit characterem. Item talis priuatur sepultura ecclesiastica:qua carent catecumini:licet pro eis oret ecclesia.

Excedit aũt ipm qa iterari pōt:& qa ꝓprio merito saluat.i. ex opere operãte iustificat:qa vbi baptismo vero sufficit attritio:hic requiritur cõtritio:sed nõ confessio:qa baptismus est ianua sacramẽtoꝝ.dist.xxxij.§.verũ. Vnde tali nõ baptizato nullũ sacramẽtũ cõcedẽdum est. Tertius qui est proprie baptismus est aquæ.de conse.di.iij.per aquã.& c. seq. Et iste cõis est oĩbus magnis & paruis :& iste remittit culpã originalem & oẽm mortalem,& sufficit ſm Pe.post Tho. vt dictũ est.attritio.i.q̃dã displicẽtia peccati:licet in perfecta:qa nõ est gratia informata adulto suscipienti. Remittit ſm Pe.de palu.& venialia nisi ea in q̃bus ꝑsisteret. Remittit etiã pœna æterna & tpalis oĩs debita in iudicio dei.de cõse.di.iiij.sine pnia.In baptismo oĩa gratis condonat.Amb.sed nõ debitã i iudicio hoim:qa nõ tollit pœnã mortis debitã ꝓ maleficio cõmisso. Nec pœnã ecclesiasticã irregularitatis contractã p bigamiã.dist'i. xxvj.acutius. Itẽ nec pœnã spũalẽ naturæ:qa baptizatus generat filium cũ originali:nec corporalẽ:qa pœnalitates remanẽt:vt cõpatiamur & glorificemur:& fomes etiã remanet ad exercitiũ vt pugnantes cõtra vitia ad quæ inclinat coronemur. Itẽ per baptismũ ſm beatũ Tho.in.iij.par.q.lxix.ar.iiij.cõfert gratia ac etiã oẽs virtutes in paruulis quo ad habitũ: in adultis etiam quo ad vsum nisi ficti accedant. Aperitur etiã ianua regni:imprimit & character in aia.Diminuitur ettã p ipm fomes,i.inclinatio ad malũ:& mẽs illuminaꝛ: præcipue quantũ ad ea quæ sunt fidei.Et in adultis confertur gratia non æqualiter:sed plus & minus ſm maiorẽ vel minorẽ deuotionẽ suscipientis:sicut plus participat de eadem lore qui plus appropinquat ad ignem.Sed in paruulis ſm Iegem cõem æqualis gratia cõferꝛ:aliq̃n ex speciali priuilegio alicui plus:vt Nicolao,Remigio,Dominico,& hmōi. Et dicit Pe.de palu.ꝙ eos quos scit deꝰ ante vsum rõnis morituros diuersitatẽ gratiæ confert : aſs vel plures sancti vni angelo ę̃quantur:vel plures sunt sancti q̃ angeli boni:qđ contra dictum Gregorij esset.

§.I. DE BAPTISMI CAVSA MATERIALI.

teriali.Dicto de cã finali.i.effectu seu fructu baptismi: nũc est videndũ de materia & forma:& ministro qui est cã efficiens sed instrumentalis. Materia baptismi ſm Pe.de pal'. materia est duplex:scilicet remota & propinqua.Materia remota ẽ baptis- mi. aqua elementalis pura naturalis : & hoc siue sit terrestris: vt maris:ſtagni:fluminis:vel fontis,siue cœlestis: vt pluuialis:siue resoluta ex niuibus:glacie:rore:pruina vel grãdine:q̃ oẽs sunt veræ aquę. Sil'r de aqua sulphurea vel lixiuio.Dicit Pe.de palu.ꝙ aquę quę veniunt in vsum nostrũ sunt eiusdẽ speciei cũ elemẽtali q̃ nõ est susceptiua saporis vel coloris.Sapores autẽ quos circa nos habent aquæ nostræ dulcis:amarus:sulphureus : & hmōi non sunt in ipsa aqua : sed in aliquo vapore admixto subiectiue q realiter differt ab ea. De brodio aũt si est expressum ex carnibꝰ vel piscibꝰ nõ est vera aqua:& sic cũ ea nõ potest baptizari.Si aũt est aqua impinguata:sic pōt fieri qa est vera aqua nisi sit nimis condẽsa. Aqua artificialis nõ est cõueniẽs materia:qa non est eiusdẽ speciei cũ naturali:sicut est aqua rosacea:aqua ardẽs:cereuisia. Vrina etiã sudor & saliua nõ est conueniẽs materia. Et quia de substantia materiæ est ꝙ sit aqua quę possit abluere:immergere:vł aspergere: hinc est ꝙ glacies cũ sit maneat infra speciẽ aquæ:durante tali dispositione nõ videt conueniẽs materia.Fons tñ baptisterij licet in hyeme dũ ẽ cõgelatus nõ possit inde baptizari:nisi igne dissoluaꝛ:liquefactus tñ nõ oportet ꝙ iterũ bñdicaꝛ. Hæc oia idem Pet.de aqua permixta dicit Tho.in.iij.par. q.lxvj.ar.iiij.ꝙ qñ est talis ꝑmixtio ꝙ tollat speciẽ sicut cũ per putrefactionẽ vel digestionẽ trãsit in vinũ : aut paddition alterius liquoris in rãta quãtitate ꝙ soluat speciẽ:sicut parũ aquæ multo vino admixtũ : tũc de ea nõ pōt fieri baptismꝰ.Sed qñ est talis alteratio vel ꝑmixtio ꝙ non soluit speciẽ:sicut cũ calefit : vel cũ aliqd solidũ ponit i aqua qđ non cõmiscet:vel si aliqs liquor cõmiscꝛeat tñ i parua quantitate:vt parũ vini in multa aqua:sic pōt ibi fieri baptismus.Idẽ Alb.qui ẽt dicit ꝙ melius est ꝙ faciat calefacere aquã tpe hyemali:qa frigida possit nocere paruulo:& cũ illa aqua calefacta pōt cõmiscere partem de aqua confecrata fontiũ.De aqua quã faciunt alchimistę ad mutandũ metalla nõ pōt fieri baptismus: qa mutaꝛ speeies aquę. Est aũt cõueniẽs materia aqua:& qa de facili vbiq; reperit :&

Materia ppi qua.

ga habet oēs ꝓprietates cōgruētes effectib⁹ baptismi. Sacramētū aūt debet signare qđ efficit. Materia ꝓpinqua baptismi ſm Pe. de palu. ē ablutio: q̄ ſm Tho. i. iij. pt. q. lxvj. ar. vij. pōt fieri & p modū effusionis: ſicut baptizauit Laurētius & Iacobus apl̄s Ioſiā: & per modū aſperſionis. ſicut baptizauerūt apl̄i vna die tria milia hoim: & p modū immerſionis Et ga ꝓfecta ablutio ē p immerſionē: ideo iſte vſus eſt magis & ſemp ſeruādus: niſi cōſuetudo loci ſit in cōtrariū: quæ in hoc ſeruāda eſt: vel niſi neceſſitas excuſet puta ga eſt parū de aqua: ita ꝙ non pōt immergi ſed aſpergi: vel ga ſi immergeret timeret de morte pueri: vel ga miniſter nō pōt ex debilitate immergere & eleuare. in hmōi cāſibus debet aqua ſuper baptizandū effundi vel aſpergi.

modus.

Immerſio qđſi gnificat.

Immerſio aquā ſignificat ſm Tho. in. iij. par. q. lxvj. ar. vij. ad. ij. cōſepulturā cū chriſto. per baptiſmū em cōſepeli mur chriſto. Vñ ponimur ſub aqua ſicut corp⁹ chriſti ſub terra: & ex ea eleuamur quaſi reſurgentes cū chriſto nouæ vitę ſpūali. Vñ paſſio chriſti maxime operat in baptiſmo oia remittēs. Et iſta effuſio vel aſperſio debet fieri p̄cipue ſup caput: qa in capite vigēt oēs ſenſus: & i ipſo manifeſtā tur opera aiæ: quę purgaſ a culpa. ſm Tho. in. iij. parte. q. lxvj. arti. vij. ad. iij. Vnde cū nō poſſit baptizari i vtero de cōſe. diſt. iiij. qui in maternis. ſed natus ex vtero: ſi ſit periculū in partu de morte: ſi caput emiſit ex vtero aſpergi debet & baptizari a quocūq;: & taliter: baptizatus cum debita forma nō eſt iterū baptizandus ex vtero natus: qa perfecte eſt baptizatus. Si aūt emiſit manum vel pedē: debet nihilominus illa pars aqua aſpergi cum forma baptiſmi: & deo cōmitti qui poterīa ſuā nō alligauit ſacramentis. & qa talis non reputaſ baptizatus cōiter a doctoribus: ideo natus eſt baptizandus. Et ſi dicaſ ꝙ cum apoſtoli baptizauerint tria milia aſpergēdo nō eſt veriſimile ꝙ oēs in capite rangerentur: ſed aliqui in humero vel alibi. Rñdet Pet. ꝙ dñs ſuppleuit: vel diſpēſatio dei tūc fuit i materia ſicut & in forma: q̄ñ in nomine chriſti fuit baptizatū. Sed nota ꝙ mulier viua nullo mō debet ſcindi: vt puer quē habet i vētre baptizetur: etiā ſi cōſtaret ipſum moriturū alſ ſine baptiſmo. Si autē ſit dānata ad mortē: debet differri executio vſq; ad partū. Sed nec ēt matrē ſic dānatam licet occidere vt puer viuus extrahatur ex vtero: cū timeretur ne differēdo vſq; ad partū moriatur. Dicit Pe. de palu. ga nō inueni tur expreſſum: ſed mortua pregnāte nō debet ſepeliri quo uſq; puer extrahatur. ſicut accidit de Iulio Cæſare. Pet. De trina autem immerſione vel vnica dicit Pe. de palu. ꝙ debet quis ſeruare conſuetudinem eccleſiæ ſuę matricis non metropolitanę vel Romanę: niſi forte ſit exemptus: & ſm ordinariū ſuum in ſynodo correctū cōtra quod non debet facere: in neceſſitate tamē poteſt immo & debet cōtra morem ſuæ eccleſiæ facere quando mora periculum eſt allatura: nec eccleſia vult in neceſſitate laqueum damnationis inijcere. Vnde ſi preſbyter vbi eſt cōſuetudo ter immergēdi videt puerū morientem: nec poſſe expectare trinam immerſionem: debet primā & ſolā facere cū intentione baptizandi: alſ ſi ſecundā faciat cū intentione ad tertiam: & interim puer moriaſ ante tertiā immerſionē: puer dānabiſ: & ille erit eius dānatiōis cauſa: & irregularis efficiſ. Vnica immerſio vnitatem ſignificat diuinę eſſentię & mortis chriſti: trina aūt trinitatē perſonarum: & triduum ſepulturę. vt dicit Grego. de conſe. diſt. iiij. de trina.

Notula de trina immerſione.

§. II. FORMA AVTEM BAPTISMI

ē iſta. Ego te baptizo ī noīe patris & filij & ſpiritusſancti. Amē. vt habeť de bap. & eius effe. c. j. Inuocatio trium perſonarū ſm Pe. de palu. poſt Tho. eſt de ſubſtantia ſacramēti: qđ patet ex inſtitutione chriſti Mat. vlt. Docete oēs gētes baptizātes eos in noīe patris & filij & ſpiritusſancti. Et etiā ex determinatione eccleſiæ de cōſe. diſt. iiij. in ſyno do. Quod aūt in primitiua eccl'ia baptizabanť ſolū i noīe chriſti. vt patet Act. viij. factum ē ex ſpeciali reuelatiōe & diſpēſatione ſpūſſancti: ſine qua fieri nō potuiſſet. Cauſa aūt fuit vt nomē chriſti qđ erat valde odioſum incredulis redderet amabile ex eo ꝙ ad inuocationē noīs eius dabať ſpūſſanctus. Ceſſante aūt cauſa: ceſſauit & diſpenſatio. vñ nūc non eſſet baptiſmus datus in noīe chriſti. Et in prædicto articulo eſt intelligēda rñſio Nico. papæ de cōſe. diſti. iiij. a quodā ludęo. & nō aliter. Vnde & glo. Io. ſuper. d. c. & Bernñ. de bap. & eius effe. c. j. qui dicit ꝙ baptiſmus datus in noīe chriſti eſt verus: qa intelligit ī noīe chriſti inūgēs inunctus & p quē vngit. Qđ Amb. dicit ꝙ in noīe chriſti intelligitur inūgēs pater: & inūctus filius: & inūctio ſpūſſanctus: nō vult ex hoc dicere ꝙ poſſit dari cōiter baptiſm⁹ in hac forma: ſed vt dicit Tho. vult oſtēdere quō fuit conueniēs diſpēſatio ſpūſſancti. p illo tēpore: quo ſic dabať cum etiā ibi nō excluderetur trinitas. Expreſſio actus baptizandi & perſonæ baptizatę: etiam de ſubſtantia ſacramenti. Et rō eſt: qa illud directe eſt de forma baptiſmi: & per cōſequēs de ſubſtātia ſacramēti qđ directe repreſentat interiorē effectū baptiſmi: qa ſacramēta efficiūt qđ figurāt. Et cauſa effectiua & ſignatiua attribuitur potiſſimæ formæ. Sed effectus baptiſmi eſt ablutio ſuſcipiētis a pctō: quam directe ſignificat expreſſio actus baptizandi cū ꝑſona baptizatura cū dī: baptizo te: qđ idē eſt qđ abluo te. Patet hoc idē ex determinatione eccleſiæ: vt de baptiſ. & eius effectu. c. j. Expreſſio aūt perſonæ baptizantis nō eſt de neceſſitate ſacramenti: ſed de p̄cepto eccleſię ſm formā Latinoꝝ. & hoc probaſ ex eo ꝙ Græci cōferūt verū baptiſmū: & tñ nō exprimūt in forma ꝑſonā baptizātē dicētes ſic. Baptizeť ſeruus dei talis in noīe patris &c. Cauſa aūt quare nō exprimūt perſonā baptizātē eſt error qui ponit. j. Cor. j. qa qui dā attribuebāt miniſtris baptiſmū: Cōueniētior tamē eſt forma noſtra: vt dicit Tho. ga exprimit non ſolū cām effi ciētē principalē baptiſmi. ſ. inuocationē trinitatis: ſed etiā cauſam inſtrumētalem: dū dicit miniſter: baptizo. ſub quo intelligitur ego etiā ſi non diceretur: ſed dimitti nō debet: quia ſic ſtatuit eccleſia dicendū. Amen, nō eſt de præcepto eccleſiæ: ſed de more quarūdam eccleſiarū nō vniuerſali: & ideo vbi eſt de more dici debet: qđ ad confirmationem totius eſt: non de neceſſitate ſacramenti.

Baptiſmus primitiuæ eccl'iæ.

§. III. DE MVTATIONE HVIVS

formæ. Nota ſm Pe. de palu. ꝙ aliqñ tollit veritatē & virtutē ſacramēti baptiſmi: & aliqñ nō. Sex enim modis pōt fieri variatio. Et primo qđē p vocū variationē. Sed hęc variatio pōt dupliciter fieri. Vno mō quantū ad voces ipſas nō quo ad ſignificata: & hoc nō tollit baptiſmū. Et rō eſt: qa verba ſacramētoꝝ habēt efficaciā ex hoc qđ ſignificāt. Vñ manēte eadē ſignificatione manēt etiā eadē virtus & idē ſacramētū: aliqn nō poſſent ſacramēta cōferri niſi in ſermone hebraico in quo chriſtus formā inſtituit. Nūc autē cōferūtur & conficiunť in quocūq; idiomate Græco, Latino, Hebraico, & vulgari, & literato baptizando i alio ſermone q̄ latino: vel alio q̄ literato. Vt in vulgari debet baptizās ſm Tho. vti vocabulis q̄ magis ꝓprie ſunt i vſu ſignificandi ipſas ꝑſonas diuinas & alia ꝓtinētia ad formā. Alio mō pōt fieri variatio vocū & ſignificatoꝝ ſimul: & ſi hoc fiat totaliter puta dicendo, te balneo vt melius dormias. nil ſit. Vel principaliť puta dicēdo: te baptizo ī noīe trinitatis: vel i noīe genitoris geniti & abutroq; ꝓcedētis: nō eſt verus baptiſmus: qa trinitas non ſignificat ꝑſonas diuinas: ſed numerū perſonarū: & genitor & genitus dant intelligere ꝑſonas diuinas: ſed tñ nō ſignificāt eas principaliter. ſ. vt perſe ſubſiſtētes: ſed actus eoꝝ notionales. Ratio horū eſt: qa virtuť ſacramētalis data eſt verbis ſignificātibus ea q̄ ſunt de integritate baptiſmi principaliter & nō aliꝭ ꝙbis. Sed ſi fiat variatio nō i principali ſignificato: vt dicēdo nos vbi ego: & baptizamus vbi baptizo: & vos vbi te: nō tollit ꝙ ꝙ vitas baptiſmi licet icurrat pctm: qa q̄ñq; hoc ſit ex cōſueto mō loquēdi: vt ſi plat⁹ q̄ cōſueuit dicere: nos facim⁹ hęc vel illud: dicat baptizamus. Similiter ſi dicaſ magno viro baptizo vos: ſufficit em ꝙ maneat ſenſus ꝙbor; ex accōmodatione vſus. Si aūt dicaſ in noibus vbi dicit in noie vitiaſ: qa de forma eſt vnitas eſſentialis ꝑſonarū quā repſentat numer⁹ ſingularis. Sed'o mō pōt fieri mutatio p corruptionē ꝙbor: & pōt eſſe dupliciter. Vno mō ꝑfert ꝙba corrupte ex induſtria: & ſic nō videť intēdere qđ intēdit eccleſia: vñ nō ē baptiſmus. Alio mō ga hoc facit ex ignorātia vel ex defectu linguæ: & tūc dicit ꝙ ſi eſt tāta corruptio ꝙ auferat ſenſum oīno locutiōis nō eſt baptiſmus. Si aūt maneat ſenſus locutiōis ſaltē ex accōmodatione vſus: etſi nō ex virtute impoſitiōis eſt verus baptiſmus. Et hoc præcipue accidit qñ ſenſus non mutať: qñ ſit corruptio ex parte finis dictionis vt grāmatici dicūt: ſicut ſi vetula vel alius ignarus linguæ dicat. Ego te baptizo in noīe patria & filia & ſpūſſtā: eſt verus baptiſm⁹: vt expreſſe dicitur

Primo,

Nota ꝙ baſacra mētoꝝ.

Secᵒ,

Quarto.

Quinto.

Sexto.

Miniſter extra neceſſitatem.

ſe dicitur de cōſe. diſt. iiij. retulerunt. Sed mutatio ex parte principij variat ſignificationē. Vnde corruptio talis ſi ſit magna: aufert oīno ſenſum locutionis: vt dicēdo in noie matris loco patris. Et qđ Tho. dicit ꝙ licet oīo corrupte ꝓlata nihil ſignificet ex virtute impoſitiōis: tñ ſignificat ex accōmodatione vſus. videtur eſſe cōtra eū qui nō vult ꝙ poſſet dici baptizam⁹: cū tñ ꝓlat⁹ ex accommodatiōe vſus dicat licet peccet baptizam⁹: ſed ille q neſcit vel non pōt ad plenū ꝙba ꝓferre: debet abſtinere niſi in neceſſitate. Et debet vti q baptizat illo ſermōe quē ſcit melⁱ⁹ ꝓferre vt mulier i vulgari: gallic⁹ in gallico &c. Tertio pōt fieri mutatio p additionē: & ſi qđē addit aliquid intēdēs illud eſſe de forma quaſi volens per hoc inducere nouū ritū in eccleſia: nihil facit: qa nō intēdit ꝓferre formā qua vtiť ecclesia. Si addit ex alia cauſa puta ex deuotione non vitiat baptiſmū: vt ſi dicat: baptizo te in noie patris & filij & ſpiritusſancti & bē marię: inuocatę p modū intercēſſiōis: & itēdēs ꝙ p hoc intercēſſio virginis ꝓfit baptizato ē ver⁹ baptiſmus: ſec⁹ ſi inuocaret virginē: intēdēs ꝙ virgo operaret ad baptiſmū ſicut trinitas. Ex parte autē ei⁹ qđ addit eſt cōſiderādū ſi ſit corruptiuū formę qđ additur: & tūc vitiat: vt ſi dicaſ vt faciebāt Arriani. Baptizo te in noie patris maioris & filij minoris: ſi nō corrūpit fidē vl' ſenſum verborū nō vitiat. Si ꝙ ſit dubiū vtrū corrūpat vel nō: recurrēdū eſt ad intēſionē proferentis: & ſi intendit aliqđ erroneū nil agitur: ſi nō intēdit hoc nō vitiatur: Quarto pōt fieri mutatio per ſubtractionē: & ſi quidē ſubtrahatur qđ eſt de ſubſtātia formæ: tollit ſacramētū vt dimittendo baptizo te: vel inuocationē alicui⁹. diuinarū ꝑſonarū. Si ſubtrahať qđ non eſt de ſubſtantia form⁹: vt ego vel amē & hmōi nō vitiať baptiſmus. Quinto modo ꝙ tranſpoſitionē: & dicēdū eſt ſicut dictū eſt de corruptione. Sed non videť gbuſdā ꝙ in forma baptiſmi fieri poſſit aliqua talis tranſpoſitio quę ſit cōtraria vero ſenſui ſiue dicaſ: in noie patris & filij & ſpiritusſancti baptizo te: ſiue etiā ego baptizo te ī noie ſpūſſancti filij & pris: ga licet de fide nō ſolū ſit numer⁹ ꝑſonarū: ſed etiā ordo: iſte tamē ordo non durationis vel vocalis expreſſionis: ſed ſol⁹ originis quę ſufficienter in nominibus perſonarū intelligiť qualicūq; ordine exprimantur perſonæ. Sed hoc nō videtur. poſſent enim verba ſic tranſponi ꝙ nullus ſenſus remanebit vt ſi dicatur: baptizo ī nomine ꝙ patris & filij & ſpiritusſancti: nihil dictum eſt. Si etiam trāſponerentur ſyllabæ: nullus eſſet ſenſus. vt in nomine triſpa & hmōi. Si etiam diceretur baptizo te pa. & fil. in nomine. ſ. eſſet corruptus ſenſus huius eſſentiæ. Sexto poteſt fieri mutatio per interruptionem. Vbi ſciendum ꝙ ſi interruptio tanta eſt: ꝙ non ſolū actualis: ſed habitualis intentio interrumpatur vitiatur baptiſmus: puta poſtq̄ dixit baptizo te: interponat longam fabulā: & poſtea dicat in noie patris & filij & ſpūſſancti: ſecus ſi interponatur actualis: quæ etiam ſine interruptione vocum interrūpitur frequēter. concor. Tho. & Pe.

§. IIII. DE MINISTRO AVTEM

huius ſacramenti. Nota ſm Pe. de pa. ꝙ oīs homo clericus & laicus: vir vel mulier: fidelis vel infidelis: & etiam hermaphrodita poteſt dare verum baptiſmum: non autē angelus bon⁹ vel malus: vl' anima ſeparata: vt. j. q. j. dedit. & hoc dūmodo ſeruetur debita materia & forma. Vnde extra de ſumma trini. c. j. §. ſi. dicitur ꝙ baptiſmi ſacramentū in forma eccleſię collatū rite a quocūq; proficit ad ſalutē. Vbi tamen plures reperiuntur in caſu neceſſitatis: maiori debet minor cedere: quia potius baptizabit clericus q̄ laicus: & vir q̄ mulier: & hoc niſi iferior melius ſcire formā quia tunc ipſe baptizabit. Nō em omnes tenētur ſcire formā: ſed illi q̄bus incūbit ex officio vt curatus & obſtetrix cui ſæpe incūbit vt in periculis: & in caſu neceſſitatis non ſolū q̄libet pōt baptizare. ſed tenēť ex præcepto & magis q̄ teneatur quis ſubuenire famæ morienti. Vnde & laudabile eſt quēlibet etiā ſcire & addiſcere hmōi formā. Secundo nota ꝙ ex officio ſolus ſacerdos habet baptizare: propter qđ extra neceſſitatē nullus: nec laic⁹: nec clericus: nec etiā diaconus cardinalis debet baptizare. Quod ſi fecerit quicūq; vir nō ſacerdos extra neceſſitatē irregularis efficiť. vt de cle. non or. mi. c. j. Nec etiā ſacerdos debet baptizare: niſi parochianū ſuū: vel de licētia curati: niſi ſup hoc habeat priuilegiū a ſuperiori: ga ſacramēta a ſuis preſbyteris parochialib⁹ ſunt recipiēda. vt. xvj. q. j. Interdicimus. Eps etiā inuito curato pōt dare licentiā baptizandi alteri ſicut & abſoluendi: nō curatus tamen baptizans ſine licētia nō efficiť irregularis: qa non eſt expreſſum in iure. Nota tertio ꝙ malus miniſter malitia moris ſua cōfert ſacrm & rem ſacramēti. i. effectū. i. gratiā ſicut bonus. vt. j. q. j. ſi iuſtus fuerit. de cōſe. diſtin. iiij. Mulier. &. c. Romanus. &. §. ego dico. Et ratio huius eſt: qa qđ conſiſtit in ope operato nō vitiať ex demerito operantis: ſi tamē concurrūt q̄ ſunt de neceſſitate operis: ſed omne ſacrm cōſiſtit in opere operato: ergo non vitiať ex malitia vel demerito miniſtri operantis. Nota quarto ꝙ ipſe miniſter malus ſeu qui baptizat vt miniſter eccleſię & cū ſolēnitate in peccato mortali peccat mortaliter. Et ratio eſt: qa cōmittit irreuerētiā erga ſacramentū tractādo vaſa ſanctitatis cum ſit immundus. Iſtud etiā habetur. j. q. j. Remiſſionem peccatorū. Et exponit glo. ibi. & bene. i. nō ſunt digni dare. Idem etiā dicitur ea. q. c. Per Eſaiam. Sed circa hoc eſt duplex opi. Tho. i. iiij. ſentē. diſtinc. v. q. ij. ar. ij. q. iij. in corpore. q. dicit ꝙ malus baptizans in neceſſitate & ſine ſolēnitate: qa nō baptizat vt miniſter eccleſię ſed vt vetula non peccat: qa excuſat eū articulus neceſſitatis. Alij dicunt ꝙ in nullo caſu pōt malus miniſter baptizare quin pecceť: qa ſemper baptizat vt miniſter: cum in neceſſitate quilibet ſit miniſter baptiſmi: nec caſus neceſſitatis eum excuſat vel facit perplexum: qa poteſt habere diſpliciētiam de peccato cuius eſt conſcius ipſe. Concordat autem Petrus dictas opiniones ſic dicens. Qui in neceſſitate & ſine ſolennitate baptizat: aut actu recolit de peccato: nec cōteriť: ſed vult in peccato remanere & nihilominus baptizare: & tūc ſi eſt talis qui ſcire debeat ꝙ ab hmōi pctōribus cōtingi talia nō debeant: q̄uis non ex libidine vel contēptu baptizet: ſed intuitu neceſſitatis. nō excuſať ab irreuerētia vel contēptu: & ſic eſt vera ſcḋa opinio: qa miniſter ē & neceſſe nō habet cū peccato baptizare: licet neceſſe habeat baptizare. Si aūt cum metu & tremore dolēs de peccato in generali: licet ꝓpter hoc ſciat de pctō ſe nō mūdari: puta qa multa mortalia cōmiſit de quibus oportet ſingulariter dolere ſaltem dolore attritionis ſed tempus ei deficit ad recogitandū de ſingulis ꝓpter periculū vicinū baptizandi: ſed proponit poſtea ad plenum conteri: vel qa eſt excōicatus: & nō pōt abſolui: vel ꝓpter aliquod hmōi hoc facit: & tūc excuſatur: & ſic eſt vera opinio Tho. Sed quid ſi ſolēniter baptizat ex quo periculū nō eſt? mora prius ſe debet perfecta pœnitentia lauare: vel ſaltem ſi ſacerdos non adeſt debet ſe lauare per perfectam cōtritionem: alſ peccat mortaliter ſm omnes. Ratio eſt: quia mentitur facto in eo qđ eſt chriſtianæ religionis oſtēdens ſe ſanctum in veſtibus ſacris ſaltem ſtola cum ſanctus nō ſit. Si autem non recoleret de peccato non facit irreuerentiam ſacramento & excuſatur tunc.

Cautela remedij.

Opinio Thomę

§. V. NOTA SECVNDVM PE

trū de pa. ꝙ triplex ē ptās ī ſacris. ſ. antoritatis excellētię: & miniſterij. Ptātem autoritatis habet chriſtus ī quātū deus quæ i hoc cōſiſtit ꝙ principaliter & ꝓpria virtute remittat pctm & cōferat gratiā. Hāc ptātē nulli creaturæ deus communicauit nec etiam homini chriſto. Sed nec cōicari pōt: qa infinitæ virtutis eſt: cuius creatura: cū ſit finita nō ē capax: ſicut nec etiam poſſit creare. Vnde opinio magiſtri in iiij. diſt. v. circa hoc non tenēť: niſi dicatur ꝙ intellexerit ꝙ & remittat cul pā: nō tñ principaliter ī virtute ſua ſed alterius. ſ. dei. Sed tunc iſta ptās nō eſt proprie loquēdo autoritatis: ex quo ab alio dependet. Poteſtatem miniſterij habuit chriſtus: qa cōtulit ſacramēta. Et hanc dedit nō oibus ſed quibuſdā: qa viris ſacerdotibus tamen exiſtentibus. Et iſta eſt poteſtas cooperationis inſtrumentalis: ſicut patet exemplū in creatione animæ rationalis quam immediate deus producit: ſed tamen homo diſponit materiam ad animæ rationalis receptionem. Et qa creatio aiæ recreationi eius reſpondet: ideo emūdationē aīæ deus immediate operatur. Sed ad hoc homo cooperatur diſponendo dupliciter aīam. Vno mō ex opere operāte ſiue docendo ſiue merendo: & hoc mō hoies cooperantur deo in remiſſiōe peccatorum. Alio mō ex ope operato ſicut qui cōferūt ſacramēta quæ ad gr̄am diſponūt: & hæc eſt poteſtas inſtrumentalis de q̄. j. Cor. iiij. Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros chriſ-

de poteſtate ſacramentorum.

Magri opinio reprobatur.

sti &c. Potestas excellētiæ collata est homini christo & nō alteri: & hæc cōstitit in tribus. Primo quātū ad meritum: qa ex merito passionis christi oia sacra efficacia habēt: nō Eminē tia Christi. aūt ex merito alicuius alterius. Sedo qa christ⁹ poterat cōferre effectū sacramēti sine sacro qd⁹ nullus alius pōt. Tertio qa ad inuocationē nois eius dabaf baptismus in primitiua eccl'ia: nō aūt ad inuocationē nois alterius. Itaq; aūt ptātē licet deus potuerit ēt alteri dare tñ non dedit: ne spes poneret⁹ i hoīe. Aliqui tñ dicūt qp cū nō sit cōiugatū christo ſm qp est homo absolute: qp eius meritū efficacia tribueret sacramentis: sed ſm qp humanitas eius cōiūcta est deitati: ex qua cōiunctione cōperit ei qp eius meritū est aliquo mō infinitę efficaciæ: ideo illud nō posset cōicari alij humanitati nisi assumeret⁹ in vnitatē dei: & istud videf satis rōnabile dictū. Mors ēm christi pro tanto fuit infiniti meriti & satisfactionis: qa fuit infiniti suppositi: oia hæc Pe. V trū Malus minister. aūt peccet petens vel recipiēs baptismū a malo ministro? Rñ. Pe. de palu. post Tho. & Pet. Aut minister malus ē præcisus ab ecclesia: vt qua hæreticus excōicatus suspensus & hmōi: aut non. Et si est præcisus: si qui offert ad baptismū nō habet vsum rōnis: nō peccat ipse: nec priuat grā sacramentali. Sed adultus offerens eum peccat: in quo casu peccaret offerens seipm. Si autem baptizandus est adultus: tūc aut latet eum probabiliter minister ē præcisum: & tūc non peccat: qa ignorantia probabilis excusat eum. Aut eū non latet: & tūc peccat mortaliter: & p cōsequēs tūc nō suscipit grām sacramēti. Et ratio est: quia eo dem pcepto quo præcipit⁹ præciso ab eccl'ia nō se ingerat diuinis: præcipit & cuilibet ne sibi cōicet in eisdem. Peccat autē mortaliter faciendo contra præceptū: & hoc est intelligendū nisi i casu extremæ necessitatis: qa tunc a quolibet pōt suscipi & tructuose. Si aūt minister est tantū pt̄ōr: sed nō præcisus non peccat recipiens ab eo baptismū. Si ēm peccaret a tali petens baptismū: hoc esset ideo: quia induceret illū ad peccādum: inducendo videlicet ad ministrandū sacramentum. Sed hoc non oportet: quia cū malus minister possit in momento conteri: & dubia debeant in meliorem partē interpretari: potest credere illum pœnituisse: sed etiā si non pœniteat non inducit per hoc eum ad peccandū petens sacramentū: quia iste petit ius suum: & si vult ille: pōt illū sine peccato exhibere. Concor. Io. neapo. in quodlibetis. Si aūt minister esset ita malus qp non vellet baptizare: nisi pro pecunia: cum illud sit simoniacum: & per consequēs mortale: etiam pro paruulo in extremis cōstituto baptizando nō est danda pecunia. Sed de hoc plenius habes: 3. in. ij. parte titu. j. c. v. ibi vide.

§. VI. QVERITVR VTRVM VNVS

possit simul plures baptizare: puta vel aspergendo plures simul: vel cū vna manu vnū imergēdo: & cū alia aliū sub Opinio duplex. vna forma tantū? Rñ. Pe. de pa. dist. iij. q. circa hoc est duplex opinio. Vna est qp sic: & ista cōiter tenef: sicut & sacerdos potest simul plures hostias consecrare: & quilibet pōt simul plures de sacro fonte leuare. Et licet in veritate in baptismo nō sit nisi vna forma materialr: sunt tñ plures virtualiter & realiter: ita qp formaliter nō sunt in ea plures virtutes subiectiue: qa vna virtus numero: qa est in eodē subiecto: & sic non potest multiplicari. Sed effectus est duplex ſm duo subiecta: sicut ab vno calore in igne ē vnū calere sed ab eodem duo in duob⁹ calefactis. Alia opinio est quā Pe. dicit turiorem & magis consonā doctrinæ cōi: qp de lege cōmuni nō sunt plures baptizādi: nisi pluribus baptismis formaliter & materialiter. Vnde sup duos non sufficit dicere baptizo vos vel baptizo te & te: cū distinctus baptismus debeat haberi explicita & distincta verba. Vñ & Th. dicit in quodlibetis qp cum nascitur monstrū: puta habens duo capita & hmōi: aut certum est ibi esse duas animas rationales: vt qa ibi sunt duo capita: duo colla: duo pectora: & consequens duo corda: & tunc baptizandi sunt vt duo. Et quāuis præsumat qp plures possint baptizari simul dicendo, Ego vos baptizo. tutius tamē est eos baptizare sigillatim. Si autem non est certum eos esse duos: vt qa non sunt duo capita bene distincta & hmōi: tūc baptizet⁹ vn⁹: & illo baptizato potest alter dubie baptizari dicēdo, Si tu non es baptizatus &c. baptizo te.

§. VII. ITEM QVERITVR VTRVM

in necessitate mutus & mancus possint vnū baptizare: ita qp vnus dicat verba & alius immergat. Et videf qp nō: qa neuter facit totū sed partē tantū: & tuc est cōtra decretū. di. xxiij. Quorūdā. Et hac opi. cōfirmat Ray. & Hostiē. di. illū nō eē baptizatū: & Tho. in. 4. dist. vj. q. ij. ar. j. q. j. ad. iij. Casus singularis debet ptissimo pte. q. lxvij. ar. vj. qa sacra sunt ecclesiasticæ vnitatis & diuersi non possunt. Sed Pe. de pal. vbi. s. videtur declinare ad partem affirmatiuā qp. i. ubi sit baptismus. Distinguit enim istud sacrm necessitatis ab alijs: quæ non sunt necessitatis in hoc: qa in illis vnus debet facere totū: sic in sacro cōfirmationis: ordinationis: & extremæ vnctionis. In dicto casu loquit canon. quorūdam. præallegato. s. i sacro ordinis vbi cecus ordinabat & ali⁹ legebat & nulla fuit ordinatio. Melius enim omittitur in hmōi quæ non sunt necessitatis q̄ p inordinate conferatur. Sed in sacris necessitatis licite pōt omitti quicquid nō est de substantia sacramēti, ppter necessitatē. Cū ergo ministri vnitas nō sit de substantia sacramēti: vt dicunt cōiter ocs: ergo in necessitate licet duos cōcurrere: vt si vnus nō pōt facere totū: faciat quilibet qd pōt: ita tñ qp nō sit mendacij in forma vel materia: qa hoc est de substātia cuiuslibet sacri: qa sicut ex falsa & nō vera materia nihil agitur: ita ex falsa forma & nō vera. Dicet g̃ mācus in forma Grecorū: baptizet⁹ seruus christi &c. muto immergēte: vel dicat: iste te baptizat. Si ēm expressio ministri nō est necessaria nō refert in quacūq; forma exprimat in pria vel tertia: vel pōt dici qp solus mutus baptizabit: & qd nō pōt dicere dicat nutu & sufficit: & probet p. exēpla de alijs sacramentis. Sed hoc ipse reprobat: quia sicut sine aqua in quacumq; necessitate nullus pōt baptizari: ita nec sine verbo formæ propriæ.

§. VIII. ITEM QVERITVR SI

plures possint baptizare simul. Rñ. qp sic: sed hoc potest eē multipliciter. V no mō si ex cōtīōe hoc faciāt simul immergēdo & dicēdo quilibet formā & intēdēdo quilibet p se baptizare: & est vnū baptisma. Alio modo quia vn⁹ dicit prius: ego te baptizo &c. & alter posteri⁹: & sic prim⁹ baptizat: secūdus iterat: si ex contentione quilibet hoc intendit. Alio modo vt intendant simul immergēdo & dicēdo simul verba baptismatis: & tunc ſm Tho. si dicūt: nos baptizamus nihil faciunt: quia mutatur forma. Et ratio est: quia homo nō baptizat nisi vt minister christi: & ei⁹ vicē gerens: sed christus est vnus: ergo oportet & ministrū qui eū repræsentat esse vnū: sed cū dr Baptizamus: ralis intētio exprimit sic qp plures vt plures cōueniūt ad vnū sacrm cōferendū: qd⁹ vr esse cōtra rōnem ministerij: debet ergo ſm Tho. dicere qlibet ego te baptizo. Et nota qp Petrus de pa. Situs de gñatione carnali dicit qp possit dici: qp si duo cōcurrent ad carnalē generationē successiue: qp semen secundi viri sic chra. posset superuenire qp misceret⁹ primo: & sic ex vtroq; cōiūcto formaret⁹ fœtus: & sic esset⁹ vnus filius duorū parentū. Vel si demō succub⁹ reciperet a duob⁹ femina: & simul custodiens cōiuncta postea fieret incubus: vtrūq; simul infundens in matricē: forte tunc generaret gigantem & esset vnus filius vtriusq; viri. A simili videt qp plures possunt concurrere ad regenerationē spūalē quæ est in baptismo. Alij dicūt qp in dicendo baptizamus. eēt verus baptismus: quia non est de necessitate sacramēti qp minister exprimatur: vt paret ex forma Grecorū qui vere baptizāt: ergo nō oportet qp minister exprimatur: nec singulariter nec plurāliter. Sed ad hoc posset respondeti qp quāuis non requiriē nec vnitas nec expressio ministri: tamen supposito qp exprimatur persona ministri: sic debet exprimi vt conuenit ministro: aliter non valet. Nā si diceret ego principalis baptizo te: non valeret: quia repugnat ministro qp sit principale agens. Et similiter si dicat: baptizamus: videt ex forma innui qp christ⁹ nō possit operari per vnū ministrū: sed tantū per duos. Tandē post multa dicta pro & contra Pe. de pal. sic cōcludit. Non video suppositō qp duo simul possint baptizare: qp nō sit ita baptismus: si dicant baptizam⁹ sicut etsi quilibet diceret: ego baptizo te. Et addit qp si duo ex contentione baptizant quilibet volens per se non cum alio baptizare habet proferre: ego te baptizo. Si autē ambo simul concorditer intendunt vnū baptizare: congruentius dicūt: nos baptizamus: vt notet⁹ concors intentio q̄ si dicant: ego & ego: per qd notatur diuisio. Est autem eadē quæstio. Vtrum plures simul possint cōfirmare: ordinare: &mungere

& inungere & quibus verbis. De absolutione in cōfessione quando plures absoluunt. dicetur. j.

§. IX. DE INTENTIONE CIRCA

baptismū. Notādum primo in baptizando ſm Pe. de pa. post Tho. & Pe. Aut habet vsum rationis actu: aut habuit: sed mō nō habet. aut nōdū habuit. Et in primo casu est necessaria intentio recipiendi baptismū al's nihil reciperent. Sed nō requirit⁹ rectitudo intentionis ad hoc. Vnde & qui recipit baptismū propter quæstum sicut Iudæi sæpe faciūt Pratua intētio ad effi cit. verum baptismū habent. Sed peruersitas intentionis aufert sibi rem baptismi. i. gratiā. Similiter etiam non requiritur volūtas seu intentio spontanea. Nam & volūtas etiā coacta coactione tñ cōditionali recipit sacrm baptismi: & qui sic recipit puta timore mortis eligens potius baptizari q̄ mori: recipit characterē sed nō gratiam. Vñ cogendus est seruare fidem. Qui aūt ad baptismū cogeret⁹ coactione violenta seu absolute: nil reciperet nec etiam sacramentū. extra de bap. ca. Maiores. In secundo casu scilicet quādo iam habuit vsum rōnis: sed tūc nō habet qñ baptizat⁹ propter furiā vel amentiā vel phrenesim vel dormitionē: tūc si talis antēq̄ intraret amentiā vel phrenesim superueniēs tem vel poneret se ad dormiendū: vel dū habet lucida intervalla: habet propositū baptismi & intentionē: si baptizatur recipit sacramentū & rē sacramenti: & tunc habet intentionē habitu: etsi nō actu: & vbi sit periculū mortis: talis debet omnino baptizari etiam si renueret amentia ductus. Et ligari pōt: si expedit vt baptizetur: & nō obstante etiā irreuerētia quā cōmittere vellet ad sacramētum puta in mingendo in aquā: & hoc totū propter necessitatē eius. Sed si nō sit periculū mortis: tales nō sunt baptizandi: sed expectandū est qp reuertant ad propriū sensum: vel euigilent quo ad dormiētes. Si vero tales ante amentiam phrenesim vel dormitionē cōtradixerūt: nō recipiūt sacrm nec rem sacramenti si baptizant: qa nō habuerūt intentionem actu: vnde nec tunc vel habitu habere possunt: & ideo nō sunt baptizandi. In tertio casu vt sunt paruuli ab infantia furiosi: non in fua: sed parentum vel offerentiū vel baptizantis si illi duo soli essent: intētione baptizantur. Et nota ſm beatū Tho. in. iiij. sent. dist. iij. q. ij. arti. ij. Et. iij. parte q. lxvij. arti. ix. qp paruuli fidelium q̄citissime sunt baptizandi: nec est expectādū ſm Tho. & hoc qa ppter imbecillitatem naturæ de facili mori possunt & dānari. Sed⁹ propter reprimēdas infestationes dęmonū qui nō habēt tantā potestatem sup eos baptizatos & prius spūaliter & corporaliter nocendo. Tertio qa a pueritia ad aliqua inducitur & firmius inhæret. Fides in baptizando si est sine vsu rōnis nō requirit⁹: sed nec in adulto ad hoc qp recipiat sacramētū: sed bene ad hoc qp recipiat gratiam: al's esset fictus. Paruuli autē infideliū ante pubertatē cum sint in potestate parentum: contra eorū volūtatem nō sunt baptizandi ſm Tho. & Pe. de pa. tñ si baptizentur inuitis parētibus sunt vere baptizati: & cogendi ad fidē seruandam ſm Tho. Sed Pe. de pa. videtur dicere qp tales non sunt baptizati. Opinio Tho. magis placet: qa posita causa sufficienti necessario sequitur effectus. Hic aūt concurrūt oia q̄ requrunt ad baptismū: ergo ibi est baptismus. Et si dicatur qp cā sufficiēs nō est sola materia & forma debita. sed etiā intētio seu volūtas baptizandi vera vt in adultis: vel saltē interpretatiua in paruulis quæ. s. est volūtas parentū. Sed hic deest volūtas vera. i. propria cū nō habeāt vsum rationis: & interpretatiua: qa cōtra volūtatem parentū. Sed respondeī volūtas interpretatiua paruulorū in baptismo intelligit⁹ nō solū parentū carnaliū: sed etiā spūaliū. i. offerētiū: sicut olim saluabant⁹ in fide parentū. i. ecclesiæ: quæ tñ nō erat parentū carnaliū solū: sed ēt spūalium. Et pro ista opinione. s. qp recipiant verū baptismā faciūt. c. xxviij. q. j. Iudæor⁹, vt ex de Iudæis. c. sicut Iudei. vbi dicit qp debent tales cogi ad ea quæ sunt fidei quod non fieret si nō essent vere baptizati. Ad qd⁹ tñ rñdent illi de alia opinione: qp intelligit. c. qñ de volūtate parentū sunt baptizati: sed ista glo. ibi nō reperitur. Item de cōse. di. iiij. Paruulis. dicitur qp paruulis sufficit fides offerentiū nulla facta mentione de fide parentū. Ad qd etiā rñdent alij qp intelligit qñ offerentes gerūt vicem parētū christianorū aut ecclesię vt accidit in paruulis christianorū: sed. c. istud nō facit ista distinctionē. Pe. autē de pa. dicit cōclusiue qp sicut parentes non possunt cogi ad ea quę sunt pure fidei: & si coacti nō consentiētes recipiāt nil est actū: licet ad ea quæ sunt legis naturæ possint cogi. Sic filij ipsorū in infidelitū contra eos volūtatē in his q̄ sunt legis naturæ possunt coerceri: vt. s. eis nō subtrahantur. Sed in his quæ sunt pure iuris diuini & voluntatē verā requirūt vel interpretatiua nō debet fieri nec factum valet. Sed quicūq; parentū etiā si tm̄ mater cōuertat: tunc de voluntate eius cōtradicente patre pōt baptizari & recipit baptismū: primū vt dixi magis placet. Quantū. s. ad baptismum: paruuli vtrum. s. possint baptizari paruuli infideliū Iudęorū ante pubertatem inuitis parentibus. vide sctm Tho. ij. ij. q. x. ar. xij. qui rñdet qp nō triplici rōne quā assignat in corpore. q. ibi vide. Idem sentit Car. flo. de Iudæis. in. c. Sicut Iudei. & Abb. de ti. & Gaspar. de cald. in consi. & glo. super. c. Iudęorum. xxviij. q. j. Archidiaconus autē super. c. Qui syncera: distin. xl v. contrariū ibi firmat. s. qp filij Iudęorum paruuli inuitis parētibus possunt baptizari per illos qui sunt dñi eorum. Pro rōne assignat: quia tales sunt serui principū & dominorū temporaliū. Vnde sicut possunt eos vendere & donare alijs: ita & filios eorū paruulos tamq̄ mācipia. sua vendere vel dare in seruitutē inuitis parentibus: & ita etiā eis auferre ad baptizandū: in hoc etiā merenē tales principes dūmodo hoc nō faciāt propter compellendos hoc modo parētes ad fidē: sed ppter saluādos paruulos ad fidei sacramēta. Quā opi. sequitur Anto. de but. & hoc etiam dicit Dñicus de sancto Gemi. Sed dñs floren. euacuat motiuum istud Archi. dicens in dicto. c. Sicut Iudei. qp non est verum qp Iudæi sint serui taliter qp vēdi possint: & quicquid sit de iure: tñ de cōsuetudine seruaī qp habeant pro seruis. Vñ qd dī extra de Iudæis. c. etsi Iudæos: qp propria culpa eos subiecit seruituti. & xxiij. q. viij. Dispar. large ibi sumitur seruitus quo ad quædā non simpl'r quo ad oia. Vñ prohibet eis auferri sua vel alias molestias inferri: & qd⁹ dr. dist. xl v. De Iudæis. qp nō debent inuiti ad fidem trahi: secus videt si volētes ipsi & petentes etiā inuitis parētibus accedant. Iudæi nō sunt trahēdi inuiti. Rñdet idē Cardi. florē. qp cū pueri ignorent quid faciāt nō pprie possunt dici velle: sed volūtas eor⁹ ē in volūtate parentū. Sed in his oibus videt valde cōsiderānda & ponderāda rñsio bti Tho. in. d. q. quāuis em simpl'r quærat vtrū pueri Iudęor⁹ inuitis parētibus sunt baptizādi: nō tñ simpliciter rñdet: sed cū distinctiōe saltē implicite. Nā in corpore. q. & in rñsione ad arg. dicit qp nō habētes vsum rōnis pueri nō sunt inuitis parētibus baptizādi. Ergo p arg. a cōtrario pueri habētes vsum rōnis videt qp possint inuitis parētibus baptizari: qui tūc quātū ad ea quę cōcernūt propriā saluteī videnē sui iuris eē: & sicut p liberū arbitrium: si iam vsum eius hñt: pōt de se dare diabolo per pctm̄: multo magis deo p fidē & sacra. Tota g̃ difficultas huiꝰ materiæ videt in hoc cōsistere. V trū in pueritia existēs Iudęus vel Iudęa habeat vsum rōnis vt sic possit: vl nō habeat vt sic nō possit inuitis parētibus baptizari. Et cū pueritia dicat durare p septēniū post infantiā: qp qs in principio pueritię dicat habere vsum rōnis sicut in medio vel circa finē nō videt rōnabiliter dictū. Vñ qd dicit gl. sup. c. Pueris. de delictis puerorū: qp habēt vsum rōnis & peccare possunt cū sint doli capaces. s. post septēniū infantiæ: experiētia docet vt in plurib⁹ hoc verū nō eē. Et qd dicit. c. Pueris. qp etsi petā carnalia nō possint perpetrare pueri: possunt tñ alia cōmittere vt mēdacia: periuria & hmōi. Aduertēdū qp tex. c. Pueris. dicit grandiusculis, grādiusculi autē pueri dicēdi sunt nō a principio pueritiæ: sed a medio vel circa finē: qd sentire videt Petrus de ancha. qp. s. circa medium pueritię: vel vltra incipiat habere vsum rōnis. & btūs Tho. in. iiij. dist. ix. q. vlt. ar. vlt. ad. iij. q. dicit qp pueri i. xij. xij. vel. xiij. anno. possunt se cōcare: si appareāt signa deuotionis: qa p̄sumi potest in eis vsus rōnis. Et Gaspar Calde. in dicto consilio suo q̄stionē de puero Iudæi duodenni: de quo determinat inuitis parētibus posse baptizari: qa satis pōt præsumi de aliquo vsu rōnis in eo: & sic i fauorē fidei poterit baptizari: etsi nō clarescat omnino de vsu rationis. At vbi contrarium appareat. s. de tali defectu non videtur baptizandus: qa nec in fauorē fidei facīēda est alicui iniuria vel iniustitia. Accedit ad hoc dictū Senecæ dicētis. Errāt qui putant seruitutem in totum hominē descendere: mens sui iuris est. Mēs homi cū. s. habet vsum ratiōis: corpora vero obnoxia sunt dñis. ministi Clarius hoc probat dictū concilij Toletani dis. xlv. De Iudęis ē, dæis, dicentis, Sicut em homo propria arbitrij voluntate

serpenti obediens perijt: sic vocante se gratia dei propria mentis conuersione quisq; credēdo saluatur. Nec negatur quin alicui præter cōmunē cursum possit accelerari vsus rationis: siue ex complexione naturali vt accidit in puero quinquēni: quem refert Grego. ex blasphemia dānatū: in lib. dial. Sicut etiā aptitudo ad generādum accelerata fuit in eo: quem refert Hiero. nouem annorum nutricē impregnasse. Vel ex speciali gra dei: sicut fuit in Ioanne baptista acceleratus vsus rationis in cognoscendo christum in vtero. Tho. in. iiij. senten. distinc. vj. in expositione literæ. Sed vna hirundo nō facit ver. & quæ a cōmuni iure exorbitāt in consequentiam nō sunt trahenda. de regu. iur. lib. vj. Sit ergo conclusio: vt ſm ꝙ existimari potest de dicta puella: virum habeat vsum rationis vel nō ita fiat. Notāt etiam ꝙſi puella Iudæi efficitur christiana: pater eius Iudeus potest cogi ad dandum ei dotē cum nubit ſm facultatem suā de eo quod licite acquisiuit: non autē de vsuris: & alijs obligatis restitutioni.

Nota dicta Hieronymi.

§. X. DE INTENTIONE BAPTIzantis an sit necessaria & qualiter. Nota ſm Pe. de pa. di. vj. ꝙ circa hoc est duplex opinio. Prima est ꝙ requirit intentio in baptizante: nō quidē actualis quę semper & actu comitetur actū baptizādi: cū & in modico sermone vix sit possibile quin interrūpatur intentio: sed sufficit ꝙ ab intētione procedat: quia in operibus meritorijs in quib⁹ tantum vel plus est necessaria intētio operantis non plus requiritur: nec etiā requiritur rectitudo intentionis: vt. ſ. baptizet ad purgandū peccatū illius. Nā & baptizās propter salutē cōferendā vere baptizat. de cōſe. diſt. iiij. Non illud. Sed requiritur intētio faciēdi q⁹ facit ecclesia in baptizādo: quod non est sic intelligēdū quod facit ecclesia Roma aut ista vel illa: sed q⁹ christus ordinauit & facit eccl'ia catholica quæcūq; sit illa: quia sicut nos intendimus facere quod facit ecclesia nostra & nulla alia: similiter intēdūt facere Græci & hęretici q⁹ facit eccl'a illorū & nulla alia. Ecclesia autē illoꝝ est synagoga sathanæ: & tamen non regatha baptizamus ab eis baptizatos. Et hoc quia intendūt facere q⁹ christus instituit & dare verū baptismū: licet putent nos non dare verū baptismū: & hoc sufficit. Secunda opinio est ꝙ sola expressio verborū sufficiat: quia sunt quędā sacramēta in quibus homo nō est principale agēs sed instrumētale: & tunc nō requiritur eius intentio interior: sed sufficit exterior expressio per quā saluatur veritas verbi. Dicit em baptizo te: confirmo te: iniungo te: vel hoc ē corpus meum: quę omnia vera esse possunt: siue ille intendat siue nō intendat. Et præcipue potest hoc dici de baptizante: vbi baptizans est sicut applicans formam ad materiam & causa sine qua nō: sicut etiam in applicāte ignem ad ligna absq; hoc ꝙ intenderet comburere combureret. Sed in aliꝭ sacramentis quæ requirunt characterem in ministro requiritur ministri intentio: vt in confirmando: in vngendo: in ordinando: absoluendo: conficiēdo: in matrimoniū contrahendo. Concedunt etiam isti de baptismo: ꝙ requiritur intentio in ministro proferendi verba & applicandi materiam sicut facit ecclesia: sed non requiritur intentio aliquid operandi. Vnde si baptizans intendit ludere vel deludere: vult tamen dicere & facere exterius quod facit & dicit ecclesia. ſ. immergendo & verba formę dicendo & facit ac si intēdit baptizare: baptismū petens vel petens pro paruulo: est vere baptizatus: quia ecclesia q̄ est posuit ministrum nō intēdebat decipere. Et si ipse diceret ꝙ intendebat ludere non baptizare: non esset ei credendū ad baptizandum: immo nec ipsemet qui est certus de sua intentione debet rebaptizare: secus autē esset si etiā baptizatus intendebat ludere: quia tūc non est baptizatus. Dicit tamen ipse Petrus ꝙ prima opinio tamē cōmunior & tutior est tenēda: cuius etiam secūda sustineri posset. Fides autem nō requiritur in baptizante: quia infidelis vere baptizat.

Fictio obest sacramentis.

§. XI. DE FICTE ACCEDENTIb⁹ ad baptismū. Dicit Aug. de cōſe. di. iiij. c. Tūc valere. dicitur, Tūc incipit valere baptismus cum fictio recedit. Sed notandum primo ꝙ ſm Pe. de pa. post Tho. quatuor modis cōtingit fictio. Primo mō qui non credit. Secundo qui indeuote accedit. Tertio qui contēnit vt ridendo & iocando accedens. Qnarto cum aliter celebrat. i. contra prohibitionem ecclesiæ suscipit: vt ab excōmunicato vel cōtra cōmunem ritum ecclesiæ: q⁹ in omni sacramento obseruandum est ne alꝭ celebretur: alꝭ & fictio incurritur & fructus perditur. Dicitur autē aliquis fictus respectu susceptionis sacramēti: quia cum prætendit se velle suscipere sacramentum: ipso facto ostendit se dispositum & paratū: & tñ non est cum sit in proposito peccādi. Fictus autē primo modo nihil suscipit q̄ scilicet nō credit nec intendit aliquid suscipere: quia sicut ad sacramētū requiritur intentio ministri ad conferendū: vt dictū est in. §. præcedenti. ita & intentio suscipientis sacramentū si est adultus propria: si paruulus aliena. Vnde deficiente intentione suscipientis per fictionem nullum est sacramētum. Recedente ergo tali fictione nullus effectus sequitur in baptizato cū hmōi fictione. qa nil fuit factū: sed indiget talis baptizari ex quo nondū est baptizatus: quod verū est si cōstaret: sed in foro exteriori non creditur volenti secūdo baptizari. Nec ab irregularitate ei parcitur. De alijs ergo modis fictionis intelligenda est autoritas Augu. suprainducta non de isto dicto in quibus cum est ibi peccatum mortale nō recipit effectū baptismi tunc: sed recedente illa fictione per cōritionē vel fattem attritionē de ipsa fictiōe tunc recipit effectū baptismi. Sed vtrū per solum pctū veniale possit homo esse fictus? Dicit Pe. certū est ꝙ sic respectu aliorū sacramentoꝝ: sicut in cōicando risus & iocus & vagatio mentis facit̄ hoiem fictū: & per cōsequens auferunt effectum: nisi quis dicat id q⁹ alꝭ esset veniale ꝓpter irreuerentiā ad sacrm fieri mortale. Qñ autem recedente fictione baptismus habeat effectum ponit idem Pe. tres opi. Prima est Ioan. in glos. dicta. tunc valere. & iuristarū dicētiū ꝙ nō: scilicet virtute baptismi fit remissio pctoꝝ cessante fictione: sed virtute contritionis & pœnitentiæ. Sed hāc opinionē reprobat: quia glos. corrūpit rex. qui dicit ꝙ baptismus valet nō cōritio cessante fictione. Secūda opinio est quorūdā modernorum dicentiū ꝙ ex diuina ordinatione est hoc ꝙ ad characterē sequat̄ gratia infallibiliter: vel tūc si desistit fictio vel posteā fictione recedēte: & hoc mō dicitur valere baptismus quo ad characterē impressum: qa ex ordinatione diuina sequitur gratia recedente fictione sicut a principio fuisset si non fuisset fictus. Tertia opinio est Thomę dicentis ꝙ baptismus recedente fictione tūc habet totū effectū suum: qa tunc recipit in baptismo characterem talē. Character enim est dispositio necessitans ad gratiā nisi supueniat impedimentum prohibens eam: & istud est fictio qua remota remouetur effectus. i. impedimentum gratiæ: quo ablato recipit effectū baptismi totū: & hanc opinionem formatidē Pe. tamē ꝙ verior ē addendo ꝙ in sacramentis imprimentibus characterē est specialis necessitas ꝙ fortiatur effectum suū recedente fictione: alꝭ non possit eorū effectus haberi: qa non possunt iterari: sed nō sic in alꝭ sacramētis: qa cū possint iterari potest effectus eorum haberi alias sumēdo. Addit etiā ꝙ sufficit attritio ad tollēdū illā fictionē: & tūc virtute baptismi ēt fictio mortalis culpa & oīa alia sequētia delent̄ quo ad culpam & pœnam æternam: quæ habēt connexionē. licet alꝭ mortale post baptismū cōmissum nō remittitur sine cōritione sed hoc est per accidens: verum tamē ꝙ mortale cōmissum post baptismū confitendū est: nō qa aliter nō remittatur: qa remittitur per remotionē fictionis ex naturali cōcomitātia: sed ꝓpter præceptū de cōfitendo: vel posset dici ecōuerso ꝙ licet alꝭ attritio: nūc tū mortale adiunctū impedit ne sufficiat: & tūc ꝓpter vtrūq; sacrm præteritū & futurū baptismi & pœnitentię remittitur oīa mortalia. Sed differunt: qa baptismū præcedentia directe: sequētia autem ex naturali cōcomitantia: econtrario aūt ꝓpter pniam in voto: qa & de fictiōe in baptismo habet cōfiteri: & solū de pctis post baptismū. Sed de peccatis ante baptismū non habet confiteri. Hæc Petrus. Quod si diceretur ꝙ effectus in actu requirit causam in actu: ergo &c. Rñdet Pe. hoc esse verum de causa ineſſe & de effectu immediato: non de causa in fieri. i. dispositiua. Vnde causa in actu gratiæ efficiens est deus: disponens autē est character: vñ sicut pater rel in quit in vtero matris illud: virtute cuius eo mortuo generat posthumus: quia pater est causa prolis non immediate sed mediante: dispositione cuius genus est causa in fieri & nō in esse: vnde ipso mortuo virtus formatiua operatur. Sic in regeneratiōe spirituali per baptismum sicut per causam in fieri producitur character qui recedente fictione est dispositio ad gratiam.

vbi. §. articu. vlti.

Pœna rebaptizatis.

§. XII. DE VNITATE BAPTISMI.

& in. iij pre. qō. lxvj. ar. ix.

Nota ꝙ baptismus nō debet iterari. Et hoc ſm Tho. i. iiij. dist. vj. q. ij. ar. ſ. q. ſ. in corpore. q. quadruplici rōne: tū quia imprimit characterē indelebilē: tū quia datur cōtra originale q⁹ semel ꝓtrahit: tū quia ibi hō cōfiguratur morti xpi q̄ semel facta est: tum qa ei⁹ ſpūalis gnatio q̄ semel est. Si q̄ certū est oia q̄ sunt de substātia sacri ꝓcurrisse: licet cætera q̄ sunt de solēnitate defuerint: pura quia vetula ꝓba ꝓe & bñ ꝓulit & in aquā immersit: sed defuerūt catechismus et exorcismus: nullo modo est ampli⁹ baptizādus ſm Pe. de pa. nec ſimpl'r nec sub cōditiōe: sed caute est supplendum q⁹ ex necessitate vl'incaute fuit omissum: pura exorcism⁹ & catechism⁹. Si autē ꝓstat aliquid de substātial ib⁹ defuisse: tunc oia substātialia q̄ simul oportet concurrere sunt iterāda q̄ iā fuerūt adhibita & etiā alia q̄ sunt de solēnitate ſm theologos: qa qñ vnū sacrm cōfertur & tēpus patiē debita solēnitas est adhibenda: & nil de cōcurrentibus est omittendū: nec est vis si repetunt̄ quę sacra nō sunt & etiā quæ sunt de substātia quando nil est factum: & per consequens non fuit sacrm nec sacro sit iniuria. Iuristæ ꝓ o dicūt ꝙ nihil est iterandum: sed solum est supplendū q⁹ fuerat ꝓmissum. Sed pari rōne: nec si aliquid de substātial ib⁹ fuisset adhibitum illud esset repetēdū: & sic nō esset verum secūda vice ꝓpter omissionem eius ꝙ nō est adhibitum sicut nec fuerat prima vice: nec ꝓpter omissionem eius q⁹ nūc est suppletum. Si aūt fit, ꝓbabiliter dubiū: vt qa puer in nemore expositus inuenitur: baptizandus est sub condition̄e quæ habetur ē. eo. c. ij. Præmissa negatiua. Si tu es baptizatus non te baptizo &c. Idem dicit Richar. in. iiij. d. expositō de quo nescitur a quo sit expositⁿ: & a quo sit baptizatus: tenendum. Dicit etiam Richar. in. iiij. ꝙ si existēs in ponte cum paruulo: cum alꝭ non habeat aquam ad baptizādum intendens saluti eius prouidere: cum videat ipsum mori: si proiciat in aquā dicēs formā baptismi cū intentione baptizandi: talis non est baptizatus. Et ratio est: quia ꝓxima materia baptismi est ablutio in aqua: q⁹ aūt abluit primo cooperit aqua in toto vel parte postea discooperit. Vnde per primum baptismum repræsentat xpi sepulturam per sec'm resurrectionem: quamuis aūt in casu prædicto puer per actum illius qui proiecit in aquam mergatur: non tamen est actus ordinatus ex sui natura ad hoc vt puer abluat: sed vt submergatur: vnde si eua dit baptizādus est. De illo q ex christianis est nat⁹ & inter christianos quęritur non est in dubium reuocandū ſm Pe. de pa. nisi non baptizatus euidentissime, ꝓbaretur. eē de presby. non bapti. c. fi. Si autem vno teste puta obstetrice asserētur baptizatus probet bene credendum est. Pœna rebaptizatis est: ꝙ qui scienter vel per ignorantiam iuris hoc fecerit vel in faciendo iuuerit irregularis est: & non nisi ꝓ papam dispēsandus: & non est dubium ꝙ peccat mortaliter. eē de apostā. c. ij. Si autem per ignorātiam facti probabiliter excusaretur: sed rebaptizat⁹ ex eo quia ignorabat se tūc fuisse baptizatum est irregularis: vt habetur de cōſe. diſt. iiij. Qui bis. sed per epiſcopū potest dispensari: immo etiā quidem dicunt talem esse irregularem: quia ignorantia facti excusat eum. Illud enim fuit olim seruatum in odium rebaptizantium: nunc non tenet. Tenendo primam opinionem: quæ est magis consona textui: si quęratur quare baptizans in tali casu non sit irregularis cum pro eo facto illicito magis debeat punirī; agens q̄ patiens. Potest respōderi ꝙ hoc ideo est: quia non inuenitur in iure cautum ꝙ baptizatus qui nescit baptizatum fiat irregularis: sicut inuenitur de ipso rebaptizato: & pœnæ non sunt extendendæ: vel etiam de ipso rebaptizato potest dici ꝙ tunc fit irregularis: sic postq̄ sciuit ratū habuit ſm vnam glo. illius c. item nota ꝙ etiam in vtero sanctificati sunt baptizandi ſm Tho. in. iiij. senten. diſt. vj. q. ſ. ar. j. q. iij. in corpore. qō. & Pet. tum vt conformētur alijs. Vnde ex baptismo recipiunt characterem: non autem emundationem ab originali: qa iam per sanctificationem emundati sunt: nec de nouo accipiunt primā gram: qa iam receperūt in vtero matterno: & in tāto robore vt nō possint peccare mortaliter: sed augmētum gratiæ percipiunt: tenent̄ em ad hoc de præcepto: quia sanctitas nō excusat hominem ab obseruatione præceptī sicut nec a ieiunijs ecclesiæ.

notādū de iuēti tijs puer is,

Sāctificati vtero sunt baptizandi.

§. XIII. DE ADVLTIS PETENTIBVS

baptismum. Dicit beatus Tho. in. iij. parte. q. lxviij. art. iij. in corpore arti. ꝙ non statim cū cōuertuntur est eis baptismus dandus: sed debet differri vsq; ad aliquod certum tēpus: & hoc triplici ex causa. Primo propter cautelā eccl'iæ: ne decipiatur ficte accedētibus tribuens sacramentum. Secundo vt ante baptismum de fide plene instruantur. Tertio propter reuerentiam sacramenti: dum. ſ. in præcipuis solēnitatibus: vt paschæ: & pētecostes ad baptismum homines admittūt̄: si tamē plene essent instructi: vel infirmitas vel aliud mortis periculum imminēret: sine dilatione esset baptizandi. Statuit autem ecclesia prædictum tēpus ad solennitatem baptismi: non ad necessitatem eius: quia habet efficaciam ex virtute spiritussancti & passione christi: cuius sepulturę homo cōfiguratur in baptismo: vt patet Roma. vj. & ideo in pentecoste & vigilijs paschę. De Iudæis autem & paganis dicit Hostien. in summa. ꝙ si ex mora seu dilatione baptismi imminet periculum: quia ſ. conuersus timet ne alꝭ Iudæi vel Pagani ipsum interficiant si hoc perpendunt: & tunc est citius baptizandus ex posita sibi fide prout potest: si autem non imminet periculum aliquod tunc sunt per octo menses vel alꝭ arbitrarię inter catecuminos retinēdi. de consecra. distin. iiij. Ne qd̄ abſit. &. c. Iudæi. &. c. ſequenti.

nota de Iudæis & paganis.

§. XIIII. DE CATECHISMO DICIT

Pe. in. iiij. ꝙ cum baptismi saluatio sit ꝓ fidem: merito requirunt̄ a baptizato ea q̄ sunt de necessitate fidei. Et hæc sunt tria. ſ. fidei suscēptio: fidei professio: & fidei obseruatio. Et propter hęc tria catechismus inuentus est in quo fit instructio de articulis communibus distincta ad fidei susceptionē. Fit & sponsio ad fidei ꝓfessionem: fit etiam sponsio ad fidei obseruationē. Et qa adultus pctū ꝓpriū habet & per se credere potest: requiritur hoc ab eo ex necessitate & per seipm. Quia ꝓ o paruulus peccatum actuale non habet nec ꝙ se credere potest: requirit hoc ab eo & de congruitate & ꝓ vicarium. ſ. ꝓ patrinum: quia patrinus non respōder in propria ꝑsona: sed in persona paruuli. Et est sensus. Credo. i. præsto sum sacramētum fidei suscipere ſm Aug, expositionem: vel intelligitur de obseruantia fidei in futurū. Et sic ſm Tho. duplex potest esse sensus. Prim⁹ est credo. i. qñ ad pfectam ætatē veniā fidei assentiam. Secūdus est: credo. i. operam dabo ꝙ ipse credat: & sic obligat puer ipse & patrinus: qa de illis ad quę omnes tenent̄ nō est in conueniens ꝙ vnus obliget alium. Secus est in his ad quæ non oēs tenent̄. Nec ex hoc sequitur magnū periculum in tenente ad baptismum quantum ad modernum tēpus ſm Tho. qa parentes sui sunt christiani & ꝓbabiliter æstimari pōt ꝙ eū in fide nutriēt: & ab alijs qbus conuiuit fidem addidiscet. Secus aūt erat in primitiua eccl'ia vbi pueri cū infidelib⁹ conuersabant̄: & similiter esset nunc si parētes essent suspecti de infidelitate: tūc em diligētior cura esset a patrino adhibenda. Idem Alber.

duplex sensus ꝓborū.

§. XV. DE EXORCISMO DICIT THO.

& Pe. ꝙ licet circa hoc plures fuerint opiniones: melius tñ dicendū videt ꝙ habet effectum in corpore & aīa: qa minuit ptātem dęmonis: ne tm possit in hominem sicut ante baptismum: & ne baptismum & alia bona impediat sed p dicta potestas totaliter in baptismo tollitur. de cōſe. diſt. iiij. c. Nec quēq;. ibi ponitur figura de Pharaone qui prius flagellatus est postea submersus.

§. XVI. DE SIGNIFICATIONE SAcramētaliū q̄ fiunt in baptismo sic dicit Pe. Aī baptismū fiūt quatuor: q̄ significāt quatuor faciēda i baptismo. Nā exufflatio & insufflatio significāt spūs maligni expulsionē: & spūssancti infusionē. Salis linitio: gram & sapientiā & præseruationē a pctōꝝ futuroꝝ putredine. Saliuæ contactus circa aures & nares: sensuum spūalium apertionē. Vnctio olei in pectore & inter spatulas: legis dei amorē & deuotā subiectionē. Alia tria fiūt post baptismū. ſ. chrismatio i vertice & significat xpi gram & cōformitatē i mębus siue. Cęrei impositio significat fidei & morum claritatē. Vestis candida significat innocentiæ restitutionem.

Tria trimatio i vertice & significat xpi gram & cōformitatē i mębus siue. Cęrei impositio significat fidei & morum claritatē. Vestis candida significat innocentiæ restitutionem.

¶ De confirmatione & ministro eius & materia & forma & effectu. Capitulum. XIIII.

SEQVITVR DE CONFIRMA

tione de qua dr̄ Actuū.viij. Imponebant manus sup illos, s.apli: & accipiebāt sp̄m sc̄m. Et dr̄ istud sacr̄m chrisma rone materiæ: cōfirmatio ratione effectus: manus impositio ex modo dandi. Vñ dr̄ de cōse.dist.v.c.f. Oēs fideles post baptismum recipere debent p manus impositionē sp̄m sanctum: vt pleni xp̄iani inueniātur. Qd' sit sacramentum, p̄batur: ga oīe sacrām mentem cum signo visibili ad speciale effectum est sacrāmētum: sed confirmatio est tale: vt.j.patebit. Vnde de cōse.di.v. De his dr̄. Scitote vtrūq; .s. baptismum & chrisma magnum esse sacramentum. Instituit aūt christus ꝑm Pet. de pas. ꝑm: cum paruulis manus imponeret. Lucæ. xviij. figuratiue tñ: vnde non videt q̄ eis cōtulerit istud sacr̄m. quia eius vsus nō cōueniebat ante missionem spiritussancti. Vel etiam alis instituit illud sacr̄m: licet nō sit scriptū apostoli aut̄ chrismati fuerunt die pentecostes fine chrismate descēdēte sp̄u sancto in igneis linguis. Si em̄ christus ꝑm q̄ hō potuit dare effectum sacramenti sine materia sacramenti multo magis sp̄ussanctus: nec aliam confirmationem illi.cxx. habuerunt: & characterem receperūt sicut nec apostoli alia ordinationem receperūt q̄m illam de qua dr̄ Mat.xxvj. Hoc facite in meam cōmemorationem. Qñ aut̄ apli cæteris manus imponebāt cōfirmantes vt̄ chrismate vtebant: vel si nō vtebant: quia tunc dabat sp̄us sanctus signo visibili: hoc fuit dispensatione sp̄us sancti sicut etiam dispensatiue baptizabant in noie Iesu. Sed ga cessat causa cum non detur spiritussanctus visibiliter cessat & dispensatio: nec modo Petrus si viueret sine chrismate cōfirmaret. Hæc omnia Petrus ibidem.

Ritus apl'orū ꝓfirmationē.

§.I. DE NECESSITATE HVIVS SA

cramēti. Nota ꝑm Pe. de pa. q̄ nō est simpl'r necessarium vt dicūt iuristę. nec ex institutiōe ꝓpter effectū ei⁹ q̄ est robur sp̄ale: ga de facto & meritorie pōt hō cōfiteri fidem ꝛpe psecutiōis p fortitudinē & charitatem q̄ dat in baptismo cū minima charitas sufficiat ad resistēdū cuicūq; tētationi. Itē nō est necessaria ex institutione christi: ga christ⁹ nō ꝓmulgauit hoc sub cōminatione dānationis vt baptismū & pniam. Nec ex p̄ceptiōe sicut eucharistiā ꝓpter qd' ista tria dicunt necessitatis. Sed hoc videt necessariū ex ordinatione eccl'ię: ita. s.q̄ sicut hō ex ordinatione eccl'iæ tenet semel in anno cōfiteri & cōicare: aliter peccat mortaliter: etiā ex eccl'iæ ordinatione: etsi nūq̄ occurrat cōfessio persecutionis: tamē tenet homo semel in vita ꝓfirmari: & si possit & negligat: licet sacr̄m aliter nō cōtemnat: peccat mortaliter & damnat moriens: nisi cōfirmet̄ tunc simpliciter: vel nisi pœniteat: & confiteatur de hoc q̄ in sanitate potuit & neglexit. Similiter si quis bellū mortale intrat q̄ prius confirmari potuit & neglexit: debet de hoc confiteri vel cōfirmari si pōt & sic intelligitur illud de cōse. dist. v. vt ieiuni. Non erit christianus qui nō fuerit ep̄ali vnctione chrismatus: supple si poterit.

§.II. MATERIA AVTEM HVIVS SA

cramēti ē chrisma ꝓsecratū ab ep̄o. Chrisma aūt illd' oportet q̄ sit ꝓpositū ex oleo oliuarum qd' designat nitorē conscientię: & balsamo qd' designat odorē bonę famę. eī de sa. vnctio. c.f. Oportet ēt q̄ talis ꝓpositio sit ab ep̄o ꝓsecrata. Quia em̄ xp̄s nō ē vsus illa materia nec isto sacro: sic nec etiā oleo sc̄to: ideo indiget cōsecratione hmōi materia ex q̄ p ꝓtactū ei⁹ nō ē cōsecrata: sicut aqua baptismi & sacr̄m altaris: xp̄s etiā actus oīm ordinū in sua p̄sona exercuit & sic ex vsu sacri illi⁹ etiā sine materia cōsecrauit materiam sacri ordinis. Ad sacr̄m em̄ q̄ habet materiā ei⁹ actū suscipientis requirēs ministrū cōsecratū præexigit̄ de necessitate sacri materiæ exterioris cōsecratio. Si g̃ nō fiat inūctio chrismatis ab ep̄o nil fit. Itē si ab ep̄o & crismate sed nō cōsecrator: nō est ibi sacr̄m cōfirmationis: nec pōt elect⁹ ꝓficere chrisma: sed oportet q̄ sit ꝓsecrat⁹ ep̄s. Nō est aūt de necessitate sacri q̄ fit chrisma cōfectū in die cœnę vl' illo anno: sed ē hoc de necessitate p̄cepti: ga solū in die cœnę ē cōficiēdū & de chrismate cōfecto & ꝓsecrato illo anno. ar. de cōse. dist. iiij. Si qs de alio: & vet⁹ est itra eccl'iam exurēdū.

Rō cōsecrationis materię ꝓfirmationis.

§.III. FORMAM ETIAM DETERMI

natā habet istd' sacr̄m: ga licet sacra q̄ nō hñt materiā alię ex̄ suscipientē: nō sic requirāt determinatā formā ꝙborū sicut pnia & matrimoniū: tñ quæcūq; requirūt determinatā materiā exteriorem suscipienti applicandā: requirūt ēt determinatā formā ꝙborū: vt baptismus: extrema vnctio: eucharistia: confirmatio & hmōi. Nōest aūt forma conseratio materiæ. Solū em̄ sacr̄m eucharistię est cui⁹ essentia cōsistit in cōsecratiōe materiæ: cætera ꝙ o nō. Est igitur forma ista. Cōsigno te signo crucis: cōfirmo te chrismate salutis: in noie p̄ris & filij & sp̄ussancti. Hanc aūt formā nō habemus ab euāgelistis: sed a traditiōe Romanę eccl'iæ: q̄ eā accepit ab aplis q̄ eā a christo acceperunt iuxta illud. s. Corinth. xj. Ego accēpi a dño q̄d' & tradidi vobis. Etsi apli nō fuerunt vsi hac forma: hoc dispēsatiue fuit factū: sicut tūc forma baptismi. Magis tñ vsi creduntur: licet nō legat̄ quia occultabāt formas sacr̄orum ꝓpter irrisiōes gentiliū. Et ga in signo crucis oia sacra perficiunt̄. de cōse. di. v. Nunquid. ideo dicitur cōsigno te signo crucis: cōfirmo te chrismate salutis: notatur ibi materia salutis finis qui ē effect⁹ sacramenti. In nomine patris &c. dicitur ad designandum causam principalem in effectu conferendo sacramenti. De mutatione formæ idem sentiendum erit q̄d' de mutatione formæ baptismi de qua. ē.

Forma ꝓfirmationis.

iij.p.t.q. lxxij. ar. v. ad. iij

§.IIII. EFFECTVS AVTEM CONFIR

mationis ꝑm Pe. de pa. post Tho. est triplex. Prim⁹ est impressio characteris. Cum em̄ cōfirmatio sit sacr̄m quo hō deputat̄ ad aliq̄d' sacrū puta ad cōfessionē fidei & constantiam eius defensionem: ideo character ē imprimit sicut videm⁹ q̄ his qui ad militia eligūtur imprimit̄ aliq̄d signū permanens: puta q̄ aureis paramentis in armis & equestribus instrumentis vtunt̄ ad differentiā aliorū. Et olim militibus in brachio vel in alio loco cauteriū imprimebant. Cōueniens est igitur & milites xp̄i aliquo characterе distingui & cōsignari. Est aūt diuersus iste charecter a charactere baptismali & ordinis: & p̄supponit characterem baptismi ad esse: ga non baptizatus nō est susceptibilis cōfirmationis. Sed character confirmationis præsupponitur ad characterem ordinis ad bene esse: ga etiam sine ipso si qs ordinaret̄ reciperet ordinē: & ga character indelebilis est: ideo istud sacramētū nō est iterandū. j.q.j.c. Manus impositio. Recōfirmatus tñ ignorāter nō est irregularis: sicut rebaptizatus ignorāter. Et ratio est ga. c. qui bis. de cōse. distin. iiij. Loquitur de rebaptizato & non de recōfirmato: & pœnæ nō sunt extendende: & maxime irregularitatis: vt dicitur de sen. excō. c. Is qui. lib. vj. Secundus effectus confirmationis est gratia sacramentalis quæ est distincta a gratia sacramentali baptismi. Qd' em̄ per istud sacramētū homo deputat̄ ad aliq̄d' sacrū quod digne sine gratia fieri non pōt: quia non est speciosa laus in ore peccatoris. Item ga deputat̄ ad opus arduissimum: & maximæ charitatis. s. ponere animā pro christo: cū deus non deficiat in necessarijs. Ideo in hoc sacramento datur gratia & plenitudo gratię præcipue ad robur. vt de cōse. di. v. Nouissime, perficit aūt gr̄a sacralis cōfirmationis gratiam sacramētalem baptismi: sicut vna virtus perficit aliā a se differentem sicut fortior min⁹ fortem, vnde de cōse. dist. v. de his. dr̄ q̄ vnum sine altero p̄fici nō pōt. i. baptismus sine cōfirmatione: qñ. s. potest hīri sicut nec liberalitas sine magnanimitate. Gratia ꝙ o gratū faciens quæ est vna in oibus sacramentis: collata in baptismo si p̄seuerat cōfirmatione p̄ficit̄: ga essentialiter augeat̄: vt aucta mereatur perfici. Et ꝓpter hoc dr̄ quis per cōfirmationem esse plenus christianus: vt de conse. distin. v. Oēs. Tertius effectus est cognatio spūalis nō solum impediens cōtrahendum matrimoniū: sed etiā dirimēs contractum. Et hęc cognatio in cōfirmatione contrahit̄ inter cōfirmatum & eum vel eos qui tenēt ad cōfirmationē. Item inter ip̄m cōfirmatum & filios naturales tenētis ad cōfirmationē cū cōiugib⁹ suis. De hoc tñ vide plene. ē. ti. s. c. xv. Sed inter ipsos tenentes ad cōfirmationē: sicut nec etiā inter tenentes ad baptismum: nō contrahit̄ ad inuicē cognatio spūalis. Et quāuis regulariter vn⁹ tñ debeat tenere ad confirmationem sicut et ad baptismum. vt de cōse. distin. iiij. Non plures. tamen si plures tenētes sint ad oēs extenditur cognatio ista. Itē non cōfirmatus nō debet tenere cōfirmandū. arg. de conse. dist. iiij. In baptizāte. Item nec vir vxorē: nec vxor virū: alioqui iure petēdi debitū carebūt: si sciens

iij. p.t.q. lxxij. ar. v.

Nota q patrini.

Effect⁹ ꝓfirmationis.

si sciēter facerent: sec⁹ si ignorāter. xxx. q.j. de his. de hoc ēt g.ti.j. Item cōsanguinei vel affines nō debēt se mutuo tenere: ga sufficit vinculum carnale vel naturale.

§.V. QVIBVS DEBET DARI CONFIR

matio: & de circunstantijs circa dationē eius. Nota ꝑm Pe. de pa. Primo q̄ debet dari oībus baptizatis: non aūt non baptizatis: & hoc dr̄ de cōse. dist. v. Oēs fideles: qui omne dicit nihil excludit. Vnde & mulieribꝰ sicut viris dādū ē: ga & mulieres ꝙ xp̄o dimicauerunt & monstruosi & hermaphroditi & surdi & muti. Itē infirmi & morientes p̄nt & debēt cōfirmari: ga tunc imminet pugna inuisibilis cōtra hostē: & quāuis cōtra talē pugnā nō detur cōfirmatio: expedit nihilominus vt moriētes adnumerent̄ militiæ xp̄i & ide magis nobilitēt ex tali signo. Est em̄ character quilibet ꝑm Tho. beatis ad augmentū gl'iæ accidētalis: sicut & dānatis ad augmentū pœnæ. Nota sec⁹ o paruuli etiam p̄nt cōfirmari: ga si nō tunc tñ possēa habebūt forte cōsiteri & minus habēt de fictione: tñ ga hoc sacr̄m iterari nō debet & nō sic p̄sumit̄ de quersato iter christianos: q̄ sit christ⁹ sicut q̄ sit baptizatus: ideo nō expedit q̄ paruuli cōfirmentur ante septēniū: vt possint meli⁹ recordari postea cōfirmati: quib⁹ & ꝓpter hoc solet dari alapa: saluātur tñ paruuli baptizati etiā sine confirmatione. Nota tertio q̄ est facienda tantū in fronte talis chrismatio seu inunctio. eī de sa. vnc. c.j. Quia vt magis audacter & sine timore erubore hō cōfiteat̄ xp̄m dat̄ cōfirmatio: & ideo potius in frōte fieri debet vbi magis apparēt hmōi passiones. Nota quarto q̄ debet frons ligari quousq; chrisma deficcet: nō oporteat aūt q̄ pānus septē diēb⁹ ligato capite portet̄: sed q̄ septem diebus caput a lotione seruetur: & hoc ꝓpter reuerentiā chrismatis & ꝓpter septem dona sp̄ussancti. Nota quinto q̄ debet ab aliquo teneri qui cōfirmatur: nec tñ ista tentio est de necessitate sacramenti: ga & sine ipsa dare tur: sed ex p̄cepto si adsit facultas. Congruit aūt tentio huic sacramēto: quia cōfirmandus vt infirm⁹ confirmari petit. & ideo alio vt baculo sustentatur quasi infirmus: & mulier etiam tenere potest. Nota sexto q̄ adulti admonendi sunt p̄mittere confessionem ante cōfirmationem: vt de cōse. dist. v. vt ieiuni. Et hoc in omni suscæptione sacri post baptismū obseruandum est ab eo qui post baptismū peccauit mortaliter: ga sec⁹a tabula post naufragium est pnia: vt dicit Hiero. de pœni. dist. j. sec⁹a. Et iō post naufragiū. i. mortale post baptismū commissum ad eā pri⁹ q̄ ad aliud sacramētum recurrendū est. Vnde cōritus anteq̄ cōfessus si commode potest nec eucharistiam: nec extremam vnctionem: nec ordinē nec cōfirmationē suscipere debet. Nota septimo q̄ ieiunis & a ieiunis dari debet & suscipi. de cōse. di. v. Vt ieiuni. & .c. seq. qd' & de omni sacro intelligēdū est. Vñ nec post prādiū sine magna & iusta cā ꝓfessio faciēda est maxime de mortali⁹. Est autem iusta cā si homo timeat obliuisci peccatum differens in crastinum vel se nō habiturū tp̄s ita oportunū: & similiter si ep̄s debeat mane recedere: qui post prandiū paratus est confirmare.

Adulto rū ꝓfirmatio.

Loc⁹ cō firmatiōi nō determinatur.

Nota octauo q̄ in omni loco: dū tamē decenti & honesto pōt ep̄s cōfirmare sine p̄dō non solū in ecclesia: sed extra licet chrisma solū in ecclesia cōfici debeat: ga qd' nō est, p̄hibitū est ꝓcessum: nō tñ extra locū suæ diocesis debet ꝓfirmare: sicut nec alia sacra⁹ vel sacralia ministrare etiam subditis. Nec archiep̄s subditos suffraganeoꝝ suoꝝ dum visitat: sed nec in diocesi sua debet alterius diocesani subditos confirmare. ar. xv. j. q.j. Interdicimus. & hoc nisi ex commissione vel licētia: tñ cōfirmando non subditos: vere sacr̄m præstat. Et licet peccet: non tñ efficit irregularis vel suspēsus. Nota nono q̄ tempore interdicti dari pōt sicut & baptism⁹ & chrisma ꝓfici. extra de sen. excō. c. Sup eo. ti. qm̄. lib. vj. omnia idem Pe.

§.VI. DE MINISTRO HVIVS SA

cramēti. Nota q̄ solus ep̄s habet ex officio ꝓfirmare sicut & chrisma cōficere. Est aūt magna quæstio inter doctores vtrū simplex sacerdos possit confirmare: & oēs in hoc cōcordāt q̄ sine dispēsatione seu cōmissiōe papę nō pōt: & si facit nihil agit: sed ex commissiōe papæ pōt simplex sacerdos conferre confirmationē & minores ordines: vt tenet Tho. & Pe. de pa. & glos. di. xcv. Peruenit. Vñ Grego. papa dispēsauit & permisit ad tollendū scandalū sacerdotes chrismare nec est credēdum q̄ in hoc dispensasset si nō potuisset: nec dicendum q̄ errauerit. Potest ergo commutere papa. vt dicit Pet. de pa. si est consecratus simplici sacerdoti conferre cōfirmationē & ordines minores: ga hæc sunt ordinata ad corp⁹ christi mysticū: sup qd' est plenitudo potestatis cōmittētis. Et cōmissarius est capax potestatis perfectæ sup corpus xp̄i mysticum cum habeat potestatem sup verum. Sed papa non pōt cōmittere sacerdoti potestatem conferēdi maiores: ordines nō ga ꝓmissarius nō sit capax: sed quia cōmitens nō habet plenitudinem ptātis respectu ei⁹ qd' committit. i. respectu corporis veri ad qd' habēt actum quasi immediatum omnes maiores ordines. Gratia. dist. xcv. §. sed illud. dicit q̄ forte in extrema necessitate & ex consuetudine in absentia episcopi possunt presbyterati chrisma ꝓferre. Sed decretalis. quāto. de cōsue. dicit contrarium: quia. s. corruptela est & nil agitur. Idem dicit gl. super. c. Peruenit. dist. xcv. & ita tenēt theologi. Nota ergo i illo. c. puenit. q̄ Grego. ad tollendum scandalum dispensauit ꝙ presbyteri cōferent chrisma. Item papa nō potest cōmittere inferiori sacerdoti confirmare & ordines minores dare: non propter defectum cōmittentis: sed quia si commissarius non est capax potestatis perfectę sup corpus christi mysticum ad quam pertinet confirmare & ordines minores dare: quod solis episcopis reseruatur: eo q̄ non habet potestatem perfectam super corpus christi verum. s.ad conficiendum. Sed cōtra prædictam conclusionem ab aliis qui sunt cōtrariæ opinionis: arguitur sic. De integritate cuiuslibet sacramenti sunt materia & forma & ministeꝛ: sed ꝓ papam nō pōt immutari materia & forma sacramētorū: ergo nec ministeꝛ. Aut ergo ministeꝛ confirmationis est ep̄s: & sic alteri papa cōmittere non pōt: aut simplex sacerdos: & sic absq; papæ cōfirmatione hoc pōt: sed istud sc̄m ab omnib⁹ negatur: ergo sequitur primū. Respondet idem Petrus q̄ cū sacerdos fiat ep̄s: & ministeꝛ huius sacramenti sit sacerdos ep̄s: quia nec potest esse ep̄s nisi sit sacerdos: immo nō videtur alius character sed idē: tamen plenior character sacerdotis: hoc. s. dispensando q̄ simplex sacerdos confirmet non est mutare ministeꝛ quo ad substantiam. Sciendum est autem q̄ forte ex dispēsatione papę ex chrismate non consecrato posset dari cōfirmatio: & ex oleo nō sanctificato fieri inūctio: quia illa ꝓsecratio est quid sacramērale & nil reale addit: sed puram relationem rationis dicit. Vnde dici pōt q̄ xp̄s instituit materiam sanctificationem sacramentis cōmisit: quia sic xp̄s in ria ꝓfirst tuit q̄ oleum vel chrisma sit materia illorū duorum sacramētorum: eo modo quo fuit p ecclesiam determinatū.

Notula de materiam: & matiōis

Vnde forte non est idē modus cōsecrandi apud oēs: & ga consecratio illa nō est sacramētum: sed quid sacramērale: ideo non videt̄ in dispositione ecclesiæ. Sed sicut nullum est matrimoniū inter p̄sonas quas ecclesia reddit illegitimas: sic nō esset cōfirmatio nec inunctio si fieret de materia ꝑ ritū ecclesiæ præparata. Silr si consecratio ep̄i nō sit sacr̄m sed sacramērale: videt̄ q̄ papa possit circa illud dispēsare: vt. s. minister cōferens illa sacra quib⁹ aliqs p̄ficit̄ corpi christi mystico sit simplex sacerdos: si sic ē a christo determinatū q̄ sit sacerdos ꝑm q̄ placuerit eccl'ię ip̄m consecrare. Vnde qui p̄est eccl'iæ toti pōt ei cōmittere sine hac ꝓsecratiōe. Sed ga generaliter statuit q̄ ep̄s hoc non faciat: ideo q cōtra hoc agit nihil facit: determinationē em̄ sacerdotis xp̄s eccl'iæ cōmisit: sed q̄ sacerdos esset hic determinauit. Vñ papa forte posset facere q̄ simplices sacerdotes ep̄m cōsecrarēt: sed respectu aliorum sacrorum q̄ respiciūt corpus xp̄i verum: christus determinauit nō solum q̄ eēt sacerdos sed etiam qualis sacerdos: ga ep̄s ꝑm ritum eccl'ię cōsecratus. Vñ modum consecrandi ep̄m eccleſię cōmisit: sed eum consecratum voluit esse vlteriori ritu q̄ simplicē sacerdotē: & quāuis ista nō probent tñ isto modo esse potuit: & isto modo saluari pōt quod eccl'ia romana facit de qua supponendū est q̄ non errat. Dicit idem Petrus q̄ papa habet plenitudinem potestatis etiam quantum ad consecrationem in qua etiā alij sibi non æquantur: quia licet omnia sacramēta possint alij episcopi conferre sicut ipse: tamen in sacramentis conferendis alij tenentur ad modos consecrandi ad quos ipse nō tenetur: & in multis consecrationibus habet potestatem excellentię: ga sine illis potestates consecrare: ex quo consecratio est per institutionem ecclesiæ. Habet etiam ꝑm oēs plenitudinem potestatis quā-

Eminēs tia ptātis papa lis.

tum ad iurisditionem in qua nullus ei æquatur: & ad istã iurisdictionẽ ptinet ꝓmissio oĩs: ga vt dr̃, ff. de iurisd. oim. iudic. l. eo. in iurisditione continet iudicis dandi licentia. Vnde licet confirmare & consecrare sit cõsecrationis: commictere tamen ista est iurisdictionis.

¶ De extrema vnctione quo ad materiam: formam ministrum & effectum. Capm. XV.

EXTREME VNCTIONIS SACRAmẽti instituit xp̃s sed apl̃s Iacobus ꝓmulgauit. dist. v. c. suę epistolę. Infirmatur qs in vobis: inducat præsbyteros eccl̃esię qui orent super eum vngentes eũ oleo in noĩe dn̄i & oratio fidei saluabit infirmũ. vt di. xcv. Illud. dicit Gelasi⁹ ꝙ nõ pœnitẽtib⁹ vnctio ista fundi nõ põt: quia genus est sacramẽti. Et notandum ſm Pe. de pa. in. iiij. distin. xxiij. ꝙ triplex est inunctio ecclesiæ. Vna q̃ nec est sacramentum nec sacramẽtale: qa nec p se gratiam causat: nec ad aliqd̃ sacr̃m suscipiendum vel perficiendum ordinatur: & hæc est vnctio regum. Vñ non oportet ꝙ fiat de materia consecrata & multo minus cum chrismate: nec in capite fit vnctio: sed in humero vel armo. Secunda vnctio est sacramentalis: sed non sacramẽtum: quia. s. ad sacramentum ordinatur: vel suscipiendum vt olei vnctio ad catecuminos: vel pficiẽdũ: vel digne custodiendũ: sicut vnctio qua baptizatus inungitur in vertice chrismate: & quia episcopus chrismate in capite & manibus & altare chrismate: & presbyter oleo in manib⁹ vngitur. Vnde & hostien. reprobat opi. Goff. qui dicit ꝙ manus presbyteri inunguntur chrismate. Tertia inũctio est sacramentum per se: & illa est duplex: quia vel chrismatis in fronte per epm: vel olei sancti per sacerdotẽ i organis sensuum infirmi p sacerdotem: & quælibet harũ ẽ sacr̃m p se. De his vnctionibus & significatione earũ habetur extra. de vnc. ca. j. Et licet fiant plures vnctiones: est tñ ſm Tho. vnũ sacr̃m vnitate quæ est ex parte finis: quia ad vnũ causandum & significãdum ordinãtur, s. sanationem spũalẽ. Vltima tñ vnctio est formalis respectu præcedẽtiũ & agit. iiij. d. ij. xxiij. q. j *in virtute earũ: & tunc dat̃ effectus sacramenti.* ar. x.

triplex vnctio.

§. I. MATERIA HVIVS SACRAMENTI

remota est oleum oliuarũ. Et licet papa posset facere ꝙ oleum nucum fieret vnctio ad catecuminos & vnctio manuũ sacerdotis: qa sacramentalia sunt: non tñ posset facere ꝙ oleũ nucĩ etiã consecratum daret extrema vnctio: quia sacr̃m est. Vnde si admisceret balsamũ vel oleũ nucum vl̃ alius liquor esset præcepti trãsgressio: & si mutaret̃ species ꝓpter mixturã esset irritatio sacramẽti. Habet em̃ oleum oliuarũ maximã cõuenientiã ad signi⁹icãdũ ei⁹ effectum qui est hilaritas & claritas mẽtis: vt declarabit. Materia autẽ ꝓpinqua est ꝙ illud oleũ oporteat ꝙ sit ab epo cõsecratũ: nec refert quõ sit bñdictũ oleũ: dũmõ sit oleũ oliuarũ: & talis benedictio qualis a tota eccl̃ia vel romana ꝓsueuit. Vñ papa posset mutare cõsecrationẽ olei & alias hmõi: sed nõ posset inũgere oleo nullo mõ cõsecrato: sed posset ꝓsecrare sicut vult: nõ aũt iferior papa hoc posset: & p̃t cũ ꝓsecrato cõmiscere nõ cõsecratũ: dũmõ sit de oliuis & totũ fit cõsecratum: eẽ de cõse. eccle. quod in dubijs.

§. II. DE FORMA HVIVS SACRAMẽti

dicit Tho. & Pe. in. iiij ꝙ est deprecatiua quã istituit Greg. s. ꝙ istam sanctam vnctionem & suã pi⁹issimã miam &c. Indulgeat tibi deus quicquid delinquisti per visum auditum &c. Et ista forma est de necessitate sacramẽti. Alia ẽ forma quã dr̃ instituisse Ambro. quæ est indicatiua. s. vngo istos oculos oleo sanctificato. In noĩe patris & filij & spũssancti: & hæc forma est de bene esse non de necessitate sacramenti. Vnde nec vsus eius est generalis: sed tm̃ apud quasdam eccl̃esias: & ſm morem illarum eccl̃esiarum præmittitur ante forma deprecatiua. Concordat Abb. ꝙ sit cõuenientior forma deprecatiua. ostẽdit ex verbis Iacobi apostoli. v. c. & quia infirmus est ꝓpriis viribus destitut⁹: vñ indiget subleuari orationibus.

§. III. DE FORMA EXTREME VNCtionis: illa. s. vngo istos oculos &c, Cõtrariũ sentit Pe. de pa. dicens ꝙ si aliquæ eccl̃iæ habent solum formam indicatiui modi: sicut Ambrosiana saltẽ tpe Ambrosij: vt dr̃:

non videt dicendũ ꝙ nihil sit actũ: & licet pueniẽtior: sit forma deꝓcatiua q̃ modi indicatiua: nõ ꝓpter hoc est irritũ sacr̃m: sicut in baptismo ecõuerso Græci vtunt̃ forma deꝓcatiua & nos indicatiua: & vterq; vere baptizat. Nec ẽ dicẽdũ ꝙ btus Ambrosius in hoc errauerit: qa sancti sibi nõ peccl̃sent in ꝓtradicẽdo: sicut nec peccarũt Cypriano rebaptizanti ab hæreticis baptizatos: fatetur tñ ꝙ cum dr̃ vtraq; forma simul: tũc illa vngo &c. ẽ dispositio ad sacr̃m & nõ forma al⁹: iteraret sacr̃m: & quia nulla forma harũ: s. per istam vnctionem: vel illa, vngo &c. vl̃ vtraq; simul est ab eccl̃esia romana reprobata: sed tolerata & dissimulãdo approbata: ideo quilibet eccl̃ia debet tenere ritum suũ sicut in trina vel vna aspersione vel immersione in baptismo. Et addit. In omni tñ debet inuocatio trinitatis addi & fieri signũ crucis ꝓpter generalẽ regulã. de conse. distic. v. Nunqd hæc Pe. de pa. Sed forte illi qui sunt cõtrariæ opinionis dicerent Ambr. cũ illa sua forma: seu p eum edocta vsum fuisse etiã alia forma deprecatiua substantialiter.

Cãsura eccl̃esiæ equa.

§. IIII. EFFECTVS EIVS SECVNDVM

Tho. in. iiij. dis. xxiij. q. j. ar. ij. est quędã sanatio spũalis: qa datur cõtra quandã debilitatẽ vel ineptitudinẽ quæ in nobis relinquit̃ ex pctõ originali vel actuali cõtra quã debilitatẽ homo roborat̃ p hoc sacr̃m. Et qa hoc robur gr̃a facit q̃ secum non compatitur pctm̃: ideo ex cõsequẽti si iuenit pctm̃ aliquod mortale vel veniale quo ad culpam tollit ipm̃ dũmodo nõ ponat̃ obex ex pte recipientis. Secũdarius aũt effectus eius est sanitas corporalis: sed hunc nõ inducit nisi ſm ꝙ expedit ad finẽ pricipalẽ. s. ad sanationem spũalẽ: & tunc semp̃ inducit nisi ponatur obstaculum ex pte recipientis. Sed Pe. de pal̃. prædicta declarans sic dicit. Effectus spũalis huius sacr̃i est hilaritas mẽtis nõ actualis sed habitualis: qa imprimit ornatũ disponẽtem ad gr̃am gratum facientẽ: & cũ hoc gratiam sacramentalem q̃ est q dã habitus habẽs spãlem effectũ ad fortificãdũ ꝺ pugnam tunc imminentem & ad remittendũ pœnam q̃ post oĩa sacramenta impediret ingressum regni. Et infra hoc magis declarans dicit. Morte imminente imminet grauissima tẽtatio inimici q̃ insidiatur calcaneo. Et qa aia quę naturaliter diligit corpus magis: intẽta corpori minus intẽta est sibi. Depressio etiam ex memoria præcedentium delictor̃ ex q̃ bus in desperationem labi posset: & visiones terribiles q̃s patiẽ & hmõi occurrũt: ideo tũc ex his oĩbus aĩa debilior efficitur: & spãliter ex pctis præcedentibus ex qb⁹ fit timida & infirma ad actꝰ gr̃æ: nõ solũ habitib⁹ in cõtrariũ in declinãrib⁹: qa tũc prona nõ est inclinatio ad pctm̃: & forte graui infirmitate tales habit⁹ corrũpũt̃. Sed fit infirma meritorie: qa quãto pluries & grauioribꝰ assentit pctis tãto magis meruit in tẽtationib⁹ deseri: & tñ tũc grauissima imminet tẽtatio: vñ & quasi pugil inungit̃ cõtra dæmonẽ: sicut cõfirmando cõtra mũdũ. Hæc ergo est infirmitas ad actus gratiæ differens ab habitu pctõr̃: quæ est alia infirmitas spũalis. Aliq̃n aũt infirmus iam perdidit vsum rõnis laplus in phrenesim: ita ꝙ peccare non põt nec pœnitere. Sed restat in eo infirmitas retardãs ab actu gl̃iæ & pœna debita pctõ actuali: & cõtra hãc etiã datur vt pugnans in fine vincat: & vincẽs purgatus sine alio purgatorio cœlum intret. & ꝓpter hęc duo inũgit̃. Et est duplex infirmitas. Item declarans quõ in aliquo casu istud sacramentum põt esse necessariũ. & cõsequẽter quõ per ipm̃ dimittantur aliquãdo mortalia, sic dicit. Laborãs in extremis & nõ valens cõfiteri de mortali qd̃ habet de quo attritus est inunctus saluabit̃, non inunctus dãnabit̃. Ponat etiã eũ fuisse cõfessum tñ potuit habere ita imperfectũ dolorẽ: ꝙ fuit sine actu respectu sacramẽti pniæ: qui tñ erit non fictus respectu extremæ vnctionis. Sicut aliqs non fictus est respectu baptismi qui tñ fictus est respectu pœnitẽtiæ. Maior enim deuotio requiritur in suscipiente respectu sacramenti ad qd̃ per se requirit̃ actus suscipientis q̃m in eo nisi p accidẽs. Item ponamus eũ cõcatum: adhuc forte remanet in pctõ: qd̃ delebit̃ per extremã vnctionẽ: qa maior deuotio requritur in receptione eucharistię q̃m extremæ vnctionis.

Virtus vnctionis extremę.

§. V. DE MINISTRO EIVS DICIT

Pe. de pal̃. ꝙ est sacerdos & solus sacerdos. ita ꝙ in nullo casu ali⁹ q̃m sacerdos inũgere potest: etiã ex cõmissione eius & in quacũq; necessitate. Debet aũt esse sacerdos suus no alienus:

alien⁹: & hoc nõ quo ad essentiã sacramẽti: qa etiam si ab alieno inũgeretur: sacr̃m reciperet. Sed quo ad necessitatẽ præcepti: qa sacramẽta, a suis sacerdotib⁹ vel epis sunt recipienda. Qd̃ si scienter aliquis ab extraneo reciperet ꝓ eo ipso peccaret & fructui sacramenti poneret obicẽ: nisi licentiam super hoc haberet. Vnde nisi periculũ mortis immineret ex mora ꝓpriꝰ sacerdotis: nõ suus sacerdos nõ debet eum communicare vel inungere: al⁹ sic ponendo spem in ratihabitione, necessitas em̃ non habet legem. j. q. j. §. imo. sicut ꝓprio sacerdote absente qui potest haberi tenet̃ eum audire & absoluere: si ẽ pœnitẽs: si petat sicut de pane alie no quẽ habet moriẽtẽ pascere. Sic in oi casu in quo sibi licet absoluere a peccatis moriẽtem non subditũ: tenet̃ p cõsequens communicare eum & inungere. Hæc Pe. Sed qa religiosis ꝓhibetur sub pœna excõmunicationis quã incurrunt ipso facto ne administrent sacramentum eucharistiæ & extremæ vnctionis sine curatorũ licentia: iõ nec ẽt in mortis articulo nullo alio⁹ sacerdote existẽte licet eis dare sacramẽta. al⁹ incurrerẽt dictam sniam. de priuilegijs. c. religiosis. in cle. de quo vide. Sed audire cõfessionẽ cuiuscũq; in hmõi necessitate bene possunt absentibus alijs qui ordinarie possent eum audire etiam religiosi, alij aũt sacerdotes nõ religiosi & audire confessionem & cõmunicare & inungere possunt & debẽt in hmõi casu. Et nota ſm Pe. de pal̃. ꝙ sacerdos rogatus a curato ministrare ecclesiasticã sacramẽta morienti i casu i quo nõ potest vel non vult ire: si omittit ire reus est aĩæ illius quam quantum in se est damnari permittit: cum per accidens ista sacramenta possint esse necessaria. Et videnꝭ necessaria ratione præcepti ex cõsuetudine generali morientium. Præcisi tñ ab eccl̃ia vt excõmunicati & suspensi ab officio nõ debẽt ministrare hoc sacramentum. Suspẽsus aũt solũ ab ingressu eccl̃iæ potest faciendo sibi deferre p alium extra eccl̃esiam q̃ sunt necessaria: quia si per se acciperet de eccl̃esia fieret irregularis. Item sicut de licentia excõmunicati & suspẽsi a iurisditione potest qs audire cõfessionem subditorum illius licet excõmunicatus non possit delegare: qa illud fit principaliter autoritate iurisditionis: hoc autem principal̃r autorita te ordinis. Sic etiam de licentia excõicati põt inungere. Itẽ sufficit ad inungendum vnus sacerdos, eẽ de verbo. signi. Quæsiuit. & si non põt habere adiutorẽ etiã solus hoc põt: qa si eẽnt plures sacerdotes: vnꝰ tamẽ debet eẽ adhibẽs materiam inungendo: & simul proferens formam. Deficiẽte aũt illo qui inchoauit vnctionem debet suppleri p alium incipiendo vbi ille dimisit nisi inchoando vnam ex illis non perfeciss̃et: qa tunc supplens inchoabit illam solã a capite prosequendo quæ restant.

Cãsa no tãdꝰ sacerdoti bus.

§. VI. QVIBVS DEBEAT DARI SVper hoc dicit Pe. de pa. ꝙ solum infirmis in piculo mortis cõstitutis habẽtibus vel qui habuerunt aliquandiu vsum rõnis petentibus actu vel habitu. Vñ ingressuris bellum mortale vel decapitãdis non dat̃: qa non sunt infirmi. Et rõ est qa ea q̃ in sacramẽtis gerunt̃ interi⁹ debẽt repsentari p ea q̃ gerunt̃ exteri⁹. Sed effectus interius hui⁹ sacr̃i est sanatio spũalis. ergo debet repræsentari p sanationem corporalem: sed nullus est hmõi sanationis susceptiuus: nisi sit actu infirmus. Tamẽ ista ratio non est demonstrativa: qa nec materia patit̃. Certum enim est ꝙ in multis partib⁹ sani inunguntur: & curatio & medicina adhibentur nõ solũ contra morbũ præsentem: sed etiam futurum. Non est dãda inunctio qbuscũq; infirmis: sed grauib⁹ de quor⁹ more, ꝓbabiliter timet̃ & magis credit̃: qa sicut nomen sonat extremũ sacr̃m dr̃ post qd̃ aliud nõ sperat̃: nõ tñ p hoc tollit gn̄ postea adhuc possit & cõfiteri & cõmunicare si pri⁹ non potuit. Et dicit Pet̃. de pal̃. ꝙ primo totũ inungere & postea ad libitũ currere & dicere. f. formam est error & deceptio aiarum: sicut si puer primo ĩmergeret̃ & postea ex interuallo diceretur. Ego baptizo te &c. aut si eps traderet librum ordinando & hmõi postea diceret. Accipe potestatem &c. qd̃ est cõtinuationẽ causę diuidere. Solum em̃ hoc pmissum est in sacramento pœnitẽtiæ vt interuallo facto horę vel diei post confessionem quę est materiæ exhibitio possit absolui q̃ est formę impositio. Secus in his in quib⁹ ꝓponẽs materiã imprimit formam. His de quibus dubitatur vtrũ sint mortui põt dari sub isto modo. Si es mortuus nõ te vngo: sed si nõ es mortuꝰ p istã sanctã vnctionẽ &c.

Rõ vnctiõis extremę.

Si aũt inter ipsas inũctiones mortẽ apparẽter ipso cæteræ quæ restãt sunt dimittẽdę. Recepit tñ inunctus effectꝰ eius: vna sola peracta. Pueris nondũ vsum ronis habẽtibus: & perpetuo furiosis nõ debet dari: quia esset mẽdacĩ in forma dũ dr̃. quicqd deliquisti p vĩum &c. cũ nõ deliquerit. Sed habentib⁹ lucida intervalla & phreneticis debet dari: etiã si oporteret eos ligare vt pmittant se inũgere: & ꝯ nisi ante furiã vel phrenesim essent manifeste impœnitentes. Ante phrenesim vel anteq̃ amiserũt loquelã si non petierũt vtrũ debeat dari distinguẽdũ: qa si talis erat excõicat⁹ vel malę vitę notorię & nõ ostẽdit signa pniæ: non debet tali dari: qa semel malus semp̃ presumit̃ esse malus: nisi ꝓbet̃ ꝓrium. de reg. iur. lib. vj. Sed si bonę vitę erat nõ presumit̃ immemor suæ salutis in morte pluſq̃ in vita. Vñ presumit̃ ꝙ petiuit licet ꝓbetur: vl̃ ꝙ petiuisset̃ si aduertisset & ꝙ petere voluit: sed forte non potuit: nec actualis deuotio requirit̃ in illo qui eam habere, non põt. Baptizatus in articulo mortis etiam est dãda: qa etsi p baptismũ sit remissa oĩs culpa & pœna: remanet tñ pugna contra hostem tũc cõtra quẽ armat̃: nec est mẽdacĩ in forma: qa etsi post baptismum nõ deliquerũt: remãsit tñ in eis debilitas mentis quæ nõ tollit oino p baptismũ: deleta oi culpa & pœna. Ex senio moriẽtibus dat̃: qa senectus est eis ꝓ infirmitate.

Notula singula ris.

§. VII. IN QVIBVS PARTIBVS CORporis fit inunctio & quare. Dicit Pe. de pal̃. post Tho. ꝙ cũ istud sacr̃m det̃ ꝙ modũ curationis: sicut in curatione corporali ponit̃ medicina in locis vbi radix est morbi. sic debet eẽ in extrema vnctione. vt. s. fiãt inũctiones in illis pribus solũ in quib⁹ sunt principia pctõ mortalis vl̃ venialis. Et qa radix & principiũ peccãdi in nobis, prio est vis cognitiua. sec⁹o vis appetitiua. tertio vis motiua vel executiua. Vis aũt cognitiua in nobis ortũ habet a sensu: iõ in nobis debent inungi loca seu organa gnq; sensuũ. s. oculi ꝓpter visũ: aures ꝓpter auditũ: nares ꝓpter olfactũ: os ꝓpter gustum: manus ꝓpter tactũ q̃ in culpis digitor⁹ maxime viget. Sed ꝓpter vim appetitiuã inũgunt̃ a quibusdã renes vel scapulæ, ꝙ renib⁹: & pedes ꝓpter vim motiuã. Sed qa primũ principiũ actuũ. nostror⁹ est vis cognoscitiua: ideo illa inũctio q̃ fit in organis gnq; sensuũ ẽ de necessitate sacramẽti & seruat̃ ab oibus. Qd̃ si aliqui sint mutilati in illis organis debet fieri inunctio in partib⁹ magis ꝓpinqs ad organa amissa. Alię inunctiones. s. ad pedes & renes nõ sunt de necessitate sacramẽti. Vñ in eis faciẽdis vel dimittendis cõsuetudo eccl̃esiæ suæ seruanda est. De his qui nunq̃ habuerunt membra: vt cæcus natus: videt dicẽdũ ꝙ sit omittenda inunctio in tali sensu: qa nunq̃ deliquit per visum: vel põt dici ꝙ cum pctm̃ sit essentialiter in voluntate non in sensu: dr̃ peccare per visum cęc⁹ natus: non ſm operationem imperatã: sed licitã forte cõcupiuit videre inordinate. Et qa non imprimit characterem cum nõ deputet̃ per hoc homo ad statũ spũalẽ in hac vita: ideo iterari põt: & non solum in diuersis infirmitatibus qñ in singulis timet̃ de morte: sed etiam in eadem infirmitate qñ est diuturna vt ethica vl̃ hydropisis quotiescũq; ex tali infirmitate deducitur ad periculum mortis.

Cæcus quõpec cat visu

¶ De ordine sepr̃plici & p quem actum imprimat̃ character in singulis: & de tpe & modo ordinationũ & grate ordinandorum & examinatione eorum. Cap̃. XVI.

DE SACRAMENTO ORDINIS

qd̃ diffiniẽs magr̃. iiij. sen. di. xxiiij. dicit ꝙ est sacramentũ quoddã in quo spũalis ptãs tradit̃ ordinato: quã diffinitionẽ sic declarat Pe. de pal̃. Et prio dr̃ signaculũ quoddã: qa cum aliquo signo visibili & distincto quilibet ordo dat̃. Et videt̃ necessariũ ꝙ vbi cũq; ẽ distincta forma ĩ eodẽ sacro siue in diuersis: ibi sit & distincta materia: siue specie vt in eucharistia: siue numero vt in extrema vnctione: vbi ad singulas vnctiones per distinctionem vel diuisionem adhibet̃ distincta materia numero. Sed si est vn⁹ liber in quo sunt exorcismi ex vna parte & ꝓphetię ex alia parte & euãgelia ex alia parte: tũc vnus & idem liber potest esse signaculũ imprimendi character in ꝺ tribus ordinibus. s. exorcista: lectoratu: & diaconatu: qa differũt formaliter. Spũalis potestas dr̃ in qua ostendit̃ differẽtia inter characterem baptismi qui est potẽtia passiua: & ordinis q̃ est potẽtia actiua. Cum em̃ potẽ

Quid sit ordo

gia sit nomẽ cõmune ad actiuam & passiuã potentiã: potestas importat actiuã. Determinate tradit ordinato: qa dr ordinato accipe. Vnde nisi accipiat manu tangẽdo videt nihil agi, nec sufficit q̃ eps porrigat materiã nisi ordinandus tãgat: qa qd̃ nõ tangit nõ agit. Vnde sicut aq̃ quę nõ tãgit corpus: nõ imprimit characterẽ: sic nec liber vel alia materia ordinis quę nõ tãgitur ab ordinãdo. In oibus em sacramẽtis habẽtib9 materiã sensibilẽ oportet ipsam sensibil9 applicari suscipiẽti sacramẽtum: maxime qñ ꝓfitit in eius vsu essentia sacramẽti: vt in baptismo cõfirmatione & extrema vnctione. Nõ aũt oportet q̃ tãgat cũ duab9 manib9: licet securi9 sit. Hęc Pe. cui cõcor. Tho. dicẽs q̃ ipa forma ostẽdit q̃ ptact9 sit necessari9: qa dr accipe &c. Sed Alber. dicit q̃ sufficit porrectio sacramenti.

f.iiij. di. xxiij. q.j. ar.j. q.v. ad iij.

§.I. QVAMVIS ORDO SACER DI

stinctus sit in septẽ partes. s. ostiariatũ: exorcistatũ: lectoratũ: acholitatũ: subdiaconatũ: diaconatũ: ꝓsbyteratũ est tñ vnum sacrm tm̃ scd̃m Pe. de pa. in. iiij. dis. xxiij. ita q̃ glibet ordo est de essentia sacri ordinis quasi continẽs in se essentialẽ partẽ. Et non solũ q̃ sex ordines inferiores sunt quędam sacrã alia disponentia ad sacerdotiũ: sed nec sunt septem sacramenta sed vnum tm̃: qa oẽs actiones sacrales q̃ ordinant ad vnum effectum principalem certo modo habẽdũ ad quẽ nulla earũ totaliter attingit: sed ex oĩb9 simul iũctis habet ille effectus totalis. Oẽs inquã sunt vnum sacramentũ licet q̃libet earũ sit pars essentialis sacramẽti: & sic posset dici sacramentũ: sic autẽ est de oĩbus ordinib9: q̃ &c. Maior pater. In oĩ sacro est materia & forma: quorum neutrũ est vnũ sacrm: sed vtrumq; simul. q̃ vnum tm̃. Item in eucharistia vbi tã hostia ꝙsecrata q̃ calix cõsecrat9 licet q̃dliber p se cõtineat essentialiter sacrm & integrũ: tñ ꝓpter vnã ꝓfectã aĩæ refectionẽ ad quã ordinant sunt nisi vnũ sacrm. Sic in extrema vnctione vbi sunt plures vnctiones distincte materia & forma quarũ vna nõ est dispositio ad aliam sicut sacrale ad sacrm: nec oẽs ad vltimam: sed oẽs in se habẽt aliqd de essentia sacramenti: sunt tñ vnum sacramentũ ꝓpter vnã aĩæ sanationẽ ad quã ordinant q̃ nõ fit nisi p omnes simul. Minor apparet: qa sicut plures vnctiones ordinant ad vnã pfectã aĩę sanationẽ quam oẽs simul faciunt & nulla earum: sic septem ordines ordinãt ad diuina institutiõe ad vnam missam celebrãdã vel ad vnũ corp9 dñi efficiendũ: nõ quocũq; modo: sed soleniter & reuerẽter. Quæ solennitas & reuerentia p septẽ ordinatos in officijs suis agẽtes cõplet. Et nullus ordo imo nec vnus ordinat9 habens oẽs ordines p se ad ꝓ sufficit nec sacerdos licet possit cõficere: non tñ põt solus ꝙficere illo mõ quo ad cõficiendũ nati sunt cęteri ordines subministrare: ꝓpter qd̃ nec ipse ordo sacerdotij p se nec ali9 est pfectum sacrm ordinis: sed oẽs simul. Et q̃uis in singulis hoꝝ ordinũ rõ sacramẽti cõsistat essentialiter nõ tñ æq̃liter: sicut rõ vitæ nõ cõsistit æq̃liter in vegetatiuo: sensitiuo: & intellectiuo. Sed in solo intellectiuo totaliter & pfecte: in alijs aũt partialiter & inpfecte: sed tñ essentialr. Sic in ꝓposito q̃libet ordo est sacramentũ essentialr: qa habet essentialia vtraq; sed nõ pfecte nisi sacerdotiũ. Qd̃ aũt dicit Tho. q̃ tota plenitudo huius sacramẽti est in sacerdotio: est intelligẽdum quãtũ ad essentiã illi9 qd̃ principaliter & finaliter quęrit in oibus ordinibus: nõ autẽ quantũ ad pfectionem & integritatẽ accidẽtalẽ eiusdẽ: nec quantũ ad essentiã eorũ quæ immediate vt proprius finis quærũtur in singulo ordine. Nisi enim sacerdos suscepisset ordinem diaconatus: nõ licite faceret officium diaconatus.

f.iiij. dist. xxiiij. q. ij. ar.j. q.j. ad. ij.

§. II. QVARE ORDINES SVNT

septẽ. Et rõ est ꝑm Tho. & Pe. de pa. Omnis ordo ordinat ad eucharistiæ sacramẽtum. Ordo em̃ ministrorum ecclię q̃ sunt mediatores inter xp̃m & populum est ad saciẽdum vnionem populi cũ xp̃o. Hoc aũt maxime fit p sacrm eucharistię in quo xp̃s cõtinet totaliter & a nobis sumit. Vñ dr sacramentum vnionis. Hæc autẽ vnio fit duplici actu s. p sacramenti consecrationem: & p populi dignam preparationem: In primo actu deseruiũt quatuor ordines. s. acholitatus: subdiaconatus: diaconatus: & sacerdotium. Sed differẽter: qa acholitus habet materiã cõsecrãdam præparare in vasis non sacris. Subdiaconus autem ponit eam in vasis sacris in quibus fit consecratio. Diaconus vero offerre habet sacerdoti consecrandã & consecratũ dispensare saltẽ sanguinẽ in vasis: sacerdos aũt habet cõsecrare. In sẽd̃o vero actu s. in præparatione populi deseruiunt alij tres ordines: sed differenter: quia duo eorum disponunt remouẽdo prohibens: vel malũ hoiem vt ostiarius: vel malũ angelũ vt exorcista. Secũdo vero præparat lector offerẽdo bonã dispositionẽ quo ad cognitionẽ veri: & dilectionẽ boni: quod fit legẽdo prophetias de christo in vetere testamẽto contentas. Et nota q̃ oẽs ordines aliquo modo diuntur sacri: qa sunt sacrũ. Sed tres superiores vt subdiaconatus. & supra dicunt sacri etiam duabus alijs rationib9: tum qa habent actus suos circa sacramenta vel vasa vel eucharistiã: tum ratione continentiæ quã habent annexam: & cõtinẽtiæ votum nos sacratos reddit.

f.iiij. dist. xxiiij. q. ij. ar. ij. q.j.

§.III. QVOD IN OMNI ORDINE

conferatur gratia. Cum enim dei perfecta sint opera: cuicũ q̃ datur diuinitus aliqua potẽtia dant ei ea per quæ ꝙgrue potest exire in actus illius potentiæ. Sicut em̃ videmus in naturalibus: aĩalibus em̃ data sunt membra p q̃ pñt exire in actus potẽtię aĩę cõueniẽter. vñ sicut gr̃a gratum faciẽs est necessaria ad hoc q̃ hõ suscipiat digne sacramẽta: sic ad hoc q̃ homo digne exequaẽ actus. Confert etiam maiorẽ gratiã ordo in dispositu q̃ alia sacramenta. & maior ordo maiorem gr̃am: qa maior gr̃a requirit ad actum ordinum digne exercendum q̃ ad actus cõmunes: & ad maioris ordinis actum maior gratia. vnde nihil sensibile tm̃ valet ad magnitudinẽ gratię impetrandũ ex opere operato sicut sacerdotij ordo: nisi forte quis dicat de consecratione episcopi & susceptione eucharistię.

Ad hoc j.ti. xxij. c.ij. §.iij

§. IIII. IN QVO ACTV IMPRIMA

tur character cuiuslibet ordinis in ordinatiõe. Circa quod scidẽum est ꝑm. Pe. q̃ in ordinis collatione p aliqua q̃ ibi fiunt suscipiẽs disponit & præparat. vt p benedictionẽ. vnctionẽ: manuũ impositionẽ: & vestiũ cõcessionẽ. Per vnicum vero actum imprimitur character. s. p instrumẽti traditionẽ. Character em̃ in ordine res & signũ est: oportet ergo q̃ aliqd habeat ꝙ signo exterius in quo conferat: illud aũt potissime videt ee qd̃ magis cũ illo habet similitudinẽ. Illud aũt est traditio instrumẽti apti ad officium ordinis. in qua sit potestatis ordinis significatio: & expssio ꝙ hoꝝ in qua fit ipsi9 officij determinatio. & primũ est loco materię. ꝑm vero loco formę. hæc Pe. Sed nota scd̃m Pe. de pa. q̃ aliquorũ ordinũ est tm̃ vnus actus seu officium. aliorũ vero ordinũ sunt plures actus: quoꝝ tñ vnus est principalior altero. In ordinib9 ergo illis quoꝝ actus est vnus: character imprimitur in traditione instrumenti pertinẽtis ad actũ illũ: sicut ostiario imprimitur character in traditione clauiũ: lectori in traditiõe libri exorcismoꝝ cũ forma verboꝝ singulis correspondẽte. Cõcor. Tho. & Alber. & Pe. In ordinib9 vero quoꝝ sunt plures actus imprimit character in collatione instrumẽti pertinẽtis ad principaliorẽ actũ. Ille aũt actus est principalior: q̃ immediat9 ordinat ad sacramentum eucharistię. Cũ ergo acholiti sint duo actus. s. portare cæreum: & porrigere aquã & vinũ in vrceolis ad sacramẽtũ eucharistiæ: qa iste scd̃s actus est principalior: ob dictã rõnem character imprimit in traditione vrceoli q̃uis denominet ab alio actu qui est magis patens & frequẽtior. Tho. dicit q̃ imprimitur character in hoc ordine ex verbis epi & traditione vrceoli & cãdelabri ab archidiacono. & magis in acceptione vrceoli q̃ cãdelabri. Et ideo nõ sequit q̃ archidiaconus ordinẽ cõferat: cũ. s. ipse nõ exprimat verba formæ sed eps. Alber. & Pe. dicũt imprimi characterẽ in acceptione cãdelabri. Sed dicit Pe. de pal'. q̃ habet etiã subdiacon9 duos actus. s. legere epistolam & materiam eucharistiæ ordinare & ꝑparare in vasis sacris. Et qa scd̃s act9 est pricipalior primo vt de se patet ex ratione supertus dicta: ideo imprimitur character subdiacono in traditione calicis & patenę vacuę. Concor. Tho. Alber. & Pe. Sequit in Pe. de pal'. de diacono est magis dubium: habet em̃ duos actus: vnus est legere euangeliũ: alius est ministrare sacramentum vasis mediãtibus. Habet em̃ portare corpus dñi in patena & ministrare sanguinem cum calice: nec est dubium quin actus ꝙsecũdus sit principalior. primo. Et tñ diaconus in sua ordinatione nõ recipit aliquod instrumentũ pertinẽs ad hũc actũ propter qd̃ de impressione characteris in diaconatu est duplex opinio. Vna q̃ imprimitur ei character in traditiõe libri euangeliorum: qa deputatio eius ad principalẽ actũ non potuit exprimi per traditionẽ rei corporalis. Cum em̃ diaconus habeat ptãtẽ sup cõtenta in vasis. s. corpus & sanguinẽ: non potuit hæc potestas exprimi p dationẽ vasis tantum: qa sup vasa habet ptãtem subdiaconus: nec p dationem materiæ ꝙsecratæ: qa non habet eam immediate tangere. Vel ideo & melius: qa illud qd̃ est cõpletũ sacramentũ per se: vt eucharistia non est materia sacramenti alterius: & ꝓmaxime cũ omne totũ sit maiꝰ sua parte. Vñ oẽ sacramentũ est nobilius sua materia vl̃ forma: eucharistia aũt nobilissimum oĩm. Oportuit ergo q̃ ordinaretur per traditionem instrumẽti pertinẽtis ad actum secũdariũ. s. libri euangeliorum. & hęc est opi. Tho. & Guil'. Alia opi. est q̃ imprimit in impositione manuum: p qd̃ dat intelligi q̃ applicat ad manuũ ministeriũ: eo q̃ manus est organum organoꝝ: diaconus aũt p excellẽtiã dr minister. & hæc est opi. Pe. cui videt cõcor. canõ dist. xxiij. diaconus. vbi dr q̃ cũ ordinat diacon9 sol9 eps ei manũ imponit eo q̃ ad ministeriũ applicetur. Ipse aũt Pe. videt declinare ad primã opinionẽ. Sacerdos sil'r habet plures actus: sed principaliores: inter oẽs est cõsecrare corpus & sanguinẽ: absoluere aũt in foro pœnitẽtiæ est actus secũdarius eius: & in datione calicis cum patena cũ materia imposita imprimit character sacerdotalis Hęc dicit Tho. Vñ & primo dñs dedit hanc ptãtem cõ secrãdi discipulis in vltima cœna cum dixit. Hoc facite in meam cõmemorationem. Et post resurrectionem dedit ptãtẽ ad actũ secũdariũ cũ dixit. Quoꝝ remiseritis pctã &c. Sed Pe. dicit q̃ sacerdotalis character imprimit in impositiõe manuum p epm. Pe. aũt de pa. tenet cũ Tho. assignans hãc rõnem cõtra opinionem Petri. qa impositio manuum non ita designat principalẽ actũ sacerdotis sicut traditio vasorũ cũ materia. Itẽ qa ꝓter actũ ministri & suscipiẽtis requirit materia exterior aliqua in oĩ ordine: ipositio aũt manuũ nõ est hmõi: ideo nec diaconatus character imprimit ꝓ impositionẽ manuũ. Itẽ nota ꝑm Tho. & Alber. q̃ character ꝙfirmationis præexigit characteri ordinis ad bene esse: ita q̃ sine ꝙfirmatione ordo susciperet. Sed character baptismi præexigit ordini ad esse: qa sine baptismo nõ ordinaret. Vñ ꝑm Tho. ordinatus in sacerdotem non baptizatus non conficit: nec absoluit: nec si est eps ordinar. Pie tñ credi põt q̃ quantum ad vltimos effectus sacramentoꝝ summus sacerdos supplet defectum. Et q̃ hoc non ꝑmitteret ita latere q̃ ecclæ possit periculũ imminere. Alber. aũt dicit q̃ putat ipm cõficere: non in potestate sua sed ecclię.

Chara cteris is pressio.

iiij. dist. xxiiij. q. ij. ar. iij. q.j.

vbi. §.

ad. vj.

§.V. QVID AGENDVM CVM OMIT

tit aliqd de forma statuta. Circa hoc sunt varię opi. & Petrus dicit q̃ qa non est determinatum expresse in quo actu fiat characteris impssio: ideo nihil semel rite collatũ debet in ordinibus repeti: sed qd̃ omissum est suppleri. vt eẽ de sa. non ite. c. fi. Sed tutior est opi. Ray. q̃ sic dicit. Inter alias opi. circa hãc materiã hanc intelligo tutiorẽ. Vñ firmiter teneas q̃ nihil (de q̃bus nõ cõstat q̃ sint de substãtia: quæ nõ inuenit tñ de iure) qd̃ debeat fieri: intelligas oĩa esse de substãtia: nisi inuenias expssum in iure q̃ nõ sit de substãtia. Vñ si aliqd̃ tale de quo dubitat vtrum sit de substãtia fuerit omissum põt ordinatio iterari. glos. ex toto ac si nihil factũ sit. nõ igit intelligit iteratũ qd̃ nescit factum. de cõse. di. j. c. solẽnitates. §. Si autẽ fuerit omissum id de quo expressum est q̃ nõ est de substãtia nõ debet ordinatio iterari: sed qd̃ omissum est debet caute suppleri & statuto tpe ad hmõi ordines cõferendos. eẽ de sa. nõ ite. c. pbyter. Cõcor. his Inno. in glos. dicti. c. Presbyter. Est autẽ expressum in iure quædam non esse de substãtia. Vnde infans quocũ q̃ ordine ꝓmoueretur reciperet ꝑm Pe. characterem. vt rẽpus. eẽ de tẽpo. or. ca. Sane. Item ætatem. dist. lxxvij. Subdiaconus. Item vnctionem. eẽ de sa. vnc. c. j. circa fi. Item q̃ ordinandus in presbyterum vel diaconum recipiat manꝰ impositionẽ epi tactu corporali: licet fieri debeat: nõ tñ de substantia est. eẽ de sa. non ite. c. fi. Itẽ q̃ recipiat ordines a ꝓprio epo: aut q̃ non omnes simul: aut q̃ seruatis debitis circũstantijs non sunt de substãtia. eẽ de tẽpo. or. q̃ translationẽ. Sunt alia de quib9 nescit vtrum sint de substantia: vt missa & hmõi: quę oĩa intelligũt esse de substantia nisi reperiat in iure cõtrarium. Cõcor. cũ Ray. Hostien. in glo. & Goff. consulentes q̃ in dubio & vbi nullum ius est expssum: q̃ debeat suppleri qd̃ omissum est: tutius est q̃ prę matur & iudicetur tãq̃ nihil sit factum & totum iterandũ est. Idẽ sentire videtur Pe. de pa. in similibus. De ieiunio autẽ vtrũ sit de substãtia ordinis. i. q̃ debeãt esse ieiuni or dinator & ordinãdus, cũ tutius Ray. dicat esse, in dubio. Guil'. Hugo. & Hosti. dicũt non esse de substantia. sed de missa dicit Host. vtiq; dubiũ eẽ. licet Guil'. & Hugo. dicãt etiã grat iemissam nõ esse de substãtia. Itẽ q̃ dicit Inno. de sa. non ite. in glos. super. c. Presbyter. q̃ cũ in ordinatione alicuius in diaconũ vel presbyterũ omissa est manꝰ impositio & post ea suppletur: & orationes sunt dicẽdæ quæ præcipiunt dici in impositione manuũ: qa ipse orationes manꝰ impositioni inhærent. Itẽ si pars orationis alicuius omissa esset: a capite inchoãda esset: tñ in ordinibus multæ orationes pñt esse quæ non sunt de substantia ordinis. Vñ si aliꝰ ordo rite collatus esset: ꝓpter hoc non reiterareturr. Item si tñ vna manus inuncta esset. Et vbi dr in plurali in orationibus manus istas: dicatur in singulari manum. Et si facta est inunctio in aliquo & nõ dicta oratio vel econuerso repetendum est vtrũq;. Item quod omissum est suppleri oportet ꝓ eum qui ordinauit: qd̃ si fieri nõ potest per alium suppleri põt. Item si eps in ordinando deficiat ex infirmitate: per eum postea vel per alium inchoabitur vbi ille dimisit: nisi si sit aliqua cohærentia. vt vnctio oratio & hmõi. Hæc Inno. Quod aũt dictũ est omissum debere caute suppleri: exponit Host. in glos. sup. dicto. c. Presbyter. q̃ fiat suppletio tempore ordinationis. Et veniat patiens defectum quasi ministraturus epõ: nec erit intẽtio epi nec ius q̃ orationes sup ipsum reiteretur: & cũ venit eps ad id quod omissum est qd̃ suppleat: & põt fieri vltimo post alios eiusdem ordinis vt magis recoleẽ: põt etiam ei dicere eps: vade & porta mihi librum: vel aliam rem: quasi credant circũstantes: quia propter mãdatũ sibi factum manus imposuerit. Vel etiã in capella sua paucis & bonis vocatis secretarijs: priuatim poterit ordines celebrare. Dicit etiã Inno. super ca. Presbyter. de sa. nõ ite. q̃ nõ est iterandũ: sed supplendum vbi diuisi & diuersi sunt actus: sicut est in ordinatiõe sacerdotis: vbi alius actus est tenere manum super caput: alius dare calicẽ: & patenã alius vngere: quoꝝ si aliquod fuerit legitime factum non erit iterandũ. Quidam etiã dicunt q̃ hæc duo de patena & calice nõ sunt supplẽda: qa non sunt de substãtia: sed tuti9 est supplere. Hæc Inno. Sed cũ traditiõe calicis & patenæ imprimatur character: & p cõsequns maxime sit de substãtia: vt materia ordinis. scd̃m Tho. & Pe. de pal'. vl̃ saltẽ scd̃m oẽs alios sit dubiũ vtrũ sit de substantia: non solũ est tutius hoc si fuerit omissum supplere: immo est necessariũ: quinimmo totum videt iterãdũ etiã aliud factũ. scd̃m Ray. & Pe. de pa. & Hosti. & Goff.

Opinio tuta de forma ordinis

§. VI. DE PRIMA TONSVRA. SCIEN

dum scd̃m Tho. & Pe. q̃ non est ordo sed dispositio ad ordines. & scd̃m Pe. de pal'. est dispositio cõgruitatis respectu ordinis: sed necessitas respectu bñficij & respectu iurisditionis ecclesiasticę: qa ius spuale nõ cadit in laicum. Vñ non tenet collatio bñficij vel commissio iurisditionis facta non tonsurato. Non clericus em̃ non est capax. de rẽsac. ca. literas. Et rescriptum impetratum tacito q̃ sit laicus non valet. de testa. c. ex parte. Ratio autem quare prima tõsura non est ordo scd̃m Tho. est qa ordo proprie est illud in q̃ solũ deputat ad aliquod consortiũ. Vñ qa ꝑ coronã solum homo deputat ad chorum vbi non habet speciale sed cõmune: iõ nõ est ordo: nisi sicut dr ordo religionũ q̃ est deputatio ad aliquod collegiũ in qbusdã cærimonijs. Et sic intelligitur scd̃m Pe. de pal'. de æta. & quali. c. cũ cõtingat. q̃ ꝑ primã tonsurã clericalis ordo cõfertur. Post septẽ annos potest quis tonsurari: & per cõsequẽs beneficiũ ecclesiasticũ possidere: nõ tamen curatum. dist. xxviij. c. de his. Et potest dari prima tõsura omni die: qa sic seruat de generali consuetudine. scd̃m Pe. de pa. Potest etiã dari prima tõsura abeo qui potest cõferre ordines: vt epo vel abbate: nisi sibi specialiter interdicat: sed nõ debet dari nisi a suo epo vel de licẽtia eius ab alio: nõ aũt debet dari infanti nisi religionem intranti nec illiterato nec cõiugato: nisi volenti religionem intrare: vel ad sacros ordines ꝓmoueri de consensu vxoris de tẽpo. or. c. fi. lib. vj. nec bigamo. immo nec iã susceptã portare licet. de biga. c. j. li. vj. Et sub

Prima tonsura non est ordo.

bigamo cõprehendũt etiã alij irregulares qui nõ debent tonsurari. ſm Pe. licet etiam ſm Pe. de pa. priori tõſurari facere nouitij tõſura monachali ſub ſpe poſtea recipiendi ab epiſcopo tonſurã clericalẽ. Videtur autem ꝙ habẽs tonſurã monachalẽ etſi nõ clericalem ab epõ ꝓ poſſit illã religionẽ profiteri tanq̃ clericus: quia cũ ſit per accidẽs in eodem ordine: & in eadẽ religione clericorũ & laicorũ eãdẽ regulã profitẽtiũ: ſicut poſſet profiteri illorũ ordinẽ obligãdo ſe ad ordinẽ ꝓ modum viuendi laicorũ ita & clericorũ: q̃uis forte ſic nõ eſſet de bigamo: qa qui nõ eſt clericꝰ actu nec aptitudine nõ poteſt obligari ſolẽni voto religionis clericorũ: licet ſi ordinaretur recipere characterẽ: Omnes preſbyteri cardinales cõferre poſſunt de cõmuni cõſuetudine. ſm Pe. de pa. minores ordines & primã tõſurã. Abbates ſimplices nõ exempti tm̃ primam tonſurã & primos duos ordines monachis ſi ſunt facerdotes & bñdicti. di. lxiv. qm̃. Exempti autẽ & mitrati poſſunt eam etiã dare ſæcularibus in quos habent eccleſiaſticam iuriſdictionem.

Clericꝰ comam non nutriat. Debent autẽ hmõi tonſurati portare coronam. Vñ dicit canon ꝙ clericus nec barbã nec comã nutriat niſi ex cã. ſ. advitandũ aliquod piculum ad tempus dimittant. & ſi ꝓtẽpſerint portare excõicandi ſunt. diſ. xxiij. c. ſi quis. Raſura autem quæ fit ex parte ſuperiori ſignificat ga debẽt hmõi habere mentẽ liberam ad cõtemplationem diuinorũ. Tonſura ſuper aures deſignat: quia nõ debẽt habere ſenſus obuolutos & implicatos terrenis q̃ per capillos deſignãtur. Corona vero capillorũ deſignat dignitatẽ regiã quã hñt: & quia ſe & alios debent virtutibus regulare.

§. VII. DE MINORIBVS ORDINI

bus vtrũ abbates bñdicti oẽs poſſint dare quatuor ordies minores abſq; alio priuilegio aut rantũ duos. in. c. qm̃. diſ. lxix. dicitur. Lectoris manus impoſitione licentia eſt vnicuiq; abbati in ꝓprio monaſterio faciẽdi. Vbi dicit gloſ. vel etiã oſtiarij qui eſt prior ordo: nõ autẽ exorciſtæ vl̃ acoluthus habet faciẽdi: licet ſit arg. cõtra. de eo. qui reſigna. c. j. Diuiſ. de ſcõ Gemi. ſup. vj. poſt Innõ. & Lapũ idẽ tenet. Sed Archid. ſup. d. c. qm̃. lxix. di. dicit. Adde ꝙ q̃uis hic Hug. Lau. & Bar. Brix. hoc dicãt. & extra de æta. & quali. c. cum cõtingat. dicatur de lectoribus tm̃: idẽ tm̃ intelligas de alijs duobus minoribꝰ: qa eadem eſt ratio: & qđ de vno dr̃ &c. extra de cõſti. c. tranſlato. & ſic de facto ſeruat ſm Hoſti. & idem ſentit Ray. & Goff. in ſummis ſuis. Ioã. an. in nouel. ſup. c. cũ cõtingat. de æta. & quali. ſup ℣bo, lectores. dicit. Nomine lectoris alios duos ordines minores q ſequũtur cõprehendit: cum ſit eadẽ rõ ſm Hoſti. quoniam ſic de facto ſeruat. eẽ de cõſtitu. c. tranſlato Et eſt ſimile. xxviij. di. de his. licet Bar. Brix. dicat contra. Et pro ipſo facit hæc dictio ſolũmodo ſi determinaret hoc nomẽ lectoris. Sed verius eſt ꝙ determinet illud in proprio monaſterio. q. d. nõ i alijs. Hęc ille. Prima opinio tutior: ſecũda cõior: ꝓpterea prima tutior: ga cõſuetudo etſi det iuriſditionẽ: non tamẽ dat poteſtatem conſecrationis vel ordinis.

§. VIII. DE EPISCOPATV QVOMO

do ſit ordo. Nota ſm Pe. de pa. ꝙ licet proprie nõ ſint niſi ſeprẽ ordines: put. ſ. ordo importat quandã ptãtem & officium ordinatiũ ad confectionem euchariſtiæ: quod dicũt theologi: large tamẽ ſumẽdo ſunt nouem qđ dicũt iuriſtę addẽtes quatuor minoribꝰ pſalmiſtatũ: & tribꝰ maioribꝰ ẽpatum. Duplex em̃ eſt ordo eccleſię. ſ. militantis & eccl̃ię triumphãtis. di. lxxxix. ad hoc. Sunt autẽ in eccleſia trium phanti nouẽ ordines angelorũ deſignati ſub nouẽ generibus lapidũ p̃cioſorũ: vt dicit Greg. de pœ. di. ij. §. qđ ergo. et ſm hoc militãs eſt exemplata ad imaginẽ triũphantis: habẽs nouem ordines cõputãdo pro primo pſalmiſtatũ: quẽ tm̃ Pe. nõ dicit ordinẽ: niſi large ſumẽdo ordinẽ, ꝓ officio ordinis. Et ſic eſt officiũ lectoris: qui & legendo erudit intellectũ & cantãdo ſeu pſallendo excitat affectũ. Sed Pe. de Pa. dicit pſalmiſtatũ eſſe primã tonſurã. Et epiſcopatꝰ ponitur nouꝰ ordo. ar. di. xxij. c. pſalmiſta. & di. xxxij. ſeriatim. Sed ſumẽdo ordinẽ, ꝓprie, put eſt ſacramentũ ordinatum ad ſacramẽtum euchariſtię: ſic cũ eps̃ per ẽpalẽ ordinationẽ nõ accipiat aliã vl̃ maiorẽ poteſtatẽ ſup ſacramẽtũ euchariſtiæ q̃ ſimplex ſacerdos nõ eſt ordo. Sed ſumendo ordinẽ proprie: prout importat gradũ poteſtatis reſpectu quarũcũq; ſacrarũ actionũ vel officiorũ: ſic epatus eſt ordo. Tho. in. iij. diſt. xxiij. q. iij. ar. ij. q. ij. Dicit autẽ Pet. de Pa. ꝙ põt ꝓbabiliter dici ꝙ epiſcopatꝰ eſt ordo: ſed nõ diſtinctus a ſacerdotio: & eſt ſacramentum: ſed non diſtinctũ a ſacramento ordinis: & imprimit characterẽ ſed non aliũ a charactere ſacerdotali. Sicut enim acolytus accipiẽdo cãdelabrum accipit poteſtatẽ ad vnum actũ: & per cõſequẽs characterem qui eſt poteſtas agendi. Et recipiendo vrceolũ cij aqua & manili accipit ptãtem & alium actum: & per ꝑs characterẽ. Sed ga vnius & eiuſdẽ eſt vtercq; actus vna eſt ptãs: & per ꝑs character habens hos duos actus ſubordinatos. Similiter in ſacerdotio cum accipit calicem & patenã cũ pane & vino: recipit ptãtem celebrãdi: ex ipoſitione manuum epi ſup eum recipit ptãtem ſoluẽdi & ligãdi: & ſic de aliꝭ. oia hæc ſunt vnus ordo: vnus character vna pars ſacramenti ordinis. Dicit autem character imprimi in eo qđ eſt principalius ſiue in eo qđ illud eſt prius. Sed per ſequentia non imprimit nouus ſed ampliat priꝰ impreſſus: ſiue qa illud eſt pricipalius. Et licet ꝑ primum quo dr̃ accipere ptãtem imprimat character in quolibet ordine: et per ſequẽtia nõ imprimat ſed intendat: character tm̃ a principaliori denoiat. Sunt ergo ſeptẽ ordines: ſed ſeptimus. ſ. ſacerdotiũ habet duplicẽ ptãtẽ i gñali. ſ. ſacerdotalẽ, ꝓprie dictã & ẽpalẽ. Et, ꝓpter hoc vocant aliq̃n epi preſbyteri: & econuerſo. Quare epatus & ſacerdotiũ cũ ſit vnus ordo nõ eodem die cõferunt: ſicut ceteri ordines: ſed diuidunt. Ratio põt eſſe ad oſtendendũ ꝙ aliquid põt eps̃ qđ ſacerdos non poteſt. Eſt em̃ maior ptãs in epõ q̃m in ſimplici ſacerdote: nõ ſolũ iuriſditiõis ſed & ordinis & ꝓfectionis: & nõ ſolũ ex ordinatiõe eccl̃ię: ſed ex natura ordinis & cõſecratiõis ſcḋm diuinã inſtitutionem. Vnde eccl̃ia noluit ꝙ eadem die qua fit ſacerdos fiat eps̃. Sed ne crederetur tãta eẽ diſtinctio inter ſacerdotium & epatum ſicut eſt inter alios ordines: voluit eccl̃ia ꝙ in craſtino diei quo eſt factꝰ ſacerdos poſſit conſecrari in epm̃; quod non eſt ſic de aliꝭ ordinibus in quibus diſtinctus character imprimit. Item ſacerdos eodem die quo recipit ptãtem cõficiendi: recipit implicite ptãtem abſoluendi etiam ſi nihil plus fieret circa eum. In acceptiõe em̃ calicis & patenæ cũ pane & vino ex vi ſacramenti accipit ptãtem conficiẽdi. Sed cõſecratio ẽpalis nec ex vi ſacramẽti: nec ex naturali cõcomitãtia dat in ordine ſacerdotij. Vnde ſimplex ſacerdos non poſſet ordinare vel confirmare anteq̃ ſibi daret ꝓfectio ẽpalis. Quod autẽ quatuor minores ordines ſimul danꝰ: licet habeant diſtinctos characteres: hoc eſt quia oẽs actus illoꝝ li cite vnus poteſt exercere ſine aliquo ordine.

§. IX. DE OFFICIIS ET ACTIBVS

ſingulorũ ordinũ habes diſt. xxj. cleros. in fine. &. xxv. diſtinctis. & in. iiij. ſen. di. xxiiij. Et de prio i. oſtiario. di. xxv. plectis. dr̃ ꝙ inter bonos et malos habẽt iudiciũ: qa bonos recipiũt & malos reſpuũt: vbi videt ſcḋm Pe. de pa. ꝙ ſacriſta q habet officiũ oſtiarij nõ ꝓhibẽdo excõicatũ ab ingreſſu eccl̃iæ ex hocipõ recipiat ipm̃ ad diuina magis q̃ ille cui⁹ miſſã audit & ꝑ ꝑs ꝙ ſit ſuſpẽſus ab ingreſſu eccl̃iæ. De ſcḋo. i. de lectore dr̃ in dictis. c. ꝙ ptinent ad eos: ea que ꝓphetæ vaticinauerunt populis prædicare: qđ intelligit legendo ſimpliciter non prędicando: nullus em̃ debet prędicare: niſi ad minus ſit diacon⁹: nihil tm̃, ꝓhibet vt videt ꝙ magiſter in theologia vel baccalaureus in cathedra poſſit exponere vetus & nouum teſtamentum: qa ex quo eſt magiſter habet autoritatem docendi: ſed non prędicandi. De tertio. ſ. exorciſta dicitur ꝙ ad eum ptinet exorciſmos memoria retinere: manuſq; ſuper energumenos & catecuminos exorcizãdo imponere. Et dicit Pe. de pa. ꝙ de exorciſmis Salomonis quibus dęmones pellebant: certũ eſt ꝙ verba illa virtute inherẽte nõ fugabant dęmonem: ſic nec aliqua ℣ba alia: niſi forte ſint ſacramẽta. Nec iterũ ex opẽ operato per idẽ. Et ſi ab hoie fuerunt inuenta nullo mõ dęmonem expellebãt: niſi forte volũtariũ vt verba magica. Si autẽ inſpirante dño illos exorciſmos inuenit: ſicut eccleſia ſuos: ſic poterat dæmon expelli ꝑ illos ſicut ꝑ iſtos: niſi ꝙ nõ ita efficaciter: ſicut nec ſacramẽta illoꝝ erant ita efficacia ſicut noſtra: maxime qa exorciſta noui teſtamẽti habet realẽ ptãtem ſpũalem ſup dæmonẽ quã non habebat exorciſmus Salomonis. De quarto. ſ. acolyto ibi dicitur ꝙ ad ipſum ptinet præparatio luminariũ in ſacrario: ipſe cereum portat: ipſe ſuggeſta pro euchariſtia præparat. Et dicit Pe.

dicit Pe. de pa. ꝙ poteſt per acolytũ epiſtola dici; vt de vita & hone. cler. c. iij. Et actus omniũ minorum ordinũ licite poſſunt fieri per nõ habentẽ aliquẽ ordinẽ: qa ſic habet cõſuetudo gñalis eccl̃iæ: ex quo vi deꝛ ꝙ non fiat irregularis ex excõmunicatus vel ſuſpenſus: ſi ingeratur ſe diuinis exercẽs illum actum ſolũ qui licite ſine ordine poteſt exerceri de iure vel cõſuetudine: vt actum minorũ ordinũ vel ſub donatũ ſine manipulo: vbi hoc habet cõſuetudo: qa nõ eſt in ſuo officio agens vt prius. Si autẽ incipit in choro ſoleniter. Deus in adiutorũ &c. vbi hoc nõ ſolet ſpecialiter fieri a conſtituto in ſacris non incurrit irregularitẽ cum & laici ibi pſalmodizent. Secus ſi de conſuetudine id ptinet ad facerdotem. De ſubdiacono ibi dicit ꝙ ad ipm̃ ptinet calicẽ & patenã ad altare chriſti deferre & leuitis tradere: & eis miniſtrare. Vrceolũ quoq; & aquã manilæ & manutergiũ tenere epõ preſbyteris & leuitis pro laudandis ante altare manibus aquã prębere. Et vt dicit Pe. de pal̃. hic eſt primus ordo ex ſacris: quia ſacra vaſa habet tangere nuda manu ſicut & diaconus: qđ nulli inferiori pmittitur. Dicunt autẽ iuriſte ꝙ ſubdiaconatus tpe aplorꝝ nõ erat ſacer ordo. diſt. lx. innouamus. &. c. nullus in epm̃. ſed tpe Gregorij & Vrbani fuit ſacer ordo. Qđ nõ ſic eſt intelligendũ ꝙ eccleſia vl̃ papa nouũ ſacrm̃ vel ordinẽ inſtituerit: ſed qa ſacro inſtituto in officio ſuo de nouo diſtincto vti cœpit. In primitiuis autẽ tẽporibꝰ q̃uis ordines fuerint ſemp inter ſe realiter diſtincti & iſtituti: rñ, ꝓpter paucitatẽ miniſtrorꝝ diaconi faciebãt officia oĩm ordinũ inferiorꝝ: & ſic in ipſo diaconatu implicite habebãtur oẽs alij ordines inferiores, ꝓpter eos officiũ qđ ipſe agebat. Ipſis autẽ ſubdiaconibus ſanctitas cõtinentię indicit quod fuit per Greg. inſtitutũ. vt. ſ. nec etiã contracto ante matrimonio ipſis vti liceat: ſic nec etiam licet ipſis diaconib⁹ & ſacerdotibus eccl̃eſiæ occidentalis. diſt. xxj. ante trienniũ. Item ſubdiacon⁹ ordinatus & præſentatus ab aliquo ad ſubdiaconatũ &c. debet ab eis promoueri & de victu ei prouideri. de æta. & qualitate. accepim⁹. Et regulariter nõ debet qs ordinari ad aliquẽ ſacrũ ordinẽ niſi intitulatus vel ad aliqđ beneficiũ: vl̃ ſaltem ſufficiens habens patrimoniũ: & hoc ne habeat mẽdicare & ſic clericꝰ vilęſcat. Religioſis autẽ eſt pro titulo ſpontemendicantibus pręcipue. De diacono ibi dr̃ ꝙ ad ipſum ptinet aſſiſtere ſacerdotibꝰ & miniſtrare in oĩbus q̃ agunt in ſacris chriſti: oblatiões offerre & diſponere in altari: cõponere etiã mẽſam dñi atq; veſtire: crucẽ ferre, prędicare euangeliũ ad ppl̃m: ad ipm̃ ptinet officiũ prędi. glo. i. litiæ. Et dicit Pe. de pa. ꝙ diaconi eſt actus prędicare: non ꝙ ex ordine habeat autoritatẽ: ſed ſolũ habilitatem. Soli em̃ diacono & non inferiori cõmitti debet: vñ nec Stephan⁹ ante officiũ diaconi legit prędicaſſe: tm̃ ſimplicẽ exhortationem faciebant ad monachos antiqui patres nullũ habẽtes ordinem. Et licet archidiaconus habeat ex officio prędicare qui nõ debet eſſe niſi diaconus. diſ. lx. nullus eps̃. & ſimiliter curat⁹ q habet curã aiarũ: q vero ſimplex ſacerdos eſt vel diacon⁹ nõ põt prædicare niſi de licẽtia epi. xxj. q. j. adijcimus. & extra de hęreticis. c. cũ ex inũcto. Itẽ diacon⁹ habet ex officio diſpẽſare ſanguinẽ dñi: ſed nõ corpus niſi in neceſſitate: qñ. ſ. infirmus moritur & ſacerdos eſt abſens vel qñ preſbyter mãdat ei: vt cũ eſt impedit⁹: vel qa eſt in firmus: vel qa nõ ſufficit in paſchare oĩb⁹ miniſtrare. Vñ in paſchate Joſiæ & Ezechiæ leuitę iuuerũt ſacerdotes. De preſbytero ibi dr̃ ꝙ ad ipm̃ ſpectat corpus & ſanguinẽ cõficere: in altari oĩones dicere: & bñdicere dona dei. Et vt dicit Pe. de Pa. Sacerdos miniſtrat ſacramẽta oĩa præter duo. ſ. cõfirmationẽ & ordinem. Item benedicũt populis & gratia diuina datur & pcẽtã delentur. j. q. j. dictũ. &. vj. q. j. ſacerdotes: cuius etiã benedicãt diaconi cardinales: ſed hoc nullus archidiaconus præſumit. Et videtur ꝙ non ſolum ſacerdos curatus: ſed etiam ſimplex in completorio & miſſa poſſit benedicere: qa eps̃ etiã nõ ſubditis dat ſuã bñdictionem. Sed ſi preſente epõ ſacerdos celebret in fine miſſę illi tanq̃ maiori deferre debet: & illo volente bñdicere ſupſedeat ipſe. xxij. diſt. denicq. Si autẽ nolit: ſed ſibi remittat tũc ſecure benedicat. xcv, diſ. ecce. & ita de cõſuetudine obſeruatur: quia nec benedictionẽ mẽſę nec diaconi vel prędicaturi aut lecturi facit ſimplex ſacerdos epõ ꝑſente niſi illo annuente. Eſt etiã ſciendũ ꝙ abſoluere in foro pœnitẽtiæ eſt actus ſacerdotis ratione ordinis principaliter nõ ratione iuriſditionis. Sed illa per accidens aliquando cõcurrit: ga oportet eſſe ſubditũ. ſed ſub diũs eſt qui vult ſe ſubijcere: niſi alij ſit aſtrictus. & tunc de ſola licentia eius põt ſe ei ſubijcere: nec tunc dat illi poteſtatem abſoluendi: ſed renuntians iuri ſuo dat iſti licentiã ſe ei ſubijciendi. Epiſcop⁹ autem in cõſecratione ſua inũgitur chriſmate caput. & ponit liber ſuper ceruicem cõſecrandi & conſecratur a tribus. Et dicit Hoſt. ꝙ liber ſup ceruicem & numerus trinarius epiſcoporũ eſt de ſubſtãtia cõſecrationis epiſcopalis: ita ꝙ ſi ne his nõ ꝓſecrarẽt. Item Hug. diſt. lxvj. porro. dicit ꝙ etiã ſi non eſſet modo niſi vnus epꝰ in mundo vel duo: nõ poſſet cõſecrari epꝰ donec aliud cõſtitueretur a papa: vel ipſo mortuo poſſet generalis eccleſia mutare hanc formam ab apoſtolis inſtitutã: & inſtituere ꝙ vnus ſolus poſſet conſecrare epm̃: vel ꝙ ſi nullus eſſet epꝰ ꝙ preſbyteri cõſecrarent. Et ſm Hoſtien. vnus illoꝝ trium eſt principaliter cõſecrans & alij duo conſecrantes. Et licet oporteat ꝙ vnus totam conſecrationem perficiat: omnes tamen pronuntiare debent conſecrationem principaliter, Sed Petrus de pal̃. dicit in tractatu de poteſtate papę, ꝙ numerus trinarius non eſt de ſubſtantia conſecrationis: & ꝙ eſt de inſtitutione eccleſiæ. Vnde & Gregorius legitur diſpenſaſſe in Anglia cõuerſa ad fidem, aliquando propter carentiam numeri: nõ tamen omi tt̃ debet.

§. X. DE VESTIBVS SACRIS. NOTA

ſm Petrum de Palude ꝙ ſacerdos habet ſex veſtes neceſſarias ad celebrandum quo ad neceſſitatem pręceptι. ſalbã: cingulum: amictum: manipulum: ſtolam & caſulam. Sunt autem tres primæ oĩbus cõmunes miniſtris materialiter non formaliter. Non enim neceſſe eſt diaconum vti veſte benedicta: puta alba: ſicut ſacerdotem: cum omnino ſine alba: ſtola: manipulo: & ſuperpelliceo etiam corã epo dicat euangelium diaconus ſolenniter. Si autẽ alba non eſt, de neceſſitate pręcepti multo minus alba benedicta. Et ſi non oportet hoc in diacono: multo minus in inferioribꝰ miniſtris. Sacerdos antẽ ſicut non debet celebrare niſi in calice & in altari ſacratis: ſic nec niſi in veſtibus ſacris. Manipulum nulli licet portare inferiori ſubdiacono: ſed tunicellam licet portare etiã non ſubdiacono: quia nõ eſt propria veſtis eius ſicut manipulus. Stola quæ & orariũ dicit nulli inferiori diacono vti licet. xxiij. diſt. miniſtrũ. Nec ſacerdos debet portare in firmis euchariſtiã: niſi ſola circũſeptus in pectore in modũ crucis: vt ibi dicitur. Diaconus aut in ſiniſtro humero ſtolã portat cũ euãgeliũ dicit. diſt. xxv. c. vnũ. Sacerdos autẽ in celebratione & ſacramẽtoꝝ exhibitione: & in omni oratione ſolẽni: & eps̃ in cõferendo ordines etiã primã tonſurã hac vti debet: quia ſic habet eccleſiæ conſuetudo. Caſul autem vtitur ſacerdos & null⁹ inferior eo: niſi ſicut habet conſuetudo ꝙ diaconus explicatã poſt poſitam: vel in humero portat in miniſterio: hac vti non debet ſacerdos niſi in miſſa: ſicut nec archiepiſcop⁹ pallio. De veſtibus epiſcopi. ſ. titu. xx. c. ij. §. ix.

Nota

§. XI. DE CONFERENTIBVS ORDI

nem indignis. Scḋm Tho. in. iiij. di. xxiij. q. ſ. arti. iij. q. iij eps̃ conferens ordinẽ ſciẽter indigno peccat mortaliter: qa infidelis eſt dño ſuo cõmittens indigno miniſterium eius: præcipue cum hoc vergat in detrimentũ honoris diuini & eccleſiæ qui per bonos miniſtros promouet. Et addit ꝙ ſi nõ poſſunt tot miniſtri boni inueniri quot modo miniſtri ei ſunt: meli⁹ eſt paucos miniſtros habere bonos q̃ multos malos. vt dicit diſtin. xxij. c. tales. Eadem ratione credo prælatos religioſorũ q faciunt ſcienter ad ordines promoueri indignum peccare mortaliter: & etiã conſulẽtes & preſentãtes tales: quia cooperãtur ad malum. ij. q. j. notũ. Idem dicit Alber. addens qđ nõ ſolum ordinãs idignum: ſed etiam qui promouet ad curã paſtoralẽ vel beneficium eccleſiaſticum idignum mortaliter peccat. Nec nobilitas excuſare põt: quia quãto nobilior rãto plus nociuior ſi malus eſt. Nec puto ſufficere qđ nõ ſcit eũ eſſe malum: ſed neceſſariũ eſt quo ad vitãdum pcm̃ ſcire eſſe bonum per talem rõnem qualẽ poſſibile eſt haberi de homine. Et ſi dicitur qđ alius nõ ita erit vtilis: oĩno nihil eſt: quia oĩs vtilitas ſpiritualis temporali preponẽda eſt: nec excuſat pauci tas bonorũ: qa melius eſt habere paucos bonos q̃ multos malos. Præterea qđ malis cõferantur ordines & beneficia hoc facit eos eſſe malos: qa ſciunt talẽ habere locum in ec-

Notabile

Quisdā clesia: & bonos expelli. Hæc Alb. Dicit autē quis indignꝰ indignꝰ, dupliciter. Vno modo priuatiue: quia, ſ. priuatur dignitate ſeu beneficio: non tamen habens ecōtrarium dignitati vel beneficio: puta vitium vel impedimentum. Et in talibus ꝓpter neceſſitatē quarūdā eccleſiarū quę indigent litteratis & defenſoribus poſſet diſpēſari vt a cōi haberet de ecclesia donec addiſceret. Dicit autē lo. in ſum. cōſel. ꝙ putat tali non poſſe cōferri præbendā cū cura abſq; ꝑtō mortali. Sed o mō dicit quis indignꝰ cōtrarię: vt cū qs habet contrariū ordini vel būficio eccleſiaſtico: & tali nō debet pedi: puta ga eſt vitioſus: vel qa habet canonicū impedimētū vt ignorantiā vel irregularitatē. Si tamē talis indignus iā obtinuiſſet dignitatē vel beneficiū cui eſt annexꝰ ordo: ſicut archidiaconatui: diaconatui: decanatui: vl archipreſbyteratui: vel būficio curato ſacerdotiū: tunc ſi vitiū vel aliud impedimentū eſſet occultū non poſſet perenti denegare ordinē ſuus epūs: nec epūs peccaret conferendo ſcienter tali indigno: & ſic pōt intelligi. c. ex tenore, de tēpo. ordi. ſecus ſi nō eſſet ꝓprius epūs qui nō teneť ordinare niſi ſm beneplacitū: immo etiā & propriꝰ epūs nō teneť: nec debet dare ordinē clerico quē ſcit hr̄e mortale vel impedimentum: licet occultū ſi clericꝰ nō habet būficiū cui annexus ſit ordo ex quo habet ius petēdi ipm ordinē: & ſic pōt intelligi. c. ad aures, de tempo. ordi. Si autē vitiū eſſet manifeſtū vel impedimentū etiā publice pōt & debet denegare cuilibet. Et dicit Hoſti. ꝙ qui reputat dignus ad ordinē vnum vel honorem: nō debet indignus reputari ad aliū. diſti. lxxiij, geſta, extra eo, accepimus. Sed Goffre. hoc intelligendum putat quando ordinator anteq̄ ad ſacrum ordinē ordinauit per ſe examinauit. Niſi poſtq̄ fuiſſet ordinatus per alicuod vitium reddiderit ſe indignum: vt in ca. accepimus. ſecus ſi per alium fuit examinatus.

§.XII. DE SCRVTINIO FACIENDO in ordine.

Dicit Hoſt. in ſum. lib. ſ. rub. xij. ꝙ circa ordinādū duplex eſt ſcrutiniū. Vnū qd̄ fit ante ordinationem. Aliud qd̄ fit in ipa ordinatiōe qn̄ ordinādus ꝑſentaꝫ ep̄o coram altari. Primū diligēter faciendū eſt. de elec. c. nihil. §. ij. Et illud debet fieri feria quarta, ꝓxima ante ſabbatū in quo ordines celebrant. Forma huiꝰ eſt vt dicit idē Hoſt. vt incipiat a quarta feria & ꝓ triduū. ſ. vſq; ad ſabbatū per archidiaconū de iure cōi diligenter inquirat de vita ordinādi: de genere: de patria: de ætate: de inſtitutione. i. titulo ad quē ordinať: de loco in quo cōuerſatur: de ſcientia: de fide & aliis q̄ continenť in applica regula: & ſic in ſabbato q̄ ꝓbati ſunt epo preſentanť. diſtin. xxiij. quando epūs. Et dicit Gof. ꝙ licet ſm antiq̄ iura epūs eligeret hos ſcrutatores ſeu examinatores: vt dicitur in dicto. c. quando. Hodie tamen videtur ſpectare ad officiū archid'. c. ad hæc. Secundū ſcrutinium quod fit ante altare eſt cū archidiaconꝰ dicit. Poſtulat ſancta mater eccleſia hunc ſubdiaconū vel diaconū ad onus diaconatus aſſumi & hmōi: & interrogante ordinatore. Scis eum eſſe dignū? Reſpondet: quantū humana fragilitas &c. Nec peccat preſentator in illa reſpōſione: dum tamen non loquať cōtra conſcientiā: vt eo. ti. c. i. ꝙ qui ne ſcit indignū debet preſumere dignū. de præſum. c. dudum. ꝙ ſi archidiaconū remordeat cōſcientia de indignitate ordinandi: ſtudeat ordinatori ſecreto anteq̄ veniat ad hoc ſcrutiniū nūtiare. vt eo. titu. c. i. Et ſi ordinator nolleť deſiſtere: debet ſe abſentare ſi poſſet bono modo. Si autē hoc nō poſſet ſine ſcandalo: debet dicere verba vt miniſter eccleſię: quæ nō iudicat de occultis: quia nullo modo debet crimen fratris publicare. Hæc omnia Hoſtien. Idem Inno. quantum ad vltimum dictum.

§.XIII. DE DEFECTV SCRVTINII

ſeu examinationis. Nota ſm Hoſti. & Goff. ꝙ ordinatus ſine examinatione: aut eſt dignus aut indignus. Si dignꝰ & notus: in nullo peccať: qa tales. ſ. noti & digni nō ſunt examinandi. arg. di. xxiiij, nullus, fallit in conſecrando epm̄ q etiam notus examinatur. di. xxiij. Qui epūs. ſi ignotus q̄ quis alis dignus deponendus eſt. xxiij. di. c. vlt. Si indignus ſiue notus ſiue ignotus deponendus eſt: qa crimen ſuū nō prodidit. extra de cor. vi. c. expoſuiſti. Et intelligiť de graui crimine qd̄ impedit ꝓmotionē vel executionē. lxviij. di. c. i. Debet ergo ordinādus vel ꝓmouēdus ad aliquā dignitatē & teneť cōfiteri crimina notoria iuris vel facti & enormia & impedimēta q̄. ſ. impediūt ꝓmouendū vel deijciunt promotū niſi fuerit ſecū diſpenſatū. diſ. l. ex pœnitentib⁹. Si aūt hmōi defectū ſubticet nō habebit executionē miniſterij ſic ſuſceptꝰ: ſicut nec ordinis ſit recepti, extra de renū. c. niſi, peccant etiā mortaliter. Alia aūt crimina quę nō impediūt nec deijciūt: nō tenenť manifeſtare. vt de temp. ordi. c. fi. Concor. Inno. & addit ꝙ ſi confiteťur & ſecū diſpēſetur: per eū. ſ. qui poteſt ſecurus eſt vt alterius accuſari non poſſit: al's ſecus, diſt. xxxiij. c. fina. ꝙ ſi ordinandus manifeſtauit eſſe defectum ſuū: & ordinator nō intendēs diſpenſare ordinauit: poſtea detecto impedimēto non recipitur ordinatus: & hic eſt caſus illius cap̄. diſtin. lxxxj. ſi qui in examinatione, Hæc omnia Hoſtien.

§.XIIII. DE SVSCIPIENTE ORDINEM

aliquē vel exercente officiū ordinis in peccato mortali. Nota ſm Tho. Pe. & Alb. in. iiij, diſ. xxiij. q. ſ. arti. iij. q. v. ꝙ ſuſcipiēs vel exequēs ordinē in mortali: mortaliter peccat: qa facit cōtra illud p̄ceptū, iuſte qđ iuſtū eſt exequeris. Indigne em̄ ſacrū pertractat officiū: nec in hoc pōt aliquis diſpēſare: quia de iure naturali eſt: vt homo ſancta ſancte pertractet. Cōcor. Ray. probās hoc per iura. di. xl. multi. & diſt. xcv. illud. &, ſ. q. iij. audiuim⁹. Et addit Alb. q̄ ſi prelatus diſpenſat cum malis & indignis peccat mortaliter. Si aūt patitur neceſſitate mali compulſus ne eueniat pei⁹ nō peccat mortaliter: tunc em̄ non diſpēſat: ſed diſſimulat ad tp̄s: donec corrigi poſſit. Nec tamen diſpenſatio cum indigno excuſat eū a peccato adminiſtrationis dum ſcit ꝙ eſt indignus: dns em̄ papa relinquit vnū quēq; conſcientiæ ſuę: vt ipſe dicit in quadā Decretali. & vt dicit Tho. in. iiij. In q̄libet actu cuiuſcūq; ordinis quādocūq; ſe exhibet vt miniſter eccl'æ peccat mortaliť: & toties quoties hoc agit, qa vt dicit Dionyſius. Immūdis nec ſymbola. i. ſacramēta ſia ſigna tangere fas eſt. Vnde quando tangit res ſacras q̄ſi officio ſuo vtens: peccat mortaliter: ſecus aūt eſſet ſi in aliq̄ neceſſitate aliquod ſacramentum contingeret vel exequereť in illo caſu in quo & laicis liceret. Cōcor. Abbas. addēs ꝙ ſi dicitur hoc eſſe graue valde. Reſpondet ꝙ lata eſt via quæ ducit ad infernū & multi vadunt per eam, Matth. vij. & Tho. dicit ꝙ q̄uis ſubditus teneatur ſuſcipere ſacramēta a miniſtro eccleſiæ q̄diu tolerať & ſi ſit in peccato mortali: quia adhuc eſt ei obligatus: tamen p̄ter neceſſitatis articulum non eſſet tutum ꝙ inducereť eum ad aliquem actum ordinis ſui exequendum durāre tali cōſcientia quā tamen deponere poteſt: quia in inſtāti homo a diuina gratia emendatur.

§.XV. DE ETATE ORDINANDORUM.

Nota ꝙ antiqua iura ſunt mutata. Nam ſm Ray. & Hoſti. Si ab infantia quis tradebať militię clericali a ſeptimo anno vſq; ad duodecimū poterat recipere tres minores & exinde acolytatū vſq; ad. xxj. & in. xxj, ſubdiaconatū: diaconatū in. xxvj. preſbyteratū in. xxxj. vt diſt. lxxvij. in ſingulis. Si grādeuus erat qui petebat ordinari: i primis duob⁹ annis recipere poterat oēs minores ordines. In aliis quinq; annis ſequētibus oēs maiores, diſtin. lxxvij. quicūq;. Diſpenſatiue cū laicus grādeuus infra annū & dimidiū oēs ordines recipere poterat & monachus infra vnum annū. diſ. lxxvij. monachus. ſed vt dicit Guil. iſta hodie non ſeruanť. Dicit aūt Tho. in. iiij. di. xxv. q. ij. arti. j. q. ij. ꝙ ſine ceſſitas eſt & ſpes profectus etiam ante annos diſcretionis poſſunt pueri ad minores ordines ꝓmoueri ſine pctō: ga p aſſuefactionē efficienť idonei ad illa officia: & iſtud ſatis cōiter teneť. Sed de ſubdiaconatu dicit idem Tho. in. iiij. ꝙ pōt quis ꝓmoueri q̄ ad annos diſcretionis venerit vt poſſit cognoſcere votum caſtitatis. Alber. ꝙ dicit q̄ dicta tpa ſeruari nō oportet in religioſis: ga morū grauitas ſupplet ętatem. Pe. aūt dicit ꝙ ex diſpenſatione epi poteſt tempus anticipari ex idoneitate perſonarū. Sed oēs iſtę opi. hodie ablatę ſunt p Cle. de æta. & quali. c. ſ. ibi determinať ꝙ ordinādus in ſubdiaconū debet eſſe. xviij. annorū. i diaconum. xx. an. in ſacerdotē. xxv. an. & ſufficit an. vltimū attingere: ordinandus autem in epm̄ debet eſſe. xxx. an. ita ꝙ xxx. impleuerit. extra de elec. c. cū in cunctis. nec pōt diſpēſari per epm̄ de minori ętate: ſed ſolum per papā ſm Io. an. & cōmunē opi. Nec ſcientia nec mos grauitas pōt ſupplere talem ætatē a iure ſtatutā. Vnde qui ante legitimā ætatem facit

tem facit ſe vel ſubditū ſuū promoueri ad ordinē peccat mortaliter: qa cōtra cōſtitutionē generalē eccleſiæ facit: & etiā q̄ mittit ſe ordinari: niſi forte ſit ita ſimplex ꝙ ignorantia excuſet eū. Qui etiā ordinat talē vel cōſiliū præſtat peccat mortaliter. Et q̄uis quidā dicant ꝙ talis eſt ſuſpenſus: verius eſt ꝙ non eſt ſuſpenſus: ſed ſuſpendendus vſq; ad legitimā ętatem. extra de æta. & quali. vel nō eſt cōpos

Ordinatusante legitimā ętatem

ſm Ray. Archid'. Anto. de Bu. Fran. de Zab. & alios. Vnde ſi exequitur officiū ordinis recepti ante legitimā ætatē: ſi non eſt ſuſpenſus a ſuperiore, non propterea incurrit irregularitatem: ſed videtur quibuſdā ꝙ peccet mortaliter quoties exequitur officiū ſuū ante legitimā ætatem: quod non eſt quia nullibi legi non affirmo nec nego: tutum tamen eſt ſuſpēſi⁹, abſtinere ab executione.

§.XVI. DE TEMPORE ORDINATIONUM.

Nota ſm Ray. ordines maiores. ſ. ſacerdotij: diaconatꝰ: ſubdiaconatꝰ: & etiā minores cōſerri poſſunt ſex temporibus anni. ſ. in ſabbatis q̄tuor tēporū: & in ſabbato immediato ante dñicā paſſionis: & in ſabbato ſcto paſchæ. di. lxxv. c. ſi. & eē de tēpo. ordi. c. de eo. Poſſunt etiā cōferri dicti ordines etiā maiores mane diei dñicę immediate ſequētis dicta ſabbata: ita tn̄ ſi cōtinueť ieiunīū tam ab ordinatore q̄ ab ordinādo cōferri. vt. lxxv. di. c. ꝙ a patribus. Et tūc fictione canonica mane dñicæ ſequētis trahitur ad veſperā ſabbati p̄cedētis: & ita cōferri dicūtur in ſabbato ſm Ray. Hoſti. in ſum. & Inno. de tempo. or. c. Iras. & glo. Inno. iiij. ibidē. q. Inno. dicit ꝙ die illo ſabbati & nocte dñicę nihil celebrās ordinatiōes in dñica comedere vel bibere debet: niſi corp⁹ & ſanguinē chriſti ſi ſabbato celebrat. Addēs etiā ꝙ die dñica ordines maiores ꝓferre etiā cōtinuato ieiunio nō expedit niſi neceſſitas aſſit: puta quia in ſabbato nō potuit ordies ꝓferre ex eo ꝙ infirmaꝰ fuit vl tarde venit. Nocte aūt paſchali poſſunt ordines cōferri: nō cū aliis nocturnꝰ: qa nec in illis pōt miſſa celebrari. Ordines minores etiam in dnicis dieb⁹ & in p̄cipuis feſtis poſſunt cōferri: & nō ſolū vni vel duob⁹ vt dixit Ray. ſed etiā multis dūmodo nō videať epūs ex h̄ ordinationē generalē facere: vt dicūt Inno. Hoſtię. & Ber. Subdiaconatū ſolus papa pōt cōferre diebus dñicis & aliis p̄cipuis feſtis. Et ordinatus ab eo in ſubdiaconū nō pōt ab alio ordinari niſi de licētia eiꝰ ſm Pe. de pal. Cōſecratio aūt epalis ſm Ray. & alios fieri pōt & debet die dñica & hora. iij. diſtin. lxxv. ordinationes. nec oportet ex h̄ cōtinuare ieiunīū ſabbati cū dñica: ga hoc cōfertur in dñica nō in ſabbato. Item quis pōt in ſabbato ordinari in ſacerdotē & ſequēti dñica cōſecrari in epm̄: qd̄ ſic nō eſt in aliis ordinib⁹ maioribꝰ: vt. ſ. vnū poſſit in ſabbato & aliū ſequenti dñico recipere: etiā cōtinuato ieiunio: & debet peti cōſecratio epalis infra tres mēſes a tpe electiōis vel a tpe cōfirmationis, diſ. c. qm̄, ſm Hug. al's eſt puniēd⁹, niſi eſſet legitime impedit⁹. Qui aūt recipit ordinē aliquē extra dicta tēpora ſine diſpenſatione papę peccat mortaliter & ordinans & ordinatus. Similiter & q̄ recipit duos ordines maiores eadē die vel ſubdiaconatū vl minores ordines mortaliter peccat: minores etiā oēs ſimul nō poſſunt dari: niſi cōſuetudo illius eccl'ię hoc habeat: qa tūc pōt. Qui etiā ordinať a p̄lato nō ſuo & ſine licentia ei⁹: aut etiā qui ordinať p ſaltū: oēs hi peccant mortaliter. arg. xxv. q. j. Violatores. vbi dicitur. Violatores canonū a ſpūſancto cui⁹ inſtinctu cōditi ſunt cōdēnāť. De irregularitate aūt quā cōtra hunt vide. ī. Dedicatio eccleſię de conſuetudine pōt fieri omni die: & virgines diebus dominicis conſecrantur ſm pe. de pa.

§.XVII. DE LOCO VBI CONFERENDI

ſunt ordines. Minores ordines poteſt epūs cōferre in qua cumq; eccleſia ſui epatus, ſm Ray. arg. de tempo. ordi. c. ſi archiepūs. maiores ꝙ cōferri debent in eccleſia epali, diſt. lxv. c. j. Sed dicit Guil. & Hoſtien. ꝙ hodie epi cōferunt ordines etiam maiores vbi volunt de cōſuetudine. Epi cōſecranť vbi elegerit metropolitan⁹ ſcd'm Ray. diſt. lxiij. c. fi, niſi aliud obſeruandū ſit de cōſuetudine approbata ſcd'm Guil. Et ſi in alia eccleſia q̄ metropolitana & in preſentia metropolitani fierit cōſecrat⁹: debet ſe preſentare metropolitano infra tres menſes a tempore conſecrationis, diſti. lxiij. cum longe. Patriarcha aūt primas & metropolitanus &q̄libet horū debet cōſecrari in eccleſia ſua ſcd'm Ray. niſi neceſſitas aut ꝓfectus aliud inducat: ſcd'm Guil. xxiij. q. j. pudēda. Papa ꝙ o in eccleſia ſua: id eſt vrbe ſi fieri pōt: alś in quacūq; & extra vrbē ſcd'm Hoſti. vt diſt. xxiij. i nouine. Et ſcd'm Goff. cōſecrať papa ab eo Hoſtien. qui in hoc vicē metropolitani obtinet. Si tamen ante aſſumptionem ad papatū fuiſſet epiſcopus conſecratus nō amplius conſecraretur ſcd'm Pe. de palu. Irem ſcd'm Ray. Innocen. & Goff. Si quis non ſacerdos conſecraretur in epiſcopum nil reciperet: quia fundamentum conſecrationis epiſcopalis eſt ſacerdotiū. Vnde opi. Hoſti. qui dicit cōtrariū nō tenetur. Sed ſi eſſet ſacerdos quocūq; alio ordine ſibi deficiēte conſecratus in epiſcopū reciperet cōſecrationem epiſcopalem: & omnes ordines conferret ſi ordinaret excepto eo quem non haberet ſcd'm Ray. & alios, ſ. q. j. gratia. talis tamen non deberet exequi officium ſuum ante receptionem ordinis prætermiſſi.

§.XVIII. DE COACTIONE AD ORDINES

vel prælationes. Nota ſcd'm Ray. & Hoſtiē. in ſum. ꝙ duplex eſt coactio. Vna abſoluta: puta ſi quis oino inuitus per vim teneať ſub manib⁹ ordinatoris: & hac coactio ne ſi quis ordinať non recipit characterē: vñ nec ordinē ſicut nec baptiſmū. eē de baptiſ. c. maiores. Et diſt. l. c. preſbyteros. Et nullus hoc mō debet aliquē cogere ad ordinē vel aliud ſacramentum. Alia coactio eſt conditionata q̄ fit cōminatiōe pœnarū & cōminādo mortē vel incarcerationē ſi non ꝑmittat ſe ordinari. Et qui ordinatur hac coactione ductus: ga hmōi coacta voluntas eſt ſaltē indirecta. xv. q. j. merito ideo talis recipit characterē ſcd'm Ray. & alios: & etiā executionē illius ordinis ſi nō obſtat aliud impedimētum ſm Pe. de Pal. ga non eſt ius aliqđ qđ ipm ſuſpēdat: ſed gratiā nō recipit: cū fictus & inuolūtarius accedat. nec etiā hoc metu. ſ. pœnarum aliquis cogēdus eſt ad ordines. De coactione aūt cōditionata p pœnā iuris inferendā propter eccleſię vtilitatē dicit Pe. de pa. Videtur ꝙ quis poſſit cogi per ſuperiorē per præceptū & excōicationē vt ſit curatus vel epūs: ſicut aliqui eremitæ per epm̄ ſunt cōpulſi. Cū em̄ ad bonum regimē eccleſiæ magis ſit obediendū p̄ſidenti in ſpūalibus q̄ ad bonū regimē in tpalibus p̄ſidēti: ſicut aliquis in tpalibus cogiť ſuſcipere tutelā: vel curā pupilli vel furioſi: quia hmōi reipublicę intereſt: & multo magis iudicādi in republica: cum ſit hoc officium magis neceſſariū: vt puta ꝙ ſit p̄poſitꝰ vel baliuus ſi reſpublica indiget: pro cuius ſalute bonus ciuis etiā morti ſe debet exponere: multo magis ſi eccleſia indiget poſſunt perſone cogi ad prælaturas: & tenentur coacti obedire: quia ſcd'm Greg. Summū paſtorē conuincitur: nō amare qui eius gregem renuit paſcere: qui dicit Ioā. vlt. Paſce oues meas. viij. q. j. in ſcripturis. Pe. quod videtur intelligendū niſi ſit ineptus euidenter. Dicit tamen idem Petrus ꝙ nullus eſt ſpōſus eccleſię. i. epūs vel curatus nec abbas nec prior niſi aſſentiat: quia q̄uis legatum acquiratur de iure ciuili ignoranti: tamen de iure canonico nullum ius vel beneficium eccleſiaſticum acquiritur homini quouſq; eſſentiat. Vñ de prębendis. c. ſi tibi abſenti. lib. vj. dicitur ꝙ quando abſenti beneficium confertur quouſq; ratum habeat ſibi nullū ius acquiritur. De coactione vero conditionata per ſubtractionem beneficij vel officij per ſententiam hominis. Nota diſtinctionē in hmōi ſcd'm Ray. & Hoſtiē. in ſumma. Aut enim epūs cogit clericū ad ſuſcipiendū ordinem qui eſt annexus de iure vel cōſuetudine beneficio vel dignitati quā habet: aut alium ordinem. Et in primo caſu puta: cum epiſcopus vult cogere electū in archidiaconū vt fiat diacon⁹: & electum in archipreſbyterū vel decanū vel p̄poſitum vel abbatem vt fiat ſacerdos: vtiq; poteſt cogi per ſubtractionē beneficij vel dignitatis non exiſtente in eo impedimento poſt debitā monitionē appellationē remota. di. lxx. innouam⁹. & de elect. c. cum in cunctis. excepto eo qđ ibi dicit de epiſcopo. Si aūt habet impedimentū. Pe. de Pal. diſtinguit ſic dicens: qa aut eſt tpale aut perpetuū. Si temporale q̄diu durat excuſatur: puta qa infirmus: illo ceſſante idem quod. ē. Si eſt perpetuū: & tunc aut p̄ceſſit collationē beneficij: & fuit tale ꝙ nō eſt ſibi ius acquiſitū: & tūc ſiue ſciuit ſiue ignorauit priuandus eſt de facto: ſicut de facto tenet: puta homicida vel illegitimus & neſciebatur aliquid de hmōi. Si fuit tale impedimentum q̄ ius ſibi acquiſitum eſt: ſi ſciuit & tacuit debet auferri tanq̄ ab indignoꝰ

vt qa habet morbū caducum & hmōi. Si autem ignorauit tūc ita est ac si nō puenisset: & qa bona fide & iusto titulo adeptus est sine sua culpa priuari nō debet. Si autē impedim⁹ cum supuenit sine culpa sua: quia mutilat⁹ fuit in naso aut oculo: aut factus leprosus: afflicto non est adiungenda afflictio: & tunc non debet priuari: sed de redditibus vicari⁹ sustentari vel alius assignari: & ipse sic impeditus de ipsis redditib⁹ sustentari. Si autem impedimentū supuenit culpa sua: vt qa se castrauit: vt Origenes: vl quia in stupro inuentus. castrat⁹ fuit: priuari debet: & sic intelligitur de clerico, gro. per totum. Hæc omnia Petrus. In secundo vero casu: cum. ſ. vult cogere ad ordinem nō annexum beneficio: & tūc ſm Ray. & Hostien, aut hoc exigit necessitas vel vtilitas ecclesia: tunc si clericus excuset se sola voluntate: qa. ſ. non vult & non alia rationabili causa debet cogi per subtractionē beneficij & officij, distī. lxxiiij. c.ij. &. iij. & dē cta. & quali. c. quæris. Sed si excusat se clericus ratiōe criminis cōmissi: tunc vel dispensare potest si habet autoritatem: & al⁹ est idoneus: vel ipsum remouet a beneficio quod obtinet in ecclesia: nisi esset multum vtilis & necessarius ecclesię. Si autem allegat aliud impedimentum prouenies sine culpa sua: vt infirmitatem suam non est cogendus: & si milter si non exigit hoc necessitas vel vtilitas ecclesię: nō debet inuitos cogere ad ordines suscipiendos: al⁹ puniendus esset. Distin. lxxiiij. c.ij. & admitteretur eorum appellatio. Dicitur autem necessitas cùm non sint alij qui ordinētur & ecclesia indiget: vtilitas autem cum & si sint alij: ecclesia tamen indiget ordinatis. De sic coacto ad ordinēm sacratum vtrum teneatur continere, dicit Ioan. & Guil. ꝙ si coactus fuit metu qui posset cadere in constantem virū non tenetur al⁹ sic, extra de his que vi me. ve cā fi. c. perlatum. qa continentia non debetur nisi voluntaria, di. xxxi. ſ. ante triennū. & maxime si est protestatus in secreto se nolle continere. Talis autem sic ordinatus si habeat vxorem gaudebit priuilegio clericali si vult viuere clericaliter ſm Ray. & Guil. & Hug. arg. illius. c. si qui vero. distin. xxxij. & hoc nisi transiret ad actum contrarium. Vel aliter dicas vt dicit. Ray. ſ. ꝙ si coactus non teneatur continere quantum. ſ. ad vſum matrimonij cōtracti ante susceptionem ordinis: & si vxor continere non vult gaudebit priuilegio tamen clericali si clericaliter viuit: non autem gaudebit si ipsa vult cōtinere & ipse nō vult. Sed si talis nō habeat vxorē tenetur pręcise cōtinere, arg. xlv. distinc. de ludæis. Regulares autem ordinari non debēt contra voluntatem prælati sui ſm Ray. de tempo. ordi. ad aures. Debent ergo præsentari a prælatis suis: vel de licentia eorum que appreat. Item ſm Ray. Si episcopus cogeret aliquem ordinari exigente ecclesię necessitate: q̄uis peccet: debet tamen clericus obedire cessante legitimo impedimento: quia non est malum quod ei præcipitur: immo iustum. xj. q. iij. quid ergo. De irregularitatibus quæ impediunt promouendum habes. ſ. titulo de irregularitate. per totū. De his q̄ deiciūt vel suspendūt iam promotum habes. ſ. in titulo de suspensione.

¶ De pœnitentia & effectu eius: & diffinitione: & impedimentis & remedijs eius. Cap. XVII.

DE PENITENTIA INQVIT Christus Matth. iij. Pœnitentiā agite &c. Hæc est virtus & sacramentū: & inquātum sacramētum tria in ea considerantur sicut in alijs. Vnū. ſ. qd' est tm̄ sacramentū: id. ſ. qd' exteri⁹ geritur: vt est absolutio pro forma: & cōfessio & satisfactio pro materia. Aliud est qd' est sacramentū & res: vt ornatus & pœnitentia interior. Aliud est qd' tm̄ res: & remissio pcātōr. Quantū ad primū. ſ. id qd' est sacrm̄ tm̄: sic pnia non habet aliā materiā a susciptente: sed solus actus verbor. Et ratio est ſm Tho. in iiij. di. xiiij. q. j. ar. j. q. j. ad. j. qa cū sacra sit q̄dā medicię spūales: sicut in corporalib⁹ medicinis: quędā cōsistunt in sola passione vel receptione curati: vt sectio vulneris & appositio emplastri. Et quædā ꝓsistunt in actu laborātis: vt exactiones & hmōi. Ita in sacramentis quędā non requirunt actū eius qui sanctificat qnantū ad substantiā sacramenti, nisi per accidens: & sicut remouēs ꝓhibēs: sicut in baptismo: cōfirmatione & hmōi. Et in his sacramētis materia q̄ significat & causat, est quid exterius appositū. Quædā ꝙ sunt q̄ per se & essentialiter requirūt actū eius qui suscipit sacramētū: vt in matrimonio & pnia: & in his nō est materia aliquid extra suscipientē: sed ipsi actus exterius apparent & faciunt quod in alijs materia. Res & sacramentū est pnia interior. i. cōtritio & ornatus: pœnitētię em̄ sacramētum nō imprimit characterē: sed ornatū. Et cōtritio quidē est dispositio respectu act⁹ liberi arbitrij: & res & sacramētum: respectu gratiæ gratū facientis: ornat⁹ autem respectu gratiæ sacramētalis. Et in attrito est ornatus & si non cōtritio. In contrito est etiā vnus ornatus & maior gratia: in fundit⁹ respectu duplicis dispositionis. ſ. sacramenti quæ fit per ornatum: & liberi arbitrij quæ fit per cōtritionem. De ornatu habes. ē. eo. ti. c. j. Res tm̄ est remissio peccatorū. Vbi sciendū ſm Tho. ꝙ causa principalis remissionis peccati quo ad culpam est deus: causa meritoria remissionis est passio christi. Causa formalis est gratia dei. Causa instrumentalis est multiplex: qa & cōtritio inquantū est act⁹ virtutis pœnitētiæ: est causa vt removēs, ꝓhibēs: sed prout est pars sacramenti pniæ est causa instrumentalis: & silr cōfessio & absolutio sacerdotis est causa instrumētalis: sicut ad formationē cultelli multa cōcurrunt: qa & ars fabri & manus eius & malleus & incus & ignis & alia. Ad remissionē peccati etiā quo ad pniam oia prædicta operantur plus & minus ſm deuotionē & conatū pœnitētis: remissa tamē pri⁹ omni culpa mortali: quia cū mortali nō est homo capax remissionis alicuius pœnę. Valet etiā ad remissionem pœnę satisfactio iniuncta: & oia bona opera facta in charitate: & flagella patienter tolerata & indulgentiæ.

§.I. PER PENITENTIAM REVIVI

scunt opera mortificata ꝙ peccatū ſm Tho. & Pe. & Ray. Distinquod etiā dicit Aug. de pœni. dist. v. qui vult. qd' sic declarat Pe. de pa. in. iiij. Opera nostra dicuntur viua & mortua & mortificata & viuificata per cōparationē ad ea q̄ viuūt rum no natural iter. Sicut em̄ illa dicuntur viua nō solū quę habēt principiū vitæ: sed etiā operationē vt oculus videndo: pes ambulando. Mortua quæ neutrū habent. Mortificata quę habent principiū vitæ: sed non operationē, ꝓpter aliquod impedimentū vt mēbrū putridū. Viuificata q̄ per amotionē impedimenti operationis vitę redeūt ad suas operationes. Sic opera nostra spūaliter dicūtur viua: qa, ꝓcedūt a charitate q̄ est principiū vitę spūalis: & ꝙ meritū possunt perducere ad vitā æternā q̄ est vera vita. Iste em̄ est finalis actus operū nostrorū. Mortua ꝙo dicuntur quæ fiunt extra charitatē: & dicuntur mortua ex aptitudine: qa. ſ. potuerūt fieri in charitate: & sic fuissent viua. Mortificata ꝙo quę facta fuerūt in charitate: sed per meritū nō possunt ad vitam gloriæ ꝓducere efficaciter, ꝓpter impedimētū peccati mortalis supuenientis. Viuificant aūt cū impedimentū mortificationis amouēt: & hoc est mortale supueniēs. Sed nota ſm Tho. ꝙ resurgēs per pniam a mortali nō oportet ꝙ resurgat in eodē gradu gratię & charitatis quam amisit: sed pōt resurgere in æquali maiori & minori ſm conatū ipsi⁹ pœnitētis. Et ex hoc oritur dubiū quō viuificenť opa mortificata in eo q resurgit in minori charitate & in illo statu cata q̄ morit': cū pręmiū recipiat ſm statū in morte: nō ſm statū modo pręteritum. Rñdet Pe. de pa. ꝙ p pniam reuiuiscere merita viuūt pōt intelligi dupliciter. Vno mō quātū ad pręmiū accidēs: & sic nō reuiuiscunt nisi illius præmij sit talis cōditio ꝙ requirat cōtinuitatē & ꝓpetuitatē: sicut aureola virginitatis. Alio mō quātū ad pręmiū essentiale: & sic ꝓ se loquēdo reuiuiscūt ꝓsuppōsito ꝙ moriat' cū tāto gradu charitatis quātū amiserat: qa tūc nō est tm̄ ex merito vltimo: sed ex merito primo & ꝓ se, ex pnia sicut ex remouēte, ꝓhibēte & ex vltima charitate: sicut ex naturali dispositione necessaria recipit quātitatē pmij essentialis. Per accidēs aūt esse pōt ꝙ nō reuiuiscūt ex indispositiōe recipiētis quo ad intensitatē. i. tantā quātitatē pmij: ſm em̄ Tho. sup epłam ad Ro. Quātitas pmij essentialis: qd' cōsistit in visione dei: rñdet quantitati charitatis in via: & quātitas præmij accidentalis rñdet quātitati laboris bonor operū. Et de hoc intelligitur illud apł'i. Vnusquisq; ꝓpriam mercedē accipiet ſm suū laborē. Nota ꝙ pnia & plures aliæ ῡtutes dicunť fundamentū: sed diuersis respectib⁹. Cū em̄ fundamētū sit prima pars ædificij & sustētatio toti⁹ ædificij rōne prioritatis In spūalib⁹ fides dr̄ fundamentū virtutū simpl'r. Pnia dr̄ fundamētū rōne prioritatis nō simpl'r: sed in genere eor: quæ ptinent ad effectū: & q̄ ad fugā mali cōmissi. Timor etiam dr̄

etiā dr̄ fundamentū quantū ad fugā mali cōmittendi. Charitas dr̄ fundamentū rōne prioritatis quo ad psecutionem boni: sed rōne sustentationis dicitur humilitas fundamentum in ꝓfectis: & fortitudo in aduersis. Tho. in. iiij.

§.II. PENITENTIA AVTEM SIC DIFFINITVR

ſm Greg. & Amb. ꝙ est ꝑterita mala plāgere: & plāgenda iterū nō cōmittere, de pœ. di. iij. pnia. &. c. pniam. q̄ diffinitio dat⁹ p duplicē actū ei⁹ ſm Tho. Vn⁹ pñs respicit ſ. dolor de ꝓmissis. Flet⁹ em̄ sumit' ꝙ dolore interiori. Alij⁹ respicit futurū. ſ. ꝓpositū nō cōmittendi vlterius. Et sic nō cōmittere intelligit' quo ad, ꝓpositū ꝙ tūc cū pœniter. Nō em̄ regrit' ad verā pniam ꝙ aliqs vlterius nō peccet: qa de essentia alicui⁹ rei nō est aliqd futurū. Ille ergo autoritates de Pœ. di. iij. Ile. &. c. irrisor. & alię q̄ videnť dicere ꝙ non est vera pnia: sed inanis cū qs iterū & iterū peccat: vel referuntur ad idē ꝑs ſm Ray. & Gof. quo qs pœniter: cū. ſ. & si doler de cōmisso: nō tm̄ proponit abstinere: vel si vere pœniteat dr̄ inanis recidiuādo: qa priuat' fine seu fructu ei⁹ q̄ est absolutio, ꝓter pctm̄ supueniēs. Qd' autē dicit Hiero. ꝙ sec'a tabula post naufragiū est pnia seu culpā simpliciter cōfiteri. de pœ. di. ſt. j. sec'a. Goſ. quo qs pœniter: cū. ſ. & si dolet de cōmisso: nō tm̄ proponit abstinere: vel si vere pœniteat dr̄ inanis recidiuādo: qa priuat' fine seu fructu ei⁹ q̄ est absolutio, ꝓter pctm̄ supueniēs. Qd' autē dicit Hiero. ꝙ sec'a tabula post naufragiū est pnia seu culpā simpliciter cōfiteri. de pœ. di. ſt. j. sec'a. Ioquit' metaphorice ad silitudinē nauigātis q̄ fracta naui auxilio alicui⁹ tabulę dicit' ad portū. Sic spūaliter fracta innocētia baptismali ꝑ mortale: q̄ est nauis & prima tabula: nō est alia via salutis nisi pnia quæ dicit' secunda tabula: quę tabula est post naufragiū: sed nō sec'a post ipsum. Qd' aūt de pœ. dist. iij. pnia. ij. dicitur p Aug. ꝙ pœnitere est pœnā tenere vt semp̄ puniat in se vl cisc endo qd' cōmisit peccādo. vt in. ſ. si apłs. ea. di. vbi dicit ꝙ pœnitens semp̄ dolet &c. Intelligendū est ſm Pe. nō quidē pniam exteriorē debere esse perpetuā: nec etiā pœnitentiam interiorē actualem. i. ꝙ semp̄ actu doleat sed habitualem. i. semp̄ debet habere hanc dispositionē in mēte, ꝙ cū menti occurrit peccatū cōmissum nō accepteť: sed ſm rōnem doleat. Item qa dicit Aug. in dicto. §. si apostolus. ꝙ pœnitens de dolore gaudeat. Sciendū ꝙ triplex est dolor & gaudiū sec'm Pe. de Pa. Primo ipsa passio concupiscibilis: & sic simul nō sunt etiā de diuersis dolor & gaudium. Secūdo accipit pro motu cordis: quia lętitia est cordis latitudo: & tristitia cordis contristatio (al's contrictio cordis quæ duo etiā simul esse nō possunt. Tertio accipit pro simplici actu voluntatis: & tunc prout sunt de eodem nō sunt simul: qa contrariātur: & silr si sunt de diuersis nō subordinatis: sed prout sunt ordinati ita ꝙ vnum est ratio alterius sic stāt simul: & sic est in ꝓposito: immo forte sunt vnus actus: sicut finis & id quod est ad finē: qa vbi duo ꝓpter vnū vtrobiq; vnū. Vnde & qd' dicit Tho. vtrūq; nō posse simul esse equalr: intelligendū est quātū ad causalitatē & principalitatē: nō quātū ad intētionē & remissionē sec'm rē si differūt re: vel sec'm rōnē si sunt vni⁹ act⁹ re: qa vnū est ratio alterius: ad intētionē em̄ & remissionē causæ sequit' intētio & remissio effect⁹: quāto em̄ plus dolet de peccato: tanto plus gaudet de dolore.

§.III. DE EFFECTV PENITENTIE

seu fructu. Nota sec'm Pe. de Pal'. dist. xiiij. ꝙ pœnitētia delet oēm culpā actualē: mortalē & venialē cui applicat' spe cialiter. Vnde Chrys. de pœ. di. iij. talis. dicit etiā si ad summū quis puenerit malorū: & inde reuerti velit ad virtutis viā: susc ipit. ſ. de⁹ libenter amplectit' & oia facit quatenus ad priorē reuocet statū. Hęc ille. Et qa mortalia habēt cōnexionē ex parte auersionis: qa oia a deo auertunt: vnū nō dimittit' sine alio sec'm Tho. Sed mortalia pñt dimitti sine venialib⁹: & vnū veniale sine altero: qa nō habent onexionē adiuicē sec'm Tho. Sec'o nota ꝙ pœnitētia tollit pœnā ętern̄a: pœnā aūt tpalē si ꝑfecta sit totaliter tollit vel saltem minuit. Vnde dicit Pe. ꝙ sicut qui hoiem ita & qui deum offendit peccat dupliciter: qa cōtra ęqualitatem amicitiæ inquātum debitū affectū nō impendit: & contra ęqualitatē iustitię inquātū rem vel hoiem vel obsequium subtrahit: oportet ergo necessario vtrūq; restituere: & qa restituta amicitia nō statim restituitur res ablata: ideo post remissionē culpę remanet reat⁹ pœnę satisfactorie. ſ. coīter. de pœ. di. j. si pctm̄ Dauid. Tertio nota sec'm Pe. de Pal'. ꝙ sequelā ad pctm̄ qd' est trahere ad pctm̄: & retrahere a pctō: si pnia q̄ est virt⁹ & sacrm̄ sit ꝑfecta: totalr delet istā sequelā & istas reliquias. Si aūt esset cōpleta pnia q̄ est sacramētū & nō q̄ est virt⁹ esset qdē deleta pœna: sed nō sequela cū in momēto posset esse deleta ois pœna: nō aūt habit⁹ malus acquisitus. Sed si pnia virt⁹ esset ꝑfecta: tunc sequeretur tota liter deleta: qa habit⁹ vitiosus totaliter corrupt⁹. Quarto nota ſm Tho. & Pe. ꝙ restituit pnia oēs virtutes necessarias ad salutē: qa remouendo, ꝓhibens restituit gratiam cū qua oēs virtutes infundunť: sed necessarias ad dignitatē nō infundit nec restituit. Quinto nota ꝙ p pniam vitantur flagella tpalia. Amb. Nouit dns̄ mutare sniam si tu noueris mutare delictū. & de pœ. di. j. Sed & cōtinuo. & c. importuna. &. c. si agamus. Vltimo nota ꝙ pnia non restituit impunitatem in foro cōtentioso: immo habens bullam de absolutione ab homicidio nihilominus suspendetur: nec liberat ab irregularitate. Itē mortificata opa meritoria per peccatum: per pœnitentiam reuiuiscunt.

§.IIII. DE IMPEDIMENTIS PENITENTIÆ.

Dicit Pe. de Pa. post Magistrum sen. in. iiij. di. xvj. ꝙ hypocrisis & ludi & militia & negotiatio impediūt pœnitentiā. Et hypocrisis quidē impedit propter hoc: qa est habitus malus quo homo est prōptus facere bona opera propter homines: & sic inclinat vt opera quæ al's essent digni fructus pœnitentiæ non habeant hunc effectū. Ludi taxillorū: chorearum: histrionum: spectaculorū: in hastiludijs: venationibus & hmōi impediunt: quia nimis distrahunt mentem a deo & dissoluunt vana lætitia: cum tamen pœnitens debeat habere cor recollectum ad deū & dolorē de peccato. Militia ꝙo & negotiatio etiam impediunt: & quia mentem distrahunt: & quia mentem multis peccatis cōmuniter implicant. Verum quia ista aliquā do sunt necessitate, & aliqua ex his aliquando licita: ideo nō impediunt de necessitate pœnitentiam & fructū eius nisi cū sunt mortalia: vt de pœ. di. v. negotiū. Et de his materijs habes in. ij. parte: in diuersis ca. Sunt & alia impedimenta pniæ interiora: & ſm Ray. & Hostię. in sum. sunt quatuor. Primū est pudor cōfitendi qui retrahit superbos dum nolunt videri mali. Impedi
Sec'm est timor satisfaciendi. Timent em̄ quidā ꝙ non possent facere pniam quę eis imponeret. Tertiū est ispes vana & hęc est triplex: qa diu viuendi: qa diuitias acquirēdi: & qa miam consequendi finaliter. Quartū est desperatio veniam obtinendi: vel post ventā in bono ꝑseuerādi. Et desperationem venię inducunt tria. ſ. consideratio grauitatis peccati: sicut Cain dixit. Maior est iniquitas mea ꝙ vt veniā merear &c. Geñ. iij. Sec'm est consideratio frequentationis. Cogitat em̄ peccator. Ad quid confitebor: cras iterum cadam in huiusmodi. Tertium consideratio diuturnitatis in peccato. Cogitat enim: tam diu steti in hoc peccato ꝙ de illo nunq̄ misericordiam obtinebo.

§.V. DE REMEDIIS CONTRA DICTA IMPEDIMENTA.

Nota ſm Ray. & Hostien. contra pudorē est triplex remediū cōsideratiōis. Primū est cōsideratio rōnis naturalis. Si em̄ non erubuisti peccare: qd' malū & inhonestū est: non debes erubescere. i., ꝓpter ruborē dimittere cōfessionē pctōr.: qd' bonū & honestū est. Bern̄. O nimia insania hoim pudet ablui & nō pudet inquinari: abstergit caliga & contēnit aia. Sec'm est virtus diuine intuitionis. Ad Heb. iij. c. Oia nuda & apta sunt oculis ei⁹. Tertiū cōparatio futuræ cōfusionis. Nau. iij. Reuelabo pudenda tua in conspectu omniū nationū. Contra falsum timorem est etiā triplex remediū. Primū est per consideratione pœnę ꝑsentis paucitas: & ecōtrario in futuro pœnę multiplicitas. Pe. Multa flagella pctōris: qa ignis: sulphur: aspect⁹ dęmonū: tenebræ: vermis & alia. Secūdū est pœnę præsentis leuitas & ecōtrario futurę acerbitas. Iob. vj. Quis timet pruinā. i. pœnā temporalē irruere super eū nix. i. pœna futura grauior. Tertiū est pœnę ꝑsentis breuitas: & ecōuerso in futuro æternitas. Mat. xxv. Ite maledicti in ignē ęternū. Contra spem vanam est triplex remedium. Nam contra spem diu viuendi est illud qd' dicitur Iaco. iiij. Quæ est vita vestra: vapor ad modicum parens &c. & hmōi. Contra spem diuitias acquirendi est illud Iob. xxvij. Diues cū dormierit nihil secum auferet &c. Exemplum diuitis dicentis Anima mea habes multa bona &c. Lucæ. xij. Contra spem consequēdi est illud Eccl'i. v. c. Fili ne tardes conuerti ad dīm & ne differas &c. Et illud Hierony. Assidue peccantiū: necmiseretur deus. Contra desperationē de venia,

est triplex remediū. Nam cōtra desperationē ratione gratuitatis peccati est illud Iob.vj. Vtinā appenderentur peccata mea &c. passio enim christi est fortior ad dissoluendū q̄ quodcūq; peccatū ad obligandū. Cōtra desperationem ratione multitudinis peccatorū est illud Mat.xviij. Non dico tibi septies: sed vsq; septuagesiessepties. i. omnia peccata de pœ. di. iij. adhuc. Contra desperationē rōne diuturnitatis est illud. Ezech. xviij. In quacūq; die conuersus fuerit peccator: oīm; iniquitatū ei⁹ nō recordabor. de pœ. dist. vij. ep totū. Contra desperationē p̄seuerādi in bono sunt tria remedia. Primū est meditatio mortis vbi omnia ostendūtur vana. Eccl's. xj. Si multis annis vixerit homo &c. Secūdum est hostis debilitatio: quia debilis est hostis qui non vincit nisi volētē: immo; nec in porcos intrauit nisi p̄missus. Et istā libertatē ostendit Amb. xv. q. j. non est. Tertiū remedium est hoīs fortitudo q̄ prouenit ei ex quīq; Ex pcōr̄ remissiōe: ex lętitia spirituali: ex armatura spirituali: ex exercitio (al's exercitu) bonorum: ex eius protectione.

§.VI. DE PARTIBVS PENITENTIE.

Nota ſm Pe. de Pal'. q̄ pnia habet tria gña partiū. s. potentiales: essentiales: integrales. Primo quidem habet partes quasi potētiales: quarum cōditio est q̄ vna cōtinet alia & plus: sicut dicimus animā vt totū potētiale diuidi in suas partes potentiales: in vegetatiuū: sensitiuū: & intellectiuū. & sensitiuū continet in se vegetatiuū & plus: & intellectiuū vtrūq; & pl⁹ etiā. Et ſm has ptes accipit diuisio pniē data ab Aug. de pœ. dist. j. tres sunt actiões. s. q̄ est pnia ante baptismū: & hęc requirit contritionē. pnia post baptismū deuenialib⁹: & hęc p̄itionē & satisfactionē. pnia post baptismū de mortalib⁹ & hæc regrit cōtritionē & cōfessiōnē & satisfactionem. Sed'o pnia habet ptes subiectiuas quę rūdēr tori vniuersali sicut indiuidua sunt speciei partes: & harū cōditio est q̄ qlibet pars cōtinet totā naturā toti? &c. sicut Pe. & Marti. totā hoīs naturā. Et sic pnia ſm Ray. diuiditur in solennē: publicā & priuatā. Pœnitētia priuata est illa quę fit secreto cōfessori. eī de pœ. & re. c. ois. & vt dicit Alb. in. iiij. nō tenet hō pro q̄libet pctō manifesto: ꝓpter qđ scādalizauit alios pniam suā manifestare alij q̄ sacerdoti; sed q fecit scādalū ſn cōi tenet ad ostēdēdū bonū exēplū in cōi: qa eo ipso q̄ videt scādalizatus p malū op⁹ ei⁹ bonū exēplū vitę ei⁹: debet p̄sumere emendationē eius. Pœnitētia publica ſm Ray. proprie est q̄ fit in facie ecclesiæ: nō qđ cū obseruatione eoꝝ quę fiunt in solēni: sed cū iniungit peregrinatio p mundū cū baculo cubitali vel scapulari vel veste aliqua ad hoc cōsueta: & hanc pniam pōt imponere simplex sacerdos: & pōt etiā imponi clerico qñ crimē est publicū ſm Tho. in. iiij. & Ber. i glos. de pœ. & re. c. quę situ. licet Ray. & Host. cōtrariū dicāt. Item dicit Guil. Dur. q̄ pniam publicā sedes aplica nemini agēdā indicit: nisi vbi est curia. s. q̄ vadant se verberando p ecclesias certis diebꝰ. Pnia solēnis: qa ablata est de vsu eccl'iæ: ideo brevissime, ptranseo. Hęc scd'm Ray. imponit solū ab epō vl' de mādato eius: & solennis etiā recōciliatio ei⁹ reseruatur epō & imponitur p crimine enormi & vulgatissimo qđ cōmouet vrbē vl' villā. vt. xxvj. q. v. c. fi. nec debet iponi clerico nisi prius depōsito: quia ipsa inducit irregularitatem. vt dist. l. cōfirmandū. nec iterat hęc pœnitētia solennis: nisi cōsuetudo sit in cōtrariū. de pœni. dist. iij. reperiuntur. modus autē quo imponebatur habetur dist. l. in capite. & dum durabat hæc pœnitētia nō poterāt intrare ecclesiam: nisi a quīta feria in cœna dñi vsq; ad octauā Paschę. Tertio pœnitētia habet partes integrales. s. contritionem cōfessionē & satisfactionē: inquantum. s. pnia est sacramētū. Vnde Chryso. Perfecta pnia cogit peccatorē oīa liben ter sufferre: in corde, eī cōtritio: in ore cōfessio: in opere tota humilitas. s. satisfactionis. de pœ. dist. iij. perfecta pnia. Sed no. scd'm Pe. de pa. q̄ cōtritio dupliciter accipit. Vno mō ꝓprie p actu gratiæ informato: & sic nō est pars sacramenti sed res sacri vel prim⁹ effect⁹ eius vt habiti in facto vel suscepti. Sed'o mō accipit p actu liberi arbitrij dolētis de pctō qui nō pōt dici res: cum nō sit effectus eius: sed est primū principiū eius: & sic est pars sacri: prout exterius signatur actu vel habitu. Et figurata est pnia p triduū quo christus perditus requisitus inuentus est. Luc. ij. & per triduū. & de quo Exo. iij. Viam trium dierū ibimus in solitudine &c. & triduū mortis christi.

¶ De contritione & necessitate eius: & qualitate: quantitate: & causalitate eius. Cap̄. XVIII.

DE CONTRITIONE SCIEN

Contritio diffinitur.

dū est q̄ sic diffinit magist raliter. Cōtritio est dolor pro peccatis volūtarie assumpt⁹ cū ꝓposito cōfitendi & satisfaciēdi. Et dicit Pe. de pal'. dist. xvj. in. iiij. q̄ hoc ꝓpositū cōfitendi & satisfaciendi requirit in mortali: qa quātū ad veniale nō regritur ꝓpositū cōfitendi: nisi tm̄ per accidēs ratione p̄cepti ecclesiastici: nec etiā ꝓpositū satisfaciendi. Sed q hic nō vult satisfare ꝓ mortali nō videt esse i statu salutis. Et nota scd'm Pe. de pal'. post Tho. q̄ cū ad verā cōtritionē concurrunt ista quatuor quæ regrit iustificatio impij. Primo infusio gratię. Secundo mot⁹ liberi arbitrij in peccatū detestādo. Tertio motus liberi arbitrij in deū diligendo sup oīa. Quarto remissio culpæ. q̄ simul tpe & in instāti in vno sunt: vnū tamē p̄cedit alterū ordine naturæ & intellect⁹: & scd'm ordinem positū & in motu liberi arbitrij 'ad destrūcdū pctm̄ icludit ꝓpositū cōfitēdi & satisfaciēdi. Hic notaſscd'm Pe. illa quatuor quę cōcurrunt ad iustificationē impij: quę notātur in illo versu. Cōmouisti die terrā. i. peccatorē: & hoc p infusionē gratię: & cōturbasti eā p motū doloris de pctō sana cōtritiones ei⁹. s. dādo remissionē culpæ: qa cōmota est. i. simul & totaliter mota a te diligēdo sup oīa. Secūdū Pe. in. iiij. sicut in naturalibus dr̄ durū id qđ resistit tactui vt lapis: molle quidē cędit vt caro & cæra: frangi aūt & ateri quādo in grossas ptes diuidit: cōteri q̄n in minutissimas & quasi in puluerē. Sic ſpūaliter cor dr̄ durū qđ nō q̄ dit diuinę inspiratiōi quasi digito ſpūssancti se tāgēti sed resistit: molle cū cędit & assentit. Ezech. xxvj. Auferā a vobis cor lapideū: & dabo vobis cor carneū. Frāgi ꝙo cū attritur per grossam & imperfectā displicentiā pctī. Scindite corda vestra. Cōteri ꝙo cū pctm̄ scd'm omnē sui ptē displicet. & pfecte & totaliter resiliēs a pctō. Pś. l. Cor cōtritū & humiliatū deus nō despicies. Et ex his patet differētia inter cōtritionē & attritionē dupliciter. Vno mō ex pte liberi arbitrij: qa dolor imperfectus dr̄ attritio: & dolor pfectus dr̄ cōtritio. Sed'o ex pte dei: qa dolor gratia informat⁹ est cōtritio quātūcūq; sit modicus dolor: qui nō est gratia informat⁹ nō pōt dici cōtritio sed attritio. Nā dolor, desperationis est maior dolore cōtritiōis: & tm̄ nō est cōtritio. Et dolor de pctō prout est vn⁹ act⁹ numero: sic non pōt attritio fieri ~~sed~~ cōtritio: sed prout est vn⁹ act⁹ scd'm speciē sic attritio pōt fieri ꝓritio: sicut ex mane fit meridies: & vnum est dispositio ad aliud: sicut in naturalibus ꝓcedit de imperfecto ad perfectū. Q̄uis autē per cōtritionē solā habeatur remissio peccati: nihil ominus tamē tenetur post modū cōfiteri tēpore suo & satisfacere: & hoc scd'm Tho. tū ratiōe dubij: qa certꝰ nō est si est cōtritus: tum etiā rōne præcepti de cōfessione facti. Si aūt hoc omittit facere tpe debito: pctā quidē iā dimissa nō redeūt. sed scd'm Hug. tūc peccat mortaliter illud omittendo. de pœ. dist. j. magna. Obiectū aūt. i. materia circa quā est dolor cōtritiōis: scd'm Pe. de pa. post Tho. est malū non naturæ nec pœnę: cum cōritio agat in peccatū ad destrūcdū ipsum: sed malū culpæ nō quidē originalis: sed actualis contra quod est. Est etiam malum culpæ propriū non alienum: q̄uis eī quis debeat de peccato proximi dolere: non tamē est ille dolor cōtritio. Est & malum præteritum seu omissum nō futurum: quia de futuro est cautela nō dolor: & de venialib⁹ sufficit dolor in generali: q̄uis & vtilior sit etiam in particulari. Sed de mortalibus in particulari si recordatur: & ad recordandum debet adhibere studium & conatum. Si est oblitus in generali & in particulari doleat de negligentia sua ad pœnitendū ꝓpter quam est oblitus.

Ad veram cōtritionē currunt quatuor.

Iohelis iij.

Diffia cōtritiōis & attritionis.

§.I. DE NECESSITATE CONTRITIO

nis. Sciendū scd'm Pe. in. iiij. q̄ de omni pctō actuali mortali necessario requirit cōtritio. Ratio est: quia in oī peccato mortali est actualis auersio volūtatis a deo ad pctm̄: & ideo cū cōtraria cōtrariꝭ curētur: oportet q̄ in oī remissione pctī mortalis sit actualis auersio a pctō ad deū: hęc autē auersio appellat contritio. Duritia em̄ volūtatis manētis i pctō nō tollit: nisi p volūtatis fractionē oīmodā q̄ appellat ꝓritio. Cōcor. Ray. de reg. iur. in. c. venia. lib. vj. vbi cī venia nō dat nisi correcto. & de pœ. di. j. neminē. Sed nota ſm Pe. q̄

ſm Pe. q̄ licet de peccatis oblitis: de quibus quis post conatū debitū ad recordandū nō recolit specialr̄ sufficiat generalis cōtritio: tm̄ de peccatis quoꝝ memoriā habet regrit tur specialis ꝓritio de singulis si tps habet q̄ possit de singulis dolere spāliter: sed si tps non habet: qa de⁹ nō regrit ab hoīe nisi quod pōt: & in momēto pōt homo ouerti: sed non potest in momēto de singulis cōteri: ideo sufficit tūc vna generalis contritio. Tho. aūt dicit q̄ quantū ad principium contritionis. s. cum quis cogitat de peccatis suis & dolet: & si nō dolore cōtritionis saltem dolore attritionis: sic oportet q̄ de singulis pctis q̄ habet in memoria conteratur: sed quantū ad eum dolore qui est iā gratia informatus: sic sufficit q̄ sit vna cōmunis cōritio de omnibus: tūc em̄ ille motus agit in virtute omniū præcedentiū dispositiōnū. & qđ dicit Aug. de pœ. di. iij. oportet pœnitē tem simul dolere de omni crimine. dicit Petrus q̄ hęc contritio generalis est dispositio immediata ad gratiā. Nā dolere de vno sine alio non sufficit ad salutem.

§.II. QVANDO TENEATVR QVIS

ad cōtritionē. Dicit Pe. de pa. q̄ tota vita ista est tps cōritionis quo ad habitū: sic. l. q̄ hō semp debet esse prōpt⁹ ad dolēdū de oī mortali si ipsum cōmitteret: nisi al's dol uisset immo dicunt aliq̄ q̄uoties recolit de mortali tenet dolere & cōteri: qđ est durū & videt falsum: qa p̄ceptū affirmatiū nō obligat ad semp: & si semp: vnde licet siue recolat pctm̄ siue nō recolat semp teneat ad hoc nō sibi cōplacere in pctō: nō tm̄ tenet actu odire pctm̄: sicut nō tenet deum actu diligere quoties de deo recolit: alioqn nullus posset iudicare de deo speculatiue qn peccaret mortaliter: qa nō pōt diligere deū nisi cogitet de deo practice: vnde pōt dici q̄ est verū debito cōgruitatis non necessitatis. Vel si intelligat de debito necessitatis dicēdū q̄ sicut p̄ceptū. de charitate quātū ad actū interiorē videt magis ligare q̄ affirmatiua q̄ obligāt in tpe necessitatis solū. Istud aūt qñcūq; eius materia occurrerit practice non speculatiue: vt cum. s. considerat deus vt diligēdus vel non diligendus tenetur iudicare vt diligendus & diligere. Sic & pctm̄ commissum si mēti occurrit practice: vt. s. materia delectationis vl' detestationis: tenet homo iudicare detestandū & detestari. Hęc Pe. de pctis quidem cōmissis de quibus iā quis habuit vel credit se habuisse cōritionē videt sufficere qđ dictū est. Sed quantū ad peccata mortalia de quibus nōdū quis habuit cōritionē videtur q̄ semp teneatur qñ pctm̄ mēti occurrit ad actū odiendū & detestandū pctm̄: al's peccat mortaliter pctō ōmissionis: quousq; cōteratur. Dicit em̄ Tho. Pe. Boñ. & Durā. q̄ post mortale peccatum & si nō tenetur quis ad statim cōritendū: tenetur tamē ex necessitate ad statim cōterendū: nec em̄ p momentū licet stare in peccato. Vñ Eccl'i. xxj. dr̄. Quasi a facie colubri fuge peccatum. Imminet em̄ tali maximū periculū: cum em̄ nulla necessitas excuset a contritione: si moriatur ante contritionem etiam si non potuit conteri: quia subito moritur: nihil ominꝰ dānatur: quod non sic est de confessione.

§.III. DE QVALITATE CONTRI

tionis. No. ſm Pe. in. iiij. q̄ duplex est dolor contritionis. s. ītellectualis q est displicētia & detestatio volūtatis de peccato: & sensibilie q est quędā afflictio insensitiua & tristitia cōstringēs cor & alterizans. Primꝰ semp requirit de necessitate: & est sufficiens ad delendū culpā cū dei gratia. Ratio est: qa ſm Chryso. Vnūquodq; p quascūq causas ꝓtrahitur p easdē dissoluit. de reg. iu. ois res. Sed pctm̄ mortale sufficiēter cōmittit volūtate seu per actū volūtatis. de pœ. di. j. si cui. ergo & sufficiēter per actū voluntatis cum adiutorio diuinę gratiæ destrui pōt ipm̄ detestādo: & displicentiā de cōmisso habēdo voluntate deliberata. Secūdus dolor. s. sensibilis nō requirit de necessitate ad cōtritionē habendā & remissionē consequēdam Et ratio est. qa deus non requirit ab hoīe impossibile: sed possibile. Sed habere istū dolorem sensibilem non est in potestate hoīs etiam pręsuppositā in eo gr̄a: sed bene prim⁹ cum adiutorio gratiæ: vnde nō requiritur dolor sensibilis de necessitate: sed de cōgruitate: sufficit enim si mens sit flebilis etiam si actu flere non possit: vt dicit Amb. & est vtilis ad remissionem. Et iste dolor cōiter inducit lachrymas exteriores: & de quibus Aug. de pœ. dist. j. c. quē pœniter. Sciat se culpabiliter reum qui dēflet dāna amici vl' tēporis. i. tpalia: & nō deflet pctā: qđ intelligit ſm Tho. quādo hoc accidit ex insufficiētia vel paruitate doloris de pctis: secus si hoc ꝓuenit ex dutitia cōplexionis vel ex magnitudine doloris vel intētione humiliationis: qa. s. nō vult a ba alijs videri: cū. s. est in cō spectu aliorū: quia tunc nō est reus. Pe de pa. etiam dicit q̄ velle cōteri est cōteri: qđ intelligitur de voluntate efficaci: votū em̄ pro opere reputatur. de pœ. dist. j. magna.

§.IIII. DE QVANTITATE CONTRI

tionis. Nota ſm Pe. de Pal'. q̄ dolor intellectualis debet eē maximꝰ: non quidē respectu doloris alterius: quia hoc est impossibile: qa mors christi quę excessit omnē dolorē vitę p̄sentis nō attingebat ad minimū dolorē inferni vl' purgatorij: nec etiā respectu doloris inordinati: qa maior est dolor se desperantis ſm quosdā: cuius pœnitēs debet optare p plus sibi displiceat peccatū ad expiandū q̄ illi ad augēdum. Nec etiā debet esse maximus respectu alterius seu cuiuscūq;: quia de maiori magis debet dolere ſm Pe. Et habituali⁹ quantū ad dolorē cōtritionis generalē de oibus peccatis suis in quātū sunt offensa dei q est dolor & dispositio immediata ad iustificationē: & actualiter quātum ad dolorē specialē quē habet recogitādo de singulis: qa maiꝰ peccatū habet maiorē rationē dolēdi: & ideo de maiori debet magis dolere: sed debet esse maximꝰ respectu mali naturæ & pœnę. Propterea autē debet esse maximꝰ ſm Pe. de Pal'. qa de maiori malo. s. culpę qđ est maximū: & de amissione maioris boni qđ sit. s. dei & gloriæ suæ. Et ſm Tho. nō pōt esse dolor iste nimi⁹: sicut nec charitas vnde, pcedit pōt esse nimia. Debet etiā contritus magis velle pati quācūq; pœnā in gñali q̄ peccare mortaliter ſm Tho. in quod lib. j. q. v. arti. v. Et ratio est: qa cōtrito nō pōt esse sine charitate. Charitas aūt dictat vt hō magis diligat deū. Peccare aūt est facere contra deū: pati aūt est contra se ipsum: q̄ &c. Sed in particulari descendere ad hanc pœnā vel illā nō tenetur: immo stulte facere si quis se vel alīū sup hmōi solicitaret cū terribilia in particulari considerata plus terreāt. Concor. Alb. Inno. Pe. de Pa. di. q̄ nō debet se quis tentare super his: nec cōfessor pœnitētē ad sumendū experimētū: nec in sermōnib⁹ debet tendere laqueos tērationis simplicibus dicendo q̄ pl⁹ hō debet velle excoriari & hmōi quę sensus horret: sed hoc a pœnitente requirat si pœniteat. Et si dolor eius insufficiens est an vellet dolore sufficientē hre. & si nō habet hoc ipm̄ sibi displicet & hoc sufficit. Dolor aūt cōritionis sensibilis: licet de pctō maiori deberet etiā esse maior: tm̄ nō requirit de necessitate sicut nec ipe dolor: & qa corp⁹ afflixit: posset esse min⁹ qñ. s. inde sequeret læsio notabilis corpis. vñ ſm Tho. in. iiij. di. xvij. q. ij. ar. iij. oportet ipm̄ ſm debitā mensurā sumere: & mēsura in ipso est sicut in ieiunijs & alijs afflictiuis cōseruatio subiecti & bone habitudinis ad operandū quæ sibi incumbūt ſm statum suū. arg. ad hoc de cōse. dis. v. Non mediocriter. Et q̄uis ſm Pe. de Pal'. nō oporteat q̄ sit maximus hic dolor: qa non est in potestate hoīs plus dolere sensualiter de pctō q̄ de dāno sensibili: debet tn̄ pl⁹ optare lachrymas & dolorē sensus p pctō q̄ pro quocūq; dāno tēporali. & ſm Hiero. Apud deū non tantū valet mēsura temporis q̄ doloris: & abstinētia ciborū q̄ mortificatio criminū. de pœ. dist. j. mēsuram. Et ſm Pe. de Pal'. illud gaudiū quod est admixtum cōritioni ex spe venię qđ est maximū nō minuit dolorē: quia non est ei cōtrarius: sed est eius effectus vel causa & ratio: vnde potius auget dolorem.

§.V. DE CAVSALITATE CONTRI

tionis. No. q̄ licet deus sit cā principalis cōritiōis p gr̄am suā: tamē ex parte nostri dispositiuæ sex sunt causæ ei⁹ ſm Ray. Prima est recogitatio pctī. Esa. xxxvij. Recogitabo tibi oēs annos meos &c. Et Chryſ. Nullum delictoꝝ tale remedium sicut eoꝝ continuata memoria. s. ad dolendū. de pœ. dist. iij. Iudas. Secunda est ex recognitiōe pudoris. Prouer. xiij. Putredo in ossibus eius qui cōfusione res dignas gerit. Tertia vilitatis eius detestatio. Hierem. ij. Q̄. vilis facta es nimis iterans vias tuas. & Io. viij. c. Qui facit peccatum seruus est peccati. Seneca. Si scirem deos ignoscituros & homines ignoraturos, adhuc dedignarer peccare. Quarta timor dedie iudicij & pœna inferni. Hiero. Quoties diem illum considero totus contremisco. j. Pe. iiij. Si iu-

stus vix saluabitur. Iob. x. c. Vadam & non reuertar ad terram tenebrosam &c. Quinta est cōsideratio amissionis patrię & offensa tanti patris. Apoc. iij. Tene qđ habes vt nemo accipiat coronam tuam. Et ꝑm Bern. debet hic dolor esse acer: quia offendimus deum creatorem omniū, acrior quia offendim⁹ patrem nostrū spiritualem qui nos pascit multipliciter, acerrimus quia offendimus redemptorē nostrū qui nos redemit a crudelitate dęmonū a vinculis peccatorum & acerbitate tormentorum. Sexta est spes quę est triplex. s. veniæ consequendæ. Act. iij. Pœnitemini vt deleantur peccata vestra. Spes gratię recipiendæ. Apoca. iij. Ecce sto ad ostium & pulso &c. Spes glorię. Pœnitentiam agite appropinquabit em regnum cœlorum. Mar. iij. Si qs autem non vult hic conteri: cōteretur in inferno sine fine, iuxta illud Psal. Pś. xiij. Contritio & infœlicitas in vijs eorum. De vtilitate cōtritionis pertinet illud quod habes, ś. eodem. §. iij.

¶ De confessione & eius necessitate: & de sedecim eiusdem conditionibus diffuse declaratis. Cap. XIX.

DE SECVNDA PARTE PENIentię. s. cōfessione. Et primo de diffinitione ei⁹ Ab Augustino sic diffinit: ꝙ ꝓfessio est ꝙ quā morb⁹ latēs spe venię aperit. Ad cui⁹ euidētiā nota ꝙ confessio tripliciter sit ꝑm Pe. in. iiij. Aut in foro aię interi⁹ corā deo: aut in foro pœnitentię exteri⁹ corā dei vicario: aut in foro cōtentioso corā iudice. In prima cōfessio ne pctm non aperitur: qa deo apertum erat. In vltima non aperitur in spe veniæ. In media pctm aperit latens spe veniæ. Vnde conuenienter describitur cōfessio sacramentalis & per materiā quæ est pctm: & p actū qui est aperire: & per finem qui est spes veniæ. Vnde de pœni. dist. j. ecce nūc tē pus, dicit Ambro. Confessio spem saluandi tribuit. Quare autem facienda est hoi confessio: Petrus assignat hanc rationē. In omni iudicio bene ordinato oportet alterū esse iudicē alterū reū esse. In pœnitētia aūt est quoddā iudiciū: decet tibi alterū esse reū: & aliū iudicem. Iudicium aūt cōtra reum procedit: aut per probationes cōtra inuitū: aut p confessiones proprias sponte factas. Cum ergo iudiciū pœnitentię sit spontaneum: oportet ꝓcedere ex cōfessione rei: nō ex aliįs ꝓbationib⁹, in iudicio vero nō debet esse iudex principalis nisi qui potest absolvere & condēnare. Et ideo illud iudiciū pœnitentiale in quo intendit remissio culpę solum deo principaliter cōpetit: qui solus peccata potest relaxare. de conse. dist. iiij. nemo. Ipse vero quia in veteri testamento deus erat & non homo: tunc contentus erat mentali confessione: licet em ab his qui erant de populo Iudęorum ex mādato legis fieret aliqua manifestatio peccatoꝝ: illa tamen erat generalis & solum pro quibusdā peccatis: non aut̄ specialis & distincta & vocalis vt nunc. Sed post susceptionem naturæ nostrę: vt in nouo testamento vocalem confessionem quæ fit homini requirit ab homine. Et quia in forma humana nobiscū vbiq; præsens esse nō potest: ideo vicarios constituit homines quibus debemus cōfessionē facere. de pœni. distin. j. multiplex. In hoc autem ꝙ potestatem suam iudiciariam ligandi & soluendi dedit cōfessionē eis fieri debere tanq; iudicibus insinuauit. Ipse ergo christus instituit confessionem tacite. Apostoli aut̄ promulgauerunt expresse. Iaco. v. Confitemini &c. i. habētibus potestatem: vt sunt sacerdotes.

§. I. DE NECESSITATE CONFESSIO

nis sacramentalis. Nota ꝙ Magister sen. in. iiij. dist. xvij. & Gratia. de pœni. dist. j. per totū quęrūt. vtrū absq; cōfessione sacramentali actu vel ꝓposito per solā cōtritionē. i. dolorem de peccatis cū proposito abstinēdi: & si nō ꝓfitēdi possit haberi remissio peccatoꝝ. Et multa dicunt pro & cōtra. Et tandē Gratia. dicit in fine dist. illius: ꝙ quia vtraq; opinio habet viros sapientes & religiosos: quid magis tenendū relinquit iudicio lectoris. Et in fine illi⁹ dist. Theodo. dicit Grecos tenere confessionē vocalē non esse necessariā: sed Tho. in. iiij. dist. xvij. in expositione litere dicit ꝙ hoc quod ponitur pro opinione. s. confessione vocale nō esse necessariā: nunc est hęresis. Non ꝙ explicite sit contra aliquē articulum vel ꝓcedens vel sequēs ad ipm: sed implicite aliquid cōtrariū fidei continet: quia sequitur ꝙ clames ecclesię nō sunt necessariæ ad salutem. Et in talibus anteqū determinetur per ecclesiā ꝙ ex eis sequit̄ aliquid contrariū fidei nō iudicatur hæresis esse sed opinio: & sic Magister & Gratia, pro opi. hoc ponunt. Sed nunc post determinationē ecclesiæ sub Innocentio. iij. factā. s. extra de pœ. & remis. c. omnis, hæresis reputanda esset. Confessionē aūt esse necessariā Pe. in. iiij. sic declarat. Omnis peccati originalis vel actualis remediū est passio christi: illius aūt passionis virtus in sacramētis ecclesiæ est impressa. Vnde nō possumus a peccato siue originali siue actuali sanari sine ecclesiæ sacramēti susceptione vel in re cū adest oportunitas: vel in proposito cum articulus necessitatis excludit sacramentū & non cōtemptus religionis. Confessio vero pertinet ad remediū institutū contra peccatum actuale vnde necessario tenemur confiteri. Est autem cōfessio de iure diuino non naturali. Sed de iure naturali est confessio quę fit deo mente. Concordat Tho. nec papa posset dispensare ꝙ aliquis non teneretur confiteri peccatum suum: quia non habet potestatem tollendi ius diuinū: sed posset dispensare ꝙ aliquis nō teneretur annuatim confiteri: quia hoc de iure humano est. Tho. Amb. de pœni. di. j. ecce. nō meruit iustificari qui peccata sua noluit confiteri.

§. II. DE CONDITIONIBVS QVAS

debet habere confessio. Nota ꝑm Tho. in. iiij. sen. dist. xvij. q. vlt. ar. iij. ad. iiij. q. ij. ꝙ debet hre. xvj. cōditiōes q̄ in his ỿbus cōtinētur. Sit simplex humilis ꝓfessio pura fidelis. Atq; frequēs nuda discreta libens verecūda: Integra secreta lachrymabilis accelerata: Fortis & accusans & sit parere parata. Et duę ex his conditionibus sunt ad bene esse confessionis: sed non necessariæ. s. frequēs & festina. Aliæ sunt necessariæ. De qualibet igitur earū videndū. Et primo de illis q̄ nō sunt necessariæ. Dicitur aūt cōfessio ꝑm Ray. qua si cordis vndicę passio. i. ex toto manifestatio.

§. III. PRIMA CONDITIO CON

fessionis est ꝙ sit festina: id est ꝙ cito post peccatū cōmissum mortale cōfiteatur. Et quęrunt doctores. Vtrum sit necessariū confiteri peccata mortalia statim habita oportunitate. Rńdet Pet. in. iiij. dicens ꝙ duæ sunt circa hoc opi. Vna dicit ꝙ tenetur statim habita oportunitate: nec capitulum de pœ. & re. ois. excusat: qa inētdit arctare tēpus nō ampliare propter negligētiā hominū. Alij dicūt̄ ꝓmuni⁹ ꝙ cum sit præceptū affirmatiuū nō obligat nisi ꝓ loco & tempore: ecclesia ỿo in hoc potuit determinare tēpus cum sit præceptū disciplinæ non naturæ. Vnde regulariter nō tenetur homo nisi semel in anno cōfiteri ad pascha: quādo necesse habet cōicare: hanc opi. dicit S. Tho. esse probabiliorem quā sequitur Pe. de Pal. Richa. & Duran. & Io. Neapol. in quodlib. j. q. vj. arti. ij. & Io. Neapol. Tali em nō sufficit ꝙ sit cōtritus: sed oportet ꝙ cōfiteatur si habet copiā cōfessoris: vel nisi necessitas vrgeat: al's peccaret mortaliter. Alij dicunt idem esse de oibus alijs sacramentis: ꝙ. s. non sufficiat contritio de mortali nisi & cōfiteatur si pōt: cum accedit ad sacramentū aliquod: vt sicut baptism⁹ est ianua sim pliciter respectu omniū sacramentorū: ita pœnitētia est sē cūda tabula post baptismū lapso respectu aliorū sacramētorū. ar. de pœ. dist. j. c. scd'a post naufragiū. Nec est mira de cōfe. dist. v. vt ieiuni. quia etiā ecclesia frequēter admonet fideles ad frequandū præcepta naturalia & diuina. Administrando aūt sacramēta: puta cōicando alios: audiēdo confessionē: fungēdo diaconū & hmōi: q̄uis debeat esse cōtrit⁹ de mortali peccato: non tamen necessitatis: al's peccaret mortaliter: vt dicit Pe. de Pal. xvj. §. xiij. confessus tn̄ debet esse ex debito h[illegible] tm: ita ꝙ nō cōfessus attamen contritus non peccat mortaliter ꝑm Pe. de Pal. Aliquibus videtur ꝙ etiā m[illegible]rātib⁹ sacramēta nō sufficiat cōtritio de mortali: sed de necessitate requirat cōfessio si pōt haberi. vnde Tho. & [illegible]st. xvij. in. iiij. q. ij. dicūt ꝙ ga prelatis incūbit dispēsare in sacramenta quę nō nisi mūdi tractare debēt: ideo est eis cōcessum a iure ꝙ possint sibi eligere cōfessores pro prios: qui intelligūt eos posse de mū diuia pnīe sacramētalis ꝓcedere in absolutione facta cōfitenti cōsiliū. Quis aūt ista [illegible]tior via: tamē nullū doctorū scriptū legi hoc dicere clare.

Scd's. dicere clare. Secūdus casus rōne periculi. saltē em semel sacramentum in necessitate in hac vita susciendū est. Et dr hoc piculum quādo frequēter hoies ex tali casu moriūtur ꝑm Pe. de pal. vt patiēdo naufragiū: intrādo bellū: aut patiendo acutam febrem vel grauem infirmitatē: & sic intelligitur ꝙ quilibet pōt absoluere in mortis periculo constitutum. de offi. ordi. c. pastoralis. in glo. Non autem est hoc periculum ex hoc solum ꝙ intrat mare vel flumē. Tertius Tertius est rōne dubiī: quando. s. probabiliter dubitat ꝙ amplius pro illo anno non occurret sibi copia cōfessionis seu valētis eum a peccato absoluere reseruato: vel ab excōmunicatiōe si ea est ligatus: tūc enim tenetur cōfiteri cum habeat oportunitatē: vbi enim periculum immenet auferenda est mora. dist. v. baptizari. Quartus casus est ratiōe scrupuli: Quarto cum scilicet aliquis est illius opinionis ꝙ teneatur statim confiteri: & sic ibi format conscientiā: tunc mortaliter peccat si non facit: quia omne quod est cōtra cōscientiā ędificat ad gehennā. xxviij. qō. vj. §. ex his. Et addit Thomas ꝙ q̄uis vt dictum est non teneatur quis statim confiteri ex necessitate: bonum est tamen & consulendum nō differre & præcipue q̄uis doleat de peccato: nescit tamen si est dolor sufficiens ad contritionem: sed in confessiōe sit homo de attrito contritus: nisi ponat obstaculum. Si quis tamen differret expectans aptius tempus & liberius: vel vt habeat peritiorē confessorem: laudabiliter faceret: ita tamen ꝙ propter hoc non transeat annus qui est terminus a iure statutus.

§. IIII. SECVNDA CONDITIO

confessionis est ꝙ sit frequēs: quod potest intelligi dupliciter ꝑm Ray. Vno modo vt qui frequēter cadit: frequenter resurgat ꝙ confessionem. de pœ. dist. iij. sæpties. &. c. ad huc perfidi instāt. Scd'o modo intelligitur vt eadem pctā pluries cōfiteatur. & vt dicit Aug. quāto pluribus confitebitur tur pitudinem criminis: tanto facilius inuenit gratiā remissionis. de pœ. dist. j. quem pœnitet. Et q̄uis in prima confessione si fuerit contritus: habuerit plenam remissionem omniū pctōrum mortalium: valebit nihilominus secūda & tertia: & deinceps confessio de eisdem: etsi non ad remissionem culpę ex quo iam deleta est: tamen ad remissionem pœnæ: tum rōne actus de se boni: tum ratione eruditionis: tūrōne & virtute claui: valebit & ad augmentum grāe: & aliqñ ad remissionē pœnæ: cum. s. in præcedēti non fuerat contritus. Nota tamen de peccato quo quis fuit rite cōfessus & absolutus nō tenetur de necessitate iterum confiteri: nec tenetur quis obedire alicui præcipienti sibi cōfiteri id de quo est cōfessus: nec papa posset condere legē ad hoc astringētē ꝑm. de Pa. Nota tñ ꝙ sunt aliq Casꝰ rei terādæ ꝓfessionis, Primus casus in quibus tenet̄ gs iterare ꝓfessionē: & sunt quatuor. scd'm Pe. duo sunt ex parte cōfitētis: & duo ex parte cōfessoris. Primꝰ scd'm Pe. Tho. Ray. & Hosti. & oēs alios. s. qñ aduertēter tacet aliqđ qđ est mortale: vel credit vł ꝓbabiliter dubitat esse mortale ex verecūdia vel alia iniusta cā: tunc peccat mortaliter cōmittēdo fictionē in sacro & notabilē irreuerentiā: & iterare tenet illā cōfessionē. Si tn̄ talis cōfitet eidē cui pri⁹ & ille habet in memoria pctā ei⁹ sufficit dicere illd occultatū & illātfictionē scd'm Du. or. mi. in sum. ꝓfes. imo etiā si nō hret in memoria: vt patet i fine. §. Sed si dimitteret ex aliqua iusta cā: puta qa dubitat ꝓbabiliter ꝓfessorē esse solicitatē ad malū de quo cōfitet: vel reuelatorē cōfessiōis: vel dicēdo illud cū sit cōfessor: manifestaret pctm qđ audiuit: puta si iniuste absoluit cū non debuit: & in his casibus nō habēdo copiā: nisi talis cōfessoris cui ꝓfitēdo aliqđ ꝑdictoꝝ sequeret: tūc satis videt ꝙ excusēt. Dicit etiā ꝑdict⁹ Du. ꝙ si ex ignorātia crassa & supina aliqđ reticuit mortale: qa noluit cogitare de pctis suis tenet totū iterare: secus si ex ignorātia ꝓbabili: qa tūc solū illd qđ dimisit. Scd's est scd'm Pe. & Tho. qñ nō impleuit pnīam seu satisfactionē iniūctā ꝓ mortalib⁹ ex ꝓcēptu vel negligentia & est oblit⁹ ei⁹. Si em recordaret adhuc posset ꝓficere: & tūc ꝓficiēdo iterare nō tenet. & p̄cipue qñ nō est sibi termin⁹ ꝓfixus quē nō possit trāsgredi: q̄uis sibi sit declaratū in q̄ ipsam debeat facere vel in alio tpe ipsam supplere: eo ipso aūt ꝙ facit sibi ꝓpositū nō ipl̄edi pnīam sibi iniūctā ꝓ mortalib⁹ ex negligētia vel cōtemptu peccat mortal'r: qa tenet ad illā sub pcepto. Sec⁹ de pnīa iniūcta de venialib⁹ ad quā nō tenet de necessitate scd'm Tho. vł et si pnīam ꝓ mortalib⁹ iniūctā dimitteret ex ipossibilitate puta infirmitate & hmōi: posset tñ pnīa iniūcta ab vno cōfessore mutari ab alio cui cōfiteꝰ etiā sine audiētia ꝓfessionis pctōꝝ illoꝝ ꝙ qb⁹ erat iposita. ꝑm Pe. de pa. de ꝑ tñ vide. j. §. xix. Tertiꝰ casus scd'm Tho. Pe. & Host. est ex parte ꝓfessoris: videlicet qñ est notabil'r ignorās sacerdos: ita ꝙ nescit discernere inter mortale & veniale de pctis oīb⁹ & ꝙ cipue cū pœnitēs habet casus intricatos & difficiles. Cōcor. Durā. or. mi. & addit. & hoc nisi pœnitēs sit peritꝰ & ꝓfessor rē istruat: cū aūt vadit ad eū quē scit idiotā & ignorātē teneret iterare. hęc Du. Qđ videt intelligēdū qñ pōt hre aliū sufficiētē. Nā si aliū hre nō pōt: multo magis cū in periculo mortis ē: pōt & debet cōfiteri ei quē habet. Vñ & Aug. dicit de pœ. di. v. j. q vult. Qui vult ꝓfiteri vt iueniat gr̄am facerdotē gr̄at scientē soluere & ligare &c. Quartus casꝰ ēt Quarto ex parte ꝓfessoris est ipotētia absoluēdi ꝑm Tho. Pe. Ray. & Hosti. Qđ pōt esse dupl'r ꝑm Pe. de Pa. & Du. or. mi. vel ga gehennā. xxviij. qō. vj. §. ex his. Et addit Thomas ꝙ q̄uis vt dictum est non teneatur quis statim confiteri ex necessitate: bonum est tamen & consulendum nō differre & præcipue q̄uis doleat de peccato: nescit tamen si est dolor sufficiens ad contritionem: sed in confessiōe sit homo de attrito contritus: nisi ponat obstaculum. Si quis tamen differret expectans aptius tempus & liberius: vel vt habeat peritiorē confessorem: laudabiliter faceret: ita tamen ꝙ propter hoc non transeat annus qui est terminus a iure statutus.

§. IIII. SECVNDA CONDITIO

confessionis est ꝙ sit frequēs: quod potest intelligi dupliciter ꝑm Ray. Vno modo vt qui frequēter cadit: frequenter resurgat ꝙ confessionem. de pœ. dist. iij. sæpties. &. c. ad huc perfidi instāt. Scd'o modo intelligitur vt eadem pctā pluries cōfiteatur. & vt dicit Aug. quāto pluribus confitebitur tur pitudinem criminis: tanto facilius inuenit gratiā remissionis. de pœ. dist. j. quem pœnitet. Et q̄uis in prima confessione si fuerit contritus: habuerit plenam remissionem omniū pctōrum mortalium: valebit nihilominus secūda & tertia: & deinceps confessio de eisdem: etsi non ad remissionem culpę ex quo iam deleta est: tamen ad remissionem pœnæ: tum rōne actus de se boni: tum ratione eruditionis: & virtute claui: valebit & ad augmentum grāe: & aliqñ ad remissionē pœnæ: cum. s. in præcedēti non fuerat contritus. Nota tamen de peccato quo quis fuit rite cōfessus & absolutus nō tenetur de necessitate iterum confiteri: nec tenetur quis obedire alicui præcipienti sibi cōfiteri id de quo est cōfessus: nec papa posset condere legē ad hoc astringētē ꝑm. de Pa. Nota tñ ꝙ sunt aliq Casꝰ rei terādæ ꝓfessionis, Primus casus in quibus tenet̄ gs iterare ꝓfessionē: & sunt quatuor. scd'm Pe. duo sunt ex parte cōfitētis: & duo ex parte cōfessoris. Primꝰ scd'm Pe. Tho. Ray. & Hosti. & oēs alios. s. qñ aduertēter tacet aliqđ qđ est mortale: vel credit vł ꝓbabiliter dubitat esse mortale ex verecūdia vel alia iniusta cā: tunc peccat mortaliter cōmittēdo fictionē in sacro & notabilē irreuerentiā: & iterare tenet illā cōfessionē. Si tn̄ talis cōfitet eidē cui pri⁹ & ille habet in memoria pctā ei⁹ sufficit dicere illd occultatū & illātfictionē scd'm Du. or. mi. in sum. ꝓfes. imo etiā si nō hret in memoria: vt patet i fine. §. Sed si dimitteret ex aliqua iusta cā: puta qa dubitat ꝓbabiliter ꝓfessorē esse solicitatē ad malū de quo cōfitet: vel reuelatorē cōfessiōis: vel dicēdo illud cū sit cōfessor: manifestaret pctm qđ audiuit: puta si iniuste absoluit cū non debuit: & in his casibus nō habēdo copiā: nisi talis cōfessoris cui ꝓfitēdo aliqđ ꝑdictoꝝ sequeret: tūc satis videt ꝙ excusēt. Dicit etiā ꝑdict⁹ Du. ꝙ si ex ignorātia crassa & supina aliqđ reticuit mortale: qa noluit cogitare de pctis suis tenet totū iterare: secus si ex ignorātia ꝓbabili: qa tūc solū illd qđ dimisit. Scd's est scd'm Pe. & Tho. qñ nō impleuit pnīam seu satisfactionē iniūctā ꝓ mortalib⁹ ex ꝓcēptu vel negligentia & est oblit⁹ ei⁹. Si em recordaret adhuc posset ꝓficere: & tūc ꝓficiēdo iterare nō tenet. & p̄cipue qñ nō est sibi termin⁹ ꝓfixus quē nō possit trāsgredi: q̄uis sibi sit declaratū in q̄ ipsam debeat facere vel in alio tpe ipsam supplere: eo ipso aūt ꝙ facit sibi ꝓpositū nō ipl̄edi pnīam sibi iniūctā ꝓ mortalib⁹ ex negligētia vel cōtemptu peccat mortal'r: qa tenet ad illā sub pcepto. Sec⁹ de pnīa iniūcta de venialib⁹ ad quā nō tenet de necessitate scd'm Tho. vł et si pnīam ꝓ mortalib⁹ iniūctā dimitteret ex ipossibilitate puta infirmitate & hmōi: posset tñ pnīa iniūcta ab vno cōfessore mutari ab alio cui cōfiteꝰ etiā sine audiētia ꝓfessionis pctōꝝ illoꝝ ꝙ qb⁹ erat iposita. ꝑm Pe. de pa. de ꝑ tñ vide. j. §. xix. Tertiꝰ casus scd'm Tho. Pe. & Host. est ex parte ꝓfessoris: videlicet qñ est notabil'r ignorās sacerdos: ita ꝙ nescit discernere inter mortale & veniale de pctis oīb⁹ & ꝙ cipue cū pœnitēs habet casus intricatos & difficiles. Cōcor. Durā. or. mi. & addit. & hoc nisi pœnitēs sit peritꝰ & ꝓfessor rē istruat: cū aūt vadit ad eū quē scit idiotā & ignorātē teneret iterare. hęc Du. Qđ videt intelligēdū qñ pōt hre aliū sufficiētē. Nā si aliū hre nō pōt: multo magis cū in periculo mortis ē: pōt & debet cōfiteri ei quē habet. Vñ & Aug. dicit de pœ. di. v. j. q vult. Qui vult ꝓfiteri vt iueniat gr̄am facerdotē gr̄at scientē soluere & ligare &c. Quartus casꝰ ēt Quarto ex parte ꝓfessoris est ipotētia absoluēdi ꝑm Tho. Pe. Ray. & Hosti. Qđ pōt esse dupl'r ꝑm Pe. de Pa. & Du. or. mi. vel ga gehennā. xxviij. qō. vj. §. ex his. Et addit Thomas ꝙ q̄uis vt dictum est non teneatur quis statim confiteri ex necessitate: bonum est tamen & consulendum nō differre & præcipue q̄uis doleat de peccato: nescit tamen si est dolor sufficiens ad contritionem: sed in confessiōe sit homo de attrito contritus: nisi ponat obstaculum. Si quis tamen differret expectans aptius tempus & liberius: vel vt habeat peritiorē confessorem: laudabiliter faceret: ita tamen ꝙ propter hoc non transeat annus qui est terminus a iure statutus.

§. V. TERTIA CONDITIO CONFES

siōis est ꝙ sit lachrimabilis: id est cū dolore seu displicētia

de pctis saltē ſm rōnem. Vnde querunt doc. vtrū cōfessio facta ab eo q nō est ꝓrit⁹: ga. ſ. non dolet sufficiēter: vl nō proponit abstinere a peccatis valeat: ita ꝙ non teneat cā iterare. Et rñdet Pe. de pal'. in. iiij. dist. xvij ꝙ circa hoc ẽt triplex modus dicendi. Primus est ꝙ non. valet ad remissiōnē culpæ nec pœnæ: nec unc recedente fictione vñ & tenetur iterare: & hæc est opi. Gosf. in quodlib. Ray. Hostē. in sum. Boñ. in. iiij. & Durā. or. mi. Rōber. Holkot & Vincē. in spec. histo. Sccs modus dicendi ꝙ talis confessiō valet ad remissiōnē culpæ qñ impœnitens confitet & absoluit: licet tunc non recipiat fructū absolutionis: tñ recedente fictione recipiet: sicut dictum est de baptismo. Et tō hui⁹ forte est: ga sicut in baptismo imprimit character: ad quem recedente fictione sequitur gra: ita in pnia imprimit qdam ornat⁹: ad quē recedēte fictiōe sequit gra. & hæc opi. Tho. Pe. Rich. or. mi. i. iiij. & Io. & Ber. in glo. videt etiā ē Gra. de pœ. di. ſ. mensurā. in. §. seq. Dicit ēm ꝙ nō est necesse ꝙ pcta quæ semel sacerdoti ꝓfessi fuimus: eadem denuo cōfiteamur. Est & tertius modus dicendi declarās & cōcordās ambos: aut ēm talis nō habet intrētionē confitendi sacrā & absoluendi: sed deridendi: aut habet intrētionē cōfitēdi. In primo casu nō liberat a ꝓcepto diuino de cōfessiōe: ga sine intrētione nō pōt suscipi essentia sacramenti q̄ cōsistit in usu: vnde tenet iterū confiteri. Si aūt intēdit: tunc distinguendum: ga aut talem habet pniam ꝙ sufficit ad facō: puta attritus accedit ad cōfessionem ex quo ibi fit cōtritus: vñ fugat fictio: & sic non habet dubiū: ga & sacrm suscipit & effectum ei⁹. ſ. remissionem pctōr: vñ nō tenet iterare. Et sic' immo & forti⁹ si accedit contritus. Si ꝙ habent talē pniam ꝙ nō sufficit cum sacō ad gram: ga nec ẽt attritus accedit: tunc est ꝙ vera opi. Tho. ſ. ꝙ fictione recedente: tunc incipit valere cōfessiō & non tenet cōfiteri nisi fictionem suam. Pōt igitur opi. Tho. multis modis seruari. Vno modo loquēdo de eo qui fictus est priuatiue nō positiue: ga. ſ. habet dolorem: sed ita impfectū ꝙ nec cū sacro actu suscepto sufficit ad cōtritionē: quia hōmin⁹ tñ hāc imperfectionem quæ est fictio nō cōfitet: ga credit sufficienter esse dispositus: & sic nō sciēter celat pctm qđ fuit in hoc ꝙ nō examinauit cōsciētiā suā sicut debuit: & sic ga erat error iuris diuini nō tollit fictionem respectu vltimi effect⁹ sacri: ga improbabilis vñ nō excusat: sed eo ipso q̄ error fictionē tollit q̄ excludit essentiā sacri. Tali g̃ q verū sacrm suscipit ornat⁹ imprimit: sed gra nō dat: sed postea qñ redijt ad cor & recolit se nō bñ fecisse debitū: & ex negligentia aliq̄ oblitū: tūc incipit valere cōfessio & nō tenet ꝓfiteri illa q̄ pri⁹ cōfessus fuit sic fictus: ga nō fuit dimidiata ex intrētione: sed solū illam fictionē tenet cōfiteri. Si aūt fuisset fictio positiue: ga. ſ. non doleret et sciēter celata fuisset: confessio est nulla: vel si fictio fuisset cōfessa nō debuisset dari absolutio: sed si data fuit: dubiū est vtrū ornat⁹ imprsus esset. In quo casu Tho. non potest intelligi. Sccō modo pōt opi. Tho. intelligi qñ est positiua fictio quantū ad hoc ꝙ nō dolet: nec abstinere ꝓponit: tūc ista fictio nō occurrit sibi vt cōfitēda: nec actu cogitat ꝙ teneatur eā cōfiteri: tunc ēm sicut de pcto qđ occurrit quidē: sed non credit ꝙ sit pctm: aūt ꝙ sit mortale & de necessitate confitendū: pinde est ac si fuisset oblitū p negligētiā: nec fecisset debitum suum de scrutando conscientiā in quo casu solū illud est confitendū & est verū sacrm: licet sit hæc ignorātia iuris diuini facti. Et hoc mō pōt sustineri dictū Tho. xxſ. di. vbi dicit ꝙ ignorātia iuris diuini non excusat a fictione: & sic talē vocat fictum. Tertio modo potest sustineri opi. Tho. loquēdo de illo qui confitetur ei cui prius: & tūc nō oportet iterare ꝓfessionē ei prius factā: licet fictā: etiam si sacerdos nō recoleret pcta sibi pri⁹ dicta: ga nec qñ ꝓfessio est integra oportet ꝙ recolat actu de principio vsq̄ in finē. Et maxie ga hic sufficit absoluere ab oīb⁹ & iniūgere pœnitētiā. p fictiōe & p aliis ꝙ faciat pniam tūc sibi iniūctā. Item paulo post dicit idem Pe. de pal'. ꝙ cū confitens expromit fictionē suā: puta dicens non proponere se abstinere in futurum. Sacerdos q̄uis nullo modo debet absolvere: al's peccat abutens clave: nec valet sibi tunc illa absolutio: tñ ex quo intendit absoluere & sacrm verum conferre qđ cōferat: & si tunc nō habet effectum. ꝓpter illius indispositionē habebit postea qñ contereturi: vel ex pactione vl ex dispositiōe ornatus manente. Et si dicat ꝙ q̄uis ibi sit forma nō tñ materia: ergo nec sacrm. Materia ēm est peccator contritus. Rñ. ꝙ materia est peccator sed immunda: nec est confessiō dicenda dimidiata quam oportet iterare: nisi qñ occurrit fictio vt confitenda.

§. VI. QVARTA CONDITIO CONfessionis est ꝙ sit integra: vt. ſ. oīa dicat q̄ habet in memoria de qb⁹ nō est rite confessus. Vñ Aug. de pœ. di. iiij. c. ſi. Caueat ne verecūdia ductus diuidat cōfessionē: hoc est ēm ad hypocrisim tendere & semper venia carere. Et hoc est intelligēdū de mortalib⁹: nā de venialib⁹ ga nō habēt cōnexionē nec quo ad cōtritionē nec quo ad cōfessionē: nec quo ad absolutionem ſm Pe. de pa. ideo absq; ꝓiudicio salutis pōt de hoc dimidiari cōfessio: q̄uis nō sit ita honestum: nisi fiat ex cā rōnabili: & aliqñ mortalia sunt quæ putant venialia: & ideo periculosum. Oīa igitur mortalia vni de necessitate sunt dicenda. de pœni. di. iij. sunt plures. Rōnē huius assignat Tho. in. iiij. di. xvij. q. vlti. ar. iiij. q. ij. Nam sicut in medicina corporali oportet ꝙ medicus non solū vnum morbū cōtra quē medicina dari debet cognoscat: sed ēt vlr cotā habitudinē ipsi⁹ infirmi: eo ꝙ vn⁹ morbus ex additiōe alteri⁹ aggrauat: & medicina q̄ vni mor bo cōferret ꝑsidium, alteri nocumētū ꝑstaret. Cū qñq; gs cōtrarijs pctis sit infectus: & ideo de necessitate cōfessionis est: vt oīa pcta q̄ gs habet in memoria confiteat' sacerdoti: q̄. ſ. al's non est ꝓfessus. Quæ aūt ē oblit⁹ cū eorū postea recordat': sufficit ꝙ illa sola cōfiteat' quę ex obliuione dimiserat: alia aūt ignoti: vt sub ista forma: vt cū de multis aliis sum ꝓfessus: hos vl' hmōi fui oblit⁹: & hoc siue illi q prior rem cōfessionē audierat siue alteri. Qđ si ꝓfessor a ꝗbusdā pctis nō posset absoluere p ipm retētis: debet nihilomi nus pœnitēs dicere totū ꝓfessori. ſm Tho. in q̄dl. q. debet eū absoluere a qb⁹ pōt: & de reliqs de quib⁹ nō pōt remittere ad supiorē absoluendū. ar. xxxiij. q. ij. latorē. & ex̄ de pœni. & re. c. ſignificauit. ꝙ si de facto absoluit nō est absolutus ſm Tho. qđ intelligit ſm Pe. de pa. ab his in quib⁹ nō pōt: ga sntia est a nō suo iudice in illis. Tñ ga vtile ꝓinuit ne nō vitiatur in his quæ capiunt diuisionē: ab aliis est absolut⁹ de qb⁹ poterat: nec plus oportet ad eū redire. Excusatur etiā pœnitens in illo in quo absoluit cōfessor nō valēs ꝓpter ignorātiā facti: sed nō excusat' sacerdos cui non licet ius ignorare ſm Tho. Sicut ergo eccl'ia Romana hūcvsum habet: vt dicit Pe. de pal'. ꝙ absoluit a maioribus remittens ꝙ minoribus absoluēdū. In quo fctō supponit ꝙ ita pōt fieri ita pari rōne pōt fieri ecōuerso: ga de mortalib⁹ nō pōt min⁹ remitti mai⁹ sine minori q̄ ecōuerso: ꝓpter qđ qua rōne superior pōt absoluere de retētis nō absoluēdo de cōcessis: eadē rōne inferior: de cōcessis tm: quia ex quo iste est absolutus quo ad deū: vt supponit ex cōtritiōe quā oñdit id qđ est ex parte eccl'iæ pōt dimidiari in foro pniali: sicut in foro iudiciali pōt ꝙs absolui ab vno iudice & ab vna sē tētia: & ab alio ab alia: immo etiā si nō esset ꝓtrit⁹ sed attritus idē ē: ga dispositio ad gram pōt dimidiari. Et sic ex cōfessionib⁹ factis diuersis causat dispositio ornat⁹ perfecta ad gratiā. Vnde exēplū clauiū qñ cōpleta est vltima absolutio: tūc sequit effect⁹ & nō ante. Exēplū de extrema vnctiōe in qua sunt multæ formæ & mutato ministro ꝓpter defectū primi in vltima tm recipit effect⁹. Pōt igitur superior absoluere de oīb⁹: si tū velit oīa audire: aliter nō pōt & p his q audiuit reseruatis sibi absoluendū remittere ad inferiorē: cui pœnitēs oīa debet dicere: etiā superiori reseruata pōt de potētia absoluta maiora sine minoribus ꝓmittere: sed nō de potentia ordinata. Inferior aūt nō pōt absoluere a reseruatis: qđ si facit nihil facit: sicut nec etiā si absolueret ab excōicatione a qua nō pōt: debet tñ pœnitens vni oīa dicere. vt. c. oīs dicit. Omnia sacerdoti nō sacerdotib⁹: & dicit Pe. ibidem ꝙ rō Tho. quare omnia vni sunt dicenda non est demonstratiua: ga nec materia sacrorum est demonstrabilis: sed est rō probabilis: & sic intendebat Tho. scilicet persuadere nō demonstrare.

Obligatio quō cadit sub confessione.

§. vij.

§. VII. QVINTA CONDITIO EST ꝙ sit nuda vt nō inuoluat obscuritatē ẏbos. Sic ergo cōfiteat ꝙ sacerdos intelligat eū: n tñ debet log i materia turpi vt tribaldi: vt dicit Guil'. sed honestiori mō quo pōt i illa materia: ita tñ ꝙ credat ꝓfessorē intelligere eū. Debet ẽt ꝓfiteri circūstātias pctōr. iuxta illud Threñ. ij. Sicut aquā effunde cor tuū. Et illas qđē circūstātias q̄ trahunt pctm in alia speciem de necessitate oportet ꝓfiteri. ſm Tho. & Pet. & alios doc. Alias circūstātias cōfiteri cū non sint venialia pfectiōis est & nō necessariū. Pe. de pa. in. iiij. dicit. di. xvj. ꝙ numer⁹ circūstātiarū ꝓprehendit hoc ẏsu. Quis qđ vbi: ꝗbus auxiliis: cur quō q̄n. Ray. addit octauā. ſ. q̄ties & vbi. In ẏsu dr quibus auxiliis: ipe dicit per quos quoties. Dr § qs ꝙ varietate pſonæ: stat⁹: ætatis: sapiæ: ordinis: & sic fuit grauissimū pctm. Adę: ga quāto grad⁹ altior: tāto cal⁹ grauior: & ingratitudo maior. Quidē vtrū malū ga. phibi tū vel ex gne suo: vtrū mortale vl' veniale: vtrū occultum vl' manifestū: & quātū ad hāc cōditionē grauis fuit pctm. Cain q̄ Adæ. Quātitas ēm gnis homicidij grauior ē q̄ gulæ vl' lupbiæ. Vbi: qa i loco sacro grauis peccatur. Per q̄s: ga traxit alios ad pctm: qđ ꝑpriū est diaboli: vl' quos potuit mediatores ad malū ꝓperandū: qa pctōr illor⁹ ē ꝓticeps: vl' cū qb⁹ ꝙ qb⁹ & q̄ quos. Quoties nō solū quātum ad consuetudinem: sed etiā quātū ad numerū: qui numer⁹ refert ad actionē nō ad obiectum actiōis. ẏbi gratia. Si hō iniusta cōtrectatione accipiat saccū plenū mille flo, vnū furtū est: si aūt tres flo. accipiat diuersis actibus successiue erunt tria furta: ga in ipso actu essentiali' est pctm: & iō nō pōt esse vnū in pluribus actib⁹. Cur' an ex ifirmitate vl' ex ignorātia vel electione vel quali intētione fecerit. ga mortalia trahūt speciē ex fine: ideo hoc diligēter explicandū ꝙ em furat' vt mœchet: magis dicēd⁹ est mœch⁹ q̄ fur: est tñ vnum pctm in vno actu: sed habens plures deformitates. Quō: naturali vel innaturali: ga semper grauius in eo de gne agēdo vel patiēdo. Q̄n si in sacro tpe vt in dieb⁹ festi de circūstantijs peccati. uis vel alio tpe: vt de pseuerātia in pcto. Ad declarationē aūt hui⁹ qñ fūt circūstātię cōfitēde. Dicit Pe. de pal'. circumstātiæ sunt in qntuplici gne. Primę sunt q̄ nec alleuiāt nec aggrauant: sicut ille q̄ nō important aliquā cōuenientiam vel disconuenientiā ad rōnē nec ex se nec ex suppositiōe: sicut furari cū dextra vel sinistra: & istas ꝓiteri est superfluū. Secundæ sunt q̄ alleuiāt q̄ important cōuenientiam: vt sacere malum ex bona intentione vel ex ignorantia: & istas confiteri est imperfectum: nisi qs timeat scandalum cōfessorum. Tertię sunt quę important disconuenientiā ex suppositione vt furari multū: & istas ga pctm aggrauāt cōfiteri est pfectum: nisi vt patet ꝓpter sui periculū vel cōfessoris vel tertij: sed ga non mutant speciem: nec aggrauant in infinitum: nō est necessarium eas cōfiteri ſm Tho. Sed Pe. dicit ꝙ q̄uis ista sit cōis opi. tñ alia est tutior. ſ. ꝙ cōfiteatur eas: cum notabiliter aggrauant: puta vt furari centū flo. multo grauius est q̄ furari vnum. Sunt quartę quę aggrauant & mutant speciem: non tñ in infinitum grauāt vt qñ vtrūq; est veniale: vel qñ primū est mortale scd'm veniale: vt in speciebus gulę: quarū vna aduenit alteri: & sūt qñq; mortales: quandoq; veniales: & istas confiteri nō est necessariū: nec est illud cōtra hoc qđ dicit Tho. & alij cōiter. ſ. ꝙ quæ mutant speciē sunt necessario confitendæ: ga loquunt de illis q̄ sunt mortalia. Ratio quare nō est necessariū eas confiteri: ga circūstātia est ꝓtitēda necessario: nō qa mutat vt patet in veniali: sed ga mutat in infinitū: vt patet i mortali. Sed circūstātia nō mutās in infinitū nunq̄ aggrauat in infinitū: ga ītēdit pœnā & nō extēdit. Extēsio ēm est in infinita: nec pōt crescere: sed intētio ē finita: & sp pōt crescere: nulla ergo talis quę nō mutat seu aggrauat in infinitum est necessario confitenda. ¶ Quintæ mutant & aggrauāt in infinitum: vt qñ actui veniali: puta vt lautæ & studiosæ ꝓparationi addit ẏbrietas vel notabiles anticipatio horæ in ieiunio sine cā. Sed vtrū religioso sit mortale quod alteri sit venialeꝫ dicendū ꝙ nō vt verbum ſotio sum & hmōi. Hæc Pet. de pa. Et non scd'm Tho. in quadā epla ꝙ circūstātiæ illæ dicuntur trahere pctm ad aliud genus: & ideo de necessitate cōfitēdæ q̄ habēt spāle repugnātiā ad aliqđ ꝓceptor⁹ diuinę legis: sicut furtū simplex repugnat huic præcepto. Non furtū facies. Si ẏo fiat furtū in loco sacro: ex circūstantia illa loci habet repugnātiā ad aliud ꝓceptū: qđ est de veneratione sacror⁹: & sic additur noua species peccati: & sic de alijs. Dicit Nico. de Ly. super Exo. ꝙ pctm mortale cōmissum in die festo habet speciale repugnantiam ad illud ꝓceptum de sanctificatione sabbati: quia magis est opus seruile opus pcti q̄ opus manuale opus aūt seruile prohibet ibi: & sic mortale vltra ꝓprium deformitatē fugę materiæ ex eo ꝙ cōmittitur in festo habet aliam deformitatē ex ista circūstantia quā oportet ꝓfiteri. Et in fine dicit idē Tho. vbi. ē. ꝙ illud qđ dicitur circūstātias nō trahētes pctm in aliud genus seu speciē non esse de necessitate cōfessionis: nō est referendū ad numerū peccatorū etiā eiusdē speciei: ga numerū confiteri tenetur si potest: quia non est vnum sed multa: & hoc nota diligenter.

§. VIII. SEXTA CONDITIO EST ꝙ sit pura. i. vt ꝓfiteat' ad placādū deū & obediēdū eccl'iæ nō ad hoc vt bon⁹ reputet': ne vel malus christian⁹ iudicetur vel principal' r hac intētione vt euadat flagella: aut de infirmitate corpis sanet: q̄uis sccārio posset hoc sperare. Pura etiā sit ne admittat in ea falsitatē. Vñ ſm Tho. nec pctā debet dicere se fecisse qđ nō fecit: al's peccat. Vñ Augu. Cū humilitatis cā mētiris: si nō eras pctōr antequ mētireris mētiendo efficieris qđ cuitanteras. xxij. q. ij. cū humilitatis, nec debet negare vel tacere q̄ fecit: al's aduertēter hoc faciēdo pœnę de mortali nō ꝓfesso peccaret mortaliter ꝓpter fictionē qua vtit in sacro: nisi taceret aliqđ tale ex rōnabili cā: puta ga ex hoc posset veri sili' seq scādalū: vt ga ille est reuelator ꝓfessiōis: vel ex hoc solicitaret ad malū & hmōi: & aliū pro tūc cōfessorē nō pōt hre. Ea aūt de qb⁹ dubitat vtrū in ipsis peccauerit mortaliter ſm Tho. tenet ꝓfiteri: al's periculo se cōmittit si negligit ꝓfiteri & mortaliter peccat: sicut & quicūq; aliqđ cōmittit vel omittit: i quo dubitat esse mortale pctm & itelligit de dubio ꝓbabili qđ habet rōnē nō magis ad vnā ptē q̄ ad aliā: hoc est ꝓprie dubitare: sec⁹ est de dubio scrupuli: tñ sic dubitās nō debet asserere illud in ꝓfessione esse mortale: sed factū narret & iudiciū sacerdoti relinquat. Sed nec sacerdos debet asserere illud eē mortale si nō est cert⁹: ne iniiciat ei laqueū: nec tenetur sacerdos de singulis q̄ audit determinare si sunt mortalia vel venialia: nisi de quibus est clarum. Sed non alia de quibus sint varię opi. vel etiam ipse pœnitēs nescit exprimere mentē suam circa assensum vel moram peccati. Iudicium sacerdotis de mortalibus.

§. IX. SEPTIMA CONDITIO EST ꝙ sit verecūda. Aug. qm verecūdia est magna pena: fit dignus venia q̄ꝓ christo erubescit. ſ. ꝓfitēdo. de pœ. di. vj. c. ſ. Et ista verecūdia principal' r debet esse respectu offensę diuinę maiestatis saltē ſm rōnē: natural' r enim erubescit qs & ꝓfundit defectuosus reperiri corā magnis pſonis dignis reuerētia. Exēplū in Maria Magdalena: q̄ vt dicit Grego. ga grauiter erubescebat intus nihil putauit esse qđ verecūdaretur foris. vñ & flere inter ꝓpulas nō erubuit. Erubescētia tamē q̄ est etiā respectu sacerdotis nō nocet: sed est satisfactoria pœnę. Vnde cū querit vtrū possit quis cōfiteri per aliā pſonā vel p scripturā trāsmissam sacerdoti. Rñ. Tho. in. iiij. ꝙ inquantū cōfessio est ps sacri: habet determinatū actū: sicut & alia sacra determinatā materiā: & iste aū est ille quo maxime cōsueuim⁹ manifestare mētis cōceptum ſ. ꝑriū verbū: alij modi inducti sunt in supplementū: vt p nutus quo ad mutū: vel p interpretē quo ad hoiem alterius linguæ: ga de⁹ nō requirit ab hoīe plus q̄ possit: igit̄ qñ quis vti pōt p seipm ẏbo: nō sufficiūt alij modi. Vnde Aug. sup illud. Ostēdite vos sacerdotib⁹. i. q per vos peccastis: p vos erubescatis. de pœ. di. j. c. quē pœnitet. ſ absentia aūt ꝑriꝰ sacerdotis nō oportet ꝙ p scripturā fiat cōfessio missa sacerdoti: sed pōt etiā laico cōfiteri: nō tñ ad hoc tenet'. Dicit tñ Pe. de Pa. ꝙ cū est claudus pœnitens & ire nō pōt: nec sacerdos ad eū venire: ga forte infirmus: licet ei scribere pcta sua si vult & nūerū dare: & sacerdos illi rescribere & mādare absolutionē: sed nō tenetur ad hoc: immo aliqñ posset esse scandalū: ga posset charta ab alijs reperiri. vnde nō multū cōsulendū ſm Ray. Dicit etiā Guil'. post Hug. ſup. c. oēs. xxx. q. j. ꝙ sacerdos non debet audire confessionē eius cū qua peccauit ex eo quia tollit ei erubescentiā: quæ est maxima pars satisfactionis: & idē in oī peccato in quo cōfessor fuit cōsentiēs vel cooperator: si tamē audit & absoluit: valet absolutio. Concor. Tho. in. iiij.

§.X. OCTAVA CONDITIO EST

ꝙ sit fortis. s. ꝙ ꝑpē verecūdiā vl timorē pnię inīūgēdę nō dimittat aliquid dicēdum. Iob. xxxj. Si erubui ꝓtā mea in conspectu ꝑplī cōfiteri. Et no. ꝑm Guil'. ꝙ cū qs accedit ad confessionē cū hac dispositione & ꝓposito ꝙ ꝓtā quæ retolit commisisse nullo modo diceret ꝙ se verecūd' a duct' ꝓpter turpitudinē ipsor: nisi quaten' interrogetur de his a sacerdote: talis etsi confiteat de illis interrogatus a sacerdote ficte confitet nec fructū recipit cōfessionis: nisi pœnitеat eū infra ipsam cōfessionem talis fictionis: & muteat ꝓpositū: vt. s. disponat ꝙ ēt nō interrogat' a ꝓfessore diceret quod ipse scit. Vñ peritus cōfessor cum hoc perpendit debet sibi oīdere periculum suum & rectificare cōscientia sua & declarare quō hoc ꝓcedit ex supbia, ar. de pœ. dist. v. c. j. ver. fi. & doleat de illa fictiōe: ꝙ aūt ꝓtōr petat inquiri de ꝓtis a confessore vt plenius oia dicat: & rndeat vere ad interrogata dicēs nihil ominus & alia de gbus recordat', non est malū: cū quis laudabilius esset dicere per se oia.

§. XI. NONA CONDITIO VT

sit accusatoria. t. vt se accuset nō excuset. Pē. Dixi ꝓtrebor &c. Nō aūt debet accusare seu dicere alior crimina. Vñ cū ꝙrit vtrū pœnitēs debeat dicere in ꝓfessiōe circūstātia illā ꝓtā sui: qua expssa cōfessor intelligit pson illā q̄ vel cū q̄ peccauit? Rn. Tho. in. iiij. ꝙ pœnitēs debet custodire famā alteri? inquātū pōt: sed suā cōscientiā magis purgare debet: & iō circūstāna q̄ ducit in cognitionē pson si sit de necessitate cōfessiōis: vt ga trahit in aliā sp'ciē ꝓtā mortalis debet ꝓfiteri: semp tū si pōt occultādo pson: puta nō noian do & hmōi: vel etiā pōt petere licentiā ab illo parochiali vt supiori suo ꝓfitēdi alteri: q ex circūstātia quam oportet de necessitate exprimere nō veniat i notitiā pson. Idē dicit Pe. de pa. addēs ꝙ si nō posset hre licētiā ꝓfiteat' ille suo parochiali & illā circūstātia: sed si illa circūstātia nō sit de necessitate confessionis: cuius aggrauans: debet dimittere ne ꝓtīm alteri? ꝑdat si tñ exprimat cū bona intētione nō vt ꝑdat vel se excuset: sed vt pniarius oret ꝓ ea: vel cū secreta admonitione corrigat: non peccat sed meretur. xxij. q. v. hoc videt'. Sitr cōfessor ꝑm Ray. nō debet interrogare specificationē pson cū q̄ pœnitens peccat: nisi inquātū esset circūstātia necessaria dici: sed si interroget nō ex curiositate: sed ex charitate vt ꝓuideat: puta ga est ꝑlatus non credo ꝙ male faciat: nō tñ debet cogere vel molestare illum ad dicendū ſrm' vult: nec illud est necessariū confessori.

Quō cognitio psonæ ꝓfitētis cadit sub confessiōe.

§. XII. DECIMA CONDITIO VT

sit simplex: vt dicāt ꝑcise ꝓtā cū circūstātijs suis & dimittant alię materię: nec imisceant superflua: ga tñ difficile est & ꝑcipue idiotis dicere ꝓtā sua gn addant multa superflua: nō tñ ꝑ habet vitiare cōfessionē: ex quo dicant hac intētione vt declarēt factū suū: prudēs tñ ꝓfessor debet quātū cōmode pōt hmōi narratiōes superfluas facere resecare. Et ꝯ in digēt cōsolatione ꝓpter tribulationes vel consilio ꝓpter dubia & hmōi cōsulit Guil. vt post ꝓfessionē facta & absolutionē talia dicāt & nō misceāt i cōfessione: ga q̄is solū ꝓtā cadāt sub sigillo cōfessionis: & nō aliæ materiæ q̄ ibi dicerēt: tñ ēt alia debēt taceri & nō de leui narrari: ga simplices putāt ꝙ hoc fieri reuelationē cōfessionis & sic scāda lizāt. Et no. ꝙ dicit Guil'. ꝙ si qs in cōfessiōe reuelat sacerdoti debita & credita: & deposita & hmōi & postea fit iqsitio de hmōi quātū ad ea cōfessa in quib' ꝓmissū est peccatū: vt ga habuit Illa ꝑ furtū: fraudē: vel vsurā & hmōi: nullo mō debet sacerdos hoc reuelare quantūcūq; fieret sup ꝑ ꝓceptū vel etiā excōicatio etiā a papa q̄ scientes & nō reuelātes: ga nō scit vt hō: vñ nō reuelās nullā sniam incurrit: & si diceret ēt reuelator ofessiōis. Sed quātū ad alia vbi nō est ꝓtīm: pura credita vel deposita: tūc est distinguēdū: ga si sup hmōi fit inqsitio ꝑ eām vl aliū q habet sup hoc prātē tenet' veritatē dicere. ga etsi receꝑit in cōfessione: de hoc casu nō cogitauit: vel etiā si cogitasset: vel etiā ꝓmisisset: immo si iurasset nō reuelare illicitū fuit, ꝓmissum vl' iuramētū: nec obseruādū in ꝑiudiciū iuris alieni. xxij. q. iiij. inter cętera. sed si iniuste fieret inqsitio ꝑ tyrānū: tunc subterfugere debet: vel sophistice rndere & non reuelare.

§. XIII. VNDECIMA CONDITIO

ꝙ sit humilis: & hoc interius & exterius. Exterius quidem vt flexis genub? & capite discooꝛto si est vir: velato aūt si est mulier: & cū vestib? humilib? erit corā ꝑsbytero, iuxta illud Eccl'i. iij. Prę sbytero humilia aīam tuā. Ista tñ nō sunt de necessitate: sed ꝯgruitate q̄ seruari ꝓt communē: nā als & iacēdo & sedēdo & ambulādo pōt qs cōfiteri. Debet etiam esse humilis in modo loquēdi & non dicat cū iactantia mala: vel alleuiādo: vel etiā narrādo bona ꝙ facit. Permaxime humilitas debet eē in corde: vt sibi ꝑ se ascribat ꝓtā sua: nō deo ipm nō iuuāti vl' diabolo impugnāti vl' hoi incitāti vl' cōstellationi sensitiuā inclinānti. xv. q. j. nō est. Et cū q̄rit vtrū qs teneat cōfiteri ꝓtā manifesta ipi sacerdoti? Rn. Tho. in. iiij. ꝙ tenet' qa nō sufficit aliqd esse notū iudici: nisi sit ei notū in forma iudicij. arg. ij. q. j. c. nos in quędā. & ideo q̄is ꝓtā manifesta sint nota sacerdoti: tñ qa non sunt ei nota in forma iudicij pniaris in quo ꝓcedit or solum ꝓ cōfessionem: ideo etiam illa debet humiliter cōfiteri. Item cōsulit Host. ꝙ non variet quis seu mutet cōfessorem qñ pōt habere copiam eius quē sumpsit: & est idone?: sicut etiā nō est vtile infirmo variare medicos: cuius ad hoc nō teneat' quis: si tñ variat ex humilitate vt plures sciāt defectus suos: & vt plenius sibi ꝓuideat laudabile est: sicut & pluries cōfiteri idem ꝓtīm: cuius ad hoc nullus possit cogi: vtile est & fructuosum. de pœni. di. v. c. j. sed si variat ne vnus plene sciat totā malitiam eius repręhēdi le est: tñ si totum dicit qđ habet dicere non priuat fructu eius: nisi esset adeo obstinatus ꝙ etiā si nō haberet aliū: & in casu necessitatis priori non vellet cōfiteri ꝓpter erubescentiam de ipso: tunc esset fictus.

§. XIIII. DVODECIMA CONDITIO

est ꝙ sit discreta. i. ꝙ confiteat discreto sacerdoti q sciat cognoscere ꝓtā & adhibere cōgrua remedia & declarare dubia vl' saltē cōsiderare vt valeat ab alijs interrogare. Aug. de pœ. di. vj. c. j. Discreta etiā. i. ꝙ distincte dicat ꝓtā mortalia reddēdo ea ad numerū inquantū pōt recordari: q̄ties s. aliqđ commisit. Discreta etiā debet esse vt cū maiori pō derositate dicat maiora (als grauiora) & clarius & cum maiori dolore mortalia q̄ venialia. Et cū quęrit vtrū teneat' quis etiam venialia cōfiteri? Rndet ex iure diuino nō. Et ratio est ꝑm Tho. in. iiij. ga cōfessio ad hoc ē necessaria vt pœnitēs satisfactionē accipiat ꝑm modum delicti. Venialia aūt non debet' poena taxata: ga pœna illa esset ꝓportionata pœnę pcī mortalis: a quo veniale distat in infinitū. Vnde ꝑ solā cōtritionē venialia remittunt'. Ex iure autem humano. i. rōne illi? prę cepti eccl'iæ ꝙ quilibet annuatim confiteatur. extra de pœ. & re. oīs. Vtrum teneat' quis cōfiteri nō habens nisi venialia? Tho. ponit opi. aliquorum: aliqui em dicunt ꝙ talis tenet' rōne ꝓcepti eccl'iæ. Alij dicunt ꝙ nō: sed sufficit se præsentare sacerdoti vt ostēdat se immunē a mortali: vt ad cōionē possit admitti præceptū em illud obligat eos qui habēt quę teneantur confiteri. s. mortalia. Pe. de pa. in. iiij. dicit ꝙ talis non tenet': immo & ꝙ nec papa posset suo præcepto talē obligare ad ꝓfessionē si vellet: ga hoc esset mutare sacramēti materiā. s. de venia lib' facere materiā pnię necessariā qđ de' nō fecit. Sed etsi posset videt' ꝙ hoc vel it: tñ qa nō debet esse melioris cōditionis bon' q̄ mal?: sed mal' habēs mortalia nō tenet' ad venialia confitēdū: ergo multo mīn' nō habēs mortalia. Tunc ga. c. dicit. Oīa ꝓtā sua, qđ nō est possibile de venialibus: ga innumerabilia. Hęc Pe. Q̄is aūt non sit necessarium: tñ multum fructuosum: non solū semel: sed pluries in anno venialia cōfiteri: vt pleni? remittant': & qa aliqñ forte mortalia sunt q̄ credim? venialia. Per cōfessionē em gñalē facta' delent' nō solū venialia: sed etiam mortalia obligara facta discussione conscientiæ confessione in spāli deꝑscitis mortalib?: ꝑm Pe. de pa. di. xxj. Etiam si quis non sit contrit? sed attritus: quia ex vi clauium fit in confessiōe de attrito contrit?: sed ꝑ confessionem gñalem non sacramētalem sine cōtritione nunc̄ dimittitur culpa mortalis etiā oblita vel per aliud opus operans. Et dicitur cōfessio generalis sacramētalis cū quis post dicta in cōfessione sacerdoti quedā ꝓtā quæ recolit mortalia: vel etiā tm venialia in fine dicit: in multis alijs offendi cogitatione: locutione: opere & hmōi. Cōfessio aūt gñalis nō sacramētalis dr illa quā dicit sacerdos in principio misse & prædicator & ppl's cū eo in fine prædicationis & hmōi: & ista valet ad remissionē venialiū ꝑm Tho. in toto vl' in parte: & hoc ex ꝓtritiōe ipsam faciētis & humilitate cōfessiōis & oīone sacerdotis.

Venialia cōfiteri.

Ad qđ valeat cōfessio gñalis.

cerdotis. Et hoc ꝑm Pe. de pa. ad remissionē debite ꝙ moralibus: remissa in primo culpa. Et in hmōi cōfessiōe gña li q̄is dicat se cōmisisse oīa ꝓtā & hmōi: non tñ dicit mē dacīū. ga ꝑm Ray. taliter confitens loquit' in ꝓsona oīm si deliū: vel ꝑm Aug. in vno ꝓtō ꝑtr plura notari: vel intelligit' nō de singulis generum: sed de gñibus singulor. Nota tñ ꝑm Tho. ꝙ ex obliuiōe ꝓtōr q̄ qs nō cōfitet & cōteritur nisi in gñali: eo ꝙ particulariter nō recordat: nō reportat quis cōmodū: ga nec tm remittit sibi de pœna: nec tm mereē: sicut si inparticulari fuisset cōfessus.

§. XV. TERTIADECIMA CONDITIO

est ꝙ sit voluntaria seu libēs. Nō em debet qs confiteri timore: ne videlicet arceat' ab ingressu eccl'ię & hmōi: sicut pueri timore ꝙ berū: als nō facturi: ga modicū vl' nihil iuuaret: sicut ēt nō valeret ad remissionē culpę: ꝙ qs ꝓfiteret principal' timore pœnæ ifernalis. Oportet em vt ait Aug. nō solū timere deū iudicē: sed etiā anxiari ꝙ gl'ia. de pœni. di. vij. c. fi. & ꝓpter hoc a doc. ponit' dubia pnia i extremis: sic aūt principal' ꝓpter deū & obedientiā dei & eccl'iæ secūdario & ꝓpter timorem pœnarū valet. Et q̄uis vt dictū est: cū qs nō ꝓfiteret ꝓtīm nisi interrogat' ꝓpter verecūdiā ficta sit cōfessio: nihilomin' debet cōfessor interrogare: vt dicit Aug. de pœ. di. vj. c. j. de his q̄ ex se ille non dicit: timo & q̄ ꝑdit illū velle occultare: & quadā discreta cautela de ore ei? educere: necessaria tñ. Dicit etiā Pe. de pa. in. iiij. ꝙ si cōfessor scit vel ꝓbabil' credat ꝙ ille nō recolit aliq ꝓtā: ga non sufficienter discussit cōscientiā: vel si recolit errādo nō credit illud eē mortale: debet illd' ad memoriā reducere: vel sciētiā de illo facere: aliogn scīēter indignū absoluerer. Sed si cōfessor dubitaret vtrū illud de quo nō pœniter ali? eēt mortale: & ille diceret ꝙ de cōsilio petrū illud faceret de qb? exvita & ꝓscientia, ꝓbabile ē ꝙ nō cōsulerēt nisi hñ: pōt se ille ogn iudicio cōformare. Secus aūt si esset certē de oppōito. Hæc ille. Si cōfessor audit duos: & vn? dicit se peccasse cū illo alio: ille aūt cū ꝓfitet ꝙ nō dicit: etsi in gñali posset facerdos interrogare vtrū aliud cōmisserit ꝓtīm: nō tñ debet dicere ꝙ ille ali? cōfessus est: nisi pri? sup hoc habuisset licētiā ab illo: ꝙ si habita licētia hoc dicēdo ille negat: nō debet magis vni credere q̄ alteri: vñ ꝓpter hoc nō debet negare absolutionē. Idem si plures circūstantias dicit vnus ꝙ alter negat & necessarias confiteri.

§. XVI. QVARTADECIMA EST

ꝙ sit fidelis. i. fiat in fide eccl'ię: & vterq;. s. tā pœnitēs q̄ sacerdos sit ver? fidelis nō hæretic?: & ꝙ ea fide fiat vt ꝑpet inde cōsequi veniā ꝓtōr. vñ Amb. Nemo pōt digne agere pniam nisi q̄ sperauerit veniā. de pœ. di. j. nemo. Vñ cū q̄rit vtrū liceat cōfiteri hęretico vel schismatico vel excōicato etiā in casu necessitatis? Rn. Tho. Ray. & Host. ꝙ nō: sed talis doleat de ꝓtis & ꝙ tm distulit ꝓfessionē & sufficit sibi: hoc ēt videt' dicere Aug. de pœ. di. vj. c. j. ꝙ si tali scīēter quis cōfiteat' peccat mortal' cōicando ei in diuinis: & tenet' iterū ꝓfiteri etiā ꝑm illos qui dicunt ꝙ ficte cōfitens nō tenet' iterū ꝓfiteri: ga verū est de fictione ꝑ subtractionē necessarij quæ est i attrito nō ꝑ positionē ꝓtrarij qđ' impedit ꝓtātem absolutēs: non tm habilitatē recipiētis ꝑm Pe. de pa. Dicit tñ idem Pe. in. iiij. di. xxv. in fi. j. q. ꝙ in articulo mortis si qs cōfiteret hæretico nesciēs ipm esse hæreticū: certū ꝙ recipit verā absolutionē: nec est necesse cōuale scenti iterū cōfiteri: sed si sciat ipm hæreticū & in nullo hę resi sue velit assentire: sed sacrm necessitatis recipere cū detestatiōe sue hæresis: videt' etiā vera absolutio: nā & de manu hæretici licet baptismū recipere q̄re non etiā pniam cū & ipsa sit sacrm necessitatis: & ibi aliqñ fiat hō de attrito cōtrit?. Hæc Pe. qđ tñ non esset faciendū nisi pœnitēs eēt intelligēs & fortis in fide, ꝓpter periculum erroris.

§. XVII. DECIMAQVINTA EST

ꝙ sit secreta. Nō em publice sed secreto ꝙ nō videatur ab alijs debet qs ꝓfiteri sacerdoti. Qđ si qs aduertēter fiaret ad audiendū cōfessionē alteri? grauiter peccaret: & confessor etiā debet ꝑm Pe. de pa. secreto inīūgere pniam ne ab alijs audiat'. Pœnitēs sicut liber est si vult ꝓtā q̄ cōfessus est dicere alteri: ita liber est ad dicendū alijs pniam sibi impositā: nisi forte ex hoc alij sumerēt scandalū. In nullo tñ casu etiā extremæ necessitatis est in ꝑcepto cōfiteri laico: cū nō habeat claues. ꝑm Pe. Guil'. & Pe. de pa. sed est de consilio. ar. de pœ. di. j. sufficit. & cōfitendo laico teneꝝ iterū confiteri sacerdoti cū oīb? illis culpis cū pōt. Qđ ergo dicit Aug. de pœ. di. j. c. fi. tanta est vis cōfessionis ꝙ si deest confessor confiteat', ꝙximo: cōsiliū est & bonū. Et in tali articulo necessitatis quilibet sacerdos nō præcisius pōt absoluere a q̄libet snia & a quolibet ꝓtō. Et si habuisset casus eorū tm eis reseruatos: nō tenet' si euadit periculum de illis iterū cōfiteri ei, si. q. ui poterat ordinarie absoluere ꝑm Pe. de pa. sed quo ad excōicationē oportet ꝙ vadat ad illū qui potest absoluere eum ex casum necessitatis: als reincidit. Sed & postq̄ qs semel absolutus etiā extra casum necessitatis in casibus reseruatis ab eo q̄ poterat etiā si confessio fuisset ficta: si iterū & pluries vult confiteri de eisdē casib? reseruatis pōt absolui a quocūq; etiā si nō haberet ꝓtātem absoluēdi in illis ꝑm Pe. de pa. tm ꝑm Tho. recidiuās dirēcte nō tenet' iterum confiteri ꝓtā dimissa seu rite confessa: nec in gñali nec in spāli cuicūq; ꝓfiteat': sed indirecte sicut illud sine quo non pōt sciri debit? satisfaciēdi mod?. Quātum ergo sufficit ad hoc ꝙ sciat quæ satisfactio ei congrue possit imponi: tm recidiuās teneꝝ notificare ꝓtā dimissa: vt si frequēter lapſ' est in lapsum carnis ex aliqua occasione: illa occasio ꝑ satisfactionem ꝑcidatur: & similiter de alijs peccatis. Et ad hoc sufficere videtur confessio dimissorum in gñali: tñ q̄ñ ad alia specialia oportet descendere ꝑm ꝙ confitens viderit oportunum: non enim potest in his aliqua certa mensura prefigi.

§. XVIII. DECIMASEXTA CONDITIO

cōfessionis est ꝙ sit confitens parat? obedire cōfessori in his q̄ sibi imponentur, vñ Aug. Ponat se in ꝑte iudicis i iudicio sacerdotis nil sui reseruās sibi: vt oīa faciat eo iubēte, ꝙ recuperāda aię vita: quæcūq; faceret ꝙ euitanda corpis morte: & hoc cū gaudio: ga vitā recuperat infinitā de pœ. di. v. c. j. & ga cōfessio est q̄ddā iudiciū ꝓnale: vbi pœnitēs est reus & cōfessor est iudex: & quasi snia dat' ab soluēdo & ligādo ad certā pniam: ga nullus pōt esse iudex alteri? nisi hēat autoritatem sup eū: ideo null? potest alteri confiteri q̄ ꝓprio sacerdoti. Vñ & Decre. oīs, dicit ꝙ cōfiteat' ꝓprio sacerdoti: ꝓpter qđ' si qs cōfiteret' ei q non de iure tenet' būficiū: puta ga est intrusus: vel ꝑ simoniā adeptus. dicit Host. ꝙ cū talis nō possit soluere vel ligare decipit' alias: & sic confessus tenet' iterū confiteri. Et quātū ad alium qui sciēter accessit ad talem: sciens. s. ipm sic impedi tum oīno est verū. Sed Inno. dicit idem eē si ignorauit: ga tenet' iterū cōfiteri cū postea audit illū fuisse impeditū: interim excusatur: sed Pe. de pa. videt' dicere ꝙ ignorans absoluitur: ita ꝙ non tenet' iterum confiteri: vt dictum est. s. §. j. Sed no. vt dicit Host. & Pe. de pal'. ꝙ glibet habet tres ꝓprios sacerdotes ordinarie. Prim? est papa quo ad oēs fideles. Secūdus est diocesanus quo ad eos q̄ sunt de sua diocesi. Terti? est curat? seu sacerdos parochialis quo ad suos parochianos. Per commissionem autem fit proprius sacerdos alterius qui habet licentiam ab aliquo p̄dictorum: sive habeat licentiā ille q̄ confitetur siue qui audit: sed sacerdos parochialis non pōt dare licentiam hanc: nisi quo ad suos parochianos. Eps quo ad eos qui sunt de domicilio suę diocesis. Papa quo ad oēs. Sed in articulo mortis rōne necessitatis quilibet sacerdos non præcisius ab ecclesia reputatur proprius sacerdos vt possit quēlibet audire autoritate iuris. de offi. ordina. c. pastoralis, immo videt' hoc ēt de præciso. vt dictū est. s. §. Et ga mēdicātes ex priuilegio habent ꝙ possint audire postq̄ fuerint diocesanis præsentati hoīes tm illi? diocesis vbi morant': ideo & ipi etiam reputāt' proprij sacerdotes quo ad confiteri sibi volētes. De hoc pleni?. j. tit. xvij. c. viij. de confessoribus.

§. XIX. QVAMVIS AVTEM DICANT

Host. & Guil'. ꝙ cū est de more alicui? ecclesiæ: vt vn? sacerdos audiat alium sacerdotē & absoluat: & eps hoc sciēs fieri cōmuniter tolerat: pōt fieri: ga eo ipso ꝓsumit' tacite approbare & licētiā dare. Non videt' ista opi. multū tuta: quia postea declaratum est ꝑ nouum ius, eē de pœni. & re. si eps. lib. vj. ꝙ nulla cōsuetudine pōt introduci ꝙ aliquis ꝓter superioris sui licētiā possit sibi eligere cōfessorē qui eum possit soluere vel ligare. Et nota ꝑm Tho. in quodli. .q. v. ar, iij. ꝙ sacerdos parochialis debet credere parochianis

ho suo dicẽti sibi se alteri fore ꝓfessũ vt ei det eucharistiã: ga in foro pniali credit vnicuiq; pro se & cõtra se: sed si pa rochian⁹ haberet impedimentũ ꝙ pertineret ad forũ iudi ciale vt excõicationis: nõ teneꝫ credere quẽ excõicatũ no uit: nisi cõsteret ei de absolutiõe. Idem Pe. de pal. addens qđ dicet: ga expedit ꝙ cõfessi alteri saltẽ debent dare aliqđ in signũ curatis de sua cõfessione: vel ꝙ petãt nomẽ illius: vel ꝙ scribãt: & hmõi signũ primũ: ga põt eẽ materia derisio nis sacramẽti: als esset retrahere plures a cõfessione q sunt verecũdi: qui ideo ad extraneos vadũt: ga nolũt a suis co gnosci: & eis bescũt suis curatis cõfiteri & eis sciẽtibus ad alios ire. Pniam aũt seu satisfactionẽ q̃ sibi imponiꝫ a cõ fessore facere debet: nã si ex negligẽtia omittit cũ proposi to nõ satisfaciẽdi id qđ sibi ẽ iniũctũ ꝓ mortalib⁹ mortal'r peccat: & si ei⁹ est oblit⁹ teneꝫ iterũ cõfiteri: sed si ei⁹ recor dat adhuc si vult eã facere: nõ teneꝫ iterũ cõfiteri. Sed si nõ videt sibi posse facere vel nimis difficile: ꝓpter qđ petit si bi cõmutari: põt fieri etiã si alteri cõfiteaꝫ q̃ ei q eã impo suit: nec teneꝫ ꝓpter hoc iterũ cõfiteri illa ꝑtã vt dicit Pe. de pa. qđ videt intelligẽdũ si pnia fuit data ꝙ pctis: a qb⁹ iste absoluere potuisset. Nã data ꝙ casibus reseruatis: ꝑm Guil⁹ nõ posset cõmutare nisi in casu necessitatis: puta ga impletio illi⁹ pnię posset illi esse periculosa vl' cã infirmi tatis vl' ruinę spũalis: & ipe pœnitẽs nõ ꝓmode posset hre recursum ad illũ q primo iniũxit: tũc em ꝑsumẽdũ ẽ ꝙ eẽt cõtent⁹ de hmõi ꝓmutatiõe pniæ. Non aũt leuiter & sine cã ꝑm Ray. sunt ꝓmutãdę pniæ sibi ipositę. Vñ si pœnitẽs dubitat nõ posse implere: debet declarare ꝓfessori: & ꝓfes sor debet iniũgere talẽ quã credat eũ seruaturũ. Triplr aũt cõfessor imponit pœnitẽti aliqd. Vno mõ ꝓ modũ cõsilij & exhortationis: sicut cũ admoneteũ vt quotidie oret: det indigẽtibus eleemosynas &c. & ad ista nõ teneꝫ ex necessi tate. Alio mõ ꝓ modũ declarationis cõis obligatiõis: sicut declarãdo ꝙ restituat ablata: cõicet in pascha: satisfaciat lę so & ista si nõ obseruat euacuat sibi fructũ factę ꝓfessionis: nõ tñ ꝓpter hoc teneꝫ iterũ cõfiteri: nec cõmittit pctm in obedientiæ spãle nõ obediẽdo sacerdoti. Tertio mõ ꝓ spãlẽ satisfactionẽ ꝓ ꝓmissionem: & ad ista teneꝫ ex ꝓcepto: al's est transgressor & cõmittit speciale pctm inobediẽniæ. Si tñ iniũgeret sacerdos alicui ꝙ intraret religionẽ vel nõ cõ traheret & hmõi: nõ teneꝫ eã acceptare. Sed si spõte se obli garet ad hoc teneretꝫ nõ rõne pniæ fed suæ ꝓmissionis. Qđ si sacerdos credit vel dubitat ꝙ ꝓfitẽs nõ aget pniam: vel illud ad qđ al's teneꝫ: vt restituere & hmõi. Dicit Guil⁹ ꝙ non debet ꝓpter hoc cõfessor exigere ꝓmissionẽ vel votũ vel iuramẽtũ: sed sufficit si dicat se habere ꝓpositũ faciẽdi: & sic debet absoluere simpl'r & sine cõditione: facta tñ ꝓte statione si suspectus habeꝫ: ꝙ si nõ faciet illud: euacuabit sibi fructum cõfessiõis. Hæc Guil⁹. Sed ga multi decipiunt seipsos in oi cõfessiõe ꝓmittẽtes restituere & hmõi: & sp differunt postcꝫ cõfessor perpẽdit tales pluries hoc fecisse: forte esset bona cautela talibus dicere ꝙ prius restituant: & postea veniant ad cõfessionẽ seu ꝓ absolutiõe: vel assi gnare eis aliquod congruum tps infra qđ illud debent ex pedire. De cõfessore ordinario vniuscuiusq; & de mõ iniũ gendi pnias: & mõ interrogãdi: & de casib⁹ reseruatis epi scopis: & de cõmissiõe audientiæ cõfessionis: & de sigillo confessionis: & aliis multis habes, j. titu. xvij. de ꝓfessorib⁹.

¶ De satisfactione & operibus eius. Capm. XX.

SEQVITVR DE SATISFACTIO ne. Dicit Aug. ꝙ satisfactio est pctõr: causas ex cidere: & earum suggestionibus additũ non in dulgere. de pœ. di. iij. c. satisfactio. Ansel. aũt sic diffinit satisfacere est honorem deo debitum reddere. Istas diffinitiões exponens Petrus sic dicit. Satisfactio curat pec cata præterita recompensando & ꝑseruata futuris cauen do: & ideo ꝓ actum primum diffinitur ab Ansel. cum dicit reddere honorem deo debitũ. s. qđ ꝓ pctm ablatũ fuerat. Sed ꝓ actum secm diffinitur ab Aug. s. causas excidere &c. ꝙ fit ꝑseruatio a futuris. Et vocat cãs intrinsecas radices ex pctõ relictas: suggestiones vocat oportunitates extrin secas: vt tps & locum. Et nota ꝑm Pe. de pa. in. iiij. dist. xv. Cum satisfactio sit actus iustitiæ: & ideo æqualitas q̃dam reqratur inter offensam & opus satisfactionis: ga iustitia consistit in quadam equalitate: hõ ꝑm se nõ possit deo sa tisfacere de offensa cũ sit infinita: & opus eius finitũ. Qđ ergo possit satisfacere: prima possibilitas est ex gra gratũ facięte q̃ est valoris infiniti: & reddit op⁹ ei⁹ deo accꝫptũ. Secda est ex merito passionis christi: ga licet humanitas ei⁹ non posset deo reddere æquualẽs: tñ supposito qđ est de⁹ potuit: al's ꝙ alio satisfacere non potuisset si se totum de buisset. Fit aũt satisfactio ꝙ opera pœnalia: ga ꝑm Pet. fit ꝙ hmõi absolutio emẽdę debitę ꝙ offensa ꝑterita & ꝑser uatio a futura. Et ꝑm Ray. tria sunt gña operum satisfactio nis: oia alia ad ista reducunt. s. eleemosina: oro: ieiunium: vigiliæ: disciplinæ: peregrinationes & alia corpus affligẽ tia reducũt ad ieiunium. Misericordiæ aũt opa spũalia ad oro nẽ. Misericordiæ opa corporalia ad eleemosynã. Elee mosyna est contra auaritiam: oratio contra superbiam: ieiu niũ ꝙ luxuriam. Et ꝙ eleemosinã ordinaꝫ hõ ad ꝓximũ: ꝙ oro nem ad deum: ꝙ ieiuniũ in seipso: ꝙ eleemosynã satisfa cit deo de bonis tpalibus: ꝙ oro nem de bonis aiæ interna libus: ꝙ ieiunium de bonis corporis. Sed nota bñ qđ dicit Pe. de pa. ꝙ illa opa pœnalia ad quę quis teneꝫ ex debito: vt. s. ieiunia eccl'się: eleemosynę factæ ex ꝓcepto: puta cũ quis dat eleemosynã indigẽti in extrema necessitate & de supfluo: de se non sunt satisfactoria: qa tũc dare tenet: & si non daret mortal'r peccaret. Vnde quasi non est suum qđ dat cum ad id teneꝫ. Cũ ergo peccator ad satisfaciendum te neaꝫ ad aliqd ad qđ teneꝫ qui non peccauit nunq; satisfa cit de illo ad qđ etiã nõ peccans teneꝫ. Et qñ confessor iniũ git oia bona q̃ faciet pœnitẽs &c. intelligit q̃ gratis spon te & non ex debito: als si iniũcti sunt. xl. dies ieiunij acqta ret se cum ieiunaret in. xl. ad quã al's tenetur: qđ nullus di cit: sed qñ eleemosyna est in ꝓcepto nõ simpl'r & absolute sed ꝓ hoc ipm vt ꝙ eã satisfaciat: vt qñ sacerdos iniũgit da re eleemosynas pauperi: tũc eleemosyna ẽ satisfactoria: & etiã si ex se dat eleemosynã in eo casu cũ est sibi in consilio nõ i ꝓcepto: vt cũ dat nõ extremã necessitatẽ patiẽti: nec ha bet supflua. Et ex hoc apparet aliquid esse meritorium qđ non est satisfactoriũ: sicut impletio cuiuslibet ꝓcepti cha ritate formata: ga omnis actus virtutis charitate informa tus est meritorius: præcepta aũt dantur de actibus virtutũ: ideo &c. non aũt iste est actus satisfactorius: si al's debebaꝫ ga aliud est facere dignos fructus: aliud est facere dignos fructus pniæ. E contrario aũt oĩs actus satisfactorius meri tori⁹: ga est bonus & charitate informat⁹: ga satisfactio ad dit rõnẽ pœnę supra rõnẽ boni: accipiendo pœnale qcqd est priuatio alicuius boni: cuius placeat voluntati. Hæc Pe. de pa. Qđ dicit Pe. opa bona ad quæ quis teneꝫ ex debito præceptι non esse satisfactoria: de præceptis ecl'ię nõ videt verum: nã dicit Tho. in. iiij. di. xv. ꝙ ꝓceptum eccl'iæ põt ad idẽ ordinari ad qđ ordinaꝫ satisfactio: & ideo ieiuniũ quod cadit sub præcepto põt esse satisfactoriũ. Hęc Tho. Non tñ ꝙ ita ieiunia eccl'iæ pœnitens cõputare possit in numero eorum quę sibi iniũgũtur a sacerdote in pnia: ga de per se teneꝫ ad illa: sed de præceptis legis naturę. Et huic sniæ videt concordare Tho. dicens: ꝙ quod cadit sub præ cepto legis naturę non est satisfactoriũ: sed exigitur ad sa tisfactionẽ. Vnde dicit ipe illarum eleemosynarũ ad quas quis teneꝫ ex debito: puta cũ videret pauperẽ in extrema necessitate: illarum largitio non est satisfactoria: sed ꝑ ambulum ad satisfactionem: & hoc est verum ꝑm rigorẽ iusti tię. Nam ex largitate diuinę miæ etiã talia ad quæ quis te neꝫ ex debito sunt satisfactoria ꝑm opi. quorũdam quã po nit Tho. in. iiij. & frater Egidius Romanus: nec eam repro bant: hanc etiam sequi videt Rich. or. mi. in. iiij. sen. Flagel la: quibus a dño flagellamur ꝑm Tho. si fiant aliquo mõ ipsi⁹ patiẽtis inquãtũ. s. ea accꝫptat ad purgationẽ pctõrũ: e⁹ vtcs patiẽter accipiũt virtutẽ satisfactionis. Si aũt susti nens ea oĩno eis ꝓ impartiẽtiam dissentiat: habẽt solũ vim vindicationis & nõ satisfactionis. Restitutio aũt alieni ꝑm Tho. est pars satisfactionis eius sicut ꝑ ambulum eius: & si cut id sine quo non valeret al's satisfactio: sed non est ita pars ꝙ per ipsam hõ satisfaciat soluendo de pœna debita peccatis. Rich. dicit ꝙ restitutio sit pars satisfactiõis: vt di cũt quidã: & hoc magis ex dei mia cꝫ ex iustitia.

§. I. SATISFACTIO FIERI NON PO

test ꝙ opa extra charitatẽ facta ꝑm Tho. & Pe. quia satisfa ctio est amotio offẽsę: & restitutio amicitię. Hæc aũt fieri nõ pũt sine gra & charitate. Vñ. s. Cor. xiij. dr. Si distribue ro oĩs facultates meas &c. charitatem aũt non habeã nihil mihi

mihi ꝓdest. s. ad meritũ & satisfactionẽ. Talia em opa nõ sunt deo accꝫpta. Et licet hõ non habeat certitudinẽ ꝙ sit in charitate: & ꝙ ꝑns cert⁹ eẽ nõ possit de satisfactiõe: sufficit tñ certitudo ꝓbabilis cõiecturę. Item ꝑm Tho. nõ põt quis satisfacere de mortalib⁹ nisi pœniteat oĩm: ga satisfa Satisfactio quã fieri pt & qñ non. ctio: vt dictum est: est amotio offensæ: & restitutio amici tię. Vñ si aliqd sit in hoie qđ impediat restitutionẽ amici tiæ etiã apud hoies nõ est satisfactio. Quodlibet aũt mor tale impedit amicitiã hoĩs ad deũ ꝙ ꝓ charitatẽ est. Vñ est ꝓ possibile ꝙ satisfactio fiat de vno mortali sine alio sicut si quis peteret veniam dño lęso: & exinde daret ei alapam: ꝑm Ansel. Veniale aũt ꝑm Pe. de Pa. non impedit directe satisfactionem nec de mortali nec de aliꝫ venialib⁹: ga ve niale non tollit dei acceptionẽ, ꝑpter personę indignitatẽ: sed idirecte veniale tollit satisfactionẽ ex parte operis ope rati: sicut & mortale tollẽdo. s. bonitatem actus: puta si fiat oro & eleemosyna & hmõi in statu gręe: sed ꝑpter vanã gloriã talis actus nec est meritori⁹ nec satisfactorius. Vtrũ aũt vnus possit pro alio satisfacere: Rñ. Pe. ꝙ cum sit du An vn⁹ possit ꝓ alio satisfacere. plex effectus satisfactionis vn⁹ solutio debiti pctõrũ cum missorũ: alius excisio causarũ pctõr: futurorꝫ. Quantũ ad qđ m effectũ nõ põt vn⁹ satisfacere ꝓ alio: qa ꝓ ieiunium vni⁹ nõ materiaꝫ & refrenaꝫ caro alteri⁹. Quãtũ ad primũ effectũ distinguẽdũ: qa si quis est ꝓ se impotẽs satisfacere: tunc alius qui est in charitate põt satisfacere sicut & cõsite ri pro eo. Si ꝟo est potẽs: tũc oportet ꝙ ipse satisfaciat ꝓ se ipo: põt tñ iuuari ꝑ alterũ: & addit Tho. ꝙ etiã si sit potẽs: põt alius satisfacere ꝓ eo. Sed non est ꝑmittẽdũ ꝙ aliqs ꝓ alio faciat satisfactionem: nisi appareat aliqs defect⁹ in pœnitẽte: vel corpalis ꝙ quę sit impotẽs ad sustinẽdũ: vel spũalis ꝙ quę nõ sit ꝓpter ꝓ ad portandũ pœnã. Aug. etiã de pœ. di. vj. c. j. cõsulit confessori ꝙ adiuuet pœnitẽtem portare on⁹ pœ nitẽtiæ vt sit particeps laboris si vult esse particeps & gau dij. Et quantũ ad satisfactionẽ q̃ imponiꝫ in confessiõe di cit Pe. de pa. ꝙ si confessor imponit aliqd faciendũ ꝓ se vel ꝓ alium: vt ieiuniũ vl' oronem vel alia: ꝑm oẽs siue per se siue per aliũ illud faciat pœnitens: satisfacit deo & eccl'iæ dũmodo illud fiat in charitate: siue sit viuus siue mortu⁹. Sed si imponit sibi ꝓ se faciendũ: tunc non põt satisfacere per aliũ qñ ꝓ se põt. sed si nõ põt per se: siue ga infirm⁹ est: siue ga mortũ: tunc si imponit ipe pœnitẽs alteri: & ille su scipiat onus & faciat in charitate, vtiq; satisfacit, quia ista videt fuisse volũtas imponentis: qui noluit ad impossibi le obligare: nec voluit ad purgatorium mittere. Põt etiam ille qui ꝙmisit ꝙ eo satisfacere alteri volẽti illud impone re & valebit i charitate factũ: nec oportet eũ q satisfacit ꝙ alio siue viuo siue mortuo plus aliqd addere: immo si il le q pro aliquo satisfacit: est in maiori charitate q̃ ipse pro quo satisfacit: magis opus ei⁹ erit satisfactiuũ. Et ideo qui pniam suã alteri ꝓponit debet satagere vt non solũ ipse sit bon⁹ sed ꝙ melior se. Ponit idẽ Pe. duos alios modos qb⁹ pœnitẽs põt pniam sibi iniũctã alteri acceptãti ꝓponere: de qb⁹ tñ nõ est ita certũ. Prim⁹ est dũ se occupat iterea in his q̃ sunt magis deo accepta & magis iuuãtia in remediũ cõtra pctũ: & ꝑpter hoc alteri imponit & nõ ꝓpter amo rẽ carnis vt nõ sustineat laborẽ: vt opꝰ ꝑdicatiõis bellãdi cõtra hostes fidei & hmõi. Sec⁹ est cũ vult magis satisfa cere: & q̃ nõ imponit homini magis deo accꝫpto. In oi casu satisfaciens pro alio viuo vel mortuo ꝓ se meretur: sed ꝓ se tunc non satisfacit. Hec Petrus.

§. II. VTRVM VERO PENITENTIAM

seu satisfactionẽ ꝓpositã post absolutionẽ debitã factã in pctõ mortali: vl' in toto vel in parte teneꝫ hõ iterare? Sup hoc sunt varię opi. in hoc tñ oẽs cõcordãt: ꝙ satisfactio fa cta in mortali: sicut nec alia opa valẽt in foro dei ad tollẽ dum vel minuendũ debitũ pœnæ ꝓ pctis ad qđ ordinaꝫ oĩs satisfactio: qa cũ non sit in amicitia cũ deo: nõ põt deo Mirum factã in tãtis, ita ꝙ nõ teneaꝫ iterare: qa cũ nõ potuerit satisfacere esse accꝫptũ tale opus. Sed vtrũ valeat in foro eccl'iæ mili peccato deo: nec etiã potuit satisfacere sacerdoti q in ꝑsona dei sibi an hõ te simpliciter dicere sine distinctione ꝙ talis nõ teneꝫ iterare mortali illud iniũxit. Sed Pe. de Thar. & Joan. Parisien. vi dentur neaꝫ ite talẽ satisfactionẽ. qa satisfecit i foro ecclię militãtis in quo rare, data sunt: & vbi nõ iudicaꝫ de dispositione interiori. Idem videt sentire Vincẽ. in Spe. hist. lib. ix. & dñs Hanibal dus in. iiij. Et ꝓ ista opi. satis videtur facere impositio pniæ se

ptẽnis: quæ fiebat regulariter ꝓ quolibet mortali. vt. xxij. q. j. ꝑdicandum. & nõ valẽt dare eleemosynã ꝓpter paup tatem: nec ieiunare ꝓpter debilitatẽ infirgi oportebit oro nes: & verisimile est ꝙ in tãto interuallo aliqđ mortale ꝓmit tebant: vñ si oportuisset iterare fuisset hoc laqueũ injcere aĩabus. Tho. cũ Alb. magno distinguit de satisfactione. in iiij. dicit em ꝙ sunt quędam satisfactiones ex qb⁹ remanet aliqs effect⁹ in satisfaciẽtib⁹ etiã postcꝫ actus satisfactiõis trãsijt: sicut ex ieiunio remanet corpis debilitatio: ex elee mosyna diminutio substãtię. Et tales satisfactiones in pec cato factæ non oportet ꝙ iterenť: ga quãtũ ad illud qđ de eis manet ꝓ pniam sequentẽ accꝫpręs fiunt. Aliꝫ satisfactio nes sunt q̃ nõ reliquũt effectũ in satisfaciẽte postcꝫ act⁹ trã sijt sicut in oro ne & hmõi. Act⁹ em interior q̃ totaliꝫ trãsijt nullo mõ vi ufficaꝫ: vñ tales oportet ꝙ iteret. Eãdẽ qđ. re net Pe. de pa. magis declarans. Dicit em ꝙ in satisfactioni bus habẽtibus effectũ relictũ post opus sicut baptismalis character habet effectũ recedẽte fictione: & sic istud dereli ctũ ex facto qđ opaꝫ ex ope opato incipit valere ex secũ n ti eius approbatione & sacerdotis ratihabitatione cũ illũ vere pœnitet & nõ ex simplici vi ufficatione: qa opus ope rãs mortuũ nũcꝫ vi ufficaꝫ: & sic ista pnia satisfacit nõ solũ in foro eccl'ię: sed etiã in foro dei quantũ ad illud derelictũ vt nõ oporteat iterare sicut ieiuniũ: eleemosyna & hmõi. sed si nõ habet effectum derelictũ vt ẽ oro: talis pnia sctã in mortali in nullo satisfacit: quin hic vel alubi oporteat satisfacere. Hæc ille. Qđ videt intelligẽdũ in foro dei: qa nec rõne ipsius opis cũ facit: nec rõne derelicti cum postea pœnitet: cũ nõ habeat effectũ derelictũ. Sed in foro eccl'iæ satisfacit. qa nõ est necesse ipsam iterare si vult esse in statu saluti postea pœnitẽdo: sicut necesse habebat ipam adim plere cũ fuit sibi imposita. Vñ idẽ Pe. dicit paulo superi⁹ ꝙ qñ hõ de oibus est cõtritus & confessus & recipit pniam cũ absolutione: si recidiuãs pagat eã in pctõ mortali: ipse quidẽ se liberat ab iniũctiõe sacerdotis: nec incurrit pctm inobedictię qđ incurreret si eã nõ ꝑficisset: ga non ẽ forti⁹ vinculũ ꝓfessoris q̃ dei vl' eccl'iæ: sed in mortali existẽs i plẽdo ꝓceptum dei de honore parẽtũ vl' eccl'iæ de ieiunio eccl'ię ab illo absolute se liberat: ergo &c. Hæc Pe. Cum er go pnia iniũcta ordineꝫ ad tollendũ vel diminuẽdum de bitũ pœnę tpalis: talis q̃ pniam sibi ipositã nõ habẽtẽ effe ctũ derelictũ vt oro nes ꝑficit in mortali: si reuertiꝫ ad pœ nitẽtiã & tãdẽ morif in statu gręe ex quo illã nõ iteratuit: cũ ꝙ ipam nil sit. s. olutũ de debito pœnæ tpalis: soluet eam in purgatorio: nisi ꝙ alia bona opa hic satisfecerit: ꝙ si nõ re uertaꝫ ad pniam: q̃ pniam fecit in mortali quãcũq; situe ha bẽtẽ siue nõ hñtẽ effectũ derelictũ soluet illđ debitũ in in ferno sp: sicut ille q morif cũ mortali & venialib⁹: de vtrif ꝙ sustinet pœnã ęterñã in inferno. Qz̃uis em veniali dẽaꝫ pœna tpalis q̃ finem habet: tñ ꝑ accidens est ꝙ veniale in inferno puniaꝫ pœna ęterña. s. rõne statꝰ: ga in iferno nul la est redẽptio. Nõ em est ille status expiãdi culpã ad quã sequiꝫ pœna: & ideo sp remanente culpa veniali durat & pœna: ita tenet Tho. in. iiij. di. xxij. Sed de pœna tpali debi ta ꝓ mortali post cõtritionẽ Pe. de Pal. sic declarat in. iiij. Pctõr posicꝫ est deo recõciliatꝰ est debitor pœnę finitę: nõ qualitercũ q̃ soluẽdæ: sed in statu gręe in quo est solũ deo accꝫpta. Alioquin est debitor tãtæ pœnę quãtũ mereꝫ cul pa: & illa est infinita: vñ pctõri ꝑ se quidẽ debebaꝫ pœna infinita si erat mortale: sed mutata fuit in tpalem supposi to q̃ ꝑseueraret i amicitia. Acceptauit em deꝰ absolutionẽ a pœna ęterña & ipositionẽ pœnę finitæ sub ꝓditione si in gra fieret. Et si quæraꝫ quare deꝰ magis accꝫptauit absolu tionẽ a culpa sine ꝓditione q̃ absolutionẽ a pœnaꝫ? Dicen dũ q culpa transit & macula transit: & gra in momẽto ad uenit: sed satisfactio futura est. Futuris aũt solet cõditio ap poni: nõ aũt pñtib⁹ nec ꝑteritis: vel si apponaꝫ certa. Ta lis ergo dimissa culpa punieꝫ in inferno pœna infinita: nõ ꝓpter cõmutationẽ finitę in infinitã: sed ga debitor ẽ pœnę infinitæ ex q̃ nõ soluit pœnã finitã sub cõditiõe quã debet: sicut ꝑdes priuilegiũ clerici ici dit, de foro miti ad forũ san guinis: sic qui declinat forũ eccl'ię: incidens in mortale ad forũ iustitię exterminatis iuenit pœnã ęternã. Hoc qđ di cit Pe. videt intelligẽdũ de eo q pniam iniũctã non habẽt effectũ derelictũ factũ in mortali scito ab eo vel de quo du bitat contẽnit iterare: vel etiã cũ credit vel dubitat se debe re iterare: ex negligẽtia dimittit & ex labore recusans hoc

& in purgatorio facere emẽdã de eo habet. Sed ſi qs dimittat iterationẽ talis pniẽ ex ipoſſibilitate: qa ei deficit tps: vel etiã ſi habet tps: credit ſe ea feciſſe in ſtatu grẽ: cum nõ fuerit in mortali icognito ab eo: vel etiã ſi ſcit ſe feciſſe in mortali iterare facit p alium quem credit bonum: vel etiã etſi nec per ſe nec p alĩũ iterat: credit ſibi ſufficere ad ſalutẽ q̃ impleuit ſibi iniũctũ intẽdẽs q̃ minus hic feci ſatisfacere ei purgatorio: & ſic deo facere emẽdã p hmõi omiſſionẽ talis nõ dãnat: vñ & ipſe Pe. di. xlv. dicit q̃ q̃ fecit pniam ſibi iniunctã in mortali proſe: p tãto nõ tenẽ iterare: qa põt in purgatorio ſatiſfacere. Et ſi dicaf q̃ videtur inconueniens q̃ tãtum quis puniatur pro dimiſſo ſicut pro non dimiſſo: qa pœna æterna: & ſic nõ videt ꝓpluiſſe in aliquo cõritio & cõfeſſio. Rñ. Pe. q̃ licet tñ puniaf exẽſſiue: non tñ intẽſiue: ſicut ꝓ vno pctõ tãdiu q̃ pro mille: ſed non tã acerbe. Si etiã parẽ pniæ fecit. ſ. in ſtatu grãe: & vnus dies remãſit: ꝓ illa die æternam pœnam luet ſi nõ pœnitet: nõ tñ ita acerbe ac ſi nunq̃ cõritus & cõfeſſus eſſet: nec in aliquo ſatiſfeciſſet. alꝫ pctm rediret. Hęc Pe. Nota tñ q̃ dum qs facit pniam intũctã ſi labaf in mortale: q̃uis bonũ ſit q̃ citiſſime confiteri: tñ cũ p ſolã purtionẽ petm dimittaf & gra reſtituaf: q̃ cito iſte moriaf etiã anteq̃ cõfiteaf. pſequẽdo dictã pniam: etiã ſi ſit talis q̃ non relinquat effectũ poſt factum: in foro dei realr ſatiſfacit: qa in ſtatu grãe eſt: vnde in nullo tenẽ iterare. Ad tollendũ aũt omne dubiũ tutius videt ꝓ confeſſor: etiã dat pnias diutinas ieiuniorũ eleemoſynarũ peregrinationis & hmõi prout requirunt pctã: nõ tñ iniunguat diuturnas pnias oꝝonũ & ꝑcipue his de quibus põt dubitare de recidiuo celeri.

Notat cõfeſſor.

quid ſit magis meritoriũ elemoſyna: oꝝ vel ieiuniũ

§.III. QVID AVTEM SIT MAGIS

ſatiſfactoriũ eleemoſyna: oratio: vel ieiuniũ? Rñ. Tho. in iiij. q̃ eleemoſyna magis aliꝭ: & hoc duplici rõne. Prima quia eleemoſyna cõſtituit debitorẽ eũ cui daf ad orãdum & ieiunandũ & alia bona faciendũ pro datore. Sed'a quia eleemoſyna habet vim oꝝonis: qa eleemoſyna data, ꝓpter deũ eſt q̃dã oblatio deo facta. Oblatio q̃ fit deo habet vim oꝝonis: habet & vim ieiunij: qa p ipam ſubtrahunt tpalia quibus ſuſtẽtaf corpus qđ macerat p ieiunium vnde eleemoſyna magis indicif ſicut medicina magis vniuerſalis. Tho. in. iiij. Tob. iiij. Eleemoſyna ab oĩ pctõ & morte liberat &c. Danie. iiij. Pctã tua eleemoſynis redime. & de pœ. di. j. dicit Chryſo. Medicamentũ fortiꝰ q̃ maxime opaf in pnia eſt eleemoſyna. de pœ. di. j. medicina. &. §. quã ob rẽ. Poſt eleemoſynã magis ſatiſfactoriũ eſt oꝝo q̃ ieiuniũ: qa cõtinet virtute ieiuniũ: nã extẽſio intellectꝰ ad deũ debilitatẽ parit. Itẽ ſm Tho. in. iiij. qa quãto opus ſatiſfactionis eſt magis difficile: ita q̃ difficultas ſit ex qualitate opis p reſpectũ ad cõditionẽ ſatiſfactiõis & nõ ex tepiditate ipi: tanto eſt magis ſatiſfactoriũ cæteris paribus ſicut ieiuniũ magis cholerico q̃ phlegmatico: ſed vbi difficultas in opere ſatiſfacictis ꝓcedit ex remiſſione volũtatis eſt minus ſatiſfactoriũ: ſicut ecõuerſo: ſi opus in ſe difficile reddaf facile ꝓpter feruorẽ faciẽtis ſit ex hoc magis ſatiſfactoriũ: qa in oĩbus hmõi attendiſ ad voluntatẽ vñ ꝓcedit. De eleemoſyna habes, ẽ. in. ij. parte. ti. ſ. c. xxiiij. de humanitate. De ieiunio etiã in. ij. pte. De oꝝone in. iij. parte.

bona facta ĩ peccato mortali valẽt ad quinq̃.

§.IIII. DE OPERIBVS QVE SVNT

de genere bonoꝝ operũ extra charitatem factis. dicunt oẽs q̃ nõ reuiuiſcũt: nec quo ad meritũ p reſpectũ ad præmiũ gl'ię: nec q̃ ad ſatiſfactionẽ ex ſe: ſed mortificata p mortale reuiuiſcunt p ſequentẽ pniam. Pctm tñ mortale ſm Pe. de pa. etſi ipediat meritũ ꝓdigni reſpectu oĩs q̃miꝭ: & meritũ ꝓgruit reſpectu q̃mij æterni imediate pcipiẽdi: qa nõ decet deũ dare gl'iam niſi gfam hñti: ſed nõ ipedit meritũ ꝓgrui reſpectu alterij q̃miꝭ. Vñ ſm Ray. talia de gñe bonorũ facta in mortali valet ad qnq̃. Primo ad tpalẽ ꝓſperitatẽ de pœ. di. iij. cauẽdũ. &. xxij. q. ij. ſi q̃libet. Sed'o vt q̃citiſſime p hoc illuſtreꝰ ad pniam. de pœ. di. v. falſas. in fi. Tertio ad aſſuefactionẽ bonoꝝ operũ ſicut baptiſmꝰ Ioã. de cõſe. di. iiij. nõ regenerabantur. Quarto ne diabolus habeat in eo tantã ptãtẽ. Exẽplũ in ludẽo qui dormiẽs in tẽplo idoloꝝ ga ſe ſignauerat: dęmones nõ poterant ei nocere. Quinto ad tolerabili q̃ iudiciũ lubeũdũ. de pœ. diſt. iij. ſi qs aũt. Sed hoc vltimũ eſt ſane intelligẽdũ: nõ eñ intelligiꝭ ſm Tho. & Pe. de pa. vt p illa opa minuaf pœna iã debita: ſed qa ſi nõ feciſſet illa bõa aliq̃n feciſſet interim aliq̃ mala, p qbꝰ habuiſſet ſpãlem pœnã quã vitauit nõ faciẽdo illa mala: puta honorauit parẽtes: ſi nõ honorauſſet: dehonorauſſet: fecit eleemoſynã extremã neceſſitatẽ patiẽti: ſi nõ feciſſet in curriſſet pctm crudelitatis & ex his habuiſſet ſpãlẽ pœnã.

TITVLVS. XV. DE STATV BENEficiatorũ. ¶ De dignitatibꝰ: præbẽdis & bñficijs: & de collatione eoꝝ: & de pluralitate & diſpenſatione ſup plurali tate & reſidentia: & abſentia in bñcijs. Cap. I.

§.I. DE PREBENDA ET CANONICA

quid ſit. No. ſm Hoſt. q̃ præbẽda eſt ius pcipiẽdi, pũctus in eccl'ia cõpetẽs tãq̃ vni de collegio: & naſcif ex canonia ſicut filia ex matre: qa ex quo qs habet canoniã debet hñe pbẽda, eĩ eo. c. relatũ. Prębẽda igiſ, ꝓprie ꝙiſtit in fructũ perceptione. Canonia aũt in iure alicuius qui in canonicũ eſt recæptus: ad quod ius pertinet pbẽda: ſtallus in choro: vox in capitulo: vt dicto. c. relatũ. Et nota q̃ in receptiõe canonicorum & in collatione pbendarum abſentes canonici vocandi ſunt ſi commode fieri valeat: niſi cõſuetudo habeat eos ad talia nõ vocari: alꝭ q̃ in abſẽtia eorũ fieret eis iniũ tib⁹ irritari debet, eĩ eo. cũ in eccleſijs. li. vj. De ofſicijs ꝙo eccleſiaſticis: archidiaconatu: ꝑpoſitura: decanatu & hmõi. dicit Ray. qa fere quod ſunt eccleſiæ tot ſunt ꝙſuetudines. eĩ de ꝙſue. c. cũ olim. quę in hmõi ſeruãdę ſunt. Si tñ ſcire vis quid iura dicãt de talib⁹ vide. xxj. diſt. cleros. & xxv. di. plectis. & eĩ de offi. arch. p totũ. Dr etiam præbenda reddit⁹ deputat⁹ & aſſignat⁹ deſeruientibus clericis in eccleſijs cathedralibus vel collegiatis in officijs: q̃uis illi clerici non ſint canonici: ſed celebrãt: vel etiam interſunt diuinis officijs: ſiue reddit⁹ ille ſit ex decimis ſeu ex poſſeſſionibus: vel p alium modum.

Dignitas eſt. Prębenda vñ dicitur.

§.II. DE BENEFICIIS SIVE ECCLESIIS

Nota primo q̃ aliud eſt ſimplex: qđ. ſ. nõ habet curã aiarum: aliud curatum: qđ. ſ. habet curã aiarũ. Dicit aũt regia iuris in. vj. de reg. iu. q̃ bñficiũ eccl'iaſticũ non põt ſine inſtitutiõe canonica poſſideri. Pertinet aũt ad iſtitutionẽ ca bñ hãt nonicã: vt nõ ſolũ cõferaf ab eo q̃ de iure põt cõferre: puta diffinitor plato eccl'iaſtico: nõ dño tpali: vt faciũt quotidie tyranni: tionẽ iu ſed ẽt q̃ p modũ debitũ & iuridicũ: nõ p ſimoniã & hmõi ris. ei. ſ. q̃ ſit habilis ad hoc puta vt nõ ſit irregularis vl' infra legitimã ętatẽ & hmõi: alꝭ q̃ iniuſte tenet bñficiũ: vt q̃ itru ſionẽ vl' p ſimoniã: vel qa alꝭ ihabilis: talis ſm Ray. cum nõ intret

Nota

nõ intret q̃ oſtiũ: eſt fur & latro: nec habet viã ſalutis niſi reſignãdo: vel ſi eſt diſpẽſabile ſuũ impedimẽtũ: petat diſpẽſationẽ ab eo q̃ poteſt: & ſi nõ poſſet obtinere oportet q̃ oĩno dimittat: & invtroq̃ caſu agat pniam de pctõ commiſſo: & fructus peeptos teneꝰ reſtituere niſi ſibi remittantur a ſuperioribus. Idẽ de dignitatib⁹ eccl'iaſticis. Et nota q̃ cũ ſcit qs poſſeſſorẽ eccl'iæ vel dignitatis non eſſe verũ prętatũ: qa in aliquo predictorũ imuolut⁹: talis ſciens & ſi ſubijciaf: illi eccl'ię vel dignitati: tñ in foro cõſcięcię nõ tenẽ ei obedire: nec ei ſoluere debet qđ eccl'iæ vel dignitati debet: nec ſoluẽdo liberaf, eĩ de ſen. excõ. inqſitioni. In foro cõtẽtioſo ſec⁹ videt q̃ res eſt occulta. argu. viij. q. iij. c. j. & q̃uis nõ abſoluat talis abſoluẽs de facto ignorãtẽ: qa nõ eſt prętatus, de pœ. di. vj. c. placuit. nõ tñ animę pereũt: ſed excuſanf ignorãtia facti: tñ qa quãtũ in ipo fuit eos pdidit ſanguis illoꝝ ab eo exigef. eĩ de offi. ord. irrefragabili. & talis ſemper peccat mortaliter exequẽdo officiũ illius eccleſiæ: vel etiam fructus percipiendo vt ſur.

§.III. DE ETATE BENEFICIANDO

rum. No. ſm Pe. de pa. in. iiij. di. xxv. q̃ ad hoc vt qs valeat hñe ſimplex bñficiũ vel pbẽdã ſufficit q̃ maior ſit ſeptẽnio: qa pupillus põt eſſe canonicꝰ etiã in eccl'ia cathedrali: licet nõ habeat vocẽ in electiõe. eĩ de elec. c. ex eo. li. vj. tñ q̃uis iure humano nõ irriteꝰ tallis collatio: iure tñ diuino illicitũ eſt dare talia bñficia talib⁹: niſi qñ ali nõ inueniunf: qa cõtra iuſtitiã diſtributiuã eſt ſi deꝰ min⁹ digno: q̃uis aũt iſte puer nõ ſit idign⁹ poſitiue, ꝓpter defectũ: qa eſt innocẽs: reſpectu tñ illi⁹ eſt indign⁹: qa ali⁹ eſt dignior: vñ cõtẽpto meliore ſanctiore iuſtitiore dare alteri eſt grave pctm: vt dicit Aug. ſup epl'am Iacob. De dignitate vero nõ habẽte curã aiarũ põt eps diſpẽſare cũ illo q̃ cõpleuit. xx. an. de ætа. & quali. c. j. lib. vj. Et ſic etiã archidiaconat⁹ põt dari tali: qa non habet curã aiarũ in foro pniæ vt oporteat eſſe ſacerdotẽ qđ' regrit. xxv. an. ſed etiã i exteriori foro: & oportet eũ tm eſſe diaconũ ad qđ' ſufficiũt. xx. an. ſed q̃uis ali⁹ minor. xxv. an. nõ debeat eẽ iudex: põt tñ eẽ archidiacon⁹: qđ' eſt eſſe iudicẽ de cõſuetudine. Vel dicẽdũ q̃ ꝑ nõ eſt de iure cõi: ſed de diſpẽſatiõe epi a papa pmiſſa. De eccl'ia aũt vel dignitate cõſequẽte curã aiarũ. No. q̃ debet qs hñe xxv. an. ad epatũ tñ. xxx. nec põt in hoc eps diſpenſare. ſ. q̃ minor. xxv. an. habeat eccl'iam parochialẽ ſiue bñficiũ cũ cura: ſed talis collatio ipſo iure eſt nulla: imo etiã cõmẽda facta illi q̃ nõ habet dictã ætatẽ nõ valet. eĩ eo. licet canõ. lib. vj. papa ꝙo licet poſſit diſpẽſare: nõ tñ in rẽdit niſi exprimat. Vñ q̃ impetrauit bñficiũ cũ cura vel ſine cura: niſi tpe reſcripti impetrati haberet. xxvj. an. nõ põt ſibi, pui dere de bñficio cũ cura. eĩ de reſcrip. c. ſi ex eo tpe. li. vj. Teneꝰ etiã talis infra annũ ad ſacerdotiũ, ꝓmoueri: alꝭ eſſet ea priuat⁹. Itẽ no. q̃ põt p epm diſpẽſari cũ curatis: vt literarũ ſtudijs inſiſtẽtes infra annũ nõ teneanf niſi ad ſubdiaconatũ, ꝓmoueri: ſed poſt ſeptẽniũ tenenf ad ſacerdotiũ, p mouueri: ita q̃ niſi primo anno fuerit ordinat⁹ in ſubdiaconũ: & infra octauũ annũ in ſacerdotẽ: epo ſic diſpẽſãte vacat ipo iure eccl'ia. Sed etiã niſi eps cũ eo diſpẽſaret: vel ſi diſpẽſaret & ille in literarũ ſtudio nõ ꝓſisterer cũ aliter eps nõ habeat autoritatẽ diſpẽſandi: tenef infra annum ordinari vſq̃ ad ſacerdotiũ inclufiue: alꝭ ipſo iure eſt priuatus. de ele. c. cũ ex eo. lib. vj. Itẽ no. q̃ q̃uis tãtũ rãſeat de tpe q̃ illo anno nõ põt fieri ſubdiacon⁹ vel ſacerdos: nõ tñ vacat vſq̃ anno elapſo & facit fructus ſuos ſi habuit a principio intẽtionẽ ordinẽ recipiẽdi: alꝭ nõ niſi mutato ꝓpoſito fecerit ſe ordinari. Et qui ſcienter ſic affecto dedit renef eccleſiã ſeruare indẽnem. Annus aũt ꝙ ſubdiaconatu vel ſacerdotio nõ currit: niſi a tpe quo fuit in poſſeſſione pacifica: vl' ꝙ eũ ſteterit: extũc etiã eſt ann⁹ vtilis: qa nõ currit niſi iuſto impedimẽto ceſſante. Nõ põt aũt ſibi cõferri eccleſia ſic vacãs illa vice & illa vacatiõe: ſi eñ deꝰ alicui nõ acceptãti: adhuc vacat prima vice vacãdi: & ſic ei nõ põt cõferri. Silr ſi facit illi dari q̃ ſtatim renũtiabit in fraudẽ: ſic licet ſcto vacet iſto reſignãte nõ valet q̃ ad deũ: ſed ſi bona fide alteri collata illo mortuo aut depoſito aut renũtiante vacauerit ſecundo: tunc poteſt ei conferri: quia non eſt ei hoc prohibitum. de elec. c. cõmiſſa. lib. vj.

de ętate beneficiorũ.

§.IIII. DE CVRA AVTEM NON SIMplici eccleſijs collegiatis: vt ſunt decani in collegijs: priores & abbates in cõuentib⁹. Nota q̃ iſti nõ ligãtur iſto ſtatuto, de elec. c. ſtatutũ. lib. vj. quia nõ erit tantũ periculum ſi iſti nõ ſunt ſacerdotes: quia multi ſunt in collegio ſacerdotes qui ex cõceſſione curati nõ ſacerdotis facerent quod ille faceret: non aũt ſic in ſimplici cura ſunt parochiani ſacerdotes qui poſſunt eccl'iaſtica ſacra miniſtrare, ꝓpter qđ' fuit magis neceſſariũ ibi apponere pœnã. Collegiũ vero hic large accipiẽ eſtã pro plebania ſub ſe habente capellanias in qua ſunt ſacerdotes p quos poterit ſuppleri: vt dictũ eſt. Hęc Pe. Itẽ ſi ad eccleſiã parochialẽ p ſentetur q non eſt in ſacris dũ alꝭ eſt idone⁹: & poſſit infra tps ſtatutũ ordinari: admittẽdus eſt. eĩ de inſti. c. ſi is. lib. vj. & tñ ſm Io. an. talis nõ preſentatus nõ poſſet in tali eccleſia inſtitui. extra de ęta. & quali. c. prętерea. niſi diſpenſatiue. vt ibi.

Infra tẽpus debet conferri bñficium vacãs.

§.V. DE COLLATIONE BENEFICIO

rum. ſ. infra qđ' tps debet cõferri beneficiũ vacãs. Nota q̃ eccleſiaſtica bñficia ſeu eccl'iæ: ſeu q̃libet officia nõ debent vacare vltra ſex mẽſes: aliogn ſi collatio ptinebit ad eũm deuoluiꝰ ad capl'm & ecõuerſo: & ſi fuerit negligẽs p alies ſex menſes deuoluiꝰ ad metropolitanũ: & poſtea ad papã. extra de cõceſ. præbẽ. c. nulla. & intelligas ſolũ q̃ illa vice. extra de ſup. neg. ꝑla. c. ſicut nobis. Et ſi qs ꝑdictoꝝ elapſo tpe ꝑferat: nõ valet. extra de ſup. neg. ꝑla. c. ſi. & incipit curare ꝑdictũ tps: nõ a tpe vacationis: ſed a tpe notitię. extra de cõceſ. pbẽ. c. ga diuerſitatẽ. & de dictis ſex mẽſib⁹ ſubtrahit tps ſuſpẽſionis & peregrinatiõis: & regrif q̃ p ſuã culpã diſtulerit vel negligẽtiã. Sec⁹ ſi p importẽtiã iuris vl' facti etiã ex culpa cõtingentẽ: niſi fuiſſet negligẽs in petẽdo abſolutionẽ. vt in. d. c. ga diuerſitatẽ. Et ſi talia eſſũt officia & adminiſtrationes quoꝝ collatio ad regulares ptineret: & ipi negligerẽt: diocęſani, puidere debẽt: nõ obſtãte ſi ipi regulares exẽpti fuerũt. vt de ſup. negli. præla. c. q̃ regulares. in Cle. porro. ſi fuerit eccleſia cathedralis vl' regularis: habebũt electores ſolũ tres mẽſes infra quos ſi iuſto impedimento ceſſante electio nõ fuerit celebrata: eligẽdi poteſtas ad ꝓximiorẽ ſuperiorẽ deuoluiꝰ. extra de elec. c. ne ꝓ defectu: & intellige cũ aliꝭ cõditionib⁹ nũc dictis. Itẽ no. q̃ qui habet cõferre beneficia vacãtia. ſ. prima exceptione ſecundi: ſed cũ qs recipit ſecm beneficiũ curatũ vacat primũ. vt dicẽt. j. debet illa cõferre infra ſex menſes: alꝭ ptãs puidẽdi deuoluiꝰ ad aliũ. vr. ẽ. dictũ eſt. Incurrif etiã alia pœna ab illo qui habet cõferre: niſi cõferaf infra dictũ tps videlicet q̃ ipſe teneꝰ aſſignare in vtiliratẽ eccleſiæ vacãtis de prouẽtib⁹ ſuis nõ de illis eccleſiæ ſuæ tantũ quãtũ a tpe vacatiõis ꝑcęptũ fuit a quocũq̃ detinẽte ipm: & ſi priuſ nõ habet puniẽ illa pœna ad arbitriũ iudicis. xv. q. vj. illud. &. xiiij. q. vj. ſi res. vel repetẽtur ab eo qui ꝑcepit: qa ipſe tanq̃ inuaſor omnes fructus reſtituere tenetur.

Sine diſpẽſatio ne põt plures eccl'ias vl' pl'es eccleſias vl' pl'es bẽdas hñe.

§.VI. DE PLVRALITATE BENEFICIO

rum vel pbẽdarũ. No. q̃ qnq̃ caſus ſunt vt dr' in ſumma. Piſana: & quaſi idẽ di. Arch. xxj. q. j. clericꝰ, in gbꝰ põt qui s abſq̃ diſpẽſatiõe duas vel plures eccl'ias vel pbẽdas hñe: & intelligiꝭ hoc de eccl'ijs nõ hñtib⁹ curã aiarũ. & de pbẽ. in diuerſis eccl'ijs. Nã in eadẽ eccl'ia nõ põt abſq̃ diſpẽſatiõe plures prębẽdas hñe. Vñ qđ' dr' in prio caſu & tertio quãtũ ad eccl'ias curatas fieri nõ põt p epm: niſi p modũ vnionis pẽſatio vniẽdo plures eccl'ias: quã vnionẽ põt facere eps vel ſim pliciter & in ꝑpetuũ: vel ad vitã ei⁹ cui cõferunt: de cõſen qs hñe ſui tñ eorũ q̃ ibi hñt aliq̃d' ius vt patronoꝝ: & q̃ fiat ex cã rõnabili: vt, ꝓpter tenuitatẽ. Prim⁹ eſt qñ eccl'iæ ſunt ita re pl'es ecclesiæ. q̃ neutra ſufficeret ad ſuſtẽtationẽ. x. q. iij. vnio. extra de reli. do. qa monaſteriũ. Sec⁹ eſt ſi vna pendet ex altera. extra de ætа. & q̃li. c. eã te. Terti⁹ eſt. ꝓpter raritatẽ clericoꝝ. xxj. q. j. clericꝰ. in fi. Quart⁹ eſt ſi eccleſia eſt pbẽdæ annexa vel dignitati: in q̃ caſu cũ ipe teneaf in maiori eccl'ia pſonalr deſeruire: teneꝰ in ipa parochiali hñe idoneũ & perpetuũ vicariũ q̃ cõgruẽtẽ habeat de illi⁹ eccl'iæ, pũctib⁹ portionẽ. extra de pbẽ. c. extirpãdæ. Quint⁹ ſi vnã habeat intitulatam & aliã cõmendatã. xj. q. j. qui plures. Sed talis commenda parochialis eccleſię nõ põt fieri niſi ei qui attingit vigeſimũ quintũ annũ & ſit ſacerdos: & tali non poteſt cõmitti niſi vna & pro euidẽti neceſſitate vel vtilitate: & nõ durat niſi per ſex menſes. extra. de elec. c. nullus. lib. vj.

§. VII. DISPENSATIO SVPER

pluralitate beneficiorū nō ꝓdest in his casib⁹. Primo vide licet qñ imperās subticuit aliqd quātūcūq; modicū bñficiū: qñ etiā cōcedit vt gs duo bñficia habentia curā aiarū possit hre simul: intelligit de duob⁹ primis bñficijs post ꝯcessionē. Itē si mādat alicui, puideri de bñficio nō obstāte ꝙ aliud habeat: ꝙ nō est dispēsatū vt habeat ābo simul, eē de pbē. c. si motu. li. vj. Itē si papa motu ꝓprio alicui aliqd beneficiū obtinēti, aliud cōferat nō habita mētione de priori: nō ꝓpter hoc iualida est gratia: dūmō in lra ꝓpria exprimat ꝙ papa motu ꝓprio ꝯcedat. Sec⁹ si ad petitionē alterius gratiā facit. eē de prebē. c. si motu ꝓprio. lib. vj.

§. VIII. DE PLVRALITATE PRE

benbarū sine cura absq; dispēsatione habēda: vtrū hoc sit pctm mortale, Rñ. ad hoc Tho. in quodli. viij. q. vij. ꝙ ois q̄stio in qua de pcto mortali querit: nisi exꝑsse ei⁹ vitas habeat piculose determinat: qa error quo nō credit esse mortale qd est mortale nō excusat a toto: licet forte a tāto. Exror ꝙ credit esse mortale qd nō est mortale: cōsciētia ligat ad mortale. Prēcipue ꝙ periculosum est vbi veritas aliq̄ est: qd etiā in hac q̄stione accidit. Cū em hec q̄stio pti neat ad theologos inquātū depēdet ex iure diuino vel naturali: & ad iuristas inquātū depēdet ex iure positiuo: inue niunt theologi theologis & iuriste iuristis ꝓtraria sentire. In iure tñ diuino nō inuenit exꝑsse determinata: cū in sacra scriptura de ea nō fiat mētio: q̄uis ad eā ex aliqb⁹ auto ritatibus scripturę argumenta possent induci: q̄ tñ nō dilu cidāt ꝙ itatē ostēdūt. Cōsiderādo eā ꝙ ꝑm ius naturale sic videt dicēdū ꝙ actionū hūanarū multiplex est differētia. Quędā em sunt q̄ habēt deformitatē eis inseparabilr annexa vt fornicatio: adulteriū: & alia hmōi q̄ nullo mō bñ fieri possunt. Et de numero talīū nō est hre plures pbēdas: ga qd est de nūero illoꝝ in nullo casu dispēsationē recipe re pōt qd nullus dicit. Quędā ꝙ sunt actiones q̄ de se sunt indifferētes ad bonū vel malū: vt leuare festucam de terra: vel aliqd hmōi: inter quorū numerū quidā cōputāt hoc, ſ. habere plures præbēdas: dicētes ita licitum esse hre plures præbendas sicut hre plura poma. Sed hoc nō videt verum esse: cū hre plures præbēdas in se inordinationē cōtineat: vtpote ga nō est possibile aliqē in pluribꝰ ecclīs deseruire in qb⁹ est pbēdat⁹, cū pbēdæ videant esse ordinate q̄si stipendia deo ibi ministrātium. Sequit etiā diminutio cultus diuini dum vnus loco pluriū cōstituit. Sequitur & in quibusdā defraudatio volūtatū testatorū q̄ ad hoc eccl'ijs talia bona cōtulerūt: vt certus numerus deo seruientiū ibi haberet. Sequit & inqualitas: dum vnus pluribꝰ beneficijs abūdat: & alius nec vnū hre pōt: & multa alia hmōi q̄ facile est cōsiderare: vñ nō pōt cōtineri inter indifferentes actiones: & multo minus inter ea q̄ sunt ꝑm se bona: vt dare eleemosynā & hmōi. Sunt ꝙ quędā aliæ actiones q̄ absolute cōsiderate quandā deformitatē & inordinationē important: quę aliquibus circūstantijs aduenientibus bonę efficiuntur: sicut occidere hoīem vel percutere: etiam de se de formitatem quandā importāt: sed si addat malefactorem ꝓpter iustitiā delinquentē causa disciplinæ: nō erit pctm: sed virtuosum, Et in harum actionum numero videt esse plures præbendas habere; q̄uis in ordinationes aliquas cōtineat: tñ possunt alię circunstantię superuenire: ita honestantes actū ꝙ prędictæ inordinatiōes totaliter euacuātur: vtpura si sit necessariū in pluribꝰ ecclīs ei⁹ obsequiū: aut possit plus seruire ecclīæ: vel tātūdē ētiā absens q̄ aliꝰ prę sens: & si qua alia sint hmōi: & tūc istis cōditiōibꝰ cū recta intētione supuenientibꝰ nō erit pctm: etiā nulla dispēsatione interueniēte: si cōsidereť ꝑm ius naturale tm: ga dispensatio ad ius naturale nō ptinet: sed ad ius positiuum. Si ꝙ hac intētione qs plura bñficia habeat: vt sit ditior vel lautius viuat: vel vt facili⁹ ad epatū valeat ꝓmoueri in aliq̄ ecclesia vbi prębēdar⁹ existit electꝰ: nō rollunt prędicte deformitates sed augent: qa cū tali intētione etiā vnū beneficiū hre: qd nullā deordinationē de se importat: est illicitū. Et si quidē dicendū esset ꝑm ius naturale nullo iure positi uo supueniente: nūc autē certū est p antiqua iura esse, phibitū. Patet etiā huic, phibitioni cōsuetudinē esse ꝓriā: ꝓpter quā quidā dicūt illa iura esse abrogata. Nā p ꝓriā cōsuetudinē iura hnmana abrogāt. Quidā autē dicūt p hāc cōsuetudinē antiquo iuri non derogari: eo ꝙ q̄dā decretalis dicit. Multa p patientiā roleranť: q̄ si fuerint in iudiciū deducta iustitia cogente cessarēt. Et hæc cōtrouersia iuristis est relinquēda: q̄uis videat ꝓbabile ꝙ iura illa antiqua inquā tū cōtinēt ius naturale nō ꝑm abrograri p ꝓriā cōsuetudi nē vt pote irrōnabilē. Sed quātū ad ꝑ qd de iure naturali cōtinēt: solū possunt esse abrogata: ꝓcipue si dissimulātes hāc cōsuetudinē ꝓriā in quoꝝ ꝑtate est illud ius mutare in tendūt p hanc dissimulationē antiqua iura mutare. Si igit antiqua iura q̄ hoc, phibēt in suo vigore manēāt ꝓria con suetudine nō obstāte: certū est aliquē plures præbēdas nō posse hre absq; dispēsatione etiā illis circūstātijs supueniēte bꝰ: q̄ ꝑm cōsideration ē iuris naturalis actū poterāt hone stare. Si aūt antiqua iura sunt p cōsuetudinē abrogata: tūc ꝑdictis circūstantijs supuenientibꝰ etiā sine dispensatione licitū est plures ꝑbēdas hre: sine quib⁹ circūstātijs illicitū est: quātūcūq; dispēsatio supueniat: eo ꝙ dispēsatio humana nō aufert ligamē iuris naturalis: sed solū ligamē positiuū: qd p hoiem statutū, p hoiem dispensari pōt. Hec ola Tho. Sed hodie vt dictū est, ē. recipiendo sectam prębēdā si sit canonicalis vacat prima. Et no. Tho. ꝙ si quis habet plures prębēdas: innitens opi. illoꝝ magistroꝝ qui dicūt simpliciter hoc esse licitū: illa opi, nō est vera: nō ꝓpterea excusanť a pcto. Sed & si est vera opi. quā sequitur. ſ. tenere prębēdā esse licitū: si tñ ex cōtrarietate opi. dubitat de veritate opinionis quā sequit: nihil ominus tenet plures prębē das peccat mortaliter: quia discrimini mortalis sic se expo nit: sed si non dubitat & vera est eius opi, non peccat.

§. IX. DE PLVRALITATE PREBEN

darū sic dicit Io. an. in. c. cū iam dudū. de præbē. No. pluralitatē præbēdarū nō prohiberi, vnde in isto. c. nō dicit vel præbēdas: sed atq; prębēdas: qd approbat generalis cōsue tudo. Sed cōtra. lxxx. di. epi. xvj. q. j. pręſbyteros. sup. eo. cū non ignores. Sol. dicūr quidā ꝙ hodie de iure cōi pōt qs habere plures præbendas cū pluralitas dignitatū beneficiorū cū cura tm̄, phibetur hodie. ſ. eo. de multa. Vnde cū de illis spāliter, phibeť: Videtur hodie concessa pluralitas præbendarū. ar. ē. de præsump. c. nōne. cū suis cōcor. Si em papa aliud de prębēdis nō intellexisset hoc idē de ipsis excæpisset. ſ. de deci. ad audientiā. cū suis cōcor. Nec ob. c. superius in cōtrariū alleg. vel alia siſ'ia: loquūtur em ꝑm sua tpa: sed hodie sec⁹: vel pōt dici ꝙ restringit illud ad beneficia curā aiarū habētia: vel ad alios qui habēt nō solū pluralitatē præbēdarū: ga illa nō, phibētur: sed ad nimīā multitudinē q̄ sonat in vitiū & ambitionē: ga hoc, phibeť vt hic. &. ē. eo. ga in tātū. Et hoc est verū nisi vtraq; requirat residentiā: de quo dic vt scripsi de cler. nō resi. c. fi. Ibi aute plene ponit opi. Inno. q̄ habet in sum. ꝙ habere plura beneficia nō curata & quæ de cōsuetudine vel statuto residē tiam nō requirūt: nō est pctm nec cōtra iura, sic refert glo. in. c. gratia. de rescrip. lib. vj. sequit Innoc. Io. an. vbi. ē. Sed Hostien, debiles sunt istę rationes: & pōt ad eas faciliter re sponderi. Remittit aūt ad notata. j. de cōcess. præben. c. literas. Vbi pro hac parte. ſ. ꝙ liceat habere plures præbēdas vel beneficia arguit: & inter alias rationes has inducit: ga nimia multitudo dānabitur: si dicatur esse mortale: & qui nimis emungit &c. dist. iiij. deniq;. Nec iura ꝓtraria sunt re cepta dist. iiij. §. leges. & per consuetudinē videtur papa di spensare quasi tacite. ad hoc facit. c. de multa. Goff. dicebat ꝙ per hoc dictū & sequaces palpabāt crimina & ea insana relinquebant. di. l. si quis diacon⁹. & ibi tenet Hosti. ꝙ nul lus pōt plures præbēdas habere in titulum. ar. di. xxvj. acutius. nec in hoc ꝑm eū possunt dispensare ꝑlati. di. lxx. sanctorū. Et est ratio ꝑm eum: qa singulę prębendæ requirunt singulos actus & ministros: & tenenť canonici ad residentiam vt assistij: & ad contraria pōt de facili responderi ꝑm eum ꝙ loquūtur ex dispensatione sufficienti: vel notāt factum nō ius qd nō est considerandū. de elec. cū causam. tñ ne inde tāta multitudo dānetur: dicit ꝙ ꝑm posse dispensare in pluribus prębēdis habēdis in beneficiū nō in titulū. Et ꝙ possit hāc dispensationē facere: etiā ob prærogatiuā meritoꝝ vt in duplicib⁹ sit adepta: in simplicib⁹ nō. Et si in diuersis ēpatib⁹ habeāt illa cōuenīant inter se epi qs sit prælatus & ambo dispensent. de sen. excō. c. cum illorū. Et ponatur talis vicarius qui tam bene vel melꝰ seruiat ecclesiæ sicut faceret canonicus: & habeat sufficientē portionem. j. eo. expositi. maxime cū talis est in ecclesia consuetudo vel statutū factū ex causa. de cōsti. c. cum oēs. hoc no. Hostiē. in. c. Notabile argumentū.

Hosti. in. c. prąlle. literas. Pro hoc dicto facit qd no. Vincen. qui exponit atq; pro vel. ff. de verbo. signi. sępe. dicēs hāc expositionem probari. ē. cum cœnam. Sed Alber. hic dicebat ꝙ magister suus tenebat contrarium. Hæc omnia Ioannes and. Goff. dicit ꝙ plures præbendas non potest quis simul habere dūmodo vna per se sufficiat: als etiam de iure cōmuni posset quis habere plures præbēdas. vt de clert. non resi. c. conquerente. quod dictum recitat Io. an. in. c. quia nonnulli. eo. titu.

§. X. DE DISPENSATIONE CIRCA

beneficia curata vel nō curata qs possit dispensare. Nota q̄ ponit Io. an. in nouel. sup. c. de multa. de prębē. in glo. vlt. vbi sic dicit Ber. ī. c. dudū. & Tā. Bar. Brix. di. lxx. c. fātōr. Innoc. hic tenet ꝙ circa duo beneficia curata dispensat solus papa: circa duo simplicia dispēsant epi: vt no. Ber. in. c. dudū. Et etiā circa curatū & simplex. Goff. in summa hui⁹ generalr ꝙ circa plura bñficia dispensat solus papa: hic tñ in apparatu recitando opi. Io. eos eandē prātē habere quam olim habebant dicebat. Pe. cōcor. opi. ꝙ in prębendis quę requirūt residentiā: nō dispensant epi cōtra ecclesiæ cōsuetudinē. xxv. q. j. quę ad ppetuā. In his ꝙ nō aliter regunt residentiā: nisi ga nō residēs fructus nō ꝓcipit: in his dispēsat epi in canonia: in prębēda nō. ad hoc de appel. c. quenit. & sic loquit. c. fātōr. In his q̄ nō aliter nisi de cōsuetudine requirūt residentiā dispensat epi in canonia & prębendis. de cōsti. c. cum oēs. Host. Pe. de Za. & Alber. dixerunt hic ꝙ aut dispēsatio circa beneficia duo curata habet fieri ꝓpter euidentem vtilitatē: vel vrgētem necessitatem ecclesiæ: & in his casibus possunt dispēsare epi: nam si expresse diceret cōstitutio ꝓriī esset onerosa ecclīs & abiecte da. de cōsue. c. j. Et fortius est vinculū dei q̄ hois: & tñ iura mentū cuius de⁹ est auctor: in hoc casu seruādū est. de his q̄ fi. a ma. par. ca. c. j. multo min⁹ cōstitutio humana seruanda esset: si hoc diceret. Si aūt habet fieri ob prærogatiuā meritoꝝ: tūc solus papa dispensat. vt in isto. c. in fi. Fatetur tñ Hosti. ꝙ primā opi. feruat curia: sed sibi nō placet. Et de ꝑ Guil. in Spe. ti. ij. §. videūd restat. ver. illud. Hec oīa Io. an. Et no. ꝙ ista Decre. de multa. nō dicit simpl'r dispensandū cū subl'imib⁹ & literatis: sed addit cū rō postulat: quę rō est triplex ꝑm Gof. in dispensando. Necessitas: vtilitas: & eui dēs prerogatiua meritorū. Et habeť hic magis rō literaturæ ꝙ bonitatis in dispensatione obtinēda: als tñ bonitas preferetur literaturę. dist. xxxvij. sedulo. Io. Et ponit hic Io. an. de dispensatione qd dicit Tho. ſ. ij. q. ix. subdens: ꝙ si dispensans nuda voluntate mouetur: nō habēs intuitum ad aliquod ꝓceptoꝝ: nō meretur dici dispēsatio sed dissipatio. Ex quo sequitur ꝙ quo ad deū non est tutus cum quo dispensatū est. ſic ad hoc. xſ. q. iij. ſi is qui præest.

§. XI. DE HABENTE PERSONATVM

vel beneficium curatū. Nō. ꝙ si talis recipiat secundū bñficium curatum vel personatū vacat primū. hoc dicit. c. de multa. de ꝑben. vbi not. ꝑm Inno. & Hosti. vt alleg. ibi Io. and. in nouel. ꝙ cū dr beneficiū curatū seu curā habēs aniarū: intelligit large cura animaꝝ: siue in foro pœnitētiali cura habeat siue als: siue sit ecclesia parochialis vel cathedralis: siue capella curā habēs parochianorū: siue de iure: siue de facto: dūmodo parochiā habeat in qua parochiales ius exerceat: siue dignitatis: siue officiū: siue ecclia: sicut sunt multi presbyteri: archidiaconi & decani qui nullam ecclesiam habēt cui præsunt: vt Pictauis & Paduæ: qui tñ natus & habent iurisdition ēiſup. multa loca. Personat⁹ vt dicit Indigno, & dignitas fere semp ꝓ eo dē ponuntur. Ideo aūt dictū est fere ꝑm Io. an. ga in Anglia rectores parochiales dicunt semp ꝓ tur persone. de appel. c. ꝓsonas. in alijs regionibꝰ dicuntur eodēpo curati siue rectores: & tñ tales nō dicuntur in dignitate cōnuntur, strituti. Similiter abbates epi & alij superiores no dicuntur. Sed no ꝓsonæ: & tamē sunt in dignitate cōstituti: & q̄nq; priores, ta plus. ē. eo. c. nisi essent. Intelligas ergo dignitatē vel personatūres casꝰ ꝑm institutionē vel cōsuetudinē ecclesiæ. Io. an. Sed nota gsequū plures casus in qbus fallit dicta regula in prin. ē. dicta. Primo qñ hoc fit cū sufficienti dispensatione: vt dr in isto. c. de multa. in fine. & de elec. c. dudū. ij. Secūdo qñ primū beneficiū vel sec'm est curatū habitu nō actu. ꝑm Hosti. id est qñ actu non haberet parochianos: pura quia derelictus est locus ab habitatoribus. de elec. c. licet canō. lib. vj. Inno. tñ & Abbas videnť tenere cōtrariū. Tertio fallit qū alterū dictoꝝ beneficioꝝ curatoꝝ nō habet curā ex se: sed ꝓuniōe alicui⁹ curati: vt de prębē. sup. eo. lib. vj. Quarto quādo & si habebat tale beneficiū: tñ se hre ignorabat: tunc em sibi datur optio. vt de rescrip. c. gratia. lib. vj. Si autē habebat scies se habere ipm de iure: & si nō de facto habebat: vt qa erat spoliat⁹ primo stat regula ꝑm Vincē. qui notat de ele. dudū. ij. repetit tñ fruct⁹ primi quos ꝓcipere poterat vsq; ad receptionē secūdi. Quinto cū alios fructus secūdi bñficij ad tps ex cā ꝓcipit. vt de ꝑbē. c. si tibi cōcesso. lib. vj. pro illo em tpe quo debenť alteri vel ptinēt ad alterū fructus sec'i bñficij: non censeť primū vacare. Et dicit Hen. Boick ꝙ est verū ꝑm Innoc. An. & Archi. quantū ad perfectionē ipsius primi beneficij: vacat tamē quātū ad hoc vt possēt pacifica possessionē administrationis secūdi beneficij habuerit debito tpe cōferat: vel habebit locū ꝓfiliū Laterañ. de cōcess. pręben. c. nulla. Sexto fallit si secūdi bñficij pacifici possessionē administrationis nondū habuerit: nec ꝓ eū stat quo minus haberet: qa tunc non vacat primū ꝑm Inno. & Hosti. & Hen. Boick. Septimo fallit in epatu. Nam epatus nō vacat ꝓ adeptionē secūdi bñficij: siue sit superi⁹ siue inferius siue æquale, Ista em cōstitutio de multa nō habet locū in epatib⁹ quib⁹ nec expresse nec tacite sine vo lūtate papę renūtiari potest. de transl. epi. inter corporalia. ꝑm Hen. Boick. Inno. & Hostien. Vincen. etiā ponit alios duos casus sup. c. dudum. de elec. Sit ergo octau⁹ casus eiusdē fallentiæ vt not. Ber. in. c. dudū. in beneficijs vnitis vel dependētibus vel cōmendatis. Nonus ꝑm Vincen. si colore & non animo beneficij ꝑpetui recipit secūdū: posset tūc eum pœnitere. de pœ. dist. j. ditoriū. idē si incōtinēti fuit defectus. Decimo si recipit secundū in alio epatu sine licētia sui epi a quo repetitur: quis em priuat⁹ sit primo quātum ad se: nō tamē quātū ad prælatū sui: si sine licētia ipsi⁹ transit. hoc not. Io. and. in. xxj. q. ij. si quis iā translatus, con eor. Goff. & Hosti. Et dicit Hosti. ꝙ reputat prælatū simplicem: si det sibi licētiā q̄diu de iure & de facto renuntiet primo: & tūc fatue agit prælatus qui sibi cōcedit sec'm: & posset in casu hoc habere locū cōciliū Laterañ. ꝙ nō tenet collatio sec'i. ē. tit. ꝓxi. qa nōnulli. vñ ꝑm Hostien. si qs recipit sec'm min⁹ pingue nō videť vacare primū cū nō videat hre animū deferēdi primū ꝓpter sec'm: & maxime cū errauit. ar. di. lxxiij. quorūdā. & li cet dicat hāc opi. verā in scholis: fateť tñ ea falsam in iudicijs & in curia nō seruari. Extra hos casus si qs retinere primū conteńerit etiā sec'o priuabit. vt dicit in. d. c. de multa. sed hodie ꝑ Extrauagātē Io. q̄ incipit. execrabilis. si recipiēs sec'm, primū q̄ priuat absq; more dispēdio ꝙ bo vel facto in manib⁹ or dinarij sub testimonio publico nō dimittat priuat⁹ est secūdo: & inhabilis ad sacros ordines & bñficia. Hæc oīa Io. and. in no. sup. d. c. de multa. sed nō eo ordine q̄ ipe ponit: & his paucis exceptis q̄ aliquādo ponunt. Hen. Boick. Dicit etiā Host. ꝙ si epus eodē ꝙ bo & momēto dat alicui duas ecclesias cū cura: nec cōstare pōt cui⁹ possessionē primo fit nactus: talis vtraq; carebit: qa nō valuit collatio: sicut nec aliquis potest simul habere duas vxores: vel ꝑm alios dat ei optio de altera earū infra sex menses. Itē nota ꝙ Goff. dixit idē esse in præbēdis cū recipiunt vt titulus: non vt stipendiū. vt de concess. prębē. literas. qd dicebat Io. & Vincē. verū cū prior præbēda erat sufficiēs: vt. ſ. recepta sec'a vacat prima. Sed subdit Io. an. tu dic cōtra ꝑm Inno. & Hosti. Ad Decretalē, literas. dic ꝙ loquit cū habēs præbēdam in vna ecclesia recipit sec'am in eadem. idē iuris est cū recipit aliqd officiū cui annexa est cura animarū cū pri⁹ habebat aliud sine. Et eodē mō vacat seu perdit primū beneficiū: si quis violenter occupat sec'm: vel se scienter intrudit in eo. vt de ꝑbē. eū qui. lib. vj. Et tales violēti occupatores ipso facto si habebūt aliqd ius in ipso bñficio sic occupato ꝓ dūt illud: & sic vacat. Et nota ꝙ oīa talia beneficia sic vacātia apl'icæ sedi reseruanť: & si aliud disponat de eis non valet vt patet in Extrauagāte illa Io. xxij. execrabilis.

§. XII. DE TENENTIBVS BENE

ficia nō canonice habita ex tolerātia seu tacito ꝓsensu ꝑla
tor̄: vtrū ex dicta tolerātia habent aliqd̄ ius in ipsis bene
ficijs? Rñ. Henri. Boick sup. c. dilecto, de prēben. sic distin
guit. Aut prelatus patiens & tolerans seu tacite consentiēs
ignorabat ipm tenentē bñficiū min9 canonice fuisse: i ꝑo
bñficio in sitūtū: & tūc nō obest ꝑlato: etiā si expresse cō
sensisset: nec acquirit aliqd̄ ius ipsi tenēti: qa nō cōmittit q
errat. ff. de iuri. om. iudi. l. si p errorē. ꝑm Inno. & Hosti. hic
& Arch. lxiij. dist. cū Adrian9. Aut ꝑlatus patiēs & tolerās
sciebat ipm tenētem beneficiū fuisse min9 canonice in ipo
beneficio institutū. Et tūc queritur aut de papa: aut de alijs
prelatis inferioribus. Si de papa: aut tunc hmōi patientia &
tolerātia sit expresse ab eo vel alio de mādato suo: & sic est
tolerātia approbationis: & talis tolerātia & patientia dat
ius in bñficijs. Ita intelligo. ē. de sup. neg. ꝓla. literas. vbi
Hostien. exponit illud verbū patiētia. s. expressa: nec mirū
qa papa q est supra ius et habet plenitudinē ptātis nō astri
gif illa forma cōferēdi eligendi vel ꝓuidēdi: ꝑ quā acgri
tur ius in beneficijs, ix. q. iñ. cuncta. & c. per principale: per
talē em̄ tolerantiā papa ratā habet talē detentionē: sicut ha
bet ratam recōciliationem ab initio nullā: & incipit vale
re vt nūc. vt de cōse. eccle. c. aqua. Et iō circa talia pōt papa
dispensare & facere quicquid sibi placet: vñ posēq̄ de sua
volūtate & intētione apparet & cōstat sufficit. Aut ista pa
tientia & tolerātia vbi nō fuit expresse: nec est approbatio
nis: & tunc sola patiētia nō sufficit ꝑm Host. in. d. c. literas.
& ita ī telligo qd̄ ibi no. Inno. s. q. retinere nō pōt sine no
ua toleratione. Si queritur de alijs ꝓlatis: tūc dic q talis pa
tientia etiā expressa seu approbationis nō dat ius in bene
ficijs: nisi ī ceruentia canonica electio vel ꝓuisio: vt hic in
glo. quā approbat Hostien. dicēs q si quis minus canonice
adipiscat beneficiū. s. simoniace vel per fraudē: vel sur
reptionē aliquā in perpetuū nō ꝑscribit: ex quo cōstat de
hoc in iudicio contentioso cōdēnatur ad restitutionē oīm
perceptorū: in iudicio ꝓo animæ suę cōscientię dimittit: &
non dimittit peccatū nisi restituat ablatū. ꝑm Hostien. Io.
and. & Inno. & Archidia. Hæc Henricus Boick.

§. XIII. DE CLERICIS NON RESI

dentibus in beneficio suo. No. q hmōi si moniti iusta cau
sa cessante nō redeāt possunt beneficijs spoliari. vt in. c. vl.
de cler. non resi. Et dicit ibi Io. an. q intelligit de beneficijs
curatis: vel etiā simplicibus si residentiā exigāt ex priuile
gio vel statuto vel cōsuetudine. Verū si essent bñficia que
residentiā nō exigunt: tunc nisi esset necessitas vel utilitas
ecclesiæ de nouo suborta nō possent cogi beneficiati ad re
sidētiā: quia tūc hoc ꝓcipere nō spectat ad superioris offi
ciū. ar. vij. q. i. quia frater. Et de talib9 pōt intelligi q vn9
pōt habere plura beneficia. Nec obstat si dicas q vn9 nō
poterit seruire duabus ecclesijs: qa oēs ecclesiæ sunt vna ꝑm
Inno. xxj. dist. q̄uis. Dicit Hostien. melius respondēdū. s. q
vbi agim9 de beneficio qd̄ nō exigit residētiā nec de resi
dentibus sed officio est querēdū. Et pōt quis vni ꝓsentia
liter & alteri in absentia deseruire. Nec obstat ꝑm Inno. ī.
c. cum secundū. de præbē. & dig. vbi a cōtrario innuit q q
non seruit altari nō debet viuere de altari. Nam absens &
præsens seruire intelligit: dūmodo bene viuat & bñ expē
dat qd̄ inde percipit. Hoc tamē dicit Hosti. reprobari pōt
ī. q. iñ. ex multis. igit qui male accepit vt bene dispēser: gra
uatur pot9 q̄ iuuet. Vnde dicit. c. cū secūdū. intelligendū
de beneficijs quæ exigūt residētiā: secus de collatione ob
tentu ꝓsonæ cā pietatis & eleemosynæ tm̄. Vñ si debili cō
fertur beneficiū ad sustentationē percipiet & si nō seruiat.
Nec habet cōqueri eccl'ia cū quicqd habet sit deputatū pie
tati. xij. q. ij. aurū. putat tn̄ Inno. omne bñficiū requirere re
sidentiā: nisi ꝓbet cōtrariū. Hæc Io. an. Ibi tn̄ dicit Vinc.
vt refert Io. an. eo. titu. c. ex parte. q verbū residētiæ nō est
ita amare sī mēdū vt nunq̄ inde discedat. pro hoc facit. ff.
de seruī. l. si cui. quod legit & notat dis. xxxvij. de q̄busdā.
de conse. di. v. c. sint tibi. Et dicit hoc concedendū ꝓcipue
de cōstitutis in dignitatib9: & in his qui habēt diuersa bñfi
cia: vnū intitulatū: & aliud cōmendatū. Ite in his qui ha
bent beneficia dependentia a præbēdis. Strictius aūt accī
pitur verbū residentiæ vbi præbēda habet onus annexū.
in. c. significatī. de præben. & dig. Ite vbi eccl'ia habet tm̄
vnū ministrū. di. vj. testam ētū. lati9 ꝯo accipit vbi eccl'ia
habet plures ministros q seruiūt ꝑ septimanas. lxxxij. dist.
ꝓposuisti. lxxiij. dist. cōsuluit. Ita tn̄ q per oēs ꝓdictos ca
sus residētię cesset fraus & negligētia. ꝑm Vincē. Hæc Io. an.
Et dicit Host. q debet eps quolibet die dñico diuinis offi
cijs interesse: nisi justa causa impediatur. vt de cōse. dist. iij.
epi. Similiter si sit modicū beneficiū debet beneficiatus in
teresse Præcipue in vesperis & matutinis: al's si est incorri
gibilis pōt deponi. vt dis. xcij. c. vlti. & debet seruire eccl'iæ
in ordine suo. vt de fi. presby. c. proposuit.

§. XIIII. DE HIS QVI RESIDERE

De cle
ri. nō re
si. & tñ
fructꝰ ꝑ
cipere
possunt

intelliguntur. vt. s. priuari nō possint bñficijs: sed licite pci
piant fructꝰ: cuius in veritate nō resideāt. Et primo qdē de
eo qui ex eccl'ia est: seu se absentat pro negotijs eccl'iæ: vt
de cle. nō re. c. ex parte. vbi dī q talis etiā si iurauit reside
re licite se absentat. ꝓ negocijs eccl'iæ absq; ꝑiurio. Recī
pit em̄ iuramentū legitimā interꝑtationē ꝑm Innoc. Ite si
al's est iusta cā absentiæ suæ: vt ꝓpter inimicitias & hmōi.
vt eo. ti. inter q̄tuor. & tūc debet deseruire ꝑ vicariū. Sed o
seruītes q busdā ꝓlatis: vt dicēt nō obstāte ꝓstitutione ꝯria
ꝑbēdę suæ fructꝰ in absentia pcipiūt familiares videlicet
papę vt eo. ti. cū dilectꝰ. qd̄ intelligit ꝑm Host. de seruītī
bus ei & assītibus: vt capellani & fires ꝑm Io. an. Nō ta
belliones cōducti q cōtenti dñt esse suo lucro. Dicit tn̄ Ho
stien. q oēs q morant in curia ex ꝓcepto papę habēt ꝗ pri
uilegiū: & si scriptores sint sec9 si ibi morant ex ꝓpria vo
luntate. Residētes etiā cū legato habebūt hoc priuilegium
quo ad ꝓuinciā sibi cōmissam: qa ꝗ nō est priuilegiū sed
ius cui participare debet legatus saltē eo iure quo ꝑticipat
epi. ꝑm Io. an. Residētes etiā cū cardinali dī sup hoc consti
tutio promulgata q habeant hoc priuilegiū: & de cōsuetu
dine sic seruat ꝑm Hosti. Sed verius est q oib9 cardinalib9
priuilegia cōcessum. Io. an. Ite duo ex canonicis seruiētes
epo: absentes pcipiūt fructus prēbēdarū: vt dicit. c. ad au
dientiā. eo. ti. & idē putat Pe. de alijs nō canonicis etiā cu
ram habentib9. de cōse. di. j. iubem9. & ñ. q. vij. cū pastoris.
Tertio studētes in theologia: vt de magris, c. sup speculā
& hoc etiā sine licētia ꝓlati cū habeāt a iure licētiā: & hoc
nisi essent religiosi: in alijs aūt scientijs requirit ꝓlati licen
tia: vt. c. tuę. de cle. nō re. vbi dicit Io. an. q sola licētia quā
dat epus existēti in studio nō sufficit: nisi esset studiū priui
legiatū in hoc vt nūc est ifstud. s. Bonoñ. Dicit etiā q ex ītā
argui pōt q intelligat de gñali non particulari studio: qñ
triuiū & quadriuiū theologiæ & sacri canones legunt: pu
tat tn̄ Hosti. hoc ad arbitriū boni viri reducēdū. xxxvij. di.
si qs grāmaticā. Et videt q duo tm̄ clerici sint priuilegiati
rōne studij & nō vltra. eo. ti. ad audientiā. Et durat hoc per
quinquēniū: nō tn̄ isti pcipiūt distributiones quotidianas
q̄ dant ꝓsentib9. Et idē est de seruītib9 prælatis: sed solū
infirmi hoc habēt. Quarto infirmi, vt eo. ti. c. ad audientiā.
Vbi dicit Io. an. Nō puto q oīs infirmus pcipiat prēbēdā
vel distributionē de quib9 loquit. c. j. eo. tit. lib. vj. Sed isq
al's erat residēs & ꝓ infirmitate impedit residere pcipiat
prēbēdā. Et is qui al's erat deseruiēs propter infirmitatem
impedit deseruire pcipiet distributiones: & sic intelligo pg
dicta iura. Idē no. ipse Io. an. in. c. vnico. eo. ti. lib. vj. in no
uel. vbi ponit exēplum Canonicus Bonoñ. cōtinue mora
tur Murine: qa est de Mutina: mō infirmat ibi: nunqd ra
tione infirmitatis iste habebit distributiones? Certe nō: qa
nō infirmitas sed absentia iā pristina fuit cā principalis: qua
re non interest diuinis officijs. Idem dico si esse ꝑsens & sa
nus & non intereret diuinis nec consueuerat venire ad di
uina: qa nō prętextu infirmitatis si vellet hr̄e quotidianas
distributiones nō habebit eas: nec cū saltu excūsicētia pōt reci
pere: sed in foro cōsciētię tenet ad restitutionē: ex q̄ si esset
sanus nō interesset diuinis: Et iura quę volūt fructꝰ & quo
tidianas distributiones dari: debēt intelligi qñ infirmitas
est proxima & immediata cā nō interessendi diuinis: al's se
cus. Hęc Io. an. forte tn̄ si gratis canonici cōferrēt & nō vt
ex debito tanq̄ eleemosynā nō tenerēt ad restitutionem.

§. XV. DE CLRRICO ABSENTE CVM

nescitur vbi sit. No. q talis tribus publicis edictis citabit
ad eccl'iā: & si postea expectat9 ꝑ sex mēses nō veniat: pri
uabit eccl'ia quā habet. ꝯ dicit. c. ex tuæ. de cler. non resi. &
ꝑm Io. an. nō sufficit vnū edictū: licet perēptoriū: nec itelli
gitur ī stud de epis absentib9 ꝑm Hosti. Et dicit idē Hosti.
q si latitat clericus: sufficit edictū publicari ꝑ domos vel
ecclesias.

ecclesias. Sed si infra ꝓuinciā copiā sui faciūt: ꝓcedi non
posset ex dicto qd̄ nō pueniſſet ad eos. Nec cōtra latitan
tes ex edicto solēniter ꝓpositō. Dicit etiā Inno. & Host. q
etiā ex probabili cā nō licet abesse: nisi de licētia ꝓlati: vel
nisi illud ꝓmittat cōsuetudo. Tamē cōsuetudo non posset
inducere q sine iusta causa vagenē: esset em̄ contra bonos
mores & læsiones ecclesiarū: vnde nō valeret de ꝙsuetudi
ne. Interea autē dī clericus vagatur diu: deseruiat ecclesiæ
de fructibus eius ꝑm Io. an. c. i. Nota etiā q si papa mandat
ei ad quē spectat ꝯ bñficia alicui conferat: collatio per eū
alteri facta tenet: ipse tn̄ ex trāsgessione punit. hoc summa
tim dicit. c. dilectus filius, de præbē, vt ponit Io. an. Habet
tn̄ hoc dictū multas exceptiones. Primo videlicet nisi in li
teris esset apposita clausula: q si secus fieret sit irritū & ina
ne. vt. e. ti. inter cętera. Sed o nisi papa al's suā insinuauerit
voluntatē. vt no. hic glo. Tertio quando papa non man
dat conferri: sed ipse cōfert præbendā: tunc em̄ collatio fa
cta alteri de illa nō valeret. vt. j. eo. ti. si postq̄. lib. vj. Quar
to nisi ifte pro quo scribitur fuerat receptus in canonicum
ante illū cui facta est prouisio prębēdæ: tūc enim posset re
uocari collatio alteri facta: cuius ipso iure teneat. Item nisi
datus esset executor ad cōpellendū: q insinuasset & interdi
xisset ordinario ne alteri cōferat prębendā: qa tūc collatio
alteri facta nō tenet. Ite nisi datus esset executor nō ad cō
pellendū sed ad ꝓuidendū: qa tūc ꝑ solā ꝓsentationē lite
rarū facta ei ad quē dirigunt: ad quē pertinet collatio effec
ta est prębenda: vt nō valeat collatio facta alteri. vt de cō
cess. ꝑben. lib. vj. executor. Ite nisi papa inhibuisset hoc: vel
sibi ipsam reseruasset. ꝑm Hen. Boick. in fi. istius. c. Cano
nici autē qui tali simplici mādato in ipsi9 elusionē ꝑbēdā
alij cōtulerūt: tenent de cōibus reditib9 istri ꝓuidere: vt dī
in ipsa decretali, dilectus, & sic est istud in pœnā clericorū:
qui cū nulla excusationē haberēt obedire mandato ap'lico
contēpserūt: nec est pœna cōueniencior cū̄ vt puniant in q̄
deliquerunt. de tēpo. or. c. vel nō est. Nō em̄ posset ei sine
iniuria conferri prębenda alij iā collata: qa in ea nullū ius
habet ipse impetrans: qd̄ apparet ex ipsa Decretali. Io. an.
et. j. eo. Idē dicit q sec9m stylū curiæ raro fit monitio sine
ꝓcepto: cū dicat: monem9 p ap'lica scripta: nec in tali9 re
fert si dicat mandam9 vel ꝓcipim9. ff. man. l. j. sec9m Ho
sti. Nota q si ad vnicū canonicatū & prębendā vacantē
in eccl'ia duo canonici sunt electi: nō tenet receptio: etiā si
autoritas legati sedis ap'licę interuenerit hoc summati di
cit Decre. dilecto. de prēb. vt no. Io. and. vbi dicit Inno. q
ꝑlato nō licuit infringere priuilegiū canonicoꝝ: sed si ca
nonici ad quos spectabat receptio autoritate ꝓpria hoc se
cissent: tenuisset receptio: qa potuissent renuntiasse fauori
suo: sed nō tenuit diuisio ꝑbēdę. ē. eo. ꝑ illoꝝ. Et est rō di
uersitatis sec9m Host. qa primū censēt de iure priuato cui
pōt renūtiari: sec9m de iure publico cui nō pōt renūtiari:
vt de fo. cōpe. fi diligēti. Ite ꝑ primū fit melior cōditio ec
clesię: qa vbi consilium ibi salus: crescit em̄ numerus cōsiliā
riorū. Per sec9m posset induci mēdicitas clerici. Dicit etiam
Inno. q si in eccl'ia vbi nō est cert9 numer9 sunt plures ca
nonici ex qb9 vn9 morif: nō valent literæ si impetrat sup
canonicatu illi9 altari cōferendo quasi vacet: qa nō vacat
sed desijt: vt hic dr̄: vbi ꝯo cert9 est numer9: nō desijt sed va
cat. Nota etiā q si aliqs eligat vltra numerū in ecclesia in
qua numerus est iuratus, non tenet electio: idē si numerus
sit confirmatus ꝑ papā cū decreto: al's secus & in cōcordia.
Secus si qs iurasset nō vēdere librū: qa tenet venditio: di
cūt spāle in spūalib9 q valeat qd̄ sit cōtra iuramētū: & ꝯ
placet Arch. Alij dicūt q receptio facta ꝑ iuramentū tenet.
Et subdit Io. an. Satis pōt defendi q valet talis receptio li
cet illi sint ꝑiuri: sicut tenet mīmoniū ꝑ actū cōtra iuramē
tū: licet ꝯhens sit ꝑiurus: hoc tn̄ nō ꝓcederet in illo q se eli
gi ꝓcurādo fecit recipientes deferare. Et hoc videt placere
Pe. & plus Egi. sec9m quē nō obest q sint ꝑiuri: & sic infa
mes: & sic repellēdi a legitimis actib9: & sic ab aligēdo: qa
tpe electiōis adhuc nō erāt ꝑiuri nec infames. Sicut etiam
regulariter q iurat nō mutare testm̄: faciēdo sec9m sit ꝑiu
rus. Posset tn̄ casus cōtingere quo nō esset ꝑiurus. Sic in ꝓ
posito dico q fortius valebit receptio: vbi dicas recipien
tes nō esse ꝑiuros: puta qa casus erat q ꝓpter augmentum
facultatū poterat statutus numerus augeri ex vi tacitę con
ditionis sine pœna ꝑiurij: & id etiā factū fuit collegialr: &
ab his qui poterant: al's secus. Dicit etiam in isto. c. Inno. q

ifames
electio
ne non
admit-
tuntur.

vacante vna prębenda: plures possunt eligi in canonicos
hoc expresso q vnus habeat prębēdā integrā: & alijs ꝓui
deatur cum se facultas obtulerit. Sed si simpliciter recipiantur
vno iure vacāte non valet electio: qa intelliguntur electi ad
vnā prębēdā. Nec obstat de consti. c. cū. M. Dicit em̄ q ibi
fuit expressum. Dixerat aūt Inno. in ea. glo. q in eccl'ia ha
bente certū numerū prębendarū vel canonicoꝝ: vl' vtrūq;
eligēdo canonicū vltra numerū valet electio: sed rūpit pri
uilegiū q̄ ad numerū canonicoꝝ: sed durat in numero prę
bendarū. eo. ti. dilect9. Ratio autē quare teneat electio in ca
nonicis & nō in ꝑbēdis est: qa sic statutū est in canonicis
nō in ꝑbēdis. Dicit etiā Io. an. q in his & in oīb9 cōfirma
tionib9 & priuilegijs ecclesiæ quib9 adijcit hæc clausula:
q si qd cōtra id fiat non valeat: hoc operat q canonici suo
facto ꝯrario nō possunt rūpere priuilegiū vt hic. q̄d dicit
Host. sibi nō dubiū quādo apponit a papa. Et recitat Ino
no. & Hosti. quo sdā dicere q nō solū papa sed quilibet iu
dex pōt apponere hoc decretū in his quæ pertinent ad suā
iurisditionē: immo & quilibet priuat9. Sed sciendū q hoc
decretū habet maiores vires q̄n fit cum causæ cognitione
ꝑm Inno. & Hosti. qui tandē dicunt q nulla videt esse ra
tio quare canonici nō possint venire cōtra priuilegiū sibi
cōcessum: q̄n est talis clausula sicut q̄n nō est: nisi dicat q
hoc faciat virtute clausulæ: vel q sit de nouo statutū in fa
uorē eccl'iarū. Hosti. tn̄ dicit q licet sit clausula augmēta
tis facultatibus possit numer9 augeri: nō augmētatis non
possit. ex quo est ibi clausula. Hęc oīa Ioan. and. in. d. c. De
vna prębēda vacāte possunt fieri due: si eius fuppetunt fa
cultates: al's diuidēs integrare tenet. sic summat. c. vacāte,
de præben. Io. an. vbi dicit Host. prout ipse recitat: q ad ꝯ
q valeat talis sectio quatuor requiruntur. Primū est vt diui
dentes intendant de nouo creare & numerū prębendarum
augmentare. Sec9m q fiat de cōsensu eoꝝ ad quos spec
tat & diocesani & capituli. Tertium q fiat ex cā rōnabili.
Quartū q sint duo sufficientes. Si aliqd̄ horum defuerit:
nō valebit. Querit si papa de plenitudine potestatis possit
priuare clericū beneficio sine causa? Et videtur q sic. in. c.
q̄uis. de rescrip. li. vj. Secus in castro quod donauit ꝑm Pe.
de Ancha. in. c. j. de ꝓba. Tandem, tamen dicit q si papa pri
uat aliquē beneficio sine causa: tenetur ei ad aliud simile
beneficium. Aliqui dicunt contra q papa non possit hoc
facere sine causa. in. x. col. de natura feu. in principio.

§. XVI. DE VACANTIBVS BENEFI

De po
testate
papę in
cōferen
dis bñfi
cijs.

cijs. No. q bñficia & oēs dignitates & ꝓsonæ vacātia in
curia Romana nō pñt conferri nisi ꝑ papā. Sīr bñficia cu
rialiū seu accedētiū vel recedētiū de curia: si decedāt in lo
cis vicinis curię ad duas dietas legales. oīa hęc ad papā per
tinent: nisi q post mensem pñt cōferre ea illi ad quos pti
nēt ꝑ seipsos tm̄: vel ipsis agentib9 in remotis ꝑ suos vica
rios gñales quib9 hoc sit cōmissum in eoꝝ dioceſi existen
do vel nisi sicut eccl'iæ parochiales & vacassent vacāte se.
apo. aut etiā si vacauerūt ante: sed anteqū cōferrēt papa est
defunct9: ꝑbant hec oīa de ꝑbē. c. licet. lib. vj. &. c, fraturū,
&. c. pñti. &. c. si ap'lica. Cap'm sede vacāte nō pōt cōferre
illa bñficia q̄ ad collationē epi ptinēt: sed bñ pōt admitte
re ꝑsentatos a patronis & eos instituere in bñficijs ad q̄ fue
rūt pñtati: licet ad epm̄ si voluerit ptinuisset. eē de insti. c. fi.
lib. vj. Pōt etiā cap'm epo defuncto vel suspēso a collatiōe
bñficioꝝ cōferre prębēdas q̄ ad epm̄ & capitulū cōiter pti
nēt: etiā si epus interesse habeat collationi tali tāq; prælat9:
& idē pōt epus si cap'm sit suspēsum vl' singulariter oēs ex
cōicati. Sed si ptinent ad epm̄ cū cōsilio capituli: vel cōsen
su: defuncto epo vel suspenso: nō pōt cap'm se intromittere
re: nisi epus suspēsus fuerit in mora de petēda relaxatiōe sus
pensionis. Vbi aūt de spāli cōsuetudine bñficioꝝ colla
tio ad aliquem cū consilio epi ptinet: sublato de medio
epo: cum cōsilium non possit peti: non erit collatio differen
da. Simil9 si epus egerit in remotis: ita q non possit in bre
ui eius ꝓsentia haberi. eē ne se. vacan. c. si ad epm̄. lib. vj.
Item si ꝑ epm̄ cōferat bñficiū alicui absenti: licet non fiat
suū donec assentiat: tn̄ epus nō pōt cōferre alteri donec ille
recuserit nec valeret collatio. Secus si epus notificata ipsa col
latione cōpetentē terminū assignet cōsentiēdi & ille non
consentiat infra terminū: pōt etiā cōsentire q̄cūq; dūmō
anteq̄ ipm bñficiū alteri conferat. eē de præb. c. si tibi. lib.
vj. Si paup clericꝰ cui mandabat de bñficio ꝓuideri iuxta

eius merita:qa nullū habebat postea assecut⁹ est: nō tenet⁹ amplius eps prouidere. eē de prēbē.c.si pauper.lib.vj.

§.XVII. BENEFICIVM NON VACANS NULLI PROMITTI POTEST

Nec in generali vt promittendo cū potuerit prouidere:vel se facultas obtulerit: aut sub quauis forma verborū:als ꝑmissiōes dictæ nec valēt nec obligant,extra de cōcess.præben.c.detestanda.lib.vj.Ordinat⁹ ad titulum sui patrimonij ſm Bern̄.post Tancr. extra de prēben.c.tuis,pōt ipsum patrimoniū suū vendere & donare:nam & beneficio ecclesiastico pōt renūciare. Licet Vincen.dixerit cōtrariū.De beneficijs patrū non habē dis a filijs habes.ſ.in.iiij.parte.De permutatione beneficioꝝ & renuntiatione habes.ē.ij.parte.ti.j.c.v.§.vij. & plenius.j.c. iij.de permutationibꝰ beneficioꝝ.De simonia in bñficijs ibi vide.& de pœna talis simoniæ.Quō beneficiati seu ordinati teneant ad horas seu ad officiū dicendū:habes.ē.in titu.xiij.c.iiij.De testamentis clericoꝝ.ē.tit.x.c.iij.§.xiij.

§.XVIII.DE FRVCTIBVS BENEFICIORVM

Fructus bñficioꝝ iam ꝓcepti clarū est ꝙ alienari pñt:nec requirit illa solēnitas q̄ requirit in alienatione rei ecclesiæ immobilis.de qua habes.ſ.seq.c.Sed & fructꝰ percipiendi pñt locari:etiā si sint decimæ vel alia,eē de loca.c. vestra.Sed hęc locatio nō extēdit vltra tēpus vite locātis: qa clericus in beneficio vsufructuario cōparat.xvj.q.vj.illud Et de locutiōe bñficioꝝ: vide.ē.ij.parte.tit.j.Item nota ꝙ canonici & alij bñficiati qui diuinis officijs nō intersunt nō possunt ꝓcipere quotidianas distributiones:nec cōsuetudo valet:als nō faciāt eas suas:sed ad restitutionē tenentur nisi excuset eos infirmitas vel alia rōnabilis & iusta cā necessitatis corpalis.eē de cleri.nō re.c.vnico.lib.vj. Item nota ſm Guil.ꝙ illi clerici q nō residēt in bñficio suo:nec implent in eo officia sua sed voluptatibus vacāt nil iuris hñt in reb⁹ ecclesiasticis & si recipiūt tenent restituere.Redditus em̄ ecclesiarū sunt stipēdia ecclesię seruientiū. Vnde iura in dixerūt pſonalē residētiā clericis:q̄ tū in certis casibus permittūt ahsentiā:vt.j.dicef.tū quicqd sit de foro cōtētioso sufficere videt ad salutē:si ipse sua cura & impēsis ꝓuidet ꝙ eccl'ia decenter officietur & ppl's sufficienter regatur.Et ipse honestæ vitæ & mor⁹ bonū exēplū subditis ostendat.Et interdū ꝑ se ad locū accedat:& de prædictis certificetur:& qñq; officiū ꝑ se exoluat.Tutius tū est si ꝑ se cōtinue faciat.Item nota ſm Guil.& Host.ꝙ clericus licet habeat sufficiens patrimoniū:si deseruit ecclesiæ potest licite sustentari de bonis ecclesiæ.xij.q.ij.c.glia.&.c.& si illi.& peccāt mortaliter:nō solū q̄ pauperib⁹ subtrahūt:sed qñ turpib⁹ pſōis tribuūt.lxxxvj. dist.q vt natorib⁹.&.c.donare.Et qđ dictū est de ꝓsanguineis:intellige dū est qñ dat eis nō vt paupib⁹:sed vltra statum cōditiōis eoꝝ.ſm Guil.ar.lxxxvj.di.nō satis. ver.est & alia.Idē videt sētire Tho.ij.ij.q.clxxxv.dicit em̄ loquēs de epis ꝙ si sint districta bona q̄ debent in vsum eccl'ię ab his q̄ sunt pauperib⁹ eroganda & ministris:& eps aliquid sibi retineret de his q̄ eroganda sunt paupib⁹ vel in vsū ministroꝝ vel cultū diuinū expēdenda:nō est dubiū quin mortaliꝫ peccat:& ad restitutionē tenet. De his vero q̄ sunt ſpāliter vsui suo deputata peccat si immoderate sibi retineat & alijs nō subueniat vt regrit debitū charitatis:nō tñ tenet ad restitutionē. Si ꝙ ꝓdicta bona nō sunt distincta eoꝝ distributio fidei ei⁹ cōmittit. Et si qdē deficiat in modico vel supabundet:pōt ꝑ fieri absq; bonæ fidei detrimēto qa nō ꝑt hō pūctualr accipe i talib⁹ illud qđ fieri oportet. Si ꝙ sit multus excessus:latere nō pōtvñ videt bonę fidei repugnare:nō nō est absq; pcō mortali. Idē iudicit dei de bonis alioꝝ clericoꝝ:vt ponit idē Tho.in quodā q̄dli. Pe.ꝙ de Pal.in.iiij.di.xxiij.q.ij.dicit ꝙ quidā dicunt ꝙ illud qđ clerici in malos vsus cōsumūt de patrimonio Iesu christi nō tenent restituere de proprio:qa sūt dñi ei⁹ qđ percipiūt.aliter testari nō possent. In re aūt ꝓpria quilibet est moderator & arbiter:vt patet,arg.etiā ad hoc est extra de cle.nō resi.c.j.vbi dicit:ꝙ qui nō interest horis sine cā rōnabili si recipit distributiones quotidianas quæ ꝙ hmōi danf:nō facit eas suas:sed tenet ad restitutionē:ergo a contrario si interest horis facit eas suas:& si male expendit nō tenet ad restitutionē. Alij dicūt ꝙ nō habet fructū fauore sui sicut pater in bonis filij aduēticijs:quorū fructus si male cōsumat nō tenet restituere:sed ꝓ bono eccl'ię & pauperū facti sunt administratores & rutores qui sunt quasi dñi: sed nō qñ pupilli spoliāt. Et ideo sicut illi possunt sibi victū & vestitū retinere & bñ meritis dare.sed si male expendunt:tenent restituere:sic & isti. Et istud magis cōsonat dictis sctoꝝ iuri canonico. Hęc Pe. Vñ Hiero. Tibi o sacerdos de altario viuere,nō luxuriari ꝑmittit.dis.clxiij.§.j.& Aug.dicit.Nō illa nra sunt quoꝝ ꝑcurationes quodāmodo germ⁹:nō ꝓprietatē nobis vsurpatiōe dānabili vēdicemus.xij.q.j.ſi priuatum.vbi dicit glo.ꝙ loco dñi habetur prelati cū bñ administrāt:loco ꝓdonis cū male.ff.ꝙ emp. l.qui fundū.§.ſi tutor.Cui cōcor.ipe Pe.dicēs ꝙ ꝓlati sunt dñi sub certa lege.ſ.si bene vtant als restituere tenentur: si cut in his q̄ dantur ob certā causam in legatis relictis sub certo modo:quibus deficientib⁹ licet dñiū teālatū fuerit: repetunt.Item nota ꝙ clericus seu ꝓlatus tenet de bonis ecclesię suæ amissis sua negligētia:dolo:culpa siue lata: siue leui.vt no.eē de offi.archi.ea q̄.Idē Hosti.Male aūt recipiētes a pſonis ecclesiasticis de bonis ecclesiæ:videlicet de fructibus & eleemosynis bñficioꝝ:vt fornicarię & histriones & consanguinei:nō rōne indigētiæ sed parētelæ: & lusores & hmōi & alij:& dñi potētes ꝓ fraudes minas & ipportunitates. ſm Ray.tenēt restituere.Non qdē illi q turpiter dedit:sed autoritate supioris cōuertere in vtilitatē illius ecclesiæ vel pauperibus erogare.xvij.q.iiij.si qs in atrio.Sed si clericus dedisset redimendo vexationē suā, puta tyrānis vel molestantibus eū iniuste & hmōi:tūc deberet restitui ipsi clerico.Qui ꝙ recipiūt intuitu necessitatis: eleemosynæ vel ecclesiæ:quia impenderūt seruitiū vel patrocinū: in nullo tenenf nec peccāt:immo eccl'ia ad hoc tenef.dist. lxxxvj.non satis.&.xij.q.ij.quicūq; suffraganeo.

¶De transitu clericoꝝ de vna ecclesia ad aliam. Cap.II.

HEC MATERIA DIFFVSE TRActatur.vij.q.j.per plura.c.& in.c.scias, dicitur ꝙ nō mutat sedē q non mutat mentē. Et aliud est mutare aliud mutari:& qa vtilitas plurimū vtilitati vni⁹ pferēda est. Nota q̄ ꝙ clericus quinq; de causis pōt trāsire de vna ecclesia ad aliā. Prima est causa necessitatis;puta ꝓpter hostes & hmōi. Et in hoc casu etiā si quis ꝓpria autoritate trāsit:nō punif.vij.q.j.pastoralis .Secunda est cā vtilitatis.ſ.qñ pōt esse magis vtilis in eccl'ia alia: & tūc pōt trāsire autoritate superioris.vñ.q.j mutationes. cum trib⁹ capitulis seq.Tertia causa humilitatis seu sanctitatis:puta cū trāsit ad religionē:& tūc cū ꝓfessus est nō potest petere primā ecclesiā aut ad sęculum redire.vij.q.j.hoc nequaq̄.Quarta est cā cupiditatis.Quinta causa ambitionis: & in vtroq; casu cū temere transeat de vna ad aliam; debet vtraq; carere.ſ.habita:qa eā supbe cōtēpsit: & ābita qa eam auare ꝓcupiuit.vij.q.j.ſi quis eps.&.c.si quis de ordine.eē de trāsla.c.quāto.Sed tamen ecclesia potest eū repetere.vij.q.j.non oportet.&.c.si quis ꝙo.Hęc Ray.

Distributiones recipiens q̄ tenet ad restitutionē & q̄ non

Clericꝰ de causis pōt trāsire de vna ecclesia ad aliam.

§.I.DE MODO TRANSEVNDI DE VNA ECCLESIA AD ALIAM

Not.ꝙ si est eps nō pōt transire sine ſpāli licentia papæ.vij.q.j.mutationes.& ꝫ siue sit cōsecratus siue electꝰ & cōfirmat⁹.eē de transla.c.inter corporalia. Si aūt sit inferior & transit ad aliā ecclesiā eiusdem ꝑatus: sic sufficit cōsensus epi,ar.xxxiij.q.v.qui vxorē.Si ꝙ sub est inferiori prælato:& transit ad ecclesiā non subditā illi tūc cōsensus expressus requirendus est.ar.Ivij, di.c.ij. Qui aūt transit ad ecclesiā alterius ꝑatus:tūc est necessarij⁹ consensus expressus epi & etiā alter⁹ si habet aliū supra se prę ter epm.lxxj.dist.p totū.vij.q.j.eps de loco,eē de regu.admonet.hodie ēt de cōsuetudine licentia nō petit. De trāsitu aūt clerici nō epi ad religionē a nullo oportet petere licentiā. De transitu aūt de vna religione post ꝓfessionē ad aliā:dicef infra.Itē nota ꝙ q transit de vna ecclesia ad aliā de minori ad maiorē debet trāsire,dif.xciij.legimus.& extra de trāsla.c.j.Dicitur aūt prelatus trāslatus cū est confirmatus:& obtinuerit possessionē corporalē.xxj.q.ij.si quis iam translatus.& tūc nil debet habere cōmune cum priori ecclesia:vt ibi dicitur:secus si nō haber corporalē possessionem.dist.xciij.si qui epi.& de elec.c.cum in cunctis.

¶De ꝑmutantibus beneficia vel prębedas. Cap̄.III.

DE PERMVTATIONE ECCLEsiarū vel prębendarū sic aut Vrba.iij. Quęritū est ex pte tua si ꝑmutatiōes fieri valeāt ꝓbēda rū:cū ꝑmutatio dignitatū in cōcilio Turonen. fuerit interdicta,Rñdeo,gāliter itaq; teneas ꝙ commutatio prębendarū de iure fieri nō pōt præsertim cum pactione præmissa quæ circa ſpūalibus valet cōnexa ſpūalibus labē semper cōtinet simonię.Si aūt eps causam in ſpexerit necessariā:licite poterit de vno loco ad aliū trāsferre pſonas: vt qui vni loco minus vtiles:se alibi valeāt vtilius exercere.extra de re.ꝑmu.c.v.Et dicit glo.ſup verbo simonię.ꝙ in ſpūalibus:puta in beneficijs & ecclesijs & annexis ſpūalibus:vt ius patronat⁹ nulla pactio vel cōuentio debet intervenire.vt.ſ.q.ij.ꝙ ꝓo.als esset simonia:& de hac simonia ꝙ sit in ꝑmutatione habes.ē.ij.parte.tit.j.c.v.in glo.ſup ꝙ bo,vni loco.dicit em̄ canon dist.lxxxj.vsuras.vel interdū cōuersis mutatio loci:qa sępe dū mutaf locus mutaf mentis affectus.Et de hac materia ꝑmutatiōis habef etiā.x.q.ſ. §.sed;& ꝑmutare.xij.q.ij.diaconi.&.c.eps qui mācipiū. Et repetit materia huiꝰ in.vj.& in Cle.vbi est tit.de re.ꝑmu. & dicit Io.an.in nouel.in.d.c.ꝙ illud est verū in ſpūalib⁹ & ānexis ſpūalib⁹.ſ.ꝙ nō pōt fieri pactio.Secꝰ aūt de corporalibus & realibus ipsis annexis.Item & de his annexis in corporalibus quæ a ſpūalibus seꝑari possunt vt possessionibus.Nā sup talib⁹ ex cā & pacisci & ꝑmutari & vē di possunt.Et circa ꝑmutationē ecclesiarū idem Io.and.in nouel.dicit ꝙ bene posset clericus epō dicere.Cū non possint secure morari vel ꝓficere in tali ecclesia ꝓpter ĩmicitias:vel diuersitatē linguæ vel alia iusta cā: supplico vt de mea ꝓbenda vel ecclesia prouideatis alteri mihi de altera ꝓuidendo:posset etiā exprimere sic. Tali melius cōpetere ecclia mea & mihi sua,ar.de ꝓbē.c.inter cetera. ſm Hosti,ita tñ ꝙ inter se nō pacisceant:nec fiat aliquid ex partiū pacto vel contractu sed ex officio & iussione iudicis,vt de pac.c.cū pridē. Et subdit ibi Io.an.cū habui per tēpora formare cōtractꝰ ꝑmutationū sup ecclesiasticis beneficijs feci per hanc Decretalē quæsitum.inchoare contractus ab epō hoc mō. Venerabilis pater ēpe:talis Io. considerans ꝙ A. clericus talis ecclesiæ vtilius se possit habere in tali ecclesia:pro eo ꝙ &c.requisiuit eundē an consentire vellet permutationi & translationi faciendæ cum tali &c.

Gōmutatio ꝓbedarū de iure fieri nō pōt ꝓpter ꝓmissa.

Qō.j.

§.I. ET NOTA QVOD CIRCA HANC MATERIĀ ꝑMUTATIONŪ EXIMIꝰ DOCTOR FEDERICꝰ DE SENIS

fecit tractatū pluriū quæstionū quæ hic breuiter ponūtur. Et primo quęritur an ꝑmutatio facta ꝓ ordinariū de beneficijs reseruatis per papā valeat cū effectu. Rñ. ꝙ non qđ de ꝑmutatione probat per declarationē Benedicti q̄ incipit dudū. Et per cōstitutionē Io.xxij.quæ incipit.execrabilis,in fi.Nec obstat.c.de re.ꝑmu.lib.vj.qa sicut litere bñficiales sūt odiosę & restringēdę:vt.c.si motu ꝓprio.&.c.seq.de prębē.lib. vj.sic & reseruationes ꝓ executione gratiarū ad alteri⁹ instantiā restringi debēt & stricte interꝑtari. ad hoc de offic. delega.lib.vj.c.si sup gratia.Sed reseruationes quæ fiūt ꝓ papā ꝓprio motu generaliꝫ vel ſpecialiter nō sunt odiosæ sed fauorabiles & plenā recipiūt interꝑtationē. vt de præbē.si plurib⁹.lib.vj.nec etiā negari pōt quin in ꝑmutatione nevacatio intercidat. & hinc & inde collatio,vt no.Io.an. de rescrip.si ꝓpter.lib.vj.& ꝓbatur in Cle.j.de re.ꝑmu.Et consuetudo seruat ꝙ ꝑmutare volētes primo renūtiant:& postea fit collatio.Exin de quęriꝫ posito ꝙ papa concessit legato ꝙ autoritate aplica possit recipe resignationē: bñficioꝝ a volētib⁹ illa resignare ex cā permutatiōis: & illa etiā eadē autoritate cōferre:quęriꝫ an talis legat⁹ possit bñficia reseruata ꝑmutare. Rñ.credo ꝙ nō:qa gnalis cōcessio nō se extēdit ad eā q̄ papa sibi ſpāliter reseruauit.vt de off. deleg.c.qđ trāslationē. Habeat g̃ illa ꝓcessio locū in bñficijs non reseruatis:secus si oia beneficia essent reseruata in illa ꝓuincia. Nā eo casu vt cōcessio sit aliqđ allatura pore rit etiā reseruata ꝑmutare. ad hoc de verb.sig.c. abbate.& de priuil.ſi papā.lib.vj. Sed q̄riꝫ an in ꝓdictis duobus casibus ꝓcedentib⁹:licet ꝑmutatio nō valeat saltē valeat renūtiatio facta ex cā ꝑmutatiōis:vt licet collatio fieri nō possit ipsis ꝑmutare volentib⁹ ꝓ ordinariū saltē remaneat firma renūtiatio ex cā prædictaꝫ Rñ.ꝙ sic tenet vtic; renūtiatio. Nā licet reseruatio impediat ꝓuisionē ꝓ ordinariū faciędā:tñ nō impedit vacationē. Vñ bñficiatꝰ cui⁹ bñficiū est reseruatū:pōt renūtiari & mori ac si reseruatio nō esset facta:& est simile qđ notaf de cōfirmatione vti.vel inuti. c.j. Tenet g̃ renūtiatio & fit hinc inde ꝙsiꝙ ꝓ papā ar.de renū.c.cum quidam.Sed melius dī per distinctionē: quia aut ista reseruatio erat talis quæ verisimiliter potuit sciri: puta qa erat generalis in vna ꝓuincia & ꝓbꝫ nota:aut secreta & partitularis q̄ diuinari nō poterat.In primo casu dicendū ꝙ manet renūtiatio firma:& veniet ꝑmutatio facienda seu expediēda & ꝓficiēda ꝓ papā:qa hic nō ꝑt ignorantiā ꝑtendi.In ſcᵒ casu pōt licite allegari ignorātia:& ideo relinquaf in optione eoꝝ an velint redire ad sua bñficia.ad ꝫ facit de cōsti.c.ij.& de re iudic, ꝑsumif.Ibi.vj.an velint suis sumptib⁹ & laboribꝰ ad papā accedere ꝓ expeditiōe suæ ꝑmutationis.Sed certe in isto casu posset etiā distingui:an de facili & sine grādi ꝑiudicio posset ꝓ papā expediri ꝑmutatio an cū difficultate. Et in ſcᵒ casu deꝰ electio vt.ē.in prio non:qa semꝓ vrget rō. de renū.c.qđ.& de offi.ordi.c.j.Nota vtrum ꝑmutatio facta per papam vt alium ex ſpāli eius cōmissione de bñficijs certis & expressis sed reseruatis:nō facta mentione de reseruatiōe valeat. Ad cui⁹ dubij solutionē videndū est primo an collatio facta ꝓ papam de beneficio reseruato:nō facta mentione de reseruatione valeat. Et dicendum ꝙ si reseruatio erat vt plurimū generalis & notoria in curia: ita ꝙ verisimile est papā sciuisse sicut ius scriptū: valet collatio nō facta mentione de reseruatione,sic in simili no.de cōstitu.c.j.lib.vj. & no.glo.Si ꝙ erat particularis & secreta de certis & notis beneficijs tūc non valet collatio:nā videtur papā non fuisse recordatū de reseruatione & causa eius. Et si dicatur ꝙ nō est verisimile ꝙ papa ignoret factū proprium. Rñdeꝫ ꝙ ꝓbitas in cōtrariū tollit illā verisimilitudinē. de ꝓsumpc.qa verisimile nō est.& de præscrip.c.veniēs. cū similib⁹. Si ergo pōt cōstare ꝙ papa reseruauit sibi cōtemplatione Titij:& postea eidē Titio cōtulit: valet collatio non facta mētione de reseruatione. Itē si papa reseruauit sibi ꝓuisionem beneficij vel beneficioꝝ solū in odiū cōferentiū: forte quia conferebāt beneficia indignis:valet collatio facta per papā:non facta mētione de reseruatione: qa in vtroq; casu reseruationis causa nō violaf. In dubio autem præsumatur ꝙ ad instantiā alicuius reseruauit sibi certū beneficiū:qa vt plurimū reseruare cōsueuit alicui⁹ cōtēplatiōe. Ad ꝓpositū rñdeo in casu ꝑmutatiōis vbi dixi valere collationē:nō obstāte reseruatione &c. In eo casu valet ꝑmutatio cū effectu. At vbi dixi collationē non tenere vel nō valere:nō valeat ꝑmutatio hinc inde facta:sed firma maneat renūtiatio. Sed qđ faciēt ꝑmutare volētes in casib⁹ in qb⁹ renūtiatio tenuit sed collatio nō tenet⁹ Rñ. dicunt sic papę. Pater ſctē:ex q̄ renūtiatio facta ex cā ꝑmutatiōis renuit:licet nō collatio:qa de reseruatione nō fecistis mētionē:placeat.S.V.ex quo certificat⁹ estis de reseruatione quę

Qō.ij.

Qō.iij.

Qō.iiij.

Qō.v.

tũc erat occulta dare nobis licentiã redeũdi ad nostra bñfi
cia. vel pficiatis pmutationẽ collationẽ hicinde faciẽdo:
ga scitis pater sanctę q; ista bñficia reseruata alijs conferri
nõ possunt:& tunc pa pa alterũ illoꝝ faciet. Et ga verisimile
est q; renũtiatio nõ fiebat corã papa nisi ex iusta causa: pa
pa bñ faciat si pmutationẽ pficiat: nisi cã q; induxit eũ ad
reseruationẽ suadeat ꝓrsus: puta ga papa intẽdit de illis bñ
ficijs vel illoꝝ altero. quidere cũ vacare sperat in ꝓximo.
Sed pone q; in casu supradicto vbi renuntiatio tenuit: col
latio nõ tenuit: pmutantes credẽtes pmutationẽ tenere: ad
ministrarent in bñficijs sic pmutatis. Deinde moriunt sic
pmutantes:& nũc apparet q; collatio nõ tenuit: quærit an
ista bñficia vacẽt p mortẽ: an p renũtiationẽ? Et videt q;
vacẽt p renũtiationẽ: ga bñficia iam vacabãt p renũtiatio
nẽ:& collatio & institutio sequẽs non facit eos rectores:&
sic remanserunt bñficia in eodẽ statu in quo erãt p resigna
tionẽ. Sed ꝓrsus videt verũ: videlicet q; vacẽt p mortẽ: ga
illa renũciatio fuit facta sub cõditiõe tacita vel expssa: vel
saltẽ ob cãm q; nõ fuit secuta vl' impleta. Et si cũ pmutatio
nõ fuerit impleta ante mortẽ: pinde est ac si nil fuerit factũ
& hoc etiã sentire videt Io.an.in pdicto.c.j.de re.pmu.sup
glos.j.opi. obtinuit in Rota. Addit Lap⁹ hoc verũ. si ꝑ va
cent p mortẽ qñ nõ fuerũt in dolo. Nã si fuissent in dolo
ambo vel alter eoꝝ: vt ga sciebãt reseruationem vel aliud
impedimẽtũ pmutationis: tunc secus: ga sic vacaret bene
ficiũ dolosꝰ renũtiati onẽ: nõ p mortẽ. Sed pone q; pmu
tates bñficia fuerunt in culpa: vt ga sciebãt vel scire debe
bãt illa esse reseruata vel pmutationẽ nõ posse cõpleri ex
alijq; alia cã saltẽ per illũ corã quo fiebat: & hoc nõ obstan
te se intruserũt in illa bñficia: & mortui sunt. Quærit quõ
vacẽt? Respon. q; nec p mortẽ: nec p renũtiationẽ: sed p iu
ris priuationẽ: vt patet de ꝑhen.c.eũ qui. libꝝ.vj. Adde ꝑm
Lapũ hæc hꝝ locũ in beneficijs id quibꝰ habet locũ. c. de
multa. dicta g; p renuntiationẽ vacauerũt simplr: si nõ fue
runt de illis. Lapus. Sed cũ dictum sit. ō. q; si pmutatio nõ Qõ.vj.
tenuit & culpa nõ põt ascribi alicui: q; licitum est ei q nõ
fuit in culpa ad suũ beneficiũ redire. Mõ quærit an possit
propria autoritate redire: an indigeat noua collatione vl'
institutione? Rñ. Io.an: in nouel.di. q; de equitate illius.c.
si beneficia. de prebẽ. libꝝ.vj. potest redire ad suũ beneficiũ
autoritate propria. allegat. C. de re. pmu. l. cum præcibus.
Alij autem contradicunt dicentes q;.c.si beneficia, non lo
quitur de renuntiatione expssa: sed in priuatione iuris q;
effectum non habuit ex quo nõ tenuit adeptio secundi be
neficij: vel fuit ibi diminutio facti sine expssa renuntia
tione: quę facti diminutio nõ habuit vim tacite renuntia
tionis: ex quo non fuit cum effectu secuta adeptio secundi
bñficij. Et pro isto dicto facit quod no. in.d.l. cum præcib⁹.
Si ergo in casu nostro p renuntiationẽ amisit dñium ergo
est sibi restituẽdum. Sed illa restitutio nõ põt fieri sine ca
nonica institutione. de reg. iur. libꝝ.vj. Nam seipsum qs in
stituere nõ põt. de instit. c.fi. Opinio Ioan. an. est. ægor: ga
p eam vitatur vacatio & circuitus: & incõmoda beneficio
rum. ad hoc Cle. auditor de rescrip. & nõ debet grauari iste
sumptib⁹ & laboribus: & ga bona fide & forte ꝓpter bñfi
cioꝝ vtilitatem iste ad pmutationẽ ꝓcedebat: vnde p legẽ
non debet isti laqueus inijci. xxvij. q. j. de viduis. Quæritur
an si vnus ex permutantibus adinuicem beneficia: si non
habeat ius in beneficio: puta quia est illud simoniace ade
ptum: vel alꝰ non habet titulum: nõ tñ istud beneficiũ per
tinet ad aliũ: nunqd acquirit ius in illo beneficio qd' assẽ
quitur ex cã pmutationis? Et dicendũ est q; nõ duplici ra
tione. Prima ga ex hoc sequeret absurdũ. f. q; quis p fas &
nefas acquireret beneficium: & videns se nõ posse tenere il
lud salua cõscientia pmutaret cũ habẽte ius in alio. Secun
da ga hic nõ cõtrahit pmutatio: ga rẽ alienã dans nõ ꝓhit
pmutationẽ: vt notat de excep. cũ venerabilis. in glos. iiij.
Item eꝑs qui confert ei beneficiũ inten dit sibi hoc cõsere
loco eiꝰ qd' dimittit: sed iste nil dimittit: ex quo ius nõ ha
bebat in illo beneficio. Vnde puto potuisse eꝑs huic sim
pliciter cõferre bñficiũ: ga tñ nõ cõtulit simplr: sed ex cau
sa pmutationis: ille nihil cõsequitur: & habet locũ qd' po
tuit noluit &c. de offi. deleg. c. cũ sup. Sed quid erit in casu
istorũ secũdę psonæ: cũ hoc fuerit patefactũ Rñ. q; ille qui
ius habebat redibit ad beneficiũ suũ qd' pmutauerat cum
alio: & iste qui nõ habebat ius nõ poterit beneficiũ retine
re qd' assecutũ est: vt dictũ est. Nec poterit recuperare anti-

quũ: ga nullũ ius ibi habebat. Sed quærit vtrũ pmutatio viij.
fieri possit cũ interuallo temporis? Verbi gratia. Ego & tu
habebamus beneficia in diuersis diocesib⁹: volum⁹ ea ad
inuicem ex iusta causa pmutare: via expedita esset q; vnus
eꝑs cõmitteret alteri: vel ambo vni: & oia fierent in instã
ti. Sed pone q; hoc fuit omissum: ga vadim⁹ ad eꝑm messe:
& ei dicimus. Dñe eꝑe ego & iste intendim⁹ beneficia ista
pmutare. Ego sum paratus renũtiare beneficio meo ex cã
pmutationis faciẽdæ: & cõferatis bñficiũ meũ sibi: postea
ibim⁹ ad eꝑm istius: & ipse similr faciet mihi de beneficio
istius. Et eꝑs dicit se esse cõtentũ: & sic recipiet renũtiatio
nem meã ex cã pmutationis: & cõfert beneficiũ meũ sit re
nuntiatum tibi: & te mittit in possessionẽ. Et tu dicis q; es
paratus simil' facere de beneficio corã eꝑo tuo. Quæritur
ergo an simile inter uallũ possit intercuenire? Rñ. Io. nul. &
Ioan. an. suadent q; oia ista facerent in instanti: vt. s. ambo
sint præsentes qui tũc provno reputabũtur. eꝑ de prebẽ. c.
pro illoꝝ: al's possent difficultates & intricationes insurge
re. Nam eo ipso q; vn⁹ renũtiat beneficio suo: & ponit aliũ
in pacificam possessionem: sꝑ est curatum videtur iam va
care secũm beneficiũ quod erat suũ: qd' intẽdit renuntiare
vt detur alteri per. c. de multa. de prebẽn. Ecõtrario vide
tur quia ex quo renũtiauit: & tibi collata est possessio bene
ficij mei non hoc simpliciter: sed ex causa pmutatiõis faciẽ
dę &c. propter quod ad tollẽda dubia vtilius est omnia in
instanti fieri facit ad hoc quod notat Io. and. in glo. xxj. q.
ij. si quis iam. Item pone q; permutatio est cõpleta ex parte ix.
vnius: sed ex parte alterius compleri non potest. verbi gra
tia. Titius habens ecclesiam parochialem permutauit cum
habente canonicatum: vel apparet reseruatum: nunquid
Titius põt ad ecclesiã redire? Rñ. q; sic: dum tamen ꝓbabi
lis error facti excuset eum per. c. si beneficia. de prebẽn. libꝝ.
vj. Vtrũ habens duo beneficia possit illa permutare cum
vno: vel habens duo possit illa permutare cũ habente alia
duoꝝ? Respõ. Ioan. and. in. c. cum venerabilis. de excess. super
verbo, & ecclesijs. dicit q; sic in primo casu. Sicut ratione
proprietatis duæ ecclesiæ possunt pro vna permutari: sic
& ratione tituli. allegat etiam in argumentum quod no.
de mu. peti. c. ij. & dicit q; hoc de facto vidit. Sed certe ple
nius est hoc examinandũ. pone enim q; quis habeat duo
beneficia curata ex dispensatione vult permutare cũ cura
to vel simplici: certe hoc fieri nõ poterit: qa dispẽsatio illi
est personalis: & non trãsiret ad illũ cũ quo vult permuta
re: vt de priuileg. sane. cum similibus. Nec eꝑs in hoc põt
dispensare. Sed dico q; si is qui habet duo curata ex dispen
satione vult illa pmutare cũ habẽte vnũ curatũ: v tiq; po
test: Sed caueas quia recipiendo aliud curatũ vacabit etiã
id curatũ quod retinet per. c. nõ potest. de prebẽn. libꝝ.vj. &
in Clemẽ. si plures. eo. ti. Sed si permutet vnũ de suis cura
tis cum simplici: certe poterit: & etiam poterit retinere illd'
simplex cũ suo curato saltem ex dispensatione eꝑi: qui cir
ca talia potest dispensare. de elec. dudum. ij. ad fi. Est ergo
verum in vtroq; q̃sito q; siue ex vna pte siue ex vtraq; be
neficia teneantur de dispensatione papali: ibi non potest
permutatio interuenire: nisi id fiat per papam: reuocando
etiam dispensationẽ de persona ad personã. Si vero potest
talia aperte tenere ex dispensatione eꝑi: fiat per eꝑm si vo
luerit dispẽsare. Si ꝙ hinc inde poterat tenere beneficia iu
re cõmuni res est expedita. Lapus etiam dicit q; oportet q;
habens duo curata etiam cum dispensatione vt aliud pos
sit recipere q; ambobus prius renuntiet. Sed quæritur vlte
rius an habens solum ius ad beneficiũ possit ius istud per
mutare cum habente beneficiũ: & nunquid duo habentes
solum ius ad rem: possint adinuicem permutare dicta sua
iura? Rñdet Io. and. eo. tit. c. j. libꝝ.vj. in nouel. & dicit q; nõ
quia beneficioꝝ adinuicem debet fieri permutatio: qd' hic
non est. allegat. ff. eo. ti. l. j. in fine. Item quia cessat in istis ca
sibus ratio Decretalis. quæsitũ. eo. tit. qd' declaro ꝑ literas
apostolicas. Mihi debet beneficiũ: & illud expecto: tu vo
habes beneficiũ: quõ meę literæ apostolicæ possunt ad te
transire cum sint personales: nisi papa mediãte. vt de offi.
deleg. c. P. &. G. Item executor apostolicus datus mihi quõ
prouidebit tibi: cum non habeat in mandatis: & sic exce
deret formã mandati. Addit Lapus q; existentes canonici
autoritate apostolica: licet vltra numerũ expectantes præ
bendas vacaturas tñ possunt pmutare canonicatus inter
se vel cũ aliꝰ ad alia beneficia: & hoc poterunt autoritate
diocesani

diocesani: nec erũt postea canonici auctoritate apostolica
nec habebunt ius ad vacaturas præbẽdas: nec habebit in
eis locũ reuocatoria. de præben. quodã. libꝝ.vj. Secus esset
si non essent canonici: sed expectarẽt canonicatus & præbẽ
das: vel alꝰ existerẽt expectãtes: licet cũ decreto: tales enim
permutare nõ possunt q; non habẽt. Sed nunquid benefi
cium cũ hospitali vel præstimonia põt permutari? Rñdet
Io. an. in. vj. & in Cle. eo. tit. dicit q; sic: dũmodo hospitale
vel præstimonia concedat in beneficiũ clericis: secus si lai
cis. Sed pone q; hospitale non sit concessum clerico in be
neficium: sed bono viro cõmissum: quia cõmissionem nõ
prohibet concilium Vien. Sed nunquid talis clericus potest
permutare cũ beneficio? Certe nõ video q; phibeat: quia
licet hospitale nõ sit beneficium: nõ tñ est titulus totaliter
profanus: sed ecclesiasticus, nec posset vendi sine vitio si
moniæ: per id quod notatur de simo. c. cõsulere. Addit La
pus sup. id q; dictũ est: non video q; prohibeat: satis appa
ret q; prohibeat cũ non permutatur permutatio spualiũ &
tẽporaliũ: sed beneficioꝝ ecclesiasticoꝝ inter se tm. vt. xv.
q. vij. nemini. & de rerũ pmu. c. quęsitũ. & eo. tit. c. j. libꝝ. vj.
& in Cle. eo. ti. ne concessione. vt sic fiat pmutatio de spiri
tuali ad spirituale: de beneficio ecclesiastico ad beneficiũ
ecclesiasticũ: & de temporali ad tẽporale tm: & nõ de tẽpo
rali ad spirituale: vel de nõ bñficio ad beneficiũ. Dico ta
men q; de beneficio curato ad non curatũ: & ecõtrario põt
fieri permutatio. Sed quæritur vtrũ habẽs beneficium in
cõmẽdam ꝑm formã nemo de inceps. de elec. libꝝ.vj. possit
permutare cũ beneficiario? Rñ. forte dici posset q; sic: cũ ti
tulus cõmendæ sit canonicatus: nec interim vacet ecclesia
vt dicit. c. nemo. & forte eo mõ duo cõmendatarij poterũt
sibi inuicem permutare ecclesias parochiales sibi cõmen
datas. Sed nunquid habentes beneficia manualia possint
adinuicem permutare: cũ ipsi possint pro libito a suis bñ
ficijs remouerir? Rñ. q; sic: ga licet sint reuocabiles: rñ. inte
rim sunt rectores & p ipsoꝝ reuocationẽ vacãt beneficia:
vt in clemẽ. j. de sup. neg. præla. in glo. magna. Et si velles
tenere q; solum beneficiati perpetui possunt pmutare: ad
huc isti possunt permutare: ga possunt nõ reuocari. Et hoc
sufficit. facit qd' not. de rescrip. c. fi. libꝝ.vj. Sed nũquid ha
bẽtes beneficia immanualia: si illa pmutẽt auctoritate pa
pæ: possint postea, p libito ab illis bñficijs reuocari sicut
pri⁹? Rñdet q; sic: ga papa pmutãdo intẽdit alterũ in locũ
alterius substituere: & ideo solet apponi clausula in literis
apostolicis: & nõ plus iuris eis acquirat pmutãtib⁹ q; pri
mo eis competeret. ad hoc facit regula. Is qui in ius. libꝝ.vj.
Nec papa intẽdit cõsuetudines religionũ & ecclesiarũ tol
lere: & iuri ꝑdictarũ derogare: nisi hoc exprimat. de cõsti. c.
j. li. vj. Et hoc verũ nisi qñ papa ex certa sciẽtia intẽdit illũ xij.
suũ obediẽtiarũ facere: & a ptãte sui ꝓlati auferre & hoc ex
primit ī literis suis. Quærit an in permutatiõe fieri debeat
mẽtio de aliꝰ beneficijs quæ obtinent pmutãtes? Rñ. q; si
pmutatio fiat auctoritate diocesani: non est necesse q; fiat
mentio. Nã nec necesse est qñ ipetratio fit ab ordinario q;
fiat de hoc mẽtio. de offi. ordi. c. ij. Sed in legato & in papa
contrariũ videt: ga maior idoneitas psonę requirit. Pone
enim q; habens duo beneficia simplicia pmutat vnum ex
illis cũ curato. Certũ est q; facilius pmittit q; qs habeat duo
bñficia simplicia q̃ vnũ simplex cũ curato. Sed certe istud
nõ obstat: ga licet iste loco simplicis recipiat curatũ: nõ tñ
cũ ipso intelligit dispensatum vt retineat vtrũq; de ꝑbẽ.
nõ põt. libꝝ.vj. Et ad istud qd' dr: q; forte ille nõ ẽ idoneus
ga superior nõ cõsentiet permutatiõi. Sup hoc gdã distin
xerũt inter pmutationẽ q̃ fit fauore personarũ: & illã q̃ fit
ob necessitatẽ vel vtilitatem ecclesiarũ: vt ī prima debeat
fieri mẽtio: in secũda nõ. Alij dicunt q; recipiẽs pinguelo
co tenuis: debet facere mentionẽ quasi de ambitione note
tur: secus ecõtrario indistincte credo pmutationẽ factam
nõ habita mẽtione de alijs beneficijs valere: & hoc cũ non
sit imperatio nec collatio saluo simplr stylo curiæ. Ire si
duo ꝓlati collegiatarũ ecclesiarũ volũt pmutare an possint
hoc facere inuitis suis capitulis & conuentibus? Rñdet sic:
si permutatio fiat per papã. Nã ex quo papa põt ꝓlato sui
to ecclesiam auferre etiã põt eis inuitis scilicet subditis eũ
transferre: ergo & pmutare: & de hoc nõ est dubium. Idem
de eꝑo qui habet de cõsuetudine vl' priuilegio liberã ordi
nationẽ ecclesiarũ: ga ī illo casu nõ interest collegiorũ ad
permutationẽ vocari: ex quo ad collationẽ nõ vocarentur.

Remanet ergo dubiũ qñ ad capitulum pertinet collatio: &
ad superiorem cõfirmatio. Et tũc oẽs de hoc tractantes di
cunt q; illi quæ est electio collatio & psentatio habẽt cõ
sentire. Et ratio est: ga nec eꝑs nec ꝓlatus possunt auferre
collationẽ collegio: sed si pmutatio fieret eis inuitis: iã in
directe haberent prælatũ sine sua collatione: & priuarent
potestate eligẽdi: nec eꝑs põt auferre suis subditis ius con
ferendi vel psentãdi. de excess. ꝓla. c. ij. &. xvij. q. vij. decer
nim⁹. hoc cẽm priuilegiũ principis & papæ. vt de religi.
do. c. constitutus. f. vt possit quẽlibet suo iure priuare. Ec
clesiasticus emꝑ ordo cõfundit ur si sua vnicuiq; iurisdictio
non seruatur. xj. q. j. c. peruenit. Sed nunquid legatus de la
tere de consensu capitulorum ecclesiarum collegiatarum
earum prælatos possit permutare? Federicus videt senti
re q; sic: & ita cõmuniter obseruantur. Sed cõtra: quia q nõ
potest cõferre: non põt permutationẽ facere. de re. permu.
c. quæsitum. & eo. tit. c. j. libꝝ.vj. Sed legatus tales ecclesias
conferre non põt. nec de ipsarum dispositione se intromit
tere. vt de offi. leg. c. penul. libꝝ.vj. Vnde videtur etiã sic eꝑ
prohibitum a dispositione ipsarum: q; etiam cum consensu
capitulorum illorum & eorum quorum interest non põt
hoc facere: secus in diocesano: qui hoc potest de eoꝝ cõsen
su ꝑm Ioan. an. sed Archidi. contra in dicto. c. vnico. Et ꝑm
hoc põt diocesanus quod non potest legatus. ad idem. c. fi.
eo. titu. libꝝ.vj. Dicendũ videtur circa hoc q; in nõ collegia
tis põt legatus permutationem facere sine alicuius consen
su cuius interfuit: nisi essent patroni laici: quia tunc nõ pos
set plus q; diocesanus. de offi. leg. dilectus. & de iu. pa. cũ di
lectus. In collegiatis vero nõ poterit etiã cũ cõsensu illoꝝ
quorum interest. Sed diocesanus in collegiatis & aliꝰ hoc
poterit cum cõsensu illoꝝ: al's non nisi forte aliud dicatur
in diocesano quãdo illud vult facere: nõ ī fauorẽ persona
rum: sed ꝓpter necessitatẽ vel vtilitatẽ ecclesiarũ. Et facit
q. f. notat Io. an. post Hosti. & post. c. fi. Lapus. Exinde que
ritur an sufficiat consensus maioris partis eorum quorum
est cõsentire in hmõi permutationes? Et dicendũ q; sic: quã
do per necessitatẽ vl' vtilitatẽ ecclesiarũ fit pmutatio: sec⁹
si pmutatio fiat voluntaria per illud quod notat de consti. xiij.
c. cum oẽs. Io. an. in nouel. cum hmõi concor. Sed quæritur
si episcopus non habeat collationem vel cõfirmationẽ in
ecclesia sed capitulũ vel alius prælatus: an episcopus pos
sit expedire permutationẽ sine illoꝝ? Rñ. dic q; non. vt not.
Io. an. eo. ritu. c. j. libꝝ.vj. Sed nunquid ille inferior hoc põt
sine episcopo? Hosti. Io. an. & Archi. eo. ti. c. j. libꝝ. vj. dicit
q; nõ: quia cũ permutatio sit regulariter prohibita. de præ
ben. c. maioribus. & in casibus inueniatur episcopis cõces
sa: ergo inferiores episcopo sua auctoritate hoc attentare
non debẽt. An inferior episcopo possit sibi hoc ius præscri
bere: puta archidiaconus vel abbas in ecclesijs sibi subie
ctis? Et dicẽdum q; sic: quia iste nõ est actus qui ad ordinẽ
pertineat episcopalẽ: sed potius ad dignitatem vel iurisdi
ctionẽ: & talia bene præscribuntur per inferiores episcopo.
vt de præscri. c. auditis. & de excess. præla. c. accedentibus. &
eodem modo etiam præscribuntur ius vniendi. vt no. Ioan.
and. de sta. religi. c. j. in Clemẽ. Idem dicendum de illis qui
habent episcopalẽ iurisdictionem vel quasi in loco: & ma
xime de quibusdam abbatibus qui non dicũtur esse ī ali
quo episcopatu: vt Farẽn. Glubacẽn. ad hoc facit de priuil.
leg. abbas. libꝝ.vj. Item si summe sit vtilis pmutatio: & illi
quorum interest nolunt cõsentire: an episcopus cum con
sensu capituli possit pmutationẽ inuitis illis facere? & vi
detur q; sic: quia eꝑs cum capitulo suo potest maiora face
re. f. vnire & diuidere ecclesias & perpetuam subiectionem
vni facere ecclię & alteri dare. de excess. prela, sicut. & de re
bus eccle. non alienã. c. j. in Cle. & eo. titu. c. j. libꝝ.vj. Credo
tamen contrarium. f. q; non possit. Iura autẽ allegata ven
dicant sibi locum casibus suis. Item nõ est propriæ aliena
tio si de vna ecclesia ad aliam transferatur. de his quæ fi. a
præla. cum apostolica. sicut non est in casu nostro. Item ali
ter potest consuli vtilitati ecclesiarum q̃ cum præiudicio
iuris eligentium: puta q; inutiles renũtient & alij eligant:
& sufficit q; eligatur bonus: licet meliores inueniantur. de
elec. cum nobis. Sed nũquid aliqui inuiti cogi possunt ad
permutandum? Et videtur q; non: quia nemo inuitus co
gitur accipere beneficium vel dignitatem ecclesiasticam:
licet aliud sit in honoribus sæcularibus. vt not. Inn. de his
quæ fi. a ma. parte ca. c. j. Et hoc potest probari iure. de elec.

c.quod ſicut,& in. e.ſi compromiſſarius.eo.tit.lib.vj. Sed in permutatiõe accipitur beneficiũ de nouo:& dimittitur antiquũ:ergo inuitus non cogitur accipere.ad idẽ. Ixxtiij. diſtin.geſta.Sed cõtra:quia inuitus quis cogitur accipere ordines.vt de æta.& qualí.c.quæris.&.vij.q.j.ſcias.meli⁹. de rerũ pmu.ca.quęſitũ. vbi dicitur dari poteſtas epiſcopo tranſferendi perſonas de loco ad locum:ſi ei videtur expedire:vbi Hoſtiẽ.ꝙ illa pmutatio eſt cõmẽdabilis: & ad eã inuiti cõpelluntur.& ad hoc facit.diſt.xl.ante oia.&.xxiij. q.iiij.diſplicet.&.viij.q.j.i ſcripturis.& quod ibi not. Hoc etiam videtur innuere Inno.& Hoſtiẽ.de renũ.c.niſi. Vbi dr ꝙ ſi periculum deſtructionis eccleſiæ vel magnũ ſcãdalum imminet:niſi prælatus cedat cogitur cedere : dũ tamẽ bonũ cambiũ alterius prælaturæ vel dignitatis aſſigneẽ: allegat de regu.iuris.licet.&.vij.q.j.mutationes. Et ſic dicunt poſſe intelligi illud de re.permu.quæſitum. Sup hoc dicit Ioan. vij.q.j.remoto.ꝙ nõ poteſt cogi quis per cpm tranſire ad maiorem locũ:quia nemo cogitur cedere (al's credere) inuitus.Bar.ibi cõtra ꝙ poteſt:ga maiora poteſt. alle.de exceſ.ſicut.Pau.placet opi.Io.dicentis ꝙ ad æquale beneficiũ tranſire poteſt inuitus : non autẽ ad maius.Dñs Guido in quadã ſua diſputatione dicit ꝙ nõ credit ꝙ epũs poſſit cogere clericum ad renũtiandũ ſuo beneficio vt vilius recipiat.Arch.aũt de reſcrip.c.ſi ꝑpter.in verbo.vocabunt.lib.vj.innuit ꝙ quędã pmutatio eſt voluntaria:quędã neceſſaria quæ fit ſuperioris officio quaſi fiat iſta ſecunda inuitis beneficiatis.idẽ videt notare Io. an.in.c. ſi ꝓpter. Satis ſuſtineri poteſt ꝙ ſi nec datiõe coadiutoris: nec alio modo poteſt cõſuli vtilitati eccleſiæ ꝙ inuitus poſſit tranſferri:ita ꝙ fiat ei bona compenſatio de aliquo beneficio:vt ſic publica vtilitas pręferatur priuatę.vt de maio. & obedięẽ.c. cũ inferior. Nec mirũ cũ ipſe beneficiatus nõ ſit dñs:ſed quidã diſpẽſator:& ꝓcurator.de dona.c.ſi. Epũs ꝙ eſt prędinator i cunctis.xxv.diſt.c.plectis. & cura totius diocęſis ad eum pertinet.xj.q.j.per totũ. Hinc eſt ꝙ ſit vnio nõ diminutio.de re.eccle.non alie. Clemẽ.vnica. Et ſiue fiat pmutatio ſiue tranſlatio:fiet cũ conſenſu capituli ſui:quemadmodum hoc ſeruari debet in collatione & iſtitutione.de his quæ fiunt a prædecẽſ.ca.c.nouit.& hoc niſi hęc vt ſolus faceret prædicẽpliſſet.eo.tit. ea noſcit. &.c.iij.de conſue.lib.vj.Intelligendo tñ hoc nõ prędicẽſ: ſed vt de nolente fiat volens per fructuũ ſubtractione: & finaliter per priuationẽ. vt in.c.quæſitum.eo.titu. An vero vicarius vel officialis epi qui als poteſt inſtituere & cõfirmare.vt notatur de offi.vica.c.ſi.lib.vj.ſed nõ cõferre.vt nota.poteſt permutare duos prælatos : quorũ electionẽ ſi de nouo eſſent electi poſſit confirmare. Dicendum ꝙ nõ duplici ratione ſm opinionem Innocen.& quia cõferre non poteſt & in renũtiatione cũ pmutatio fit habet intereuenire renũtiatio & collatio.de rerũ pmu.in Cle.j.Sed cum dictum ſit ꝙ in permutatiõe debet intereuenire renũtiatio & collatio. Quæritur ſi ſufficiat preſentibus permutare volẽtibus & petentibus renuntiationem admitti & collationẽ hincinde fieri dicant:placet nobis & pmutetis vos. Et videt ꝙ ſic quaſi breuiloquio videanẽ renũtiaſſe & epũs acceptaſſe.ff.de vulg.& pu.l.nã hoc iure.vnde dicit Innocẽ. ꝙ permutantes habent ius in beneficijs permutatis ſtatim cũ ſuperior interponit ſuã auctoritatẽ. Optime facit qđ nor. Hoſti.& Io.an.poſt ipm.de his quæ fi.a maio.parte ca.ex ore.vbi dicit ꝙ ſi epũs cõfert beneficiũ de voluntate beneficiati valet collatio:quia ille videtur renũtiaſſe & epũs accepraſſe. De ſubtilitate iuris poſſet ſuſtineri hec opi. tamẽ tutius eſt vt conſuluit ibi ipſe Hoſtiẽ. ꝙ fiat renũtiatio expreſſa & collatio:& ſic ſeruat cõſuetudo. & in Clemen.j.de re.permu. Sed nũquid in præbendis permutatis habet locum optio de qua loquitur.c.fi. de conſue.lib.vj.ſ Et videtur ꝙ ſic:quia in permutatiõe intereuenit renũtiatio tacita vt dictum eſt:ergo & locũ habet etiã optio : quia ſuperior etiã papa qui pmutationẽ facit vel fieri mandat nõ videt velle iſtam conſuetudinẽ tollere vel præiudicare rationabilibus ſtatutis vel conſuetudinibus eccleſiarũ. vt de conſti.c.j.lib.vj. Ergo nec per collationem quæ in ipſa permutatiõe ſnteruenit debet præiudicari dictæ cõſuetudini. Irẽ permutãtes ſciẽrũt vel ſcire debuerũt dictam conſuetudinẽ eccleſiæ:& ſic non poſſunt ignorãtiã allegare:nec debet impugnare quod defendere tenetur.de natis ex libe.ven.c. j.In cõtrariũ videtur ꝙ nõ habeat locũ ꝓ.c.j.de re. permu. lib.vj.& eo.tit.Clemẽ.j. Dñs Guido concordat diſputans hanc queſtionẽ dixit ꝙ de rigore iuris habeat locũ optio. Paulus vero tenet contrarium.Io. an.in.c.ſi.de conſue. in nouel.lib.vj.non eligit alteram harum:ſed dimittit quaſi dubiam.Sed ego ſemper tenui & teneo ꝙ nõ habeat locũ hęc optio:ga inrẽtio fuit concilij Vienẽ.ꝙ beneficia ex causa permutationis reſignata:nedũ non conferanẽ aliįs: ſed etiam ꝙ conferantur ipſis qui ex ipſa cauſa reſignauerunt. Omnis ergo modus & via per quam permutationes fruſtranẽ ſuo voto in perpetuũ:vel ad tempus in toto:vel in parte prohibenẽ:als illuderetur eis cõtra mẽtem & verba concilij:& facit quod ibi notat Io.in glo.penul. Quæritur xvij. exinde infra quantum tempus ſuperiori in cuius manibus beneficia ſunt reſignata teneatur illa conferre. Super hoc dicit Paulus in prædalleg. Cle.vnica.ꝙ circa hoc non ẽ ꝑs præfixũ a iure:ſed cõpellit̃ per ſuperiorẽ cõferre ſi ſit negligens.arg.de iure pa.nullus.Idem dicit Pau.in Cle. de reli. do.ꝙ nõ eſt ꝑs ꝓfixũ a iure infra qđ cõmutanẽ hoſpitalia:& idem in electoris imperatoris.vt no.Io.an.poſt Hoſtien. Et in hoc tenẽdum eſt.ſ. ꝙ nõ eſt ꝑs expreſſum a iure:infra qđ cõmutanẽ hoſpitalia:& ideo cõpelletur per ſuperiorẽ. Et ſi monitus nõ expediat infra terminũ cõpetentem ſibi aſſignatũ:hoc faciat ſuperior.ad hoc de offi. ordi. c.irrefragabili. Item quæriẽ an permutatio facta per epm xviij. contẽptus his quorũ intereſt:pura collatoribus vel patronis ſit nulla ipſo iure vel annullãda. Rñſio. Pau.in Cle.j. eo.ti.dicit ꝙ cõſenſus horũ põt interuenire ante & poſtea: ex quo datur intelligi ꝙ nõ ſit nulla ſed annullãda. Nam ſi fuiſſet nulla:nõ potuiſſet ratificari per cõſenſum ſupueniẽtẽ.de elec.c.auditis.cũ ſimi.& ꝙ ſit annullãda ꝙ ſniam videt ꝓ.c.ꝙ ſicut.de ele.Sed cõtra de his quæ fiũt a prædecẽſ. c.j.&.xij.q.j.ſine exceptiõe.&.xvj.q.vij.decernim⁹. Quod em in præſentia aliquos neceſſe eſt fieri ſi illud nõ fiat:nõ valet qđ agit̃. vt no.de offi.dele.c.cauſam mrimonij. Placet mihi ꝙ ſit annullanda non oino nulla per ꝑdicta iura. Et rõ ꝙ ſit annullãda eſt:ga iſte actus pmutãdi ſeu auctorizãdi principaliter ab epo depẽdet:cũ quis collatio ad eum nõ pertineat.licet maleſaciat contẽnere illos. Nec obſtant iura quæ dicũt collationẽ nullã fore:ga loquunt̃ i eo caſu i quo epũs debet regri:& i quo epũs nõ habet collationẽ: ſed in pmutatiõe ſecus. Nec obſtat.c.ſine exceptiõe : ga põt dici ꝙ ibi ſit caſus ſpecialis ad hoc vt bona eccleſiæ meli⁹ ſeruent:vel ſm Hoſtiẽ.non eſt nulla ſed annullanda. Lapus tamen videtur tenere contrarium.ſ.ꝙ ſit nulla.Sed quęritur xix. infra quantum tẽs poſſunt hi qui ſunt contẽpti in permutatione agere de contẽptu? Et idẽ põt quæri de eo qui fuit contẽptus in collatiõe. Dicẽdũ ꝙ ſi primo tacite vel expreſſe cõſenſerũt nõ audienẽ.de his quæ fi.a maio.par.ca. ex ore. alś audienẽ infra ſex mẽſes a tpe ſciẽtiæ computandos ſm Hoſtiẽ.allegar.de conſef.præbẽ.quia aduerſitatis. Deinde xx. quærit an in pmutatiõe beneficiorũ quorũ collatio & inſtitutio pertinẽt ad inferiores epõ:renũtiatio eorũ & collatio & iſtitutio ꝓtinent ad inferiores epõ:renũtiatio eorũ & collatio debet fieri in manib⁹ epi:ad quos pertinet collatio & ſola auctorizatio pmutãdi ſpectat ad epm.Rñ. Ioan. an.& Pau.in Cle.j.eo.ti.& dicunt ꝙ epũs totũ expediet conſentiẽtibus tñ his quorũ intereſt: & hoc videt probari per c.quæſitũ.i fi.eo.ti. Et ex hoc ſequit hoc nouũ & mirabile ꝙ eccl'ia cõſueta reformari ꝓ viã electiõis & cõfirmatiõis vel per viã præſentatiõis & inſtitutiõis:nũc reformabit̃ ꝓ viã collatiõis ꝓ epm:ga als nõ habebat cõfirmare vel inſtituere:ſed certe ex hoc nullũ incõueniẽs ſequit : ex quo ille aſſentiat cuius intereſt. Et ſi'le ꝙ no. Hoſt.i ſum.de iur. pa. vbi dicit ꝙ patron⁹ põt recipere eccl'iã vacãtẽ ab epo:licet ad illũ nõ ꝓtineat collatio illa ſed iſtitutio. Et ille qđ no. Io.an.in.c.ꝓ noſtras.de iure pa.poſt eũ. Sed nunquid cum ſint duæ eccl'ię canonicę vnitę mẽſæ cuiuſdã monaſterij:ſi illarũ rectores volũt eas pmutare an poſſint:& maxie monaſterio nõ cõſentiẽtes. Et eſt dicẽdũ ꝙ nõ:ga cũ iſte eccl'ię ſint factæ de mẽſa & ad modũ vacare nõ poſſunt.de excef. ꝑla.c.j.ergo nõ põt interuenire pmutatio cũ in ea fiat beneficiorũ vacantiũ collatio:& ex cõtrario ſequeret abſurdũ: ga ſi iſti poſſunt pmutare:ergo & alij.& ſic deinceps. Et ſic vnio nõ haberet deſideratũ effectũ:& nõ ſubijceret menſæ monaſterij:cuius tenuitas fuit cauſa vnionis:& idẽ dicendum eſt de beneficio extincto. De hoc vltimo no. Io.and. eo.titu.c.ij.lib.vj.in nouel. Quęritur inſup ſi numerus ca- xxj. nonicorum

nonicorũ qui erat trigenarius, eſt reſtrictus ad duodenarium:& hęc reſtrictio facta eſt legitime & iurata:& ordinatum eſt in illa ꝙ cedentibus vel decedentibus canonicis: nullus ſubſtituatur donec ſit deuentũ ad numerũ duodenariũ. Modo aliquis de numero iſto exceſſiuo vult pmutare auctoritate legati:nunquid põt? Rñ.credo ꝙ ſic. dũ tñ ex cauſa legitima velit pmutare,arg. eoꝝ q̃ notanẽ vt lite pen.c.eccl'ia. Itẽ ꝓ hoc nõ derogat ſtatuto & mẽs deber inſpici.de elec.c.ſi poſtq̃.lib.vj.loã.an.tenet cõtrarium.Sed retento eodẽ themate:ſi permutatio fiat ꝓ illos q̃ fecerunt ſtatutũ an valeat pmutatio quaſi ꝓ actũ cõtrariũ diuanẽ reſuſcitaſſe numerũ antiquũ,de ꝓb. c.cũ acceſſiſſent. in fi. Rñ.ſolu.huius quæſtiõis depẽdet ab illa quæſtione:an teneat receptio canonici contra numerum iuratũ. Et Archi. dicit ꝙ nõ:vt no.de ꝓben.ſi iſtud.& Ioã.an.dicit ꝙ ſunt periuri:ſed receptio tenet quaſi recipiẽdo capitulariter: ta cite reuocẽt ſtatutũ:& ſublato ſtatuto iuramentũ nõ ligat. Sed obijcit ꝙ dictũ Pauli:ga cũ iſtud ſtatutũ non potuerit vires hr̃e niſi auctorizãte epo.de ꝑſue.c.penul.quo potuerũt canonici ꝓ actũ cõtrariũ reuocare ſtatutũ:ga nõ ꝓt ex preſſe: vñ videt̃ equior Archi. Et quicquid ſit ꝙ licitũ iuramentũ ſit nullũ.de ꝓſcri.c.ſi diligenti. Et ſic in hoc nõ vr̃ permutatio valere. De hoc no.Ioã.an.de re.permu. in nouel. Sed ſi volumus receptionẽ canonici valere.contra iuramentũ:vt dicaẽ ordinatio tacite fuiſſe ſublata:ex hoc ꝙ permutatiõi cõſenſerũt ꝙ pmutationẽ fecerũt : tũc dicam⁹ pmutationẽ valere quaſi pmutatio iuris:& numerus trigenarius ſit per actũ cõtrariũ reſtitutus:vt in.c.cũ acceſſiſſent.de cõſti. Quæritur an etiam capl'm ſede vacãte poſſit xxij. recipere reſignationẽ beneficiorũ ad ſolam epi collationẽ pertinẽtiũ ex cauſa permutationis faciẽdę? Et videt ꝙ nõ: quia cũ nõ poſſit talia beneficia cõferre : ſic nec pmutationẽ ꝑficere:vt no.Io.an.e.ti.c.ſ.in Cle. Sed cõtrariũ videtur verũ. Vnde & capitulũ tamẽ vices gerens epi:poteſt priuare beneficiatos:& ꝓ cõſequẽs beneficiorũ reſignationẽ recipere. Epũs ꝙ ſucceſſor ꝑficiet pmutationẽ:quã ex cauſa licita capl'm tamẽ vices gerens inchouauit. Ad hoc facit qđ per Inno.& per compoſtel.no.de reſcrip.c.eam te. Aut recurretur ad ſuperiorẽ epi. Caueant tamẽ ſibi permutãtes ne ante collationem ſibi factam adminiſtrent ne pœnã in currant.ar.de elec.qualiter. Sed nunquid duo volẽtes permutare poſſint vnum ſolũ procuratorẽ conſtituere ad ſua beneficia permutãda? Rñ.credo ꝙ poſſint & ſic practicabitur. Dicet procurator. Dñe epe ego vt procurator Merlini renũtio talẽ eccleſiã ſuam in manibus veſtris ex cauſa permutationis faciẽdæ cũ Timotheo de tali eccl'ia ſua. Et ego vt procurator Timothei : renũtio talem eccl'iam ſuã ex cã permutatiõis faciẽdæ in Merlino de tali ſua eccleſia. Quibus reſignatiõibus receptis epũs cõfert eidẽ ꝓcuratori vnã eccl'iam ꝓ tali & aliã pro tali recipienti. Et ẽt ſine procuratore recipiente valeret collatio.de ꝓbẽ.in.c. ſi tibi abſenti. Sed pone ꝙ quidã tractãtes de permutatiõe ſuorũ bñficiorũ quã ſibi vtilẽ fore credebant promiſerũt ſibi inuicẽ fide data ꝓcurare pmutationẽ dictorũ ſuorũ bñficiorũ ꝑſici ab illis quorũ intereſt:& qui auctorizare poſſunt. Alterũ vero huiꝰ ꝓmiſſiõis pœnitet & nõ vult reſignare. Quęrit an inſtante altero poſſit ille ad pmutationẽ cogi? videt ꝙ nõ:ga in talibus debet ceſſare ois pactio & cõuentio:vt de pac.c.ſi.&.ſ.q.ij.cũ pio. Sed cõtra:ga nõ ſimpl'r cõuenerũt: ſed ꝓmiſerũt dare operã vt pmutatio fieret ꝑ eos q̃ eã facere poterant qđ non videtur.de reſti.ſpo.c.olim. Item fidei datio & iuramentũ equipollent:vt de his q̃ vi me.ve cauſiunt.c.ad aures. Itẽ iſta ſunt ſeruanda q̃ ſine interitu ſalutis ætęrnæ ſeruari poſſunt:vt in.c.ſi ꝙ.de iureiurã.Rñ.vr̃ dicendum ꝙ iſte qui inſtaret permutationẽ fieri vel perfici nõ põt petere iure actionis illum cõpelli ad permutationem qui eſt pœnitens. Nam etſi ambo inſtarent pro pmutatione facienda:nõ cogeretur ſuperior eã facere: ſed totũ pender ex arbitrio ſuo.eo.ti.c.quæſitũ. Sed male faceret ſuperior permutatiõi eoꝝ nõ cõſentiẽs:ſi ſit expediens & neceſſaria eccleſiæ.de iure pa.c. nullus. Sed ſuperior põt illũ cõpellere:vt de nolente fiat volens. Nam ipe contradicere nõ poteſt ex quo promiſit fide data.ſ.ad dandum operam permutationi.arg.de ſponſa.c. requiſiuit. Nec obſtãt iura quæ prohibent pactionẽ quæ loquunt̃ de pactiõe illicita. Allegat hmõi Lapus hic facit qđ not. de re.permu. Cle.j. Iura em quæ prohibẽt pmutationẽ prouenieẽtẽ ex pactiõe partiũ ſine auctoritate ſuperioris:iſtud nõ prohibẽt quin ſuperior poſſit ipm cõpellere ad permutandũ. Sed pone ꝙ xxiiij. vnus ex permutãtibus ſit grauatus debitis noie eccleſiæ: & tale debitũ quo ad ſoluendũ eccleſia eſt efficaciter obligata:vult ꝙ ille cũ quo debet pmutare ,pmittat ꝙ ſi ꝓtingat pmutationẽ perfici ſoluet debita prędicta:forte debitores cõſanguinei:& nõ vult ꝙ patiant̃ cõtradictionẽ ex debitis illis. Quęritur an talis promiſſio poſſit iure fieri? Et videt ꝙ ſic:& ſine ꝓmiſſiõe ad hoc teneẽ:ſcilicet ſoluere debita eccleſię:& qđ ſubintelligit videtur poſſe deduci in pactũ. Ad hoc facit qđ no.de prębẽ.ſignificatũ.& de elec.ſignificaſti.cum ſimilibus. Item hic nulla cupiditas ex parte accipientis promiſſum cum nil ſibi applicetur. Et nil deperit promittẽti:quia eccleſia obligata eſt als ſufficiẽs ad ſoluẽdum:& ſic de ſuo nil ſoluet. Sed cõtra:ga pars altera aliter nõ renũtiaret niſi iſte hoc ei ,pmitteret. Renũtiatio aũt debet eẽ:pura nulla pactiõe prædecẽte.de pac.c.ſi. Sed poſſet reſponderi qđ intelligitur de pactiõe illicita. Dicendũ eſt ꝙ quicquid ſit conſulendum eſt abſtinere ne fraus cõmittatur:quia abſtinendum eſt etiam a re licita quãdo habet ſpeciẽ mali, vt de ſimo.audiũimus.&.ſ.q.j.emendari. Quę xxv. ritur demũ an ſola inæqualitas beneficiorũ rõne reddituũ ſiue onerũ incũbentiũ beneficio & alteri reddat pmutationem nullã quaſi fraude probatã? Rñ.credo ꝙ nõ: & ſemper fui in hac opinione:non tamẽ nego quin ſit aliqualis præſumptio fraudis:quia nõ eſt præſumẽdum ꝙ aliquis velit deſcendere: vel res ſuas iactare.de renũ.ſuper hoc.ſed non eſt ſufficiens probatio. Et in hoc ſumme placet qđ no. Io. mo.& Io.an.eo.ti.c.ſ.lib.vj. Vbi habetur etiã ꝙ nõ eſt permutatio:ſi renũtio bñficio meo vt habeas illud & tuũ deꝛ nepoti meo. Vtrũ epũs etiam de conſenſu capituli ſui eccle- xxvj. ſiam eximendo vel alteri cõcedẽdo:pura abbati vel decano ꝓ ſua dignitate recipienti poſſit:dato ꝙ velit & hoc ex primat in ea iuriſdictione epal em a ſe in totũ abdicare exercere vel mouere. De cõmiſſione em per viam allegationis non dubitaẽ in qua ſemp remanet idẽ ius penes ipm: & maius ꝓ ius reuocandi & reſumendi.de prębẽ.dudũ.lib. vj.xvj.q.ij.viſis.i gl.plene.Io.an.mouet hãc q̃ſtionẽ.extra de cenſi.in nouel.& dicit ꝙ gl.ſup.d.c.de dona. paſtoralis. in gloſ.penul.aperte innuit ꝙ nõ põt quo minus retineat hęc quatuor.ſ.viſitationẽ:procurationẽ propter viſitatio nẽ:correctionẽ & cathedraticũ.idẽ Hoſti.i ſumma. Sed ad prædicta quatuor poſſunt addi alia quatuor.ſ.de reuerentia. vt no.Hoſti.& facit qđ no.de tranſac.præterea. Secm de charitatiuo ſubſidio:vt dixi in tex.poſt Hoſt. Tertium ſm eum de auctorizabili iſtitutiõe: vt dixi i.c. paſtoralis. Quartum de his quæ ſunt ordinis epalis.vt no.xvj.q.ij.in ſumma. Et ſcripſi poſt Inno.de prębẽ.c.de monachis. Rationes gloſſarũ & quæ eas coadiuuãt inter ꝑdicta ſunt hę. Epũs non põt alium ordinariũ facere in dioceſi ſua : ſed ſic tranſferendo ille in quẽ fieret talis trãſlatio haberet ordinariã epalẽ:ergo &c. De primo dixi.xj.q.j.experiẽtię.& eẽ ne ꝑla.vi.ſuas.c.ij.in glo.ij. Item iuriſdictio epalis eſt iuris publici.di.j.ius publicum. Et ea q̃ ſunt iuris publici nõ remittunt̃.ff.de pac.l.ius publicũ.& not.de fo.cõpe.c.ſi diligenti.in prin. Itẽ in cõſecratione epũs ſe obligat ex toto ad curã aiarũ & eccleſiarũ. vt de renũ.c.niſi.ſ.verũ.& patet.j. Timo.iij. Illud aũt vorum ſic mhęret oſſibus eius ꝙ illud excutere nõ põt.extra. de ſta.mona.cũ ad monaſteriũ. Hic eſt ꝙ zelo ſpũs ad religionẽ tranſiens:non renũtiat ſine licentia papæ.de regu.c.licet. Item ſubditus epi non põt a ſe reñcere iuriſdictionẽ eius: vt de fo.cõpe.c.ſi diligenti. ergo nec epũs iuriſdictionẽ quam habet in ſubditum facit. C. de pa.po.l.abdicato. Item epũs non poteſt facere exceptionem in præiudiciũ inferioris: puta archidiaconi.de excef.pręla. c.ij. ergo multo miꝰ in ꝓiudiciũ paris:vt ſucceſſoris.extra de elec.innotuit.nec mirum:quia epũs non põt facere alienationes:niſi vt meliora proſpiciat. vt.xij.q.ij.non licebat. ergo nec hoc fieri põt. Et cuius ad partem cõtrariam argu tur per.c.conſtitutus.de reſtigi.do.ibi tamẽ reſpondetur in glo.& ad alias obiectiones q̃ fieri poſſent:reſpondet Ioan. an.hic:& poſtea cõcludit. Ex prædictis colligẽtes modos quibus ,pcedit plena abdicatio. Primo quando ,interuenit papalis confirmatio ex certa ſcientia:vt in.d.c.cõſtitutus. Secũdo quãdo ſic iudicatũ eſt nec appellatum : vt in.c.cũ inter vos.nec reſtitutio petita.de reſtit.in integ.c.j. lib.vj. Tertio quando ſic præſcriptũ eſſet alterius tamen noie: vt

dixi post Hostiē. sup ea. glo. allegata. al's teneo me cum gl. & his quæ addidi ad dictā gl. scilicet ꝙ nō teneat plene renūtiatio remissio vel exemptio quo ad casus quos ī prin. dixi. Tamē hoc puto ꝙ vbi per ep̄m cum cōsensu capituli ex causa etiā prædicti casus excepti cōcederentur: excepto cathedratico reuerētia & charitatiuo subsidio valeret concessio nedum personalis de qua dictū est in principio: sed etiam realis cōpetens dignitati: ita tñ ꝙ per id nō fiat abdicatio: sed q̄dā vicariæ cōmissio licet ꝓpetua: & facit qđ notatur in. d. c. constitutus, per Inno. Vnde singulos casus resumendo dico ꝙ si visitationem: procurationē: & correctionem abbatię vel alterius dignitatis concesserit abbas vel eius vicarius faciet p̄dicta: sed per hoc non erunt abdicata ab eꝓo qui poterit ſaltem negligente abbate visitare. Sic dico de institutiōe: ꝙ licet illam faciet abbas: tñ & illā facere posset eꝑs per quærelā: vel ꝓ appellationē aditus: & sic nō erit abdicata vel excussa: De cathedratico vero dicit Archi. c. j. de prębē. lib. vj. ꝙ licet generalis remissio nō extēdatur ad id: possit tñ ſpaliter remitti. Ioā. an. in glos. xvj. q. vij. quicūq. cōtrariū tenet dicēs ꝙ licet in eius quātitate currat prescriptio: nō tamē in toto cū nō possit remitti. De reuerentia & charitatiuo subsidio satis placet qđ dictū est illas. ſ. nō posse remitti. De institutiōe auctorizabili: licet Hosti. tenet illam nō posse prescribi in p̄dicto. c. cum satis. de offi. arch. cōtrariū tamen seruari videmus. Et tñ dato ꝙ id verum esset: nō tñ sequit quin posset remitti per modū prædictū vt alius vice epi auctorizet: nō tñ ꝓpter hoc dicetur abdicata cum in petenti fidem fieri oporteat: facit qđ notatur de reg. iu. c. ſ. lib. vj. De receptiō e eorum quæ sunt epalis ordinis idem dico: ꝙ. ſ. valeat licentia cum cōsensu capituli ex cā data ꝑlato vt clerici vł monachi sui possint illa recipere a quo voluerint eꝑo: nec ꝙ hoc dicunt abdicata cū illa sit accumulatio tñ. Constat em̄ ꝙ ipse eꝑs concedens sine alterius licentia vel dimissoriis illos suo iure poterit ordinare vel alia epalia cōferre. Hęc Io. an. vbi. s. Dicit Hosti. ꝙ ipsum ius visitandi & procurādi nulla consuetudine cōtraria, tolli potest: quia talia nec remitti possunt nec præscribi. Quod videtur intelligendū quantū ad hoc ꝙ non visitetur ab aliquo: sed bene potest præscribi ꝙnō visitetur ab ordinario: sed ab alio.

TITVLVS XVI. DE STATV RELIGIOSORVM.

¶ De essentialibus religiōis. ſ. paupertate: castitate: & obedientia: & cęrimonialibus & trāsgressionibus & varijs regulis & constitutionibus eorum. Cap. I.

RELIGIOSITAS CVSTODIET & iustificabit cor. Eccl'i. j. Statꝰ religiōis de nomināt a virtute quadā morali q̄ dr̄ religio: cuius officiū seu actus est exhibere debitū cultū & cęrimoniā aliqua offerendo vel faciendo ad dei honorem: vt sacrificia: oblationes: inclinationes & hmōi. Et nota ꝑm Io. and. super rub. de regularibus: ꝙ religio sumitur quadrupliciter. Vno mō solū ꝓ debito cultu veri dei: quo ad fidē: & sic cōprehēdit totā christianitatē q̄ exhibet cultū vero deo. Iaco. j. ca. Si quis putat se religiosum esse &c. & hic dr̄ religio christiana. De qua acceptiōe habet di. xcvij. ca. j. & extra de diuor. ca. gaudem⁹. & eꝑ de sum. trī. circa pri. c. Secūdo sumit religio ꝓ cultu veri dei: nō solū per fidem sed ēt per bona opera. Et sic sumit Aĉ. ŋ. Erant Hierosolymis viri religiosi ex omni natiōe quæ sub cœlo ē &c. Et sic religio cōprehēdit vniuersitatē bonorū christianorū. & de hoc. xvj. q. j. iuxta. & de cōsti. c. eccl'ia. Tertio sumit ꝓ statu clericali: quia sunt magis dediti cultui diuino: & de hac acceptione habetur. j. q. ij. saluator. &. xij. q. j. c. j. Et in auc. de sanc. episco. §. damus. Quarto sumit strictissime pro statu illo qui ꝑ emissionē professionis subijcit se p̄lati ꝑio to tū se dedicans deo. extra de vo. c. ex multa. Et ꝑm hanc acceptionē vł timā hic tractatur de religione de qua pō t intelligi dicta auctoritas. Et deriuat religio a religando: ga vltra cōmune ligamē præceptoꝝ dei religiosus est astrictus etiā vinculo votoꝝ. Vel dr̄ a religēdo: ga frequēter & firmiter debet eligere. i. ꝓponere obseruationē ꝓmissoꝝ: ēt i minimis. Vel dr̄a relegēdo: ga sępe debet legere & meditari qđ debeat obseruare. Ipsa aūt religio obseruata custodit cor a pluribus malis & in bonis conseruat. Dicit enim Bern̄. ꝙ ibi homo cadit rarī⁹: surgit velocius: purgatur citius: incedit cautius: viuit quieti⁹: irroratur frequētius: moritur cōfidētius: & remunerat copiosius. Horum expositionem habes. j. in vlti. c. In quo cōsistat perfectio simplr̄: q̄ est finis religionis. Sciendum primo ꝙ perfectio importat quādā vniuersitatē. Nam ſm ꝑm perfectū dicit cui nihil deest: vt vult Aristo. in. ij. Physi. & in. v. Meta. & cōmētator ibi dem cōmento. xxj. & Tho. j. parte. q. iiij. arti. j. in corpore articuli. Cōsistit aūt perfectio in adeptione perfectæ charitatis, iuxta illud Col. iij. Sup omnia charitatē habete quod est vinculū perfectionis. Amor em̄ habet virtutē transformatiuā & vnitiuā diligētis in dilectū per intellectū & affectum: & in hoc perficitur creatura ꝙ vniat̄ per affectū cum creatore: cui nihil boni deest. Est aūt triplex perfectio ſm Tho. ij. ij. q. clxxxiiij. arti. ij. in corpo. art. Vna absoluta quę non solum attenditur ſm totalitatē ex parte diligētis: sed etiā ex parte diligibilis: vt. ſ. diligatur deus quantū est intelligibilis: & talis perfectio nō est possibilis alicui creaturæ: sed soli deo cōuenit: in quo ē bonū integraliter & essentialiter. Secūda perfectio est absoluta ſm totalitatem absolutam ex parte diligētis: prout. ſ. affectio ſm totū suū posse semp actualiter feratur in deum. & talis perfectio nō est possibilis in via: cum homo & dormiat & aliꝭ occupeť in quibus mens actu non ferť in deū: sed est perfectio patriæ. Et de hac dicit Hiero. ꝙ perfectissima charitas in hac vita haberi nō potest. de pœni. dis. ij. charitas est. Tertia autem perfectio est quę necꝭ attēditur ſm totalitatē ex parte diligibilis: necꝭ ſm totalitatē ex parte diligentis: vt. ſ. semper actu feratur in deū. Sed quantū ad hoc ꝙ excludant ea quę motui dilectionis in deū repugnant. De qua dicit Aug. in lib. lxxxiij. q. Venenū charitatis est cupiditas: p̄fectio charitatis vbi nulla cupiditas. Et hęc pō haberi in p̄senti vita. Et hoc dupl̄r. Vno mō inquātum ab effectu hoīs excluditur oē illud qđ charitati contrariat̄ sicut est pctm̄ mortale: vt. ſ. nihil cogitet vel velit deliberate: qđ sit diuinę dilectioni cōtrariū. Et sine tali ꝑfectione charitas esse nō pōt. Alio modo vt hō studiū suū deputet ad vacandū deo & rebus diuinis prętermissis aliꝭ: nisi quātum necessitas vitæ præsentis requirit. Et ad istam ordinat̄ religio vt ad finē: nec in oibus bonis reperitur sed ī paucis. Vñ Aug. in epi. ad Hiero. dicit. Charitas in quibusdā perfecta est: & in quibusdā imperfecta. Perfectissima aūt in hac vita haberi nō pōt, de pœ. dist. ij, charitas. Dilectio etiā proximi i via necessaria: sed imꝑfecta dr̄ illa qua excludit̄ ab effectu & effectu oē qđ ē cōtra dilectionē ꝓximi: vt odiū: iniuria & hmōi. Sed ꝑfecta eius charitas dicitur tripliciter ſm Tho. ij. ij. q. clxxxiiij. ar. ij. in rn̄. ad. iij. argu. Primo mō ſm extensionē: vt scilicet non solum diligat amicos & notos: sed etiā extraneos & inimicos. ſ. speciali actu dilectionis vel beneficij nō solū gn̄aliter. Sc̄o modo ſm intensionē quæ ostenditur ex his quæ hō contēnit: vt. ſ. non solum cōrēnat exteriora bona ꝓpter ꝓximū: sed etiā afflictiones corporales: etiam ipsam mortem. Tertio modo quantum ad effectum dilectionis: vt scilicet non solum impendat proximis temporalia: sed etiam spiritualia. Et iste videtur esse finis religionis prædicatorum. Item nota ſm Tho. ij. ij. q. clxxxiiij. ar. iij. in corpo. arti. ꝙ perfectio per se & essentialiter consistit in præceptis: secundario & instrumentaliter in consilijs: & tam præceptorum q̄ consiliorum finis est charitas. Aliter tamen præcepta ordinantur ad charitatem q̄ consilia. Nam præcepta dei ordinantur ad charitatem q̄ consilia. Nam præcepta dei ordinantur ad remouendum ea: quę sunt contraria charitati: cum quibus esse non pōt ipsa charitas. Sed consilia ordinantur ad remouendum impedimenta actus charitatis: quæ tamen charitati non contrariātur: vt matrimonium & occupatio rerum sæcularium. Nō ergo in paupertate: abstinentia & huiusmodi cōsistit perfectio charitatis essentialiter: sed dispositiue. Vnde & christus Matth. xix. & Luc. xviij. & Marci. x. c. non dixit solū. Si vis perfectus esse da pauperibus oia &c. Sed addidit & sequere me: scilicet mētis affectu: qđ fit per charitatem. Item nota ſm Tho. vbi. s. ꝙ perfectio ipsa dilectionis cadit sub præcepto. Sed cum ipsa perfectio habeat multos gradus: quocūq. modo quis attingat ipsam perfectionem ſm aliquem gradum etiam infimum: non est transgressor præcepti. Est autem infimus gradus vt nil supra deum vel contra (als citra) deum vel æqualiter deo diligat: qui hoc nō seruat: transgreditur præceptum: & perfectio patriæ includit etiā in ipso præcepto dilectionis.

Perfectio ī cōsistit.

triplex pfectio

perfecta charitas ad ꝓximum.

§. I. DE STATV PERFECTIONIS

Nota ꝙ status ꝓprie ptinet ad cōditionē libertatis vel seruitutis. Spūalis aūt libertas vel seruit⁹ pōt in hoīe attendi dupl̄r. Vno modo ſm id qđ agit̄ interius. Et sic accipitur cōditio status spūalis in hoīe ꝑ cōparationē ad iudiciū dei qui scrutat corda: vt dicat ī statu seruili peccator: & ī statu libertatis iustus. Alio modo accipitur status spūalis ſm ea q̄ exterius gerunt ꝑ cōparationē ad eccl'iam: & sic nunc est sermo de statib⁹ ꝓut. ſ. ex diuersitate statuū quædā pulchritudo eccl'iæ cōsurgit. Et ad adipiscendū hūc statum requirit quædā obligatio absoluta facta cū quadā solēnitate: sicut & in cæteris q̄ inter hoīes obtinēt perpetuā firmitatē: quædā solēnitas adhibetur. Sic igit̄ in statu perfectionis dicit eē aliquis ꝓprie: nō ex hoc ꝙ habet actū dilectionis perfectæ: sed ex hoc ꝙ obligat se perpetuo cum aliqua solēnitate ad ea q̄ sunt perfectionis. Cōtingit aūt ꝙ aliquis se obligāt ad ea q̄ nō seruāt: & aliqui implēt ea ad q̄ se non obligauerūt. Isto igit̄ modo sunt in statu perfectionis religiosi & eꝑi: qa ad ea q̄ ad perfectionē ptinēt sunt obligati perpetuo & cū solēnitate, pfessionis vel cōsecrationis: nō aūt alij curati: qa nō habēt hmōi obligationē: nā renūtiare possunt eorū ecclesijs. Magis tamen eꝑi dicuntur esse in statu pfectionis q̄ religiosi. Assumūt aūt hoīes statum perfectionis: nō quasi ꝓfitentes se esse pfectos: sed quasi profitētes se ad perfectionē tēdere: vnde nō cōmittūt mēdaciū vel similitudinem ex hoc ꝙ nō sunt pfecti q̄ statū perfectionis assumunt: sed ex eo ꝙ ab intentione pfectionis animū reuocāt. Tho. ij. ij. q. clxxxiiij. art. v. in rn̄. ad. ij. ar. Ad perfe arti. ij, ī ctionē pertinet aliquid tripliciter ſm Tho. ij. ij. q. clxxxvj. corp. ar. Vno modo essentialiter: & sic ad pfectionē ptiner pfecta obseruātia p̄ceptorū charitatis. Sc̄o modo consequenter sicut illa quę cōsequunt̄ ex pfectiōe charitatis: puta ꝙ aliquis benedicat maledicēti: & alia hmōi impleat. Quæ etsi in pręparatione animi sint in præcepto: vt. ſ. impleant q̄n necessitas requirit: tamen ex superabundantia charitatis procedit ꝙ etiam extra necessitatē talia impleantur. Tertio modo pertinet ad perfectionem aliquid instrumentaliter & dispositiue sicut paupertas: continentia: abstinentia & hmōi. Ipsa autem pfectio charitatis est finis religionis.

Statꝰ religiōis. Status autem religionis est quędā disciplina & exercitium peruenienti ad perfectionem: ad quā aliqui peruenire nituntur diuersis exercitijs: sicut medicus ad sanandum vtī potest diuersis medicamētis. Manifestum autem est ꝙ ille qui operatur ad finem non ex necessitate conuenit ꝙ iam assecutus sit finem: sed requiritur ꝙ per aliquā viā tendat ad finem. Et ideo ille qui statū religionis assumit nō tenetur habere perfectā charitatem: sed tenet̄ ad hoc tendere & operā dare vt habeat pfectā charitatem. Et eadem ratione non tenetur implere ea quę pfectionē charitatis cōsequuntur: sed tenetur vt ad ea implenda tendat: contra qđ facit contēnēs: vñ nō peccat si ea prętermittat: sed si ea cōtēnat. Similiter nō tenetur ad oīa exercitia quibus ad pfectionē peruenit̄: sed ad illa determinata quæ sunt ei taxata ſm regulā quā professus est. Item nota ſm Tho. ij. ij. q. clxxxvj. art. ij. in rn̄. ad. ij. ꝙ oēs tam religiosi q̄ sæculares tenentur aliqualiter facere quicquid boni possunt. Omnibus enim dicit illud Eccl's. ix. Quicquid pōt manus tua instāter operare. Est tamē aliquis modus hoc pręceptum implēdi quo vitatur peccatum. ſ. si facit homo qđ potest ſm ꝙ requirit cōditio sui status: dummō contēptus nō adsit agendi meliora per quē animus firmat̄ cōtra spūalem profectū. Status religionis potest tripliciter considerari ſm Tho. ij. ij. q. clxxxvj. arti. vij. in cor. arti. Vno modo ſm ꝙ est quoddam exercitium tendendi in perfectionem charitatis. Alio modo ſm ꝙ quietat humanū animū ab exterioribus solicitudinibus. Tertio modo ſm ꝙ est quoddam holocaustū per

In tribꝰ votis in tegrat̄ statꝰ religiōis, quod aliquis se & sua offert deo: & ſm hoc in tribus votis integratur status religionis. Primo quidem quantum ad exercitium perfectiōis requiritur ꝙ aliquis a se remoueat illa per quæ posset impediri: ne totaliter affectus eius tendat in deum: in quo consistit perfectio charitatis. hmōi autem sunt tria. Primum quidem est cupiditas exteriorū bonorum quę tollitur per votū paupertatis. Secūdū est cōcupiscentia sensibiliū delectationū inter quas pręcellūt delectationes veneręq: quæ excludunt̄ per votum continētiæ. Tertiū est inordinatio voluntatis humanæ quæ excludit̄ per votum obedientiæ. Similiter solicitudinis sæcularis inquietudo pręcipue īgeritur homini circa tria. Primo circa dispensationem exteriorum rerum: quę amputātur per paupertatis votum. Sc̄o circa gubernationem vxoris & filiorū: quæ tollitur per castitatem. Tertio per dispositionē propriorꝫ actuū quæ tollitur per obedientię votum. Similiter holocaustū dicit̄ cum aliquis totum quod habet deo offert: habet autem homo triplex bonū. Primū est rerum exteriorū quas totaliter offert deo per paupertatem. Secundum est bonum proprij corporis qđ offert deo pręcipue ꝓ votum castitatis quo abrenuntiat maximis delectationibus carnis. Tertiū est bonū animę qđ totaliter offert deo per votū obedientiæ: per qđ homo offert deo propriā voluntatē per quā homo vtitur oībus potentijs & habitibus animæ. Cōuenienter ergo ex his votis status religionis integrat̄. Omnes aūt aliæ obseruantiæ religionū ordinant̄ ad prædicta tria vota. Nam labor manuū & mēdicitas ad paupertatē: vigiliæ & ieiuniū & disciplina ad castitatē: & alia exercitia vt lectio: oratio: visitatio infirmoꝝ & hmōi ad obedientiā. Determinatio aūt habit⁹ pertinet ad omnia tria prædicta tamꝙ signū obligationis. Vnde habitus regularis simul datur vel benedicitur cum professione. Interiores autem actus virtutis: vt humanitas: patientia & hmōi: ideo nō cadunt sub voto religiōis: qa omniū virtutum mater est charitas: ad quā ordinat̄ status religionis vt ad finem. Inter ipsa aūt tria vota principalius & essentialius religioni est obedientia. Et hoc triplici ratione ſm Tho. ij. ij. q. clxxxvj. ar. viij. in cor. art. Primo qa ꝑ eā maiꝰ quid deo offertur q̄ ꝑ alia. ſ. propria voluntas. Secundo quia votū obedientiæ continet sub se alia vota: sed nō conuertitur. Tertio quia votum obedientię proprie se extēdit ad actus proprios propinquos fini religionis: quanto autem aliquid est propinquius fini tanto melius. Prętertur etiā ipse status religionis virginitati ex voto seruatę. ſm Aug. in lib. de virginitate. & ſm Tho. ī quodlibetis. iij. q. v. arti. ij. in corpore articuli. in fine.

§. II. DE PREEMINENTIA VNIVS

religionis ad aliā. Nota ſm Tho. ij. ij. q. clxxxviij. arti. vj. ī cor. arti. ꝙ excellentia vnius religionis ad aliam pōt attendi tripliciter. Vno mō ex parte finis. Et sic illa religio dicitur perfectior alia quæ ordinatur ad potiorē finem. Et ſm hoc inter religiones illa quæ ordinatur ad docendū & prædicandū tenet summū gradū. Et ratio est: qa ꝙuis prædicare & docere sit actus vitæ actiuæ: ꝓcedit tñ ex plenitudine cōtemplationis ſm Greg. vñ perfect simplici cōtēplatiōi: sicut maius est illuminare q̄ lucere solū. Et de hoc intelligitur. c. licet. extra de reg. vbi dr̄. Sicut maius bonū minori prępon itur: ita vtilitas cōis speciali: & in hoc recte p̄ponitur doctrina silentio: solicitudo cōtēplatiōi: labor quieti: vnde religiões ad ista deputatæ sunt propinquissimæ pfectioni eꝑoꝝ. Sc̄ſm gradū tenet illæ quę ordinant̄ ad cōtēplationē. Tertiū quæ occupant̄ circa exteriores res. Secundo attenditur excellētia vnius religionis sup aliam: ſm ꝙ in eodē genere finis vna ordinatur ad altiorē actū q̄ altera: puta si religionū quæ ordinant̄ ad contēplatiua vna ordinetur magis ad orandum: & altera magis ad legendum: erit pfectior prima: qa altioris cōtēplatiōis est oratio q̄ lectio. Et inter opera vitæ actiuæ potius est redimere captiuos q̄ recipere hospites. Et ideo religio quæ ordinatur ad redimendū captiuos erit excellentior q̄ quæ ordinatur ad hospites suscipiēdos cęteris paribus. Potest etiam attendi ista excellentia si vna illarum ad plura ordinet q̄ alia: vñ si ordinatur vna ad legēdū & ad orandū: potior erit q̄ illa quæ solū ad legēdū: vel etiā si cōueniēt iora statuta habeat ad consequēdum finē propositū: dicet̄ perfectior alia quæ hmōi non habet. Tertio attēditur præeminētia religionis vnius ad aliā ex parte exercitij: nō quidē quantū ad quantitatē: sed quantū ad proportionē eius ad finem intētum. Vñ in colla. ij. Moysi. dea. Antonius p̄posuit discretionē quę oīa moderat̄ vigilijs: ieiunijs: & alijs hmōi. Nota ergo ex hoc ꝙ religio aliqua habet arctiores obseruantias debet iudicari potior: sed ex hoc ꝙ maiori discretiōe sunt ei⁹ obseruātiæ ordinatæ ad finem intentū religionis: sicut macer atio carnis per abstinētiā cibi & potus: efficacius ordinatur ad continentiā q̄ per subtractionē vestitū vel corporalem laborem. Io. an. in. c. sane. extra de reg. & trāſ. ad reli. in

nouel,posteq̄ posuit prędictas prę eminẽtias vnius religionis ad alteram. ꝑm Tho.subdit.Nos canonistæ non ponderatis his subiectis,solũ solemus aduertere vbi sit arctior:strictior:durior:vel fortior modus viuendi. Vnde ī ca,licet,de reg.& trãſ.ad religio.dicitur. de arctiori vita & sanctiori ad quã licet trãſire ex laxiori licẽtia petita. Et sic cum oẽs religiones ſint ordinatę ad ſummũ ſui em:qui eſt charitas per quã coniungimur deo. vt in Extrauagãti Io. xxij.ad cõditorem.dicitur.Et ſic cum finis ſit idem:ſolum ponderamus arctiorem modum viuẽdi: vnde ſi in vna religione ſit ſola contemplatio cum arctiſſimo modo viuẽdi:poſſibili tamen ſine deficiendi periculo:nõ admittem⁹ tranſitum ad religionem in qua eſſet cõtemplatio & actio etiã prædicatiõis officiũ cum laxo vel minus arcto modo viuendi:quod tamen theologi admitterent ꝑm notata per Thomam.q.ij.q. vlti.arti.viij.in corpore articuli,& addit poſt Thomã q̄ paupertas religionis ex hoc q̄ eſt maior: non propterea facit religionem perfectiorem ſimpliciter aliis.Hæc Ioannes and.ibi.

§.III. DE HABENDO ALIQVID

in cõmuni:q̄ minuat pfectionẽ religiõis probat.xij.q.j.c. illi autẽ.vbi dicit Proper. Satis oſtendit & ꝓpria debere ꝓpter pfectionẽ contẽni & ſine impedimẽto pfectionis ecclẽſiæ poſſe facultates q̄ ſunt ꝓfecto cõia poſſidere. In religione aũt illa quæ eſt ordinata ad tractandũ cõtẽplata p doctrinã & prædicationẽ congruit pmaxime illa ꝓpter quæ mobilia pro tpe reſeruat in cõi:ga nõ requirit multã ſolicitudinẽ:& talis paupertas ſ.habere mobilia tm̃ i cõi: ſeruata fuit a chriſto & diſcipulis. Vnde dicit Aug.ſup Io. xij.& tranſumit in canone.Exemplũ dñi accipite conuerſantis in terra: ꝯre habuit loculos cui angeli miniſtrabãt: niſi ga ecclia ipius loculos habitura erat.xij.q.j. exemplũ dñi.Et ibidẽ poſtea.c.habebat.dicit.Habebat dominus loculos a fidelib⁹ oblata cõſeruans vt ſuis & alios necessitatibus ſubueniret.& p Io.xxij.in Extraua.fuit pro hereſi dãnatũ dicere & ꝓtinaciter aſſerere chriſtũ nõ habuiſſe aliqd in cõi q̄ eſt hereſis Fratricellorũ. Pro horum declaratione dicit Tho.ij.ij.q.clxxxviij.art.viij.in corpore:q̄ pfectio nõ cõſiſtit in pauptate.Sed vt dr̃ in.j.colla. Moyſi:pauptas: vigiliæ:lectio:ieiunia:& hmõi ſunt inſtrumẽta pfectiõis. Vñ & chriſtus Mat.xix. non dixit ſolũ. Si vis pfectus eſſe vade & vẽde oia q̄ habes & da pauperibus:ſed addidit.ſequere me.Paupertas autem dr̃ inſtrumẽtum perfectionis: inquantũ per eã tollunt impedimenta quædam charitatis quæ ſunt tria.Primũ eſt ſolicitudo quã ſecũ afferunt diuitię.Sc̃m eſt amor qui ex diuitijs poſſeſſis augeť.Tertium eſt inanis gloria vel elatio quæ ex diuitijs naſcit.Primũ a diuitijs ſeparari nõ põt ſiue ſint magnæ ſiue paruæ:neceſſe eſt hoiem aliqualiter ſolicitari de reb⁹ exterioribus acquisitis vel cõſeruandis.Sed ſi res exteriores nõ quæranť:niſi in modica quãtitate quantũ ſufficiat ad ſimplicẽ victũ:talis ſolicitudo nõ multũ impedit hoiem nec repugnat pfectioni vitæ chriſtianæ.Nõ em̃ oĩs ſolicitudo a dño iterdicit.Mat.vj.Luc.xij.ad Phil.iij.ſed ſupflua & nociua. Alia vero duo.ſ.amor & glorificatio vana nõ ſequunť niſi magnas diuitias & abundãtes.Differt vtrum diuitiæ quæ habenť abundãtes vel moderatæ habeanť in proprio vel cõmuni:Nã ſolicitudo q̄ circa ꝓprias diuitias adhibeť ptinet ad amorẽ priuatũ quo qs diligit ſeipſum tpaliter.Sed ſolicitudo quæ adhibeť circa res cõmunes ptinet ad amorem charitatis:quæ non quærit q̄ ſua ſunt:ſed cõmunibus intendit.Et ga religio ad pfectionẽ charitatis ordinať:quã perficit amor dei vſq; ad contẽptum ſui habere aliqd pro priũ repugnat perfectioni religionis. Sed ſolicitudo quæ adhibeť circa cõmunia põt pertinere ad charitatẽ: licet per hoc poſſit etiã aliquis altior actus charitatis impediri:puta contẽplationis diuinę:aut inſtructionis proximorũ. Ex quo patet q̄ habere abundantes diuitias in cõmuni: ſiue in rebus immobilib⁹ ſiue ī rebus mobilib⁹ eſt impedimẽtum perfectionis:licet nõ totaliter excludat. Sed habere in cõmuni ſiue in rebus mobilibus ſiue immobilibus quantũ ſufficit ad ſimplicẽ victũ nõ impedit pfectionẽ:& hoc ſi cõſideret pauptas in cõparatione ad cõem finẽ religionis qui eſt vacare diuinis obſequijs.Sed ſi conſideret pauperas p ſpeciales fines religionũ:tanto vnaquęq; religio erit ꝑm pauptatẽ pfectior:quãto habet pauptatẽ magis ꝓpor

Chriſt⁹ nihil habuit in cõi.

tionatã ſuo fini.Manifeſtũ eſt aũt q̄ ad opera vitæ actiuę corporalis indiget hõ copia rerũ exterior⁹:ad contẽplationẽ pauca ſufficiunt. Ad contẽplandũ aũt & contẽplata aljs tradendũ per doctrinã & ꝑdicationẽ requirit maior ſolicitudo ſpũalium:q̄ in illa quæ ordinať ad cõtẽplandũ ſolũ vnde talẽ religionẽ decet talis paupertas q̄ minimã ſolicitudinẽ ingerit:manifeſtũ eſt autẽ q̄ minimã ſolicitudinẽ ingerit conſeruare res vſui hoim neceſſarias tempore congruo procuratas. Sic igit tribus gradibus religionum triplex gradus paupertatis cõpetit.Nam religionibus ordinatis ad opa corporalia vitæ actiuę cõpetit habere abũdãtia diuitiarũ cõmunitũ. Illis quæ ſunt ordinatæad contemplandum cõpetit habere poſſeſſiones moderatas.Illis quę ordinanť ad contẽplata aljs tradẽdũ competit vita maxime ab exteriorib⁹ ſolicitudinib⁹ expedita:qđ fit dũ modica quæ ſunt neceſſaria vitæ:cõgruo tpe,ꝓcurata cõſeruantur.Hunc modũ paupertatis.ſ.habere pecuniam:vel quaſcũq; res cõmunes ad ſuſtentationẽ religioſoꝝ:eiuſdem congregatiõis:vel aliorꝝ pauperũ tenuere diſcipuli poſt reſurrectionẽ chriſti:a quib⁹ois religio ſumpſit originẽ:nã pretia prædiorũ conſeruabant & diſtribuebant vnicuiq;,put cuiq; opus erat.Acẽ.v.Hęc Tho.ij.ij.q.clxxxviij.arti.viij.in cor.art.Poteſt enim dici ſic q̄ ſunt tres gradus paupertatis. Primus qui eſt renuntiare cũ effectu tam mobilibus q̄ immobilibus in particulari ſed nõ in communi vtraq; poſſi dere moderate tamẽ:eſt monachoꝝ habẽs aliquid viſcũ tatis vel tenacitatis in terra propter amorem immobiliũ rerum:cũ a viris nondũ perfectis nõ poſſit deo tota mente vacari:& poſſeſſionũ curis intẽdi,ſicut dicit Archi.xij.q.j. certe ego.& per.c.diuerſis fallacijs.de cleri.coniug. Tertius gradus qui eſt renuntiare cũ effectu tam mobilibus q̄ immobilibus:tã in cõi q̄ ī particulari exceptis minimis vtẽſilibus;ſine quibus humana vita ſuſtẽtari nõ põt:ẽ fratrũ minoꝝ:habes aliqd tarditatis & anxietatis:cũ oi die oporteat corporale victuũ quęri:ga granũ:vinũ:oleũ;& denarios:ẽt per tps breue tenere nõ poſſunt:vt in Cle. exiui.de ver.ſig.Sed's tamẽ mediũ tenẽs habet multũ facultatis & libertatis in deũ & proximũ:& ideo cęteris perfectior. Nã habere aliqd in cõi:moderate tm̃ qđ ſufficere poſſit ad victũ & veſtitũ pro aliquo tpe nõ ꝓhixo:pfectiõi pauptatis nõ derogat:cũ nec curã exigat magnam:nec ad ſui trahant amorẽ q̄ vſu ꝓſumunť:vt granũ:vinũ:denarij & hmõi.vt no.Io.an.in nouel.ſup.c.ſane.de reg.& trãſ.ad reli.Et hæc eſt paupertas fratrũ prędicatoꝝ ꝑm cõſtitutiões eoꝝ:& talis fuit paupertas primitiuoꝝ chriſtianoꝝ in eccleſijs q religioſe viuebant.vt habetur.xij.q.j.dilectiſſimis.

triplex

§. IIII. DE TRIPLICI GENERE

religioſorũ.Nota ꝑm Hiero.& Benedi.in regula q̄ triplex eſt gen⁹ monachoꝝ:q oẽs dicunt ſe chriſtũ ſequi. Primi dicunť Serabitæ diſcurrẽtes hinc inde & viuẽtes in ſpũ liberatis qui dicũt ſe chriſtũ ſequi in eo q̄ circũibat p ciuitates & caſtella:dicunť etiã Circũcelliones : hi fatis vituperanť ſe a doctoribus & i iure.vt.xv.q.j.qdã monachi.&.c.q vere, & ſequ. Sc̃i dicunť Anachoritæ,i.ſolitarij viuẽtes:q dñs ſe chriſtũ imitari in eo q̄ ſolus agebat in deſertis. Matt.iiij.Et in monte aſcendit ſolus orare. Matt.xiiij.Hi traxerũt initium ab Helia vel a Ioãne bap.de his dr̃.xv.q.j.qui vere.& pure ſolitariã vitã eligũt:& digni ſunt cõueniẽti honore:vbi dicit gl.q̄ ſubſunt epis.vt.xciij.diſt.nulla rõne.& gaudẽt priuilegio clericoꝝ.Et poſſunt vocari ad prælaturã monachoꝝ.et de.elec.cũ monaſteriũ.tranſit em̃ a min⁹ ſtricta ad magis ſtrictã:in hoc q̄ monachus abrenũtiet proprijs non autem eremita:vnde & poteſt eremita facere teſtamentũ. xix.q.iij.§.ſed aliud eſt.Et ꝑm Tho.ij.ij.q.clxxxviij.ar.viij. cuius vita ſolitaria ſi debite aſſumitur:præmineat vitę ſociali:ſicut quod iam perfectũ eſt præeminet ei quod ad pfectionẽ exercetur:tamẽ ſi vita ſolitaria abſq; precedẽti exercitio aſſumať eſt periculoſiſſima:niſi p diuinã gratiã ſuppleatur:qđ in aljs per exercitiũ acquirit̃ : ſicut in Benedicto & Antonio. Vita em̃ ſocialis neceſſaria eſt ad exercitiũ perfectionis:qa mutuo ſe inſtruũt verbo & exẽplo & correctiõe:& ad pfectũ ꝓducũt. Solitaria cõpetit iã pfectis qui aliorꝝ regimine non indigent:ſed ſolũ ſpũ dei agunť. Vñ Hiero,in epła ad Ruſticũ. Tractandũ eſt vtrũ ſolus an cũ aljs in monaſterijs viuere debeas. Mihi placet vt habeas ſanctũ contuberniũ.i.ſocietatẽ:nec ipſe te doceas; & abſq; doctore

triplex gen⁹ religioſo rũ q dñt ſe Chri ſtũ ſeq.

doctore ingrediaris vitã quam nunq̄ ingreſſus es.xv.q.j. ſi clericatus.De hac vita Anachoritica ſeu ſolitaria participant ſatis Carthuſienſ. & eremitæ Camalduleñ. licet etiã participent de cenobita: qa ſimul qñq; conueniunt. Tertij dicunť Cenobitę.i.in cõgregatione viuentes:hi videntur exorti ſub Heliſęo qui cõſtituit cuneũ ꝓphetarũ.i. religioſorũ ꝑm gloſ. Sed fuerũt renouati a chriſto qui diſcipulos habuit pariter habitãtes & in cõmuni viuentes : cum quibus in monte aſcendens docebat eos. Matth.v. Et vt dicit Ioan.Do,ipſos in principio habuit vt nouitios docẽs eos in doctrina de beatitudinibus quid deceat agere in religione & plura alia. Secundo quaſi voluit eos profiteri cum quibuſdam ex diſcipulis recedentibus dixit ad apoſtolos, Nunquid & vos vultis abire? Et Petrus reſpondit pro omnibus,Domine ad quem ibimus &c.Ioan.vj.q.d,non. Tandem eos ad ſtatum perfectionis perduxit quando in vltima cęna eos epiſcopos fecit & cõſecrauit. vt dicit glo. di.xxj.In nouo:ſed perfectiſſimos fecit i die pẽtecoſtes. Habuit ẽt chriſtus quoſdã ex diſcipulis deditos vitæ actiuæ: vt Marthã & alias mulieres quæ miniſtrabãt ei de facultatibus ſuis:quoſdã contẽplatiue deditos vt matrẽ ſuam & Magdalenã:quoſdã mixte:vt apłos & plures alios. Ceno bitæ habent diuerſos modos viuendi:& ad diuerſa deputantur:vel actiuã vel contẽplatiuã vl vitã mixtã ꝑm regulas & cõſtitutiones eoꝝ quas profitẽtur.& ꝑm ſ̃ict.regula dr̃ eo q̄ recte ducit:nec aliq̄n aliorſum trahit:vel ꝑm alios eo q̄ regat vel normã bñ viuẽdi præbeat:vel qđ diffortũ prauũq; ẽ corrigat.diſ.iij.canõ.Et ex his patet q̄ cõſtitutiones etiam poſſunt dici regula:q̄uis cõis vſus loquẽdi hoc nõ habeat.arg.di.xxix.regulæ.& ẽ de reg.& trãſ.ad reli. c.porrectũ.dr̃ q̄ habitus nõ facit monachũ: ſed obſeruãtia regularis:qđ intelligi̊ ita de cõſtitutiõibus ſicut de regula. Fit aũt quis ꝓprie & ipſefte religioſus per ꝓfeſſionẽ q̄ ī diuerſis religiõibus diuerſis modis exprimitur. Et ꝑm hoc arctius vl leuius obligať. Nã in aliqua religiõe ꝓmittit ꝓfitẽs ſe ſeruare regulã:vt in regula & religiõe minoꝝ. In alia cauti⁹ dr̃ viuere ꝑm regulã:qđ intelligi̊ ꝑm Tho.ij.ij. q.lxxxvj.ar.ix.in rñ.ad.j.art.& .j.quodli.q.ix.arti.iiij.ī cor. arti.q̄ intendat ad hoc q̄ mores ſuos informet ꝑm regulã ſicut ꝑm quoddã exemplar: hoc tollit̃ per cõtẽptũ. In alia adhuc cautius promittit̃,ſ.obedire ꝑm regulã:ita q̄ profeſſioni nõ cõtrariatur niſi id qđ eſt cõtra præceptũ regulæ:i aljs trãſgreſſio vel omiſſio obligat ſolũ ad veniale:In alia tñ religione.ſ.prædicatorum taliũ trãſgreſſio vl omiſſio ex ſuo genere non obligat ad culpã:ſed ad pœnã: qa p hunc modũ ad talia obſeruãda obligant ex ſua ꝓfeſſione. Qui tamen poſſent peccare venialiter ex negligentia vel mortaliter ex libidine vel cõtemptu.Hęc Tho.nota etiam ꝑm Io.an.in nouel.q̄ iſta eſt differentia inter regulas quatuor approbatas & cõſtitutiones religioſoꝝ: quia regulæ mutari nõ poſſunt niſi per papã : ſed cõſtitutiones mutari poſſunt p ꝓlatos religionũ qui ſunt tãtæ auctoritatis quãtę fuerũt eas inſtituentes:vt de reg.iur.oĩs.Et nota q̄ Grego.x.extra de relig.do.c.vnico.li.vj.ſic ait.Diſtrictius prohibemus ne aliqs de cętero nouũ ordinẽ:aut religionẽ inueniat: vel habitũ nouæ religionis aſſumat.Cunctos ordines & religiones mẽdicãtiũ poſt dictũ concilĩũ.ſ.Lateranẽ. quod fuit celebratũ ſub Inno.iij.adinuẽtos qui nullã confirmationẽ ſedis apłicæ meruerũt ꝓpetuæ ꝓhibitiõi ſubijcimus & quatenus ꝓceſſerãt reuocamus. Inſtitutos autem ordines poſt dictũ concilĩũ & confirmatos a papa mẽdicãtes ex inſtitutiõe ſuæ regulę vel cõſtitutione ſic ordinat q̄ profeſſi in eis maneãt:ſed nullũ amplius recipiãt ad ꝓfeſſionẽ ī dictis ordinibus:loca noua nõ emẽdo & vetera nõ vendẽdo ſine licẽtia ſedis apłicæ:irritans cõtrafacta & ex cõicans cõtrafacientes. Ab his tñ excipit̃ prædicatores & minores ob euidentẽ eorum eccleſiæ vtilitatẽ. Eremitas autẽ ſancti Auguſtini & Carmelitas:qa ipſm cõcilĩũ ꝓceſſerũt: & dicit ibi glo.Io.an.hoc intelligi pluribus ſimul in eodẽ collegio habitãtibus & eãdẽ religionẽ profitentibus.ſ.qđ dictũ eſt de habitu nouo nõ ſumẽdo:als ſingularis ꝓfona ſectã nõ inueniẽs & ſeorſum habitans nouũ habitũ ſibi ſumere poteſt. Item dicit & mendicãtes dicunt qui ex regula vel cõſtituriõib⁹ ſuis hoc profitenť: vt prædicatores & minores. Dicit etiã Arch.q̄ iſta conſtitutio de mẽdicantibus nõ extendit̃ ad nõ mendicãtes: qui.ſ.ex regula vel cõſtitutione habẽt q̄ teneãt immobilia in cõi: licet actu mẽdicẽt.

Profite ri regulam.

Differẽtia inter quatuor regulas approbatas,

Tales em̃ religiones ꝑmanent & poſſunt recipere alios ad ordinẽ & ꝓfeſſionẽ: ex quo nõ ſunt ex regula ſua mendicãtes:põt tñ papa quotidie approbare nouas religiones. Et plures poſtea inſtituitæ confirmatæ ſunt religiones.

§.V. NOTA QVOD QVATVOR

ſunt regulę ab eccl'ia approbatę ſub quarũ alĩq militãt oẽs religioſi eccl'ię catholicę. Prima fuit Baſilĩ. Sc̃da Auguſtini. Tertia Benedicti. Quarta Franciſci. Carthuſienſes tñ nõ militãt ſub aliqua iſtarum:ſed hñt ſua ſtatuta ꝓ regula:& habenť in magna veneratione ab eccl'ia. Sub regula beati Auguſtini militant oẽs canonici regulares:fratres prædicatores:eremitani: ſeruitæ:ordo ſc̃tæ Brigidæ: ordo ſancti Hieronymi de nouo inſtituti ſub Eugenio.iiij.ordo Scopetini ſub Greg.xij.inſtituti:ordo ſancti Io.Hieroſolymitani q̄ dicunť vulgariter Ferieri.ordo hoſpitalariorũ ſcti Antonij:ordo crucifero⁹.Differũt aũt inter ſe p cõſtiões varias additas regulæ & in habitu. Et de regula beati Aug.ex eo q̄ ī principio dr̃,hęc ſunt q̄ vt obſeruetis pręcipim⁹ &c. Aliqui dixerũt q̄ oĩa quæ erãt in regula:erãt in pręcepto: quã opi. reprobat Vmbertus ordinis prædicatorũ i expoſitione regulæ:& do.Io.do.ordinis prædicatoꝝ. Dicit aũt regulæ ipſe Vmb.q̄ in ſacris ſcripturis reperiunť quædã quæ habent modũ & intẽtionẽ pręcepti vt illud,Hoc eſt pręceptũ meũ vt diligatis inuicẽ &c, loã.xv. Quædã alia q̄ habent prædicatoꝝ præceptũ in intentiõe licet nõ in mõ:vt illud.Nõ furtũ facies.Exo.xx. Quædã alia q̄ habẽt modũ præcepti : ſed non intentionẽ:vt illud de ſanatione ſurdi.Mar.vij. Prædicpit eis ne cui dicerent.Non em̃ dicendum eſt q̄ intenderit dñs eos ligare ad mortale illud miraculũ prædicãdo:& tale eſt hoc qđ dr̃ hic in regula.Non em̃ videť probabile q̄ vir tã ſapiens:et ſi ꝓ modũ prædicpiẽdi loquať,intenderit oĩa ponere ſub prædicpto:& tantã materiã dãnationis accidentibus ad regulã ſuã,ꝓ ſalute miniſtrare.Et licet nõ intendat oĩa ponere ſub prædicpto:qa tñ ſuæ intentiõis eſt q̄ multũ vult oĩa ſeruari:ideo vtitur verbo prædicptorio non ad generandũ ſcrupulos:ſed ad exprimendũ ſuã intentionẽ: & ne ex tenui modo loquẽdi daretur pigritiæ humanę occaſio minus curandi de mãdatis regulæ:q̄uis aũt nullũ præceptũ ſit in regula ex virtute illi⁹ verbi prędicpti⁹: tñ multa ſunt in intentione:etſi nõ ꝑm expreſſionẽ in mõ loquendi ſicut in diuina ſcriptura cũ loquiť nobis eodem modo. Quædam reputanť exhortationes:vt illud Mat.v.& Luc. vj.Si qs te pcuſſerit in dexterã maxillã &c.Quædã prædicpta:vt illud.Mutuum date nihil inde ſperantes.Luc.vj.c. Et ſi quærať qũo poſſunt diſtingui & cognoſci? Rñdetur per rõnem bene diſpoſitã:& maxime per vnionem põt de facili iudicari q̄ intendit obligare ad ea quæ pertinent ad obedientiã:caſtitatem:vnitatẽ:& hmõi.nõ aũt ad ea quæ pertinẽt ad vltimã domationẽ carnis:vel cauendum oẽm mobilitatẽ in omni motu & geſtu:ſicut in ſcripturis diuinis docemur per rationẽ & doctrinam ſapientum quę ſunt ibi prædicpta & quæ cõſilia. Hæc Vmbertus.

Deobligatiõe regulæ diui Auguſtini.

§. VI. DE REGVLA BEATI AV

guſtini qũo obliget:ſic dicit dñs Io.do.q̄ in regula quędã ſupponuntur vt ſubſtãtialia vt oĩa prædicpta dei & eccl'ię: & tria vota principalia: & iſta obligãt ad mortale trãſgrediendo. Quædã apponunť in regula vt media & declaratoria & illa ſunt q̄ determinant principaliter qualiter præſuppoſita debent ſeruari vt de rixis nõ habẽdis & iniurijs non faciẽdis:aut ẽ̃celerrime finiẽdis ꝓ pęcpto charitatis ſeruãdo:q̄ prępoſito,i. priori:vl preſbytero.i.ępo obediatur declarat modum obedientiæ.q̄ fœminas appetere vel appeti velle criminoſum eſt, exornat votũ caſtitatis. Sed maxime videť textus regulæ iſtare circa pfectiſſimã expropriationẽ in particulari: vt q̄ habeant victum ſub vno cellario: veſtitũ ſub vno veſtiario:libros ſub vno librario. Et q̄ nullus accipiat occulte literas vel quodlibet munus. Et iſta ſimiliter videnť cadere ſub prædicpto.nec licere alicui inferiori regulã ſine cauſa ineuitabili diſpenſare. Alia vero in regula ponunť vt ſuuatoria ad ornatũ religionis & iſta non obligant niſi ſicut conſilia : vt illud. Carnem veſtram domate &c.Et illud:codices ſingulis diebus petãtur & huiuſmodi.Hæc ille.

§. VII. SVB REGVLA BEATI

Benedicti militãt multi ordines: vt monachi nigri: de quibus in cle. de sta. mo. c. ne in agro. Qui cum essent relaxati reformati sunt in speciali congregatione quæ dicit sanctę Iustinæ habentes speciales constitutiones & exemptiones p Eugeniũ. iiij. cõfirmatas. Cisterciẽ. multipliciter priuilegiati: quos beatus Bernũ. mirabiliter dilatauit. Camaldulen. instituti p beatũ Romualdũ ordinis Vallis vmbrosę: quos instruit beatus Ioannes Gualbertus ordinis humiliatorũ. Ordo Cluniacẽ. Celestini quos instituit bea. Petrus de Murrone qui fuit papa Celestinus: sed renuntiauit papatui: ordo montis Oliuarũ: ordo montis Fani seu Syluestrini. Oẽs hi sub regula beati Benedicti differũt in constitutionibus: & aliqui i habitu: & omnes sunt exẽpti: nisi Syluestrini. Et de regula beati Benedicti quã profitentur oẽs monachi exceptis Carthusiensibus: si quęrat vtrũ oia cõtenta in ea sint in p̃ceptis: ita q̃ ex transgressione alicuius ex cõtentis in regula peccet monachus mortaliter? Rñ. do. Io. de Turre cremata cardinalis sancti Sixti ordi. Prędicatorũ eximius doctor i expositione quã fecit sup regula beati Benedicti circa principiũ q̃ nõ: sed quędã sunt ibi vt p̃cepta obligãtia ad mortale: quędã vt monitiones nõ obligãtes de se trãsgressores ad mortale: sed veniale. Ea autem quæ obligãt ad mortale q̃ sunt ibi p̃cepta: sunt illa q̃ se habent vt finis regulæ: vel essentialiter faciẽtia ad finẽ regulę: & sine qb⁹ finis religionis haberi nõ põt: hmõi sunt oẽs actus interiores virtutũ de quib⁹ agit in regula: vt de charitate dei & proximi de patiẽtia: humilitate: mãsuetudine: iustitia: & hmõi seruãdis. Nã nõ solũ religiosi: sed & laici tenẽt ad ista: nõ tñ pfecto mõ habẽda: sed taliter q̃ saluẽt virtus in eis. Nõ eñ tenẽt monachus de necessitate salutis ad omnes illos. xij. gradus humilitatis qui ponuntur in regula: sed ad ea sine qbus humilitas haberi nõ põt: & sic de alijs virtutibus. Similiter ẽt quę sunt substãtialia religiõis: sine qbus religio cõstare nõ põt: vt volũtaria pauptas: castitas: obediẽtia. ſ. quo ad p̃cepta regulæ vel ꝓlati. Ade qa tenẽt deferre habitũ suæ religionis abextra seu patẽter cũ prodit in publicũ: qđ est protestatiuũ sue pfessiõis: als peccaret mortaliter: vt. j. dicẽt. §. seq. Alia vo quę sunt in regula posita: quæ nõ sunt substãtialia religiõis: vt obseruãtiæ de ieiunijs certis temporibus taxatis in regula: de abstinẽtia ab esu carniũ: de camisijs lineis nõ habẽdis: de culcitris nõ tenẽdis: de sil ẽtio certis locis & tẽporib⁹ seruãdo & hmõi nõ sunt p̃cepta: nec obligãt transgressorẽ de se ad mortale. Signãter dictũ est de se: quia p accidens posset esse mortale rõne cõtemptus: qñ. ſ. quis illa transgrederetur ex contẽptu. Hoc aũt probat præfatus doctor multipliciter. Primo ex dictis beati Tho. ii. ii. q. clxxxvi. arti. ix.

Probatio regulæ. Idem Tho. in quodlib. ſ. q. ix. art. iiij. dicit q̃ stultũ est dicere q̃ monachus ſtrangẽs silentiũ post completoriũ peccet mortaliter. Idem in eodẽ quodlib. e. q. eo. arti. dicit monacho comedere carnes extra infirmitatem non esse mortale. Idem habetur extra de statu mo. c. cũ ad monasterium. nisi faceret in contẽptũ vel cõtra p̃ceptũ quãdo cõtrariũ sibi a prælato suo p̃ciperet. Idẽ videtur, dicendũ de alijs obseruãtijs: cũ hęc sit p̃cipua. Et de similibus idẽ est iudiciũ. extra de statu mo. c. recolentes.

Secũdo Secundo Io. an. Nam in nouel. sup. c. relatũ. extra ne cleri. vel mona. nego. se. si immi. dicitur. Relatũ est nobis q̃ monachi de. N. viuũt ſculariter & alios exẽplo suo corrũpunt. Ideoq̃ mandamus quatenus ad obseruantiam regulæ appellatione resecata compellas. Sic ait Ioã. an. super glo. ar. q̃ regula est in præcepto. qđ intelligas indistincte quo ad tria substãtialia vota. Alia aũt nõ credo esse in p̃cepto: als vnus de mille monachis non saluaretur. Tertio hoc patet

Tertio. per id qđ dicit in principio regulæ ipsi⁹. Ausculta o fili p̃cepta magistri: & admonitiões pñ patris excipe. inquit Benedictus. Non dicit simpliciter præcepta: sed addit & admonitiones: vt intelligatur non oia esse præcepta: sed quędam præcepta: & quædã vt monitiões & simplices ordinationes. Quæ autẽ ibi in regula sint præcepta: & quæ monitiones simplices: ex forma verboꝝ regulę haberi non põt: Sed sicut vbi sacra ſscriptura vniformiter loquit in veteri & noua lege: vt ex proprietate & forma verborũ ipsius nõ possit bñ discerni quæ ibi sint p̃cepta & quę simplicia monita nõ obligantia ad mortale: sed per rationẽ & doctrinã sapientum docetur ista distinctio: ita dicẽdum est de regula beati Benedicti. Et p rationẽ quidem cognoscitur tales

Expositio regulę sancti Bñdicti

obseruẽtias nõ esse sub præcepto: sed solũ subst̃ãtialia religionis. ſ. expropriatio: castitas: obedientia: qa nõ est verisimile q̃ vir sapiẽs & expertus humanã fragilitatẽ plenus spiritu dei voluerit filios suos onerib⁹ importabilib⁹ grauare: hoc eñ non esset regulã tradere & cõpendiosam viã facere ad regnũ cœleste: sed iniçere laqueos professorib⁹: & deijcere eos in ꝓfundũ: quæ pietas patris hæc esset: cum tamen dicat admonitiones pij patris excipe. Beatus quoq; Greg. in lib. Dial. dicit de beato Benedicto q̃ edidit regulam discretione p̃cipuã. Sed quæ discretio esset vt ad oia cærimonialia tenerent sub præcepto? Idem in Moralibus assimilat religionẽ portui trãquillo: & ſcularẽ vitã mari ꝓpter pericula: sed maiora pericula trãsgressionis & damnationis essent in religione q̃ in sæculo: ti oia ordinata regulæ eẽnt sub præcepto. Per doctrinã sapiẽtum hoc patet. Nam doctores in theologia & canonistę approbati hoc dicunt. ſ. obseruãtias regulæ: vt abstinentiã ab esu carniũ & silentiũ nõ esse præcepta: nec de se obligare ad mortale ho rum transgressorẽ. In. c. etiã cũ ad monasteriũ. extra de statu mona. prohibet in virtute obediẽtiæ strictissime q̃ nullus monachus habeat propriũ: quia hoc est cõtra paupertatem: quod ẽ essentiale religiõis. Alia vero vt abstinẽtia ab vsu lineorũ: esu carniũ: silentiũ i dormitorio: in refectorio & oratorio & claustro nõ præcipiunt eodẽ mõ: sed iunguntur vel simpliciter statuunt. Possunt autem contra prædicta fieri quædã obiectiones quibus de facili respondetur. Et primo sic. Quę votũ trangredit peccat mortaliter: quia cõtra præceptũ agit ſm Tho. & alios. Sed monachus in ꝓfessione vouet obseruare regulã: vnde & cõtra in ea: ergo frangẽs silentiũ vel ieiuniũ regulæ: vl abstinẽtiam a carnibus & hmõi: cũ ista prohibeant i regula facit cõtra votũ: vñ & mortaliter peccat. Ad qđ rñdet idẽ doctor bea. Tho. in. ſ. quodlibe. q. ix. arti. iiij. in corpo. ar. & ij. ij. q. clxxxvj. art. ix. in rñ. ad. j. q̃ monachus faciens professionẽ non vouet seruare regulam beati Benedicti: sed viuere ſm regulã: id est tẽdere ad hoc q̃ mores suos formet ſm regulam: sicut ſm quod dã exemplar: vnde ex voto obligat ad seruãdũ ea quæ sunt in regula tamq̃ præcepta: & q̃ platus ſm tenorẽ regulæ præcipere voluerit. Cętera quæ non continenẽ in regula vt præcepta, nõ cadunt sub voto directe: vnde præter mittẽs ea non peccat mortaliter. Non autem oia quæ sunt in regula sunt præcepta vt dictũ est: sed multæ sunt simplices ordinationes q̃ trãsgredi nõ est cõtra votũ nec mortale: nisi qs ea faceret ex contẽptu: qa & hoc etiã esset agere directe cõtra votum. Scđo arguit sic: dicit bea. Benedictus in regula. c. xcviij. Si qs suscipiat in congregatione. Et paulo post. suscipiẽdus ꝓmittat corã oibus de stabilitate sua & cõuersione morũ & obediẽtia: & si aliq̃n aliter fecerit sciat se esse dãnandũ. Cum ergo ꝓmittat talis cũcta seruare: ergo videtur trãsgressor voti & ꝓmissiõis: & dãnandus p mortale cõmissum. Rñ. idem q̃ illa promissio large sumit nõ pro obligatiõe p modũ voti: sed ꝓ ostẽsione volũtatis: & est sensus si ostẽderit se velle cũcta seruare: eo. ſ. mõ quo habẽtur in regula. ſ. præcepta vt præcepta: & monita vt monita. Et subdit. si aliter fecerit: sciat se esse dãnandũ: intelligit de his q̃ sunt cõtraria voto ꝓmissiõis: & cõtra substãtialia regulæ. Et de stabilitate intelligit voluerit. ſ. q̃ non apostatet a religiõe: & de mor. cõuersiõe. ſ. q̃ nõ vitiat ſculariter. Nã p hmõi vtiq̃ dãnaret. Tertio arguit sic ex dictis Bernñ. in lib. de dispensatione & præceptо. Oia instituta in regula scti Bñdicti ait, nõ profitẽtib⁹ monita seu cõsilia sunt cẽsenda: nec grauãt nõ seruata: cũ tñ pfitẽtib⁹ p̃cepta præuaricãtibus in crimina stant: & necessaria dicit esse ipsa instituta. ergo &c. Rñdet idem q̃ beatus Bernardus non accipit ibi præceptũ proprie & stricte: scilicet ꝓ iussione superioris cũ intentione ligandi i virtute obediẽtiæ: sed large pro quacũq̃ iussione: ordinatione vl prohibitione alicuius rei: sicut præcepta grãmaticæ dicuntur quædã instituta circa illã artẽ. Sitr necessariũ nõ sumit ꝓprie pro eo sine quo nõ põt salus esse: sed accipit necessariũ prout distinguit cõtra liberũ: pro eo. ſ. qđ nõ ẽ amplius in optiõe eius facere vel nõ facere sine culpa aliqua vl pœna. Vnde idẽ ait in eodẽ lib. Regula beati Benedicti omnibus ꝓponit: imponit aũt nulli. Si quis aũt ex ꝓpria volũtate semel ꝓmiserit: deinceps tenẽdũ est in necessariũ sibi cõuertit: nec iam liberũ habẽt dimittere qđ ante suscipere liberũ fuit. Idem in eodẽ. Hæc minima vt indictũ silentiũ si

Quãto?

Sexto.

Argumẽta cõtra.

cõtra mãdata nõ veniũt: nec pcã sunt: accedẽte mãdato si quo minus fiãt in peccatũ reputanẽ: non tamẽ in crimen: ita tamẽ si per surreptionẽ vel obliuionẽ: nõ aũt per cõtẽptum hos: transgressio fiat. Hęc ille. Quarto arguitur. Monachus qui trãsgredit aliquid eoꝝ quę in regula continentur: aut est transgressor voti aut nõ. Si sic: mortaliter peccat si nõ: tunc illa transgressio nõ videt esse culpabilis: cũ nulla ratio alia sit ibi offensę: nisi qa cõtra ꝓmissum agit: sed nõ est dicendũ q̃ ibi sit nulla culpa: ergo mortalis ex quo frãgit votũ. Rñ. idẽ q̃ sicut in his quæ indicãt nobis voluntatem dei sine transgressione præceptі põt esse offensa: vt cũ aliquis venialiter peccando id qđ deus dissuadet cõmittit: vel qđ suadet omittit: sic sine trãsgressiõe voti põt esse culpa circa hęc q̃ indicãt volũtatem patris ſpũalis Benedicti: Augustini vel abbatis sui: vt cũ monachus monitũ abbatis vel statutũ regulæ trãsgredit: qđ ꝓbabiliter credit non esse præceptũ. Et sicut qui venialiter peccat circa ea quæ sunt de iure naturali vel diuino: nõ dr simpliciter inobediens: sic q̃ venialiter peccat circa ea quę in regula cõtinent: vel quæ ab abbate ordinant nõ dr simpliciter trãsgressor voti: nec simpliciter inobediẽs dr qui mãdatũ factũ sine præcepto transgredit. Nec etiã sequit q̃ si monachus frequenter tales ordinationes trãsgrediat vt fractionẽ silẽtij & hmõi: q̃ facit illud ex cõtẽptu: qa ex fragilitate & negligẽtia põt hoc agere: sicut dicere oriosa est veniale. Et si qs hoc agat quotidie & pluries: nõ tñ dicitur de se agere ex contẽptu vt peccet mortaliter. Hęc oia ille. Quæ aũt habentur de sta. mo. ne in agro. in Cle. quantũ ad ea quę sunt in principio capituli vsq̃ ad §. sane. tangunt monachos nigros tñ ſm Ioan. an. Quantum ad ea quæ habentur in dicto. §. sane. ſ. q̃ monachi in quolibet mense semel confiteanẽ & cõicẽt: nisi de licẽtia & consilio sui abbatis vel cõfessoris abstineant. dubitat Io. an. verũ extendantur ad oẽs monachos: qđ dicit satis esse honestũ. Quæ aũt habenẽ in. §. quia vo. vsq̃ ad finẽ: vt de non eundo ad curias principũ sine licentia suorũ abbatũ. de non portando arma intra septa monasterij: contra quæ est ibi lata sentẽtia excõcationis. de prioratibus abbatiarum. de ætate priorandorũ monachorũ & hmõi, dicit Ioã. an. extendi ad oẽs monachos. Et in fine illius Cle. confirmantur Decretales illę. cum ad monasteriũ: & in singulis, de statu mo. quæ dicunt de abstinentia a carnibus: a camisijs: & de silentio & hmõi: quæ tamen non videntur esse in præcepto: nisi illud de proprio non habendo.

§. VIII. DE REGVLA BEATI ERAN

cisci sub qua militãt soli minores. Hic sanc⁹ Frãciscꝰ incepit ordinẽ suũ anno dñi. M. ccx. sub Innocẽtio. iij. & confirmatus fuit ordo ꝓmissiue: sed solẽni approbatiõe ab Honorio post cõfirmationẽ ordinis p̃dicatoꝝ. Nota q̃ i Cle. exiui de paradiso, de ver. ſig. declarat quæ ibi sint p̃cepta vel æquipollẽtia præceptis obligãtia ad mortale trãsgressores. Ibi eñ dicit q̃ vltra tria vota essentialia religionis ordo ipse minorũ cõmuniter sensit tenet & tenuit ab anti quo q̃ vbicũq̃ in regula ponitur hoc verbũ teneanẽ: obtinet vim præcepti: & obseruari debet a fratrib⁹ sicut mortale. Cũ votũ determinatũ cuiuslibet habeat cadere sup certo: vouẽs regulã non põt dici teneri ex vi voti hmõi ad ea cõsilia euãgelica quæ in regula nõ sunt posita: q̃uis dicat in principio regulę. Regula & vita fratrũ minoꝝ hęc est. ſ. dñi nostri Iesu christi: sanctũ euangeliũ obseruare. In obedientia viuere sine ꝓprio & i castitate. Et in fine regulę dicit: humilitatẽ & paupertatem & sanctũ euãgeliũ qđ promittimus obseruemus. Declaramus tamen q̃ dicti fratres nõ solum ad illa tria vota ex professiõe regulæ obligantur: sed etiam ad oia implenda tenenẽ quę sunt pertinentia ad illa tria vota q̃ regula ipsa ponit. & in eadẽ Cle. dicit. Quę videri possunt æquipollẽtia præceptis ex vi & vbi vel saltẽ ratione materiæ de qua agitur: vel etiã ex vtroq̃ sub compendio habeanẽ. Declaramus q̃ illud qđ ponit in regula de nõ habẽdo plures tunicas q̃ vnã cum capitio & aliam sine capitio. Iẽ de nõ portandis calciamentis: de non ęquitando extra casum necessitatis, item q̃ fratres vilibus induantur. Item q̃ ieiunare a festo omniũ sanctorũ vsq̃ ad Natale & in omnibus sextis feriis teneanẽ. Item q̃ clerici faciãt officiũ diuinũ ſm ordinem Romanæ curiæ. Item q̃ ministri & custodes necessitatib⁹ infirmorũ & fratrib⁹ induendis solicitã curã gerant. Item q̃ si quis fratrum in infirmitatem ceciderit: alij fratres debent ei seruire. Item q̃ fratres nõ prædicent in episcopatu alicuius epi cum ab eo illis fuerit interdictum. Item q̃ nullus audeat populo prædicare: nisi a generali ministro: vel alijs quibus ſm prædictam declarationem id cõperit, fuerit examinatus approbatus & institutus ad hoc. Item q̃ fratres qui cognoscerent se non posse regulam obseruare spiritualiter debeãt & possint ad suos ministros recurrere. Itẽ omnia quæ ponuntur in regula ad formã habitus tam nouitiorũ q̃ professorum: necnon ad receptionis modũ ad professionẽ spectãtia: nisi recipiẽtibus quo ad habitum nouitiorũ sicut dicit regula: ſm deũ aliter videat. hæc inquã oia sunt a fratribus tamq̃ obligatoria obseruanda. Hęc ibi. Duo tamen ex prædictis scilicet de habẽdo vnã tunicã cũ capitio: & aliã sine capitio quo ad professos. Et q̃ fratres vilibus induanẽ sicut ibi modificanẽ: q̃ quis ista sicut alia q̃ quipolleant præceptis: tamen determinãt quantũ ad numerũ tunicarum: q̃ plurибus vti nõ licet: nisi in necessitatibus q̃ haberi possunt ex regula ſm q̃ hũc passum declarauit prædecessor suus: scilicet Nico. Quo aũt ad vilitatẽ vestiũ tã habit⁹ q̃ interiorꝝ tunicarũ illã debere intelligi dicim⁹ q̃ ſm cõsuetudinẽ vel cõditionem patrię debeat quãtum ad colorẽ pãni: & prætiũ vilitatis merito reputari: limõi aũt vilitatis iudiciũ ministris seu custodib⁹ & guardianis cõmittit: cõsciẽtias eorũ onerans. De pecunijs non habendis dicit q̃ sanctus Franciscus præcepit firmiter. ſ. fratrib⁹ in regula cunctis: q̃ denarios vel pecuniã nõ recipiant p se nec p interpositã pſonam. Istã particulã prædecessor suus. ſ. Nico. declarans cassus & modos posuit quib⁹ a fratribus seruatis: a fratribus nõ possunt dici: nec p se debẽt vel p alĩũ pecuniæ receptiones cõtra regulã vel cõtra ordinis puritatẽ: sed si ꝓ alio q̃ ponat dicti pdecessoris nostri. ſ. Nico. declaratio. ad dantes pecunias vel ad deputatos nuntios recurrãt, transgressores regulæ & præcepti dici possunt. Quocirca q̃ sunt oĩs pecuniç & oblationũ pecuniarũ receptio i eccl̃ia vl alibi cippi seu trunci ordinati ad offerentium seu donantiũ pecunias reponendas: necnon & quicũq̃ recursus ad pecunias se habẽtes ipis ꝓ declarationẽ prędictã nõ cõcedit: hæc oia sunt eis simpliciter interdicta. Cũ etiam recursus ad amicos speciales expresse tm in duobus casib⁹ cõcedat ſm regulã: videlicet, p necessitatibus in firmorũ vel ꝓ fratrib⁹ induẽdis. atq̃ piæ considerata necessitate vitæ: ad alias necessitates fratrum pro tpe occurrentes cessantibus eleemosynis ſpedictus prędecessor duxit extendendum. Sed pro nullis casibus q̃ pro prędictis vel similibus in via vel alibi recurrere eis licet ad amicos hmõi: siue sint dantes pecunias siue deputati per ipsos seu nuntij seu depositarij, siue quouis nomine appellentur. Et. j. præcipere q̃ & qualiter pecunia expẽdatur: computũq̃ exigere de expensa: eamq̃ quocumq̃ deponere: aut deponi facere vel recipere: facere capsulam pecuniæ vel eius clauẽ deferre: hos actus & similes fratres sibi illicitos esse sciant: prædicta enim facere ad dominos pertinet. Declarando etiam dicimus q̃ successiõe huius id est hęreditatum quę etiam ex natura sua indifferẽter ad pecuniã & etiã ad alia mobilia & immobilia se extẽdũt: nullatenus sunt capaces: nec licet eis valorẽ hęreditatũ talium vel tantã earũ partem q̃ presumi possit hoc in fraudẽ fieri quasi sub modo & forma legati dimitti sibi facere vl sic dimissa recipere: quin potius ista fieri abeis simpliciter prohibemus. Cũq̃ annui redditus inter mobilia censeantur a iure ac hmõi redditus obtinere paupertati & mendicitati repugnet: nulla dubitatio est q̃ dictis fratribus redditus quoscũq̃ sicut & possessiones: vel eorũ vsum cũ eis nõ reperiat concessus: recipere vel habere cõsiderata eorũ conditione nõ licet. Item ibi dicitur q̃ nullo modo debent fratres ipsi curijs & litigijs actibus se immiscere. Debẽt etiam scire sibi interdictũ q̃ hmõi inquisitionibus als executionibus & dispensationibus. ſ. rerum temporaliũ se exponãt: cum hęc vt sępius abq̃ litigio & cõtrectatione pecuniæ vel administratione eius nõ valeant expediri: verũtamen in his possunt dare consiliũ. Item &. j. habere hortos vt colantur acholera & alia hortalitia prętio distrahantur: necnõ & vineas repugnat suę regulæ: ſm q̃ prędecessor declarauit & ordinauit. Et. j. superfluitas aut nimia preciositas vel q̃cũq̃ curiositas i his scilicet ędificijs ecclesiasticis paramẽtis vasis altaris seu alijs quibuscũq̃: nec potest eorũ ꝓfessioni & statui cõuenire. Demum traditur de ministrorũ electione

prouincialiū: si habeāt dispēsationes, vel alias declaratio-
Regula Basilij. nes a papa ignoro. Sub regula Basilij quę prima fuit: mili-
tant omnes monachi orientalis ecclesiæ seu Græci: ac etiā
in occidente fratres Carmelitæ aliqñ sub ea fuerūt: quib⁹
anno dñi. M.ccl vij. dominus Innocen. addidit quasdā or-
dinationes per modū regulæ traditas eis a quodam patri-
archa Hierosolymitano dicto Alberto: extractas ex regu-
la Basilij cum quibusdā additis declarantes & mitigantes
Regula Carmelitarū. regulā illam per dñm Hugonem cardinalē ordinis prędi-
catorum dictatas: vbi determinat ꝙ abstinent ab esu car-
nium: & ieiunent ab exaltatione sanctę Crucis vsq; ad resur-
rectionē dñicis exceptis. Et teneant silentiū nocturno tpe
& ꝙ habeāt vnū priorem cui ꝓmittāt obedientiā cū castita-
te & abdicatiōe proprietatis. s. in ꝓfessiōe & de mō officij:
ꝙ oia habeant in cōmuni: ꝙ comedant in cōmuni refecto-
rio cum lectione in mēsa: & ꝙ vacēt lectioni & labori ma-
nuū ne sint otiosi: paucissima alia ponit. Sed habent mul-
tas alias cōstitutiones ꝑ capitula sua adiuncta: sicut alij or-
dines. Sub ipsa etiā Basilij regula fratres Ermeni seu Her-
menj vulgariter dicti anticuitus militabant: nunc aūt au-
diui eos sub regula Augustini viuere: quæ aūt in dicta re-
gula Basilij sint præcepta vel nō extra essentialia religio-
nis: nō inuento a quoq; declaratum. Et nota ſm Tho. ij. ij.
q. clxxxvj. arti. x. in corpore arti. ꝙ i eodem genere peccati
mortalis vel venialis quod cōmittitur grauius peccat re-
ligiosus q̄ laicus in tribus casibus. videlicet si faciat con-
tra vota religiōis: quia si fornicatur agit & cōtra prēceptū
& contra votum. Secūdo propter scandalum quod habet
locum in peccatis manifestis: quia magis tales scandali-
zant. Tertio si peccat ex contēptu & malitia: qa tūc est ma-
gis ingratus. In alijs. s. quæ fiunt ex infirmitate vel igno-
rantia leuius peccat religiosus: quia si est veniale quasi ab-
sorbetur ex multis bonis operibus quæ facit: si ē mortale
facilius resurgit. Primo propter intentionē quā habet ad
deum directam: quæ etsi ad horam intercipiatur de facili
ad priſtinam reparatur. Item scit etiam delicta corrigere.
Item iuuatur a socijs ad corrigendum.

§. IX. DE TRIBVS VOTIS ESSEN-

tialibus religionis. Et primo de obedientia qūo quis in ea
offendat. Obedientiæ trāsgressionem esse mortale ostendit
ex illo textu. j. Reg. xv. quasi ꝑtm hariolādi est repugna-
re: & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. i. nō obedi-
re. Sup quo verbo dicit Grego. Obedientia sola est q̄ fidei
meritū possidet: sine qua quis infidelis esse conuincit: etiā
si fidē tenere videat. vij. q. j. sciendū. Sed nota ꝙ non oīs
trāsgressio ordinationis factæ a regula vel cōstitutiōe vel
a prælato quā facit religiosus est proprie inobedientia: & ꝓ
ons mortale: als status religionis eēt plenus laqueis & pe-
riculosior statu sęculari. Nec est aliqua religio in qua quis
voueat oīa pūcta seu ordinata q̄ ponunt in regula vl' ꝓsti-
tutione & q̄ dicent ei a prælato se seruaturū: sed aliqua ex
ipsis plus & minus ſm formā ꝓfessiōis in qua fit votū so-
Triplex agit ꝰ obedientiæ. leniter. Sciendū ergo ꝙ tripliciter quis agit cōtra votum
obedientiæ: & per cōsequēs peccat mortaliter transgrediē
do ordinationes regulæ cōstitutionū vel prælatorū. Prio
per contēptū quātūcūq; illud qđ agit ꝑ cōtemptū de se sit
paruū ordinatū a regula cōstitutione vel prēlato. Nam ꝙ
cōtemptus sit mortale patet Nume. xv. vbi contēnēs mā-
datur morte puniri. Bern. etiā in lib. de dispen. & prēcepto
dicit. Neglectus vbiq; culpabilis: cōtēptus vbiq; dānabi-
lis. Hoc etiā dicit Tho. ij. ij. q. clxxxvj. ar. ix. ad. iij. qui decla-
rās quid sit cōtēptus: dicit ꝙ est renuere subijci ordinatiōi
regulæ vel legi. Dñs Io. Do. hoc declarat ꝑ exēpla dicens,
puto in cōstitutione ordinis prædicatorū dici cōtēptū vo
luntarjā sine causa cōtinuatā aliquādiu trāsgressionē: pu-
ta cum quis habet capas regales: lineis vtitur: repletur pe-
cunijs etiam ad prodigalitatē sequendā: & cū sanus sit pro
pter gulositatē tm vult fere cōtinue carnibus vesci: & cum
ieiunare valeat saltē aliquoties in hebdomada: nec sextis
ferijs a cena vult abstinere: nulla insuper petita licētia vel
obtēta: & similia facit quę cōstitutiones verant: in hisq; pse
uerare intendit: non video qūo a dānabili cōtemptu talis
valeat excusari. Vnde dicit. quisquis in ordine ꝓdicatorū
rite professus tacite vel expresse ex deliberato animo statu
ta principalia non seruat cum intentione transgressionem
hmōi continuandi, apostata est apud deum. Secundo mo-
do agitur cōtra obedientiā & fit cōtra votum: & per cō se
quens est mortale: quādo religiosus facit contra præceptū
sui prælati sub quacūq; verbo⁹ forma factū dūmō intel-
ligat ipse præceptū sibi fieri: obligans. s. eū de necessitate
ad faciendū: & prēceptū sit de re in qua tenetur ei obedire:
nam multa sunt in quibus nō tenerēt. Et primo si præcipe
ret cōtra dei mandata: vt crimen occultū reuelari sibi non
seruato ordine fraternæ correctionis: vel præter mandata:
vt mendaciū officiosum: nō em̄ debet in hmōi obedire: v t
xj. q. iij. si dñs. Secūdo si contra ordinationes ecclesiæ: vt ꝙ
non ieiunet die statuta ab eccl'ia vel celebret pro hęreticis:
tūc nō obediet. xj. q. iij. si ep̄s. Tertio si cōtra ordinationes
suæ regulę vel cōstitutiōes: vt in ordine prędicatorū cū sit
sanus ꝙ comedat carnes vel lineis vtatur: etiam infirmus
in hmōi tamē dubio debet obedire. xxiij. q. j. quid culpat.
Quarto si prēcipit ea ad quę se non extendit prælaturę au-
ctoritas: vt in interioribus: puta si ꝑciperet cōtinuā atten-
tionem ad orationes sibi iniunctas. ar. dis. xxxij. erubescit.
Vel etiā ꝙ manifestaret aliqđ ꝑtm̄ suū oīno occultū: vel
iterū cōfiteretur iam cōfessum ꝑtm̄. Pe. de Pal'. Vel etiam
si mandat ꝙ nō loquatur superiori suo: vel faciat cōtra or
dinationes maioris prelati sui. dis. viij. quę contra morem.
Quinto si prēciperet vt ieiunaret vel austeritates faceret
vltra regulam non imponendo ei per modum pœnitēn-
tiæ seu punitionis alicuius defectus: qa tūc teneret: vt no-
tat Hug. xx. q. iij. præsens. & dist. lxxiij. gesta. Laudabilius
tamen esset in hmōi obedire. ar. xj. q. iij. quid ergo. Sexto
si aliquid præciperet quod habet speciem mali: vt ꝙ nuda
ret se coram hominibus: qa obedientia intelligitur in lici
tis & honestis: vt dicitur in glo. xj. q. iij. non semper. Septi
mo si prēciperet ei ꝙ colligeret festucā de terra: vel aspice-
ret tota die aues volātes. Pe. q̄uis laudabilius esset obedi-
re in hmōi. xxxiij. q. j. admonere. vbi dicitur cuidam, Ingre
dere monasterium: humiliare sub manu abbatis: & cūcta
facito simplici animo quę tibi fuerint imperata. Et Greg.
per obedientiā nūq̄ debet malū fieri: debet vero ꝑ obedi-
tiam bonū quod agitur intermitti. xj. q. iij. quid ergo. & lo
quitur de illo bono opere ad qđ quis non tenet ex necessi
tate salutis. Insuper nota ꝙ religiosi non tenent ep̄is suis
obedire: etiā in hisq; nō sunt contra deū vl' suū ordinē ſm
Guil'. nisi saluis priuilegijs & indulgētijs & cōstitutiōibus
suis, extra de simo. c. ne dei. Vnde si prēcipiat prelato ꝙ va
dat ad papā vel regē pro ipsis vel alijs: aut recipiat cōmis-
siones in causis: aut alias cōmissiōes testamētor⁹ & hmōi:
non credo ꝙ tales teneantur obedire, licet possint ep̄i suis
subditis laicis talia demandare: & illi debeāt obedire. Ad
prelaturā aūt sibi impositam a superiori vtrū teneat obe-
dire prēcepto sup hmōi⁹ Rñ. Pe. de Pa. in. iij. dist. xix. q. j.
beat sufficientē scientiā sicut fieri cōsueuit in religione: &
qđ dicit Greg. ꝙ indign⁹ nō debet obedire: & dignus vix
debet obedire: intelligendū est de illo qui est indignus ra-
tione defectus qui est irregularitas: tūc em̄ nō debet obedi
re: nisi amoueatur impedimentum per dispensationē. Sed
non habens hmōi impedimentū debet obedire: alioquin
quilibet bonus qui reputat se indignū refugeret & soli in-
digni promouerent. Qui igitur inuitus & coactus suscipit
officiū prelaturę nō habēs sufficientē scientiā non peccat:
secus si sponte & nō coactus. Et idem dicit de audientia cō
fessionū. s. ꝙ potest cogi etiā non habens sufficientē scien-
tiam & debet obedire. Hęc Pe. Idem videtur sentire Guil'.
dicit em̄ ꝙ obedientia est necessaria in his sine quibus reli
gionis professio non posset seruari: vt facere officia cōmu
nia: & mutua obsequia. Idē Pe. de Tharā. in scripto: qđ in-
telligit dūmodo sciat saltem cōia peccata: & de alijs dubi-
tare vt habeat recursum ad peritos: nec immineat ei proba
biliter periculum animæ suæ: vel si sub diti quibus prefice
retur essent obstinati nec posset eos corrigere. argu. q. q. j. si
peccauerit. §. quādo vero. cum. c. seq. Quod aūt quis cogi
possit ad prælaturā per prēceptū & alios modos patet exē
plum in Aug. qui fuit coactus ad episcopatū. Vis inquit
ipsa mihi facta ē. dis. xl. ante omnia. &. xxiij. q. iiij. displicet.
vbi Augu. Multi vt episcopatū susciꝑant tenentur inuiti
producunt: includunt: patiuntur mala quę nolunt donec
eis adsit voluntas suscipiēdi boni operis. &. vij. q. j. in scri
pturis. dicit Grego. ꝙ is q valet oues dñi pascere & renuit
cōuincitur dñm non amare. Hoc tamen scias ꝙ nisi assen-
tiat quantūcūq; aliquis electus fit & cōfirmatus & sibi prę
ceptum factum de acceptione: nunq̄ est prælatus nec ep̄s
nec abbas nec prior nec curatus nec aliquod ius ei acqui-
ritur: vt dicit idem Pe. distin. xxv. in. iij. arti. vij. q. j. i scri
pturis. in glo. Consueuerūt aūt prelati quando intendūt
ad aliquid præceptorie subditos obligare: & ad ꝑtm̄ mor
tale contrariū faciendo: vt tali modo loquendi, Præcipio
tibi in virtute obedientiæ vel in virtute ſpiritussancti: vl'
sub pœna excōicatiōis: vel alterius cēsuræ ecclesiasticæ: vel
sub pœna carceris. Vnde Hierony. in epistola ad Iouinia
num. xxiij. q. j. c. quod debetur. §. quisquis. Quod prēcipitur
imperatur: quod imperatur necesse ē fieri. Alię ordinatio-
nes prælatorum vel sunt exhortatoriq; tm̄: & sic trāsgredi
tes non peccant. Vnde Gratianus. distinc. iiij. c. denicq; sa-
cerdotes. §. nec etsi. Decretū de necessitate facit glos. id est
prēceptum vel statutum: exhortatio liberam voluntatem
excitat: vel sunt mandata: & sic peccat venialiter nō seruā
do. Dicit enim Archi. post Hug. xxiij. q. §. quisquis. Man-
datum est medium inter prēceptum & consilium: quia est
infra prēceptum & supra cōsilium. Sæpe tamē in iure po
nitur mandatum pro prēcepto & econuerso.

§. X. DE CASTITATE QVOMO

do quis contra eam agat. Vbi nota qđ dicit Augu. de fide
christiana & i regula. & habeē. xxxij. q. v. nec solo affectu.
Nec solo affectu & tactu: sed aspectu quoq; appetit & appe
tit cōcupiscētia fœminarū. Et. j. Sed etiā tacēte lingua con
spectu mutuo seinuicē corda nūtiant impudica: & ſm con
cupiscētiō carnis alterutro delectantur ardore: etiam inta-
ctis ab immunda violatiōe corporis: fugit castitas ipsa de
moribus. Hęc ibi. Primo igitur sciendū ꝙ non solū cōmi-
xtio venerea: sed etiā aspectus: tactus: locutio: missio lite-
rarū vel munerum: cōuersatio: accessus: affectus ad mulie-
res vel viros cū fuerit ex libidine & amore carnalis luxu-
rię oīa sūt mortalia: & quodlibet eorū de ꝑse si diuersis tē
poribus fiant: & dicit sacrilegiū. Et cōmuniter prælati i re
ligione eoꝝ: solēt sibi reseruare absolutionē ab isto casu &
alijs quæ sunt cōtra tria vota principalia: qđ videt intelli
gendū cum procedit ad aliquem actum exteriorem: non
cū præcise corde cōmittunt: nisi aliter ipsi prælati declara
rent. Secūdo nota ſm Vmbertum in expositione regulæ:
ꝙ cogitatio de muliere in se nō est ꝑtm̄: delectatio aūt in
hmōi cogitatione pōt esse mortale & veniale ſm diuersas
circūstantias: appetitus ꝙo mulieris semp est mortale: qđ
intelligo de appetitu rōnabili. i. ſm determinationem ra-
tiōis & libidinoſo: & actiuę & passiuę: id ē amare vl' velle
amari carnaliter vir mulierē vel a muliere vel econuerſo:
& multo magis gloriari de hoc vel facere aliqđ ꝓpter hoc
vt amet. Hoc aūt patet ex ꝙbis ipsius Aug. in regula: dicē-
tis: appetere. s. fœminas vel ab eis appeti velle crimino-
sum est: crimen aūt hic importat mortale ſm Vmbertum.
prout sumit a Gratiano dist. xxv. §. Als ea. Videant ergo
qui habent deuotas in monasterijs: & mutuo delectantur
carnis ardore; ꝓpter qđ eas si sæpe possunt visitant: quot
mortalia cōmittant etiam si nō adderēt alias turpitudines
verboꝝ & actuū. Attendant & prælati eoꝝ qui tales ꝓmit
tunt accedere ad monasteria esse participes dānationis eo-
rum. ij. q. j. notum. &. lxxxiij. dist. c. j. Nota tertio ſm Vm-
Tria ge nera fœminarū bertum ꝙ tria sunt genera fœminarū quę tentant facilius
de bonis viris q̄ aliæ. Primū est cōtinentes maxime iuue-
nes: cum em̄ tentatio sit continue in earū natura: facilius
tentantur istæ: q̄ cōiugatæ vel aliæ fœminæ male agētes
cū alijs. Et iō Apls reddit cautū Timotheum cōtra istas. s.
Timo. v. Secundū genus est fœmine illæ quę inter cōtinē
tes viuunt sub specie vel habitu sanctitatis: & ideo cū non
audeant habere familiaritatē cū mūdanis propter votum
sanctitatis: facilius effundūt suas tentationes in viros san-
ctos cum quibus frequentius cōuersant. Vnde Aug. Non
ideo minus cauēdū est: qa sunt bonæ indolis & piæ cōuer
sationis cum sub affectu pietatis se supponat viscus libidi
nis. Tertiū genus est fœminæ inter cōtinētes speciem san-
ctitatis habentes quæ sunt vilis conditionis: quæ facilius
cadunt q̄ nobiles vel magnæ auctoritatis matronę: q̄ pro
pter honorem suum hoc attentare dedignarent: & ideo ab
his cauendum. Vnde Hiero. Fœminam quā videris bene
conuersantem mente dilige. s. ſm deum: nō corporali con
uersatiōe. dist. xxxij. hospitiolū. Et nota ꝙ dicitur extra de

statu mona. c. cum ad monasteriū. circa finē. ꝙ abdicatio
proprietatis sicut & votum castitatis: ita sunt annexa regu
lę monachali: vt nec contra eam summus pontifex valeat
indulgere. Vnde vt dicit Pe. de Pal'. in. iij. ꝙ in præceptis
negatiuis q̄diu durat obligatio ad non faciendum nunq̄
licet facere: & cū obligatio ad non coeundum sit essentiale
religioni q̄diu durat religio qđ' est vsq; ad mortem: nūq̄
est sibi licitum coire: nec papa potest dispensare ipo rema
nente religioso. Sed forte papa potest facere de religioso
non religiosum: & tūc cessabit obligatio: quia ipse potest
destruere omnem religionem sicut destruit aliquas: quia
nec reputatur religio nisi approbata a papa: ga in appro-
bando nō potest sibi legem imponere a qua non liceat re
cedere: sicut nec testator in testando. ff. de lega. si quando
Nota de vitandis occasionibus quibus caueatur & augeat amor carnalis ad mulieres: & mulierum ad viros ſm Vm
bertum in expositione regulæ. Prima occasio est accessus
ad eas sine causa vrgēte & modestia. Fœminæ sunt multū
curiosæ ad videndū viros etiam bonos. Gen. penul. Filiæ
discurrerūt per mūrum. s. ad videndū Ioseph. Sicut ex visu
mulieris inardescit cōcupiscentia viri: ita ex visu viri inar
descit cōcupiscētia mulieris. Exemplū de sancto Bernardo
quantum ad hospitā suam &c. Et ideo sancti viri: & præci
pue qui sunt aspectu gratiosi & pulchri: caueant sibi appa
rere inter mulieres vel accedere ad eas. Secunda occasio est
frequētatio cum eis. Solent enim ex hmōi frequētia corda
earū inflāmari in viros. Exemplū Gen. xxxix. de dña quæ
iniecit oculos in Ioseph: & ideo cauendum est ab hmōi fre
quētatione: vnde propter hmōi vitādū monasteria dupli
cia. s. virorū & mulierū simul habitantiū instituta a beato
Basilio mandātur separari & non amplius fieri. xviij. q. ij.
diffinimus. Tertia est familiaritas quæ causatur ex multa
& priuata locutione: familiaritas enim in omni re præbet
audaciā: audacius em̄ petitur aliquid a familiari q̄ ab ex-
traneo. Sic & mulier audacius prorūpit in tētationē in fa-
miliarē. vnde. xviij. q. ij. peruenit. prohibent monachi face
re sibi cōmatres ad tollendū familiaritatem hmōi. Et nota
ꝙ prēceptorie hoc prohibet Grego. in dicto. c. dicit tamen
glo. ꝙ si monachi habēt ecclesias curatas: nō prohibentur
baptizare: sed leuare de sacro fonte: quia ibi maior familia
ritas contrahit. Qđ extēditur ad eos religiosos: ga vbi ea-
dē ratio ibi idē ius. Hinc & Hiero. Oēs puellas vel virgi-
nes christi aut æqualr ignora: aut æqualiter dilige. Vnde
xviij. q. ij. in decima, dicit. Ea circa monachos cautela ser-
uata: vt remoti a familiaritate monialiū: nec vsq; ad vesti
bulū habeant accedendi familiare permissum. Sed nec ab-
batē vel eum qui ꝑficit extra eā quæ prēest virginibus chri
sti loq aliqd: qđ ad institutionē vel administrationē earū
ptinet licebit: nec cū ea sola q̄ prēest frequēter loq eos opor
tet: sed sub testimonio duarū vel triū foroꝝ: ita vt rata sit
accessio & breuis oīno locutio. Quarta ē oſtēsio affectiōis Quarta
per munuscula & dulces literas. Affectus ergo mulieris er-
ga bonos viros: licet sanct⁹ de facili degenerat in carnalē:
qa fragilis est naturæ: & ideo boni viri si ex aliqua cā vr-
gēte habēt oſtēdere familiaritatē caueāt sibi a verbis blā-
dis & actibus ex quib⁹ possit augeri affectus earū circa se.
Vnde Hiero. Crebra munuscula & sudariola & dulces lite
ras sctūs amor nō habet. Et loquit nō de literis honestis &
informatorijs ad bonū: sed solū ex affectiōe sensuali: & cū
verbis blandis scriptis: vt patet in sequētibus. Quinta est Quinta
decor & ꝙpositio corporis. Exēplū de Ioseph Gene. xxxix.
Et ideo boni religiosi deturpant corpus suum ꝑ mortifica
tionem. Qđ si sentiūt se diligi a mulieribus fugiant eas: &
aspere & dure loquant ad eas: & si ex hoc turbentur nō cu
rent de reconciliatione earū: melius est em̄ eas esse turba-
tas cōtra eos q̄ carnaliter affici. vnde Augu. Sermo breuis
asper & rigidus est cum hmōi habendus. Sexta est aspe-
ctus earū. Impudicus oculus (ait Augu.) impudici cordis Sexta.
est nūtius. xxxij. q. v. nec solo. Exemplum Dauid in viden
do Bersabee: & dñę respicientis in Ioseph. Et ideo vt dicitur
vj. q. j. c. ex merito. officium singulorū sit oculos habere ca
stos. Vitandū est ergo quantū possibile est cōsortiū mulie
rum. Primo propter periculū. Aug. Quanti & quales epi-
scopi clerici simul & laici post magnalia & signa mirabi- Mulie-
lia naufragati noscuntur cū volunt in naui fragili nauiga rū ꝓsor
re: hoc est in carne fragili se exponere consortio mulierum tia sunt
periculoso. Secundo propter infamiam quæ inde sequi- vitāda.

tur quæ cauenda est.arg.xj.q.iij.non sunt audiendi. Tertio propter notã exempli. Cum em̃ perfecti viri & securi inhærent familiaritatib⁹ prędictis dant occasionẽ minoribus idem faciendi:qui cũ sint infirmi de facili corruunt in istis.Et declarat Augu.in lib.de singularitate clericor⁹: q̃ nec ꝓpter vtilitatẽ clericor⁹ tẽporalẽ quæ ex hoc euenit,ẽ habẽda cũ fœminis nimia familiaritas:nec ꝓpter charitatẽ ad salutẽ earũ:nec ꝓpter quædã exẽpla christi & sanctor⁹. Nam etsi christũ sequebant mulieres q̃ ministrabãt ei & apostolis:& Helias pastus sit a vidua:non se debent hoies fragiles tantis viris æquare vt credant hoc ita pure agere sicut illi:& tamen multũ moderata & maxiẽ modesta fuit illa fragilitas & ex causa magna facta.

§. XI. DE PAVPERTATE RELI

gioso rũ seruanda siue proprietate particulari nõ habẽda: qualiter circa hoc quis offendat. Vnde Aug. in regula dicit.Nõ dicatis aliquid proprium:sed sint vobis omnia cõia. xij.q.j.c.nõ dicatis.Et Vrbanus papa inquit. Quicũq; vestrum vitã cõmunẽ suscẽptã habet:& vouit se nil proprii habere:videat ne pollicitatione suã irrita faciat: sed quod dño pollicitus est fideliter custodiat ne dãnationẽ:sed præmiũ sibi acquirat.xij.q.j.scimus. Et extra de statu mo.cum ad monasteriũ.dicit.Prohibemus districte in virtute obedientiæ sub obtestatione diuini iudicij:ne quis monachorum proprii aliquo modo possideat.Et in.c.monachi.eo. titu.dicitur.hoc de vniuersis religiosis ꝓcipimus obseruari.s.q̃ non habeãt peculium seu proprii. Vbi primo nota ꝑm Ioã.and.in nouel.hoc dicto.c.cum ad monasteriũ. q̃ proprii dicit quicquid cælatur abbati seu alij suo prælato: vel tenetur contra voluntatem prælati. Si autẽ abbas quędam monacho cõcedit vt eis possit vti ad libitũ nõ videtur dici ꝓprietas quãdo de quãtitate & qualitate nil cælat abbati:nec sine ipsius scientia aliquid recipit vel expedit paratus totum reddere & dimittere ad iussum abbatis. Et dicit proprii ꝑm abbatẽ quasi porro priuatũ separatũ a cõmunitate. Et ꝑm Hostien.importat proprii dominii rei iustis modis acquisitũ. Sed'o nota q̃ habere proprium ꝓprii, est peccatũ mortale religioso cuilibet:tum qa est cõtra votum principale.s.paupertatis:tum qa est cõtra ꝓceptũ iuris canonici:vt patet per allegata cap. Et religioso i morte reperto cũ proprio,mãdatur in dictis.c.negari ecclesiastica sepultura.Cum ergo religiosus vel religiosa : qa idẽ iuris ouino est in monialibus in hoc:aliquid recipere multũ vel parũ mobile vel immobile cõtra voluntatẽ superioris vl̃ ꝓceptũ de licẽtia prælati non est paratus totum ponere in manib⁹ eius ad placitũ & requisitionẽ ipsius prælati:vl̃ ei aliquid cælat ne ab eo accipiat vt proprietari⁹ peccat mortaliter:& sitr̃ si sibi ad vsum cõcessa ꝑ volũtatẽ superioris vel sine licẽtia vẽdit vel donat vt domin⁹ rei:nisi poneret spem in ratihabitione prælati. Tertio nota q̃ ꝑlatus non põt dispensare cũ religioso vt habeat proprii:vt,s. aliqd habeat simpliciter in sui dñio : vt facere possit qcqd velit sine volũtate superioris ꝓpria auctoritate:imo vt dicit Inno.in.c.cũ ad monasteriũ. in fine. nec summus põtifex in hoc valet indulgere,i.dispensare.Et q̃uis Archi.Hostiẽ.& Io.and.dicant q̃ papa põt cũ monacho in ꝓprietate & castitate dispẽsare:hoc volũt dicere q̃ ex iusta causa & maxima vrgente necessitate vt est bona dispositio vnius regni potest papa monachũ laicũ facere & vxorare : sed ꝑ certo tenetur q̃ nõ valet dispẽsare cum monacho vt proprium habeat & sit monachus ꝑm Tho.& Pe.de Pa, qđ patet per id qđ narrat Archi.xxxij.q.j. solet.de quadã ablata muliere,Vnde nota q̃ si prælatus dispẽsat cum religioso in proprio:vt,s,aliquid habeat & ad placitũ illud distrahat: dissipet & dispendat:vt sibi videt etiã in dãnũ monasterij:nõ videtur posse excusari a peccato graui & mortali: cũ exponat quẽ suã morti:& dãnificet monasteriũ & vsurpet potestatem quã non habet. Quarto nota q̃ cũ prælatus concedit quædam subdito ad vsum:qa tamẽ res periculosa est & in uidię & exẽpli mali causa:cõsulit Host. abbati q̃ nisi ex magna & euidenti causa talem licentiã non det monacho non habenti administrationem. Addit ad hoc dñs Io. Do. dicens:quia cõsiliũ hoc est latissimũ & ꝓpter malitiã modernor⁹ odiosum:qa religiõi damnosum:ideo restringendum per regulã illam. Odia restringi & fauores conuenit ampliari.de regu.iur.lib.vj.Item qa ad maiorem pau-

pertatem obligant fratres prædicatores q̃ monachi: cum illis sit licitũ habere possessiões in cõmuni : & ꝑ cõsequẽs abbas põt cõmittere possessionem monacho: qđ non põt ꝑlatus ordinis prædicatorũ:cum dictus ordo possessiones habere nõ possit:sed eis renũtiauit. Hæc Io.Do. Monialesautem vtriusq; ordinis mendicantiũ in cõmuni possessiones & redditus habere possunt vt monachi. Concessorum autem sibi per prælatum religiosus ita habet vsum: q̃ nõ habet vsum fructũ. Est autem hæc differẽtia inter vsum & vsumfructũ:qa ꝑm textum glo.extra de pigno.cum cõstet. Vsusfructus dicitur ius vtẽdi & fruendi rebus alienis: salua rerum substantia, sed vsus dicitur ius vtendi:licet non fruẽdi rebus alienis &c. Vnde de re cuius qs habet vsum accipere debet præcise suã necessitatẽ : nec aliquid dare potest.Sed in vsufructu vltra suã necessitatẽ pot residuum illius vsusfructus donare vt vult:qa eius rei dñs est. Religiosus de cõcessis sibi ad vsum nil potest donare etiã eleemosynaliter:nec de eo qđ acquirit per industriã aliquam: nec de bonis paternis quando sibi cõmitterent ad vsum vel fieret procurator:qa oĩa sunt monasterij:vt.xij.q.j. nõ dicatis, nisi sup hoc habeat licentiã dãdi:& tũc bñ vtatur. al's dissipatio erit nõ dispensatio:& cõcedẽs & vtẽs peccabit & recipiens sine causa rationabili,arg.xij.q.j.gloria.& tenetur restituere monasterio recipiens ex turpi causa:etiã si habuisset dans licentiã dandi. Ex dono etiã recipiens si dans nõ habebat licentiã:& multo magis si nõ habet indigentiã.Nota quinto ꝑm Vmbertũ in expositione regulæ super illud.sint vobis oĩa cõmunia.xij.q.j.nõ dicatis.q̃ cũ duplex sit vsus:quia certus & icertus.Circa certum vsum: qui.s.nõ põt auferri:dispensari nõ potest.Semp em̃ voluntas religiosi debet esse subdita prælato vt resignet quando voluerit.Sed circa vsum incertũ qui est in voluntate alterius vt ei auferatur cũ ei placuerit ex causa rationabili dispensari põt. Causa aũt rationabilis dispensationis est duplex.s.vtilitas & necessitas.vt.s.q.vij.§.nisi rigor. Vtilitas aũt põt esse duplex.s.priuata & cõis. Priuata vt cũ concedi tur religioso liber aliquis vel ad addificendũ vel ad infor mandũ animũ suũ in pertinentibus ad salutem, Cõmunis vtilitas est vt cũ cõceditur alicui vsus libri qui potest studio suo aliꝫ proficere.Similiter necessitas est duplex.s. priuata vt cũ in monasterio paupere in quo nõ possunt habere de cõi victualia moniales:concedit monali vt aliquid habeat ad vsum necessitatis suæ:cũ proposito tamẽ semp totũ resignandi cum voluerit superior. Necessitas cõis est vt cum cõcedit alicui officiali ꝓcuratori cellario & hmõi aliquid ad expendendũ in vsus cões.Et q̃uis hmõi necessitates vel vtilitates sint sufficiens causa dispensandi : nõ tñ omnes:sed solum quæ sunt valde rationabiles & euidẽtes fieri debent:vt in necessitatibus quotidianis victus & vestitus:& in vtilitatibus circa pertinẽtia ad salutẽ animę: & est valde cauendũ ne in hmõi faciliter dispenſetur:tũ propter sequelã exẽpli:tum propter speciẽ mali,de vita & honesta.cleri,cum ab omni.Nota sexto de habentibus bona monasterij vel cõuentuũ administrationẽ pro cõmunitate vt ꝓcuratores,custodes:id est librarij:vestiarij:sacristę & hmõi.Procurator igitur cũ habet administrationẽ rerum iuridice in ministrando res ecclesiæ vel cõuentus:cõditionẽ eius meliorare põt:deteriorare nõ debet.vt dr̃ ex̃ de donac.c.fraternitatem.vbi dicit glo.q̃ etsi eps aliquid modicum donare possit si sit de consuetudine: nõ tamẽ procurator etiã generalissimam habens administrationẽ.ff.de procu.l.ꝓcurator.Et hoc est contra abusionẽ modernorũ religiosor⁹ ꝑm dñm Io.Do.q̃ cõstituti ꝓcuratores & syndici a cõuentibus suis in totum vel in partem bonor⁹ patrimonialium vendunt:donant:cõmutãt:dissipãt:& disperdũt: dicentes se facere licite:quia cũ licentia suor⁹ maiorũ:cum nec ipsi prælati possint donare vel distrahere bona monasterij seu cõuẽtus. Custodia aũt dr̃ rerũ cõmissarum solers cautela & discreta administratio,extra eo.per totum. Et sic dicũtur custodes librarij:cellarij:vestiarij: quorũ officium est res sibi cõmissas cõseruare cum diligentia a latronibus a corruptiõibus:& necessaria vnicuiq; ꝓut regula vel ordinatio domus iubet distribuere:& fideliter ad bonũ commune eas tractare. Magna quoq; abusio est vt fratres velint habere salaria pro officijs suis:cũ omnia opera sua sint in manibus prælatorũ ac etiam voluntates.xij.q.j. non dicatis.Nota septimo q̃ si religiosus teneat ad superfluitatẽ res vt pecuniã

differũt vsus & vsusfructus.

procurator monasterij.

Custodia.

res vt pecuniã.capas & tunicas põposas triplicatas & hususmodi:cum licentia tamẽ prælati sui & sit paratus semp totum resignare ei in manibus eius:qđ tamẽ raro contingit:q̃uis talis nõ possit dici proprietarius: tñ ꝑm Vmbertum in expositione regulæ pcm̃ est in dispẽsante & dispẽsato sic sine causa rõnabili.Et in dispensante est pcm̃ infidelitatis seu iniustitiæ cum abutitur ptãte : cum data sit ei in ædificationem:& ipse vtitur ea in destructionẽ.In recipiente hmõi dispensationẽ est auaritia cum teneat sine rationabili causa.Hæc ille. Et satis credo q̃ qui se reperiunt in monasterijs & cõuentibus vbi nõ viuitur in cõmuni:si prælati sunt & nõ faciũt quãtum eis est possibile sine nota bili scandalo vt viuatur in cõmuni:eos nõ esse in statu tuto:qa fauent rei destructiuę religionis.argu.distĩ .lxxxiij. error.& in alijs.c.Si sunt subditi & resistunt huic bono cũ attentatur:nõ qa non possent sufficiẽter viuere:sed qa volunt abundare & de suis suo modo facere: videntur esse in malo statu cum ꝑfecte viuant & velint in malo ꝑseuerare.Prohibetur autem religiosis viuere ꝑfecte, extra de regu.& transeun.ad relig.c.relatum.

§.XII. DE HABITIONE ET RE

tẽtiõe possessionũ redditu rũ annualiũ in cõi in ordine p̃dicatorũ: vtrũ sit licitũ c Horũ declaratione sumo ex libello venerabilis viri dñi Io.Do.cardinalis g releuauit seu fuscitauit primus in Italia vitã singularis obseruãtiæ in ordine p̃dicator⁹: scitia & vita famosi quẽ fecit sup hmõi materia. Primum g̃.s.hoc eẽ pcm̃ ꝓbat sic,filij seu successores tenent patrũ p̃decessor⁹ ꝓmissa & statuta seruare:qđ patet extra de immu.eccl.aduersus. & de testa, si hæredes. Vñ & regula iuris in.vj.dicit q̃ rõni cõgruit vt succedat in onere qui substituit in honore.Sed in institutor & pater ordinis prædicatorũ.b.Dñicus & sui successores:q cõstitutiõibus formã & auctoritatẽ dederũt:ordinauerunt & ipsi seruauerũt sine possessiõib⁹ & annualib⁹ redditib⁹ viuere:vt patet in cõstitutiõibus in.c.de capitulo generalissimo:& ꝑ ipm beatũ Dñicũ hoc summis põtificib⁹ promiserũt:nec aliter summ⁹ põtifex ordinẽ approbauit:qđ patet in bulla cõfirmatiõis ordinis Honorij.iij.& in bulla canonizatiõis beati Dñici:& in bulla Clemẽtis q̃ incipit.Virtute cõspicuos. & in multis alijs bullis:quę oẽs testificãtur fratres ordinis p̃dicator⁹ elegisse viuere in arctissima paupertate. Igit̃ posteri in dicto ordine tenent̃ de lege cõi:non solum priuata quæ obligãt nõ tm̃ ad pœnã;sed etiã ad culpã:integralem oim̃ possessionũ reddituum annualiũ abrenũtiationẽ seruare.q̃uis em̃ regula beati Aug.c cuius prædicti sunt professores) nõ ꝓhibeat possessiones habere in cõi : sed ꝑmittat:tñ huic pmissioni renũtiauerũt in manib⁹ summi põtificis obligãtes se ad abdicationẽ earũ ꝑ cõstitutiões regulæ supaddit as:quarũ ẽt ipsi sunt professores. Et regula iuris dicit.Qđ semel placuit ampli⁹ displicere non põt.eẽ de reg.iu.lib.vj.Qđ verũ est i his q̃ nõ ꝑrorẽ:sed ꝑ scitiã placẽt:& nõ solũ mẽte:sed verbo vel opere:vt glo.ibi Io. and.sic est in proposito.Renuntiantibus em̃ actiones suas nõ est dandus regressus.vt.vij.q.j.q̃ periculosum. & distĩ. xcij.si quis eps.& de reg.& transl. c.ad apl'icam. Sed & ipe pater Dñicus quẽ debẽt imitari q volũt esse filij : vt dr̃ di. xl.nõ est.nunc̃ voluit possessiões accipere quæ nõ statim venderent. Et quasdam cõuentui Bononien. oblatas & a quibusdã fratribus receptas repudiauit : de quo non parũ scandalizati sunt qui obtulerant ciues deuoti:maluit autẽ eos scãdalizari q̃ possessionũ sceno ordinẽ fedare. Qui tñ tandẽ in extremis in suo testamẽto maledictionẽ dei & suã cuilibet ad ordinẽ suũ tales redditus iducẽti delegauit:quę maledictio patris effectu clamare non cessat.Sed'o nota q̃ ex prædictis & multis alijs iurium allegationibus & rationibus infert:q̃ fratres particulares duor⁹ ordinũ mẽdicantium.s.prędicator⁹ & minor⁹:q vetant possessiones habere pertinẽtes ad illos cõuentus qui patenter aut sophistice de redditibus viuunt cõmunem vitam nõ debẽt recipere: nisi sicut vxor viri q̃ tenẽt de ꝓprio labore aut eleemosynis vitam suã ducere posito q̃ omnia bona viri sui sint de vsuris.Si enim fratres tales possunt viuere de cõib⁹ eleemosynis quas conuentus illi recipiunt bene est cum eis: finaliter procurẽt a fidelib⁹:caute tñ cauẽdo scandala quantum possunt & a diffamatione fratrũ suorũ simpliciter abstinẽdo:qa tales reddit⁹ vt ꝓferẽt rapina sunt & nulli⁹ iuris existũt. Vnde & allegat Hosti. & Io.an. dicẽtes prædicatorũ statũ fore perfectũ ex electiõe altissimę paupertatis: dũmodo caueãt ne furent. Et quid ẽ furari nisi reuerti ad possessiões & redditus, ꝓhibitus.addit al's peccarent mortaliter:sicut & frangendo castitatẽ & hmõi : hęc oĩa intelligo cũ fuerit absq; debita dispẽsatione sup hmõi:& ꝑ papã. faciendã ꝑm ipm. vt.j.dicẽt. Et in fine tractatus concludit q̃ si frater singularis in dicto ordine p̃dicta facere nõ posset: ad aliq̃ẽ conuentũ suę religionis in quo religio vigeat liberã trãseũdi habeat facultatẽ:licentia tñ petita:etsi nõ obtẽta:ne obedictiæ bonũ depereat.Nota tertio q̃ in contrariũ possent induci tres rõnes quas eisdit & destruit ipse.Et prima est talis,transgressio eor⁹ quę cõtinent in cõstitutionibus nõ obligat fratres ad culpã:sed ad pœnã: nisi ꝓpter præceptũ vel contẽptũ:vt habet ex prologo cõstitutiõis. Sed nõ habere possessiones in cõi est ordinario cõstitutionum & sine p̃cepto formata:ergo nõ est peccatũ saltẽ mortale:vt dictũ est.Ad quod præfatus dñs Io.tñdet hãc ordinationẽ seu inhibitionẽ quæ habet in.c.de do.cõe.& confirm.si possessio aut reddit⁹ annuales nullo mõ recipiant attenta solẽnitate circũstantiarũ quibus facta est:de quibus habetur in.c.de capitulo generalissimo : non sit statutum quasi principale:& ablata sit potestas quibuscũq; in ordie disp̃tandi in hoc:vt ibi patet habere vim ꝓcepti:q̃uis ibi nõ fiat ꝓceptũ in forma.Sic dicit sensisse & determinasse famosos doctores Lapũ de castellis : & Francisc̃ũ de Aretio. Asserit etiã quædã quę in cõstitutiõibus prohibẽtur simpl'r,nulla adhibita pœna taxata vel taxanda absq; graui peccato cõmitti non posse:sicut est illud de possessionibus nõ habẽdis:obligãt em̃ cõstitutiões aliq̃n transgressores ad culpã & nõ solũ venialẽ:sed aliq̃n mortalẽ:et̃ sine ꝓceꝑto formato vel contẽptu adhibito qđ,ſ. declarabit in alio,§.Satis concordat Guil. qui dicit q̃ aliqua statuta sunt sub ꝓcepto:etsi ꝑ verba ꝓceptoria nõ exprimant si cõstat q̃ tãq; principalia fundamẽta ordinẽ illũ i spe religionis cõstituẽtia:sicut statuta vt inuiolabiliter obseruẽtur.Sed'a ratio est talis.Cõsuetudo nõ solum cõstituit iustum:vt dicitur distĩ.xj.in his.& alijs.c.sed etiam tollit ius ꝓsitum:vt patet per exẽplum de ieiunio a quinquagesima a clericis inchoando.dist.iiij.statuimus.& de ieiunio in festo dierũ Rogationũ.de cõse.dist.iij.rogatiões. & de quibusdã diebus feriatis,de cõse.dist.iij.c.pronũtiandũ.quæ oĩa per contrariã consuetudinẽ sunt abrogata ꝑm glo.ipsorum.c. Sed iam per antiquã cõsuetudinem a quinquaginta annis & vltra introductum est cõuentus habere possessiones & redditus: cuius prohibitio ẽ de iure positiuo:ergo &c. Sed ad hoc respõdet q̃ ad hoc q̃ cõsuetudo ꝓsiudicet iuri positiuo:requirunt multa præcipue vt sit rationabilis & ꝓscripta,extra de cõsue,c.fi. Sed ista consuetudo quæ potius dicenda est corruptela nõ habet has conditiones: nam interrupta est frequẽter per prohibitionem capitulorũ generaliũ. Requirit etiã q̃ res sit præscriptibilis & præscripta. de qua agit extra de testa.c.ij. qualis nõ est status religiõis: vnde cõtra cõstitutionũ puncta principalia nulla cõsuetudo potest introduci:vt de esu carniũ: de equitãdo & hmõi: & multo magis de possessionibus habẽdis:qđ est strictius prohibitum. Vnde & Ioã.and.in.c.cum ad monasterium. extra de statu mona.dicit q̃ sicut contra vota nõ valet cõsuetudo:sic nec contra religionẽ.& concludit cum Hostiẽ. q̃ monachi debent abstinere ab esu carnium non obstante consuetudine vel scandalo fratrum. Oportet etiã q̃ cõsuetudo sit rationabilis:& q̃ contineat naturalem ęquitatem.extra de consuetu.c.ex parte. Sed hoc non habet talis consuetudo:ergo non tollit in hoc cõsuetudo dictum ius. Tertia ratio est q̃ cum papa omnia iura in scrinio pectoris sui censeatur habere.C.de testa.l. oĩm. & extra de cõsti. c.j.lib.vj.quo.s.ad interpretationem & mutationẽ in positiuis:& cum omni lege humana possit dispensare ꝑm q̃es: papa dispẽsauit in hoc qđ ẽ positiuũ ius:qđ patet ꝑ plurima priuilegia ordini indulta:& ꝑcipue in priuilegio a plurib⁹ summis pontificib⁹ reuocato:qđ cõmuniter dicit ma re magnũ:vbi in directe & impublice videtur hoc haberi, de mari Sed ad hoc respõdet præfatus dñs Io.do.dicẽs q̃ hęc priuilegia si qua essent nõ valerẽt pluribus rationibus:& ꝑcipue qa priuilegiũ cõtra cõsuetudinẽ vl̃ cõstitutionẽ impetrantis vigore caret:nisi de ipsa cõsuetudine & cõstitutione expressam faciat mẽtionẽ.eẽ de cõsti.c.j. lib.vj. & eẽ de

Nota

his quæ fi. a maio. parte ca. cum nos. Sed in dictis priuilegijs nec de cõstitutione nec de cõsuetudine fit mentio: igit nõ sunt valida in hoc. Itẽ priuilegiũ per surreptionẽ obtẽtum vigore caret de rescrip. c. sup literis. Sed tale priuilegium fuit surreptitiũ: qa causæ friuolæ assignatæ: puta qa eleemosynæ fideliũ sunt attenuatæ: & nõ qa hoc est iõ qa male viuãt & tacentur illa vera scienter: quę si papa sciret nũq̃ talia daret. Vñ Lapus de castel. doctor cõsultus super hoc dixit q̃ si hoc esset cõcessum ordini per modũ priuilegij expectãda est sc̃a tussio. Nõ em̃ præsumit̃ a curia emanasse: quia cõtra statuta est religiosorũ. extra. de cõfir. vtil. vel inutil. c. porrecta. Nõ em̃ præsumit̃ q̃ papa vnico ẏbo tollere voluerit tot laboribus & vigilijs statutum firmatũ mendicantiũ. extra de elec. c. eccl̃ia. ij. Idẽ post eũ confirmauit Io. de Ligna. pfundus doctor vtriusq; iuris dicẽs dictũ priuilegiũ non valere & esse surreptitiũ: qa tacuerunt ipetrantes maledictionẽ. b. Dñici & cõstitutiões prohibẽtes. Cõstitutiones aũt cũ sint factæ: & de facto cõsistãt: psumũtur a principe ignorari, eã de cõsti. c. j. li. vj. ergo &c. Nota quarto q̃ in eo casu dicit idẽ dñs Io. licitũ esse habere possessiões & annuales redditus postq̃ fratres viuendo regulariter & vitando superfluas expensas in ędificijs: in cõiunctijs: in vestibus in promotionibus & hmõi: ac ẽt vacando saluti. pximor; prædicationi: audiẽtię cõfessionũ & hmõi experti fuerunt in suis oportunitatibus non iuuari seu vi uere posse sine redditibus: qd̃ non credit ipse euenire: tunc possessiones acceptent moderate ex earum vsu viuentes: & nullum pcm̃ erit: qa necessitas nõ habet legẽ. j. q. j. remissionẽ. & extra de obser. ieiu. c. cõsiliũ. quia & rẽ alienã accipere licet in necessitate & vti ea. extra de furtis. c. fi quis pp necessitatẽ. & hoc quia tũc oia sunt cõia. dist. xl viij. c. sicut. in fine. cum. s. sibi aliter prouideri nõ possit. de cõse. dist. v. discipulos. Hæc ipse. Tutius tamen esset q̃ etiã in necessitate q̃n nõ esset extrema: accedat dispensatio sup hoc superiorẽ: imo requirit. Nota quinto q̃ tenet idẽ Ioã. q̃ in hoc nõ possit dispẽsare nisi solus papa: nõ aũt prælati ordinis nec magister ipse: nec capl̃m generale nec generalissimũ: nisi auctoritate papæ illud celebraretur: q̃ si dicatur q̃ parẽ nõ habet iperiũ. extra de elec. c. innotuit. ar. dist. xix. c. nulli. cũ glossis suis: ergo capitulũ generalissimũ nõ potuit ligare manꝰ alteri capl̃o generalissimo: quod fieret si in hmõi dispensaret seu dictam constitutionẽ tolleret. Rñ. q̃ illud capl̃m generalissimũ primũ fuit auctoritate papę celebratũ: i quo statuit & dicit ipsum capl̃m: immo papa: nolo q̃ aliud capitulũ etiã generalissimũ possit reuocare istam constitutionẽ de possessionibus nõ habendis: sequitur q̃ quodcũq; aliud capl̃m generalissimũ sit iferius ad primo & nõ par: & p cõsequẽs nõ possit reuocare cõstitutionẽ illã: nisi ẽt ipsum fuerit auctoritate papæ celebratũ. Itẽ totꝰ ordo renunciauit auctoritati quorũcũq; capl̃orũ in hac pre nolialiter & exp̃sse quę possent ordini possessiones cõcedere aut redditus annuales: ergo talis auctoritas nec̃ est in toto ordine: nec põt esse nisi p spãlem licẽtiã nõ surreptitie impetratã: sed sponte & de certa scientia cum legitima causa a summo pontifice datã. Hæc Io. Do. No. sexto q̃ si cõuentus posset cõpetenter viuere in decenti numero & exercitio suę vocatiõis sine possessiõibus & redditibus annualibus sicut de facto experiẽtia docet in plurib⁹ locis tũc petere dispensationem super hmõi vel vti obtenta durante tali cõstitutione non excusarent̃ a peccato: quia hoc esset retro aspicere: qd̃ prohibet de pœni. di. ij. pẽnata. Hoc enim esset declinare & minui a statu perfectiõis. & paupertatis christi & apostolorꝫ & tollere ab ordie statũ mẽdicãtium. Vnde Lapus de castel. dicit q̃ in hoc differunt mẽdicantes ab alijs religiosis: quia nec in cõi nec in particulari possunt habere propriũ. i. immobilia & redditus quãtũ ad ordinẽ prædicatorꝫ. & gl. extra de elec. quorũdã. li. vj. dicit q̃ mẽdicãtes proprie sunt quib⁹ ad congruã sustentationẽ redditus aut possessiões habere eorũ. pfessio vel regula vl cõstitutio vetat. Sed p quẽstũ publicũ tribuere victũ solet incerta mẽdicitas: vt habetur de relig. do. c. j. Et Io. an. post Arch. dicit mẽdicare est egere & ab alijs necessaria quęrere. Vnde mendicus dr̃ quasi manu dicẽs. Et Io. and. in glo. s. in nouel. illud in arctissima paupertate. extra de priui. nimis prauę. dicit, loquẽs de p̃dicatorib⁹: qa nec possessiões habẽt nec redditus: sed ex solis eleemosynis sustentant̃. Hinc deuotus Ber. in lib. de dispẽ. & præcepto dicit de Plato. Vo

ta mea nõ augeat sine mea volũtate: nec minuat sine certa necessitate: alio quin nõ erit dispensatio: sed dissipatio. Et peccabit concedẽs & vtens. Nota septimo q̃ si ad conuentus pueniũt bona ĩmobilia vt possessiões: reddit⁹ annuales ture legati vel ex hæreditaria successiõe. Nam & fratres nostri adire possunt hæreditatẽ parẽtũ ex priuilegijs. Cle. iij. ĩmo nec possunt exhære dari. vt. xix. q. ij. c. fi. Nõ negat dñs Ioã. Do. quin possint fratres suscipere. Sed hoc dicit eẽ seruan dũ: qa si libere dimittunt̃ q̃citissime debent vendi: nõ cauillãdo diu tenẽdo. p prętio habẽdo maiori: sicut faciunt sæculares auari. Seruet dictũ Hiero. ad Paulinum. Si habes rẽ in potestate tua vende: si nõ habes. pñce. De prætio ẏo. puiso necessitatib⁹ cõuentus nõ superfluitatibus resi duũ pauperib⁹ eroget̃: vel. ppinquis legantis denꝰ si indigẽt. ar. xij. q. j. qa tua. &. c. expedit. Nec debet sine necessitate q̃ casum respiciat de. ppiquo multa pecunia sub deposito seruari. arg. xij. q. j. nolo. Si aũt leganꝰ cũ cõditiõe hoc põt esse multipl̃r. Et si cõditio est talis videlicet q̃ preciũ conuertat̃ in fabricã vel ornamẽtũ ecclię: vl̃ vestes & lectisternia & hmõi: hoc fieri debet q̃citissime cõmode põt dũmõ nõ sit ꝺ cõstitutiones & humilitatẽ ordinatã. ar. xiij. q. j. c. vlti. Sed si conditio sit talis q̃ nõ possit vẽdi siue alꝰ alienari: vt qa de redditib⁹ debet ãnuati, puideri fabricę: tectis: infirmis: pitãtijs: vestibus fratrũ & hmõi: credo tenere legatũ & cõditionẽ. p nõ adiecta haberi: sicut põt a fili inueniri in. c. tua nobis, eẽ de testi. Nã cõditio illa q̃ fratres sem per teneãt illã possessionẽ, est cõtra cõstitutiões eoꝝ & professionẽ: & ideo obligãt eos ad peccãdum. Et ex alia parte hoc facit ꝺ ad orãdũ. p se. Sed cũ pctõres deꝰ nõ audiat: patet q̃ testator petiuit ꝺria vñ non est audiẽdus. Sic̃ notat Arch. xxiij. q. vij. c. j. &. ij. Et qa vt dicit regula iuris. de reg. iur. li. vj. Nõ debet vtile p̃ iutile vitiari. Et priuata dispositio testatoris nõ põt generalẽ dispositionẽ legis vel canonis imutare. vt de testa. c. requisiti. &. ff. de legibus. l. nemo potest. Valebit legatũ & cõditio nõ tenebit & sic vendaẽ. q̃ si hoc non admittrat̃ a iuristis: vel permittat̃ ab executorib⁹: vel ẽt si fiat, phibitio alienatiõis sub certa pœna: puta q̃ deuoluaẽ ad aliũ in casu alienatiõis vel incurrat alia pœnam: nullo modo propter hoc faciendum est cõtra constitutionẽ: & iõ ẽt nõ possunt vẽdi abiũciaẽ & dimittaẽ. Nota octauo q̃ si legata nõ sunt facta in fraudem: fratres possunt illas eleemosynas petere: vt alꝰ spõte oblata. Sed caueãt p se vel p suos, pcuratores cõtra non dãtes ciuiliter placitare quo ad immobilia. Qd̃ si dicaẽ q̃ ex hoc dabitur occasio pfonis nõ soluẽdi legata: sed detinẽdi iniuste alienа. Rñ. q̃ pcm̃ iã interius cõmissum nõ euadit talis a quo repetunt̃: & vltra hoc multa alia adduñ in placitatiõe: vt odia: rixæ: mẽdacia: periuria: detractiones: iniustitiæ: & vltra istud scandalũ cõe laicorꝫ videntiũ mẽdicãtes litigare qui alꝰ cõsilia p̃dicare nõ cessant: laici aũt si in iudicio sua petant nõ scandalizant laicos inquãtum litigantes & sua repetentes: quinetiam clericus petens debita bona ecclesię suæ nõ peccat: sed debet ꝑ facere: vt notat Arch. x. q. ij. epis. ideo est: qa eccl̃ia hoc ei mandat: nec etiã tenetur ad statum pfectionis vt religiosi. Mendicãtibus aũt non mãdat: sed potius iterdicit p constitutiões suas & magis vt priꝰ debet qs, puidere saluti suæ seruãdo regulã suã & constitutiones q̃ alioꝝ. pcurãdo ne retineãt legata eorꝝ. Hęc Io. Do. Consiliũ ẽ & optimũ: tñ si ẽt in iudicio exigerent̃ & q̃citissime venderent̃: non videtur esse contra cõstitutiones vel iura cõia. Pe. aũt de Pa. in quadã epl̃a responsali ad magistrum ordinis fratrẽ Hugonem super ista materia possessionũ & reddituũ: dicit magistrũ ordinis & puicialẽ ex causa rõnabili: puta in casu necessitatis quæ legẽ non habet: posse cũ aliquib⁹ conuẽtib⁹ dispensare: sicut ex cã. rõnabili dispensare valent in carnibus comedẽdis. Sed si quis bñ aduertit casus sunt multũ dissimiles. Nã per constituriones declaraꝫ q̃ plati possint de carnibus dispẽsare: nõ sic de possessionibus immo expresse prohibẽt eis dispensatio. Et ideo tutior & rõnabilior videt opi. Io. Do. ã. posita. Nota nono q̃ de anniuersarijs perpetuis sic dicit idem Pe. in dicta epl̃a. Mihi videt q̃ sicut non ẽ ętas ordinẽ: imo de ordine niuersa recipere quotidianas eleemosynas: ita etiam anniuersaria rijs. perpetua: nec hoc ẽ habere redditus i recipiẽdo gratis: & inpetendo extra iudicium: nec in hoc est necessaria dispensatio: sicut nec in quotidie mẽdicando. Sed repetere ea in iudicio tanꝫ redditus sibi debitos non licet absq̃ dispensatione. Quę

de bõis immobilibus.

tione. Que dispensatio fieri nõ debet: nec illud dissimulari nisi ex cã necessitatis: puta in locis vbi ita refriguit charitas q̃ fratres seminãtes spũalia nõ possunt aliter metere tpalia. Hęc Pe. & idẽ videt dicẽdũ: immo & fortius de certis eleemosynis annualibus quas reges & principes aliqñ ordinãt dari fratribus de gabellis & alijs itroitibus. Nam talia sunt purę eleemosynæ: nã ipse concedẽs ad placitum põt reuocare talem dationẽ cũ sponte det & non ex aliqua obligatiõe ad illos: nõ obstante q̃ illi q̃ sunt sup dictis gabellis teneanꝫ ex debito dare fratribus rõne ordinationis domini. Idem dicit ipse Pe. de cẽsibus annuis: ac etiam de redditib⁹ fratrũ ad vitã: qa. s. nõ licet exigere ea absq̃ dispẽsatiõe: q̃ fieri nõ debet nisi pp necessitatẽ: sed oblata licet accipere. Et addit q̃ istud priuilegiũ quo cõcedit q̃ fratres possint recipe legata ppetua ad cultũ diuinũ: nõ exprimit de legatis perpetuis factis pro pitãtijs aut indumẽtis q̃ possint ea recipere. Timeo etiã ne illud priuilegiũ parum valeat ad propositum: qa ibi nõ exprimitur cõtraria cõstitutione vel cõsuetudine nõ obstãte. Hęc ipse. Nota decimo q̃ cũ aliqui docti viri aliter sentiãt: ideo simplices fratres id est illiterati qui in dicto ordine degunt in cõuẽtib⁹ professionatis: alꝰ religiose viuẽtes cum videãt peritos & bonos sic viuere: satis videnꝫ excusari. Sit̃ q̃ ex obediẽtia or dinis assignanꝫ in hmõi cõuẽtibus rõne studij vel prędicationis & sine scandalo nõ possent se subtrahere: etiã videtur posse excusari remanendo in cõuẽtibus possessionatis nõ dispẽsatis sup hmõi. Simil̃r & alij docti qui manent in hmõi cõuẽtibus & quãtũ in eis est sunt parati q̃ possessiones vel redditus hmõi alienenꝫ & operã dant: sed alij non cõsentiũt: cũ alienatio debeat fieri p maiorẽ partẽ capituli consentientẽ excusari videnꝫ. Et multo magis si prælatus superiori hoc prohibet. f. fieri alienationẽ. Satis vtile & rationabile esset q̃ ex quo in multis religiõibus de eleemosynis viuere nõ possunt fratres etiã religiose se habentes: tum ꝓpter grauamina laicorum multiplicata ex guerris: tum ꝓpter diminutionẽ charitatis refrigescentis: tum propter multiplicationẽ pauperũ quæstuãtiũ: procurarẽt dispẽsatio a papa p̃latos ordinis: & papa satis rõnabiliter dispensaret: & præcipue in locis vbi per experiẽtiã videt q̃ eleemosynę non sufficiunt.

§. XIII. QVANTVM AVTEM AD

cõstitutiones fratrũ prædicatorꝫ. Si frater aliquã transgredit ordinationẽ, phibitã sub p̃cepto in virtute spũs ãcti vel sub pœna excõicationis vel carceris; clarum ẽ q̃ mortaliter peccat: non aũt aliter transgrediendo sine contemptu, ꝓpter id qd̃ dicitur in ꝓlogo. Cõstitutiões nostrę nõ obligẽt nos ad culpã vl̃ ad pœnã nisi, ꝓpter præceptũ vel cõtẽptũ. Sed pro horũ declaratiõe nota ꝑm Ioan. Do. q̃ in cõstitutiõibus aliqua supponunt̃ vt p se: nõ vt forma: habit⁹ & color & obseruatio castitatis & hmõi: & trãsgressio horũ esset mortale: quia cõtra votũ & ordinationẽ eccl̃ię. Alia ponunt̃ in cõstitutione & sub triplici differẽtia: quia quædã memoratiue: quędã simpliciter negatiue: quędã ordinatiue & ornatiue. Prima sunt vt iciunia ab eccl̃ia instituta & alia hmõi: & ista talia trãsgrediẽdo facta pœnitẽtia constitutionũ vel prælati: vel nõ facta adhuc culpa remanet: nisi per cõfessionẽ deleat & cõritionẽ. Daf & nihilominus pœnitẽtia ꝑm cõstitutiões: non quia egit contra ecclesiã: sed etiã qa fecit cõtra cõstitutiones: & sic multa sunt in cõstitutionibus quę transgressores nõ solũ ad pœnã cõstitutionis obligãt: sed etiã ad culpã vel mortalẽ: vt percutiẽdo fratrẽ: vel cõtumelioſa verba dicẽdo & hmõi: vl̃ venialẽ: vt dicẽdo ẏba otiosa. Illa vero quæ ponunt̃ simpl̃r & negatiue nulla adhibita pœna taxata vel taxãda nõ recõpensanꝫ pœna: vñ ipsa transgrediendo a graui pctõ excusari nõ possunt: vt sunt q̃ existũt cõtra omnẽ obediẽtiã & extra omnẽ auctoritatẽ: & exẽplificat de possessiõib⁹ nõ habẽdis vel redditib⁹ annualibus: & illa dicit esse mortalia. Illa autẽ quæ ponuntur in cõstitutionibus ordinatiue sunt quæ de se nõ existũt de genere bonoꝝ aut malorꝫ: sed de ornatu & decentia religionis: sicut sunt ieiunia: esus carniũ negatus: modus dicẽdi vel cantãdi officiũ: silentiũ: inclinationes & hmõi: pro his taxanꝫ pœnę in cõstitutiõib⁹ vel cõmittunt̃ taxãdæ a prælatis: quas qui fecerit & a trãsgressione cessauerit sine culpa erit: puta si comedit carnes sine licẽtia & magna necessitate: si veniã petat: etsi indueãt

De legatis,

Cõstitutiões fratrũ p̃dicatorũ.

tionẽ. Quę dispensatio fieri nõ debet: nec illud dissimulari nisi ex cã necessitatis: puta in locis vbi ita refriguit charitas q̃ fratres seminãtes spũalia nõ possunt aliter metere tpalia. Hęc Pe. & idẽ videt dicẽdũ: immo & fortius de certis eleemosynis annualibus quas reges & principes aliqñ ordinãt dari fratribus de gabellis & alijs itroitibus. Nam talia sunt purę eleemosynæ: nã ipse concedẽs ad placitum põt reuocare talem dationẽ cũ sponte det & non ex aliqua obligatiõe ad illos: nõ obstante q̃ illi q̃ sunt sup dictis gabellis teneanꝫ ex debito dare fratribus rõne ordinationis domini. Idem dicit ipse Pe. de cẽsibus annuis: ac etiam de redditib⁹ fratrũ ad vitã: qa. s. nõ licet exigere ea absq̃ dispẽsatiõe: q̃ fieri nõ debet nisi pp necessitatẽ: sed oblata licet accipere. Et addit q̃ istud priuilegiũ quo cõcedit q̃ fratres possint recipe legata ppetua ad cultũ diuinũ: nõ exprimit de legatis perpetuis factis pro pitãtijs aut indumẽtis q̃ possint ea recipere. Timeo etiã ne illud priuilegiũ parum valeat ad propositum: qa ibi nõ exprimitur cõtraria cõstitutione vel cõsuetudine nõ obstãte. Hęc ipse. Nota decimo q̃ cũ aliqui docti viri aliter sentiãt: ideo simplices fratres id est illiterati qui in dicto ordine degunt in cõuẽtib⁹ professionatis: alꝰ religiose viuẽtes cum videãt peritos & bonos sic viuere: satis videnꝫ excusari. Sit̃ q̃ ex obediẽtia or dinis assignanꝫ in hmõi cõuẽtibus rõne studij vel prędicationis & sine scandalo nõ possent se subtrahere: etiã videtur posse excusari remanendo in cõuẽtibus possessionatis nõ dispẽsatis sup hmõi. Simil̃r & alij docti qui manent in hmõi cõuẽtibus & quãtũ in eis est sunt parati q̃ possessiones vel redditus hmõi alienenꝫ & operã dant: sed alij non cõsentiũt: cũ alienatio debeat fieri p maiorẽ partẽ capituli consentientẽ excusari videnꝫ. Et multo magis si prælatus superiori hoc prohibet. f. fieri alienationẽ. Satis vtile & rationabile esset q̃ ex quo in multis religiõibus de eleemosynis viuere nõ possunt fratres etiã religiose se habentes: tum ꝓpter grauamina laicorum multiplicata ex guerris: tum ꝓpter diminutionẽ charitatis refrigescentis: tum propter multiplicationẽ pauperũ quæstuãtiũ: procurarẽt dispẽsatio a papa p̃latos ordinis: & papa satis rõnabiliter dispensaret: & præcipue in locis vbi per experiẽtiã videt q̃ eleemosynę non sufficiunt.

§. XIII. QVANTVM AVTEM AD

cõstitutiones fratrũ prædicatorꝫ. Si frater aliquã transgredit ordinationẽ, phibitã sub p̃cepto in virtute spũs ãcti vel sub pœna excõicationis vel carceris; clarum ẽ q̃ mortaliter peccat: non aũt aliter transgrediendo sine contemptu, ꝓpter id qd̃ dicitur in ꝓlogo. Cõstitutiões nostrę nõ obligẽt nos ad culpã vl̃ ad pœnã nisi, ꝓpter præceptũ vel cõtẽptũ. Sed pro horũ declaratiõe nota ꝑm Ioan. Do. q̃ in cõstitutiõibus aliqua supponunt̃ vt p se: nõ vt forma: habit⁹ & color & obseruatio castitatis & hmõi: & trãsgressio horũ esset mortale: quia cõtra votũ & ordinationẽ eccl̃ię. Alia ponunt̃ in cõstitutione & sub triplici differẽtia: quia quædã memoratiue: quędã simpliciter negatiue: quędã ordinatiue & ornatiue. Prima sunt vt iciunia ab eccl̃ia instituta & alia hmõi: & ista talia trãsgrediẽdo facta pœnitẽtia constitutionũ vel prælati: vel nõ facta adhuc culpa remanet: nisi per cõfessionẽ deleat & cõritionẽ. Daf & nihilominus pœnitẽtia ꝑm cõstitutiões: non quia egit contra ecclesiã: sed etiã qa fecit cõtra cõstitutiones: & sic multa sunt in cõstitutionibus quę transgressores nõ solũ ad pœnã cõstitutionis obligãt: sed etiã ad culpã vel mortalẽ: vt percutiẽdo fratrẽ: vel cõtumelioſa verba dicẽdo & hmõi: vl̃ venialẽ: vt dicẽdo ẏba otiosa. Illa vero quæ ponunt̃ simpl̃r & negatiue nulla adhibita pœna taxata vel taxãda nõ recõpensanꝫ pœna: vñ ipsa transgrediendo a graui pctõ excusari nõ possunt: vt sunt q̃ existũt cõtra omnẽ obediẽtiã & extra omnẽ auctoritatẽ: & exẽplificat de possessiõib⁹ nõ habẽdis vel redditib⁹ annualibus: & illa dicit esse mortalia. Illa autẽ quæ ponuntur in cõstitutionibus ordinatiue sunt quæ de se nõ existũt de genere bonoꝝ aut malorꝫ: sed de ornatu & decentia religionis: sicut sunt ieiunia: esus carniũ negatus: modus dicẽdi vel cantãdi officiũ: silentiũ: inclinationes & hmõi: pro his taxanꝫ pœnę in cõstitutiõib⁹ vel cõmittunt̃ taxãdæ a prælatis: quas qui fecerit & a trãsgressione cessauerit sine culpa erit: puta si comedit carnes sine licẽtia & magna necessitate: si veniã petat: etsi indueãt

Cõstitutiões fratrũ p̃dicatorũ.

doleat de culpa cõmissa faciẽdo pœnitẽtiã taxatam: mũ datur a culpa & satisfacit transgressionibus eorũ quæ pertinent ad ornatũ religionis. Et põt non esse culpa: puta si fiat ex rationabili causa: vel forte ex inaduertentia & obligatione cõtra hmõi statuta: & propterea dicitur: nõ obligẽt nos ad culpã: quod si non diceretur, etiam in dicto casu nõ obligarent ad culpam. Et potest in ipsis transgressionibus esse culpa vel leuis si ex leuitate & fragilitate frangantur hmõi statuta: & propterea ponit capitulũ de leui culpa. vl̃ grauis si ex malitia fiat parua: vel grauior si ex grauiori malitia: & propterea ponunt̃. c. de graui culpa. &. c. de grauiori. Sil̃r capitulũ quotidianũ dicit̃. c. de culpis. Hęc ille. Tho. etiam. ij. ij. q. clxxxvj. dicit q̃ in hmõi trãsgressionib⁹ potest esse culpa vel venialis si fiat ex negligẽtia: vel etiã mortalis si fiat vl̃ ex cõtẽptu vel ex libidine: id est cõplacẽtia fruitionis: sic sumitur. xxv. di. §. alꝰ ea. Si quis autẽ non fecerit pœnitẽtias taxatas a cõstitutionibus vel taxandis a prælatis pro hmõi transgressionibus obligaẽ tũc ad culpam. Et si in hoc perseuerat: non paratus emendare se: nec pœnitẽtias pro hmõi cõstitutiõis vel prælatorũ subire debitas: hic sic agendo contẽnit ꝑm dñm Io. Do. Vtrũ fratres ordinis prædicatorum tenentur facere contenta in regula & constitutionibus ipsius ordinis dato q̃ prælatus suꝰ non mandet seu dicat ei q̃ seruet. Et primo videtur q̃ nõ: quia nõ tenetur ea facere seruare obligatione cõmuni sibi & alijs christi fidelibus qui nõ sunt obligati ad seruiẽdũ ipsa: nec etiã non videtur obligatione speciali quã fecit in professiõe. quia in ea nõ promisit seruare regulã & cõstitutiones seu contẽta in eis & in ea: sed promisit solũmodo obedire prælato suo ꝑm regulã & cõstitutiões: ergo si prelatus nõ mandat & non dicit ei q̃ seruet ipsa nõ videtur q̃ teneatur ipsa seruare. Sed cõtra. idem iudiciũ est de fratribus prædicatorum & alijs religiosis: sed alij religiosi tenentur seruare regulas & statuta suę religionis absq̃ hoc q̃ prelatus eorum dicat vel mãdet eis q̃ talia seruent: ergo & fratres prędicatores. Rñdeo ꝑm Io. Neapol̃in quodlib. xiij. q. xv. q̃ fratres prædicatores tenenꝫ seruare oia contenta in regula & in cõstitutionibus sui ordinis: prout sunt in eis & in ea cõtenta hæc præcepta: vt p̃cepta & statuta simplicia: dato ẽt q̃ prælatus suus nõ mandet nec dicat ei q̃ seruet ipsa. Qd̃ põt probari ad pręsens multipliciter. Primo qa quilibet tenetur seruare pertinẽtia ad statũ suũ: sicut prælatus qd̃ pertinet ad gradũ prælationis & sacerdos ad gradũ ordinis sacerdotalis. Et sil̃r quilibet religiosus tenet seruare regulã & statuta suæ religionis. Sed̃o probat̃ per rõnẽ: q̃ quilibet existẽs in aliquo gradu vel statu eccl̃iæ tenet facere imposita existẽtibus in tali gradu vel statu a superiore potente ei imponere. Sed papa tãq̃ vicarius christi & suprem⁹ prelat⁹ totius vniuersalis eccl̃iæ potuit imponere: & de facto imposuit statuendo vel saltem approbando vel cõfirmãdo existẽtibus in oi statu & gradu eccl̃iæ oia spectantia ad talem gradũ seu statũ: ergo quilibet existẽs in quocũq; gradu seu statu eccl̃iæ tenet facere ea quæ spectãt ad talem gradum seu statũ. Sed dicet ad hanc rõnẽ q̃ maior nõ est vera de fratribus prædicatoribus. Et rõ est: qa ꝑm Decretalẽ eẽ de reg. & trãſ. c. porrectũ. Habit⁹ nõ facit monachũ: sed professio regularis. Idẽ ergo iudiciũ de. pfessiõe alicui⁹ religionis: p quã aliquis efficit̃ religiosus: & de religione ipsa seu de statu ipsius religionis. Sed frater ordinis prędicatorum ex. pfessione sua tenetur solũ obedire prælato suo ꝑm regulam & cõstitutiões: & nõ tenet̃ seruare regulã & cõstitutiones: qa qñ profitet̃ promittit primũ. f. obedire: & nõ. ꝓmittit sc̃d̃m. f. seruare: ergo ex statu suę religiõis obligatur ad primũ & nõ ad sc̃d̃m. Sed hęc rñsio nõ valet: qa ẽt ꝑlatus p electionẽ & cõfirmationẽ & cõsecrationẽ fit ꝑlat⁹. Fact⁹ prælatus tenet̃ seruare spectantia ad statũ prelationis: q̃ tñ seruare nõ. ꝓmisit expresse qñ factus est prælatus. Et sil̃r sacerdos tenetur seruare spectantia ad gradũ ordinis sacerdotalis: quæ tñ seruare nõ. ꝓmisit expresse qñ factus est sacerdos. Et sil̃r christianus tenet̃ seruare oia statuta christianorũ: quę tñ nõ. ꝓmisit exp̃sse in baptismo qñ fact⁹ ẽ christianus. Sed eo ipso q̃ aliqs suscipit baptismã vel sacerdotium vel ꝑlationẽ & vult eẽ christianus vel sacerdos vl̃ ꝑlatus vult implicite: & ex ꝓsequẽti ꝓmittit seruare oia spectãtia ad christianos seu sacerdotes seu ꝑlatos. Et sil̃r dicẽdum est in ꝓposito: q̃ eo ipso q̃ aliquis profitetur ordinem fratrũ prædicatorꝫ & ꝓmittit esse & ẽ frater prædicatorꝫ, ꝓmittit

Fratres p̃dicatores tenẽtur seruare regulã & cõstitutiones contenta in regula.

ex cõsequẽti seruare spectãtia ad ipsum ordinẽ: licet i tali professione hoc nõ ꝓmittat expresse. Sed cõtra ista põt argui: qa transgrediens votũ peccat mortaliter: sed si ex voto ꝓfessiõis suæ frater tenetur seruare cõtenta in regula & i cõstitutionibus transgrediẽdo quodcũq; eos; transgredetur votũ: ergo semp peccaret mortaliter omittẽdo vl trãsgrediendo quodcũq; tale qd est incõueniẽs. Ad qd dicendũ est ꝙ vouẽs aliquid simpliciter seu absolute & trãsgredies seu omittẽs illud peccaret mortaliter. Sed si voueret illud nõ absolute: sed sub hac cõditione ꝙ si omitteret vel trãsgrederetur illud: nõ incurreret culpam venialem: sed pœnam aliquã determinatam: quã pœnã si omitteret incurreret culpã venialem tm & nõ mortalẽ: talis omittẽdo vel transgrediẽdo illud qd vouit non peccaret mortaliter: sed pœnã illã subire deberet: & eã omittẽdo peccaret venialiter tm & nõ mortaliter: quia solum istã promisit in voto suo: & ad istã solũ se obligauit: & sic est in proposito. Idem videt dicendũ de constitutionibus aliarũ religionum quæ non sunt in præcepto.

¶ De ingressu ad religionẽ tria pñt cõsiderari. Capꝫ. II.

§. I. INGRESSVS RELIGIONIS

Ingressus religionis non solum congruit & expedit exercitatis in obseruantia præceptorũ: vt ad maiorẽ perfectionẽ perueniãt: sed etiam non exercitatis & peccatorib⁹ ꝫm Tho. ij. ij. q. vlti. Nam & dñs Mattheũ publicanũ qui nõ erat exercitatus in ꝑceptoꝝ obseruãtia: vocauit ad obseruantiam consiliorꝝ: facilius emꝫ qui fuerunt peccatores peccata vitãe in religiõe vt patet: quia ꝑ ieiunia: vigilias: obedientiã: & alia opera religiosa tollunt occasiones peccatorꝝ: gulæ: luxuriæ & hmõi. Tho. ad qd facit qd habetur xxxiij. q. ij. admonere. vbi Stephanus papa cõsuluit cuidã vxoricidæ ꝙ ingrediatur monasteriũ dicẽs. Relinque hoc malum sæculum quod te traxit ad tam immanissimũ peccati facinus: ingredere monasterium &c.

§. I. INGRESSVS RELIGIONIS

Ingressus religionis est actus quo aliquis intrat religionem. Et primo vtrũ sit habẽda magna deliberatio circa hmõi. Rñ. Thom. ij. ij. q. vl. ꝙ diutur na deliberatio & multa cõsilia requirunt i magnis dubijs: vt dicit Phs in. iij. Etꝫ. In his aũt q̃ sunt certa & determinata nõ requirit cõsiliũ. Circa aũt ingressum religiõis tria pñt cõsiderari. primũ ẽ ipe ingressus religiõis ꝫm se: & sic est certũ ꝙ est melꝰ bonũ. Et q de hoc dubitat quãtum in se est derogat christo: qui hoc consilium dedit. Secũdo põt considerari religionis ingressus per cõparationem ad vires eius qui est ingressurus: & sic nõ est locꝰ dubitationis: quia illi qui ingrediunt religionẽ nõ cõfidunt de virtute sua sed diuina: ꝫm illud Esa. xl. Qui sperant in dño mutabunt fortitudinẽ &c. Si tñ esset aliqd spãle ipedimetũ pura infirmitas corporalis vel onera debitorꝝ vl aliquid hmõi: vbi requirit deliberatio & cõsiliũ cũ his de quibus sperat ꝙ prosint & non impediãt. Eccli. xxxvij. Cũ viro religioso tracta de sanctitate &c. Et est locutio ironica in quibus nõ ẽ diuturna deliberatio habẽda. iuxta illud Hieroñ. ad Paulinũ presbyterũ. Hærenti in salo nauiculæ funẽ magis ꝑscinde ꝙ solue. Tertio põt cõsiderari ingressus religionis quãtũ ad modũ: & quã religionẽ qs ingredi debeat: & in talib⁹ põt haberi consiliũ cũ his qui nõ impediunt. Hec Thomas. Sed pene oẽs quæ sua sunt quærunt: non quæ Iesu Christi: suã religionẽ oĩbus preferẽtes: & plerũq; qd̃ peius est alijs derogantes non attendentes ad quã vocẽtur a dño: ꝙrẽtes suscitare semẽ nõ fratri christo mortuo: sed sibi cõtra legẽ dei. viij. q. j. olim. Et vbi qs ex ignorantia vel errore intẽderet illã ingredi in qua non bñ viuitur crudelitas esset nõ reddere eũ cautũ & a proposito suo reuocare. di. lxxxiij. §. j. Sed vbi instigat & multũ inclinat ad vnam quę sit bona: non sine magna causa reuocandus est ab ea: & ad aliã inducendus: vt em dicit. xx. q. iiij. ꝑsens. Quod quis nõ eligit vel optat profecto nõ diligit: qd̃ aũt non diligit: facile cõtẽnit. De inducendo ad religionis ingressum. Nota ꝫm Tho. ij. ij. q. vlti. ar. vlti. ꝙ inducẽtes ad religionẽ hoc non solũ non peccãt: immo magnũ præmiũ merent. iuxta illud Iaco. v. Qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore viæ suæ: liberabit animã eius a morte & operit multitudinem peccatorũ. Ad hoc etiã facit qd̃ dr dist. xl v. c. tria sunt. Posset tamẽ contingere triplex inordinatio circa hanc inductionẽ. Prima est si violẽter aliquis alium ad religionẽ cogeret: quod prohibetur. xx. q. iij. præsens. Et Hiero. dicit de conse. dist. v. c. quicquid. Quicquid necessitate fit soluitur cito: quod voluntate arripitur perseuerat. Secũdo si aliquis simoniace alium ad religionẽ trahat muneribus datis, ꝓpter hoc: quod prohibetur. ſ. q. ij. ꝯpio. Nec tamen ad hoc pertinet si quis alicui pauperi necessaria ministret in sæculo nutriens eum ad religionẽ: vel sine peccato aliqua munuscula tribuat ad captandã familiaritatem. Tertio si mendacijs eum alliciat. Imminet enim sic inducto periculum: ne cum se deceptũ inuenerit: retrocedat: & sic fiãt nouissima illius peiora prioribus. Tho. Sed etiam absq; hoc periculo: nõ licet se inducere: qa vt dicit Augu, ad salutem sempiternã nullus ducẽdus est opitulante mendacio. xxij. q. ij. primũ. Et loquitur de officioso mendacio quod ẽ veniale. Ingressus religionis non solum congruit & expedit exercitatis in obseruantia præceptorũ: vt ad maiorẽ perfectionẽ perueniãt: sed etiam non exercitatis & peccatorib⁹ ꝫm Tho. ij. ij. q. vlti. Nam & dñs Mattheũ publicanũ qui nõ erat exercitatus in ꝑceptoꝝ obseruãtia: vocauit ad obseruantiam consiliorꝝ: facilius emꝫ qui fuerunt peccatores peccata vitãe in religiõe vt patet: quia ꝑ ieiunia: vigilias: obedientiã: & alia opera religiosa tollunt occasiones peccatorꝝ: gulæ: luxuriæ & hmõi. Tho. ad qd facit qd habetur xxxiij. q. ij. admonere. vbi Stephanus papa cõsuluit cuidã vxoricidæ ꝙ ingrediatur monasteriũ dicẽs. Relinque hoc malum sæculum quod te traxit ad tam immanissimũ peccati facinus: ingredere monasterium &c.

§. I. INGRESSVS RELIGIONIS

vel opera obedientiæ in ipsa vtrũ sint prętermittenda ꝓp obsequia exhibenda parẽtibus? Rñdet Tho. in quodlibe. iiij. q. vj. arti. ij. & dicit ꝙ aliter dicendũ est de eo qui nõdũ intrauit religionẽ: aliter de eo qui iam intrauit & professus est. Nã in secũdo casu cũ per professionẽ sit mortuus mundo: deobligatur a cura impendenda parẽtib⁹: sicut deobligatur per corporalẽ mortẽ: & ideo non peccat: nec facit cõtra dei præceptũ si in claustro remaneat ad præceptũ prętermissa cura parentũ. Est enim factus impotens ad reddendũ debitum parẽtibus absq; propria culpa. Debet tamen inquantũ põt salua ordinis obedientia satagere vt per se vel per alios suis parẽtibus subueniatur si in necessitate fuerint. In operibus ꝙ spãlibus & orationibus tenetur eis seruire in religione. Si aũt nondũ intrauit tunc distinguit: qa aut videt se posse in sęculo remanere absq; imminẽti periculo peccati mortalis: aut videt se nõ posse sine ꝑcõ mortali remanere. Et in secõ casu tenẽt magis saluti aiæ suæ prouidere ꝯ corporali necessitati parentum: & iõ nõ oportet retardare ab ingressu religiõis ꝓp prouisionẽ parentũ. In primo casu iterum subdistinguendũ est: qa aut sine eius obsequio parẽtes eius nullo mõ viuere possunt: & sic tenẽt eis seruire: & alia pfectiõis opera prętermittere: & peccaret dimittendo eos: aut sine eius obsequio possunt eius parẽtes sustentari: ꝯquis nõ ita honorifice & abũdãter, & tũc nõ tenerẽt dimittere ingressum religiõis & alia opera perfectionis. Et idẽ est dicẽdũ si parẽtibus in quãtacũq; necessitate cõstitutis posset ꝓuare ꝙ eis ꝓuideret per aliquẽ: tũc em põt ingredi religionem. Io. Neapol'. in quodlibe. omissa distinctione de periculo pctí mortalis vel non periculo simplr dicit ꝙ nõ solũ habẽs ꝓpositũ ingredi religionẽ: sed etiã habẽs de hoc votũ tenetur differre implẽtionẽ voti. i. ingressum religionis in duplici genere indigẽtiæ parentũ: videlicet in maxima: puta quãdo parẽtes sui nullo modo sine eo possunt viuere vel morerenꝫ fame vl nuditate & similibus: qa scilicet sunt infirmi vl in carcere vel alia simili calamitate. In mediocri indigentia: puta qa sine eo possent viuere: sed cũ notabili iactura seu detrimẽto sui status vel cõditiõis suæ: puta qa oportet eũ mẽdicare: vel alijs seruire cum magna indecentia status sui. In his duobus modis indigentiæ debet differre ingressum quousq; cesset indigentia: ꝙ si nunc̃ cessat debet ex toto dimittere. Et ratio est ꝫm eum: qa ea quæ sunt necessitatis & præcepti nõ debẽt dimitti ꝓpter ea quę sunt supererogationis & cõsilij. Sed obsequi parentibus est necessitatis & præceptum iuris diuini & naturalis: de honoratione parẽtum: qui honor magis consistit in eorꝝ sustẽtatione & corporꝝ obsequijs ꝑstatiõe ꝙ in reuerẽtiæ exhibitiõe. Ingressus aũt religiõis ẽ opus ꝓfilij & supererogatiõis: ergo debet differri propter obsequia parentũ in dictis casibus. Si autẽ dicatur ꝙ implere votũ est necessitatis & ꝑcepti nõ cõsilij: sed talis scit votũ de ingressu: ergo &c. Rñ. Io. ipse & dicit ꝙ necessitatis est implere votum licitum: nõ aũt illicitũ: supposita aũt indigẽtia parentũ in dictis duobus modis filius vouẽ do ingredi religionẽ faceret votũ illicitum. Et ratio ẽ: qa res alteri obligata nõ põt alteri ꝓmitti licite: persoua autẽ filij in illis casibus est obligata parentibus ad subueniendum: ideo &c. Si autẽ vouisset ante indigentiã parentum: & postea incurrerent talẽ indigentiã: tale votum est implere illicitũ: & ratio ẽ: qa res alteri obligata etiã alteri ꝓmissa nõ debet illa alteri tradi: qa per ꝓmissionẽ non trãsfert dñium rei quæ promittit. Et si post votũ emissum mutat cõditio ꝓsonæ vouẽtis: nõ debet votũ adimpleri: vt si qs sanus existens voueret ieiunare in pane & aqua: & postea infirmaret: ita ꝙ illud ieiunium esset sibi periculum mortis: tale votum nõ debet impleri: qa iuramẽtum & votum nõ sunt vincula iniquitatis. vt. xxij. q. iiij. inter cętera. Sic in ꝓposito: qa post votum emissum de ingressu religiõis persona vouens, ꝓpter nouã indigentiam supuenientem de nouo est obligata parẽtibus ad subueniendũ: ergo &c. Sed si indigentia parentum esset parua: vt quia non ita honorabiliter & ample viuere possunt sicut vellent & sicut viuũt alij equalis cõditionis: propter hoc nõ debet filius dimittere ingressum religiõis propter huiusmodi indigẽtiam parentum. Hæc Ioan. Neapol'. Si autem esset iam ingressus religionem: sed nondum professus; videtur idem dicendũ qd̃ de eo qui nondũ est ingressus: quando. ſ. indigentię parentum: præcipue & maxime nõ posset aliter subueniri: nec monasteriũ vellet illi ꝓuidere: qd̃ pium esset si posset. Parentes autem quia habent rationem principij in quãtum hmõi ꝓ se eis cõuenit & filiorũ curã habeãt. Et ꝓpter hoc nõ liceret alicui filios habẽti ꝑtermissa cura filiorum oĩno religionẽ ingredi. i. nõ prouiso qualiter educari valeãt. Dicit em. ſ. Timo. v. Si qs suoꝝ & maxime domesticoꝝ curã nõ habet fidẽ negauit. Tho. ij. ij. q. clxxxix. Et ad ꝫ facit. c. si qs religiõrit filios. di. xxx. vbi ꝫ phibẽt subpœna excõicatiõis: nec obstat huic di. xxx. c. j. vbi dr. Si q filij deseruerint parentes maxime fideles occasione cultus dei, anathema sint: quia vt dicit Gratianus illud fuit statutum in detestationẽ hæresis quorũdam: qui vt dicit glo. dicti. ca. putabant hoc esse necessarium ad salutẽ ex eo ꝙ xps dixit. Qui non reliquerit patrem & matrem &c.

§. II. DE INGRESSV AD RELIGIONEM

Quo ad ępos: archidiaconos & alios curatos. Nota ergo ꝫm Tho. ij. ij. q. fina. ꝙ obligatio voti perpetui ad vacãdum diuinis obsequijs competit ꝓprie ępis & religiosis. Presbyteri autem curati & archidiaconi non obligant̃ voto perpetuo & solenni ad curam animarum retinendam sicut ępi obligant̃: vñ ępi ꝑsulatum deserere non pñt absq; auctoritate Romani põtificis, extra de regu. Licet archidiaconi & presbyteri curati pñt libere renuntiare ępo curam eis commissam absq; licentia papæ: qui solus põt in votis ꝑpetuis dispensare: vñ manifestum est ꝙ archidiaconis ꝑbyteris curatis licet ad religionẽ trãsire etiam ępo cõtradicente. vt. xix. q. ij. c. duæ sunt. Bñficia autem alicui⁹ talĩ toto tpe ꝓbationis nõ debẽt alteri cõferri: nisi de ipsius cõsensu: vel nisi cõstet ꝙ absolute voluerit vita mutare vel professionẽ fecerit vel habitũ ꝓfessorũ receperit: interim seruietur beneficio per alium cui de portione ipsius bñficij prouidebitur. extra de reg. iur. c. beneficium. lib. vj.

§. III. DE INGRESSV AD RELIGIONEM

De puerorum quo ad obligatos. Nota si quis est obligatus ad ratiocinia reipub. non est recipiendus in religione: nisi prius sit expediat de rõcinijs. dist. liij. §. j. Obligati etiã ad ratiocinia priuatorꝝ honestũ est etiã ꝙ prius se expediant. Oligatus ad aliquid soluendum ꝫm Ray. ingredi põt non obstante obligatione vel iuramento: dũmodo nõ ex leuitate nec intẽtione subtrahẽdi debitũ hoc faciat: sed ex seruore charitatis: nec facit iniuriam creditori: qa facit autoritate spũsctí cui resistere nemo põt. xix. q. ij. duę sunt. & extra de regu. c. licet. Sed monasterium tenẽt satisfacere de his quę cõtulit monasterio. xix. q. iij. si qua mulier. Qꝫ si nihil cõtulit monasterio: quia nihil habebat: inanis est actio quã excludit inopia debitoris, xiiij. q. vj. si res. Si tamen post ingressum eius monasterium aliquid acquireret occasione eius: puta ꝑ successionem hereditariã donationẽ: vel ex testamento: teneretur monasterium quãtum ad illud, arg. in dicto. c. si qua mulier. Concor. Inno. & Tho. ij. ij. q. vlt. arti. vj. ad. iij. Poterit etiam ꝫm Ray. in monasterio aliquid scribere vel aliud honestum opus facere ad liberandũ se dũmodo per hoc nõ negligat diuinũ officiũ. dist. xcj. c. clericus. ſ. &. ij. Et deducentur expensę ne sit onerosus monasterio: vt dicitur xcvj. q. vj. c. de lapsis. Aliqui tamẽ dicunt non deducẽdas expensas: quod probabilius est dũmodo non impediatur obseruantia. Pe. de pal'. in. iiij. dicit simpliciter ꝙ talis non tenetur in religione operari vt soluat debita. Item obligatus ad aliquid faciendum: vt scribendum vel pingendum ꝫm Hostiẽ. nihilominus ingredi põt: & ꝓficiat qd̃ ꝓmisit. Et si hoc nõ põt saltem per alium: nisi manus eius spãliter esset electa: quia tunc non põt per alium facere: nisi de licẽtia eius cui ꝓmisit. ejꝰ de offi. deleg. c. fi. Põt etiam satisfacere ei cui ꝓmisit. siue de bonis quæ contulit monasterio: siue operando aliquid vt ei satisfaciat vt dictum est. Obligatus ex iuramento ad regendũ ciuitatem per annum vel magister ad legendum: vel capellanus ad seruiẽdum in capella ꝫm Ray. non obstãte iuramẽto possunt ingredi religionem. Non enim iuramentũ violatq ui illud in meliꝰ cõmutat. de iureiu. c. peruenit. ij. Idem Inno. Goff. & Hostí. qui tamẽ addit. Cõsulo tñ prius impleat quod ꝓmisit. ejꝰ de iureiurando. debitores. Hoc em tutius: nisi ab illis quibus iurauit possit licentiam obtinere.

§. IIII. DE OBLIGANTE SE PER VOTVM

Ad ingressum religiõis ꝫm Tho. ij. ij. q. clxxxix. art. ij. hoc de se laudabile ẽ: qa idẽ opꝰ bonũ factũ ex voto laudabiliꝰ est ꝙ factũ sine voto. Sed nota ꝙ obligãs se ad hoc aut est impubes vl pubes. Et si impubes. i. minor quatuor decim annis cõpletis quo ad masculum: vel duodecim q̃ ad fœminas: sed habet vsum rõnis: qa põt se obligare deo ꝑ votũ: sicut & diabolo ꝑ pctm: nõ si pater vel tutor nõ irritat sed ratificat: tenẽt ad intrãdũ. Si ꝙ irritat nõ tenetur nec debet intrare añ pubertatẽ. Qꝫ si intrauerit siue ex voto facto siue sine voto inuitis parentibus possunt eum extrahere etiam cõtra voluntatem suam de religiõe vsq; ad vnũ annũ & vnã diem. xx. q. ij. puella. Est aũt aduertendũ ꝫm Pe. de pa. ꝙ pater vel tutor nõ debet cũ violentia propria autoritate extrahere: sed autoritate eiꝰ q habet prãrem in monasterio: nec etiã magister filijfamilias hoc põt, nec quicũq; alius custos: licet aũt pater vel tutor possit pupillum inuitum disciplinare etiã clericum: nõ tñ possit eum corrigere alijs iniuriã inferendo: qd̃ fieret si habitũ diffũderent: vel de monasterio vi extraherẽt: quod iam erat in eius possessione. Hæc Pe. de pa. Si aũt est adultus tenẽt implere etiã contradicente patri & ꝓcipiẽti patri in hoc nõ tenetur obedire. xj. qõ. iij. c. fi dñs. Et si vouit simpliciter & absolute tenetur ꝙ citissime põt commode intrare: alꝫ ex mora peccat. Si vouit conditionaliter: id est sub certa conditione et certo tempore: tunc adueniente tempore & conditione tenẽt, alꝫ non. Si aũt religio illa esset reprobata vl illi nolũt eũ recipere: si obligatio fuit absolute ad religionem: licet non intẽdisset nisi de ista ea refutãte vel per eum te obligat⁹ est ad aliã: quia obligatio nõ fuit certe speciei: sed generis: sicut qui ꝓmittit dare æquũ: licet non intẽdat emere alienũ sed dare suũ: si oẽs sui pereant: tenẽt tñ dare aliũ. Si aũt non intendebat se obligare nisi ad istã religionem præcise: videt quibusdã ꝙ illa refutãte liberatus est: quia ꝑ eũ nõ stat: & sibi impossibile factum est qd̃ vouit & similiter si ipsa totaliter reprobẽt. Sed istud non videt: qa ille ꝙ vouet certã religionẽ: qa cũ ꝫ nõ stat vita sæculi: per consequens videt vouere dimittere sæculũ: vñ si illã religionẽ non põt habere: vel quia ipsa nõ vult: vel quia prohibiti sunt recipere ad professionẽ: qa tenẽt non redire ad sæculũ: videt ꝑ consequens ꝙ in alia religione debeat remanere. Pe. de pa. in. iiij. Sed Tho. ij. ij. q. vlti. art. iij. ad. ij. tenet priorẽ opinionẽ. ſ. ꝙ nõ teneaꝫ ad aliã. Et licet Pe. sit tutior. Tho. tñ rationabilior. Obligatꝰ aũt ex vinculo matrimonij consummati: quomodo possit intrare religionẽ & quomodo nõ: habes. ẽ. ti. j. huius. iij. pærtis. Item qui vouit vel iurauit intrare religionem minorem determinate licite põt intrare maiorem: quia in maiori includitur minus. Et licite potest ꝑ alium ad hoc induci: nisi sit aliquid speciale qd̃ impediat: puta infirmitas, vel spes maioris ꝓfectus in minori. Sed ille qui obligatur voto vel iuramento ad ingressum maioris: nõ põt licite intrare: nec debet induci ad minorẽ: nisi ex aliqua eui dẽti causa & cũ dispensatione superioris. Tho. ij. ij. q. vl. ar. ix. ad. iij, ar. Itẽ ꝫm Tho. ij. ij. q. fi. vouens intrare religionem si intẽdit se obligare: non solum ad ingressum: sed etiam ad perpetuo remanendum tenetur perpetuo remanere. Si aũt intendit se obligare ad ingressum causa experiendi: sed cum libertate remanendi vel non remanendi: manifestũ est ꝙ nõ tenẽt. Si autem in vouendo nihil de hac cogitauit: videtur obligari ad ingressum ꝫm formam iuris communis: quę est vt ingredientibus detur annus probationis. Vnde non tenetur perpetuo remanere. Si tamen tali intentione intraret vt

exiret statim nō videtur satisfactū voto: quia in vouendo hoc nō intendebat. Et ideo tenetur vt saltem velit expectari an ei expediat remanere. Possunt etiam parentes offerre filios impuberes monasteriis ad suscipiendum habitum: sed cū queuiunt ad annos pubertatis est in libertate eorū si volūt remanere vel non: non em possunt cogi ad ℔.xx. q.j. illud. vnde.xx.q.j.ca.f. dicitur. ꝙ cū sunt in.xv. anno q̄ est annus, ꝓbationis debent interrogari si volūt remanere. Et si hoc elegerint ꝓ professionem expressam vel tacitā per lapsum anni: tūc cogūtur remanere: nec possunt redire ad sæculum: & sic intelligūtur. c. addidistis. cum capitulis duobus sequentibus. & ca. quę progenitores. vt dicunt glo. Q̄uis autem liceat tales recipere: quod etiam beatus Benedictus fecit: tamen experientia rerū magistra docet: qa non expedit modernis temporibus in quibus & corpora & merita nostra defecerūt. dist. xxxiij. ca. fraternitatis. Sic seruant omnes cuiuscūq; professionis regulariter viuētes. Cogunt enim multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum. l. dist. vt constitueretur. Beatus Tho.

De pueris recipiendis. in quodlib. iij. q. v. ar. j. & .ij. ij. q. clxxxix. arti. v. probat per plurima arg. licite & laudabiliter pueros recipi posse: qd̄ intelligēdum est: nisi per constitutionem alicuius religionis prohibeatur: vt in plurib⁹ reperitur: vt in Carthusien. & in ordine sancte Brigidę. Qd̄ aūt in constitutione p̄dicatorum cauet ꝙ nullus recipiatur ante decimumoctauū annum: illud intelligitur de conuersis in illo ordine: non de clericis, put fuit declaratū p acta capituli generalis. Ingressus aliquam religionem cū diu est nouitius in ꝓbatiōe positus redire pōt ad sęculū libere infra tps nouitiatus seu annum præter cā in his casibus. Primus est si scienter receperit habitum qui dari ꝓtentibus cōsueuit: & in illo habitu triduo voluntarius perseueret. Qd̄ habet locum in illis religionibus vbi habitus nouitioꝝ est distinctus ab habitu professoꝝ: qa per talē successionē intelligitur ꝙfessus tacite: & obligat religioni in genere: non illi specialiter, eę de regula. c. constitutionē. lib. vj. Secūdus est si fecit ꝙfessionem infra annū expressam: & si hoc facit in ordinib⁹ mendicātiū est obligat⁹ religioni in gñe: nō illi quā professus est in specie. Sed in aliis ordinib⁹ est etiā in specie illi obligatus quam profitetur. extra de regu. c. non solum. lib. vj. Tertius est si euidenter apparet ꝙ talis voluerit vitā mutare qd̄ tñ in nō ꝓsumit nisi clara probatione vel ꝓtestibus indicijs ostendatur: puta qa forte donationē fecerat de suis & hmōi. Quartus est cū suscipit habitū alicuius religionis nō animo ꝓbandi: sed cū firmo ꝓpōsito ꝓmanēdi: tūc hoc equipollet voto simplici ex vi statuti ecclīastici. eę de reg. c. statuim⁹. ℌm Pe. de pal'. & Frā. de Zab. obligatur autem religiōi saltem in genere. de hoc etiā habes. ō. lib. j. ti. penul. Pro pleniori declaratione duorum casuum vltimo positorū exceptorum a regula illa supradicta. Nota. j. tex. illius. c. vbi sic ait Grego. ix. statuim⁹ nouitios in ꝓbatiōe positos ante susceptum religionis habitum qui dari profitentibus consueuit: vel ante professionem emissam ad priorem statum posse redire libere infra annū: nisi euidenter appareat ꝙ tales absolute voluerint vitam mutare: & in religione ꝓpetuo dño deseruire: cū quilibet renūciare valeat iuri qd̄ ꝓ se nosc̄itur introductum. Et post addit ꝙ in religionibus vbi non est distinctus patenter habitus nouitiorū ab habitu professorum in ꝓfessione vestes eoꝝ: scapulare & hmōi debent bñdici: vt sic sit distinctus habitus professorum ab habitu nouitiorū: saltem ꝓ hoc ꝙ est: bñdictus habitus ꝓfessorū: nō aūt habitus nouitiorū: put fit in ordine prędicatoꝝ. Et ex his videtur hoc debere seruari ꝙ nouitijs q̄n recipiuntur ad habitum ordinis non detur scapulare benedictum sed nouū: vel saltem non alis benedictū: professi autem quādo de nouo sibi faciūt scapularia, deberent a ꝑlatis suis ea facere benedicere: qa scapulare benedictum est habitus professorum: fit tamē quotidie contrarium per ignorantiam & abusum. Sed reuertamur ad dubium principale: vtrum. s. libere possit redire ad sęculum infra annū qui ītrauit animo & ꝓposito firmo remanendi in religione: & possit cōtrahere matrimoniū: vel fit ad sęculum voto astrict⁹ ad religionem: & si voto simplici vel solēni obligetur ad religionē. In. c. consulti. eo. tit, dif. Innocē. iij. in tex. ꝙ in principio sue receptionis debet recipi ēdus publice ꝓtestari an aio ꝓbandi austeritates religionis ingrediat: vt sit liber ad egrediēdū si sibi placuerit exire: an aio

De reditu ad sęculum,

ꝓpetuo ibi remanēdi. In primo casu libere ꝓterit egredi & cōtrahere matrimoniū. In secūdo nō possit: sed ad religionem sit obligatus in genere. Et q̄uis ista vera sint: tñ Ioan. an. in nouel. sup dicto. c. refert Inno. iij. & Hosti. post glo. ibi dicere hic nō est necessarium. s. facere talē ꝓtestationē: nec fieri ꝓsueuit. Et assignat Inno. quadruplicē rationem. Prima qa ℌm id oēs ꝓtestarent ꝙ egressu: & sic multi possent postea habere occasionē exeundi sine rubore: & de facto exirēt als forsitā remāsuri. Secūda qa ꝓmitti debet ī dubio de suo conscientia testificari: nec aliter ꝓbari posset: de homi. c. significasti. In hac ℌ vita sit sibi iudex & testes: caueat tñ sibi in futuro iudicio. Tertia qa ꝑsumit ꝙ ex rubore omiserit ꝓtestari. Quarta qa timere potuit ne ꝓpter talē ꝓtestationē sibi ꝓbatiōis habit⁹ nō daret. Hæc ibi. Si aūt ꝙ platū recipientē ad habitū assignet sibi annus ꝓbatiōis infra quē libera est religio ad emittendū cū & ipe liber sit ad exeūdū vt sit in ordine p̄dicatoꝝ ℌm ꝓstitutiones si tñ, hoc non obstante is qui habitū recipit intendit remanere tenet ad religionem vt declarabit: & multo magis si nec prælatus aliquid dicit: nec ipse, ꝓtestationē facit qd̄ in tendit esse liber ad exeundū. Et multo magis obligat ad religionem si fecit votum etiā occultū ꝓmanēdi in religiōe. Quod ergo tex., illi⁹. c. statuimus. dicit nisi euidenter appareat ꝙ absolute voluerit vitā mutare & in religione ꝓpetuo deseruire. Glo. ibi ponit duos modos hui⁹ euidentiæ: videlicet qñ in sua recæptiōe dicit se velle sæculū dimittere: vl̄ qa tūc recipit sciēter vestes q̄ dāt profitētib⁹. Ioā. an. in nouel. ibi post glo. ponit alios modos euidētiæ: videlicet si nūc cū vult exire religionē: vel cū est egressus ꝓfitet: ꝙ tpe ingressus habeat firmū aim dimittēdi sæculū ℌm In no. etsi nil de hoc tunc dixit: vel si in ingressu illud expresit. Vel ℌm Host. qa se & sua exp̄sse monasterio obtulit: vl̄ qa proprijs oīno renūtiauit: vel castitatē vel obedientiam ꝓmiserit. Hæc em & sil'a sunt signa euidētia ℌm eū ꝙ gs dimittat sæculum. Q̄rit em ibi Io. an. Quid de his quę le gauit quis vel dimisit monasterio in ingressu eius? Rñ. ꝙ si nil ꝓtestatus est nō est q̄stio qn ꝓ hoc patet ꝙ voluit vitā mutare. Sed si ꝓtestat⁹ fuit ꝙ cōditional' intrabat oīa recuperabit: qa ꝑsumit cā mortis donasse: nisi aliud in donatione fuerit. dicta ℌm Hostien. Non obstat qd̄ habet in c. nō solū. eo. ti. li. vj. vbi dī ꝙ pōt infra annū ad sæculū libere redire: nec pōt inuitus teneri a recipientib⁹: eum qa ille habet locū q̄n nō apparet manifestis ī dicijs eū voluisse sæculū mutare: nō em pōt tūc tuit⁹ detinēri: ex quo ꝓbari nō pōt de obligatione eius. Et vt dicit glo. Ber. si nō apparent manifesta in dicta ꝑsumit ab eccl'ia ꝙ aio probādi intrauerit: si ꝑterāriū ꝓprie nō asserat: qa nemo ꝑsumit immemor ꝓprię saluti⁹. vt dī. j. q. vij. sancimus. & sic cogi nō pōt intrare religionē. Sed quātū ad deū & in foro ꝓscietiæ si firmū ꝓpositum habuit ꝓmanēdi obligat ad religionē in gñe. Sed ꝙ obligef voto solēni ad hoc durū videt dicere cū laqueus magn⁹ videat a iabus inīci qd̄ ecclesia non facit. xxvij. q. j. de viduis. vñ mihi magis placet opi. supra dicta Pe. de pa. & Fran. de Zab. videlicet ꝙ obligef vi voti simplicis: qd̄ vtiq; impedit sed nō dirimit matrimoniū ꝓtractū. Cōiter tñ canonistæ vident dicere ꝙ illud habeat vim voti solēnis: ꝙ si esset matrimoniū cōtractū & ꝓsummatū dirimere: verū quia hoc esset ex statuto eccl'iæ sicut & de voto cōtinētiæ in ordinibus sacris: ideo papa posset cum talibus dispensare in cōtrahēdo qd̄ aliqñ facit & aliqñ non facit. Ingressi monasterium se & sua dedicant deo oīa em eoꝝ bona intelliguntur monasterio esse collata. C. de epi. & cle. l. ingressi. & .xix. q. iij. qui ingredientibus. Sed no. ℌm Pe. de pa. in. iiij. qñ iura loquuntur de ingressu religionis: loquūtur de ingressu ꝙ ꝓfessionē: tūc em ꝑfecte fit religiosus & moritur mūdo: & tūc habet locū qd̄ dictū est de bonis eoꝝ si aliter de eis non disposuit. In nouitiatu tñ haber plenariā libertatē disponēdi de eis: nō aūt post ꝓfessionē etiā tacitā: vt no. pgl. dicti. c. qa. In gbusdā aūt locis est cōsuetudo ꝙ ex quo quis ingressus est religionē ꝓpinqui eius bona immobilia occupāt: nisi quaten⁹ de illis dedit monasterio. Alicubi etiā idē fit circa mobilia ℌm ꝙsuetudinē regionis. Et ℌm Ray. si dicta cōsuetudo est approbata & obtēta p. xl. ānos. Nā & a minori tpe nō currit ꝓ eccl'ia ꝓscriptio. Item nota ꝙ vitiū ingratitudinis ꝓpter qd̄ potuisset fili⁹ vel filia exhæredari a patre vel matre tollit ꝓ ingressū religionis: ita ꝙ talis nō pōt exhęredari: vt. xix. q. iij. c. fi.

q. iij. c. fi. cū glo. & in. c. si qua mulier. cū glo. plura habent de dispositione bonoꝝ ingredientiū religionem. Illi qui cō fruūt hospitalia mutāt habitū et accipiunt certū signū: si hoc faciūt autoritate ep̄i: & ꝓmittunt obedientiā & caste viuere cū vxore: & ea mortua aliā nō ducere: & ꝓpriū nō hre ecclīasticæ sunt ꝓsonę: & quodāmō religiosi dici pñt. Nec obstat ꝙ vxorē talis habet. Nā & intelligit caste viuere. di. xxxj. Nicena. Itē nō obstat ꝙ q̄si ꝓpriū habet: qa illud pōt hre rōne administrationis. Nō tñ religiosus proprie dici pōt: nisi ꝓmittat aliquā approbatā regulā, extra de relig. do. c. fi. Nec pōt tali ꝓmitti administratio spūalium si laicus est. Sed si hæc prędicta facerēt sine autoritate ep̄i: nec religiosi nec ꝓsonę eccl'iasticæ dicendæ sunt. dist. xciij. nulla. Status quarundam mulierum quæ canonicę appellantur: nec sunt professæ & hñt ꝓprium: immo & matrimoniū contrahere possunt. ℌm Innocē. & Ber. satis reprobatur. xviij. q. ij. pernitiosam. nec sunt censendę religiosæ nisi forte aliud ostendant. Et debēt per ordinarios visitari autoritate ꝓpria: vel si sunt exēptę autoritate papæ: vt in Cle. de sta. mo. c. attendentes. circa fi. Quędā alię quæ dicebātur Beguinę & Beghardi assumentes certū habitū nulli ꝓmittentes obedientiā: nec renūtiates ꝓprijs: nec regulā habētes: licet religiosis quibusdā adhæreant: quæ etiā habentes certos hęreticos errores: sunt excōmunicatæ ipę & religiosi qui fouent eas in illo Beguinagio. de hęreti. c. ad nostram. in Clemen. nec sub his includantur vestitę de pnia beati Dñici: nec sorores de tertio ordine beati Frācisci: & vtraq; regula approbata est.

¶ De professione expressa: & ꝙ in ordine mendicātiū requiritur annus probationis continuus. Cap. III.

DE PROFESSIONE ET PRIMO de professione expressa quę fit verbis ad modū homagij: quibus aliquis ꝓmittit obedientiam vel cōuersionē morū ℌm regulā approbatā. Et sit talis, ꝓtestio expressa in manu abbatis seu alicuius ꝑlatis recipientis eū: vel in manu ei⁹ quē prælat⁹ ad hoc mittit, extra de reg. c. ad aplīcā. Nota ℌ ℌm bea. Tho. ī. ij. q. lxxx. viij. ar. vij. ꝙ ꝓfessio est solēne votū qd̄ facit aliquē ecclīasticū vel religiosum: qd̄ quidē subdit ordinationi ecclię ꝓpter solēnitatem quā habet annexam. Et ga eccl'ia respicit illud ꝙ est in pluribus, ꝓfessio ante tps pubertatis facta quantūcūq; aligs habeat vsum rōnis plenū: vel sit doli capax: nō habet sui effectū vt faciat, ꝓtentē esse religiosum: hoc statutū eccleſi habef. xx. q. j. c. j. vbi dī. Firma tunc erit ꝓfessio ꝙ ignitatis ex q̄ adulta ā ętas esse coeperit. vbi gl. dicit nō intelligas cū cœperit attingere quartūdecimū annū masculi: vl̄ fœmina. xij. sed cū iā ē in fine. xiiij. vel. xij. Et q̄uis Raynundus dixerit ꝙ in hoc malitia pōt supplere ætatem: ita ꝙ etiam pubes si esset doli capax poterat ꝓfiteri & tenebat ꝓfessio: quā opi. etiā videt sequi Pe. de pal'. in iiij. arguēs a simili in matrimonio carnali. extra de despō. impu. c. puberes. hoc verū fuit quando currebat prior cōpilatio Decretaliū: qa hoc trahebat ex verbis Decretalis. postulasti. extra de regu. Sed nunc de illa Decretali partícula illa sublata est. vt dicit glo. summaria. xx. q. j. Et hanc sniam Tho. firmat glo. sup Cle. eos. de regu. vbi dicitur ꝙ requirit ętas cōsummata. s. xiij. annoꝝ in viro. & .xij. i mulíere: nec sufficit ꝙ prudētia & malitia suppleat ętatē. Professio expressa in religionibus mendicantiū recipi nō potest ante legitimū tps ꝓbationis. s. nouitiat⁹ qd̄ est tēpus vnius anni integri: q annus nō pōt incipere ante. xiiij. annū cōpletū: vñ vir ante. xv. annū cōpletū non pōt profiteri valide: nec oportet ꝙ addat vna dies vt quidā dicūt: qa hoc nusq; legit: & summa est ratio q̄ ꝓ religiōe facit: ita dicit Pe. de pal'. in. iiij. & ita firmat Io. an. in Cle. eos. de reg. Sī qui aūt recæperūt aliquā infra annū ꝓbationis ad ꝓfessionē suspēsi sunt a recæptione cuiuscūq; ad ꝓfessionē & peccant mortaliter facientes cōtra precæptū ecclesię qd̄ habet de reg. c. nō solū. lib. vj. & .c. cōstitutionē, & debent puniri pœna q̄ solet infligi ꝓ grauioribus culpis. Ille vero q sic est recæptus ꝓ illā professionē non obligat illi ordini in specie: sed religiōi in gñe: ita ꝙ ad sæculum redire nō pōt. Et nota ꝙ medicātes hic dicūtur tm predicatores & minores ℌm Pe. de pa. in. iiij. quibus nō habētibus possessiones nec reddit⁹ ex sua professione incerta mendicitas victum prębet: vnde secus est de illis ordinibus qui ex sua professione redditus & possessiones habēt vel hre possunt et nihil omnus mendicāt. In talibus em religionib⁹ & alijs quibuscūq; excepris: vt dictū est ordine p̄dicatoꝝ & minoꝝ pōt fieri, ꝓfessio expressa infra annū ꝓbationis quę ligat illi ordini in specie: & per ꝑās fieri pōt post cōpletum. xiiij. Item nota ℌm Pe. de pa. in. iiij. dist. xxvij. ꝙ istud qd̄ dictū est de ordinib⁹ prędicatoꝝ & minoꝝ nō habet locū in monialib⁹ dictoꝝ ordinū: qa nō sunt mendicātes. Et q̄uis ꝓcessa sint eis oia priuilegia fratrum tñ non ꝓpter hoc obligant ad istud cum hoc non sit priuilegiū. Et qa hoc cōuenit fratrib⁹ vt sint mēdicātes in quo distinguūtur ab eis qui habēt redditus & possessiones vnde infra annū probationis possunt expresse ꝓfiteri. Professio expressa cū mala intentiōe vel expressione illiciti facta aliquādo tenet aliqñ nō. Si em ꝓfitēdo intēdit esse religiosus: sed cum hoc intendit furari vel fornicari vel rebellare: vel ideo ꝓfiteur & intēdit esse religiosus: vt sic possit fieri eps: vel aliqd mali facere professio tenet: quia intendit se obligare ad vota: licet intēdat non soluere e quod ꝓmittit: tamē cōsentit in ꝓmittēdo. Sola aūt obligatio ad vota nō impletio est de essentia religionis. Item si exprimat in professiōe aliquid quod nō sit cōtrariū essentię religionis: puta qa de licētia prælati custodiat pecuniā vel aliqd tale, valet ꝓfessio. Si ẏo nō solū nō intēdit caste viuere: immo nec intēdit se obligare ad hoc tunc non esset ꝓfessus: quia hęc intentio repugnat essentię religiōis: & idē est de alijs votis. Si vero exprimat aliquid repugnans & inhonestum essentiali: puta qa non intēdit se obligare ad castitatē vel aliquid tale: nō valet ꝓfessio: sicut nec valeret ꝓpter solam intēționē. Et idem est si dicat. Non intēdo saluare castitatem promissam quātūcūq; promittā. Et hæc expressa nocent: non expressa nō nocent ad similitudinē matrimonij carnalis. Hæc oia. Pe. de pa. in. iiij. dist. xxvj. q. iij. Sed sicut in matrimonio carnali ecclesia iudicat ℌm actus exteriores: non interiores q̄ sibi non possunt innotescī: vnde quātūcūq; quis non intēdat cōtrahere matrimoniū: tñ exprimendo verba matrimonij contrahēdi iudicabit illud matrimoniū & cogef cū illa habitare: ita in religione quantūcūq; nō intēdat se obligare votis religiōis: ex quo sponte ꝓfitetur & nō protestat aliquid in contrariū ecclīa coget illū seruare. ꝓfessionē: ꝓsumitur em solēnitet vouisse: vñ sicut excōicat eū qui est tacite ꝓfessus ad hoc vt temaneat ī claustro. ita hūc Guil. dicit ꝙ si exprimatur cōditio cōtra particulare austeritatem vt ꝙ liceat ei comedere carnes: si scit hoc cōtineri in regula seu cōstitutionib⁹ q̄s profitet tenet: secus si nescit. id cō tineri in eis. Professio facta per marem in monasterio monialium: vl̄ econuerso ꝙ fœminā in cōuentu fratrum: puta simulato sexu: q̄uis Mattheus dicat ꝙ nō teneat ꝓ textum c. diffinim⁹. xviij. q. ij. tamen Fran. de Zab. dicit ꝙ tenet: qa licet ibi esse nō possit: & hoc est quod dicit. c. diffinim⁹, tñ cū moniales profiteant substantialia: obligatus est ex tali ꝓfessione. arg. ad hoc. xxvij. dist. quod interrogasti. vbi tenet Arch. post Bart. Brix. ꝙ qui fingens se fœminam ītrat monasteriū monialiū vt corrūpat moniales: cōpellendus est ad monasteriū monachoꝝ. Potest etiā fieri, ꝓfessio expressa ab aliquo sæculari habitu nō mutato: quę in alijs ordinibus non mendicātibus obligabit ad illā religionem determinate: sed fieri nō debet nisi pūtib⁹ duabus partib⁹ cōuētus & maiori parte cōsentiēte: aliter tñ fcta tenet. Sed in ordinibus mendicātiū nō debet talis ꝓfessio recipi ℌm Pe. de pa. Item faciēdo talē professionem expressam in religione ꝓhibira: q̄uis illi non obligef: obligat tñ religiōi in gñe. Itē qd̄ dicit Tho. ꝙ in quibusdam locis non fit ꝓfessio ante. xviij. annū ℌm quandā Decreta. dicit Pe. de pa. illam Decretalem reuocatam ꝓ proemium Sexti.

Professio mentalis intentiōe facta.

§. I. DE PROFESSIONE TACITA

quę fit pluribus modis. V no mō si portat ꝓ annum continuū habitū nouitioꝝ post decimūquartū annū cōpletum in quacūq; religione vbi non est distinctus habitus nouitiorū ab habitu, ꝓfessoꝝ distinctione patēti: puta in scissura vel colore: q̄uis esset distinctus distinctione occulta vt in ordine p̄dicatorū vbi differētia est īter habitū, ꝓfessorū et nouitiorū: qa habitus, ꝓfessorū est bñdictus: habit⁹ nouitioꝝ nō est bñdictus: q̄ distinctio occulta est. Et nō oportet anno addere die ℌm Pe. de pal'. nisi in anno bissextili: sed hoc ē: qa ille annus excedit alios annos in vna die. tñ

De pfes tione tacita an obliget vel nō,

de integritate illius anni est illa dies. Professio autē hmōi tacita obligat etiā illi religioni in specie seu determinate. extra de regu.ca.eos.in Clemen. Et hoc intellige nisi infra annū facta fuerit, prestario in contrariū. ſ.q. p lapsum anni nō intelligat esse ,pfessus: ga tunc non esset. Sed in illis ordinibus vbi est distinctus habitus nouitiorū ab habitu ,pfessorum distinctione patenti, ſ.in colore: vt ga nouitij habitum albū: professi nigrū vel griseū: & vt moniales nouitiæ velum albū: ,pfessę velum nigrū consueuerūt portare: vel in scissura vt in ordine minoꝝ: in quo nouitij portāt cū capitijs aliquantulū hastæ: qđ nō deserūt ,pfessi: rūc quantocūq; tpe deferaſ talis habitus nouitioꝝ non induscit professionem: vt in dicta Clemē. Item in illis ordinib⁹, vbi est distinctio habitus nouitiorū ab habitu ,pfessorū: etiam si indistinctus sit habitus eorū ab habitu aliorū cū eis vitam ducentium cōem: sicut si essent canonici regulares & clerici ſculares cū eis in choro & refectorio vtētes superpelliceis: delatio habitus p annum integrum post decimūquartū inducit professionem tacitam. Sed si nulla sit distinctio habitus nouitiorū & professoꝝ & laicorū cū eis degentium: sicut forte apud illas moniales: quæ se dicunt canonicas regulares: tūc delatio talis habitus in hmōi religiosis per annū nō inducit ,pfessionem ſm Pe.de pal. Itē suscipiendo habitum professorum in alijs ordinib⁹ q̄ mē dicantiū infra annum suscipiens, si ēst ꝑatis apte: vt si fuit sciens & voluntarius & in illo habitu professorum triduo perseuerat: talis obligatur religiōi in gñe: nō autem in specie. i. illi cuius habitū si c suscæpit. eī de reg.c. cōstitutionē. lib.vj. Hęc etiā Io. in glo, illius Clemen.

§.II. DE PROFESSIONE TACITA

eorū qui impuberes sunt religionē ingressi. Nota ergo q̄ si impubes pater vel tutore inuito vel ignorante intrauit: infra vnū annū & vnā diem iuste repetere possūt. xx. q. ij. puella. & reddi debet etiā inuitus. Sed si ab eis scientibus infra annū & dic non est extractus: quantum ad illos professus est tacite: etiam impubes existēs: quia videlicet ipm a modo extrahere nō possunt vel petere: sed quantū ad se nullam professionem taciam vel expressam facere potest ante decimūquartū annū tō plenum mascul⁹: vel, ante completū duodecimū si est fœmina quę valeat vt solennis: q̄ si de facto fecerit: tunc factus pubes si ratam eam habet vel de nouo profiteatur: vel professorū habitum per triduum portet sit professus. Item si per totum decimūquintū annū remaneat vbi non est distinctus habitus nouitiorum ab habitu professorū: est tū distinctus ab habitu seculariū cū eis degentiū sit professus tacite. Hęc Pe.de pa.in.iij. Ann⁹ igitur probationis est. xv. ſm Io.an. Et huius ratio est: ga tps ,pbationis dat ad probandū austeritatē religionis. vt et de reg.c.ad apostolicā. Inter quas est præcipua custodia castitatis: quam cōiter loquēdo nō est aptus antea ,pbare. In quibusdā locis est consuetudo q̄ nobiles puellæ in monasteriis nutriunt multis annis & vtuntur vestibus nouiarū: nō est tū in rētio ,pfiteri nec ,pbāt: sed postq̄ fuerint bene instructę eas maritare: & hęc est ꝓsuetudo q̄ nō intendūt ,pfiteri sed contrahere: sicut olim in templo nutriebātur puellæ virgines vsq; ad annos nubiles: vbi etiam esset cōsuetudo q̄ passim nunc istę maritant: nūc istę ,pfitent: lapsus tpis nunc eas obligat. Sed vbi nulla induſt nisi ātō ,pbādi & ,pfitēdi si possit sustinere: & als placeat & in recipiēdo hoc ipm ei dr in capitulo: & sic receꝑta si stat p ānū integrum reputat vere ,pfessa: etsi nunc consensit: nihilominus vi statuti eccl'ię est ligata. Et sil' quæ intrat ātō remanendi & ꝑpetuo deo famulandi: etsi nō sit ligata vi voti: ga nō ,promisit: sed solū ,ppo fuit: est tū ligata vi statuti in religione aliqua viuere, vt e de reg.c. cōsulti. Et q̄ hoc nō sit voti apparet: ga votum est promissio non ,ppositū tm vel intentio: & qui habet propositum in ista remanendi: si vi propositi remaneret: in ista remaneret: nec ad laxiorem trāsire liceret. Hæc oīa Pe. in. iiij. di. xxxviij. ar. ij. q.j. ad. v. Professus tacite ſm Tho. i. iiij. di. xxxviij. q.j. tenet in omi casu ad tria vōta religionis principalia: sed ad alias observātias quarū trāsgressio ex dissimulatione prælatoꝝ inducitur q̄ dū videtes nō corrigūt: indulgere videnť: nō obligaſ præcipue si sit simplex qui talia discernere sufficiēter nesciat. Idem Albert. Ad ,pfessionē tacitā ꝑ deportationē habitus annualem inducēdā vel ad professionē expresse faciendā in ordine mendicātiū: oportet q̄ annus probationis sit continuus. Nam si steterisset quis in religione per sex mēses & postmodum egredęret: reuersus ad religionē ipsam in capite sex aliorum mensium non dicetur ,pfessus tacite: nec in ordine mēdicātiū poterit recipi tūc ad ,pfessionem: sed in capite vnius anni integri cōtinui. Ita tenet Io. de Ligna. eī de reg.c. Ad aplicam. Et Pet. de Anch. sup. ca. his qui. de reg. lib. vj. & Bar. ff. de publica. l. ff. & Bonocorsius filius Ioannis andreæ in quæstione disputata p eum. Et ratio est ſm eos: quia iura statuerunt annū propter hoc ad probandum austeritates religionis: vt extra de regu.c. ad aplicam. Sed regularis austeritas pro sui maxima parte in continuatione consistit. Nam aliquis posset faciliter ieiunare vna die vel mense qui non poterit continuare. Et ideo ad veram probationem continuatio requirit: puta quādo iura loquūtur de annali ſpatio: de continuo intelligēdum est. vt no. Io. an. de elec. c. j. lib. vj. & est rex. Cle. cu pictes. & ad hoc facit. ff. de his qui no. infami. l. generosus. Nec est cōrariū qđ notauit Speculator in rub. de sta. reg. Nā errore scriptoris de manu eī⁹ fuit mutatum. Casus aūt Speculatoris est qn̄ quis integro anno ꝑbationis in monasterio stetit: & antēq̄ faceret ,pfessionē exiuit: & postea rediit: vtrū ꝑbationis ann⁹ sit ei de nouo concedendus: & tenet q̄ non: qui casus est dissimilis a nostro. Et q̄ Speculator talem casum posuerit patet: qa dicit ipe hanc esse qōnē Bar. Brix. in qōne venereali. cum tū Bar. nihil ibi dicat de nostro casu: sed de prædicto. scđo qa ꝑbat solutionē suā p c. fraternitatis. di. xxxiij. qđ. c. de nostro casu nihil dicit. Io an. de Imol. tū sup Cle. eos qui. de reg. tenet ꝑrium cū Matheo & Arch. Hi dicūt nō esse dādū annū integrū ꝑbationis: sed cōputandū tps qđ prius stetit in religione in nouiatu. Et hoc nisi religionis cōditio sit mutata vel monasteriū: vel nisi defect⁹ ꝓsonę interuenerit: ꝓpter qđ timeat se nō posse pati austeritates: tunc em dabit ei modica dilatio ad ꝑbandū ſm Bar. Brix. Arch. sup. c. nō solū. de regu. lib. vj. In antiqs Rotę decisionib⁹ idem dr. Prima tū opinio videť & rōnabilior, Io. an. de reg. iu. li. vj. sup regula ex cū qui cert⁹ est. in fi. dicit q̄ is qui ingressus est religionem: & in fine anni exiuit. si iterum & de nouo eandem religionem ingrediatur: an debeat habere annū: scilicet iterum & de nouo ad probationem. Satis videtur q̄ non per istam regulam: scilicet eum qui certus est certiorari vtrius non oportet. Et hoc nisi conditio personæ vel religionis sit mutata.

De ętate q̄ ꝑtinet ad faciēdū ,pfessionem,

§.III. DE FRVCTV SEV VTILITATE

professionis, dicit Tho. ij. ij. q. clxxxix. arti. iij. ad. iij. q̄ rōnabiliter dici pōt q̄ per ingressum religionis consequit quis remissionem omnium pctorum: sicut per assumptionem crucis. Si em aliquib⁹ eleemosynis factis homo pōt statim satisfacere de peccatis suis. ſm illud Danie. iiij. Peccata tua eleemosynis redime. Multo magis in satisfactione ꝑ peccatis suis sufficit q̄ aliqs totaliter se diuinis obsequijs mācipet per religionis ingressum: qđ excedit omne genus satisfactionis etiam publicę pniæ: vt habeť. xxxiij. qō. ij. admonere. Vñ in vitis patrum legit q̄ eandem gratiam consequunt religionē ingrediētes quā & baptizati. Si tū non absoluerent ob omi pœnæ reatu p ingressum religiōis: tūc vtilior est ipe ingressus religiōis q̄ peregrinatio terrę sanctę quātū ad ꝓmotionē in bonū: qđ ꝓpōderat absolutioni a pœna. Hęc Tho. Pe. de pal. intelligit p hūc ingressum ipsam ,pfessionē: ga tūc totaliter se tradit p vot⁹ & irreuocabiliter. qui Pe. in. iiij. dist. iiij. q. in. sic dicit. Pōt ꝑhabilr sic distingui. Sicut obligatus ex delicto cedēdo bonis nil lucraſ vt carcerem euadat: sed qđ non pōt soluere ære luit in corpore: & exigit vsq; ad nouissimū quadrāt: sed obligat⁹ ex cōtractu vel quasi: cedēdo bonis euadit carcerē: & ne postea ꝓueniaſ vltra q̄ facere possit deducto ne egeat cū. ſ. postea venerit ad piguiorē fortunam. C. q. bo. ce. pol. l. ſ. Sic religionē ,pfitens cedit oībus bonis suis de quibus satisfacere qs pōt ꝑ pctis. ſ. exterioribus ꝑ paupertatē: corporalib⁹ p castitatem: ad quā seruādam sunt instituta ieunia & alię austeritates: & interioribus ꝑ obedientiā. Vnde pfitentes si nō sunt cōtriti & cōfessi ex delicto obligati: & sic morientes tradunt exactori mittēdi in carcerē inferni donec totū reddant: qđ nunq̄ erit. Si aūt sunt cōtriti & cōfessi remittit eis oīs pœna ꝑ tali cessiōe bonoꝝ: & sic possunt intelligi aliquę visiones quę hoc sonāt: vt in vitis patrum: & in legenda beati Antonij. Et Anſel. in lib. de similitudinib⁹ circa fi. Hoc tū est sub hac cōditione vel modo: vt si supueniāt qđ est ꝓuenire ad pinguiorē fortunam satisfaciāt. Qđ si fecerint: bene qdem. Si aūt non satisfaciunt: sed sunt negligentes: in carcere purgatorij satisfacient. Et sic in relligi possunt quędā aliæ visiones de quibus religiosi q mortui sunt: reuelauerūt fe esse in purgatorio etiā pro peccatis in fæculo factis. Sed si ante negligentiā morianť: ga in iudicio cōfessionis quasi cōtrahit: ex cessione illa quasi gratia dei oīa gratis cōdonat. iuxta etiā quasdā visiones. Ad hoc etiā facit qđ dicit in Authē. de monachis. ſ. q̄ monachatus omnem maculam abstergit.

Nota di gnissimum.

§.IIII. DE PROFESSIONE SERVO

rum receꝓtoꝝ in religiōe. Nota q̄ seruus non debet recipi in religione: nisi de licentia dñi sui: seu oīno factus liber. Qđ si recep⁹ fuerit scienter vel ignoranter: si infra termi nū a tpe ingressus reperaſ a dño suo: & nōdū fecerit ,pfessionē debet restitui cū oīb⁹ q̄ attulit monasterio: fide accepta de impunitate ipsi⁹: post triennīū vo repeti nō posset: nisi esset tā longe q̄ inueniri nō posset. vt. xvij. q. ij. c. si qs incognitus. Et currit dictū tps triēnij a die scientiæ. Et intelligiť hoc in omni genere seruoꝝ siue sint originarij siue assciptitij. Si vo talis seruus ante triennīū fecerit ,pfessionē: si vsus est fraude in sui recæptione: quia. ſ. cum esset incognitus probauit per falsos testes se liberū: si dns ipm repetit debet restitui non obstante professione facta. extra de ser. non ordi. c. oportet. Ray. & Hostiē. Si aūt restitutus dño post professionē postea manumissus fuerit. i. liber factus: tenet ſm Guil⁹ redire ad monasterium: ga quātum in ipso fuit: monachus est factus. Si aūt monasteriū fuit in culpa recipiendi: puta quia sciebat ipsum esse seruum: vel quia neglexit inuestigare cū esset incognitus: ex quo possessus est: debet remanere in religiōe: & monasterium debet dño satisfacere. arg. dist. iiij. Si seruus. Ray.

Seruus nō debet recipi in religione

§.V. DE PROFESSO IN MONASTE

rio sp̄ēdide viuēte & nō ſm regulārē vitā. Dicit Ray. q̄ si erat peritus & sciebat qñ professus est q̄ faciēda seu seruāda erāt: intelligiť obligasse se nō ad id qđ fit: sed ad id qđ fieri debet. Idē si erat simplex: sed exposita fuit sibi austeritas regulæ: & cōditiōes ordinis. Idē etiā si cū esset simplex nō fuit sibi explanata regla: & id ad qđ tenebať: nec exp̄ssit in ,pfessiōe vel aīo se sic velle viuere & nō austeri⁹. In oībus his casibus debet remanere & regulariter viuere. Nec pōt si simplex fuit: etiā si dolo induct⁹ fuit ad talē religionem: vt puta ga cum mendacijs allegare dolum: cuius cōditio melior est facta. eī de his quæ vi me. cau. fi. c. cum dilect⁹ & de cōuer. cōiu. c. ex parte. Si aūt expressit se velle, viuere illo mō & nō in maiori austeritate: tūc ad ſeculū quidem redire nō pōt si est ,pfessus: sed trāsibit ad aliū ordinē ſm regulā laxiorē quē sustinere possit. Ray. Si cura ecclesiarum spectantium ad monasterium vel negligaſ aliqđ ab officialibus monachis. Dicit Tho. in quodli. q̄ ipsi monachi debēt supplicare abbati: & debent mouere ỹbum in capitulo: & si vident q̄ nō adhibeatur remediū: debēt appellare cōtra abbatē sicut ꝓtra aduersariū veritatis: nec audent rem cōsulere q̄ aliquis eligeret in tali collegio monach⁹. Et ratio est: quia nullus pōt exigere vel recipere temporalia als & maxime pretia: nisi seminet spiritualia prædicando: orando: vel saltem salutem eorū a quibus recipit ꝑ virtus procurando. Hæc Tho. argu. etiam ad hoc. ij. q. vij. c. admonendi. & c. negligere.

¶ De transeūtibus de vna religione ad aliam religionem. Capitulum. IIII.

DE TRANSITV DE VNA RELI

giōe ad aliā. Nota ſm hea. Th. ij. q. fi. ar. viij. q̄ trāsire de vna religiōe ad aliā: nisi ꝓpter magnā vtilitatem vl necessitatē nō est laudabile. Tū qa plerūq; scādalizanť illi qui reliquunť. Tū etiā qa facilius ,pficit aliqs in religiōe quā cōsueuit q̄ in alia quā non cōsueuit: cæteris paribus. Vnde in collationibus patrum abbas Nestorius dicit. Vnicuiq; vtile est q̄ ſm ,ppositū qđ elegit summo studio ac diligētia ad operis inceptiperfectionē perueuire festinet: & nequaq̄ a sua quā semel

elegit professione discedat. Et postea rationem assignans dicit. Impossibile nāq; est vnū eūdemq; hoiem simul vniuersis sulciri virtutib⁹: quas si quis voluerit simul attentare: in istud incidere eum necessarium est: vt dum omnem sequitur: nullam integre cōsequaē. Diuersę em religiones præeminent ſm virtutum diuersa opera. Potest tamen aliquis de vna religione transire ad aliam triplici eā. Primo quidem ex zelo ꝑfectionis religionis in qua non attenditur excellentia ſm arctitudinem vitę sed principaliť ſm id ad quod religio ordinatur: & consequenter ſm discretionem obseruantiarum fini proportionatarum, de quo habes. ſ. eo. ti. c. j. ſ. ij. Et in hoc casu debet quis propter huiusmilitatem petere licentiam: quæ tamen ei negari non potest. dummodo cōstet illam arctiorē ēe. Si vo de hoc ꝑbabiliter dubitet: est in hoc superioris iudicium requirendū. vt de reg. licet. Qđ si etiā nō petita licentia transiuit: non pōt repeti ſm Guil⁹ maxime si professionē in hac secūda iā fecit. Secundo propter declinationem religionis a debita perfectione: puta si in aliqua religione arctiori incipiant ipsi remissius viuere: laudabiliter tunc transit ad religionem etiā mitiorē si melius obseruet. Et in hoc casu etiam requiriť supioris iudiciū. Tertio vo ꝓpter infirmitatē vl debilitatē ex qua interdū ꝓuenit q̄ nō pōt quis arctioris religionis statuta seruare q̄ posset seruare statuta laxioris: Et in hoc casu dispēsatio necessaria est. Concor. glo. ſ. summaria. xix. q. j. vbi dicit Ioan. q̄ quilibet potest trāsire ad arctiorē religionē petita licentia: licet non obtenta: sed ad parem nemo potest trāsire sine dispensatione papæ: vt de reg. sane. Et ratio est: ga de minore ad maius transeundum est: & nō ecōuerso, di. xciij. legim⁹. Nō enim licet a meliori proposito recedere. de pœ. dist. ij. pennata. Monaldus tamen dixit q̄ abbas poterat de consensu capituli licentiare monachum ad parem: etsi non ad minorem. ar. xij. q. ij. cap. fine exceptione, sed primū tutius, sed & ſm Innoc⁹. etiā ad arctiorē non licet trānsire: si etiā sit certū esse eam arctiorē si ex suo trāsitu incurreret prior religio grauam iacturam vel infamiā. arg. xj. q. iij. si quis vo. de reg. licet. Nam non debet esse causa scandali: & icōmunē vtilitatem puta vni⁹ monasterij debet priuate ꝑferre. Abbas quoq; quī immediate subest papæ: non potest trānsire sine licentia eius. de conse. c. cum venerabilis.

§.I. DE TRANSITV CANONICO

rū regulariū ad monachatū vel ecōuerso quō liceat. Nota ſm Tho. ij. q. clxxxix. q̄ vtraq; religio. ſ. canonicorū regularium & monachorū ordinatur ad opera vitæ contemplatiuę. Inter quæ prēcipua sunt quæ agunť in diuinis mysterijs: ad quę ordinatur directe ordo canonicorum regularium: quibus per se cōpetit q̄ sint clerici: vt habeť. xvj. q. j. ſ. illud Hieronymi. vbi etiam recitat monachos Scithiæ conuenisse in vnum vt sacerdotem sibi eligerent. Et ideo q̄uis ordo monachoꝝ sit arctioris obseruantiæ: liceret eis transire ad ordinem canonicorū regularium si monachi sunt laici: non aūt ecōuerso, vt. xix. q. iij. mandamus. Sed si monachi sunt clerici sacris mysterijs seruiētes: vt cōiter est hodie: quia monachi sunt clerici: habent id quod est canonicorum regularium & cum maiori arctitudine. Et ideo licet de ordine canonicoꝝ regularium trāsire ad ordinē monachorum petita licentia superioris: & non ecōuerso: vt xix. q. iij. statuimus. Tho. Et dicit glo. dicti. c. credo q̄ si nō petit licentiam cogitur redire. Nec ob. c. sane. de regu. quia ibi dicit permittas. & sic est dispēsatio: & pręcipue cum cā leuitatis transit.

§.II. DE TRANSITV MONACHO

rū ad regendū ecclesias fæculares. Nota ſm Ioan. in glos. summaria. xvj. q. j. q̄ ſm antiqua iura monachi non poterant prēesse ecclesijs parochialibus: nisi ex necessitate tm. Iv. dist. priscis. Hodie vero possunt vtilitate etiam suadente: quia magis ꝑati sunt esse vtiles q̄ fæculares. Sed ſm Hostiē. in ecclesijs quæ ad monachos pleno iure non spectant: non possunt prēfici sine episcopi autoritate: nec possunt monachi in illis curā cōmittere: nec monachū presentare inuito episcopo: & multo magis in ecclesijs quę nullo modo ꝓtinent ad eos: & sic intelligūtur illa. c. xvj. q. j. a principio vsq; ad. ſ. ecce in hoc. Sed cōcurrēte voluntate epi & assensu abbatis ,pfici possunt: & sic intelligūtur alia. c. a. ſ.

¶ Tertia pars tti ij

Biliceat ecce in hoc,vſq; ad.§.his omnibus. Vbi autem eps assen-
monas- tit;& abbas dissentit:abbati obediendū est.xvj.q.j. cū pro
chis re- vtilitate. In ecclesijs autem quę ad monachos pleno iure p
gere ec- tinent:nō est dubiū q; possint præfici monachi & sufficit
clesias sola auctoritas abbatis & consentus.xvj.q.j.visis. Io. Ite
ſecula- nota q; monachus non pōt esse canonicus sæcularis ſm
rium. Io.quia non est arandū simul in boue & asino:id est hoies diuerſę ꝓfessionis in vno simul officio non sociabis, Nā coercere & cōiungi non possunt:quoꝝ studia & vota sunt diuersa.xvj.qō.vn. noua. Circa hanc materiam hęc notat Ioan.an.in nouella super,c.q; dei timorem. de sta. monacho, Hosti. dicit se tenere cum Hug. Ber,& Goff.ſ,q; monachus cum licentia vel consensu abbatis possit hodie præsidi ecclesię parochiali etiam sęculari p eps:quod intelligo si episcopus etiam verbis dispensationis nō vtatur. l.viij. dist.c.j.&.ij. Et idem in canonicis regularibus: vt in hoc,c. q; dei timorem. Dicit etiam Hostien. q; abbas cogitur consentire si non inueniuntur idonei clerici:& monachus qui petitur est prædicator:& honestus in vita,xxj.q.j.c.j. Et in hoc est priuilegiatum officiū prędicatorum ratiōe regiminis competentis. Non poterit aūt abbas cogi ad consentiēdum per eps si sit exemptus:secus si non sit exemptus. Et ex quo talis monach⁹ est translatus & p eps institut⁹: est ab abbate absolutus:& solus eps est sibi abbas. Et hoc casu, ppter salutē aīarum & vtilitatem cōem preferē Lya Racheli, vt de reg.c.licet. Est em eadē rō q; & i epali dignitate de qua iura loquunt: vt in dicto.c.licet. Tenetur aut̄ talis monachus ad diuinum officium parochiale nō monachale:& quantum bono modo potest:se cū presbyteris & collegis conformabit in licitis. distin.xlj. quisquis absolutus est em ab omnibus obseruantijs regulæ quas cōmode obseruare non pōt salutis subſtantialibus,xvij.q.j.c.j. Dicit etiā Hosti. q; in ecclesia collegiata canonicoꝝ sęcularium non pōt hre præbendam nec psonatum:vt præposituram et decanatū ipsarū ecclesiarū collegiatarū:nisi ob necessitatem curę id fiat & dispensatiue & qui dispēsare habet eam probet. Et cum dispensatio sit de maioribus: fiat de ꝓsilio & cōsensu capituli. Debet tamē talis habere socium monachum:si tñ commode potest:& idem est de canonicis regularibus,ſ.q; habeat socium canonicum regularē. Dicit tū Hosti. hoc precipue obseruādū si ecclesia non est curata.ſ. q; habeat socium:vel si est clausttralis ecclesia. Hæc oīa Io. an. ibi. Et q; dictū est q; absolut⁹ est ab obseruātijs regulæ: nō dicit hoc simpliciter:sed quas cōmode seruare nō pōt. Vnde cū cōmode possit abstinere a vestibus lineis & culcitris & carnib⁹ renet ista seruare ſm regulam suā: & multo magis habitum ordinis sui gestare manifeste: vt dicet infra. Ex his collige q; religiosus non pōt habere bñficiū simplex vel capellam non curatam sine dispensatione pape intitulatam:nec eps in hoc potest dispensare:nec abbas vel alius prelatus alicuius ordinis. Si aliquis regularis imperrauit licentiam transeundi ad aliquam arctiorem religionem & postea pœnitet eum:quæritur si primi tenētur eum recipere. Dicit Guill⁹ q; si non inuenit arctiorem vbi recipiat:vel si non poterat sustinere asperitatem illius & reuerti vult ante factam professionem: non pōt repelli ꝑ textu prioris licentię vel renuntiationis cum facta fuerit ex causa:vt,ſ.transiret ad arctiorem & causa subsecuta nō est. Secus autem si professionem fecerit in secunda. Si aut̄ abbas & conuentus licentiauit aliquem simpliciter & ille renuntiauit simpliciter:non ex aliqua causa: nisi forsitan ex odio ſm Guil⁹. non valet licentia: quia hoc est dare licē tiam vagandi:quod prohibetur.xviij.q.ij.ca. abbates. tamen ſm Augu. expelli potest:quando non vult facere pœnam de culpa quam commisit.

De tran situ de vna reli giōe ad aliā aū profes ſionē.

§.III. DE BONIS TRANSEVNTIVM

de vna religione ad aliam. Nota ſm Hostien. q; si aliquis exit de vna religione ad aliā ante professionem non est dubium q; cū oibus rebus suis exiit, extra de regu. statuimus. Intellige nisi ea absolute & irreuocabiliter donasset. Sed si post professionem transit & sine licentia: res quę remanent priori monasterio:& qui ipsum recipit imputet sibi. Si ꝙo cum licentia vel inuitus ex aliqua causa vadit ad secundū monasteriū:tūc v sustructus rerum quas cōtulit priori monasterio: debet secūdo q; diu vixerit: ne ei existat onerosus. Et sic intellige, xvj.q.vj.c. cognouimus. et. xxvij.q.j.c. si qs rapuerit. Religiosi mendicantes si transeunt ad ordinem non mendicantium: etiam de licentia papæ: non habent vocem vel locum in capitulo: etiam si ab alijs eis cōcedatur. Nec possunt habere prioratum: nec aliquam administrationem: nec quæcumq; officia etiam annua: nec tamq; vicarij vel ministri: vel loca eorū tenentes possunt quodcumq; regimen animarum exercere. vt de regu.ca. vt professores. in Clemen.

§.IIII. DE TRANSITV DE VNA

religione ad aliā. Nota q; Pe. de pa. in. iij, dis. xxxix. sic dicit. Religio mendicantium est perfectior omni non mēdicante quia in voto castitatis omnes sunt æquales: quanto ergo arctior est pauperras: tanto essentialiter est perfectior religio ceteris paribus. Similiter quanto in perfectioribus est obedientia taxata tanto religio est arctior: id est perfectior. Quia ergo corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: nullū aūt sacrificium est deo magis accæptum sicut zelus animarum: qa ad prędicandū fuit christi religio essentialiter & principaliter & nominaliter instituta: ergo est perfectior alijs. Ex omni alia ad eam licet transire: etiam si in paupertate & austeritate alia excellat: quia hæc est perfectio & religio christi etiā si loculos habeat q; alia non habet religio quæ prædicationem essentialiter nō habet annexā: sed accidentaliter post institutionem p autoritatem sibi commissam p accidens ad hāc perfectionem attingit. Hæc Petrus. Concordat dominus Ioan. Dñicus dicens. q; cum vnicuiq; ob frugem melioris vitæ ad altiorem statū liceat trāsire, vr. xix, q.ij, c. duæ sunt, de regu, c. licet. Non solum Carthusieñ. sed cuiuscūq; ordinis fratres ad ordinem prędicatorum possunt transire regulariter ad vnguem viuentem. Et q; sit perfectior alijs probat eadem ratione qua Pe, de palude, & subdit. Et cōuerso dico fratres prædicatores ad aliorum ordinum obseruantiam non posse descēdere: nisi in ordine prędicatorum foret remissa religio. Tunc enim liceret transire ad alium ordinem arctius viuentem cum proposito & facto sic arcte viuendi et non laxe: sicut in ordine priori: als cen sek apostata qui causa libertatis vagandi: aut fugiendi ordinis sui disciplinam ad arctiorem aut altiorem transierit nomine tñ. Hinc Ioan. and. sup capitulum sane. de regula. dicit: Non est inspiciendum principium fundationis regulæ transeuntis & recipientis: sed satis est q; nunc sit strictioris vitę illud ad quod nunc trāsiuit: licet forte tempore fundationis fuerit laxioris. ſm Innocen. non enim licet descendere. Et hoc contra apostatas fratrum prædicatorum qui profitēdo in aliquo monasterio sancti Benedicti: vbi forte non seruatur religio: putant se euadere apostasiam: contra eos est litera hæc in dicto cap'o sane. Constitutiones enim prædicatorum vltra regulā ita arctāt eos q; vita eorum est asperior q; vita monachorum: vnde cogendi sunt redire ad primum ordinē. Hæc Ioan. and. Quidam etiam Monaldus nomine magn⁹ canonista & theologus: vt refert Ioan. Dominicus, dixit se vidisse Parisi⁹ determinationem factam per doctores vniuersitatis eiusdem q; frater Carthusieñ. potest transire ad ordinem prędicatorum regulariter viuentem de iure communi. Consilium etiam refert Ioā. Do. se vidisse Francisci de Zab. & cuiusdam magni periti determinans monachū sancti Benedicti obseruantiæ laxioris. Et idem dicit Ioan. Do. de ordine minorum. hoc in tractatu de possessionib⁹. Olim fiebat transitus ab ordinibus mendicantium ad ordines monachales quoscumq; sine dispensatione Papæ. Et reputabatur licitus in foro iudiciali ecclesiæ tanq; transitus ad perfectiorem statum: scilicet contemplationis: cū tamen in rei veritate non hoc intenderent transeuntes: sed vt maiori libertate ad malum vterentur: vt apparebat in conuersatione eorum. Sed per constitutionem Martini quinti decretum est vt de ordine mendicantium nullus possit transire ad aliquem ordinem monachalem nisi Carthusieñ. cum licentia sui ordinis: nisi super hoc haberet dispensationem a papa in qua bulla dispēsationis fieret mētio de constitutione Martini: als esset ille apostata: nec posset manere in illo ordine ad quem transit: vt habes. ſ. titulo de excommunica. circa finē. Verum si quis propter sua demerita expelleretur de ordine mendicantium: quod fieri potest: tunc videtur q; talis possit transire ad ordinē monachalem quemcumq; volentem eum recipere: quia extra religionē

Mēdicā tes non pōt trās ire ad a liquēor dinem.

religionem & habitum religionis esse non potest:& sic nō videtur tūc necessaria dispensatio papæ: sic vidi cōsilia peritorum hæc tenentia.

¶De eiectis & fugitiuis. Capitulum. V.

DE EIECTIS ET FVGITIVIS

Dicit canō q; monachi qui fuerūt puagati: vbi inuēti fuerint cū auxilio epi tanq; fugaces sub custodia reuocēt. Et reū se ille abbas cognoscat futurū q; hmōi psonas nō regulariter aiaduerit: vt q monachū susceperit alienū.xviij,q.ij.abbates. & de aposta.ca.a nobis, dr q; tales fugitiui vl apostatę si nolūt redire vl habitū resumere: debent capi & sub graui custodia carcerari Nota ſm Anto. de Bu. q; monachi eiecti & fugitiui reuerti volētes: admittēdi sunt ad religionē: nisi regula cōtradicat: & regula q; tradicēte nō sunt tñ in derelicto habēdi: sed sunt recipiēdi: vt apud loca sua vel aliter subiecta alimērē tur: vt eis tollat vagādi occasio. Nota q; regula vt authentica pōt allegari: & disponere potest q; monachus vagabūdus nō recipiat. Nota q; monasteria etiā si ordo repugnet in readmissione fugitiui pñt arctari ad præstandū alimenta fugitiuis & eiectis: vbi vel in ad cor reuerti.

De pse ctiōe re ligioſo rū mē dicātiū.

Monachꝰ vagabūdꝰ an reci pi dēat.

§.I. QVERO QVIS DICATVR FVGI

tiuus. Rñdeo iuxta dicta doctorum qui per se exiuit & ite tit extra monasterium & cælat se abbati: licet postea pniaduc⁹ ad abbatem redeat. ff. de edil. edic. l. quid sit fugitiu⁹. Et dicit quidā q; quicqd talis acquisiuit interim dū est in fuga: acquirit primo monasterio sicut & seruus dño. ff. de acqui. pos. l. j. §. per seruum. Saluo nisi diu fuerit in possessiōe libertatis: qa tūc acquirit sibi, alleg. ff. de acqui. pos. l. p eum. §. fi. & intelligit diu, i. decēnio. ff. a quib⁹ ma. li. nō fiāt. l. fed & si fideiussor. §. aristo, q; notat hic Inn. immo q; in monacho nullū temp⁹ excusat: quicqd querit: quærit primo monasterio, alleg de testa. c, qa nec est vis in tpe: ita q; hoc nō habet locū in monacho cum nullo tpe excuset. extra de testa, c. qa. Et hoc oīno verū est si de monachatu cōstat: als secus, extra de testa. nuper, nec est vis in tpe: sed solum an hoc constet vel non. Ex quo constat oīa reuocat monasteriū. xviij, q.ij. abbates & debent talia de plano & sine libello expediri: quia seruos dei &c. j. de accusatio. ca. olim, xj. q.j. si quis cum clerico. Eiectus aūt dicitur qui ejicitur ab alio. Quid si monachus fugitiuus promouetur ad aliquā ecclesiā: & ibi aliquid acquirit ad quā iniuste est ꝓmotus, de testa. c. cum in officijs. Si cōtemplatione persone q̄rit monasterio in dubio. Si reliquit ab extraneo præsumitur ratione ecclesiæ de testa. c. requisisti. & sic disputauit Io. Car. Quid si monachus fugitiuus vnius monasterij ingredit aliud laxioris regulę: an si qd quærit: quęrat primo an secūdo ī toto vel in parte? Dicit dñs Anto. de Bu. si trā siuit illicite: vt qa sine licētia ad laxiorem religionem quę rit primo monasterio: quia remāsit eius monachus. ē. eo. c. Ioānes. Si vero ad secūdū transiuit arctius & licentia petita: quærit secūdo: qa nihil cōe cum primo. ar. xviij. q. ij. c. j. de sanct. episco. §. si monachus. colla. ix. & de monac. §. si vero reliquę. & eē de renun. ex transmissa. &. ē. eo. licet. Nā & seruus a dño pro derelicto habitus, dño non acquirit. l. quid seru⁹. ff. de stip. ser. & l. j. C. de iati. libe. tol. l. ij. & qd notatur de priuil. cum olim. Interim autem si licentiatus est transeat ad arctiorem: si antecq; transeat aliquid acquirit: cui acquirit? Tā. & Bar. Brix. dicūt q; antecq; sit ingress⁹ secūdum non est plene trāslatus. xxj. q.ij. si quis. &. ff. de testa. mili. l. ex eo. Ideo quærit primo monasterio cui⁹ est monachus. De hac materia per. Specu. in titu. de stat. mo. ver. xlj. &. xviij. q.ij. c. abbates. Quando esset scandalosus & periculosus alijs: & non apte posset corrigi capi vel detineri forte non tenetur prælatus vel conuentus seu monasteriū talem reducere ad monasterium ne alijs noceat: si non speratur posse coerceri & emēdari. Vtilitas enim communis præponenda est vtilitati vnius: quæ etiam nō sequeretur in tali incorrigibili. xxiij. q.iij. resecan. de. Si autem sperat correctio vel impeditio malorum ei⁹ si coerceatur vel detineat: tenetur prælatus vel monasterium eum corrigere & cogere ad redeundum. extra de aposta. c. a nobis.

§.II. QVERITVR DE EXEMPLO

Quando fugitiuus non pōt recipi salua ordinis disciplina ponūt doct. in regula sci Bñdicti exemplū. ſ. q; est egressus ter monasteriū nō debet recipi ad monasteriū: vt in. c. xxix. regulę beati Bñdicti. Quæ sunt ista loca competētia in quibus ponunt qñ habēt regulam q; nō debent admitti. Dic ſm Anto. de bu. nō ad. nittent vel non ponent cū alijs monachis. sed cū alijs ꝓsruentib⁹. vl ſm Hosti. ponētur in ergastulis de quib⁹ exire nō possint. j. de pœnis. tuę. Quādo dicet graue scādalū: vt q̄n dicunt alij q; potius exirent q; vellent stare cum illo: qa non possent durare cū eo. Et sic dicit Hosti. se vidisse de facto. Et etiā ego vidi Florentię in quadam moniali.

Quis di cat fugi tiuus.

§.III. QVIS MINISTRABIT EX

pēsas huic q detruditur ad aliud monasteriū: an abbas primi monasterij: an abbas secūdi monasterij. Glo. dicit q; abbas primi: vt si habuit aliquid de suo de illo, puideat. xvj. q.vj. de lapsis. & etiam si non habuit aliqd, puidebit monacho suo tpe pnij: al's monasteriū sed ſm grauaret. Et hoc placet Inno, post glo. Hosti dicit q; si inclusus a principio habuit bona, puidebit de illis. Si nō habuit vl habita nō sufficiunt: & vtrumq; monasteriū sufficit ad ministrandū expensas: vtrumq; ministrabit: qa suus monachus est vel saltem fuit: forsitan sed ſm satis de sola inclusione grauat. Primum ergo hoc faciat i memoriā pristinæ fraternitatis, a r. C. de qōnibus. l. seruos. ff. de pac. do. l. cum tibi socerum. §. cōueni. Si ꝙo alterum solueri monasterium sufficit: id, puideat, ar. de in ſti. c. ſ. lxxxv. dist. pasce. Si neutrum cō tribuit: tenebit capitulū generale. eē de sta. mona. In lingulis. &. c. fi. §. hæc etiam. In subsidiū recurrendū est ad eps. xc. di. c. j. xij. q.j. precipim⁹. &. q.ij. ecclesiarū. Et hoc etiā ſm Hosti. potuerūt psidētes exequi autoritate papæ sibi ꝓmissa hoc saluo q; episcopum nequeunt coercere. ex de statu. mo. in singulis. &. c. fi. §. q; si abbas. de maio. & obe. cū inferior. & facit de hære. c. inquisitores. li. vj. Faciūt hęc ad qōnem. Reformato monasterio collapso ad nouā regulā, data optione monachis antiqs ibidem remanēdi: modo eligūt ibidē nō remanere: sed alibi extrinsecus viuere: a quibus debēt alimētari. Et certe de iure a primo monasterio. Et hoc tu vides: & ita de facto cōsului. Hæc Ant. de but. Et nota q; nō debet iudicari apostata siue fugitiuus ſm iura etiā si diū ad longinqua vagef: nisi postq; sic viuit q; animū redeūdi deposuisse ostendit. ff. de re mili. l. desertorē. tñ per solam temerariā habitus dimissionē: cum hoc facit excōicatus est. Qd si redierit: recipiet in monasterium ſm q; in regula cōtinet. hoc intelligitur si monasteriū regulariter viuat: als in districtius monasterrū cū vsufructu rerū quas cōtulit primo monasterio: quæ res postea ad primū monasterium redibūt. xvj. q. j. si qua. Alij ꝙo dicunt q; res erunt simpliciter secūdi monasterij. Qd si nullū monaste rium vult eum recipere, dicit Inno. q; eiectus taliter nulli acquirit: nec tenet ꝑ. tus eius. posset tamen dici q; acquirit eō a cuius iurisditione non absoluit: & tales eiecti q non inueniunt religionem in qua recipiant: debent nihilominus viuere regulariter & honeste ſm Ray. &. xvj. q. vj. de lapsis.

§.IIII. DE BONIS QVE ACQVIRVNT

apostatæ. Nota ſm doctores q; si abbas noluit eum recipere: vl etiam neglexerit eū reuocare. & sic decesserit: denegabit monasterio repetitio bonoꝝ illius ex quo malicioſe denegauit alimenta. eē de infan. & langui. c. j. Et pinebūt bona illa ad secundū monasteriū si ingrediat. al's ad eps. Et hoc intelligendū est si conuentus totus deliquit in hoc: al's delictū pſonę. ſ. prelati nō debet in damnū ecclesię redundare. xvj. q. vj. c. Si eps. Si ꝙo non reuocat eum recipe: quicquid acquisiuit suo monasterio acqsiuit: sicut seruus domino. xviij. q.ij. c. Abbates.

§.V. DE EXCOMMVNICATIONIBVS

variis quas incurrunt religiosi. habes. j. titu. de excō. in diuersis ca. Incurrunt em inducendo psonas ad vouēdū vel iurandū vel ꝓmittendū de non mutando sepulturā apud eos electā: vel ad eligendum apud eos. Item conferendo sacramenta eucharistiæ & extremę vnctionis: vel solemnizā do mrimoniū absq; licētia ꝓpriį sacerdotis. Ite absoluēdo a sententijs p statuta synodalia vel ꝓuincialia ꝓmulgatis vel excōicatos: a canone in casibus nō ꝓcessis. Ite inquisitores q odio: grā: vel amore vel lucro ꝑ iusticia & ꝓfectā

omiserũt ꝓcedere ꝺ aliquem hæreticum: vel alicui imponerẽt hæresim ipam: vel imponerent ꝙ impediret officiũ inquisitionis. Item mendicãtes, ꝓfessi transeũtes ad aliquẽ ordinem monachalem nisi carthusiẽn. sine dispẽsatiõe papæ, hẽ oĩes sunt papales. Itẽ sepelientes corpora in cimiterijs vel locis sacris tpe interdicti in casibus non ꝓessis: vl excõicatos publice vl̃ notaĩ interdictos: vel vsurarios manifestos scienter sepeliunt. Item audientes leges & physicam. Item dimittentes habitum temerarie. Item accedentes ad studia generalia sine licẽtia sui prælati cum cõsilio maioris partis capituli. Item non habentes administrationem conferentes se ad curias principum sine licentia plaorũ: vt inferant damnũ monasterijs vl̃ prælatis suis. Item portantes arma infra septa monasterij sine licentia. Item ꝑcutientes mr̃imoniũ de facto. Itẽ non seruantes interdictũ qd̃ seruat matrix eccl̃ia. Item dicẽtes alicꝫ vt retrahãt audiẽtes a solutione decimarum. Item recipientes de nouo loca vel domos ad habitandũ: vel recæpta mutãtes. Itẽ nõ faciẽtes conscientiam cõtinentibus sibi de decimis soluẽdis sciẽter hoc omittendo: si ꝓdicãt postea anteꝙ faciant ꝓdictis cõ scientia si hoc cõmode pñt. Itẽ minores q tpe interdicti recipiũt ad diuina fratres vel sorores, ſ. de tertio ordine. Item ingredientes monasteria monialiũ ordinis ꝓdicatoꝝ vel minoꝝ: nisi in certis casibꝫ, de his oĩbꝫ habes diffuse, ĵ. in ti. de excõicatione minori in suis. c. ibi vide.

¶ De multis ꝓtinentibus ad religionẽ: vt de habitu: de studio: de mẽdicatione: de labore manuũ: de esu carniũ: de cõtractibus & obligationibus eoꝝ. Caꝑm. VI.

De habitu.

DE QVIBVSDAM CONCERnentibus religiosos. Et primo de habitu religionis necessario deferẽdo a religiosis. Nota ꝙ gli bet religiosus tenẽ deferre patẽter habitũ suæ religionis cũ ꝓdit in publicũ: alꝫ ipm dimittẽdo peccaret mortaliter: nisi iusta cã illũ dimitteret: puta ad euitandũ aliqd̃ piculũ: vt capturę & insidiaę cũ trãsformaret habitũ: vel cũ esset in balneis vel stuphis vl̃ hmõi. Si aũt dimitteret vl̃ occultaret habitũ ne dephẽderet in scelere ꝑpetrando nõ euaderet mortale & excõicationẽ. de q̃. ĵ. ti. de excõ. Sed qõ est vtrum religiosus ꝓcipue hñs curã aĩarum in eccl̃ia sæculari: vt se cõformet cũ alijs clericis sæcularibꝫ posit licite vti habitu clericoꝝ sæcularium ab extra: subtus chlamydẽ tenẽdo habitũ suę religionis. Et si hoc faciẽdo incidat in canonẽ illũ temerarie dimittẽdo habitu. Io. and. in nouel. sup regula. certũ est. in. vĵ. dicit ꝙ Guil. de pe. la. disputans hanc qõnẽ determinauit ꝙ deferẽs habitũ monachalem coopertũ habitu dericali est apostata: qd̃ videt hodie approbatũ ꝑ cle. Qm̃. de vi. & ho. cle. & post multa ar. pro & q̃ tandẽ concludit. Solu. cũ talis religiosus iustã causam trãsformatiõis sui habitꝫ nõ alleget: indubitãter dico ipm esse apostatã. Et qa tali habitu nõ vtereť in claustro: vt in extrauagãte. ne cle. vl̃ mo. Grauis. quã hodie nõ habemus: licet mens eius habeať in parte. ne cle. vel mo. c. ĵ. Et qa deferri debet de sup. de vi. & ho. cle. c. Clerici. ĵ. Et qa publice debet ab alijs distingui. de iudeis. c. In nonnullis. Et qa nõ dicit portare: nõ portando vt debet. de re iu. Qui ex timore. Et qa recipit habitũ quem non potest habere cũ primo priori renũciat ipso facto. ar. de prẽben. c. De multa. Idem Ioã and. in nouel. sup. c. ꝙ dei timorem. de sta. mona. dicit ꝙ monachus assumptus ad curam ecclesię sæcularis: non absoluitur ab habitu. ſ. monachali deferẽdo: quia illud nõ est ꝑ rium ecclesiæ sęculari: qa nõ habet determinatum habitum pro clericis suis: licet debeat esse talaris. xxiĵ. dis. nõ liceat. Et ceteri colores vestium: vt virides, rubei: & hmõi sunt prohibiti. de vi. & ho. cle. c. Clerici. Et idẽ dicit Archi. dist. xxiĵ. Sanctimonialis. Quod aũt dicit glo. xvĵ. qõ. vĵ. noua, ꝙ tales possunt mutare habitum quo ad habitum intrinsecũ: licet ex toto nõ debeãt. Dicit Archi. esse verum quãdo inde esset scandalũ ex delatione talis habitus monachalis inter clericos. vt de vi. & ho. cle. c. Deus qui. Sed nullum scandalũ videt oriri ex eo ꝙ religiosus deferat habitum suum inter clericos sęculares. Idem dicit Dñicus de sancto Gemi. ꝙ ob scandalum vitandum licet monacho assumpto ad curam in aliquo se conformare habitui clericorum sęcularium. qd̃ fieri põt portando chlamydẽ sed clausam in antea cũ fenestris lateralibꝫ: vt faciũt honesti sacerdotes sęculares: & capitiũ: etsi nõ totũ: saltem quo ad illã partem qua cooperiť caput appareat abextra chlamyculũ retro. Sed si hmõi monachi vtanť habitu clericorũ ĵgulârium: vt non appareant monachi: de hoc erubescẽtes vel vt cognoscanť propter vanitatem: non euadunt mortale pcũm & censurã excõicationis. Idem de monialibus dimittentibus habitũ suũ etiã si expellanť de monasterijs suis: et detur eis licentia extra monasterium manere: tenenť habitum deferre: quod est notandum: qa frequenter in hoc offẽdunt religiosi & religiosæ.

§.I. DE STVDIO IN RELIGIONE

Hier. xvĵ. qõ. ĵ. dicit. Multo tpe discas qd̃ possis docere nesis miles anteꝙ tyro: & magr̃ anteꝙ discipulus. Mihi placet vt neq; teipm̃ doceas. Et Aug. in reg. Codices singulis diebus certa hora petanť. Vbi nota ꝑm Tho. ĵ. ĵ. q. clxxxviĵ. ar. v. ꝙ studium competit religioni tripliciter. Et primo quãtũ ad id qd̃ est ꝓprium contemplatiuæ vitæ. Nã ipsum studiũ adiuuat contẽplationẽ directe & indirecte. Et directe quidẽ illuminando intellectũ. Ordinať eñ contempla tio ad considerationem diuinoꝝ: in qua dirigit̃ ꝙ studiũ. Indirecte autẽ qa studiũ remouet contemplationis pericula. ſ. errores: q̃ sępe in contẽplatione accidunt his q̃ scripturas ignorant. Vnde Grego. lib. vĵ. moraliũ: dicit ꝙ nõnulli dum plus exquirunt contẽplando cẽ capiãt vsq; ad peruersa dogmata erũpũt. Sed o studiũ est necessariũ religioni institutæ ad ꝑdicandũ & hmõi alia exercendũ. Vñ ad Titum. ĵ. dicitur de epõ cuius est hmõi actus exercere, ¶ Vt possens sit exhortari in doctrina sana & eos qui ꝓdicũt arguere. Vñ & di. xxxviĵ. dr̃. Ignorantia quę mater est cunctorũ errorũ: a cũctis vitanda est & maxime ab his q officiũ docẽdi in ppło susceperunt &c. Nec obstat ꝙ apł's absq; studio ĵarum ad prædicandum sunt missi. Quia vt dicit Hiero. Quicqd alijs quotidiana ĵlege dñi exercitatio tribuere solet: hoc apostolis suggerebat spũsctũs. Tertio studium literarũ congruit religioni quãtum ad id qd̃ est cõe omni. Valet eñ primo ad vitandũ carnis lasciuiã. Vnde Hiero. Ama studia ĵarum: & carnis vitia non amabis, de conse. di. v. Nunq̃. Sed o valet ad auferendũ cupiditatẽ diuitiaꝝ. Hiero. Socrates ille thebanus cũ ad philosophandum pgeret: magnum auri pondus abiecit. xiĵ. q. ĵ. Gloria. Tertio valet ad obedientię documentũ. Augu. Quæ puerilitas est illa lectioni nolle obtemperare dum vult ei vacare. Docetur etiã de modo & ordine obediendi. de quo. viĵ. q. ĵ. Sciẽdum. Non obstat qd̃ ait ꝓpł̃a pẽ. lxx. Qm̃ non cognoui litteraturam introibo in potentias dñi. i. in virtutem christianã: sed hoc maxime congruit religioni: ergo eis nõ cõuenit vacare litteraturę. Nam vt dicit Io. and. in nouel. super. c. Sane, de reg. Illud ꝑs. nõ intelligit̃ de quacũq; littera tura seu doctrina: sed de litteratura iudeorum, de qua apł's. ĵ. Cor. iĵ. ait. Littera occidit. obseruare. ſ. cerimonialia ꝑm litteram quæ nunc cessant. Sed litteratura sanctarum scripturarum bene intellectarum & aliarum scientiarũ iuuat ad introeũdum in potentias dñi ad ꝓtemplandũ. Vñ Hiero. ait. Discamus in terris quoꝝ scientia nobis; perseueret in cœlis. Hęc Io. an. Et addit qę supradicta sunt per Tho. Aduertendum tamen ꝙ non omne studiũ congruit oĩbus religiosis. Nam in religionibus non deputatis ad prædicandũ & legendum & disputandum: vt in monachalibus chamaldulẽsibꝫ magis congruit studiũ seu lectio ĵarum sacraꝝ & deuotoꝝ librorũ: q̃ sæculares scientiæ vl̃ scitiæ iuris in religionibus deputatis ad prædicandum: vt sunt mendicantes: q̃uis liceat in scientijs sæcularibꝫ studere nõ tamen debẽt in illis quiescere: & ꝓ totum tempus vitę suæ his vacare: sed studio scripturarũ & his ex quibꝫ possint consulere in foro aĩarum cauendo sibi semper a curiositate et inani gloria. Et ex his non solum alijs: sed etiam sibi sumere documenta vitæ.

Studiũ ĵarum valet.

§.II. DE ELEEMOSYNIS VIVERE

religiosis aliquo modo licet: aliquo mõ non licet. Pro cuius declaratione dicit Tho. ĵ. ĵ. q. clxxxviĵ. ar. iiij. ꝙ vnicuiq; viuere licet de eo quod suũ est vel sibi debitum. Fit autem aliquid alicuius ex libertate donantis. Sunt aũt dona te monasterio multæ possessiões & dantur quotidie & bona mobilia: de quibus sustẽtãť religiosi. Et qa hmõi beneficia religiosis videnť esse collata: vt liberius religiosis actibus insistere possint: quoꝝ cupiunt se fore participes qui tpalia subministrant: redderet eis vsus prędictoꝝ donorum illicitus: si ab actibꝫ religiosis desisterent: qa quãtum est de se defraudarẽt intentionem illoꝝ qui talia beneficia cõtulerunt. Debitũ aũt est aliquid alicui dupliciter. Vno modo ꝓpter necessitatem q̃ facit oĩa cõmunia. vt dicit Amb. dist. xlvĵ. Sicut hi. & ideo ne religiosi necessitatẽ patiantur: licite possunt de elemosynis viuere: quę necessitas potest esse tripliciter. Primo quidem propter corporis necessitatem & infirmitatem: ex qua contingit ꝙ non possint sibi labore manuũ victum quærere. Secundo si id qd̃ ex opere manuũ acquirunt: nõ eis sufficiat ad victum. Tertio propter pristinã cõuersationem eoꝝ qui non consueuerunt manibus laborare, & de his duobus loquit Augu. in libro de operibus monachoꝝ. Secundo modo sit aliquid alicui debitũ ex eo ꝙ ipse exhibet: siue illud sit spũale siue tpale. ꝑm illud apł's. i. Cor. ix. Si vobis spũalia seminauimus: non magnũ est si carnalia metamus. Et ꝑm hoc possunt religiosi quadrupliciter de elemosynis viuere quasi sibi debitis. Primo si prædicent. q̃uis eñ eis non cõperat hoc ex officio sicut prælatis, potest tamen cõpetere ex commissione prelatoꝝ. & vt dicit. ĵ. ad Tim. ĵ. Laborantẽ agri cola oportet pcipere de fructibꝫ. Secũdo si sint ministri altaris: qa vt dicit. ĵ. Cor. ix. Qui altario deseruiũt cum altari participant, Sacramentum altaris vbicũq; agat cõmune est toti populo fideliũ. Tertio si insistant studio sacræ scripturæ ad vtilitatem totius ecclesiæ. Vnde Hierony. Vsq; hodie perseuerat cõsuetudo non solum apud nos: sed etiã apud hebræos: vt qui in lege dñi meditanť nocte ac die: & patrem non habent in terra nisi deum: orbis foueãtur ministris. Quarto si bona temporalia quæ habent in sęculo monasterio largiuntur: possunt de elemosynis factis monasterio viuere: vt etiã dicit Aug. in libro de operibus monachorum. Religiosi autem qui absq; necessitate vel vtilitate quam afferant: volunt ociosi de elemosynis viuere q̃ dantur pauperibus: hoc est illicitum. Vnde Aug. in dicto libro. Nullo modo decet vt in ea vita vbi senatores fiunt laboriosi: fiant opifices ociosi. Hęc Tho. Et ad hoc facit dictum Hiero. xiĵ. q. ĵ. Gloria. Natus in paupere domo & in tugurio rusticano: qui vix rugientem ventrem milio & cibario pane saturare poteram: nũc simila & mella fastidio. Et tales vt dicit idem. xvĵ. q. ĵ. Quoniam, si qd̃ est pauperũ accipiunt: per abusionem talium: iudicium sibi manducant & bibunt.

De mẽdicitate §.III. DE MENDICATIONE RELIgiosorum quomodo licet vel non. Nota ꝑm Thom̃. ĵ. ĵ. q. clxxxvĵ. circa mẽdicitatẽ duo possunt cõsiderari. Vnũ ex parte actus ipsius mendicationis: quæ habet quãdã abiectionẽ sibi cõiũctã. Illi eñ videnť abiectissimi inter hoĩes esse qui nõ solũ sunt pauperes: sed intantũ egentes ꝙ necesse habent ab alijs victũ aegrere. Et ꝑm hoc cã humilitatis alĩq laudabiliter mẽdicãt quasi efficacissimã medicinam contra superbiã hoc sumẽtes: quã vel in seipsis: vel etiã in alijs per exemplũ extinguere volũt. Vnde de pœ. dist. ĵ. dr̃. si quis semel notatus fuerit inuidiæ vel contẽtionis vl̃ elationis vitio: oportet eũ per cõtraria curari: id est per humilitatis exercitiũ. Exercitia veræ humilitatis sunt. si se vilioribꝫ officijs subdat: & ministerijs indignioribꝫ tradat. Ita namq; arrogãtiæ & humanę glorię vitium poterit curare. Competit etiam mendicare religiosis vt christũ imitẽtur qui dicit. Ego autẽ mẽdicus sum & pauper. Pś. In persona eñ christi loquit ibi Pś. ꝑm Hiero. Sed quia humilitas sicut & cæterę virtutes absq; discretione esse non debet: ita oportet discrete sumere mendicitatẽ ad humiliationẽ: vt inde notam cupiditatis non incurrant vel cuiuscũq; alterius indecẽtię. Alio modo potest̃ considerari mendicitas ex parte eius quod quis mẽdicãdo acquirit. Et sic ad mendicandũ põt homo induci ex duobus. Vno modo ex cupiditate habendi diuitias vel victum otiosum. Et talis mendicitas est illicita. Alio mõ ex necessitate vel vtilitate. Ex necessitate quidẽ sicut cum aliquis nõ põt aliunde habere vnde viuat. nisi mendicet. Ex vtilitate aũt vt cum aliquis intendit ad aliquid vtile pficiendũ: qd̃ sine eleemosynis fideliũ facere nõ potest: sicut petũtur eleemosynę propter constructionẽ pontis vel ecclesię vl̃ quibuscũq; alijs operibus ad cõmunem vtilitatem: & hoc modo mẽdicitas est licita sicut sæcularibus ita & religiosis.

§.IIII. DE LABORE MANVVM IN

religiõe vel extra quõ & q̃n sit necesse. Nota ꝑm Tho. ĵ. ĵ. q. clxxxvĵ. ꝙ sub opere manuali: cũ manus sit organũ organoꝝ: intelligit̃ oĩs operatio: & oĩa humana officia ex quibus licite hoies victũ lucrãtur siue manibꝫ siue pedibꝫ: siue lingua fiant vt vigiles: custodes aduocati & hmõi. Ordinať aũt labor manualis ad quatuor. Primo & principaliter ad victũ quęrẽdũ. Vnde & primo homini dictum est. In sudore vultꝰ tui vesceris pane tuo. Et ꝑm hoc labor manualis cadit sub necessitate præcepti: put necessariũ est ad talem finẽ. Et ideo qui nõ habet vñ possit aliunde viuere: tenẽ manibꝰ opari cuiuscũq; ꝓditionis: & hoc signãt verba apł's dicẽtis. Qui nõ vult opari nõ mãducet. q. d. ea necessitate tenẽ aliqs ad operandũ manibus qua tenẽ ad mãducandũ. Et eadẽ est rõ de illis q non habẽt alꝫ vñ licite possint viuere. Sed o ordinať labor manualis ad tollendũ otiũ ex quo multa mala oriũtur: vñ dicit Eccl'i. xxxiij. Mitte seruũ in operationẽ ne vacet. Multã eñ malitiã docuit otiositas: & ꝑm hoc opꝰ manuale ꝑm se consideratũ non cadit sub necessitate pcepti si alijs modis põt tolli otiũ: vt ꝑ meditationes scripturarũ & laudes diuinas & hmõi: & iõ ꝓpter hanc causam nõ tenenť religiosi ad opa manualia sicut nec sæculares: nisi forte ad hæc ꝑ statuta sui ordinis obligẽtur: sicut Hiero. dicit ad Rusticũ Egyptioꝝ monasteria hũc tenẽt modũ vt nullũ absq; opere aut labore susciꝑant: nõ tã, ꝓpter victus necessitatẽ q̃ propter aĩæ salutẽ: ne vagenť pnitiosis cogitationibꝫ. & habetur de cõse. di. v. nunq̃. Tertio ordinať labor manualis ad eleemosynas faciendas, vnde dicit̃ ad Ephe. iiij. Laborent operãdo manibꝫ suis. ſ. fideles: qd̃ bonũ est vt habeãt vnde tribuant necessitatẽ pacienti. Et ꝑm ꝑ labor manualis nõ cadit sub necessitate pcepti: nisi forte ex necessitate in aliquo casu in quo aliquis eleemosynas facere teneret: & nõ posset alꝫ habere vnde pauperibꝫ subueniret. In quo obligantur similiter religiosi & sæculares ad opera manualia exequenda. Quarto ordinatur labor manualis ad cuscipicentiã reprimendã inquantũ ꝑ hoc macerať corpus. Vnde. ĵ. Cor. vĵ. dr̃. In laboribus: in ieiunijs: in vigilijs: in castitate: & ꝑm hoc etiã labor nõ cadit sub necessitate pcepti: qa multis alijs modis potest caro macerari: vt per ieiunia: vigilias & hmõi: nec tenenť religiosi ad alia; q̃ sæculares: nisi propter regulę pfessionẽ: & ideo si in statutis regulę nõ contineat aliquid de opere manuali: non tenenť aliter ad operandũ manibꝰ religiosi q̃ sæculares. Q̃s autem apł's manibus laborauerũt aliqñ fuit necessitatis: qa aliunde victũ inuenire nõ poterãt: aliqñ superogationis: vt patet. ĵ. Cor. ix. Et quantũ ad istud scꝰm nõ tenenť religiosi in hoc apł'm imitari: sicut nec quo ad oẽs supererogationes. Quæ aũt opera cõgruant religiosis ostendit Hiero. de conse. di. v. dicens. Nunq̃ de manu aut oculis tuis liber Psalterij discedat. dicatur adverbũ oratio. vbi dicit glo. i. iuxta verbũ: vt intentio ad id qd̃ dicitur dirigatur: vel adverbũ id est non transcurse: sed tractim singula dicendo: & infra. Semp aliquid boni facito: vt diabolus te inueniat occupatum. Fiscellã texe iunco vel canistrũ lentis plecte viminibus: seratur humus: areolæ quo limine diuidanť: in quibus cũ holerũ iactata fuerint semina: vel plantæ per ordinem positæ: aquę ducanť irriguæ inseranť fructuosę arbores vel gemmis vel surculis: vt paruo tunc tpe laboris tui dulcia poma decerpas: apum fabrica aluearia: texantur & lina capiendis piscibus: scribantur & libri vt & manꝰ operetur cibos: & anima satietur lectione. Hæc ille.

Ordinatio labor manualis.

§.V. DE ESV CARNIVM IN RELIgione. Nota quod dicitur de conse. dist. v. Carnẽ cuiq; monacho ne gustãdi nec sumẽdi est cõcessa licentia: nõ ꝙ creaturam dei iudicemus indignã: sed quia carnis abstinentia apta & vtilis monachis ęstimeť: seruato tñ moderamine pietatis erga egrotos. Hęc ibi. Et idem dicitur de sta. mo. cũ ad monasterium. Sed quęrit Tho. in quodli. ĵ. q. ix. ar. iiij. Vtrum monachus siue rationabili causa. ſ. infirmitatis & licentia prælati comedens carnes peccet mortaliter? & arguit ꝙ sic ex isto. c. carnẽ. in fine. vbi ponit pœna carceris & pœnitẽtię per sex mẽses cõtrarium faciẽti. Sed talis pœ-

nitẽtia nõ imponitur nisi pro mortali: ergo &c. Rñdet idẽ Tho. ꝙ de se non est mortale: sicut nec etiã frangere silentiũ: cũ hmõi ẽrimonialia cõmuniter nõ sint in ꝓcepto. Posset tamen hoc esse mortale ratione contẽptus: vel contra præceptum cum fieret a prælato faciẽdo hmõi: & sic intelligit in tali casu pnia imponenda in dicto.c. ꝑm ipsum. Et qa in regula beati Benedicti dicit ꝙ carniũ qu drupedum oino ab oibus abstineatur comestio. Ex hoc arguũt alij ꝙ carnibus bipedũ vel gallinis & alijs autib⁹ vti licet. Par, a cõtrarijs: q d est fortissim ī regulariter: q d nõ aliquã do fallit, sicut, C. de epi, & cle. l. quemadmodũ. Et similiter fallit, ar, hoc ꝑm Io. an. qa ꝺ dicit tali intellectui rõ naturalis.

Nota de esu carniũ.

&, c, xxxvj. ipsius regulę. Nota quæ ponit Io. an. in nouel. de observatione ieiunij. Cõsiliũ in defensione ordinis Carthusiẽn, qui etiã in extrema necessitate positi carnes nullo modo comedunt: propter q d quidã ꝯnuli eoꝝ dicebant statum illum periculosum ex defectu charitatis, ꝓtra quos magister Arnaldus summ⁹ medicus & theologus dicit ꝙ hoc asserere est falsum & phãtasticũ, probat ꝙ sic sapiat hęresim, nam aduersatur approbationi & tolerãtię Romanę ecclesiæ: & fingit nouũ dogma in ptinẽtib⁹ ad vitlẽ statũ fideliũ ponendo qñq; a mortis periculo non posse sine vsu carniũ liberari: & sic ad vitę lõgitudinẽ carnium vsum ne cessariũ q d est falsum. Nam vt dicit virtus vitalis deficit: aut ꝓpter malitiã morbi illã resoluẽtis: aut ꝓpter defectũ alimẽti per q d habet coseruari vel restaurari. Primo casu probat per dictũ Hippocratis dicẽtis: ꝙ si prę furia morbi cibus exhibeat suffocationis vel alterius grauamine super addito coguntur vitam finire celerius: deficientibus autem propter penuriã alimenti si denegetur cibus & medicationi subdantur: expirant velocius tabefacti. Paret ꝓ id ꝙ deficienti propter morbi magnitudinẽ nõ prosunt: sed nocent carnes. Sed deficientib⁹ propter alimẽti penuriam prosunt. Sed probat plus cõpetere vinũ mediocriter maxime aromaticũ & vitella ouoꝝ mediocriter mollia: ideo ꝙ velocissima digestione cõuertuntur in laudabil ẽ sanguinem & multũ & quasi sine fecibus. Carnib⁹ autẽ & ceteris alimẽtis aliqua prædictarũ cõditionũ deest. Concludit ergo ꝙ ad virtutem vitalem vel cognitiuã plus conferũt supradicta ꝙ carnes: licet fateatur ꝙ ad confortandum virtutem mortuã plus competant carnes: quã dicitur inducẽdo Galenũ, s, confortationẽ virtutis mortuæ nõ esse in ægris necessariã: quia modicũ eget ipsius operatione: ergo nec egent necessario vsu carniũ: sed benevsu vini. Apls, modi cõ vino vtere ꝓpter stomachũ &c. Vinũ em ĩ ętificat cor hois. Cor autẽ est principiũ virtutis vitalis: quæ cõfortat per cordis lætitiã. Sed & in dicto ordine multi seneſcũt & viuũt etiã octogenarij. Et ante diluuiũ non comedebãtur carnes, dist, xxxv, ab exordio. & longius viuebãt. Hæc oĩa Io. and. ibidẽ. Et hæc scripta sunt vt religiosi qui ꝑm regulam suã vel constitutiones suas nõ debẽt carnib⁹ vesci: credant per talẽ abstinentiã carniũ non sibi abreuiare dies si hoc obseruant: nec pro quacumq; debilitate carnes comedant: & cõtra illos qui hoc nõ obseruant: ad excusandũ excusationes in peccatis; allegãtes: sine esu carnium sanos non posse viuere. Religiosus simplex iudex esse nõ põt. ff. de iudic, l. cum prætor, nec per cõpromissum potest recipere arbitriũ: quia nõ debet esse disceptator forẽsiũ negotiorum. xv, q. ſ. monachi, &, c. de præsentiũ, sed arbitrator seu amicabilis ꝓpositor esse põt. xj. q. iij. iniustũ. Et hoc intelligendũ est de imperio sui prælati: vt extra de postu. c. ſ. Hęc est sententia Guil. Duran, & Hosti. Religiosus si est ordinis minorum: non põt esse executor vt in Cle. exiui. de verb. signi. Si est alterius ordinis: nõ põt esse executor nisi petita licẽtia & obtẽta. vt de test. religiosos. lib. vj. Talis quoq; etiã si sit exẽptus vel prælatus tenetur reddere rõnem ordinario: & ordinarius tenetur exigere. de rest. c. religiosis in Cle. Religiosus quoq; ꝑm Io. an. super. c. vt officiũ. de hæreticis. lib. vj. non põt exercere officiũ tabellionatus in alijs ꝙ contra hęreticos. Sed Guil. in Spec. dicit ꝙ vetera instrumẽta complere põt: nõ aũt assumere noua. Testis ꝙ; esse potest si requiratur ad liberandum hominẽ a morte iniusta vel quacũq; pœna vel falsa infamia vel aliquo dãno: & debẽt in hmõi testificari: dũmodo nõ sit in causa sanguinis. xj, q, iij. quisquis. Vide tñ de ꝑ plenị. ō. tit. ix, c. xj. ſ. j.

Religiosus factus eps.

Religiosus factus ꝑs vtrũ teneat ad obseruantias regulares. Rñdet sanct⁹ Tho. de Aquino. ñ. iij. q. clxxxv. ꝙ ea quæ sunt in regularibus obseruantijs quę nõ impediunt ponti ficale officiũ: sed magis valent ad perfectionis custodiam: vt paupertas & castitas: ad hæc remanet obligatus: & per ꝓs ad portandũ habitũ suæ religionis: qui est hmõi obligationis signum. Et ꝙuis habeat redditus & possessiões & hmõi ecclesiæ: nõ tñ habet illa vt propria: sed vt dispensator oim bonoꝝ ecclesiæ. xij. q. ſ. si priuatũ. Vñ nõ est absolutus a voto paupertatis: sicut nec a voto obedientiæ. Nã p accidẽs est ꝙ obedire non teneatur si nõ habet superiorem: sicut abbas monasterij qui tamen non est absolutus a voto obedientię. Ea ꝙ quæ officio pontificali repugnant sicut solitudo: vigilię: ſ ientium: abstinẽtiæ graues: ex quibus ĩpotens redderetur ad exequendũ pontificale officiũ ad hæc nõ teneẽ. In alijs etiã quæ non repugnãt potest dispensatione vti ꝑm ꝙ requirit necessitas ꝑsonæ vel officij & conditio hoĩm cũ qbus viuit per modũ quo & præla ti religionũ secum dispensare possunt in huiusmodi. Satis his videtur concor. Hostien.

§. VI. DE CONTRACTIBVS OBLI

gationibus vel ꝓmissis factis a monachis cũ alijs vel maleficijs. Nota ꝑm Inno. & Hosti. ꝙ ex cõtractibus initis cũ monacho vl abbate obligaẽ gs monasterio: qa põt monachus actionẽ acquirere: sed nõ põt obligare monasterium. Vnde ꝙuis abbas seu monasteriũ possit agere: tñ non tenetur reddere: nisi de eo q d ad eũ peruenit. Et licet oĩs contractus prohibitus monacho sit: nisi imperãte abbate, xij, q. ſ. nõ dicatis. &, xvj. q. ſ. sunt nõnulli. hoc intelligitur in quãtum monasteriũ obligẽt: sed obligatio alterius ad monasteriũ põt per monachũ acquiri: & similiter possessio etiã per monachũ fugitiuũ. ff. de acqui. pos. l. j. Si tñ monacho sit cõmissa administratio: tunc ex ꝯctu ipsi⁹ monachi obligatur ipse: sed nõ cogit soluere: qa nõ habet vnde. eẽ de so. Odoardus. secus in maleficio cõmisso per monachum vel abbatem ꝑm Inno. & Hosti. qui a delictũ persoꝝ in dãnũ ecclesię redundare nõ debet. vt de reg. iur. c. delictũ. lib. vj. nisi quantũ ad monasteriũ peruenisset: vel in ei⁹ vtilitatẽ versum esset. ar. x. q. ij. hoc ius.

§. VII. DE REBVS ABLATIS MONA

cho. dicunt Inno. & Hostien. ꝙ si res erant monasterij: vel etiã alteri⁹ & monasteriũ ad restitutionẽ tenebat: tũc aget monasteriũ: si ꝙ nec eius erant: nec ad restitutionem tenebat: tunc aget ille q est dñs rerũ: ita tñ ꝙ si res erãt depositę apud monasterium: & abbas vidit eas subtrahi & facile erat abbati eas liberare: satis credit Inno. ꝙ abbas tenetur in solidũ ꝓpter dolũ: sed si nõ vidit nec prohibere potuit: nõ videtur etiã si monachus abstulisset: qa non obligaret ex eius maleficio: vt dictũ est. Itẽ dicit Io. in glos. xij. q. j. nõ dicatis, ꝙ monachus agere non põt, nec conueniri rõne cõtractus: sicut ille qui cessit bonis. Et de hoc notaꝝ in glos. xj. q. i. de ꝑsona. Item agere nõ potest de iniuria sibi illata: sed tñ eius ꝑlatus agere põt: nisi ꝑlatus absit: vel nisi relinquerit ꝓcuratorẽ instar filij familias. ff. de iniurijs. l. sed si vnus: habẽt tñ monachi ius eligendi & ius accusandi suũ abbatẽ sine licẽtia eius: quia hoc eis a iure conceditur.

§. VIII. MONACHVS FACTVS RE

ctor ecclesiæ sęcularis ꝑm Hosti. si talis ecclesia pleno iure spectat ad monachos: præfectus monachus remanet in ea subiectus abbati: & seruabit oĩa vt pri⁹ ꝓter tria. s. ieiunium: silentiũ: & vigilias: q cõmode seruari nõ possunt in ecclesia sęculari. arg. xvj. q. j. Nemo põt ecclesiasticis obsequijs deseruire: & in monachorũ regula ordinate ꝑsistere: vt ipse distinctionẽ monasterij teneat. ait Greg. Si ecclesia nõ spectat ad monachos sed ad eꝑm: tunc monachus institutus a tribus substãtialib⁹ non absoluit simpliciter: nã & cõtinẽtiã seruare tenet: & si ab obedictia abbatis absoluit: tñ imperio epi subijcitur qui de cętero erit abbas suus: & ita Ita dispensabit rõne cõmissa administrationis. Et si habet socium non excusat ab esu carniũ. de sta. mo. c. ꝙ dei timorẽ. & hoc nisi sit infirmus. de cõse. di. v. carnem. vel nisi impetrãte epo: qui abbas suus est. Si aũt socium nõ habet ꝙ forma re se potest cũ his cũ quibus viuit. arg. dist. xlj. quisquis. In omni tamen casu habirum deferre debet: nec põt dimittere temerarie: alias esset excõicatus: vt dictum est. ō. in primo §. huius cap. Et dicit Innocen. ꝙ talis rector factus non debet esse

debet esse sine socio monacho: quod intelligitur si cõmode fieri potest. de statu mona. ꝙ dei timorẽ & hoc vtique me lius & tutius: sed si non potest cõmode: tunc non tenetur habere socium. Hostien.

¶ De prelatis religiosorum: abbate: abbatissa: & quomodo debeant instrui nouitij. Cap. VII.

DE PRELATIS RELIGIOSO

rum. Nota ꝙ nõ per eꝑm, sed p monachos debet abbas seu prælat⁹ institui ordinarie: vt dr xviij. q. ij. per totũ. nisi in suis cõstitutionibus aliud caueat. vñ Greg. Abbatẽ cuilibet monasterio non aliũ, sed quẽ dignũ morib⁹ & actib⁹ monasticę ꝺisciplinę cõi cõsensu cõgregatio ꝓponere debet ordinari volum⁹. Monasteria tñ & monachoꝝ disciplina ptinẽt ad eꝑm in cui⁹ territorio sunt vt dr. xviij. q. ij. Ad ipsum em pertinet cura oĩs diocesis. ix. q. iij. c. ij. Et hoc est verũ: nisi sint exẽpti vel in hoc priuilegiati: vt sunt mẽdicantes: & multæ aliæ religiones monachoꝝ & alij: qa tũc de his in qb⁹ sunt priuilegiati nõ hñt se intromittere. Qui em nõ sũt exẽpti possũt ab epo a dignitate abbatię deponi: si nõ bene se habẽt. Vñ xviij. q. ij. dicit. Si qs abbas caut⁹ in regimine: humilis: castus: misericors: discretus: sobrius ꝙ nõ fuerit: ac diuina prę cepta verbis & exemplis non ostenderit: ab epo in cui⁹ territorio cõsistit: & a vicinis abbatibus: & cæteris deũ timẽtibus a suo arceaẽ honore etiã si oĩs cõgregatio vitijs suis cõsentiens abbatẽ eũ habere voluerit. Et in seq. c, dr. Abbates pro humilitate religionis in epoꝝ potestate cõsistãt: & si quid extra regulã fecerint ab epis corrigantur. Si autem epus voluerit monachũ instituere in ecclesia seculari: & abbas nolit: monachus obediet potius abbati q epo. xv. q. j. cũ pro vtilitate. Si tamẽ ecclesię vtilitas hoc exigit: cogẽdus est abbas per suũ superiorẽ vt consentiat. Item si monachus velit cõfiteri epo vel pœnitẽtiario eius: nõ põt abbas ꝓhibere: cũ epus sit ordinarius oĩm suę diocesis: & hoc nisi essent exempti: vel cõtrariũ sit in eoꝝ constitutionib⁹ confirmatis a papa: vel hoc habeãt ex priuilegio. Abbas in collatione alicuius prioratus nõ põt aliqd onus nouũ imponere de sup. neg. prẽla. quia regulares. in Cle. Abbas. & quilibet prelatus cõuetualis debet requirere monachos fugitiuos & ad claustrũ reducere salua ordinis disciplina. de reg. c. ne vagandi religiosi. Quos ordines possit abbas conferre & quomodo. habes. ē. tit. xiiij. c. xvj. §. vij. Abbas vn⁹ nõ põt ꝑsidere in diuersis monasteriis. de reli. do. c. fi. Item nulli monachi vel religiosi possunt pręesse pluribus prioratibus vel plurib⁹ ecclesijs habẽtibus curã animarũ: etiam si eadẽ cura non per episcopos: sed p presbyteros ad eoꝝ presentationẽ institutos per epos habeat exerceri nisi autoritate sedis apl̃icæ: vel si vna ex eis ab alia dependeat vel si sint annexę adinuicem. Et quicũq; talem prioratum vel ecclesiam obtinens susceperit aliud: primo priuat⁹ est ipso iure: & statim tenẽ dimittere: vt per eũ ad quẽ spectat libere cõferatur: & nisi dimittat sit ineligibilis: & debet pœnitus repelli ab vtroq; extra de præbẽ. cum singula. li. vj. Item prioratus ecclesiæ aut administrationes seu officia vnius monasterij cõsueta per eiusdẽ monachos gubernari non dãt cõmitti monachis alterius monasterij sine licentia papę: & contra hoc ordinãtes sunt priuati potestate prouidendi de ipsis: & recipientes sunt ineligibiles ipso iure. de præben. c. cum singula. lib. vj.

Prelati cõditio.

§. I. DE ABBATE SEV QVOCVM

q; noĩe ꝑlatoꝝ dat doctrinã Augu. & Benedict⁹ in regula. Dicit em Aug. Se ipm bonoꝝ operũ prębeat exemplum: corripiat inquietos: consoleẽ pusillanimes: suscipiat infirmos: patiens sit ad oẽs: disciplinã libens habeat: metuendus imponat: & tñ magis amari a subditis appetat q; timeri. Quę oĩa pulchre & diffuse Vmbertus declarat in expositione regulę. Nam cum primo habeant prelati deo reddere rationẽ de subditis. ꝑm illud ad Heb. vlti. Ipsi peruigilant quasi rationẽ reddituri pro aiabus vestris: & cum aię sint ꝑciosæ & deo charę: christi sanguine redẽptæ: & tã facile & multipliciter pereãt: iõ multũ habẽt timere in reddẽda rõne. Et ideo Aug. Quãto in loco superiori tãto in periculo maiori versatur. Greg. in Moral. Misericors deus quẽ tenere diligit ab exterioribus prælationis occupationib⁹ absconditi: tñ impositum onus a superiori pertinaciter recusare nõ debet: ne diuinę ordinationi videat resistere: sed inuigilet ad curã. Et primo dãdo bonũ exemplũ. ꝑm illud christi Io. xiij. Exẽplũ em dedi vobis: vt quẽadmodũ ego feci: omnia. s. dei placita implendo: ita & vos faciatis. Posti enim sunt prælati vt signum ad q d subditi sagittas operum suoꝝ debent dirigere. Vnde ꝑm Gregorium tot mortibus digni sunt: quot exempla perditionis ad subditos trãsmittunt. Nec etiam exempla sufficiãt: sed corripiat inquietos, Secũdo Inquieti dicuntur qui otiositate vel curiositate deuicti secum consistere non possunt: modo intus: modo extra: modo cum fratribus: modo cũ extraneis sine causa hinc inde vagantur. Vltiũ autẽ aliquod est corrigendum: vel quia est manifestum: vel quia cõturbat alios: vel quia dissimulatione nullum: vel leuius reputatur: & quia inquietudo omnia ista facit: ideo corrigenda: & si hoc vitium quod paruũ multis videtur est corrigendũ, multo magis grauiora: ad⁹ prælatis imputantur. dist. lxxxvj. in fine. Consolari debet pusillanimes. Pusillanimitas ex animi paruitate Tertio. procedit: dum. s. quis timet esse peccatũ vbi non est: vel ibi esse periculũ vel nimis arduũ & quasi impossibile q d non est & hmõi. Isti ergo consolandi sunt verbis & exemplis sanctoꝝ. ait christus Lucę. xij. c. Nolite timere pusillus grex: quia complacuit patri meo dare vobis regnum. Debet Quarto suscipere in infirmos. Sed ꝑm Vmber. est multiplex infirmitas vt corporalis languor: debilitas complexionis. Primum debet suscipere in procurando remedia. Secundum Infirmitas multiplex. in dispẽsando in ieiunijs & hmõi. Est tertia infirmitas carnis. s. lubricum cum est occultum: & hunc debet suscipere occulte admonendo: nec ipsum repellere debet, ne vitet cõfessionem. Est & quarta infirmitas morũ seu passionũ: vt sunt iracundi: impetuosi & querulosi: & hi suscipiẽdi sunt animãdo eos ad bonum inter brachia patientiæ: dant em prelato & alijs causam exercitij & meriti: tamen & corrigẽdi sunt aliqn cum alios offendunt. Est autem infirmitas instabilitatis: & hi suscipiendi sunt confortando eos ad perseuerãdum. Est etiam infirmitas dubij de fide vel de scrupulo conscientiæ: & hi suscipiendi sunt animando eos ad bonum. Est etiam infirmitas imperfectionis: & his compatiẽdum est: nec cogendi sunt ad aliquid vltra statũ suum: sed exhortandi ad vtiliora: quod etiam dicit Benedictus in regula. Debet & patientia vti ad oẽs: cuius sit in loco superiori: & habeat onus regiminis: & sit distractus in multis occupationibus: quę oĩa prębent sibi occasionem impatiẽtiæ: tñ ga multa inde sequunt: & iniustitia eum impedit: ab ea semper debet cauere. Hiero. Iram vince patientia &c. deconse. dist. v. nunq;. Non tamen dimittat correctiones: sed cum patienti & tranquillo animo faciat & clemẽtia. Vnde & rex apum dr nõ habere aculeum ad pugnãdũ: sed ad insinuandũ ꝑm Sen. ꝙ rector debet vti clemẽtia non vindicatione: nisi pro bono cõmuni, put expedit. Debet Sexto. etiã exponere disciplinã. i. regulę obseruantiã facere obseruari: in quib⁹ oĩb⁹ prim⁹ debet esse. Et vt dicit Benedict⁹ in regula. debet cogitare abbas ꝙ de singulis in quibus dispensat habet deo reddere rationẽ: videat ne sine causa rationabili dispenset: alias dissipatio erit & peccatum. Debet etiam facere se timeri: ne contenaẽ autoritas eius. Caueat aũt dicit benedictus: ne sit nimis suspitiosus: quia sic nũq; Septio. bene sibi erit: nec quies subditis. Debet tamẽ diligenter inuigilare: & occasiones malorũ tollere. Magis autem debet quærere se diligi q timeri. ad q d inducit precipue humilitas. Vnde beatus Francisc⁹ in regula specialiter prælatos ad humilitatem hortatur.

§. II. DE ABBATISSA. HEC NEC

aquã benedicere: nec cõfessiones audire: nec pœnitentias sacramẽtales imponere põt: nec aliquem actum sacramentalem exercere: vt de pœni. & remiss. ca. noua. Item nec ipsa nec aliqua fœmina prædicare põt: vel publicẽ docere: potest tamen suas subditas exhortari & informare: nec potest ordinem suscipere: nec super spiritualibus iudicare. Item nec excõmunicare potest: nec ab excõmunicatione absoluere. de maio. & obedi. dilecta. Sed addit Guil. Credo ꝙ possit præcipere suis presbyteris ꝙ excõmunicent. Permaxime oportet eam habere curam de clausura monasterij & ꝙ die noctuq; clausum sit: & claues teneat ipsa secum: nec indifferenter alicui det: nisi prudenti & conscientiatę. Cũ aliqua monialis vocatur ad locutoriũ: vel cum ea vadat:

vel alias mittat maturas & honestas. Non permittat ingressum etiã mulierũ cõsanguinearũ sine causa necessaria faciat euitare oẽm familiaritatẽ monialiũ cũ quibuscũq; & ipsa sit prima. Procuret eis de sacramentis pluries in anno sumendis: scilicet confessionis & communionis: & auditionis misse diebus festis: & precipue attendat ꝙ querat confessorem qui sit timens deum: & intelligat necessaria religioni vt faciat eis conscientiam de substantialibus religionis: nec tamen domesticus alicui fiat. Attendat ꝙ viuant in communi & de vna bursa: ita ꝙ omnia lucra in cõmuni habeantur. Ad abstinentiam etiam ab esu carnium: lineis & culcitris: & ad ieiunia inducat quantum potest si sint sub regula quę ad ista obligẽt: similiter de silentio. Teneat frequẽter capitulũ de culpis semel ad mĩn⁹ in hebdomada in quo ex hortetur moniales ad obseruantiam religionis suæ: reprehendat & puniat defectuosas plus & minus ſm defectum & qualitatem personæ. Non faciat dispẽsationem contra regulam sine magna causa. Prouidere faciat diligenter infirmis: sed multo magis nouitijs de bona magistra. Caueat a pactionibus in receptionibus alicuius ad habitum: quia simoniacum est: solicitari faciat ad officium: & ipsa sit prima: & vt dicatur debito modo & sine locutionibus vanis: exinde in exercitijs ne sint otiosæ: honestis tamen & non vanis rebus; lectiones librorum deuotas & singulares faciat eis legere: & in omnibus sit vigilans.

§.III. DE MONIALIBVS NOTA

primo ꝙ in monasterio monialiũ non mendicantium nõ debent recipi: nisi quę possiunt de prouentibus monasterij absq; penuria sustentari: alś nulla est receptio. Item nulli inhonestæ vel etiam honestę personę debet patere accessus vel ingressus ad moniales: nisi ex rõnabili & honesta causa: & de illius ad quem spectat licentia speciali. Prelatis precipitur vt in omnibus monasterijs monialibus etiã exemptis prouideant de clausura ad expensas monasterij: vel de eleemosynis fidelium. Et idem præcipitur abbatibus & alijs inferioribus ꝓlatis quo ad monasteria sibi sub iecta. Item moniales debent manere sub ꝓpetua monasterij clausura: nisi pro tanto & tali morbo ꝙ nõ posset absq; graui periculo vel scandalo morari: & quando abbatissa vel priorissa debet alicui temporali domino alicuius feudi occasione homagium facere: vel prestare fidelitatem iuramenti non posset facere apud ipsum ꝙ per procuratorẽ prestet: poterit exire cũ honesta & decenti societate: & præstito juramẽto eodem vestigio reuerti debet: ita ꝙ in fraudem residentiæ nil fiat. Dñi temporales non debent abbatissas priorissas & alias moniales habentes officia monasterij permittere litigare coram eis: ne oporteat eas euagari pro statuendis procuratoribus: & ipsi dñi si contra fecerint per suos ordinarios compellantur. Episcopis & alijs prælatis iniungitur ꝙ negotia & causas monialium dictarum faciant coram eis fieri & tractari per procuratorẽ earũ: siue etiam sint homagia: siue fidelitates: siue juramẽta: vel quicquid aliud Hæc omnia a princi.§. sunt extra de stat. mo. periculoso, lib. vj. Monasteria quoq; monialium etiã si sint exempta debent singulis annis per ordinarium visitari: vt de stat. mo. c. attendentes. in Clemen. vel per alium eo sciente vel ratum habente. Monasteria quoq; puellarũ longe a monasterijs monchorum: aut propter insidias diaboli: aut propter oblocutiones hominum collocentur. (Sicut habetur, xvij. q. ij. c. in decima, vbi dicitur. Tunc salubria christo dicatis virginibus probam⁹: quando eis spũales partes eligimus quorum non solum gubernaculis tueri: sed etiam doctrinis ędificari possint: ea tũ circa monachos cautela seruata vt remoti a familiaritate earũ: nec vsq; ad vestibulum accedendi habeant familiare permissum. Et ea. q. c. diffinimus. dr. Si aliquã suam propinquam monachus videre voluerit: in presentia abbatissę huic confabuletur. i. colloquatur modica & compędiosa verba & in breui ab ea discedat. Fœmine etiã quantũcũq; deo sacrate: vt moniales vasa & pallas sacras: aut vestes quibus domino ministratur contingere non debent: vel in censum circa altare deferre, dist. xxiij. sacratas. & de conse. dist. j. c. vestimenta. Et quantum ad corporalia quæ aliquando dicũtur pallæ: ꝺ vtiq; seruandũ est & seruatur cõmuniter: quia per ordinatos in sacris lauandę sunt: & etiam exterioria calicum. Quantũ autem ad alias pallas altaris quæ etiam dicuntur toballię & vestes sacras vt canices: planetas: dossalia & hmõi: nõ videtur illicitũ eas tãgere & resarcire & lauare: sicut seruatur communiter ex consuetudine.

§.IIII. DE FORMA INSTRVCTIONIS NOVITIORVM.

Informatio nouitiorum.

Hãc formam pulchre tradit dñs Io. Dñi. cardinalis ordinis prædicatorum in lib. de possessionibus ex his quæ christus egit erga discipulos suos: cum fuerunt cum eo vt nouitij. Et ponit. xij. regulas circa hoc: qualiter scilicet recipiendi sunt nouitij: & quomodo imbuẽdi ostẽdit multimode. Primo eñ recepit eos a cura sæculi & suorum diuisos sicut patet Matth. iiij. Luc. iiij. Ioan. j. optime eis patefacta vitę arctitudine quam tenebat: sicut patet ex illa voce ad Andream: veni & vide. Secundo obtentu prę mij cœlestis ad amorem regulæ inflammauit ab alijs semotus: & in monte posirus quiete dicere cœpit. Beati pauperes spiritu &c. In quibus octo beatitudinibus omnis austeritas religionis consistit: sicut patet consideranti. Ibi enim paupertas in prima obedientia: humilitas in secunda: oratio & planctus sui & aliorum criminum in tertia. In quarta solertia obsequiorum circa infirmos hospites & sanos & hmõi. In quinta ieiuniorũ & famis & sitis propter deũ grauitas. Patientia circa supportationem sociorum & inquietorum in sexta. In septima vero tolerantia pugnæ victoriosæ carnis & spiritus. Et in octaua acerbitates persecutionum quę ex prædicatiõe diuini verbi sequi debebat operosius exprimuntur. Tertio regulam mirãdam oĩs perfectiõis in gratiam tradidit eis id illo sermone vbi ore suo prolato: in quo quæ prius latebãt patefacti sunt oẽs thesauri sapientię & scientię dei: ibi consilia: ibi declarant præcepta: ibi modus orandi: & regula se custodiendi a lupis &c. quę etiam non puto per Aug. illum facunde postillantem sermonem esse explicata complete: mira suauitate traduntur. Quarto suis exemplis eos confirmat: non solũ vitam continuans arctam: sed miracula plura fortasse ad eoꝝ cõfirmationem faciens: quę alś non fecisset: sicut a simili põt haberi: Mat. xj. de signis quæ ostendit coram duobus discipulis a Ioanne transmissis ad christum vt interrogarent eum. tu quis es. Confortabat etiam eos per doctrinam quã coram eis populis prædicabat: & feruorem ex conuersiõe multorum quos ad eum videbant reduci. Quinto se eis affabilem reddebat iuxta indigentiam infirmorum nondũ valentium duros sumere cibos: illos a turba post predicationem sequestrans: & parabolas q̃ turbas latebant secrete referans ſm ꝙ in illo statu erãt capaces. Sexto omni discretione vtebatur cum ẽis non arctans eos in nouitiatu ad arcta ieiunia: qa vinum nouum in veteres vtres fundum: nõ nabiliter declarans ꝙ non dñt filij nupriarum ieiunare q̃diu sponsus est cum eis. Insinuabat tñ ꝙ in posterum infallibiliter oportebat eos ieiunare & multa pro defensione portare veritatis. Septimo crebro repetebat eis quid erat faciendum ab eis: vt predicans populis aut particulariter instruens eos siue dulciter reprehendens cum verbo vel facto aliquid indebitum cõmittebant aut omittebant debitum. Octauo ab eis se separabat ad momentũ: & ad eos redibat vt præsentia corroborati & ordinati etiam a leuib⁹ abstinerent: quæ dei seruos graues & maturos non decent. Nono visitatione deserti aut montis ascensu: non quidẽ otiosus: sed plurimũ fructuosus ipsos materialiter recreãs: ne tædio frangerentur ab incæpto rigore per modicũ recedebat. Decimo aliqñ sinebat eos pati penuriã victus: aut etiam forte vestitus: dubia mortis sustinere mari turbato: tum vt inciperẽt assuescere pœnis & aduersitatibus: tũ etiã vt suã fragilitatẽ recognoscerent: ac tertio vt ad ipsum recurrendũ forẽt impulsi. Vndecimo frequẽtissimis orationibus recreabat: sicut a simili omni die credo orationes singul⁹ habens: quia post nouitiatum eoꝝ est scriptũ: ꝙ ad hortum Gethsemani q̃ loc⁹ orationis erat institutus: idem frequenter conueniebat cũ discipulis suis. Duodecimo nec vnq̃ grauarentur otio lectionibus exercitabat illos: interrogans & dubia ꝓponens atq; obscura dilucidans cũ ceteris innumerabilibus regulis sanctis.

¶ De disciplina religiosorum in conuersando cum alijs: in ambulando: in stando: in habitu: in gestu: & in silentio. Cap. VIII.

De disciplina

triplex disciplina.

DE DISCIPLINA AIT PSALmista. pñ. ij. Apprehendite disciplinã ne quando irascat dñs: & pereatis de via iusta. Apprehẽdite. i. volũtarie sumite: qa nõ aliter esset vtile. Disciplina aũt est triplex, disciplina dei, disciplina ꝓlati: & disciplia sui. Disciplia dei est flagellũ. Prouer. iij. Noli negligere disciplinã dñi: nec deficias cũ ab eo corriperis. quẽ em diligit dñs castigat. Infirmitates & alia aduersa dñi patientissime ferre plus q̃ sæculares viri. Disciplina ꝓlati est q̃ corrigit subditũ ꝓ defectib⁹ verberãdo, & ista volũtarie debet sumi etiã si nõ omisisset defectũ. Et de hac p̃t intelligi illud pñ. xvij. Disciplina tua (ideſt ꝓlati q̃ est ei loco dei) correxit me in finẽ &c. Sic btus Benedictus dando disciplinã monacho ꝓ sua leuitate discedẽdo ab eo diabolo ꝓ hac emendatus est. Disciplina sui est triplex. Vna est verberũ qua se pcutit. & ista est vtilis ad reprimẽdũ tẽtationes carnales. Vñ beatus Frãciscus tẽtatus de hoc dedit sibi notabilem disciplinã ad vincendũ tentationem. Valet etiã ad satisfaciendũ ꝓ peccatis suis & aliorũ. Sicut legitur de ſcto Dominico ꝙ tres disciplinas sibi dictim dabat ad satisfaciendum pro peccatis suis: eoꝝ qui erant in mundo: & qui in purgatorio. Ad hoc etiam valet ad conformandum se christo. De quo Esaię. liij. cap⁰. Disciplina pacis nostrę super eum &c. quia flagellatus fuit. Alia est disciplina compositionis exterioris. & de hac in. §. sequenti.

§.I. QVOMODO RELIGIOSVS DIuersimode se debet habere in diuersis statib⁹ cũ diuersis ꝓsonis: ſm Vmb. In statu prælationis se debet habere solicite. Ro. xij. Qui pest in solicitudine. In statu subiectiõis subiectiue, ad Heb. xiij. Subiacete ꝓpositis vrĩs. In statu sanitatis laboriosæ. In statu infirmitatis consolatoriæ. i. non se deijcere aĩo. Tob. v. Forti aio esto. In statu iuniori quasi ignoranter. Eccl⁹. xxxij. Adolescens loqre in causa tua vix, & si bis interrogatus fueris habet caput responsum tuum: & vbi sunt senes nõ multũ loquaris. In statu seniori sapiẽter, vtilitati. ſ. cõi vocando. Sapientes senes de bonis terrę tractabant. In statu sublimi humiliter. Eccl⁹. iij. Quãto magnus es humilia te in oĩbus. In statu inferiori constanter: vt non aspirat ad sublimiorẽ. ſ. Cor. vij. Seruus vocat⁹ es non sit tibi curæ. Et si hoc seruandũ est in statu vilissimo: vt est seruitus multo magis in alijs. Item cum diuersis ꝓsonis diuersimode conuersandũ est. Nam ad ꝓlatos se debet habere obedienter ad Heb. xiij. Obedite præpositis vrĩs. Ad socios coęquales amicabiliter. Sen. Sociabiliter viue vt amare appetas & amari. Ad minores pñę. ſ. eoꝝ edificationi intendendo. Sicut apl̃s docebat discipulos. j. Cor. iij. Tanq̃ paruulis in xp̃o lac vobis potum dedi. Cũ officialibus tranquille non perturbando eos. j. Thessa. v. Propter opus illoꝝ pacem habete cum eis. Cum discholis pacifice, pñ. Cum his q oderunt pacem eram pacificus. Cum virtis sanctis sancte, pñ. Cũ sancto sanctus eris. Cum formicis sapienter: qa nescitur qd intendant. Ad Col⁹. iij. In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt. Cum mulierib⁹ pudice. j. Tim. v. Iuuenculas obsecra vt sorores in omni castitate. Cum pauperibus affabiliter. Eccl⁹. iij. Congregationi pauperũ affabilem te facito. Cũ diuitibus curialiter nec exasperentur vel aspernanť: sed quadam sagaci curialitate trahantur ad bonum: sicut xp̃s ad zacheum inuitando seip̃m ad comedendũ cũ eo. Luc. xix. Cum domesticis ſm carnẽ spũaliter. Ro. ix. Optabam ego anathema esse a xp̃o ꝓ fratribus meis &c. Cum aduersarijs patienter. Rom. xij. Nõ vos defendentes charissimi. In actibus suis mansuete hre. ij. Tim. ij. Seruũ dei nõ oportet litigare: sed mãsuete hre ad oẽs. Cum oĩbus de eorũ vtilitate agere vt xp̃o lucri faciant. Eccl⁹. xxxvij. Cum irreligioso tracta de sanctitate & cũ iniusto de iustitia: & cũ timido de bello. i. repræhẽde tales de eoꝝ vitijs loquẽdo de virtutibus quæ deficiũt eis. vel ſm Thom. Est locutio illa ironica: & tunc est sensus ꝙ hõ in perẽdo consiliũ nõ debet ire ad eos qui sint affecti in cõtrariũ. Vñ Grego. in pasto. ostẽdit ꝙ ad diuersos diuersimode est loquendũ. Item stando debet habere oculos demissos: exẽplo publicani. Sedendo nõ debet tibias diuaricare vel pedes diuidere. Ezech. xvj. Diuisisti pedes tuos. Iacendo cauere ne discooperiat se vt noe. In diuinis officijs reuerenter. ad Heb. xij. Seruiamus placentes illi cum metu & reuerentia. Item diligenter. Here. xlviij. Maledictus homo qui opus dei facit negligenter. ſm vnam literã. Itẽ timide. pñ. ij. Seruite dño in timore. ne. ſ. in aliquo offendatur. In ministrando in ꝓalibus sedule. iij. Reg. iiij. Ecce sedule in oĩbus ministrasti nobis. In docendo debet cauere ne in aliquo se magnificet: sicut fecit Heliud. Iob. xxxiij. Itẽ in corrigendo siue ad partem: siue publice modeste. ij. Timoth. ij. Cum omni modestia corripientem eos quod sit cum non exceditur modus in aggrauatione: vel asperitate loquendi. Item in iudicando & puniendo qñ opporet sem per debet miscere misericordiam exemplo xp̃i. In disputãdo cauere debet a lite. ij. Timoth. ij. Seruum dei non oportet litigare. In consilio. prouid⁹. exemplo Ioseph. Gen. xlj. In exequendo sibi commissa prudenter. j. Regum. xviij. Dauid prudenter se habebat in omnibus ad quæ Saul mittebat eum.

§.II. DE DISCIPLINA ET COMPOsitione in ambulando. Nota ſm Vmber. in expositione regulę. Debet homo incedere non nimis festine: sicut quidã qui interdũ præcipites incedunt: nec nimis lente vt videãtur numerare pedes: sed mediocriter: non incaute sed cum prouidentia: ne offendat ad lapidem: vel ponat pedem in luto vel lubrico: vnde cadat vel corruat super alios; vel non teneat bonam viam. Item non est incedendum collo extento vt filię syon: nec ceruice erecta vt ceruus: nec pectore prominenti vt gallus: nec cum commotione spatularũ: & brachiorum ventilatione quasi remigantes: vel cubitorũ angulatione se p̃ ventrẽ tenendo vt domicelli: vel irreuerenter præcedendo: q̃ oĩa sunt signa supbię. Item reprehenduntur q̃ incedẽdo semp videtur tristes: neminẽ salutãtes: nemini se iungentes: neminiv nq̃ affabilitatem ostẽdentes. nunq̃ solaciũ aliquod socio facientes: nullum in aliquo verbis bonis ędificãtes: sed quasi in amaro silentio tota die pergẽdo. Itẽ nõ incedendũ cũ leuitate & dissolutione: sed dicẽdo psalmos & oĩones vel meditãdo aliqd. Reprehendibiles etiã sunt q̃ nimis de facili discurrunt: nunc hinc nũc inde. Reprehẽdunť q nil fructuose agũt in via spũali vel ꝓpliter: & multo magis q̃ dãnose incedũt frangẽtes sepes & conculcantes sata vt faciant viã cũ dãno aliorum.

§.III. DE DISCIPLINA IN STANdo ſm Vmber. Nota ꝙ reprehensibile est in hoie quiescẽte. Primo cum secum stare non põt: sed semp cũ alijs. Seneca. Signum est bonę mentis secum consistere. Secũdo ꝙ se cum consistens cesset ab opere otiosus. Cõtra qd̃ est illud Hiero. Semper aliquid boni facito. de ꝓfecta. dist. v. Nũq̃. Tertio ꝙ non vacet speculationi aliq̃n respiciens mentaliter; modo ante pericula: modo retro peccata cõmissa: modo infra pœnas inferni: modo sup gaudia paradisi modo a dexteris sanctoꝝ exempla: modo a sinistris temporalia vana. Item quarto debet ꝙs cõmorari magis inter viros q̃ mulieres. Eccl⁹. xlij. In medio mulierum noli commorari. Item quinto magis inter graues viros q̃ leues. Sene. Inter illos cõmorare q te facturi sunt meliorem. Item sexto magis inter cõsules ꝙ inter magnates. Eccl⁹. xxvij. Volatilia ad sibi sil⁹ia cõuertunť. Itẽ septimo morandum est magis in locis occultis q̃ publicis. Vñ de ſcis viris ad Heb. xj. c. In spelũcis & cauernis terrę. Item octauo magis in locis securis q̃ periculosis: vt plateis & locutorijs. Item nono magis in locis sanctis: vt in ecclesia q̃ in locis communibus Iob. xix. c. Maria stabat iuxta crucẽ Iesu & soror eius &c.

§.IIII. DE DISCIPLINA HABITVSſm Vmber. Prouidendum est ne seruo dei vestis sit nimis longa: vel nimis brœuis: nimis lata: vel nimis fixa: vel nimis clausa: vel nimis formata: vel nimis informis: nimis defluens: vel nimis succincta: nimis composita: nimis nitida: vel nimis sordida: nimis laniata: vel nimis repetiata: nimis aptata: vel nimis inepte relicta: nimis dissuta: vel nimis curiose cõsuta. Cauẽdum est etiã circa panniculos: fotulares: corrigias: cultellos: canipulos: tabulas: bursas: faccellos: figilla: & similia: ne aliquid fiat in istis: quod ex pcio: curiositate: vel superfluitate: vel sæcularitate aliqua possit aliquid reprehensibile iudicari.

§.V. DE DISCIPLINA IN GESTI-

bus ſm Vmber.Hug. de ſtō Vict. ſic dicit. Sunt quidam qui nō niſi buccis patētibus auſcultare neſciunt: & q̄ſi palatum ad verba aperiunt. Alij qui in agendo vel audiēdo quaſi canes ſtuentes linguā ꝓtendūt:& ad ſingulas actiones labia velut molā ſorbendo circūducūt. Alij loquentes digitum extēdūt:ſuperclia erigūt:& oculos in orbē rotātes cuiuſdā intrinſecus magnificētiæ conatus oſtendūt:caput iactāt:comā excutiunt:veſtimēta coaptādo cōponunt. Et latera quaſi cubitando: pedes oſtendendo: ridiculos agēdo:formā ſuæ oſtenſionis faciūt. Alij tm alterā auriū vocē apponūt:quaſi ambæ nō fuerint factæ ad audiēdū. Alij ad iter videndū alterū tm oculos aperiūt. Alij cū maiori ridiculo cū medietate oris loquuntur. Sunt ꝓterea mille laruę mille corruptiones nariū:mille corroſiones labiorū q̄ decorem diſcipline deturpant. Hæc ille.

§.VI.QVOMODO SE DEBET HA

bere diuerſimode in diuerſis locis, ſm Vmb. In oratorio matureſuxta altare reuerēter:iuxta religas timorate: in capitulo ſicut xp̄s ante pr̄ſidē iudicādus. I. ſm Vmb. demiſſis aſpectib⁹:vultu hilari:rarus ad verba:promptus ad opprobria, I, ſuſcipienda:parat⁹ ad verbera:in ſcholis attēte: in cella vtiliter:in refectorio & in oī cometitiōe religioſe: & linguā loquēdo reſtringat:oculos nō circūdet: ſup eſcā ſe nō effundat:munde comedat vt abominationē alīs nō faciat. In dormitorio quiete vt alios non inquietet: in infirmitorio nō querulose. Exēplū de lazaro vlcerib⁹ pleno &c. in hoſpitio lætę: in cameris verecūde:in locutorio nō ociosa ſed vtilia dicat:in horto vel prato meditatiue. Mat. vj. Conſiderate lilia agri &c. In aliꝰ officijs neceſſitatis:vt coquina:cantpa:cellario &hmōi. Pro diſciplina ſeruandū eſt ꝙ nūq̄ appareat niſi pro iuſta neceſſitate: ne ſimilis ſit illis mulieribꝰ:de quibus apl's ait. Otioſe diſcunt circūire domos. Cū iuuēculis non ſe inueniat ſolus in cella: vel in dormiendo vel aliꝰ locis ſecretis:ga diabolus circūit quę rens quem deuoret, & ibi de muliere rōne ſexus tentat: de adoleſcente ratione ætatis vexat:vt dicit Bern̄. Et ad tollē dum ſuſpitiones aliorū:& pr̄cipue in religionibꝰ vbi viget vitium contra naturam.

§.VII.DE DISCIPLINA SILENTII.

Multū eſt vtile & neceſſariū cūctis & pr̄cipue religioſis. Vñ & ab ojbus patrib⁹ religionis ꝓ certo tpe & loco inſtitutū eſt:etiā a bonis nō neceſſarijs tm ꝑ vbis abſtinendo. Vñ ps̄. Obmu. & ſilui a bo. Hocgr̄am diſpoſitiue gigniti cui⁹ figurā zacharias tacēs Iohānē q̄ interpꝛtat gr̄a genuit. Fortitudinem ſp̄us addit Iſaias. In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra. Sicut olla cooperta feruet cito:diſco opta retardatur ꝓpter euaporationē:ita & mens tacens vel loquens ad contēplationē inducit. Threñ. iij. Erit ſolitarius & tacebit & leuabit ſe ſup ſe. Sapientiā auget. Nam & pythagoras diſcipulis ꝓ quinquēniū ſilentiū imperabat:vt tacēdo diſcerent poſtea loqui. Sedꝰ etiā pl̄us ex eo ꝙ loquendo fuit cauſa mortis m̄ris:ita ſtrictū ſilētiū ſibi indixit:ꝙ nec etiā imperator Alexāder mortē ꝓmittendo potuerit eū inducere ad loquēdū. Nec eſt q̄ dr̄. Eſa. vj. Ve mihi ga tacui, ga hoc eſt verū qū eſt neceſſariū loqui vt platis corrigēdo:pœnitētib⁹ confitēdo:fratrū delicta fraternaliter admonēdo. Et tāto diligētius debet iſtud obſeruari: quanto nil valēs corpori nocere:multū aiæ ꝓdeſſe. Et ꝙ teneri debeat ſilentiū habes de ſta. mo. Cum ad monaſterium.

¶De exemptione religioſorum & aliorum. Cap̄. IX.

E EXEMPTIS TAM RELI

gioſis q̄ aliꝭ:ga religioſi modernis tēporibus ſunt quaſi oēs exēpti a iuriſditiōe ordinariorū ideo hic de exēptis. Vbi ſciendū ꝙ ſiue clerici ſæculares ſiue religioſi: ſiue hoſpitalarij q etiā aliq̄n ſunt exēpti:q dicūt ſe exēptos & allegāt priuilegia ſua: requiri ab ordinarijs oſtēdere tenent̄:& etiā tradere trāſcripta articulorū:de quibus fuerit cōtrouerſia. ꝙ ad exemptionē allegāt ſolam præſcriptionē:debēt de hoc facere fidem, ꝙ ſi allegent verūq̄:tūc ſi priuilegiū ad plenū nō ſufficiat:ſed tm cauſam habeat p̄ſcribendi tenent̄ p̄ſcriptionē ꝓbare:& probatione pendēte nō turbent̄. Qd̄ ſi nō allegāt nec exhibēt ſaltē tale priuilegiū qđ cauſam p̄ſcribendi habeat diocesa-

ni vtantur iure ſuo. extra de priuil̄. c. Cum perſonę. lib. vj. Dicitur etiam ꝙ in loco congruo & ſecuro: aut aliquibus viris prudentibus & omni ſuſpitione carentibus ad hoc ꝑ dictos ordinarios deputatis infra terminū cōpetentem ꝑ facti qualitate & ipſoꝝ ordinariorū vel delegatorū ſuorū arbitrio mo derandū iuſto impedimento ceſſante debeant dicta priuilegia oſtendere:& ad legendū integraliter exhibere:eodem capitulo & titulo. Vbi dicit glo. ꝙ ſi ordinarius dicit ſuam eſſe iuriſditionem:& ſubdit⁹ hoc neget: bene cognoſcet ordinarius an ſua ſit iuriſditio. de reſcrip. ſuplitteris. Sed ad oēm ſuſpitionem tollendā melius videt⁹ expediendum ꝙ delegatos. de foro cōpe. Si quis. Item exēpta eccleſia etiam monachi canonici & clerici cōuerſi:& perpetuo oblati intelliguntur exempti: non autē preſbyter qui parochianorū curam habet quo ad ea q̄ ad ipſam curā pertinent:nec ipſi parochiani, extra de priuil̄. Per exemptionem. lib. vj. Si autē canonici alicuius eccleſiæ eximantur: ipſi ſoli canonici:non autē eccleſia vel alij eius clerici ſunt exempti. Si vero clerici cuiuſuis eccleſiæ eximuntur: tunc tam canonici q̄ alij clerici eximuntur:non autem eccleſia per hoc eximitur:niſi aliud in exemptionis priuilegio exprimatur, extra de priuil̄, per exemptionem. lib. vj. vbi gl. ſuper verbo preſbyter. qui curā habet. ꝙ tales preſbyteri hñt inſtitui ab epīs:& intelliguñ eſſe perpetui: quia nequeunt abſq; rationabili cauſa reuocari & remoueri etiam per eōs. vt de capel. mo. c. j. li. vj. Et hoc caſu, ꝓpter curā & populū non exemptum:prelatus exemptus vadit ad ſynodum epalem, vt de priuile. c. vt apoſtolicę. li. vj. Item dicit glo. ſuper verbo alij clerici. ꝙ nec etiam cōuerſi vel oblati erant tunc exempti:quia verba priuilegiorū ſtricte ſumūtur prout verba ſonant. Item per monaſterium vel hmōi locum exemptum intelligi debet tam de ipſo q̄ de cimiterio domib⁹ monaſterij:theatris & hortis:& areis quæ ſunt iuxta eccleſiam, argu. xvij. q. j. Neceſſaria. &. c. Nulla. xvij. q. iij. Diffiniuit. Item exempti non poſſunt conſtruere oratoria vel capellas in locis non exemptis ſine licentia diocesanorum:nec etiam in ſic conſtructis tempore interdicti in caſibus non expreſſis celebrare vel facere celebrari:aſs per ordinarios compeſcantur:& ſi propter hoc conſeruatores ferrent ſententias contra ordinarios:eorum ſententię non valerent, eſ de priuile. ca. Autoritatem. lib. vj. Item exempti non debent aſſumere lites ſuorū hominum etiam cenſualium:vt in dicto ca. Autoritatem. in fine glo. Requiriſ tur ergo licentia ſeu autoritas papę: vel etiam delegati de latere ad hoc vt exempti ſine licentia diocesanorū valeant conſtruere oratoria in locis non exemptis vel in conſtructis facere celebrare. Nota textū pulchrum Alexā. iij. extra de priui. cum. vbi dicitur. Cum & plantare inquit ſacram religionem:& plantatam fouere modis omnibus debeamus:nuſq̄ hoc melius exequimur q̄ ſi nutrire ea quę recta ſunt:& corrigere ea quę virtutis profectum impediunt:cō miſſa nobis autoritate curemus.

§.I.DE EXEMPTIS ETIAM NOTA

ꝙ quacumq̄ gaudeant libertate: nihilominus conueniri poſſunt corā ordinarijs rōne delicti: vel cōtract⁹: vl'rei de qua contra eos agitur:& hoc niſi delictū ſit cōmiſſum: vel cōtractus initus: vel res illa de qua agitur litigiū ſit in loco exēpto. Itē nō poſſunt cōueniri vbi domicilij habēt: ſi alubi delinquāt vel cōtrahāt: vel res ipſa exiſtat. Nec etiā poſſunt dioceſani illorū locorū vbi domicilium habēt:remittere exēptos ad locū vbi deliquerūt vel cōtraxerūt vel res ipſa cōſtit. ex de priuil̄. volētes. lib. vj. Item in eo. c. volētes, dr̄ ꝙ quib⁹ a ſede apl'ica eſt indultum ne interdici: ſuſpendi: vel excōicari a quocūq; valeāt:ſicut ſunt q̄plures religioſi in quorū priuilegijs continet ne quis eōs vel archiepis monaſteriorū ſuorū monachos ꝓ vlla cauſa vllo vel loco excōicare:ſuſpendere: vel interdicere p̄ſumat. Itē ordinarij quantū ad iſta iuriſditionē ſuā exercere non poſſunt vbicūq; fuerint:& hoc niſi iſti monachi mitterētur ad prioratus ſubiectos ordinarijs:quia tunc etiā licet vtrobiq; ſint monachi:ordinarij quo ad p̄dicta etiam illos iudicāt q̄diu ibi manent. Hæc ibi. Nota etiam hic diligēter ꝙ plures ordines religioſorū ſunt in hoc priuilegio ſpeciali muniti. ꝙ videlicet nō obſtante illa conſuetudine quæ eſt Innocen. iiij, non poſſunt ab ordinarijs vel coram ordinarijs cōueniri: nec ratione delicti: nec rōne cōtractus initi: nec rōne rei

rōne rei etiā in loco exempto nō cōmiſſorū ſeu exiſtēcium ita ꝙ in nullo poſſunt contra eos procedere vel iudicare de eis. Et de prædicatoribus mihi conſtat habere tale priuilegiū: quod vulgariter dicitur mare magnum: conceſſum & renouatum a plurib⁹ ſummis pontificibus. Idē dicitur de Minorib⁹ & Ciſtertienſib⁹:& multis aljs ordinibus: vt Eremitanis: Carmelitis: Seruitis: Camal dulēſibus: Vallis vmbroſę: montis Oliuarū: Cōgregationis ſanctę Iuſtinę: & pluribus aljs: quoꝝ tū priuilegia non vidi. Vtrū autē legati de latere poſſint iudicare de hmōi priuilegiatis, vide. ſ. in tit. de cardinalibus. c. de legatis. Notandū etiā ꝙ ex priuilegio in iure clauſo: q.ſ. habetur de priuilegijs. c. in his. Fratres prædicatores & minores poſſunt vbicūq; ſint in alterī portabili celebrare abſq; eōꝝ illoꝝ loco; licētia ſine parochialis tū iuris pr̄iudicio. In dicto. c. in his. dicit poſt Vincē. ꝙ hoc eſſet. ſ. in pr̄iudiciū: ſi in contemptū eccleſiarū recipiant ad diuina parochianos earū vel decimas vel oblationes defunctoꝝ: ſi in iunctā pœnitentiā parochianis aliarū eccleſiarū & hmōi. Dicit Ioan. an. ꝙ iſtud priuilegiū de altari portabili pōt dare eps in ſua dūtaxat dioceſi: ſed vniuerſaliter ſolus papa.

§.II.PER QVE VERBA CONCEDA

tur exemptio per papam: alius enim talem exemptionem facere non poteſt: niſi habeat ſuper hmōi autoritatem ſpecialē a papa hoc declaratur de priuilegijs. c. ſi papa. lib. vj. vbi ſic ait. Bonifaci⁹. viij. Si papa in aliquo priuilegio vl' ſcriptura non facta principaliter ſuper donatione vel ſententia exemptionis: ſeu eti am libertatis aliquā eccleſiam ad ius & proprietatē Romanæ eccleſiæ pertinere vel conſimilia verba narret: nō propter hoc illi⁹ eccleſię exemptio eſt approbata: niſi de libertate aliqua aliter doceat. Si autem eccleſię vel monaſterio exemptionis Priuilegiū cōcedendo: vel ſup ipſius exemptione ſententiando: cū de ipſi⁹ exemptionis negotio ageretur: aſſerit ipſam eccleſiam fore exemptam: aut eam iuris beati Petri exiſtere: ſiue ad ius & proprietatem Romanę eccleſię: vel ad Romanam eccleſiam ſpecialiter aut ſine medio: vel etiam ſimpliciter pertinere. Per hoc plene exempta debet eccleſia hmōi iudicari. Cum enim iure cōmuni oēs eccleſię per orbē diffuſe ad eccleſiam Romanā pertineāt: ſi id alicui cōcedat eccleſię vel de ea per ſententiā iudicet: ex hoc ipſius cōcorporatum exemptio: vt priuilegij nihil al's allatura conceſſio ei cui conceditur: & ſententia nullū aliter allatura ſubſidiū eccleſiæ ꝓ qua fertur pr̄rogatiua: cū verba debeant aliquid operari cōferāt gratiæ ſp̄ālis. Et eſt idē ſi priuilegiū ptineat vl' ipſe papa ꝓ modū exprimat ſupraſcriptū ꝙ eccleſia ſit libera: ſeu ꝙ potiat Romanæ eccleſiæ libertate: vel ꝙ in ꝑ ꝓpria gaudeat ſp̄āli: vel ſi dicat indifinite ꝙ Romanę eccl'ię annuū cenſum ſoluat: ad pceptæ indicij libertatis: ſiue ꝙ ipſam eccleſiā eximit ab ordinarij ptāte: vel ꝙ nō audeat ibi eps cathedrā collocare: aut imperandi ſeu ordinationē q̄uis leuiſſimā faciendi exercere aliquā poteſtatem. Sīr ſi aliqui recipiantur in ꝓprios & ſp̄āles ſubiectos: cēſenť exē pti: nō ſic ſi in ꝓprios & ſp̄āles filios Romanæ eccl'iæ ſint ſuſcepti: tales quippe ꝓpterea exēpti nō exiſtūt. Si ꝙ dicat ſimplr ꝙ Ro. eccleſiæ aliqua eccl'ia cenſum annuū ſoluat: nō ꝓpter hoc eccl'ia exēpta dici debet. Idem dicimus ſi per priuilegiū cōcedat libertas & clauſula de cenſu annuo ꝓſoluēdo ſequat vt ſi aliqb⁹ ꝙ ab alio q̄ a papa vel ei⁹ legato excōicari: interdici aut ſuſpēdi nō poſſint: vel aliqd aliud ab apoſtolica ſede indultū ſit. Vel etiam ſi dicat ꝙ in ſp̄āles Ro. eccleſię filios ſunt aſſumpti: & ſequat in priuilegio ꝙ eccleſię Romanę ad indiciū libertatis pceptę annuū cenſum ſoluat. His em & ſil'ibus caſib⁹ ſic inſertis in certis priuilegiati articulis ordinarioꝝ iuriſdictioni quātum ad alia ſunt ſubiecti: licet aūt ſic diuerſos priuilegioꝝ quibus eccleſię & monaſteria eximuntur tenores ad litū materiā amputandā diximus deſignādos: ꝓ hoc tñ aljs exemptionum ſi reperiant ſeu aliarū libertatū modis: vel eoꝝ effectibus nolumus aliquatenus derogari. Hæc oīa in tex. vbi ſ. Dicit Io. an. in nouel. ſup hoc. c. ꝙ hic ponuntur, xiij. form̄ę verboꝝ quæ aſſertiue ꝓlate in priuilegijs cōceſſis a papa: ſapiunt exēptionē. Dicit etiā ꝙ idē eſt ꝙ oīa in exēptionib⁹ ordinū & ſingulariū perſonaꝝ. Reprobat etiā Archi. hic q dixerat ꝙ modus vel forma quę habetur in. c. ex ore. eo. titu. ſ. ꝙ eps a fratribus monaſterij cuiuſdā aliquid iniuſte non exigat: ſed de his debeat eſſe contentus quæ anteceſſores ipſorum fratrum anteceſſoribus ſuis cōſtat rationabiliter impendiſſe: ſapit exemptionem capitis: non autem membrorum. Et ideo dicit Io. an. abſit ꝙ hęc verba ſapiant aliquam exemptionem.

§.III.DE ECCLESIIS SEV CAPEL

lis religioſoꝝ: ſic dicit Vrb anus. iij. de capel. mo. c. j. In eccleſijs vbi monachi habitāt: ppl's ꝓ monachū nō regat: ſed capellan⁹ qui ppm regat ab eo ꝓ cōſiliū monachoꝝ inſtituat: ita vt ex ſoli⁹ epi arbitrio tā ordinatio ei⁹ q̄ depoſitio & toti⁹ vitę pēdeat cōuerſatio. Vbi dicit glo. ꝙ huic. c. nō obſtat qđ habeť. xvj. q. j. doctos. vbi dr̄ ꝙ monachi poſſunt aſſumi ad regim̄ eccleſiaꝝ: ga illo intelligiť quādo monachi pr̄ficiuntur eccleſijs per inſtitutionē epi & conſenſum ſui abbatis: qđ fieri poteſt. Hoc aūt. c. loquiť quando ſine inſtitutione & conſenſu abbatis: vel al's pr̄lati ſui hoc faciunt. loā. an. in nouel. ſup dicto. c. dicit ꝙ hoc intelligiť de eccleſijs parochialibus ſm Abba. qđ patet ꝑ ſequētia. & loquiť de eccleſijs q̄ nō pleno iure ſpectāt ad monachos ſm Ioan. xvj. q. j. ſane. Item ſm quoſdā & ſi pleno iure ſpectent ad monachos: dūmodo ppl's non ſit exemptus tūc etiā rōne ppl'i cuius curā cōmittit epūs: examinabit ipſe epūs inſtituet & deſtituet. & ſic intelligiť dictū. c. ſane. Alij intelligunt hoc. c. vbi abbas nō eſt patronus: nec p̄byter aliquid ab eo recipit: ſed tm̄ a ppl'o: al's abbas ſacerdotem inſtitueret & remoueret. ar. de præben. in lata. Dicit autem Inno. ꝙ q̄ſcūq; epūs cōcedit curā animarum ſacerdoti: ſem per deſtituto ad ipſum ſpectat non ad abbatem. Null⁹ em remouet niſi qui conceſſit: niſi ex delegatiōe. diſtinctiōe. l. Studeat. Vel ex priuilegio ſicut dicitur de Præmonſtratēſibus monachis & humiliatis: vel niſi id faceret epūs vicarius: vt Arch̄. de offi. arch̄. c. j. vel de conſue. pr̄ſcripta per Inno. hoc tñ vltimū. ſ. de cōſuetudine expreſſe reprobať. eo. ti. lib. vj. vt. j. dicet. Qđ dr̄ de capellano intelligiť de clerico ſæculari: cui de redditibus aſſignetur congrua portio nulla cōſuetudine vel p̄ſcriptione cōtraria obſtāte. de pr̄ben. c. de monachis. Epūs aūt inſtitutionē p̄ſentandi facit: nō requiſito vlteri⁹ monacho. ñ cōſilio: & ſic ei⁹. ſ. c. toti⁹ vitę ſuæ: viſitatio: correctio: ordinatio: & inſtitutio: & deſtitutio. i. remotio ad epm̄ ſpectat nō ad monachos: qđ eſt vere ſm Hoſtiē. de eccl'ijs q̄ nō pleno iure ſpectant ad monachos: vt de p̄bē. c. auaritię. &. xvj. q. ij. c. j. & ſe. & dicit Io. an. ꝙ iſtud. c. male ſeruať. imoviđeť i monaſterijs ſeu cōuētib⁹ parochiā habētib⁹ monachos clauſtrales ad mādatum epī vel abbatis circūire parochiā & miniſtrare ppl'o ſacra. hęc Io. an. Quia iſtud igitur, phibeť nō dñt monachi ſeu aljs religioſi habētes cōuent⁹ ſeu monaſteria habētia curā aiarū p̄ſe exercere curā: ſed inſtituere capellanū ſæcularē p̄ſbyterū q curā exerceat: vel ſi nō poſſunt pr̄ꝙ pauprate vel alia cauſa: conćtur licētiam habere ſup hoc a ſede aplica. Nota qđ in. vj. ti. de capel. mo. dr̄. Præſbyteri qui ad curā ppl'i ꝓ monachos in eoꝝ eccleſijs p̄n̄rātur epūs & inſtituuntur ab ipſis: cū debeāt eſſe ꝑpetui: cōſuetudine vl' ſtatuto quouis cōtrario nō obſtāte: ab eiſdē nequeant eccleſijs niſi ꝑ epōs & ex cā rōnabili remoueri. Vbi glo. dicit ꝙ p̄ſentatiōes tales fieri debēt a ꝑlato & cōuentu de iure cōi. Cōſuetudo tñ pōt p̄riū inducere, de his q̄ ſi. a ꝑla. c. ea noſcitur. & ꝙ dicit ipſis intelligiť epūs ꝑm glo. & ſic nō pleno iure habēt illas cū ad ipſos nō ſpectet inſtitutio, de priuil̄. cū & plātare. Reuocat aūt iſta cōſtitutio cōſuetudines & ſtatuta: nō aūt priuilegia. Et ideo qui hoc habēt ex priuilegio vt humiliati: hoc etiā nūc facere poterunt. Et dicit Io. an. in nouel. ſuper dicto. c. ꝙ licet epō fiat p̄ntatio ſolū quo ad curā ppl'i quā habet epūs cōmittere: ptinebit tñ ad eū examinare vt repellat ſi inſufficiēs eſſet talis vel p̄nitioſus. Et habeť locū ſi etiā al's in ſp̄ūalib⁹ & tpalib⁹ pleno iure habeāt eccleſiā ex epī collatione. Curā em̄ ppl'i a ſe abdicare non poterit: al's epalem iuriſditionē a ſe abdicare poſſet qđ non licet. ff. de offi. ꝓſi. l. penul. Dicit aūt Arch̄. ꝙ regulariter ꝓ epm̄ debēt in parochijs p̄ſbyteri cōſtitui. xvj. q. vij. ſane. &. x. q. j. regē da. niſi pr̄ſentatio ptineret ad patronū. vt de iure patro. p totū. Dicit tñ Inno. & Hoſtien. ꝙ ſi eccleſia eſt infra terminos alterius poſita: epūs non ponet ibi miniſtrū: ſed rector parochię pr̄ſentabit: qđ ſi neglexerit epūs ſupplebit: ga rōne parochię videť eſſe patronus. Et ſicubi inueniť ꝙ alius faciat hoc: facit vt vicarius epī. de offi. deleg. ſup eo. Et ad-

uerte ꝙ loquēdo in principio huius.c. de presbytero: non distinguit an sit monachus an sęcularis. Dicit etiā Io. an. in nouel. in. c. cū & plātare. de priuil. ꝙ q̄uis interdū ecclia spectat ad religiosos pleno iure intantū ꝙ in ea etiā recto rem instituāt: nō quia ppls non est exēptus: oportet illū rectorē presentari epo vt ab ipso recipiat curā ppli: & de illa cura tm̄ tenebitur respondere epo. Queret ergo in visitatiōe sua epūs ab illo rectore talis ecclesię quō ppls celebret diuina officia: & quō administret sacra: & de reliquis ingrar abbas monasterij: sad qđ pleno iure etiam spectat eccle sia: & hoc nisi per priuilegiū ipse populus esset exemptus quod rarissimum est: & in eo. casu episcopus nil ibi facere haberet sed abbas etiā quo ad populum.

¶De pertinētibus ad cōmēdationē religionis, Cap. X.

HE HIS QVE PERTINENT

ad cōmendationē religionis q̄ p̄dicabilia sunt & laicis & religiosis: ad quod potest induci illud Pś. cxxxij. Ecce q̄ bonū & q̄ iocundū habitare fratres in vnū: Et si illud Pś. de oībꝫ vere fidelibus possit intelligi habitātibꝫ in vnū: id est in vnitatem fidei: spei: & dilectionis vniꝫ veri dei p excellentiam: tamē ꝑm Aug. de bonis religiosis verificat. Bonū oia appetunt ꝑm pm̄, Et cum hoc sub triplici differentia reperiat: ga aut ta le vtile: aut delectabile: aut honestū existit: oīa ista bona in religione reperiuntur quæ & in his verbis possunt cōprehendi. Ecce q̄ bonum.

¶Bonum vtilitatis. i bi. Ecce q̄ bonum.

¶Bonum suauitatis. ibi. Et q̄ iocundum.

¶Bonum honestatis. ibi. Habitare fratres in vnum. Quod est vtile hoi dī bonū: vt diuitiæ q̄ valent ad multa Nā per ipsas hō sustentat: honorat: pmīū p̄ eleemosynas mercat. Sed ga hoies cōiter abutuntur eis: iō fiunt hoibus frequēter multū dānosę aīę & cōporī: vnde dicit Salomō Eccl's. v. Diuitię cōgregātę (al's cōseruatę) in malū dñi sui. Sed veræ diuitię q̄ habēt in se verū bonū & multiplex bonū: sunt in religione vt vere possit dici. Ecce q̄ bonū. Et ꝙ ibi sit hoc multiplex bonū ostēdit deuot⁹ Bern̄. dicens de religiōe. Bonū est nos hic esse. s. in religiōe: ga ibi hō viuit purius: cadit rarius: surgit velocius: incedit cauti⁹: quiescit securi⁹: irrorat frequētius: purgat citi⁹: morit cōfidentius: remunerat copiosi⁹. Primæ tres ex istis nouē vtilitatibus cōcernūt in ordinē religionis, sed q̄tres ꝓgressum. vltimę tres eius terminū. Prima ergo rō quare bonū est & meli⁹ in religiōe q̄ in sæculo cōuersari habeat ex hoc: ga ibi viuit purius q̄ in sæculo: & hoc est ꝓpter tria bona religionis essentialia, s. ꝓpter obediētię integritatē: ꝓpter castitatē: ꝓpter pauptatē. Obediētia em̄ eradicat ꝓpriā voluntatē: q̄ est cā oīm malorū. vñ Ber. Cesset ꝓpria volūtas & cessabit infernus. Vnde Saul rex factꝰ a dño: cū cœpit facere voluntatē suā nō obediendo Samueli in his quæ imperauerat sibi ex parte dei: reprobatꝰ fuit a deo: procedēs postea de malo in peius vsq̄ ad interitū aīæ & corporis. s. Regū. xv. Et q̄uis oēs fideles habeant obedire superioribus suis: tñ in multis liberi relinquuntur vnde sæpe offendūt. Sed religiosus in omnibꝫ suis operibꝫ est sub volūtate p̄lati die noctuq̄: & obediendo nō peccat sed meret semp & viuit purius. Sed a ratio q̄re viuit puriꝫ est ꝓpter castitatē: q̄ vtiq̄ purificat & pulchrificat aīam & corpꝰ ab oī inquinamento carnali. Sap̄. iiij. O q̄ pulchra est casta generatio cū claritate. Cum claritate dicit. i. cū bona fama: ga sic debet cōuersari religiosus vel religiosa: caute vt nullꝰ possit aliq̄d mali suspicari ꝓpter nimiā frequētiā cū pſonis vñ possit malū estimari: qđ q̄dē inducit sed an dalū & multoties ruinā. Et si aliquis gradꝰ castitatis reperiat in cōiugio fideliter seruato: tñ tot inordinatiōes fiunt in eo & bestialitates vt vix sine impuritate pōtī exerceat: a qbus actibꝫ cōiugū abstinendo sine cōparatiōe viuit puriꝰ. Tertia rō est quare viuit puriꝰ ꝓpter pauptatē. Dicit Greg. di. xlvij. Bonoꝝ autori inhęrere nō valemꝰ: nisi cupiditatē q̄ est radix oīm malorū a nobis funditꝰ euellamꝰ. Quāto aūt qs magis inhæret deo. s. ꝑ affectū: tanto efficit purior. Sed q̄ possidet ista tpalia vt ꝓpria: difficile est & quasi impossibile qn inordinate afficiatur ad ea: & per pūs minus deo inhęret: sed religiosus cum nil habeat nec habere possit vt ꝓpriū in ꝑticulari: & si in cōi pūt multi habere licitissime ctiā immobilia: iō sublata occasiōe cupiditatis totaliꝰ pōt deo inhęrere ꝑ puritatē. Laici ꝑ istā cupiditatē terrenoꝝ efficiuntur pleni malitijs: sed ecōtrario religiosi boni pleni bona simplicitate terrena ista cōtēnentes, ꝑm illud apl'i. ij. Cor. vij. Pauptas eorū abundauit in diuitias simplicitatis eoꝝ. Quia igit ꝑ obediētiā castitatē & pauptatē fugit religiosꝰ occasiōes malorū: iō merito ibi viuitur purius. Ecce igitur q̄ bonū vtile.

§. I. SECVNDVM BONVM RELIGIO

nis est: ga hō ibi cadit rarius: & hoc est ꝓpter tria q̄ ibi sub trahuntur: quæ ducūt ad casum ruinę: quę vtiq̄ abundant in sęculo, ibi em̄. i. in religione vitantur.

¶Vitiosæ occasiones,

¶Vitiosæ conuersationes,

¶Vitiosæ assuefactiones,

Prima causa quare rarius cadūt est: ga vitāt occasiōes ruinę. Occasiones malorū vtiq̄ sunt vana q̄ ingerunt sensibꝰ nris. Nō em̄ fatiat oculus visu: nec auris auditu. Eccl's. i. & sic de alijs sensibus. Sed vt dī Threñ. iij. Oculus meus depdatus est aiam meā. vane. s. vel curiose aspiciendo: inde in surgūt concupiscentię in mentē: quæ faciūt ruere. Figura & exēplū in Dina filia Iacob: q̄ egressa est de domo ad videndū fœminas regiōis illi⁹ & corrupta inde a Sichē. Gen̄. xxxiiij. Sic aīa egrediēs de domo rōnis ꝑ sēsus corporis ad videndum creaturas corrūpitur ꝑ inordinatū amorē ad eas. Iste ergo occasiones q̄ ingerunt quotidie sæcularibus stātibꝫ reclusis: & si exeūt ita diſplicinate & modeste ꝙ nō offendunt vel parū a reb⁹ occurrentibꝫ. Sed a causa quare rarius cadūt est: ga vitāt cōuersationes vitiosas. Pś. xvij. Cū sctō sctūs eris: & cū peruerso puerteris. Eccl's. xiij. Qui cōcauerit superbo i duet superbiā. Hui⁹ rei exēplū patet. Nā vt dicit Beda: Petrus cum fuit in bona societate. s. cum apl'is cōfessus est publice christū dicēs Tu es christꝰ filius dei viui. Matt. xvj. Cū aūt tēpore passionis christi se reperit cū iudęis pfidis ad ignem christum publice negauit. Si vnū pomū corruptū cū alijs integris existit: alia paulatim corrūpit. Multo magis multa marcida pauca bona cū eis inficient. Mundus semp fuit plenꝰ malis hoibus: & pmaxime nūc videt: cū sumꝰ in fine: & ideo nimis difficile est cōuersari cū talibus & nō infici ab eis: nisi qs vellet sol⁹ manere & sine societate: qđ raro contingit. Sed econtrario in religiōe vbi est societas bonoꝝ: dat sibi exemplū bonoꝝ operū vt rariꝰ cadat. Tertia causa: ga fugit malas assuefactiones. Cōsuetudo (inqt ꝑs) est altera natura: & cum non resistit cōsuetudini: inquit Aug. in lib. cōfes. fit necessitas. Consuetudines q̄ sunt in mundo sunt mētiendi: fraudādi: iurādi: peierādi: luxuriādi: detrahēdi: blasphemandi: malā cōsilia dādi: vel assentiendi q est in regimine: a qbꝰ q̄ sint pauci qui abstineant satis videt: vt dici possit illud Hiere. xiij. Si mutare pōt Ethiops pellē suā: aut pardus varietates suas: & vos poteritis benefacere cum didiceritis malū. Et ideo apl's ad hæc dimittenda exhortans ad Ephe. iiij. dicebat. Induite vos nouū hoiem. s. ꝑ religionē: qui ꝑm deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Et ad hoc mirabiliter operat ingressio in religionē: vt qui in sęculo cōstitutus nō poterat abstinere a ludis: mendacijs: iuręjs: luxurijs & hmōi: constitutus in bona religione illa derelinquat & horret: & sic vt dī Eccl'i. j. Religiositas custodiet cor. s. ab occasionibus peccatoꝝ ne cadat. Ecce q̄ bonū &c.

Occasiones malorū q̄ ingerunt filiis.

Consuetudines q̄ sunt mundo

§. II. TERTIVM BONVM EST. QVIA

homo surgit velocius. In multis offendimus oēs dicit Iacobus apl's in Cañ. sua. c. iij. Sed ista est differentia inter iustos & reprobos: quia iusti cadunt ante se vident & cognoscunt vbi cadunt: & ideo resurgūt. ꝑm illud Prouer. xxiiij. Septies in die cadit iustus & resurgit. Sed reprobi cadunt retro & nō vident vbi cadūt: non cognoscunt malū: & iō non resurgunt: sicut Heli sacerdos qui cadens retro nunq̄ surrexit sed expirauit. Sed adhuc inter istos velocius resurgunt religiosi q̄ laici communiter loquendo. Tria enim iuuant ad resurgendum.

¶Lectio frequens.

¶Exhortatio seruens.

¶Exemplatio vrgens,

Quantū ad primū. In omni bona religione quotidie legūtur sanctarum scripturarū documēta in officio: in mensa: extra mensam: sicut mādant ordinationes patrū: frequēter percipiūtur

percipiūtur resurgentiū peccatoꝝ exēpla: sæpe audiuntur victoriū detrimēta quę inferunt animę & corpori dānatio nem demū æternā. Vnde anima excitat ad resurgendum. Surge qui dormis: inquit scriptura Pauli: & exurge a mortuis: & illuminabit te christus, ad Ephe. v. Secūdū adiutorium ad resurgendum est exhortatio seruens ad resurgēdū a defectibus suis ad synceritatē vitę immaculatæ. ij. Cor. vlti. Fratres gaudete: perfecti estote: exhortamini: idipm̄ sapite. dicitur Eccles. iiij. Vę soli: quia si ceciderit non habet se subleuātē: qui. s. iuuet ad resurgēdum si fuerint duo, foueburtur mutuo per exhortationes. Tertium adiutoriū est exemplum aliorum: cum videt religiosus socios bene viuere: frequenter confiteri: innocentes pniam agere & feruenter deo seruire: hęc vrgent hominē ad resurgēdum. Exempla em̄ ait Greg. plus mouent q̄ verba. Multum mouerunt Aug. ad cōuersionē ꝙba Amb. scripturam prædicantis: sed plus exempla Antonij idiotę audita suarū virtutum præeminentia. Sunt em̄ exēpla bona tam q̄ carbones igniti accēdētes carbones extinctos iuxta se. Resurgit etiā talis velocius: quia cadens minus lædit ur. Nam ꝑm Tho. ij. ij. q. clxxxvj. art. x. In eodē genere peccati leuius est pctm̄ religiosi q̄ laici: nisi faceret aliquid cōtra vota essentialia religionis: vel ꝑ contemptum: vel propter scādalum. Nā vtiq̄ maius scandalum daret peccatum hominis religiosi notabile: quod deueniret ad notitiā aliorum q̄ laici: puta blasphemando vel ludēdo publicę & hmōi: sed in alijs ca dens minus lædit ur: & ideo citius surgit: sicut gutta aquæ si proijciatur in ignē: subito absorbetur & ꝓsumitur: & ita pctm̄ religiosi ꝓpter multa bona quę quotidie facit absorbet ꝑ feruorē cōtritionis & dilectionis: & inde velocius surgit: ecōtrario laici parū legūt scripturarum doctrinas: monitus exortātur: nisi forte ad malū: exempla nō vident nisi mala hoīm cōuersantiū in mūdo. Ecce igit q̄ bonū &c.

§. III. QVARTVM BONVM RELI

gionis ptęcipue in progressu: est ꝙ hō incedit cautius: nec mirū: ga religio est veræ sapiētiæ scholain qua discit hō sapientiam dei ꝑ quā incedit rauti⁹ in via dei. Videte quō caute ambuletis: non quasi insipientes: sed vt sapientes. ait apl's ad Ephe. v. Hæc aūt sapientia ꝑ tria aequiri pōt q̄ maxime exercenť in religione.

¶A deo per deuotam orationem.

¶A ꝓximo per mutuam instructionem.

¶A seipso ꝑ multam experimentationem.

De primo dī Iac. s. Si qs vestrū indiget sapientia. s. ad incendū caute in via dei: postulet a deo. s. in oīone & dabit ei. In oīone em̄ mens illuminatur ad cognoscēdū q̄ agere debeat ꝑ lumen gr̄ę ei infusum: sicut ꝑ lumen materiale illustrat quō caute incedat in via piculosa ne cadat. Vñ Augu. dicit ꝙ dubia melius soluunt oīone q̄ inquisitione. Nō debet tñ religiosus de hoc considere qñ de dubio pōt sufficiēter a sapiente certificari: ga hoc ptineret ad supbiam & esset tentare deū: ga igit in religione maxime frequentat oratio ideo magis illuminat a deo ad caute incedendum. Sed'o a ꝓximo illuminat sapientia. Nā in bona religiōe adest p̄latus & alij patres qui admonent frequēter de agendis: cautū reddūt de periculis: corrigunt de cōmissis. Eccl'i. xviij. Qui habet mīam. s. animarum docet & erudit quasi pastor gregē suū. Sic in vitis patrum legit ꝙ in monasterio sctī Macharij diabolus q apparuerat ipsi Macario in forma medici ferētis multas ampullas potionū, accedens ad fratres illius monasteriū ad tentandū: vnū reperit cui de dit potionē per tētationē. s. inducēs in aliquod pctm̄: alijs fratribus viriliter resistentibus tētationibꝫ suis: qđ cū diabolus adiuratus Macario hoc retulisset: ipe Macharius illum superatum a diabolo instruxit: & cautū fecit & docuit resistere tētationi adeo ꝙ iterū veniēs diabolus ad tentandū fratres, inuenit eū efficacius tētationi resistētem ꝙ alij vt retulit ipse diabolus Macario. Tertio cautus reddit ꝑ experientiam q̄ est magistra rerū: edoctus ꝑ seipm̄: nō q̄dē auditu & narratiōe bellorū: sed experiētia pugnę fit homo edoctus in arte belladi: & sic in spūali pugna qua mūdꝰ caro & dęmonia ꝝ nos diuersa mouēt ꝑlia. vñ Eccl'i. xxxiij. Qui nō est tētatus qualia reeognoscit? Vir in multis exp⁹tus cogitabit multa: & qui multa didicit enarrabit. s. ꝑ experientiam edoctus: & qui nō est expertus pauca recognoscit. Nulla aūt maior experientia in christi militia acquiri pōt q̄ in cāpo & lucta religiōis. Illic em̄ oēs malitiæ & ꝓstitiæ & vires dæmonū effundūt, In sclo aūt quasi in ægypto: qđ interpretat tenebrę: ignorāt laici quid sit tētatio: qa ita occupati sunt vitijs: & pressi occupationibꝫ mūdi q̄ nō expectant tentationes: sed eas perueniunt: & dæmones ꝓuocāt ad tentandū eos. Figura de Israelitis qui in ægypto positi non sentiebant bellū: sed exeūtes ægyptum & itrātes desertū insurrexerunt cōtra eos plura bella: vt patet in Exo. Et significant deserētes sæculum & ingredientes desertum religionis: quos bella tentationis aggrediuntur quæ prius non experiebantur: sed confidentes in adiutorio dei vincunt & quotidie magis caute reddunt ad cauendū mala. Ecce q̄ bonum cautionis in religione.

§. IIII. QVINTVM BONVM RELI

gionis est ꝙ qesciť securi⁹. Venite ad me ait christꝰ Matth. xj. oēs qui laboratis & onerati estis ꝑtis & ăxietatibꝫ mīdi: & ego reficiam vos spūal'r. Tollite iugū meū. s. statū religionis quā ego portaui: pauptatē: castitatē: & obediētiā perfectissime seruādo: & inuenietis requiē animabꝫ vestris: & magnā quietē: & merito: qa in religione nō molestatur hō a tribus periculis q̄ infestant sæculares & ꝑturbant.

Tria sæculares infestāt.

¶Primo regimen & status sęcularis.

¶Secundo amor parentalis,

¶Tertio occupatio mundialis.

Quantū ad primū de habētibꝫ regimē & statū temporalē vtiq̄ verificat illud, Principes tui infideles socij furū: oēs diligūt munera: sequunt retributionē, s. tpalē. Esa. j. Quō exprimi posset quāta mala ꝓpetrant ab his qui in regimine & officijs se reperiunt: qs in talibꝫ cōstituta cōtinere se pōt: scit & vult: quin ꝙ pmodo tēporali suiꝑfluus vt suoꝝ amicoꝝ: vel suę cōitatis: qđ tamē est minor pars: nō faciat multa cōtra iustitias & leges diuinas & humanas: semper præponit bonū tpale & corporale bono aīę & honori diuino & his necesse est iniustitias facere: inocētes opprimere: sectas nutrire: partialitates imitari: impios exaltare; iniquis condescendere: bella suscitare: leges iniquas condere vel seruare: ecclesię præcepta contēnere: excōicationes incurrere: obligationibꝫ & restitutionibꝫ se subijcere. Quis in regimine sæculari posit⁹ ista euadit: quis ista officia fugit. Quis est hic & laudabim⁹ eū, fecit em̄ mirabilia in vita sua: sed certe quasi nullus: vt verū sit quod dī. Eccl'i. xiij. Qui retigerit picē. i. infectionē: fæculi inquinabit ab ea. i. maculabit. Ab his malis liberabitur quis in religiōe quæ vtiq̄ inquietat nimis animā & corpus. Quantū ad sctm certū est ꝙ amor parentū multū inquietat hoies in sęculo. Qui em̄ habet filios filias & vxorē vt eos impiguet diuitijs: exaltet honoribꝫ: extollat in pōpis: seipm̄ obliuiſoni tradit & inquietū facit. Inquietat vir ab vxore ꝙ eā non diligat: ꝙ sibi in vestimentis nō puideat. Inquietat a filijs ludębꝫ vel al's malefaciētibꝫ. Ingerat in fratrū vl' parentū iniurijs. Ingerat ab alijs amicis si nō laborat ꝑ eis in vindictis vel alijs malis: vt verū ostendat qđ ait dñs Matt. x. Inimici hois domestici eius. Sed ab his liber est verus religiosus: ga mortuꝰ est eis & absolutꝰ a cura parentū suorū vt geti⁹ deo viuat. Quātū ad tertiū occupatio mūdi multū inquietat mētes hoīm. Martha solicita es. ait christꝰ: & turbaris erga plurima. Lu. x. Hæc est vita actiua vita sæculi: nūc em̄ rapit aīam ista tiabilis amor & spes lucroꝝ, Nūc deijcit dolor de amissione bonoꝝ. Nūc gaudiū vanū quādo succedūt ad votū cōcupita: nūc timor amittēdi optatat nūc decipit: nūc decipit: nūc rapit aliena: modo sua auferūtur: nūc torqueť suspitionibꝫ? nūc irascit in qōnibus: nūc in domo molestat qñ nō fiūt q̄ vellet: nūc eę domum qñ nō honorat: nūc ꝑ factis suis irascit: nūc ꝓ alienis: vt possit merito dici illud Threñ. j. Magna est velut mare cōtritio tua. i. ꝑturbatio qua conteris in istis passionibus, Sed ab his liberabit in religione vt dici possit illud Iob. v, Ingressus in abūdātia. s. virtutū sepulcrū. s. religiōis in regē opulēta. Ecce ergo q̄ bonū est bonū quietis in religione.

§. V. SEXTVM BONVM EST QVIA

irrorat frequētius rore cœlestis gr̄ę & cōsolationis. Vñ de eo dici pōt illud Cañ. v. Caput tuū & mēs tua plenū est rore. i. cœlesti cōsolatione. Tria em̄ sunt quibꝫ tota vita instituit ꝑcipue in religione vt dici possit illud Iob. v, Ingressus in abūdātia. s. virtutū sepulcrū. s. religiōis in regē opulēta. Ecce ergo q̄ bonū est bonū quietis in religione.

¶Primo humilitas in intellectu.

Quib⁹ insistit vita.

¶Secundo puritas in affectu.
¶Tertia veritas in effectu.

Quātum ad primū religionis exercitiū ad hunc ꝓperat si nē: vt ꝑ multas humiliationes exteriores deueniat ad sui verā cognitionē. Quāto em̄ quis magis se cognoscit: tāto magis inde humilians se gr̄a & cœlesti ꝓsolatione infundi tur. Vñ dr̄ Iaco. iiii. Humiliā⁹ de⁹ dat gr̄am. Et Paul⁹ apls. Deus qui consolat humiles consolat⁹ est & nos. Sicut em̄ magnes trahit ad se ferrū: ita humilitas gr̄am & cœlestē cō solationē: vñ ꝙgo Maria humillima semp fuit: ideo plena gr̄a & cōsolatiōe cœlesti. Quātū ad secūdū sciēdū ꝙ religio ipsa alio nōie dr̄ sanctitas: q̄ puritatē affectus importat. Hic est em̄ finis ꝓxim⁹ religiōis vt ꝑueniat ꝑ opa eius ad puritatē ꝓfectā: vt dicit venerabilis Ioā. Cassia. in coll. prima moysi. ℔m illud Lu. j. Seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso. Si discurram⁹ ꝑ viā sanctorū: inueniem⁹ eos qui fuerūt repleti rore cœlestis cōsolationis fuisse religiosos & valde puros. Bt̄us Bñdict⁹ pater monachor⁹ ꝓpter magnā puritatem vidit aīas sc̄ti Germani & Scholasticæ sororis suæ cœlū ascēdere: & multa alia vñ mirabil⁹ cōsolat⁹ est. Quātū gustauerit diuinas cōsolatiōes deuotissimus Bern̄. pater Cisterciēn. ꝑpendi pōt nō solū cū puer vidit christū de virgine nasci: & senex imaginem crucifixi se amplectētem: sed etiā ex doctrinis mellifluis ei⁹. Patriarcha mendicantium ꝑdicatorū sanctissimus Dñicus frequētissime irrorat⁹ fuit cœlesti dulcedine in suis prēplatiōib⁹ & ꝑcipue cū cœlo sibi apertovidit ante tribunal xp̄i plurimos ex oīb⁹ religionib⁹: suos aīas sub chlamyde virginis matris ei⁹. O quātū roris diuini ꝓcepit sc̄tissim⁹ seraphic⁹ Franciscus q̄n crucifixus imp̄ssit in corpore suo stigmata passionis in monte Auerniæ. Ex magna vtiq; puritate ad aīa ꝑuenerūt. Quātū ad tertiū q̄n subest veritas in effectu operis: vt abiciat⁹ oīs hypocrisis: tūc irrorat⁹ mens cœlesti cōsolatiōe. Dr̄ em̄ Sap. j. Spūssanctus disciplinæ. i. morum effugiet fictū. i. simulationē: quæ vtiq; abest in oī vera religiōe & sic sui roris aspersiōe fecūdet ipse spūs. Ecce q̄ bonū est bonū gr̄æ & cōsolationis in religione.

§. VI. SEPTIMVM IN RELIGIONE

q̄d est primū ex his quę ꝑtinēt ad terminū religiōis: est ꝙ qui in ea est purgat⁹ citi⁹. Nā dr̄. iij. Regu. viij. ꝑ Salomōnē Nō est hō sup terrā q faciat bonū & nō peccet. Sed de his qui sunt in ꝑria supna dr̄ Apo. xiiij. sine macula sunt ante thronū dei. Nemo igit⁹ ingredi pōt in illā: nisi pri⁹ purget⁹ maculis pctōr̄ q̄ ad culpā & q̄ ad debitū pœnę: sed citi⁹ & pleni⁹ in religiōe q̄ in sc̄lo pōt purgari: & ꝑ tres modos.

¶Per exercitia spiritualia.
¶Per exercitia corporalia.
¶Per exercitia temporalia.

Quantū ad primū pleni⁹ sunt in religiōe exercitia spūalia q̄ in sæculo: hæc sunt diuinū officiū: orones priuatę: meditationes mysteriorū christi & passionis ei⁹. In eccl'ia consecrata aspersio aquę benedict̄ę: cōfessio: cōmunio & hmōi. Et q̄d pl⁹ est fuę voluīt⁹ expropriatio. Vnde & Tho. in. iij. q. cxlx. ar. iij. ad. iij. dicit in fum. ꝙ p ingressū religiōis. i. ꝓfessionē ꝓbabiliter dr̄ haberi remissio oīm pctōr̄. s. quo ad culpā & pœnā: si tñ cū deuotiōe & ꝓposito fiat. de quo habes. ē. hoc ipso. xv. j. ti. c. iij. &. §. iij. Dr̄ em̄ Eccl'i. j. Religiosus iustificabit cor. i. purificabit. Sc̄'o hoc facit per exercitia corporalia: vt sunt vigiliæ: ieiunia: abstinētia: disciplina: dormire vestit⁹: frig⁹: ęstus: & itinera: & alia cōmoda corporalia. Oīa em̄ de genere bonorum quæ sunt pœnalia facta in gr̄a sunt satisfactoria: & sic purgatoria pctōrum. ℔m Tho. in. iiij. di. xv. q. j. ar. iiij. q. iij. & labor religionis omnem aliā satisfactionē transcēdit. Vnde & cuidam Astulpho dicto ꝓpter vxoricidium grauissima pœnitētia imponitur & per multos annos: sed magis sibi consulitur ad ingrediendū religionē loco tam aspere pniæ: & sibi virtuosior. xxxiij. q. ij. admonere. infra em̄ dr̄. Relinque hoc maligum sęculum: ingredere monasteriū: humiliare sub manu abbatis &c. Tertio fit ista purgatio per exercitia manualia: vt mēdicare q̄d verecūdū est: facere coquinam: colere hortum: facere ꝓcuriam: exercere aliq̄d artificium. Hæc vtiq; etiā debite facta valēt ad purgationē: q̄uis em̄ videant opa sæcularia: tñ ga ꝓpter deum fiunt & propter obedientiā & non propter sui cōmodū: ideo & meritoria sunt & purgatoria. Min⁹ etiā bonis opib⁹ gbuscūq; ifidi tur diabol⁹ in religiōe ꝑ supbiā. Nā religiosus hæc faciēs cū videat socios ista vel maiora facientes: nō habet occasiō nē supbiēdi: sicut laic⁹ cū videt se facere bona q̄ alij nō faciunt. Fiūt etiā modesti⁹ & ordinati⁹ ℔m illd apl'i. j. Cor. xiij. Oia honeste & ℔m ordinē fiant in vobis. Ecce igit⁹ q̄ bonū purgationis a maculis pctōr̄ in religione.

§. VII. OCTAVVM BONVM RE

ligiōis est ga morit⁹ cōfidētius. Et vt dr̄ in Pś. cxvij. Bonū est confidere in dño q̄ ꝓfidere in hoīe. Nam in morte nullus homo pōt iuuare: oia deficiūt talia adiutoria morienti: sed nō deficit deus. Sed tunc maxime iuuat in morte cōfidenti in eo: nō præsumēti: sed vere ꝓfidēti. Tria aūt sunt q̄ inducunt religioso in morte magnam confidentiam.

¶Bonorum multiplicitas.
¶Malorum paucitas.
¶Impedimentorum raritas.

Primo bonorū multiplicitas præstat magnā fiduciam religioso recordatio multor̄ bonor̄ q̄ fecit. s. obseruātia nō solū præceptor̄ dei sed & ꝓsiliorū. toleratio laboris ꝓ dei honore: adiutoriū sacrorum. Sic Ezechias rex in extremis positus ne labaret̄ i desperationē: sed sumeret sibi occasiōnē confidendi de dei mia reducebat ad mentē bona facta ab eo dicēs, Recordare obsecro dñe quō ambulauerim coram te in veritate in corde perfecto: & q̄d bonum est in cō spectu tuo fecerim. Esa. xxxviij. Adauget fiducia societas religiosor̄ confortantiū eū. & multo magis illustratio angelorum. Narrat Ansel. in lib. de simili. in fi. de quodam monacho sui monasterij: qui veniens ad extrema terribiliter fuit a diabolo tentatus de desperatione rer. Primo diabolus reducebat ad mentem multa peccata facta ante baptismum: quia ille adultus non puer recæperat baptismū: & cum deficeret mente nesciens quid responderet: & esset in procinctu desperationis: subito respondit sanctus Michael angelus ibi astans in adiutorium. ꝙ oia illa pcta fuerant dimissa ꝑ baptismū. Sc̄'o diabolus memorabat pcta cōmissa post baptismum multa. Et cū infirm⁹ nesciret q̄d diceret & quasi deficeret de dei mia. Michael respondit ꝙ oia fuerant dimissa ꝑ professionē religionis. & sic resumpsit fiduciam. Tertio diabolus posuit ante mentem ei⁹ negligentias & offensas cōmissas in monasterio multumag grauando plusq̄ erant: & infirmo quasi diffidente: respondit Michael ꝙ ꝑ opa laboriosa religionis & obedientiā & sacra sibi erant dimissa. Et si q̄d restabat satisfaciendū dolor infirmitatis cū patiētia torū rollebat. Et sic diabol⁹ cōfusus recessit: & ille cū fiducia magna in dño obdormiuit. Sc̄'o præstat fiduciam in morte religioso bono pauctas malor̄ respectu eor̄ q̄ fiunt in sæculo: vt possit dicere illud. Io. xiij. Venit princeps mundi huius. i. diabolus & in me nō habet q̄cq̄. s. de sæculo. Nā omne q̄d est in mundo: aut est cōcupiscentia carnis: aut est ꝓcupiscētia oculor̄: aut supbia vitę. j. Io. iij. q̄ ille a se abdicauit ꝑ castitatem: ꝑ pauperatem & humilitatē obedientię. Tertio hoc facit raritas impedimentorum. Non em̄ habet impedimenta q̄ habēt laici retrahētia a prouidēdo saluti suæ. Nō em̄ anxiari habet ꝑ factione testamēti: ꝑ vxore & filijs dimittendis: pro substantia sua: ꝑ restitutionib⁹ faciēdis & hmōi. vt dicere valeat illd Iob. xxix. In nidulo meo moriar: sicut palma multiplicabo dies. s. in gloria, quam confidenter expectat. Ecce q̄ bonum fiduciæ.

§. VIII. NONVM BONVM EST QVIA

remunerat copiosius. q̄uis em̄ oēs & religiosi & laici boni laborātes in vinea dñi vnū denariū ꝑcipiāt. vt patet in parabola Mat. xx. s. visionē beatificā: tñ i domo pris mei (ait Christ⁹) māsiones multę numerant. Io. xiiij. Opus religiosi pfectius est cæteris paribus triplici rōne.

¶Ratione donationis.
¶Ratione multiplicationis.
¶Ratione confirmationis.

Quātum ad primū opus religiosi pfectius est ope laici eodem. genere facti cæteris paribus: & hoc ꝓpter votū. Nam vouere est actus latriæ q̄ est ꝑcipue inter virtutes morales: nobilioris aūt virtutis est opus melius & magis meritorium. Vñ actus inferioris virtutis ē melior & magis meritori⁹ ex hoc ꝙ imperatur a superiori virtute: cuius actus fit per imperium: sicut actus fidei vel spei melior est si imperetur a charitate:

charitate: & ideo act⁹ aliarū virtutū moraliū. puta ieiunare q̄d est act⁹ abstinētię: & cōtinere q̄d est act⁹ castitatis sunt meliora & magis meritoria si fiant ex voto: ga sic iam pertinēt ad diuinū cultū: quasi q̄dā dei sacrificia. Vñ Aug. dicit in li. de virgi. ꝙ neq; ipsa virginitas: qa virginitas est: sed ga deo dedicata est, honorat: quā vouit & seruat cōtinētia pietatis. Ita factū laici: etsi sit æque bonū sicut monachi in suo genere: monachi tñ opus reddit melius ex obedientia & voto quo deo dedicatū est. Quātum ad sc̄'m. Quāto qs plus dat & magis liberaliter tanto plus debet ei reddi: sed religiosus dat id qd nō tenet de necessitate salutis. ꝙad cōsilia se obligans: & dat talia & corpus & voluntatē deo ꝑ votum. Et ideo cæteris paribus magis debet remunerari a deo q̄ bon⁹ laic⁹ q dat opa bona: sed volūtatē sibi ꝑsi retinet. Plus em̄ meret faciēs aliqua bona ex voto q̄ ex sola absoluta volūtate. Sicut ponit Ansel. exemplum de duobus seruis quor̄ vnus dat dño suo arborē fructiferā: puta ficum hortus sui cū fructib⁹. alter dat tm̄ fructum. vtiq; magis a dño remunerari debet prim⁹ q̄ sc̄'s. Sic religios⁹ dat arborē volūtatis cū fructib⁹ operū: laicus tm̄ opa. & ideo religiosus debet magis remunerari: dicit Aps. j. Cor. iij. Vnusquisq; ꝓpriā mercedē accipiet ℔m suū laborē. Sed religiosus multos labores tolerat & bona multiplicat ꝓpter deum. Laicus etsi aliqñ plures sustineat: tñ qa hoc nō facit ꝓpter deum: sed propter mundum: ideo raro ex eis meritū acquirit. Vnde dicere pōt. Laboraui i gemitu meo. i. de labore meo, qa non ꝓpter deum sustinui: sed ꝓpter mundū & pctm̄. Ideo habebo ex eo gemere in pnia vel in gehēna. Quantum ad tertium, Nota ℔m Tho. ij. ij. q. lxxx viij. ar. vj. Sicut quanto quis ex maiori fixione animi in peccato facit actum peccati: tanto grauius peccat. Ita & in bono quāto quis ex volūtate magis fixa in bono agit bonum: tāto melius agit & plus meretur: & magis inde erit remuneranda. Sed religiosus ex aio fixo in bono ꝑ votum emissum solenniter opat ea q̄ sunt religionis, & iō cæteris paribus magis debet ꝓmiari. totum intelligendo quantū ad oīa supradicta de bonis religiosis & deuotis. Nā dicit Io. Cassia. de instit. cenob. Nulla peior bestia malo monacho. Et Aug. Sicut difficile sum expertus meliores q̄ q in monasteriis ꝓfecerunt: ita difficile sum expertus deteriores q̄ q a monasteriis defecerūt. di. xl vij. quātūlibet. Pertinet & ad copiam remunerationis ꝙ pfecti religiosi veniēt cum xpo iudice in fine mundi nō iudicādi: sed iudicaturi q mundū pfecte contēpserūt. Vñ di. Iob. xxxvj. Paupibus tribuit iudiciū. Et Matt. xix. Vos q religistis oia & secuti estis me sedebitis & vos iudicātes &c. Ex his nouē patet q̄ sit bonū vtile in religiōe. Threñ. iij. Bonum est viro cū portauerit iugum, s. religionis ab adolescentia sua.

§. XI. QVANTVM AD SECVNDVM

principale, hoc est bonū suauitatis seu delectationis spūalis ꝙ habeat in religione: patet ꝑ id qd dr̄. q̄ iocūdum. Et hoc expresse dr̄ Eccl'i. j. Religiositas iocunditatē & gaudiū dabit. Et hoc pōt oñdi ex trib⁹: ꝑ quæ figurat sacra religio s. ꝙ sit in ea iocūditas. Figurat em̄.

¶Per paradisum voluptationis.
¶Per terram promissionis.
¶Per montem transfigurationis.

De primo ponit Bern̄. in quodam sermone. s. ꝙ religio assimiletur paradiso terrestri q dr̄ paradisus voluptatis. i. delectationis & gaudij. Nam ibi non sentiebāt primi parentes calorē nimiū vel frigus: non famem: nō sitim: nō infirmitatē: sed erat ibi aer tēperatissimus: amœnissim⁹ loc⁹ & iocūdus. Sic in religione bona magna iocūditas & suauitas. Et si dicat ꝙ cōtrarium videt: nam in religione multę necessitates habentur, s. famis: sitis: ieiunior̄: caloris: & frigoris: & infirmitatū: & paupertatis & hmōi. Rn̄. ꝙ ait Aug. s. oia aspera & difficilia seu immania. leuia & ꝓpe nulla facit amor qui debet esse in religioso. Et cū est ita diuinis intentus: vt ista vel non sentiat vel in eis gaudeat ℔m rationē: etiam si sensualitas doleat, sicut legim⁹ de multis. Sunt aūt tria q̄ faciūt hunc. s. statū religiōis iocūdum figurata in tribus quę erant in paradiso.

Religio paradisi.

¶Primo lignum vitę gr̄æ sacramentalis.
¶Secundo fluuius aquę scripturę diuinalis.
¶Tertio arbor multiplex actionis virtualis.

De primo: lignū vitę in medio paradisi designat gratiam sacramētalē: ga sicut es⁹ fruct⁹ illius ꝙseruabat humidum radicale: & ꝙseruabat a debilitate ex morte. Ita & gr̄a sacra Ilis ꝙseruat deuotionem interiorem & ꝙseruata morte pōt. Et licet gr̄a ipa oibus ꝓponat fidelibus: tñ in religione sacror̄ vsus magis frequētat. s. pnia & eucharistia. Fluuius aūt est aqua scripturæ diuinalis q̄ diuidit in q̄tuor capita, in q̄tuor sensus ℔m expositionem doctor̄. Vel in legem: ꝓphetias historiales & sapiētiales. hęc aq̄ irrigat terrā cordis ad ꝓducēdū copiosos fructus operationū. Arbores sunt multę & variæ virtutes quar̄ fructus. i. actus sunt valde delectabiles mēti, ibi em̄ exercēt religiosi aliqñ actū charitatis: aliqñ actū hospitalitatis: aliqñ actū abstinētiæ: aliqñ fructū patiētię: & sic de alijs. Sed diligenter attēdēdū: ꝙ in padiso religiōis cū sua iocūditate sūt & Eua sensualitat⁹ & serpēs calliditatis: & lignū sciētię bōi & mali curiositatis. Et serpēs ātiqu⁹ Eua sensualitatis vtit⁹ ad decipiēdū. Adā i. rōnē suggerēdo malū sub specie boni puta sub spē pietatis: vt. s. religiosus parcēt⁹ cōpatiat⁹ & eis occulte tribuat bona monasterij: & negotia eor̄ ꝓcuret: ab eis non discedat etiam ꝓ obedientia faciat & hmōi. Sub specie charitatis: vt q̄rat ꝑesse ꝓdicare alijs magari vt ꝓfit alijs & hmōi. Sub specie necessitatis vel discretionis: vt ieiunia & austeritates dimittat ne deficiat & hmōi. Ipse em̄ Sathanas trāsfigurat se in angelū lucis, i. sub spece virtutis vitiū suggerit vt occidat. Lignū aūt sciæ boni & mali cui⁹ fruct⁹ ꝓhibet est curiositas sensus vel intellect⁹: a qua glibet debet cauere ne moriat⁹ spūaliter. Assimilat secū dario seu figurat status religiōis ꝑ terrā, ꝓmissionis. vt dicit venerabilis Cassia. Dicitur em̄ de illa terra ꝙ fluebat lacte & melle ℔m illud. Dabo tibi terrā fluentē mel & lac. Lac puritatis & mel dulcedinis & ꝓsolationis, In illa em̄ terra ab initio &c.

Religio terra ꝓmissionis.

¶Fuit gens inimica prostrata.
¶Fuit scala cœli demonstrata.
¶Fuit gloria cultus diuini exaltata.

De primo dr̄ in Pś. Eiecit a facie eor̄ gētes. Septem em̄ nationes ydideles & fortissimę q̄ ibi habitabāt. vt Euei: Ethei Chananei: Pherezei: Iebusei: Amorrei & Gergesei: vt hr̄ Exo. iij. deleręs sunt vt in pace & iocūditate manerēt in illa terra ꝓmissionis. Quæ designāt. vij. vitia capitalia vt exponit Io. Cas. in col. Serapiōis. q cum exercitib⁹ suis & vitijs alijs ab eis ꝓcedētib⁹ exterminārāt i statu religiōis: ne ab eis supati religiosi possint sp in dño gaudere. Vere vt dr̄ Iudi. ij. Has gentes nō deleuit dñs. s. ex toto: qn aliq̄ reliquiæ remanerēt vt eruditet Israelē in eis. Permittit em̄ misericors deus ꝙ nō ex toto essent impugnatiōes nationū passionū in religione: sed aliquæ reliqæ seu mot⁹ remaneāt venia liūt humilient & otio nō torpeāt. Exemplū ponit Greg. in lib. iij. dial. de Isaac de Syria. Habes etiā exēplū in Paulo apl'o de stimulo. De sc̄'o habes Gen. xxviij. qñ vidit Iacob scalā de cœlo ad terrā ptingētē angelos ascēdētes & descendentes ꝑ eā & dñm innixū scalæ ipsi Iacob bñdicentē. Quod fuit in Luza, postea dicta Hierusalē i terra ꝓmissionis. Ex quo admirans Iacob ait. Vere dñs est in loco isto. non est hic aliud nisi dom⁹ dei & porta cœli. Nec fuit sine magno gaudio talis visio. Scala ista est exercitium q̄d est in religione: gradus sunt lectio: meditatio: oro: mortificatio: & hmōi. ascendunt angeli ad referēdū deo vota: descendūt ad portādū sponsi varia munera. Innixus est deus scalę summitati ad iuuādū ascēdētes & cōfortandū in termino se eis pbēdū in præmiū. Et sic nō est in religione aliud nisi porta cœli. Ecce ergo q̄ iocūdū. De tertio clarū ē ꝙ tēplū dei vbi diuin⁹ cult⁹ magnifice habebat fuit in terra ꝓmissionis. Cū magna aūt iocūditate laudes diuinas cum instrumentis musicalib⁹ Dauid instituit ibi celebrari. Pś. cxxj. Lętatus sum in his q̄ dicta sunt mihi in domū dñi ibimus. In nullo statu ita deuote & diligenter & iocūde exercet cult⁹ diuin⁹ sicut in bonis cōgregationib⁹ religiosorū & ita frequenter. Ecce q̄ iocundū est esse in religiōe. Figuratur etiā stat⁹ religionis ꝑ montē transfigurationis, hic est ille mōs de quo Pś. lxviij. Mons coagulat⁹. i. sup alios eleuatus. Mons pinguis ꝑ deuotionē. Mons in quo bñplacitum est deo habitare in eo. Et ideo ga deus habitat in eo. dictum fuit Loth in figuram. In mōte saluū te fac nō in planicie sæculi: vbi ignis auaritię & sulphur luxuriæ oēs consumit. Sed in mōte religiōis: vbi tria, videlicet.

Religio transfigurationis.

¶Magnificentia trinitatis insinuatur.
¶Excellentia humanitatis Christi declaratur.

¶Decentia societatis sanctorum intimatur.

De primo audita est vox pris.hic est filius &c. Matth. xvij. Visus est filius ostēsus in carne: & apparuit nubes lucida spūsctū repsentans. De sco resplēduit facies ei⁹ sicut sol ad signādū gloriam aīæ Christi: & vestimēta ei⁹ sicut nix ad ondendum glorīā corpis in resurrectione. De tertio, qa visi sunt Moyses & Helias in maiestate loquētes excessum s. dilectionis Christi ad naturam hūanā: vnus mortuus vt Moyses: & alter viuus. s. Helias designātes sctōs mortuos & viuos in illa patria. Tāta iocūditas ibi fuit vt Petr⁹ absorptus ea diceret. Bonū est nos hic esse. i. valde iocūdum. Sed q ista viderūt & gustarūt. Certe Petr⁹ q & Simon interpretat obedīēs. Iacobus q interpretat supplantās. s. mūdū p pauptatē. Et Ioānes ꝙgo purissim⁹. Cum ergo in religionis mōte ista habeāt vtiq; ibi oñdunt & gustant mysterium trinitatis: hūanitatis Christi: & societatis sctōr. Et sic patet q̄ sit iocūdū habitare in religiōe debite. vt dicebat. Ad hoc facit pulchra silitudo quā ponit Ansel. in li. de fide trinitatis⁹. Assimilat em deū cuidā magno dño q habet qdā pulchrū castrū & iaccessibile extra villā magnā & territoriū: in q̄ sunt multa habitacula: & aliq̄ magna palatia: & aliæ cōes domus aliæ luteæ aliæ capanæ. Habet; dns iste inimicum capitalē q vt inimic⁹ discurrit q̄die p villā & domos luteas & capanas destruit & icēdit: palatia aggredit̄ & q̄dā post multā luctā capit: alia licet pauca obtinere nō pōt: appropiquās aūt ad castrū intrare nō pōt. Sed si q exeūt capit aspicētes ex curiositate in merlis ei⁹: vl̄ p fixuras sagittis vulnerat: cū his q in castro sunt nil valeat nocere: nec inde pūt exire. Iste dns est de⁹: & inimic⁹ ē diabol⁹. Fortalitiū ē stat⁹ brōr: qb⁹ diabol⁹ nil molestię īfert. Villa est status laicor: p quē diabol⁹ discurrēs multas strages infert p pcāta varia. Et aliqs etiā q sunt in magnis opibus & bonis deditos capit: aliq licet pauci etiam lēt euadunt. Castrū est stat⁹ religion: in quē diabolus irare nō pōt: dū mō seruat: sed q egredit̄ subito capit̄: q etiā sunt otiosi & curiosi vulnerant: & sic religio est status pfectionis.

§. X. DE TERTIO PRINCIPALI

s. ꝙ bonū honestatis, i. vtuōsitatis notat in religiōe. Notatur hoc cū dr. habitare frēs in vnū. Frēs cōi vocabulo dīr religiosi: q̄us monachi inter se vocent; dñi. Apte aūt frēs dīnr. qa ab vno pre religiōis suæ institutore. puta Bñdicto vel Dñico: vel augustino: vel Frācisco hñt originē: & sub vno pre plato suo militant q antigtus abba: nūc etiā in q busdā religiōib⁹ dr abbas q interptat pr. Et in vna domo & forma viuendi se hñt vt naturales frēs. Virtus aūt eorū in hoc ꝙsistit, habitare in vnū: qd etiā importat nomēmonachi. Antiqt⁹ aūt oēs religiosi dicebant monachi. Monachus aūt deriuat a monos qd est vnus & achos qd ē tristis: quasi vn⁹ tristis: qa in vnū debet habitare & tristis eē p cōpūctionē de pctis suis & ꝓximor. qd dicit Hiero. xvj q. j. monachus. Debent igit religiosi habitare in vnū. Luc. x, porro vnū est necessariū. ait christ⁹. Et p̄cipue necessariū est religioso: & hoc quadrupliciter. videlicet.

¶In vnum diuinitatis per frequētem contemplationem.

¶In vnum potentialitatis per dominantem rationem.

¶In vnū statū suæ vocationis p ꝓficiētē continuationem

¶In vnū fraternę dilectionis p bonam confirmationem.

Primo debent habitare in vnū diuinitatis p frequentē cōtēplationē. Pā. Mihi aūt adhærere deo bonū est. Nam vt dr. j. Cor. vj. Qui adꝛet deo vnus spūs est cū illo. de⁹ autē permaxime vnū est sine cōpositiōe. Inhærēt autem deo p cōtēplationē: intellectū: & affectū dirigēdo ad eū & ꝓfirmando prout pōt. & inde mens efficit pura & ad hoc ordinat religio. s. ad puritatē. Vñ Io. Cassia. i. j. col. Moysi inqt Oēs artes & disciplinę scopū quēdā. i. destinationē & telos. i. finem ꝓpriū hñt, ad quæ respiciens cuiuscūq; artis industrius appetitor cūctos labores atq; pericula & dispendia ęquanimiter libēterq; sustētat. Finis qdē nr̄æ ꝓfessionis est regnū dei. Scopos aūt puritas cordis: q̄ si prę oculis cordis iugiter statuta non fuerit cūctos labores nr̄os varios atq; instabiles redder & cogitatiōes diuersas sibiq; contrarias suscitabit. hæc ille. Et hoc non est habitare in vnum: sed in multa per distractionē. Et iō infra subdit Io. Cassia. Quicquid pōt istā mentis puritatē trāquillitatemq; turbare: cuius vtile & necessarium videat: tū vt noxiū deuitandum est. Inhærere ꝙppe deo iugiter & cōtēplationi eius insepa-

rabiliter copulari impossibile est homini carnis fragilitate circūdato. Verū oportet nos scire vbi nr̄æ mentis tētionē debem⁹ hr̄e defixā: ad quā destinationē sp aiæ nr̄ę reuocemus intuitū: quā cū potuerit obtinere mēs gaudeat. & a qua distracta se doleat atq; suspiret: & fornicationem iudicans: vel ad momentū a christi cōtēplatione discessum. A quo cum deuiauerit paululum noster obtut⁹ rursus ad eū mentis aciem reuocemus. Contemplatio aūt dei multifarie concipit. Nā deus non solū incōpr̄hēsibilis illius substātię suę administratiōe cognoscit: ꝙ adhuc in spe reproꝑcipit, missionis absc̄ditus est: sed in creaturar; suar; magnitudine: vel ægtatis suę cōsideratione: vel quotidianæ dispēsationis auxilio. puidet. Qñ. q̄ cū sctis suis p singulas gr̄ationes egerit mēte purissima plustramus: cū potētiā ipsi⁹ q̄ vniuersa regit moderat ac gubernat. Cum immensitatē scientię ei⁹: & oculū qui latere secreta nō pōt: tremēte corde miramur. & arenā maris in pluuiarū guttas: & dies & horas sæculi & hmōi scire. Cū ineffabilē clementiam eius qua innumera flagitia indefessa longanimitate sustentat. Cum vocationis nr̄æ. qa nullis meritis pręcedentibus gr̄æ suę miserationis asciuit. Postremo dispensationem suę incarnationis ꝓ nr̄a salute suscępit. Sunt & alię hmōi. innumerare ꝓtemplationes q̄ pro qualitate vitę & puritate cordis in nr̄is sensib⁹ oriunt̄. hoc est vtiq; habitare p cōtēplationē in vnū. i. in deū frequēter cogitare honestissimū est bonū & iocūdū. Sco⁹ debēt religiosi habitare in vnū potentialitatis p dñantem rōnē. Apls ad Eph. iiij. Soliciti seruare vnitatem spūs. Sūt quidē multę potētię in aīa nr̄a sed in hoc ꝓsistit & habet bonū honestatis seu virtutis aiæ qñ oēs subiciunt & regunt rōne. tunc sunt vnitę. als non est vnitas aię in seipa: sed multa ꝓrietas & diuisio. Cum ergo sępe vitia capitalia cū suis satellitib⁹ nos impugnent mediantibus potēcijs sensitiuis ex quib⁹ passiones insurgunt. Ideo rōne illustrara oportet vnanimiter ꝓ ea pugnare & supare. & modū & ordinē docet Io. Cassia. in col. Serapionis dicēs. Vnusquisq; vitiū in quo maxime impugnat exploret: & aduersus illud arripiat pricipale certamē: indesinenter fletus oꝝonum ad deum fundēs. Impossibile est em quēpiā de qualiber passione triūphū ꝓmereri priusq; itel lexerit industria vel ꝓprio labore victoriā certaminis semel obtinere nō posse. Cū tñ vt valeat emūdari necesse ē eum die noctuq; in oī cura & solicitudine permanere. Cū Nota ab ea se senserit absolutum: rursus latebras sui cordis plus ordinē fret: & excipiet sibi quā inter reliquas reperit durioꝛē atq; pugnax aduersus eam speciali⁹ oia spūs arma cōmoueat. Et ita sem per validioribus supatis celerē de residuis habebit facilę victoriā: ga & mēs triūphor; processu redditur fortior: & īnfirmior pugna succedens prōptiorē ei faciet ꝓuētum prælior; nec tñ putandū est vt principal⁹ qs contra vnū vitiū dimicans: & velut incautus alior; tela ꝓspiciens in opinato ictu faciliꝰ valeat sautiari. Hæc ille. Oportet ergo sic rē sistere vni vitio ꝙ etiā ab alijs caueat. Oportet ēt in hac pugna vitiorū & passionū: nō solū a magnis: sed ēt a minimis pctis cauere: als p minia neglecta deducetur ad magna ꝛm illud Prouer. j. Auersio puulor; interficiet illos. Cauere tñ debet a scrupulis cōscientiæ: qa multū ꝓdiūt ꝓfectum spūs. Sed vtī debet in oīb⁹ discretiōe de q̄ & quō tio quō habeat: sic ait Io. Cassia. in col. 9. Moysi. Oīm virtutū gña trix custos moderatrixq; discretio est. Vera autē discretio non nisi humilitate cōquirit: cui⁹ hęc erit prima ꝓbatio: si vniuersa nō solū q̄ agenda sunt: sed etiā q̄ cogitant reseruant seniorū examini. Nullatenus em decipi poterit. qs; si non suo iudicio sed maior; viuit exēplo: & serpens teremus velut tenebroso & subterraneo specu virtutis cōfossus ꝓcactus ad lucē & traductus quodāmodo: ac dehonestatus abscedit. Hæc ille. Inducit exēplum. Sāmuelis quē præmisit ad senem Heli recurrere vocatus a dño. & Pauli apli missi ad Ananiam. Act. ix. & p multa exēpla sctorum patrū ostēdit⁹ qui hac caruerūt: etsi in alijs essent mirabiles vt abstinētia & hmōi: tñ decepti sunt a diabolo. Ad habēdū aūt victoriā vitiorū vt dicit Io. Cassia. in coll. Chæremonis. Tria sunt q̄ nos faciunt a vitijs temperare: qa aut Tria tē metus gehennę. siue pnāliū legū. Aut spes atq; desiderium perāt a regni cœlorū. Aut affectus boni ipsius amorq; virtutū. Id vitijs. circo⁹ apls summā triū virtutū cōsummationē concludit. Fides nāq; futuri iudicij ac suppliciorū; metu vitio; facit cōtagia declinari. Spes mentē de præsentibus auocās corporū

por; voluptates cœlestiū prēmio; expectatione contēnit: Charitas ad amorē christi & virtutū fructū succedēs qeqd illi cōtrarium est facit detestari. Si qs ergo ad pfectionē tēdit: de illo primo timoris gradu quē seruilē diximus ad alt iorem spei tramitem gradu pficiēte conscendat. q iam nō seruo sed mercenario cōparāt. Festinandū proinde est ad tertiū filio; gradum qui oia q̄ pris sunt: sua esse credit per indissolubilē charitatis gr̄am. Diligam⁹ deū qm ipe prior dilexit nos. ait Io. j. cano. iiij. & hæc vtiq; nr̄æ salutis gr̄a: non sui. s. vtilitate. Ita & nos nullius alterius rei sed solum amoris eius intuitu eum diligam⁹. Et hic est finis religionis. s. charitas quæ est chara vnitas cum deo q nos facit habitare in vnum. Tertio debent religiosi habitare in vnū. s. statum suæ vocationis p ꝓficientem continuationē. ꝛm illud. j. Cor. vij. vnusquisq; in ea vocatione qua vocatus est ꝑmaneat. & Eph. iiij. c. vocati estis in vna spe vocatiōis vestr̄e. & in hoc spe tentāt religiosi vt appetāt mutare statū vt religionē quā prius susceperūt: qd vt plurimū ex instabilitate & accidia ꝓcedit. Vnde dicit Io. Cassia. in col. Nestoretis. Religio in multas ꝓfessiones studiaq; diuidit. Quidam summam intentionis suæ erga eremi secreta & cordis constituunt puritatem. Quidam erga institutionē fratrum & peruigilem cœnobior; curam. Quidam eligentes egrotantium curam. Alij intercessionem pro miseris & oppressis. Quapropter hoc vnicuiq; vtile & conueniens est: vt ꝛm ꝓpositū qd elegit: vl̄ gr̄am quā accepit summo studio & diligētia ad operis arreptī pfectionem puenire festinet. Et aliorum laudans & admirans virtutes nequaq; a sua quā semel elegit ꝓfessiōe discedat: sciēs ꝛm apl̄m vnū esse corpus eccl̄æ: multa aūt mēbra. Impossibile est nāq; vnum eundemq; hoiem simul vniuersis quas comp̄hēdi superius virtutibus fulgere: quas si quis voluerit pariter affectare: in id eum icidere necesse est vt dum oēs sequitur nullā integre cōsequat. Magisq; ex hac mutatione & varietate dispendiū capiat q̄ ꝓfectum. Multis em vijs ad deum tendit. & ideo vnusquisq; illā quā semel arripuit: irreuocabili cursus sui intentione cōficiat. vt sit in qualibet professione pfectus. Hęc ille. Nō pōt aūt habitare in vnum. i. statum debite nisi ꝓficiat de bono in meli⁹. vñ Io. Cassia. in col. Theodo. ait. Necesse est vt renouat⁹ spū mētis p singulos dies proficiat ad ea quæ innatę sunt se extēdens: aut si neglexerit: ꝓs' est vt retrocedat atq; in deterius labat. Quapropter istud erit; euidens nr̄i detrimenti iudicium: si intellexerimus nos nil amplius acq̄siuisse. nec dubitemus nos retrorsum oīmodis reuocatos qua die non sensimus ad superiora ꝓgressos. Et cū tria sint q̄ sunt in hoc mūdo bonū malum & medium. & bonū in rebus humanis principale sit animi virtus: malū sit pctm: mediū aūt quod pōt bene & male vti. vt diuitiæ: honores: sanitas: vita: mors: paupt as & hmōi: & a malo semp debet declinare: in virtute ꝓficere: ꝓsperis & aduersis mūdi qbuscūq; quę sunt vt media bono rectoq; vsu ad dexterā declinare ideſt ad virtutē vt sit spūaliter ambidexter. A ioth. sicut fecit Ioseph pr̄iarcha. & apls ad Phil. iiij. dicens. Scio & abūdare. & pœnuriā pati. Hæc ibi. Quod pugnam carnis cōtra spm de qua apls ad Eph. v. Caro cōcupiscit aduersus spm. dispensatio diuina in nostri ꝓfectum dimisit. Vñ Io. Cassia. in col. Danielis ait. Hæc cōtctio carnis & spūs multā vtilitatē nobis cōfert. Primo ꝙ negligentias nr̄as arguit statim. Sco⁹ ꝙ cū pro caſtimoniæ & puritatis integritate: in cōscientia nr̄a fuerimus elati suo nos rursum ꝙuis geto & simplici visitans fluxu humiliat atq; recondit: nosq; hoies esse suis stimulis admonet. Quodāmodo em cum in ceteris generib⁹ vitior; equidem grauioribus magisq; noxijs indifferēti⁹ soleamus incurrere: nec tñ facile in eorum compungimur admissu in hoc peculiarius humiliatur cōscientia nr̄a: p q illusionem neglectam quoq; passionum recordatiōe mordetur euidenter intelligens immūdā se factam naturali⁹ incentiuis: q̄ cum esset immundior spūalibus vitijs ignorabat. Hęc ibi. Quarto debēt habitare fratres in vnum fraternæ dilectiōis p bonā cōfirmationē. Io. xvij. orauit christus. Pater sctē serua eos quos dedisti mihi vt sint vnum. Hæc aūt vnitas debet esse in bono non in malo vt nō cōcordent ad malefaciendū sed ad bonum. ꝛm illud Act. iiij. Multitudinis credentiū erat cor vnū & aia vna in dño. qa triplex vnitas. s. ad bonum ordinata. Est aūt triplex ista vnitas. Prima & pricipalis est vnitas cordis p intimā dilectionem. j. Pe. iij.

Oēs vnanimes. s. sitis. Hæc em vnitas inducit victoriā in tentatione. Amb. Oīs pugna vnanimiter congressa parit victoriam. Procurat & exauditionem in orationib⁹. Mat. xviij. si duo ex vobis ꝓsenserit sup terrā de omni re quam petierint fiet eis. Adducit roborationem in oī bono. Oīs em virtus vnita est magis infinita. i. fortior. Sco⁹ a est vnitas oris. Ro. xv. oēs vno ore honorificetis deum. Quod fieri oportet in religione tripliciter. vt. s. non diuisim hinc inde: sed simul puenientes in choro laudant deū. Sco⁹ vt oēs dicant q̄ dici debeant: vt non dormiant vel taceant aliqui vel dimittāt. Tertio vt concordent in voce. vt vnus nō dicat cito & alī⁹ tarde: sed simul incipiāt & terminēt. Tertia est vnitas opis: de qua pōt intelligi illd Sopho. iij. Seruiēt ei. s. deo humero vno. qd fit dum viuunt in cōi. Lucra ex opibus & redditibus suis habentes in vnum. dum etiā cæremonias exteriores vniformiter obseruāt: i cibo: vestitu & alijs. dū etiā faciunt officia & mutua obsequia in vnū. s. ꝑpter deū & bonū religionis. vt vn⁹ non ocietur alter nimis grauet: sed oēs in vnū concordent ad faciendū qd eis imponit sumendo exemplum in apibus: quę in vnum locum congregate mirabiliter vnitę sunt ad mellificādū & cū magno ordine. Vñ Hieronymus. Apum fabricare alueariā: & monasteriū; ordinem in paruis corporib⁹ disce & regularem disciplinā. de consecra. dist. v. nunc̄.

TITVLVS. XVII. DE STATV

confessorum.

SCRVTATI SVNT INIQVITA-

tes: defecerunt scrutātes. scrutinio. Pā. lxiij. Scrutatur ꝓscientia sua & cōfessor cū eo &c. Scrutās igit est cōfessor: qui in hoc pōt tripliciter deficere: qa vel p malitiā absoluēdo quē scit nō posse: vel p ignorantiam nesciendo discernere inter lepram & leprā: & quē possit vel non possit absoluere. Vel p infirmitatē cōcupiscentię: inde sumendo occasiones malorū ex auditu dum incaute se habet. Vñ Aug. de pœ. dist. vj. c. j. caueat spūalis iudex vt sit cut nō commissit crimen nequitiæ: ita non careat munere scientiæ. Ex quibus verbis innuitur ꝙ confessor debet hr̄e tria ex illa autoritate Aug. prælleg.

¶Primo ptātem in foro cōscientiæ: vt sit iudex spūalis.

¶Sco⁹ ꝓseruare puritatē vitæ ne ꝓmittat crimē negligę.

¶Tertio scientiæ sufficientem claritatem habere: vt nō careat munere scientię.

¶De ptāte seu autoritate confessoris. Cap. I.

DE POTESTATE SEV AVTO-

ritate ꝓfessoris: & qs possit audire cōfessiones. Vbi notādum ꝙ nō sacerdos: etsi possit audire in casu mortis: nō tñ absoluere. als si absoluit vt sacerdos iudicatiue: ꝛm quos sdā incurrit irregularitatē sicut si celebraret. Hoc tñ ē dubiū: qa nō est istud exp̄ssum in iure sicut de celebrāte. vñ nō videt irregularis. ex de sententia. excō. is qui. li. vj. & talis cōfessus tenet iterū ꝓfiteri. Ratio est: qa solis sacerdotibus dictū est. Quorum remiseritis &c. Ioā. xx. Nec tñ a quolibet sacerdote pōt qs absolui: sed a ꝓprio aut de licentia ei⁹. Vñ decre. omnis. extra de pœ. et re. dicit. ꝙ quilibet semel in anno confiteat omnia peccata sua ꝓprio sacerdoti. & de pœ. di. vj. placuit. Ratio est: qa non potest absoluere vel ligare nisi habeat iurisditionem sup eum qui sibi cōfitet. Si autem sit proprius prelatus & nō sacerdos, sicut curati & epi non sacerdotes pōt absoluere p alium: committendo hoc alteri. Sed nota ꝙ proprius sacerdos aliter intelligit: cum dr ꝙ quilibet debet cōfiteri proprio sacerdoti. & aliter cum dr de licentia proprij sacerdotis potest alteri confiteri. Nam in primo casu dicitur ꝓprius sacerdos quicūq; habet potestatem absoluendi, ordinariam vel delegatam, siue sit cōis siue singularis: qa actor sequit forū rei: sed est in electione eius quem de multis sequat: nisi sit actio realis in qua sequit forum rei. Et ga in foro pniæ idē est actor & reus: inde est ꝙ idē pōt sesp̄m accusare corā quocūq; cōfessore de cōibus q illū possunt absoluere de crimine vbicūq; cōmisso. Propter qd dicit Hosti. ꝙ quilibet habet tres ꝓprios sacerdotes. s. ordinarie ratum. s. de cuius parochia est. epm suum & papam. Sed in sco casu ꝓprius sacerdos cui⁹ de licentia pōt alteri ꝓfite- infra ti. xxij. c. ij. §. iij. ij.

rit: intelligit strictius ille qui de iure suo ordinario hoc habet & non ex omissione. Et sic intelligit cap. ois. equiuoce loqui de ꝓprio sacerdote ꝑm oēs. Nam cōstat ꝙ ad implē dū illud præceptū de cōfitēdo semel in anno oia pcta sua proprio sacerdoti: ita sufficit ꝓfiteri vicario curati sicut ipsimet curato. Et tū ad cōfitendū alteri nō sufficeret accipere licentiam ab eius vicario siue capellano. sicut sufficeret ab ipsomet curato. Vñ respectu primi vicarij est proprius sacerdos: sed nō respectu secūdi. Vn de si possit qs confiteri vicario curati: tū ipse vicarius nō potest dare licētiā illi ꝙ alteri confiteatur. Hæc Pe. de pal. in. iiij. dist. xvij.

¶ De ordinario confessore vniuscuiusq; quo ad ecclesiasticas personas. Cap. II.

DE ORDINARIO CONFESSORE vniuscuiusq; quo ad ecclesiasticas personas. Sciēdū ē ꝙ papa qa nō habet superiorē a xp̄o: nec a cōcilio quocūq;: habet ꝓpriū cōfessorem quē duxerit eligēdū: q autoritate Christi pōt eū soluere vl ligare in foro pniali: nō. aūt in foro exteriori: qa ipe nō pt ligari vinculo excōicationis a quo indigeat absolui: & ꝓpter hoc non oportet sibi a christo committi. Quia vero potest eligi vinculo peccati sicut alij: indiget remedio sicut alij Nec christus dimisit eum sine remedio. Vel sicut a principio glibet poterat quēlibet volentē se sibi subijcere absoluere: ita & nūc quo ad illū qui nulli est subiect ꝓ sicut papa. Qui sunt de familia papę hñt pniarū summū cū papa pro proprio sacerdote qa nulli alij subsunt. Secus autem de capellanis eius qui per mundum sunt dispersi: q ꝓpter hoc non sunt ab alijs exempti.

§. I. DE CARDINALIBVS AVTEM

qui sunt epi: ipsi nō min9 hñt q alij epi. s. cp̄ possunt libere eligere. idē si sunt legati: qa sunt prelati vel exēpti. Si vero sint simplices cardinales nec epi nec legati: dicit Hostien. eos nō habere nisi papā & summū pniarium. Et q̄uis immediate sunt sub papa & ꝓ ois exēpti: nō tñ pōt sibi eligere ꝓfessorem sine ipsius papæ aut summi pniarij licentia qa non sunt prælati: sed coadiutores licet sint pbyteri & cardinales. Ideo tuti9 ē ꝙ habeāt licētiā a papa. Familiare ro commēsalis eoꝝ de licētia eorūdem cardinaliū pōt eligere sibi confessorem: qa de consuetudine sunt eis subditi: siue sacerdotes siue alij. Vel forte summus pniarius est q̄si curatus respectu omnium mansionariorum curiæ papæ. Hæc Petrus de pa. in. iiij.

§. II. PATRIARCHE ARCHIEPISCOpi & epi hñt ꝓprios sacerdotes suos immediate subiectos: & epi hñt ꝓprios sacerdotes: vt epūs archiepm: ille primatē: ille priarchā: ille papā. & hoc nisi sint exēpti: nihilominus isti pōt sibi eligere ꝓfessorē. eē de pce. & re. c. vlt. q pōt eos absoluere. nō solū de occultis: sed etiā de manifestis & notoriis etiam archiepo inuito. Et etiā a vinculo excōicatiōis maioris & minoris. Et mutare vota: & relaxare iuramenta & oia alia ꝓpter q̄ nō est sedes aplica ꝓsulēda. licet Host. dicat ꝑium. Et istud ꝑium tenet frater Barto. in pisanella. Nec obstat ꝙ in illa decretali nō fit mētio nisi de absolutione a pctis: qa cū intētio papę sit ipis epis quibus est graue ad archiepm recurrere: & grauius ad papam: ita ꝓuidere eis p ꝓfessorem ab eis electū sicut ꝓuisum est inferioribus epoꝝ per ipsos epos. Ideo de oi pcto & vinculo de quo pōt epūs absoluere inferiorē: & electus ab eo pōt ipsum absoluere. Et in casu in q̄ pōt epūs dispēsare cū inferiori. & ille cum epo: qa vbi est eadē rō & idē ius. Et sic bñ dicit Host. istd priuilegiū nō pdit p hoc ꝙ venit Romā: qa ibi nō distinguit vbicūq; sit. Sed si desinit eē epūs: vt qa cedit loco & dignitati forte pdit priuilegiū datū epis. si ꝙ cedit loco nō dignitati: nō pdit. Rō q̄ aliq ꝓbāt ꝙ ꝓfessor ab epo electus nō pōt eū absoluere a vinculo excōicatiōis est: qa nō habet ptātē nisi ex electiōe epi. Sed ad hoc dēt ꝙ nō ab epo eligēte: sed a iure cōmittente habet ptātē ille sicut q eligit ab illis q p ꝑas pniarioꝝ hñt ꝙ possint sibi eligere ꝓfessorē ab ipis pniarijs: nō ab eligētib9 habet autoritatē: sicut cū epūs ꝓmittit frīb9 quos prior eligit epi ꝓmissa rij platoꝝ nō eligētiū. Et ꝙ ēt dicūt ꝙ si ille electus ab epo in cōfessorē esset excōicat9 minori cū eligit ad hoc nō posset absoluere: qa ligatus minori licet possit conferre sacra:

Argumētum ꝑium.

nō tñ pōt eligi. Rñ. ꝙ istd nō valet: qa intelligit de electione iuris ad dignitatē: immo etsi qñ eligit epo cōfessor: esset tūc ambo ipe & electus ligati maiori excōicatione ad huc non impediret factū dūmō qñ elect9 ille q absoluit nō sit ligatus maiori nec suspensus. Hęc Pe. de pal. in. iiij. dist. xvij. q. iij. prelati exēpti q habent simile priuilegiū cū epis in eligēdo libere cōfessorē, nā ex quo sunt exēpti & platі: sicut sunt multi abbates ex hoc ipo habēt istud priuilegiū qa graue esset eis semp ire ad papā nouū ꝓ licētia cōfitēdi Si aūt sunt exēpti & nō prelati nō habēt istud priuilegiū. Verbi gra. Oēs subditi collegij exēpti: fæculares vel regulares: qd̄ est exemptū in capite & mēbris hi em suis prelatis immediate cōfiteri pñt & nō alij: nisi de licentia ipoꝝ. Si autem sic sunt exēpti ꝙ citra papā: nec decanū: nec ꝓpositum habēt q habeat curam ipoꝝ adhuc nō pñt sibi eligere: sed petāt hoc ipm a papa vel ei9 pniario: cum al's nullus possit eos absoluere. Si r nulla abbatissa, cuius iura epalia exerceat ponēdo officialem: nisi in hoc habeat speciale privilegium quātūcūq; exēpta: nō pōt hoc hre qa non est ꝓlata cum non habeat claues iurisditionis. Et ꝙ eius officialis excōicat qd̄ ꝑ seipm non pōt: non est autoritas ipsius: sed papæ. Si r q̄cūq; præest gbuscūq; ex cōmissione alteri9 & est delegatus: nō pōt. dici ꝓlatus quātūcumq; exēpt9 qa tñ nō est prelatus non habet ꝫ priuilegiū puta superior in religiōe vel prior non cōuentualis: aut prior cōuentualis sub abbate non p electionem: sed ab ipso abbate ex ꝓsilio seniorꝝ positus vel institutus: nisi forte qñ mortuo abbate vel priore ipsi fuerint quasi ordinarij: quia tunc actio subrogata habet priuilegiū ei9 i cui9 loco subrogat. Sed prior qui p electionem canonicam in stituit ꝓlatus est. & ideo si est exemptus habet idē priuilegiū, ꝓpter qd̄ nō oportet ꝙ confirmās det sibi ptātem eligendi confessorem sicut nec cōfirmās vel cōfecrans epm. nec ob. decre. ne. p dilatione. eē de pce. & re. Istud em priuilegiū de eligēdo cōfessorē ęq liter cōcedit epis & minoribus prelatis exēptis. Vñ cū epi licet immediate subsint archiepo nihilomin9 sine licentia illoꝝ hoc pōt: etiā qui sūt nō exempti. ergo & priores hęc pōt: licet subsint abbatib9 vl maioribꝰ sine licētia eoꝝ cū sint ordinarij. Si aūt sunt in dignitate ꝓstituti non tñ ꝓlati: sicut cātor: thesaurari9: sacrista & hmōi ꝓsonæ nō habent priuilegiū q̄uis sint exēpti: sed si essent prælati exēpti: sed nō sunt ꝓlati in foro pniali. sicut sunt archidiaconi de pari concurrentes cū epis in foro causarū. adhuc nō puto eos hre hoc priuilegiū: sed solos ꝓlatos: hoc dico q hñt curam aiaꝝ. Sicut aūt dixi de epis ꝙ q̄diu sint epi quo ad dignitatē retinēt hoc priuilegiū: ita & de istis q̄diu sunt in ꝓlatione. & si r elect9 ab eis pōt agere cum eis absoluēdo & dispēsando qcqd posset eps si ei subessent: excæpto in snia lata a supiori ꝑ eum: puta ab archiepo ꝓtra suffraganeū suū: siue ab abbate contra priorē conuentualē sibi subditū. ab hmōi em non pōt absoluere talis cōfessor electus. Quicūq; etiā pōt eligere vno electo siue mortuo siue non mortuo: pōt alium mutare ad placitū. Et eoipso quo talis q pōt eligere confitet alicui: videt ipm eligere: qa plus est factis & intentiōe mētis eligere cp̄s ꝫbis. iij. q. vj. c. j. de maio. & obe. legebat. Hęc Pe. de pa. in. iiij. vbi. s.

§. III. INFERIORES PRELATI NON

exēpti si subsunt immediate epo ipm solum cum supiorib9 eius habēt pro ꝓprio sacerdote: sicut abbates: decani: ꝓpositi: & archipresbyteri rurales. Curati ꝙ decanos rurales habent & epm: qñ ille decanatus est annexus curę. Si r priores q sunt sub abbatib9 illis subsunt & epo. Non ꝓlati vero suis subsunt immediate curatis: siue abbatib9: siue prioribus: siue decanis qñ sunt de collegio: vel simplicib9 curatis qñ in parochijs cōmorant. Clerici ꝙ chorales subsūt als ei qui ꝑest choro siue sit cātor: siue succēror in exterioribus: sed quantum ad forum cōscientiæ solus decanus videt curatus eorum. Hæc Pe. de pal.

¶ Cui debeant laici ordinarie confiteri. Cap. III.

IMPERATOR SECVNDVM Hostien. de antiquissima cōsuetudine confitet capellanis suis. Sed sicut dicit eē de pce. & re. c. j. lib. vj. nulla cōsuetudine introduci pōt. vt ꝑter ꝓprij sacerdotis licentiam aliquis possit sibi eligere cōfessorem: nisi de licētia papæ.

§. j. Rex

§. I. REX HABET EPISCOPVM SIVE

archiepm: in cui9 ciuitate est sedes regni, Dr aūt sedes vel metropolis regni: nō in qua pl9 morat sed in qua inungit & coronat. Principes minores si hñt sub se ciuitates pl'es: si militer a sede principali ducatus vel comitatus domiciliū sortiunt. sed si hñt vnā ciuitatē alia principaliorē ab vtroq; epo: vel a metropolitano licentiā accipiāt. ꝑm Hostien. Sed istud non est verū quātū ad metropolitanū: qa nullus subdit9 suffraganeoꝝ: est ei subditꝰ immediate nisi qñ visitat: sed soli ipsi suffraganei. vñ cū dñs duarum ciuitatū in ꝓlib9 ita subsit & in spūalib9 epis ac si esset seruus. sicut domin9 castri sub est i spūalib9 epis ac si esset seruus. sicut domin9 castri sub est i spūalib9 curato. & ideo sicut metropolitan9 nō posset dare licētiā cōfitēdi hoi habēti domos in diocesi suffraganeoꝝ: ita nec principi. De illo vero principe q habet dñium in diuersis diocesib9: sed nō sup ciuitatē: videt ꝙ ipse multo magis ab ipsis epis hoc petere dēat. illo. s. in cui9 diocesi principal r habet dñium. vl ab vtroq; si equal r in duab9. Nā absurdū eē ꝙ ipse a tot curatis hret hoc petere: quot in suo dñio includunt. Dñi ꝙ q in eadē diocesi in diuersis villis hñt dñium: si in vna hñt principale dñiū in qua nō sit nisi vna pochia tm: siue vnus curat9 tm: illi videt subesse. Sed qñ nullū habet dñiū in illa villa: q̄ sub se nō cōtinet plures pochias: maxime si vna non est principalior altera: tūc nulli curato subest: sed immediate epo. Si ꝙ in vna villa sit principaliter dñium: in q nō sit nisi vna pochia tm. vel sint multę & vna principalis. curatus illi9 est sibi ꝓpri9 sacerdos citra epm. Baliui si nulli bi hrent mansionē: nisi ꝑm ꝙ assistere requirunt. nō huc: modo illuc discurrūt: vbicūq; cōfiteri pñt. vel epis ciuitatū vl curatis in quoꝝ pochijs hospitiū eligūt. Si vero principaliter alicubi degunt: ibi curatū hñt illū in cuius pochia hospitiū suū situ est. Et sic de ꝑpositis: licet habeāt domos parētū ei9 baliuiā vl seneschaliā vl ꝑpositurā: qa ꝑ hoc of ficiū quasi ꝫhędo sortiūt sorū. Cęteri ꝙ burgenses & alij laici: non in ptātibus cōstituti: illis curatis subsūt i quoꝝ pochijs degūt principal r: vl sī in duab9 æqual r in qua tūc manent qñ cōfiteri volūt illius pochiani sunt. Hæc Pe. de pal. Regulariter ergo facienda est ꝓfessio ꝓprio sacerdoti. Vñ Inno. eē de pce. & re. ois. dicit. Si quis alieno sacerdoti voluerit iusta de causa confiteri peccata sua: licētiam pri9 postulet & obtineat a ꝓprio sacerdote: cum aliter ipse illū nō possit absoluere vel ligare. Hęc ibi.

¶ Casus in quibus quis pōt ꝓfiteri alteri q̄ ꝓprio sacerdoti: etiam sine licētia eius. Cap. IIII.

SED NOTA SECVNDVM PEtrū de pa. casꝰ in qb9 pōt qs ꝓfiteri alteri q̄ proprio sacerdoti & sine licētia ei9: quos ponit Hosti. in summa. Et prim9 est ꝓpter indiscretionē ꝓpri9 sacerdotis. Et sub hoc casu cōprehēdit qñ etiā ipse sacerdos ꝓpri9 est solicitator ad malū vel reuelator cōfessionū vel talis ꝙ ex cōfessione immineret pīculū cōfitēti vel ꝓfessori. In hoc igit casu dicit Hosti. ꝙ eoipso habet licētiā a iure aliū adeūdi. de pce. di. vj. placuit. Sed alij dicūt ꝙ tūc debet petere licentiā ab eo vel a supiori. qa decre. ois dicit ꝙ qñ ex iusta cā voluerit qs alteri cōfiteri petat licentiam a ꝓprio sacerdote. Et q̄uis quidā ꝫ intelligāt nisi ex culpa sua ꝫ, pcedat: videt tñ meli9 ꝙ etiā si ꝫ nō sit ex culpa sua: qa culpa sua nō debet alteri nocere: puta supiori. Sicut ꝓprio sacerdote mortuo vl excōicato: nō eo ipso licet ire ad aliū: sed oportet recurrere ad epm. Sed si superior adiri nō pōt: vel etiā si est æque defectuosus: tunc qa ad papā nō ē facilis recursus, alium adire pōt eoipso. Qñ ergo proprius sacerdos oīno indiscretus & inæptus est: tūc pōt adiri alius discretus licentia petita etiam nō obtenta. Dico autem pcrita: qa etsi sit indignus audire: non est tñ impotens committere, & i hoc. s. ꝙ debet petere licentiā ab ipso: vel adire supiorem. cōcor. Tho. Pe. Alb. Inn. & Guil. Quod si negatur ab eis licētia: tūc dicunt prędicti ꝙ idē iudicium est de eo qd̄ & de illo q nō habet copiā ꝓfessoris. Sed Pe. de pal. dicit ꝙ tūc pōt ire libere ad alium. vt patet. s. Quia si non posset alium habere & necessitas immineat: dicunt ꝑdicti doctores: ꝙ confiteatur pcm in gñe: sine eo de quo posset malum prouenire. Sed's casus est quando transtulit domicilium suum parochianus: tunc enim desinit esse parochianus primi & fit parochian9 illius: ad cui9 parochiā se trās-

Baliuꝰ.

Rōne delicti.

Rōne studij.

Rōne necessitatis.

tulit. Sed si in duabus parochijs haberet domū in vna manerium ꝓstituale: i alia hyemale: vtrobiq; fortē forum: nō simul sed successiue ꝑm ꝙ habitet hic vl ibi: vt tunc hic recipiat sacramenta: qñ hic habitet, als alubi. Tertius casus ē cum est vagabūdus: non habens nec petens domicilium. Iste potest confiteri cuilibet curato vel epo in cuius parochia est: immo etiam non curato vt videt: qa nulli subditus subijcit se cui vult. Nam ois sacerdos prātem & iurisdictionem habet ex sua ordinatione: sed subditos habet solū eos: qui se ei submittūt: nisi ꝙ ꝑm iura q se semel alicui subiecerint. Vnde in. d. c. placuit. dicit sine eius consensu cui primo se cōmisit: & postea cui pœnitens confessus est. Quartus casꝰ est si quærit domicilium q̄si se cōferat quouscq; alicubi se habet. Et de peregrinis quidē dicendum est ꝙ si sine licentia curatorū & eoꝝ ꝓfecti sunt nil priuilegium habēt in hoc. Cōcordant in hoc. s. ꝙ peregrini & negotiatores & alij viatores: si non habent licentiā a suis curatis vel epis vel sine licentia eoꝝ: iter arripiunt: non possunt ab alijs absolui. Inno. Hosti. & Guil. Si autem de licentia eorum ꝓfecti sunt eo ipso hñt interpretiuam licentiam cōfitendi cum sine confessione digne peregrinari non queāt. Si etiā veniat pascha cōicari pñt, ꝓpter eādē licētiā implicitā: & de casu epali absoluit: qa epūs non retinēdo sibi autoritatē licētiādi pegrinos: ex hꝫ ipso videt eis dare licētiā ꝓfitendi de casibꝰ epalibus: sicut curatus de parochialibus. De mercatoribus aūt si nusq; haberent domicilium nisi sequendo semp nundinas. Idem est de vagabundis. Et idē est si in loco suo tenēt hospitium: sed nō declinant illuc in paschate cōiter. Non em tūc videnꝫ ibi hre domicilium quo ad sacra. Et idē de familia principis vel Baliui: qa nūq; i eodē statu pmanēt: ex quo ipsi licet teneāt hospitium suū alubi: nō tñ illuc redeūt nisi ad horā: nam isti vagabūdi censent. Idē de familia epi laica: qa nō sic habet ius in ea sicut cardinalis: sed si essent de diocesi ipa de eius licētia cōfiteāt. Si aūt de alia ex quo hospitiū dimiserunt: qa p diocesim vagāt: respectu illius diocesis vagabūdi reputāt: & de licētia epi illi9 vel cuiuslibet curati ad cui9 parochiā veniūt cōfiteri pñt. Quiē casus est rōne delicti. vj. q. iij. placuit. qd̄ gdā dicūt esse verū tūc, solū qñ, ꝓpter hoc est excōicat9: qa si esset excōicat9 a prelato loci illius, ꝓpter illd pcm: sicut ꝓsueuit fieri in furtis & hmōi: quoꝝ ignorāt actores: mittēdus esset talis ad excōicatorem absoluēdꝰ ab eo. Sed si pcm est occultū: & ꝓpter hoc nō sit excōicat9 pōt etiā de hoc ꝓfiteri ꝓprio sacerdoti. vt dr in sum. Pisana. Frā. Zab. refert Laudu. tenere ꝙ curati & etiā fratres admissi ad audiēdū cōfessiones ꝑm formā cle. dudum. pñt audire & absoluere pcta ꝫmissa nō solū in diocesi: sed etiā eē territorium diocesis: dūmō tñ cōfitētes pñt illis cōfiteri. i. ꝙ sint illius diocesis: vel pochię quo ad curatos. Sextus casus est rōne studij: vt scholares etiā si nō sint nisi p annum moraturi in studio: vel qa nō habēt plus de spatio ab epo vel capl'o: de cui9 licentia ibi sunt: vel qa sic dispōūt vel qa de parochia in parochiā mutāt. De illis ꝙ qui veniūt ex oi parte regni ad plamētū Parisius. cū rex reputet se fiscū: nō recognoscēs supiorē toto orbe: videt qbi possint confiteri episcopo & curatis: in quorū parochijs cōducunt domos: sicut olim tpe ipatorū Romæ erat ibi cōis pria. & qcūq; illuc veniebat habebat iudicē suū vl prætorē pegrinū. Sed ꝓriū est verū. s. ꝙ non pñt absolui rōne parlamēti: si non hñt licentiam a suis ꝓlatis: qa rex nō habet ptātē in spūalib9. epūs aūt soli suę diocesi. Solū em Roma: vbi est sedes papæ est patria cōis sicut curatus de suo sūmo pœnitētiario ois de oi loco mū di pōt cōfiteri: & pniarijs simplicibus: sicut vicarijs sui curati. Septim9 casus est rōne necessitatis: qa in mortis articulo ois sacerdos ab eccl'ia non ꝑcisus autoritate iuris sit, ꝓprius sacerdos. de offi. or. c. pastoralis. Et ex hoc qd̄ habeē de confe. dist. iiij. c. fctm. videt ꝙ etiā laicus in hmōi necessitate: possit excōicatum reconciliare eccl'esię: si nō est ipse ꝑcisus: non tñ pōt absoluere a pctis audiendo confessiones. Octauum casum ponit Hosti. si sacerdos non proprius ponat spem in ratihabitione.

¶ Tertia pars.

Sed vt dř in ſumma Piſana & bene iſte caſus cõiter non tenet. Rõnẽ aſſignat Pe. de pa. Nulla em̃ ratihabitio ꝓfirmat ſacr̃m qđ nullũ fuit: ga etſi non in ſacris ratihabitio ſaltẽ papę aliquid valere põt: ga ille ſolennitatem mutare põt ſicut de eccleſia p non ep̃m dedicata: ſola ratihabitiõe papæ dedicata vel reconciliata reputaf. eꝯ de conſe. eccle. ca. aqua. tñ in ſacramentis nõ põt valere: ga ipſe papa mutare non põt: ga regula iuris eſt ꝙ ratihabitio retrotrahit & mãdato cõparaf: qñ ſolo mãdato a principio res agi põt. In ralibus aũt locum nõ habet: qñ. ſ. ſacramenti eſſentia deficit: ga tunc totum iterandũ eſt. De eſſentia aũt abſolutionis eſt poteſtas iuriſdictionis: quã ptãtem erga talẽ non habet ex hoc ꝙ ponat ſpem in ratihabitione.

¶Quis põt cõmittere audientiã ꝓfeſſionũ. Cap̃.V.

QVIS AVTEM POSSIT COMmittere vel nõ cõmittere audientiã cõfeſſiõis? Nota ſm Pe. de pal'. in. iiij. diſt. xvij. ꝙ oĩs propri⁹ ſacerdos q iure ordinario põt cõfeſſiones audire põt hoc ip̃m alteri cõmittere: ga habet cauſam meri iperiĩ. Et ga qcũq; p electionẽ habet curã aĩarũ eſt ordinarius: iõ oĩs talis põt licẽtiare quẽlibet ſubditũ curę ſuæ alteri ꝓfiteri. Itẽ ordinari⁹ eſt qcũq; ex officio ſibi annexo hoc habet: licet nõ ſit p electionem. Itẽ gerẽs vicẽ curati p legem vel cõſuetudinem, ſicut fac⁹ prior p abbatẽ q viuẽte abbate erat delegat⁹ nõ potens ſubdelegare. eo mortuo vel amoto eius vices in oĩbus obtinens: eſt quaſi ordinarius quantum ad hoc: vñ põt licentiare ſibi ſubditos de cõfeſſione. Idem videf de ſuppriore amoto priore vel vicario: cũ cõuẽtus nõ habet priorẽ. Archipreſbyter videf tũc ordinari⁹. cũ. ſ. ẽ vna p̃bẽda ſacerdoralis cui ex officio eẽt annexum officium audiendi pfeſſiones illor̃ de diœceſi eꝰ ciuitatem: & multo magis ſi de ciuitate. Sed ſi pniarius nõ habet hoc officium ex ſua p̃benda: ſed ex cõmiſſione viuę vocis ep̃i: talis eſt delegatus non ordinari⁹. Archidiacon⁹ licet ſit iudex ordinarius de cõſuetudine: nõ tñ in foro conſcientiæ niſi ſit ſacerdos & tũc audit ex cõmiſſione, vñ nõ põt ſubdelegare. Legatus eſt ordinarius in vtroq; foro: vñ ſicut in exterioꝛib⁹ dat iudices delegatos: ita & habet ſuos pniarios. Summ⁹ pœnitentiari⁹ eſt ordinari⁹ in ſpũalib⁹ tm̃. vnde habet pœnitẽtiarios ſuos & cõcedit etiam licentiam eligendi cõfeſſorẽ. Sed ſimplices pœnitẽtiarij papæ: q̃uis ſint delegati papæ qui ſolus eos ponit. non ſummus pniari⁹. põt qdẽ oẽs de toto mũdo audire. ſed non põt ipſi aſſumere adiutores: nec etiã dare licentiam eligendi cõfeſſorem. Decan⁹ ruralis qui et archipſbyter vocaf ſi iſte decanatus ſit annexus alicui curæ ſpeciali reputaf ordinari⁹ in parochiis ſui decanatus põt ep̃m. ſupra curatos etiam vidẽf ordinarius curatoꝛ. Et ſic curati de licentia eius non ſolum ep̃i poſſunt cõfiteri. Si aũt eꝰ vel archidiaconus confert illũ decanatum modo huic curato: modo illi, videtur delegatio. & hoc reſpectu criminũ ſiue caſuum cõmuniũ. Nam reſpectu caſuũ eꝑalium tam de curato q̃ de decano: quibus de ſpeciali gra committit abſoluere. de illis videf diſtinguendũ: an ſint retenti de iure vel de cõſuetudine: & tunc in illis nullum ius de ſe habet inferior eꝑo: vñ cuicũq; illos ꝓmittit autoritate delegata ille abſoluit. Itẽ nota ꝙ quãdo poteſtas iuriſditiõis eſt vna apđ plures: & nõ apđ quemlibet inſolidum: tunc non põt quilibet p ſe eã cõmittere ſine conſenſu alioꝛ: ſed qđ oẽs tangit: ab oĩbus debet approbari. vñ ſi capitulũ ſede vacãte gerat vices ep̃i i tpalibus: null⁹ de capitulo etiã decan⁹ põt ponere officialem ſine cõſenſu aliorũ: ſed capitulũ de ꝓſenſu maioris partis. Poteſtas autem abſoluendi a pctis vna & eadem poteſt eẽ apud plures: vt ſunt vnũ. ſicut penes capitulum ſede vacante: qñ habet ptãtem eius in ſpũalibus. dico quantũ ad cõmiſſionẽ nõ quantũ ad executionem: ga cõfeſſio facienda eſt ſoli. vñ totum capitulum non vn⁹ ponet pniarium. Sed qñ iuriſditio pfecte & inſolidũ reſidet apud quẽlibet ita ꝙ vnus ſine alio põt per ſeipſum de cauſa cognoſcere: tunc vnus ſine alio põt cui vult cõmittere etiã minor ſine maiore & multo magis ecõuerſo. Et ga poteſtas curati abſoluendi quæ eſt apud curatum papã & ep̃m non eſt vna: ſed quilibet poteſt per ſe audire ſine conſenſu alterius, ita etiam quilibet eoꝛ⁹ per ſe ſine cõſenſu alterius poteſt alteri, cõmittere. Vnde vicarius curari ſine licentia ep̃i poteſt audire cõfeſſiões illoꝛ⁹. ſ. q ſunt ſubditi curato non aliọs: & multo magis ecõuerſo. ſ. de licẽtia ep̃i audire confeſſiones eorũ qui ſunt ſub curatis ſine cõſenſu vel licẽtia eoꝛ⁹. De hoc extat bullata declaratio Clementis & Alexandri poſt cuius bullationem nullus Pariſius dixit contrarium. Qui autem ex cõmiſſione ſolum audit confeſſiões nõ põt alteri committere audientiam cõfeſſionum.

¶Quomodo curatus poſſit dare vel denegare licentiam. Capitulum. VI.

QVOMODO VEL QVANDO curatus cum ab eo petiť licentia alteri ꝓfitendi debeat dare vel negare licẽtiã alteri confitendi ſubdito ſi petit illã. Nota ſm Pe. de pal'. in. iiij. di. xvij. Parochian⁹ ſi petit licentiã alteri ꝓfitendi indeterminate: nõ debet curatus dare niſi ſit veriſimile ꝙ petens nõ eligeret niſi æque bonũ: vel meliorẽ cõfeſſorem. Si vero nominet ſibi aliũ de quo veriſimile eſt ꝙ ſit æque bon⁹ vel melior ad cõfeſſionẽ audiẽdã nõ neget: ga forte habet pctm̃ qđ erubeſcit cõfiteri. & prius morereſ ſine cõfeſſiõe q̃ ſibi cõfitereť. Si vero apparet ꝙ non eſt æque bon⁹ aut p famam aut per viſum ſuę pſonę: vel cõuerſationem pſonarum ſibi confitentium q̃ minus religioſe cõuerſant & tũc ſimpliciter debet negare innoteſcendo ꝙ ille non põt eũ abſoluere. Quod tñ intellige cũ ille ad quẽ vult accedere pochianus: non habet autoritatem niſi ex commiſſione ipſius curati. dicendo etiã ꝙ ipſe eſt paratus audire eum: ſi tñ eſt talis ꝙ ad hoc ſit ſufficiens: vel etiam ꝙ eſt parat⁹ dare ſibi vnum aliũ loco ſui. in quo caſu bene videat vt det ſibi ſufficientem ad hoc. Nã ſi inſufficiẽtem daret ſibi imputareť detrimentũ qđ inde ſequereť oui ſuę: ga ſm iura qui parũ diligenti ſocio ſuã rem cuſtodiendã cõmiſit ſuæ facilitari imputare debet: ſi periť. Si aũt ille peritus a parochiano: & diffamatus habet ptãtẽ ſupioris. puta ga eſt vicari⁹ ep̃i. vel cõfeſſor deputat⁹ in ordine prædicatoꝛ. vel minorum & hmõi, nõ propter hoc ꝓhibẽdus eſt ſimpliciter, ga iudex malus ordinarius vel delegatus non perdit iuriſditionẽ ſuã. ſed debet dicere petenti. nõ expedit tibi ꝙ vadas ad illũ vel ad aliũ: nec ibis de voluntate mea: nec aſſenſu nec licentia. Sed ſi ipſe habet ptãtem ab alio maiore. vnde non poſſum te ꝓhibere: ſed paratus ſum te audire: vel per vicarium: vel p extraneum idoneum. Et ſm hoc ſoluitur obſtantia illius regulæ. ſ. ꝙ non põt eſſe paſtoris excuſatio: ſi lupus oues comedit & paſtor neſcit: ga hoc verũ eſt quando paſtor ſcire debet & poteſt. Et licet ſemp aliqs debeat repurare alium meliorem ſe ſimpliciter: non tñ quantum ad oĩa: puta quãtum ad officium hoc vel illud. Itẽ ſuſpitiones habere poſſumus non ad iudicandum proximum: ſed ad cauendũ nobis. Nam ſi video pauperem nõ iudicabo furem: tñ ne forte ſit fur: cuſtodio rem meam ab eo & ſic in propoſito. Tamẽ niſi contrarium appareat pl⁹ debet homo pręſumere de his quos papa vel epiſcopus p totam diœceſim præficit: q̃ de ſe qui deputatur ad vnã parŭam parochiam.

¶Religioſi non poſſunt audire confeſſiones ſine licentia prælati ſui. Capitulum. VII.

NOTA QVOD RELIGIOSVS nõ debet audire cõfeſſiones etiã illoꝛ⁹ qui hñt licentiã eligẽdi ſibi cõfeſſorẽ quẽcũq; etiam ſi hñent a papa ſine autoritate & ſine licẽtia ſui ſuprioris: ga ſine ſuo ſupiori velle & nolle nõ habet. patet ꝺ ſimilitudinẽ de electi. ſi religioſus. li. vj. vbi dř ꝙ electio ni de ſe factæ nõ debet nec põt aſſentire ſine licentia ſupioris. Sed vbi papa noiatim eligit religioſum ad aliqđ officium: ꝑſumit induſtriã pſonæ noſcere. Vñ nõ requirit alterius licẽtia ſiue ꝓ inquiſitione: ſiue ꝓ audientia cõfeſſionum: ſiue ꝓ prælatione vel quocũq; alio. Sed ꝓ hoc ꝙ papa daret licentiam alicui ꝙ poſſet ſibi eligere quẽcũq; etiã religioſum ꝓ audientia confeſſionum: vel ꝓ prædicatione: ex iſta licentia non debet religioſus audire ꝓfeſſionem vel prædicare ſine licentia ſui ſupioris vel prælati vel abbatis. argu. ad hoc eꝰ de iudæis. q̃ ſit laudabile. Si tñ in dicto caſu religioſus audiret ſine licẽtia ſui prælati teneret abſolutio: ita ꝙ non oporteret cõfeſſionem iterare: q̃uis male faceret. Hæc Pe. de pal'. vbi. ẽ. q. iiij.

¶De ptãte audiendi cõfeſſiões fratrum prædicatorum & minorum prætextu clemen. dudum. Cap̃m. VIII.

De audiẽ-

DE AVDIENTIA CONFESSIO num quõ debeat & poſſit fieri p ꝓdicatores & minores. Nota clemẽ. textũ. eꝰ de ſepul. dudũ. ẽ. ij. vbi dř. Statuimus etiã & ordinamus vt in ſingulis ciuitatib⁹ & diœceſib⁹ in qb⁹ loca fratrũ ordinis ꝓdicatoꝛ⁹ & minoꝛ⁹ cõſiſtere dinoſcunť & in ciuitatib⁹ & diœceſib⁹ locis ipſis vicinis: in qb⁹ loca hmõi nõ habenť magiſtri priores: puinciales ꝓdicatorũ: aut eoꝛ⁹ vicarij & gñales: & puĩciales miniſtri & cuſtodes minoꝛ⁹ ordinũ prædicatoꝛ⁹: ad pñtiã prælatoꝛ⁹ eorundẽ locorũ ſe cõferãt per ſe vel p fratres: quos ad hoc idoneos fore putauerint humiliter petituri: vt fratres q ad hoc electi fuerint in eoꝛ⁹ ciuitatibus & diœceſibus cõfeſſiones ſubditoꝛ⁹ ſuorũ cõfiteri ſibi volentiũ audire libere valeant & hmõi confitentibus prout ſm deũ expedire cognouerint pœnitẽtias imponere ſalutares: atq; eiſdẽ beneficiũ abſolutionis impendere de licentia gra & beneplacito eorundẽ. Ac deinde pręfati magri prouinciales & miniſtri ordinũ prædictorum eligere ſtudeant perſonas ſufficientes idoneas vita probatas: diſcretas: modeſtas atq; peritas ad tam ſalubre miniſterium & officium exequendũ: quas ſic ab ipſis electas repręſentent vel faciant præſentari ꝑlatis: vt de ipſorum licentia gra & beneplacito in ciuitatibus & diœceſibus eorundẽ hmõi pſonę ſic electæ confeſſiones audiant &c. Extra ciuitates & diœceſes in qbus fuerint deputatę p quas eas volumus: & non per puincias deputari: confeſſiones nullatenus audituraę. Numerus aũt pſonarũ aſſumendarũ ad huiſmodi exercendũ officiũ eſſe debet. put vniuerſitas cleri & populi ac multitudo vl' paucitas exigit eorũdẽ. Et ſi ipſe prælati petitã licentiã cõfeſſionũ audiendarũ cõceſſerint: illã pręfati miniſtri & alij recipiant cum gratiarũ actione. Quod ſi forte iam dicti prælati quemcũq; ex hmõi fratribus pręſentatis eiſdẽ: ad hmõi officiũ nollent habere vel non ducerent admittendũ: eo amoto vel ſubtracto loco ipſius ſimiliter eiſdẽ præſentandus prælatis poſſit & debeat alio ſubrogari. Si vero ipſem prælati pręfatis fratribus ad confeſſiones: vt præmittit audiendas electis hmõi exhibere licentiam recuſauerint: nos ex nunc ipſis vt cõfeſſiones confiteri ſibi volentiũ libere licitecq; audirevaleant: & eiſdem imponant pœnitentias ſalutares: atq; eis beneficium abſolutionis impartiri gratioſe cõcedimus de plenitudine apoſtolicæ poteſtatis. Per hmõi aũt cõceſſionẽ nequaq; intendimus perſonis ſeu fratrib⁹ ipſis ad id taliter deputatis poteſtatẽ in hoc impendere ampliorẽ q̃ in eo curatis ſeu parochialibus ſacerdotibus eſt a iure conceſſa: niſi forſan eis eccleſiarũ prælati vberiorem in hac parte gratiã ſpecialiter ducerent faciendã. Hæc ibi. Nunc pro expoſitione ipſi cle. per glo. Petituri. Pau. põt peti hæc licentia a prælatis extra ſuũ territorium: ga eſt voluntarie iuriſditionis. Cuſtodes. glo. priores ergo cõuentuales quo ad prędicatores & guardiani quo ad minores hoc non poſſunt. Humiliter. Pau. Si petatur iſta licentia aſpere non videť ſatiſfactum conſtitutioni: & ideo iterũ eſſet petenda ꝓpter omiſſionem formę. Miniſtri. Quod dicit de vicariis priorũ prouincialiũ: & de cuſtodibus non repetit de quib⁹ ꝑmiſit: licet ergo illi petitionẽ poſſint facere de qua præmiſit non tñ electionẽ de qua hic loquiť. Pręſentari, ergo pſonalis ꝑſentatio fieri debet. Nam dicitur pręſens qui præbeť ſenſibus corporis. facit ad hoc. ff. de ver. ob. l. j. in prin. Item dicit Pau. ſup verbo repræſentent. Exigit. glo. Si eꝰ cõtẽdit cum fratribus: dicens minorem numerũ ſufficere, recipiat eꝰ numerũ de quo ſibi videť de reliquiꝭ recurrat ad arbitriũ boni viri. i. iudicis. ff. de ver. ob. l. i. cõtinuus. Conceſſerint. glo. quam licentiã ſine cauſa reuocare nõ poſſunt. de reg. iur. decet. li. vj. Subrogari. glo. Si nõ recipitur ex iuſta cauſa: ga. ſ. nõ eſt talis qualis ſupra deſcribitur ſibi imputent q malum eligerunt & ſic poſſet oẽs recuſare cum nõ ſunt apti. Sed ſi ſine cauſa facit ſuccedit licentia papæ. Recuſauerint. glo. ſi non recuſat expreſſe: ſed non dat nec negat: videť ꝙ locũ habere hoc priuilegiũ poſt trinã monitionẽ vel requiſitionem per decretalem primã. de ſupplen. negli. prela. volentium. glo. forte nõ intellexit de religioſis: qui ſm ſuorũ ordinũ ſtatuta ſuis prælatis confiteri debent. Libere glo. denoiat ꝙ nõ eſt neceſſe licentiã ſacerdotis pochialis haberi: cuius cõtrariũ dixit Io. mo. ſed ei nõ ſtatur. Impartiri. glo. abſolut. ergo non habẽt neceſſe vlterius cõfiteri ꝓprio ſacerdoti. Nec obſtat decretalis, oĩs ga illud intelligiť de eo qui alteri nõ eſt cõfeſſus legitime. Io. mo. dcebat contrariũ: ſed male dixit. Idem Pau. ſ. ꝙ abſq; licentia parochialis ſacerdotis põt talibus confiteri: nec tamen ex hoc ſequiť ꝙ ſint curati iſti. Ratio eſt ſm glo. ſ. ga nec ipſi fratres ſunt aſtricti ad executionẽ vel exercitũ iſtoꝛ⁹ actuũ: nec fideles ſũt aſtricti vt in his ad eos recurrant. Item nota vt dicit in ſumma Piſana. & bene ꝙ poteſt eꝰ acceptare fratres ad audientiã cõfeſſionũ etiam ſine ſolennitate pręſentationis ſi vult cõmittendo eis iuriſditionem ſuã: ga etiam ſine iſto priuilegio poſſet eis dare licentiam audiendi.

¶De effectibus qui ſequuntur ex commiſſione audientiæ confeſſionis alteri factę. Cap̃.IX.

EX COMMISSIONE AVTEM facta alteri de audientia cõfeſſionũ ſiue p̃dicto modo ſiue per aliũ modũ: ſequunť iſti effectus vt dicit Pe. de pal'. in. iiij. diſt. xvij. Primo qdẽ: ga talis cõmiſſarius põt audire & abſoluere licẽtia alteri⁹ nõ requiſita: nec qui vult cõfiteri illi tenet petere licentiã a proprio ſacerdote. argu. efficax eꝰ de procu. is qui. lib. vj. Nec obſtat ꝙ curatus debet agnoſcere vultum pecoris ſui. Nam vultum exteriorẽ poterit cognoſcere & intueri ſicut prius: & corrigere fraterna correctiõe: & paterna admonitione: ſicut prius. Et quantum ad exteriorem vultũ attinet non minus honeſte viuũt qui confitentur fratribus q̃ qui cõfitentur curatis. Quantũ vero ad interiorẽ vultũ melius poterunt reddere rõnem de confeſſis fratribus & hmõi. q̃ de confeſſis ſibi vel ſuo vicario. ga de interiori vultu parochianoꝛ⁹ qui ipſum reſpuerunt: & ſine licentia ſui vicariũ papę vel epi eligerunt nõ habent reddere rationem: ga per eũ nõ ſtetit quo minus eos audiret: ſed p ſuperiorem q ei coadiutores dedit: & per parochianũ qui eũ elegit. Hæc Pe. Dicit etiam Tho. in. iiij. diſti. xvij. q. iij. arti. iij. q. v. ꝙ ſi alicui concedatur poteſtas a ſuperiori audire confeſſiones parochianoꝛ⁹ alicuius curati: ex hoc nõ ſit illi ꝓiudicium: ga ptãs iuriſditionis nõ eſt cõmiſſa alicui in fauorem ſui: ſed in vtilitatẽ ꝓpꝛi & honorẽ dei. Idẽ etiam tenet Io. an. extra de poe. & re. ſi eꝰs. li. vj. in gl. ꝛ. Idem etiã in cle. dudum. de ſepul. vt. q̃. patuit. ſ. ꝙ nõ tenet petere licẽtiam a ſuo curato: q vult ipſis fratribus cõfiteri. Idẽ Pau. vñ glo. Bern. q̃ hoc dicebat dãnata fuit tanq̃ falſa ꝑ Clemẽtẽ. iiij. in quo dam priuilegio qđ incipit. quidã temere. Sed ꝰ effect⁹ huius cõmiſſionis eſt ſm ptãtem Pe. ꝙ cõmiſſarius põt audire contra ꝓhibitionem alterius ꝑlati. In quo eſt differentia inter inferiorẽ & ſuperiorẽ. Nã inferior cõtra inhibitionẽ ſuperioris non põt aliꝭ cõmittere: ſicut nec ꝑ ſemetip̃m audire eũ: cũ ita poſſit eũ ſuſpẽdere ab audiẽtia cõfeſſionum per aliũ ſicut per ſemetip̃m. ecõuerſo aũt cõtra inhibitionẽ inferioris ſupior põt cõmittere: ſicut etiã eo inuito audire. Si militer ſi eſſent duo curati & vtercq; inſolidũ: vnus cõtra inhibitionẽ alterius põt audire & cõmittere: ga par in parẽ nõ habet imperiũ. Qñ g inferior ꝓhibet ne ſubditus cõfiteatur cuicũq; ſine ſui licẽtia: debet excipe niſi ſupiori vel ei⁹ vicario. alſs temere agit: niſi loq̃reť talib⁹ q bñ ſciunt ꝙ nõ intẽdit: vel ꝙ nõ põt ꝓhibere gn cõfiteať talis ſupiori ſuo. Sicut in religionib⁹ cũ prior ꝓhibet ne gs cõfiteatur de tali pctõ ſine licẽtia ſua: certũ eſt oĩbus ꝙ nõ intẽdit qn poſſit cõfiteri magro ordinis vel puinciali vel eoꝛ⁹ vicariis. ga ſi ꝓhiberet ſpuerem⁹ ſibi in faciẽ. Et multo magis ſuprior q nõ põt dare licẽtiã alteri cõfitẽdi, cũ ſit vicari⁹ hois q̃diu prior viuit: ſi inhiberet ne gs ſine ſui licẽtia ꝓfiteret. derideret. Sed mortuo vel amoto priore vices ei⁹ gerit ꝙ cõſtitutiones: vñ reputaf ordinari⁹. Curat⁹ ergo ꝓhibens ſubdito ſuo ne alteri cõfiteať: debet excipere ep̃m: papã legatũ: ſumm̃ pniariũ & archiepm dũ viſitat & habẽtes ab eis ptãtẽ. Epſcꝯ nõ debet excipe oẽs p̃dictos niſi ſeip̃m & ſic q̃libet excipiat ſuos ſupiores a tali prohibitione. Tertius effectus hui⁹ cõmiſſionis eſt ꝙ tenet curat⁹ ei euchariſtiam miniſtrare: & alia ſacra: ex q̃ dicit ſe cõfeſſum illi q̃ potuit eũ abſoluere. Nec eſt abſurdũ ꝙ det ei euchariſtiam cuius ignoret cõſciam. Sed cũ eꝰ bona & tuta ꝓſcia: immo tutiori põt eũ cõicare q cõfeſſus eſt ſine licẽtia ſua habẽti ptãtẽ: ſicut illi q̃ cõfeſſus eſt de licẽtia ſua vel ſibi: quia nec etiã vicari⁹ curati reuelat ſibi cõfeſſionẽ: cũ idẽ curatus dat illi cõſonẽ. Et debet curat⁹ ꝑſumere ꝙ meli⁹ eſt cõfeſſus q cõfeſſus eſt ei: quẽ papa vel eꝰ elegit cõfeſſorem ꝓ totum

mũdũ vel dioceſim ſuã: cũ ꝓ cõfeſſus eſt illi quẽ elegit ipe
quidẽdo de ipſo ſuis ſubditis: cum eꝑs nõ debeat ꝙ cõmitte
re niſi viris potẽtibus ope & ſermone, vt de offi. ordi. c. in
ter cætera. Vel etiã cũ ei q cõfeſſus eſt illi quẽ ipſe elegit ꝓ
prio arbitrio de licentia curati gñalis. Et hoc niſi cum eſſet
excõicatus: vel notorius pctõr. Nã tunc anteq̃ det eucha
ſtiã debet ei cõſtare clare de abſolutiõe ab hmõi. Quartus
effectus eſt ꝙ pctã cõfeſſa habẽti dictã cõmiſſionẽ: nõ tene
tur iterũ cõfiteri, ꝓrio ſacerdoti, vt etiã declarat Io. xxij. in
extrauagãti q̃ incipit. Vas electionis. Quintus effectus eſt
ꝙ per hanc cõmiſſionẽ fit iudex q priusq̃ nõ erat. Cum eĩ
ad abſoluendũ requiratur ptãs ordinis & iuriſditiõis licet
ab habente ordinẽ & iuriſditionẽ vel iuriſdictionẽ tantũ:
poſſet hęc audientia cõmitti habẽti ordinẽ licet nõ habeat
iuriſditionẽ: puta ſimplici ſacerdoti: ita nõ curato ſicut cu
rato: nõ tñ ecõuerſo, ſacerdos, nõ curatus põt hoc cõmitte
re vel curato vel ſacerdoti. Et ratio diuerſitatis eſt: qa non
equaliter hę duæ poteſtates tranſfunduntur. hñs em ordi
nẽ ex ſola cõmiſſiõe nõ trãſfert ordinẽ: ſed ſolũ ordinatio
ſacramẽtalis trãſfert: ſiue ſit iudex ſiue nõ: ſed iuriſditio ab
habente eam ordinarie ſola cõmiſſione trãſferẽ indifferen
ter priuato q nullã habebat: & ei q habebat aliquã: ſed nõ
illã reſpectu iſtius. Sextus effectus eſt ꝙ audit cõfeſſiões
nõ iure ſuo: ꝓdit ptãtẽ ſuã: delegãte mortuo vel amoto. Et
idẽ forte eſt ipo excõicato vel ſuſpẽſo, niſi in cõfeſſione iã
inchoata quã audiuit ex tũc q̃ſi ex iure ſuo: ſicut etiã perdit
poteſtatẽ ſuã illo reuocante: qa ſoluitur iudiciũ, phibente
illo q iudicare iuſſit: vnde ſicut ẽpo mortuo vel tranſlato
officialis ceſſat in cauſis: ſic debet ceſſare pœnitẽtiarius in
ꝓfeſſionib⁹ audiẽdis: niſi ꝙ abſoluere debet de pctis iã au
ditis. glo. in. c. gratũ, &. c. relatũ. de offi, & pote. iudicis dele.
ga mãdatũ expirat ꝑ mortẽ mãdatoris. Sit⁹ ſi dedit cõfeſſo
rẽ monialib⁹ expirat ptãs: niſi eſſet rector earũ cui ex offi
cio quaſi priorat⁹ vel rectoriæ eſſet audiẽtia annexa: & tũc
eſſet quaſi ordinarius. Videt tñ ꝙ non ſit⁹ ita expirat ptãs
delegati: delegãte excõicato vel ſuſpẽſo ſicut mortuo vel
amoto: qa in primo caſu retinet delegat⁹ iuriſditionẽ: licet
nõ vſum. In ſecõ aũt neutrũ retinet. Ad hoc aũt ꝙ delega
tus vtatur iuriſdictione requirit ꝙ delegatus in delegan
dum quidẽ habeat iuriſditionem & vſum eius: qa delega
re eſt vſus iuriſdictionis: ſed poſtq̃ delegauit non requirit ꝙ
habeat vſum, qa vſus ei⁹ nihil facit: ergo &c. Poſſet tñ dici
ꝓbabiliter ꝙ ſi eꝑs nõ exiſtẽs excõicatus vel ſuſpẽſus in
ſtituit officialẽ & pœnitẽtiariũ: & poſtea excõicẽ nihilo
min⁹ vterq̃ põt ꝓcedere in officio ſuo: qa vtit vice eius q
iuriſditionẽ habet: licet nõ vſum ꝑ ſe. Si aũt iã erat excõi
cat⁹ officialis nil agit: qa inſtitutio vel cõmiſſio nõ tenuit.
De pœnitẽtiario⁹ ſecus videt: qa etiã nõ ſacerdos vel nõ
cõſecrat⁹ q min⁹ habet cũ excõicat⁹ cõmittere põt: qa non
min⁹ eſt cõmiſſio cũ ꝓmiſſio: qa iure ſuo ſacerdos audit cõ
feſſionẽ: & cõmittens tantũ eſt cauſa ſine qua non ꝓpter
diuiſionẽ parochiarũ & eccleſię, phibitionẽ. Qñ aũt cõmit
tens moritur vel amouetur non eſt differentia inter cõmiſ
ſarium in foro pœnitentiali aut iudiciali: quia vtriuſq̃ po
teſtas expirat quantum ad negotia non incepta.

¶ Differunt frates præſentati tenore clemen. dudum. & ſa
cerdotes curati. Cap. X.

FRATRES ORDINIS PREDI
catoꝝ habẽt priuilegiũ: ꝙ eꝑs mortuis q ipſis
ſuã autoritatẽ dederũt vel cõmiſerũt pñt vti il
la autoritate vſq̃q̃ fuerit eccl'ię ,puiſum de pa
ſtore. ſtẽ nota ꝙ iſtos effectus nõ habet cõmiſſio in pſonis
ordinũ reprobatoꝝ: de qb⁹ dr̃ de reli. do. c. j. li. vj. Hæc Pe.
de pa. Nota vlteri⁹ differẽtiã inter p̃dictos fratres pñtatos
& ſacerdotes curatos. Nã p̃dicti fratres ex tali pñtatiõe vel
cõmiſſiõe pñt audire oẽs parochianos volẽtes eis confite
ri oĩm curatoꝝ illi⁹ dioceſis vbi ſunt pñtati: ſed nõ aliarũ
dioceſiũ. Et non pñt hoc committere alicui. Sed curati nõ
pñt audire inquãtũ curati: niſi ſuos parochianos tantum:
alios nõ: niſi cũ licentia eꝑi vel curatoꝝ illoꝝ. Et pñt cõ
mittere alteri. ſ. audire ſuos pochianos. Nota etiã aliã dif
ferentiã ſm Landul. & Frã. Zab. in cle. dudũ. Nã curati pñt
audire cõfeſſiões & eorũ vicariũ ſuorũ ſubditoꝝ in dioceſi
ſui eꝑi & extra dioceſim: ſed fratres el ecti & pñtati ſm for
mã cle. dudũ, de qua. ĩ. non pñt audire ſeu abſoluere extra
dioceſim vbi ſunt pñtati. Et ſi ſecus fieret q̃uis cõfeſſi poſ
ſint excuſari ex ignorãtia: tñ quo ad eccleſiam nõ eſſent ab
ſoluti. Sed & ſi cõſtaret eis: debent iterũ confiteri vel intra
dioceſim abſolui a p̃dictis. Sed ſi ſine dicta ſolẽnitate com
mitteretur fratribus ab eꝑo vel a curatis autoritas audien
di cõfeſſionẽ ſimpl'r: tunc poſſent etiã extra dioceſim audi
re: ſicut alij vicariꝰ eorũdem. A caſibus autem epiſcopis re
ſeruatis: nec curati nec dicti fratres præſentati poſſunt ab
ſoluere: niſi inquantum fuerit eis a dioceſanis conceſſum.
Et de his modo agendum.

¶ De caſibus reſeruatis eꝑis. Cap. XI.

DE CASIBVS RESERVATIS
eꝑis: de qb⁹ dr̃ in ſi. cle, dudum. variæ ſunt opi
niones doctoꝝ. Aliqui em̃ ponunt plures: alij
pauciores: vñ materia non eſt bñ clara. Et in
ſum. Piſana dr̃ ꝙ Bũdictus. xj. in extrauagãti. inter cũctas.
declarauit eſſe q̃tuor caſus eꝑales de iure. Prim⁹. ſ. pctũ cle
rici ,ppter qd⁹ incurriſſet irregularitatem. Scd⁹ de incẽdia
riis. Tertius de pctõ ,ppter qd⁹ eſſet indicenda ſolẽnis pnia.
Quartus de excõmunicatis maiori excõicatione. Item de
claratũ gnq̃ eſſe caſus reſeruatos de approbata conſuetu
dine. Primo homicidę volũtarij: ſcd⁹ falſarij: tertio viola
tores eccl'aſticę libertatis: quarto violatores eccl'aſticę im
munitatis: quinto ſortilegi & diuinatores. Quãuis autem
dicta extrauagãs fuerit reuocata ꝑ Cle. dudũ, tñ quantum
ad dictos caſus nil fuit immutatũ: & ſi alia ibi contenta: &
ſic videt ꝙ adhuc illi remaneant. & addit in Piſanella ꝙ
pñt nihilomin⁹ eꝑi in ſuis eꝑatibus caſus eis reſeruare: ꝓ
ut eis videt expedire; ſicut pñt cõſtitutiones facere: & mul
to magis concilĩũ ſynodale vel ,puinciale: a quoꝝ ſenten
tijs religioſi nõ valẽt abſoluere. Io. an. extra de pœ. & re. ſi
eꝑs. li. vj. glo. iĩj. de p̃dictis caſibus ponit crimẽ enorme: &
publicũ homicidiũ: & ſortilegiũ, & addit iſtos alios. Op
preſſio pueroꝝ etiã ex caſu: incæſtus: corruptio monialiũ:
coitus cũ brutis: matrimoniũ clandeſtinũ: vel cõtra inter
dictũ eccleſię cõtractũ piuriũ: falſũ teſtimoniũ: & blaſphe
mia dei & ſctoꝝ. Hoſti. in ſum. ſua ponit oẽs p̃dictos. Et ad
dit pctm̃ contra naturã: & etiã qd⁹ libet enorme: qd⁹ gñalis
vel particularis cõſuetudo reſeruat eꝑis. In qbus aliqñ eꝑi
remittunt pctõrem ad ſedẽ apl'icã ,ppter enormitatẽ crimi
nũ: & ad terrorem alioꝝ. Hec Hoſt. Ego tñ adhuc non legi
eſſe aliqd⁹ pctm̃ ꝓciſe ita enorme: a quo nõ poſſit abſo
uere eꝑs ſubditũ: dum tñ nõ habeat ſnam aliquã annexã.
Quis aũt poſſint abſoluere: ꝙ mittant aliqñ bene faciunt
Guil. Duran. ſpeculator in reptorio ſuo vltra p̃dictos ca
ſus addit alios caſus. ſ. deſtorantes virgines vi oppreſſas
vel ſeductas. Contrahentes poſt votũ caſtitatis: fornicatio
cum Iudea & Saracæna. Cõcipiẽs p adulterium quem vir
credit ſuum; ,pcuras aborſum: vel ſterilitatem in ſe vel in
alio. Cõtrahẽs mr̃imoniũ poſt ſpõſalia iuramẽto firmata.
Cognoſcens carnal'r baptizatã ab eo: vel cuius confeſſio
nẽ audiuit. Tenẽs ad baptiſmũ vel cõfirmationẽ filiũ vel
filiã extra articulũ neceſſitatis. Baptizans filios ſuos extra
caſum neceſſitatis. Verberans patrẽ vel matrẽ & vſurari⁹
& tandem ſic concludit. Tot caſus ponere non eſt aliud q̃
ptãtem ſacerdotũ reſtringere: q̃ eis plenarie eſt data a Chri
ſto. Vñ breuiter dico ſacerdotes oĩa poſſe quo ad forum
pniale: q̃ non ſunt ſpãliter in iure eꝑis reſeruata. & q̃ non
ſunt ipſis ſacerdotibus directe vel ꝑ aliquã cõſequẽtiã iter
dicta, ar. eꝰ de iudi. at ſi. de ſen. excõ. nuper. hoc tñ fateor. ꝙ
vbicũq̃ fuerit graue delictũ vel ẽnorme: ſuperioris eſt iu
diciũ requirendũ. Et idẽ dico in oĩbus caſibus de qbus eſt
generalis conſuetudo eccleſię: ꝙ ſint eꝑis reſeruata. Io. de
Lig. in declaratione quadã ſup. c. oĩs. de pœ. & re. probat &
cõcludit ex dictis immediate a Guil'. ſpeculatore & ex cle.
dudũ. Fratres p̃dicatores & minores p̃ſentatos ꝑ audien
tia cõfeſſionũ poſſe abſoluere ab oĩbus caſibus pctõrum
exceptis p̃cipue q̃ in iure reſeruantur eꝑis: ſed a caſibus quos
eꝑi ſibi reſeruant: vel de conſuetudine ſuę dioceſis: vel ex
ſuo beneplacito: vel per conſtitutiones ſuas ſynodales: vl'
per prouinciales poſſe abſoluere: etiam ſi eꝑi dictos caſus
nõ cõcedãt. Et ꝓbat ſic Cle. dudũ. ſtatuit ꝙ dicti frattes nõ
poſſint abſoluere niſi a caſibus a qbus poſſunt curati ab
ſoluere vere: qui eis permittuntur in iure niſi eꝑi vellẽt ali
quid plus eis cõferre. Sed Guil'. dicit ꝙ nõ obſtante ꝙ do
ctores ponant multos caſus eꝑis reſeruatos: curati poſſunt
abſoluere

abſoluere ab oĩbus occultis q̃ in iure nõ ſunt eꝑis reſerua
ta & q̃ non ſunt ipſis ſacerdotibus directe vel per cõſequẽ
tiã aliquã interdictã. Licet ergo eꝑi poſſint reſeruare cer
tos caſus q de iure cõpetunt inferioribꝰ: nõ tñ hoc pñt ſim
pliciter niſi in duob⁹ caſibus ſm Guil'. ſ. directe vt cũ aliq
fuerint legitime in crimine depræhenſi ꝙ merito fuerint
tali ptãte priuati. Scd⁹ o indirecte ꝑ aliquã cõſequẽtiam: vt
cũ aliqs caſus euenerit in q̃ ad vtilitatẽ cõem expediat ꝙ
talem caſum retineat & aliter nõ. xxv. q. j. ĩ. de eccleſiaſticis
priuilegijs. Nõ aũt expedit vtilitati cõi reſeruare tot caſus
ſed hoc eſt ponere laqueũ in via ſalutis. Sed ſi aliquis pu
tauit defendere plures caſ⁹ poſſe eꝑos rõnabil'r reſeruare
quo ad ſacerdotes parochiales cũ ſint de foro eꝑoꝝ & eoꝝ
cõſtitutionibus ſubiecti: tñ hoc non poſſunt facere eꝑi er
ga p̃dictos fratres q exẽpti ſunt: nec eoꝝ ordinationib⁹
ſubiecti ſunt. vt extra de exceſ. pla. nimis praua. Cum ergo
non poſſint dicti fratres abſoluere a caſib⁹ reſeruatis in iu
re eꝑis, vt dr̃ in cle. illa: ergo poſſunt ab oĩbus aliis. vtputa
reſeruatis ex cõſuetudine particulari loci vel ſynodali cõ
ſtitutione: qa vnũ negãdo aliud tacẽdo conceſſit. di. xxv.
qualis, nec pñt ꝓlati dictam conceſſionem reuocare vel de
falcare. Non directe denegando licentiam audiendi: qa ni
hilominus habent ꝑ cle. nõ indirecte ,phibendo parochia
nis ne confiteantur eis extra de priui. quanto, nec p̃tention
tionem multoꝝ cauſum: qa fieret in fraudem legis qd⁹ fie
ri nõ debet. extra de cõceſ. ꝓben. cõſtitutus. Sileat ergo hic
Io. mo. qui dicit ꝙ ſi eꝑs poteſt arctare poteſtatẽ ordinariã
curatorũ: põt multo magis arctare ptãs extraordinariam
ipſoꝝ fratrũ. qa qd⁹ per ſuperiorẽ cõcedit⁹ ꝑ inferiorem ar
ctari vel reuocari nõ põt. vt patet dist. xxj. iferior. Ad cõſti
tutionẽ aũt cle. de priui. religioſis, vbi dr̃ ꝙ a caſibus ordi
narijs reſeruatis quẽcũq̃ abſoluere nõ p̃ſumant. Reſponden
dũ eſt ꝙ hoc eſt intelligendum de caſibus reſeruatis in iu
re. ſicut intendit iſta cle. dudũ, non aũt de reſeruatis per cõ
ſuetudines vel ſtatuta aliorꝝ ꝓlatoꝝ: qa illa remouet pa
pa. vt in dicta cle. dudũ. a qbus poſſunt dicti fratres abſol
uere. & per ꝓns videt quicqd dicat ꝙ modernos vel anti
quos de talibus caſib⁹ per eꝑos reſeruatis totũ reuocatur ꝑ
cle. dudũ. ſpecialiter quãtũ ad dictos fratres. Si em̃ conſtitu
tio poſterior: licet nõ faciat mentionẽ de priori ipſam re
uocare noſcatur. c. licet. de cõſti. lib. vj. Multo magis reuo
cari debent dicta doctoꝝ: ſi in cõtrariũ ꝓmulgentur. Hæc
Io. de Ligna. Sed Fran. Zab. poſt Landul. dicit ꝙ de caſib⁹
eꝑalibus non põt dari doctrina cum dependeat ex ſtatutis
ipſoꝝ eꝑorum & doctrinis. Et q̃uis Lãdul. dicat ꝙ habens
irregularitatem quã ſolus papa tollere põt: non poſſit ab
ſolui a pctõ ante diſpenſationẽ. Fran. Zab. dicit contrariũ
ſ. ꝙ poteſt abſolui a pctõ: etiam remanente macula irregu
laritatis. Quia ergo nõ eſt clarus qui ſint caſus reſeruati eꝑis
in iure cõi: ideo tutior eſt via in hmõi ꝙ fratres ſi pñt ſciãt
ab eꝑo quos caſus ſibi vult reſeruare: & de illis ſe non au
deant impedire: oẽs vero alios ſibi concedere faciant. Cer
tum eſt autem ſm oẽs ꝙ abſolutio ab excõicatione maio
ri reſeruatur eꝑis. Item diſpenſatio vel cõmutatio voroꝝ ĩ.
Item relaxatio quorundam iuramentoꝝ. De diſpẽſatione
incertoꝝ habes. ẽ. in. ĩj. parte. ti. ĩj. de reſtitutione. c. iiij. ibi
diffuſe. Fran. Zab. in cle. dudũ, in glo. ſup verbo conceſſa.
dicit glo. ſ. Io. an. Landul. Pau. Stepha. & Zen. tenere ꝙ eꝑs
poſſit reſeruare caſus de qbus curati poterãt ante hanc cõ
ſtitutionem. ſ. dudum abſoluere. ita ꝙ reſeruatio ꝓiudi
cet fratribus. i. ꝙ non poterunt tunc etiam ab illis reſerua
tis abſoluere: quod eſt contra hoc quod dicit hic Ioan. de
Ligna. Et intelligitur iſta reſeruatio caſuum epiſcopaliũ
de actibus exterioribus & cum effectu non de actibus inte
rioribus. Si quis enim deſiderauit vel etiam quæſiuit occi
dere alium: iſtud homicidium cordis non eſt de reſeruatis
epiſcopis. Dicit etiam Pe. de pa. ꝙ incæſtus qui committi
tur a pueris qui non habent vſum rationis: non reſeruatur
epiſcopis: quia nec per hoc tollitur virginitas nec cauſa
tur affinitas.

Caſus eꝑis reſeruati.

¶ De eo qui aliquem abſoluit a caſu a quo abſoluere non poteſt. Cap. XII.

NOTA QVOD QVICVM
ꝙ abſoluit aliquẽ ab aliq̃ pctõ in caſu in q̃ non
põt: ſiue ꝙa reſeruat⁹ eſt eꝑo: ſiue ꝙa nullã ha
bet ptãtẽ vel autoritatẽ cuius grauiter peccet:
ꝑcipue qñ abſoluit ſcienter: vel etiam ex ignorãtia iuris
craſſa: nõ tñ cenſurã aliquã ſeu excõicationẽ ex hoc incur
rit, ſiue ſit cleric⁹ ſeculariſ ſiue religioſus dioceſ. abſoluens.
ſm Fran. Zab. & Zenze. Sed teneẽ illũ quẽ ſic abſoluit aut
ſare de errore ſuo: ſi cognoſcit vel põt inuenire, Ille tñ quo
ad deũ excuſatur dum hoc ignorat. Et quod dictum eſt ꝙ
cõfeſſor debet illum auiſare quẽ abſoluit cum non poſſet:
intelligit qñ fieri põt ſine ſcãdalo notabili. Vñ in cõcilio
Baſilien. quidã multũ periti habita ſup hoc collatione di
xerunt ꝙ talis confeſſor petat autoritatẽ a ſupiori ſup hoc
casu a quo nõ potuit abſoluere: & tñ abſoluit: qua habita
vocer illũ quẽ abſoluerat cũ nõ poſſet: & ꝑ aliquẽ modũ
cooptũ interroget de aliqbus q̃ ſibi cõfeſſus eſt q̃ſi melio
rẽ informari: ac ſi nõ plene intellexiſſet & ſi qua alia cõ
miſit crimina poſtea: & ſic abſoluat ab oĩbus iterũ: & ſic
& prius aſs audit⁹: vel ſi magnũ ſcandalũ ex hoc timeret
ſi ab vltima confeſſione adhuc credit pſeuerare in gratia.
Aut vt aliꝭ placet cũ ex hoc timeret notabile ſcandalum
euenire remittat ſummo ſacerdoti. ſ. Chriſto præſertim q̃n
multitudo eſt ſic neglecta: vel multũ diſtant a locovbi eſt
cõfeſſor. Religioſus aũt ſi abſolueret ab aliq̃ ſnia excõmu
nicationis: ſuſpenſionis vel interdicti in iure poſita, incur
reret excõicationem: a qua non poſſet abſolui citra ſedem
apoſtolicã. extra de priuil'. c. religioſi. in cle. Secus ſi abſol
ueret a ſnia hoĩs: quia tunc non incurreret ſm Paulum. cũ
tentiꝭ iuris q̃uis & ipi male faciant: non tamen cenſuram
incurrunt.

Idẽ. j. e. ti. c. xxj. §. iij.

¶ An in gñali cõceſſione cõtineat ſpãlis. Cap. XIII.

NOTA ETIAM QVOD VT
dicit Ioã. An. eꝑ de offi. vica. ſup ca. tua nobis.
in glo. Si eꝑs dedit vicariũ gñalẽ: & in manda
to expreſſit aliqd de illis qd⁹ requirit ſpãle mãda
tũ ſecuta gñali clauſula. Et oĩa alia q̃ nos poſſumus etiã
ſi mandatũ exigant ſpãle: ſm Hoſti. ſatis videt ꝙ talis etiã
ſpecialia poſſit inſtar procuratoris. Secus ſi aliquid de ſpe
cialibus non fuiſſet expreſſum. Hęc ibi. Quod videt intel
ligendum quãtũ eſt de virtute verboꝝ & in foro cõtẽtio
ſo. Nam in foro conſcientię ſi alicui conſtraret de intẽtio
ne conferentis autoritatem ꝙ hoc intenderit etiam ſi non
expreſſiſſet aliquod ſpeciale: in generali conceſſione intel
ligerentur ſpecialia. xxij. q. v. humanę. Et hoc idem dici po
teſt de autoritate data ab eꝑo confeſſoribus: quia. ſ. dicen
do. Do vobis autoritatẽ meã in cõfeſſionibus: non intelli
gitur ꝙ hoc conceſſiſſe caſus ſuos: niſi alicui conſtaret ꝙ ꝑ
hæc verba generalia intendit caſus ſuos concedere. Sed di
cendo: concedo iſtum & illum: & omnes alios meos caſus:
tunc intelligitur totum dediſſe.

¶ Quid poſſint pœnitentiarij curię Romanę. Cap. XIIII.

ET NOTA QVOD PENITEN
tiarij minores in curia poſſunt abſoluere vnde
cũq̃ venientes ab oĩbus caſibus pctoꝝ & ſentẽ
tijs epiſcopis reſeruatis: hñt em̃ autoritatẽ qua
ſi eꝑalem in foro pœnitentiæ: & maiorem quo ad quoſdã
caſus excõicationũ & diſpenſationũ. Sũmus autem pœni
tentiarius adhuc habet maiorem in pluribus alijs caſibus
excõmunicationum & diſpenſationum.

¶ Quid faciendum quando confeſſor nõ intelligit pœnitentem. Cap. XV.

NOTA VERO QVOD CVM
cõfeſſor nõ intelligit cõfitentẽ: aut ex imperitia
linguæ: aut ex dormitione: aut ex diſtractione
mẽtis ad alia applicare: vel ſimili cauſa ſm Io.
Neapolita. in quodlibe. ꝙ cũ ſacramẽtalis abſolutio pre
exigat cõfeſſionẽ: cõfeſſio vero importat reuelationẽ quæ
nõ põt eſſe ſine relatione vni⁹. ſ. cõfitentis: & perceptione
alterius. ſ. cõfeſſoris: quia alterum iſtorum deficit in præſa
to caſu: credo de illo peccato non eſſe factam confeſſionẽ
& per conſequens non impendi abſolutionẽ. Hæc ille. Et
ſm hoc tenetur dicere illi ꝙ iteret confeſſionem. Si tamen
non facit confeſſus qui de hoc non perpendit abſolutus
eſt coram deo: nec tenetur iterare quouſq̃ neſcit illum non
ꝑcepiſſe ſeu intellexiſſe pctã ſua. Et hæc vera ſunt de pec

catis grauioribus,i.mortalibus:quę sunt de necessitate cō fitenda:non de venialibus ad quæ quis de necessitate non tenetur.Et vbi talia modica raro obaudiuntur ab eo q alʾs nosci persōam.

¶De scientia quam debet habere confessor. Cap.XVI.

§.I.DE QVANTITATE SCIENTIE

cōfessoris:quātū,ſ.oportet eū habere peritiā.Dicit Aug.de pœ.distin.vj.c.j.Oportet vt spūalis iudex sciat cognoscere quicqd debet iudicare.Dicit Tho.in.iiij.dist.xvij. in expo Tho, sitione literę.Hæc scientia & si nō sit maior:tamen tanta de bet esse vt sciat discernere inter pctm & pctm:& inter venia le & mortale.Et si in aliquo esset dubitatio : sciat dubitare Alber, vt possit recurrere ad peritiores.Alber.autem in.iiij. dicit ꝙ non tenet sacerdos scire discernere nisi in cōi:q̄ sint capi talia:& quæ sint mortalia cōmunia: & quę venialia ex ge nere:sed hęc nescíens dicit idem:puto qa peccet mortaliter audiendo cōfessiones. Et eū instituens plus peccat q̄ ipse. Et eum permittēs instituto ministrare si sua interest talem ꝓhibere.Dicit etiā ꝙ in perplexis casibus sacerdos paro Quārd? chialis ecclesiæ debet esse ita discretus vt alia difficilia esse sciat:nec ꝓcedendū in eis sine superioris consilio vel auto ritate.Hęc Alber.in.iiij.Durandus ordinis minorū in sum ma sua dicit ꝙ quoties cōfessor se ingerit ad confessiones audiendas:toties se offert ad respondendum de quolibet: & interdū de casibus inopinatis:& alʾs inauditis:& de quę stionibus perplexis valde.Debet ergo cōfessor scire discer nere inter peccata & differētias peccatorū vnde scire debet si ea quę exprimit sibi pœnitens sint pctā vel non:puta an bella principum & ipsoꝝ exactiones sint licita vel non:& vtrum contractus quos fecit sint liciti vel illiciti.Et q̄ te netur ad restitutionem vel non.& vtrum debeat ipsum ꝓ hibere a cōsone vel concedere cōionē:qa si confessor iudi cat licitū qd̄ est illicitū:tam cōfessor q̄ pœnitens in foueā cadunt;nisi forte eū ꝓbabilis ignorātia excuset: puta si ha bet aliquē doctorē authenticū & famosum:cuius opinioni innititur.vnde si confessor non est expertus in casibus:ita ꝙ nec per se scit iudicare:nec nouit dubitare:cum periculo Petrus de Pal, animæ suæ audit confessiones.Pe. de pal'.in.iiij.dist.xix. ostendit plus scientię requiri in eo q se ingerit:q̄ in eo qui ponit ad hoca superioribus suis ex obedientię iniunctiōe. Et de primo pōt intelligi dictū rigorosum Durā. de scdo dictū Tho.& Alber.Dicit em̄ sic ipse Pe. Ois sacerdos ha bet clauem scientiæ sicut & potentiæ.i. autoritatem discer nendi sicut potentiam ligandi & soluēdi:licet multi nō ha beant scientiam debitam:& econuerso, Multi vero sacer dotes hñt sciam qui nō hñt autoritatem discernendi.Secūdi quidē sine pctō : sed primi cū pctō si hoc ꝓcurarent:alʾs si inuiti excusati sunt si ꝓposuerunt impedimentū:nec sūt auditi. Munus em̄.i.officiū iudicandi necessariū est.Et pōt ad hoc cōpelli.ſ.ad officiū iudicandi & ad p̄lationē carens scientia:& tunc nō peccat:sicut in religionibus fieri cōsue uit.Et qd̄ dicit Greg.ꝙ si indignus est : nō debet obedire. & si dign⁹:debet obedire intelligēdū est de illo q habet de fectus qui sunt iuris videlicet irregularitas:& tunc non de bet obedire:nisi ab eo per dispensationē moueatur; alʾs te netur religiosus obedire:alioquin quilibet religiosus bo nus qui reputaret se indignū refugeret : & sic soli indigni ꝓmouerent & ponerentur.Qui ergo nō coactus spōte ac cepit potestatē siue p̄lationis seu audiendi cōfessionē: non habens sufficientē sciam peccat.Sed qui inuitus & coactus nō accipit:sed susceipit nō peccat. vnde sine peccato ab in scio haberi & susceipi potest:sed accipi nō pōt potestas iu dicandi Hęc Pe.Si tamen in eo esset tāta ignorātia ꝙ oīno ineptus esset:qa nec etiā scit q̄ Tho.& Alber.dicunt,ō.cre do ꝙ non excusaretur a peccato:etiā si ex obedięntia iniun cta poneret se ad id ad quod est omnino ineptus cum peri culo animarum.

§.II.VTRVM AVTEM CONFESSOR

teneat scire de oībus q̄ sibi dicunt in cōfessiōe an sint mor talia vel venialia.Henricus Boick in q̄dlibe.sic rñdet dis tinguendo.Pctā sunt in duplici gñe. Quędā sunt pctā qa ꝓhibita:qa si nō essent ,phibita nō essent pctā:vt sunt oia q̄ sunt mere de iure positiuo:vt audire missam die dñica:se mel confiteri & cōicari in anno & hmōi.Et talia tenet qli bet cōfessor scire:nisi habeat cām rōnabilē quæ eū excuset vt si forte tpe ,phibitionis erat in terra lōginqua vl'in car cere.Alia sunt pctā nō qa ꝓhibita.ſ.ab hoc:sed qa de natu ra sui mala sunt:etiā si nō ꝓhibeantur.Et hoc quędā sunt capitalia:& ista tenet qlibet cōfessor scire ſaltē in gñali.ſ. ꝙ sunt septē pctā capitalia.ſ.superbia.luxuria &c.Hæc enim sunt quasi elemēta & principia q̄ de necessitate oportet sci re.Quędā aūt pctā sunt:q̄ sunt species capitaliū:vt illa q̄ re cipiunt hoꝝ prędicationē:vt fornicatio.ebrietas.& hmōi. Fornicatio em̄ est q̄dam species luxuriæ:& ebrietas q̄dam species gulæ.Et hoꝝ peccatoꝝ q̄ sunt, species. quædā sunt quæ ꝓportāt malū de substātia sui actus:eo ꝙ statim no minata habēt annexū malum.vt fornicatio.Et de talibus etiā cōfessor scire tenet vtrū sint mortalia vel nō. Quædā aūt de substātia sui actus nō habēt deformitatē:sed ex libi dine facientis,sicut cognoscere vxorē ,ppriam:qđ non est pctm de se:tñ posset cognoscere cum tanta libidine ꝙ esset mortale:vt si eā cognosceret etiā si nō esset sua,Et de talib⁹ nō oportet ꝙ cōfessor sciat vtrū sint mortalia vl'venialia, Alia sunt pctā q̄ fūt filię pctoꝝ capitaliū:vt illa pctā quo rū fines terminātur & ordinātur ad fines capitalium:sicut dolus & acqsitio rei iniustę.Et de talib⁹ pctis frequēter opi niones cōtrariæ sunt inter doctores:& de talibus non tene tur simplr curatus non ordinarius scire vtrū sint mortalia vel non,Curat⁹ aūt ordinarius:vt epūs & archiepūs & ceteri alij supiores ꝑlati tenentur scire:qa ipsi sunt purgatores & tenētur alios purgare:vel purgari facere ꝓficere: & illumi nare & ideo tenentur nouū & vetus testamentū scire.Hæc ille.Caueat aūt cōfessor ne sit præceps ad dandum sentētiā de mortali qñ non est certus & clarus:& vbi in aliqua ma teria sunt variæ opiniones c̄ꝑpluriū & solēniū doctorum; vtrū sit licitū vel illicitū sicut de non soluendo decimas; vbi nō est de more:parati tñ semp ad dandū si ecclesia pe terer:qđ quidā dicūt eos in statu dānationis:vt Inno,Alij ꝙ nō.vt btūs Tho.Ioan.and,& Archid⁹.Et de exemptiōe iuriū in mōte Florentiæ: vel impresitoꝝ Venetiarū : qđ quidā esse vsurā dicūt:alij aūt licitū dicūt:& de multis alijs hmōi.Cōsulat semp quod tutius est.ſ.ꝙ talibus abstinēat, extra de ſpon.iuuenis.Non tñ cōdēnet contrariū facientes: seu contrariā opinionē tenentes.Nec propter hoc deneget absolutionem.Sed vt dicit Guil'.dicat cōfessor ꝙ illud fa ciendo non est tutū sed dubiū:& ideo sibi bene prouideat. Si autē omnino cōsciētia cōfessoris dictaret illud esse mor tale:nec posset cōscientiā deponere:qđ tamē deberet ad cō silium sapientū:nullo modo debet facere cōtra conscientiā: qa peccaret mortaliter,xxviij.q.j.c.omnes deinceps.§. ex his.iuncta glo.Sed cum illud tale esset contra cōmunē opi nionem doctorum:& cōmuniter sic seruatur a sapientiori bus q̄uis aliquē doc.audiret contrariū tenere :non de leui debet illi adhęrere:Quomodo etiā quis debet deponere in hmōi conscientiam erroneam vel scrupulosam.habes.ō. in.j.parte.ti.ij.c. de conscientia.

¶De bonitate confessoris in se:& quomodo debeat se ha bere ad pœnitentem. Cap.XVII.

E BONITATE CONFESSO

ris in se & in exercitio talis officij.Quātū ad ter tiā partē principalē huius ti. dicit Aug. de pœ. dist.vj.c.q vult.§.sacerdos.ante quē statuit ois languor:in null o illoꝝ sit iudicā dus q̄ in alio iudicare est ꝓptus.Iudicās em̄ aliū q est iudicādus:cōdēnat seipsum. Cognoscat igit se & purget in se qđ videt alios sibi offer re.Curet vt a se ꝓficiat qcqd in alio dānosum repit. Ani maduertat qđ dr:q sine pctō est vestrū primus in illā lapi dē mittat.Ideo em̄ liberauit Christus peccatricem : qa non erat q ꝓiceret lapidē. Quō lapidaret q seipm̄ lapidādum cognoscere: Io.viij.

cognoscere:nullus em̄ erat sine pctō : in quo intelligitur oēs fuisse reos.nā venialia semp remittebantur p cęrimo nias:si qd ergo in eis pctm erat criminale erat. Deteriores tractꝰ in hoc sunt sacerdotes se prius nō ędificantes illis qui dñm obseruabant insidijs.Hęcille.ſm em̄ Thom.in.iiij.& alios audiens cōfessiones cū cōsciētia mortalis.ſ.pctī mor taliter peccat.Tñ effectū sacramenti cōfert cū sacramento: si nō est ꝑcipsus vel suspensus:quantūcūq; alʾs malus. vnde Aug.j.q.j.dictū est.Dictū est a dño in Numeris ad Aaron. Vos ponite nomē meū sup filios Israel & ego domin⁹ bene dicā eis:vt gratiā traditā per ministeriū ordinati trans fundat hoibus nec voluntas sacerdotis ,pdesse vel obesse possit:sed meritū benedictionē poscentis. Qđ aūt dicitur eadē.q.remissionem.Remissionē pctoꝝ auari nō dat & si milia intelligitur ſm glo.vel simpliciter de præcisis : vel si intelligitur de roleratis:tales non dant ex merito vitę,i. non sunt digni dare.

§.I. DEBET AVTEM PRECIPVE

duo hre.ſ.timorē vnde fiat circūſpectꝰ:& zelū aiarū vñ sit solicit⁹.Quātū ad primū cōsiderare debet.quia ipse est vt mare eneū in tęplo dñi.vbi lauabātur aſalia offerenda in sacrificium: vnde ex immunditijs a quibus illud abluebat efficiebatur immundum. Vñ Gre.in past.dicit ꝙ fit plęrū q̄ vt animꝰ pastoris audita cōtatione ouis:& ipse tentetur & ideo cū timore & tremore debet poni nō se ponere & in gerere & cū leuitatib⁹ & risib⁹ ibi stare.vñ in figurā Moy ses vt habet Exo.xxxviij.fecit labeū eneū de speculis mu lierū:in q̄ lauarent sacerdotes sctā sctōꝝ ingressuri: & signi ficat scripturā vbi sunt exępla sctārū aiarū : ad quā sæpe debet inspicere ad videndū maculas suas & intelligendū insi dias diaboli.Vñ subdit Greg.vbi.ō. Hæc nequaq; timēda sunt pastori:qa cito citius qs liberat a sua:quāto magis fa tigat alięna.Quantū ad zelū dicit Greg.ꝙ nullū sacrificiū Nota est deo ita acceptū vt zelus aiarū. Et fructū hmōi ostendit ꝓfessor, Iaco.vbi post ,pmulgationē cōfessionis dicit. Qui conuer ti fecerit pctōrē ab errore vię suę.saluabit animā ei⁹ a mor te & operit multitudinē pctoꝝ.Non minus trahūtur ani mæ ad deū per cōfessionē qñ diligenter fit q̄ per prædica tionē moderno tempore:vt experientia docet. Debet igit non tardare quando vocatur ad huiusmodi.

§.II.QVOMODO AVTEM HABE

re se debet ad pœnitētē ostēdit Augu.de pœ.di.vj.c.j.post mediū dicēs. Diligēs inquisitor,subtilis inuestigator,sapien ter & q̄si astute interroget a pctōre:q̄ forsitan ignorat: aut prę verecūdia velit occultare.Cognito crimine varietates eius nō dubitet inuestigare : & locū & tps &c. Quibus co gnitis adsit benevolus paratus erigere:& secū onus porta re habeat dulcedinē in affectione:pietatē in alteri⁹ crimi ne:discretionē in varietate:adiuuet cōfitētē orādo : & alia bona ꝓ eo faciendo.Semp iuuet leniendo cōsolando. spē ꝓmittendo:& cū op⁹ fuerit etiā increpando.doleat loquē do.instruat operando.Sit pticeps laboris si vult fieri par ticeps gaudijs:doceat pseuerātiā.Hæc Augu.Ex his verbis Aug.patet ꝙ nō sufficit confessorē audire quæ sibi dicun tur a cōfitēte & de alijs ipm interrogare.nisi esset psona bñ in his perita & cōscientiata:qa sufficiēter scit dicere q̄ opor tet.Sed cū psonæ cōiter sint grossæ in istis:etiā illę q̄ sūt in alijs negotijs mūdi vel sciētijs acutę:iō ꝓmittēdū est dicere vnicuiq; qđ vult:& ordine q̄ vult.Et de pctis q̄ p se suffi ciēter dicit:nō est iterū iterrogādū ne molestet i q̄ nō opor tet.Sed si aliqd nō bñ intellexisset:pcipue de mortalib⁹ fa cere debet sibi declarare vt intelligat.De his aūt q̄ non ple ne dixit:puta qa nō dixit circūstantias necessarias vel nu merū & hmōi eū interrogare debet:vt plene dicat quantū est necessariū.De illis vero pctis q̄ nō dixit:nec scit dicere, interrogare debet ipsum.

§.III.SECVNDVM RAY. ET HO

stiēn.in sum.Interrogationes fieri debent de septem vitijs capitalibus:& eoꝝ spēbus & filiab⁹.de qbus diffuse habes ō.in.ij.parte p totū.Non tñ debēt interrogari oēs de oībus sed plus & min⁹ ſm cōditionē psonarū.Sicut aūt q cōfitet nō habet necesse tenere magis vnū ordinē q̄ alium dicendo pctā sua.Ita nec confessor interrogando. Tñ ad melius me morię cōmendandū:de qbus debet interrogare:& de qbus iam interrogauit ne ampli⁹ habeat replicare:cōgruum est tenere aliquem ordinē.Et si placet interroget de decē præ ceptis:& deinde de vitijs capitalib⁹.Decē pcepta continen tur in his versibus.Vnū cole deum:ne iures vane p ipm. Sabbata sanctifices:& venerare parentes.Non occisor eris fur:mœchus:testis iniquꝰ.Alteriusthoꝝ:nō rē cupias alie nam.Aliquā declarationem hoꝝ habes.ō.i.j.parte.ti.j.c.ij. Septē vero vitia capitalia cōtinent in isto versu in vna di ctione.Vt tibi sit vita:semp saligia vita.In illa dictiōe. Sa ligia.sunt septē literę a qbus incipiūt noīa septē capitaliū vitioꝝ. In ſ, intelligit ſuperbia : sub q̄ cōphēdit vana gl'ia. In a, auaritia . In l, luxuria . In i, inuidia. In g, gula . In i, iracūdia. In a,accidia.Sed anteq̄ interroget de pctis :prius q̄rat de excōicatione.Remissionē pctoꝝ auari nō dat & si milia intelligitur ſm glo.vel simpliciter de præcisis : vel si intelligitur de roleratis:tales non dant ex merito vitę,i. non sunt digni dare. Interro gās tria ſeruet.

§.I. DEBET AVTEM PRECIPVE

duo hre.ſ.timorē vnde fiat circūſpectꝰ:& zelū aiarū vñ sit solicit⁹.Quātū ad primū cōsiderare debet.quia ipse est vt mare eneū in tęplo dñi.vbi lauabātur aſalia offerenda in sacrificium: vnde ex immunditijs a quibus illud abluebat efficiebatur immundum. Vñ Gre.in past.dicit ꝙ fit plęrū q̄ vt animꝰ pastoris audita cōtatione ouis:& ipse tentetur & ideo cū timore & tremore debet poni nō se ponere & in gerere & cū leuitatib⁹ & risib⁹ ibi stare.vñ in figurā Moy ses vt habet Exo.xxxviij.fecit labeū eneū de speculis mu lierū:in q̄ lauarent sacerdotes sctā sctōꝝ ingressuri: & signi ficat scripturā vbi sunt exępla sctārū aiarū : ad quā sæpe debet inspicere ad videndū maculas suas & intelligendū insi dias diaboli.Vñ subdit Greg.vbi.ō. Hæc nequaq; timēda sunt pastori:qa cito citius qs liberat a sua:quāto magis fa tigat alięna.Quantū ad zelū dicit Greg.ꝙ nullū sacrificiū est deo ita acceptū vt zelus aiarū. Et fructū hmōi ostendit Nota ꝓfessor, Iaco.vbi post ,pmulgationē cōfessionis dicit. Qui conuer ti fecerit pctōrē ab errore vię suę.saluabit animā ei⁹ a mor te & operit multitudinē pctoꝝ.Non minus trahūtur ani mæ ad deū per cōfessionē qñ diligenter fit q̄ per prædica tionē moderno tempore:vt experientia docet. Debet igit non tardare quando vocatur ad huiusmodi.

§.II.QVOMODO AVTEM HABE

re se debet ad pœnitētē ostēdit Augu.de pœ.di.vj.c.j.post mediū dicēs. Diligēs inquisitor,subtilis inuestigator,sapien ter & q̄si astute interroget a pctōre:q̄ forsitan ignorat: aut prę verecūdia velit occultare.Cognito crimine varietates eius nō dubitet inuestigare : & locū & tps &c. Quibus co gnitis adsit benevolus paratus erigere:& secū onus porta re habeat dulcedinē in affectione:pietatē in alteri⁹ crimi ne:discretionē in varietate:adiuuet cōfitētē orādo : & alia bona ꝓ eo faciendo.Semp iuuet leniendo cōsolando. spē ꝓmittendo:& cū op⁹ fuerit etiā increpando.doleat loquē do.instruat operando.Sit pticeps laboris si vult fieri par ticeps gaudijs:doceat pseuerātiā.Hæc Augu.Ex his verbis Aug.patet ꝙ nō sufficit confessorē audire quæ sibi dicun tur a cōfitēte & de alijs ipm interrogare.nisi esset psona bñ in his perita & cōscientiata:qa sufficiēter scit dicere q̄ opor tet.Sed cū psonæ cōiter sint grossæ in istis:etiā illę q̄ sūt in alijs negotijs mūdi vel sciētijs acutę:iō ꝓmittēdū est dicere vnicuiq; qđ vult:& ordine q̄ vult.Et de pctis q̄ p se suffi ciēter dicit:nō est iterū iterrogādū ne molestet i q̄ nō opor tet.Sed si aliqd nō bñ intellexisset:pcipue de mortalib⁹ fa cere debet sibi declarare vt intelligat.De his aūt q̄ non ple ne dixit:puta qa nō dixit circūstantias necessarias vel nu merū & hmōi eū interrogare debet:vt plene dicat quantū est necessariū.De illis vero pctis q̄ nō dixit:nec scit dicere, interrogare debet ipsum.

§.III.SECVNDVM RAY. ET HO

stiēn.in sum.Interrogationes fieri debent de septem vitijs capitalibus:& eoꝝ spēbus & filiab⁹.de qbus diffuse habes ō.in.ij.parte p totū.Non tñ debēt interrogari oēs de oībus sed plus & min⁹ ſm cōditionē psonarū.Sicut aūt q cōfitet nō habet necesse tenere magis vnū ordinē q̄ alium dicendo pctā sua.Ita nec confessor interrogando. Tñ ad melius me morię cōmendandū:de qbus debet interrogare:& de qbus

§.IIII.SED NOTA QVOD CONFES

sor nō solū debet interrogare de mortalib⁹; sed etiā de cir cūstātijs q̄ aggrauāt vel alleuiāt. Vnde Inno.in decreta.oīs vtriusq; sexus.de pœ.& re.sic dicit.Sacerdos sit discretus& cautus:vt more periti medici superinfundat vinū & oleū vulneribus sauciati:diligenter inquirēs & pctā & circūstā tias pctoꝝ:qbus prudēter inqsitis:intelligat quale ei debe at prebere cōsilium & cuiusmodi remediū adhibere diuersis experimentis vtēdo ad sanādū egrotū. Hæc ibi. Ad idem facit qđ dicit Aug.de circūstātijs pctoꝝ.de pœ.di.v.cōside ret.Cōsideret qualitatē criminis in loco:in tpe:in pseuerā tia:in varietate personæ : & quali fecit hoc tēptatione:& in ipsius vitij multiplici executione.Ois ista varietas consi tenda est & desienda.Dolendū est nō solū qa peccauit : sed qa se ꝑtute & gra priuauit.Doleat aliorū vitā in sua fuisse corruptā.ſ.exęplo:& cōmodū qđ dedisset ,pximo exęplo boni.Doleat de tristitia quā peccādo bonis intulit:& de lę titia quā eis nō adhibuit.Hæc Aug. q̄ intellige ſm ꝙ de clarat hic.Et illas qdem circunstātias quę trahunt pctm in Circun aliā ſpēm de necessitate oportet necessario ꝓfiteri ſm Tho. stantias & Pe.& alios doctores.alias em̄ circunstātias cōfiteri cum cōfiteri sint venialia ꝓfectionis est & non necessariū.Pe.de pa. di cit in.iiij.dist.xvj.ꝙ numerus circūstantiarū cōprehendi hoc ꝑsu.Quis qd vbi qbus auxilijs cur quō qñ.Ray.addit octauā.ſ.quoties Et vbi in versu dr:qbus auxiliis ipse di cit:p quos quoties.Dicit ergo qs ꝙ varietate personę sta tus:ętatis:sapientię:ordinis:& sic fuit grauissimū peccatū Adę:qa quāto gradꝰ altior tanto casus grauior:& ingrati tudo maior.Quid vtrū malū qa ꝓhibitū : vel ex gñe suo: vtrū mortale vel veniale : vtrū occultū vel manifestū. Et quātum ad hāc cōditionē grauius fuit pcm̄ Cain q̄ Adæ. Quantitas em̄ generis hc miciđ grauior est q̄ gulę vel su perbię.Vbi qa in loco sacro grauiꝰ peccat. Per quos quia

traxit alios ad pctm qđ ꝑprium est diaboli: vel quos posuit mediatores ad malum ꝑpetrandū ga pctōr illoꝝ est participeps: vel cū ꝓbus ꝑ ꝓbus & cōtra quos. Quoties non solū quātū ad cōsuetudinē: sed etiā quātū ad numerū: q numerus refert ad actionē: nō ad obiectū actionis, ꝰbi gratia. Si hō iniusta cōtractatione accipiat faccū plenū mille florenis, vnū furtū est. Si aūt tres florenos accipiat diuersis etiā ꝛpibus & actib⁹ successiue: erūt tria furta: ga in ipso actu essentialiter est pctm. Et ideo nō ꝑt esse vnū in pluribꝰ actibus. Cur an ex infirmitate vel ignorātia: vel electione: vel quali intentione fecerit: & ga mortalia trahūt speciē ex fine: ideo diligenter hoc est explicandū. ¶ g em furaf vt mœchetur: magis est dicēdus mœchus q̄ fur. ¶ Est tn vnū pecca tū in vno actu: sed hñs plures deformitates. Quoꝝ naturali modo vel innaturali: ga semp grauius in eodē genere agēdo q̄ patiendo. Quando⁹ si in sacro tpe: vt diebus festiuis: vel alio tpe: & de pseuerentia in peccato.

§.V. AD DECLARATIONEM AVTEM

Circunstantiæ quntuplices.

hmōi: qñ, ſ. circunſtantię ſunt cōſitendę, ſic dicit Pe, de Pa. Circunſtātiæ ſunt in quntuplici gñe. Primæ ſuntq̄ nec alleuiant nec aggrauāt: ſicut illæ q̄ nō importāt aliquā cōueniētiā vel diſcōueniētiā ad rōnē: nec ex ſe nec ex ſuppoſitiōe: ſicut furari cū dextera vel ſiniſtra. Et iſtas cōſiteri eſt ſupfluū. Sedq̄ ſunt q̄ alleuiāt: q̄ importāt cōueniētiā vt facere malū ex bona intētiōe vel ignorātia. Et iſtas cōfiteri eſt impfectū: niſi qs timeret ſcādalū cōfeſſoris. Tertię ſunt q̄ importāt diſcōueniētiā ex ſuppoſitiōe: vt furari mulēr. Et iſtas ga pctm aggrauāt cōfiteri eſt pfectū niſi ꝑpter ſui periculū vel cōfeſſoris vel tertii. Sed ga nō mutāt ſpeciem nec aggrauāt in infinitū: nō eſt neceſſariū eas confiteri ꝑm Tho. Sed pe. dicit q̄ q̄uis iſta ſit cōis opinio: tn tutior eſt alia. ſ. q̄ cōfiteatur eas. ſ. cū notabiliter aggrauāt. vt furari centū florenos: multo grauius eſt q̄ furari vnū. Sunt quar te q̄ aggrauant & mutant ſpeciem: non in infinitū ga & mutāt: vt qñ vtrūq̄ eſt venale: vel qñ primū eſt morta le: ſecḋm veniale: vt in ſpeciebus gulę: quarū vna aduenit alteri: & ſunt quādoq̄ veniales: qnq̄ mortales. & iſtas cōfiteri nō eſt neceſſariū. Nec illud eſt cōtra hoc qđ dicit Tho. & alij cōiter. ſ. q̄ mutant ſpeciē ſunt neceſſario cōfitendę: ga loquunt de illis quę ſunt mortalia. Ratio aūt quare non eſt neceſſarium eam confiteri eſt: quia circūſtantia eſt confitenda neceſſario: nō ga mutat vt pater in veniali: ſed quia mutat in infinitū. vt pater in mortali. Sed circūſtātia nō mutās in infinitū: nūq̄ aggrauat in infinitū ga inrēdit pœnā & nō extēdit. Extēſio em eſt iſinita: nec pōt creſcere. Sed intēſio eſt finita: & ſemp pōt creſcere. Nulla ergo talis q̄ nō mutat ſeu aggrauat in infinitū: eſt neceſſario cōfitenda. Quintæ mutāt & aggrauant in infinitū: vt qñ actui veniali: puta vel lautę & ſtudioſę ꝑparationi addit ebrietas vel notabilis anticipatio horæ in ieiunio ſine cā. Sed vtrū religioſo ſit mortale qđ alteri eſt veniale ſ dicēdū q̄ nō: vt ꝰbū otioſum & hmōi: niſi ſpeciē mutaret. ga nubere vel velle nubere: qđ ſæcularib⁹ nō eſt pctm ſi hoc fiat cauſa ꝑlis generādæ vel veniale ꝑpter voluptatē: eſt religioſo ꝑfeſſo mortale ꝑpter votū: etiā clerico ordinato: ga ſacrilegiū eſt. Nō aūt primi motꝰ furti vel inuidiæ: ga nullꝰ vouet ſe nō habiturū primos motꝰ q nō ſunt in nr̄a ptāte.

in. iiij. di. xv. q. iij. ar. ij. q. iiij.

Hæc Pe. de paſ. Et nota ſm Tho. in quadā epla. q̄ circunſtātiæ illæ dicuntur trahere pctm ad aliud genꝰ: & ideo de neceſſitate cōfitendæ: q̄ habent ſpecialē repugnātiā ad ali qđ ꝓceptoꝝ diuinæ legis. Sicut furtum ſimplex repugnat huic præcepto. Non furtum facies. Si vero fiat furtū in loco ſacro: circūſtantia loci habet repugnātiā ad aliud ꝓceptū qđ eſt de veneratiōe ſacroꝝ: & ſic addit nouа ſpecies pctī & ſic de aliꝭ. Dicit Nico. de Lyra ſup Exo. q̄ peccatū mortale cōmiſſum die feſto habet ſpālē repugnantiam ad aliud ꝓceptū de ſtātificatione ſabbati: ga magis eſt opꝰ ſeruile opus pctī: q̄ opus manuale. Opus aūt ſeruile ibi, ꝓhibet; & ſic mortale vltra ꝑpriā deformitatē ſuæ materiæ: ex eo q̄ cōmittit in feſto habet aliā deformitatē ex iſta circūſtātia: quā oportet cōfiteri. Et in fine dicit idē Tho. vbi ſ. q̄ illud qđ dr̄ circūſtātias nō trahētes pctm̄ aliud genꝰ ſeu ſpēm nō eſſe de neceſſitate cōfeſſionis: nō eſt referēdū ad numerū peccatoꝝ: & eiuſdē ſpeciei: ga numerū cōfiteri tenetur ſi pōt: ga non eſt vnū ſed multa: & hęc nota diligēter. Nota ſecḋo q̄ ex quo cogitatio cum deliberatione rationis in actū pctī mortalis. ſ. deliberando illū actū agere: de pctō cogitationis, etiam abſq̄ opere: ſit pctm̄ mortale. Ideo ad ſingulas peccatoꝝ ſpecies poſt peccata operis: interroga etiā de pctis cogitationū illius pctī: & de pctis oris. Et cū opꝰ alicuius pctī & deliberatio mentis ad illud agendū abſq̄ opere: ſit eiuſdē ſpeciei ſpecialiſſime: ſed differt ſm magis & minus vel pfectū & impfectū: ga. ſ. maius pctm eſt in opere q̄ in ſola cogitatione: ideo etiā de circūſtantiis hmōi cogitationū interrogādū eſt: puta ſi dicit ꝓcnitēs. ſe cōſenſiſſe cogitationibus luxurioſis: ga hoc pōt eſſe multipliciter & inꝺ diuerſis ſpecieb⁹: ideo interrogeť de qualitate ipſarū cogitationū vtſi deliberauit tale pctm̄ cōmittere cū ſoluta: ga tunc fornicatio eſt ſi ipſe ſolutꝰ eſt: aut cū cōſanguinea: ga tunc incæſtus eſt: aut cū coniungata: quia tunc adulteriū eſt. Et ſic de aliꝭ ſpeciebus luxuriæ: & aliorum vitiorum.

§.VI. PRO ALIQVALI DECLARA

tione ꝓdictoꝝ. Nota q̄ dicit Tho. ſ. ij. q. lxxij. q̄ pctm̄ diuiditur ꝑ hæc tria. ſ. pctm̄ cordis: oris & operis: nō ſicut ꝑ diuerſas ſpecies cōpletas: ſicut differunt ſpecie: bos: leo & capra: ſed ſicut ꝑ diuerſos gradus pctī: ſicut domus diuiditur in fundamentū: in parietes & tectum ſicut in ſpēs incōpletas. Cōſummatio igit pctī eſt in opere. Vñ pctm̄ operis habet ſpeciē cōpletā: ſed prima inchoatio eiꝰ eſt quaſi fundamentū in corde. Secḋs gradꝰ eius eſt in ore. ſm q̄ habeo in mēte ꝓrumpit facile ad manifeſtādū cōceptū cordis. Tertius gradꝰ eſt in cōſummatiōe operis. Patet ergo q̄ hęc tria ꝓtinēt advnā ꝑfectā ſpeciē: cū ab eodē motiuo procedant. Iracundꝰ em ex eo q̄ appetit vindictā prius turbat in corde: ſecḋo in verba cōtumelioſa ꝓrumpit: tertio ꝓcedit ad facta iniurioſa: vt ꝑcuſſionē & hmōi. & ſic de aliꝭ ꝙbuſlibet: vt luxuria auaritia &c. Nec tn ſic intelligēdū eſt peccata cordis eſſe ſpecies incōpletas: quaſi nō ſint mortalia: immo quādo eſt in eis cōſenſus deliberatiuus ad actus qui de ſe ſunt mortalia peccata: tales cogitationes ſunt pctā mortalia: & ſi non ita grauia ſint pctā opis: vt dictū eſt. Et q̄n ſunt ſimul cogitatio cū locutione & opere: vnū eſt pctm̄ vt patet de luxuria & aliꝭ peccatis. Quādo vero quodam tempore deliberat fornicari: & alio tempore diuerſo & diſtanti fornicatur: ſunt duo peccata mortalia.

¶ Regulę quibus cognoſcitur pctm̄ mortale a veniali. Cap. XVIII.

TAD COGNOSCENDVM QVAN

do pctm̄ ex ſui natura eſt mortale vel veniale. notandæ ſunt quinq̄ regulæ. Prima regula eſt Prima, q̄n amor vel affectio ad aliquā creaturā. i. le vt aliam tantū creſcit. vel eſt tā magnus q̄ in eo cōſtituit vltimus finis. i. q̄ nec actu nec habitu ordinat illam creaturā: aut eius dilectionē: aut etiā ſeipſum ſm deū. & vellet cū tali creatura cōtēnari. & nō curaret deū offendere aut eius ꝓcepta tranſgredi ꝑpter illā creaturā: ita q̄ ibi eſt aliqualis contēptus dei. ſi non eſt formalis: tn eſt interpretatiuus: & eſt fruitio creaturæ ga præponit creatura deo. Vñ cū aliqs vellet cum creatura ſemper manere non curando de eterna beatudine. licet non ſint ſemp rudes de hoc interrogandi vel tentādi: tn talis amor creaturę ſemp eſt pctm̄ mortale. Qñ aūt aliqs diligit aliquā creaturā magis q̄ deū: ſed ꝑpter hoc nollet deū offendere: aut eo carere, nec eius amicitiam ꝑdere talis amor creaturæ nō eſt pctm̄ mortale. Secḋa Secḋa, regula ſatis cōcordat cū ꝓcedenti. ſ. cū notabiliter cōtra dilectionem ꝓximi aliquid cōmittit: tūc eſt mortale pctm̄: qñ vero nō: tūc eſt veniale. Qñ vero aliqd fit ꝛ dilectionē dei: pōt attēdi penes hoc q̄ repugnet charitati: vl amicitię quā debemꝰ ad deū hr̄e ſup oia. Qñ aūt aliquid fit cōtra dilectionem ꝓximi pōt attendi penes ipſa ꝓcepta legis naturę. ſ. qđ tibi nō vis fieri alteri ne facias. & qđ tibi rationabiliter & ex debito vis fieri: alteri facias. Et pōt etiam attēdi penes ſcandalū actiuū qđ ego infero ꝓximo meo ꝑ mala exempla. ſed inquantū importat aliquā contra dilectionē vel quātū ſit illud ſcādalū ad hoc q̄ ſit mortale: nō ꝓcipe determinatū eſt: ga in modico facere ꝛ ꝓximum aut in puo ſcandalizare nō eſt mortale. vñ qlibet attendat ſeipm quid ſibi vellet fieri: & quid ſibi nollet fieri: & ꝑ qđ factū & nō factū ſoluereť inter ſe & ꝓximū ſuū amicitiā: quā ſic Tertia. mul hñt. Tertia regula q̄n omittuntur cōtra ꝓceptū dei & eccleſię vel legis naturę vel ſuꝑioris q̄ ꝓcepta ſunt de neceſſitate

ceſſitate ſalutis vel cōtra votū publicū vel priuatū: vl cōtra iuramētū licitū. & tūc eſt mortale pctm̄. q̄n ꝙo citra tūc Quarta nō eſt mortale. Quarta regula cū aliqd ſit vel cōmittitur vel omittit ꝛ cōſciētiā vere vel falſe dictātē aliqđ peccatū mortale. vel cōtra cōſciam formidātē, ꝓbabiliter vel dubitative an aliqđ pctm̄ ſit mortale: tūc ſemp eſt mortale ſi cō Quinta ſcientia nō ſit ſufficiēter inſtructa. Quīta regula de actibus intus manētibus, quādo quidē ſolā habet cognitionem de aliquo quantūcūq̄ turpē vel malā abſq̄ cōplacētia ſeu delectatione vel cōſenſu: tūc nunq̄ eſt pctm̄ mortale: ſed veniale vl nullū. Q̄n vero eſt cōſenſus in actū qui eſſet pctm̄ mortale: tunc ſemp eſt pctm̄ mortale: ga deus voluntatē ꝑ facto acceptat. Quādo aūt cū cogitatione aut cōplacentia eſt delectatio moroſa in aliquo turpi ſpecialiter in libidinoſis: tūc eſt mortale ſm dictū Aug. eſto q̄ nō ſit cōſenſus in actū ſm hoc dictū Aug, ſed in ſolam moroſam delectationē. Idem iudiciū eſt de interioribꝰ ſicut exterioribꝰ peccatis. Ad qđ facit diſtinctio ſuprapoſita de ſenſualitate & ratione: & de pctis ꝓuenientibꝰ & ſequētibus deliberationem. Applicando igit ſeptē vitia capitalia q̄ non ſemper ſunt mortalia: ſed ſunt male radices in homine ex quibus oriuntur peccata venialia.

¶ Q. debet ſeruare & ſcire confeſſor vtilia & neceſſaria in ipſo exercitio confeſſionis. Cap. XIX.

E QVIBVSDAM QVE HO

neſtū & bonū eſt cōfeſſorē ſeruare in ipo exercitio audiēdę cōfeſſiōis vltra excōicatiōnē iuris cōmunis: vt ſciat cōfeſſor ſi pœnitēs incidiſſet in ſnīam cōſtitutiōis ſynodalis: tō inueſtigare debet de cō Primo. ſtitutionib⁹ illi⁹ dioceſis ſi quas haberet: vel etiā ꝓinciæ vel forte a legatis: vt poſſit meli⁹ pœnitētib⁹ ꝓuidere. Diligenter q̄rat de nr̄ero pctī. i. quoties incidit in iſtud vel illud: ga cōiter hoīes iſtud leuiter trāſeunt: & de circūſtātiis Secḋo. nō neceſſarijs & de pctō qđ alteri rite iā cōfeſſus eſt nō q̄rat: cū nō teneať niſi in caſu in q̄ teneať cōfeſſionē iterare. Tertio. Et de his plene habes. ō. immediate ꝓcedēti. c. §. iij. Et nō ſolū g, lxxij. in pctis ope ꝓpetratis q̄re: ſed de pctis cordis: quæ perſonę paruiꝑdūt: & de nūero ipſoꝝ. Et qa ſm Tho. prima ſcḋs, quarto. Pctm̄ cogitatiōis & opis in eadē materia ſunt vni⁹ & eiuſdē ſpeciei: ſed differūt ſm magis & min⁹: qa. ſ. pctm̄ operis quinto. eſt graui⁹ q̄ pctm̄ cordis: tō interrogandū eſt etiā de ſpecie & circūſtātiis neceſſarijs pctoꝝ cordis, verbi gra. Si dicit ſe Sexto. in mēte ſolū deliberaſſe mulierē cognoſcere: interrogādū eſt vtrū mulierē ſoluta vel nuptā vel ꝙginē & in qua die & hmōi. ga iſta faciūt illud pctm̄ diuerſę ſpeciei. Itē ſi mulier eſt. facias eā ex tranſuerſo ſtare: nec in faciē ei⁹ aſpicias q̄a facies eaꝝ: vt ventus vrēs eſt dicit ꝓpha. Sed nec decet frequenter in vultū viri aſpicere: ne facias eū erubeſcere vltra q̄ oportet. Viroſq; graues & ſapientes dulci⁹ & verbanius oportet rephēdere ruſticos groſſos acidioras duriuſ: ne primi dedigneť ex aſpitate ꝙboꝝ: & ſecḋi pctā paruipē dāt ex lenitate ſermonis. Stimulatos ex dolore & deſperatione quātūcūq̄ pctā cōmiſſa ſint grauia cōfortare & aiare expedit exēpla inducēdo Dauid. Magdalenę. Pauli. Latronis & hmōi. ſnđūfatos & ſe excuſātes aggrauare mala eoꝝ: oſtendendo periculū exēplo Adā. Saulis. & Iudę & hmōi. Nota etiā ſecḋm magiſtrū Vmbertū in li. ſ. de officio ordinis. ſ. frarrū ꝓdicatoꝝ: q̄ illoꝝ cōfeſſiones prius & libēnius audiri debent q magis indigere putaňt: vel qa raro venire ſolent: vel q ſunt extranei: vel q ſunt in maiori ſtatu: vel de quoꝝ cōfeſſione maior vtilitas ſecutura ſperať. Idem dicit audiendo mulieres: caueat ne niſi in publico audiat: & niſi ab aliquo vel aliqbus videať: nec multū immoreť: ni ſi quātū neceſſitas cōfeſſionis requirit. Et eis q̄ nimis frequēter cōfiteri volūt aſſigneť certū tn̄s extra qđ ipſas non audiat: nec aliꝭ colloquiꝰ ſe eis exponat. Et ſemp ꝙbis duris & rigidis vťať circa illas potius q̄ mobilibus. Hæc ille. Et hoc eſt cōtra illos qui quotidie audiunt mulierculas & faciunt eis lōgas ꝓdicationes: vñ amittūt multū tꝑis. & ſcandalum cōmuniter ſequitur in ipſis & in populis.

¶ De pœnitentia iniungenda a confeſſore. Cap. XX.

E PENITENTIA SEV SATIS

factione iniungēda a cōfeſſoribus. Nota ꝙpro quolibet pctō mortali eſſet regulariter ſeptenis pnīa imponēda: vt hr̄. xxij. q. ſ. prędicandū. in glo. &. xxxiij. q. ſ. hoc ipm. §. ſeq. qđ ſeruabatur antiq⁹. Et ſita ſeptēnis pnia magis vel min⁹ aſpera ſm maioritatē vel minoritatē criminū & circūſtantiarū & cōpūctionē erat: qa vt dicit Hiero Apud deū non tantū valet mēſura tēporis q̄ doloris: nec tātū abſtinētia ciboꝝ q̄ mortificatio criminū. de pœ. di. i. mēſurā. Sed hodie oēs pniæ ſunt cōſeſſoris arbitrio taxādę: cōſideratis circūſtātijs ꝑſonaꝝ & criminū & hmōi. eī. eo. deus qui. Dicit etiā Leo papa. xxvi. q. vij. tpa. Tēpora pœnitudinis habita moderatiōe tuo arbitrio ſunt cōſtituēda prout cōuerſoꝝ animos ꝑſpexeris eē deuotos. Ray. Guil. & ſpe. in reptorio hoc tenent. & gñaliter cōſuetudo ꝑ habet. Nec eſt ꝓra qđ dicit Greg. de pœ. di. v. falſas. Falſas pnīas dicim⁹ q̄ nō ſm autoritatē ſtoꝝ patrū, ꝑ qualitate criminū ꝛponunť. Hoc em intelligiť ſm Ray. cū ſine cauſa rationabilit dimitterenť pnię antiqtus taxatę. Nā vltra illā cōem pniam ſeptēnē, ꝑ quolibet mortali genere ponunť aliæ pnię maiores vel minores, ꝑ certis pctis, put habeť in diuerſis. c. decretoꝝ: quę qa cōiter nō dātur: ideo omitto ponere. Si vis eas videre: q̄re in ſum. cōſeſſ. li. iij. tit. xxxiiij. de pœ. & re. q. cxxv. vbi. xl vj. caſus de hmōi. Eſt aūt ſatis rationabilis cauſa non dandi hmōi pœnitentias: indiſpoſitio pœnitētiū etiā qa aliqn nō ſufficeret tꝑs vitę. Nam vt dicunt Ray. & Hoſtiē. debet cōfeſſor dare ta Nota Iem pniam quā credat veriſimiliter illū implere: ne ipſam violando deterius ei cōtingat. Qđ ſi magna pctā cōmiſit & dicit ſe pœnitere: ſed non poſſe aliquā durā pniam agere: animet eū ad ꝙ cōfeſſor oſtendendo ei grauitatē pctoꝝ & ꝑ pōs pœnaꝝ & pniaꝝ ſibi ꝑpter ea debitaꝝ: & ſic tādē inſtigat ei pniam quā libēter ſuſcipiat. Et ſi ſacerdos nō pōt gaudere de oīmoda purgatione eiꝰ: ſaltē gaudeat q liberatū a gehenna trāſmittit ad purgatoriū. Itaq; vt inquit Hoſt. cōfeſſor nullo mō debet pmittere pctōr deſperatum recedere a ſe. ar. xxvi. q. vj. pref by ter. iſſed potius imponat ei vnū pr̄ nr̄. vel aliud leue. & q̄ alia bona q fecerit & mala q toleraueriť ſint ei in pniā. cocor. Tho. Hoc tn̄ ſane intellige videlicet qa ſi als ſm pœnitet & patū dicit ſe facere qđ debet. ſed onus pniæ dicit nō poſſe ſufferre. tūc ꝑpter hoc quātūcūq; deliq̄rit nō debet dimitti ſine abſolutiōe ne deſperet. Et dicit Pe. de Paſ. in. iiij. q̄ debet cōfeſſor cū minorē pœnitētiā debito ꝛponit innoreſcere ei: q̄ illa ipoſita nō eſt ei condigna ne decipiať putās ipſam ſufficere: ſed q̄ deberet ꝑ quolibet mortali ſeptēnē agere pœnitētiā: quā ſi hic nō faciet: luet in purgatorio. ſi tn̄ crederet ꝑ iſtā declarationē illū incidere i deſperationē nō debet ſibi ꝙ dicere. Sed ſi dicit ſe nō poſſe dimittere odiū: vel caſre viuere: vel alienū cū poſſit nō velle reſtituere vel artē dimittere: quā ſine mortali exercere nō pōt vel aliquid hmōi talis nullo mō debet abſolui ſm Tho. & Pe. de Pa. & aliꝭ. Quia vt dicit Greg. xj. q. iij. tūc eſt. Tūc eſt vera abſolutio preſidētis, cū interni ſegtur arbitriū iudicis. i. dei q nū q̄ abſoluit imꝓnitentē. de pœ. di. ſ. neminem. Sacerdos aūt nullā debet cōmittere falſitatē in ſacris ꝙitatis. Vñ & de pœ. di. v. fratres dr̄. Fratres noſtros admonem⁹ vt falſis pœnitētijs aīas laicoꝝ decipi nō patianť. Falſas aūt pœnitētias dicim⁹ cū ſic agiť de vno: vt nō recedať ab altero. verū & ſi talis pure vult cōfiteri: debet audiri cōfeſſio ei⁹. vt dr̄ eī de pœ. & re. q̄ quidā. & debet ſibi aliqd iniūgi: nō abſoluendo eū & declarādo q̄ nō, ꝑpter hoc credat ſe abſolutū: ſed tn̄ ſaltem ſatiſfaciet mandato eccl̄iæ de cōfeſſione annua li: & horteturеū vt faciat omne bonū qđ pōt: vt de⁹ cor ei⁹ illuſtret ad pniam. vt dr̄ de pœ. di. v. falſas. Et ſic nō eſt dimittēdus ſine confeſſione ne deſperet. Qđ ſi inſiſtat ꝑ abſolutione oſtendēdo ſcandalū & deſperationē ſi nō abſoluať: nullo modo debet ei aſſentire: ſed declarare q̄ fieri nō pōt nec iuuare eū. Et ſi permanet in ſcandalo non eſt curandū: qa eſt ſcandalum Phariſeorū. xj. q. iij. inter verba.

§. I. IMPONENDO PENITENTIAS

ne vileſcat autoritas eccleſiæ arbitreť confeſſor: & ne ptās clauium cōtēnetur. de pœ. di. ſ. c. ſunt qui arbitranť. l. di. c. abſit. & c. ſi quis ꝓpoſtera. min⁹ malū eſt ſi pure cōtingat errare dando nimis paruā q̄ in dando nimis magnā. vt dicit Chryſ. xvi. q. vij. alligant. qa vt ibi dr̄. melius eſt reddere rationem deo de nimia mia q̄ de nimia ſeueritate. Si enim benignus eſt dñs: vt qd ſacerdos vult videri auſter? Exemplū habemus in Chriſto: vt dicit Ray. qui nullī vnq̄ impoſuit grauem pœnitētiam: ſed dixit. vade & noli am-

plius peccare. Et ad hoc permaxime debet attendere confessor: exciere ab eo causas & occasiones peccatorum, puta si conuersatio eius est cum aliquo vel aliqua quę est ei occasio ruine: debet imponere sibi ꝙ dimittat familiaritatē eius si potest & hmōi. de pœ. di. iij. satisfacere. Aliquando ei imponere mutationē loci: qui est sibi ad scandalum si posset fieri. dist. lxxxj. valet. Aliqñ tñ res sic se habēt ꝙ fieri non possint. Item imponenda est pna p cōtrariū ad malum qđ cōmisit ꝑm Ray. vt supbo opa humilitatis: auaro opera eleemosynę: gulosо ieiuniū: qa cōtraria cōtrarijs curātur. de pœnitē. di. j. c. j. qđ intellige si crederet illū posse vel velle facere: hoc est em ad bene esse imponere ista magis q̄ alia. Item si est negligens ad audiendū ỽbū dei ꝑm Io. pōt ei iniungere ꝙ audiat certū numerū p̄dicationum. Debet etiam cauere ne det talem pœnitentiam per quam fiat alteri præiudiciū: puta si seruo iniungitur longa peregrinatio vel ieiuniū prolixum: dominus eius inde recipieret detrimentū de seruitio suo: si imponeretur uxori vt daret multas eleemosynas de bonis viri si paphernalia nō habet. Item pro pcto occulto non est manifesta pœnitentia iniungenda. j. talis vnde posset aliqua peccati commissi iusp̄itio oriri. Item nota ꝑm Ioā. an. super cle. dudū. de sepul. super ver. audire. ꝙ prius debet sacerdos iniungere pœnitentiam q̄ facere absolutionem a peccatis. quod ꝓbat ex ipso tex. cle. q̄ pri⁹ agit de pœnitentia iniungēda & postea de absolutione, tū etiam ex rōne ꝓbat: qa cū absolutio sit complementum & forma in pna prius debet esse satisfactio q̄ est vt pars materialis pnię sal tem in actuali proposito: vt expressa satisfactione q̄ debet imponi per sacerdotem: eam pœnitens acceperet sicut confessus est & doluit. & inde sequitur absolutio. Sed cōtrarium dr̄ eę de censi. c. fi. vbi dr̄ ꝙ archiepi pūt in visitatione absoluere & pœnitētias imponere: ergo hoc de necessitate non ꝓcedit. Vnde apud multos est consuetudo ꝙ prius absoluatur & postea pna iniungitur: quōcūq; fiat vel añ vel post sufficit, ꝑsupponit em confessori illum hꝫ ꝓpositū faciendi qđ sibi iniunget cum ipsum pœniteat. Item ꝑm Io. si pœnitentē absoluis cui⁹ cōfessionem audisti: absoluas etiā eum a pœnitentijs oblitis iniunctis ab aliis sacerdotibus. & si aliquarū pœnitētiarū iniunctarū memor sit q̄s nō impleuerit: si iudicaueris expediēs commutes eas nisi sit in causa a q̄ nō possēs absoluere, De permutatione pniæ hēs. ē. tit. xiij. c. fi. vbi multa de satisfactione. Cautū est etiā declarare sibi vł ꝓmittere ꝙ si aliqua die vel ex negligentia vel obliuione omitteret pniam iniunctā: puta ieiuniū vel oꝝones & huiusmodi: ꝙ possit supplere alio die. Itē ꝑm Pe. de palu. con sulendū est diuitib⁹ & nobilib⁹ ꝙ ꝓrant ꝓticipationē bonoꝝ q̄ fiunt in religionibus vbi & sunt plures pœnalitates q̄ alubi & magis accepte deo: & ꝙ in pœnitentiā imponat eis nō solū q̄ facient ꝑ seipsos: sed & q̄ per alios vel ab aliis ꝓcurabūt: & oia quorū specialiter sunt participes.

§. II. DE CONFITENTE AVTEM QVI

nō cōfitet aliqđ mortale qđ nouit de eo cōfessor ex eo qa nō reputat illud peccatū. Dicit Goff. in quodli. ix. ꝙ si est certū illud esse mortale: tūc qcūq; confessor debet ei facere cōscientiā de eo: cū cōfessor ordinet ad vtilitatē ei⁹: sed vtilitas ei⁹ est ꝙ sciat statū suū: nec debet eū absoluere: sed reputare eū indispositū ad recipiēdū absolutionē dū manet i tali statu. Sed si dubiū sit vtrū sit pctm mortale & opiniones sunt inter magros: sicut vtrū sit licitū emere reddit⁹ ad vitā: tunc aut cōfessor est ordinarius eius: ita ꝙ tenetur audire cōfessionē eius: & tunc si sit illius opinionis ꝙ illud nō sit pctm. debet eū absoluere simpliciter. Si aūt credit ꝙ sit pctm debet ei cōscientiā facere: ꝙ cōfitēs diligēter se informet de illo facto vtrū sit pctm. Sed dato ꝙ ille nō vellet cognoscere illud esse pctm: nihilomin⁹ ex quo est ordinari⁹ tenet eū absoluere: nec reputare eū inhabilē ad absolutionem: qa ex ratione & non proteruia hæc opinio est. Ordinari⁹ autē in absoluēdo debet sequi cōmune iudiciū ecclesię nō suum. Si autē sit cōfessor delegat⁹ qui in nullo tenet cōfitenti nisi velit: si credit illud esse mortale nō debet eum absoluere: qa ex mera voluntate dependet vt absoluat vel dimittat: debet em sequi absoluēdo proprium iudicium: & peccaret absoluendo. Hæc Goff.

¶ De forma & modis absolutionis: & de canonibus pœnitentialibus. Cap. XXI.

DE ABSOLVTIONE TANDEM.

Ligat sacerdos & soluit.

Nota ꝑm Ray. sacerdos dicit̄ soluere vel ligare trib⁹ modis. Vno mō postēsionē. i. ostēdendo solutū vel ligatū. Ligatū dico cū. ſ. nō absoluit: licet em pctōr per cōtritionē sit a deo absolut⁹: adhuc tñ in facie ecclesię manet ligat⁹. & sic intelligit illud. c. de pœ. di stin. j. quātūlibet. Alio mō ligat sacerdos dando pniam ad quā obligat peccatorē: & soluit dū de pœnitētia sibi debita dimittit: vel. ad sacra admittit. de pœ. dist. j. multiplex. Tertio mō p excōicationē & absolutionē ab ea. xj. q. iij. nemo. Fit tñ ꝑm Pe. absolutio a pctis realiter p ministeriū sacerdotis, nō qdē principal⁹ & autoritatiue: qa ꝫ est ꝓprū dei. de pœ. dist. j. ỽbū: nec tñ solū ostēsiue: qa & hoc faciebāt sacra veteris testamēti: & nō solū dep̄catiue: qa sic magis absolueret bon⁹ laic⁹ q̄ malus clericus. Nec solū per cōtritionē cōfitētis: qa tūc nūq̄ gs ibi efficeret de attrito cōtritus. Sed opat instrumentaliter absolutio p remissionē disponendo ad gratiā. Et sic nisi ponat obstaculū facit de attrito cōtritū: et ī contrito adauget gratiā. Hęc Pe. cōcor. Tho. & fit hoc ỽtute clauiū q̄ dicūtur plures in effectu qa vna est potētia discernēdi: alia diffiniēdi, vna tñ est essentialiter. ſ. ptās iudicādi i foro aīę collata a deo: & in aia im pressa indelebiliter p susceptionē sacerdotij. Hæc Pe. No ta ꝑm Ray. ꝙ triplex est iudiciū. ſ. dei: Petri & cœli. In pri mo iudicio absoluit pctōr per cōtritionē. In iudicio Petri. i. cōfessionis p absolutionē si tñ sit absolut⁹ pri⁹ a deo sal tē ordine: alioqn nō. vñ dr̄. xxiij. q. j. manet. Manet Petri priuilegiū qñ ex eqrate fert̄ iudiciū. In iudicio cœli. i. curię cœlestis absoluit p approbationē. de pœ. di. j. nūqd Cain. Nota etiā scd̄m Pe. de pal. ꝙ est triplex clauis regni cœlorum. Prima est autoritatis & hāc habet sol⁹ de⁹: qa cū clauis sit ptās aperiēdi cœlū: & de⁹ sol⁹ principal⁹ possit remittere pctā qb⁹ solis claudit cœlū: & gratiam infundere qua aperit. id eo habet hāc ipse solus. Secūda est excellētiæ: hāc habet solus Christ⁹ in quātū homo. ipse em merito passiōis aperuit cœlū tollēs impedimētū naturę: qđ nullus tollere potuit. Tertia est clauis ministerialis. hāc hñt sacerdotes q ministerialiter & dispositiue agunt ad amotionē obstaculi. i. vectis seu pcti & aperitionē. i. collationē gratię. Clauis autem ministerialis est duplex. vna dr̄ ordinis, alia iurisdictiōis. Et forte sunt realiter distinctæ: qa licet clauis iurisdictionis non sit aliqd reale: tñ clauis ordinis est aliqd reale & indelebile. Et clauē ordinis habet oīs sacerdos: sed clauē iurisdictionis non habet nisi habeat subditū, vñ & curat⁹. nō sacerdos habet clauē iurisditionis & nō clauē ordinis. Item clauis est duplex. ſ. clauis scientiæ: & clauis potentię, vna tamen essentialiter.

triplex iudiciū

triplex clauis.

§. I. DE MODO ABSOLVENDI. NOta qđ dicit Pe. de Pal'. quia homo nescit vtrū vnq̄ fecerit vnā pfectā cōfessionē: expedit ꝙ in oī confessione sacrali post q̄dā special iter enumerata sequatur gñalis clausula. ſ. de oīb⁹ alijs venialib⁹ & mortalib⁹ cōfessis & nō cōfessis dico meā culpā. & sic absolutio sequatur & sic valebit ad remissionē pœnę & culpę etiā mortalis oblite & etiā scite, ad quā tn nō tenebat als in spāli iterū cōfiteri: qa. ſ. confessus est sufficienter. Forma aūt absolutionis ꝑm Tho. i trac, Forma de forma absolutiōis est hæc quātū ad substātiā. Absolua absolute. Et cōsueuit addi. Ego: & a pctis tuis, & si nō diceret sub tionis, intelligeret. Quia em in sacramētis ỽba hñt efficaciā ex institutione diuina: tenenda sunt determinate ỽba cōsonantia institututioni diuinæ. Institutioni autem diuinę dicēti, quęcūq; solueris &c. Ista ỽba cōueniunt. Ego te absoluo. Idem Inno. & Host. Et melius addit̄ scd̄m Pe. de Pal'. ab oī bus ꝑctis tuis: q̄ dicere ab oīb⁹ pctis tuis ꝓfessis & oblitis, Et melius dr̄: ab oīb⁹ pctis q̄ cōfessus es in gñali vel spāli de qb⁹ intēdis. Præmittit aūt absolutioni cōfiteri: misereat tui &c. & filij⁹ dei te absoluat &c. Nō ꝙ sit necessariū & de forma absolutiōis: vt quidā dixerūt & male. qđ reprobat Tho, Sed ex cōgruētia: vt. ſ. p hmōi oꝝonē tollat si aliqđ esset obstaculū ex pte pœnitētis ad pcipiēdū fruct⁹ absolutionis, Subūgit etiā ad absolutionē cōgrue cōsignatio crucis sup cōfessum cū inuocatione trinitatis: ad innuendum ꝑm Tho. i. iij. ꝙ ipa remissio pctōꝝ fit autoritatiue p sāctā trinitatē: & meritorie p passionē xp̄i. Sed ipositio manus sup caput cōfessi nō ꝓuenit ꝑm Tho. qa istud sacr̄m nō dat ad aliquā

iij. p. q. lxxxiij. arti. iiij. quodli be. iij. q. xiij. ar. j.

ad aliquā excellētiā gr̄ę: sicut illa vbi fit man⁹ ipositio. Et i fine multū vtil⁹ dr̄. Quicqd bō i seceris sit tibi i remissionē peccatoꝝ tuoꝝ. Nam vt dicit Tho. in quodlibetis. ex ipsis verbis oia bona quę faciet in statu gratiæ valebūt sibi ad expiandū culpā pręteritā seu diminuēdū de debito pœnę: non solū ex ipsa natura boni operis: sed ex virtute etiā diuium. Quodlibet em bonū opus est magis expiatiuum ex impositione cōfessoris q̄ idē p se factū: quia ibi operat̄ virtus clauiū & meritū passionis Christi. Sicut enim cōfessor pōt imponere pœnitētiā ex se vel de cōsilio alterius: ita & de voluntate cōfitētis puta vt dicit. Si non potes facere hoc vel non vis facias hoc. Et huic est simile cū dicit. Quicqd boni &c. Vnde vltra pniam spāliter iniunctā ex illis ỽbis alia bona opera magis valebūt quātū quidē ad emendam culpæ cōmissæ. nō aūt ad pseruandum a futura. Pe. de Pa. dicit ꝙ etiā debet confessor dicere: & mala quæ sustines & bona quæ proponis facere sint tibi &c. Non quidē intrēdē do eum obligare ad faciendū quæ proponit facere. Sed vt ipsum ꝓpositū faciendi sit sibi satisfactoriū: & bona q̄ faciet. Item nota ꝑm Io. & Pe. de Pa. ꝙ cōfessor semper prius debet absoluere a vinculo excōicationis etiam minoris q̄ a pctis: & multo magis a maiori si habet auctoritatē: ꝙ si nō habet nō absoluat a pctis: nisi prius absoluat ab excōicatione per eū qui pōt eū absoluere ex hoc. Solet autē dñs papa aliqñ quibusdā tātam gratiā facere: vt simpliciter ab omnib⁹ censuris & pœnis iuris & hominis possint absolui in foro saltē conscientiæ: & tunc cōfessor potest ista forma vti. quam a curia Romana recæpi & vsus valet.

§. II. DE PLENITVDINE POTE

statis apl̄icæ cuius auctoritatē pro pñti gero, absoluo te ab oibus cēsuris ecclesiasticis sententijs & ꝓuinciālis excōicatiōnū suspēsionū & interdicti tā a iure q̄ ab hoie latis: necnō ab oibus negligētijs & defectibus cōmissis in administratione sacroꝝ: officijs & actibus tuis vel noīe tuo factis: suplendo de solita apl̄icæ sedis clemētia & oēs defectus eorū dē. Aboleo ēt oēm maculā infamiæ & inhabilitatis vndecūq; cōtractā. Dispēsoq; tecū sup omni irregularitate: si monia i ordine & bñficio actiue vel passiue quacūq; occasione vel causa. ēt circa te in collatione ordinū & alioꝝ sacramētoꝝ: vel cōtractis seu cōmissis. Restituo te & habilito te ad status famā & honores: & executiones officioꝝ ecclesiasticoꝝ: quorūcūq; ac ad oēs gradus dignitatū & honorum ad beneficia eccl'astica habita & habēda: & tibi dē his quę habes de nouo prouideo relaxādo tibi fructus quos male percæpisti seu læsa conscientia ex eisdē ac alia quę in ludo ex successiōe ac al's ad te peruenerunt: quæ subiacet restitutioni vagæ i forma plenissima. In noie patris & filij & spiritussci amē. Si aūt aliqs dubitat an pro istis spālis exigatur forma absoluēdi necessaria: qui a sede apl̄ica habēt pri uilegiū: ꝙ in articulo mortis dūtaxat semel possint habere plenā remissionē suoꝝ peccaminū. i. a pœna & culpa vt alij eximūt. Rñ. ꝑm ꝙ a magistris tā in cōcilio Cōstātiēsi ꝙ Basiliēsi dictū fuit ꝙ nō: sed sufficit ꝙ ea oia & singula faciāt ꝓ quib⁹ indulgētia pręfata dat̄ prout in bullis vł priuilegijs taliū exprimit̄. Nec putet aliquis ꝙ qñ semel in articulo mortis fuit & vsus ē: ꝙ postea in alio mortis articulo vti valeat nisi papa latiorē auctoritatē daret ꝙ dat qñ ponit ꝙ in articulo mortis dūtaxat semel. Et ita rñsum est in cōcilio Cōstātiensi a literatissimis viris plurib⁹ de hoc requisitis. Nec mirū: qa priuilegiū de indulgētijs tantum dat quantum sonat: non autem extendi debet vltra.

§. III. SED QVID DE CONFES

sore qui absoluit seculare vbi nō potuit absoluere: aut ex ignorātia vel ex verecūdia: festinatiōe & hmōi. Et ꝓfessor postea experit se errasse. Nūqd tenet hꝫ seculari dicere? Rñ. ꝑm oēs ꝙ seculares excusatus ē: & corā deo absolutus ē interim ꝙ nescit: sed cōfessor nō. Quid ergo faciet. Collatio facta fuit de hoc. ē. eo. c. xij. cū multis notabilib⁹ doctoribꝰ theologię i cōcilio Basiliēsi. Quidā dixerūt ꝙ debet auctē a superiori impetrare absoluēdi eū: & si sine magno scādalo fieri pōt vocare nō absolutū & sibi dicere ac eū absolue re post auditū in confessione: vel si magnū scandalū timeretur: absentē absoluat si ab vltima cōfessione sperat esse in gratia. Adhuc aūt & alijs placuit si magnū timeretur & notabile scandalū summo deo sacerdoti cōmittat & pœnitentiā solā condignā sacerdos pro negligentia agens: præsertim quū do multitudo sic est neglecta: vel multi eorum multū distant a loco vbi resident cōfessor. Quid etiā sentiē dum de aliquo qui cōfitet: & cōfessor eū nō intelligit aut ex dormitione vel ex imperitia linguæ: aut ex distractiōe nimia vel ex simili causa. Rñdet Io. de Harteēbergis antiquus doctor in quodlibetis suis. Sacramēt alis absolutio pręexigit cōfessionē. Cōfessio vero ois ꝑtat reuelationem: quæ nō pōt esse sine relatione vnius & pceptiōe alterius. Cū ergo alterū istorū. ſ. pceptio sacerdotis deficiat in pręfato casu: credo de illo peccato nō eē cōfessionē: & p consequēs nec impēdi absolutionē. Hæc ille. Sed istud vi dek debere intelligi vbi obaudita sunt pctā grauia quę de necessitate salutis sunt confitēda: non de aljs q̄ cadunt sub consilio vt venialia: & vbi talia modica raro abaudiunt ab eo qui al's nouit personā: siue noscit: debet ergo confessor facere iterare ea quæ ex somno non intellexit. Idē. ē. e. ti. c. xv.

§. IIII. VTRVM AVTEM PENI

tētiā seu satisfactionē ipositā p absolutionē debitā ī pctō mortali factā: vel in toto vel in parte teneatur hō iterare. Sup hoc sunt variæ opiniones: in hoc tñ oēs cōcordāt ꝙ satisfactio facta in mortali ita nō valet sicut nec alia opa facta in mortali valēt in foro dei ad tollendū vel minuēdū debitū pœnę, ꝑ pctis ad qđ ordinat̄ oīs satisfactio: quia cū nō sit i amicitia cū deo: nō pōt eē accæptū tale op⁹ ipi deo sic factū. Sed vtrum valeat in foro ecclesiæ militātis: ita ꝙ nō teneaē eā iterare. In hoc est varietas opinionū. Aliqui dicūt ꝙ teneē iterare: quia non potuerit satisfacere deo nec etiā potuit satisfacere sacerdoti: q̄ ī ꝑsona christi sibi illud iniūxit. Sed Pe. de Thar. & Io. Petri. videntur simpliciter dicere sine distinctiōe: ꝙ talis non teneē iterare tales satisfactiones: qa satisfecit in foro eccl'æ militātis in qua datæ sunt: vbi nō iudicat̄ de dispositiōe interiori. Idē videē sentire Vin. in Spe. hist. lib. ix. de Hanibal. c. iiij. Et ꝓ ista opinione videē satis facere impositio septēnis pniæ quę regulariter fiebat ꝓ quolibet mortali antigt⁹. vt. xxiij. q. j. ꝑdicādū. Et verisimile est ꝙ in tāto interuallo aliqđ mortale cōmittebant. vñ si oportuisset iterare fuisset laqueū impone re aīab⁹. Tho. ỽo & Alber. ī. iiij. distinguūt de satisfactiōe. Dicūt em ꝙ quędā satisfactiones in qbus remanet aliquis effectus ī satisfaciētibus: ēt postq̄ actus satisfactiōis trāsiit: vt in ieiunio remanet corpis maceratio vel debilitatio: & ex eleemosyna substātiæ diminutio: & tales satisfactiones ī pctō nō oportet iterare: qa quātū ad illud qđ ex eis remanet ꝓ pœnitētia sequētē acceptæ sunt. Alię vero satisfactiones quæ nō relinquūt effectū in satisfactione postq̄ trāsiit actus: sicut in oratione & hmōi. Actus em interior q totaliter trāsiit nullo modo viuificat: vñ oportet ꝙ tales satisfactiones iterent̄. Eādem opinionē tenet Pe. de Pa. magis declarans: dicit em ꝙ in satisfaciētibus hūtib⁹ effectū derelictū post op⁹ vt eleemosyna: priuationē ꝙris: ieiuniū corpis: debilitationē & hmōi. si postea pœnitet & ꝓfueret: sicut baptismalis character habet effectū recedēte fictiōe: sic & istud derelictū ex sacro qđ opat̄ ex opere opato icipit valere ex sequēti eius approbatiōe & sacerdotis ratihabitione cum illū vere pœnitet: & nō ex simplici viuificatione: qa opus operās mortuū nūq̄ viuificat̄. Et sic illa pnia satisfacit: nō solū in foro ecclesiæ: sed etiā ī foro dei quātū ad illud de lictum: vt nō oporteat iterare: sicut ieiuniū: eleemosyna & hmōi. Sed si nō habēt effectū derelictū: vt oratio: talis pœnitētia facta in mortali nullo mō satisfacit: quin hic vł alibi oporteat satisfacere: qđ videē intelligēdū i foro dei: qa nec rōne ipsius opis cū facit: nec ratiōe derelicti cū postea pœnitet eū cū nō habeat effectū derelictū. Sed in foro ecclesiæ satisfacit: qa nō est necesse eam iterare si vult esse in statu salutis postea pœnitendo: sicut necesse habet ipam implere cum fuit sibi imposita. Vnde idem Pe. dicit paulo superius: ꝙ quādo homo est de oibus contritus & ꝓfessus & accipit pœnitētiā cū absolutione: si recidiuās peragat eam in mortali: ipse quidē se liberat ab iniunctione sacerdotis. nec incurrit pctm inobediētiæ: qđ incurreret si eā non pfecisset: qa nō est fortius vinculū cōfessiōis q̄ dei vel ecclię. Sed in mortali existēs implēdo præceptū dei. ſ. de honore parentū vel præceptū ecclię vt de ieiunio vel eleemosyna ab illo absolute se liberat: g̃ &c. Hęc Pe. Cū g̃ pnia iniūcta ordinek ad tollēdū vel diminuēdū debitū pœnę tpalis

Opinio Tho.

talis qui pniam sibi impositā nō habentē effectū derelictū vt oones pfecit in mortali: si reuertit ad pniam: & tandē moriē i statu grāe: ex quo illā nō iterauit cū p ipsam nil sit solutū de debito pcēnē tpalis: soluet eū i purgatorio nisi p alia bona sic satisfaciat. Qd' si nō reuertatur ad pniam qui pniam pfecit in mortali quācūcq; siue habentē effectū siue nō habentē derelictū: soluet illud debitū in inferno semp: sicut ille qui morīē cū mortalibus & venialib' de vtrisq; soluet pcenā æternā in inferno. Quāuis em̄ pro veniali de beaē pcena tpalis q̄ finē habet: tñ p accidēs ē ꝙ veniale puniatur in inferno pcena æterna. s. rōne stat': qa in inferno nulla est redēptio. Nō em̄ est ille status expiandi culpā ad quā sequit pcena: & ideo semp remanēte culpa veniali durat & pcena. Ita tenet Tho. i. iiij. dist. xxij. Sed de pcena tpa-
De pœna debita pro mortali post contritionē Pe. de Pa. sic declarat in scripto quarti. Peccator postq; est deo reconciliatus: est debitor pcenę finitæ: nō qualitercūq; soluendę: sed i statu grāe in quo solū est deo accepta. Alioquin ē debitor pcenæ tāt̄ę quātā meret culpa: & illa est infinita. Vnde pctōri per se debebaē quidem pœna infinita si erat i mortali: sed mutata fuit in tēporalē suppositō ꝙ perseueraret in amicitia. Acceptauit em̄ de' absolutionē a pœna ęterna: & impositionē pcenę finitæ sub cōditiōe si i grā fieret. Et si quis-
ppec catis,
rat quare deus magis acceptauit absolutionē a culpa sine cōditiōe q̄ absolutionē a pœna? Dicēdū est ꝙ culpa trāsit & macula trāsit & gratia i mometo aduenit: sed satisfactio futura est. Futuris aūt solet cōditio apponi nō aūt p̄sentibus nec prǫteritis: vl' si apponaē certa est: qa si est i grā pro tunc nō pōt esse sine grā. Ideo remissio culpæ fit sine cōditiōe: vel fit simpliciter: qa cōditio existit: vñ sicut p sacrm nō remitteret culpa nisi adesset grā: sic nec postea p satisfactionē remittit pœna nisi adsit grā. Talis ergo dimissa culpa puniet i inferno pœna infinita: nō propter cōmutationem finiti in infinitū: sed quia debitor est pcenę ifinitę: exquo nō soluit pœnā finitā sub cōditiōe qua debuit. Sicut perdēs priuilegiū cleri. incidit de foro meriti ad forum sanguinis: sic q̄ declinat forū ecclesiæ incidēs i mortale ad forum iustitię exterminātis inuenit pœnā ęternā. Hoc qd' dicit Pe. videt intelligēdū de eo qui pniam iniunctā nō habētem effectū derelictū factā in mortali scito ab eo: vel de quo dubitabat contēnit iterare: vel etiā cū credit vel dubitat se debere iterare ex negligētia dimittit & ex labore recusans hic & in purgatorio facere deo emendam de eo. Sed si quis dimittit iteratiōnē talis pnię ex impossibilitate: qa ei deficit tēpus vel credit se eā feciſſe in statu gratię: vel si fuerit in mortali cognito ab eo vel etiā si scit se eam feciſſe in mortali: iterare facit p aliū quē credit bonū: vel etiā si nec per se nec p aliū iterat: credit sibi sufficere ad salutem ꝙ impleuit sibi iniūctā intendēs qd' hic minus facit satisfacere oportet in purgatorio: & sic deo facere emēdam per hmōi omissionē: talis nō dānat. Vnde & ipse Pe. dicit in scripto quarti. di. xl v. q. ij. ꝙ qui facit pniam iniūctā i mortali proie: pro tāto nō tenet iterare: qa pōt in purgatorio satisfacere. Et si dicat ꝙ videt incōueniēs ꝙ tantū quis puniat pro pctō dimisso sicut p nō dimisso: qa pœna ęterna: & sic nō videt i aliquo pfuisse ipsa cōtritio atq; cōfessio. Rñ. Pe. ꝙ licet tāt̄ū puniat extēsiue: nō tñ intēsiue sicut p vno pctō ita diu q̄ p mille: sed nō tā acerbe. Si etiā partē pœnitētiæ fecit, s. in statu gratiæ & vn' dies remāsit p illo die luet pœnā ętnā. si nō pœnitet: tñ nō tā acerbe ac si nunq; cōtritus nec cōfessus ęt nec in aliquo satisfeciſſet: als pctm̄ rediret
nota bene,
Hęc Pe. Nota tñ ꝙ dū qs facit pniam sibi iniunctam si laboratur in mortale: q̄uis bonū sit q̄citissime cōfiteri: tñ cū p solā contritionē pctm̄ dimittat & grā restituat: q̄cito ipse cōfiteri etiam anteq; cōfiteat p sequēdo dictā pniam etiam si sit talis pœnitētia quæ nō relinquat effectū post se: in foro dei realiter satisfacit: qa in statu gratiæ est: vnde in nullo tenet iterare. Ad tollendū aūt omne dubiū tutius videt ꝙ cōfessor: & si dat pœnitētias diutinas: det pœnitētias vt iejuniorum & eleemosynarū atq; peregrinationū & hmōi put regrū pctā: nō tñ iniūgat diuturnas pœnitētias orationū: & pręcipue his de quibus pōt dubitare de recidiuo.

§. V. QVAMVIS VERO PENITENtię iniūgēdę a cōfessore pœnitētib' hodie sint arbitrarię: & ad arbitriū iudicis. i. cōfessoris iponēdæ. vt hī. xxv. q. vij. tpa. & de pœ. dist. j. mēsurā. Et hāc opinionē approbat ꝙsue tudo & gñaliter hoc seruaē. vt dicit Host. i sum. ti. de pœ. & re. tñ vt sacerdos circa hmōi dispētationē cautius arbitreē. notādi sunt casus in qb' ꝙ canones certę pniæ imponunt. Nā & canones pniales tenetur scire sacerdos: als vix in eo nomen sacerdotis constabit. xxxvij. di. q̄ ipsis. Primus cā nō dicit ꝙ p̄sbyter si fornicationē fecerit pniam. x. annoꝝ facere debet h̄ mō. Sit inclusus: sacco indut': & humi ꝓstratus miam dei iugiter implorās: tribus mēsib' continuis de vespera in vesperā pane & aqua vtaē exceptis diebus dñicis & p̄cipuis festiuitatibus i qb' modico vino pisciculis & leguminib' recreaē: elapsis & finitis sic tribus mēsibus exit de carcere: nō tñ procedit in publicū ne grex fidelis in eū scandalū patiaē: p hoc apparet ꝙ loquitur de publico: post h̄ resumptis aliquātulū viribꝰ anno vno & dimidio in pane & aqua pœniteat exceptis dñicis & aliis p̄cipuis festis: in quibus vino & ſagimine ouis & caseo reticiē. Finito sic prio anno & dimidio parciceps fit sanguinis dñi & ad pacē & ad psalmos cū aliis fratribꝰ cantandos in choro admittit: tñ ad cornu altaris nō accedat: sed minoꝝ ordinū tm̄ officia gerat. Deide vsq; ad expletionē septimi ānī tres dies. s. scd'a quarta & sexta feria exceptis diebus paschalibꝰ q̄ sunt qnquaginta: in pane & aqua ieiunet: tñ scd'am feriā vno psalterio vel vno denario poterit redimere. Si sic septimū annū cōpleuerit pōt eū eps ad gradum pristinū reuocare: ita tñ ꝙ in tribus annis subsequētib' oī sexta feria nulla interueniēte mia in pane & aqua ieiunet. Sacerdoti ēt pro quolibet pctō siue crimine qd' depositionē inducit: est cōsilius pnia iniūgēda. ꝓbant hęc oia. lxxxij. di. p̄sbyter si fornicationē fecerit. Et intelligunt qdā etiā si fornicatio simplex sit: alꝰ de adulterio vel incestu. Sed' canon dicit ꝙ sacerdos cognoscēs filiā suam spūalē. s. quā baptizauit: vel cōfirmari fecit: vel in pnia audiuit: pniam. xij. annoꝝ agere debet: & ē si i publicū ꝓdierit deponēdus. Eps aūt q̄ talia cōmisit. xv. annis pœniteat. Mulier ꝙ religioni tradenda est rebus: suis pauperibꝰ erogatis. xxx. q. j. li quis sacerdos, &. c. nō debet. Tertius canon dicit ꝙ si quis contra naturā peccauerit & est clericus: deponi debet vel religioi tradi si corrigibilis appareat ad ꝓpetuā pniam peragēdā: si laicus excōicari & a cœtu fidelium vsq; ad cōdignā satisfactionē debet fieri alienus. de excel. ꝓlatoꝝ. clerici. iiſgę qd' notat infra eodē. ver. quadragesimus. hoc aūt vitiū maius est q̄ si quis matrem cōgnoscat. xxxiij. q. vij. adul terij. Quartus ꝙ sacerdos qui interest clandestinis nuptijs triennio suspenditur: & si hoc culpa exegerit grauius puniaē. de clandestinis desponsa. cū inhibitio. Per constitutiones autem legatorū apl'icę sedis in ꝓuincia: tales siue sint clerici siue laici excōmunicati: sed ꝙ circa sedem apostolicam absolui non possunt intelligas tu a peccato. Cōsuetudo tamen in plærisq; locis tales excommunicatos reputat quousq; per sedē apostolicā fuerint absoluti: puto tamen ꝙ assignanda sit dies talibus infra quā iter arripiāt: qua elapsa si non obedierint: sunt ad hoc per censurā ecclesiasticā compellendi. Et ex quo ꝓpter hoc ligati erāt: nō debēt absolui quousq; iter perfecerint. ar. de appel. questiōi. Quintus ꝙ si quis votum simplex violauerit: tribꝰ annis pœnitere debet. xxvij. dist. si vir. Sextus ꝙ si quis excōicatus celebrauerit triēnio pœnitere debet: & a vino & carnibus abstinere. xj. q. iij. de illis. Septimus ꝙ qui aliū iniuste accusat ad mortē. xl. dies in pane & aqua: & p̄septē sequētes annos pœniteat: & hoc si accusat' occisus fit: si vero mebrū tm̄ ꝓdidit per triēniū. de accu. accusati. Octauus ꝙ quicūq; filiam spūalē vel cōmatrē suā cognoscit: per septē annos pœniteat: & ei cōsentientes similiter. xxx. q. iij. nō oporter. Nonus ꝙ si quis desponsatā alij duxerit: eā dimittat &. xl. dies in pane & aqua ieiunet: & per septē annos sequētes pœniteat. de spon. duo. accępisti. Decimus ꝙ qui cognoscit duas cōmatres vel sorores: siue viuat vxor siue non; ad minus per septē annos pœniteat: licet plus deberet. xxx. q. iij. si pater. Vndecimus ꝙ homicida volūtarius sine spe restitutiōis deponitur: & septē annis pœniteat. l. dist. miror. Duodecimus ꝙ casualis per quinq; annos pœniteat. l. dist. eos. & duob' sequētib'. c. Tertiusdecimus ꝙ si hoc factū sit, ꝓpter necessitatē euitabilē p duos ānos debet pœnitere. l. dist. de his clericis si eē ineuitabilis in nullo imputareē. l. di. quia te. quod verū est quo ad pctm̄: sed quo ad cautelā & innocentiā suā ecclesiæ oſtēdendā bonū est pœnitere, de homi. c. ij. §. fi. Sed etsi qs
per insaniam

p insaniā cōmittat homicidiū nō imputaē. iij. q. ix. indicas xv. q. j. aliquos: &. c. illi. &. c. si qs insaniēs. Qui ꝙ ēt intuitu disciplinę incaute pcutiendo occidit: deponit. de homi. presbyterū. xv. q. j. si qs nō iratus. sed & qui ligatū latronē interficit: deponit. de homi. susceꝑimus. Quartusdecimus ꝙ matricida p decē annos pœniteat ꝑm formā satis asperā traditā. xxxij. q. ij. latorem. Vxoricida aūt imponit maior pnia. talis em̄ & q dīm occidit nunq; equitat nec vehiculo deportaē. vt patet. xxxiij. q. ij. admonere. &. c. quicūq;. Quare dixit Hugo ꝙ maius pctm̄ est vxoricidiū q̄ matricidiū: cū grauius puniaē. ar. xxxiij. q. j. nō afferam, alij ꝛ: sed iō maior pnia i ponit: qa promptiores sunt hoies ad occidēdas vxores q̄ matres. ar. ff. de pœnis. l. aut facta. §. fi. Decimusquintus est ꝙ periurus p. xl. dies in pane & aqua: & p̄septē sequentes annos peniteat: & semp debet esse in pnia. finteriori. vj. q. j. quicūq;. Decimussextus i falsa mēsura. xxx. die rum in pane & aqua pnia est imponēda. de cōtrahen. emp. vt mēsu. q. Decimusseptimus si quis solēniter pœnituit, & postea redit ad vomitū. x. annis pœniteat. de pœ. di. v. si q ꝙ. Decimusoctauus qui deuotā seu montalē cognoscit. x. annis pœniteat. & ipsa filꝛ pniam agat ꝑm formā traditam xxvij. q. j. de filia. &. c. deuotam. Decimusnonus qui cantat missam & nō cōicat: vno ano debet pœnitere & iterī a cele bratiōe missarū cessare debet. de pœ. di. ij. relatū. Vigesimꝰ sacerdos qui mortuū clericū inuoluit in palla altaris. x. annis & quinq; mēsib' pœniteat. Diacon' ꝙ triēnio & dimidio siue sex mēsibus. de cōse. di. j. nemo p ignorātiā. Vigesimusprimus q cōmittit sacrilegiū in violādo ecclesiā: vl' chrisma: seu calicē sacrū pollutis manibus accipit vel filia cōmittit: annis septē pœnitet. in duob' primis nō intrat ecclesiā: & vsq; ad quartū nō offert: & trib' diebus in hebdomada a vino & carnib' abstinet iejunādo: sed & alia ꝙside randa sunt: sicut hoc plenius inuenitur. xij. q. ij. de viro. Vigesimusecūdus si parētes frangūt spōsalia filioꝝ triēnio separantur a cōione: & filij sūt in culpa sunt: sed si filij ꝑm promissionē factā cōtraxerunt: excusant virtq; quo ad pœnā eccliæ intelligas: nō quo ad reatū ex quo dederūt operam in cōtrariū. xxxj. q. iij. si quis parētes. argu. de pœ. dist. j. si cui. Vigesimustertius qui ducit in matrimoniū quam polluit per adulteriū: qnq; annis pœniteat. xxxj. q. j. si q̄ vidua. Vigesimusquartus ꝙ maledictus contra deū vel aliquē sanctoꝝ suorū linguā suā publice in blasphemiā relaxās: debet agere pœnitētiā p. vñ. hebdomadas sicut habeē de maledi. i statuimus. Vigesimusquintus i sacerdote denudante illū qui sibi cōfessus est verbo vel signo: quia debet a sacerdotali officio deponi & ad agendā pœnitentiā ppetuā in arctū monasteriū detrudi. de pœ. distin. vj. sacerdos Vigesimussextus q cōpulsus cōditionaliter periurat: si liber sit. xl. diebus i pane & aqua ieiunet: & p̄septē annos seq̄tes pœniteat: si seruus sit trib' annis. xxij. q. v. qui compulsus. Vigesimusseptimus qui ꝓiurat in manibus epi vl' in cruce sacrata trib' annis: qui in nō cōsecrata vno anno pœniteat: qui coactus & p ignorātiā tribus qua dragesimis xxij. q. v. ca. ij. Vigesimusoctauus qui scienter falsum iurat vel aliū iurare cōpellit. xl. diebꝰ ieiunet i pane & aqua: & per sequētes septē annos pœniteat. xxij. q. v. si quis conuictus. Vigesimusnonus qui in dicendis horis canonicis & aliꝭ officiꝭ diuinis a cōsuetudine metropolitanę proprię ecclię discrepat. vj. mensibus cōiōe priuatur: si ex cōtēptu hoc accidat. xij. di. de his. Trigesimus eps qui ordinat sine iusta causa clericum inuitū absolute vno anno suspendit. lxxiij. di. c. j. Trigesimusprimꝰ eps qui correctionē de vēditione mysteriorū dissimulat duobus mēsibus: sacerdos quatuor: diaconi & cęteri ad arbitriū iudicis pœniteāt. j. q. j. qcqd inuisibilis. Trigesimussecūdus fortilegus. xl. diebꝰ pœniteat. extra de fortilegiꝭ. c. reqsiſti. Trigesimustertiꝰ q viditi astrolabio: duob' annis pœniteat. de fortil'. c. ex tua rū. Trigesimusquartus si p negligentiā aliqd de sanguine christi stillauerit in terrā. i. tabulā terrę adhęrentē: lingua lābat & tabula radat: si nō fuerit tabula locus cōradat & cauād o cōburat: & cinis iux ta altare recōdat: & sacerdos xl. diebꝰ pœniteat. Si sup altare stillauerit calix sorbeat minister stillā: & trib' diebꝰ pœniteat. Si sup linteū altaris & ad aliꝰ stilla puenerit. vñ. dieb'. si vsq; ad tertiū. ix. si vsq; ad quartū. xx. diebꝰ pœniteat: & liteamia q̄ tetigerit stilla trib' vicib' minister abluat calice subterposito & aq̄ ablutiōis sumat: vel iuxta altare cōdat: si sine abominatiōe
sumi nō pōt. de cōse. di. ij. si p negligētia. Trigesimusquintus si p ebrietatē vel voracitatē eucharistiā euomuerit. xl. diebꝰ si sit laicus: clericus aūt. lxx. diebꝰ. cps. xc. diebꝰ pœniteat: si ꝑpter infirmitatē hoc accidit. vij. diebꝰ. de cōse. dist. ij. si qs p ebrietatē. Trigesimussextus q p̄sbyterū interfecerit. xij. annis pœniteat. de pœ. & re. c. ij. Trigesimusseptimꝰ qui domū vel aream volūtarie succendit sublata vel incēsa oia restituat: & trib' annis pœniteat. extra de iniur. c. si qs domū. Canon tñ dicit ꝙ si ex odio vel ꝓ vindicta hoc fecerit excōicari debet: nec absoluet quousq; satisfecerit: pnia aūt iponit vt Hierosolymis vl' i Hispania vadat: i deiser uitio ꝓ annū integrū moraturus. Si quis archieps vel eps hoc relaxauerit dānū restituat & p annum ab officio epali abstineat. xxiij. q. viij. pessima, hodie postq; denūciati sunt nō pnt absolui citra sedē apl'icā. de sen. excō. tua nos. Trigesimusoctauꝰ qui cōicat heretico insciius annovno pœniteat: qui sciēter gnq; annos. Qui permittit hæreticū cātare missam ignorāter. xl. dies si pro reuerētia ei' per annū: si ē subuersionē fidei tamq; hæreticꝰ dānat: nisi p. x. annos pœniteat. Si quis recesserit ab ecclesia ad hæreticos fugiēs & alios ad hoc idē faciēdū induxerit. xij. annis pœniteat: tres extra ecclesiā: septē inter audiētes, duo extra cōionē: & sic duodecimo anno cōionē sine oblatione participat. xxiiij. q. j. si qs dederit. Trigesimusnonꝰ q ignoranter cognoscit duas sorores vel matrē & filiā vel amitā & neptē. vij. annis pœniteat: si sciēter ppetuo careat cōiugio. xxxiij. q. ij. si qs cū duab'. Quadragesimꝰ qui cū brutis coierit pius q̄ per septē annos pœniteat. Idē pro incestu. xxxiij. q. ij. hoc ipm & §. sequētibus. Quadragesimusprimus patronus qui res eccl'ię dilapidat: anno vno pœniteat. xvj. q. vij. filijs. Quadragesimussecūdus qui lustrat domū suā cū magicis & incātationib': quinq; annis pœniteat. xxvj. q. v. qui diuinationes, &. c. nō licet. Quadragesimustertius si mus comedat corp' christi: sacerdos, xl. dies pœniteat: si ꝓdidit. xxx. dies, de cōse, dist. ij. qui bis & talis qui bis baptizatur vel etiam cōfirmatur sit de foro ecclesię & cogit fieri regularis. de cōse. dist. iiij. dictum est.

¶ De celatione & sigillo confessionis. Cap. XXII.

DE CELATIONE CONFESSIOnis. Nota ꝑm Tho. in. iiij. dist. xxj. ꝙ audiēs confessionē tenet cælare eā. Quia in sacramentis id quod geritur exteriꝰ: est signū eius qd' geritur interi': vnde sicut de' hoi cōfitēti tegit pctm̄ interi': ita & sacerdos debet cælare exteri'. Vñ tāq; violator sacramēti est reuelator cōfessiōis. Est & alia ratio: qa. s. hoies p hoc magis attrahunē ad cōfessionē & simplicius cōfitent: vnde & si aliqd' periculū. futurū imineret: & hoc sciret solū p cōfessionē: vt de hęretico q corrūpit fideles: vl' de matrimōio illicito: qd' qdā volūt ꝓhere: vl' de additiōe faciēda: nō ꝓpter hoc debet reuelari ꝛofessio ad ꝑpediēdū malū: vt quidā dixerunt: sed falsum est. Debet aūt monere eos q ꝓfitenē vt obuiēt vel desistāt: & ꝑplato dicere ꝙ vigiler sup gregē suū & hmōi: sine vlla reuelatione. Hec Tho. Quid si iudex ingreret ab aliq; an sciat aliquid de tali materia in ꝓfessiōe vel p aliū modū? Dicit Guil'. ꝙ si nō pōt declare alio mō iniquū iudicē: pōt rñdere nihil inde scio: qa subintelligit vt hō: vel etiā nihil scio etiā p cōfessionē: qd' itelligitur tibi reuelandū, sicut exponit illud Mat. xxiij. De die illo & hora nemo scit nec filius hois: & itelligit reuelandū nobis: vel nihil scit inquantū hō p scientiā acq̄sitā: & si sciat p infusam: pōt etiā hoc iurare. Sed nec etiam ꝑm Pe. de Pa. in. iiij. dist. xxj. p licētiā aut præceptū cuiuscūq; superioris ēt papę factū sub pœna excōicatiōis licet reuelare ꝓfessionē

ga ſigillū cōfeſſionis ē de iure diuino & de neceſſitate ſacri: papa aūt licet aliqn diſpēſet in p̄ceptis diuinis: vt in votis nō tū i ſacris pōt diſpēſare: vt ꝙ gs nō baptizet vel nō cō fiteat. Qđ dictū eſt ꝛelationē cōfeſſionis eſſe de ſacri neceſſi tate: nō ſic intelligit ꝙ nō ſit verū ſacrm: etiā ſi nō ꝛelaret ga vtiq; verū ſacrm eſſet ſi ſacerdos reuelaret: ſicut etiā ſi deus nō tegeret: ga ipſe nō ſatisfacit. Sed dr̄ cælatio conſeſ ſionis de neceſſitate ſacri: ga natura ſacri neceſſitat eum ad cælādū. Natura dico & quātū ad id qđ eſt ſacrm: ga ſit in occulto ſol⁹ cū ſolo: & q̄tū ad id qđ eſt ſacrm: & res. ſ. p̄nia interior q̄ etiā eſt occulta. Et quātū ad rē tm̄. i. remiſſionem peccatorū. No. ſm Pe. de Palu. qđ dicit Tho. ꝙ occultatio confeſſionis eſt de eſſentia ſacri: nō ſic eſt intelligēdū ꝙ ſit eius materia vel ei⁹ forma: ſed ꝙ eſt de natura ei⁹ obligatio ad occultationē. Sicut ſi dicereꝝ de eſſentia leuis eſt ferri ſurſum: vel de eſſentia matrimonij eſt reddere debitū i. obligatio ad hoc ip̄m. Eſt aūt p̄tm̄ mortale reuelare confeſſionem: ga contra ius diuinū & poſitiuū: vñ & grauiter punit ab eccleſia. Nā de iure antiquo debet talis deponi & oīb⁹ diēb⁹ vitæ ſuæ ignominioſus fieri & peregrinari, de pœ. di. vj. ſacerdos ſed ſm Decretalē. ej⁹ de pœ. & re. oīs. debet deponi. & ad agendū ꝑpetuā pniam in arctū monaſterīū detrudi. ſm Hoſ. faciet primā certo tpe exin de aliā: ſed hæc pnia ponēda eſt i iudicio q̄n quis cōuincitur de hoc vel fateſ in iure, nam alſ in foro pniæ videſ eſſe arbitraria pœnitentia pro hmōi p̄cto ſicut pro aliis peccatis.

§. I. DE LICENTIA AVTEM CONFITENTIS

C̄ quis p̄tm̄ ſuū poſſit cōfeſſor alteri manifeſtare: ſm Tho. & Pe. Tñ nō debet vt tali licētia niſi ad vitādū aliquod malū. Tenet aūt ille cui, aliquid reuelatur de licētia pœnitentis nō reuelare ſed illud ꝛelare: niſi forte p̄ctor velit ꝙ ille abſolute & libere ſciat. Licētia tñ quā dat pœnitens cō feſſori de reuelā do quātūcūq; gnalis: nō intelligit niſi ad bonū cōfitentis, ſm Pe. de Pa. Et nota ſm Pe. de Palu. ꝙ ſi iudex diceret alicui captо pro maleficio: da licētia cōfeſſo ri vt dicat ſi cōfeſſus es de hoc vel de illo: nō tenetur dare: nec ex hoc ſuſpitio debet haberi cōtra eū de delicto: ga forte hoc facit ꝓp vitādū ſcandalum. Sed & ſi daret licentiam ꝓfeſſori: ſic licēciat⁹ nō debet dicere p̄tm̄ illd⁹ ſi cōmiſiſſet. Itē ſi prælat⁹ p̄ciperet cōfeſſori vt dicat ſibi p̄tm̄ alicui⁹ qđ eſt oīno occultū: etiā ſi cōfeſſus dediſſet licētiā ipſi vt diceret: nō teneť obedire dici ſibi p̄ciſpiēti vt dicat ſi ſcit nec debet dicere: ga fori ſ miſcēdi. ſ. cōrēctio⁹ & pnialis. Sed ſi, cōfeſſor ſcit p̄tm̄ alicui⁹ nō ſolū p cōfeſſionē: ſed etiā p aliū modū: puta qa vidit vl audiuit pōt dicere ꝙ illd⁹ vidit vel audiuit p talē & talē modū: dū tñ dicat id ſcire p confeſſionē. Nec refert vtrū pri⁹ cōfeſſionē audierit: & poſtea p aliū modū ſciuerit vel ecōuerſo. In quo caſu. ſ. ſi pri⁹ ſciuit pec catū añ cōfeſſionē oportet ꝙ ꝑteſtet ſe non recipe illud in cōfeſſiōe: ga etiā ſine ꝑteſtatiōe dicere pōt quātū extra cō feſſionē ſcit. Nec tñ hmōi dicere debet ſine magna cā & rōnabili. Itē ſm eūdē Pe. cū cōfeſſio nō auferat cōfeſſori ius ſuū, nec cōferat ei ius nouū i alio foro: qcqd videť cōfeſſo ri faciēdū vel omittēdū ꝓ bono ipſi⁹ cōfitētis vel ꝓ bono cōi pōt facere vl omittere: dūmō ꝙ hoc nō reueleť cōfeſſio ad qđ ſolū obligat: licet alſ id nō eſſet faciur⁹: vñ ſi p confeſſionē prioris vel alteri⁹ ſcit abbas qđ nō expedit priori tenere monaſteriū: & ſit talis q alſ ad libitū pōt amoueri: expectet q̄uſq; ſine nota ꝛelationis poſſit eum amouere & tūc ſtati amoueat. Cū em̄ ex audiētia cōfeſſiōis obligeť ad medēdū aīę pœnitētis ſicut medic⁹: abſq; tñ reuelatiōe cōfeſſiōis: ex quo aliquē i cura ſuſcipit: teneť ei dare reme diū cōtra recidiuū. Et ſic in propoſito c̄cito pōt amouear quem etiā amouere poterat. Si aūt talis erat g ſine iuſta cā amoueri nō poterat: cū audiētia cofeſſionis nullū ius præ beat ſibi in alio foro i quo nō cōſtat ſibi vt iudici: amouere nō pōt, idē Tho. Itē ga prælat⁹ licētiā intrādi villā ſeu ciuitatē ſubdito ad libitū cōcedere pōt vl negare: licet alſ nō eēt negatur⁹ ꝓpter piculū qđ ex ſola cōfeſſiōe nouit negare pōt dū tñ ex hoc ſuſpitio nō oriať. In occulto tñ ſemp monere pōt illū g cōfeſſus eſt: ga hoc nō eſt reuelare con-

ſeſſionē. Silr curat⁹ ꝓpter cōfeſſionē nō pōt negare cōfeſ ſo cōtonē: qñ alſ eā dare teneť: puta in paſchate: alſ ſic dicens. Nō teneor nūc tibi dare & nō obijciens de crimine cō feſſo: nō ꝓ hoc dr̄ reuelare cōfeſſionē. Sed ſi cui cōq̄rēti cō tra ſuū parochialē ſacerdotē: ga non vult ſibi dare euchariſtiā: ipſe ſacerdos diceret corā alijs q̄ ꝑ facit: ga habet p̄tm̄ a quo ipſe nō pōt abſoluere: & ipſe nō vult ire ad ep̄m: hoc eſſet reuelare cōfeſſionē: c̄quis ipſe nō intēderet hoc: ga gra uitatē p̄tī expreſſit. Hec Pe. Et idē eſt cum dicit ſe audiſſe quēdā noiando eū & nō abſoluiſſe. Silr de ep̄o q ꝙ confeſ ſion ē nouit corruptionē monialis q̄ petit bn̄dici: ga aut ē caſus i q̄ teneť: & tūc negare nō debet: ga ſi ꝓ cōfeſſionem eiuſdē ſibi cōſtat nō tñ ſibi ꝓ ſtat vt iudici i illo foro i̊quo ſicut ab ordinatio mōaſterij petit bn̄dictionē & q̄libet ꝓ ſeipſa. Si aūt hoc ſcit ꝙ cōfeſſionē ei⁹ qui vidit vel illi⁹ qui eam corrupit: nō ſufficienter cōſtat: etiā ſi extra cōfeſſionē dixit: vñ negare nō debet. Si aūt alſ ſcit nō teneť bn̄dictio nē ip̄artiri: & pōt ſine reuelatione cōfeſſionis negare ita cō fitenti ſicut non confitēti. Et qđ dictū eſt de benedictione monialium. ſ. virginali: idem eſt de benedictione abbatiſ ſarum cum virgines præficiuntur: qđ tamē non eſt neceſ ſarium virginē. ſ. præfici virginib⁹ & nō aliā. Nā & vidua poreſt eſſe abbatiſſa. ſicut Paula mater Euſtochij: tamen abſurdū videť eis ꝙ monialib⁹ benedictis poſſit abbatiſ ſa p̄eſſe carēs illa bn̄dictione: ſicut etiā ſm iura profeſſis nō debet nouitia ꝑferri i abbatiſſam: imo nec ꝑſeſſe tacite nec exp̄ſſe. de elec. c. indēnitatib⁹. in p̄i. li. vj. Quia tñ qđ nō ꝓhibitū eſt ꝓceſſum eſt: ideo videť ꝙ bn̄dictio abbatiſ ſarū quarūcūq; nō reqrat virginitatē magis q̄ abbatū: cū nō ſit iure cautum: ſicut de bn̄dictiōe⁹ ginū. Hec Pe. de Pa. Silr ga hō liberā electionē habet licet p ſolā p̄feſſionē ſciat aliq̄ indignū ad ꝓlaturā ad quā eligit: quē alās purabat diguū nō debet eligere ex cōſcientia ſibi ſic dictāte: ga eligē do ſcieter dignū vl indignū negotiū gerit iter ip̄m & deū vñ pōt etiā ex his q̄ ſcit vt de⁹ iudicare in ꝓpoſito. Sed be ne putarē ꝙ pateret p̄enas iuris: puta ꝙ eſſet priuat⁹ vo ce eligēdi: & a fructib⁹ p trienniū ſuſpēſus: qui eligeret illū quē ſcit vt de⁹ indignū: ſed neſcit vt hō: ga de his q̄ ſcit hō vt deus ſolū habet deū vltorē nō hoiem & hmōi. Pe. c̄quis aūt dimidiādo ꝓfeſſionē non ſit tibi ſacramētū: teneť tamē ꝛelare ſacerdos: quia pars eſt ſacramēti. Petrus.

§. II. QVI TENEANTVR AD SIGILLVM

C̄feſſionis. Dicit Pe. de Pa. vbi. ſ. ꝙ ad cælādū cōfeſ ſionē teneť is ad quē cōfeſſio puenit licite vl illicite: mediate vl imediate: vñ & nō ſacerdos q̄ caſu neceſſitatis audit de mortali b⁹ & venialib⁹ teneť ad ſigillū confeſſionis. Item interpres quē pœnitens ꝓ ſe adhibet. Itē qui caſu audit. Itē is cui de licentia cōfitētis reuelauit. Itē qui ſe confeſſorē fingit. Itē qui latēter abſcōditus cōfeſſionē audit: qđ eſt ſacrilegiū & iniuriā facere ſacro. Item confeſſor anteq̄ abſoluat & etiam cū nō abſoluit teneť ꝛelare. Item nota ꝙ cū quis recipit aliquid ſub ſigillo cōfeſſionis: c̄quis ei non fuerit cōfeſſus dicēs illud: tñ ita debet ſecretū tenere ac ſi haberet in cōfeſſione: nō quidē ꝛōne ſacramēti qđ ibi nō eſt: ſed rōne promiſſi: ſi ꝓmiſit illud ſic ꝛelare. hoc ſm Tho. & Pe. de Pal. Dicunt tñ Tho. & Pe. ꝙ hō nō debet aliquid de facili recipere in confeſſione. Addit aūt Pe. de Pa. ꝙ q tra dit qđ accipit in cōfeſſione: c̄quis nō eſt ꝓfeſſio: videť tñ fa cere irreuerentiā ſacramēto: cū nihil ſit eque ꝛelandum eo qđ in cōfeſſione ſcitur. Silr cū aliqs accipit ab alio cōſiliū recōmendans vt illud ſeruet ſecretū: tenetur ad cælandū & frangens mortaliter peccat. Ea tñ quæ quis recipit ſub ſigillo cōfeſſionis & nō in cōfeſſione nō plus obligant c̄ cū quis iurat tenere ſecretum: vnde qñ iurauit tenere ſecre tum aliqđ malū qđ manifeſtādo: cū alſ nō poſſit impedi ri illud malū auferť vt ꝑdito aliqua & hmōi teneť mani feſtare non obſtāte iuramēto. xxij. q. iij. inter cætera. Ita & quod accipit ſub ſigillo confeſſionis & non in confeſſiōe.

§. III. AD QVE SE EXTENDAT SIGILLVM

Cōfeſſionis. Dicit Tho. i. iiij. ꝙ directe nō niſi ad illa q̄ cadūt ſub ſacrali cōfeſſione: indirecte aūt extēdit ſe non ſolū ad eaq̄ cadūt ſub cōfeſſiōe ſacrali vt p̄cta: ſed etiā oīa alia p q̄ poſſet p̄ctor vel p̄tm̄ deprehēdi: vt ſi diceret ꝙ nō abſoluit eū: vl talis (cui⁹ impedimētū cognouit ꝓfeſſio nē ſolū) nō eſt in tali vxor. Nihilomin⁹ et alia q̄ ꝓfeſſio ne dicunt

ne dicunt nō ꝑtinētia ad ꝓfeſſionē ſummope ſunt ꝛelāda: tū ꝓpter ſcādalū: tū ꝓpter ꝓnitatē q̄ ex ꝓſuetudine ſequit ad dicēdū audita in cōfeſſiōe. Tho. Pe. de Pa. pleni⁹ proſequit iſtā materiā dicēs: ꝙ directe & p̄cipal⁹ p̄cta ꝓfeſſa & circūſtātię inquātū hmōi & ꝓſona tertia cū qua gs cōfiteť ſe peccaſſe cadūt ſub ſigillo cōfeſſiōis: licet q̄dā ꝑ negēt de ꝓſona cū qua gs cōfiteť ſe peccaſſe: qđ tñ ipſe reprobat. Et q̄ locutionē de p̄cīs cōfeſſis pōt deuenire p ſe vl ꝑ accidēs directe vel indirecte: vel p quēcūq; aliū modū i aliquā cognitionē vel ſuſpitionē vel opinionē vel dubitationē de cōfeſſo: vel inquātū pōt ſibi ꝓuenire detrimentū vel i aīa vel in corpe: vel in poſſeſſiōe vel fama vel amicis: vel pōt ꝙ hoc ſcādalū i pp⁹ gnari: vel cōfeſſio magis odioſa vel min⁹ dilecta vel magis onerоſa vel min⁹ p̄ciоſa deputari debet cōfeſſor ab hmōi locutiōe abſtinere. Et ga raro vel nūq̄ pōt cōtingere: gn ex reuelatiōe p̄ctōr⁹ in cōfeſſiōe ſcitor⁹ & nō p aliā viā poſſit ſeq aliqđ de p̄dictis ic̄ueniēcibus: c̄quis forte qñq; nullū cōtingat: multū debet cauere ꝙ nō dicat p̄cta audita in cōfeſſione quantūcūq; gnal⁹ loquať vel quō dicat. Hęc Pe. Et magr̄ Vmb. dicit: ꝙ cauēdū eſt ne vnq; dicat qs i ſermone vel aliqua locutiōe. Ego au diui iſtū caſum in confeſſione. Nec vnq̄ debet dicere i illa abbatia vel villa vel caſtro i quib⁹ audiui cōfeſſionē fiūt multa p̄cta & hmōi: ga ꝙ hoc credūt ſimplices ꝙ ꝑ ſit reuelare cōfeſſionē c̄quis ꝑ non ſit reuelare ſm Pe. niſi ex hmōi locutiōe poſſet p̄tm̄ alicui⁹ deprehēdi. Dicēdo aūt: iſte cō feſſus eſt mihi p̄cta ſua nō ē reuelare: ga nihil ponit i pala: ga ſi dixerim⁹ ga p̄tm̄ nō habem⁹ &c. Sed dicēdo fuiſſe ſibi cōfeſſum de magnis & multis hoc ē reuelare ſm Pe. Bona aūt alicui⁹ opa q̄ ſcit ex cōfeſſiōe: puta ga eſt virgo vel ga nūq̄ peccauit mortal⁹ & hmōi licet dicere: niſi ga ex hoc ꝙ vn⁹ laudať de hmōi: p̄tm̄ alteri⁹ quaſi reuelať cū nō laudať de eodē: ga qđ de vno dr̄ de alio negať. diſt. xxv. qualis. vñ ſi de duob⁹ cōfitētibus dicit cōfeſſor de vno ꝙ ē virgo: ſtatim eēt ſuſpitio ꝛ aliū ſi idē nō diceret. Hęc Pe. de Pa. Vñ & Vmb. dicit ſimpl⁹ abſtinēdū ab hmōi locutiōibus. addēs idē Vmb. ꝙ ꝓfeſſor debet ēt cauere ne vnq̄ ꝑ aliqđ genus p̄cti cōfitēti oſtēdat minorē familiaritatē vel ſignū minoris dilectiōis. Alia q̄ dr̄ in cōfeſſiōe nec p̄cta nec va lētia ducere i manifeſtatiōnē cōfitētis vt ꝙ ī tali terra ſint bona blada & hmōi nō cadūt ſub ſigillo cōfeſſiōis. Nota ēt ꝙ ſi cōfeſſor indiget cōſilio alterius: niſi habeat licētiā a cōfitēte de ꝓſona manifeſtāda: debet log ita obſcure & caute & a remotis vt nullo mō poſſit cōſules imaginari de ꝓſona: vñ debet cōſiderare horā & tp̄s idoneū. Nā ſi qs audit cōfeſſionē clerici alicui⁹ quē videt q habet cōſulere ad pedes illi⁹, ꝙ cōfeſſiōe: nec ali⁹ potuit aduenire: ſi cōfeſſor vadit ſubito ad interrogādū illū de aliquo caſu ſimoniaco & hmōi: nōne ſatis & ꝓbabil⁹ & quaſi violenter habebit ille ſuſpicari de illo clerico? Et iō i hmōi magna cautela adhibēda ē: ꝙ ſi cōfeſſor neſciret vel ſi nō poſſet caſum expri mere ſup quo indiget cōſilio: qn ille cōſultor intelligeret ꝓſonā: & ipſa nō vult ſciri: debet ire ad alios ꝙ cōſilio ꝙ ſi aliū ſufficiētē habere nō p̄t: nō ſe itromittat: vñ & ipſe Pe. de Pa. dicit ꝙ ſi nō poſſet cōfiteri p̄tm̄ ꝓriū niſi dicendo aliqđ ꝑqđ manifeſtaret cōfeſſionē alteri⁹: nō debet illud cōfiteri ēt ſi eēt mortale: ſed ſufficit tūc cōtritio cū ꝓpoſito cōfitendi: qñ habebit copiā talis ſacerdotis: cui illud p̄tm̄ ſuū cōfitēdo nō manifeſtet cōfeſſio alteri⁹. Rō ē ga fortior eſt obligatio ad ꝛelādū ꝙ ad cōfitēdū. Si qs aūt in cōfeſſione reuelāt credita & debita ſua & hmōi: vtrū & qñ ſacerdos poſſit aliqđ reuelare, vide. ē. de cōfeſſione in hac. iij. parte tit. xxiij. c. xix. Et qa in Cle. cupiētes. de pœ. dr̄ ꝙ ꝓfeſſores religioſi debēt facere cōſcientiā ſibi cōfitētibus de ſolutiōe decimarū: alſ ſi ſciēter omittūt ſunt ſuſpēſi ab officio p̄dicatiōis donec faciunt ſi cōmode poſſunt. Et ſi interim p̄dicant ſunt excōicati ipſo facto: de qua ſnīa excōicationis & ſuſpēſionis vide. i. in ti. de cēſuris eccl⁹ iaſticis. Et ſciendū ꝙ ibi dr̄ ꝙ hoc intelligitur ſm Pau. de Leaza & Pe. de Ancha. ſi ipſi cōfeſſores fuerint a p̄latis eccl⁹ iarū ſuper hoc requiſiti: ſicut hoc dr̄ exp̄ſſe i illa Cle. de p̄dicatoribus. Si qs aūt vellet ſimpl⁹ intelligere Cle. illā. ſ. ꝙ teneantur cōfeſſores facere cōſcientiā cōfitētibus ēt ſi de hoc nō fuerint requiſiti: qa de hoc alij doctores nil dicūt. Tūc videť ꝙ ſufficiat facere cōſcientiā p iſtū modum. ſ. ꝙ ſi exigerent ſint parati dare ad mādatū eccleſiæ: alſ vt dictū eſt non eſſent in ſtatu ſalutis & contēnūt præceptū eccl⁹ ię. Et vbi eſt cōſuetū dare de toto facere cōſcientiā vt dent. Vbi vero aliqua quota ēt parua cōſueuit dari illā dent. Nec tñ videť ꝙ oporteat facere cōſcientiā niſi de principalibus domus. Nam filiāſamilias ſerui & hmōi dare non poſſunt. Quid aūt ſit decima, quibus debeat dari: & a quibus vide. ē. in. ij. parte. titu. iiij.

TITVLVS. XVIIII. DE STATV PDICATOR.

¶ De. xvj. ꝓprietatib⁹ cœlor. quas debent habe prædicatores. & xix. priuilegijs. prædicator. Cap. I.

CELI ENARRANT GLORIA dei. Pſ. xviij. Licet ſm ſupficiē literę ēt verū ſit: ꝙ cœli materiales enarrēt gloriā dei: eo modo quo dr̄ ꝙ opus laudat magiſtrū. Ex magnitudine enim & pulchritudine & ordine & influētia & virtute cœlorū cōprehendit gloria & magnitudo dei qui eos creauit. ſm illud Roma. i. Inuiſibilia dei per ea quæ facta ſunt intellecta cōſpiciunť. Tamē principalis ſenſus eſt de ap̄lis & alijs prædicatoribus: de quibus tria notantur.

¶ Primo ex aſſimilatiōe habēt in ſe p̄fectionē: quia cœli.

¶ Sc̄o ex actiōe hñt ab eccl⁹ ia priuilegiationē: ga enarrāt.

¶ Tertio ex narratione habent mere determinationē. quia gloriam dei.

§. I. ASSIMILANTVR PREDICATORES

Cœlis: ga vt digne prædicēt debēt habere cōditiones cœlorum ſpiritualr: quas declarat dñs Io. Do. cardi. ſ. xv. ſic di. Quales eſſe oporteat doctores eccl⁹ ię diuinā laudē & gloriā prædicātes: nō proprīa Symphonides noſter graui de idicat dicēs. Cœli enarrāt &c. Cœli inquā nobiles q̄ddi tate. de terreſtri materia in quā Adā prolapſus eſt nihil habētes. Sed fide ſacramēt⁹ & vita æmuli Chriſti notantur a Pau. ſ. Cor. xv. dicēte. Primus hō de terra terrenus. ſcd's de cœlo cœleſtis &c. Cœli ꝑculdubio fiūt ſi ſicut fūt loco offici⁹ ſublimes: ſic alti aīo hoīm terrenorū quorūlibet contēnunt inſultus: ſicut ſcriptū eſt Pſ. ij. Qui habitat in cœlis irridebit eos. Nec fatis eſt ſemel & bis conſtanter egiſſe: ſi demū ꝑ ptermaledicta cædatur cū cœli ſi in ſuis circulis exiſtat ꝑpetuo: vn de placuit creatori cœlū qđ tñ ſemp mouet firmamētū nūcupare. Geñ. ſ. Verūtñ ga ab auditoribꝫ ſubditis ſuis quilibet ſibi obedietię vēdicat actus: qui ſuo ſuperiori obedietiā nō exhibet: velut cœlū i ſuo motu velociſſimū diuinis mādatis parēdo etiā patēter ſe reddat myſtice. Petro dicente. ij. Canonica. iij. c. Cœli magno impetu trāſeunt. Sciant inſup hi quibus eos virtutib⁹ deceat decorari: dū cœli nūcupati ſtellarū planetarūq; ſpecie mire hos intuenť venuſtos: nō ignorātes ꝙ longe plures ſint ſtellæ quę a nobis videri nō poſſunt: q̄ quę viſui parēt nequeūt tñ nūerari. Gene. xv. Ad quē ſinē dictū putent Eccli. xliij. Glorioſa ſpēs cœli gloria ſtellarū: mūdū illuminās i excelſis dñs. Intus em̄ angeli ſint ſpecioſi doctores: vt hoīb⁹ exterius appareāt oī virtute formoſi. Caueātaūr ſummopere ne obſcurent⁹ dū fortaſſis aliꝭ radijs q̄ ſolaribus illumina ri queūt ſecularīū lr̄is ſupflue inſudātes: nulla em̄ luce cœli ſplēdeſcūt: q̄ nō oriať a ſole: Eccl⁹ iaſtico teſte. xlij. Sol illuminās p oīa reſpexit: & gl⁹ia dñi plenū eſt opus eius. Par eſt vt iuſtitiæ ſole rutilātes ſolis radios trāſfundāt in cæteros: vt verificetur illud Pſ. cxxxv. Qui fecit cœlos in intellectu: valeantq; cū ꝓpheta alio auditores dicere Ezech. ſ. A perti ſunt cœli & vidi viſiōes dei. Quia tñ nōnulli ſunt cœli diuinis arcanis repleti: videant ne vbiq; ſe totos ap̄eriāt. Quorūdā em̄ oculi egri velut noctuæ lympidos ſolis radios ſuſtinere nō valētes: in media luce cęcantur. Quare cœlis prudētia opus eſt ſicut ſcriptū eſt Prouer. iij. Dñs ſtabiliuit cœlos prudētia. Hic p Eſa. lxvj. idē dñs ait. Cœlū ē ſedes mea. Quo ſupra cœlos lateat magnificētia. iuxta illud Pſ. viij. Eleuata eſt magnificētia &c. Tunc erunt vtiq; ſi fuerint ſpherici figura perfecti capacitatęq; maximi: gemina videlicet charitate repleti ordine diuino amātes deū: q̄ creauit cœlū & terrā & quicqd cœli ambitu cōtineť. Heſter. xiij. Carnales p̄terea vocat ap̄ls. ſ. Cor. iij. quos non vt cōcordia cœlos: ſed velut beluas diſcordia nutrit. Cœli cimo. nēpe ordine ſuo inferiora gubernāt. Nunqđ ait Iob. xxxviij. noſti ordinē cœli & &c. Si ꝙ ab horā q̄ humana fragilitate vincēte aut alia cā mouēte: lis orta fuerit iter tales mutuo ſe mitigēt ſicut cœli: q alterutras malitias ſtēperāt: elemētor⁹ nullū auxiliū implorātes. de quib⁹ bn̄ exponi-

Tredecimo. tur illud ſcīi Iob.xxxviij.vbi *dicit*. Quis enarrabit cœlorū nes:& cōcentū cœli qs dormire faciet? Quinimo prudēter attēdant ipsoꝝ officiū fore inferiora regere plene vt libeat ppli's cū veritate dixiſſe. Habitimus em de cœlis auxiliū & liberati ſumus. ſ. Mach.xij. Licet aūt eis cū Paulo cœlorū natura pductis ſupfluos humores terreſtres attrahere

Decio quarto. collectas *diuitibus* inducendo vt inde miſeri ſuſtentētur.

Decio quito. Sic de⁹ *operit* cœlū nubib⁹ & parat terrę pluuiā. Pſ.cxlvj. Aliqñ etem cœloꝝ facies tegunt caligine vl nubib⁹ aeris: ſed tū & tūc lumē refundūt: & illis obſtaculis diſſipatis ſe eſſe demōſtrant qđ erant. Quia nimirū doctorū vita talis eſſe debet vt ſi ſæpe malitia detrahentiū infamet: tn p bona opera & debitā patientiā ſanctitatis lumē nō ceſſet effundere & mordentiū rabie ex bonis operibus conſiderāris conſumpta: pateat euidenter nubium maledicta eos nō obfuſcaſſe: ſed ſolū volaſſe ab ore latrātiū ad aures audientiū. Sic exponatur oratio Salomo.iij.Regū. viij.dicentis. Si clauſum fuerit cœlū &c. Tandē talis ſit omnis vita

Decio ſexto. docentium: vt ſicut cœlū intuentes ſingulos in admiratio nem & imitationē atq; diuina preconia cōuertat. Scriptū quippe eſt dabo prodigia in cœlo & in terra. Ioel.ij. Qui cumq; igitur his ſedecim cōditionibus cœlorū ſuerint inſigniti: vere ſunt cœli: qui enarrant gloriam dei. Hæc ille.

§.II. SECVNDO NOTATVR ACTVS

Priuilegia prędicātiū

propriꝰ ipſorū prędicatorū: & hoc eſt enarrare. i. extra narrare alijs p prędicationē qđ intus intelligunt & guſtāt per deuotionē. Fm illud Pſ.cxliij. Memoriā ſuauitatis tuę eructābūt. Hoc aūt officiū vt dr de ſta.mo.c.qđ *dei timorē*. eſt priuilegiatū ab eccl'ia *multipli*. Et ponit ſup. d.c.Ioan.an. xix. priuilegia *eius*. Primo de qualibet religiōe pōt qs ad illud aſſumi *etiā ſtatu clericali*: habita tn *licētia* ſuoꝝ prelatorū: vt habeā extra de Iudæis. cū ſit. Goſ. Sed ꝙ nulli? Iaꝯ cus ad hoc admittit niſi mitterē a deo: qđ tn haberet. pba re per euidēs ſignū vt Moyſes miſſus ad Pharaonē: q prohauſit per ſigna vera in Exo. viij.c. & de hęre.cū ex iniūcto. Tertio ga nec clericus illud officium exerceat: niſi miſſus a ſuis ſuperioribus. Roma.x. Quo prędicabunt niſi mittant. Eo ipſo aūt quo alicui dar cura aīarū: intelligit miſſus ab eccl'ia quo ſaltē ad ſuos ſubditos qbus prędicare debet. Et ſic intelligit dictū Greg. diſt.xlij. Sit rector. ibi dr ꝙ officiū prędonis al's prædicatiōis id ē prędicatoris ſuſcipit qſquis cū ad ſacerdotiū accedit. ſ.ad regimē eccl'ię. Religioſi multi hoc habēt ex priuilegio papæ al's ad eꝑm pertinet hmōi licētia. Quarto vt nō clā ſed publice prædicet. Mat.x. prędicate ſuper tecta. i. publice qđ i aure audiſtis. i. ſecrete. ait Chriſtus. vñ de hære. cū ex iniuncto reprehendunt occulta conuentícula in actu prædicationis vt ſuſpecta de hæreſi. Quinto vt prēficiant prędicatores i eccl'ijs cathedralibus & regularibus vt quos epi pñt i coadiutores habere. vt de offi.or. inter cætera. ibi em dr ꝙ inter cætera quæ ad ſalutē ſpectāt ppli Chriſtiani: pabulū verbi dei maxime ſibi noſcit neceſſariū: vnde epis mādat: vt viros idoneos ad prędicationis officium exercendū aſſumāt potētes in opere & ſermone qui vice eoꝝ cū ipſi non valent hoc agere. ꝓpter occupatiōes vel al's plębes ſibi cōmiſſas ædificēt & eis epi neceſſaria ſubminiſtrent. Sexto vt ſint vicarij epi. ſ. ex commiſſione ipſoꝝ epoꝝ quam facere eis debēt ſi ſunt idonei. Qui. ſ. etiam adiuuent in audiendis confeſſionibus & alijs pertinētibus ad ſalutem. vt ⁊ in di.c. inter cætera. Et Paulus ſocios habuit ad prædicandum Barnabā & Titum & Timotheū. Et Petrus Linū & Cletum pro directiōe aīarum. Septimo vt occaſione hmōi officij adipiſcendi mittantur aliqui ad ſtudium theologiæ cū priuilegio de quo habeē de magiſtris. c. ſuper ſæcula. vt enim dicit Inno. di.lxj.c. mi ſerū. Miſerum eſt eum fieri magiſtrum qui nunq; fuit diſcipulus. Et ab apl'is electus eſt in ſociū ad prædicādum Mathias: qui erat doctus in lege. Octauo vt licite poſſint mēdicare & accipere ab his quibus prædicant. ſ. Corinth. ix. Si ſpiritualia vobis ſeminauimus magnum non eſt ſi carnalia veſtra metamus. Nam & dñs ſtatuit qui euangeliū prædicant de euangelio viuere: adl qđ inſinuādum miſit apoſtolos ad prædicandum ſine facculo & pera & pecunia: vt de eleemoſynis viuerent ſicut & ipſe fecit. xij.q.ſ. habebat. & ipſas eleemoſynas licite recipiunt etiam ab excōicatis. Nono vt poſtulatio facta de prædicatore. ſ. in prelatum & rectorem eccleſiæ citius admittatur. vt de elect. c. in cauſis. in ſi. præſumitur enim ꝙ bene paſcet populū cibo doctrinæ fm illud Io. vlti. Paſce oues meas. Decimo vt alterius epatus eccleſia præſcribatur: etiam cū ſciētia rei. vt de præſcrip. c.ſ. Vndecimo vt cum Gentilibus cibus ſuſcipiatur. de Iudæis. c. ſi ſit. fm illud Lu. x. Comedentes & bibentes quę apud illos ſunt. Duodecimo vt diuerſarum religionū habitus in vnum conformet. de vita & hone. cle. deus qui. Iſtud tamen ſane intelligendum vt cum ſit ex diſpenſatione papæ propter cauſam ſpecialem vt ibi fuit factum. Nā al's regulariter nō arabis in boue ſimul & aſino: dicit ſcriptura. i. homines diuerſæ profeſſionis nō iunges. vt exponit Canon.xvj.q.vij.noua. ſ.ad officiandum eccleſiā. Non debet ergo prędicator ſi regularis eſt dimittere habitū ſuū vt conformet ſe moribus clericorum vel religioſorū quibus prædicat: aut etiam illum occulte deferre: ſed palā. In alijs debet ſe conformare cum alijs ſalua obſeruatione ſuę religionis. diſt.xlj. quiſquis cum glo.archi. Tredecimo vt ad prædicationem dum prædicat quis excōicatus admitta tur nec ejiciat de eccleſia ſicut ſit de diuinis officijs. de ſen. excō. i. reſpōſo. Et ſimiliter notorij vſurarij & pctōres & hęretici & infideles & hoc vt per prædicationē detur eis materia conuerſionis. Prędicate euāgelium omni creaturę. ait Chriſtus Marc. vlti. nullū excipiendo. Quartodecimo vt clericus etiam religioſus & ſi cogatur mēdicare: votum tn tranſmarinum. ſ. ad terram ſanctā perſonaliter exequi teneat: cū. ſ. eſt aptus ad prędicādū. extra de voto. c.ex multa. Qđ videt intelligendū ſi licētiā habeat a prelato ſuo quo ad religioſos. Neq; em votū pōt exequi ſine aſſenſu prela ti & præcipue peregrinationis: in quo prælato fieret prędicti. Decimoquinto vt indignus & ēt inſufficiēs ad hoc nō admittat. de æta. & quali. c. peñ. Paulus ad Titū. j.c. potēs ſit adhortari in doctrina ſana & eos q contradicūt reuince re. Et Symmachus papa diſt.lxxxj. nemo. Nemo recte monitoris pſonā ſuſcipit: niſi q actibus ſuis errata cōdēnet: & vitę innocētiā cōuerſatiōe demōſtret. Decimoſexto vt certę pſonę leges vl' phyſicā nō audiāt. ne p hoc officiū negligāt. ne cleri. vel mo. ſup ſpecula. Oportet em noſſe ſcripturas ſacras & leges eccleſiæ nō legalia vel medicinalia: ſi qs vult vtilia ꝑdicare. Vñ de Chriſto. Luc. vlti. ꝙ aperuit eis ſenſum. ſ. apl'is vt intelligerēt ſcripturas. Decimoſeptimo vt ſecure verbū dei ꝓponaē in genere. Et nō aliquis pctōr occultus tāgat in ſpecie. ſ. ipm nominādo. Apls. ij. Tim. ij. Verbū dei nō eſt alligatū. Eſa. lvij.c. Clama ne ceſſes &c. Annuntia populo meo ſcelera eorū. Decimooctauo: ordo prędicatorū in eccleſia dei dr eſſe præcipuus. vt de exceſ. p la. nimis praua. Et merito: ga Chriſtus ad hoc miſſus eſt. Eſa. lxj. Spūs dñi ſup me: eo ꝙ vnxerit me: ad euangelizandū pauperib⁹ miſit me: & exinde cōſecuta eſt cōuerſio mūdi ad deū. Roma.x. Fides ex auditu: auditus autē per verbū Chriſti. quō autem audiēt ſine prędicāte. Bern. Vnde tanta lux in toto orbe: niſi de prędicato Ieſu. Decimonono: ga multę & magnę indulgētię conceſſę ſunt a multis ſummis pōtificibus audientibus prædicationē fratrū Prædicatorū qđ vidi in priuilegijs & ita credendū eſt de alijs prędicatoribus. Adde vigeſimo: ga priuilegiata merces eis reſeruatur in cœlis. ſ. aureola ſpecialis premij accidētalis: quę dar doctoribus: fm illud. ij. Timo. iiij. Curſum ſumma ui: ſcilicet prędicationis. fidem ſeruaui. ſ. fideliter me habendo: in reliquo repoſita eſt mihi corona.

§.III. TERTIO OSTENDITVR DE

terminatio materię prędicādę in eo qđ dr. gloriā dei. Nō em debēt narrare gloriā ſuā ſe laudādo & oſtēdēdo ſciētiā ſuā ſed gloriā dei. Magni ficētiā glorię ſctitatis tuę loquentur: & mirabilia tua narrabunt. Pſ.cxliij. Mirabilia ſiquidem opa dei ſcilicet creatiōis: gubernationis: redēptionis debēt prędicari. Et bona q̄ habenē i gloria: ga *ibi* eſt oē id qđ appetit recte. Pſ. Satiabor cū apparuerit gl'ia tua. & ea ꝙq; puenit ad gloriā. ſ. opa virtutū. Rom.ij. Gl'ia honor & pax omni homini operāti bonū. Et ga hęc habentur per fidē: ideo & fides prędicāda & hęreſes eradicandę: ad qđ eſt inſtitutū officiū inquiſitoꝝ. De pertinētibus ad commendationem fidei & veritate eius habes in. iiij. parte titu. de fide. De errorib⁹ Iudęorū: Paganorū: & Hęreticorū per modum prędicationis. habes. ē. in.ij. parte. tit. de infidelitate.

¶ De inquiſitoribus quomodo ſe debēt habere in inquiſitione contra hęreticos. Capitulum. II.

Congruit

CONGRVIT AVTEM MAxime inquiſitoribus qui habēt prædicare illud Pſ. lxvj. Dñs dabit verbum euangelizātibus virtute multa. Et hoc tripliciter.

¶ Primo virtute ſcilicet ſapientię ad proponēdum veritatem doctrinæ.

¶ Secundo virtute conſtātię ad tolerandū perſecutionem ab hæreticis & ipſam mortem.

¶ Tertio & virtute prudentię ad conuincendas aſtutias & malitias eorum.

Et qa prędicatorib⁹ cōiter cōmittit inquiſitiōis officiū & religioſis ordinis p̄dicatoꝝ: licet & minorib⁹ ſit cōmiſſum in ꝓuincia Thuſcię & alijs ꝓuincijs ob reuerētiā bti Fran. iōtitulo de p̄dicatoribus annectit caplm de inquiſitorib⁹. Bonifaci⁹. viij. vt inqſitiōis negotiū ꝙ hæreticā prauitatē ad dei gloriā & augmētū fidei noſtris tpib⁹ ꝓſperet: leges p Federicū olim Romanoꝝ imp atorē promulgatas in dei & eccl'ię honorem & hæreticoꝝ exterminiū approbātes & obſeruari volētes: vniuerſos ſecad ſtitutēs & dños tpales & ꝓuiciales terrarū & ciuitatū aliorūq; locoꝝ rectores qbuſcūq; dignitatib⁹ vl' officijs aut noibus cēſeant requiri mus & monem⁹: vt ſicut reputari cupiūt & haberi fideles: ita ꝓ defenſiōe fidei diocęſanis epis & inquiſitorib⁹ hereticæ prauitatis a ſede ap'lica deputatis aut in poſterū deputādis: pareant & intēdant in hęreticorū credētiū fautoꝝ recꝰ ptatoꝝ & defenſorū ipſorū inueſtigatiōe captiōe ac cuſtodia diligenti cū ab eis fnerint requiſiti. Et vt p̄fatas pſonas peſtiferas in ptatem ſeu caꝛcerē epoꝝ ſeu inqſitoꝝ dictorū vel ad loca de quo ipſi vel aliqui ſeu aliqs ex eis mādauerint infra eoꝝ dños: ptātem vel rectorū diſtrictū ducāt vl' duci faciant ſine mora: vbi per viros catholicos a p̄fatis epis ſeu inqſitorib⁹ vel eorū aliquo deputatos ſub arcta & diligēti cuſtodia teneant: donec eorū negotiū p eccl'ię iudi cū terminet. Eoſq; de hæreſi a diocęſano epo vel inqſitore ſeu inqſitorib⁹ cōdēnatos præfati ptātes: dñi tpales ſeu rectores vel eorū officiales ſeu nuntij ſibi relictos ſtatim recipiāt indilate aia duerſione debita puniēdos: non obſtāti b⁹ appellatiōib⁹ ſeu ꝓclamatiōib⁹ p̄dictorū negtię filioꝝ: cū tā ꝑm ordinationē prędeceſſorū nſroꝝ: q̄ fm legē impia lē appellatiōis & ꝓclamatiōis hñficiū expreſſe ſit hæreticis & credētib⁹ & eoꝝ receptatoribꝰ fautoribꝰ & defenſoribus iterdictū. Prohibem⁹ quoq; diſtrictis ptātib⁹ dñis tpalibus & rectorib⁹ eorūq; officialib⁹ ſupradictis: ne ipſi de hoc crimine cū mere ſit eccl'aſticū: quoquo mō cognoſcāt vel iudicēt: ſiue captos ꝓ eodē crimine abſq; dictoꝝ epoꝝ vl' inqſitorū aut ſaltē alterius eoꝝ licētia vel mādato a diocęſano vel inqſitorib⁹ ſeu inqſitore iniūctā. put ad ſuū officiū ſpectat facere ſeu adimplere detractēt: vl' al's diocęſanorū iudicij aut inqſitoꝝ ſniam ſeu ꝓceſſum directe vel indirecte impedire preſumāt. Si qs aūt de p̄dictis ptātibus dñis tpalibus rectoribus vel officialibus aut baliuis ꝙ prędicta fecerit: aut p̄fato fidei negotio diocęſano epo vl' inquiſitorib⁹ incūbenti ſe opponere attentauerit aut forte præſumpſerit: vel ipſum aliquatenus impedire voluerit: necnō qui ſciēter in prędictis dederit auxiliū cōſilium vel fauorē: excōicatiōis ſe nouerit mucrone pſoſſum: quā ſi per annū aīo ſuſtinuerit ptinaci: extunc velut hæreticus cōdemnet. extra de hęre. vt inquiſitionis. lib. vj. Io. and. in nouel. ſup verbo mere. dicit. ꝙ non obſtant auctoritates veteris teſtamenti p quas probare videt hoc licere principib⁹. vt patet Deute. vij. & xij.c. & tangitur. xxiij.q.v. ſi audieris: Et exemplū habet de Iehu rege Iſrael quo ad facerdotes Baal. iiij. Reg. x. Ad hæc & ſimilia reſpōdet per id qđ habet. ij.q.vij. nos ſi. §. ité cū Balaam. Vbi dicitur ꝙ multa in veteri teſtamento concedebantur quæ hodie ſunt prohibita. Satis eſt hoc expreſſe per conſtitutionē eccleſiæ eſſe prohibitū. Et ſicubi Canon eis circa hoc permittit: illud ſemper intellígitur ad manda tum eccleſiæ vel in caſu executionis ſententiæ latę p eccleſiam vel præcepti facti per eam.

§. I: QVOMODO AGENDVM

ſit quādo ꝙ hæreticos ꝓcedit per eꝑm & inquiſitorē & de proceſſibus a diuitē cōicādis. Querit glo. ſuper verbo puniendos. Quid iuris ſi ordinarius & inquiſitor diſcordēt i mādato: puta quia vnus eorū mādat puniri per ſe cōdēnatum: alter mādat relaxari per ſe abſolutū? Reſpondet ſatis videt ſuperſedendū donec papa cōſulat. vt eo.ti.ꝙ hoc. li. vj. vbi dr. Verū vt dictū inquiſitiōis officiū efficaci⁹ meli⁹ vtiliuſq; ꝓcedat cōcedim⁹ ꝙ per epos ipſos & ꝑ inquiſitores de facto eodē ingri valeat cōiter vel diuiſim: & ſi diuiſim ꝓceſſerint teneant ſibijnuicē cōicare proceſſus: vt per hoc poſſit meli⁹ veritas inueniri. Et niſi inqſitores in hoc caſu in ſniæ ꝓlatione diocęſanis vel ecōtrario duxerit deferēdū per vtroſq; ſimul ſentētia ꝓferat. In qua ferenda ſi nō cōuenerint per vtroſq; negotiū ſufficiēter inſtructū ad ſedē apoſtolicā remittatur. Siue aūt ordinaria ſiue delegata epi ptāte procedant: illū in procedēdo modū obſeruēt: quē inquiſitores poſſunt & debēt p iura cōia: vel p ſpecia les cōceſſiōes ſeu ordinatiōes ap'licæ ſedis obſeruare. Et in principio dicti ca. p hoc dr ꝙ quis in aliquo a ſede apoſtolica ſint deputati inquiſitores nō per hoc tollit epis poteſtas quin etiā poſſint procedere cōtra hæreticos: & pōt epis iure ordinario procedere contra hæreticos non exemptos. Contra exēptos etiā ſed de iure delegationis. fm glo. ibi. Et allegat. c. ad abolēdā. in fine. de hæreticis. Quod autem eſt in dicto. c. per hoc. ꝙ epiſcopus & inquiſitor cū diuiſim procedūt: debēt ſibi cōicare proceſſus: intelligit talē cōicationē neceſſario faciendā qñ nil aliud reſtat niſi vt ſententia promulget. Quod ſi alter nō poſſet cōmode procedere niſi viſis actis alterius tunc ſemel tm cōmunicato tribuatur. vt habeē in Extrauaganti Benedicti. xj. quæ incipit. ex eo. Itē in Clem. de hære. multorū. dr ꝙ tā epis ꝙ inquiſitor vnus ſine alio pōt citare & capere & ture cuſtodire & carcere bus mācipare. Sed deputare duro carceri & qui magis ad pœnam ꝙ ad cuſtodiā videat: vel tormētis exponere vel ad ſententiā procedere nō pōt epis ſine inquiſitore nec inquiſitor ſine epo aut eius ſuper hmōi delegato: aut epali ſede vacāte delegato capituli: ſi ſui adinuicē poſſit copiā habere infra octo dies poſtq; ſe cōtigerint. Poſſunt tn quilibet p̄dictorū cōmittere alteri vices ſuas vel p lras ſignificare ſuū cōſilium & aſſenſum. Hæc ibi. Et cū q̄rit vtrū auctoritas inquiſitoris i hmōi ſit ordinaria vel delegata. Et circa hu iuſmodi q̄dā legiſtæ dñt: ꝙ habet ptātem ordinariā: qa habet vniuerſitatē cauſarū quo ad hæreticos. Et ordinarius dicit qui habet vniuerſitatē cauſarū. ff. de iudic. cū prętor. §. ſ. & extra de appel. c. Romana. lib. vj. Et ſic condēnatum cōtra ſniam ſuā pōt reſtituere ex cauſa poſtea cōprobata: puta ſi doceat cōdēnatus malo dolo cōuictus & huiuſmodi. Sed canoniſtæ oīno tenēt cōtrariū dicētes: ꝙ habet auctoritatē delegata nō ordinariā: quātūcūq; habeat vniuerſitatem cauſarū: quia nō oīm ſed earū quæ pertinēt ad crimē hæreſis. Et pro iſta opinione eſt expreſſe tex. dicti ca. p hoc qđ tenere videt Archi. Et ſic ſniam ſiue male ſiue bene proceſſerit tollere non pōt. Et idem tenet Io. an,

§. II. DE NOTARIIS ET CAR

ceribus & cuſtodib⁹ carcerū hæreticorū ſtatuit in Cle. in. c. multorū. de hære. ꝙ notarij inquiſitiōis corā epo cū inqſitore vel ſubſtitutis ab eis iurabūt ſuū officiū fideliter exercere: & idē fiet de alijs pſonis neceſſarijs ad dictū officiū. Itē quilibet carcer vel murus hæreticorum debet eſſe cōis epi ſcopo & inqſitori & debet habere duos cuſtodes: vnū quē volet epiſcop⁹ & ei ꝓuidebit: & alterū quē volet inqſitor: & ei prouidebit. Et vterq; eorū pōt habere ſub ſe fidelē miniſtrum: & illius loci erūt duę claues: quarū vnus cuſtodū vnā & alius aliā tenebit. Et poterit officiū miniſtrādi carceratis cōmittere ſuo miniſtro. Et tenentur prędicti cuſtodes anteq; exequantur officiū corā eis a quibus aſſignātur iurare tactis euāgelijs ꝙ in cuſtodia oēm diligentiā quam poterūt adhibebūt. Et ꝙ alicui incarceratorū non loquēt vnus niſi alio audiēte: & ꝙ ipſis carceratis fideliter conferēt prouiſionē: quā ipſi recipiūt de cōi ordinatiōe: & qđ a parētibus vel alijs pſonis cōferē eiſdē: niſi epi vel inquiſitoris vl' ſuoꝝ cōmiſſariorū ordinatio refragēt: & eodē mō iurabūt prędicti cuſtodū miniſtri & corā eiſdē. Hęc oīa in dicto. c. multorū. de hære. in Clē. De multis quæ cōcedunt inquiſitoribus ꝙ expediēdo officio inqſitiōis. Bonifacius viij. inquiſitoribus hęreticæ prauitatis ſic ait. Vobis & veſtrū ſingulis cōmittēdi citationes: & denūtiatiōes ſententiarum quas in quoſlibet hæreticos: credentes: receptatores: defenſores & fautores eorū tuleritis. Aduocandi quoq; prout expedierit peritos quoſlibet vt vobis aſſiſtant: & in

hmõi ferẽdis ſentẽtijs præbeãt cõſiliũ oportunum. Ac eis ꝙ ſup his humiliter pereat in virture obediẽtiæ iniũgẽdi. Cõuocãdo etiã clerũ & populũ ciuitatũ caſtroꝝ aliorũq; locorũ prout dicto negotio fidei videritis expedire. Et cõtra illos quos in prouincia ĩ qua inquiſitiõis officiũ eſt cõmiſſum: hæreſeos crimẽ conſtiterit cõmiſiſſe: licet ad alias partes ſe trãſferẽdos duxerint: procedẽdi necnon faciendi a qbuſliber aſſignari vobis libros ſeu quaternos & alia ſcripta in qb⁹ inquiſitiões factæ ac ꝓceſſus ꝑ quoſcũq; auctoꝛ ſedis apſtolicæ vel legatorũ eius habiti ꝛ̃ hæreticos cõtinenť. Et illoꝝ qui veſtris mãdatis obedientes humiliꝛ ſtãt ꝓpter hæreſim in carcere vel in muro recluſi: pœnã vna cũ prælatis quorũ iuriſdictioni ſubſunt mitigãdi vel cõmutãdi cũ videritis expedire. Priuãdi præterea vel priuatos nũtiãdi dignitatibus & aliꝭ beneficijs eccl'aſticis de dioceſanorũ vel in abſentia ſua ſuoꝝ vicariorũ cõſilio. Et officijs publicis & honoribus quibuſcũq; eoſdẽ hæreticos credẽtes recẽptatores & defenſores ipſorũ: eorũq; filios ac nepotes plenã cõcedim⁹ facultatẽ. Sũt aũt dioceſani in priuando tales vel nũtiãdo priuatos bñficijs hmõi regrẽdi: niſi forte ꝑſtaret legitime ꝙ idẽ ſciẽter hmõi ꝓnis eadẽ bñficia cõtuliſſent. Tũc em̃ eos ĩ his regrẽdos nõ eẽ cẽſem⁹: ſed poti⁹ ſuo a iudice puniẽdos. Hęc oĩa in. c. vt cõmiſſi. de hære. lib. vj.

§. III. CIRCA SENTENTIAS FE

rẽdas cõtra hęreticos & hmõi notat q̃dã Io. and. in nouel. vt cõmiſſi. de hęre. li. vj. Primo notat ſm Archi. ꝙ non eſt neceſſe in crimine hęreſis nouã ſniam promulgari: qa iam per canones eſt antiquitus promulgata. Et ſic potius pronuntiatus declarat ꝙ promulgeť. ij. q. i. c. j. Tamẽ qđ circa hoc expediẽs iudicabit ipſoꝝ ingſitoꝝ prudẽtię & arbitrio rel inquiť. eo. ti. cũ ſm. lib. vj. Sccđo ꝙ circa hmõi diſcuſſionem. I. hæreticorum vocenť periti: nõ quicũq; ſed in theologia: iure canonico vel ciuili. Cũ em̃ de crimine mere eccleſiaſtico tracteť: per canones cognoſci debet & decidi. ad hoc. xj. q. j. ſi quis cũ clerico. Cũ ſuffragio tñ & famulatu legum. xj. q. iij. ſummopere. Gratis aũt debent in huiuſmodi deſeruire: poſſunt tñ recipere tales periti ſalarium ſui laboris ſi eis deť: ſed nõ exigere. Tertio qa põt cõuocari clerus & populus in hmõi ſentẽtijs ferendis. Quod fieri ſolet per inquiſitores ad audiendas ſententias & pœnas quæ inferuntur hęreticis videndas: & expedit populo talia publice fieri ad inſtructionẽ & terrorem. Quarto cõtra abſentes putat Archia. ꝙ ſi cõſtat de eoꝝ perfidia ex quo in prouincia delinquẽdo facti ſunt ſubditi: & ſint contra eos ſolennia ędita propoſita: pronũtiari poterit ſup crimine ſi conſtat: locus erit Decretali, cum cõtumacia. eo. titulo. lib. vj. Dicit etiã Arch. ꝙ fideiuſſoribꝰ abſentiũ pœna pecuniaria infligi põt: & remittit ad id qđ habeť. xxiij. q. v. cũ hõ. hoc ñ in citatis: q ex quo quęſitũ fuerãt domicilij mutatio non obeſt. vt de ſo. cõpe. propoſuiſti. Si ꝯo citati nõ erãt tñ ibi deliquerũt rõne delicti ibi cõueniri poſſunt: & ſunt remittendi. in auc. vt nulli iudi. §. ſi ꝯo qui. Io. mo. dicebat ꝙ de fugitiuo loquebať hęc conſtitutio: qui remittẽdus erat ad requiſitionẽ ingſitoris ſub quo reliquit. C. vbi de crimi. agi oportet. I. j. Quinto circa obediẽtes reuerſos ſcilicet ab hæreſi quęrit Archi. qui dicanť ad gr̃am ſponte redire. Rñ. ꝙ illi q̃ veniunt infra tp̃s gratiæ: licet fuerint moniti. Nec enim coacti videnť ex quo a nemine ſunt prævẽti. Et dicit Archi. idẽ ſi poſt tp̃s gratię re tñ integra: qa nec ꝓſonaliter requiſitꝰ nec probatiões ꝺ eũ receptę. ad hoc de p̃bẽ. ſi tibi. lib. vj. cũ cõcor. Poſt tp̃s vero gratiæ ꝓſonalr requiſitus licet veniat: indignus eſt venia licet errorẽ detegat & remittit. C. de his q latro. occultãt. I. vlt. Et ſubdit ꝙ hic nõ loqtur de talibus obediẽtibus qui non carcerarenť: & remittit ad ſummã Hoſti. eo. ti. §. qualiter deprehendatur.

§. IIII. CIRCA CARCEREM SEX

to nota ꝙ carcer eſt ad cautelam ne. ſ. noceat vel alios inficiat: & vt appareat an in tenebris vel in luce ambulet. Nõ tñ ſit hoc diffinitiue ad pœnã: qa regulariter quis non dãnatur ad pœnã carceris. vt de pœnis. q̃uis. lib. vj. Ibi autẽ dicit textus ꝙ q̃uis carcer ſit inſtitutus ad cuſtodiã non ad pœnã. ſ. ſm iura ciuilia: tñ de iure canonico ꝓmittiť prælatis ad carceres ad tp̃s vel in perpetuum adiudicare reos in pœnã ſuorũ criminũ. Et ratio ẽ ſm Archi. qa deus nõ vult mortẽ pctoris &c. Pro illis em̃ pctis adiudicãtur clerici ad perpetuũ carcerẽ: quibus ſm iura ciuilia debẽt ad mortẽ cõdẽnari. & dicit glo. ꝙ ſic cũ quis cõdẽnať ad carcerẽ aliqđ exprimať in ſnia. ſ. ad tp̃s certum vel in perpetuũ: expreſſis in ſnia ſtabiť. Si aũt ſimplr dãneť ad carceres: perpetuo intelligiť dãnatus. C. de pœnis. I. ſeruus. Nec debet i eodẽ carcere ſiue ad cuſtodiã ſeu ad pœnam ſint poſiti eſſe ibi commixtio ſexuũ. i. maris & fœminæ. Nec etiã ita aſper carcer ꝙ ibi perimantur. Et aduertendũ qđ dicit Archi. ꝙ abſoluti. ſ. ab excõicatione qui poſtea detruſi ſunt in carcerẽ vel aliꝭ pœnitẽtijs onerati: nullã ſententiã diffinitiuã recæpe runt ſi tales ſponte carcerẽ exiuerũt vt fugitães tales excuſationẽ legitimã non habentes poſſunt vt hæretici condẽnari: qa fingunť a iure fictę cõuerſi & ſimulate cõfeſſi & erroris priſtini recidiui. ad id de pœ. diſt. ij. c. j. Septimo dicit Arch. ꝙ in ferẽdis ſentẽtijs vel pœnitẽtijs iniungendis redditib⁹ nõ debet iudex tales pronũtiare hæreticos vel credentes qa nõ ſunt. xxiij. q. j. hæc eſt. &. q. vlt. Nec pronũtiabit eos tales fuiſſe: quia talis modus nõ eſt datus a iure: ſed dicet ſic. Quia te inuenimus per tuã confeſſionem vel per legitimas probationes hæreticũ fuiſſe: vel hæreticos adoraſſe vel talia perpetraſſe. Nũc aũt ſaniori vſus cõſilio vis prout aſſeris ad vnitatẽ eccleſiæ de corde puro & fide non ficta redire. Idcirco in primis te abiurata oĩ hæretica prauitate ab excõicationis vinculis quibus tenebaris aſtrictus abſoluimus: ſi tamen ad eandẽ ex corde redieris: & iniunctam tibi pœnitẽtiã & mãdata ſeruaueris. Et quia in deũ & ſanctã eccleſiã modis p̃dictis temere deliqſti: ad peragendum pœnitentiã condignã in perpetuũ carcerem te detrudi volumus & præcipimus perpetuo te manere, Nec mireť quis ꝙ dictũ eſt ſub cõdicitiõe ſi. Nã cauſa tollẽdæ q̃ſtiõis expedit ſic dici & poni: vt ſi qđ impoſitũ ẽ nõ obſeruaſſet eũ abſolutũ nõ eſſe appareat. Dicit tñ loã. an. ꝙ qcquid dicat Archi. inquiſitores noſtri tp̃is bene ꝓnũtiãt hũc hæreticũ fuiſſe. Nec video quid obſtiſtat. Et dicit Io. an. Archid. oĩa p̃dicta extraxiſſe de formulis inquiſitorũ. Sed ego ea reperi determinata & declarata in quodã opuſculo per dominũ Guidonẽ iureperitum tunc archiep̃m Narbonen. ad q̃ſita reſponderi inquiſitoꝝ: qui poſtea factus papa dictus eſt Clemẽs. iiij. Qui etiam Guido addit. Sane in his omnibus cautũ arbitror inſtrumẽta publicare: teneri: & ſigillis eꝰ muniri præcipue vbi cauſa erit nobiliũ & potentũ. Et illud adijcio: ꝙ oẽs errores ſuos ſigillatim profiteri & adiurare publice faciatis: qa nihil magis in cõfuſionẽ hæreticæ prauitatis redũdat & gloriam noĩs chriſtiani. Quid ꝯo iniungendũ ſit talib⁹ diffiniri nõ põt: qa cõmittiť arbitrio iudicantiũ. Aliter em̃ cũ ĩſimplicibus ꝙ cũ prudẽtibus eſſet agẽdũ. Aliter cũ clericis ꝙ cum laicis: aliter cũ ꝑlatis: aliter cũ ſubditis. Et oẽs circũſtãtiæ ſunt notãdę. de pœ. di. v. c. j. Et cũ multi ex ſimplicitate in hoc crimen incidãt credo multoꝝ ſimplicitati parcẽdũ: vt nõ excuſenť a toto ſed a tãto. diſt. lxxv vj. tanta. Credo etiã eos qui fauerũt vel receperũt ſanguine cõiunctos mitius puniẽdos. Hæc ille. Dicit etiã Archi. ĩ Roſa. ſuper. c. ſ. xxiij. q. viij. ꝙ ſi quis cõſulat alicui ꝙ indubitate morte ſe exponat pro noĩe ſeu honore chriſti: vel ꝙ fide vel pro ſtatu eccliæ nõ ſit irregularis ẽt ſi mors inde ſequať. xxv. q. j. ſunt quidã. cũ Chriſtus ꝓ nobis mortẽ ſubierit. ſm Inno. & Hoſtien. Hac rõne excuſari poſſunt ab irregularitate inquiſitores hęreticę prauitatis: ſciẽtes ꝙ ſtatim poſtq̃ ꝓnũtiauerint aliquẽ hęreticũ fore: ille morti tradeť: hoc etiã alꝭ multipl'r procurãdo. vt. xxiij. q. v. ſi audieris. Item in. c. ſtatuta. de hæreticis. lib. vj. dicit Bonifacius. Cõcedimus vobis. ſ. inquiſitoribus quatenus in inquiſitiõis hæreticæ prauitatis negotio procedi poſſit ſimpliciter & de plano. Et abſq; aduocatoꝝ ac iudiciorum ſtrepitu & figura. Iubemus tñ ꝙ ſi accuſatoribꝰ vel teſtibꝰ in cauſa hæreſis interueniẽtibus ſeu deponẽtib⁹ ꝓpter potentia ꝓſonarũ cõtra quas inquirit videãt eꝑi vel ingſitores graue periculũ iminere ſi contingat fieri publicationẽ noĩm eorũdẽ: ipſoꝝ noĩa nõ publice ſed ſecrete coram dioce ſano eꝺo vel eo abſente ei⁹ vicario qñ ingſitores, pcedũt: qñ vero procedit eꝺs coram inquiſitoribꝰ: ſi haberi poſſit cõmode copia eoꝝ. Ac nihilominus ſiue eꝺs ſiue ingſitores ꝓceſſerint: aliquibꝰ aliꝭ ꝓſonis ꝓuidis & honeſtis iuriſq; peritis quas ad hoc vocari & eis totũ ꝓceſſum ſup quo deliberandũ eſt ſerioſe manifeſtari: ac integraliꝛ explicari: & de ipſarũ cõſilio ad ſniam vl'ad cõdẽnationẽ ꝓcedi volumus exprimanť. Sicq; nõ obſtante ꝙ illis ꝺ quos hmõi de poſuerunt

poſuerũt noĩa eorũ non fuerint publicata adhibeať ad cognitionẽ iudicis inſtruẽda plena fides depoſitiõibꝰ teſtiũ eorũ dẽ. Et vt eorũdẽ accuſatoꝝ & teſtiũ periculis efficaciꝰ occurrať: & cautius ĩ ingſitionis negotio ꝓcedať: pñtis cõſtitutiõis auctę ꝑmittim⁹: ꝙ eꝑs vel ingſitores ſecretũ poſſint indicere illis: qbꝰ vt ex pſſum eſt ꝓceſſum hmõi explicabũt. Et in eos ſi arcana cõſilij ſeu ꝓceſſus ſibi ſub ſecreto ab eiſdẽ eꝺo vel iquiſitoribus patefacta ꝓter ipſoꝝ licẽtiam aliꝭ patefecerint excõicationis ſniam quã ex ſecreti violatione ipſo facto incurrãt: ſi eis expedire videbiť pro mulgare. Dic tñ ꝙ inquiſitores eꝺm vel eꝑi iquiſitores nõ excõicẽt hac de cauſa. Sed ipſi ex iniuncto exnunca nobis ſub virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcepto ad ſecretũ hmõi teneanť. Ceſſante vero periculo ſupradicto accuſatorũ & teſtiũ noĩa prout in aliꝭ fit iudicijs publicenť. Cę terũ in his oibus præcipimus tam eꝺos ꝙ inquiſitores puram & prouidã intentionẽ habere: ne ad accuſatorũ vel teſtiũ noĩa ſupprimẽdo v bi ęſt ſecuritas periculũ eſſe dicãt. Nec in eorũ diſcrimẽ ſecuritatem aſſerant vbi tale periculum imminereť: ſuper h mõi eorũ conſcientias onerando. Cõſtitutiones & ordinationes & mandata alia prędeceſſorum noſtroꝝ: quæ cõſtitutiõib⁹ ſupradictis nõ obuiãt volumus in ſuo robore permanere. Hæc omnia ibi.

§. V. CIRCA INQVISITIONEM

hęreſis. Nota ꝙ excõicati & ſocij & ptĩcipes criminis ad teſtimoniũ admittunť ꝓpter impedimentũ probationũ aliorũ ꝛ̃ hæreticos: fautores: credẽtes & defenſores eoꝝ: ſi ex numero teſtiũ aut pſonarũ tã deponẽtiũ q̃ ꝛ̃ quos deponiť q̃litate & alijs circũſtãtijs nõ falſa dicere preſumãt. de hęre. in fidei. lib. vj. Sil'r admittunť illi q ſup facto hæreſis iurauerũt dicere veritatẽ tam de ſe q̃ de aliꝭ: & eã cælando periurauerũt: & poſtea velint corrigere dictum ſuũ contra ſe vl' alios ſi manifeſtis indicijs apparuerit tales nõ leuitare vel odio vel pecunia: ſed zelo fidei velle reuelare. eo. ti. accuſatus. lib. vj. Itẽ preſidẽtes regimini alicuius loci licet ſint excõicati vel de facto non de iure iuriſdictionẽ habeãt ad requiſitionẽ ordinariorũ ipſorũ vel delegatorũ vel inqſitorũ poſſunt & debẽt cõtra hæreticos credentes: receptatores: fautores: & defenſores eoꝝ ſuũ officiũ exercere. Et illi qui requirũt eos nõ incurrũt aliquã ſententiã. Tamẽ dictis præſidẽtibus ꝓp hoc ĩ aliꝭ nullũ ius eſt cõceſſum vl' ꝓmiſſum. eo. ti. ꝑſidẽtes. lib. vj. Statutũ quoq; cuiuſcũq; loci per qđ impediret inquiſitionis negotiũ ꝛ̃ hęreticos nõ valer. Et dñi tenenť illud ꝓhibere & corrigere. eo. ti. ſtatutũ. lib. vj. Sacerdotes qui inſtruunt hęreticos de cælanda veritate poſſunt & debẽt pœna debita caſtigari. Religioſi ẽt q inueniunť hæretici ſunt aliꝭ grauius puniẽdi. eo. tit. accuſatus. lib. vj. Inqſitores in certis, puncꝭ põt, ꝓcedere ſimul vel ſeparatim, put negotij vtilitas ſuadebit. e. ti. vt officiũ. lib. vj. Duo em̃ inqſitores põt aliqñ cognoſcere de crimine hęreſis alicui⁹: puta vnus cõmiſit crimen hæreſis in ciuitate Rauẽnati: poſtea vadit Mediolañ. inquiſitor Mediolañ. poterit cognoſcere: qavbi inueniť qs ibi cõueniť de crimine. Et etiã inqſitor Rauẽnas põt cognoſcere ſm Ioan. and. in glo. Inqſitores dñt abſoluere volẽtes cõuerti & pniam iniũgere. vt in. d. c. vt officiũ. ibi em̃ dr̃. Si qs ex p̃dictis hæretica labe abiurata redire voluerit ad eccleſiæ vnitatẽ ei iuxta formã eccl'iæ bñficiũ abſolutiõis impẽdatis. Et iniũgatis eidẽ qđ talib⁹ iniũgi cõſueuit. Et dicit gloſ. ſup ꝟbo labe. ꝙ debet abiurare gñaliter vl' ſimpl'r: vel de ea de qua ſuſpectus vel cõuictꝰ erat. eo. ti. accuſat⁹. lib. vj. Et dicit ibi q̃dã gloſſula ſup ꝟbo abſolutiõis. ſ. nõ obſtãtib⁹ ſentẽtijs: q ter in anno ꝛ̃ hæreticos a papa publice promulganť abſolui põt. Gloſ. ſup ꝟbo formã. hęc tradiť. xj. q. iij. cũ aliqs. & de ſentẽ. excõ. cũ deſideres. videlicet cũ pſtito iuramẽto & verberib⁹ quantũ ad excõicationẽ. Dicit tñ ibi Archi. ꝙ tenebit abſolutio ẽt ſi forma illa nõ ſeruet. Itẽ glo. ſup verbo cõſueuit, ꝙ cõſuetudine illa ſeruãda remittit ad capitula. quoties & ſaluberrimũ. j. q. viij. de conſecra. diſtin. j. ego Berẽgarius. Ibi ponitur modus abiurationis hæreſis. Item in examinatione teſtium cõtra hæreticos debent intereſſe duæ perſonæ religioſæ diſcretę. i. non idiotę: ſiue laici ſiue clerici ſiue religioſi. Et ſi fieri põt per publicã ꝓſonã cõſcribi debẽt dicta teſtiũ. eo. ti. vt officiũ. lib. vj. Et religioſi qui fuerant in ſæculo notarij: & alij quibus iniũctũ fuerit etiã clerici ſæculares & in ſacris cõſtituti tenenť ex ꝓcepto apoſtolico ad cõſcribendũ. vt in dicto. c. vt officiũ. Item inquiſitores ſi opus fuerit inuocare poſſunt auxiliũ brachij ſæcularis. Et contradictores per cenſurã eccleſiaſticã cõpelle re: nõ obſtantibus quibuſcũq; priuilegijs quibuſcũq; pſonis cõceſſis vel religioſis vel vniuerſitatibus. Nec etiã obſtante cõſtitutione de duabus dietis. de qua habetur de reſcrip. nõnulli. Nec etiã tollitur iſtud per id qđ habeť de reſcrip. ſtatutũ. lib. vj. quia q̃uis illa conſtitutio ſtatutũ: fuerit poſterius ædita. & iſta vt officiũ prius nõ tamẽ tollitur per illã iſta. Et ratio eſt ſm gl. ga iſta prior vt officiũ eſt ſpecialis in fauorẽ fidei. Illa ſtatutũ generalis: ſed generi per ſpeciẽ derogatur. de regu. iur. generi. lib. vj Sed ſi eſſet generalis tũc tolleret. vt de conſti. c. j. lib. vj. Itẽ dicit Ioã. an. in nouel. ſuper verbo teſtiũ. ꝙ quibuſdã videtur ꝙ in hoc crimine probando non ſufficiãt duo teſtes. arg. optimũ. de hære. excõicamus. ibi tres aut plures. ſic notat Hoſtien. in ſumma ſua. Et ſic addendus erit iſte caſus ad alios qui notantur in ſumma. ij. q. iij. Durũ em̃ videť ꝙ homo bonę famę per inquiſitores vel ordinariũ dãnari debeat ad dicta duorũ teſtiũ præcipue cũ truncetur ordo defenſionis i notitia teſtiũ. vt in. c. fi. eo. ti. Et in interrogatorijs quę fiũt in aliꝭ iudicijs. Sed cõtra hoc facit qđ ſtatim ſequitur de duabus perſonis cũ ſuis concor. Certũ eſt aũt ꝙ per ſingulos teſtes & famã de tanto crimine quis dãnari non poſſit. vt de teſti. in literis. Debent enim eſſe in crimine probatiões luce clariores. de proba. iurauit. Tamen in crimine hęreſis & ſimoniæ. vt dicit Archi. minores probationes ſufficiũt. C. de hære. I. ij. dicit tamen ꝙ licet leuia ſigna ſufficiant ad conuincendũ de hæreſi: illã tamen oportet plene probari. & dicit Arch. teſtes cogẽdos ſi ſe ſubtrahant. Nec per exemptionẽ nec per votum poſſunt ſe excuſare ab hmõi. Itẽ oẽs rectores locorũ requiſiti a dioceſanis vel eorũ vicarijs vel inquiſitoribus tenenť iurare ſeruare & ſeruari facere cõſtitutiones contra hæreticos: credẽtes: fautores: receptatores: & defenſores eorũ: & filios & nepotes eorum. Et qui iurare noluerit habeť infamis & vt fautor eorũ & de fide ſuſpectus. Nec habeat debet ꝙ dño. Nec ad aliqđ publicũ officiũ admitti aut aſſumi vlterius. Et ea quę interim vt rector fecerit nullam habent firmitatẽ. eo. titu. vt officiũ. lib. vj.

§. VI. A QVIBVS DEBEANT IN

quiſitores abſtinere & cuius gratis eſſe. Inquiſitor quis eſſe non põt: niſi attigerit quadrageſimũ annũ. Debet aũt cauere inquiſitor & quilibet eꝰ & ſubſtituti ab eis ne maliti oſe aut fraudulenter alicui imponat crimen hæreſis. Nec ꝙ alij in executione officij eos impediant imponere aliqđ falſum. Et ſi prędicti cã odij gratię vel amoris vel lucri vel cõmodi tẽporalis cõmiſerint, ꝓcedere cõtra hæreticos vel aliquẽ vexarẽt imponẽdo ei hæreſim: vel ꝙ impediãt officium ſuũ imponãt. Si eꝑi ſunt vel ſupra per triennũ ſunt ſuſpẽſi ab officio ſuo. Si inferiores ſunt: vt inquiſitores & ſubſtituti a p̃dictis ſunt excõicati: a qua ſnia nõ poſſunt citra ſedẽ apoſtolicã abſolui. de hære. multorũ. in Clemẽ. de qua excõicatione habes, ſ. in tit. xxiiij. de excõicatiõe. Item inquiſitores non poſſunt procedere cõtra aliquẽ officialẽ vel nuntiũ Romanæ curiæ: vt in Extrauag. Io. xxij. q̃ incipit. cũ frater. Item inquiſitores ab aplica ſede vel alꝭ deputati nõ poſſunt facere inquiſitionẽ vl' ꝓceſſum cõtra eꝺos vel eorũ ſuperiores: niſi hoc ſpãliter fuiſſet ab aplica ſede cõmiſſum: & de eis expreſſum. Sed tñ teneť tales. ſ. eꝺos hęreticos inuentos vel diffamatos vel ſuſpectos papę nũtiare. de hære. inquiſitores. libro. vj. Et illa nũtiatio fieri debet q̃ciſſime ſm glo. propter periculũ qđ inde põt euenire. Item prohibeť eis cognoſcere de fortilegijs. Dicit em̃ Alexander papa in. c. accuſatus. de hære. lib. vj. Sane cũ negotium fidei qđ ſumme priuilegiatũ exiſtit per occupatiões alꝭ non debeat impediri. peſtis hæreticæ inqſitores a ſede aplica deputati de diuinationibus aut fortilegijs: niſi hęreſim ſaperẽt: manifeſte ſe intromittere nõj debẽt: nec punire talia exercẽtes: ſed eos relinquere ſuis iudicibus puniendos. Ibi em̃ eſt glo. notabilis Ioã. an. ſuper verbo ſaperent, vbi ponit exempla eorũ quæ ſapiũt hæreſim dicens. Sicut eſt circa aras idolorum nefarias preces emittere: ſacrificia offerre: dęmones conſulere: eorũ ſponſalia ſuſcipere. xxvj. q. ij. hi qui, vel aſſociant ſibi, ꝓpter ſordes exercẽdas hęreticos: vel faciũt prædicta cũ corpore & ſanguine Chriſti vel in fontibus vt poſſint a dęmonibus habere reſpõſa: faciũt

puerũ rebaptizare & his ſiſſia. Gloſ. ſup verbo manifeſte. In dubio ergo hoc caſu nõ habent inquiſitores iuriſdictionem. Et licet aliꝰ iudex cognoſcat an ſua ſit iuriſdictio: & in dubio dicatur iuriſdictionẽ habere. vt. ff. de iudi. ſi quis ex aliena: hoc locũ habet in ordinario: ſed inquiſitor quia delegatus niſi manifeſte appareat non ſe intromittit. Ioã. and. Itẽ in. d. c. accuſatus. de hære. lib. vj. dr̃ q̃ de queſtionibus vſurarũ motis etiã cõtra illos qui reſtitutionem vſura rum in pœnitẽtia ꝓ hereſis crimine iniunxerũt: & ſi illi ſe & ſua ad hoc faciẽdũ in iudicio eccleſię obligarũt: itromittere ſe nõ poſſunt: ne p cauſas hmõi offendiculũ negotio fidei ꝓparet. Sup ẏbo de q̃ſtionibus dicit Io. an. in nouel. hic fuit aliqd immutatũ de mandato Bonifacij papæ. Nã p antiquã poterant tales cõpellere ad reſtituendas vſuras de quib⁹ cõſtabat: iudicialiter cũ de ipſis cognoſcere nõ valebant. Archi. in pnĩa. Io. an. Quæ ga ſine reſtitutione fructuoſa non erat: ideo id adiungere potuerũt hæretico vſurario: qđ ad iudicũ aiæ pertinet non iuriſdictionis ordinarię. Et ideo talem executionẽ nõ ipſi ſed ordinarij facere debẽt. Et ſic nota cœptũ p ingſitorẽ ꝓpter ꝓtumaciã purgãdæ hæreſis nõ per ipm ſed p aliũ ſcilicet ordinariũ expediri. Et eſt hoc vt ſingulis ſua iuriſdictio ſeruetur. Sup verbo offendiculũ. i. læſio: poſſent emũ habere ma gnũ forũ ſeu tribunal: ſi antiquo vſurario hoc iniũxiſſent: qđ multi prius faciebãt forte pp zelũ aiarũ. De pnĩa aũt initũcta ab ingſitoribus⁹ ipſis hæreticis vel receptatoribus⁹ hæreticoꝝ & defenſoribus⁹ hæreticorũ reuerſis ab errore: ſi anteq̃ expleuerint mo rianꝰ: & ob hmõi obligauerũt bona ſua ad ipſam faciẽdã quõ hæredes pñt cogi vel nõ, ibi vide in tex. & glo. Itẽ in gſitores tã ipſi q̃ cõmiſſarij deputati nõ poſſũt pecuniam extorq̃re. Nec ſcĩẽter bona eccl'iarũ ob delictũ clericorũ ſi ſco eccl'iæ applicare: al's eẽt excõicati. de hære. nolentes. in Cle. Item dicit Io. and. in nouel. ſup. c. vt officiũ. de hære. li. vj. q̃ fratres p̃dicatores in ꝓuincijs in gb⁹ habẽt officium ingſitionis cõpeſcere pñt fratres minores & ecõuerſo: licet multũ inuicẽ ſibi deferãt: quod eſt cõmẽdabile: ita tñ q̃ ca ueãt ſibi a pœna. Cle. multorũ, de qua dictũ eſt in pri. hui⁹. §. Itẽ de iuratiõe officij ingſitionis. dicit Clemens. iiij. Præſenti declaram⁹ q̃dicto ipm officiũ non ſolũ quo ad negotia viuẽte mãdatario incæpta: immo etiã ad integra & nõ cæpta: & qđ plus eſt quãtũ ad ea q̃ tũc nequaq̃ emerſerãt ī fauorẽ fidei ꝓdurare. de hære. ne aliquid. lib. vj. Dicit Io. an. in nouel. hoc intelligẽdũ de ingſitore ſimpl'r dato. Nã ſi eſſet dat⁹ cũ clauſula vſq̃ ad bñplacitũ &c. tũc ſeruandũ eſt qđ habeẽ in. c. ſi gratioſe. de reſcrip. li. vj. Ibi autẽ dr̃ q̃ ſi clauſula cõtineat vſq̃ ad beneplacitũ ſedis apl'icæ: durat poſt mortẽ ei⁹: ga apl'ica ſedes non moritur. Itẽ ingſitores pñt ꝓcedere ꝯ chriſtianos q̃ ad ritũ. i. obſeruãtias trãſeunt Iudæorũ: vel etiã ꝯ Iudæos factos chriſtianos & in infantia ſi ad ritũ redierint Iudæorũ ſicut ꝯ hæreticos: etiã ſi fuerit p Iudæos cõuicti. Et ſicut ꝯ fautores receptatores & defenſores hæreticorũ. Ita ꝯ fautores receptatores & defenſores talium eſt ꝓcedendũ. de hære. ꝯ. lib. vj. Et bona horũ ſicut & aliorũ hæreticorũ ꝓfiſcanẽ: nec deuoluunẽ ad filios ei⁹ catholicos, ſm glo. ibi. Dicit hic Io. an. in nouel. & hæc cõſtitutio pri⁹ fuit ẽdita a Clemẽte. iiij. & Gre. x. cũ hac adiectiõe. Iudæos aũt q̃ chriſtianos vtriuſq̃ ſexus ad eorũ ritũ execrabilẽ hacten⁹ induxerũt: vel in vetitis de cętero inducẽt pœna debita puniatis cõtradictores inuocato brachio &c. Et ga Decretalis vlti, huiꝰ ti. quæ eſt Bonifacij. viij. reſeruat mãdata p̃deceſſorũ ſuorũ iſtius libri cõſtitutionib⁹ nõ obſtãtibus: ꝓ hoc cadũt in officiũ inquiſitorũ tales: qđ nõ eẽt ſi hæc litera nõ foret: ga tales ꝓprie nõ ſunt hæretici ga Iudæi & ſi errẽt in articulis fidei: nõ tñ ꝓfeſſi ſunt ſpam fidẽ: qđ ſit ī baptiſmo cũ ipſi nõ ſuſceperint: a qua ꝓfeſſione diſcedẽs ꝓprie dr̃ hęretic⁹. Et ſic in eos ꝓprie cadit fautio hæreticorũ: large tñ ſunt tales fautores immo & facto res hæreticorũ q̃ ſic trahũt chriſtianos ad iudaiſmũ. Et ga talia p Iudæos fieri ſolent: ideo de eis loquit Decretalis. Regulariter tñ ꝯ eos pro iuſtitia recurrit ad iudices ſæculares, vt, ẽ. de iudẽ. c. ludæi. &. c. in nonnullis. & in Cle. cedit. eo. titu. dr̃ de Saracenis. Et ga Iudæi tales reuertentes ad Iudaiſmũ ſolẽt exbaptizare denuo caput lauãdo & pomice radere: per iudicẽ ſæcularẽ videtur eis imponẽda pœna capitalis cũ diſpendio fortunarum. C. de apoſta. Nam ſi rebaptizanti imponitur pœna capitis. C. ne ſanctũ baptima. l. ſ. fortius exbaptizanti ſeu volenti baptiſmũ tolle re. Si tamen inquiſitores voluntid punire poſſunt p predictam literã: tam ẽ vna cũ epiſcopo per Clemẽ. primã. eo. ti. Nam poteſtas illa inquiſitorũ participatur epiſcopis.

§. VII. DE BONIS HERETICO

rum cõdẽnatorũ per ſniam quõ cõfiſcanꝝ & occupãtur. Dicit Bonifaci⁹ papa in. c. cũ ꝑm. de hære. lib. vj. Bona hæreticorũ ipſo iure decernim⁹ cõfiſcata. Cõfiſcatiõis hui⁹ executio vl' bonoꝝ ipſorũ occupatio fieri nõ debet ꝓpricipes aut alios dños ſpales anteq̃ ꝑ eꝑm loci vel aliã ꝑſonã eccleſiaſticã q̃ ſup hoc habeat pãtẽ ſnia ſup eodẽ crimine fuerit ꝓmulgata. Glo. ſup verbo ipſo iure. Terminatũ eſt hic qđ olim dubitabaꝝ ꝓDecretali ẽ excõicam⁹. de hære. qa vt hic dr̃ ipſo iure cõfiſcata ſũt. Et intelligit ipſo iure a tpe. ſ. commiſſi criminis. C. eo. ti. l. iij. Et idẽ in crimine læſæ maieſtatis ſecus in aliꝭ criminib⁹: Et puto hãc cõfiſcationẽ locum habere etiã ſi ille catholicos filios habeat: ga iſte textus nõ diſtinguit cõfiſcata. Intelligũt quidã vt Io. mo. in crimine ꝓmanẽte. Notandũ aũt ꝙ put dr̃ in. c. decreuit. de hære. lib. vj. Quãuis ꝓpter hereſim maritorũ dotes vxorũ non debeãt cõfiſcari ſi ipſę ſint catholicę: tñ hoc intelligit verũ niſi cũ mulieres ꝓtraxerũt cũ illis: ſciuiſſent illos fore hæreticos. Nã tunc cõfiſcarenẽ dotes illarum etiã ſi eſſent catholicę. Et multo fortius ſi ipſę eẽnt hęreticę. Et vt dicit ibi glo. preſumũtur ignorare: niſi ꝓbetur eas ſciuiſſe. de regu. iur. ꝓſumit. lib. vj. Dicit Io. an. in nouel. ſup. c. cũ ſcĩm. ꝙ cõſtitutiones officij tñ papales volũt ꝙ tres partes fiant de cõfiſcatis bonis hæreticorũ & tertia ſit iudicis ſeculariſ: alia officialiũ: tertia reſeruetur curiæ Romanę pro tuitione officij. Sed quantũ ad illã tertiã quæ ꝑtinet ad officiales: eꝑus inquirẽdo p ſevel cũ inquiſitore ꝓtextu laboris & expẽſarũ quas fecit in exterminãdo hęreticos nõ põt petere partem illorũ bonorũ ſibi cõiecti: cũ bona eccleſiarũ ſuarũ ſibi debeãt ſufficere: & ad hoc ſint deputata: vt habeẽ in Extraua gan. Benedicti. xj. q̃ incipit. ex eo. Et notat Ioã. an. ſuper. c. ſtatuta. eo. ti. ad inquiſitores g̃ ꝑtinere videẽ: vel eorũ vicarios. Sed mouet Ioan. and. q̃ ſtionẽ notabilẽ hic videlicet. Quid ſi Bononiẽſis origine & patrimonio: ga ibi. ſ. habet bona cõſtituit Florẽtiæ domiciliũ: & ibi dãnaꝝ de hæreſi: an ad dñm vel cõe Bononiẽſe an Florẽtinũ ſpectet apꝑhẽſio bonorũ q̃ ſunt Bononięꝫ Arguit pro & ꝓtra multũ diffuſe. Et primo ꝙ ꝑtineat ad iudicẽ & cõe Bononienſe apꝑhẽſio dictorũ bonorũ. Sec'o ꝙ ꝑtineat ad Florẽtinũ. ꝑbat ꝓRich. de Mal. qui hoc publice determinauit. Quod ꝑbat multis rõnibus & præcipue his. Conſtat confiſcationem hanc fieri in pœnã dãnati: vt nudus exuet. C. ad. l. iu. maie. l. quiſquis. Occupatio aũt & partitio fit etiã ad ſubleuationẽ laborantiũ: qđ patet ī portiõe tertia quę applicatur ciuitati. C. noua vecti. l. j. Idem de tertia quę dat̃ officialibus qui officiũ peregerũt. facit in aut. de iud. §. ne autem labor. Tertia q̃ pro officio cõſeruat eſt ſubſidiũ alicui⁹ peculiũ. Sed præmiũ & merces ibi danda ſunt vbi labor & diſpendiũ imminet vt de præbẽ. c. cũ ſcĩm. Ergo nõ Bonoñ. ſed Florẽtino debeẽ: cui labor & diſpẽdiũ officij in ſuo diſtrictuſ ibi crediti imminebat. ar. C. de ſportu. l. j. Et ſic ſibi competit apꝑhẽſio ne doleat diligẽtiam adhibuiſſe. Et ne ꝓmiſcuis actib⁹ turbentur officia. C. de teſta. conſulta. Itẽ occupatio bonorum eſt acceſſoriũ ad ſententiã quæ eſt principale: & neceſſario habet præcedere vt hic. Cũ ergo acceſſoria iudicenẽ ſm principalia, vt de reg. iur. arceſſorium. cũ ſuis concor. & ſententia ſup crimine iudicẽ ex terminis iuriſdictionis officij Florentini. vt in. l. ſi quis. C. de bo. ꝓſcrip. & dãnatorũ. g̃ ſm illos terminos iudicabiẽ publicatio bonorũ vbicũq̃ ſint dicit demũ Io. an. fertur tñ ꝓ officiũ inquiſitionis fieri cõtrariũ. Et ꝑ Nico. iiij. cõtrariũ diffinitũ: quã diffinitionẽ non vidi. Nouiſſime adoptiu⁹ meus diſputauit hanc quæſtionẽ. Et quo ad partẽ quæ debetur officialibus ſibi placuit p̃dicta determinatio Rich. cũ cõſtitutio dicat illã debere officialib⁹ q hoc peregerũt. Quo ad alias duas partes tenuit cõtrariũ cum gñali fiſco ſint cõfiſcata: & a tpe cõmiſſi criminis iducit. l. iij. C. de bo. vacã. Fortificat hoc eqtas ne ſit iuriſdictionũ confuſio. Et eo fortius cũ loca de q̃bus quæritur inuicẽ eſſent valde remota. Itẽ no. ꝙ quia bona hęreticorũ vt dictũ eſt cõfiſcãt a tpe cõmiſſi criminis: ideo ſi poſt crimẽ cõmiſſum fuerũt alienata & vendita ab hęretico: vẽdicantur talia bona per officiũ vel fiſcũ de manib⁹ poſſeſſoris nullo dato ꝓtio per quotcumq̃

quotcũq̃ man⁹ trãſierũt: niſi ꝓtiũ vel aliqd loco ꝓti eſſet in bonis hæretici. ff. de leg. j. imperator. Et rõ huius eſt: ga fiſcus vel inquiſitores vendicãt rẽ: ſed vẽdicãs nõ reſtituit pretiũ. C. de furtis in ciuili ẽ. Nõ emẽ habuit vẽditor ius vẽdẽdi. ff. de ẽhen. emp. ſi quis. Et hoc ga effectus dãnationis retrotrahitur: vt in glo. ſ. ad id. C. ad. l. iul. ma. l. quiſquis. Si enim hæc ſunt in crimine læſę maieſtatis fortius in hæreſi. Quis vel qũo quis dicaꝝ hæreticus: & de multiplici puniſione eoꝝ habes in. ij. parte. in ti. de infidelitate. c. de hæreſi. Qui aũt dicanꝝ credẽtes: hæreticoꝝ receptores: fautores vel defenſores: ga pluries de prędictis fit mentio in ꝓtis cõſtitutiõibus eccl'aſticis: habes declarationẽ horũ terminoꝝ. ſ. in ti. de excõicatiõe maiori. c. iiij. & ſeq. De excõicationibus quæ cõcernũt inquiſitores vl' impedientes aut nõ iuuãtes officium inquiſitionis: habes eo. ti. c. vj. & ſeq.

¶ De prædicatoribus quales debeant eſſe & a quibus deꝺeant cauere. Capitulum. III.

QVAREDICA VERBVM INSTA

oportune importune. ij. Timoth. iiij. Ad rectores eccl'ę maxie ꝓtinet p̃dicare p ſe vel per aliũ ſubditis ſuis. Vñ primis rectorib⁹ dixit Chriſt⁹ Mar. vlti. Euntes p̃dicate euãgeliũ oĩ creaturæ. Et Greg. di. i Paſto. Officiũ prędicatiõis ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotiũ accedit: vt ante aduentũ iudicis qui terribil'r ſequitur: ipſe ſcilicet declamãdo gradiaẽ. i. p̃dicãdo. di. xl iij. ſit rector. vbi manifeſte docẽ ꝙ loquiẽ de curatis. Qui etiam figurã inducit. Exod'. xxvij. c. vbi dr̃ ꝙ ſacerdos ingredięs tabernaculũ tintinnabulis ambiaẽ: vt audiaẽ ſonit⁹ qñ ingrediẽ & non moriaẽ: ga vt exponit Greg. in di. c. ſit rector. Iram cõtra ſe occulti iudicis exigit ſi ſine prędicationis ſonitu incedit: & ſic moritur ſpiritualiter. Vnde dñs Ezech. prophetę ait. ca. iij. Fili hoĩs ſpeculatorem dedi te domui Iſrael. Si dicente me ad impium: morte morieris tu: non annũtiaueris ei: ipſe in iniquitate ſua morietur: ſanguinem vero eius de manu tua requiram. Confirmat idem Nico. papa dicens. diſpenſatio cœleſtis feminis nobis iniũcta ẽ. ve ſi nõ ſparſerimus: ve ſi tacuerimus. diſt. lxiij. c. vlt. Prędica ergo &c. Vbi tria notantur per ordinem.

¶ Primo excellentia eximia in hmõi actione: ibi. prædica.
¶ Sec'o materia digna vel p̃cipua in p̃dicatiõe: ibi. verbũ.
¶ Tertio referuata circunſtantia cum diſcretione: ibi. inſta oportune importune.

§. I. DE PRIMA SCILICET EX

Prędicatẽ op⁹ p̃cipuũ

cellẽtia actus prędicatiõis. Nota ꝙ officiũ p̃dicationis eſt p̃cipuũ in eccl'ia dei: vt dr̃ eꝑ de hære. c. cũ ex iniũcto. Et eſt multis priuilegijs dotatũ. vt extra de excel. ꝓla. nimis. j. & ij. Et merito ga Chriſtus pricipal'r hoc officiũ exercuit. Vñ Aug. de ciui. dei. Vt hõ cõfidentius ambularet ad veritatẽ fidei: ipſa veritas dei filius hoĩe aſſumpto: non deo cõſumpto veniẽs fundauit atq̃ ſtabiliuit fidẽ. ſ. p̃dicãdo: qđ oſtẽdit apl's ad Heb. dicẽs. Quę cũ cœpiſſent enarrari per dñm. Et ad innuendũ huius officij excellentiã in ſacra ſcriptura dicunꝝ prædicatores ꝓphetæ & angeli. Vnde Greg. in Paſto. tractãs illud Hiere. Threñ. ij. prophetæ tui viderũt tibi falſa &c. dicit ꝙ prophetę dicunꝝ doctores: ga dũ fugitiua eſſe pñtia indicãt: q̃ vẽtura ſunt manifeſtãt: vñ dr̃ ꝓpheta quaſi ꝓculſans: & p̃dicator q̃ſi pñũtiator ſ. eoꝝ q̃ vẽtura ſunt pœna & glia. Qđ prædicatores dicanꝝ angeli oſtẽdit idẽ Greg. in. xxxiij. Moral. exponẽs emũ illud Iob. Cũ ſublatus fuerit timebũt angeli & territi purgabunẽ: dicit ꝙ in aduẽtu ſupni iudicis qñ ptãs tentandi erit diabolo ſublata angeli. i. p̃dicatores: ſancti dei etiã timebunt. Apte aũt angeli dicunꝝ p̃dicatores: angelus emũ interpretaẽ nũti⁹: p̃dicator aũt eſt nuntius dei. Pſ. Annuntiauerũt opera dei &c. Sed & angeli ſeptẽ quibus Ioãnes ſcribit. ij. & . iij. c. Apo. Et ſeptẽ angeli qui canũt ſeptẽ tubis, ſignãt p̃dicatores in ſeptẽ ſtatibus eccl'iæ diuerſa p̃dicãtes q̃ cõprehẽdunẽ in verbis tubicinatiõis eoꝝ vt pulchre exponit Hugo card. ibi. dẽ. Sed & angelus qui apparẽs cũ gladio euaginato terruit aſinã cui inſidebat Balaã ne vlterius procederet: ſignificat prędicatorẽ q verbo dei qđ eſt gladius ſpũs cõminando. ſ. diuinã ſniam ſubditis q a ꝓtis præceptis & minis inducũtur ad malum occurrũt declarãdo ne obediãt in malis. vt exponit Gratia. ij. q. vij. nos ſi. §. cũ Balaã. Angeli aũt non ex ſe veniũt. Sed vt dicit apl's Heb. j. ī miniſterij miſſi &c.

Sic & p̃dicatores qũo prędicabunt. ait apl's. niſi mittanẽ. Rom. x.
Qđ aũt Eſaias nõ vocatus ſe obtulit ad p̃dicãdũ cũ dixit. Ecce ego mitte me. Eſa. vj. Et eꝑio cũ Hieremias mitteret a deo ſe excuſauit dicẽs. A. a. a. dñe deus: Ecce neſcio loqui &c. Hiere. j. Et ſi diuerſa vox extra prodijt: non tñ a diuerſo fonte dilectionis emanauit. duo quippe ſunt præcepta (vt ait Grego.) charitatis: amor dei & ꝓximi. Per actiuã vitã ꝓdeſſe ꝓximis cupiẽs Eſaias officiũ prædicatiõis appetijt. Per contẽplatiuã vero Hieremias ſedule amori cõditoris inhærere deſiderãs ne mitti ad p̃dicãdũ debeat cõtradicit. Qđ laudabil'r vnus appetiẽt: hoc laudabil'r alter expauit. Vtre ne tacite cõtẽplatiõis lucrũ loquendo perderet. Ille ne dãna ſtudioſi operis tacẽdo ſentiret. Sed hoc in vtriſq̃ eſt ſubtil'r intuẽdũ: ga & is q recuſauit plene nõ reſiſtit: & is q̃ mitti voluit ante ſe p altaris calculũ purgatũ vidit: & paulo. ã. dicit. Sicut toto deſiderio occupationem fugere debemus: ita ſi deſit qui prędicet occupatiõis onus libẽti neceſſe eſt humero ſubire. viij. q. j. in ſcripturis. Et ga difficile eſt & rarũ videre ſe purgatũ: ga nemo ſcit vtrũ odio vel amore ſit dignꝰ. Eccl's. ix. tõ nullꝰ debet p̃ſumere ex ſe ire ad prędicãdũ: ſed expectare debet vt mittaẽ vel a deo vl' ab eccleſia. Vñ de Ioãne bap. dr̃ Io. j. Fuit hõ miſſus a deo. Non tñ credit alicui dicẽti ſe miſſum a deo: qui ab eccl'ia nõ ẽ miſſus niſi ꝓbet ꝙ miraculũ vt Moyſes fecit. ar. de conſe. di. ij. reuera. Sic fuit miſſus Equitius cui apparuit in ſomnis angelus & eũ ad prædicãdũ miſit. xvj. q. j. placet. §. hoc idem. Ab eccleſia mittit̃ gs vel ordinarie vt quilibet curatus ſaltẽ q̃ ad ſubditos. vel ex priuilegio vt p̃dicatores & minores Auguſtinẽles, Carmelitæ, & Seruitæ ſaltẽ in eccl'ijs ſuis in alijs eccleſijs nõ niſi vocati. Et hi ẽt debent mitti a prælatis ſuis. Mulieribus aũt ſimpl'r interdicitur officiũ prędicationis. Et ſm Tho. ij. ij. tũ quia habet ſtatũ ſubiectionis: & quia exꝛ. clxx. prædicatio cõgruit ſtatui prædicationis & dignitatis: tum vij. arti. quia eſt incõſtans in corde & locutione. Mulier ſemper va ij. riũ proferẽ: tum propter aſpectũ in eam qui ẽ cã libidinis. Viris aũt laicis interdicit: niſi licẽtiati vel miſſi a prælatis. xxiij. di. mulier. Qui aũt vocatus ſeu miſſus ad hoc ꝓtinaciter recuſat ab eccl'ia & deo cõtẽneẽ: qđ figuratũ fuit in eo q nolebat ducere vxorẽ fratris mortui: & ꝓterea diſcalciabatur vno pede &c. vt exponit Augu. vij. q. j. dicens. Nũc euãgeliſ q̃ſq̃ p̃dicator ita debet in eccl'ia p̃dicare ſiue labore rare vt defuncto fratri. i. Chriſto ſuſcitet ſemẽ qui pro nobis mortuus eſt. Et qđ ſuſcitatũ fuerit eius nomẽ accipiat. At vero g electus ab eccleſia miniſterijũ euãgelizãdi & baptizãdi renuerit: ab ipſa eccl'ia digne meritoq̃ contẽnitur. Qui emẽ & ſibi prodeſt & eccl'ię: bene itelligit vtroq̃ pedecalciatus. vnde & illud. Quã ſpecioſi pedes euangelizãtiũ bona. Qui emẽ lucrandorũ curam refugit aliorũ: diſcalciati illius figuratũ non ſolũ ſignificabit: ſed in ſeipſo impletũ portauit opprobrium. Aug. viij. q. j. olim.

§. II. PREDICATOR AVTEM VT

digne prædicet: tria debet habere interius.

¶ Primo dilectionem ardentem.
¶ Sec'o exterius conuerſationem relucentem.
¶ Tertio cognitionẽ ſcĩæ cõpetentẽ. Vñ & Ioã. bap. q̃ fuit limes p̃dicatoꝝ veteris & noui teſtamẽti, dicit Chriſt⁹ Io. v. Ille erat lucerna ardẽs & lucẽs. Lucerna dr̃ p cognitionẽ legis diuinæ quã habebat in fuſam etſi nõ acquiſitã. Nã vt dr̃ Prouer. vj. mãdatũ eſt lucerna & lex lux. & Pſ. Lucerna pedibus meis ẏbũ &c. Ardẽs dr̃ ꝓpter dilectionẽ. Lucę. xij. Ignẽ veni mittere in terrã &c. Et lucẽs propter cõuerſationẽ. Mat. v. Sic luceat lux vra corã ho. &c. No. g̃ prio ꝙ Primo debet i ſe hr̃e charitatẽ. Nã vt ingt apl's. j. Cor. xiij. Si linguis hoĩm loq̃r & angelorũ: charitatẽ aũt nõ habeã factus ſum velut es ſonans. habeat charitatem. Lingua hoĩm eſt placere & delectare auditores. Lingua angelorum eſt mouere ad opus: vel hoc eſt loqui naturalia & ſupernaturalia. Charitatem aũt non habet qui eſt in aliquo mortali peccato: ga ſm Tho. quod libet mortale pctm̃ eſt ẽrũ charitati. Talis ergo prædicãs eſt ſicut cãpana pulſans: quæ alios inuitat & vocat ad opa bona & ipſa ſe cõſumit. Nã mortaliꝰ peccat in mortali p̃dicãs. ſm Tho. in. iiij. ga indigne exequit tantũ officiũ. Idem Archi. ī Roſa. ſup. c. cũ exaudiero. di. l. vbi dicit Aug. Animaduerte poſſe docere aliquẽ poſt pctm̃: ſi tñ vitia priſtina diluerit. Ergo arguẽdo a ẽrio ſenſu: ſi pmanet in pctõ non põt docere. ſ. cũ ſui ſalutẽ: ad qđ etiam facit qđ dicit Greg.

Qui adhuc vitiorū bello subiacet: nequaq̄ per prędicationis officiū prędesse magisterio cæterorū debet. di. xlviij. §. vl. & di. l. quid est hoc, nec tm̄ dicit Grego. ꝙ prędicator nō debeat tentari: cū & Paulo maximo prędicatori datus fuit stimulus carnis. ij. Cor. xij. qui fuit ꝑm Greg. tēptatio carnalis.

Non cupiditatem. Sed ꝙ non succumbat tentationi per consensum rōnis vt ipsemet Greg. declarat. xxij. Moralium. Et nō solū in charitate: sed ex charitate debet ꝓdicare: nō ex cupiditate vel vanitate: vt valens reputet & hmōi. Qui em̄ ꝑpter cupiditatem prædicant figuranť per Balaā, de quibus dicit Petrus in. ij. epistola. Secuti sunt viam Balaam ex Bosor qui mercedē iniquitatis amauit: correptionē vero habuit suę vesaniæ subiugale mutum. Super quibus verbis dicit Beda: ꝙ multi catholicorū intantū amant mercedē iniquitatis: vt etiā docti ab indoctis: clerici a laicis merito redarguantur, qui iure cōparanť prophetæ qui verbis asinæ cōtra naturā loquētis corripitur: nec tm̄ a ꝓposito praui operis retardatur. Cōgruit ēt nomē charitatis de qua veniſſe dicit scilicet ex Bosor qđ̄ interpretatur carneus. Necꝙ em̄ alia magis cā luxuriosis extitit verbū veritatis amore pecuniæ: vel desiderioꝝ tēporaliū adulterare: cꝙ ga carnis se cōcupiscentijs māciparūt. Balaam autē interpretatur præcipitans eos: qa in ꝑcipitiū suos mergūt auditores: quib⁹ nō salutaria quę corrigant: sed q̄ illos delectent: erronea prædicāt. Hęc Beda. ij. q. vij. secuti. Cuius aūt prædicatores non debeāt prædicare principaliter ꝑpter tēporalia habēdā: al's tamē̄ venditores boum de templo ejiciuntur: debet tm̄ ꝑpls submini ſtrare eis necessaria, iuxta illud. Nō alligabis os bouis triturantis. ſ. Cor. ix. Vnde Hiero. Aplicis viris & euangelizantibus in necessarijs vſibus nolle tribuere: seipm̄ condē nare est. xvj. q. j. c. penulei. Qui vero ex arrogantia & inani

Non ex arrogā tia. gloria predicant: figurantur per Helisu qui reprehēdit Iob & amicos eius cū multa arrogātia: vt patet Iob. xxxij. vbi dicit Grego. xxij. Moral'. Arrogantes cū scientiā accipiunt nihil se accæpisse ęstimant: si hanc eos habere occultā contingat. Nusq̄ suū gladium nisi in ore hoim̄ ponūt. Prædicatores aūt sancti partē suā reputant. si intus ipsi de sapientia gaudeāt: foris aūt alios ab errore cōpescāt. Et ibi gaudent vbi hoc ꝑcipiunt: nō vbi intus tot tētationū laqueos innotescere cōpelluntur: cuius bonū qđ̄ acceperunt cū innotescit: media interuenięte charitate: de profectu audientium nō de ꝓpria ostensione gratulanť. Nōnunq̄ etiā arrogātes viri dū prædicatores sctōs magna eloqui ac ꝓlocutione sua venerari cōspiciūt: locutionis eoꝝ celsitudinē & non vtilitatē intentionis imitanť. Nec hoc amant qđ̄ illi

Contra arrogātes ꝑdicatores appetūt: sed hoc qđ̄ dari hominibus ostēdunť. Et plerūq̄ ad loquēdū impetu vanæ gloriæ mentē anxietas nequaq̄ se intra silentium capiens quasi zelum charitatis inflāmat. Idē eodē. xxij. dicit. Spiritualis prædicator in cunctis q̄ dicit solerti cura se inspicit: ne in eo ꝙ recta prędicat: vitio se elationis extollat: atq̄ oēm sapiētiæ gr̄am quā vt loquere tur accępit nō suis se ęstimat meritis: sed eoꝝ intercessionibus quibus plo quit accepisse indignū se oibus iudicat. Et cum dignius cunctis viuat. Scit ꝙ bona q̄ innotescūt hoibus sine periculo esse vix possunt. Et cuis sapientē se esse sentiat: vellet tm̄ sapiens esse nec videri. Et si liceat tacere appetit. Eos q̄ se fœlicitores putat: quos intra ecclesiā locus inferior per silentium occultat. Et tm̄ vt eos defendat ex necessitate officiū locutiōis suscepit: sed ex magno desiderio otiū taciturnitatis quærit: hanc dicēdi formulā arrogantes ignorant. Necꝙ em̄ loquunt qa causæ eueniunt sed causas euenire appetunt vt loquantur. Hæc omnia Greg. Habent em̄ hoc arrogātes proprium ꝙ priusq̄ dicant: mira se dicere semꝑ existimāt: & locutionē suā admirādo prævenīūt: qa vel i acutis sensibus ipsa elatio quāta sit fatuitas ignorāt. & ecōtrario. Paulus dū mire & alte Hebræos moneret. dicit. sufferatis verbū solatij. Greg. cuis autem prædicator debeat cauere ne ex arrogātia & inani gloria prędicet: tm̄ si motus recta intētione surrepat tentatio inanis gloriæ: nō debet ꝑpter hoc dimittere. Eccl's. xj. Qui obseruat ventum nunq̄ seminat. Exemplum in beato Bern̄. qui tentatus de hoc dū ꝓdicaret dixit sibijpsi. Nec ꝑpter te incępi: nec propter te dimittā. Subiacet etiam actus prædicatiōis tristitiæ

Debet esse firmus. & tædio: & hoc q̄n quis non extat multū gratus: vel fructū nō facit. vt dicit Greg. in Moral'. & iō requirit hoīem bene firmatū: vt nec extollat fauoribꝰ popularibꝰ: nec deijciat inaudientia vel infructuositate: vnusquisq̄ em̄ ait apostolus mercedē accipiet ꝑm̄ suū laborē: & nō dixit ꝑm̄ fructū: nec credimus minorē gloriā obtinuisse Iacobū maiorē q paucissimos conuertit multis sanctis innoiatis qui milia populoꝝ traxerūt ad fidē. Vel beato Iordano scd'o magistro ordinis prædicatoꝝ: qui vltra fructū quē fecit in scculo remanētibus: bene mille traxit ad ordinē. Scd'm quod requirit in ꝓdicatore est vita seu cōuersatio lucēs. Ecc'i. j. Quasi sol refulgēs sic ille refulsit in tēplo dei. Sol est ipse fibilis & incoinquinabilis: & habet modicū de materia: p ista tria debet eē lucida vita prędicatoris. Per patiētiā. Pē. Bene patiētes erunt vt annūtient. Per mūditiam Sap. iiij. O ꝙ pulchra est casta gnatio cum claritate. Et ꝑ pauptatē & abstinentiā. Vnde Christus Mat. x. primis ꝓdicatoribus ait. Nolite portare sacculū &c. Vnde Hiero. An nō confusio & ignominia est Christū crucifixū pauperē & esuriētē sarsis ꝓdicare corporib⁹? & ieiunioꝝ doctrinā rubētes buccas tumētiaꝝ ora ꝓferre: si in apl'oꝝ loco fumus: non solū sermonē eoꝝ imitemur: sed & cōuersationē & abstinētiā. xxxv. di. eccl'ę. Nemo em̄ inquit Symmachus papa. recte monitoris psonā suscipit: nisi q actibus suis errata condēnat: & amorē innocentiæ cōuersatiōe demōstrat. dif. lxxxj. nemo. Et vt dicit Chryso. bn̄ viuēdo & bn̄ docēdo ppl'm i struis qūo viuere debeat. bene aūt docēdo & male viuēdo deū instruis qūo te debeat condēnare. di. xl. multi. Et cuis sic contingat cōiter vt ꝑm Greg. Cuius vita despicit restat vt eius ꝓdicatio cōtēnat. iij. q. vij. infames. i fi. Tamē male faciūt contēntes: qa vt dicit Hiero. sicut lixiuia p humidū cinerē fluēs lauat & nō lauat: ita bona doctrina pmalū doctorē aīas credētiū lauat a sorde vitioꝝ. di. lxxxiij. §. vl. &. j. q. j. nō quales. Et si cū pctōribus cōuersari deceat aliqñ ad eoꝝ cōuersationē sicut Christus q māducabat cū publicanis: debet tm̄ vitare psonas suspectas: & vñ posset lędi fama eius. Vnde Augu. Conscientia nostra necessaria est nobis ꝑpter nos: fama nostra nō pollui sed pollere debet in vobis ꝓ vos. xxj. q. ij. nolo. Qui aūt murmurāt de ꝓdicatoribus cōuersantibus cū pctōribus cū debitis circūstantijs vt eos inducāt ad bona opera: incurrunt lepram pcti: qđ̄ fuit figuratū in Maria sorore Aaron murmurante cōtra Moysen ꝑpter vxorē eius Ethiopissam. vt exponit Gratia. ij. q. vij. §. his itaq̄ rūdet. Cui alludit Greg. Nos qui infirmi homines sum⁹: cū de deo loquimur: debem⁹ primū meminisse qd sumus. Cōsiderem⁹ qa aut tales sumus quales nōnul los corrigimus: aut tales aliqñ fuimus: sed diuina operāte gratia nō sum⁹: vt tāto temperātius corde humili corrigamus: quāto nosmetipsos verius quos emēdamus agnoscimus. Si aūt nec sumus nec fuimus quales sunt quos corrigimus: ne cor nostrū supbiat quoꝝ mala corrigimus eorū alia bona ante oculos reuocemus. Quæ si nulla oīno sunt ad occulta dei iudicia recurramus: qa sicut nos nullis meritis hoc ipm̄ qđ̄ habem⁹ bonū accepim⁹: ita illos pōt gr̄a diuinæ virtutis infundere: & excitati posterius etiam ipsa possunt bona q̄ nos ante accepimus ꝑuenire: exēplū ponit de Paulo psequēte: & postea excedēte in gr̄a Stephanum. Greg. in. xxij. Moral'. Tertiū qđ̄ requiritur in prædicatore est scientia cōpetēs. Vñ Pe. in Canonica sua. Paratiſ reddere rōnem oi peręti vos de ea fide & spe quę est in vobis: & apl's ad Timo. Attēde lectioni exhortationi & doctrinę. & Eccl's. iij. dr̄. Tēpus tacēdi & tp̄s loquēdi: ga veritas pri⁹ tacēdo discit: & postea loquendo ꝓdicat. Vnde Pe. Oportet eū qui docet & instruit alas rudes esse talē: vt ꝙ ingenio di scentiū semetipm̄ possit aptare: & verbi ordinē ꝙ audiētis capacitate dirigere. Debet ergo apprime esse eruditꝰ & doctus: irreprehēsibilis: maturus & pauidus. viij. q. j. oportet. ꝑcipue aūt debet esse doctus i sacra scriptura & ipsi vacare. vnde in hmōi figurā vectes quibus arca portabat iugiter anulis erāt inserti: vñ cū arca eēt portanda nulla fieret mora de intromittēdis vectib⁹: qa prędicatores ꝙ quos eccl'ia circūfert: sacris literis debēt insistere semꝑ: ne tūc quærant discere cū ex officio alios habēt docere. vt exponit Gratia. dist. xxxvj. qui eccl'iasticis. §. ecce ꝙ sacrarū. Et saluator nō ster prius i medio doctoꝝ: sedit audiēs illos & interrogās: & postea ꝓdicare cœpit. Sic etiā apl'os pri⁹ docuit: postea ad ꝓdicādū misit: & post resurrectionē prius aperuit illis sensum: vt intelligerent scripturas. & postea dixit. Euntes in mūdū vniuersum prædicate euangeliū oi creaturæ. Panes ēt quinq̄ designātes legē: quę cōtinētur in qnq̄ libris pri⁹ fregit postea dedit discipulis: vt ponerent ante turbas. di.

Lucens vita,

Nota distinguēs ꝓdicator

Competēs scientia.

præallegata. Et Hiero. dicit ꝙ hæc duo sunt ponrificis opera: vt aut a deo discat legēdo diuinas scripturas & sæpius meditādo: aut ppl'm doceat quæ prius a deo ipe didicerit: nō ex ꝓprio corde vel humano sensu. di. ea. si qs vult. Debet etiā scire constitutiones ecclesiasticas quæ pertinēt ad mores fideliū vt possit eas ppl'os docere. Si qua alia sciat vel discat debitis modis: q̄uis nō sit necessariū: tamē vtile erit. Vnde & Samaritanus procurādo vulneribꝰ fauciatū: dedit stabulario ꝗa minuta duo designātia duo testamen a quorum doctrinis prælati debent curare subditos.

§. III. DE SECVNDO PRINCIPALI videlicet materia iusta & ꝑcipua in ꝓdicatiōe cū dr̄. verbum. Materia congrua prædicationis est sacra scriptura, Semel em̄ loquitur deus, inquit Iob, & scd'o idipm̄ nō reperit. Loquit aūt deus in scriptura sacra: & ita copiose contra oīa tentamenta & oēs casus contingibiles: & oīa opera virtutū: vt exponit Greg. xxij. Moral'. ꝙ non oportet iterū deū loq aliq̄d nobis necessariū: cū ibi oīa habeanť. Et hæc scriptura apte dicit verbū, prędica. ait apl's. verbū. Dicit em̄ verbū quasi verum boans. i. sonans. Ipsa em̄ scriptura est quæ sola semꝑ est vera in omni sui prę: doctrinæ ꝑ hoꝝ & Gentiliū cum veritate habēt falsitates admixtas: doctrinæ etiā doctoꝝ catholicoꝝ aliquādo etiā deficiūt a veritate vel saltē dubitabiles sunt quia oīs homo mēdax. ſ. ex se. Ratio huius diuersitatis est: qa doctrinæ hoim̄ innituntur humini naturali: qđ̄ deficere potest a cognitiōe veri. Sed doctrina sacræ scripturæ innitit veritati diuinę quę infallibilis est. Spiritu em̄ sancto inspirati locuti sunt hoies sancti &c. inquit Pe. in epistola. & loquit de auctoribꝰ scripturæ sacræ. Vnde Augu. ad Hiero. Si in scripturis sanctis admissa fuerint vel officiosa mendacia: quid in eis remanebit auctoritatis: quæ tandē de scripturis illis sententia profere tur: cuius pondere contentiosę falsitatis obferetur improbitas. dist. ix. c. fi. ad scripturas. Idem de vnico baptismo. Quis nesciat sanctā scripturā canonicam tam veteris testamenti ꝙ noui certis terminis suis contineri: eamq̄ posteriorū omniū ęoꝝ literis ita ꝓponi: vt de illa dubitari oīno & disceptari nō possit vtrū verum vel vtrum rectū sit quicquid in ea scriptū sit vel cōsiterit esse. Epistoꝝ au tē literas quæ post cōfirmatū canonē scriptæ sunt vel scribunť & per sermonē forte sapientiorē in ea re & aliorꝝ graviorē auctoritatē doctioręq̄ prudētiā: & per cōcilia licere reprehēdi si quid forte in eis deuiatū est a veritate. dist. ea. quis. Quia igitur ꝑmaxime ꝓdicator debet in prædicatiōe vti veritate. Nam sciēter prædicādo mendaciū peccat mortaliter ꝑm Pe. de Pa. in. iiij. ideo debet potissime prædicare verba sacrę scripturę. Vnde Chryso. Sicut sacerdos est debitor vt veritatē quam audiuit a deo libere prędicet: sic laicus est debitor vt veritatē quam audiuit a sacerdotib⁹ probatā in scripturis: defendat fidutialiter: qđ̄ si non fecerit proditor ē veritatis. xj. q. iij. nolite timere. Vnde ꝙ themate in principio prædicationis vel sermonis semꝑ cōsueuit sumi aliquid de sacra scriptura vt fundamēto firmissimo. iuxta illud Lu. v. In verbo tuo laxabo rete: qđ̄ signat prædicatiōis verba ꝑm Bedā. Sed quia vt dicitur Prouer. ix. Sapiētia ędificauit sibi domū: quæ cōprehendit & fundamētum & parietē & tectum. Ideo prædicator ad formandū domū spūalis ędificij non solū thema vt fundamentū: sed & media & cōclusiones de sacra scriptura debet sumere quādo pōt: quia sunt optima argumenta veritatis. Si aūt ad eandem conclusionem probandam aliquā do voluerit inducere Ethnicos: vt phos & historias Gentilium: nō est vsq̄quaq̄ improbandū: quia & apl's aliquādo: sed tamen rarissime in epl'is vtitur talibus & in prędicatiōibꝰ suis: vt patet. ſ. Cor. xv. Vnde & Clemēs. Cū ex diuinis scripturis integrā quisq̄ & firmā regulā charitatis & veritatis susceperit: absurdū nō erit si etiā aliquid ex eruditione cōmuni ac liberalibus studijs quæ forte in pueritia attigit ad assertionē veri dogmatis conferat: ita tamē vt vbi vera didicerit: falsa & simulata declinet. di. xxxvij. relatū. Sed præcisę ex ipsis velle probare intentū suū & prædicationē iplere philosophijs: astrologijs & hmōi vituperabile ē sicut & si quis præponat ancillas dñæ. Sacra enim scriptura vt vera sapientia sponsa dicit. Alię doctrinæ sunt ancillæ. Vñ Augu. Si quid veri Sibilla aut Orpheus alij ve Gentiliū vates aut phi prædixisse ꝓhibenť: valet quidē ad Paganorū vanitatē reuincēdā: non ītn̄ ad istorū auctoritatē cōplectēdam. Quātū em̄ distat de Christi aduentu inter ꝓdicationē angelorꝝ & cōfessionē dęmonū: tantū iter auctoritatē prophetarū & curiositatē sacrilegarū scripturarū. di. ea. si qđ. Grego. aūt reprehēdit quēdam ēm quī prædicabat ppl'o grāmaticā: cōcludens ga in vno ore nō bene se capiūt laudes Christi cū laudib⁹ Iouis. di. lxxxv. ſ. cū multa, vbi dicit gl. ꝙ ille recitabat fabulas poetarū & moraliz abat. Cauēre ēt debet ne dicat apocrypha & nō authētica. Vñ & bea. Tho. in quadā epla honeste reprehendit quēdā qui prędicauerat: ꝙ stella q̄ apparuit magis habebat formam pueri paruuli: & ꝙ virgo Maria septies meditabatur passionem Christi: dicēs ꝙ prędicatorē veritatis nō decet diuertere ad fabulas ignotas: cū scriptura sit ita copiosa de oībus. Ma- Materia teria aūt ipsius scripturæ pōt dici christus: qui ē verbū patris tris: huic em̄ oēs ꝓphetæ testimoniū perhibēt. Act. iiij. Et scripturaꝝ oēs ꝓphetæ ait rabbi Salomon: ad dies Messiæ: finis fidei meæ Christus ē ait Amb. Nos aūt inquit apl's. prædicam⁹ christū: ꝑdica ergo verbū. i. christū. Et sicut verbū nostrū ē triplex: ga mētale verbale & literale. Ita & christꝰ verbū tripliciter pōt cōsiderari & de eo ꝑdicari. Quia vel vt genitū a patre quasi verbū mētale: vel vt reuelatū ꝓphetis quasi vocale: vel vt incarnatū quasi scriptum i libro seu charta vteri virginalis: q̄ charta fuit deficcata ab oī humore cupiditatis & separata a carne cōcupiscētię & rasa a superfluita te vanitatis. Vnde Pē. in psona patris dicit. Eructauit cor meū. i. mens mea: verbū bonū. i. filiū qui ē bonus absolute & per essentiā: & hoc per ęternam generationē de qua in ꝓncipio erat verbū &c. Io. ſ. qđ̄ exponūt Aug. & Tho. sup Io. ostendentes similitudinem productionis nostri verbi mentalis seu cōceptus mētis cū aliud intelligimus ad verbū diuinū. Sed qa ꝑfundū est mīmis istud mysteriū raro est istud prædicandū: & nō nisi a sapientibus. Sapientiā inquit apl's. ſ. Cor. iij. loquimur inter perfectos. Imperfectis autem & simplicib⁹ tamē̄ paruulis lac vobis potū dedi. Nā vt ait Amb. sup Beati immaculati. vitiū est indignis secreta vulgare: qđ̄ fit vel loquacitate incauta: dū sine iudicio volat irreuocabile verbum: vel adulatione vt ei placeat cui secreta reuelat: vel iactatione scięticę vt plura scire videat. di. xliij. vl. Sequit in Pē. Dico ego opa mea regi quod pertinet ad verbū reuelatū prophetis. Non enim faciet dns verbū quod nō reuelet secretum suū ꝓphetis suis. Amo. iij. c. Permaxime autē mysteria Christi fuerunt regi Dauid dicta id est reuelata: quō. ſ. oīa in sapiēti a fecit: quō misit verbū suum & sanauit eos: quō cuncta gubernat &c. Ex quibus relucet bonitas dei: potētia: mia: & iustitia: quę inducunt nos ad timorē & amorē eius. Et hæc quæ habenť in verbo reuelata sunt prædicāda. Sequit lingua mea &c. Lingua dei est spiritussanctus qui loquit in prędicatoribꝰ ex parte dei. Non enim vos estis loquentes sed spiritussanctus. Mat. x. Ista lingua loquente ꝙ angelū verbū bonum. & respondēte virgine. fiat mihi ꝑm verbū tuū. subito vt a veloci scriba scriptū ē verbū in vtero virginis quādo verbum caro factū est. Io. ſ. De hoc verbo scripto. i. incarnato sæpe debet loqui prædicator: & de doctrina eius quę docet fugere vitia: sequi virtutes: vitare infernū: querere regnū. Vnde & beatus Francisc⁹ dicit in regula sua de prædicatoribus ꝙ annuntient vitia & virtutes: pœnā & gloriā cū breuitate sermonis. de vita Iesu Christi qualiter est nobis imitāda de pœna eius & passione. Et vt dicit quidā: pœnæ in nulla prędicatiōe debet prętermitti quin aliquid de passione eius diceret. Oīs em̄ christi actio nostra est istructio,

§. IIII. TERTIVM QVOD EST obseruandū in prædicatiōe aut in actu prędicatiōis ē debita circūstantia. Vñ apl's. Insta oportune importune. Instātia dicit perseuerātiā: oportunitas cōueniētiā: importunitas frequētiā. Oportunitas aūt debet attēdi quantū ad locū: tp̄s: & modū. Locus aptior ad ꝓdicandū est eccl'ia. vnde Christꝰ Io. xviij. Ego semꝑ docui i tēplo & i synagoga &c. & Lu. xix. Erat quotidie docens in tēplo. Quæ dignior domus inquit Amb. aplicæ ꝓdicatiōis ingressu cū sancta eccl'ia xxiiij. q. j. q̄ dignior. Etiā in plateis & cāpis & alijs locis publicis pōt ꝓdicari. Nō aūt debet fieri i occulto p domos ne oriat suspitio hæreticæ doctrinę. di. xxx. si qs. & ē de hęre. cū ex iniūcto. Nō debet aūt semꝑ ꝓdicare i vno loco: qa & laborator fato vno agro ad alium pergit. Et dns Iesus, cir-

cũibat ꝑ ciuitates & castella prędicãs: & cũ a quibusdã vel ſſet detineri ꝙbus prædicauerat. ait. Quia & alĳs ciuitatib⁹ oportet me euãgelizare. Luc. iiij. Omne eñ rarũ plus appetitur. pulegiũ apud Indos. pipere preciosius eſt. Hiero. di. xciij. legim⁹. Sed religiosus ꝙ a velle & nolle nõ habet: hoc debet facere cũ obedięcia. In alĳor⁹ tñ eccl'ĳs ad vitãdũ scãdal ũ cũ licẽcia curatorũ. Vñ Greg. Falcẽ iudiciꝫ in ea segete q̃ tibi cõmiſſa nõ eſt: mittere nõ potes: ſed ꝑ affectũ boni operis frumẽta dñica vitior⁹ ſuorũ paleis expoliata & in eccl'ię corpus admonẽdo cõuertere & ꝓſuadẽdo & quaſi manducãdo conterere. vſ. q. iij. ſcriptum eſt. Vbi dicit glo. non publice prædicando. De tpe non eſt determinatũ: niſi ꝙ ſeruari oportet qđ habeť in Cle. dudũ. de ſepulť. ibi dr. Statuimus & ordinamus ꝙ dictor⁹ ordinũ. ſ. ꝑdicatorum & minorũ fratres in eccl'ĳs & locis eorũ ac in plateis communib⁹ ſibere valeãt clero & ppl'o prædicare ac proponere ẏbũ dei: hora illa dũtaxat excepta i qua locor⁹ ꝓlati voluerint: vel corã ſe ſoleñiter facere ꝑdicari: in qua ꝑdicare ceſſabũt prætercꝫ ſi aliud de prelator⁹ ipſor⁹ voluũtate proceſſerit ex licẽcia ſpeciali. In ſtudĳs etiam gñalibus vbi ſermones ad clerũ fieri ſolẽt: licet fratribus libere prædicare niſi forſan illa hora qua ſoletad clerũ in ꝑdictis locis proponi verbũ dei: eꝑs vel prælatus ſuperior clerũ ad ſe gñaliter cõuocaret: aut ex aliqua rõne vel cã vrgẽte clerũ ipm duceret cõgregãdum. In eccleſĳs aũt parochialibus fratres ipſi nullatenus audeãt vl' debeãt prędicare: niſi ſint a facerdotibus pãrochialib⁹ inuitati: vel de ipſor⁹ licẽcia aſſenſu vel mãdato eꝑi vel ſuperioris ei⁹. Glo. ꝓlati. ſ. ordinarij vt eꝑi. & idẽ de vicarĳs eor⁹ ſacerdotibus. Glo. idem de vicarĳs vel perpetuis vel tpalibus in caſu licito aucte eꝑi dantis. Prædicator ꝙ ex ſua ꝑdicatione debet q̃rere hoies inducere ad faciẽdũ qđ prædicat: ideo vt efficaciter prędicet debet clare loqui: vt inſtruat: itellectũ auditoris & doceat. Sc'o ſic debet loqui vt delectet auditorẽ vt ſic moueat affectũ: vt libẽter audiat verbũ. Tertio debet ſic loqui vt flectat. ſ. amando quæ dicta ſunt velit ea implere. Et cũ quis hoc facit induſtria artis quam docet rhetorica: vt declarat Augu. in. iiij. lib. de doctrina chriſtiana ad honorẽ dei & ſalutẽ aĩarum bonũ eſt: & humana operatio ſeu lingua. Sed cũ ſpũſſanctus vtit lingua prædicatoris vt inſtrumẽto ad iſta efficiẽdũ: ſicut fuit i apl'is qui humaniter indocti erãt: tunc opus illud eſt gratia gratis data: quę dicitur gratia ſermonis & lingua angelorũ: & ſermo ſapiẽtiæ dicit ✱ locuti ẽ de diuinis: ſermo ſcientiæ de humanis vt de moribus & vitĳs & virtutibus & hmõi. Tho. ĳ. ĳ. q. clxxvĳ. ꝑfectius autẽ gratia iſta operatur cꝫ natura vel ars. Sed aliquando aptitudine naturali in prædicatore exiſtẽte & arte rhetorice adiuncta: aliquãdo etiam ſpũſſanctus operatur plenius iſtud. ſ. inductionẽ auditorũ ad faciẽdũ quæ prædicat: hominis ergo eſt vt dicit Salomon ſe præparare: vt. ſ. benedicat: dñi aũt dirigere linguã. Et vt dicit Augu. in lib. de doctrina chriſtiana. Sapiẽtia ſine eloquentia parũ ꝓfuit quo ad populos: eloquẽtia ſine ſapientia multũ nocuit: eſt eñ vt gladius in manu furioſi. Sapientia cũ eloquentia multum iuuat & operať. Si quis autẽ neſcit eloquentia vti ſaltem ſapienter loquatur. Et cũ ex ſe nõ habet auctoritatem inducat ſcripturas & rationes vnde dictis ſuis detur auctoritas: Qui autem habet auctoritatem nõ indiget tantis: cũ ipſe verbis ſuis præſtet auctoritatem.

¶ De defectibus a quibus prædicator debet ſe cauere in prædicando. Capitulum. IIII.

PRIMVS EST FALSITAS in ꝑdicãdo & ꝑcipue circa ea q̃ ſunt fidei vl' ptinẽt ad vitia & virtutes: in ꝙbus vt dicit Hiero. Parũ diſtat i vitio decipe vl' decipi poſſe chriſtianũ. xvj. q. j. ſi cupis. Nã ſi ſemel deꝑhẽdit i falſitate: redditſe ſuſpectũ de falſitate ẽt i ꝑdicatiõibus oĩb⁹. ar. di. ix. ſi ad ſcripturas. Vñ ad maiorẽ aſſertionẽ dictor⁹ ſuor⁹ iquãtũ põt & valet: debet inducere auctoritatẽ aliquã ſacræ ſcripturæ vel aliarũ doctrinarũ q̃ ſunt ſub eccleſia approbate: vt ſcẽor⁹ doctorũ & decretaliũ: & maxime in his quæ non ſunt de ſe clara p rõnẽ vel experientia. Si quis autẽ non ex lapſu linguæ: ſed ex induſtria diceret mẽdaciũ in ꝑdicatione mortaliter peccaret ſm Pe. de Pal'. ne excuſaretur ſi hoc faceret cã cõuertẽdi aĩas ad deum. Deus eñ (ait apl's) non indiget veſtro mẽdacio. vñ & cauti ꝑdicatores vt ſemp lõge ſint a falſitate cũ allegãt quotationes librorũ: ſi nõ ſunt bñ certi: ſolẽt dicere: ſi bene recolo: vel ſi nõ erro: & hmõi. Sc'o debet ſibi cauere ab adulatione: ne. ſ. lauder populũ: in quibus reprehenſibilis eſt: qđ eſt peſſimũ: vel etiam de tẽporalib⁹ magnificẽtĳs: niſi hoc forte ſc'm fiat tẽperate: vt melius ferant correctionẽ durã immediate ſequendã: ſicut fecit apl's. ĳ. Cor. j. Hoc eñ adulari ꝓhibuit chriſtus: cũ primis quos miſit ad ꝑdicãdũ dixit. Neminẽ ꝑ viã ſalutaueritis. Luc. x. Maledicã ingt dñs ꝑ prophetã Malachiam. ij. c. bñdictiõib⁹ veſtris. i. ppl'is quos adulãdo bñdicitis de eis: vt vos diuites faciãt: vt exponit Hiero. j. q. j. iudices. in fine. Prędicatores adulatores reprehẽdit dñs dicẽs. Ipſi ędificabant parietem: & vos abſcꝫ tẽperamẽto liniebatis eũ. Edificant parietẽ ppl'i: dum pctm qđ durũ eſt ga indurat pctõ accumulant: prędicatores autẽ liniunt indiſcrete lautãdo. ita exponit Greg. di. xlvj. ſunt nõnulli. Tertio debet cauere a iactantia: hoc eñ reddit ipm contẽptibilẽ: hoc eñ facĭť ſtulti inquit Cato. non ſolum aũt debet cauere ne ſe laudet: ſed etiã ne dicat vñ videať oſtẽtare ſcientiã vel ſanctitatẽ ſuã. Vñ Greg. Habet hoc propriũ doctrina arrogantium: vt neſciant humiliter dicere qđ ſciũt &c. di. xlvj. c. j. Quidã autem ſunt ita arrogãtes vt nõ ſufficiat eis recitare ſuas opiniones: niſi etiã cõdẽnẽt vel cõtẽnãr alios & aliqñ ſctos doctores: vt Tho. Grego. & hmõi. Quarto debet cauere a ſcãdalis ꝓlator⁹ ne. ſ. ponendo os ſuũ in cœlũ detrahat eis recitando coram populis vitia eorum: clericis eñ laicos eſſe infeſtos oppido traditantiquitas. ĳ. q. vĳ. laicos. & c. laici. Et nũc maxime ex mala eorum vita propter quod eos contẽnũt: vnde prædicare publice cõtra eos eſt populis placeat: tamẽ fructus nullus ſequiť: quia non emẽdatio illorum ſed perturbatio: nõ vtilitas populis: ſed augmẽtũ irreuerẽtiæ & contẽptus etiã ſacror⁹ qui per eos cõficiuntť vel miniſtranť: cõtra illud. j. q. j. multis. Prohibeť etiã hoc in cõſtitutionibus fratrũ prędicator⁹ & in Cle. religioſi. de priuile. In virtute obedięntiæ ꝓcipiť prædicatorib⁹ religiosis: ne in ſermonibus ſuis ꝓlatis eccleſiarum detrahant: aut etiã retrahant laicos ab eccleſiarũ ſuarũ frequentia vel acceſſu: & imponiť pnia debita ꝙ grauibus culpis in illa religione ꝑrũ faciẽti. Intelligit tñ glo. hanc literã cũ noĩatim detrahũt: vel ꝙ circũlocutionẽ q̃ vicẽ habet. ꝓpr̃ noĩs al's in gñe licet prędicatorib⁹ tangere vitã prelator⁹: ſed in generali locutione linguã refrẽnent: vt dicit gl. ar. x vſ. q. j. ſi clericatus. ſi ſolis clericis ꝑdicareť poſſet eouenientius hoc fieri. Quĭto debet cauere a ſcãdalis & diſturbio auditorũ: ne talia dicat vñ inducanť ad rixã vel ſchiſma vel infidelitatẽ. In cuius figurã mãdauit dñs: vt in ora veſtis pontificalis eẽnt cũ tintinnabulis malogranata opere polymito inſerta ad ſignãdũ ꝙ in prædicatiõe figurata p tintinnabula: debet quæri vnitas charitatis i auditoribus q̃ ſignať in malogranato: ex eo ꝙ ſub vno cortice multa grana iſimul vniunť. vt exponit Grego. di. xlĳ. ſit rector. Sic ergo tẽperãdus eſt ſermo: vt nõ prouocent ſubditi cõtra dñm ad alia qđ malũ vel dñs q̃ ſubditos. De materia ꝑdeſtinationis & ꝓſciẽtię raro loquať: ga ppl'i male capiũt ẏbũ & poti⁹ inde diſturbiũ mẽtis cꝫ fructũ referũt: & ſi pura materia euangelĳ cogat: ſemp oſtẽdať libertas arbitrĳ ad bonũ & malum per exẽpla. Sic̃r de ſacrõ euchariſtiæ vel de trinitate coram ſimplicib⁹ nõ prędicet ſubtilitates. De cõceptiõe virginis Mariæ ꝓtrãſeat. Et ſi materia ſe offert ad aliqđ dicẽdum de hmõi: talib⁹ verbis vtať ꝙ exprimat veritatẽ & ppl's vix intelligat. ſ. ſi fuerit in vtero ſctificata vl' gra repleta & huiuſmodi: nec eſt neceſſe populis ſcã daloſum dicere exꝑſſe ꝙ fuit cõcepta in pctõ originali. Nõ eñ itelligũt laici iſtũ terminũ: ſed putant dici aliquid ſceleroſum: & ideo citius dimittendũ. Sexto fugiat æmulationes & cõtẽtiones cum aliĳs prædicatoribus. q̃. Timo. ĳ. Noli contẽdere verbis: ad nihil enim vtile eſt niſi ad ſubuerſionẽ audiẽtium. Nec ex hoc ꝙ alius habeat maiorẽ concurſum: qui etiã minus ſit ſciens indignationẽ oſtẽdat. Nã & chriſtus indignatus nõ fuit ꝙ aliqñ Ioãnes baptiſta fuerit in maiori opiniõe ppl'i q̃ ipſe. Si audit aliũ ꝑdicatorẽ dicere aliqua q̃ non ſunt re probata nec ꝙ fidẽ vel bonos mores ſed dubia: q̃uis ipſe non ſit illius opinionis ſufficit ſibi dicere opinionẽ ſuã cũ rõnibus: & nõ impugnet aliũ: ga hoc ẽ intrare cõtẽtiões & ppl'os ſcandalizare. Si audit dixiſſe erronea ꝙ fidẽ vel bonos mores vel determinata p eccl'iam: non credat faciliter niſi audiat a fidedignis & tunc corrigat eũ fraternaliter vt retractet: ꝙ

retractet: ꝙ ſi nõ vellet retractare errores dictos: eſſet tunc publice ꝑdicãdũ ꝙ errores eius: ſicut Paulus publice reſtitit Petro ex diſſimulatiõe ſua quaſi inducẽdo ad iudaizan dũ. ĳ. q. vĳ. Paulus. Si aũt ipſe ꝑdicator errauit: admonitus debet libẽter audire & ſe corrigere: ſicuti Petrus ceſſit Paulo. di. viij. veritate. Et ſi aliqđ erroneũ & piculoſum dixiť ſet: debet retrahere honeſtius quo ꝑt. Si aũt nõ eẽt piculoſum qđ dixit puta aliqđ apocryphũ qđ nõ tenet: cuius male dixerit nõ debet retractare ſm Tho. i epl'a quadã ad vitã dũ ſcãdalũ. Septimo euitet ſupfluitatẽ ſeu nimietatem & hoc multipliciter: videlicet nimiã ꝓlixitatẽ: gaudẽt enim breuitate moderni. Priſcia. & Grego. in homil'. Alimẽta q̃ minus ſufficiunt auidius ſumunť: vñ nimis ꝓlixe ꝑdicans figurabať in lege ꝑ patiẽtẽ fluxũ ſeminis q immundus iudicabať. Semẽ eſt verbũ dei ordinatũ ad gñationem ſpiritualẽ cauſandã. Sed ſicut in patiẽte fluxum ſeminis ipſum efficit inanem & ifructuoſum: ita ex nimia prolixitate ſermonis impediť fructus i auditoribus vt exponit Greg. di. xlĳ. ſit rector. Nimia eñ breuitas ꝑſcindit ait Hiero. ſtudio ſorũ deſideriũ. Item nimiã velocitatẽ in loquendo vel tarditatẽ. Vnde Señ. pronũciatio ſicut & vita debet eſſe compoſita. Nihil ordinatũ eſt qđ ꝓcipitať & properat. Et q̃ ſtillare volo cꝫ currere. Item nimietatẽ diuiſionum. Vnde Señ. ꝓhiam in partes nõ in fruſta diuidã. Diuidi eñ eam nõ cõcidi vtile eſt. nam cõprehendere quẽadmodũ maxima: & ita minima difficile ẽ. Item nimietatẽ allegationũ. Nam & in iure hoc nõ laudať. Sufficit eñ ad approbãdam vnam ſcientiã allegare vnam vel duas auctoritates. Multas autẽ adducere ſuperfluũ videť: vanũ & ſui oſtẽtatiuũ: niſi aliqñ fiat ad maiorẽ cõfirmationẽ alicui⁹ ſciẽtię dubitabilis. Item nimiũ ornatũ verborũ & ſupfluitatẽ. Nam & ſicũ quæ tñ ſolita habebat nõ fructus Chriſtus maledixit. Matt. xxj. Señ. Nõ delectent verba noſtra ſed ꝓſint. Idem. Oratio quę veritati dat operã incõpoſita debet & ſimplex eſſe. Non tñ nimis ruſticana ne cõtẽnatur. Nam & dñs prędixit in lege offerri ſibi primitias melliſ: qđ deſignat dulcedinẽ eloquẽtiæ: vt dicit Gratia. di. xxxvij. legimus. §. ſed ecõtrario. Primitia parũ eſt: & ſibi volebat offerri: quia ad honorẽ dei non ſui. Octauo abſtineat a leuitate ne. ſ. dicat verba otioſa & fabulas ad prouocandum riſum. Dicit eñ Hiero. ꝙ bonus prædicator eſt qui prouocat ppl'm ad luctũ non ad riſum. Et ſi aliqñ nõ ſit indecens dicere aliqua verba ſolatioſa ad ſubleuandũ ppl'm attædiatũ moderate tñ faciẽdũ & raro. Nõ ſit etiã leuis ad recitandũ ſomnia & viſiones mulierũ & ad prophetãdũ de aliquo malo vẽturo vel determinatiue loquẽdo de tpe aduẽtus Antichriſti: & die iudicĭj: qa nõ ẽ veſtrũ (ingt Chriſt⁹ Actuũ. ĳ.) noſſe tẽpora vel momẽta q̃ pater poſuit i ſua ptãte. Vñ & Tho. in. iiij. dicit ꝙ oẽs q voluerũt determinate loqui de hac re: reperti ſunt & reperientur fallaces. Non ſit etiam leuis ad præcipitandum ſentẽtias de aliquo actu ꝙ ſit pctm mortale niſi ſit certũ & clarũ per rõnẽ vel p auctoritates doctor⁹. Nõ ſit etiã leuis ad ,pnũtiandũ indulgẽtias & ꝑcipue quæ ſtuarior⁹ qui aliqñ multis fictionib⁹ & falſis bullis vtunť vt dr i Cle. de pœ. & re. c. abuſiõibus. vñ & i Cle. religioſi. de priui. ꝑcipiť ꝑdicatorib⁹ ne ,pnuntiẽt indulgẽtias indiſcretas: vbi dicit glo. ꝙ dicunť indiſcrete illæ indulgentię quæ nõ habent: & ideo diligenter examinet qñ aliquã habet pronuntiare. In geſtuationibus aut exclamationibus vnuſquiſcꝫ i ſenſu ſuo abũdet: omne tñ nimiũ vertiť i faſtidium. Et qđ natura negat nemo velociter audet. Et diſplicet imprudẽs vñ placere ſtudet. Chriſtũ in ſuis prędicatiõibus legiť rer exclamaſſe: cũ. ſ. dixit. Qui habet aures audiẽdi &c. Lu. viij. & Io. vĳ. Clamabat Ieſus in templo docens Et me ſcitis & vñ ſim ſcitis. & in eo dem. c. Clamabat Ieſus dicens. Si quis ſitit veniat ad me. & Ioan. xj. Voce magna clamauit. Lazare veni foras. & Ioannes baptiſta dictus eſt vox: qa nõ ſolũ debet clamare ſed ois cõuerſatio eius & vita debet clamare pniam. Nono indiſcrete ſermonẽ nõ ꝓferat: al's figurate immundus extorto naſo iudicatur. di. xlĳ. §. vlti. Ne videlicet eandẽ materiã oĩbus ꝑdicet: ſed diuerſa diuerſis ſm diuerſitatẽ cõditionũ mor⁹ & ſtatuũ. Vnde Hiero. de Paulo ꝑdicatore maximo. Nec adinſtar imperiti medici vno collyrio vult curare: ſed ꝑ ſingulas eccleſias vulneribus medetur illatis. di. xxix. c. vlti. Simplicibus & idiotis nõ ſubtilia prędicet. Ita matrimoniũ laudet cum de ipſo ꝑdicat: ꝙ tñ virginitatẽ & viduitatẽ ꝑferat. xxvij. q. j. nuptiarũ. ne virgo vel vidua incitet ad nuptias. Ita virginitatẽ ſeu caſtitatẽ extollat: ne cõrugiũ videať dãnare. Exinde eñ & caſti ſupbire poſſent & cõiugati debitũ ſibĳnali cẽ denegare. Tẽporibus feſtiuis & ieiunior⁹ ita exhortenẽ ſi volunt cõiugatos ad caſtitatẽ: ꝙ reddẽdi debitum oſtendant neceſſitatẽ. Cũ dei cõmendant miam: ſubdãr & dei ſeuerã iuſtitiã nol'ẽtibus miam acceptare tẽpore ſuo. Ne homines de mia pręſumãt: ita oſtẽdant deũ oĩa mala punire ꝙ ẽt miam promittãt & veniã quibuſcũq; ad pœnitẽtiã redire vol'ẽtibus. Pniam exteriorẽ ſeu abſtinẽtia ꝑdicẽt vulgo ita neceſſariã ꝙ ſpũalibus hmõi indiſcretis ſi ibi eſſent rapinam eſſe immoderatam abſtinentiam inſinuent. Ad contẽptũ mũdi eius vanitatẽ oſtendẽdo: ſic inuitẽt ad religionẽ ꝙ in ſæculo poſitos non videanť dãnare: ſed pericula eor⁹ declarare. Pctoribus & duris ita terribiliter vitia reprehẽdere ſtudeãt ꝙ ſpũalibus & virtuoſis dulciter ſuauia pręmior⁹ ꝓponãt. Vñ Greg. in moral'. tractans illud. Quis dedit gallo cantũ? dicit ꝙ gallus deſignat prędicatorẽ qui pctoribus in tenebris vitior⁹ inuoluris debet clamare terribiliter & bonis prædicare ſuauiter. Sicut & gallus in tenebris. i. in nocte profunda fortiter clamat: ſed diei appropinquãte iã luce tenuiter & quaſi raucus. Cũ aũt habet prędicare aliquam turpẽ materiã: vt de vitio luxurię: vel de matrimonij actibus: vtať verbis honeſtis: nec deſcendat nimis ad ꝑticulares circũſtantias: ne doceat vel incitet auditores ad mala: & ſibi caueat ab omni ẏbo ſcurrili. xxij. q. v. quoties. Decimo caueat a nouitatibus: cum diſcordiam pariat præſumptio nouitatũ: vt dicit Decreta. Quidã eñ moderni prædicatores ga voluerũt vti nouitatib⁹ incõſuetis plura ſcandala inde ſecuta ſunt: & parũ inde honorẽ ſapientes reportauerũt & fructũ impediterunt. vñ in Decre. dr. Quod a ſanctis patribus Decretũ nõ eſt: nõ eſt ſuperſtitioſis adinuentionibus præſumẽdũ. Et ſimiliter a curioſitatibus poetarũ: philoſophor⁹: & hiſtoriarũ: Paganor⁹: Romanor⁹ & hmõi. etſi ad horã aliqñ vellẽt aliquid talĳ inducere. Act. xix. dr. ꝙ multi qui fuerant curioſa ſectati: cõtulerũt libros & cõbuſſerunt eos oẽs. Caueat eñ ne nimis inniti tur ſenſui ſuo in exponẽdo ſcripturas: & pręcipue i ſenſu literali. Prouerb. iij. Ne innitaris prudentiæ tuę. Hiero. Prudentię ſuæ innititur qui ea quæ dicẽda vel agẽda videnť ſanctor⁹ Decretis ,pponit. extra de ꝓſti. ne innitaris. di. xxxvj. ſi qs. Obſeruare etiã decet prædicatores & in prędicatione & in priuatis locutiõibus cũ perſonis qđ dicit Orige. diſt. xlĳ. in mandatis. Noſſe oportet quis & qualis ſit is cui immortalitatis verba credenda ſunt. Soliciti eñ eſſe debemus: ne mittamus margaritas nras ante porcos. Et infra. Si enim ſciam quia in his de quibus non põt dubitari ꝙ bona ſint emẽdatus inculpabilis eſt vt ſi ſit ſobrius: ſi iuſtus: ſi miſericors & hmõi: tũc qđ deeſt fidei & ſciẽtię cõferatur. Sed ſi in his quæ palã ſunt peccatis inuolutus permanet: nõ me oportet aliqđ de ſecretioribus myſterĳs & remotis diuine ſciẽtię ꝓlog: ſed magis ,prestari eũ vt peccare deſinat. ꝙ ſi ingeſſerit & ſe &, puocauerit nos dicere ea q̃ eũ min⁹ recte agentẽ nõ oporteat audire eum debemus prudenter elude re. dicit glo. ibi. ſ. transferendo nos ad aliam materiam.

¶ De forma prædicationis: & de ſeptem modis procedendi in prædicatione. Capitulum. V.

IN FORRMA PREDICATIOnis Nota ꝙ i ordine dicẽdor⁹ nullus inueniť determinatus mod⁹ de neceſſitate tenendus a ſanctis traditť: vñ vnuſquiſcꝫ i ſuo ſenſu abũdat. Cõgruũ tñ ẽ cõformare ſe moribꝰ ſapiẽtũ ſm tps & locũ. arg. diſt. xĳ. illa. Aliud eñ ſeruať i vno loco & aliud in alio. Et modus variatus ẽ etiã ſm tẽpora. Nã alio modo ſe habuerunt antiqui: alio modo moderni. Multũ aũt videť vtile ad reminiſcẽtiam dicẽri & audiẽti aſſignare aliquas partes ſiue mẽbra. Septem igitur modis poteſt procedi.

§. I. PRIMVS MODVS PROCEdendi eſt per expoſitionem euãgelĳ ſeu epiſtole: qđ de die occurrit de parte in partẽ moralia inferendo. Et iſtũ modũ tenuerũt antiqui: vt patet i homil'. Grego. Augu. & Chryſ. Quẽmodũ aliqñ ſequunť moderni diuidentes tamen ipm euãgelĳ vl' epiſtolã in partes. vt verbi gra. Dñica prima poſt trinitatis euangelĳ de epulone diuite & Lazaro põt diuidi illud in tres partes. Et in prima ponit vtriuſcꝫ præ-

sens conuersatio:ibi.Homo quidã erat diues &c. In scḋa vtriusq; sequẽs migratio:ibi Factũ est &c.In tertia vtriusq; decẽs collatio:ibi.Eleuãs autẽ oculos &c.Si autẽ sit illa epistola quinquagesimæ.Si linguis hoim &c.Hic de charitate tria notat Apl'us.Primo eius necessitatẽ:qa quodlibet bonum sine ea nihil valet.Si linguis hoim loquar &c. Scḋo eius operositatẽ vel fructuositatem: qa ad oẽs actus virtutũ inducit:qa charitas patiens est &c. Tertio eius dignitatẽ:qa alia dona deficiũt:& fides & spes: & ipsa semp duratqa siue ꝓphetię cessabũt &c.Si est euãgelium ī principio,xl.pot sic diuidi.Docet nos Christus in isto nr̃o ieiunio tria obseruare.Et primo excludere mũdialem intentionẽ:ibi.Cũ ieiunatis nolite fieri sicut hypocritę tristes &c. Secũdo habere mentalẽ purificationẽ:ibi. Tu autẽ cũ ieiunas vnge caput tuũ:& faciẽ tuã laua.i.cõsciẽtiam a pctis. Tertio adiscere effectualem miserationẽ:ibi. Thesaurizate thesauros in cœlo dando eleemosynas.Et qa cupiditas ab hac retrahit:ideo prẽmittit.Nolite vobis thesaurizare &c. Si euãgeliũ est historiale: vt ullud dicti sequẽtis de Centurione pot sic diuidi.In isto euãgelio tria ponuntur de Cẽturione.Primũ est ipsius humilis supplicatio : ibi.Cũ intrasset Iesus Capharnaũ &c.Scḋm est eius a Christo commẽdatio:ibi.Nõ inueni tantã fidẽ &c. Tertiũ ẽ ex Christi fide pueri sanatio:ibi. Vade:& sicut credidisti. Et in quali bet parte possunt dici aliqua moralia ad ædificationem. sicut verbi gra.In prima parte prędicti euãgelij. Primo est notandũ de magna charitate & diligentia quã habuit ad seruũ suũ:qa i domo eũ tenebat:& ꝓipso ad Christũ orãdũ accessit.Scḋo notãdũ ꝙ Christus ad eũdum ad seruum se obtulit:nõ sic ad filiũ Reguli ad confundendũ superbiã nostrã.Tertio humiliatio Centurionis & magna fides:cũ dixit.Dñe nõ sum dignus &c.Quartũ est familiæ suę recta gubernatio:qa sibi faciebat esse subiectos.Nam & ego homo sum &c.In scḋa parte est vidẽdum qũo intelligatur ꝙ Christus admiratus fuisse dicat cũ admiratio procedat ex ignorantia:& in Christo nulla fuit ignorantia.Scḋo qũo fides Cẽturionis excesserit Israel. Tertio prenunriatur conuersio Gẽtiliũ figuratoꝝ in Cẽturionis fide q requiescunt in fide trinitatis:& hoc est recũbere cũ Abraam, Isaac & Iacob,& reprobatio Iudęoꝝ:ibi. Filij aũt regni ejcientur &c. Quarto qũo in inferno sit fletus & stridos dentiũ.In tertia parte de effectu fidei.Scḋo de sanatione ipsius pueri.

§. II. SECVNDVS MODVS PRO

cedẽdi est sumendi aliquam auctoritatẽ de scriptura sacra pro themate: & illam diuidere in partes.Et iste est modus magistralis & magis sciẽtificus:quo vsi sunt Tho,Bonauẽ,& Bernar.in sermonibus suis prædicabilibus. Et aliqñ Iaco. & Ioan,de sctõ Gemi.in oibus sermonibus suis.Et in diebus dñicalibus sumitur pro themate de euangelio vel epistola occurrenti.In diebus aũt festiuis sanctoꝝ sumitur vel de euãgelio dñicali vel epistola:& magis de p̃cedenti immediate ꝙ sequẽti:vel etiã de euangelio vel epistola de festo. Si etiam sumeretur aliqua auctoritas scripturę extra euãgelium & epistolã;q̃uis nõ sit multũ in vsu moderno: nullũ tamẽ inconueniens.Iaco.de Voragine,& Io.de sancto Geminia,vtunt hoc modo in festiuis cõiter sumendo scilicet vnã auctoritatem de diuersis libris scripturæ:& in ipam faciẽdo diuisionẽ.Verbi gra.Si de euãgelio feriæ sexte sumaṫ illud,Sit eleemosyna tua in abscondito & pater tuus &c.Primo ostenditur virtuosa eleemosynarũ erogatio:ibi.Sit eleemosyna &c. Scḋo copiosa earũ remuneratio:ibi,Pater tuus &c.Possunt etiã mẽbra diuisionis subdiuidi:& hoc diuersimode:exẽplum in prædicta diuisiõe. Nam in prima parte notatur tria quę faciunt eleemosynã virtuosam.Primum ꝙ fiat ei qui est in defectione : ibi.Sit eleemosyna,Secũdũ ꝙ fiat de sua possessione:non aliena: ibi,Tua.Tertium ꝙ fiat cũ recta intentione:ibi.In abscondito,In secunda parte notatur ꝙ reddet tibi deus pro eleemosyna triplicẽ remunerationem,s.tẽporaliũ multiplicationẽ & istæ sunt multę.Spiritualiũ augmentationẽ:& supernaliũ receptionẽ.Si summatur pro themate illud.Diliges dñm deum tuũ ex toto corde tuo.Tria hic notantur.Et primo actus gratiosus : qa diliges:omnia em̃ delectanṫ in amore.Dilectio tamẽ importat amorẽ gratuitũ. Secundo obiectum gloriosum dñm deum tuum. Et dñs notat eius gubernationẽ:deus eius creationẽ:tuus eius incarnationẽ; quę cogunt nos ad amandum ipsum. Tertio subiectum vgoroſum:ex toto corde tuo.Ibi qũo tripliciter diligitur ex toto corde ꝑm Tho.ij.ij.q.xxv.Si autẽ prædicaṫ de aliquo sancto:potest aliquid sumẽdo de epistola vel euangelio ei adaptari.Nec est inconueniens ꝙ ille intellectus scripturę non sit illi proprius:sed etiã aliquãdo cõrarius:quia moralis sensus est multiplex.Homo quidam erat diues & induebatur purpura & byſſo : & ẽpulabatur quotidie splẽdide.Si prędicetur de sancto Gregorio vel alio doctore : tria possunt de eo notari.Virtutũ interiorũ fertilitas. Hõ quidã erat diues.Secũdo actuũ exteriorũ nobilitas. Induebaṫ purpura scilicet charitate: & byſſo.i. puritate.Tertio fertilitas scripturarũ suauitas.Epulabaṫ quotidie splẽdide exponendo scripturas.Si prædicetur de sancto Hiero.& occurrat illud euangelium dñicale vbi habetur. Dixit dñs dño meo &c.q̃uis sit dictũ de Christo:potest applicari ad sanctũ Hiero.& alios qui fuerũt membra Christi, vbi tria.Primo ad ipm diuinalis locutio,dixit dñs:qđ intelligitur per inspirationem:scripturas & flagella.Scḋo circa ipm ratio nalis executio,dño meo : ratione vtes dñs est per virtutes alis seruus. Tertio sup ipsum præmialis consecutio. sedea dextris meis qđ notat magnitudinẽ gloriæ supernæ. Si sumatur de euangelio ipsius festi: vt de beato Dñico vel Augustino illud.Nõ pot ciuitas absc̃di supra mõtẽ posita. Mat,v. Tria hic de ipso notantur.Primum ꝙ intimus fuit deo colligatus:qa ciuitas quasi ciuiũ vnitas.i. sensuũ tendẽtiũ simul in deũ:ꝑm ꝙ in exẽplis seu gestis fuit Christo cõformatus:qa supra montẽ.Mons em̃ signat Christũ cuius vitę fuit multũ similis vita sanctissimi Dñici in ꝑdicatione ordine suo &c. Tertiũ ꝙ fuit mũdo in miraculis manifestatus:qa nõ pot absc̃di,ꝑter miracula eius. Si sumatur de epistola festi, vt illud.Reposita est mihi corona. vbi tria de ipo notanṫ.Primo magnificaṫ ex triũphi excellẽtia:qa corona. Scḋo exercitaṫ in prelij experientia:qa mihi. Tertio nobilitaṫ in præmij permanẽtia:qa reposita est. Et quãtũ ad primũ nota triplicẽ coronã.Prima debeṫ imperatori vel regi ,ꝑter potẽtiam,Scḋa pastori,i.episcopo vel papæ propter clementiã. Tertia doctori.s.aureola propter sapiẽtiam,oẽs has habuit beatus Dñicus. Et primam a patre per appropriationẽ:qa ei attribuitur potentia vt i miraculis.Coronã sapiẽtiæ a filio per disputationẽ contra hæreticos & ꝑdicationẽ.Tertiã coronã clemẽtię & miseri cordiæ a spiritusancto in regimine ordinis.Quantũ ad secundum nota tria in suo exercitio.Mihi em̃ refertur ad id: quia bonũ certamen certaui cõtra vitia bellãdo. Cursum consummaui:perseuerando.fidem seruari,i.fidelitatẽ gloriã deo semper dãdo.Quãtũ ad tertium reposita:nota ꝙ repositũ non perditur. Semper potest perdi corona virtutis quousq; aia reponatur in gloria. Sed primo reposita fuit corona virtutum per prædestinationẽ.Scḋo per prenũtiationẽ:qa de ipso etiã ordine suo ꝓphetarũ. Tertio per glorificationẽ.Et nota ꝙ sicut cõfusa videtur prædicatio quãdo nulla ibi fit diuisio vel distinctio.Ita etiã tędiosa reddi tur:cũ nimis multiplicantur diuisiones & distinctiones.Et q̃uis oĩs bona diuisio sit bimẽbris:hoc habet locum in lectionibus:sed in prædicatiõibus : vbi procedit persuasiue videtur diminuta bimembris. Et vltra trimembrem vel quadrimembrem est nimium & inconsuetum.

§. III. TERTIVS MODVS PRO

cedendi per distinctionẽ.Et istũ modũ tenuit Berñ. in suis sermonibus:& est magis facilis.ad istud valent distinctiones Mauritij.Greg.etiam in moral'.aliqñ vtitur distinctionibus,& Io.Cassia, in collationibus patrum. Et fit multipliciter. Primo modo per multiplicẽ acceptionẽ alicuius distinctiõis in themate.vt verbi gra.si proponatur illud. Erat nauis in medio maris.Nota ꝙ est multiplex nauis de qua potest istud intelligi. Est enim nauis innocentiæ baptismalis. Scḋa est nauis pœnitentiæ salutaris. Tertia est nauis conuiuẽtię regularis.Quarta est nauis excellẽtię virginalis: scilicet Mariæ. Si proponatur. Redde quod debes,Mat.xviij.potest fieri talis distinctio. Debitor est qui libet deo,,ꝓximo & ,ꝓprio subiecto.Et cuilibet debet tria. Deo amorẽ propter bonitatẽ suã:& timorẽ propter cõmissam iniquitatẽ: honorẽ propter suam maiestatẽ. Proximo tria.s.correctionem,subuentionẽ & ædificationem ī moribus,Sibijpsi tria.s.vigilantiã,perseuerantiã & mortificationem

tionẽ discretam.Aliquãdo multiplicãt mẽbra distinctiõis ꝑm numerũ qui ponit in themate.exẽplum cum ,ꝓponit. Est puer vn⁹ qui habet quinq; panes.Nota ꝙ quinq; sunt panes Christi de qbus debemus comedere.Primus est pœnitentiæ.Pũ.Cibauit eos pane lachrymarum. Secũdus panis sapiẽtię.Eccli,xv.Cibauit illum pane vitę & intellectus.Tertius panis eucharistiæ.Io.vj. Qui manducat hũc panem viuet ineternum.Quart⁹ panis grãe.Pũ. Pauperes eius saturabo panibus.Quintus panis glię.Luc,xiiij.Beatus qui manducabit panem in regno cœlorum.Si ,ꝓponatur illud de septem panibus.Dici possunt septem panes septem sacramenta.Vel si ,ꝓponatur de eodem euangelio il lud.Miſereor sup turbam.Dic ꝑm Berñ.ꝙ septem sunt misericordiæ dñi quibus nos quasi septẽ panibus satiat.Primus expectationis ad pniam.Secũdus impeditionis,s.mali nostri.Tertius compunctiõis peccati. Quartus remissionis ipsius.Quintus cõuersationis a recidiuo. Sextus operationis.s.boni.Septimus fiduciæ glorificationis. Pñt & aliter assignari & ordinari.Si ,ꝓponaṫ illud.Hora septima reliquit eum febris.Ioan.iiij.Febris est pctm̃ mortale qđ inducit ad mortem æternam.septem horę sunt septem dona spũssancti:quibus cum sint connexa aduenientib⁹ ī aia verbo christi recedit pctm̃.Timor expellit sup biam:pietas in uidiam:scientia iram:fortitudo accidiam:consilium auariam:intellectus gulam:sapientia luxuriam. Vel melius septem horę sunt septem quę cõcurrũt ad remissionem pctí. Prima hora est tribulatio. Scḋa bona opatio.s.de genere bonoꝝ. Tertia illuminatio.s.ad cognitionem pctí. Quarta est derestatio ipsius.Quinta est confessio.Sexta est emẽdatio.s.in ,ꝓposito.Septima est gręinfusio. Et ista sex sũt figurata ꝑ sex hydrias q erant in nuptijs Vel sic si ,ꝓponaṫ illud.Erat Iesus ejciẽs dęmoniũ.Luc,xj. Pot dici ꝙ p pctm̃ hõ possideṫ a diabolo:sed cum p gram Christi pctm̃ delea tur:ideo Iesus quotidie ejcit dæmoniũ cũ pctõr iustificaṫ. Et q̃uis dęmones de oĩb⁹ vitijs tentent plus tamen devno q̃ de alijs vnusquisq; tentaṫ. vñ sicut angeli boni denoiantur ab officijs q gerunt cum ad nos mittunṫ: ita dæmones a vitijs: de quibus magis tentant. Sicut sunt septem vitia capitalia:ista & septem reperiuntur noia dęmonum qui de eis tentant,& in euangelio dr̃:ꝙ immundus spũs assumit septem spũs nequiores se.& Marc.vlti,dr̃ de Magdalena: ꝙ xp̃s ejecit ab ea septẽ dęmonia.i.pctã.Sic etiam reperiũt septem dęmoniaci in sacra scriptura his septem vitijs figurati.Et primus dæmon vocaṫ Mamona,de quo Matth.vj. Non potestis deo seruire & Mamonę,& iterpretaṫ diuitię: & signat auaritiam:de qua tentat cupidos cum diuitijs.Figuraṫ aũt p dæmoniacum Lunaticum de quo Mat.viij,dr̃ ꝙ diabolus mittebat eum in aquã & in ignem vt eum perderet.Et sic auaritia per mare & p terram ducit p saxa per ignes.i.æstus cupidos.Scḋs vocaṫ Asmodeus : de q̃ Tob, viij.& interpretaṫ factura iudicij:signat luxuriã;ꝑter qđ vitium deus fecit iudicium diluuij tpe Noe & postea Sodomoꝝ.Figuraṫ aũt p dęmoniacum mutũ.de quo Luc.xj. Illud erat mutũ,vitium em̃ luxuriæ facit hominem mutũ a cõfessione plus q̃ alia vitia ,ꝑter materiam magis erubescibilem.Tertius vocatur Sathan.de quo Iob.j. & interpretatur aduersarius.signat inuidiam:q̃ aduersaṫ omi bono proximi dolẽs de eo.Ex inuidia em̃ Sathan pcussit Iob multipl⁹ flagellãdo.& figuraṫ p Saul dæmoniacũ:q ex inuidia psequebaṫ Dauid.j.Reg.xvj.Quartus Beelzebub.de quo Luc.xj.in Beelzebub principe dęmonioꝝ ejcit dęmonia:interpretaṫ em̃ vir muscarum:signãs accidiã quę facit multitudinem muscarum.i. vanarum & immũdarũ cogitationum hre.Figuraṫ p filios sacerdotis dęmoniacos effectos:q volentes expellere dæmones in noie Pauli diabol⁹ vexauit eos:vt habeṫ in Actibus apl'oꝝ. Sic hypocritę q detinẽtur ab hoc vitio:qa cõiter sunt otiosi dum ministrãtes sacramenta qđ debet fieri p bonos volentes ab alijs dęmones effugare:ipi inuadunṫ ab eis spũaliter.Quintus dr̃ Abaddon:vt habeṫ Apoc.ix.& iterpretaṫ exterminator: & tentat de ira q̃ ponit hoiem extra terminos societatis & vnionis.Et figuraṫ pctõr deditus huic vitio p dæmoniacum clamãtẽ in templo & dicẽtem:qa tu es filj⁹ dei &c.tales aliqñ ex ira blaſphemant.Sextus dr̃ Behemoth.de quo Iob pen.& interpretaṫ aial.& tẽtat de gula:q̃ facit hominẽ bestialẽ.Et figuraṫ p dæmoniacum q morabaṫ in monumentis & ambulabat nudus.Septimus dr̃ Luciſer quasi se rens luce apparentiæ:& tẽtat de vana gl'ia : & telã diabol⁹ i.deorsum fluens p supbiam.& tali vitio deditus figuraṫ p filiam Chananeę dęmoniacã. Mat.xv.Iuuẽculę em̃ multum sunt deditæ vanæ gloriæ in ornatu.

§.IIII.QVARTVS MODVS EST SI

milis tertio ꝑdicto p assignationem multiplicationis effectuum vel causarum vel ꝓditionum vel graduum vt̃ speciẽrũ vt̃ ,ꝓprietatũ naturaliũ:vel nõim alicuius rei de qua agiṫ in themate.exempla de singulis.De primo si ,ꝓponaṫ de corpore Christi.Qui mãducat me viuet ,ꝑter me. Pñt hic dici.xij. effectus sacramenti debite sumpti ,ꝑter quos aia viuit spũaliter,de qbus.ẽ,ti.de sacramẽtis. Si ,ꝓponaṫ illud Iac.v.Multum valet deꝑcatio iusti assidua. Pñt poni effectus orationis,de qbus alibi vide:Si ,ꝓponaṫ.Impone manũ tuã & viuet.loquendo de manu diuinæ grãe pot dici ꝙ habet quinq; digitos,i. effectus.Si ,ꝓponaṫ.audientes verbũ retinẽt & fructũ afferũt.Luc.viij.Pot dici de fructibus seu de effectibus verbi dei.de qbus habes.ẽ.in.ij.part. ti.ix.c.xj.§.ij.Si ,ꝓponaṫ de epistola illud . Ois fornicatio nõ noiẽtur in vobis.ibi potest declarare mala magna q̃ se quunṫ ex vitio luxurię,de quibus.ẽ.in.ij.par,in ti,de luxuria.Pot scḋo assignari multiplicitas causarum inducẽtiũ aliquẽ effectũ:de quo ī themate agiṫ:vt si ,ꝓponaṫ.Remittuntur tibi pctã tua.Mat.ix.Possunt hic poni ea propter q̃ pctã remittunṫ:pura ꝓtritio,cõfessio,eleemosynarum largitio,flagellorũ toleratio,religio:ita tũ ꝙ sane ista intelligãt.Et pñt ista sex figurari p sex hydrias q erãt in nuptijs. Si ,ꝓponatur.Oportet exaltari filium hois.Ioã.xij. Pñt hic assignari causæ seu rões quare oportuit exaltari in cruce: quas habes in.iij.par.beati Tho.Pot tertio ĩduci multiplicitas conditionum q̃ requirunṫ ad actum de quo agitur in themate:vt si ,ꝓponatur illud,Ite & osteditevos sacerdoti bus.qđ fit per confessionem pctõrũ.pot ibi dici de.xvj.cõditionibus cõfessionis:de qbus habes.ẽ.in ti. de sacramentis.Si proponaṫ illud.Petite & accipietis,de oratione ꝑdicando pot dici de conditionib⁹ oꝝonis.de qbus habes dif fuse in.iiij.par.ti.v.Potest quarto prædicator prędicare de multiplicitate graduum alicuius vitij vel ꝓtutis vel stat⁹. vt si ,ꝓponatur illud.Qui se humiliat exaltabiṫ.Lu.xiij.et Mat,xxiij. Vel illđ epistolę Petri.Humiliamini sub potẽti manu dei &c. Pot dici de gradibus humilitatis vel ,illis septem quos ponit Anſel.vel tribus quos ponit glos.vel xij. quos ponit Bũdictus & Berñ. q̃ habes declarata a sctõ Tho,de Aquino,ij.ij.in.q.clxj.de humilitate.Si ,ꝓponatur illud.Ecce ascendimus Hierosolymã,de charitate prædicãdo:de qua agit epla illius dñicæ.Pot dici ꝙ Iacob vidit in somnis scalam huius Hier'm.Dauid autem numerat gradus:qa.xv.decantãdo.xv.Pś.graduales Paulus descripsit eos di.Charitas patiens est &c.Vbi ponit.xv.gradus charitatis.Si proponatur. Qui iraſcitur fratri suo &c. Matth, v.Pot loq de triplici gradu irę.de qb⁹ habes. ij.ij.q. clviij. de ira.vt̃ de triplici ira.s.virtuali:veniali & mortali.Si ponaṫ illud.Incipiebat em̃ mori,vel illud.Ecce defunctus efferebatur.Si qs vult prædicare de morte pctí qa aia quę peccauerit ipa moriet̃.Ezech.xviij. pot ponere septem gradus pctí.Primus cogitatio tentans ad malum : & hic intẽperaṫ.Scḋs delectatio sensualis:& hic fabricat. Tertius cõsensus in mortale:& hic moriṫ.Quartus opus ad extra etsi occultum:& hic plãgiṫ p conscięciã remordentẽ.Quintus manifestatio eius.& hic deferṫ ad sepulcrũ. Sextus assuefactio seu cõsuetudo:& hic sepeliṫ. & de his sex gradibus dicit.ij.ij.sicut trib⁹.Septim⁹ obstinatio seu defectio : & hic figuraṫ p mortuũ q fuit Christo nũtiat⁹: sed nõ suscitatus. Vel si ,ꝓponaṫ.Amice ascẽde superi⁹;& tũc erit tibi glia. Si qs vult pdicare de ascensu ꝓtutum in gñe: pot dicere ꝙ est triplex status ascẽdẽtium ad cœlũ:incipiẽtiũ:,ꝓficiẽtiũ & ꝑfectorum.primi ascẽdũt tẽtationibus resistẽdo.secũdi ,ꝓfectui ꝓtutũ inseruiẽdo.tertij deo inhærẽdo. & de hm̃oi de pœ.dis.ij. dum sctãm.Quinto pot procedi p multiplicationẽ specierũ alicui⁹ vitij vel virtutis.vt si ,ꝓponaṫ illđ. Si filius dei es:dic vt lapides isti panes fiãt. vbi diabolus tẽtauit de gula.Lapides sunt autoritates scripturæ & exẽpla stabilia & rigida:& tũc de eis panes fieri volumus:qđ ,ꝑcurat diabolus:cũ de ea veritate & firmitate quasi dubitamus:sed qnq; sunt species gulæ:de qbus de cõe.dist'. v. quinct'.& de his.ẽ.in.ij.par.ti.vj.Si ,ꝓponaṫ.Qui se exaltat

humiliabiť, põt dici de quatuor specieb⁹ supbię. de quib⁹ habes. ē. in. ij. par. ti. iij. Vel ſi ꝓponať illud. Nili abūdaue ri iuſtitia &c. Matt. v. Põt poni triplex ſpecies iuſtitię diſtributiua: cōmutatiua & ſui regulatiua. & quælibet harū

prietatib⁹ naturalibus vel qualibus.sicut legit de Adã qñ imposuit noia reb⁹ sed a deo imponunt ex effectibus gratię. Vñ ga p excellentiã fuit gra in Ioane:ideo fuit sibi impositũ nomẽ importãs gram:interpretatur em in quo est gra. Est em triplex gra quã ipse habuit q̃ põt notari in eo qđ ait Apls.1.Cor.xv. Gratia dei sum id qđ sũ: & gra ei⁹ in me vacua non fuit. Et alubi idẽ, sed gra ei⁹ semp in me manet. Et ga copiose oẽm gram habuit: merito Ioanes est nomẽ eius. Amb. Respicite Ioannẽ quãta vis sit in nomine eius: cuius nuncupatio patri pietatẽ muto loquelã: populo reddit sacerdotem. Vñ tpe quo fuit tãta pestis p oscitãdo vel sternutãdo hoies moriebant: sumptũ est ꝓ adiutorio hmõi dictũ: deus te adiuuet & sanctus Ioanes. Est ergo gra cumulalis adeptiua meritorũ: gra dei sum id quod sum. Est scđa gra specialis cõtrtiua priuilegiorũ: & gra ei⁹ in me vacua nõ fuit. Est tertia gra finalis allatiua ꝑmiorũ: & gra ei⁹ in me semp manet. De prima dicit Io.j. De plenitudine eius nos oẽs accepimus gram. s.a Christo: ipe est q illuminat oẽm hoiem &c. s. luce grę, nõ p omnes illuminentur: sed ga nullus eorũ qui illuminant ab alio q̃ ipso illuminat. & p hãc habet hõ esse spuale & meritũ naturale. Vñ Eccls vlti. Time deũ & mãdata eius seruа. qđ fieri nõ põt sine gra: ꝑm Augu. hoc est ois homo, i.p hoc habet vrũ esse. Sine hac gratia nec desertũ nec pnia ꝓfuisset Ioannj baptistæ nec alteri. Vñ Grego. q̃libet occulta loca aiam sine gra saluare nõ ꝑnt &c. dist. xl. q̃libet occulta. Cum ipsa gra natus est Ioannes: ga vt dr Luc.j. Spũsancto replebit adhuc ex vtero matris suæ. Clarũ est aũt p quanto aliquod recęptiuum qualitatis est ,ppinquius alicui principio influenti: tãto magis recipit de influentia ei⁹. Nã quãto qs magis ,ppinquus est igni: tãto magis calescit: & quãto flumẽ magis appropinquat mari: tãto est ,pfundius in aqua. Cũ ergo Ioannes fuit ,ppinquissimus Christo natiuitate: ,ppinquitate & imitatione copiosissime hanc recipit. Ista aũt gra sine qua hõ saluari nõ põt: quæ est maximum donũ dei in hac vita est similis luci solis: q̃ quantũ est ex se parata est oẽs illuminare: vt dicit Cypria. de cõse. dist. iiij. nec quẽq̃. dũmodo nõ ponas obstaculum claudendo fenestras potẽtiarũ: intellectũ & volũtatẽ &c. Quãtũ ad secundũ q̃ dr in parte gra gratis data dicit Apls. 1.Cor.xij. Diuisiones gratiarũ sunt: idẽ ꝙ deus &c. & ista ꝑter gratiã cõmunẽ necessariam dicũt priuilegia sanctorũ in qbus null⁹ reperit maior Ioanne. Vñ Bern. in sermone. Exultẽt omes sancti & suorũ meritorũ prerogatiuis ante consistoriũ maiestatis assistãt. nullus tñ erit q ad priuilegium Ioannis audeat aspirare. vnus est & scđm nõ habet qui vniuersitatis humanę trãscẽdit ascẽsum. Sũt autem decẽ priuilegia grę Ioannis baptistæ. Primũ annũtiatio stuprosa. Scđm sctificatio amorosa. Tertiũ manifestatio gaudiosa. Quartũ cõuersatio superuirtuosa. Quintum prophetizatio copiosa. Sextũ baptizatio generosa. Septimũ cõmẽdatio gloriosa. Octauum veneratio dulcorosa. Nonũ prædicatio fructuosa. Decimũ opatio miraculosa. Quantũ ad primũ dixit angelus. Ego sum Gabriel qui missus sum tibi hæc nũtiare. Luc.j. Nota ꝙ licet multorum in vetere & nouo testamẽto fuit ꝑnũtiata mũdo eorũ natiuitas: vt Remigij, Thomæ de Agno, Isaac, Sãsonis, Iosiæ: nullus tñ eorũ fuit ita solẽniter ꝑnunciat⁹ a deo ꝙ in hoc priuilegio ꝑm Bern. dns Iesus voluerit p se dignificare seruum suum: nec etiam Christus fuit ita solẽniter nũtiatus. Nã Ioanes iste in solẽniori die: ga in festo ,ppitiatiõis. In excellẽtiori loco ga in tẽplo Salomonis. Notiori miraculo: ga notum aliquo mõ toti populo. Si igit Christ⁹ voluit in hoc Ioanẽ magis se honorare quãtum nos debemus venerari. Quantũ ad scđm legimus Hieremiã sanctificatũ. Hiere.j. Antequã exires de vulua sanctificaui te. Alij hoc etiã credũt de Nicolao: ga nat⁹ fuerit rectus &c. Et de btõ Dñico: ga iã in cunis egrediẽs lectũ iacebat in terra: sed nullus cũ tãta magnificẽtia. Nam ipse dns Iesus ꝑsonaliter ire voluit in ventre virginis existẽs ad domũ Zachariæ: vt sanctificaret Ioanẽ clausum in vtero Elizabeth ꝑm Orige. Et tãta gra repletus est vt impleuerit matrẽ. vñ exclamauit. Vñ hoc mihi vt veniat mater dñi mei ad me? Et ꝑm quosdã acceleratus est ei vsus rationis ad cognoscẽdũ aduẽtũ Saluatoris: & ,pterea exultauit. Operabat autẽ sanctificatio ista ꝑm doc. purgationẽ ab originali & tãtam soliditatẽ ꝙ nõ poterat peccare mortaliter: & tñ nõ cõfidens de seipso fugit ciuiũ turmas ne le ui saltẽ maculare vitã famine posset &c. De manifestatiõe id est natiuitate gaudiosa dixit angelus. Multi in natiuitate eius gaudebũt. De trib⁹ tm ecclesia solẽnizat natiuitatẽ s. de Christo, virgine Maria & Ioanne: non aũt de alijs ex eo: qa nati sunt in ꝓtis. Et de Christo quidẽ pricipalr: qa ille fuit principiũ nræ redẽptionis. Annũtio vobis ait angelus ad pastores gaudiũ &c. Luc.ij. ca. De virgine: qa nata est sancta & mater. Natiuitas tua dei genitrix gaudium annũtiauit &c. Canit ecclesia, de Ioanne aũt qa p̃cursor Christi: sicut lucifer p̃cedit solẽ sol⁹ni⁹: ecclesia festiuat istam q̃ virginis. Nã antiquit⁹ nõ fiebãt festa de ỳgine: sed bñ de Ioane & cũ vigilia & octaua. Octaua aũt natiuitatis virginis instituta fuit sub Inñ. iiij. etiã post vigiliã eius. Sed ad augmentũ gaudij virgo Maria ꝑsens fuit huic natiuitati. & prima eum de terra leuauit: vt cõiter dr. Fuit etiã miraculis plena: qa parri restituta fuit locutio & sibi & matri datus fuit spũs ,ppheriæ in octauo die. Bñ ergo in natiuitate eius multi gaudebũt: qa & Iudęi & Saracæni & Christiani hodie festiuãt. Sed aliq gaudẽt corporaliter comedendo &c. Et extrema gaudij, s. hmõi luctꝰ occupat. Prouerb. xiiij. Alij mũdialiter in põpis & hmõi. Iob. xx. Gaudiũ hypocritę instar pũcti. Alij spualiter. s. in consideratione tanti luminis & totius mundi. Pã. Lux orta est iusto &c. & in ieiunijs orationibus eleemosynis se exercent ad honorẽ sancti Ioãnis: & hoc petit ecclesia in oone. s. gaudia spualia. De cõuersatione ei⁹ dicit Christ⁹ ꝙ puersatio Ioannis oim sanctorũ vitã faciebat apparere culpabilẽ, Exẽplũ ponit de nive: cui⁹ cõparatione oĩs res alba videt fusca. Eius conuersatio q̃ virtuosa fuerit oñdit Christus cum dicit Ioã. v. Ille erat lucerna ardẽs & lucẽs, vbi notat humilitas imitanda: ga lucerna quæ antiquus fiebat de terra signat humilitatẽ qua qs se cognoscit terrã: vñ dixit. Ego vox &c. quæ. s. per me nõ subsistto. & in baptismo Ioanes, phibebat eũ dicẽs. Ego a te debeo baptizari &c. Charitas amplexanda: ga ardẽs. Arsit vtiq; in dei amore totaliter datus cõẽplatiõi: & ,pximi admonens oẽs ad bonũ. Exẽplaritas admirãda: ga lucẽs. Mat.v. Sic luceat lux vestra &c, Exempla eximia fuerũt i eo austeritatis, pauptatis & castitatis: quis austerior, pauperior aut castior Ioanne &c? De ꝑdicatione ei⁹ nota ꝙ fuit magister principaliũ ꝑdicatorũ ecclæ: ga apl⁹or: ga plures fuerũt discipuli eius. & ,pter hoc dixit se vocẽ: ga sicut vox manifestat ỳbũ, i. cõcęptũ mẽtis: ita Ioanes ỳbũ ꝑris. vñ Esa. de eo dicit. Ego vox clamãtis in deserto, vbi notat & locutio eius: ga vox et affectio eius: ga clamantis in deserto. Sed qd loquerẽt ista vox notat Pã. dicens. Vox dñi sup aquas ad prædicãdum. s. pniam cõtra gulam: pœnitentiam agite. Vox dñi in virtute, i. in fortitudine cõtra irã: cũ innocẽter incarceratus in morte nõ est turbatus: sed dixit in manus &c. Vox dñi in magnificẽtia ꝑra auaritiã: cum dixit. Qui habet duas tunicas det nõ habenti. Luc.iij. Vox dñi confringentes cedros altas ad supbiam: cum dicebat Genimina viperarum qs oñdit vobis fugere &c. Vox dñi intercidẽtis flamã ignis cõcupiscẽtiæ & luxurię: cũ dixit Herodi. Nõ licet tibi habere vxorẽ fratris tui. Vox dñi cõcutientis desertum. i. accidiosum qui bonũ deserit cũ dixit. Iã securis ad radicẽ arboris posita est &c. Vox dñi præparantis ceruos: cũ dixit mittens duos discipulos. Tu es q venturus es. qđ fecit ad ꝓparandum ceruos. i. discipulos ad Christum vt abijcerẽt inuidiam quam ad eũ habebant. De prophetizatione eius dixit pater. Tu puer ,pphera altissimi vocaberis: ga ita fuit copiose ,ppheta vt Christus diceret plus q̃ ,pphetã. Et hoc tripliciter: ga. s. de eo ,pphetatum extitit Malach. iij. c. Ecce ego mitto angelũ meũ. Et ga ,pphetam patrem & mrem in natiuitate fecit. Et ipe ,pphetauit de ꝑsenti occulto, cũ dixit. Ecce agnus dei. nolite oi spiritui credere: sed ,pbate spũs vtrũ ex deo sint, ꝙ. Ioan. iiij. Mũd⁹ ẽ hodie plen⁹ ,pphetis: sed nõ ex deo sed ex diabolo. De baptismo dicebat ipse Ioannes. Ioan. j. Ego baptizo vos aqua in pœnitentia: & q̃uis ipsius baptismus non esset in sacramentum vel ablutiuum pctõrum: tamen erat nostri baptismi maxime figuratiuũ: ga in aqua: sed in alia forma: ga in noie vẽturi Ioanes baptizabat: erat & ad pœnitẽtiã inductiuũ sicut & bona opa: oẽs tñ baptizati ab eo fuerunt iterũ baptizati: ꝑm docto. vñ. j. q. i. dedit. Dedit baptismũ Ioannes & baptizatũ est post Ioanes. iple em christũ baptizauit: & tũc ei mysteriũ trinitatis manifestatũ ẽ ga pater in voce: filiꝰ in carne: spũsanctus in olũbe specie:.

De cõmenda

De cõmendatione nullus reperit ita mirabiliter commendatus. Nam omnis natura intellectualis eũ commendat. Primo deus ipse Mat. xj. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne baptista. vbi excludit Maria: qa dr inter natos. & Christus: qa dr mulierum. Non em Christus fuit mulieris natus: sed virginis. Secundo angelus Luc. j. Erit em magnus corã dño &c. vbi subsequẽter ipse archangel⁹ Gabriel descripsit vitam eius. Tertio homo etiam inimic⁹ vt Herodes. qa vt dr Marc. vj. sciebat eum virum sanctũ & metuebat eum. Sed & doctores ecclesiæ mirabiliter eũ ꝑmendãt. vñ Christ. Io. schola virtutũ &c. vide in lectionibus de decollatiõe eius. Pe. Damia. in festo natiuitatis ei⁹. Et merito: qa reperit in oĩ cœtu sctõr⁹ ꝑriarcha: qa pater apl⁹or⁹, ,ppheta: immo plus q̃ ,ppheta. qa Mat. xj. quid existis &c? Apls. Fuit homo missus a deo &c. Io. j. Apostolus interpretat missus, Martyr: qa ,p veritate decollatus. Confessor & prædicator: virgo cũ virginibus sacris. De veneratiõe ei⁹ multũ oẽs eum venerãt: qa didicerũt a Christo. Nã eũ voluit quodã tpe esse in maiori fama: ipse incarnatus voluit eũ ꝑ mrem visitare: sic eccl'ia multum honorat eũ: nã plura festa de eo agit q̃ de aliquo sancto. Sed & ꝑm Bern. prima eccl'ia solẽniter cõsecrata q̃ est principalis totius orbis. s. sctõr⁹ Ioannis Lateranẽ. ad ei⁹ honorẽ ẽ ꝑsecrata. Et merito oẽs debẽt eũ venerari: qa reperit officiũ exercere oĩm angelor⁹. s. Seraphin ,pter feruentem charitatem &c. vide in legendis sctõr⁹. Venerati sunt & eum sctĩ ꝑes qui erãt in limbo: qa prenũtiauit eis &c. De præcursiõe patet: qa ꝑm Grego, missit ad Iesum dicens. Tu es q venturus es: interrogans si volebat ꝙ esset suus præcursor ad ꝑes limbi sicut fuerat ꝑcursor i mũdo &c. De miraculosa opatiõe nota ꝙ null⁹ ita cito fecit miracula sicut Ioanes: qa adhuc in vtero matris existens exultauit miraculose concæptus: ga de sterilibus parẽtibus: miraculũ fecit in natiuitate red dẽs patri loquelã: & tota vita eius fuit miraculosa &c. De gra finali põt intelligi illud Rom. vj. Gratia dei vita æterna: multi em bñ incipiũt: qui in malo vitã finiũt. Greg. Et incassũ bonũ agit⁹ si ante vitæ terminũ deserat. de pœ. di. iij. incassum. hãc optime habuit Ioannes semp in ea proficiẽs & trãdẽ, in eo finiẽs. Si ,pponat in circumcisione. Vocatũ est nomẽ ei⁹ Iesus. Quo diuersis modis noiatus est signi ficantibus nomen eius effectus. Sed istud ꝓcipuum qđ figuratũ est in Iesu naue: in Iesu sacerdote magistro: in Iesu Syrach fuit prenũtiatũ. Pã. Dñe dns noster &c. & tandem fuit hoc nomẽ impositũ: & interpretatur Saluator. & quia saluat nos ab infectione criminali. Matt. j. Ipse em saluum faciet populũ suũ a pctis eorũ. & cõmissis & cõmittẽdis nefiãt. scđo saluat ab obscuratiõe intellectuali. Bern. Vnde tanta lux in mũdo: nisi de ꝑdicato Iesu. Can. j. Oleũ est nutritiũ luminis: effusum nomen tuũ. Tertio ab afflictione tpali Marc. vlti. In noie meo dæmonia ejicient &c. Si ,pponat. Tu es Petrus, Petrus interpretat discalciatus vt agno scens. vel dr a petra. Et in primo notatur in ipso mũdi abdicatio, in secũdo sui illustratio, in tertio Christi imitatio: per dilectionem: passionem! &c.

§. VII. SEPTIMVS MODVS PROCE-

dendi est curiosus: licet moraliter & vtiliter possit extendi ꝑm literas alicuius noĩs de themate: sicut facere' mẽbra divisionis incipientia ꝑm illas lras. Sicut verbi gra. Si ,ponat ,p themate illud. Mortuus est dives & sepult⁹ est in inferno. põt dici ꝙ octo sunt pœnę maxime in inferno: q̃ no tant in literis octo ipsius noĩs infern⁹. Prima i, id est ignis cruciatio. Apocal. xxj. Pars illor⁹. s. pctõr⁹ in stagno ignis & sulphuris. Scđa n, id est numinis priuatio. Esa. vlt. Tolat impius ne videat gl'am dei. Tertia s, id est flagelli illatio. Pã. Multa flagella pctõris. & Esa. Seruieris dns alienis &c. Quarta e, idest ęterna duratio. Mat. xxv. Ite maledicti i ignem æternum. Quintar, id est remorsionis stimulatio. Esa. vlti. Vermis eorũ nõ morietꝰ. s. remorsus conscientiæ. Sexta n, idest negatio illustratiõis. Matth. xxij. Mittite eũ in tenebras exteriores. Septima u, idest vilificatio habitationis. ga ꝑm Basilium ibi prohcieꝰ sex oĩm elemẽtorum. Octaua s, idest sublatio oĩs ꝙsolatiõis. Greg. Erit ibi mors sine morte: defectus sine defectu. Et hæc etiam pñt notari in autoritate Iob vbi loquitur de inferno: et si non eo ordine. Nam numinis. i. dei visionis priuatio: ibi. vadam. s. expulsus a dei facie. Duratio ęterna: ibi. nõ reuertar ad statũ. s. quietis. Negatio illuminatiõis: ibi. ad terrã tenebrosam. Illatio flagelli p dęmones: ibi. opertã mortis caligine. Ambolus dr mors. Vilificatio habitationis: ibi. terram miseriæ. Sublatio ois cõsolationis: ibi, terram tenebrarum. i. tribulationum. Ignis cruciatio: ibi. nullus ordo. Nã ignis ille nõ lucet vt hic: & in igne etiã friget. qa ꝑm Iob. trãsibũt ab aquis niuiũ ad calorẽ nimiũ &c. Remorsionis conscientię stimulatio: ibi. sed sempitern⁹ horror inhabitat. Extẽdet vt placet p autoritates & exẽpla. Si ,pponat illud. Stephanus plenus gratia. Põt dici ꝙ q̃uis ex certitudine sciri nõ possit si non habet gratiam dei: qa dr Eccls. ix. Nemo scit vtrum odio vel amore sit dignus: tñ p cõiecturas & signa põt sciri. Et sunt octo quæ si quis habet: signũ est ꝙ plen⁹ est gratia ꝑm octo literas huius noĩs Stephanus. Primum est sufferentia aduersor⁹. Vñ Stephanus plenus gra & fortitudine. Pã. Spiritu oris eius ois virtus. Scđm temperantia delectationũ. ad Timo. ij. Apparuit gra dei eruditẽs nos &c. Tertium efficientia miraculor⁹. j. Corinth. xij. Alij dat gra sanitatum &c. Vel melius experientia diuinorũ. s. p gustũ, & dr sapientia. Quartũ facilitas bene operandi. Amb. Nescit tarda molimina spũsancti gra. Quintum auiditas diuina verba audiendi. Io. viij. Qui ex deo est. s. p gram: verba dei audit. Sextum nuditas terrenorum. Matt. xix. Si vis perfectus esse vade & vende oĩa quæ habes & da pauperibus & sequere me &c. Septimum vindicatio peccatorum in se & in alijs. Pã. Iniquos odio habui &c. Tantum affligitur quantum amat. Augu. Octauum subuentio proximorum. Io. Qui viderit fratrem suum necesse habere &c. Hęc omnia Stephanus.

Interp̃tatio infemi.

¶ De modis dilatandi materiam & libris authẽticis eccl'iæ & apocryphis. Cap̃m. VI.

ID DILATANDVM MATE

riã ꝑceditur diuersis modis. Nã primo circa cõclusionẽ vl' materiã de qua agit⁹ inducenda est aliqua autoritas vel sacræ scripturæ, vel canonis, vl' sancti doctoris: & aliqñ etiã gẽtilium: sed raro. Et põt etiã ibi moueri aliqua qõ. Scđo induci põt aliqua rõ non demõstratiua: sed psuasiua. Tertio diffiniendo seu declarãdo rẽ ipam de qua est sermo. Quarto interp̃tãdo vl' etymologizãdo nomẽ ei⁹. Quinto aliquã figurã adducendo ad idẽ nõ quidẽ fabularũ poeticarũ: sed de scripturis diuinis. Sexto similitudines naturales ,pponẽdo. Septimo exẽpla ad idẽ recitando de Christo & sctis suis: & nõ solũ quę habẽtur in Biblia: sed etiã alia aliqñ etiã infideliũ. Exempla etiã humanę cõuersatiõis multũ imprimũt & mouẽt. Octauo p cõmẽdationẽ vel vituperationẽ materiæ de qua agitur. Et hoc vel ex dictis sctõr⁹ seu doctor⁹: vl' ex cõi opinione hoĩm: vel ex vtilitate multa vel detrimẽto qđ inde põt sequi. Exẽplũ ponat in mediũ de supradictis. Si agat de mia. iuxta illud thema. Estote misericordes. Primo põt adduci autoritas scripturę sacræ: puta dicendo illud Apli Colꝰ. iij. Induite vos sicut electi dei & sctĩ viscera mię. Cognouit Salomon istud fore necessarium, ,pterea dixit Eccls. ix. Oleũ. s. miæ de capite tuo, i. mẽte nũq̃ deficiat. Non em credendum est ꝙ loquat de oleo materiali: quia hoc esset turpe & abominabile. Diuisio sup dicto themate põt fieri sic. Pater vester misericors est iudicia differẽdo: & vos estote misericordes a diffinitiuis sentẽtijs abstinendo. vñ subdit. Nolite iudicare. Scđo pater vester misericors ẽ multiplicia conferendo: & vos estote misericordes erogatiuis substãtijs non parendo. vñ dicit. Date & dabit⁹ vobis. Tertio pr̃ vester misericors est supplicia remittẽdo. & vos esto te misericordes vindicatiuis malitijs indulgendo. Vñ dr. Dimittite & dimittet⁹ vobis. Et hæc tria cõsequenter tractanꝫ p totum euãgelium. Et ꝙ oibus mia sit necessaria oñdit Amb. in canone dist. lxxxvj. in singulis, dicens. Miseri cordiæ cõis est vsus: ideoq; cõe ꝑceptũ est oibus ætatibus oĩbus officijs necessaria: ab omnibus deferẽda: non milest⁹ non publican⁹ excipit⁹: nõ agricola vel vrbanus. Diues et paup oẽs in cõi monẽtur: vt cõferat nõ habẽti. Mia em plenitudo virtutum est. hæc ibi. Sed quęrit⁹ hic vtrum mia sit maxima virtutum? Ad qđ rñdet Tho. ij. q. xxx. ꝙ in deo qui non habet superiorem est maxima mia. Pã. Misericordia eius super oĩa opa eius. In creaturis maxima est charitas: sed & mia his q̃ sunt ad ,pximũ. ibi vide. Scđo rõ naturalis docet miam: nã cũ quil'ibet velit sibi misereri & sub-

uenire in suis necessitatib⁹ & cōpatiⁿ debet facere ex mia ipsē ꝓximis indigētibus. Tertio quid sit mia declarat Augu. in li. de ciui. dei. dicēs ꝙ est alienę miserię nr̄a in corde cōpassio: qua si possumus alijs subuenimus. Ex quo often dit ꝙ illi q hñt vñ subueniāt ꝓximis & nō faciūt: non habent mīam. Quarto hoc declarat ipa etymologia nois. nā mia dr̄ quasi miseriam adimens. i. tollēs: seu mise ī habēs cor. i. patiēs tristitiā de miseria alterius: & tali modo vtendo passiōe tristitię laudabile est. Quinto quātum placeat deo ista mia oñditur p figurā. Nā vasa tēpli voluit de⁹ inūgi oleo. Sacerdotes etiā in sua ordinatione in veteri & nouo testamēto inūgunt oleo ac etiam reges ad innuendū ꝙ fideles Christiani q sunt vasa dñi debēt esse misericordes: & permaxime sacerdotes q debent esse patres pauperū: ac etiā principes qui debēt causas miserabiliū ꝑsonarum diligēter expedire. Sexto sed & ipsa membra corporis humani hoc docēt: qa si patitur vnū mēbrū compatiunt oia mēbra & subueniunt ꝙ posse. pes vadit ad medicū: manꝰ oñdit locū: oculꝰ lachrymaſ &c. Similitudinē etiā habemus de brutis. Nā elephas inueniēs hominem inuiū in deserto docet viā. Delphinus piscis suscipit hominē in mari ne pereat. sicut enarrat Augu. de ciui. dei. de quodā citharedo: q ꝓficiens se in mari susceptus est a Delphino. Terra eñ sub uenit necessitatib⁹ hoim dādo eis fructꝰ suos. Mare pisces. ipsa etiā bruta se iuuant. Septimo quāra & q̄ mira exempla habemus in hoc. Nā de deo ipso dicit Pā. Cum iratus fueris mię recordaberis. Qui ex mia motus incarnatus sanauit Samaritanū vulneribꝰ sauciatū: & mia motꝰ sup vidua resuscitauit filiū eiꝰ: & famelicos quatuor milia hoies satiauit septem panibꝰ. Ex mia Abraā suscipiebat peregrinos. Tobias subueniebat indigētibus spūaliter & corporaliter. Grego. magnus angelum suscæpit. Martinus Christū vestiuit nudum. Sed & Cōstantinus imperator ex magna mia quā habuit ad paruulos occidendos meruit mundari corporaliter & spūaliter. Tit⁹ imperator infidelis cū sero recordaret se nihil dedisse dixit suis. hāc die ꝑdidiⁿ: qa nihil dedim⁹ &c. Octauo multū cōmendāt scripturę mīam. nā dicit dñs ꝑ Oseę. Miam malo q̄ sacrificiū. Apls. ſ. ad Timo. iiij. Pietas ad oia vtilis est. ꝓmissionē habens vitę quę nunc est & futurę: hic pñt dici fructꝰ eius. Sed & Cicero in cōmendationem Cæsaris ait. Nulla de virtutibus tuis pietate maior est. Nō tñ oportet oēm cōclusionē vel materiā per oēs istos modos extendere: qa nimis esset ꝓlixum: sed aliqñ p plures ex his: aliqñ per pauciores.

§.I. LIBRI VERO OPTIMI SVPER

alios ad dilatādū materias sunt post Bibliā: liber Decretorum: textus Sentētiarū: moralia bti Grego. Augu. de ciui. dei. ij. ij. bti Tho. quo ad doctrinalia: Summa vitioꝝ & virtutū quo ad ꝓualiua. Quia ꝙ in theologica facultate & in ꝑdicatione locus ab autoritate prio scripturę sacræ est maximus. secdo autoritas canonis: & tertio doctoꝝ quorū doctrinæ approbatæ sunt p eccl'iam. Ideo ad declarationē dictoꝝ si q̄ doctrinæ sint approbate: nota q̄ habenť di. xv. ſcta de verbo ad ꝙbum Gelasius papa dicit. Scta Romana ecclesia post illas veteris & noui testamenti scripturas q̄s regulariter suscipimus: etiam has suscipi nō ꝓhibet. Scta synodum Nicenā. cccxviij. patrum mediante Constātino maximo Augusto: in qua Arrius hęreticꝰ cōdēnatꝰ est. Sā cta synodū Cōstātinopolitanā mediāte Theodosio seniore Augusto: in qua Macedonius hæreticꝰ debitā dānationē excępit. Scta̅m Synodū Ephesyna̅: in qua Nestorius dānatꝰ est cōsensu bti papę Celestini mediāte Cyrillo Alexādrinæ sedis antistite: & Archadio ep̄o ab Italia destinato. Scta̅m synodum Calcedonēsem mediāte Marciano Augusto & Anatholio Cōstātinopolitano ep̄o: i q̄ Nestoriana & Euthitiana hæresis simul cū Dioscoro eiusq̄ cōplicibꝰ cōdēnatæ sunt: sed & si q̄ sunt ſcta cōcilia a scis patribꝰ habenꝰ institutа post illoꝝ q̄tuor autoritatē etiā custodiēda & obseruanda decernimus. Iā nūc subijciēdū est de ꝙusculis sctoꝝ patrū: q̄ in eccl'ia catholica recipiunť. Opuscula bti Cypriani martyris Carthaginen. ep̄i. Opuscula beati Athanasij. Alexādrini ep̄i. Opuscula bti Gregorii Nazianzen. ep̄i. Opuscula bti Basilij Cappadocen. ep̄i. Opuscula beati Ioānis Chryſ. Cōstantinop. ep̄i. Opuscula bti Hilarij Pictauien. ep̄i. Opuscula bti Augustini Hipponē. ep̄i. Opuscula bti Ambrosij Mediolanen. ep̄i. Opuscula beati Hierony. p̄sbyteri. Opuscula beati Prosperi viri religiosissimi. Epl'am Leonis papæ ad Flauianū ep̄m Cōstāti. destinatā. Itē opuscula actę tractatus oīm patrū orthodoxoꝝ q in nullo a ſcta Romanæ eccl'ię cōsortio deuiauerūt: nec ab eiꝰ fidei ꝑdicatione seiūcti sunt: sed cōionis ipsius grā dei vsq̄ ad vltimū vitæ suę diē participes fuerūt legēda decernim⁹. Itē Decretales epl'æ q̄s bti̅ssimi papę diuersis tp̄ibus ab vrbe Romana ꝓ diuersoꝝ patrū ꝓsultatiōe dederūt venerabiliter suscipiendę sunt. hæc ibi. Sed & de Decretalibꝰ epl'is dr̄ sic dist. xix. si Romanoꝝ. Si Romanoꝝ pōtificum Decreto cęteroꝝ opuscula tractatoꝝ approbanť vel reprobanť: ita vt qd' vere apl'ica sedes approbauit hodie teneať accæptū: & qd' illa respuit habenꝰ inefficax habeať: quātoponꝰ ea q̄ ipa ꝓ catholica fide: ꝓ sanis dogmatibꝰ: ꝓ variįs & multifarijs eccl'iæ necessitatibꝰ & fidelium moribꝰ diuersę tpe scripsit oīa debēt honore p̄ferri. hæc ibi. Ponit Adā q̄dā alios doc. eccl'iæ famosos tenere in autoritate sē cūdū locū post istos canonicos q̄b⁹ debēt addi Isid'. di. xx. de libellis. & Greg. eꝰ de reli. & vene. san. gl'osus. lib. vj. & Diony. di. xxxvij. oēs. Et ſūtisti. Beda: Alchuinꝰ: Rabanꝰ: Cassiodorus: Strabo: Hisichius: Haimo & Iuo Carnotenſ. Rich. & Hug. de ſctō Victo. Tertium locū in autoritate tenēt phi. do. storesq̄ Gentilium. Nā etsi fidei catholicę ꝓitatē ignorauerunt: mira tñ & p̄clara q̄dā dixerūt de creatore & creaturis vitijs & virtutib⁹. di. xxxvij. relatū. Sed & doctrina ſcti Bern'. fuit approbata: & doctrina sancti Thomæ de Aquino p̄ Ioannem. xxij. seu Vrbanum in extrauaganti.

§.II. NOTANDVM SECVNDVM HIE

ro. in ꝓlogo Galeato qui ponit sup lib. Reg. q̄ libroꝝ veteris testamēti Hebraei faciūt q̄tuor ptes. Et primā appellāt legē q̄ hr̄ in. v. li. Et primꝰ dr̄ Gen. habēs. c. l. Scds dicit Exodꝰ hñs. c. xl. Tertiꝰ Leuiticꝰ hñs. c. xxvij. Quartꝰ Numeri hñs. c. xxxvj. Quintꝰ Deuteronomij hñs. c. xxxiiij. Secundā ptē seu ordinē appellāt ꝓphetas: & habet octo ptes seu libros. Et primꝰ est Iosue hñs. c. xxiij. Scds liber Iudicū habens. c. xxj. & huic libro Iudicū annectit historiā Ruth. qa in diebꝰ Iudicū facta est: sed Latini ponūt hanc vnū librū ꝑ se & habet. c. iij. Tertiū ponūt ꝓmū & scd'm librū Regū in vno volumine: & appellāt Samuel. Quartū ponūt tertiū & quartū librū Regū i vno volumie quē vocāt Malachī. Sed Latini ponūt hos quatuor libros Regū i vno volumine. Et primꝰ eoꝝ habet. c. xxxj. Scd's. c. xxiij. Tertiꝰ. c. xxij. Quartꝰ. c. xxv. Quiꝰ liber ē Esaias hñs. c. lxvj. Sextꝰ Hieremias hñs. c. lij. cui annectit Lamētationes & librū Baruch. sed Latini Lamētationes faciūt vnū librū & habet. c. v. & Baruch aliū & habet. c. vj. Septimꝰ Ezechiel hñs. c. xlviij. Octauꝰ liber. xij. ꝓphetę minores q̄s ponūt i vno volumine. Sed Latini in. xij. libris distiguūt. Et primꝰ ē Oseę hñs. c. xiiij. Scdꝰ Iohel hñs. c. iij. Tertiꝰ Amos hñs. c. ix. Quartꝰ abdias hñs. c. j. Quintus Ionas hñs. c. iiij. Sextus Michęas hñs. c. vij. Septimus Naum hñs. c. iij. Octauꝰ Abachuc hñs. c. iij. Nonꝰ Sophonias hñs. c. iij. Decimus Aggeus hñs. c. ij. Vndecimus Zacharias hñs. c. xiiij. Duodecimus Malachias habens. c. iij. Tertiā partē seu ordinem appellāt agiographia i. sancta scribentia & distinguunt in nouē libros. Primus est Iob hñs. c. xlij. Scdꝰ Dauid. i. psalterium habens Pā. cl. Tertius est Salomō. ſ. Prouerbia: Ecclesiastes: & Cantica Canticorum. Et Prouerbia habēt. c. xxxj. Eccl's. xij. Cātica. viij. Sextus est Daniel habēs. c. xij. Septimus Paralipomenon habēs duos libros. & primus habet. c. xxix. scd's. xxxvij. Octauus Esdras distinctus in duos libros. Et primꝰ habet. c. x. Scdꝰ q dr̄ Neemias hñs. c. xiij. Nonꝰ Hester hñs. c. xvj. Quartā partem quā tñ non ponunt ipsi Hebrei in canone scripturarum sanctarum sed appellant apocryphа: faciunt de alijs quinq̄ libris. ſ. Sapięcia hñs. c. xix. Eccl'asticus habens. c. lj. Iudith habens. c. xvj. Tobias habēs. c. xiij. Et liber Machabæoꝝ distinctus in duos libros. & primus habet. c. xvj. scd's. xv. Vnde & de his q̄nq̄ libris dicit Hiero. in ꝓlogo sup Iudith. ꝙ autoritas horū libroꝝ ad roborанda illa q in cōtentione veniunt minus idonea iudicāť. Sed tñ synodus Nicena in numero sanctarum scripturaꝝ legitur computasse. hoc dicit Hiero. de libro Iudith. & idē de alijs quatuor videť dicēdum. & de hoc habeť distin. xv. ſcta Romana in palea. Et idem etiā dicit Tho. ñ. ñ. & Nico. de Lyra. sup Tobiā. ſ. ꝙ isti non sunt tantę autoritatis ꝙ ex dictis eoꝝ posset efficaciter argumētari in his q̄ sunt fidei sicut ex

ficut ex alijs libris scripturę sacrę. Vñ forte habens autoritatē talē qualē habēt dicta ſctōrum doctoꝝ approbata ab ecclesia. Nouum testamētum pōt distingui in quatuor partes correspōdētes veteris testamēti partib⁹ ſm talē quorūdam diuisionem: qa aliqui libri sūt legales vt qnq̄ primi q̄b⁹ correspōdēt quatuor euāgelia. Primū est Matt. hñs. c. xxvij. Scd'm Marc. hñs. c. xvj. Tertiū est Luc. hñs. c. xxiij. Quartum est Io. hñs. c. xxj. Aliqui libri veteris testamenti sunt historiales: vt li. Reg. Iosue Iudicum & hmōi q̄b⁹ rñdent in nouo testamento Actus apl'oꝝ quos scripsit Lucas & hñt. c. xxvij. Alij ꝓphetales q̄b⁹ rñdet Apoc. hñs. c. xxij. Alij sunt sapiēciales vt libri Salomonis & Sapięcia & Ecclesiasticus: q̄bus respondēt epl'æ Pauli & epl'æ canonicæ. & epl'æ can̄. sunt. vij. Prima est Iac. habens. c. v. Scd'a est ꝑ Petri habēs. c. v. Tertia est etiā Pe. hñs. c. iij. Quarta est Io. hñs. c. v. Quinta est etiā Io. hñs. c. j. Sexta est etiam Ioan. hñs. c. j. Septima Iudæ hñs. ca. j. Epl'ę Pauli sunt. xiij. Prima est ad Roma. hñs. c. xvj. Scd'a est ad Cortih. hñs. c. xvj. Tertia ē ad Cor. hñs. c. xij. Quarta est ad Gal'. hñs. c. vj. Quinta ad Epheſ. hñs. c. vj. Sexta ad Phil'. hñs. c. iiij. Septima ad Coll'. hñs. c. iiij. Octaua ad Thessal'. hñs. c. v. Nona etiā ad Thessal'. habens. c. iij. Decima ad Timoth. habens. c. vj. Vndecima etiam ad Timoth. habens. c. iiij. duodecima ad Titum. habens. c. iij. Decimaertia ad Philem. habens. c. j. Vltima ad Hebręos habens. c. xiij.

§.III. QVI AVTEM SVNT LIBRI

apocryphi declarat dis. xv. ſcta Romana. vbi dr̄. In primis Arriminensem synodum a Constātino Cęsare filio Constantini cōgregatam in æternum cōfitemur esse damnatā. Item Itinerarium noie Petri apostoli quod appellať ſcti Clemētis li. viij. apocryphi. Actus noie Andreæ apl'i apocryphi. Actus noie Philippi apl'i apocryphi. Actus nomine Petri apl'i apoc. Actus noie Thomę apl'i apoc. Euangelia Thaddei nomine apocrypha. Euāgelia noie Thomę apl'i apo. Euāgelia noie Barnabę apl'i apo. Euāgelia noie Petri apl'i apo. Euāgelia noie Bartholomei apl'i apoc. Euāgelia noie andreę apl'i apo. Euāgelia q̄. falsauit Lucianꝰ apo. Euāgelia q̄ falsauit Hircꝰ apo. Liber de ifātia saluatoris apo. Liber de Natiuitate saluatoris & de ſcta Maria: & de obstetricibus eius apoc. Liber qui appellať pastoris apoc. Libri oēs quos fecit Seulusius (alꝰ Leutiti⁹) discipulus diaboli apoc. Liber qui appellať Fundamētum apoc. Liber qui dr̄ Thesaurus apoc. Liber qui dr̄ de filiabus Adę vel Geneſis apoc. Liber qui appellať Actus Tecle & Pauli apoc. Pętametrum de Christo Virgilianis compaginatum versibus apoc. Liber qui appellať Lepocius apoc. Liber Prouerbiorum ab hæreticis transcriptus: & sancti Sixti noie signatꝰ apoca. Reuelatio q̄ appellať Pauli apoc. Reuelatio quę appellatur Thomæ apoc. Reuelatio q̄ appellatur Stephani apoc. Liber qui appellatur transitus sanctæ Mariæ. Liber qui appellať pœnitentia Adæ. Liber q appellatur Dioge ne noie Gigantis: q post diluuium cum dracone ab hæreticis pugnasse phibeť apoc. Liber qui appellať testamentū Iob. Liber q appellať de pnia Origenis. Liber de pnia Cypriani. Liber q appellať Iamne & Mambre. Liber q appellať fors Apſoꝝ. Liber Lusanę. Liber q appellať canō Apostoloꝝ. Liber Philologus ab hereticis conscriptus. sed bti Ambrosij noie præsignatus. Historia Eusebij Pamphili. Opuscula Tertuliani siue Africani. Opuscula Iouiniani & Galli Opuscula Montani & Pricillę & Maximillę. Oia opuscula Fausti Manichæi. Opuscula alterius Clementis Alexandrini. Opuscula Cassiani præsbyteri Galliarum. Opuscula Pictauien. Victoris. Opuscula Faustini Reginen. Galliarum. Opuscula Frumentici. Epistola Iesu ad Abagarum. Passio Georgij martyris. Passio Quirici & Iulitę. Scripta quę appellantur Salomonis contradictio Philateria oia quæ non ab angelo vrilli confingunt: sed magis a dęmone ꝺscripta sunt. Oia ꝑdicta apocrypha. hæc ibi & multo plura. Et dr̄ ꝙ opuscula Cassiani sunt collationes & istituta cœnobioꝝ q̄ fecit Io. Cassia. Nā Prosper cuius opuscula approbata sunt: norauit eū de liberi arbi. & gr̄æ materia in quibusdā locis collationū: & sīlr Cassiodorus. De Roffino q̄ edidit plures libros: dr̄ in. d. c. ſcta Romana. Qm̄ bea. Hiero. in aliquib⁹ eū de liberi arbitrij libertate notauit: illa sentim⁹ q̄ predictū bea. Hiero. sentire cognoscimus & nō solū de Ruffino sed & de vniuersis q̄s vir memoratus. ſ. Hiero. zelo fidei & religione reprehendit. Et idē de Origenis libris. i. qd' approbat: qd' Hiero. de eo approbat. alia cū suo autore condēnat. Eusebij Cęsarien. chronicam & eiusdē eccl'iasticæ historiæ libros vsq̄quaq̄ nō dicim⁹ renuēdos. Orosiū virū eruditissimū collaudamus. Sedulij Paschale opus insigni laude ꝓferimus. Vitis patrum Pauli & Antonij & aliorꝝ: quas Hiero. scripsit cū oi honore suscipim⁹. Item act⁹ bti Siluestri. Itē scripta de inuētiōe ſctē crucis dñicæ: & de inuentione capitis. Io. bap. cum ad manus catholicoꝝ puenerit Pauli p̄cedat ſnia dicētis. Oia ꝓbate: & qd' bonū est tenete. Gesta quoq̄ ſctōꝝ martyrū ſm antiquā ꝙsuetudinē in Romana eccl'ia sine cautela nō legant: ne vel leuis occasio subsannandi in ea oriať: qa & eoꝝ noia q scripserūt penitus ignorанť: & ab infidelibus aut dictis supflua: aut minꝰ apta q̄s ordo rei fuerit esse putatur. hæc ibi. Nota ſm Catholicon ꝙ apocryphus cōponit ab apo qd' est de & crisis qd' est secretū. i. occult⁹ & secret⁹ quasi de secretis. i. de nūero secretoꝝ. Illa scripta & ꝓprie dicunť apocrypha: quorū origo & autor ignorať. Et q̄uis sint tibi multa vera: tñ non habenť in autoritate propter plura falsa q̄ ibi ꝓtinenť. Vel ſm quosdā apocryphus dr̄ ab apo qd' est lōge & crisis qd' est iudiciū: quasi lōge a iudicio: vel de quo non pōt haberi certū iudiciū. Et dr̄ dupliciter liber apocryphus vel q̄a autor ignorať & veritas patet. & talē recipit eccl'esia, nō ad fidei ꝓbationē: sed ad morum istructionē quales sunt: quos ponit Hiero. in ꝓlogo super librum Regum, de qbus habes. ſ. vel dr̄ apocryphus q̄a de ei⁹ veritate dubitať. & tales nō recipit eccl'esia. & de his est hic sermo. hęc in catholicon. Et dicit Adam ꝙ hmōi apocrypha quorū autor ignoratur & de veritate dubitať: nullum habent dignitatis autoritatem. Si tñ legaňt vel a quocumq̄ narrentur. vtrum credi vel non credi debeant: ipsius legentis vel audientis iudicio vel voluntati reqrit. Legere ergo ea vel credere quæ non sunt contra fidem in dictis libris non videtur prohibitum, cautius tñ est dimittere & præcipue in prædicatione.

TITVLVS. XIX. DE STATV PRELA

torum. ¶De prælatis & p̄ficiendis. Ca. I.

ECCATORVM CONFRIN

gam cornua: & exaltabūť cornua iusti. Pā. lxxxiij. Cornu significat dignitatem propter eminentiam & præcipue episcopalem: quod designat mitra cornuta. Sed cornua peccatorum. i. prælaturæ malorum confringunť a deo. i. reprobantur propter ambitionem & malum vsum. Econtrario prelationes iustorum exaltāť in p̄senti et in futuro. Vñ Apl's. Nec sibi quisq̄ sumat honorem; sed q vocať a dño tanq̄ Aaron. ad Heb. v. Ex quibus verbis tria pñt elici circa p̄ficiendum.

¶Primo diabolica ambitio excludit. ibi. Nec sibi quisq̄ sumat honorem.

¶Secūdo canonica institutio innuit. ibi. Sed qui vocatur a domino.

¶Tertio dñica executio, subsequtur. ibi. Tāq̄ Aaron id est ꝙ exequatur ſm deum officium suum.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM DICI

tur ꝙ ambitiosos, oīa cornua; pectoꝝ confringam, dicunt em̄ ambitiosi. Amos. vj. nunqd nō in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua. Sed vt dicit Leo pa. ſ. q. ſ. pricipatus quē metus extorsit, aut ambitus occupauit: etiam si moriby⁹ vel actibus suis nō offendit: ipsi⁹ tñ initij sui exęmplo est pnicios⁹: & difficile est vt bono peraganť exitu: q̄ malo sunt inchoata principio. Aug. etiā dicit ꝙ eps est nomen operis non honoris. dr̄ etiā a scopos græce qd' latine interpretať intētio: qa is qui p̄ficiť illis quib⁹ p̄ficiť intēdit curā gerens. Intelligat ꝙ se nō esse ep̄m: q p̄esse dilexerit non ꝑdesse. Ideoq̄ a studio cognoscēdę veritatis nemo ꝓhibeť qd' ad laudabile pertinet otiū. Locus vero superior sine quo regi ppls nō pōt: etsi teneť & administreť vt decet tñ indecenter appetiť, viij. q. j. q ep̄atum.

§.II. QVANTVM AD SECVNDVM

Dicit vocari a dño qui ſm regulas dei & eccl'iæ instituit in p̄latiōe. ita ꝙ sit bonus & canonice assumať. Nam de

malis rectoribꝫ dicit dñs.ſ.Regū (potiꝰ Oſee,viij)Fecerūt ſibi regem & nō per me:principē & nō per cōcilium meū. Sup quo ỹbo Hiero.viij.q.j.audaćter.Forteſſe aliqd dicimus:tñ qđ ſcriptum eſt dicimus.Nō ſemp princeps ppli & iudex eccliæ p dei arbitrium datʒ:ſed ꝓut merita noſtra depoſcūt.Si mali ſunt actus noſtri & operamur maligna in cōſpectu dñi:nobis dantur principes ſecʒm cor noſtrū. Et hoc tibi de ſcripturis probabo. Audi nāq; qd dñs dicat. Fecerūt ſibi regem & nō p me &c.Et hoc dictū videtur de Saule illo quē vtiq; ipſe dñs elegerat:& regē ſibi fieri iuſſe rat:ſed qm̄ nō ſecʒm dei volūtatem:ſed ſecʒm meritū pc̄ōris ppli fuerat electꝰ,negat eū ſua volūtate & cōcilio cōſtitutum.Tale ergo aliqd intelligam? in eccleſijs fieri q; pro meritis aut in ỹbo aut in ope potens tribuit a deo rector eccliæ:aut ſi malignū faciat ppls in ꝓſpectu dñi,& tales p ſeuerent:talis iudex eccleſiæ dat ſub quo famē & ſitim populus patiatʒ:non famē panis nec ſitim aquæ:ſed famē au diendi verbū dei.Hęc ibi.Qualis aūt ſit qui vocatur a dño oñdit idem Hiero.viij.q.j.licet.Licet ergo dñs de cōſtituēdo principe præcępiſſet & elegiſſet tñ cōuocaʒ etiam ſyna goga.Requirit ergo in ordinādo ſacerdote ppli preſentia: vt ſciāt oēs & certi ſint:qa qui præſtātior eſt ex omni po pulo:qui doctior:qui ſanctior:qui in omni ỹtute eminen tior.ille eligitur ad ſacerdotiū: & hoc attеſtāte populo ne qua poſtmodū retractatio cuiq; ne quis ſcrupulus reſideat Ego tamē & aliquid amplius vt in eo qđ dicit, cōuocauit Moyſes oēm ſynagogā vt ꝟ ſit colligere oēs animi vires & in vnū cōgregare virtutes:nihil in ſacerdotibus ſapiæ: nihil ſcientię:nihil deſit induſtrię:ſed adſit oīs multitudo ſenſuum: adſit oīs cōgregatio ſanctarum cogitationum.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

modū ſecʒm Pe.de Tharā.ꝙ Aarō q̄druplici ſigno in ỹga oñſus eſt vocatʒ a dño.p quatuor illa ſpūaliter habita vi deł qs eſſe a dño vocatʒ in ꝓlatura. Primū fuit in ỹga ger minatio.& intelligit delinquētiū correctio:q̄ debet eſſe in ꝓlato.Eſa.xj.Egredieł ỹga de radice Ieſſe.qđ interꝓtat ze lus.Vñ Augu.xxiiij.q.iij.corripiant. dicit.Corripiāt itaq; a ꝓpoſitis ſuis ſubditi correctionibus de charitate veniēti bus ꝓ culpārū varietate diuerſis vel minoribꝰ vl amplio ribus qa etiā ipſa q̄ dānatio noīaʒ quā facit epāle iudiciū qua maior pœna nulla in eccla eē pōt &.j Paſtoris neceſ ſitas habet ne p plures ſerpāt dira cōtagia ſeparare ab oui bus ſanis morbidā:ab illo cui nil eſt impoſſibile: ipſa for ſan ſeparatiōe ſanandā.Neſciētes em̄ qs ꝓfineat ad ꝓdeſti natorum numerum qs non ꝓfineat:ſic affici debemus cha ritatis affectu:vt vel imꝰ oēs ſaluos fieri.Secʒm ga ipa vir ga poſtmodum floruit:in quo ſignificaʒ honeſta cōuerſa tio.Eccl.xxiiij.Flores mei fructus honoris & honeſtatis. Vñ Hiero.viij.q.j.qualis.Qualis em̄ erit ędificatio diſci pulī:ſi intelligat ſe magiſtro eſſe maiorem. Vñ nō ſolum epi pbyteri & diacones debēt magnopere ꝓuidere:vt cū ctū ppli:in cui preſidēt cōuerſatione & ſermone pręeant:ve rētia inferior gradus vt exorciſtæ & cæteri:& oēs oīno q̄ domui dei deſeruiunt: ga valde dei eccleſiā deſtruit laicos meliores eſſe q̄ clericos.Hæc ibi.diſt.xl.p to. Tertium eſt ga ỹga ipſa fronduit:in quo ſignificaʒ ỹbi p̄dicatio.Pū.ſ. Et foliū eiꝰ nō defluet.Vñ diſt.xliij.§.j.dr.ꝙ innocens abſq; ſermone cōuerſatio quantū ędificat eccleſiam exemplo tm̄ nocet ſilentio.& diſ.ea.ſit rector.p to.Quartum ga ỹga amygdalos ꝓduxit in quo notaʒ cōpaſſio.ſ.Theſſa.v. Su ſcipite infirmos.Vñ Leo diſt.lxxxv.odio. Odio habeanʒ pāta nō hoīes:corripiāt tumidi:tol erenʒ infirmi.& diſtin. xlv.diſciplina.& dicit Petrus.viij.qō.j. Clemēs. Sioibus eſſe volueris ſingulos vt poteris releua: qa & ſingulorū ſolicitudinē portas.Miramur ait Leo pa.apud vos tm̄:aut per occaſionem tpis impacati:aut per ambientium ꝑſum ptionem:aut tumultum valuiſſe popularem: ꝙ indignis qbuſq; & longe extra meritū ſacerdotale cōſtitutis:paſto rale faſtigiū & gubernatio eccleſię cōmitteretʒ. Nō eſt em̄ hoc ppło ꝓſulere:ſed nocere.nō preſtare regimen:ſed adiu uare diſcrimen.Integritas em̄ preſidentium ſalus eſt ſubdi torū:& vbi incolumitas eſt obedientię ibi ē ſana forma do ctrinę:ꝙ ſi q̄buſlibet eccleſię gradibꝰ ſolicite ꝓuidēterq; curandū eſt vt in domo dñi nil ſit inordinatū:nilq; prępo ſterū:quāto magis elaborandū eſt vt in electiōe eiꝰ q; ſup oēs gradus cōſtituit nō erretur. Nā totiꝰ familię dñi ſtatꝰ & ordo nutabit.ſi q̄ꝫ requirit in corpore non inueniaʒ in capite. Et vbi eſt illa beati Pauli apli per ſpiritū dei emiſ ſa præceptio. Manus cito nemini impoſueris &c. diſt.lxj. miramur.&.xcviij.diſt.qd eſt. Moyſes amicꝰ dei cui facie ad faciem locutus ē deꝰ:potuit vtiq; ſucceſſores principat? ſui filios ſuos facere:ſed extraneus de alia tribu eligit ſeꝰ al's ſoſue.vt ſcirem? principatum in ppło nō ſanguini de ferendum ſed vitę:at nūc cernim? plurimos hanc rem bñ ficio facere:vt quęrāt eos ī eccl'ia columnas erigere: nō q̄s cognoſcunt plus eccleſiæ prodeſſe:ſed q̄s vel ipſi amāt vl' quorum ſunt obſequijs delinit: vel ꝓ quibus maiorum quiſpiam rogauerit:& vt deteriora taceā:qui vt fierēt cle rici muneribus impetrarunt.Hiero.viij.q.j.Moyſes.Quis erit qui ſe idoneū ad hoc.ſ.ad ꝓlaturā iudicet:niſi cui oran ti & petenti a dño reueletur: ſicut & deus ad Moyſen dicit. Aſſume ad temetipſum ſeniū filiū Naue hoiem q habet ſpiritum dei in ſemetipſo & imponēs manum ſuper eum &c.nulla hic ppli acclamatio:nulla conſanguinitatis rō: nulla ꝓpinquitatis habita cōtemplatio eſt: vt ꝓpinquis agrorum & prædiorum relinquaʒ hæreditas.Gubernatio ppli illi tradatur quem deus eligit homini.ſ. tali q habet ſpm̄ dei in ſemetipſo & præcępta dei in cōſpectu eiꝰ ſunt. Qui Moyſi valde notus & familiaris fit.i. in quo fit claritas eiꝰ legis & ſcięti;vt poſſint eum audire filij Iſrael.viij. q.j.ſi ergo tantus.Illud inferendum eſt aduerſus eos qui de epatu intumeſcunt:& putant ſe non diſpenſationem xpi: ſed impęrium conſecutos.qa non ſtatim oibus illis melio res ſunt:qcūq; non fuerint epi ordinati.Et ex eo ꝙ ipſi epi electi ſunt ſe magis eſtimēt comprobatos.Si aūt pcā filio rum ab epatu iuſtū prohibēt: quāto magis vnuſquiſq; ſe cōſideraʒ & ſcięs:qa potętes poterer tormenta patienʒ: re trahit ſe ab hmōi:nō tā honore q̄ onere:& aliorū locum q magis digni ſunt:nō ābit occupare.Hiero.viij.q.j.illud.

¶De electiōe ad ꝓlaturam:quis pōt & qs non pōt eligere de tempore & loco. Cap.II.

OVIA AD DIGNITATES OR dinarie veniť ꝓ electionē vł poſtulationē & cō firmationē:iō de his agendū & primum de ele ctiōe. Eſt aūt electio ꝓpriē ad dignitatem voca tio:vt colligiť de elec.cū in cūctis.&.c.qa ꝓpter. Pertinet aūt electio de iure cōi ad collegiū etiam ſi ſolum duo vel tres fuerint.eť eo.c.j.& de ꝓbe.cū dilecťꝰ.lxiij.di. Adrianꝰ. Sed ſi clerici non ſunt in eccleſia vt collegiū: ſed vt ſingu lares ꝓpriē:tūc ſupior ꝓuidebit ꝓ ſe vel ad preſentationē patroni ſi qs ſit.vt de iurepa.paſtoralis.Et electio quidem nō ſolū ad collegiū ꝓtinet:ſed plrūq; de conſuetudine vel priuilegio alieni vocanť.extra eo.cumana.vñ & qui eſt in poſſeſſione iuris eligēdi eligere pōt:etiam ſi poſtea poſſeſ ſionem amittat.de iurepa.cōſultationibꝰ.&.c.cum ꝓpter. &.c.querelā.Item eligere poteſt prælatus & quilibet cleri cus in quē cōpromiſſum fuerit:vt habeť.j.§.ix. Quis autē nō poſſit eligere. Nota ꝙ excōicatus maiori nō pōt eligę re.de appel.cōſtitutis.ſecus ſi minori.de cle.excō.mi.c.vlt. Item nec ſuſpenſus.de cōſue.cū dilectus. Itē nec interdictꝰ. extra eo.'cum inter. Item nec ille q ſcienter celebrauit in lo co interdicto.de ſen.excōi.is qui lib.vj.Item illi qbus iter dictū eſt eligere abſq; ſuperioris licentia.extra eo.c.vlt.Itē nec illi qui in ea vocatione elegerunt ſcienter indignū.ex tra eo.cū in cūctis.&.c. inoruit. in fi. Nō tales ſunt ipō iu re ea vice ptāte eligēdi priuati.Et idē dicēdum ſi peccaue rint in poſtulādo.extra eo.ſcriptū.Et hoc verum eſt qñ fa cta nominatione ſequiť electio vel poſtulatio.ſecus ſi nō ſequaʒ:qa tunc non eſſent ꝓpter hoc priuati.extra eo.per petuo.lib.vj.Itē eligere nō pñt qui peccauerunt in forma electionis:qa debent priuari iure eligendi.extra eo.qa pro pter.Itē nec illi qui neglexerunt vſq; ad lapſum tpis. deq; vide in.§.pxi.Itē nō pñt eligere pupilli:nec etiā in locis re gularibus:q non ſunt ꝓfeſſi tacite vel expreſſe:ſed nec̄ con uerſi.extra de elec.ex eo.li.vj.Itē in cathedralibꝰ collegia tis ſæcularibus vel regularibꝰ eccleſijs vocem nō hñt:q nō ſunt ſubdiaconi:nec in eligēdo nec in aliis factis capł etiā ſi ab aliis libere cōcedať:vt de ęta.& q̄li.vt hi in cle.

Electio,

Nō pōt eligere,

§.I.INFRA QVANTVM TEMPORIS

debeat fieri electio. Nota ꝙ in eccleſia cathedrali vł regu lari hñt electores tpis triū menſiū:infra qs ſi iuſto impedi mento ceſſante nō elegerint: ad proximū ſuperiorē deuol uitur.eť eo. ne ꝓ defectu. Deinde debēt electores ꝓſentare electū & petere cōſenſum eius infra octo dies poſtq; cōmo de poſſunt:aliogn negligētes excludunʒ a ꝓſecutione ꝓ ceſſus:& ſunt ſuſpēſi per tres annos ab oibus bñficijs ipſi? eccleſiæ.extra eo.cupientes.lib.vj.Electus ỹo tenetur con ſentire infra menſem a præſentatione:al's priuatus eſt iure electionis electus:ni ſi forte ea ſit electi conditio ꝙ nō poſ ſit cōſentire abſq; licentia ſuperioris:quo caſu tenetur ele ctus vel electores petere licentiā:cū ea celeritate quā ſupio ris abſentia vel ꝓſentia patitur:& ſi nō habeaʒ ex tunc ad electionē ipſam ꝓcedāt. Quilibet etiā clericus electꝰ infra tres menſes poſt cōſenſum tenetur petere cōfirmationem al's irrita eſt electio.eť de elec.q̄ ſit.lib.vj. Item ſi petenda ſit cōfirmatio a papa:quia tūc electꝰ tenetur infra mēſem poſt cōſenſum:vel ſi nō fuerit ei electio ꝓſentata infra mē ſem a notitia iter arripere verſus curiā.& ſic petere confir mationē ac negotium ꝓſequi:vt in prędicto.c. cupientes. In aliis ỹo eccleſijs debet prouidere infra ſex menſes:alias eodē prędicto modo ad ꝓximū ſuperiorē deuoluitur.extra de pręben.de multa.& de conſeſ.pręben.nulla eccleſia.

§.II.IN QVO LOCO FIERI DE

bet electio. Nota ꝙ pōt fieri in eccl'ia vel capł vel alio ho neſto loco ſimili:& maxime iuxta ꝓſuetudinē.eť.e. in cau ſis. Sed tñ electiōes epoꝝ pcipue in eccl'ia fieri ſolēt. extra e.ꝙ ſicut. Sed ex cā etiā extra ciuitatē fieri poſſūt: vt.xxiij. di.in noīe. Et non debent fieri ante ſepulturā p̄deceſſoris. extra eo.bonę memorię.ſi tñ fierēt:valerent. Oēs electores qui in ciuitate ſunt dñt vocari ad electionē ỹbo vł ſcripto vel cōſueto ſigno cāpanę. Itē q ſunt in hortis ciuitatis.ar. ff.de ꝓcura.l.j. Item debent vocari oēs qui ſunt in ꝓuincia p lras vel p nuntiū.extra eo.coram, hoc dico ſm cōſuetu dinē obſeruandū. Et ſi vocati ad cōpetentē terminum eis a vocantibus aſſignatū nō veniant:nō oportet vlterius eos expectare.extra eo.cū inter.&.c.cū nobis. Abſens autē elec ćtor ſi iuſto impedimento tenetur: pōt inſtituere ꝓcurato rē & cōmittere vni vel pluribus vices ſuas: dum tñ cuili bet eoꝝ inſolidum:& erit melior cōditio occupantis. ꝙ ſi ambo cōcurrant & petant admitti:nō admittantur ambo: ſed ille qui capitulū vel maior pars capituli elegerit. Et ſi nō cōcordant admittetur ille qui primo noīatus in cōmiſ ſione:at ſi nullus ſit inſolidum nō valet. Quādo aūt ꝓcu rator vnū noīat ꝓ ſe & aliū ꝓ parte illius qui ſibi cōmiſit: nihil agit niſi de certa ꝑſona habuerit ſpeciale mandatū. qa tunc aliū noīe ſuo poterit eligere. Porro ſi null? de col legio vult eſſe ꝓcurator non pōt abſens nolente capło ex traneū deputare. Non etiā pōt per literas exprimere votū ſuū. hæc oīa de elec.ſi qs iuſto.lib.vj. Si aūt aliqs electorū cōtēptus nec vocatus eſt ad electionē:ad petitionē eiꝰ caſ ſanda eſt electio. Pōt tñ ſi vult eā ratā hre.extra eo.ꝙ ſicut. Poteſt aūt electꝰ quilibet renūtiare voci ſuę:qa & poteſt renuntiare iuri ſuo. Et talis qđ poſtea fit per alios nō pote rit impugnare. Si tñ talis accedat electione nondum facta admittendus eſt:etiā in omnibus quæ reſtant facienda cir ca ipſam.extra eo.eccleſia vestra.

§.III.DE FORMA SEV MODO ELE

ctionis. Nota ꝙ eſt triplex modus.ſ.p ſcrutiniū:p compro miſſum:& p cōem inſpirationē.& de his dicit Inno. extra de elec.qa ꝓpter. Statuimus vt cū electio fuerit celebranda præſentibus oibus q volunt & dñt & pñt cōmode inter eſſe: aſſumanť tres de collegio fidedigni q ſecreto & ſigil latim vota cunctoꝝ diligenter examinēt & exquirāt & in ſcriptis redacta mox publicēt in cōi nullo prorſus appella tionis obſtaculo interiecto vt is collatione habita eligaʒ in quē oēs vel maior ps & ſanior capł'i cōſentit: vł ſaltem eligendi ptās aliquibus viris idoneis cōmittatur:qui vice oīm eccleſiæ viduatæ prouideant de paſtore:al's electio fa cta non valeat:niſi forte cōſter eſſet ab oibus quaſi per in ſpirationē abſq; vitio celebrata. Qui ỹo cōtra preſcriptas formas eligere attētauerint eligendi ea vice ptāte priuenť. Hęc oia Inno.in e.qa ꝓpter. Vbi prio nota ſmHoſt.ꝙ hęc decre.locū ſibi vēdicat in oibus beneficijs quoꝝ collatio ſpectat ad collegium aliquod:dummodo tot ſint de colle gio quot ſeruari poſſit. Vñ ſi eſſēt tātū tres de collegio nō pōſ ſeruari forma. Vñ tūc inſimul eligēt & duo ſcrutabunť tertiū:vel ſi duo ſunt tātūvnꝰ aliū ſcrutabiť.ꝙ ſi ſolꝰ ſit in quem cecidit ius eligendi ille ſolꝰ vocatis teſtibus expri met votū ſuū & poſtea eliget & electionē publicabit. vñ Inno.in glo.non creditʒ ꝙ iſtud.ſ.ꝙ ſint tantum tres:& ꝙ ſint de collegio ſit de ſubſtātia formæ.Sed Hoſti. & Goff. contrariū dicunt cum.ſ.poteſt ſeruari. Colligе ergo ꝙ de ſubſtātia formę cū procedit per ſcrutiniū ſunt iſta. Primo ꝙ electores congregentur. Secʒo ꝙ aliqui ſcrutatores aſſu manť:& regulariter debēt eſſe tres.q ſimul debēt vita ſingu loꝝ in ſecreto exquirere. Et primo ſeipſos ꝓſcrutabun tur:deinde alios ſigillatim & ſecreto:& hoc vt qlibet libe rius dicat votū ſuū. Qđ ſi fieret inquiſitio votoꝝ in publi co non valeret electio:etiā ſi oēs cōſentirēt.eť.e.in geneſi. vnde & requirit tertio ꝙ ſecreto exgrāt vota ſigillatim:q̄ uis non obſit ſi aliq in capitulo exiſtētes non rūdeant:vel capitoſe rūdeant:nec obeſt ſi aliq de capitulo nō regranť dūmodo ſuū contēptū nō ꝓſequantur. Quarto ꝙ vota in ſcriptis rediganť:& hoc ꝑ notariū. vel qđ melius eſt vnꝰ de ſcrutatoribꝰ ſcribet videntibꝰ aliꝫ duobꝰ. Et ſi quis vellet ꝺdicere ſtabiť ſcripturę,eť de teſti. ꝓterea. Quinto ꝙ vota ſcripta mox publicenť in cōi.ſ.in capło ſeu loco vbi fit ele ctio:nec obeſt ſi in capło ſint aliq extranei religioſi vł alij. Sexto ꝙ collatio habeatur ſaltē de numero ad numerum quis ſit maior ꝙ ſi oēs vnū eligūt nō habēda eſt collatio. Si aliqs eſt cōtemptꝰ vel aliquis admiſſus non vocalis vel de cōditione electi:ſed ſm quoſdam ſi hæc collatio admit titur tenet electio quando oēs vnū eligunt: ſecus ſi nō om nes vnū:ſed diuerſos.& tūc facienda eſt triplex collatio.ſ. numeri ad numerum:zeli ad zelū:meriti ad meritū. Si tñ vna pars eligentiū ſit duplo maior in numero:altera non poteſt ei opponi de extenuatione zeli vel numeri,eť eo. c.ſi qñ.li.vj. Si aūt occurrit aliqđ dubiū diſcutiaʒ plene,eť eo.cū terra. Et in numero eligentiū nō pōt cōputari electꝰ qa nullus pōt ſe eligere.de elec.cumana. Septimo ꝙ ſequa tur electio cōis & fiet ab vno vice oīm eligentiū illū noīa tim. Octauo ꝙ eligaʒ ille in quē maior & ſanior ps cōſen ſerit. Nota etiā ſm Goff.ꝙ publicato ſcrutinio illi q ſunt de maiori & ſaniori numero cū.ſ. vota diuidūtur in diuer ſos nō pñt variare vota ſua & accedere ad minorē ptē. Sed illi q ſunt de minori numero accedere pñt ad illos de ma iori numero:qa is debet eligi in quē maior ps cōſentit. Vñ publicato ſcrutinio & facta collatione:tūc maior ps dicet minori:qa maior ps cōſentit in talē:vnde ille debet eligi: ſi placet vobis cōiter eū eligam?. Et ſi acqueuerint oēs:tūc vn? electoꝝ cū pnūciabit electū dicet. Ego talis vice mea & oīm electoꝝ eligo talē. Si aūt aliqs nō acquieuerit dicet. Ego talis vice mea & oīm alioꝝ q mecū cōſentiūt eligo ta lē &c. Et nota ꝙ electio facta cōtra p̄dictā formā,i. ſi aliqd omiſſum eſt irritaʒ & annullaʒ. & ſm Innocē.ipſo iure.ſed ſm Hoſt.Ber.p ſniam ſuperioris eſt irritanda.eť.e.cumana. & ſ̄ magis placet.ꝙ ſi p viā facti ſcrutiniū nullꝰ poſſit eli gi.puta qa ſunt in pari numero pōt ꝓcedi ad ſecʒm & ter tiū ſcrutiniū donec aliqs eligi poſſit. Itē nota ꝙ in electio nibus vota incerta & cōditionata nō valent & dñt habe ri ꝓ nō adiectis:puta cū dr cōſentio in illū in quē cōſenſit talis.vel ſi Pe.habere nō potero cōtenſio in Ioānē & ſimi lia.de elec.in electionibus.lib.vj.Item in oī electione vel poſtulatiōe ſi dicatur.eligo talem poſtulando vł poſtulā dum vel in poſtulandū.ſeu poſtulo eligendo vel eligēdū vel in eligendū:nil agitur. Et ſimiłr ſub hac forma. Eligo & poſtulo ꝓ ut melius de iure fieri pōt: niſi qñ ꝓbabiliter dubitetur vtrū aliqs ſit eligendus vel poſtulandus. Quo caſu ſic electus vel poſtulatus teneatur vnā tm̄ determina tam viā acceptare.extra de poſtu.ꝓpetuo.li.vj. Electio au tem ſemꝑ debet fieri p ỹba numeri ſingularis;ſiue fiat per ſcrutiniū ſiue ꝓmiſſum:al's facta nō valet.extra.e.c. ſi cut.li.vj.Qñ poteſtas eligēdi deuoluit in aliū. Nota ꝙ in cathedralibus eccleſijs ſi infra tpis triū mēſium nō eligant deuoluit ad ꝓximū ſuperiorē. Qui ſi infra tres mēſes non elegerit deuoluit ad aliū ſuperiorē:& ſicvſq; ad papam. Si ỹo eligant ſcienter indignū ſic ſunt priuati iure eligendi vel priuentur per ſniam:qa non ſeruāt debitam formā & ad papam deuoluitur.extra eo.q̄ꝫ.lib.vj.

§.IIII.CASSANDA EST ELECTIO

illius qui requſitus anteq; eēt electꝰ cōſentit electioni de ſe faciēdę:qa ꝑſumit ambitioſus. extra eo.cū poſt petitā. Itē

qñ maior ꝑs capꝫ deficit in electione,ſ,cõmittendo vitiũ electio deuoluit ad pauciores vt notat ecce de postu.c.ij. Item etiã deuoluit ad vnũ ꝓpter oĩm aliorꝝ delictũ.lxv. di.ſi forte,extra eo bonæ.ꝙ ſi oẽs delicꝝrunt deuoluitur ad ſuperiorẽ.Electiones clãdestinæ reprobãtur.extra eo.ga ꝓpter.Et dicunt clãdestinę q̃ in cameris ꝑ occulta cõuentícula fiunt.lxxix.diſt.c.ij.&.c.ſi transitus.Similr& illę q̃s electores inter ſe ſecretas tenẽt cũ celebratæ debeant ſol citer publicari:vt in.d.c.ga ꝓpter.Nota ꝙ qui ſciẽter elegit in dignũ nulli dubiũ ꝙ peccat mortaliꝝ:qa infideliter agit cõtra charitatẽ cũ inferat notabile dãnũ eccleſiæ:cum nemo amplius in eccłia noceat q̃ malus prælatus ſm Greg.diſt. lxxxiij,nemo.Vñ & Leo papa.Sicut donũ ſui opis fructũ ſibi cõparat:qui rectũ tenet in eligẽdo iudicium:ita graui ſemetipm afficit dãno qui ad ſuę dignitatis collegiũ ſubli mat indignũ.lxj.di.miramur.& ſm Tho.ij.ij.q.clxxxv.nõ debet eligi ad dignitatẽ vel regnũ melior ſimplr.i.q habet maiorẽ charitatẽ:ſed melior ſm qd.i.ad aliud officiũ q.ſ. ſciat & poſſit eccłiam melius iuuare defendere & inſtruere & ędificare.Item q̃ eligit aliquẽ ad aliquã dignitatẽ vel officiũ ꝓpter odium & ingratitudinem tenetur ei ad omne dãnũ quod ei accidit inde ſm glo.di.lxxiij, honoratus. & C.ſi per inimicitias creatio facta ſit.l.vna.& peccat morta liter:quia contra charitatem.

§.V.QVIS POTEST ELIGI, RE

ſpon.Eligẽdus eſt doctior & ſanctior cui⁹ cõparatiõe cęteri grex dicãt.viij.q.j.licet ergo.& qui ſit de legitimo matrimonio & ætatis legitimę.extra eo.cũ in cunctis.nã eps debet eligi,xxx.annoꝝ cõpletoꝝ.Inferiores ꝙ ꝓlati & alij q̃ curã dnĩcã hr̃e aiarũ requirũt ꝙ attigerint.xxv.annũ.al's eligentes ſunt poteſtate eligendi illa vice priuati. vt dictum eſt.ſ.Subdiacon⁹ q̃q; põt eligi in epm,extra de ęta,& q̃li.a multis,ltẽ qui ad vnã dignitatẽ reputatur dign⁹: ſi poſtea eligitur ad aliã dignus debet reputari,diſt.lxxiij.geſta,falſit quãdoq; ga licet tolerẽt qs in officio minori non ꝓpter hoc in maiori tolerari debet indignus .xij. diſt. nos conſuetudinẽ.Abbas quoq; exemptus bene poteſt eligi ſiue in epm ſiue in abbatem ejuſdẽ regulæ & habitus:ſed non poteſt trãſire ſine licentia papæ vel legati de latere:ſi ſit in prouincia,extra eo.ſi abbatẽ.lib.vj.Religioſus quoq; licet nõ expreſſe profeſſus:quin etiam nouitius eligi poteſt ad epatum,extra,eo.nullus.lib.vj.de clericis alterius diocęſis vtrum poſſint eligi.vide.j.poſtulatio.

§.VI.QVIS NON POTEST ELIGI:

Rñ.nõ poteſt eligi excõicatus maiori.extra de appel.cõſtitutis.ſ.Itẽ nec excõicatus minori q ſi ſcienter electus fuerit caſſãda eſt electio,extra de cleri.excõ.mi.ſi celebrat. Itẽ nec ſuſpẽſus nec interdict⁹:qa interdictũ nõ ſeruauit. extra de poſtu.c.j.& de cõſue.cũ dilect⁹.Itẽ nõ debet eligi ꝑſona cui aliqd obſtitit de impedimẽtis circa ordinãdos: de qb⁹ habeť.ſ.de ordi.ꝑ to.Itẽ nec q ꝑ vitiũ ꝑſonę ſemel reprobat⁹ fuit talis eñ nec ibi nec alibi eligi pt.extra eo.ſup eo. Sec⁹ autẽ ſi caſſata fuit electio ꝓpter vitioſum ꝓceſſum:qa tũc nõ impediť ꝓmotio ei⁹ etiã in eadẽ eccłia:vt in.d.c.ſuper eo.&.c.innotuit.Itẽ nõ põt eligi epꝰ.ſ.q iã eſt alligat⁹ alteri eccłię ſed pt poſtulari.ſ.a papa.extra de poſtu.c.ſi. Itẽ in ꝓlatũ religioſoꝝ nõ põt eligi niſi exꝑſſe ꝓfeſſus:al's nõ valet electio,extra eo.null⁹.li.vj.Nec etiã aliqs qui ſit alteri⁹ religionis vel habit⁹.extra eo.cũ rõni,in cle.Itẽ nullus religioſus põt eligi ſi trãſit de ordine mẽdicantiũ ad nõ mẽdicãtes:vt habes,ẽ.ti.de religi.Elect⁹ poſt cõſenſum cõiungiť vt ſpõſus eccleſiæ viduatæ.extra,e.cũ inter,& de trãſla. inter corpalia.ſ.j.&,ij,itẽ electio gignit cõfirmationẽ. extra eo.Cõfirmatio dat adminiſtrationẽ. extra.e. trãſmiſſã. de confirmatione vide.j.Confirmatio electoꝝ Si elect⁹ ante cõfirmationẽ adminiſtrat remouendus eſt.extra.e.quaſiter.niſi in ſummo pontifice q eligẽdo cõfirmať.di.xxiij. in noie dñi,vel niſi ſic adminiſtrãti ꝓcať.extra.e.noſti. vł niſi ptineat ad papã cõfirmatio: & ſit valde remot⁹ a ſede aplica:qa rales ſi ſint in concordia electi adminiſtrare pñt etiã antequa tñ ꝙ nihil penit⁹ alienet.extra.e.nihil.nec põt eis cõmitti adminiſtratio ſub noie oeconomiat⁹ vł ꝓcurationis & hmõi.nec in ꝓte nec in toto: nec in ſpũalibus nec in ꝓalib⁹.ꝙ ſi ſuſceꝑint ꝓuati ſint oĩ iure ipſi⁹ electiõis. eẽ eo.auaritiæ.lib.vj.Duas electiões in vna eccłia de ſe factas nemo põt ꝓſeq.ſed vnã tantũ eligat.eẽ.c.vt qs.li.vj.

§.VII.AN RELIGIOSO ACQVIRA

tur ius electionis extra ordinẽ ſuũ.Nota.ꝙ nulli religioſo Prędicatoꝝ:Minoꝝ:Eremitarũ:& quorũlibet mendicantiũ ex electiõe:ꝓuiſione:poſtulatione:ſeu vocatiõe ad ꝓlaturã extra ſuũ ordinẽ in diſcordia facta ius aliqđ acquirit:nec ipſe cõſentire põt etiã licẽtia habita.extra.e.quorũ dã.li.vj,Et debet ĩtelligi in diſcordia q̃ eſſet ſiue de iure ſiue de facto.vt i cle.e.ti.ꝙ circa. Et no.ꝙ ſi religioſ⁹ electio ni de ſe facię ad ꝓlationẽ aliquã extra ſuũ monaſteriũ vel eccleſiã nõ petita licẽtia & obtẽta cõſenſerit:cõſenſus non valet & electio ipſa furib⁹ vacuať.Sed no. ꝙ ꝓlati religioſoꝝ irrequiſitis cõuentib⁹ ꝑñ hmõi licentiã dare. extra.e. ſi religioſ⁹.li.vj.Nõ aũt valeret licẽtia q̃ cõcederet ꝓ futura electiõe quã fieri cõtigerit.extra.e. cũ cõceſſa. in cle. nec aliquis religioſ⁹ poteſt ꝓſici in aliq̃ eccłia q̃ clero careat & ꝓpꝺo Chriſtiano.vt in cle.eo.ti.in plerisq;. Quid ſi duæ electiões fiãt:Rñ. ſm Hoſti.ſi ſimul & incõtinẽti fiũt: puta qa in ſcrutinio diuiſa ſunt noĩa:tũc illa valet q̃ meliori b⁹ & maiorib⁹ meritis adiuuať. extra.e.licet.in ſi.&.c. duũ.Si ꝙ electiões fiãt ex interuallo.& prĩa fuerit rite facta illa valet:tũo etiã ſi prĩa annullãda ſit.ſed'a nihilominus caſſari debet.extra.e.bonę memorię.niſi gẽa fiat ſicut qdã intelligũt.extra eo.bonæ memorię.Silr etiã caſſanda eſt ſe cũda etiã ſi prĩa nulla fuit,ꝓpter cauſã nõdũ patẽtẽ.extra.e. cõſideram⁹.&.c.auditis.ꝙ ſi prĩa ex cã notoria nulla fuit valebit ſecda rite facta.extra de ſup.ne.c.ſi.& extra.e.venerabilẽ.Sũt caſ⁹ in qb⁹ electores iterũ pñt eligere: vt puta ſi electus nõ vult cõſentire.& ſi poſt cõſenſum renũtiat iuri ſuo vł moriť vł ꝓpter occultũ ei⁹ vitiũ irritať.& in his caſibus hñt electores integrũ tps a diſſenſu vel renũtiatiõe vł morte ſeu irritatione: ac ſi vacatio non eſſet: dummodo nil egerint fraudulenter.eẽ eo.ſi electio.lib.vj.

§.VIII.CIRCA ELECTIONES MO

nialiũ.No.ꝙ nulla debet ad electionẽ admitti.niſi.xij.annũ peregerit:& ꝓfeſſa fuerit tacite vel exꝑſſe.Nec in abbatiſſam vel prioriſſam vbi ꝑ prioriſſam gubernať eligi pt niſi poſt.xxx.an.& niſi fuerit exꝑſſe ꝓfeſſa.ltẽ no.ꝙ cũ per ſcrutiniũ ꝓcedit illa electio q̃ a duab⁹ partib⁹ fuerit celebrata nõ obſtãte appellatiõe partis alteri⁹.prędmiſſa tñ diligenti examinatiõe:ſi al's fuerit inuẽta canonica cõfirmetur:& benedicẽda benedicať.ſi aũt nulla electionũ eſſet a duabus partib⁹ celebrata:tũc non obſtãte ꝙ ſit publicatũ ſcrutiniũ:aut etiã ad electionẽ proceſſum poſſint alię moniales anteq̃ ad actus extraneos diuertant ad illã accedere quę a maiori numero eſt electa.& ſi ꝑ hoc veniať ad duas partes cõfirmeť vt pri⁹ dictũ eſt:ſed nihilominus cõtra eã ſic cõfirmatã poſtq̃ fuerit in adminiſtratiõe poterunt alię opponere in modũ denũtiationis vel accuſatiõis : vt a dignitate remoueať. ꝙ ſi ad aliam q̃ a maiori parte electa eſt aliæ nolũt accedere:vel nõ tot ꝙ aſcendãt ad duas partes: tũc ſup obiectis q̃ faceret pars altera:& ſup alijs q̃ ſunt inquirẽda plane & ſine ſtrepitu iudicij ꝑ ſuperiorẽ inquirať anteq̃ cõfirmeť:ſed ipſa interim in ſpũalib⁹ & tpalib⁹ ad miniſtret:ita tñ ꝙ de reb⁹ monaſterij nihil alienet nec monialẽ recipiat.Si qua ꝙo a minori parte noĩata vel electa fuerit nõ valet,nec põt ꝓdicto modo ad eã accedi. Item nota ꝙ nũq; in electionib⁹ monialiũ debet fieri collatio zeli ad zelũ:nec meriti ad meritũ:ſed ſolũ numeri ad numerũ. Si ꝙo ꝓcediť per formã cõpromiſſi:ſi minor pars ſe opponit electæ.nihilomin⁹ cõfirmeť & benedicať cõtradictiõe partis nõ obſtãte.Si aũt maior pars ſe opponat:differetur cõfirmatio vel infirmatio:donec de obiectis & alijs fuerit inquiſitũ:ſed interim adminiſtrabit vt ei permittitur: niſi pars opponentiũ fuerit duplo maior:quia tũc nõ adminiſtrabit: ſed expectabit litis euentũ.Item no. ꝙ ſi in hmõi electionib⁹ cõtigerit ad curiã appellari debẽt cauſæ exprimi ſm modũ cõſtitutionis.vt extra eo.g cõtra.li.vj.ſed nõ debẽt ipſę ire qn potius ꝓcuratores cõſtituere.Itẽ ꝙ hi qui euocanť ad dirigẽdas moniales in electionib⁹: niſi abſtineãt ab his ꝙ quę inter eas oriri poſſet circa hoc diſcordia vel nutriri excõicati ſunt.& hęc oĩa prędicta habẽt locum etiã apud mulieres qui viuũt quaſi cononicę: excepto de profeſſione:qa tales nõ profitenť.hæc oĩa extra eo.indẽ in tatib⁹.li.vj.De cõfirmatione electionis habes,ſ.confirmatio electoꝝ

tio electoꝝ.per totũ.De electione papæ,ſ.De ſimonia quę cõmittitur in electiõe:& quõ nõ valet.ẽ.in.ij. par.ti.ſ.c.v. &.c.xx.De excõicatione quã incurrũt illi qui grauãt electores in ſe vel ſuis cõſanguineis in perſonã vł rebus ꝙ eo ꝙ noluerunt eligere illum quem volebant.habes.ẽ.

§.IX.DE ELECTIONE PER COM

promiſſionẽ.Eligẽdi poteſtas põt alicui vel aliqb⁹ cõmitti.eẽ.c.cũ ad noſtrã.ſed cõperenti⁹ cõmittať in numero impari,eẽ eo.in cauſis.&.c.cũ dilecti.&.c.cũ in iure.Etvni cõmitti põt etiã nõ pręlato.ſi de renũ.poſt trãſlationẽ. nec regrit⁹ ꝙ hi qb⁹ ꝓmittit ſint de collegio.eẽ.c.cauſam q̃. ſed tñ in hac cõmiſſione ſi vn⁹ diſſentiat nõ ſeruať forma nec valet.eẽ.c.ga,ꝓter,&.c.cũ dilecti.nec eñ cogit qs iuri ſuo renũtiare inuitus.eẽ qđ me.cau.abbas,&.c. ad audientiã. Itẽ no.ꝙ re integra talis poteſtas reuocari ꝑt.eẽ eo. in cauſis.Illi in q̃s poteſtas eligendi cõmittit pñt de ꝑſona cuius ꝙ loci ꝓuidere.ar.lxiij.diſt.ledis,&.c.reatina. Futius tñ & melį⁹ eſt qđe ipſa eccleſia eligãt,extra eo.ꝙ ſicut.&.xxiiij. diſt.in noie dñi.nõ valet cõmiſſio ſub hac forma:vt qs q̃ſi tis votis in ſecreto illũ eligat in quẽ plures cõſenſerint.extra eo.ſi cui lib.vj.An cõpromiſſarij poſſint vnũ de ſe eligere:Rñ.ſi habeť ex forma ꝓmiſſi:pñt al's nõ.eẽ de ſor tiũ.c.vlt.& eẽ eo.cumana.Siue cõmiſſum ſit vni ſiue pluribꝰ:electio debet fieri ꝑ ꝙba ſingularis numeri.al's nõ valet extra.e.ſicut.lib.vj.& de ſen.& re iudi.cũ ab vno.li.vj. Cõpromiſſarij ſi nõ eligat ifra tps electiõis a iure ſtatutũ ad ſupiorẽ poteſtas deuoluit.Si ꝙo eligat idignũ ſiue ſciẽter ſiue ignoranter eligẽdi poteſtas reuertit ad electores:niſi ſcienter electionẽ factã ratã haberẽt & eodẽ modo reuertit ad eos ſi eligit idoneũ & ille nõ cõſentit. Porro cõpromiſſarius q̃ eligit ſciẽter indignũ nõ puniunť cõpromittẽtes niſi ratũ habuerint,ſed ipſe ſuſpẽſus eſt triennio a bñficijs q̃ obtinet in illa eccłia quã ſic eligendo offendit:ſed b⁹ non habet locũ ſi cõpromiſſarius ſit epꝰ extra eo.ſi cõpromiſſarius.lib.vj.Et no.ſm Arch.ꝙ ſi is in quẽ cõpromittit habet poteſtatẽ cõfirmãdi:ſi acceptat cõpromiſſum in ſe factum:nõ eſt neceſſe ꝙ prius eligat poſtea cõfirmet:ſed ſufficit ꝙ & inſtituat illũ in prælatũ vigore ſuę prelatiõis & cõmiſſionis & ſuæ autoritatis:de quo ſibi videtur.

§.X.DE TERTIO MODO ELECTIO

nis.ſ.ꝙ cõem inſpiratiõnẽ q̃ nõ eſt multũ inſu nõ reperiť determinata forma. & iõ quõcũq; declarẽt ſuã volũtatem electores dũmodo ſunt inſimul cõgregati vt debẽt ſufficit ſiue glibet dicat vn⁹ poſt vnũ.ego eligo talẽ,in prælatũ talis loci ſiue oẽs ſimul:ego eligo talẽ.Eſt tñ neceſſarium vt nullus diſcrepet electorũ a volũtate ꝓcedẽdi ꝑ iſtũ modũ: al's ſi etiã vn⁹ nõ vellet oportet ꝓcedere ꝑ viã ſcrutinij ſicut etiã dictũ eſt cũ ſit ꝑ cõpromiſſum. De decreto electiõis dicit Gratia.in.c.Oſius epꝰ.lxj.di.§.ſed aliud eſt.ꝙ electio ſit cũ ſolẽnitate decreti oĩm ſubſcriptionib⁹ roborati. qđ ꝓbat p.c.ſeq.Decretũ hic dr̃ ira q̃ mittit ſuperiori q habet cõfirmare electũ:in qua exprimiť mod⁹ electiõis celebrate:& noĩa electoꝝ ſeu electi & eligẽtiũ vt poſſit ſupior cõprehẽdere:ſi canonice eſt electio celebrata. Et q̃rit ibi glo. Vtrũ ſit adeo neceſſariũ ꝫ decretũ ꝙ ſine ipo non valeat: Rñdet ꝙ nõ:qa & ſine ipo valet.vñ qñ ſuperior eſt ꝑſens in domo:recitãt ꝙbo ten⁹ geſta in electiõe ꝑ vnũ eligẽtiũ: ſed qñ eſt abſens tunc mittiť talis quę dr̃ decretũ.

¶De poſtulatione. Cap. III.

POSTVLATIO QVID SIT.

Rñdet ſm Hoſt. licet Gof. dicat ꝙ poſtulatio eſt gratię petitio.ar.extra,e.bonę.Tu dic ꝙ poſtulatio eſt alicuius ꝑſonę q̃ eligi,phibẽt non ꝓpter vtiũ:ſed,ꝓpter defectũ q tñ poſtulatũ nõ oĩno inhabilẽ reddit:ad ꝓuidẽdũ eccleſię cõcors & certa petitio capituli.Quis ſit poſtulandus vel nõ:Rñ.Hoſt. In primis qdẽ non põt poſtulari criminoſus:puta piurus:homicida: vel inobediẽs.tales eñ nec eligi nec poſtulari pñt.extra eo.c. j.No.tñ ꝙ illud.c.j.loquiť de inobediẽtia cõtumacię cũ qs non paret ſententijs ſuoꝝ prelatoꝝ & qđ dr̃ de piuro:credo ꝙ intelligiť de eo q per ſniam eſt iudicatus periurus:nõ de periurio qđ fit in cõi ſermone vel al's nõ notorio. Itẽ non ꝓfeſſus tacite nec exꝑſſe nõ poſtulať in regularẽ prælatũ: ſicut nec eligiť.extra de elec.cũ cauſa.&.c.cũ ad noſtrã,niſi neceſſitate inſtãte,qa tunc poſſet dũmodo in regula fuerit cõpetẽter inſtructꝰ & bñ eruditꝰ ſicut põt intelligi extra de elec.cũ monaſteriũ.&.c.officij.§.fi. Itẽ non poſtulať epil⁹ticus ſicut nõ eligiť.extra de elec.cũ inter ea.niſi forte ſit liberat⁹.ita ꝙ ꝑ annũ iã fuit lib.xxxiij.diſ,cõiter. Itẽ nec mutilat⁹:qa talis oino inhabilis eſt.extra de corpo. vitia.expoſuiſti.De corpore vitiatis habes.j.in ti.de irregularitate.Itẽ bigam⁹ & irregularis:qa talia & ſil'a oino inhabilẽ reddũt ꝙ ſi talis defect⁹ eſt ꝙ nõ reddit oino inhabilẽ ad mittiť poſtulatio:iõ poſtulari põt ſi defect⁹ ſit in ætate. extra de elec.cũ nobis.§.pe. & vlti. Itẽ ſi defect⁹ ſit in ordinibus. Nã ad oẽs dignitates habẽtes curã poſtulãd⁹ eſt q eſt in ſacris,extra de elec.c.dudũ.j.extra de ęta.& q̃li.c.multis.Itẽ ſi ſit defect⁹ in natꝰalib⁹ eſt poſtulãd⁹.extra de elec.inotuit. Itẽ ſi ſit epꝰ extra.e.c.ſi.& ſi talis eligeret nõ valeret electio vt.j. habeť.eſt q̃ poſtulãd⁹.Vtrũ clericꝰ alienæ diocęſis ſit poſtulãd⁹ vel poſſit eligi:Rñ.ſm Ber.extra eo.& ſi vnani miter.ꝙ cuis clerici nõ poſſint dimittere eccleſias ſine cõſenſu epoꝝ ſuoꝝ nihilomin⁹ eligi poſſunt:ſiue in ſua:ſiue in aliena diocęſi.extra de elec.cũ inter canonicos.Vtrũ religioſ⁹ debeat poſtulari & eligi:Rñ.diuerſę fuerũt hacten⁹ opiniones:hodie tenet indiſtincte ꝙ ſiue in ſuo monaſterio ſiue extra:ſiue etiã ad epãlẽ dignitatẽ eligi ꝑ õt.no. per Ioã.an.extra de elec.nullus.lib.vj.Si aliqs eligat poſtulando vel poſtulandũ:vel in poſtulãdũ:vel poſtulet eligẽdo vel in eligendum & hmõi.habes.ẽ.c.ij.§.iij.

§.I.A QVO SIC SIT ALIQVIS PO

ſtulãdus:Rñ.ſi ſit epꝰ:a papa poſtulãdus eſt, extra eo.c.ſi. Si ꝙo patiať defectũ in ordine vel ętate debet postulari ab eo q in hac pte diſpẽſare pt. Vñ ſi aliqs.xx.an. poſtuleť ad dignitatẽ ſine cura ab epo põt poſtulari:ſi cũ cura a papa. Si ꝙo ſit defectus:qa eſt clericus alienę diocęſis: vel ſubeſt alteri vt religioſus & hmõi:nõ oportet ꝙ poſtuleť: ſed eligi pt:vt dictũ eſt.ẽ.Quis pt poſtulare:Rñ.ſm Hoſti.q eligere pt.extra eo.bonę.ij. §.cęterũ.& p totũ.extra de elec.inotuit.& valet ſiue admittiť poſtulatio ſi cõcors fuerit.ſ.ſi ab oĩb⁹ fiat: vel ſaltẽ ſi duę ptes cõſentiũt: qa tũc idẽ eſt ac ſi oẽs ꝓcordarẽt.al's nõ facile admittiť.extra de elec.ſcriptũ §.fi.nec reqriť forma cõciliꝝ.extra de ele.qa ,ꝓter.ſ.vt fiat ꝑ modũ ſcrutinij & formatiõis decreti:q̃uis ſm quoſdã regrať & tuti⁹ ſit.Quis ſit effect⁹ poſtulatiõis:Rñ.qa poſtulatione admiſſa tãq̃ rite facta poterit poſtulat⁹ cõfirmari ac ſi elect⁹ fuiſſet extra de elec.cũ monaſteriũ. Vtrũ ꝑ poſtulationẽ aliqđ ius acqrať poſtulatoꝝ:Rñ.ſm Io.an.ſuper vj.poſtulatio ſi cõcors fuerit:vel ſaltẽ a duab⁹ ptib⁹ facta pẽdet qdẽ a gra gñali:tñ ſm quoſdã peti pt cõfirmatio .extra de elec.cũ monaſteriũ.&.c.officij.§.fi.& ſi talẽ admiſerit ſupior dicet facere gram:& ſi nõ admiſerit facit iniuriã. ff.de aqua quoti.& eſtiua.l.j.§.pe.Si aũt nõ ſit facta in concordia vel a duab⁹ partib⁹:ſed ex cauſa tũc pẽdet a gra ſpeciali.extra.e.poſtulationẽ.&.c. bonę memorię. Vtrũ poſtulãtes variare poſſint:Rñ.ſm Hoſt.variare pñt re integra. ſ.quouſq; miſerint ꝑ cõfirmatione petẽda. Alig tñ dicunt ꝙ nõ ſicut de electione.vt.ẽ.de elec.ſi tñ poſtulãtes & ſuperiori a quo poſtulať pñt reſilire nõ obſtãte cõtradictione poſtulati.Poſtulati a papa q patiunť in ordinibus vel in ętate defectũ:tenenť in magna parte ſeruare cõſtitutionẽ. extra de elec.cupientes.lib.vj.de qua dictũ eſt,ẽ. de electione.No.ſm Io.an.ibidẽ.ꝙ epꝰ poſtulat⁹ ad aliã eccleſiã debet rñdere.nec cõſentio nec diſſentio:ſed in ꝫ me voluntati dñi papæ ſuppono. Ad hoc,viij.q.j.in ſcripturis.

¶De confirmatione electorum. Cap. IIII

SEQVITVR DE CONFIRMA

tiõe.No.ſm Hoſt. ꝙ cõfirmatio electoꝝ eſt facięda a ꝓximo ſuperiore. Vñ epꝰ cõfirmat ſibi ſubiectos,extra de elec.cũ monaſteriũ. niſi aliqs ſit exẽpt⁹.extra de cõſue.cũ venerabilis.Itẽ archiepꝰ cõfirmat epm.extra de elec.cũ dilecti.lxiij.di. illud. Archiepm ꝙ o ꝙ firmat primas vł patriarcha niſi ipe archiepꝰ exẽpt⁹ ſit.eẽ de elec.c.bonę.Patriarchã vł exẽptos confirmat Papa.eẽ de elec.ſcriptũ,vł etiã legat⁹ de latere.extra de ele. ſi abbatẽ.li.vj.Sic etiã papa imꝑatorẽ confirmat. extra de elec.venerabilẽ.Qualr aũt debeat fieri cõfirmatio.no.ſm Hoſt. ꝙ debet ꝓmo fieri examinatio ꝑſonaꝝ tã eligẽtiũ ꝙ electi.etiã ſi nihil opponať.Cõſulit etiã ſupiori ꝙ ꝑm ele-

ctū ad ptē trahat: & de his quæ impedire possent diligēter exgrat. Et si impedimentū inuenerit secreto ad renūtiādū inducat, eī de elec. dudū. ħ. insi. & extra de simo. p tuas. i fi. al's ỹo ſm allegata & ꝓbata ꝓcedat. No. etiā hic ꝙ sic iter cetera q̄ obijciunt electo vl' postulato seu al's ꝓmouēdo ad dignitatē opponat de euidēti defectu sciæ vl' pſonæ prio debiet de ħ examinatio fieri: & si ħ inueniat falsum opponentes excludunt ab oib⁹ alīs q̄ oppoſuerāt: & etiā punitū tur ac si in ꝓbatiōe oīm defecissent. eī de ele. si forte. li. vj. Si cōfirmatio fiat nō vocato cōpetitore vl' alio q̄ se vellet opponere & nō discusso negotio irrita est: & debet fieri talis vocatio nominatim qñ est coel ecā?: vel apparet oppositor: al's gñal'r in eccl'ia in q̄ electio facta est: vt si q̄volunt se opponere appareāt in cōpetēti termino pemptorio assignato: & hic habēt locū siue electio sit i ꝓcordia siue in discordia. extra de ele. qm. li. vj. Si autē crimē obijciat electo vta ꝓmotione excludat nō est necessaria inscriptio facieda p accusationē. Sed si obijciatur electo iam confirmato: puta in consecratione: tūc accusator, se debet inscribere ad pœnam extraordinariam ad arbitriū iudicis. Nam crimine sic ꝓbato electus amittit ius quod ei acquisitū iam erat per electionē & cōfirmationem. extra de ac. super his.

¶De renuntiatione. Cap. V.

DE RENVNTIATIONE QVA

Dqs renūtiat dignitati vl' officio habito. No. q̄ renūtiatio est iuris ꝓpriꝫ ſpōtanea refutatio nā iuri alieno renūtiari nō pōt. Itē si renūtiatio nō esset ſpōtanea sed coacta nō obesset repetere volēti. extra. e. sup ħ. Effect⁹ autē renūtiatiōis est vt q̄ renūtiauit regreſsum nō hēat nisi ex nouo iure cōcesso vel antiq̄ restituto.

Et .c. ex transmissa. vij. q. j. q̄ piculosum. eī. e. cū iter. & .c. i pītia. Et q̄ semel renūtiauit ēpatui ꝓpter cōscīam criminis: amodo eligi non poterit nec postulari: sec⁹ si ꝓpter malitiā plæbis. extra. e. post trāslationē. Renūtiāti autē est ꝙpetēs puisio faciēda: ne intuitu ministerij defectū in tpalib⁹ patiat. extra. e. ad sup plicationē. In q̄ puisiōe dignitatis & scięrō est hñda. extra de ꝓbē. de multa. ad fi. sīr & quātitatis reddituū bñficij cui

de ꝓbē. c. nisi. resignat. extra de vi. & ho. cle. qm. & .xij. q. j. bone rei. Ex q̄ b⁹ causis admittēda vl' petēda sit renūtiatio ēpatus. No. ꝙ aliq̄ cause sunt sufficientes & aliq̄ insufficientes, & sufficientes sunt. Prima est cōscīa criminis. f. talis p qđ ipsius executio etiā post pactā pnām ipedit. Secūa est debilitas corpis ex infirmitate vl' senectute. f. ꝙ quā ipotēs redderet ad exequēdū officiū pastorale. Tertia est defect⁹ scię. & q̄q̄ desiderāda sit eminēs scia i pastore. est autē ꝓpetēs tolerāda. Quarta est malitia plæbis: nō ꝙ. p q̄libet culpa debeat gregē deseruere ne mercenario cōparetur q̄ vidit lupū ve. & dimittit oues & fugit: sed de superioris sui licētia. Tū demū pōt nō tā timide fugere q̄ pui de declinare cū oues cōuertunt in lupos & q̄ debuerūt humil'r obedire irreuocabil'r cōtradicūt. Quīta est graue scādalū cū aliter sedari nō p̄t: licitū est ēpo petere cessionē ne pl⁹ tpalē honorē q̄ æternā videat affectare salutē. Sexta est pſona irregularis vt puta si sit bigamus aliq̄ mō. Nō tñ papa, ꝓpter quālibet irregularitatē debet ei dare licētiā vt si nō sit nat⁹ de legitimo matrimonio si est occultū: & ille laudabil'r impleat officiū. Duę alię causę sunt q̄ sunt ꝓbabiles seu apparētes. Prima est ꝓpter frugē melioris vitæ. i. religiōis. Secūa est causa ꝓprię humilitatis. sed hę duæ causæ nō fuerūt acceptatæ. extra de renun. nisi cū prīdē. vbi etiā alię causę supradictæ ponuntur. Sed Tho. ħ. q. clxxv. dicit ꝙ pfectio ēpalis status in ħ cōsistit ꝙ aliqs ex diuina dilectiōe se obligat ad ħ ꝙ saluti ꝓximorū insistat: & iō rādiu ad hoc obligat ꝙ cura pastoralē reti neat q̄diu pōt subditis sibi cōmissis ꝓficere ad salutē: quā qđē deserere nō debet nec ꝓpter diuinæ cōtēplatiōis gretę cū apls ꝓpter necessitatē subditorū etiā cōtēplationē futurā intēse affectatā differri tolerauit. ſm illud Phil'. j. Desidēriū habēs dissolui &c. nec etiā aduersa q̄ timet vitāda vl' lucra cōquirēda. qa bon⁹ pastor ponit aiam suam ꝓ ouibus suis. Cōtingit autē qñq̄ ꝙ eps impedire ꝓcurare salutē ꝓxi mor⁹ multipliciter. f. vel ꝓpter ignorantiā: vel infirmitatē: vel irregularitatē vel scandalū & hmōi de qbus dictum est. ō. Sed tñ sicut curā regiminis assumit aliqs ꝓ quidētiā superioris: ita & ꝓ eius auctoritatē ex causis ꝓdictis deserit suscęptā. Vñ Inno. in dicta decretali. nisi cū prīdē. dicit. Si pœnas habeas qbus fatagas in solitudinē aduolare: ita tamen astricte sunt nexibus præceptor⁹: vt liberum non habeas absq̄ nostra permissione volatum.

Ioan. x.

§. I. QVALITER AVTEM FIERI DEBET RENVNTIATIO

bñficij vel officij ecclesiastici. No. primo ꝙ renūtiatio bñficij vel officij ecclesiastici debet esse voluntaria. nā inuit⁹ nō cōpellit renuntiare. vij. q. j. q̄uis. extra qđ me. cau. ad audientiā. itē debet pure & absolute fieri. extra de offi. dele. ex ꝓre. Nā renūtiādo bñficio vl' rei ſpūali aliq̄ dato vel ꝓmisso esset simonia. & de ħ habes. ō. in. ij. par. ti. j. c. v. Debet autē fieri renūtiatio in manu eius a quo habet institutio vel cōfirmatio. extra eo. admonet. Fallit tñ ħ in ēpo q̄ nō pōt renūtiare nisi in manu papæ. extra eo. nisi cū prīdē. Sil'r nec electus ēps postq̄ fuerit cōfirmat⁹. extra de trāsla. inter corporalia. nec etiā intrusus: qa & si titulū non habeat: tñ possessionē habet de facto, vñ ipse etiā in manu papæ renūtiat: sed si talis esset in ꝓculo mortis: tūc ad hoc vt vere peniteat renūtiat in manu cōfessoris sub cōditione si placuerit papę, & de ħ. ō. in. ij. par. ti. j. c. v. Nota etiā ꝙ pōt qs renūtiare p aliū ſm Hoſtiē. si tñ habeat ſpeciale mādatū. extra de offi. dele. cū olim. Idē videt si habet generalē administrationē. ff. de ꝓcura. l. cui libera. Secus si tātū esset gñalis ꝓcurator. extra de prębend. dilecto. j. rñ. Et nota ſm Hoſt. ꝙ si qs mittit nuntiū ad superiorē vt cedat pōt pœnitere dū res est integra. extra de elec. in causis. sed, & si talis ꝓ curatorē ignorantē renouauerit: tenebit⁹ nihilomin⁹ cessio facta antęq̄ perueniat renouatio ad eū. nisi malitiose fuerit factū quo min⁹ renouatio q̄eniat ad eū. vt de renū. cū illusio. in cle. Qui ỹo impetrauit licentiā cedēdi cogendus est. extra eo. quidē. Itē cōuenienter renūtiatio debet fieri in rescriptis. vt, vij. q. j. §. ecce. &. c. qualiter.

§. II. QVOMODO RENVNTIATVR

iuri scripto. Nota ꝙ talis renūtiatio ex certa ſcięntia faciēda est. Ideoq̄ talis renūtiās si ius ignoret est ei notificandū vt in aut. quō oportet ēpos. §. igit ordinādus. col'. j. Nec enim pōt qs renuntiare ei qđ ignorat. ff. de inoffi. testa. l. mater. Renuntiatur autē iuri expresse ei tacite. expresse quidē cū dicit quietū clamo tale ius & filia. & extra de dec. ex multiplici. Tacite ỹo cū facit cōpositionē. extra de ele. c. cū iter. Itē tacite renūtiat in faciendo cōtra. vt in exhibēdo illi honorē cui⁹ electioni ꝑdixerat. extra de his q̄ fi. a ma. par. ca. ex ore. Sil'r recipiēdo aliquē in testamento quē ipugnabat. ff. de inoffi. testa. si ꝓponas. vel si petentis legatū aduocat⁹ vel ꝓcurator fuit. ff. de inoffi. testa. l. fi. Nota ꝙ cleric⁹ qui impetrauit bñficiū si subiciat se mię canonicor⁹ ſm Ber. nō ex hoc intelligit renūtiasse. extra eo. c. veniēs. quinetiā si det eis lras suas & ipsi sint imisericordes: debet talis officio iudicis restitui. eo. ti. sane. Nā decæptis nō decipiētib⁹ iura subueniūt. de re. pmu. cū vniuersorū. sed si renūtiat literis ꝓ certa pēsione priuat & literis & pēsione. de rescrip. ad audiētiā. Itē quādo qs expectat primā, ꝓxime vacaturā in aliqua ecclesia: si aligs obtinēs ꝓbendā tenere fraudulēter renūtiet. vt ex præcedēti ꝓcludat illi via ad pinguiorē quę sperat vacare nō impedit primū expectātē. Et si prębenda pinguis postea vacās conferat isti qui renuntiauit priuatur ipse vtraq̄. extra eo. si te. lib. vj.

§. III. QVE POSSVNT RENVNTIARI.

Nota ꝙ potest qs renuntiare voci suæ quā habet in electione. de elec. ecclesia. Item renūtiari pōt iuri in futurū. i. si lex iā est pōt. ꝓ futuro renuntiari: al's nō: qa quod nō est non pōt renuntiari ſm Hoſti. ff. de cōtrahē. emp. & ven. in lege. Sed qđ si quis renūtiat omni iuri cōperenti & cōpeturo. & sil'r literis impetrandis? Rñ. Hoſt. quo ad futurū renūtiatio generalis nō valet: vt dictū est. extra de ꝓsti. cū ac cessissent. Si autē specialis in qbusdā iuribus & sequatur generalis renūtiatio valet. C. q̄ñ muli. tutelæ offi. fungi pōt l. fi. circa mediū. & in aut. vt liceat matri & auiæ. ibi posita. Nota in summa ſm Hoſti. ꝙ renuntiari possunt iura cōperētia circa seruitutes: etiā si annualia sint. extra de sepul. in pſentia nostra. Item iura cōpetētia circa beneficia sicut & ipsa bñficia renuntiari possunt. Item oia iura cōpetentia p aliqua instrumenta sicut & ipsis instrumētis renūtiatur. extra de pac. cū prīdē. Vtrū autē debitor possit renūtiare, ꝓbationi solutiōis p testes & hmōi? Rñdet. licet quidā dicāt ꝙ valet renūtiatio: tñ ſm Hoſti. nō videt verū: quia ius ꝓbādi

ius ꝓbandi per testes, p cōmuni vtilitate inductū est vnde vsus testiū frequēs & necessarius est. ff. de testi. l. j. ergo tali iuri renūtiari. nō potest. Itē clericus renūtiare nō pōt foro suo sine consensu episcopi: qa fieret p hoc ꝓiudiciū epō. Renuntiatio em̄ debet fieri autoritate eor⁹ quor⁹ interest. de offi. archi. ad hæc. similiter clericus non pōt renuntiare illi priuilegio. si quis suadente. xvij. q. iij.

§. IIII. QVIS AVTEM POSSIT RENUNTIARE.

Dicit Hosti. ꝙ ille ad quē pertinet id qđ renūtiatur. eī de reg. ad aplicā. Potest autē renuntiare & libere resignare papa papatui: & maxime cū se cognoscit insufficientē ad regendū vniuersalē ecclesiā. eo. ti. qm. li. vj. Vñ & cęlestinus papa renūtiauit q̄ canonizatus est & fēt⁹ Petrus dī: qa sic prius vocabat. Et Greg. xij. Venet⁹ natione renūtiauit, ꝓpria ꝓponte in cōcilio Constantien. p̄, ꝓcuratorem suū dñm Carolū de Mala testis Arimini dñm: nō propter insufficientiā: sed vt dare ł vnio & pax ecclesiæ sacrosanctę, nā ipe suo duo alīs prętendebāt se ius hre in papatu & summi pōtifices in suis obedięnijs dicebantur. f. Bōdict⁹. xij. q. ꝓprio noīe dicebat Petrus de Luna, & Io. xxiij. qui, ꝓprio noīe dicebatur Balthasar Cossa. Qui duo Bōdictus. f. & Io. de cōi consilio & auctoritate totius cōcilij depositi sunt & priuati papatu: qa scādalizabāt ecclesiā dei nolentes dare vnionē ecclesiæ. Greg. qui & Angelus pri⁹ est dictus Venetus a cōcilio Cōstantien. factus est legat⁹ in Marchia. Et in concilio eodē a cardinalibus & nationib⁹ canonice est electus Martinus. v. Romanus vnicus pastor ecclesiæ. Renūtiatio dignitatis ecclesiæ ſpōtanea qñ fit ex pura deuotiōe & humilitate vt quis magis diuinis vacet & pericula aiæ euadat: nō pōt reprehēdi obſeruatis debitis circunstantijs sed laudari. pōt em̄ talis dicere illud Pſ. Elegi abiectus esse in domo dei magis q̄ habitare in taber. pc⁹. Elegi dicit quod ꝓtinet ad ſpōtaneā actionē: nō coactionē: vel aliquā indignationē: abiectus esse qđ spectat ad humilitatem seu mortificationē: videt em̄ quædā abiectio & dehonoratio quo ad mundū: sed laudabilis & virtuosa: quia. f. in domo dñi. f. existens & permanens in domo ecclesię militātis: & postea triūphātis magisq̄ habitare in tabernaculis pc⁹ q̄ inuit piculor⁹ & dānatiōis euasionē. Tabernaculū pec cator⁹ in qbus. f. habitant & se reperiunt sunt vitia & pericula q̄ frequenter reperiunt in ꝓlatis. Nā quāto in loco superiori: tāto in periculo maiori versāt. inquit Aug. in reg. Et nil tristius & miserius & dānabilius epi dignitate: si per functorie res agat. ait idē dis. xl vij. c. quantūlibet. Vel etiā tabernacula pc⁹ in alia vita sunt tormenta dānator⁹ ad quę multi prelator⁹ vadunt: nō tñ ꝓpter ꝓlaturā: sed ꝓpter malā vitā vel negligentiā erga curā. Vñ qđ ex discipulis bea. Bern̄. qui nullo modo voluit acceptare epatum ad quē fuerat electus: vt a be. Ber. exoratus apparens cuidā post mortē interrogāti de hoc ꝙ noluerat acceptare. Rñdit Reuelatum est mihi a scta trinitate ꝙ si fuissem de numero epor⁹ fuissem de numero damnator⁹. & de istis patet p exē pla scōr⁹. Petrus qdā Damianus sapientia & eloquētia insignis renuntiauit epatui q̄ de se scribēs ait. qa refutaui ecclesiasticū regimē dimittēs epatū cētū annorū mihi pœnitētia iniuncta est ſm remedia monasticæ regulæ: tñ se excusans ad Greg. vij. dicit multos ante eū hoc fecisse. Valeri⁹ inquit eps Hipponēsis Aug. sibi successorem instituit. Lucidus Cathoc lēsis imminente obitu ad cœnobium cōuolauit. Cui btūs Andreas apparuit in obitu. Aldebertus eps monachū se induens martyrij palmā promeruit. Meli⁹ est em̄ pondus abijcere q̄ cū detrimento dñi firmatis cerutic⁹ bus interire: dū em̄ tu ignauus negotiator denariū seu talē tum tenes alterius locū q̄ pecuniam duplicare poterat occupasti hęc ille. Adde exempla alia vt Cœlestini papæ q renuntiauit papatui: & canonizatus est dictus scūs Petr⁹ de Murrone. Beatissimus Hiero. capellū presbyteri cardinalis Romę dimisit: & Bethleem accedens totā bibliam in latinū transtulit: ac plurimas epas magnę doctrinę & eloquentiæ scripsit. & scripturę scē multos libros cōmentatus est. Alb. Magnus immo maximus phs & theologus archiepatui Ratisponēsi renūtiauit. scūs Greg. Nazianze. Grecus epatui renuntiauit scribēs apologiā. i. excusationē suæ renūtiationis ostendens difficultatē maximā in regēdo & docēdo ppl'os, ꝓpter diuersitatē ꝓplexionū & morū & statuū ex exēplo ei⁹: qui haberet nutrire quoddā aial cōposi-

tū ex naturis multor⁹ aialiū cui vnus & idē cibus esset vni parti eius nutrimentū: alteri venenū. Nā panis vita hois & venenū vt dī accipitris: venenum vita serpētis & mors hois &c. Sāctus Benedict⁹ renūtiauit abbatię qñ vidit subditos obstinatos & nil proficere: & ad solitudinē derelictā reuersus est. Magister Ray. cōpilator decretaliū & miraculis clarēs: renūtiauit magistratui ordinis ꝓpter debilitatē corporis: qa non valebat ita discurrere & laborare. Plures alī voluerūt renūtiare: sed qa nō fuerunt permissi seu acceptata eor⁹ renuntiatio: ne voluntati suor⁹ superior⁹: & per consequens dei contrairent patienter permāserunt.

¶De diuersis officijs seu dignitatibus. Et primo de archidiaconibus. Cap. VI.

QVEVS IN GRADIBVS EIVS

cognoscet cū suscipiet eā. Pē. xl vij. sed (ſra nostra habet in domib⁹ eius &c.) Greg. hoc exponēs sup Ezech. sic ait de pœ. dist. ij. dū sanctam. Dū sācta ecclesiā dñs suscępit. f. ꝙ incarnationē se ei cōformē faciendo. in gradibus ei⁹ dinoscitur: quia eius gloria p illius incrementa declaratur. quātū em̄ sancta ecclesia ascēdendo proficit: tantū de⁹ hoibus ex eius virtute innotescit. Sed isti gradus possunt tripliciter considerari.

¶Primo ſm gratię augmentationem.

¶Secundo ſm operis variationem.

¶Tertio ſm pfectionis vel prędentiæ diuersificationē.

Quantū ad primū. est triplex gradus. f. augmentum gr̄æ. f. incipientiū. f. bñfacere: proficientiū & pficientiū seu pfector⁹. Primor⁹ exercitiū spūale est principaliter tentationibus vitior⁹ resistere. Secūor⁹ in virtutib⁹ ꝓficere. Tertior⁹ diuinis inhęrere. & de his in Pſ. Benedictionē. f. gr̄æ dabit legislator. f. deus. ibunt. f. ex ipsa gr̄a: de ỹtute in virtutem: qa de incipiēti gradu ad ꝓficientem & de ꝓficienti ad pfectū: & sic deinceps videbit de⁹ deor⁹ in Sion. i. in gr̄a. Cognoscitur de⁹ ab his qui sunt in istis gradib⁹: & ab aliis p eos. Secūo considerat gradus ſm variā occupationē ad quam plurimū se applicat hō. Et sic sunt tres gradus: qa actiuorū q̄ se exercēt in operibus mię exterioribus cōtēplatiuor⁹ q̄ diuinor⁹ meditationib⁹ & speculationib⁹ insistūt. Et plator⁹ qui vtriq̄. f. actiue & cōtēplatiue deseruiūt: vel pœnitētiū qui. f. a ꝑdictis gradib⁹ actiue vel cōtēplatiue decidētes ad deū p cōpunctionē reuertuntur. Et hi figurati sunt p tres q̄s dilexit Christus, vt dī Ioā. xj. f. Martha q̄ significat actiuam. Maria q̄ significat contemplatiuam. Lazarū designant ē inquantū mortuus & resuscitat⁹ gradū pœnitētiū. sed inquātū postea prelat⁹ & eps statu pfidētiū. Hor⁹ gradus & actus possunt notari in illo versu Pſ. Memor fui dei & delectatus sum: qđ ꝓtinet ad contemplatiuos: in quib⁹ est maxima in memorando de deo delectatio. Exercitatus sum qđ spectat ad actiuos qui se exercēt in operib⁹ mię: & scopebā spiritū meū. i. mundabā: qđ attinet ad pœnitētes per pniam mūdantes domū conscientię: vel etiā ad prælatos: qui scopa zeli ad salutē subditorū se debent percutere. Tertio cōsideraī gradus ſm statū pfectionis & præsidentię. Dicuntur in statu perfectionis esse & clerici & religiosi & epi: sed alio & alio mō. nā clerici dispositiue: qa tenētur ad cōtinentiā quæ disponit ad pfectionē. religiosi tenditiue: qa tendūt ad pfectionē. epi perfecti: qa. f. sunt vt aliorū pfectiores. sed de religiosis dictū est & de epis est sequēs titulus. Restat ergo videre de aliis clericis precipue curatis q etiam sunt in diuersis gradibus cōstituti. Nam aliqui dicūtur archidiaconi: alij archipresbyteri: aliq̄ priores quo ad ecclesias collegiatas: vel decani seu plæbani quo etiam ad alias. Alij vicarij vicē. f. tenentes præfator⁹. alij primicerij. alij cantores. alij sacristæ. Hi oēs nō sunt ꝓprie & stricte loquendo in statu pfectionis: q̄uis large ħ dicat de eis. xiij. q. j. in prī. Nō em̄ habēt obligationē perpetuā ad curā suā qa possunt sine licentia suor⁹ superior⁹ deserere curā renūtiando & multo magis religionē intrādo. Ex quo ostēdit ſm Tho. in sum. ij. ij. q. lxxxiij. ar. vlti. statū religionis esse pfectiorem omni statu curato citra episcopalē: cū ecclesia ꝓmittat tales libere etiā cōtra voluntatē prelator⁹ ad religionē trāsire: vt. xix. q. j. duę sunt. Et pōt quilibet in hmōi statibus constituti⁹ dicere illud Pſ. Perfice. i. perfectos facgressus meos. i. opera mea quibus itur ad cœlum vel inser nū: in semitis tuis, i. obseruatione cōsiliorū: vt cōtinentiæ: patiētiæ & hmōi. q̄ semitę dicunt: qa strictiora sunt ꝙ viæ

late mãdator: vt nõ mouenᵗ vestigia mea. Vestigia sunt exẽpla derelicta ex operib⁹ q̃ si leuia & impfecta sunt cito mouenᵗ, i. remouentur a memorijs hoim: sed si sint vestigia pfector⁹ operũ firma manẽt in mẽtib⁹ hoim ad imitãdũ & per hos gradus cognoscit de⁹ a populis. Nũc ergo de horũ singulis aliq̃ annotenᵗ, & primo de archidiaconis.

§. I. ARCHIDIACONVS : ARCHIPRE

sbyter: p̃positus: primicerij⁹: sacrista: & custos: & vicarij⁹ or dinarius qui non solũ est eps: sed etiã & inferior eo. Et de ẽ excepto vltimo nõ põt dari certa regula vniuersalis de iurisditione eor⁹ si habẽt vel non: & quãtã habeant: & qd spectet ad officiũ eor⁹. Sed in his statur magis consuetudini locor⁹ q̃ iuri scripto. Et in aliquibus ecclesijs est solus archidiaconatus prima dignitas post epm, in alijs est archi presbyter & non archidiaconus, in alijs vterq; in aliquib⁹ est præpositus: nõ archidiaconus nec archipresbyter: & talis videtur esse loco archidiaconi vel archipresbyteri, in alijs est primicerius. De quolibet ergo aliqua breuiter. Et primo de archid. dicit Hosti. q̃ archidiaconi in aliquibus ecclesijs habẽt officiũ & in aliqbus habẽt iurisdictionẽ. & qd ptineat ad tale officiũ hẽ extra de offi. archi. c. officium, vbi dr in textu. Officiũ archidia. est euãgeliũ q̃n voluerit legere vel aliquibus de diaconis pcipere. Et q̃n eps missam eanit ad iussionem eius induant se leuite sacris vestib⁹ qualiter cum pontifice ad missam procedant. &. j. Omne eccle siasticum officiũ prouidendo lectiones aut, respõsoria in matrice eccl'ia dare debet & auscultare. Et intantũ vt null⁹ euãgeliũ aut epistolã respõsoriũ vel quãlibet in ecclesia legat lectionẽ vel cantet: donec auscultet ab eo. Acholitos quoq; ipse ordinet: gs thuribulũ deferre: quis ve minorum in ecclesia officia agere debeat. Vbi dicit glo. super verbo auscultet, q̃ hoc videt potius ptinere ad officiũ magistri scholariũ. Item glo. super verbo nullus. dicit incognitus & non probatus: epm em vel aliũ probatũ non auscultabit: notoria em examinatione nõ sunt examinãda. vt eẽ de fil, presby. q̃n, fm Host. Et hæc & multa alia in hmõi magis attendunt & seruantur ex consuetudine q̃m ex iure cõmuni. hoc etiã ponit Isido. dist. xxv. perlectis. De iurisdictiõe autem archi. tractat in diuersis locis fm Io. and. in nouel. super dicto. c. officiũ. Primo em archid. iurgia audit. vt dicit dist. xxv. plectis. & de offi. archid., ad hæc. Sc̃o instituit. lxiij. dist. si in plebib⁹. & eodẽ ti. cũ satis. Tertio pœnas infligit. vt eẽ de pœnis. c. licet. Quarto priuat bñficijs. eẽ de p̃ben. c. referente. Quinto subiectis p̃cipit obsequia. vt de excess. p̃la. ad hæc. Sexto ppetuã vicariã & curã & p ꝑsonis iurisditionem ordinariã habet. e. ti. c. j. Septimo corrigit visitat, pcurationes recipit suspendit excõicat & interdicit. eo. ti, mandamus. Sunt autem quędã iura q̃ faciunt contra archid. Primo qa nõ instituit. xvj. q. vij. nullus. & eo. titu. c. j. vbi dr. Sciat archid., post epm se in oibus esse vicariũ &c. Sc̃o de paruis tantũ cognoscit: maiora refert. vt eo. titu. ad hęc per qd patet q̃ est pedaneus paru⁹ aut nullus iudex aut delegatus. hæc Io. an. Sed Io. in glo. dist. xxv. plectis. q̃rens vtrũ archidiaconus habeat iurisditionem ordinariã vel delegatam, arguit vt vtramq; partem nec determinat. Et addit. Bar. Brix. mihi videtur q̃ solus epus in ciuitate sit iudex ordinarius. vij. q. j. in apibus. nisi secus sit de consuetudine p̃scripta, eẽ de offi. archi. c. vlt. Augu. aũt de Ancho. dicit notandam esse differentiam inter archidiaconũ & archipresby. Si em archidia. elegit ab vniuersitate & cõfirmat p epm habet iurisditionẽ ordinariã de iure vt pbatur dist. xxv. plectis. & eo. ti. c. j. & vlt. Et idẽ dico de illo q̃ preficit collegio vel vniuersitati p epm diocesis. arg. dist. xciij. legim⁹. Si aũt p̃ficiat in ecclesia per epm maxime vbi sunt plures archi. nõ credo ipm habere iurisditionem ordinariam: sed tantũ delegatã. Et tantũ poterit exercere quantũ eps sibi cõmittit. Et sic intelligũtur iura illa. xv j. q. vij. nullus. & eo. ti. cũ satis. & hoc nisi plus obtineat de consuetudine p̃scripta cui semp stabit. verũ de iure cõi hæc quatuor videnᵗ ptinere ad offi. archid. iurgia minora clericorũ examinatio & rep̃sentatio clericor⁹ ad ordines: stellatio siue inductio in possessionẽ: plator⁹ & clericor⁹ preficiẽdorum examinatio & visitatio parochianor⁹. habenᵗ hęc eo. ti. ad hęc. c. j. Et cũ visitare possint legatus archieps de iure cõi & archid. & archip̃sbyter ex consuetudine: quid faciet presbyter si oẽs hi semel in anno declinent ad ecclesiã suã visitandã: vtiq; cõsumeᵗ victus ei⁹. sed rñdet q̃ visitãs suppleat sumptib⁹ suis. nã de verbis & mente iuris est. q̃ non grauenᵗ ecclesiæ vltra posse. vt de censi. cum apl's. De cura animarũ quo ad archi. circa qd̃ summatim dicit eo. titu. cũ satis. q̃ archi. sine mandato epi curã aiarum cõmittere nõ pręsumat etiam obtentu alicuius consuetudinis. Io. and. in nouel. sup dicto. c. quoniam triplicẽ institutionẽ circa curam. Prima est auctorizabilis: & hęc ad solum spectat epm, de excess. prælato. c. iij. & de offi. dele. super eo. Et institutio ista habet loco institutiõis ante quã nec pñtat⁹: nec is cui collata est eccl'ia administrare debet. vt de p̃bẽ. cũ iadudũ. qd̃ si fecerit eps tales remouere debet: vt de prębẽ. cũ iam nisi gratiose dispensauerit. Et est ratio huius iuris: qa cũ sine auctoritate epi nullus possit intrare vel derelinquere ecclesiã. vt de renun. admonet. Nec debet qs talibus se ingerere q̃ intrat sine auctoritate diocesani: sed q̃ vocat⁹ est a dño tamq̃ Aaron: vt de elec. qualiter. Et qlibet debet intrare p ostiũ qd̃ est Christ⁹: als censẽt fur & latro. vt hẽ Ioã. x. et. j. q. j. ordinatiões. Dicit aũt se ingerere q̃ intrat sine auctoritate diocesani. vt de offi. ordi. q̃m. eps em est Christi vicarius. Vñ cõcludit q̃ q̃ sine epo intrat spreto ostio, i. Christo, cuius vicari⁹ est eps: beneficiũ ecclesiasticũ sibi vsurpat. vij. q. j. qui vos. &. c. seq. Et hęc est summa ratio quare talis institutio p̃scribi non põt. Est aũt sc̃da institutio corporalis q̃ ad archi. spectat de iure cõi & hæc sequit̃ auctoritabilem tãq̃ illius executoriã. ar. de sen. & re iudi. cũ Bertoldus, ibi de cõsensu epi. Et de hoc habeᵗ eo. titu. ad hęc. & c. vt nr̃m. Est & tertia institutio q̃ p collatiõe ponit̃. & hãc posset archi. hr̃e de cõsuetudine. vt de institi. c. cũ veniss ent. Vñ & cõcessio p institutione ponit̃ de offi. lega. dilectus. Sed licet ꝓferat archi. recipiẽs anteq̃ corpali vtatur ad auctoritatẽ epi habet necesse recurrere, ppter rõnẽ supradictã & iura allegata. fm Host. Et q̃uis glo. super verbo obtentu cõsuetudinis exponat de cõsuetudine nõ pręscripta: qa cõsuetudo p̃scripta daret archi. posse cõferre curam animarũ. Host. cñ reprobat dictã opi. & expositionẽ & dicit q̃ nec etiã cõsuetudo p̃scripta hoc sibi põt dare loquẽdo. s. de prima institutione. s. auctorizabili. secus de tertia q̃ põt p̃scribi. Sc̃am habet de iure cõi. Irẽ sup ẏbo curã. Inno. distinguendo de cura dicit. q̃ dupl'r cura dr. Vno modo stricte: & sic est ptãs ligãdi & soluẽdi i foro pnitẽtiali. & hęc nõ plr dr. est in plato qui nõ est sacerdos. dist. xxj. in nouo. Alio mõ large dr cura potestas ẽnciendi & recipiendi in ecclesia & corrigẽdi excessus. dist. xxj. cleros, ad finẽ. & dist. xxv. perlectis. Et sub hac cura est excõicare: visitare: corrigere & huiusmodi: & hanc põt habere archidi. & alij inferiores. Sed Host. dicit se nõ intelligere hãc distinctionẽ de cura. Non em potestas ligandi & soluẽdi in foro pnitentiali põt dici cura nec fm ius quia illud nullo iure cauet⁹: nec fm naturalẽ rationẽ immo oino aliud est cura. aliud ptãs. Multi enim habent illã potestatẽ qui tñ nõ habẽt curam sicut sacerdotes nõ curati q̃ licẽtia vel priuilegio audiũt cõfessiões aliorum. Et ecõuerso multi habẽt curã q̃ nõ habẽt illam potestatẽ: qa nõ sunt sacerdotes. Videt ergo potius q̃ cura dicatur quędam potestas habendi aliquos in subditos illis cõferendo sacrameta p se vel p alium. & alia faciendo q̃ ptinent ad salutẽ aiarũ vt corrigendo & hmõi. Et hanc habet archidia. & alij prelati curati. etiã si nõ sint sacerdotes. Sed absoluere in foro cõscientię & pœnitentię nõ possunt nec alia sacramẽta conferre p se: ex quo nõ sunt sacerdotes. sed possunt hoc alijs cõmittere qui sunt sacerdotes. Item in. c. archi. eo. tit. dicit Io. and. post Inno. q̃ ius cõe est q̃ archid. & oẽs prelati iurisdictionẽ habentes ab epis ex collatione vel cõfirmatione officior⁹ vel dignitatũ ad quas assumuntur sunt iudices ordinarij. & põt excõicare. xj. q. j. nemo. & hoc nisi sint mulieres. de pœ. & re. noua. & qd̃ dr i hoc. c. archidiaconus. q̃ nõ põt excõicare: intelligit vbi est cõtraria cõsuetudo que dat iurisdictionẽ. vel qa nõ possunt excõicare cũ solẽnitate illa q̃ habeᵗ. xj. q. iij. debẽt. qa illud est epi solũ. Dicit em q̃ prelati qui habent iurisdictionẽ tãtũ a collegijs vel alijs q̃ epis excõicare non possunt: licet al's iurisdictionem habeant: qa potestatẽ excõicandi concedere nõ põt nisi eps. xxiij. q. iij. corripiant, nisi collegiũ eligeret auctoritate epi. vel ab eo cõfirmaret vt dictũ est. Scien dum tñ q̃ prelati religios⁹ r̃ pręcipue exemptorum cũ habeãt auctoritatem seu iurisdictionem quasi epalem in subditos suos tales possunt excõicare subditos suos ex auctoritate suorum

Triplex institutio circa curã aiarũ.

Curadu

ritate suorũ priuilegiorum a sede aplica eis concessorum.

§. II. QVOD ARCHIDIACONI HA

bent examinare ꝓmouendos ad ordines & p̃ficiendos in ecclesijs in. c. ad hęc. eo. ti. Vbi dicit Ioan. an. q̃ ex hoc patet q̃ nec beneficia nec ordines conferri debent nisi fiat diligẽs examinatio. Et dicit Host. q̃ archi. hoc faciet. s. examinare nisi sibi ex causa ab epo interdicatur: poterit etiã eps & alios adiungere q. s. simul cũ archidiacono examinẽt sicut & iterum examinare. Et dicit glo. q̃ si ꝓmoueat indignũ: q̃uis videat eps non puniendus in ꝓmouendo indignũ. sed archidia. q̃ examinat & pñat epo indignũ. argu. dist. liij. si seruus. tñ nõ sic est: qa tenet de facto eius q̃ examinat cũ mandato eius fiat. Nisi forte examinator talis sit qui scit veristr̃ ipsum mentiri. vt de pig. significante. Sic etiã dicũt Inno. & Hostien. q̃ si cõis opinio sit de bonitate archidiaconi excuset eps. Idem videtur dicendũ q̃n non p archidiaconũ sed p alios cõsueuit fieri examinatio. & videtur intelligẽdum non de bonitate simpl'r. s. vitæ: sed de bonitate. i. idoneitate ad talem examinationẽ vt sciat in quibus sit examinand⁹: & fideliter id agat. Et si aliqs ordinat sine titulo. dicit glo. q̃ tenebit̃ ei ꝓuidere. s. de victu si ex se non habeat examinator q̃ pśentabit eũ. q̃ si non esset soluendo: tunc tenebit ei eps ne cõtingat eũ mendicare in opprobriũ ordinis clericalis. debebat em priusquã videre eps talem quis a quo & ad quę tituli pręsentaret. de ęta. & quali. ordi. accẽpimus. Sed si archidiaconus fecit aliquẽ scribi ad titulũ sui patrimonij ordinandũ & apparet illũ non habere patrimoniũ vel minus sufficiens: si archidiaconus fecit hoc scienter agẽt primo cõtra eũ qui fuit in dolo, sc̃d'o cõtra epm qui fuit in culpa: qa dolus ꝓponderat culpæ. ff. ad l. aquil. itẽ si obstetrix. Nec obstat exceptio de dolo ordinati ad cuius instantiã factũ est. Host. tamẽ placet. q̃ imputetur illi q̃ mentitus est. & ideo ipse sibi quęrat victum. distin. xcj. c. clericus. Et p hoc subtrahet̃ materia multis decipiendi qui mentiendo facerẽt se ordinari vt ab ipsis sustẽtarent ordinatorevel examinatore. Illi vero qui faciunt se ꝓmoueri ad titulũ pauperratis sue vt mendicantes illã sequant̃. In eodẽ. c. ad hæc. dr q̃ decani rurales de cosensu archidiaconi p epm institui & destitui debẽt. Vbi dicit Ioã. an. q̃ melius est vt intelligatur hoc fm consuetudinẽ Fraciæ. vbi instituuntur p epm & archid'. tales decani ad exequenda quędã officia eis cõia: & institunt̃ ad tempus. Ergo vbi nõ est talis cõsuetudo: hoc nõ vendicat sibi locum fm Inno. Quod si nõ possent concordare. s. eps & archidiaconus in institutione vel destitutione alicuius nil agitur cum vnus nõ possit sine altero. de offi. deleg. c. causam. nisi consuetudo haberet cõtrarium. Alij dicũt nominatum ab epo habere locũ cũ autoritas eius sit principalis: & archidiaconi sit qualis vicaria. In. c. significasti. summatim dicitur q̃ archidiaconus nõ dat literas cõmendatitias ad ordines suscipiendos: quod intelligit glo. cũ eps est præsens. s. in dioc'si. nã si est absens & necessitas vel vtilitas suadeat ordinandorum poterit eos alijs epis pręsentare: & sic literas dare cõmẽdatitias: qa eo absente supplet vices eius eo. ti. c. j. Dicit etiã Hostien. q̃ generalis vicarius epi cui aliqs de specialibus casibus cõmissus est cum clausula generali: hoc posset. vt de offi. vica. c. ñ. lib. vj. Sed in præsentia epi qui sic generaliter commisit sine ipsius scientia: nõ debet hoc expedire. de offi. leg. volentes.

¶ De archipresbyteris. Cap. VII.

DE OFFICIO ARCHIPRESBY

teri. Archipresbyter sciat se subesse archidiacono & eius pręceptis sicut sui epi obedire. de offi. archip̃sbyteri. c. j. Vbi dicit glo. q̃ q̃uis archip̃sbyter sit maior archidiacono ordine. qa ille p̃sbyter: iste diacon⁹. tñ administratiõe seu dignitate archid'. est maior. vñ & ei subijcit̃ vt patet i isto. c. vbi dicit Ioã. an. in nouel. post Inno. q̃ hoc est verũ archipresbyterũ subesse archid'. vbi sic est de cõsuetudine & in his q̃ spectant ad officiũ archid'. de iure vel de cõsuetudine. In aliqbus aũt eccl'ijs vbi nõ est archid'. sed archip̃sbr vel p̃positus tãtũ loco archipresbyteri tũ archip̃sbyterũ talẽ vel p̃positũ vltra ea q̃ sunt sui officij. de qbus dicet in sequenti. §. ptinẽt etiã ad eũ quę dicunt de archidiacono prout habet consuetudo loci q̃ in hmõi dat iurisditionẽ. q̃uis nõ ita expresse habeat de iure

§. I. QVOD ARCHIDIACONVS

non habeat iurisditionẽ nisi de cõsuetudine. multa ponit pro & contra Io. an. in nouel. sup. c. dilecto. de offi. archid'. demũ sic dicit. No. fm Host. q̃ quędam sũt ordinis epalis quędã epalis autoritatis: quędã simplicis epalis iurisditionis: q̃dã certi officij. Et prima q̃. s. sunt epalis ordinis vt ordinare: consecrare: conciliare: dedicare: chrismare & similia q̃ colligi possunt. eẽ de elec. in. c. q̃ sicut. non põt aliqs inferior epo acquirere etiam obtentu alicuius consuetudinis. dist. lxviij. q̃uis licet aliq aliqua ex his exerceãt. vel qa a iure hoc cõceditur vt in abbatibus. de ęta. & quali. cũ cõtingat. vel ex cõsuetudine approbata p papã. sicut notatur de p̃sbyteris cardinalib⁹. de sup. negli. pla. c. j. vel papę privilegio. vt dist. xcv. peruenit: sed inferior papa hmõi minori. i. nõ epo delegare nõ põt. Quędã ẏo sunt epalis autoritatis: sicut causas criminales vel matrimoniales audire: nõ dicit sñias: dare vt vitet oppositionem. de qua habetur de elec. transmissam. indulgentias concedere & quo ad exercitium administrationis ecclesiastici bñficij instituere & destituere & similia. de quib⁹ no. de offi. archid'. ad hæc. & si qua põt alia reperiri q̃ eps ad ips cõmittere possit. vt no. de offi. archi. significasti. In ꝓpetuũ vero a subiecto contra epm nõ possunt acqri nisi p papę priuilegiũ: vel cõcessionem epi cũ p̃scriptione secuta: & sic intellige de excess. p̃la. accedẽtibus. vel ex sñia arbitrij seu alia cõuentione p̃scriptiõe firmata. eẽ de p̃scrip. cũ olim. & fm hoc sine calũnia posset intelligi de auctorizabili institutione. eẽ de insti. cũ venissent. als cõsuetudo nõ prodest fm notata de offi. archid'. cũ satis. Quędã sunt simplicis iurisditionis sicut visitare: corrigere: coercere modica coertiõe: cãs minores audire & terminare. & quędã alia q̃ in diuersis. c. habentur. Et in his putat Archi. quo ad pochiales ecclias & minores titulos esse vicariũ epi. de offi. archi. ad hęc. vbi papa de iure requisitus de iure rñdit. maiorẽ aũt cõfirmationẽ exercere nõ debere cõsulto epo nisi pl⁹ acgrat. de elec. dudũ. Nec ista vicaria extẽdit ad maiores titulos. vt abbatiæ & cõuentualis ecclesię nisi p consuetudinẽ hoc acgrat vt de offi. archid'. dilecto. Caueat ergo eps ne hæc vicaria permittat archidiaconũ tãto tpe vti q̃ cõsuetudinis p̃scriptio sit cõpleta. arg. de elec. cumana. Interim em põt ipm & in his q̃ vult cũ sit eius vicarius. phibere. Quędã ẏo sunt certi officij: ex quibus & quo ad abbates & alios aliqua de iure cõi ad archid'. ptinent de qbus in. c. ad hæc. de offi. archid'. hæc Io. an. Et de archipresbytero etiã dici possent quæ de archid'. q̃n hoc habet cõsuetudo pscripta. & nõ est ibi archidiaconus in tali ecclesia. Notat etiã ibi Io. an. q̃ vbi cõ suetudo est iuri cõtraria vel ecclesijs onerosa: nõ est extendenda. vt de cõsue. c. j. nec̃ ad alias ecclesias vel ꝑsonas. xij. dist. oĩa. Si vero cõsuetudo sit laudabilis & rõnabilis & super re concessibili quale est illud q̃ archidiaconus habeat iurisditionem in monasterijs: & que a iure non improbat talis consuetudo est tolerãda: immo seruanda & extendenda ad alias ecclesias nõ dico ad alia iura. dist. xcj. in his. & eẽ de censi. sopitę. Et hoc intelligas si maior pars ecclesiæ vel personarum eiusdẽ hoc seruet. qd̃ nõ solũ de ecclesijs illius dioc'esis: sed eiusdẽ etiã prouinciæ est sentiendũ: adeo q̃ si certũ sit aliquam ecclesiã illam cõsuetudinẽ non seruasse cogi põt ad eã seruandã in posterũ. qd̃ est verũ q̃ pñt cogi: nisi habeant cõtrariã certã laudabilẽ cõsuetudinẽ p̃scriptã. vt de cõsue. c. fi. & dist. xij. illud. vel nisi illi pro ea aliã cõsuetudinẽ habeant dist. xij. illa. Alij tñ aliter dicunt: q̃ ibi potes videre.

§. II. DE OFFICIO ARCHIPRES

byteri in vrbe sic dr eo. ti. Officiũ archip̃sbyteri cõstat q̃n ibi præsul defuerit vice eius officiũ inchoare: bñdictiones presbyterales i eccl'ia dare: missam q̃n voluerint cãtare. vel cui de sacerdotibus iusserit. Q̃n vero eps missam canit: debet p̃cipe sacerdotib⁹: vt iduãt se sacerdotalibus vestib⁹ sacris & qualr ad missã. pcedãt: debet em p̃cipere custodi eccl'ię vt i sacrario eucharistia Christi pp infirmos nõ desit: debet in firmis ꝓuidere: & ꝓuidẽdo pręcipe sacerdotibus ne forte sine cõfessiõe & cõicatiõe corpis Christi & sanguinis moriant. Confessiones eor⁹ q̃ a foris veniunt recipe cũ oĩbus sacerdotibus. & exinde per ꝓuisionẽ pontificis ma-

gnam illis debet adhibere curã ad christianos quoq; faciẽdos & baptizãdos infantes. & ad succurrendũ oia a sacerdotib⁹ p iussionẽ illi⁹ fiãt. Hæc Leo papa de officio archipresbyteri. De his etiã habef. dist. xxv. per lectis. circa fi. Et dicit ibi glo. sup ỹbo, sine cõfessiõe. cp si culpa vel negligẽtia presbyteri moriat infirm⁹ sine cõfessiõe: re⁹ erit alæ illius. xxvj. q. j. si presbyter. Itẽ sup ỹbo. a foris veniũt. dicit i. extra ciuitatẽ. Et est arg. cp qlibet de epatu põt sacramenta recipe in maiori eccl'ia: qđ verũ est. arg. dist. I. in capite. qđ aũt dr de pœ. dist. v. placuit. cp eps nõ debet recipe pochianũ alteri⁹ epi nõ est cõtra: qa nõ recipit pochianũ alterius sed suũ: qa oẽs de dioceſi pñt recurrere ad archipresbyterũ maioris ecclesiæ. vt hic dr. Sup. ỹbo cũ oibus sacerdotibus. dicit Io. an. i. & oim sacerdotũ: qa & ipsi sacerdotes archipresbytero cõsiteri debent. sm Inno. vt sm Host. hoc intendit cp si, ppter multitudinẽ nõ sufficit archipresbyter ad confessiones audiendas: alijs. sacerdotibus cõmittit. ad hęc. c. j. eo. ti. Et nota sm eũ. cp vbi is q curam habet nõ sufficit ad sacerdotalia exequenda alijs sacerdotibus cõmittit qđ est verũ vbi necessitas imminet. vbi. s. nec per se sufficit quo casu cõmittere poterit. exinde. Inno. i. postq; cõfessionẽ audierit vel de ipsis pctoribus. sm Host. sed Inno. exponit de peregrinis & sacerdotibus. Peregrini eñ plus ceteris indigent. qa ibi nõ habent notos. De sacris cõsunderet ecclia si sine sacris decederent. Notat etiã ꝑ Host. quẽli bet hre tres q ꝑsunt aię suę: papã cũ suis vicarijs. vt legatis pœnitentiarijs curię: priuilegiatis in hoc vt mendicantib⁹ sed cũ certa forma: epm cum ciuitatẽsi archipresbytero in hoc ei⁹ vicario: & curatum. de pœ. & re. oĩs. Dicit tñ q sine speciali cõmissione epi archipresbyter in casib⁹ reseruatis epo nõ absoluet. qđ verũ credit Io. an. de pœ. & re. c. si eps. lib. vj. Item dicit Io. an. sup. c. ministeriũ. eo. ti. Nota vicariũ posse dare vicariũ: qđ in voluntaria iurisditione locũ habet & cõtẽtiosa nõ: nec in delegatis locũ habet: nisi sint data a principe. vt de offi. deleg. super quæstionẽ. Gof. Dicit etiã Io. an. cp solenniter pœnitentes sunt infames: vñ & ordinari non possunt. & hoc non accidit rõne pœnitentię: sed ratione criminis publicati per pniam. als si crimen sit occultum & pœnitẽtia occulta nõ infamat: sed renouat & emendat. dist. I. ferrũ. In famaꝫ ergo talis tum quia publice verberatur quãdoq; nudus incedens: tũ qa crimen suũ per sententiã pœnitẽtię publicauit. iñ. q. vñ. §. porro. als si sententia non ꝓcedat: solus ictus fustium non infamat. Et per hoc patet eos errare: qui iudicant infames q ex deuotione suscipiunt officium publicę pœnitentię.

§. III. DE ARCHIPRESBYTERO RVrali sic dr eo. ti. c. fi.

Vt singulę plębes archipresbyterũ habeant per assiduã erga pplm dei curã: q nõ solum imperiti vulgi solicitudinẽ gerat: verũ etiã ꝓbyteroꝝ q ꝑ minores titulos. i. ecclesias habitant: vitã iugi circũspectione custodiat & quavnusquisq; industria diuinũ opus exerceat. epo suo renuntiet. Nec obtendat eps non egere plębem archipresbytero cũ ipse eã gubernare valeat: qa & si valde idoneus sit: decet tñ vt sua onera ptiatur. Et sicut ipse matrici ꝓsit ecclesiæ: ita archipresbyteri ꝓsint plębibus: vt in nullo tituber ecclesiastica solicitudo. Cuncta ñ ad epm referant nec aliquid cõtra eius decretum ordinare psumant. Hæc ibi ex synodo Rauẽnatę. vbi dicit glo. cp. c. pcedẽs loquit de archipbytero ciuitatis: istud aũt de archipbytero rurali: q in Tuscia cõiter dr plębanus. alibi decanus. gl. super illud. sicut istud nõ notat oĩmodã similitudinẽ: sed ali qualẽ: ga aliter ꝑsit eps subditis & cũ alia ptãe cp archipbyter. glo. sup illud ad epm referant. ꝓter minora q ipi archipresbyteri determinare pñt cũ habeant ordinariã iurisditionem vt de offi. or. cũ ab ecclesiar. Vtrũ aũt tales archipresbyteri seu plębani habeant autoritatẽ instituendi seu confirmandi pñtatos a patronis in eccles'is quæ sunt sub suo plębanatu. Certũ est cp de iure cõi nõ pñt. secus ex consuetudine præscripta sicut accidit in archipresbyteratu Florentino: q p accumulationẽ hoc pñt. vterq; eñ & archieps & archipresbyter ruralis seu plębanus potest cõfirmare pñtatum sibi: & ad quẽ primo recurrit ille expedit. Cum aũt a plębano cõfirmatur qs in ecclesia curata. vtrũ requiratur cõmissio specialis quo ad curam populi p epm vide. ẽ. in. c. de cura.

¶ De primicerio seu cantore. Cap. VIII.

DE OFFICIO PRIMICERII

Qui & cantor dr sm Host. vt primicerius sciat se esse sub archidiacono sicut & archipresbyter & ad eius curã specialiter ptinere: vt ꝑsit in docendo diaconis vel reliqs gradibus eccl'iasticis in ordine positis. vt ipse disciplinę & custodiæ insistat: sicut pro animabus eorũ est rationẽ redditurus corã deo. vt & ipse diaconibus donet lectiones ad nocturna officia & de singulis studiũ habeat vt in quacumq; re capacem sensum habens: absq; vlla vacet negligentia aut a quo ipse iusserit. de offi. primice. c. vt primiceri⁹. gl. supple statuim⁹. gl. sup verbo diaconis. nõ est cõtra quod dictũ est. ẽ. de offi. archid'. c. officiũ. qa ista. c. loquunt sm diuersas consuetudines ecclesiarũ variarũ quæ in huiusmodi seruandæ sunt. In aliqua eñ hoc facit archid'. in alia primiceri⁹ vel ꝑ dici ꝑ si habetur de primicerio. cp hoc ipse primiceri⁹ facit ad mãdatum archid'. vel vt vicari⁹ eius. & silr de cõmittendo lectiones in choro & alia hmõi. standũ est cõsuetudini ecclesiæ quis illa faciat archidiaconus vel primicerius vel alius. glo. ad eius curã. ex ỹ verbo & ex illo ꝓ animabus. videtur cp primiceri⁹ iurisdictionẽ habeat. p ỹ tñ nõ excludit iurisditio archi. rõnẽ redditur⁹. Host. si nõ monuerit vel instruxerit subditos: vel si nõ punierit delinquẽtes: vel epo denuntiauerit, habet eñ ordinariã iurisditionẽ in his q sibi cõmissa sunt. de offi. or. cũ ab eccl'iar. sm Inno. qđ dicit Host. verũ esse de cõsuetudine. nã de iure scripto non inueniť cp talis habeat coertionẽ timmo cõsitit officiũ suũ circa disciplinã. i. doctrinã & custodiã & circa officia quærit & de negligentia obligat. capacẽ sensum. i. multa recipientẽ & retinẽtem. Vacet. i. intẽdat vel operã det. hi aũt sę debent hre vt vno deficiẽte alter immediatior in dignitate suppleat epo archid'. in his q põt: archidiacono archipresbyter & sic de aliꝭ. nisi sit alia cõsuetudo in ꝓriũ. Et dr primicerius quasi primus in cantu vel primus in choro qui cũ absens est ei⁹ officiũ supplebit qui ei lege vel eruditione proximus est: de quo etiã Isid'. dist. xxv. per lectis. Et nota cp cantores in tẽplo dñi primũ instituit Dauid: q ex filijs Aarõ. s. Eleazar & Ithamar elegit deputãdos ad hoc officiũ. Et sexdecim familias elegit ex Eleazar descendẽtes. & octo ex Ithamar ortas & qualibet hebdomada per sortẽ trahebant qui ministrare debebãt i tẽplo dñi ad laudẽ dñi. i. q familia. in qua familia vn⁹ erat principalis: q dicebať priceps sacerdotũ. & secũ habebat quilibet hor. xñ. in adiutorij. vt habet in j. Paralip. xxiiij. c. vnde & de Zacharia patre Ioannis baptistæ legitur Luc. j. cp erat de vice abia quæ erat ex illis familijs. xxiij. & sorte exñt vt incensum poneret. s. in templo in sanctasanctorum vt summus sacerdos.

§. I. DE OFFICIO CANTORIS DI

cit Isido. lib. vij. etymo. & hr. di. xxj. c. cleros. Cantor vocatus est q vocẽ modulať in cãtu. Hui⁹ duo gña dicunť in arte musica ꝑcẽtor & succẽtor. Precẽtor q vocẽ ꝑmittit in cãtu. Succẽtor q subsequẽter canẽdo rñdet. Cõcẽtor aũt q cõsonat. q aũt nõ cõsonat nec cõcinit nec cõcentor erit. & di. xxv. plectis. dicit cp ad primicerium q als cantor dicit ptinet ordo & modus psallendi in choro pro solẽnitate & rpe & marriculas facere. s. pro officijs faciendis in ecclesia. Et q̃uis pauca habeanť in iure de mõ agendi se in hmõi officio multa tñ ponit magr Vmb. in lib. de offi. ordi. quæ conueniũt tali officio. Vñ aliqua ponem⁹: & si neminẽ sub pctõ obligent. Et vbi etiã in aliqua ecclesia esset aliqua consuetudo in cõtrariũ nõ dico abusio vel corruptela: sed cõsuetudo quę appareat rõnabilis illa seruãda est. dist. xij. de his.

Officium cantoris est dare operam vt totũ officiũ bñ cor- Officiũ cãtoris.
rectum habeatur in ecclesia. Pertinet ad eũ libros ecclesiasticos. s. quoꝝ est vsus in diuinis officijs corrigere diligenter in cantu seu nota in verbis seu punctuationibus & acẽtib⁹ & hmõi: vel p se si scit: vl' p aliũ si nescit: libros ipsos mũdos tenere & aptatos: in cooperturis & ligaturis & male tractantes reprehendere vel apud maiores accusare: rubricas q officium pro tpe ordinant sępe videre & mẽti habere: & ꝓcurare cp habeať armariũ: in quo libri de choro reponanť cũ eis non est opus: libellos ꝓcessionales cũ habenť operari fratrib⁹ in choro distribuere: & q̃n occurrũt aliqua officia difficilia ad cantandum congregare iuuenes & minus doctos: vt ꝓuideant ne fiat cõfusio in officio in legendo

legẽdo vel cãtãdo vel cerimonias seruando. Notare p tabulam vel alium modũ qui faciant hebdomadariã & ministrãtes in altari & sine acceptione psonarũ scribat ad officia quoscũq;. Tales tñ qui possint & sciãt ea apte facere: & multomagis in festis q̃n magis ppls cõcurrit ad officia: & ita cp aliqui non nimis grauentur & alijs nimis parcať in officijs: sed equalitas ꝓportionalis seruet: & cum teneť ad aliquod officium & non põt illud exercere: debet alteri cõmittere vel cãtori notificare vt possit de altero hora cõgrua ꝓuideri. Cantor debet manere in choro dextero & in prima sede inferioris chori. Põt tñ cum oportuerit mutare sedẽ pro exercitio aptiori officij sui & aliq̃n etiã ad chorũ si nistrũ accedere. In officijs solẽnibus festoꝝ in medio chori debet icipere cũ succentore vel sine sm morẽ patriæ. & dist. currere cũ expedit p chorũ ad excitãdũ fratres ad cãtandũ vel reprimendũ discordantes. De nouo venientes in sedibus cõgruis collocare sm gradũ suũ: digniores psonas ponentes se in loco abiectiori trahere ad locum honorabiliorem & superiorem. Et ecõtra abiectiores se ponentes in sedibus digniorib⁹ ad loca humiliora reuocare, vrbane tñ. Ad ipm spectat operã dare vt cãtantes vel legẽtes in choro concordent in pausis: in inchoatione & terminatione & nota & ꝓtractione & mittere aliquos de vno choro ad aliũ sm qđ est necessariũ pro tpe. Ad cãtorẽ spectat nouos sacerdotes instruere circa missas. & de aditorio vel instructore eis ꝓuidere: quouscũq; sufficiẽter sint edocti. Et similiter alios de nouo ordinatos in diuersis ordinibus vt in cãtu & cærimonijs seruent qđ scriptum est vel cõsuetum ne discrepent ab alijs qđ frequenter accidit circa cærimonialia: & cũ eps celebrat cp tales ponanť ad officia in seruiẽdo ei qui decenter & ordinate faciant q̃ fieri oporter. Et cũ fuerint dicẽdę aliquæ orationes speciales vltra notatas vt ꝓ pace vel infirmis: vel aliquę missę votiuæ vel anniuersaria ipse vel sacrista sm cp magis cõsueuit notificet hebdomadario vel alijs sacerdotibus qui habent hæc dicere vadat etiam ad sacristiam vel mittat aliquẽ ad videndum si sunt parati ministri ad solicitandũ eos: ne chorus habeat expectare. Debet esse assiduus in choro & præcipue cũ hebdomadaria est ex choro dextero quẽ potissime habet dirigere. Primus ergo chorũ intret & vltimus exeat: nisi necessitas vel aliud vrgeat. Excitet dormientes, incitet torpentes ad psallendũ & cantandum: aliqñ vocet ad librũ ꝓcipue in festis: vt minus errent: antiphonas iniũgat inchoãdas in choro suo: prout videbit ex sm consuetum a superioribus vel inferioribus inchoando: vt vnicuiq; seruetur honor suus. Ad ipm pertinet intonare psalmos & resumere antiphonas voce tali vt alij possint æque seruare vocẽ & aliquãdo exaltare q̃n nimis deficiť. Debet etiam prouidere cp oẽs vadãt ordinate: & cp q facit officiũ habeat librũ necessariũ & rectificare eũ & oẽs alios in his q̃ agẽda sunt vel dicẽda. Ei⁹ correctiões oẽs seq debẽt etiã si erret: dũmõ nõ sit error intolerabilis & obedire & in his q̃ pertinẽt ad officiũ ei⁹. Officiũ succẽtoris est respicere diligẽter q̃ dicta sunt de officio cãtoris & solicitare cãtorem de ꝑdictis & diligenter iuuare eũ: studere in officio diligẽter: & menti hre & rubricas ordinates officiũ: stare in choro sinistro & mutare sedem rõne officij in choro suo. cũ voluerit. Ipsi⁹ inter est cũ hebdomada fuerit ex parte chori sui facere officiũ: & exequi diligenter & q̃ dicta sunt de officio cãtoris: in quãtum ptinet ad chorũ & septimanã suã hoc excepto cp correctiones & directiones in officio nõ ptinent ad eum sup toto chorũ ecclesię illius: sed solũ supra chorum suũ nisi tẽpore hebdomadæ suę ꝓter intolerabiles errores quos sp corrigere põt. Item ad ipsum ptinet acquiescere cantori in dubijs etiam si male corrigat vel dicat non debet ei contradicere in choro ad vitandũ contentiones in eo. Et q̃n cantor præsens non est debet supplere in oibus vices eius. & econuerso cantor vices succẽtoris absentis. Verũ vt dictũ est in hmõi attendenda est consuetudo antiquara in ecclesijs circa ista vel alia seruanda dummodo non sit irrõnabilis. di. viij. frustra. & dist. xj. in his.

¶ De officio sacristæ & custodis. Cap. IX.

DE OFFICIO SACRISTE ET

custodis ex concilio Toletano sic habetur. Vt sciat sacrista se subiectum esse archidiacono & ad eius curam pertinere custodiam sacroꝝ vasorum vestimentorum ecclesiasticorum seu totius thesauri ecclesiastici: necnõ quę ad luminaria ptinẽt siue in oleo siue in cæra. de offi. sacristæ. c. vnico. glo. sup ỹbo vt sciat, supple statuim⁹ vasoꝝ sacroꝝ. Sccõ post archid. ne sit cõtra de offi. archid. c. ea. quæ. vel ibi ex cõsuetudine ipse sol⁹ sacrista custodit. & idem dicẽdum de cęra & oleo. s. vt fiat sm consuetudinem ecclęæ quo ad custodiam & ꝓuisionẽ eorum. Curam. i. solicitudinem & officiũ. nam de aiabus curam nõ habet. Cæra als sera. i. quę sub clauibus claudũť hunc Isido. dist. xxv. ca. plectis. vocat thesaurarium. & qđ ad eum spectat: declarat ibi: & qa custos est quasi minister sacristæ: ideo Isido. ĩ. d. c. plectus. vbi ponit prędicta officia varia non curauit de custode facere mentionem: sed in decretalibus ponit spãlis titulus de officio sacristæ: & de officio custodis: sed de vtroq; in hoc. c. ponemus.

§. I. DE CVSTODE ECCLESIE QVI

vt dictũ est quasi minister est sacristę. sic dr. Custos eccl'iæ cui ea quæ cõpetũt eccl'ię custodienda cõmittunť: oportet vt sui archidiaconi iussiõi in cũctis obediat. In canonicis horis signa tintinabulorum pulsanda ad iussionem archidiaconi ab eo pulsent. Pallia vel linteamina altaris seu cũcta vtensilia ecclesiæ indefinenter custodiat: lampades & lucernas in accendendo siue extinguendo peruigil existat: vt ne supra modũ lucendo oleũ depereat aut minus lucendo obscurior fiat ecclesia. Sed oia cũ discretione agant quę nosciť oĩm esse mater virtutũ. Si vero minus idone⁹ is ad hoc pagẽdũ extiterit ab archidiacono coerceať vt se emendet. Si aũt indomitus pmãserit archidiaconus eũ nũtiando ꝓuideat: vt indecẽte electo aptus in domo dñi ꝓstituať minister: vt oia in laudẽ dñi fiant. ex li. ro. ordi. de offi. custo. & in ca. seq. dicitur. Custos solicitus esse debet de omni ornamẽto ecclesię & luminarijs & incenso. Necnõ panem & vinum in omni tpe ꝑparatum ad missam hre debet: & oẽs oblationes seu eleemosynas seu decimas cũ ꝓsensu archidiaconi absente epo diuidat. hæc ibi. Sup verbo vtensilia. debet custodire supple sub archidiacono & sacristane sit cõtra qđ supra dictum est. de offi. archid. ea quæ. Vasa eñ aurea & argentea & vestimenta prætiosa sm Hosti. magis ptinent ad custodiã sacristæ. vnde & thesaurari⁹ ab Isido. dicitur. & hoc seruandum sm ecclesiæ ꝓsuetudinem vt ab ipso vel illo. s. archidiacono vel sacrista vel custode custodianť. Sup verbo indomitus dicit Inno. Ex quo icorrigibilis est sine accusatore remoueri põt: qa notorium est ipsius crimen. xj. q. j. si qs sacerdotũ. Et dicit Inno, de offic. archi. ea q̃. cp ad officium archidiaconi spectat vt diligẽtẽ curam habeat sup oẽs iferiores ꝑlatos eccl'iarum qualiter hæc custodianť. s. pciosa ecclesiæ: als si reperiať negligens obligatur: nisi ipm excusẽt cõtraria consuetudo sm Host. sicut cõiter accidit. Qui aũt habet istã cõmittere custodiã caueat cui cõmittit: teneť eñ de fraude & offensa illius cui cõmittit vt hic patet. Et teneť prælatus sm Inno. non solũ de leui culpa: sed etiã de leuissima: nec mirum: qa qui pciũ recipit pro custodia: teneť de leuissima. Sed prælatus habẽs hoc officium plus q̃ ꝑsum recipit: cũ plus sit hre dignitatem q̃ ꝑcium. vel sm eum intelligiť hoc de vasis & huiusmodi, quę nõ erant deposita: sed pignori obligata vl' alio modo accepta ab eccl'ia vel epo & apd archidiaconum cõmendata. Quæ ptineant ad officiũ sacristæ & custodis sm quãdã decentiam magis q̃ secm iura. ponit magr Vmb. in lib. de offi. ordinarij fratrum prædicatoꝝ: quoꝝ q̃ plura nõ solũ ad religiosos: sed etiã ad clericos sæculares sunt conuenientia. Primo ptinet ad eũ tenere ecclesiã mũdam. Vñ sæpe debet eã scopare per se vel per alios. Et quãto locus est sacratior tãto debet esse mũdior a pulueribus & araneis & hmõi. vñ altare pmaxime: exinde chorus: demũ naues ecclesię inferior ac etiã cęmiteriũ. Curã habere de reparandis tectis vt tollanť stillicidia ad obuiãdũ ruinis ecclesię. De seris & clauib⁹ locorum: & de ecclesia tpe congruo aperienda et claudẽda. Signa cãpanarũ pro missa vel prædicatione vel horis vel ad ꝓcessiones & funera secm ꝓsuetudinẽ ipsius ecclesiæ facere debet. Et q̃n fiũt plura signa vt ad matutinũ & ad vesperas decet vt primũ sit breue & vltimũ prolixius vt ad finẽ ipsius vltimi possint cõuenire clerici etiã remoti ab ecclesia: & distantia cõpetẽs inter ipsa signa fiat. Qua ora etiã diei dicantur singulę horę stãdum est consuetudini eccl'ię: ita tñ cp non variet sine virgẽ

ui causa: modo cito: modo tarde pulsando ad horas quascūq. Vñ etsi pōt cōgruum est hre horologium bene ordinatū & verax. De cæreis habēdis circa altare in missis matutinis & vesperis debet prouidere cōgruēter & de lumine accēso ante sacramētū eucharistię. Debet etiam attēdere ꝙ hostię pulchræ cū pixidibꝰ decentibus habeant pro sacro de mūda farina triticea & vinum purū & sanum in aptis ampullis mundis & aqua recens. Calices apti & libri necessarij cum extersorijs sæpe mutandis & ꝓ subdiaconum lauandis. Pallæ etiam altaris & tobaleæ mūdę habeāt & benedictæ tres ad minus: & multo magis corporalia immaculata. Cauere debet ne hostiæ paruę cōsecratæ q̄ cōseruāt pro infirmis ꝓpter humiditatē mucidę fiāt vel ꝓpter calorē ẽstiuū vermes seu tineæ generent, vnde & sępe eas debet mutare vt de quindena in quindenam vel circa. De aq̄ etiā pro lauādis manibus in sacristia & linteaminibus ad extergēdū in naritergijs i missis & patella ignis in hyeme debet ꝓuidere. Diligentiā debet hre ꝙ locꝰ honestus & decentis pulchritudinis sup altare vel iuxta altare maius habeatur in quo corpus dñi in pixide honesta & ornata sub clauę seruet, & silr alia sacra: vt oleū sanctū & chrisma in ecclesijs baptismalibus in debitis vasis sub claui teneant ac etiā baptisteriū. Et cū ẽps ibi vellet facere ordinatiōes vel benedictiones vel cōsecrationes abbatū vel ẽporum vel ecclesiæ vel altarium prouideant necessaria de consilio capellani ẽpi vt habeant hæc in promptu & in officijs funerū: in signis cāpanarum ꝓsuetis fossis & cereis & faciē tibus officiū ꝑparatis cū stola pluuiali & thuribulo aqua benedicta cādelis & hmōi ſm morē patriæ. De indumētis quoq; seu casulis dalmaticis & tunicellis & alijs ornamentis tam ministrorū q̄ altariū debet attendere diligenter ꝙ sint decētia: non dissuta: nō dilacerata: nō detorpata varia si fieri pōt ſm tpa. Nam in solēnitatibꝰ magis pulchra q̄ diebus cōibus. Et ſm festorū varietatē sic diuersi coloris vestibus ministri vtant: si habeantur. puta rubeis in festis martyrū & apostolorū & penthecostes: albis in festis virginis Marię & sanctarum virginum: angelorū: natiuitatis Christi: resurrectionis & ascensionis: viridibus & croceis in festis cōfessorū & huiusmodi. violatis vel nigris in officijs mortuorū & dñicis aduentus, &. xl. Et dum vetustate cōsumpta sunt aliqua ex eis cōburi debent sicut etiā chrisma & oleum sctm anni præcedentis & capilli absciſſi a recipientibus primam tonsurā & alia pertinentia ad ornamentū ecclesiæ vel altaris inutilia: & cineres horū in piscinam mitti debēt sicut & ablutiones corporaliū & extersorioꝝ: & extersiones altariū consecratorū & alia hmōi. quæ piscina debet esse iuxta altare maius vel alio loco apto q̄ capiat multa talia, nec de facili repleat. Debent insup reci pere ꝓ inuentarium numerum calicum cum patētis: libro rum: paramentorum: altarium & vestium sacrarum: q̄ sūt alicui⁹ valoris cū signis distinctiuis, puta cuius sint coloris: & alijs per quæ ꝑnt bñ cognosci: qui libri sint, ſ. initia & fines & alia, vñ nō possit fieri fraus. & ipsa accepta per inuentarium debet consignare prælato cum expedierit & visitatori. Reliquias etiam cum ornatibus suis & q̄ de nouo cōserunt ecclesiæ debet scribere & cōseruare & resignare tpe suo. Aliqua etiam ex his ne ꝺdātur a tineis vl aliter excutere, vel ad aerem extendere. Et si qua inutilia de licētia prelatorum vendit in alia vtilia cōuertet prætium. Et sup oia ꝙ habeant in tuto loco & bene clauso: ne fures effodiāt & furent. Sacrista etiā tenet in ecclesijs cathedralibꝰ pronuntiare; coram pplo excōicationes cum candelis accēsis & proiectis: in alijs ecclesijs consueuit fieri ꝓ rectores earum vel alios a quibus iniunxerint.

¶De officio vicarij. Cap. X.

QVE OFFICIO VICARII ET IN decre. xvj. q. vij. i noua actiōe, vbi sumit large iste termin⁹. ſ. ꝓ officiali ẽpi & oeconomo suo vbi tñ est aliqua spūalitas annexa. Et statuitur ibi ꝙ talis nō pōt esse laicus, dr̄ em ibi sic. Indecoꝝ est laicū vicariū esse ẽpi: & viros ecclesiasticos iudicare. In vno ei eodēq; officio nō debet eē dispar ꝓfessio: dicēte Moyse: Nō arabis in boue simul & asino. i. hoies diuersę ꝓfessionis in vno officio nō sociabis. nā cohęrere & cōiungi non ꝑnt quoꝝ studia & vota sunt diuersa. & vt dicit ibi glos. stat⁹ regularis nō dr̄ eē disparis ꝓfessiōis a clericali; ga & ipsi sunt ad spūalia applicati: sed solū seculares. Dr̄ aūt vicarius quasi vices gerens, ſ. eius cuius est vicarius. Sed videndum primo de vicario papę q. ſ. est in vrbe, deide de vicario ẽpi vel archiepi. Demum de vicarijs aliorū rectorum.

§. I. DE VICARIO PAPE HABETVR

de officio vica. tua nobis, vbi dr̄. Iurisditto vicarij quē Romanus pontifex in vrbe reliquit nō extēdit vltra illam. nisi ei spāliter sit cōcessum. Quęrit hic Ioan. and. in nouel. vtrum vicarius talis, ſ. papę possit absoluere excōicatos ꝓpter iniectionem manuum violētā in clericos subditos vl etiā aliunde venientes & nūder de facto videm⁹ plęrūq; ꝙ absoluit ꝙ puto ex spāli cōmissione fieri, aliter non posset vtputo & spāliter aliūde venientes. Et idē videt de subditis si dicimus hre eum illā vicariā ptātis quā habet papa in vrbe vt patriarcha seu ẽps vrbis: nō quā habet vt ẽps orbis includens vrbē. vt. ſ. tūc non absoluerent subditos nisi in his casib⁹ in quib⁹ absoluūt alij ẽpi vel eoꝝ vicarij, puta nō enormib⁹, de sen. excō, c. peruenit. Itē q̄rit an cōferat beneficia in vrbe spectātia ad collationem papę vl inferiorꝝ vt possit papa. Et respondet ꝙ non, nisi ad hoc habeat speciale mādatum. vt. c. fi. eo. ti. libꝰ. vj. Item an possit ordinare vel cōmēdatitias literas dare ad ordines recipiendos & tenendos, quod habeē de tēpo. ordi. c. cū nullus. libꝰ. vj. ſ. ꝙ non. Item dubitaē an diocesanus vrbis includaē in eius iurisdictione. Respon. de iure videē ꝙ non. ff. de offi. prefec. vr. l. fina. & sic non venient vbi aliud nō exprimatur: nisi cōtinētia ędificia & suburbia, p. c. si ciuitas. de sen. excō. libꝰ. vj. sed in hoc oportet formā commissionis attendi. facit ad hoc qđ dicit hic rex. Item cum in vrbe sint tituli cardinaliū: q̄ quo ad subditos suos habēt quasi ius ẽpale: quæritur an talis vicarius possit cognoscere de causis subditorum cardinaliū. Et videtur ꝙ sic ex ista decretali quę solum excludit iurisdictionē extra vrbē: ergo plenā habet in vrbe, quā papa quo ad causarū cognitionē cū sit idē ad iutoriū. de cōsue. c. ſi. Itē nō minus deber posse vicarius papę in vrbe q̄ vicarius ẽpi: q̄ cognoscit de causis subditorū prælatis subiectis ẽpo. vt dicē. ſ. de offi. ordi. c. pastoralis. in glo. licet fatear locū esse ꝓuentioni vt ibi dicetur: nisi aliud speciali iure cōpetat. Et ꝓ hoc sit rñsum ad id qđ videtur ꝺbusdā ꝙ vicarius papę nō habeat specialē sed patriarchalē seu ẽpalem ptātē. Vñ licet legat⁹ possit q̄ equatur ꝓsuli & ꝑsidi: de offi. lega. c. ñ. li. vj. Vicari⁹ tñ nō potest nisi imediatos vrgere: nā vt dixi non min⁹ debet posse q̄ ẽps vel vicarius eius. Ista oīa si ꝓ constitutionē declarent esset cōmēdabile. & q̄uis ista constitutio. ſ. tua nobis. sit localis: ga de vicario vrbis tractat: tñ in aliquib⁹ est vniuersalis. Vnde & ipse Io. and. dicit in principio eius ꝙ ista decret. sola i illo titu. tractat de vicario iurisdictionē habēte: quem alś officialē vocamus. Et sup verbo. iurisdictio. dicit Inno. vicariū habere iurisdictionē ordinariā per modum arguēdi. qui notaē dist. xxv. plectis. in magna gl. idē Host. Vñ glo. Bern. ibi dicit ꝙ vicari⁹ oia pōt q̄ ptinēt ad iurisditionē illius cuius vices gerit: sed sunt quædam quę sine mandato attentare nō debet: vt dicetur infra.

§. II. DE VICARIO EPISCOPI VEL

alterius q̄ habet iurisdictionē quasi ẽpalem vt prælati exēpti religiosorū. de hoc agit in. vj. eo. ti. vbi dr̄. Licet in officiali ẽpi ꝓ cōmissionē officij generaliter sibi facta causaꝝ cognitio transferaē: ptātem tñ inquirēdi corrigēdi aut puniendi aliquorum excessus seu aliquos a suis beneficijs vl administrationibus amouendi trāsferri nolum⁹ in eundē nisi sibi hæc specialiter committaē. de offi. vica. licet vbi glo. Io. an. dicit sup verbo. officialis, ꝙ talis interdū missꝰ dñicus appellaē. de regu, c. ñ. & licet negari non possit eos habere iurisditionē ordinariam non tñ in oībus recurriē ad eos sicut ad dātes. Vñ & de casib⁹ hic expressis nō se intromittunt: nec de spūalibus vñ & literas commēdatitias ad ordines dare nō ꝑnt. vt de tempo. ordi. c. cum nullus. li. vj. nec officialis archiepi ꝑnte vel inuito archiepo pōt in suffraganeū eius ferre sniam excōicationis interdicti vel suspensionis. Sup verbo. committaē. dicit glos. ꝙ si ẽps dedit vicariū gñalem & in mandato expressit aliquod de istis qđ requirit speciale mandatū secuta clausula generali puta oīa alia faciendi q̄ ꝓ nos possemus: etiā si talia forent q̄ mandatum exigerent speciale: tunc ꝓ hæc oīa specialia potest.

pōt. Secus aūt si nō expressisset aliq̄ de specialib⁹: sed solū generale mādatū daret ſm Hosti. Item in. c. cū in generali. eo. ti. libꝰ. vj. dr̄. ꝙ officialis seu vicarius ẽpi generalis beneficia conferre nō pōt: nisi būficiorū collatio sit ei cōmissa specialiter. Vbi dicit quædā glo. ꝙ vicarius seu officialis dicitur generalis: non solum cui datur iurisdictio ab ẽpo vel alio prelato sup totam diocesim seu sup oēs subditos suos: etsi in instituatur in aliquo particulari loco totius suę iurisdictionis: ga nō attendiē generalitas loci totiꝰ iurisdictionis: sed generalitas commissionis causarum ad hoc vt censeatur ordinarij & idē cōsistoriū cū ẽpo: limitatio em loci nō facit aliquē nō eē ordinariū. Itē in. c. Romana. eo. ti. libꝰ. vj. dr̄ in summa ſm Io. an. ꝙ successor officialis seu vicarij excōicati excōicatꝰ nō est nisi in crimine damnato cōicet. Pōt aūt aliquis succedere officiali seu vicario dupliciter: ga vel ex eo ꝙ ẽps vel ꝑlatus quiuis illo amoto ponit alium vicarium de facto vel de iure, cum. ſ. a superiori habet de hoc prātem: illa tñ quæ exercet illo excōicato manente qui cōmisit vices suas non valēt si iurisdictioē solū ab eo recepta hoc fecit. Item vt dicit glo. cum officialis vl vicarius ẽpi peccat in his q̄ sunt iurisdictionis: qa idem est consistorium ẽpi & sui officialis: tūc archiepus sicut ẽps suffraganeos suos pōt punire. Si vero officialis ẽpi aliqd posideret vel faceret vt priuatus tunc archiepus pl⁹ non pōt punire eos nisi sicut alios subditos episcoporū in casibus ſ. de quib⁹ habes extra de offi. ordi. c. pastoralis. Item cum ẽps est excōicatus nec ipse nec officiales sui seu vicarij cognoscent de causis cum idem sit consistorium. Quid ergo faciendum? Rñ. adeat papa vt ꝓuideat. extra de supplē. neg. prela. c. ſi. Item dicit Io. and. post Host. in nouel. sup cautua nobis. eo. ti. ꝙ mortuo ẽpo vel eo qui vicarium dedit cessat iurisditio vicarij. allegat de offi. vica. c. Romana. li. vj. sic etiam dicit de consuetudine seruari q̄uis plærūq; capitula tales cōfirment vel remouent. & ꝓ eis est de maio. & obe. cum olim. Scias etiā ꝙ ẽps potest sibi constituere officialem seu vicarium sine consensu capituli sui: & remouere vt notat Host. in summa. Et hoc etiam approbat consuetudo in talibus seruanda, poterit etiam restringi locus a committente vices suas: vt in certo loco rārum gerat vices suas: qđ elicitur a simili: ex eo ꝙ in ista decretali tua: dr̄ in vrbe ſm Host. sic etiam pōt determinari tps & vtro biq; pōt restringi & reuocari ptās per concedentem. Vnde & Paduę ꝓsului vicarium per capl'm datum ad tps vacāte sede ante tps reuocari posse. facit ad hoc qđ habeē de pca. c. fi. immo qđ plus est: ga si cōstituētes vicariū ad certum tps iurauerunt vel ꝓmiserunt sub certa pœna non reuocare ante tps determinatū: si postea reuocent ante dictū tps tenet reuocatio: & si ex causa rōnabili hoc faciant: pura. ga male facit officiū vendit iustitiā & hmōi reuocando non sunt periuri: nec debēt pœnam: secus si sine cā: & tñ tenet reuocatio. vt dictum est. ar. de præbē. dilecto.

§. III. DE VICARIIS QVI DESER

uiunt in ecclesijs in diuinis officijs ꝓ alijs ꝓsonis quib⁹ ecclię sunt intitulatę. in. c. clericos. eo. ti. sic summaē ꝓ Ioan. an. Prælatus non pōt sibi substituere vicariū. vel sic. Vicarius nō pōt dare vicariū. Sed primū. ſ. ꝙ prelatus non posit instituere vicarium in ecclia sua: intelligas ꝓpetuum & sine autoritate ẽpi alś de ꝓsensu ẽpi nō est abſonū sed ꝓsentaneū rōni: & sic nō cōtradicit sed cōcor. de cleri. pere. c. fi. immo legit ꝙ quicūq; pōt ipsum hre habeat: vt vbi deficit ꝑlat⁹ ipse suppleat in missarū solēnijs: & alijs hmōi. vñ. q. ſ. illud. in quo tñ casu nō excusaē prælat⁹ a residētia ꝓsonali: & sic nō est cōtra. de ꝓben. c. extirpāde, nec minuiē in hoc cult⁹ diuin⁹: sed augeē qđ semp fieri debet. Quantum ad sec'm. ſ. ꝙ vicarius non pōt instituere vicariū: sicut nec delegat⁹ subdelegare: hoc ideo est: ga vicarij ꝓsona videē electa, ar. de offi. archipres. c. ſ. maxime, ꝓpter certum ministeriū, qđ videē demādatū: vt de offi. dele. c. fi. immo etiā pōt dari speciale. qđ vicarius vicariū nō substituit ꝓpter infinitatē vitādā. ar. de rescrip. c. cū in multis. libꝰ. vj. Dicit tñ Host. ꝙ licet hoc sit de iure: tñ ad tēp⁹ ꝓ modicum & ex magna causa nō minus frequenter poterit vicarius alium loco sui relinquere sicut fit tota die: vt de appel. ꝓuenit. ñ. ꝟ. interim. Qñ nō habēt mandatū substituēdi si sunt infirmi vel impediti delegent causas tunc pendentes. Hęc ibi. Vñ ex his videē ꝙ si vicarij hñt ptātem ab instituente eos vt valeāt alios substituere sibi tūc ꝑnt vicarios dare rōne dictę cōmissionis: nō inquantū vicarij simpliciter.

§. IIII. DE VICARIO IN BENEFICIIS

seu eccl'ijs. Nota ſm Host. ꝙ in certis casibus pōt qs ꝓ vicariū deseruire cuius regulariter ipe deberet residere. Primus est rōne occupationis. hac rōne excusaē eps q̄ in eccl'ia cathedrali habet aliquē loco sui & ipe i camera sua. dicit horas & postea expedit occurrētia. & hoc idē intelligo de q̄libet alio legitie occupato. de cele. misc. ſ. debet tñ eps celebrare i eccl'ia die dñico & alijs ꝑcipuis festiuitatibꝰ nisi ne cessitas excuset. vñ. q̄. ſ. ꝓpis. Sed's est rōne statuti seu ꝓsuetudinis. ar. de cōsti. c. cū oēs. Tertius rōne priuilegij seu dispēsationis. de fil' ꝓsby. c. ꝓposuit. hūc casum ꝓcedit papa frequēter habētibus pluralitatē bñficiorū. Et addit dūmō aīarū cura nō negligaē & eccl'ijs faciat ꝓ vicarios idoneos deseruire. Et nota ꝙ hic casus cū ꝓcedenti nō hñt locū si ecclesia fuerit seruitoribus destituta. de cle. nō resi. ad hoc. Ex quo em cōsuetudo cœpit esse irrōnabilis & eccl'iæ onerosa tenēda nō est. de cōsue. c. ſ. Quart⁹ q̄n ẽps habet sub se hoies diuersoꝝ ritū & linguarū. nā illis habet ꝓ vicariū deseruire. de offi. ordi. c. q̄m. Quintus q̄n qs habet ꝑbēdā in eccl'ia cathedrali: cui annexa est parochialis eccl'ia, nam talis in cathedrali ecclesia deseruiet ꝓ se: in annexa seruiet per vicarium. eę de præbē. extirpāde. Sextus rōne defectus seu debilitate supueniente. vñ. q. ſ. c. ſ. eę de cleri. egro. c. ſ. Septimus q̄n necessarium habet ꝓficisci: vt qa cruce signatus est. eę de vo. c. fi. Et silr q̄n ꝓficisci habet vtiliter & honeste vt cā studioꝝ & pegrinatiōis. & de licētia ꝑlati. de ꝓse. di. v. non oportet. Aliqui ponūr & alios plures casus sed isti videnē principaliores. Et nota ꝙ rector eccl'ie cū licētia ẽpi pōt clerico cōductori fructuū cōmittere vicariā siue curā alterius tñ q̄ nihil, ꝓpter hoc tpale q̄rat: ga simonia est. Itē nota ꝙ vicari⁹ ꝓpetuus ē q̄ curā habet eccl'iæ cui⁹ vicari⁹ est q̄ canonice istitut⁹, a ꝓsona eccl'ię de autoritate ẽpi: & certā debet recipe portionē. vt dr̄. eo. ti. ad ſ. & hi sūt cogēdi ad residētia ibi faciēdā. e. tit. ex pte. & q̄ habet perpetuā vicariā alś hre nō pōt. eę de offi. vica. ad hæc. Itē si talis vicari⁹ recipit aliquā eccl'i a cū cura: pdit vicariā. & debet hre. xxv. ānos. & debet ꝓmoueri ad sacerdotiū sicut si eē rector ordinari⁹. alś priuatus est. vt eę eo. q̄ de eccl'esijs. in clemen.

¶De debito modo se habēdi in officio ꝑlaturæ. Cap. XI.

QVAVIT EOS IN INNOCEN tia cordis sui: & intellectibus manuum suarum deduxit eos. Ps. lxxvij. Officiū prælatorum est pascere gregē sibi cōmissum. Vnde & saluator dixit primo & summo ꝑlato eccl'iæ principi. ſ. apostolo: Petro cū ei cōmisit curam gregis sui. pasce oues meas. Ioa. vlti. & ideo dicūr pastores non dñi. qđ optime fecit xps. vnde dicit Io. x. Ego sum pastor bonus quē quilibet debet imitari. Figuratus est em ipse christus in Dauid qui ait. pauit eos &c. vbi ostēdit tres conditiones boni ꝑlati.

¶Primo vt quęrat subditoꝝ vtilitatem. ga pauit eos.

¶Sec'o vt hēat in agēdis rēctionū puritatē. qa i innocētia.

¶Tertio vt addat exēploꝝ, ꝓbitatē. ga in intellectib⁹ &c.

§. I. PRIMO DEBET PRELATVS

quærere nō suā sed subditoꝝ vtilitatē. Vñ dicit pauit eos nō dicit se sed eos. Dicit em dñs ꝓ Ezechi. ꝓphetā. xxxiiij. Vę pastoribus Israel. i. populi fidelis: qui pascebāt semet ipsos nō greges. Nōne greges pascunt a pastoribus. lac comedebatis & lanis operiebamini. Lac comedebatis &c. i. accæpistis victum deliciosum & vestitum preciosum de oblationibus subditoꝝ. vt possessiones collatas ecclesijs. Quod crassum erat occidebatis. & hoc dupliciter: vel iniuste iudicādo & cōdēnando eos q̄ sunt crassi in pecunijs vel spūaliter. ſ. absoluendo indebite: qa crassi. i. diuites fauentes vobis: vel occidendo spiritualiter crassos. i. deuotos: et hoc in malo exemplo. & ideo sequiē. Gregē aūt meum nō pascebatis: quod infirmū fuit. ſ. ad vincendum tentatiōes & tolerandū tribulationes non consolidastis. ſ. per monita & exortationes. Quod egrotū. ſ. ꝓ peccatum nō sanastis ſ. ꝓ ministrationem debitam sacramentoꝝ. Quod factum est ꝓ malam consuetudinem qđ vix potest curari non alligatis. ſ. per fascias pecias, alś pœnas. & impedimēta cohibendo ne eas sequeret. Qđ abiectum. ſ. ꝓ excōicationem

non reduxistis, ꝓcurando & inducēdo ad quęrēdū absolutionem, & qđ perierat ꝓhæresim & errores nō quæsistis. sed cū austeritate imperabatis & potentia. & dispersę sunt oēs oues meæ; eo ꝙ nō esset pastor: & factę sunt in deuorationē oim bestiarum. & paupost. Propterea pastores audite verbum dñi. pro eo ꝙ facti sunt greges mei in rapinā. Ego ipse requiram gregem meum: & de manu eorū cessare faciam vt vltra non pascant. Et quō requiret declarat sapiens dicens. Horrende & cito apparebit vobis. qm̄ iudicium durissimū fiet his q̄ præsunt & potentes potenter tormēta sustinebunt. Sap. vj. Debet ergo prælatus pascere non se sed eos. s. subditos cibo qdem corporali subuenien do subditis in miseriis eorū prouꝺ. Vnde Hiero. Quicquid hñt clerici pauperum est. & domus eorum oibus dñt esse cōes. xvj. q. j. qm̄. Non canes & aues. nō equos. sed eos s. hoies debet pascere: non dños & milites vt tibi eos amicos faciat: nec consanguineos vt diuites faciat: non histriones aut concubinas. sed eos. s. subditos indigentes. & multo magis pascere debet cibo spūali sacrorum & ꝓdicationum. Et vtrūq; christꝰ fecit dans corpus & sanguinem suū frequenter docens & turbas famelicas panibus & piscibꝰ reficiens. vt Io. vj. & Matth. xv.

§. II. SECVNDO PRELATVS DEBET

hꝫe in ꝓlaturæ exercitio rectā intētionē & sic pascit in innocentia cordis sui. vt videlicet nō pascat populū suum hū gubernādo ꝓpter amorē & honorem mūdi & gloriā sui aut acqſitionē lucri. vt nō dissimulet correctionē vitiorū propter timorē sui vel suę damnificationis expulſiōis seu occisionis. Nam bonus pastor ſait dñs ſeſus ꝙam ſtuam. i. vitam ponit ꝓ ouibus suis custodiendis. Ioan. x. Et hoc est quod dicebat primus pastor ecclię. Pascite eū q̄ in vobis est gregem. Et quō in innocentia cordis pascant: declarat subdens. Nō coacte sed ſpontanee ſm deū: non turpis lucri gra sed volūtarie. Nec vt dñantes in clero: sed forma facti gregis ex aīo: vt cū venerit princeps pastorum. s. xps pcipiatis immarcessibilē glię coronā. j. Pe. v. Nec sufficit ad innocentiam cordis prælato ꝙ ipe non malum inferat cuiq; vel scandalizet malo exēplo: nisi etiam vtatur bacu lo correctionis. Nec etiam sine causa datur ei baculus pastoralis: sed idcirco vt purgat negligētes. pcutiat delinq̄ntes: & vnco retrahat errātes. Et licet non oēs prælati vtant baculo pastorali: sed epi & abbates aliqui: qa nō habēt tā tā dignitatem & latā iurisdictionē. tñ ad oēs ꝓlatos ꝓtinet ꝓdicta exercere erga oues sibi cōmissas al's innocens nō ē. Vñ Aug. lib. de ciui. dei ait. Pertinet ad innocentis officiū nō solum nemini malum inferre: verūetiā cohibere a pctō. s. alios vt punire pt̄m: vt aut ipe corrigat experimēto: aut alij terreant exemplo. Hęc ille. Heli in se bonus fuit: sed qa filios suos prauos nō dure arguit: innocēs nō fuit: & ideo grauiter punitus a dño. vt patet. j. Reg. iiij.

§. III. DEBET TERTIO PRELATVS

præbere subditis suis exēpla ꝓbitatis: ad quod hortat Augu. in regula dicens. Honore coram vobis prælatus sit vobis: timore coram deo: subtractus sit pedibus vestris. s. per humilitatem mentis se inferiorē subditis reputans. Et subdit seipsum bonorum operum præbeat exemplū. Nil ita exemplare in prælato sicut humilitatis opus. s. in victu & vestitu. in comitatu: in affatu: in gestu: in actu: vt habeat tenuem victum non pomposum vestitum: pauperū bonorum societatem non adolescentium calamistratorum & diuisatorū: oēs audiat etiam infirmos: oibus benigne respondeat: nisi cum prauos dure increpare oportet. Non oculos sublimes vel cerviće erectā: vel prominus pectus habeat sed cōposito gressu incedat: humilia exercens & quærens nō sublimia. q̄ oīa xps pastor bonus peregit lauans discipulis pedes abiectis pedes etiam & proditori suo ludę dicens. Exemplū dedi vobis: vt quēadmodum ego feci ita et vos faciatis. Io. xiij. Et per talia exēpla bonorū operum ducet & diriget gregem suum ad pascua & demum ad æternū ouile. Et hoc est quod dicit Pā. In intellectibꝰ manuū suarū deduxit eos. Manus corporales clarum est ꝙ non hñt intellectum: sed manus spirituales quę sunt opera bona: ista hꝫent intellectum: qa fiunt cum ratione & augent intellectum homini in agendis. Quanto em̄ quis melius operat: tanto magis mente a deo illustrat ad cognoscendam veritatem in eo qđ agere debeat. Vnde & simplicissimi hoies & mulieres idiotæ habere reperiunt melius iudicium de agendis aliq̄n q̄ viri peritissimi. & hoc ꝓpter vitæ ꝓbitatem. Deducet inquit eos in intellectibus manuū suarum. & ex illuminatione mētis quā pcipiet ex bonis opibꝰ iusti: q̄ opa bona oues sequent videdo exemplū in pastore suo. Deducet aut nō ducet: qa devno loco ad aliū. Nam hoc est exercitiū boni ꝓlati vt subditos quātū pōt semp ducat de imperfecto ad pfectiorem statū. sicut pastor non semp tenet oues in eodē loco ad pascendū: sed de loco ad locū deducit ac etiam ad potādū ad aquas viuas: sicut fecit Iacob. Gen. xxxix. c. Qui etiam posuit in canalibꝰ virgas populeas & amygdalinas ptim decorticatas vt ex aspectu earum oues postea conciperent fœtus varij coloris. ad figurandum. vt exponit Greg. in mora. ꝙ ꝓlati greges sibi subiectos debēt ad aquas sacrarum scripturarum ducere: pdicādo: admonēdo: & exhortando. & virgas. i. sententias & opera rectorum ptim ibi contēta & ptim ſm ſam ibi ꝓ ponere. vt hi storia Iob. ptim ſm sensum mysticū remouendo supficiē ſę: & ꝙa q̄ ipse Iob subintulit maledictiōis. vt in hmōi doctrinis informatę oues. i. subditi pariāt fœtꝰ varios. i. diuersa bona opa. Et vt magis pateat quō se ꝓlatꝰ debet hꝫe in regimine quo ad se & quo ad subditos: nota q̄dā breuiter excerpta ex lib. pastoralis beati Gregorio. papæ.

§. IIII. DE VITA ET MODO REGENDI ꝓlatorū.

Nota q̄ ponit Greg. in pastorali. & in prologo ſcąit. Pensandū valde est ad culmē regiminis quisq; qualiter pueniat atq; ad hoc rite pueniens qualiter viuat & bene viuēs qualiter doceat & recte docens infirmitatem suā quotidie quanta consideratione agnoscat: ne aut humilitas accessum fugiat aut puentioni vita cōtradicat: aut vitā doctrina destituat: aut doctrinam ꝑsumptio extollat in ſ. lib. c. j. Nulla ars doceri ꝑsumit nisi prius intenta meditatione discat. Ab imperitis ergo pastorale magisterium q̄ temeritate suscipit qm̄ ars artiū est regimen aiarum. Quis cogitationum vulnera occultiora esse nesciat vulneribus viscerum: & tñ sępe q nequaq; spiritualia pcepta nouerūt: cordis se medicos profiteri nō metuunt: dū q pigmentorū vim nesciunt videri medici carnis erubescūt. Et sunt nonnulli qui solerti cura spūalia pcepta perscrutant: sed q̄ intelligendo penetrant viuendo cōculcant. Repente docent q̄ non ope sed mediatione didicerunt: & qđ in verbis pdicāt moribꝰ impugnāt. lib. j. c. ij. Sępe quoq; suscepta cura regiminis. s. debito modo cor pdiuersa diuerberat & impar inuenit ſsq; ad singula dū cōfusa mēte diuidit ad multa. Cūq; foras p insolentē curā trahit a timoris intimi soliditate vacuat: & fit in exteriorū dispositione solicita solū ignara & sui. Et dū plus q̄ necesse est se exterioribꝰ iplicat quasi occupata in itinere obliuiscit quo tendebat. Sępe dū multa suppetūt dūq; agi possunt q̄ subiecti acta mirēt: in cogitatione sua se animus eleuat: & plene iram iudicis puocat. q̄uis in ꝓpinqua foras opa nō erūpat. lib. j. c. iiij. Et sunt nonnulli q eximia ꝑturum dona pcipiunt & ꝓ exercitatione cæterorū magnis muneribus exaltant qui nimirū culmen regiminū si vocati suscipere renuūt ipsa tibi plerūq; dona adimūt: q̄ nō ꝓ se tm̄ sed etiā ꝓ alijs accæperūt: q si districte iudicent de tantis ꝓculdubio rei sunt quātis venientes ad publicū prodesse potuerūt. lib. j. c. v. Et sunt nonnulli q ex sola humilitate refugiunt: ne eis quibus se impares ęstimant præferanetur. quoꝝ profecto humilitas si cęteris quoq; virtutibꝰ cingit. tūc ante oculos dei veracis est cum ad respondendū hoc qđ vtiliter subire pcipitur ꝓtinax non est. &. j. Si iam donis ꝑuētus est: quibus & alijs prosit: ex corde debet fugere & inuitus obedire. ca. j. lib. vj. Plerumq; hi q subire pastorale magisterium cupiunt. non nulla quoq; bona opera aīa ꝓponūt: & q̄uis hoc elatiōis intentione appetant. operaturos tñ se magna pertractant. &. j. Necesse est vt cum cogitatio extra vsum ducit: protinus mentis oculus ad opera transacta reuocet. Ac pensęt vnusquisq; qd subiectus egerit: & repēte cognoscet si prælatus bona agere q̄ ꝓposuit possit: qa nequaq; valet in culmine humilitatē discere: q in imis positus non desinit subire. lib. j. c. ix. Ille igit modis oibus debet ad exēplū bene viuendi ꝓtrahi: q cūctis carnis passionibus moriens iam spūaliter viuit: q mūdi ꝑspera posponit: q nulla aduersa pertimescit: q̄ sola interna desiderat: cuius intentioni bene cōgruens

cōgruens nec oīno ꝙ imbecillitatē corpis nec valde ꝙ otu meliam spūs repugnat: q ad aliena cupiēda nō ducit: sed propria largit: q per pietatis viscera citius ad ignoscendū flectit: nūq; plus q̄ deceat ab arce rectitudinis inclinatur: q nulla illicita ppetrat: sed ꝓpetrata ab alijs vt ꝓpria deplorat. Qui ex affectu cordis alienę infirmitati compatit: sicq; in bonis ꝓximi sicut in suis ꝓfectibus lętat. Qui ita se imitabilē cæteris cūctis q̄ agit insinuat: vt inter eos non habeat qđ ſaltem de trāsactis erubescat. Qui sic ſtudet viuere vt ꝓximoꝝ corda arētia doctrinæ valeat influentijs irrigare. Qui oīonis vſu & experimēto iam didicit ꝙ obtinere a dño qđ̄ popoſcerit poſſit: cui ꝓ effectus vocem iā ſpāliter dr̄. adhuc te loquente dicam. ecce assum. li. j. c. x.

§. V. QVALEM DEBET PRELATVS

se exhibere in regimine. no. ex. ij. li. pastoral. Ca. j. Tantum debet actionē populi trāscendere vita ꝑsulis quātū distare ſolet a grege vita pastoris. Rector semp cogitatiōe fit mūdus quatenus nulla hūc immūditia polluat q hoc suscepit officiū vt in alienis cordibꝰ pollutiōis maculas tergat qa necesse est vt esse mūda studeat manus: quæ diluere sordes curat. Ca. ij. Sit rector opatione ꝑcipuus: vt vitę viā subditis viuendo denuntiet. & grex q pastoris vocē moreſq; sequit ꝓ exēpla meli? q̄ ꝑba gradiat: blandimēta mūdi respectu intimo terrore despiciat. Terrores aūt considerato internæ dulcedinis blādimēto cōtēnat. Ca. iij. Sit rector discreta? in silētio: ne aut tacēda ꝓferat aut ꝓferēda reticescat nam sicut incauta locutio merorē ptrahit ita indiscretum silentium hos q eruditi poterāt in errore de relinquit. Ca. iiij. Sit rector singulis cōpassione ꝓximus prę cunctis cōtēplatione ſuſpensus. vt p pietatis viscera in se infirmitatē cęterorū trāsferat: & p speculationis altitudinē semetipm inuisibilia appetēdo trāscēdat. Ne aut alta appetēs proximoꝝ infirma despiciat. aut infirmis proximoꝝ cōgruens appetere alta dereliquat. Ca. v. Sit rector bene agētibus p humilitatem socius: cōtra delinquētiū vitia p iustitię zelū erectus: vt bonis in nullo se ꝑferat. & cū prauoꝝ culpa exigit pātem. ꝓrinus sui prioratus agnoscat. quatenus & honore suppreſſo æqualē se subditis bene viuentibus deputet & erga puersos iura rectitudinis nō exercere formidet. Ca. vj. Sit rector internoꝝ curā ī exterioꝝ occupatiōe non minuēs: exterioꝝ ꝓuidentiā in internoꝝ solicitudine non relinquēs. ne aut exterioribꝰ dedit? ab intimis corruat aut solis interioribus occupatus: q̄ foris debet ꝓximis non impēdat. Sæpe nonnulli velut obliti q fratribus aīaꝝ cā ꝓlati sunt: toto cordis adnixu sæcularibus curis inseruiunt hę cum adsunt. se agere exultant. ad has etiam cū desunt diebꝰ ac noctibꝰ cogitationis turbidæ ęstibꝰ anhelāt. At contra nōnulli gregis custodiā suscipiunt. sed sic sibimet vacare spūalia appetunt. vt rebꝰ exterioribꝰ nullatenꝰ occupent: q dū curare corpa fundit? negligūt: subditoꝝ necessitatibus minime succurrūt. quoꝝ nimirū pdicatio plærūq; despicit. qa dū deliquētiū fāā corripiūt: sed tñ eis necessaria pñtis vitæ cū pñt nō tribuūt: nequaq; libēter audiuntur. Ca. vij. Rector solicitus inuigilet ne hunc cupido placendi hoibus pulset. ne cū studiose interiora penetrat: cū ꝙide exteriora subministrat se magis a subditis diligi q̄ veritatem quęrat: ne cū bonis actibus a mūdo videt alienꝰ hunc autori reddat extraneū amor suus. Hostis nāq; redēptoris q̄ ꝓ recta opa q̄ facit eiꝰ vice ab ecclia amari cōcupiscit qa adulterinę cogitationis reus est: si placere puer ſponſę oculis appetit: per quem ſpōsus dona transmisit. Qui nimirū amor ꝓpri? cum rectoris mentem cœperit aliquando hāc inordinate ad mollicie? aliqn ꝙo ad asperitatē rapit. In mollicię videlicet cum peccantes subditos recipit: ne erga hunc eoꝝ dilectio torpeat corripere nō ꝓsumit. nōnūq; vero subditorum errata quę increpare debuerat adulationibus demulcet. Quos vero nil valere contra se cōspicit hos nimirum asperitate semper rigidę inuētiōis premunt nunq; clementer monēt: sed & illicita q̄ faciunt nolunt vt aliqs cōtradicat. Rectores vero boni dum priuato amore diligere se nesciunt: libere puritatis ꝙbum a subditis obsequiū humilitatis credūt. Sed inter hęc necesse est vt cura regiminis tāti moderaminis arte temperet: quatenus subditorum mens cū quædam recte sentire potuerit sic in vocis libertatem ꝓdeat vt tñ libertas in superbiam non erūpat. Ne dū fortasse immoderatius linguę eius libertas cōcedit vitæ ab his humilitas amittatur. Sciēdū quoq; ꝙ oporteat vt rectores bonis placere hominibus apperant sed vt suæ ęstimationis dulcedine ꝓximos in affectū veritatis trahāt non vt se amari desiderent sed vt dilectionē suam quādā viam faciant in auditorib? ad amorē conditoris. Ca. viij. Scire etiā rector debet ꝙ plerūq; vita ꝙ virtutes esse mētiunt. Nam si plimonię nomine se tenacia palliat: & effusio sub appellatione largitatis occultat remissio pietas: & ira zelus ęstimatur & hmōi. ca. ix.

§. VI. DE DISCRETIONE CORRECTIONIS & zelo admonitionis.

Sciendū q̄ aliqn subiectoꝝ vitia prudēter dissimulāda sunt, sed qa dissimulāt indicāda. vt cū delinquens & deprehēdi se cognoscit & ꝓpter has quas in se tacite tolerari cōsiderat augere culpas erubescat sec; se iudice puniat. quē sibi apud se rectoris patientia clementer excusat. Nōnulla ꝙo vel aperte cognita mature toleranda sunt vt cum videlicet rerum minime oportunitas congruit vt apte corrigant. Nam secta immature vulnera vlterius inferuescunt. Sed cū ips subditis ad correctionem quęrit sub ipso culparum pondere patientia ꝑsul exercet. Nonnulla aūt sunt subtiliter occulta pcrutanda vt quibusdam signis erūpentibus rector in subditorū mēte omne quod clausum latet inueniat & interueniente correctionis articulo ex minimis maiora cognoscat. Nōnulla aūt sunt leniter arguenda. nam cum non malitia sed sola ignorantia vel infirmitate peccat, ꝑfecto necesse est vt magno mo deramine ipsa delicti correctio rēperet. Cūcti em̄ correctionis nr̄æ infirmitatibus subiacemus. Ex se ergo quilibet debet colligere qualiter alienæ hūc oporteat ibecillitati misereri. Debitū etiā rectoris est supnę patrię gloriā p vocē prędicationis ostendere. quāta in hmōi vitę itinere tentamenta antiqui hostis lateant aperire. Et subditoꝝ male fida quæ tolerari leuiter nō debent: cum magna zeli asperitate corrigere: ne si minus ꝏ culpas accēditur culparū oīm reus ipse teneat. Et non solum debent innotescere qualiter vitia impugnent: verū etiā quō custoditæ nos virtutes roborent. Sed sciendū cum ad increpationem se mens doctoris exaſperat difficile valde est vt aliquid aliqn qđ dicere nō debuit erūpat. Cūq; ĩrepatio moderata accēdit: corda delinquētium in desperationē deprimunt. Vñ necesse est vt cū rector subditoꝝ mētes plus q̄ debuit se ꝑcussisse cōsiderat apud se semp p pniam recurrat. Ca. x.

§. VII. DEBET ETIAM PASTOR DIVERSIS modis admonere subditos seu pplos. nō vna eadęq; cūctis exhortatio congruit: qa nec cūctos par moꝝ qualitas astringit. Sæpe nāq; alijs afficiunt q̄ alijs prosunt qa & plærūq; herbæ q̄ hęc aialia nutriūt alia occidūt & lenis, fibilus equos mitigat. catulos instigat. & medicamētū qđ hoc morbū imminuit alteri vires iūgit. Et panis q vitam fortiū roborat paruulos; necat. Pro qualitate igit audientium formari debet forma & sermo doctoꝝ. vt & singulis cōgruat & tñ a cōis ædificationis arte nūq; recedat. Quid em̄ sunt intentę mētes auditoꝝ nisi (vt ita dixerim) quędā in cithara tensiones fratæ cordarum: quas tāgenti artifex vt non sibimetipsis dissimile canticū faciant dissimiliter pulsat: & idcirco chordæ cōsonā modulationē reddūt qa non vno quidē plectro sed vno impulsu feruntꝰ. Vñ & doctor qſq; vt in vna cūctos ꝙute charitatis ædificet: ex vna doctrina nō vna eadęq; exhortatione tāgere corda audientiū debet. aliter nāq; viri aliter admonēdę sunt fœminę aliter iuuenes: aliter senes: aliter inopes: aliter locupletes &c. li. iij. c. j. Tāta aut̄ arte vox tēperāda est vt cū diuersa sint auditoꝝ vitia: & singulis inueniat congrua: & tñ sibimet ipsi non sit diuisa vt inter passiones medias vno quidem ductu transeat: sed more bicipitis gladij tumores cogitationum carnaliū ex diuerso latere incidat. quatinꝰ sic sup bis ꝑdicet humilitas: vt tñ timidis non augeat metus: sic timidis infundat autoritas: vt tñ supbis non crescat effrenatio sic otiosis ac torpentibus ꝑdicet solicitudo boni operis vt tamen inquietis immoderata licentia non augeat actiōis: sic inquietis ponat modus vt tñ otiosis non fiat torpor securus. sic ab imparientibus extinguat ira: vt tñ remissis aculeibus non crescat negligētia. Sic lenes accedantur ad zelum vt tñ iracundis non addat incendium. ex. ij. lib. ca. iij. Et grauis quidē prædicatori labor est in cōis prædicatiōis

voce ad occultos singulos mot⁹ causasq; vigilare. Multo tñ acriori labore fatigat q̃ vni & cõtrarijs vitijs seruienti p̃dicare cõpellit. Plærũq; cñ quis lætę nimis cõspersionis existit: sed tñ eũ repẽre aborta tristitia immaniter depmit. Curãdũ itaq; p̃dicatori est quatinus sic tergat tristitia quę venit ex tpe vt non augeatur lætitia q̃ suppetit ex cõsperſione: vt tñ nõ crescat tristitia q̃ venit ex tpe &c. Quid aũt mirũ si medici mentiũ ista custodiunt: dũ tanta discretiõis arte se cẽperãt q nõ corda sed corpa medẽt? Sed qa plęrũq; dũ duos⁹ vitiorum lãguor irruit hoc leuius illud fortasse grauius premit: ei nimirũ vitio rectius sub celeritate subuenit: p qd festine ad interitũ trãdit. Et si hoc a vicina mor te restringi nõ pot nisi illud etiã qd existit ꝓriũ crescat: tolerandũ p̃dicatori est: vt per exhortationẽ suã artificioso moderamine vnum patiatur crescere quatin⁹ possit aliud a vicina morte retinere, c. xxxix. & seq̃n. li. iiij. ti. fi. sic dicit. Pulchrũ depinxit hoiem pictor fœdus. Grego. () hoc rite a rectore agit si supnæ formidinis & dilectionis spũ affla tus: studiose quotidie sacri eloquij præcepta meditet vt in eo vim solicitudinis & erga cœlestẽ vitã, puidę circũspectionis quã humanæ cõuersationis vsus indesinenter destruit diuinę admonitiõis yba restaurant. Et qa ad vetusta tem vitæ p̃ societatẽ sæculariũ ducit ad amorẽ semp spũa lis patriæ aspiratione renouet. Valde nãq; inter humana ẏba cor desluit cũ indubitanter cõstet: qa exterius occupationũ tumultibus impulsum a semetipso corruat: studere incessanter debet vt p eruditiõis studiũ resurgat: hic est eñ q̃ prælatum gregi discipulũ Paulus admonet dicẽs. 1. Timo. c. iiij. Dum venio attende lectioni. hoc de. iiij. li5. ca. fi. Otium sctñ q̃rit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: qua sarcinã si nullus imponit per cipiendæ atq; intuendę vacãdũ est veritati: si aũt imponit suscipiẽda est: p necessitatẽ charitatis desiderãda ẽ. Sed nec sic otio ẏtatis dilectio deserẽda est: ne subtrahat illa suauitas & opprimat iusta necessitas. Aug. vij. q. j. q̃ epatum. Et qa sæpe dum p̃dicatio modis cõgruentibus vbertim fundit apud semetipm de ostensione sui occulta lætitia loquẽtis anim⁹ subleuat: magna cura necesse est vt timoris laceratione se mordeat: ne q̃ alioꝝ vulnera medẽdo ad salutẽ reuocat ipse p negligẽtia sue salutis intumescat ne. p. ximos iuuãdo se deseratine alios erigens, cadat. Nã gbusq; sępe magnitudo ẏrutis occasio pditiõis fuit. vt cũ de cõfidentia viriũ inordinate securi sunt p negligentiam inordinate morerent. Hęc de li5. iiij. pastoral. Greg. c. j.

§. VIII. DE ARCHIPRESBYTERIS:

decanis & alijs curatis qd ptineat ad curam quam habẽt. Sup hoc Io. an. in nouel. de pœ. & re. ois. allegat Hostiẽ. sic Cura diffiniẽtẽ curã. Cura est vigil onerosa ac solicita custodia qd est, animarũ cõmissa alicui vt curet ne pereãt: sed saluentur q̃ cõpetit ex lege vel cõmissione canonica aut consuetudine seu p̃scriptione p sedẽ aplicã nõ improbata. Hæc aũt ex diuersis iuribus colligunt. Vñ dicit. Cura est vigil onerosa ac solicita custodia animaꝝ. hoc colligit ex eo qd legit de æta. & quali. c. intellexim⁹. viij. q. j. q epatũ. & alijs iuribus cõmissa alicui vt curet ne pereãt &c. instruẽdo. s. sibi p̃missos in fide & morib⁹. necnõ de vitijs fugiẽdis ac virtutib⁹ & bonis opibus exercẽdis. vt patet. x. q. j. placuit. & in eo qd no. de vita & ho. cle. vt gsq;. ex quo sequit q̃ si malevl negligẽter curet obligat deo. ar. ifti. de inuti. fti. §. si qs, cũ exinde teneat reddere rõnẽ. vt de offi. ordi. irrefragabili. & de sta. mo. cũ ad monasteriũ. Hoc aũt debet curare p̃dictis modis: necnõ visitãdo: corrigẽdo: puniẽdo: sacramenta ecclesiastica exhibẽdo, vt de elec. dudũ. & de pœ. & re. c. cũ infirmitas. Caueat igitur q̃ semp hãc obligationẽ pręocu lis habeat. nec reperiat negligẽs dormiens vel dormitans Vnde. Pẽ. cxx. Non dormitabit nec̃ dormiet qui custodit Israel, nec mire q̃ sicut dicit bea. Bernñ. Non dormitat nec dormit q impugnat Israel. Ideo curato dr Prouer. vj. Filij si spoponderis p amico tuo, defixisti apud extraneũ manũ tuam id est opus solicitudinis, illa queat⁹ es verbis oris tui. Et sequit. Teipsum libera: discurre: festina: suscita amicũ tuum: ne dederis somnum oculis tuis: nec dormitent palpebræ tuæ. Qđ si hoc diligẽter seruauerit: esto q̃ ꝑrer duritiam plæbis non ꝑticiat tutus erit. vt ꝑbatur. xl iij. dist. sit rector. &. c. ephesijs. Sed non omittat sæculare brachium in uocare: esto q̃ pctõres sine effusione sanguinis nequeant coarctari vt de homi. postulasti. q̃ cõpetit ex lege scripta siue iure communi, sicut patet in ẽpis. vt de offi. ordi. cõq; rente. & prælatis q̃ p electionẽ creantur. etiam rectoribus eccl'iarũ parochialiũ ex quo sunt autoritate sui iudicis instituti. vt hic patet. de offi. archi. cum satis. & in alijs pluribus. Notandũ q̃ hmõi cura extẽdit ad oẽs habitantes infra limites p̃dict⁹: qua rõne & ꝑcubus spũales exinde p uenientes ꝓcipiunt in vsus necessarios cõuertendos. vt de paro. c. sup eo. nisi in aliquib⁹ obstet consuetudo. vt eũ de deci. cũ sint hoies. Hi aũt limites quãtum ad parochias, p dispositione ẽporum extẽdi pñt ex cã & restringi vt legit de excel. ꝑla. c. sicut. Et de hac cura tenent curati reddere rõnem sicut legit de priuilegijs. c. iij. vel cõmissiõe canonica ab eõ gñaliter vel spãliter facta sicut patet in archidia. de offi. archi. ca. fi. & in vicarijs eccl'arum ꝑpetuis. vt de offi. vica. ad hæc. Et etiã ex cã ad tps cõstitutis. vt de ap. puenit vel a papa p priuilegiũ gñale vel spãle: vel p compositionẽ ex certa scientia cõfirmatã. vt de trãsac. veniens. aut consuetudine seu p̃scriptiõe. Nam & metropolitani in sua & etiam in aliena ꝓuincia. & epi in aliẽnis dioce. & abbates: & archidiaconi: & capellani: & sil'es iura epalia & pochia lẽ curã ad hmõi ptinẽtia inquãtũ ista pñt in eos cadere per ꝓsuetudinem & p p̃scriptionẽ acgrunt sicut de consuetudi ne ꝑbat in eo qd legit de elec. dudũ. & de p̃script. auditis. Et aliqd dicunt q̃ p cõpositionẽ nõ acqrit cura nisi sit per aplicã sedẽ approbata: qbus non assentimus qa iura cõtra dicũt. Sed quãtũ ad psonã priuatã bene reprobat cõsuetudo vt nec curã acgrat ex ꝓsuetudine: nec sibi eligãt ꝓfessorẽ. Hęc oia Ioan. an. in nouel. Querit an abbas vel alius inferior eõ possit p̃scribere in institutionẽ. f. in eccl'is & dare curam aiarum? Circa hoc repitur q̃ dã consiliũ ad hmõi materiam ꝓpositum datum p dñm Recuperũ eximiũ doc. cui assentit Io. an. in casu infra scripto, cõsultus. Qd dã monasteriũ est sitũ in dioceſi Nucerina: & ei epali iure subiectũ hoc monasteriũ habet sub se capellas vna cũ cura ppli'a & cũ omni administratione: abbas prędictus est cõsuetus cõ cedere & eis instituere rectores, & hoc a tãto tempore cuiꝰ ꝓtrarij memoria non existit. Eps Nucerinus asserẽs q̃ nullus alius q̃ ipse in sua dioceſi pot curã cõmittere populi et aiarum monet p lras oẽs & singulos clericos suæ ciuitatis & dioceſis cuiuscũq; cõditionis existant habẽtes ecclesias curatas cuius curæ commissionem ab eo adepti nõ essent: sed ab alijs de facto: cum de iure non possent eas accẽpere, q̃ non debeant se intromittere nisi eã ab ipso primo recipiant: & si nõ destiterint ab ipsa cura, infra mẽsem fert in eos sniam excõicationis. Capellani ecclesiarum dicti monasterij ad p̃dicta se nõ teneri dicũt tum rõne dicte cõsuetudinis: tũ rõne cuiusdã sniæ late ꝑ iter epm Nucerinũ ex vna parte: & dictũ monasteriũ & eius capellas ex alia a quodã subdelegato cuiusdã cardinalis papę delegati & arbitro et commissario electo a dictis partibus. In qua cã dicũt dicti doctores, q̃ capellani dictarum ecclesiarum monasterij dicte monitiõi epi Nucerini nõ tenent parere, quia ꝑmopi. glossatoris sola cõsuetudo præscripta pot abbati hanc iurisdictionem tribuere q̃ possit committere curam aiarũ vt no. de offi. archid. ca. cum satis. licet ibi Hosti. contradicat. cuius Hosti. opinio est contra obseruãtiã totius Italię vbi archipresbyteri siue plebani in capellis suis. i. ecclesijs quę sunt sub sua plebania instituunt in spũalibus & tpalibus episcopo nullo requisito. Et minime sunt imitanda quæ certam & longam interꝑtationem habuerunt. ff. de lega. I. minime. Nec obstat dicta decretalis, quę dicit obẽtu alicui us ꝓsuetudinis: qa illa pot intelligi nisi sit tanti tpis cuius memoria non extat in ꝓrium: qa talis consuetudo: licet sit contra ius: non regrit titulũ. de p̃script. c. j. li5. vj. qui loco constituti habẽt. ff. de aqua quoti. & ẽsti. l. hoc iure. Præterea saltẽ negari non pot quin p illam sniam saltẽ pareat titulus presc̃ribẽdi illã libertatẽ. Pręterea qđ dr ī. c. cum satis. pot intelligi de mandato epi generali. sicut dicit canon. q̃ consecrationes episcoporum debent fieri autoritate aplica & consecrationes basilicaꝝ. Primum patet dist. lxiij. cõsecrationes. Sed ꝑm patet de consẽ. dist. j. ꝑcepta. & sequẽ. facit ad hoc qđ no. Ioã. dist. lxx. sctoꝝ. circa fi. glos. magnæ. Præterea eo ipso q̃ eps scit talẽ consuetudinem & patitur: videtur dare licentiam: sicut in casu valde simili notat Archid. xvj. q. j. c. j. & addit Io. an. in consilio ad idem nec p̃ abdicatur ab episcopo dominium curæ: si ille male regit vel si

vel si ppls ab eõ ipso requirit quę sunt curæ: cum ponat nec abbatẽ nec rectorẽ nec pplm exemptos. Item si plena exẽptio cleri & populi ꝑ epm pot haberi per prescriptionẽ sicut p priuilegiũ: sufficiat. de priuil. c. ex pte. qa ista cærimonia q̃ cõsistit in verbo & est minima pars exemptionis p̃scribi nõ pot. Hãc sniam doctorũ doctor sequit Frãcis. de Zab. & plures alij doctores collegij canonistaꝝ vniuersitatis Florẽtinę cõsulti in sili casu dicẽtes. Cõcludimus q̃ licet de iure cõi institutio maxime autorizabilis curæ spectet ad epm, vt de hæreti. cũ ex iniũcto. cũ cõcor. ex iure tñ spãli spectare pot ad minores eõ. de offi. deleg. sup eo. de presc̃rip. auditis. Ex spãli iure dicas cõsuetudinis p̃scriptæ vel etiam ex priuilegio. Pot tñ circa hoc ius quærendũ cõcurrere simul priuilegiũ & p̃scriptio. vt de p̃scrip. auditis. nec excludũt ab hoc iure abbatissa & monialis propter cõditionem sexus vel fragilitatis: immo hmõi & multoꝝ similium sunt capaces de qbus sufficiat remittere ad notabilem glo. Ber. in. c. dilecta. de maio. & obe. Et in p̃dicto casu f. cum monasteriũ vel plębanat⁹ nõ sit exẽptus pot epus vi sitare illas eccl'ias ī qbus abbates seu plębani de antiq̃ cõ suetudine institutũ rectores. ar. de cẽsi. cum venerabilis. nã licet spũalia ꝓcesserit abbati: visitationẽ tñ reseruasse vide tur. qđ dic vt notat de dona. pastoralis. Et si cõcurrãt ãbo eps præferr. nisi aliud obtineãt de cõsuetudine spãli. Vbi etiã sciẽdũ q̃ si monasteriũ vel etiã plębania sint exẽpta: p̃ dictã tñ exẽptionẽ nõ sunt exẽpti parochiani nisi i priuilegio exẽptiõis hoc haberẽt. Vñ in his retinet eps oia iura. Dabit g̃ pñas publicas, & chrismabit: & altaria ꝓsecrabit & hmõi & idulgẽtias &c. Decimas aũt habebit plębanus. vel qui prius habebat eps vel alius: nihil em̃ iuris accrescit vel decrescit in hoc laicis. xvj. q. j. si qs laic⁹, ex quo populus non est exẽpt⁹, vt no. Io. an. de priuil. cum ꝑsonę. lib. vj. in nouel. vbi dicit q̃ qñ populus nõ est exẽpt⁹: licet eccl'ia sit exẽpta curabit populũ episcopus. x. q. j. regenda.

§. IX. NEMO DEINCEPS PAROCHIALẽ ecclesiam alicui nõ cõstituto in ætate legitima & facerdotio commendare ꝑsumat: nec tali etiã nisi vnã & euidenti necessitate vel vtilitate ipsius eccl'iæ suadẽte. hmõi aũt cõmendã, vt premittit rite factã declaram⁹ vltra semestris tẽporis spatiũ nõ durare. Statuẽtes si qd secus de commẽdis, ecclesiarũ parochialiũ actum fuerit esse irritum ipso iure. Grego. x. in concilio Lugdunẽsi. de elec. nemo, lib. vj. Sup quo. c. Io. an. in glo. dicit. q̃ cõmẽdare dr multipl⁹, aliquando idẽ est qđ deponere, vt. xxij. q. ij. ne quis aliqñ p. honoratiõe & laudatione, iuxta illud. ij. Cor. x. Nõ em̃ q̃ seipm commẽdat ille, ꝑbat⁹ est &c. sed hic aliter sumitur, f. prout importat custodiam eccl'iæ alicui cõmissam. Et circa hmõi cõmendam mouet aliquas quęstiũculas ipse Io. & soluit in gl. Et primo quæritur: vtrũ talis commẽdatarius sit ꝑlatus. Et dicit q̃ nõ, sed tantũ, ꝓcurator; habet tñ legitimam administrationẽ. xxj. q. j. relatio, & hoc intelligas cũ debito modo sit. f. prout hic dr. Secũdo quærit, an talis faciat fructus suos. dicit q̃ nõ ꝑm Bart. quia custos est. ius in ec clesia habet. tamẽ tenet Archid. q̃ vbi eccl'ia indiget potest talis præsentare clericũ ordinandũ ad titulum talis ecclesiæ vt de iurepa. postulasti. nec etiã ī fructib⁹ ius habet nisi ad colligendum gubernandum & prouidendũ sibi & ministris: & quod superest in vtilitatẽ ecclesiæ conuertendũ: sicut & de visitatore dr dist. lx. obitũ. & h̃ tenet Hosti. sed contrarium fit de facto, Sed nunquid talem commendatam ecclesiã impetrans tenetur de commẽda facere mẽtionẽ: dicit q̃ sic, ar. de cõcess. prębẽ. cũ nostris. Sed nũquid ad talẽ commendam patronus vocabit: dic q̃ sic ꝑm Inno, Hostien. & Bar. ar. xvj. q. vij. filijs. Idẽ in alijs q̃ ex tali commenda ledũtur. si autem fuerint contumaces vltra ius non audientur, sed nunquid per ordinarium conferri interim poterit dũ durat cõmenda vel reuocari: Rñ. dic q̃ non ꝑm Bar. nisi cesset causa ex qua facta fuerat. ar. devo. c. magnæ. Sed quid si concessum fuerit eõ q̃ vsq; ad certũ tps fructus vacantium ecclesiarum percipere possit: nũquid prętextu talis indulgentiæ fructus beneficij commendati poterit retinere: Rñ. non ꝑm Guil. cũ commenda ius tribuat vt. s̃. dixi. Et q̃uis quidã dicant q̃ eps commendare poterit tãtũ vsq; ad illud tps quo pot cõferre. f. vsq; ad, vj. mẽses. tũc ꝑm Guil. est falsum. si em̃ sccꝰa vel tertia die post vacationẽ cõmẽdaret nõ duraret cõmẽda per sex mẽses quod tamẽ pot p hanc cõstitutionem. Si igit vltima die sex mẽsium g̃ sibi cõcessi sunt ad, puidendũ fiat commenda dura bit cõmẽda: & hoc dicit cõstitutio hęc. caueat tñ ordinari⁹ vt priusq; totũ tps suũ labatur cõmendã faciat: qa postea facere nõ poterit. ar. de offi. deleg. de causis. vl' dicꝰ etiã il lo finito q̃ eã poterit ꝓmendare alicui custodiẽdã & saluãdam donec superior, puideat. de appel. cum teneamur. Sed nũquid finitis sex mẽsibus poterit ordinarius eandẽ iterato eidẽ psonę vel alteri commẽdare? Videtur q̃ sic ex causa lis hic expressis: qa tps Lateranẽsis cõcilij non currit pendẽte commẽda ex causa facta. Sed certe mens huius cõstitutionis cõtra dicit: al's fraus ei fieri posset & perpetuo fieri, arg. de diuor. quãto vel distingue, vtrũ cõmẽda fiat intuitu ecclẽ vl' psonæ. vt. s̃. Facta intuitu ecclẽ. i. ei⁹ vtilitate: puta ad reparandam teneat: facta intuitu personę: id est vtilitate eius: vt inde fructum percipiat: & non teneat. Sed nũ quid expirat commẽda morte cõmẽdantis? Rñ. ꝑm Guil. non. vt de cõmo. c. j. Sed nunqd pot habere plures commẽdatas? Rñ. sicut duas ecclesias curatas ꝑm titulum hñe non pot ita nec curatos in commendã. vt hic patet nisi ex dispẽsatione papę in vtroq; casu: sed vnã intitulatã & vnã cõmẽdatã curatas ab ordinario hñe pot ꝑm antiquũ ius. xxj. q. j. q plures. sed cũ hac moderatione huius. c.

TITVLVS. XX. DE STATV EPISCOporum: archieporum & patriarcharum.

¶ Epi debent tria habere ad sui honorem. Cap. I.

TRO PATRIBVS TVIS NATI sunt tibi filij, constitues eos principes sup oẽm terram memores erunt nois tui dñe. Pś. xliij. hęc ẏba psal. exponit Aug. ꝑ epis, dicti. lxviij. quorũ sic dicens. Patres missi sunt apostoli. pro apostolis filij nati sunt: & constituti sunt epi: ipsa ecclia patres illos appellat. s. eos: ipsa illos genuit: & ipsa illos cõstituit in sedib⁹ patrũ. Non ergo te putes desertã: quia non vides Petrum: qa non vides Paulum: qa non vides p quos nata es de prole tua creuit tibi paternitas. Filios genuit: ecclesia constituit eos principes ꝑ patribus suis sup oẽm terram. Hęc ibi. Vbi tria possunt notari de epis in ipsa autoritate. Pẽ, inducta. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij &c.

¶ Primum est q̃ debent habere vitæ sanctitatem: ibi. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.

¶ Sccm est q̃ debẽt habere curæ ptãt: ibi. Constitues eos principes super omnem terram.

¶ Tertiũ est q̃ debẽt afferre ecclesiæ vtilitatem: ibi. Memores erunt nominis tui.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM. SICVT

filius naturalis corporaliter vt in pluribus patrissat: ita et filius spũalis debet mores bonos patrũ imitari. ꝑm illud salvatoris, Io. viij. Si filij Abrahæ estis: opa Abrahæ facite. Epi ergo cum dicant filij apl'oꝝ ꝑm expositionem datã ab Augustino patris. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: debẽt ergo imitari, & hoc est qđ dicit Hiero. di. xl, non est. Non est facile stare in loco Petri & Pauli: & tenere cathedrã regnãtium cũ xpo. Non sctorum filij sunt q̃ tenẽt loca sctorum: sed q̃ exercent opa eoꝝ. Et idẽ sup Michęã. Si in apl'oꝝ loco sum⁹: nõ solum sermonẽ eorũ imitemur: sed cõuersationẽ & abstinẽtiã. di. xxxv. ecclẽ. Idẽ ad Heliodoꝝ. Nõ oẽs epi sunt epi, s. merito & re. Attende Petrum. Iudã cõsidera. Stephanũ suscipe. Nicolaũ respice. nõ facit ecclesiastica dignitas christianũ. Cornelij⁹ Centurio adhuc Ethnic⁹ donos sctũ spũs mundat ꝑ sbyteros puer Daniel iudicat: in fatuatum sal ad nihilũ, pdest: nisi vt, ꝑiciat foras & a porcis cõculcet. ij. q. vij. nõ oẽs. & Aug. q. eadẽ. qui nec regiminis inse rõnem habuit: nec sua delicta deterſit: nec filioꝝ crimẽ correxit: canis impudic⁹ magis dicẽd⁹ est q̃ eps. Debẽt ergo ipsi esse imitatores patrũ suoꝝ. i. apl'oꝝ in oi sẽritate, vt: pascẽtes nõ semetipos vt mali pastores q̃ aliud nõ quęrunt ab ouibus nisi lanam & lac. Cõtra quos inuehit dñs ꝑ Ezechielẽ, ppheta. Ezechi. xxxiiij. sed debẽt pascere exemplo bonæ vitæ gregẽ suum. ꝑm illd'. j. Pe. v. Pascite eũ q̃ ī vobis ẽ gregẽ nõ turpis lucri gra: nec̃q; quasi dñantes ī cleros: sed forma facti gregis ex aio. Oẽs illas ꝓditiões virtuosas quas ponit apl's. j. Timo. iij. Oportet epm ee sine crimine &c. Expositionẽ aũt illoꝝ habes. s̃. in titu. de clericis in

prin. Et vt dicit Greg. diſſe. ℈ morem. Nihil in ẽpali ceruice ſplẽdidũ fulgere ℈ humilitas: preterq̃ ℈ & cõpaſſionẽ ad deliquẽtes & ſcripture ad poenitẽtes debet hre. Vñ Amb. de pœ. dist. ij. ſerpẽs. iſtic. Paſtor ille euãgelic⁹ lapſum ouẽ vexiſſe legit nõ abieciſſe. Debet em̃ iuſtitiã tẽperare mode ratio. Nam quẽadmodũ tibi curandus p̃beat: quẽ faſtidio habeas: ℊ ℈ pniſe nõ cõpaſſioi ſuo medico poſſet futurꝰ. Et ꝓpterea dixit Greg. dñm pmiſiſſe paſtorẽ eccl̃e Petri nggare Chriſtum: vt in ſua culpa diſceret ℈ miſericorditer alienam infirmitatẽ toleraret. di. l. cõſiderãdũ. Demũ diligenter attẽdere debet q̃ſ ait Aug. ſcribẽs ad Valeriũ ẽpm ſuum. diſt. xl. ante oĩa. Ante oĩa peto vt cogiter religioſa prudẽtia tua nihil eſſe in hac vita & maxime hoc in tpe facilius: leui⁹: & hoibus accæptabilius epi aut p̃ſbyteri: aut diaconi officio. Sed ſi pſunctorie. i. negligenter arq̃ adulatorie res agat: nihil apud deũ miſerius triſtius & damnabilius. Itẽ nihil eſſe in hac vita & maxime hoc tempore difficilius: laborioſius: & periculoſius epi preſbyteri vel diaconi officio. Sed apud deum nihil beatius ſi eo modo miniſtetur quo noſter impator iubet. Cum ergo epiſcopo ſiliꝰ dicanꝫ apl̃oꝝ ſm illud. Pro patrib⁹ tuis &c. eos imitentur. Obſeruanda eſt erga eos diſtinctio: quã ponit Augu. xxiij. q. iij. tres pſonas. vbi ait. Tres pſonas dixit dñs: & debem⁹ illas inueſtigare in euãgelio. ſ. Ioan. x. paſtoris & mercenarij & furis. Diligendus eſt paſtor. ſ. bonus. tolerandus eſt mercenarius. ſ. mal⁹ prelatus. cauendus eſt latro q̃. ſ. non canonice adeptus eſt eccleſiam.

§. II. QVANTVM AD SECVNDAM

Partẽ. ſ. ptãtem ſeu autoritatẽ curæ ſibi cõmiſſe hoc ex eo qđ ſubdit. Cõſtitues eos pricipes. i. rectores ptãtem hñtes ſup oẽm terram. i. ſup oẽs ciuitates mũdi diuerſis locis diuerſos eꝑos deputãdo. Nam in Italia. Alemãnia. & in Frãcia. & in hiſpania. & Anglia ſunt epi nunc & olim erant etiã in Africa. & in Syria. & in Aſia. & in India erãt epi. vt patet ex ÿbis Hiero. dicẽtis. Et africa & pſis & Oriens & India vnũ xp̃m adorant. diſt. xciij. legim⁹. q̃ tñ nationes receſſerunt a fide. Principes autem cõſtituti ſunt epi ſup dioceſes ſuas principal⁹ quãtũ ad ptãtem ſpãlẽ iudicãdi de eis. Vnde & de quolibet põtifice cãtaſ illud Eccl. xlv. principem fecit illũ dñs vt ſit illi ſacerdotũ dignitas in eternum. Epi em̃ nõ in caſtellis nec in modicis ciuitatib⁹ debẽt inſtitui ne vilefcat nom̃ epi. vt dicit Anaclet⁹ papa di. lxxx. epi. Diſtinctionẽ aũt eꝑoꝝ: vt. ſ. aliqui dicanꝫ epi alij archiepi ſeu metropolitani qđ idẽ eſt. alij primates ſeu pñar chiepi ſeu metropolitani qđ idẽ eſt. alij primates ſeu pñar che. & cãm huius diſtinctionis aſſignat Clemẽs papa dicẽs di. lxxx. in illis. In illis ÿo ciuitatibus in quib⁹ olim apud Ethnicos primi flamines eoꝝ. i. ſacerdotes atq̃ primi legiſ doctores erãt. eꝑoꝝ primates vel patriarchas beatus Petr⁹ poni p̃cepit: q eliquoꝝ eꝑoꝝ cauſas & maiora negotia in fide agitaret. In illis aũt in qb⁹ dudũ apud p̃dictos Ethnicos erant eoꝝ archiflamines: q̃s tñ minores eſſe tenebãt q̃. memoratos primates: archieꝑos inſtitui p̃cæpit. In ſingulis ÿo reliqs ciuitatibus ſingulos & non plures eꝑos coſtituj p̃cæpit: q eꝑoꝝ vocabula tm̃ ſortirent. Nec inter ſpos apl̃os par fuit inſtitutio. ſed vn⁹ pfuit oibus. ſ. Petrus. hæc ibi. Vbi dicit glo. q̃ par fuit inſtitutio. ſ. poteſtatis quo ad conſecrationem: qa ita põt cõficere & ordines cõferre & cõſecrare qlibet eꝑs ſicut papa. ſed nõ fuit par quo adminiſtrationem ſeu iuriſdictionem. In hoc em̃ papa maior eſt cæteris. Nec obſtat dicit glo. de Venetis qui patriarcham hñt et eꝑm: qa nõ eſt eorum ſed Grandenſis: q̃ locus multum diſtat a Venetis. Sicut em̃ archieꝑs Piſan⁹ eſt primas: ſed primas reſpectu Sardinię. Principatum igit ſuum. i. ptãtẽ ſm rõnem & equitatem vti debet. al̃s in ſui pniciẽ vertit. vñ Grego. xj. q. iij. ipſe ligãdi. Ipſe ligandi & ſoluẽdi ptãte ſe priuat. d. meret priuari ſm glo. q̃ hanc iudicare pro ſuis votis & nõ ſubditorum motib⁹ exercet. iudicare digne de ſubditis neſciunt q̃ in ſubditoꝝ cauſis ſua vel odia: vel gratiam quęrunt. de qbus ꝑ prophetã dr̃ Ezech. xiij. Mortificabãt aĩas q̃ nõ moriunt: & viuificabãt aĩas quæ non viuunt. nõ morientẽ mortificat q̃ iuſtũ dãnat: & nõ victu rũ viuificare nititur q̃ reũ a ſupplicio ſoluere conat. Cauſę ergo pẽſandę ſunt: & tũc ligãdi ac ſoluẽdi ptãs exercenda. hæc Greg. in. c. ipſe. &. c. plærumq̃. In foro quoq̃ iudiciali obſeruare debet. qđ ait Augu. Nos quẽcq̃ a cõione ꝓhibere non poſſumus q̃uis hęc ꝓhibitio nondũ ſit mortalis: ſed medicinalis: niſi aut ſponte confeſſum. aut in aliquo ſi ue ſæculari ſiue eccl̃aſtico iudicio nominatũ arq̃ cõuictũ Hæc ille. ij. q. j. multi. De poteſtate autem eꝑorũ. ſ. eo. agek. & in tit. ſeq. de poteſtate papæ.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

hoc eſt q̃ vtilitatẽ debẽt afferre eccl̃iæ notaſ hoc cũ dicit Memores erũt noſ tui. Debẽt em̃ epi eſſe memores nominis dñi: & lectitãdo ſeu lecta meditãdo & ꝓ. pplis orando & eis p̃dicando & eos regulando. Ad lectionẽ hortaſ apl̃s ſ. Timo. iiij. eꝑm dicens. Attende lectioni exhortationi & doctrinę ſemp permane in his. Et in huius figurã ineꝛ cætera ornamenta pontifex in veteri teſtamẽto rõnale ferebat in pectore in quo ſcribebaſ manifeſtatio & veritas: qa in pectore põtificis manifeſta debet eſſe cognitio veritatis inquit Gratia. diſti. xxxvj. §. ecce. vñ & Hiero. in Leuit. ait. Si qs vult eſſe põtifex nõ tã vocabulo q̃ merito imiteur Moyſen: imitet Aaron. Quid em̃ dr̃ de his: qa nõ diſcedebant de tabernaculo dñi: oret ℊ indefinenter Moyſes i tabernaculo dñi. Qđ aũt ei op⁹ erat vt aut a deo aliquid diſceret: aut ſpe pplm̃ doceret: hæc duo ſunt pontificis opera vt a deo diſcat legẽdo ſcripturas diuinas & ſpe meditãdo aut pplm̃ doceat. xxxvj. diſti. c. ſt qs. Hæc optime ſeruaſſe nouim⁹ ſctiſſimos eꝑos eccl̃æ. Athanaſiũ. Chryſoſtomũ. Baſilium. Hilarium. Greg. Ambroſiũ: Augu. & alios multos. Debet eꝑs memor eſſe nois dñi orando ꝓ ſe & ꝓ. pplo. vñ Pe. de ſe & aliꝭ apl̃s coepis ſuis ait ad multitudinẽ credentiũ. Nõ eſt eq̃ nos miniſtrare mẽſis: & derelinquere verbum dei: ſed cõſtituite &c. & nos orationi & p̃dicationi vacabim⁹. Actuũ. vj. Sic & in figuram põtifex veteris teſta. intrabat in rẽplũ ad fundendum p̃ces ꝓ ſe & ꝓ. pplo q̃ deſignabat illa incenſatio. vt legit de Zacharia Luc. j. c. & ad hoc facit qđ ait Hiero. in Leui. Eſt aliud opus qđ facit Moyſes ad bella nõ vadit: non pugnat contra inimicos: ſed quid facit orat: donec orat vincit pplꝰ eius: ſi relaxauerit & dimiſerit manꝰ ſuas pplꝰ eiꝰ vicit & fugat. Oret ergo ſacerdos eccl̃ę indefinẽter vt vincat pplꝰ q̃ ſub ipſo eſt hoſtes inuiſibiles Amalechitas: q̃ ſunt dæmones impugnates eos q volũt pie viuere in Chriſto. xxxvj. diſt. ca. ſi qs vult. & di. lxxxviij. eꝑs. iij. dr̃ ex cõcil⁹. Carthagineñ. Eꝑs nullã rei familiaris curã ad ſe reuocet: ſed lectiõi: oratiõi & ÿbo p̃dicationis tm̃modo vacet. Debet eſſe memor nois dñi eꝑs ipſum dñm po pulis prędicãdo & quõ ad eum peruenire valeant declarando. Vñ Paulus ad Tim. epiſcopũ inquit prędica ÿbum: inſta oportune importune. ij. Tim. iiij. Et in huius figurã præceptũ fuit a dño in Exod. ij. c. vt ſumm⁹ ſacerdos ingrediens tabernaculũ in ora veſtis ſuæ hiacynthinę haberet tintinnabula inſerta ad deſignãdum q̃ ſacerdotes & p̃cipue epi conuerſationi ſuæ deſignatę p veſtem debet adiungere tintinnabula. i. actum prędicationis: vt dicit Greg. diſti. xlij. ſit rector. & in eadẽ diſti. dicit idem Greg. Epheſijs Paulus dicit. Mũdę ſunt manus meæ a ſanguine oĩm veſtrum. Non em̃ ſubterfugi quo minus annuntiarẽ omne conſilium dei vobis. Actuũ. xx. c. Mundus ergo a ſanguine eoꝝ nõ eſſet: ſi eis dei conſilium ꝓnũtiare noluiſſet: quia cum increpare delinquẽtes noluit eos proculdubio tacendo paſtor occidit: hoc em̃. ſ. p̃dicare fuit officiũ Chriſti & apoſtolorum præcipuum quorum locũ tenent epiſcopi. Vnde & eis dixit Marci vlti. Euntes in mũdum vniuerſum prædicate euangelium omni creaturę. Secũdum autem qualitatem & capaçitatem audiẽtium ſic debet verbum proponere: vt dicit Petrus apoſtolus ad plæbem. Oportet eum qui docet & inſtruit animas rudes eſſe talem: vt pro ingenio audientiũ ſeipſum poſſit aptare: & verbi ordinem pro audiẽtium capacitate dirigere. viij. q. j. oportet. Sed de modo prædicationis qualiter formari debeat habes. ẽ. in ti. de prædicatoribus.

¶ De his q̃ pertinent ad executionẽ officij eꝑi. vt in ordinãdo: confirmando bñficia. in diſpenſando. in adminiſtrando temporalia. & aliꝭ multis. Capl̃m. II.

DE EPIECOPIS. NOTA QVOD

eꝑs dr̃ ab epi qđ eſt ſupra: & ſcopos qđ eſt inteꝛtio: ẽſſi ſupitẽdẽs. ſ. curæ ſubditoꝝ. vt dicit Augu. viij. q. j. q. eparũ. Et nota q̃ iter eꝑm & p̃ſbyteꝛ quãtũ ad appellationẽ q̃q̃ nõ fuit differẽtia: qa & iſti & illi dicebãt epi. vt patet di. xciij. legim⁹. Et ſic erãt ſynonima

nima. vt epi dicerẽtur p̃ſbyteri: & preſbyteri epi. Semp tñ fuit realis differentia. Vñ & in primitiua eccleſia ſoli epi cõfirmabãt. Actuum. viij. Et hoc tenet Tho. Pe. de pal. & Ray. Sed glo. ſup. d. c. legimus. circa hoc ponit tres opiniones tibi potes videre. Fuit q̃dã dignitas in eccleſia antiquitus q̃ erat quaſi media inter eꝑos & preſbyteros: qua dicebantur coepi. q̃ cõſtituebãtur in caſtris ſeu in villis nõ in ciuitatibus vt epi. & cõferebãt ordines minores tantũ nõ maiores & dare valebãt Iras cõmẽdatitias & pacificas nõ aũt formatas. vt dicit Graria. di. lxviij. §. f. & c. ſequẽti. Sed ablata fuit talis dignitas ab eccleſia: qa abutebant autoritate ſua vſurpãres q̃ ptinebant ad officium eꝑoꝝ. vt dicit

Qualis ſit eꝑs.

Damaſus papa. diſt. eadẽ. coepi. Qualem aũt oporteat eſſe eꝑm oſtendit apl̃s. ſ. Timo. iij. Oportet eſſe eꝑm irreprehẽſibilẽ: vnius vxoris virũ: ſobriũ: prudẽtẽ: ornatũ: hoſpitalẽ pudicũ: doctorẽ: nõ vinolẽtũ: nõ percuſſorẽ: nõ litigioſũ: non cupidũ: domui ſuæ bene prepoſitũ: nõ neophitũ. hæc cõditionum expoſitionẽ habes. ẽ. titu. xiij. de clericis. Et in xxiij. diſt. q. eꝑs. dr̃. Qui eꝑs ordinãdus eſt antea examinet⁹. ſi natura ſit prudens: ſi docilis: ſi morib⁹ tẽperatus: ſi vita caſtus: ſi ſobrius: ſi puigil: ſi ſemp ſuis negoĩs cauꝰ: ſi humilis: ſi affabilis: ſi miſericors: ſi literatus: ſi in lege dñi inſtructus: ſi in literarũ ſenſibus acutus vel cautus: ſi in dogmatibus eccleſiaſticis exercitatus. Liberat aũt eꝑalis digni tas a conditione ſeruili & aſcriptitia. immo etiam facerdo talis dignitas. vt diſt. l. iij. ſi ſeruus. liberat & a curiali. di. l. iij. ex antiqs. Tales tñ. ſ. ſeruj. & hmõi nõ debent ordinari: niſi liberati ab hmõi. Eꝑs nõ ꝑ reſtituere depoſitũ ſue degradatũ: ſed tantũ papa. di. l. c. j. Nã nec præſes ꝓuincię põt reſtituere illũ quẽ dãnauit. ff. de queſti. l. j. in fi. De degradato ſeu ſoleñiter depoſito planũ eſt ſm oẽs: ſed i depoſito verbaliter ſunt opiniones. Nam archid⁹. & abbas de Sicilia tenẽt q̃ põt reſtituere debite quo ad crimina in quibus poſſet diſpenſare ipſe eꝑs. Io. an. tenet q̃ non. Epi & ſuperiores nullam ſuam ſuſpenſiõis vel interdicti incurrũt ipſo iure: niſi de eis expreſſe dicat extra de ſen. excõ. c. quia periculoſum. lib. vj. Eꝑs in tota ſua dioceſi iuriſdictionẽ habet ordinariã. Vñ põt per ſe & p aliũ in quolibet loco non exempto ꝓ tribunali ſedere: cauſas audire: pſonas eccleſiaſticas cũ oportuerit capere: carceri deputare: & cætera officia libere exercere. Et q̃ epi pñt a ſubditis q̃q̃ moderatũ auxilium exigere. Vtrũ eꝑs poſſit iudicare immediate de ſubditis ꝓlatoꝝ q̃ ſub eo ſunt: niſi gradatim ad eum deferatur? Rñ. ſm Hoſti. licet ſup hoc a diuerſis diuerſa notata ſint. dico cõſuetudinẽ cuiuſlibet eccleſię obſeruandã q̃ iuriſdictionem tribuit. ldẽ Goff. Epi ſinguli in ſuis dioceſib⁹ etiam ſine cõcilio metropolitani pñt pl̃ima. vt Ray. ponit puta cõſecrare virgines ſil̃r & eccleſias: ordinare clericos: erigere altaria in eccleſia cõſecrata. Nã in nõ cõſecrata ſacerdos hoc põt. Irẽ chriſma cõficere: baptizatos confirmare: recõciliare ſoleñiter pœnitẽtes: lr̃as formatas ſiue cõmẽdatitias clericis dare. hæc. lxxviij. di. c. q̃uis. de conſecra. di. j. nullus p̃ſbyter. lxxj. di. extraneo. Irẽ poſſunt inter ſubditos iudicare. Irẽ anathematizare cũ ſoleñitate: de qua habetur. xj. q. iij. debent. Item diuidere vnã eccleſiam in duas: & duas vnire. vnã ſubijcere alteri & nouas eccleſias erigere: & hoc quidẽ ex cauſa poſſunt facere & nõ aliter: & nihilominus regſito cõſenſu illoꝝ quoꝝ intereſt & q̃ forſan ex ꝑ ledi poſſent etiã q̃ſq̃ eoꝝ cõſenſu nõ obtento. eꝑ de excel. ꝑla. c. ſicut. eꝑ de eccle. edi. ad audientiã. x. q. ij. c. fi. xij. q. ij. c. placuit. Item pñt epalẽ ſynodũ celebrare. xxxviij. di. q̃ñ. Item reuertẽtes ab hæreſi recõciliare. extra de hęre. ad abolendã. Itẽ canonẽ latę ſnię quo ad ſuã dioceſim condere. iij. q. iiij. nullus. Multa quoq̃ alia q̃ę difficile eſſet numerare cũ eꝑs prędinator ſit in cunctis. xxv. diſt. per lectis. Vtrũ eꝑs principalius debeat intendere curæ paſtorali vel multiplicationi ſpaliumꝰ Rñ. ſm Tho. in quodlibetis. Solicitudo ꝑlati ꝓpria & p̃cipua deber eſſe circa gregis cuſtodiã. orãdo: p̃dicando: ſacramenta diſpenſando: & ſua iura quãtũ res exigit erogando. Multiplicatio aũt tẽporalium põt exerceri oportunitate ſe offerente ſine ſpiritualium notabili dãno: & ſic piũ eſt multiplicare ea ad eccleſię vtilitatẽ q̃ ſi oportunitas non ſe offerat: nullatenus licet ei ſeipſum diſtractioni ingerere & ſecularibus occupare cum impedimento notabili. Idem etiam Tho. ij. ij. q. clxxxv. Et ad materiam iſtam poteſt ꝓnere. i. ſolicitudo. Vtrum liceat eꝑo propter aliquam perſecutionem deſerere gregem ℊ Rñ. ſm Tho. ij. ij. q. lxxxv. ar. v. vbi ſubditorum ſalus exigit pſonę paſtoralis preſentiam: nõ debet paſtor ſuum gregem deſerere nec ꝓrer aliq̃d ꝛpale commodum nec etiam propter aliq̃d pſonale periculũ imminens: cum bon⁹ paſtor aiam ſuam teneatur ponere pro ouibus ſuis. ſi vero ſubditoꝝ ſaluti poſſit ſufficienter in abſentia paſtoris per alium prouideri: tunc licitum eſt paſtori ꝓpter aliq̃d eccleſiæ cõmodũ: vel ꝓpter perſonæ periculũ corporaliter gregẽ ſuũ deſerere. & ſm ÿ intelligit. vij. q. j. ſciſcitaris. hæc materia plene tractatur. vij. q. j. aduerſitas. §. hoc totũ. vbi glo. ſic ſummat. Perſecutio eccleſię aut eſt extrinſeca: aut intrinſeca. Si extrinſeca quæ. ſ. ſit a manifeſtis inimicis perſequentibus corporaliter: tunc aut ſolus preſatus quęritur aut totus clerus. Si ſolus prælatus tunc ſi eo recedente tuta eſt ſalus. eccleſię: & tunc fugiet exemplo Chriſti. ſi non eſt tuta: tũc ponat aiam ſuam pro ouibus ſuis: alias mercenarius eſt. Si totus clerus quęritur indiſtincte ſe. ꝑ eis hoſtib⁹ opponet vt diſt. xliij. ſit rector. Sed ſi alias põt conſuli eccleſiæ: tot⁹ clerus fugiet cum preſato. Si non põt remanere cum prælato vel oẽs vel quidã ex illis. Si autem eſt altercatio de manſuris vel receſſuris res forte dirimaſ. xxvj. q. ij. fors. Si autem ſecutio eſt intrinſece per eos. ſ. qui adhuc nõ ſunt præciſi. tunc aut oẽs ſunt mali aut aliqui. Et ſiquidem omnes ſunt mali. aut habeẽ ſpes de eoꝝ correctione. & tunc nõ ſunt deſerendi. ſi nõ habeẽ tũc ſunt deſerendi. ſicut fecit btũs Bene dictus. Si aũt nõ oẽs ſunt mali: ſed boni admixti malis nõ debet deſeri. xxiij. q. iiij. tu bonus. De hoc etiã in. c. Ibi aduati ꝙuanimiter portandi ſunt mali: vt inueniuntur aliq boni qui adiuuentur. Nã vbi oĩno fructus de bonis deeſt: fit aliq̃n de malis labor ſupuacuus maxime ſi e vicino cauſę ſuppetant qui fructum deo valeant ferre meliorẽ. Greg. ñ. q. j. c. vlti.

§. I. DE ORDINATIONIBVS FACIEN

dis ꝓ eꝑos. qa iſtud eſt res maxię iportatię ex qua ſi cõgrue fiant magna vtilitas eccl̃ię deſi ſeqũ. Si aũt idebite magnũ detrimẽtũ & dehonoratio diuini cult⁹ & ꝓnicies ordinatis & ordinatorib⁹: nõ maxia diligẽtia i hmõi eſt ſeruãda. Propter qđ apl̃us Timotheo eꝑo ſcribẽs ait. man⁹ cito ne mini poſueris. ſ. ordinãdo nec p cõices alienis pctis. j. Timo. v. Vbi Leo papa. Quid eſt man⁹ cito imponere niſi ante ꝑatẽ maturitatis: an ipſe examinis: an meritũ obedientię: an experiẽtiã diſcipline ſacerdotalẽ honorẽ tribuere nõ ꝓbatis. Et quid eſt cõicare pctis alienis niſi talem effici ordinãtẽ qualis eſt q̃ nõ meruit ordinari. di. lxxvij. gđ eſt. Vñ de Leone papa legitur q̃ cũ per. xl. dies ad corpus beati Petri apoſtoli oraſſet: vt a dño remiſſionem ſibi peccatoꝝ ꝓ curaret. demũ apparuit ei apl̃s Petrus dicẽs ſibi hoc a dño obtinuiſſe de oibus excepto de manuũ impoſitione. i. ordinatione & collatione beneficioꝝ: de quo adhuc dño habebat reddere rõnem. Primo igitur debet eꝑs ꝓuidere. vt diligenter examinen⁹ ordinandi. & ſi de more illius dioceſis eſt vt ꝑ archipreſbyterũ vel archidiaconũ vel ꝑpoſitũ dinãdo examinẽrur ÿ nõ obſtãte debet ipſe alios cũ p̃dictis aſſume re examinatores ſacerdotes timoratos & prudentes viros gnaros diuinę legis & exercitatos in eccl̃aſticis ſanctionibus q̃ ꝓmouẽdos examinent. vt dr̃ diſt. xxxiij. quãdo. Et præcipue debẽt examinari de ętate legitima: ſufficienti literatura & morũ honeſtate. Hæc requirunt in p̃ficiẽdis. qb⁹ ſ. iniungit cura aiarũ. vt dr̃ ei de elec. cũ in cunctis. Et notat gl. ſup dicto. c. qñ examinatio facięda eſt ante diẽ ordinationis. vt patet in illo. c. Debet ℊ examinari primo de ętate vt. ſ. attingat decimũ octauũ annũ ſi vult ordinari i ſub diaconũ. xx. annũ ſi in diaconũ. xxv. ſi in p̃ſbyterũ al̃s nõ debet eũ admittere. &ſi admittit citra talẽ ętatẽ peccat mortaliter. & eꝑs etiã talẽ ſciẽter ordinãs niſi eſſet diſpẽſatus ꝓ papã. qa in hoc ipſe diſpẽſare nõ poſſet. De ętate aũt credere debet p̃ſentãti ordinãdũ niſi ipſe manifeſte ſciat ꝛriũ ꝓ ſe vel per aliũ vel habeat aſpectũ nimis puerilẽ. ꝓpter qđ merito poſſet dubitari: & tũc requirat aliq̃d teſtimonium vicinoꝝ vel cõſanguineoꝝ. De diſpẽſatiõe aũt habita ſup hoc a papa nõ habet credere niſi ÿ oñdat: põt tñ credere ſi pſona eſt multũ fidedigna. Quantũ aũt ad ordines minores nõ regrif determinata ętas dũmodo exceedat infantiã. De literatura aũt quãta eſſe debeat nõ eſt bene clarum. Et quãtũ ad ſubdiaconatũ & diaconatũ oportet q̃ ſaltẽ ſciat bñ & expedite legere: ne faciat confuſionẽ coꝝ pplo in le-

De examinatoribus ordinandorum.

Etas

Scientia

gendo.ar.di,xxj.cleros.& operā det addiſcendi grāmaticā lia.& q etiā ſciat bene legere & inuenire officiū.cū ad hoc teneat ex p̄cepto:al's ſi nō habet modū ad addiſcendū ip̄m vel qa nō habet cōmoditatē breuiarij:vel qa neſcit p ſe vl cū alio:nullo mō debet ordinari:al's talē ſcīeter admittens vel ordīās videt peccare mortal'r:cū det illi quotidie occaſionē deliquēdi & peccādi mortal'r illud omittēdo,Quātū añt ad ſacerdotiū videt neceſſariū q; ſaltē ſciat grāmatica:& p̄cipue ſi eſt ſacerdos ſæcularis : qa tales cōiter exponūtur ad curā aiarū:que male pōt exerceri ſine lectione librorū q habentur in literali nō in vulgari ſermōe ſcripti, vñ Celeſtinus papa.Debet qs ante eſſe diſcipul' q̄ſqs doctor eſſe deſiderat:vt poſſit docere qd' didicit.Qui minime literis operā dedit p̄ceptor eſſe nō poterit.di.lix. ordinatos.Sed ſi eſſet religioſus cū ex vocatione ſua nō deputet. ad curā aiarū:vō oporteat eū ſcire q̄ tenet ad debitam ad miniſtrationē ſacramentorū & p̄cipue pœnitētiæ: ideo vi det ſufficere q; ſciat bene & expedite legere miſſam & diuinū officiū & q̄ tenent ad debitā materiā & formā euchariſtiæ & celebrationis miſſe:in hmōi em̄ puritas cōſcie & deuotio:regulæ ſupplent defectū ſcientiæ.Cōgruū eſt etiā & ſolitū examinare de cātu eccl'aſtico p̄cipue clericos ſæculares.Quātū ad tertiū.ſ.de bonitate vitæ niſi ſit p̄ctōr manifeſtus notorio iuris vel facti:vt publicus cōcubinari' vl' vſurarius manifeſtus & hmōi.vel niſi ſit excōicat' maiori vel ſuſpēſus vel interdictus pōt eū admittere:qa nemo iu dicādus eſt ſalutis ſuæ immemor.j.q.vij. ſancimus. Deber tñ admonere oēs ordinādos vt debeāt confiteri ante ordinis ſuſcæptionē.Debet etiā interrogare ſi eſt legitim'. qa ſi illegitimus nō pōt, p̄moueri ad aliquē ordinē ſine diſpēſatione:vel epi quo ad minores:vel papę q̄ ad ſupiores:ni ſi eſſet religioſ' q rōne religionis in hmōi nō idiget diſpēſatione:al's ordīās talē illegitimū ſcīeter peccat mortaliter.& ordinatus eſt ſuſpēſus.Itē ad ſubdiaconatū & ſupra nō debet aliquē clericū ſęcularē ordinare ſine titulo alicuius vel beneficij vel altaris vel ſaltē p̄rimonij al's ipe ordinator haberet ſibi,puidere.Et licet exēpti cōiter habeāt priuilegia q; nō debeant examinari ,pter qd' ſupficialiter poteſt trāſiri in examinatione ipſorū:tū quia frequēter abutū rur p̄ſentantes ineptos.puta habētes defectū ætatis vel nimis ignorantes:ideo non incongruū eſt ſi in hmōi examinentur.ar.xj.q.iij.priuilegiū.Sed̄o debet prouidere ep̄s vt ſicut ipſe abſtinet ab omnivitio ſimoniq:vel qd' habet ſpeciē vel ſcrupulū eius:ita & faciat examinatores & notarios ab hmōi cauere.& p̄cipue ab illa corruptela qua ſolēt notarij añq̄ ſcribāt ordinādū ſeu p̄ſentandū ep̄o petere certam pecuniā:vt florenū vel medietatē vel plus vel minus

Vita.

al's nō ſcriberent qd' expreſſe ,phibeā.j.q.iij.ſicut ep̄m.Et q̄ tis poſt ordinationē factā ,p lr̄a teſtimoniali ordinis recepti poſſet notarius moderatū qd accipe ab ordinato pro ſuo labore quādo nō eſt ſalariatus ab ep̄o ſm glo. dicti.c. tñ rutius eſſet abſtinere.vt ceſſaret omne ſcrupulū & præcipue cū multū accipiunt:& ordinator & examinatores participant de lucro.Tortina ſeu cærei q; volunt ſm morē ſua ſpōte offerre recipi poſſunt:q nolūt nō ſunt cogendi.Tertio ep̄s faciens ordinationē in principio & ante omnia ſaciat generalem admonitionē & exhortationē ad ordinandos vt deupte ſuſcipiant ordines cū per hmōi applicētur ad diuina myſteria tāq̄ angeli.Et ideo conētur vitam tenere angelicam:p̄cipue vt caſte & honeſte viuant;& frequenter confeſſionē & præcipue cū habent exercere actus ordinum ſuorū faciant:qa talia faciendo vt acholitatū:ſubdiaconatū diaconatū & hmōi exiſtētes in pctō mortali,morta'r peccarēt:& q; nō omittāt officiū diuinū.i.horas canonicas ad quas renentur: & q; vacēt lectionib' librorū diuinorū & hmōi;deinde ad cautelā abſoluat a vinculo excōicationis ſuſpēſionis & interdicti a q̄bus pōt ordinandos. Quarto ep̄s cōferat ipſos ordines ſed nō niſi illis q ſunt de ſua dioceſi.ar.ix.q.iij.Iugdunēſis.vel aliis de licentia ſuorū ſuperiorū oſtenſa in literis authēticis.quos examinare pōt etiam ſi vult per ſe vel per alios.& etiā nō ordinare cū ſibi non videntur idonei.Conferat añt ip̄ibus ſtatutis ab eccleſia infra miſſam ſm q; notat in pōtificali.Attēdat autē cū omni diligentia vt nō faciat defectū in expreſſione formarū vel collatione inſtrumētorū ipſorū ordinū & aliis ceremoniis.vñ frequēter reſpiciat in pōtificali : vt de parte in partē videat qd agere debeat mature ,pcedendo & auiſando ordinandos & reſpiciendo q; tangāt inſtrumēta in quib' imprimit' character.de qbus.ſ.ti.xiij.c.de ſacramēto ordinis.Frequenter em̄ defectus in hmōi ſolēt contingere in quib' qd agēdū cū cōtingunt.habes.ſ.in dicto.c.Vñ nō cōſidat de miniſtris eius qn ip̄e etiā ſingula attendat & p̄cipue circa ordinē ſacerdotij & p̄cipue q; in calice ſit vinū cū aqua:& ſup patenā hoſtia: & q; ordinādi tangant calicē & patenā.Itē q; imponat manū ſup capita eorū,put notat' in pōtificali,Ita añt ordinatione facta dicēdo ſecretas moroſe & fortiter dicat:vt ordinati ad ſacerdotiū poſſint cū eo dicere cū habeāt celebrare cū eo:non tñ q; iſtud ſit de ſubſtantia ordinationis vel q; oporteat ſupplere illud ſi nō dicerent cū eo,demū in fi.miſſæ ad bñ eſſe ſolent ep̄i ſe recōmēdare ordinatis & iniungere quaſdā miſſas ſacerdotib' aliis alias orationes,p eccleſia dei:p ſummo pōtifice pro ipſo & pro bono ſtatu ciuitatis.

§.II.IN CONFERENDO ETIAM BE

neficia oportet ſūmā adhibere diligētiā,Nam ſm Tho.& Alb,in.iiij.mortal' peccat ſcīeter p̄ferens bñficia idignis. Vñ Hormiſda papa.di,lxj.c.i ſacerdotib',ait.In facerdotibus eligēdis curā oportet eſſe p̄ſpicuā.irrep̄hēſibiles enim eſſe eos cōueniat quos p̄eeſſe eſt neceſſe corrigendis. Lōga debet vitā ſuā ,pbatione mōſtrare cui gubernacula cōmittūtur eccleſiæ: emēdatiorē em̄ eſſe cōuenit populo quē ne ceſſe eſt orare ,p populo, Et infra'. Perferens memorandi criminis labem nō habet lucidā ſacerdotij dignitatē.Sicut añt ſm Greg.ſingula eccleſiaſtici iuris officia ſinguli's qui buſq; p̄ſonis cōmitti debēt.qa turpiſſimū eſt ſi ſingula rerū miniſteria p̄ſonis totidem nō fuerint diſtributa.diſtin. lxxxix.c.j.ita & bñficia nō plura vni ſed ſingula ſingulis cōferātur.vt dr̄ diſt.lxx.c.ſanctorū.Et hoc qn̄ illud vnū beneficiū eſt ſufficiēs ad cōperterē ſuſtentationē eius.Et q̄uis ſolus papa diſpēſer vt qs habere poſſit plures eccl'ias curatas vel plures dignitates.vt expreſſe habet extra de p̄ben. c.de multa ,puidēria. & in beneficijs ſimplicib' habendis ep̄s valeat diſpēſare.vt dicit gl.ſup dicto.c.diffuſe tractās iſtā materiā:tñ ſine cā rationabili diſpēſando nō eſt abſq; pctō cū diſſīpet nō diſpenſet.Ex quo ſegtur illud inconueniens vt vnus quidē clericus eſuriat nullū habens beneficium:alius añt ebrius ſit multitudine beneficiorū:& aliq̄ minus dignus.Pōt añt ep̄s eccleſias curatas duas vnire ex cauſa rationabili.puta propter exiguitatē:qa vna non ſufficeret ad ſuſtētationē: vel ,pter raritatem clericorum & hmōi.Accedente tñ cōſenſu patronorū ſi habent patronos & hoc vel ſimpl'r vel ad vitā ſacerdotis eas habentis.& ſic poterit abſq; alia papę diſpenſatione quis habere duas curatas.quia vt vna reputatur.ar.x.q.iij.De iſta materia ſatis diffuſe ſupra habetur ti.xv.c.de beneficiatis. Primo ergo attendat ep̄s vt cui cōfert beneficium nullum ei obſtet de canonicis impedimentis vel de his defectibus de quibus dictum eſt in.§.p̄cedenti.& q; attingat.xxv.annū ſi beneficium conferendum eſt curatū:quātūcūq; exiguam curā habeat.& q; non ſit illegitimus.& infra annum a collatione ordinetur ad ſacerdotium ſi nondum eſt ſacerdos.Contrarium ſcienter faciēdo vel ignorātia craſſa:peccaret mortaliter & collatio nō valeret.Examinet etiā per ſe vel p aliū de aptitudine adminiſtrationis ſacrorū & p̄cipue circa audientiā cōfeſſionū:vt ſalrē ſciat cōia dei & eccleſiæ p̄cepta & cōpetēter diſcernere inter mortale & veniale.Sed ſi bñficiū eſt ſimplex nec p̄dicta ętatē nec ,pmotionē ad ſacerdotiū requrit.Et de illegitimatiōe ip̄e diſpēſare valet dūmodo al's ſit idone':& per aliū deſeruire faciat illi bñficio capellę vel altari:ita etiā q; rep̄hendat ipſum dicere horas canonicas cum ad hoc teneat ex p̄cepto : al's nullo mō debet ei cōferre quantūcūq; exiguū etiā ſit.Sed̄o attendat ſi beneficium habeat p̄onos:qa tūc cū ep̄s habeant quadrimeſtre a notitia vacationis talis bñficij curati vel ſimplicis infra illud tp̄s non pōt ep̄s diſponere aliqd de eo ꝰ voluntatem p̄onorū cōferēdo:ſed ip̄o vacāte q̄citiſſime debet ibi cōſtituere oeconomū ad cōſeruādū bona eccl'ię mobilia vl' im mobilia ad ſeruiēdū in cura & officio illi' eccl'ię:cui & poſt ea ,puidere habebit de cōperēti ſalario.Si añt infra prædictū tp̄s nō p̄tant:poſtmodū ad ip̄m deuoluit' ,p illa vice ,puiſio ei'.Et ſi ip̄e ep̄s infra ſemeſtre nō inſtituit aliquem in illo bñficio curato vel nō curato:poſtea deuoluitur ad aliū ,puiſio eius nec pōt ſe intromittere:al's peccaret mortaliter &

taliter & collatio nulla.Et idē de bñficijs q̄ ſpectāt ad eius collationē.de his diffuſe.ſ.ti.xv.c. de bñficiatis. Si autem p̄roni p̄tāt indignū ſup quo ip̄e habet examinare de idoneitate ſua nullo mō debet admittere ſed repellere eū al's nō excuſareť a mortali admittēdo ſcīeter indignū & ſi ab alijs p̄ſentatū nec tñ ex ꝯ patroni amittūt ius p̄ſentādi etiā ,p illa vice:ſed p̄ne aliū p̄ſentare.Si vero idoneum p̄ſentent debet ep̄s ipſum admittere & cōfirmare miſſo tñ pri' ędicto publico : vt moris eſt & nullo cōtradicēte debet eū anullo inueſtire & dare autoritatē alicui mittēdi eū in poſſeſſionē.Et hæc oīa fieri debēt per inſtrm̄ notarij curię ip̄o tñ beneficiando p̄æbēte aſſenſum p ſe vel ,procuratorē ſuū. Si añt patroni plures eſſent & vota variarēt in p̄ſentādo admitti pōt p̄æſentatio vtriuſq; partis:ſed nō debet ſequi cōfirmatio niſi facta diſcuſſione cuius p̄ſentatio magis debeat admitti.p̄ualet añt p̄ſentatio maioris partis patronorū ceteris paribus.Et circa hmōi ſolent oriri multa litigia q̄ decidunt p doc.Aliqua breuiter habes de patronatu ſ.ti.xij.c.de patronis.Tertio debet attēdere vt nulla ibi cō mittatur ſimonia in collatione vel in p̄ſentatiōe ipſorū: nec p bñficiādos nec p patronos nec p mediatores:& multomagis ipſe ab hoc abſtineat: vt.ſ.nec rōne pecunię cōferat:nec etiā ratione ſeruitij t̄poralis recepti vel recipiēdi: aut rōne precū ad illud principal' moueat : ſed potius ad meritū p̄ſone p̄ſpiciat,p̄ces etiā ,p ſe porrecte ,p beneficio curato indignū reddunt ſm Tho,Ray.& plures alios.Collatio añt beneficij ſimoniace facta:nulla eſſet & renuntiare oporteret,de qua materia diffuſe habes.ſ.in.ij. parte.ti.j.c. de ſimonia.nec etiā debet bñficia rōne cōſanguinitatis data re:nec min' dignos cōſanguineos p̄ponat extraneis magis idoneis:qa hoc ptineret ad vitiū acceptionis p̄ſonarū ſm Tho.de quo.ſ.in.ij.p̄e.Eſt añt de more ſeu abuſiōe in multis curijs ep̄orum:vt in collatione beneficiorū certam quantitatē pecuniæ ipſi exigant a beneficiatis ſm taxā curiæ ipſorū maiorē vel minorē ſm valorem beneficij hoc agentes & in hoc ſe excuſantes ex more Romanę curię vbi ſm taxā beneficiorū ſoluit' annata ipſi curię medietatē habet papa:& aliam ꝯo medietatē cardinales. Sed nō ſegtur q; ſi papa hoc facit ex antiqua cōſtitutione vel cōſuetudine q; ipſi ſili'a poſſint facere cū nō habeant plenitudinem ptātis in beneficijs quā habet papa : nec poſſent deſalcare iura vel introitus eccleſiarū ſibi ſubditarū vt papa vniuerſaliter erga oēs.Preterea & aliū ſtatū & alias expenſas papā cū curia facere oporter q̄ ep̄os in dioceſib' ſuis:& ita faciunt babētes magnos reddit' ſicut & tenues. Vñ videtur hoc ad ſimoniā vel ad extorſionē iniuſtā ſaltē ptinere. Vñ cautū eſt & vt vr̄ debitū ab hmōi abſtineant.Notarijs añt curiæ ſuę ita faciant ,puidere de labore ſuo:q; nō nimis ex torqueant ,p hmōi a clericis.& ipſi nō participēt de lucro illorū.Et ſſr' ,p cōfirmatione electarū in abbatiſſas vel electoꝝ in p̄ſidentes eccleſiarū collegiatarū nihil accipiāt: vt ſint immunes a vitio ſimonię.

§.III.CIRCA ALIA SPIRITVALIA

negotia oportet ep̄m eſſe ſolicitū ſemp ea p̄ponēdo tpalib' ſicut animus p̄poniť corpori cū & cura aiarū p̄cipue ſit ei iniuncta.& primo circa audiētiā cōfeſſionū vbi magis vertiť periculū animarū ſi indebite fiat illud officiū.attendat q; cōfeſſores habeāt & autoritatē & ſufficientē peritiā, & qa vt dr̄ extra de p̄e.& re.c.ſi ep̄s.li.vj.nulla cōſuetudine introduci pōt vt aliqs ,pria autoritate ſibi eligat cōfeſſorē:ideo admoneat ſacerdotes & alios clericos vt ab eov' vicario ſuo petāt licētiā cōfitēdi ſi nō hñt ab alio ſuperiore vl' niſi cōfitētur religioſis habētib' ex priuilegio vt poſſint audire quoſcūq; illi' dioceſis vbi fuerint p̄tati. vt ex tra de ſepul.c.dudū.in clemen. Sacerdotes ꝯo parochiales eo ipſo quo conſtituūtur in rectores eccleſiarū ſine alia licentia p̄nt audire ſuos parochianos:nō añt alios ſine licentia ep̄i vel vicarij ſui vel niſi ipſi cōfitētes de hoc haberēt Iniam. Aduenientes añt ex dioceſim audire nō p̄nt niſi in graui infirmitate.vel niſi illi alienigenæ haberēt Iniam a ſuo dioceſano.Nec tñ ſacerdotes parochiales p̄nt abſolvere in caſibus reſeruatis niſi ſup h̄ habuerint ſp̄alem Iniam. Alij añt ſacerdotes non curati audire non p̄nt ſine licentia eoꝝ q dare p̄nt.Religioſi ꝯo exēpti audire p̄nt ſm formā clemen.dudū.de ſepulturis.Et qa maxia ignorantia hodie reperit in cōfeſſorib'.& p̄cipue clericis ſęcularib': & ideo ep̄s p ſe vel per alium examinet & doceat de neceſſarijs ad hmōi.de qua materia habes diffuſe.ſ.in ti.de cōfeſſorib'. Quantū etiā ad alia ſacra ,pcuret q; a ſacerdotibus oia debite miniſtrent ſm formā & ritū eccl'iæ & p̄riū facientes puniat plus & min' ſm quātitatē exceſſus:& pmaxime ſacramētū baptiſmatis in ſubſtātialib' : vt nullus fiat defect'. Faciet etiā obſeruari vt nihil exigat ,p collatiōe ſeu adminiſtratione ſacramentorū vel alioꝝ ſpūaliū ſed ſpōte oblata recipere pmittat.Dicit etiā Greg.q; eius oblatio nullam culpæ maculā ingerit q̄ nō ex ambitūs petitiōe p̄ceſſerit. j.q.j.ſicut.Monaſteriorū monialiū ſibi ſubditorū diligentē adhibeat curā circa cōſeruationē honeſtatis earū. nec pmittat ingreſſum in monaſteriū niſi ex cā neceſſaria.vt viſitationis medici ad infirmos : deportationis victualiū & hmōi.& hoc per p̄ſonas maturas & honeſtas:& p̄ ingrediētes ſine cauſis hmōi ſolet eſſe lata ſnīa excōicationis p ſy nodales vt in plurib' dioceſib'.Acceſſum etiam ad crates ad loquēdū cū monialibus nō de facili concedat niſi forte conſanguineis.& hoc ſine p̄pa & ornatu ſuperfluo. Egreſſum añt monialiū nō cōcedat rōne viſitationis parentum etiā infirmorū.rōne añt balneorū ,pter liberationē ab alia graui infirmitate de cōcilio medici ſi monialis honeſta eſt & nō leuis cū decēti ſocietate cōſanguineorū vl' aliarū p̄ſonarū nō ſuſpectarū ,pmittere pōt & ſi conſultius eſſet abſtinere.Qd' obſeruent regulā ſuā vt viuant in oīa tenentes ſub vno officiali & lucra ex artificijs & legata & donata a cōſanguineis.de cōi ,puideat p̄rælat' ,put vnicuiq; op' eſt & facultas p̄miſerit.xij.q.j.nō dicatis. Cō feſſorē eis tribuat q non ſolū ſit honeſt':ſed etiā ſciat quæ ſpectant ad vitā religioſam:vt valeat eis facere cōſciam de trāſgreſſionibus ſuis ,put decet.Cōgruū etiam videtur vt lapſum carnis cū aliis p̄ſonis ſibi referuet. Viſitare etiā ordinarie annuatim debet:& ſi neceſſariū viderit etiā p̄lies. De p̄tinētib' añt ad mores religioſorū habes.in ti.de religioſis.Familiaritates añt & frequētatiōes laicorū & multo magis clericorū & religioſorū cū monialib' intercidat. In conſecratione eccl'iarū vel virginū nihil tpale exigat. Sil'r in bñdictione abbatū vel abbatiſſarū.In cōſecratiōe tñ ec cleſiarū pōt recipe ,pcurationē.vel cū vadit extra ad chriſmādū.vt dr̄ ej' de cēſu.c.romana.lib.vj.in lectura.& habeť j.Omni anno chriſma cōficiat in cœna dñi. vl' p aliū ep̄m ſi nō pōt:fieri hoc faciat.& chriſma & oleū ſētm & catecuminorū faciat in eccleſijs cūctis renouare & ver' cōburere. Oi anno det ſacrm̄ confirmatiōis his q nō ſunt chriſmati in eccleſia cathedrali.& hoc fieri debet in feſto pentecoſtes. & admoneat vel admonere faciat p̄dicatores q̄ adulti vadāt ad recipiendū chriſma ꝯ pri' cōfiteanť : & q; hēant qui eos teneāt.Pōt etiā cōfiteri q̄buſcūq; die' iſtud ſacrm̄ per caſtella & villas dioceſis ſuę.debet aliq̄n diſcurrere & cōferre & p̄cipue q̄n viſitat.De p̄tinētibus ad iſtud ſacrm̄ habes.ſ.ti.xiiij.de ſacro cōfirmationis.Contra hæreticos ſi q̄s inuenerit debet,p̄cedere ſm iura & offm̄ inq̄ſitorū qui depurati ſunt a ſede ap'lica nō ip̄edire ſed adiuuare.Iudęos ſi ibi ſunt facere ſignū portare.ex̄ de iudeis.c. in nonnullis vt diſcernanť ab alijs & alia facere obſeruare:vide q̄ habētur.ſ.p̄e.ij.ti,ſi.de iudeis.Poſſunt etiā ep̄i ingrere cōtra hęreticos.extra de hære.c.per hoc.li.vj.Q̄n inquiſitor vl' ep̄s facit inquiſitionē vel ,pceſſum cōtra hæreticū aliquē quō ſe debeant hr̄e: qa ſimul aliqua hñt facere.vide.ſ. in ti.de p̄dicatoribus.c.de inq̄ſitorib'.Et malefitia faciētes expellere de dioceſi vt dr̄.xxvj.q.v. epi.Et dicit q̄dā gl. q; q per malefitiū faciūt q; vir nō poſſit vxorē cognoſcere.iſtud eſt crimē eccl'iaſticū:& ad ep̄os ſpectat ſeuere punire.vt.xxvj. q.v.ſi qs cleric'.Diuinationes & incāctatiōes ,phibere p cē ſuras eccleſiaſticas. Et excōicationē & interdictū ſeruari facere.Cōtra eccleſiaſticā libertatē : laicos nō ,pmitter agere ſtatuta aliqua & ædita deſtruere faciat quātū pōt.& q; clerici & cauſę eccl'iaſticę & vſurarię & mr̄imoniales & hmōi nō trahātur ad iudiciū ſæculare.Conet cōtra publicos vſurarios ,pcedere ſm formā conſtitutionū vſurarū.&.c.q̄ꝑ. de vſuris.lib.vj.cuius declarationē habes.ſ.in.ij.parte tit. j.c.de vſurarijs manifeſtis.Abuſiones varias q̄ ſunt in ciuitate quātū pōt p̄dicatores admonēdo reprehendendo & aliq̄n p excōicationē conetur extirpare ſine ſcādalo, tñ ar. diſt.xliij.comeſſationes.Singulis annis ſynodū faciat: vbi admoneat clericos de agēdis & vitia reprehendat: excluſis laicis conſtitutiones ſynodales legere faciat & expone-

re pro ignorantibus & mãdare oĩbus sub certa pœna pecuniaria vt veniant ad synodũ. Et si expedit aliquã cõstitutionẽ synodalẽ facere vel immutare hoc tractare cũ cõsilio & consensu capituli. i. canonicorũ ecclesiæ cathedralis: ad exẽptos clericos vel regulares humanę se debet hr̃e in nullo infringere ꝓuilegia suę exẽptiõis. sed cõseruare & in nullo ꝓcedere cõtra eos in iudicio. nec rõne cuiuscũq; delicti nec ratione cõtractus vel alterius rei si in hoc sunt exẽpti. vt cõȝer sunt hodie. In ecclesijs eoꝝ nõ celebrare solẽniter requisitus ab eis monasteria monialiũ eis subdita visitare non debet vel in aliquo molestare: põt tñ charitatiue si qd reprehensibile viderit admonere. Ecclesiã Romanã habet singulis annis p se vel per procuratorẽ visitare: qa sic iurat in sua cõsecratione & alia q̃ ibi iurat obseruet: vel ꝓcuret sup hoc de anno in annũ relaxationẽ ab illo iuramẽto. Singulis annis si põt oẽs ecclesias & monasteria & hospitalia suæ diocesis debet visitare. & de mõ visitatiõis dicet j. in. c. speciali. Vicariũ aũt vnũ vel plures debet instituere ꝑm ꝙ viderit expedire: q audiat causas iudiciales & iustitiã administret: cui det potestatẽ necessariã causis expediẽdis & plus & minus ꝑm ꝙ sibi videbit. & diligẽter aduertat ꝙ talis sit qui reputet sufficiẽs in sciẽtia & rect⁹ in conscientia: vt nõ declinet a vero ꝓcibus vel munerib⁹. & ꝓpter ei de cõpetẽti salario ꝓ labore suo. Sed ꝛ̃ir Archi. super. c. vobis. xij. q. ij. vtrũ vicarius epi in spualib⁹ & tpalibus possit bñficia cõcedere. & Goff. tenebat ꝙ sic. extra de prẽben. in. c. dilecto. qa vicarius põt oĩa q̃ ptinẽt ad iurisdictionẽ: sed instituere est iurisdictionis: nõ ẽpalis officij. Guil. Duran. tenet cõtrariũ. Sed archi. dicit. Credo ꝙ requiratur speciale mandatũ: qd̃ probat expresse de offi. vica. ca. cum in generali. lib. vj. & hoc tenetur.

§. IIII. CIRCA BONA TEMPORA

lia mobilia vel immobilia ẽpatus: ecclesiarũ & monasteriorũ & aliorũ locoꝝ priorũ sibi subditoꝝ debet diligẽtiã adhibere ne diminuant⁹ vel auferant⁹. Et primo qdẽ cauere debet sibi ab auaritia, vt videlicet nec ꝓ se nec ꝓ alios nec gotijs secularib⁹ pecunias suas exponat: sed & clericos suos ab hmõi faciat abstinere, put tenẽt. vt dist. lxxxviij. c. forniari. & extra ne cle. vel mo. c. j. nec etiã debet thesaurizare sed qd̃ sibi supest in pias causas expẽdere. Vñ Amb. xij. q. ij. aurũ. Aurũ eccl̃a habet: nõ vt seruet sed vt eroget & subueniat in necessitatibus. Et Hiero. c. sequẽ. j. Gloria epi est pauperũ opibus ꝓuidere: ignominia sacerdotis est ꝓprijs studere diuitijs. Sccõ abstineat a dilapidatione ipsoꝝ bonoꝝ cũ sint pauperũ. xvj. q. j. qm̃. vnde amicis vel consanguineis nõ det nisi in necessitate tãq̃ pauperib⁹: sicut legit̃ sanctũ Aug. fecisse. Ab expẽsis supfluis cõuiuiorum pluriꝫ moꝝ famuloꝝ vel equoꝝ pomposæ supellectilis se abstineat: obseruãdo illud qd̃ habet. di. xlj. eps. ex Carthaginẽsi cõcilio. Epi vilẽ supellectilẽ & mensam ac victũ pauperẽ habeat: & dignitatis suę auctoritatẽ fidei & vitæ meritis q̃rat. & in. c. seq. dr̃ nec vestib⁹ vl̃ calciamẽtis decorẽ quęrat. Legata ad pias causas: si infra annũ a morte testatoris hęredes vel executores nõ soluerint: ipse epi debet postea cogere illos ex officio suo nisi testator ipse ꝓtelauerit & determinauerit tps illa faciendi. Et ne hmõi lateant cõgruũ est vt singulis annis epi ꝓceptũ faciat notarijs sub pœna excõicationis vt debeant talia legata referre curiæ suæ post mortẽ testatoris: vt videat si adimpleantur: & alicubi est sñia lata ꝓ synodalẽ constitutionẽ cõtra tales. Ipsa vero legata q̃ haberet exeq̃ epi siue ꝓ incertis facta siue ꝓ alijs causis: qñ per testatorem nõ est expressus locus vel modus erogationis non ꝓpterea põt vel debet epus sibi imburs̃are sed pauperibus erogare tenẽt. & idẽ de alijs incertis quæ perueniunt ad manus eius ratione vsurę vel ludi & hmõi. Tertio alienare non debet aliqd̃ immobiliũ sui ẽpatus etiã in casu necessitatis nisi prius habita licẽtia a sede apl̃ica cum & hoc iuret. extra de rebus eccle. nõ alie. c. monasterioꝝ. in cle. & tunc etiã requirit̃ certa forma. de qua. ẽ. ti. xij. de alienatione rerũ ecclesiasticarꝫ. Similiter nõ debet permittere alias ecclesias vel monasteria vel hospitalia sibi subdita alienationẽ rei alicuius immobilis facere sine cõsensu suo ex causis & cũ modis qui habentur. x. q. ij. hoc ius. & xij. q. ij. sine exceptione. Et debet bene ingrere ꝙ eccl̃a decipiat̃ & preterij ꝓ necessitate expẽdat̃: vel in vtilitatẽ maiorẽ ecclesię ipsius emẽdo aliqd̃ sibi fructuosius. Multę læsiones fiunt ecclesijs & locis pijs ꝓ illicitas alienationes. Sed vbi ecclesia vel monasteria apparẽt notabil⁹ læsa: põt epus cum tractũ rescindi facere vel ad supplementũ cogere emptorẽ. Idem de ꝓmutationibus vel transactionibus. Qd̃ aũt epus in alienatiõib⁹ possessionũ ecclesię velit certã quorã puta ad rationẽ. v. pro cẽtenario de ꝓtio rei vẽdite videt̃ expressa extorsio: nec excusare põt ratione cõsuetudinis cũ sit irrationabilis: nõ em̃ põt gabellã ponere in contractibus sicut laici faciunt. Quæ aũt reperit vsurpata ab ecclesijs & pijs locis a patronis vel cõsanguineis rectoris ecclesiarũ mobilia vel immobilia restituere faciat inquantũ põt. Ecclesias ruẽtes faciat ꝓ rectores vel populũ reparari & domos eaꝝ prout fieri põt. Quarto nota vt dr̃. xij. q. j. epi. &. c. sequentibus. epi & alij rectores ecclesiarũ debent habere & tenere res ecclesię distinctas a rebus ꝓprijs ne sub ꝓtextu rerũ pro priarũ auferantur bona ecclesiæ. Et de bonis quidẽ ecclesię mobilibus vel immobilib⁹ & alij clerici nõ possunt testari: sed de rebus patrimonialib⁹ vel sibi donatis aut legatis aut acqsitis per industriã possunt testari & consanguineis licite legare & donare & ab intestato in hmõi succedunt consanguinei. Epi aũt ex religionibus assumpti non possunt de aliquo testari nisi de licentia papæ ꝑm Tho. in sum. ij. ij. q. clxxxv. arti. viij. Et sil̃r religiosi assumpti ad ecclesias curatas, sed quicqd̃ acquirunt tales epi vel al's curati ecclesiæ suę acquirunt etiam per successionem aduenientia. Sed hodie consanguinei ꝓlatorũ spoliant domos eorũ in morte. de his plenius habes. ẽ. ti. x. de testamentis. Nota quinto ꝙ epus debet ꝓcurare ꝙ ecclesię collegiatę & monasteria habeãt ꝓcuratores suos seu oeconomos q̃ fideiꝛ̃ tractẽt bona eaꝝ. Ipse aũt epus debet hr̃e oeconomũ rerũ epatus q̃ sit testis administrationis debitę tpaliũ. Sicut etiã cubicularij quos debet hr̃e ꝓsonas maturas & optimę vitę & famę clericos vel religiosos dñt esse testes sctẽ cõuersationis suæ. vt dr̃. ij. q. vij. cũ pastoris. & hic oeconom⁹ debet esse clericus. vt dr̃. lxxxix. dist. c. qa in qbusdã. &. c. iudicatũ. In glo. tñ sup. c. diaconũ. dr̃ ꝙ q habet potestatẽ seu administrationẽ sup reb⁹ epatus dr̃ vicedñs. q aũt sup res canonicoꝝ dr̃ oeconom⁹. hodie cõsueuerunt nuntiari Camerlinghi. Et in. c. decenter oĩbus. dist. ea. dr̃ ꝙ talia officia propinquis vel fauore sibi cõiunctis nõ sunt cõmittẽda. Et dicit ibi glo. ꝙ rõ huius est: qa magis sunt ꝓni epi ad dandũ ꝓpings q̃ alijs etiã magis dignis. Itẽ alia rõ est huius, ꝙ hic bitionis: qa semꝑ ꝓsumit̃ ꝙ res ecclesię latenter lædant̃ ꝓ eos. & dist. lxxxij. eps. ij. dr̃. Eps nullã rei familiaris ad se curã reuocet: sed oroni & lectioni & ꝑdicatiõi tantũmõva cet. Hinc & Ber. ad Eugeniũ papã in lib. de consideratione multũ inuehit̃ ꝓtra epos q totã solicitudinẽ suã ponũt ꝓcipaliter circa tpalia & supellectilia sua & ꝓparãdos reddi tus & de salute aiaꝝ parũ curãt dicẽs ꝙ si nõ pñt hr̃e prudẽtes & fideles dispẽsatores vt decet melius est hr̃e minꝰ idoneos q̃ epi se immisceant hmõi occupationib⁹ tpalium.

§. V. DE DISPENSATIONE QVE POTEST FIERI

ꝓ epos. Nota ꝙ circa lapsos reperiunt̃ tres regulę ius cõe continentes ꝑm Ray. in sum. & glo. summariã. di. l. in ꝓn. Prima est ꝙ q peccauit mortal'r post baptismũ non pt̃ ꝓmoueri. s. absq̃ dispẽsatiõe. xxv. di. primũ. xl viij. dist. qm̃. j. q. vij. si qs omnẽ. Secũda regula est ꝙ ꝓmotus peccans mortal'r deijcit̃. di. l. q. semel. dist. lxxxj. si diaconus. Tertia est ꝙ ab ordine depositus nõ põt restitui. dist. l. c. i. &. ij. Istę etiã tres regulę colligunt̃ di. l. vt cõstituerẽt. in prĩcipio. & vbicũq; mitius agitur, dispensatio est. Idẽ Hostiẽn. Sed circa intellectũ istarum regularũ ꝑm Ray. & gl. vbi supra tres fuerunt ab antiquo opiniones. Prima fuit ꝙ omne mortale post baptismum repellit ꝓmouendũ & deijcit ꝓmotum & qa ista est nimis rigida qa ꝑm eã nullus posset ꝓmoueri: ideo non est tenenda. Secũda opinio intelligit istas regulas de magnis peccatis, qa minora post pœnitentriã non repellunt promouendũ: nec deijciunt ꝓmotũ. ar. di. xlj. clerici. &. v. q. iiij. in loco. Et qa ista opinio nõ distinguit inter peccata occulta & manifesta: ideo non est tenenda. di. l. c. de his vero. Tertia opinio intelligit prædictas regulas de manifestis: occulta enim post pœnitentriã & si grauia non repellunt nec deijciunt. dist. xl viij. qm̃. Et qa hęc opinio non repellunt nec deijciunt, dist. xl viij. qm̃. Et qa hęc opinio non distinguit inter enormia q̃ etiã occulta repellũt & deijciũt & alia peccata. ideo ipsa etiam nõ est tenenda. extra de accu. c. inquisitionis. Vt ergo sine ealũnia ꝓcedas distinguẽdum est

dum est de peccatis: qa aut illa sũt enormia aut mediocria aut minora: q̃ruis oĩa mortalia. Si sunt enormia siue occulta siue manifesta sint, repellunt ꝓmouendũ & deijciunt ꝓ morũ. i. indignũ faciunt vt promoueatur & si iam ꝓmot⁹ sit indignũ faciunt ad exequendũ officium susceꝑti ordinis & post quãtãcũq; ꝓniam & cõtrariũ faciens hoc est ac cedẽs ad ordinẽ susciꝑiendũ vel exequens ipm̃ aũ dispẽsatiõẽ semꝑ peccaret mortaliter. dist. l. c. miror. j. q. j. erga. & c. si qs. eẽ de accu. c. inq̃sitionis. Et vt dicit Guil. glossator Ray. hoc qd̃ dr̃ de enormib⁹ restringendum est ad homicidiũ & simoniã in ordine. Idẽ Host. & Goff. addẽtes vtrum hereſis. j. q. j. ventũ. Quãtum ꝯo ad mediocria pctã subdistinguit Ray. qa aut sunt manifesta: aut occulta. Si manifesta impediunt ꝓmouendum & deijciunt promotũ. di. l. c. de his ꝯo. Et intelligunt̃ manifesta q̃ sunt nota ꝓ sniam vel ꝓ cõuictionem vel ꝓ confessionem factã in iure metu probationis. dist. xxiij. c. fi. vel notoria ꝙ nõ possunt aliq̃ ꝛgiuersatione eẽlari. Si aũt sint occulta nõ impediunt ꝓmouendũ nec deijciunt ꝓmotũ sed ꝑt ꝓmoueri & ministrare in susceptis absq̃ incursione alicuius cẽsuræ vel irregularitatis: sed nõ absq̃ mortali pctõ quouscũq; pœniteant. eẽ de tẽpo. ordi. c. ex tenore. &. c. quæsitũ. Dicũtur aũt mediocria exẽplificãdo adulteriũ: furtũ: sacrilegiũ: piurium: fraus cũ dolo: incæstus, multo magis vitiũ sodomiticũ. eẽ de excel. ꝓla. c. clerici. & sil'a maiora adulterio. fornicatio etiã simplex notoria. vbi admonit⁹ noll̃et se corrigere: vi dẽt ꝓtinere ad mediocria. eẽ de coha. cleri. ficut. Minora autem ꝑtã etiã manifesta non impediunt ꝓmouendum nec etiam deijciunt ꝓmotũ. Et dicunt minora respectu grauiũ vt venatio in clerico: ludus aleę & æbrietas. di. xxxv. c. j. facere strepitũ in synodo. v. q. iiij. in loco. & sil'ia. Si tñ admoniti tales nollent se corrigere ꝓpter cõtumaciã efficiuntur grauiora. Idẽ Host. Inno. etiã in glo. sup. c. ex tenore. de tẽpo. ordi. dicit ꝙ in occultis pctis sufficit absolutio sacerdotis autoritate clauiũ. arg. vj. q. j. illi. nec credo ꝙ sit necessaria dispensatio ordinarij quo ad promotionem vel quo ad executionem. quod intelligẽdũ est de mediocrib⁹. vt patet ex illo. c. ex tenore. &. c. quęsitum. Et addit ꝙ nõ peccat talis statim facta confessione celebrando licet bonũ sit consilium ꝙ vel abstineat vel ꝓ parte satisfaciat. Q̃, papa possit in omni casu dispensare sup homicidio & alijs nõ est dubiũ. Sed circa eos est duplex solẽnis opinio ꝑm Ray. Prima est ꝙ epus põt dispensare contra duas primas regulas in adulterio & minoribus criminib⁹. s. cum sũt manifesta vt dictũ est. in maioribus vero adulterio nequaq̃ nisi in casibus a iure expressis possit dispensare. & hoc expresse dr̃ extra de iud. c. at si clerici. Nam hoc ipso ꝙ de quibusdã cõcedit̃ de alijs tacite prohibetur. dist. xxv. c. qualis. extra de transla. c. inter corpalia. ar. ad idem de tempo. ordi. dilect⁹ vbi dr̃. Cũ illi dispẽsatio hmõi a canone minime sit ꝓmissa. Exprimit̃ aũt in iure de qbusdam maioribus adulterio in quibus ꝓmittit̃ epis dispẽsare. di. l. c. si qs presbyter. In hereſi tamẽ hodie nõ habet locũ cũ papa sibi reseruet absolutionẽ. & in. c. ꝑsbyteros. di. l. vbi dicit̃ de diaconib⁹ & ꝑsbyteris idolis immolantib⁹ ex coactione postẽ pœnitue rint penes epos eoꝝ erit ptãs aliqd̃ eis tribuendi. Alia siue secũda opinio est ꝙ epus põt dispẽsare in omni crimine contra duas primas regulas: nisi exꝑsse ꝓhibeat a iure. hoc ꝓbatur dist. xxviij. c. ꝑsbyter. & optime de pœ. di. vj. c. j. in fine vbi dr̃. Protifex iust⁹ atq; discretus non cogitur suos sacerdotes semper abijcere: sed nec mox restituere nisi statutũ fuerit a romano põtifice, vt eẽ de sen. excõ. c. nup. circa fi. Hanc opinionẽ tenet Laud. Vincen. Ioan. & Tã. Et Ber. extra de iudi. in glo. sup. c. at si clerici. dicit ꝙ hæc opinio est magis cõis: cui assentit Ray. & Guil. glossator eius dicit hãc opinionẽ esse salubriorẽ & benignioꝛ̃ supradicta. Sequẽdo igit̃ secũdam opinionem q̃ cõmunior est q sint hi casus in qbus prohibita sit epis dispẽsatio & papæ reseruet plene habes j. in ti. seq. ibi vide. Quãũ aũt ad tertiã regulam. s. ꝙ depositus restitui nõ põt officijs suis: in hoc null⁹ põt dispensare nisi papa ꝑm Ray. & Host. licet aliqui cõtrium sentiant, vt habes supra in prẽmissis.

§. VI. DE EPISCOPATV QVO AD

appetitionem vel recusationem eius vel renuntiationem. Et quãtũ ad primũ ꝙ nõ sit licitũ appetere ẽpatũ sed prẽsumptuosum. hoc declaratum est supra parte. ij. titu. iij. c. de ambitione, ibi vide. Quãtũ ad secũm. s. vtrũ ẽpatũ initũ a supiore liceat oĩno recusare. Rñ. Tho. ij. ij. q. clxxxv. ar. ij. ꝙ in assumptione ẽpatus duo sunt considerãda. Primũ est qd̃ deceat hoiem apperere ꝑm ꝓpriã voluntatẽ. Secũm est qd̃ deceat hoiem facere ad voluntatem alterius. Quantum igitur ad ꝓpriã voluntatẽ cõuenit homini principaliter insistere ꝓprię saluti & intẽdere: sed ꝙ alioꝝ saluti intendat hoc cõuenit homini ex dispositiõe alteriꝰ potestatẽ habentis sup eũ. Vñ sicut ad iordinationẽ voluntatis ptinet ꝙ hõ ꝓprio motu feratur in hoc ꝙ gubernationi alteriꝰ ꝓficiat ita ad inordinationẽ voluntatis ptinet ꝙ aliqs oĩno cõtra supioris iniunctionẽ ꝓdictũ gubernationis offm̃ finaliter recusẽt. & hoc ꝓpter duo. Primo qa hoc repugnat charitati ꝓximoꝝ quoꝝ vtilitati fę qs debet exponere ꝓ loco & tpe. vñ Aug. xix. de ciui. dei. Negotiũ iustũ suscipit necessitas charitatis. Secõ qa repugnat ꝛ̃ humilitati per quã qs se alioꝝ mãdatis subiũcit. Vñ Greg. in pastorali dicit. ꝙ tunc ante deꝰ oculos vera est humilitas cũ animus ad recipiendũ ꝛ̃ qd̃ vtiliter subire ꝓcipit ꝓ ptinax nõ est. Q̃uis aũt vita cõtẽplatiua ex qua qs sibi vacat & deo ꝓponitur actiue qua ꝓximis intẽdit: & amor dei sit potior amore ꝓximi: tñ bonũ multitudinis ꝓferẽdũ est bono vni⁹. Et ꝛ̃ ipm̃ per tinet ad dilectionẽ dei, ꝙ aliqs ouib⁹ Christi ꝓ cura pastorali imposita intẽdit. Insup & ꝓlati nõ sic trãsferuntur per prælaturã ad vitã actiuã vt cõtẽplatiuã deserãt: sed vtriq; ꝓ tpe dñe vacare. Et inducit ad hoc Tho. autoritates Aug. q̃ habenẽ in decre. Dicit em̃ Aug. Otiũ sctm̃ queꝛit charitas ꝓximitatis negotiũ iustũ suscipit necessitas charitatis: quã sarcinã si nullus imponit ꝓcipiendę atq; intuendę vacandũ est ꝓximitati. Si aũt imponit̃ suscipienda est, ꝓpter necessitatẽ charitatis. Sed nec sic oĩno ꝓximitatis delectatio deserẽda est: ne subrahat̃ illa suauitas & oppmat̃ iusta necessitas. viij. q. j. q. ẽpatũ. vbi dicit glo. quo ad finẽ autoritatis, ꝙ nõ ita insistere tãtũ delectatiõi ꝓximitatis in cõtẽplatiõe ꝙ nõ deseruiat, put oportet necessitati ꝓximoꝝ in exercitio curę pastoralis. Ad idẽ Augu. ad Eudoxiũ. Vos autẽ hortamur in dño vt ꝓpositũ vestrũ custodiatis & vsq; in finẽ ꝑseueretis: aut si q̃ opa vestra mater ecclesia desideraverit: nec elatione auida suscipiaris nec blandiẽte desidia respuatis sed miti corde obtẽperetis deo cũ mãsuetudine portãtes eũ q vos regit q dirigit mites in iudicio & docet mãsuetos vias suas: nec otiũ vestrũ necessitatib⁹ eccl̃ię ꝓponatis. Cui prudenti fi nulli boni ministrare vellẽt quõ nasceremini nõ inueniretis, x vj. q. j. vos aũt. Itẽ q̃ruis accipe ẽpatũ de se nõ sit necessariũ ad salutẽ: sit tñ necessariũ ad salutem recipere rõne ꝓcepti supioris. Nec excusaret eũ si votũ de nõ episcopãdo feciss̃et: qa si intẽdisset hoc nullo mõ acceptare etiã ꝙ supioris mãdatũ esset votũ illicitũ: & sic non obligaret si intendit quantũ erat ex ꝑte sui: tũc qa iniũgitur a supiori nõ agit cõtra votũ. nec etiã excusaret a tali iniunctiõe hoc ꝙ haberet ꝓpositũ peccãdi: qa põt & debet dimittere tale ꝓpositũ. Si aũt haberet aliqd̃ impedimẽtũ: puta excõicationis vel irregularitatis: cũ illo nõ debet susciꝑere: sed debet manifestare iniungẽti. Et si nõ põt tollere tale impedimẽtũ: puta qa est archiepus q̃ ꝓcipit: & ille irregularis vel illegitim⁹ & hmõi nõ tenet obedire. & idem videtur si esset notabiliter ignorãs. sed si põt tollere impedimentũ & tollit ipso iudicato vt papa debet obedire. De renuntiando aũt episcopatui qd̃ fieri non põt absq̃ licentia sedis apostolicę. habes extra de renũ. c. nisi. qd̃ plene declaratur. ẽ. ti. ꝓxi. c. de renuntiatione.

§. VII. DE EPISCOPIS ASSVMPTIS

ad hmõi dignitatẽ ex statu religionis: vtrũ tenẽant̃ ad obseruantias regulares? Rñ. Tho. ij. ij. q. clxxxv. ar. viij. ꝙ cũ status religionis & status epalis ptineãt ad pfectionẽ & dicatur stat⁹ pfectionis: in hoc tñ est differẽtia inter vtrumq; qa status religionis dicit̃ status pfectionis: qa ipsa observatio religionis est via tendendi in pfectionẽ. Sed status epalis dicit̃ status pfectionis quasi q̃ddã magisteriũ perfectionis. Vnde stat⁹ religionis cõparat̃ ad epalẽ sicut disciplina ad magisteriũ & dispositio ad pfectionẽ: dispositio aũt non tollit̃ pfectione aduemẽte nisi forte quantum ad id qd̃ perfectiõi nõ cõgruit sed magis cõfirmat̃: sicut discipul⁹ cũ puenerit ad magisteriũ nõ quenitq; sit auditor: cõuenit tñ sibi ꝙ legat & meditet̃ magis q̃ pri⁹. Sic igit̃ dicẽdum: ꝙ si qua sunt in regularibus obseruantijs quæ non

impediant pōtificale officiū:sed magis valēt ad pfectiōis custodiā:sicut est cōtinentia:paupt̄as & hmōi:remanet ad illa obligatus religiosus factus epūs : & p cōsequēs a3 portandū habitum suę religionis qui est huius obligationis signū.Si qua ꝙo sunt in observantijs regularib⁹ q̄ officio pōtificali repugnēt sicut est solitudo:silentiū : abstinētia: graues vigiliæ & hmōi:ex quibus impotēs redderetur ad exequendum pontificale officiū ad hmōi non tenentur.In alijs aūt pōt & dispensatione vti:ꝑm ꝙ regrit necessitas pſonę vel officij vel cōditio hoim cū quibus viuit:per modū quo etiā prælati religionū secū dispensant.Quod aūt dicit xvij.q.j.c.vnico.ꝙ monachū canonica electio a iugo monasticę cōuersationis absoluit & sacra ordinatio de monachio episcopū facit:intelligit hoc dictū nō quantum ad oia sed quantū ad ea q̄ repugnāt pontificali officio.Et cui⁹ epi re ligiosi nō teneant obedire p̄latis suarū religionū ex eo videlicet quia desierunt sibi esse subditi:sicut & ipsi prælati religionū cū non habent ſupiores non tenent obedire superioribus p̄latis quos nō hnt: manet tn adhuc obligatio voti virtualiter.ita.ſ.ꝙ si eis legitime aliqs pręficeret obedire tenerentur inquantū tenent obedire statutis regulę p modū prædictū & suis superioribus si quos habēt vt archiepūs vel papā & hmōi.Propriū aūt nullo mō possūt habere:nam hæreditatem paternā vendicat non quasi ꝓpriā sed quasi ecclesię debitā.Et sic intelligit qđ habet.d. c.vnico.vbi dr ꝙ monachus factus epūs velut legitim⁹ hęres paternā sibi hereditatem iure vendicandi potestatē habeat.Vnde ibi subditur:ꝙ postęa epūs ordinat ad altare ad qđ sanctificatur qđ aegrere potuit restituat. Testamentum aūt nullo mō pōt facere:ga sola dispensario ei cōmittitur rerum ecclesiasticarū quæ morte finit.Si tn ex concessione papę religiosus epūs vel alter faciat testamentū,non tamen ex hoc intelligitur vt de re propria disponere:sed auctoritate apostolica intelligit esse ampliata potestas suæ dispēsationis:vt eius dispēsatio possit valere post mortē.Episcopi aūt qui assumunt ad episcopatū de statu clericali possunt bona patrimonialia & acquisita per industriam tenere vt propria & donare vel legare per testamentum prout eis videtur de hmōi bonis.xij.q.j.epūs. Nō em̄ episcopi in sua ordinatione ad hoc se obligāt vt absq̄ proprio viuāt: nec etiam viuere absq̄ proprio ex necessitate requiritur ad officium pastorale.

§.VIII. VTRVM EPISCOPI NON

largiendo pauperibus bona ecclesiastica quę procurāt peccent mortaliter? Rn. Tho.ij.ij.q.clxxxv. arti.vij. aliter est dicendū de proprijs bonis q̄ epūs possidere pōt.ſ.si nō sunt religiosi & de bonis ecclesiasticis.Nā ꝓprioꝝ bonoꝝ verū dominiū hnt, Vñ ex ipa rerū cōditione nō obliganť.vt ea alijs conferāt:sed pōt vel sibi retinere vel alijs ꝓ libito largiri:in qua tn dispēsatiōe vel receptiōe pōt peccare:vel ꝓpter inordinationē affect⁹ per quā plura sibi cōferāt vel retineant q̄ oporteat:vel alijs nō subueniāt ꝑm debitū charitatis nō tn tenenť ad restitutionē.Sed ecclesiasticoꝝ bonorum sunt dispēsatores vel ꝓcuratores. vt Aug.xij.q.j.si priuatū dicit. Ad dispēsatorem aūt requrit̄ bona fides.Sunt aūt bona ecclesiastica nō solū in vsus pauperū: sed etiā ad cultū diuinū & necessitatē ministroꝝ expendēda.Vñ antiquitus fiebāt quatuor partes de redditib⁹ ecclesiarū : vna erat epi:alia clericoꝝ deseruientiū ecclesię : tertia seruabať pro fabrica seu reparatiōe ecclesiæ,& quarta pauperib⁹ dabať.vt hr̄.xij.q.j. de redditib⁹,&.c.quatuor.& alijs ca.Si ergo distincta sunt bona q̄ debent in vsum epi cedere ab his quę debent expendit in vsum clericorum vel pauperū vel fabricæ,& aliquid sibi retineat epūs de his q̄ sunt deputata ministris:vel pauperibus vel fabricæ:nō est dubiū ꝙ agit cōtra fidē dispensationis:& mortaliter peccat &tenet ad restitutionē.De his aūt q̄ sunt spāliter suo vsui deputata videtur esse eadē ratio q̄ & de ꝓprijs bonis.vt.ſ.ꝓ immoderatū affectum vel vsum peccet si sibi retineat vltra q̄ debeat & alijs nō subueniat:vt exigit debitū charitatis.Si ꝙo nō sunt p̄dicta bona distincta:eorum distributio fidei suæ cōmittitur.Et si quidē in modico deficiat vel superabundet pōt hoc fieri absq̄ bonę fidei detrimēto: & ideo absq̄ mortali:qa nō pōt in talibus punctualiter accipere qđ fieri oporter.Si ꝙo sit multus excessus non pōt latere. Vnde videtur bonę fidei repugnare:& ideo nō est absq̄ mortali. Et addit Tho.ij.ij.q.clxxxv. arti.vij.ad.iiij.ꝙ si qs clericus vel prælatus necessitate nō imminēte ꝓ,quidēdi pauperib⁹ de his q̄ supfluūt ex ꝓuentib⁹ ecclesiæ possessionis emat:vl in thesauro reponat in futurū ꝓ pauperibus : laudabiliter facit.Si aūt necessitas immineat pauperib⁹ erogādi superflua cura est & inordinata vt aliqs tūc in futurū conseruet. q.ſ dns ꝓhibet dicens.Nolite soliciti esse in crastinum.

§.IX.DE ORNAMENTIS EPISCOPA

libus cū celebrat.Nā vltra ornamenta sacerdotis de quib⁹ ğ.habet nouē alia ornamenta significantia res spūales q̄s debet habere.Et primo caligę q̄ significant rectitudinem gressuū,i.affectionem operum.Secō sandalia q̄ significāt cōtemptū terrenoꝝ:quia tegūt pedes & defendūt a pulueribus. Tertio succinctoriū quo ītola ligať cū alba significans amorem honestatis.Quarto tunicella longa vsq̄ ad pedes:significans ꝓseuerantiā. Vñ & Ioseph dr̄ habuisse tunicā talarē,i.descendētē vsq̄ ad talos:q̄ insinuār extremitatem vitę.Quinto dalmatica lata designās largitatē in oper⁹ mīæ.Sexto chirothecæ:q̄ designāt cautelā in operib⁹. defendunt em̄ ne lędantur manus a frigore vel alijs. & manus sunt opa nr̄a.Septimo mitra designās scientiā vtriusq̄ testamēti:vñ & duo cornua habet.& appēditia mitrę duo pñt signare expositiones additas doctoꝝ ꝑm duplicē sensum,ſ.literalē & spūalē:q̄ est triplex.Octauo anulus signifi cans sacramentū fidei quo ecclesia desponsatur Christo.Ipsi em̄ epi sunt sponsi ecclesiæ loco Christi.Nono est baculꝰ pastoralis qui designat tria quæ spectant ad officiū pastoris,nā per curuitatē in capite baculi significať ꝙ debet colligere vagos:ꝓ stipitis rectitudinē significať ꝙ debet sustētare infirmos:ꝓ stimulū q̄ est in pede baculi ꝙ debet pūgere & solicitare lentos & pigros, Vñ versus.Colligę,sustenta,stimula,vaga,morbida,lenta.Solēt etiā quandā crucē paruulā argenteā vel æneā cū catenula ad collū sub casula deferre q̄ designat passionē Christi quā debēt habere in in mente ꝙ meditatione & affectū imitationis. Additur archiepūs pallū in signū priuilegiatæ potestatis respectu suf fraganeoꝝ.Et designat torquē aureā quā solebant recipere legitime certantes,Romanus aūt pōtifex nō vtit̄ baculo pastorali duplici rône,vel qa Petrus prim⁹ papa misit baculū suū ꝓ quendā discipulū suū:vt ad tactū eiꝰ resuscitaret sociū & cōdiscipulū eius Georgiū defunctū in via q̄s ipse Petrus miserat ad ꝓdicandū : q̄ baculus reseruať: vt dr̄:in dioceſi Treuerēn. Vnde & papa ibi celebrans vtitur baculo pastorali. Vel ex eo ꝙ papa nō habet potestatē limitatā & determinatam vt oēs epi & ꝓlati quam designat etiā curuatio baculi:sed vniuersaliter vbiq̄,ideo nonvtit̄ tali baculo. Possunt etiā per istā nouē ornamēta specialia epoꝝ designari nouem quæ facere possunt supra pręsbyteros:videlicet clericos ordinare:virgines bñdicere: basilicas dedicare:clericos deponere : synodos celebrare : chrisma cōficere:vestes & vasa consecrare &c.Hæc Tho.in.iiij. dist.xxiij.immediate ante expositionē lr̄e exceptis paucis additis.Notādū etiā de quibusdā quæ ꝑm iura dñt obseruare epi.Primo vt nō despiciāt sed honorēt clericos suos ꝑm gradus suos.& ecōuerso clerici episcopos habeant vt patres.Vñ Hiero.ad Nepotianū. Esto subiectus pontifici tuo:& quasi aiæ parentē ama.Sed episcopi sacerdotes se esse sciant nō dños:honorent clericos suos quasi clericos:vt ipsis epūs a clericis quasi epūs honor deferatur.Scitū est illud oratoris Domitn.Cur ergo te inquit habeam vt princi pē cū tu me nō habeas vt senatorem? ꝙ aūt Aarō & filios eius hoc esse episcopū & presbyteros nouerimus:vn⁹ dns: vnū baptisma:vnū tēplū:vnū sit mysteriū.Et paulo post. Pessimę cōsuetudinis est in quibusdā ecclesijs presentibus epūs tacere præsbyteros nec loqui quasi eis inuideant aut dedignētur eos audire.Et si aliud ait Paulus apl's reuelatū fuerit sedenti prior taceat: gl oria patris est filius sapiens. hæc ille dist.xcv.esto.Item ex concilio Carthaginen.xiij.dicitur.Episcopus in ecclesia in concessu presbyteroꝝ subli mior sedeat:intra domū ꝙo collegā presbyteroꝝ se esse cognoscat dist.ea.vbi glo.superverbo.collegā.dicit.ita tn ꝙ non cōtēnať.ff.de offi.præsi.l.obseruandā.Itē epūs diebꝰ festiuis diuinis officijs debet interesse,vñ dr̄ de cōse. dist.i.epūs. Epūs si infirmitate nō fuerit impeditus ecclesiæ cui proximus fuerit die dñico deesse nō debet vbi dicit glo. Arch. ꝙ epūs diebus dñicis in episcopali ecclesia diuinis officijs debet

Epūs qđ debet sacere.

ẽ desa. vnc.c.i. glo. vlti.

debet interesse in qua sacerdotali more præcipit residere. vt.vij.q.j.quenit.Nō debet aūt sacerdos in fine missę dare bñdictionē populo cū presens est epūs:& precipue in missa quā cātat ipse sacerdos:vel etiā cū legit:nisi ipe episcopus annuat ei ꝙ det:& tūc etiā nō debet dare cū solēnitate illa. Sit nomē dñi &c. Potest etiā dici ꝙ eo ipso ꝙ permittat ei missam celebrare:& p cōsequēs ꝑmittit ei oia q̄ ptinēt ad missam. vñ & bñdicere. vt extra de offi. deleg.c.ꝓterea, hæc in glo.ſup.c.ecce ego.dist.xcv.in quo.c.Hiero.reprehēdit episcopos ,phibētes sacerdotes benedicere populū: dicens ibi. Si presbyter Christū cōsecrat cū in altario dei sacramēta bñdicit:bñdicere populū nō debet q̄ Christū consecrare nō metuit. Qđ videlicet intelligendū est de bñdictiōe in fine missę priuate quā debet ei ꝑmittere epūs etiā si sit ꝑsens. Item notandū qđ habetur de priuil.in.vj.vbi dr̄.Qm episcopi & eoꝝ superiores se habēt diuersis ex causis a suis ecclesijs & dioceſi absentare frequēter: nec possunt cōmode ad ecclesias accedere,ꝓ missa celebrāda vel audienda etiā ipsa fine qua eos transire nō decet absq̄ causa rōnabili vlla die,presenti cōstitutiōe indulgemus eisdē vt altare possint habere viaticum & in eo celebrare vel celebrari facere vbicūq̄ absq̄ interdicti trāsgressione illis ꝑmittit celebrare vel audire diuina,hęc ola in tex.vbi dicit Io.an.in glos. cū isto altari viatico poterit epūs: puta vadens ad curiā de mane ante cāpanā dici dicere vl'dici facere missam & ꝓgere vias suas,& sic nō impedieť in dieta:qđ fieret si haberet expectare dię & solitā horā & oportunitatē eccl'ię,ex rex. isto regulariter quotidie debet dicere vel audire missam ni si impediať. Itē epi mutuū sibi debēt præstare auxiliū.ſ.in licitis. Vñ Inno.ij.dist.xc.c.ꝓcipimus,ait.Præcipim⁹ em̄ vt episcopi ad solū deū & populi salutē habeant̄es respectū omni tepiditate sopita ad pacem firmiter tenēdā mutuū sibi consiliū & auxiliū præbeāt:nec hoc alicuius amore vel odio prætermittāt. Vbi dicit glo.ꝙ ꝓ istud &.c.sequēs patet ꝙ ad iudiciū ecclesiæ spectat facere pacē:vt hic, & extra de treug.& pa.c.treugas. Et etiā mortuo episcopo vel infirmovicini episcopi renentur supplere defectum, vt.vij.q.j. pōtifices. Ite dist.xc.studēdū. ex ꝓcilio Carthaginen.iiij.dr̄. Studendū est epiſcopis vt dissidentes fratres siue clericos siue laicos ad pacem magis q̄ ad iudiciū coerceant. vbi tn dicit glo.hoc intelligendū cum ciuiliter agitur de crimine vel in cā ciuili secus vbi criminaliter agere. Expedit em̄ pctā nocētiū esse nota.extra de collu.c.j.in glo. Itē episcop⁹ debet patrociniū prestare pupillis & viduis & alijs ꝑsonis miserabilib⁹ cōtra improborū violērias, Vñ Gelasius.De solatis ,pricę defensionis auxilio,& q suis actibus ,pdesse ,ꝑpter ætatis infirmitatē nō possunt:exoratū decet pōtificē subuenire:qa pupillis tuitionē etiā diuinitas iussit impēdi.di.lxxxvij.defensiōis. & dist.lxxxviij.epūs.tiij.dr̄. Epiſcopus gubernationē viduarū & pupillorū ac peregrinoꝝ nō ꝓ seipm̄ sed ꝓ archipresbyterū vel archidiaconū agat. qđ intelligendū est de his q̄ ꝓ suos iuuari nō possūt. & idē de alijs pauperibus & debilib⁹ inquantū facultas assit. vñ dist.lxxxij.c j.dr̄.Episcop⁹ pauperib⁹ vel infirmis q debilitate faciēte suis manib⁹ laborare nō possunt:victū & vestitū inquantū possibile sibi fuerit largiať. dicit ea.dist. Ad reatū episcopi ptinet vel pbyteri qui parochiæ prędest sustentandæ:si vitæ ꝑsentis causa adolescentiores viduę vel sanctimoniales clericoꝝ familiaritatibus subhciātur. vbi glo.ꝙ ,ppter rerū defectū faciendo aliquas operas clericis vel alijs ꝓ talem familiaritatē inducūtur ad turpia.Et ideo episcopus si sunt pauperes debet eis prouidere : & hoc de quarta pauperū:nō tn debēt esse otiosę sed debēt facere calathos & alia hmōi honesta,de cōse.dist.v.nunq̄. Sed diligenter attendendū est ꝙ per personas honestas dent opera & recipiāt pretiū. Itē dist.lxxxvj.nō liceat. dicit. Nō liceat epo manibus suis aliquē cedere:hoc em̄ alienū esse debet a sacerdote.vbi dicit glo.ꝙ si ꝓ se hoc nō possit tāq̄ indecēs dignitati epali pōt tn hoc per alium:ita tn ꝙ sit clericus. Nā si ꝓ laicū incideret in canonē.extra.de sen.excō.c.cū exvni uersitatis.& hoc nisi esset incorrigibilis vapulandus ; nec per clericos possit coerceri.

§.X.DE HIS QVE EPISCOPVS PO

test habere seu exigere ab alijs ecclesijs ex concilio Aurelianen.sic dr̄.De his q̄ parochijs in terris vineis mancipijs atq̄ peculijs q̄cūq̄ fideles obtulerint antiquorū statuta ser-

Quoti die missam audire.

uētur:vt in epoꝝ ptāte cōsistāt. De his tn̄ q̄ altario cōcesserint tertia pars fideliter epūs deferatur. In.c.cū aūt se,qđ in cępit a antiquos dr̄ de medietate.vbi dicit glo.ꝙ tpe primitiuo cū pauperes essent epi statutum fuit:vt epi de epalib⁹ ecclesijs & oibus bonis ecclesiæ sumerēt medietatē : sed in oibus parochialibus ecclesijs habēt tm̄ tertiā oblationū & decimarū.vt in.d.c.de his.ꝓstmodū quartā.vt.xij.q.j. vobis.& q̄cūq̄.c.seq.Hodie aūt nec tertiā parochialiū habe bīt nisi ad fabricā reparandā:nec illā habebūt nisi vel int fabricā reseruare vel renouare.vt.x.q.iij.c.j.&.ij.vel dicꝙ ꝑm cōsuetudinē ista dantur,extra de sepul.c.certificari,hodie aūt cū sint diuites epiſcopi nihil habebunt ꝑter cathedraticū.vt.x.q.iij.c.j.sed certe quicqđ dicat Ioan,parochialis eccl'ia habet tm̄ quartā decimarū & episcoꝝ aliā quartā ꝓ se,alias duas quartas retinet epiſcopus ,ꝓ fabrica & pauperibus,vt.xij.q.j.cōcesso.&.c.seq.De alijs redditib⁹ nihil habet de consuetudine gñali & præscripta . licet prædicta,& alia videant dicere cōtrariū,& ita sententiatū fuit ,ꝓ epo Bonoñ,ꝺ ecclesiā scti Ioānis in Persico.hęc in glos.Addit Archi.ad glos.dicti.c.dicens. Hosti.de hoc notandꝰ ponit hanc sententiā.& videť manifeste cōprobari extra de cēsi.c.cū olim,de deci.c.qm̄.Sed tu dicas ꝑm Hostiē.ꝙ de iure cōi cōpetit epo nō solū quarta decimationū:ta'l's decimarū:sed etiā mortuarioꝝ.vt extra de offi.or.c.ꝙuerēte. vbi de lr̄ in glo.& extra de testa.c.officij.& de v̄bo.signi.c. expte.iij.Nec obstat dictū,c.x.q.iij.c.j.qa ibi nō loquit̄ de canonica epi:sed de canonica fabricæ deputata . fateor em̄ ꝙ illā non habebit epūs:nisi velit subire onera fabricę.Nā & quelibet res trāsit cū onere suo,vt extra de pigno,c.ex lris. Sed Inno.dixit in ꝑdicto.c.cōquerēte.de offi.or. ꝙ quarta decimarū & mortuarioꝝ nō debet de iure cōi, & idē sentit ibi Bernar.Sed Host.ibi dicit.ꝙ salua reuerētia sua debeť quarta:vt dictū est:cui⁹ quota.i,media vel tertia de cōsuetudine debeať, & sic loquunť iura.x.q.j.de his, &.c.seq. & ea.q.iij.c.vnio.&.c.nec numer⁹.& de sepul.c.certificari.Et ipe idē Inno sentētiauit ,ꝓ Host.in causa qua habuit cū fratribus sancti Ioānis Hierosolymitani.,put ibidē ipe idem Host.notauit.ſ.in.c.cōquerēte. Sed Laudul. notauit hic ꝙ quartā de decimis & oblationibus nō cōsequitur epūs: nisi subeat on⁹ fabricæ.Et ita de facto ꝑm ipm̄ sententiauit dns Celestinus.Si tn̄ sit pauper epūs nec possit fabricā reparare, credit ipse Laudul.ꝙ nihilominus possit habere quartā.vt x.q.iij.c.priscis.& etiā vltra si illa nō sufficiat,argu.xij.q.j. ex his.Idē Archi.super.c.antiquos.dicit ꝙ Vincē. & Bern. norant extra de testa c.requisiti.quę.c.dicūt ꝙ res ecclesiasticę diuidēdę sunt in quatuor ptes.vt.xij.q.j.quatuor. cū aliꝭ.c.loquunť de matricibus ecclesijs.sed Hosti.in eo.c.in quit.ꝙ illi qui dicūt ꝙ epūs nō recipit suā canonicā:nisi de redditib⁹ ecclesię cathedralis: videre debent qm̄ ipsam percipit per oēs suę dioceſis ecclesias & alia pia loca:sicut sunt hospitalia & similia.vt in.§.secus.prædicti.c.requisiti.de testa.colligitur manifeste.& idē sentit Goff.in glo.&extra de deci.cū cōtingat.vbi dicit ꝙ in alijs ecclesijs habebunt epi legitimā portionē in decimis.extra de ꝑscrip.c.de quarta.& in oblationib⁹.extra de verb.sig.c.cū iter. & in his q̄ in testamēto cōtinētur.vt in prædicto.c.requisiti.Vincē. sequit Ioan.in glos.xvj.q.j.qēūc. Et qa de cathedratico facta est mētio quō illud debeat solui: vel quātū habetur.x. q.iij.c.j.vbi dicit.Placuit vt null⁹ episcop⁹ ꝑ suas dioceses ambulans ꝓter honorē cathedrę suę,i.duos solidos aliquid aliud per ecclesias tollat.Vbi dicit glo. summaria ante.c.ꝙ istud appellatur qñq̄ synodaticū. vt extra de cēsi.olim,& hoc qa frequēter dātur isti solidi in synodo. Addit Archid'.ad glo.ꝙ Inno.intelligit istud de qualibet ecclesia.ſ.ꝙ ab ea possit accipere cathedraticū:excipiuntur tamen oia monasteria. vt habetur.x.q.iij.inter cętera.in tex. quæ nō tenēntur ad cathedraticū.Et cui⁹ aliqui dicāt etiā hoc intelligi de capellis monasteriorū dicit Archi. super.d. c.ꝙ hoc nō est verū ꝑm Hug.nisi intelligatur in eo casu qñ capellę sunt exemptæ etiā cum suis monasterijs aliquo priuilegio speciali ab omni iure dioceſis epiſcopi.Exponitur ergo iste tex,vbi dicit.monasteriorū basilicis.i. basilicæ q̄ sunt monasteriū:quę vt dictū est nō tenentur ad cathedrati cum.Sed Tan.& Bernar. intelligūt hoc de ecclesijs dioceſis & non ciuitatensib⁹. Idē Hugo.Isti aūt duo solidi qualles debeant esse sunt diuersę opiniones . vt ponit ibi glo. Aliqui enim dicunt ꝙ debent esse ꝑm cōmunē monetā re-

decathedratico.

gionis: & si plures appareant magis exigui dabuntur meliores vel saltem mediocres. Addit Archid. ad glo. dic. fm Goff. & credo verius q̄ erunt solidi vsuales & cōis monetę regionis. Et si plures sint monetę in regiōe forte dabuntur meliores. arg. eȳ de iureiuran. quanto. vel mediocres. arg. x. q. ij. hoc ius. vel minores. eȳ de cens. l. c. ex parte. Hæc ibi. Cum autē in hmōi. ſ. in datione cathedratici & datione quartę vel tertię, vel medietatis de decimis & oblationibus dādis episcopo sint variæ cōsuetudines: & alicubi nihil detur de oibus his: vt Florentiæ. alicubi detur cathedraticum solū. alicubi diuersæ portiōes de decimis & oblationibus: & alijs videtur in hmōi stāndū cōsuetudini locorū cum est præscripta. vt argu. eȳ de sepul. c. certificari. Itē qd̄ dicitur. x. q. j. decretum. Decretū est vt omnes ecclesiæ cum dotibus suis & decimis rationibus & oibus iuribꝰ suis in episcopi potestate consistant: atq; ad ordinationem suam pertineāt. dicit ibi Archd'. pertineāt. ſ. quo ad institutionē: vt. ſ. talē per se vel per aliū instituat qui ecclesiæ bene prouideat. Et quo ad alienationem quia presbyter nō pōt res ecclesiæ alienare sine cōsensu episcopi. xij. q. ij. placuit. vbi nota fm Archidia. super. c. ſ. x. q. j. q̄ omnia iura quæ videtur dicere q̄ oēs ecclesiæ, monasteria & hospitalia & alia pia loca sub dispositione episcoporum cōsistant. vt in dicto. c. ſ. & x vj. q. vij. omnes. & x viij. q. ij. c. quidam. intelligi possunt fm illud quod habeē extra de reli. domi. c. de xenodochijs. vt videlicet illud verū intelligaē quantū ad hoc seruent ea quę ordinata sunt. vt ibi dicitur. argu. eȳ de testa. c. nos quidem. necnon quo ad alia quæ inueniuntur expressa in iure: vt puta dare procurationem cū visitat & hmōi. Als autē episcopus nihil saltem temporale ab ecclesijs petere potest. vt. x. q. ij. quia cognouimus. Innocen. & Hosti. qui ita scripserunt in dicto. c. de xenodochijs. Notandum est etiam qd̄ dicitur. x. q. j. nouerint. ex concilio Tolet ano. Nouerint conditores basilicarum in rebus quas eisdem ecclesijs conferunt nullam se potestatem habere: sed iuxta canonū instituta sicut & ecclesiarum ita & dotem eius ad ordinationē episcopi pertinere. Vbi dicit Archid'. pręcise dicēdū est q̄ ex quo fundata est ecclesia statim est extra potestatē laici nisi quo ad ius patronatus: nec plus habet ibi ante cōsecrationē q̄ postea: qa nihil antea: nihil postea nisi ius patronatus: & statim pertinet ad episcopum in cuius diocesi fundata est vt hic. & anteq̄ ecclesia consecretur ecclesia locus est religiosus & deuotus. de conse. dist. j. præcepta. licet nō sit paratus: & tamen inuenitur dici sacratus. xij. q. ij. nulli. Nec obstat quod dicit. x vj. q. vij. decernim⁹. Nam quod ibi dicitur patronos habere potestatē in ecclesijs intelligitur fm glos. de potestate defensionis. Et addit Archidia. Non autem habeat potestatem dilapidati onis.

De charitatiuo subsidio.

Sciendū etiam de charitatiuo subsidio debito epis. q̄ hoc habeē eȳ de censi. c. cū apls. circa mediū. vbi dicit. Sustinemus autē p multis necessitatibus q̄ aliquoties supueniūt vt si manifesta & rationabilis causa extiterit cum charitate moderatū valeant ab eis auxilium postulare. ſ. episcopi a subditis. nam ab exemptis nō possunt. Idē dicit Honori⁹ de offi. or. c. cōquerente. & dicit glos. super verbo. rōnabilis causa. q̄ si hoc dubitatur superioris arbitrio determinetur: hinc puto in cōsuetudinē aliquibus locis introductū: q̄ epi cū a principio suscipiūt possessiones ep̄atus exigunt ab oibus ecclesijs sibi subiectis charitatiuū subsidium fm̄ ꝓportionē beneficioꝝ. Nā qa ipsi habēt soluere annatam curię & bullas & sibi prouidere de multis in principio officij: ideo vt iuuentur in hmōi expēsis permissum est. qd̄ tñ moderate fieri debet. De ꝓcurationibus in visitatione dicet. j. In diocesi Florētina extat bulla Eugenij quarti q̄ nō possit exigi ꝓ subsidio charitatiuo vltra septingentos florenos: als plus exigendo incidit in excōicationē ipse archiepiscop⁹. & ex hoc videē tacite illud cōcedere: ex quo vltra illud prohibet. arg. dist. xxxv. qualis &c.

§. XI. DE IVRISDITIONE EPISCOporum

dicit Ioan. an. in nouel. sup. c. dilectus. de capel. mo. q̄ si epi vel q̄squis alius habeat iurisditionē vel aliud generale statutū a iure vel cōsuetudine vel statuto in aliqua loca vel psonas quātocūq; tpe stet: q̄ in aliquo illoꝝ loco rū vel psonaꝝ non vtaē oi iure qd̄ in eis habet vel in aliquo. c. ipsi⁹ iuris: nō tñ ꝺ eū ꝺscribit: multo min⁹ si ibi aliq̄d exerceat. Nā ibi ꝓ vnū solū. c. ipsius iuris gñalis oibus aljs possessionē retinere videē: nisi als amittat possessionem: puta qa violenter inde expellitur vel reuertens non admittitur vel suspicatur se posse repelli. ff. de acqui. pos. l. clā possidere. §. fi. Nam cū hæc iura sint contigua: sufficit in vno eoꝝ retinere possessionē. ff. de acqui. pos. l. possideri. immo nec prescriptio illius tēporis cuius non extat memoria. de qua nota de ver. signi. c. quid p nouale. currit cōtra talem cum semper possideat. Quid em si aliqua persona vel ecclesia per quinquaginta annos & amplius in tali statu fuit: & tanta tranquillitate pacis q̄ nō oportuit eā vi sitari nec aliquem actum iurisditionis in ea vel cōtra eam exerceri: nunquid ꝑpter hoc diceē q̄ ep̄us amisit in ea iurisditionem suā quā in ea habet? absit fm Inno. cuius est hæc glos. arg. in eo qd̄ no. & legitur de prescrip. c. vigilanti. Et adde qd̄ no. in Specu. de iurisdi. om. iu. ad fi. ver. illud. Notandū etiā fm Inno. vt inducit Io. an. ibidē. q̄ possessio generalis iurisditionis acquiritur etiā si vnicus actus iurisditionis exerceatur: puta qa aliqs cognoscit de aliqua causa criminali vel ciuili: vel qa excōicat aliquē: vel qa expedit. vel facit quodcūq; aliud voluerit: qd̄ tñ ad iurisditionem pertineat. Et hoc verū dūmodo intendat vti iure suo quo ad iurisditionē vniuersaliter. Quō de hac intētione cōstare possit: vide qd̄ dixi de postul. c. bone. ij. Et licet legistæ Pet. & Cy. improbēt hāc opi. Inno. tñ ipse ipsam determinationē suā declarat dicens: q̄ si audiendo causam ciuilem intenderet in ciuilibus tm̄ vti iure suo nihil acquireret tūc quo ad criminales. ar. extra de p̄script. c. auditis. & de offi. or. c. dilectus. quātūcūq; etiam intendat vniuersaliter iurisditione vti: tūc tñ nō extenditur quo ad alias personas: nisi ad illas inter quas illā exercuit. Et sic paret q̄ potius extē ditur ad partes iurisditionis q̄ quo ad p̄sonas Et est rō: qa sub iurisditione cōprehenduntur oēs partes & actus iurisditionis: sed sub vna persona nō cōprehenditur alia quantūcūq; etiā intendat per vnā psonā iurisditionem in totū populū exercere, qa diuersi sunt hoies, Vñ qd̄ fit in vno nō extenditur ad alios regulariter. vt de re iudi. c. q̄uis. Et præstat ad hoc arg. qd̄ als ꝺ in glæba. qa vna apprehēsa oēs apprehēsæ intelliguntᵏ: separataeꝰ nō. ar. ff. de acqui. pos. l. possideri. & de cōse. eccle. vel alta. c. j. li. vj. Sic in hac materia dicendū est q̄ apprehensa possessione in vno. c. iurisditio intelligit apprehensa & in oibus aljs dum apprehendētes hoc intēdāt: quia oia capitula iurisditioīs eidem iurisditioni contigua sunt & annexa. secus in personis quę non sunt contiguę sed diuerse. Et per hoc sequitur q̄ si epūs habet possessionem in vna persona & alius intendens iuri suo aliquid iurisditionis exerceat in eadē persona epūs possessionem amittit nisi q̄ cito sciuerit contradicat. De hoc etiam nota. de resti. in integ. c. ij. Generalis aūt possessio iurisditionis alicuius castri vel ciuitatis: vel ꝓuinciæ acquiritur: si quis publice & vniuersaliter p oēs partes ciuitatis bānū: vt. ſ. sic præconizet. Talis dñs huius ciuitatis mandat: q̄ quicūq; hoc vel illud fecerit incurrat talem pœnā. In hoc em casu & si nullus pœnā incurrat: tñ possessionem generalis iurisditionis acquirit: qa ædictum qd̄ iurisditionis est fuit sic publice & generaliter promulgatum & hoc est verum si nullus erat in possessione generalis possessionis illius ciuitatis: alioquin ille qui prædicto modo vel alio quocūq; vult apprehendere possessionem iurisditionis generalis: non acquirit possessionem nisi illoꝝ capitu Ioꝝ & hoim tm̄: quæ & quos apprehendit. vt. ff. de acqui. pos. qd̄ in eo. §. fi. Omnia quę dicta sunt de officio ordinarij supra conueniunt statui episcoporꝝ quia ipsi sunt principaliter ordinarij & illa debent scire. Et similiter illa quę dicta sunt. ff. de beneficijs in tit. de beneficiatis. & oia quæ dicta sunt. ff. de ecclesijs & sacramentis: quia in hmōi debēt alij informari per eos: & pene de omnibus cōtentis in ista tertia parte de statibus debent per se vel alios habere notiam ad directionem populoꝝ necnon de cēsuris ecclesiasticis. de quibus. j. habetur. Et cū omnia hæc fecerint quæ in iure eis mandantur dicere habent illud Luc. xvij. Serui inutiles sumus: & quæ debuimus facere fecimus Sed quis est hic & laudabimus eum? fecit em mirabilia in vita sua super omnia miracula. Quis em ad hęc tam idoneus q nō omittat: & quæ perpendit & quæ non aduertit? Et ideo bene dicit Aug. q̄ nil difficilius periculosius episcopi dignitate.

¶ Sermo de archiepiscopis. Cap̄. III.

Accingere

ACCINGERE GLADIO TVO super femur tuū potētissime. Ps. xliij. Proprie & fm sensum literalem loquit Ps. de Christo: qui vtiq; potentissimus est: non solum in deitate sua: fm illud Eccl'. iij. Magna est potentia dei solius: sed etiā in assumpta humanitate data est ei oīs ptās in cœlo & in terra. vt ipe ait Mat. vlt. quā potētiā ostendit. Fortis em armat⁹. ſ. diabolus. fortis. ſ. naturaliter: qa tota materia elementaris quantum ad motū localem fm ordinē naturę ei seruit ad nutū nisi a deo prohibeaē: propter qd̄ dr Iob penul. Nō est ptās similis ei sup terrā. Armatus aūt i malitia qa callidior serpēs erat cunctis aiantibus. Gen. iij. cū custo diret atriū suū. l. mundū sibi per vitia subiectū: i pace erāt q̄ possidebat nullo ꝺicēte seu resistēte tentationibus eius. Sed fortior eo. ſ. Christus superueniens i mūdū dū fortis & potēs in prælio eū deuicit: qa vt ait Aug. Manu inermi & affixa cruci debellauit aereas ptātes: indeq; arma eiꝰ in quibus cōfidebat abstulit scilicet malitias eius detegēdo & reprimēdo: & spolia eius distribuit: qa aias fraude deceptas per fidē eccl'æ distribuit cōsignādas. Potētissimus quoq; in miraculis: potētissimus i exemplis virtuosis. fm illud. fuit vir propheta potēs in opere & sermone. Lucę vlti. Iste accinxit gladiū. ſ. iusti tiæ sup lumbos suos: qa nō potētia eripuit hoies de manu diaboli vt poterat sed iustitia: quia videlicet pcta nra. i. pœnā pctōꝝ pulit in corpore suo sup lignū crucis: & corpus suū hic ꝺr femur suum. ſ. humanitas quā ex femore patris traxerat fm corpulentā substātiam. In cuius figuram dicitur Gene. xxij. q̄ Isaac portante ligna super humerū q̄ designāt crucē a Christo baiulatā. Abraā portabat in manu ignem & gladiū: ignem. ſ. amoris & beneuolētiæ: & gladiū iustitiæ. ex quibus passus Christus tulit deo disponēte: & hoc gladio iustitiæ hominē liberauit. fm illud Esaiæ. xxvij. c. Visitabit dñs i gladio suo duro & grandi sup. Leuiathan &c. Moraliter aūt pōt applicari ad quēlibet prælatū: præcipue archiepm qui est princeps epi scoporum: vnde merito potest dici potentissimus qui per maxime Christum representat: qui dicitur a Petro apostolo princeps pastorum. Tria hic igitur notantur.

¶ Primo eminentia dignitatis: quia potentissime.

¶ Sed'o cōgruentia operositatis: qa accingere gladio tuo.

¶ Tertio cōtinētia in se honestatis: quia super femur tuū.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Palleū archiepi.

q̄uis quilibet epūs sit potēs in iurisdictione spūali quę potior est tēporali: archiepūs tñ potētissimus ē: quia sup alios epōs: qd̄ designat palleū eius. Palleū est insigne ornamentum archiepi sumptū de corpore beati Petri. vt de elect. c. significastι. qd̄ datur in signū plenitudinis pōtificalis dignitatis: qa archiepūs est sup epōs. Vnde ꝺr ab archos qd̄ ē princeps & epūs quasi princeps epōꝝ: nō tñ habet plenitudinē ptātis: sed solus papa hāc habet: vñ Iulius papa. Ipsa ecclesia quæ prima est. ſ. Romana. ita reliquis ecclesijs vires suas credidit largiēdas: vt in partē sint vocatæ solicitudinis non in plenitudinē potestatis. ij. q. vj. q̄ se scit. q̄ autem aliqui epi vtant palleo: hoc ē ex speciali priuilegio eis cōcesso: vt ꝺr de epo Lucano. vt de prę sump. c. cū in inuētute. Et fm Hosti. debemus dicere palleū ad hoc etiā vt in scribēdo sit differētia inter palliū honestatis & palleū dignitatis. Palliū honestatis

Palliū em honestatis qd̄ quilibet etiā laicus deferre potest: est supremū vestimētū. i. sup oīa alia: & chlamyde vocamus. de quo Mat. vj. Qui vult tecū in iudicio contendere & tunicā tuā tollere: dimitte ei & palliū. Et vtrūq; ſ. palliū & palleū dicit a palliū græce qd̄ latine ꝺr motus. Nā palliū semper moueē: & ꝓpius ēt palleū: vñ & ministri sępe palleū aptādo circūeunt palleatū archiepm. Vel ꝺr palleū & melius a pallore seu palleo palles. Præ cęteris enim debet deū diligere: amor autē facit animā ī languidū & languor vultū pallidū. fm illud Cañ. iij. Amore langueo. Debet etiā insistere talis vigilijs, ieiunijs & abstinentijs q̄ faciūt hoīem pallidum. Ornatui ergo vestiū cōueniat ornatus actionū. Vñ Grego. Rōnis ordo nos admonet vt cum vsupallei aliqua largiri priuilegia debeamus. Sed qm̄ cū honoris augmēto cura quoq; solicitudinis debet excrescere vt cultui vestiū actiōis quoq; ornamēta cōueniāt: oportet vt enixius ī cūctis studijs se vestra fraternitas exerceat: & circa subiectoꝝ actus sit cura vigilās. dist. c. rōnis. Repręhēdit aūt ipse Grego. Ioannē archiepm Rauēnatem: eo q̄ præter cōetus & ꝓsuetudinē generalē extra missas: solēnia palleo vtebaē: qd̄ fieri nō debet di. c. cōtra. Cōtra morē ecclesiasticū est si nō patientissime toleraē qd̄ a nobis absit etiā iniusta correctio. Et infra. Decorari palleo volum⁹ forsan moribus indecori: dū nihil in epali ceruice splēdidius fulget q̄ humilitas. Ponunt aūt in palleo quatuor cruces In palcoloris nigri propter mortificationē vitioꝝ: quę debet esse leo qua in palleato. vt cū apostolo dicere possit. Mihi mundus crucifixus est & ego mundo. Ad Gal. vlti. Et quidam dicūt q̄ ces. cruces. prædictæ quatuor cruces quatuor affectiones animi designant. de qbꝰ Virg. Hinc cupiūt hoies gaudēt metuuntq; In. vj. Eneid. dolentq;. Prima ergo crux q̄ est in palleo ante pectus signi ficat gaudium. Sed a q̄ est in sinistra designat spem. Tertia quæ est retro dolorē. Quarta q̄ est a dextris timorē: & ista sicut cōtraria: sic a contrario ponunt. Sed qa q̄nq; hmōi affectiones excedūt potius sunt afflictiones. Et ideo in prius tribus crucibus apponunt acus ad pungēdū & reprimendū ne excedāt. In quarta non ponit acus: quia ipa fecū suum aculeū portat. ſ. timor. Vel pōt ꝺici q̄ per primā crucem significaē gaudium: qd̄ ideo præponit. ſ. ante pectus: qa hō debet semp̄ īcedere lęta facie: p̄ sed'am dolorē: qa a sinistris pendeē oē malū: per tertiam timor quę retro est: qa timemus quę nō videmus: per quartā spes: & ideo sine acu leo: qa quisq; magis debeat sperare q̄ timere. Vel per ipsas designanē quatuor virtutes cardinales: per p̄ primā ante pectus iustitia: vt semp̄ sit prę oculis: per sed'am fortitudo cōtra aduersa: & ideo ponit a sinistris: qa significat aduersitates: p̄ tertiā prudētia q̄ respicit prę retrita vt bene prouideat vnde retro ponit: per quartā tēperantia: quæ nūq; excedit sed alia tēperat. Vñ Valerius maxi. lib. iiij. c. j. Nihil tā magnificū tā præclarū qd̄ nō moderatione tēperari desideret & ideo a dextris ponit quasi cōclusio aliarum virtutū. Et Hiero. ait. Sētētia est philosophoꝝ: moderatas eē virtutes: excedēres modū vel mensuram inter vitia reputari.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

Gladi⁹ quadruplex.

Opus cōgruū potētissimo archiepo est vt accingatur gladio suo: vt in prōptu ipm habeat secū: sed hic gladi⁹ ē quadruplex. Gladius supnæ dilectiōis. Gladius diuinæ sermocinatiōis. Gladius plurimæ passiōis. Gladius iustæ vltionis. Accingat ergo primo archiepūs gladio dilectionis. Vñ & primo archiepo vrbis Petro dictum fuit Io. vlti. Si diligis me pasce oues meas. q. d. non vales esse verus pastor si me nō diligis. Nā si te diligeres non pasces oues meas. t. fideles meos, sed lanam: lac & carnes quęres ex eis. Accingere ergo. i. tecū cōtinue habe gladiū dilectionis. hic est gladius aureus quē in spiritu vidit Iudas Machabęus sibi dari ab Onia summo sacerdote apparente & dicēte. In hoc gladio vinces. ſ. & inimicos infernales suggestores tentationū & tyrānos & hæreticos: vt lupos quærētes gregē dñi cū deuorare. Mercenarius aūt & qui nō est pastor: si videt lupū venīētē siue diabolū siue hereticū siue publicanū prauū & nocētē alijs fugit: qa gladiū nō habet dilectionis: quo vulnerata se aīa deuota fatebatur dicēs. Vulnerata charitate ego sum. In Cañ. Et dicit Leo papa. Erga corrigēdos plus agat beneuolentia q̄ seueritas: plus charitas q̄ potestas: plus cohortatio q̄ commotio. dist. xl v. licet. De gladio diuini sermonis sic Apls oēs fideles hortatur ad ipsum habendū dicens ad Ephes. vj. Et gladium assumite qd̄ est verbum dei. multo magis archiepūs qui habet dirigere nō solum laicos & clericos: sed etiā epos debet accingi ipso gladio. Viuus est em sermo dei. vt ait Apls ad Heb. iiij. & penetrabilior omni gladio ancipiti &c. Semp̄ iste debet esse accinctus in vagina mētis: & cū expedit ꝓ loco & tpe de vagina educere prædicando: admonēdo: disputando: consulēdo fm scripturas veteris vel noui testamēti. Vnde in figuram dicentibus apostolis. Ecce gladij duo hic. Respōdit Christus Satis est. Luc. xxij. quia vetus & nouum testamētum sufficiūt ad docendum & ad destruendum omnē errorē. Vni eorum fuit a Petro abscissa auricula seruo pontificis: alteri nō euanigato: qa per ipsum vetus testamentum ostenditur & auferetur falsus intellectus seruilis populi Iudæorum. nā alio scilicet nouo vti nō oporteē: cū nō recipiāt eū. Gladiū passionē designare ostēdit Symeon: cū ait virgini Mariæ Lucæ. ij. Tuā ipsius aīam] pertrāsibit gladius. ſ. afflictionis. & Ps. Ferrū pertrāsiuit aiam eius scilicet Ioseph. i. gladius af-

fflictionis:cum iniuste fuit calūniatus & incarceratus. Hoc gladio archiepūs debet accingi & secū semper habere: vt dicat cū Apło. Quis infirmat & ego non infirmor? quis scādalizat & ego nō vror? Cū eī quotidie cernat tot hoies perire: tot miserias corporales & spūales, quid ei restat nisi affligi & doleré? Afflictionem quoq; abstinētiæ qui vt gladio transfigat & mortificet vitia carnis assumere oporet, vt dicat. Gladius meus deuorauit carnes. Deut. xxxij. id est vitia carnalia. Si eī vt ait Hiero. in loco apostolorū sumus nō solū doctrinā eorū imitemur: sed etiā cōuersationem & abstinētiā. di. xxxv. eccleſię. vbi dicit. Ecclesię principes. i. prælati qui delicijs affluunt & inter æpulas & lasciuias pudicitiā seruare se credūt ꝓpheticus sermo. s. in Michea describit ꝙ ejciendi sunt de spatiosis domibus lautisq; cōuiuijs & multo labore æpulis conquisitis. Et si vis scire quō ejciēdi sunt: lege euangelū quia in tenebras exteriores, vbi erit fletus &c. Matth. xxv. Sed & gladium vltionis peccatorū assumat: vt nō dissimulet sed puniat: vt dicat per effectum. Si acuero vt fulgur gladium meum: & arripuerit iudicium manus mea: reddam vltionem hostibus meis. Deut. xxxij. c. Hostes dei & prælati veri sunt peccatores: præcipue obstinati. Vnde Prosper. Si crimino si nec leui medicamento pœnitētiæ seu patiētię sanati sunt: veluti igne pię increpationis vrēdi sunt: ꝙ si nec sic medela ꝓcesserit in eos q diu portari & salubriter obiurgati corrigi noluerūt: tāq; putridæ corporis partes debent ferro excōicationis abscindi: ne putredinis suæ cōtagione reliquos corrumpant. xxiiij. q. iij. ecce. Exēplo Moysi ducis populi, hic eī vt ait Grego. xx. moral'. mox vt culpę veniā ne deleret obtinuit. s. in monte orās pro populo illo post idololatriā perpetratā in vitulo aureo: ne furoris sui zelo succensus inquit. Ponat vir gladiū super femur suū. Ite & redite de porta vsq; ad portā & p castroꝝ mediū: & occidat vnusquisq; fratrē & amicū & proximū suū: & ceciderūt viginti tria milia. dist. xl v. disciplina. In iudicādo aūt q sunt obscura debet vti gladio magnæ prudētiæ & equitatis. exēplo. Salomonis: qui ad inueniēdam veritatē quæ clare probari nō poterat: ait. Afferte mihi gladiū &c. iñ. Reg. iij. in causa illa rum meretricum contendentium de filio mortuo.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

debet archiepūs vt potētissimus in virtute mentis accingi gladio occisiōis vitiorū super femur suū. i. sensual itatē: vt feriat illicitos motus seu passiones eius. Vt eī dicit Symmachus papa. Vilissimus cōputādus est si scientia & sanctitate nō pcellat: q est honore prestātior. s. q. j. vilissimus. In cuius figurā legitur ꝙ cū Saul factus esset rex dñi nutu eminebat super populū ab humero sursum. j. Reg. x. qa qui regit alios debet virtute multū eos præcellere. Nomē ergo epi cōueniat actioni: & actio respondeat nomini. Dicitur eī epūs ab epi qd' est supra: & scopos qd' est intentio. quasi sup alios debet intēdere ad curā eorū. & primo sui, vt dicit viij. q. s. qui epatum. Archiepūs dicit quasi princeps eporū: quia permaxime debet intēdere & virtutibus eminere. Respondeat ergo actio nomini, ait Amb. in pastorali. ne sit nomē inane: honor sublimis: & vita prodiuis: deifica profestio & illicita actio: religiosus amicꝰ? & irreligiosus prosectus: gradus excelsus & deformis excessus: cathedra sublimior & cōscientia humilior: locutio colūbia & mēs canina. Sicut eī nihil esse dicimus epo excellentius: sic nihil miserabilius si de vita sancta periclitatur & in crimine teneat: quia quanto gradus epūs copalis altior, tāto ruina grauior. Et ideo magna sublimitas magnam debet habere cautelā: quia cui plus creditur plus ab eo exigetur sicut scriptū est: quia optimis permixta sunt pessima: & potentes potenter tormenta patientur. Sap. vj. Et iudicium durissimum fiet his qui præsunt. ibidem.

¶ De patriarchis, primatibus & archiepiscopis quo ad eorum iurisdictionem. Capitulum. IIII.

DE PATRIARCHIS PRIMA

tibꝰ & archiepiscopis quo ad eorū potestatē & dignitatē. Nota ꝙ ꝑm Ray. patriarchę & primates sunt minores papa & maiores archiepiscopis: & patriarcha & primas supponūt ꝓpeodē. Nā inter patriarchā & primatē nō ē realis differētia sed vocalis, vt dixcix. prouinciæ. proprie tamē dicunt patriarchæ quatuor principales. s. Cōstantinopolitanus: Alexādrinus: Antiochenus & Hierosolymitanus. Et ꝑm ordinē hic positū est eorū maioritas seu dignitas attēdenda. vt de priule. c. antiqua. Alij vero proprie dicunt primates: vt Aquilegiensis: Gradensis: Bituricensis: & Cantuariensis & hmōi. De primis quatuor patriarchis & de eorū prioritatibus & auctoritatibus habes dicti. xxij. per totū. Priuilegia aut̄ quatuor patriarcharū principaliū sunt ista quatuor. Primum est ꝙ Patriarpostq; receperint pallīū a sede apostolica cōserūt ipi Mecharum tropolitanis pallīū qui sunt sub eis. Sed ꝑm est ꝙ recipiunt priule fidelitatis & obedictiæ iuramētū ꝓ se & Romana ecclesia. gia. Tertiū est qa faciūt vbicq; ante se crucē deferri: nisi vbi papa fuerit: aut eius legatus vtens insignijs papalibus: & nisi in vrbe Romana. Quartum est qua appellatur ad ipsos omissis medijs. hæc oia habent exta de priule, c. antiqua. ex tex. & glo. præcipue Inno. Iurisdictionē aūt habent patriarchæ siue primates in subditos suffraganeorum suorū ꝑm Ray. in octo casibus. Primus est cū appellatur ad eos. dist. xcix. prouincię. Secūdus cū vacat ecclesia metropolitana: & postulatur primas vt disponat de rebus ad metropolitanū pertinētibus. s. custodiēdis. vt de offi. or. c. presenti. lib. vj. Tertius ex consuetudine vel priuilegio, hos duos habes. ix. q. iij. cōquestus. Quartus cū super arduo negotio dubitatur: nec potest in prouinciali cōcilio terminari: tūc eī metropolitanus debet primatē consulere. dist. xviij. de concilijs. Quintus cū metropolitanus est negligens & remissus: tunc pōt supplere defectū eius. ix. q. iij. c. cū simus. Sextus si aliqs conquereretur de archiepo primas esset iudex. xj. q. j. si clericus. Septimus si subditus metropolitani conqueratur primati ꝙ iniuste eū excōicauit: & primas remitat eum ad metropolitanū vt absoluat: & ille nō possit absolutionē obtinere: poterit absoluere patriarcha: ita ꝙ præcipiat ei ꝙ metropolitano satisfaciat: alś reducat eum in eādē sententiā. de offi. or. c. ad reprimendā. Octauus ꝙ si archiepūs vel epūs fecit mādatū iniustū vel illicitū: & subditus appellauit ad papam: potest patriarcha determinare ꝙ subditus legitime appellauit. de appel. c. solicitudinē. Archiepūs & metropolitanus synonyma sunt & oīno ꝓ eodē supponūt. Sed archiepūs dicitur ab archos qd' est princeps, Metro& epūs quasi princeps episcoporū. Metropolitanus vero a politametros qd' est mensura, & polis qd' est ciuitas: qa sub certa nus. mēsura. i. numero ciuitatum cōstituitur. vj. q. iij. scitote. nō tamen est necesse ꝙ habeat illī tm numerū sub se. s. decem epoꝝ: vt ibi dr. Archiepūs nō pōt cōpellere subditū suffraganei sui ad suscipiendas commissiones eius in causis nisi sit cōsuetudo. de fo. cōpe. c. Romana. lib. vj. & extra de offi. or. c. pastoralis. Super quo. c. dicit Hosti. ꝙ cū epūs subsit archiepo: qa pinguius ius habet in eū epūs in subditū ipius pōt archiepūs episcopū cogere vt cōpellat subditū ad suscipiendū. Et si epūs infra certū rēpus sibi assignatū hoc facere neglexerit: nec aliquod iustū prætēderit: demū potest cogere vtrūq; arg. eī de offi. ord. c. quāto. i fi. & c. irrefragabili. §. excessus. Concor. Bernar. etiā si ab epo appellatum fuerat. Sed hic sciendum ꝙ iure nouo archiepūs causas quæ per appellationē vel alio iure metropolitico deferunt ad ipsum nō pōt audire seu cōmittere alibi q̄ in sua ciuitate vel dioceſi: aut in eis in qbus appellatū extitit: vel causæ ipsę cōsistūt: nisi aliud sibi cōperat de cōsuetudine, eī de offi. ordi. c. vt litigantes. lib. vj. Archiepūs nō habet iurisdictionē in subditis suffraganei sui nisi in qbusdā casibus qui notant extra de offi. ordi. c. pastoralis. Primo quidē cū deuiant in diuinis officijs a cōsuetudine metropolitanæ ecclesiæ. xiij. dist. de his. Item qñ subditus epi delinquit in dioceſi archiepi. vj. q. iij. placuit. In hoc eī casu efficit aliquis de iurisdictione cuiusl libet alterius. Ite si habet prædiū i dioceſi sua. eī de fo. cōpe. c. fi. Et iste ēt casus pertinet ad quēcūq; aliī. Ite si cā deferr ad eū per appellationē. extra de offi. leg. c. s. & de offi. ordi. duo. Ite cū absolutus ab archiepo non vult parere epo. extra de offi. ordi. ad reprimēdā. Ite si crimina lis causa sit inter epm & clericū suū debet deduci ad synodum in qua præsest archiepūs. vj. q. ij. c. s. Item si clericus habet ciuilē causam cōtra episcopū suum. xj. q. j. c. si clericus. Ite quando epūs negligens est in eo qd' facere debet. ix. q. iij. cū simus. extra de sent. excō. c. per tuas. & de appel. c. qua fronte. Ite quando defuncto episcopo ecclesia idoneos clericos nō habet. xvi. q. j. non liceat. Item cum euidens est sententiā episcopi esse iniustam. extra de appel. c. solicitudinē.

Item cum

Item cum visitat prouinciā. extra de præscri. c. cum ex officij. & de censi. c. sopitę. & c. cum nuper.

§. I. PER SOLAM VACATIONEM

episcopalis sedis non archiepiscopus sed capitulum supplet vices episcopi. eī de sup. neg. præla. si episcopus. & c. ecclesiæ. lib. vj. Similiter si episcopus sit excōicatus, extra de sup. negli. præla. Romana. lib. vj. aut captus a paganis, vt in. c. prædicto. si episcopus. Sed nūquid archiepiscopus poterit ecclesiæ cathedrali vacanti dare visitatorē? Respō deo, non nisi forte capitulū in spūalibus & tēporalibus ne gligenter vel male administret: tūc eī vocato capitulo & causę super hoc agnitione permissa visitatorē seu ministratorē poterit deputare: q ꝙuis habeat legitimā administrationē in spūalibus & tēporalibus: tamē illa beneficia quę ad solā epi collationē pertinēt cōferre nō potest si ab alio q̄ a Romano pōtifice fuerit deputat⁹. extra de supplē. neg. præla. c. ecclesiæ. lib. vj. Archiepūs pōt prouinciā suā visitare: licet non sint eius suffragan ei negligētes & iterare visitationes & procurationes recipere nō obstāte contraria consuetudine: & dū visitat pōt cōsessiones subditorū suffraganeoꝝ suoꝝ audire & absoluere & pœnitētiā iniūgere. extra de cēsi. perpetuo. lib. vj. Sed vtrū aliquid possit recipere vide. j. c. proxi. de eius visitatione. Archiepiscopus pōt cōcilium celebrare irrequisito primate. di. xcij. si qs epūs vacās. & ix. q. iij. c. ij. & iij. Archiepūs transiēs per quæuis loca potest facere ante se crucē portari: benedicere populo: in pōtificalibus celebrare & hmōi. Similiter episcopus etiā in locis exemptis suę dioceſis. c. archiepiscopus. in Clemen.

§. II. DE PALLIO QVO VTVN

tur papa patriarchę & archiepi. Et papa qdē semp & vbiq; vtitur eo. Patriarchæ aūt & archiepiscopi solū eo vtuntur infra missarū solēnia i qualibet ecclesia suæ prouincię: nō aūt si egrediatur ecclesiā: vt in processione. vt de vsupal. c. j. & hoc in diebus in quibus concedit in priuilegio suo: alś nō potest. sed bene potest quādocūq; sine pallio celebrare eo ti. c. fi. Est aut̄ palliū illud quoddā ornamētū ad modū Palliū stolæ sacerdotalis cū quibusdam crucibus nigris intextis qd' defertur supra alia ornamenta circundans pectus & hu qd' est. meros ad modū coronæ ante dependens: significat autem plenitudinē pontificalis officij. eo. tit. c. nisi. Debet aūt peti a papa infra tres menses a tēpore cōsecrationis vel confirmationis si ante fuerat cōsecratus: alś si petitū non fuerit infra dictū tēpus, legitimo impedimēto cessante poterit de hoc accusari: & etiā de dignitate remoueri. vt dicti. c. q̄m. Et debet peti cum instātia di. c. prisca. Et debet petens præstare sacramentū fidelitatis & obedientiæ. Romanę ecclesiæ. dist. c. optatū. & de elec. c. significasti. Item in dationē palliī debet dari nouum priuilegiū vel antiquū confirmari. dist. c. scriproꝝ. Item recepto pallio & nō ante potest se archiepm nominare. eo. ti. nisi. Nec ante potest cōuocare cōcilium: nec conficere chrisma: nec dedicare basilicas: nec ordinare clericos: nec epos consecrare. vt extra de elec. c. ꝙ sicut. Ite nō potest archiepūs palliū suū alteri cōmodare: qa palliū eius in personam nō trāsit: vnde debet cū eo sepeliri. eo. tit. ad hoc. & c. ex tenore. Dies aut̄ in quibus pōt archiepūs vti pallio: & solū in missarū solēnijs, ꝑparat⁹ sunt hi. vt nota. sup. c. ad honorē. extra de aucto. & vsupal. Nativitas Saluatoris: festū sequens beati Stephani & sancti Ioannis euangelistæ: Circūcisio dñi & Epiphania: in ramis Palmarum & in Cœna dñi: in Sabbato sancto: in tribus diebus Resurrectiōis dñicæ & Pentecostes: nativitas Ioannis baptistæ: in festis oīm Apostolorum: in festiuitatibus sanctę Marię in festo oīm Sanctoꝝ: in Dedicatione ecclesiarū: in principalibus festiuitatibus ecclesiæ suæ: in ordinatiōibus clericorum & in die anniuersaria suæ consecrationis.

¶ De visitatione facienda per episcopos & alios prælatos. Capitulum. V.

INTENDE AD VISITAN

das oēs gētes: & nō miserearis oībus q operant iniqtatē. Pś. lvij. loquit Pś. ad dñm deū postulās p assumptionē humanitatis ei⁹ visitationē dñi dicit. Intēde ad visitādas oēs gētes. qd' alubi aperti⁹ loquēs ait. Visita nos in salutari tuo. Sed o prænuntiat desectum participationis salutis sue incarnatiōis cum subdit. Nō miserearis. i. nō misereberis oībus qui operant iniquitatem. s. qui perseuerant in malis. Nā vt ait Hiero. Assidue peccātiū nō miserēt de⁹. Exaudita aūt fuit oratio ꝓphetæ: qñ in visceribus visitauit nos oriēs ex alto. Illuminare his q in tenebris & in vmbra mortis sedēt: ad dirigēdos pedes nros in viā pacis. Luc. j. Vñ notat ex ipsa visitatione sui p incarnationē intima miseratio: ga p viscera mię &c. Vnde Hiere. xxxj. In charitate ꝑpetua dilexi te: ꝓpterea attraxi te miserans. s. suscipiēs humanitatem. Et nra illuminatio: ga visitauit illuminare his q i tenebris &c. id est ad illuminā dū. Et a effectuū & actuū nostroꝝ rectificatio: ga ad dirigendos pedes nros in viā pacis. ſm illud Esa. lxvj. Ponam visitationē tuā pacē. Cū igit̄ epūs qlibet vices teneat summi pontificis Iesu christi: debet ipm visitādo imitari in visitatiōe gregis sibi cōmissi: & licet Christus tm semel visitauerit per incarnationē: visitat tū pluries & frequēter fideles suos & p gratiarū munera: & p diuersa bñficia & multa flagella. Sic & epūs debet visitare plębem sibi cōmissam pluries: & ad min⁹ semel p annū: vt iura statuūt. Vñ dr. x. q. j. decreuimus. Decreuimus vt antiquę cōsuetudinis ordo seruetur: & annuis vicibus ab epo dioceſis visitētur. Et si qua forte basilica fuerit reperta destituta ordinatiōe eius reparari ꝑcipiat. Qd' si nō posset impeditus infirmitate vl' alia cā iusta: palios visitare debet. Vñ in sequen. c. dr. Episcopū p cunctas dioceses parochiasq; suas per singulos annos ire oportet vt exgrat quo vnaquęq; basilica in reparatione sui indigeat. Qd' si ipse aut languore detentus aut alijs occupatiōibus implicatus ad implere nequiuerit: presbyteros ꝓbabiles aut diacones mittat: q & redditus basilicarū & reparatiōes & ministrātiū vitā ingrāt. Vbi dicit Archi. ꝙ hoc verbū oportet aliqñ est necessitatis: aliqñ honestatis verbū. Sed hic nō videtur ꝙ sit necessitatis verbū. vt. s. ea. q. c. regēda. Et q̄uis glo. dicat ꝙ cum subest causa necessaria: tūc singulis annis potest visitare: alś si non est necessitas de triēnio in triennū visitabit. vt de offi. archi. c. vt archidiaconus. Sed addit Archidi. ad glos. dicas ordinarium esse vt semel visitent ecclesiæ annuatim: siue sit necessitas siue non. vt in ꝑdicto. c. decreuimus. Sed si fuerit necessitas visitabit quoties fuerit oportunū. extra de hęreti. c. ad abolendam. Et sic intelligas oīa iura dicentia pluries posse visitare in anno ſm Goff. Nec obstat de censi. c. cū venerabilis. vbi dicit ꝙ bis in anno epūs ꝓcurationē accipiat q̄ dat pro visitatione: ga illud intelligo cū a fundatiōe monasterij onus binæ procuratiōis fuit illi impositū vel forte monasterū illud consueuit bis visitari i anno ab illis episcopis. Ite dicit Archi. super verbo. vnaquæq; basilica. ꝙ per hoc soluta est quęstio: an dioceſanus habeat visitationē in ecclesijs nō habētibus curā aiarū: & est dicēdū ꝙ sic. vt pa tet ꝑ ꝑdicta verba. Nā videbit an ecclesia sit ornata vel cooperta & hmōi. Et si nō poterit ad vnū quēcq; locū declinare archiepūs: vt ga sunt niues vel inundationes aquarū, vel alia iusta causa: ad vnū salte locum congruū clericos & laicos studeat conuocare. vt de cēsi. Romana. lib. vj. Ad ipm ergo epm pōt dirigi verbum Pś. Intende ad visitādas &c. vbi tria possunt notari circa visitationem.

¶ Primo ꝙ fiat affectualiter & cum subditorum vtilitate: ibi. Intende ad visitandas.

¶ Secundo ꝙ fiat vniuersaliter & cum modorum varietate: ibi. Omnes gentes.

¶ Tertio ꝙ fiat misericorditer & cum flagellorum seueritate: ibi. Non miserearis.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

debet visitatio fieri ex affectu charitatiuo & pro vtilitate non sua sed subditorum. quia dicitur. Intende ad visitandas. non dicit ad dominandum vel ad gpulandum vel ad lucrandum: sed ad visitandū. Aliqui em visitant subditos cū multis equitaturis & famulis ac si sint dñi vel potius tyranni. de quibus dñs per Ezechielem. xxiiij. c. ait. Vos cum austeritate imperabatis & cū potētia. Cū tamen dicat Petrus apls episcopis. Nō quasi dominātes in clero: sed forma facti gregis ex animo. Ex concil'. Cabilon. dr. x. q. iij. ca ſ. Peuuendū. Cauendum sane est: ne cum epi per parochias suas peragrāt quādam nō solum erga subditos: sed erga socios tyrannidem exerceant. ne quod absit nō cum charitate sed cum quadā iactātiæ temeritate stipendia ab eis exigant. Et dicit ibi glo. ꝙ subditos appellat laicos & socios clericos.

Alij vero visitant ad epulā dū procurātes sibi parari lauta cōuiuia: & sic longi tēporis victū breuis hora cōsumit. vt dicit Inno. extra de cēsi. c. cū apls. vñ ibi dr. Nec sumptuo sas epulas quērāt: sed cum gratiarum actione recipiant qd honeste & cōpetēter fuerit illis ministratū. Et. x. q. iij. illud. dr ꝙ epi non debent cōpellere presbyteros aut clerū paro chiarū suarū supra vires suas eis conuiuia prēparare. Vbi dicit glo. ꝙ comedet eps carnes veruecinas vel vaccinas vel porcinas vel tria oua cū aceto. Et in. d. c. cauendū. dicit glo. ꝙ ea que domi consueuit expendere expendet dū c in via. l. in visitādo. vt in auc. de mā. prin. §. illud. col. iij. Alij visitant ad lucrādum pecunias: cū tamē dicat apls ꝙ non debent filij parentibus thesaurizare: sed parentes filijs. Et huic prouisum est per. c. Romana. de censi. lib. vj. vbi precipitur sub interminatione maledictionis ætrnæ. vt epi visitantes nihil recipiant prēter procurationē victus cū familia sua ab ecclesijs quas visitant: & nō visitātes nihil percipiant ratione visitationis nec etiam procurationem. Quę cōstitutio infra ponit ad literā cū sua declaratione. Intendant ergo nō ad ista: sed ad visitandū. Visitat siquidē medicus ægrū ad curandū. Mat. xxv. Infirmus fui & visitastis me. Visitat amicus sociū tribulatum ad cōsolandum sicut tresamici Iob cum visitauerunt afflictum Iob. Visitat pastor gregem ad congregandum & defensandum. Ezechiel. xxxiiij. dicit dns. Visitabo oues meas sicut pastor visitat gregem suū. Sic prælati debēt subditos visitare ad curandas infirmitates vitiorū: ad subleuandas necessitates miserorum: ad vniendū & regulandū actiones subditorū: & sic vtiliter visitēt prout docet. x. q. j. placuit. vbi dicit. Placuit epis cōbus episcopis vt per singulas ecclesias epi & per dioceses ambulantes primū discutiant clericos: quo ordinē bapt̄smi teneāt vel missarū & qualiter quęcūq officia in ecclesia peragant. Et si recte quidē inueniant deo gratias referant. Si autem minime docere debēt ignaros & hoc modis omnibus præcipere: sicut antiqui canones iubent & postea in eo. c. dicitur ꝙ debent etiam populum docere vt vitia fugiant &c. vt infra dicetur. vbi glo. super verbo ignaros. ar. contra illos episcopos qui statim suspendunt simplices sacerdotes. vt. xxxviij. dist. sedulo.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

principale. s. ꝙ visitatio debet fieri vniuersaliter & cū modorū varietate innuit hoc cū dr. Ad visitādas om. gē. id est quoscumq; sibi subditos cuiuscūq; status: & laicos & clericos & religiosos & ecclesias collegiatas & nō collegiatas: parochiales & regulares: simplices subditos & prælatos hospitales & oēs de sua diocesi: nisi sint exempti a sua iurisdictiōe. q. de hmōi nō habet se ītromittere: iudicare vel visitare. Et qa hmōi gentes varię sunt cōditionis & status: & ideo vario modo se debet habere ad eos in iudicando. In ipsa aūt visitatione tria habet facere. s. docere per prædicationē vel collationē: inquirere illorū mores & cōuersatiōnē: corrigere illos trāsgressiones. Et quo ad primū: nā de alijs duobus infra dicet. Prædicare debet pplo in cōmuni ad ecclesiā conuenienti per se vel per aliū. Vnde dr ī dicto c. placuit. x. q. j. ꝙ postęq epi clericos suos discusserint vel docuerint: cōuocata plæbe illius ecclesiæ doceant illas vt errores idolorū fugiant: vel diuersa crimina. i. adulteriū periuriū: falsum testimoniū: & reliqua peccata mortifera & qd nolunt sibi fieri alteri ne faciāt. Et vt credūt resurrectionē omniū & diem iudicij in quo vnusquisq; ꝑm opera sua recepturus sit: & sic postea eps de ecclesia illa proficiscatur ad aliam. Prædicatio aūt cōmunis & apta ad populū potest esse: vel de duodecim articulis fidei: vel de septē vitijs capitalibus: vel de decē præceptis: vel de septē sacramētis: vel de septē virtutibus: vel de septem donis: vel de beatitudinibus: vel de alijs materijs moralib⁹: prout videt expedire ꝑm qualitatem & capacitatē audiētium. viij. q. j. oportet. Si ecclesia est collegiata habēs plures clericos vel canonicos ipsis capitulariter congregatis dicat per modū collationis quæ pertinent ad statum eorum agendum. & si sunt religiosi vel moniales similiter in capitulo faciat exhortationem de pertinētibus ad religionem. de quibus habes multa supra in titu. de religiosis.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

principale qd est in correctione defectuū qui reperiuntur in visitatione. Sciendū ꝙ in hmōi debet vti misericordia & seueritate: qd innuitur in hoc qd dicit. Non miserearis oibus qui operant iniquitatē. Debent em̄ misereri delinquētibus sed nō oibus. Nā recognoscētibus defectū suum sine accusatione & se humiliantibus est miserendū. Vnde Hiero. Vbi peccator intelligens vulnus suū tradit medico se curādum illi non est virga necessaria: sed spūs lenitatis. de pœ. dis. j. importuna. Et sīr in his quæ cōmittunt ex fragilitate: nō ex habituata malitia quæ nec sunt scandalosa possunt etiā & debēt misericorditer puniri. vt di. l. c. quia. Contumacibus vero & ex superbia peccantibus non ē miserēdum. Vnde Greg. ij. q. iij. c. quanto. ait. In contumacia persistentibus seueros esse nos cōuenit. ꝑm illud Virgilij. Parcere subiectis & debellare superbos. Similiter non est miserendum his qui operantur iniquitatē post plures admonitiones. Vnde Siricius Papa ait. Ferro necesse est vt abscindant vulnera quæ fomentorū nō sumpserunt medicinā di. lxxxij. c. plurimos. Similiter qui operant iniquitatē infectiuā aliorū: vt disseminādo doctrinā hæreticā nō est miserendū sed seuere puniendū. j. Cor. v. Auferte malū a vobismetipsis. Modicū enim fermentū totam massam corrūpit. Et Hiero. Arrius vna scintilla in Alexandria fuit: & quia cito non extincta est: totū orbē depopulata est ſma eius. xxiij. q. iij. resecēdæ. Similiter quando aliquod scelus reperitur diffusum in multos præcipue clericos: nō est miserendū: sed seuere puniendum cum est manifestū: qa vt dicit lex. Multis grassantibus opus est exemplo. & hoc nisi ticeatur maius scandalum & malū ex punitione ꝙ vtilitas & bonū. ar. l. dist. c. vt cōstitueretur. Et breuiter vt dicit de censi. c. Romana. lib. vj. Ad subditorū emendationem visitans per salubria monita: nunc lenia nunc aspera iuxta data sibi a deo prouidentiā diligenter intendat. Corrigere autē & punire potest variis modis: qa per excōicationem: suspensionē & interdictū: incarcerationē: flagellationem: pœnā pecuniariā: relegationē: depositionē ꝑm qualitatem excessuū. de quibus pœnis habes plene. j. de censuris ecclesiasticis in pluribus capitulis. & sic puniēdo dicere potuit illud Pā. lxxxviij. Visitabo in virga iniquitates eorum.

§. IIII. FORMA AVTEM TENENDA

in visitatiōe ab archiepis quo ad ꝓpriā diocesim & dioceses suffraganeoꝝ: & ab epis quo ad subditos suos: & de ꝓcurationibus eis faciēdis habet. extra de cēsi. c. j. li. vj. Quę hic ex integro ponet cū declarationibus doctoꝝ: & hęc est Romana eccl'ia. &. j. Statuimus vt quilibet archiepus suā volēs visitare prouinciā: prius ecclesię suæ capitulū atq; ciuitatē & diocesim plene visitare procuret ꝓpriā. Nec sit solū erga maiorū sed etiā minorū ecclesiarū: nec circa clericorū tantū sed etiā ppl'oꝝ visitationē intētus. Et si cōmode vel absq; difficultate accedere ad vnamquāq; non poterit: de pluribus locis ad vnū congruū clericos & laicos studeat cōuocare: ne in illis visitatio postponat. Deinde liceat ei ꝙ totā ꝓuinciā vel eius partē visitatiōis officiū exercere: ciuitates & dioceses: suffraganeos suos & eorum subditos cathedraliū & aliarū ecclesiarū capla's & monasteria: ecclesias & alia religiosa & pia loca clericos & ppl'os libere visitādo ac ꝓcuratiōes a locis tantū recipere visitatis. Ex quo tñ aliquam de ipsis diocesibus visitare cœperit: nunq; postea siue totū siue partē eius visitauerit: reuertatur causa visitatiōis ad illā priusq; oēs reliquę ipsius ꝓuincię dioceses ī toto vel ī ꝑte (quas secure visitauerit poterit) & sua denuo fuerint visitatę. Quod si forte eadē diocesis vl' aliqua ibi ecclesia plus alijs indiguerit visitari: tūc aliarū visitatiōe intermissa redeat ad eandē si a loci diocesano requisitus exiterit: vl' de oim aut maioris ptis eoꝝ: eiusdē ꝓuincię ꝓcesserit cōsilio & assensu: ad qd' idē se prōnos exhibeāt: ne animarū ꝓfectus aliquatenus negligatur. Si vero malitiose in his difficultatem aliquā exhibuerint: archiepus licentiam sup hoc a sede apl'ica postulet cōfidenter. Postq; autē semel oēs prouincias suæ diocesis visitauerit: licitum sit ei postea (prius tñ suffraganeorū suorū requisito cōsilio: & ipsius diffinitiōe sup hoc habita corā eis quæ in scriptis redigi volumus: vt possint alijs esse nota) visitationem per eandē reiterare prouinciā iuxta modū superius annotatū: etiā si nō interueniat in hoc suffraganeorū ipsoꝝ assensus illā semp ꝓuidētiā adhibēdo: vt in posteriorib⁹ visitatio nibus illas ecclesias: eosq; cleros & ppl'os prius visitet qui non fuerant

nō fuerāt ab eo in prioribus visitati nisi magis sit alijs visitationis officiū oportunū. Sane hmōi impensurus officiū proposito verbo dei quærat de vita & conuersatiōe ministrantiū in ecclesijs & locis alijs diuino cultui deputatis: ac ceteris quæ ad officiū ipm spectant: absq; coactione & exactione qualibet iuramēti ad ipsorū emēdationē per salubria monita nūc lenia: nūc aspera iuxta datā sibi a deo prouidentiā diligēter intēdens. Qđ si de aliquibus orta fuerit infamia cōra eos ordinarijs ipsoꝝ vt super his diligenter inquirāt denūtiet: si viderit expedire. Notoria vero crimina q̄ examinatione nō egēt (cū sup his merito notare possit ordinarioꝝ negligētiā eorūdem) libere corrigat: pœnā pro illis debitā inflīgēdo. Procurationes autē recipiat ꝑm ꝙ est in canonibus constitutū: nullā tamē pecuniā ipe vel aliquis de sua familia occasione alicuius officij vel cōsuetudinis: seu quolibet alio modo eorū noie: sed in victualibus tantū expēsas recipiat moderatas. Caueat insuper ne ipse vel quisq; suoꝝ aliquod munus quodcūq; sit & qualitercūq; offeratur præsumat recipere: vt nō quę sua sunt videat quærere: sed quę Iesu Christi. Qđ si fuerit cōtra ꝑsum ptū recipiens maledictionē incurrat: a qua nunq; nisi duplū restituat. Et Hiero. Arrius vna scintilla in Alexandria fuit: & quia cito non extincta est: totū orbē depopulata est ſma eius. xxiij. q. iij. resecēdæ. Similiter quando aliquod scelus reperitur diffusum in multos præcipue clericos: nō est miserendū: sed seuere puniendum cum est manifestū: qa vt dicit lex. Multis grassantibus opus est exemplo. & hoc nisi ticeatur maius scandalum & malū ex punitione ꝙ vtilitas & bonū. ar. l. dist. c. vt cōstitueretur. Et breuiter vt dicit de censi. c. Romana. lib. vj. Ad subditorū emendationem visitans per salubria monita: nunc lenia nunc aspera iuxta data sibi a deo prouidentiā diligenter intendat. Corrigere autē & punire potest variis modis: qa per excōicationem: suspensionē & interdictū: incarcerationē: flagellationem: pœnā pecuniariā: relegationē: depositionē ꝑm qualitatem excessuū. de quibus pœnis habes plene. j. de censuris ecclesiasticis in pluribus capitulis. & sic puniēdo dicere potuit illud Pā. lxxxviij. Visitabo in virga iniquitates eorum.

§. IIII. FORMA AVTEM TENENDA

in visitatiōe ab archiepis quo ad ꝓpriā diocesim & dioceses suffraganeoꝝ: & ab epis quo ad subditos suos: & de ꝓcurationibus eis faciēdis habet. extra de cēsi. c. j. li. vj. Quę hic ex integro ponet cū declarationibus doctoꝝ: & hęc est Romana eccl'ia. &. j. Statuimus vt quilibet archiepus suā volēs visitare prouinciā: prius ecclesię suæ capitulū atq; ciuitatē & diocesim plene visitare procuret ꝓpriā. Nec sit solū erga maiorū sed etiā minorū ecclesiarū: nec circa clericorū tantū sed etiā ppl'oꝝ visitationē intētus. Et si cōmode vel absq; difficultate accedere ad vnamquāq; non poterit: de pluribus locis ad vnū congruū clericos & laicos studeat cōuocare: ne in illis visitatio postponat. Deinde liceat ei ꝙ totā ꝓuinciā vel eius partē visitatiōis officiū exercere: ciuitates & dioceses: suffraganeos suos & eorum subditos cathedraliū & aliarū ecclesiarū capla's & monasteria: ecclesias & alia religiosa & pia loca clericos & ppl'os libere visitādo ac ꝓcuratiōes a locis tantū recipere visitatis. Ex quo tñ aliquam de ipsis diocesibus visitare cœperit: nunq; postea siue totū siue partē eius visitauerit: reuertatur causa visitatiōis ad illā priusq; oēs reliquę ipsius ꝓuincię dioceses ī toto vel ī ꝑte (quas secure visitauerit poterit) & sua denuo fuerint visitatę. Quod si forte eadē diocesis vl' aliqua ibi ecclesia plus alijs indiguerit visitari: tūc aliarū visitatiōe intermissa redeat ad eandē si a loci diocesano requisitus exiterit: vl' de oim aut maioris ptis eoꝝ: eiusdē ꝓuincię ꝓcesserit cōsilio & assensu: ad qd' idē se prōnos exhibeāt: ne animarū ꝓfectus aliquatenus negligatur. Si vero malitiose in his difficultatem aliquā exhibuerint: archiepus licentiam sup hoc a sede apl'ica postulet cōfidenter. Postq; autē semel oēs prouincias suæ diocesis visitauerit: licitum sit ei postea (prius tñ suffraganeorū suorū requisito cōsilio: & ipsius diffinitiōe sup hoc habita corā eis quæ in scriptis redigi volumus: vt possint alijs esse nota) visitationem per eandē reiterare prouinciā iuxta modū superius annotatū: etiā si nō interueniat in hoc suffraganeorū ipsoꝝ assensus illā semp ꝓuidētiā adhibēdo: vt in posteriorib⁹ visitatio nibus illas ecclesias: eosq; cleros & ppl'os prius visitet qui non fuerant

§. V. DECLARATIO DVBIO

rum circa prędicta. Nota primo ꝙ cū nō pōt visitare ꝑ se: potest visitare per alium. de offi. ordi. inter cætera. & cū visitat per aliū ipsi visitati debēt facere expēsas victualiū visitandi. Et ipsi quoq; epi super his quos mittunt ad visitandū debent facere expensas de alijs necessarijs. vt dr de offi. ordi. c. si epus. lib. vj. vbi dicit glo. ꝙ necessaria dicuntur vt equi vestes & familia & hmōi: de quibus epi debent illis prouidere. Episcopi autē nō visitantes personaliter nihil penitus ꝑnt exigere a visitatis. vt dr in. d. c. si eps. Sed o nota in gl. sup verbo plene. ꝙ nulla parochia debet remanere inuisitata: dū cōmode possit visitari & visitatiōis causa subsit. & sunt hæc redigēda ad arbitrium boni viri. Nec sufficit ꝙ visitatione synodū cōuocare & plene inquirere: quia in tā breui tpe nō posset singulorū inquisitio fieri. cū etiā qa nō veniunt ad synodū oēs visitandi clerici & laici. tū quia subijciēda est res oculis & ꝓsonæ præsentia multū operat. extra de offi. leg. c. fi. Nota ꝑm Host. ꝙ nō dicet visitatio nō plena: qa duæ vel tres vel paucæ remaneāt visitandæ. Allegat de cōse. di. ij. reuera. &. vij. q. j. deniq;. Et dicit ꝙ in his inspiciendus est modus regionis. Nota tertio super verbo laicos. ꝙ ppl's visitatus ipse nō tenet ad procurationē sed ecclesia. vt. x. q. iij. placuit. & sic est consuetudo. Et si non posset ad aliquā ecclesiam accedere sine difficultate: puta ꝑm glo. propter niues vel glacies vel aliqđ simile. tunc ad vnū locū congruū & honestū & communē potest cōuocare clericos & laicos illius ecclesiæ ad quam nō pōt accedere & ibi visitare. Nota quarto ꝑm glo. super verbo pia loca. ꝙ hęc intelliguntur hospitalia & xenodochia quæ ibi debēt visitari. Nota quīto sup illud prouinciā. ꝙ licet Ber. dixerit hoc verū cū suffraganei sunt negligentes tñ contrariū est verū. vt patet eo. ti. c. fi. vbi dr ꝙ archiepus potest prouinciā suam visitare: etiā si suffraganei nō sunt negligētes. & iterare visitationē eādem & procurationē recipere a locis nō obstante cōsuetudine in contrariū. Nota sexto super illud libere. glo. s. contradictione: prescriptione vel appellatione non obstantibus. s. pōt visitare archiepus suffraganeos. extra de præscri. c. cū ex officij. idē Archi. Et intelliguntur loca visitata siue illa quæ personaliter visitat siue illa quæ ad visitationem conuocat. Nota septimo sup illud cōsilio & diffinitiōe. nō dicit hic de assensu: quia siue cōcordent siue discordent suffraganei hoc diffinire ad archiepum pertinet. quæ diffinitio sic fiet ꝑm Inno. Diffinimus per nos procedendū ad visitationē prouincię nostrę. Et a tali diffinitione cū sit super executione sui officij non poterit appellare. de offi. ordi. c. irrefragabili. idem Archi. Dicit aūt Hostien. ꝙ ideo ingeritur hęc difficultas consilij & diffinitionis: vt archiepus non sit negligens ad cōcilium conuocandum: cū aliter conciliū de facili haberi nequeat nec sine hac diffinitione visitare posset. per qd' cōcluditur ꝙ archiepus vix vel nunq; secundā visitationem faciet nisi concilium celebret. Ioan. and. in nouel. Nota octauo super illud coactione. glo. a principio non exiget iuramentum per qd' occultū proponere cōstringat. ex quo tñ sine iuramento referuntur aliqua corrigenda. postea poterit inquisitor super his exigere iuramentum. Et q̄uis non debeat cogere a principio ad iuramentum. bene tamē coget venire & rñdere: & sibi in his q̄ officiū respiciūt obedire ꝑm Bern. Inno. & Host. lo. mo. vt Archi. als enim esset delusoria potestas vel iurisdictio visitādi: si nullam coertionē haberet & qa cui cōmittit principale & accessoriū. de offi. dele. c. de causis. Io. an. Nota nono ꝙ circa visitationem clericorū & populorū debet esse intentus. dicit gl. ꝙ nō simul sed separatim fiet: cū taliū vita sit separata. xij. q. j. duo. & meli⁹ procedit inquisitio qñ sit figillatim. c. inquisitiōis. de accu. Et hoc verum si qualitas negotij hoc exposcit. alias in genere fit inquisitio. Et quo ad punitionē dicit Ioan. an. in nouel. super sexto. hoc intelligendum. s. quantū ad laicos quoad crimina ecclesiastica matrimonia & alia quæ ad ecclesiam pertinēt in alijs corrigēdis nō vsurpabit iurisdictionē iudicij sæcularis. vt de iudi. nouit. Impedientes autē nuntios qui mittunt ad cōuocandū. vel als iurisdictionē archiepi visitātis per eū possunt puniri. qđ' dicit. vt de pœnis. c. Romana. lib. vj. Nota decimo super illud ciuitates. ꝑm Host. & Io. mona. ꝙ ille ordo seruandus sit in prouincia: scilicet quo ad ecclesiam principalem ciuitatē & diocesim metropolitani. In suffraganeis tamen difficultas & incommoditas sit: in hoc ordine seruando nō putant ordinem necessariū. Nota vndecimo sup illud eoꝝ subditos. dicit Ioan. an. in nouella. ꝙ si concurrat epus & archiepus in visitando ꝑm Inno. Host. & Io. mo. Alber. & Archi. ꝙ ambo admittenē cū nō sit a iure prohibitū: etsi discordarent in sñia pro reo nisi in cā fauorabili. vt de proba. c. ex literis. Et addit Host. & alij ꝙ si eccl'ia nō sufficit vtriq; admittet primo veniēs: vt de foro cōpe. c. ꝓposuisti. cū ꝛcor. Et si ꝛcurrāt simul vel nichēdo nec apparet qs prior: licet videret epus præferendus cui spālis inest cura. x. q. j. regenda. p̄dictis placet archiepum præferendū. xj. q. iij. qui resistit. &. c. seq. Si vero concurrat epus cū prelato sibi subiecto ad quem etiā spectet visitatio. dicit Archi. præferendū epum nisi obstet consuetudo. alleg. c. in Lateranēsi. de præben. Nota duodecimo ꝑm. Io. an. & Inno. super verbo visitatis. ꝙ intelligit visitare etiā si vadat causa cōsignandi vel chrismādi pueros siue consecrandi ecclesias: siue pro quocūq; alio cōmuni negotio vel qđ multos tangit. ar. x. q. iij. relatū. ꝑm Inno. vel ꝑm Host. vel Io. mo. ꝙ fit pro salute animarum vl' pro cultu diuino ampliādo. vel pro statu ecclesiæ melius reformādo. x. q. j. placuit. Secus ꝑm Inno. si vadit pro causis expediendis. Vnde in his debetur procuratio: nō autē si vadat pro reconciliatione ecclesiæ ꝑm Archi. Vincen. & Laudul. & Goff. Item ꝑm Archi. cum archiepus ad vnā diocesim causa visitandi accedens: si transit per aliā non est procurandus iure visitationis: qa nō visitat. iure autē hospitalitatis nemini est denegandū. xlij. dis. §. j. hoc tamen si potest. Nota decimo tertio sup verbo procuratiōes ibi in victualibus. ꝙ si epus vel archiepus visitans ꝓdit equū: vel soluit vecturas equorū & his similia. nō potest hoc exigere a visitatis nōe procurationis ꝑm Inno. & Archi. Et multo minus non potest petere expensas quas facit in via eundo pro visitatione faciendā: tū quia hoc nullo iure cauetur: tū quia propter id habet bona dignitatis: vt quæ ad dignitatis officium spe-

ctant exerceat. Et talis procuratio hoc respectu potius dat' in signum subiectiõis & propter hospitalitatem q̃ de necessitate iuris naturalis cum suos redditus habeat: & ideo de illis viuat cum pauperes ecclesias visitat. Quod si vna die visitatiõe expedire nõ potest. Dicit Inno. q̃ pluribus diebus vt oportuerit procurandus erit. x. q. ij. c. placuit. Nec obstat. x. q. iij. inter cætera. quia illud intelligit' cũ vna die visitatio potest expediri. Itẽ Hosti. addens q̃ in nullo casu ecclesia est grauanda. Nota decimoquarto super verbo quirant. q̃ epi tenetur facere hanc inquisitionẽ ad denuntiationẽ ipsius archiepi. ad hoc. ij. q. v. mennam. Et si epi nollet inquirere dicũt aliqui q̃ archiepi inquirat: qa curã eius habet. & ad eius officiũ pertinet propter negligentiã epi. ar. ix. q. iij. cũ simus. Alij tamen dicunt q̃ ꝓpter eius negligentiã non deuoluitur ad archiepm hęc cognitio: qa in canonibus non est expressum. ita ponit Inno. allegans ad hoc. ar. ix. q. iij. quia cognouimus. Et si dicat q̃ ꝓpter hoc remanebunt crimina impunita contra illud. de sen. excõ. c. vt famæ. Rñ. q̃ archiepi coget epm vt procedat & puniat qd' potest ratione negligentię peccati. xxxiij. di. quorũdã. Nota decimoquinto super verbo notoria. Dicit Inno. q̃ si dubiũ est iudici an crimina sint notoria. Primo de hoc inquiret nec videt q̃ habeat illud pronũtiare. nisi qd' suũ est punire hæc maleficia qa sunt notoria: qa solũ hoc videat cognoscere: an sit sua iurisdictio puniendi. Arch. dicit hoc notoriũ intelligi cuius testis est populus. alleg. xxxv. q. iij. qd' scripsi. & dicit illius criminis populũ esse testem: etiã si crimen est notum maiori parti. tantũ allegat de coha. cle. c. vestra. & ibi Hosti. tractat de notorio mãifesto & occulto. Nota decimo sexto super verbo pecuniã ꝑm Io. an. in nouel. Si veri philosophantes pecuniã contẽnunt. xij. q. v. Socrates. multo fortius visitantes. & si ꝑm Hosti. ciuilis sapiẽtia prętio numario dehonestari nõ debet. ff. de va. & extraor. cogni. l. j. §. est quidẽ. multo minus canonica deprauanda: quæ multũ reprehẽdit auaritiã clericorũ. ã. eo. c. ex parte. Hic etiã nota ꝑm constitutionẽ istã Romana. & sequentem. s. exigit. q̃ nulla pecunia poterat exigi aut etiam recipi a sponte dare volẽti ratione procurationis in visitatiõe epi vel archiepi: sed tantũ in victualibus expensas moderatas: als incidebat in pœnã quæ & habet in. c. exigit. Sed per cõstitutionẽ Bonifacij. viij. quæ habet in. c. seq. & incipit. fœlicis. hoc ꝑ pte remouet': qa videlicet a volẽtib' eccle siarũ & locoꝝ visitatoꝝ rectoribꝫ seu personis pecuniã licite recipere valẽt pro sumptibus moderatis faciẽdis in victualibus diebus gbus visitationis officiũ ꝓsonaliter exercebũt. Ex gbus verbis patet q̃ si visitati procurationẽ i victualibus soluere velint pecunia ab eis exigi non põt. Sed si spõte velit soluere pecuniã cõgruentẽ procurationi accipere possunt. Et sumit hic pecunia nõ stricte ꝑ ea quæ cõsistit in numero sed etiã pro rebus quæ possunt pretio æstimari. ꝑm illud. s. q. iij. totũ. Vñ concordare possunt in alijs vel liquidis: vel de boue: pullo: vl' re simili dãda ꝑ quãtitate taxata: vel sine alia taxatione: dũmodo seruet' moderamen. Hodie per constitutionẽ Benedicti. xj. quæ incipit. vas electionis. taxata est quãtitas ꝑm diuersitatem prouinciarũ diuersarũ: quæ soluẽda est sine victualibus: si a volẽtibus in pecunia in qua ẽt distinguit'. an per se an per alios visitẽt. quæ etiã restringit' cũ per alios visitant. Nota decimoseptimo ꝑm Ioã. an. sup verbo de familia sua occasiõe officij aut cõsuetudinis. Per familiam intelligitur clericus vel laicus equester vel pedester. s. q eſt de domo sua. Noſe officij intelligit' scriptor: sigillator: & similes ꝑm gl. ibidẽ. Et addit in nouellis. hoc est verũ si petatur rõne visitationis. sed nõ intendit grauare clericum si faciat literas. s. scriptor & aliqd habeat ꝑ labore. ar. xij. q. ij. eccl'a asticis. Host. & Inno. & hoc nisi de publico reciperet salarium: quo casu stipẽdijs deberet esse contentus. xxiij. q. s. militare. Nec excusat cõsuetudo in talibus: qa cẽsetur irrationabilis ex quo ꝑ sedẽ apostolicã reprobat'. xj. dist. qs nesciat. & ꝑ cõsequens præscribi nõ põt. de cõsue. c. fi. Nota decimooctauo super verbo victualibus ꝑm Io. an. in nouel. horũ noſe continet' esus: potus: vestis: stramenta: & oĩa homini necessaria ad viuendũ: & hospitiũ & calciariũ. & hęc nõ vident' remissa: etiã si de alimẽtis transactũ sit nisi specificent'. Videant tñ ne vltra facultatem grauẽt eccl'as. Et dicit Hiero. ad epm. Cornute consídera ne similã & mella fastidias qui natus in paupere domo & tugurio rusticano rugientẽ vẽtrẽ vix milio & cibario pane poteras saturare. xij. q. ij. gloria. Nota decimonono super verbo aliquod munus quodcũq; fit. ꝑm Io. an. in nouel. Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. ij. q. j. sunt nonnulli. Excipit Hosti. esculentũ & poculentũ & encenia: quæ nõ extẽdunt' ad munerũ qualitates. ff. de offi. procõ. l. folẽt. Dicit demũ q̃ mens huius literæ innuit cõtrariũ Cõsultius ergo facit a talibus abstinẽs: tũ hmõi recipiẽs modica garsias: non credit q̃ incidat in pœnã. Et si dicat' quo enceniantur esculentũ & poculentũ vt recipiat procurationẽ in victualibus. Rñ. Io. mo. cũ. s. visitatus aliqd excellẽs tale vltra cões expẽsas enceniat. puto q̃ periculũ sit recipere victualia portãda: si portat aliquos capones caseos vel flascos vini. sed victualia ibi comedenda quantũcũq; excellẽtia recipere: nõ est periculũ pœnarũ infrapositarum. exigere tñ posset esse peccatũ. Nota vigesimo super verbo maledictionẽ. ꝑm Io. an. in nouel. i. pœnã æternã quæ debet illi ꝑ mortali. ex quo sequit hanc transgressionẽ esse mortale: nec talis põt absolui: nisi duplũ restituat illi a quo recæpit. Nota vigesimoprimo sup verbo ordinario. ꝑm Ioan. an. delegatus seruet formam mandati. de rescrip. c. cum dilẽcta. etiam si datus sit ab alio q̃ a papa: ita tamen q̃ delegatus quod nõ potest non committat. de iurepa. c. quod autẽ. Non putat autem Host. & Io. mo. hoc in legato locũ habere triplici ratione: qa vices papæ gerit. xciij. dist. c. fi. Secũda qa maior ẽ epo. de offi. deleg. c. fæne. qui nõ includitur sub clausula generali. extra de sen. excõ. c. quia periculosum. lib. vj. Tertia qa Romana ecclesia cẽtra se & suos priuilegiare nõ cõsueuit. extra de censi. c. cũ ĩstãtia. Nota vigesimosecũdo sup ꝙbo institutis. Host. dicit q̃ regularis denuntiatio. i. proclamatio. in. c. non requirit. glos. qa nõ ꝑm iuris subtilitatẽ: sed ꝑm obseruãtias regulares: & ꝑm diuersas religiosorũ constitutiones de plano & simpliciter expedit' in qua nec est appellatio admittenda ã. de appel. c. ad nostrã. Dicit autẽ nõ omittẽdum. q̃ si prælatus q̃uis religiosus ĩ mortali cõstitutus notorius vel infamatus ĩcorrigibilis sit & ꝓpter hoc a suo subdito appellat': aut appellatiõi deferet: aut pro tãto excessu satisfacere cõpellet'. ã. de appel. c. de priore. qa nec ad talẽ pertinet iudicialis correctio. iij. q. vij. iudicet. Item religiosi licet sint ꝑm regulã corrigendi: misericorditer tñ nec passim more latronũ in grauẽ carcerẽ detrudẽdo ꝑm morẽ prauæ cõsuetudinis: quę quasi pro lege in quibusdã ecclesijs inoleuit. extra de sta. regu. c. ea quæ. Itẽ licet ad abbatẽ spectet correctio si tñ nimis est grauis de concilio cõuctus. i. capi sui tẽperanda est. ã. de his quæ fi. a ꝓla. c. nouit. Vult ergo finis huius cõstitutionis q̃ cõsuetudines p quas fiunt visitationes & correctiones religiosorũ: sint rõnabiles & approbatę. Nota vigesimotertio q̃ monasteria monialiũ etiã si sint exẽpta: debẽt per suos ordinarios singulis annis visitari. vt de sta. mo. c. attendentes. in cle. qd' verũ est nisi habeãt expriuilegio q̃ nõ possint visitari ab ordinarijs: qd' priuilegiũ habẽt prędicatores & minores de monasterijs sibi subditis: & plures alij de quibus ignorat'. Vnde & cũ hoc allegant priuilegiũ debẽt ostendere. Nota vigesimoquarto q̃ Hostiẽ. dicit locũ incongruũ ad quẽ nõ tenet' ire ad visitandũ: sed debet rectorẽ talis loci: & ꝓpm cõgregare ad aliũ locũ cõgruũ: qñ. s. non sufficit ille locus ad procurationẽ archiepi. Sed archi. cõtra dicit: & dicit q̃ oẽs cõtribuẽt. s. aliæ eccl'æ. Dicit ergo archi. q̃ iusta cã conuocationis non est paupertas eccl'æ. Nam si põt ad locũ accedere tenet' ad id & si eccl'esia est pauper: nihil exiget vl' recipiet. s. q. ij. placuit. suis ergo visitet sumptibus: qa ad hoc sunt sibi redditus ẽpales deputati. sic etiam notat Ber. eo. ti. cum apl's. & Ioan. Goff. Vincen. & Host. eo. ti. cũ ĩstãtia. Vnde penitus ĩmpotẽte euidẽs paupertas excusat ad tribuendũ. Decretalis aũt con querẽte. de offi. ord. quę dicit moderate posse exigi. loquit' de eccl'ia quæ cũ tribuere põt: licet non in toto procurare: haberi em̃ semp debet ratio ne ministri eccl'iæ egeãt. ar. de re. iu. in cõdẽnatione. Nota vltimo super verbo ingressum eccl'ię inter dictũ. & super verbo suspẽsos. in. c. exigit. Dicit glo. q̃ si durãte inter dicto isti morianẽ non sepelienẽ in cę miterio. & si interim celebrẽt i ecclesia in officio suo sicut prius efficiunẽ irregulares. de sen. excõ. c. is cui. lib. vj. inferiores vero suspẽsi propter hmõi transgressionẽ. si interim celebrent vt prius sunt irregulares nec poterunt ab alio q̃ a papa absolui. de sen. excom. c. cũ medicinalis. lib. vj. glo. super verbo quouscq; dicit facta ergo restitutione duplici

statim sunt

statim sunt absoluti sine alia sentẽtia. de spon. c. nõ est. qd' intelligendũ si seruauerunt interea ante restitutionẽ factã interdictum vel suspensionem. als si non seruassent incidissent & indigerent dispensatione seu absolutione.

¶ De quibus sint faciendę inquisitiones in visitationibus ad diuersos status. Capitulum. VI.

Primo.

Secũdo.

Tertio.

Quarto

Quinto.

Sexto.

Octauo

VIA DICTVM EST SVPRA q̃ post p̃dicationẽ ad ppl'm vl' collationẽ ad ea ꝑm clericoꝝ: seu religiosoꝝ fieri debet inquisitio i visitatiõe. Nũc videndũ ẽ ꝑticulariter q̃o & q̃ ordie ẽt ingsitio. Qñ epi ẽs itrat eccl'ã. rector eccl'ię vel principalis i cathedrali offert ei crucẽ osculãdã & aspersoriũ aq̃ bñdicte: & facta aspsiõe icipit cãtare ipe rector antiphonã. Ecce sacerdos magnus. & postea antiphonã de sctõ cui intitulata ẽ eccl'ia & post versiculũ epis cantat oronẽ de illo sctõ: Et primo accedẽs ad eccl'iam cathedralẽ post oronẽ vt dictũ est debet ire ad locũ venerabilis sacri. & videre qũo & q̃ honorifice sit reconditũ: & bñ firmũ & clausũ & q̃ sepe mutet' ne gñeẽ alicį corruptio vel vermiũ corrosio ex antiqtate. Et exinde sacrm extremæ vnctionis ac ẽt baptismum & chrismatis & olei catecuminoꝝ: si sunt renouata illo anno: & fontes baptismales qñ eccl'ia est baptismalis: & si vasa sũt mũda & corporalia ꝑcipue & calices & palę altaris. Et cũ reperit in hmõi defectũ dure increpet & puniat plus & minus ꝑm qualitatẽ excessus. Ingrat si visitans est archiepus de vita epi visitati sufraganei sui quo ad honestatẽ sui & familię sue: & qualiter se habeat in guberna tione epatus & eccl'esię sue & aliarũ eccl'siarũ sibi subditarũ tã in spũalibus q̃ i tpalibus: & pmaxime i collatiõe ordinũ vel bñficiorũ q̃o se habeat si indignis cõferat: puta si ante ætatẽ legitimã vel illiteratis vel infamib' & si pro hmõi pecuniã recipiat. Si bona epatus bñ gubernat nõ dissipãdo sed pauperibus dispẽsando prout valet: si alienauit aliqua immobilia vel alienatiões i alijs ecclesijs sine debita cã & forma fieri permisit. Interroget' non quidẽ ipse epus ga testimoniũ ferret de seipo: sed alį maturi & discretę ꝑsonæ q credunt' scire cõuersationẽ eius & veritatẽ dicere debet: si est negligẽs circa diuinũ cultũ vt diligẽter exerceat' in eccl'ia maiori &, in alijs: & q̃ eccl'iastica sacramẽta tpe loco & modo debito ppl'o ministrent' & prędicatiões i eccl'esijs iuxta laudabilẽ cõsuetudinẽ tpibus debitis faciat: per se vel per alios inquirat'. Si est diligẽs vel negligẽs in corrigẽdo excessus clericoꝝ & aliorũ quoꝝ correctio spectat ad eũ de iure priuilegio vel consuetudine. Si visitat ecclesias suæ diocesis nõ recipiẽdo nisi ꝓcurationẽ victus. Si cõfert sacramẽtũ confirmationis tpe suo. Si est rectus in iudicando vel iudicare faciẽdo ꝑ vicariũ: ita q̃ vnicuiq; ad ipsius tribunal recurrẽti ministret iustitiã & si iudiciũ gratis reddat: si cõstitutiões synodales aliquas habet & seruat & seruare facit. Quo ad subditos eccl'ię cathedralis quæratur ab archiepo vel epo si ꝓpositus vl' alius prelatus & canonici & alij clerici sunt eidẽ epo obediẽtes & q̃ oẽs portẽt tonsuram & habitũ clericalem & si pacifice & quiete viuunt. Et si aliqui ex ipsis sunt rixosi & scãdalosi & qui sunt illi. Itẽ si canonici & alij capellani & clerici obediant ꝓpositi to seu alteri prælato ipsius eccl'esiæ in his in qbus tenent'. Si faciũt capitulũ & vbi & quoties & quæ ibi tractant. Et si bene gubernãt & cõseruant iura & iurisdictionẽ eccl'esię. Et qui ibi audiunt cõfessiones & si sunt sufficiẽtes ad illud & si canonici & alij clerici viuunt honeste & dicũt officiũ & confitentur de licentia episcopi vel eius qui possit dare. Si prębendæ sunt cõmunes vel distinctę: equales vel dissimiles. Qui & quales sunt redditus & proũctus sacristiæ canonicorũ: & eccl'esiæ & in qbus cõsistunt: & ad cuius manus perueniãt: & qũo dispensantur. Si in dicta eccl'esia officium diurnum pariter & nocturnũ dicat' continue debitis tẽporibus & debito modo. Et quot in die ex canonicis & capellanis in dicta eccl'ia celebrant. Deinde quærat de inuẽtario si habet: & ꝑm ea quæ habenẽ in inuctario sibi collata in acceptione eccl'esiæ vel officijs sacristiæ sic resignet oĩa. Qd' si aliqd notabile defuerit seu perditũ fuerit culpa sua supplere tenetur: secus si casu & sine defectu suo. Et primo videat de rebus sacristiæ per quantitatem & qualitatẽ & signa distinctiua: calices cum corporalibus casulas capas sericas, seu pluuialia, dalmaticas, tunicellas, albas, amictus, stolas, manipulos, cingulos, superpellicia, seu coctas, dossalia, altaria, pallas, tobaleas, & alia huiusmodi. Et si sunt confracta faciat reparare. Missalia, antiphonaria, homiliaria, & alios libros dissuta faciat reformare. Item si est eccl'esia cathedralis vel als collegiata: inquirat quot debẽt ibi esse canonici vel alij in eadẽ eccl'esia seruitẽs & quis est in ea prælatus. Et in eccl'esia cathedrali quæ sint ibi dignitates. s. archipresbyteratus vel præpositatus aut archidiaconatus: & quis habet in ea curam principaliter: & qui ibi præsentialiter residẽt & deseruiũt: & si eccl'ia habet aliquas cõstitutiões ab epo approbatas: & qũo seruant' & si fideliter dant' distributiões interessentibus officijs. Itẽ inquirat' quot sunt ibi capellæ & si sint intitulatę: & qbus & quot redditus habent: & si officiant' ꝑm obligationẽ quã habent: vel als sine obligatione cõpetenter ꝑm quantitatẽ reddituum: & si patronos habent qui non committãt fraudes circa redditus capellæ. Si habẽt debita fulcimenta ad celebrandum & hmõi. Inquirant' non solũ clerici sed etiam laici aliqui de ppl'o maturi & discreti. Si est in populo aliqs hęreticus: vsurarius: simoniacus: fortilegus: cõcubinarius: maleficus: publicus adulter: vel obstinatus in excõicatione: vel in inimicitia mortali. vel in nõ cõfitẽ duo annuatim & cõmunicãdo: & pręcipue qñ omisit pplures annos & alia hmõi quoꝝ correctio spectat ad epm. Et circa hmõi admoneat: corrigat: puniat: pacem componat prout dñs dederit. Et si est aliquod legatum ad pias causas non mandatum executioni faciat implere. In visitatione eccl'esiarũ parochialiũ quæ nõ sunt collegiatæ. Prio visitet sacramẽto eucharistiæ: & aliꝫ sacramentis si diligenter teneant' vt dictũ est. ã. fiat ingsitio: & si lumẽ continue teneat' ante sacramentũ. Exinde quęrat' si eccl'ia habet patronũ & quẽ vel quos & si bñ se habet ad ipsam vt nõ extorqueant bona eius vel grauẽt in prandijs encenijs & hmõi: vltra id ad qd' tenentur. Et si rector ipe canonice institutus ẽt in illa eccl'esia. Et si cõmissa est aliqua simonia cum patronis vel cõfirmatore. Et si aliquis detinet aliqua bona ipsius eccl'ię Itẽ si habet solũ illam eccl'esiam parochialẽ vel plures. & si plures: si sunt vnitę vel nõ: & si sunt vnitę si habet sup hoc dispẽsationẽ a papa. Nã als tenere nõ potest. Vnde dispẽsationẽ ipsam ostendat per modũ sufficientẽ. Item si in dicta eccl'esia sunt aliquę capellæ dotatę: & si habent capellanos deseruitẽtes ꝑm debitũ & de quantitate redditũ ipsius eccl'esiæ & ipsarũ capellarũ. Et si habent calices: libros vel alia paramenta per se dictæ capellæ. Itẽ quę in dicta eccl'esia habeantur ornamenta: calices: cruces: corporalia: thuribula: planetæ & aliæ vestes sacræ: pallæ: tobaleę & hmõi. de qbus habes. ã. & si bñ & nitide tenentur. Itẽ si reliquiæ ibi habentur & equales. Itẽ si habenẽ ibi aliqua instrumẽta & priuilegia & si bene custodiuntur. Itẽ si eccl'esia vel altaria sunt cõsecrata. Singulariter autẽ interrogetur ipse sacerdos rector eccl'esiæ in absentia tamen populi sed in presentia alicuius de socijs epi qũo se habeat circa sacramẽta: qa multi errores cõmittunt' ex ignorantia quæ maxime regnat in clero in partibus Italiæ. Singulariter ergo interrogetur quæ sint verba substãtialia ad cõsecrationẽ eucharistiæ. & si ea mẽtetenus dicit vel in libro & faciat eũ dicere & videat si i aliquo verbo deficit ei declarando. q̃ si aliqd omitteret nõ cõsecraret: & præcipue de forma cõsecrationis sanguinis quę prolixior est: nã durat vsq; hæc quotiescũq; feceritis. Et sic interrogetur de forma extremæ vnctionis & qũo se habeat in collatione eius: & multo magis de forma baptismi si baptizat. Inquirat' etiã si habet breuiarium si dicit officiũ & si scit bene legere & ordinate & si dicit missam ante matutinas: quod prohibitũ est: & q̃ nõ dicat officiũ aliquid manuale faciẽdo. Si est lusor: negotiator vl' frequętator tabernæ. Pręcipue autem fiat diligens inquisitio circa audientiã confessionũ: qa ibi versat' periculũ & salus aiarũ. Vnde interrogetur sacerdos cum audit confessiones quẽ ordinẽ tenet' interrogãdo pctõrem. Et si interrogat de decẽ p̃ceptis & quæ sunt illa: & qũo interrogat sup quodlibet illoꝝ: & qñ in eis peccat' mortaliter vel venialiter: vel de simplici fornicatione: si facit cõscientiã cõsentientibus de mortali eundo. s. ad meretrices & hmõi. & de pctis cogitationũ qñ est ibi mortale vel veniale. & de septẽ vitijs capitalibus: & si scit ea distincte exprimere: & qñ sunt mortalia vel venialia. & de p̃ceptis cõmunib' eccl'esiæ: vt auditiõe missę & hmõi. & si i hmõi errat doceat' & admoneat' & procuret habere aliquẽ libellũ vel summã talia docentẽ: & ab

alijs etiã inquirat. Interrogeꝫ etiã si audit alios q̃ suos parochianos sine licẽtia: qa nõ potest. Et si scit casus reseruatos epõ. Demũ de forma absolutionis si scit exprimere. Interrogeꝫ ẽt si habet licẽtiã ꝓsitẽdi pctã sua: qa als nõ posset nisi religiosis expositis ad audiendũ confessionem ꝑm clerudũ. de sepul. Et quo frequẽter cõfiteatur ad quod admoneat. ex quo frequẽter celebrat: interrogeꝫ etiã quantũ populũ habeat: & si visitat infirmos & sacramẽta exhibet tpe cõgruo. vt sine eis non decedant. Si annuatim confitenꝫ & cõicant: & quot sint qui remaneant: & per quot annos. Et si est aliquis in parochia maleficus vel incantator: vel notorius seu manifestus pctor: vel inimicitias graues continuans. Si admoneat ppꝝm precipue diebus festiuis. Interrogenꝫ etiã laici parochiani aliqui magis antiqui & discreti de fama. & vita ipsius sacerdotis. Si cẽ cõcubinari? vel als inhonestus lusor vagabundus. Si facit debitã residẽtiam: si officiat bene ecclesiã. si est scandalosus & litigiosus cum ppꝛo. Si qui ẽt volũt ponere querelam cõtra ipm parochialem de qua cũq; re tpali vel criminali audiat eos & examinet & iustitiã administret. Si autem reperit eps in hmõi in quisitiõe sacerdotem defectuosum corrigat & puniat plus & minus ꝑm qualitatẽ defectus: & permaxime cũ deficit in formis sacramẽtoꝝ baptismi & eucharistie nõ dimittat impunitũ nec permittat celebrare nisi bene sciat ea. Et cauũ est etiam ordinare vt ipsi sacerdotes rurales habeãt verba cõsecrationis literis grossis ante se descripta & ipsa legant. Videant etiã nõ solũ ecclesia sed ẽtiã & domus quã inhabitat si indiget reparatione: & operã det ad hoc cũ sacerdote & ppꝛo prout fieri põt. Videat ẽt inuentariũ de rebus tam ecclie q̃ supellectil'lib'dom?: & si cõseruauit sibi cõsignata vel diminuerit: qua ex cã & si aliqd immobile alienauit.

§.I. DE VISITATIONE AVTEM

ecclesiarũ sine cura & oratoriũ habẽtium altare & cãpanã.

Primo. Primo ingrat qs fundauit dictã ecclesiã vel oratoriũ & a quanto tpe citra & ad quẽ spectet institutio vel destitutio eius: seu reformatio & cõfirmatio qñ vacat. Inquirat ẽt in cuius eccl'æ parochia fundatũ est dictũ oratoriũ: & si fuit fundatũ de consensu sacerdotis parochialis & auctoritate epi. Itẽ ingrat si dicta ecclia vel oratoriũ teneat ad aliquẽ cẽsum vel onus: & qd' sit illud & cui debet soluere: si eccl'ie parochialis vel alteri: & si soluit de tpe in tps. Quẽrat etiã quo & qualiter se habeat rector in officiãdo dictã ecclesiã vel oratoriũ: cum quodlibet beneficiũ etiã sine cura detur propter officiũ plus vel minus exercendũ quo. s. ad officiationẽ ecclesie ꝑm quãtitatẽ redditus. Nam quantũ ad horas quãtumcũq; minimũ sit beneficiũ ad ipsas tenet. vnde & de hoc interrogeꝫ si dicit. Itẽ inquirat de quantitate redituũ & in quibus cõsistãt & quo dispenserit: & si possessiões bene gubernent: aut aliquid sit alienatũ sine legitima causa. Itẽ de paramẽtis calicibus & alijs ornamẽtis ecclesiasticis: & libros quot habet vel calices & qualia. Item si habet patronos & quos habet. De ecclesijs curatis & nõ curatis & rectoribus earũ & patronis: & qd pertineat ad eos & de cõuersatiõe & moribus clericoꝝ & de modo curæ & cõfessionibus audiẽdis habes. ẽ. titu. de confessoribus. per to.

Quito. & de hoc interrogeꝫ si dicit. Itẽ inquirat de quantitate redituũ & in quibus cõsistãt & quo dispenserit: & si possessiões bene gubernent: aut aliquid sit alienatũ sine legitima causa. Itẽ de paramẽtis calicibus & alijs ornamẽtis ecclesiasticis: & libros quot habet vel calices & qualia. Item si habet patronos & quos habet. De ecclesijs curatis & nõ curatis & rectoribus earũ & patronis: & qd pertineat ad eos & de cõuersatiõe & moribus clericoꝝ & de modo curæ & cõfessionibus audiẽdis habes. ẽ. titu. de confessoribus. per to.

§.II. DE VISITATIONE MONASTERIORVM

Primo. & ecclesiarũ regulariũ tam monachorũ q̃m monialiũ & inquisitione. Primo interrogãdus est abbas & prior vel abbatissa & priorissa quo ad moniales soli i presentia tũ aliquoꝝ de familia epi: g sũt psõe maturæ & modestę vt vicarius eius. & aliqs ex canonicis vl' capellanis: q defectus quos audiunt occultos: alijs non reuelent. Deinde interrogent sigillatim singulos monachos vel moniales in capl'o vel alio loco honesto. Prio ergo quẽrat a maioribꝰ quot sint monachi in dicto monasterio vel canonici regulares vel moniales: & quot debẽt esse: & si numerus est ibi cõstitutus quã regulã ꝓfitenꝫ: quot sunt ibi ꝓfessi vel professæ & nouitij vel nouitię: & si habitus professoꝝ ẽ distinctus ab habitu nouitioꝝ vel indistinctus. Si facit ꝓfessionẽ tpe cõgruo. Si obseruãt regulã quã professi vel professę sunt: & ꝑcipue quo ad substãtialia vota: vt paupertatẽ: castitatẽ & obedientiã. Si obseruant eã quo ad ẽrimonialia vt silentiũ: observatio ieiunioꝝ: abstinẽtia ab esu carniũ extra infirmitatẽ: & vsu laneorũ in camisijs & linteaminibus nõ lineorũ & alia hmõi. Si habẽt aliquam dispẽsatio-

Secũdo.

Tertio.

quarto.

nem super his ex constitutiõibus suis approbatis vel a papa. Et si habent aliquas constitutiones vltra regulã approbatas: & si eas obseruant. Nam professentes regulam beati Benedicti tenenꝫ ad prædicta cærimonialia obseruanda. Sed professentes regulam Aug. canonici regulares seu monachæ ad illa nõ tenenꝫ cærimonialia q̃ supradicta sunt. s. abstinẽtia a carnibus & lineis: nisi ex cõstitutiõibus ad regulã additis ad hoc obligarenꝫ. Si ecclesia dicti monasterij habet curã animarum inquirat si diligẽter exercetur talis cura: & per quẽ vtrũ per monachũ vel presbyterũ seculare qd' fieri debet. s. per sacerdotẽ sæculare magis q̃ per monachũ vel regulare: nisi exercitium talis curæ haberent a papa vel epo & abbate. Et inquirat si deputatus ad talem curam scit ea quę ad ipsam pertinent: vt dictũ est. ẽ. i corpore huius capituli. Itẽ inquiratur si horæ canonicę & missæ debitis tẽporibus celebrentur cantando vel legẽdo & debito modo sine dissolutiõibus & cõfabulatiõibus: & si omnes cõueniunt ad officiũ vel remanẽt ex negligẽtia: & qui vel quæ & q̃ frequẽter. & si omittunt officiũ. Si habẽt officiales distinctos: vt camerariũ: sacristam: cellarium. Et tales interrogentur de officijs suis si diligenter exercent & fideliter tractant bona monasterij. & si teneatur cõperens introitus & exitus & redditur ratiocinium pluries in anno per camerariũ seu procuratorẽ corã ꝑlato & aliquibus ex seniori bus monasterij. Interrogentur ẽt de quantitate reddituum monasterij & in quibus cõsistãt. & si bene dispensant: & q̃ nullus vel nulla det aliquid cõsanguineis vl' alijs sine licẽtia superioris. sed nec etiã ipse superior abbas vel prior vl' abbatissa det bona monasterij mobilia vel immobilia sine cõsensu capituli & rationabiliter. Itẽ si sunt aliqua alienata ex bonis immobilibus sine cã rõnabili & forma debita vt cõsensu capituli & epi. Si sunt reparationes necessariæ in monasterio & domibus eius: & cultuationes possessionũ. Itẽ inquiratur de libris: calicibus et paramẽtis: or namẽtis & alijs pertinentibus ad ecclesiã: & si diligẽter & mũdæ teneant & resarcianꝫ: & alia hmõi prout dictũ ẽ. ẽ. in corpore capituli. Itẽ si abbas seu prior vel abbatissa corrigit defectus delinquẽtiũ: & si tenet capitulũ & q̃ sępe. de quo debẽt interrogari magis subditi & præcipue seniores q̃ ipse ꝑlatus vel prælati. Sed a prælato inquiri debet quo subditi vel subditæ sint ei obedientes seu reuerentes. Et si ibi est aliqs vel aliqua ꝓprietarius vel ꝓprietaria. & si sint ibi aliqui scãdalosi vel rixosi. Si prouidetur infirmis i necessarijs & i visitatiõibus & in sacramentis: & si oĩa habẽt in cõmuni. ad qd' inducat quantũ potest. & si dormiũt oẽs in eodẽ dormitorio & comedũt in eodem refectorio. Interrogetur etiam de fama eorum & honestate: & si habent aliquas familiaritates suspectas. Si instrumẽta: tura & priuilegia monasterij bene custodiunt. & de debitis quãta sint. De religiosis & quæ pertineant ad debitam ꝯuersationẽ eorum & vitam. habes diffuse titulo. xvj. per totum.

Tertio.

Sexto.

§.III. DE VISITATIONE MONIALIVM

liũ. Quo ad monasteria monialiũ inquirenda sunt abbatissa: priorissa & moniales pene de oĩbus de quibus dictum est in. §. precedẽti. Sed vltra illa interrogandum est si facta est abbatissa per aliquã simoniã vel priorissa: & si electa ẽ canonice & cõfirmata. Si cõmissa est simonia in receptione monialiũ faciendo expressas pactiones cum consanguineis ingressæ pro ipsa receptiõe. Si aliqua coactio facta est alicui ad faciendũ professionẽ. Si monasteriũ habet debitam clausuram: vt ex nulla parte posset aliqs ingredi. Vñ & circumire debet totum monasterium vt bene videat dispositionem ędificiorũ. cum decenti tamen societate: puta duobus ex senioribus vel tribus eũ associantibus: cũ quibus solus ingredi debet monasteriũ oĩbus alijs remanentibus extra & cũ abbatissa seu priorissa & vna vel duabus antiquioribus interroget si ostia monasterij sub clauibus clausa tenentur: quas claues ipsa vel alia honesta & proba ta antiqua teneat. Si aliquis ingreditur vel aliqua extra causam necessitatis: vel si aliqua egreditur sine licẽtia in quo excessu sunt grauiter puniendæ. Si tenent habitum continue extra cellas: si vtuntur pompa in vestibus & velis & hmõi ad modum sæcularium. In quibus exercitijs se occupant honestis vel vanis: puta faciẽdo reticellas: bursas vanas & hmõi. Si comedunt simul habentes lectionẽ in mensa. Super omnia si habẽt aliquam familiaritatem cum religiosis:

Primo.

Secũdo.

ligiosis: clericis & laicis non consanguineis quę deprehẽditur ex frequẽti eorũ adinuicem locutione sine causa vrgẽte & ex literulis & ambasiatis & muneribus quę omnia debent abscindi & ordinari: vt monialis precipue iuuenis non sola loquatur ad crates sed in præsentia & auditu alicuius honestæ monialis ꝑm ordinationem superiorũ. Inquiratur etiam quis sit confessor earũ & qualis si bonæ famæ & sufficiens ad directionem earum: quis etiam sit pro curator earum in tẽporalibus: quoties in anno confitenꝫ & communicant: & si quæ remanent & hmõi.

§. IIII. DE VISITATIONE HOSPITALIVM

Quẽrat primo si habeat patronũ vel patronos & quos. Quãtos redditus habeat & ad quid sit deputatum: ad gubernandum infirmos: vel ad suscipiendum peregrinos. Si hospitalarius est institutus a patronis & cõfirmatus ab episcopo si ei subditum est. Si aliquid alienatum est ex bonis immobilibus hospitalis indebite. Si aliquis vsurpauit vel detinet bona ipsius quod aliquando factum patroni vel vicini. si redditus bene dispensantur. s. pro infirmis vel peregrinis: & videatur quot sunt ibi lecti & quales: & cũ quibus fulcimentis linteaminibus & hmõi. si tenet ea munda. Si honestã conuersationẽ tenet ipse hospitalarius: si pius ad infirmos & pauperes adiuuandos. Si res habet per inuentarium & vetusta innouat de tempore in tẽpus. Si instrumẽta & alia eius bona conseruat. Si ecclesiam vel capellã habet: & qs eã officiat: & cũ quo redditu: & q̃ prouideat infirmis de sacramentis cũ expedit: q̃ si notabiliter defecerit remoueatur. De hospitalarijs habes. ẽ. ti. xj.

§.V. DE SOCIETATIBVS LAICORVM

quæ reperiunt in multis ecclesijs. Quęratur primo si habent aliqua capitula & si sunt approbata per diocesanum: & illa examinentur, vt si qua superstitiosa vel incongrua ibi habentur: qd' aliquãdo accidit: puta in faciẽdo missas cantare de mortuis diebus dominicis & festiuis: vel faciendo congregationẽ quãdo celebrantur diuina officia in ecclesijs & hmõi. Et si exigitur iuramentum pro obseruatiõe illorũ bonorũ: omnia talia remouenda. Inquirat si habet aliquos redditus & quales & quantos: & si eos bene distribuunt pro reparatione eccclesiæ vel luminaribus vel eleemosynis vel sibi vsurpant. Vnde & faciat videre cõputũ singulis annis introitus & exitus coram sacerdote ecclesię. Item si dicta societas habet calicem: missale: & alia ornamenta: & si bene conseruat & hmõi. Postq̃ visitauit ecclesiam episcopus recedẽs dicat in ecclesia. De profundis pro defunctis aspergendo sepulcra aqua benedicta cum versi. consuetis. & Pater noster & oratiõe. Absolue, aliqui tamẽ hoc faciunt in principio visitationis sed non est vsus: seruanda est consuetudo loci. De his interrogatorijs tractat Hostien. in summa: & plenius Guil. in speculo.

§.VI. CIRCA MATERIAM VISITATIONIS

& procurationis. Inno. c. venerabili. extra de cẽsi. dif fuse prosequitur materiam. & Hosti. in. c. ꝓcurationes. q̃ no. Ioan. an. in nouellis. ponens casum super quo format quæstionem: & est talis. Episcopus Educen. accessit ad monasterium sancti Martini in sua diocesi situm: mandãs: abbati & conuentui vt pararent se ad ipsum recipiendum & procurandũ: qa intendebat eos visitare. Respondit abbas q̃ nullo modo se ad visitationem & procurationẽ pararet qa ipse & monasteriũ suũ sunt exempti a sua iurisdictiõe: & appellauit ad sedem apostolicã si aliquo mõ monasteriũ grauaret hac occasione: abijciens q̃ coram ipso vel coram papa si ei magis placeret: paratus erat probare suam exẽptionẽ. Eps vero nõ obstãtibꝰ p̃dictis excõicauit abbatẽ & interdixit conuentũ. Postea venit abbas & egit contra episcopũ de iniusta excõicatiõe: vel potius nulla & petit absolui ad cautelã. Arguit multũ diffuse ꝓ & cõtra abbatẽ & epm. demũ sic soluit. Si eps exequens officiũ suum: vt dr in themate: vadat ad aliqd' monasteriũ visitandũ: in cuius possessiõe sit visitãdi quãtũcũq; abbas monasterij allegat se exemptũ: & hoc ipm offerat se ꝓbaturũ: dũmodo eps sciat se quasi possessionem habere: q̃ nõ potuit amitti sine aĩo eius: & eo scicte si ꝑ se possibet. ff. de acq. pos. l. peregre. & quantũcũq; cõtradicat vel appellat abbas semper visitabit eps. Et si pertinaciter renuat: materialibus ar-

mis defendat eps possessionẽ suã. de hoc no. de imu. eccle. c. j. & ẽt spũalibus armis. i. excũis. vt de prescri. c. cũ ex officij. Idẽ videt si incontinẽti eps recuperet possessionẽ. vt de resti. spo. c. olim. Nã ꝑm iura ciuilia licet vnicuiq; sibi ius dicere in his casibus & in quibusdã aliꝭ qui notant i glossa generali. C. qñ licet cuiq; sibi ius dicere. Si autem esset in quasi possessione talis iuris quæ potuisset amitti etiã ignorante epo: vt si aliqd' ius per procuratorẽ possidebat qa id bene amitteret eps etiã ignorans: tũc bene põt differre vti iure suo si vult: & si nõ vult vtẽ illo iure & contradictores excõicabit. Et si postea appebit corã illo iudice corã q̃ agitur de iniusta excõicatiõe: q̃ adhuc tpe excõicatiõis erat in possessione visitandi vel alterius iuris rata manebit sentẽtia. Si vero apparebit q̃ nõ possidebat tpe excõicationis reuocabit snia. & tñ nõ puniet eps de iniusta excõicatiõe vel nulla. ar. ad hoc de offi. deleg. c. ex literis nisi appareat de eius malicia vel crassa ignorãtia quæ satis apparet hinc si abbas seruatum modum amissæ possessionis dicebat: & hoc ei ostensurum offerebat. Nec obstat huic opi. qd' dicit: quia snia excõicatiõis nõ debet ferri sine causæ cognitiõe: & sine monitione: qa illud habet locum qñ procedit vt iudex. hic agit, ꝓcedit vt pars quæ iura sua defendit mucrone suo spũali. nã & als sine causę cognitiõe & monitione, procedit vt iudex. his agit, ꝓcedit excõicatio. vt de offi. ord. c. si cerdos. &. v. q. j. quidã. semper tñ monitio videt necessaria. vt de sen. excõ. c. sacro. Immo vt dicebat Hosti. iusta causa subest: qa. s. nõ admittit eps ad visitationẽ quę sibi ex iure debet: nec est necessaria monitio ex quo abbas dicit q̃ nõ suscipiet eum cũ per hoc probet eius cõtumacia. Nã in certis nõ in incertis locus est cõtumacia. Et per hoc q̃ eps exequẽs officiũ suũ visitandi non admissus potest sine alia monitione excõicare rebelles. vt de ꝑscri. c. cũ ex officij. Sed si nõ exequẽs officiũ suũ visitandi: sed in iudicio vult agere eps cõtra abbatẽ ius sibi esse visitãdi monasteriũ illud: debet eligere arbitros cũ abbate qui hanc causam dirimant. xj. q. j. si clericus. Et eps coget abbatem ad arbitros eligendos. xj. q. j. peruenit. & de offi. delega. c. suspitiõis. Si aũt contra aliũ ageret qui dicit se visitationẽ episcopalẽ habere in dicto monasterio: cõueniet eũ coram iudice rei. ff. ad munici. de iure & curato. l. j. Itẽ corã metropolitano monasterij ꝑm Hosti. Si aũt valet excõicationis snia qñ cõstat monasteriũ in dioceſi epi esse situm. sic videt dicendũ quando monasteriũ in alia dioceſi esset situm. dum tamẽ eps faciat q̃ sit in quasi possessione iuris visitandi illud. q̃ si hoc corã superiore nõ ꝓbet: facilis erit superior ad credẽdũ q̃ mala fide tulit excõicationis snĩam & ad ipm epm puniendũ: qd' nõ esset si in sua dioceſi sitũ esset ꝓsumptiõe iuris epm releuãte: & hoc no. de verb. sig. c. ex pte. j. Ex p̃dictis patet q̃ eps cui iura epalia quæ possidet denegant: caute & prudẽter agit si vt pars & nõ vt iudex procedat: qa sic non astringitur ad iuris ordinem obseruandum. Item quia ex hoc se reum cõstituit & conseruat & aduersariũ actorem facit qui necesse habet conqueri de iniusta excõicatione vel nulla. vt de offi. ord. c. ad reprimẽdam: & sic in dubio absoluetur episcopus. quia fauorabiliores sunt rei q̃ actores. ff. de re iudi. l. fauorabiliores. Vbi vero episcopus nõ tãq̃ ordinarius vel ius suũ prosequens sed quasi delegatus a papa vel alio descendit ad aliquod monasteriũ visitandũ quantũcumq; sit delegatus. in veritate tamen nunq̃ est admittendus de necessitate iuris. nisi fidem faciat de sua delegatione: nec aliter tenet excõicationis sentẽtia ab eo lata. vt. C. de man. princi. l. vnica. immo & resisti potest. & probatur in eo qd' nota. de offi. deleg. c. cum in iure. excipe legatum apostolicæ sedis de latere. maxime quantũ ad procurationẽ. distin. xcvij. c. nobilissim?. q & in multis priuilegiatus existit. vt patet in eo qd' legitur de offic. delega. c. officij. lib. vj. Sed quid si delegato ab episcopo vel metropolitano dicat abbas, ego sum exemptus & in possessione libertatis? Rñ. si delegatus respondeat. & sentit delegantẽ a quo causam habet visitandi esse in possessione visitandi. non obstante hoc visitabit & excommunicabit. ar. vt lit. pend. c. j. Sed quid si eidem delegato vel ordinario visitare volenti obijciatur q̃ est excõmunicatus & probatio super hoc offeratur: & quia nõ admittitur appellatur? Rñ. iusta est appellatio. vt de appel. c. interposita. Et per consequẽs sentẽtia excõicationis post appellationem lata nulla est. de offi. deleg. c. cum olim. Et

ex his patet ꝙ visitans non tenetur admittere exceptionē exemptionis: & tamen tenetur admittere exceptionem excommunicationis: q̄uis autem quidam dixerint supradicta tantum locum habere vbi quis exequitur officiū suum vel exigit sibi debitum iure scripto vel consuetudine. Aliꝫ tñ dicūt & forte melius ꝙ vnusquisq; eps id qđ iuste possidet quodcumq; sit illud potest defendere per excōmunicationis sentētiā: quātumcūq; & qualitercūq; alius contradicat: & de iure suo probationes offerat. Verbi gratia. Aliqs episcopus possidet aliquē fundum, vult colligere fructus eius, aliquis se opponit dicens. Domine non colligatis istos fructus: quia fundus est meus non vester: vel qa ego possideo non vos, & hoc coram vobis me offero probaturum. Vtiq; propter assertionē vel cōtradictionē seu probationis oblationē vel appellationē: si propter hoc fieri cōtingat non dimittat eps quin fructus colligat: & quin excōicet opponentē si ipm in sua possessiōe perturbet vel inquietet: & tenebit excōicationis snīa. dūmodo verū sit ꝙ eps sit in possessiōe ipsius fundi, secus esset si eps non possideret sed alius licet in veritate ad epm proprietas fundi pertineret. Tunc enim licet possessori contradicere & appellare & etiam armis restistere epo violento. Et est ratio: qa possessor nō est violēter ejiciēdus de possessiōe sua quā pōt defendere & vim vi repellere. C. de rei ven. l. fi. Sed & sua q̄uis de proprietate liqueat tamē per vim recuperare non licet. C. vnde vi. l. si quis in tantā. & xv. q. iij. placuit. Sed quomodo adaptabit iurt ꝙ eps petat aliquid tamq; pars & excōicet renuentē. Si enim dicis ꝙ excōmunicat vt pars & priuatus sicut etiam petit. sic nulla est snīa: quia vt priuatus excōicare non potest. Si autem excōicat vt iudex sic snīa est iniusta: qanō debet in propria & priuata re iudicare, vt dictū est. ō. Tū ēt qa & qualitati & formę debet sententia conuenire, & no. de or. cogni. cū dilectus. Dicendum igit ꝙ vt eps pōt petere & ꝓcedere in his q̄ notoria sunt & vt eps excōicare, sup quo vide qđ no. de iura. cal'. c. fi. & de restitutis. c. in sup. ℣ si. instituant'. cū remissis suis. Nota in fi. glo. circa fi. dī. ꝙ eps etiā cum visitat ecclesias ciuitatis vel monasteria & reuertitur ad domū suam: puta quia propinquat illis ecclesijs debetur ei procuratio ſm Goffre. Et est ratio ſm Hosti. qa qui seminat spiritualia: carnalia. i. temporalia debet metere, & quia procuratio est annexa visitationi: vt extra dē sensi. c. cum venerabilis.

§. VII. DE PROCVRATIONIBVS

faciēdis legitimis nūcijs apl'icis & alijs ꝑlatis sic dī. extra de censi. c. cum in stantia. Cum oēs ecclesiæ legatis & nuncijs sedis apl'icæ ꝓcuratiões ſpēdere teneant': ab earū p̄statiõe nullā volumus habere excusationē nisi forte p̄ spāle priui legiū sedis apl'icæ (qđ nō credimus) sint exēpte: etiam si longo tpe procurationis obsequiū nō impenderint: cū in talibus pscriptio sibi locū nequeat vēdicare: qa nos a prouisione pastoralis solicitudinis circa oēs ecclesias nunc̄ aspicere mentis oculo cessamus. Inno. iij. Idem in concilio generali. Procurationes quæ ratione visitatiōis debentur episcopis: archidiaconis vel quibuslibet alijs: etiam sedis apostolice legatis aut nuncijs: absq; manifesta & necessaria cā nullatenus exigant': nisi qñ personaliter officiū visitationis impendūt. & tūc euectionū personarū mediocritatem obseruant in Lateran. cōcilio diffinitā hoc adhibito moderamine, vt cū oportuerit eos apud aliquē locum aliquam morā facere necessariā: ne locus propter ipos nimiū aggraueť: ꝓcuratiões recipiāt moderatas ab alijs ecclesijs vel personis quę nondū fuerūt de suis procuratiōibus aggrauatæ. de cēn. c. ꝓcuratiões. Vbi dicit glo. sup verbo visitatiōis, ꝙ hoc iō dicit: qa triplex est ꝓcuratio. Vna quæ debeť visitatori rōne visitatiōis, vt hic. & c. cū venerabilis. Alia rōne consuetudinis. xvij. q. ij. seruitiū. Tertia ratione pacti facti: qđ' appositū fuit in fundatiōe ecclesiæ: capellæ vel monasterij, puta ꝙ det rectori eccl'iæ prandiū vel ence niū cęrę: vel comestibiliū patronis & hmōi. xvij. q. ij. eleu therius, Addi pōt & quarta quæ. ſ. datur legatis & nuncijs apostolicis etiā cū non visitant: vt dicť. Et hoc tangit super verbo personaliter. glo. vel ēt per aliū cū ipse interesse nō possit propter latā & diffusam dioceſim. vt dī de offl. ordi. Circa legatus inquit lo. And. in nouel. super isto. c. tenet. ꝙ post multa dicit Hosti. & sic seruatur ꝙ legati sedis apostolicæ: siue sint de latere siue nō: de tota legatione sua leuant procurationē suam. Nec leuāt illā rōnē visitatiōis: sed ratione cōis oneris. vt de procura. c. cū pro cā. Et legatis nō de latere & nūcijs curiæ certā quātitatē taxat pro die. Et hoc facit tam in standō q̄ in itinerādo. Legatis vero de latere taxare solet itinerā do. xl. florenorū: sed non in standō. Cum cīn sunt in legatione solēt recipere. xxv. redditū. vt dicit. Et sic olim illā recipiebāt, vbi vna sola prouincia decreta erat, sicho die recipiūt quotcūq; prouincias regāt. Super verbo numerus procurationum. De his quæ consistunt in victualibus. Nam si velit accipere vestes vel emēdam equorum mortuorum: vel expensas factas in eundo ad locum vel similia. hæc oīa petet supra rationē expensarum ad dies. Inno. super verbo. numerum dierum. vt si expendat centum solidos in die & moratur per decē dies, leuet centū procurationes. & sic quinquaginta libras & non vltra: licet interdū cōtra fiat & recondať ad ditandū parentes: qui qñq; exortis discordijs depauperantur: immo etiā occiduntur ſm Hosti. & si vna ecclesia est potēs per se soluere vnā integrā ꝓcurationē: puta centū solidos soluat. si nō pōt soluere nisi quinquaginta iungať sibi alia quę sibi sit equalis. & sic vtraq; faciēt simul vnā procurationē integrā legato. Sed quid si rector eccl'iæ dicat se impotentē: legatus dicat eū potentē? Respondet hosti. aut euidenter liquet de pōtētia ſm cōmunē famā. ar. ff. de flu. l. j. & tunc cōpellať. Aut euidēter liquet ꝙ eget. & sic non cōpelleť. ar. de solu. c. odoardus. Aut dubitatur. & tūc prelatus si vult pōt ab eo exigere iuramentum ꝙ dicat veritatē: & stabitur dicto suo. de iureiurando. c. fi. Aut potest illum excōicare si habeat ipsum suspectum sub hac conditione si in fraudem veri habeat ipsum suspectum: & relinquet eum cōscientię suæ. de iureiurando. c. mulieri. cum suis concor. Sed quid de legatis vel nuntijs metropolitani ſm Hostiēn? videtur ꝙ sint transeundo per prouinciam procurandi. allegat de iureiurando. c. ego enim. Vnde dicebat Inno. ꝙ quando archiepiscopus pro negotio totius prouincię in aliquo loco moram trahit erit continue procurādus. ad hoc de elec. vt præteritæ. Eadem enim ratio quæ & in loco: ergo idem ius. Sed diceres. licet vbi est eadem ratio iuris communis & idem ius commune sequatur. non tamen vbi est eadem ratio priuilegij est & idem priuilegium nisi a principe impetretur. vt de priuile. c. sane. Sed respōderi posset aliud in priuilegio nō corpore iuris clauso q̄ clauso. extra de cēsi. per totum. Multa habentur lib. vj. vt. c. romana. & sequētibus de procuratiõe prælatorū quę supra declarata sunt. §. præcedenti.

TITVLVS. XXI. DE STATV CARDINALIVM & LEGATORVM.

¶ Cardinales quid sint respectu papæ. Capitulum. I.

DOMINI SVNT CARDINES terræ & posuit super eos orbem. ſ. Regū. ij. Vt dī in catholicō. Cardo dī illud in quo motus ostij firmatur in claudendo & aperiendo. Vnde dicitur Prouerbiorum. xxvj. Sicut ostiū vertitur in cardine sic piger in lecto. Et dicitur cardo a cardian qđ est cor: qa sicut cor hominem mouet & regit: ita illud regit & mouet ianuam. Et proprer hoc etiam quatuor virtutes dicuntur cardinales: quia per eas vertitur cor humanū: & claudatur vitijs & aperiať virtutibus quę ꝓmaxime virtutes debēt cardinalibus relucere inhærētes firmiter ostio qui est Christus. dicente Ioan. x. ego sum ostium. ac ēt papæ qui est vicarius Christi: vt per cōsilia & sancta opera eoꝝ aperiatur fidelibus regnum cœlorum. Dñi ergo papæ sunt cardines terræ: qa. ſ. cardinales habet assistentes sibi. Moraliter terra est ecclesia sancta & propter sui firmitatē. Eccl'ę. ſ. terra in æternū stat. Et propter bonorū operū multiplicē fertilitatē. Geñ. ſ. Germinet terra herbā virentem &c. Et propter sui humilitatē cœlū sursum & terra deorsum. ab oīb⁹ cōcupiscita & subdita influxui cœlorū. Cardines huius terræ sunt cardinales. qa sicut in cardine vertitur totū ostium: ita in cardinalibus vertunť negotia cōciliabilia ecclesię vel mūdi: assunt eīn papæ vt familiares & cōsiliarij: ostēdunt eīn papæ cardinales diuersas vias sup negotijs ꝓpositis super quibus cōsilium vult accipere: & postea ad ipsum papam spectat eligere & determinare: qđ magis ecclesiæ videť expedire. Dicuntur autem esse domini tripliciter.

¶ Primo quia sunt domini dei peculiares per perfectā bonitatem.

¶ Secundo quia sunt domini papæ fratres & familiares ꝓ eximiam dignitatem.

¶ Tertio quia sunt domini mundi gubernatores per consultabilitatem. & sic cardines. i. cardinales, ecclesię sunt domini: & posuit dominus super eos orbem. ſ. ad gubernandum per eorum consilium.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

cardinales sunt. i. debēt esse dñi dei amici singulares ꝓ vię pfectionē: vt sicut prędellūt alios in dignitate: ita excellant in sctitate. Et quas virtutes & sctitates debent habere ponit Bern. ad Eugeniū. iij. di. Veniamus ad collaterales tuos & coadiutores: hi sedulī tibi: hi intimi sunt: quā obrē si boni sunt: tibi potissimū sunt: si mali: eque plus tibi: nete dixeris sanū dolentē latera: hoc est ne te dixeris bonum malis innitērē. De cardinalibus. Aut si bonus sis bonitas tua solitis quē fructum afferre pōt: & hi quidē quos tu non elegisti sed ipi te, ptātē nō habēt nisi quā tu eis aut tribueris aut pmiseris. Tibi imputa quicqd patieris ab eo: q sine te pōt facere nihil. His exceptis de cętero nō inconsiderate eligēdi quicq; seu colligēdi sunt in opus ministerij huiꝰ. Sane huic negotio nō se ingerat rogās: concilio nō prece agendū est: adulantē & ad placitū cuiuscūq; loquentē vnū de rogātibus puta ēt si nihil rogauerit. Pari pondere existi maueris eius humilitatē qui nimet & eius qui sperat. Itaq; nō volētes nec currētes assumito: sed cunctantes & renuentes ēt collige illos & cōpelle intrare. In talib⁹ vt opinor requiescet spūs tuus: qui nō sunt attritę frōtis: sed verecundi & timorati: pter deū tū timeāt nihil: nihil sperēt nisi a deo qui adučtātiū nō man⁹ attētāt sed necessitates q ſtēt viriliter pro afflictis & iudicēt ęquitate, p māsuetis terræ. Qui sint cōpositi ad mores: pbati ad sctimoniā: pati ad obediētiā: mānsueti ad patiētiā: subiecti ad disciplinā: rigidi ad cōsurā: catholici ad fidē: fideles ad dispēsationē: cōcordantes ad pacem: conformes ad vnitatem. Qui sunt in iudicio recti: in cōcilio prouidi: in iubēdo discreti: in dispondēdo idu strij: in agēdo strenui: in loquendo modesti: in aduersitate securi: in prosperitate deuoti: in zelo sobrij: mia nō remissi: i otio nō otiosi: i hospitio nō dissoluti: in cōuiuio nō effusi: in cura rei familiaris non anxij: rei alienæ nō cupidi: fug non prodigi: vbiq; & oibus circūspecti. Qui legatiõe pro Christo fungi quoties opus erit: nec iussi renuāt: nec non iussi affectent. Qui qđ verecūde excusant: obstinatius non recusent. Qui mīsi post aurum non eant: sed Christum sequanť. Qui quæstu legatione æstimēt: nec requirāt datum sed fructū. Qui regibus Ioanne exhibeant: Egyptijs Moysen: fornicātibus Phinees: Heliā idolatris: Helisęum auaris: Petrū mentiētibus: Paulū blasphemātibus: & negotiātibus Christū. Qui vulgus nō spernant: sed doceant. diuites nō palpēt: sed terreāt. pauperes nō grauēt: sed foueant. minas principū non paueāt: sed contēnāt. qui ecclesias nō spoliēt: sed emēdent. qui masurpia nō exhauriant: sed corda reficiāt & crimina corrigāt: famę ꝓuideāt suæ nec inuideant alienæ. Qui orandi studium gerant & vsum habeāt ac de re omni plus fidant orationi q̄ suæ industrię vel laborī: quorū ingressus pacificus: modestus exitus sit: quorum sermo ædificatio sit vita iusta: prędentia grata: memoria in benedictione. Qui se humiles cū humilibus: & cum innocētibus innocētes: duros redarguant: malignantes coerceāt: reddāt retributionē superbis. Qui nō de dote viduæ vel patrimonio Iesu Christi se vel suos ditare festinent: gratis dantes qđ' gratis acceperūt: gratis facientes iudiciū iniuriā patiētibus: vindictā in natiōibus: increpationes in populis. Qui ad te redeūt fatigati quidem: sed non suffarcinati simul & gloriantes. Non ꝙ curiosa seu p̄ciosa quęq; terrarum attulerint: sed ꝙ reliquerint pacem regnis: legem Barbaris: quietem monasterijs: ecclesijs ordinem: clericis disciplinam: deo populum acceptabilē: sectatorem bonorum operum.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

dicit Aug. de Ancho. in lib. de ptāte eccl'e. ꝙ cardinales assistūt papę sicut apl'i Christo. Apl'i eīn sunt nūcupati Christi fratres. ſm illud Pſ. Narrabo nomē tuū fratribus meis & principes mūdi. ſm illud Pſ. Constitues eos principes sup oēm terrā. Sed papa cum facit aliquos cardinales insignit eos ista duplici dignitate dicens eis. Estote fratres mei & principes mundi. Ipse autē papa personā gerit Christi. Et q̄uis etiā epi succedant loco apl'orū: vt dictū est. ō. alio tñ modo q̄ cardinales. Apl'i enim duplici modo se habuerunt ad Christū. Vno modo vt ei pſentialr assistētes: sicut fuit ante passionē & ascensionem. Sec'o modo vt missi ex p̄cepto eius p orbē qđ' fuit post aduentū spūſcti: qñ dispersi per orbē diuiserunt se accipiēdo vnusquisq; ꝓuincią vel regnū in sorte suę prędicatiōis. Cardinales ergo repręsentant personas apl'oꝝ vt Christo assistentes: qa ipsi assistūt papę pręsentialiter vt vicario Christi. Sec'o mō repsentāt personas apl'oꝝ epi: qui in partem solicitudinis vocati sunt regēres diuersas ciuitates vel prouicias: vt archiepi. & istud est satis conueniens. vt sicut in hierarchia cœlesti aliqui angeli sunt assistentes. alij missi frequenter ad nos. ita in nostra ecclesiastica hierarchia decet aliquos assistere vt cardinales: alios mitti vt epos. Et q̄uis ꝙ dictum est sit de cōmuni lege & ſm communem statum: tamen subtorta causa non tollitur quin cardinales aliquando mittanť vt legati. Et epi aliqui etiam vocati a papa sunt ei assistentes: sicut ēt angeli assistēres aliqñ sec'm aliquos mittunť. Vñ dicit Esa. vj. ꝙ volauit ad eum vnus de Seraphin qui purgauit labia sua. Seraphin autē est de ordine assistentium. Aliqui etiam dicunt missum ad Mariam fuisse de illo ordine. Et qui etiam apostoli non semper astiterunt Christo vt epi: sed vt ministrantes in alijs actibus. Nam in vltima cœna vel post resurrectionē qñ dixit. accipite ſpm̄ sctm epi copauit eos: iō non est indecens ꝙ non oēs cardinales sunt epi: sed aliqui presbyteri: aliqui diaconi. Accipiūt autē pileū rubeum a papa in signū ardētis charitatis quā debent habere: ita ꝙ sint parati sanguinē suū fundere: & mori ꝓ bono & defensiõe ecclesiæ & pfectu. Vnde in. c. fundamenta. de elec. li. vj. dicunť cardinales: fratres: coadiutores: consiliarij & assistētes dñi papæ. Repręsentant autē cardinales statū perfectoꝝ nō pficiēdoꝝ qđ' pōt trahi ſm Aug. de Ancho. i. lib. de potestate ecclesiastica. q. xcij. ex dictis Bern. ad Eugenīū dicētis. Hoc tibi persuade: eos qui admittendi sunt ad tuum conciliū difficile in curia posse probari. Et ideo si fieri potest viros probatos eligi oportet: nō probandos. Hos enim in monasterijs oēs recipimus spe melioranđi. Si curia bonos facilius consueuit suscipere q̄ facere. Nam plures in curia defecisse bonos q̄ malos profecisse probamus. Itaq; nō volentes nec currentes assume cunctantesq; & renuētes coge & illos compelle intrare; & cū illis requiescat spiritus tuus. & cōditiones eoꝝ prosequitur. vt dictum est in. §. prræcedenti: quę vtiq; non sunt nisi sanctoꝝ & perfectorum virorum. Nec est cōtra ꝙ apostoli quorū personā repręsentāt fuerūt pficiēdi nō pfecti. fuerūt eīn imperfecti & pficiēdi respectu perfectiōis patrię: & perfectionis quā habuerunt in aduentu spiritus sancti. Sed perfecti respectu turbæ & aliorum perficiendorum per eos: & perfectiores etiā post resurrectionem q̄ ante.

¶ De statu cardinalium & officio eorum. Capitulum. II.

DE STATV CARDINALIVM Vtrum sit pfectior statu epoꝝ. Rādet Aug. de Ancho. ꝙ ista cōparatio pōt itelligi tripliciter. ſ. quo ad ordinis potestatē: quo ad loci dignitatē: quo ad perfectiorē charitatē. Et quantū ad ordinē plānū est ꝙ diaconi cardinales nedū epis: sed nec quibuscūq; pſbyteris p̄ferunť: quia ptās ordinis pōtificalis est maior sacerdotali & sacerdotalis diaconali. vñ & perfectiorē gradum obtinet. Vnde & Hiero. Qui prouehiť aminori vtiq; ad maius prouehiť. dist. xciij. c. legimus. Quantum autē ad loci dignitatē. Sicut Romana sedes est prior & dignior oī alia & oīm dña & magistra. di. xxij. de Cōstātinopolitana, ita congruū est vt clerici & ministri illius sedis quā dā singulari dignitate pręceteris fulgeant: ita vt cardinales Romanæ eccl'ię oībus alijs pręlatis p̄ferantť in honoris dignitate. Vñ ob priuilegiū & excellentiā dignitatis statutū est ꝙ qui insequiť cardinalem hostiliter: vel capit vel capere facit: vl' percusserit vltra excōicationē quā incurrit. de qua habes. ſ. in ti. de excōicatione: etiam incidit i alias grauissimas pœnas. ſ. criminis lęsæ maiestatis. Efficitur diffidatus infamis detestabilis nec capax alicuius hrēditatis vel hrēditariæ successionis bānitus: ædificia eius danť in ruinā: bo-

na ei⁹ cõfiscanť: feudis & hũsmodi ſ̃s oĩb⁹ eſt priuat⁹, Filij & nepotes eius p rectã lineam deſcendentes priuanť oi honore dignitate mundana vel eccleſiaſtica: excluduntur ab omni actu legitimo: & plura alia quæ habentur de pœnis. c. ſœlicis. lib. vj. & idẽ per omnia de his qui dederint ad hoc consilium vel fauorẽ vel mandauerint vel ratum habuerint ſi nomine eius eſt factum: vel ſocij fuerint ad hoc. Quantũ ad tertium. ſ. perfectiorem charitatem, dicit idẽ Aug. q̃ habent ſe ſicut excedẽtia & exceſſa: ga in dilectione dei videtur tenere pfectiorẽ ſtatum cardinales q̃ epi: repreſentant enim cardinales ſtatũ apoſtolorum aſſiſtentiũ Chriſto & cõtẽplationi vacantiũ. vnde ſicut Seraphin ardentes interpretantur qui aſſiſtentes deo vt viciniores ſunt incẽſi charitate dei. ita cardinales ſtatum aſſiſtentium repreſentantes debẽt eſſe ardentes in dei charitate. Epiſcopi vero qui ſtatum apoſtolorum repreſentãt vt miſſorum per orbem ad prædicandum. curã animarum habentes in charitate proximi debẽt omnes alios præcellere & alios ad ipſam inflãmare. Sicut ergo dilectio dei eſt perfectior dilectione ꝓximi: ita ſtatus cardinalium qui ordinatur ad dilectionẽ dei perfectior eſt ſtatu epiſcoporum ordinato ad proximi dilectionem. Verum q̃uis vnus ſtatus ſit perfectior altero: vt ſtatus religioſus eſt pfectior ſtatu laicali: non inde ſequitť q̃ quicũq; eſt in ſtatu pfectiori ſit melior omni eo q eſt in ſtatu minus perfecto: ſed q habet maiorẽ charitatẽ ille pfectior eſt ſimplr: ſiue ſit laicus ſiue religioſus ſiue prelatus. Et ſic cardinales etſi ſint altioris vel perfectioris ſtatus q̃ epi: poſſunt tñ eſſe & magis & min⁹ pfecti eis ſm charitatẽ quã habẽt: in qua gliber debet ſe alijs inferiorẽ reputare ex humilitate cũ ignorer an habeat. & ſm hoc dicebat Aug. ñ. q. vij. q̃. Quãq̃ ſm vocabula q̃ vſus obtinuit epatus ſit pſbyterio maior. Aug. tñ Hiero. minor eſt. Qd̃ aũt Hieronymus reprehendit diacones pferẽtes ſe pſbyteris & epis vt. lxxxiij. di. legim⁹, locũ habet de diaconib⁹ aliarũ eccleſiarũ qui vtiq; nõ debẽt ſacerdotib⁹ preponi: niſi forte qñ locũ tenerent epi vel patriarchæ. Sed nec diaconi cardinales pferunt epis vel præſbyteris inquantũ diaconi: ſed inquantũ cardinales propter dignitatẽ ſtatus qui tamẽ poſt ponuntur preſbyteris & epis cardinalibus etſi non alijs.

§. I. DE ABDICATIONE TEMPO

raliũ in ſtatu cardinalatus. vtrũ eis cõueniat? Rñdet Aug. de Ancho. circa hoc ſunt conſideranda tria. Primum eſt q̃ cardinales in gradu eccleſiæ cui aſſiſtũt habẽt primitatem. Eſt em̃ Romana eccleſia prima ſedes oĩm eccl̃iarũ ſm illud Inno. ix. q. iij. nemo iudicabit primã. Sec'o q̃ in ſtatu quẽ repreſentãt requirũt ardentẽ charitatẽ repreſentãt enim ſtatũ aſſiſtentiũ & pfectorũ. Tertio in officio. qd̃ miniſtrãt requirũt iuſtitiã & equitatẽ. Sunt em̃ ad tale officium vocati vt ſint papæ coadiutores & conſiliarij: & iudices orbis terræ, oĩb⁹ iſtis modis maior abdicatio tẽporaliũ requirit in eis ad eor⁹ pfectiõis ſtatũ q̃ in epis & quibuſcũq; alijs ꝓlatis. Nã quãtũ ad primũ. ſi prima radix oĩm malor⁹ eſt cupiditas in pria ſede & cõſiſtẽtib⁹ ei⁹ q̃ debet eẽ radix oĩm bonorũ prima: eſt extirpãda & euellẽda cupiditas. Qd̃ enim dicit Leo papa. Totius familiæ dñi ſtatus & ordo mutabitur ſi qd̃ reqrit in corpe nõ reperiať in capite. di. lxj. miramur. Idẽ dicit di. xlvij. virũ catholicũ. Virũ catholicum & pcipue dñi ſacerdotẽ ſicut nulloerrore implicari ita nulla cupiditate oportet violari. Nã ex ipſa ſequunť poſtmodũ & ſimoniæ: & iniuſtitię & alia mala. Sicut em̃ ait Chryſoſto. Omne bonum egrediť a Romana ſede. ſicut & omne malũ ab illa progrediť efficiẽter & exẽplariter. Sec'o ſi ardens charitas requirit in cardinalibus ratiõe ſtatus quẽ repreſentant: ga. ſ. ſunt aſſiſtentes primi inter quos ponunť Seraphin qui dicuntur ardentes: a cupiditate oĩno debent eſſe alieni: cũ ſint cõtraria ei: & cõtraria ſimul ineſſe nõ poſſũt ſm Phm. Vnde Aug. de pœ. di. ij. ga radix. Quia radix oĩm malor⁹ eſt cupiditas: & radix oĩm bonor⁹ eſt charitas niſi fuerit vna radicitus euulſa: nõ poteſt altera plantari. Quantũ ad tertiũ. Si iuſtitię equitatẽ tenentur ſeruare cardinales ratione officij ad qd̃ ſunt vocati: ga vt coadiutores papæ & iudices orbis: oportet eos cupiditatem deſeruari: per quam cito iuſtitia ſubuertiť: ſm illud Iſidori. Cito violať auro iuſtitia. xj. q iij. paup. Sic igiť patet abdicationẽ tẽporaliũ eſſe neceſſariã cardinalibus. & hoc gdẽ verũ eſt quantũ ad abdicationem mentalẽ. vt. ſ. non inordinate afficianť ad tpalia cũ qua inordinatiõe nimia nõ ſtat pfectio: ſed bene cũ ipſa abdicatiõe mẽtali: ſine abdicatione exteriori tẽporaliũ: immo & cũ poſſeſſione multarũ diuitiarũ põt haberi pfectio: vt patet in Abraã ditiſſimo & pfectiſſimo. & Grego. papa. & Ludo. rege Frã. Et cuius ipi cardinales pręferantur epis in honoris reuerẽtia & per conſequens deceat eos tenere aliquẽ ſtatũ appari ẽtẽ ſamulorum equorũ & miniſtrorũ: ne dignitas vileſcat: tamen oportet iſta moderari ad cõgruitatẽ nõ ſuperfluitatẽ. Et cũ apoſto Jus dixit. ij. Cor. vj. Exhibeamus noſmetipos vt dei miniſtros: non ſubdit in palatijs ędificandis: in conſanguineis ditandis: in palafredis impinguandis: in famulis multiplicandis: in temporalibus cumulandis: ſed in tribulationibus: in neceſſitatibus: in anguſtijs: in ſcientia: in charitate: in verbo veritatis &c.

§. II. CARDINALES OMNES

q̃uis papa poſſit eligere de vna patria: nõ tñ decet: ga hoc pertinere videreť ad acceptionem perſonarum. Pro cuius declaratione dicit Aug. de Ancho. vbi. ſ. q̃ papa põt ſibi aſſumere cardinales in ſuum adiutorium & conſilium vñ vult quos vult & quales vult. vñ ſibi imputať ad meritũ vel demeritũ: ſi ſunt boni vel mali: iuuenes vel ſenes: docti vel indocti. Nam ſi ſunt boni & ſapientes accreſcit meritũ eius & profectus eccleſiæ: quia multitudo ſapientium ſanitas eſt orbis terrarum, inquit Salomon. Si vero mali ſunt & inſcij in his quæ dei ſunt: eius demeritum creſcit: & detrimentũ fidelibus: quia modicum fructum põt afferre ſolius papę iuſtitia quando ſententia prevalet multorum aliter affectorum. Verũtamen Bern. de cõgruo aſſignat rationes in li. de conſideratione ad Euge. q̃ non de vna patria ſed de toto orbe cardinales ſunt eligendi. Primo propter iuſtitiam ſeruandam. Quilibet em̃ melius cognoſcit conditiones hominum ſuæ patriæ q̃ alius. Et quia vnuſquiſq; bene iudicat de his quæ novit & horũ bonus eſt iudex. ſ. Ethicorũ. ideo dicit ipſe Bern. an non ſunt eligendi de toto orbe orbem iudicaturi. Nec vlla patria excluditur Cardia ex qua ad cardinalarum aliquis non poſſit vocari. Sed ga les non de Alemannia cõſuetum eſt vt eligatur imperator: qui eſt eligunť miniſter eccleſiæ: ne ſecreta eccleſiæ ſuis miniſtris pãdanť: de Alene quos oportet eſſe ſubiectos habeat in eccleſia ex ſua pa- mania. tria vel genere dños & iudices deferentes: ideo non cõſueuit eccleſia de Alemannia cardinales vocare. Sil̃ nec alia qua patria ſic excluditur in hoc vt de qualibet alia nõ poſſit eligi q̃uis de terris peculiaribus eccleſiæ magis ſit conſuetũ aſſumi tamq̃ liberiores ad cõſilia ferenda & iudicia exequenda. Sec'o ꝓpter carnalẽ affectionẽ remouendam. ſi de vna patria oẽs eligantť: non opinať nec creditur q̃ aliter fiat: niſi vel precũ interuẽtione vel carnis & ſanguinis affectione. Ex quo vt dicit idẽ Bern. ſequiť ſcandalum nõ ſolũ puſillorũ: ſed ẽt maiorũ de eccleſia: & pcipue cũ aſſumunť ad hoc cõſanguinei & aliqñ iuuenes & minus apti. Nec eſt contra q̃ Chriſtus ſolum de Iudęa elegit apl'os plures ex cõſanguineis ſuis: quoꝝ ſtatum repreſentãt cardinales vt dictũ eſt. ſ. eo. ca. j. §. j. Nam hoc fuit factum. quia eccleſia primo in Iudęa fundata fuit: & de alia patria aſſumi non poterant fide Chriſti nondũ ibi prędicata & recepta. Tum etiã ga Chriſtus ſm carnẽ ſolũ ex Iudęis natus eſt: & ideo eius apl'i per quos gẽtibus erat nuntiandus ſolum ex Iudæis vocari congruit. Qd̃ autem aſſumpſit conſanguineos conſiderandum eſt ad quid vocauit eos: non em̃ ait ipſe: veni vos vocare ad requiẽ ſed ad laborẽ. ſ. flagellorũ paupertatis: neceſſitatis: perſecutionũ: & variorũ tormẽtorũ. Q̃n ex cardinalatu aliquis iſta cõſequereť non oriretur ſuſpitio in eligẽdo cõſanguineos ad talia. Tertio propter vnitatẽ in populo chriſtiano nutriendam. Contẽptus eſt em̃ cauſa diuiſionis & ſchiſmatis in eccleſia. principale em̃ motiuũ ſchiſmatis Grẽcorũ fuit contẽptus eor⁹ q̃ ad eccl'a ſticos honores nõ aſſumebanť: & propter hoc etiã mala dimittunť impunita: & hæretici & ſchiſmatici reuertẽtes ab errore ſuo dimittunť in officijs & dignitatib⁹ ſuis ad tollẽdũ ſchiſmata & vnionẽ efficaci⁹ cauſandã. vt ſcribit Aug. I. di. c. vt cõſtitueretur. &. xxiij. q. iiij. diſplicet. Sic ergo congruit de diuerſis partibus cardinales aſſumi: ad tollendam diuiſionem & conſeruandam vnionem.

§. III. VTRVM MORTVO PAPA

poteſtas

poteſtas eius remaneat in collegio cardinalium? Reſpondet Aug. in. d. li. q. iij. Duobus modis poteſtas papæ remanet in collegio cardinaliũ ipſo defuncto. Primo quãtum ad radicẽ. Cõparať em̃ collegium ad papam ſicut radix ad arborem vel ramũ. Sicut aũt ptãs arboris vel rami qua floret & fructum ꝓducit: remanet in radice: ipſa arbore vl'ramo deſtructo: ſic poteſtas papalis remanet in eccleſia vel collegio ipſo papa mortuo. In collegio quidem tamq̃ in radice propinqua: & in eccl'ia ꝓlatoꝝ & alioꝝ fidelium tãq̃ in radice remota. Sec'o talis poteſtas remanet in eccleſia & in collegio quantum ad illud qd̃ eſt in papatu materiale: ga papa mortuo poteſt collegiũ per electionẽ perſonã determinare ad papatũ: vt ſit talis vel talis. Vnde ſicut radix producit arborẽ mediante qua floret & fructum producit. Sic collegiũ facit papã habentẽ iuriſdictionem & adminiſtrationẽ eius in eccleſia. Vñ ſi noĩe papatus intelligimus perſonæ electionẽ & determinationẽ qd̃ ẽ quid materiale in papatu vt dictum eſt: ſic talis ptãs remanet in collegio mortuo papa. Si vero nomine ptãris papalis intelligimus eius auctoritatẽ & iuriſdictionẽ qd̃ eſt quid formale: ſic talis ptãs nunq̃ moritur: ga ſemper remanet in chriſto q reſurgens a mortuis iam non moritur. Vñ ſup illo verbo. data eſt mihi oĩs ptãs in cœlo & in terra. & ecce ego vobiſcũ ſum oĩbus diebus vſq; ad cõſummationẽ ſæculi. Mat. c. ſi. dicit Aug. q̃ apl'i quibus chriſtus loquebať nõ permãſuri erãt vſq; ad cõſummationẽ ſæculi: ſed in pſona oĩm ſequẽtium eos ipſis locutus eſt tanq̃ vni corpori eccleſiæ. Sed ſi noĩe ptãris papalis intelligimus actualẽ adminiſtrationẽ qd̃ eſt gd materiale & formale in papatu: ſic actualis adminiſtratio bene moritur mortuo papa: ga nec remanet i collegio actualis adminiſtratio poteſtatis papalis ipſo mortuo: niſi inquantũ p ſtatutũ prędeceſſoris ẽ eis cõmiſſum: nec remanet iſto modo in chriſto: ga de cõi lege Chriſtus poſt reſurrectionẽ non eſt executus talem ptãtem: niſi mediãte papa. licet em̃ ipſe ſit oſtium. Petrũ tñ & ſucceſſores ſuos cõſtituit oſtiarios ſuos quibus mediãtibus aperiť & claudiť ianua intrandi ad ipſum. Poteſtas ergo eccl'ę non moriť mortuo papa quantũ ad iuriſdictionẽ qd̃ eſt quaſi formale i papatu: ſed remanet in chriſto. Nec moriť quãtũ ad pſonæ electionẽ & determinationẽ qd̃ eſt tãq̃ quid materiale: ſed remanet in collegio cardinaliũ: ſed moriť quãtum ad actualẽ adminiſtrationẽ iuriſdictiõis eius: ga mortuo papa eccleſia vacat & priuatur adminiſtratione talis ptãtis. Nec obſtat ſi dicať Chriſti ſacerdotiũ durare ĩneternũ ſicut chriſtus: ergo mortuo papa remanet ptãs eius: ga hoc eſt verum quantum ad id qd̃ eſt formale i ſacerdotio, ſicut em̃ oẽs ſacerdotes non ſunt niſi vnus ſacerdos: puta chriſtus quantũ ad ptãtem cõficiẽdi: ga oẽs cõficiũt in pſona chriſti: ſic oẽs papæ non ſunt niſi vnus papa: puta chriſtus: ga oẽs papæ recipiunt iuriſdictionem & poteſtatem adminiſtrandi immediate a deo: moritur tñ actualis adminiſtratio dictæ poteſtatis mortuo iſto vel illo papa.

§. IIII. CARDINALIVM COLLE

giũ nihil põt mortuo papa: niſi qd̃ eſt eis p ſtatutũ ei⁹ vel prędeceſſoris cõceſſum vl'pmiſſum. Pro cuius declaratiõe dicit Aug. de Anch. vbi. ſ. q̃ aliqñ ĩ dubiũ venit vel venire potuit: an collegiũ cardinaliũ poſſit mortuo papa diſpẽſare in cõſtitutionibus eius: vel addere: vel minuere: vl'ordinare aliqua quę ſpectarẽt ad iuriſdictionẽ ei⁹? Qd̃ tñ rõnabiliter i dubiũ venire nõ debeat: qa cõſtitutio ſuperioris per inferiores tolli nõ põt. papa aũt ſupior eſt collegio cardinaliũ: ſicut chriſtus apl'is eſt maior. Preterea qñ ſtatutũ ſupioris ligat inferiorẽ: inferior mandatũ ſuperioris tollere nõ põt. ga ſicut ſm Aug. nulla res generat ſeipam: vt ſit: ita nulla deſtruit: ſoluit vel ligat ſeipam. Præterea in mandatis & ſtatutis ſuperiorũ: q̃quid nõ ẽ inferiori pmiſſum videť ei eſſe prohibitũ. Et ſic illud qd̃ p iura cõdita a papa & ſtatuta facta per ipm nõ ẽ collegio cardinaliũ cõceſſum vel permiſſum: intelligiť papæ reſeruatũ. Nũc aũt p dictũ dubiũ eſt expreſſe determinatũ. de elec. c. ne romani. in cle. vbi vacante ſede nihil collegio cardinaliũ exercendũ permittiť: niſi loco camerarij eccleſiæ vel alicui⁹ pniarij ſi cõtingeret eos ſede vacante debitum naturæ exoluere alium vel aliũ ſubrogare. Puto etiã q̃ ſi periculũ imminęret terris vel rebus eccleſiæ poſſit collegiũ ſalubre remedium adhibere: nec ex hoc põt dici q̃ eccleſia mortuo papa perdat ſuã iuriſdictionẽ: ga remanet in chriſto: ſed bene perdit ad tẽpus dictæ iuriſdictionis adminiſtrationem actualem. Et ſi dicatur q̃ papa nõ poteſt ſibi ſucceſſorem eligere: vt patet. viij. q. j. in principio. ſed collegium poteſt papam eligere: ergo poteſt collegium aliquid quod non poteſt papa viuens. Reſpon. q̃ hoc ipſum q̃ collegiũ hoc poſſit ſcilicet papam eligere & per talem modum: nõ poteſt ſua auctoritate. ſ. collegij ſed auctoritate papæ qui ſic ſtatuit.

§. V. IN ELECTIONE SVMMI

pontificis. Cardinales adinuicẽ facere tractatũ & primariã (al's primaturã) collocutionẽ antẽq̃ procedant ad electionem papæ cõgruũ eſt: & poſt cõuenientẽ tractatũ celerius ꝓcedere ad ipam electionem: turius eſt q̃ retardare cæteris paribus. Primũ ſic declaratur ſm Aug. de anch. electionem papæ debere tractatum & conſilium præcedere ratio ſuadet & iura pronũtiãt. Nã cõſilium ſm philoſophũ. iij. Eth. eſt faciẽdũ de his q̃ habẽt tres conditiones potiſſime. Primo quę ſunt circa ardua & magni põderis, nã quę ſunt leuia & quaſi nulli⁹ pris nõ oportet põnere ſub cõſilio: ſed grauia q̃ poſſunt in magnũ profectũ vel defectũ redũdare. Sec'o quæ habent varietatẽ: ga q̃ ſunt vniformia non cadunt ſub cõſilio. nemo em̃ cõſiliať de moribus aſtrorũ: ga ſemp vniformiter mouenť. Sed cõſilium eſt de actibus humanis q̃ ſunt multipliciter variabiles. Tertio qui habent noſtræ actiõis ptãtem: ga quæ nõ ſunt in ptãte noſtra agere vel nõ agere nõ cadũt ſub cõſilio. vñ dicit philoſophus q̃ nullus Lacedemoniorũ cõſiliať qualiter Scythę optime cõueruẽnť: nec nos Latini cõſiliamur qualiter viuant Barbari: ga eorũ negotia non poſſunt eſſe in noſtra poteſtate. Dum igiť papæ electio habeat maximã ardultatem: ga eſt opus maximę importatię. habeat etiã & varietatẽ mentiũ & affectionũ: & opinionũ cardinaliũ & actionis liberã poteſtatẽ: ga liberi ſunt ad eligẽdũ quẽ volũt: ideo congruũ eſt pcedere ad inuicẽ tractatũ ipſoꝝ cardinaliũ. Hoc etiam iura inſinuant. Nã diſt. xxxiij. in noĩe, dr̃ papa defuncto cardinales ſimul diligẽtiſſima de electiõe tractantes mox ad cõſenſum nouę electiõis accedãt. & eſt de elec. in geneſi dr̃ q̃ electio nõ reputať in qua tractatus nõ pcedit: & collatio nõ fuerit facta de pſona ad pſonã: numeri ad numerũ & zeli ad zelũ. præterea ſi in alienatiõe rerũ immobiliũ eccleſiæ requirit tractatus & cõſiliũ al's nõ valet. xij. q. ij. alienationes. quanto magis in capitis eccleſię inſtitutione. In hmõi aũt tractatibus diligẽter debẽt attendere & obſeruare q̃ mandať ſtrictiſſime, de elec. c. vbi periculũ. lib. vj. vide licet obteſtamur vt pẽſantes attẽtius q̃d eis imminet cũ agiť de creatiõe vicarij Ieſu Chriſti ſucceſſoris Petri rectoris eccl'æ vniuerſalis gregis dñici directoris omni priuatę affectionis inordinatiõe depoſita: & cuiuſlibet pactionis: conuentionis: obligationis neceſſitate: necnon cõditi & intendimẽti cõtẽplatiõe ceſſantibus: nõ in ſe reciprocẽt cõſiderationis intuitũ vel in ſuos: nõ quę ſua ſunt quęrãt: non cõmodis priuatis intendãt: ſed nullo arctante ipſoꝝ in eligendo iudiciũ: niſi de puris & mẽtib⁹ liberis: nuda electionis cõſcitia: vtilitatẽ publicã libere proſequent. & paulo poſt. oẽs circa hoc pactiões cõuẽtiones: obligationes condita & intendimenta etiã iuramento firmata annullanť & abſoluiť quiliber ab obligatione eorũ & liberať. Quantũ ad ſcd'm de mora vel celeritate electiõis dicit idẽ Aug. vbi ſ. q̃ mora tpis nõ facit aliquẽ actũ eẽ virtuoſum vel vitioſum de ſe. ſ. ſed conſenſus vel ordinatio volũtatis in bonũ vel malum finẽ: ga actus moralis ex fine ſortiť ſpeciem bonitatis vel malitiæ. Si igitur eligẽtes protrahunt moras in electione hac intẽtiõe vt de pſona magis idonea prouidea tur: vel vt diſcordia apparens inter eos ad vnitatẽ reducatur, vel vt diuinũ auxiliũ ſup hoc p multiplicationẽ orationũ fidelij recipiatur: talis diuturnitas tpis propter bonum finẽ erit virtuoſa. Si vero protrahunt moras in electione: vt vnus per aliũ decipiať: vel vt mors alicuius expectetur: vel vt per arctitudinẽ loci citius finem ſuũ cõſequanť: talis mora ꝓpter conſenſum in malũ finem ẽ vitioſa. Tutius tamen eſt præcedẽti conuenienti tractatu celeriter talem electionem facere q̃ longo tẽpore eam protrahere: ga per hoc citius periculo eccleſiæ prouideretur: & preſumptio humanæ confidentiæ vitatur. & ad hoc facit quod dicitur de elec. ca. vbi periculum. lib. vj. Et ſic loquiť de cardinalibus habentibus eligere omni conatu & ſolicitudine prout

possibilitas patitur id facturl tantummodo vt eorum ministerio accelereť vtiliter perneceſſaria totius mundi prouiſio idoneo celeriter eidem eccleſiæ ſponſo dato.

§. VI. AD CARDINALES ORDI

narie ſpectat electio papæ. Pro cuius declaratione dicit Augu de Anch. vbi. ē. ꝙ ſm antiqua iura erat conceſſum Romanis ius eligendi papā: vt patet ex illo. c. ego Ludouicus. diſt. lxiij. Quodā etiā tēpore fuit cōceſſum qbuſdā imperatoribus tale ius eligendi vel ſaltē requiſitio aſſenſus eiꝰ. Et hoc qa multū fuerunt deuoti eccleſiæ: & iuuabāt cōtra hēticos & ſchiſmaticos: vt patet di. xxiij. ī noie. & diſt. lxij. Adrianus & in. c. ſynodo. Sed poſtmodū qa abutebant tali priuilegio fuit eis ablatū, vt diſt. e. §. verū. &. c. cū Adrianus. Nunc aūt ad ſolos cardinales noſcit pertinere. vt patet ex. c. licet. de elec. vbi dicit ꝙ duæ partes cardinaliū requiruntur ad electionem papæ. vt. ſ. aſſentiant ad hoc ꝙ ſit papa. Et de elec. vbi periculū. lib. vj. dī ꝙ cardinales ſolū debent includi pro electione papæ. Et hoc ſatis cōuenienter factū eſt. tum propter eoꝝ aſſiſtentiā, cū eīm aſſiſtant papę poſſunt magis & melius ſcire mores ſuoꝝ: coaſſiſtentiū & neceſſitates eccleſiæ & qd expediat ad regimen eccleſiæ ꝙ alij cōiter. tum ꝓpter cōuenientiā. Nā ſm philoſophum in pauciboribus eſt via certior & ſecurior. Quāto eīm periculo per pauciora remedia pōt ſubueniri: tanto citius & ſecuriꝰ ſubueniť. qa igiť vacatio ſedis apoſtolicæ eſt nimis periculoſa eccl'ię: vt citiꝰ & ſecurius poſſit tali periculo remediū adhiberi cōgrue ad paucas pſonas: pura tātum ad cardinales eſt deuoluta electio. Sicut eīm papa ꝙuis ſit vniuerſalis paſtor eccleſiæ: eſt tū prærtullatus eps vrbis & ſingularis: ſic & cardinales ꝙuis dicant iudices & principes orbis: pretirulantur tū titulis eccleſiarū Romæ: & in diſtrictu eius. Deficiente aūt collegio cardinalium: ita ꝙ nullus remaneret. Dicunt aliqui ꝙ tunc electo papæ pertineret ad romanū clerū: qa illi ſunt ſucceſſores cardinalium. Cum eīm papa ſingulariter ſit epūs Romanus: & eccleſia parochialis ſua ſit eccleſia ſancti Ioannis Laterañ. ideo ad canonicos illius eccleſiæ & clericos pertineret electio papę. Sed dicit idem Augu. ꝙ eo caſu magis tutum eſſet ꝙ congregaretur propter hoc concilium ad talem electionem faciēdam. & hoc tum ad vitandū ſchiſma. Nam ſi in eo caſu electio fieret per Romanū clerum: poſſet eſſe hoc materia ſchiſmatis. Nam forte raliter electus nō reciperetur ab vniuerſali eccleſia in papā: calūniando vel dubitando de poteſtate talis electionis. Tum ꝓpter dubiū interpretandū qa eīm dubium eſt ad quos tunc ſpectaret electio papæ cū dubia interpretari quæ emergunt in eccleſia ad generale concilium ſpectet præcipue vacāte ſede apoſtolica: ideo magis tutum eſſet ꝙ ad concilium generale referať. ꝙuis eīm Romani clerici dicantur ſucceſſores cardinalium in nominatione: non tū in iuriſdictione: qa non habent dignitatē & iuriſdictionē cardinalium. Et ideo niſi fieret ſpeciale ſtatutum per papā ꝙ deficiente collegio cardinalium: poteſtas eligēdi remaneret in Romanis clericis: vel in canonicis ſancti Ioannis Laterañ. non conueniret eis eligere ſummum pontificē magis ꝙ alijs: qa ſicut papa eſt Romanus epūs ſingulariter: ſic ſingulares perſonę & ſingulares clerici: puta cardinales ſunt deputati ad talem electionem faciēdam: quibus deficientibus nullis alijs clericis vel canonicis ſingularibus poteſtas in tali electione conueniret niſi ſuper hoc nouū ſtatutum conderetur. Nec obſtat ꝙ concilij generale congregari non poteſt niſi auctoritate papæ: vt habetur diſt. xvij. per totum. qa hoc eſt verū ipſo viuēte. ſecus ipſo mortuo & collegio cardinalium deficiente. Nam in tali caſu imperator & alij reges & principes chriſtianorum poſſent & deberent concilium epiſcoporū congregare ad huiuſmodi electionem faciendam.

§. VII. SED QVERITVR VTRVM

collegiū cardinaliū poſſit eligere papā aliū ꝙ de ipſo collegio? Rñ. Augu. de Anch. vbi. ē. planū eſt ꝙ nō præcludi tur via cardinalibus ex aliquo ſtatuto: quin poſſint eligere in papā vndecūq; volūt. Et ſic ſimpliť loquendo hoc licet eis & poſſunt. Sed ſuppoſita æquali ſufficientia in aliquo q ſit de collegio & in alio extraneo magis expedit de collegio eligere: & hoc pluribꝰ rōnibus. Primo quidē qa ſic electus de ipſis cardinalibꝰ habet pleniorē cognitionē: quorū conſilio agere debet quicquid agit. Non eīm eſt parum ſummo pontifici cognoſcere illos de quorū cōſilio regit totū mundū: cuius zeli cuius cōditionis ſint: & qua affectiōe in negotijs eccleſiæ loquunť: qa aliquādo ſub pelle ouina latet mens vulpina. Vñ ipſe papa ſpecialiter non debet oī ſpiritui credere: ſed tuxta apoſtolicū documentū ꝓbare debet ſpūs ſi ex deo ſint. Sed'o qa pręexiſtēs de collegio de ordinatione eccl'ię habet plenā informationē de ordinationibus & cōſuetudinibus eccleſiæ. Vnde nō de facili nouas cōſuetudines vel ordinationes inducit quę poſſint eſſe cauſa admirationis vel perturbationis audientiū vel videntiū. Extraneus autē in hmōi eſt vt nouitius. Vñ & qñq; nimis excedit qñq; nimis reſtringit. & in nouis cō ſtitutēdis ſemp eſt periculū: niſi appareat euidens vtilitas. Tertio qa de fidelibus & ſubditis eccleſiæ habet pleniorē recordationē: qa eīm ſurrexit rex nouus in Egypto q ignorabat Ioſeph: iō rex ille Pharao cœpit ꝓſequi filios Iſrael. Timendum eſt ergo, vt ſi nō ſumatur de collegio aſſumēdus in papam: & plene poſſit recordari qui fuerint fideles eccleſiæ & qui rebelles; ne exaltet deprimendos & deprimat exaltandos. Quarto eſt: qa ſtatus cardinalatus habet propīquā diſpoſitionem ad papatū. Aſſumpti eīm ſubito de paruo ſtatu ad magnū ſm philoſophū neſciūt ferre fortunā: neſciunt vti tanto dñio. Cardinalatus autē rōne ſtatus: & rōne ſpūalis aſſiſtētię ad papā non habet admirationē de papatu: & ideo aſſumptus de collegio poteſt ꝓſumi melius vti papatu. Nec obſtat ſi dicatur ꝙ nimia familiaritas parit contemptum: & ſic extraneus minus familiaris habereť in maiori reuerentia: qa illud eſt verum inter ſtultos: ꝙ. ſ. multa familiaritas parit contemptum: non autem inter ſapientes qui ſciunt quibus & quando & quare debent reuereri. vel etiā poteſt dici ꝙ reuerētia quæ fit extraneo vt minus familiari procedit ex timore & eſt tantū exterior: ſed quæ fit familiari fit ex amore & eſt maior interior. Et ad hoc facit quod habetur diſt. xxiij. in nomine. vbi dicitur. Eligatur ſummus pontifex de gremio. ſ. de collegio cardinalium: ſi reperitur idoneus. Tamen vt dictum eſt & ibi ſubditur: & extra collegium exiſtentem poſſunt eligere. Sic abbas ſancti Anaſtaſij Romæ fuit electus i papam: & dictus Eugenius. & Petrus de Murone aſſumptus ad papatum: & dictus Cœleſtinus: & Clemens. v. aſſumptus ex archiepiſcopatu: & ſic de aliis.

§. VIII. DE IPSA AVTEM ELE

ctione papę q̄rit, Vtrū cardinales teneanť eligere meliorē cæteris: aut doctiorē alijs: aut magis peritū in theologia ꝙ in ſcia iuriſ? Rñdeť: iſta q̄ſtio eſt triplex. Et ad primā partē ſcilicet qua quæriť de meliori eſt cōſiderādū. Primo ꝙ hic q̄riť de eo q credit & ęſtimať eſſe meliorī iudicio rōnabili eligentis nō in rei veritate vel ſm certitudinē vel iudicio aliorꝝ. Nā nedū de alio: ſed nec de ſeipſo poteſt homo ſcire p certitudinē ſi bonus ē. ſm illud Eccl'ſ. ix. Nemo ſcit vtrū odio vel amore dei ſit dignus. Varia etiā ſunt iudicia hominū. nā quę æſtimabit magis aptū & bonū: alius reputabit minus idoneum. Quęriť ergo ſi eligens tenetur eligere quē ipſe credit meliorē alijs? Et tunc diſtinguiť de bonitate: qa aut quæritur de bonitate ſimpl'r: aut de bonitate ſm quid. Sed'm eīm bonitatē ſimpl'r ille dī melior qui eſt maioris perfectiōis & dilectionis: etiā ſi ſit idiota vel ineptus ad regimē: etſi nō ſit tantæ perfectiōis & deuotiōis: bonus tū creditur. Et ſm Tho. in quodlib. vj. q. iiij. ar. j. &. ij. ij. q. clxxx v. ar. iij. in eligēdo debet qs eligere nō illū quē credit maioris deuotiōis & pfectionis: ſed quē credit magis idoneū ad regimē illud: etiā ſi non credit eſſe tantę pfectionis ſicut plures alios: æſtimat tamen bonū eſſe. Quod pro tāto dī: qa quantūcūq; iudicareť aptus & ſagax & induſtriꝰ ad regimen eccleſia ſticū propter naturale ingeniū: prudētiam & ſcientiā: ſi tū credit rōnabiliter eſſe malę vitę nullo mō talē debet eligere. Loquendo igiť de meliori ſm qd. i. ad talē dignitatē. tūc ſm Aug. de Ancho. vbi. ē. aut æqua facilitate poteſt eligere ſufficientiorē & meliorem: aut nō æqua facilitate. Si nō æqua facilitate: puta qa vnus quē credit minꝰ bonū & aptū ad regimen ꝙ alius habet plures voces. & ſic pōt conſcientiā ſuā cōformare cū alijs. ſ. æſtimando illū magis idoneū ex quo pluribꝰ videť: vel qa ēt ſine ſua voce peruenitur ad numerū qui requiriť pro electiōe. Et ſic ad tollendū diſſentionē vel diſplicentiā aliorū erga ſe: poteſt

ſe: poteſt eligere eſt quē ipſe per ſe iudicat minus idoneū. Aut æqua facilitate pōt eligere meliorē: puto qa per vocē ſuā auget vel peruenit ad numerū ſufficientē electioni: & ītē debet eligere quē iudicat meliorē. Ponit tū circa hoc di ſtinctionē ſm quoſdā videlicet ꝙ eſt debitum neceſſitatis ſeu præceptorū & debitū collegij ſtabilis & conſultorium. Dicit ergo ꝙ debito neceſſitatis & p̄cepti nō teneť eligere melio rem: ſed ſufficit eligere bonū cui nō obſtet canonicū impedimētū. Sed de debito cōſilij & perfectionis debet meliorē eligere. Et ſic dicit eſſe intelligendum dictum Hiero. qd' habetur. viij. q. j. licet. vbi dicit. Sciant oēs ꝙ qui doctior qui ſanctior qui omni virtute eminentior. ille eligiť. Dicit tū ipſe ꝙ ſpecialiter in electiōe ſummi pōtificis ſi ſcīter præferať minus bonus meliori & minus doct? doctiori. ſ. cętęris paribus) quātū ad ſec'm punctū ꝙ erit acceptio pſonarū. hoc aūt videť eſſe mortale: & ad hoc etiā videť cōſentire beatus Tho. in ſummis. vt habes in. ij. parte titu. j. c. xx. Quod aūt dicit a quibuſdā ſufficere eligere bonū, poſtpoſito meliori: videť habere locū in foro cōtētioſo: nō in foro cōſcientiæ. Quantū ad ſec'm partē quęſtionis. ſ. de doctiori: rñdetur ꝙ cæteris paribus doctior eſt eligendus: qa ſcientia multū iuuat ad bonū regimē: nō tū intelligendū de quacūq; ſcientia: ſed de ea q̄ ad regimen cōferť: vt theologia: philoſophia moralis: & ſcientia iuris. ꝙuis eīm oīs ſcīētia vtilis ſit & pficiat intellectū: tū aſtrologia & philoſophia naturalis modicū valent ad hmōi. Non ergo qui eſt doctior in ſpeculabilibꝰ ille debet p̄eligi: ſed q̄ doctior ī ſcripturis: in prudentia & experientia agibiliū & his q̄ valent ad regimen. Propterea autē dictū eſt cæteris paribus: qa etſi eſſet quis doctior cæteris in omni facultate ēt theologica & iuridica: & experimētali. & ſciretur eſſe malus & minus aptus ad regimen: nō ꝓpterea debet ꝓponi magis idoneo ad regimē: etſi longe minus docto tū ſufficienter. Multos eīm videm? eminentes ſcientia & deficientes prudentia: & ineptiſſimos ad regimen. Vñ & Valentinianus imperator dixit: vt habeť diſt. lxiij. Valētinianus. Talē in pōtificali ſede cōſtituttę: cui & nos q gubernamus impiū noſtra capita ſubmittamus: & eiꝰ monita: dū tamq; hoies delinquimus neceſſaria curātis medicamina ſuſcipiamus: hoc aūt ſic dū eſt virtutū perfectiōe & ſciētia prędirus. Vñ Symmachus pa. Viliſſimꝰ putādus ē ſi ſanctitate & ſcientia nō p̄cellat: q eſt honore p̄ſtantior. debet ergo eligi doctior in ſciētia vtili eccleſiæ, ſi alꝫ cæteris iudicať aptior & melior ad regimē. Quātū ad tertiā partem quęſtionis cæteris paribus magis eſt eligendus theologus ꝙ iuriſta ſm gumvl' Aug. de Anch. & hoc triplici rōne. Primo ex parte eccl'iæ cui præficiť. Non intelliguntť muri ædificia & poſſeſſiōes ex quibus ſurgūt litigia q̄ rolluntť per iura: ſed aię fideliū q̄ informanť de fide & moribus p theologiā. Nec chriſtus mortuus eſt ꝓ tpalibus bonis immo ea contēpſit: ſed pro redēptione animarū & ſalute q̄ procurať p prędicationem ſacræ ſcripturæ. Sed'o ex parte ſcīētiæ qua ſumm? pōtifex pficiť. ſicut eīm ipſe papa præferť oībus prędatis & pōtificibus in dignitate: ita ſcīētia qua debet eē pfectus præferť oībus ſcientijs: præferť eīm theologia oībus legibus & ſcientijs. & ſicut ſcīētia pferť ſcīētiæ: ita ꝓfeſſor theologiæ alijs profeſſoribus aliarū ſcientiarū. Tertio ex parte iudicij. eſt eīm papa vniuerſalis iudex totius orbis & oīm quæſtionū inſurgentiū. Conſtat aūt ꝙ iura ciuilia non corrigunt oīa mala: ſed multa dimittunt impunita: ſed p theologiā oia vitia reprehenduntť & puniēda oſtēdunť. Etſi dicať ꝙ niſi eſſet ſcīētia iuris, cōcordia extra mundi terminos exularet. & ſic vī multū neceſſaria papę: qui debet quærere pacē fideliū. Rñ. ꝙ ad lites & qōnes terminādas papa pōt & debet aſſumere cōſ'ptibiles de eccl'ia. i. iudices ſæculares: vt aitapoſt. ſ. Cor. vj. Sicut etiā apoſt iſtituerūt ſeptē diaconos qui prouiderēt fidelibus in tpalibus: & ipſi vacabant orationi & prædicationi ſcripturæ. Bonus etiā theologus nō eſt nudus a legibus quantū eſt in eis veritatis & iuſtitiæ. Scriptura eīm ſacra oia continet: etſi nō formas litigiorum: tamē ſubſtantiam veritatis. Et ad hoc facit quod dī. xxxvj. diſti. qui eccleſiaſticis. vbi dicit ꝙ ad ſummum ſacerdotiū non aſpiret: qui diuinis ſtipendijs & diſciplinis nō eſt eruditus. Hęc autem eſt ſcriptura ſacra: qui autem eſſet bonus canoniſta & theologus ille optimus quantum ad hoc.

Vtrum theologus iuriſtā.

§. IX. COLLEGIVM CARDINA

liū ꝙuis eligat papam. & ꝙ hoc videať qd mai? papa. ſicut papa inſtituens epos eſt maior eis: nō tū ſm rei veritatem eſt maioris poteſtatis q̄ papa. Nā ſi hoc eſſet non eſſet neceſſarium habere papā. Pro cuius declaratione dicit Aug. de Anch. vbi. ē. ꝙ poteſtas collegij differt a poteſtate papæ: nec eſt eiuſdē ordinationis vna cum alia. Papa eīm electus pōt duo noīare: vel officium & auctoritatē: & iſtud eſt qd formale in papa: vel determinationē papæ perſonę talis: puta Petri vel Iacobi: & iſtud eſt in eo quid materiale. ſi ergo cōſideret papatus quantū ad officiū & auctoritatē qd' eſt quid formale. ſic papatus nō eſt per electionē collegij: ſed per electionē immediatā a Chriſto qa oēs papę qui fuerūt a principio & erunt vſq; ad finē mundi nō ſunt niſi vnus papa: qa ex quo oēs habēt illud idē officiū: & illā eādem auctoritatē quā habuit btūs Petrus: q fuit primus papa qui non fuit electus a puro hoīe: ſed immediate a Chriſto a quo recępit auctoritatē papatus in pſona oīm ſequentiū. Si vero cōſideret in papatu determinatio pſonę iſtius vel illius qd' eſt materiale. iſto modo papatus bñ eſt ꝙ electionē cardinaliū, & hoc nō niſi auctoritate eius: qa papa mortuo poſſunt eligere & determinare hanc pſonā vel illā: vt ſupra. Et hoc nō niſi auctoritate papæ: qa ꝙ ipſi cardinales ſic deputati vt poſſint eligere & determinare pſonā hāc vel illā ad papatū nō niſi auctoritate papæ hoc faciūt. Planum eſt eīm ꝙ illud decretū poſitū. xxiij. diſt. c. j. vbi agit de electione ſummi pōtificis: ꝙ mortuo papa primo cardinales epi. deinde relig ſequaces & vniuerſus clerus ad electionē ſummi pōtificis Nicolaus papa edidit. Planū eſt ſilr ꝙ decretalis illa vbi taxať modus eligēdi: ꝙ a duabus ptibꝰ cardinaliū electus in ſummū pontificē habeať ab ipſo papa eſt ędita. Vñ tā electio ꝙ modus eligendi roborať in collegio auctoritate papæ. Si aūt dicať ꝙ qꝓt maius pōt & minus hoc nō eſt vniuerſaliter verū: nec i ſpūalibꝰ: nec in natura libꝰ: ſed habet veritatē hoc cū vnū eſſentialiter ordinať ad aliud. Et qa ptās papæ eſt alterius ordinis ꝙ poteſtas collegij: ideo nō ſequiť ꝙ ſi collegiū poteſt eligere papā: poſſit quicquid poteſt papa. Preterea collegiū nō eſt cauſa papatus: quantū ad id qd' eſt formale in papatu: ſed quātum ad id quod eſt materiale: qa ſcilicet ex cā determinationis perſonæ per electionē collegij & cōſenſum papę: & hoc nō niſi auctoritate papæ. Nec eſt ſimile de papa creāte ſeu inſtituente epm: & collegio eligēte papā: qa a papa deriuať auctoritas & officiū in epm quantū ad id quod eſt iuriſdictionis ſicut a Petro deriuata fuit auctoritas iuriſdictionis in aplis. Sed a collegio non ſic creatur papa: ꝙ ab eo habeat officium & auctoritatē qd' eſt formale in papatu. Sed iſto modo oīs papatus & iuriſdictio eius eſt a chriſto immediate. Ex his ſequiť ꝙ a papa nō pōt appellari ad collegium cardinalium, vt dicit idem Aug. de Anch. q. vj. Et ratio eſt: qa nō appellať niſi de minori ad maiorē: vt. ꝙ. q. vj. per totum. Sed minor eſt auctoritas collegij ꝙ papæ. Sicut ergo magna dementia eſſet appellare a dño ad ſibi ſubſeruientes: & a rege ad ſuos cōſiliarios: ſic maxima dementia eſſet credere ꝙ a papa poſſit appellari ad cardinales cū ipſi ſint ſubſeruientes & conſiliarij eius. Comparatur enim papa ad cardinales: ſicut cœlum comparatur ad terram. ſicut euim cœlū generat & corrūpit iſta inferiora: alterat & variat ipſa: nihil tamen iſtorū inferiorū inſurgit contra cœlū vel appellat cōtra ipm: ſed patienter tolerant quicquid cœlum operať in eis: ſiue generationē ſiue corruptionē ſiue alterationem. ſic poteſtas papalis tāq; cœleſtis pōt oēs inferiores poteſtates tam laicoꝝ ꝙ clericorum generare corrumpere & alterare: ita ꝙ nō licet appellare contra ipſum ad quod facit quod dicit diſt. xix. in memoriā, licet ius parendum ab illa ſancta ſede imponať. iugū tamen feramus & pia deuotione toleremus. ꝙ autem papa eligit cardinales & cardinales eligant papā: hoc non fit eodē modo: qa papa eligit cardinales propria virtute ſua: & quicquid auctoritatis eſt ī eis eſt papæ. Vnde Chriſtus dixit diſcipulis quorum perſonas cardinales repręſentant. Nō vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos. Et ſine me nihil poteſtis facere. Ioan. xv. Sic cardinales eligunt papam auctoritate ipſius papæ: non auctoritate propria. ꝙ enim a duabus partibus cardinaliū electus ipſo facto ab vniuerſali eccl'ia habeatur ſummus pontifex auctoritate papæ firmatum eſt. vt extra de elec. c. licet. Et ſic auctoritate eccleſię factum eſt vt cardi

nales de ipso electo canonice nō possint iudicare vel contra ipsum recipere appellationē. Preterea q̄ papa sententiet vel iudicet negotia ecclesiæ de cōsilio cardinaliū. hoc non est de necessitate aut ratione papæ, vt papa negotia ecclesiæ determinare sine consilio cardinalium non possit. potest enim sine consilio eorum talia expedire & determinare: qa & Christus cuius vicem gerit non legitur aliqua de consilio apostolorum egisse vel determinasse. Verum ga papa purus homo est: & potest in talibus negotijs falli & fallere: vt extra de senten. excō. c. a nobis. tanto amplius decet ipsum cum maturiori cōsilio agere cuncta quę agit: quanto per eum determinata ponuntur super candelabrū & non sub modio: & quanto determinationi ipsius mortalium nullus audeat resistere.

§. X. DE FORMA ELECTIONIS

papæ, ſm antiqua iura vt dictū est. electio ista fiebat p cardinales: vt patet dist. lxxix. c. j. & sequēti: qđ etiā firmauit & declarauit Nicolaus papa q eccl'am rexit anno. M. lix. vt habetur dist. xxiij. i noīe. Aliquo etiā tpe statutum fuit: vt circa ipsam electionē consensus imperatoris requireretur: vt in. d. c. in noīe. & lxiij. dist. Adrianus. qđ in processu tpis fuit eis ablatū tale ius. Quæ autē forma seruaretur in decretis nō habetur. Postea Alexander. iij. in concilio Lateranſ. statuit q̄ non solū a cardinalibus fieret electio papæ: sed q̄ etiā duæ partes cardinalium ex his qui interſunt electioni concordent in aliquem vnū ad hoc vt ille papa existat. vt patet ex. c. licet. eī de elec. li. vj. Exinde Gre. x. i cōcilio Lugdunī. addidit ad formā electionis: videlicet q̄ mortuo papa cardinales præsentes in loco vbi mortuus est: debēt expectare alios absentes per decem dies post quos cardinales qui se reperiūt in loco debēt intrare cōclaue ad electionē faciendā: nec aliquis debet exire cōclaue; nisi infirmitate supueniente quouſq; sit facta electio debita. Et dñi seu rectores & officiales illius ciuitatis in qua celebrat electio debent obseruari facere dictum conclaue. Et qūo debent se habere cardinales in dicto conclaui pro electione hmōi plane habet de elec. vbi periculū. lib. vj. Quę quidē cōstitutio vt dicit Ioā. an. in glo. c̄ḡuis fuerit reuocata per Adrianū papā & per dñm Ioannē. tamē fuit renouata per Cœlestinū, v. & approbata & cōseruata p Bonifaciū. viij. & p eū posita in. vj. vnde habet vigorē. Demū Clemēs, v. in cōcilio Vienſ. addidit ad dictam formā quędā, vt habeat de elec. c. ne Romani. in cle. videlicet q̄ cardinales per exceptionē excōicationis suspensionis vel interdicti ab electione repelli nō possunt. Itē q̄ officiū camerarij vel pœnitentiarię durat papa mortuo. qui si deficiant pōt cœtus cardinaliū pro tpe vacationis alios subrogare loco. s. deficientiū & nō alios presbyteros. Item q̄ si oēs cardinales simul vel successiue conclaue eis deputatum cogerent exire: puta propter incēdium vel timorē mortis: illi q cōclaue habebāt custodire q̄citissime poterunt debent cōpellere ad reintrandū in loco congruo prout ipsi cardinales conuenerint. Vbi etiā declarat & determinatur cœtū cardinaliū sede vacante iurisdictionem papalem nō exercere: nisi inquantū permittit concilium Lugdunī. s. in dicto. c. vbi periculū. nec illud vel eius partem alterare potest. cuius contrariū aliqui doctores prius tenebant. vt Host. Dicebat em̄ non esse verisimile filiū dei voluisse: vt mortuo papa grex fidelium esset sine pastore vel ecclesia sine sponso. Et ideo tenebat q̄ collegium cardinalium haberet potestatē papæ vt pastor ecclesiæ. Sed respōdet ad hoc Io. an. in glo. ibi q̄ sponsus tutor & pastor & caput ecclesię est christus. Patet primū: lxxv. dist. ieiunium. in fi. Secundū. xcvij. dist. c. j. Tertiū de sa. vnc. c. j. §. vnctio. & iij. q. iiij. c. fi. licet ergo deficiat vicari⁹ Christi. s. papa: nō deficit principalis. s. christus: qui vicariatus solum Petro & successoribus apostolicis datus fuit. Nō ergo cœtus cardinalium habet vicariam Christi. Reprobatur etiam opinio Hug. lxxix. dist. nullus. qui dixerat cardinales tūc posse creare cardinalem quod non est verum.

§. XI. DE HIS IN QVIBVS POS

sunt offendere cardinales. Et primū est q̄ in electiōe ipsius papæ: si cōtra cōscientiā eligant minus idoneum vel propter pecuniā: vel ad preces aliorū: vel vt nō habeāt pſonā magis sibi fauorabilē: vel alio respectu irrōnabili: qđ est grauissimū pctm̄. Sed'o si quærit ipse & procurat diuersis vijs eligi p se vel p alios: qđ est maxime ambitionis. nā si appetere episcopatū vel eccl'am curatam: nō est absq; ambitione & presumptiōe ſm Tho. quāta erit in ambiēdo & procurādo curā oim fideliū. ar. j. q. j. principatus. Tertio in cōsulendo papæ in negotijs ecclesiæ cū. s. non intendit vtilitatē ecclesiæ & populi christiani: sed vtilitatē priuatā sui vel alicuius dñi tpalis seu ciuitatis ad quā afficit. Secus si syncere cōsulat & pura intētione cū matura cōsideratiōe: etiā si inde malū vel dānū eueniat ecclesiæ. de regu. iur. ca. nullus. li. vj. Quarto si procurat bñficia vel prælaturas ecclīasticas scīcter idignis: vel ob munera vel preces vel affectiones carnales. j. q. j. sunt nonnulli. Quinto si quærit habere seu recipit plura bñficia in cōmendam vltra indigentiam ſm congruentiā sui status: cū hoc sit auferre necessaria penuriā patientibus. Sexto si circa ecclias quas tenet in cōmendā nō facit habere diligentē curā vt bene officient & idonei in eis ponant inquantū potest & saluti animarū prouideatur & reparationi ipsarū: cī oportet intēdere facere. Cō muniter em̄ ecclesiæ & abbatiæ quę danť in cōmendā: reperiunť male gubernari in spūalibus & tēporalibus. Septimo si quæ secrete tractantur in concilijs: vel sibi cōmittunť a papa: non occulta teneat: sed reuelet alijs: & pręcipue vnde oriri posset dānū vel scandalū: conferendo aūt cum persona fideli & discreta & per modum cōsilij habendi: illi tamen imponendo in secreto nō videtur illicitum. Octauo in commissiōibus sibi factis super diuersis causis a papa quando non iuridice & iuste: sed inique sententiat: amore: odio: timore: vel cupiditate. xj. qōne. iij. quatuor.

Nono si aduertens defectus notabiles in curia vel papa nō corrigit seu admonet fraternaliter vt decet qñ sperare pōt inde emēdationē: sed ex negligentia vel timore displiceńdi aut dānum incurrēdi reticet. q. q. j. peccauerit. Decimo si in vita sua & cōuersatione non se exhibet exēplarē in honestate vitæ & grauitate morum: sed vacat lasciuijs: venatiōibus: ludis: & alijs vanitatibus mundi: ex quibus nimis scādalizat ecclesiam dei. viij. q. j. qualis. Vndecimo circa familiam vt non teneat nimiā vltra congruentiā sui status. & illa sit honesta non vacans procurationibus: turpitudinibus: adulationibus & detractionibus: quibus plene sunt curiæ comessationibus & ebrietatibus. Ec officiales sui non sunt quærēres munera: aut displicibiles in verbis & rixosi: sed affabiles & humani ad oēs venientes: & q̄ nō habeat iuuenes calamistratos vel comatos: aut in vestibus diuisatos ac fericatos: ac si deberent ire ad nuptias: sed modestos in omnibus: & sciat de eis si seruant præcepta dei & ecclesię. Duodecimo vt non teneat aliquos familiares seu seruiētes ea intentione principaliter: vt pro seruitijs eorū procuret eis beneficia ecclesiastica: qa hoc simoniacum ēēt ſm Tho. & alios. Demum nouerint se vt patres religiosorum & pauperum. vnde & non sibi thesaurizent vel consanguineis suis vltra congruitatem & indigentiā tribuāt: sed pauperibus & locis pijs largiantur.

¶ Qđ papa debet dissipare gētes q̄ bella volunt. Cap. III.

DISSIPA GENTES QVE BEL

la volunt: veniēt legati ex Egypto & Ethiopia prgueniat manus eius deo. Pś. lxvij. Sicut loquitur Pś. ad dñm: ita & pōt dirigi ad vicariū suū. s. papā. vt sit sensus. tu papa dissipa gētes: quę bella volūt. i. Gentiles seu Paganos & Turcas & Saracēnos: qui bella volunt agere cōtra Christianos iniuste detinētes & continue vsurpātes terras eoꝝ: mittendo cōtra eos exercitus vt cruce signatos ad dissipandū eos. sicut aliq̄n factum est & tēpore Bernī. ad qđ etiā hortať Euge. Et sicut ēt fctm̄ est per sanctum Ludouicū regē Frāciæ. sed hoc hodie tpe opportuno: nā prius essent dissipandę gentes christianorum qui vt gentiles gehēnæ dediti bellant adinuicē ex libidine dñandi & cupiditate acquirēdi. Sed hoc agere nō debent nisi ex hortādo & arguēdo: & cū apparet manifesta iniustitia ecclesiasticis cēsuris reprimēda. Contra ecclesiā vero bellantes etiam gladio hostili resistēdo. Et ad hoc. s. dissipandum & tollendum bella veniant legati ex Egypto. s. a diuersis partibus mundi missi ad te: sed ex Egypto educti seu recedētes. i. a mundana cupiditate & vanitate. Interpretať enim Egypt⁹ tenebræ: & significat mūdū tenebrosum errorib⁹: cupiditatib⁹: & varijs vanitatibus: a qbus debēt esse semoti legati.

ti legati. Vñ Bernī. ad Eugeniū. Tales tibi expedit in legatione mittere q missi post aurū nō eant: sed christū sequātur. p quę stū legationē nō stimentur: nec requirāt datū sed fructū: q ecclesias nō spolient: sed emēdent. Et inducit Ber. de quodā dicto Martino qui cardinalis existens legat⁹ missus in Dāciā terrā auri & argenti tā pauꝑ remeauit: vt pene expensis & equis deficientibus vix puenit Florentiā: vbi cum eps loci donaret sibi vnum equum: eum accepit cum ipso reuersus ad curiā quæ tunc erat Pisis. inde ad modicū eps Florētinus vadēs ad curiā. p quadā causa quā ibi habebat: visitauit prædictum cardinalē Martinū recōmēdans ei causam suā. Cui Martinus decæpisti me. nesciebā em̄ i curia tibi imminere negotiū. tolle equum tuum: ecce in stabulo est. Narrat idē Bernī. & de alio legato dicto Gotifredo. Qui cū exenteratus fuisset quidam piscis interrogauit quāti ille vēderetur in foro & ei dari fecit prætium nec aliter recepit. Repūtat legatus pſonā Christi de quo dī Hiere. xlix. Auditū audiui a dño & legatus sum missus ad gentes. vel etiam apostolos: tenet locū. Vñ &. ij. Cor. v. dicit apls. Legatione fungimur tamq̄ deo exhortante per nos. ideo se debent exhibere multum exploratores: al's parum fructū afferunt. Ad quod facit qđ scribit Esaiæ. lvij. ca. Misisti legatos tuos. pcul. s. tu ecclesia: & hūiliata es vsq; ad inferos. i. defecta propter mala exēpla. Sed si bene se habēt sequitur fructus qui subdit in Pś. s. & Ethiopia pūniat manus eius deo. Ethiopia q̄ generat pſonas nigras q̄ propter adustionem caloris significat prouinciā vl' patriā vitijs denigratam quæ ex operibus virtuosis legatoꝝ recedit ab errorib⁹ & dissentionibus. & sic præuenit deum. i. iudicium dei manus operum in bonum cōmutando. Mittere autem legatos ad diuersas patrias: vt verbis psuasibilibus: etiam humanæ sapientiæ hoīes reducanť ad bonum. Non est hoc dimittere fiduciam diuini auxilij & in sua virtute considere: sed vti prudētia humana facīdo qđ ex parte nostra possumus in saluti's prędium. In cui⁹ exēplum dixit Iacob. Mitto nūc legationē meā ad dñm meū. s. Esau: vt inueniā gr̄am in ospectu tuo. s. ad placandum iram ei⁹. nam venit obuiam ei ad reconciliandū se sibi. Gen. xxxij. cum tñ haberet deū in adiutorem. Nec istud est cōtra statū cardinalium. s. mitti cum regulariter sint assistentes. Nā & in hierarchia cœlesti ex suborta causa angeli assistētes mittuntur vt Seraphin ad Esaiæ purgandum labia. Esa. vj. Legatorum aūt tria sunt genera. Aliqui em̄ dicunť laterales seu a latere missi. & hi sunt tm̄ cardinales legati ſm Io. an. c̄ḡuis Bernī. dixerit etiam alios non cardinales qui mittunť de curia: dici a latere missi. vt notat ipse Bernī. ex de offi. lega. cap̄. excōicatis: sed primum vt verius tenetur. Secundi dicunť locales seu perpetuales: qui. s. prętextu ecclesiarum suarum habent legationem ex priuilegio ecclesiæ suæ: vt archiepūs Cātuā. & Eboracē. Tertij sunt tpales seu non a latere missi. Et isti sunt quicumq; alij missi a papa: siue de curia siue extra curiā non cardinales. Est aūt differentia inter istos quo ad quędā: & pręcipue quo ad absolutionem ab excōicatione propter manuū iniectionem violentam in pſonas ecclesiasticas. Nam primi legati pñt absoluere etiā extra terminos suę legationis: dummodo sint in via. ex de offi. leg. c. qđ tranlactionē. Et etiam si tales excōmunicati aliunde veniant: vt eo. ti. c. excōicatis. Secundi legati non possunt tales absoluere. Tertij vero possunt dum sunt ifra terminos suę legationis: & eos tantum qui sunt de prouincia sibi commissa. Item legati de latere possunt cōferre beneficia in terminis suę legationis cum restrictione tñ quæ habetur in. c. a præsenti. &. c. deliberatione. de offi. leg. lib. vj. ex de offi. leg. c. officij. Alij vero legati hoc non possunt nisi ex speciali cōmissiōe sibi facta. Quod si ecclesia habet patronum laicum non potest sibi conferri per legatum nisi ei quē patronus prsentaret. eodē modo si habet patronum clericum cui patronatus competit ratione sui patrimonij. ex de offi. leg. c. dilectus. Secus si clericus sit patron⁹ ratione ecclīæ. vel etiā si sit collegium: qa tunc eo irrequisito potest ligatus cōferre: qa potest quod maius est. s. ꝓferre ipsas ecclesias non requisito episcopo. Sed quērit Ioan. an. in glo. vtrum cardinalis legatus possit conferre beneficia quorum collatio est deuoluta ad papam per Laterañ. concilium? Rñdet q̄ potest ſm Goff. & Inno. & Guiſ. in spe. re prehendentes Vincē. qui dixit contrarium. Et subdit Ioā. an. q̄ certum est q̄ legatus etiam de latere non potest conferre beneficia vacātia in curia Romana sine speciali mādato. vt de præben. c. licet. in fi. lib. vj. quod intelligo ifra mensem: vt eo. ti. statuimus. lib. vj. Et nota q̄ vbi est Legatus Cardinalis in prouincia vel alius habens mandatum speciale super hoc possunt tres ꝓcurre in collatione alicuius beneficij. s. papa: legatus & ordinari⁹. Et si apparet quis primo contulit: non est dubium. Si vero non apparet: tūc seruandum est quod habetur de pręben. ca. si a sede. lib. vj. vbi dī q̄ cum a papa vel legato eius vni & ab ordinario alteri eodem die idem beneficium conferatur: nec apparet q̄ collatio fuerit primo facta: erit potior ꝓditio possidētis. Sed si neuter possideat is cui papa cōtulit: vel legatus propter cōferentis ampliorem prærogatiuam erit præferēd⁹.

¶ De autoritate legati de latere.

§. I. LEGATVS DE LATERE POTEST

confirmare electiones ep̄orum: & archiep̄orum: & exēpto rum in prouincia sibi decreta: hoc autem non pñt facere alij legati nisi habeāt sup hoc speciale mandatū. vt de elec. c. si abbatem. lib. vj. pōt etiam legatus de latere dare licentiam abbati subdito immediate apostolicę sedi licentiā transeūdi. s. a suo monasterio ad ep̄atum qui al's transire non pōt. s. sine licentia papę vel legati: vt in. d. c. si abbatem. Et dicit ibi glo. q̄ idem iudicium est de transeundo de vna abbatia ad aliam. Sed si abbatia sit subiecta ep̄o non transibit ad aliam sine licentia saltem ep̄i. Item legatus de latere ſm Bernī. potest cognoscere de causis q̄ exemptos: qa p priuilegia eximunť a potestate ep̄orum & hmōi: non autem a potestate legatorum: sed alij legati qui non sunt a latere non possent nisi haberēt speciale mandatum q̄ priuilegia illorum. extra de offi. leg. quod translationem. Sciendum etiam ſm Inno. q̄ si legatus aliquem excōicauerit dum est in prouincia sibi decreta si est reuocatus non pōt eum absoluere. Sed si exiuit reuerſur⁹: postq̄ reuerſ⁹ fuerit poterit absoluere & etiam ante egressum si est legat⁹ de latere. Nullus legatus etiam de latere pōt conferre vel reseruare ecclesias cathedrales vel regulares vel collegiatas: vt habetur de elec. c. ex deliberatione. lib. vj. Et dicit ibi glo. q̄ cōferre vel reseruare eccl'as est conferre vel reseruare ipam primā dignitatē de eccl'a: puta ep̄atum: plæbanatum: abbatiam: prioratum & his silia. Non autem ꝓhibeť ꝓferre bñficiū: hoc est canonicatum dictaꝝ eccl'aꝝ. Item legati quicumq; nō pñt ꝓferre vel reseruare dignitates in eccl'is cathedralibus q̄ sunt principaliores post dignitatē ep̄alem in illis ecclesijs ad quas. s. dignitates puenit p electionem: vt archipresbyteratus: archidiaconatus: præpositus & hmōi: vt in dicto. c. deliberatione. Si ergo in ecclesia cathedrali eēnt duæ dignitates puta archipresbyteratus: & archidiaconatus: & vterq̄ haberet p electionem illam quæ maior hēret nō posset dare legatus. Quę aūt sit maior illarum. dicit ibi glo. q̄ licet archidiaconus sit maior in platiōe: de qua maioritate hic intelligit: tū in hoc inspicięda est ꝓsuetudo loci: is em̄ habetur prior post episcopum: vt qui præest capitulo & ꝓuocat capitulum: ille dī maior. Aliam ergo dignitatē inferiorē in illa ecclesia: puta archipresbyteratū dare posset legatus: vel etiā illa maiorē: si nō p electionem sed collationem ep̄i daretur. Itē legati etiam de latere non pñt cōcedere alicui in generali vel speciali: vt recepta resignatione bñficiorum ab illis qui habent ipsa bñficia possit ille cui facta est talis resignatio cōferre ea alteri de elec. c. deliberatione. lib. vj. vbi dicit glo. q̄ etiam non pōt cōmittere legatus vni q̄ recipiat resignationem beneficij & cōmittere alteri perſonę q̄ postea illud conferat: quia qua ratiōe vni & eidem committēdo resignationem & collationem datur via ad vacaturas eccl'iarum: eadem ratione daretur via ad idē committendo diuersis pſonis. ar. de elec. ca. s. li. vj. Potest ergo legatus recipere p se resignationem beneficij: & postea illud vacans alteri cōcedere: sed non potest alteri hoc committere vt faciat. Et hoc qa facilius per istum modum fieret fraus ad vacaturas c̄ḡ per illum. puto tñ q̄ legatus bene possit cōmittere alicui q̄ recipiat resignationem alicuius beneficij: & recepta resignatiōe: cū beneficiū vacat: bene posset ei dē vt alteri committere q̄ illud beneficium conferat. Et p hanc decretalē attēdari posset q̄ licet eps possit gñaliter tradere ptātem officiali: vel vicario suo conferendi beneficia vacantia. de offi. vica. c. fi. non tamē alteri quem officialem non constitueret. Item legatus non

Legati triplices.

De collatione bñficiorum.

poteſt ꝓceſſum delegati impedire: aut eius ſnīam irritare: ſed poteſt eum cōfirmare & exequi, extra de offi. leg. c. ſtudiſti. Et rario ibi poniť: ga mādatū ſpeciale derogat gnāli. Non poſſet etiā legatus de latere deponere epm: niſi ei ſpecialiter papa hoc cōmiſſet, & tranſla. c. j. ſed preſbyter poſſet deponere adiūctis ſibi aliꝭ epiſcopis. Omnes reſeruationes quorūcūq; beneficiorū factæ a quocunq; legato etiam de latere autoritate legationis & decreta interpoſita ſuper ipſis: necnon denūtiationes: inhibitiones & ꝓceſſus: quilibet p eum: vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipſa: dummodo ad collationem eorundem bñficiorum iam vacantium non ſit proceſſum finita legatiōe viribus euacuantur: & nihil valent. Nec executores dicti poſſunt vlterius beneficia taliter reſeruata cōferre. de elec. c. præſenti. lib. vj. Item ſi legatus in aliqua cathedrali vel collegiata eccleſia fecit aliquam reſeruationem aliam illa pendente non poteſt facere in eadem. Nec etiam poſtꝯ ali quod reſeruauerit alicui beneficium ad collationem pertinens cuiuſcunq; aliuď: qđ ad illius collationem pertineat cp̄diu reſeruatio pendet ſibi reſeruare non poteſt. Et ſi ſecus fecerit nihil valet: vt in. d. c. præſenti.

§. II. FINITVR AVTEM LEGATIO

quatuor modis ſm Io. and. in glo. ibi. Vno modo ſi datus fuerit legatus ad tps determinatū: finito: eñ tempore finita eſt legatio. vt de offi. deleg. ca. de cauſis. Sed o qñ legatus eſt reuocatus. ff. de iudicū. l. iudicium. Tertio qñ egreſſus eſt legationē animo non redeundi. Legationē ideo dixi: ga ſi eſſet egreſſus aliam prouinciam in qua eſt legatus in pluribus ex quo nō eſt egreſſus legationem non expira uit eiꝰ iuriſditio. vt de offi. leg. nouit. Si eñ legatꝰ in quali bet parte legationis exiſtens iuriſdictionem exequiť: ſicut epſ in qualibet parte ſuæ dioceſis. de offi. ordi. c. epſ. li. vj. Quarto finiť legatio ꝑſonalis morte ipſius legati: non aūt morte cōſtituētis ipſum. vt eo. tit. c. legatus. lib. vj. perſonalis ideo dixi: ga ſi eſſet realis: puta ga cōpeteret dignitati non expiraret morte legati: vt de offi. deleg. c. qm̄ abbas. Et qđ dictū eſt his modis finiri legationem intelligiť in ſui ꝑſona & quo ad nō cæpta p delegatos. Nam ſi quas cauſas omiſiſſet & res nō eſſet integra finito eius officio. ſ. delegati: durat illius delegati poteſtas. vt de offi. lega. c. fi. Et eſt mirabile: ga iuriſdictio delegati a legato bñ perpetuatur p citationem & alium iudicialem actū: ſed notificatio ihibitio & decretū nō ꝓpetuāt iuriſditionē executoris hoc & alios ꝓceſſus facientes. Sed reſeruationes beneficiorū ſunt odioſæ ꝓpter duo: quia per eas daťur ia ad vacaturas: & quia prēiudicant ordinariæ poteſtati. vñ ſunt reſtringēdæ: & ideo ceſſant finita legatione. Sed ptās executorū datorum a papa ſup gra facta & re integra & ſuper facieda re non integra: bene perdurat poſt mortē papæ: ga papa pōt ius ad vacaturas dare: ſed non ſic legatus: bene ergo pōt legatus donec durat in officio impedire ordinarium in conferendo: ſed finito officio nō. hęc Ioan. an. Conſtitutiones factę a legato in ſua ꝓuincia durant poſtea perpetuꝫ: licet de prouincia ſit egreſſus: vel ſit mortuus ſecus ſi cām delegent: ga egreſſis eis de ꝓuincia non durat iuriſditio delegatorum: nō autem ſi legatorum diſceſſum citatio p̄ceſſerit. extra de offi. lega. c. fi. Item collatio beneficiꝫ per legatū ſedis apoſtolicæ alicui facta nullius momenti exiſtit: ſi in ea non fuit habita mētio de alio bñficio: qđ prius obtinebat. Et q̄rit Io. an. in glo. ibi. Quid ſi ſit legatus ꝓprio motu: & hoc expreſſo in literis cōceſſionis conferť alicui bñficiū habēti aliud bñficiū nō facta mētione de illo: nunqđ valet collatio talis ſicut valeret ſi eo caſu papa alicui cōtuliſſet: vt dī de papa in. c. ſi ꝓprio motu. de præben. lib. vj. & videť cp nō: ga papa nō eſt ſubiectus legibus vt legatꝰ. C. de legi. l. digna vox. Vnde aliud in papa: aliud in legato. Sed contrarium credo. Sicut eñ ordinarius ſi cōfert alicui beneficium habenti aliud, tenet collatio: licet vtrumcq; retinere non poſſit: ſic & legatus ſi cōferat tenebit collatio licet vtrūcq; tenere nō poſſit. & facit. ē. de reſcrip. c. gra. li. vj. Hoc igiť intendit decretalis cp ſicut impetrans bñficium a papa teneť de bñficio quod habet quantūcūq; ſit modicū facere mentionem: ſic impetrans a legato: alꝭ non valebit collatio: ga impetratio ſurreptitia eſt: vbi vero non impetrauit ſed legatus contulit in quo peccauit ille qui facta eſt collatio: certe in nullo: vnde credo tenere. Legatus etiā de latere non pōt ſe intromittere de his quæ papæ ſpecialiter reſeruantur: vt de tranſla. eꝑorum, ceſſionibus ſummiſſionibus vnius ad alterum & hmōi. extra de offi. deleg. c. nifi. & c. poſt tranſlationem. niſi q̄ reperiunť in iure eis ꝓceſſa. vel ſi ſup aliquibus eorum haberet ſpālem autoritatem a papa. Item nota cp de iure gentium eſt legatorum non violandoꝝ religio. diſt. j. ius gentium. Vbi dicit glo. cp ſi quis legatum: vel amicoꝝ: vl hoſtium impedit ſm leges tradiť hoſtibus: vt ſit ſeruus illoꝝ. ff. de lega. l. ſi. ſm canones eſt excōicandus: vt. xciij. di. ſi qs. Vbi dicit Alexāder papa. Si quis legationem impedit. non vnius ſed multoꝝ ꝓfectū auertit. & ſicut multis nocet: ita a multis arguēdꝰ eſt: & bonorum ſocietate priuādus. Et ga dei cauſam impedit & ſta tum conturbat eccleſiæ: ideo ab eius liminibus arceať. De autoritate & poteſtate legatoꝝ ad quāta & ad quæ ſe extēdant diffuſe ponit Speculator in ti. de legatis.

TITVLVS. XXII. DE STATV SVMMO RVM PONTIFICVM.

¶ De gloria & honore ſummi pontificis. Caꝑ. I.

TINVISTI EVM PAVLOMI nus ab ągelis, gloria & honore coronaſti eum & cōſtituiſti eum ſuper opa manuum tuarum. Pſ. viij. Loquitur propheta ad patrem omnipotentem de filio ſuo incarnato: vt introducit apoſtolus auctoritatem ipſam ad Heb. j. c. ſcribens. Qui ſcilicet dei filius inquantū homo factus mortalis: minor fuit inuentus angelis qui ſunt immortales: ſed ſanctitate & autoritate maior. Coronatus vtiq; glia immortalitatis in reſurrectione honore veneration is in aſcenſione: ga tremunt videntes angeli. Et iudiciaria poteſtate in fine ſublimatus conſtitutus eſt ſup oēs creaturas. Data eſt mihi omnis poteſtas: vt ait ipſe Matthei vlti. in cœlo & in terra vt in nomine Ieſu omne genu flectať cœleſtiū terreſtrium & infernorum. ad Phil. ij. c. Et ga recedens a nobis ſua preſentia corporali vicarium ſuum reliquit in terris. ſ. ſummum pontificem qui papa dr quaſi pater patrum: ideo cōgrue hæc verba de papa poſſunt exponi. Eſt enim papa vt ait Hoſti. maior homine: ſed minor angelo: quia mortalis homo: maior tamē autoritate & poteſtate. Neq; eñ angelus pōt cōſecrare corpus & ſanguinem Chriſti: neq; abſoluere vel ligare cuius rei iuriſditio plenarie eſt in papa: nec ordinare: vel indulgentias dare & hmōi. Eſt glia & honore coronatus. gloria commendationis: ga non ſolum beatus dicitur: ſed & beatiſſimus. Quis eum ſanctum dubiter quē apex tantę dignitatis attollit. diſt. xl. nō nos. Honore coronať veneratiōis vt oſculenť fideles pedes eius. maior veneratio fieri non poteſt. Pſ. xcix. Adorate ſcabellum pedum eius. Coronať & magnitudine autoritatis: quia cunctos ipſe iudicaturus a nemine eſt iudicandus: niſi deprehendatur a fide deuius. di. xl. ſi papa. Vñ & triplici corona aurea coronať. Et ē cō ſtitutus ſup omnia opera manuum ſuarum ad diſponēdū de oībus inferioribus: ipſe aperit cœlum: mittit reos ad infernum: confirmat imperium: ordinat totum clerū. Quia ergo ſibi data eſt cura de oīb⁹: vt docet Bern. ad Eugeniū: attendat ad ea q̄ ſunt in ſe: & ad ea q̄ ſunt ſub ſe: & ad ea q̄ ſunt circa ſe: & ad ea quę ſupra ſe ſunt.

§. I. PRIMO ATTENDAT QVE SVNT

in ſe. A te inquit idem incipiat conſideratio tua: non ſolum autem a te ſed i te firmať quocūq; euageť: ad te reuoces eā cum ſalutis fructu. Sic exeat vt te deſerat. contra ſalutem ꝓpriā cogites nihil. Minus dixi contra pręter dixiſſe debueram. Quicquid ſe conſiderationi offerat qđ non quoquo modo ad tuam ipſius ſalutem pertineat reſpuēdū. Et hæc tui conſideratio in tria quędam diuidať. Si cōſideres qđ: quis & qualis ſis, quid in natura: quis in ꝑſona: qualis in moribus ſeu vita. Quid verbi gratia homo: quis papa: qualis benignus: manſuetus vel tale quid. Cōſiderando quid ſis occurrit: quia homo animal. ſ. rōnale & mortale: & ex hac conſideratione tibi fructus occurrit: vt mortale quod in te eſt rōnale humiliet. Et rurſum rōnale mortale cōforter. A facie conſiderationis tuę occurrat tibi homo nudus: & pauper & miſer: & miſerabilis: homo dolens cp homo ſit: erubeſcens cp nudus ſit: ploransq; natus ſit: homo ad laborem nō ad honorē. Homo natus de muliere: ait Iob. & hoc cū reatu

cum reatu. breui viuens tempore. ideoq; cum metu: repletus multis miſeriꝭ. & ꝓpterea cū fletu. & vere multis quia cum aiæ & corporis ſimul: quid eñ calamitate vacat naſcēti in pcō: fragili corpore cp mente ſterili. Vere ergo repletus cui infirmitas corporis & fatuitas cordis cumulať: traduce forde mortis additione ſalubris copula: & vt cogitans te ſummum pōtificē attēdas: pariter & viliſſimum cinerem eſſe. Conſidera qs ſis: quia. ſ. pontifex ſummus. Et nunc audi canticum meum: equidē munꝰ ſuaue ſed ſaluta re. Monſtruoſa res gradus ſummus: & animus infimus: ſedes prima & vita ima. Lingua magni loqua: & manꝰ otioſa. Sermo multus: & fructus nullus. Vultus grauis: & actus leuis. Ingens autoritas: & nutans ſtabilitas. Admoue ſpeculum inſpice tē & tu: ne forte erſi ſit vnde merito placeas tibi: & id quo debeas diſplicere non deſit. Oſa ſibi deſunt: quid nil ſibi deeſſe putat. quid ſi ſummus pontifex ſis. nun quid quia ſummus pontifex ideo ſummꝰ infimum noris eſſe: ſi ſummum te putas. Quis ſummus: niſi cui addi non pōt. Grauiter erras ſi te illum exiſtimas. Tu vo conſidera: non conſummatione ſummum te dici: ſed ꝓparatione nō meritoꝝ: ſed miniſteriorū: ſummū dixerim plane inter miniſtros. Conſideres ergo ait idē in fine quarti libri: ſtām Romanam eccleſiam cui præes matrem eſſe eccl̄iarum: nō dñam. Te vero non dñm eꝑorū: ſed vnū ex his. De cætero conſidera oportere te eſſe formā iuſtitię ſanctimoniæ ſpeculū: pietatis exēplar: aſſertorē veritatis: fidei defenſorem: doctorē gentiū chriſtianoꝝ ducē: amicū ſponſę: ſponſi paranymphū: cleri ordinatorē: paſtorē plæbiū: magiſtrū incipientium: refugiū oppreſſorū pauperū aduocatū: miſeroꝝ ſpem: tutorē pupilloꝝ: iudicē viduarū: oculū cęcorū: linguā mutoꝝ: baculū ſenū: vltorē ſcelerū: malorū metū: bonoꝝ gliam: virgā potēſtū: malleū tyrānoꝝ: regū patrē: legum moderatorē: canonū diſpēſatorē: vrbis terrę lumē: ſacerdote alciſſimi: vicariū Chriſti: Chriſtū dñi: poſtremo deum Pharaonis, intellige q̄ dico. Proinde ſi ꝓſideras quātus es: cogita tertio etiā qualis. Et hæc cōſideratio tenet te in te: non infra deiect: non ſupra attolli: non euadere in lōgius: non extendi in latius. Tene mediū ſi non vis perdere modum. Locus medius tutus eſt. Denię lōgitudo. ſ. nimia exterminiū habere ſolet: & dilatatio ſciſſuram: & altitudo ruinam: & ꝓfundū abſorbitionē. Nūc vero longum dico cum homo lōgiorem ſibi ꝓmittit vitam: qđ nō facit prudens. latum ſibi facit actum: cū in ſuperfluas animus extēditur curas: quas tēperantia moderať. Altum vo cum de ſe plus præſumit a quo iuſtus ſe continet. Profundum vo cū plus debito ſe deiicit cui fortitudo reſiſtit. Sane in conſideratione qualis ſis, etiam qualis fueris ad memoriam reuocādum: conferēdo poſteriora prioribus. Profeceris ne in virtute: in ſapiētia: in intellectu: in ſuauitate morum. An forte (quod abſit) ab his defeceris. patientior ſis: an impatientior. Solito iracūdior leniorve. inſolētior: an humilior: an fabilior: an auſterior: exorabilior: an difficilior. puſillior animo an magnanimior. ſeuerus magis: an pluſculum diſſolutus. timorator: an confidentior plus cp oporteť: cp latus tibi patet cāpus in hoc genere conſiderandi. Non eris innocens: ſi aut punias eum cui forte parcendum eſſet: aut parcas ei qui fuerat puniendus. In tribulationibus quoq; qualem te inueneris: nolo diſſimules. Si cōſtantem in tuis & dolentem in alienis, gaude, recti cordis hoc eſt. Fugienda eſt etiam otioſitas mater nugarum: nouerca virtutum. inter ſæculares nugę ſunt in ore ſacerdotis blaſphemię. Interdum tamen ſi incidant ferendę fortaſſis: referendæ nun cp̄: ſede ad cachinnos moueris: fedius moues.

§. II. SECVNDO ADMONET EVM

conſiderare q̄ ſub ipſo ſunt: & hoc eſt totum mundum: in cuius ſignum & figuram fuit cp & añ reſurrectionē & poſt reſurrectionem apparēte domino diſcipulis nauigantibꝰ ſolus Petrus in mare ſe miſit: & ſic venit ad ipſum aliis nauigio prævenientibus. Mare hoc ſæculum eſt. ait ipſe Ber. & aquę multæ ſunt ppli multi: nauiculæ plures particulares eccleſiæ. Apoſtolis igitur cæteris commiſſæ ſunt particulares prouinciꝭ: vt Ioanni Græciæ: Mattheo Ethiopiæ: Bartholomeo Indiæ: Iacobo Hieroſolymæ & hmōi. Petro vero totus mundus. Sic igitur omnis debitor eſt ſucceſſor Petri pontifex ſummus. Sapientibus & inſipientibus Iudæis & gentibus non vt pręſit tantum ſed vt proſit in ſolicitudine multa: vt operam det vt increduli conuertantur ad fidem. Conuerſi non auertantur, auerſi reuertant. Porro peruerſi ordinentur ad rectitudinem. ſubuerſi ad veritatem reuocentur. ſubuerſores inuictis rōnibus conuincant: vt vel emendentur ipſi vel ſi fieri non pōt autoritatem ſu cultaremq; perdant alios ſubuertendi vt hęreticos & ſchiſmaticos. Hortať etiā ipſe Bern. ipm. ſ. papam admittendū prędicatores ad paganos: exemplo Grēgo. papæ qui miſit Auguſtinum ad Anglicos: & eos traxit ad fidem. Admoneť & ambitioſos reprimere dicens. An non limina apoſtolorum plus iam ambitio cp deuotio terit? an non vocibus eius toto die reſultat palatium veſtrum? an non quæſtibꝰ eius tota legum canonūq; diſciplina inſuadat? an nō ſpoliꝭ eius omnis Italica inſiat inexplebili auiditate rapacitas. Reꝑhendit exinde de iniuſtis & nimiꝭ appellationibꝰ quæ fiunt ad curiam dicens. Quouſq; non euigilat cōſideratio tua ad tantam appellationum confuſionem & abuſionem: quæ pręter ius & fas: pręter morem & ordinē fiūt Non locus: nō modus: nō tempus: non cā diſcernik: aut ꝑſonæ præſumuntur leuiter paſſim plærumq; & nequiter volēres malignari. Nōne his potiſſimum terreri ſolebāt. Nūc terrori ipſi ex his magis fiunt atq; id bonis antidotū verſum eſt in venenū. Et cōcludit in hmōi dicēs. Prorſus fauēdę & manutenēdæ ſunt appellationes. ſed quas extorſit neceſſitas non calliditas adiuenit. vſurpatorie ſunt huiuſmodi oēs non ſubuenientes in neceſſitate ſed opitulantes iniqtati. Admonet exinde abſtinēdū ab auaritia & mu neribꝰ dicēs. Pręes & ſingulariter ad quid. Nunquid vt de ſubditis creſcas? nequaq; ſed vt ipſi de te principem te cō ſtituerūt: ſed ſibi non tibi. Alioquin quo pacto te reputes ſuperiorē his a quibus bñficiū vēdicas. Parui deiectiq; eſt animi de ſubditis nō ꝓfectum quærere ſubditoꝝ: ſed q̄ſtū ꝓpriū in ſummo præſertim oīm nihil turpiꝰ. Auaritiam aūt longe a te eſſe ſupra teſtaꝝ ſum ſciens quāta & in quāta tua neceſſitate reſpueris: ad te proinde ſcripſerim iſta nō ꝓpter te. Nēpe qđ tibi ſcribiť ſoli prodeſſe non decet. hīc locus auaritiam capit a quo vitio immunis ſatis tua opīnio eſt. An & opus tu videris. Exēplificat de duobus archiēpīs. ſ. Coloniēſi & Magūtino: quorū vn⁹ magnā ſummā auri obtulit vt epiſcoparetur: ſed vacuus rediit: alter iudicatus idoneus poſt gram receptam in recognitionem aliquid ſponte dedit: qđ ſibi reſtitui fecit. Iuuehit contra exēptiones & diſpenſationes quæ fiunt a papa tamq; habētes ſpeciem mali dicens. Subtrahuntur abbates epīs: epī archiepīs: archiepī patriarchis ſiue primatibus: bona ne ſpecies hęc? mirum ſi excuſari queat vel opus ſit factitando, ꝑ batis vos habere plenitudinem poteſtatis, ſed vtrum debeas quæſtio eſt. Inducit exemplum de ordinibus angelorū qui ita ordinanť ſub vno capite deo, cp etiā inferiores ordines ſuperioribus ſubiiciunť. Et loquitur de exemptionibus vel diſpenſationibus quę abſq; cā rationabili fiunt ex quibus ſequuntur. vt ipſe ait inſolentię: diſſolutiones: dilapidationes: ſimulationes: ſcandala: odia & inter eccl̄ias inimicitiæ graues: perpetesq; diſcordię. & ſubdit Bern. Nō prohibeo diſpenſare: ſed diſſipare. Non audis vt ignores diſpenſatores vos poſitos in ędificatione: non in deſtructione. Denīq; quęritur inter diſpenſatores vt fidelis quis inueniať. Vbi neceſſitas vrget: excuſabilis diſpenſatio eſt vbi vtilitas prouocat diſpenſatio laudabilis eſt vtilitas dico cōmunis nō propria. Nam cū nihil horum eſt non plane fidelis diſpenſatio: ſed crudelis diſſipatio eſt. Demū ſolicitat eum ad faciendum obſeruare decreta: q̄ ipſe Eugenius ꝓmulgauerat in Remēn. concilio ſpectāta ad honeſtatem habitus clericoꝝ: circa promotionem indebitā ordinum quę male obſeruabantur.

§. III. TERTIO ADMONET DE HIS

quę circa te ſunt Bern. ad Eugeniū. iiij. lib. dicens: Et ſi ipſa etiam ſub te ſint: tū proꝑria & ea importuniora circa huiuſmodi cp̄: ſobria & intenta conſideratione opus eſt. Hæc inquā circa te ſunt clerus & populus tuus cui ſpiritualiter epiſcoparis ac p hoc ſpecialis curæ teneris debito. Hi q̄q; qui tibi quotidie aſſiſtunt ſeniores populi vrbis iudices & qui de domo & menſa tua ſunt capellani: & cubiculariꝭ miniſtri quiq; diuerſis deputati officiis in obſequiū tuum. hi ſunt q non verentur ſuſcitare dilectam & anteq̄ velit. Primo qđē clerum illū ordinatiſſimū eſſe decet. ex quo præcl

pue in oẽm eccl'iam cleri forma ꝓcessit, deinde qd' perperã agit te ꝑ̃ue id tibi turpius. Interest gl'iæ sanctitatis tuæ vt quos prę oculis habes ita ordinati: ita sint informati quatenus totius honestatis & ordinis ipsi speculũ ipsi sint forma: Inueniantur prę cęteris oportet expediti ad officia: ido nei ad sacramenta: ad plæbes erudiendas solicti: circũspecti ad semetipsos custodiendos in omni castitate. Quid de populo loquar, populus Romanus est. Nec breuius potui nec expressius, tamen totum aperire de tuis christianis parochianis qd sentio. Quid tam notum sęculis ꝯ proteruia & fastus Romanorum: gẽs insueta paci: tumultui assueta: gens immitis & intractabilis vsq; adhuc subdi nescit: nisi cum nõ valet resistere. En plaga tibi incumbit cura hanc. Noli dissidere curã exigeris: non curationem. Denicq; audisti curam illius habe: & non cura vel sana illum. Verũ dixit quidam. Non est in medico semp reueletur vt ęger. At melius. De tuis propono tibi. Paulus loquitur, plus oibus laborauj, nõ ait, plus oibus profui: aut plus omnibus fructificaui. Nouerat homo quem docuit deus: qa vnusq; ꝯ ꝑm suum laborem accipiet non ꝑm ꝑuẽtum. Et ob hoc in laboribus potius ꝯ̃ in ꝑuentibus gloriãdũ putauit sicut alubi quoq; habes ipm dicentẽ. in laboribus plurimis. ita queso fac tu quod tuum est. Nam deus qd' suũ est satis absq; tua solicitudie & anxietate curauit. Plantat riga: fert curã: & tuas explicuisti partes: sane incremẽtũ vbi voluerit dabit deus non tu: vbi forte noluerit tibi disperit nihil. omne papale negotium illi agunt. s. Romani. Quem dabis mihi de tota maxima vrbe: qui te in papam non recęperit prȩcio: seu spe prȩcij nõ iteruenięte. Et nunc potissimũ volunt dominari: cum professi fuerint seruiturem. Fideles se exponent: vt oportunius fidelibus noceant. Et hoc nõ erit consilium tibi a quo se arcendo non secretum ꝙ se non ingerant, ante omnia sapientes sunt vt faciant mala: bonum autem facere nescisunt: hi iniusti terræ & cœlo vtriq; iniecere manus: impij, in clerũ: temerarij in sancta: seditiosi inuicem: ꝙmulti in vicinos: inhumani in extraneos quos nemi nem amãtes amat nemo. Et cum timeri affectant ab oibus: omnes timeant necesse est, hi sunt q subesse nõ sustinẽt: ꝑesse non norunt: superioribus infideles: inferioribus ꝑportabiles. Hi inuerecundi ad petendum: ad negandum frõtuosi. hi importuni vt accipiant: ingrati vbi accæperint: docuerunt linguã suã blãda loqui cum operentur exigua: largissimi promissores &: parcissimi exhibitores: blandissimi adulatores: & mordacissimi detractores: simplicissimi dissimulatores: & malignissimi proditores. Inuehit ex inde contra honorem exteriorem & apparatum curiæ dicens. Vides omnem ecclesiasticum zelum feruere sola prodignitate tuenda: honori totum datur: sanctitati nihil aut parum. Si causa requirẽte paulo submissius agere ac sociatius te habere tentaueris. Absit inquiunt non decet: tempori non congruit: maiestati non conuenit: quam geras ꝑsonam attendito. De placito dei vltima mentio est: ꝑ iactura salutis nulla cunctatio: nisi quod sublime est hoc salutare dicamus: & qd' gl'ia redoleat id iustum. Ita omne humile ꝓbro datur inter palatinos: vt facilius q esse ꝯ̃ qui appare re velit humilis inuenies: timor dñi simplicitas reputat: ne dicam fatuitas. Virum circumspectum & amicũ ꝓpriæ ꝓsciæ calũniantur: hypocritã porro amatorẽ quietis & sibi interdũ vacantem inutilẽ dicũt. Quid ergo tu euigilas ne dũ adhuc ad istos qui circũdederũt te laqueis mortis. Scio vbi habitas: incredulj & subuersores sunt tecum: lupi non oues sunt: talium tu es pastor vtilis ꝓsideratio qua forte in ueneris: quõ si fieri possit conuertas eos ne ipsi subuertant te. Si dura fronte sunt durato & tu ecõtra tua. Nihil. tã durum qd' duriori non cædat. Non est supuacua cõsideratio qua intendis disponere domui tuæ, ꝓuidere his q in sinu tuo & i gremio tuo sunt. Audi Paulum, si quis domui suæ ꝑesse nescit quõ ecclesię dei diligẽtiam habebit. Et hæc dicens non te moneo summis occupatũ intẽdere infimis & minimis impendere qd' maximis debes. at illa per te agẽs ꝑ te etiam oportet ꝓuideas: qui pro te de his ꝓuideant vacuum ꝓrsus a solicitudine reꝝ minoꝝ & vilium oportet esse aim tam magnis & tam multis intentũ reb'. Oportet eẽ liberꝝ quẽ nulla sibi vendicet violẽta occupatio. Oportet eẽ ingenuũ quẽ nulla deorsum trahat indigna affectio. Oportet eẽ rectũ: quẽ nulla seorsum auertat sinistra ſtẽtio. Oportet eẽ cautũ: quẽ nulla subeat furtiua suspitio. Oportet eẽ vigilẽ: quẽ nulla a se abducat pegrina & curiosa cogitatio. Oportet esse firmũ quẽ nulla concutiat repentina turbatio. Oportet esse inuictũ quẽ nulla fatiget cõtinua tribulatio. Oportet eẽ ꝑplũ quẽ nulla coercet rei tpalis amissio. His te nõ dubites & bonis priuandũ & feriendum magis: si animũ diuidẽs: & dei rebus & tuis pariter reiculis noluerit impartiri. Procurandus quẽ amplices qui ꝑ te molat ꝑ te dico nõ tecum. Quędam p remet facies: quędam ꝑ te & alios simul, quædã ꝑ alios & absq; te. non est ꝙ inter ista dormiter consideratio tua. Quęrendus proinde fidelis & prudẽs quẽ ꝓstituas sup familiã tuã. Fidelis vt non fraudet. Prudens vt non fraudetur. Adhuc inutilis est si territũ desit. s. autoritas. Tali. s. fideli & prudẽti subdẽdi sunt oẽs: nullum patiaꝝ ꝓtradictorẽ: nemo qui dicat cur fecisti sic vt potestatem habeat excludere & admittere ꝙs vult: mutare ministros: trãsferre ministeria ad quos & qñ voluerit. Ita timori sit oibus vt sic & vtilitati prȩsit oibus: vt oibus ꝓsit. & de oibus clãdestinas & susurraneas delationes non recipias aduersus eum: sed magis detractiones censeas. Et hanc tibi velim generalem cõstituere regulam: vt oẽm q palam vereꝝ dicere qd' in aure locutus sit suspectum habeas. Iraꝝ vnus oibus facienda iniũgat & vni oẽs nũdeãt tu illi habeas fidem vacans tibi & ecclesię dei. Si quo minus aut fidelis inueniaꝝ: aut prudens fideli potius cõmittẽdum. Sane & duobus tutius hoc ꝙ̃ꝙ si idoneus non reperitur: etsi minus fidelem sustinere potius cõsulo ꝙ̃ in te immergere labyrintho huic. Memẽto saluatorẽ sudam oeconomũ habuisse. Deinde reꝑhendit eꝑos q nimiã diligentiam hñt de tpalibus facultatibus: & quasi nulla de aĩab'. Et post plura subdit. Nõ oportet vt vitia domus tuę vltimus scias: qd' ꝯplurimis nouimus cõtigisse. Quapropter vt diximus alij alia dispẽsent: de disciplina tu ꝓuide. Illud nemini credas. Si insolentior coram te vel sermo insonuerit vel habitus apparuerit man? tua sup eiusmodi: tu vlciscere iniuriã tuã. Impunitas ausum parit: ausus excessum. Domum eꝑi decet sanctitudo, decet modestia decet honestas: ꝙrũ disciplina custos. Sacerdotes domestici aut cæteris honestiores: aut oibus fabula sunt in vultu: in habitu: in incessu illoꝝ q circa te sunt nil resídere impudicũ: nil indecens patiaris. Discant a te coępi tui comatulos pueros et comptos adolescentes secum nõ habere. Certe inter mitratos discurrere calamistratos non decet. Nec austeritatẽ rẽ suadeo tibi: sed grauitatem. Illa infirmiores fugat: hæc reprimit leuiores: illa odibilem: hęc incõtẽptibilem reddit. Quid hac mediocritate gratius vt nec de seueritate sis one ri: nec de familiaritate contemptui: in palatio papam: domi te ꝑm familias exhibeas: amẽt te domestici tui: si nõ facito vt timeant. Vtilis semp custodia oris: ꝙ tñ affabilitatis gratiam non excludat: ille cõuenięntior auidus si actu qdẽ seueꝝ fis: vultu serenꝰ: verbo breuis. Capellani tui nõ sint sine onere: his cõtenti sint quæ tu ꝓuideris illis: tu vide ne egeant sup hoc quẽ forte ab aduẽtantibus petere depræhendes: iudica Giezitam, idem de ostiarijs: idem de cæteris officialibus decernendum.

§.IIII. QVARTO DE HIS QVE SVNT

supra te in .v. lib. admoneꝝ ꝓsiderãdũ. s. ꝙ sunt in supna patria: & ait. Hoc velim soleꝛter aduertas vir sagacissime Eugeni: qa toties pegrinatur consideratio tua: quoties ab illis rebus ad ista deflectit inferiora & visibilia siue intuẽda ad notitiã: siue perenda ad vsum: siue ꝓ officio disponenda vel actitãda, si tñ ita versat in his vt ꝑ hæc illa requirat aut ꝓcul exulat. Sic considerare vel approbare repatriare est. Ibi ponit. in. ij. c. tres species ꝓsiderationis. Et primam vocat dispensatiuam: ꝙ. s. sensibꝰ sensibilibusq; rebꝰ ordinate & socialiter est vtens ad ꝓmerendũ deum. Secũdam appellat æstimatiuã: ꝙ prudenter ac diligenter ꝙ̃ꝙ̃ scrutãs & põderans ad inuestigandũ deũ. Tertiã appellat specula tiuã ꝙ est in se colligẽs & quãtũ in se diuinitus adiuuat rebus humanis eximens ad ꝓtemplandũ deum. Et subdit ꝙ tribus modis deus & angeli eius nostra consideratione inuestigant opinione: fide: & intellectu, quoꝝ intellectus ratioꝝ innititur, fides autoritati, opinio sola verisimilitudini suæ tuetur. Et declarat quõ de angelis qdã noscimus intellectu: ꝙdã opinione: ꝙdã fide: vt de his quę tradit scriptura sacra de ordinibꝰ angeloꝝ & ministeriis eoꝝ pulchra & deuota scribẽs de singulis ordinibꝰ. Deinde de deo quõ sibi hoc verbum est conueniẽs: & quõ dicat esse principiũ: & quõ ex ipo: ꝑ ipm & in ipo sint oia. Item ꝙ deus est quo nihil melius cogitari põt. Et quõ simplex est. & non solum vnꝰ sed vnissimꝰ. Nec trinitas ꝓsonarũ tollit hãc vnitatẽ. s. substantiæ suę deitatis. Vbi etiam ponit octo differẽtias vnitatis: & vltima est vnitas trinitatis ꝙ oẽs excellit. & ꝑ j. ix. c. & i. x. & i. xj. ponit de vnitate triũ subsẽtiaꝝ: in vna ꝓsona Christi. s. carnis aię & verbi. Declarat etiã qd sit deꝰ quantum ad effectus plurimos quos operatur in creatura: & ꝓcipue rõnali. Demũ exponit quæ sit longitudo: latitudo: sublimitas: & ꝓfũdũ in deo: qa lõgitudo est æternitas: latitudo charitas: sublimitas potentia: ꝓfundum sapiẽtia in oibus: alꝰ in nobis habetur longitudo ꝑ perseuerãtiã: latitudo ꝑ dilectionẽ. s. vsq; ad inimicos: ꝓfundum ꝑ hũilitatem consideratis dei iudicijs: altitudo per contemplationem seu fiduciam promissorum.

¶De ptãte papæ in genere vbi de ptãte ordinis & iurisdictionis & interpretationis. Ca. II.

Oĩs potestas ẽ a deo.

DE POTESTATE PAPE. NO

ta ꝙ ꝙ̃ cuius oĩs potestas sit a deo: & abusus ptãtis nõ sit a deo. ptãs tñ papæ ꝑ excellentiã & ꝓ singularius est ab ipo deo. Ista tria pũcta sic declarãt. Primũ ponit apls dicens. Nõ est ptãs nisi a deo. Rom. xiij. Hoc autem sic declaratur. Et ꝓbat Aug. de anch. in li. de ptãte papæ: alias intitulatur iste liber de potestate eccl'ia stica, qui sæpe in hoc titulo allegatur. Deus est causa cuiusl̃ libet rei habentis entitatem in bonitate in triplici genere causę. s. efficientis: formalis: & finalis. Efficientis igitur est omnis ptãs deo rõne deriuationis: sicut em oia entia creãt & deriuant ab vno ente: & oĩs substantia ab vna substantia: ita oĩs principatus causaliter deriuatur ab vno principe. Talis autem princeps est deꝰ. Vnde scribit Sap. vj. Data est vobis a deo virtus & ptãs ab altissimo qui interrogabit opera vestra, & Dañ. iij. Sciant gentes quia domina tur altissimus in regno hoim & cui voluerit dabit illud. Secũdo est a deo oĩs ptãs formaliꝝ rõne eius ordinationis. Nam in quolibet principatu est ordo quidam supioris ad inferiorem: & inferioris ad supiorẽ. Et quãtũcũq; superiores vel inferiores sint mali: ipse tñ ordo de se habet rõnem boni qa etiã ipsa mala bñ ordinata & loco suo posita laudabiliora sunt: & eminẽtius cõmendãt bonũ: & sp ex tali ordine ꝓsurgit aliqd' bonũ. Et sic ex principatu malorum ratione diuinæ ordinatiõis insurgit aliqd' bonum. Vñ & Aug. dicit ꝙ ꝑ ptãtẽ a deo diabolo traditã Iob ꝓbatꝰ ẽ vt iustus appareret. Petrus tentatꝰ ne de se ꝓsumeret. Paulus colaphizatus ne se extolleret. Iudas dãnatus vt se suspenderet. Tertio est a deo ptãs finaliꝝ rõne eiꝰ reductionis. Nã ꝙdiu sumus in hoc mũdo: sumus in via & in quodam bello. In bello aũt necesse est vt alig sint pricipãtes: & alij sint seruientes. Et ideo ꝙdiu bellatores sumus & in exercitu tã diu angeli dñabunt angelis: & hoĩes hominibus: qa tota eccl'ia militans est terribilis vt castroꝝ acies ordinata. Sed cum puenerimus ad deum tãq; ad terminum & finem nr̃e ꝫlicitatis: non erimus amplius bellatores: nec necessaria erit amplius dñatio. Vñ. j. cor. xv. dr̃ ꝙ cum ipse filius tradiderit regnum, i. suos electos deo patri: tunc euacuabitur omnis principatus & omnis potestas.

§.I. QVOD ABVSVS PAPE NON

Ose. viij. c.

triplex ptãtis abusio.

sit a deo: sed a malitia & prauitate hoĩm: probat ex hoc qd' dicit dñs ꝑ ꝓphetã. Ipsi regnauerunt & nõ ex me: principes extiterũt & nõ cognoui. Fit autẽ abusus ptãtis ꝑm Augu. de Ancho. tripl'r. Primo ꝑ prauã adeptionẽ. sunt em aliq ꝙ ptãtẽ & principatũ praue adipiscunt: qa vel ꝑ simoniã: vel ꝑ minas: vel ꝑ ambitionẽ: in quoꝝ ꝓsona dicit ꝓpheta. In fortitudine nr̃a sumpsim? nobis cornu. Et Leo papa q. j. c. principatus. vbi ait. Principatus quem metus extorsit: aut ambitus occupauit: etsi actibus vel moribꝰ nõ offẽdat: ipsius tñ initij sui est perniciosus exemplo. Secũdo per prauam eius executionem: qa si legitime assecuti sunt ptãtem: tñ non vtunt prælatione ad vindictam malefactorũ & laudem bonoꝝ: sed eõtrario ꝑm illud Hester. xv. s. multi bonitate principum & honore. s. bonitatis q in eos collatus est abutunt in supbiã: & non solũ subiectos nituntꝰ opprimere: sed datã sibi gloriam nõ ferẽtes in ipsos q dederunt molliuntur insidias, & sic etiam intelligit illud Hiero. viij. q. j. audacter. fortasse aliquid dicimus: tñ qñ scriptũ est dicimus. Non semp princeps populo & iudex ecclesiæ ꝑ dei arbitriũ datur: sed ꝓut merita nostra deposcũt. Si ma li sunt actus nostri & opamur maligna: dantur nobis principes ꝑm cor nr̃m. Et inducit exemplum de Saule qui cum factus eẽt rex ppli iubẽte dño: vt habeꝝ. j. Reg. ix. dicit dñs non ꝑ se esse factum. s. quo ad abusum eius. Tertio abutiẽ quis potestate & ꝓlatione ꝑ prauam intẽtionẽ: sicut illi ꝑ lati q etsi bona & iusta faciũt in suo regimine: hoc nõ agũt propter iusticię obseruationem: sed propter suæ gloriæ diuulgationem. ꝑm illud Iob. xxxiij. Regnare facit hypocri tam propter peccata populi. vbi Grego. in glo. dicit ꝙ potestatem principatus deus tribuit: relationem vero potẽtiæ malitia nostra inuenit.

Papa significatur.

§.II. QVOD POTESTAS PAPE SIT

singularis? a deo ꝙ̃ alię potestates. declarat hoc tripl'r.

¶Primo quantum ad electionem.

¶Secundo quantũ ad eius gubernationem.

¶Tertio quantum ad impugnantium & inobedientium sibi punitionem.

Quãtum ad primũ sic declarat. Sicut deus generaliter habet esse in oib' rebus ꝑ ptãtem: potentiã & essentiã, in suis fidelibꝰ habet esse quodã spãli modo. s. per gr̃am & charitatem. Scilicet in electione oĩm potestatum deꝰ operetur: vt dictũ est quodã tñ singulari modo opatur in electione summi põtificis qui suos fideles habet regere & ordinare ad cultũ dei. Vnde multũ peccãt electores q huic singulari diuinæ ꝓuidentię qua regit eccl'iam non inniturnt. Quãtũ ad scdm. s. eius gubernationẽ ꝙ̃ deus habeat curam generalem oĩm rerũ: singulari tñ modo habet curam de potestate summi põtificis regentis & gubernantis ecclesiã suã. Vñ dicit Chrys. ꝑ. in quadam homil'. ꝙ magna cura est deo de ecclesia: nor montibus circundata: sed fide circunsepta. Nã ꝓpter eccl'iam cœlum extensum est: aer sparsus est: mare diffusum est: terra fundata est: paradisus plantatus est: & multa mirabilia facta sunt, ꝓpter ecclesiam: mare diuidebaꝝ: & iterum sustebatur: ꝓpter ecclesiã, ꝓphetæ: propter eccl'iam apostoli: ꝓpter ecclesiam vnigenitus dei filius factꝰ est homo. Ego ipsam statui: inquit persona Christi: qui cœlum fundaui & angelos creaui. Sed ꝓpter cœlum crucifixꝰ non sum: ꝓpter cœlum cœleste corpus non accepi: nec natura angelorum assumpsi: vt dicas qm̃ cœlo angelis & omni creatura singularior & honorabilior ẽ ecclesia. Tertio ostenditur excellentia huius ptãtis sup alꝰ quantũ ad punitionem impugnantium & non obedientium sibi. Gerit em̃ summus pontifex in ecclesiam vicem illius ꝓphetæ: de quo dr̃ Deut. xviij. c. prophetam suscitabo vobis de fratribus vestris &c. Quicũq; nõ audierit ꝓphetam illum ego vltor existam. pœnã. s. eternã & temporalem sibi in ligendo. glo. dicit ex quo verbo habeꝝ ꝙ impigentes in fidẽ mũ põtificẽ & resistẽtes sibi grãdi pœna puniẽdi sũt. Vñ & ipse papa ſignificat ꝑ mõtẽ Sinai, de quo dr̃ Exodi. xix. ꝙ die tertio descendit dñs in montẽ Sinai dicens filijs Isr̃. Ne ascendatis in mõtem: nec tangatis fines eius. q em̃ tetigerit morietur. Significatur em̃ summus pontifex ꝑ talem montem. Primo em̃ rõne generalitatis: qa sicut mediante tali monte descendit deus coram toto populo Iudæoꝝ: sic Christus mediante ptãte summi põtificis in lege noua descendit deꝰ sup toto ppꝛo Christianoꝝ. Scdo rõne sublimitatis: qa sicut ille mons sublimior erat oĩ alio mõte: ita papa sublimior est oĩ alio ꝓlato. Tertio rõne legalis veritatis: quia sicut de illo monte data est lex: ita ab ipo papa oẽs leges & iura exquirenda sunt. Oĩs ergo qui hunc montem ausu temerario tangit impugnando: vel sibi non obediendo debet mori: non quõcũq; sed lapidibus & iaculis cõfodiendus. Vnde Symmachus papa ait. Quis sanctum eẽ dubitat quẽ apex tantæ dignitatis attollat. dis. xl. non nos. & Bonifacius. Huius culpam redarguere ꝓsumit mortalium nullus: quia cũctos ipse iudicaturus a nemine iudicandus. nisi deprehendatur a fide deuius. Pro cuius perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat: quanto salutẽ suam post deum ex illius incolumitate animaduertit ꝓpẽsius pendere. dist. c. ea. si papa. Et si ꝙtingat aliquos assumi ad summum pontificium qui nõ sunt boni homines sunt aliqñ tñ boni ꝓlati. nam bonum hominem simpl'r facit sola charitas. Sed bonus ꝓlatus potest esse ꝑ prudentiam &

ſcientiã quæ ſaciunt hoſem bonũ ſm quid.i. ex parte intellectꝰ: eo ꝙ ſm ipſam põt eſſe vtilis ad regimẽ aliorꝫ. Dicit enim. diſt. lxj. ꝙ rudibus & imperitis gubernacula eccl'æ nõ ſunt committenda. Et in hoc etiam apparet ſingularis ꝓuidentia dei: qua regit eccl'iam ſuam mediante etiam ptate malorꝫ hoim bene & vtiliter. Si autem talis ſit aſſumptus ad papatum qui ſit malus homo & malus ꝓlatus: etiam nihilominus poteſtas talium eſt a deo. & ſub tali principatu ꝑdeſtinati purgant & ſaluant: & mali conteruntur & dãnantur. Semp tñ honorandus eſt ratione dignitatis. Vnde Bernñ. ad Eugenium lib. iij. ait de papa. Tu es ſacerdos magnus & pontifex ſummꝰ: tu princeps eporũ. tu hæres apoſtolorum. Tu primatu Abel: gubernatu Noe: patriarchatu Abraam: ordine Melchiſedech: dignitate Aaron autoritate Moyſes: iudicatu Samuel: poteſtate Petrus vnctione Chriſtus. Tu es cui claues traditę ſunt. Hęc ille. Et cum hoc dicit, Paſce oues meas. Ioan. vltimo. c. Sed hoc prius promiſerat cum dixit. tibi dabo &c.

§. III. TIBI DABO CLAVES REGNI

cœlorum. In quibus verbis tria pñt cõſiderari.

¶ Primo ptãs eccl'aſticalis ad plura ſe extendẽs: ga in plurali dicit: claues regni cœlorum.

¶ Sedo largitas diuinalis ipſam libere conferẽs ga Chriſtꝰ eſt qui ait. dabo non vendam.

¶ Tertio ſublimitas papalis eam plene ſuſcipiens: ga. ſ. dicit Petro & ſub ipſo omni ſuo ſucceſſori. Vnde tibi dabo claues regni cœlorum &c.

In tota cõitate Chriſtiana ſeu eccleſia eſt neceſſarium eſſe vnum ſolum prędicentẽ quẽ dicimus eſſe papam ſucceſſorẽ Petri. Hoc aũt ꝓbat Heruꝰ in trac. de ptate papæ: rõne & autoritate. Rõnem autem inducit duplicẽ. Et prima ſumitur ex vnitate eccleſiæ: & eſt talis. In omni vno pricipatu bñ ordinato eſt vnus ſolꝰ ſummus princeps ad quẽ regimen ptinet oĩm ꝙ ſunt de illo principatu & in oĩbꝰ q̃ ptinent ad bonũ regimẽ illius principatꝰ bñ diſpoſiti. Sed principatus eccl'æ ſeu cõitatis Chriſtianæ eſt talis videlicet vnꝰ & bñ ordinatꝰ: ergo debet hñe vnũ ſolũ principalr ꝑſidẽtẽ: q̃lis eſt papa. Maior ꝓbat quãtũ ad tres ptes quas cõtinet. Nã ꝙ in vno pricipatu debet eſſe vnꝰ ſolꝰ ꝑſidẽs ſuꝑmus: patet ex hoc. ga pluralitas principũ quoꝝ vnus nõ ſubeſt alteri: repugnat bono reipub. ga vnꝰ poſſet deſtruere qđ aliꝰ poſſet facere. Vñ ex ꝟ 9cludit pꝟs. xij. Mera. ꝙ totius vniuerſi ẽ vnꝰ ſolꝰ priceps dicẽs ſic. entia nolunt male diſponi: nec bona eſt pluralitas principatuũ: vnꝰ eſt ḡ priceps. ſ. deus. Quantũ ad ſcd'am partẽ maioris. ſ. ꝙ ille ſit priceps oĩm de illo pricipatu patet. ga ſi aliquis nõ eẽt ſub eoĩnõ eẽt priceps totiꝰ pricipatꝰ. Quãtũ ad tertiũ patet galſi pricipatꝰ & ꝑſidẽtia eiꝰ nõ ſe'extẽderet ad oĩa q̃ pertinẽt ad bonũ regimẽ illiꝰ pricipatꝰ vt poſſit de oĩbꝰ diſponere ſua ꝑſidẽtia eſſet inſufficiẽs ab bñ regẽdũ. Minor aũt ꝓbaꝝ. ſ. ꝙ pricipatꝰ eccl'æ ſeu cõitatis Chriſtianæ ſit vnus ga Chriſtus dicit Ioã. x. Fiet vnũ ouile. ſ. eccl'æ, patet etiã ex ſymbolo Niceni ꝯcilij. & vnã ſanctã catholicã & apl'icã eccl'iam. Eſt etiã talis pricipatus bñ ordinatꝰ: ga a ſpũſctõ regiſt eccl'ia ſm Aug. di. viij. qui cõtẽpta. g errare non põt. Et ad inſtar hierarchiæ cœleſtis optime diſpoſitę iuxta illud Exo. xxv. oĩa fac ſm exẽplar qđ tibi i mõte mõſtratũ eſt: ergo oportet eſſe vnũ ꝑſidẽtẽ eccl'ię. ſ. papã. Scd'a rõ ſumiſt ex cõformitate fidei & moꝝ: q̃ debet eẽ tota in eccl'ia dei & eſt talis. In tota vniuerſitate chriſtiana debet eſſe cõformitas de his q̃ ptinẽt ad veritatẽ fidei & bonos mores circa neceſſaria ad ſalutẽ. Sed talis ꝟformitas nõ põt ſaluari: niſi in ordine ad vnũ caput ſeu vnũ ꝑſidentẽ ad quẽ ſpectat ſnĩare qđ credendum & qđ nõ credẽdũ. ergo &c. Et in tãtum eſt iſte pricipatꝰ vnꝰ ꝙ nullꝰ autoritate hũana põt dirimere: ita ꝙ nec papa cũ tota eccl'ia poſſet iſtam monarchiã mutare. Et rõ eſt: ga vicarius gñalis in aliqua cõitate ſubiecta non põt licite facere ꝓriũ qđ principalis dñs ordinauit. Sed dñs Ieſus Chriſtꝰ cuiꝰ papa eſt vicarius ordinauit vnũ monarchã, vt patet ꝑ illud. Tu es Petrꝰ & ſup hãc pe. &c. Et ſi dicaꝝ ꝙ hęc vnitas monarchiæ accipienda ſit in ordine ad vnũ paſtorem q eſt Chriſtꝰ nõ valet: ga oportet ponere monarchã q cõueniret cũ ſubditis: & eos regat ſm varietatẽ tẽporũ & locoꝝ & ꝓſonaꝝ: & vnũ ſolũ ordinauit xꝑs talem. ſ. Petrum & ſucceſſores eius dicens. Tu es Petrus &c. & tibi dabo. Probaꝝ hoc idẽ aucte Ioan. x. Fiet vnũ ouile & vnus paſtor: & illud eſt multiplex: ſicut multiplex eſt ordo. Nam in quolibet ſeptẽ ordinũ imprimitur ſpãlis character: qui eſt quædam potẽtia ſpũalis ad agendũ ea q̃ ptinẽt ad illũ ordinem. Sed de ordine ſacerdotij eſt difficultas. Et cum ait. tibi dabo claues regni cœloꝝ &c. ꝙ clauem intelligit ptãs eccleſiaſtica. & hęc dr clauis ꝙ ſimĩ ſtrudinẽ: ga ſicut ꝙ clauẽ hõ põt aperire & claudere: ita per ptãtẽ eccl'aſticã claudit regnũ eccl'iæ militãtis vel trium phãtis indignis ꝙ ſubtractionẽ abſolutionis vel ꝙ excõmunicationẽ: & bene diſpoſitis aperit ꝙ abſolutionẽ a ptãs & a ſentẽcijs. Eſt aũt duplex ptãs eccl'aſtica. vnde in plurali dicit claues. ſ. ptãs ordinis & ptãs iuriſdictionis. Ptãs ordinis: ibi. ſ. tibi dabo claues regni cœloꝝ. & q̃dcũq; &c. Vbi cl'iaſtis dicit glo. ptãtẽ ligãdi & ſoluendi vnꝰ. i. Petro conceſſit vt canos ad vnitatem muĩtaret. Chriſtꝰ emñ pricipem apl'orum eũ ꝓſtituit: vt vnũ pricipalẽ vicariũ Chriſti haberet eccl'ia ad hoc optime facit qđ dicit Cyprianus. xxiij. q. j. loquiſ. Cõſtituit vicariũ: cũ dixit. Paſce oues meas. ſed ꝓmiſit. cũ dixit. Tibi dabo claues regni cœloꝝ. Quantum ad ordinẽ ſacerdotalẽ eſt character impreſſus in aĩa in ſuſceꝑtione ſacerdotij indelebilr a chriſto vt a cã principali: ab eꝺ vt a cã inſtrumẽtali. i. q̃dã potẽtia non inata nec acqſita: ſed a xꝑo infuſa: q̃ videlicet aperiri põt regnũ cœloꝝ. ſ. ꝓficiẽdo corpꝰ xꝑi verũ: & vt ita dixerim ꝙ ſecrationẽ hoſtiæ facicẽdo cœlos aperire et Chriſtũ in ſacro exiſtere. Habet ẽt ptãtẽ ſup corpꝰ Chriſti myſticũ. ſ. i. abſolutiõe ſacri pniæ Effectꝰ diſponẽdo ad gr̃am inſtr̃aliter. Sed qa iſtud eſt magis obꝝ pniæ ẽ, ſcurũ ſcidũ ſm Heruẽũ in lib. de ptate papæ. ꝙ effectus ſacri pniæ cuius miniſter eſt ſacerdos eſt remiſſio pcti actualis. Hęc aũt remiſſio hr̃i nõ põt niſi ꝙ diſplicentiã ipi' pcti actualis inquãtũ eſt offenſa dei & voluntatẽ ſatiſfaciẽdi et ſoluẽdi emẽdã ꝙ pœnã. & ga humana natura eſt inſufficiẽs ꝑ ſe ad talẽ diſplicentiã habẽdã. & talẽ volũtatẽ ſatiſfaciẽdi q̃ ſit deo accꝑta: q̃ quidẽ vocaꝝ ꝑnitio. Ideo ꝓuidit nobis deus de ſacro pniæ ꝙ qđ miniſter miniſtrando talẽ ſacramẽtũ poſſit in nobis cauſare talẽ diſpoſitionẽ ad gr̃am ꝙ quã ſuppleaꝝ defectꝰ noſter g eſt ex pte operãtis: ga non niſi ꝙ talẽ diſpoſitionẽ cõiter attingit ad cõtritionẽ: ita ꝙ ex parte opis opati. ſ. ſacri actꝰ ꝓingit ad ꝑtritionẽ: imo oportet ponere in miniſtro ptãtem ſpũalem: ꝙ quã vna cũ debita forma verboꝝ cauſet talẽ diſpoſitionẽ ad gr̃am. Et hęc eſt ptãs characteris q̃ põt eẽ ſine ptãte iuriſditionis: ſicut patet in ſacerdote nõ habẽte curã, Et ecõuerſo põt eſſe ptãs iuriſditiõis ſine ptãte characteris: vt patet in nõ ſacerdote habẽte curã aĩarũ. Quia ẏo ptõr nõ eſt dignus reconciliatione cũ deo: niſi ꝙ talẽ diſplicẽtiã pcti & volũtatẽ ſoluendi habẽdã: ideo oportet ꝙ miniſter ꝙ qđ debet recõciliari ptõr habeat ptãtẽ iudicãdi: vtrũ ſit dignꝰ recõciliatiõe vl'nõ. & ꝙ etiã hẽat ptãtẽ recõciliandi eũ & repudiãdi vel ligãdi eum ſi ſit dignꝰ pnia recõciliante eũ ad iuſtã pœnã: ita ꝙ materia ſacri ſit ꝓſona obligata ſtare ſentẽtię miniſtri abſoluẽtis eum & ligãtis eũ ad pœnã iuſtã. Iſtud aũt requirit ptãtem iuriſditionis. quia nullus obligaꝝ alicui vel pœnæ taxatæ ab eo niſi ſit ei ſubiectꝰ. & ꝓ ꝑns hẽat iuriſditionẽ ſup eũ. Et ideo in miniſtro ſacri pniæ reqritur vtraq; ptãs. ſ. ptãs characteris q̃ eſt diſpoſitio ad gratiam ſupplẽdo defectũ q eſt ex parte opis opantis. i. ex parte conatus pcõris. Et ptãs iuriſditionis ſm quã pcõr ſit ſubiectus & obligatus ſuo miniſtro. Notandũ eſt aũt ꝙ cũ q̃rit vtrum miniſter hñs iuriſditionem ſit de neceſſitate ſacri pniæ: eſt qua druplex modꝰ dicẽdi. Aliq emñ dicũt ꝙ hic. ſ. miniſter hñs iuriſditionem non eſt de neceſſitate talis ſcri ſed de neceſſitate ꝑcepti eccl'iæ: ga eccl'ia ſic ꝑcæpit: vt. ſ. ꝙ libet annuatim cõfiteaꝝ ꝓprio ſacerdoti. et ꝺ ꝑce. & re. c. omnis. Hoc aũt ꝓbat triplici ratione. Primo quidẽ quia ſi eſſet de neceſſitate ſacramẽti miniſter habẽs iuriſditionẽ ſup confitentem: ſequereꝝ ꝙ papa non poſſet a quoc̃ ab ſolui a ptãs cũ nullus habeat ſup eũ iuriſditionẽ. ſed hoc eſt falſum. Scd'o ga in articulo mortis non poſſet qs abſolui a quocũq; ſacerdote: ſed ſolũ a curato ſuo. qđ ẽ falſum. Tertio ga ſicut in ſuſceptione ordinis ſacerdotalis conſtituitur qs miniſter ad ꝙſecrãdũ corpus Chriſti: ita conſtituitur miniſter ſacramenti pniæ. Sed in ſuſceptione ſacerdotij non conferr̃ aliqua iuriſditio ordinato: ergo non eſt de neceſſitate ſacri pniæ ꝙ miniſter eius habeat iuriſditionem. Sed Heruꝰ reprobat hãc opinionem vt erroneam & falſam. & hoc ꝓbat ex iſta ratione ſcilicet ex forma & ex affectu ipſius

Papa ſucceſſor Petri. Pria rõ. Scd'a rõ quęſtio Primat opinio.

ctu ipſius ſacri pniæ ꝙ eſt abſoluere & ligare: ga abſoluere vel ligare reũ in quocũq; foro pertinet ad iudicem & per 2ns ad habentem iuriſditionem ſup eum. ſed miniſter ſacramenti pœnitentiæ abſoluit pœnitentem in foro ꝓſcięntiæ & ligat. ſ. obligãdo ad certam ſatiſfactionem: ergo &c. Patet hac ex forma. ego abſoluo te &c. & autoritate Chriſti dicentis. Tibi dabo claues &c. et quęcũq; ſoluueris ſuper terram &c. Matth. xvj. Sequeretur & aliud incõueniens ex hoc. ſ. ꝙ cõſeſſus ei q non habuit iuriſditionem nõ teneretr̃ iterare confeſſionem q̃n hoc ſciret: qđ eſt falſum. Itẽ ex hoc & aliud incõueniens ſequereꝝ: videlicet ꝙ ꝙlibet ſacerdos eſſet ꝓprius ſacerdos: qđ eſt falſum. Primã aũt illorũ rõnẽ ſic deſtruit: ga papa q̃uis ſimplr loquẽdo non ſit ſubditꝰ alicui iudici: nõ tñ ſequitr̃ quin poſſit ſe ſubijcere alicui qđ facit cum confiteꝝ: nec alꝫ poſſet ꝓſequi effectũ ſacramenti pniæ: niſi ſe ſubijciendo. Sed põt ad hoc eligere quem vult & teneꝝ ei quẽ elegerit ſe ſubijcere in ſacicẽdo pœnitẽtiã in iunctam ꝓ mortali. Scd'am rõnem euacuat: ga videlicet intẽtio papę eſt quemlibet in articulo mortis licẽtiare ad ſubijciendũ ſe cuilibet: cũ deeſt ꝓ prius ſacerdos. Ad tertiã reſpõdet dicẽs ꝙ in ſuſceptione ordinis ſacerdotalis conſtituitur qs miniſter ſacramẽti pniæ quantum ad illud ꝙ qđ ſibi competit diſponere ad gr̃am mõ ſupradicto ad debitã materiã in quã debeat agere. In p̃dicto emñ foro materia debita non ſolũ eſt pcõr indigens gr̃a: ſed etiã oportet ꝙ ſit pcõr obligatus ſniæ cõfeſſoris. Et hoc nõ cõſerrur in illo ordine: ſed in collatione curæ. Secũdi dicũt ꝙ de neceſſitate ſacramẽti pniæ eſt iuriſditio. & ꝙ talis iuriſditio conſeꝝ tur in repetitione ordinis ſacerdotalis. Qđ ꝓbant. Primo quidem: ga in recæptione ſacerdotij datur ptãs remittendi pcta: vt patet ex forma q̃ ibi dr̃. Scd'o ga ſi hoc non eſſet non poſſet abſolui pcõr in articulo mortis a quolibet ſacerdote: qđ tñ ab oĩbus teneꝝ. Sed hãc opinionẽ vt falſam & erroneam reprobat ipſe Heruẽus. Nam ex hoc ſeq̃reꝝ ꝙ vnus ſacerdos non plus haberet curam aĩarum q̃ alius ſi quicqđ ptinet ad curam ſm iſtã ptãtem: totum eſt colla tũ in ſuſceptione ordinis. Item ſm hoc in eccl'ia dei nulla eſſet collatio curæ animarum: niſi in ſuſceptiõe ordinis ſacerdotalis. ga qcqđ fit poſtea magis debet dici ſolutio ptãtis ſuſpenſæ vel ligaꝝ q̃ collatio poteſtatis de nouo. Item ſm hoc nullus habẽs ordinẽ ſacerdotalẽ haberet curã: qđ eſt falſum. Primum emñ motiuum horum ſic deſtruit dicẽs. De neceſſitate ſacramenti ſunt duæ ptãtes. ſ. ptãs characteris q̃ facit ad cauſandum illam diſpoſitionem ad gratiam. Et cũ hac rõne materię regrit̃ ptãs iuriſditiõis & q̃libet facit ad remiſſionẽ pcti. Quãdo ergo dr̃ ꝙ in ſuſceꝑtione ſacerdotij datur poteſtas remittendi pcta, verum eſt ꝙ datur aliqua ptãs faciẽs ad remiſſionem pcti: ga non eſt ptãs iuriſditionis q̃ habilitat materiã faciẽs ſubiectam ſacerdoti vt iudici ſuo. Ad aliam rõnem de articulo mortis dictũ eſt. ſ. Tertiꝫ dicũt ꝙ de neceſſitate ſacramenti pœnitentiæ eſt iuriſditio: ſed illa iuriſditio vt dicunt eſt arbitraria: ita ſ. ꝙ in arbitrio pcõris eſt ſubijcere ſe: cui voluerit ſe ſubijcere: ita ꝙ quãtũ eſt de neceſſitate ſacramenti ꝙlibet a quolibet ſacerdote poteſt abſolui. Qđ aũt nõ põt abſolui ꝙlibet a quolibet: hoc eſt ꝓpter ꝑcæptum eccl'iæ. Vñ quicũq; vadit ad aliꝫ ꝓ abſolutione quẽ deputat papa vel ꝑlatꝰ peccat: vnde nõ cõſequit̃ remiſſionẽ peccatorum. Qđ aũt illa iuriſditio ſit arbitraria, ꝓbat ꝙ hoc: quia papa nõ põt habere iudicem niſi arbitrarium. Et ꝙ hoc ga quilibet i articulo mortis a quolibet ſacerdote põt abſolui. Hãc etiam vt erroneã reprobat: ga ſequereꝝ ex hoc ꝙ ptãs iuriſditionis nõ plus deſcẽdit ad inferiores poſitiue loquendo a ſede aplica q̃ ecõtrario. ga ſm hanc poſitionem ptãs iuriſditionis ꝙ ſe loquẽdo eſt in arbitrio pcõris quantum ad illud qđ eſt ſibi poſitiuũ: ga papa vel aliꝫ ꝑlati ꝙ ſe loquendo nullã curã conferũt: ſed tollũt impedimẽta q̃bus pcõr impediꝝ ab eo: qđ ſibi de iure diuino cõpetit. ſ. ad hoc qđ eſt poſſe ſubijcere ſe cui voluerit. Ad rõnes autem dicẽdũ eſt ꝙ papa non eſt aſtrictus alicui determinato iudici iure diuino vel hũano: licet de iure diuino ſit aſtrictus ſeſe ſubijcere alicui ſi vult habere effectum ſacramenti. vnde ipſe põt ſe ſubijcere cui vult. Omnes autem aliꝫ ab eo in vtroq; foro ſunt ſibi ſubditi ſicut ſuo iudici. Et ideo nullꝰ poteſt ſe ſubijcere alicui alteri extra periculum mortis: niſi de licẽtia ſui. ſ. mediate vel immediate. Eſt̃ ergo quarta opinio quam tenet vt veram ꝙ de neceſſitate ſacramenti pœnitẽtiæ eſt miniſter habẽs poteſtatem iuriſdictionis qua confitens ſit aſtrictus ſententiæ cõfeſſoris: quam poteſtatẽ debet habere miniſter vel immediate a deo: ſicut papa habet ſup totam eccl'iam. omnes aũt miniſtri aliꝫ habẽt hoc a papa: vel ab ipſo ſuſcipiente ſacrm: vel ſubijciente ſe quantũ ad illũ qui de iure diuino nulli determinato iudici eſt ſubiectus: ſicut patet de papa. Eſt ergo de neceſſitate ſacramẽti pœnitẽtię iuriſditio miniſtri ſup cõfitentẽ. Hoſti. Et ſ̃ eſt de neceſſitate diuini ꝑcęptι non eccl'iæ tantum: ita ꝙ papa hoc tollere non poſſe: nec in ſua perſona nec in alia. Vñ papa non poteſt abſolui ab illo cuius ſniæ ſtare non eſſet obligatus: ꝓpter qđ ſi vellet confiteri alicui vt ſocio aut ſubiecto: & non vt iudici ſuo: quantum eſt de effectu ſacri nihil fieret. Sed in hoc differt de papa & de alijs ga vt dictũ eſt eſt oĩs aliꝫ a papa habẽt iam iudicem determinatũ cui a deo ſunt oĩs alij ſubiecti. ſ. papa vel aliũ ex diſpoſitione papæ mediate vel immediate: & ideo ſine licentia eiꝰ mediata vel immediata non poſſunt ſe ſubijcere alij. Qđ aũt ſi fiat hmõi ſubiectio ſeu cofeſſio in articulo mortis cuicũ ꝙ ſacerdoti cum deeſt ꝓprius. & hoc intelligitur fieri de licentia interpretiua papę. Sed papa qui nulli eſt perſonæ determinatæ ſubiectus: põt i iſto foro ſe ſubijcere cui vult ad quam ſubiectionẽ teneꝝ ex præceꝑto diuino ſi contingat eum peccare mortaliter. Hæc Herueus.

Sedã opinio. Tertia opinio. Quarta opinio

¶ De poteſtate eccleſiaſtica ſignata per claues: vbi ponũ̃ ſeptem poteſtates in quib⁹ Petrus ꝑceſſit alios apoſtolos.

Capitulum. III.

DE POTESTATE IVRISDI

ctionis. Nota ſm Heruẽũ in lib. de ptate papæ: ꝙ poteſtas iuriſditiõis videtur importare quãtum apparet ex interpretatione ptãtem dicendi ius ſiue ſtatuendo ſiue ſententiando. Nam dicere ius vl' iuſtum põt contingere dupl'r. Vno modo ſine quacũq; obli- Dicere gatione ſicut qñ aliquis ſcholaſtice: puta determinando in ius ſit ſcholis: dicit aliquid eſſe iuſtũ. Et iſta poteſtas dicẽdi ius ꝓ dupl'r. hũc modũ nõ eſt illa de qua nũc agit̃. Alio modo põt vocari ptãs ius dicẽdi: vel qñ aliqs habet poteſtatem ſup alios quos: ſic ꝙ poſſit obligare eos ad tenẽdũ ꝙ iuſto hoc qđ dicit ſiue ſtatuendo ſiue ſententiando. Statuendo quidẽ fiat ꝙ habet ptãtem talẽ ſtatuat ex cã rõnabili: vt ieiunetur in quadrageſima ipſo facto. ꝙ hoc ſtatutũ dicit: habet rõnẽ iuſti ſiue debiti fieri: ita ꝙ ſubditi illi ꝙ habet talẽ ptãtẽ ten̄ẽ adhęrere huic dicto tãq; iuſto. Et idẽ ẽ ī ꝓhibitis: ga ſubditi tenentur vitare ꝓhibitionem ab iſto tanq; iuſtum. Sententiando q̃ũt vt ſi aliqs habens talẽ ptãtem aliquẽ ſubditũ ſententiet eſſe reum vel innocentẽ. dictũ ſuũ in tali caſu tenentur ſubditi habere ꝓ iuſto vel pro iure: & talis poteſtas ius dicẽdi eſt poteſtas quam vocamus iuriſditionem: ita poteſtas iuriſditionis poteſt ſic deſcribi. Poteſtas iuriſditionis eſt qua præſidens alicui reipub. poteſt dicere ius ſtatuendo vel ſententiando cum obligatione ſubditorum ad habendum illud quod dicitur ꝓ iuſto. Contingit autem in his ſtatuendis vel ſententiãdis aliqñ poteſtatem iuriſditionis determinari dupliciter. Vno modo quantum ad cauſas: ita. ſ. ꝙ ipſa poteſtas non ſe extẽdit ad oĩs caſus: ſed ad quoſdam. Alio modo quantum ad populum ſubiectum: ſcilicet ꝙ ſe extendat tantum ad populum & non ad plus. Ptãs iuriſditionis.

§. I. DE IVRISDITIONE SEV PO

teſtate papę in declarãdo dubia circa ius diuinũ vel naturale. Sciendũ ꝙ q̃dã ſunt de iure diuino vel naturali: quædã de iure humano poſitiuo. Quãtũ ẏo ad illa quę ſunt de iure naturali vel diuino: iuriſditio ſeu ptãs papalis nõ ſe extendit: ſic videlicet ꝙ iſta poſſit mutare vel etiã dare eis vim obligãdi. Et rõ eſt: ga inferior nõ põt mutare leges ſuperioris, de ꝙ aũt eſt ſupior ad papã, ea aũt q̃ ſunt de iure diuino vel natutali, ſunt a lege dei ſcripta vel mẽti indita. vñ nõ põt eã mutare. xxv. q. j. ſũt qdã. Verũ eſt tñ ꝙ ī talibꝰ q̃ ſunt de iure diuino vel naturali ſi ẽ aliqđ dubiũ ad papã ꝓtinet autoritas declarãdi. Et ſic põt exponi illđ. tibi. ſ. Petro & cuilibet ſucceſſori tuo dabo claues. i. ptãtẽ ad aperiẽdũ. i. declarãdũ regnũ cœloꝝ. i. ſcripturã. ſ. ſanctã. Vbi ſciẽdũ ꝙ declarare dubia in aliqbꝰ põt ꝓtingere dupl'r. Vno modo ingſtitiue ſeu opinatiue: ſicut põt quilibet ex ingenio vl' habitu ingrendo de dubijs alicuiꝰ ſcię. Et iſto mõ declarare Dubia mõ ingſtitiue declarare habitu ingrendo de dubijs alicuiꝰ ſcię. Et iſto mõ declarare.

re põt ptinere ad quēlibet scientē vel doctū in aliqua sciētia. Alio mō pōt accepi declarari cū autoritate aliqua sic. s. ꝙ declaratio ſ̄p debeat hīi ꝓ vera & firma: ita ꝙ non liceat oppositū tenere vel opinari. Et isto mō ptās vel autoritas declarandi ꝓdicta dubia est solum apud summū pontificē. Hoc aūt sic ꝓbaī. Oportet eū in ecclīa ponere vnū caput ad qđ ptineat declarare illa q̄ sūt dubia circa q̄cūq; ad fidē ptinētia: siue sint speculatiua siue agibilia. Cuius rō est: ga oportet ponere ecclesiā sic dispositam ꝙ tota cōitas vl̄is eccl̄ię maneat i vnitate fidei & i vna sn̄ia de fide. Sed ſ̄ nō posset esse nisi tota cōitas eccl̄ię haberet recursum ad vnū caput. s. ꝓsidentē apud quē esset autoritas declarandi dubia. Cōstat aūt ꝙ in ecclīa nō posset eē aliqđ tale caput nisi sol⁹ papa: ergo ad ipm ptinet hmōi declarare dubia. Et si obiciaī contra ſ̄ ꝙ cū papa sit singularis psona potēs peccare & errare: apud aūt ptātē errantē nō debet esse autoritas cōtra quē nō liceat opinari. Rndēdū ꝙ licet papa vt singularis psona & ꝓprio motu agēs possit errare. sicut dr̄ de illo Leone q̄ fuit Hilarius Pictauiēn. ad concilium gn̄ale. tn̄ papa vtēs p̄silio & regrēs adiutorio vl̄is ecclesiæ deo ordinante q dixit Petro. Pro te rogaui vt non deficiat fides tua: nō pōt errare. Nec pōt eē ꝙ vl̄is eccl̄ia tāq; verū recipiat aliqđ erroneū. Nec tū papa sic vt singularis psona sniam erroneā teneat seq̄ ꝙ autoritas eius obliget ad illā sn̄iam tenēdā: nec etiā ꝙ autoritas illa sibi erranti subtrahaī: sed ꝙ autoritas sua nō habeat locū obligādi in tali casu. ſ. ga est obiectū aptū natū auctēticari sicut nō sequit careat visu ille q nō videt saporē q nō est obiectum visus.

§.II. DE IVRISDITIONE SEV POtestate papę circa positiua p̄cepta. Scīdum ꝙ quātuma ad ea q̄ eundēter valēt ad ordinandū hoiem in deū ſ̄m p̄cepta diuini iuris vel naturalis siue p̄cipiēdo siue statuendo vt ga semel in anno gs confiteaī ad minus: siue ꝓhibendo q̄ retrahūt hoies a p̄dictis: siue taxando pœnas contra transgressōres: quātū ad pœnas vtę p̄sentis papa habet plenariā ptātē in talib⁹ oīb⁹ absq; excæptiōe alicui⁹ casus ad ta lia ptinētis. Et hæc sūt illa q̄ ptinent ad ius positiuū ptinēs ad ecclesiasticā iurisditionē. Et sic pōt intelligi illud. Tibi dabo claues. i. ptātem ligandi ꝓ præcepta & statuta. soluendi p absolutionem vel dispensationem q̄cūq;. i. in omni materia positiua. & regni cœlorum. i. militātis ecclesię. Quod aūt papa in hmōi habeat plenitudinem potestatis: probaī sic. In omni republica bñ ordinata oportet ponere aliquē qui p̄sit reipublicę: q possit totam cōmunitatē mouere ad oia illa q̄ cōferūt ad bonū reipublicę: & ad finē ad quē ordinaī illa respu. & p̄cipue de his q̄ sic conferunt: vt sine eis non bene ordinareī cōitas & bonū reipublicæ. Sed p̄sidēs vniuersaliter reipublicæ in cōitate christiana est papa: ergo papa potest p̄cipere talia q̄ conferunt ad bonum reipub. in cōitate christiana. Dico autem q̄ conferunt ad bonum reipub. sic ꝙ sine eis respu. non attingeret ad finē debitū: ga nō oē cōferēs ad bonū cōmune pōt p̄cipere sicut pōt p̄cipere continētiā monachalē vel ieiunare in pane vel aqua per totam quadragesimā nisi hoc faceret propter culpam puniendam vel aliud simile. Sic ergo in statuēdo potestas papæ se extēdit præcipiendo vel. ꝓhibēdo oia illa q̄ conferunt ad obseruandū ea q̄ sunt iuris diuini vel naturalis eo modo quo dictum est. in quorū obseruantia consistit bonum reipublicę christianę.

§.III. DE IVRISDITIONE SEV POtestate papę in sententiando de subditis & ꝙ debeant hīi ꝓ talibus. put sententiat: & quantum ad potestatem ligādi & soluēdi eos: siue in foro iudiciali exteriori siue i foro pniali. Sciendum ſ̄m Heruеum in dicto lib. ꝙ papa habet plenitudinē ptātis quātū ad oēs casus & quantū ad omnē psonā existentē de eccl̄ia militante. & hoc probatur ex illa autoritate. Tibi dabo cla. re. cœ. ſ. quodcūq; ligaueris &c. ſ. sententiādo p absolutionē vel cōdēnatiōnē i vtroq; foro. Probaī etiā istud rōne tali. Oportet ponere in tota cōitate christiana aliquē p̄sidētē ad quē ptineat p se vl̄ p alīū sentētiare de q̄libet quaīr debeat regi ſ̄m id qđ egit vel omisit quātū ad oia q̄ ptinēt ad hoiem ordinādum in deum: siue ptineāt ad notitiam cōsciæ siue ad iudicium exterius: sed quātū ad ea q̄ ptinēt ad ordinādum hominē i deū null⁹ est talis p̄sidēs nisi papa. ergo &c. Maior

patet: qa oportet ponere ꝙ ille q p̄sest reipu. & alicui cōitati possit sup quēlibet de cōitate dare sn̄iam quō debet regi in ordine ad finē reipub. & mō quo respu. debet ordinari ad illū finē. Sed ad hoc ꝙ glibet de cōitate xp̄iana ordineī in finē debitū reipub. xp̄ianæ. & sic mō quo debet ordinari: oportet ꝙ sit aliqs q de quolibet possit sentētiare q̄lis sit & qualr regatur ſ̄m illud qđ egit vel omisit. nō solum i foro iudiciali exteriori: sed etiā quātū ad ea q̄ ptinēt ad forū cōscientię q̄ dici pōt actio dei. Includit etiam absoluere a pœna debita in foro dei: vt p indulgētias fit: hęc autem excedūt autoritatem humanā. ita ꝙ ad hoc nō sufficit sine alia. ergo a cōitate christiana nō potuit i stitui autoritas & potestas papalis ꝓpria autoritate. Sed o probaī hoc idem ex pte finis vel potestatis papę sic. Finis iurisditionis ecclesiasticę q̄ post xp̄m principaliter resident apd papā: est ordinare cōitatem christianam ad impendendū deo debitum cultū & sibi acceptū: & p ꝑs vitę ęternę meritorium. Sed ad nullā cōitatē ptinet posse instituere iurisditionē ſ̄m quē impendat cōitas ipsa debitū dño p̄sidēti cōitati tali: cuius dominiū vel regimē in nullo dependet ab ipsa cōitate. Et ratio est: ga ad inferiorē nō ptinet iudicare de eo qđ competit superiori. Sed sic se habet cōitas xp̄iana ad Christū siue ad deum: ꝙ xp̄s dn̄aī tali cōitati taliter ꝙ dn̄iū ei⁹ & regimen in nullo dependet ab ipsa cōitate: ergo ad cōitatem xp̄ianā non ptinet istituere iurisditionē ꝓpria autoritate ſ̄m quā cōitas christiana ordineī ad impendendū debitū cultum deo. Tertio hoc idē ꝓbaī ex pte modi habēdi talē ptātem sic. Illā ptātē instituere ꝓpria autoritate qua gs vtiī vt vicarius alicuius dn̄i ad nullū alīū ptinet nisi ad illū dn̄m cuius q̄ sic tali ptāte vtiī est vicari⁹. Sed ptās papę de qua loquimur est ptās qua ipse papa vtiī vt vicari⁹ Christi i. terris. ergo istā instituere ad nullū alīū ptinet nisi ad Christū. Et si dicaī ꝙ oēs principes terreni sunt etiā in vicarij christi: quia

ꝙ xp̄s eccl̄ię ꝓtulerit autoritatē instituēdi sedē aplicā. Sed nec a papa facta est talis cōmissio nec fieri potuit: ga min⁹ est instituere aliquā ptātem q̄ eius institutionem cōmittere. Sed papa nō pōt primū vt dictū est: ergo multo minus pōt sec⁹m. Qđ nō sit istituta ab eccl̄ia ptās papalis autoritate ꝓpria. ꝓbaī primo ex pte obiecti ipsius ptātis sic. Illa ptās nō pōt institui a cōitate xp̄iana ꝓpria autoritate quæ includit illud qđ excedit oēm autoritatē humanā ita ꝙ p se nulla autoritas humana ad hoc sufficit sine cōmissione alteri⁹. Includit eī in se ptās papalis ligare & soluere in foro cōscientię q̄ dici pōt actio dei. Includit etiam absoluere a pœna debita in foro dei: vt p indulgētias fit: hęc autem excedūt autoritatem humanā. ita ꝙ ad hoc nō sufficit sine alia. ergo a cōitate christiana nō potuit i stitui autoritas & potestas papalis ꝓpria autoritate. Sed o probaī hoc idem ex pte finis vel potestatis papę sic. Finis iurisditionis ecclesiasticę q̄ post xp̄m principaliter resident apd papā: est ordinare cōitatem christianam ad impendendū deo debitum cultū & sibi acceptū: & p ꝑs vitę ęternę meritorium. Sed ad nullā cōitatē ptinet posse instituere iurisditionē ſ̄m quē impendat cōitas ipsa debitū dño p̄sidēti cōitati tali: cuius dominiū vel regimē in nullo dependet ab ipsa cōitate. Et ratio est: ga ad inferiorē nō ptinet iudicare de eo qđ competit superiori. Sed sic se habet cōitas xp̄iana ad Christū siue ad deum: ꝙ xp̄s dn̄aī tali cōitati taliter ꝙ dn̄iū ei⁹ & regimen in nullo dependet ab ipsa cōitate: ergo ad cōitatem xp̄ianā non ptinet istituere iurisditionē ꝓpria autoritate ſ̄m quā cōitas christiana ordineī ad impendendū debitū cultum deo. Tertio hoc idē ꝓbaī ex pte modi habēdi talē ptātem sic. Illā ptātē instituere ꝓpria autoritate qua gs vtiī vt vicarius alicuius dn̄i ad nullū alīū ptinet nisi ad illū dn̄m cuius q̄ sic tali ptāte vtiī est vicari⁹. Sed ptās papę de qua loquimur est ptās qua ipse papa vtiī vt vicari⁹ Christi i. terris. ergo istā instituere ad nullū alīū ptinet nisi ad Christū. Et si dicaī ꝙ oēs principes terreni sunt etiā in vicarij christi: quia

Scđa rō

Tertia rō.

Papa vicarius christi.

sti: quia oīs ptās a dño deo est. Ro. xiij. licet nō sit a deo abusus ptātis: & tn̄ principes pñt instituere iurisdictionē super ppm quē regūt ꝓpria auctoritate: vel auctoritate cōitatis cui p̄sumit. Rndeī ꝙ alr sunt principes vicarij dei & alr papa. Principes eī nō sunt vicarij dei exp̄sse & explicite. p ex p̄ssā instōnē & explicitā ei⁹ nisi aliq reges q fuerūt istituti reuelatiōe diuia. vt Saul & Dauid. Possunt tn̄ principes dici vicarij dei implicite. inquantū. ſ. de⁹ dedit naturę hūane rōnē naturalē: qua posset iudicare esse bonū aliquā ptātē esse in repub. q̄ p̄sesset oīb⁹ in cōitate: q̄ posset restrigere malos & cōseruare bonos circa ea q̄ ptinent ad bonū humanū. Sed Petr⁹ cui succedit papa: nō sicut ſ̄mplex eps: sed sicut gn̄alis vicari⁹ sup totā eccl̄iam fact⁹ est gn̄aliter & ex p̄sse a xp̄o vicari⁹ mō p̄dicto cum dixit: pasce oues meas. Et hoc sibi ꝑmisit cum ait. Tibi dabo claues regni cœlorū: ego scilicet Christ⁹ nō eccl̄ia vel alia psona. Et nota ſ̄m Isidō. debēt iuuare ecclesiā principes scli qñ infestaī ab aliis. vñ. xxiij. q. v. pricipes. sic ait. Principes scli nōnūq; intra ec clesiā potestatis adeptæ culmina tenēt: vt p eandē ptātē di sciplinā ecclesiasticā muniāt. Cæterū intra ecclesiā potestates necessariæ nō eēnt nisi vt qđ nō ꝑualēt facerdotes efficere p doctrinę sermonē ptās hoc imperet p disciplinæ terrorē. Sæpe p regnū terrenū cœleste regnū proficit: vt qui intra ecclesiā positi cōtra fidē & disciplinā agūt: rigore principum conterāt̄ur. Et paulo post. Cognoscāt principes scli deo ratione se debere esse reddituros ꝓ ecclesia quam pro Christo tuendā suscipiūt. Nam siue augeaī pax & disciplina ecclesię per fideles principes siue soluatur: ille ab eis rationē exigit: qui eos potestati suam ecclesiā tradidit. Hæc ille. ſ. ad defendendū & iuuandum nō inuadendū & vsurpādū bona & iura sua: & ad obediendū: nō imperādum ei vt faciāt frequenter. Concludit Heruеus tria. Primum est ꝙ collatio iurisdictionis vel potestatis papalis pertinet ad solū Christum. Sec⁹m est ꝙ prima collatio ptātis papalis fuit facta singulari & determinatæ psonę Petri dicēte Christo ipsi: tibi dabo & pasce oues meas. Tertiū ꝙ aliæ collationes factæ aliis papis: iurisdictionesꝙ papales sunt facte a Christo psonæ electæ ab ecclesia: vel ab habente vices ecclesiæ in hoc sicut habent modo cardinales.

§.V. DE PLENITVDINE POTESTAtis papalis & iurisdictionis erga alias ptātes inferiores vt p̄archas: archiep̄os: ep̄os: & parochiales curatos. Vbi sciēdum ſ̄m Heruеum in dicto tractatu: ꝙ omnis potestas ecclesiastica alia a papali subest ei quo ad tria.

¶Primo quantum ad correctionem abusus.

¶Secundo quantum ad institutionem & collationem ipsius potestatis inferioris.

¶Tertio ad subsidium administratiuum: ideſt ꝙ tenetur iuuare eam si aliquo modo indigeret.

Primū ꝓbat sic ꝑsidēcia principis in oī principatu ordinatur ad hoc ꝙ ipse moueat oēs subditos illius principat⁹ ad bonū seu finē reipublicæ, vñ ad eū ptinet quantū in eo est cōferre & ordinare ea q̄ cōferūt ad tendēdū in bonū reipublicæ. i. ea q̄ sunt virtuosa & tollere ea q̄ tollūt motionē ad tale finē vt vitia & abusiones. Ad eandē eī ptātē pertinet mouere aliquos ad aliquē finē: & tollere ea quæ impediūt motionē & ꝓfectū cōitatis. Hæc aūt sunt vitia & abusiones q̄ inordināt hoiem a deo. Tota aūt respu. seu cōitas christiana ad hoc ordinaī vt ad suū finē debitū. ꝙ cōsiguat deo p opa ꝓtuosa: & qa hoc impeditur p vitia & diuersas abusiōes iō ad papā q est prim⁹ p̄sidēs & principalis: quia pōt & debet hmōi vitia corrigere & tollere erga oēs inferiores ptātes quātū in eo est vt tota cōitas christiana tēdat in debitū finē. Et ad hoc posset induci illud Hiere. ſ. Ecce cōstitui te ait dñs sup gētes & regna vt euellas: destruas: dissipes & disperdas. ſ. quo ad vitia ædifices & plantes quo ad virtutes. Nullus ꝑlatus ecclesiasticus est sup regna nisi papa. Et in signū hui⁹ Zacharias papa deposuit Ludouicum a regno Franciæ: qa inutilis erat. vt hī. xv. q. vj. alius. & Innocētius imperatorē Federicū ab imperio. Quātū ad sec⁹m scilicet ꝙ oīs ptās inferior papa est subdita ei quātū ad institutionē & collationē ei⁹ & remotionem. ꝓbaī sic. Oēs ptā potest⁹ i tes inferiores a papa sunt limitatę & determinatæ vt appa ret de facto. Aut igit sunt institutæ a Christo immediate: aut ab vl̄i eccl̄ia: aut a Christo mediante papa vt vicario gn̄ali ei⁹. Sed nō a Christo immediate nec ab eccl̄ia vl̄i ꝑa

Princi pes dñt iuuare eccl̄iam

papa potest corrigere abusus cuiuslibet potestatis.

Secđa rō.

papavicario Christi. Qđ nō sint istitutæ a Christo immediate tales ptātes inferiores. ꝓbaī sic. ga si sunt institutæ a Christo immediate ita determinatæ vt sunt quātū ad ppm & quantū ad territoria: & quātū ad ea q̄ sunt in foro cōtentioso vel pniali ptās p̄iarchalis: epalis: & parochialis. aut Christ⁹ fecit hoc ante ascensionē aut post: sed neutro istorū modorū fuit: ꝑ nō a Christo istitutę immediate. Qđ nō fecit hoc Christ⁹ ante vel post ascēsionē ostēdit ex hoc: qa si fecisset in euāgelio hēret expresse vel implicite: sed nihil de hoc in eo habeī nec determinatio & distinctio hmōi ptātū nec quātū ad cas⁹ nec quātū ad territoria: nec quātū ad noīa. ſ. p̄iarchatū: archiepatū: & hmōi. &c. Probaī & alia ratiōe ga si a Christo esset immediate institut⁹ ordo q est iter papā: p̄iarchas: archiep̄os & alios: ep̄s nō posset immediate institui vel confirmari a papa. Et rō est: qa illđ qđ ptinet ad ius immediate instituū a deo: nō pōt immutari ab hoīe. Sed cū oppositū quotidie fiat de cōi cōsuetudine eccl̄iæ: qa nō solū papa immediate ꝓfirmat ep̄os omisso archiep̄o q est medius: sed etiā sibi retinet, puisſonē de eo faciēdā, put sibi videī ergo nō a Christo immediate sunt istitutę hmōi ptātes inferiores. Quod nō sint institutæ ab vniuersali ecclesia: vt a dante auctoritatē ipsi institutioni. qđ iō dico: qa q̄cūq; i aliquo cōcilio aliqua statuūtur tota auctoritas dans vigorē statutis est in solo papa. alij pñt facere ad directionē consulēdo & oīonib⁹ futuare. ꝙ i dubijs a dño dirigaī. Probatur ꝑ ꝙ nō sit hmōi istitutio ab eccl̄ia sic. Illa potestas quæ non potest institui nisi a Christo vel habēte ptātem ab eo non potest institui ab eo qui non est Christus nec habens auctoritatē instituēdi ab eo. Sed ptās iurisdictionis spūalis pertinentis ad ecclesiā est talis scilicet ꝙ nō potest institui nisi a Christo vel habēte auctoritatē in hoc ab eo. Et ratio est qa ptās ordinādi hoiem in deū ſ̄m dei accæptionē non potest institui nisi a deo: vel habente auctoritatē ab eo: ergo null⁹ ali⁹ pōt instituere talē ptātē. Sed eccl̄ia vl̄is nō est deus nec Christus: nec sup hoc habet auctoritatē ab eo. ga collatio talis in sacro canone nō habetur. tum etiam quia si talis institutio fieri non posset a papa sine communitate christiana papa non haberet plenitudinem potestatis qđ est falsum. Ex quo igitur istituto potestatum inferiorum non est facta immediate a Christo nec ab vniuersali ecclesia. vt probatum est. sequitur ꝙ sit facta a papa: vt a vicario Christi gn̄ali. Qđ etiam patet ex ſ̄ quia frequenter papa creat nouas sedes seu ep̄at⁹: & mutat & priuat: & iura dicunt expresse hoc facere posse. Et ad hoc facit qđ dicit Dionysi⁹ papa. xiij. q. j. eccl̄as. Ecclesias singulas singulis presbyteris dedimus parochias & cęmiteria eis diuisimus &c. Termini episcopatuū fuerunt distincti ꝛpe apl̄oꝝ vel paulopost & de hac distinctiōe sediū epalium: archiepalium & patriarchalium. hī. dist. lxxx. c. j. Sic igitur instituere & cōferre & auferre ptātes oēs eccl̄iasticas inferiores papatu quo ad iurisdictionem ptinet ad papā. Quātū ad tertiū etiā patet ꝙ oēs ptātes inferiores etiā sæculares debēt & tenētur iuuare papā in eo ꝙ expedit ad bonū regimē ecclesiæ. Et quātum ad hoc ei subsunt: qđ sic ꝓbaī. Respublica teneī ad conseruationē illius ptātis a qua dependet reipublicæ bonū. Sed bonū reipublicæ christianæ potissime depēdet ex ptāte ei⁹ cuius est ordinare totā ecclesiā: & ordinare gradus & status in ea. ergo &c. Huic etiā concordat ꝑs. xij. Methaphysicæ dicens: ꝙ bonū exercitus depēdet ex ordine vni⁹ ptātis ad aliam: & potissime ex ordine exercit⁹ ad iudicem. Et sic etiā totū bonū eccl̄iæ depēdet ex ordine vni⁹ partis ad aliā. puta curati ad ep̄m. ep̄i ad archiep̄m: & sic vsq; ad papā. præcipue tn̄ bonū eccl̄iæ depēdet ex ordine totius ppl̄i ad papā propter qđ oīs ptās debet adminiculari. Et si cōtra hāc potestatē aliqui sęculares vellēt: ipsi principes sæculares debent subditos compescere & rebelles ei subiicere.

Oēs potestates sęculares debētur pam.

§.VI. DE POTESTATE PAPE PO

nit Heruеus i dicto tractatu. v. errores exortos ab aliquib⁹. Primus est ꝙ potestas ꝑlatoꝝ inferioꝝ papę siue sint ep̄i siue sint curati: est immediate a deo sicut potestas papæ. Secundus ꝙ in hierarchia ecclesiæ militantis infimi. i. parochiani non possunt reduci in deum per ꝓenitentiā nisi mediantibus curatis & parochialibus sacerdotibus. Terti⁹ ꝙ licet papa & ep̄i sint principaliores respectu parochianoꝝ: non sunt tn̄ immediate curati eorū: siue nō immediate habent curam eorū. Quartus error est ꝙ nec papa nec ep̄s

Errores circa exorti.

possunt audire cõfessiones parochianorũ quin teneant cũ fiteri eadẽ pcã suis sacerdotib⁹ parochialib⁹. Quint⁹ error est qd dato qd confessi papæ vel epis nõ teneãtur eadẽ pcã confiteri parochialibus sacerdotibus: cũ papa vel epi non possent dare generalem auctoritatẽ audiendi confessiones aliquibus: vt fratribus & huiusmodi quin confessi talibus teneantur confiteri eadẽ pcã sacerdotibus parochialibus. Ponit rationes & auctoritates quas inducũt ad ista probãdũ & eas oẽs efficacissime euacuat: & auctoritates ab eis male intellectas sane declarat in dicto tractatu q̃ oĩa causa brevitatis omitto. Et concludit qd isti errores non solum sunt iudicandi errores sed hæreses, qd⁹ probat per dictũ Pelagij, di. xxj. cjus, vbi dicitur, qd qui detrahit ius suũ alijs ecclesijs iniustus est. Qui aũt detrahit ius suũ Romanæ ecclesiæ hæreticus est censendus. Sed ponentes dictos errores detrahẽtes ius suũ Romanæ ecclesiæ seu apostolicæ sedi: quasi non sunt & sint alię ecclesię sibi subiectę: & potestatẽ iurisdictionis ab ea accipientes. cũ tñ Christus Petro dixerit. Tibi dabo claues. ergo &c. ergo sunt hæretici. Quib⁹ etiã datur licentia alicui a papa vel epis confitendi vel audiendi confessiones alioꝝ nõ oportet qd petãt licentiã a suis parochialibus sacerdotibus confitendi vel audiẽdi cõfessiões vt dicit quædã glo. Bern. quę reprobata fuit per Clementẽ. iiij, vt falsa in extrauaganti q̃ incipit, quidã temere. Quinimmo eis inuitis & contradicẽtib⁹ possunt ex dicta licẽtia cõfiteri, nec sic cõfessi tenẽtur iterũ suo curato cõfiteri qd certã notat Ioan. And. eẽ de pœni. & remiſ. c. ſi epſ. lib. vj.

§. VII. DE POTESTATE IVRISDI

ctionis temporalis & spiritualis q̃ est in ecclesia. Sciendũ ſm Aug. de Ancho. in sum. de potestate papę qd est triplex potestas & variata.

¶ Prima est immediata, ſ. a deo: & hæc est summorum pontificum.

¶ Secunda est deriuata, ſ. a deo per papam. & hęc est oĩm inferiorum prælatorum.

¶ Tertia est in ministerium data. & hæc est imperatoris & principum terrenorum.

Quantũ ad primũ pcãs iurisdictiõis plene spũalis & tpalis est immediata a deo in papa. & pbat tripliciter. Primo sic. Auctoritas iurisdictiõis nõ cõceditur nisi p claues ecclesiæ: sed claues ecclesię Christ⁹ nõ cõcessit nisi Petro prout ꝓmiserat Petro di. Tibi dabo claues regni cœ. Sup quo ꝙbo dicit glo. Christ⁹ solũ vnũ caput & vnũ vicariũ i eccl'ia esse voluit: ad quẽ diuersa mẽbra recurrerent ſi forte adinuicẽ dissentirẽt. Sc̃do, pbat sic. q nõ dat aliqd nõ põt illd auferre, sed ſi papa nõ daret epis & alijs platis pcãs iurisdictionis nõ posset eos deponere: priuare & illã suspendere cui⁹ tñ oppositũ facit & facere potest ſm oẽs. ergo potestas iurisdictionis plene residet in solo papa. Tertio sic. in illo residet immediate pcãs iurisdictionis spiritualiũ & tpaliũ cui⁹ auctoritate fit plator⁹ electio & cõfirmatio: sed hoc fit a papa. ergo in eo residet plenitudo pcãris. Quãtũ ad scd̃m scilicet qd pcãs epor⁹ & alior⁹ plator⁹ eccl'ię sit deriuata a papa ĩ eos mediãte papa, pbat rõne & auctoritate. Ratio aũt est talis, sicut se habẽt riuuli ad fontẽ: radij ad solẽ: rami ad arborẽ: sic se hñt pcãtes epor⁹ & alior⁹ ad pcãtẽ papę: nã vt dr̃ in. c. Ephesini cõsilij. quõ multi radij, solis sunt: sed lumẽ vnũ, & rami arboris multi sunt: sed vnũ robur & multi riuuli de vno fonte defluũt. vnitas tñ seruat ĩ origine. sic ecclesia vna est q̃ in multitudine latissime fœcunditatis extẽdit. xxiij. q. j. loquit. sed ꝑstat qd aqua riuulor⁹ nõ est aqua fontis ĩmediata. sic nec pcãs plator⁹ est ĩmediate a Christo sed deriuata in eis a Christo mediãte papa. Patet hoc etiam auctoritate Cirilli patriarchæ Alexandrini q sic ait. Cli. thesaur⁹. Sicut Christ⁹ accepit a pre ducatũ & sceptrũ ecclesię gentium ex Israel egrediens sup oẽm principatũ & potestatem & omne quodcũq; vt ei genua cũcta curuẽtur. sic Petro & eius successoribus plenissimã cõcessit potestatem & nulli alij q̃ Petro qd suũ est plene. sed soli ipsi cõmisit totũ. Quod autẽ potestas temporalis imperatorũ: regum & principũ sit in ministeriũ data a deo mediante papa & alijs platis ecclesię. in quibus residet spũalis potestas, pbat triplici ratione. Prima est talis, illa potestas est data in ministeriũ alteri ab alio: p q̃ habet ĩstitui regulari & ordinari & confirmari ſi bona ſit: & p quã habet iudicari & cõdẽnari ſi bona nõ ſit: sed talis est pcãs iperator⁹: regũ & principum: quia p papã habet institui regulari & cõfirmari ſi bona est: & per ipsam habet iudicari & cõdẽnari ſi bona non est: ergo talis pcãs nõ est ĩmediate a deo: sed ĩ ministerium potestatis spiritualis data. Vtrumq; aũt horũ pbatur. scribitur eñ dist. xxij. sancta. qd pcãs papę cuiuslibet ordinis dignitatẽ & gradũ habet ĩstituere. Qd etiã habeat potestatẽ fœcularẽ iudicare & cõdẽnare, ſi nõ ſit bona patet. xv. q. vj. ali⁹. vbi dr̃ qd Zacharias papa regẽ Frãcoꝝ deposuit nõ tã p suis iniquitatibus q̃ p eo qd inutilis erat regno. & xcvj. di. c. duo sunt. dicit qd Innocẽtius Archadiũ imperatorẽ excõicauit. quia causa fuit exilij Chriſ. & alius Innocẽt⁹ deposuit Federicũ imperatorẽ. Sc̃d'a rõ est talis. illa pcãs est in ministeriũ data alteri cui iuramentũ fidelitatis præstat & ab ea recognoscit oẽ qd haber. sed oĩs potestas imperatoris & secularium principũ est talis. dr̃ eñ di. lxiij. tibi dño. qd impator iurat papæ nũq; mãdatũ eius ꝓterire: & tibi in oĩbus fidelitatẽ seruare. ergo talis pcãs est solũ in ministeriũ data. Et ſi innueniat' qñq; imperatores aliq̃s aliqua tpalia de dis'sẽ sũmis põtificib⁹. sicut Cõstantin⁹ donauit Syluestro non fuit hoc dare qd suum erat: sed resti tuere qd tyrannice sublatũ est: & eodẽ mõ ſi inueniat' aliquos summos põtifices dedisse aliq̃ bona tpalia ĩperatorib⁹ & principib⁹: nõ est hoc itelligẽdũ eos ꝑ hoc fecisse in dñi recognitionẽ: sed magis in pacis ecclesiasticæ cõseruationẽ: qa seruũ dei nõ oportet litigare. sed mansuetũ esse ad oẽs. Itẽ q̃ oĩs potestas sæcularis sit subdelegata respectu papæ patet per illud. xj. q. j. quicũq; litem. Tertia ratio est talis. Illa potestas est in ministerium alijs data quæ est restringenda: amplianda & executioni mandanda ad imperium eius a quo data est in ministerium: sed talis est potestas pricipũ terrenor⁹. Vñ Bern. ad Eugeniũ pa. in lib. de cõsideratione sup illo ꝟbo. Ecce gladij duo hic: ait. Quid tu de vno gladio vsurpare tentas quẽ semel reponere iussus es in vaginam. & loquit' de gladio tpali & subdit. Quẽ tñ gladium q tuũ esse negat nõ satis mihi videt attẽdere ꝟbũ dñi dicẽtis sic. Cõuerte gladiũ tuũ in vaginã. Tuus ergo gladi⁹ ipe euaginãdus est ad tuũ imperium. alioquin ſi nullo modo ad te ptineret dicentibus apl'is. Ecce gladij duo hic. non rñdisset dñs, satis est: sed minus est. Et sic patet qd hmõi pcãs secularib⁹ principibus est in ministerium data. ſ. a papa. Hęc Aug. de Ancho. Nec obstat his ait ipe qd dr̃. xxij. q. iij. q̃situm, qd a deo est concessa pcãs impialis & in vindictã noxiorũ datus gladius. Non est eñ iurisdictio imperialis vl' secularis a papa vt ab hoie puro: sed a papa vt a gerẽte vicẽ Christi in terris. vel qd est a deo sed mediãte. ſ. papa. Similiter non obstat quod dicit di. x. qm̃. ſ. pcãtes sunt distincte fœcularis. ſ. & spiritualis: & ad distictos fines ordinãtur. et. xcvj. dist. duo sunt gb⁹ regiſ hic mundus. ſ. põtificalis dignitas & regalis potestas, Non eñ sunt ita distinctæ quin vna subalterneť alteri. ſ. fœcularis ecclesiasticæ: vt minor maiori: & sicut luna ſoli in illuminatione. Sunt etiã distinctę: qa nõ conueniũt vni eodẽ mõ: qa pcãs iurisdictionis spũaliũ cõuenit papæ ſm imediatã ĩstitutionẽ & executionẽ: sed pcãs iurisdictionis tpaliũ q̃uenit ei ſm institutionẽ & autoritatẽ. sed nõ ſm immediatam executionem: nisi forte in quibusdam casibus qui notantur qui ſi. sint legi. c. p venerabilem.

¶ De pcãte ecclesiastica signata p claues. Cap. IIII.

DE POTESTATE ECCLESIA

stica signata p claues regni & de collatiõe ei⁹ facta a Christo. vnde ipse dixit, Dabo dictum est. Restat videre quõ singulariter Petro & excellẽtissime data, est qa dixit tibi, scilicet Petro, de quo ꝓpri⁹ dixerat. Tu es Petr⁹ & sup hãc petrã ędificabo ecclesiã meã &c. Et q̃uis apl'is oĩb⁹ collata sit pcãs clauiũ & oĩb⁹ epis cõferať. aliter tñ & excellẽtius Petro & cuilibet papę successori ei⁹. Et de apl'is ait Pẽ. Nimis honorari sunt amici tui de⁹ nimis cõfortatus est principat⁹ eor⁹. Ad eos aptat illud ecclesia. Maiores amici q̃ alij in nouo vel in veteri testamento creduntur cõiter fuisse apl'i: quib⁹ ipse Christus ait. Vos dixi amicos: quia oĩa feci vobis nota. Ioã. xv. Ipsi, vt ait apostol⁹ Ad Rom. vij.) primitias spũs acceperũt: & sicut pores tpe: dicit glo. ita potiores gr̃ę copia. Nimis aũt. i. valde honorati sunt a Christo & ecclesia cõstituti iudices scl't: lumina mundi: pastores primi ecclesiæ. Nimis etiã. i. valde cõfortatus est. i. roboratus & cõfirmatus est principat⁹ eor⁹. i. potestas eor⁹: excedit eñ oẽm principatũ terrenũ. Vñ Gre-

go. Nazianzenus ait imperatorib⁹ Cõstãtinopolitanis. De dr̃ vobis potestatẽ: scilicet deus, dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris. dist. x. c. ſuscipitis.

§. I. PRINCIPATVS AVTEMISTE

seu potestas collata apostolis est septuplex:

Septuplex potestas collata apostolis.

¶ Primo potestas baptizandi.

¶ Secundo pcãs prędicandi & tẽporalia accipiendi.

¶ Tertio potestas miracula faciendi.

¶ Quarto potestas recte conuersandi.

¶ Quinto pcãs facerdotalis cõficiẽdi ſoluendi & ligandi.

¶ Sexto potestas episcopalis confirmandi & ordinandi.

¶ Septimo potestas iurisdictionalis sententiandi.

Has oẽs habuerũt apl'i a Christo: sed Pe. aliquo mõ excellentius cęteris & oẽs pñt dici claues regni de qb⁹ dictũ fuit Petro, Tibi da. cla. re. cœ. Potestatẽ qdẽ baptizandi dedit apl'is Christ⁹ nõ ſolũ qñ dixit post resurrectionẽ apparens eis ĩ Galilea, docete oẽs gentes baptizãtes eos &c. Mat. vlẽ. sed etiã ante passionẽ. Dicit eñ Io. iiij. q̃ Iesus nõ baptizabat sed discipuli ei⁹. i. apl'i q hoc non ꝓsumpſiſſent. ſ. baptizare nisi a Christo habuissent potestatẽ. Et licet Chrys. dicat q discipuli nõ baptizabãt baptismo Christi sed Ioannis. tñ Aug. & Alchuinus cõtrarũ asserũt. q̃ baptizabãt baptismo Christi: in quo dabat spũsctus. Currebant eñ tũc simul & legalia & euangelica faciamẽta ꝟm ꝟtutẽ vsq; ad passionẽ. et quia nõ erat cõueniẽs q̃ ipsi alios baptizarẽt nõ baptizarũt: ideo & ipsi apl'i prius fuerũt baptizati a Christo. & sic exponit illud Io. xiij. Qui lot⁹ est. i. baptizatus nõ idiget nisi vt pedes lauet. i. affectẽ purificet aqua pœnitẽtię qd etiã habeť de q̃se. di. iiij. c. qñ a hierosolimis. Nec est incõueniens q̃ ipsi baptizarẽt nõdũ facti facerdotes: cũ & nũc laic⁹ ĩ necessitate baptizar. vt de q̃se. di. iiij. q̃stat. Ve rũ vt vnitas ecclesiæ seruaret & a capite Petro ois act⁹ hierarchic⁹ originaretur noluit Christ⁹ eos baptizare nisi ex Petri cõmissione & ordinatione. Hæc pcãs põt dici clauis regni: quia p vsum ei⁹. i. p baptismũ aperiť regnũ cœlor⁹ baptizatis. Et qa baptism⁹ est fundamẽtũ & principiũ fidei christianę cui⁹ directio ꝓmissa est Petro. nõ Christ⁹ ei dixit. Tu es Petr⁹ & sup hanc petrã ędificabo, &c. quę alio noie vocauit Cephas. i. caput. Io. j. qa ab eo vt a capite post Christum oĩs spũalis potas debebat deriuari aliquo mõ. dixit tamen non ſolũ Petro, sed etiã simul alijs ciuibus. docete eos baptizantes &c. Ne crederetur baptismus a Petro habere virtutẽ non ab ipso, vt ẽm dicit Io. j. Ipse scilicet Christ⁹ est q baptizat scilicet interius mũdando. Secundã pcãtẽ, ſ. pdicãdi dedit christ⁹ apl'is & ante passionẽ quãdo misit eos ad prędicandum ludęis dicẽs. In via gentiũ ne abieritis &c. Euntes aũt prędicate dicẽtes: quia appropinquat regnũ dei. Luc. ix. Post resurrectionẽ aũt apparẽs & ꝑcipue in die ascensionis dixit. Euntes prædicate euangelium omni creaturę. Mar. vlti. Predicatio aũt congrue potest dici clauis regni: quia per ipsam aperiť scriptura quę dicitur regnũ & datur introitus ad ꝟtutes q̃ etiã dicunť regnũ cœlor⁹. Et q̃uis cũ essent cum Christo nõ essent ipsi apl'i adhuc sub regimine Petri: nec in prædicãdo: nec in baptizando: nec in alijs. tñ postq̃ factⁿ est ab ipso pastor ecclæ: & ĩ pdicãdo & in alijs fuerũt sub Petro. vt ſi dissiderẽt iter se in pdicãdo & hmõi sicut facta est altercatio inter Paulũ & cõuersos ex Iudaismo q erant Antiochię ex obseruatione legaliũ. Actuũ. xv. esset aliquis suſpicor qui eos renueret & determinaret. Vñ cũ præsens erat Petrus in prędicando omnes sibi deferebant: & ipse sermonẽ fecit in electione Matthię. Et similiter post missionẽ spiritus sancti primus narratur Petrus surrexisse ad prędicandũ tria milia hoĩm sua prędicatione cõuertẽs. Vnde & Anacletus di. xxj. in nouo dicit q Petrus primus ad fidem populum virtute suę predicationis adduxit, cętęri vero apostoli cum eodem pari consortio honorem & potestatem acceperũt, ipsum quoq; principem eorum esse voluerunt. vnde & recte dictus est Cephas quasi caput aliorũ pugnantium per prędicationem contra mundũ: et ab ipso facta est ordinatio prędicatorum et prędicationum: licet a sensu & consilio aliorum apostolorum. sicut papa agit de consilio cardinalium: qd pertinet ad regimen ecclesię. Sic ergo põt dici q apostoli & alij potestatem prędicãdi post pentecosten habuerunt a Petro Christo inspirante propter seruandam in omnibus ecclesiæ vnitatem. Dicitur autem post resurrectionem misisse ad prædicandum, dando scilicet eis os & sapientiam & virtutem verbi. sed Petro singulariter dictum fuit. Pasce oues meas scilicet per verbũ prędicationis: & tibi dabo claues regni cœlorum. Cum hãc autem potestatem prędicandi dedit apostolis Christus: & Petrus post Christũ eis & alijs prędicatoribus potestatem metendi tẽporalia. i. accipiendi ab illis qbus spiritualia seminauerãt. Dixit eñ Christ⁹ Mat. x. Dignus est operarius cibo suo, Et. j. ad Corith. ix. dicitur. dñs ordinauit his qui euãgelium nuntiãt: de euangelio viuere. Et Hieronymus inquit. Apostolicis viris & euangelizatoribus Christi in necessarijs vſibus nõ retribuere seipm condẽnare est. xvj. q. j. c. penul. De potestate faciendi miracula dicit Luc. ix. c. Dedit eis ptãtẽ sup oĩa dæmonia vt languores curarent. Hãc autem ptãtẽ habuerunt omnes apostoli immediate a Christo & ante resurrectionẽ & post non a Petro. Non eñ potestas faciẽdi miracula potest dari a puro hoĩe: sed a solo deo quinimmo ipse deus est qui miracula operatur p sanctos suos: vt p instrumenta. Vñ Pẽ. Qui facis mirabilia magna solus. Vnde & ipsa potestate faciẽdi miracula apostoli aut alij sancti vti non possunt ad placitũ: sed qñ deo placet. vt dicitur de pœni. dist. ij. c. quærendũ. Et Iudas proditor hanc etiã creditur habuisse: licet aũt potestatẽ faciendi miracula nõ habuerũt a Petro apostoli alij: habuerũt tñ ea sub Petro & minorem Petro. Vñ & in illo vſu oẽs deferebant Petro. Sic eñ & Ioãnes euangelista qui fuit maior post Petrũ fecit, vnde & primũ miraculũ factũ p apostolos post missionẽ spũsancti factũ est p Petrũ associatũ cũ Ioanne dicente claudo mẽdicanti. Q. ꝑ habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Nazareni surge & ambula qui subito sanatus est. Act. iij. Et in gestis martyrij Petri & Pauli. de detectione Simonis Magi quę dæmones per aera portabãt: Paulus Petro legitur detulisse. nã post ptã cõtẽtionẽ adinuicẽ pręcepit Petr⁹ dæmonibus vt demitterent illũ ad terrã: qd factum est. & sic corruens Simon expirauit. Q. ꝑ aũt minorẽ operationẽ in miraculis alij apostoli egerint Petro: patet; quia ad vmbram Petri sanabantur infirmi. Act. v. qd de alijs apostolis nõ inuenit. Vñ p excellentiã quãdã ei singulariter fuit dictũ. Tibi dabo claues regni cœlor⁹. Dicitur aũt hęc potestas clauis: quia p miracula patuit adit⁹ multis ad regnũ ecclesię p fidẽ conuersis. Potestatẽ quartã. ſ. recte conuersandi dedit apostolis nõ ſolũ eo modo cõi quo dictũ est dedit deus eis potestatẽ filios dei fieri his qui credũt in noie eius &c. Io. j. sed quodã modo speciali cum eos elegit ad apostolatũ & nõ solum doctrina & exẽplo: quæ eis familiarius cõmunicabant: sed etiam gratia interiori de qua eis dixit Io. xv. Sine me nihil potestis facere. ſ. aliquid meritoriũ. aliam tamẽ potestatẽ sui gratia recte conuersandi dedit eis plenioręm & perfectiorẽ i die Pẽtecostes. Nã antea nõ fuerũt ita cõfirmati quin potuerint peccare mortaliter: & de facto in hoc inciderũt tempore passionis oẽs apostoli: ſm Pẽ. de Pal. fidẽ diuinitatis Christi mẽte negantes: cuius tñ virtutẽ & innumera miracula cognouerant: sed p aduentũ spũs sancti potestas recte viuendi a deo fuit roborata vt mortaliter peccare non possent ſm cõm opinionẽ. Vñ & petrus ſi in dissimulatione obseruationis legaliũ peccauit prout vult Augu. propter qd Paulus eũ reprehendit, vt habetur ad Gal. ij. illud tamẽ veniale fuit ſm Tho. in. iiij. sen. dist. j. q. ij. ar. v. q. iij. Ista tamẽ potestas recte conuersandi etsi procedat ex radice & affectu dilectionis: ostenditur tñ in toleratione magnę passionis: & oẽs quidẽ apostoli pfectã dilectionẽ habuerũt: & multa p Christo liberter passi sunt. Vñ dicit Actuũ. v. de apostolis post flagellationẽ ipsorũ. Ibãt apostoli gaudẽtes a cõspectu cõcilij: qm̃ digni habiti sunt pro noie Iesu cõtumelia pati. Petrus tamẽ feructiorẽ dilectionem ostendit de prę cæteris. Vñ & ter Christus ei dixit. Si mon Ioãnis diligis me plus his. Io. vlti. Et ex lapsu suo fortior & feruentior resurrexit. Vñ Ambr. Fidelior factⁿ est Petrus postq̃ perdidisse se fleuit: atq̃ ideo maiorẽ gratiam reperit q̃ amisit. dist. l. fidelior. Passus etiã videtur passione acerbiori præ cæteris, nã cũ passio crucis sit acerbissima: & ipse hanc sustinuerit verso capite ad terram: hinc facta fuit crudelior, ipsa autẽ dilectio & martyrij passio apte dicũtur claues regni cœlor⁹: qa per eas ad cœlũ aditus patet. Vnde & de Christo dicit Esa. xxij. Dabo clauẽ Dauid sup humerũ eius appellans clauẽ crucẽ, & p Dauid intelligens Christũ: qd cõgrue dicit de Petro per excellẽtiã. Tibi dabo claues regni cœlor⁹ &c. Quantũ ad quintã potestatem. ſ. facer-

Ptãs ꝑ dicandi

Ptãs ĕdam a deo

Ptãs facĕdimiracula.

Ptãs baptizãdi

Ptãs recte ꝙuer

Actuũ. j

Ptās cō ficiēdi & soluendi,

dotalē.ſ.cōficiendi:ligādi & ſoluēdi in ſacramēto pœnitē tię.Chriſtus dedit oībus apoſtolis in vltima cœna: cū dixit.Hoc facite in meā cōmemorationē.Luc.xxij.quaſi dicere:poteſtatem hoc faciendi,i.cōficiendi accipite.tūc enim eos fecit ſacerdotes etiā Iudā tūc ibi præſentē ſm oēs doc.p̄ter Hilariū quidicit Iudā non cōmunicaſſe: cuius hac poteſtate nō creditur vſi ante Pentecoſten. & tūc in vltima cœna eis data eſt poteſtas ligandi & ſoluēdi oībus ipſis in foro pœnitētię & nō antea, Nā q̄ antea dixerit diſcipulis. Quęcūq; ligaueritis in terra; erūt ligata & in cœlo.& quæcūq; ſolueritis &c.Mat.xviij.fuit verbū promiſſionis non collatōis talis poteſtatis.Et ſimiliter q̄n dixerit Petro. Tibi dabo claues &c.ſicut etiā q̄n miſit apſos ad p̄dicandū & vngendū infirmos oleo:non dedit eis poteſtatē conferē di ſacramentū extremę vnctionis:cū nō eſſent adhuc ſacerdotes:ſed figurauit illud qđ poſtea eſſent collaturi ſacerdotes:quia ad ipſos non ad alios ſpectat dare extremā vnctionē ſm illud Iaco.v.Infirmatur aliqs in vobis inducat preſbyteros de eccleſia vngentes eum oleo &c.Tho.tamen in iij̄.dicit.q̄ poteſtatē ſacerdotalē quātumcūq; ad ſecundarium actum qui eſt ſoluere & ligare:Chriſtus dedit poſt reſurrectionem cū inſufflauit in eos:dicens, Accipite ſpiritumſanctum quorū remiſeritis &c.qđ videtur magis conſonū dictis ſanctoꝝ. Poſſet tamē intelligi dictū Tho.quantum ad oſtēſionē ſeu vſum dictę poteſtatis ſm illū modū. loquēdi ſcripturæ quo cōſueuit dicere rē fieri cum innotefcit.vt ait Pe.de Pal. De hac aūt poteſtate ꝓficiēdi,ligandi atq; ſoluēdi inquit Antherius papa. Abſit vt quicq̄ ſiniſtrum de his arbitremur qui apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore conficiūt per quos nos Chriſtiani ſumus qui claues regni cœlorū habentes,ante dic̄ iudicij iudicāt. xj.q. iij̄.c.abſit.Et cuius ſeptuagintaduo diſcipuli fuerunt etiā a Chriſto miſſi ad prædicandū:non tamen habetur q̄ eos fecerit ſacerdotes ſicut apoſtolos. Vnde qđ dicit diſt.xxj.in nouo q̄ preſbyteri tenēt typum eorū: et in eorū loco ſunt cōſtituti ab eccleſia:nō ex hoc habeē q̄ fuerint facti ſacerdotes a Chriſto niſi in figurā.vt ſicut illi diſcipuli erāt ſub apoſtolis:ita preſbyteri ſub epīs.Et ſic etiā intelligendum eſt qđ ait Gratia.diſt.xxj.§.p:videlicet q̄ Chriſt⁹ diſcipl'os lxxij̄.inſtituit minores ſacerdotes:ſ.in figuram nō realiter ordinādo eos vel inſpirando apoſtolos q̄ poſt Pētecoſten ordinarēt eos ī ſacerdotes,quāuis aūt eādem prātē & equalē in cōficiēdo haburerint oēs apoſtoli & epi & ſacerdotes: tamē quantū ad poteſtatem ligandi & ſoluendi plenitudinē habuit Petrus poteſtatis et iuriſdictionis.et ſic intelligitur illud Anacleti diſt.xxj.ī nouo.In nouo teſtamēto poſt Chriſtum dñm a Petro ſacerdotalis cœpit ordo:quia ipſi primo in eccleſia pontificatus datus eſt dicente dño ad eū. Tu es Petrus &c.& tibi dabo claues &c.ligandi & ſoluendi.quia poteſtatem primus accæpit a dño.ſ.quo ad iuriſdictionē.Quantū ad ſextā.ſ.epiſcopalē. Sciendū q̄ varia eſt opinio inter doctores de poteſtate ſeu charactere epiſcopali.Nam canoniſtę communiter tenent q̄ ſit ordo diſtinct⁹ ab aliis:et q̄ imprimatur ſpecialis character.Et ad hoc facit quod ait Iſido.diſt.xxj.cleros.dicens ordinē epiſcoporum quadripartitū & Leo papa diſt. xxxij.omnium. vbi dicit epiſcopatum eſſe quartū ordinem.ſed Tho.in.iij̄.dicit ſumendo proprie ordinem:ſcilicet prout ordinatur ad conficiendū euchariſtiā non eſſe ordinē diſtinctū nec imprimere characterē.& q̄ in prędictis cap̄.dicat ordo ſumit ibi large,put importat dignitatē habētē poteſtatē ad quaſdā ſacras actiōes perficiēdas quę nō poteſt ſacerdos:vt chriſma re:ordinare:eccleſiā cōſecrare & hmōi.Pet.de.Pal'. & Hereus.& Augu.de Ancho.in tractatib⁹ ſuis de poteſtate pape dicunt ibi non imprimi characterē ſpecialē:ſed amplia tur ſeu pficiē ipſe character ſacerdotalis p cōſecrationē epa lem:vt ſcilicet poſſit aliqua facere q̄ nō pōt ſimplex ſacerdos:vt dictum eſt.& quia plene pōt adminiſtrare oīa ſacramenta et cōſicere. Extenditur aūt iſta poteſtas epalis per ſe ad chriſmandū:ordinandū et cōſecrandū omne dignū con ſecrationēvt eccleſias:virgines:vaſa:tępla & hmōi.Et etiā ad ligandū & ſoluendū in foro exteriori per excōmunicationē. Vnde excommunicatio dicitur mucro epiſcopalis. xxiiij̄.q.iij̄.corripiatur.In hac poteſtate ſcilicet ordinis oēs apoſtoli fuerunt æquales ſiue fuerint facti epiſcopi a Chriſto in vltima cœna:vel poſt reſurrectionē:ſiue ſint ordinati a Petro ſm alios et idē eſt de oībus epiſcopis cōſecratis:

Poteſtas epiſcopa.

quę poteſtas auferri non poſſet ab homine nec deleri:quia a deo conferturet ſi mediāte epiſcopo et inſtrumētali cauſa.Et ſic intelligendū eſt quod ait Anacletus diſt.xxj.in nouo videlicet q̄ cęteri apoſtoli cū eodem Petro pari conſortio honorē & poteſtatē acceperunt.ſ.quātū ad poteſtatē cōſecrationis,nō quantū ad adminiſtrationē ſeu iuriſdictionē.Verū Pet.de Pal'.in tractatu de poteſtate papæ dicit.q̄ ſolus Petrus factus eſt a Chriſto immediate epūs & papa cū dixit ei, Paſce agnos meos & oues meas. Io.vlti.ideſt do tibi poteſtatem paſcendi:qui paſtus ſpiritualis ſit per collationē ſacramentorum:et per cōfirmationē paſcuntur agni & nouelli in fide:vt efficiantur arietes ad bellandū publice in confeſſione dei ſine timore et per ordinis collationē paſcuntur oues profecti in obedientia et patientia: vt paſtant filios ſpirituales per baptiſmū,pœnitentiā & prędicationē:quę agere ſpectat ad ſacerdotes. Chriſt⁹ ergo quia excellentiā poteſtatis,ſeu poteſtatē exteī lētię poterat conferre effectū ſacramentoꝝ & characterē & gratiā ſine collatione ſacramēti exterioris,i.alicuius rei ſenſibilis:ſicut dedit apoſtolis oēs ordines in vltima cœna ſine contactu alicuius ſacramēti et ſine forma confuera:ita dicendo Petro. Paſce oues meas,dedit ei poteſtatē et characterē epiſcopalē.Poſtmodum Petrus conſecratus a Chriſto in epm:conſecrauit poſt Pentecoſten Ioannē cuangeliſtā:vt principa liorē poſt eū:et poſtea Iacobum maiorem fratrem eius. Et exinde iſti tres conſecrauerunt Iacobū minorem in epiſcopum et patriarcham Hieroſolymoꝝ dantes in hoc formā eccleſię de numero trinario epiſcoporū cōſecrantiū eos. Et ita intelligēdū eſt qđ dicitur de ordinatione Iacobi minoris.diſt.lxvj.porro.cū glo.ſua,tamen nō q̄ numerus trinarius ſm Pet.de Palu,ſit de ſubſtantia conſecrationis illius ſed de inſtitutione eccleſię. Vnde et ipſi apoſtoli aliqn nō ſeruabant prędictū numerū cum nō habebant in promptu ſicut Paulus fecit Timotheū et Titum & Dionyſium epiſcopos.Credendum etiam eſt q̄ fecerint aliquos ſimplices ſacerdotes ex.lxxij̄.diſcipulis vel alijs.De diaconib⁹ ſeptē clarū eſt ab eis ordinatis.Act.vj̄.& hi faciebant officia ordinum inferiorum.Habebant etiā apoſtoli facti epiſcopi poteſtatem excōmunicādi fideles manifeſte peccātes quod ſacientes tradebant eos Sathanæ vexandos corporaliter,vt fecit Paulus apoſtolus erga illū Corinthium qui nouerca abutebatur.ſ.Cor.v.& alios etiā. Iſtam tamē poteſtatem quia ad iuriſdictionē pertinet recognoſcebāt et habebant ſub Petro.Hęc igitur eſt clauis regni cœlorū.i.eccleſiæ militātis poteſtas ēpalis collata principaliter Petro:& iō dixit.Tibi dabo claues regni cœlorū &c.Nec obſtat q̄ Auguſtinus in libro de queſtionib⁹ noui & vete.teſta.q̄ Chriſtus oēs apoſtolos fecit epos. Ad hoc enim pōt tripliciter reſpōderi.Vno modo q̄ fecit oēs apoſtolos epos:ſed differenter:quia Petrū p ſe fecit epm alios per Petrū. Sicut etiā dicit propheta et Chriſtus allegat in euāgelio Io. Erūt omnes docibiles dei.i.a deo:ſed alij imediate vt diſcipuli: alij mediate vt conuerſi per ipſos. Secundo modo pōt dici q̄ Chriſtus fecit oēs apoſtolos epos.i.preſbyteros quod fecit per ſe in vltima cœna.Sepe em epos ponitur p ſimplici ſacerdote,quod probat Hiero.per id qđ habetur Act.xx.vbi Apſus loquens ad ſeniores ciuitatis Epheſi inquit.Poſuit vos ſpiritusſanctus epos:ideſt preſbyteros.In vna enim ciuitate non debet eſſe niſi vn⁹ epiſcopus,ſicut dicit Clemēs Petrum inſtituiſſe.diſt.lxxx.c.in illis. Idem etiam probatur per.c,legimus.diſt.xciij̄.et ſic etiā poteſt intelligi illud Pā.dictū de Iuda.Epiſcopatū eius accipiat alter:ideſt preſbyteratum vel apoſtolatum.Fuit etiam hoc paſſioni congruū: vt ſicut in creatione humani generis: vt eſſet maior vnitas deus fecit ex vno omne humanum genꝰ: vt dicitur Act.xvij̄,quia primo Adā et ex eo Euam.Sic ad ſeruandū eccleſiæ vnitatē non fecit Chriſtus duos vel tres epos ſeu oēs apoſtolos a quibus alij fierent:vt eſſent plura capita: ſed decuit facere vnū epm tm a quo cæteri fierēt. & hic fuit Petrus:et ideo tibi dictū fuit. Tibi dabo &c.claues ſcilicet eccleſiæ militantis. Septima & vltima poteſtas in eccleſia eſt iuriſdictionis iudicandi & ſententiandi in foro pœnitentię & foro contentioſo Hanc aūt etſi apoſtoli oēs habuerunt a Chriſto:tamē vt eſſent ſub Petro. Ipſe autē Petrus immediate a Chriſto accæpit omnē plenitudinē iuriſdictionis.& ſic oīs eius ſucceſſor.i.papa plenitudinē poteſtatis habet a Chriſto:alij aūt epi & prælati in parte habēt

Chriſt⁹ oēs apoſtolos fecit epos

Ptās iuriſdictionis,

& oēs a papa. Vnde Grego.inquit.Romana eccleſia vices ſuas ita alijs impartiuit eccleſijs: vt in partem ſint vocate ſolicitudinis:nō in plenitudinem poteſtatis,ñ.q.vj̄.decreto.&.c.ſequenti. Ad quod deſignandū papa ſemp & vbiq; vtitur pallio. Alij vero prælati certis diebus & locis,vt epi de vſupal.c.ad honorē,hanc poteſtatē Petro cōtulit Chriſtus cū ait. Paſce oues meas,ſm Pet. de Palu. quæ poteſtas extenditur ad oia dubia iuris diuini vel naturalis declarādo omnia iura poſitiua ſtatuēdo & abrogando omnia priuilegia condonādo de omnibus vtroq; foro qui ſunt in eccleſia ſententiando pœnas omnes temporales pro peccatis debitas per indulgentias relaxando : etiam quo ad defunctos:& multa alia de quibus declaratum eſt.§.quæ nullus alius poteſt,& ideo ipſi ſoli dictum eſt. Tibi dabo claues. Et ad hoc ſunt plures autoritates: vt Pelagij papæ dicentis diſt.xxj.cjus, Cjuis vniuerſæ per orbē catholicæ eccleſiæ vnus thalamus Chriſti ſit: tamen ſancta Romana eccleſia catholica & apoſtolica nullis ſynodicis conſtitutis ceteris eccleſijs prælata eſt:ſed euangelica voce dñi & Saluatoris noſtri primatum obtinuit. Tu es inquiens Petrus:& ſuper hāc petram ędificabo eccleſiā meā. Et diſt.xxij̄,oēs, inquit Nicolaus papa.Oēs ſiue patriarchę ſiue in cuiuſlibet apicem ſiue metropoles primatus aut epiſcopatuū cathedras vel eccleſiarū cuiuſcūq; ordinis dignitatē inſtituit Romana eccleſia. Illam vero ſolus ipſe fundauit:& ſupra petram fidei mox naſcentis erexit:qui beato æternę vitæ clauigero.ſ.Petro terreni ſimul & cœleſtis imperij iura commiſit. Non ergo quilibet terrena ſentētia:ſed illud verbum quo cōſtructum eſt cœlū & terra:per q̄ denięq; oia ſunt condita elementa:Romanā fundauit eccleſiā:illius certe priuilegio ſungitur:illius autoritate fulcitur. & in fine.c. dicitur. Sanctus Ambro.ſe in oībus ſequi magiſtrā ſanctā Romanā eccleſiam profitetur. & in.c.ſequē.dicit Anacletus in fine.Hęc apoſtolica ſedes caput & cardo : vt ꝑſtū eſt a dño & non ab alijs conſtituta eſt:& ſicut cardine oſtium regit: ſic huius ſanctæ ſedis autoritate oēs eccleſiæ dño diſponēte regūtur. & Agatho papa diſt.xix.ſic oēs,ait. Sic oēs apoſtolicę ſedis ſanctiones accipiendę ſunt tanq̄ ipſius diuina voce Petri firmatę.Item Amb.Et ſi alijs imperetur diſcipulis vt laxent retia ſua:ſoli tñ Petro dicitur.Duc in altum.i. in profundum diſputationū.Quid em̄ tā altum q̄ altitudinem diuitiarū videre.i.ſcire dei filium & profeſſionem diuinę gñationis aſſumere.xxiij̄.q.j.nō tantum. Vñ ad papam referuntur dubia fidei ꝓ determinatione. vt dicit Inno.ea.q.c.quoties.Idē Ambro.Eſt aliud apoſtolicū piſcādi genus quo genere ſolū Petrum dñs piſcari iubet dicens: Mitte hamū & eum piſcē qui primū aſcenderit tolle.xxiij̄. q.j.eſt aliud vbi dicit gloſ.q̄ per hamū intelligitur iuriſdictio qua Petrus alijs præfuit.Item Leo papa ea.q.cum beatiſſimus.Cū beatiſſimus Petrus apſs accæpit a dño principatum & Romana eccleſia in eius ꝓmanet inſtitutis. Item Cyrillus in libro theſauroꝝ dicit ſup illud. Tu es Petrus, ſm hanc dñi promiſſionē eccleſia apoſtolica Petri ab omi ſeditione & hęretica circūuctione immaculata manet ſup oēs prepoſitos & epos & ſup oēs primates eccleſiaꝝ & populorū in ſuis pōtificibus in fide pleniſſima & autoritate Petri.Item ex ſynodo Nicena:quę ſemp fuit magnæ autoritatis apud Grecos & Latinos dicit̄.Eccleſia Romana ſem per primatū habuit:ſempq; habere debet: qđ intelligendū eſt poſtq̄ Petrus in ea ſedit.Item ex cōcilio dr̄. Veneramur ſm ſcripturas & canonū diffinitionē ſctiſſimū antiq̄ Romę epm primū eſſe & maximū epoꝝ oim.Dicit aūt antiquæ Romę ad differentiā Conſtantinopolis quā Conſtantinus illuc ſedem ſuā tranſferens & priuilegijs vrbis Romanę extollens,nouā Romā appellari voluit. Item ex autoritate cōcilij Calcedonen̄.inter cętera legit̄ ibi geſta q̄ tota ſynodus acclamauit Leoni papæ.Leo ſctiſſim⁹ apoſtolic⁹ & oecomenicos.i. vniuerſalis,patriarcha per multos annos viuat.Q2 aūt epi ſucceſſerint loco aploꝝ & curati & oēs ſuperiores plati loco diſcipuloꝝ:,pbat diſt.xxj.c.i nouo,&.lx.diſt.c.foris,Itē Marcellus papa.xxiij̄.q.j.c. rogamus.dicit de Petro.Ipſe eſt caput totius eccleſię:cui dñs ait. Tu es Petrus &c.huius ſedis primatus fuit apud vos.ſ. Antiochię:quę poſtea iubente dño Romā tranſlata eſt. Hunc aūt iuſſum dñi exponit Inno.eī q ſi,ſint legi. ꝓ venerabilem.dū dicit ſic.Locus quē elegit dñs aplica ſedes eſſe dinoſcitur. Cū ergo Petrus vrbē exiuiſſet volens dñs cū ad

Roma prima ſedes.

Iocum quē elegerat reuocare interrogatus ab eo.Dñe quo vadis?Rñdit. Venio Romā iterū crucifigi. q.ſ intelligens pro ſe dictū,ad locū priſtinū eſt reuerſus. Motus em̄ Petr⁹ lachrymis Chriſtianoꝝ a facie Neronis fugiens aliam ſedem forte eligere volebat:ſm illud Mat.x. Cū vos pſecuti fuerit in vna ciuitate,fugite in aliā.ſed hoc dñs prohibuit volens ibi ſedem Petri finaliter ꝑmanere.vñ non ex Petri ſed ex Chriſti electione eccleſia Romana facta eſt ſedes Petri:quare non pōt ſedes aplica a Petro mutari ſicut elegit dñs Sion:vñ tēplū facere alibi non licuit: etiā ſummo ſacerdoti:vñ peccauit Eliachim in Epoleos Egypti ſimile cū plum faciens illi Hieroſolymoꝝ, vt refert Ioſephus. Sine cauſa aūt rōnabili ſedē ſuā a deo Romæ fundatam nō poſſet ipſe papa euertere nec alio tranſferre,& ſi faceret immo etiā quātūcūq; cauſa ꝓbabilis:qa nō niſi ꝓuia dei iuſſio ne mutāda eſt:qđ ſemel iuſſit ſine aſſenſu gñalis cōcilij ſu per hoc ſpecialiter cōuocati:& dei reuelatione ſup hoc inuocata nō eſſet trāſlatio facienda:qa nec ꝓpter trāſgreſſionē:nec ꝓpter captiuitatē populi dei p ſeptuaginta annos licuit locū tēpli quē dñs elegerat immutari. Nec eſt ſimile de mutatione ſedis Antiochię:qa illā ſedem Petrus elegit motu ꝓprio. Nec etiam eſt ſimile de tranſlatione ſedis imperialis.eius em̄ autoritas eſt a populo Romano qui ius ſuū & poteſtatē in imperatore trāſtulit.in ſctē. de iur.na.§. Apłoꝝ poteſtatis in Petro & alijs apoſtolis ſane intelligēdæ & ex æqua ponēdę ſunt.Dicit em̄ Cyprian.xxiij̄.q.j.loquit̄. cjuis Chriſtus oibus poſt reſurrectionē ſuā parē poteſtatē tribuat & ſtas. dicat.Sicut miſit me pater & ego mitto vos. Accępite ſpiritū ſanctū,tamen vt vnitatē manifeſtaret poteſtatis eiusdē originē ab vno incipientem ſua autoritate diſpoſuit. Hoc erāt vtiq; cæteri apoſtoli qđ Petrus fuit pari cōſortio prædicti & honoris & poteſtatis:ſed exordiū ab vnitate ꝓfici ſcitur vt eccleſia Chriſti vna monſtret. Vñ vni dicit.ſ.Petro. Tu es Petr⁹ &c.ſup vnū ędificat eccleſiā.Hæc ille. Sed iſta parilitas & equalitas poteſtatis & honoris intelligenda eſt de poteſtate ordinis & cōſecrationis, nō de poteſtate iuriſditionis.Itē qđ ait Amb.ñ.q.vij̄. beati. Beati Petr⁹ & Paulus eminent inter apoſtolos vniuerſos & ſpeciali quadā ꝓrogatiua p̄cellunt:puto autē illos equales eſſe in meritis:quia equales ſunt in paſſione.Hi duo dicunt alios apłos præcellere:non quidē in poteſtate ordinis:ſed in venerationę gentiū:& qa vrbē ſuo martyrio cōſecrauerunt in paſſione ſocij exiſtentes.vt dr̄.xxij̄.diſt.ſacroſancta.vñ & de cōcilio curię Romanæ in indulgentijs dr̄ de beatoꝝ Petri & Pauli apłoꝝ autoritate cōfiſi &c. Pares aūt dicuntur iſti duo nō iuriſdictione,ſed merito & ſanctitate martyrij. & ſic etiā intelligit illud Hiero.ñ.q.vij.Paulus. Paulus Petrum reprehendit,qđ nō auderet niſi ſe nō imparē ſciret. Vbi ſubdit Gratia,q̄ hoc nō eſt de officio eccleſiaſticæ dignitatis:ſed de poteſtate vitæ & cōuerſatiōis intelligit̄.& ſic etiā Aug.in.c.puto.ea.q.Cyprianū Petro apoſtolo cōparat.ſ.quātū ad martyrij coronā:nō quātū ad iuriſditionis potentiā.Itē qđ dicit Bern̄.in lib.ij̄.de conſi.ad Eugeniū. Si vt in ſumma ita & ſolā inſtitutā a deo.ſ. veſtrā apoſtolicā dignitatem exiſtimas,ſi hoc ſentis diſſentis ab ipō qui ait.Nō eſt poteſtas niſi a deo.& oīs aīa ſublimioribus poteſtatibus ſubdita ſit.non ait ſublimiori tāq̄ in vno:ſed ſublimioribus tāq̄ in multis. nō ergo ſola tua poteſtas a dño:ſunt & mediocres & inferiores. Si iſtud intelligat de poteſtate ordinis ſacerdotalis & pōtificalis ſi papa exiſtimaret poteſtatē ſuā ſacerdotalē & pōtificalē ſolā eſſe a deo cōſtitutā excludēdo poteſtatē ordinis alioꝝ pōtificū & ſacerdotū dicēdo illoꝝ non eſſe eque immediate a deo ſicut ſuā errāret:qa vt dictū eſt poteſtas ordinis in oībus equaliter eſt a deo.Itē ſi papa exiſtimaret poteſtatē ſuę iuriſditionis ſolam eſſe a deo:omnēq; aliā poteſtatē iuriſditiōis eccleſiaſticę nō eſſe a deo nec immediate nec mediate errāret,ſed ſi exiſtimat ſuā eſſe a deo immediate:alioꝝ vero eſſe a deo ſed mediante.ſ.ſua nō errat.Itē ex eo quod legitur Act.viij̄.ſ.q̄ miſerūt apoſtoli q erant Hieroſolymis Petrū & Ioannē in Samariā ad cōfirmandū baptizatos videtur ex hoc Petrus inferior apoſtolis eſſe:qa cōiter mittitur inferior a ſuperiore.Sed reſponderē q̄ miſſio q̄ fit p autoritatem vtiq; eſt a ſuperiore ſicut papa mittit legatū: & rex baliuū:ſed miſſio q̄ fit p conciliū & ſuaſionē pōt eſſe etiā ab inferiore,& ſic cōſiliarij dicūtur mittere regē qā vadit ali-

cubi de cõsilio subditor: qa per cõsiliũ mouẽt eũ ad illud facien dũ. Et sic apostoli & seniores miserũt Petrũ & Ioannẽ: & hoc persuadẽdo & cõsulẽdo ꝓ salute populi. Item ex eo qđ legitur Act.xv. ꝙ Iacobus minor tulit sentẽtiam in quæstione legaliũ vbi erant Petrus & alij in cõcilio cõgregati. Ex hoc maior videt fuisse Petro: qamaior est qui iudicat inter oẽs. Sed potest dupliciter responderi. Primo ꝙ Iacobus iudicauit non vt iudex omniũ: sed tanꝯ iudex illius loci specialiter: nõ quin Petrus potuisset iudicare: sed qa voluit illi deferre loco suo: sicut papa qñ est in aliqua ciuitate posset oĩa audire & iudicare: sed in multis nõ facit vt deferat eỹo loci. Alio modo potest dici ꝙ Iacobus ipse non dedit sententiã in illa materia legaliũ: sed Petrus qui prius locutus fuerat quid agẽdũ esset: postmodũ aũt Iacobus addidit: & sententiam suã nõ quasi auctorizans sed vt assentiens & cõfirmans sententiã Petri pro parte oĩm aliorũ. sicut fit in concilijs in quib⁹ formatis decretis seu canonibus per papã respõdet ab oĩbus prælatis ꝓ placet. Item qđ dicit dist.xxj.c.in nouo. ꝙ apostoli principem suũ esse voluerũt Petrum: & per cõsequẽs totius ecclesiæ: & sic nõ a Christo sed ab apostolis videtur Petrus habuisse primatum. Rñ. ꝙ apostoli hoc voluerunt voluntate consequẽti & acceptanti dei ordinationẽ: nõ autẽ voluntate antecedẽte seu causante ipam autoritatem, nã hoc habuit a Christo: vt ibi dicitur. Hęc pet. de Palu.

Papa obligatur ad duo.

Renuntiare papatui.

§.II. QVERITVR VTRVM PAPA

possit renuntiare papatui? Videtur ꝙ non: quia papatus est a solo deo immediate: vt. ā. ostẽsum est: sed quod a solo deo est nõ potest tolli per aliquẽ nisi sit deus. ergo non potest renuntiari per papã qui est hõ. In cõtrariũ habet exẽ de renũ. c.j. lib.vj. vbi expresse determinat ꝙ põt papa renũtiare papatui. Ad istã quæstionẽ sic respõdit Augu. de Ancho. in sum. de ptãte papę. ꝙ vtiqꝫ renũtiare põt nõ obstante ꝙ papa⁹ sit a deo: qa hoc est ita a deo ꝙ etiã ab hoĩe cooperãte in isto vel in illo. s. cooperante eius cõsensu & voluntate, talia em tolli pñt & dissolui illi⁹ hoĩs dissensu & cõtraria volitione. Probat aũt hoc ꝑ exẽpla in naturalibus: in moralibus: in artificialibus. Et in naturalibus quidẽ: qa aĩa rõnalis singulariter a deo infundit corpori cũ nullus possit infundere & creare ipsam nisi de⁹: & rñ qa infundit a deo cooperãte hoĩe: qa hõ hoĩem generat & sol ſm phm. ideo opere humano põt aĩa a corpore tolli & separari: vt ꝑ occisionẽ. In moralib⁹ vero videm⁹ ꝙ gra singulariter a deo infundit aĩę cooperãte tñ hoĩe. vnde illud sup Threñ. iij, Cõuerte nos dñe ad te & cõuertemur. dicit glo. ꝙ gra dei nõ cõuertimur nisi ex nra volũtate cõuertamur. s. libertate arbitrij ipsam acceptando, sicut ergo grãe infusio est a deo ꝑ hoĩs tñ cõsensum & liberi arbitrij cõuersionẽ: ita separatio eius gratiæ põt esse ꝑ hoĩs dissensum: & eius liberi arbitrij a deo auersionẽ. In artificialibus manifestum est ꝙ templum Salomonis & tabernaculũ Moysi ex mãdato dei fabricata sunt & singula in illis opata: & tñ qa cooperãte hoĩe illa fabricata sunt: cooperante etiã hoĩe destructa sunt, Sic etiã papatus & si a deo sit: tñ consensu ipsius papę cooperãte: & ideo eius dissensu renuntiari põt: eriã si iurasset vel vouisset nõ renũtiare & ipe videret se impotẽtẽ ad talẽ curã, ꝑpter infirmitatẽ grauẽ & incurabilẽ: vel cognosceret se oĩno insufficiẽtẽ. Et de quatuor qđ summis pontificibus in gestis sctorũ legimus renuntiasse papatui. s. Clemẽtẽ: Cyriacũ Marcellinũ & Celestinũ: nõ tñ ex eodẽ fonte seu causa, ꝓcessit illa renũtiatio. Nã Clemẽs renuntiauit propter mali exẽpli in posterũ vitationẽ: cũ fuerit institutus papa a beato Petro: ne qđ simile attentaret a successoribꝰ: vñ renũtiauit: & loco ei⁹ fact⁹ est Lin⁹: & post eum Cletus: & post eos idẽ Clemẽs. vt notat. viij.q.j.c.i. Cyriacus vero renũtiauit ꝑpter martyrij coronationẽ assocĩas sexvndecim milib⁹ virginũ btẽ Vrsulæ & sociab⁹ ex reuelatiõe angelica, Marcellinus autẽ renũtiauit ꝑpter idololatram operationẽ ponẽs thura idolis. Vñ pœnitens in cõcilio iudicauit se deponendũ anathematizãs q corpus suũ sepeliret. vt habet dist.xxj. Sed Celestinus q prius dictus est Petrus de Murrone: renuntiauit papatui ꝑpter sue insufficiẽtię recognitionẽ consilia ductus creditur spũsscti. hos oẽs canonizauit ecclesia & ascripsit Catalogo sctorũ. Vnde nõ est credẽdũ in ipa renuntiatione erasse & fecisse qđ nõ potuissent. Et licet Dãtes poeta vulgaris reprehẽdat Celestinũ de illa renũtiatione. Rectius de ipsa loquit Franciscus Petrarcha & sentit fidelius in lib. de vita solitaria ipm cõmendãs. Pe. de Pal'. in lib. de ptãte papæ. idẽ concludit sed subtiliꝰ. dicit em ꝙ papa põt cedere papatui. & cedẽdo desinere esse papa: si cardinales acceptẽt: alꝫs non. Sunt em in hac accæptione papat⁹ duo, vnũ est ius suũ qđ et acquirit ex canonica electione: aliud est ius ecclesiæ cui obligatur; cuilibet aũt licet iuri suo renũtiare in oĩ eo ꝙ quo nõ est alteri obligat⁹ vel subditus. C. de pac. l. si qs. sed qui semel se obligauit nõ põt se ad libitũ liberare: igitur papa ex parte quidẽ sua renũtiare põt papatui: sed qa semel se obligauit ecclesiæ ex illa parte renũtiare nõ põt nisi de assensu cardinalium q in oĩbus q̃ ad papã spectant representãt vices ecclesiæ. Est em papa obligat⁹ ex quo acceptauit ecclesiã regere: vñ nisi ecclesia quitet eũ & consentiat. s. ꝙ cardinales: videt ꝙ nõ possit renũtiare: sed cõsentientib⁹ illis põt. & ſm hãc distinctionẽ debet intelligi illa determinatio. de renũ. c.j. lib.vj. Sed contra sic arguit. mr̃imoniũ in q̃ est vinculũ diuinũ & nõ cõsummatum nulla renũtiatiõe põt tolli: ergo nec vinculũ inter papã & ecclesiã qđ est vinculũ diuinũ: sed papat⁹ est de iure diuino cũ sit inter eos matrimoniũ spuale: & ipe papa sit spõsus eccl'ę nulla renũtiatione vel resignatione tolli põt eadẽ rõne. Sed ad hoc rñdet idẽ Pe. s. ꝙ nõ est simile vinculũ: qa in mr̃imonio carnali per cõsensum mutuũ exꝑssum ꝓ verba de ꝓsenti q̃ sunt verũ sacramẽtũ sequit vinculũ diuinũ qđ est subiectiue nõ in aĩa tm̃: sed in toto cõposito: vñ tãdiu durat vtrũqꝫ suppositũ: vñ illud vinculũ qđ est qd diuinũ & res sacramẽti sequẽs nõ mutuũ cõsensum: sed sacramẽtũ integratũ ex cõsensu & verbis in personis habilib⁹ nõ põt ab hoĩe dissolui: ſm illud. Quos deus cõiũxit hõ nõ separet. sed cõsensus cardinalium eligentiũ repręsentatiũ cõsensum spõsę ex vna parte: & cõsensum electi quasi sponsi ex alia ꝓ quæcũqꝫ verba expressus nõ est sacramẽtũ nec sacramẽtale: vñ ex opere operato habet effectũ diuinũ quo ad vinculũ: sed manet illud vinculũ pure humanũ solo cõsensu hoĩm: vñ cõsensu cõtrario tolli põt eadẽ rõne qua & spõsalia de futuro. Potestas g̃ papalis, put est in sede Romana habet fundamentũ diuinũ nõ humanũ: & ideo nunqꝫ destruit: sed proue illa potestas est in ꝓsona q̃ est in sede solũ ꝑ consensum humanũ habet fundamentũ humanũ duplex. s. ipm hoĩem & illũ cõsensum q̃ sunt destructibilia: vñ quo libet eoꝝ destructo destruit potestas: nõ in se sed in illa ꝓsona in qua erat per accidẽs per hoc. s. ꝙ erat in sede: qa igit nihil tã naturale est q̃ vnũquodqꝫ dissolui eo gñe quo ligatum est, ꝑpter qđ obligationes q̃ solo cõsensu cõtrahũtur: cõsensu cõtrario distrahũtur: & etiã dissoluunt re existente integra. Inde est ꝙ vinculũ obligationis inter papã & ecclesiã solo cõsensu cõtractũ cõtrario cõsensu dissoluit: & renũciando in manibus cardinaliũ acceptãtiũ desinit esse in sede: & ꝓdit ꝓsequens potestatẽ q̃ remanet in sede: & acquiritur succedenti in sede ex ipsamet successione. Ratio aũt quare non sic dissoluat cõsensus mutuus expressus in matrimonio de ꝓsenti per dissensum iã assignata est: nec papa statuere posset ꝙ non possit renuntiare papatui ſm Augu. de Ancho.

Quatuor papę renũtiauerunt papatui.

§.III. QVERITVR VTRVM PAPA

possit deponi ꝑ quocũqꝫ crimine notorio? Et videt ꝙ sic. Dicit em dist.xl. si papa. ꝙ huius culpas redarguere presumit mortaliũ nullus: qa cũctos ipse iudicaturus a nemine iudicãdus nisi deprehẽdat a fide deuius. ergo videt ꝙ salrem ꝑ hęresi possit deponi. immo & glo. sup. d.c. dicit ꝙ ꝑ quocũqꝫ alio crimine notorio adulterij: simoniæ & hmõi: si esset incorrigibilis & scãdalizaret ecclesiã posset deponi. In cõtrariũ est quod dicit Anacletus dist.lxxix. electionẽ. Electionẽ summoꝝ põtificũ sibi dñs reseruauit: licet eorũ electionẽ bonis sacerdotib⁹ & spũalib⁹ populis ꝓcessisset. et.ix.q.iij. nemo. dr̃. Nemo iudicabit ꝑmã sedẽ. nec ꝙ em ab Augusto: nec ab oĩi clero: nec a regibus: nec a populo iudex iudicabit. i. papa. vbi glo. dicit ꝙ cõciliũ nõ põt iudicare papã: vt exẽ de elec.c. significasti. & ꝑ nisi se submitteret iudicio aliquorũ. vt. ij.q.vij. nos. Item Symmachus papa alt. ix.q.iij. alioꝝ. Alioꝝ hoĩm causas deus voluit ꝑ homines terminari: sed sedis istius presulẽ suo fine quæstione reseruauit arbitrio. voluit beati Petri apli successores cognoscere tũ debere innocẽtiã & subtilissimi discussoris indaginis inuolutã hr̃e cõscientiã. Dicẽdũ ſm Augu. de Anch. vbi. s. ꝙ papa

ꝙ papa ꝑ crimẽ quãtũcũqꝫ notorio nõ est deponẽd⁹ qa talis depositio vel accusatio redunderet in malũ totius ecclesiæ: cũ si audiretur ei⁹ accusatio ecclesia remaneret acephala: & hoc nisi ꝑ pctõ hæresis: de qua etiã si vellet se corrigere & emẽdare non deberet deponi. vt notat Huguitio dist.xxj. & ideo ipe in cõcilio cõgregati Marcellinũ cõfessum de hęresi & idololatria nõ deposuerũt: qa parat⁹ erat corrigi: & suã sententiã reuocare: qđ & fecit. Pro ipa aũt hęresi cogrue ipo facto deponit: qa papa eligitur in caput totius ecclesiæ. iuxta illud Eph. ſ. ipm. s. Christũ dedit caput sup oẽm ecclesiã: q̃ est corpus eius. Papa aũt repsentat personã Christi. Vñ & Petrũ Christus vocauit Cephas. i. caput: capitis autẽ est influere vitã oĩbus mẽbris. Principiũ aũt vitæ spũalis est fides: qa sine fide impossibile est placere deo. ait Apls Heb.xj. Si ergo papa deprehendatur a fide deuiꝰ mortuꝰ est ipe papa vita spũali: & ꝑ cõsequẽs aliis vitã influere nõ põt: vñ sicut hõ mortuus nõ est hõ: ita papa in hęresi deprehẽsus nõ est papa: qa facto est depositꝰ. Idem dicit Pet. de Palu. vbi. ā. ꝙ papa nullo casu q̃diu est papa per quodcũqꝫ crimẽ nõ põt a cõcilio nec a tota ecclesia, nec a toto mũdo deponi: & hoc nõ solũ qa est superior & nullũ hoĩem habet supra se q eũ valeat iudicare: sed qa est a deo q tibi Romani pręsulis q̃diu pręsul est iudicii reseruauit. ix.q.iij. alioꝝ. Sed qñ labit in hęresim tũc eo ipso est pręcisus ab ecclesia & desinit esse caput: & tunc deponit de facto non de iure: qa qui nõ credit iã iudicatus est de iure: sed hoc est ante iudiciũ: qa eo ipso ꝙ hęreticus est ab ecclesia est pręcisus: nõ põt autẽ caput a corpore pręcisum q̃diu est pręcisum caput esse illius corporis a quo est pręcisum: vñ papa per hoc desinit esse caput corporis ecclesię: & sic hæreticus non põt esse nec manere papa: qa extra ecclesiã nõ pñt haberi claues ecclesiæ: per alia aũt pctã papa est caput lãguidũ: qđ nõ, ꝑpter hoc definit esse caput: nec põt a membris ꝑ cõsequẽs iudicari. Dicit aũt Pe. ꝙ illa glos. sup c.ſi papa superius inducta quę dicit ꝙ ꝑ quocũqꝫ alio crimine notorio si est incorrigibilis papa põt deponi & iudicari est falsa. Et rõnẽ eius assignat. dicit em illa glos. ꝙ ex quo papa est incorrigibilis cũ cõtumacia dicat hæresis: & ipse ex hoc sit cõtumax: ꝑ cõsequẽs est infidelis & hęretic⁹. Sed dicẽdũ est ſm Pet. ꝙ cũ cõtumacia dicatur hæresis: fumit large hęresis: sicut & simonia etiã large dr̃ hęresis propter aliquã similitudinẽ. Cũ autẽ dr̃ papã posse deponi vl esse depositũ, ꝑpter hæresim, fumit ibi, ꝓprie & stricte hęresis. s. ꝙ errore fixo eoꝝ q̃ sunt fidei, nõ ergo, ꝑpter alia pctã quãtũcũqꝫ sit incorrigibilis põt deponi. Idẽ dicit Augu. de Ancho. circa glo. illã. Addit tñ ꝙ posset saluari illa glo. videlicet ꝙ cũ dicit: ꝙ ꝑpter incorrigibilitatem alicui⁹ vitij possit deponi, intelligat qñ sic est incorrigibilis ꝙ illud pctm̃ qđ cõmittit mortale credit & dicit nõ esse pctm̃: tunc em esset vere & ꝓprie hæretic⁹: & sic posset deponi. nõ autẽ ꝑpter ꝑ solũ ꝙ nõ desistit ab actu pcti. Quid igit sit faciendũ qñ papa est ita mal⁹ ꝙ morib⁹ suis destruit ecclesiã dei? dicit Pet. de Pal. ꝙ est duplex remediũ. Primũ est exẽplo Pauli q Petro in facie ei restitit Anthiochiæ: qa inducebat gẽtes quasi ad Iudaizandũ in obseruatione legaliũ nimis cõdescendẽs Iudæis cõuersis ne eos scandalizaret. vt habetur ad Gal. ij. & ij. q. vij. Paulus, sic papæ in malis nõ esset obediendũ: sed resistẽdũ ꝑ honestã reprehẽsionẽ. Vñ si papa vellet totũ thesaurũ ecclesiæ dare parẽtibus suis: vel ecclesiã sancti Petri destruere: aut dare parentibus patrimoniũ Petri: vel aliqđ hmõi quod nõ liceat: nõ esset ꝑmittẽdũ sed ei resistẽdũ sine ipsius tñ depositione. Sec'm remedium est exẽplo beati Hilarij q cõtra Leonẽ papã prævaluit orãdo. Iste Leo fuit: vt credo: qa alio noĩe dr̃ Liberius papa: qui fauit hæreticis Arrianis. Orandũ ergo esset, ꝓ tali papa incorrigibili a tota ecclesia, vt deus illũ corrigeret vel de medio amoueret: nec vnq̃ deus sic ecclesiã suã despiceret qn eã exaudiret. & esset cõtra eũ cõciliũ ꝙocãdũ si ipse nolleт cõuocare vt ꝑ illud moneret vel deus imploraret vt remediũ apponeret in resistendo malis q̃ vellet facere ne ecclesia periclitaretur. Aliud exemplũ habet de hoc remedio de Anastasio papa qui sauẽs hæreticis assellãdo diuino iudicio ꝓcussus est. xix. dist. Anastasius. Itẽ nota ſm Augu. de Ancho. ꝙ dũ papa est papa q̃uis cõciliũ gñale cõgregari non possit: nisi ei⁹ autoritate. vt patet dist. xv. ꝓ totũ. tñ qa papa, ꝑpter crimẽ hæresis nõ est papa: iõ in tali casu ei⁹ autoritas non requirꝫ: sed sufficeret autoritas collegij cardinaliũ & aliorꝝ eꝑoꝝ & doctorꝝ. Itẽ dicit ꝙ si notoriũ sit papã mortuũ hæresim & puersum dogma docuisse vel nutriuisse in ecclesia dũ viuebat nec se correxit post mortẽ etiã potest accusari & damnari. arg. xxiij.q.iij.c.ſi vera.

¶ De ptãte papæ q̃ est maior omni ptãte creata. Cap. V.

DE POTESTATE PAPE QVE

est maior oĩ alia creata post ptãtẽ Christi aliq̃ modo extendẽs se ad cœlestia: terrestria & infernalia: vt de eo possit illud verificari dictum de Christo in Pã. viij. Oĩa subiecisti sub pedib⁹ ei⁹: oues & boues vniuersas insup & peccora cãpi. Volucres cœli & pisces maris. Et apte qa ipse est vicari⁹ Christi. Quo ad terrestria dicit oues &c. Quo ad cœlestia dicit volucres. Quo ad infernalia dicit pisces maris. ꝑ volucres cœli designari angelos bonos & malos habetur in euange. Dicuntur aũt ei subiecti: quia maior eis in quatuor, videlicet.

¶ Primo in iurisditione.

¶ Secundo in sacramentorum administratione.

¶ Tertio in cognitione.

¶ Quarto in præmio.

Vñ Chry ſ. ait. Hoi mortali oĩ q̃ in cœlo & q̃ in terra sũt ptãtẽ cõmisit de⁹ & validiorẽ cœlo ecclesiã esse mõstrauit.

§.I. PRO INTELLECTV PRIME

partis quæritur vtrũ papa sit maior angelo in iurisditiõe? Et videtur ꝙ nõ: qa natura spũalis habet iurisditionẽ supra naturam corporalẽ ex suę naturę cõditione: sed angelus est naturæ spũalis: g̃ habet iurisditionẽ supra papã q est naturę corporalis. Sed in ꝓtr̃ium est qđ dr̃ Heb. ij. in ꝑsona Christi cui⁹ papa vicari⁹ existit, nõ angelis subiecit de⁹ orbẽ terrę futurũ ei de q̃ loqmur. Ad hoc rñdet Aug. de Anch. vbi. ā. ꝙ maior est iurisditio papæ q̃ cuiuslibet angeli, est em triplex regimẽ ſm Phm. Primũ est ethicũ & morale. Sec'm est familię & paternale. Tertiũ est politicũ & regale. Primũ respicit curã vniuscuiusq̃ hoĩs in se ꝑ virtuum regulationẽ. Sec'm respicit regimẽ domus & familiæ ꝑ paternalẽ monitionẽ. Tertium respicit regimẽ ꝓuinciaꝝ & regnorũ ꝑ penarũ cõminationẽ. Primũ regimẽ cõmissum est angelis: qa vna quęq; aĩa ab ortu suæ natiuitatis habet angelũ ad sui custodiã & exercitiũ ſm Hiero. Sec'm cõmissũ est archãgelis: quoꝝ est familias & ciuitates dirigere & gubernare. vñ regsit⁹ Raphael archãgel⁹ a Tobia an sciret viam eũdi ad ciuitatẽ Medoꝝ: dixit se itinera oĩa illius frequenter ambulasse. Tertiũ cõuenit principatibus quoꝝ est procuncias & regna miro ordine disponere. Vñ dixit angelus q loquebat Danieli. Princeps regni Persarũ restitit mihi xxj. diebus. Dañ. x. Nulli ergo angelo cõmissa est iurisditio & cura cõmissa est: non solũ vt noĩe mũdi iportaret terra: sed etiã vt noĩe mũdi importaret cœlũ: qa sup cœlũ & terrã iurisditionẽ accepit. vñ dr̃ ꝙ cœlestis & terreni ꝑerij Petro Christus iura cõcessit. dist. xxij. oẽs ad qđ facit qđ Chryso. ait in lib. de laudib⁹ Pauli. ꝑfert em Paulũ cuilibet angelo in iurisditione dicẽs: ꝙ angelis diuersarũ gẽtium cura cõmissa est: sed nullus eoꝝ ita creditum sibi populũ gubernauit vt Paulus vniuersum orbẽ. nã Michael i gens cõmissa est Iudeoꝝ: Paulo ỹo terrę & maris, arcę vniuersi orbis habitatio: ipmq̃ defertũ. Si igit iurisditio Pauli maior fuit iurisditione oĩm angeloꝝ: multo fortius intelligẽdũ est hoc de Petro cui? papa ꝑsonã repñtat. & idẽ Chry ſ. sup Io. dicit. Petrũ totius orbis ordinat magistrũ & doctorẽ: cui potestatẽ dedit vniuersoꝝ. Ad argu. aũt rñdet ꝙ licet angelus ſm gradũ naturæ sit supior hoĩe: etiã papa & ipsi? naturę conditione: diuina tñ autoritate & cõmissione põt ad plura se extẽdere iurisditio hoĩs & prẽcipue papę q̃ angeli.

Maior est papa angelo.

§.II. SECVNDO PAPA EST MAIOR

angelo in sacramentorum administratione. Administratio em sacramẽtoꝝ nõ est cõmissa angelis de lege cõi: sed sacerdotib⁹ & epis. de singulari aũt mãdato dei posset angelus bon⁹ sacramẽta ministrare: vt baptizare & ecclesiã cõsecrare, sicut legitur de ecclesia sci Michaelis ab ipso archãgelo cõsecrata: & q̃uis cõter dicat ꝙ talis non deberet iterũ baptizari: nec ecclesia iterũ cõsecrari q̃n egisset bon⁹ angelus: tñ qa Sathanas transfigurat se in angelum lucis: tuti⁹ esset quo ad baptismũ illũ iterare: & licet in doctrina

& in his q̄ se tenēt ex parte intellectus hō reducaf aliq̄n in deū p angelos, vt pater de apparitionib⁹ & reuelationib⁹ factis p angelos antiqs patrib⁹: tū in charitate & in his q̄ se tenēt ex parte affectus hō reducitur in deū imediate p ipm met principaliʳ & ministeriaⁱter p papā & alios ministros ecclesiæ q̄ sunt administratores sacramētoꝝ: in qb⁹ gra no bis cōferi. Origo aūt administrationis ipsi⁹ est in papa.

§.III. TERTIO IN COGNITIONE

aliquo modo papa est maior angelo. Vñ super illo verbo. Brūs es Simō Bariona: qa caro & sanguis nō reuelauit tibi: sed pater me, dicit glo. vere btūs: qa tale qd reuelatū est Petro: cuius papa successor existit: qd nec angelus nec hō scire potuit. De ministerio em incarnatiōis & passionis angelis accreuit aliqua cognitio p pdicationē apl̄oꝝ quorū caput fuit Petr⁹. cui⁹ papa est successor: licet em scirent angeli filiū dei cōcipiendū de virgine: nō mod⁹ cōcipiēdi vl gravidationis eos latuit. Sed prędicatiōib⁹ apl̄is multa cognouerūt circa illud mysteriū quę ante ignorabāt. qđ etiā notat Apl̄s Eph̄. iij. & Hiero. dicit angelicas virtutes mysteriū incarnationis ad plenū nō intellexisse donec passio Christi p apl̄os fuit p̄dicata. Et q̄uis Diony. dicat primā hierarchiā illuminare secundā: & secūdā tertiā: & tertiā homines: vnde & papā. tū ex hoc ordine cōi nō arctatur spiritussanctus q̄ nō possit docere & illuminare & perficere homines absq̄ tali ordine. In multis em apostoli immediate fuerunt ḋdoctri a spiritusancto. & hoc concludit.

§.IIII. QVARTO PAPA EST MAIOR

angelo quo. ſ. ad multa. ſ. in prēmio. ſ. in prēueniēdo ad gloriā. Dicitur em Mat. xxij. de sctis. Erunt sicut angeli dei in cœlo. Et alibi. Equales sunt angelis dei. Cū em ſm Greg. diuersi sctī ad diuersoꝝ ordines angelorū assumunt ſm eoꝝ merita maiora vel minora: & tot hoies assumūtur ad gloriā quot angeli remāserunt: dicere oportet q̄ad ordinē Seraphin plures ascēdēt: qđ rōnabiliter credēdū est de apostolis quoꝝ Petr⁹ fuit caput: vñ & ipe papa successor eius. Certum est aūt q̄ Seraphin sunt maiores in p̄mio alijs angelis. ergo &c. Vbi etiā sciēdū q̄ q̄uis q̄ ad naturæ conditionē angel⁹ sit maior quolibet puro hoie etiā papa: nō tñ quātū ad repītationē dei. In ipa em pfectius repītat deus in natura humana q̄s angelica: & p̄cipue lōge meli⁹ de⁹ representat p papā: & quātū ad naturæ ꝯformitatē. qa dei filius nūq̄ angelos apphēdit: sed semē Abrae: & quātū ad officiū ptātē: qa nulli angelorū cōcessit claues ligādi & soluē di sicut Petro & successoribꝰ ei⁹: & iō nō minor honor debeť papę q̄ angelis. Vñ papa recipit a fidelib⁹ adoratiōes, ꝓstrationes & oscula pedū: qđ nō p̄missit angel⁹ a Ioanne euāgelista sibi fieri. Apoc. vlt. Si aūt p volucres cœli intelligantur angeli mali: ſm illud Luc. viij. Volucres cœli comederunt illud. Sic etiā deus subiecit papæ hmōi volucres & dęmones. & quātū ad effectū spūalē p prædicatiōes & administrationes sacramentoꝝ: qb⁹ dæmones ab aiab⁹ expellunť. & quātū ad effectū corporale vel abiciēdo eos ab obsessis corporib⁹: vt fecit Paulus a Phitonissa. Et p ex cōcationē in mittēdo dæmonē advexandū corp⁹ peccatoris. vt patet. ſ. Coꝝ. v. hunc tradidi Sathanę &c.

§.V. DE CANONIZATIONE SANCTORVM

faciēda p papā. Si p volucres cœli intelligant sctī viri: ſm illud Mat. xiij. Volucres cœli reqescūt in ramis eius. ſ. sinapis. Sic etiā subiecit de⁹ volucres cœli papę quantū ad canonizationē: vt venerētur a fidelib⁹. p sanctis. Pro hui⁹ declaratione sciendū ſm Aug. de Ancho. in lib. de potestate papę. q̄ sctm aliquē canonizare nō est aliud q̄ sctitatem alicuius venerandā & approbandā manifestare. ꝓpter fidē ecclesiæ eius opa imitātis & bñficia recipientis. Tria g̃ p̄n cipaliter requiruntur ad canonizationē sancti.

Ad canizationem alicuⁱ sancti requⁱrūt tria.

¶ Primum est eius sanctitatis approbatio.

¶ Secundum est sanctitatis eius acceptę a populo Christiano veneratio.

¶ Tertium est fidei totius ecclesiæ beneficia illius sancti poscentis cōfirmatio.

Ista aūt tria solū ad summū pontificem ptinent q̄ est caput ecclesię. Nā sicut soli⁹ Christi est hoiem sctificare causando sctitatē. ſm illud Leuit. xxj. Ego dñs q̄ sctifico eos. sic soli⁹ papę q̄ est vicari⁹ Christi hoim sctitatē approbare & manifestare. Sili⁹ sicut solus papa est caput toti⁹ ecclesiæ: ita solū ad ipm ptinet mębris ecclesiæ mandare sctm aliquē sub veneratione haberi. Vteri⁹ sicut opa phibent testimonium sctitatis alicui⁹ cū fidei ecclesiæ inimunt: ita ad illū pertinet hmōi sctm canonizare ad quē ptinet q̄stiones fidei determinare. qđ̄ qdē planū est spectare ad summū pōtificē. sicut patet. xxiij. q. j. c. quoties rō fidei vītulaf. Et q̄uis mādare sctm aliquē vniuersaliter a toto populo venerari ptineat ad solū illū q̄ præest toti ecclesiæ. i. papæ: tū quātū ad eos q̄ sunt canonizati p ecclesiā: quoꝝ festiuitates nō pñt vniuersaliter celebrari: nec eis vigilia ordinari. de talibus pōt epūs in sua dioceſi ordinare q̄ certa die eorū festiuitas celebreť. & vigilia deputeť: assentiente tū clero & ppl̄o. vt dī de cōse. dist. iij. pnūciādū. circa fi. De modo aūt canonizatiōis dicit. Host. eē de reli. & vene. q̄ in canonizatiōe sctī ſm morē quē nūc tenet ecclesia. xij. p ordinē sunt feruāda. Primū est frequens denūtiatio. vt nō solū semel: sed pluries papę denūtieť q̄ pro sctō debeat venerari: vt sic multiplicatis intercessoribus largiaf qđ petitur. Sedm est cōmissū. ſ. examinatiōis facīdæ. Tertiū est cōmissionis inq̄sitio. ſ. p testes iuratos & fideles. Quartū est inq̄sitionis factæ relatio. Quintū est relationis diligens examinatio. Sextum est examinationis factę p cōsistoriū discussio. Septimū est secreta diffinitio & terminatio. Octauū est manifesta publicatio. Nonū est diei canonizationis assignatio. Decimum est ipsi⁹ papę & assistētiū genuflexio & oroni⁹ deuotio: ne deus p̄mittat ecclesiā suā decipi vel errare. Vndecimū est sermocinatio & miraculoꝝ ac operū mīę recitatio: necnon ipsi⁹ sctī in Catalogo sctoꝝ cōscriptio. Duodecimū est missę in honorē sctī celebratio: & cāticis spūalib⁹ psonatio. In primitiua tū ecclesia nō seruabanť ista. ꝓpter duo: Primo qa ibi sctī vt in plurib⁹ erāt martyres: in qb⁹ nō regrebaf talis examinatio sicut in cōfessoribꝰ. Sed⁹ qa ex feruore fidei & ex meritis Christi & apl̄oꝝ miracula & alia opa fiebāt euidētia q̄ nō poterāt tergiuersatiōe eḷari. Si aūt q̄raf vtrū in canonizatiōe regraf requisitio cardinaliū & cōciliū eoꝝ. R̄n. Augu. de Anch. vbi. ō. q̄ de necessario nō regrif, nā ptās papæ nō limitaf in aliq̄: nec depēdet a collegio sed potⁱ⁹ ecōuerso. Nō em collegiū assistit papę q̄ modū determinationis seu limitationis ptātis ei⁹: sed magis p modū ministeriī & cōsilij: vt debito mō hmōi ptātē exequaf. Sed si q̄raf de cōgruo: puto q̄ magis teneť regrere collegiū in tali cā q̄ in aliq̄ alia: qa in his q̄ sunt fidei tāto cauti⁹ & tāto matuⁱ⁹ est agēdū quanto dolus & fraus est magis circa hmōi vitanda. Ne g̃ canonizatio alicui⁹ sctī ꝓcureť turpis lucri cā vel humanæ gl̄iæ pōpa: nō solū cū regsitiōe collegij: verū etiā cū req̄sitione venerabiliū virorū de ecclia: papa in tali cā debet ꝓcedere exēplo Afueri q̄ licet Ethnicus interrogauit sapientes suos sup q̄dā agēdo: quoꝝ consilio cuncta faciebat sciētiū leges ac iura maioꝝ. Hester. j. Nō debet aūt papa stati aliquē sctm sibi denuntiatū canonizare. Et ꝫ ꝓpter tria ſm Aug. de Anch. Primo ꝓpter miraculoꝝ raritatē q̄ sunt signa attestatiōis. Dicit em Aug. in lib. de vera religiōe. q̄ iō miracula in nra rpa durare ꝓmissa non sunt ne aia semp visibilia q̄reret: & eoꝝ cōsuetudine frigesceret gen⁹ hūanū. Quia igiť vera miracula nūc raro fiunt ne ficta narrenť turpis lucri cā vel humanæ laudis appetitus gl̄ia. nūc bñ videdū est qb⁹ credēdū sit de diuinis miraculis & inuisibilibus rebus. Aliq̄n em fiunt miracula non vera. sed apparētia p dęmonū inuocationē sicut Magi Pharaonis: aliq̄n p malos hoies ex inuocatiōe Christi & noīm sctoꝝ. Vñ dī Mat. vij. a q̄busdā reprobis Christo. Dñe nōne in noīe tuo virtutes multas fecimus? Aliq̄n fiunt vera miracula cū vanę gloriæ vel elatiōis infectiōe. sic dicit gl. Nume. xx. q̄ Moyses & Aarō q̄n p pcussionē virgę fecerūt aquā decurrere de petra habuerunt quādā vanā gloriā. & iō meruerūt audire: qa nō credidistis mihi vt sctificaretis me &c. nō ergo miracula oia sunt sufficiēter demōstrativa sctitatis: & ideo etiā ipa examinānda. Sed⁹ nō debet stati aliqs sctūs denūtiatus canonizari ꝓpter opis arduitatem. Nā quāto op⁹ est magis arduū: tāto cū maiori tarditate & maturitate faciendū. Vñ nec Christ⁹ statim Lazarū suscitauit: sed prēmissis multis circūstātijs. Nō ergo canonizatio sctoꝝ cū iit opus valde arduū statim: sed p mēses & annos est differendū: & de opibus ei⁹ interim inquirēdū. Nec em sufficit q̄ habuerit magnā sciētiā: qa sciētia nō facit hoiem bonū simpliciter. ſ. quo ad bonitatē volūtatis q̄ est p charitatem: sed bonū ſm quid. ſ. q̄ ad intellectū. Vñ. ſ. Coꝝ. xiij. Si habuero oēm sciētiam: charitatē aūt nō habuero, nihil sum. Nec etiā q̄ habuerit donū ꝓphetiæ: qa ꝓphetia cōis est bonis & malis. vt patet in Balaam. & Augu. j. q. j. prophetizauit. Prophetizauit Saul cū esset malus: vt sanctum Dauid pequeret. Nec etiā ex fama alicui⁹ orta ex ppto & turba ꝓcedēdū est. sed testimonio maioꝝ q̄ sunt saniores cōsilij & verioris iudicij. Tertio nō est statim faciēda canonizatio ꝓpter fidei firmitatē. Dicit em Chry. q̄ ideo xp̄s Chananeam clamantem non statim exaudiuit: quia nolebat fidē illius occultari: sed in palā fieri. Expectāda ergo ē frequēs operatio miraculoꝝ & diuulgatio famæ operum mīæ alicuius anteqū canonizeť. vt fides de eius sanctitate in cordib⁹ Christiani ppli firmeť & roboreť. Et ad hoc facit qđ ait Leo papa. dist. lxj. miramur. Si ad honores mūdi fiunt suffragationes tpis sine merito laboris indignum est putari, & norari ambitus solent quos ꝓbitatis documenta nō adiuuāt q̄ diligēs & q̄ prudēs habēda est dispēsatio diuinorū munerū & cœlestiū dignitatū. ita vt in priori vita testimonii perhibeat. p laboribus multis: p moribꝰ castis: pro a ſtibus strenuis: celsioris loci præmium nulli debeat. Sciēdum q̄ nullus patrū veteris testamenti est canonizatus a papa. Et ratio huius est ſm Aug. de Ancho. quia causa semp præcedit effectū suū & non sequit: sed fundamentum & cā oīm sanctoꝝ fuit xp̄s. ipse em est sanctus sanctoꝝ vt dī Dan. ix. Nullus ergo debuit canonizari ꝓ sancto q̄ fuit ante Christi natiuitatē Appellat tñ eccl'ia illos sanctos & eorum sanctitatem exēplariter ꝓponit imitandam: nec non oīorum eoꝝ se cōmendat: eoꝝ tū sanctitatem nō solēniz it seu canonizat. Sed a rō q̄ tū includit in prima est: qa sancti patres vetꝰ testa. quātūcūq̄ sanctitate polleˢrent. nō fuerūt in tpe plenitudinis gr̃ę quæ p Christū facta est. Ioā. j. Sed plenitudo gr̃æ in illa lege quasi tenebaf inclusa figuratiue. Vnde Aug. in lib. de symbolo sup illd. Domū tuā decet sanctitudo, dicit q̄ nullius solēnitatē ecclesia solēnizat priusq̄ dom⁹ sanctitatis fundareť. & ideo i tpe plenitudinis gr̃ę potius sanctitatem beatæ Mariæ & Ioannis Bapti. ecclia solēnizat q̄ alicuius alterius. qa illa sanctum sctoꝝ gñauit, & iste digito demōstrauit. Tertia ratio quare eccl'ia illoꝝ sanctitatem non solēnizat est: qa quantūcūq̄ personaliter essent sancti: claritas tū diuinę visiōis eis fuit clausa nondum soluto precio humanę naturę p Christum. Vtrum autem ecclesia possit errare in canonizatione sanctorum. habes. ō. in ti. xij. c. vij. de reli. sctorum.

Modus canonizandi.

Nō statim fit canonizandi.

§.VI. DE POTESTATE PAPE ERGA

inferos qui notari possunt p pisces maris: quia sicut pⁱ⁹ scis morat cōtinue in fluctib⁹ aquarū: quæ mare dicuntur ꝓpter amaritudinē. i. falsedinē. ita qui sunt in purgatorio cōtinue morant in afflictiōibus pœnaꝝ: sed subiecit deus papę etiā pisces maris. i. eos q̄ sunt in purgatorio ad subueniendū eis p indulgentias. Sciendū g̃ q̄ hi q̄ sunt in purgatorio ad subueniendū p indulgentias. ſm Augu. vbi. ō. q̄uis quātū ad meritū essentiale absolutū quo q̄s mereť vitā æternam opatiōe p radicē charitatis nō sint in statu merēdi: tale em meritū non dependet ab opere alterius: sed ab opere ꝓprio: tū quātū ad meritū ꝏditionale quo q̄s mereť pœnę remissionē vel liberationis acceleratiōnē. dummō alij pro eis faciant illa q̄ instituta sunt ab ecclesia ad pœnæ remissionē cōsequendā illi qui sunt in purgatorio mereri pñt: cū depēdeat ab opere alteri⁹ & adhuc viatores sint & de foro papæ: vñ pōt eis de thesauro eccl'iæ per cōcationē indulgētię subueniri. Qđ non sic est intelligendū q̄ oīs indulgētia data etiā a Papa valeat existētib⁹ in purgatorio: faciēte aliquo ꝓ ipso q̄ est in purgatorio illud qđ cōtinet indulgentia faciendū. puta ieiunū vel eleemosynā vl' visitationē eccl'ię. nō sufficit intētio illa facientis & applicātis ad eū qui est in purgatorio. sed requirif intentio Papæ hoc explicātis p bullā. ſ. q̄ q̄ facit talē eleemosynā vel vadit ad talē ecclesiā cōsequaf tantum de indulgētia ipe vel ꝓ quo fecerit viuus vel defunct⁹. Quāuis aliqui dicant indulgentias non posse ad mortuos extēdi: qa christus dicit. Quæcūq̄ solueris sup terrā &c. illi aūt sunt sub terra non sup terrā. Sed pōt respōderi dupl'r. Vno modo q̄ ly super terrā referaf ad soluętem vt sit sensus. quęcūq̄ tu existens sup terrā solueris &c. Non em papa mortuus pōt ligare & soluere: sed viuus. Alio mō si referaf ly sup terrā ad absolutos. ſ. existentes sup terrā cū purgandi sint intra vel circa terrā dici possunt sup terrā: qa nō in cœlo. Et ita determinat bea. Tho. in. iij. ſ. q̄ indulgentiæ pñt extēdi ad eos qui sunt in purgatorio modo dicto. Et si q̄raf vtrū papa possit ꝓ excōicationem indulgentię totū purgatoriū expoliare; Aug. de Anch. vbi. ō. rndet p distinctionē trimębrē. videlicet qa aut hoc intelligiť quātū ad ei⁹ absolutā iurisditionē aut quātū ad ei⁹ ordinatā executionē: aut quātū ad diuinā acceptationē: ita vt si faceret q̄ de⁹ acceptaret. Primo modo putat q̄ pōt expoliare purgatorium quantū ad oēs illos q̄ subiecti unť iurisditioni suæ ſm meritum conditionale vt sint aliq qui faciūt ꝓ illis de purgatorio ea ꝓpter quæ ordinatę sunt indulgētię valere. Si qui g̃ ēent in purgatorio q nō recępissent sacramētū baptismi vt adulti recedēres cū baptismo flaminis cū nō sint ꝓprie sub iurisditione papę: & illi etiā qui nō habētes amicos facētes pro eis id ꝓ quo datur indulgētia istis nō valeret. Quantū aūt ad oēs alios posset Papa purgatoriū expoliare. qđ sic probaf: qa papa pōt oīm illoꝝ pœnā tollere p satisfactionē ecōicationē indulgētię in qb⁹ pōt vti clauib⁹ eccl'ię in oīb⁹ q̄ sunt in purgatorio sibi subiectis. & simpl'r xp̄s dixit Petro. Tibi dabo cla. reg. cœ. Probat etiā hoc arguēdo a fortiori p factū Gregoꝝ. pa. qui p suā oroñē absoluit Traianū a pœna inferni q̄ est infinita. g̃ multo fortius papa per cōmunicationē indulgētię in qb⁹ pōt vti clauib⁹ eccl'ię in oīb⁹ q̄ sunt in purgatorio a pœna illa q̄ est finita. Sed ad ł posset responderi q̄ illud fuit ꝓpter legē cōem. Loquendo ꝏo de potestate Papę quantū ad ordinatā ei⁹ executionē papa non potest nec debet illud facere. Ratio est: qa potētia papę iusta & rōnabilis nō reducif nec reduci debet ad actū per voluntariam affectionē: sed ꝓ rōnabilē rōnē. Sed si ꝓ talē potentiā reduceret ad actū. vt ꝙ totū purgatoriū spoliaret nō esset ibi legitima ratio: sed potius voluntaria affectio: g̃ tali legitima potestate papa nō pōt nec debet purgatoriū spoliare. Sed tertio mō. ſ. quātū ad diuinā accēptationē. hoc est si Papa illud faceret volēdo totū purgatoriū expoliare p indulgētiā an de⁹ haberet accēptū: dico q̄ ignotū est mihi & puto q̄ ignotū sit cuilibet creaturę & ipi papę. Nec credo q̄ papa possit scire totū qđ facere pōt p potentiam sua & p̄cipue qđ pōt facere p cōcationem thesauri eccl'ię. Huius rō est: qa illa potētia est homini ignota quæ est in virtute voluntatis & ęgtatis sibi ignotę: sed papa agit in virtute & ęgtate dei q̄ est sibi ignota. ergo si ꝓprie posse Papæ est sibi ignotum. be. Tho. in. iij. dicit simpl'r papam non posse p indulgentiā purgatoriū expoliare: qa ad indulgentiā dādam requiriť causa rōnabilis & discreta ad hoc vt valeat: illa aūt videtur irrationabilis & indiscreta cū nec ipse Christ⁹ descēdens ad inferos purgatoriū expoliauit ſm Tho. iij. par. qđ etiā tenet ipe Aug. de Ancho. Pueris aūt qui sūt in limbo non potest papa cōicare indulgētias: vt sint participes earum ſm Aug. de Anch. Et rō est: qa non habuerunt pſonalē indulgentiā in mūdo: cū non habuerunt vsum libertatis arbitrij: nec sacramentalem: qa sine baptismo mortui sunt sed sine gr̃a non potest q̄s esse particeps indulgentiæ. ergo &c. Et multo minus his qui sunt in inferno.

Papa pt illis in purgatorio subuenire.

§.VII. VTRVM PAPA PER COMMVNICATIONĒ

indulgētię possit ꝓritos & confessos sic a tota pœna & culpa absoluere ꝙ nō trāseant per ignem purgatorij: puta dādo idulgētiā plenariā? Rñ. Aug. de Anch. vbi. ō. q̄ ad hoc q̄ cōmunicatio indulgētię habeat comple tū & vniuersalē effectū quātū ad totā remissionem pēnaꝝ ꝓritum & ꝓfessoꝝ. ita vt decedētes statim cuolent & non trāseant per ignem purgatorij. Aliqua requiruntur ex parte indulgentiā consertis. Aliqua ex parte indulgētiā recipientis. Aliqua ex parte retardationis pœnę eorum q̄ bus talē indulgētiam conferentis consecuti retardanť. Ex pte. quidē conferentis indulgentiā tria requrunť. Primum eius volūtatis applicātis determinata intētio. Cū em papa sit vniuersalis dispensator: thesauri ecclesię non potest prædictū thesaurū erogare aperiendo per claues ecclesiæ conferendo indulgentiā nisi applicet intentionē suam ad partē vel totā remissionē pēnaꝝ eis qb⁹ ꝓfert indulgentiā. Sed⁹ est clauis potētiæ recta & determinata iurisditio. si em excederet terminos iurisditionis suę faciēdo indulgentiam quibus non potest: vel de quibus non potest nō complete valerent vel nihil. Tertium est clauis scientiæ rectus

Papa pt a pœna & culpa absoluere.

Vtrum papa possit purgatoriū expoliare.

vsus & debita discretio, vt. ſ. indulgentiã faciat non ꝑ libito voluntatis & ꝓpria affectione: ſed ſm cãm iuſtã vtilẽ & rõnabilem: ſi aliqd horũ triũ defuerit indulgentia non ꝓſequetur effectum ſuũ ſaltẽ totũ & ꝑplete. Ex parte etiam recipiẽtis indulgentiã tria requirunt ad conſecutionẽ ei⁹. Primum ꝙ habeat fidẽ in intellectu, i ꝙ eccleſia poſſit illã indulgentiã cõferre credat: ga ſi illud non crederet nil reciperet. Secm ꝙ habeat charitatem in affectu, ſ. ꝙ ſit vere contritus & confeſſus: nã per cõtritionem recõciliat deo: per confeſſionem eccliæ: & tunc numero & merito eſt de numero militũ eccliæ quib⁹ theſaurus eccliæ aperiri debet ꝓ ſatisfactione pœnæ. Tertiũ ꝙ habeat cõplexionẽ cãe ꝓ qua fit indulgentia in affectu vt cõpleuerit voto. i. propoſito & effectu illud puta vt vadat vltra mare cruce ſignatus: vel ad ſepulcrũ Chriſti & hmõi. ſi aliqd horũ defuerit: puto ꝙ eius effectũ totũ nõ cõſequet. Ex parte tertij ſciendũ ꝙ quatuor ſunt q̃ faciunt retardare cõſequẽtes talem indulgentiam ne ſtatim euolent. Primum eſt formę indulgẽtię taxatio. vt ſi dicat indulgentiã ſibi plenã oĩm pctorum ſuorum de pnia ſibi iniũcta indulgemus: tũc ſi moreretur nõ ſtatim euolaret: ga maior ſibi pnia fuerat iniungenda q̃ ſibi fuerit iniũcta: vt vigore indulgẽtię non ſibi remittit niſi pœna ſibi iniũcta a confeſſore. Pro illa ḡ parte pœnæ q̃ ſibi plus debeat iniũgi in foro pniæ luet in purgatorio. Secm eſt alicui⁹ pcti omiſſio per obliuionem vl ignorantiã, ſ. ꝙ nõ fuit de eo cõfeſſus: & hoc ꝓpue videt hñe locum qn dr in forma indulgentię ꝙ habeat remiſſionem oĩm pctõr de quib⁹ eſt corde cõtritus & ore confeſſus: ga nõ valet quo ad peccata nõ cõfeſſa. Tertiũ eſt alicui⁹ mortalis poſt conſecutionem indulgentiæ perpetratio: de illo em licet poſtea confiteat & ſatisfaciat: tñ non habet indulgentiam quo ad illud ſequens. Quartũ eſt culpæ venialis inexpurgatio, i. ga decedit cum aliqua culpa vniuerſali de qua non eſt pœnitus ſed fixus in affectu eius ſtant em venialia cum gra & cum eis poteſt quis decedere & in purgatorium ire. Non em poteſt remitti pœna remanente culpa: vnde indulgentia quo ad talia venialia quibus eſt in affectu fixus nõ valet: ſed ſi ſta cõcurrant: puta ꝙ Papa a tota culpa & pœna abſoluere poſſit: ita ꝙ talis euolabit. Huj⁹ rõ eſt. ga xp̃s poteſt tollere totam pœnã: ergo & Papa vicarius eius: cui commiſſa eſt diſpenſatio theſauri eccliæ. ſup. n. Coꝛ. ij. Si qd vobis cõdonauj ꝓpter vos in ꝑſona Chriſti. dicit glo. id eſt tãq̃ ſi xp̃s donaſſet impropriẽ tñ dr per indulgentiam culpam remittere: ga ſolus Chriſtus remittit culpam principaliꝛ. de conſe. diſt. iiij. c. nemo facere dos per ſacramenta inſtrumentaliter.

§. VIII. DE POTESTATE PAPE ERGA

eos qui ſunt in terra. ſ. Paganos qui ſignantur per pecora campi. Iudæos & hæreticos qui ſignanꝰ ꝓ boues & xp̃ianos qui ſignantur per oues. Omnes hos ſubiecit de⁹ papæ ſub pedibus eius. i. ſub iuriſditiõe eius vt declarabitur ſm illud Pſ. Omnia ſubieciſti ſub pedibus ei⁹: oues & boues. De poteſtate quã habet Papa ſup hæreticos: ſchiſmaticos: Iudæos & Paganos & terras eorum habes multa pulchra notata per Ioan. an. in nouel. ſup. c. ꝙ ſup his. de voto. poſt Inno. quę habenꝰ. ō. titu. iij. de dñis temporalibus. Qd Pagani ſubſint Papæ. probat Aug. de Anch. vbi. ō. ſic. Papa pręeſt mundo vice Chriſti. Chriſtus autem habet plenam iuriſditionem ſuper omnem creaturam: cũ in nomine ei⁹ omne genu flectat: cœleſtium: terreſtrium & infernorũ. ad Phil. ij. Chriſtus em per paſſionem ſuam meruit iudiciariã poteſtatem ſup omnem creaturam. vnde ipſe reſurgẽs ait Mat. vlt. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Cum aũt vicarius Chriſti ſit Papa: nullus põt ſe ſubtrahere ab obedientia eius de iure, ſicut nullus de iure põt ſe ſubtrahere ab obedientia dei. Et ſicut recæpit Chriſtus a patre ducatum & ſceptrum eccleſię gentium ex Iſrael egrediens ſup oẽm principatũ & poteſtatẽ ſup omne quodcumq; eſt: vt ei genua cũcta curuent ſic ipſe Petro & ſucceſſoribus ei⁹ pleniſſimam poteſtatem commiſit. vt dicit Cyrillus pſiarcha Alexãdrin⁹ in lib. theſaurorum. Et cũis Pagani ꝓ excõicationem vel abſolutionem in confeſſione ſolui vel ligari non poſſunt: tñ ptãre clauium ligati ſunt ꝑ eccleſiam iudicati dãnati. & ſic ſi vellẽt euigilare & ad fidẽ reuerti poteſtate clauiũ abſolui poſſet. Similr cũis de eccl'a dici nõ poſſint merito fidei & bonę opatiõis, tñ de eccl'a dici poſſint iudiciaria poteſtate & occaſionali vtilitate, nõ autem põt auferre Papa dñia & iuriſditiones a Paganis quę iuſte detinent. Ratio huius eſt ſm Augu. de Anch. ga ſm pl̃m. Politi. dñium vnius ſup alterũ inter bñficia naturalia cõpuraf. Sunt em quidã naturaliter dñi alioꝝ qui. ſ. intellectu vigẽt & mẽte aliꝭ, puidere poſſunt. Aliꝭ vo ſunt naturaliter ſerui qui virib⁹ naturalibus pollẽt & intellectu deficiunt. bñficiũ aũt iuris & ꝑmaxime naturalis nemini eſt auferendũ. ex de reg. iur. lib. vj. Bñficia em naturalia nedũ infidelib⁹: ſed nec etiã dęmonib⁹ ſubtracta ſunt. Ordo igit principãdi cũ ſit naturę bñficium oĩ humanæ creaturæ cõceſſum. nec ꝑ Papã nec ꝑ alios reges Chriſtianorum ab infidelibus ſubtrahendum eſt: cuius dei iudicium eccleſia imitat: q beneficia naturę cõiter & bonis & malis largit. Nec eſt cõtra ꝙ eccleſia perſequit Saracẽnos & hmõi. quia hoc facit eccl'a vel Chriſtiani inquantũ illi impugnãt iura eccl'aſtica & occupãt terras Chriſtianis debitas, vt terrã ſanctam & multa alia q̃ pertinẽt ad Chriſtianos: & ga moleſtãt ipſos Chriſtianos ꝑ mare & ꝑ terrã capiẽtes & ſeruituti adjciẽtes cũ pñs & talia dñia & iuriſditiones vſurpatas licitũ ẽ Chriſtianis ab eis recupare. & quouſq; reſtituat vel cõponant accipere quęcũq; ſua cum bellum ſit iuſtum ex parte xp̃ianorum, ar. diſ. j. ius gentiũ. Item ſm Augu. de Ancho, vbi. ō. Papa põt punire. Paganos & Barbaras nationes cũ agũt cõtra legẽ naturalẽ in manifeſtis: ga vnuſq; põt puniri ꝓ trãſgreſſione legis quã recipit & ꝓfitef. Sed lex naturalis eſt ita cordi inſerta ꝙ deponi non põt. vt ſi furarenꝰ vel cõmitterent vitiũ ſodomiæ & hmõi. ſed ꝑ eo ꝙ faciunt ꝯ legem diuinã, ſ. veteris vel no. teſta. aut cõtra legem poſitiuã cũ neutrũ recipiant puniri nõ põt. Si tñ Pagani ſunt ſubiecti aliqb⁹ regib⁹ & principib⁹ xp̃ianis: dignum eſt: vt viuere debeant legib⁹ qbus viuũt alij ſubditi illoꝝ prĩcipũ. Ne videant melioris cõditionis ꝓpter ſuã infidelitatẽ q̃ Chriſtiani. & cogi ad hoc & puniri põt. puta ꝙ cũ ſtatuũ gñale eſt in aliqua ciuitate vbi tales habitãt ꝙ qui portat arma incidat de hoc cõiuctus in pœnã. x. floren. poterit de trãſgreſſiõe hmõi puniri Pagan⁹ ſicut Chriſtianus: in tali ciuitate. ar. diſ. viij. q cõtra morẽ ſeruatis tñ eis ritib⁹ & obſeruatijs ſuæ ſuꝑſtitiõis ſm morẽ ſuũ. ſicut em nõ põt cogi ad fidẽ: ita nõ ſunt cõpellẽdi ad faciẽdũ ceremonias & ritus & cultus Chriſtianoꝝ: nec tñ aliqd facere põt in ſua ſuꝑſtitione ꝓpter qđ vergat in confuſionẽ & irreuerẽtiã fidei Chriſtianæ alꝭ poſſent puniri. ex de Iudæ. & Sara. in cle. & in mrimoniꝭ ſuis dimittunt in ritibus ſuis. Nec ẽ ꝙ ſcribit. xj. q. j. ſi qs. & di. lxiij. Adrian⁹. & xxiij. q. viij. conuenior. in qbus. c. videtur ꝙ Imperator poſſit nationib⁹ imperare. ga illud intelligitur de nationib⁹ ſibi ſubiectis. Et cũis Pagani puniri nõ poſſint pœna ſpirituali excõicationis & hmõi: põt tñ puniri ab eccl'a pœna pecuniaria: & a principibus etiã pœna corporali.

§. IX. DE POTESTATE PAPE IN

Iudęos deſignatos ꝑ boues: quia iugo legis Moſaicę adhuc tenent colla ſubiecta. & boues iſtos etiã deus ſubiecit Prohíe ſub pedibus Papę. Nã & ꝓhibuit nulla officia publica in bita iudãgi Iudęis. diſt. liiij. nulla. & ſtatuit pœnã in cõtra faciẽtes dæis a eꝝ de Iudæ. Item prohibuit eos emere mancipia Chriſtia- Papa. na diſt. liiij. mãcipia. ꝙ ſi ſecus fecerint quã pœnã incurrãt ibi vide in tex. & in glo. ſ. Itẽ ꝓhibet Chriſtianis vt Iudæorũ cõuiuia vitẽt: nec eos ad ſua conuiuia recipiãt. vt. xxviij. q. j. oẽs. Scd'o ne cũ eis cohabitent, aut in eodẽ balneo ſe lauent. Tertio ne in ſuis infirmitatibus Chriſtiani Iudæos vocẽt vel eoꝝ medicinas ſuſcipiant: nec eoꝝ azyma comedant. xxviij. q. j. nullus. Quarto nec in teſtamẽto eis aliqd relinquant. Quinto vt in diebus lamentationum & dñicę paſſionis feneſtras & oſtia aperta nõ teneãt, vel ipſi in publico appareãt. Sexto vt vtriuſq; ſexus in oi Chriſtianoꝝ ꝓuincia oĩ tpe habitus, in q̃litate publice ab aliꝭ diſtinguanꝰ. eꝝ de Iudæ. c. in nõnullis. Septimo vt teſtimonium ipſorũ cõtra aliquẽ Chriſtianũ nõ recipiat in die ſabbati. Octauo ne nutrices vel ſeruiẽtes Chriſtianas habeant. eo. titu. etſi Iudęos. contrarium facientes puniri põt nõ quidẽ pœna excõicatiõis cũ extra eccleſiã ſint. ſed pœna tpali vt pecuniaria vel corpali, vt flagellatiõibus deputẽt. xxviij. q. j. ſępe. Indirecte aũt punire põt eccl'a Iudęos pœna ſpũali excõmunicando. ſ. Chriſtianos principes qbus ipſi Iudęi ſubduntur ſi negligunt eos punire pœna tpali: qñ ipſi in xp̃ianos ſacramẽta nõ ordinauit. Neſcit em diuina iuſtitia patrocinĩũ præſtare criminibus, ait Chry ꝑ. Falſa ſilr credũt de doctrina q̃ primet ad æ ditionẽ fidei: ga ſm doctrinã fidei nos cõfitemur vnũ baptiſma in remiſſionẽ pctõr: non in perpetrationẽ ſcelerũ & malefictoꝝ. vñ tales nõ ſolũ indirecte: ſed etiã directe in fideles: & errãtes in fide reputari debent ſi ſic credũt vt operanꝰ. Sed tunc ꝓ hæreticis iudicandi eſſent qñ peſtifera talia dogmata emendare nolẽt & defendere ptinacĩter eſſent parati. xxiij. q. j. hæretici. Item q̃ritur vtrum dubius in fide ſit cenſendus hereticus? videt ꝙ ſic. ga extra de hæreticis dr. Dubius in fide eſt infidelis. In contrarium eſt: ga Thomas fuit dubius in fide: & tñ nõ dr hæreticus. Rñ. Aug. de Ancho. ꝙ dubium eſſe in fide contingit qnq; modis. Primo modo ſubreptitia tentatione. & hoc non facit hoiem hæreticũ, nõ em eſt in poteſtate hois qd ſupueniet ei ad cogitandũ. Vñ ſi ſubito ſubreptitię vel diabolica illuſione q̃s incipiat dubitare de aliquo articulo: vel de his q̃ ſunt fidei: ſi ſtatim captiuat intellectũ ſuũ in obſequium Chriſti: vt hoc deliberat credere qđ credit eccl'a: non cedit ſibi talis dubitatio ad defectum ſed ad ꝓfectum. Vnde apli propter hmõi tentatiõis impulſum petebant. Dñe adauge nobis fidem. ſemp em debemus rogare deum vt adiuuet incredulitatẽ nr̃am. Secundo mõ veritatis elucidatione dubitatur. & hoc non facit hoiem hæreticum, ſed eſt Chriſtianæ pfectionis. Ponunt em doctores chriſtianæ fidei illa q̃ ſunt magis determinata in fide ſub dubitatione queſtionũ rõnes ꝓ & cõtra ad illa adducẽdo. nõ ꝙ de ipſa cõclulione dubitẽt, ſed vt veritas dictæ cõclu- Dubiũ eſſe i fide. ſionis magis elucideꝰ: ſm quẽ modũ dicit Phs ꝙ dubitare de ſingulis non erit inutile. Per tales em dubitationes pro & contra inducendo ad illa q̃ ſunt fidei: veritas pȝs hoib⁹ opitulat: & contra impios defendit: vt dicit Aug. Tertio modo dr dubius adhæſione imꝑfecta. & hoc etiam non facit hoiem hæreticum: ſed pctõrem & malum chriſtianum. Omnes em peccantes ſm Chry ꝑ. imperfecte credunt eo ꝙ non viuunt ſecm ea quæ credũt. Nã ſi perfecte adhæreret his quę credunt ſic viuerent quaſi poſt modicum tranſitu ri de mundo: non quaſi in ęternũ manſuri. Quarto modo dicitur dubius in fide voluntaria hæſitatione: & hoc facit hominem incredulum & errantem non tamen hereticum: eo em ipo ꝙ aliquis eligit volũtarie credere qđ vult & diſcedere nõ vult. nec eſt paratus in omnib⁹ ſequi doctrinã eccleſiæ: ac per cõſequẽs errans & infidelis reputandus. eſt vt tuit Thomas apls. non tñ eſt hereticꝰ niſi ptinax ſit in his q̃ male ſacit. Quinto modo dr dubius in fide ptinacia defenſionis: & hoc facit hereticum: ga non ſolum non credit ea quę ſunt fidei: & quę inconcuſſe tenet eccl'a ſed ptinax eſt in ſuo errore: & illud defendit poſt ſuſceptum chriſtianiſmum, n amludęus. vel Paganus male ſentiens de fide non dr hereticus: etſi in fidelis ſit.

§. XI. DE SCHISMATICIS PER BO

ues rõne ſubiẽ deſignatos: papa ſubijcit pedibus ſuis ptãtem exercens in eos. Nam cum ſit duplex ptãs in eccl'a. ſ. ordinis & iuriſditiõis. Poteſtate iuriſditionis priuat papa ſchiſmacos auferens ab eis omnem iuriſditionem in ſubditos. Ptãte ẽo ordinis ſeu conſecrationis priuat eos quantum ad executionem. hoc eſt ꝙ nõ debeant vti actibus ordinũ ſuorũ: tñ ga talis ptãs ab hoie auferri nõ põt: ga character qui imprimit in ordinatione q̃ eſt ipſa talis ptãs eſt indelebilis. Vñ quãtũcũq; ſacerdos vel epus ꝓfecret hoſtiã vl ꝓferat ordines ẽ conficit & veros ordines ꝓfert ſeruata tñ forma eccliæ ſed ad ſui pricię & recipientiũ a talibus ſacra ſi ſciẽter facit. vt. j. q. j. c. qđ quidã. & in multis aliꝭ capꝭ Dicũtur aũt ſchiſmatici oẽs reſiſtẽtes papę: nõ quocunq; tpalis ꝓſecutionẽ vel periculi euitatione reſiſtat pcæptis papę & nõ obediat: talis et ſi grauiter peccet: nõ tñ dicitur ſchiſmaticus. ſchiſma em importat diuiſionẽ ab vnitate fidei & charitatis eccliæ. Eſt aũt duplex vnitas in eccl'ia. vna eſt membroꝝ ad caput. alia mẽbroꝝ adinuicẽ. de qua dupli- Schiſmatici dicunt. ci vnitate corporis Chriſti myſtici ait apls Ephe. iiij. ſ. veritatẽ facientes in charitate, creſcamus in illo ꝙ oĩa q eſt caput Chriſt⁹. & hoc quãtũ ad primã vnitatẽ. & ſequitur. ex quo totũ corpus cõpactũ & cõnexum per oẽm iunctura

Pagani ſubſũt Papę.

Chriſtianos fore faciũt. Ad fidẽ vero ſuſcipiẽdam non debet papa vel aliꝰ Iudęos cõpellere cũ fidẽ infundere ſit ſoli⁹ dei & hoc dr di. xlv. de Iudęis. De Iudęis pręcipit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credẽdũ vim inferre. dicit tñ Aug. de Ancho. ꝙ ſi ſperetur aliquos cõuerſio ꝑ terrores & flagella cõpelli poſſent non quidẽ ad fidẽ ſuſcipiendũ: ſed ad obiectẽ nõ prehendũ ꝑ obſtinatã voluntatẽ. nã in cõuerſione infidelũ eccl'a debet iudicii dei imitari. de quo dicit Aug. xxiij. q. vj. ſchiſmatici. Schiſmatici dicunt: cui Chriſtus vnq̃ vim intulit quem coegit. Ecce habẽt apl̃m Paulũ: agnoſcãt in eũ prius cogentẽ xp̃m: poſtea decentẽ: prius ferientẽ: poſtea conſolantẽ. Mirũ eſt aũt quõ ille qui pœna corporis ad euangeliũ coactus intrauit plus oĩb⁹ illis laborauit. Et cuius Augu. loquatur de ſchiſmaticis. tñ exemplũ inductũ eſt optime ad ꝓpoſitũ de Iudęis cũ Paulus Iudęus eſſet. Quantum vero ad Iudæos qui iam coacti ſunt ad fidẽ. i. ſuſcipere baptiſmũ: ſi coacti ſunt coactione abſoluta. cum facm nõ ꝓceperint non ſunt cogendi ad tenendum xp̃ianiſmum. Si vo ſunt coacti coactione conditionali cogendi ſunt ad tenendum ꝙ ꝓmiſerũt. ga coacta voluntas additionalis eſt voluntas. & hęc diſtinctio etiam habeẽ diſti. xlv. de Iudæis in gloſ. Item nota ſm Augu. de Anch. vbi. ō. ꝙ Iudæi q ſubdunt dñio Chriſtianæ fidei debẽt ꝑ Papam & alios principes Chriſtianos qbus ipſi ſubdunt cogi ad laborandũ manibus ſuis. al's videnꝰ eſſe participes pctõr & turpis lucri ſectatores. vel ꝙ ipſi fraudant eoꝝ redditꝰ debitis eis ex collectis vel cõdẽnationibus ipſorum. Rõ iſtius eſt. ga ſi non cogunt manibus laborare vñ honeſte lucrẽt: ſolum lucrum vſurariũ ad ipſos Iudęos puenit, ꝓpter qđ ſi contingat ipſos fore facere. cum eorum culpa non debeat tranſire impunita: neceſſarium erit ĩmalefactoꝝ q̃ non merentur mortẽ vel mutilationẽ membri vt pœna pecuniaria mulctenꝰ quę quidẽ pecunia nõie pœnę ab eis ablata tãq̃ vſuraria ꝑ iudices & principes Chriſtianos retineri nõ põt. ſed reddenda eſt illis pſonis a quib⁹ ex tortæ ſunt vſuræ vel ſm cõſilium diocęſani impios vſus debet erogari. Et hoc qdẽ intelligẽdũ eſt de collectis eis ĩpoſitis. q̃ ſi ad manꝰ iudicũ vel principũ venerint ab eis retineri nõ põt. ne ḡ ipſi pricipes ſic dãnificenꝰ nõ ſint negligẽtes eos cõpellere manibus laborare advictum lucrandũ variĳs artificĳs: vt nõ otioſe viuentes de ſolis vſuris diuertur. nec eſt cõtra. eꝝ de Iudę. c. ſicut. Vbi dr ꝙ nullus exigat a Iudæis coacta ſeruitia. niſi q̃ ipſi tpe ſtatito facere cõſueuerunt. Intelligit em illud de ſeruitijs coactis vltra debitũ q̃ eſſent in cõmodum dñoꝝ & detrimentũ irrõnabile Iudęorum. ſed talis coactio non eſt hmõi. Q. paruuli Iudæorũ non ſint baptizandi contra volũtatẽ parentũ & de multis aliꝭ Iudaiſmũ ꝓcernẽtib⁹. habeẽ. in. ĩ. par. ti. ſi. Vtrũ autem poſſint recipi eleemoſynæ a Iudęis diſtinguẽdum eſt ſm Aug. de Anch. ga aut habẽt bona nõ obnoxia reſtitutioni. puta ga de ſuis honeſtis laboribꝰ acquiſita. & de illis poſſint recipi eleemoſyne: aut ſunt obnoxia reſtitutioni. vt qa ꝑ vſurã extorta. & tũc põt recipi eleemoſynę hac ĩtẽtione: vt reſtituat illis pſonis pecunia a qbus extorta eſt: vel etiã qa probabiliter præſumit ꝙ Chriſtiani quoꝝ bona habẽt Iudæi ꝑ vſurariã prauitatẽ poti⁹ pauperes xp̃ianos deceat hñe bona illa vl rectores ciuitatũ q̃ ꝙ remaneãt apud Iudæos a quibus nullã reſtitutionẽ ſperent. ſed iſtud ſecm videt hñe locum in paruis rebus vt eleemoſynis q̃tidianis ſed in notabili quantitate non eſſet tutum.

§. X. DE POTESTATE PAPE IN HE

reticos & ſchiſmaticos ſignatos etiã ꝑ boues inquantum cornu ſubiẽ reſiſtũt veritati. Hos etiã boues de⁹ ſubiecit pedib⁹ ei⁹. ad puniẽdũ q̃drupliciter. ſ. excõicatione: depoſitione: rerũ tpaliũ ablatione: & militari ꝓſecutiõe. ſed hoc declaratiõe habes. ō. in. ij. p. ti. fi. c. de hęreſi. Et cũis vl cõfeſſis de hęreſi ſi abiurẽt hęreſi & reuertãt vere ad fidem ꝓpria vice eis parcaf. tñ relapſis nõ parcit ſed ſine vlla penitus audiẽtia relinquant iudicio ſęculari ad mortem dãnandi. eꝝ de hęre. Sed vtrum baptizantes imagines & violatores ſacramentorum. puta vtentes eis in maleficijs ſint per Papam hęretici iudicãdi. Rñ. Aug. de Ancho. vbi. ō. ꝙ ſi tales credunt illa q̃ faciũt baptiſmũ & alia ſacramẽta ad maleficia & ſocinoroſus actꝰ ordinari: & ꝑ ipſa ſacramẽta talibus maleficijs & facinoroſis actibus patrocinium ꝓſtari, planũ eſt ꝙ etiã de deo male credunt: ga de⁹ ad tales actꝰ ſacramẽta nõ ordinauit. Neſcit em diuina iuſtitia patrocinĩũ præſtare criminibus, ait Chry ꝑ. Falſa ſilr credũt de doctrina q̃ primet ad æ ditionẽ fidei: ga ſm doctrinã fidei nos cõfitemur vnũ baptiſma in remiſſionẽ pctõr: non in perpetrationẽ ſcelerũ & malefictoꝝ. vñ tales nõ ſolũ indirecte: ſed etiã directe in fideles: & errãtes in fide reputari debent ſi ſic credũt vt operanꝰ. Sed tunc ꝓ hæreticis iudicandi eſſent qñ peſtifera talia dogmata emendare nolẽt & defendere ptinacĩter eſſent parati. xxiij. q. j. hæretici. Item q̃ritur vtrum dubius in fide ſit cenſendus hereticus? videt ꝙ ſic. ga extra de hæreticis dr. Dubius in fide eſt infidelis. In contrarium eſt: ga Thomas fuit dubius in fide: & tñ nõ dr hæreticus. Rñ. Aug. de Ancho. ꝙ dubium eſſe in fide contingit qnq; modis. Primo modo ſubreptitia tentatione. & hoc non facit hoiem hæreticũ, nõ em eſt in poteſtate hois qd ſupueniet ei ad cogitandũ. Vñ ſi ſubito ſubreptitię vel diabolica illuſione q̃s incipiat dubitare de aliquo articulo: vel de his q̃ ſunt fidei: ſi ſtatim captiuat intellectũ ſuũ in obſequium Chriſti: vt hoc deliberat credere qđ credit eccl'a: non cedit ſibi talis dubitatio ad defectum ſed ad ꝓfectum. Vnde apli propter hmõi tentatiõis impulſum petebant. Dñe adauge nobis fidem. ſemp em debemus rogare deum vt adiuuet incredulitatẽ nr̃am. Secundo mõ veritatis elucidatione dubitatur. & hoc non facit hoiem hæreticum, ſed eſt Chriſtianæ pfectionis. Ponunt em doctores chriſtianæ fidei illa q̃ ſunt magis determinata in fide ſub dubitatione queſtionũ rõnes ꝓ & cõtra ad illa adducẽdo. nõ ꝙ de ipſa cõclulione dubitẽt, ſed vt veritas dictæ cõclu- Dubiũ eſſe i fide. ſionis magis elucideꝰ: ſm quẽ modũ dicit Phs ꝙ dubitare de ſingulis non erit inutile. Per tales em dubitationes pro & contra inducendo ad illa q̃ ſunt fidei: veritas pȝs hoib⁹ opitulat: & contra impios defendit: vt dicit Aug. Tertio modo dr dubius adhæſione imꝑfecta. & hoc etiam non facit hoiem hæreticum: ſed pctõrem & malum chriſtianum. Omnes em peccantes ſm Chry ꝑ. imperfecte credunt eo ꝙ non viuunt ſecm ea quæ credũt. Nã ſi perfecte adhæreret his quę credunt ſic viuerent quaſi poſt modicum tranſitu ri de mundo: non quaſi in ęternũ manſuri. Quarto modo dicitur dubius in fide voluntaria hæſitatione: & hoc facit hominem incredulum & errantem non tamen hereticum: eo em ipo ꝙ aliquis eligit volũtarie credere qđ vult & diſcedere nõ vult. nec eſt paratus in omnib⁹ ſequi doctrinã eccleſiæ: ac per cõſequẽs errans & infidelis reputandus. eſt vt tuit Thomas apls. non tñ eſt hereticꝰ niſi ptinax ſit in his q̃ male ſacit. Quinto modo dr dubius in fide ptinacia defenſionis: & hoc facit hereticum: ga non ſolum non credit ea quę ſunt fidei: & quę inconcuſſe tenet eccl'a ſed ptinax eſt in ſuo errore: & illud defendit poſt ſuſceptum chriſtianiſmum, n amludęus. vel Paganus male ſentiens de fide non dr hereticus: etſi in fidelis ſit.

§. XI. DE SCHISMATICIS PER BO

ues rõne ſubiẽ deſignatos: papa ſubijcit pedibus ſuis ptãtem exercens in eos. Nam cum ſit duplex ptãs in eccl'a. ſ. ordinis & iuriſditiõis. Poteſtate iuriſditionis priuat papa ſchiſmacos auferens ab eis omnem iuriſditionem in ſubditos. Ptãte ẽo ordinis ſeu conſecrationis priuat eos quantum ad executionem. hoc eſt ꝙ nõ debeant vti actibus ordinũ ſuorũ: tñ ga talis ptãs ab hoie auferri nõ põt: ga character qui imprimit in ordinatione q̃ eſt ipſa talis ptãs eſt indelebilis. Vñ quãtũcũq; ſacerdos vel epus ꝓfecret hoſtiã vl ꝓferat ordines ẽ conficit & veros ordines ꝓfert ſeruata tñ forma eccliæ ſed ad ſui pricię & recipientiũ a talibus ſacra ſi ſciẽter facit. vt. j. q. j. c. qđ quidã. & in multis aliꝭ capꝭ Dicũtur aũt ſchiſmatici oẽs reſiſtẽtes papę: nõ quocunq; tpalis ꝓſecutionẽ vel periculi euitatione reſiſtat pcæptis papę & nõ obediat: talis et ſi grauiter peccet: nõ tñ dicitur ſchiſmaticus. ſchiſma em importat diuiſionẽ ab vnitate fidei & charitatis eccliæ. Eſt aũt duplex vnitas in eccl'a. vna eſt membroꝝ ad caput. alia mẽbroꝝ adinuicẽ. de qua duplici vnitate corporis Chriſti myſtici ait apls Ephe. iiij. ſ. veritatẽ facientes in charitate, creſcamus in illo ꝙ oĩa q eſt caput Chriſt⁹. & hoc quãtũ ad primã vnitatẽ. & ſequitur. ex quo totũ corpus cõpactũ & cõnexum per oẽm iunctura Schiſmatici dicunt.

subministratiõis ꝑm opationem quãtũ ad vnitatẽ fidei. Illi ꝙ quãtũ ex animo: & sedm intẽtionem se ab ista dupli ci vnitate diuidũt schismatici appellant. Vnde q summo põtifici tãq̃ capiti ecclesiæ subesse renuunt: & qui mẽbris subiectis ipsi ecclię cõmunicare recusant schismatici censendi sunt, de qua duplici diuisione loquit apls Col. iij. qñ dicit. Nemo vos seducat in hũilitate & religiõe ambulãs frustra inflatus sensu carnis sue: & nõ tenẽs caput. s. quantum ad primã diuisionem: ex quo totum corpus per nexꝰ & conjunctiones subministratur: & cõstructum crescit in augmentum dei. Huius corporis diuisio facit sedm diuisionẽ. Hæc Augu. de Anch. Multa de schismate habes. ẽ. in ij. par. ti. iij. c. de schismate: quæ ibi potes videre.

§. XII. VTRVM OMNES TYRANNI

resistentes Papæ sint schismatici? Rñ. Aug. de Anch. vbi ẽ. dicens ꝙ tria possunt distingui genera schismaticoꝝ ꝑm Aug. de qõnibꝰ euãge. Nã aliqui sunt schismatici intẽtiõe Tripli. non operatione. Quicũq; em̃ ita inuidẽt bonis vt quærant ees schi occasionẽ excludẽdi eos: vel crimina sua sic defendere parati sunt si obiecta fuerint vel ꝓbata vt etiam conuenticulorum segregationes vel ecclesiæ prurbationes facere cogerent, iam schismatici sunt ab vnitate ecclię corde discisi. etiã si nõ inuẽtis occasionibꝰ aut occultatis factis suis: sacramento ecclię corporali conuersatione fouere: & hos tyrãnos supportat ecclia qa tandiu sustinet pẽm aut errorẽ alicuius donec aut accusationẽ inueniat aut prauã opinionẽ defendat. Sedm sunt alij schismatici operatione: sed nõ intẽtiõne: qa per se nõ intendũt se ab vnitate eccłię diuidere propter tñ aliqd cõmodũ tpale cõsequendũ: vel periculũ euitandũ cõuenticuloꝝ segregationes faciunt ac per hoc schisma incurrũt. & schismatici cẽseri debẽt: qa vo Iũtas coacta vel mixta volũtas est ꝑm Aug. & ꝓm: licut effectus sequens ex causa ꝓcidens est effectus: exemplũ in his qui mouẽt bellũ iniustũ cõtra ecclesiã qñ nõ satisfacit eoꝝ cupiditati. Hos tyrãnos schismaticos ecclesia reuocat quantũ honeste põt. Imitatur em̃ iudiciũ dei qui respicit intentionẽ magis ꝙ operationẽ. dicit em̃ Aug. ad Bonifa. Charitas ꝙ colligit & viuificat omnia mẽbra eccłię: si nos videat de alterius ruina gaudere: statim nos ꝓcidit a corpore: q. d. intelligẽdũ est qñ gaudet attendens tm̃ ad ruinã ꝓximi & non ad bonũ commune inde sequens. Si igit̃ ministri eccłię nõ dolẽt de ruina subditorũ: iã ipsi ꝓcisi fũt a corpore eccłię: qa si in corpore ecclesiæ eẽnt sine dubio dolerẽt & eos reuocare prouocarent. Tertio modo dicũtur aliqui schismatici intẽtione & operatione & hos domat et corrigit eccłia: & eos insequit: donec aut pœnitẽdo redeãt aut in nequitiã male liberi defluãt. Vñ diuinę & humanę leges statuerũt vt ab ecclesiæ vnitate diuisi & eiꝰ pacẽ nequissimẽ pturbãtes a sæcularibus potestatibus cõprimãt. vt. xxiij. q. v. nõ vos. &. c. seq. Nec obstat qd̃ Greg. dicit. xxiij. q. viij. si in morte. Si in morte Lõgobardoꝝ me miscere voluissem: hodie Longobardoꝝ gens nec regẽ nec ducem haberet: sed qa deum meũ timeo: in mortẽ cuiuslibet hoĩs me miscere formido. dicit em̃ Aug. de Anch. q. d. Prelati eccłię verum est qꝺ nõ debent se miscere in mortem hoĩs ꝑ immediatam executionẽ vt ꝓpria manu pugnent. Vnde Amb. Aduersus milites & Gothos lachrymæ meæ arma mea sunt: aliter mihi pugnare non licet. xxiij. q. viij. cõuenior. sed mediante potestate sæculari pũt & debẽt papa & alij prælati ecclesiæ de tyrannis & turbãtibus pacem eccłię iustitiam exercere & adiutorium ꝓcurare. vt patet. xxiij. q. iij. ꝑ totum. &. q. v. j. c. vides. & di. lxij. Adrianus.

§. XIII. DE POTESTATE PAPE ER

ga Christianos: & ꝑcipue Impatores. hi designant ꝑ oues de quibus saluator ait. Oues meæ vocem meã audiunt. Et Ioan. x. subiecit sub pedibꝰ eius oues ꝓcipue. ꝑm illud: Oia subiecisti sub pedibus eius oues &c. Vñ qñ Petro papatum dedit dixit. Pasce oues meas. Vbi prio videndũ est de potestate eius quo ad Impatorẽ & imperiũ. Et primo ꝙ papa possit eligere Imperatorem. Aug. de Anch. vbi. ẽ. ꝓbat sic. Im Papa põt eligere ipatorem. perator est minister Papę. eo ipso ꝙ est minister dei cuiꝰ vices gerit. Vñ Apls ad Ro. xiij. dicit ꝙ nõ sine causa gladiũ portat: qa dei minister est i ira m̃ ei q male facit. Deputauit em̃ deus Impatorem tãq̃ ministrũ summi sacerdotis. Vñ & Marcellus pa. Maxẽtio dixit. dist. xcvj. boni. Boni principis ac religiosi est eccłias cõtritas atq; cõscissas restaurare nouaq; ędificare: et dei sacerdotes honorare atq; tueri. & iõ papa di. ea. si Impator. Si Impator catholicus est (quod salua pace ipsius dicimus) filius est non ꝓsul ecclesiæ: qd̃ ad religionẽ cõpetit discere ei quem̃ non docere: sæcu li potestates si fideles sunt eccłię suę sacerdotibus voluit eẽ subiectas. Est aũt principalis agẽtis eligere ministros & instrumenta ad suum finem. sicut ars militaris: cuiꝰ finis est victoria: habet eligere equestrẽ & frenefactuã ꝑm ꝙ videt expedire fini intẽto. vt dr. j. Ethi. Vñ puto ꝙ Papa cũ vniuersos fideles in ꝓsenti eccłia ad pacẽ habeat ordinare: & ad spũalem fidem cõtẽdẽdũ (cal's supnalẽ finẽ cõsequẽdũ) dirigere & destinare iusta causa & rõnabili existente: ꝑ seipm̃ possit Impatorem eligere: aut ꝓpter eligẽtium negligentiã vel discordiam: aut ꝓpter electi bonitatem & ꝓdecessam: aut ꝓpter ꝓli Christiani & pacis ꝓuidentiã: aut ꝓpter coercendi hæreticoꝝ paganoꝝ & schismaticoꝝ audaciã & potentiã. Posse em̃ Papę fulcitũ debet esse veritate iustitia & æqtate. Non em̃ põt aduersus veritatẽ sed pro veritate. Nec obstat. xxiij. q. iij. quæsitũ. vbi dicit Inñ. Meminerãt maiores a deo ptãtes has fuisse concessas & ꝓpter vindictã noxioꝝ gladiũ fuisse pmissum & dei ministerio esse datũ. Nã vt dicit Augu. Verũ est imperatorẽ gladium recipe a deo eo ꝙ Papa nõ recipit nisi vt papa est vicarius dei. Nõ em̃ papa põt eligere Impatorem vt singularis ꝑsona sed vt successor Petri & vicarius xꝑi. Sicut aũt papa ꝑt eligere Impatorẽ: ita potuit electores Impatoris instituere & institutos mutare ex cã rõnabili. Sicut etiam Imperatorem electũ põt non ꝓfirmare & cõfirmatũ deponere. Vbi sciendũ ꝙ Greg. v. ꝑpe Ottonis Impatoris conuocatis et requisitis principibus Alemãnię septẽ electores instituit ofElectoꝝ resipi ficiales ipsi? curę Imperialis. quatuor laicos: vt regẽ Bohemiæ. ducẽ Saxonię. comitẽ Palatinũ. & marchionẽ Brãdeburgẽsem. & tres clericos. vt archiepm̃ Magũtin. Coloniẽsem. & Treuerensem. Causa aũt quare de Alemãnia solum ꝓdicti electores sunt assumpti cõiter triplex assignat. V na fuit qa de Alemãnia fuerũt illi principes qui liberauerũt ecclesiam de seruitute Longobardoꝝ & impioꝝ Romano rum. Sedm fuit deuotio illius ꝓli ad sctos aplos: qd̃ apparet in eoꝝ cõtinua peregrinatiõe ad visitãdũ ecclias ꝓi aplorũ. Tertia fuit volutas ipsi? papæ Greg. v. q. de Theutonia fuit natus & Ottonis consanguineus. Sicut aut̃ Romani ante Christi aduentum: qa fuerunt patrię zelotes. rei pub. amatores: & legis & iustitiæ reseruatores: ideo Imperium in toto orbe obtinere meruerunt. vt habet ex. j. Machab. & Aug. v. de ciu. dei. c. xij. Ita postmodũ cũ obscura fuerunt armati. merito tã Imperium q̃ eligẽdi Imperatorẽ ptãtem pdiderunt: q̃uis dicat Imperator rex Romanorũ. Hęc Aug. de Anch. Et sicut ab aplica sede hoc illis est cõcessum ita cum expediret vtilitati & paci Christianitatis posset immutari. eẽ de elec. c. venerabilem. Nec ꝺ̃ esset leuitati ascribendũ. Vñ scribit Helter. xvj. Prouidendum est paci oĩm prouinciarum: nec debetis putare si diuersa iubeamus ex animi nostri venire leuitate: sed ꝑ qualitate & necessitate tpoꝝ. vt reipubli. poscit vtilitas ferre sniam. Nec obstat qd̃ dicit Greg. xxv. q. ij. eccłiasticæ. Ecclesiasticę moderationi oĩno est cõuenies: vt q̃ ordinata fuerint vel decisa in posterũ nulla debeãt refragatione turbari. hoc em̃ intelligit. qñ causa ordinationis illi? & decisionis nõ mutat: tuncem̃ pmanere debet. sed si mutat causa ordinationis in bonũ vel malũ: põt & debet talis ordinatio mutari. Cum aũt cõtingit electores duos Impatores eligere: ad Papã ꝑtinet alteri parti i hoc fauere vt vnũ illorũ ꝓ altero eligat: quẽ magis cognoscit esse idoneũ ꝑ aduocatione & defensione eccłię: & cui fama vita & iustitia magis suffraganꝺ: vel qñ altera pars vocata & expectata noll et eligere: vt ad eligendũ cõuenire, vt eẽ de elec. venerabilẽ. Et ratio huius est: qa si principes vocati & expectati nolunt cõuenire: sedes aplica aduocato & defensore carere non debet. Ostendit hoc & exẽplo: qa cũ Lotharius & Cõradus fuissent electi in discordia. papa Lotharii coronauit: & Imperium obtinuit coronatꝰ. hęc Aug. de Anch. Item Papa posset ꝓuidere de Imperatore ꝑ hereditariam successionẽ qñ videret ppłm christiano pacẽ dari magis ꝑ hereditariã successionẽ Imperij q̃ ꝑ electionem: sicut em̃ ordinauit illud ita posset & istud cũ sit de iure positiuo: i quo ois Papa habet plenitudinẽ

nitudinẽ potestatis. ꝑm Aug. de Ancho. Et ratio huius est: qa eccłia indiget Imperatore tanq̃ aduocato & defendẽte: ꝑ statu pacifico vitę ꝓsentis. scribitur dis. x. qm̃. &. xcvj. dis. cũ ad verũ. ꝙ Christiani Impatores ꝑ æterna vita põtificibus indigent: & põtifices ꝑ cursu tpalium tantũmõ rerum imperialibus legibus vterenf. Et Apls ꝓcępit. ſ. Timo. ij. orationes & obsecrationes fieri ꝓ regibꝰ & omnibus qui in sublimitatibus sunt constituti. vt quietã & trãquillã vitam agamus in oĩ pietate. Et ꝑ hoc etiam Hieremias mandauit ꝑ regibus infidelibus oratiões fieri Baruch. j. dicẽs. Orate ꝑ vita Nabuchodonosor regis Babylonis & ꝑ vita Balthasar filij eius. vt sint dies ipsorum sicut dies cœli. Existimat etiam ipse Aug. de Ancho. ꝙ cõsideratis gestis & cõditi õibꝰ hoĩm videret magis expediẽs Impiũ videret successiõe me liꝰ regi, ecclesię ꝓ pacifico statu fidelitũ ordinare Imperiale dñium per hæreditariam successionem q̃ per electionem propter tres rationes. Prima est: qa Impator si sciret Imperium sibi deberi non solũ ad vitã: sed ꝑ hæreditariam successionem in ꝓprijs filijs magis conaretur ad iustitiæ obseruationẽ & ecclesiæ defensionẽ & protectionẽ. Sedm ratio est: quia cum consuetudo sit quasi altera natura: si fideles ꝑ diuturnã consuetudinẽ essent assueti Imperio obedire & ecclesiæ famulari cuius Imperator est minister: nõ faciliter rebellarent. Tertia est: qa ecclesia ex more Imperatoꝝ vel discordia electoꝝ: cum aliquando magno tpe careat Imperatore aduocato vel defensore plura bella & litigia pcipit insurgere in suis fidelibus: & plerũq; ipse met a suis vasallis pro uipẽditur & impugnatur. Et ad obuiandũ his & alijs impedimẽtis quæ occurrunt ex carentia rectorum in partibꝰ Italię, ideo melius esset qd̃ dictũ est. ſ. ꝑ successionem hęreditariam prouideri. Hęc Aug. Et si hoc etiã verum esset: tñ qa ex hmõi mutatione multa scãdala sequi possent a quibus abstinere oportet etiã i tolerãdis malis: nedũ in ꝓmouẽdis maioribꝰ bonis: ideo dimittendũ. dist. iij. c. denicꝫ.

§. XIIII. DE PRIORITATE PAPA

tus ad Impetium. Sciẽdũ ꝑm Aug. de Anch. Papatũ fuisse Impiũ duplex. prius Imperio aliquo modo. Pro cuius declaratione notãdum ꝙ de dñio regali vel impiali possumus loqui dupliciter. Primo modo vt est vsurpatũ & tyrãnicũ. Sedo vt est naturale & politicum. Primum. ſ. tyrãnicum pmissum est in pœnã dominantiũ & pœnã peccãtium. & hoc fuit ante facerdotiũ. Nam sedm Aug. xv. de ciui. dei. c. j. Primꝰ regũ terræ fuit Cain: qui primus cõdidit ciuitatẽ: in qua regnaret vocãs eã noie filij. ſ. Enoch. Et sic oẽs ex eo geniti vsurpatiue dñium habuerũt. Et post diluuium renouatũ videt istud dñium tyrannicũ a Nemroth: de quo dr Gen. x. ꝙ cœpit esse robustus venator corã dño. i. oppressor hoĩm ꝑ mittente dño: sub quo ędificata est turris Babel & linguæ cõfusę. Sedm dominium est naturale & politicum: & hoc concessum est in remedium pcti. ſ. ad coercendum ipm̃ & pacẽ iustorũ procurandã. Et istud secutũ est sacerdotium. Incæpit em̃ sacerdotiũ in ꝓsona Melchisedech significãtis xpm̃ & summum pontificem. Erat em̃ sacerdos dei summi Sacerdotium vt dr Gen. xiiij. Et hũc tradũt Hebrei fuisse Sem primogeincæpit nitum Noe & post eum omnes primogeniti ꝑ sacerdotibus habebant vsq; ad legẽ Mosaycã. Sub lege ꝙ scripta magis expressum & solennizatũ fuit summũ sacerdotiũ in Aarõ. Et ex ꝓgenie ei? cõtinuatũ fuit sacerdotium vsq; ad xpm̃ in gente Hebræorũ. Nã aliæ natiões idolatriæ dediꝰ habebãt & ipsi suos sacerdotes maiores et minores idolis sacrificantes: vt dicit Isid. dist. xxj. c. j. Perfectionatũ aũt fuit in Christo qui pontifex factus futuroꝝ bonorum ꝑ ꝑ ꝓprium sanguinẽ introiuit semel in sancta ꝑterna redẽptiõe inuenta. Repręsentatum aũt et delegatum in Petro Christi vicario. Exaltatum aũt in sua vniuersali iurisditione: manifestum in sylueſtro Papa. Dñium aũt tpale iusto titulo acquisitum initiũ habuisse videt in Moyse duce ppli Initiũ imperij & trãslatioeiꝰ ꝓstituto a deo. post quẽ secuti sunt iudices: vt patet in lib. Iudicũ per to. Et deinde talis modus regẽdi muratus in regium seu regale sceptrũ in Saul vel potiꝰ Dauid. Et si apd alias nationes essent reges & principes. vtrum iusto titulo obtinuerint ignotum est. Monarchia autẽ, i. principale dominiũ mundi primo cœpit ab Assyrijs sub Nino rege Niniue. & de Assyrijs translatũ est ad Medos & ad Persas sub Cyro & Dario, & de Medis & Persis trãslatum est ad Grecos sub Alexandro Magno: & a Grecis translatum est ad Romanos sub Octauiano. qd̃ dñium demum subiugatũ est & subditum xpo. vt habet in visione Dan. c. ij. signatũ per lapideam statuam illam in puluerem redigentẽ. & oñ sum fuit Octauiano Imperatori ꝑ Sibyllã: die qua natꝰ est rex regum & dñs dominantium. Postmodũ translatum est Imperium sub Constantino cõuerſo ad fidẽ sub Romanis ad Grecos annuente Papa Sylueſtro. & exinde a Græcis ad Alemãnos sub Carolo Magno disponẽte Papa Adriano. nam & ipse Carolus Magꝰ dñs erat Frãciæ & Alemãniæ. Dicitur tamen imperator etiam nunc rex Romanorum ꝓpter dignitatẽ rõne deriuatiõis: qa inde deriuatum est Imperium. & rõne confirmationis: qa a Romano. põtifice habet cõfirmari. & rõne coronationis: qa Romę cõiter debet coronari. Ex ẏbis aũt Aug. in li. de ciui. dei in diuersis locis videt elici ꝑm Aug. de Ancho. ꝙ Imperium deo Ideo ad disponẽte sit trãslatũ ad Romanos propter gnã. Et primo Romanos Im ꝓpter magnam reuerentiam sacroꝝ: etiã si errarent in culpeſii ẽ tu pluriũ deoꝝ. Et ꝺ̃ satis patet ex prio li. Valerij Maxi. c. j. trãslatũ Sedm ꝑm fuit clemẽtia & virtus aiorum. Vñ in laudem eorũ dictũ est parcere subiectis & debellare superbos. vt dicit Virgilius. Et ꝙ accæpta iniuria ignoscere potꝰ q̃ ꝓsequi malebãt vt dicit Sallustius. Tertium fuit fides ꝓmissoꝝ. i. firma obseruatio. exẽplũ patet de Marco Regło: q cã ꝓmissi reuersus est ad hostes Carthaginẽses. vt dicit Valerius Maxi. Quartum fuit iustitia discussionum. vñ dr Act. xxv. ꝙ Festus rñdit. Non est ꝓsuetudo Romanis damnare aliquẽ hominem priusq̃ ille q accusatus est: ꝓsentes habeat accusatores locũq; defendendi accipiat. Quintũ fuit carẽtia ꝓpriorum. hoc est ꝙ nõ attendebant ad ꝓpria cõmoda: qd̃ patet ex eo qd̃ scribit primo lib. Machab. viij.

§. XV. QVOD PAPA SIT MAIOR

Imperatore in dignitate patet, non solũ ex autoritate Ambrosij. ꝙ nõ tam aurũ est preciosius plũbo q̃ regia potestate sit põtificalis autoritas. vt hr dist. xcvj. c. duo. sed etiã per exẽpla Imperatorũ gẽtiliũ põt ostẽdi. Nã vt narrat ma- Primo gister in histo. scho. Cũ Alexãder Impator veniret i Iudæã exẽplo. cum ꝓposito exterminandi eã ex visione quã habuit terribili obuiãs Ioiade summo sacerdoti ad eum venienti: iduto pontificalibus de equo descẽdit dignissimeq; eũ veneratus est & adorauit dicens principibus secum comitãtibꝰ se nõ ipm̃ adorasse: sed deũ cuius priciapatũ & vicẽ gerebat in terris. Et de sibylla Tyburtina narratur ab historiographis ꝙ cũ ostẽdisset Octauiano Imperatori: quem Romani volebãt deũ vocare circa solẽ circulũ: & in medio eiꝰ ẏginẽ pulcherrimã puerũ gestãtem in gremio: & dixisset illũ puerũ maiorẽ eo. ſ. xpm̃ eum adorauit & prohibuit se deũ vocari. Cũ ergo Papa sit vicariꝰ Christi paret dignitatẽ eiꝰ maiorem esse Imperiali. Patet etiam hoc ex ſiłitudine q̃ inducit. eẽ de maio. & obe. solitæ. vbi Papaꝰ seu põtificalis Sedꝺa ſi dignitas assimilat̃ soli: & regalis potestas lunę. Sol autem militudo. dr parer oĩm planetarũ & dñs. & sicut luna recipit lumẽ a sole: ita Imperialis dignitas suã iurisditionem a Papa. Qd̃ autem dicit Hugo sup. c. cũ ad verũ. dist. xcvj. ꝙ Imperator potestatem & gladij dignitatem Imperialem non recipit ab aplico: sed a principibꝰ & ppło ꝑ electionẽ dicit Aug. de Ancho. ꝙ quicqd fuerit de ꝓteritis Imperatoribꝰ: planũ est ꝙ modernoꝝ Imperatoꝝ electio ptinet ad summũ põtificẽ vel immediate ꝑ se: vel mediate per electores quos ipse ordinauit. Item qd̃ dicit Hugo ibidẽ: ꝙ potestates dicẽ. ſ. Imperialis & aplica sunt discretę & diuersæ: verũ est qa ad diuersa principal'r deputatę: vna ad spũalia: alia ad tpalia. Nõ tñ ita diuersæ ꝙ vna nõ reducat in aliã: vtraq; em̃ est a deo: sed aplica immediate: Imperialis ẏo mediate aplica. Itẽ qd̃ dicit idẽ ꝙ impator est maior Papa in tpalibus: hoc nõ est verũ quãtũ ad iurisditionẽ sed quãtum ad immediatum vsum & immediatã executionem tpalium ꝑm quẽ modũ imperator põt dici maior Christo: qa Christus nõ habuit immediatã executionẽ bonorum tpalium: etsi habuit plenum dñium quãtũ ad vniuersalẽ iurisditionẽ: & sic Papa vicariꝰ eius in spũalibus & tpalibus est maior quocũq; alio rege vl' impatore: & sic intelligitur qd̃ dicit Nicolaus pa. in dicto. c. cũ ad verũ. dis. xcv ſ ꝙ Papa nõ Papa ꝓfirmat debet vsurpare ea q̃ sunt imperatoris. qa. ſ. non habet immediate executione vel administratione tpaliũ vti eoꝝ q̃ impera pertinẽt ad impatorẽ. Qd̃ impator electus debeat per Papam cõfirmari. habet eẽ de elec. c. venerabilẽ. ꝙ confirma torem.

tus debeat per Papam inũgi & cõsecrari & confirmari, patet extra de sacra vnc. c. cũ venisset. ꝙ confirmatus & inũctus debeat per Papã coronari patet de elec. c. venerabilẽ. Necobstat ꝙ Cõstãtin⁹ Impator imposuit coronã Sylvestro Papæ: vt dis. xcvj. Cõstantinus. qa hoc fecit non sicut dominiũ & autoritatẽ pbens: sed sicut minister obsequẽs: cui⁹ signũ fuit ꝙ tenẽs equũ eius stratoris officiũ sibi exhibuit. Et in coronatione imperator Papę iuramentum fidelitatis præstat: vt patet dis. lxiij. c. tibi dño. Item Papa põt Imperatorẽ ex iusticiẽ causa excõicare. vt. xcv j. di. c. duo. & ipm deponere & Imperio priuare. sicut Inn. iij. deposuit Ottonẽ imperatorem. & Inn. iiij. Federicum & gladio corporali si administrationem tpalium nollet dimittere psequi: & bellũ cõtra ipm cõuocare & vasallos & subditos a iuramento fidelitatis absoluere. xv. q. vj. c. nos sctõrum.

§. XVI. DE DONATIONE FACTA

Donatio Cõstãtini.

ecclię ꝙ Constantinũ Impatorẽ. Vtrum potuerit facere & vtrũ successores ei⁹ prohibere. Quantũ ad primum dicit Aug. de Ancho. q. xliij. ꝙ Papæ cui sit verus dei vicarius in terra eo iure tpaliũ administratio concedit ab Imperatore & recipit etiã ab ipo. quo iure prędictorũ bonor⁹ administratio recipit a deo: & datur deo. Recipit aũt tpalium administratio a deo p ipm Impatorem quantum ad vsum & quantum ad sui officij stipendiationem. Non emaliter Impatores & reges tributa recipere possẽt: nisi qa stipendiarij & ministri sunt dei. Sed deo dat tpaliũ administratio ab ipso Imperatore quãtũ ad honoris veneratiõẽ & dñi recognitiõẽ & suor⁹ ministror⁹ sustẽtatiõẽ. Dicẽdum ergo ꝙ Constantinus Impator in illa donatiõe dedit Papę & suis successoribus Impij tpalem administrationẽ in honoris veneratiõẽ: & dñi recognitionem. Et Papa hãc eãdem mediatã administrationẽ concedit Imperatori: quẽ eligit in vsum & i sui officij stipẽdiationẽ. p defensione & pacifica gubernatione ecclię. Et ad hoc optime facit qd⁹ ait Dauid. j. Paral. vlti. dicens. In manu tua dñe virtus & potẽtia. & in manu tua magnitudo & imperiũ oĩm. tuæ sunt diuitiæ: tua est gloria: tu dñaris oĩm. Ego aũt & ppl⁹ meus qd sumus & possimus tibi aliqua ꝓmittere vel dare cum tua sint oĩa: peregrini enim sumus corã te & aduenæ. Sed hęc ipsa quę de manu tua accępimus dedimus tibi. ad hoc etiam facit qd⁹ scribit. xvj. qõ. j. videntes. Quantum ad secm ꝙ nõ possit reuocari talis donatio. ꝓbat idem dupliciter. Primo sic. qd⁹ semel deo dedicatũ est humano iudicio reuocari nõ potest. Vñ dr. xvj. q. ij. de rebus. quæ deo semel cõtributa & dedicatę sunt. & postea sub occasione ꝓcessionis principũ a qbusdã inuadunt sancimus vt prius cõsultis pricipẽ ad rescindã tã prsumptiuã factionẽ & recognoscendum vtrũ sit illi⁹ ꝓcessio. an inuasoris psumptio. Qd⁹ si principis inordinata fuerit largitio. ipse sit priceps. p emẽdatione redarguẽdus. Si autẽ inuasoris declarat prsumptio vsq; ad emẽdationem excõicationis sit vindicta coercendus. Sc̃do ꝓbat sic. Nõ alio iure administrationẽ tpaliũ Constantinus recępit nisi cõsensu populi & principum ac vniuersi senatus vrbis Romanæ: sed cum cõsensu omniũ istorũ talẽ cõcessionẽ Cõstãtinus fecit ecclesię. Scribit ẽm. xcvj. distĩ. Constantinus. Vtile iudicamus vna cũ oĩbus satrapis nostris ex vniuerso senatu: optimatibus ẽt & cum cuncto ppl̃o Romanę ecclię subiacẽti: vt sicut beatus Petrus in terris vicarius filij dei videt esse constitutus. ita & põtifices ipsius principis apl̃or⁹: prãtem amplius q̃ terrenę Imperialis nostræ serenitatis mansuetudo habere videt ꝓcessam a nobis nostroq; Imperio obtineãt & vsq; in fine mũdi illibatã inconcussam ꝑmanere decernimus. Tertio põt induci ꝙ talis donatio fuit legitime facta multor⁹ & sctorum põtificum factũ. qui talib⁹ ꝓuinciis & terris ecclię donatis vsi sũt vt bonis ecclię: & oĩs Impatores iurãt Papę ꝙseruare ei iura sua. vt patet dis. lxiij. tibi dño. &. c. ego Ludouicus. Nec aliqs sctus ꝓriũ asserit. Nec ẽ ꝺ si dicat ꝙ par in parẽ nõ habet impiũ. ꝙ qd⁹ Cõstantin⁹ cõcessit ali⁹ põt reuocare. Nã vt dicit Aug. ꝙ quantũ ad illa q̃ sunt iuris positiui: verũ est ꝙ par in parẽ nõ habet ipiũ. sed quãtũ ad illa q̃ sunt iuris naturalis & dñi diuini: omes obligant pentes & ꝙntes: quo iure Constantinus talem obligationẽ fecit: potius em reddidit in illa donatione qd⁹ subractũ erat: qa dñi est terra & plenitudo ei⁹: cuius Papa est vicari⁹ q̃ ꝙ dederit: qd⁹ erat Imperij. De tali autẽ obligatione sic scribit in dicto. c. Cõstãtinus. Coram deo viuo qui nos regnare prꝫcepit. & corã eius horribili iudicio obtestamur oes successores nros: imperatores & optimates cunctos amplissimũ q̃ senatũ & vniuersum ppl̃m in toto orbe terrarum nũc & in posterũ nulli eorum quoquo modo hæc concessa infringere vel aliquo modo quelli. Si qs aũt ętator extiterit: eternis dãnationibus subiaceat innodat⁹.

§. XVII. DE POTESTATE PAPE IN

alios reges & principes ppl̃i Christiani ꝺm Aug. de Ancho. Sicut summo sacerdoti leuitici gñis oes ludei obedire tenebant cuiuscũq; stat⁹ extiterint. sic oes Christiani maiores & minores papę locũ Christi tenẽti parere tenent. Et de obedientia exhibẽda summo sacerdoti leuitici gñis & punitione inobedientiæ hr Deut. xvij. vbi dr. Si difficile & ambiguũ apud te iudiciũ. psperis venias ad sacerdotem &c. &. j. Qui supbierit nolẽs sacerdotis obedire imperio: morietur. super quo verbo dicit glos. ꝙ condemnationis sustinet snĩam qui contẽnit summi pontificis obedientiã: tanq̃ si cõtemneret dei oipotentiã. Vñ xps dicit Lucæ. x. Qui vos spernit me spernit. & Grego. vij. li5. moraliũ ait. Pctm paganitatis incurrit qsqs dum Christianum se asserit. sedi apl̃icæ obedire cõtẽnit. dis. lxxxj. c. si qui sunt. Exẽplum pœnę inobedientię habes in Saule primo rege. j. Regũ. xv. Vtrum aũt subijcianꝫ papæ ipi reges quãtũ ad tpalium recognitionem dicit Aug. de Ancho. Puto pro vitate esse dicẽdũ ꝙ papa vicarius Iesu christi in toto orbe terrarum vice dei viuẽtis spualium & temporaliũ habet vniuersalẽ iurisditionẽ. Sed ipsor⁹ temporalium immediatã administrationẽ nõ recępit nisi in regionibus occidentalibus imperij per concessionem factam ecclesię a Constantino. Quare aũt ecclia nõ vtit temporalium administratione nisi in partib⁹ Italiæ mediante imperatore quem eligit & nõ in alijs regnis quæ sunt in occidentali imperio. hoc nõ est propter carentiã autoritatis. sed ꝓpter nutriendum in filijs suis vinculũ pacis & vnitatis. quia ex quo iperiũ fuit diuisum. & a diuersis in diuersis partib⁹ diuersimode & tyrannice vsurpatũ: eccl'ia ꝓpter vitãdũ scãdalũ Iudeorũ se tributariã fecit cũ Petro & ostẽderet se non obligari. Matth. xvij. & xj. qõ. iij. inter ꝟba. Qui autẽ dicunt papam in solo orbe totum dñium habere super spiritualia nõ aũt sup tẽporalia: similes sunt pfiliarijs regis Syrię q̃ dixerunt iij. Regũ. xx. Dij montiũ sunt dij eor⁹. & ideo superauerunt nos: sed pugnemus cõtra eos in cãpestribus & in vallibus in quib⁹ dij eorũ dñium nõ hñt & obtinebimus cõtra eos. Ad literã. Sic hodie mali cõsiliarij adulatione pestifera seducunt reges & principes terræ dicentes. Dij montiũ puta spiritualiũ bonorũ sunt sũmi põtifices: sed nõ sunt dij valium qa tpaliũ bonor⁹ nullũ dñium habent. Ideo in cãpestribus ideſt in potẽtia bonor⁹ tpalium pugnemus ꝺ eos & obtinebimus. Sed qd dicat eis diuina snia audiam⁹: qa dixerũt inquit Syrij de⁹ mõtiũ est de⁹ eor⁹ & nõ de⁹ vallium dabo oẽm hãc multitudinẽ in manu vestra & scietis quia ego sum dñs. Et hoc patet per multa exẽpla. non solum eorum regũ & imperatorũ infideliũ qui ecclesiã psequentes conati sunt eã exterminare. & nõ potuerũt. sed dñs cõcidit ceruices eor⁹ & ad nihiliũ redegit: sed etiã Christianor⁹ principũ q bellãtes cõtra eccl'iam vel psequẽtes summũ põtificẽ exterminati sunt & ad inferos descẽderũt vt patet de Iuliano apostata. de Mauritio iperatore Gregoriũ psequẽte. de Theodorico rege Italię Ioan. papam incarcerẽte. de Federico imperatore ꝺ ecclesiam insurgente. & multis alijs qui male finierũt & miserabiliter. Qd⁹ a sentẽtijs regũ & prin̄cipũ oĩm ad papã possit appellari. patet p id qd⁹ scribit. ij. q. vj. ad romanã. ij. Ad romanã eccl'iam ab oĩbus & maxime ab oppĩis est appellãdũ & cõcurrendũ quasi ad matrẽ: vt ei⁹ vberib⁹ nutrianꝫ: autoritate defendãꝫ: oppĩsiõib⁹ releuenꝫ: qa non põt nec debet mr obliuisci filiũ suũ. & idẽ hr xj. qõ. j. qcũq;. Nec obstat. exẽ de appel. si duob⁹. Vbi dr ꝙ nõ ẽ appellãdũ a iudice ꝑculari ad papã nisi i terris ecclię. qa hoc itelligit ꝙ nõ est facilẽdũ indifferẽter & i qbuscũq; sed in negotijs arduis & necessitate vrgẽte a quocũq; iudice qs grauet: ad papã recurrere pt. Spectat etiã ad papã corrigere eos: cũ delinquũt. ꝺm illud Hiere. j. Ecce cõstitui te sup gẽtes & regna vt euellas & destruas: dissipes & dispersas. ſ. scelera reprehendẽdo: puniendo: & amouendo. Sic etiã in veteri testamẽto ꝓpheтæ q erant patres spuales in populo

ppl̃o Iudæor⁹ autoritate dñi repẽdebãt reges delinquentes vt patet. j. Reg. xv. Samuel regẽ Saulẽ de inobedientia Nathã ꝓphera Dauid regẽ de adulterio. ij. Reg. xij. Helias ꝓpheta Achab regẽ Isrl̃ de idolatria. iij. Reg. xviij. summ⁹ sacerdos Oziã regẽ Iuda. de ꝓsumptiõe ingressus in templũ ad incensandũ. ij. Paral. xxvj. Nicolaus papa regẽ Lotharium de adulterio. ij. q. j. scelus. & hmõi. põt & ipsos reges ex cã rationabili deponere: sicut Zacharias papa depositit regem Francor⁹: & substituit Pipinũ. xv. q. vj. c. alius.

§. XVIII. DE POTESTATE PAPE IN

clericos & præcipue in dandis officijs vel beneficijs. Vbi primo seruandũ est qd⁹ dr dist. xxiij. Tales ad ministerium eligantur clerici q̃ digne possint dñica sacra tractare. Melius est ẽm sacerdoti dñi paucos habere ministros q̃ digne possint opus dei exercere q̃ multos inutiles: q onus graue ordinatori adducãt. dist. lxj. miramur. Dicit Leo. Si in qui buslibet ecclesię gradibus. quidẽter scienterq; curandũ est vt in domo dñi nihil sit inordinatũ: nihilq; prꝫposterum quantomagis elaborandũ est vt in electione eius q̃ super omnes gradus constituitur non erretur. Nam totius familię dñi status & ordo nutabit si qd⁹ requiritur i corpore nõ inuenitur in capite. & infra. Sicut em boni operis fructum sibi ꝓparat qui rectũ tenet in eligendo sacerdote iudicium ita grauis emetipsum afficit damno qui ad suæ dignitatis collegiũ sublimat idignũ. Seruare q̃q; debet qd⁹ ait Greg. di. lxxxix. singula. Singula eccl'iastici iuris officia singulis quibuscũq; psonis sigillatim cõmitti iubemus. Sicut em in vno corpore multa mẽbra habem⁹: oĩa autẽ mẽbra nõ eundẽ actũ hñt. ita in eccl'iæ corpore ꝺm veridicam Pauli snĩam in vno eodẽq; spuali corpore cõferendũ est hoc officiũ vni: alij cõmittendũ est illud &c. Sed hodie accidit qd⁹ ait Hieron. xij. q. ij. glia. videlicet. Multi ędificant parietes & colũnas ecclię subtrahunt: marmora nitent: auro splendent laquearia: gemmis altare distinguitur: & ministror⁹ Christi nulla est electio. cum tamen idẽ dicat. viij. q. j. licet ꝙ qui præstantior est ex omni populo: qui doctior: q sanctior: qui in omni virtute eminẽtior: ille eligatur ad sacerdotium. Quæritur ergo primo vtrũ papa peccet mortaliter in accæptione psonarum. Et rñ. Augu. de Ancho. vbi. ẽ. ꝙ mortale pctm est qd⁹ tollit nobis xpm qui est vita nra vt habet Col. iij. xps autem est in nobis tribus modis. ſ. p iustitię æquitatem: per doctrinæ veritatem: per vitæ sanctitatẽ. Ioan. xiiij. Ego sum via. ſ. iustitię vt ꝟitas doctrinę. & vita. ſ. sanctimonię. Quando igitur accęptio psonę repugnat iustitiæ æquitati. vt qñ papa in aliqua causa teneretur iudicium reddere alicui: & non redderet sciẽter faciẽs contra iustitiam. quia diues vel amicus vel consanguine⁹ vel nobilis esset: cõtra quẽ esset ferẽda snia: mortale esset. Sc̃do qñ accæptio psonæ repugnaret ꝟitati doctrinę. vt si papa docet aliqd ꝺ bonos mores vel sacram scripturã: vel determinaret amore alicuius psonæ: similr mortale esset. Tertio qñ accæptio psonæ repugnaret sanctitati vitæ: vt qñ papa in pferẽdo officia vl beneficia eccl'iastica pferret sciẽter vitiosum ꝟtuoso ex indebita cã. vt qa cõsanguine⁹ vel potẽs: similr mortale esset. Itẽ qñ papa ad prælaturam ecclesiasticam vel bñficia cõferenda præferret consanguineos vel amicos extraneis magis idoneis ex cã indebita. ſ. consanguinitatis rõne principalr nõ euadit vitium accæptionis psonarũ. Secus aũt si cõsanguineos æque idoneos ad platuras pferat extraneis. Idẽ Tho. i qdlib. Item si diuitẽ pauperi vel nobilẽ ignobili pferat in bñficijs conferendis principalr rõne diuitiarũ vel nobilitatis: accæptor est personarũ. secus si hoc faceret qa esset æque idone⁹: vel qa magis posset ecclesię ꝓdesse: præsupponẽdo tñ in ipo bonitatem. Nam quẽ sciret esse vitiosum notorie: posset male ei conferre ꝓpter nobilitatẽ vel aliqd hmõi. Item si ad preces regũ & principũ mouear papa ad cõferendũ bñficia ecclesiastica contingit triplicĩter ibi eẽ vitiũ. Primo si preces porrigãt ꝓindigno supplicãtes ꝓ illo quẽ indignũ sciũt peccãr vtiq; grauiter. Et papa vel ali⁹ platus qui illas pces exaudit sciens illũ indignũ. Sc̃do contingit ibi esse vitiũ: qñ etsi dignus sit. ꝙ quo rogat papa vel ali⁹ non attendet ad dignitatẽ psonę: sed ad fauorẽ humanũ quẽ principalr intẽdit annuendo pcibus rogantiũ. ꝓpter quas confert. Et istud sc̃dm & primũ ptinet ad accæptionẽ psonarum. Secus autem si principalr mouerẽt. ꝓpter psonę idonecitatẽ. Tertio contingit ibi vitiũ ex parte rogantium qñ hoc ꝓcurant. vt ille. ꝙ quo rogant esset eis fauorabilis in eorum causis vel petitionibus iustis vel iniustis: peccaret etiã cõ Cõferẽ ferens qñ hoc sciret ꝺm Aug. de Anch. Item peccaret papa do curã si pferat platuram ecclesiasticã petẽti & ꝓcurãti ꝺm Augu. de petenti Ancho. quia ꝓcurans p se vel p alium hoc: vel est iniust⁹ vtrum vel est iupbus. Iniustus quidẽ quia plus vult sibi de honore peccet, re accipe: aut de potestate vel de aliis modis quibus nescit se dignum. Supbus qa sine supbia non est q̃ aliquis existimet se magis dignum ꝓlatione q̃ alij quibus pficit. Et videt idem sentire de quocũq; ecclesiastico bñficio. Sed Tho. Ray. & alij dicũt hoc solũ hre locum in beneficijs curatis rõne curę animarum quę idoneę administrari non põt sine gra seu charitate quã nullus se hre scire valet. De alijs vo. ſ. non curatis dicunt licere se vel p alium ꝓcurare. si als est dignus. Et hoc videtur sonare autoritas Augustini quam pro dicti sui confirmatione ipse August. de Ancho. inducit. & hoc habet. viij. q. j. qui epatum. vbi ait. ꝙ locus superior sine quo populus regi non põt. etsi administratur vt decet: indecenter tñ appetit. Et sic patet ꝙ loquit de ꝓlatura. De hac materia vide diffusius in. ij. parte titu. iij. c. de ambitione. Item tenet August. vbi. supra. ꝙ peccat q ꝓcurat magisterium & petit licentiam magistrandi. Et hoc propter periculum quod in eo incurrit quia etsi sciat se habere scientiam valentem ad salutem suam & aliorũ: qualr tñ possit administrare illam ad salutem aliorum scire nõ põt. Et ꝓpter honorem qui ibi annectitur vnde aliquãdo supbitur. & propter gloriam quæ in ipsa quandoq; appetitur: omissis alijs malis quę inde aliquando sequuntur. Et ex hoc vr innuere ꝙ papa peccet tali procuranti cõferẽdo. Thomas tamen in quodl. contrarium tenet. scilicet ꝙ licitum sit ꝓcurare: dummodo als sit idoneus & habeat rectã intentionem: scilicet communicandi scientiam ad honorem dei & salutem animarum. De hoc etiam diffusius. ẽ. c. de ambitione.

§. XIX. DE POTESTATE PAPE

vtrum. ſ. possit aliquos iuste ad pœnam inferni damnare. Põt dãnari. Et respõdet Aug. de Ancho. ꝙ sic p decretum Nicoli papę nare ad dist. xxiij. i noie dñi. vbi dicit de illis qui seditionẽ ponũt infernũ in ecclesia: & potissime in electione summi pontificis ꝙ p petuo anathemate damnentur: & cum impijs qui non resurgũt in iudicio deputentur. ergo &c. Ista tñ videt impropria & larga locutio: qa ꝙ inobedientes decreto vel pcepto papę iusto: & in tali obedientia decedẽtes damnentur: hoc non est causaliter vel occasionaliter ex parte potestatis vl voluntatis papæ: nisi occasione accepta p inobedientem non data per papam. sed hoc ex parte rebellionis & obstinationis in transgrediente mandatum. Nã & transgressor talis pcepti põt ad pœnitentiam reuerti: & euadet damnationem. Prꝫterea eodẽ mõ & ratione potest quilibet præsatus mittere ad infernum subditum suum: quia potest ei aliquid prꝫcipere quod transgrediendo vel contemnendo damnabitur si non pœniteat. quod vtiq; non attribuitur potestati superioris: sed dispositioni & malę voluntati inferioris non obedientię. Verũ in hoc est differẽtia inter papam & alios prælatos. quia ipse potest facere canonem vel prꝫceptum gnale: qd⁹ oẽs fideles obligat. sed alij prelati nõ nisi sibi subiectos. Ad autoritatem inductã rñdẽt ꝙ loqr̃ p modum imprecationis zelo diuinę iustitię: sicut fecerũt sancti vt habetur in scripturis. vel p modum prꝫnũtiationis: quia talibus eueniet damnatio.

§. XX. DE POTESTATE PAPE IN

ordinandis officijs eccl'ię. Sicut em ꝺm Isid⁹. distin. xxv. caperlectis. Eps dr ordinator in cũctis. ſ. in sua diocesi: ita papa in vniuersali eccl'ia. Pro cuius declaratiõe nota ꝺm August. de Ancho. vbi. ẽ. sicut docente apl̃o in corpore humano singula quæq; membra ꝓpria & discreta officia hñt: & vnusquisq; nõ sibi soli agit quod agit: sed alijs eriã. sic in corpore ecclesię dona officiorũ distincta sunt & distributa diuersis: & vnusquisq; non sibi soli deseruit in eo qd⁹ sol⁹ habet sed & alijs. Istorũ autem officiorum prꝫcipalis distributor est Christus docente apl̃o ad Ephe. iiij. Vnicuiq; nostrum data est gratia ꝺm mensurã donationis Christi: qui dedit quosdã apl̃os. quosdã &c. Executor aũt ordinationis istorum officior⁹ est ipse papa: qui vice xpi ali-

quos ordinat loco apl̃oꝝ per quos Christi doctrina sit testificanda: aliquos loco prophetarum p quos sit exponenda: aliquos loco euangelistarum per quos sit scribenda & declaranda: aliquos loco pastorũ: per quos sit executioni mandãda. Hunc ordinẽ officiorũ eccl̃ię in figura venit regina Saba. i. gentilitas a finibus terrę videre: videnſcꝫ domum Salomonis. i. eccl̃iam xp̃i & cibos mẽsæ eius. i. sacra & dogmata & ordinem ministrantium. i. varietatem officiorum ordinatam vestesq; eorum. i. ỹtutes exteriorẽ modestiã & holocausta quę offerebantur. i. orationes non habens vltra spm̃ prę admiratione: dixit, Beati viri tui & bti serui tui q̃ stant coram te semp. iij. Regũ. x. Et quãuis etiam terrena potestas varia officia ordinet in tpalibus tñ spũalis potestas eccl̃ię põt officia terrenę potestatis corrigere & remouere: sed terrena potestas non potest officia ecclesiæ immutare. Vñ Inno. dicit q̃ ad nobilitatem necessitatum mundanoꝝ. i. officioꝝ & ptãtem dei. i. eccl̃iam cõmutari honores aut diuisiones perperi nobis non est visum. dist. x. lege. & qđ ait Greg. dist. lxxxix. c. singula. q̃ vni quãtun cunq; exercitato, non sunt cõmittẽda duo officia eodẽ tpe intelligi̊ regulariter & de iure cõi: sed papa q̃ est iuris cõditor huic legi non tenetur: ga põt plura vni cõmittere: vl̃ ꝓpter pſonæ cui committunt idoneitatẽ: vel propter officialium paucitatem: seu ꝓpter eccl̃iæ necessitatem.

§. XXII. DE POTESTATE PAPE IN

nouis religionibus creãdis. Ipse sol̃ nouas religiões creat & approbat, eã de religio. do. ne nimia. Pro cuius declaratione nota tria ſm Aug. de Ancho. Primo ex parte eccl̃iæ ꝓmotio. Nam quęlibet religio debet ordinari principal̃r ad cultũ dei & ad ꝓmotionẽ eccl̃iæ. Sed q̃o ex parte religionem intrantiũ considerar̃ charitatis pfectio: qa q̃libet religio est quædã via tẽdẽdi in pfectionẽ charitatis. Tertio ex parte diuini cult̃ ad quę religio instituit: cõsideraꝫ debita ordinatio. Opponit̃ em̃ religio superstitioni. qa superstitio non est aliud nisi religio supra modũ̃ seruata: ga cultum diuinum superstitiosus vult impẽdere cui non debet vel q̃m̃ mõ non debet. vt dicit gl. sup illo ỹbo ad Col. ij. hñt qdẽ rõnem sapientię in superstitione. Propter ista g̃ tria solius papæ est religionẽ ordinare & ordinatas approbare: qa solus ipse habet considerare vniuersalem ecclesiæ ꝓmotionem. Semper em̃ artifex supremũ finem cõsiderans habet omes inferiores ad illũ finem dirigere & ordinare. vt dicit Phs. j. Ethicoꝝ. Et cũ ipse supremũ perfectionis gradũ in ecclesia teneat: ipse solus habet alijs viam ad pfectionẽ tendẽdi ostendere. Similiter solus ipse habet illa quę ad diuinũ cultum pertinent vniuersal̃r ordinare. Et q̃uis oẽs qui iure collunt deum: cõiter possint religiosi appellari: ꝓpter qđ Iudei qui verum deum colebãt religiosi dicti sunt Actuũ ij. vbi dr̃ q̃ multi religiosi ex iudaismo q̃uenerant ex omi natione quæ sub cœlo est. Proprie tñ & districte religiosi dicuntur qui totam vitam suam diuino cultui dedicant a mundanis se subtrahentes per pfessionem & habitus protestationem: vel diuinę contemplationi: vel animarũ instructioni: vel alicui fructuoso operi exteriori ad eorum pfectionis exercitationẽ & ecclesiæ ꝓmotionẽ insistentes. Et q̃uis religiones particulares ab eorũ fundatoribus spãliter nominẽtur. vt Benedicti: Dominici: Frãcisci: & hmõi. tamen religiones dici non debent: nisi fuerint p eccl̃iam approbatæ & confirmatę.

§. XXII. DE POTESTATE PAPE IN

dando exẽptiões gbusc̃ũq; a suis ordinarijs prælatis. Sicut em̃ Moyses in veteri lege q̃ figuram in qbusdã gessit summi pontificis, committebat minora senioribus Israel: maiora ỹo suo iudicio reseruabat. vt̃ habeẽ Exo. xviij, sic maiora collegia & maiores pſonas de eccl̃ia suę visitatiõi & correctioni immediate reseruare potest. Pro cuius declaratione dicit Aug. de Ancho. vbi. ẽ. q̃ in exẽptione tria possumus cõsiderare. s. papã eximentem: pſonam exemptã: & ipsam exemptionẽ. Et ex hoꝝ quolibet patere põt q̃ papa in ecclesia potest facere exemptionẽ quã vult. Et quantum ad primum. cum papa sit vicarius filij dei: sicut qđ deus fecit mediãtibus creaturis rãc̃ mediãtibus causis secũdis: totum põt facere immediate p seipm̃: ita papa saltẽ quantũ ad ptãtem iurisditiõis. Sicut oẽs fideles regit mediantibus eccl̃ię ministris: ita põt immediate p seipsum regere. Et si

In exẽptione tria sũt.

hoc nõ facit nõ ex defectu ỹtutis & potẽtiæ cũ ministri nõ regãt nisi ex virtute ei̊. Sed magis hoc est excõicatione bonitatis & clemẽtiæ eius: sicut apparet etiam de deo. Sed̃o ostendit idem ex parte exemptorum. Sic em̃ debet esse in ecclesiastica hierarchia sicut est̃ cœlesti hierarchia ſm Dionysium. Sed in cœlesti hierarchia est q̃ angeli de suprema hierarchia sunt exempti: qa non recipiunt diuinas illumi nationes mediãti bus alijs: sed immediate p seipos & p eos ad oẽs inferiores deriuant̃. Tertio istud patet ex parte ipi̊ exemptionis. Cum em̃ papa sit caput totius eccl̃ię nõ debet ipse priuari operatione hierarchia quæ est visitatio & correctio vt ipse aliquos immediate supponat sibi p exẽptionem & subtrahat a visitatione & correctione inferiorum prælatorum: non tñ potest papa aliquos eximere in spũalibus vel temporalibus a semetipso: qa oẽs potestas includit̃ in potestate clauium: q̃ nõ nisi Petro cõcessa est: sicut & de⁹ fidelis est & seipm̃ negare nõ põt. ij. Tim. ij. Ne garet aũt seipm̃ si eximeret aliquos a suo dñio spũali vl̃ tẽporali: ga tunc negaret se esse dñm oim̃ tam temporalium q̃ spiritualium. Cum igitur papa sit verus vicarius dei: si aliquos eximeret a semetipso in iurisditione temporaliũ vel spiritualium negaret q̃ esset verus vicarius dei. Vnde non est dubium q̃ si papa pro tali veritate testificãda moreretur: vere martyr Christi esset censendus: scilicet constanter negando aliquẽ clericũ vel laicum regem vl̃ imperatorem esse se exemptũ ab eo in iurisditione temporaliũ vel spiritualium. Nec obstat q̃ ex antiqua cõsuetudine in Gallicana eccl̃ia prælati Franciæ nõ recognoscant tpalia a papa: sed a rege. & ipe rex a nullo recognoscat: quia abusio dicenda est & nõ sequẽda. di. viij. si consuetudinẽ. Fuisse aũt valde congruũ aliqua collegia & præcipue religioꝝ eximere a iurisditione eꝝ & aliorꝝ ostẽdit Aug. de Ancho. vbi. ẽ. dicẽs q̃ ordinatio subditorꝝ sub plato est facta in cõmodum ipsoꝝ subditoꝝ & eorꝝ vtilitatem potiꝰ me quantum ad tria.

¶ Primo quãtum ad delinquentium correctionem.

¶ Secundo quantum ad bonorum promotionem & eorũ quietiorem contemplationem.

¶ Tertio quantum ad collegiorum seu monasteriorum vl̃ ecclesiarum tutiorem gubernationem.

Quę quidem tria q̃nc̃ contingit impediri pro immediata eꝝ iurisditione. Nam p̃lati in eorũ visitatiõe non solũ subditos grauant: nõ admonent et corrigunt: sed expoliãt adducentes turbã equoꝝ & famuloꝝ: p quoꝝ visitationẽ qđ ilirmũ est nõ cõsoli dat: qđ ægrotũ est nõ sanat: qđ cõfractũ nõ alligat̃: qđ abiectũ nõ reducit̃: qđ pditũ nõ reqritur: vt magis dici debeat dissipatio q̃ visitatio. propter qđ dicit dñs. Ezech. xxxiij. Ecce ego ipse sup pastores requram gregem meũ de manu eoꝝ: ne pascãt amplius semetipsos: sed egoipse requirã oues meas & visitabo ipsas. Et ideo p papã cui cura debet eẽ de oibus ad ꝓuidẽdũ qđ vtilius est: congruũ est aliqua collegia & aliquas pſonas eximi. vt in his q̃ dicta sunt: quietius & securius possint ꝓmoueri, nec in hoc debent eꝑi grauari vel pturbari. i. sine eorum culpa aliquæ pſonæ vl̃ collegia subtrahant̃ a iurisditione ipsoꝝ: ga cũ subditi nõ p̃supponant̃ eis: non incommodũ: immo nullũ p̃iudiciũ: sed maximũ beneficiũ fit: cũ tales subditi ab eoꝝ iurisditione subtrahant̃. Sic em̃ ppl's dei est multiplicat⁹ vt vix sufficiant vires prelati mediam partem subditoꝝ instruere & corrigere: p̃stat̃ aũt priudiciũ his q̃ quęrunt q̃ sua sunt: nõ q̃ Iesu xp̃i. Nec est q̃ quod scribit̃. xciij. di. nulla. Nulla rõne clerici aut sacerdotes habendi sunt: q̃ sub nullius eꝑi disciplina & ꝓuidẽtia gubernantur. ga tales acephalos. i. sine capite prisca consuetudo nũcupauit. Loquit̃ em̃ illud. c. de clericis vagabũdis & peteruis: vt pater p id qđ sequit̃. Necem̃ monachi vel aliq̃ qui eximũtur sine capite sunt: ga supponuntur visitatiõi & correctioni suoꝝ p̃latoꝝ. Et eisdẽ rõnibus dãtur a papa & priuilegia in multis q̃ ius cõe & cõseruatiões priuilegiorum. De qbus vide in parte prima. ti. viij.

¶ De potestate papæ in diuersis materijs ex his quæ ponit Tho. in diuersis libris suis per vigintiquatuor quæstiões formatas.

Capitulum. VI.

QVERITVR PRIMO VTRVM

Põtifex Romanus sit primus & maximus oĩum eꝝ & patriarchaꝝ. Ad qđ rñdet Tho. in tractatu cõ-

ctatu cõtra errores Greco. c. lxvj. q̃ sic. qđ ꝓbat ex canone cõcilij vniuersalis, vbi dr̃. Veneramur ſm scripturas & canonũ diffinitiones sanctissimũ antiquæ Romę eꝑm primũ esse & maximũ oĩm eꝑoꝝ. Et hoc auctoritati cõsonat sacę scripturæ q̃ p apostolos Petro attribuit primũ locũ sã in euangelijs q̃ in actib⁹ apl̃oꝝ. Vnde dicit Chry⁹. sup Matth. tractans illud, Accesserunt discipuli ad Iesum dicẽtes. Quis est maior in regno cœloꝝ? Sic quoddã humanũ scandalum cõcꝑerũt: qđ etiam in se occultare nõ poterãt & timore cordis nõ sustinebãt in eo qđ viderãt Petrum sibi pferri & prhonorari. Qđ etiam papa prælatus sit cæteris patriarchis in eo. lib. asserit idẽ doctor inducens ad hoc dictum Cyrilli qui ait. q̃ ipsius scilicet apostolici throni Romanorum pontificum solius est reprehẽdere: statuere: corrigere: disponere: soluere & ligare: qui ipsum ędificauit Hoc etiam patet ex auctoritate dni dicentis. Lucæ. xxij. Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.

§. I. QVESTIO SECVNDA EST

Vtrũ papa in tota eccl̃iam Christi vniuersalẽ p̃lationẽ habeat̃. Ad hanc q̃stionẽ respõdet beat⁹ Tho. affirmatiue in prefato tractatu cõtra errores. Græcoꝝ. in. c. lxvij. vbi dicit q̃ prędict⁹ Christi vicari⁹ in tota ecclesia Christi vniuersalem p̃lationẽ obtinet. Legit̃ em̃ in Calcedonẽsi concilio: q̃ tota synodus Leoni papę acclamauit. Leo sanctissim⁹ apostolicus oecomenic⁹. i. vniuersalis patriarcha p multos annos viuat. Et Chry⁹. super Mat. Filius qui patris est & ipsius filij potestatem Petro vniuersal̃r cõcessit vbic̃q; terraꝝ & homini mortali oĩm q̃ sunt in cœlo dedit auctoritatẽ dãdo eis claues ad hoc vt ecclesiã vbic̃q; terraꝝ ampliet. Et super Ioannẽ in homil. lxxxv. Iacobũ localiter terminat ilo co. Petrũ autẽ totius orbis magistrũ & doctorẽ. Hoc etiam trahitur ex auctoritate scripturę. Nã Petro oues suas Christus indistincte commisit dicẽs. Ioã. vlti. Pasce oues meas. Dicere aũt pontificem Romanũ vel Romanæ eccl̃iæ non hr̃e vniuersalis eccl̃iæ primatum est error similis errori dicentiũ spiritũ sanctũ a filio non procedere. vt dicit Tho. in dicto tracta. contra errores Græcoꝝ. Nã ipse Christ⁹ dei filius suã ecclesiam ꝓsecrat: & sibi cõsignat spũsatõ quasi ex suo charactere & sigillo: vt ex suprapositis auctoritatib⁹ hr̃ & sil̃r Christi vicarius suo primatu & ꝓuidẽtia vniuersalẽ eccl̃iam tãc̃ fideli⁹ minister Christo subiectã seruat. Et ad qđ dr̃ di. xcix. nullus. Nullus patriarchaꝝ vniuersalitatis vocabulo vnc̃ vtaꝰ. & i. c. seq. vbi Greg. phibet se vniuersalẽ vocari. Rñdet btus Tho. in trac. contra impugnan. relig. sic dicẽs q̃ papa vniuersalẽ põtificẽ se. phibet notiari non hoc ideo est q̃ ipse non habeat auctoritatẽ immediate & plenam in qualibet ecclesia: sed ga nõ præficit cuilibet particulari eccl̃æ vt proprius & specialis illius eccl̃iæ rector: sic em̃ cessarent oĩm aliorum pontificum potestates.

§. II. QVESTIO TERTIA VTRVM

papa sit caput vniuersalis eccl̃iæ? Ad qđ rñdet btus Tho. in multis locis. & potissime in. iij. parte. q. viij. ar. vj. vbi q̃ rẽs vtrũ sit, ꝓpriũ Christi caput esse eccl̃ię: ita q̃ caput i alia mẽbra tripliciter influit. Vno mõ intrinseco influxu, put virt⁹ motiua & sensitiua a capite deriuat̃ ad cætera mẽbra. Alio mõ ſm exteriorẽ quãdã gubernationẽ, put scilicet ſm visum & alios sensus q̃ in capite radicant̃: dirigit̃ homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gr̃æ non est ab aliquo nisi a solo Christo cuius humanitas ex hoc q̃ est diuinitati coniũcta: habet virtutẽ iustificãdi. Sed influxus in mẽbra eccl̃ię q̃tũ ad exteriorẽ gubernationẽ põt talib⁹ cõuenire: & ſm hoc alij pñt dici capita eccl̃ię. ſm illud qđ dicit Amos. vj. c. Optimates capita populoꝝ, differẽter tñ a Christo. Primo quãtũ ad hoc q̃ Christ⁹ est caput omniũ eoꝝ q̃ ad eccl̃iam ptinẽt ſm oẽm locũ & tps ad statum. Sed hoies dicunt̃ capita ſm spũalia loca: sicut epi suarũ eccl̃iarũ: vel ſm determiatũ tps: sicut papa est caput totiꝰ eccl̃iæ: scilicet tpe sui põtificat⁹. & ſm determiatũ statũ, put. s. sũt in statu viatoris: & sic papa ẽ caput fideliũ: sed viatoꝝ tm̃. Alio mõ ſm hoc q̃ Christus est caput eccl̃ię ꝓpria virtute, alij ỹo dicunt̃ capita inquantũ vicẽ gerũt Christi ſm illd̃ ij. Coꝝ. ij. Nã & ego qđ donaui si qđ donaui ꝓpter vos in pſona Christi. Ex his etiã patet papã esse supiorẽ in tota ecclesia. qđ etiã videt̃ ipse doctor asserere in. iiij. di. l. vbi q̃rẽs an oẽs tenent̃ ad ieiuniũ. dicit arguendo. sit ſm Ber. in lib. de disc. & pre. In pcepto supioris nõ debet dispẽsare inferior sed quę libet singularũ personarũ est inferior q̃ eccl̃ia: quæ ieiuniũ sub præcepto statuit. nisi forte ille qui est caput totius ecclesiæ vel loco capitis: scilicet papa. Item sequitur q̃ nullus potest dispensare scilicet nisi papa.

§. III. QVARTO QVERITVR VTRVM

papa sit sponsus vl̃is eccl̃iæ? Ad qđ rñdet beatus Tho. in trac. cõtra impugnã. relig. dicẽs q̃ sponsus eccl̃iæ, ꝓprie loquendo est Christus de quo dr̃. Qui habet sponsam spõsus est. Ioã. iij. Ipse em̃ de ecclesia suo noi filios generat. Alij autem sponsi dicũtur sicut ministri sponsi externis cooperãtes ad gnãtionẽ spũaliũ filioꝝ: quos qdẽ nõ sibi: sed Christo generãt. q̃ qdẽ ministri intantũ sponsi dicũtur inquantum vicẽ veri sponsi obtinẽt. Et ideo papa q̃ obtinet vicẽ veri sponsi in tota ecclesia vniuersalis sponsus ecclesię dicitur. Et q̃uis eps sue diocesis spõsus sit: & pbyter suę ecclesiæ: nõ ꝓpter hoc sequitur q̃ sint plures sponsi vnius ecclesię ſm Tho. in dicto trac. Et ratio est: qa ecclesia suo ministerio cooperatur epo tanc̃ principali & similiter epi papę: & papa ipsi Christo. Vñ Christus papa epos & sacerdos non computantur nisi vnus sponsus ecclesiæ.

§. IIII. QVINTO QVERITVR

vtrũ reges & principes christiani: & põs oẽs fideles teneãtur esse subditi Romano pontifici? Ad qđ btus Tho. affirmatiue in trac. suo de rege & regno ad regem Cypri. ibi loquẽs de regno ecclesiæ & regali sacerdotio, ita ait. Hmõi regni ministeriũ vt a terrenis spiritualia essent discreta: non terrenis regib⁹: sed sacerdotib⁹ est cõmissum. ita præcipue summo sacerdoti christi vicario Romano põtifici: cui oẽs reges christianos oportet esse subiectos sicut ipsi domino Iesu christo. Sicut em̃ ad quem vltimi finis pertinet directio subijci debent illi ad quos spectat cura antecedentiũ finiũ & eius imperio dirigi. Et qa sacerdotiũ gẽtiũ & totus diuinoꝝ cultus erat, ꝓpter tpalia conquirẽda quæ oia ordinãtur ad multitudinis bonũ cõe: cuius regi cura incũbit: consequẽter sacerdotes gentiliũ regibus subijciant̃. Sed etiam in veteri lege, ꝓmittebãtur bona tpalia siue terrena non a dęmonibus: sed a bono deo religioso populo exhibenda. Vnde & in veteri lege sacerdotes leguntur regibus fuisse subiecti. Sed in nona lege est sacerdotium alt̃ius: per quod hoies traducuntur ad bona cœlestia. Vnde in lege Christi reges debent esse sacerdotib⁹ subiecti. Inde mirabiliter exdiuina sapientia factũ est vt in Romana vrbe quã de⁹ pręuiderat Christiani sacerdotij principalem sedẽ futurã: hic mos paulatim inoleſceret vt ciuitatis rectores sacerdotib⁹ subderentur. Sic em̃ maximus Valerius refert omnia post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit: & i quibus summę maiestatis decus cõspicivaluit quapropter nõ dubitauerunt sacris imperia seruire.

§. V. SEXTO QVERITVR AN SIT

de necessitate salutis subesse Romano pontifici? Ad qđ rñdet beat⁹ Tho. affirmatiue i lib. de errorib⁹ Græcoꝝ. c. lxxij. vbi sic ait. Ostẽdit etiã q̃ subesse Romano pontifici sit de necessitate salutis. Dicit em̃ Cyrillus in li. Thesaurorũ. Ita q̃ fratres mei si Christũ imitamur: vt ipsi⁹ oues vocem audiamus manentes in eccl̃ia sancti Petri apostoli. Nõ inflemur vento superbiæ, ne forte tortuosus serpens, ꝓpter nr̃am cõtẽptionẽ nos ejiciat. vt Euã olim de paradiso. Et Maxim⁹ in epla oriẽtalibus directa dicit. Coadunatã & fundatã sup petram confessionis Petri dicimus vniuersalem ecclesiam ſm saluatoris diffinitionem in qua necessario salutis animaꝝ nostraꝝ nr̃m est manere & obedire: suam seruãtes fidem & confessionẽ. Est aut̃ hęreticũ dicere nõ esse obediẽdum statutis papalib⁹ ſm sctm̃ Tho. in lib. ꝓra impug. relig. vt in decre. dist. xxij. oẽs dr̃. Oẽs qui Romanæ eccl̃iæ priuilegiũ ab ipso summo eccl̃iaꝝ capite traditum auferre conat̃, ꝓculdubio in hęresim labit̃. &. j. Fidẽ quippe violat q̃ aduersus illã agit: quæ est fidei mater. Hoc aut̃ priuilegiũ Christ⁹ Romanæ eccl̃iæ cõtulit: vt oẽs ei sicut Christo obediãt. Vñ Cyrillus in lib. thesaurorũ. Vt mẽbra maneamus in capite nostro apl̃ico throno Romanoꝝ põtificũ a quo nostrũ & quo & qđ credere & qđ tenere debeamus ipm̃ venerãtes: ipm̃ rogãtes, p oĩb⁹? qm̃ ipsi⁹ sol̃ ũ est reprehẽdere. corrigere: disponere: statuere: soluere: & loco ipsi⁹ ligare q

ipm ędificauit;vt nulli alij qđ suũ est:plærũq; ipsi soli de dit:cui oẽs iure diuino caput inclinant,& primates mũdi tãq; ipsi dño Iesu obediũt. Vñ patet ꝙ quicũq; dicit nõ esse obediẽdũ in his q̃ ꝓ papã statuũtur,in hæresim labit: & ad idẽ est qđ ipe doctor ꝓcludit li.iiij.ꝑa gẽtiles.c.lxxvj.

§.VI.QVERITVR SEPTIMO VTRVM

sit magis obediendũ papæ q̃ alteri cuiuscũq; potestatis in feriori. Ad qđ rñdet sctus Tho.in.ij.sen.di.finali,in rñsio ne literæ ꝙ sic.Et ꝓ maiori declaratiõe facit quãdã distinctionẽ:videlicet ꝙ ptãs iupior & inferior dupliciter se pñt habere:aut ita ꝙ inferior ptãs ex toto oriatur a superiori: & tunc tota virtus inferioris fundatur sup virtutem supio ris:& ideo simplr in oibus est magis obediendũ potestati supiori q̃ inferiori.Sicut etiã in naturalibus causa prima plus influit sup causatũ causæ secundæ q̃ etiã ipsa cã secũda,vt dr in libro de causis.& sicut se habet ptãs dei ad oẽm creatã potestatẽ:sic se habet potestas supioris ad potestatẽ inferioris:vt principis ad ꝓcõsulẽ,sic etiam se habet pote stas papæ ad oẽm ptãtem in ecclesia:qa ab ipso papa gradus dignitatis diuersi in ecclesia disponũtur & ordinãtur. Vnde eius potestas est quoddã ecclesię fundamẽtum vt pa tet Matth.xvj.Et ita in oibus magis tenemur obedire papæ q̃ epis vel archiepis,vel etiam monach9 abbati absq; vlla distinctione,Alo modo ptãs superior & inferior pñt ita se hrẽ ꝙ ambæ ordinent ex vna quadã suprema potesta te:q̃ vnã alteri subdit ꝑm ꝙ vult:& tunc vna est superior, nisi in illis in qb9 supponit vna alteri a summa ptãte & in illis tam est obediendũ superiori q̃ inferiori. Eodem mo do se habẽt ptãtes epi & archiepi descendẽtes a ptãte papę. Hęc btus Tho. Ad primũ membrũ facit qđ dicit Aug.xj. q.iij.qui resistit.vbi inter cætera sic ait.Ipsos humanarum legum gradus aduerte.si aliquid iusserit curator:non faciẽ dũ est:tñ si contra proconsul iubeat:nec vtiq; contẽnis po testatẽ:sed eligis maiori seruire,Nec hinc debet minor ira sci si maior prelata est auctoritas.rursum si aliquid ipse ꝓ cõsul iubeat.& aliud iubeat Imperator:vel si aliud iubeat Imperator & aliud deus quid iudicatis? maior ptãs deus. Da veniam o Imperator:tu carcerem:ille gehennam mina tur.hinc iam tibi assumẽda est fides tua tanq̃ scutũ. Ad idẽ dist.viij.quę contra mores,in fine.Quantũ ad secundũ mẽ brũ facit quod habetur extra de offi.ordi.c.pastoralis.vbi exprimũtur casus in quibus archiepus habet iurisdictionẽ in subditos suffraganeorũ.vnde in alijs ipsi subditi suffra ganeorum nõ tenent obedire,Ex predictis etiã patet ꝙ pa pa posset pcepto suo aliquẽ cogere ad suscipiendũ episcõ patum,Vnde & sanctus Tho.in.iiij.sentẽ.dist.xxviij. sic di cit.Quidã dicunt ꝙ papa non põt præcipere alicui,ꝙ accipiat epatum:qa consensus debet esse liber.Sed hoc posito periret ecclĩasticus ordo,nisi em̃ qs posset cogi ad regimen ecclesiæ suscipiendũ cõseruari nõ posset: cũ quandoq; illi quę sunt idonei hoc onus nolunt suscipere nisi coacti.Hęc ille.Et ad hoc facit qđ dicit Grego.viij.q.j.in scripturis.& in.c.qui episcopatum.& exemplum. Aug.dist.xl.ante oĩa.

§.VII.OCTAVO QVERITVR VTRVM

Romanus põtifex succedat beato Petro in ea pfectione po testatis & dignitate vicariatus Christi:qua ipse beatus Pe trus a christo caput & pastor vniuersalis ecclesiæ est cõsti tutus:ita loquit.Nõ põt aũt dici ꝙ etsi christ9 hãc ptãtem &,dignitatem Petro dederit:ad alios ipsa nõ deriuet.Mani festũ est em̃ ꝙ christ9 ecclĩam sic instituit vt esset vsq; in fi nẽ sæculi duratura.ꝑm illud Esa.ix.Sup soliũ Dauid & sup per regnũ ei9 sedebit vt cõfirmet illud & corroboret in iu dicio & iustitia amodo & vsq; in sempiternum.Manifestũ est igitur ꝙ ita illos q tũc erãt in ministerio cõstituit vt eo rum ptãs deriuet ad posteros ꝓ vtilitate ecclĩæ vsq; ad sæ culi finẽ pśertim cũ ipse dicat, Mat.vlti. Ecce ego vobiscũ sum vsq; ad consummationẽ sæculi.Per hoc autẽ excludit quorũdã error pśumptuosus q se subducere nituntr ab obe dientia & subiectione Petri:successorẽ ei9.Romanũ põtifi cẽ vniuersalẽ ecclĩę pastorẽ non recognoscẽtes.Hęc ille.Cę terũ hãc questionẽ determinat idem sctus Tho.in trac.con tra errores Grecoꝝ dicens,c.lxix.Ostẽditur etiam ꝙ Petrus sit Christi vicarius & Romanus pontifex successor Petri in eadem potestate ei a christo collata.dicit em̃ canõ Calcedo nen.concilij.Si qs epũs p̃dicaꝝ in famis liberam habet sniam appellandi ad beatissimum epm antiquę Romæ quem ha bemus Petrum refugij petram: & ipsi soli libera potestate dei loco sit ius discernendi epũ infamiam secundum claues sibi a dño collatas.& j.& omnia diffinita ab eo teneantur tãq; a vicario apostolici throni.Item Cyrillus Hierosoly mitanus patriarcha dicit ex persona christi loquẽs.Tu cum fine & ego sine fine cũ oibus quos loco tui ponam pleno & pfecto sacramento & auctoritate cũ eis ero: sicut sum & recũ.Et Cyrillus epũs Alexandrin9 in lib.thesauroꝝ dicens ꝙ apli in euangelijs & epis affirmauerũt in oi doctrina Pe trũ esse loco dñi & eius eccl'iam dantes ei locũ in omni cõ cilio & synagoga:in oi electione & confirmatione.ad idẽ facit qđ habetur dist.xxj.c.in nouo.& dist.xxij.c.sacrosctã.

§.VIII.NONO QVERITVR VTRVM

papa habeat in ecclesia plenitudinem ptãtis? Ad qđ rñdet btus Tho.in trac.ꝰ errores Græcorum.c.lxviij.affirmatiue vbi sic dicit.Habeť etiã ex p̃dictoꝝ doctoꝝ auctoritatibus ꝙ Roman9 põt sex habeat in eccl'ia plenitudinẽ ptãtis. Di cit em̃ Cyrillus patriarcha.Alexandrinus in lib.thesau. Si cut christ9 accepit a patre ducatũ & sceptrũ eccl'æ gentium ex Israel egrediens sup oẽm principatũ & ptãtem:& super oẽ q̃dcũq; est vt ei genua cũcta curuenť.sic & Petro & ei9 successoribꝰ plenissime ꝓmisit.&,j.Nulli alij q̃ Petro chri stus qđ suũ est plenũ.f.ipsi soli dedit.&,j.pedes christi hu manitas:& ipse hõ cui tota trinitas dedit plenissimã ptãtẽ qm̃ vn9 ętũ assumpsit:& in vnitate psonę trãsuexit ad pa trẽ sup oẽm principatũ & ptãtem:& sup oẽ quodcũq; est: vt ei genua cũcta curuenť. & adorẽt eũ oẽs angeli dei:quẽ totũ dimisit per sacrm & postea tẽ Petro & eccl'iæ eius. Et Chrys9.ad consulta Bulgaroꝝ ex persona Christi loquens. Ter te interrogo si me diligis: q me ter trepid9 & timidus negasti, nũc aũt reduct9:ne credant te fratres gr̃am & aucto ritatẽ clauiũ amisisse:qa amas me:corã ipsis tã tibi confir mo qđ meum est plenũ.Hęc ille.Habet aũt papa plenitu dinẽ ptãtis in eccl'ia etiã põtificalis quasi Rex i regno. Sed epi assumunť in ptẽ solicitudinis quasi iudices singulis ci uitatib9 ꝓpositi, ꝓpter qđ eos solos in suis litteris fres vo cat.Reliquos aũt oẽs vocat filios.Hæc Tho. vbi etiã dicit ꝙ in regno tota ptãtis plenitudo residet penes regẽ:in ari stographia aũt apud vnũ nõ residet plenitudo ptãtis: sed apud oẽs,q aũt Romanũ põtificẽ negãt hr̃e plenã in eccl'ia ptãtẽ cõtra eccl'iæ vnitatẽ errant ꝑm.b.Tho.in trac.ꝰ erro res Greco.c.lxxiij.vbi sic ait,Sicut p̃dicti errãtes ꝰ vnita tẽ corporis mystici peccãt Romani pontificis potestatẽ ab negãtes:sic ꝰ puritatẽ sacrati corpis christi delinquũt dicẽ tes ex azymo pane non posse corpus christi consecrari. In.iiij. dist.xix

§.IX.DECIMO QVERITVR VTRVM

a papa deriueť potestas in alios ꝓlatos? Ad hanc quæstio nem respondet Tho.affirmatiue in locis superius annota tis.Primo.in.iiij.cõtra Gentiles.Dicit dñs Petro,Tibi da bo claues regni cæloꝝ.vt ostẽdať potestas clauiũ p eũ ad alios deriuãda ad cõseruandã eccl'ię vnitatẽ.Item hoc idem dicit in.iiij.sen.dist.xxiiij.q.finali sub his verbis.C̃uis om nibus apl'is data sit cõiter ptãs ligãdi & soluendi:tñ in hac parte vt ordo aliqs seruaretur primo soli Petro data est:vt ostendatur ꝙ ab eo debeat ista potestas descendere.

§.X. VNDECIMO QVERITVR

vtrum papa possit vti ptãte clauis in quẽlibet de ecclesiaꝰ Rñdet sctus Tho.in.iiij.ita dicens, ꝙ vsus clauium regnit aliquã prelationis potestatẽ p quã ille in quẽ vsus clauiũ q.j.arti. cõicatur efficit materia propria illius actus.ideo ille g ha iij. bet distinctã potestatẽ sup oẽs põt vti clauib9 in quẽlibet. Illi aũt q sub eo distinctas ptãtes acceperunt non in quẽli bet vti pñt clauibus:sed in eos tantũ q in sorte venerũt:ni si in necessitatis articulo ibi nemini sacra deneganda sunt. Itẽ istud declarat idẽ in trac.ꝰ impugnã.relig.sic di. Epi in ecclesia tenent locum dñi nostri Iesu christi. Vnde di.Dio ny.in lib.eccles'i.hierarchiæ. Põtificũ ordo primus quidẽ est aiarũ ordinationũ sublimissim9 & nouissim9. Idẽ etem in ipm pficitur & ipletur omnis hierarchiæ dispositio: vt omnẽ hierarchiam videmus in christo ꝓsummatã,sicvnã quãq; in

quãq; in ꝓpriũ diuinũ summũ sacerdotẽ.i.epm. Vñ.j.Pe tri.ij.dr.Cõuersi estis ad pastorẽ & epm animarum vestrarum. Hoc aũt p̃cipue verũ est de Ro.põtifice,cui vt Cyrillus di cit,oẽs iure diuino caput inclinãt:& tãq; ipsi dño Iesu obe diunt.Et Chrysosto.dicit super illud Io.vlti.c. Pasce oues meas:& loco mei præpositus & caput esto fratrum.

§.XI.QVERITVR DVODECIMO

vtrum papa possit cõcedere alicui ꝙ quis vratur,potestate clauiũ in eũ in foro conscientię. Rñdet sctus Tho,affirma tiue in.iiij.dist.superius assignata.q.ix.ita dicens. Potestas clauiũ quantum est de se extendit se ad oẽs,sed ꝙ sacerdos nõ posset vti potestate clauiũ:contingit ex hoc ꝙ eius po testas ad aliquem specialiter limitata est.Vnde ille qui li mitatiue potest exterdere in quem voluerit:& propter hoc etiam sibi potest dare potestatem in seipsum:cuius in seip sum ipse potestate clauium vti nõ possit:quia potestas cla uium requirit ꝙ in aliquem subiectum:& ita in alium. Si hꝭpsi enim aliquis subiectus esse non potest.Hæc ille.

§.XII.QVERITVR DECIMOTER

tio vtrũ papa possit concedere ptãtem alicui vt vratur in eũ ptãte clauiũ in foro exteriori:videlicet ꝙ aliqs eũ excõi cet? Rñdet sctus Tho,negatiue in eo loco ita dicẽs in solu tione vnius argu.iudiciũ exterius est apud deũ: apud quẽ aliquis redditur minor ex eo ꝙ peccat:nõ aũt apud hoim ꝓlationis.Et ideo in exteriori iudicio sicut nullus in seip so sniam dare põt excõicationis:ita nec alteri ꝓmittere nec se excõicare:sed in foro cõscientię põt alteri cõmittere suã absolutionẽ vel iurisdictionẽ quã ipse habet.Vel dicendũ ꝙ absolutio in foro cõfessiõis est principal'r ptãtis clauiũ, & ex ꝓxi respicit iurisdictionẽ.Sed excõicatio respicit to talẽ iurisdictionem:quantũ autem ad ptãtem ordinis sunt æquales.nõ aũt quãtũ ad iurisdictionẽ.& iõ nõ est simile.

§.XIII. QVERITVR DECIMOQVAR

to vtrum papa sit ꝓprius sacerdos dicendus aliquo modo cuiuslibet parochiæ? Rñdet sctus Tho.affirmatiue in trac. contra impug.relig.ita dicens. Ad id quod obĳcit ꝙ semel in anno quilibet confiteri ꝓprio sacerdoti tenetur. Dicen dum ꝙ ꝓprius sacerdos non solũ est sacerdos parochialis. sed etiã epũs vel papa ad quos magis ptinet cura eius q̃ ad sacerdotem:vt multipl'r ostensum est.Proprium em̃ hicnõ accipitur ꝑm ꝙ diuiditur cõtra cõe,sed ꝑm ꝙ diuiditur con tra alienum.Vnde qui confessus est epo suo vel alicui ha benti vicem eius confessus est proprio sacerdoti.Hæc ille.

§.XIIII. QVERITVR DECIMOQVIN

to vtrum papa sit prelatus immediatus cuiuslibet fidelis? Rñdet sctus Tho.affirmatiue in.iiij.dist.xvij.q.vij.dicẽs in cõueniens esse ꝙ duo equal'r sup eandẽ plębẽ cõstituerent sed ꝙ duo quoꝝ vn9 principal'or alio sup eandẽ plębẽ cõ stituatur nõ est incõueniẽs,& ꝑm hoc sup eandẽ plębẽ im mediate sunt & sacerdos parochialis & epus & papa, & qui libet hoꝝ põt cõmittere ea q̃ sunt iurisdictiõis ad ipm ptinentia alteri.Hæc ille,Itẽ in eodẽ tractatu ait, Papa habet immediatã iurisdictionẽ in oẽs christianos:qa Romana ec clesia nullis synodicis cõstitutionibus cæteris ecclesijs præ lata est:sed euangelica dñi voce & saluatoris sui primatum obtinuit,vt habetur in decretis dist.xxj.c.q̃uis.Hæc ille.

§.XV. QVERO DECIMOSEXTO

vtrũ papa possit cõmittere aliquibus p̃dicare & confessiõ nes audire fidelium:vt ptãte clauiũ irrequisitis propr̃is sa cerdotibus parochialibꝰ? Rñdet sctus Tho.affirmatiue in iiij.dist.xvij.q.vij.Cuius inter alias hęc vna ratio est quic quid põt iferior põt & superior:sed ipse sacerdos parochia lis põt dare licentiã suo parochiano ꝙ alteri cõfiteat:ergo multo fortius superior eius hoc põt.In corpore.q.ita dicit. dicendũ ꝙ sacerdos põt aliquid dupl'r impedire ne alicui9 cõfessionẽ audiat.Vno modo ꝓpter defectũ iurisdictiõis. Alio modo ꝓpter defectũ executionis ordinis:sicut excõi cati degradati & hmõi.Quicũq; habet iurisdictionẽ põt ea quę sunt iurisdictionis cõmittere.Et ideo si quis impedia tur ꝙ alterius cõfessionẽ audire nõ possit ꝓ iurisdictionis defectũ:põt sibi ꝙ quẽcũq; habentẽ iurisdictionẽ immedia tam in illos cõmitti ꝙ cõfessiones audiat & absoluat; siue per ipsum sacerdotẽ:siue ꝑ epm suũ siue ꝑ papã. Si autem propter ordinis executionis impedimentũ audire nõ pos sit,potest ei concedi ꝙ confessionẽ audiat ꝑ eũ:qui ei impe dimentũ auferre põt.Hanc.q.in trac.contra impug.relig, manifestã facit & clarissimã ex cõsuetudine quę in Roma na curia ab antiq̃ssimis tpibus obseruata est ita dicẽs post multas alias rõnes.ad hoc facit cõsuetudo Romanę eccl'iæ ad quã &accedẽtes a pœnitentiarijs papę ad quoscũq; sacer dotes literas impetrant vt eis confiteantur. Itẽ legati papę & eoꝝ pœnitentiarij cõfessiones audiunt nõ petita licẽtia a parochialibꝰ sacerdotibꝰ:& etiã auctoritate papę vbicũ q̃;p̃dicãt.& ita patet ꝙ p̃dicare & audire cõfessiones potest alijs cõmitti sine licẽtia parochialiũ sacerdotum.Hæc ille.

§.XVI.QVERITVR DECIMOSEPTI

mo vtrum ꝑter duos ordines institutos a deo:scilicet epoꝝ rũ & sacerdotũ parochialiũ posset papa instituere tertium ordinẽ taliũ p̃dicatorum:qui ꝓpria auctoritate p̃dicarent & confessiones audirent? Rñdet sctus Tho.affirmatiue in trac.contra impug.relig.in sol'vnius argu.aduersariorum ita dicẽs:ꝙ etsi duo ordines tantũ essent a deo instituti qui possent p̃dicare propria auctoritate:posset tñ eccl'ia tertiũ ordinẽ statuere prædicatoꝝ:qui ꝓpria auctoritate prædi carent.& præcipue papa qui habet plenitudinẽ potestatis in eccl'ia.Sicut & in primitiua ecclesia fuerũt duo ordines sacri:scilicet presbyteri & dyaconi.& tamen ecclesia postea maiores sibi constituit:vt magister in sentẽ.dicit.Hęc ille.

§.XVII.QVERITVR DECIMOOCTA

uo vtrum papa posset cõpellere collegia generaliũ studio rum:vt ad eoꝝ societatẽ religiosi admittãtur? Rñdet btus Tho.affirmatiue in p̃fato tracta.sic dicẽs in rñsione advnũ arg.ꝙ aut obĳciũt ꝙ nullo modo põt cogi ad societatẽ in uitus:vt lex dicit,patet ꝙ intelligitur de priuata societate quæ cõsensu duoꝝ vel triũ constituitur,& ad societatẽ pu blicã quę nõ cõstituiť nisi ex superioris cõsensu:a superio ris auctoritate aliqs cõpelli põt:sicut princeps qui præest reipublicę põt compellere ciues vt in sua societate aliquẽ recipiant:sicut collegium alicuius ecclesiæ cogitur vt ali quem recipiat in canonicũ & in fratrẽ.Vnde cũ collegium studij generalis sit publica societas:ad eam põt aliquis in duci auctoritate superioris cogẽre.&,j. Vnde nulli dubiũ esse debet scholares ꝓpelli posse auctoritate apostolica: vt ad societatem studij religiosos admittant.Hæc ille.

§.XVIII.QVERITVR DECIMONO

no vtrũ ad papã maxime ptineat ordinatio studioꝝ & vni uersitatũ? Rñdet sanctus Tho.in trac.ꝰ,notato affirmati ue vbi ita dicit. Ad eũ em̃ qui regit rẽpublicã ptinet ordi nare de nutritionibus & adinuentionibus iuuenũ in qbus exerceri debeant.vt dr.x.Ethicoꝝ.& policia ordinat.vt ha betur.j.Ethico.quas disciplinas debitũ est esse in ciuibus: & quales vnũquẽq; addiscere & vsq; quo.Et sic patet ꝙ or dinare de studio ptinet ad eũ qui pręest reipublicæ.& pci pue ad auctoritatẽ sedis apl'icæ qua vniuersalis eccl'ia gu bernatur:cui per generale studium prouidetur.Hæc ille.

§.XIX.QVERITVR VIGESIMO

vtrũ autoritas vniuersalis ecclĩę i determinatiõe fidei prin cipal'r resideat in papa? Rñ. sctus Tho.affirmatiue.ij.ij.q.ij. ar.iij.ita dicẽs. Posťq̃ autẽ aliqua essent autoritate vniuer salis ecclĩę determinata:si qs illi determinatiõi ptinaciter repugnaret;hæretic9 cẽseret.Que qdẽ auctoritas principa liter residet i summo põtifice. Dicit em̃.xxiij.q.j.quoties. Quoties fidei rõ ventilatur:arbitror oẽs fratres nros & co epos nõ nisi ad Petrũ.i.sui nois& honoris autoritatẽ recur rere debere.ꝰ cui9 autoritatẽ nec Hiero.nec Aug.nec aliqs sanctoꝝ suam sniam defendit.vt dicit Hiero.ea.q.hæc est fides papa beatissime:quam i catholica didicim9 eccl'ia.in qua si minus perite aut parũ caute forte aliqd posuimus est emẽdari cupimus a te:q Petri fidẽ & sedẽ tenes. Si aũt hæc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio cõprobatur:quicũ q̃ me culpare voluerit se imperitum vel maliuolum,vel etiam non catholicum:sed hæreticum comprobabit.

§.XX.QVERITVR VIGESIMOPRI

mo vtrũ ad papã ptineat confirmare sentẽtias synodoꝝ

Itē vtrū ad papā a synodo appelleť? Itē vtrū soli⁹ papę autoritate habeat vniuersalis synodus ꝓgregariꝫ Itē vtrū necesse habeat papa cōgregare cōciliū vniuersale quotiescūq; habeat aliqd de fide determinareꝫ Ad oēs istas quæstiones simul rndet ſanctus Tho.ad primas tres affirmatiue,ad quartā negatiue in q̄stionib⁹ de potēcia dei,q.x,ar.iiij. vbi quęriť vtrum ſpūſcti⁹ procedat a filio? qui rndens arg.facto in contrariū dicit sic.Sicut posterior synod⁹ habet pōtem interpretandi symbolū a priori:conditū:aut ponendi aliqua ad ei⁹ explanationē ita etiā Roman⁹ pōtifex hęc sua auctoritate pōt:cuius sola auctoritate synodus congregari pōt:& a quo ſnīa synodi cōfirmať:& ad ipm a synodo appellaťq̄ oia patent in gestis Calcedon.concilij vel synodi, nō est necessariū ꝙ ad hmōi expositionē faciendā vniuersale cōciliū cōgreger:cū q̄nq; id fieri ꝓhibeāt bellor⁹ diſſidia:sicut in sexta synodo legiť ꝙ Cōſtātinus Augustus dixit ꝙ ꝓpter imminētia bella vn uersalr ēpos congregare nō potuit.sed tū illi q cōuenerūt quædā dubia in fide orta sequētes sniam Agathonis papę determinauerūt scilicet ꝙ in christo sint duæ volūtates & duę actiōes,& pres i Calcedon.synodo cōgregati secuti sunt sniam Leonis papæ qui determinauit christū esse i duab⁹ naturis:Hęc ille.Itē vtrū patres existētes i cōcilio vniuersali possint aliquid statuere sine auctoritate papæ? Rndet sctūs Tho.negatiue i trac. contra impug.relig.sancti patres in ꝙcilio cōgregati nihil statuere potuissent:nisi auctoritate summi pontificis interuenięte:sine qua etiā cōciliū congregari non potest. nec tū papa qn̄ aliquid aliud facit aliter q̄ a sanctis patribus statutum sit:contra statuta facit:ga seruatur intentio statuentiū: quę est vtilitas ecclesię sicut & in omni iure positiuo accidit.de rogatur em̄ priorib⁹ statutis per statuta sequentia. Vnde quod dicit Grego. dist.xv.sicut.in fi.ꝙ se & nō illa destruit quisquis præsumit absoluere qđ ligāt vel religare quę ab soluunt.& loquiť de statutis concilior⁹ intelligiť ſm glos. ibi quantū ad articulos fidei:non quantū ad statuta posita.quidā tamē dicunt ꝙ papa posset tollere singula & nō omnia simul:quia hoc esset destruere statum ecclesiæ.

§.XXII. QVERITVR VIGESIMO TERTIO

vtrū papa possit mutare statuta sanctor⁹ patrū in cōciliis gnālib⁹:aut in eis dispēsareť Rndet.b. Tho.affirmatiue in trac.cōtra impug.relig.vbi ad illud Zozini papæ quod habeť in.c.cōtra.xxv.q.i. Contra statuta patrū condere aliquid vel mutare auctoritas hui⁹ sedis nō pōt.sic dicit. Dicendū ꝙ hoc est verū in illis q̄ statuta sctor⁹ patrū decreuerunt esse de iure diuino:sicut articuli q determinati sunt p cōcilia.Sed illa q̄ sancti patres determinauerūt de iure positiuo sunt relicta sub papæ dispensatione:vt ea possit mutare vel dispensare ſm oportunitatem tempor⁹ vel negocior⁹.sancti em̄ patres in conciliis cōgregati nihil statuere potuissent:nisi auctoritate Romani pontificis interuenięte:sine qua etiā cōciliū congregari non potest. nec tū papa qn̄ aliquid aliud facit aliter q̄ a sanctis patribus statutum sit:contra statuta facit:ga seruatur intentio statuentiū: quę est vtilitas ecclesię sicut & in omni iure positiuo accidit.de rogatur em̄ priorib⁹ statutis per statuta sequentia. Vnde quod dicit Grego. dist.xv.sicut.in fi.ꝙ se & nō illa destruit quisquis præsumit absoluere qđ ligāt vel religare quę ab soluunt.& loquiť de statutis concilior⁹ intelligiť ſm glos. ibi quantū ad articulos fidei:non quantū ad statuta posita.quidā tamē dicunt ꝙ papa posset tollere singula & nō omnia simul:quia hoc esset destruere statum ecclesiæ.

§.XXIII. QVERITVR VIGESIMO QVARTO

vtrū papa habeat plenitudinē ptātis dispensandi in oib⁹ statutis cōstitutis p regulas vel eccl'iæ ꝑlatos? Itē vtrū papa possit dispensare circa ea q̄ sunt iuris diuini vel iuris naturalis? Item vtrum papa possit dispēsare cū bigamo vt ꝓmoueaťr Itē vtrū papa possit dispēsare ꝙ aliquis sacerdos nō indut⁹ vestib⁹ sacris cōsecret corp⁹ christi? Ad has quatuor quæstiones rndet sanctus Tho,sil'r in qđ'libe. iij.q.viij.ar.iij.ad primā:tertiā:et quartā affirmatiue:ad secundā negatiue sic dicēs,Non est dubitandum ꝙ papa habeat plenitudinē ptātis in eccl'ia:ita ꝙ quæcūq; sunt instituta p ecclīam vel eccl'ię prelatos sint dispēsabilia a papa. Hæc em̄ sunt q̄ dicunť esse iuris hūani vel positiui, Circa ea vero q̄ sunt iuris diuini vel iuris naturalis dispēsare nō pōt:ga ista habēt efficaciā ex institutione diuina,Ius autē diuinū est qđ ptinet ad legē nouā vel veterē,sed hęc est differentia inter legē vtrāq;:qa lex vetus determinabat multa tā in p̄ceptis cęrimonialib⁹ ptinentibus ad cultū dei:q̄ in p̄ceptis iudicialibus ptinentib⁹ ad iustitiā inter hoies cōseruandā:q̄ in nouo testamēto non obligā:nisi assumantur ab eccl'ia vel aliqua ciuitate pro suo statuto:& hoc quo ad iudicialia:nā cærimonialia ex toto cessant quantū ad literā.Sed lex noua q̄ est lex libertatis hmōi determinationes nō habet:sed est contenta p̄ceptis moralibus naturalis legis & articulis fidei & sacramētis gr̄æ:vñ etiā dr̄ lex fidei & lex gr̄æ ꝓpter determinationes articulorū fidei & efficaciā sacror⁹.Cætera vero q̄ ptinēt ad determinationē iudicior⁹ hūanor⁹:vel determinationē diuini cult⁹ liberaliter ꝓmisit christ⁹ q̄ est nouæ legis lator ꝑlatis eccl'iæ & principib⁹ populi xp̄tiani determinandā. Vñ oēs hmōi determinationes ptinēt ad ius humanū:in quo papa pōt dispēsare.In solis vero his q̄ sunt de lege naturę & in articulis fidei ex facīs nouæ legis dispensare nō pōt,hoc em̄ nō esset posse ꝓ veritate:sed contra veritatē.Manifestū est ꝙ bigamū promoueri nō est de lege naturæ nec ptinet ad articulos fidei: nec etiā est de necessitate sacri.qđ patet ex hoc ꝙ si bigam⁹ ordinetur recipit ordinis sacrm̄,sed hoc pertinet ad quandā determinationem diuini cultus, Vnde circa hoc papa potest dispensare:sed dispensare non debet nisi ex magna & euidenti causa.Satis etiam pōsset dispensare circa hoc ꝙ sacerdos non indutus vestibus sacris consecret corp⁹ christi.Et eadē ratio est de oibus aliis huiusmodi:quæ ex institutione humana processerunt,Hæc ille,

¶Casus quinquaginta in quibus solus papa dispensat. Capitulum.VII.

NOTA MVLTOS CASVS PER tinētes solū ad papam recollectos ex Summis Ray.& Host.ex corpore iuris & alior⁹ doctor⁹, ex quib⁹ osi endiť plenitudo ptātis ei⁹:de quib⁹ etiā plures nō veniūt in gnāli mādato:sed requirūt specialē mādatū ipsi⁹.dist.xvij. huic sedi.ei⁹ de trāsla.c.licet. & de offi.leg.c.qđ trāslationē. Et prim⁹ est q̄stio fidei.Cū em̄ ꝓtitur dubiū de aliq̄ ptinēte ad articl'os fidei vel ad sacra.determinatio ſpectat ad papā. vt.xxiij.q.j.quoties. Secūdus est trāslatio epi vel electi & cōfirmati. ei⁹ de transla.c.inter corporalia.& de offi.leg.c.iij.Et idē videť de trāslatiōe abbatū exemptor⁹.Tertius est depositio ep̄or⁹.iij.q.vj.q̄uis. &.c.dudū.Et idē de abbatibus ꝑpetuis exemptis. Quartus acceptio renūciationis ep̄or⁹ vel elector⁹ cōfirmator⁹ vel abbatū q immediate subsunt sedi apl'icę.vj.q.iij.deniq;.ei⁹ de transla.c.inter corporalia.& de reg.c.licet. Quintus est exēptio ep̄or⁹.s.ꝙ non subsint archiep̄is.xvj. q.j.frater.Et idem de qbuscūq; religiosis vel clericis qui sunt in aliqua dioces & non subsint iurisdictioni diocesani.Sextus est restitutio depositor⁹ ab ordine.ij.q.vj.ideo.j.&.ij.Nota tū ꝙ glos.hoc intelligit de deposito actualiter.i.degradato solēniter.secus in deposito verbaliter.Sed io,an,intelligit similiter de omni deposito. Specu.vero sequitur opinionē illius glos'.Nā verbaliter depositū dicit ꝙ eps valet restituere p.c.at si clerici.de iudi.quā opinionem sequitur Archi.& Abbas Siculus. Septim⁹ est iudicialis diffinitio seu interp̄tatio priuilegior⁹ suor⁹.extra de iudi.c.cū venissent. & idē ſm Host.si dubiteť de rescripto apl'ico:ita ꝙ ab alio perviā rationis solui nō possit.ei⁹ de offic.leg.c.ij.Idem ſm Host.de interpretatione statuti facti p legatū: cuius iurisdictio finita est:nec alius ei succedit. Et idē de dispensatione in casibus qui per eadem statuta papæ reseruant. Octauus est mutatio sedis ep̄alis.vij.q.j.tēporis. & idem est de mutatione vel dimissione conuentū accęptor⁹ per ordinem mendicantiū

mendicātiū:qa fieri nō potest sine auctoritate papę. eū de do.cōce.lib.vj,Non⁹ est cōstituere alicubi de nouo sedem ep̄alem.xvj.q.j.scelix. de ꝑte.dist.j. de loco⁹ Et sil'r instituere nouā religionē vel assumere de nouo cōuctus ab ordinibus mendicantibus.Decimus est subijcere vnū ep̄atum alteri.vel vnū ep̄atum diuidere in duos:vel duos in vnum vnire simul.habent hęc,xvj.q.j.& tpis.& de off,leg.ꝙ trāslationem.idē de eccle,vel mo.seu cōuentibus exēptis,Vndecimus est ꝓmutatio voti Hierosolymitani.extra de vo. ex multa. Idem de voto ad sanctū Iacobum:vel ad limina apostolor⁹ Petri & pauli,ita tenet curia.Duodecim⁹ de voto continentiæ etiā simplici ſm doc.Et multo magis in voto religionis solus papa dispēsat.Et in voto solennizato ꝑ suscæptionem sacri ordinis q̄uis papa possit dispensare ſm Tho.in.iiij.& alios:nō tū ꝓsueuit.In solēnizato autem per professionem in religione approbat vtrū papa possit dispensare sunt cōtrarię opiniones. Et in.iiij.tenet Tho,ꝙ cōior est opinio ꝙ possit,& ad hanc videť ibi declinare.licet in.ij.ij. ꝓtrarū determinet.& Alber.ꝑcor.prima tū cōi⁹ seruaťr videlicet faciēdo de monacho nō monachū,nec ob stat.extra de sta.mo.ca.cum ad monasteriū. Nā ꝙ maneat religiosus & dispēsetur in votis essentialib⁹ religionis implicat cōtradictionē:& sic nō potest Rarissime tū cū dispensat hoc facit:& ex maxima causa pura ad pacem vni⁹ regni. Hanc conclusionē.s.ꝙ papa possit dispensare in voto solēnit:tenent isti doc,Pe.de Pal.Herue,in.iiij.Ioan,Neapol.in quodlib.Duran,in,iiij.Hugo cardi,ordi, prædica.Rich,in iiij.& Bonauen,ordinis minor⁹. Aug.de Anch. Henri.de Gandauo in quodlib. Arch.in Rosario.glo.super.c.cū ad monasterium.Decimusseptimus ꝙ solus papa cōcedit ꝙ veniat quis contra iuramētum licitū.extra de iureiuran. venientes.vel etiā de quo est dubiū an sit licitū.extra de electi. venerabilem.nec tū hoc debet facere sine causa rationabili.Et hoc intelligit ſm Guil'.solum in arduis.De dubijs tū dicit Tho.in Sum.etiā ep̄m posse dispēsare. Decimusquartus est dispēsatio in multis irregularitatib⁹ cōtractis:vt in criminib⁹ maiorib⁹ adulterio:cū scilicet quis est confess⁹ in iudicio aut cōuictus.extra de iudi.at si clerici.& specialiter in irregularitate contracta ex eo ꝙ quis scienter ꝑmisit se bis baptizari.de cōse.dist.iiij.eos.&.c.qui bis.Et idem si ignoranter:& posita sciens ratum habuit.Similiter si quis recipit bis eundē ordinē.j.q.vij.c.saluberrimū.Idē intelligitur de recōfirmato seu chrismato.& de cōse.dist.v.dictū. In irregularitate etiā contracta ex eo ꝙ quis fecit se ab hęreticis ordinari ad subuersionē fidei.j.q.vij. conuenientibus. solus papa dispēsat.Et similiter in suspensione cōtracta ex ordinatione simoniace facta ex parte ordinatoris & ordinati,ix.q.j.ab excōtatis.j.q.j.si quis eps. Et similiter in retentione beneficij scienter obtenti simoniace vel dignitate.De hac tū materia simoniace:ga intricata est vide in.ij. parte ti.j.q.j.& in tracta.de censuris.Decimusquintus est in bigamo vt possit ordinari,extra de biga.imper.&.c.fi. De cimussextus est in clerico nō ordinato ministrante in ordine sacro quē nō habet:tal is non potest ad superiorē ordinē promoueri sine dispensatione papæ:&si in suscepto ordine certo modo possit per ep̄m tolerari,extra de cle,non ordi.mi.ca.j.ij.&.iij.de quo vide.ē.in.c.de ordinibus. Decimusseptimus in corpore vitiatis si sit vitiū vel impediens executionē ordinis:si monoculus vel digito carens vel epilenticus vel gerens notabilē deformitatē: vt inciso naso: vel multū gibbosus:vel gutturosus,extra de corvitia.p totum,& dist.lv.per totum.Decimusoctauus in homicidio: vel mutilatione alicuius mēbri volūtarie factis: siue cum pcō siue sine pcō:vt ex iustitia iudicis.l.di,miror. Et idē de dantibus ad hoc consiliū auxiliū vel fauorē verbo vel facta vel cooperatione ꝓpinqua:vt sequatur effectus.dist. l.si quis viduā.De huctn plene vide.j.ti,de irregularitatibus.Decimusnonus in excōicato maiori recipiēte ordines extra de sen.excō,cū illor⁹.Et eodem modo si existens apostata a religione recæpit ordines.extra de apost.ca,fina,Vigesimus in excōicato maiori suspenso vel interdicto ministrante in aliquo ordine sacro:a tali irregularitate sol⁹ papa dispensat.Verū est tū ꝙ ordines mendicantium & forte aliqui alij habent ex priuilegijs suis:ꝙ in hmōi irregularitate contracta possunt prelati sui dispensare:nisi forte absolutio ab illa excōicatione vel suspensione esset papæ reseruata:qa tunc videť ꝙ etiā dispensatio in tali irregularitate inde cōtracta papę reseruetur.Vigesimusprimus cū illegitime natis quantū.ſ.ad susceptionē ordinū maiorum: vel beneficior⁹ curator⁹ & dignitatū.extra de fi.pres.is.q.li.vj. Nota tū ꝙ p religionis ingressum tollitur talis irregularitas quo ad oēs ordines.dist.lxvj.per totum.nō tū quo ad prælaturā.Vigesimussecūdus ꝙ vnus habeat duo vel plura beneficia cum cura solus papa dispensat nisi sint vnita vel vnū alteri annexum.extra de prēbē.c.de multa. Et sil'r ꝙ vni eccl'ię duo pariter prælat. Vigesimustertio⁹ est ꝙ nō habēs annexū.xxx.ętatis suę cōpletū habeat ꝑpetuum.extra de elec.c.cū nobis olim.xxj.q.ij.c.fina.Quantum ad parochiales eccl'as vel dignitates curatas ante.xxv.annum. vt quis eas habeat:solus papa dispensat.extra de ele.c.licet canon.lib.vj.Circa dignitates aūt nō curatas ante.xx. annū habere papa dispensat.Idem Ioā.an.Vigesimusquartus est in ętate ordinandor⁹ ad sacros ordines:nam subdiaconus ante.xviij.annū nonꝺebet ordinari.ad diaconatum nō ante.xx.ad prēsbyteratum nō ante.xxv.debet ordinari:& sufficit annū inchoasse.extra de ęta.& quali.c.generalem.in ele.ante istam ętatem solus papa dispensat.De ista materia vide.ē.de sacro ordi.ꝙ si talis promotus ante ętatem legitimā fuerit suspensus a prælato & postea se exerceat in ordine illo:efficitur irregularis nō dispēsandus nisi per papā ſm Ray.Ioā.an. Arch.& alios.Vigesimusquintus est.solus papa pōt cōciliū generale celebrare.dist.xv.per totū.& ipse solus condere potest canonem generalem xxv.q.j.§.ſi ergo.circa mediū.&.C.de legi.l.j. Vigesimussextus ꝙ solus papa potest personam ecclesiasticam iure suo priuare.ix. q.iij.per principalem.& dist.xix.in memoriam.extra de excel.prælа.ca.q̄ sit graue.Solus potest concedere prēbēdam vel ecclesiam non vacātē. extra de concel. prēben,c.nulla. & de rescrip.ca.eam te.Legatus autem etiam habens plenā legationem.hoc non potest:in quibuscumq; personarum debeat quis per electionem assumi.extra de offi.leg.c.deliberatione.lib.vj.Vigesimusseptimus ꝙ solus papa excōicatum a se nominatim potest absoluere.de elec.c.venerabilem.De participāte cum tali in crimine similiter,sed de clericis participantibus scienter cum talibus in crimine similiter varia est opinio,extra de sentē.excō,c.ſignificauit.Vigesimusoctauus ꝙ solus papa potest absoluere excōicatū a suo delegato:quia nolebat obedire suæ sententię diffinitiuæ si steterit in excōicatione per annum extra de offi.le. quęrenti.Et idem in excōmunicato a legato vel delegato cui⁹ iurisdictio expirauit:nec aliter ei succesſit,vt in dicto, c.quærēti.de offi.ordi.c.pastoralis. Vigesimusnonus,quia solus papa cognoscit in causis appellatione penitus remota,ix.q.iij.cuncta.&.c.alior⁹. Item solus cognoscit de causis p appellationē delatis vel relationē.extra de offi.,leg.c. licet.Et ad ipm appellatur omissis medijs.ij.q.vj.c.ij.& sequē.& ſm Host.legat⁹ videť habere idē priuilegiū.,Trigesimus.solus ordinat illū ad diaconatū & prēsbyteratū quē ordinauit ad subdiaconatū.extra de tēpo.ordi.c. cū i distri buendis.Item solus pōt cōferre ordinē subdiaconalē diebus dñicis & alijs festis ꝑipuis. Trigesimusprimus.solus semper & vbiq; pallio vtitur:ad designandū plenitudinē suæ ptātis vbiq;.extra de vsu pal.c,ad honorē.Ipse etiā cōcedit alijs palliū,dist.c,ca.palliū.Patriarchę etiā ſm Guil'.habēt priuilegiū concedendi pallia suis subditis. Trigesimussecūdus,solus dispensat cū eo q nō est in sacris:vel alis de iure est indignus ꝙ ꝓmoueaťr in ep̄m.extra de elect. dudū,§. fi.&.C.de cri.sacrile,l.disputari. Trigesimustertius est quia solus electū in Imperatorē confirmat vel cassat: vel etiam imperatorē deponit.extra de ele,venerabilē,& de sen.& re iudi.c.ad apl'icę,li.vj.Et qñcūq; princeps ſcularis fuerit inutilis & negligēs circa regni gubernationē & iustitiā p papam pōt deponi.vt.xvij q.iij.si qs deinceps.xj.q.j.nullus. Vñ Zacharias papa deposuit Ludouicū regem Francorū. xv.q.vj.alius.& Inno.iij,.Ottonē imperatorē.vt in.d.c.venerabilē. & Inno.iij.Federicum imperatorē.vt in.d.c.ad apl'icę.Et de Cōstātinopoli in Frāciā prius translatū imperiū fuit.Nam Adrianus papa vocauit Carolū magnū ad liberandū Italiam de manibus Longobardor⁹: quo facto dedit sibi imperiū,dist,lxiij.Adrianus. Trigesimusquart⁹, quia absoluit ipse a sentēcijs excōicationis,suspēsionis vel interdicti.quarū absolutionē sibi reseruat in constitutionibus.quæ in corpore curis vel per extrauagantē,de quib⁹ habes.j.in tract,de censuris. Trigesimusquintus.quia ele-

ctionē nondū facta ,pnūtiat nullā si fiat,eē de elec.c.inno tuit. Trigesimussextus. solus habet canonizare sanctos:als nō licet venerari aliquē ,p sancto,l.faciēdo officiū solēne ,p ipso:vel ecclesiā:vel altare:nisi fuerit canonizat⁹. eē de reli.&vene.san.c.j. Trigesimusseptim⁹.vt quis habeat plures dignitates vel psonatus,etiam si curā nō habeant:aut etiam in eadem eccsia.eē de pben.c.de multa.& de consue. c.consuetudinem.lib. vj. Trigesimusoctauus. qa qd' valet facit non valere & ecōuerso.eē q fi.sint legi.c.tāta. Hoc tñ in positiuis habet locū:nō in sacramētis & hmōi.q̄ quo ad substātialia mutare nō pōt. Trigesimusnon⁹:qa pōt monachū tam cōtra suā voluntatē q̄ abbatis de monasterio extrahere alicui ꝑlato vel principi in sociū assignare vel secū tenere.ix.q.iij.c.fi.&.xj.q.iij.qui resistit. Quadragesimus. quia snia eius facit ius. eē de sen.& re.iudi.in cauſis. Quadragesimusprimus. qa eadē die ordinat quo cōsecratur.eē de elect.c.cp sicut.§.ꝓterea. Quadragesimussecundus est.cp dispensat in gradibus cōsanguinitatis & affinitatis ,pbitis quo ad matrimoniū cōtrahēdū.eē de resti. spo. literas. & de cōsang.& affi.nō debet. Non tñ pōt dispensare in oibus gradibus ,pbitis:qa non in his q̄ sunt de iure naturali. De hoc tñ habes plenius.ē.tit.j. Quadragesimusterti⁹ est quia potest tollere leges quo ad vtrumcp for⁹ in his quib⁹ vertitur aīe periculū:sicut in materia prescriptionis vsura rum & hmōi.eē de ꝓscrip.c.fi.& de iudi.nouit.& de secun. nup.c.penul.& de foro cōpe.c.fi.lib.vj. & de iureiurā.c.ij. lib.vj.vbi autem nō vertit periculū aīe tollere nō pōt leges in terris in qbus non habet iurisdictionē rēporalē quo ad forū ciuile:cū ptātes sint distinctę.dist.xcvj.duo.&.c.cū ad verū ſm.lo.an. Quadragesimusquartus. qa pōt concedere indulgentias generales certis locis seu ecclīs: vel certis psonis:vt ille q̄ cōcedunt in articulo mortis:& extēdere eas ad existētes in purgatorio ſm Tho.& alios. Quadragesimusquintus est.cp pōt legitimare quascumcp personas quo ad spūalia vbicp quo ad temporalia vt honores & hereditates in terris ecclīæ:in alīs terris assentientib⁹ agnatis ſm Anto.de Bu.eē q fi.sint legiti.c.per venerabilē. Quadragesimussextus est.qa nouas pōt instituere religiones & regulas approbare religionum & reprobare & in cerimonialibus eas immutare & dispensare ſm Pe.de Palu.i. iiij. Quadragesimusseptimus est.qa pōt in omnib⁹ ecclesię prę cæptis dispensare.vt in ieuniis in cōfessione & in cōsone facienda annuatim in auditione missæ & huiusmodi ſm Tho.in.iiij.non tñ debet sine causa rōnabili. Quadragesimusoctauus.qa pōt hominē absoluere ab obligatione qua tenet hoī ſm plenitudinē ptātis.arg.ix.q.iij. per principalē ar.C.de preci.impe.offe.l.quoties.ſm Inno.Host.& Bern. Quadragesimusnonus.quia de nullo crimine pōt accusari vel cōdemnari nisi pro crimine hæresis.dist.xl.si papa. Et hoc qñ esset icorrigibilis de ipsa heresi. vt dicit ibi glo.nā si vellet errorē deponere non posset priuari. Quinquagesimus.quia solutus est legib⁹:q̄uis ſm leges viuere debeat: & nullam sniam excōicationis:suspēsionis vel interdicti: vel notam irregularitatis incurrere pōt:sed bene notā culpæ. Quinquagesimusprimus. quia pōt simplici sacerdoti committere vt cōferat sacrm cōfirmationis & minores ordines & cōsecrationes ecclīaꝝ & virginum:nō autē maiores ordines. licet Hugo dixerit cōtrarium ſm Pe.de Pal.& Tho.i.iiij.pōt etiā ꝓferre auctoritatē laico cp iudicet ī spūalibus& cp excōicet.ar.dist.xxij.ꝓter hoc.§.verum. Vtrum aūt in matrimonio cōtracto p ỹba de ꝓsenti possit dispēsare ideſt dissoluere: dubiū est: canonistis asserentibus hoc facere posse:theologis cōtrariū affirmātibus. Et cū omnia possit papa & multa alia: pōt etiā & hoc qd' est cōe oibus: scilicet errare & peccare.Iuxta illud. Ois hō mendax.grauiꝰ ceteris puniendus nisi pœniteat in inferno. dist.xl.si papa. Nā & simoniam cōmittere pōt ſm Tho.in dando spiritualia ,p tpalib⁹ appretiatiue:sicut diuulgabat de Bonifacio. ix.& hæresim incurrere:sicut narratur de Liberio papa seu Leone & hereticis pernicioſe fauere:sicut scribitur de Anastasio. dist.xix. Anastasius & necromantię intendere sicut in chronicis habet de quodā Siluestro papa mago.sed pœnituit.& rapinis inuoluit: sicut de Bñdicto papa narrat Petrus Damian⁹.etiā luxuriꝰ vacare:sicut de Io.xj.narratur ī Chronicis:qui cū in adulterio oblectaretur:a diabolo subito pcussus est:& q̄cūcp alia flagitia committere pōt. Nec tñ ꝓpter hmōi subtrahēda est sibi obedientia vel debita reuerentia respectu psonæ quę repręsentat.s.dñi nostri Iesu xp̄i nisi hæreticis inueniatur:nec electio ei⁹ ex aliquo pōt iniuriari vel irritari:si est facta a duabus partibus cardinalīū nisi propter hæresim si in ea permaneret.

¶Quare mutatur nomē papæ in sui creatione. Cap̄.VIII.

ADRIANVS PAPA TERTIVS Anglicus natione dicebat cp Ro.pontifice nemo est miserabilior:condītione eius nulla miserior. Fatebat em̄ in eadē sede se tātas miserias inuenisse:vt facta collatiōe ꝑsentiū tota ꝑsens amaritudo iocūditas & fœlicitas fuerit. Spinosa em̄ dicebat esse cathedrā Romani pōtificis:meatū acutissimis vsq̄quaq̄ conserтū aculeis:tārecp molis vt robustissimos premat terat & cōminuat humeros. Coronā & phrigiū clara merito videri: qm̄ ignea sunt:secp nunc̄a a natali suo. Angliæ mallet exisse:aut in claustro btī Rufi apud Valentiā ꝑpetuo latuisse cp̄ tātas intrasse angustias:nisi qa diuinę dispensationi reluctari non auderet. Hoc etiā sæpissime affirmabat.cp cum de gradu in gradū a claustrali clerico p oia officia in summū pōtificē ascēdisset:nihil vnc̄ fœlicitatis aut trāquillę quietis vitę priori adiectū est ab ascēsu:& vt ỹbis ei⁹ vtar. In incude & malleo dilatauit me dñs. Sed nūc oneri quod infirmitati meę imposuit:si placet: supponat dexterā: qm̄ importabile est mihi. Nōne miseria dign⁹ est q ,p tāta pugnat miseriat' Sit dictissimus q electus est sequenti die pauper erit:& infinitis fere creditoribus tenebit obligat⁹. Ambire vero ad summū pōtificē & nō sine fraterno sanguine ad illud etiam ascēdere & Romulo succedere in parricidijs nō Perro in ouibus pascendis. Bene ergo dr̄ nō tam nūcupatiue cp̄ etiā substantiue summus pontifex seruus seruoꝝ. Seruiat em̄ seruis auaritiæ.i. Romanis necesse est vt nisi seruierit fiat aut expontifex:aut exromanus. Hæc dixit dictus Adrianus cuidam suo familiari dicto Ioāni. vt refert Vincē.lib.xxx. Speculi historialis.c.iij. Notandum etiā cp post Petrum apl'm primū summū pontificē alij succedētes ei in papatu retinebant sibi nomē proprij⁹ prius habitum in baptismo. Sed post.cccc.annos ab incarnatione & vltra ordinatum fuit cp in creatione summi pontificis mutaretur nomen proprij⁹. Quod rationabiliter factū est: tripli ci de causa:vt notat Arch.sup.vj.in prin. Primo exemplo Christi qui summo pōtifici quem suū vicariū dereliquit in terris: mutauit ei nomen proprij⁹. Nam prius vocabatur Simon.vt patet. Matth.xvj. christus ei dicit. Beatus es Simon Barionа.i. filius Ioannis. Et Io.vlti. Simō Ioānis diligis me plus his. Sed christus mutauit ei nomen vocans eum Cephas id est petr⁹. vt patet Io.j.qñ Andreas frater ꝑ⁹ius adduxit eum primo ad Iesum. Secunda ratio est ad inuendum cp rotus debet innouari in re & sanctitate conuersationis: sicut mutatur in nomine quicquid est in eo de vetери homine.i. defectuositatis & passionū totū a se auferat & exuat induens nouum hominē:qui scd'm deū creatus est in iustitia & sanctitate veritatis. Tertia ratio est ob quandam decentiam nūcupationis ipsius. Nā aliqñ assumebātur aliqui q nuncupabātur noib⁹ nō decentibus:sicut dr̄ de quodam papa Leone qui prius dicebat̄ os porci. Quādo vero creatus est immediate affertur coram eo: vt dicit tabula summorum pontificū prędecessoꝝ:& vnū ex illis ad beneplacitū assumit. Verū est cp ex nominibus eoꝝ qui fuerūt ante Syluestrū papam:pene nulli nūcupanē nisi Clemens & Alexander. Sed ex noīb⁹ eoꝝ qui fuerunt post Syluestrum: & eo noīe nuncupanē cū numero successionis in tali noīe. Vñ sub noīe Ioānis fuerūt.xxiij. vltimus vocatus est Ioannes. xxiij. Et sub noīe Gregorij fuerunt vsq̄ hodie.xij. ideo vltimus dictus est. Gregorius.xij. Et sub nomine Nicolai fuerunt quinq̄. ideo qui nunc viuit & regnat vocatur Nicolaus.v. Anno domini a natiuitate. M.ccccxl vij. creatus papa. & sic de alīs. Gregorius autem magnus qui est primus in illo nomine:fuit ille qui hoc adinuenit vt dicat se seruū seruorum dei:vt cognoscat se maxime illum cuius vicari⁹ est dñm scilicet Iesum christum debere in humilitate imitari. qui ait discipulis. Qui maior est vestrum sit minister: sicut filius hominis non venit ministrari:sed ministrare. Matthei.xx. Et in vltima cœna eis dixit. Ego in medio vestrum sum sicut qui ministrat.

TITVLVS.XXIII.DE CONCILIIS

vniuersalibus. ¶De differētia papę & cōcilij. Cap̄.I.

NON ABSCONDI MISERI cordiam tuam & veritatē tuā a cōcilio multo. Pē.xxxix. Propterea post titulū de summis pōtificibus ponit vltimo de cōcilio:nō qa cōciliū humanus papa.vt de elec.c. significasti. Sed qa cōciliū non solū cōprhēdit papā vt caput qd' est principale in cōcilijs sed etiā & reliquū corpus ecclīę vt alios ꝑlatos:de quo cōcilio iquit Propheta. Nō absc̄ōdi misericordiā tuā &c. Vt ait Aug.in lib.de ciui.dei.vt hō confidenti⁹ ambularet ad veritatē:ipsa veritas dei filius hoie assumpto(cnō deo consumpto) veniēs fundauit.& stabiliuit fidē veritate plenissimā & misericordiā fœcundissimā:vt ois qui credit ī deū habeat vitā ętern̄a. Ioā.iij. vbi admirtur ois miseria. Cœpit em̄ mediator dei & hominū homo christus Iesus facere & docere:viam em̄ dei in veritate docuit vt contēnantur terrena & appetātur superna:& illustrenē hoīm corda ad recte agenda. Tria em̄ sunt vr ait Empedocles philosophus in tota rerum varietate ꝑcipua:scilicet nobilis affluctię cōtēptus:futuræ fœlicitatis appetit⁹:mentis illustratio.quorum primo nihil honestius:secundo nihil fœlicius; tertio nihil ad ambos⁹ consecutionē efficacius. Philosoph⁹ in ti. de vegetabilibus. Passionē misericordissime sustinuit ad redimēdum genus humanū:ac etiā virtutē passionis in sacramentis relinquendo. Vñ ex latere eius pendentis in cruce exiuit sanguis & aqua:quæ designāt præcipua sacramenta aqua baptismū:q̄ est primū & maximū sacramentorū in effectu efficacissimū ad delendū omnem culpam & reatum. sanguis ad exprimendū eucharistiam:qd' est finis omnium sacramentoꝝ ad qd' alia quodāmodo ordinātur. maximum inesse memoriale perenne dñicæ passionis. Hanc veritatē & miam deus humanatus non absc̄ondit:sed patefecit:& mūdo exhibuit non absc̄ondit a cōcilio multo:dū modo sit concilium non cōciliabulū & synagoga. Sathanæ:cōgregatio scilicet adunata:nō nisi ad vnū tendēs:scilicet ad honorē dei veritatę indagandā & salutē aiaꝝ ꝓcurandam. Tale fuit cōciliū malignantiū Christū obsidens: qñ collegerūt pōtifices & Pharisei cōciliū aduersus veritatem & miam tractantes occidere christum,qd' deprehendi⁹ est Iacob patriarcha cum in spiritu hoc præsciuit:ait. In concilio eorū non veniat aia mea:quia in furore suo occiderūt virum.s.christū. Gen̄.penul. virtuosissimū contra omnem miam & veritatem. Simile concilij congreganubus Hęreticis & fauoribus Hæreticoꝝ absc̄ōdit deus ab eis veritatē fidei & miam saluatoris quale fuit concilium Arimin̄ se congregatum a Constantino hæretico & fautore Arrianorum qd' ingeruū dānatū fuit:quia contra veritatē fidei vt dist. xv. sancta Romana. Psalmista quoq; renuit sedere in concilio vanitatis & cum iniqua gerētibus nō introire. Pē.xxv. quale fuit concilij seu cōciliū qd' cōgregauit Absalon contra patrē ad auferendū ei principatum. & Roboā cū iuuenib⁹ occasio fuit schismatis & diuisiōis regni vni⁹ in partes duas. vt patet in.ij.&.iij. lib.Regū. Hoc est cōciliū schismaticoꝝ scindere quærētes:sed nō valētes tunicā christi incōsutilē cū scindi vere nō possit:qa vna est columba mea. vt dr̄. Can̄.vj. scilicet sacrosancta eccl'ia. ergo recedētes ab vnitate eccl'iastica.q stituūt alia eccl'esiā.i. synagogā Sathanæ:sed extra arcā. s. sanctā eccl'iam catholicā reperti diluuio dānationis absorbenē. quale fuit cōciliū vel potius sup̄ciliū præsumptionis cōgregatum ab Hęrico imperatore quorūdam epoꝝ ad irritandū decreta. Gregor.viij.& deponendū eū:& aliū nō ꝓpā:sed antipapā & antichristum instituendo. simile cōciliū Basiliēse cōgregatū prius canonice,sed post dissolutionē eius seu mutationē per Eugeniū papam.iiij. Anno dñi. M.ccccxxxvij. factum est concilabulum:etiam latibulū serpētis antiqui basilicū generātis Nā vt schismatici temere deponentes Eugenium idolū sibi statuerūt ducē Sabaudiæ Fœlicem appellantes cum fœlicissimus sit effectus. Ab his ergo concilijs vanitatis & malignitatis absc̄ōdit deus miam & veritatem:sed non absc̄ondit a concilio multoꝝ. scilicet tendentiū ad vnum:scilicet conseruationis vnitatis ecclesiasticæ,de qua dicitur. xxiij.q.j. loquitur ibi vide de vnitate ecclesię. In cōcilio veritas credendoꝝ manifestat:& obscuritas omnis vel dubietas tollitur veritas conuersationis religiosæ per canones amplia tur:sacramentorum confectio & ritus & ministratio qbus homines miam consequuntur:instituatur. Sicut autem verax & misericors deus inferiora corpora illustrat: decorat: & fœcundat per corpora superiora:ita & animas fidelium irradiat per præsidentes veritate doctrinæ ac morum & a miserijs reuocat errorum & vitiorum.

§.I.CREAVIT ENIM LVMINARIA magna & posuit in firmamento. Gen̄.j. Fecit enim solē in ꝓtātem diei:lunā & stellas in poteſtatē noctis inge Pē.ad luminandum sua claritate:& vigorandum sua influctiuitate. Per solem autem vt maius luminare intelligitur potestas episcopalis. Et per lunā dignitas rēporalis vel mediocres prælati ecclesiaꝝ:vt abbates:priores:& huiusmodi. Per stellas auctoritas doctoralis & sacerdotalis curā habentis animaꝝ. hæc sunt in cœlo ecclīæ & in concilio congregantur. Primo nota in sole sublimitatem positiōis. eleuatus em̄ sol a terra super nostrum orizontē ascēdit vsq̄ ad medium cœli:& tunc virtutes vsq̄ ad punctū declinatiōis fortiores efficiūtur:quia cū vita prælati proficiētis in spūalibus eleuat̄ a terrenis tota ecclesia ornatur & bonis operibus roboratur. Eccl'i.xxvj. Sicut sol oriens mūdo in altissimis dei sic multeris bonæ species in ornamentū dom⁹ eius lucerna splendēs sup̄ candelabrū sanctū. Quædā gemmæ sunt splēdidiores in obscuro cp̄ in luce:qa quidā ante prelationē sat̄is commēdabilis vitæ fuerūt:sed sup̄ candelabrū ecclesiæ constituti lucē in tenebras famā in infamiā cōuerterūt:quib⁹ melī⁹ fuisset sub modio latuisse cp̄ cū infamia candelabrū accēdisse. Effundat ergo ꝑlatus ecclesiæ radios vitæ exēplaris in omnibus factis suis:vt refulgeat sol i clypeos aureos & resplendeant mōtes ab eis:hoc est a ꝑlato in clericos suos & a clericis fulgeat sanctitas in laicis. Sit em̄ purus animo:benignus eloquio:manſuet⁹ obsequio:fust⁹ in consistorio:largus in conuiuio:castus in thalamo:deuotus in choro:seuerus in occulto:honestus in publico. Secūdo vtilitatem operationis:cœlum em̄ eius lumine illumi⁹ natur & terra eius calore inflammatur:qa prælati doctrina illuminat.i. illuminare debēt corda subditoꝝ ad veritatē. & inflāmant.i. inflāmare debēt corda subditoꝝ ad charitatē. Sol em̄ est origo & principiū fontale luminis.ij.Reg.j. & caloris.ij.Reg.xiiij. Lux auroræ oriente sole mane absq̄ nube rutilat. Dū prælatus prædicationi nō vanitatib⁹ aut scīētijs sæcularib⁹ vacat q sunt sicut nubes:vacuitate nō soliditatē habent:dicēte Hiero.doctore eximio. Nōne videt vobis in vanitate sensus & obscuritate mēris ingredi: qui diebus ac noctibus in dialectica arte torqueſ:qui physicus ꝑscrutator oculos trans cœlū leuat:vltra ꝓfundū terrarū & abyssi in quodā inane mergit qui tantā merroꝝ syluam in suo studiosus corde cōgerit & distinguit. dist. xxxvij. nōne. Hic vt ,pdigus filius siliquis porcorum pascit quæ inflant nō satiāt:sed doctrinis sacris vt verī solis inflāmant hoīes ad charitatē.s.Reg.xj. Cras erit vobis salus cum ceperit sol:vbi em̄ lumē solis diffūdit:nō facile inueniūtur venena peruersorum dogmatū nec vbi calor eius inflammat gramina leuiū & fragilium morū perseuerāt. qa Iaco.j. dicit. Exortus est sol cū ardore & arefecit fœnū. Tertio solet habet volubilitatē circūitionis. oritur em̄ sol & occidit:& ad locū suū reuertit:ibiq̄ renascens gyrat per Meridiem & flectitur ad Aquilonē. Eccl's.j. Oritur sol quando bona vita prælati declarat:occidit cū orationi vacat publicis aspectib⁹ se subtrahit:gyrat per meridiē cū ex zelo feruoris diligenter visitat cōmissam sibi plebē:sed tamē ad locū suū reuertit:cū ad conscientiā suā ingreditur & flectit ad Aquilonē quādo in humilitate se custodit habēs præ oculis ventū illū aquilonarē turbidū. s. pœnā gehennalē sicut Esdræ.

Quarto velox est cursus solis & conuertit in gyro cœlum in locū suū in vno die:qa licet firmamentū quotidie reuoluēdo solem rapiat secum:tñ semp in fine anni reuertit qua si ad punctū proprium. Sic prælatus dum multa egit dum vltra se rapitur ad seipsum solicit⁹ in firmitatis fræno reuocetur. Si ergo episcopi & alij prælati ad prælationem beneveniant imitantur solē in nobilitate cōditionis:si in ea beneviuāt imitantur eum in sublimitate positionis:si bene doceant:imitātur eum in vtilitate opationis: si humiliter ad se redeant:imitantur eum in volubilitate regyrationis,

§.II.LVNE COMPARANTVR RE ctores ꝑales vel mediocres ꝑlati ecclesiarū qui lumen reci

piunt a supiori platura: sicut luna a sole. Sed m em sæculi
sapientes: luna a sole lumē recipit: sic rectores sæculares sal
tē in spūalib⁹ a pl̄atis ecclesiæ hñt gubernari: vt inferior a
supiori, vt p.er dist.xcvj. duo sunt. Est aūt luna fm Isido.
mensura temporis: diatrix maris: ministra roris. Vnde ex
luna colligim⁹ varietatis initiū: humiditatis dñium: sereni
tatis prælagium. vt sint sæculares rectores vel prelati medio
cres vt abbates & priores. Discreti in dispensatione per tē
poralem, puidētiam. Seueri exterius in culpaꝝ correctiōe
per iustitiam. Sereni luminis p clemētiam in pœnaꝝ miti
gatione. Est ergo luna varietatis initium. Nam fm ph̄m a
circulo lunari tpalia & caduca incipiūt. Pō. Fecit lunam in
tpe. Singulis nocūb⁹ nō mutato subiecto figura lunæ mu
tatur, quia p necessitatibus ingruentibus ab eodē prælato
tpalia, puide dispēsantur. Seneca. Si prudentiam amplecte
ris vbiq; idem eris. & prout rerū ac temporum varietas exi
git: ita te accōmodes: repori: nec te aliquibus mutes, sed po
tius aptes. sicut manus q̄ eadē est cū in palma extēditur: &
cum in pugnum cōstringitur. Nec eodem modo credimus
prælatum se habendum ad oēs. Nam elleborus vno modo
cibus est, alio modo venenum, alio modo medicamētum.
& idē panis q hominē nutrit: accipitrē interimit. & leuis fi
bilus qui equos mitigat: catulos instigat. Luna in omnib⁹
Eccli. xliij. in tpe suo ostensio tpis & signū æui ei⁹. Sūmopere autē ca
uere debēt rectores cupiditatē: vt radicem omniū malorū.
Hec em inducit ad leges iniquas cōdēdas: ad libertatem ec
clesiasticam infringendā. ad noua pedagia inueniendā vel
antiqua augenda contra canonicas sanctiones. Hæc iniu
stis taleis populos grauat: ecclesias spoliat: simonias in be
neficijs p̄curandis multiplicat: pietatē eliminat, thesauros
non tam auri q̄ criminū cōgregat. hęc fouet litigia fusci
pit bella iniusta: vendit officia: peruertit iudicia: nec absti
nere nouit a vetitis: nec gaudere cōcessis, nec veritati adhi
bere cōsensum p̄mittit. Est etiā luna hūs humiditatis dñiū.
humorē em illum quem calor solis arefecit de die luna ro
riflua reponit de nocte. vñ qui sub lumine lunę dormiunt
capita sua humectata sentiunt fm illud Cañ. v. Caput meū
plenum est rore: & cincinni mei guttis noctium. ppter qđ
vocabant gentiles lunam reginā cœli. Hier. vij. & xliij. &
Sap. xiij. Solem & lunam rectores orbis terrarum deos pu
tauerunt. Gratiam enim quam ardor peccati siccauit iusti
tia prelati corripiendo reducit Pō. lxxj. Orietur in diebus
eius iustitia & abū. pacis do. au. lu. Luna aufertur quādo se
nescit & deficit. cuius defectu oīa elementa patiuntur. nam
vacuitas & vanitas tūc inuenitur in cerebris pecorū: in vi
sceribus marinorum: in medullis arborū: & ligna tunc cęsa
cito cōuertūtur in puluerē. Sic ablata iustitia mēbra eccle
się in dissolutionem adducuntur. Vt enim ait. Aug. in lib.
de ciui. dei. Amota iustitia qd sunt regna nisi magna latro
cinia. In cōcilio senatorū plixius disseruit Lelius rēpublicam diu nō posse consistere sed ruiturā fore, oportet q̄ prin
cipes punire facinora debellare supba: exterminare abu
siones vetusta: probos exaltare: magnificare rectos. Est etiā
luna serenitatis præsagiū. qa fm btm Amb. in Hexamerō
si luna, iiij. serenitatē ostendat totus etiam ille dies. & q nas
centur ex illo exactius ad mensem vēto pluuijsq; carebūt
quia rector quadratus virtutibus & perfectus nullis exagi
tatur turbulentis impressionibus, sed est sicut luna plena lu
cidus & serenus. Eccli. l. Quasi stella matutina in medio ne
bulæ. & quasi luna plena in diebus suis lucet. & quasi sol
refulgens. sic iste refulsit in tēplo dei. Sicut em stat⁹ gratior
est ad videndū, qñ ex serenitate luminariū dies est serenus
& purus q̄ qñ oīa quatiuntur fragoribus & intermicanti
bus fulgoribus & cœlestib⁹ ignib⁹. Ita se habet in eccl'ia cū
rector vel prelatus nō est turbidus sed pacatus. & sicut pue
ri gratulātur & gaudent ad aspectū serenī solis: sic subditi
ex clementia pastoris lętantur: sed fugiunt turbidū & cru
delem, sicut alia pusilla leonē & draconē. Pō. Thron⁹ ei⁹
sicut sol in cōspectu meo & sicut luna pfecta in ęternū. Pō.
lxxxviij. qa in plato perfecto clemētia nō habet intra defe
ctū. Prouerb. xx. c. dr. Misericordia & veritas custodiunt re
gem & clementia firmatur thronus eius.

§. III. STELLIS ETIAM COMPA

rantur inferiores doctores & prelati qui in nocte gratię fm
suas vicissitudines illumināt mundū: sicut stellæ de nocte
cœlum. Eccli. xliij. Species cœli gl'ia stellarū mūdū illumi
nans in excelsis dñs. Et Daniel. xij. dicit. Qui ad iustitiam
eruditi sunt plurimos quasi stellę in perpetuas ęternitates sci
licet fulgebunt. q̄ eruditio peroptime fit pagina sacra. Si
cut em stellas nō extinguit nox: ita mēres fideliū inhęren
tes sacrę scripturæ firmamēto nō obscurat mūdana iniqui
tas, inquit Zepherin⁹ papa dist. xxxvij. sicut. Cōsideratur
autē in stellis act⁹ naturalis effect⁹ actualis: motus circula
ris: cursus canonic⁹ & regularis. Lucent em stellæ naturali
ter: illuminant accidētali'r: mouētur orbicularit'er: currūt in
declinabiliter & regulariter. Debent em tales lucere in seip
sis p puritatem cōscientiæ: illuminare subditos p claritatē
famę: moueri orbicularit'er. i. facili'r p prōptitudinē obedię
tiæ: & hoc quātum ad supiores: currere regulariter quo ad
deūp ordinē intentionis rectę. De primo Apoc. xxj. Ego
sum gen⁹ Dauid stella splendida & matutina. Splēdida vt
nō sit cōcupiscentia in affectu: lasciuia in aspectu: immūdi
tia in tactu: luxuria in actu. Lux em diuina quanto mutabi
lius fulget: tanto penetrabilius vider: & cū nos videri non
credimus velut in sole oculos clausos tenemus: & deū no
bis & nō deo abscondimus. De sc'o. Mat. ij. Stella antece
debat magos: donec veniret ad locum vbi erat puer. Stel
lę lumen fm ph̄m nil aliud est nisi lux sui orbis circūqua
q̄ diffundēs radios suæ claritatis: quia sacerdotes & docto
res diffundere debēt lucem sui nois ex bona doctrina & fa
ma illuminare & conuertere pp̄m sicut stella magos redu
xit ad Christum: q̄ licet illuminet tenebras noctis: tamen
disparet eorū lumē in p̄tia solis: nā eorū famā secreti⁹ ope
ra eorū diffundūt: cū fauorē humanum nō appetūt. Sap. x.
Fuit illis in velamento diei & in luce stellarū nocte. Et vt
dicit Greg. in pastorali. Officiū p̄conis. i. docentis suscipit
quisqs ad sacerdotiū accedit. Vñ in ornamēto primi sacer
dotis: qđ dicebat rōnale: añ pectus erat positū scriptū ma
nifestatio & veritas. Et Chrysо. dicit q̄ sacerdos debitor est
vt veritatem quam audiuit a deo in scripturis manifestet
populo: alioquin p̄ditor est veritatis. xj. q. iij. nolite time
re. De tertio Baruch. iij. Stellæ dederunt lucē in custodijs
suis: vocatę sunt & dixerunt: adsumus. qa postq̄ laudabil'r
conuersati sunt clerici in locis suis. & vocātur ad bñficia &
officia: non querunt dilationes: nō subterfugia: non priui
legia: nō dimittūt minus bñficium p pinguiori: cum vide
rint se proficere posse in minori: nesint sicut lenones q mi
nus pulchrā cōcubinā dimittunt pro pulchriori. De quarto
Iudicū. v. Stellę manentes in ordine & in cursu suo contra
Sysarā pugnarūt. i. diabolū q nos excludere nititur a gau
dio. Sic em interpretat Sysarā expugnauerunt. nihil em ita
expugnat diabolū: sicut hñe rectitudinē intētionis ordina
tæ ad deū. Tūc aūt mihi videt intentio ordinata in docto
re & sacerdote qñ timorē suscipiendi officium concipit ex
dilectione dei: & tm quodāmodo solicitudinem appetit ex
ędificatione p̄ximi: & in dubio constitutus intra se recurrit ad examinationē sui: & puritatē suā cōspiciens: & quod
ita expedit vidēs deo humiliter obedit in susceptione offi
cij. Timebat Hieremias ire ad p̄dicandū, apperebat Esaias.
Recurrebat ad conscientiam suā. Moyses. & post excusatio
nem humiliter suscepit officij executionem. Superbia em es
set si tātū officiū assumeret sine timore. Superbia nihil omi
nus si deo resisteret primaci mētę. Et sic patet de doctorum
& sacerdotū gl'ia curatorū cōparata claritati luminariū quę
lucent & a multis miseriꝰ nos subleuāt. Sic epi & prelati su
periores mundi principes & rectores tenebrarū harum do
ctores & curati qđ luceant veritatis doctrina: miserentur
sibi & alijs perfecte conuersationis sanctimonia. vt quibet
dicere valeat. Nō abscondi miam tuā & veritatē tuā a con
silio multo. Sed o dolor o pudor: o magna miseria mundi.
nā signa q̄ dñs prædixit contingere pituro sæculo in sole
luna & stellis. Lu. xxj. Signa. s. ignominię que scribit Iohel
pp̄a. ij. c. Sol & luna obtenebrati sunt & stellæ retraxerūt
splendorē suum. impleri quotidie cernimus: vt non sit ve
ritas: nec mia inueniat in terra vt dr Osee. iiij. c. Nā quātū
ad solē prelationū epaliū obtenebratū omittendo q̄ olim
de⁹ hūc fabricauit. fm illud. Pō. lxxiij. Tu fabricatus es au
rorā & solē: qa ad platurā vocati: latebant: fugiebāt: coge
bātur: inuiti detinebātur. vt eccl'iarū curā assumerent: non
frequētabāt curiā: nō faciebāt sibi causam: nō ꝓuocabant
ad appellationē frīuolā: sed nunc simulacrū solis fabricat
manib⁹ hoīm fm illud Pō. cxiij. Simulacra gentium ar. &
au. opa ma. ho. Quia p simoniacā prauitatē q̄dā statuę pla

tionem

tionē acqr̄ūt. sed vt dr Hiere. xliij. Cōteret deus statuas do
mus solis: q̄ sunt in terra Egypti. vt cū vn⁹ platus aliq̄ fa
bricat de vili materia cōgregant ad eū cōsanguinei & ne
poteli: vt tota progenies videat i eo ępatu. Prelati aūt fa
bricati quasi semp fuit sub tutela, ita q̄ plures epi sint i vna
diocesi. & fm phos aliq̄ vident i cœlo duo soles: sed vn⁹
nō est verus sol: sed q̄dā nubes simillima soli: & vocat pa
relion: quę signū est futurę inundationis. ita & hoc signū
est futuræ subuersionis deprope ecclię. Sublimitas depo
sitionis solis degenerat p vitæ depressionē. ij. Paral. xvij.
Mortuus est Achab rex occidente sole. & sol occidit cum
prælatus ab arce sapientiæ terrenis incūbit. Non decet pa
storē more pecoris vultu deiecto in terrā: cœli contēplatio
ne reiecta censibus incubare corporeis: inhærere terrenis
sed quæ sursum sunt sapere: cœlū mēte suscipere: alioquin
quæ differentia pastoris & ouis. Quę vtilitas cōstruere im
mania castra & turres: fimo & creta agrum sationariū im
pinguare: si rigor pniæ relaxat: si in cultura dñicæ messis
nec auellit spina: nec extirpat tribulus: nec triticum verbi
dñi seminati? Nūquid dñi cura est de bobus & asinis. de le
gibus extorquēdis. de regestis antiquissimis expiandis per
pecuniā & nō perpotius de aīab⁹ saluādis? Vtilitas opera
tionis solis degenerat per otium & torporem, quod figura
bat Iacob Gen. xxviij. volebat em requiescere post solis oc
cubitū. & ipsi. s. curati post feruorem charitatis extinctum
nō corrigūt excessus: accipiūt procurationes: nō exercēt cu
rationes: sed magis exultationes: qa postq̄ de locis posti vi
sitationem recedunt: ipsa frequenter i deteriori statu relin
quūt & mala quæ ante fuerāt sopita reuiuiscūt suscitata &
publicata. s. Mach. xij. Cōuenerūt vt ædificarēt ciuitatē: &
ceciderūt muri, ducūt familiā infinitā: expetūt mensam fer
culis oneratam: accurrunt milites & scutiferi ex diuersis lo
cis: & qa timēt religiosi pauperes vim cōpulsiuā ablatiuā
& inquietatiuam comedunt: iacent ibi, Pō. Ortus est sol &
cogregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur. Propo
nūt personas indignas: faciūt fieri receptiones prauas su
scitant eis angarias exactiones: impediunt correctiones li
teras suas de facili concedunt regularibus: ne post factā re
ceptionem vel appellationē quis violēter enciatur: vel in
iuste vexetur quouscq; causa eius coram epo canonice ter
minetur. in quibus dissolutionis fomes & dissentionis in
cendiū cōtinet: crescunt crimina: correctiones mutant: po
stulant iudicē ordinariū: constant excusationes: p̄rocinia
requirunt: & quæ secretius in capitulo corrigi debuerant
in consistorio publice proponunt. Eccl's. iij. cap. Vidi sub
sole in loco iudicij impietatē: & in loco iustitiæ iniquitatē
& hoc multū deformat sanctitatem ecclię: & veritatē red
dit obscuram. Volubilitas regenerationis degenerat in spi
ritus defectionem. Ioan. ij. Spūs in prelato deficit & caro ef
ficitur. qa ad secretū mēris nō reuertitur. Eccli. xvij. Quid
lucidius sole & hic deficit: aut q̄d nequius q̄ qđ excogita
uit caro & sanguis & hoc arguet. Arguamus igit tales car
nales platos q perdūt gloriæ suę titulū: intrant cōscientiæ
scrupulū: scandalizant pp̄m: ingerūt nepotulis suis perī
culū. qa dum cōferunt nepotulis suis male meritis bñficia
ecclesiastica: sunt eis multorū peccatorū & periculorū occa
sio & causa. Fragilē em murū ponunt in fundamento edifi
cij: & eos qui prę|iari nescīūt in prio cornu vbi est pondus
prælij & eos in sublime extollūt in præsagiū futuri suspen
dij. & mari turbato: dant eis regere nauim in periculum
naufragij. & ideo quia semināt in carnem: de carne metent
corruptionem. Et istæ sunt quatuor passiones solis propter
quas hic dicitur sol obtenebrari. Nube igitur tegitur dum
prelatus ad prelationē accedit per ambitionē. Ezech. xxxij.
Solem nube tegā. Fragilitas nubis vanitas est ambitiōis.
Eclipsim patitur cū in prelatione lumē suum perdit per vi
tę depressionē qñ descendit vsq; ad temporalitū occupatio
nē. Iohel. ij. Sol conuertetur in tenebras. A feruore suo re
mittit per torporē: ideo Neemiæ. vj. c. dicit. Nō aperient
portę vsq; ad calorem solis: qa refrigerii feruoris spūalis
in prælatis cā est dānationis in subditis: quare non aperit
ianua paradisi eis de natura creaturæ. & in nihil vel primā
materiā sol resoluit: cū reuertitur ad carnis corruptionem.
Sic em prelatus defecit: & cū tpe motus solis transit. Eccl's.
iij. Omnia tēpus habent: & suis spatijs transeunt vniuersa
sub sole. Male ergo accedit: male viuit: male officiū facit:
male in se redit sol & luna &c.

§. IIII. VIDIMVS DE IGNOMI

nia solis quātum ad prelatos superiores. videamus de illa
quo ad mediocres: seu dños tpales sub rōne lunę. In eis de
generauit sapientia: & prouidētia quę debet eē in eis dege
nerat p negligētiā & ignorātiā: iustitia p sniam: clemētia
per sæuitiā. Inde est q̄ quatuor passiones legimus in luna:
luminis defectionē: itineris cōsueti inordinationē: maculę
infusionē: sanguinis infectionē. ad ista quatuor designan
da. De primo Pō. fm aliā lram. Pctores intenderūt arcum
pa. sa. su. in pha. vt sagittent in obscura luna rectos corde.
Hæretici em sicut fures nocturnagi: aut sicut vespertiliones
lucifugę: dormiūt de die & vigilant de nocte: & suarū falsi
tatum sententijs ecclesiam impetūt sub prælatorū cæcitate.
Vacant ergo prelati iuri ciuili & male resistunt emergēti
bus periculis fidei. Scimus q̄ dæmones procurant ignorā
tiā doctorū & silentium vt cadat pp̄s sine lumine i pcipi
tium. & cū soluetur Sathanas & erit in maxima potestate
tunc conticescent verba doctrinę: & implebitur illud Esa.
xiij. luna nō splendebit in lumine suo: & visitabit dñs sup
orbis mala. & propter hoc aīarū perditio: qa cessant lege di
uina in prælatis qbus incūbit ex officio docere. silētę iure
positiuo cōsuetudines humanæ sunt in exercitio: etsi vna
quęq; pars propriū dirigat artificē in finē suū. sicut lex di
uina nō requiritur ad caufarum forentiū strepitum: ita nec
humana necessario ad salutem animarum. De sc'o in apo
cryphis Esdræ scribit. q̄ sol subito reluceſcit nocte & luna
in die hoc ē negligētia & inordinatio platorū & rectorū. Sic
li: ga viri spūales & sapientes quasi sepeliuntur: & viles &
instabiles præficiuntur. Eccl's. xxvij. Stultus vt luna muta
tur. & qa prelati sunt hodie sub tutela. ideo tot prelati quot
officia. tales etiā confitiuntur in suis officijs qui scandali
zant pp̄m. & velut exactores fiscaliū tributorū quantū hu
morē purgantes cū medicina nimiū laxatiua spiritū extra
hunt dum victum auferūt a miserorum. De tertio Prouerb.
vij. Vir non est in domo sua &c. In die plenæ lunę reuersu
rus. Modo enim non est luna plena: qa non est sine macu
la sed impura: qa nō sumus sine fragilitate humana quę ni
mis inualescit in eis qui permittunt subditos per campos
licentię vagari ad p̄cipitia. Nam quidā ex pigritia & pu
sillanimitate non corrigunt: quidam quia reprehensibiliter viuunt, quidam qa per indiscretā humilitatem auctori
tatem corripiendi perdiderunt, quidā quia fauorē subdito
rū quærūt. quidā qa tantū creuit malitia p cōsuetudinē ob
durata q̄ eā amouere non possunt. & sic a modica scintilla
augeat ignis. a modica ruina submergit nauis. a modica stil
la cauatur lapis. dormit nauta cum nauis periclitatur. me
dicus cū pestilentia grassat. ianitor cū fur depredatur. vigi
les cū ciuitas obsidet. quæ si capiat primo in eos irruetur.
Chrys. super ep'lam ad Heb. Miror si quę cōtigerit saluari
ex his qui principant in tantis minis & i tāta pigritia. De
hoc Abacuh vlti. Sol & luna steterunt in habitaculo suo.
ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ. In fremitu con
culcabis terrā. qđ ad lram exponit de Dario & Cyro: q re
ceperūt se in domo regia: & alij vastauerunt terrā Israel: qa
prelatis corrigere dissimulantibus & otiantibus, diripit po
pulus a dęmonibus qui irruūt sicut armatus exercitus. De
quarto Iohel. ij. Luna conuertetur in sanguinem antęq; ve
niat dies dñi magnus: quod hodie experimur in prelatis q
relicta humanitate quæ est propriū hoīs induunt ferinam
rabiē spirantes sanguinē. vix esset maior crudelitas si leo
nes & vrsi ptātē regēdi acceꝑissent. Apoc. vj. Luna tota fa
cta est quasi sanguis: tm si vere prę|essent puto q̄ humanio
res essent. qa nobiliū ferarū est parcere subiectis & debella
re supbos. Vnde elephantes & apri & leones præmordent
& transeūt illa quæ ad terram impulerunt. Ignobiles vero
bestię vt sues & hmōi reuoluēdo conculcant: & perfodien
do pertinaciter conuoluūt. Et isti tyrānidē suam exercent
in pauperes religiosos: quibus detrahunt pauperes sacer
dotes quos deuorant & corrodunt. Apoca. viij. Percussa
est tertia pars lunæ: quia isti non sæuiūt in subditos rebel
les: non in milites in ecclesia insurgēres: sed tm ad tertiam
partem. s. personas miserabiles. Decimæ a militibus aufe
runtur: ecclesiæ spoliantur: sacerdotes mentiuntur & occi
duntur. hic prælatorū iustitia exerceatur, certe vobis imputat o prelati Pilati in pauperes q̄ a Philisteis arca dei ca
piatur. q̄ Saul cum filijs suis occiditur: q̄ Malchus sęuit in

Christum. Phassur in Hieremiam. Balthasar in vasa domini. ꝙ gladius Petri rubigine consumitur: ecclesia contemnitur: sacramenta vilescunt.

§. V. VIDEAMVS TERTIO DE

ignominia stellarū. Stellæ eñ retraxerūt lumē suū quantū ad minores sacerdotes & doctores qui creuerūt hodie sicut stellę cœli. Degenerauit in qbusdā eoꝝ puritas cōscię i carnis cōcupiscentiā: claritas famæ in infamiā: promptitudo obedientiæ per inobedientiam & cōtumaciam: ordo intētionis rectæ in fraudulentiā. Inde est ꝙ legimus stellas immūdas corruptiuas fixas: erraticas. De prio Iob. xxv. Stellæ non sunt mundæ in conspectu eius. Amisit enim ecclesia munditiam in illis doctoribus & sacerdotibus qvacāt incōtinentiæ: immūdissimæ luxurię vilitate. & hoc i cōspectu eius: qa cū sint fornicatores & aliqñ notorij sine timore cōsecrant: sine honore mysteria: tractant: sine amore dispensant: sine pudore frequētant mysteria: etiam angelicis ptātibus reuerēda & manibꝰ cruētis & labijs pollutis: ocułis meretricijs: visceribus venenatis: corporibus fetidis: spiritibus mortuis: ad sacrosctm corpus Christi accedūt: cum Dauid sctūs & pueri eius panē figuralē nō auderent tangere: nisi prius abstinuissent a mulieribus. & bñ dicit i cōspectu eius: qa qdā eoꝝ: etsi caueāt peccare in conspectu hoim tñ in cōspectu dei faciūt qđ turpe est dicere: tāto audacius quāto secretius. si tñ secretū est vbi iudex videt & angeli q indignabūdi recedūt & aduersarius qui suggerit: vt in oratiū testū sequaī iusta snia dānatiōis. De scdo Apoc. viij. Stella magna cui nomē absynthiū: ardēs quasi facula cecidit in aquas & multi hoies mortui sunt ex aquis: qa amarę factæ sunt. Magna per superbiam: ardens per luxuriā. sicut facula fetens per infamiā: velut absynthiū amarus & corruptiuus per exēpli mali influctiā, sed ſm Greg. tot prelati moribus digni sunt: quot perditionis exēpla ad subditos trāsmittūt. ꝓpterea libri laicoꝝ salsi videñ: qa sacerdotū exēplaria corrūpuntur. Chryſ. in lib. de digni. sacerdotali. Certius puto aliquē laicorū qui gemens ꝓ pctis suis ꝓbet obnoxius adiuuandum esse suffragio q̄ sacerdotē cum accusatur pro aliorū delictis. Idē in eodē. Tanto indigēt vulnera sacerdotis auxilio quanto simul vniuersi populi multitudo. Non video ꝙ indigent ampliori sacrificio sacerdotes q̄ ppls expiari: nisi grauiores deberent eorū culpę cēseri. Grauiores aūt ætas facit nō cōditio vel genus opis: sed dignitas facientis. De tertio Iob. ix. Qui precipit soli & nō oritur: & stellas claudit sub signaculo. iurat clericus ꝙ faciet se promoueri successiue: & inobedictiā suā colorat pces vel falsas suggestiōes vel priuilegij impetrationē & non oriť sol sup parochianos. & claudunť stellę fixę: vł in scholis vel alijs officijs. & qđ ꝓ seipsos soluere noluerunt per vicarios soluunt. Similes illis de quo Ruth. iiij. Qui voluerūt hñe agrū Abimelech & nō Ruth: qa ecclias & pbēdas hñe volūt sed alas curare nolunt: nec semē suscitare Christo: sed vxorem suā. i. carnē cū possunt vitijs & adulterijs exponentes: qđ abusto esset in vxore carnali: dicunt ꝙ tradūt vxorē impregnādā: cū tñ spado nō generet sed deuirginet nec prostituta passim pariet. Sed vbi ē illud Agathen. concilij. Diaconus vel presbyter si ꝓ tres hebdomadas ab eccłia sua defuerit: triēnio a cōione suspendatur. Et illud Inno. iij. in concilio generali. Qui parochialem ecclesiam habet: nō per vicariū sed ꝓ seipm illā deseruiat i ordine: quē ipsius ecclesiæ cura requirit. Procedit hmōi inobedientia & cōtumacia vsq; ad quosdā religiosos: q nō sunt cōtenti pro multitudine obedictiæ suæ: sed impetu quodā contra gratiam currunt ad gratiā: vt impleatur illud Mat. xxiiij. Stellę cadent de cœlo & virtutes cœloꝝ mouebunť. Ita enim a supremo descēdunt ad infimū: vt a summo contēplationis cadūt ad infimū terrenæ solicitudinis: nec sufficit eis exēptiones decimarū immunitates procurationū cōtra deū quærere: sed etiā tēporalia vsurpare. Nā multo labore: multo: pretio vtunť adeptis priuilegijs & ēpalibus insignijs mitra: anulo: & baculo: & sandalijs: sed veriꝰ scādalis. Respōdeať mihi, sed attenditur rerū dignitas: professioni monachoꝝ hoc nō congruit: sed ministerium hoc est proprie eꝑorum: puta ꝙ darent multam pecuniā si possent impetrare vt vocarenť epi: sed labor & latebrę & volūtaria paupertas: hęc sunt insignia monachoꝝ. De quarto. s. fraudulentia vel perfidia. Inde hi sunt sydera errantia qbꝰ caligo tenebrarū cōseruata est in æternum. Sydera errantia dicuntur planetæ qui mouēcur duplici motu cōtra firmamētum: & cū firmamēto: sacerdotes & capellani sunt qui ouibus procurant pascua: & tamē cū lupis diripiunt ouiū spolia. Recipiūt enim ad prædicationē prædicatores quęstuarios qui abusiones prædicant & cū eis participant pretiū quasi pastores communicant cum lupis vt ipsi lupi deuorent ouium carnes: & pastores habeant lanā: & licet in hoc non sint minores prælati immunes a culpa: tamen procedit hæc noxa ab episcopis qui dant eis incaute literas suas immo vendunt & cōsiliarios eꝑorum qui recipiūt munera. Apocal. ix. c. Stella cecidit in terram & data est ei clauis putei abyssi & ascendit fumus & obscuratus est aer: & exierunt locustæ: & data est omnis potestas sicut habent scorpiones terræ: & cū deberent eos reprimere & subditos suos defendere: dant eis potestatem ad discurrendum & deuorandum & inualescit hæresis: & resuscitatur plaga Egypti. & iō sol & luna obtenebrata sunt: & stellæ retraxerūt splendorem suum: & quia veritas cum expediat tacenda non est ne opprimatur: & misericordia nulli denegāda: & qui corrigit misericordiā prestat correcto vt se valeat emēdare: ideo non absconditi misericordiam tuam & veritatem tuam a concilio multo.

¶ De conciliꝫ vniuersalibus prouincialibus & synodalibus ad quos pertineat ipsa congregare: & qui habeant conuenire. Capitulum. II.

QVID SIT CONCILIVM vel synodꝰ & vñ dicať. Dicit aūt Isido. i. vj. Etymo. ꝙ synodus ex greco interpretať comitatus vel cœtꝰ. Cōciliꝫ vo nomē tractū ē ex Romano more: Tpe eñ quo agebať cā, s. reipulice oēs cōueniebant in vnū cōmunię intentione tractabant. Vnde & concilīū a cōi intentione dictum est quasi consilium: & consilium quasi considium, d, in, l, literā transeunte. Vel concilium dictum ex cōi intentione eo ꝙ in vnū dirigat oēm mentis intuitū. Supercilia eñ oculorū sunt. vnde qui sibimet dissentiunt: omnino non agunt concilium: qa non cōsentiūt in vnum. Cœtus vero conuentus est vel congregatio a coeundo. i. cōueniendo in vnū dicta: & sicut cōuentus est cœtus: sic & concilium a societate multorum in vnum appellatur. Hæc Isido. distin. xv. c. j. non tamen omnis cœtus seu cōgregatio hoim dicitur cōcilium vel synodus: sed cōgregatio prelatorum ecclesiasticoꝝ sub aliquo vno capite ad tractandum de salute animarū & debita cōuersatione fidei: & q̄uis synonyma sint cōciliū & synodus: cōsueuit tñ cōgregatio facta generalis sub papa vł legato dici cōciliū & ea quę fit ab inferioribus metropolitano vel diocesano cū clero suo dici synodus. Conciliorū seu synodoꝝ triplex est differentia, vt notat glo. dist. xvj. in summa. Quoddam eñ est generale, vt illud qđ fit ꝑsente papa vel eius legato ad hoc specialiter deputato a papa conuenientibus epis & alijs ꝑlatis plurimis prout ipse ordinauit. & istud non pōt celebrari nisi auctoritate papæ, vt patet di. xvij. p totū: alis nullū eēt & nō cōciliū sed pciliabulū & synagoga sathanę dicereť & esset. vnde Pelagius papa. Multis denuo apłis & canonicis actę ecclesiasticis instruimur regulis non debere absq; sentētia Romani pōtificis cōcilia celebrari. s. generalia. qua propter nō cōciliū sed vestrū cōuenticulū vel cōciliabulū cassať: & qcquid i eo actū est irritū habeť & vacuū di. xvij. multis. Hæc scribit epis Constātinopolitanis. Hic & rex Theodericus cum vocasset plurimos epos de diuersis prouincijs ad cōciliū celebrādū in vrbe ꝓpter crimina quæ impingebanť ab aduersarijs contra Symmachum ad uenientes ob reuerentiā regis dixerūt hoc fieri non posse. s. celebrare cōciliū: sed spectare ad Symmachum papam qui impetebatur. Et persuadentibus ipsis Symmacho papæ vt ipse cōuocaret seu auctoritate eius congregarentur in concilio assensit eis & eā imunē & liberū ab illis vitijs, ꝑtis cōtra eum declarauerunt. dist. xvij. hinc etiā. Et ea quæ statuuntur in hmōi concilijs gñalibus oēs fideles astringunt.

cōciliū triplex.

§. I. CONCILIVM PROVINCIALE

est qđ celebrať a metropolitano cū suis suffraganeis vel a primate vel a patriarcha: qui est super metropolitanū. pōt tñ metropolitanus celebrare concilium cū suis suffraganeis sine auctoritate primatis. vt distin. xcij. si quis epūs. & in tali concilio

concilio possunt fieri cōstitutiones seu ordinationes cum sentētijs fulminatorijs quæ astringūt oēs illius prouincię seu metropolis clericos & laicos nō exēptos. Nā exempti nō tenentur ad illa: nec possunt cogi ad veniendum ad talia cōcilia: sed oēs alij epi & abbates illius prouincię nō exempti debent accedere. ibi etiam possunt terminari litigia quæ haberent clerici contra suos episcopos.

§. II. CONCILIVM EPISCOPALE

qđ magis cōsueuit dici synodus: est congregatio quam facit epus clericoꝝ de diocesi sua: qđ facere pōt, irrequisito suo metropolitano: ad qđ debent accedere oēs rectores ecclesiarū illiꝰ diocesis & alij clerici tā de ciuitate q̄ de comitatu: & etiā religiosi & abbates nō exēpti: in quo fieri pñt cōstitutiones q̄ dicunť synodales ab epis: cū cōsensu tñ capituli sui. s. canonicorū eccłię cathedralis & snias fulminare quę astringunt oēs illius diocesis & non alios. de hmōi cōcilio episcopali seu synodo seu prouinciali i. §. sequēti.

§. III. ADDE ET QVARTAM DIF

ferētiā cōciliorꝫ ſm Anto. de Bu. & Io. de Imola. sup. c. grave. de prēben. videlicet cōciliū religiosorum. de quo habetur de sta. mona. c. in singulis. & c. ea quę. Sed ista magis cō sueuerunt dici capitula generalia vel prouincialia. de quibus agitur in constitutionibus eorū. & in dicto. c. in singulis dicitur de triennio in triennium: sed diuersæ religiones in hoc diuerso modo se habent.

§. IIII. DE CONCILIO PARTICV

lari prouinciali vł ēpali agit di. xviij. p totū. vbi dr ad qd ce lebrenť: & quo tpe & q debēt venire & ꝙ nihil epi debent exigere. Ad quid celebrent declarať di. xviij. c. ij. Dicit Leopa. de cōciliꝫ epalibꝰ nō aliud dicimus q̄ sancti patres saluberiter ordinauerūt: in qbus de oibus quęrelis q̄ i diuersos eccłię ordies nasci assoleť iudicetť: & di. ea. nō oporteť. dicit cōciliū Laodicēse. Nō oportet vocatos ad pciliū cōtenere. sed adire debere: & aut docere aut doceri q̄ sunt ad eccłię cę terorūq; correctionē vtilia. Possunt ergo facere statuta & metropolitani i suis cōciliꝫ ꝓuincialibus & epi i suis diocesibus. nec obuiat qđ dicit Gratianus in principio di. ꝙ sunt inualida ad diffiniendū & cōstituēdū. non aūt ad corrigendū: qa vt dicit glo. hoc intelligiť de maioribus negotijs. s. spectantibus ad fidē: qa hoc spectat ad papam. vt sint obligatoria vniuersaliter. qa hoc spectat ad cōcilia gñalia. Quātū ad tps sciēdū ꝙ antiqtus celebrabanť talia cōcilia bis in anno. vt patet p. c. s. dist. ea. pria vice ante quadragesimā. secūda in autūno. vt patet. c. ij. dist. ea. sed hodie nec sic mel in anno nec in spatio multoꝝ annoꝝ fiūt ex maxima negligētia prelatoꝝ: quæ in. c. quoniā quidē. dist. xviij. reprehendiť. & ex hmōi neglectu sequuntur multa mala in clero. Debent aūt oēs suffraganei epi venire ad concilium prouinciale nisi impediti sint. Vñ dr dist. ea. placuit. ij. Placuit vt quotiescūq; cōciliū cōgregandū est epi qui nec ęta te nec egritudine nec alia grauiori necessitate impediunť: competenter occurrant, ꝙ si nō poterunt occurrere: excusationes suas literatoriæ subscribāt: & rationē impedimēti. vbi dicit gl. super verbo egritudine. s. grauī. vt dis. ea. Isti qs eꝑorū. nō eñ leuis febricula vel quartana vetus. Glo. sup verbo literatorię. vel etiā certū nūtiū cui possit credi. dist. xcvij. nobilissimus. Glo. super verbo rationē. Nota ꝙ non sufficit dicere se nō posse venire: nisi rationē impedimenti assigner. sic extra de offi. dele. c. prudētiā. & illā cām probabit, vt. iij. q. v. quisquis. & ꝑ vnū testē sufficit, ꝑbare cū iuramēto suo. Debēt aūt accedere nō solū epi sed ēt abbates non exēpti. possunt & alij clerici venire qui habent causas discutiendas. vt dist. ea. decernimus. Qui aūt nō venirent ad cōcilium vel venientes recesserint ante dissolutionem cōciliꝫ puniunť. vt patet. c. si quis. &. c. seq. di. ea. Nō debēt autem metropolitani aliquid exigere ab epis & alijs venientibus ad concilium vel cōuicti de hoc debent restituere in quadruplū. vt dicitur dist. ea. quoniam quidē. in fi. Et Leo papa dicit. De eulogijs. i. muneribus ad sacra concilia deferendis nihil inuenimus a maioribus determinatum: sed sicut vnicuiq; presbytero placuerit. s. deferat. distī. ea. vbi dicitur in fi c. ꝙ hmōi per benedictiones. nec sunt vt arbitror requirendæ: nec vltro delatæ respuendæ. in. c. decerni mus. dr ea. distin. ꝙ quilibet epus reuersus de concilio prouinciali infra spatium sex mēsium debet cōuocare oēs abbates & clericos & totā plębē. & declarare eis seu insinuare quæ ordinata sunt in ipso cōcilio, al's puniūtur hoc admittentes. Et qa ista nō seruantur ideo male. Verū per hoc nō tollitur quin epus possit celebrare concilium in sua diocesi. nec ob. quod dicitur in. c. per ecclesiasticas. distin. xiij. quia illud intelligitur de conciliꝫ prouincialibus quę nō facere debent epi sed archiepi. Si aūt archiepi non celebrent cōcilium prouinciale vt deberent: tamen debent epi celebrare sua concilia seu synodū. & cuncta quæ obseruanda dicūtur in cōciliꝫ prouincialibus, seruari debēt in ēpalibꝰ: sed in eis cōueniūt epus cū oibus rectoribus eccłiarum abbatibus nō exemptis & reliquis clericis & admonere debet de agendis pro salute animarū & declarare seu insinuare suas constitutiones. A simili sunt adinuēta in religionibus capitula generalia & prouincialia in quibus fiūt ordinationes seruandæ quæ dicuntur acta quæ obligant ad seruandum vsq; ad sequens capitulum posteq̄ fuerint ꝓmulgatæ de quibus quilibet prior debet suo conuentui intimare.

§. V. DE CONCILIIS GENERA

libꝰ qñ initiū habuerūt. Refert Gratianus. di. xv. in principio. Isidꝰ. in lib. Etymo. vj. asserere, ꝙ a tpe Cōstantini imperatoris. vñ & Syluestri papæ. Nā in prędecētibus tpibꝰ persecutiōe infideliū cōtra Christianos feruēte docēdarū plębiū nō dabať facultas. & qa nō erat ēpis licēta cōcessa conueniēdi in vnū: ideo eccłia in diuersas hęreses scissa est quæ per concilia postmodū cōfutatæ & dānatę sunt. Non obstat. c. placuit. xiij. q. ij. in quo ostendiť per Melchiadem papā celebratū conciliū qui tñ præcessit Syluestrū. Nā vt dicit glo. & Archidia. ꝙ quis cōcilium fecerit Melchiades nō tñ ita gñale sicut postea facta fuerūt sed cū paucis. Similiter qa dist. xv. in principio sit mentio de canonibus apostolorū recipiēdis. s. authentícis apochryphis: ex hoc videť ꝙ apł's aliqñ ętā conuenerūt. & sic cōcilium fecerūt. Erant eñ oēs epi ad cōponendos illos canones. Quinimmo primū cōciliū eccłiæ celebratū fuit Hierosolymis sub Petro apł'o primo pōtifice summo ꝑsente ibi iacobo Hierosolymoꝝ priarcha seu archiepo: qñ. s. disceptātibus adiuicē Paulo & Barnaba cum conuersis a Iudaismo qui erāt Antiochiæ circa obseruationem legalium. Vtrū. s. fideles cōuersi ex gētilitate deberēt seruare legalia. quæstio hęc delata est ad apłos qui erant Hierosolymis: & merito qa de fidei negotio agebať. & q̄uenięres discipuli videre de ꝙ hoc. Petrus vt caput cōciliꝫ & pontifex summus declarauit illos ad hoc nō esse inducēdos. Exinde Iacobus apł's quasi in persona oim aliorum cōgregatoꝝ locutus est assentięs ei: quod Petrus declarauerat & determinauerat vt sanctū & iustū. sicut & nūc in cōciliꝫ gñalibus obseruať. vbi ponitť aliquid in statuēdū. Et si iustū videť respondent oēs epi & ꝓlati. placet. vt patet. j. q. vij. cōueniētibꝰ. vbi ad posita in cōcilio constitutionē faciendam: sancta synodus rñdit. Placet oibus nobis. & sic determinatione facta in dicto concilio scripserunt eccłiæ Antiochię: visum est nobis & spūi sancto. Actuū. xv. Ex cōciliꝫ igiť generalibus quatuor dicunť cęteris solēniora & antiquiora. s. Nicenū, Cōstantinopolitanū: Ephesinū: & Calcedonense. Hæc totam principaliť cōplectunť fidē quasi quatuor euāgelia: vel totidē paradisi flumina de quibus ait Greg. Sicut sctī euāgelij quatuor libros: sic quatuor concilia suscipere & celebrari: alias venerari me fateor: qa in his velut in quadrato lapide fidei structura cōsurgit: & cuiuslibet vitæ actio nis norma existit. s. in constitutionibus eoꝝ, dist. xv. sicut. Horum cōcilioꝝ primū. cccxviij. epoꝝ sub Constantino imperatore peractū. in quo Arrianę pfidię blasphemia cōdēnata est: quā de inęqualitate sctissimæ trinitatis idē Arrius asserebat. s. patrē esse maiorē: filiū minorē. & ibi etiam editū est symbolū fidei qđ' cātať seu legiť in missa: in quo declaratū est filiū consubstantialē patri. Celebratū autem fuit hoc concilium Anno domini. cccxiij. Sctā synodus seu cōciliū generale fuit Constantinopoli sub Theodosio seniore a centū quinquaginta patribus in qua condēnata est hæresis Macedoniꝰ dicentis spiritū sanctū minorē filio & patre: sed ibi declaratū est spiritū sanctū consubstantialem esse patri & filio. Tertia synodus Ephesina prima. cc. patrū sub Theodosio iuniore Augusto in qua anathematizatus fuit Nestorius asserens in Christo duas distinctas

personas humanā.ſ.& diuinā in vna perſona dñi nr̄i Ieſu Chriſti. Quarta ſynodus Calcedonenſis ſexcentū triginta ſacerdotū.ſ.eporum ſub Martiano principe. Euticem abbatē Cōſtātinopolitanū ybi dei & carnis vnā naturā pronuntiantē: & Dioſcor. eius defenſorē cū aliis hæreticis cōdēnauit: prędicans ipſa ſynodus Chriſtū deū ſic natū de virgine: vt in eū ſubſtecta diuinæ & humanę cōſiteamur naturæ. Hę ſynodi principales quatuor fidei naturā plenliſſime prędicates. Sed & ſi qua ſunt ſimilia concilia q̄ ſancti pres ſpūſctō pleni ſanxerūt: omni manent ſtabilita vigore. Hęc diſt.xv.c.ſ. dr autē in diſt.xvj. ſancta. octo vniuerſalia cōcilia. vbi dicit glo. ꝙ iſta cōcilia de qbus eſt ſermo aliqñ dicunt quatuor vt patet. ē. ex eo ꝙ in quatuor locis diuerſis celebrata ſunt. Aliqñ dicuntur octo vt in dicto.c.ſcta octo. ex eo ꝙ octies fuerūt celebrata & in diuerſis tpibus. ſed in vno & eodē loco vel ciuitate fuerunt pluries celebrata in diuerſo tpe. vt patet in dicto.c.ſcta octo. diſti.xv.ſ. Beda ēt in lib. de tpibus poſt p̄dicta cōcilia numerat & alia. xxiiij. concilia celebrata ſub diuerſis tpibus & i diuerſis locis: & in ſingulis ſtatuti ſunt diuerſi canones. vt patet diſt.xv.c. vj. q habenk diſperſi i diuerſis pt̄ib⁹ corporis iuris. & aliq ēt abierūt in diſſuetudinē. De aliis conciliis celebratis vſq; ad annū dñi milleſimū nō ita patet. Circa annū vero dñi milleſimū Victor gñe Alemānus: Florentiæ concilū cele brauit & multos epos ꝓpter ſymoniā & fornicationē depoſuit. Non poſt multū tpis poſtea Gregorius. vij. cōcilū celebrauit. & Henricū imperatorē. iij. excōicauit: qa ſe cōtra eccl'iam erexit & ſchiſma procurauit: aliū papā facies. Poſt hūc Vrbanus. ij. cōcilū celebrauit apud Clarūmōtē & ibi ordinatū fuit vt dicerentur horæ officij virginis Marię ordinarie: ſicut dr̄ officiū dñi noſtri. Exinde ſub Nico. papa. ij. hic fuit primus epūs Florentinus Senis electus: congregatum eſt concilū cum. cxiij. epis Romę. in quo Berēgarius Turonēſis abiurauit hæreſim ſuā corā Nico. circa euchariſtiā in qua dicebat ibi tātum eſſe Chriſtum vt in ſigno. de hoc de conſe. diſti. ij. ego Berengarius. & hoc ante Inno. ij. fuit. Anno domini. M. cxlviij. ſynodus ſub Inno. ij. celebratur Remis & Petrus Leonis qui per contentionē & ipſe ordinatus eſt ſeu factus papa: demum repulſus eſt. Ad quod ſchiſma tollēdū multū laborauit btūs Bernā. & ita profecit ꝙ extinctū eſt illo electo Petro: qui Anacletū fecerat ſe nominari. Aliud concilū in vrbe Romana celebrauit. Anno dñi. M. clxx. floruit magr̄ Petrus Lōbardus epūs Pariſien. i. magr̄ ſniarū. & Pe. Comeſtor q fecit hiſtoriā ſcholaſticā. Anno dñi. M. clxij. Gratianus monachus alⁱs epūs de Claſſa ciuitate Tuſciæ. Dicit Martinus in ſua chronica: ꝙ compilauit decretum. vt notat Hugo. ij. q. vj. §. forma. dicit enim ꝙ floruit Alexandro in theologia regente: Anno dñi. M. clxiij. mortuo Adriano electus canonice Alexander. iij. Sene. & tenuit cathedram annis. xxij. mēſibus. xj. dieb⁹. xv. & alter ꝑ ſchiſma creatus q dicebaꝝ Octauianus. v. immo ēt tres aliī ſed omnibus repulſis remanſit demum Alexander papa qui duo cōſilia vniuerſalia celebrauit: vnū Turonis in Francia. Anno dñi. M. clxiij. aliud Romæ dictum Lateranēſe. ſchiſma tūc fuit. qd̄ durauit. xv. annis. & diſſenſio magna inter Alexādrū & Federicū. ſ. imperatorē. qd̄ tamē ablatum eſt & facta pax inter eos. Quatuor ergo antipapę. ſ. Victor: Paſchalis: Caliſtus: & Innocentius defecerunt. & remāſit ſolus Alexander. Tpe huius martyrizatus eſt ſanctus Tho. Cātuariēſis archiēps. Et canonizatus. anno dñi M. cc. Inno. iij. ſub quo cœperunt ordines mendicantium. Et anno dñi. M. ccxv. concilium Lateranēſe celebrauit, in quo cōuenerūt. M. ccxv. prlati. ſ. patriarchæ: archiēpi: epi & aliⁱ p̄lati & multæ ſalutiferę decretales ibi ædite ſunt. anno dñi. M. ccxxxiij. Grego. ix. beatū Dominicū canonizauit a cō firmatione ordinis. xviij. & a morte ipſius btī Dominici Anno. xiij. ac etiā beatū Franciſcū. hic Greg. conuocauit cōciliū Romę: ſed imperator impediuit & cœpit duos cardinales & multos prlatos eos occidendo. Anno domini. M. ccxl. vel circa: Inno. iiij. Genuenſis celebrauit concilū in Lugduno. & imperatorem Federicū excōicauit poſt quem fuit Alex. iiij. anno dñi. M. cclxxiij. creatus eſt papa Greg. x. natione Lōgobardus. hic Lugduni cōcilium celebrauit vbi fuerūt quingenti epi. lx. abbates & aliⁱ p̄lati circa mille: in quo Græcorū & Tartarorū nūtij interfuerūt: & Græci ad vnitatē redire eccl'iæ promiſerunt: in cuius ſignū confeſſi ſunt ſp̄m ſcm a patre & filio procedere. Poſt hunc Honorius. iiij. & eſt vltimus in Martiniana. Anno domini. M. cclxxxvij poſt hos fuit Celeſtinus quē ſequit Boniſa. viij. & eū Benedictus. xj. demū Clemēs. v. ſub quo concilū Viennenſe. Ioan. xxij. Vrba. Grego. xj. poſt quē ſchiſma inter duos. ſ. Vrbanum ſub quo Italia Vngaria & Alemānia fuerūt: & Clemētē ſub quo Frācia Hiſpania & Aragonia fuerunt. Vrbano ſucceſſit Boniſacius. viij. Boniſacio Inno. Inn. Greg. xij. Ex alia parte Clementi ſucceſſit Benedic. xiij. Et ſub his duobus. ſ. Greg. xij. & Benedic. xiij. factū eſt tertiū ſchiſma cōcilio celebrato Piſis: vbi factus tertius papa dictus Alexāder ordinis minor. cui ſucceſſit Io. xxiij. Et concilio gñali cōgregato Cōſtātiæ Greg. xij. ſponte renūtiauit. Io. xxiij. depoſit̄. eſt & Benedictus. xiij. depoſitus propter contumaciam nolens comparere: & cum magna concordia cardinaliū ipſorū triū qui ſe ꝑ ſummis pōtificibus gerebāt. & etiā adiunctis vocibus quibuſdam nationū canonice eſt electus Martinus. v. de domo Colūnenſium. anno dñi. M. cccc xvij. cui ſucceſſit Eugenius. iiij. natione Venetus ſub quo celebratū eſt cōcilium gñale Ferrariæ: ſed propter peſtē poſtea tranſlatū Florentiæ in quo cōcilio gñali reducti ſunt Greci ad fidē & confeſſionē veram de proceſſione ſp̄ūſancti & Armeni etiā reducti ſunt. ad qd̄ cōcilū venerūt patriarcha Græcorū Cōſtantinopolitanus & imperator Græcorū. Et in ipſo ēt cōcilio generali de Baſilea in Ferrariam. & de Ferraria in Florētiā trāſlato ab Eugenio propter reductionē Græcorū: illi congregati Baſileæ faciētes ſchiſma temerarie depoſuerūt Eugenium: & ducē Sabaudiæ dictū Amadeū creauerunt vocantes Fœlicē. ſed anno dñi. M. cccc xlix. de mēſe aprilis renuntiauit papatui dictus Fœlix. & hoc mortuo Euge. & Nico. v. ſuccedente ei in papatu.

§. VI. QVOD CONCILIA GENE

ralia nō poſſunt prę̄figere legē papæ. notat abbas de Sicilia ſup. c. ſignificaſti. de elec. ꝙ cilia gñalia nō p̄nt ſtatuē do prę̄figere legē papę. immo in oibus ſtatutis cōcilij intelligit tacite excepta auctoritas papæ. & textus huius decretalis. ſignificaſti. frequenter allegatur præcipue in materia vbi diſputaꝝ de ptāte cōcilij & papæ. Et vide de hoc bonū textū. ix. q. iij. nemo. vbi dr̄. Nemo iudicabit vel iudicare pōt primā ſedē. ſ. papā: nec Auguſtus nec populꝰ nec clerus. &. c. alioq̄. & multa alia ca. ibi poſita ad id̄ faciunt. Et per iſtū textū arguit Io. an. ꝙ ſnię papæ eſt ſtandum: quando cōtradicit ſnię totius cōcilij. Et remittit ad notata in. c. in iſtis. diſtin. iiij. &. c. ſicut. diſti. xiiij. Infert etiā Io. an. ꝙ p iſtū textū ſolū papa pōt interpretari ſtatuta cōcilij. nec mirū cū ſm eū poſſit & tollere & limitare. vt. c. ſtatutū. de reſcrip. lib. vj. Vide bonā glo. in ca. vbi piculū. de elec. li. vj. q̄ dicit ꝙ licet nō ſit licitum ꝙ papa reuocat ſtatuta cōcilij ſine ipſius cōcilij conſilio. p̄t tn̄ ſi vult. ꝑ quo facit tex. hic & ibi. ſed textus iſte & oia p̄dicta debent limitari & reſtringi ad ea quæ depēdēt a plena diſpoſitiōe papę. Nā in his quę ſunt iuris poſitiui indubitanter eſt papa ſupra cōciliū: ga ipſe eſt caput eccl'iæ. Vñ licet ptās ſit data papę & toti eccl'iæ: papæ tn̄ tributa eſt tanq̄ capiti. vñ debet corpus moueri a diſpoſitiōe capitis. vide bonū tex. ad prędicta in. c. ita dñs. di. xix. &. c. in nouo teſtamēto. & in. c. q̄uis. di. xxj. &. xxiiij. q. ſ. loquitur. &. c. pudenda. Sed in his q̄ nō depēdent a plena poteſtate papæ. nō eſt ſimpl'r dicendū ꝙ papa ſit ſupra ſtatuta concilij: ideo in cōcernētibus fidē concilia eſt ſupra papā. Vnde papa nō pōt diſponere cōtra diſpoſita per cōcilia in hmōi. vide bonū tex. cū gl. diſtin. xix. Anaſtaſius. Hinc eſt ꝙ cōciliū pōt cōdēnare papā de hæreſi. vt di. xl. ſi papa. Poteſt em̄ eſſe hæreticus papa: & de hæreſi iudicari. Et dicunt doctores in. c. in fidei fauorem. de hære. lib. vj. ꝙ concilium eſt iudex: puta tantum ꝙ ſi papa moueretur melioribus rationibus & auctoritatibus q̄ concilium: ſtandum tunc eſſet ſententiæ papæ. Nā & cōciliū poteſt errare ſicut aliⁱ errauit in facto matrimonij inter raptorem & raptam declarans non poſſe eſſe matrimonium. Et dictum Hieron̄. melius ſententis fuit poſtea prælatū ſtatuto concilij. xxxvj. q. ij. c. tria. iuncto. c. placuit. facit qd̄ notaꝝ & legitur. di. xx. c. j. Nā in cōcernētibus fidem dictū etiā vnius priuati eſſet prę̄ferendū ſententiæ papæ: ſi melioribus rōnibus & auctoritatibus noui & veteris teſtamēti moueretur q̄ papa. Nec obſtat ſi dicatur ꝙ cōcilium nō poteſt errare: ga Chriſtus orauit pro eccl'ia ſua ne deficeret. vt notaꝝ i. c.

maiores.

maiores. extra de baptiſ. &. xxiij. q. ſ. a recta. &. c. pudenda. Nam licet concilū generale totā eccl'iam vniuerſalē concernat. tn̄ ibi vere nō eſt vniuerſalis eccleſia: ſed repſentatiue. ga vniuerſalis eccleſia cōſtituitur ex collectione oim fidelium. Vnde oēs fideles terræ cōſtituunt totā vniuerſalem eccleſiā. ſaltē cuius caput & ſpōſus ē ipſe Chriſtus. Papa aūt eſt vicarius ipſius Chriſti: & nō eſt verū caput eccl'iæ vt notat glo. ne Romani. de elec. in clemen. quæ etiā dicit ꝙ mortuo papa eccleſia nō eſt ſine capite: quia nō eſt ſine Chriſto qui eſt caput eius. & iſta eccl'ia eſt q̄ nō pōt errare. de cōſe. diſt. ſ. eccl'ia. Vnde poſſibile ē ꝙ tota fides remaneret in vno ſolo: ita ꝙ verum eſt dicere: ga fides nō deficit i eccl'ia: ſicut ius vniuerſitatis pōt reſidere in vno ſolo aliis peccantibus. hoc patuit poſt paſſionē Chriſti: vbi remāſit in ſola virgine: ga oēs aliⁱ ſcandalizati ſunt: & tn̄ Chriſtus orauerat pro Petro ante paſſionē vt nō deficeret fides ſua. ergo non dr̄ eccleſia deficere nec errare ſi remaneat fides in vno ſolo. Ité dico ꝙ in cōcernētibus vniuerſalē ſtatum eccleſiæ nō pōt papa diſponere cōtra ſtatutū gñalis cōcilij: ſi ſtatuēdo declararet ſtatꝰ ipſius eccleſiæ vt dicit tex. j. q. vij. & ſi illa. E in hoc caſu intelligo multas glo. q̄ videnk velle ꝙ papa nō pōt diſponere cōtra vniuerſalē ſtatū eccleſiæ. vt notaꝝ in. c. literas. de reſti. ſpo. Et vide quod notat Inno cen. in. c. quanto. de cōſue. vbi dicit ꝙ non eſt papa permittēdus venire cōtra ſtatū vniuerſalē eccl'iæ ſi inde infama reꝝ eccleſia ſecus ſi ex cā rōnabili papa vult venire limitā do ſtatum eccleſiæ ſeu tollendo ſtatutum cōcilij ſup ſtatu eccl'ię. ſic intelligo q̄ notat glo. ſ. in. c. q̄ ad perpetuā. xxv. q. j. hæc ille. Pe. de Ancha. videtur dicere ꝙ papa pōt tollere ſingula ſtatuta eccleſiæ. ſ. mere iuris poſitiui: ga iſtud vel illud: ſed non oia ſimul: ga hoc eſt deſtruere ſtatū vniuerſalem eccl'iæ. Item abbas de Sicilia inducit glo. ſuper. c. ſi papa. di. xl. vbi dr̄, ꝙ papa pōt etiā iudicari ꝙuolibet mortali notorio in quo eſſet incorrigibilis & ſcandalizaret eccleſiā: ga talis contumacia repurat hæreſis. & multū opi. illius glo. approbat. ſed vt. ē. in titu. de ſummis pōtificibus dictum eſt per Pe. de Paſ. illa glo. nō eſt vera: ga illa pertinacia impropriе dr̄ hæreſis. Sed cum dr̄ in dicto. c. ſi papa ipſum de hęreſi poſſe iudicari. intelligit ꝓprie & ſtricte hęreſis prout importat errorē circa fidē: nō pro pertinaci per manētia in aliquo crimine etiam notorio. Verū eſt ꝙ i cōcilio Conſtantien. celebrato circa annos dñi. M. cccc xvij. in quodā decreto qd̄ incipit: frequens. Fuit ſtatutū ꝙ non ſolū in cauſa hęreſis: ſed etiā in cauſa ſchiſmatis concilium poſſet de papa iudicare & recte: ga ſatis appropinquat hęreſi: differens ab eo ſicut diſpoſitio ab habitu: non tamen videt intelligendū de omni ſchiſmate: ſed de eo qd̄ ortum eſſet in electione ipſius ſummi pontificis. vt cū dubitaret ꝓbabiliter. vtrū canonice eēt facta an ꝑ violētiā & hmōi. ſicut accidit de ſchiſmate qd̄ tūc in dicto cōcilio Conſtan. fuit amotū qd̄ durauerat per annos. xl. vel circa. & ortum habuit poſt mortē Grego. xj. in creatiōe ſucceſſoris immediate qui dictus eſt Vrbanus. vj. ex eo ꝙ dicebatur illa electio facta per metum: qui cadere poterat in conſtantem virum. vnde & a cardinalibus recedentibus poſt menſes aliquot ab eis creatus fuit alter in ciuitate Fundorum in confinibus regni Siciliæ qui dictus eſt Clemens. vj. ſed non de ſchiſmate quod oriretur habito ſeu preſidente vno indubitato ſummo pontifice: ex hoc ꝙ aliqui recederent ab obedientia eius ſtatuentes ſibi aliud caput: ſicut factum eſt in concilio Baſilien. effecto conciliabulo temerarie deponentibus Eugenium. iiij. vnicum & indubitatum vicariū Ieſu Chriſti: & erigentibus nefarie idolum quem appellauerūt Fœlicem prius Sabaudiæ ducem dictum Amedeum.

§. VII. QVANDO CONCILIVM

dicitur legitime celebratū. Circa qd̄ notandū ꝙ tunc fit legitime generale concilium qñ fit de mandato papæ ipſo interueniente vel alio de eius ſpeciali mandato. iuxta id qd̄ legitur & notatur. diſt. iij. §. porro. & diſ. xvij. c. ſ. &. ij. Idem Tho. vt. §. patuit in titu. prę̄cedenti Sciendum etiam ꝙ prius temporibus in congregatione conciliorum ſemper interfuerunt imperatores. vt patet in. c. canones. di. xv. & diſ. xvij. §. hinc etiam. dicitur de Theoderico rege conuocante concilium & multa concilia fuiſſe per imperatores conuocata: vt patet in diſcurſu hiſtorię tripartitę & in libro cōciliorū. Ideo autem antiquitus imperatores cōiter cōcilia congregabant: quia tunc eccleſia male poterat vti poteſtate ſua propter aduerſitates & diuerſitates quas patiebatur ab hæreticis quibus aliqñ fauebant & adhærebant magni principes & reges. vñ ſtatim cū potuit hoc correxit: & non per principes: ſed ꝑ ſe cōcilia cōuocauit. & aliqñ per imperatores ꝓcipiēte eccl'ia celebrata ſunt cōcilia. aliqñ ipſa rogante & poſtea auctorizante. aliqñ ipſa auctorizāte. aliqñ ipſa ratificāte. vt diſ. xvij. per totū. & maxime in. §. hinc ēt. & aliqñ cōſulto imperatoris & ſui p̄ſentia. Dicit aūt aliq ꝙ papa negligēte & nolēte cōuocare concilium ad locum idoneū pro aliqua cauſa ardua imminēte: poteſtas congregādi cōciliū ſpectat primo ad oēs cardinales qui poſt papā ſunt maiores clerici oibus aliis qbuſcūq; ar. eius quod legitur. de ma. & obe. c. ſ. per Inno. & qa cenſenk vnū corpus cū eo quaſi ſede vacante: videtur ad eos ſpectare talis poteſtas. Sed'o ſpectat ad patriarchas & ꝓcipue ad Conſtantinopolitanū: cui⁹ ſedes eſt prima poſt Romanā. vt patet di. xxij. de Conſtantinopolitano. & aliis ca. Qd̄ tn̄ intelligen dū cum catholicus eſt patriarcha. Tertio ad imperatorem. Quarto ad reges. Quinto ad alios principes. nam poteſtas vnius deuoluit gradatim ad aliū propter negligentiā. ar. de elec. e. cū in cunctis. & de cōcef. prębē. c. ij. Vel dicam⁹ ꝙ duæ partes cōciliⁱ in aliquo loco idoneo congregatæ poterunt & alios cōuocare. iuxta notata per Inno. in. c. ij. de no. ope. nun. ſi aūt duę ptes nō ſunt cōgregatæ: tūc videtur hr̄e locū ordo ſuprapoſitus. Vbi aūt papa eſſet hęretic⁹ vel de hæreſi ſuſpectus: tūc ad eū nō ſpectare videt̄ pīas congregādi concilii. ar. diſt. xl. ſi papa. Sed quærit̄ qui ſint vocandi ſeu q̄ venire debeant ad cōciliū generale. Ad qd̄ dicendū videtur ꝙ ſolum epi & ſuperiores ſunt de neceſſitate vocādi. vt notat Inno. & Ioan. And. in. c. graue. de præben. & ſacit ad hoc diſtin. xvij. eps non debet. & ca. propter. cū ſeq. Eſt tamen in poteſtate papæ conuocare eriam abbates ſi vult. argu. lxiij. diſtin. c. Adrianus. vbi fit mentio de abbatibus. Et de Gregо. x. legit̄ ꝙ ad concilium generale qd̄ congregari fecit Lugduni vocauerat beatū Thomā de Aquino. & hoc ſuę eminentis ſcię̄tiæ ratione: qui tn̄ nec epūs nec abbas nec aliⁱ ꝓlatus erat. Imperatoꝛ vel alios principes nō tenet conuocare per. §. hinc etiā. diſt. xvij. Poteſt tamen ſi vult vocare ſi ei videt̄ expediēs ad ſcandala vitanda. vt diſti. lxiij. §. verum. Et ſi quęrat an papa teneaꝝ oēs epos & ſuperiores cōuocare totius orbis: loquendo de catholicis? Reſpondeo ꝙ hoc videtur ex eo ꝙ habetur diſt. xvj. c. j. vbi dicitur ꝙ ſancti patres in cōcilio Niceno: qd̄ fuit primum & ſolēnius: de omni orbe terrarū cōuenerūt. & quia in cōcilio ꝓuinciali oēs epi ꝓuinciæ ſunt vocādi ſub archiepo ſuo vt diſt. xvij. per totum. ergo a ſimili in cōcilio vniuerſali oēs epi orbis: cum papa dicatur archiepūs orbis. diſ. xxv. in fi. & prouincia eius ſit vniuerſitas orbis. qd̄ quidem ſatis iuſtum eſt. ibi agitur de maximo prędicto & de rebus arduis. facit qd̄ legitur di. xix. Anaſtaſius. & diſt. xxj. nūc autem ſatis. tamen videtur poſſe dici ꝙ vbi nō agitur de fide dei dubijs vel de facto papæ poſſit numerus relinqui arbitrio: quot. ſ. & qui ſunt vocandi. nam concilium generale videtur id quod papa mandato cōgregatur ipſo intereſſente vel alio eius nomine: & de eius ſpāli mandato. iuxta illud qd̄ notaꝝ di. iij. §. porro. &. di. xvij. c. j. &. ij. & i ſumma. Nec curandū videk de numero diminuto prelatorū ibi exiſtentiū propter verbū Chriſti dicētis. Mat. xviij. Vbi ſunt duo vel tres congregati in noie meo: ibi ſum in medio eorū. j. q. ſ. cum ſcriptura. &. xxiij. q. ſ. alienus eſt. Cū triby⁹ em̄ pueris. ſ. Ananiа & aliis ſimplicibus vnanimib⁹ & dei mādata ſeruantibus dñs fuit & eos irrorauit in medio ignis: vt patet diſt. xvj. per totū. In multis cōciliis congregatis in val de differenti numero cōuenerūt epi. aliqñ in maximo nūero. aliqñ em̄ fuerūt. cccccc. aliqñ. ccc. aliqñ. cc. & aliqñ. c. aliqñ. xl. aliqñ. xxx. aliqñ. xx. aliqñ. xv. epi. & i oibus facti ſunt canones. aliquādo plures vel pauciores. & aliquando papa fuit præſens. aliqñ legati ex parte ipſius. In Niceno interfuit ſanctus Nicolaus. in quodam Carthaginenſi interfuit ſanctus Auguſtinus. & cum Aurelio Carthaginenſi archiepo ediderunt canones: ſed quando de fide agitur & hereſibus extirpandis vel ſchiſmatibus: quia cauſa eſt cōis oibus catholicis & oēs tangit: ab oibus epis catholicis ſtractari & terminari debet. & oēs epi debent ad cōciliū conuocari ſm regulā: quod oēs tangit debet ab oibus approbari. de reg. iur. li. vj. & di. lvj. c. j. & de his q̄ fi. a ma. par. ca.

c.fi. Resident auctoritas tñ concilij penes vocatos venientes & saltē si interfunt duæ partes oim ep̄oꝝ orbis: per id qđ legitur de his q̄ ff.a ma.pte.ca.c.j.per loā.an. vel forte fuisset si maior pars ep̄oꝝ orbis interfuerit: vt no.p Cōpos. in.c.quia propter.de elec.qui autē vocati non veniūt legitimo impedimēto cessante vtiq; peccant. vt patet di.xvij. & puniri debēt. Qui autē impediti sunt excusatorē mittere debent. vt patet ibidē. In sessione autē in concilio quis alijs inter prælatos eiusdē dignitatis: puta ep̄os vel archiep̄os: abbates & hmōi: debet p̄cedere. notat Symmachus papa sic scribēs. Ep̄os ꝑm ordinationis suæ tp̄s siue ad cōsedendū in concilio. siue ad subscribendū. siue in qualibet alia re suā attēdere loca decernimus: & suoꝝ sibi prærogatiuam ordinū vēdicare. dist.xvij.§.illud declericis. Et sub dic Gratianus. q̄ tempus ordinationis non ad ecclesias sed ad personas refertur sicut ex consuetudine sanctę Romanę ecclię vt ep̄orū vniuscuiusq; prouinciæ euidenter apparet

¶Q2 non licet appellare a pontifice Romano ad successorem ipsius. Cap̄.III.

QVONIAM QVIDAM HOstes virtutis & vnitatis aduersarij dicere p̄sumpserūt: q̄ licet a Romano pōtifice ad successorē ipsius: vel ad gñale cōciliū appellare. iō cū correctiōe sedis aplicę intendo ꝓbare: q̄ sentire q̄ a Romano pontifice possit ad quēcūq; appellari est hęreticū manifeste: & hoc probo vnica rōne q̄ est talis. Quicūq; priuilegiū Romanę ecclię a Christo traditū auferre conatur: est hæreticus: sed dicens & tenens q̄ licet appellare a pontifice Romano ad successorē eius aufert priuilegiū Romanæ ecclię a Christo traditum: ergo talis manifeste hæreticus est. Maior ponit in decretis. di.xxj.c.oēs. vbi dr̄ sic. Nō dubiū est: q̄a q̄sq̄is cuilibet ecclię ius suū derrahit iniustitiā facit. q̄ aūt Romanę ecclię priuilegiū ab ipso summo oim ecclīaꝝ capite traditum auferre conat: hic procul dubio in hęresim labit. & cum ille vocet iniustus: hic est dicēdus hæreticus: fidē quippe violat qui aduersus illā agit quæ est mater fidei: & ipse contumax inuenit qui eā cunctis ecclesijs prętulisse cognoscitur. Ad probationem minoris prēmitto tria.

¶Primum est quid vocatur priuilegium Romanę ecclię.

¶Secundum est quæ sunt priuilegia Romanæ ecclesiæ a Christo eidem tradita.

¶Tertiū est a quo & ad quē est generaliter appellandum.

§. I. PRIMO VIDENDVM EST

qđ sit priuilegiū Romanę ecclię. Priuilegiū Romanę ecclię est dignitas vel prærogatiua cōcessa Romanæ vel vniuersali ecclīæ in p̄sona beati Petri primi Romani pōtificis & vniuersalis vicarij Iesu christi. Hęc ꝓbanť per illud qđ hr̄ dist.xxj.ca.oēs. vbi dr̄ sic. Ipsam Romanā ecclesiā solus ip̄e fundauit: & supra petrā fidei mox nascētis erexit: qui beato Petro æterną vitę clauigero terreni simul & cœlestis imperij iura cōmisit: nō ergo quęlibet terrena sñia: sed illud verbum quo cōstructū est cœlū & terra: per qđ denięq; cōdita sunt oia elemēta Romanā fundauit ecclesiā: illius certe priuilegio fungit. illi⁹ auctoritate fulcit. Ex his patet q̄ priuilegiū Romanę ecclię dr̄ dignitas q̄ ei ī persona collata est.

§.II. SECVNDO VIDENDVM EST

quę sunt priuilegia q̄ habet Romana ecclīa vel Romanus pontifex qđ est idē: & q̄uis explicando dignitates summi Romani pontificis possent enumerari multa: tñ ad propositum enumero quinq; tm̄. Primum est q̄ Romanus pōtifex est caput summū & vnicū vniuersalis ecclesiæ habens primatū & principatū super totam ecclesiā: & nullus est eo maior vel superior. & ipsa Romana ecclesia per hoc etiā dicitur caput & mater & princeps oim ecclesiarū. Ista patent per multa ca. di.xij. nō decet. Non decet a capite mēbra discedere: sed iuxta scripturæ testimonia oia membra caput suū sequūnť. Nulli vero dubiū est q̄ aplica ecclesia mater sit omniū ecclesiarum: a cuius nos regulis nullatenus conuenit deuiare. & sicut filius venit facere voluntatem patris: sic & vos implete voluntatem matris vestræ quæ est ecclīa: cuius caput vt prędictū est Romana extitit ecclesia. Vbi notandum q̄ id qđ prius dixerat ecclesia apostolica. postea dixit vt p̄dictū est Romana: ex quo patet q̄ eadē est Romana & apostolica ecclesia. di.xix.c.ita dns. Sed m

Priuilegia pa

priuilegiū Romanæ ecclię vel Romani pōtificis est: q̄ Romanus pōtifex est generalis princeps & platus habens sup oēs plenitudinē potestatis: & ei subiecti sunt oēs qui pertinent ad ecclesiā militantem: eiq; in omnibus obedire tenētur: etiam si grauia videantur. patet hoc.ij.q.vj.c. qui se fcit. Ipsa namq; ecclesia quæ sancta est ita reliquis ecclesijs vices suas ordinauit vel credit largiendas: vt in partē sint vocatæ solicitudinis non in plenitudinē potestatis. Vnde cū in pallio cōferať pōtificalis officij plenitudo, prout dē extra de auctori. & vsu pal. solus Romanꝰ pōtifex in missarum solēnijs pallio semp vtitur & vbiq;. quoniā assumptꝰ est in plenitudinē ecclesiasticæ potestatis quę per pallium significatur. Alij autem eo nec semper nec vbiq; sed in ecclesia sua in iurisdictionē catholicam accęperunt certis debent vti diebus: quoniā vocati sunt in partē solicitudinis: & nō in plenitudinē potestatis. extra. eo. ad honorē. & q̄ sit vniuersalis habens potestatē super omnes: habetur distin. xcij.c.legimus. Tertium priuilegium est q̄ Romanus pontifex potest condere statuta perpetua firma & immobilia. Vñ cōsequēs est vt ab hmōi sedis rectoribus plena auctoritate factis nullius consuetudinis præpediente occasione remoueatur: sed firme q̄ inconcusse teneatur: & hanc firmitatem in suis ordinatiōibus innuit Christus cum dicit. Tu es Petrus &c. Matth.xvj. Et q̄uis Christus dicatur fundamentum ecclesiæ. iuxta illud. j. Cor. iij. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positū est: quod est dñs Iesus. & Petrus etiam dicať fundamentū. ꝑm illud. super hanc petram ędificabo ecclesiam meam. Matth.xvj. aliter tamen & aliter. Nam Christus est fundamentū quasi naturale seu vniuersale quod sustentat omnia. Petrus autem est fundamentum quasi primus lapis adhærens fundamento naturali quod est Christus. Christus est fundamentum ecclesiæ quod sustentat totū ędificiū spirituale. Petrus vero & quilibet eius successor seu apostolica sedes fundamentū dr̄ vt prima pars ędificij. propterea vocať petra. vt dist.xix. ita dñs. Hoc idē dicunt Chryś. Hiero. Orig. & Tho. s. q̄ Petrus cum Christo & post Christū est fundamentum ecclesiæ & petra. Quartū priuilegiū est q̄ Romanus pontifex dat auctoritatē & robur oibus cōciliis. & hæc patēt ex præmissis: q̄a si est vnicū caput & princeps totius ecclię habēs sup oēs plenitudinē potestatis: & solus potēs facere statuta firma & perpetua tāq; ecclīæ fundamentum: sequitur q̄ solus potest roborare statuta conciliorū & firmare: hoc aūt patet dist.xvij. per totum. & ij.q.v. ideo. Ideo huic sctē sedi prestita priuilegia specialiter cōcessa sunt: tā de conciliis & iudicijs & institutiōibus ep̄oꝝ congregādis q̄ de summis ecclesiarū negotijs. lte. iij.q.vj. dudū. dr̄. Dudum a sanctis aplis successoribusq; eorū in antiqs decretū est statutis. q̄ hactenus sctā & vniuersalis ecclīa aplica tenet nō oportere præter sniam Romani pōtificis cōcilia celebrarī. Quintū priuilegiū Romanæ ecclię & Romani pōtificis est q̄ oēs iudicat & a nullo pōt iudicari. dist.xl. si papa. vbi dr̄. Huius culpas redarguere p̄sumit mortaliū nullus: q̄a cunctos ipse iudicaturus: a nemine est iudicandus nisi deprehendatur a fide deuius. & ix.q.iij.c. conquestus. §. sola. Sola enim Romana ecclīa sua auctoritate valet iudicare de omnibus: de ea autem iudicare nulli permittitur.

§. III. TERTIVM PRINCIPALE

Videndū est a quo & ad quē liceat appellare. Et rñdeo breuiter q̄ a minori ad maiorē: ab inferiori ad supiorē appellari pōt: & nō ecōuerso: & hoc nomē appellatiōis iportat: q̄a appellatio est proclamatio grauati ab iniquo iudice p iniquā sniam a qua petit releuari per eū ad quē appellat. Releuare aūt nō pōt aliqs iniuriā ab aliquo factā, nisi habeat iurisdictionē sup illū q̄ fecit iniuriā: iurisdictionē aūt nō habet q̄ius dicere nō pōt. vñ iurisdictio dr̄ quasi iuris dictio. Sed pōt dicere aliquis ius dupl'r. Vno mō per modum cognitionis. & sic ius dicere potest quicūq; iuris peritus vel doctus sciens docere in aliqua materia quid iustū vel iniustū. & ad talē pōt haberi recursus p̄ cōsilio: sed nō pro reclamatione auxiliū impēdēdo. Sed sc'o modo pōt ius dicere aliqs per modum snię obligantis: & hoc proprie & solū p̄tinet ad iudicē iurisdictionē habentē q̄ pōt eū cōtra quē ius dicit. i. sniam fert ad tenēdū qđ iudicatū est sententialiter coercere. & talis est superior eo contra quē iudicatur: quia inferior aut æqualis supetiorē coercere nō pōt.

Vt. ō. tu. xxij. c.iij.

Item cum

Itē cū appellatio fit ad releuandū grauatum: oportet vt fit apud illū q̄ possit & grauatū tollere a grauamine: & possit grauātē a desistēdo a grauamine cogere. Vñ necessario sequitur q̄ appellatio a minore ad maiorē: ab inferiore ad superiorē fieri debet. vt habeť. ij.q.vj. an terior. §. illd'. ar. ad hoc. di.xxj. inferior. & ij.q.vj. placuit. xxj. di. nūc autē. Patet ergo q̄ appellandū est a minore ad maiorē: ab inferiori ad superiorē: a mēbris ad caput: a filijs ad matrē. Et ex his tribus præambulis probatur prędicta minor. s. q̄ quicūq; sentit q̄ a Romano pontifice ad quēcūq; aliū liceat appellare conať quantū in se est auferre priuilegia Romanæ ecclīæ. qđ probať ex oib⁹ p̄missis. Prio sic. Quicūq; sentit Romanū pōtificē nō esse summū supremū & vnicū caput totius ecclię: auferre conať priuilegiū Romanę ecclesię a Christo cōcessum: sed quicūq; a papa appellādum esse sentit: sentit papā nō esse summū & vnicū caput ecclię. ergo &c. Maior patet ex prio prędmbulo. Minor ex tertio patet. ex quo sequit q̄ qcūq; hoc sentit: sentit ꝯ articulum Nicenę synodi. vbi dr̄. vnā sanctā ecclīā: ga ecclīa habet vnitatē ex vnitate capitis. Vñ & Io.x. dicit Christus. Fiet vnū ouile & vn⁹ pastor. si licitū esset appellare a papa: & ille ad quē appellaretur esset caput. sic papa non esset caput: vel essent duo capita. qđ esset mōstruosum & disrūpens ecclesię vnitatē. Et hinc est q̄ (Cœlicis recordationis) Bonifacius. viij. i ex trauagāti quæ incipit: vnā sanctā. probat p̄ vnitatē ecclīæ esse de necessitate salutis oēm humanam creaturam Romano pōtifici esse subiectā. Sed'o arguit idem ex secundo priuilegio sic. Quicūq; asserit q̄ Romanus pontifex non habeat plenitudinē potestatis super omnes: auferre conatur priuilegiū ecclīæ Romanę a Christo traditū. quod patet p̄ sed'm priuilegiū suprapositū. sed sentiens appellandū esse a papa: sentit ipsum nō habere potestatis plenitudinē super oēs. ergo &c. Minor patet: ga ille ad quē appellať habet potestatē super illum a quo appellatur: quia potest eius iudicium mutare & sententiā retractare. sed si quis haberet potestatē super papam, papa careret illa potestate. eo q̄ i hoc ei esset subiectus: & per consequens non haberet plenitudinem potestatis. Ex tertio priuilegio arguit idem sic. Quicūq; sentit Romanam ecclesiā nō habere firmitatē immobilē & ꝑpetuā: auferre conať priuilegia Romanę ecclesię ei a Christo tradita sed sentiens q̄a Romano pōtifice possit appellari: sentit Romanā ecclesiā nō hr̄e perpetuam & immobilē firmitatē. ergo p̄dictū priuilegiū ei auferre conať. Maior patet: quia ecclesia sicut est vna sic ē firma. ideo dicitur in vtroq; symbolo. vnam sanctam ecclesiā. Sanctum autem idem est quod firmum. vnde & immutabilia statuta vocanť sanctiones. Minor patet. ga iudex ad quem appellatur potest iudicia & sententias eius a quo appellatur mutare & retractare. ergo si a papa licitum sit appellari iudicia & sentētiæ papæ immutabiles & firmæ non erūt. Et ideo quicūq; statuta papæ **crediderit** violanda: præuaricator fidei reputatur. i. hereticus. xxv.q.j. generali. Ex quarto priuilegio probatur idē sic. quia si appellari posset ad aliū: aut appellaretur ad alium papam: aut ad concilium generale. Non ad papam successorem. tum ga non habet imperium par ī parem. extra. de elec.c.innotuit. §. q̄uis. tum ga Romanus pontifex parem potestatem habet cū præcedēte. Is aūt ad quē appellať debet eē superior. tū ēt ga absens: sicut ille q̄ mortuus ē ex hoc mūdo migrauit. tū ēt ga potestas papę se extēdit ad illos q̄ sunt sup terrā. vt patet ex forma collatæ potestatis. s. quodcūq; ligaueris sup terrā: erit ligatū & in cœlis. sup terrā aūt nō est papa defunctus. Sed nec ad concilium generale a papa appellari pōt: ga papa oi concilio superior est: nec robur habet quicquid agitur nisi auctoritate Romani pontificis roboretur & confirmetur sentire ergo q̄ ad concilium a papa appellari possit, est hęreticum & contra illum articulum. sanctā ecclesiā catholicam. Ex quinto priuilegio patet idem sic. Quicumq; sentit q̄ a papa possit ad aliū appellari: sentit q̄ Romanus pontifex ab alio possit iudicari. sed hoc est contra priuilegium Romanæ ecclesiæ. ergo talis sic. sentiens priuilegium Romanæ ecclesiæ auferre conatur. Item hoc sentire est sentire q̄ papa habeat superiorem & q̄ sit aliquis eo maior: qđ est dicere Romanū pōtificē nō esse vnum caput & vniuersale. & per consequens sentit contra ecclesiæ vnitatem.

A papa non appellari probať

§.IIII. SED CONTRA ISTA SVNT

duæ obiectiōes. Prima est q̄ Romanus pontifex est hō purus & pōt peccare. Deus aūt qui nō deficit in necessarijs nō relinquit eū sine remedio suæ salutis. sed si nō esset qui posset eum corrigere ineuniret sine remedio salutis suæ. vt igitur nō remaneat sine remedio salutis videť q̄ aliqs possit eum corrigere in casu in quo peccaret manifeste & enormiter. Sed ad hoc respondetur q̄ licet papa vt singularis persona & ex proprio motu agens peccare posset in moribus: tñ a nullo hoie pōt reprehendi. s. per mōd iudicij vt eū. s. condēnare valeat vt dr̄ in illo ca. si papa. dist.xl. nec p̄ hoc remanet sine remedio suæ salutis: vt dicebať in argumento. Nam habet sacram scripturā eius & oia vitia corrigentem. habet rationē & synteresim redarguentem. & licet nō posset increpari vel iudicari: pōt tñ admoneri & exhortari iuxta illud. j. ad Tim. v. Seniorem ne increpaueris: sed hūc obsecra vt patrē. nec facile præsumendū est ip̄m esse in aliquo irretitum crimine. Vñ Symmachus. dist.xl. non nos. dicit. Quis em̄ sanctū esse dubitet: quem apex tantæ dignitatis attollit. Igitur q̄uis peccare possit vt persona singularis: tamen a nullo potest redargui. i. iudicari vel ab ipso ad aliū appellari. Sed'a obiectio est talis. Contingere posset q̄ papa hæreticus esset & vellet hæreticus statuta condere. quod si contingeret deficeret fides Petri. quia non esset qui in hoc casu posset resistere nec teneretur ecclesia statutis eius hæreticis obedire. Videtur ergo in hoc casu saltem licitum esse ad aliquem appellare. Ad istud dicendum sicut prius q̄ licet vt persona singularis ex motu proprio agens errare posset in fide. sicut scribitur de Leone. contra quem Hilarius Pictauiensis ad concilium generale venit. tamen vtens consilio & requirens adiutorium vniuersalis ecclesiæ deo ordinante qui dixit. Ego rogaui pro te &c. non potest errare: nec potest esse q̄ vniuersalis ecclesia accipiat aliquid tamq̄ catholicum quod est hęreticum: quia ecclesia vniuersalis quæ est sponsa & erit semper & est: nō hñs maculam neq; rugam. Ephe.v. hæc est &c. Item sancta Romana ecclesia quæ semper immaculata permansit domino procurante & beato Petro apostolo opem ferente in sæculo futuro permanebit sine vlla hæreticorum insultatione. Cant.v. dicit sponsus de ecclesia. Amica mea: columba mea: immaculata mea. Cyprianus. xxiij. q.j.c. loquitur. in fine. Adulterari non potest sponsa Christi incorrupta est & pudica. Si tamen papa vt singularis persona in hæresim laberetur notorie. adhuc tamen non est appellandū a papa: qa talis primo mouēdus est ab illis q̄ in electiōe papæ totū corpus ecclesię repręsentant: q̄ sunt mō ecclesiæ Romanæ cardinales. & si admonitus vellet se corrigere nō deberēt eū iudicare: sed ipsemet humiliter ab errore desistens seip̄m deberet punire: sicut supra dictum est de Marcellino. xxj. di. &c. Si aūt vellet in hæresi pertinaciter permanere videretur a papatu eoipso defectus. xxiij. q.j.c. audiuimus. & minor est quolibet clerico catholico vt dicit glo. xxiij. q.j. in princi. nec videretur habere posse summi capitis dignitatem si fidei non tenuerit vnitatem.

¶De cōciliis, puincialib⁹ & synodalibus. Capitulū. IIII.

VIA DE CONCILIO SInodali & puinciali nimis breuiter supra dictū est: hic aliqua addenť notata per Ant. de Bu. & Ioā. de Imo. super. c. graue. de præben. Et per sex Vocan membra. Et primum est. Qui sunt vocandi ad hmōi concilia ad synodalia. Ad qđ dicendum q̄ vocandi sunt ad concilium prouinciale epi oēs totius prouinciæ & nō alij sunt necessario vocandi. per id qđ habetur. di.xvij. q̄m quidē. &.c. sequen. Si tñ alij venerint voluntarie sunt admittendi. s. prælati ecclesiarum dictę prouinciæ: & sic pōt intelligi de his quę fi. a prela. c. finali. & qđ ibi habetur. Sed licet alij non sint necessario vocandi tñ poterunt ex honestate vocari: ex quo de eoꝝ factis agitur. Et similiter alij quorum consilium est necessariū. arg. dist.lxiij. obeuntibus. Ad synodale autē seu speciale cōciliū vocādi sunt abbates. s. nō exēpti: nā exempti nō tenentur accedere: & sacerdotes & clerus ēt ciuitatis & diocesis sunt vocandi. di.xvij. decernim⁹. qđ sane intelligendū est: dūmodo taliter prouideatur q̄ ecclesiæ nō patiantur magnū detrimentū in diuinis. arg. eorū quę habentur de cleri. non resi. c. penul. Vñ possent aliqui dimitti in diuersis plæbanatibus: p̄cipue pro administratione sacramentoꝝ: p̄cipue p̄ infirmis qñ essent. Ad cōciliū vero vni

uersale. vt dictū est.ē.vocandi sunt epi totius orbis. & superiores prælati:& non prælati:prout papæ videtur.

§.I.SECVNDVM MEMBRVM EST

Expedīta synodo

quæ expediri pñt in hmōi cōciliis.Et in cōcilio quidē prouinciali poterit cognosci de causis quę vertunt inter epos & clericos.ij.q.vij.si quis epūs.cū quatuor sequen. & etiā de oībus causis clericorū quę deferunt:qđ intelligit qñ factū est notoriū vel nō diffidereť i breui posse liquidari. Quas causas diffinire poterit epūs vel archiepūs.vj.q.iij. scitote.& di.xvij.c.j.&.ij.& hoc cū cōsensu vel cōsilio aliorū episcoporū vel maioris partis eorū, vt de tēpo.or.c.si archiepūs.& de accu.sicut olim.De causis aut archiepōrum concilium ipsum cognoscere nō poterit:cū cōciliū non habeat prātē in archiepm vt in capite:sed talia reseruanť superioris iudicio.Causas vero criminales epōrū cciliū ipm poterit audire sed nō diffinire absq; licētia papæ speciali.ij.q.vj.accusatus.& de iudi.c.j. nisi reperiat aliud i iure expressum vt in dicto.c.graue.Causas vero inferiores ab epūs etiā criminales concilium ipsum audire poterit & diffinire, vt habet xv.q.j.c.j.&.ij.In cōcilio vero synodali seu epali poterunt tractari causæ ciuiles: & etiā criminales clericorū dūmodo nō agitur ad pœnā depositionis ab officio:cum epūs solus non possit pœnam talē imponere per ea quę habenť.xv.q. vij.fœlix.&.c.sequen.& de re iudi.c. non potest. In cōcilio vero generali si in eo pręsit papa: potest ibi de oībus causis cognosci cum habeat plenitudinem potestatis & sit ordinarius omnium & totius orbis.ix.q.iij. cuncta.&.c. per principalē.si vero præsit in cōcilio generali alius loco papæ:tunc idem quod dictum est de prouinciali.

§.II.TERTIVM MEMBRVM EST

Ptās cō ciliį pui cialis.

qualem potestatem habeant ipi congregati in concilio an ordinariam vel delegatam & in quos. Et dicendum ꝙ in concilio prouinciali archiepūs ibi præsidens habet ordinariā,ad hoc ca.sicut olim. de accu. Episcopi vero seu suffraganei qui ibi sunt in ipso concilio siue sunt ibi vt iudices prout sunt ꝑm aliquos. per id qđ habetur.vj.q.iij. scitote, siue ibi sint vt assessores prout sunt ꝑm alios:gesta per capitulum nō valebūt sine concilio eorum vel eis irrequisitis. vt hic dicit Ioan. And. per ea quę habentur.xv.q.vij.si qs. Sed dūs Ioan, de Imo, hic dicit ꝙ potest dici ꝙ ipsi epi in cognoscendo sunt ordinarij cum ipsi principaliter cognoscant:sed in diffinitēdo sunt vt assessores:ga ipsi principaliter non sententiant sed assistunt sententianti : vt in cle. auditor.de rescrip.Et aduerte ꝙ in ipsa snia archiepi non solum requirit consiliū epōrū:sed etiā cōsensus eorū vel maioris partis eorū,vt dicit Ioā.de Imo.hic:quia si requirere tur solū consiliū:non censeretur gestum id quod gerit per ipsum conciliū prout censeť:sed potius per ipm archiepm per id qđ habetur de arbi.c.cum olim.vnde requiritur cōsensus saltē maioris partis ipsorū epōrū:& hoc nisi sit causa criminalis epi:in qua requiritur cōsensus oīm:si tractatur ad finē vt deponať ab officio vt probať in dicto.c.scitote, sed in causis criminalibus presbyteri:diaconi vel subdiaconi : etiam si agitur ad finem depositionis sufficit consensus maioris partis.vt notat Archi.in dicto.c.scitote.&.xv. q. vij.c.epūs. ꝑm Ioan,de Imo. De concilio autem synodali dicendum ꝙ ipse epūs ibi præsidens habet ordinariam potestatem:sicut habet archiepūs in synodo prouinciali. vt di. xviij.decernimus. In concilio vero generali vbi præsit papa alij non videntur habere iurisdictionē : qui.s.intersunt sed potius videntur consultores cum papa habeat plenitudinem potestatis: & ordinarius sit cunctorum: vt.ix.q.iij. cuncta.&.c.per principalem. Si vero in generali concilio præsit alius de mandato papæ : & ille censetur habere delegatum.vt de offi.deleg. per totum. De alijs vero qui ibi interfuit dicendum videtur idem quod de assistentibus in prouinciali concilio.

§.III. QVARTVM MEMBRVM EST

quot requiranť in cognitiōe causarū quæ ibi agitantur. Et dicendū ꝙ in cōcilio prouinciali vel epali cū procedať nō ex delegata ptāte sed ex ordinaria:si agať causa ciuiliter cōtra pbyterū vel aliū in sacris cōstitutū:poterit cōtra epm procedere archiepūs in prouinciali cōcilio constitutus vel epūs in synodali existēs:nec requirit numer9 epōrū:tūc imo poterit ipse solus procedere sine numero epōrū, ad hoc qđ notať de iur.c.fi.& de vsuris.c.j. ꝑm do. Ant.de Bu. immo & si ꝓ eos agať de crimine ad finē vt deponať ab ecclesia: poterit ipse solus de causa cognoscere & eā diffinire. xviij. q.ij.si quis.prout vult do. Anto. post Inno. & Ioā.and. qđ intelligit ꝙ possit solus procedere sine numero:sed nō sine cōsilio eorū & assensu vel maioris partis cōcilij prouincialis: vel sine cōsensu maioris partis cōcilij synodalis ad hoc vt per ipm cōcilū cēseat actū:vt videtur velle Io.de Imo. qui etiā dicit post Inno.& Io. and.ꝙ talis numerus epōrū nō requirit etiā si tracteť de snia excōicatiōis vel suspēsionis ferēdæ etiā cōtra epm:cum archiepūs posset talem sentētiam ferre cōtra epm sine tali numero.vt patet ex his quæ habenť de cle.non residen.c.ex tue.immo etiā vicarius archiepi absente eo pōt tales snias ferre.vt habetur in.c. Romana.de offi.ordi.li vj.& hic ita transit dūs Anto.sed certe vt censeantur tales sentētiæ latę per concilū requirit ꝙ sint latæ de cōsensu eorū:vel maioris partis ꝑm Io.de Imo. Si vero velit procedere criminaliter ad finem vt deponaťur ab ordine contra presbyteros:diaconos vel subdiaconos:& tūc archiepūs vel epūs solus procedere nō poterit contra eos:sed requirit vltra ipm epm in causa presbyteri numerus sex epōrū:& in causa diaconi vel subdiaconi numerus triū epōrū, vt patet ex his quę habenť in dicto.c.fœlix.&.c. nō pōt. In cā vero epi si contra eum procedere velit archiepūs a depositionē ab ordine seu officio & tunc requiritur vltra ipm numerus.xij.epōrū, vt.xv. q.vij.fœlix. Et si aliquis eorū sit suspectus:tūc de cōsensu accusati & accusatorū eligetur alius de illa prouincia si haberi poterit:als de propinqua.ij.q.v.placuit.& talis eliger archiepiscopū de consensu accusati & accusatoris.prout no.glo. in.q.ix. in summa.& talis numerus ꝑm quosdā requirit in litis contestatione.& allegationibus audiēdis:& in actu snię,imo & in libelli oblatiōe.p id qđ habeť de libel.obla.c.j. ꝑm Host.q etiā dicit ꝙ talis numerus requirit & in cōmissiōe faciēda per ea q̄ habenť in aut. apud eloquentissimū. C. de fide instru. immo etiā in relatiōe faciēda papæ.p id qđ habeť.iij. q.vj.dudū.immo & plus: ga talis nūerus erit necessarij9 nō solū si ageť cōtra ipm epm criminaliť:sed etiā ciuiliter & in modū exceptionis opponať crimē cōtra eū vt sic ipse confirmatus deiciať ꝑm ea q̄ habenť.c. sup his. de accu. q̄uis autē Inno.dixerit ꝙ talis numerus requirit qñ agit de crimine ad finē vt deponať ab officio seu ordine:& nō qñ vt deponať ab ecclesia.certe tñ ꝙ numerus requirať qñ ꝓponitur crimē per viā exceptionis videť casus di.xxiij.illud. videť ꝙ tūc sufficiat numer9 sex epōrū.vt videť ꝑbari i.d. c.illud.qđ videť velle ibi Archi.ꝑm Io.de Imo. In cōcilio vero gñali vbi adest papa vel alius de mādato eius in cō cilio existēs procedit.& talis ꝓcedere poterit nō solū cōtra presbyterū & inferiores,sed etiā cōtra epm ad finē vt deponatur etiā ab ordine vel officio.& de ipsa causa cognoscit etiam criminaliter.& tunc nō requiritur etiam aliquis numerus epōrū per id qđ habetur de dolo & contu. veritatis. & de accu.c.cum dilecti. Et hoc nisi aliud appareat in forma mandati,per id quod habetur.iij.q.vj.c.hæc quippe.

§. IIII. QVINTVM MEMBRVM

est an existētes i cōcilio habēt ius reuocādi domū.i.redeūdi domū ad placitū suū. Et dicendū ꝙ aut concilū fuerit specialiter cōgregatū ꝓ aliquibus causis & existētes ibi tenenť pro illis rndere:nec quo ad illas habēt ius reuocandi domū ex quo pro illis specifice cōgregatū est cōciliū.Et si pro alijs causis ibi cōuenirenť nō tenerenť cum habeāt ius reuocandi domū p id qđ habeť de so.compe.c.fi.Si aūt cōciliū sit cōgregatū gñaliť pro correctione mor̄ & subditorū.tūc nō habēt ius reuocādi domū ꝑm Inno.qui dicit hoc habere locū in ciuilibus causis, alś si in criminalib9 qs accusareť.tūc vť ꝙ habeāt ius reuocādi domū, qa oportet ꝙ in causa criminali qs specifice vocet.& etiā speciališ, crimina exprimanť ꝓ qbus vocať ad hoc. v.q.ij.ca.fi. Et ita hic trāsit Ioan.an.ꝓ qđ dicit hic Anto.de Bur.inferri posse ad intellectū.c.j.de iudi. quare facta fuit ibi illa interrogatio an vellet in cōcilio rndere: ga forte ꝑm eū habebit ius reuocādi domū.& etiā qa nō fuerat vocatus ꝓ crimine illo pro quo accusabať prout hic refert per Ioā.de imo. qui dicit ꝙ licet opinio Inno.quē sequit hic Io.an.& Anto.de Bu.seruetur in practica : tñ sustineri posset alia opinio quā tenet Pe.de

Pe.de Anch.dicēs:ꝙ qñ cōciliū est gñale cōuocatū:nō habet qs ius reuocādi domū, vt hic plene ꝓ Ioā.de imo, Et vt dictū est.ē.pōt archiepūs facere cōciliū sine primate vel patriarcha qñ illi subest. vt dist.xviij.c.j. Et eadē rōne epūs synodale suū sine archiepō.& multo forte patriarcha vel primas facere pōt concilium cū epīs & suffraganeis suæ prouinciæ cū sint i maiori dignitate.p id qđ habeť.c. duo simul. de offi.ordi.& de maio.& obe.c.fi.ꝑm Io.de imo.ꝙ etiā dicit ꝙ ad tale concilium non tenebiť accedere archiepūs subiectus primati vel patriarchæ cū nō reperiať hoc iure cautū ad hoc qđ habeť dist.xviij.c.j. licet ipe archiepūs corā eo conueniri possit patriarcha vel primate:de offi.ordi.c.pastoralis.& ad eum appellari possit.vt de appella. dilecti filij.

§. V. SEXTO QVERITVR AN STA

tutū factū per archiepm & suffraganeos suos i cōcilio prouinciali & super criminibus ecclīasticis laicorū.ēt nō vocatis laicis valeat:& an laici sint vocandi ad concilia hmōi. Rndeť ꝓ Io. Cal.consilio.viij.ꝙ vtiq; tenet & ligat. Quod probat multipliciter.primo p.c.j.de offi.ord.& de iudi.ca. nouit.Et ad hoc bene facit de purga.c.nos inter. cum glos. sua.Nam si hoc possunt per viā iudicij.vt ibi nota.ergo & possunt per viā statuti.qa par est potestas eorū in prędictis immo forsitan maior.qui pro tutura culpa vel excessu nō possunt ferre sententiā excōicationis:sed p viā statuti possunt.vt.in.c.Romana.de senten.excō.li. vj.cōiuncto.c. vt animarū.de cōsti.lib. vj. Nō obstat ꝙ nō interfuerint.qua si ipsorū interšit vt sic vocari debeant.lxiij.dist.c.j.& de regu.iu.c. qđ̄ pōs tangit.lib.vj.qa nō est verū ꝙ ipsorū interšit. Posito em ꝙ interfuerint præsentes:nō tñ possunt contradicere cū ipsos obsequēdi manet necessitas non auctoritas imperandi.dist.xcv, bene quidē. Item satis est ꝙ non est expressum ꝙ debeāt vocari.ij.q.v.ꝓsuluisti. Ad hoc singulariter facit glo.in.c.fi.de his quæ fi.a prela. vbi dicitur ꝙ laici in cōstitutiōibus & ęciīs epōrū interesse nō debēt nisi specialiter inuitentur. vt dist.lxiij. Adrianus. Nec obstat ꝙ in dicta glo. videť contrariū dicere qa vult ꝙ interšint. qa ipsorū intereš qa loquitur in alio casu. Nec ēt obstat.c.ad sedem.xxxv.q.v. vbi dicitur ꝙ in materia matrimoniorū qa eos tangit: possunt interesse.nō tamē dicit laicos ad synodū vocandos licet probet matrimonium fore laicorū. Posito em ꝙ possint interesse: non sunt tamen vocandi. Vnde & doctores dicunt ibi ꝙ possunt interesse vt audiant:non aūt vt iudicent & doceant. vt.lxij, dist. docendus. Et subdunt ꝙ immo ad illa vocari nō debent. qa possunt ea quę statuunť in cōciliįs in prędicatiōibus publicari. quæ.f. concernunt eos. Possunt etiā venire laici pro petenda vel defendenda iustitia. vt de iudi.c.nouit. Hæc Io. Cal. Præcipue aūt reges & principes interfunt in concilįs generalibus quando ibi agiť de dubijs fidei : & ad tollendum hæreses & schisma ta sicut factum est sub Constātino imperatore propter Arrianos:& sub Sigismundo imperatore ad tollendū schisma diebus nostris. Non autem interfunt vt statuant vel doceāt:sed vt acquiescant & defendāt. Vnde Nico.pa.dist.xcvj.vbi ait. Vbi nā legistis imperatores antecessores vestros synodalibus cōuentibus interfuisse:nisi forte in quibusdam vbi de fide tractatū est:quæ vniuersalis est:quæ oīm est cōis,q̄ nō solū ad clericos : sed etiā ad laicos & ad oēs oīno ptinet Christianos.& in.c.pręcedenti.s.nos.dicit Martinus imperator existens in concilio Calcedonē. Nos ad fidē confirmandā nō ad potentiā ostendendā exemplo religiosissimi principis Constantini synodo interesse volumus: vt inuenta veritate non vltra multitudo prauis attracta doctrinis discordet. Hæc ille.

§.VI. NOTANDVM AVTEM QVOD

in dicta decretali graue.vbi notať ꝓ doc.ista materia de cōciliįs sunt plura aduertēda. Et primo reprehendiť excessus prelatorū cōferentiū beneficia indignis.i quibus.s. nec est morū honestas.nec literarū scientia,carnalē sequētes affectū nō iudiciū rōnis. Secdo huic excessui prouideť per pœnas. videlicet ꝙ in cōcilio prouinciali annuatim faciēdo taliter delinquentes post primā & secdam correctionē eis factā nō se emēdātes sup quo in ipso cōcilio fiat diligēs inquisitio debēt per cōciliū suspēdi a collatiōe bñficiorū i stituta per ipm cōciliū ꝑsona idonea ,puida & honesta. q̄ suspēsi suppleat defectū in bñficijs cōferendis. Et hoc ipsum circa capla ecclīarū: q̄ in hoc deliquerint obseruetur. Metropolitani vero delictū in hoc superioris iudicio vel inquant ex parte cōciliį id nuntiandū. Hmōi aūt snia suspensionis nō pōt relaxari nisi ꝑ Romanū pontificē vel vnū ex quatuor patriarchis principalibus, vbi primo no.doc.s. Pe.& Io.de imo.ꝙ prælatus promouēs indignum si ille male administrat & nō reperiať postea soluēdo:talis prelatus teneť ipsi ecclīæ satisfacere.de elec. nihil. Secdo arguēdo a ꝓrio sensu ostenditur ꝙ cōsanguineus prelati si sit dignus poterit prælatus eum alteri præferre. vt de coha.cle.c.j.sed si alter esset multo magis idoneus : tunc secus videť.arg.vij.q.j.licet. Tertio no.ꝙ ex eo qđ dī i concilio prouinciali annuatim faciēdo, ꝙ hmōi conciliū prouinciale singulis annis archi epi cū suffraganeis suis facere teneně. Et videť hoc eis esse præceptū: vt patet de accu.c.sicut olim, vbi dī in fi.ꝙ si qs hoc salutare statutum neglexerit adimplere a sui executione officij suspendať.sed tam grauis pœna nō imponiť nisi pro mortali. & in.d.c. sicut olim, dī ꝙ de corrigendis excessibus & moribus reformandis præsertim in clero diligētē habeāt tractatū canonicas regulas vt eas faciant obseruari: debitā pœnā transgressoribus infligēdo:& vt valeat efficacius adimpleri per singulas dioceses statuant personas honestas prouidas & idoneas q̄ per totū annū simpliciter & de plano absq; vlla iurisdictione solicite inueštigēt quę correctione vel reformatiōe sunt digna:& ea fideliter pferant ad Metropolitanū & suffraganeos & alios in concilio subsequēti:& sup his & alijs,puida deliberatiōe ,procedāt:& q̄ statuunt faciāt obseruari: publicādo ea in epalibus synodis annuatim per singulas dioceses celebrandis. Hęc oīa in d.c. sicut olim, de accu. Nota quarto ex textu.c. graue, de prębē.ꝙ diligēs inquisitio fieri debet in cōcilio ,puinciali de ꝓmotiōe facta ad bñficia. Ité ꝙ cōciliū ,puinciale habet iurisdictionē sup ꝓlatos ,puinciæ: & ipsos corrigere & suspendere pōt:nō tñ deponere epm nisi auctoritas papæ interueniat. vt patet.iij.q.vj. accusatus. Ité tale concilū Metropolitani non pōt corrigere delictū Metropolitani:sed solum de eo inquirere & supiori denūtiare. vt patet ex.c.graue. Et ratio est:qa ipse præest ipsi concilio. vñ ab ipso tāq; ab iferiori nō pōt dānari. di.xxj. inferior. sed si cōciliū celebrare tur per patriarchā vel primatē sub quo est metropolitan9 tunc bene posset per cōciliū puniri:qa tunc cessat rō prędicta. vt de appel.c.cū cessante. ꝑm Ioā.de Imo, Item prælato suspēso a collatione bñficiorū propter delictū capitulū nō succedit in potestate cōferēdi ipsa:& hoc nisi in iure aliud caueať. ad hoc qđ notať de cōcess. præbē.c. ga diuersitatem. Quinto nota qa sicut a tali suspēsiōe facta ꝑ conciliū propter cōferēda beneficia indigno nō pōt conciliū ipm absoluere:sed solus papa vł patriarcha propri9 hic descriptus ꝑm Io. de Imo. post Ioan. an. ita a contrario sensu a suspensione concilij prouincialis potest concilium ipsum absoluere: nisi per ius ei expresse prohibeatur. vt hic.

§. VII. NOTANDVM SVPER

glo. dicti.c. graue. Prīo inquisitio sup hmōi faciēda est:cū per famā vel clamorē puenit hoc ad superiorē: imo ex officio suo pōt inquirere sup ior semiplene: ēt nō pcedente aliqua infamia ꝑm Goff. qđ & placet Inno. & hoc qa non agiť specialiter vt de crimine pœna ponať ordinaria: sed qa cōcilium sit principaliť ad correctionē morū. vt in.c. sicut olim. de accu. ꝑm Inn. quæ rō placet Host. postea addit & alias rationes. Prima est qa procedit ex mero & puro officio: quæ ratio sola ꝑ se sufficit. vt de offi.or.c.j. Secda rō est. qa cū cōgregati in cōcilio paucis diebus morenť simul illi dies nō sufficerēt forte ad faciēdū solū inquisitionē infamiæ:& iō talis inquisitio fit semiplene & summarie ad correctionē pcōrū. q Host. dicit ꝓ dicta ,pcedere in his q̄ nūtianť, concilio vt notoria: vel q̄ delinquētes nō cōfitenť vel diffitenť: vel de qbus plana sunt indagine : & pōt statim fieri fides: nō aūt in dubijs cum talia non possunt corrigi. xj.q.iij. graue. sed sunt cōmittēda: vt de cēsi.c. Romana. li. vj. Et ita refert & residet Io.an.& doc.cōiter. Qđ dī,in.ij.glo. nō videť bona solutio:& iō aliter dicēdū ꝑm Io.an. videlicet ꝙ cōsentiens sciēter bñficiū indigno respectu bñficij collati: statim priuatus est ptāte cōferendi illud. ad hoc qđ habeť. de elec. c. ꝑ. lib. vj. sed respectu ptātis cōferēdi alia bñficia procedit qđ hic dī.ꝙ est necesse ꝙ ,pcedat bina admonitio seu correctio:& si postea cōfert indigno:tūc pōt suspendi per

cōciliū a ptāte cōferendi etiā alia q̄ nōdū cōtulit. Nec ob. si dicaſ ꝙ pœna duplex iponiſ cōtra id qđ habeſ de iudi. c. at ſi clerici. in ſi. ga illud cōtingit ex eo ꝙ nō imponiſ ꝙ eodē delicto: ſed ex diuerſo. Nā pria iponiſ rōne collationis factę indigno. ſecḍa rōne cōtumacię in nō obedīēdo cōcilio. Sed nec eſt mirū ꝙ ex vno delicto qđ̄ qs cōmiſit in plures: pati poſſet plures pœnas. ꝑ id qđ habeſ de re iudi. c. ſ. li. vj. ſm Hoſt. & cōiter doc. in gl. iñ. ſuſpēdanſ etiā ordinati nō ſunt idonei. ſed verū videſ ꝙ iſti nō remouenſ niſi ſint irregulares. Dicit dñs Anto. immo & ipſi ordinati ſeu promoti remouebunſ: ſi ſunt inhabiles: qđ verius ē ſm Bn̄dictū per ea quæ habenſ de elec. c. nihil. Nec obſtat qđ dicit glo. de monitiōe. qa illa nō reſpicit promotū ſed promouēdę q nō debet gn̄aliʒ ſuſpēdi a collatiōe bn̄ficioꝝ niſi poſt binā admoniti̇onē. Et ꝙuis Hoſti. hic variauerit dicēs poſt binā correctionē addēdā & tertiā, ꝑ id qđ habeſ de ſen. excō. c. ſacro. Quod & licet tutius ſit ſm Io. an. c. ab eo. de appel. li. vj. verius tn̄ videſ qđ in hoc caſu ſufficit bina admonitio. vt patet ex tex. ipſm nō cauillādo ſm dictū Flo. Et qđ dicit Hoſt. habet locū in excōiatione. ſecus in hac ſuſpēſione. in glo. iiij. pſona. Hęc ſol. glo. nō videſ bona cū videatur violare textū dicti. c. cū in cūctis. qđ videſ gn̄aliʒ loqui. ſic ēt de bn̄ficio ſimplici vt hic. vñ dici pōt ſoluēdo cōtrariū: ꝙ illud loquiſ de ptāte cōferēdi illud bn̄ficiū collatū indigno: vt talis pēas deuoluaſ ī capitulū. vt ibi dr̄. Hic dr̄ aūt de ptāte gn̄ali cōferēdi alia beneficia durante illa ſuſpenſione: cū hæc non deuoluatur ad capm: ſed potius ad cōciliū ſeu perſonā inſtituendā per concilium. vt hic patet. pro quo facit qa cū dicta prouiſio. cum in cunctis. ſit exorbitans: ex quo inferior ſupplet defectū ſuperioris non eſt extendenda ſeu trahenda extra caſum dicti. c. cū in cūctis. vt i regula. q̄ a iure cōi &c. de reg. iur. li. vj. ſed ſtricte intelligēda per coſequēs nō extendēda ad caſum iſtum. Et ita tenēdū eſt & dicendū quicquid hic dicāt Ioan. an. & dñs Anto. dicēres ꝙ pro ſolutiōe huius cōtrariꝝ qđ̄ no. gl. recurrendū eſt ad ea quę habenſ de elec. c. ꝙ. lib. vj. & bene cum ibi loquatur cū poteſtas deuoluiſ ad ſuperiorem: propter delictū vel negligentiā: non aūt econuerſo. vt hic loquitur ſm loā. de Imo, qui etiam dicit ꝙ decretalis iſta locum habet in cōferentibus indignis beneficia ſimplicia ſeu præbendas: licet maior idoneitas requiratur in aliis. ꝑ id quod habetur eodem titu. c. cū in illis. lib. vj. Beneficia enim quæcūq; cōferenda ſunt: ſunt cōferēda dignis & idoneis: ſi tn̄ digni & idonei non reperianſ: prouidendum eſt de his qui haberi poſſunt dūmodo ipſa prouiſio fieri poſſit ſine peccato mortali. per hoc qđ habetur de præben. c. penul. Et dicit hic Io. an. poſt Hoſti. ꝙ hoc procedit quando nullus ibi reperitur idoneus & dignus: aliʒ ſi in dioceſi vnus reperiaſ idoneus ſaltem ad regimē multarū eccleſiarum: tunc erunt ei conferenda. xxj. q. j. c. ſ: ſm quos non qđ habetur de præben. c. cū non ignores. qa illud habet locū niſi neceſſitas immineat quæ legē nō habet. vt de conſuetu. ca quanto. Et ita reſident hic communiter doctores ſm Io. de Imo. In glo. vltima mouetur dubium. an ordinarius ſeu archiēps qui præeſt ipſi concilio potuiſſet abſoluere ſi talis reſeruatio fuiſſet facta: ſicut concilium ipſum potuiſſet ab hmōi ſuſpenſione abſoluere: ſi non fuiſſet facta reſeruatio papæ. vt dicit iſta glo. ſ. Super quo reſpōdit Hoſt. per diſtinctionē. qa aut ſententia fundatur in perſona eius concilij. vt qa dixit. Nōs talis archiēps cū cōcilio & cōſenſu cōciliꝝ &c. & tūc poterit abſoluere: ex quo in ſnia nō fuit facta mentio de concilio. ſm Hoſt. cū quo videſ trāſire Ioan. an. quod dictū licet ſit notabile: nō tn̄ videtur ꝓcedere ſine dubio: qa ex quo talis ſnia proferſ: quando cōciliū ē cōgregatū: qđ conſtat ex ipſis ſuffraganeis cū archiēpo ſuo: videtur talis ſententia lata de cōſenſu cōciliꝝ: & per ipſum cōcilium vt videtur ſentire hic Inno. ſm Ioan. de Imo. Circa quod tn̄ vide notata de præſcrip. ca. cum officij. Et hoc qn̄ talis ſententia fuit lata ab hoīe & non per viā ſtatuti. Nam ſi per viam ſtatuti eſt lata ſententia poterit archiēps abſoluere qualitercūq; verba ſtatuti ſonent: etiam ſi faciāt mentionem de concilio: prout voluerit Ioā. an. hic. & Anto. de Bu. & Ioan. de Imo. Et hoc ex eo: qa ſicut quilibet ordinarius poteſt abſoluere a ſententia ſtatuti papæ. vbi non ſit reſeruatio. vt in cap. nuper. de ſenten. excōmuni. ita & multo fortius poterit abſoluere a ſtatuti prouinciali ſententia: qa nō debet eē maioris auctoritatis ſnia ſtatuti prouincialis: cū ſnia ſtatuti papæ. Et licet aliqui dicāt hoc nō eē ſine dubio: qa. ſ. alia rō i vno cū in altero. ex eo qa nō ita de facili pōt adiri ad papā ſicut ad archiēpm. dicit tn̄ dñs Anto. ꝙ hoc dictū Ioannis ſic practicatur. Dñs Flo. fatetur dictū Io. verū in ſe. Nam ſi ordinarius abſoluere pōt a ſnia con cilij prouincialis vt dictū eſt. poterit ēt pariformiter abſoluere a ſnia gn̄aliter lata p conciliū vel p archiēpm: cū ſnia generaliter lata æquipareſ ſnię latæ ꝙuiam ſtatuti quo ad ptātem abſoluendi. ꝑ ea q̄ habenſ ex. c. ex frequētibus. licet quo ad alia nō æquiparenſ. vbi aūt ſnia hmōi ſpecialiter lata ſit: tunc ab ea inferior eo abſoluere nō poterit: immo nec eius ſuperior. ſaluo tn̄ eo quod habeſ de offi. ordi. c. cū eccleſiarū. Circa hoc tamen adde qa ſi fuiſſet per archiēpm de cōcilio vel conſenſu cōciliꝝ: nihilominus ipſe archiēps poterit abſoluere. ex quo præſeſt illi concilio. per eum lata eſt ſnia. & hoc niſi fuiſſet reſeruatū. vt in iſto. c. graue. ſm Ioan. de Imo. qui poſt dñm Flo. hic dicit prædicta procedere: non ſolum in ſententia excōmunicationis de qua loquitur. c. nuper. ſed etiam in ſententia ſuſpenſionis: de qua hic cum tales ſententiæ vgniant nomine cenſurę. vt de verbo. ſig. c. quærenti. & communiter æquiparanſ. Et hoc etiam voluit Pau. in clemen. j. de ſenten. excō. Prælati nihilominus & epiſcopi delinquentes in conferendo beneficia indignis puniri poſſunt per archiēpm eorum etiam ſine cōſenſu ſm Inn. & Io. an. de ęta. & quali. c. iij. Si tamen per ipſum non puniantur: puniuntur per concilium ſm Hoſt.

¶ De perſonis quæ dicantur eccleſiaſticæ. Cap. V.

QVE DICANTVR PERSOnę eccleſiaſticę. No. prio ꝙ ait Hiero. xvij. q. j. duo. Duo ſunt gn̄a Chriſtianoꝝ. Eſt vnū genus qđ̄ mācipatū diuino officio & deditū cōtēplationi & oratiōi ab oi ſtrepitu tēporaliū ceſſare ꝓuenit: vt ſunt clerici & deo deuoti: videlicet cōuerſi. Et. j. Hi victu & veſtitu contenti: nullā inter ſe proprietatem habentes oia de bent habere cōia. Aliud genus chriſtianoꝝ eſt vt ſunt laici. Laos em̄ græce latine populus. his licet tēporalia poſſidere. ſed non niſi ad vſum. i. nō abutendo ſm glo. His conceſſum eſt vxorem ducere: terram colere: inter virū & virū iudicare: cauſas agere: oblationem offerre: decimas reddere: & hi ſaluari poterunt. ſi tamen vitia bene faciendo euitauerint. Hæc ibi. Vbi primo nota ꝙ hic dicit Hiero. cleri cos nullam proprietatem habere. intelligitur ſm illa tempora cum viuebant in cōmuni clerici: vel de illis qui ſunt religioſi. Nam clericos ſæculares nunc licite habere prōprium certū eſt: vt patet. xij. q. j. in multis capitulis. & extra de pecu. cle. per totum. Nota ſecū do ꝙ cum ſm Hiero. per iſtam diſtinctionem non ſit dare tertium genus chriſtianorum: oportet dicere ꝙ quicumq; non comprehenditur ſub genere laicorū pertineat ad genus clericoꝝ. i. deuotorum & hi dicuntur perſonæ eccleſiaſticæ gaudentes priuilegio clericorum duplici. Primum eſt perſonale. ſ. ꝙ inſciens in eos manus violētas ſeu temerarias eſt excommunicatus. per ca. ſi quis ſuadente. xvij. q. iij. Secundum priuilegium eorū eſt reale. ſ. ꝙ conueniri nō poſſunt in cauſis ciuilibus vel criminalibus ſub iudice ſęculari ſed eccleſiaſtico. xj. q. j. c. de perſona. & qa de bonis eorū patrimonialibus vel eccleſiarum ſuarū & locorum ſuorum non debēt taleari: ſed eſſe liberi ab oneribus laicorū: vt impoſitionibus præſtā tiꝝ gabellis pedagiꝝ & hmōi. Vbi etiā notandum ꝙ religioſi etſi efficiantur apoſtatę vel ejiciantur a religione vel licentiā habeant manere extra clauſtrum aut in domo laicali. ſi ſunt profeſſi tacite ſiue clerici ſiue conuerſi aut moniales vel clerici ſæculares in ſacris inſtituti. non inceden tes in habitu & tonſura: cum ſciunt eſſe tales. gaudent nihilominus vtroq; priuilegio tam reali q̄ perſonali. Sed cum ſit multiplex genus perſonarū q̄ ſunt vel videnſ eē eccleſiaſticæ: videndū q̄ ſint eertitudinaliter & quæ nō & quę ſub dubio ſunt per varias & contrarias opiniones doctorum.

§. I. ET PRIMO QVIDEM ORdinati in ſacris ordinibus. ſ. ſubdiaconatu & ſupra ac ēt canonici regulares: monachi mendicantes qui dicuntur fratres. cæteriq; de religionibus approbatis ab eccleſia obligantes ſe

gantes ſe ad tria vota ſubſtantialia religionis. extra de ſtatu. cū ad monaſteriū. hi ſine dubio ſunt pſonæ eccleſiaſticæ: de quibus habeſ. xxvij. q. j. vt lex cōtinentiæ. Conuerſi etiam in hmōi religionibus ſtricte ſumpto vocabulo pro obligatis ad ipſa vota ſicut clerici eorundē certum eſt eſſe perſonas eccliaſticas vt expreſſe notaſ in. d. c. vt lex continētię. ſed & nouitij taliū religionū clerici vel cōuerſi. q̄uis non ſint propriē & cōpletę religioſi: qa liberi ad egreſſum: necdū rebus ꝓprijs ſpoliati: tn̄ vt pſonæ eccleſiaſticæ cenſentur indubie gaudentes dictis priuilegiis. vt de ſen. excō.

De conuerſis. religioſo. li. vj. Idem de monialibus & earū nouitijs & cōuerſis. vt in. d. c. vt lex cōtinētiæ. xxvij. q. j. Sed ſup. d. c. que rit glo. quid de cōuerſis ad eccliam ſęcularem. i. clericorum

infra ti. xxiiij. c. j. in pri. fæculariū. puta ad ſeruiendū ibi. vtrū. ſ. cenſeantur pſonæ eccleſiaſticæ: gaudētes eoꝝ priuilegiis. Et reſpōdit per diſtinctionē: qa aut retinent ſibi ſua. & tūc nō gaudent hmōi priuilegijs. aut tradunt ſe & ſua alicui determinatæ eccleſiæ: et ſi ſęculari eccleſiæ: & tūc gaudēt hmōi priuilegijs. Et ex hoc tn̄ nō tollitur quin ſi cōtraherent matrimonium tenerent: & filij ex hoc matrimonio nati poſſunt petere legitimam portionē de rebus oblatis eccleſię. vt. xix. q. iij. ſi qua mulier. &. c. ſeq. Sed Ioan. an. ſuper cle. j. de decimis. dicit de his cōuerſis. quos ibi textus vocat oblatos etiam ſęculares eccleſiæ dantes ſe & ſua etiam eccleſię regulari quos etiam dicit. ꝓprijs abrenūtiare & cōtinētiā vouere ex ipſa cōuerſione & oblatione. & hoc niſi realiter faciāt: & cū effectu & ſine fraude nō gaudere hmōi priuilegijs. vt ſi hoc faciant nō ob deuotionē ſed ad fugiēdū onera cōtratis. qa fraus & dolus nemini debent patrocinari. extra de reſcrip. ca. ſedes. Dicit etiā ꝙ ꝑ illud verbū cū effectu: tollunſ nō ſolū fraudes & fictiones: ſed & cōditiones & pacta quę ſuſpenſum tenerent taliū oblationū effectū. non ſufficit ergo ꝙ ſua donaſſent remanēdo in ſęculo retēto ſibi vſufructu. Oportet ergo vt dent ſe & ſua cū effectu: & tunc ſiue eccliæ regulari i. religioſoꝝ ſiue ſęculari ſe & ſua dent: gaudent priuilegio ſęculari. vt de priui. c. vt priuilegia. In verbo mutato habi tu fæculari dicit glo. ira ꝙ habitus diſtinguatur ab habitu fæculari licet ex toto nō habeat habitū monachalem. arg. xxxiij. q. v. qđ deo. Et Arch. ſup gl. c. duo ſunt. xij. q. j. dicit ꝙ tales ex q̄ habitū mutāt pſonę eccliaſticę habenſ: & priuilegiatæ intelliguntſ. ar. xij. q. ij. eccleſiarum ſeruos. Si aūt dant ſua donātes ſine fictione eccliæ vel religioni tunc cū illa efficianſ bona eccliæ vel monaſterij. gaudēt immunitate eccliaſtica. ſicut & alia bona eccliarū. nō aūt alia bona donātis ſi qua haberet. ſed ſi ſe dat retēto ſibi vſufructu bonoꝝ nō cēſeſ pſona eccliaſtica priuilegio gaudēs eccliaſtico. De hoſpitalarijs dicit Io. Imo. poſt Anto. de Bur. ꝙ ex

De hoſpitalarijs. gloſ. vij. ſup. c. literas. de prēben. in cle. eoipō quo hoſpitalia ſunt conſtructa auctoritate epi ſunt eccliaſtica religioſa & ſpūalia & eis accedere poſſūt. & gaudēt priuilegio pię domus. & eorū rectores ēt coniugio vtēres, aliq; ꝑ tn̄ ſignū ferentes. vt crucis vel beatæ Marię imaginem vel alterius ſancti gaudēt priuilegio clericali. & in rebus quæ hoſpitali applicarenſ. & de his intelligenda eſt glo. xvij. q. iiij. quiſquis. Nam in rebus ꝓprijs & ſeparatis pſonalibus nō gaudent priuilegio. nam nō ſunt clerici nec religioſi cum non voueant tria ſubſtātialia vota: nec ſint ligati alicui de religionibus approbatis. vt de relig. do. ſm Laudul.

§. II. SECVNDO SCIENDVM QVOD nomine clericoꝝ q vt pſonę eccliaſticę gaudēt priuilegio eccliaſtico reali & pſonali: intelliguntſ nō ſolū in ſacris cōſtituti. ſ. ſubdiaconatus & ſupra. ſed ēt i minoribꝰ ordinibꝰ vt patet. xj. q. j. c. de pſona. ēt excōicati: ſuſpēſi: & depoſiti: & irregulares niſi eſſent ſolēniter degradati. vt qui tradun tur curiæ ſæculari exuti cū ſolennitate priuilegio clericali

tonſuri ſtæ. gaudēt. vt in. c. degradatio. de pœ. lib. vj. Quinimmo etiā per pſalmiſtatū: qui idem eſt ꝙ prima tonſura ſm theologos q̄ non eſt ordo ſed diſpoſitio ad ordines. efficitur quis clericus & gaudet priuilegio clericali. ita ꝙ inſciens manū violentam in eū: incidit in canonē. ſi quis ſuadēte. xvij. q. iiij. hoc expreſſe ponit glo. di. xxj. c. j. & ꝑbat. p. c. nō dubiū. & per. c. parochianos. de ſen. excō. Sed in hoc eſt differentia inter clericos conſtitutos in ſacris & ordinatos in minoribus tantū: qa in maioribus ſeu ſacris conſtituti ſemp retinent priuilegiū clericale. nec poſſunt ei renuntiare vel dimittere. & ſi de facto dimittunt tranſeundo ad actus oīno cōtrarios. vt ꝓhendo vel negotiationibus. & militię vacā do & alijs hmōi inſiſtēdo: debent cogi redire ad clerum & viuendū clericaliter. dum aūt ignoranſ tales: qa incedunt ſine habitu & tonſura: capiēres vel percutiēres hmōi non incidūt in canonē. ſed poſtq̄ ſufficiēter cōſtat extunc inciderent nō dimittēdo aut ſuo prælato remittēdo. ſed in mīnoribus cōſtituti clerici ſæculares pñt libere & abſq; pꝰō clericatū dimittere ꝓhēbo matrimoniū: vel aliꝭ exercitijs oīno laicalibus inſiſtendo & habitū & tonſurā ex ꝓpoſito dimittendo. & tūc nō gaudent priuilegio clericali: ſed ſi re tinere intendit. & tn̄ nō incedit in habitu & tōſura poſt trīnam admonitionē a prælato: ſi nō reſumit habitū & tōſuram extūc exuiſ priuilegio clericali. Idē ſi in ſynodo p cōſtitutionē ſynodalē ſit trina admonitio, vel vna pro tribꝰ ſup hoc: vt eſt in conſtitutionibus ſynodalibꝰ Florētinis. De qua materia vide. j. in ti. de excō. c. j. Ioculatores quoq; q Gallicano vulgari dicunſ Goliardi, Tuſchoꝝ aūt vulgari dicunſ bufones. ſi per annū ſpām artē exercēt ipſo facto ſunt exuti priuilegio clericali: ac etiā ſi ipe breuiori ter ad moniti nō reſpuerint. de vita & ho. cle. c. j. lib. vj. Vbi dicit glo. Io. an. ꝙ intelligiſ hoc de illis ioculatoribus q hæc faciūt in publico ſpectaculū corporis ſui exercētes. ſecus ſi in priuato vel infirmitatis vel alicuius honeſtę rei cauſa hoc fieret. Clerici etiā ſi cōtraxerint cū vnica & virgine ſi deferrant tōſurā & veſtes clericales priuilegiū retinēt canonis. ſi quis ſuadente. xvij. q. iiij. nec ad iudiciū trahi poſſunt ſæculare in ciuilibus vł criminalibus. aut peculiariter ab eo ideſt iudice ſæculari condēnari. Reali autem non gaudent vt in taleis & hmōi vt de clericis coniuga. c. j. lib. vj.

§. III. TERTIO NOTANDVM qđ illę pſonę q̄ dicunſ deo deuoti conuerſi cōprehēſi ſub prio genere Chriſtianorū a Hiero. xvij. q. j. duo ſunt. multas & varias ſpecies hoīm vtriuſq; ſexus complectunſ. ibi em maſculinū genus cōcipit fœmininū: quæ dicunſ pſonę ecclęſiaſticæ gaudētes priuilegio hmōi quibus inferre iniuriam perſonis vel rebus ſacrilegiū reputatur. vt. xvij. q. iiij. quiſquis. q̄uis aliquī vel aliquę ex his nō renuntient pro prijs ex profeſſione ſua nec cōtineāt a matrimonio: nec pro fiteanſ aliquā regulā. & primo mulieres q̄ cānonicę ſęculares nūcupanſ: eximunſ ꝑ priuilegiū apoſtolicū a ptāte iu dicis ſęcularis. & ſi non ſunt exēptæ in particulari ſubſunt dioceſano loci vbi ſunt: & ſiue exēptæ ſiue non viſitanſ a dioceſano vt pſonæ eccliaſticę. Et hoc cōtingit pp mutationē ſtatus. ſ. de laicali ad eccliaſticū. q̄uis retineant proprīū & aliqua & ſubſtātialibus religionū approbatarū nō profiteanſ. nec tn̄ ex hoc ſtatus eoꝝ vt ordo legiſ approbatus. de quibus habeſ. c. inđenitatibus. de elec. li. vj. &. c. attēdētes. de ſta. mo. in cle. immo talis ſtatus videſ quaſi reprobari & redargui per. c. pernicioſam. xviij. q. ij. de prędictis ēt in. c. dilecta. de maio. & obe. in glo. Itē pœnitētes ſolēniter dicunſ perſonę eccleſiaſticę. vt dicit gl. xvij. q. iiij. q̄ſquis. & hoc ꝑbat per. c. aliud. xj. q. j. vbi Leo papa dicit ꝙ meliꝰ talis. ſ. ſolēniter pœnitēs expectabit iudiciū eccliaſticū q̄ forenſe ſed qa iſta ſolēnis pœnitētia de cuius forma agiſ diſt. I. in capite. hodie non imponiſ. ſed quaſi ꝓhiberi videſ. de pœ. diſt. j. q̄uis. ideo nō eſt hic inſiſtendū. Itē gaudent tem plarij hmōi priuilegio. vt no. glo. xvij. q. iiij. c. quiſquis. & Archi. ibi. Et de templarijs ſancti Ioānis Hieroſolymitani: qui vulgariter dicuntur Frericertum cum profiteantur regulā Auguſtini & teneantur ad caſtitatem: & vſum ſeu ad miniſtrationē habent ſuorum beneficiorū non proprietatem. De militibus gaudentibus licet habeāt proprietatem & ſint vxorati: dicit Io. de Lig. ſe cōſuluiſſe. & Barto. etiam ſe hoc notaſſe in. l. ſemper. ff. de iure immu. ꝙ gaudent hoc priuilegio niſi apparet ꝙ in fraudem hoc egerint. ſ. ad vitandū onera communitatis ſuſceperint talem habitum. de reſcrip. ex tenore. Milites etiā qui dicunſ de ſpata portantes ſignum ſpatæ rubeæ in pectore etiā gaudent hmōi priuilegio: vt religioſi. Et vide de hoc priuilegium eorum renouatum per Nicolaum. v. De eremitis dicit canon. xvj. q. j. qui vere. Qui vere & pure ſolitariam eligunt vitā: digni ſunt cōuenienti honore. Ex quo textu elicit glo. hanc concluſionē ꝙ Eremitæ gaudent priuilegio clericali. vt perſonę eccleſiaſticę nō obſtāte ꝙ habeāt & habere poſſunt proprium. vt. xix. q. iij. §. econtra. Pau. Et quæ ſit regula eorū non inuenitur. Et q̄uis vt loc. ſtæ ſine rege. tamen negan

Mulieres cānonicę ſęculares.

Pœnitētes ſolēniter.

Ioānitę

milites de ſpata

Eremitæ.

dum nō est si sunt pſonę ecclesiasticę quin subsint diocesa
no loci. vt dist.xciij. nulla ratione. & sic cōiter renet. Ludo
uicus de Roma videt tenere cōtrariū. qđ forte posset intel
ligi de illis qui a semetipsis habitum recipiunt: nō ab epi
scopo vel ab alio valente cōferre. nec alicui regulæ vel su
periori reperitur astrictus vagus & profugus hinc inde De
Gesuatis cuius nō proficeant aliquam regulā. tamen qa de
ferunt habitū religiosum in cōmuni viuunt & cōtinenter
ſm quasdā eorum observantias deuotas. Anto. de But. te
net q vt personæ ecclesiasticę gaudeāt huiusmodi priuile
gio. Dicit em in.c. nullus. de for. compe. q generaliter oēs
personæ quæ regulariter viuunt sunt personę ecclesiasticę
quis nō faciant professionem. vt notat glo. & tex. in.c. in
dennitatibus. de electione. lib. vj. de maio. & obedientia.
dilecta. glo. quod facit. & subdit idē Antonius pro Gesua
tis maribus & fœminis. & idem dicit de muliere inclusa. al
legat. xj.q.j. de persona. quod videtur intelligendū de in
clusa sponte ob deuotionem & mutato habitu.

Gesuati.

§. IIII. QVARTO NOTANDVM

de fratribus & sororibus tertij ordinis beati Frācisci q dicū
tur cōtinentes seu pinzocari vtrū gaudeāt priuilegio cleri
cali personali vel reali. glo. super. c. cum ex eo. in cle. vt di
cere & Paulus ibi. & Laudul. & Io. Cal. in quodam consi
lio. & Federicus in alio consilio. q tales nō gaudent priui
legio: sed sunt nudi eo: qa nō sunt proprie religiosi nec cle
rici. xvij.q.j. duo sunt. sed Zen. in.d.c.cum ex eo. tenet contra
riū. inducens pro ratione: qa sunt de ordine approbato per
apostolicā sedem. cui etiam Eremitæ non sint alicuius ordi
nis: & tamen gaudent tali priuilegio. vt in.c. qui vere. xxvj.
q.j. cum glo. Idem Lapus dicens. q negari non potest quin
illæ de tertio ordi. beati Fran. sint personæ ecclesiasticæ &
religiosę: largo modo sumpto vocabulo. Idem dicit Io. de
Lig. asserēs se hoc cōsuluisse. & idem tenet Bar. cuius enim
habeāt proprium & vxores: tm quendā modū viuendi tenēt
ab eccliā approbatū. vt in cle. j. de relig. dō. & sic sunt perso
næ deo deuotæ. xij.q.j. duo sunt. pp qđ sunt exēpti a iuris
dictione seculari & a muneribus & alijs a qbus clerici sunt
exempti. & ita dicit cōsuluisse multos aduocatos. & Arch.
& Bon. & Hug. & Dinum. quo ad milites gaudentes. Dicit
tamē ibi Bart. contrariū seruari in ciuitate Perusina: qa. s.
tales pinzocari. s. Francisci conueniuntur sub iudice sæcu
lari & soluunt collectas. quod procedere possunt ſm eum
qm dictū habitū sumpsissent in fraudē qa tunc eis non pro
desset. Et addit Ioā. de Imo. q si constat de fraude illa non
proderit talis ordo vel habitus. si autē de illa non constat.
& tunc si appareat priuilegium exemptionis hmōi: & tūc
est clarum q sunt liberi ab hmōi vexationibus laicorum.
dūmodo tamen tali priuilegio nō sit derogatū per consue
tudinem vel prescriptionē. vt de priuile. si de terra. & .c. ac
cedentibus. Si de priuilegio non appareat: tunc verior est
opinio Zen. Io. de Lig. & Bart. per rationes predictas. & fa
cit etiam ad hoc. c. cū monasteriū. de elec. ſm Io. de Imo. sed
Fran. de Zab. per notata in cle. per literas. de prebē. dicit eē
cōsiderādū statum horū. Nā si sunt astricti ordini ppetuo.
vt nō possint egredi tūc vident censeri psonæ ecclesiasticę
qa deputati perpetuo ad vsum pium. alś nō. Hic adde q in
regula eorū qualis illa sit: tm est approbata ab ecclesia. ille
modus viuēdi etsi nō sit cōpleta religio. habeā q nulli ta
li post professionem dictę regulę licet ad sęculū redire: sed
ad arctiorē trāsire religionē. Ipse aut Franciscus videt ma
gis firmare opi. Zen. & sequacū. s. q sint personę ecclesia
sticę: cū non solum sit certus modus viuendi: sed & certus
ordo deo deuotus & a papa approbatus: & sic gaudēt pri
uilegio clericali in pſona & rebus. qđ & tenet Ant. de Bu.
in.c. nullus. de fo. compe. & Pe. de Ancha. & Pe. de Peru. &
Abb. Sicu. Idem & Io. de Capistrano ordinis minorū peri
tus in theologia & in iure in quodā suo tractatu huius ma
teriæ. Et potissima eius ratio & aliorū doctorū videt: eē qa
talis modus viuendi est a pluribus summis pōtificibus ap
probatus. pręcipue p Eugenium. iij. in priuilegio: qđ incipit.
Nimis. vbi mādat epis & alijs prelatis ne pmittant eos in
grauaminibus ciuitatū cōmunitatū a laicis molestari. sed
immunes eos ferueant in suis bonis nisi talia essent alijs ob
ligata. vt cēsuaria tributaria vel legata cum certo onere &
hmōi. etiam Inno. iiij. dedit eis priuilegiū exemptionis. &
incipit priuilegiū illud. nec per sęcularia. Et ex his patet q
dictum Laudul. Fede. Io. Cal. in cōsi. & Pau. s. q tales non
sunt personæ ecclesiasticæ nec gaudent priuilegio clerica
li non est tenendum. & hoc forte: quia non viderunt eorū
regulam vel priuilegium. ideo sic consuluerunt.

Fratres tertij ordinis.

§. V. DE VESTITIS DE PENITEN

tia seu pinzocharis vtriusq; sexus beati Dñici idem dicen
dum: quia de similibus idem est iudiciū. vt de transla. inter
corporalia. habēt etiā & ipsę regulā approbatā a papa quā
profitent. illū modū viuēdi & cū tali habitu in stituit be
atus Dñicus. & dicebant fratres de militia: qa militabāt cō
tra hæreticos in partibus Franciæ & Hispanię. vbi beatus
Dñicus prædicabat quē habitum albū in tunicis. nigrū in
clamydibus & capitijs gestant tā mares q̄ mulieres huius
tertij ordinis. & regulā suā approbatam ab Honorio papa:
qui ordinē p̄dicatorū approbauit. & post reconfirmata p
Bonifaciū. ix. & Inno. profitent cōtinentē certas obseruā
tias ad quas tenent. quarum tm trāgressio non obligat ad
mortale. In qua regula cōtinent q post professionē ei nō
liceat eis ad sæculū redire. nec cōiugati talē statū assumere
pñt: nisi de licētia & consensu mutuo amborū: qui cōiuga
ti matrimonio vti pñt. sed soluti in dicto statu ꝫhere non
pñt: tñ si ꝫherēt teneret matrimonium: licet peccarēt mor
taliter. qa assumptio talis stat cū ꝓfessiōe habet vi voti sim
plicis: qđ impedit ꝫhendū sed nō dirimit ꝫctū. vt di. xxvij.
c. j. & p totū. Manere autē pñt in domibus proprijs & hę
propriū. ac etiā collegialiter & i cōi viuere: si volūt ꝓpria
sponte nō ex vi regulæ. Et Frā. Zab. hoc asserit de illis de
tertio ordine bti Fran. s. q pñt vti matrimonio ꝫcto. ideo
aūt doctores nō loquunt de tertio ordine bti Dñici. sicut
de tertio ordine beati Fran. qa pauci sunt in pribus istis. &
pene nulli i sexu masculino: sed multi in vtroq; sexu de ter
tio ordi. b. Frā. & eremitæ & hospitalarij & in cōgregatio
ne viuētes sub tali habitu & regula militant. cuius autē hi
de tertio or. siue. b. Frā. siue bti Dñici a qbusdā nūcupent
Beguinæ. quarū status reprobat ꝓpter errores eaꝝ. de hæ
re. ad nostrū. in cle. cū nō habeant errores earū. quod quidē
declaratū fuit per Io. xxij. in extrauagāti. s. q nō includunt
sub noīe illarum reprobatarum. Habēt quoq; iſtę vestitæ
seu pinzocheræ de tertio or. b. Dñici priuilegiū qđ ipse vi
di. q tpe interdicti possunt admitti ad diuina fratrū prędi
catorū. quod quidē priuilegiū nō habēt illę de tertio or. b.
Frā. quinimmo incurrerēt excōicationē tamī ipsi fratres ad
mittentes ad diuina sua q̄ ipsi de tertio ordine accedentes
seu participātes in eorū diuinis: vt habetur de sen. excō. ex
eo. in cle. Et hoc nisi eo tempore admitterentur interdicti:
quo admittuntur etiā oēs laici. vt in festis resurrectionis:
natiuitatis dñi: & pentecostes: assumptionis beatæ Ma
riæ. vt de sen. excō. c. alma. lib. vj. Et in festo corporis Chri
sti per extrauagantē Martini. v. Causa autē illius cōstitutio
nis. s. ne admittant ad diuina tpe interdicti hi de tertio or
dine beati Francisci fuit ne vilesceret censura ecclesiastica
si nō seruaretur a talibus. Nam multi & multæ sunt sub ta
li habitu tertij ordinis in Italia. De mantellatis quoq; seu
pinzocharis de tertio ordine Eremitarum dicendū est qđ
& de præfatis. Et ego vidi priuilegium in bulla plumbata
concessum primo a Bonifacio. ix. in sua obedictia. postea
confirmatum a Martino. v. & a successore eius Eugenio.
iiij. in quo datur facultas prefidētibus dicti ordinis Eremi
tarum q possint tam virginibus q̄ matronis & viduis tra
dere talem habitum. s. pinzocharum qualem habent illæ
de tertio ordine beati Dñici & Francisci: qui tamen ē colo
ris nigri. & q dictæ mātellatę sint exemptæ & gaudeāt pri
uilegijs & immunitatibus dicti ordinis eremitarum.

§. VI. QVE AVTEM HOSPITALIA

vel oratoria dicant religiosa & ecclesiastica gaudentia ec
clesiastica immunitate & ꝓfana & nō subdita diocesanis
plene tractat per Ludouicum de Roma in quodā consilio
suo. Circa quoꝝ declarationē sciēdū prīo: q licet de iure ei Locus
uili locus efficiat religiosus: ex hoc solum q cadauer hois religio
sepelit ibi: & pcipue christiani. vt ff. de re. diui. l. intātū. §. sus.
religiosum. tñ iure canonico derogatū est in hoc ciuili. vt
not. glo. or. xiij. q.ij. in ecclesiastico. sicut & illis furibus de
rogatū est ciuilibus quibus dicebat loca sacra capta ab ho
stibus desinere esse sacra qđ expresse dr. ff. de reli. l. cum lo
ca. Cuius cōtrariū ponit glo. singularis. vij. q.j. pastoralis.
arguens

arguēs hoc ex. c. quod quidam. j.q.j. Sed o notandum q ad
hoc q hodie hospitale vel oratorium sit locus religiosus
gaudēs immunitate eccliastica. oportet q i cōstructiōe eī
interueniat auctoritas epi. vt de reli. domi. c. ad hæc. Et cū
hoc constat certū est ſm oēs doctores locū talē hospitalis
vel oratorij ecclesiasticū esse. Simplicia em hospitalia ad
pauperes recipiēdos siue altari cęmiterio vel alio iure epa
li possunt construi per quascūq; priuatas personas sine au
ctoritate epi & licētia. vt no. Inno. in dicto. c. ad hæc. & gl.
in. c. qđ. xvij. q.ij. & in cle. qa cōtingit. de reli. domi. Quin
immo & ibi sine cuiuscūq; auctoritate ꝓstrui pōt oratoriū
simplex vt oret. licet nō possit ibi missa celebrari nō acce
dēte epi assensu. vt de cōse. dist. j. vnicuiq;. & .c. clericos. qđ
etiā no. Hosti. & Io. an. de censi. c. fi. Quinimmo nec in tali
oratorio pōt fieri erectio cāpanarū. vt expresse habetur de
priuil. c. patentibus. glo. etiā in cle. quia contingit. de reli.
domi. dicit q qui domū ad hospitalitatē pauperum dedica
uit: deputauit sine auctoritate epi pōt pœnitere & ad vsus
profanos conuertere. qđ minime foret si locus religiosus
esset effectus. vt de regu. iu. lib. vj. semel deo. Tertio aduer
tendū q si hospitale vel oratoriū nō cōstat esse epi aucto
ritate cōstructū ad iudicandū de eo vtrū sit auctoritate epi
cōstructū & per cōsequēs cēsendū ecclesiasticū. vel nō cum
auctoritate epi recurrendū est ad prēsumptionē ex qualita
te circūstantiarum talis loci. Nam vbi reperiuntur oēs cir
cūstantiæ loci profani & nō ecclesiastici. vt si nō haberet cę
miteriū vel sepulturæ signū. Et si in institutio vel datio talis
hospitalis fit per laicos nō requisita licentia diocesani vel
auctoritate. & si ex bonis illius hospitalis soluant collectę
cōitati laicorū. Si oratoriū ibi positum regatur per laicos.
& si nō habet cāpanile vel cāpanā super tectū eius: cū con
currunt omnia ista simul erit vtiq; profanus locus: cuius
talis locus esset celebrationi & orationi deputatus. prout
fere est in oibus palatijs magnarū personarum: vt capellę
formā habeant & oratorij. nec censeri locū religiosum: nec
ad curam epi pertineret cū non habeat consueta signa loci
ecclesiastici. Si autē hospitale haberet oratoriū edificatum
in forma ecclesiæ: & cāpanile erectū super tectū cū cāpana
quæ pulsat cū ibi celebrat & altare in forma lapidea sicut
habēt alię ecclesiæ: ibiq; per sacerdotes & alios clericos cele
bratur publice: p̄sumēdū est locū religiosum esse: & q ipa
auctoritas interuenerit oiaq; legitime concurrerint. Ita no
tat & determinat Arch. de conse. dist. j. nemo. & eum sequi
tur Io. Cal. in consilio suo. ar. c. qđ interrogasti. di. xxvij. &
xxvij. q.j. c. vidua. & de regu. c. vidua. Non em possunt hęc
sine epi auctoritate fieri. Similiter si sit ibi cęmiterium vel
signū sepulturæ prēsumit locus ecclesiasticus. Quāuis em
perceptio decimarū oblationū: & onus baptizandi & sepe
liendi nō censeant facere ecclesiā curatam: vt eleganter de
terminant Host. & Io. an. in nouel. in ca. quia nonnulli. de
cleri. nō resi. quod sequit Federicus in consilijs suis nihilo
minus arguunt locū ipsum ecclesiasticū & religiosum vt
no. glos. in cle. quia contingit. de reli. domi. ꝟ. altare. Hæc
oīa eleganter inducit Io. Cal. in consilijs suis. Quod autem
dicit Archi. in. c. diffiniuit. xvij. q. iiij. quē referendo sequi
tur Bal. in. l. si quis ad declinandā. C. de epis. & cle. s. q fu
giens ad hospitale tutus est a iudice sæculari: sicut si fugis
set ad ecclesiā: intelligi debet de hospitali auctoritate iudi
cis ecclāstici. s. epi constituto. Illud enim priuilegijs omni
bꝰ vti poterit vt ecclesia. vt. C. de epis. & cle. l. omnia. licet
ergo aliqua pia opera in aliquo loco exerceantur: vel elee
mosynæ & orationes: & tñ ibi nō sunt clerici officiātes: nec
cāpanæ nec altare. s. fixum: nec epūs est in possessiōe exercē
di cōiter ea alia: tunc cum plura cōcurrāt ad iudicandū ad
quę ēt accedant quæ notant per cle. per literas. de præben.
iudicari potest locus profanus. Pro illo em potius iudicat
dum est pro quo faciūt plures rationes. vt de deci. c. fugge
stum. in fi. Federicus in consilio. cxxv. Et ex prædictis satis
colligi pōt q ex hoc solo q hospitale non habet cāpanile
supra tectū vl nomē laici vt dñi Bonifacij vel legini & nō
nomē sancti: vl ga dat per laicos & administrat in tēpora
libus: debeat censeri profanus: qñ videlicet cū his officiāt
per clericos in horis: celebrant ibi continue missæ: habet
cęmiteriū vel sepulturā. Nam tunc ex potioribus circūstā
tijs censebit religiosa domus: & visitabit a diocesano nisi
sit exēptum: & tūc seruandū qđ habet in cle. qa contingit.
de reli. domi. Idē Ludouicus in suis singularibus dicit. q si
in hospitali de quo dubitatur vtrum sit constructū auctoritate epi eoipso q missæ celebrant pſumit auctoritate epi edificatū. dictū est singulare. Archi. de cōse. di. j. nemo. sed hoc solum non videt sufficere cū in aliquibus locis profa
nis dicantur aliquādo missæ: sed qñ cōtinuarent. & per cle
ricos in horis officiaretur: vel alijs administriculis de quibus
supra. Querit idem dñs Ludouicus de Roma in dicto con
silio: vtrum de relictis hmōi hospitalibus seu fraternitati
bus: quę nō sunt cōstructæ auctoritate epi: debeat epi eō
canonica portio. i. quarta. & rndet q non. Et prima respō
sio eius est. qa ad hoc vt debeat episcopo de relictis cano
nica portio. s. quarta: necesse est loca illa eē religiosa & pia
atq; sibi subiecta vnde exempta ad soluēdum hmōi onus
non teneāt. vt cōcludunt Inno. & Io. an. in. c. officij. de te
sta. & Federicus in consilio. vj. sed tale hospitale nō est sub
iectū eō: qa profanū: ergo nō teneāt. Sed a responsio est. qa
cuis de relictis pauperibus certi hospitalis religiosi: qa. s.
cōstructū est auctoritate epi: debeat eō canonica portio
vt determinat Io. an. in. c. dudū. de cōuer. coniug. in nouel.
quasi videatur eis relictū contēplatione hospitalis illius.
ff. de an. le. l. annuā. tñ de relictis pauperibus certi hospita
lis non religiosi nec eō subiecti: non debetur ei canonica
portio: qm de relictis pro aīa alicuius pīs ac m ꝑsonis nō solū nominatim: qa tūc esset clarū: sed ētiā in ge
nere. vt no. Bal. in authē. Simil r eō canonica portio non
debetur. vt no. glos. ordi. ca. ij. de sepul. Tertia rō est. qa
canonica portio debetur eō ratione spūalis iurisdictionis
& curę quā habet epūs in ecclesijs suis vt tradit Io. an. in dicto ca. officij. ac etiam ratione cōmunionis quam habet in
ecclesijs suis in quibus fit relictum. vt in. c. nostra. de sepul.
Sed in huiusmodi hospitalibus profanis nullam habet iu
risdictionem spiritualem nec onus nec communionē. igi
tur sibi non debetur. Vltimo accedit ad hoc determinatio
Fede. in consilio. cxlv. dicentis: q de relictis domui in qua
morantur leprosi ad hoc non fundata auctoritate epi: sed
mera laici voluntate. Item de relictis loco mulierū de ter
tio ordine beati Francisci sine auctoritate diocesani insti
tuto nō debetur quarta seu canonica portio eō. & hoc qa
oīno sunt libera ab epali iurisdictione. Notandum autē q
ista canonica portio debita eō de relictis ecclesijs subdi
tis in aliquibus diocesibus nō datur. vt Florentię: & in ali
is locis contraria consuetudo excusat a solutione hmōi.

TITVLVS. XXIIII. DE EXCOMMV

nicatiōe maiori: q̄da p modū ꝓlogi: & deinde de singulis
excōicatiōibus: q̄ habent in corpe iuris & extrauagātibus.

EXCOMMVNICATIO DI

citur exclusio. s. a cōiōe. Sicut autē ē triplex cōio
fidelū. s. in cōuersatione vel loquela: cibo: salu
tatiōe & hmōi in sacramētoꝝ: susceptione: & in
bonorum spūalium participatione quæ fiunt in ecclesia.
iuxta illud. Participem me fac deus omniū timentium te.
Pś. cxviij. & c. Sic triplex potest dici excommunicatio alıs
omissis. Et prima excōicatio maior. quę etiam dicitur ana triplex
thema: & excludit a p̄dicta triplici cōione. de hac. iij. q. iiij. excōica
Engeltrudam. &. xj. q. iij. sicut apostoli. &. c. nihil. Sed a est tio.
excommunicatio minor. quæ excludit a participatiōe & a
cōmunione sacramentorū passiua: tm ſm Ioā. de Lig. vt de
cle. excō. mi. c. si celebratur. & de hac. xj. q. iij. cū excōicato. &
iij. q. iiij. Engeltrudam. Tertia est excommunicatio data a
deo scilicet in flicta p quodlibet mortale. & de hac. xj. q. iij.
audi. Ista ergo quarta pars tractat de censuris ecclesiasticis:
& sex titulos habet. In primo tractabit de excōmunicatio
ne maiori. In scō de minori excommunicatione. In tertio
de interdicto. In quarto de suspensione. In quinto de irre
gularitate. In sexto de pœnis in genere. Quantum ad pri
mum sciendum. q excommunicatio maior qñq; infert ab
homine siue a iudice: & quia ista potest inferri p varijs &
innumeris casibus etiam iniustis. ideo poni non possunt
casus ipsius. Qñq; infert a iure particulari per constitutio
nes: videlicet synodales alicuius diocesis vel prouinciales
factas. s. in cōcilio prouinciali: vel per legatū alicuius pro
uinciæ: quę non extenduntur ad alia loca extra prouinciā
vel diocesim. Et qa hęc variantur etiam multis modis. qa
quot dioceses tot quodammodo constitutiones: ideo ipsæ
etiā omittant. Quādoq; vero infert excōicatio a iure com

muni ſm conſtitutiones factas in conciliꝭ vniuerſalibus: vel a ſummis pontificibus: quæ aſtringunt & ligãt vbiq; terrarũ fideles: quarũ quædam habentur in corpore iuris. Vnde Hoſt. de ſentẽ. excõ. in principio, xxx. enumerat excommunicationes collectas ex decretis & decretalibus. Io. vero an. in. c. eos. de ſen. excõ. lib. vj. in glo. numerat. xxxiij. quę habentur in ipſo lib. vj. & idem in cle. j. de ſentẽ. excõ. numerat. liij. quæ habentur in clemen. Quædam aliæ ſunt per extrauagantes diuerſorum ſummorum pontificum. Et iterũ quædam aliæ ſunt quæ annuatim fiunt in curia a ſummo pontifice contra quaſdã perſonas ſeu committentes quædã vitta. vt. ĩ. patebit. Igitur circa iſtam materiam quædã excõmunicationis maioris ſic procedẽ. Primo ponentur caſus ipſi propter quos incurritur ipſa excõmunicatio maior: quorũ quidam ſunt ſedi apoſtolicæ reſeruati: quantũ ad abſolutionem. Secundo tractabitur de ipſa excommunicatione. Tertio de ipſius abſolutione. ſmponendo autẽ ipſos caſus excommunicationis iuxta prius ageſ de illis in quibus frequẽtibus incurrit excõmunicatio cum aliquali declaratione. ſm notata ꝓ doctores & exinde de aliꝭ breuiſſime expedietur. Demum ponenſ de verbo ad verbum quędam extrauagantes & ipſe proceſſus quę ſit annuatim in curia per papam cõtinens plures excommunicationes.

diuiſio huiꝰ tit.

¶De excõmunicatione contra iniꝭcientes manus violentas in perſonas eccleſiaſticas. Capitulum. I.

SI QVIS SVADENTE DIABOLO hmõi ſacrilegij vitiũ vel crimẽ incurrerit ꝙ ĩ clericũ vl̃ monachũ manus violẽtas iniecerit: anathematis vinculo ſubijciat: & nullꝰ eꝑ̃ illũ ꝓſumat abſoluere: niſi mortis vrgẽte periculo donec apl̃ico cõſpectui pñtẽſ. & eiꝰ mãdatũ ſuſcipiat. Inn. j. xvij. q. iiij. ſi qs ſuadẽte. Super hoc decreto ſunt quinq; notanda. Primũ ẽ ꝙ ſub noĩe: ſi quis. cõprehẽdit etiã fœmina. vt di cit ibi gl. & Arch. & patet exẽplũ ĩ. c. de ſen. excõ. mulieres. Secꝺo notãdũ eſt quis clericus vel religioſus gaudeat iſto priuilegio: & qs nõ. Super quo. Io. de Lig. in trac. de cenſu. eccle. dicit ꝙ monachus nõ clericꝰ gaudet iſto priuilegio. ſ. ꝙ iniꝭciens manũ violẽtã in ipm eſt excõicatus. Itẽ canonicus regularis nõ clericus. Item nouitius religioſus gaudet hoc priuilegio. vt in. c. religioſo. eo. ti. lib. vj. Itẽ moniales & cõuerſę earũ. ei⁹ de ſen. excõ. c. de monialib⁹. Itẽ conuerſi religionũ: ſed de cõuerſis fæcularib⁹ remanet dubiũ. Hoſti. aũt in. c. nõ dubiũ. de ſen. excõ. dicit ꝙ cõuerſus qui remanet in domo ſua viuẽs vt laicus nõ gaudeat hac immunitate. xxvij. q. j. vt lex cõtinentiæ. Si vero ſit cõuerſus tradens ſe & ſua cõſecratus incedẽs horas audiens: honeſte viuens: talis gaudet hac immunitate. xvij. q. iiij. ſi quis. ꝓbaſ hæc ſol. in. c. vt priuilegia. de priuilegiꝭ. ℣. hoc aũt. & hanc credo verã. Ioã. de Lig. Itẽ clericus coniugatus non bigamus incedens in habitu clericali & tõſura, gaudet hac immunitate vt in. c. vno. de cle. coniu. lib. vj. & hoc quo ad duo. ſ. ga percutiens eũ incidit ĩ canonẽ: & rñdere nõ habet in iudicio ſæculari. De percutiẽte clericum cõiugatũ non bigamũ dimittentẽ habitũ & tonſurã & poſtea reaſſumentem: vtrũ talis incidat in canonem ſunt opiniones. Et quidam dicũt ꝙ non. Nã ſatis eſt ꝙ ſemel elegerit ſibi vitã laicalẽ ꝓfeſſiõe vt i regula. qđ ſemel. de reg. iur. lib. vj. Alij dicũt cõtrariũ ꝙ. ſ. iuſta pœnitentia nemini eſt auferenda. ꝛ. q. v. ſi quis. pro hoc faciũt nota. per Inn. in. c. fi. de vita & honeſte cle. qui dicit clericos priuatos priuilegio: quia ſe immiſcẽt negotiationibus illud reaſſumere dimittendo. Ioã. mo. & Archi. tenẽt hanc partẽ. hanc etiã probat cle. de vita & honeſte cle. ſi litera intelligaꝫ ſm rectũ & cõtinuũ intellectum. Nã ibi dicit rex. ꝙdiu in pręmiſſis exiſtant vel inſiſtant eo ipſo amittant & ille verſus ſm verũ intellectũ refertur ad oĩa præcedentia. vt in. c. ſ. & c. ſecꝺo requiriſ. de appel. Confirmaꝫ hoc: ga illa cõſtitutio eſt pœnalis. iõ ĩ dubio debet recipere interpretationẽ in partẽ mitiorẽ. Ioan. de Lig. De percutiẽte depoſitũ dicũt Ioan. de Lig. & Hug. di. l. accedẽs. ꝙ incidit in canonẽ. & idem Ber. & Hoſtien. ſed Bar. Brix. tenet contrarium. qđ videtur approbari per. c. degradatio. de pœ. li. vj. Io. and. in dicto. c. degradatio. dicit primã opi. eſſe veram in depoſito verbaliꝫ. ſed in actualꝫ depoſito eſt vera cõtraria opi. Io. de Lig. Percutiens clericũ per ſaltum promotum incidit in canonẽ: ga talis recipit characterem. Seipm. Clericus percutiens ſeipm irato aĩo incidit in canonẽ. qđ probaꝫ. xxiij. d. v. ſi nõ licet. Pręterea tale priuilegiũ eſt indultũ toti ordini clericali: cui renuntiari non poſ. Ioan. de Lig. Idẽ Archi. & Ioã. an. Percutiens clericum excõicatum vtrũ incidat in canonẽ? Dicũt aliqui ꝙ nõ per. c. excõicatorũ. xxiij. q. v. & ſ. q. j. multũ. ſed in contrariũ eſt cõis opi. Nam excõicatus retinet ordinem ratione cuius inducta eſt immunitas. ergo durat durante cauſa. hanc opi. tenet Ioan. Idẽ Vincen. & Goff. Inno. & Ioan. and. Speculator. Percutiens clericũ incidentẽ ſine habitu ſi monitus fuerit & habitũ nõ aſſumpſerit non incidit in canonẽ. Si aũt non fuerit admonitus & ipm percuſſerit nõ in actu belli & aggreſſuræ: tunc incidit etiam ſi clericus habitu depoſito ſe immiſcuerat: ſed ſi ipſum percuſſerit in actu belli & aggreſſuræ. tunc non incidit ſm Inno. Hic tamẽ putarẽ conſiderãdum & ponderandum quis dederit cauſam bello & aggreſſuræ. Nam ſi clericus iniuſte cauſam dederit: tunc indubitatum eſt ꝙ illi contra quos venit clericus nõ incidunt ex capite defenſæ permiſſę: vt in. c. ſi vero. de ſen. excõ. & cæteri fauẽtes aggreſſo etiã non incidunt. Itẽ ſi tertius contra tertium & clericus temere ſe immiſceat habitu depoſito. & tũc creꝺerẽ percutientes in liminibus aggreſſuræ non fore excõicatos. Et ſic intelligo opi. Inno. & Ioan. de Lig. Percutientes ordinatũ nõ baptizatũ nõ incidit: quia nõ habet characterẽ. Percutiens ordinatũ inuitũ coactione abſoluta non incidit in canonẽ: ga talis nõ recipit characterẽ. extra de ba ptiſmo. maiores. in glo. ſed inuitum coactione conditiona li: niſi poſtea ratificet expreſſe vel tacite talẽ percutiens nõ incidit in canonẽ. Io. de Lig. Detinẽs clericũ aſportantem res ſuas vel alienas apud ſe depoſitas: per violẽtiam & auferens eo inuito: nõ incidit in canonẽ. ſi ei auferat dum eſt in aſportando ante ꝙ ſe recipiat ad locũ deſtinatũ. Si autẽ hoc faceret ex interuallo poſtq; peruenit ad locum deſtinatum & adeptus fuerit poſſeſſionem rerũ illarũ perfecte incidit ſm Petrum de cenſu. eccleſiaſtica.

Excõicatum.

Sine habitu.

Inuite ordinatum.

Subijciens ſe ꝙ beribꝰ.

Incarcerans.

§. I. TERTIO NOTANDVM EST

ꝙ in quibuſdam caſibus ꝙibus non actualiter iniꝭciat quis manũ violentã: incidit in canonẽ propter quoſdã actus in iuriioſos ꝓſonales factos cõtra tales: ſicut cũ quis percutit clericũ ſubijcientẽ ſe verberibus eius pro emẽda offenſę cõmiſſę. de ſentẽ. excõ. cõtingit. Clericus vero ſe ſubijciẽs verberibus videt etiã ꝙ excõicatus ſit vt di. Ioã. an. in nouel. ga participat ĩ crimine dãnato. extra eo. c. nup. & c. ſi cõcubinę. Niſi dicas ꝙ participiũ. alias participatio in crimine tũc inducit excõicationẽ in participãte qñ participat cum excõicato: nõ in illo actu tantũ pro quo principalis excõicationem incurrit. ad hoc. ſ. eo. ſi cuncubinę. ibi poſt latam ſniam. & decretal. nuper. ponit etiam illũ excõicatũ tẽpore cõionis. Nec obſtat ſi dicas ꝙ mandans vel cooperãs percutienti ſit excõicatus. ga non eſt ex vi participij. ſed ex proprio facto. quo etiã qñq; excõicatus eſt non prohibens. ſ. e. quanto. vel niſi dicas ꝙ ſubmittere non ſit participare crimini. ga probabiliꝫ credere poterat illũ remiſſurum: prior tñ ſolutio non vr ſufficiens vbi ictus iteranꝫ. cũ ex primo ictu ſit excõicatus. Hæc Io. an. Item Pau. in cle. eos. de conſan. & affini. Et ſi c videntur dicere ꝙ nõ ſit excõicatus. Pe. vero de Peru. dicit ꝙ talis clericus ſi permittit ſe pcutivna percuſſione tãtum: tunc nõ ligaꝫ maiori: ga anteq; ſequaꝫ læſio pcutiens nõ eſt excõicatus: & ſic ſe ſubijciẽdo nõ participat excõicato: ſed excõicãdo. Si aũt ſubijcit ſe pluribus percuſſiõibus: tũc ligaꝫ maiori: ga participat excõicato & in crimine. Et iſta prima ſolutio facit ad quæſtionẽ quam faciũt prædicti doctores de eo qui recipit cõmunionẽ a religioſo ſine licentia eius a quo debet habere: vtrum. ſ. ſit excõicatus ſicut & ipſe religioſus. remittiũt ad notata circa iſtam decreta. contingit. Item reputatur quaſi manus violenta cũ quis retinet clericum incarceratũ vel in cuſtodia vel vinculatũ. vt in. c. nuper. Includens clericum violẽter ne ab inimicis ipſum quęrẽtibus occidaꝫ. nõ incidit in canonẽ. quia licet aſſit violentia: non tñ dolus: ſed ad ſalutẽ ipſius fit. nõ autẽ ad iniuriam. Hoc tenet Inno. in. c. nuper Duo emẽ requiruntur ad hoc vt quis incidat in canonẽ illũ ſi qs ſuadente. xvij. q. iiij. ſanimus doloſus. & facti ꝓpetratio. vt patet ex ipſo textu. Et Io. an. etiã tenet ꝙ ĩ pœnã latę ſentẽtię nullus incidat per ſolã attẽtationẽ. niſi peruenerit ad actus cõſummationẽ per. c. perpetuę. de elec. li. vj. Vnde vibrãs gladiũ vt pcuteret clericũ qui tñ nõ pcuſſit: ga ille ictum vitauit: nõ incidit in canonem. Ioan. de Lig. Si aliqui inimici clerici obſidẽt ipm in caſtro: vel in domo forte alicuius mulieris claudãt ipm: & nõ vt illũ cuſtodiant: ſed vt illi vererecũdiã faciant: nõ dicenſ illũ tenere in cuſtodia vel carcere: ga nec hoc intẽdũt. Item nec violẽtiam inferũt per ſonæ vel rebus adhęrẽtibus. Hęc ſunt verba Inn. neſcio tñ ſi ꝓ hęc verba intendit Inno. dicere hos nõ fore excõicatos licet hoc videaꝫ ꝓ verba illa. nec violẽtiã &c. qđ requirit canon. credo tñ in obſidente ponderãdum ꝓpter qđ fiat obſeſſio. ſ. an propter caſtrũ habẽdũ & nõ perſonã violandũ & tũc credo ꝙ non inciderent. Si aũt fieret obſeſſio propter perſonã vt violeꝫ: tunc incideret. De claudẽre vero domũ mulieris ad verecũdiã clerici deregendã. creꝺerẽ ipſum includẽtẽ excõicatũ. nã fit iniuria perſonę clerici incluſi. Ioã. de Lig. Itẽ reputaꝫ quaſi manus violẽta vt cum quis mandat capi vel verberari tales. & ſequiꝫ effectus. vt in. c. perpẽdimus. Item pcutere reputaꝫ clericũ cũ quis ratam habet percuſſionẽ clerici factã noĩe ſuo. vt in ca. cũ quis. eo. ti. li. vj. Itẽ pcutere reputaꝫ clericũ cũ nõ defendit clericum cũ ꝉdiꝫ perſonaliꝫ & defendere põt ſine ſui periculo. extra eo. quãtæ. Nota circa hũc caſum variæ ſunt opi. Quidã enim vt Io. & Ber. in glo. ſuper. c. quãtę. in gl. & ℣. di. ꝙ iſtud. ſ. nõ defendere clericos ab iniurijs perſonalibus cũ ſteri poſſit inducit excõicationem quãtũ ad officiales: ad quorũ officium pertinet eos defendere. xxiij. q. v. adminiſtratores. xxiij. q. v. forte. Hoſtien. vero dicit in ſum. hoc eſſe intelligendũ generaliter de quocũq; etiã ſi non teneret ad hoc ex officio dũmodo nudo verbo tãtũ ꝓhiberi poſſit. vt ſi dicere t illi qui vellet iniuriari. caueas tibi vel non facias & ille abſtineret. arg. ad hoc extra eo. dilecto. li. vj. Idem videtur ſentire Ioan. de Lig. ſup. c. quãtæ. Inno. vero recitat vtrãq; opinio. & dicit: ꝙ ſi aliqs verberareꝫ in noie meo. & ex negligentia nõ prohiberẽ ſine dolo. nõ inciderẽ ĩ canonẽ. cũ neceſſarius ſit dolus. ſecus ſi ex ꝓpoſito. nõ prohibeo. Io. an. in nouel. in. d. c. quantæ. dicit ꝙ Vincẽ. Abb. & Hoſt. finaliter tenent. ꝙ ſiue quis habeat verberantẽ in ptãte ſiue non: ſiue ille verberet noĩe illius ſiue non: incidit in canonẽ qñ põt. ꝓhibere & nõ prohibet. dũmodo doloſe dimittat aſ̃ non. Et addit vnũ dictũ multũ notabile di. in hunc enim vel aliũ canonẽ nullus incidit ſine dolo. argu. ff. de adul. l. penul. ff. de ſica. l. j. Idem Ioan. de Lig. Spuens in faciẽ clerici eſt excõicatus ſm Hoſti. & Iacobum cum pede vel alia parte corporis ſimiliter. ſ. aĩo iniuriandi quantum ad vtrũq; idẽ ſi effundant aquã ſuper eũ. Detinens clericũ per veſtẽ vel frenum equi ne clericus liber tranſeat. tenet Inn. ꝙ ſit excõicatus. in dicto. c. nuper. mouet ga violaꝫ ꝑſona licet mediãtibus rebus adhęrentibus perſonę. Idem de auferentibus res de manibus clerici: etſi auferat forte dñs vel poſſeſſor. ſed commodauerat clerico vſq; ad certum tẽpus & hmõi: ga ante finitũ vſum non debet tolli. Occidens equũ cui inſidet clericus vel lacerans veſtes quas habet indutas. dicunt quidam ꝙ ſit excõicatus ſi hoc fiat ad iniuriã clerici. Nã videt iniuria fieri perſonę. quę ſit veſtibus ꝙbus induta eſt: & equo cui inſidet. ſecus ſi veſtes fuerint ſeparatæ a perſona & equo. allegant. c. cõtigit. de ſen. excõ. Hãc opi. credo verã. licet aliꝭ cõtrariũ dicant. Nã licet canon ſit pœnalis. propter qđ videreꝫ eſſe reſtringẽdus non ampliandus: eſt tñ fauorabilis attẽto ordine clericoꝝ cui indulgetur: & ideo ampliãdus. extra de reg. iur. odia. li. vj. Ioan. de Lig. Furantẽ corrigiã cũ qua cinctus eſt clericus vel veſtes quibus eſt indutus eo dormiente. dicit Inno. nõ eſſe excõicatũ: ga nullã infert violẽtiã perſonę quę nõ ſentit. In hoc caſu creꝺerẽ cõtrarium. & ego credo ꝙ ſit de mẽte canonis ꝙ qualitercũq; quis cõtingat perſonã clerici iniurioſe. etiã incidat in canonem. vt no. Archi. in dicto. c. Io. de Lig. Fugiẽs inimicos. & vt facilius euaderet: ejiciens clericum de equo & ipſum aſcẽdẽs vt fugiat. an ſit excõicatus. ꝓ & contra poteſt argui. Credo tutius tenendũ ipſum eſſe excõicatũ. Nam hic eſt iniectio & violẽtia: nec iure fit. ergo inſurgũt verba canonis & mens. nec obſtat ꝙ licitum ſit ſibi ſe defendere. hoc verũ eſt ſine læſione tertij. putarẽ tñ in ꝙpoſitione pnię ponderandã qualitatem neceſſitatis: an in euitabilis. ga aliter euadere non poterat. an cõmoditas. vt no. cle. de homi. Io. de Lig. Hanc opinionẽ tenet Bar. Brix. & Tan. ſed Pe. de cenſuris eccleſiaſticis tenet contrarium: & inter cæteras rationes hanc inducit. quę notanda eſt etiã in aliꝭ caſibus. Dicit enim nõ credo aliquẽ ſapientẽ dicturũ talẽ peccare mortaliꝫ: ergo neceſſe habebit dicere illum nõ eſſe excõicatũ. nã cũ excõicatio ſit ęternæ mortis dãnatio: vt. xj. q. iij. nemo non inſligiꝭ niſi pro mortali. Cõpellentẽ Cõpelere clericũ vt exeat de fundo per metum vt ſibi aliquid det: vt lens. poſtea ipẽ ingrediaꝫ fundũ. dicit Inno. nõ eſſe excõicatum qa non ſit manus iniectio in clericũ: nec in res adhęrentes ei: qđ credo verum ſi ſit metus verbalis: ſecus ſi realis: alꝭ per cõtractũ perſonæ ẽt ſine violẽtia ꝓcipsa. Ioan. de Lig. De illo vero qui perſequit clericũ fugiẽtẽ vt pcutiat: & cle ricus ſine percuſſione cadit & lædit. dicit ℣. ꝙ non creꝺit ꝙ incidat in canonẽ: ſecus ſi ipſe clericus fugiens quaſi coactus ꝓcipitat ſe in aquã: vel in aliud periculũ ſe ingerat vt euadat: qa tunc incidit. Quindecim caſus in quibus iniꝭciens manus violentas non excommunicatus.

Non defendẽs.

Furãs.

Fugiẽs.

Spuẽs.

detinẽs

Ioco ſe.

Diſciplinan

Repugnãtẽ.

§. II. QVARTO NOTANDVM EST

ꝙ in quibuſdã caſibus pcutiẽs clericũ vel religioſum non incidit in canonẽ: & hoc iõ: qa nõ fit ſuadente diabolo. vt dicit tex. decreti. vel qa nõ ẽ manus violẽta. Et hi. xv. caſus ſunt. Primus eſt cũ qs percutit clericũ incedẽtem in habitu laicali quẽ ignorat clericũ. vt in. c. ſi ℣. ij. eo. ti. & ſm Inn. laicaliter & Io. an. etiã ſi occideret nõ incideret in canonẽ: qa ad hoc regriꝭ dolus vt qs incurrat: nã ꝓbabilis ignorãtia excuſat. ſi aũt percutiẽs vidit tonſurã: & tñ nõ credidit ipm clericũ tũc incidit: vt no. glo. in prędicto. c. Et hoc verũ ẽ niſi ꝓbabilis ignorantia excuſet & exurgat ex more patrię: q debet attendi. Nã alicubi laici tpe caloris deferunt tonſuram. Si aũt quis intẽderẽt pcutere clericũ: & percutiat laicũ. gl. i. c. ſi vero. tenet ꝙ incidat. ſed cõtrariũ videtur. nam debet nõ iudicare ſm ꝙ quis facere intẽdit: ſed ſm ꝙ fit: & hãc partẽ credo verã. ſed ſi intendens percutere Titiũ laicũ errans in perſona. pcuſſit Caiũ clericũ. Alanꝰ dicit ꝙ incidit. ga iniuriari voluit. ff. de fur. l. vlti. Tãcre. tenet cõtrariũ ꝓ. c. ſi ℣o. credo opi. verior. Tãcre. moueor: qa vt vẽdicet ſibi pœna canonis: debet ꝑcedere ꝑſuaſio diabolica q̃ hic non ꝑceſſit circa clericũ. Io. de Lig. Scꝺs eſt cũ qs pcutit clericum incedentẽ in habitu laicali: nec aliquid de clericatu oſtẽdentẽ: tertio monitũ nõ correctũ: vt in. c. contingit. Idẽ in clerico Armaqui contẽpto habitu fert arma & tertio monitus nõ corrigiꝭ: vt in. c. in audiẽtia. quinimmo etſi nõ ſit admonitꝰ: & immiſceat ſe tyrãnidi. vt in. c. cũ nõ ab hoĩe. eo. ti. Tertius eſt in clerico gerente adminiſtrationẽ rerum fæcularium: vt in. c. ſacerdotibus. ne clerici vel monachi. qđ qdẽ indiſtincte ſumit: qđ non eſt verũ. ſed prius requiriꝭ monitio. vt in. c. in audiẽtia. ſic tenẽt Vincẽ. Inno. & Hoſt. & hoc verũ eſt niſi eꝑs in ſynodo mãdaſſet ſub pœna priuilegij clericalis illud: ga hoc haberet locũ trinæ admonitionis. Ioã. de Lig. Quartus eſt in eo q iocoſe iniꝭcit manus in clericos. vt in. c. j. eo. titu. debet tñ ponderari qualitas ioci & rõ falendi: ga in pœna canonis requiriꝭ ꝑſuaſio diabolica quã excludit iocus ipſius qualitate põderata. ar. notatorꝝ. i. c. ſ. de prſump. Ioan. de Lig. Quintus in magiſtro qui cauſa diſciplinæ percutit ſcholarẽ. c. j. eo. ti. debet tñ ponderari modus percuſſiõis: ga leuis permittiꝭ magiſtro. in. c. cũ volundo. tate. eo. ti. Et dicit Vincen. ꝙ magiſter cum ita percutiat ex quo cauſa correctionis hoc facit: nõ incidit in canonẽ. Addit etiã ꝙ ſi principalis magiſter prohibeat ſub magro vel aliꝭ cui cõmittit aliquos pueros docẽdos ꝙ non percutiat & tñ percutit eos exiſtentes clericos: ſed cauſa diſciplinæ: credit ꝙ ſic prohibitus nõ incidit in canonẽ q̃uis ſit pcutiens: ga per hmõi prohibitionẽ nõ põt ei auferre bñficiũ iuris: qđ eſt corrigere poſſe quos quis docet. Sextus in recul patæ tutelæ. in. c. ſi vero. eo. ti. Ratio fallẽdi eſt. quia eſt inductũ ſe defendere iure naturali. Itẽ ſi quis a clerico ludẽte ſecũ grauiter percuſſus: & propter hoc motus ſine delibe ratiõe repercutit eũ grauiter incõtinẽti iratus aĩo vindicãdi non facturus ſi deliberaſſet. Dicit frater. G. ꝙ nõ põt dici ſine deliberatiõe feciſſe ex quo libidine vindictæ fecit vñ incidit in canonem. Si aũt eſſet tãta ſurreptio ꝙ nec ſe vindicare nec iniuriari intenderet non incidit. Pe. de cenſu. ec cle. l dẽ dicunt quidã quibus magis aſſentit Inno. ſuper dicta decre. cũ qs verberat vel lędit clericũ ob tuitionẽ patris vel matris vel vxoris vel filiꝭ vel familię ſuæ vel ẽt extra neorũ qa. ſ. talis nõ ẽ excõicatus: nam & ſocij iniuria. ꝓpulſanda eſt. xxiij. q. iij. nõ inferẽda. & c. fortitudo. Aliꝭ dicunt ꝙ eſt verũ ſi de defenſione illarũ ꝑſonarũ tantum ꝑ quas

nobis fieri iniuria intelligit:sicut sunt vxor filij & serui & hmõi.Inno.etiã dicit ꝙ si quis occideret clericũ defendendo aliũ:ne clericus.s.illũ occideret:nõ incideret in canonẽ: sed esset irregularis.pro defensione autẽ suarum rerum occidẽdo nõ vitaret excõicationem.Et dicit Io.an.in nouel. sup.d.c.si ꝙo.ꝙ si clericꝰ pcussit laicũ nõ intẽdẽs plus pcutere eũ & hoc cõstat laico nõ debet pcutere clericũ.si ꝙo clericꝰ venit ad repcutiẽdũ laicũ:vl de hoc laicus ꝓbabiliter dubitet:tũc licet laico pcutere clericũ ad imminẽtẽ violẽtiã repellẽdã.Dicit ẽt Io. de Lig.in tractatu de bello particulari.ꝙ si laicus ꝓ rebus suis defendẽdis injiciat manum in clericũ:si al's non posset vim vi repellere:& hoc facit cũ moderamine inculpatæ tutelæ ꝙ credit nõ esse excõicatũ. allegat Inn.hoc dicẽtẽ.c.ij.de resti.spo.Non em̃ est ibi manus violẽta.vt dicit canõ.si qs suadẽte.sed violẽtiæ repulsoria.Idẽ dicit esse si injiciat m̃anum in clericũ sic violẽtiã propulsando ꝓ rebus ꝓximi.s.ꝙ talis nõ ẽ excõicatus: nã licitũ est obuiare errori:vbi obuiare põt:al's ꝓsentire vide

Adulterantem

tur.di.lxxxiij.error.Septimus in reperiente clericũ in adulterio vel stupro cũ vxore matre sorore vel filia:vt i.c.si vero.s.cũ ea etiã quæ putaꝝ vxor & nõ ẽ.idẽ dicẽdũ, & hoc tenet Vincẽ.& Goff.in.d.c.Noie etiã vxoris intelligit̃ sponsa de pñti.vt tenet glo.noie vero matris : vtrũ intelligant̃ oẽs ascẽdentes:& noie filię descendentes tenet glo. ꝙ non, hoc casu:qa nõ debẽt extendi lineæ.Host.dicit hoc tutius. Io.de Lig.& hoc ꝑm Vincẽ.nõ solũ ad coitũ est restringendũ sed ad amplexus & deosculationes & qñ qs ꝓparat se ad opus carnis si tñ nõ i loco suspecto:sed i publico hoc faciat:sicut fit qñq; ludẽdo:tũc verberans hmõi incideret in canonẽ.Itẽ cũ per signa aperta & ꝓpinqua negotio cõstat a clerico turpitudinẽ coitus ibi ante expletã ꝛtatũ esse cum prędictis ꝛberãs hmõi nõ incideret;si hoc facit inẽtõnẽti anteq; diuertat ad alia.Nã postea verberãs ẽsideret: & hoc intellige de attinẽtibus prędictis.Itẽ si clericus tãgat mulierẽ inuitõ propter turpitudinẽ:si illa se defendens cũ modo

Auctoritas.

ramine inculpatæ tutelæ reperecutiat:nõ incidit in canonẽ ꝑm Vincen.Octauus in eo qui auctoritate suæ prelationis vel de mãdato prelati injicit manũ in clericũ.eo.titu.ex te nore.&.c.vniuersitatis.& intelligas in prælato corrigente nõ tñ modũ excedẽte:al's foret locus appellationi: & puniretur sic excedens:leuis em̃ correctio est permissa. Si autem prælatus mãdat clericũ verberari vel ad tormentũ poni p laicũ:vterq; est excõicatus,vt in.c.vniuersitatis.& hoc nisi talis clericus esset incorrigibilis:siue qa non bene põt capi per clericũ de mãdato sui ꝓlati.Itẽ dicit Archi.dist.xlv.ꝙ nõ est tutũ nec honestũ mõachũ verberari per cõuersum

Senior.

laicũ.Nonus in senioribus eccl'æ q pueros corrigere possunt.vt in.c.cum volũtate.eo.ti.hoc intelligit modum nõ excedendo.Decimus in dñis corrigentibus:cum corrigunt

Corrigens.

dñi subditos suos.extra eo.cũ volũtate.vbi dicit gl.ꝙ dñs domus põt corrigere clericos inferiorũ ordinũ sine pœna excõicationis.Quilibet enim familiã suã corrigere debet.

propinquus.

xxiij.q.iij.duo ista.Vndecimus in propinquis.extra eo.cũ volũtate.vbi dicit gl.ꝙ nõ solũ pater sed etiã ꝓpinqui domesticos suos corrigere debent.C. de emenda. propinquo

Pater.

rũ.l.vna.Duodecimus in patribus corrigẽtibus filios hoc intelligo dũmodo nõ sint cõstituti in sacris.Nã facer ordo liberat a patria potestate & etiã seruili quo ad manuũ injectionẽ.l.iij.di.ex antiquis.&.c.frequẽs.Si aũt tales personæ excedant modũ tenet glo.ꝙ nõ sunt excõicati. vt in.c. cũ voluntate,mouet qa canon exigit dolũ:sine quo violẽtia nõ cõmittit:sed hę manus sunt charitatiuę:licet modus excedatur,ego tñ non credo glo. veram.nam limitata correctio permissa est patribus erga filios:& dominis erga seruos : sicut prælatis erga subditos per.ẽ.allegata. Excessus ergo inducit pœnam.Ioan.de Lig.Pe.de Peru.tenet ꝙ etiã in sacris extstentem pater posset verberare causa correctionis.prima opi.tutior. sed scd'a rationabilior : vt.s. possint parentes verberare etiam existentes in sacris causa correctionis quam etiam tenet Pe.de Pal.Decimu stertius in eo

Depositum.

qui injicit manus in clericũ depositum traditum curię sæculari.de iudi.c. cum ab homine. hic punctus.ẽ. est tactus.

Bigamus.

Decimusquartus in eo q injicit manũ in clericũ se ad vitã contrariam clericatui dantẽ vt cũ bigamiã contrahit.dist. Ixxxiij.c.quisqs.Et nota ꝙ bigamus exutus est oĩ priuilegio clericali.vt de big.c.j.li.vj.ibi tamẽ dicit glo.Ioan.an. ꝙ hoc est verum de his qui sic in minoribus cõtraxerũt.s. cum duabus vel cum corrupta.secus si in sacris : quia tunc non perdit priuilegiũ clericale. Idẽ Archi.Guil.Bar.Ioan. mo.Item intrans religionem bigamus gaudet tali priuilegio.ꝑm Ioan.and.in.q.mercuriali.Decimusquintus: nota

Indeliberatus

ꝑm Rich.ordinis minorũ super.iiij.sen.dist.xvij.ꝙ nõ incurrit maior excõicatio qñ aliquis nõ ex deliberatione socium suũ clericum leuiter impellit:cũ hus sit turbatus. mortale enim pctm̃ non committitur nisi ex deliberatione vel post tps humanæ fragilitati sufficiens ad deliberãdum cũ factum est tale ꝙ homo non obstante humana fragilitate & infirmitate tenet de necessitate deliberare: vt per deliberationem ab illo opere illicito trahatur.nullus autẽ excõicatur a iure nisi propter peccatum mortale.cũ em̃ iura præcipiant ꝙ a iudice non infligat̃ nisi propter pctm̃ mortale. videt ꝙ cõditor iuris nõ voluerit ꝙ excõicatio a iure ĩcurreretur nisi propter mortale peccatum.Sedecimus casus in quibus excõicarus propter iniectionem manuũ violẽtam in personas ecclesiasticas potest absolui citra papam.

§. III. QVINTO NOTANDVM

est ꝙ in quibusdã casibus etsi incidat quis in canonẽ propter iniectionẽ manuũ violẽtã in ꝑdictos : põt tñ absolui citra sedem apl'icam.Et primus est de periculo mortis. vbi nota ꝙ intelligit̃ tale periculũ nõ solũ propter ifirmitatẽ: sed ẽt si sit in quocũq; ꝑiculo vicino morti. puta si timeat hostẽ vel prædonẽ vel crudelitatẽ potẽtis.vel si naufragaturus sit:& per loca insidiosa trãsiturus.ff.de dona.cau. mor. l.iij.&.iiij.Idẽ Hosti.Et addit ꝙ idem est si obsessus sit vel obsideat vel iaciunt̃ machinæ vel ballistę.Est tñ iniũgẽdũ ei ꝙ si euaserit ꝑsentet se sedi apl'icæ vel ei qui possit eũ absoluere mãdatũ eius sup hoc recepturus.extra de sen. excõ. c.a nobis.ij.Et idem in casibus sequẽtibus remoto.s. impedimento præter ꝙ in puero: vt de sen.excõ. de cætero in fi. &.c.ea nosciturr.in fi.& si cessante impedimento non se prę sentant:incidũt in eãdẽ sniam excõicationis. extra de sen. excom.eos.lib.vj.Secundus casus est cum quis habet inimicitias capitales:vel alias iustas exculationes propter qd' non potest se sedi apostolicæ præsentare.de sen. excom.de cætero.De ista excusatiõe stabitur arbitrio boni viri.ff.de verbo.obli.l.continuus.ꝯ.cũ ita.extra de vo. ꝙ super his. Tertius in ostiario qui prætextu officij clericum non graviter læsit.de sen. excõ.si vero. Et nota ꝙ si talis non casu fortuito:sed ex deliberatiõe percussisset clericum grauiter a papa debet absolui. extra de sen. excom.si vero. idem de officiali. Quartus in officiali qui in arcendo turbam non ex proposito:sed non sine culpa aliquem clericum percussit:vt in dicto.c. si vero. Quod si clericus armatus venit ad bellandum & facit insultum & is contra quem venit ipsum capit ꝑm Inno.si sciẽter hoc facit excõicatus est. sed ad papam mittitur.si tñ hoc nõ fit ad desensionẽ nõ est excõicatus:dum tñ cessante causa defensionis ipsum libere abire permittat.vt Host.dicit.si etiam officialis publicus talẽ capiat auctoritate propria qui aliter nõ poterat cõpescere ab iniuria alterius nõ est excõmunicatus : imo meretur.xxiij. q.iij.fortitudo.&. c.seq. Et hoc dico si prælatus non est ibi qui hoc faciat.& ipse eũ prelato q̃citissime potest restituat alioquin cõtra. de senten.excom.vt famæ.ꝯ.laici.Et notat etiam Pe.de Peru.super dicto.c.vt famę.ꝙ non solũ iudici sæculari licitũ ẽ capere clericũ delinquẽtẽ ne fugiat:sed vt ꝑsentet eꝑo.sed ẽt læso cuicũq; alij ꝑm Inno. q ẽt dicit ꝙ si laicus habet clericũ seruiẽtẽ quẽ habet suspectũ de furto ꝙ põt illũ capere & detinere.Quitus si sit mulier nec distingui debet vtrum fortis vel debilis.Et no.ꝑm.ꝓꝓ.ꝙ ī ptate ep̃i est mittere vel nõ:qa nõ distinguit circa eas inter atrocẽ & nõ atrocẽ iniuriã.Sextus si sit senex & valitudinarius.Septimus si sit mẽbris destitutus:ita.s.ꝙ ad sedẽ apl'icã accedere nõ possit.tres casus ꝓxime dicti habenẽ extra de sentẽ. excõ.c.mulieres.&.c.ea nosciť.&.c.q̃uis. Octauus de infirmo:qui.s. ꝓpterũ habet infirmitatis impedimentũ: vel ẽt tale:si timeť ꝙ accelereť mors.eꝯ de senten.excõ.ꝙ de his. Nonus ī paupere quẽ oportet mẽdicare.vt in dicto.c.ꝙ de his.Et de his quatuor casibus habes etiam.ī.c.liij.Decimus si regularis verberat regularẽ. de senten.excõ. monachi.& c.cũ illorũ.& etiã si percussisset sęcularẽ:vt de sen.excõ. religioso.lib.vj.Vndecimusī his qui nõ sunt sui iuris sicut filij familias & serui.de sentẽ.excõ.mulieres. De filiofamilias & seruo no.ꝙ intelligendũ est ꝙ non debent mitti qñ hoc esset

hoc esset in ꝑiudiciũ patris vl' dñi : nisi fuisset tã enormis excessus ꝙ ꝓpter vitandum scandalum essent ad sedẽ apostolicam mittendi. de senten.excõ.relatũ. Et intelligendũ est de seruis.s.q sunt seruilis conditionis:nõ de famulis seruientibus. sed de filijsfamilias intelligit Inno.si sunt impuberes:al's si sunt adulti:licet sint in patria ptãre mittẽdi sũt ad curiã:qa in hoc sui iuris sunt:qa possunt ire quo volũt. Duodecim⁹ in impubere.de sen.excõ.c.j.& hoc etiã si post pubertatẽ postulant se absolui:vt eo.ti.c.fi. Et nota si non sunt doli capaces non inciderunt.si sunt doli capaces tunc incidunt:si animo iniuriandi aut vindicandi pcutiũt.Sed postq̃ puenerũt ad pubertatẽ.vt in.xv.vl'.xvj. anno si ad huc tales sunt ꝙ sine periculo ad sedẽ apl'icam ire non pñt ꝓpter imbecillitatem corporis vel defectũ discretionis ab eꝑo possunt absolui recepto iuramẽto : ꝙ impedimento sublato se ꝓsentabũt.vt notať de sen.excõ.c.fi.Dicit Pe. de pa.in.ij.sen.ꝙ pueri & mulieres q ꝓbabiliter ignorant iura positiua:pcutiens clericum sciẽtes esse clericum & nescientes pœnam canonis:nec scire debentes:non enim pectant:quia nesciunt canonem,si quis suadẽte &c. nihil omi nus qa contra legem naturę faciunt cum pœnam legis naturę incurrerũt,etiã pœnã legis positiuę: q̃uis excusabil'r ignorant.Decimustertius de clericis qui cõiter viuunt & sub eodẽ tecto dormiunt:& in eadẽ domo vescunť.devita & ho.cleri.qm̃.qd' cõiter exponiť:qm̃ simul viuũt in aliq collegio. Decimusquartus in monialibus. de sent.excõ.de monialibus.Decimusquintus in hospitalarijs sancti Ioan. Hierosolymitani. extra de sen.excõ. c.canonica. Vltimus casus est de inferentibus clericis leui iniuriã.extra eo. peruenit.Et licet quidã dixerint hanc decretalẽ cõtinere priuilegiũ non ius cõmune.Dicit Ioan.an.in nouella sup dicto c.ꝙ cõsuetudo q̃ est optima legum interpres interptať ius cõmune.ꝙ ius cõmune cõtineat:& ꝙ epi in leuib⁹ possint absoluere:& hoc credo.Et ad contraria⁹ solutionẽ distinguo inter leuem:mediocrem:& grauẽ siue enormẽ offensam:vt in leui oẽs indifferẽter absoluant:in mediocri certas psonas priuilegiatas vt ostiarios:officiales:& seruos et clericos cõiter viuentes & professos:in enormibus nullos nisi in casibus in quibus papa non potest adiri. Hęc Ioan. and.Idem Ioan.de Lig.& de enormi iniuria exemplificat Ioan.and.sup.c.cum illor⁹.eo.ti.dicens.Enormis est si effodiat oculos:si in vulnereť:si theatro vel foro vel in cõspectu iudicis percutiať:multo fortius si in cęmiterio vel dormitorio vlneretur al's verberetur si quocũq; membro mutiletur:si ad effusionem sanguinis grauẽ & ex graui ictu ꝙ uentientẽ perueniatur:si in eꝑm:abbatẽ vel sęcularem clericũ per religiosum manꝰ injiciať:si ex manus iniectione scandalum oriatur,Item si in priorem siue abbatem vel loco tenentem manus iniecerint.Et dicit Host.idem intelligendum quoties inferior & subditus in superiorem manus injicit:& per hoc videtur solui quæstio de monacho: qui absente abbate pcussit vicariũ quẽ abbas dimiserat in claustro:alitũ tñ claustralẽ.hęc ibi. Pe.etiã de Peru.sup dicto.c.ꝑdicta ponit & spãliter hoc: ꝙ si abbas se absentãdo loco sui dimittit aliquem vicarium injiciẽs manum in eũ reputať enormẽ iniuriã cõmisisse: vt absolui non posset citra sedẽ apl'icam.& in directorio iuris dicitur ꝙ prędicatores & minores in hmõi enormibus iniuriꝭ seu pcussionibus incidẽtes vigore suorũ priuilegiorũ non pñt absolui a superioribꝰ ordinis sui.Et in eo.li.dr ꝙ idẽ est.i.enormis iniuria qñcũq; inferior in suũ superiorẽ manꝰ injicit. Et soã.de Lig.sup.d.c.cũ illor⁹.dicit ꝙ cũ religiosus pcutit clericũ sęcularẽ:hodie põt absolui ꝙ eꝑm in casu quo posset absoluere aliũ clericũ.eo.ti.religioso.lib.vj.dum.s.percussura est leuis.Hostiẽ.dicit ꝙ iudiciũ de leui iniuria vel enormi est totum epi arbitrio cõmittẽdũ.alleg. extrauagãtẽ.plectis.& addit.Caueat tñ sibi de arbitrio tẽperato.Qui ergo ꝑ eꝑos non possunt absolui vel per suos ꝓlatos sedi apl'icę reseruantur.Sed vtrum legati de latere iure legationis valeant quoslibet per hmõi absoluere,sunt varię opi. ꝓꝓ.in specu.tenet ꝙ nõ possunt absoluere ꝙ atroci. Et intelligit atrocẽ homicidiũ vl' mutilationẽ membri nõ simplicẽ sanguinis effusionẽ:etiã cũ ossium fractiõe idẽ Host. in.c.ꝙ translationẽ. de offi.lega. Abbas tenet ꝙ quoslibet & pro qualiber pcussione.vt in.c.ad eminentiam.&.ca.ea noscitur.eo.ti.Ioan.and.& Ioan.de Lig. dicunt ꝙ hęc opi. videtur vera si põderet textus ꝓstitutionũ qui loquiť gñaliter & etiam qa pcessum legatis.& sic vt bñficiũ latissime interpretandum:vt.l.si bñficio.ff.de cõsti.princ.etiam qa hoc est fauorabile aiabus:& sic non est restringendũ. Stat ergo regula ꝙ ꝑ solũ summũ pontificẽ vel legatũ de latere absoluantur tales.Qui legati de latere papę missi : dum sunt extra terminos suę legationis:dummodo sunt in via: tales absoluere pñt.etiã si tales excõicati aliunde veniant, extra de offi.leg.excõicatis.sed legati q non mittuntur de latere papę dũ sunt extra terminos suę legationis neminẽ talem absoluere pñt:sed dũ sunt infra terminos ꝓuinciæ sibi cõmissę possunt absoluere tm̃ existentes de prouincia sibi commissa non aliunde venientes. Et ꝑm Io.an.dicunt̃ legati de latere solum cardinales,alij vndecũq; missi sunt non dicuntur de latere. Maiores etiam pœnitentiarij in curia ac minores pñt absoluere de enormi læsione facta in ꝑsonis clericoꝝ:etiam si mutilassent vel occidissent dũmõ non prelatos occiderintvl' mutilauerint.pñt aũt hoc si sũt

ẽ.ī.c. ẽ. ibi cũ

presentes ipsi qui debent absolui:consilio prius habito & cõsensu cum cardinali.s.summo pœnitentiario. Et multo magis hoc põt ipse summus pœnitentiarius: non tñ occisores vel mutilatores ꝓlatorũ põt absoluere sine consensu papę.sic reperi in libello casuum ipsorum pœnitẽtiariorũ. Et hoc dico quantum ad istud delpœnitentiarijs.

¶ Excõicãt q sctẽ romanę eccl'ię cardinales hostil'r fuerint insecuti vel cœperint vel fuerint socij. Cap'm.II.

SI QVIS DEINCEPS IN HOC sacrilegij genus irrepserit:ꝙ sctẽ Romanæ eccl'æ cardinales hostiliter fuerit insecutus vl' pcusserit aut cœperit vl' socius fuerit factiẽtis aut fieri mãdauerit aut factũ habuit ratũ:aut ꝓsiliũ dederit vl' fauorem.aut postea receptauerit vel defensauerit scienter eundẽ sicut in crimine lęsę maiestatis reus ꝑpetuo sit infamis &c.& infra. Ex inuectione ꝑdicta sicut ex iniectione manuũ violẽta ipso facto sniam excõicatiõis qs incurrat tã ipse insecutor ꝙ alij supradicti tãti mali participes nec ab alio ꝙ a Romano põtifice pñt bñficium absolutionis obtinere nisi in articulo mortis Bonifa.eꝑ de pœ.c.fidelis. lib.vj.& infra.Si princeps,senator,cõsul,ptãs vel alius dñs siue rector ꝑ ꝓsumptionem ꝑdictos pñtis ꝓstitutionis tenorẽ nõ fecerit obseruari:tã ipse ꝙ officiales eius infra mẽsem postq̃ res ad eoꝝ notitiã venerit: eoiꝑo sniam excõicationis incurrant.Bonifa.vbi.ẽ. Insecutus de psecutione & captione nõ erit dubium,sed de insecutione hic spãliter statuit hęc pœna. Ioan.Hostiẽ'r,sicut hostis & inimicꝰ capi talis vel publice & manifeste. sic etiã sumiť,xj.q.iij. gcũq; Archi.Percusserit.hoc de illo intelligo q nõ iuste fecit. puta se nõ defendendo.tũc em̃ cessaret pœna.qa vim vi repellere licet cuilibet.Io.an.Cœperit capere.hoc itelligo cũ effectu.vñ si.nõ capiať:sed fiat ei insultꝰ ad domũ: vt ei fiat iniuria.vel obsidẽt eũ in domo vel castro.nõ vt eũ ibi custodiãt:sed vt inferãt ei verecũdiã. nõ credo tũc hẽ locum qd' hic dicit ꝑm id qd' no.ꝙ Inno.in.c.nup.de sen.excõ.ratum habuit.hoc intelligo cũ eius cõtẽplatiõe vel noie sic factũ: vt.j.de reg.iur.ratũ. Io.an.Idem archid.Fauorem nõ nudũ vel simplicẽ. Et nudũ ꝓsiliũ vel simplex fauor intelligit illius q ad maleficiũ faciẽdũ nihil adjicit.Ioan.an. Et tales hanc sniam nõ incurrunt.vt dr in tex.ipsius constitutionis.receptauerit. Pari em̃ pœna sunt puniendi recæptatores sine quib⁹ diu latere nõ pñt delinquẽtes.ff.de recep. l.j.nisi essent consanguinei vel affines.ff.eo.l.ij.Ioan. and. Nota etiam ꝙ sic delinquentes incurrunt & alias pœnas multas tpales:& non solũ ipi sed & filij & nepotes eoꝝ q̃s potes videre in rex.Dicit tñ Archi. ꝙ quãtum ad infamiã & bonorũ cõfiscationẽ effectualẽ & pœnam corporalẽ illi gendã necessaria est sniа saltem gñalis.vt.s.,pnuntietur eũ criminosum esse crimine lęsę maiestatis. al's q̃uis dñium bonoꝝ suoꝝ ipso iure vel ipso facto etiã prius amittat ex die cõmissi criminis:nõ tñ ei auferentur : nec fiet executio ablationis bonoꝝ suoꝝ vel alterius pœnę nisi post sniam saltem gñalem.Postq̃ res ad notitiã deuenit. põt hoc tripliciter intelligi.Vno modo sic quasi velit dicere ꝙ si aliquis accusator existat debeat ad initiãtiã huius esse criminalis:ex quo fuit prestata infra spatiũ mensis ꝑ sniam terminari & executioni mãdari. aliqn isti icurrunt pœnas ipositas & hic inseras.Sec'o mõ põt intelligi qd' dicit de notia & absq; accusatore aliquo denũtiauit sibi ꝙ tale:facinꝰ

Expõnit.c.

ppetratū fuit: & hoc siue aliqs de officialib⁹ suis hoc nuntiauerit ipi iudici siue qcūq; alius q̄uis priuat⁹. Debuit ḡ iudex statim vt audiuit tali nūtiatiōe recepta ꝓcedere ad ingsitionē & testiū receptionē ex officio in quo tale facin⁹ dicebaꝫ ppetratū: q̄s testes idicabit sibi denūtiās: etsi non oēs tñ alios. & si iudex negl exerit q̄ nō iq̄sierit & veritatē nō inuestigauerit & sniam ꝓdinatoriā nō tulerit, & executus eā nō fuerit a tpe nūtiationis p̄dict̄e sibi fact̄e: & mēsis lapsus fuit: ita q̄ oia p̄dicta expedita nō fuerint: isti pœnæ subijcitur hic ipositæ & inſertæ: ita ipe q̄ eius officiales. ℔ tñ sane intelligē, nā q̄n res ignoratur debet plen⁹ ad notitiā iudicis aduenire: & tūc diuina & humana lex resoluaꝫ & ſm q̄ ibi ꝓstituū est remota acceptione p̄sonarū diffini tiua sntia ꝓferaꝫ. xj. q. iij. summopere. Tertio mō pōt itelligi qđ hic dr̄ p notitiā p famā. vt iste mēsis incipiat currere ex die ex qua ista fama auerib⁹ iudicis innotuit q̄uis nō sit. tunc em̄ statim debet iudex ꝓcedere ex officio suo ad ingsitionem. Hæc Archi. Et ibi ponit plures instantias ad p̄dicta & eas soluit & ibi multa dicit.

¶ Cōtra bānīētes eos & ad hoc coopantes. Cap̄. III.

SI QVIS SVADENTE DIABOlo in hoc sacrilegij gen⁹, pruperit: q̄ q̄uis iniuriose pōtificē vel temere pcusserit: acceperit seu bānīuerit: vl ℔ mādauerit fieri: aut facta ab alijs rata habuerit: vl socij⁹ in his fuerit faciēt̄is: aut ꝓsiliū i his dederit aut fauorē. seu scienter defensauerit eundē in illis casibus de p̄dictis in q̄bus excōicationē p̄ lam ēditos canones nō subiret sit hmōi nostrę ꝓstitutionis autoritate anathematis mucrone pcussus: ac non queat nisi p̄ summum pōtificem p̄terq̄ in mortis articulo absolui, & infra. Posteſtas ꝙo cōsiliarij: baliui: scabini: aduocati: rectores: cōsules: & officiales ciuitatis q̄ in eꝑm suū cōmiserint aliquid p̄missorum quocūq; noīe censeantur in p̄missis culpabiles exīstentes: simil̄r excōicationis sniæ qua nisi vt p̄mittit valeāt absolutionis bñficium obtinere: sint subiecti. Clemens extra de pœ. si quis. in cle. Diabolo. q̄ si non fieret persuasione diabolica, sed ignoranter. non esset locus pœnis infrascriptis. de sen. excō. si ꝙo Paul⁹. Quamuis pontificem. Illos ergo q̄ renūtiauerunt loco nō ordini vi deꝫ includere quo ad excōicationē incurrendā. Electos ꝙo nondū cōsecratos qui pōtifices. i. epi nō sunt: non videtur includere quo ad excōicationē incurrendā. Ioan. an. Idem Paul⁹ quātū ad electos nō cōsecratos. Temere. ille igit̄ q̄ p cuteret se defendēdo nō ligaꝫ his pœnis. Io. an. Bāniuerit. Nota q̄ plus habet ista decre. q̄ illa. fœlicis. eo. ti. lib. vj. in eo q̄ punit banniente quod illa nō facit. Io. an. & istud bānire ꝓcedit de consuetudine ciuitatum. Vnde periculum qđ imminet bānitis est diuersum ſm varietatem bānoꝝ. q̄busdā em̄ si capiātur imminet mortis periculum: q̄busdam solutionis pecunię: & quidam possunt impune offendi. Pau. Mandauerit, hic videt solū mādatum punire. etiā si mandatum non sequaꝫ effectū: sed satis durū est hoc tenere. ideo posset exponi lra. vt. ſ. pcussiones captiones vel bāna sint facta. vt sic regraꝫ factū p̄fectū. Pau. idem Io. an. Rata. oportet ergo q̄ hæc facta sint eius cōtemplatione al's rata hr̄e nō posset. de reg. iur. lib. vj. ratum. Io. an. Idē Pau. & Archi. in ca. fœlicis. eo. ti. li. lib. in quodam simili. Socij⁹ puto hic stricte sumi socīū ꝓ agēte q̄ aliq̄d cooperatur ad actum pcussionis captionis vel bāni. Et licet in delinquēdo sint plures socij q̄uis quoꝝ null⁹ est principalior & tales includunꝫ sub agentibus. de quibus p̄misit. q̄uis tamē vnus est principalis & alter cooperans. & sic sumit hic socius. qđ patet. ga de faciente p̄miserat. Io. and. Consilium. fraudulentū non nudum. & dr̄ nudum qđ nihil adiicit ad peccādū. vt no. in. c. nuper. de sen. excō. in. ij. glos. Consiliū aūt præstaꝫ suadēdo: rogando: & impellendo: instruendo. vel vtilitatē inde secuturā ostendendo. vt no. Innocen. de homi. c. ad audientiā. De nudo vero cōsilio hic non ꝓuidetur. Pau. Fauorē. Sciēdum q̄ est simplex fauor qui nil adiicit ad peccādū, de tali vero videt hic intelligendū. & ga lera hic dicit in his. ſ. pcussione captione vel bāno. patet q̄ fauēs huic delinquenti post delictū ꝑter defensorē de quo sequiꝫ nō incurrit hāc pœnā: sed in materia hæreticorum latius recipiunt fautores. vt habes. ſ. Io. an. Defensauerit. puto q̄ etiam defensorem post maleficiū punire intendit. Est igitur quidā defēsor. i. autorizator delicti & talis grauiꝫ punitur q̄ agens. xj. q. iij. q cōsentit. Est alius defensor qui etiam post delictū defendit, puta impediendo ne delinq̄ns ad manus iudicis deueniat examinādus vel punīēdus. xxvij. q. j. si custos. vel impediendo ne fiat executio. hoc etiā intendit includere. & probaꝫ eo. ti. fœlicis. lib. vj. Non puto q̄ his qui talem defenderet ne ledatur a priuato nedum tertio: sed illo offenso. puta eꝑo vel eius consanguineis vī dicare volentibus includatur hac pœna. De illo qui defendit in iudicio patrocinādo. vide qđ dixi post Hosti. de cle. excom. ꝓposuit super verbo fautorē. Paulus autem hoc ꝓsequitur & declarat p distinctionem. quia. ſ. aūt aduocatus vel procurator talem defendit iuste: quia. ſ. putat eum inculpabilem iura ꝓ eo allegando & ostendendo eū innocētē. & sic nō ligatur aliqua pœna: etiam si postea appareat eum culpabilem. Ratio est. ga in talibus iusta defensio reseruatur. de excep. cum inter. aut cōtra iustitiam & cōscientiam defendit. & sic ligatur hac pœna. de hær. si aduersus. Tales enim defensores appellantur. xvij. q̄. j. de præsentium. Pau.

¶ Excōicaī q̄ciēs semel in hęresim dānatā labit. Cap̄. IIII.

QVICVMQVE SEMEL IN HEREsim dānatā labitur ei⁹ dānatione sei ꝑm inuoluit. Gelasius papa. xxiij. q. j. c. j. Ex glos. summaria dr̄ q̄ siue veterē siue nouā seq̄t̄ hęresim excōicatus est: licet sit occultus. No. q̄ occult⁹ hic intelligendus est respectu plurīū & nō respectu actus exterioris. Nā ſm Pe. de pal. ī. ij. q̄ solo actu interiori q̄ tñ solo hō ē ꝑfectus hęreticus: nō incurrit excōicatio: sed si aliq̄ actu exteriori manifestat delictū suū quātūcūq; occultū: tūc incurrit. Vniuersos q̄ de sacramentis aliter sentire aut docere non metuūt: q̄ sacrosctā Romana ecclēsia p̄dicat & obseruat: et gñal'r quoscūq; eadē Romana eccl'ia vel singuli epi p̄ dioceses suas cū cōsilio clericoꝝ vel clerici ipi sede vacāte cū cōsilio si oportuit eporꝝ vicinoꝝ hæreticos iudicauerit vī culo ꝑpetui anathematis innodam⁹. Luci⁹. iij. in. c. ad abolendā. de hær. Dr̄ in quadam glo. sup verbo iudicauerint, i. in hæresim iā dānatā & indubitatā incidisse: al's em̄ si de articulis fidei dubitatio orīet̄: & dubium sit qđ bene vel male diceret sola Romana eccl'ia habet determinare. xxiij. q. j. quoties. Et dicit Pe. de Ancha. nota ꝑm cum consilio clericoꝝ posse de hęresi cognoscere & punire: ergo epivbi etiam de fide agit sunt ordinarij: & de officio tenentur inquirere. ſ. eodem. excōicamus. dubia tñ fidei non possunt decidere: sed reseruanda sunt papæ: & ga causa hęresis est ardua patet q̄ in sntia ꝓferenda eps requirit plitū capituli: licet cō sensum nō expectet. de his q̄ fi. a ꝓla. nouit. Hodie nō pōt eps ferre sniam in cā hæresis sine inquisitore hæreticæ prauitatis. in eo. ti. cle. j. Nota q̄ priuilegium exemptionis non eximit exēptū a iurisdictione diocesani cōmittentem crimē hæresis. Pe. de Anch. Dubitatur an quicūq; tenet vbicūq; 5 articulos Parisius damnatos sit excōicatus ? & videt q̄ sic, etsi non sntia epi: qui non ligat non subditos nec extra territorium: saltē sententia huius decretalis, ad abolendam. quæ dicit. Vinculo perpetui anathematis obligamus oēs qui per singulos eps tā q̄ hæretici sunt dānati. Dicēdum q̄ eps nō intēdit oēs articulos dānare sicut hæreticos: sed sicut dubios & periculosos. tum ga multi catholici eos tenent: tum quia nō excōicauerunt sed denūtiauerunt excōicatos: tum quia nō solum dogmatizantes: sed etiam aliter credentes essent excōicati: tum ga ad solum papam ptinet determinare generaliter qd est hæreticum & quid catholicum. Non est ergo excōicatus a iure q̄ tenet illud: qđ vna eccl'ia particularis iudicat esse hæreticum: sed qui firmiter adhæret ei qđ eccl'ia vniuersalis vel Romana diffiniuit eē hæreticum ad quē ptinet hoc ga q̄diu adhęret hō fidei ecclię Romanæ: quęcumq; alia eccl'ia tenet oppositum nūq̄ est hæreticus. de sum. tri. c. dānamus. in fine: ga illa nō potest errare sed oīs alia sic: sicut tota eccl'ia Grecoꝝ. vñ determinans contra tales articulos non incurrit sniam iuris. Si vero quæraꝫ vtrū sniam epi incurrit cōtra eius ꝓhibitionem faciens: certum est q̄ sic: si est subditus in loco subdito & idem est si exēpt⁹ etiā in loco exēpto: & multo magis si non exemptus in loco exēpto: ga in talibus quę sunt fidei nō ꝓdest exemptio. Si autem sit non subditus iure cōmuni vel subditus in loco extra territorium non incurrit. Si vero extraneus in loco dioceſis: aut est talis qui nō fortitur forū

tiē forꝝ rōne delicti: sicut forte archiepūs: & sic nō icidit: aut talis qui fortitur: et tunc si est de articulis per ecclesiā Romanam damnatis: tunc incidit. Si aūt non est de illis nō incidit: ga non peccat p̄ inobedientiam: ga tunc non est subditus. Et nota q̄ ex corpore iuris non videtur haberi q̄ ab, solutionem ab excōmunicatione propter hęresim ꝓtractā papa sibi reseruauerit. ex quo argui posset q̄ ab epīs posset absoluī per ca. nuper. de sen. excō. sed ꝓ processum papæ q̄ fit annuatim in curia sibi reseruat eorum absolutionē. vt patebit. ī. in ipso processu. Quot modis dicatur quis hęreticus & quis proprie sit hæretic⁹ & quot sint hęreses iam cōficte: & quot modis puniantur & qualiter & quādo ad mi sericordiam resipiantur: vide in. ij. parte. tituli. xij. capitu. de hęresi. Excommunicatio contra fautores & recæptatores hæreticorum.

§. I. EXCOMMVNICAMVS OMNES

hæreticos & fautores & recęptatores & defensores eorum. Honorius. iij. de sen. excō. nouerit. Dicit Pe. de pa. in. iiij. q̄ credentes hæreticoꝝ sunt q̄ licet nulli hęresi expresse adhæreant: credunt tñ hæreticos esse bonos hoies & hr̄e bonam fidem sicut sunt apud nos simplices: non habentes explicitam hæresim: sicut quidam hæreticalis captus cum vno hęretico perfecto: interrogat⁹ dicebat. Volo mori in fide dñi Guill'. Lan. sic em̄ vocabatur ille ꝑfectus hęreticus. iste erat credens ꝓprie. Defensores aūt sunt qui p̄sonam defendūt: vt aduocati ꝓstando patrocinium: vel tabelliones faciēdo instrumenta vel iurantes al's iuuantes in cā: qui aūt nō p̄sonam sed hęresim defendit hęresiarcha est. Receptatores sūt q̄ in domo vl' terra sua eos recipiūt semel vl' pluries publice vel priuate. Fautores sunt qui aliquādo fauent facto mittēdo alimoniam & hmōi: aliquando verbo vt dicēdo. Isti sunt boni hoies: iniustū est agere p̄ eos: & inquisitores imponunt eis maligne confícta. Item commissiōe quādo qui potestate fungit̄ in capiendo: & alias nō fauent ingsitoribus sicut debent. Omnes isti sunt excōicati ipso facto sicut hæretici: qđ intelligendū est: dum tñ vitium suū aliquo actu ꝓdeat exteriori publice vel occulte. Item q̄ i potestate exīstens omittit facere qđ debet: licet nihil exterius agat incurrit: qa ad idem iudicium pertinet habitus & priuatio. Hęc ille. di. xiij. Quō exponanē dicta vocabula. ſ. fautores: recęptatores. vide in. c. sequenti.

¶ Excōicatio contra sepelientes hæreticos recæptatores vl' fautores eorum. Capitulum. V.

Expō nit.

QVICVMQVE HERETICOS CRĒdentes recęptatores vel fautores eoꝝ scienter p̄sumpserint ecclesiasticę tradere sepulturę vsq; ad satisfactionem idoneam excōicatiōis sententię se nouerit subiacere: nec absolutionis bñficiū mereantur: nisi ꝓprijs manibus extumulent publice & projciant hmōi corpora dānatorū: & locus ille ꝑpetuo careat sepultura. de hære. li. vj. Quicūq; laici vl' clerici: cum vniuersaliter dicat. qcūq;. & ita nullum excipiat. Credentes. illi dicunt credentes hæreticorum: quiore ꝓprio dicunt se credere erroribus eorū. de pœ. di. j. fieri pōt. & hoc indubitatū est: & probatiōe nō indiget. Item qui adorauerint & reuerētiā suo modo exhibuerint consolationem vel cōionem ab hęreticis accæperint vel similia perpetrāt: quæ ad ritum eorum ptinēt: credentes merito possunt dici factis quibus error exprimitur vt posuit exēpla. Item qui sermones & prędicationes eorū audierint: si semel tm audierint & nunq̄ ampli⁹ redierint: nō debēt iudicari hæreticoꝝ credētes: nec enim videntur approbasse quod postea vitarēt. argu. efficax ad hoc. ſ. q. j. constat. Item si quis eos visitauit: alimoniā dedit: ducatū prestitit vel similia fecit: in quibus nil de ritu eorum ostēditur: non credo q̄ possint credentes iudicari. Nā hæc fiūt q̄nq; interuētu pecuniæ, secus si prius erant lapsi & postea ista facerent. de hære. lib. vj. accusatus. oēs tñ p̄dictos quos dixi non debere iudicari credēres fateor suspitione maxima non carere: & ideo posse eis indici purgationē canonicam iuxta canonicas sanctiones. Item qui libros hęreticorum suscipiunt: si statim eos destruxerint incendio vl' alio modo innoxios iudicandos credo. ſ. destruentes. v. q. j. c. ſ. al's si suspecti sunt & non destruunt est eis indicēda purgatio canonica. Archi. Recæptatores. glo. Archid. illi dicunt tales qui scienter recipiunt: etsi nō frequēter. arg. efficax. de pœnis. fœlicis. lib. vj. Nam ꝙbū frequentatiuū i iure ꝓ simplici verbo ponit: vt recęptare pro recipere. Horū aūt q̄ sciēter recæptant: quidā sunt in culpa: quidā non. Hic notandū sane videt q̄ iura ciuilia vident illū intelligere esse recæptatorē qui latēter recipit & q̄lat & colerat vt man⁹ iudicis euadat: vt innuit. ff. de recępta. l. j. Defensorem gl. Archi. Si defēderit qs errorē ipm dānabiliorem est eo q̄ errat: & non solum hęreticus: sed etiam hæresiarcha. dr̄. xxiij. q. iij. qui aliorum. Si ꝙo defenderit p̄sona resistens viribꝰ vl' potentia ne ad man⁹ iudicis veniat puniendus vel examinandus: potest contra hmōi defensores ꝓcedi ad excōmunicationem: & ꝓ hmōi p̄sumptione posset ei indici purgatio canonica. Fautores. glos. Archid. qui publica potestate fungūt: vt prelati & principes ex sola omissione pñ dici fautores: puta si ab ecclesia condemnatos non fugant et puniunt sicut debent. xxiij. q. iij. qui potest. Priuatæ ꝙo p̄sonæ in hoc casu si non capiunt: si prætereuntes non deri nent fautores dici non pñt. nam hoc ptinet ad eos qui ptā te funguntr̄. Et hoc verum nisi fuerint priuatæ p̄sonę tales q̄ iuramento se abstrinxerint. Si em̄ iurauerūt iudicare & cælare: non nego eos fautores. Item si quis excusat hæreticum non ex linguę lubrico nec per iocum: sed in conuenticulis vel inter laicos: si cut multi sæpe dicentes. Isti nō sunt tales quales dicunt: ne negant ista vel illa: vel forte qa ad uocati sunt aliqui: & defendendo eos excusant eorum processus: possunt dici fautores: cōsideratione habita p̄sonarū loci & tēpoꝝ. Ité si qs facto faueat, ꝓbatione non egeat. puta in eo q̄ tali alimoniam præstat & ꝓcurat quo liberat: q̄ ea per quæ liberaꝫ subministrat etsi quæ sunt similia. Idē in eo q̄ precib⁹ liberaꝫ. xiij. q. vj. c. j. Sciēter ḡ si hoc nescie bat ipse tumulans non ligatur hac pœna: ga facti ignorantia vnūquēq; excusat. Eccl'iasticę sepulturæ. vult dicere litera ista q̄ talis cadauera nō debent in cęmiterio eccl'iastico tumulari, nec alibi ad modū Christianorū: sed foras iactari ab eccl'iastica sepultura in signū perpetuę damnationis. Archi. ꝓprijs manibus. ergo nō alienis. Imponūt p̄dictis & alię pœnę: quas pores videre in textu.

¶ Excōicatio contra rectores impedientes vel non iuuantes eꝑos & inquisitores in inquisitione hęreticoꝝ & fautorum & recęptatorum. Capitulum. VI.

QVIT INQVISITIONIS NEGOtium cōtra hęreticā prauitatē ad dei gloriam & augmentū fidei nr̄is tpibus ꝓspereꝫ: & in qua ꝓstitutiōe sunt plures ꝓstitutę excōicationes. ℔ Primo oēs ptātes dñi tpales & rectores qbuscūq; dignitatib⁹ vel officijs & noīb⁹ cēseāt: & eoꝝ officiales & baliui q̄ diocesanis vel epīs vel ingsitorib⁹ hęreticę prauitatis nō obediūt i hęreticoꝝ vel ipsoꝝ credētiū vel defensoꝝ recęptatoꝝ: fautoꝝ: iuestigatiōe: captiōe & custodia diligēti: cū ab eis fuerint req̄siti sunt excōicati. Secūdo oēs prędicti rectores si p̄dictas p̄sonas pestiferas non duxerint vel duci fecerint sine mora post̄q̄ fuerint requisiti in potestatē seu carcerem eꝑoꝝ seu ingsitorū vel ad locū alīū aliquē de quo ipsi vel aliqui ex ipsis mandauerint infra eoꝝ dñorum vl' rectorū districtū, vbi ꝙ viros catholicos a ꝑfatis epīs vel inquisitoribus: vel eorūdē aliquos deputatos sub arcta & diligēti custodia teneāt: donec eoꝝ negotiū per iudiciū; ecclię terminet sūt excōicati. Tertio oēs supradicti rectores & eorum officiales & nuntij si de hęresi ab epīs vel inquisitoribus condemnatos & eorū brachio derelictos non statim cœperint: & inde late aīaduersione debita puniendos non obstantibus appellationibus quibuscūq; prædictoꝝ sunt excōicati. Quarto omes supradicti rectores & officiales si captos pro crimine hęresis absq; dictorum eꝑoꝝ seu inquisitorum aut saltem alterius eoꝝ licētia vel mandato a captione vel carcere liberauerint sunt excommunicati. Quinto oēs supradicti ipoꝝ officiales: si de crimine hæresis cū mere sit ecclesiastic⁹ cognouerint quoquo mō vel iudicauerint, sunt excōicati. Sexto oēs supradicti si executionem pro hmōi crimīe a diocesanis vel inquisitore iniūctā prōpte prout ad suū spectat officium facere detractent vel diocesis vel inquisitoris iudicium sniam seu, pcessum directe vel indirecte impedire p̄sumant, sunt excōicati. Septimo oēs supradicti qui scienter in prędictis vel aliquo prędictorū cōtra inquisitionis officiū dederint auxiliū: consilium vel fauorē sunt excōicati oēs p̄dicti si sniam excōi-

catiõis quã incurrissent oĩno ꝑ annum sustinuerint;ex tũc velut hæretici condẽnantur. Hæc oĩa in ꝑdicta cõstitutiõe q̃ incipit,vt inquisitionis.eã de hære.libꝫ.vj. vt inquisitiõis. vbi hæretici dicunt admixti fidelibus.de hoc facienda est inquisitio vt a fidelibꝫ differeant.& inuenti corrigantur. Archi.Puniẽdos.q̃ si inquisitor & ordinarius discordant in mãdato:ga vnus mandat puniri per se cõdẽnatũ:alter mãdat relaxari per se absolutum fatis videt supersedendũ do nec cõsulatur papa.ff.c.pximo.lo.an.Canon est fnię latæ: & quia non reseruatur absolutio papæ,ordinarius poterit absoluere.supra de sen.excõ.nuper.loan.and.

¶Excommunicatio contra inquisitores male & contra cõscientiam exercentes tale officium contra quosdam.& papę reseruetur absolutio. Capꝫ.VII.

INQVISITORES ET ALII AD dicti officij executionẽ constituti si odij grę vel amoris lucri vel cõmodi tpalis obtentu ꝓ iustitiam & cõscientiam suã omiserint ꝓ quęcũ ꝑpere vt fuerit ꝓcedẽdũ sup hmõi prauitate.s. hæretica aut obtentu eodẽ prauitatẽ ipam.aut impedimẽtum officij sui alicui imponẽdo eum sup hoc ꝑsumpserint quoquo mõ vexare ꝑter alꝫ pœnas excõicatiõis sniam eoipso incurrãt: a qua nisi ꝓ Romanum põtificem nequeãt prętercq̃ i mortis articulo,& tũc satisfactione ꝑmissa absolui nullo i hac parte priuilegio suffragãte. Clemens in.c.multorũ.de hære.i cle.obrẽtu.vbi q̃ nõ ꝓpter alterũ ꝑdictorꝫ.vl forte timore propter vitandũ scandalũ hoc admitterẽt non est locus pœnæ.lo.an.Et ꝓ ꝓscientiã.Nota q̃ copulat iustitiam & cõscientiã.Eodẽ.l.odij grę &c.vt.ff.Ex quo patet apte q̃ ꝓstitutio ecclesię militantis ligat crimen oĩno occulti ad pœnam suspẽtionis & excõicationis. Inducit ad hoc multa iura.& subdit.Ex his videt indubitatũ qđ archi. habebat pro dubio & disputationi derelinquebat.an hæreticus oĩno occultus sit excõicatus.Ioã.tenet q̃ sic. xxiij.q.j. in fum.& in glo.secn.placet etiã Gof.& Ray.in summis. Exinde inducit multa iura q̃ videt facere i cõtrariũ.xxij.di.erubescãt &c. Tandẽ Ioan.an.cõcludit sic de plano. Fateamur q̃ constitutio militaris eccliæ oĩa occulta ligat nõ tamẽ noiatim de illis iudicat tribunal ecclesiæ,imo ipa eccl'a in quãtũ ꝓ hoiem iudicat hoiem noiatim.& iquãtũ est collectio fidelium ligatos sic occultos habet ꝓ solutis. de sen. excom.a nobis.& sic loquũtur ꝓtraria.Nota fm Pe.de Ancha. sup cle.de vsuris.ex graui.q̃ aꝫ fenerãdi non sapit hæresim. nec ptinet ad ingressorẽ.& tñ ptinaciter asserere hoc nõ esse ꝑtm est hæreticũ.Rõnẽ collige ex glo.nõ solũ cũ qua cõcor.Pau.Ex quo collige decisionẽ eiꝫ qđ dubitabat.Quidam em̃ de istis bizocholis in publicis ꝑdicationibus cõcitando turbã & seditionẽ ꝓtra clerũ vt ferẽ asseruit exhortando q̃ laici nõ tenebant̃ soluere decimas nec eis cõfiteri nec oblationes dare.& q̃ peccabãt cõtrarium faciẽdo cum essent oẽs clerici mali & de eccl'is remouẽdi. Quærebat an ista & alia cę plura essent hęretica & ꝓcedi posset ꝓtra eum tãq̃ ꝓtra hæreticũ.& firmatũ fuit ꝓ oẽs sacrę theologię doctores vtriusq̃ iuris ibi existẽtes q̃ sic.& bñ ꝓ doctinã huiꝫ glo.Sapiebat em̃ ptinaciter & tenebat diuersas & falsas opiniones reprobatas per sacros canones & canonicas sanctiones.ergo &c.vt in ea patet.Et Pau.clarius loquens dicit.Hæreticꝫ est nõ solũ q̃ male sentit & docet de articulis fidei & sacris eccl'ię.sed etiã q̃ falsam & extortã expositionẽ in scripturis diuinis ponit q̃ id qđ tenet eccl'ia.di.l.si qs diacon⁹. Et intelligit istũ rex.cle.ex graui. q̃ simplr et ꝑcise qs asserit nõ esse ꝑtm fenerari.sed qa sunt nõnulli casus in qbus ꝓbabiliter dubitaf.vtrũ in isto vel i illo casu sit vsura:nõ esset hæreticꝫ q teneret opi.etiã forte nõ verã. vt.ff.c.nauigãti.de vsuris.Pe.& no.fm Pau.in cle. q̃ dicit ptinaciter.ptinax dr̃ q valde & impudenter aliqd tenet & affirmat.vñ si ioco vel p lubricũ linguæ ꝫ diceret.nõ esset hęretic⁹.xxiiij.q.ō.j.air.& sic ptinacia i malo:pseuerãtia in bono.Iudæi aũt q̃uis affirmẽt vsurã nõ esse ꝑtm:non tñ pñt dici hæretici:nec aliter ꝓ eos procedi. Rõ est.qa i eis nón cadit hęresis:q̃ est idẽ qđ elisio vel diuisio.xxiij.q.iij. hęresis.cũ em̃ nõ sint de gremio eccl'iæ:diuisionẽ ab eo facere nõ pñt.si tñ talẽ errorẽ dogmatizarẽt.etsi nõ vt ꝓ hæreticos:tñ p alios modos possent p eccle'siam puniri: sicut & in aliꝫ casib⁹ q̃ offendunt fidem,Pau. Nota etiam fm Pau.vbi.ff.in cle.ex graui.de vsuris.q̃ qui dicit ptinaciter vsuram esse peccatum,sed facta restitutione non esse cõtinendum sicut qui est obligatus ex cõtractu licito:est hęreticum.in contractu em̃ obligat qs tantum homini.in vsura autem offendit & obligat deo & homini. & iõ post restitutionem adhuc tenet pœnitere.Item fm eũdẽ q̃ male credit sed paratus est corrigi & sequi certiorat⁹ fidẽ eccl'iæ. nõ est hæreticus.xxij.q.ij.beatus Paulus.

¶Excommunicatio contra inquisitores & commissarios eorum illicite extorquentes pecuniam sub prætextu inquisitionis. Capꝫ.VIII.

INQVISITORES ET EORVM vel cꝑor⁹ seu capitulor⁹ sede vacãte sup hoc deputati cõmissarij:si prętextu officij inquisitiõis qui busuis modis illicitis ab aliqb⁹ pecuniã extorquẽt: aut sciẽter attẽtant eccl'iarũ bona ob clericor⁹ delictũ ꝑdicti occasione officij fisco eccl'iæ applicare.sunt excõicati & absoluti nõ pñt ꝑterq̃ in mortis articulo donec illis a qb⁹ extorserint plene satisfecerint de pecunia sic extorta: nullis priuilegijs pactis aut remissionib⁹ sup ꝫ valituris. cle.in.c.nolẽtes.de hære.in cle.Cõmissarij.dant ergo inquisitores cõmissarios quos vicarios vocam⁹ vl substitutos.ff. c.pximo.lo.an.Cõmissarij.de epis loq nõ videt. licet etiã ab his debeãt absti nere:pœna tñ q̃ seq̃t nõ habet locũ in ipsis.Io.an.Prętextu.si ergo nõ eo prętextu illicite exigit:licet faciat male:non tñ est locus pœnę.Ioan.an.Pecuniam. intelligo large.i.q.iij.totũ eccl'iarũ.de bonis ergo clericor⁹ ꝓprijs nõ ꝓhiber. Eccl'ię multo minus sibi ꝓpsis vel officia libꝫ vel fisco sęculari cui applicata sunt ipso iure bona laicor⁹ dãnator⁹ de hęresi.Ioan.and. Absolui ꝓ ordinarios cũ sibi nõ reseruet papa.Io.and.Satisfecerint si habẽt vñ alꝫ in hoc pauptas excusat.de vsur.cũ tu.Io. an. Quod ꝓlatos eccl'iarum cogi non possumus ad officium inquisitiõis exercendũ.Bonifa.virtute cõspicuos.Quod magister ordinis in toto ordine & qlibet prior ꝓuincialis & eiꝫ vicarius in sua ꝓuincia possint fratres suos p sedem apostolicam deputatos ad ꝑdicãdũ crucẽ vel ad inquirendum contra hæreticã prauitatem reuocare:remouere & transferre.vel q̃ superseḋeant iniungere,alios quoq̃ substituere si eis visum fuerit expedire: & in eos si contrauenerint cẽsurã eccl'iasticam exercere nõ obstantibus literis apostolicis impetratis vl'im petrãdis:quę de indulto hoc expressam non fecerit mẽtionem. Bonifa.virtute.

¶De irritatione ordinationum ab Octauiano et Guidone hęresiarchis factarum.

¶Excõicatio ꝓ alienationes & ordinationes factas a schismaticis de rebus eccl'asticis. Capꝫ.IX.

ORDINATIONES AB OCTAuiano & Guidone hęresiarchis factas & ab ordinatis ab eis irritas esse censemus: adiicientes vt q dignitates eccl'iasticas seu bñficia p prędictos schismaticos acceperũt careãt ipetratis. Alienatiões quoq̃ quę per ipsos schismaticos siue per laicos factę sunt derebus eccl'iasticis oĩ careãt firmitate:& ad eccl'iam sine omi onere reuertant̃.si qs contrarię ꝑsumpserit,excõicationi se nouerit subiacere.e.ꝫde schismaticis.c.j. A Guidone.cũ sciderunt eccl'iam,qui nõ dicunt̃ schismatici imo poti⁹ dicũtur tales qui diuertunt̃ ab eis hęresiarchis.i.schismaticis.In no.Ab eis ordinatis.p ordinatos ab eis videt̃ idẽ cum sit eadem rõ defectus.s.executiõis.quã dare nõ põt qui nõ habet.Io.an.Laicos.autoriter ipsoꝝ schismaticorꝝ. alꝫ emẽs nõ esset excõicat⁹ sed excõicandus fm Hosti. Firmitate.qa eccl'ia q̃diu habet pastorẽ hęreticũ vel schismaticũ vacare dr̃.Vñ non valẽt quęa tali ꝓlato faciũt in ꝓiudiciũ eccl'ię.si tñ acquirit talis ꝓlat⁹ eccl'ię tenet nec cassabit̃: & hoc in fauorem eccl'ię.Berñ.Reuertant̃.ergo reuertunt̃ talia ad eccl'iã nullo dato precio.Pe.de Ancha.Sed emptor habet recursum ad venditorem ꝓ precio fm Vincen.Si quis cõtrarię.s.ordines exequẽdo:bñficia retinẽdo vel bona alienata fm Hostiẽ.Subiacere.illi schismatici qui ab vnitate eccl'ię receḋũt vt Græci.excõicati sunt.xix.distin.nulli.Dicebat Hosti.illos schismaticos tm̃ qui se extollũt cõtra Romanã eccl'iam & ab illa se separãt:esse excõicatos cũ adhærentibus.& dicũt tales hæretici illi.s.qui volũt cõtra ep̃m aliquẽ insurgere,& ep̃atum tenere & clericos suos facere & excõicãdi sunt.Pe.de Ancha.Nota q̃ qui ordines vel bñficia receperunt a schismaticis ipso iure excõicati sunt & sic est canon latę sniæ,qđ qdã vt Hosti,intelligũt de adhærentibus & fautẽtibus ipis schismaticis.Dicas ergo eos qui alꝫ non adhærent nec fauẽt schismaticis illis.s. q̃ recedunt ab vnitate eccl'iæ ne excollentes se ꝓtra Romanã eccl'iam etsi contra alios non excõicatos ipso iure sed sunt excõicandi. Pe.de Anch.Itẽ nota q̃ excõicati sunt oẽs sequaces adhærentes:vel fautẽtes publice vel occulte schismatici dãnato in concilio Constantiẽn.Petri de luna,absolutio papæ reseruatur.vt patet in processu curiali.

¶Excõicario cõtra asserentes Romanã eccl'iam non esse caput aliarũ eccl'iarum:& non posse condere canones & decreta vel non esse obediendum. Capꝫ.X.

Cõtemptor canonum q̃ pecat.

IVI ASSERIT CONTVMACIter eccl'iam Romanã nõ eẽ caput aliaꝝ eccl'iarũ & non posse condere canones & decreta: & ẽt sibi tãq̃ capiti nõ obediẽdũ excõicat⁹ ẽ.xix. di. nulli fas.Nota q̃ istud.c.loquit de ꝓtemporibus canonum & transgressoribus.Sed fm Hug.ibidem & Pau.in cle.dupliciter dr̃ qs cõtẽptor canonũ. Vno mõ qa aplica sedẽ cõtumaciter negat esse caput eccl'iarũ.& hñe ptãt condendi canones decreta & statuta ei⁹ nõ esse obseruãda.& talis est schismaticus & hæretic⁹ & excõicatus. Et sic intelligẽdo dctum.c.est canõ latæ snię.Et ad idẽ facit.xxij.di.oẽs.xxv.q.j.violatores. Et idẽ di.Io.an.Inñ.& Hostiẽ.Sccõ mõ dr̃ qs contemptor & transgressor canonũ q̃ ipsa mãdata canonũ nõ seruat:q̃uis credat & dicat esse seruãda.hic non est schismaticus ꝓprie nec excõicat⁹.& sic de hmõi intelligẽdo carum est canõ ferẽdæ snię.& vt dicit Pau.in cle.Si quis transgrediẽ canones & statuta cõtinẽtia ꝑcepta siue affirmatiua siue negatiua peccat mortalr.xxij.q.j.§.qđ ꝑcipitur.secus si esset cã cõsilij intellige tũc canonem log de ꝓsilio q̃ hoc ibi exprimit vel alia rõ suadet sic intelligi. Nõ em̃ q̃ sic excortat &c.ff. de his q̃ no.infa.ob hęc ꝫba.cũ autẽ ꝓceptorie loquit,vt de cele.missa.c.dolentes. & de æta. & quali.c.cum eccl'iæ.hoc trãsgrediens peccat mortalr.ga impedit finẽ quẽ lator legis intendit:alꝫ trãsgressor canonum ex rationabili causa non peccat mortalr fm Thom. hæc Pau.in cle.

¶Excõicatio cõtra incẽdiarios eccl'iarũ vel pioꝝ locorũ.et si fuerint denũtiati papę reseruat absolutio. Ca.XI.

Intellectus denuntiationis.

INCENDIARII EX QVO SVNT per eccl'iæ sniam publicati ꝓ absolutionis bñficio ad sedẽ apostolicã sunt mittẽdi.cle. in extrauagãti.eã de sentẽ.excõ.c.tua Glos. sup ꝫbo publicati i fi.sic dicit.Nõ credo q̃ oẽs incẽdiarij gñaliꝫ sint excõicati:nisi incẽdiarij eccl'iarũ:cũ de aliꝫ nõ inueniã. Et p hãc decretalẽ nõ ꝓbat̃ q̃ iure sint excõicati:sed illis primo excõicatis ab epis subtecura publicatiõe & denuntiatione p hãc decretalẽ sibi papa eoꝝ reseruat absolutionem ad terrorẽ:alꝫ epi possũt absoluere oẽs incẽdiarios. eã eo. nup Ray.Gofr.& Hosti.in summis suis.& Io. de Lig. dicũt q̃ incendiarij eccl'iarũ vel locorũ religiosorũ vel cẽmiterij vel spatij priuilegiati in circũitu eccl'ię seu locum cõtiguũ priuilegiatis sunt ipso iure excõicati.vt in dicta decretali. &.xvij.q.iij.sicut antigtus.Est autẽ spatiũ priuilegiarum in circũitu eccl'ię triginta passus vel quadraginta : quo ad matricem eccl'ię:sed anteq̃ denũtient̃ possunt absolui per ordinarios.Postq̃ vero fuerunt denuntiati non nisi a papa.Et fm Io.an.tales absolui non possunt a legatis ex iure legationis.Item mulier incendiaria sic denuntiata ab eo absolui non põt:etsi possit absolui ab iniectione manuũ violenta in clericũ fm Guil'.Io.and.hoc dicit incendiarijs ecclesiarum.Guil'.etiam dicit q̃ incendiarij aliorum locorum postq̃ fuerunt etiam denuntiati:pñt absolui ab eo: vt cõiter dicunt doc.Pe.de ancha.dicit simpliciter de incẽdiarijs & excõicatis & denũtiatis q̃ sunt mittẽdi ad papã. cõior prima opi.sed'a tutior.Incẽdiarij ꝫo aliorum locorũ nõ sunt ipso facto excõicati:sed excõicandi de iure cõmuni.xxiij.q.vlti.c.pessimã.Ray.de iure autẽ particulari seu synodali in quibusdã locis tales etiã sunt excõicati:in quibusdã aliꝫ ex cõsuetudine habent̃ ꝓ excõicatis:q̃uis reuera nõ inferaẽ excõicatio absq̃ snia fm Guil'.& hi incẽdiarij postq̃ fuerũt denũtiati possunt absolui ab epis suis fm quosdam.vt Guil.& Alber.sed fm alios non nisi a papa.

& hoc dicit in summa Pisa.Io.an.dicit tm̃ de incẽdiarijs ecclesiarũ.Sed qualiter intelligẽda sit ista denuntiatio. Dicit Guil'.q̃ fm quosdam intelligit si fuerit denũtiat⁹ noĩatim.i.expresso noie:secus vt dicunt si in gñali:vt cũ dr̃ sub hac forma.Excõicamus oẽs illos qui fecerũt tale incẽdiũ. Et subdit.Credo q̃ siue in gñali siue in ꝑali denuntietur incendiarius a solo papa est absoluẽdus:præsertim cũ dicit Hugo & iurisperiti.q̃ qñ fertur sniа sub hac forma. Excommunicamus oẽs qui fecerunt hoc vel illud:oẽs intelligunt noiatim excõicati.Credo etiam q̃ papę est reseruãda hæc absolutio a quocũq̃ iudice fiat ista denũtiatio. Et dr̃ incẽdiarius fm Ray.q̃ autioritate ꝓpria ciuitatẽ vel villã vel mansum vel segerem vel rem simílem malo studio incendit.Exponit glo.eius incendi vel incẽdi facit.aut incẽdiarijs consilium vel auxiliũ scienter impẽdit. Autoritate propria.i.cum nõ habeat ius mouẽdi bellũ vl'icẽdẽdi mãsum vel segetẽ.s.alienã:secus si ꝓpriã:qa tunc nõ teneret pœna incẽdiarij:nisi dolo malo hoc faceret:vt.s.q̃ incẽdiũ rei sue aliena incenderent. Malo studio:qa si faceret hoc ex negligẽtia:licet peccaret:nõ tñ incẽdiarij⁹ vocaretur. Guil. Item qui in bello iusto ignẽ imponit absq̃ ꝓcepto idicto ris belli incendiarius est:licet dãnũ non teneaẽ refarcire:q̃ vero in bello iniusto etiã ex ꝓcepto:incendiari⁹ est & dãnum tenetur refarcire. Et nota q̃ q in bello iusto ꝫillã vl' castrũ incendit̃ si ibi ecclesia incaute comburaẽ & est mo lestũ ei:non est excõicatus:sed dãnũ refarcire teneaẽ. Item q̃ ponit ignẽ in loco religioso est excõicat⁹:qui vero in alia domo habitabili vel in grano est excõicandus:alij ꝫo incendiarij palearum:fœn⁹ lignoꝝ:& hmõi nõ dicũtur incẽdiarij. Lapus super.c.de immu.eccle.c.qa nõnulli.libꝫ.vj.di cit.hic dicendũ videt q̃ appellatione ecclesiarum includãtur nedũ monasteria:sed etiã oĩa pia loca.nã ista equiparãtur.eã de testa.requisiti.facit qđ scripsit.d.M. post Archi. ff.eo.li.de resti.in integ.c.fi. Vidi dubitari an incẽdiarij vl' fractores domoꝝ sitarũ infra ambitum ecclesiarum priui legiatũ.de quo habes.xvij.q.iij. sicut antiquitus.sint ipso iure excõicati sicut incẽdiarij & effractores eccl'iarum: q etiã postq̃ fuerunt denuntiati nõ pñt.s.ipsi absolui nisi ꝑ papã.& videtur q̃ sic per.d.c.sicut.& de sen.excõ. ꝓquesti.sup per hoc cõsultus cũ quibusdã iuristis cõsului q̃ talis.s.frãgens vel cõburens domũ sitã infra ambitũ & cõfines. d.c. sicut antigtus.licet talis sit violator immunitatis eccl'ię& vt sacrilegus puniendus:nõ tñ est excõicat⁹:& hoc ꝑsuad c.s.nonnulli.&.c.conquesti.Hæc ille.

Effractor ecclesiæ sit excõicatus.

¶Excommunicatio contra effractores locorum sacrorum & papæ reseruatur absolutio post denũtiationem eorum. Capitulum.XII.

MEMORATOS SACRILEGOS qui,s.cõfregerant violẽter quasdã eccl'ias & expoliauerant:excõicatos nuntietis:& faciatis sicut excõicatos arcti⁹ euitari donec passis iniuriã cõgrue satisfaciant:& dãna data refarciãt.& cũ lris vestris rei veritatẽ cõtinẽtib⁹ aplico se ꝓspectui repręsentẽt.eã de sen.excõ.conquesti.glo.excõicatos.ergo videtur ex hoc q̃ ipso iure sint excõicati hmõi sacrilegi:qđ est verũ de effractoribus eccl'iarum & incẽdiarijs.Repręsentẽt: ex quo em̃ incẽdiarij & effractores eccl'iarum denũtiati sunt:nõ ꝑt absolui nisi a papa:sed anteq̃ denũtientur bene pñt absolui:si satisfacere volũt.vt in.c.nup.eo.ti.Item Archidia. & Goff.Io.an.autẽ & Pe.de ancha.sic summant.Qui cum effractione spoliant eccl'ias : excõicati sunt: & postq̃ sunt denũtiati:sunt ꝓ papam absoluẽdi. Quidam extendebant istũ casum ad faciẽtes in ecclesia multũ enormia:vt frãgẽdo crucẽ & diripiẽdo corpus christi:vel rapiẽdo bona ipa rũ.fm Host.& Goff.in summis suis.& Io.de lig.in tractatu de cẽsu.eccle.dicit q̃ tales non sunt ipso iure excõicati: sed excõicãdi.Et nota q̃ Guil'.dicit.Credo q̃ effractor ecclesię iudicãdus est qui dolo malo aut per iniuriã violenter parietem fodit aut suffodit:aut vitreã feneſtrã fregerit:aut seraturam:aut ostia:aut cardines:aut vectes dum tenẽt ostia firmata:aut ipm rectũ ecclesię.Et nota fm Guil'.q̃ quadũt ad frangendũ ecclesiã & surandũ:et tamen non frangunt: quia inuẽniũt al's fractã vel aptã:& sic intrãt vel asportãt bona ipsius:nõ incidũt in istũ canonẽ.

¶Excõicatio contra falsarios literarum papalium : & papæ reseruatur absolutio. Capꝫ.XIII.

MOS OMNES FALSARIOS LI
terarum nr̃arum aplicarum qui p̃ sevel p alios
vitium falsitatis exercẽt cũ defensoribus & fau
toribus suis anathematis vinculo decernimus
innodatos &c. Inno. iij. e. ij. de cri. fal. ad falsarior. Innodatos, & sic est canon latæ sn̄ię ꝑm Inno. & Hosti. Insup & cle
rici officijs & beneficijs sũt priuati & degradãdi sunt & sæ
culari curię tradẽdi ꝑm constitutionẽ legitime puniendi p
quam & laici legitime cõuicti puniẽtur. vt dr̃ in tex. & cõ
ter dr̃ ꝙ absolutio a tali excõicatione papæ reseruatur, e. ij.
eo, dura. in fi. Nota ꝑm Pe. de ancha. in. d. c. ꝙ ille q̃ scĩcter
impetrat rescriptum surrepti titiũ: & illo vtitur: non incidit
in illã pœnã: sed solũ punitur ꝙ caveat ꝑmodo rescripti &
in expẽsis cõdẽnetur. de rescrip. c. ꝑuer literis, sed falsans re
scriptum vel vrens falso ex certa scĩctia vel per ignorãtiã
procedentẽ ex negligentia incidit. Et nota ꝑm Rich. super
iiij. distr. xviij. ꝙ impetrans literas a dño papa tacita verita
te: vel suggesta falsitate: siue facit impetrans scienter vel
ignoranter: si talis veritas taceat: vel talis falsitas suggera
tur: qua veritate manifesta vel falsitate non suggesta dñs
papa nõ cõcederet: non est excommunicatus iure commu
ni: nec etiam illi qui literis apostolicis vtũtur sub alio no
mine impetratis: quia q̃uis ita isti ꝙ illi digni sunt magna
pœna & confusione: nõ tñ oportuit ius cõdere ꝙ tales es
sent excõicati: qa talis fraus a parte aduersa vel a iudice cõ
tra vtentes talibus lr̃is faciliter & certitudinaliter potest p
cipi: q̃uis ergo sic impetrans falsarius sit extendendo fal
sarij nomẽ: vt sumitur. xxv. q. ij. dicẽti. nõ est tñ falsarius li
terarum dñi papę: qa veras literas impetrat: q̃uis falsa sug
gestione: & sic non est excommunicatus.

Impetratio falsa.

¶ Excommunicatio contra vrentes scĩcter literis papalib⁹ falsis. Capitulum. XIIII.

IVI LITERIS VTI VOLVE
rint eas priꝰ diligẽter examinẽt: qm̃ si falsis lr̃is
se vsos dixerint ignorãter: earũ fera pnia eusta
ri neqbit pœnas inferius annotatas. Inno. iij. in
eo. c. ad falsarior. ibi dr̃ de illis pœnis: & sic qui scĩcter vti
tur lr̃is apostolicis etiã ab alio falsatis: est excõicat⁹. Et no
ta ꝙ dicit Hosti. ibidẽ: ꝙ si simplex ignorãter vtit talibus
literis falsis nõ excusat: qa per alios debuit inquirere. hoc
ar. di. xxxvij. fi. c. idẽ. Ber. sed falsitas ita erat latẽs ꝙ de faci
li pcipi nõ poterat in aptos si p se & alios adhibuit diligen
tiã quã potuit & nihil pcæpit: excusatus est: alioquin non.
extra de homi. c. Ioannes. Tunc em̃ ꝑm Pe. de ancha, ibidẽ
cẽsẽt iusta ignorãtia q̃ habet excusare si adhibuit diligẽtiã
quã potuit & debuit: qa hoc idagauit a pitioribus. xl iij. di.
ephesijs. non em̃ poterat diuinare falsitatem rescripti. sed si
ignorauit ex negligẽtia: qa hoc crimen est: iõ punit & do
lo ꝓparat. ff. man. l. fideiussor. & in. c. dura. eo. ti. dr̃: ꝙ si fal
sas lr̃as se hr̃e cognoscit infra. xx. dies: aut destruat: aut re
signet si pœnam excõicationis euadere voluerit. Et hoc in
telligitur ꝑm Host. q̃n lr̃æ falsæ aliquo casu ad eum perue
nerunt: tales ergo non sunt ipo iure excõicati: sed post. xx.
dies si non resignant. Pe. de ancha.

Lr̃æ ipse tratę p nuntiũ.

¶ Excõicatio ꝺ recipiẽtes lr̃as papales seu bullas i curia nõ de manibus papæ vel deputati ad hoc. Cap̃. XV.

VNHIBEMVS NE QVIS APVD
sedẽ apl̃icam lr̃as nr̃as nisi a nobis vel de mani
bus illorũ recipiat: qui de mãdato nostro ad il
lud sunt officium deputati. Personę solẽnes per
nuntium recipere pñt de manibus prędictorũ. Transgres
sor huius si laicus est: excõicationi subiaceat. si clericꝰ: offi
cijs seu bñficijs priuatus dãnet (Inno. iij. de cri. fal. c. dura.)
apud sedem apl̃icam. Illi ergo qui nõ sunt apud sedẽ apl̃i
cam seu in curia non ligant hoc a ꝓstitutione: & apostoli
ca sedes est vbi est papa. Hosti. & Io. an. excõicationi subia
ceat. dicas ꝙ ipso iure irrogat hęc pœna laico & etiam cle
rico. ꝙ aũt clericus officijs & bñficijs dãnet: ipa pœna im
ponenda est p sniam: nec ipso iure: sed excõicatio ipso iure
imponit etiam clerico. Pe. de ancha. Et no. ꝙ dicit gl. Ber.
ibidem. non credo ꝙ sit excõicatus qui hoc non seruat: im
mo indifferenter videmus ꝙ quilibet per nuntium impe
trat literas: & hoc papa scit: & tolerat: nec aliquem repellit
nisi esset excõicatus: sed hoc intellige ꝙ litere de manibus
papę vel bullatoris tm̃ sunt recipiẽdę etiam vel vicecãcel
larij: vel alterius ad hoc deputati: alꝰ falsę sunt: & qui sic re
ciperet esset excõicatus. Ioã. an. & Pe. de ancha. dicũt ꝙ hoc
qđ dicit ista decre. hodie curia non seruat: imo q̃libet par
uę autoritatis mittit ad bullatorẽ & recipit.

¶ Excommunicatio contra corrigentes apponentes & re
mouentes aliquid de literis papalibus: & papæ reseruatur
absolutio. Capitulum. XVI.

POSTIENSIS IN SVMMA SIC
ait. Hodie p̃cęptũ est ꝙ in literis dñi papæ nec
in magno nec in modico q̃s manũ apponere p̃
sumat etiam lr̃am vnicam. vel pũctũ vnicũ cor
rigendo exceptis officialibus q̃bus hoc est cõmissum. Alio
quin man⁹ apponẽs ex canone lato in curia ipso facto sen
tẽtiã excõicationis incurrit quæ p aliquem circa sedẽ apl̃i
cam relaxari non põt. Idem Goff. Quęrit Rich. in. iij. distr.
xviij. Vtrum inueniens literã dñi papę cuius efficacia iam
expirauit: & ludo nõ intentione vtendi aliquã literã in eo
formatã reformet vel pũctũ faciat: vel p quẽcũq̃ aliũ mo
dũ aliqđ in ea immutet sit excõicatus ipso iure. Respõdet
vbi. ē. ad istã quęstionẽ dicũt aliqui ꝙ talis nõ est excõica
tus ipo iure: qa illa excõicatio nõ itelligit nisi de his quæ
pñt alicui esse vtiles, prędicta etiã quo ad oẽm hoĩem esset
inutilis. Et contra hoc sic arguĩ põt q̃uis illa lr̃a non imu
tata facta fit inutilis: tñ p rasuram sic mutari posset vt vti
lis appareret. verbi gratia: si ibi erat scriptum post triẽniũ
minime valituris: & ꝑ triẽnio poneret quinquẽniũ: iam
appareret vtilis q̃ prius erat inutilis. Cum ergo quęcumq̃ Casus
mutatio siue parua siue magna cõtra lr̃am & volũtatẽ dñi excõica
papæ p quam ꝓmutationẽ põt apparere vtilis plusq̃ erat: tionis.
vel vtilis cũ aĩ nõ erat sit, ꝓhibita sub pœna excõicatiõis
iam latæ: videt ꝙ immutans aliquid cõtra lr̃am dñi papę
de qua est quęstio sit excõicatus ipso iure: qđ mihi conce
dendũ videt: vt etiã habet extra de cri. fal. i. c. ad falsarior.
in glo. sup illud. per rasuram tenuẽ. Quicũq̃ radit vel imu
tat rescriptũ papę excõicatus est & falsarius: & in hoc nullã
distinctionẽ adhibeo. Et infra sic dicit. De literis tm̃ quæ p
nullam rasuram possent vtiles apparere; vtpote litera cu
ratoria data ducentis annis: vel. ccc. aliter esset iudicãdum
qa si tota raderet de nouo nõ posset apparere vtilis, ꝑpter
bullam: qa i creatione cuiuslibet nouę papę aliqđ ꝺ bullã
immutat: nomẽ em̃ eius ponit in bulla.

¶ Excõicatio contra facientes statuta cõtra eccl̃iasticam li
bertatem: & seruari ea facientes: & scriptores eorum: & offi
ciales iudicantes ꝑm ea. Capitulum. XVII.

EXCOMMVMICAMVS OM
nes q̃ de cętero seruari fecerit statuta edita & cõ
suetudines: vel potius abusiões introductas cõ
tra eccl̃iasticã libertatẽ: nisi ea de capitularibus
suis infra duos mẽses post hmõi publicationẽ sn̄iæ fecerit
amouere. Excõicam⁹ statutarios & scriptores statutorũ ip
sorũ: necnõ & ptates & cõsules & rectores & cõsiliarios lo
corũ: vbi de cætero hmõi statuta & ꝙsuetudines ẽdite sue
rit & obseruatę: necnõ & illos qui sc̃m ea p̃sumpserit iu
dicare: vel inpublicã formam scribere iudicata. Hono. iij.
de sen. excom. nouerit. Eccl̃iam: laici: eremitę & recluſi hic
sub noĩe ecclesiæ nõ cõprehendũtur nisi se subiecerint ali
cui ꝓbatę religioni. Guil. libertatẽ quę cõsistit in priuile
gijs concessis super spũalibus vel tpalibus generaliter vel
singulariter siue a deo: siue a papa: siue ab alijs principib⁹
sc̃m Inno. & Host. & Abba. Et a deo qđ̃ sunt ꝓcessa mul
ta: vt illud. Quodcũq̃ ligaueris super terrã &c. & hoc quã
tũ ad pſonã papæ extẽdit ad interpretationẽ oĩm dubio
extra q̃ fi. sint legi. c. ꝓ venerabilẽ. Itẽ ꝙ decĩe & primitiæ Debitũ
ad clericos spectẽt. xvj. q. j. reuertimini. Item ꝙ ecclesia so decima
la res eccl̃iasticas ministrare põt. xvj. q. j. §. itẽ imperator. rum.
Itẽ ꝙ de spũalibus ius condere & iudicare potest: & multa
alia priuilegia q̃ cõtinentur in nouo & veteri testõ. A pa
pa priuilegia cõcessa sunt: vt q injũcit manũ violentã i cle
ricũ: sit excõicatus. Itẽ ꝙ in legatis ad pias causas sufficiũt
duo testes. extra de testa. c. relatũ. j. & multa alia priuilegia
quę a vicario christi cõcessa sunt q̃ habẽtur in iure canoni
co. Item ab imperatoribus multa cõcessa sunt q̃ sunt spar
sa in iure ciuili. vt de immu. eccl. & hmõi. nec extendũt dic
tas constitutiones ad priuilegia data non vniuersaliter:
sed parti-

sed particulariter aligbus ecclesijs: siue sint data talia spũa
lia a papa: siue ab imperatoribus: siue ab alijs principib⁹.
Io. an. de capitularijs. i. in chartulis siue libris i quib⁹ talia
scribi consueuerunt: & sic satisfecerint: eꝑs absoluet: qa pa
pa sibi non reseruauit. Io. an. Infra duos menses. Hæc cõsti
tutio modo ligat oẽs: qa iam dudum fluxerũt illi duo mẽ
ses: de quib⁹ fit mẽtio in isto. c. Hosti. Excõmunicamus sta
tutarios &c. Statutarij & scriptores statutoꝝ statim ligãt:
nec excusationem habere pñt in toto: etsi q̃nq̃ excusentur
a tanto. Potestates autem & consules & rectores pñt hr̃e ex
cusationem quãtũ ad obseruationẽ sn̄iæ & delationem sta
tutorum p̃dictorum q̃ ignorare pñt: ex quo vero certifica
ti sunt & obedire negligunt: cõstitutio eos ligat: qđ ad ar
bitrium boni viri referendũ est: q̃n. f. scire potuerũt vl no:
aut q̃n impedire ne seruent: vt. f. intelligatur hoc q̃cito po
tuerit bono modo cõcesso aliquo iteruallo: ꝙ si hoc post
sciuit de nocte vel in festo rã solẽni ꝙ cõcilium cõgregare
non potuit: vel tunc erat infirmus: arbitrabitur bonus iu
dex. Host. & Io. an. ꝙ de lig. in tractatu de cẽsu. eccle. di
cit ꝙ prędicti ptates cõsules & hmõi sunt excõicati: nõ ex
cõicãdi. nec obstat. c. graue. vbi dicit canon. Ferẽdę sn̄ię: qa
ibi denuntiantur excõicandi nõ excõicati. vel dic ꝙ non ẽ
absurdum ꝙ excõicati a iure iterum excõicentur ab hoĩe.

Doctrina officialiũ.

Officiales ꝙ non sunt excõicati: nisi seruauerint illa statu
ta: vel etiã negligẽtes fuerint ad ea delenda: rectores ciuita
tum q̃ nõ hñt ptãtem statuta tollẽdi nõ ligãt hac sn̄ia: nisi
ꝑm illa statuta iudicent: aut nisi possint operari vt illa de
leant & hoc negligãt. Pe. de ancha. quærit de cõsiliarijs il
loꝝ locoꝝ & ponit distinctionẽ Inn. qui sic ait. Si tales cõ
siliarij in illis locis vbi seruãtur statuta cõtra ecclesiasticã
libertatem: habent ptãtem destruẽdi & nõ faciũt excõica
ti sunt: etiã si dedissent cõsilium ꝙ destruerẽt: non facit eos
euitare pœnã. Si nõ hñt ptãtem nõ incurrũt excõicationẽ.
Sed si nescirent esse prædicta statuta: dicit Host. tũc ligari:
q̃n sciunt & non delẽt cum pñt. Tempus aũt ad hoc dabit
arbitrio boni viri. i. iudicis: sed non videtur se posse excu
sare allegãdo ignorãtiã facti: ex quo ita publice ꝓmulga
ta sunt statuta: tñ saluã do dicta p̃cedentia: dicit ꝙ ignoran
cia prędicta excusat ab excõicatione ad quã incurrẽdam re
quirit dolus: sed nõ ab alia pœna. Sed qđ si sciuerunt p̃dic
ta statuta & ignorauerũt esse cõtra ecclesiasticã libertatẽ.
ibi dicit Inno. ꝙ non incidũt cũ excõicatio nõ liget nisi cõ
tumacẽ. xj. q. iij. c. certum. nec fertur nisi pro magnis crimi
nibus: fatẽ tñ ꝙ possint aliter puniri. Dñs meus Io. de lig.
putat eos nõ audirẽdos: qa est ignorãtia iuris: quę nõ excu
sat. de reg. iur. ignorãtia. Hæc Pe. de ancha. Nota etiam ꝑm
quosdam ꝙ si qui statuerunt ꝙ nullus offerat nisi in ma
gnis festiuitatibus al̃s nõ: vel si tantum: ꝙ sup mortuo nõ
nisi talis pannus vel tot cęrei & hmõi: hoc esset cõtra eccle
siasticã libertatẽ. Sup isto. c. nouerit. Hẽric⁹ Boick dicit: ꝙ
tiõe no statuentes vel statuta dictãtes vel scribẽtes ipa: aut fieri cõ
uoꝝ sta sentientes: aut faciẽtes seruari statuta cõtra ecclesiasticam
tutorũ libertatẽ statim sunt excõicati ipso iure. Nã tempus duoꝝ
mẽsium qđ datur ad delendũ ipsa statuta vt vitẽt hãc pœ
nã cœpit currere a tpe publicationis huius decre. & sic iam
diu trãsiuit illud tps ꝑm Guil. & Host. Quidã tñ exponũt
hmõi publicationẽ postq̃. f. in singulis locis fuit publica
ta: & hoc benignius ꝑm Host. sed primũ verius ꝑm Io. an.
Qui vero sc̃m talia statuta pręsumpserint iudicare: vl in
formã publicã scribere iudicata: statim tales sũt excõicati
sc̃m Host. secus autẽ si in priuatã formã scriberẽt. Ioã. an.
Officiales vero & cõsiliarij tũc ligãtur si scirẽt ea esse con
tra libertatẽ eccl̃iasticã: consenserint delicto: vt qa ea ser
uauerunt vel dederũt consiliũ ꝙ seruentur: vel negligẽtes
fuerunt ea de suis capitularibus delere vel officiũ dimittere
q̃cito de eis certificati sciũt & cognoscũt ea esse contra li
bertatẽ eccl̃iæ concessam aliquo tm̃ medio interuallo ad ar
bitrium boni viri. Aliæ vero pſonæ noĩatę in hac decre.
licet seruãt hmõi statuta non sunt excõicati ꝑm Inno. & Io.
an. Hęc ille, qui qdem dicit de facientibus contra libertatẽ
seu priuilegium vniuersalis ecclesiæ.

¶ Excõicatio cõtra oẽs dños prohibẽtes subditis ne faciãt obsequa corpalia pſonis eccl̃iasticis. Cap̃. XVIII.

NOS QVI TEMPORALE DO
minium obtinentes suis subditis ne prælatis aut
clericis seu personis ecclesiasticis quicũq̃ vendant
aut emant aliquid ab eisdem: nec ipsis bladum molant:
coquant panem: aut alia obsequia exhibere pręsumãt: si
qñ interdicũt cum talia in derogationẽ libertatis eccl̃iasti
cæ pręsumãtur eoipso excommunicatiõis sn̄ię decernim⁹
subiacere. Bonifa. de tẽpo. eccle. li. vj. libertatis. licet isti q̃
ad ꝙba viderent nõ infringere libertatẽ: tñ infringebãt fa
ciẽdo fraudẽ de pſona ad pſonã. de q̃ dic vt. xiij. q. iij. plæ
ricq. Ioã. an. Quærit hic Dũcus de sctõ Genimina. quid si
ista ꝓhibitio fiat p illũ qui nõ habet dñium: an hẽat locũ
pœna hic posita? Rñdet ꝙ nõ ꝑ tex. q hic dicit de dñis, phi Statutũ
bẽtib⁹ suis subditis: & exponit illd tpale ꝑ sęculari dñio. Italiæ.
Et subdit. Sed pone ꝙ fiat statutum sicut in Italia i multis
ciuitatibus & dñis: ꝙ prohibeat ne quis donet vel vendat
rem immobilem alicui nõ existenti de iure statuentiũ nõ
subeũti onera cõmuniũ vel dñorũ: & irritat donationẽ vl̃
vẽditionẽ & pœnã imponit: an p talia statuta ic̃ludãt: do
nationes & venditiones in eccl̃esijs. Et ꝙ non ic̃ludant &
ꝙ non teneãt talia statuta quo ad eas ꝓbat p. c. eccl̃ia sctẽ
Marię. de cõsti. & ꝑ plures rõnes. Et ꝙcludit ꝙ hmõi statuẽ
tes hac pœna non sunt ligati ex quo non fuit statutum ex
pſsum de ecclesia: qa si hoc fuisset: tunc ligati essent: qa sta
tutum est cõtra eccl̃iasticam libertatẽ. Tenuit em̃ illud sta
tutum ꝑm cõem sn̄iam oĩm doctoꝝ quo ad laicos trans
rẽtes in laicos iurisditionis alienę: sed si istud excẽderẽt ad
ecclesias inciperent ligari: nec esset absurdũ dicere ꝙ iudex
ecclesiasticus posset illos ad quos ptinet cogere ad declarã
dum statutum: vt nõ respiceret cõtractus faciẽdos cũ eccle
sijs. e. ij. de hęre. c. statutum. Refert em̃ Io. an. in nouel. ꝙ Vin
cẽ. & Abb. dicunt ꝙ statuto facto laicoꝝ, ꝙ cõi vtilitate: ꝙ
vadens de nocte soluat tm̃: clerici non sunt subiecti: sed ꝑ
suũ iudicẽ sunt arcẽdi. di. xcvj, bene qdem. secus dicunt de
dãno in pascẽdis pecoribus vel ad aquã ducẽdis: tũc em̃ te
nent pastores de dãno ꝓprer mercedẽ quã accipiũt.

¶ Excommunicatio ꝺ vsurpates patronatum de nouo i lo
cis pijs: vl̃ vsurpãtes bona vacãtiũ ecclẽarũ. Ca. XIX.

CANCIMVS VNIVERSOS ET
singulos qui regalia custodiã siue guardiã ad
uocationis seu defensionis titulum in ecclesijs:
monasteriꝭ: siue qbuslibet alijs pijs locis de no
uo vsurpare conãtes bona eccl̃iarũ, monasteriorũ, aut loco
rũ ipoꝝ vacãtiũ occupare pſumũt: quocũq̃ dignitatis ho
nore pfulgeant: clericos etiã eccl̃iarũ: monachos monaste
riorũ: & personas cęteras locoꝝ eorũdẽ: quæ hoc fieri ꝓcu
rant: eoipso excõicationis sn̄iæ se nouerint subiacere. Boni
fa. de elec. gñali. lib. vj. vniuersos & vniuersas. nã appella
tione si qs & si qua continẽt. ff. de ver. signi. l. j. & ij. Et ꝑm
Bar. ꝙbum masculinum ꝓlatũ a canone cõprehẽdit fœmi
ninum. qđ ꝓbat. xvij. q. iij. si qs suadẽte. qđ ver̃ nisi ꝑ eã
dẽ vel alia iura excipiat fœmina j. eo. indẽnitatib⁹. Io. an.
qđ Archi. intelligit de canone puniente crimina. Singu
los: vt q̃n pſona vsurpat suo noĩe infrascripta. Vniuersos
vero dixit: puta q̃n aliqua vniuersitas sibi infrascripta vsur
pat de nouo. Archi. Regalia. dic ea q̃ capit rex vacante ecc Iura re
clesia: vt patet in regno Frãcię & Angliç. Nã illa vocãt re galia q̃
galia iura regis in quibusdã eccl̃esijs vacãtibus compẽten sint.
tia quibus de ꝓlato ordinatis illa pcipiũt prælati. vt noĩ.
rex. Archi. Guardiani. qa dicũt se debere custodire eccl̃iam
vacantem donec de prælato fuerit ei ꝓuisum: vt patet exẽ
plũ in eccl̃esia Parmẽsi: vbi tales custodes laici & nobiles
appellãtur vicedomini. patet etiã exẽplum in eccl̃ia Florẽ
tina. Et sumitur hoc ꝺbum & precedẽs. f. custodiã. ꝙ eodẽ.
vñ expone siue ꝙ id est. Et intelligũt quidã hoc comꝑhen
di sub hoc noĩe ius parronatus: qđ nõ credo: sed intelligo
simpliciter sicut sonat: cũ quis aliter notatur. j. de iure pa. Ar
chi. Sed Io. an. sic dicit. Custodiã & quę sequuntur expone
ꝑm Bar. id est ius parronatus qđ sc̃m diuersas regiões di
uersa sortiũ vocabula. Et addit quocũq̃ noĩe censeãt: vsur
pantes de nouo tale ius in ecclesijs & alijs pijs locis: & bo
na ipsoꝝ vacãtiũ occupãtes: excõicati sunt ipso iure. Alijs
vt hospitalibus & alijs quocũq̃ noĩe vocatis. Ioan. and. de
nouo vocatis. f. a. xl. an. citra ꝑm Bar. de cõsue. c. fi. & hoc ꝑ Differt
literam quæ legitur vel ex antiqua cõsuetudine: quę. f. hab occupa
beẽ. j. in tex. hic non posito. Io. an. Bona de qbus nulla est ri & iua
laicis attributa prãs: al̃s facultas: occupare in malã partem di.
sumiẽ: & ꝓprie mobilia dicũntur occupari: immobilia di
cuntur inuadi: sæpe tñ vnũ sumit ꝓ reliquo. Procurat for

te occasione discordiæ inter eos fusciatæ. Et dicuntur p̃curare opẽ:cõsilio:p̃suasione:& cooperatione. Ioã. an. Nota q̃ cõmittens sacrilegium in auferẽdo res sacras vel non sacras:sed de loco sacro:nõ sunt de iure cõi excõicati:nisi hoc facerẽt cũ effractione vel incẽdio. vt eẽ de sen. excõ. cõque sti. in glo. sed si tales post monitionem nõse emendarent: sunt excõicãdi. sic etiã alẽ auferentes bona eccl'iarum non sunt ipso iure excõicati nisi vacãtiũ. vt isto. c. gñali. de ele. lib. vj. qd' aũt dr̃ in decre. xj. q. iij. canonica. de violatorib⁹ eccl'iarum. vt. xvij. q. iiij. oẽs. de raptoribus bonor̃ eccl'iar̃ q̃ sunt excõicati: intelligendũ est p̃m Richar. in. iiij. de violatione & raptu quę fiunt cũ probabili: alẽs personali: effractione vel violentia & hmõi.

¶Excõicatio contra compellentes prælatos & personas ecclesiasticas ad submittendum ecclesias vel ecclesiastica bona eis. Capitulum. XX.

LAICI QVI PRELATOS VEL capitula eccl'iarum seu alias p̃sonas ecclesiasticas ad submissiones hmõi faciẽdas hactenus cõpulerũt post ꝓpetẽtẽ admonitionẽ remissa submissione quã p̃ vim vl' metũ exegerãt eccl'ias & bona eccl'ię eis submissis: taliter in sua libertate dimittãt. Illi ẏo q̃ plãros aut p̃sonas ealdẽ ad talia faciẽda cõpulerint cuiuscũq; sint conditionis aut status excõicationis sint sñia innodati. Ex cõtractibus p̃terea sup̃ p̃missis hmõi licẽtia & cõsensu interueniente hactenus initis: aut quos in futurum iniri contigerit seu occasione illorum laici vltra id quod ex natura contractuum ipsor̃ vel adhibita in ipsis lege p̃mittitur: aliquid non vsurpent. Qui ẏo secus egerint nisi legitime moniti ab huiusmodi vsurpatione desiterint restituẽdo etiam quæ taliter vsurpauerunt: eoipso sñiam excõmunicationis incurrant. Greg. x. de re. eccle. non alie. c. hoc cõsultissimo. lib. vj. Submissiones hmõi. i. de quibus dixerat in prin. vbi prohibet prelatos & ecclesias sibi commissas bona immobilia seu iura ipsarum laicis submittere absq; capituli sui consensu & apostolicę sedis licentia speciali. s. instituendo vel recognoscendo seu p̃fitendo ab illis ea tã q̃ a superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem aducendo vel ipsos patronos vel aduocatos ecclesiarum seu bonorũ ipsorum perpetuo ad tempus non modicum statuendum. Talis ergo submissio hic p̃hibet: non autem alienatio bonorum ecclesiasticorum. Et no. q̃ comprehenditur etiam hic fœminæ. s. religiosę: & quod dr̃ aducando exponitur tanq̃ ab aducatis recognoscendo. Et quod dr̃ ad tempus non modicum: inde trahit q̃ ad modicum tp̃s p̃nt vocari in patronos vel defensores. & dr̃ modicum tp̃s infra. x. annos. vl' p̃m Bar. relinquetur iudicis arbitrio. & quod dr̃ cõpetentem monitionem intelligetrinam: nisi facti necessitas aliud suadeat. Io. and.

que alie natio bonor̃ eccleſię licita.

¶Excõicatio cõtra concedentes represalias & vtẽtes in clericos & bona clericorum. Capitulum. XXI.

ALLI QVI REPRESALIAS AD uersus p̃sonas ecclesiasticas seu bona ipsarum concedunt vel extendũt ad eas nisi p̃sumptionem hmõi reuocauerint a concessionis vel extensionis tpe infra mensem si personæ singulares fuerint: sñiam excõicationis incurrant: si vniuersitas ecclesiastico subiaceat interdicto. Greg. x. de iniur. c. etsi pignoratiões. lib. vj. Ecclesiasticas. vt clericos: templarios: hospitalarios: conuersos: & deo deuotos. xij. q. j. duo. Ioan. an. Extendũt. facit differentiam inter extendere & concedere: qa ciuitas vel superior dr̃ cõcedere: sed ille cui concedũtur extẽdere: puta qa ciuitas Bonoñ. dedit rep̃salias ciui suo contra Florentinos: quas extendit ille ad clericos. Io. an. Pręsumptione. i. cõcessione vel extensione represaliarum qd' est cõtra libertatem eccl'iasticam. Io. an. Mensem. q̃ si infra mẽsem istum p̃cessum fuit ad actum: qa fuit eccl'iastica p̃sona pro alia pignorata. i. represalia facta ꝑ eum: nunquid hæc postea habebit locum infra mẽsem. dic p̃m Bart. q̃ in statum pristinum reuocãdum erit infra mensem. de sen. excom. q̃ cũq; vel p̃m Guil'. reuocatio reintegra fieri debet antẽq̃ p cedatur ad actum: alẽs locum habet pœna. Io. an.

¶Excommunicatio contra grauantes personas ecclesiasticas in se vel in suis pro eo q̃ noluerunt eligere eos pro q̃bus rogati erant. Capitulũ. XXII.

SCIANT CVNCTI QVI CLERI cos vel quoslibet p̃sonas eccl'iasticas ad quos in aliquibus monasteriis aut aliis p̃is locis spectet electio. p eo q̃ rogati seu alẽs inducti eũ. p quo rogabat seu inducebãt eligere noluerũt: vel p̃sanguineos eor̃: aut ipas eccl'ias monasteria seu loca certa bñficijs seu aliis bonis suis p̃ se vel p alios p̃soliando: seu alẽs iniuste p sequendo grauare p̃sumpserint: se ipso facto excõicationis sñia nouerint innodatos. Greg. de elec. li. vj. Cũcti etiã eps. Ecclesiasticas. vt conuersos templarios: q licet nõ sint clerici: sunt tñ ecclesiasticę p̃sonę. Spectet de iure cõi. In collegiata ecclesia ad collegiũ spectat electio: & si non est collegium ad patronum: nisi aliud inducaẽ de consuetudine. Si aũt non esset collegiũ vel patronus: p diocesanũ habet ibi ordinari. x. q. j. regẽda. & hęc vera quo ad electionẽ p̃la ti: de inferiori nõ. ẽ. eo. ti. cũ eccl'ia vulterana. Io. an. Rogati. qñ preces inducãt simoniã. dic vt. viij. q. ij. in summa. & viij. qõ. j. Moyses. Inducti per p̃missiones vel alio modo. Io. an. Alios. sed nũquid hæc pœna locũ habebit in p̃sentãte patrono: videẽ q̃ non: qa de electiõe tm̃ loquit̃: & nõ de præsentatione: & hæc est pœnalis: & iõ restringẽda. dic q̃ si patron⁹ est clericꝰ vel p̃sona eccl'iastica locũ habebit cõstitutio: nec hoc est odiosum: sed fauorabile eccl'iarum fauore. Si aũt patron⁹ est laicus pœna locũ nõ habebit: cũ cõstitutio dicat clericos vel eccl'iasticas p̃sonas. Ioã. an. Idẽ Guil'. Bar. Archi. Io. mo. qui dicunt etiam idem in postulãte sententiam. & p̃m Greg. eṕi bñ potẽt absoluere. Io. an. Ex quo conditione canonis huius absolutionẽ sibi papa non reseruat. eẽ de sen. excõ. c. nuper. Noẽ. q̃ Arch. hic mouet quæstionem de mandatario. i. de eo q ex mandato alterius aliq̃d horum operat̃: vtrum icidat in canonẽ' allegat p & cõtra dicẽs: finaliter cõcludit q̃ dici põt q̃ mãdatari⁹ talis ligetur: essi non verbis huius. c. tamen mẽte maxime cum participet in crimine & sit actor mali. Cap⁹ singularis.

¶Excõicatio contra impedientes litigare in foro ecclesiastico in causis quę de iure vel consuetudine: vel ex impetratis a curia p̃n̄ ibi tractari. Cap̃. XXIII.

STATVIMVS NE QVIS IM petrationes lr̃arum n̄rarum ad nos vel ad forum eccl'iasticum recurrentes sup̃ causis q̃ ad idẽ forũ vel de antiqua cõsuetudine ptinere nosc̃ũt ad desistẽdũ vel in foro seculari de q̃nib⁹ hmõi litigandũ: p eorũdẽ iudicũ eccl'iasticoꝝ ipetrantiũ: aut litigãtiũ seu volẽtiũ litigare: aut p̃iquoꝝ ipsoꝝ seu reꝝ illoꝝ: seu eccl'iarũ suarꝝ captionẽ: modisve aliis q̃buscũq; cõpellat. seu cõpelli faciat vel ꝓcuret: nec p se aliosve impediat: q̃ minus corã iudicib⁹ eccl'iasticis delegatis seu ordinarijs q̃rulãtes de causis q̃ vt p̃missum est ad cognitionem ptinẽt eorũdẽ possint libere iustitiã obtinere: nec ad p̃dicta faciẽda dẽt auxiliũ. p̃silio. vel fauorẽ. Si q̃s ẏo ꝙ̃ præsumpserit seipso facto nouerit excõicatiõi subiacere: a q̃ nisi tã iudici cui⁹ cognitio fuerit ipedita vel iurisditio vsurpata q̃ parti q̃ i ꝓsecutiõe turbata fuerit sui iuris: de iniurijs: de dãnis: de expensis: & interesse pri⁹ p eũdẽ fuerit integre satisfactũ nullaten⁹ absoluaẽ. Bonifa. eẽ de imu. eccle. q̃m. lib. vj. Nullaten⁹. i. nullo mõ. Quid si ante satisfactionẽ tales fuerũt absoluti: nõ credo q̃ talis absolutio teneat hæc ista spãl'r. phibẽte lr̃a. Arch. & Io. dicit q̃ tũc demũ facta satisfactiõe poterit absolui p ordinariũ: qa papa sibi nõ retinuit.

¶Excõicatio ꝙ̃ dños & eorũ officiales grauãtes aut licẽtia grauandi dantes clericos vel suos consanguineos propter sñias latas contra eos. Cap̃. XXIIII.

VICVMQVE PRO EO q̃ i reges pricipes & barones nobiles baliuos vl' quoslibet ministros eor̃: aut quoscũq; alios excõicatiõis suspẽsiõis siue interdicti sñia fuerit ꝓmulgata. licẽtia alicui dederit occidẽdi. capiẽdi: seu alẽs i p̃sonis aut in bonis suis vl' suoꝝ grauãdi eos q̃ tales sñias p̃tulerũt: siue quoꝝ sunt occasiõe. platę: vl' eadẽ sñias obseruãtes seu taliter excõicatis excõicare nolẽtes: nisi licẽtiã ipam reintegra reuocauerit: vl' si ad bonoꝝ captionẽ occasiõe ipsi⁹ licẽtiæ ẽ ꝓcessũ: nisi bona ipa fuerint infra octo dierũ spatiũ restituta: aut satisfactio ꝓ ipis ipẽsa: eoipo se tẽtiã excõicatiõis incurrãt. Eadẽ q̃q; sint sñia inodati oẽs q ausi fue-

Vtẽtes ausi fuerint p̃dicta licẽtia data vti vel aliq̃d p̃missoꝝ: aut q̃ praua li cõmittẽda dari licentiã. phibuimus: alẽs cõmittere q̃stionẽ centia. suo motu. Qui aũt in eadẽ sñia p̃masserint duoꝝ mẽsiũ spatio extũc ab ea nõ p̃nt nisi p se. apo. absolutiõis bñficiũ obtinere. Greg. x. de sen. excõ. li. vj. Reges. est autẽ ordinarius regis cp̃s i cui⁹ diocesi deligit vel domiciliũ habet. dif. xcvj. si impator. Io. an. Et dicit. Arch. q̃ nõ solũ regẽ imo & ipe ratorẽ poteſt eps excõicare. ñ. q. vij. §. item cũ Dauid. Ministros. ad clericos potest referri: & sic ꝓprie insequit verbũ suspensionis. Io. an. Licentiã. multo fortius idẽ in iussa vel mãdato. Archid'. Dederit. clare demonstrat hæc lr̃a q̃ si alig̃s contẽplatione excõicati faciat ea q̃ hic in litera numerãtur ipse excõicatus nõ dicitur in culpa: nisi subsequẽs post factũ ratũ habeat. Archi. Suoꝝ. i. consanguineoꝝ vel familiariũ. & sic no. casum in quo percutiens & mãdãs pcuti laicũ est excõicatus. ad idẽ. ẽ. de elec. sciãt. eo. lib. Io. an. Grauãdi. puta ne qs emat ab eis vel eis vẽdat: vel his similia. Ioã. an. Re integra. i. antecq̃ ad occidendum vel capiendum vel alẽs grauãdũ easdẽ p̃sonas in aliquo fuerit ꝓcessum. vnde videt q̃ si re integra fiat reuocatio mãdati vel talis licẽtię: locũ nõ habet qd' hic ſegtur. Si aũt ad aliquẽ actũ sit ꝓcessum p eũ: cũ licẽtia est cõcessa statim licẽtiã dãtes sunt liga-
graujor offenſa p̃sonæ q̃ rerũ. ti: vt hic pater. de hoc de pœ. dist. j. si qs nõ dicã: sed videtur ꝓtra. j. pxi. ibi. nisi bona ipsa &c. dico q̃ grauior est offẽsa p̃sonæ q̃ rerũ de qua offensa loquit̃ litera. quo casu ipso facto statim ligant vt dictũ est. lr̃a aũt sequẽs loquit̃ in offensione rerũ ad quas restitutionẽ termin⁹ octo dier̃ prefigit vt. j. pater. Arch. Impẽsa. s. cũ res nõ extat vt placet læso. In curiã autẽ modo duplici funiculo tunc ligati: qd' esse põt. iij. q. iiij. engeltrudã. Io. an. Vti. & sic mandans & mandatarius eadẽ pœna puniũtur. Alẽs. ideſt præter aliquã licentiã. Ioã. an. Obtinere. similiter in incendiarijs eccl'iarũ: q ex quo denuntiati fuerint nõ possunt absolui ab alio q̃ a papa. ẽ. eo. tua. Et si papa hoc non expressisset perpetuo potuisset ordinarius ipsum absoluere. ẽ. c. nuper. Io. an.

¶Excommunicatio contra exigentes vel exigere facientes pedagia vel gabellas a personis ecclesiasticis pro reb⁹ suis vel ecclesiarum. Cap̃. XXV.

CONSTITVTIONEM FELICIS recordationis Alexã. papæ. iiij. p̃decẽ. nostri q̃ statuit eccl'ias & personas ecclesiasticas ad pedagia & guidagia pentius nõ teneri: nec ad exhibẽdũ vel soluẽdũ tallias. p reb⁹ suis. ꝓpriis quas nõ causa negotiãdi deferũt vel deferri faciũt: seu trãsmittũt volẽtes. p pter multoꝝ insolentiam & abusum pene adminiculo ad iuuare. Adijcimus districtius inhibẽdo cõtraria cõsuetudine quorũcũq; quæ dicẽda est verius corruptela nõ obstãte vt nec collegium: nec vniuersitas: nec aliqua etiã singularis p̃sona cuiuscũq; sit dignitatis, conditionis, aut status a prefatis p̃sonis seu ecclesijs: p p̃sonis ipsis aut rebus prædictis tallias exigat vel extorqueat: vel p se vel p aliũ suo nomine vel alieno: aut eos ad hmõi p̃soluẽda cõpellat, quive ro cõtrafecerint si p̃sonę fuerint sæculares excõicationis: si aũt collegium vel vniuersitas ciuitatis castri: sed loci alterius cuiuscũq; ipsa ciuitas castrũ vel locus interdicti sentẽtiam ipso facto incurrãt: nec ab excõicatione hmõi absolutionẽ vel interdicti relaxationẽ obtineãt donec exacta plenarie restituerint & de trãsgressione satisfecerit competenter. eẽ de cẽsi. c. q̃q̃. li. vj. Si vniuersitas vel singularis p̃sona ecclesias vel ecclesiasticas p̃sonas cõpulerit soluere pedagia vel guidagia vel exactionis. p rebus suis quas causa negotiationis nõ deferũt: vel p p̃sonis singulariꝰ excõicati sunt: & vniuersitas interdicta. Io. an. in sum. Item nota
Negotiari qd fit. q̃ res clericoꝝ eodẽ priuilegio gaudẽt q̃ res ecclesiaꝝ quãtum ad istud. Negotiandi. hoc verbum a multis non plene intelligit. vñ dic q̃ ille dr̃ esse negotiator: qui rem cõparat vt rẽ integrã & immutatã vẽdẽdo lucretur: sed qui rẽ cõparat vt materia sit sibi aliq̃d inde operãdi: puta ex ferro clauos & alia artificiata ille nõ est negotiator. Hãc emꝑ negotiationẽ clerici exercere nõ debẽt. vt. lxxxvij. dis. fornicari. Si aũt deferant vel deferri factãt clerici res causa mercimoniæ: hac immunitate nõ gaudent. & sic est arg. ꝙ̃ emptores redditũ clericoꝝ q volunt in his gaudere immunitate illa qua & clerici: vt nõ. s. soluant guidagia & pedagia de emptis a clericis. Francis. de zaba. q̃rit an id qd' hic dr̃ de pedagijs locum habeat in gabellis & datijs q̃ leuãtur in ciuitati bus Lõgobardię? Et rñ. q̃ Stepha. dicit q̃ sic: quia idẽ iuris de ipis. ar. xiij. q. iij. putãt: &. c. pleriq;. & de priuil'. c. quãto. & ex hoc dicit q̃ tota Italia est interdicta: & clerici irregulares hoc non seruantes. hæc ille. sed hodie taliter excõicati nõ sunt vitãdi: nisi denũtientur. vt habes. j. de cle. excõ. mi. c. fi. Singulares. Generaliter loquitur: vñ credo q̃ comprehẽdat etiã epos: si obnũciatur. eẽ eo. de sent. excõ. lib. vj. c. ga periculosum. q̃ nõ loquitur in sñia excõicatiõis: vt hic. sed suspensionis & interdicti. Archi. Obtineãt. cũ papa si taliter absolutionẽ nõ retineat alijs concesse videbit. eẽ de sen. excõ. nup. Arch. Restituerint. hoc ẏ bũ demonstrat q̃ absolutionẽ p̃cedat restitutio. sic. ij. q. vij. accusatio. vbi de hoc in glo. Excõicatos. q. videẽ &. c. &. xvij. q. iiij. de p̃byteroꝝ. in fi. vbi plene de hoc in glo. &. xj. q. iij. excõicatos. i glo.

¶Excommunicatio contra imponentes tallias, collectas, vel p̃stantias clericis sine licentia papæ. Cap̃. XXVI.

ADVERSVS CONSVLES RE ctores ciuitatũ & alios q̃ eccl'ias & viros eccl'iasticos tallijs seu collectis & exactionib⁹ alijs aggrauare nituntꝰ: volẽs immunitati eccl'iasticæ Lateran. pcc. q̃ uidere p̃sumptionẽ hmõi sub anathematis districtione ꝓhibuit: transgressores & fautores eorum excõicationi subiacere præcepit: donec satisfactionẽ impenderint cõpetentẽ. &. j. circa finẽ: & successorẽ ipsi⁹ nisi satisfecerit infra mẽsem manere decernũ⁹ eccl'iastica cẽsura cõclusum donec satisfecerit competẽter. Et in eadẽ post dicta ĩmediate sequẽti. Verũ si q̃n forte eps simul cũ clericis tanta vtilitatẽ vel necessitatẽ ꝓspexerit: vt absq; vlla coactione ad releuandas vtilitates & necessitates cões vbi laicorũ nõ supperũt facultates subsidia p ecclesias duxerint conferenda p̃dicti laici humiliter & deuote recipiant cũ gratiarũ actione. ꝑter imprudentiã tũ quorũdã Romanus pontifex prius cõsulaẽ. Inno. iij. eẽ de immu. eccle. Lateran. concilii de quo. ẽ. c. nõ min⁹. vbi ferẽ talis sñia excõicatiõis cũ ista tũ additione seu cõditione si admoniti desistere noluerint vbi dicit glo. Ber. q̃ si se nõ correxerint post admonitionem sunt ipso iure excõicati. Et dicit Host. q̃ sufficit vna admonitio: maxime q̃ a canõ iste induct⁹ est in fauorẽ ecclesiaꝝ & odiũ tyrannoꝝ: quoꝝ alig sunt adeo ẽribiles q̃ nec facile est eos tertio admonere cũ quãtũcũq; monẽtur appellẽt: nec audẽt prelati dare sñiam timẽtes sorsitã plura pderẽ. Prouidet ergo q̃ sufficiat vna admonitio cũ competẽti termino. Appellatio ẏo excludit: qa a correctione canonis nõ appellat: nec ꝓtero est impudãdũ si a canone sñia ꝓferatur. Addit etiã & ferẽ sñia excõicationis in prędicto. c. non minus. cõtra euacuãtes auctoritatẽ & iurisdictionem prelatoꝝ: ita vt nihil ptãtis in eis in suis videaẽ hoĩb⁹ remãsisse: nisi moniti desisterint. vbi dicit Io. an. sup̃ verbo iurisdictionẽ & spũalẽ. interdũ hic tñ loqtur de tpali quasi etiã rectores hodie nõ solũ diminuere: sed etiã in totũ subtrahere molitũtur & tales si moniti nõ desistant sunt excõicati ipso iure. Et hac sñia infiniti ligãtur q nõ vitanẽ. vt dicit Host. q̃ periculosissimũ est. Successorẽ ipsius. s. in illa dignitate vel rectoria: p̃sueuerunt emꝑ vniuersitates sibi eligere rectores annuales: ne dilectũ p̃decessoris p̃iudicet successori: sed iã est. ꝓriũ delictũ ex quo ipm nõ purgat: qa cõsentit. vt dicit ibi glo. & hic Ber. infra mensem. s. a tpe sui regiminis cõputãdũ: & etiã interim si cõsensit his ꝓpter q̃ fuit excõicatus p̃decessor ei⁹ cũ p id appareat q̃ in crimine damnato participat & sic ligaẽ eadẽ sñia. De hoc aũt tpe quo ad sententiã huiꝰ canonis nihil minui põt: tñ ordinari⁹ hũc terminũ ex cã abbreuiãdo sua sñia posset taliter ligare. Io. an. Inclusum. ergo est canõ latæ sñię. Io. an. Satisfecerint. omne damnũ emẽdãdũ eccl'iæ: qd' ex ipsi⁹ exactione ipsi contingit: sed & si cõsiliũ dedit de collecta imponẽda ad restitutionẽ ipsius teneẽ. Si ẏo cõsiliũ nõ dedisset forte nõ cogeretur ad emẽdationẽ collectæ: sed alẽs interesse qd' obuenit eccl'iæ ac ipsi⁹ regimine emẽdabit: & forsitã pniam spũalẽ & etiã pecuniariã ipsum subire p̃m q̃ bon⁹ iudex arbitrabit̃ oportebit. hęc aũt tm̃ locũ habent cũ qs succedit in regimine illius q est excõicatus ex p̃dictis causis vel aliter qualitercũq; ꝓpter libertatem eccl'iarum violatam: secus si ex illa causa esset ptãs excõicatus vel cõsiliarij vel vniuersitas seu ciuitas interdicta: tunc emꝑ succesſor⁹ nõ esset excommunicatus p̃m Inno. cuius est quasi tota ista glos. hoc intelligas sic p̃m Hosti. videlicet q̃ mẽsis iste seu præsumptio quæ ex lapsu

A correctione nõis nõ appellatur.

sumitur ad alios casus nō extēditur. Illud aūt certum est ꝙ quicūq; succedit excōicato & fouet factū dānatū ,ppter qđ prædecessor excōicatus fuit. Eādē sententiā incurrit Io.an. & addit ꝙ si nouus rector operam dedit quātūcūq; potuit ꝙ hoc emendaret: sed vniuersitate resistente qđ intendebat nō potuit obtinere: nō propterea excusatur, nisi oīno relinquat regimē. Io.an. Necessitatem iustam & honestā. Inno. quorūdā prælatoꝝ: q sine iusta causa dabant subsidium & soluebāt. Inno. Cōsulatur. Nota hic ꝙ Bonifa. i. vj. eo. ti. c. clericis, fuit lata sententia excōicationis a qua absolui non poterāt circa sedē apostolicam in laicos imponentes collectas & tallias clericis vel alias exactiōes & psonas ecclesiasticas: & talia dātes eisdē absq; licētia sedis apostolicę: quæ quidem constitutio Bonifa. in cle. eo. ti. c. qm. extat reuocata. Et ꝙ in istis duabus decre. scilicet nō minus. & aduersus circa hmōi materiā dicit ibi ꝓcipit obseruari. Quæritur si ad clericum aliqua de iusta causa calamentum rusticī & possessiones perueniant: & ꝓ modo illarum & quantitate soluebat rusticus in questis & collectis qui cōiter fiebāt in loco ratione regiminis vel alia. Vtrum ipse clericus tenea tur similiter in prędictis pro modo et rata possessionum. Omissis aliis allegationibus ꝓ & contra: finaliter dici potest ꝙ talis clericus liber esse debet a prædictis, quod ꝓbatur p. c. qa nonnulli. de immu. eccle. li5. vj.

¶ Excommunicatio cōtra extorquētes absolutionē a censuris ecclesiasticis per vim vel metum. Cap̄. XXVII.

ABSOLVTIONIS BENEFIciū ab excōicationis sniā vel quācūq; revocatio nē ipsi⁹ aut suſpēſionis: seu etiā iterdicti ꝓ vim vel metū extortā p̄sentis ꝓstitutionis auctoritate oīno viribus euacuam⁹. Ne aūt fine vindicta violentiæ crescat audacia eos q reuocationē seu absolutionē hmōi vi vel metu extorquēt excōicatiōis snię decernim⁹ subiacere.

Facta ꝓ metum; quō obligāt. Greg. x. eō de his q vi me. li5. vj. Absolutionis huiꝰ decre. fuit dubitatio: qa regulariter q̄ ꝓ metū fiūt tenēt seu valēt et obligāt. qđ dic vt no. xv. q. vj. auctoritatem. Fallit tn̄ in casibus ibi notatis ꝫ quos addo istū & qa sicut iniusta ex cōicatio ligat sic videbaſ de iniusta absolutione de pœni. dis. i. ꝗbū. Io.an. Excōicationis etiā iniuste, humiliter em̄ debet petere absolutionē nō ꝓ metū cōpellere: qa sniа pastoris siue iusta siue iniusta tenet. xi. q. iij. c. i. ꝑm em̄ Guil. & Bar. Reuocationē, differētiā facit inter absolutionem & reuocationē. Et pōt dici absolutio solēnis q̄ fit iuxta formā ecclesiæ. Reuocatio verbalis sine solēnitate vel vbi tenuit excōicatio: locū habeat absolutio: vbi non tenuit excōicationis reuocatio: vel referr̄ reuocatio ad absolutionem ad cautelā. Io.an. ſed interdictum ,pprie dicit relaxari. Archi. Suspēſionis: intelligo indistincte: vt loquiť. i. siue ab officio siue a bñficio: siue ab ingressu ecclesiæ. ſ. de sen. excō. is cui. Io.an. Interdicti, ista tria sunt paria q̄ oīa sub censura ecclesiastica cōtinētur de verbo si quręnti: & secum trahunt executionē vnde sequens appellatio nō suſpēdit ea⁹ effectū de appel. c. pastoralis & in scriptis ferri debet. de sentē. excō. c. cū medicinalis. li. vj. Io.an. Vin. Vis est maioris rei impetus cui resisti nō pōt. ſ. cōmode. ff. e. l. ſ. Metus autē repidatio mentis ínstantis vel futuri periculi causa. ff. eo. l. ſ. Et exigitur ꝙ prę̄sens sit metus: licet futurū sit periculū. & quis metus excuſet. no. ā. eo. dilecti. Io.an. Et dr̄ metus quasi mētē tenēs. vis tn̄ plus est q̄ metus. Omne em̄ qđ vi fit p metū fit: sed nō ecōuerſo. ſed cū met⁹ infertur ei resisti pōt licet cū periculo. & cū multis modis accipi posſit metus accipiatur large vt sonat hæc litera. & hoc in odiū facientis.

Metus qs obligatori⁹.

Nota tn̄ ꝙ licet aliqua verba dicāt talia q̄ videantur incurere, timorē: illa tn̄ nō semp sufficiunt ad iustū timorem: & idcirco hoc relinquo arbitrio boni viri ꝫm illud qđ dicit in glo. in pluribus aliis. c. eō. eo. tit. cū dilectus. Archi. Extortā. factū requirit hæc litera. Archi. Euacuamus. ergo taliter absolutus remanebit vt prius excōicat⁹. Archi. Et q̄uis in excōicatione p vim vel metū extorta idē videatur. ſ. ꝙ ipso iure nō valeat: & par ius ligādi & soluendi esse voluit. de pœni. dist. i. ꝗbū dicit cōtra ꝙ valet ꝫm Bar. glo. x. q. iij. quatuor. Io.an. Ratio est: qa vtrobiq; aīæ ꝓsulitur: qđ est faciēdū in dubio: pōt tn̄ ꝓ exceptionē elidi. vt no. i. d. c. quatuor. Extorquēt. ergo si metū intulit & iudex absolvere noluit: nō habet locū hęc pœna: qa ꝗba &c. de cle. nō resi. relatū. aliter tn̄ puniret. Io.an. Excōicatiōis. Nota excōicatus accipit excōicari. qđ dicit vt no. iij. q. iij. engeltrudā. Si aūt nō ipse excōicatus: sed alius metū hunc inferat sic excōicatus erit: & sic nō sumaſ pdictū argumētū. Sed nunqd in hoc casu ipse excōicatus: vel interdictus: vel suspēsus incurrit hāc pœnam? dic ꝙ sic: si mādauit vel eius noīe factū ratū habuit. eō de elec. scriptū. Nec dicā istos pœnam euadere: licet absolu⁹ postea ratum habuit illud qđ ab initio coactus fecerat: qa statim ab ,itio ligati fuerūt absoluti: tn̄ potuerūt ꝙ suū ordinariū cū cōditor canonis sibi non reti nuerit absolutionē de sen. excō. nup. & in hāc pœnā incidit ꝙ ꝙ pœnā amissionis reꝝ ad hoc cōpellit ipm excōicatorē. ā. eo. c. abbas. Io.an. Subiacere. quid si cōpulit ꝙ vanū me- Metus tum de quo timere non debeat: nūquid tūc locum haberet vanus. pœna? dic ꝙ non ꝫm Bar. qa talis metus non inducit restitutionem: nec proprie appellatur metus. Io.an.

¶ Excōicatio contra cogentes nō seruare interdictū: vel ex communicatum non vitari. Cap̄. XXVIII.

TERESVMPTORES QVI IN LOcis interdicto suppositis: quēcūq; de cętero diuina celebrare officia quomodolibet cogerc: aut qui modo p̄dicto ad officia eadē audienda aliquos excōicationis p̄sertim vel interdicti ligatos sniа reuocare: seu qui ne excōicati publice aut interdicti de ecclesijs dū in ipsis missarum agūtur solēnia a celebrantib⁹ moniti: exeāt ,phibere: ne cnō excōicatos publice & interdictos qui in ipsis ecclesijs noīatim a celebrantibus vt exeāt moniti remanere p̄sumpserint excōicationis sniа a qua per sedem dūtaxat apostolicā possint absolui: sacro approbāte cōcilio innodamus. de sen. excō. grauis. in cle. Præsumptores. hęc pœna nō extēdit nisi ad dnos tpales excepto vltimo casu: ibi: necnon excōicatos. Dnos aūt intellige etiā prælatos q habēt tpale dūiū in loco. Paulus. Quomodoliber omnē modū cōpulsionis realē psonalē: directū & indirectū cōprehēdit: vt si res eorum occupāt cōsanguineos grauāt in psonis vel rebus. facit de elec. c. scīat cūctī. lib. vj. Io.an. Cogere p̄sumpserint, qđ sequiť. & est primū mō prædicto. ſ. voce pręconia. Vox p̄conia. de quo. ā. dixerat. Vox preconis q̄ndę paucis innotescit: & hoc respectu fortior videť vocatio p cāpanā: sed qa preco loquiť & edictū ponit ex patre mādātis: iō maior est cōtēptus. Io.an. Euocare præsumpserit, qđ sequiť: & est secundū. Publice occulte em̄ excōicatos non vitamus in publico. vj. q. iij. c. iij. xj. q. iij. audi. §. cū ergo. Missarum. in aliis ergo diuinis officijs non est locus pœnæ. Io.an. Moniti. nō dicit noīatim: vt in ,pxi. ver. per qđ patet quo ad ,phibentes sufficit gñalis monitio: puta qa monet ꝙ oēs excōicati & interdicti exeāt: & ille ꝓcipit ꝙ nō exeāt. Io.an. Si autem ꝓceiperet vel ,phiberet nō subditis: non esset locus pœnę: ꝫm Paulū. Prohibere p̄sumpserint, qđ sequiť. & est tertiū. Nominatim ex generali monitione nullus ligatur ex eo ꝙ remanet: soli ergo noīatim moniti remanētes ligabuntur. Io.an. Remanere. intellige etiā si ipsi dñi tpales non mandent hoc. Io.an. Excōicamus. excōicatus ergo iterū excōicatur. de hoc. iij. q. iiij. c. engeltrudam. Io.an.

¶ Excōicatio ꝑ facientes statuta ꝙ vsurę soluanť: vel soluentę nō repetanť aut restituanť: & iudicātes ꝫm ea. Ca. XXIX.

SVICVMQVE COMMVNITAtū ptātes: capitanei & rectores: ꝓsules: iudices: cōsiliarij: aut alij qcūq; officiales statuta hmōi de cætero facere vel dictare: aut ꝙ soluantur vsurę: vel ꝙ cū soluę repetunť: non restituanť plene libere scienter iudicare p̄sumpserint sniam excōicatiōis incurrāt: eādē etiā sententiā incursuri: nisi statuta hmōi hactenus ædita de libris cōitatū ipsaꝝ sic sup hoc ptātē habuerint ītra tres mēses deleuerint: aut si ipsa statuta vel cōsuetudines officium eoꝝ habētes quoquo mō p̄sumpserint obseruare. Cle. v. de vsur. in cle. Cōitatum. Ipsa aūt cōitas nō incurrit hanc pœnā. de sen. excō. romana. li. vj. Cōsules. noīa sunt officialiū ꝫm varias locoꝝ cōsuetudines. & qa oīa nō pōt specificare submittit ita clausulā gñalē: vt cōpręhendat oēs quocūq; noīe cēseanť. Pau. Cōsiliarij. ad talia dātes consilium. Pau. Officialis ergo si qs talia statuta non vt officialis scriberet vel dictaret non est excōicatus, nō ob. ne cle. vel mo. senrē tiā: qa ibi duo requiritur. ſ. ꝙ scribat vel dictet: & ꝙ homicidia sit postea secutū: qa tūc ,dat cōsiliū vel auxiliū vel fauorē. vt ibi do. Inn. & Host. sed hic scribēdo faciēdo vel dictando

dātio mī incurrit pœnā absq; alia executione statuti. Pau.

Vsuræ ꝓpręg. Statuta hmōi de quibus, ā. dixerat: q̄. ſ. exigi & solui vsuras cōcedūt: vel ad soluēdū debitores cōpellūt vel grauia onera imponūt vsuras repetentes: sicut si esset statutum ꝙ vsuras repetētes in foro ecclesiastico ꝙ potestatē cogātur vsurario mutuare tātā pecuniā: & tāto tpe quanto tenuit repetens pecunias vsurarij, soluūtur vsuræ in casu a iure nō cōcesso: secus si in casu cōcesso. vt. ſ. eo. titu. c. ſ. & c. salubriter. Pau. Improprie tn̄ dr̄ vsura in prędictis, call eg. Laudul. vt ergo locus sit pœnæ necesse est ꝙ statuto caueatur ꝙ vsurę soluantur: vnde non sufficeret si statuto caueretur ꝙ vltra duos vel tres denarios ꝙ libra nō soluať in mēse: qa supra illā sentētiā, phibēdo nō videť ꝙ hoc vsę ad illā cōcedere. ar. de treu. & pace. c. j. Pau. & Io.an. De mentali autē vsura hic nō videť loq; hęc lra: qa licet creditor i judicio ꝓfiteatur suā prauā intētionē: tn̄ repeti nō posſit vt vsura: sed vt qua si vsura & iniuste receptū. vt no. Host. eo. ti. c. cōsuluit. vbi dicit ꝙ vsura mētalis debet restitui. Itē ibidē Innoc. & Ray. in sum. Pau. Repetātur ab eo ꝙ potest, nec ob. c. qa frustra. eo. ti. Pau. Restituātur qñ de earū exactione constat in iudicio iudicare: & q iudicata scripserit si iudex ꝫm p̄dicta statuta, de sen. excō. nouerint, in fi. vbi ꝙ nō iudicaretur ꝫm p̄dicta statuta: tūc scribens sniam nō incurrit pœnā: sed solū iudicās: nisi velis dicere ꝙ etiā in primo casu hæc cōstitutio pœnalis nō extēdit ad psonas nō exp̄ssas: vt videtur verius ar. de reg. iur. in pœnis. li. vj. Pau. etiam Io.an. dicit ꝙ de scribentib⁹ iudicata nō exprimit hæc constitutio. Incurrāt, incōtinēti sine tpis interuallo. & sic faciētes dictantes & scribētes talia statuta: ac iudicātes vsuras esse soluendas vel nō repetādas vel repetitas nō soluēdas statim sunt excōicati. Aliud in his q statuta ibi facta debēt delere: q videlicet si hīt ptātē delēdi de iure & de facto vt dicunt Pau. & Inno. si nō deleuerint post tres menses etiam ipsi sunt excōicati. Consuetudines. h. d. quia qñq; nō statuūt talia: sed assuescūt. i. in cōsuetudinē deducunt. Io.an. Obseruare. officiales scilicet expresse. si em̄ nō expresse ea seruent: nō sunt excommunicati. Io.an. & Pau.

¶ Excommunicatio contra deferentes arma: vel ligna: vel mercimonia ad Saracenos. Cap̄. XXX.

EXCOMMVNICAMVS ET anathematizam⁹ illos q cōtra christū & ppl'm xp̄ianū Saracenis arma: ferrū & lignamina deferunt galearum: eos etiam q galeas eis vēdunt vel naues: q in piraticis Saracenoꝝ nauib⁹ curā vel gubernationē exercēt: aut machinis aut qbusdam aliis impēdūt aliqđ eis cōsilium vel auxiliū in dispendiū terræ sctē: ipsoſq; rerū suaꝝ priuatione mulctari: & capiētiū seruos fore censemus ꝓcipiētes: vt p oēs vrbes maritimas in diebus dñicis & festiuis hmōi sniа publice innouēt: & talibus gremiū claudiť. miū nō aperiať ecclesię: nisi totū qđ ex cōmercio tā dānaro peeperint: & tātūdē de suo in subsidiū terræ sctē trāsmiſerint. &. j. ꝙ si forte soluēdo nō fuerint sical's reatus raliū ꝙ in pœna ipsoꝝ aliis interdicať audacia similia p̄sumendi. Inno. in cōcilio gñali, eō de iudęis. c. ad liberandā. Cōciliū gñale de quo hic repetit cōcilium Laterañ. de quo. ā. c. ita quorūdā. & addit pœnā imponendā tpe absolutiōis ibi & talibus. Notandū ꝙ tales excōicati nō absoluunť ab excōicatione: nisi id totū qđ ex cōmercio dānato peeperint: & tantūdē de suo in subsidiū terræ sctē trāsmiſerint: si tn̄ absoluātur non facta satisfactione tenet absolutio: sed reduci debēt in prīstinam excōicationis sniam: nisi hoc faciāt ꝫm Egidiū. Idem Io.an. & Pe. de ancha. Sed q̄rit ex quo isti pri Notabi uanť bonis suis & bona cōfiscanť quō vltra pœnā puniū lis caſ⁹. tur & transmittūt in subsidiū terræ sctē qđ receperūt ex cōmercio &c. Et rndēt prædicti doctores ꝙ ante cōfiscationē ipsoꝝ hæc pœna vel soluiť de bonis q̄ſtis post ꝓfiscationē. vel dicas ꝙ pœna ꝓfiscationis imponiť a iudice ſeculari: sed pœna restitutiōis ei⁹ qđ pœpetū est: & tātūdē de suo imponiť p ecclesiasticū iudicem. Et ꝫm Pe. de ancha. Pœna priuationis oīm bonoꝝ nō imponiť ipso iure: sed p sniam ec iudicē ſeculare sic al's reatus: qa potuerūt subiici ꝗbus⁹ loco pœnæ. Et no. ꝙ hæc pœna q̄ inducit p ecclīa. ſ. datiōis eius qđ pœpit qs p tale cōmerciū & tantūdē de suo: si non trāsmittit in subsidiū terræ sctē: qa. ſ. nescit talis cui debeat dare: applicari seu dari debet camere aplicę: nec hāc pœnā relaxare pōt: nisi papa vel is q habet ab eo sup hoc ꝑmissio

nē. vt est summ⁹ pœnitētiarius. Vñ q in hūc canonē incidere cōsueuerūt se cōponere sub tali pena cū camera apostolica dādo certā partē eius: & de residuo solet eis fieri remissio. sic audiui a sapiētib⁹ practicari in curia: & hoc q̄n talis soluere pōt: nā q̄n nō potest faciēdū est qđ dicit in. c. supra dicto. Quis aūt debeat absoluere a tali sniа dicit glo. sup. c. ꝙ olim, ꝙ ep̄s ex quo papa sibi nō retinuit quod olim habuit locum: nūc aūt secus. vñ dicit Io.an. & Pe. de ancha, super. e. c. ꝙ hodie papa tpib⁹ qb⁹ solet facere gñales ,pcessuter in anno tales excōicat: & tunc a tali sniа solus papa absoluit hæc ille. ꝫm⁹ etiam pœnitētiarius videť hīe ptātē tales absoluēdi. Et nota ꝙ illud. c. ꝙ olim, ,progatur. i. extēdit dif dicta pœna excōicatiōis ad alium casum q̄n in illis duabus decretalib⁹: scilicet ita quorūdā. & ad liberādā. cōtinetur: videlicet quicūq; ac q̄cūq; alia mercimonia q̄ ibi portanť durāte guerra inter nos & ꝓs: & etiā si fierēt treuga: qa ꝙ treugā nō tollit guerra: sed incermittit. Itē no. ꝙ Nico. iij. in quadā extrauagāti: q̄ incipit olim tā in gñali, statuit & innouat ꝙ nullus arma: ferrū, equos: lignamina: victualia: & alia quæcūq; mercimonia in Alexādria vel alia loca Saracenorum terræ Egypti deferre vel mittere: seu de suis portub⁹ vt eis deferanť extra here vel extrahi ꝑmittere: aut eis vel auxiliū vel fauorē p̄stare præsumat: al's sunt excōicati ipo facto: nec pōt absolui nisi tātūdē de bonis ,pprijs in dicte terræ subsidiū cōuertēdū exoluerint quātum ad partes p̄dictas detulerint: aut miserint: aut deferri vel de ipsoꝝ portubus deferendū eis extrahi ꝑmiserint. Et sil'r statuit de oib⁹ terris Sol dano subiectis. ſ. incurrant etiam prędictas & alias pœnas tpales. Quæ extrauagās innouata est ꝑ Bonifa. vj. & iterū ꝑ Cle. v. qui absolutionē ab huiusmodi sniа: præterq̄ in mortis articulo papæ reseruauit. vt patet i extrauagā. q̄ incipit. Multa mēris &c. & hinc hodie statur: qđ etiā patebit. j. ex ipso, ꝓcessu papæ annuali q fit in curia. Veneti aūt sup hoc habēt licētiā a papa mar. v. quātum ad mercimonia & victualia ꝑ plures annos: nō autem quo ad arma & lignamina habēt licētiā vñ nō incurrit p̄dictā pœnā. & idē de aliis etiā q habeꝛt similē licētiā. quo. ſ. ad mercimonia. secus si portarēt feu portari facerēt arma seu lignamina: qa tūc incurrerēt. Nota etiam ꝙ accedēs ad sepulcrū dñi cā deuotionis sine licentia papę est excōicatus & eius absolutio papæ reseruať vel summo pœnitentiario vt reperi in li5. pœnitentiarię summi pœnitētiarij. accedēs ad sepulcrū dñi.

¶ Excommunicatio contra spoliantes romipetas & contra piratas & absolutio papę reseruatur. Cap̄. XXXI.

EXCOMMVNICATIONI SVBdātur q Romanos aut alios xp̄ianos ꝑ negotiatiōe vel aliis honestis causis nauigio vectos aut capere aut reb⁹ suis spoliare p̄sumūt: illi etiā q xp̄ianos naufragiū patiētes spoliant rebus suis: nisi ablata reddiderint excōicationi se nouerint subiacere. ex cōcilio Laterañ. ex̄ de rapto. excōicationi. Prima pars huius. c. di. Hoſt. ꝙ est canō latæ sniæ. Et addit ꝙ piratæ ter ī anno abore papę excōicātur solēnirer. Sccꝺa pars di. ꝙ est canō ferē de sniæ. Inno. Tan. Vin. & Goff. dicunt ꝙ est ista sccꝺa pars latæ snię. Io.an. di. ſic. Credo ꝙ prima pars sit canō ferendę sniæ: excæpto eo qđ dictū est de piratis qui sunt excōicati a papa, ter in anno. Sccꝺa pars est canō latæ sententię: ita tn̄ qđ præcedat admonitio. vt dicit glo. & ,pbat hoc vis verboꝝ. rō diuersitatis satis patet. & sic ps pōt ,itelligi de quolibet nauigio. Idem Io. de lig. dicēs ꝙ ista est cōis opi. & ꝙ primū dictū intelligiť de quolibet nauigio: cuius Hoſt. restringat ad maritimum. Quantum ad secm dicit si post admonitionē nō restituūt ablata statim sunt excōicati: si aūt restituat nō sunt excōicati. Idem Pe. de ancha. & addit, qui aūt peregrinos & mercatores nō nauigātes: sed al's itinerātes spoliāt excōicari debēt: sed nō sunt ipso iure excōicati. ex̄ de treu. & pa. c. i. Hæc ille. Hic tamen nota ꝙ spoliantes romipetas vel euntes ad curiā vel redeuntes pro causis agēdis in curia sunt excōicati excōicatione papali. vt. j. patebit in processu annuali papæ. Excōicatio papalis in spolian tes romipetas.

¶ Excōicatio contra clericos participantes sponte & scienter in diuinis cū excōmunicatis a papa. Cap̄. XXXII.

CLERICOS QVI SCIENTER ETſpōte participauerūt excōicatis a nobis: & ipsos in officijs receperunt: eidem excōmunicationis

sentẽtia cũ ipsis nõ dubitam⁹ inuolui: quos etiã ꝓ absolutiõis bñficio habẽdo ad nos volum⁹ remitti. Cle. iij. de sen. excõ. c. ſignificauit. Circa expoſitionem huiꝰ decreti. eſt triplex opi. ſolẽnis. quarta cõiter reprobaꝫ. Eſt ergo. j. Hoſt. q̃ etiam ponit in ſumma cõfeſſoꝝ. ꝙ illa ſit noua excõicatio nis ſpecies ad quã incurrẽdã quinq; requiruntur. Iſtã etiã ſequitur. Io. an. opi. vt ponũt in rex. Primo ꝙ cõicans cũ excõicatis ſit clericꝰ. Secũdo ꝙ cõicet ſcienter vel participet: Tertio ꝙ cõicet ſpõte. & dicit Goff. excludi hic coactionem abſolutã nõ cõditionalem. Quarto ꝙ cõicet in diuinis: & hoc intelligendũ ſm Goff. de oĩb⁹ diuinis officijs tã de his quæ in eccl̃a dicũtur q̃ de his quę extra. ſ. horis canonicis. Quinto ꝙ cõicet ſeu participet cum excõicatis noiatim a papa in hmõi diuinis: talis excõicationẽ incurrit abſoluẽdus nõ niſi ꝑ apl̃icã ſedẽ: qui aũt aliꝭ excõicatis a canone cõicat in diuinis: licet peccet: nõ tñ eandẽ ſnĩam incurrit. & de hoc. ſ. c. de minori excõicatione. Scda eſt Pe. de ancha. q dicit ꝙ q cõicat cũ excõicato a papa ſponte & ſciẽter & i diuinis eſt excõicatus eadẽ ſnĩa. & iſtũ dicit eſſe verum intellectũ huius. c. & ita reperi ex recollectis eiuſdẽ. Idẽ videtur dicere Guil. Spec. & Goff. Tertia eſt Tan. ſ. ꝙ qui participant cũ excõicatis apapa eodẽ crimine ꝓpter qd̃ ille eſt excõicatus eadẽ ſentẽtia ligãtur: & ſic ſunt abſoluẽdi a papa. eꝫ eo. nuper. Hãc opi. dicit glo. credo veriorem. Inno. etiam dicit ſic poſſe intelligi. Io. an. & Io. de ligna. dicunt ꝙ videtur ad hærendum huic vltimæ expoſitioni.

Nota bene.

¶ Excommunicatio contra ſepelientes interdictos excommunicatos vel publicos vſurarios. Cap. XXXIII.

EOS QVI PROPRIE TEMERITATIS audacia defunctoꝝ corpa (non ſine conſẽſu cleri ſui eccl̃iæ) in cœmiterijs tpe interdicti i: aſib⁹ nõ cõceſſis a iure excõicatos publice vel noiatim interdictos: vel vſurarios manifeſtos ſciẽter ſepelire ꝑſumũt: ipſo facto excõicationis ſnĩę decernim⁹ ſubiacere: a q̃ nullatenus abſoluanꝫ: niſi prius ad arbitriũ dioceſani eꝑi eis qbus ꝑ præmiſſa fuerit iniuria irrogata ſatisfactionem exhibuerint cõperentẽ. eꝫ de ſepul. in cle. c. j. Eos. includit vtriuſq; ꝓfeſſionis ꝑſonas laicos & eccleſiaſticos exẽptos & nõ exẽptos. Pau. Proprie temeritatis audacia: ſciẽtiã notat quaſi ꝓprio auſu: & ſumitur i malã partẽ: vbi aũt nõ faceret temere: puta ꝓbaꝫ dicit ſepeliẽdũ fuiſſe abſolutũ: vel veriſimiliter putat ſepulturã nõ ꝓhibitam illi rõne ſtatꝰ: & ſic errat i facto nõ habet locũ hęc pœna. Pau. In cœmiterijs. Pau. idẽ ſi in eccleſia: ſecꝰ ſi in cãpis vel locis priuatis. T pe interdicti. nã tũc interdicta eſt ſepultura. Nõ cõceſſis a iure. hoc dicit ꝓpter clericos q ſeruauerunt interdictũ qbꝰ ꝓceditur tpe interdicti ſepultura cũ ſilẽtio & abſq; cãpanaꝝ pulſatione. vt in ꝑdicta decre. qd̃ intellige ꝓpter priuilegiatos circa cõfratres. In quatuor ỹo feſtiuitatibus in qbꝰ celebrari põt eo tpe. ſ. interdicti. alta voce non puto mortuos ſepeliri debere. vt de puile. c. cũ & plãtare. Io. an. & idẽ Pau. & Zen. Excõicatos ab hoĩe vel a iure: & intelligas de maiori excõicatiõe: licet eñ excõicati minori ſic decedentes ſepeliendi nõ ſint: vt Inno. eo. ti ſacris. huic tamẽ pœnę locꝰ nõ eſt. Io. an. Publice. & ꝑ ꝑ q̃d̃ dicit publice: dico ꝙ ſi eſſet occulte dato ꝙ ſepeliẽs ſciret: non eſt locꝰ huic pœnę: licet priuet ſepultura: ſi de hoc cõſtare põt: ſed talis eſſet excõicatꝰ minori ſm Ala. & Ber. qd̃ placet Pau. aut nominatim interdictos. Pau. A diuinis & participatiõe ſacramentoꝝ tales puniunt ꝓpter ſuã priuatiõe. vt no. Inno. & Hoſt. ſecus ſi interdicti ab aliquo tpali vel ſpũali exercitio

Interdicti noĩa tim qui ſint.

iuriſdictionis miniſterij vel officij: qa tales nõ ſunt priuati aliꝭ diuinis: ergo nec ſepultura. Qui dicantur noĩatim interdicti. Laud̃. di. ꝙ noĩatim interdicti ſiue ſint denũtiatione noĩati ſiue ſpãliter ſint exꝑſſi. vt no. Inno. Sed q̃rit quid iuris ſi notoꝝ eſt de fautoribꝰ q occaſionẽ dederũt interdicto p eꝫm lato: nõ ſunt tñ noĩati in ipſa ſnĩa interdicti: q̃ in ſcriptis ferẽda eſt. vt de ſen. excõ. c. cũ medicinalis. li. vj. Nũ qd ſepelientes hos fautores incurrẽt: licet ſint interdicti in gñe: qa dictũ eſt in ſnĩa ĩterdicim⁹. Ala. cũ fautoribus ſuis credit ipſe ꝙ nõ quãtũcũq; ſint notorij. ar. de cle. excõ. c. poſtulaſtis: cũ hęc cõſtitutio ſit pœnalis: ideo reſtringenda. Et aduerte ꝙ p illũ text. q ꝓhibet noĩatim ĩterdictos i cœmiterio ſepeliri videt a ꝓrio ſenſu ꝙ interdicti nõ noĩatim ſepeliri poſſint. qd̃ tenet glo. vbi locꝰ interdictꝰ nõ ſit. Goff. dicit iſtã opi. verã: niſi q̃n ꝓ certo ſcireꝫ eos tale qd feciſſe vel ꝓmiſiſſe ꝓpter qd̃ erãt interdicti: tales eñ nõ debẽt ſepeliri in cœmiterio. vbi ỹo nõ ſunt certi habet locũ glo ſm eũdẽ ꝓ glo. tñ facit qd̃ dixit. ſ. poſt Laud. ſcilicet vt nõ ſufficiat facti notorietꝰ: niſi adſit iſta q̃litas noiatim ꝙ modũ. de quo ſ. Manifeſtos. q priuati ſunt ſepultura & factione teſtamẽti: niſi ſatisfecerint vel cauerit ſm formã illi⁹. c. q̃q̃. de vſu. li. vj. Et ſi apparuerint in tali ſigno pnię & poſt mortẽ pręſtatio cautionis ſufficit ad vitandũ hãc pœnã cũ talis ſepultura non ſit ꝓhibita: ſed nõ valet teſtamẽtũ: qd̃ ab initio eſt nullũ ex ꝑſona teſtãtis. Idem etiã videꝫ ſi primo fecit teſtamentũ & poſtea fecit vſurarꝰ manifeſtꝰ: qa per cõſequẽs delictũ infirmaꝫ teſtamentũ. Pau. ſciẽter. ſecꝰ ſi ignorauit. Pau. Sepelire. nõ ſolũ actualiter ponẽtes corpꝰ ſed dicẽres diuinũ officiũ ſup fun⁹ incurrũt eã pœnã: imo forti⁹: qa plꝰ cõtenũt. Idẽ intelligas de ſepelientibꝰ de facto in cœmiterio etiã abſentibꝰ clericis. Pau. ſed Io. an. ſup dicto verſi. ſepelire. ſic dicit. hic occurrũt dubia q̃ principis declarationẽ plꝰ q̃ glo ſſanus expoſcũt. ſ. an portãtes ad ſepulturã: q tñ non ſepeliũt ſunt excõicati. Item de comitãtibꝰ ſunus. Itẽ de ſo dictis⁹ & fabricãtibꝰ vel aperiẽtibꝰ ſepulturã. Itẽ de pręlatis clericis: vel miniſtris eccl̃iarum: i quoꝝ cœmiteriꝭ ſepe liũtur q id nõ ꝓhibẽt vel patiũtur. Itẽ de clericis portantibus crucẽ: cereos: & ſimilia. Et poſt q̃dã ſic dicit. Cũ hic puniat ſepelientẽ nõ admittentẽ intereſſentẽ & cooperatem. Sepelire aũt eſt mortuũ humo vel tumulo cõdere: videtur aũt ſolos humo vel tumulo corpꝰ imponẽtes ligatos eſſe: facit ꝓ hoc æquitas ne ex vnius funere multitudo ligetur. Item cõſtat ꝙ portãtes comitantes vel fabricantes ſepultu ram: ſi nõ ſequereꝫ talis ſepelitio excõicati non eſſent. In cõtrariũ eſt: qa eſſet hæc conſtitutio ludibrio: ſi vnus ſol⁹ ri baldus vel ſeruiens per quem id poterit expediri ligari dicatur reliquis vſuratis pompoſe & ſolenniter expedire. Io. andre. Stephanus vero non dubitat omnes iſtos ligari.

Nota ꝙ Ioan. cal de. in tractatu quem fecit de eccleſiaſtico interdicto. circa ſi. mouens prędictũ dubiũ ſeu queſtionem ſic dicit. Mihi ꝓcul dubi videtur ꝙ nominatim interdictꝰ vel etiam non nominatim interdictus: ſed tempore interdicti in caſu nõ ꝑmiſſo a iure: ſi cũ diuino officio eſt ſepultus oẽs prædicti. ſ. aperiẽtes ſepulturã vel fabricãtes: vel fodientes terram: vel ponẽtes in ſepulcro: vel portantes cruces vel cereos: vel portãtes funus: vel aſſociantes cauſa honoris: vel amicitię: vel clerici diuinũ officium faciẽtes: vel nõ ꝓhibẽtes cũ poſſunt: oẽs pœna excõicationis ligant ꝑ iſtã cle. eos. Ratio eſt: qa hoc caſu oẽs ſunt participes criminis ſiue cooperatores. ad hoc de ſen. excõ. c. nup. xj. q. iij. ꝑcipue. Si vero ſine officio clericoꝝ defunctus talis ſepultus eſt etiam in loco cœmiteriato: licet ſit tutius dicere prædictos oẽs forte legatos excõicationis ſnĩa. de qua iſta cle. agit. tñ (licet trepidus) credo iſtos non ligari dicta pœna: ſed qa videnꝫ contẽnere generalẽ ꝓhibitionẽ poterũt arbitraria pœna puniri etiã ꝑ iudicẽ eccl̃iaſticũ. iij. q. iiij. engeltrudã. Ad hoc dicẽdũ finis cle. me mouet ibi ꝑ quæ ỹ bavi denꝫ remoueri priuilegia q̃ clericis vel eccl̃iaſticis ꝑſonis ſolẽt cõcedi & nõ laicis. vt ergo ỹba nõ videãtur ſuperuacue appoſita. de ma. & obe. ſolite. Oporteꝫ ꝙ intelligaꝫ de his gbus talia priuilegia ſolent cõcedi: vt dictũ intelligaꝫ ſm ꝙ clauſula adiuncta. põt adaptari. j. q. ij. facerdos. Sed priuilegia exẽptionis ſolẽt cõcedi clericis & eccleſiaſticis ꝑſonis. de illis ꝙ debet intelligi principale dictũ ca. Itẽ ſepultura eccl̃iaſtica ꝓprie reſpicit clericos ad quos id pertinet. xvj. q. iij. placuit. & cũ funera ad ſepulturã deferunt diuina officia cãtare. xiij. q. ij. diuina. & ſic cõcludit ꝓpoſitũ. Sepulturа eccleſiaſtica.

Sed ſi clerici dicunt officiũ ſepulturæ ſup funus: & poſtea deponentes fun⁹ in loco ſecreto nõ ponũt ipſum in ſepulcro ſeu cœmiterio: nunqd ſunt excõicati? Certe ſm opi. cõtrariã eſſet dicẽdũ ꝙ nõ: qa tex. dicit ſepelire: ꝙ eſt humo vel tumulo mortuũ ꝓdere: & ſic ꝑ ſolã celebrationẽ officij nõ eſſet delictũ cõſummatũ: & nõ inciderẽt in pœnã. Sed non credo ꝙ aliqs hoc diceret ſic eñ ſemp fieret durante interdicto: & ꝑ q̃ñ iſta cle. facta eſſet ludibrio. Hec oĩa Io. an. & Io. cal. Et ꝙ dictũ eſt de interdictis: intelligendum eſt per oĩa de manifeſtis vſurarijs & publice excõicatis. Quæritur etiã dñs Laudul. de ridol. in trac. quẽ fecit de vſuris. qd dicendũ de officialibꝰ clericis & portãtibꝰ cruces & cereos: & aſſociantibꝰ portantibꝰ ſferetrũ tãq̃ eſſet ibi cadauer alicuiꝰ prędictorum. ſ. manifeſti vſurarij noĩatim interdicti vel publice excõicati cum inveritate realiter ibi nõ ſit. Rñdet

& dicit idẽ iudicãdũ ac ſi ibi eſſet: & ideo dicẽdũ vt. ſ. Sub iacere. hãc pœnã locũ habere nõ puto in aliꝭ caſib⁹ in qbꝰ denegaꝫ ſepultura. quos habes eo. ti. ex parte. & de ſta. mo. c. ij. Sed quid de illo qui ſepelit manifeſtum vſurarium excõicatũ publice & noiatim interdictũ & tpe interdicti: nũquid vna vel quadruplici excõicario ligabiꝫ ex hoc facto. Vide qd̃ de hoc plene ſcripſi in. q. gualterij. ſiue tñ vna ſola ſiue pluribꝰ ſententijs ex his diuerſis cauſis: quarũ quæliber ꝑ ſe ſufficit ꝙ excõicatus dicatur: planũ eſt ꝙ de oĩb⁹ debet ſatisfacere. & ab oibus abſolui. Ioã. an. Eis gbus. ſed qui ſunt hi: forte intellexit de his quoꝝ fauore fuerũt latæ ſententiæ excõicationis vel interdicti in loca: vel perſonas vel illis quibus debebat reſtitutio fieri quo ad vſurarios. Si qua etiã violentia in his fuiſſet illata clericis vel miniſtris illis etiã fiet ſatisfactio. Item ſi illoꝝ corpora vel oſſa diſcerni poſſunt exhumanda ſunt. & hoc trib⁹ vltimis caſibus. Sed qui de primo. dic ꝙ ſi ille fuit pœnitẽs licet nõ de buerit ſepeliri. ſ. tempore interdicti: tñ nõ exhumabiꝫ ſaltẽ poſt relaxatũ interdictum. Notãt etiam Inno. & Hoſti. ꝙ pœnitẽs qui ſepultus nõ fuit i cœmiterio ꝓpter interdictũ relaxato interdicto debet in cœmiterio ſepeliri. Dicũt etiã ꝙ ex quo pœnitẽs fuit: mortuaria licite ab ipſo recipi poſſunt: cum ꝓ ipſo ſit orandum. xj. q. iij. quicũq. ſecus ſi non fuiſſet pœnitẽs. lxxxviij. diſt. c. ſi. Ioã. an. qui etiã dicit ꝙ de funeralib⁹ quæ darẽtur cũ funere defuncto ſepulto rẽpore interdicti nõ putat clericos licite recipere poſſe: ga videꝫ tur participare in delicto. Item nota ꝙ Fran. de Zaba. poſt Pau. ſup verbo temeritatis, huius cle. dicit ꝙ temeritas ſciẽtiam notat quaſi ꝓprio auſu. Et ex hoc dicit Lau. ꝙ ſi ignorans factũ vel etiam ius dũ tamen ſit cui liceat ius ignorare hoc faceret videtur reus nec hãc pœnã incurrere. j. q. iiij. §. notãdum. Et idẽ dicit ĩ effectu gloſ. in. ea. cle. & idẽ Pau. & zen. qui videntur velle ꝙ in hoc caſu iuris error ſimpliciter excuſet: quia iuris error excuſat a pœna: ad quã committendã requiritur dolus. vt no. Dynus in regula. ignorãtia. lib. vj. Pro hoc ꝙ iuris error eſt lata culpa nõ dolus. ff. de his qui no. infa. l. ij. glo. ſuper verbo ſingulis. Item nota qd̃ dicit Io. an. in nouel. ſuper. c. vt animaꝝ. de cõſti. li. vj.

Ignorãtia ſtatuti quõ excuſat.

ꝙ ignorãtia ſtatuti ſynodalis excuſſat tranſgreſſorẽ a pœna: niſi ſit craſſa & ſupina: etiã cũ ſtatutũ punit aliqd ꝓhibitũ lege diuina vel canonica: & ſm hoc terminetur quod hic ſcripſit Io. de deo: vbi quærit an ſint excõicati impuberes qui falſauerunt inſtrumentum: & monachus q tulit falſum teſtimoniũ ignorãtes conſtitutiones eꝑi qui tales excõmunicat: quicquid ibi dicat ſatis potuit vterq; ꝓbabiliter ignoraſſe. ꝙ ſi ita eſt locus eſt huic decretali. & licet pœna iuris locũ in eis poſſit habere: ceſſabit tñ pœna ſtatuti qd̃ ꝓbabiliter ignorabãt: licet quidam reſtringant hoc dictum ad ſtatuta ex cauſa prohibẽtia de iure non prohibita. Idem dicit de tẽpo. ordi. eos. lib. vj. ꝙ æquipollent ſcientia & affectata ignorãtia. & dr affectata ex quo ſcire potuit: ſed noluit: immo diſſimulauit. Itẽ Anto. de but. dicit in lectura: ꝙ mulieres & monachi ab ignorãtia iuris non excuſantur vbi iuris omni anno fit publicatio i locis vbi ſunt: al's excuſantur. vt. l. cũ indebita. ff. de proba. quod dicit verum Hoſti. in monaſterijs de quibus monachi nunq̃ exeunt.

¶ Contra contrahẽtes matrimonium ſcienter in gradibus prohibitis vel ordinatos in ſacris: vel profeſſos in religione mares vel fœminas. Cap. XXXIIII.

EOS QVI DIVINO TIMORE poſtpoſito ſciẽter in gradibus cõſanguinitatis vel affinitatis cõſtitutione canonica interdictis: aut cũ monialib⁹ cõtrahere matrimonialiter non verenꝫ: necnõ religioſos moniales ac clericos in ſacris ordinib⁹ cõſtitutos matrimonia cõtrahentes: ipſos ex cõicatiõis ſnĩę ipſo facto decernim⁹ ſubiacere. Cle. v. de cõſan. & affi. c. vnico. in cle. Nota ꝙ ſi ſex caſib⁹ hic expreſſis

Sex caſus cõſtituũtis.

tantũ locũ habet hæc cõſtitutio & eiꝰ pœna. Vñ ſi cõtrahit qs cũ habente maritũ vel cũ iudæa vel pagana vel cũ cognata ſpũaliter vel legaliter vel cõtra impedimentum publicæ honeſtatis: licet non teneãt matrimonia: tñ nõ eſt locus huic pœnæ q̃ & in illis caſib⁹ & ſimilib⁹ expreſſa non eſt. Itẽ in his ſex caſibus tunc demũ locus eſt pœnę cũ illicite cõtrahũt: ſi eñ licite vt ex diſpẽſatione papæ tunc ceſſat culpa: & eſt pœna. de ꝓſti. c. ij. De qua diſpẽſatione no. de reſti. ſpo. l. Fas. io. an. Sciẽter. ignorãtes ergo nõ ligat cõſtitutio. qd̃ intelligo ignorantia facti ꝓbabiliter & nõ affectata: qa ignorabãt ſe eſſe conſanguineos vel affines. Si ỹo ignorabãt ius neſcientes gradũ in quo erãt eſſe, phibitum ex quo ſcieb̃ãt gradũ ligat cõſtitutio. de reg. iu. ignorãtia. li. vj. Si ỹo alter ſolus ſciebat ille ſolus ligaꝫ. facit. xxxiij. q. ij. in le ctũ. Sed qd ſi contraxit ignorans poſt tpa aũt ſciũt & cohabitãt conſanguinei videꝫ ligari. ar. j. q. j. eos. in fi. de ſimo. c. ficut tuis. Cõtrarium credo cũ iſta cõſtitutio nõ puniat cohabitationẽ vel inceſtũ, ſed contractũ vt ita dicã, ꝓbaꝫ hęc ſolu. ex eo ꝙ ſine iudicio eccl̃ę ab illa diuertere nõ poſſe. fateor tñ ꝙ peccat cognoſcendo. Io. an. Pau. vero dicit ꝙ ſi talis cohabitat ei affectu maritali incurrit hanc pœnam cũ videaꝫ ex nouo conſenſu cũ ea cohabitare: ſi ỹo ex primo nõ incurrit. Sed qd ſi cõtraxit cũ ea quam credebat cõſanguineã affinẽ vel monialẽ & in veritate non erat. Solue p nota. de ſen. excõ. in. c. ſi ỹo. ij. &. c. in audientia. Io. an. Ex illis cauſis trahi põt. rñ. ſ. ꝙ talis non eſt excõicatus. Sed quid ſi ꝑdimẽtũ qd̃ erat tpe ꝓcti mrimonij fuit poſtea remotũ. eꝫ de cõſan. & affi. ga circa. Rñ. ſi remouet ꝑ diſpẽſationem papæ: ỹba ſunt inſpicięda vt videaꝫ an tollãt ꝑdimẽtũ etiã q̃ ad pœnã præteritã: an nõ vt faciat tantũ valere matrimoniũ: primo caſu abſolutio alia nõ eſt neceſſaria ſcdo ſic. Si vero remouet impedimentũ ꝑ conſtitutionẽ reuocatoriam. cũc dic vt. ſ. de immu. eccle. c. qm̃. Pau. ſup ꝓdicto aũt. c. idẽ Paulus dicit ſic: ꝙ ſi reuocatoria vltima vult: & dicit cõſtitutionẽ quã reuocat fulminatoriã excõicationis ꝓ infecta haberi: tũc ligati ꝑ illas nõ egent abſolutione. Si aũt tantũ reuocat ſic ligati egent abſolutione. Gradu. ſ. iiij. vel citeriori. Canonica fortius diuina. de reſti. ſpo. literas. Matrimonialiter. ꝓ hanc literã videꝫ ꝙ coactus ad contrahendũ nõ incurrat hãc pœnã & de abſoluta coactiõe certũ eſt. De cõditionali vero licet tali q̃ cadere debueraꝫ in conſtantẽ virũ videꝫ ligari p. c. ſacris. eꝫ de his q̃ vi me. cau. ff. ſed cũ nõ ſit matrimoniũ deficiẽte cõſenſu de ętate videꝫ talis nõ ligari. facit de ſen. excõ. ſignificauit. Ioan. an. Idem Pau. Contrahere. ſecus ſi ſpõſalia tantũ cõtrahat: niſi ſequatur copula: q̃ cum inducat præſumptã voluntatẽ matrimonij. de ſpon. c. is qui. inducet etiã pœnã. Ratio ꝑdicti eſt: qa iſtud cũ ſit pœnale reſtringẽdũ eſt: vt ſic ỹba nõ extẽdãtur maxime ad min⁹ delictũ. de reg. iu. in pœnis. li. vj. Et negari nõ põt ꝙ aliud eſt mrimoniũ aliud ſpõſalia. Pau. & Ioã. an. Religioſos. per ꝓfeſſionẽ tacitã vel exꝓſſam religioni approbatæ obligatos in genere vel in ſpecie. eꝫ de reg. c. nõ ſolũ. lib. vj. Io. an. & Pau. Et moniales. ſed nonne de monialib⁹ ſatis intelligebaꝫ: ſcilicet vbi ꝓponit pœnã cũ eis cõtrahentib⁹: tñ ex participatione ipſę legenꝫ eadẽ pœna. de ſen. excõ. nup. Rñ. licet monialis ex ꝑticipatiõe eſſet excõicata q̃n cõtraheret cũ ſciẽte: nõ tñ q̃n cõtraheret cum ignorãte. qa ille nõ ligaretur: vt g monialis nullo caſu eui tet pœnã hoc addit. Vel dic ꝙ tunc participans ꝙ crimino ſo eſt excõicatus cũ participat poſt lata ſnĩam: vt in. c. ſi cõ cubing. de ſen. excõ. ſed hæc non participat poſt: ſed in actu ꝓ quo ligaꝫ: ergo &c. vel dic ꝙ licet participãs in crimine criminoſo ſit excõicatꝰ: nõ tñ ꝓticipans in actu illo ꝓ quo alter ligaꝫ. al's ſuperflue adderet hæc littera quæ non diſtinguit an monialis contrahat cum ſciente vel ignorate: cum ex parte eiꝰ nõ poſſit prętendi ignorãtia. facit de ſen. excõ. contingit. ſ. vbi participans in actu ꝓ quo alter excõicatꝰ eſt: excõicari mandatur. Pau. & de hoc vltimo põcto habes ã. i excõ. prima. Sacris. ſcilicet ſubdiaconatu. &. ã. Pau. Cõtrahentes. nõ repetit ſcienter: quia in tali ꝓprio facto nõ cadit ꝓbabilis ignorantia in illis religioſis vel clericis. vbi vero ꝓbabilis eſſet ignorãtia: vt ſordinato in ſacris in amẽtia: vel dormitione: vel infra pubertatem: puto ꝙ nõ eſſet locus huic pœnę. Io. an. Et idem dicit ꝙ in tali ſententia excõmunicationis per eꝫm poteſt abſolui addens ꝙ nõ ſufficit ſatisfactio in hoc: niſi etiam ſequatur abſolutio.

Participans criminoſo qñ excõmunicatus.

¶ Excõmunicatio contra participãtes ſciẽter excõicato nominatim in crimine criminoſo. Cap. XXXV.

SI QVIS NOMINATIM EX cõmunicato ſciẽter cõicat in crimine criminoſo ei cõſilium ꝑbẽdo auxilium vel fauorẽ cũ rõne dãnati criminis videaꝫ in eũ delinq̃re q dãnatum: ab eo vel ei⁹ ſupiore merito delicti erit abſolutio reqrẽda. & ita. j. q̃us eñ & tũc nõ iudicis. ſed iuris ſnĩa excõicato cõicãs ſit ligatꝰ: qa tñ ꝓditor canonis eiꝰ abſolutionẽ ſi

bi specialiter nō retinuit;eoipso videt cōcessisse aliis facultatē relaxandi.&.j.verū si difficile sit ex aliqua iusta causa ꝙ ad ipsum excōicatorē absoluendus accedat:concedimus indulgentiā:vt præfata iuxta formā ecclīæ cautione:ꝙ ex cōicatoris mādato parebit:a suo absoluat ēpo vel proprio sacerdote.Inno.iij.de sen.excō.nuper.Consiliū,nō tenetur Cōsiliū qñ criminale. qs de cōsilio:nisi ille aliter nō fuisset facturus vel nisi fuisset cōsiliū fraudulentū glo.sed Pe.de ancha. dicit ꝙ cōsilio est doctor;ꝙ impēdens consilium dēlinquenti i crimine,ꝙ quo est excōicatus incurrit excōicationē siue esset facturus als siue nō:ga participat in crimine. Abb.dicit hoc certū si cōsiliū datū est directe ad crimen qđ excōicationē inducit puta ad clericū verberandū;nō sic si daret cōsiliū in facto ꝙ quo excōicatio nō erat vel auxiliū contra offendētē.Inno.Auxiliū intelligitur de directa participatione, secus de indirecta:vt si quis excōmunicatus est:quia facit guerrā contra ecclīam vel clericū:postea ego illi guerrā facio:tu cōtra me iuuas illū;auxiliū ei præbēs:ga ꝙ hoc melius guerrā faciet excōicatus:tu nō es excōicatus quia non hoc intendis.Fateť etiā Hosti.ꝙ dñs auxiliū vasalli excōicati inuocare pōt ,ppter fidelitatis debitum qđ remanet.

Inno.etiam dicebat ꝙ licet tibi contra inimicū tuū inuocare auxiliū excōicati propter guerram: ita ꝙ sibi etiā in sua guerra auxiliū præstes.qđ tn Host.reprehēdit Io.an.Fauorem in laudationem facti.Abbas dicit.Fauorē impendi facit.Absolutio dicit hic glo.Talis ligať snia hoīs nō canonis, sed Pe.de ancha. dicit doc.ꝙ ista est snia iuris: quæ tn trahit executionē a snia iudicis.f.cū qs participat i crimine criminoso ,ppter qđ excōicat⁹ est ille ab hoīe. Est tn verū ꝙ vbi aliqs ēps absoluit a snia iuris nō ab ista absoluet:vt litera dicit:sed absoluet ab excōicatiōe.vñ remanet conclusio ꝙ participans criminoso in crimine incurrit excōicationē siue extra territoriū excōicantis siue intra:siue sint subditi siue non:quia iuris auctoritate ligātur: etiā si ,pmulgans cōicaret:qa nō sua;sed iuris snia ligatur.glo. Obiecta facile tollūtur:qa totum operať dispositio iuris: quia snia hominis extenditur ad alios ex recollectis sub eo hoc qđ est. Idē dicit Inno. & Io.an.f.ꝙ est sententia ista canonis. Cōcessisse videt.habeť istud ,p regula.In omni sententia excommunicationis lata a canone:qa pōt ordinarij Auctoritas ordinarij. absoluere:nisi pen;papam fuerit absolutio reseruata: i aliis aūt sentēnijs sec⁹,& per hoc inferas ꝙ si pōt a qualibet snia canonis generaliter lata potius poterit absoluere a snia excommunicationis lata per cōstitutionē synodalem speciālē.Vñ si subditi ēpi Bononiēn.incurrāt snīam excōicationis per cōstitutionem ēpi Mutinēsis veniens.Bononiā poterit absolui a Bononiensi,Io.de lig. Excipit tamen Pe.de anch,ab hac regula casum supradictum.Si difficile. Rñ.,pter nimiā distantiam vel periculum mortis.Io.an. & Pe. de ancha.Cautionem iuramenti.Io.an.

¶Excōmunicatio contra facientes vel mādantes aliquem interfici per Assasinos. Cap.XXXVI.

STATVIMVS VT QVICVMq; princeps ꝑlatus seu quelibet alia ecclīastica sæcularisve ꝑsona quēpiā christianoꝝ ꝑ ꝓdictos Assasinos interfici fecerit vel mādauerit quācūq; mors ex hoc forsitā non sequatur:aut eos recæptauerit vel defenderit vel occultauerit;excōicationis snīam & depositiōis a dignitate ordine:honore:officio:& beneficio incurrant ipso facto.Inno.iiij.de homicidio.c.,p humani. lib.vj. Prelat⁹ etiam ēps.Decretalis em,quia periculosum.de sen. excō.non eximit eos a snia excōicationis.Io.an.Assasinos. hoc est pessimū genus hoīm:& possunt dici a scindo scindis:qa abscindūt aiam de corpore iuxta velle & mandatū dñi sui cuiuslibet christiani:& cū de istis simpliciter exprimat ad alios homicidas non extendeť qđ ista.c. cōtineť in his pœnis.dist.xxv.qualis. Archid.Mandauerit, si mandauit:ergo cogitatio nō stetit in finibus suis:& nō mirū si punitur als secus.de pœni.dist.,.cogitatiōis.& puto ꝙ etiam si reuocauerit mādatum re integra ꝙ nihilominꝰ incurrat pœnam cum ex solo mandato iam prius ligatus esset.& ad hoc facit qđ sequitur statim.Io.an.Receptauerit, patenter vt differat a sequēti.f.occultauerit.& isti receptatores tāq; aggressores tenentur.C.de his qui latro.occul.l.j.&.ij. Archi. Excōicamus.ex quo papa sibi non reseruat absolutionem credo ꝙ ordinarius possit absoluere.de sen. excom.nuper.

Assasini qui sint

Io.an.Et no.ꝙ in summa Pisana sic dr. Assasini fuerunt & forte adhuc sunt quidā infideles qui ex quibusdam falsis opinionibus:quibus fuerunt enutriti de facili emittebāt ad occidendum quoscūq; christianorum;non curantes si ob hoc occidendi essent iusti:contra quorum pestem Inno. iiij.istam decretalem.

¶Excōicatio cōtra procurātes ꝙ cōseruatores se intromittāt de aliis q̄ manifestis iniurijs scīēter.

Cap.XXXVII.

SECERNIMVS VT SI CONSERuatores de aliis q̄ de manifestis iniurijs & violēris scīēter se intromiserint seu ad alia q̄ iudicialē indaginē exigunt suā extēderint ptātem: eoipso ꝑ vnū annū ab officio sint suspēsi:pars vero q̄ hoc fieri ,p curabit excōicationis snīam incurrat:a qua non possit absolui nisi ei quē sic fatigauit in debite primo satisfaciat integraliter de expēsis.de offi.dele.li.vj.hac ꝓstitutione.Scīēter,si ignorātia esset iuris vel crassa vel affectata idē esset.de reg.iur.ignorātia. Indaginē.i.ingsitionē.officio & a beneficio qđ est eius sequela.xxxij.dis,.præter hęc.Suspensi.ecce qntū speciale in ꝓseruatore qđ nō est in delegato: qa dato ꝙ delegat⁹ intromittat se de eo qđ nō est suæ iurisdictiōis nō ,ppter ꝑ locū habet pœna:ga nō inueniť exꝑssa i eo.Io. an.De expēsis ad idem. de immu.eccle.c.qm̄.in fi.li.vj. dicit Pe.de anch.ꝙ cōseruator est iudex dat⁹ ad tuendū al iꝰs contra manifestas iniurias oēs vel certas iudiciali vtēs indagine,& dicit Io.an.ꝙ solus papa pōt dare hos conseruatores.Ipsoꝝ aūt cōseruatorū iurisdictio & potestas dependet a forma literarum & latior forma est adiūcta post cōstitutionē,statuim⁹.de off.& po.iudi.deleg.li.vj.& ꝓsti.fina. Attēdatur ergo tenor literarū sicut & priuilegiorum. Item ſm Pe.de ancha.tales pñt excōicare ,p hmōi notorijs. Item nota ꝙ cōseruatores esse nō possunt nisi sint ēpi & eoꝝ superiores abbates: vel q̄ in cathedralibus ecclesijs vel collegiatis obtinēt ꝓnatus vel dignitates nec aliqs pōt esse cōseruator sui cōseruatoris:nec aliqs pōt habere conseruatorem eū qui est sub eius iurisdictione seu dñio vel adstrictu ecclīastico vel tpali:exceptis regib⁹ & reginis.de offi.dele. c.hac cōstitutione.li.vj.Itē tales conseruatores nō possunt cōmittere vices suas exceptis citationibus& sententiarum denūtiationib⁹ nisi aliud eis ꝑ literas cōmitteret: & tūc cōmittere pñt infra loca in quibus fuerint deputati & ꝑsonis supradictis.Item nō possunt ,pcedere contra aliquos extra ciuitatē vel diocesim in qbus fuerint deputati:nec pñt aliquos citare vltra vnā dietā a fine illarum diocesiū.de offi. dele.c.hac cōstitutione.lib.vj.Itē si cōseruatores intromittūt se de aliqs q̄ de manifestis iniurijs nō solū incurrūt pœnā suspēsionis:vt dictū est:sed etiā ipsi ,pcessus nō valent: qa extenduūt fines mādati.eī de rescrip.cum dilecta.& si ciauit aliquē iniuriatorē tāq; ꝑ notoria offensa & eū ob cōtumaciā excōicauit:si cōstat(licet iniuria sit facta)nō fuisse manifestā non est excōicatus ſm Inno.Item expirat officiū conseruatoris morte concedentis quo ad negotia incepta:& hoc nisi aliud exprimereť in literis ei⁹:vt in dicto.c. Item sciēdum ſm Inno. ꝙ licet conseruatores non habeāt iudicialē indaginē:in notorijs tamē bñ possunt:qa oīa illa sine qb⁹ eoꝝ iurisdictio nō posset explicari intelliguntť eis esse cōmissa.vñ pñt citare & cōtumaces punire.de offi.deleg.c.de causis.Item si maleficiū est notoriū alijs& nō iudici:oportet ꝙ sup hoc quęrat ,pbationes & cogat testes.ñ.q. j.in primis.Itē qa in notorijs est aliqs ordo iudiciarius necessarius.Item si reus confiteť factū & dicat ꝙ vsus est iure suo:in ꝑ casū admittet ,pbationē,als em̄ non posset implere iurisdictionē sibi commissam.Sil⁹ oportet ꝙ ,pcedat ad inquisitionē qñ factū est notoriū:sed nesciť qs fecerit.Item ad repellendā iniuriā pōt inuocare brachiū sæculare sicut alij iudices.Item si reus q̄ fuerat condēnatus & excōicatus cōpareat infra annū & dicat se velle satisfacere cognoscet conseruator de quantitate dāni.hæc Inno. Ire si reus negat maleficiū & actor velit ,pbare esse notoriū cōseruator cognoscet:als inutile esset suum officium:quia quilibet posset negare.Similiter si reus fateatur maleficiū:sed dicit non esse notorium.quia per eius confessionem factum est notorium.de coha.cle. vestra.

Qui eē possint cōserua tores.

¶Excommunicatio contra doctores qui admittunt ad lectiones legū religiosos sine habitu:vel ad physicam:idest medicinam. Cap.XXXVIII.

Doctores

DOCTORES SIVE MAGISTRI greligiosos habitu suo dimisso leges vel physicam audientes scīēter docere:aut in scholis suis ꝑsumpserint retinere sili eoipso sint snia innodati.ne cle.vel mo.statutū.li.vj.Dimisso.qđ si nō dimiserit habitū.dr ꝙ tunc nō sunt excōicati doctores ga hęc pœna nō est ampliāda,de reg.iur.in pœnis.Dicgira:ga cōicat in crimie.& sic eadē & nō minori excōicatiōe ligať.eī eo. si ꝓcubing.Et in hoc pōt dici potiꝰ venire ad declarationē veteris iuris q̄ noui casum ponere.Io.an.Scīēter.vbi incederet in habitu nō haberet locū ignorantia:sed vbi incederet sine habitu:tūc ꝓbabiliť poterit ignorare,Io.an.Retinere.no.officiū doc.scholarē de scholis expellere.& ꝑ id qđ dicit retinere.dicas ꝙ licet doctor sciat monachū domū habere iuxta scholas lectoris:in domo ,ppria audire excōicatⁱ nō est.qđ dixi.j.de reg. iur.locupletari. Quid si talis monachus nō vult exire scholas:videť ꝙ hāc literā ꝙ licite in de possit expelli.ad hoc de sen.excō.c.veniēs.Et ꝑ maxime si vera esset opi.ꝙ excōicatus nō gauderet priuilegio canonis qđ nō est verū ſm Io.& Ber.g not.xvij.q.iiij.si qs dein ceps. Quid si nō pōt expelli exeat doctor scholas ad instar eius:qđ dicimus cum excōicať intrat ecclīam.vt no.xj.q. iij.sicut apli.Io.an.Sil⁹ qa cōicant in crimine vt dixi; & ga cōditor canonis sibi nō reseruat absolutionem in alijs indulsisse videtur.facit quod no.ō.eo.super ꝑcula.Io.an.

Nota casum.

¶Contra magistros & scholares Bonoñ.cōducentes hospitia irrequisitis inquilinis. Cap.XXXIX.

CONSTITVTIONEM FACTAM ab ēpo Portuensi apo.se.legato:& ꝑdicto Tusculano postmodū cōfirmatā.videlicet vt nulli magistroꝝ siue scholariū sup ꝑducēdis alio nūtiū aut cū aliq̄ ipsoꝝ secrete loquēdo:ipso facto sententiā excōicationis incurrat.Gre.x.eī de elec.c.vbi periculū.li.vj.cardinalib⁹.C.inclusis in conclaui ,p electionе faciēda summi pōtificis.Secrete loquendo nisi q̄ de voluntate oīm cardinaliū inibi præsentiū,p his tantum quæ ad electionis instātiam negotiū ꝓtinet vocareť.vt dr.ō.in rex.sicut puta aduocati:iurisperiti:vel religiosi:vel tabelliones.Incurrat canonē latæ sententiæ sed ordinarius absoluere poterit ex quo papa sibi nō reseruauit.Io.an.

¶Excōmunicatio cōtra dominos officiales & rectores vbi fit electio papæ si non seruant cōstitutionem capituli vbi periculum.de elec.lib.vj. Cap.XLI.

DERETEREA ALIQVID ADIIciēdo sancim⁹ vt dñs alijq̄ rectores & officiales ciuitatis illi⁹ in qua Roma.pō.electio fuerit celebrāda auctoritate nīa & eiusdē approbatiōe cōcilij potēstate sibi sradita ꝓmissa oia & singula plene ac inuiolabiliter & sine fraude & dolo aliquo faciant obseruare:nec cardinales vltra q̄ ꝑmittiť arctare ꝑsumāt. Sup his autem taliter obseruandis statim audito summi ꝓntificis obitu corā clero & populo vniuersis ipsius ciuitatis ad hoc specialiter conuocādis præstāt corporaliter iuramētū:ꝙ si præmissa diligēter nō obseruauerint:aut fraudē in eis vel circa ea cōmiserint;cuiuscūq; sint præmīnētię: condītionis aut status oī cessante priuilegio:eoipso sniam excōicatiōis incurrant:& ꝓpterea sint infames,eī de elec.vbi periculū.li.vj.Celebranda.ſm distinctionē superius factā. Io.an. Presumāt.qa tunc essent excōmunicati:sicut & in sē defendendo modū excedēs qđ dic vt.ō.de resti.spo.olim. Et nota casum in quo laicus auctoritate canonis poteſtatē habet in clericum ꝓtra illud.xcvj.dis,.bene quidem. Io.an. Præmissa.f.que dicta sunt supra de inclusione facienda cardinaliū in conclaui & administratione necessariorū cū cessatione a regula & modo qui ponitur in textu ipsius capituli. Laic⁹ habet ptām in clericū.

¶Excōmunicatio cōtra Beguinos & Beghardos & assūmētes vitam fratricellorum & eis fauentes. Cap.XLII.

SACRA ROMANA AC VNIuersalis ecclīa cui fauēte dño(licet imeriti)præsidem⁹:sicut religiosa & pia loca benigno fauore ,psequit:sic supstitiosos conat⁹ insolētiū hominū deteſtať videlicet ne sub quina pelle gregē dñi cū crūcul ētia lupi rapaces inuadāt sub pietatis imagine visc⁹ hæreticę prauitatis obrepat:& sub ꝓtextu cōuersatiōis angelicę in cautis mētib⁹ malign⁹ spūs illudat.Cui⁹ rei gra sacris canonib⁹ est interdictū:ne aliqs nouū ordinē vel religionē inueniat vel habitū nouæ religionis assumat:sed quicū q̄ ad religionē venire voluerit ingrediať vnam de religionibus approbatis.Nōnulli tn ,planæ multitudinis virig vulgariter fratricelli seu fratres de paupevita:aut Bizochi siue Beguini:aut aliꝰ noīb⁹ nuncupanť in partibus Italię. necnō i insula Siciliæ comitatu ,puinciæ Narboñ.& Tholosanæ ciuitatibus & ,puincijs:aliſſq; diuersis citramarinis & vltramarinis partibus contra dictos canones habitū no uæ religionis assumere & congregationes & conuenticula facere:& supiores sibijpsis eligere:quos ministros custodes seu gardianos aut noīb⁹ aliꝰ appellant plurimos ad eorū sectā recipe: loca etiā de nouo construere seu cōstructa recipere: in qb⁹ habitāt in cōi publice mēdicātes ꝯſi eoꝝ secta ecclīa foret:& vna de religionib⁹ ꝑ se approbatis temerarite dānabili præsumpserūt & præsumūt etiā incessanter:& vt ipsoꝝ error veritas & ipietas religio reputeť plurimi eorū regulā fratrū minoꝝ quā sctus Frā.instituit se ,pfiteri& ad literā se cōseruare cōfingunt:q̄q̄ in obedientia gnalis: vel ,puincialiū ministroꝝ ipsius ordinis nō morent: ꝓtendentes se a sancte memorię Cœlesti,papa.v.ꝑde,nro hmōi statu⁹ seu vitę priuilegiū habuisse:qđ tn etiā si ostēderet nō valeret cū bonę memorię Bonifa,papa.viij.ꝑde,nostro ex certis causis rationabilib⁹ omnia ab ipso Cœlesti.ꝑde,nostro cōcessa.q̄ per ipm Bonifa.non contingeret approbari virib⁹ penitus vacuaueriť: dictūq; vitę priuilegiū nō inueniať ꝑ eundē Bonifa. approbatū. Quidā autē eoꝝ dictum habitū & viuēdi ritū a qbusdā epis seu eoꝝ superioribus vel aliarū ecclesiarū ꝑlatis concedere licuit cōtra formā generalis concilij. Nonulli etiā ex ipsis asserētes se esse de tertio ordine bti Fran.pœnitētiæ cū voto ꝓdictū statū & ritū eorū sub velamine talis noīs satagūt palliare:cū tn in regula ipsius tertij ordinis talis viuendi ritus nullatenus sit concessus:& qa in eoꝝ baratrū faciliter ruunt qui cōceptus ,prios patrū diffinitionibus anteponūt:ipsoꝝ q̄plurimi sicut side digna relatione percipimus:a veritate catholica fidei deuiātes sacramenta ecclesiastica despiciunt:ac errores alios studēt multiplr seminare. Cū itaq; taliū dānanda te-

Fratres celli non tantur.

Cēsura rigida i fratricel los,

meritas in etiſdē fidei detrimētū fidelitū ſcādalū p̄fati miſ noris & alioꝝ ordinū opprobriū & in ſuam & alioꝝ mul toꝝ aiaꝝ perniciē redūdare noſcat. Nos ſectā ritū & ſtatū hmōi nō obſtantib⁹ p̄miſſis eoꝝ excuſationib⁹ quas fri volas reputam⁹: & geqd p eos cōiter vel diuiſim ſub reli giōis cōuēt⁹ collegij ſeu ꝯgregatiōis noīe vel colore attēta tum extitit vel exiſtit de fratrū noſtroꝝ cōſilio auctoritate aplica nullius fuiſſe vel eſſe decernim⁹ firmitatis: & quate nus de facto ꝓceſſerūt: de conſilio & auctoritate p̄miſſa re uocam⁹ oīno ac ꝓtestam̄ ꝓhibitioni ſubhcim⁹ & ab eccl'ia dei penit⁹ abolemus eiſdē p̄ſonis: & alijs q̄buſcūq; ſub pœ na excōicationis quā in eas ſi ſecus fecerint incurrere vo lumus ipſo facto: in iungētes expreſſe nō ſtatū ſiue ſectā & ritū hmōi ab ipſis aſſumptū ſectet⁹ vlteri⁹ vel ipm de nouo aſſumere quoquo mō p̄ſumāt. Eꝑos q̄q; & eoꝝ ſuperiores & etiā alios p̄latos quoſcūq; q̄ p̄dictis p̄ſonis vel alijs ritū viuēdi & habitū ſupradictos ꝓter ſpecialē apo. ſe. auctoritatem deinceps cōceſſerint p̄dictæ excōicationi iure decernimus ſubiacere. Dignū eſt em̄ adulterinas plantationes quas nō p̄ cœleſtis: ſed humanę temeritatis audacia plan tat aplici culminis cēſura diuellat: nec patiatur in agro dñi eo puerſæ cōgregationis vepres excreſcere eui ꝓprium eſt diuina opitulātę gr̄a virtutes ferre ac vitia radicitus extir pare. Nulli g̃ &c. Datū Auinioni cal'. Ianuarij anno. ij. Ioā. xxij. Fran. de Zab. in cle. cū de quibuſdā. de reli. do. allegat iſtā extrauagātem. & etiā Pau. dicētes: q̄ hic reprobatur ſta tus quorūdam qui vulgariter appellant fratricelli ſeu fra tres de paupere vita: aut Bizochi aut Beguini ſeu alijs noī bus aſſumētiū noue religionis habitū ſupioris ſibi eligen tiū cōgregationes & cōuēticula facientiū: nō obſtāte q̄ or dinē ſeu inſtitutioē ordinis a certis dicant⁹ eꝑis habuiſſe cū talis viuēdi modus nullatenus ſit cōceſſus, ꝓ hoc dicit Pau. q̄ ibi etiā reprobat⁹ ſtat⁹ Beguinalis: ga videt quædā noua religio ꝓter autoritatē ſe. apo. inſtituta. Ex hoc in ſert q̄ etiā ſi renūtiarent ꝓprijs nō ex h̄ erūt approbatę nec reli gioſæ ex quo nō habent regulā a ſe. ap. approbatā. eo. ti. li. vj. Dicit idē Fran. q̄ in domo ſua p̄t mulieres agētes pœ nitētiam vti habitu quo voluerint: ꝓ hoc em̄ q̄ vtunt ha bitu etiā filij ad Beguinas non ſunt Beguinę ex quo nō cō gregantur cū eis vñ non eſt periculum aliquod hoc caſu.

¶Excōmunicatio contra ſumentes dignitatē ſenatoris vel aliud regimen vrbis ſine licentia papæ. Cap̄. XLIII.

MVLLVS IMPERATOR SEV rex Romanoꝝ vel alius imperator; rex priceps marchio: dux: comes aut baro galterius nota bilis potēt̄iæ p̄eminēt̄ię ſeu p̄tātis & excell'ētię ſeu dignitatis exiſtat. Frater filius vel nepos eoꝝ ad tēpus vel in ꝑpetuū ſeu quiuis alij⁹ vltra annuale ſpatiū quouis mō colore vel cauſa p ſe vel ꝑ aliā p̄ſonā quōlibet ſubmit tēdā in ſenatorē: capitaneū: patritiū aut rectorē: vel ad eiuſ dē vrbis regimē ſeu officiū noīet⁹, eligatur: ſeu alſ etiā aſſu mat⁹ abſq; licētia ſe. apo. ſpeciali ipſi⁹ ſedis l'ras cōceſſionē licētię hmōi ſpecialiter exprimentes: qd' ſi ſecus factū fue rit noīationē electionē & aſſumptionē hmōi decernim⁹ eſ ſe nullas. Verū etiā' noīati electi & aſſumpti: ſi hmōi nomi nationi electioni & aſſumptioni conſenſerint, aut ſe de ip ſis quomodolibet intromiſerint intendentes & obedientes eiſdē & in hoc dantes ipſis nominatoribus electoribus & aſſumptoribus aut nominatis electis vel aſſumptis auxi liū vel fauorē publice vel occulte: cuiuſcūq; cōditionis ex titerint: ipſo facto ſentētiam excōmunicationis incurrant. & infra. Contēptores quoq; ſeu violatores alicuius p̄miſ ſorum ab hmōi excommunicationis ſententia p̄cterq̃ in mortis articulo abſolui nō poſſunt niſi per Romanū pon tificem vel de ipſius petita licentia: & obtenta ſpeciali nō obſtantibus priuilegijs &c. de elec. c. fundamenta.

¶Excōmunicatio cōtra impedientes viſitatores monialiū in officio eorum poſt monitionem tamen. Cap̄. XLIIII.

SI QVIS VISITATORES MO nialium ipſos impremiſſis impedire p̄ſumpſe rint ſeu i aliquo p̄miſſoꝝ niſi admoniti reſipi ſcant: ipſo facto excōicationis ſentētias ſe noue rint incurſuros: priuilegijs ſtatutis & cōſuetudinib⁹ q̄buſ libet in cōtrariū inualituris, eꝑ de ſta. mo. attēdētes. in cle. viſitatores. de viſitatorib⁹ loquit⁹ monialiū q̄ debēt ſingu lis annis viſitare monaſteria. ita q̄ ordinarij debēt viſita re monaſteria non exempta: & exempta etiā illa quę nō re cognoſcunt ſuperiorē niſi papā. Monaſteria vero exēpta quæ. ſ. ſunt ordinū exemptorū vt Camaldulen. Ciſtertien. Ordies Cartuſien. mendicantiū habēt viſitare prælati eorū qui in exēpti q viſitatione hmōi debent inquirere & videre de veſtitu ne dicatur. ſit vanitas in eis: de clauſura: de cōtinentia & hmōi: & cō pellere eas ad religionē ſeruādam remedijs oportunis: qd' totū poteſt trahi ex ipſo tex. decre. ipſos ordinarios viſitan tes auctoritate apoſtolica: vel ꝓpria vel ſuperioris ipſoꝝ monaſteriorū. Io. an. Impedire. ꝓ hanc literā puto q̄ neceſ ſe ſit impedimentum præcedere & admonitionē ſequi ad hoc vt ſit locus huic pœnæ. hoc dico: ga vidi quādoq; p̄la tos ſcribētes monialibus q̄ parēt ſe certa die ad recipiēdū viſitationē ipſoꝝ: & in eiſdē literis faciunt admonitionē q̄ nullus impediat: talis em̄ monitio fieri debet vt deſiſtāt ab illato Impedimento vt locus ſic huic pœnę. facit quod ſcripſi de cōceſ. prębd. c. cū noſtris. glo. ij. Sed nunqd illato impedimento fiet nominatio nominatim an ſufficit gene ralis ꝓ & contra facit de. vi. & hone. cleri. c. i. Io. an. Ipſo fa cto. est ergo iſte caſus quo ſufficit monitio: & abſoluet or dinarius ex quo papa non reſeruat. Io. an.

¶Excōicatio cōtra fingētes caſum fraudulēter quo iudex mittat vel vadat ꝓ teſtimonio ad mulierē. Cap̄. XLV.

QVI FINGIT ERAVDVLENTER aliquē caſū p quē aliqs iudex mittit ad aliquā mulierē ꝓ teſtimonio: vel ipſe iudex fraudulē ter vadēs excōicat⁹ eſt. eꝑ. de iu. mulieres. li. vj.

¶Excomunicatio cōtra ſe ingerētes ad officiandum homi nes alterius linguæ irrequiſito dioceſano. Cap̄. XLVI.

QVANDOQVE VNA CIVITAS vel diœceſis habet pp'os diuerſaꝝ linguaꝝ ha bētes ſub vna fide varios ritus & modos: tunc pōt ex loci ſi vrgēs neceſſitas fuerit p̄ſulē na tionibus illis cōformē: q̄ diuina illis officia celebret: & ec cleſiaſtica ſacramēta miniſtret: inſtruendo eos ẏbo pariter & exēplo ſibi vicarij in predictis conſtituere p̄t q̄ per oīa ſit obediens & ſubiect⁹. ſi qs aūt ſe aliter ingerit eſt ipſo iu re excōicatus, de offi. iudi. ordi. c. quoniam in plærisq;.

¶Contra abſolutos ab excommunicatis in articulo neceſ ſitatis: ſi poſtea cum poſſunt non ſe præſentant ei qui ordi narie debeat abſoluere. Cap̄. XLVII.

EOS QVI A SENTENTIA canonis vel hoīs cū' ad illū a quo al's de iure fue rant abſoluēdi nequeunt ꝓpter imminentem mortis articulū: aut aliud impedimentum legi timū ꝓ abſolutionis beneficio habere recurſum ab alio abſoluātur: ſic ceſſante poſtea periculo vel impedimento hmōi ſe illi a quo his ceſſantib⁹ abſolui debebāt: q̄cito cō mode poterunt contēp̄ſerint p̄ſentare mādatum ipſius ſup illis ꝓ quibus excōicati erant humiliter recepturi & ſa tisfacturi: prout iuſtitia ſuadebit. Decernimus ne ſic cēſurę illudant eccl'e ſiaſtice eandē ſententiā reincidere ipſo iure. de ſen. excō. c. eos. liб. vj. Idem ſi tatuim⁹ de his q̄bus cū'a ſe. ap. vel legatis ipſius abſolutionis beneficiū a q̄buſuis ſen tētijs cōſequūtur in iungit: vt ordinariorū ſuoꝝ: vel alioꝝ quorūlibet ſuſcepturi pœnitentiā ab eiſdē ſe cōſpectib⁹ re p̄ſentēt: & paſſis iniuriā: ſeu his q̄bus ꝓpter hoc obliga t'lexiſtūt ſatisfactionē exhibeant cōperētē: ſi hoc cū primū cōmode poterunt non curauerint adimplere: vbi. ē. canonis. hic Io. an. dinumerat. xxxij. caſus excōicatiōis quos tra hit ex liб. vj. qui omnes ſupra poſiti ſunt excæptis duob⁹ q̄ infra ponunt: & exceptis quatuor. ſ. ſnīa ſeu excōicatiōe il la q̄ eſt cōtra Fede. imperatorē. de ſen. & re iudi. ad aplicæ. & illa q̄ eſt de relig. do. c. ſ. & duab⁹ q̄ ponunt in. c. ſ. de ſchiſ ma & ſunt cōtra Iaco. & Pe. de colūna cardinales & contra tenētes eos ꝓ cardinalib⁹ & fouētes ſchiſma inductum per eos: q̄ quatuor ſnię ideo nō ſunt poſitę: ga nō videbat expe diēs vel vtile. Pe. de anch. ſuper iſto. c. eos. plura notabilia ponit: & omiſſo primo ſubdit. Sed'o no. & q̄nq; qs nō pōt abſolui, ab eo a quo de iure fuerat abſoluēdus: ſed qs eſt il le cui de iure hoc cōpetit. dic. q̄ a ſnīa canonis ille abſoluit cui canō reſeruauit. al's. i. ſi nemini reſeruauit abſoluit ordi nari⁹. Si ẏo eſt ſnīa hoīs: ille q̄ ꝓtulit debet abſoluere ſed i eius defectu

Sententia canonis quō abſoluit.

ei⁹ defectu vel negligētia ſi eſt delegat⁹ adit' delegās: ſi or dinari⁹ addit' ſuperior. hęc ꝑbant' de offi. deleg. prudētiā. & de offi. ordi. ad reprimēdā. Nota tertio q̄ ꝓpter iuſtum impedimentū pōt qs abſolui ab alio q̄ ab eo a quo de iu re fuerat abſoluendus. Imminens autem periculū mortis dī iuſtū ipedimētū etſi immineat aliter q̄ ꝑ ifirmitatem, puta timet hoſtē capitalē: vel eſt obſeſſus: vel eſt i manib⁹ p̄donis vel tyrāni: vel nauigaturus eſt piculoſa nauigia: vel patit naufragiū: vel itur⁹ eſt p̄ loca piculoſa. ff. de do. cau. mor. l. iij. Iſtos & alios caſus vide eꝑ eo. q̄ de his. Hæc Per. Inno. ẏo. ſup. c. q̄uis. de ſen. excō. declarat quoſdam caſus in q̄b⁹ abſoluēd⁹ ꝓ ſedem apl'icā regulariter ꝓ vio lēta manuū iniectione abſolui pōt in p̄dictis caſib⁹ citra, ſedem apoſtolicā taliter aūt abſolut⁹ tenet⁹ ceſſante dicto caſu ſe p̄ſentare ſedi apo. Primus eſt ſi incidat in infirmita tem: etiam ex qua non imminet periculū mortis: vt poda gra vl' quartana febris. Secūdus inimicitia q̄ timeat i via. Quatuor casus notabiles. Mora q̄ piculoſa excōicatio.

Terti⁹ inopia vt ſi ita pauper eſt q̄ nō poſſit habere expē ſas itineris: ſia nō eſt ſibi p̄ceptū vt mēdicet. Quart⁹ ſenilis ętas ſeu mēbrorū deſtitutionibus impeditus: ſi em̄ ſenecſcit licet foris videat ad ſubueniendū laborē tū qa pi culoſum eſt: abſoluat. Itē ſi teneret in vinculis. Ray. etiam dicit in ſum. q̄ de his q̄ magnæ potentiæ ſunt ita delicati vel debilitati q̄ laborem eūdi ad curiā nequeūt ſuſtinere papa eſt p̄ſulendus intimatis ſibi circūſtantijs facti & p̄ſo næ & iuxta ipſius cōſiliū eſt agendum. dicit ibi glo. q̄ hoc eſt intelligendū: q̄n nequeunt ire de facili: qd' ad arbitriū boni viri eſt referendū: ſi aūt oīno nō poſſunt papa nō re q̄ſito poſſunt abſolui, ſic notauit Alan⁹ in. c. mulieres. Et q̄rit hic Pe. de anch. vtrum iſta abſolutio q̄ fieri pōt ꝓpter iuſtū impedimentū ab alio q̄ ab eo q̄ debet: habeat locū in excōicatis alia rōne q̄ ꝓ iniectione manuum. & Innoc. qđ dicit q̄ habet locū ſolū in excōicatis ꝓ manuum inie ctiōe ſed ſi al's ſit excōicat⁹ a iudice vel a iure: licet abſolui poſſit in mortis articulo. arg. ē. e. a nobis. ij. cū in caſibus q̄ ponūt ſup. c. q̄uis de q̄b⁹ dictū ē nō habet locū: ſed tm̄ ab excōicatore: vel alio ad quē ſpectat abſoluendi ſunt. & ita notat & ipſum allegat Io. an. in nouella. in. ca. q̄uis. Sed ẏ dicit idē Io. q̄ iſte tex. facit contra iſtā opi. dū dicit ab alio abſoluenē. &. ē. in prin. c. huius gn̄aliter dixit ab hoi vel a iure. & ſic de alia excōicatione q̄ illa q̄ ꝓ manuū inie ctione infligit: locū habet iſta abſolutio ab alio ꝓpter iuſtum impedimentū prouenięs ex multis cauſis: vt in. c. ea no ſcitur. c. q̄uis. & ca. de his. Nota quarto q̄ abſolutus ab ex cōicatione ex cauſa ab alio q̄ ab eo a quo debuiſſet. ceſſan te cauſa illa: tenet facere id ad qđ tenebat. ſ. comparere co ram ſuo iudice. Et aduerte ad quē finem debet cōparere ad hūc. ſ. vt mādatum ſuſcipiat: nō vt ampli⁹ abſoluat. Et no ta q̄ ille q̄ abſoluit ab excōicatiōe debet ſatisfacere: qd' in telligit iuxta ꝓprias facultates: & ꝓ hoc infert Archidi. fa cultates eccl'iæ quas ad vſum, habet ad hoc nō teneri. xv. q. vj. §. vlt. ꝓ quo facit clem̄. nolētes. de hære. Nota quīto dus: qualiter ſumi debeat hoc ẏbū cōmode. vide qđ' noꝛ. in clem̄. ſi quis ſuadēte. de pœnis. glo. ſ. antepeñ. ibi Io. an. ſup. ẏbo. cōmode poterit. dicit idē de ſen. excō. De cętero. dicit ibi decretalis: q̄citiſſime oportunitatē habuerit qđ' exponit ibi Hoſt. i. ceſſante ipedimēto: & aliquo modico tpe indulto quo ſibi de neceſſarijs valeat prouidere. Et per hoc patet q̄ nō credit circa hoc abſolutus: ſed iudex habe bit hoc arbitrari al's ipſe abſolutus ex friuolis rōnibus ex cuſationibus frigoris caloris & his ſimilibus ꝓſtitutionē illuderet. facit. c. cū olim. de do. & cōtu. nec obſtat q̄ de occul tare & aię periculo quærit⁹: & ſit ibi credēdū. de homi. ſi gnificaſti. ij. fateor id verū in foro pniali, de ſpōſa. c. tua. ij. quo ad vinculum occultū ꝑhēdū. Vñ ex quo ſciam habet de mora ſcire ſe debet excōicatū. Iudex tñ eū nō denuntia bit: niſi pri⁹ eo vocato p cōfecturas viderit illū eſſe moro ſum cognitiōe ſup hoc p̄miſſa ſummaria, l. ea ꝓpter. in fi. hoc Io. an. Arch. ẏo ſup. c. cupientes. de elec. liб. vj. tractās h verbum commode. dicit inter cætera: q̄ iudex inſpecta q̄ litate p̄ſonarum viarum & temporum arbitrabit quō eō mode poſſit fieri & dietas maiores vel minores. ff. de ẏbo. obli. l. continuus. §. ij. cōſiderando dietas vulgares q̄s ho mines facere conſueuerunt p̄m id qđ' dictū ē. ſ. eo. li. de re ſcrip. c. ſtatutum. Si autē diete vulgares non appareāt ipſe iudex referat ſe ad legales: videlicet ꝓputando. xx. miliaria ꝓ dieta: etſi facta cōputatiōe ſupſit tm̄ vnū miliare ꝓ illa dabit vnā integrā dietā, vt not. ij. q. vj. propter. in glo. q̄ ſi fuerit lōga viarū inſtātia: a quū eſt in ſeptimana vnū diē ꝓ quiete dari. Nā menſis dat⁹ ad parādum ſe. xx. vero dies ad expectandū. & hoc ꝑbat lr̄a iſta cōmode: nō em̄ poſſet cōmode venire per. xx. vel. xxx. dietas continue abſq; alīq intermedia qete, ad hoc, lxiij, diſ. cū lōge. Debet iudex arbi trari benigne tps itineris, ad h̄ extra de offi. deleg. cōſuluit. & cōputabunt diete a loco a q̄ iter arripuit ſine fraude: ſuf ficit em̄ ſm hanc lr̄am q̄ non ſit in negligētia vel fraude. Nota ſexto in. §. idem. ibi quibuſuis ſententijs: q̄ papa vl' legatus abſoluunt a quibuſcūq; ſentētijs excōmunicatio nis: qđ' loā. mo. intelligit de ſentētijs iuris non hois. Nam vt dicit papa vel legatus nō ſolum abſoluit ab illis de ſty lo curiæ ſed remittit niſi in caſu quo delegatus nō poſſet abſoluere vel mortu⁹ eſſet nec al⁹ ſucceſſit in delegatiōe. Idem putat quādo ſucceſſor bene ſuccedit in delegationē ſed nō ē ſpes de feſtina prouiſione, putat etiam Io. mo. ica ſibus p̄dictis delegatorum: ſi abſolutus non pareat: non reincidat ipſo iure niſi in eo q̄ appareret vitiata. Hæc oīa ceſſant ſi late recipias lr̄am: vt verbum ſonat hic & in prīcipio huius. c. quod etiam loquit generaliter de vtriſq; exp̄mit. & hoc tenet Io. an. ſ. q̄ in quibuſcumq; ſententijs iu ris & hoīs locum habeat qđ' hic dī: q̄ reincidat ipſo iure ni ſi pareat & compareat poſt abſolutionē prout hic dicitur. Item no. q̄ Archi. exponens verbum cōtemſerit, dicit q̄ contemnere dicitur hoc ipſo q̄ iuſta cauſa ceſſante: ſe non p̄ſentat illi a quo fuerat abſoluendus: vt no. ij. q. vij. me tropolitanum. idem Io. an. Item quęrit Pe. de ancha. cū qs ſemper teneatur ſe perſonaliter p̄ſentare pro abſolutiōe obtinenda ceſſante impedimento acceſſus ad abſolutorē vtrum talem abſolutionem quis poſſit petere per procu ratorem. Et Hoſti. dicit q̄ non, ſed Inno. dicit q̄ ſi iuſta cau ſa ſubeſt poteſt peti abſolutio per ꝓcuratorē etiā in abſen tia. Archidiac. in iſto. c. remittit ad notata per ſpecula. in titu. de ꝓcu. §. i. & ibi dicitur: q̄ ꝓcurator cōſtitutus ſpe cialiter ad petendum abſolutionē ſufficit: & ita ſeruat cu ria: vt ibi notatur. Ad hoc facit q̄ qs ſe repręſentat aut in propria perſona: aut per procuratorem idoneū. diſt. xviij. epiſcopus. & dicit Per. de ancha. q̄ a ſententia interdicti & ſuſpenſionis pōt peti abſolutio per procuratorem: qa nec ſolēnitatē formę: nec abſolutionē deſiderat: & in hoc oēs cōcordāt. Itē dicit Archid. & Pe. de paſ. q̄ Patet ex priuile gio huius. c. q̄ propter mortis periculū vel aliud impedi mentū quodcūq; ab alio q̄ ab eo ad quē abſolutio de iu re pertinet excōicat⁹ abſolui nō debet ſi haberi poteſt ad illū recurſus: vel ipſius copia. Idem dicit in directorio iu ris. liб. iij. titu. iij. ſcilicet de abſolutione ab excōicatione iuris. Et ſubdit ibi q̄ quando aliquid iſtorū nō pōt fieri: tūc abſolui debet & pōt & ſemper eſt epiſcopus requirēd⁹ ſi poteſt haberi: al's ſufficit ſimplex ſacerdos: vt no. Inno. extra eo. Nuper. Et eſt iniūgendum ei q̄ ceſſante impedi mēto temporali ſe illi qui ſuper hoc poteſt, repręſentabit. ſed vbi eſt perpetuū impedimētum, nō eſt illi iniūgendū ſm Archid⁹. Fallit hoc in caſibus in quibus nullus abſol uere poteſt: niſi in articulo mortis: vt in falſarijs literarū papæ: & in ſequentibus cardinales hoſtiliter & iniurioſe vel temere percutiētę epiſcopum: vel banniente: et in reli gioſis et clericis ſęcularibus inducentibus ad vouendum eligere ſepulturam &c. Ponuntur in eodē lib. quidam alij caſus in quibus quis ſolum in articulo mortis poteſt abſolui: illi videlicet vt puto: de quib⁹ expreſſe dicit in ij. ſis ſententijs iuris q̄ nō poſſit ab huiuſmodi abſolui citra ſe. ap. niſi in articulo mortis: ſicuti etiam expreſſe hoc habes in ſentētijs proceſſus annualis: qui fit in curia per papā. vt habetur infra. Caſ⁹ pa palis.

¶Excōmunicatio cōtra eum qui electus in papam a pau ciorib⁹ q̄ duabus partibus cardinalium ſe gerit pro pa pa: & qui eum recipiunt. Ca. XLVIII.

STATVIMVS VT SI FORTE inimico hoſte ſuperſemināte zizaniā iter cardi nales de ſubſtituendo ſummo pōtifice nō po terit eſſe plena ꝓcordia & duab⁹ partib⁹ cōcor dātib⁹. tertia pars cōcordare noluerit aut ſibi aliū p̄ſum pſerit nominare: ille abſq; vlla exceptione ab vniuerſali eccleſia Romanus pontifex habeatur: qa a duab⁹ partibus

fuerit electus & receptus. Si qs autē de tertiæ partis nominatione cōfisus: qa de ratione esse non potest: sibi nomen epi vsurpauerit: tam ipse q̄ qui eū recepserint excōicationi subiaceāt. &. j. Pterea si a pauciorib⁹ q̄a duabus partibus aliquis electus fuerit ad apostolatus officium: nisi maior concordia intercesserit nullatenus assumat & prędictę pœnę subiaceat si humiliter noluerit abstinere, eī de elec. licet exceptiōe, et sic nulla exceptio pōt opponi: nisi de hęresi. xl. dist. si papa, al's eīm quātūcūq; pręcise etiam ipse papa scribat. legitima exceptio est admittēda. de offi. delega. c. ex parte. & de rescrip. c. si quādo. Ber. Inno. & Cōpostel. dixerunt q̄ papa de hæresi accusari possit & non excipi. & hoc tenet Archi. eo. ti. c. vbi. li vj. partib⁹. Nūquid ille qui eligit cōputabit inter duas partes, videt q̄ sic, eī de elect. c. cū in iure. Dic q̄ nō: vt notatur in eo. c. cū in iure. &. c. cumana. cū dicitur in hac decre. de duab⁹ partib⁹ aliquando obseruant cardinales aliquando nō per'specialia eorū statuta. Bern. in alijs electionib⁹: videlicet q̄ sit a maiori pte capituli. dum tamē obseruēt vnā de illis formis. extra eo. c. quia ꝓpter. Itē no. q̄ nō est ius papatus ei acquisitum in hmōi receptione: siue sit ad osculū siue ad obedientiā: siue ad in cathedrationē. nā eoipso q̄ electus est ex sua auctoritate papatū recipere potest. Laudul. dū eīm eligitur, s. a duabus partibus cardinaliū cōfirmatur & statim habet liberā & plenam administrationem. xxiij. dist. in noīe dñi. Bern.

¶Excōicatio contra clericos locantes domos vsurarijs publicis alienigenis ad exercendum publicū fenus.

Capitulum. XLIX.

CLERICI QVI MANIFESTIS vsurarijs alienigenis aut alijs non oriundis de terris ipsorū ad exercendū fenus: vel fenus exercere volentibus domos locant vel alio titulo quocūq; cōcedūt sunt excōicati: nisi sint patriarchæ: archiepi vel epi: qui prędicti nō excōicationē sed suspēsionē ipso facto incurrūt: & si per mēsem hoc sustinuerint: terrę ipsorū q̄diu in eis ībē vsurarij morant': exterē ecclesiastico subiacēāt interdicto. de vsuris. c. vsurarū. lib. vj. vbi dicit Ioā. an. in glo. q̄ manifesti vsurarij dicūtur illi de quibus notoriū est de iure: vt quia cōfessi vel cōdēnati. vel de facto: vt quia habēt operis euidentiā quę nulla possit tergiuersatione cłari: vt qa tener altare suū paratū. Item fm Pet. de Perusio sunt manifesti vsurarij per iudicis publicationē vel claram probationem: vel quorū probatio est in euidēti & manifesto: etsi non exerceant palam & notorie vsuras: tamen per modicam causę examinationē erūt manifesti: vt quia apparent libri suarū rationū: vt not. Archi. in. c. c̄ę̄. eo. ti. vel cum coram sacerdote & testib⁹ publice fatētur se esse vsurarios manifestos: & ostendunt libros rationū: fama etiā cum adminiculis in hoc sufficeret. ita tenet Fede. de senis in consilijs suis. Item fm Ioā. an. & Lapum ex vnico actu potest dici vsurarius manifestus si ille potest probari. Item potest episcopus statuere modum quo quis censeatur vsurarius manifestus cū possit ius cōmune fortificare per pœnam: vt not. Inno. Item si testator mandat in testamēto restitui omnes vsuras per eū extortas: non expressis personis quibus extorsit: nec expresso quātum extorsit ex hoc nō dicitur manifestus vsurarius: quia cōfessio illa nō operatur ex qua quantitas non exprimitur. Item an fuerit manifestus potest recipi probatio post mortē vsurarij. hęc Pe. de Perusio. Itē dicit Ioan. and. in glo. q̄ si locans ignorat ipsum esse vsurariū probabilis ignorantia eī excusat: ex quo aūt scit debet eū expellere. Glo. super verbo titulo. puta pignoris cōmodati: & idē si sine illo titulo ibi illum esse permittit: sed si vendit vel donat non videtur habere locum constitutio: sed Goff. dicit idem esse in hoc casu.

Vsurarij manifesti q.

¶Excommunicatio cōtra impedientes sequestrum factum in certo casu. Cap. L.

DIFFINIMVS VT SI VNA cōtra possessorē diffinitiua sententia super beneficio apud sedē dētraxat apostolicā in petitorio vel possessorio, pmulgata fuerit: beneficiū ipm a possessore hmōi: dū tamen triēnio pacifice antea possessum ab eo nō fuerit p loci ordinariū apud aliquā personā idoneam sequestretur & c. Si qs aūt sequestrationem hmōi impedire vel fructus sequestratos quoquo modo presumpserit occupare excōicatiōis sententiam incurrat ipso fact̄o: a qua nisi impedimento prius amoto occupatis per eū fructibus restitutis nullatenus absoluat: & nihilominꝰ si fuerit de litigantibus cadit a iure suo: nec obstat si de nullitate sniæ oponatur. eī de sequest. c. j. in cle. Vna sola. multo fortius si plures. Io. an. Contra possessorem. Si ergo contra petitorem pro possessore fertur sententia: non fit sequestratio. Item si inter duos vel plures petitores fertur sententia pro vno contra reliquum vel reliquos non fit sequestratio. Item si fertur contra possessorem: non tm pro petitore: qui forsan ad priuationē agebat: non est locus sequestrationi. Io. an. Diffinitiua i interlocutoria nō habet locū cōstitutio. Est autem interlocutoria quę inter principiū & finem causæ fertur super his q̄ incidūt et emergunt. Diffinitiua vero pricipalem quęstionem diffinit: de quo satis in speculo de sententię prolatione. Io. an. super beneficio ecclesiastico. Si ergo iter petitorē beneficij & possessorē esset quęstio alia psonalis vel alia realis diffinitiua a ꝓcuratore non esset locus constitutioni. Io. an. Promulgata. p auditores curię a quorum sentētijs appellat. Io. an. Beneficiū nota ga non fructus tm̄ sed etiam beneficium sequestrat. Io. an. etiam si illud beneficium sit dignitas vl' personat⁹: vel curā habeat animarū: vt dicitur in ipsa cle. Triennio. Ista duo requirūtur ne fiat sequestratio. s. q̄ pacifice sit possessum & triennio non inchoato: sed consummato tertio anno. Ioan. and. Ordinariū. nō distinguit an ad illum spectet institutio necne. Restitutis. non sufficit cautio de restituendo & si fructus nō extant ipsorū estimationē. Ioā. an. Nullarenus. per istud videtur q̄ absolutio cōtra hæc facta non teneat: cui concor. extra de sepul. c. j. In cōtrariū videt cum hæc forma sit a curia Romana data non ab hoīe. facit qd' scripsi post Goff. de resti. spo. c. fi. vide qd' dixi. extra de iure pa. c. j. ibi habet q̄ tenet talis absolutio: licet sit puniēdus qui sic absoluit. remittit etiam ad not. de senten. excō. venerabilibus. §. vbi sunt. li. vj. & ibi dicit q̄ tenet iiusta absolutio dūmodo super hoc habeat iurisditionem: sicut etiam tenet iniusta excōmunicatio. xj. q. iij. c. j. quia par ius dñs esse voluit soluendi & ligandi. de pœ. dist. j. verbum.

Distinctio sexta decima.

Duo in sequestratione.

¶Excōmunicatio contra clericos & religiosos qui inducunt ad promittendum de mutatione vel non mutatione sepulturæ. Cap. LI.

SANE TEMERARIOS VIOLAtores cōstitutionis illius que religiosis & clericis secularibus prohibet: ne aliquos ad sepeliēdū iurandū vel fide interposita seu alijs promittendū inducāt vt sepulturas apud eorū ecclesias eligāt: vel iā electas vlterius nō immutēt: similē sniam pœna in dicta cōstitutione cōtenta in suo perdurāte robore incurrere voluimus ipso facto a qua ab alio q̄ a sc. ap. ptersq; in mortis articulo nullatenus absoluēdos nullis priuilegijs aut statutis cuiuscūq; tenoris existāt i ꝓrū sup his valituris, eī de pœ. cupientes. i cle. Cōstitutionis. hęc cōstitutio habet de sepul. c. j. li. vj. Sniam. scilicet excōicatōis de qua dixit vltimo. & illā supra vocauit sniam: reliquę sunt pœnę. Cōtēpta. punit illa ꝓstitutio sic eligētes sepulturā ex voto iuramēto & hmōi: vt quo ad sepulturā intestati decedāt. Itē punit alicētes modis p̄dictis, scilicet pvotū vel iuramētū & hmōi: qa si eos sepelirēt restituere tenent' corpora si petunt' & oia q̄ peruenīūt ad eos rōne sepulturæ infra decē dies, al's eorū eccl'ie vbi sepulti fuerūt & iporū cęmiteria sunt interdicta. Io. an. Absoluendos. hic respicit hunc vltimū casum tantū sic separatū ab alijs. Nā ab excōicatiōib⁹ alijs q̄ ponuntur in p̄dicta cle. absoluūt ordinari: ab hoc autē papa. Nota tm̄ Electio q̄ ex hoc nō tollitur quin aliquis ꝓprio motu possit foue sepultura re vel iurare in aliquo loco eligere sepulturā: & quin si fecerit licita. cerit debeat obseruari: dūmodo non inducatur ad hoc per dictos & modis p̄dictis. Itē si clericus vel religiosus consilio vel suasione inducat aliquē ad eligendū sepulturam in eccl'ia sua: nō tm̄ ad vouendū vel iurandū vel al's ꝓmittendum: hic nō videt q̄ incidat in canonē cū sic dicat textus.

¶Excōmunicatio contra clericos in dignitate & religiosos audientes leges vel physicam. Cap. LII.

SONTRA RELIGIOSAS PERSOnas exeuntes ad audiendum leges vel physicā Alexander prædecessor noster olim statuit in concilio Turon̄.

Turon̄. vt nisi infra duorū mensiū spatiū redierint ad claustrū sint excōicati & ab oīb⁹ euitent' & in nulla causa si pro eiusdē restitutis nullatenus absoluat': & nihilominꝰ si fuerit de litigantibus cadit a iure suo: nec obstat si de nullitate sniæ oponatur. eī de sequest. c. j. in cle. Vna sola. multo fortius si plures. Io. an. Contra possessorem. Si ergo contra petitorem pro possessore fertur sententia: non fit sequestratio. Item si inter duos vel plures petitores fertur sententia pro vno contra reliquum vel reliquos non fit sequestratio. Item si fertur contra possessorem: non tm̄ pro petitore: qui forsan ad priuationē agebat: non est locus sequestrationi. Io. an. Diffinitiua i interlocutoria nō habet locū cōstitutio. Est autem interlocutoria quę inter principiū & finem causæ fertur super his q̄ incidūt et emergunt. Diffinitiua vero pricipalem quęstionem diffinit: de quo satis in speculo de sententię prolatione. Io. an. super beneficio ecclesiastico. Si ergo iter petitorē beneficij & possessorē esset quęstio alia psonalis vel alia realis diffinitiua a ꝓcuratore non esset locus constitutioni. Io. an. Promulgata. p auditores curię a quorum sentētijs appellat. Io. an. Beneficiū nota ga non fructus tm̄ sed etiam beneficium sequestrat. Io. an. etiam si illud beneficium sit dignitas vl' personat⁹: vel curā habeat animarū: vt dicitur in ipsa cle. Triennio. Ista duo requirūtur ne fiat sequestratio. s. q̄ pacifice sit possessum & triennio non inchoato: sed consummato tertio anno. Ioan. and. Ordinariū. nō distinguit an ad illum spectet institutio necne. Restitutis. non sufficit cautio de restituendo & si fructus nō extant ipsorū estimationē. Ioā. an. Nullarenus. per istud videtur q̄ absolutio cōtra hæc facta non teneat: cui concor. extra de sepul. c. j. In cōtrariū videt cum hæc forma sit a curia Romana data non ab hoīe. facit qd' scripsi post Goff. de resti. spo. c. fi. vide qd' dixi. extra de iure pa. c. j. ibi habet q̄ tenet talis absolutio: licet sit puniēdus qui sic absoluit. remittit etiam ad not. de senten. excō. venerabilibus. §. vbi sunt. li. vj. & ibi dicit q̄ tenet iiusta absolutio dūmodo super hoc habeat iurisditionem: sicut etiam tenet iniusta excōmunicatio. xj. q. iij. c. j. quia par ius dñs esse voluit soluendi & ligandi. de pœ. dist. j. verbum.

triplex phibitio legū

¶Excōmunicatio contra religiosos professos dimittentes habitum temerarie vel euntes ad studia sine licentia superiorum suorum. Cap. LIII.

SANHIBEMVS NE DE CETEro aliquis quācūq; religionē tacite vel expresse ꝓfessus in scholis: vl' alibi temere habitum suę religiōis dimittat: nec ad q̄uis studia lr̄arum nisi a suo ꝓlato cū ꝓsilio sui cōuentus vl' maioris partis eiusdē sibi eūdi ad studiū licētia primitus fit cōcessa. si qs honor temerarius violator. extiterit excōicatiōis sniam incurrat ipso facto. extra ne cle. vel mo. vt piculosa. li. vj. Religionē quācūq; dū tm̄ approbatā. s. de voto. c. j. li. vj. Io. an. exp̄sse. in casu isto nō est differētia inter tacitā & exp̄ssam. Io. and. ꝓfessus. Nota ꝓfessum non posse redire ad sæculū. quod dicit. vt extra de regula: cōsulti. Ioan. an. Temere. Ex causa eīm licet habitū trāsformare si iusta sit. puta timor. v. s. de vi. & hone. cleri. clerici. Io. an. Habitum supiorem. Io. an. in nouel. vñ & idē. extra de reg. iur. lib. vj. sup regula fi. in nouel. dicit q̄ regula hæc. s. certum ē &c. facit qōnē disputā hic p dñm Guidonē, de petra lata, de monacho qui bene fert habitum monachalem: sed cooptum habitu clericali de mo. q̄ sit apostata qd' videt hodie approbatum p cle. de vi. & nacho hone. cleri. qm̄. in primo. Sed o cū iste religiosus iustā causam transformationis sui habitus non allegat: indubitanter dico ipm esse apostatā. Dimittat, adeo habitus est ante.

Exposi tio de cretalis.

Religio sus qb⁹ fiudeat.

nexus ossibus monachoꝝ ꝙ *in quibuscūq; locis existētes*
siue in lecto quiescētes constāter *eo vti* debēt, vt habeā. xx.
q.j. *vidua*, &. xxiij. dist. *Ioānis monialis*. vbi dr ꝙ eo habitu sp
vti debet. Sed non videt ꝙ istud semp sit ita amare in tel-
ligendum vt sonare prima facie videt. xxj. q. iij. sine orna
tu, ibi. Extra domos &c. Dic ꝙ illud loquit de clericis secu
laribꝰ q nō ita adstricti sunt vt monachi. Qd si in scholis
vel alubi sine causa dimiserint monachi suū habitū: licet
postea ad male dimissum habitū reuertāt, ēt si postea sint
vel efficiātur bonæ famę: nō poterūt eligi in abbates. arg.
j. q. vij. si qs oēm. & huius sniē fuit Lau. & Ia. de'al. & Pet. q
dixerunt ꝙ non solum est talis ineligibilis sed electꝰ depo-
ceret. Arch. Nō puto ꝙ monachus in cella sua dimittēs ha
bitū: vel dū balneū itrat in occulto vel iacens sine habitu
ligeť hac ꝓstitutiōe: al's pauci inuenirenť non ligati: sed qñ
exhibet se cōspectibus hoīm sine habitu vel in habitu lai
cali: vel clerici sæcularis sine iusta causa tunc ligať. Ioā. an.
in nouel. ꝯuis vt dictū est debēt semp ex honestate religio
nis deferre habitum: non tū videt ꝙ incurrat excōmunica
tionem in standō sine eo ex aliqua causa rōnabili: vt puta
dormiendo melius quiescat: vt induendo sacras vestes nō
appareat gibbus: & ꝯrat pulices vt se balneet vt apti? scin
dat aliquod lignū & hmōi: ga sic nō videtur temerarie di-
mittere: tū etiam in hmōi cōuenientius esset non dimitte-
re: si aūt dimittat vel habitū trāsformet vt faciat aliquod
malum: vt. s. fornicet & hmōi: nō est dubiū ꝙ ē excōicatꝰ
ꝑm Pe. de Pa. in. xiij. ꝙ si iocosa leuitate ad horam vt currat
vel lapidē proijciat deponat habitū non *incidet* in senten
tiā: ga nō est verisimile papam *in minutis* tm laqueū po-
suisse: sed si *dimitteret volēs ire* ad aliā religionem vt sic ci
tius reciperetur: eā dē *incideret* sniam. Hęc ille. ꝯuis hoc di
cit vt comprehendat etiā studiū theologiæ siue iuris cano
nici & hmōi. Ratio potest esse: quia monachꝰ suo claustro
debet esse cōtentus. vt. xvj. q. j. qui vere. & ei pręcipitur vt
intra claustrum moretur, vt ea. q. c. *iuxta*. Nā mortuus dr
esse mundo. Dicit tū Io. an. ꝙ theologiā & Decretales lege
re pñt: ga sunt sciētię pietatis. xxxvij. di. si qs grāmaticā. Ar
chi. Prælato. i. abbati vel alij qui tenet vicem abbatis: q ꝓ
prie dr suus prælatus. Sed nunqd poterit eīs dare tali licen
tiam eundi ad scholas? non credo nisi interueniat licentia
abbatis: vt hic. arg. xij. q. j. non dicatis. Item nunqd extē-
dens pœnā istā, ꝓhibitꝰ ad abbatē multa inducit Archi. ad
probandum ꝙ cadat in pœnā. tādem dicit ꝙ in licentia ab
batis obtinenda noīe prælati videt eīs cōtineri: & tunc si
abbas voluerit ire ad studia lārum extra suum monaste-
riū habebit cōsiliū conuētus illius monasterij: & si visum
fuerit: poterit licētiā impartiri. Sed obstare videtur illud
relatiuū sui qd sequitur: qd videtur respicere immediatū
ꝓlatum ipsius monasterij: & sic nō eīm. Et ꝑm hoc pōt di-
ci ꝙ ꝯuis abbas malefaciat si vadat sine licētia eīs ad quę
uis studia lārum: non tñ videtur ligari hac pœna consti-
tutionis cū sit pœnalis & restringi cōsueuit magis ꝯ laxa
ri. Arch. Et qd in fine dicitur de licentia episcopi videt ha
bere locum in monasterio nō exempto ab eius iurisditio-
ne. Licentia. & tūc potest oīa, sine quibus in studio cōmo-
de esse non pōt. qd dic vt no. iij. q. vij. cum pastoris. Io. an.
Et dicit Arch. ꝙ si mutuum contrahit tenebit monasteriū
vsq; ad probabilē modū nisi actum fuisset ꝙ alius ꝓ mo-
nacho sumptus inueniret vt ꝓpinquus vl' alius. Si autem
obligaret libros vel res alias pro scholare vel alio: nō va-
let obligatio: quia monachus seruus est monasterij, distin.
liij. multos. Idem si fideiussit pro aliquo: quia. s. non tene-
tur. Archi. Horum. ga. s. apostatauit dimittēdo habitū vel
accedit ad studia sine licentia. Io. an. Ipso facto spāle est in
religioso apostata: ga al's nō est apostata excōmunicatꝰ sed
excommunicandus. ꝑm ꝙ notꝫ. Io. an. & Bern. xxiij. di. si qs
clericus. Io. an.

¶ Excōicatio cōtra religiosos qui dāt sacrm eucharistię: vl'
extremę vnctionis: vel solennizant matrimonium sine li
centia parochiani vel eīs. Cap. LIIII.

RELIGIOSI QVI CLERICIS aut laicis sacrm extremę vnctiōis vel eucharis-
tiæ ministrare vl' matrimoniū solēnizare nō ha-
bita sup his parochialis presbyteri licentia spā-
li: aut quēcq; excōicatū a canone ptercq; in casibus a iure ex-
pssis: vel ꝓ priuilegia sedis aplicę cōcessis eisdem vel a sen
tētijs per statuta, puincialia aut synodalia, promulgatis: seu
(vt ꝙbis eoꝝ vtamur) si culpa & pœna absoluere quemq;
præsumpserint excōicationis sniam incurrant ipso facto a
qua dumtaxat a sede apostolica sunt absoluendi. Et paulo
post. Nullo religiosis eisdē sup hoc exemptiōis vl' alio pri
uilegio suffragante. Et in fine. Sane religiosis illis quibus
est a sede apostolica cōcessum: vt familiaribus suis dome-
sticis aut pauperibus in hospitalibus suis degentibꝰ: sacra
possint ecclesiastica ministrare: nullum ex pmissis volum?
quo ad hoc preiudicium generari, eī de priui. ca. religiosi.
Pau. Religiosi in sex casibꝰ sunt excōicati. Et cū hic loquať
generaliter oēs religiosos comprehendit etiam ppm ha-
bētes: clericos aūt sęculares nō cōprehendit: etiam si in his
excederent. Eucharistiæ. Pau. non dicit viatici, vnde patet
ꝙ locus est pœnę, siue detur in morte siue detur i vita. Nō
ob. I. dist. c. pœnitentes. in fi. qd' intelligo vt in morte oībꝰ
detur viaticum per illos. s. qui hoc possunt. Pœnitentia au
tem tpe necessitatis a quolibet sumi pōt. Quærit an hmōi.
Clemē. habeat locum i quibuscūq; religiosis? soluit Lau.
ꝙ sic: dummodo sint religionis approbatę. Idem Lap?. al's
eīm non sunt religiosi. de reli. domi. c. vno. Francis. de Za-
ba. Itē cōprehendit istud vocabulum *religiosi* etiam noui
tios ꝑm Lapum. Vtrum aūt comphendāt hic religiosi cō-
uersi vl' moniales sunt variæ opi. ꝙ & contra. & vtraq; po
test sustineri. Lau. & Pe. de Anch. de monialibus tenent ꝙ
non. Laudul. ꝙ sic. Frācis. de Zaba. Item dicit Lapus ꝙ reli
giosi ministrantes sacramenta non solū clericis, sed etiam
regularibus sine licentia & precipue alterius religionis in
cidunt in hāc pœnā: & hoc est tutius ꝯ. f. contrarium. Solē
nizare. Io. an. id est solenniter benedicere. & de hac benedi
ctione habeť. xxx. q. v. c. j. & quatuor sequentibus. Et dicit
Zen. ꝙ in verbo. solēnizare, conprædendiť ois solennitas
quę obseruatur iuxta ritū regionis, de spō. c. j. siue fiat solē
nis benedictio siue dicať missa specialis ꝙ cōtrahentibus.
Non habita. Ioā. an. Sed nunqd credet religiosus parochia
no dicēti se habere talem licentiā? Videtur ꝙ sic: per id qd'
no. de pœ. dist. v. j. placuit. quia non est ꝑsumendus imme-
mor suę salutis. j. q. vij. sancimus. & ponit ipse Petrus Ioā.
duas obstantias: & ipse soluit. Parochialis. Ioā. an. per hoc
quo ad sęculares mercenarios & his similibus intelligo p̄-
(byterum in cuius parochia habitant. facit qd' no. de pœ.
dist. v. j. placuit. de hoc scripsi de pœ. & re. c. ois. sup verbo.
sacerdotes. & Hosti. tractat in summa de paro ch. §. fi. Quis
intelligatur parochianus ꝑm Frācis. dic ꝙ statim cum quis
vadit ad habitādum in certa parochia, intelligitur ibi fie-
ri parochian? nisi accesserit causa recreationis vel ob aliā
cām temporalem statim reuersurus ad ꝓpriā parochiā: ga
tunc secus. de sepul. c. his qui. lib. vj. Presbyteri. Io. an. puto
sufficere licētiā parochiani q adhuc presbyter nō est: quia
est infra annum: vel dispensatum est cum ipso secm formā
Decretalis. cū ex eo. de elec. lib. vj. vel ex parochiali colle-
gio. eo. ti. statuimus. videtur etiam sufficere licētia vicarij
gerētis curam p modū Decretalis prædictę. cum ex eo. pu-
to etiā post factū a pœnis excusari illum qui hoc fecit auto
ritate diocesani. fecit ad hoc de pœ. & remiss. c. ij. lib. vj. Nā
diocesanus est parochialis eius: & hoc forti? quādo vacat
parochialis ecclesia: sed qñ non vacat: ante factum consu-
lo abstinere: & ex licētia episcopi vel archipresbyteri ciui
tatis hoc modo fieri: licet ab alijs recipi possint. Pau. dicit
etiā ꝙ licet hæc vera sint. s. ꝙ sufficiat licentia prædictorū:
tutius est a lra non recedere. Et addit, Pau. hanc ꝓstitutio-
nem locum non habere *in illis* qui prædicta sacramēta re-
cipiūt certa persona ratione consuetudinis *priuilegio* vel
alio quouis modo. ē. de reli. domi. quia cōtingit. *in fi.* exē-
plū. eī de sta. regu. c. ne in agro. §. sane. Hæc procedunt ꝑm
Frācis. de Zaba. nisi aliud habeat consuetudo. Nam vt di-
cit Pau. si certa esset consuetudo a quibus reciperenť hęc sa
cramenta non est locus huic pœnę de reli. domi. ga cōtin-
git. *in* Clemē. Quæ cōcessio sacramentoꝝ tūc nō ꝓpetit rō
ne parochię: cuius fauore hoc videt statutū: Speciali. Pau.
Suffi cit ꝙ parochiano detur licentia facta specificatione
sacramenti: puta de eucharistia vel alio: licet nō exprimať
nomē religiosi. Itē ꝙ detur religioso licētia facta specifica
tione sacrorum: *licet* parochiani non exprimanť. argu. de
tempo. or. c. j. Io. an. an. etiam dicit ꝙ credit ꝓ talem specifi-
cationem factam ꝙ euitetur pœna. Et addit ꝙ de sacramē
to baptismi & pniæ non intelligiť prędicta pœna: ga hic
non ex-

non exprimuntur. Idē Pau. A canone. Io. and. quotiescūq;
archiepūs vel sacerdos possit absoluere. de sen. excō. c. nup.
De excōicatis a canone an ꝓcedat quoad oēs? soluit Lau-
dul. ꝙ sic: siue sit religiosus eiusdē ordinis, siue alterius, si-
ue sint clerici, siue laici, siue mulieres. Francis. de Zaba. Et
intelligūt Laudul. & Lapus de excōicatione maiori nō de
minori. Absoluētes excōicatos per statuta legatorū: tenet
Zen. ꝙ incidunt. Si aūt religiosi absoluāt a sententia hois
qd' non possunt non habet locū pœna cum istud nō expri
mať. Idē Pau. & Zen. & Laudul. Et ex hoc inferť ꝙ excōica
tus p sniam papę nō est locus huic Clemē. quod tenet Lau
dul. ga si voluisset de hoc intelligi, expressisset. Francis. de
Zaba. Sentētijs. Io. an. puto ꝙ eīm sniam includat excōi-
cationis, suspensionis & interdicti: cuius necessaria sit ab-
solutio. Quēcq;. Io. and. etiam religiosum vl' socium. Nihil
eī excipit q dicit quodcūq; de maio. & obe. solitæ. Incur-
rant. Quærunt hic Io. an. & Pau. Quid iuris de recipientibus absolutionē vel prędicta sacramēta: an sint ligati eadē
sniа rōne participationis? Et Pau. quidē remittit ad id qd'
dicit de consan. & affi. eos. in Cle. ibi aūt sic dicit in quodā
simili casu. tunc participās in crimine criminoso est excōi
catus si participet post latā sniam. vt in. c. si cōcubing. sed
hic non participat post: sed in actu pro quo ligať. glos. vel
dic ꝙ licet parrticipās in crimine criminoso sit excōicatꝰ:
non tñ participās in actu illo ꝙ quo ligať alter. hęc ibi. Io.
an. remittit ad id qd' dicit de sen. excō. cōtingit. j. Idem Frā
cis. de Zaba. s. ꝙ illd' de participatiōe in crimine habet lo-
cum qñ participať post actū dānatū nō in ipso actu. Quę-
rit idem. s. Frācis. de Zaba. vtrum religiosus ignorans pœ
nam: de qua hic & al's hō sanctæ vitæ, si ministret eucha-
ristia sine licētia parochialis presbyteri: nō tñ in cōtēptū ip
sius incidat in pœnā? Et videt ꝙ sic: qa ignorātia iuris nō
excusat in regula. ignorātia. lib. vj. Cōtrarii cōsului dicit
idē Frācis. ꝙ hāc lram in ꝙbo. ꝑsumpserint. quæ notant do
lū & temeritatē ministrātis: sicut eīm miles armatæ militię
excusatur ab ignorātia iuris. C. de iur. & fac. igno. l. j. ita &
hūc possumus excusare. & hoc ꝑcipue in foro pniali i quo
credendum est asserēti hoc ignorasse: qñ tñ in hoc forte ali
qd cōtradixerit ꝙ eoipso est præsumptio ꝙ fecit cōtra hāc
Clemē. turi? est ꝙ petať absolutio. Vtamur. Io. an. & Pau.
concor. de hęre. accusatus. §. illo. lib. vj. Papa tñ oēm deli-
cti pœnā vere cōriti dimittere pōt. facit de conse. dist. iiij.
c. baptismi. Vincē. Et hāc concedit cruce signatis in voto
vltra marino. vt no. Host. de Iudęis & Saracenis. ad liberā
dam. & in anno centenario: vt patet etiam in Extrauagāte
Bonifa. licet antiquoꝝ. Concessum. Idem videt si consue-
tudine hoc obtineat. arg. ē. de reli. domi. ga contingit. Etiā
Io. an. dicit ꝙ hoc videtur. s. de consuetudine. Idem dicit ēē:
ga tñ ponit obstantiam ad istud de consuetudine: & videt
ad aliam partem declinare: vl' saltē dubiā relinquere. Apo
stolica. generali priuilegio circa hoc. s. totū orbē. respiciēs
solus papa concedit. speciale tñ quo ad suam diocesim cō-
cederet eīs ex causa qd' dicit. vt de reli. domi. Dicit etiam
Laudul. & allegat Pe. de ancha. ꝙ ꝑsbyter parochialis quā-
tūcūq; simplex cura sit ei commissa in adiutorij ipsius cu
re poterit assumere sibi ad tēpus presbyterum quēcūq; re-
ligiosum vel aliū sine cuiusq; superioris licentia qui ipm
iuuet forsitā in quadragesima ad audiēdū subditos suos in
confessione & dandum eucharistiam in pascha: vel missis
celebrandis seu alijs: vt hic. Hæc ille. Et dato ꝙ mendican
tes audire non debeant sine licentia suoꝝ prælatorū: si au-
dirent & ministrarent sacramenta cum licentia horum illi
ēent absoluti: nec ipi excōicationē incurrerēt: licet peccarēt
extra articulum necessitatis &c.

notabile et vi

¶ Excōicatio cōtra religiosos retrahētes hoīes ꝙbis a solu-
tione decimarum. Ca. LV.

SILLOS ETIAM RELIGIOSOS qui aliqua vt audientes a decimarum eccl'ijs de
bitarū soluere cōtrahāt in sermonibus suis, vel
alibi, pferre presumunt excōicatiōis snię subia
cere decernimus ipso facto. de pœ. cupientes. in cle. Illos religi-
osos q in sermonibus vel alibi, pferunt aliqua vt retra-
hant a solutione decimarum excōicat. Io. an. & Pau. Mēdi
cantes & non mendicantes includit. Clericos aūt sęculares
nō ꝓhēdit: nec laicos arctat hac pœna. Et cōcor. eī de sen.
excō. c. j. retrahant. Pau. & habeat locū pœna de qua sequit
duo requirunť. Primū ꝙ talia dicāt vt aliquos retrahant a
solutione decimarum debitarū ecclesijs quasi secus si dice-
rent alia intentione: vel si debite non cessent ecclesijs: vel
alijs quocūq; modo. Secm est ꝙ audiētes sint obligati ad
solutionē decimarū. Vñ si talia proferrent audiētibus nō
obligatis cessat pœna constitutionis.

¶ Excōicatio cōtra religiosos non seruantes interdictū qd'
seruat matrix ecclesia. Ca. LVI.

RELIGIOSI OMNES TAM EX empti ꝙ nō exempti cuiuscūq; ordinis & condi
tiōis existāt: cū viderint vl' sciuerint cathedralē
vl' matricē seu pochialē loci eccl'iam seruare in
terdictū quodcūq; positū autoritate sedis apostolicę vl' or
dinariorꝝ debēt et ipsi seruare nō obstantibus quibuscūq;
appellationibus antea etiā ad eandem sedē: vel alium vel
alios interiectis & alijs obiectionibus quibuscūq;: alioqn
nō seruātes excōicationē incurrunt ipso facto. Idē etiam in
terdictis & cessationibus & diuinis interdictis per prin
cialiū cōciliorū statuta: vel ipsoꝝ autoritate volumus ob
seruare. Idē generalibus cessationibꝰ a diuinis ciuitatū ter
rarū & aliorꝝ locoꝝ: quas aliqn ex cōsuetudine vel al's ca-
pitula: collegia vel cōuentus: sęcularium ac regularium eccle-
siarum sibi vendicāt. Idem intelligimus obseruādum nō
obstātibus priuilegijs concessis eis conuenientibus statu-
tis & consuetudinibus quibusliber quę contra præmissa re
ligiosis ipsis in nullo volumus suffragari. de sent. excō. in
Cle. ex frequētibus. Ordinarijs. Pau. literam aduerte: qa vt
sit locus huic pœnę requiritur ꝙ interdictū sit positū auto
ritate papæ: qd' intelligo esse si fiat per eius delegatum de
prębē. c. si apficæ. lib. vj. vel ꝙ sit positū a iure cōmuni: vt
per ordinariū vel cōcilium prouinciale: vel ꝙ ꝑ ipm: vl' per
alium ad quem spectet fiat cessatio a diuinis. per qd' videť
ꝙ hoc non habeat locū in interdicto posito a singulari p-
sona quę hoc possit ex spāli cōsuetudine cū talis nō faciat
autoritate apostolica: nec sit ordinarius. Idem videtur in
interdicto posito p delegatū ordinarij: quia non videť tūc
positum per ordinarium. Religiosi quicūq;. Io. an. Mendi
cantes vel nō. & p hoc patet ꝙ clericos sęculares non seruā
tes interdictum vel cessationē quam seruat matrix eccle sia
non ligat hęc constitutio. Matricem. Pau. id est baptisma-
lem vel loci maiorem: quę ideo dr matrix: qa regenerat p
baptismum: & sic cathedralis ꝙ baptismum in ciuitate &
matrix in alio loco quæ ad hoc cooperanť: & merito: quia
al's pœna hęc nō haberet locum nisi in interdicto ciuitatis:
nec curo vtrum matrix ecclesia sit religiosis subiecta ē ad
aliqua temporalia vel spūalia: vel non sit subiecta. s. ꝙ si
in loco non est aliqua cathedralis vl' matrix ecclesia: qua
forte est in alio loco: vel ibi sunt plures æqualiter suis pa
rochianis baptisma & alia sacramenta ministrantes: distin-
guendum: quia si omnes illę seruant, locus est huic pœnę:
si ꝙ aliquę seruant aliquę non: tunc non est locus pœnæ:
sicut faceret si tali loco non esset ecclesia religiosoꝝ. Dicit
autem hic ecclesia cathedralis vel matrix ecclesia murorū
ambitu comprehensa, ex quo si in ecclesia celebratur conti
nue ianuis aptis &c, siue ꝑ prelatum siue per capitulū totū
vl' partē: siue ꝑ alios clericos ecclesię non est locus ibi pœ
næ. Idem Io. an. Et addit Pau, puto tñ ꝙ si in matrice eccl'ia
celebrať ab aliquibus extraneis inuitis prelatis & capitu-
lis ꝙ nihilominus sit ibi locus pœnę. Idē etiā dicit ꝙ inter
dicta metropolitana ecclesia non intelligiť interdicta ma
trix ecclesia. Idem si interdicta, puincia vl' vna dioecesis in
aliquibus ciuitatibus vel castris matrix ecclesia seruat in-
terdictū: in aliquibus vero nō dicendū ꝙ in locis in quib?
seruat locus est huic pœnę: in alijs nō. Sciuerūt. Io. an. alio
sensu ꝯ ꝑ visum, de quo ꝑmisit, ꝓbabiliter: ergo ignoran
tes talē obseruātiam nō ligat ad pœnā. Videtur. Pau. s. vi
dēdo in cathedrali & matrice ecclesia celebrari ianuis clau
sis: & voce submissa excōicatis & interdictis exclusis. Ob-
seruare. Io. an. arg. a cōtrario sensu cessat ibi illius argumē-
tum: contrarium requiriť in iure: vt scripsi de elec. c. publi
cato. sup vlti. glo. Itē cōtrariorꝝ nō est eadē disciplina vbi
mens & verba resistūt. de ver. signi. c. fi. Excessus clericorū
matricis ecclesię non dabit religiosis materiā delinquēdi.
intelligo autem illos seruare quando abstinet animo ob-
seruandi. Appellationibus. Io. an. non dicit ꝙ prędictis ap
pellatio non vitiet interdictum ne corrigit. de appel. c. ad

hęc.Sed dicit ꝙ q̃uis interdictum sit nullum ꝓpter prędecessorem appellationē vel aliam causam ex quo tñ matrix ecclesia illud seruat:religiosi violantes sint excōicati.Subiacere.Io.an.& Pau.Si sententia interdicti vere ligat & matrix ecclesia illam non seruat:religiosi non seruantes non ligantur hac pœna:sed alijs quæ habentur de excel.pręla. c.fi.de priuil',c.autoritatem.lib.vj.

¶Excōicatio cōtra religiosos nō facientes cōscientiā his q cōfitenť eis de decimis cum certo modo. Ca.LVII.

RELIGIOSI QVI SCIENTER postpoſuerūt ꝓfitētibꝰ cōscientiam facere de solutis decimis ab officio ꝓdicationis tādiu maneāt ipso facto suspensi: donec ꝓfitētibꝰ ipſis: si hoc ꝑm sibi dixerint cōmode facultatē habuerint: cōscientiā fecerint:exinde excōicationis incursuri sentētiā ipso facto si prędicare pręsumpserint prędicta negligentia vt ꝑmittit nō purgata:ad religiosos tñ monasteriorꝝ vel ecclesiarū decimas pcipientes volumus hoc extēdi,eꝝ de pœnis. cupientes.in Clemen.Sciēter.Pau.secus si ignorāter seu p obliuionem:& hoc intellige si ipsi ꝓfessi a platis ecclīarū fuerint reqſiti sup hoc vt faciāt conscientiam sibi cōfitētibꝰ de decimis dandis.Pau.& Pet̄.de Ancha.suspensi.Io. and. Nota notam speciē suspensionis,& ibi ponit de multiplici specie suspensionis.Cōmode.Pau. ergo incommoditas excusat a pręcepto.ad idē.xxij.qō.ij.faciat.Minor tñ hic cōmoditas excusat.Vnde non tenetur eos sequi qui non sunt in loco: vel si sunt & hi non possunt sine magna vagatione vel sine alia incommoditate. durante ergo incommoditate;durabit suspēsio:donec de soluēdis decimis conscientiā fecerint,qua facta vel incommoditate supueniēte cessat suspēsio.Negligētia.Pau.Nota hic casum ꝙ venies contra suspensionem a certo officio ē excōicatus:non aūt irregularis.Sed si postea celebrat.sic de cleri.excom. postulastis.Percipientes.Io.an.soli em̄ non percipientes solent in his delinquere.Dicendi.Io.an. Nota contraria cōtrarijs purgari.de hęreti.c.ſi.lib.vj.Peccatum ergo tacēdi dicendi purgaſ.xlij. dist.sit rector.

¶Excōicatio ꝑ monachos & canonicos regulares q nō hñtes administrationē ꝓferūt se ad curias pricipū. Ca.LVIII.

HOC EDICTO PERPETVO phibemus ne monachi aut canonici regulares administrationē aliquā nō hñtes:ad curias pricipū absq; spāli ꝑlatorum suoꝝ licentia se non ꝓferāt.ꝙ si se cōferre pręsumpserint vt dānum aliquod inferant suis prælatis aut monasterio excōmunicationis sententiā eos incurrere volumꝰ ipso facto:prælatis eoꝝ districte nihilominus iniungentes:vt ipsos a curiarū prædictarū accessu & alijs quibuslibet vagationibus & discursu diligenter cōpescere:aut sup hoc non comparentes eisdem seuere corrigere non omittant.eꝝ de sta.mo.c. ne in agro. in Clemē.Canonici.de hac ergo parte non dubitamus quīlibet monachos etiam non nigros.Ioā.and.Nam habentes illos qui habent administratio nem quādoq; pro ipsarum administrationū causis illic ire oportet quas prosequi pñt: licet non sint perpetui.de iudi.c.cum deputati.Ioā.an.Curias principum.hic no.Io.an.& ponit duodecim abusiōes clausti ſm Hug.& duodecim abusiōes sæculi ſm Cypria num ibi vide.Speciali.generalis ergo puta ꝙ possit se quo voluerit absentare:non sufficit.Io.and.Ipso facto. ad hanc excommunicationem contrahendam duo videntur necessaria.s.ꝙ intrauerit curiam:& ꝙ causa damnificandi monasterium vel prælatum: licētiam habere vel non habere non puto ponderādum cum hoc nō reputatur. hinc est ꝙ etiā de licētia prælati intrās curiā:si ad hoc intrat ligatus est.Et solo igitur exitu clausti ob hanc causam non ligaſ. Item ex quo intrauit ob hanc causam licet damnum nō intulerit:siue quia nō potuit:siue quia pœnituit ligatus est. Simile de homi.c.pro humani.lib.vj.

¶Excōicatio cōtra religiosos tenētes arma infra septa monasterij sine licentia abbatis. Cap.LIX.

DECREATE QVOQVE SENTENtię monachos infra septa monasterij sine licētia abbatum suorum arma tenētes decernimꝰ subiacere.eꝝ de sta mona.c.ne in agro. in Clemen. Monachos nō repetit & canonicos regulares.Vnde videť ꝙ licet sñia excommunicationis de qua supradixerat arcētur in casu præcedenti non tamen in isto: sed cum loquať generaliter videtur omnes includere monachos albos & nigros:etiā si vocentur iuxta vulgare fratres. Pau. Septa. id est clausa dicta a sepio is.vt est clausti rum refectorij vel dormitorium:& cęteræ officinæ ad vsum monachorū deputatę.xij.q.j.necessaria.Idem videtur de atrio.xij.q.j.nulla.& de horto & de area positis iuxta eccl'iam.de censi. ca.j. Pau.Infra pro intra.Et paret per hoc ꝙ extra tenēs.s. arma pœnam nō incurrit.Arma in communi significatione cōprehenduntur tela:sed dicuntur arma stricte quibus defendimur:tela ꝙbus impugnamus.l.cornel',de homi.si persoliis auxiliū,consiliū & fauorē.de reli.domi.c.j.in Clemen.Vidē ꝙ hęc cōstitutio sorores Minoꝝ quæ dicitur tertij ordinis nō includat cū illę promittāt obedictiā & habeāt regulā nō proprie quo ad tria substātialia:sed quēdā modū viuēdi ꝑ sedē aplicā approbatū qđ mihi cōstat.& facit.j. de sen.excō.cū ex eo.Secūdus ordo.s.minor est fororū sanctæ Clarę:quę ꝓfitēť substātialia:sed differūt a primo: ga habēt ꝓpriū in cōi:qđ nō habet ordo fratrum Minorum Io.an.Hę aūt Beguinę q̃ hic reprobātur:nec obediētiā promittūt:nec regulā aliquā approbatā profitēťur. & opinio nes catholicæ fidei cōtrarias introducunt.vt dr̄.ō.in tex.dictæ Clemen.Sed nec sorores de pœnitētia beati Dñici includit hæc cōstitutio cū illę promittāt obedientiā & regulam habeāt a sede aplica approbatā:qđ mihi cōstat. Item hic nō ꝓhibētur mulieres fideles:quæ promissa cōtinētia vel non ꝓmissam pniam agere volunt: & in humilitatis ſpiritu dño deseruire,vt dicitur in fi.huius clemē. Francis. de Zaba.in lectura sup illa Clemen.quęrit an quodlibet eoꝝ q̃ hic numerātur:videlicet ꝓmissio obediętię: vel renūtiatio propriorū:aut ꝓfessio regulę approbatę sufficiat ad hoc vt Beguinæ nō teneruntur? Et dicit ꝙ nō:quātū ad prima duo etiā si religiosę nisi profiteāť regulā a sede apostolica approbatā.de vo.c.vnico.li.vj.si tñ habēt regulā vel vitā ꝑ papam approbatā:hoc sufficeret etiā sine renūtiatione propriꝝ:vt de sororibus tertij ordinis Minoꝝ. Dicit glo.quā hic habes,ē.& idem Pau.qui allegat Extrauagantem Ioan.xxij.sancta Romana.& hanc habes.j.Et dicit idē ꝙ religiosi participātes cū ralibus Beguinis etiam nō in crimine sunt excōicati ſm Pau.sed Lau.Zen.& Mat. in telligunt hoc de participantibus in crimine criminosis.i. fouentibus eas in Beguinatu:vel inducentibus ad hoc suscipiendū.Et q̃uis huic excōicationi esset locꝰ per ca.nup. etiam si hoc nō exprimeretur,tamen ideo hic expressit de excōicatione:ga solet plus timeri &c.xxiij.dist.cp̃ę.vl' saluando priorem intellectum:dic pro eo ꝙ litera dicit vllo modo etiam si fauor non prętetur directe,sed indirecte ad huc est locus huic pœnę qđ secus esset in ca.nuper.& sic dicemus ꝙ eoipso ꝙ religiosi easdem admittunt ad aliquam communionem tolerando eas.In hoc statu dicuntur fauere:etsi non dent fauorem directe:& sic incidunt in excōmunicationē.Laici vero participantes cum talibus in crimine criminoso:non est dubium ꝙ incidūt per.c. nuper. Sed participantes alio modo vel fauentes indirecte non incidunt per arg.a cōtrarijs,quia Cle.loquiť de religiosis. Laudul.& Zen.& dicit idem Zen.de eꝑo.

¶Excōicatio cōtra fratres Minores si admittāt ad diuina ꝛpe interdicti illos de tertio ordine eoꝝ. Cap.LXII.

DISTRICTIVS INHIBEMVS fratribus Minoribus ne de cætero aliquem vel aliquā ex frībꝰ vl' sororibꝰ de tertio ordine quē btūs Franciscus instituit:& etiam si sup ꝑ hi vl' illi priuilegijs gbuscūq; muniti extiterit:ad diuina in suis ecclesijs tēpore interdicti quoquo modo admittant:qđ si fecerint excōmunicatiōis sñiæ eoipso se nouerint subiacere.de sen.excō.cū ex eo.in Clemē.Minoribꝰ.alios vero nō ligat hæc cōstitutio.Io.and.Hi vel illi. hi fratres Minores vel illi.s.fratres & sorores tertij ordinis.Et est mirabile:ga in eo casu in alijs ecclesijs recipi possunt si priuilegium est generale.Io.an.Suis ecclesijs,per hoc ꝙbum qđ etiam supra pręmisit:dico ꝙ si in alienis ecclesijs hoc facerēt cessat hęc pœna: posset tamen hic locum habere alia pœna excommunicationis.Io.and.Admittant,nisi inquantum illis & alijs permittitur:ſm.c.fi.eo.titu.lib.vj.Io.an. Subiacere,ab hac sententia non possunt absolui nisi per romanum pontificem vel satisfactione pręmissa per locorū epi scopos:vt dicitur in fine huius Clemen.Quæritur a doctoribus vtrum isti de tertio ordine beati Francisci gaudeant clericali priuilegio? De quo.xvij.q.iij.si quis suadente. vel fori de quo.ij.q.j.c.j.& Ioan.Calde. in quodam cōsilio suo tenet:ꝙ nullo eorum gaudent,argu.xij.qō.j.duo.Non em̄ sunt clerici nec religiosi:id est religati religiōi stricte sumpto vocabulo:id est obligati ad tria vota.vnde ſm Franciscum de Zaba.contrahere possunt matrimonium & vti contracto:ergo &c.Idem tenet Laudul.Zen. vero & Guido tenent:ꝙ gaudent priuilegio clericali personali.s.ꝙ in ńciens manus violentas in eos est excommunicatus: quia sunt personæ ecclesiasticę.Lapus & Barto. plus dicunt ꝙ gaudent tales priuilegio fori seu reali id est ꝙ non debent conueniri sub iudice ſculari:nec cum laicis soluere collectas.Dicit tamen idem Barto.istud vltimum Perusij non seruari:quia conueniuntur sub iudice ſcolari.Allegāt ista Pe.de Anch.& Francis.de Zaba.sup hac Clemen.Cū aut̄ fratres & sorores tertij ordinis beati Dominici habeant regulā approbatā ſm illū modū viuēdi ab ecclesia:ga ꝑ Bonifa.sicut & isti:immo in hoc sunt magis illis priuilegiati:quia tempore interdicti admitti possunt ad diuina fratrum:non video quare non debent gaudere simili priuilegio sicut illi.

¶Excommunicatio cōtra omnes vtriusq; sexus qui pactū fecerint vel promiserint aliquid in curia ꝑ aliqua gratia vel iustitia obtinenda. Cap̄.LXIII.

EXCOMMVNICAMVS ET ANAthematizamus ex parte dei omnipotentis pris & filij & spūssancti.autoritate quoq; apostolorū Petri & Pauli & nr̄a,oēs clericos & religiosos & laicos vtriusq; sex?:siue sint familiares curię siue alij vñcūq; q aliqđ pactū fecerint seu aliquod magnū vl' parvum promiserint:vel ꝓmissione receperint: aut ex pacto seu ꝓmissione occulta vel manifesta sub generalib? & plenarie nō expressis:siue sub specialibus & exp̄ssis aptis verbis gcqđ dederint aut receperint magnū vel paruū: vel ꝓmissionē de quacūq; re vel vtilitate ꝓpter hoc cōsequęda fecerint vel receperint ꝑ aliqua iustitia siue gr̄a ꝑ se vel ꝑ alio in cauſis iudicis seu alijs ꝑ literas apostolicis & gbuscūq; modis apud sedē apostolicā obtinēda.& hanc ſnīam ad ꝓmittēres & acceptātes & accipiētes duximus extēdenda.Decernimus etiam vt nullus hāc incurrēs ſnīam excōicationis ꝓ prædictis vl'aliquo ꝑdictoꝝ absq; speciali mādato nr̄o absolutionis bñficiū valeat obtinere: nisi forte ad nos accessum hr̄e non posset in mortis articulo cōstitutus:nec etiā ad absolutionis gr̄am admittať:nisi pri? quātū dederit vel receperit integraliter pauperibus largiať.Iustitiā ꝓ vel gr̄am sic obtēt̄a nullius prorsus esse momēti volumꝰ,eāq; carere statuimꝰ effectu & robore firmitatis. Sed & sciēter vtētes illis simili sñia excōicatiōis astringimus & reseruātes nobis absolutionē eoꝝ cū ꝑmissis in oībus ad pœnas similes obligamus.Io.an.in lectura sup. ca. nemo.de simo.istā ellegat sic dicens.Hodie qui recipit vel facit ꝓmissionē de aliqua re recipiēda ꝓ gr̄a ipetrāda: vel iustitia cōsequēda in curia Romana est excōicatꝰ ipso iure ꝑ Extrauag.Bonifa.q̃ incipit.Excōicamus.Item in lib.qui dr̄ directorium iuris.allegaſ & ponit excōicatio hmōi Extrauagan.Anto.de But.allegat & dicit eā durare.sed Io. de Lig.i lec.sup.d.c.nemo de simo.dicit ſm Io.Cal.fuisse hāc Extrauagantem reuocatā.Pe.de Paſ.in.iij̄.dicit ꝙ dicitur fuisse istam Extrauagantem Bonifacij reuocatam per Clemen.v.qđ autem horum verius sit nescio.

¶Excōmunicatio contra exenterantes & scindentes corpꝰ defuncti pro ossibus eius transferendis:& est absolutio pœ reseruata. Capitulum.LXIIII.

MANDATVR VT NVLLVS CViuscūq; defuncti corpꝰ extenerare: vel in frusta cidere seu decoquere vel incidere: aut ossa de carnibꝰ euellere ꝑsumat vt ossa eiꝰ ad ptes alś deferāť quātūcūq; defunctꝰ ibi eligeret sepulturā:sed aut simplr̄ aut ad tr̄s vbi decesserit:vel illi vicino loco ecclīa stię sepulturę tradať:ita ꝙ demū i cęmiterio corpe tūc ad

SACRO APPROBANTE CONcilio perpetuo prohibendum duximus:& a dei ecclesia penitus abolendū: eisdē & alijs mulieribus quibuscūq; sub pœna excōicationis quā in cōtrarij facientes incurrere volumꝰ ipso facto iniūgētes exp̄sse ne statū hmōi dudum forte ab ipis assumptū quoq; mō sectentur vlterius:vel ip̄m aliquatenus de nouo assumāt.Prędictis ꝯo religiosis ꝑ quos eędē mulieres in hmōi statu foueri Beguinali ad ip̄m suscipiendum duci dicūtur sub simili excōmunicationis pœna quā eoipso si secus egerint se nouerint incursuros:districtius inhibemus:ne mulieres aliquas ꝑdictum statum assumptū sectātes vel de nouo assumētes quoquo modo admittant præbentes sup ꝑ auxiliū,consiliū & fauorē.de reli.domi.c.j.in Clemen.Vidē ꝙ hęc cōstitutio sorores Minoꝝ quæ dicitur tertij ordinis nō includat cū illę promittāt obediętiā & habeāt regulā nō proprie quo ad tria substātialia:sed quēdā modū viuēdi ꝑ sedē aplicā approbatū qđ mihi cōstat.& facit.j. de sen.excō.cū ex eo.Secūdus ordo.s.minor est fororū sanctæ Clarę:quę ꝓfitēť substātialia:sed differūt a primo: ga habēt ꝓpriū in cōi:qđ nō habet ordo fratrum Minorum Io.an.Hę aūt Beguinę q̃ hic reprobātur:nec obediętiā promittūt:nec regulā aliquā approbatā profitēťur. & opiniones catholicæ fidei cōtrarias introducunt.vt dr̄.ō.in tex.dictæ Clemen.Sed nec sorores de pœnitētia beati Dñici includit hæc cōstitutio cū illę promittāt obedientiā & regulam habeāt a sede aplica approbatā:qđ mihi cōstat. Item hic nō ꝓhibētur mulieres fideles:quæ promissa cōtinētia vel non ꝓmissam pniam agere volunt: & in humilitatis ſpiritu dño deseruire,vt dicitur in fi.huius clemē. Francis. de Zaba.in lectura sup illa Clemen.quęrit an quodlibet eoꝝ q̃ hic numerātur:videlicet ꝓmissio obediętię: vel renūtiatio propriorū:aut ꝓfessio regulę approbatę sufficiat ad hoc vt Beguinæ nō teneruntur? Et dicit ꝙ nō:quātū ad prima duo etiā si religiosę nisi profiteāť regulā a sede apostolica approbatā.de vo.c.vnico.li.vj.si tñ habēt regulā vel vitā ꝑ papam approbatā:hoc sufficeret etiā sine renūtiatione propriꝝ:vt de sororibus tertij ordinis Minoꝝ. Dicit glo.quā hic habes,ē.& idem Pau.qui allegat Extrauagantem Ioan.xxij.sancta Romana.& hanc habes.j.Et dicit idē ꝙ religiosi participātes cū ralibus Beguinis etiam nō in crimine sunt excōicati ſm Pau.sed Lau.Zen.& Mat. intelligunt hoc de participantibus in crimine criminosis.i. fouentibus eas in Beguinatu:vel inducentibus ad hoc suscipiendū.Et q̃uis huic excōicationi esset locꝰ per ca.nup. etiam si hoc nō exprimeretur,tamen ideo hic expressit de excōicatione:ga solet plus timeri &c.xxiij.dist.cp̃ę.vl' saluando priorem intellectum:dic pro eo ꝙ litera dicit vllo modo etiam si fauor non prętetur directe,sed indirecte ad huc est locus huic pœnę qđ secus esset in ca.nuper.& sic dicemus ꝙ eoipso ꝙ religiosi easdem admittunt ad aliquam communionem tolerando eas.In hoc statu dicuntur fauere:etsi non dent fauorem directe:& sic incidunt in excōmunicationē.Laici vero participantes cum talibus in crimine criminoso:non est dubium ꝙ incidūt per.c. nuper. Sed participantes alio modo vel fauentes indirecte non incidunt per arg.a cōtrarijs,quia Cle.loquiť de religiosis. Laudul.& Zen.& dicit idem Zen.de eꝑo.

¶Excōicatio cōtra fratres Minores si admittāt ad diuina ꝛpe interdicti illos de tertio ordine eoꝝ. Cap̄.LXII.

DISTRICTIVS INHIBEMVS fratribus Minoribus ne de cætero aliquem vel aliquā ex frībꝰ vl' sororibꝰ de tertio ordine quē btūs Franciscus instituit:& etiam si ſup ꝑ hi vl' illi priuilegijs gbuscūq; muniti extiterit:ad diuina in suis ecclesijs tēpore interdicti quoquo modo admittant:qđ si fecerint excōmunicatiōis sñiæ eoipso se nouerint subiacere.de sen.excō.cū ex eo.in Clemē.Minoribꝰ.alios vero nō ligat hæc cōstitutio.Io.and.Hi vel illi. hi fratres Minores vel illi.s.fratres & sorores tertij ordinis.Et est mirabile:ga in eo casu in alijs ecclesijs recipi possunt si priuilegium est generale.Io.an.Suis ecclesijs,per hoc ꝯbum qđ etiam supra pręmisit:dico ꝙ si in alienis ecclesijs hoc facerēt cessat hęc pœna: posset tamen hic locum habere alia pœna excommunicationis.Io.and.Admittant,nisi inquantum illis & alijs permittitur:ſm.c.fi.eo.titu.lib.vj.Io.an. Subiacere,ab hac sententia non possunt absolui nisi per romanum pontificem vel satisfactione pręmissa per locorū epi scopos:vt dicitur in fine huius Clemen.Quæritur a doctoribus vtrum isti de tertio ordine beati Francisci gaudeant clericali priuilegio? De quo.xvij.q.iij.si quis suadente. vel fori de quo.ij.q.j.c.j.& Ioan.Calde. in quodam cōsilio suo tenet:ꝙ nullo eorum gaudent,argu.xij.qō.j.duo.Non em̄ sunt clerici nec religiosi:id est religati religiōi stricte sumpto vocabulo:id est obligati ad tria vota.vnde ſm Franciscum de Zaba.contrahere possunt matrimonium & vti contracto:ergo &c.Idem tenet Laudul.Zen. vero & Guido tenent:ꝙ gaudent priuilegio clericali personali.s.ꝙ in ńciens manus violentas in eos est excommunicatus: quia sunt personæ ecclesiasticę.Lapus & Barto. plus dicunt ꝙ gaudent tales priuilegio fori seu reali id est ꝙ non debent conueniri sub iudice ſcolari:nec cum laicis soluere collectas.Dicit tamen idem Barto.istud vltimum Perusij non seruari:quia conueniuntur sub iudice ſcolari.Allegāt ista Pe.de Anch.& Francis.de Zaba.sup hac Clemen.Cū aut̄ fratres & sorores tertij ordinis beati Dominici habeant regulā approbatā ſm illū modū viuēdi ab ecclesia:ga ꝑ Bonifa.sicut & isti:immo in hoc sunt magis illis priuilegiati:quia tempore interdicti admitti possunt ad diuina fratrum:non video quare non debent gaudere simili priuilegio sicut illi.

¶Excommunicatio contra exenterantes & scindentes corpꝰ defuncti pro ossibus eius transferendis:& est absolutio pœ reseruata. Capitulum.LXIIII.

MANDATVR VT NVLLVS CViuscūq; defuncti corpꝰ extenerare: vel in frusta cidere seu decoquere vel incidere: aut ossa de carnibꝰ euellere ꝑsumat vt ossa eiꝰ ad ptes alś deferāť quātūcūq; defunctꝰ ibi eligeret sepulturā:sed aut simplr̄ aut ad tr̄s vbi decesserit:vel illi vicino loco ecclīa stię sepulturę tradať:ita ꝙ demū i cęmiterio corpe tūc ad

locū vbi sepulturā elegerit deporteꝛ & sepeliaꝛ in eis.si qs aūt etiā si pōtificali dignitate pfulgeat ꝓ faceret ipso facto est excōicatus:cui? absolutio reseruatur papæ nisi in mortis articulo.hoc in quadā Decre. Bonifa.ij.q. incipit. Dicte stādū. Audiui a peritis q si qs incideret corp⁹ defuncti ad supstitionē faciēdā q̄uis grauius peccaret q̄ si faceret hꝫ ad trāsferēdū ꝓpter sepulcrū nō tñ incideret in sniam,qa pœne nō sūt extēdēdæ vltra ꝓprios casꝰ.de pœ.di.j. §. pœnę.

¶Excommunicatio contra simoniachos in ordinibus vel beneficijs. Capt̄m.LXV.

MVLTE CONTRA SIMONIA cā prauitatē abolitę sūt ꝓstitutiões qb⁹ morb⁹ ille non potuit extirpari:volentes de cętero vt possumus ,puidere sacro approbāte cōcilio de claramus q̄ ordinati simoniace ab executione suorum ordinum sint eoipso suspensi.Electiones autem postulationes,confirmationes & quęuis ,puisiones simoniacæ ecclesiarum,monasteriorum & dignitatum ꝓsonatuū officioꝝ & bñficiorum quorūcūq; deinceps factę nullę sint ipso iure,null⁹q; p illas ius cuiscūq; acqrat nec ,moti cōfirmati ac ,puisi faciunt fructus suos:sed ad illoꝝ restitutionē tāq; iniq; teneanꝫ ablatorum pcipientes:statuentes insup q̄ dātes & recipientes ipso facto sniam excōmunicatiōis incurrant etiā si pontificali aut cardinalatus prefulgeant dignitate.Martinus.v.in cōcilio Constañ.

¶Excommunicatio contra non reuelantem simoniā quā nouit. Capitulum.LXVI.

STATVIMVS ET PRECIPIMVS vt omnes cuiuscūq; status,conditionis prędmi nētię vel dignitatis existāt:qui sciunt aliquem simoniam cōmisisse infra duos dies naturales postq; ad sui notitiam deductum extiterit teneatur si ꝓsens fuerit Romana curia nobis vel apo.sę.camerario suo aut vices gerenti.& tunc in vnius vel duorum testium ꝓsentia reuelare sub eisdē excōicationis,suspensionis,aliisq; cēsuris & pœnis quibus vt præfertur ipm autorem simoniæ cē volumus innodatum quas dictus non reuelans vt prędicitur:seu regens simoniam tanq̄ eiusdem fautor sceleris icurrat ipso facto:cuius absolutionē nobis & successoribus nostris specialiter reseruamus.decernentes exnunc irritum & inane si secus sup his a quoq; quauis autoritate scienter vl' ignoranter contigerit attētari.Martinus.v.in prædicta Extrauganti:quę vacat.

¶Contra dantes vel recipientes aliquid pro ingressu monasterij. Capitulum. LXVII.

NIVERSIS ET SINGVLIS ABbatibus:prioribus: decanis:prepositis & magistris:necnon abbatissis: priorissis & aliis prælatis quouis noīe nūcupēt:& eoꝝ officialib⁹ ihis hemus vta ꝓsonis tā marib⁹ q̄ mulierib⁹ religionē ingredi volētib⁹,eorū ecclesias:monasteria priorat⁹:domos seu loca in earūdē ꝓsonarū receptionē:aut añ vl' post:nulla q̄ cūq; pastus:prādia siue cœnas:pecunias & iocalia aut res alīs etiā ad eccl'iasticū quēuis vsū piū deputata seu deputāda:decætero directe vel indirecte: petere vel exigere quis modo præsumat:sed eas potius cū oīmoda charitate recipiāt:& in victu & vestitu sicut alīs ꝓsonas eccl'iarū suarū monasteriorū:prioratuū:domorū aliorūq; locoꝝ syncera charitate pertractēt:illa dūtaxat q̄ ipse ꝓsonę ingredientes pure ac spōte ac plena libertate omniq; pactione cessante dare vl' offerre ecclesijs prioratibus monasteriorꝝ domib⁹ & locis hmōi voluerint cū grāarum actione licite reputari. Nos eñ eos qui secus egerint:si singulares ꝓsonæ sint tam dantes q̄ recipientes hmōi excōicationis vinculo innodamus.Si,vero capitula seu cōuentus fuerint suspensiōis sentētijs eo facto decernimus subiacere:a quibus ꝓtereq̄ in mortis articulo absolui nequeāt absq; sedis apostolicæ licentia speciali.Verba.v.in Extrauagāti q̄ incipit. Sane seu ne in vinea. Audiui a fidedignis q̄ Martin⁹ iste.v.habuit dicere q̄ nolebat q̄ incurrerent moniales ꝓ hmōi datis q̄ fiunt pro ingressu monasteriorum cēsuram aliquā eccl'iasticam & præcipue excommunicationis.

¶Excōicatio cōtra impugnantes literas electi in papā etiā ante suam coronationem. Cap̄.LXVIII.

QVICVMQVE IMPVGNAT LIteras electi in papā:aut etiā añq; coronetur cū ꝓ ipam electionem canonice factā sibi ius sit acq sitū papat⁹:& ex ipa electione canonica ꝓfirmatus sit & exercere possit officiū suum añ coronationem.vt xxiij.dis.in noīe dñi.talis ipso facto est excōicatus.vt in Extrauaganti Bñdicti.x.j.q. incipit.Nō ga nōnulli.

¶Excōicanē glossantes seu exponentes in scholis Clementinā Exiui de paradiso.aliter q̄ litera dicat. Ca.LXIX.

GLOSSANTES SEV EXPONENtes in scholis aliter q̄ litera dicat Clemētinā illā Exiui de paradiso. vbi exponit regula beati Fracisci:sunt excōicati p quādā Extrauagātem Nico. vñ illa Clemē.non solum reperit inglossata:sed illa Extrauagās fuit suspensa quo ad illā excōmunicationē p aliam Extrauagantem Io.xxij.cuius suspensionis exemplar vidi.& hoc etiam dicit Fracisc⁹ de Zaba.

¶Excōmunicatio ꝓ ingredientes monasteria monialiū ordinis Prędicatoꝝ & Minorū in casu non cōcesso. Ca.LXX.

ENTRANTES MONASTERIA monialiū ordinis Prędicatoꝝ siue sæculares siue ꝓsonæ ecclesiasticę sint in casu nō concesso a ꝓstitutionib⁹ earū vel sine licētia magistri ordinis aut alterius ab ipo magistro habēte sup hoc ptātem: sunt ipso facto excōicati a q̄ nō ꝓt absolui ꝓterq̄ in articulo mortis nisi a papa vel a magistro ordinis vl' ab alio hñte sup hoc spālem autoritatem ab aliquo p̄dictoꝝ. & ista snia est lata etiā ꝓ papā in bulla ordinis quā vidi. Intrātes monasteria sc̄tē Clarę seu monialium ordinis Minorū in casibus non cōcessis in regula ipsarū:vel sine licētia eorū qui dare,ꝓt sunt ipso facto excōicati:& papę absolutio reseruat:siue gñali ipsius ordinis.Nō tñ q̄ in locis vbi tales snię nūq; vel quasi,nūq; sunt ,pmulgatæ:si qs intraret talia monasteria nesciens talē snіam & nō causa malefaciendi:puto q̄ nō incideret in sniam cum ignorantia quasi invincibili laboret.& hoc pōt trahi ex dictis Anto.de But.ō. excōicamus.& dictis Tho.sed si intrat laicus vel alia ꝓsona ad malefaciēdū:tūc q̄uis ignoret sniam & etiā haberet iusta cām ignorantię non excusat ꝑm Pe.de Palu. Excōicatio cōtra libellos famosos vel cantilenas in detractionē ordinis Prędicatoꝝ aut Minorum.Quicūq; libellos famosos in vulgari seu literali sermone:necnon cantilenas vel rythmos ędere vel detinere vl' publicare ꝑsumunt in infamiam & detractionem status ordinis fratrum Prædicatoꝝ & Minoꝝ sunt excōicati:a qua excōicatione nō ꝓt absolui nisi ꝓsonaliter sedi apl'icę se ꝓsentēt. Alex.i priuilegio. Ex alto.& in alio.Nō sine multa. Excōicatio contra dicētes & defendentes q̄ Minores & Prædicatores non sint in statu ꝓfectionis. Quicūq; prædicare, docere vel defensare præsumūt q̄ Prædicatores vel Minores nō sint in statu ꝓfectionis:& q̄ nō liceat eis de eleemosynis viuere:& q̄ nō liceat eis p̄dicare vel cōfessiones audire de licentia summi pōtificis & aliorꝝ ꝓlatoꝝ inferiorꝝ & rectoꝝ ecclesiarꝝ aut facerdotū parochialiū cōsensu minime requisito sunt excōicati:a qua snia,nō ꝓt absolui nisi personaliter se,apose ꝓsentēt. Alex.vbi.s. Excōicatio cōtra exercētes violētiā in locis Prędicatoꝝ aut Minorū. Quicūq; ꝑsumūt in locis nris violētiā dānabilē exercere eoīpo sniam excōicatiōis incurrunt:a qua absolui nequeūt nisi p̄sedē apl'icā vl' p cō seruatores nro ordini deputatos.Clemēs in q̄buscumq; locis.& Alex.Excōicatio ꝫ retinētes apostatas ordinis Prædicatoꝝ.Quicūq; in monasterio vel ecclesijs suis detinent apostatas ordinis Prædicatoꝝ nisi eos eiecerint postq̄ eis per fratres nostros ne eos detineant fuerit denuntiatū sunt excōicati. Bonifa.in priuilegio virtute.Item fratres Minores q̄ ꝑsumūt recipere fratres ordinis Prędicatorū ,pfessos sine licentia summi pōtificis faciente expressam de indulto hmōi mētionē:vel nisi prius suoꝝ Prioꝝ licētia fuerit petita & obtēta sunt excōicati.Clemē.ad minores. quo nos. Idem de eremitanis.Alexā.ad eremitas.vestram. Item magistri rectores artistarum & scolares studij Parisiēn.qui publice vel occulte fratres Prædicatores vel Minores a consortio vniuersitatis Parisiēn.excludere moliuntur:sunt ipso facto excōmunicati:a qua excōicatiōe absolui nequeūt nisi ꝓso-

nisi ꝓsonaliter sedi apl'ice se presentent. Alex.ex alto.

¶Excommunicatio contra mendicantes transeuntes ad ordinem monachalem sine licentia papę. Cap̄.LXXI.

VLLVS RELIGIOSVS DE ordinib⁹ mēdicātiū quorūcūq; cuiuscūq; stat⁹ ordinis ꝑditiōis aut religiōis existat quocūq; & qualitercūq; possit vel debeat,tute cuiuscūq; licētię ac indulti apl'ici seu pœnitētiariæ papę legatoꝝ & nūtioꝝ sedis p̄dicti curā gerētis,vel alia,q̄uis auctoritate hacten⁹ ēt ꝑ bullas apl'icas facultatū quorūuis auctoritate tā legatoꝝ q̄ nūtioꝝ sedis ꝓstaꝝ:necnō & pœnitētiarię hmōi ,pte curā gerētis q̄ aliorꝝ quorūcūq; sub quauis ptāte aut auctoritate:maxime de trāsferēdis fratrib⁹ aut aliqb⁹ præsertim ordinū mēdicantiū ,pfessorib⁹ in gñe vel specie ab ordinib⁹ hmōi mēdicātiū ad monasticos ordines sub quacūq; vob⁹ cōceptiōe appareāt admitti seu recipi p aliquos etiā supiores ordinis seu monasterij. aut loci monastici:seu als in monachū vel fratrē alicuius ex ordinibus monasticis tā sc̄ti Bñdicti q̄ Cisterciēn.Camalduleñ.Vallisumbrosæ:canonicoꝝ regulariū sc̄ti Aug.vel alijs expressis & nō expressis ordine Carthusiēn.dūtaxat excæpto sub pœna excōicationis in quā tā recipientes q̄ recepti ipso facto incurrant:& a tali excōicatione nō ꝓt absolui citra sedē apostolicā:ꝓterq̄ in mortis articulo & nihilominus aliter facta non tenent & nullius existūt efficaciæ vel momenti.Ex cōcilio Constantiēn.sub Martino.v.

¶Processus annualis q̄ fit annuatim in curia in cœna dñi contra multa genera hoīm:vt patet. Capitulū.LXXII.

Primo. MARTINVS EPISCOPVS SERuus seruoꝝ dei.Ad ꝓpetuā rei mēoriā excōicamus & anathematizam⁹ ex pte dei oīpotētis patris & filij & spūssanctі:auctoritate quoq; btoꝝ Petri & Pauli apl'oꝝ ei⁹ ac nra:oēs hæreticos Gazaros paternos paupes de Lugduno. Arnaldistas:Eperonistas: Passaginos:Vuicleristas:Hussitas:Fratricellos:& q̄slibet alios hæreticos q̄cūq; noīe cēsētur:acoēs fautores,receptatores & defensores eorūdē.Item excōicam⁹ & anathematizam⁹ oēs q̄ in terris suis pedagia noua imponūt. Itē excōicamus & anathematizamus oēs falsarios bullę siue lrarꝝ apl'icarꝝ supplicationē gr̄am & iustitiā cōtinentiū ꝑ summū pontificē vel vicecācellariū seu gerētes officiū vel vices cācellariæ sc̄tæ Romanæ ecclesiæ de mandato eiusdē summi pōtificis aut gerētis officiū p̄dictoꝝ signātes supplicationes easdē.Item excōicamus & anathematizamus oēs piratas & receptatores & illos qui equos, arma,ferrum,lignamina & alia ꝓhibita deferūt Saracenis quibus Christianos impugnāt.Itē excōicamus & anathematizam⁹ ipedientes seu iuuantes victualia seu alia ad vsum Romanæ curiæ necessaria adducētes:vel ne ad curiā ipsam adducantur vel deferātur impedientes seu ꝓturbātes & qui talia faciunt vel defendūt cuiuscūq; fuerint ordinis prędmi nētię,ꝑditionis & status:etiā si pontificali:regali:aut quauis alia ecclesiastica vel mūdana fulgeāt dignitate.Itē excōicamus & anathematizamus oēs illos q̄ ad sedē apl'icā venientes & recedentes ab eadē:necnō illos q̄ iurisdictionē ordinariā vel delegatā alicui quā nō habētes in eadē curia morātes temeritate ,pria ca piūt,spoliant,detinēt:aut ex ,pposito deliberato verberare mutilare vel interficere ꝑsumūt:& q̄ talia fieri faciūt seu mādāt.Itē excōica.& ana. oēs & singulos cuiuscūq; stat⁹,gradus ꝓmi nētiæ aut cōditiōis existāt:etiā si pōtificali, regali,reginali,aut quauis alia ecclesiastica vel mūdana prefulgeāt dignitate ꝓformā & effectū snię gñalis Cōstātien.cōcilij.ꝓ quā dānatur memorię Pe.de Luna:q̄ olim Bñdictus xiij.a nōnullis in eiꝰ obedięcia dicebaꝝ iudicatus, schismaticus & hęretic⁹:& ab hac eccl'ia dei p̄cisus oīcq; iure q̄ꝫ in patru hrę ꝑtēdebat:oīcq; dignitate & honore eccl'iastico priuat⁹,fuit:ac post & cōtra inhibitionē eiusdē cōcilij & hmōi sententia a dicti Petri obitu in infidelitate & errore ipsius Petri nūc persistendo:aut als quomodolibet credētes aut fauentes publice vel occulte:ac etiam schismaticos & diurnum in eodem concilio & apud vniuersalem ecclesiam ꝓ ratihabitione gñalis!Senēsis concilij dictę snię:& cōtinuationē ,pcessuū desup habitoꝝ sublatis & extinctis cōtinue conātes:necnō oēs & singulos in vtiū eiusdē Petri succedētes eorūq; recæptores vel recæptatores cuiuscūq; status nobilitatis, excellētiæ vel cōditionis existāt:etiā si pōtificali,regali,reginali,aut quauis alia ecclesiastica vel sęculari sint p̄dicti dignitate accōsentiētes & ꝑtēates eisdē in prę misso errore quomodocūq; & qualitercūq; auxiliū, ,psilium vel fauorē eos etiā q̄ sciēter ꝓ oēs terras & loca eoꝝ,ditioni subiecta ꝑfatis schismaticis:& ꝑcipue in castro Panisicolæ & Tirescen.diocesis existētibus.Illos etiā q̄ ipsis Vuiclesistis & Hussitis q̄cūq; victualia & ꝑsidia publice vel occulte ꝓse vel ꝓsuos subditos afferri faciāt vel ꝓmittāt paribꝰ excōicationis & anathematizatiōis vinculis innodam⁹:ipsosq; oēsq; & singulos declaram⁹ cōtinuatores vel fautores schismaticoꝝ vel hæresis:atq̄ omni beneficio dignitate & honore ecclesiastico & mūdano denūtiam⁹ fuisse & esse privatos.Item excōicam⁹ & anathematizam⁹ oēs illos q̄ ꝓse vel ꝓ aliū seu alias quascūq; ꝓsonas ecclesiasticas vel sæculares ad Romanā curiā sup eaꝝ causis & negotijs recurrētes, illaq; in eadē curia ,psequētes:aut ,pcuratores negotiorum gestores:aduocatos vel ,pcuratores ipsorum:vel etiam audītores seu iudices sup dictis causis seu negotijs deputatos occasione,causaꝝ seu negotiorum hmōi verberāt,mutilāt vel occidūt:aut bonis spoliāt cuiuscūq; præeminētiæ, dignitatis,ordinis,cōditionis aut statꝰ fuerint etiā si pontificali aut alia quauis dignitate ꝑdictos:q̄ cōtra tenorē ꝓsentiū talib⁹ vel eoꝝ alicui seu aliqb⁹ absolutiōis bñficiū impēderę de facto ꝓsumpserint:excōicationis & anathematis snia innodam⁹:eisq; ꝑdicatiōis,lectiōis,administrationis sacramētoꝝ:& audiēdi cōfessiones officia,interdicim⁹. Præterea dictos apte trāsgressoribꝰ & contēptoribꝰ supradictis nos grauius contra eos ꝓcēdere ꝓpter expedire cognouerim⁹ ,pcessuros. Vt autē hmōi nr̄ processus ad cōem oīm notitiā deducaꝝ chartas siue mēbranas ,pcessus continētes eosdē basilicę sc̄ti Petri de vrbe:necnon sacri palatij apl'ici:vbi imp̄sentiarū morā ꝫ him⁹:valuis seu ostijs aclinaribꝰ faciem⁹ affigi seu ꝓappēdiq̄ ,pcessus ipsos suo q̄si sonoro ꝓconio & patulo iudicio publicabūt:vt hi q̄ ,pcessus hmōi cōtingāt q̄ ad ipsos nō ꝓuenerint:aut ipsos ignorare vel ignorantiā allegare:cū non,sit verisimile quo ad ipsos remanere incognitū q̄ꝫ tā patēter publicaꝝ.Nulli ergo oīno hoīm liceat

Secto. Tertio.

Quarto

Quinto.

Sexto.

Septio.

Octauo

Nono.

Decio.

hanc paginā nostræ excōicationis,anathematis,declarationis,cassationis,irritatiōis, annullationis, euacuatiōis, interdicti & cōstitutionis infringere: vel ei ausu temerario contraire,Si quis aūt hoc attētare pręsumpserit indignationem omnipotentis dei & beatorū Petri & Pauli apostolorum eius se nouerit incursurum.Datum Romæ &c.

§.I.QVIA IN ISTO ET ALIIS PRE

cedētibus capitulis sit mētio de dignitate vel pſonatu vel officio,Et tō ad declarationē horū vocabulorū prout sumūtur a canonistis.Nota qđ dicit Arch.ſup.vj.de cōſue.c.cō

Dignitas suetudinē.Dignitas eccl'iastica cognoscit pluribus modis. dicit Guil'.

Prim⁹ est:cū qs habet administrationē rerū eccl'ię cū iurisdictiōe,dist.lxxxix,volum⁹ &.c.diaconū. Sed's modus est qñ habet nomē dignitatis & plationē siue pr̄ogatiuā in ecclesia sua tā i choro q̄m in capitulo:sed nō habet administrationē reg⁹ vel iurisdictionē sicut i archidiaconatu Parmeñ. Tertius modus est:qñ ex cōsuetudine eccl'ię habet aliquis in dignitate:qa si cōsuetudo in ecclesia est,p dignitate debet haberi.dist.xij.cōsuetudo.

Persōatus. Persōatus ỹ cognoscit qñ qs habet pr̄ogatiuā in choro:in capl'o:in repetitionib⁹:in pr̄essionib⁹:in vocib⁹ dādis:& similib⁹ pluſq̄ alij canoni ci sui ordinis:& nō tātū quātū illi q sunt in dignitatib⁹ cōstituti q in pdictis pr̄ogatiuis pferūtur eisdē,pnt hæc colligi ex pr̄dictis Decre.de elec.dudū.& de pr̄bē.c.de multa.

Officiū. Officiū aūt aliqn ponit,p dignitate & pſonatu: sicut patet ex eo qđ habet de pbē.ad hęc.Ite illi q habēt ptātē fæculare dicūtur habere officiū.Ite is cui cōmissa est dispensatio. Ite tabellionat⁹.Ite ministeriū & obsequiū. Item act⁹ corrigētis & alijs multis modis.Cognoscit etiā officiū qñ qs habet onus annexū sine honore & pr̄rogatiua honoris:sicut syndici:curatores: castaldi. De his habeť.i.q.iij,saluator. Ite vicedominus:q habet episcopatū dispone dē habere officiū.Si aūt habet iurisdictionē cū administratione:satis pōt dici q sit dignitas vt camerari⁹ papę.Tertio cognoscit officiū p cōsuetudinē eccl'iæ sicut dictū est de dignitate: vt qñ illi de eccl'esia habēt illud de cōsuetudine pro officio simplici & nō p dignitate vel pſonatu.Dico tn q quicūq; habet dignitatē habet personatū:sed nō conuertitur.personatus ỹ dicitur curatus alicuius eccl'iæ parochialis:& tales nō sunt in dignitate aliqua,i.q.vij.quæritū.Secus autem in archipresbyteris,præpositis, decanis parochialiū eccl'iarū.de qbus habeť,l.dist.in capite,nā illos dico in dignitatibus cōstitutos.Et istud nomē pſonatus est scd'm vulgare Angliæ in puincia dicūtur Priores:in terra laboris Abbates.hęc Arch.qa nimis etsi bonum sit.Pe.de Anch.ſup Clemē.si dignitatē,de pr̄ben.sic dicit.Quid sit dignitas,dicit Guil'.q̄ est quędā pr̄eminētia quo ad forum cōtentiosum in eccl'esia gradū tenēs:quæ qñq; personatus ab honorificētia in qua ponit pſonam:qñq; officiū ab ipso officio qđ exercet denoiatur,eī de cōsti.c.cum accessissent,qñq; sumit sua ppria & specialia noīa:sicut hoc nomē custodia: succētoria:decanatus:præpositura & hmōi.a noīe aūt non debemus ista iudicare:sed ex effectu q colligit ex actibus & exercitio in quibus versatur:& ex talibus iudicat vtrū sit digni tas,eī de verb.signi.intelligentia.cū ibi notatis.Et sufficit ad hoc q̄ sit cēsenda dignitas:etiam si in modicis causis iurisdictionē habeat:sicut habēt in patauiē.eccl'ia archipresbyteri,nā excōicāt,suspendunt & absoluūt.& sic ,ppter talem gradum dicūtur habere dignitatē: & sic sunt exclusi a pœna.c.licet canon.de elec.&.c.statutū.lib.vj.Si aūt nullā iurisdictionē habēt:sed tm̄ visitāt & postea ipsi referūt epō sicut testes synodales de qbus.xxxv.q.vj.epōs.tunc censentur habere simplex officium & nō dignitatē secundū Guil'. & Laudul,Ite nota q̄ his diebus a quibusdā fuit diuulgata quædā Extrauagās quæ dicit facta a Ioan.xxij.in qua lata erat sententia excōicationis cōtra mulieres facientes sibi tricas de capillis capiti suo nō affixis:sed appositis:cui⁹ absolutio papæ reseruabat:sed quæsita in regesto reperiri non potuit.Sed etsi reperta fuisset:puto ipsam nō ligasse:qa habuerūt mulieres iustā causam ignorantię:cū notificata nō esset generationi huic:iam em̄ transierūt centum anni vel circa a tempore Io.xxij,prædicti:nec hmōi positiua docere pōt ratio naturalis.sed Euge.iiij,qui nunc est voluit & declarauit nō tenere seu ligare sentētiam illā & bene: qa hoc esset laqueum inijcere aīabus fideliū:non prouidere saluti animarū quod in periculū prælatorum verteretur secūdū beatum Tho.Et ad hoc.xxvij.q.j.viduas.

¶De causa materiali:ideſt ,ppter quid sit ferenda excōmunicationis sententia. Capitulum.LXXIII.

QVIA DE SINGVLIS EXCOM

municationib⁹ q̄ habētur i iure hucusq; tracta tū est & satis ,plixe respectu opis: ideo residuū huius materię.i.de excōicatione breuissime expedīā.& qa pdicta ptinēt ad causam quasi materialē excōicationis:ideo ad ipsam quasi causam materialē ptinētia ponā:& exinde de causa formali et de efficiēti & finali:& cum his degbusdā ad pdicta seq̄ntib⁹.Nota q̄ excōicatio maior ferri nō debet ab hoīe nisi ,p mortali pctō Tho.& Pe. in.iiij.dist.xvij.Et qa in dānificādo aliquē etiā corpaliter: siue i rebus tēporalibus alijs mortaliter peccat: iō ,p dāno tpali etiā pōt qs excōicari:sed qa excōicatio est grauissima pœnarū:ideo nō debet infligi etiā ,p mortali nisi cū fuerit cōtumax.Tho.Hæc aūt contumacia secundū Ray. triplex inuenitur.Prima in non veniendo ad iudiciū postq̄ fuerit vocatus vel admonitus p iudicē tribus ædictis vel vno ,p oībus qa cōtemnit:vel veniēdo:sed malitiose se occultando vel ipediēdo ne possit ad eū citatio puenire.eī vt lit.nō cōtest qm̄.Scd'a qñ est citatus ad iudiciū venit:sed nō vult stare iuri:vel al's ante finitā causæ examinationē,cōtumaciter & inlicentiatus recedit.xj.q.iij,certū. Tertia est quādo offensa eius est manifesta:vt iussus a iudice nō vult emendare.eī de ver.signi.c.ex parte.Et nota Gof.Et nota secūdū Pe. de Pal'.in.iiij,dist.xvij.q̄ cū excōicatio non sit infligenda nisi ,p mortali:qa ille solus iudicio ecclesiæ est pręcidēdus qui in iudicio dei creditur pręcisus:cū sententia iuris nō sit iniusta:pōt informare hō conscientiā suā q̄m vbi non peccat mortaliter nunq̄ incurrit sniam iuris.Et qa iniuria dr̄ esse qđ nō in iure sit:ideo nō debet vñ iura nascētur inde nasci iniurię occasio.C.vnde vi.l.meminerint.Vñ cū sit iniuria excōicatio q̄ ferr̄ sine mortali nō est snia iuris vbi nō est mortale.Excōicari pōt qs ,p inuasione vel retētione rerum ecclesiasticarum.de restī.ſpol.c.Pisanis.lib.vj.p Inno.Excōicare pōt prælatus ,p iniuria sibi facta.xxiij.q.iij. Guil'arius.Excōicare pōt ordinarius ,p defensa iuris sui.de sen. excō.c.dilectō.lib.vj. Excōicari pōr quis ,ppter negligētiā de cōse.dist.j.nemo. Io.de Lig.Excōicari pōt dnūs ,ppter cōtumaciam serui vel ,pcuratoris.vt lit.nō cōtest.c.j.de dolo & contu.c.ij.& cum modificatione ibi notata, Ioan.de Lig. Excōicatio facta in generevalet causa expressa:& ,ppter cōtumaciam capituli excōicantur singuli culpabiles de capitulo.de sen.excō.Romana.lib.vj. Excōicationis sententia tribus modis dr̄ iniusta.s.ex causa:ex animo & ex ordine. Ex causa quidē:qa vel nulla prætēditur in snia:vel si prætēdit vera nō est:vel etsi vera sit nō est sufficiēs & rōnabilis.eī eo.sacro.Scd'o dicit iniusta ex aio:qñ.s.etsi causa exprimatur vera rōnabilis:nō tn̄ ex zelo iustitię:sed indignatiōis inuidię vel odij ab excōicatore ,pmulgat.xj.q.iij.illa. & de sen.excō.c.cū medicinalis.lib.vj.ideo tutū cōsiliū est q̄ si quis offenditur nō p se:sed p alium qui charitatiue moueatur sniam ,pmulget.vel si p se hoc facere vult:ad min⁹ nō faciat hoc dū mouet:sed ,pmittat motum forte cholericū aliquantulū residere.Tertio ex ordine dr̄ iniusta: quando etsi vera causa,& rōnabilis prætendatur & ,pferēs charitatiue moueat:attamē nō præcessit admonitio cōpetens: vel nō fuit facta corā personis idoneis. eī eo.sacro. admonitionē ,petentē intelligas ad arbitriū iudicis siue trinā siue vnam ,p omnibus maxime in notorijs. Pe. & Ray. Modus aūt & forma quæ debet seruari hodie inferendo excōicationē habes in seq.c.Q;uis aūt ,pferēs sniam excommunicatiōis iniustā quocūq; prædictorū modorū grauiter peccet:& diuersimode puniatur in iure tamen talis snia tenet & ligat quantum ad ecclesiam militantem nisi sit lata a iudice qui non habebat super illo canonicā iurisdictionē vel alia de causa esset nulla secundum Ray,Vnde quando nulla sit talis sententia vide in.§.sequenti.

Triplex cōtumacia.

Tripl' dr̄ iniusta snia excōicationis.

Forma excōicādi.

§.I.EXCOMMVNICATIONIS SEN

tētia ipso iure nulla est in nouē casibus.Primus est si is qui tulit eam nō habebat de hoc poteſtatē:vt qa nō erat iudex eius.xj.q.iij,sentētia.vel erat excōicatus & hmōi, xxiij.q.. audituimus.Simliter etiā ſm Ray.intrusus & suspensus:& a iurisdictiōe alienus excōicare nō potest.xij.q.ij.alienationes.

mes.Si tn̄ crimē taliū esset occultū:tolerāda esset eorū sentētia,licet nulla q̄diu eorū crimē est occultū & illi ab ecclesia tolerātur.arg.viij.q.iij,nōne. Dicit aūt intrusus q nō fuit electus maiori parte eligētiū.De suspēsa aūt dicit.b. Tho. in.iiij.esse verū qñ est suspēsus a iurisdictione vel ab ordine & iurisdictione,secus si ab ordine tm̄.Secundus est quādo est lata sententia post appellationē legitimam.Similiter etiā si ,platus dicat.Excōico te si appelles:vel cū;te ,parauerīs ad appellādū:talis sentētia non tenet cū oppressus quilibet appellare possit scd'm Host.Si aūt dicat iudex. Excōmunico te si habes res furtiuas.tenet excōicatio si habes res illas nec suspēditur p appellationem.si tn̄ occultum est furtum ecclesia nō vitabit:qa nō iudicat de occultis.xxxij. dist.erubescāt. Tertius est quando cōtinet in tol erabilē errorē.eī eo.p tuas.& in hoc & in pcedēti casu ille q eos ,ppo nit etiā si nō petat absolutionē debet audiri. vt in dicto.c. per tuas.Sed si ad cautelā petat absolutionem nō debet denegari:cuius aduersarius vel excōicator se opponat nisi di ceret cū excōicatum ,p manifesta offensa:qa tūc dabitur sic dicenti terminus o.to dier̄ & si ,pbauerit non absoluetur: nisi præstet emendam. vel det cautionē de parendo iuri. Si offensa dubia ,pponatur:sed rn̄ pendente ,pbatione prima scilicet illius qui sic fuerit excōicatus debet cuitari in illis oībus quę vt actor in iudiciis attentauerit. Extra iudicium vero in officijs:postulationibus:electionibus & alijs legitimis actibus debet admitti.extra eo.licet.lib.vj.q̄ si appellationē sup hoc nō fuerit ,pfecutus:vt debuit infra tempus statutum a iure vel a iudice: & ipse fuerit excōicatus noīatim & expresse lapso dicto tempore debet denuntiari:& tā in iudicialibus q̄ extraiudicialibus actib⁹ remoueri donec de ipsius sententię docuerit nullitate.extra eo.licet.lib.vj. Quartus cas⁹ est qñ aliquis excōicaret illos qui excommunicato ,pticiparent non in crimine:sed in locutione & alijs casibus in quibus incurritur minor excōicatio. Nam talis sententia non valet nisi præmissa trina admonitione vel vna ,p tribus:vel nisi exprimantur noīatim ipsi admonendi.extra eo.statutum.&.c.constitutionem.lib.vj. Quintus casus est quando prælati interdicerent suis subditis ne exponant suis superioribus aut legatis,aut inquisitorib⁹ statutum ecclesiarū suar̄ siue monasteriorū: & de hoc ferrent sniam excōicationis.extra de offi.or.c.qa plerīq;.lib.vj. Et nota quātum ad tertiū casum,q̄ intolerabilis error est ſm Ray.cū sic dicit iudex.Excōico te qa credis in deum vel qa non fornicaris:vel quia obedis prelatis tuis & hmōi.xj.q. iij.c.si is qui præsit.idē Pe.Goff.& Hostien.in summa qui addūt etiā q̄ intolerabilis error dici potest quodlibet peccatū mortale.Item cū expresse cōtra ius ,pnūtiatur. vt.ij.q. vj.§.diffinitiua.Idem tn̄ Hostiē.in glo.ſup.c.p tuas.dicit q̄ snia nihilominus tenet quando ,pnūtiatur ,ptra ius nisi ille error in snia exprimat vel nisi fuerit appellatiōe suspēsa.sed si error est in facto vt cum dicit.excōico te ,ppter tale pctm̄ commissum.q̄ tenet snia.Guil'.etiā dicit q̄ si prælat⁹ dicit excōico te:qa fecisti furtū cū tamē nō fecerit tenet sententia.vt.xj.q.iij.c.j.qa nō est error intolerabilis express⁹. nā talis causa si falsa sit,est tamē possibilis.& q̄uis quo ad deū non sit ligatus:sed quo ad eccl'iam peccaret mortaliter si contēneret.extra eo.p tuas.& ideo cōsulendū est tali ſm Ray.vt sustineat excōicationē patienter.humiliter & deuote.f.se nō ingerēdo diuinis aut cōione fidelium offerens se ad canonicam satisfactionē si in aliquo offenderit. & instāter petat absolutionē.Idē Tho. Inno.& Ber.Item dicit Pe. de Peru.q̄ si superior præcipit mihi aliqd iniustum nō tn̄ mortale,puta q̄ dē sibi librū meū non teneor illi parere: si tn̄ ideo excōicet ligor.cōsulens tn̄ mihi:vt illius mandato iniusto non pareā:non ligatur:qa non participat in crimine.Io.an.de sen.excō.ex præsenti.lib.vj.sup verbo ad cautelā.ponit oēs prædictos casus & addit istos quatuor. Primus qui respectu p̄missorū est sextus:cū quis excōicatur a delegato cōtra delegantis intentionē.de pben.c.fi. Secundus fi feratur a violante interdictū hoīs.ō.de excel.plā.tanta. Tertius est vbicūq; prælatus subditū suū excommunicat cōtra priuilegij sui tenorē.de priui.c.cum capella. Quartus fi feratur a delegato impetrato ab excōicato in casu nō permisso.lib.vj.de offi.or.c.qa plerīq;. Isti tn̄ casus additi videntur posse comprehendi sub primo. Dicit etiam Pet. de Pal'.in.iiij,q̄ quando sapientibus notū est sententiā esse nullā q̄uis apud vulgū nesciatur:potest homo non ferre eā in occulto:sed in publico debet eā seruare quousq; scā dalū rationabiliter sedauerit:vt sicut aliquis publice excōmunicatur & publice denūtiat:ita ex aduerso ipse publicet causam quare sententia nō valet puta appellationem vel al's iniustā causam quo facto amplius est non scandalū pusillorum sed Phariseorum. Et ideo est contenendum.

Error intolerabilis.

¶De causa formali excōmunicationis. ideſt quomodo sit ferenda. Capitulum.LXXIIII.

FORMA AVTEM EXCOMMV

nicatiōis seu modus q sit tenēdus.Si de snia canonis quęritur ſm Hosti.hęc refertur eo ipso q aliquis in factū dānatum a canone sub pœna excōicationis incidit.De snia excōicatiōis quę ,pferūr ab homine in sum.cōfes.lib.iij.eo.ti.q.lx viij.dr̄ q̄ consuetudit ferri sic snia excōicatiōis,,ppter talem vel talem causam excōmunico te vel talē excōicamus.In scripris hmōi ergo ỹbis vel equipollēribus debet vti excōicās.ar.ad hoc.ij.q.vj.§. diffinitiua.vñ Ray.dicit non approbo sniam quorūdam simplicium facerdotum dicentium.Denūtiamus talē excōmunicatū,& tamē nunq̄ excommunicauerūt eum. Et licet talis vitādus sit ab illis qbus sit denūtiatio:qa ipsorū non est iudicare vtrum sit excōicatus necne.tamē si de hoc agatur extra formā iudicij non reputabitur excōicatus p hmōi verba nisi al's ,pbetur excommunicatus.& hoc satis tradit de sen.excō.cū medicinalis.lib.vj.Nota q̄ est alius modus excōicationis quando.f.persona ignoratur quæ furtū vel aliud maleficiū fecerit & tūc fit excōicatio in generali sub hac forma. Quicūq; fecerit furtum nisi restituat vel qui aliquid scit & non reuelet infra talem terminum ,p primo & secundo & tertio ædicto dato ipso facto sit excōicatus.vel aliquid simile.extra eo.a nobis.Et nota q̄ qui aliquid scit de materia ,ppter quā lata est sentētia excōicationis modo pdicto scd'm Host.nō tenetur reuelare dānū passo sed prælato eccl'ię.xxxv.q.vj.eps in synodo.sed nec; ipsi prælato debet reuelare publice si solus reuelator scit & probare nō potest.ij.q.vij.plerīq; sed secrete cum prælatus secrete corrigere habet crimino sos.ar.xxij.q.v.hoc videtur. Primo ergo sciēdum q̄ cum sententia excommunicationis aliquādo sit lata a iure,aliquādo a iudice siue ab hoie. vt.ō.dictū est. Dicit Guil'.sniam esse vel ferri a iure cum ab eo qui po teſt constitutionem facere vel generalem vt papa vel particularem vt legatus:archiepūs vel epūs vel cōcilium ,puinciale animo iuris statuendi cōstituit aliquid i perpetuum & generaliter in omnes subditos suos & statutum illud roborat per sententiam excōicationis in futuros transgressores illius statuti:scilicet verbi gratia. Excōmunicamus oēs hæreticos:& qui exercebūt vsuras vel tale aliquid cōmittant. Sententia vero iudicis vel hoīs,dicitur esse quæ fertur pro contumacia vel offensa preterita vel futura non tamen intentione constitutionis faciendæ generalis aut perpetuæ. Sed vt alicui particulari personæ vel personis ad vitā eor̄ vel vt alicui negotio cōsulatur ad tempus:sicut si dicatur. excōmunicamus omnes illos qui vsq; ad hoc vel illud tēpus communicabunt:vel faciant guerrā:vel illos q interpellabūt tales moniales de turpitudine & hmōi.Et nota q̄ debet premitti excōmunicationi trina admonitio vel vna ,p tribus al's iniusta est & iudex est suspensus ab ingressu ecclesiæ.extra eo.sacro.Et debet habere temporum cōuenientia interualla nisi facti necessitas aliter suaserit:& debet fieri in scriptis continentibus causam excōicationis.Et excōmunicator exemplum scripturę debet excōicato tradere infra mensem si super hoc fuerit requisitus aliter excommunicator est suspensus etiā a diuinis per mensem.que quidē si exequať irregularis efficitur:nec nisi per papam cū eo poterit dispensari.extra eo.cū medicinalis.li.vj. Sed hę pœnę nō tangūt epos cū nō fiat special is mētio de eis sicut oportet. Nihilominus tn̄ etsi illa non seruentur excōicatio ligat.Io.tn̄ de Lig.in trac.de censu.eccle.dicit q̄ est attendendum q̄ licet contumacia sit causa immediata ,ppter quam fertur maior excōicatio ab hoie:ipsa tn̄ contumacia aliquā do ortum habeat a crimine.i.speciali inhibitione criminis facta ab homine:& tunc non est opus monitione sup emē datione criminis iā commissi vt incidat.immo statim incidit:vt cū monet superior aliquē vt nō fornicetur cum tali: al's ipm.excōicat.si contra faciat excōicatus est:& excōicari pōt sine alia admonitione super emendatione criminis

ō.eo.ti. posit̄n.

Sententia dupliciter fertur.

Admonitio p̄cedere debet.

& ratio,nã iste vere contumax est. Aliqñ cõtumacia habet ortum a crimine iã cõmisso,s.cũ commisit quis crimen super quo erat admonitus ne cõmitteret:sic nec lata nec ꝑmanata ſnia est in contra facientẽ & tũc est,opus monitione si dr̃ sub pœna excõcationis nõ habet vim ſniæ sed cõminationis vt.C.cõminatiões epl'as.l.vnica. Et nor.eꝫ de sagitta.atrẽ.sed Guil'.dicit ꝙ si iudex dicat ꝓcipio tibi sub interminatione excõcationis:vel sub pœna excõcationis neſurtiue ordines ſuſcipias:nõ est excõcatus faciens contra iũ:sed excõcandus.Sed si fert ſniam sub cõditione,vt excõico oẽs qui furtiue ordines ſuſcipiũt:tunc est excõcatus. Hugo dicit:ꝙ si aliquid mãdatur sed interminatione anathematis tunc est cõminatio.Si mandatur sub pœna excõicationis vel districtione excõcationis;tunc si est mandatũ hois statim ligat:si hoc intendit cui in hoc credendum est ſm Hug.& Hoſtiẽ.qa est ſnia lata. Si est mandatum iuris: tunc contrafaciẽs non statim ligatur,xxx.dist.per to.& hoc ideo qa mitius agit cũ lege ꝙ cũ ministro legis.ff.de ar.l.ſi cum dies. Hoſti. dicit ꝙ si iudex fecit canonem latæ ſniæ dicẽs.Quicumq furtum fecerit sit excõcatus:& postea dicit sub anathemate prohibeo ne qs furtũ faciat:tunc contrafaciens est excõcatus,eꝫ de loca.c.j.al's hoc verbum sub anathemate vel ſimile cõminatoriũ est. C.cõmi.epistolas i ru brico & nigro,nisi per hæc verba proferẽs intenderet ferre ſententiam ꝙ per circũſtantias intentionẽ ſuã expreſſit,ꝓbari poteſt.Hec Hoſti.eꝫ de consang.c.j. Vñ iudices quando volunt ferre ſentiam sic ſcribant Præcipimus sub pœna excõcationis vobis quã nunc:prout extũc:& extũc prout exnũc in vos ferimus.Nota etiã ꝙ cum iudex dicit excommunicovel ſimile ſemp intelligit de maiori excõcatione. eꝫ eo,si quẽ.Sola aũt cõſuetudo abſq; licentia vel constitutione non reddit aliquẽ excõcatum:qa ille non est modus ferendi ſniam excõcationis ſm Guil'.ltẽ si iudex vel prẽlatus dicat.Habeo te ꝓ excõcato,si intẽdat per hoc ꝓferens excõicare tenet excõcatio:qa verba intentioni deseruiunt & non econuerso.xxij.q.v.humanæ & ſermo rei & nõ ſermoni res est ſubiecta,de vet.ſig.c.intelligẽtia.Non em̃ in talibus cũuis verba exigantur est ꝓscripta certa forma verborum ſicut in ſacramento baptiſmi & eucharistiæ.cõcor. Hoſti.di.in ſum.Nõ facio vim vtrũ dicat iudex excõico te vel ſcias te excõicatum:vel te excõicatum cognoſce vel habeas te ꝓ excõicato:vel reputes te excõicatũ: vel alia quæcũq:dũ in voluntatẽ & cõſenſum iudicis de prẽſenti exprimant ſicut & al's ſimil'r dr̃ eꝫ de spõ.c.ſi inter virũ.Et volũtas iudicis ſpecialis oino ꝓlege ſeruanda est.xj.q.iij.audi. q̃uis iniuſte & hoc vbi ille intendat per talia verba excõicare vt dictũ est.ꝙ si dubitaꝫ de intentione in dubio eligẽda est via tutior,vt reputet ſe excõicatum ſecũdum Hoſti. & Guil'.& ſic q̃rat abſolutionẽ.Si iudex dicat excõmunico vnũ de iſtis duob⁹:credit Guil'.illũ esſe excõicatũ de quo iudex intellexit.Si aũt ſciri non poteſt aut ſi vaga fuerit ei⁹ intentio neuter est vitandus vt excommunicatus.Idem dicit ꝙ si iudex dicat excõico te & abſoluo te,ſi ſimul vtrũq; voluit nihil egit,ſi vnũ post alterũ vtrũq; egit. Nota etiã cũ ſnia excõicationis lata est ſub conditione,non ligat antecq̃ extat conditio.Hoſti.eꝫ eo.a nobis.Et ſi pure ferretur ſentẽtia non reuelatur per appellationẽ.transfertur tñ cognitio cauſę in ſuperiorẽ.de ſen.excõ.c.per tuas.& ſi pendente cõditione,desinat eſſe eius ſubditus tenet ſnia niſi appellet. eꝫ de ſo.cõpe.c.penul.ſcd'm Hoſti.& Inno,ltẽ si iudex prẽcipiat alicui debitori ꝙ ſoluat infra certũ terminũ aliogn sit excõmunicatus:dicunt Inno,& Hoſt.ꝙ creditor non poteſt terminũ prolongare quantũ ad ſniam excõicatiõis.ſ. vitandã niſi & iudex cõſentiat prorogationi,& tũc si aduenientẽ ſcd'o termino nõ ſoluerit iterũ est excõicatus qa terminus videt̃ ꝓgatus cum acceſſoriis.ſi tñ pars in primo termino reputat ſibi ſatisfactũ ceſſat tota excõicatio. Item no.ꝙ si is q̃ ſniam generalẽ ꝓmulgauit excommunicationis moriaꝫ vel a prælatione amoueaꝫ ille q̃ facit postea cõtra talẽ ſniam nõ est excõicatus niſi diffiniẽdo illud ſtatuerit.ff.de offi.ꝓſi.l.j. vel niſi a ſucceſſore expreſſe cõfirmet̃. eꝫ de loca.c.j.ſm Hoſti.Excõicari põt qs ꝓ literas etiam ex cõicato ignorãte si hoc expreſſit excõicãs.ſed non punitur intermedio tpe si ingerat ſe cõioni fideliũ.Io.de Lig.ſufficit ꝙ ſnia excõicationis vel interdicti ſit lata publice ad hoc vt teneatur quis ad obſeruantiã eius.eꝫ de cle.excom. mi.c.illud.Excõmunicatio dr̃ perpetua:qa nullũ tẽpus cõtinet diffinitũ.intelligitur tñ donec expirat.Io.de Lig.

¶De cauſa efficienti excommunicationis:idest quis poſſit excommunicare. Cap.LXXV.

EXCOMMVNICATIONIS EFficiẽs cauſa est qui põt excõicare.Sciẽdũ ergo ꝙ excõicationẽ ferre poſſunt in alios nõ ſolũ epi Prẽlati superiores:ſed etiã prẽlati principales collegiatarũ eccl'iarũ inferiores epis:vt abbates etiam nõ benedicti dũmodo fuerint ꝓfirmati.eꝫ de ſimo.ſicut tuis. Et priores poſſunt excõmunicare ſingulos de collegio,alienos etiam ſi in eos aliquo iure ſpeciali habeant iuriſdictionẽ de offi. ordi.cum ab eccl'iarum. Archid'.etiã videt̃ ꝙ poſſit excõi- Archid' care licet nõ ſit preſbyter.ar.di.xxv.c.perlectis.niſi conſuetudo ſit in contrariũ. Sacerdotes vero parochiales excõicare nõ poſſunt niſi aliquo ſpeciali iure iuriſdictio eis cõpetat,ñ.q.j.nemo.vel niſi vbi eſſet conſuetudo q̃ dat iuriſdictionẽ.ix.q.iij.c.cõquestus.Tho.Alber.Goff.Io.de Lig. qui Ioan.in trac.de cenſu.eccleſia.dicit ſic,poteſtas excommunicandi ꝓcedens ex poteſtate clauium ſiue fori pœnitẽtialis competit ſacerdoti non alij.Nã & ipſam exercet ſem per cum præpositus est curiæ niſi ſit contraria conſuetudo vel ſuperioris inhibitio.Facultas aũt excõicandi ꝓcedens ex iuriſdictione ſpeciali cõpetit prẽlatis habẽtibus ordinariã iuriſdictionẽ a iure cõi cõſuetudine vel priuilegio ſpeciali:vt dicit Inno. Ad hoc aũt ꝙ talis facultas competat requiritur ꝙ ſit clericus vel religioſus electꝰ ꝓ vniuerſitatẽ eccl'iaſticam:& ꝙ ad dignitatẽ principalẽ:al's nõ habet ordinariam niſi conſuetudo vel priuilegiũ concedat.competit etiã hoc habenti iuriſdictionẽ ſpecialẽ a prælato eccl'iaſtico:vt delegato.cõpetit etiã habẽti ordinariã non principaliter,vt vicario ordinarij.Hæc ille.Solus epis.i.non inferior excõicat cũ ſolennitate.de qua habeẽ.xj.q.iij.debẽt.Excõmunicare põt metropolitan⁹ ſuffraganeũ ſuũ cũ ſit ei ordinari⁹.dist.xij.de his.Io.de Lig.Excõicare & ſuſpẽdere poteſt epis ꝓpter contumaciam ortã in iudicio ſine conſenſu capituli.Perpetuo aũt ꝓpter crimen ſuſpẽdere nõ põt ſine conſenſu capituli niſi ſibi aliud cõpetat aliquo iure ſpeciali.xv.q.vij.epis nullus.Io.de Lig.Excõicare põt capitulum Capſim. vel prior ſede vacãte cum ſuccedat in iuriſdictione alib⁹.de maio.& obe.cũ olim.Excõicare nõ poteſt qs ſeip̃m,ñ.q.iij. ſi is q.Ioan.de Lig.Excõicare nõ poteſt q violauit interdi- Mulier. ctum.Excõicare non põt mulier ꝓlata cũ careat clauib⁹.de Delega pœ.& remiſ.c.noua quędam.Excõicatio lata per delegatũ tus. extra ſibi commiſſa non valet.ñ.q.iij.c.j. Io.de Lig.Et no. ſcd'm Rich.in.iiij.ꝙ ſi iudex delegatus poſt reuocationẽ cõmiſſionis ſibi factę excõicet aliquẽ antecq̃ reuocatio commiſſionis ad eum potuerit peruenire tenet ſnia:qa adhuc remanet penes eũ poteſtas ſibi ꝓmiſſa.de ꝓcura.c. auditis. in glo. Aliqui tñ ꝓbabiliter dicẽtes ſic diſtinguunt qa aut ille q̃ reuocat commiſſionem intẽdit & exprimit ꝙ ſit irritũ & inane quicquid extũc per delegatũ fuerit attẽtatũ aut nõ.ſi primo modo non tenet ſnia poſtea lata a delegato,ſi non:remanebit ſententia.Hęc ille.Ex cauſis ſnia ab alieno epo lata ratificari non poteſt ꝓ ꝓpriũ epm.qa a principio Laicus. nulla fuit ſcd'm Inno.& Bar.Brix.Excõmunicare non põt laicus & ſuſpendere:niſi ex delegatione papę.tũc enim põt xxxiij.dist.§.verũ.Excõicare nõ poteſt epis extra ſuam dioceſim & alij prælati extra territoriũ ſuę iuriſdictionis ſm Hoſtiẽ.qa cum non ſit excommunicãdus ſine cauſę cognitione.xj.q.iij.nemo.& per conſequẽs locus requiritur in quo poſſit ſedere ꝓ tribunali.Epis autẽ exiſtens in aliena dioce ſi non poteſt ſedere ꝓ tribunali:nec aliqd diſponere contẽtioſæ iuriſdictionis.ix.q.ij.epm.niſi de conſenſu illius ad cuius territoriũ ſe trãſtulit.Epi tamen expul ſi poſſunt exercere iuriſdictionẽ in aliena dioceſi circa.ſ.ſubditos ſuos: & ſic poſſunt abſoluere & excõicare:vt de ſo.cõpe.c. q̃uis.in cle.xxj.dist.denicq̃.Quidã tamẽ dicũt ꝙ etiam extra ſuam dioceſim poteſt epis excõicare.ix.q.iij.archiepis.Forte quod concedi poteſt de notoriis qa nec illa requirũt cauſę examinationẽ.ix.q.iij.§.ſi.in ſumma conſeſ.lib.iij.ti.xxxiij.q.1.iij. Excõicare nõ poteſt prẽlatus eos in q̃bus habet iuriſdictio nẽ tẽporalẽ tãtũ ſm Hoſti.de offi.or.dilecti.& hoc niſi hanbeat iſtud ex priuilegio ſpeciali vel cõſuetudine quę etiam dat iuriſdictionẽ.Excõicatio lata per eum qui cõi opi.non credebatur

credebatur excõicaꝫ tamẽ erat:nõ tenet.iij.q.vij.§.tria.Nã necq; excommunicatus necq; ſchiſmaticus: nec intruſus:nec ſuſpenſus a iuriſdictione.ſecus ſi ſolum ab officio,nec violans interdictũ excõicare poteſt vt ſupra dictum est.

§.I.QVIS NON POTEST EXCOMmunicari.

Nota ꝙ excõicari nõ poteſt mortuus.nam mortuus hõ non est homo,de ſum.tri.& fi.ca.c.j.Excõicari em̃ a canone nõ poteſt:quia hmõi excõicatio nõ fertur:niſi propter crimen & mortuus derelinquere non poteſt. A iudice etiam excõicari non poteſt.Nam talis ſnia requirit monitionẽ præcedentẽ:mortuus em̃ moneri non poteſt:nec contumax conſtitui.In quibuſdã tñ caſib⁹ ſpecialib⁹ mortuus mortuꝰ excõicatur:& hoc ad terrorẽ:& poti⁹ rõne ꝓcedẽtis vinculi q̃ ꝓſentis:ꝓpter qđ fit negatio ſepulturę cõionis oronis & hmõi:vt in crimine hęreſis & in notorio crimine decedẽtis.Io.de Lig.Excõmunicari nõ põt ludæus vel Paganus qa nullus põt perdere qđ nõ habet nec re nec ſpe.qđ verũ est de cõione intrinſeca ſacramẽtoꝝ extra quã ſunt iudei & Pagani:circa quam de his qui foris ſunt nihil ad nos.ñ.q.j.c.multi.Sed de cõione extrinſeca fidelium inquantũ aliꝫ ciuilia & ſocialia.vtpote in mercimoniis & alijs actib⁹ humanis q̃uis a tali cõione directe excludi non pñt.ſta ꝙ excluſio terminetur in eos:qa non ſunt ſubditi:per indirectum tñ pñt.ſ.interdicendo fidelibus cõionẽ raliũm.Io.de Papa. Lig.Excõicationẽ incurrere non põt papa:niſi ꝓpter hęreſim de qua & iudicari põt & deponi.xl.dist.c.ſi papa. aliꝫ excõicari non põt,nec ab hoie cũ ſit ſupior oibus.di.xxj.inferior.nec a canone:qa ſolutus est a canone:q̃uis ſm canones deceat viuere,nec etiã minori participando cũ excõicatis,eꝫ de ſen.excõ.nulli.in glo. ſed excõicatiõe q̃ ſeparat a deo ꝓpter mortale bene põt excõicari:imo qa ſine cõparatione creaꝫ est maior ſine cõparatione a deo longi⁹ separatur Excõicationis ſnia lata ꝓ ſtatutũ epi non ligaꝫ nec ipe nec metropolitan⁹ eius contra faciendo intra territoriũ ſui ſuffraganei ſm Laudul.Io.an.& Io. Cal.Pauſ.& Hoſt.qui in ſum.dicit.Certo certi⁹ est tenẽdũ nec ſuperiorẽ ꝓferentẽ ſniam ſulminatoriã ligari,xxj. dist.inferior.Idem Tho.in iiij.Contrariũ tenet Hug.Archid'.& Pe.de Bel.Io.vero de Lig.circa hoc ſic dicit in tracta.de cẽſu.eccle. Et ego conſideraui circa cõcordiam hanc opi.& pondero largam differentiam hãc.ſ.an epis vt epis:& archiepis vt archiepis incidat in ſtatutum ſulminatoriũ.an epi archiepi vt priuat aut quilibet incidat in ipm.In primo caſu crederem neminem ligari.In ſcd'o caſu vtrũq; ligari.ſubiicio exẽpla. Diſponit ſtatutũ ꝙ quilibet exercens iuriſdictionẽ in tali loco & tpe ſit excõicatus.vel quilibet celebrãs ſit excõicaꝫ epis vt epis & archiepis vt archiepis.iuriſdictionem exercẽs nõ ſunt ligati vel epis pontificaliter celebrat vel etiam archiepis in prẽſato loco,ꝓhibito non ſunt ligati.Exemplũ ſecundi. Diſponit ſtatutũ ꝙ quilibet furtũ cõmittens vel ad hazardum ludẽs vel aliud ſimile faciens ſit excõicatus.epis cõmittit furtũ vel ludit ad hazardũ.Idem cũ hoc faciãt & priuati ligantur & ſic poſſet haberi opinionũ concordia. Sed qa plures doctores & ſolẽnes tenẽt ſimpl'r primã opinionẽ ipſa videtur magis tenẽda.dist.xix.in canonicis. Excõicari non põt ſubditus exiſtens extra territoriũ ſui ſuperioris ab eo rõne ſubdit⁹. domicilij vel delicti vel ꝓtract⁹ ſm Inno.de ſo.compe.c.ſi. & Hoſti.& Pau.de Eleaza.Io.ẏo in.c.epis. xj.q.iij.in prima glo.tenet p.c.ſi epis.&.c.ſi quis ꝓbyter. Idẽ Io.de Lig.dicũt ꝙ iudex citare põt ſubditum extra territoriũ citatiõe actatiua.de offi.ordi.Romanus.li.vj.ergo & cõtumax ꝓſtituit:& ſic excõicari.Excõicationis ſententia lata ꝓ ſtatutũ epi vel alteri⁹ ordinarij nõ ligat ſubditum talis ꝓlati venientẽ cõtra ipm ſtatutũ extra territoriũ iuriſdictiõis ipſi⁹ etiã ſi ꝓbata ſtatuti dicerent ꝙ qcũq; facit tale qd in territorio vel extra fit excõicatus.ſic tenet Ioan.de Lig.allegãs ad hoc.c.vt animarũ.de cõſti.li.vj.nec obſtat illa ꝓditio etiã extra territoriũ:qa ius dicit extra territoriũ qđ non licet. Excõicari nõ Minores. pñt nec ſuſpẽdi nec interdici fratres ordinis Prędicatorum ab epis vel alijs ꝓlatis eccl'iæ.niſi ſup ꝑ haberẽt ſpecialẽ licentiã & auctoritatẽ papæ q̃ faceret mẽtionẽ pe ipſo ordine & ſi ferrẽt ſnias ꝓtra eos irritæ ſunt & ĩanes & hoc ex priuilegio ꝓceſſo ordini fratrũ Prædicatoꝝ:qđ incipit. Meri- Prędicatores. tis qđ est Alexãdri.& in priuilegio.Nimis iniq̃.Item cogi nõ poſſunt dicti fratres ordinis Prędicatoꝝ vt eoꝝ cõſtitutionibus ſubijciãtur.i.epoꝝ ex priuilegio Bonifa.virtute. Excõicaꝫ nõ est faciẽs ꝓtra ſtatutũ infringens excõicationẽ in loco exẽpto intra territoriũ ipſi⁹ ſtatutis.Io.de Lig.qui remittit ad ꝓdicta.allegat etiam.c.luminoſo.xviij.q.j.vbi dicitur ꝓ textũ Gregorij.ꝙ epis nõ debet exercere aliqd ſuæ poteſtatis in monaſteriis.Et gloſ.ibidem dicit ꝙ loquit de exẽpto hanc opi.tenet Io.an.& Io.Cal.qui oẽs diſputant.& dicũt ꝙ ſubditus delinquẽs intra dioceſim.ſed in loco exẽpto nõ ligatur ſtatuto epi infligenti excõicationem puta epis ſtatuit ꝙ ingredięs monaſteriũ ſuę dioceſis ſit excõicatus.intrat qs monaſterium monialiũ exemptarũ non incidit talis vigore dicti ſtatuti.Archid'.& Fede.de Senis diſputando tenẽt contra.Pe.de Ancha.in lec.ſup. vj.de cõſti. c.vt animarũ recitat vtrãq; opi.& ſic concludit.Ego plene iſtoꝝ dñoꝝ rationes refero in.c.poſtulaſti.de ſo.cõpe.& reduco eos ad concordiam ſic. Aut prælatus loci exempti ex forma priuilegij habet iuriſdictionem epalem in ſuo loco exẽpto.Et ſic est vera opi.Ioan.Cal.& ſequacium. Aut non habet iuriſdictionẽ epalem: & ſic est vera opi. Archid'.& aliorum.Rationem huius ibi videre potes. Nota etiã ſecũdũ Lau.ꝙ ſubditi religioſi extra ſepta loci in quo degũt & extra eoꝝ clauſuram ſuoꝝ prælatoꝝ ſententijs ligãtur: & eis obedire tenentur.totus em̃ mũdus est eis ꝓ territorio:qua re,vbicũq; est perſona ſubiecta vel portius religata:illic ſe extẽdit poteſtas eoꝝ ſecundũ Vin.Excõicationis ſnia ferẽ- Multida non est vbi multitudo est in crimine.& periculũ timeꝫ tudo. ſchiſmatis vel ſcãdali.dist.l.vt conſtitueretur.xxiij.q.iiij.ipſa pietas.Veritas tñ iuſtitiæ ꝓpter ſcandalũ poſtponenda nõ est:qđ ſane intelligẽ:vt.ſ.detur iniqua ſnia. Io.de Lig. collegis Excõicari nõ põt collegiũ vel cõitas.c.Romana.lib.vj.qđ verum. ſi fiat licet qđã dicũt q̃ tenet,alij tñ dicũt ſm Rich.& meli⁹ in.iiij.ꝙ non tenet:ſed bene pñt excõicari ſinguli de collegio ſcd'm Hoſtiẽ.puta ſub his verbis.Excõmunico prępoſitum:decanum:& oẽs alios de tali collegio.nec debet excommunicari vnus pro pcto alterius.xxiij.q.iij.ſi habes.ſi tamen fieret tenet.xj.q.iij.ſententia.

§.II.QVIS POSSIT EXCOMMVNIcari.

Excõicari poteſt Imperator vel princeps ab epo ſuo. ñ.q.vij.§.cum Balaam.Excõmunicatur regulariter Impe- Imperarator poſt monitionem & rex ſolum ꝓ notoriis.dist.lxiij. tor. Valentinianus.Io.de Lig.Excõicari poteſt ignorans & absens:& ſi moriatur anteq̃ ſciuerit liber est quo ad deũ quãtum.ſ.ad ſententiam abſoluti tñ poteſt & debet poſt mortem ſi apparuerit ſigna cõtritionis illius ꝓpter quod est excommunicatus.xj.q.iij.nemo.Ioã.de Lig.Excõicari poteſt archiepis a ſubdito delegato ſi est poteſtas ſibi ex ſuperio- Archire conceſſa.ñ.q.vj.c.ſi epis.de cle.non reſi.ex tua. Excõmu- epis. nicari poteſt raptor ſine admonitione præmiſſa ſi rapina est manifeſta.& ſi prẽſens est & ſtatim non reſtituat: ſi ab- Raptor ſens reſtituat infra tempus præfixum.extra de ſen.excom. Romana.lib.vj.Excõicandi ſunt etiã poſt mortem:quorũ ſcripta cõtinent hęreſim.quod intelligẽ niſi ipſi & ſcripta & ſeipſos ſubmiſiſſent correctioni & determinationi eccleſiæ vt fecit abbas Ioachim.extra de ſum.tri. & fi.ca.c.damnamus.& etiam qui hæreticos hæredes inſtituit.xxiiij.q.ij. ſane.mali tanq̃ carnes putridę a cõione fidelium ſunt reſecandi.xxiiij.q.iij.reſecãdę.quod intelligendum est de peccatis manifeſtis.ñ.q.j.c.multi.niſi poſt monitionem ſe correxerint.xlv.dist.ſed illud.Excõicandi ſunt qui iuſſa apoſto- Contra licæ ſedis nõ cuſtodiũt & prẽcipue ex contẽptu.dist.xviij. rij papę nulli.Dicuntur em̃ violatores canonum,blaſphematores ſpũſſanctı,xxv.q.j.violatores.Excõicari poteſt qs pluries Excõica& ꝓpter eandem cauſam ſecũdum Io.an.faciens contra ca- tur quis nonem ſulminatoriũ excõicationis ex ignorantia ipſi⁹ pu- pluries. ta exigit qs pedagia a clericis ignorans excuſatiõnẽ ſuperhmõi.non excuſatur qn ligetur ſnia excõicationis. de reg. iur.ignorãtia.lib.vj.qđ est verum de canone vniuerſalis Ignorãecclęſiæ.Sentẽtijs aũt ordinarioꝝ per ſtatuta latis nõ ligã- tia craſſa. tur ignorãtes niſi ignorãtia fuerit craſſa aut ſupina. de constri.c.vt animarum.lib.vj.Et dicit Pe.de Anch.ſup.d.c.ꝙ ignorãtia craſſa & ſupina est qñ qs ignorat qđ publice factum est in ciuitate.vt dic.xxxviij.in prin.vel non intelligere quod oẽs intelligunt.hoc em̃ est lata culpa.hæc ille.Et hoc intelligẽ niſi fuerit impeditus vt nõ poſſet ſcire:puta:qa infirm⁹ vel incarceratus & hoc non ab alijs audiuit.

¶De cauſa finali excõmunicationis,i.ad quem finẽ fiat & de effectibus excommunicationis. Cap.LXXVI.

CAVSA FINALIS EXCOMMVnicationis est vt excõicatus delictũ suũ recognoscat & ad deũ redeat. Imitatur enim ecclia in huiusmodi snia iudicium dei scm Tho. in. iiij. dist. xviij. q. pctores p diuersa flagella castigavt eos ad bonum trahat & ipsos sibi reliquit vt auxilijs subtractis quib' ad mala ppediebãtur: suã infirmitatẽ cognoscãt: & hũiles ad deũ redeãt. Sic ecclia aliquos excõicat separãdo eos a cõione fidelium vt erubescãt: & suffragijs & alijs spualib' priuati per humilitatem seipsos cognoscẽtes ad pniam redeant. Vñ excõicatio medicinalis dr. extra de sen. excõ. cũ medicinalis. lib. vj. Est enim quędã pœna nõ culpa, pœnæ aũt sunt medicinę sm phm. & dicit Aug. q nulla est maior pœna i ecclia excõicatione. xxiiij. q. iij. corripianꝫ. Ex hac aũt excõicatione cõsequitur multa damna spualia & tpalia. Primo quidẽ priuat excõicatus sacris ecclię. Non enim est susceptibilis alicuius sacramẽti sic ligatus. iij. q. iiij. Engelrudam. Sco priuat suffragijs ecclię per qd' incurrit triplex incommodũ scm tria q̃ qs cõsequit ex suffragijs ecclię sm magistrũ sen. in. iiij. dist. xx. & Tho. ibidẽ. Valent enim suffragia ecclię ad augmẽtũ gr̃ę eis q hñt vel ad merendũ eis q non hñt: & quantũ ad ꝓtectionẽ dei habendã, quantũ ad hoc dicit magister sententiam q gr̃a dei per excõicationẽ subtrahitur. Valẽt scõ ad ꝓtectionẽ dei habẽdã, quantũ ad hoc dicit magister q̃ p excõicationẽ ꝓtectio dei ei subtrahit: & sibijpsi relinquit: nõ tñ ita q̃ oino a quidẽtia excludaꝫ: sed ab illa ꝓtectione q̃ filios ecclię spali mõ custodit. Valent tertio ad defendẽdũ ab hostib': & quantũ ad hoc dicit magister: q̃ diabolo maior prãs squidẽ dar in ipm corpal'r & spual'r. de hoc etiã, xj. q. iij. nihil. dicit Augu. Nihil sic debet formidare Christian' hõ q̃ separari a corpe Christi. Si em̃ separar a corpe Christi nõ est mẽbrũ ei'. Si ꝙ nõ est mẽbrũ ei': nõ vegetar spiritu ei'. Si tñ qs iniuste excõicar & humiliter seruat excõicatonẽ hũilitatis meritũ recõpẽsat excõicationis dãnũ scm Tho. ibidẽ. Rich. aũt in. iiij. dicit q excõicat' ex iniusta cã nõ ꝓpter hoc excluditur a suffragijs ecclesię: qa nec ecclia hoc intẽdit. xj. q. iij. & si. Sed etiã excõicatus ꝓ iusta cã si pœniteat & diligẽtissime ꝓcurat absolutionẽ parat' satisfacere: & facere qd' in se est: extũc sibi valent orones ecclię: dũ vero stat obstinat' in sua excõicatione: q̃ uis in aliquo ꝓsint orones ecclię: longe tñ min' q̃ alijs nõ excõicatis. In primitiua ecclia qñ oportebat per signa ad fidẽ hoies inuitare p excõicationẽ sequebar alius effect' scilicet manifesta vexatio corpalis diaboli. vt. j. Cor. v. Nũc aũt inuisibiliter sathanæ tradit & spualiter mõ ꝓdicto. Vnde Aug. Dilectissimi q excõicar a facerdotib' Sathanæ tradit quoꝫ quia, s. extra ecclesiam est diabol' sicut in ecclia. Christus: ac p hoc q̃ si diabolo tradit: qa ab ecclię vnione removet: vñ illos quos apls tũc Sathanæ esse traditos ꝓdicat excõicatos a se esse demonstrat. Tertio excõicat' non põt cũ alijs interesse diuinis: vel cum alijs in ecclia orare: al's moraliter peccat: nec etiã licet ei extra ecclesiam sic ꝓpe stare q̃ audiat diuina, de pœni. & re. q̃ in te. Non tñ, phibet ab ingressu ecclię. dũmodo ibi nõ audiat diuina: vel cũ alijs oret ibi. Io. de Lig. Põt etiã interesse ꝓdicationi: sed & al's ad officiũ dicẽdũ. i. horas canonicas ad quas est obligatus tenet nihilomin' dicere: sed sol' & sine Dũs vobiscũ. Quarto excõicatio iusta excludit a regno cœlorũ. xxiiij. q. j. quisquis. Sed & iniusta lata si cõtẽnatur a regno excludit. xj. q. iij. nemo, vbi Chryso. sic ait. Nemo cõtẽnat vincula ecclesiastica q̃ non est hõ qui ligat, sed Christus q ptãtem dedit hãc & dignos fecit hoies tanti honoris: nã tales mortaliter peccãt secũdum doc. Quinto excõicatus excluditur a participatione cũ alijs fidelibus in Joquẽdo: salutando: comedendo: & hmõi. xj. q. iij. sicut. Excipiũtur tñ quædã pœnæ cũ qb' participare põt vt. j. dicetur ti. seq. Sexto excõicatus si scienter ingerat se diuinis officijs alicuius ordinis vtens si est clericus efficit irregularis. extra de cle. excõ. mi. aplicæ. nec põt dispensare nisi per papam. extra de sen. & re iudi. de cętero. Si tñ baptizaret in casu necessitatis vt vetula & sine solennitate nõ est irregularis sm Guil. Pe. de Pal'. in. iiij. di. xviij. plenius & perfectius ponit hoc: qui dicit q excõicatus si celebrat vel ordines recipit sit irregularis. & hoc verũ est nisi probabilis ignorantia excuset. de cle. excõ. mi. apostolicę. & hoc sive suscipiat ordinẽ sacrum sive non sacrũ: quia non distinguitur. extra. e. cum illos: & licet ibi distinguat inter errorẽ iuris & facti quo ad incursionẽ irregularitatis si tñ error facti esset, ꝑ babilis excusaret cũ grauius sit celebrare excõicatũ q̃ ordinari. Vñ si, pbabilis ignorãtia ꝑser uat ab irregularitate celebrantem pari rõne ordinatum. Si aũt est ignorantia non, pbabilis abbas dispensat si talis. s. est regularis. Si vero sęcularis est solus papa vt ibidem. Et q̃uis aliqui restringant illum casum ad excõicatum ꝓpter iniectionẽ manuũ. tñ quacũq; de causa sit qs excõicatus: videtur eadẽ rõne q̃ abbas possit dispensare. Si vero existẽs excõicatus nõ celebrat: sed in suo officio exequens se ingerit diuinis efficit irregularis ita q̃ nõ nisi ꝑ papã dispensatur. xj. q. iij. c. penũ. Vñ sacerdos solẽniter baptizãs aut in foro conscięntiæ absoluẽdo siue palã: siue occulte vel quomodocũq; ꝓtrahit irregularitatẽ secus si baptizaret in necessitate vt vetula. Et simil' excõicat' est si priuate dicat epistolã vel etiã solẽniter sine manipulo: tñ vbi est ꝙuetudo q̃ fiat ꝑ nõ ordinatũ nõ incurrit. Itẽ si actũ minor' ordinũ etiã solẽniter exerceat cũ hoc etiã ꝑ nõ ordinatũ licite fieri possit nõ incurrit. Si aũt sacerdos solẽniter officiaret ecclesiam in matutinis vesperis vel alijs horis incurreret. sec' si psalmonizando cũ alijs qd' etiã faciunt laici. Itẽ si eps tulit snĩam excõicationis in celebrãtẽ in aliqua capella sine sui licentia celebrans in prima vice non efficit irregularis sed excõicatus. Sed a aũt vice ibi vel alibi celebrando efficitur irregularis. Sed si capella esset simpl' interdicta: tũc ibi celebrans primavice etiã efficit irregularis. Ille ꝙ q excõicatũ publice admittit ad diuina est ei interdictus ecclesiæ ingressus. s. ad celebrãdum & officiandũ: non tñ est irregularis: nisi post q̃ admisit talẽ ad diuina se ingerat diuinis ante purgationẽ excessus hmõi. de quo extra de sen. excõ. cis qui. lib. vj. Et not. qd' dicit Richar. in. iiij. dist. xviij. circa eã dem materiã q̃ si ille qui ordinatur in excõicatione scit se esse excõicatum, ꝓpter iniectionẽ manuũ in clericum: fiue iniectio sit enormis: fiue nõ: fiue hoc sit ante ingressum religionis: fiue post: sup tali irregularitate per prælatũ suum dispẽsare non potest. In ordine tñ Prædicator' & Minorũ per priuilegiũ. virtute conspicuos possunt ordinatos in excõicatione vel suspẽsione vel interdicto prælati eor' sup tali irregularitate dispẽsare etiam si contraxissent ante ingressum religionis: nisi casus excõicationis fuisset enormis ita q̃ esset absolutio Papę reseruata. Itẽ qd' dicitur de ignorantia dicit Rich. q̃ in foro cõscientiæ credit cuilibet dicenti se habuisse iuris vel facti ignorantia in hmõi qñ fuit ordinatus: sed in foro contentioso secus. Septimo excõicatus non potest suscipi ad religionẽ nisi prius absoluatur scm Ray. si tñ fuit recæptus tenet recæptio. Sitr etiã ꝓfessio excõicati tenet. Fratres aũt ordinis Prędicator' ex speciali priuilegio pñt absoluere sęculares ingredi volentes ipsum ordinem nisi esset casus papæ reseruatus. Octauo excõicatus eligere non põt nec eligi. vt no. eẽ de appel. c. constitutis. Si secus factum fuerit talis electio ipso iure nulla est. extra de consue. c. cũ dilectus. & ix. q. j. nos in hoiem. vbi etiã dicit glo. q̃ siqui eligunt cũ excõicato vitiatur electio. Item qa dicit regula iuris lib. vj. Infamibus portę non pateãt dignitatis. Sed cum excõicati maiori excõicatione sint infames vt patet. vj. q. j. infames. vbi dr̃ in textu. excõicatos. ergo & c. qd' etiã tenet Bal. Et intelligit de excõicatione notoria. Et dicit Pe. de Pal'. hoc esse verũ non solũ de dignitate ecclesiastica regulari vel sæculari: sed etiam de laica vñ in regẽ vel Imperatorẽ non potest eligi. de elec. per venerabilẽ. Sil' non potest conferre beneficium. de excess. præla. c. ita. Nono excomunicatus nullũ beneficium ecclesiasticum acqrere potest. de cle. excõ. mi. c. postulastis. Et de beneficijs iã habitis dũ est in mora petẽdi absolutionẽ: nil percipiet. extra de appel. pastoralis. secus si nõ est in mora. de excess. prela. qa diuersitatẽ. Io. de Lig. Et dicit Pe. de Pal'. i. iiij. q̃ si qs est iniuste excõicatus vel facit posse suum de impetrando absolutionem ab iniusta excõicatione in foro conscientię facit fructus suos. etiã in foro exteriori debet cũ eo dispensari. & per simplicẽ dispẽsationẽ secum factã, etiã ꝑ tẽpore in quo in mora erat põt fructus accipere. secus autẽ si tẽpore electionis vel confirmationis vel collationis erat excõicatus: qa tũc nullũ ius fuit acquisitũ ꝓpter quod non sufficit dispensatio: sed requirit noua collatio. Vñ si est beneficiũ pertinẽs ad collationẽ ẽpi: vel simpliciter vel protũc rõne delicti: qa ꝓtulit excõicato non sufficit eius dispensatio: sed dispensatio papæ vel alterius q̃ põt cõferre ex certa scientia

qa scięntia facta sufficit. & habeꝫ ꝑ noua collatiõe. Absolutus aũt non ex hocipso facit fructus suos medio tpe perceptos nisi cũ eo sup hoc fuerit specialiter dispensatũ. vel iniuste fuisset excõicatus: vel nõ fuisset in mora petendi. Hec ille. Decimo excõicatus est ab officio & bñficio suspensus. Vñ nec ligare nec absoluere põt. xxiiij. q. j. audiuimus. nec põt beneficiũ cõferre. de excess. prel. c. tãta. tñ q̃diu toleratur valet qd' fit ab eo: vt si, puideret alicui ecclesiæ vel alicuius cõfirmaret electionem. ar. viij. q. iiij. nonne nisi forte esset notoriũ. Dicit Rich. in. iiij, dist. xviij. q̃ si oẽs actus legitimi quos aliqui exercẽt dum eor' excõicationes latent, essent irriti & inanes iudicandi post q̃ eorũ excõicatio esset detecta: multi de statu suo essent incerti: qa alĩ sunt prælati: alĩ habẽtes plura bñficia ecclastica: qa latenter excõicato fuerũt absoluti: & sic dura videꝫ hæc snĩa. Et ideo alio rũ snĩa minior & rõnabilior est qui dicũt q̃ in dicto casu eo rũ absolutiones & beneficior' collatiões tenent: q̃uis eor' excõicatio postea fuerit detecta. eẽ de excep. c. excæptionẽ. in glo. ar. de iure patro. c. consultationibus. Vndecimo interdict' est excõicato oĩs actus legitimus, vndenec iudicare põt nec accusare nec testificari. xj. q. iij. ad mensam. §. cuidenter. Et si vnus de iudicibus ferẽtibus snĩam sit excõicatus: non valet snĩa, si simul cũ excõicato pronũtiant. Io. de Lig. Et dicit Pe. de Pa. in. iiij. hoc est verũ si sunt excõicati publice. de sen. & re iudi. ad, pbandum. qa facta & iudicata per occultę excõicatũ valent. vñ & in spualibus nõ valet qd' fit ab excõicato. de appel. constitutis. & tñ q̃diu tolerãtur prelati & sunt occulte excõicati valet qd' fit ab eis. viij. q. iij. nõne. Vñ si cõtulit beneficiũ vel cõfirmauit electionem tenet. & sil' absoluit in foro cõscięntię. Hęc ille. cũ quo cõcor. Rich. Cõstitutiones etiã & snĩæ factę vel latæ ab eo: vel de mãdato eius irritæ sunt ipso iure: & nunq̃ valebũt, eẽ de immu. eccle. c. aduersus. Io. tñ de Lig. dicit q̃ valet iudiciũ corã iudice excõicato habitũ nisi sit publice excõicatus. Duodecimo excõicatus non potest cõstitui ꝓcurator. de ꝓba. c. post cessionẽ. Nec etiã potest constituere ꝓcuratorẽ. q nimmo si qua cõitas aliquẽ ꝓcuratorem ꝓstituit: & ipse excõicatus inter cõstituẽtes fuit vt rector vel principa lis expressus vel eius auctoritate factus est ꝓcurator. vel si ipsa cõitas sciędo ipm talem. tñ cũ ꝓcuratorẽ fecisset. non valet. extra de ꝓcu. c. fi. si tñ excõicatus sit reus bñ põt se in iudicio defendere & ad hoc ꝓcuratorẽ constituere. de iudic. intelleximus. Secus autẽ si sit actor vel si reus conueniat vel recõueniat. extra de ꝓba. c. post cessionẽ. Decimoquarto excõicatus matrimoniũ cõtrahere nõ põt: contractum tñ tenet. Io. de Lig. Si tñ cõtrahit tenet: licet peccet mortal'r. reddere debitũ etiam debet: exigere etiam nõ puto esse mortale. Item excõicatus nõ põt ordinare nec ordinari quo ad executionem etiam si ignoret. Vñ ordinati ab ep̃o excõicato etiã ignorãter indigent dispensatione quo ad executionẽ ordinis. de eo qui renũ. c. fi. Sil' qui excõicatur publice: siue ignoret ius siue factũ: ordinatus nõ suscipit executionẽ. de sen. excõ. cũ illor. hec Pe. de Pal'. in. iiij. Dicit etiã idẽ Pe. q̃ eps occulte excõicatus nõ minus cõfert ordinando q̃ publicus: qa vtrobiq; characterẽ habet nõ executionẽ: licet in altero casu dispensetur faciliter, ꝓpter ꝓbabilem ignorãtiam. Non sic aũt in sacramento pniæ: qa si occulte excõicatus absoluit tenet absolutio. Et ratio diuersitatis est scm eũ: qa causa vniuocã cõicat formã suã scm modũ quẽ habet: & qa in cõferẽdis ordinib' se habet eps vt causa quodãmodo vniuoca nõ potest cõferre executionẽ q̃n eam non habet: sed in collatione pniæ se habet sacerdos vt æquiuocũ instrumentũ in conferendo gr̃am etiã si nõ habet eã: & ideo valet absolutio &c. Decimoquinto excõicatus non põt administrare spualia vel tpalia: valet tñ cõtractus factus per eũ noie ecclię: vel noĩe ꝓprio. Io. de Lig. Subditi tenentur ei obedire donec p ecclesiam sit toleratus. viij. q. iiij. nonne. alĩ ꝛ. Ioan. de Lig. Decimosexto nõ valẽt literę impetratę p excõicatũ: nec astringi quis põt pacto tacito vel expresso participare excõicato; nisi in casib' a iure ꝓmissis: nec post absolutionẽ vti põt literis pẽdente excõicatione impetratis. Post litis cõtestationem opponi põt exceptio excõicationis repulso excõicato ab agendo curit cõtra eum præscriptio. Si est in mora petendi absolutionẽ ipse præscribit: nec dabit restitutio excõicato si præscriptum sit. Ioã. de Lig. Decimoseptimo excõicatus sic decedens non debet in ecclia vel loco sacro sepeliri: nec põt oblatio ꝑ eo fieri suscipi: nec publica oro ꝑ eo fieri sicut nec pro ipso viuo: nisi apparuerint in eo ante mortẽ signa cõtritionis: qa tunc absoluetur post mortẽ: & oĩa prædicta potuerunt ꝑ eo fieri. xxiij. q. ij. sane. Secreta tñ oratione orari põt ꝑ excõitatis secũdũ Pe. de Pal'. Decimoctauo cadauer excõicati non facit locum religiosum vt cadauer fidelis nõ excõicati secũdũ Io. de Lig. Et sepult' in cęmiterio si discerni põt debet exhumari. Concludatur ergo q̃ cũ excõicatio inferat tot dãna: merito dicit Aug. xj. q. iij. nihil. Nihil sic debet formidare Christian': sicut separari a corpore Christi. Si quis aũt in eam incidit q̃ citissime quærat absolutionem: de qua modo agendum est.

¶ De absolutione ab excommunicatione maiori quomodo fieri debet & a quo. Cap. LXXVII.

ABSOLVERE POTEST AB EXcõicatione maiori lata de iure regul' eps suos subditos & excẽpti prælati sibi subditos: nisi papa sibi reseruasset absolutionẽ ei'. de sen. excõi. nuper. vel etiã capitulũ seu ille ad quẽ ẽpalis iurisdictio pertinet sede vacãte. de maiori. & obe. c. ij. li. vj. & idẽ de sen. iuris. A snĩa vero hois nõ põt absolui qs nisi ab inferente ipsam vel a successore ei' nisi ille esset mortu' vel amot'. xj. q. iij. si ẽps. vel a superiore ei'. Si tñ haberet omnem iurisdictionẽ & plenã sup ipm excõmunicatũ: sicut & ipse q̃ tulit. sicut si sacerdos parochialis ex consuetudine loci excõicat parochianũ suũ: q̃uis nõ deceat ep̃m absoluere illum sacerdote irrequisito: tñ potest & si, absoluit absolutus est: & sic si absoluit, puincialis ordinis mẽdicantium quem ligauit prior conuctualis. Secus aũt si absolueret archiẽps quẽ excõicauit suffraganeus eius: non em̃ hoc põt nisi in casu: vt si fuerit appellatum ad eum: & tunc potest vocatis tñ partibus & cognito de appellatione: al's non valet absolutio. de ap. c. Romana. lib. vj. vel in articulo mortis: tũc em̃ q libet a quolibet sacerdote põt absolui a quacũq; snĩa excõicatio nis etiam papę reseruata cũ modificatione tñ quam habes in. j. c. huĩ' opis. Eps extra suã diocesim absoluere non põt ab his quę requirũt causæ cognitionẽ: qa nec ibi potest sedere ꝑ tribunali. ix. q. iij. ep̃m. Nec etiã legatus extra terminos suæ legationis, epi tñ expulsi pñt exercere suam iurisdictionẽ in aliena diocesi &c. Si papa mãdat alicui q̃ aliquẽ excõicet committẽdo ei causæ cognitionẽ poterit & illum absoluere. di. xxj. inferior. sed si mãdat ei tãtum q̃ excõicet cũ ipse diffinierit negotiũ non poterit absoluere cũ ꝑ papã confirmaꝫ aliqua snĩa excõicationis lata ꝑ inferiorẽ si hoc simpl'r fiat & sine causę cognitione poterit ipse inferior qui tulit snĩam absoluere. si ꝙ fuisset confirmata ex certa scięntia & quasi cum causę cognitione non poterit absolui sine mandato papę nisi esset, certũ per falsi suggestionem fuisse impetratã. eẽ de p̃fir. vti. vel inuti. c. ij. Absolutio ab excõicatione ex falsa causa sm Inno. & Host. non tenet: qa iudex nõ intẽdit sic absoluere. puta si absoluendus dicat se satisfecisse vel iniuriã remisisse: cũ nõ sit verũ. al's absolutio siue iusta siue iniusta tenet quo ad ecclesiam militantẽ. ar. de reg. iur. oĩs. & dist. l. ponderet. Absolui qs potest ab eꝓ illi' dioc̃esis in qua moraꝫ a sententia canonis quã incurrit in alia dioc̃esi: siue canõ sit de iure cõmuni: siue de iure synodali: nisi papæ reseruet casus: sed a sentẽtia hois nõ põt absolui nisi ab excõicatore vel ei' successore in officio vel superiore. Rich. in. iiij. & hoc nisi in periculo mortis vel iusto impedimento detẽtus nec possit in breui accedere ad excõicatorem. tũc em̃ potest absolui cũ iniũctione vt se presentet q̃citissime cõmode poterit ei q debeat absoluere sublato impedimento. vide de hoc. ẽ. eo. c; s. ij. Absolui potest qs inuitus ab excõicatione sicut & inuitus excõicatur: immo remanẽte cõtumacia põt quis districte remittere excõicationẽ iuste latam: si videat saluti eius expedire. Tho. in. iiij. dist. xviij. sed Rich. in. iiij. dist. ea. concedit hoc de snĩa hois: sed de snĩa iuris dicit q̃ absolui non potest inuitus. Alleg. xxiiij. q. ij. nec quisq̃. ar. ad hoc. extra de offi. dele. c. ꝓringat. Absolui debet excõicatus q offert se ad iustitiã nõ obstãte

Damna excõicationis,

Idẽ. ẽ. c. lxxv.

appellatiõe partis aduerſæ, debet tñ recipi ante abſolutionem ſufficiẽs cautio ab illo ꝙ iuri parebit, eẽ de appel. c. q̃ fronte. Si excõicat⁹ dicat cãm excõicationis fuiſſe dubiam vel nullam vel falſam: & petit abſolui ad cautelã abſolute tur cũ iuratoria cautione. niſi excõicator vel is ꝓ quo lata eſt ſnïa infra octo dies ꝓbauerit. eẽ de ſentẽ. excõ. lib. vj. ſolet. Excõicator cognoſcẽs errorẽ ſuæ excõicatiõis debet reuocare vel abſoluere nõ obſtante appellatione aduerſarij. Sed ſi dubitet de errore põt abſoluere recæpta cautiõe ꝙ iuri pareat. eẽ de ſen. excõ. ſacro. Ligatus pluribus ſententijs vel vna ex diuerſis cauſis. ſi vere vult abſolui debet exprimere oẽm ſnïam & cãm: & ſic vna abſolutio ſufficit ad plures excõicatiões tollendas: al's nõ tenet abſolutio: quia per ſubreptionẽ eſſet obtenta. eẽ de ſen. excõ. c. officij. Cũ quis dubitat ſe eſſe excõicatum ſi ſup hoc habet cõſciẽtiam ſeru puloſam nimis deponat eã ad ꝑſilium boni viri: quã ſi no lit vel nõ poſſit eã deponere vel habeat de hoc ꝓbabilem opi. faciat ſe abſolui ad cautelã. eẽ de ſen. excõ. inquiſitioni. Abſolutio autem ab excõicatione ſm Guil. eſt duplex. Vna ptinens ad forum cõtentioſum: & hęcõmitti poteſt clericis nõ ſacerdotibus. immo etiã ſm Hug. & laicis ex delegatione papæ tantum. Alia eſt q̃ ptinet ad foꝛ pniale q̃ fit cum oꝛone & pſalmo. eẽ de ſen. excom. a nobis. in fi. Et hęc nec debet nec poteſt cõmitti niſi ſacerdotibus. niſi forte a papa hoc fiat. Sed Pe. de Peru. Io. videnꝫ pfectius dicere circa hoc. Dicunt eñ ſup dicta decre. ꝙ quilibet ſuperior etiã nõ ſacerdos q habet ptãtẽ excõicandi: habet & prãtem abſoluendi quantum ad reſtituendũ cõioni hoĩm & reddendũ illum habilem ad actus legitimos. Sed quãtum ad rollẽdum culpam ratione criminis vel contumacię cõtracte requiritur abſolutio ſacerdotis. Hæc prædicti.

§. I. IN ABSOLVTIONE A MAIORI

excõicatione quatuor obſeruanda ſunt ſm Hoſti. in ſumma. Primũ eſt vt excõicatus in oi caſu anteq̃ abſoluat̃ iuret ſtare mandatis eccl'iæ. Et q̃uis Hoſti. dixerit hoc eſſe de ſubſtãtia abſolutionis: ꝓrariũ tñ teneꝫ. Vñ ſi omittat qđ fieri nõ debet: tenet nihilomin⁹ abſolutio. eẽ eo. cũ deſideres. Gof. Ber. & Guil. Et idẽ eſſet ſi iuret p dictus parere mãdatis ipſius q ſuſcipit iuramentũ: de pueris aũt an debeant iurare relinquit̃ arbitrio epi. Et dicit Rich. in. iiij. q aliqui dicũt ꝙ p leui iniectione manuũ nõ debet exigi iuramẽtũ ꝓpter piculũ ꝑiurij: alij qđ eſt obſeruandũ in abſolutione cuiuſcumq; gñ dicit in canonẽ. Hęc Rich. Sed Hug. dicit ꝙ debet exigi ꝙ horrendis criminib⁹: vt incendiarijs: ſalſatoribus & hmõi: nõ aũt ꝙ qbuſlibet alijs mortalib⁹ ꝓtra q̃ lata eſt ſnïa: & iſtud videꝫ ſatis æquũ. Sedm eſt vt ſi excõicatus eſt ꝙ notoria offenſa i aliquẽ nõ abſoluatur: niſi prius ſufficiens emenda ꝓſtetur. Pro cõtumacia autẽ ꝙ offenſa dubia ſufficit iuratoria cautio. extra de ỳb. ſig. ex parte. ſcilicet vbi nullæ expẽſæ petuntur: ſed vbi expẽſę vel ſatiſſa factio dãni petitur: nõ debet abſolui niſi prius ſatiſfaciat ſi põt. Si aũt emendã ꝑſtare nõ poteſt. debet abſolui recæpta ab eo idonea cautione ꝙ ſatiſfaciet: ſi ad pinguiorẽ fortunã puenerit. & dr̃ idonea pignoratitia vel fideiuſſoria. eẽ de ſolu. Odoardus. Et ſi illã præſtare nõ poteſt ſaltẽ preſtet iuratoriam. abſolutio aũt negãda nõ eſt. xxvj. q. vj. ſi preſbyter. talis quoq; ad petitionẽ aduerſarij tenetur cedere bonis: vt dicit Guil'. Et ſi iſtud ſecũdum non ſeruetur. tenebit tñ abſolutio: ſed peccat qui ſic abſoluit ſedm Guil'. Tertiũ qđ ſeruari debet eſt vt abſoluaꝫ per eũ qui fuit ſnïam vel per ſuperiorem ſuum vel aliũ cui cõmiſit cũ Pã. oꝛone & ỳberib⁹. Pã. ſ. Miſerere vel' alio pœnitẽtiali ſm Guil'. oꝛone videlicet. Deus cui propriũ &c. Sed vbi in oꝛone ipſa dicí cõſueuit quẽ delictoꝝ catena conſtringit: loco huius dr̃. & hunc quẽ excõmunicationis catena conſtringit. Premittitur aũt poſt Pã. cum Gloria. Kyrie el'. Chriſte el'. Kyrie el'. Pater noſter. Saluum fac. ỳ. Nihil proficiet inimicus i eo. ỳ. Eſto ei. ỳ⁹. Dñe exaudi oꝛonem. & Dñs vobiſcum. Poſt aũt ipſam orationẽ prædictã. Deus cui ꝓpriũ eſt. dicẽdum eſt auctoritate omnipotẽtis dei & beatoꝝ apoſtoloꝝ Petri & Pau. & eccl'iæ ſanctę ſuæ & noſtra vel mihi cõmiſſa abſoluo te a tali ſententia: vel ab excõicatione quã incurriſti propter talem & talẽ cauſam: & reſtituo te cõioni & participationi eccleſiæ & oĩm fidelium & eccleſiaſticis ſacramentis. eẽ eo. a nobis. iñ. Verberabit aũt abſoluens excõicatum virgis vel corrigijs nudas habẽtẽ ſcapulas dũ dicit oĩa ꝑ dicta. Iſta tñ ſunt ad bene eſſe & non de ſubſtantia abſolutionis. Quartum eſt vt poſtmodum abſoluẽs faciat illi mãdata iuſta & rõnabilia: al's appellare poſſet. extra de pac. c. fi. Erit aũt mãdatũ rationabile ei factũ ſi ipſi excõicato in iungit̃ principaliter ꝙ cõtra illum canonẽ nunc̃ veniatvt incendiario ꝙ nunc̃ incẽdat. percutiẽti clericũ ꝙ nunc̃ ꝑcutiat & filia. xxiij. q. fi. peſſimã. Aliq̃n etiã requirit̃ cautio ꝙ decẽtero talia nõ faciet. extra de ſen. excõmu. grauem. Si aũt apparet ſententia iniuſta nullũ mãdatum fiat abſoluto. Et nota ꝙ propter violentã iniectionẽ manuũ in clericum vel religioſum fieri ſolet ſatiſſactio pecuniaria quæ applicaꝫ monaſterio ſi ꝑcuſſus eſt religioſus. Sed ſi eſſet clericus ſæcularis ſibi applicareꝫ: niſi in ꝓtumeliã eccl'iæ fuiſſet ꝑcuſſus: ga tunc eccleſiæ cum ipſa poſſit agere actione iniuriarum ſm Goff. & Hoſt. Defunctus autẽ excõicatus & ſepultus in loco ſacro cum abſoluitur nõ exhumaꝫ: ſed ſepulcrũ ei⁹ verberetur: vt ſit circa viuos. extra de ſen. excõ. a nobis. Regularis autẽ cũ verberat regulareꝫ vel al's incidit in ſnïam excõicationis a iure prolatã: nec apo. ſe. reſeruatam abſoluitur a ſuo prelato. Si tñ percuſſiſſet regularem alterius religionis: tunc abbas vel prælatus ꝑcuſſi verberabit ipſum abſoluendũ. qđ erit loco ſatiſfactionis: ſed iuramẽtum recipiet & abſoluet proprius abbas. Conuenienti⁹ tñ fit totũ ꝓ vnum ex cõmiſſione alterius. extra de offi. or. c. fi. ſi autẽ percuſſit clericũ ſecularẽ abſoluetur ꝙ eꝑm. extra de ſen. excõ. religioſo. lib. vj. In caſu aũt quo regularis excõicatus nõ haberet prælatum qui eſſet ſacerdos: vel ſi eſſet defunctus ipſe prælatus vel excõicatus ad dioceſanũ recurrẽdum eſt ſm Hoſti. qđ Guil. intelligit tã de exẽptis q̃m de inõ exemptis. Et no. ꝙ q̃uis abſolutio ab excõicatione regulariter debeat fieri cum modo declarato quando commode põtñ etſi nõ ſeruet prædicta forma: etiam ſine cauſa ratiõnabili ipſam dimittendo ſimplici nudo verbo põt fieri ip ſa abſolutio: vt ſi dicat. Abſoluo te ſolum ab excommunicatione vel rebenedico te vel quodcũq; aliquod tale intendens ꝓ illud abſoluere. extra de reg. iur. oĩs res. diſt. I. põdere. & hoc ſm Ray. Guil'. Io. & fere oẽs doc. licet Hoſti. dicat contrarium. Vñ & beatus Tho. de forma abſolutionis dicit ꝙ abſolutio ab excommunicatione non eſt ſacramẽtalis: ſed magis cõſequens iudiciariã iuriſdictionẽ. Et ideo ipſa verba habent efficaciam ab intentione dicentis. vbi nõ refert quibuſcũq; ỳbis vtatur ad exprimendã ſuã intẽtionẽ. Simil'r & Rich. in. iiij. dicit. ꝙ ſufficiunt ỳba quecumq; ſignificãtia remotionẽ excõicationis. Idẽ in ſubſtãtia dicũt Anto. de Bu. & Pe. de Peru. & addunt ꝙ cũ excõicatio feraꝫ pro pctõ mortali. ideo talis indiget abſolutiõe ſacerdotali & ſacramẽtali rõne pcti. qliber eñ teneꝫ cõfiteri de omni pctõ mortali. ſed ante hãc abſolutionẽ ſacramẽtalẽ admittiꝫ ad participationẽ fideliũ: ſed nõ euchariſtiæ niſi confeſſus de illo mortali. Itẽ no. ꝙ ſi de facto quis abſoluit aliquẽ ab excõicatione de qua non põt: cũ poſtea aduertit debet ſi põt certificare de errore ſuo. ſ. declarãdo quõ eum nõ potuit abſoluere & cõſulere ꝙ impetret abſolutionẽ. & interim hr̃e ſe ad illũ ac ſi nõ abſoluiſſet. Guil'. Itẽ nota ꝙ ſi eꝑs cõmittit alicui abſolutionẽ ab oĩ excõicatione non ꝓpter hoc poterit abſoluere illũ excõicatũ ab eo: cui⁹ abſolutionẽ non cõmiſiſſet in ſpeciali. forte qa erat excõicatus ꝓpter danũ illatũ eꝑo vel aliqđ hmõi. extra de reg. iur. c. i generali. lib. vj. Itẽ no. ꝙ abſolutio non debet fieri ſub cõditione puta ſi ſatiſſecerit. nam taliter abſolutus non eſſet ſimpliciter abſolut⁹. extra de reg. iur. li. vj. actus. Magiſter ordinis Prædicatorũ & ꝓuincialis. et cõuentualis et eorũ vicarij in ꝓuincijs conuẽtibus et locis ſibi cõmiſſis prædictis fratrib⁹ conſtitutis ibidẽ necnon & alijs fratrib⁹ ꝓfeſſis dẽ ordinis interdũ ad eos declinantib⁹ vndecũq; abſolutione indigẽtib⁹. ſiue priuſq̃ intrauerint ordinẽ ſiue poſt in caſibus exceſſerint q̃bus ſententiã excõicationis incurrunt abſolutiõis beneficiũ valeãt impartiri. niſi adeo eẽt enormis exceſſus ꝙ merito eſſet aplica ſedes conſulenda. Alex. Greg. Boniſa. in priuilegio. virtute conſpicuos. qđ dr̃ mare magnũ. Prędicti prelati poſſunt a ſuis confeſſoribus illas abſolutiones ab excõicatione et diſpenſatõe ſup irregularitatibus recipere quas ipſi poſſunt ſuis ſubditis impartiri. Boniſa. in pdicto priuilegio. virtute cõſpicuos. Item magiſter ordinis fratrũ prædicatorum & ꝓuinciales priores etiã conuentuales & eoꝝ vicarij eos qui ordinẽ no ſtrũ ingredi volũt abſoluere poſſunt ſm formã canonicã

a ſententia

a ſnïa excõicationis: ſuſpẽſionis & interdicti a iure vel iudice generali' promulgatis & ſic eos in fratres recipere: etiã ſi poſt ſuſceptũ habitũ recoluerint ſe fuiſſe talib⁹ ſententijs innodatos: pñs eis abſolutionis beneficium impartiri. niſi adeo enormis eſſet exceſſus eoꝝ &c. vt. ſ. Boniſa. virtute.

TITVLVS. XXV. DE EXCOMMVnicatione minori.

¶ Excommunicatio minor q̃o contrahitur. Cap. I.

SECVNDA SPECIES EXCOMmunicationis dr̃ minor excõicatio. Hæc autem incurritur participãdo cũ excõicatis maiori in caſu non cõceſſo. Vnde Fabia. papa. Sicut apl's ſtatuerit dicẽtes cũ excõicatis cõicandũ nõ eſſe &c. xj. q. iij. ſicut apl's. Paul'. ſtatuit cũ videlicet dicit. Si qs frater. i. fidelis nominaꝫ auarus &c. i. per ſnïam excõicatur propter aliquod vitiũ. Excõicationẽ eñ appellauit noiationẽ. vt exponit Aug. iij. q. j. c. multi. Et ſubdit apl's ibi. cũ hoc. ſ. excõicato nec cibũ ſumere debetis. Ioan. etiam euangeliſta. in. ij. cañ. c. vnico ait. Si quis nõ affert hãc doctrinã. ſ. fidei rectæ. nolite eũ recipere in domo nec ei dixeritis Aue &c. Et loqꝫtur de hæreticis q̃ ſunt excõicati qđ & ipſe oſtẽdit exẽplo. vt patet. xxiiij. q. j. oĩs. ad idẽ ſlict'. ait. Cũ excõicato nec ora re nec loqui: niſi q̃ ad eãdẽ excõicationẽ pertinẽt nec veſci licet. Si quis palã abſcõſe fuerit cũ eo locutus cõem ĩtatim cũ eo excõicationis contrahet pœnã. xj. q. iij. cũ excõicato. glo. ſtatim. ẽ ergo caſus latę ſnïę. ſ. ꝙ incurrit minorẽ excõicationem talis. & ſic eſt ibi ſillogiſmus ſeu cõitas in genere. ad idẽ facit præcedens & ſequẽs. c. Pro hoꝝ maiori declaratio ne eſt ſciẽdum ꝙ quadruplr quis põt cũ excõicatis cõicare. Primo quidẽ in eodẽ crimine propter qđ quis eſt excõicatus. ſ. dando ei conſiliũ. auxiliũ vel fauorẽ: & ꝑ talẽ participationẽ incidit in eandem ſnïam. vt. ẽ. declaratũ eſt. Sedo in crimine mortali participando: ſed non in illo ꝓpter qđ eſt excõicatus & propter talẽ participationẽ mortaliter peccat: ſed non incurrit maiorẽ excõicationẽ ſed minorẽ. Tertio participaꝫ cũ excõicato in diuinis: & propter talẽ participationẽ peccat mortal'r: qñ ſciẽter hoc agit etſi ius ignoret: & ꝑcipue ſi eſt talis cõditionis ꝙ ſcire potuit & debuit hmõi participatiõis prohibitionẽ: nõ tñ eſt excõicatus maiori ſed minori: nec eſt irregularis. de ſen. excõ. is qui. li. vj. ſed vicinus irregularitati. Nã ẽ ei interdictus ingreſſus eccleſię ſi videlicet admittit ad diuina officia publice excõicatos ſeu eccleſiaſtica ſacramẽta aut ad ſepulturam donec de trãſgreſſiõe hmõi ſatiſfecerit cõpetẽter ad arbitriũ eius cuius ſnïam cõtẽpſit. extra de priui. eꝑoꝝ. li. vj. Et ſi poſtq̃ eſt ei interdictus ingreſſus eccl'ię ingerat ſe diuinis in ſuo officio ſicut prius irregularis efficit. Et ſic videꝫ intelligendũ de ſæcularibus & regularib⁹. Sed etſi ſepeliret publice excõicatũ eſſet excõicatus. vt. ẽ. dictũ eſt. Si aũt talis participatio fieret ꝑ metũ: vt qa tyrãnus cogit ꝑ metũ mortis ſacerdotẽ celebrare: etſi culpa attenueꝫ per talẽ metũ: nec tñ ſimpl'r excuſat ſm Hoſt. ſed ſm Guil. & Hug. metus qui cadit in conſtantẽ virũ excuſaret in hmõi. Quarto participatio cũ excõicatis ſit nõ in crimine ſed in alijs actibus humanæ cõuerſatiõis: vt loquẽdo: comedẽdo: ſalutãdo & hmõi in caſu nõ cõceſſo: & ꝑ hoc efficiꝫ excõicatus minori excõicatione: etſi pertinaciter & cõtra ꝓhibitionẽ ſuperioris cõi caret in prędictis minori excõicatus etiam poſſet excõicari maiori. Nota tñ ꝙ dicta ſnïa. ſ. excõicationis maioris lata cõtra participãtes cũ excõicatis in loquela & hmõi non teneret niſi ꝑmiſſa eſſet trina admonitio: vel vna pro trib⁹: & niſi exprimanꝫ ipſi admonẽdi noiatim. extra eo. ſtatutũ. li. vj. Nota tñ ꝙ ꝓp prædictã participationẽ. licet quidã vt Ray. dixerint incuri ꝑctm mortale. Tamẽ Tho. in. iiij. diſt. xviij. dicit. ꝙ probabilius eſt qđ alij dicũt. ſ. nõ eſſe mortale niſi in quatuor caſib⁹. Primo. ſ. participãdo in crimine. Sedo participãdo i diuinis. Tertio in cõtẽptũ eccleſiaſticę cũ excõi diſciplinæ. Quarto ꝛ prohibitionẽ ꝓceptoriã ſuperioris. cato eſt Idẽ Pet'. & Abb. Arch. xj. q. iij. ſicut. & ſic intelligiꝫ illud. c. mortale. ſicut apl's. ſ. q̃ cũ qs ꝑ contẽptũ ꝑticipat: tũc põt excõicari: ga mortal'r tũc peccat. Idẽ Io. an. & Io. de Lig. & Rich. i. iiij. Qui ergo participat cũ excõicato maiori excõicationẽ ẽ in diuinis. ſ. cũ eo dicendo officiũ vel miniſtrãdo ei ſacra: vl' audiẽdo miſſam cũ eo ſm oẽs peccat mortal'r: vt dr̃ in quodã ſcripto ſuo ſup. iiij. qđ verũ eſt ſm ea q̃ ſunt in corpe iuris: ſed hodie ſecus ꝙ extrauagantẽ Mar. v. quã habes. ã. c. fi. de maiori excõicatiõe ibi vide. Nota ꝙ partitipans cũ excõi cato minori nõ incurrit aliquã excõicationẽ vl' pctm: & ß eſt qđ cõiter dr̃ ꝙ excõicatio. ſ. maior nõ trãſit in tertiã ꝑſonam. xj. q. iij. qm̃ multos. In quo quidẽ. c. Greg. ſubtrahit a minori excõicatione q̃ plures differẽtias perſonarũ cõicates excõicatis maiori: quę tñ oẽs cõprehẽdunt i iſto verſu. Vtile lex humile res ignorata neceſſe: Hæc annotata faciũt ne poſſit obeſſe. vtile. i. propter vtilitatẽ excõicati vel etiã participãtis. lex. i. propter legẽ m̃imoniꝫ. humile. i. per ſubiectionẽ naturalẽ vel aliquã ſeruitutẽ: vt in filijs & ſeruis & hmõi. res ignorata. i. ꝙ neſcit qs eſt excõicatus ignoratia. ſ. ſcti. neceſſe. i. ꝓpter neceſſitatẽ excõicati vel participantis Vide tñ clarius de quolibet horũ in ſequentibus.

§. I. PRIMO QVIDEM EXCVSAT

participantẽ cũ excõicatis vt nõ incurraꝫ minor: vtilitas: q̃ põt eẽ duplex. Vna qdẽ ipſius excõicati: vt cũ qs loquiẽ ei de his q̃ ptinẽt ad abſolutionẽ ꝓcurãdã: vel ẽt ad ſalutẽ aię: licet alia inci dẽter interponat vt magis proficiat vñ & ad ꝑdicationẽ admittit. extra. e. rñſo. & ꝓ hũc ẽt modũ ꝑdicatores q apud excõicatos in ꝑdicatiõibus & cõſeſſiõibus quaſi gerũt cãs eoꝝ qui ab ipſis expoliati fuerũt eleemoſynas licet accipe ab ipſis excõicatis: ſperti ſi i locis illis non valẽt ſuſtẽtationẽ hr̃e. extra. e. cũ volũtate. & ẽt ſm Hoſti. extra caſum neceſſitatis: dũ ſperãt probabilr de proficiẽdo eis. Sedꝫ a vtilitas põt eẽ ex pte participãtis in ſpalibus vel ſpũalibus. Et in ꝛporalibus quidẽ vt cũ perit ab excõicato qđ ei debet dare vt in dicto. c. ſi vere. vnde ſi nolit dare: põt in iudicio cõuenirꝫ: al's ex delicto ſuo cõmodũ reportaret. de iudi. c. intellexim⁹. In ſpũalibus autẽ licite põt loq de ſalutẽ aiæ ſuæ petẽdo conſiliũ ſi eſt neceſſitas: & nõ poſſet habere recurſum ad aliũ ſm Guil'. Sedꝫ excuſat lex matrimonij in hmõi participatione cũ diſtinctione tamen: nã aut excõicatio eſt lata etiam in alterum propter matrimoniũ illicite cõtractũ & tunc neuter põt cũ altero participare: aut excõicatio eſt lata propter aliud delictũ: & tũc i participatione quo ad redditionem debiti vterq; excuſatur: in alijs vero excuſatur mulier participãdo cũ viro excõicato: ſed nõ excuſaꝫ vir participãdo cũ vxore excõicata ex eo ꝙ cũ ſit caput eius debeat eam cogere vt faciat ſe abſoluere. vñ. q. j. ſicut. hęc Ray. & Goff. Si autem vir vocaret excõicatũ ad meſam credit Guil'. ꝙ nõ poſſit vxor comedere cum viro ad illam meſam. ſed bene in eadẽ domo in alia meſa ita remota ꝙ poſſit dici ꝙ non comedãt ſimul. & de bonis quidẽ cõibus aut de his quę daret mariti ſui noĩe excõicati ſm Guil'. nõ debet accipi eleemoſynaliter: niſi. ſ. in neceſſitate: ſed de bonis proprijs ſi dat vel ſi cõceſſum ei fuiſſet a marito excõicato vt de bonis cõmunibus daret ipſa noĩe proprio põt accipi. Idẽ de familia excõicati quo ad eleemoſynas dãdas. Tertio excuſat humilitas ſubiectionis vel ſeruitutis. & primo quidẽ filij q̃ ſunt ſub patria poteſtate: vel etiã mãcipati qui ſunt cõmẽſales patris: & ab eo recipiunt neceſſaria: excuſanꝫ participando cũ pñe excõicato dũmodo nõ in crimine: alij aũt filij non excuſanꝫ ſm Guil'. Sedꝫ excuſanꝫ monachi participãdo cum abbate excõicato ſm Guil'. qa ſunt quaſi de familia eius. Tertio excuſanꝫ clerici cũ ſuo põtifice excõicato participãdo illi. ſ. q̃ ſunt eius officio cõductiue deputati ſicut & alij ſeruiẽtes alij vero clerici nõ. xciij. diſt. miratus. ſm Hoſti. Quarto excuſantur ſerui & ancillæ. ſ. ſeruilis conditionis. Quinto excuſanꝫ ruſtici ſeruiẽtes: & alij ſubiecti qui nõ ſunt adeo curiales vt eorũ cõ filio ſcelera ꝓpetranꝫ. xj. q. iij. qm̃ multos. cũ diſtinctiõe tñ ſm Guil'. quia ſi tales ꝑſonæ ante excõicationẽ dñi ſeu patroni obligauerũt ſe ſeruituti & ſeruitiũ intrauerũt. ſi tũc ignorauerunt excõicationẽ non tenenꝫ diſcedere: ſed ſi ſciuerũt tenentur diſcedere: niſi neceſſitas eos compuliſſet ꝙ fierẽt de familia eius. Et qđ dr̃ de ruſticis intelligeꝫ colũt terrã dñoꝝ ſuoꝝ: & hoc etiã extendiꝫ ſm Guil'. ad illos qui dicunꝫ mediatarij: & q ꝓp cultura recipiunt certã portionẽ fructuũ. Nã & poſſunt cõicare quãtũ oportet ꝓpter culturã & hmõi rationẽ. Idẽ intelligendũ eſt de nutricijs & ſilijs q vel q̃ ſi a dño recederẽt nõ haberẽt vñ viuerẽt. extra eo. ſi vere. ibi etiã in di. c. excuſanꝫ qui cũ excõicatis nautis conueniũt de trãſtetãdo cõtra Saracenos. Sexto excuſanꝫ patres & dñi participando cũ filijs ſuis aut ſeruis excõicatis: non quidem ſimpliciter ſed ſm Tho. in. iiij. di. xviij. in

Seruit⁹

Colonꝫ

his in qbus sunt obligati: qa sicut inferiores obligant ad obsequium superiorum ita superiores ad prouidentiā inferiorum. Ray. tñ & Guil. Gos. & Hosti. dicūt ꝙ tutius est tenere ꝙ non excusant tales: qa tenebantur eos corrigere. ar. xxvij. q. j. de filia. qd videtur qñ ex defectu ipsorum: qa. s. non correxerunt: inciderūt in suiam vel permanent in ea. sed vbi per eos nō fit: & instant vt querāt absolutionē: habet locū qd dicit Tho. Septimo ſm Hosti. seruis mercenarijs pñt cōicare conductores eorū: vbi sine magno incōmodo eorū eos vitare non possent. & idē de socijs habentibus aliquid cōe. al's aūt nō pñt cōicare. concor. Bern. Octauo armiger vel seruiens militi ſm Guil. excusatur cōicando ei: non aūt cōicando cū excōicatis: cū quibus dñs suus cōicat. Nono vasalli cū teneantur reddere tributa pensionis suis dñis excōicatis nō peccant eis cōicādo: licet soluāt in propria ꝑsona: ſm Guil. Notauit tñ Hugo de hmōi va sallis ꝙ cū sint absoluti ab obsequio fidelitatis ꝗdiu eorū dñs est excōmunicatus debēt ab eo abstinere. xv. q. vj. nos sanctorum. Quarto excusat hmōi participationē res ignorata. vt dicit Guil. i. ignorantia facti ꝓbabilis. extra de cle. excō. mi. aplicæ. Sed ignorantia iuris nō excusat nisi illos quibus ius licet ignorare: vt sunt pueri nondum doli capaces. Dicitur autē ignorare quis factū: vt qa nō constat ei ꝙ ille fecit tale quid: puta ꝙ clericum verberauit: qa nec ipse vidit: nec est fama ita publica ꝙ oīno debeat credi: nam si ab aduersario audiat: vl leui fama nō debet sibi de hoc formare conscientiā. xj. q. iij. non solū. Si vero est publica fama: vel auditur a fidedignis ꝙ aliquis sit publice excōicatus: vel qa notorie aliquid fecit ꝓpter qd incidit in excōicationē debet euitare & inquirere veritatē si nō plene scit: & interim eum vitare in occulto vel in publico donec fuerit certificatus ſm Ray. Item si audiui aliquē excōicatum publicari Parisius quē postea inuenio Bononiæ licet quidam dixerint ꝙ debet euitari vbiq: tñ ſm Guil. pōt benignius dici. s. ꝙ si possunt facile probare excōicationē: puta per testem vel instrumentum teneor vitare al's nō: nisi in illa dioecesi. Item si audiui aliquem excōicari vel vidi incidere in factum dānatum per excōicationem & exinde non vidi eum nisi post annum ſm Guil. si ille est talis homo ꝙ credatur esse timoratus, & qui tunc seruabat excōicationem modo non seruat possum credere eum absolutum. si vero non est talis debeo eum vitare si occultū est occulte. vj. q. ij. si tantum. &. c. seq. si manifestum publice: nisi constet de absolutione. Itē si prælatus vel sacerdos dicat mihi ꝙ vidit parochianum suum aliquid faciētem propter qd incidit in excōicationem non est autem illud publicū siue credam siue non credam illud non teneor eum vitare quā tū. s. ad vitare maiorē excōicationē: & multo min⁹ vitare nō teneor si dicat mihi alius ſm Guil. Si tñ ꝓlatus vel epūs vel alius diceret mihi de suo subdito ꝙ esset excommunicatus denuntiando mihi sniam: & casus est talis de quo solet fieri excommunicatio: debeo credere & illum vitare. Si autem dicat communi locutione nō teneor. Item si audiui ab ipso excōicato de sua excōicatione. & hoc in cōfessione ſm Guil. nō teneor vitare. idem Hosti. Si vero extra cōfessionē ſm oēs debeo eū vitare: sed in occulto solum nisi sit publice excōicatus. Itē si scio habitu aliquem esse excōicatum actu aūt hoc nō aduerto. & sic ei cōmunico subito ſm Guil. nō incido in excōicationē: nec pecco. Item si dubitat de excōicatione aliquor⁹ & dubitatio talis ꝓcedat snīam iudicij: puta qa nōdū est declaratū ꝑ iudicū cōsensum non sunt vitādi. Si post concordem iudicū determinationē ad huc ambiguū sit: magis stādū est snīę iudicū. & illi sunt vitādi ſm Tho. in quodlib. Quinto excusat necessitas tā excōicari ꝙ participātis. Vnde peregrini viatores & sisles in necessitate constituti: licite pñt recipere ab excōicatis ſm Inno. & Host. xj. q. iij. qm̄ multos. Sil'r excōicatis potest aliquid dari causa humanitatis ſm Guido. in sua tentationem qñ. s. indigēt: nec est expectanda vltima necessitas: & si excōicatus petat hospitium nō tenetur expectare ꝙ sit ab oībus alijs expulsus. Intel ligitur tñ quo ad necessaria vitę secus si peteret alia vtēsilia vt fossoriū vel securim & hmōi. Item si vocatur qs a iudicibus excōicatis: sub quorum iurisdictione est vt stet iuri vī esse casus necessitatis, & similiter si coram eis conueniunt iniuriatores suos ſm Guil.

¶ In quibus casibus communicando cum excommunicatis incurratur minor excommunicatio. Cap. II.

Ignorātia.

Necessitas.

missa diocesi

EXTRA PREDICTOS CAsus, ꝓhibeť i iure. xj. q. iij. c. cū excōicato. & sequēti. ꝑticipare cū excōicatus i his q̄ i hoc versu cōtinent. Os orare vale cōio mēsa negat. al's minor excōicatio incurrit. Prio qdē nō debet quis participare cū excōicato maiori excōicatione in locutione. Vbi nota ſm Guil. ꝙ familiaritas vel pudor vel scādali timor nō excusat participātē cū talibus in locutiōe: vl alijs in casu nō cōcesso. Itē nō licet lras excōicati recipere: vel ei mittere vel nuntios vl lras nisi i casu q̄ liceret ei log ſm Guil. & Hug. Itē si munꝰ recipit ab eo sciēter, q̄uis nō debuerit recipere: nō tenet reddere: sed debet ex cōilio pauperib⁹ erogare vl excōicato remittar. s. ad sui ruborē ſm Guil. Sed nō debet ꝑticipare i salutādo. al's q̄ salutat excōicationē minorē incurrit. Itē si resalutat salutārē: sed si assurgat: vl si reuerētiā qs exhibeat excōicato: aut inclinet se salutāti: aut mouleat labia quasi resalutās cū tñ nihil dicat: ſm Guil. nō incurrit excōicationē: cū pœnę sint restringēdę. de pœ. di. j. §. pœnę. Itē cū ei scribit nō est salutādus: sed loco salutationis, dicē dum est spūs consilij fanioris. si autē saluletur potest rndere deus emēdet vos. & hmōi. Tertio ꝓhibet orare cū excōicatis. vñ si excōicatus intrat ecclesiā & ibi se firmat: alij tenētur exire vel procurare ꝙ exeat si manifestū est eū ee excōicatū sed ſm Ray. xj. q. iij. sicut apl'i. Si vero est occultum: tūc illi q̄ sciūt exibūt secrete & caute: ita ꝙ non sequat manifestatio eius si pñt: al's nō exibūt. vj. q. j. si tm. occulte em excōicatus, occulte debet moneri vt exeat. Si aūt excōicatus est in ecclesia nō cā orādi sed alio negotio: nō video quare in eadē ecclia orare nō possim. vt ait Inno. Circa officium vero missę, no. sed ſm Ray. ꝙ si excōicatus intrat ecclīā iam missa inceꝑta: si occulta ē eiꝰ excōicatio nō debet sacerdos dimittere missam. vj. q. j. nihil. Si vero est manifesta: moneat eū publice vt exeat. si vero nō vult exire nec cōmode pōt facere expellere eū: & sacerdos nondum inchoauit canonem: debet dimittere missam. ar. xxiij. q. j. oīs. Si vero prius ꝙ ille ecclesiā intret vl prius ꝙ sacerdos eū viderit: iā canonē ichoauit: debet sacerdos ꝓcedere i officio simul cū eo q assistut ei tm. Alij em oēs debēt exire eccl'iam si excōicatus nō exit ipse. de quo cōiter sciūt. ita tñ ꝙ finito canone & sumpto sacro anteq̄ dicatur postcōio moneat illū ꝙ exeat. de conse. di. ij. relatū. cōcor. Hostien. & Goff. ꝙ si non vult exire pōt eū sacerdos ejcere etiā si clericus sit, & si non pōt ejcere: in sacristiā redies dicat orationē & postcōione q̄ restabant. Itē ſm Tho. in. iij. pro excōicatis orari pōt q̄uis nō inter ōrōnes q̄ pro mēbris ecclesię fūt. & tñ fructūōn ip. participāt q̄diu in excōicatione manēt: sed orāt vt eis detur spūs pniæ vt ab excōicatione soluant. Quarto prohibetur participare cū excōicato in mēsa. sed si hospitat⁹ sum i aliqua domo ad mēsam: & supueniat & ingerat se excōicatus. sed ſm Guil. si est publice excōicatus: teneor fugere non obstāte cuiuscūq; scādalo. Si vero est excōicatus occultus, & non possum sine eius nota fugere: non teneor fugere. Itē superueniente publice excōicato nō teneor exire de domo: immo etiā si scirē aliquē publice excōicatū receptum esse in aliqua domo: possum ibi hospitari: si tantæ capacitatis sit locus. ꝙ possum eius cōmunionē vitare. nam licet mihi cū excōicato in eadē camera comedere: sed nō in eadē mensa. sil'r nec in eodē lecto iacere. Qd si venīā inuitatus ad aliqd festū vel conuiuiū: & inuenio ibi aliquē publice excōicatum: teneor recedere neq; debeo ibi ꝑpulari: licet sedeat ad aliā mensam: qa oēs tales cōueniēres ad festum vel conuiuiū simul inuicē cōicare dicēdi sunt. Guil. Itē si quis amico suo excōicato venienti comedere ad domū suā, dimittit ei domū & claues: & permittit eum comedere separatim in domo sua: si hoc faciat in fraudē: vt sic eū non offendat: sed fauorē eius acquirat: incurrit minorē excōicationē Si autē facit quia timet ne forte ille vim inferret: nō incurrit. Idē si facit hoc causa humanitatis: qa si putat eum indigere hospitio vel alimēto: & de hoc facit protestationē, nō incurrit. Guil. Quinto ꝓhibeť cū excōicatis haberi cōio. s. in alijs etiam actibus humanæ cōuersationis: & ꝑcipue in actibus legitimis: vnde nō debet quis facere aliquē contra eum excōicatis: tenet tamen contractus initus cum talibus si ipse contrahens nō obligat se ad cōicandū cū excōicatis: vt si quis vēdat & tradat rem excōicato & statim pretium recipiat. Si vero obligat se ad cōicandū cū excōicato in casu non

Loqui.

Salutare.

Orare.

Mensa.

Cōuersatio.

in casu non concesso: non tenet contractus. vt si promittat vel etiam iuret ꝙ vendet vel ei locabit. & hoc ſm Ray. sed Inno. dicit ꝙ oēs cōtractus initi cū excōicato etiam sciēter & durante excōicatione tenent: & ex ipsis agitur cōtra excommunicatum. Sed ipse excōicatus agere non poterit pro tali contractu nisi post absolutionem: quod verius videť Idē Guil. Itē cū quis iurat soluere alicui in certo termino: & interim ille excōicatur: ſm Ray. non deberet sibi solui dum stat in excommunicatione: sed deponi debet illud de bitum in ꝺe sacra. Innocen. tamen dicit. Consulimus tali ꝙ det. nam & seruiens tenetur seruire excōicato vt promisit. xj. q. iij. qm̄. & hoc videtur verius. Item si quis reciꝑat mutuū ab excōicato: vel conducit aliquid ab eo pro pretio reddendo tēpore excōmunicatiōis ipso pretio vel mutuo quo ad ciuilē obligationē ex qua actio nascitur: & potest peti: non redditur nisi post eius absolutionē. obligatur tamen ei quo ad naturalē obligationē. Hostien. Itē si presbyter locauit operas suas alicui dño dum ipse dñs esset excōmunicatus: non valuit locatio. secus si ante: sed non potest ei seruire in diuinis in excommunicatione permanenti: Hostien. Item si quis vendat vel emat a seruiente excōicato nomine excōicati: non est contrahendum cū eo sicut nec cum excōmunicato. Guil. Nota ꝙ ille qui incidit in excōmunicationē: q̄uis cōposuerit cum aduersario: vel satisfecerit de iniuria, etiam si, vadit pro absolutione vel etiam si nondū sit denuntiatus cū tamē manifestū sit de eius excōicatione: debet euitari quousq; sit absolutus. extra eo. cum desideres. ſm Ray. immo etiam si iam iurasset stare mandato alicuius epi: ante absolutionem tam epūs ꝙ alij ei communicantes incurrūt minorem excōicationē etiam si fuit ab ipso epo excōicatus. Nō em̄ potest ipse cōicare tali: nec dare licentiam alicui cōmunicādi quin incidat in minorē excōmunicationē. extra eo. nuper. xj. q. iij. excōmunicatos. Per hoc autem ꝙ papa salutat aliquem vel participat: non intelligitur absoluere. vt in clemen. sumus.

§. I. EXCOMMVNICATIO AVtem minor & a iure vel ab hoīe ferť. A iure qdē. Prio propter participationē cū excōicatis maior vt dictū est. Secundo pro sacrilegio. xvij. q. iiij. miror. Tertio pro notoria fornicatione: ꝑcipue clericis. ejē de coha. cle. & mulie. vestra. Quarto pro simonia etiā occulta in ordine suscepto. extra de simo. c. tanta. Quinto cum quis recipit ecclesiā de manu laici: & sic eam tenet. xvj. q. vij. si quis deinceps. Sexto ſm quosdā cū in bello iniusto exerceat artē ballistariorū cōtra Christianos. extra de sagittarijs. c. artē. Septimo in dissidentibus: pauperum oppressoribus: manifestis rapto ribus: publicis vsurarijs: & meretricibus: qui large dicuntur excōicati inquantū oblationes eorū ad altare nō recipiunť. Octauo in illis quibus negatur ecclesiastica sepultura: & q moriuntur in torneamento, qa priuantur ecclesiastica sepultura: etiam si pœnituerint & idē potest dici de eo q nō confiteť semel i anno. vt dr extra de pœ. & re. oīs. Nono in quolibet notorio peccatore. di. xcv. illud. de cōse. dis. ij. pro dilectiōe. Ab hoie autē ferri potest minor excōicatio vt ab epo & quolibet inferiori iudice ecclesiastico. ejē de offi. or. c. cū ab ecclesiarū, & hoc siue ꝓ cōtumacia, siue pro alijs culpis. v. q. ij. præsenti. Item siue simpliciter. vt de pœ. dis. j. In actione. siue ad rēs. dist. lxxxvj. tanta. Est aūt effectus principalis excōicationis minoris: ꝙ talis remoueatur a participatione sacramentorum. & si se immisceat, peccat mortaliter: non tñ incurrit irregularitatē etiam si celebrat. Peccat etiā cōferendo sacramēta: sed ab eo collata non carent viribus effectu. nec prohibetur eligere: nec ea quæ ratione iurisdictionis sibi cōpetunt exercere. si talis tñ sciēter electus fuerit: eius electio erit irritāda. extra de cle. excō. si celebrat. Talis etiā ſm Guil. est separatus ab osculo pacis qd est in missa. qd est quasi loco cōionis: non autē ab horis dicēdis cū alijs. Innocentius tenet ꝙ excōicatus minori sacra confe rendo peccat: sed subditi nō prohibentur a receptione licet ipse cōferendo se maculet. Hostiē. dicit ꝙ conferendo non participat: qa non cōfert ad suā vtilitatē: sed alioꝝ. dr em̄ participare partē capere. & sic videtur cōprehendi vtilitas ipsius participantis. Ioā. de Lig. videtur tenere in pluribus locis ꝙ excōicatio minor seperet a participatione passiua tantum sacramentorum. s. ꝙ talis non potest recipere sacramenta ante absolutionē. Cum eo concor. Pe. de palude in iiij. di. xvij. dicit enim ꝙ minor excōicatio excludit a participatione sacramentorū: non a participatione diuinorū: vnde quicquid alij dicūt: licite pōt missam audire: & osculum pacis accipere: & ecclesiā officiare: dū tamen nullū sacramentū percipiat: nec matrimoniū: nec aliud nisi prius absolutus. Et quod Guil. dicit de osculo pacis: rndeo ꝙ iō osculi pacis: & panis benedicti datio successerunt loco cōmunionis: vt indigni non admitterentur ad ista.

Effectꝰ excōicatiōis minoris.

Licite sacerdos

§. II. ABSOLVTIO AVTEM ABipa excōicatiōe minori fieri ꝑt a ꝓprio sacerdote. extra eo. nuper. & dr proprius sacerdos qui illū pōt absoluere a peccatis quicūq; sit: ab alieno aūt qui. s. illū nō pōt audire: nō potest absolui ſm Tho. Hosti. & alios. Si etiam ipse sacerdos ꝓprius esset excōicatus minori excōicatiōe: pōt nihilo minus absoluere talē. extra eo. duobus. Excōicatus aūt maiori: si ingerat se cōioni aliorum peccat ſm Ray. & si in cōceptū hoc faceret: mortaliter peccaret. debet quoq; & alios excōicatos vitare ſm Hosti. nec per cōstitutionē Constantiæ factā: de qua habeť in. s. tōllit: quin ipse excōicatus debeat se subtrahere a cōione fidelium in diuinis. Et nota ſm Pet. de Perusio. extra de sen. excō. inquisitiōis. ꝙ si ꝓlatus ꝑcipit subdito ꝙ celebret excōicato ꝓsente quē subditus scit excōicatū: prælatus vero mādās: & alij de eius excōicatione ignorant: subditus ipse in hoc parebit prælato & sic celebrabit: protestari tñ debet celebrans illi quē excōicatū scit: ꝙ nō intēdit cū illo concelebrare: sed cū alijs nō excōmunicatis. Idē dicit ꝙ si scio aliquē excōicatum quē vitare teneor etiā in publico: nō teneor illi cōicare etiam ad mandatum ecclesię: sed potius debeo pati excōicationē. si vero pro certo nesciō: sed probabiliter credo: in tali casu per me solū illi nō cōicabo: sed ad petitionē alterius vitare non teneor. Nota diligēter ꝙ licet ſm iura cōia excōicati etiā nō denūtiati deberēt euitari: vt dictū est: tamen per cōstitutionem factā Constātiæ istud extat modificatū & cōcilio Basilien. anteq̄ scissuram faceret renouata fuit: ꝙ videlicet & fideles non teneantur tales euitare in diuinis & extra nisi fuerint publicati seu denuntiati: excepto casu de iniectione manuū in personas ecclesiasticas notoria. & idem de alijs censuris ecclesiasticis. ¶ Teneor constitutiōis ipsius est iste. ¶ Qz non tenetur quis vitare excōmunicatos nisi fuerint denuntiati. Capitulum. III.

ONSVPER AD EVITANDVM scādalū. & multa pericula q̄ cōsciētijs timoratis cōtigere pōt: christi fidelib⁹ tenore ꝑsentiū misericorditer indulgem⁹: ꝙ nemo deinceps a cōione alicuius sacramēti ordinis administratione vel receptiōe aut alijs q̄buscūq; diuinis intus & eē ꝓtextu cuiuscūq; snię: aut cēsuræ ecclesiasticæ a iure vel ab hoie gñaliter promulgatæ teneatur abstinere: vel aliquē vitare: aut interdictum ecclesiasticū obseruare: nisi snia vel cēsura hmōi fuerit lata contra personā: collegiū: vniuersitatē: ecclesiæ cōitatē: vel locum certum: vel certam a iudice publicata vel denuntiata specialiter & expressa cōstitutionibus aplicis & alijs in cōtrariū facientibus non obstātibus quibuscūq; saluo si quē pro sacrilega manuū injectiōe in clericū snīam latā a canone adeo notorie constiterit incidisse ꝙ factū non possit aliqua tergiuersatione cælari: nec aliquo suffragio excusari. nam a cōione illius licet denuntiatus non fuerit: volumus abstineri iuxta canonicas sanctiones. in concilio Constantien. sub Martino. v. Et nota ꝙ quidam dicebant istā constitutionē fuisse in cōcilio propositā sed non acceptatam: præcipue ab Italica natione. Alij dicebāt fuisse ēpōrale. s. per quinquennīū vsq; ad cōcilij sequens qd Senis fuit celebratū. Sed nullū horū est verū. Nā duo venerabiles viri famosi in vita & scia: quorum vnus doctor in theologia, alter i iure & epūs. s. dñs Nic. de ¡Dinckelꝑbuchel. & dñs Andreas postea epūs Posnanien. in Polonia qui fuerūt presentes in concilio Constantien. vbi facta fuit dicta cōstitutio dixerūt ipsam acceptatā ab oibus & ppetuā & vnā de concordatis. Magistri etiā vniuersitatis Pariſ. acceptauerunt ipsam cōstitutionē: qa in ea dr. oībus christi fidelibus. Sed & dictus dñs Andreas Posnanien. epūs post celebratū cōcilij Senis: cui etiā interfuit vadens ad curiā ad vi stirandum Martinū. v. papā. cū ipse putaret dictā constitutionē fuisse tpalē. s. per quinquēnīū tm̄. & sic iam expirasset: loquēs cū

papa petiuit ab eo vt cõcederet sibi ex gratia vti tali snia
sine dispsatiõe quã cõtinebat illa cõstitutio. Rñdit papa.
vos scitis illã vnã esse de concordatis. Et cũ ipse eps quin
quenialẽ esse obijceret, Dixit papa. Ego volo ꝙ semp du
ret. Dñs Iulianus auditor cameræ apostolicæ vir iurepe
ritus & famosus: postmo dũ cardinalis effectus fuꝑ hoc cõ
sultus dixit tale indultũ datum nõ solũ Germanicis: verũ
ẽt oibus Christianis & de iure esse perpetuũ: ga ista ẽ natu
ra constitutionis ipsius nisi reuocet. Nõ fuit aũt reuocata,
sed in cõcilio Basilien. confirmata ante sui dissolutionẽ.

TITVLVS. XXVI. DE INTERDI

cto. ¶In quo conueniunt & differunt excommu
nicatio: suspensio: & interdictum. Capitulum. I.

Interdictum.

SEVIA INTERDICTVM EC
clẽsiasticũ habet sil'itudinẽ aliquã cũ excõicatio
ne. Est em ipm interdictũ separatio a certis sacris
& oĩb⁹ diuinis officijs & eccl'iastica sepultura, vt
hñt ꝓ ee de spõ. nõ ẽ vobis. & de pœ. & re. c. ꝙ in te. iõ post
tractatũ de excõicatiõe agem. nũc de ipo interdicto: & ꝑcipue
fm notata p Io. Cal. in trac. quẽ fecit de interdicto eccle sia
stico: vbi multa ponuntur no. per Hosti. & Inno. q̃ nõ ha
bentur in summis: conclusiones seu determinatiões tantũ
ponẽdo: & opi. cõtrarias & rõnes: ac ẽt multas allegatiões
circa hmõi positas ibi omittendo cã breuitatis. Primo igit
sciendũ ꝙ sub noĩe cẽsuræ eccl'iasticæ ista tria comprehen
duñt. s. excõicatio: suspensio: & interdictũ. de ver. sig. c. quę
rẽti. Et excõicatio quidẽ & interdictũ ad laicos & clericos
põt extẽdi: sed suspensio tm clericos respicit cõiter. & ideo
de ipsa postea tractabiĩ: & demũ de irregularitate. Conue
niũt aũt ꝓdicta tria in pluribꝰ fm Hosti. Primo: ga sicut ex
cõicatio debet ferri in scriptis cõtin ctibꝰ cãm ipsius: ita &
snia suspẽsiõis & interdicti, vt habeẽ extra eo. cũ medicina
lis. li. vj. Sedo: ga snię excõicatiõis: suspẽsionis: & interdi
cti non releuanẽ per sequentẽ appellationẽ: sed p precedẽ
tem. Tertio: ga ligati aliqua snia de ꝓdictis nec eligere nec
eligi põt. Quarto: ga nullus ligatus ali qua predictarũ sen
tentiarũ debet celebrare diuina: alias efficitur irregularis.
Quinto: quia tales snias debet ꝑcedere admonitio. s. cũ fe
runt ab hoĩe. Sexto: ga quilibet eoꝝ iurat antecẽ absoluat
nõ ampliꝰ ꝓuenire: & in oibus põt fieri relaxatio ad caute
lã: nisi vbi esset interdictũ gñale promulgatũ: ga tũc non
habet locũ relaxatio ad cautelã. extra eo. pñti. li. vj. Septio:
ga hmõi snię dñt obseruari per superiores. Octauo: ga nul
lus eorũ durante snia põt testificari. extra de test. c. venies.
Nono: ga superior nõ debet ipsas snias reuocare vel pro
nũciare nullas: vel de ipsis aliquid disponere nisi vocatis
partibus. Decimo: ga illi qui per priuilegiũ sunt recepti in
proprios & spales Romanę ecclesię vel aplicę sedis filios:
licet propter hoc nõ essent exẽpti: tũ sicut nec excõicari sic
nec interdici nec suspẽdi pñt ab alio ꝙ a Romano pontifi
ce vel legato de latere. extra de ver. sig. c. s. lib. vj. idẽ Io. Cal.
excepto primo. quẽ nõ ponit. Differũt aũt ista tria in his.

Differẽtia eorũ

Primo quidẽ: ga excõicatio & suspẽsio ꝓprie ferunt ꝓ sin
gulares personas: & excõicatio quidẽ ꝓ clericos & laicos.
Suspensio vero tm ꝓ clericos. Interdũ vero fert ꝓ loca pro
pria vel ꝓ vniuersitates & collegia. Interdum tm & contra
singularẽ personã fert interdictũ etsi nõ ita proprie. Sedo
ga cũ suspenso & interdicto participari põt in aliꝭ oibus
exceptis sacris certis & diuinis officijs: nõ aũt cũ excõicato
vt. s. dictũ est in trac. de excom. Tertio: ga effectus excõica
tionis latæ nõ põt suspendi: sed effectus aliarũ sic. Quarto:
ga eps non incurrunt aliquã snĩam suspensionis vel inter
dicti prolatam ab hoĩe vel a iure: nisi specifice exprimanꝰ.
de sen. excõ. ga periculosum. lib. vj. qđ priuilegiũ non hñt
quantũ ad excõicationẽ. Quinto: ga interdictũ gñale loci
nõ põt ad cautelã relaxari: sed bene ab excõicatiõe & suspẽ
siõe ad cautelã quis põt absolui. Sexto: ga interdictũ gñale
in locũ proferri nõ põt sine speciali licentia papæ pro pe
cuniario debito: sed bene excõicatio & suspẽsio. de appel.
pterea. Hæc Io. Cal. De ipso iergo interdicto quatuor vi
denda sunt. Primo a quo feratur. Sedo contra quem ferat.
Tertio quis sit eius effectus. Quarto quomodo feratur: &
quomodo postea tollatur vel relaxetur.

¶De interdicto generali & particulari: & ĩ quibus casibus
sit ponendum. Capitulum. II.

SCIENDVM ERGO PRIMO
ꝙ interdictũ ferũ a iure: & ab hoĩe: & ab vtroq;
q̃nq; interdictũ gñale. q̃nq; interdictũ spãle. &
q̃nq; ẽt singulare. Et gñale qdẽ dr qđ fert ꝓ re
gnũ: prouinciã: ciuitatẽ: castrũ vel villã: vniuersitatẽ vel
collegiũ & hmõi. Gñale iterdictũ ferũ a iure in his casibus.
Primo si collegium vel vniuersitas ciuitatis vl' loci cogit
ecclias vel ecclesiasticas personas soluere guidagia vel pe
dagia: vel ab ipsis ecclesijs vel ecclesiasticis psonis exigit
vel extorquet pro proprijs rebus quas nõ cã negotiatiõis
deferũt: hoc ipso sunt interdicti. de cen. c. q̃q̃. li. vj. Io. Cal.
& addit. tũ iste casus non est receptus nec seruatur: licet po
stea sanciũ fuerit pœnas prædictas & alias cõtra non parẽ
tes debere per locos diocesanos publicari. i. cle. eo. ti. pñti.
Sed cõiter ista opinio nõ tenẽ: ga etsi de lege dicaꝫ ꝙ con
firmaꝫ cũ more vtentiũ approbaꝫ. & ꝓpter cõtrariã cõsue
tudinẽ abrogaꝫ. dist. iij. §. leges. nõ sic de sententia excõica
tionis quæ subito trahit secũ suũ effectũ. ibi ẽt dicit in illo
c. q̃q̃. vbi ferẽ talis sentẽtia contraria cõsuetudine nõ ob
stante. Sedo vniuersitas quæ domos locauerit vel condu
ctas habere permiserit alienigenis vsurarijs in terra sua ad
exercẽdũ fenus. de vsur. c. j. lib. vj. Tertio vniuersitas q̃ re
pressalias cõtra personas ecclesiasticas cõcedit: vl' cõcessas ad
illas extẽdit: nisi id reuocauerit infra mẽsem a die concessi
onis vel extensionis. de iniur. & dam. da. & si pignoratio
nes. lib. vj. Quarto est ciuitas interdicta quando officiales
talis ciuitatis in qua debet Romani pontificis electio cele
brari: vel repræsentãtes ipsam ciuitatem nõ seruauerint ea
ad q̃ tenenẽ p decretalẽ. vbi periculũ. de elec. li. vj. vel frau
dem in eis circa ea cõmiserint. Quinto interdicta est ciuitas
quæuis prẽter vrbẽ quæ consentit dãdo cõsiliũ auxiliũ vl'
fauorẽ occidẽtibus vel percutientibus cardinalẽ sanctę Ro
manæ ecclesiæ: vel quę infra mensem delinquentes hmõi
prout enormitas facientis exegerit & ei facultas affuerit:
nõ punierit de pœ. fœlicis. in ti. lib. vj. Sexto ciuitas q̃ ẽpm
propriũ iniuriose vel temere percusserit: vel receperit: vel
bannĩuerit: vel hoc fieri mãdauerit: vel cõsiliũ in his dede
rit: vel fauorem: vel hoc facientes scienter defensauerit. vt
in cle. de pœnis. c. si quis suadente. Casus autem decretalis.
clericis. c. de immu. eccle. lib. vj. reuocatus est per ca. quo
niam. eodem titulo. in clemen. Ioan. Cal.

Qñ ferat interdictũ generale.

§. I. SPECIALE INTERDICTVM

est cũ interdicitur aliqua ecclia: ac etiã cum interdicunt oẽs
ecclias vnius ciuitatis vel ꝓuinciæ: ga etsi nõ in illis eccle
sijs: tũ in alijs locis illius ciuitatis extra ecclesiã possent di
uina celebrari & audiri ab hoĩbus illius loci. Et hmõi inter
dictũ speciale. s. contra aliquã ecclĩã reperitur in iure in his
casibus. Primo propter iniuriosum homicidiũ in ea perpe
tratũ: vel iniuriosam in ea sanguinis effusionẽ. Sedo cũ
ꝓpter effusionẽ humani seminis studiose ꝓcuratã est pol
luta. in his em duobꝰ casibꝰ eccl'ia est ita interdicta. ꝙ ante
reconciliationẽ nõ debent in ea diuina officia celebrari. de
cẽse. di. j. si motũ. & c. ecclesijs. Tertio qñ propter discordiã
patronoꝝ eps claudit ostia ecclesię: & tollit inde reliquias
& ꝑcipit ꝙ nullꝰ in ea aliqđ sacrũ celebret mysteriũ donec
ad cõcordiã redeãt. de iure pa. c. j. &. ij. nõ tñ proferẽs snĩam
iterdicti. Quarto si eccl'ia fuit simoniace ꝓfecrata nõ debẽt
in ea celebrari. j. q. iiij. eccl'ia. Quito si principaliter ꝓ q̃stu
nõ ꝙ diuino cultu fuit cõsecrata. de cõse. di. j. si qs basilicã.
Sexto si eccl'ia est cõsecrata sine licẽtia epi dioecesani. de cõ
se. di. j. præcepta. Septio si sine reliquijs vel in loco deserto
& nũq habitato fuit dedicata. de cõse. di. j. placuit. In oĩbꝰ
tñ his casibus q̃uis i tali eccl'ia de iure celebrari nõ debeat:
tñ cõtrariũ faciẽtes. i. celebrãtes nõ sunt irregulares: ga nõ
sunt expressi in iure. vt de sen. excõ. c. is qui. li. vj. sed si epi
ꝓpter aliquã causam de ꝓdictis specialiter eccl'iam interdi
xit: & tunc celebrans in ea bene esset irregularis. Io. Cal.

§. II. INTERDICTVM SINGVLA

re ẽ cũ interdicunt alicui psonæ singulari diuina officia &
eccl'iastica sacra vel vniuersal'r vel ꝑticulariter q̃ ad aliqua
ipsoꝝ sacroꝝ. vel officiorũ. vt de offi. deleg. c. ex lris. & de
priuile. c. j. &. c. epoꝝ. li. vj. & de tẽ. or. c. vl' nõ ẽ cõpos. &. c.
lras. & di. l. placuit. & de corpo. vi. significauit. & istudetiã
põt dici suspensio. Vbi primo nota. ꝙ interdictꝰ ab aliquo
actu

actu respicitur diuina intelligit interdictus & ab oi alio: q̃
includit in illo: vel qui sine illo interdicto exerceri nõ pot
fect. de appel. solicitudinẽ. vnde interdictus ab officio sacer
dotali nõ debet exercere officia q̃. ꝓprie cõpetũ sacerdoti:
secus si solũ altaris ministeriũ sit ei interdictũ. & interdictꝰ
a sacerdotali officio nõ põt exercere põtificale: ga põtifica
le sine sacerdotali exerceri non põt. de excesꝫ. præla. ex lris.
Et ea rõne interdictus ne promoueaꝫ ad inferiores ordines
nõ põt ad maiores ꝓmoueri. vel interdictus. i. suspẽsus ab
exercitio iferioris ordinis nõ põt exercere actũ superioris:
qđ sine exercitio illius iferioris exerceri nõ põt. secꝰ si sine
illo exerceri põt: sicut ecõra interdictus vl' ꝓhibitus a ma
iori nõ itelligit. ꝓhibitꝰ a minori qđ i illo maiori nõ iludit. hoc probaꝫ. xcv. di. illud. &. xiij. q. ij. c. q̃sta. Sedo no. ꝙ
eps suspẽsus vel interdictus a põtificali: si exercet officiũ sa
cerdotis etiã cũ põtificalibus nõ est irregularis. sed si exer
cet aliqđ per se qđ spectat ad officiũ epale respectu cõsecra
tionis epalis siue cum missa: vt cõsecrare vel ordinare. vel
sine missa: sicut cõfirmare in fronte est irregularis. Tertio
no. ꝙ sacerdos cui interdicta sunt saccerdotalia: si cõficiat
corpus Christi sine missa est irregularis. de cle. excõ. c. j. Ex
cõicatus tũ celebrãs in minori scienter: licet peccet mortaliꝰ:
nõ ẽ icurrit irregularitatẽ. Iẽ no. ꝙ a iure interdicit igref
sus eccl'ię i casibus. de sen. excõ. sacro. & eo. ti. c. j. li. vj. & eo.
li. ti. de cẽsi. exigit. xvij. q. iij. si ꝙs deiceps. fm cõem opi. Iẽ
q celebrat scienter seu alijs ꝓcipar in diuinis pñtibus pu
blice excõicatis vel interdictis. vl' illos admittũt ad eccl'ia
stica sepulturã: eis interdicit ingressus eccl'ię donec satisfẽ
cerint ad arbitriũ eius cuius snĩam cõtẽpserunt. de priui. c.
eposꝫ. li. vj. Arch. tũ sup isto. c. dicit ꝙ itelligit de excõicatis
ab hoĩe vl' interdictis. qđ. ꝓbat ꝓ tex. illũ q dicit. donec satisf
fecerint ad arbitriũ eiꝰ cuiꝰ snĩam ꝓtẽpserũt. Sed admittẽres
ad eccl'iasticã sepulturã tales scienter sunt excõicati per cle.
eos. de qua. ẽ. habes de excõ. Si aũt talis cui est interdictus
ingressus eccl'iæ suę ab hoĩe vel a iure se ingerat diuinis in
ecclesia agens in officio suo sicut prius irregularis ẽ de sen.
excom. is qui. lib. vj. sed si extra ecclesiam puta sub domo
vel ctorio: vel in domo priuata ingerit se diuinis nõ irre
gularis est. vt ibi no. glo. Et rõ est: ga dictũ limitatiõis fm
suã limitationẽ debet itelligi. xl'iij. di. si ctor. limitaꝫ aũt
hęc pœna cũ. s. celebraꝫ i eccl'ia: g̃ non habet locũ si eꝫ cele
braꝫ. ar. de pœ. di. j. §. pœna. Si aũt talis celebrat in oratorio
qđ cõstrui nõ põt sine diocesani licẽtia. de priui. auctorita
tẽ. li. vj. Si stricte est oratoriũ: ita ꝙ nõ est eccl'ia: nõ est irre
gularis. sed si celebrat in eccl'ia nõ cõsecrata q̃. ꝓprie dr basi
lica: est irregularis. Satis est em ꝙ aucte pontificis sit dedi
cata. de conse. di. j. nemo. Iẽ ꝑsbytero celebrãte missam in
eccl'ia. si subdiaconus cui est interdictus ingressus eccl'ię di
cit epam extra ecclesiã in illa missa: vel diaconus euange
liũ sic interdictus. s. talis subdiaconus & diacon⁹ puto irre
gulares fore: ga vnũ ẽ officiũ qđ tñ in eccl'ia principaliter
celebraꝫ: cui cooperanẽ in actu sibi prohibito. di. l. si qs vi
duã. Presbyter vero si celebrãs in eccl'ia admisit sciẽter di
ctũ subdiaconũ vel diaconũ ad lectionẽ epl'ę vel euangelij
etiã extra ecclesiã: est irregularis: ga participat i crimine cri
minoso. de sen. excõ. nuper. &. c. si cõcubina. imo videt tale
ꝑticipiũ factũ i eccl'ia ꝑ proxime dicta: sed cõtrarioꝫ si sub
diaconus cui ẽ interdictus ingressus eccl'iæ. dicit epam in
eccl'ia i missa quã sacerdos celebrat extra ecclesiã irregula
ris est: ga in eccl'ia vere de facto id fecit: & sic i loco ꝓhibi
to. de sen. excõ. c. is qui. li. vj. Et idẽ dicendũ de diacono in
tali casu dicẽte euãgeliũ. Presbyterũ aũt talẽ celebrãtẽ ex
tra eccl'iã nõ audeo dicere irregularẽ: ga licet videt ꝑticipare in culpa cũ ministris: tñ nõ est dignũ ꝙ principale vl'
dignius trahaꝫ ad accessoriũ: vel minus dignũ. & satis est
ꝙ in hoc dubio nõ est expressum in iure. Iẽ talis: cui est in
gressus eccl'ię interdictus q̃uis sit ꝓhibitus per hoc a cele
bratione: & etiam ab audituõe diuinoꝝ in ea fm Io. an. po
test tñ nõ solũ ꝑ eccl'iam transire pro factis suis fm Inno.
sed etiã potest in ecclesia orare in ꝛpe quo nõ celebrantur
diuina officia in ecclesia. j. q. j. qui studet. in fi. Io. Cal.

titu. xx iiij. c. xxxiij.

§. III. DE INTERDICTO QVOD

fit ab hoĩe. Iẽ ab hoĩe põt ferri interdictũ & gñale & specia
le & singulare: & ꝑ delegatũ vel subdelegatũ. de offi. dele.
sane. qđ est planũ si in lris delegantis est clausula cõsueta.
s. õdictores ꝑ cẽsurã eccl'iasticã cõpescẽdo. de ver. sig. quęrẽ
ti. Iẽ si simpl'r datus est sine dicta clausula: tunc em maxie
vbi hoc est expressum in iure hãc pœnã poterit impone
re. de offi. dele. c. de causis. Iẽ ꝓferẽ ꝑ ordinariũ epm cõtra
eos q fũt sue iurisdictiõis: tñ nõ debet suspẽdere seu interdi
cere clericos vel eoꝝ eccl'ias ppetuo. vel ad longũ tps: nisi
de cõsensu capl'i. & hoc maxie qñ ꝓcedit ex officio suo: sed
regulariter de iure & cõsuetudine sentẽtia pastoris soli⁹ te
neda est & timẽda. xj. q. iij. c. j. Item electus cõfirmatus licet
nõ consecratus interdicere põt: ga hoc est iurisdictionis. de
elec. c. trãsmissam. Iẽ & inferior prelatus habẽs iurisdictio
nẽ ordinariã iterdicere põt sibi subditos. extra de cõsue. ca.
cũ inter. & de offi. or. c. cũ ab eccl'esiarũ. vbi notaꝫ qui & qñ
inferiores ab epis habeant ordinariã iurisdictionẽ. Iẽ sede
vacante capitulũ põt interdicere. de maio. & obe. his quę.
Item per mulierem etiam prælatam nõ potest proferri in
terdictum. vt priorissam vel abbatissam: quia hoc pertinet ad potestatem clauium. de pœni. & remissio. ca. noua.

¶Contra quem interdictum feratur. Capm. III.

QVANTVM AD SECVNDVM
principale. s. õ quẽ ferat iterdictũ. Sciẽdũ ꝙ pro
mulgaꝫ & ꝓmulgari põt ꝛ mares & fœminas:
clericos & laicos & religiosos: priuatos: ꝓlatos
& rectores: nobiles & plebeios cuiuscũq; sint ętatis fm ꝙ
sunt capaces pœnarũ: ꝛ ẽt collegia & vniuersitates: ꝛ eccle
sias: villas: castra: ciuitates: & regna. Et dicit Calderinus ꝙ
ꝓferẽs snĩam iterdicti & superior eiꝰ si violat snĩam ipam
credit fore irregulares: ga hac irregularitate liganꝫ a cano
ne. de sen. excõ. is q. li. vj. de ꝓsti. c. j. & fi. Iẽ si ꝓferẽs snĩam
nõ seruat interdictũ: forte nõ male diceret ꝙ alij nõ tenenẽ
seruare. ar. c. peristis. de priuile. sed illud. c. loquit cũ his pro
quo. i. ad cuius ꝙrelã & i cui⁹ fauorẽ latũ ẽ id nõ seruat: qđ
nõ ẽ ad casum alĩ extẽdẽdũ cũ videaꝫ ꝑ modũ priuilegij:
licet i corpe iuris clausi emanasse. ꝙ aũt iuris priuilegia ca
sus suos nõ extẽdãt: patet de priuile. sane. etiã si sint in cor
pore iuris clausa: vt ibi notat Host. Ex qbus sequit ꝙ pro
ferẽs interdictũ cel ebrãs in eccl'ia ab eo interdicta est irre
gularis: & ꝑ cõsequẽs alij nõ excusanẽ. licet em mala supio
rum frequẽter trahanẽ ad subditos⁹ in exẽplum. de voto. c.
magnæ. als de no. ope. nũti. c. cũ ex iniũcto. Nõ tñ ꝑ hmõi
subditi excusanẽ a pœna iuris. xvj. q. j. in canonibus. Iẽ si
proferẽs interdictũ nõ seruãdo interdictũ ab eo positũ in
aliquo loco ꝑ hoc intẽdit illud relaxare: ita ꝙ ipse ꝓferẽs
hoc dixit: tũc nec subditi: nec ipse proferens essent irregula
res. sublato em principali cessant oia accessoria. Cum ergo
relaxatio loci interdicti non habeat certã formã: satis fuit
ꝙ proferens dixit ꝙ intendebat relaxare: sed vbi proferẽs
hoc nõ dixit: licet in mẽte gereret relaxare: tũc putarẽ ipm
& alios non seruantes esse irregulares: ga sicut verbaliter
fuit lata sentẽtia interdicti: ita verbo debuit fieri relaxatio
de reg. iur. c. j. hoc verũ est ꝑ tertiã in papa qui non subiacet
legibus. ff. de legi. l. princeps. Vñ si in mẽte gerit iterdictũ
relaxare: licet verba nõ exprimat: postea ibi celebrãtes nõ
essent irregulares. Si tñ hoc ignorẽt & celebrant credentes
durare interdictũ grauiter peccant: etsi nõ sint irregulares.
Io. Cal. Iẽ si interdicit aliqua ecclesia: nec in capella eius
poterit celebrari: nec in cæmiterio poterit quis sepeliri: si
ipsa capella vel cæmiteriũ sint ecclesiæ cõiuncta: als secus
extra eo. si ciuitas. lib. vj. Iẽ in ecclesia ꝓcialiter interdi
cta q̃uis honestius sit ibi non baptizari. nisi incõmoditas
aliud suadeat: cõtrariũ tamen faciens credit Io. Cal. ꝙ non
incurrat irregularitatẽ: qa a quouis interdicto hoc est excę
ptũ. extra de spon. nõ est. idẽ de chrismate. Item in ecclesia
specialiter interdicta non ꝑmittit celebrari diuina seruata for
ma decretalis. alma. §. adijcimus. de sen. excõ. lib. vj. Ratio
est: qa dictũ. c. alma. loquit cũ locus fuerit interdictus & ta
le appellaꝫ generale interdictum. de pœ. & remis. qđ in te
stiue cõe qđ i idẽ fonat bene. & ad hoc facit de sen. excõ. prę
senti. li. vj. Iẽ ꝓcialiter interdictũ positũ in aliqua ecclesia
q̃uis Archidiaconus dicat ꝙ nõ possit relaxari ad cautelã
sed dicaꝫ nullũ. Io. tñ mo. dicit cõtrariũ. qđ fatetur Ioã. an.
videri sibi verius. Et hoc etiã placet Ioã. Cal. qa. c. pñti. de
sen. excõ. li. vj. loquitur de gñali interdicto: qa. s. non posꝫ
sit relaxari ad cautelã. secus ergo de ꝓcciali. xxv. di. qualis.
& idẽ in particulari vel singulari interdicto: scilicet psonę
Iẽ etsi pro pecuniario debito non possit ferri interdictum
in loco siue gñale: potest tñ ferri ꝓciale: siue cõtra eccle

sias aliquã vel aliquas pro dicta causa.Itẽ cũ imponitur in aliqua ecclesia cessatio a diuinis seruata forma.c.irrefragabili.de offi.ordi.si quis ibi celebrat nõ est irregularis.Et ratio est:qa talis cessatio imposita non est vera sñia interdicti:sed si imponat cessatio a diuinis generalis.s.in loco ab eo q põt:tũc habet effectũ interdicti. & de hac debet intelligi glo.Inno.in.c.non est.de spon. ꝑm loan.an.& hoc placet qđ probat in cle.ex frequẽtibus.de sen.excõ.quæ equiparat gñales cessationes inductas ab eo qui põt gñalibus interdictis:nõ aũt speciales.i.cæterarũ eccliarũ.Io. Cal.Itẽ cũ promulgat interdictũ in cõe ppm clues incolas vł vniuersitatẽ.i.sub p̃dictis appellationibus:vel aliqua ipsarũ: intelligit istud generale interdictũ.de sen. excõ.alma.§.illis.lib.vj.Et qa cũ interdicto loco ꝓpter delictũ populi ac ciuiũ:singulares personę loci intelligant gñaliter interdictę:& sic dicat generale interdictũ.vt i.c.cũ in partibus.de ver.sig.eo mõ.& istud debet dici generale:immo & fortius qa prædictũ interdictũ superius iõ dr gñale:qa vniuersitas tem vel ppm loci cõplectit. Sed propter qđ vnũquodq; tale & illud magis.xix.distin.c.j.Io.Cal.Itẽ qñ interdicitur clerus alicuius loci:nõ ex hoc dr ppl's illius loci interdict?: qa hæc sunt diuersa:& ecõuerso.extra de sen.excõ.c.si sñia. li.vj.Intelligo aũt appellatione cleri cõtineri nõ solũ promotos ad ordines;sed etiã religiosos & religiosas: conuersos & cõuersas q ita ad ecclesiã sunt trãslati ꝙ de pplo proprie dici nõ põt.xj.q.j.duo sunt.Io.Cal. Itẽ cũ interdicitur ppl's alicuius terræ:singulares psonę illius ppli cũ sint interdictæ.nec in illa terra : nec alibi poterunt ad diuina vel ecclesiastica sacra : nisi in casibus a iure expressis admitti. extra de sen.excõ.si sñia.lib.vj.Itẽ cũ interdicit terra alicuius dñi:intelligit de ea q̃ est sua quo ad dñium iurisdictionale.multo fortius si terra esset illi? dñi simpliciter & absolute propria.Itẽ intelligitur de terra quam ab alio tenet in feudũ vel in emphiteosim:qa in illis casibus ad eũ spectat vtile dñium.Itẽ intelligit de terra q̃ pertinet ad ipm dñm ratione dotis vxoris:qa maritus cõstante matrimonio est dñs dotis vxoris. Item intelligitur de terra sibi pignorata:si proferens dixit.interdico terrã quam talis tenet. secus si dixit interdico terram suam.Ioã.an.Itẽ si talis dominus cuius terra interdicit:habet terrã in diuersis prouincijs vel diuersis locis.si habet eam pro parte & pro diuiso:oẽs illæ partes subiacẽt interdicto.Sed si ꝑ indiuiso secus ne innocens puniat.ar.j.q.iiij.c.si.Si aũt talis dñs postea acquirat nouã terrã:talis terra nõ subiacet interdicto:nisi lator sententiæ expressisset vel intenderet tã de ea quã habebat: q̃ de ea quã habiturus esset.Si aũt vendit terrã interdictã vel perdit eã:non propter hoc tollit interdictũ cũ onus huius rei transeat cũ ipsa.de deci.c.pastoralis. Nec em̃ iste est modus interdictũ tollendi qđ debet relaxari per iudicẽ:qui tñ cessante causa & fraude interdicti se facilem exhibebit. Io. Cal.Itẽ si interdicat ppl's vel vniuersitas:collegiũ vel cõe alicuius loci : nõ per hoc intelligitur locus ille interdictus ꝑm lo.an.in.c.si sententia.eo.ti.li.vj. qa aliud est interdictũ loci:aliud vniuersitatis vel collegij.de vsu.c.j.lib. vj.potest ergo celebrari alta voce in illo loco vt prius : iterdictis tñ exclusis:qa hoc nõ ẽ ꝓhibitũ.sed licet dictũ hmõi.f.Ioã. an.procedat de iure scripto:tñ præstare videt occasionem periculi:audient em̃ voces celebrantiũ ꝓpublice ab interdictis:& per hoc vilipẽdet cẽsura eccl'ię.vnde cõsulendũ est clericis vt tali interdicto durante abstinerẽt a publica celebratione.Io.Cal.Itẽ si aliquis de vniuersitate interdicta se transfert ad aliquẽ locũ primo dimisso:si est special' interdictus : aut de ppl'o interdicto : ita ꝙ fuit in culpa propter quã latũ fuit interdictũ:quocũq; se trãsferat remanet interdictus.de sen.excom.alma.§.illis.li.vj.Si vero fuit culpabilis & ex toto desinit esse de populo interdicto: credo cessare interdictum circa eum:qa in eo cessat causa efficiens & cõseruãs:ergo & effectus.lxj.dist.neophitus.Io.Cal.Item si existens de populo nõ interdicto factus est postea de ppl'o vel vniuersitate interdicta:credo ꝙ extũc ligatus est : sicut & alij cũ fact? sit mẽbrũ illius corporis:& sic debet eodẽ iure censeri.dist.xij.c.j.Io.Cal.Item si existens de populo interdicto vel vniuersitate:si bãniat simpl'r & nõ ad tps cessat interdictũ circa eũ:qa censet non amplius de vniuersitate vel populo:sed confirmatus vel religatus bene remanet interdictus:qa adhuc censet de corpe vniuersitatis. Io. Cal.Item si talis de vniuersitate vel populo interdicto ingrediat monasteriũ:post professionẽ indubitanter poterit ordinari:qa desinit esse de populo totaliter:sed ante ꝓfessionem tutũ est cõsiliũ ꝙ nõ ordinet.s.tali interdicto durãte. Si tñ fuerit ordinatus puto illã tenere.ar.de sen.excom.religioso.lib.vj.Io.Cal.Itẽ de absente tpe latæ sñiæ interdicti in vniuersitatẽ vel populũ:& de ꝓsentibus nõ cõsentientibus sed cõtradicentibus aliosq; culpa propter quã latũ ẽ interdictum an ligentur? dicit Io.an.in.c.si sententia.eo.ti.lib. vj.ꝙ quidã religiosi tenẽt talẽ nõ ligari:etiã quo ad ecclesiã: qa absens & ignoras ex malefitio nõ obligat.xv.q.j.aliquos. &.c.non est.& qa pœna suos debet tenere auctores. de pœ. dist.j.nemo.Sed dicit ipse ꝙ isti nõ ponderãt ꝙ pœna interdicti etiã puniuntur qui nõ peccauerũt. de spõ.c.nõ est. vnde tenet ipse absentes & contradicentes ligari,quod probat.c.si sententia.fatet tñ illos insontes quo ad deum.& hoc placet Ioan.Cal.Item si talis absens est de alia ciuitate vel populo:licet grauiose receptus fuerit in ciuem vel popularem ppli interdicti:vt faciũt Veneti. & forte ibi nunq; habitauit credo ꝙ dicto populo interdicto intelligatur interdictus.Item habitãtes in ciuitate non ciues nec de ppl'o illius:planũ est ꝙ nõ includunt i interdicto illius ciuitatis vel populi.vt in.c.si sententia.si tñ locus esset interdictus in eo nõ possunt audire diuina sed extra locum illum. Io.an. Item si interdicat locus sub appellatiõe regni: prouinciæ: ciuitatis:castri vł villę:suburbia & cõtinẽtia ędificia illi? loci interdicta intelligunt.de sen.excõ.si ciuitas.lib. vj.ẽt si dicta suburbia & continentia ędificia in nullo erãt subiecta dicto loco interdicto vel vniuersitati.si tñ proferẽs interdictum habebat iurisdictionẽ tpalẽ in dictis suburbijs. Si aũt nõ habebat iurisdictionẽ licet de iure scripto nõ videant interdicta dicta suburbia : tñ ponderata ratione.c. si ciuitas:posset dici ꝙ etiam tũc intelliguntur interdicta nõ ab homine : sed a iure.de sen.excõ.nuper.intelliguntur autem suburbia burgi extra & prope ciuitatẽ in qbus domus sunt cõtiguę. Continẽtia vero ędificia dicunt dom? vltra burgũ separatę & nõ cõtiguę. Vel dicunt suburbia per quę iter est rectũ.continẽtia vero ędificia quæ sunt ꝓpe ciuitatem vel locũ interdictũ inter suburbia.Itẽ interdicto loco sub appellatione ciuitatis:castri:villę vel hmõi.non sunt interdicti ciues illius ciuitatis:seu homines illius castri vł villæ:cũ prædictus locus est interdictus ꝓpter delictũ dñi: vł alicuius ꝑticularis personę.vnde etsi nõ i illo loco interdicto alubi tñ poterunt audire diuina:& hoc nisi tales personæ sint culpabiles:& dederint causam interdicti. eo.ti.alma.§.illis.tales em̃ sunt interdicti vbiq;.& idẽ etiã est si interdictũ sit latũ ꝓpter delictũ populi vel ciuiũ vel vniuersitatis i ꝑsius loci.de sen.excõ.c.si sñia.li.vj.Io.Cal. Item ciues habitãtes cõtinuo extra ciuitatẽ & suburbia vel continentia ędificia interdicto populo vel ciuibus ciuitatis:intelliguntur & ipsi interdicti:etiã vbicũq; habitẽt:ex quo ponunt ciues:vel de vniuersitate interdicti.Io.Cal. Item nobiles & marchiones:comites:barones & hmõi habitantes in tali ciuitate si sunt de ppl'o interdicto : vel de dicta vniuersitate:qđ patet ex eo:qa subeãt onera habẽtes honores sicut alij ligant sñia interdicti. & idẽ si ꝑ priuilegiũ essent exempti ab oneribus:secus aũt si essent sui iuris vel ex consuetudine vel priuilegio imperiali:ita ꝙ dicę vniuersitati tamq̃ de ipsius corpore in nullo participarent. Io.Cal.

¶De effectu interdicti.s.quomodo sit obseruandum : & a quibus sit abstinendum. Capitulum.IIII.

QVANTVM AD TERTIVM principale.i.effectũ interdicti.Sciẽdũ ꝓmo ꝙ in loco suppositio eccl'iastico interdicto ꝑm antiqua iura nulla ꝓmittebant eccl'iastica officia celebrari vł audiri.vt de pœ.& re.qđ i te.& de spõ.c.nõ ẽ vobis.nisi semel in hebdomada celebrari causa cõficiẽdi corpus christi.de sen.excõ.c.permittimus.Sed ꝑ noua iura istud extitit moderatũ.vt de sen.excõ.c.alma.li.vj. per istũ videlicet modũ ꝙ singulis diebus in tali loco debẽt seu possint in ecclesijs & in monasterijs missæ & alia officia celebrari sicut prius.sed cũ his quatuor cõditionibus.s.submissa voce:ianuis clausis:non pulsatis cãpanis:excõicatis & interdictis exclusis.vñ ꝙ quãlibet harũ quatuor conditionũ.s. de per se si nõ seruet aliis tribus seruatis violat interdictum.& est irregularis ibi sic celebrãs:vel aliquid agẽs alicui? ordinis vt in officio suo:puta si pulsatis cãpanis celebrat: vel etiã si alta voce tantũ & hmõi ꝑm Host.Ioan.an.& Io.Cal.qui addit sic.& licet hęc dura videant:tñ sufficit ita scriptũ cc. xix.dist.memoriã.Itẽ si clericus in loco interdicto facit tantum alterũ prędictorũ aliis celebrantibus: puta sonat cãpanam: vel aperit ianuas ecclię & hmõi.credo ipm irregularem:qa participat in crimine criminoso.de sen.excõ. nup. secus si fecit alterũ prędictorũ vt celebrent diuina q̃ tñ nõ celebrant de facto cũ irregularitas requirat actũ ꝑfectũ.xv. q.j.c.si. Idẽ si clericus fecit interdictũ loci:qđ tñ nõ publicũ est per denuntiationẽ si illud non seruat est irregularis ꝑm Arch.ar.de re.iur.eum.li.vj.& hoc verũ nisi istud esset occultũ.vj.q.j.si tãtũ. Nec ob.cle.j. de sen.excõ. qa licet i seruãdo interdictũ qđ seruat matrix eccl'ia loca religiosa se debeant cõformare:nõ sequit tñ ꝙ vbi matrix ecclesia nõ seruat:qa nõ est ei denũtiatũ. alij qa sciunt nõ debeant observare vt sibi notoriũ:qa ꝑm hoc idẽ inferret etiã si esset publicũ & matrix eccl'ia non obseruaret qđ est absurdũ.dicit tñ Io.an.ꝙ expediret ꝑ cõstitutionẽ prouideri clericos nõ teneri ad obseruãtiã interdictorũ ꝓlatoꝝ a iure:nisi primo fieret ipoꝝ declaratio ꝙ id qđ habet de cẽ.c.q̃q̃.li.vj.& in cle.pñi.eo.ti.Itẽ nota ꝙ dicta moderatio & effectus interdicti non habet locum in interdicto populi seu vniuersitatis:nõ expresso loco in sententia interdicti. q̃uis eũ & illud dicatur gñale interdictum:tñ.c.alma.cum sua moderatione loquit de interdicto generali loci & vniuersitatis:castri: villę:regni & hmõi.Itẽ laici qui nõ sunt interdicti nõ põt admitti ad diuina q̃ celebrant cũ dicta moderatiõe in loco interdicto:nisi sint sup hoc special' priuilegiati.De clericis vero extraneis:seu alibi beneficiatis an possint admitti in ecclia sita in loco interdicto ad celebrandũ vel cõcelebrandũ Archi.tenet ꝙ nõ.Io.an.tenet ꝙ durũ est: & q nimis emũgit &c.& sic videt tenere cõtrariũ:qđ ꝓtrariũ Io. Cal.ꝓbat ꝑ multas rõnes.& idẽ videt dicendũ de religiosis.Itẽ tã canonici q̃ clerici eccl'iarũ in quibus distributiones quotidianæ distribuunt illis q intersunt horis :si non venerint amittẽt eas sicut amitterẽt si non esset interdictũ. Itẽ missæ nõ cõuentuales:sed peculiares celebrari põt tpe interdicti in ecclijs cõuentualibus seruata prędicta moderatione.Itẽ si in tali ecclesia deficiunt oẽs præter vnũ Io. an. post Host.dicit ꝙ ille poterit celebrare cum familiari. Archi.dicit ꝙ non audet hoc tenere. sed primũ placet. fateor tñ ꝙ in priuilegio cõuẽtus de celebrãdo tpe interdicti non includunt familiares conuentus:sed in casu ꝑdicto ille solus adhibere poterit familiarẽ seu seruitorẽ vigore permissionis in.§.adijcimus.necessitate ad hoc cogente.Ioã. Cal. Si tñ alicui singulari personę sit cõcessum vt tpe interdicti possit celebrare vel audire diuina voce submissa : tunc familiares eius ad audiendum cũ illo:& ad cõcelebrandũ sibi admittunt: nisi esset talis cuius culpa dolo vel fraude sit lata sñia interdicti:vel ad dictã culpã dedisset auxilium cõsiliũ vł fauorẽ.de priuile.c.licet.li.vj.Itẽ ꝑ dictũ.c.alma. De sen. excom. c.alma. extat alia moderatio circa interdictũ:videlicet ꝙ in festiuitatibus solũ natiuitatis:resurrectionis: pentecostes : & assumptiõis beatę Mariæ cãpanę pulsent:& ianuis aptis alta voce diuina celebrent in locis interdictis excõicatis exclusis:sed interdictis admissis.ita tñ ꝙ illi propter quos latum est interdictũ altari nõ appropinquẽt : nõ obstãtibus qbuscũq; priuilegijs q̃ reuocant : qa sufficere debet oib? ꝙ celebret vt dictũ est.Itẽ nota ꝙ ꝑdictis quatuor solẽnitatibus de quibus habet.in.d.c.alma,addita est solẽnitas corporis Christi ꝑ extrauagãtẽ Martini.v.in qua interrumpitur interdictũ seu suspendit:vt in quatuor ꝑdictis. Vbi primo nota ꝙ illud qđ dictũ est de dictis festiuitatibus ĩtelligi debet de vna die tantũ,ꝑ qualibet festiuitate. Vñ & doctores q̃ũt qñ incipiat talis dies.& quãtũ ad principiũ diei concordant quasi oẽs.s.ꝙ incipit in vesperis vigiliæ. Sed quantũ ad finẽ sunt variæ opi. & Archi. tenet ꝙ terminet in cõpletorio festi.inclusiue:qa in beneficijs est larga interpretatio facienda.Io.an.tenet in.d.c.alma.glo. antepenul. ꝙ terminet in vesperis ipsius festi & sic cõcludit cõpletoriũ.quæ opinio placet etiam Io.Cal.Itẽ notandũ ꝙ in prędictis festiuitatib? nõ põt licite dari corp? christi:seu cõicari in loco interdicto;nisi sicut & alijs diebus.s. infirmis decedẽtib?,de sen.excõ.c.rñso. Vñ qđ dr in canone.de ꝙse.di. ij.etsi nõ frequẽti?.& de pœ.& re.oĩs.s.ꝙ fideles debẽt cõicare in paschate,natali & pẽtecoste. Intelligendũ est interdicto & alia ꝓhibitiõe cessantib?.& idẽ dicendũ est de extrema vnctione:ꝙ.s.nõ est dãda istis diebus. Arch.& Ioã.an. Itẽ etsi in dictis festiuitatibus honestius & iustius sit: saltẽ quantũ ad principalẽ missam q̃ i ecclia celebrat:ꝙ de ipo festo proprio dicat:qa id est inductũ in honorẽ illaꝝ solẽnitatũ:& iõ de eis celebrãdũ. de cõse.di.j.c.ad hoc.& de cele.misc.ca.ij. potest tñ & alia missa dici q̃ de ipso festo. Ioã. Cal. Itẽ in dictis festiuitatibus credo ꝙ possit aqua solẽniter bñdici & aspersio fieri: panes fructusq; bñdici: & laicis etiã interdictis ministrari: qa ista de se nõ ꝓhibent tpe interdicti:& ipsoꝝ benedictio est officiũ diuinũ qđ gñaliter in prædictis festiuitatibus permittitur. Io.an. Item in festo assumptionis virginis Mariæ semp tpe interdicti nuptiæ possunt solẽniter bñdici:qđ aliis diebus tpe interdicti non põt fieri ꝑm Hostiã. Et hoc ideo:qa talis bñdictio pertinet ad diuinũ officium qđ illa die ꝓmittit solẽniter celebrari. De alijs trib?festiuitatibus nõ dr nuptiæ in ipsis prohibentur celebrari in oi loco:& ab oĩbus fidelib? xxxiij.q.iij.non oportet.Io.Cal. Item in dictis festiuitatibus possunt virgines & altaria consecrari & bñdici:& calices & paramẽta & abbates & abbatissę. qa hmõi bñdictiones nõ sunt sacra proprie:sed orationes & certa officia. Io. Cal.Itẽ dictis diebus festiuis in loco interdicto virum possint admitti ad ecclesiasticã sepulturã.Ioan.an.dicit ꝙ putat ꝙ nõ:licet multoties fuerit cõtrariũ obseruatũ. Et subdit post pauca Io.Cal.Scio ꝙ videret temerarium resistere opi.dñi & patris mei vł maxime ꝙ nõ viderim ꝙ aliquẽ cõtrariũ scripsit. Attamen mea pusilla intelligẽtia iudicat in dictis festiuitatib? : nõ obstãte interdicto posse publice & solẽniter mortuos fepelirí:vbi aliud nõ obstat:puta qa non est ꝑsecutus aut nõ iam interdictus talis:aut qa fuit in culpa:vel qa ad hoc dedit ꝓsiliũ:auxiliũ: vł fauorẽ propter quod latũ est interdictũ.Moueor ad dicẽdum:qa propter gñale interdictũ prohibet ecclesiastica sepultura : qa ipsa accedit ad officiũ diuinũ. Nã cũ officio diuino debet ferri funus ad eccl'iam: vt habet.xiij.q.ij. qui diuina.Sed diuinum officiũ permittit? his diebus solẽniter celebrari. Io. Cal.q multa iducit ꝙ & cõra circa hoc.Itẽ tpe interdicti etsi ꝓhibita sit administratio sacramẽtoꝝ:illud tñ habet multas exceptiones.Nã primo excipit baptisma non solũ parvulorũ:sed ẽt adultoꝝ.extra eo.qm̃.li.vj.Itẽ excipit ꝓfirmatio.extra eo.rñso.Itẽ excipit pœnitẽtia nõ tãtũ morientiũ: sed ẽt viuoꝝ & sanoꝝ dũmõ nõ fuerit excõicati : q nõ põt admitti nisi in morte:& exceptis illis propter quoꝝ culpã vel dolũ lata est sñia interdicti: vel prębuerũt ꝓsiliũ: auxiliũ: vel fauorẽ si nõ prius satisfecerit: vel de satisfaciẽdo derint idoneã cautionẽ:aut si hoc nõ põt nisi iurauerint ꝙ cũ potuerint satisfaciẽt:& ad satisfactionẽ faciẽdã per illos qui tenent dabũt cõsiliũ:auxiliũ:& pro posse laborabunt: nec ꝓpter aliqđ prędictoꝝ fieri debet relaxatio interdicti. extra.eo.alma.li.vj.Itẽ & cathechismus q̃ pcedit baptismũ fieri põt:qa ꝑmisso baptismo intelliguntur permissa oia ꝑ q̃ puenit ad illud:& sine qbus expediri nõ debet : hmõi autẽ est cathechismus de cõse.dis.iij.ante baptismũ. Itẽ ꝑmittit cõfectio chrismatis in die cœnæ,quo vtẽdũ ẽ in baptismo & ꝓfirmatiõe.extra eo.rñso. Itẽ ꝑmittit eucharistia dari decedẽtib?,de pœ.& re.qđ i te,nec em̃ debet alicui pœnitenti denegari.l.dist.pœnitens.Sanis ẽt dãnatis ad mortem dari põt tpe interdicti.qa censent tunc in articulo mortis.Ioan. Cal.Sed laicis vel clericis non interdictis: sed in loco interdicto positis an possit dari eucharistia prætermq; in articulo mortis dubiũ est:exceptis ꝑbyteris tñ missam cantanti bus:al's celebrãtibus:tñ forma seruata: vt habetur.c. alma. Celebrãtes em̃ tenent sumere corpus christi.de ꝙse.di.ij. cõperimus.De alijs vero dicit Io.Cal. trepido ferre sñiam cũ viderim gñali religiosos suis fratribus sororibus vel monialibus:quarũ curã gerũt tpe interdicti indifferẽter ꝓcedere eucharistiæ sacrã.Sed quo iure faciãt ipsi discernãt:cum cõtrarium videt de iure scripto.In ædictis em̃ permissorijs certoꝝ casuũ qđ rõne nõ inuenit expressum sed ꝑmissum: subiacet regulæ prohibitiuę.in.q.v.consuluisti.& ẽ expressum in cle.exiui.de verb.sig.§.porro.cũ sit permissum tpe interdicti specialiter corpus christi inquãtũ dr viaticũ.i.in quantũ dat decedẽtibus.igit &c.Et addit idẽ Io.ꝙ cũ portat eucharistia ad infirmum : tunc credit ꝙ debeat portari cũ pulsatione cãpanellæ & lumine prędictę & alijs cõsuetis:qa cũ aliqđ ꝓmittit nisi aliud appareat intelligit fore ꝑmissum:ꝑm ꝙ ius disponit illd fieri & vsus obseruat.ar.

ad hoc.iiij.dist.erit aũt.xij.distin.illa.Sed de portatione luminis disponit ius,de cele.miſ,sane. De pulsatione aũt cãpanellæ habet gñalis cõsuetudo,ergo &c.Poterit aũt dare tale viaticũ infirmo in pñtia aſtãtiũ & venientiũ vt pmissio intelligat ſm cõditionẽ ſtatus perſonæ infirmæ.x.xlj.di. quisquis.De mulieribus ergo prægnantibus & partui appropinquantibus an tpe interdicti possit dari eucharistia videt Ioã.an,dicere ꝙ nõ:niſi aliud periculũ immineat in eis.Ratio est:qa tales nõ proprie dici possunt decedẽtes ex appropinquatiõe ad partũ:sed nõ nisi decedẽtibus cõcedit eucharistia in tali tpe,ſ.interdicti.Eadem ratione idẽ putat Io.Cal. de intrãtibus mare vel bellũ cãpestre vel obsessis. & facit qđ no.de offi.or.pastoralis.ij.rñ.in gl.Extrema vnctio indubitanter est,ꝓhibita tpe interdicti.Sed an clericis vl'religioſis,maribꝰ vl'fœminis nõ interdictis,sed de loco interdicto & q seruauerũt iterdictũ an possit cõferri extrema vnctio a quibusdã dubitat.Dñs & pr̃ meꝰ veritatis & iustitię cultor,in.c.qđ in te,de pœ.& re.dicit ꝙ nõ,qđ tñ multi male aduertũt.Io.Cal.Mrimoniũ vero interdicto tpe pmittit:qa ꝑhi põt quocũq; tpe p legitimũ ꝓsensum viri & mulieris etiã si ꝓhentes essent interdicti ſm Inno.Nam & p infideles & excõicatos ꝓhi põt,sed solẽnis bñdictio nuptiarũ tũc fieri nõ põt ſm Hoſt.etiã si alter tantũ.ſ.virvel mulier esset interdictus & i loco nõ interdicto fieret.Io. Cal. De sacramẽto ordinis sciẽdũ ꝙ nullus ordo cõferri põt i loco interdicto clericis & laicis,& rõ ẽ:qa ꝓhibent ibi ecclẽiastica sacra ministrari:exceptis qbuſdã casibꝰ de qbus iste nõ est. vt in.c.nõ est.de spõ. Si aũt ppls est interdictus cũ pp hoc nõ sit clericus interdictꝰ:poterũt clerici illiꝰ loci extra locũ interdictũ ad ordines supiores ꝓmoueri.ab eo tñ q hoc de iure possit.Itẽ si locus tãtũ ẽ interdictꝰ: licet ibi nullꝰ valeat ordinari,laici tñ qui nõ fuerũt culpabiles delicti pp qđ lata tũ est interdictũ extra locũ interdictũ poterũt ordinari, nisi ꝓpter delictũ vniuersitatis lata fuisset sña interdicti in loco,qa tunc nullus de dicta vniuersitate posset ordinari.Io. Cal.Itẽ tpe gñalis interdicti denegat laicis ecclesiastica sepultura etiã si ꝓniam egerint.extra de pœ.& re.qđ i te. Rõ est,qa iterdicti sunt tales,ẽt si ꝑtẽres nõ sint.x.vj.q. iiij.miror.Sed illi iterdicti q tũc absoluunt ab aliq excõicatione: remanẽt tñ interdicti adhuc donec soluat iterdictũ. & si in morientibus interdictis appuerint signa pnię:& postmodũ fuerit absolutũ interdictũ tũc taliũ corpa erũt apud eccl'iã trãsferẽda,ar.extra de sen.excõ.c.cũ illoꝝ. & si apud eccl'iã stãte interdicto sepulti fuerint nõ erunt postea exhumãdi: cũ ad eũ statũ venerit res a quo incipe potuit ꝓ hmõi interdictis.ſ.q pœnituerint licet mortuaria accipe ac ꝓ eis orandum est.ij.q.iij.quicũq;.Sed si nõ pœnituerint: nec pro eis orandũ est nec mortuaria recipienda.lxxxviij.di.c.ſi.Clericis vero q in tali generalitate nõ sunt interdicti: non negatur ecclesiastica sepultura, ita tñ ꝙ fiat sine pulsatione cãpanaꝝ & cessante oi solẽnitate.extra.e.ti.qđ i te. & qđ ibi dr̃ cũ silẽtio,nõ videt hoc intelligendũ de silẽtio officij generalis:qa cũ cõcedit qđ maius ẽ.ſ.dicere missam & horas submisse.& de officio funerali cõcedi videt. Itẽ qñ aliqua eccl'ia est singulariter interdicta,si quidẽ est interdicta propter delictũ clericorum tantũ:vel qa violata fuit:tũc paro chiani pñt in alia ecclesia nõ interdicta eligere sepulturam & audire diuina,sed si sit interdicta in pœnã populi.etiam si multi ex eis nõ deliquerint:sed forte vniuersitas vel magna pars.vel qa forte deliquit dñs & i hoc punit: tũc parochiani nõ pñt in alia ecclesia etiã non interdicta eligere sepulturã nisi forte ex priuilegio.Inno.Item sicut tpe interdicti in eccl'ia nõ sunt laici sepeliẽdi:ita nec in eius cẽmiterio. extra de priuile.c. vt priuilegia.Et licet Stephanus dicat ꝙ sufficit ꝙ sit locꝰ ad sepulturã deputatꝰ.licet nõ sit bñdictꝰ vt dicat cæmiteriũ,tñ Io,an.dicit ꝙ est locus ad vsum cæmiterij per eꝑm bñdictus,de ꝓse.di.j. nemo.Io,ẽt Cal. dicit ꝙ nõ sufficit ꝙ locus sit ad sepulturã deputatꝰ:nisi auctoritate eꝑi fuerit ad sepulturã destinatus. & hoc oportet fateri quãtũ ad pœnam excõiacatiõis quæ ponitur ꝑ cle. eos. Item laici nõ interdicti non pñt in cæmiterio sito in loco interdicto cũ clericoꝝ officio sub silentio cessantibus solẽnitatibus aliꝭ sepeliri.Ratio est,qa illud ex gra conceditur clericis:ergo aliꝭ itelligitur denegatũ.Io.Cal. Item priuilegiatus per.c.alma.ſuper auditione diuinorũ & pœptiõe sacramẽtoꝝ: vel ẽt super pœptiõe sacramẽtoꝝ sine mẽtione de auditione diuinorũ, ꝓ to ex hoc ꝙ possit admitti ad ecclesiasticã sepulturam cuius de ipsa non fiat mentio.Sed si priuilegiũ esset cõcessum sup auditione diuinoꝝ.non facta mẽtione de pœptione sacramentoꝝ:satis videt dubiũ. tñ placet ꝙ per illud priuilegiũ sit cõcessa ecclesiastica sepultura ꝑ regulã:cui cõcamus viuo &c.xxi iij.q.ij.sane solẽnitatibus tñ cessantibus: vt dicit de clericis.Io.Cal. Itẽ sepelientes extra ecclesiã & cẽmiteriũ interdictã pſonã vel non interdictã.sed in loco interdicto eũ officio diuino.clerici illud offm̃ celebrantes sunt irregulares:sed sine officio diuino bene pñt interdicti extra ecclesias & cẽmiteria sepeliri. nec eꝫ debent eorũ corpora remanere inhumata.Ioã.Cal.

§. I. PENA AVTEM NON SER

uantis interdictũ si est clericus.est ista ſm Hosti.qa sciẽter celebrãs in loco interdicto:vndecũq; sit efficit irregularis & est suspẽsus.extra de cle.excõ.mi.c.postulastis.§.ſi.& extra.eo.is q.li.vj.vñ non põt bñficia ꝓferre, extra de cõcess. ꝑbẽ.c.qa diuersitatẽ. Idẽ Inno.& Ber.Itẽ talis non põt eligi nec eligere.vt in.d.c.is q.& de cõsue.c.dilectus. Itẽ nec põt postulari.extra de postu.c.j. Itẽ q nõ seruat interdictũ remouẽdus est a bñficio.extra de cle.excõ.mi.postulastis. Si autem talis sit religiosus & ad nullũ ordinẽ adhuc ordinatus est:etsi irregularitatẽ nõ incurrat.qa nõ est expressum i iure.Nã.c.is q.agit de sola irregularitate q̃ procedit ex sola celebratione diuinoꝝ:vel executione ordinum.poterit tñ aliter puniri & recludi in arctiori monasterio ad pœnitẽtiã peragẽdã.& idẽ videt dicẽdũ de monali nõ seruante interdictũ,quilibet tñ horũ.ſ.religiosus nõ habẽs ordinẽ:& religiosa si violãt interdictũ sunt ineligibiles actiue & passiue.nã etsi nõ habent ordinẽ clericalẽ:rõne tñ ipsoꝝ status habẽt officiũ celebrandi diuina ſm cõditionẽ ipsoꝝ:vnde violãdo interdictũ illã pœnã incurrũt.cuius sunt capaces: ad hoc de biga.c.debitũ. Io.Cal. Purus vero laicus violãs interdictum q̃uis irregularitatem non incurrat vel suspẽsionẽ ſm Inno. grauiter tñ peccat. & puniendus est pœna arbitraria ꝑ ecclesiasticũ iudicẽ.de sen. excõ.grauis. in cle. Item oĩs qui scienter celebrat in loco interdicto : siue corã personis interdictis a iure vel a iudice:vel recipiens publice interdictos ad diuina officia vel sacramẽta vel sepulturam:etiã si nõ sit irregularis,est interdictus ab ingressu ecclesiæ.de priuile,c.eꝑorũ.li.vj.& si in ea se ingerit i officio suo fit irregularis.eo.ti.c. is qui.li.vj. Nota ꝙ licet oĩbus prędictis in vlti.§.ſit interdictus ingressus ecclię per.c.eꝑo rum.ex priuile,li. vj.Est tñ differentia inter eos : nam celebrãs in loco interdicto: est etiam irregularis. admittentes vero ad sepulturã noiatim interdictos vel publice excõiacatos sunt excõicati.in cle.eos. de sepul. Et ẽt qui tpe interdicti sepeliunt defunctos in cæmiteriis vel ecclesijs in casibus nõ cõcessis.vt patet in ea.cle. Aliꝭ vero de qbꝰ fit mẽtio interdicitur solũ ingressus ecclesiæ modo ꝓdicto. Dicit autem agere vel ingerere se in officio suo sicut prius & per consequẽs violare interdictũ:cum.ſ.dicit solenniter horas diurnas vel nocturnas:vel missam vel aliud officiũ qđ cõpetit rone alicuius ordinis quẽ habet.xj.q.iij.eꝑs.Et idẽ notat Inn.& aliꝭ post eũ de excess.prela.ca.ſi. Psalmista interdictus vel nõ interdictus:sed in loco interdicto si celebrat id est si solenniter agit in officio suo : vtrum sit per hoc irregularis?Sic rñdet Io.Cal.ſm theologos talis non est irregularis : qa psalmistatus ſm eos non est ordo.secus ſm canonistas qui tenẽt psalmistatũ esse ordinẽ.xxj.dist. cleros. & tali ordini cõpetit cãtare.ſ.in choro psalmodizando lectiones & rñsoria legendo. Ideo talis hmõi agendo efficitur irregularis.Et addit ꝙ quidam dicũt. & placet Inno.ꝙ si cõsuetudo est in eccl'ia.ꝙ sine distinctione ordinis quisq; legat epl'am vel portet cereos:vel faciat quicq̃ aliud pertinens ad aliqđ officium:nõ erit irregularis is qui illud officium facit.Et subdit Io. Cal.ꝙ illa distinctio non tollitur quin de iure talia ꝓperant rõne alicuius ordinis. Vñ Ioã. an.& aliꝭ in.c.cũ medicinalis.dicunt talẽ esse irregularem. Host. & Specu.putant habentẽ primã tonsurã tantũ si cantet in officio suo esse irregularem.xxiij.di.psalmista. Sed si quis faciat ea quæ non sunt alicui ordini vel officio deputata,vt si in matutinis legit lectiões:vel cantet rñsoria Dicunt Hosti.& Guil'.non esse irregularem. In benedictione aquę benedictę cõtrahitur irregularitas ſm Inno.qa est annexa hmõi ordini bñdictio,de cõse.di.iij.aquã.qñ.ſ. interfectus clericus hoc ageret:sed si nõ est ipse interdictꝰ: eo ꝙ talem

talẽ facit bñdictionẽ aquæ in loco interdicto seruata moderatiõe quę tradit de aliꝭ officijs nõ incurrit irregularitatẽ. Aqua aũt bñdicta nõ debet aspergi laicis loci interdicti a sacerdote:& hoc ꝑterq̃ in quatuor festiuitatibus. de qbꝰ agit in.c.alma.Si tñ aſpergeret:putat Io.Cal.ꝙ non est irregularis: qa hoc nõ est in iure cautũ. Per benedictionẽ aũt mẽsę etiã ab interdicto clerico nõ ꝓhitur irregularitas: qa nulli est ordini deputata. A bñdictione etiã quã consueuerunt priores vel eꝑi itinerãdo dare obuiantibus eis in sua diocesi:dixerunt quidã tutũ esse abstinere in loco interdicto:si tñ contra fiat non erit irregularis.qđ putat Ioã.Cal. esse verũ de simplici bñdictione.Sed de solẽni ad quã præmittit.Sit nomen dñi bñdictum : vel aliquid aliud hmõi. Talis em̃ bñdictiocõpetit eꝑo ratione ordinis.di.ſin.xcv. c.ecce.De bñdictiõe aũt calicis vel paramẽtoꝝ vel corporaliũ vel cãdelarũ in festo purificationis vel oliuarũ in festo palmarũ.Dicit Io.Cal.fieri non posse a clericis interdictis vel in loco interdicto & a non interdicto nisi seruata moderatione quę traditur de officijs diuinis in.c. alma.eo. titu.li.vj.Et idem dicit tenendũ de sacrificibus officium pro baptismo in sabbato sancto. vel pro cõfectiõe chrismatis in cœna dñi:vel pro anniuersario defunctorũ.Et bñdictio etiã perę & baculi peregrinorum a sacerdote dicit Guil. ꝙ videt esse cõcessum cũ non sit prohibitũ.Itẽ de purificatio ne post partum dicit Io.Cal.ꝙ non põt mulier post partũ introduci in ecclesiam in loco interdicto per sacerdotẽ cũ psal.& orationibus & solenni introductiõe:al's incurreret irregularitatẽ:qa illud cõ officiũ diuinũ ordini clericali cõpetẽs.Sed sine officio facta solum confessioe vt moris est: poterit mulier per se intrare gras agẽdo.Item si clericus interdictus vel nõ interdictus:sed in loco interdicto si excõicat aliquẽ vel absoluit excõicatũ:ſm Inno,non est irregularis:qa hmõi nõ sunt ordinis sed iurisdictionẽ cõcernũt.ij. q.j.nemo. Et de excõicatione non est dubiũ:quare idem dicendũ est de absolutione.de pœ.dist.j.verbũ ramẽ absolutionis solẽnia exhibere:sicut est dicere cũ stola Pẽs.& orationẽ:vel in eccl'iam introducere excõicatũ: qa hoc est ordinis & officij:hmõi faciẽs est irregularis ſm Inno.& Spe. Officium autem commendatiõis aiarũ decedentiũ, iuxta morẽ credit Io.Cal.ꝙ fieri possit loco & tpe interdicti : qa istud officiũ videt quasi annexum ad absolutionẽ quæ fit in pœnitẽtia.vñ sicut cõcedit tũc pœnitẽtia ita & istud.Itẽ in loco interdicto & interdictis & excõicatis põt prędicari verbũ dei.de sen.excõ.c.rñso.Et põt etiam interdictis fieri cõfessio generalis in fine prędicatiõis:põt etiã cãpana propter hoc pulsari:qa cũ dicta pulsatio sit signũ & pambulũ actus permissi:vt habeat generalis ꝓsuetudo: intelligit & ipsa pulsatio permissa.Io.Cal.Pro missis vero & horis canonicis dicẽdis nullo modo habet pulsare campanas tpe interdicti.al's incurreret irregularitas exceptis quatuor festiuitatibus de quibus supra.et si cãpanæ ipsæ essent extra ecclesiã:& procul ab ea:non licet pro dictis pulsare. al's fieret fraus legi.xiiij.q.iij.plericq.Nec etiã paruas campanellas licet pulsare tpe interdicti:pro diuinis officijs celebrandis: vt faciunt religiosi mendicantes.Nam prohibitio pulsationis cãpanarũ tpe interdicti vticq; & minores cãpanellas includit:cũ de facto sonus audiatur extra muros: & interdum satis procul:vnde tales sibi caueant: & sufficiat eis ꝙ per aliqua signa puta tabulæ possint conuenire ad diuina eorũ:sed pulsare cãpanas tẽpore interdicti pro horis notificandis:puta tertia:sexta:nona:& hmõi : nõ credo illicitum laicis hac de causa campanas suas sonare : sed clericis nõ credo hoc licere,licet em̃ de facto celebrẽt diuina: tamẽ ex quo dicto tpe solent diuina celebrare:prẽsumeret veriſimiliter ꝙ pro celebratiõe diuinoꝝ sonarẽt.xxviij.di.de Siracusanæ.Fateor tamẽ propter hoc tantũ ipsos non incurrere irregularitatẽ. Io.Cal. Pulsare autem campanam pro Aue maria:vt solet fieri laudabiliter de sero & de mane in quibusdã locis tpe interdicti nõ inducit irregularitatem: qa illa saluratio virginis gloriosæ nõ est officiũ ordini annexum pulsare cãpanas pro ostensione aliquarũ literarũ: vel in aduentu alicuius prælati & hmõi tpe interdicti:nec laicis nec clericis prohibẽt.Io.Cal.Consulit etiam ꝙ itinerantes per loca interdicta si sunt duo vel plures: ꝙ non dicant horas canonicas in via: qa ex quo a baliꝭ audiri pñt dicit ipse ꝙ non audet dicere ꝙ hęc facere possint sine violatione interdicti.Secus si esset vnus solus:qa ita submisse dicere posset ꝙ non audiret.Itẽ dicit Inno. & Abb. ꝙ non credit irregularitatẽ incurrere clericum interdictũ propter hoc ꝙ interſit diuinis.& sic cantat cũ aliꝭ: dũmodo nõ celebret nec aliquid agat vt in suo officio peccat.tñ Io.Cal. dicit sibi placere dictũ Hosti.& Spe.ſ. ꝙ si talis se ingerat diuinis audiendo ex quadam ſimplici deuotione non contemnẽdo nõ est irregularis : & sic procedit dictũ Inno.Sed si hoc facit contẽnendo & faciẽdo celebrare diuina:siue auctoritatem prębẽdo siue cooperando : tunc irregularitatẽ incurrit.Item laici violantes interdictũ : etsi nõ incurrant irregularitatem:grauiter tñ peccant : vt dictũ est ſm Inno. & vt videtur mortaliter si scienter hoc faciũt:qa cõtra obedientiã ecclesiasticam agunt.lxxxj.dist.ſi qui. Sed exercentes officia quę nõ sunt alicuius ordinis tpe interdicti vt ad uocando:docẽdo & hmõi nõ peccant. Item nõ prohibent laici tẽpore interdicti dicere litanias vel laudes suas vt faciunt Ferrariæ.Itẽ non prohibentur orare in ecclesia extra tpa celebrationis diuinorũ ſm Guil. & Mona.Item si sacerdos probabiliter credit qđ aliqui interdicti sunt in eccl'ia ſm Guil'. debet monere in generali ꝙ exeant.al's nõ tenẽt vitare eos maxime publice donec constet de sentẽtia. Item si sacerdos recipiat sciẽter hominem interdictum:licet ipse peccet & pœnas incurrat: vt.ẽ.dictũ est:alij tñ nõ tenentur exire ſm Guil'.nec peccant audiendo diuina. Itẽ in diuinis officijs sunt vitandi oẽs illi q proprio nomine vel alia certa circũlocutione per sniam designant interdicti qui & dicunt noiatim interdicti. Item vitãdi sunt tãq; nominatim interdicti oẽs illi de quibus cõstat ꝙ interdicti sunt vt si ciuitas vel castrũ interdicitur. Si vero interdicant fautores siue participantes in crimine:non dicuntur noiatim interdicti:sed tantũ in genere:vnde tales nõ tenetur quis vitare quousq; per iudicẽ ſpecificent & denuntient: nisi forte eorum participatio esset multum notoria:ita ꝙ inficiationi nõ sit locus.de coha.cle.c.tua nos.Inno.Hostien. & Guil'.

¶De forma interdicti quo ponat & quo relaxet. Cap. V.

VLTIMO VIDENDVM EST de forma qua ferẽ interdictũ & quo ẽt relaxetur. Vñ sciendũ ſm Io.Cal.ꝙ cũ ab hoie ferẽ,& propter contumaciã:est necessaria monitio præcedens & forma quæ tradit de sen.excõ.c.ſ.ij.vj.& sic intelligitur de appel.c.reprehensibilis.sed si propter delictũ ferẽ nõ est monitio necessaria. v.q.iij. Sic intelligeno. per Inno.& alios de appel.c.ad hoc.Cum vero a iure profertur ,ppter excessum siue delictũ sine monitione sit : siue sit speciale interdictũ.ſ.cõtra eccl'iam vel cõtra pſonã singularẽ:qđ superius dictũ est iterdictũ singulare: siue sit interdictum gñale loci.ſ.ciuitatis vel castri:ville vel vniuersitatis ppli.qđ libet em̃ horũ dr̃ generale.Sub hac aũt forma verborũ ,pferẽ.Nos ,ppter talẽ causam eccl'iam vel terrã talẽ supponim⁹ interdicto.extra de ver.sig.cũ in ꝑtib⁹. Et addit etiã cõiter eccl'iastico ad differẽtiam interdicti legalis. Põt etiam ſnia interdicti ad voluntatẽ iudicis determinari.puta vt interdicat missam cum cantu vl'horas vel sepulturas & hmõi. Põt etiam iud ex ab interdicto excipere & subijcere quos vult & qñ vult.puta qñ dñs terræ est ibi prẽsens & hmõi.extra de spõ.c.nõ est vobis. Ad hoc aũt vt obliget sentẽtia interdicti:sufficit eã publice promulgari: nec postea est necesse eã singulorũ auribus inculcare. dist. xvj.quod dicitis.Sufficit etiam cumquis scit nuntios suos: maxime metropolitanã ecclesiam recepisse sentẽtiã & obseruare.extra de postu.c.ſ. Itẽ nota ſm Inno. & Hostien. ꝙ cum locus vel ecclesia interdicitur:talis ſnia suspẽdi põt:& cũ ẽ suspẽsa põt celebrari.extra de priui.c.vt priuilegia.Sed si est interdicta persona siue suspẽsa:quãdo hoc ẽ factũ pro culpa ipsiꝰ suspẽsi vl'interdicti:nõ posset de licẽtia alicuiꝰ celebrare:nec interdictũ vel suspẽsio suspẽdi:sed cũ hoc est factũ propter culpã alterius:tunc põt dici sicut de interdicto loci.ſ.ꝙ talis sentẽtia põt suspẽdi per eꝑm sicut & tolli. Item appellari põt infra tps suspensiõis interdicti a suspẽsa sentẽtia sicut a conditionali.de appel.ꝓterea. & idẽ de ſnia suspensiõis.secus in ſnia excõicatiõis.Itẽ ſnia interdicti & suspẽsionis nudo verbo suspẽdunt: vel totaliter relaxant cũ iuramẽto tñ.extra eo.alma.Itẽ postq̃ ſnia interdicti per aliquos inferiores prelatos rõnabiliꝫ est lata: maiores nõ debẽt relaxare sine cõgrua satisfactione:& cũ sciẽtia illius q tulit,extra de offi.or.c.cũ ab eccl'iarũ. Si ꝙ irratio

nabilr sit lata: debet q tulit sine difficultate relaxare: seu superior ad quē recurrit. extra. e. cū medicinalis. lib. vj. Itē archiepūs nō pōt relaxare interdictū vel excōicationē vel suspēsiones latas ab officialibus archidiaconorū seu alijs iurisdictionē habentibus subditis suffraganeorū ipsis q tulerunt omnibus. extra eo. cū Romana. lib. vj. Itē cum quis interdicto vel excōicatione astrictus offert se ad iustitiā eor pro quibus sniam receperit: iu dex eū ne sic decedat absoluere poterit: etiā si aduersa pars appellet ne absoluat: debet tñ ante absolutionē recipi ab illo sufficiēs cautio: ꝙ in pūcia Romani pontificis apud quē appellat si voluerit appellator: vel corā iudice cui cāu delegauerit iuri parebit: & idē de his qui dicūt se iniuste interdictos. Itē ſm Io. an. tpe generalis interdicti si is propter cui culpā latū est interdictū satisfacere vult tollet interdictum. Si vero culpabilis fuit tamē cōiliarius vl auxiliatri: licet accipiat cautio & intīgat pœnitētia nō relaxabit interdictū: ꝙ si, ppter eius culpā latū est: ipse quidē punit: sed ei satisfactio nō requirit. Ite nota ꝙ ea quæ dicta sunt in præcedētibus. c. de materia interdicti: quo. ſ. ad obseruādum interdictum ne contrafaciendo incurrat pēnā & irregularitas: locū habent & vera sunt ſm ꝙ habet in corpore iuris. Sed per extrauagantem Martini. v. quæ incipit. Insuper ad euitandū. non tenetur quis obseruare interdictū ecclīasticū a iure vel hoie generaliter promulgatū: nisi talis sētētia fuerit cōtra personā: collegiū: vniuersitatē: ecclīam: cōitatē vel locum certū vel certa a iudice publicata vel denūtiata specialiter & expresse & ipsam extrauagantem habes. ō. in fi. de excō. mi. c. fi.

§. I. DE PRIVILEGIO FRATRVM

Priuilegia pdicatorū & mionū interdicti.

Prædicatorū & Minorū quo ad interdictum. Fratres ordinis Prædicatorum tpe gnalis interdicti terrę pōt vbiq; in oībus ecclesijs suis vel alienis clausis ianuis interdictis & excōicatis exclusis: non pulsatis campanis: & submissa voce celebrare diuina & recipere eccl'asticа sacramenta excepūs tribus casibus. Primus est si causam dederint interdicto. Scd's si cōtingat id eis spāl'r interdici. Tertius est si ecclesia illa in qua volunt celebrare est interdicta. Bonifa. virtute. Q; tēpore interdicti possint ad diuina recipere pueros suis seruitijs deputatos: & negotioꝝ suorū procuratores: & operarios qui suis in locis eorꝝ operibus cōtinue insteterint nisi in duobus casibus. ſ. si ipsi causam interdicto dederūt. Scd's est si contingat eos speciāl'r excōicari vel interdici. Boni. virtute. Qd tpe strictissimi interdicti quilibet ordinis fratrū prędicatorꝝ quotidie vnam missam celebrare valet cū duobus aut tribus tantū ministris. expulsis primo oībus qui non sunt de ordine prędicatorū. Clemēs. meritis vestræ religionis. Qd' qñ in ciuitate vel locis alijs vbi habitat cōtigerit interdictū poni & prohiberi omnia ecclesiastica sacramēta: exceptis paruulorū baptismatibus & pœnitētijs morientium nō obstātibus quibuscūq; priuilegijs religiosis quibuscūq; ab apostolica sede concessis nihilominus tempore talis interdicti possunt confiteri peccata eorū: & ab ipsis absolui: & tpibus cōsuetis iuxta morē ordinis sui sacrę cōionis & vnctionis extremæ recipere sacramenta: & diuina officia celebrare simul: ianuis clausis nō pulsatis cāpanis & submissa voce: excōicatis & interdictis ab oībus personis q nō sunt de ordine suo exclusis: nō obstātibus, phibitiōibus hmōi seu aliqb' literis a se. apo. impetratis vl impetrandis: quę de ordine fratrū p̄dicatorꝝ & hac indulgētia specialē nō fecerint mētionē. Honorius. Meritis vestrę religionis. Qd' oēs sniæ interdicti suspensionis & excōicatiōis cōtra eos ēdē latæ per quoscūq; prælatos cōtra indulta priuilegiorum dictorū fratrū sunt ipso facto irritę & inanes. Si aūt cōtra alios latæ fuerint occasione eorūdē fratrū sunt penitus irritandæ. Alexā. meritis vestræ. Qd' a nullo legato nisi a latere nec delegato pōt suspendi & interdici vel excōicari: nisi in eorum literis de ordine Prædicatorū talis specialis mētio habeat. Clemen. exigentibus. Quod magister ordinis & eius vicarius in toto ordine & priores & prouinciales & conuentuales & eorū vicarij in suprascriptis terminis pōt fratres suos constitutos in terminis prędictis: vel ad eos declinātes vndecūq; absolure a sniis excōmunicationis: suspensiōis & interdicti a iure vel a iudice generalī promulgatis: vel si in locis suppositis ecclesiastico interdicto præsumpserint celebrare diuina. Boni. virtute. Inno. licet autem hę dicant de prædicto ordine: tamen credo minores eisdem gaudere priuilegijs. excepto eo qd' nunc sequit: ꝙ viri & mulieres de Italia habentes habitū & regulā ordinis qui dicuntur de pœnitētia sancti Dñici: pñt licite audire diuina: & recipere ecclesiastica sacramenta tpe interdicti: nisi causam dederint interdicto. Honorius. Congruum ēstimantes.

TITVLVS. XXVII. DE SVSPENsione. ¶De triplici genere suspensionis. Capm. I.

QVIA NOMINE CENSVRE ecclīastice cōprehendit nō solū excōicatio sed etiā suspēsio & interdictū. extra de ẏb. sig. c. q̄rē. i. Suspensio etiā aliq̄n dr excōicatio: vt patet. ſ. q. j. reperiuntur. ideo post tractatū de excōicatione & interdicto sequit de suspensione. & ſm Guil. Duran. oīs irregularis est suspensus. Et iterū q̄ oīs irregularitas est quędam inhabilitas ad ordinū receptionē & officiorū ecclīasticorꝝ etiā receptorū executionē simplr & extoto ex aliquo impedimēto prouenies ex institutiōe ecclīæ habens robur. Suspēsio vero est inhabilitas ad ordinū vel officiorꝝ executio nē ex aliquo impedimento. Sic suspensio videtur solū tangere clericos. q̄ñq; tñ & laici suspenduntur ab aliquo actu: vt ab officio aduocādi in certo casu &c. Irregularitas vero tangit clericos & laicos. Vtraq; tamen culpa non est: sed pœna: quæ quidē suspensio multiplicitер cōtingit. aliquādo simpliciter & ex toto ab omni. ſ. officio ordinis. aliquādo ab vno ordine & nō ab alio. aliquando simpliciter. aliquando ad certū tps. aliquando non ab ordine: sed ab aliquo alio: vt ingressu ecclesiæ: vel actu pdicatiōis & hmōi. de q̄bus oībus agēt. Et nota ſm Guil. & alios ꝙ tripliciter dicit quis suspensus. Vno modo quo ad se tm: qa. ſ. est. phibitus abstinere ab officio: & hoc p sniam canonis vl hois: & sic quilibet existens in mortali: vel ēt in minori excōicatiōe dicit suspēsus: qa debet abstinere a celebratiōe & executione ordinis. al's peccat mortaliter: qui in mortali exercet solēniter actū ordinis sui: vel cum minori excōicatione recepit aliq̄d' sacrm. disti. xl. multi. &. j. q. j. si sacerdotes. Si tñ celebrat vl' exequit ordinē suū non efficitur irregularis. nō tenet subditus talē vitare vel quicūq; alius: etiam si sciret pēnā suū. dist. xxviij. c. fi. & eē de coha. cle. & mulie. vīa. Et q̄uis ſm Tho. in. iiij. di. xiij. q. ſ. arti. ij. q. ſ. & distin. xxiiij. q. j. arti. iij. q. v. & iij. par. q. lxij. ar. ix. & quodlib. x. q. viij. nō debeat quis inducere talem ad dicendum missam: vl' alias ad exequendum officia sua: dum scilicet est certus de sua malitia & obstinatione. Si tamen non potest alium habere: excusatur accipiendo sacramenta a tali prę̄cipue cum est superior eius seu parochialis: immo etiam ſm Pet. de pa. si posset alium habere nō videt peccare accipiendo ab eo qa vtitur iure suo: & malo illius in bonū suū. ſ. q. j. si fuerit. sicut etiā licet fideli vti iuramento facto ab infideli per falsos deos. vt dicit Augu. xxij. q. j. mouet. Scd'o modo dicitur quis suspēsus quo ad alios: nō quo ad se: & hoc satis large dicit. & sic clericus pegrinus dr suspēsus: qa pmittit ex deuotiōe celebrare in occulto nō in publico. Pro cuius declaratione no. ſm Ray. ꝙ hmōi clerici peregrini ignoti nō admittuntur ad publice celebrandū ppō nisi cū quinq; sigillis eꝑorū. di. xcviij. c. j. & hoc si singula sint ignota: al's sufficeret sigillū tantū eꝑi sui. di. xxj. primatus. & multomagis apostolicæ sedis mandatū. Ratio aūt huius est ſm Hostiē. quia in publica celebratione posset eū mouere inanis gloria vel cupiditas: nō aūt si priuatim & in secreto. Itē qa in publico cōe malū posset accidere. ſ. si nō ordinatus celebret: in secreto aūt solū periculū celebrantis. Cū illis etiam quinq; sigillis non esset credendum ſm Io. nisi essent aliqualiter nota. Item ſm Inno. nec etiā quinq; sigillis credi debet: si ex receptiōe hmōi clericoꝝ peregrinoꝝ fieret ali cui prę̄iudiciū & dānū: viatorē tñ peregrinū trāseuntē nō oportet ita subtil'r examinare de sigillis hmōi. xlij. distin. quiescamus. Item si amiserit talis literas & per duos testes possit probare ordinationē suā & cōuersationē pōr admitti. extra eo. tuæ. Item si nō existāt testes de ordinatione sua quia longū tps est. si cōstat ꝙ semp gessit se vt ꝓsbyter admitti potest. extra de presby. nō bap. c. ij. Item scd'm Hosti. ad hoc vt tales suscipi debeant in executione ordinū: literæ debēt cōtinere hanc clausulā vel similē: quē gradatim ad talē ordinē promouimus. di. xxiij. in noīe. & hę vocant literæ

triplex. suspenſio.

Ordinatus.

Ordinator.

Mediator simonię.

literæ cōmēdatitiæ seu testimoniales. extra eo. tuæ. Tamē si sic suspensus celebrat etiā in publico non est excōicatus: nec irregularis. Tertio modo suspensus dr proprie quo ad se & quo ad alios quando. ſ. per sententiā canonis vel hominis est suspensus ab officijs suis: & talis tenet abstinere ab officio: etiā post contritionē & confessionē quousq; fit relaxata suspēsio per eū qui pōt. al's suspensus a diuinis: vl' officio vel celebratione & huiusmodi: si cōtrafaciat peccat mortal'r: & efficitur irregularis ſm Inno. de sen. & re iud. c. cū eterni. lib. vj. &. xj. q. iij. si quis eꝑs Et ſm Inn. & Guil. talis etiā si extra ecclesiā dicat horas officiando pp̄ ſm sicut in exercitu efficitur irregularis. secus si non officiando dicat cum vno vel duobus.

¶Quibus casibus incurritur suspēsio & præcipue propter simoniam. Capitulum. II.

DROSEQENDO DE SVSPENsiōe. Nota ꝙ plurib' ex causis & modis icurrit suspēsio: quo. ſ. ad se & alios. & prio qdē p vitiū simoniæ: sed cū distinctiōe. Scias igit ꝙ oēs qui simoniæ ordinantur etiam si vitiū simoniæ sit occultū ipso iure sunt suspensi: & non solū ab ordine quē simoniace susceperūt. sed ſm Hen. & Inn. ab actibus omnium aliorum ordinum. Et ſm Inn. etiam in temporalibus. vnde & perdit administrationē. ſ. q. j. reperiuntur. extra de simo. ca. ranta. di. lxxxj. eos. Debent etiā puniri depositione & infamia si de crimine cōstaret. xv. q. iij. sane. Nec potest cū tali dispensari nisi per papā. ſ. q. ſ. erga. Qui etiam non faciliter dispēsat quando cōmissa est simonia ex pte ordinatoris & ordinati. Si vero cōmissa est ex parte ordinatoris tantum: puta consanguineo ordinādi dāte aliquid ordinatori ipso ordinato ignorante: tunc non pōt ipse eꝑs dispensare propter turpitudinē suam: sed successor eius in episcopatu vel alius ordinarius eiꝰ: si videlicet haberet domicilium vel bñficiū in episcopatu illius: & multomagis papa. j. q. ſ. si quis neq;. & hoc ſm Inno. Hostien. Ray. & Gosfre. Item si simonia est commissa tantum ex parte ordinati non ordinatoris: puta dāte ordinato vicario episcopi aliquid propter hoc: si talis non ministret potest eꝑs dispensare in ordinibus rite ante susceptis. non aūt in illo quē simoniace susceperit: nec etiā ꝙ recipiat alios ante dispensationem. & in hoc papa dispensabit. Sed & si talis ministrasset post ordinem simoniace susceptū etiā in ante susceptis: non poterit eꝑs dispensare. Qui vero recipit beneficium cum cura: vel dignitatem per simoniā etiā si occulta sit: idem iuris est ſm Gof. sicut & de illo qui recipit ordinē simoniace: vt dictū est. ō. quia. ſ. est ipso iure suspēsus. etiā quo ad alios: & non solū ab actibus oīm ordinū: sed etiā ab administratione cē porali ſm Inno. & in tali beneficio vel dignitate solus papa dispēsat: precipue q̄ñ scientibus beneficiatis est cōmissa. Nota tñ ſm Guil. ꝙ cū pœnę nō sint extēdendę: & ille qui simoniace suscipit aliquē ordinem sit suspensus quo ad ea quæ sunt ordinis: non tamen est suspensus quo ad ea quæ sunt iurisdictiōis. vñ si alias habet iurisdictionē. & tūc habet: & potest suspēdere: excōicare: & ab excōicatiōe absoluere & hmōi. Qui aūt recipit beneficiū simplex simoniace ſm Ray. est suspēsus quo ad se & alios ab actibus omnium ordinū: & ab administratiōe temporaliū si simonia est notoria. Nā si est occulta non est ipso iure suspēsus: sed suspēdēdus. ſ. q. ſ. c. j. & seq. Tho. & Hosti. Et si quidē cōmissa est simonia ignorante ipso beneficiato potest eꝑs dispensare cū eo in tali beneficio postq̄ pure & simpl'r ei renuntiauerit. extra eo. c. de simoniace. ac ēt ꝙ possit ministrare i ordinibus ante & post bñficiū susceptis. & hoc intellige etiā si eꝑs ignorauit. nā si scienter contulisset non ipse: sed superior posset ldispēsare. ar. ſ. q. ſ. c. j. Tho. Ray. & Guil'. Si vero simonia est cōmissa beneficiatis scientibus, solus papa dispensat nō alius: nec in illo beneficio nec in alio. ſm Guil. Tan. & Hostien. Qui vero confert ordinē vel beneficium simoniace vel etiam qui est mediator simoniæ ſm Ray. si est notoria simonia: ipso iure est suspensus: etiam quo ad alios. extra eo. accusatū. xxxij. disti. §. verum. & solus papa dispēsat. Si vero ē occulta simonia nō est suspēsus quo ad alios. ar. extra de simo. c. & si questiones. &. c. veniēs. Idē dicit in directorio iuris. lib. iij. ti. xv. ſ. ꝙ eꝑs potest dispēsare in minoribus specieb' simoniæ: vt p̄dictis: & allegat Gof. & Hosti. Nec ob. ſ. q. j. erga. quia loquit in dignitate. & sic etiam loquitur. c. a nobis. de simo. Et idem dicas de tonsura & minoribus ordinibus: quia solum in maioribus ordinibus dispēsatio papæ reseruatur. vt notant Gosf. & Hosti. Si vero committitur simonia in alijs vt circa exequias defunctorū: vt consecratione cæmiterij & vasoꝝ sacroꝝ: in vēditione chrismatis: in benedictionibus nubentium & hmōi. in oībus his eꝑs potest dispensare: qa nō est prohibitus. ar. de sen. excō. nup ſm Ray. & Guil'. qd' videt intelligendū quando hmōi simonia esset manifesta. Nam occulta nō inducit irregularitatem in huiusmodi. Qui ordinat aliquē vel presentat ad ordinandū qui promisit vel iurauit nil petere de illa ecclesia ad cuius titulum ordinat. ipse quidē ordinator triennio est suspēsus a collatiōe ordinis & p̄sentator ab executiōe suoꝝ ordinū. extra de simo. c. si quis. & ipse etiam ordinatus indiget papæ dispensatione ſm Ray. Hæc autem quæ dicta sunt de simonia quo ad suspensionem: vera sunt ſm ea quæ habentur in corpore iuris: & notata per doctores: ac etiā excōicatio lata est contra eos. de qua habet. ō. ti. de excō. ibi vide. De simonia aūt quantum ad pēnā: & quantū ad restitutionē fructuum beneficij simoniace receptī: & de dispēsatione simoniacę pecuniæ habes. ō. in. ij. parte. ti. j.

Simoniacus.

In simplici beneficio

Nota.

¶De suspensione propter fornicationē notoriā. Cap̄. III.

NOTORIVS FORNICATOR est ipso iure suspensus. lxxxj. distin. si qui. & dixxxij. præter hoc. Pro cuius declaratione nota primo ꝙ dupliciter dicitur notorium ſm Tho. & Ray. scilicet notorium iuris: vt cum quis confitet in iudicio: vel conuincitur de crimine. Notorium facti est cum crimen ita populo manifestum est ꝙ nulla potest tergiuersatione cælari. quocumq; autem istorum modorum sit notoria fornicatio clerici est suspensus quo ad se & quo ad alios ſm Tho. Ray. Bar. Inno. & Hostiē. & alios. Scd'o nota ꝙ non solum sacerdos: sed etiam in quocumq; ordine constitutus etiam in minori ex notoria fornicatione est suspensus ab omnibus actibus ordinum ſm Inno. ipso iure. consīde quod no. arch. dist. xxxij. §. ad hæc. qd' probat etiam per ca. rarēt clericis. dist. lxxxj. in fine. & extra. de coha. cle. & mulie. ve. rici. stra. & tandiu stat suspensus q̄diu perseuerat in vitio. & interim si exequitur officia sua. etiam semel: efficitur irregularis & indiget dispensatione papæ ſm Inno. & Hostiē. & no. Archi. & Anto. de Bu. vnde etiam si cessaret a vitio. & ante dispensationem vtitur officio suo: semper peccabit mortaliter: q̄uis nouam irregularitatem non contrahat. Si autem cum esset suspensus non est executus officia sua: indiget nihilominus absolutione a suspensione quam potest eꝑs facere ſm Inno. Tertio nota ꝙ talis debet euitari in missa: & alijs diuinis officijs. distin. xxxij. nullus. &. c. præter hoc. Sed in hoc variatur opinio doctorum. Nam aliqui dicunt ꝙ debent euitari in diuinis post admonitionem eis factam. si se non correxerint ſm Hug. & Laud. quæ admonitio a quocumq; fieri potest scd'm Hug. sed ſm Laud. fieri debet ab episcopo qd' videtur verius. probatur per. c. si qui presbyteri. dist. lxxxj. Sed aliorum opinio communior est & solenniorum doctorum: q̄uis arch. dicat eam duram. ꝙ statim debēt euitari ante quācumq; admonitionem. quia ius suspendit eos etiam quo ad alios. & hoc tenent Tho. Ray. Guil'. Hostien. Inno. loan. Cal'. Anto. de Bu. A talibus ergo ſm ea quæ habentur in corpore iuris non sunt audienda diuina: missa: nec sumenda sacramenta: nisi baptismus & eucharistia in extrema necessitate. vt dicitur. xxxij. distin. §. verum. sed bene concedunt Ray. & Guil'. ꝙ beneficio priuari non debent nisi post monitionem factam a prælato si se non correxerint: nam tunc beneficio debent spoliari & in perpetuum deponi. Nota quarto ꝙ ideo ecclesia inducit suspensionem cōtra ista duo vitia magis q̄ contra alia scd'm Laudul. ga facilius prelati & clerici labūtur in hęc. ſ. fornicationem & simoniam q̄ in alia. vt sic vidētes se vitari saltem verecundia temporali resipiscant. distin. xxxij. §. verū. vera tamen sunt sacramenta eorū. Nota quinto ꝙ ſm decretum factum in cōcilio Cōstantiensi. Insuper ad vitandum &c. de quo habes. ō. in fine de minori excommunicatione. nō tenentur fideles vitare sacramēta concubinariorum: aut diuina eorum nisi postq̄ fuerint per prælatos denuntiati publice ꝙ euitentur.

¶De suspensione in multis casibus. Cap̄. IIII.

VNT ET ALII CASVS IN quibus qs incurrit suspensionē, vel simplr, vel ꝑm qd.t.qa priuaē collatiōe vl' executiōe alicuius ordinis vl' ministeriū p aliqd' tps. E primo eps q ordinat alienū clericū sine licentia sui epi vel supioris sciēter seu affectata ignorātia: per annū ē suspēsus a collatiōe ordinū. & interim clerici sui absq; ipsius licētia possunt a vicinis episcopis ordines recipere. de temp. or. ca. eos. lib. vj. per quā decretalē reprobaē opi. dicentiū q; ordinare poterat alienū sub spe ratihabitionis. & intelligitur superior in hoc casu eps de cuius dioceſi iste q vult ordinari est oriundus. ī cuius dioceſi officiū ecclīasticū habet: vel vbi habet domiciliū licet alibi natus fuerit. Inferiores aūt prelati sue religiosi siue alij non possunt talem licentiam dare: misi habeant a sede aplica qualiter possent subditos a quo voluerint facere ordinari. ītē non pōt talē licentiam dare officialis epi. sed episcopo in remotis partibus agente vicarius eius generalis in spūalibus. vel sede vacante capitulum seu is ad quem tunc administratio spiritualium pertinet: possunt licentiam dare. Religiosi quoq; a suis prelatis seu etiam non exemptis, prioratibus deputati, priores & eorum socij possunt a locorum dioceſanis q̄diu ibi morā tur licite ordinari: licet non sint de eorum dioceſi oriundi. hæc omnia de tempo. ordi. cum nullus. lib. vj. Prædicatores autem & Mnores in hoc sunt priuilegiati a sede apostolica: vt. ſ. valeant a quibuscumq; epis suos subditos facere ordinari: ipsi aūt sic ordinati. ſ. ab alieno epo sine licētia proprij ſm Ray. priuaē executione ordinis recepti: sed pōt cum eis dispēsare eps in hac suspensione. ix. q. ij. Lugd. de tēpo. ordi. c. qd' tranſlationē. Eps vel quius alius consecrens tonsurā clericalē infanti nisi forte religionē intraret: vel illiteratos: vel homini alienæ dioceſis sine licentia: vel cōiugato nisi volenti religionē intrare aut ad sacros ordines promoueri qñ. ſ. de iure pōt, eſt suspensus p annū a collatione tonsuræ tūn. extra de tempo. ordi. c. nullus. li. vj. Patriarchę: archiepi & epi locātes, vel alio titulo cōcedentes aliquā domū vsurarijs alienigenis ad fenus exercendum: ipso facto suspēsionē incurrūt. extra de vsur. c̄ꝑ. lib. vj. Et sūr si permittūt q̄ vsurarij alienigenæ. ſ. nō oriundi de terminis ipsorū locorū publice vsurā exercentes vel exercere volētes habeant domos cōductas: seu als habitēt in terris suis. i. eorum iurisdictioni subiectis infra tres mēses oēs tales de ipsis terris nō expellunt. Ferentes sententiā excōicationis cōtra aliquē vel aliquos: nisi præmittāt trinam admonitionē vel vnā. ꝑ tribus sunt suspēsi ab ingressu ecclīæ. extra eo. sacro. Item debet habere talis monitio temporum cōuenientia interualla nisi facti necessitas aliud suaserit: & debet ferri in scriptis cōtinētibus causam excōicationis: als excōicator est suspēsus: nō solū ab ingressu eccl'iæ: sed ēt a diuinis per mēsem: quæ quidē si exequaē irregularis efficit: nec nisi per papā cum eo poterit dispensari. extra eo. cū medicinalis. lib. vj. Sed hæ pœnæ non tangunt epos & superiores cū nō fiat specialis mētio de eis. extra de sen. excō. qa periculosum. Vltramontani ordinati ab epis Italiæ: nisi habeant licentiā a papa vel ab epo vnde sunt oriūdi: vel in cuius dioceſi sunt beneficiati: & per patētes ipsi epi literas cōtinentes causam rōnabilē: quare ipsos nolit vel nō possit ordinare: sunt ipso facto suspēsi absq; spe dispensationis. extra de tēpo. ordi. ſæpe. lib. vj. hmōi ordinantes debēt condigne puniri: vt in di. c. Qui recipiunt aliquē ex ordinibus sacris ab epo qui renūtiauit loco & dignitati: si sciēter hoc agunt vel ignorātia crassa & supina nō recipiunt ordinis executionē vnde sunt suspensi: nec cū eis potest dispēsari nisi per papā. extra de or. ab eo q renū. c. i. Si ignoranter: nō tñ ignorātia crassa pōt cū ipsis eps dispensare. Sed recipiētes ab eis ordines minores sine licētia proprij epi q̄uis deberēt deponi. ix. q. ij. ēpm. tamen potest episcopus in ordine tolerare dispēsationē. Epi aūt renuntiantes loco tantū & nō dignitati: possunt oēs ordines conferre sicut prius: si fuerint rogati a proprio epo loci als non vt dictum est. ē. Item ordinati a simoniaco in ordine suscepto quantūcūq; occulto vel in dignitate: aut a simoniaco notorio in collatione ordinū vel in collatiōe aut receptione: vel mediatione beneficiorū: nō recipiūt ordinis executionem: sed sunt ipso iure suspēsi. i. q. i. si quis a simoniacis. q̄uis in sua ordinatione nulla sit cōmissa simonia: & hoc in detestationē simoniæ. Rō est: qa tales sunt priuati executione ordinū: qa qd' nō habēt dare non possunt. i. q. vij. Dabertū. Verū est tñ ꝙ ordinati a talibus ex ignorātia excūt: a pcto excusant: & ipsa tali ordinatione & in executione ordinum sic receptorū abstinere tamē debent cū sciunt quousq; cum eis dispēsetur: & per papā. i. q. i. si qui. in glo. Ex ignorantia aūt iuris hoc faciendo non excusarent. Vñ Tho. n. ij. q. c. nullo mō quis debet recipere ordines ab his quos scit esse tales: nec tenetur in hmōi suis prelatis obedire: quinimmo debet pmittere se potius excōicari ſm Goff. nam obediendo de pcto nō excusaretur. xj. q. iij. quid ergo. patiendo aūt iniustam excōicationem meretur. xxiij. q. iij. non in perpetuū damnamur. Itē ordinati ab heretico schismatico vel excōicato vel deposito: non recipiunt ordinis executionē: & nemo dat quod nō habet. i. q. i. gīa. Nota tñ ſm Tho. & Pe. & Ray. & Goff. q̄ oēs tales ordinatores veros cōferunt ordines q̄tum ad characterem: sicut & omnia alia vere conficiūt seu conferunt sacramēta excepta pœnitentia quo ad manifeste excōicatos. secus de occultis: quia absoluunt ſm Rich. & Pe. de Pa. dū tñ seruent p̄dicti formā ecclesię. i. q. i. dñs. de conse. distin. iiij. non in nobis. peccant tamen mortaliter tā dantes q̄ suscipientes ab eis quæcūq; sacramenta scienter: nisi baptismū in extrema necessitate. Ignorantia aūt facti ꝑbabilis excusat tales a pcto in ipsorū ordinū recęptiōe. & eorūdē executiōe dū ea. ſ. ignorātia laborāt. cū aūt sufficiēter hoc sciunt: debent abstineri quousq; dispensent. Circa quā dispensationē dicit Hosti. q̄ in episcopatu solus papa dispēsat. extra de elec. c. qa diligēcia. in alijs vero ordinib⁹ quātū ad eos q sciēter a talibus recipiunt ordines: vel etiā ex ignorātia crassa & supina: solus papa dispensat. immo ſm Ray. & Goff. si fuerunt ordinati a tali q recipit vltimā manus impositionē. i. epalē cōsecrationē extra ecclesiā nunq̄ tolerant. ix. q. i. ordinationes. Si vero ex ignorantia nō supina ſm Host. p discretū platū cū talib⁹ poterit dispēsari. extra de ordi. ab eo grenū. ca. i. &. ij. Sed ſm Ray. & Goff. si ordinati sunt ab eo q recipit vltimā manus impositionem in ecclesia. i. anteq̄ efficeretur hæreticus schismaticus vel excōmunicat⁹: & tūc est qñ ordinat: siue ordinati sciebant siue ignorabant tolerantur ex dispēsatione ministrare in officijs susceptis. ad superiores vero non debent promoueri nisi magna necessitas esset. & idem videtur dicere Goff. de interdicto & suspenso a diuinis. ſ. ꝙ non cōfert executionē. ix. q. i. c. i. & sequen. Item qui aliq̄ ordinē sacrū recipiunt extra statuta tpa ordinationū sunt suspensi nec debet permitti in susceptis ordinibus ministrare q̄uis characterem receperint. de tēp. ordi. c. ij. eps tamen imposita eis primo pnia cōpetenti sustinere poterit vt postea in susceptis ordinibus ministrēt. de tēpo. or. c. consultationi. Hoc ſm Inn. Ber. & Guil. qui addit ꝙ est secus de ordinibus susciendis: & si ante dispensationem talis ministrauit in ordine susceptо. dicūt quidā ꝙ nō pōt eps dispensare: sed verius est ꝙ possit dispensare. vt. ix. q. ij. Lugduñ. nisi forte interdicta fuisset sibi executio: & postea ministrasset. Promotus per saltum. i. aliquo ordine pręter missо ad superiorē ascendēdo q̄uis characterē recipiat: tñ suspensus est ab exeeutione ordinis sic recepti. dist. lij. soliscitudo. extra de cle. p sal. ꝑmo. c. i. & si nō malitia sed ignorantia vel negligentia hoc egit. q̄uis de rigore deponi deberet: tñ ex dispensatiōe epi ad ordinem prętermissum potерit promoueri. Si aūt scienter per saltum est ꝑmotus & in ordine sic susceptо sine dispensatione ministrauit in ipso ordine sic susceptо: post receptionē omissi adhuc potest p epm dispensari: sed ꝙ vlterius ascendat non nisi p papam. Ray. Hostien. & Guil. Recipientes eodem die minores ordines cū subdiaconatu: vel duos sacros ordines simul: siue ordinatore sciente siue ignorante: sunt suspensi ab ordinibus sic receptis & deponi deberent. distin. lxxvij. subdiaconus. extra de eo qui furti. or. rece. c. innotuit. possunt tamē permitti misericorditer in minoribus tantum ministrare. & si intrant religionem: & vitā moresq; eorum exigūt: ab bas si voluerit poterit in alijs ordinibus dispensare. vt in dicto ca. innotuit. Ray. & Hostien. Sed si lata prius fuisset excōicationis sententia contra sic recipientes: & nihilominus receperint: non poterit cum eis dispensari nisi per papam. vt in dicto ca. innotuit. & dicit Hostiē. ꝙ etiam papa de facili non dispensat. Contrahentes matrimoniū de p̄ręsenti & ante carnis copulam se facientes ad sacros ordinari aliter

vi aliter q̄ a sacris canonibus concedaē: q̄uis characterem recipiant: sunt tamen suspensi. ita ꝙ nec etiam post mortem vxoris poterūt in illo ordine ministrare: nec ascēdere ad alios. nec aliq̄d' officiū bñficiū ecclesiasticū obtinere: & matrimoniū sic cōtractum propter hoc nō dissoluiē: qd' intelligit cū tales in sæculo remanētes hoc agunt, nam secus si religionē intrassent. extra uagan. Ioan. quæ incipit antiqua. Apostatę a religione in apostasia suscipientes ordines sunt suspensi & irregulares. extra eo. ti. apostata. nec dispensatur cum eis nisi per papam. Sed alij qui in excōicatione ordines recipiunt similiter sunt suspēsi seu irregulares, de sen. excō. cū illorum. & hoc verum est nisi ꝑbabilis ignorantia excuset eos. & de hac materia plene habes. ē. in c. de causa finali excōmunicationis. Celebrantes seu participantes in diuinis scienter cum publice excōicatis vel interdictis sunt suspensi ab ingressu ecclesiæ. de priuile. c. epi scopo. lib. vj. sed de hoc vide plenius. ō. tit. de interdicto. c. ij. Conseruatores nō possunt se intromittere de alijs q̄ de manifestis iniurijs & violentijs: & si de alijs quæ iudicialem indaginem requirunt se intromiserint: sunt suspensi per annum ab officio. extra de offi. del eg. c. statuimus. alias legatos. lib. vj. Iudices ecclesiastici qui contra iustitiam in grauamen alterius partis in iudicio quicq̄ faciunt per gratiam vel per sortes: puta per pecuniā: suspensi sunt per annum ab executione officij. & si durante suspensione ingesserint se diuinis efficiuntur irregulares: nec nisi per papā poterunt liberari extra de sen. & re iudi. c. cū æterni. lib. vj. Religiosi qui concedūt alicui ad vitam vel certum tēpus iura redditus: possessiones administrationes cui præsunt: nisi duo concurrant. ſ. ꝙ necessitas vel vtilitas monasterij vel prioratus illius ecclesiæ hoc exposcat: & ꝙ cōuentus illius ecclesiæ cōsentiat: aut si conuentū nō haberet assensus p̄la ti ꝑprij iteruenīat: sunt ipso facto suspēsi ab officio: nec valet dicta cōcessio. Excipiunt tñ duo casus. ſ. locatio & vēditio redditūū vl' fructuū ad modicū tps. de re. eccl'. nō alie. c. j. in cle. Vtrū aūt hæc suspensio intelligaē ab officio diuinorū vel ab officio temporaliū administratione: puta prę laturæ procuratoris cellarij & hmōi. Io. an. remittit ad nota ta de deci. c. j. in cle. & ibi ponit vtrāq; opinionē & dimittit sub dubio. Fratres ordinis Prædicatorum promoti vel assumpti ad episcopatus vel alias prælaturas: si prius recipiunt munus consecrationis q̄ resignent ordini libros & alia quæ habent tpe suæ promotionis; teo ipso sunt ab executione pontificalis ministerij suspensi. Clemēs. iiij. in priuil. prouidentia. Fratres Prædicatores si perturbare præsumpserint officiū inquisitoris cōtra hæreticos per fratres Minores exercitatū: ipso facto sunt ab executiōe ordinum sacrorū suspensi: nec potest relaxari talis suspensio: nisi per sedē aplicā: aut p inquisitorē: cuius officiū perturbauerūt: & idē de minoribus perturbantibus officium inquisitoris per prædicatores exercitatū. Cle. iiij. in priuil'. paupertatis altissimę. Fratres Prædicatores & Minores recipientes ad professionē aliquē in ordine suo ante probationis annum elapsum: sunt ipso facto a receptione quorūcūq; suspensi & pœna grauiori culpę debita puniēdi: nec ēt pro hoc ille sic professus ē ordini Prædicatorū obligatus. ar. extra de regula. c. nō solū. Religiosi qui videlicet decimas non percipiunt si scienter omittant facere conscientiam confitentibus de decimis soluendis: sunt suspensi a predicationis officio: donec faciant eis conscientiā si cōmode possunt. & si interim prędicarēt essent excōicati. extra de pœnis. c. cupientes. in cle. quod tñ intelligunt Pe. de Ancha. & Pau. si fuerint super hoc requisiti a prælatis. Itē cum quęritur vtrum suspēsi ab officio sit suspensus a beneficio. super hoc Io. an. multa dicit. ꝑ & ꝺ super cle. cupientes. extra de pœnis. cōcludit & non clare. Sed Pe. de Ancha. super ea. cle. ponit distinctionē domini Gasparis de Cal'. dicens sic. Aut quis est suspensus ab officio: aut a beneficio: aut ab vtroq;. Si est suspēsus ab officio siue a iure siue ab homine, nō est suspēsus a beneficio. arg. c. dilectus. de offi. ordina. ratio ad hoc est odium pœnarum. vt in regula. in pœnis. de regu. iur. li. vj. Item quia officium non est accessorium ad beneficium licet sit e contra. Si est suspensus ab officio. hoc est aut per dictionem taxatiuam tantum: aut simpliciter. Primo casu planum est quia non est suspensus a beneficio: cum tñ suspensus sit ab officio: qa hoc voluit sententiæ promulgatio quia vires sententiæ vltra intentionem proferentis non se extendunt saluo casu. c. pastoralis. de appel. Si autem sit simpliciter suspensus ab officio, hoc est aut ab hoīe: aut a iure. Si a iure: aut propter crimen aut propter infamiā vel contumaciam. Si propter crimen tunc puto ꝙ suspēsus ab officio sit suspensus a beneficio: vt. c. eos. &. c. si quis sacerdotum. dist. lxxxj. Si aūt propter infamiā vel cōtumaciam sit suspensus ab officio nō est suspensus a beneficio: vt ca. presbyter si a plębe. ij. q. v. Si aūt ab hoīe est suspensus ab officio si hoc est propter crimen graue: tūc est suspensus ēt a beneficio. Si aūt propter crimen leue vel etiam propter infamiā vel contumaciā nō est suspēsus a bñficio: vt in suis allegatis. Si autē est suspensus ab vtroq;: aut hoc est per dictionem &, & planū est. aut per dictionē vel, & tunc puto opinionē Goff. verā. ſ. ꝙ talis suia nō valet ꝓpter incertitudinem. l. iij. C. de sen. quę sine cer. quā. hæc ille. Inno. aūt dicit simpliciter ꝙ suspēsus ab officio tm̄ nō debet pcipere fructꝰ bñficiorꝫ sup. c. pastoralis. de appel. Sed Hosti. hoc intelligit qñ. ſ. est suspensus pro graui causa. secus pro leui vel infamia & nō est cōtumax. Et no. ſm Hosti. ꝙ suspensus in pontificalibus si celebret in pontificalibus non erit irregularis. Ratio est: qa pontificalia non sunt de substantia celebrationis. nec debemus iudicare aliquē irregularem nisi inueniaē expressum. ar. de pœ. dist. i. §. pœnę. Itē suspensus a participatione sacramentorū. & de qua habes di. xviij. si quis aūt. & ca. fi. & extra. de elec. ofius. & de his q̄ fiunt a maio. parte ca. c. i. si celebrat nō est irregularis. talia enim non sunt ordinis cum & laici participēt sacramentis. Hosti. & Inno. Clerici q sciēter eligūt indignū ad epatum. ſ. cōtra illā formā q̄ habeē extra de elec. cū in cūctis. sunt p triēniū suspensi a beneficio. In. d. c. dicit glo. habitis & habēdis. Eligentes aliquē siue electio sit facta cōcorditer siue in discordia: si infra octo dies ex quo poterunt commode ipsam electionē electi distulerint p̄sentare: qui culpabiles in hoc fuerint a prosecutiōe electiōis sunt excluſi: & suspēsi per triēniū a bñficijs q̄ obtinēt in illa ecclesia: ad q̄ si infra illud tps temere vel colorate se immiscuerint: illis ppetuo sunt priuati. eję de elec. ca. cupientes. li. vj. Cōpromissarius si sciēter eligit indignū: est ipso facto per triēniū suspensus a beneficijs ecclesiasticis. hæc tñ suspēsio non tangit episcopos. nec intelligit nisi in electiōibus epoꝝ & superiorꝫ: secus de elec. inferiorū. extra de elec. si cōpromissarius. li. vj. Religiosi grauātes vel fraudantes eccl'ias circa decimas eis debitas: si requisiti per illos quorum interest nō desistunt infra mēsem: vel de vsurpatis vel retētis infra mēses duos nō fecerint emēdā suspēsi sunt ab officio administrationis & bñficijs: & talia nō habētes sunt excōicati. extra de deci. c. j. in cle. Et dicit Io. an. in glo. se credere ꝙ sufficiat iudicis declaratio super satisfactione. nec sit necessaria absolutio quo ad suspēsionem. sed quo ad excōicationē bene requiritur absolutio. Doctor vel magister qui doctorat aliquem nisi prius exigat iuramentū a doctorando ꝙ non expędet pro suo doctoratu vltra summā triū miliū Turonēsiū argēteorum: est suspensus per sex mēses a collatiōe doctoratus extra de magistris. cū sit. in cle. In capl'o ecclesiæ cathedralis vel collegiatæ est suspensus a voce in electionibus & alijs qui non habet ad minus ordinem subdiaconatus. & similiter qui habet beneficiū cui annexus est ordo: nisi infra annū faciat se promoueri ad talē ordinē quem requirit beneficiū legitimo ipedimēto cessante. extra de ęta. & quali. c. vt hi q. in cle. q ꝓhibiti sunt audire legē vel physicam. de quibus habes. ē. i ti. de excō. c. vlti. vltra excōicationē sunt suspensi ab officijs suis. vide ibi. Vltimo no. ꝙ suspendere potest ab officio qui & excōicare. quis aūt possit excōmunicare habes. ē. vñ laicus vel mulier cū nō possit excōmunicare nisi ex cōmissione speciali papæ. di. xxxij. §. verū in glo. non possunt etiam suspendere potest tñ abbatissa ſm Inno. suspēdere a beneficio clericos ecclesiarū sibi subditarum si hoc ex cōsuetudine habet. nō autem ab officio. Item nota ꝙ sicut excōicatio sic & suspensio per sequentē appellationē minime suspenditur. suspensio dico ab officio vel ingressu ecclīæ lata. extra de sen. excom. c. is cui. lib. vj. Itē no. ꝙ absolutio a suspensiōe officij simpliciter vel diuinis fieri debet sub ista forma vel simili. Ego absoluo te a vinculo suspensiōis qd' incurristi per talē causam: & restituo te executioni ordinis & officiorum tuorū. In nōe pa. & fi. & spiritussancti. Tamē qa suspensio pertinet ad forū cōtentiosum: nec reperitur determinata forma necessaria huius

Vtrum suspēsi ab officio sit ēt suspēsi abeneficio.

Absolutio a suspēsiōe.

relaxatiõis: ideo quicquid dicat & quibuscũq; verbis vtatur is qui valet absoluere a tali vinculo: si intendit absoluere vere absoluit, sicut, ŝ. dictum est de absolutione ab excõicatione. Sed queriť quis possit absoluere a suspensiõe? Quis pt absoluere. Circa hoc Paulus in cle. monasterio, de re. cc. non alie. sic dicit. Vbi papa ponit pœnam suspensionis vel interdicti propter contumaciã canonẽ condẽdo puto q; inferior possit absoluere. de sen. excõ. c. nuper. nisi ipse papa sibi reseruet absolutionẽ vel alteri expresse & determinate pœnæ committat. & hoc tenet Vin. Hug. Goff. Inno. Bern. & Io. in glo. ij. q. j. si inimicus. & xvij. q. iiij. si quis deinceps. & Hosti. Idem iudicium est si cõstitutionẽ inferioris approbat & confirmat. de cõsti. c. ex frequẽtibus. plus enim operat cõfirmare q; cõdere siniam. põt tñ quilibet suffragane? relaxare cũ nõ sit maioris efficaciæ q; cõ eius. sic intelligit ca. graue. de prẽben. & hoc nisi alteri reseruetur absolutio. Si vero suspensiõis pœna & hmõi imponit p̃ sniam. i. ab homine: tũc ligans debet absoluere nõ inferior. extra de offi. ordi. c. cũ ad eccl'iarũ. saluo casu. c. pastoral'. e. ti. Idẽ tenet Guil. in specu. Si vero suspẽsio sit ꝑpetua q̃ habet vim priuationis: vt no. Vin. de trãsla. c. ij. & Guil'. in specu. tit. ij. ŝ. nunc ostendendum. non habet locũ absolutio: sed necessaria est dispẽsatio cõsequens collationẽ: & tũc est videre an tale sit crimen in quo possit eps dispensare & habet cõferre vel non. In primo casu poterit eps dispensare & concedere puta beneficium vel officium executionis ordinum quo ad dispensationem. In secundo casu non poterit. xliij. di. multis. Et de suspensione quę ponit in. d. c. monasterio rum. dicit idem Pau. non puto hanc de sui natura operari priuationem. alias papa expressisset hoc. arg. de deci. c. ad audientiam. vnde credo eam posse per ordinarium relaxari ratione premissa: sed si nõ relaxetur durabit perpetuo. x. q. j. perpetua. Nota q; sententiæ oẽs suspensionis latæ per quoscũq; prælatos contra fratres predicatores & contra indulta priuilegiorũ suorũ sunt ipso facto irritę & inanes. Alexander. meritis vestri. Etsi cõtra alios occasione ipsorum fratrũ sunt etiã irritæ & inanes. Alexander. nimis iniqua. Itẽ magister ordinis & singuli priores prouinciales cõuentuales & eorũ vicarii in locis & cõuentibus sibi cõmissis fratribus sibi subditis: necnon & aliis fratribꝰ eiusdẽ ordinis interdũ ad eos declinantibus vndecũq; possunt impartiri beneficiũ absolutionis a suspensione: excõicatione vel interdicto: quas sniãs incurrissent in ipso ordine vel añ ingressum eius: ac etiã laicos qui ipm ordinẽ vellẽt ingredi: nisi adeo enormis esset excessus vt merito esset sedes apostolica consulenda. Boni. & Alexan. virtute. Itẽ prędicti prælati possunt dispensationẽ obtinere a suis cõfessoribus & absolutionẽ super suspẽsiõe & irregularitate quã cõtraxissent. ex eo q; protulissent snias suspensiõis & interdicti sine scriptis ex incautela. Clemens. exigẽtibus. Videtur autem esse Differẽtia inter suspensionẽ: depositionẽ & degradationẽ differẽtia talis iter suspẽsionẽ: depositionẽ: & degradationẽ stricte sumẽdo ipsos terminos. nam large frequẽter recipit in iure vnũ ꝓ altero. vt di. xlv. clericus. Primo suspensio videť iportare priuationẽ executiõis legitimæ ordinis vel officij eccl'iasticorũ simpl'r vl'ad tẽpus & cũ spe dispẽsatiõis: q̃ q̃cq; a iure q̃cq; a iudice inferť. Depositio importat priuationẽ executiõis legitimę officiorũ & bñficiorũ ecclesiasticorũ possessionis simpliciter & ex toto absq; spe restitutiõis. retẽto tñ priuilegio clericali: ga cõueniri nõ põt in iudicio ſculari: nec capi nec puniri a laicis: & sit per sentẽtiã hoĩs cõiter: nec põt inferri hęc pœna ab inferiori ẽpo qui hoc agere põt erga ꝓpriũ subditũ assistẽte sibi canonico numero eporũ si est in sacris. al's sufficit propria snia ep̃i sine aliorũ p̃sentia. Depositus aũt & degradatus restitui nõ põt ad officia sua nisi p dispẽsationẽ papæ. Itẽ vbi in iure dicitur: suspendatur vel degradetur: cõminatio est sententiæ ferendæ non lata sententia. vt. xxxv, distin. eps. Degradatio vltra pœnam depositionis hoc addit: quia priuatur omni priuilegio clericali cum certa solennitate: character tamen ei auferri non potest: nec a quacũq; creatura: cuius Io. an. videat tenere ꝓrium. s. q; possit ei auferri ſm Tho. in iiij. & Io. in glo. di. l. accedens. & Inno. tenet q; nõ. De modo & forma degradatiõis habes extra de pœnis. c. degradatio. lib. vj. & in summa pisania. Nota tñ q; non oĩs degradatus est tradendus curiæ ſculari: sed solũ in tribus casibus. Primus est in crimine hæresis. extra de hęre. ad abolendam. & hoc nisi ad pniam incõtinenti redire voluerit: sed si relabatur: non plus parcitur ei. Sed's est in salsario Irarũ papæ. extra de cri. fal. c. ad salsariorꝫ. Tertius cũ quis deprehenditur propter talẽ calũniã quã intulit suo epo. j. q. j. si qs sacerdotũ. Vnde cum in curia Romana his tribus quidam sacerdos interfecisset sacristã sancti Petri: vt sic rapere posset bona sacristiæ: requisito consilio peritorum super hoc cõsuluerũt q; non debebat propter hoc tradi curię ſculari ad occidẽdũ ſm iura: sed poni in perpetuũ carcerẽ vel caueam ibi sustentandum pane doloris & aqua angustiæ. Papa tñ Martinus de plenitudine potestatis illũ degradatum fecit tradi ſculari curiæ. & sic fuit occisus. Põt etiã nihilominꝰ per solũ epm suum cõuocatis abbatibus & aliis religiosis & prælatis & literatis suę diocesis qñ sacerdos vel alius in sacris fuerit curiæ ſculari pro hęresi tradendus vel degradandus sicut ei videtur expedire. extra de hęre. c. quoniam. lib. vj. hæc autem degradatio cũ quis propter hęresim vel aliud est tradendus curię ſculari sic facienda est præsente potestate. dicit degradans illi vt in forum suũ recipiat degradatum: debet tamen intercedere pro eo q; non moriať. extra de verbo. sig. nouimus.

TITVLVS. XXVIII. DE IRREGVlaritate. ¶ Qñ contrahať irregularitas propter indebitam executionem ordinum vel officiorum diuinorum. Cap. I.

REGVLARITAS SIC DIFfinitur a Speculatore: q; est nota seu impedimẽ tum canonicum ex facto seu defectu prouenies: qua quis prohibetur ad ecclesiasticos ordines promoueri: & in eisdem ministrare. Irregularitas contrahitur multis modis & causis: & ad sciendum qñ qs efficit irregularis ex indebita celebratione vel executione ordinis: Io. Cal'. ponit talẽ distinctionem. Celebrans aut vtens officio ordinis: aut est fœmina: aut est masculus. Et si est mulier siue laica siue religiosa: non efficit irregularis: ga cum nõ sit capax ordinis clericalis: non cadit in eam irregularitas: per quã quis impeditur in ordine vl' ordinis officium celebrare. sumitur hęc rõ ex. c. debitum. de biga. &'. xxxiij. q. v. hæc imago. Si ergo mulier excõicata vel interdicta vel in loco interdicto vel indebite tractet officia sacra: temere agit & puniri debet. de pœ. & re. noua. non tñ ē irregularis. Si est vir tunc aut est furiosus: aut fanæ mentis. Et si furiosus propter quam cũq; celebrationem nõ efficit irregularis nec peccat. Idem de infante. in cle. si furiosus. de homi. Si fanę mẽtis: tunc aut talis est laicus aut clericus. & si laicus est & cum solẽni apparatu alicuius ordinis celebrauit. s. exequendo actũ alicuius ordinis siue cõuersus sit ali cuius religionis siue ſcularis: licet hoc sit rigorosum videť q; sit irregularis. de cle. nõ or. mi. c. j. nec cũ tali vt valeat promoueri ali? q̃ papa põt dispẽsare: sicut & cũ ordinato & suspẽso celebrãte alius q̃ papa nõ dispẽsat: ergo idẽ est in isto casu. nõ tñ hoc videť intelligẽdũ de ordinibus sacris & apparatu. nam officia minorꝫ ordinũ licite ſm Thom. in. iiij. & alios doc. possunt exerceri etiã ab illis q nõ sunt ordinati in ipsis. Si aũt hoc agit sine solẽni apparatu: talis non efficitur irregularis. Si vero est clericus tũc aut celebrat in ordine quẽ non habet: aut in eo quẽ habet. & si primo modo hoc agens in ordinibus sacris est irregularis.

§. I. DE SVBDIACONATV TAmen dicit Guil. q; si est in minoribus potest cantare epl'am dũmodo sine solennitate. Et addit Inno. q; est hoc licitum qñ deest subdiaconus: & tunc etiã cantet sine ornamentis subdiaconi: sed solẽnis apparatus subdiaconi videtur esse manipulus. Dicit etiã Pet. de Pa. in. iiij. q; tunicellam licet ẽt nõ subdiacono portare: ga non est ei propria vestis sicut manipulus quẽ nullus inferior subdiacono portare debet. hoc Pe. Vñ si talis cãtet epl'am cum tunicella sine manipulo, tamen & non porrigendo calicẽ diacono vel sacerdoti: quod est ꝓpriũ officiũ eius & principalis actus ordinis talis: & vbi est cõsuetudo q; etiã in minoribus cantet epl'am: illo modo non videtur irregularis. Secus autem vbi cum manipulo & porrigẽdo calicẽ. vel vbi nõ est mos q; cãtẽt nisi subdiaconi. De aliis ordinibus superioribus nõ ẽ quæstio: ga sine dubio incurritur irregularitas. Si vero clericus celebrat in ordine quem habet: tunc autem est excõicatus maiori: vel celebrans vel officiũ exercens in loco interdicto ab

Quid irregularitas.

Suspensus celebrans.

Suspensus a canone.

Suspensus rõne defectus.

eo ab hoĩe vel a iure: aut est suspẽsus. Si primo modo: tũc in vtroq; casu efficitur irregularis & indispensabilis nisi ꝑ papam. de sen. excõ. ca. is qui. lib. vj. Dicit tñ Guil'. q; in minoribus ordinibus cõstitutus. ministrando seu exercendo officiũ suum & cum solẽnitate cũ est excõicatus non efficit irregularis: ga illa duo ca. si qs eps. j. & ij. & xj. q. iij. non loquunť de eis: & pœnę sunt restringendæ. Secus de subdiacono. sed sine solẽnitate legendo epl'am subdiaconus vel diaconus vel presbyter excõicatus: credunt quidam q; nõ incurrant irregularitatem. Si aũt clericus est suspensus sumẽdo stricte suspensionẽ. s. quo ad se: & quod alios. nã qui est suspensus quo ad se tm: puta ꝓpter mortale quod cũq; vel propter minorẽ excõicationẽ: vel pp iniunctionem a cõfessore: talis celebrãs nullã irregularitatẽ incurrit. vt. ŝ. dictum est. Sed suspensus quo ad se & alios: aut est suspensus a canone: aut ab hoĩe. Si ab homine seu iudice: tunc aut ignorauit ignorantia probabili: & tũc nõ efficitur irregularis aut ignorantia crassa & supina: & tunc est irregularis: & multomagis si sciuit se esse suspẽsum: & hoc quocumq; sit suspẽsus siue sit suspensus simpliciter: siue ad tẽpus determinatũ vel nõ determinatũ. ẽt si rõne defectus vel insamię puto talem durãte suspẽsione celebrantẽ esse irregularem: nec posse secũ dispensari nisi ꝑ papã. ad hoc. xj. q. iij. si qs p̃sbyter. ñ. q. v. p̃sbyter. ñ. de sen. excõ. cũ medicinalis. li. vj. Si vero ẽ suspẽsus a canone: tũc aut rõne criminis aut rõne defectus aut ratiõe infamię vel scandali. Si primo mõ: tũc aut simpl'r est suspẽsus: & sic celebrãdo est irregularis. xij. q. iij. si qs eps. Aut est suspẽsus ad tẽpus determinatum & sic interim celebrãdo est irregularis. aut ad tps inde terminatũ: & tũc aut cũ cõditiõe q; satisfaciat: aut cũ cõditiõe donec pœniteat. Si cũ cõditiõe donec satisfaciat vt. lxxxj. di. si qui sine. &. c. sequẽti. de coha. cle. & mu. c. sicut. & ĩ cle. de deci. in. c. j. cũ filiibus. Et tũc licet qdã contradicant puto si sic suspẽsus añ absolutionẽ celebrat est irregularis: qa in hoc factum iudicis est necessarium vt habeat pro absoluto vt dixi de æta. & quali. ordi. c. cũ bonæ. & Sic cũ factũ hoĩs sit necessariũ: sequiť q; quo ad suspẽsionẽ dei canon aliqd addit: vnde. d. c. de coha. cle. & mu. Si vero est suspẽsus cũ cõditione donec pœniteat: vt extra de elec. c. ofĩus. & tunc est æquũ tenere q; interim celebrãdo non efficiat irregularis: ga talis suspensio videť esse dei ad quã nihil addit canon: nec vt habeat ꝓ subdata aliqd factũ iudicis est necessariũ & ideo dicendũ est de ea vt de suspensione dei tm. Si sec'o mõ sit suspẽsus a canone. i. rõne defectus. tũc aut rõne defectus ordinis: aut ratiõe alterius defectus. Et si ratione defectus ordinis: vt clericus per saltum promotus quantum ad ordinem omissum in quo si exercet officiũ anteq; recipiat est irregularis: sed celebrãdo in ordine ad quẽ ꝑ saltũ ẽ promotus quẽ habet nõ est irregularis. distin, liij. sollicitudo. Si ratione alterius defectus: vt bigamus: illegitimus: corpore vitiatus: ordinatus ante ætatem legitimam vel a non suo epo: hoc casu cõcordãt oẽs q; celebrãdo non est irregularis: ga hoc nõ est expressum in iure: & ga qñ curia mãdat cũ iã ordinatis in suprascriptis defectibus dispẽsari nil dr̃ de irregularitate. di. lvj. ap'lica. &. c. Cenomanensem. Stylus autẽ curię est attendendus. de crimi. fal. q; graui. Nec ob. q; ordinatio facta ante legitimã ætatẽ. vel a non suo epo fuerit cũ pcto: ga principalis cã propter quã diximus tales suspẽsos est defectus nõ pctm: ergo rõne defectus non crimine talis censendus est suspensus. Et hac rõne puto q; licet irregularis ex celebratione diuinorꝫ sit suspẽsus a canone propter hanc irregularitatẽ. si tñ al's non est suspẽsus a iure vel ab hoĩe puta qa absolutus est. ab excõicatione & suspensiõe: sed nõ est secũ dispensatũ sup̃ irregularitate: vel nõ suspensus contrahit irregularitatẽ. talis non contrahit nouã irregularitatẽ. qa hoc nõ est expressum in iure. Si tertio modo est suspẽsus a canone. f. ratione scandali, vel infamię: & tũc celebrãdo nõ est irregularis. de cleri. peregri. ca. j. Sed bene faciunt alĩ absolinẽdo propter infamiã quæ est contra illũ vel vt scãdalũ euitetur. Et per hoc sequitur ſm Inno. q; illi quorꝫ crimina sunt notoria: qui ẽt post pœnitẽtiã ꝓhibẽtur celebrare propter scãdalũ & infamiã. vt de coha. cle. & mul. c. si. si ante absolutionẽ celebrant, nõ incurrunt nouã irregularitatẽ. Ex allegatiõe quã facit videť intelligere de notorio fornicatore. qd' piũ est tenere. Et qd' notatur in dicto ca. j. de sen. excõ. li. vj. intelligať de notorio fornicatore ante pœnitẽtiã celebrãte: ne videat sibi ipsi cõtrarius. tñ de rigore sola pnia nõ tollit suspẽsionẽ canonis i notorio fornicatore. vt videť expressum. l. di. peruenit. qa requiriť factum iudicis: vt supra dictũ est de suspẽso a canone donec satisfaciat. Sed absolutione facta a snia canonis a qua põt hoc casu eps absoluere: qa cõditor canonis sibi nõ reseruauit. Si pœnitet remanente irregularitate quam contraxit hmõi fornicator notorius ex celebratione diuinorꝫ de qua nondũ est dispensatus: ex noua celebratiõe nouã irregularitatẽ non incurrit. Dicit enim ipse Inno. q; talis celebrans anteq; pœniteat efficit irregularis indispensabilis nisi per papã: sed anteq; secũ dispenset celebrãdo etiã pœnitẽs. i. dimissa concubina. nõ cõtrahit nouã irregularitatẽ: & forte talis fuit intentio Inno. hic. Hæc oĩa notantur per Anto. de Bu. sup ca. si celebrat. de cle. excom. mi. Sed abbreuiata aliqualiter sunt & mutato aliqualiter ordine addit's solũ in tribꝰ locis. vt patet dictis breuibꝰ. Tho. Pe. de Pal'. & Guil. Nota tamẽ q; ex precedentibus videť q; ordinatus ante legitimã ętatẽ sit ipso iure suspẽsus ab executiõe ordinis sic recepti. Sed solennes doctores tenent contrarium cõiter. videlicet Ray. in summa. Guil'. in gl. eius. Arch. i Rosario. di. lxxvij. Bern. de cle. per sal., pmo. c. j. Anto. de But. extra de tempo. or. vel non est compos. Pau. de Leaza. & Frã. de Zab. super cle. generalẽ. Hi oẽs dicunt q; talis non est ipso iure suspensus. sed suspendendus: & interdicenda est ei executio ordinis recepti ante legitimã ętatẽ vsq; ad ętatem legitimã. & si postq; fuerit ei interdicta executio a iudice suo fuerit vsus ordine tali ante legitimam ętatem: erit irregularis. si autem nõ fuerit ei interdicta, & sic vtitur ordine ante legitimam ætatem recepto non est irregularis. vt dictum est. Idem etiam audiui a quibusdam peritis.

¶ De irregularitate propter homicidium vel mutilationem.

Capitulum. II.

CONTRAHITVR ETIAM IRregularitas pp homicidiũ vel mutilationẽ mẽbri. Pro cuius declaratiõe nota q; cũ homicidiũ vel mẽbri mutilatio fieri cõtingat mẽte solum verbo & opere. Si solũ mẽte fiat: nunq; inducit irregularitatem: quia lex promptionis factum requirit. xv. q. j. ca. fi. immo & si quis vibret gladiũ aio occidẽdi, & tñ nõ sequiť effectus mortis vel mutilationis: non incurrit irregularitatem etiam si vulneraret. & certum sit q; non est mors secuta vel amissio membri: neq; directe vel indirecte. qd' ꝓpterea dico qa si vulnus intulisset non de se mortale: & vulneratus vel pp imperitiã medici, vel ꝓpter defectum custodię. ga. f. non cauet sibi a noxijs mortuus est: vulnerans est irregularis ſm Laudul'. extra de homi. c. Petrus. qd' dictũ allegat Pe. de Ancha. Nam si vulneratũ ad mortem nouo ictu accelero mortẽ vel alio modo: homicida reputor. dicit idẽ. Illi aũt qui intersunt vindictæ sanguinis seu morti & nõ præstant consiliũ vel auctoritatẽ: non sunt irregulares ſm Inno. & Guil. etiã si appeterẽt illius mortẽ. Item qui videt aliquẽ occidi & delectať: & posset etiam sine sui periculo liberare si vellet: cũ iuris pessime faciat: non tñ est irregularis: sicut nec etiam medicus qui dimittit infirmũ mori, nolẽs mederi: & dines q dimittit pauperẽ fame mori. xv. q. j. si qs nõ iratus. Verbo aũt contrahiť irregularitas triplr: scilicet mãdato, defensione, & cõsilio. Mãdato quidẽ qñ mandat occidi aliquẽ vel mutilari: & sequiť effectus. dict. l. si qs vi duam. si tñ reuocasset mãdatũ & expresse & sine vlla fictione prohibuit & anteq; sequeret effectus: non est irregularis ſm Inno, extra de simo. sicut tuis. Sed etsi quis mandat aliquẽ verberari inhibẽs expresse ne occidat vel mutilet: & ille nihilominus occidit vel mutilat: est irregularis mãdator sicut executor: ga mãdãto ĩ culpa fuit. extra eo. is q. li. vj. Itẽ eps vel alius ꝓlatus q; habet iurisdictionem tẽporalẽ debet cõstituere iudicẽ ſcularẽ q audiat cãs & ꝓcipue sanguinis: & illi põt & debet ꝓcipere q; faciat vnicuiq; iustitiã. Si aũt talis iudex interroget eũ in spãli quid agendũ in tali qui. f. meretť pœnã sanguinis: põt rñdere: cõsule pertos, & caueat ne pp suã rñsionẽ directã vel indirectã ille intelligat q; debet eũ sanguine punire ſm Ray. Si ex hac. f. responsione reus occideretur vel mutilareť, esset irregularis. Põt etiam prelatus delegare alicui specialiter super aliquo maleficio: vthomicidio & hmõi in iurisdictione sua commisso: vt inquisita veritate iustitiã exequatur. & si cui cõmittet sic exequať & occidat: non ꝓpterea ille prelatus est

Differentia inter suspensionẽ: depositionẽ & degradationem.

Verbo contrahit irregularitas.

irregularis.extra ne cle,vl'mo.c.eps li.vj.Itē nō solū iudex in causa sanguinis vbi sequit effectus est irregularis: q̄uis sit recta intētione ex debito processu agat iuste faciat & meritorie.dis.j.aliquantos.sed ēt assessor: testis:notarius scribēs vel proferēs sniam vel scribēs attestationes vel legēs dum publicant: vel scribēs vel dictans literas pro vindicta sanguinis:oēs hi irregulares sunt:qa cooperant in mādato sniæ ꝑm Ray.di.l.si quis viduā.& extra ne cle.vl'mo.c.sniam.sed si i hmōi snia nō eēt secutus effectus ꝑm Guil'. q̄uis sint irregulares eps pōt super hoc dispēsare. Princeps autem qui legem condidit cuius legis auctoritate homines sunt traditi morti:non efficitur propter hoc irregularis:vt dicunt quidā & bene:qa incertā personā nō animaduertit. ita notat Archi.xxiiij.q.v.officia.

§.I. HOMICIDIVM VERBO DE

fensiōis cōmittit triplr. Vno mō:qa defendit cām sanguis.i.mutilatiōis vl'mortis aduocādo,& ꝯ siue aduocet ꝓ actore siue ꝓ reo:cū actor obligeť ad pœnā taleonis: qa agēdo pro reo agit ꝑ actorē. Vñ si sequitur effectus est irregularis quantūcūq; fuit te aduocet:in dispēsabilis nisi ꝑ papā:sed si nō sequit effect⁹ ē dispēsabilis ꝓ epm ꝑm Guil.Sed'o mō ē cū qs suadet his q volebāt defendere occisum ne defendāt hoc facit corrupta ītētōe vt ille moriať.Nā si pr'vl'mr vl' alī⁹ cōsanguine⁹ seu amic⁹ retrahat amicū suū vel filiū volentē a morte liberare:qa timet ne ipse ibi adiuuādo occidať:nō ē irregularis, Tertio mō cū prelati vl'alij clerici ad defensionē rerū suarū ponūt q̄relā de malefactoribus suis: seu q eos dānificauerūt penes iudicē ſcularē & emēdā petāt sibi fieri & ꝓuideri ne talia ꝑsumant ꝑ eos.si hmōi q̄re lis iudex mortē inferat exigēte iustitia:nō sunt irregulares dicti clerici: si protestati sunt expresse ꝙ pœnā sanguinis nō intēdūt.extra eo.ꝓlatis.li.vj.Itē licitū est prelatis eccle siasticis ob defensionē rerū eccl'iæ vel fidei inuocare cōtra violētos brachiū sæculare: & hortari tales qdē ne occidāt vulnerent vel mutilēt:qa hoc esset directe ad homicidium prouocare:sed eccl'iā patriā fidē defendāt liberent: & terrā ab infidelib⁹ occupatā ad christū reducāt.& sup hoc eccl'ia facit magnas remissiones. & licet hinc inde alīq occidanť nō est prælato imputandū:immo peccaret nisi cōtra tales se opponeret. de hom.postulasti.&.xxiij.q.iij.c. maximianus.&.q.viij.igitur.&.c.hortatu.&.c.scire.

§.II. HOMICIDIVM VERBO CONSULTATIŌIS CŌMITTIT

Rñsiōe, rñsione:ꝓsuasiōe & approbatiōe. Rñsiōe qdē puta quērēti an liceat occidere paganū vel iudici malefactorē.si rndeat ꝙ licet perpēdēs ꝓbabil'r ipse respōdēs ꝙ interrogās velit facere ꝑm cōsilium eius:irregularis est.di.l.si quis.secus aūt de rñsione generali cognitiōis vel opinionis:ex qua nō credit aliquē inde iudicandū vel occidendū.Dicit archi.xxiij.q.viij.pessimā.ꝙ si iudex laicus interroget clericū quid agendū de aliquo q esset pœna sanguinis de iure puniēdus.Pōt clericus rndere. Hoc non pertinet ad me:cōsulatis peritos. & caueat sibi clericus ne ꝓp suā rñsionē directā vl'indirectā itelligat iudex ꝙ debet sanguine puniri:ꝑm Ray.Dicunt quidā tn ꝙ pōt dicere ꝙ puniat eū ꝑm ꝙ ius dictauerit: dūmō nō exprimat ꝙ puniat eū ad sanguinē vel mortē.vt no.Hug.dist iij.oīs. Sed ipse archi.sup.d.c.oīs.dicit istud dictū.l.Hug.pōt intelligi esse verū qñ crimē nō nimiū eēt puniēdū: alioqn si ex cōsilio suo.l.rndēdo siue speciali siue generali sequit propinquū homicidiū:irregularis est ꝑm Host.extra de homi.sicut dignū. Approbatione: vt cū quis audit aliquos velle facere homicidiū siue noīe suo siue alterius:& ipe approbat: vel cum tractať a pluribus de morte alicuius in cōsilio:& ipe cū aliis assentit & ex hoc sequit homicidium.secus si prohiberet.Sic'r si qs consulit alteri ꝙ occidat:& ante factum reuocat consiliū:sed firmiter credit ꝙ illa reuocatio non valet ad impediendū homicidiū:si non indicat ei qui est occidendus vt sibi caueat:est irregularis. si autē solam reuocationē firmiter credit sufficere,nō erit irregularis ex quo reuocauit cōsiliū.j.q.iij.qa prælatus ꝑm Inno. Persuasione cōsilij cōmittit homicidiū siue incurrit irregularitas si quis persuadet alicui vt exponat se periculo ꝓ iure suo vel pro patria:si scit eū verisimr moriturū:& mors sequať:irregularis est ꝑm Inn.& Hosti.Secus si consulens hoc nō estimabat.xxiij.q.iij.pro membris.Sed si quis suadet alicui ꝙ indubitāter se morti exponat,ꝓ Christo & ecclesia:nō erit irregularis:licet sequať mors ꝑm Inno.& Host. Item si volēti fugere inimicos ꝓpter timorē mortis:cōsulat qs ꝙ remaneat & procurabit pacem,& sic remanēs occisus est:ꝑm Guil'.si nō habet ꝓbabilē cām credēdi ꝙ illi immineret pi culū mortis:irregularis est.secus si habuit ꝓbabilē cām credēdi:puta qa inimici illius erāt ei adeo cōiūcti: ꝙ meri to potuit ꝑsumere ꝙ posset eos cohibere.Itē si qs consulit non homicidiū quidē:sed aliud vnde secutū est homicidiū ꝑm Inno.distinguendū est:qa si verisimiliter potuit æstimare ꝙ inde sequebatur mors irregularis est:vt si suasit ictum machinæ vel ballistæ: vel ꝙ eatur ad capiēdū castrū qd' nō poterit de facili capi sine morte hoīm : & sic mors ē secuta.Si vero nō potuit ēstimari ꝙ nec verisimile erat ꝙ sequeret mors:tunc si cōsuluit super re illicita:est irregularis si sequit mors.extra eo.cōtinebať.& idē si mādat. Secus autē si cōsuluit rem licitam,& eo mō distinguit si is cui cōsulit nō occidit sed occidit. Itē qꝫ cōsulit ꝙ infirmus vertať vt infirmus citius moriať:si ex tali trāsuersione citius moritur:consulēs est irregularis,& qui hoc facit etiā ꝑm Guil'. Itē si qs clamet latrones:si hoc facit propter timorē corporis sui,nam timet ne aliqui vel inter eū occidere: non est irregularis:qa nō intēdit mortē alicuius:sed sui liberationē,ꝓ qua licet implorare auxiliū ꝑm Inno.sed si nō propter hoc facit:& intelligere poterat ꝙ ex clamore vel alio actu suo homicidium sequi poterat:irregularis est. Idē Hosti. Item si cum ducitur latro captus dicit ei aliquis claudite ei os ne clamet:& latro occidit,credit Guil'.ꝙ qui illud dixit sit irregularis quia fuuit ducentes dando consilium. & eodem modo si quærentes malefactorem indicauit eum: nisi forte ignorauit:& ignorare probabiliter potuit nesciēs ꝙ ad mortem quæreretur.

§. III. HOMICIDIVM FACTO

cōmittit tripliciter:qa necessitate: casualitate:& voluntate. Homicidiū necessitate ē duplex:qa aut necessitas est ineuitabilis:aut euitabilis.Si quis ergo occidat vel mutilet necessitate ineuitabili.i.ita arctatus vel angulatus ꝙ nec fugere nec clamare nec aliter potest se iuuare nisi occidat vel mutilet:non est talis irregularis. extra de homi.c. si furiosus in cle.quia vnicuiq; vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelę.di.j.iusnaturale.sed si hoc faceret ad defensionem parentum suorum vel sociorum: non ea deret irregularitatē ꝑm Io.And,in addi,spe.Idem si pro defensione rerum suarum.Item si fugere posset sed fugiēti periculum imminere posset:puta casuræ vel velocioris cursus inimici insequētis.qui audacior factus propter fugam pōt de facili fugientē a tergo vulnerare & ad terrā prosterne re & occidere,dixit Zen. vt allegat Pe.de Ancha. super cle.si furiosus,ꝙ probabiliter dici pōt ꝙ talis non fugiens propter p̄dicta:nec aliter euadere pōt:si occidit nō est irregularis,Sed insans & furiosus occidēs qūocūq; nō est irregularis:vt dicit illa cle.Et dicit Pe.de Anch. ꝙ idem est de maiori septennio si non est doli capax.xv.q.j.c. merito.& c.seq.secus si esset doli capax.Si autem est necessitas euitabilis:puta qa aliter euadere potest:vel quia potuit recedere de loco vbi expectabat inimicos eius venturos:tunc efficitur irregularis:nec ad maiores ordines ascendet:immo nec in susceptis:nisi ex magna dispensatione permittit ministrare.& q̄uis Zen.dicat si fugiendo fuga erat sibi viturperiosa & ad dedecus:etsi non ad periculū personę:& propter hoc non fugit:& propter hoc occidit:talis euadit irregularitatem.Pe.de Ancha.non credit hoc verum.l.ꝙ talis euitet irregularitatem:& hoc magis videtur verum.

§.IIII. HOMICIDIVM CASVALE

ad sciēdum qñ induxit irregularitatē.Nota distinctionem. aut qs dat operā rei illicitæ:aut licitæ.Si licitę & tūc dupl'r qa aut adhibet oēm diligentiā quam debet:aut non,ſn primo ergo casu dando operā rei.l.illicitæ dato ꝙ ꝓter oēm voluntatē eius supueniat homicidiū vel mutilatio ex opere eius:est irregularis. vñ si clericus exercitatione vel venatiōe iaculū mittit:& casu hoīem occidit est irregularis: qa talia opera debent ab eo esse penitus aliena.l.dicti.clerico. Similiter si ludo impegit lapidem contra aliquem : & ille volēs declinare impegit in aliū lapidē & mortuus est: prosector est irregularis,qa ludus noxius erat.& idem de similibus.In materia illata lignorū cooperata est ad cōbustionē & mortem hæreticorum:ꝑm Guil.sed si illa materia nō est cooperata:puta quia iam mortui erant quādo ligna attulerunt: vl'antequ accenderet ignis in illa materia non sunt irregulares.Si autem de hoc dubitať:melius est tenere certum,& se reputare vt irregularē.eꝑ de tēp.or.ad aures.Idem de clericis qui cum aliis trahūt ad māganellū vnde credit,ꝓbabil'r aliqs mortuus.qa.l.ꝑm Guil.melius est tenere certum vt dictum est.ar.de pœ.di.ij.si qs.Item q̄ peutit mulierem ꝑgnātem:vel dat ei aliquid vt faciat aborsum si ex hmōi pcussione vel rei datione illa abortitur:si iā erat formatus pœ ptus est irregularis:secus si nondum erat formatū puerperium.Qd' si dubitať vtrum ex pcussione vel rei sumptiōe secutus fuerit aborsus vel alia cā:vel vtrū esset puerperiū formatum vel non.Si probabil'r dubitat:debet a ꝓmotione & ministerio abstinere ne periculo se cōmittat: & multo magis si hoc oīno credit:si aūt habet temerariā opinionē deponat eā. Guil'.Itē si aliqs aliqd facit vl'dicit vñ accelereť alicui mors esto ꝙ oīno esset al's moriturus,efficit irregularis.si hoc est certum:puta vulnit infirmum vt citi⁹ moriať.dicit decapitādo vt ponat caput in cyppo:& ex ꝑ citius ponit.dicit aliqs fatelliti vt aptet magnariā ne plures habeat recipere ictus & fit hmōi.ar.di.l.si qs viduā.Itē q associāt homicidā vt si oportet defendāt, q̄uis nil alicd faciant:sunt irregulares si sequitur mors vel membri mutilatio.quinimmo etiā si dissuaserūt prius illi homicidę vt nō faceret:& tn pure vol'tē associauerūt.extra de cle.pug. in du.c.Hęric⁹.Vñ oēs illi q de familia rectoris vadunt ad associandum malefactorē cū ducitur ad mortē siue eq̄stres siue pedestres.cum vadāt ꝓ defensione si opprereret cuncti sunt irregulares.Qui etiā trahit ad chordam vel aliam tor turam reūm ad fatēdū maleficiū:& ex hoc fateť & occidit, est irregularis.Qui etiam acuit vel portauit magnariā cū quis est decapitandus vel mutuat vl'portat scalas vl'portat funes pro aliquo suspendendo.si'r qa glibet horū dat cām ꝓpinquam morti alterius,di.l.si qs viduam.secus de eo q fecit scalas vel funes vel gladium non ad mortem inferendā,sed ad oēs vsus:& casu postea aliquis vtit ipsis ad occisionē.xxiij.q.v.de occidēdis. Qui etiam se mutilat ex impatientia:vel si hoc fecit zelo castitatis sibi virilia amputando,est irregularis.di.lv,si qs partē.Item dicit Arch. xv.q.j.si qs clericꝰ animo irato vadit ad occidēdū aliquē: puta propter iniuriam receptam & reperiens ipm mortuū ab aliis vt satisfaciat animo suo amputat cadaueri caput: q̄uis videri possit irregularis:qa lex promotionis factum requirit vt dicit hoc capitulum & ꝓpter intētionem cum opere subsecuto.extra de biga.c.nup.quod etiam tenet Io. in gl.de pœ.dis.j.periculose.tamen ꝑm ꝙ cōiter tenent doctores non est irregularis:quia homo mortuus non est hō. & hęc est veritas:al's sequereť ꝙ omnes medici qui faciūt anathomiam essent irregulares:qd' non est verum: nec reperitur ista irregularitas posita & pœnæ sunt restringēdæ: non ampliandę. Archid.

§.VI. EX HOMICIDIO VEL MVTILATIONE Q̄ CŌTINGUNT IN BELLO

quō & qñ bellatores efficiāť irregulares.Quantū quidē ad clericos Io.cal.in addi,ad dicta Ioā,an.in nouel.extra de homici.petitio.sic distinguit. Clericus aut vtit armis incontinēti repellendo vim vi cū moderamine debito:aut aliter.Si primo modo etiam si occidat vel mutilet non est irregularis:cum.l.facit ad sui defensionē.di.j.ius naturale.Si aliter facit tunc aut agit de licentia papę:aut ꝓprio motu.Si de licentia papę,puto ꝙ in bello iusto vti possit armis offensibilibus.nam inter alia q̄ faciunt bellum iustum est auctoritas papę vel principis, & tunc si occidit vel mutilat non est irregularis ex quo papa dedit sibi licentiā.nam cum irregularitas sit pœna p cōstitutiones canonicas introducta:ex quo papa potuit dare licentiam clerico & autoritatem vtēdi armis quibuscūq; etiā sine metu irregularitatis,dando hmōi licentiā : videť ꝙ abstulit ab eo incursionē irregularitatis:qd' potest : qa cum voluntario homicida potest dispensare,de conse.dis. j.c.j,qñ papa hoc exprimeret verū videť:al's sec⁹.Si ꝓprio motu clericꝰ vtitur armis:tunc aut in bello vtitur iniusto aut in bello iusto.Si in bello iniusto tūc planum est ꝙ nō est sibi licitum siue suis fauorē p̄stet : siue timorē excutiat aduersarijs,etsi ibi aliqui sunt occisi vel mutilati:irregula

Cleric⁹ homicida q̄ñit irregularis.

libus.In sc'o casu si adhibet oēm diligentiā dando operā rei licitæ:nullā culpā vel irregularitatē incurrit si contingat in dē homicidiū:puta repabat domum : posuit signa ante eā & clamauit anteq̄ ꝓsceret tpe cōgrueti prrnseuntib⁹:vel incidit arborē & cecidit in pte ꝑ cōem æstimationē &c.Oēs em casus fortuiti ꝑuidert nō ꝑnt,eꝑ eo. Ioānes. &.c.quidam.Vñ si seruus:equus vel aliud aial aliquē occidit ꝑm Inno.non est irregularis dñs eius dū malitiā vl'culpam i mortē nō habuerit,di.l.hi q arborē.In tertio casu.f. vbi nō adhibet debita diligētia:etiā in ope licito incurrit irregularitatē. Vñ ꝑm hosti.ꝓsbyter qui mittit puerū adaquandū equū monēs ꝙ caueret de flumine:& tn submersus est:iudicat eum culpabilē.sic etiā diacon⁹ q nō removet falcē qua accincrus erat:cū sciret ludi consuetudinē, eꝑ de homi.c.cōtinebať.& sacerdos qui non remouet cultellum a corrigia cū qua verberabat famulū.eꝑ de homi , ad audientiam.Item si clericus capit furē & tradit eū iudici & hmōi:vt faciat ei restituere res ablatas quas al's rehabere non poterat:si non habeat intētionē corruptā,l.vt intendat mortē furis ipse capiēs. & sup hoc etiam facit protestationē ꝙ nō intendit vindictā sanguinis:sed suum rehabere:& non habet causam suspicandi ꝙ hoc contingere poterat:si sequatur mors illius capti furis non erit irregularis. Sec⁹ autem si aliquod horum defuerit:puta qa poterat aliter rehabere sua:vel non fecit protestationē & hmōi.extra de homi.c.fusc̄pimus.Item si clericus sciebat ꝙ aliquis capiať:& ex illa captione sequať mors vel trūcatio eius ipso tn ignorante factū & cām ꝑm Hostię.videť irregularis:qa debuit suspicari hoc posse euenire. Itē si qs vel phlebotomat aliquē cā medicinę:& inde sequať mors, ꝑm Guil'.si incisor erat peritus artis & adhibuit debitā diligentiā non tenet in aliquo.fil'r si incidēdus nō habet consuetā dispositionē mēbroꝝ vel neruoꝝ vel venarū:& ꝓpter incisionē moriť:nō tenet in aliquo incisor ꝑm Inno.si in hoc nō errauit ,ꝓpter suā inexpientiā:nec irregularis est:potⁱ⁹ em casu ꝙ culpa in hmōi præsumit mors accidere.xxiij.q.v.c. de occidēdis.secus aūt vbi ,ꝓpter imperitiā accidisset : vel ꝓpter negligentiā.Itē qñ dubitat medic⁹ in aliquo potius debet omittere ꝙ incidere ꝑm Hostię.& Inno.Physici vel chyrurgici si erant periti in arte:& nihil de ꝓtingētib⁹ omisserunt:& hñt sup hoc ,ꝓbabilē cōscientiā:nō ,phibēť a promotione q̄uis mortui sint infirmi quos curauerunt.Secus aūt qñ sunt imperiti vel negligētes circa infirmos & ex ꝑ ,ꝓbabil'r credūt vel dubitāt infirmos mortuos vel mēbris deperditos:qa sūt irregulares.eꝑ de eta.& quali.c.ad aures. Et est cōcilium Inno.& Goff.ꝙ qui volūt ,ꝓmoueri absteneāt a practica medicinæ:& p̄cipue a chyrurgia q̄ incisionem vel adustionem regrit:qa in nullo debet vacillare cō scientia ,ꝓmouendi.di.xxxiij.laici.Item custodientes infirmum vel seruitores eius qui vocauerunt minutorēvl'porrexerunt ei vinū vel aquā vel nō bene custodierunt.vñ illi ex phrenesi se ,piecerūt & hmōi infirmi mortui sunt:sed ꝑm Guil'.in oibus his vbi bona fide fiat nō debet de facili qs habere cōscientiā scrupulosam:nisi sit culpa lata & negligētia dissoluta:puta si custos infirmi phrenetici vel furiosi dimisit eū vt iret in plateā ad ludēdū vel al's'dat operam rei illicitæ:aut ex nimia crapula vel ebrietate vigilare non potuit:maxime cum esset deputatus ad custodiā infirmi.nam si certum est ꝙ ide ex hac culpa mors secuta est tales erunt irregulares:alias non.& si habet quis ꝓscientiā scrupulosam deponat ad consilium boni viri.

§.V. HOMICIDIVM OPERE ET VOLUNTATE ſpontanea

si qs committit veneno siue gladio siue quocūq; etiā sine pāto incidit irregularitatē.& talis nō solum non debet ,ꝓmoueri:sed si ,ꝓmot⁹ est in ꝓpetuum deponi de homici.c.sicut dignū.&.l.di.c.si qs viduā,idē iudicū etiā si interficiat Saracænū vel Paganū.di.l.clericū. & cū tali nūq̄ dispensatur in ordine vel officio. dif.l.miror, etiā si sit occultus ministrare in ordine suo non pōt.de tē. or.c.fi.poterit tn cū tali dispēsari in beneficio.de cle. pug. in du.c.ij.Nec excusať seu euitat irregularitatē si hoc facit ex p̄cepto iudicis:vt satelles q̄uis non peccet obediendo, si iusta sententia est.xxiij.q.v.miles.Sic'r non euitant irregularitatē qui iuris ignari zelo fidei & ꝓpter indulgentiā habendā quę datur afferentibus ligna ad cōbustionē hęreticorum attulerunt ligna ad cremandum hęreticos:si illa

ris est,xxiij.qō.viij,c.j.&.ij,Si in bello iusto:puta p defensione patrię vel aliorū.xxiij.q.iij.fortitudo.& tunc poterit interesse & cū armis defensionis.nō tn debet pugnare: sed hortari poterit:vt.xxiij.q.viij.vt pridē.& orationib⁹ intercedere.xxvj.di.c.fi.Sed cū armis offensibilibus non debet ibi esse:nisi ea intentionevt se defendat:non vt puniat impediente ordinis pfessione.xxiij.q.viij.c.clerici.& si in tali bello est aliquis occisus vel mutilatus ab ipō clerico est irregularis.si aūt ipse neminē occiderit vel mutilauerit non non est irregularis:licet quis ab alijs occisus sit vel mutilatus.Ad tollendum aūt duplicitatem ambiguā ad caurelā: hoc casu potest sibi imponi pnia,& sic intelligatur de clericu,ca.præsentium.vt ibi notatur in vltima glos.& hoc credo verum quicquid notat in speculo.ti.ij.Si aūt in tali bello clericus vulnerauit aliquē:sed non occidit vel mutilauit.Distingue.aut talis vulneratus fuit postea occisus ab alijs,& tūc subdistingue:quia aut habuit aīm occidēdi dictus clericus qui vulnerauit:& sic est irregularis,e.ti. significasti.ij.ibi.& si pcussor volūtatē &c.xxiij.q.fi.c.fi. aut nō habuit animum occidendi.& istud etiam subdistingue:ga aut vulnus ipsius clerici potest discerni ab alijs vulneribꝫ: & tunc non erit irregularis si vulnus nō est mortale:vt.eo. ti.significasti.aut nō pōt discerni:& tūc ꝓpter dubiū irregularis iudicatur:vt in eo,ꝙ sic.ꝙ si discerni.Res autē suas non videt licitū armis defendere cū alioꝝ offensione eo. ti.suscæpimus.Hęc oia Ioan.Cal.sed in principio sunt aliquantulum abbreuiata.Nota tamen ꝙ ex hoc ꝙ papa dat licentiam clericis ꝙ interfint bello:nō tn videt ex hoc licere clericis vti armis nisi ad se defendendum:nō aūt ad occidendum aggrediēdo:nec etiam Paganum:sed pñt tn interesse ad hortandum alios.xxiij.q.viij.omni.&.c. seq. Qđ si occiderent vel mutilarent etiā in bello iusto sunt irregulares:vt dicit Io.de Lig.dicūt etiam Inno.& Host.ꝙ pñt clamare:capere & pugnare:sed non occidite.Item dicit Hosti. ꝙ in bello iusto clericus potest dare lanceā pugnanti ante vbi plures aliquē occidunt: oēs sunt irregulares. eltū nō aūt in bello iniusto.Item dicit Ray.in summa. ꝙ vbi plures reperiunt in pugna in qua aliqui sunt interfecti vel mutilati & nescit a quib⁹:quantum ad irregularitatem oēs cēsent irregulares:& q sunt ex parte iniuriātis: & qui sunt ex parte recipientiū ti illi erant clerici:& sic illi cte mouerunt arma.dist.l.si quis post baptisma. Sed Archi.dicit.xxiij.q.fi.c.fi.ꝙ istud dictum Ray.quidam intelligunt qñ clerici erant in culpa.& hoc patet ex verbis eiꝰ dū dicit. mouerunt arma quasi voluntarie & sine necessitate. nam si defenderēt se vel socios necessarios:licet aliquis ad defendendum sit interfectus ex alia parte reliqui nō interfecissent nec interfectores iuuassent:non essent irregulares licet voluntatem occidendi habuissent:ga lex ꝓmotionis factum requirit.xv.q.j.si qs.&.c.fi.Iꝑetū Archi.distinguit inter inferentē & repellētē vim:vt repellens ex dispēsatione ꝓmoueat & tolleret in suīcæpti:dum tn constet nō p cussisse eū inferens secus qa in culpa est.ar.xvj.q.iij.porro. Notat etiam Archi.di.xxxvj.ꝙ sm Inno.& Host.si qs per cussit aliquē in iusto bello:si nō sit inde mortuus vl nemi nē suis ictibus occidat vel mutilet non efficit irregularis: etiā si alij feriant & occidāt.& sm Goff.dūmō nō ꝓcurauerit eos.eo.ti.significasti.Addunt Inno.& Ber.ꝙ si animo occidēdi percussit aliquem.licet non lętaliter. sed alij post ea occidūt:est irregularis:qa auxilium morti prębet. Item si clericus cōmodet ballistam in bello siue iusto siue iniusto:& ex hoc sequat mors,est irregularis:qa pstat cām propinquā morti.dis.l.si qs viduam.Idem sm Guil.de mutuā te gladium vl ensem in bello ipō.Dicit etiā Laudul. vt al legat Frā.de Zab.in cle.vnica. de homi.ꝙ illos qui detrudunt homes in carcerē:ita arctū & asperū ꝙ incarcerati non viuunt vltra sex vel octo menses propter arctationē carceris reputat exponentes tales ad hoc homicidas & irregulares.Hęc em pœna est magis afflictiua q̄ si ponerent in patibulo.& hoc est p̄ platos q detrudūt clericos in gabia:vbi verisimile est ꝙ infra paucos dies morientur.Frā. & Zen. & Henricus.Hæc aūt irregularitas homicidij quōcumq; & quotiescumq; sit cōtracta ante baptismum, p baptismum deletur.di.lj.si qs post baptismum.sm Inn. Goff.& Guil. sed post baptismum p solum papā dispensat: quod etiam non facile facit.di.l.miror.Idem per totum de mutilatiōe membri.De homicidio quo ad peccatum & pœnā : habes in secunda parte.

¶De irregularitate bigamię:& quomodo octo modis contrahitur. Capitulum.III.

IRREGVLARITATEM ETIAM inducit bigamia quæ multis modis ꝓtrahitur. Primo qđ cū qs successiue & diuersis tpib⁹ habet duas vxores & vtraq; cognoscit. xxxj.q.j. aperiāt.Si autem alterā non cognouisset:puta qa ante consummationē matrimonij defuncta est, non est irregularis scđm Tho.i. iiij.di.xxvij.q.ij.ar.j.q.j.ad.ij.licet magister sententiarum aliter dicat:sed non renet in hoc opinio eiꝰ. Secundo cum quis diuersis temporibus habet duas vxores.vnam de iure.aliam de facto.puta,contrahit cum consanguinea:& vtramq; cognouit.hic enim censet bigamus propter intentionis affectum cū opere subsecuto.ex de bigam.c.nup. Tertio qñ plures habet eodem tempore:vnā de iure:aliam de facto:& vtramq; cognoscit. puta contracto matrimonio cum vna & consummato contraxit etiam cū alia:vel cum contrahit cum duabus de facto: puta cum cō sanguineis & cognoscit eas: vt in dicto. ca.nuper. eodem titulo.Quarto cum contrahit cum vidua ab altero viro cognita.secus si fuisset relicta virgo.xxxij.di.feriatum.Quinto qñ contrahit cum corrupta ab alio & cognoscit eam: & hoc siue sciuerit illā corruptā siue ignorauerit.dist.xxxiij. c.curandum.Sed si ipse solus defloraſſet & postea cōtraheret cum ea non censet bigamus, dist.xxvj.acutius.ar. extra q fi.sint legi.c.tanta.Sexto qñ vxorem cognoscit ꝓpriam siue scienter siue ignoranter postq̄ cognita est ab alio.dist. xxxiij.c.si cuius.&.c.sequen.Item si vir etiā accusaret vxorem de adulterio & pendente ea accusatione ad preceptum ecclesiæ vir debitum redderet adulterę irregularis est:quia bigamus scđm Tho.Ray.& Hostien.Septimo cum qs duxit vxorem vilem mulierem:puta ancillam vel ioculatricem vel aliquam ex illis quę publicis spectaculis mancipātur:licet virginem,repellitur ab ordine.dis.xxxiij.si quis viduam.Octauo cum quis in sacris cōstitutus:vel post ꝓfessionem factam in religione contrahit cum corrupta. ex eo.a nobis.Ratio autem principalis quare bigamus prohibetur promoueri est defectus sacramēti qui est in eo:quia s.coniunctio coniugalis per eum facta non potest significare illam spūalem ꝙiunctionem Christi & ecclesię qui est vnus sponsus cum ecclesia quæ est vna sponsa. nam cum diuiserit carnē suā in plures vxores non est vn⁹ vnius.dis. xxvj.acutius.Coniunctio autem fornicaria non significat illam coniunctionem Christi & ecclesię:sed tantum coniūctio coniugalis : ideo qui non contraxit sed fornicatus est cum multis non censet irregularis.Hæc autē irregularitas non tollitur per baptismum sicut irregularitas homicidij. Rō est qa contrahit ex matrimonio & baptismum nō soluit matrimonium.di.xxvj. deinde. Vñ qui habuit vnam vxorem ante baptismū & aliam post baptismū vl ambas ante baptismum irregularis & bigam⁹ est.di.xxvj. acutius. Exuitur autem bigamus omni priuilegio clericali:& addi tur foro sæculari non obstante consuetudine & eis sub pœna excōicationis inhibitum est deferre tonsuram. eē eo.al terationis.li.vj.Solus aūt papa dispēsat cum bigamis nō eps scđm Tho.& Io.an.eē eo.d.c.Quidam dixerūt: qa nec papa pōt:qa ō doctrinam apli.sed dicūt Tho.& Pe.,ꝙ papa non pōt dispensare in doctrina apl'orum quantum ad ea q̄ sunt de iure naturali:& ea q̄ sunt de necessitate sacramentorum & fidei: sed in alijs,potest cum habeat eandem ptātem eccl'ia nunc sicut & tunc.Qđ aūt obijci posset decretalis.eē eo.nup.Soluit Tho.dicens eandem difficultatem esse in dispensando cum eo q cōtraxit cum pluribus de facto sicut si contraxisset de iure vult papa ibi ostendere. & ideo non dicitur dispensare:non qa non possit dispensare. vbi etiam dr nō posse:quia non consueuit dispensare etsi possit,sed si diffusius vis videre de bigamia habes in summa confessorum.li.iij.ti.ij.per totum.

Declerico mutilante.

Bigamia ducit ad irregularitatem.

bigamꝰ exuitur priuilegijs clericis.

¶De irregularitate propter illegitimationem. Capitulum.IIII.

IRREGVLARITATEM ETIAM inducit Illegitimatio.Rō aūt quare tales prohibent a ꝓmotiōe est scđm Ray.qa tales reputāt viles pſonæ.Dignitas aūt clericatus vilib⁹ pſo non ꝓnis dari non conuenit.Secundo etiam ad detestationē paterni sce-

bigamꝰ ꝙmotionem non ꝙmouetur.

leris,necesse incōueniens vnū puniri ꝓ alio:vt filium pro peccato patris:pœna tamen corporali: nunc̄ autem æternali:vt.j.q.iiij,per totum. Tertio quia tales solēt esse imitatores paterni sceleris& intemperati moris. lxvj. dist.si gens.& in glo.summaria.in prin.dist.Et q̄uis aliqñ reperiātur hmōi viri valde industrij & virtuosi:& ex hoc reddantur laudabiles magis.dist.lvj.nunc̄ tamen iura ad aptantur scđm ea quę vt in pluribus accidunt,In dignitatibus tamen sæcularibus tales non semper repelluntur. ff. de decur,l,spurij.Illegitimi etiam scđm iura hereditare nō possunt quod statutum est in fauorem matrimonij : & vt dicit Pe,de Anch.si fieret in aliqua ciuitate statutum ꝙ illegitimi possint hereditare nō valeret:quia esset cōtra bonos mores& nutritiuum luxurię:tamen quo ad deum & virtutum opera nil nocet illegitimatio si in se bonus sit: vt diffuse habes.lvj.dist.c.nasci.cum quinq; ca.sequen.Dicitur autem illegitimus qui non est natus de legitimo matrimonio:vl quod reputabat legitimum scđm Ray.extra eo.c.cum inter.Vnde si vir & mulier contraxerint in facie ecclesię bona fide credentes se legitime copulatos : cum tn non essent:puta propter impedimentum cōsanguinitatis: vel etiam si alter eorum tantum hoc credebat.f.legitimam copulationem: puta quia contraxit cum eo quē nesciebat habere aliam vxorem:talis reputatur legitimus: & vtriq; parenti succedit.extra eodem.ex tenore. secus si clādestine contraxissent:quia tunc videt fuisse ignorantia affectata: & multo magis si contraxerunt publice scientes impedimēt cum ambo.extra de clande.despōsa.c.cum ihibitio. scđm Tho.& Pe.Item dum quis ignorat se illegitimum cum sit scđm Hostien,probabilis ignorantia excusat eum. ar. C. de testa.l.j.vnde durante tali ignorantia non peccat faciēdo se promoueri:vel hæreditatem adeūdo:sed cum scit sufficienter:q̄uis alijs occultum esset & dispensatione indiget quo ad ordinem & dignitatem & hereditatē dimittere debet:quando patet etiam nesciebat illum.f.esse legitimum. Vtrum aūt in hac materia debeat filius credere matri? Dicit Hostien,prima facie credendum est.ar.extra de presum. c.afferte.sed tn nō cogitur ad hoc.f.credere.C.de testa.l. ne q̄ ꝓfessio.Qualitas autem matris & conuersatio eius cum alijs circunstantijs plus vel minus videtur ꝙ habeat induc̄ere talem filium ad credendum.

Illegitimus qs dicitur

§.I. LEGITIMATVR AVTEM QVIS

Legitimę qs tribus modis.

tripliciter. Primo modo per sequens matrimonium: puta cum quis cōrahit cum illa ex qua ante matrimonium habuit filios:etiam si ille vel antec̄ fumeret talem in coniugem prius:cum altero ꝓheret:quia postea moreret. Et hoc est verum si illa tūc poterat illi esse vxor quando de ea habuit filios:qa.f.vterq; solutus erat. Vñ datus de adulterio vel incæstu per istum modum legitimari non potest . extra eo.conſstus. Et hęc legitimatio valet vt succedere possit in omnibus bonis parentū.in auē.qui .mo.effi.na.le.§. quoniam.valet etiam ad habendum dignitatem & ordinem,Secundo modo per specialem indulgentiam papę.eē eo.per venerabilem.Et hæc legitimatio valet ad hocvt talis valeat promoueri ad omnes ordines & dignitates eccle siasticas vbiq; terrarum. Valet etiam ad successionem bonorum parētum & ad omnes actus legitimos seculares in terris eccl'iæ subiectis temporaliter.Si autem fiat per epm legitimatio valebit ad hocvt minores ordines possit suscipere & beneficium sine cura vbicūq;:& ad successionē bonorum & actus legititimos sæculares in terris temporaliter ecclesiæ subiectis:& etiam alijs terris quantum ad ea ꝙ quæ nō fieret alteri prejudicium:& multo magis valet ad hoc legitimatio ꝙ papam,sed in his per quę,sit alteri prejudicium:puta ꝙ succedant ab intestato non valet legitimatio:nec per papam nec per epm in terris q̄ ei temporaliter non subsunt.hoc sm Inno.& Ber.sup.c.per venerabilem. Tertio modo legitimatur quis per leges temporales & sæculares:scđm.f.modos in eis traditos qui reduci possūt ad tres.Primus est si pater filium naturalem offerat curiæ imperatoris efficiaturq; curialis.in auē.qui.mo.effi.na.le.§.si quis igitur.col'.vj.Idem si offerat eū curiæ ciuitatis de qua vel de cuius vico sit oriundus.instī.de nup.§.si.Secđs modus est si pater decedens in testamēto filium naturalem nominet legitimum hæredem:& ipse postea testamentū offerat principi:vel si pater in iustrumēto ꝙ publicā manum confecto vel alio scripto cum subscriptiōe trium testium eum filium nominet nec adiecerit naturalem.vt in auē.vt li.ma.& auię.§.ad hoc. Tertius modus est si nullo filio legitimo existente ipse naturalis filius seipm offert curię. vt in auē.qui.mo.na.leg.effici.§.j. Hæc legitimatio per leges facta valet ad temporalia & sęcularia quo ad successionem & dignitatem in terris tn subditis ptāti legitimantis:& in alijs vbi non fieret alijs prædicti? ad ordinem vel dignitatem eccl'iæ non se extendit.Inno.& Ber.

§.II. DISPENSATVR AVTEM CVM

illegitimis tripliciter.Vno modo per ingressum religiōis approbatę:& hoc quo ad omnes ordines.dist'in.lvj.c.j.ꝑm Ray.& glo.summa.sed ad prelationes: vtputa prioratum etiam in ipsa religione vel alias dignitates sine dispensatione talis promoueri nō potest.vt in,d.c.j.Et nota ꝙ Magister ordinis Predicatorum potest dispensare cum trecentis fratribus ordinis sui sup defectu natalij vt possint omnes ordines & ad priorat⁹ ordinis promoueri: nisi fuerint procreati ex adulterio vel incęstu vel irregularibus.Alex. deuotionis.sed ex alio priuilegio.f.Ioan.xxij.pōt dispēsare in illo numero cum omnibus genitis de soluto & soluta:etiam si essent patres eorum sacerdotes:vt.f.promoueā tur ad ordines & prioratus conuentuum. Alexan.deuotionis.Secundo dispensari pōt p epm: & hoc quo ad ordines minores tantum & ad beneficium sine cura:quo autem ad alia dispensari non pōt. Tertio fit dispensatio p papam:et hoc nō solum quo ad ordines:sed etiam quo ad omnes dignitates & pſonatus.extra eo.ca.is qui.lib.vj.Dispensatio autem aliqñ fit circa tales minores:vt.f.ordinent & instituantur in eccl'esijs alijs a paterna.dico si sunt filij presbyteri:als vero in quiquscumq; eccl'esijs.extra eo.ca.presentiū. aliquando maior: vt.f.instituantur in paterna : aliquo tn medio.extra eo.ex transmissa.aliquando maxima vt in patria nullo medio.Et nota ꝙ cum dispensatur illegitimus a papa quo ad ordines & beneficium eccl'iasticum:nō pro pter hoc intelligitur ꝙ possit ,ꝓmoueri ad pſonatum vl're ctoriam ad quam p electionē ꝓcedi consueuit.extra de prę bē.c.fi.sed bn ad eccl'iam parochialem poterit promoueri, Item si a papa obtinuit dispensationem illegitim⁹: & post ea impetrauit ꝙ duo aut plura beneficia possit habere: tacuit aūt predictū defectū:nō valet hęc scđa gratia.extra eo. si is qui.lib.vj.Item nota ꝙ filij,facerdotum quos ipi susceperunt de legitima vxore ante sacrum ordinem sm Ray.& alios promoueri possunt ad omnes ordines & dignitates cum legitimi sint:nisi in illa ecclesia in qua patres eorum immediate fuerunt prælati vel canonici:vbi non possunt canonizari vel promoueri,eē eo.ad hęc. Goff.etiā dicit ꝙ cum pater habuerit personatum vl vicariam perpetuam in aliqua ecclesia.filius immediate ipsum vel ipsam habere non potest.extra eo.quoniam. Item si pater habuit pſonatum:filius non potest habere vicariam : nec econuerso, extra eo.Michael. Qđ si filiꝰ dispēsatiue succedat patri: frater istius bene poterit succedere fratri:vt ponit Hosti,quia in hoc non succedit patri immediate.Sed secus si prius habuisset ipam eccl'iam de facto.Porro ad nepotes hęc prohibitio non extenditur sm Ray.Goffre.& Hostiē. Ordinati ꝙ in sacris.f.subdiaconatu & supra si suscipiant filios ex vxoribus:cum quibus ante ordinationem contraxerant: tales filij illegitimi sunt si vxores consenserint ꝙ viri ordinarentur:vel scientes hoc non contradixerunt.xxxij.dis. seriatim.Sed si ordinati fuerint inuitis vxoribus & ignorantibus legitimi censentur & non indigent dispensatiōe: aliqui tamen dicunt ꝙ indigent etiam tales dispensatiōe. Græci tamen sacerdotes:quia licite vtuntur matrimonio contracto ante suscæptionem sacramentorum, nam in sacris contrahere nō possunt:nec licuit a tempore apostolorum,dist.xxxij.per totum. ideo filij quos generant de vxoribꝰ suis dum sunt in sacris legitimi sunt:& idem iudiciū sicut de alijs legitimis.

De mō dispēsa tiōis cū illegitimis.

¶De irregularitate ꝓpter varia vitia corporis. Cap̄.V.

IRREGVLARIS EST CORPOre vitiatꝰ.i.mutilatꝰ vel debilitatꝰ in membris. talis ꝓhibet,ꝓmoueri:aut ꝓpter inhabilitatem ad officiū exequēdum:aut ꝓpter deformitatem ad aliorum scādalū tollendū. Pro cuius declaratione nota

Qñ cor pevitia repel latur.

distinctionē,aut qs est murilat⁹ vl priuat⁹ magno mēbro & manifesto:quod.s.inducit notabilē deformitatē: vt priuatio nasi & hmōi:vel inhabilitatem ad exequēdū officiū vt priuatio manus & hmōi:& tūc quacūq; de causa fit mutilatus seu priuatus iusta vel iniusta:naturali vel accidentali:impedit a ꝓmotione:& deijcit promotus cum tali defectu.Si autem erat iam ꝓmotus qñ supuenit talis defect⁹ si non p hoc redditur nimis deformis pōt exequi illa officia ad quę non impeditur ꝓpter illum defectum: puta si sacerdos amisit visum:missam celebrare nō poterit: vel als in altari ministrare:sed poterit audire cōfessiōes & p̄dicare:a beneficio etiam non remouebit si sine culpa sua incidit in defectum:quia non debet addi afflictio afflicto. vij.qō.j.cum percussio.dabitur tñ ei coadiutor si tale būficium est cui iste deseruire non possit.extra de cle.egro.c.iij. Aut quis mutilatus vel priuatus est membro paruo vl'occulto,& tunc subdistingue:qa aut sponte & sine iusta causa:vt ex indignatione vel impatientia vel superbia:aut ex iniusta causa vel inuitus.Si primo modo:tunc indistincte in quocūq; membro:siue a seipso siue ab alio:repellitur a promotione:& deijcit iam ꝓmotus etiam si putabat se obsequium p̄stare deo castrādo se extra eo.significauit.& ſm Inno.idem etiam est si non totum membrū amisit:sed parem membri q̄ deformitatem generaret:vñ scandalum esset,extra eo,c.j,vel inhabilem redderet ad officium exequēdum,eē eo.Tho,secus in aliis,vel etiam si dētem fibi excuteret.Si autem ex iusta cā & sponte,puta propter periculū lepræ:ne totum corpus inficeret fecit sibi amputari membrum occultum vt virilia:vel manifestum paruum aut digitum non necessarium,f.ad signum crucis faciendum: vl' ipsemet hoc sibi fecit cum esset bñ peritus in chyrurgia:talis nec repellit a ꝓmotione:nec deijcit ꝓmotus.Idem iudicū si inuit⁹ puta si ab inimicis castratus est:vel etiā sic natus:vel etiam a casu in tale quid incidit dādo operā rei licitę:putat dolēdo lignū abscindit sibi partē minimi digiti: in omnib⁹ hmōi nō repellit:nec est necessariū ſm Host.& glos.di.lv.si quis abscideritꝝ talis castratus testiculos secum deferat:vt dicunt vulgares:sed si dando operā rei illi citę a casu amisisset mēbrū talis repellit a promotiōe: sed si mēbrū vel pars mēbri esset quę generaret modicā deformitatē:talis ex misericordia tolerat in suscepris.f.ꝓ dispēsationē epi,hæc ex dictis Ray.Guil.Inno,& Bern.& trahūtur ex dist.lv.si quis abscideritꝝ & in alijs.c,extra eo.signifi

De ptis cularis bus vitijs corporis,

cauit.Quātum ad quędam particularia & determinata corporis vitia.Nota ꝙ claudū admittit consuetudo:nisi talis sit ꝙ sine baculo ad altare non possit stare.ar.de consę.di. j.nullus,& di.xlv.c,disciplina.Cæcitas vnius oculi tm repellit a promotione ſm Arch,qđ probat per.c.si euangelica,di.lv,Gibbosus non repellit a promotione:nisi sit nimia deformitas vel debilitas.Habens sex digitos in pede indubitāter ꝓmouet:etiā ſm Host,si habeat i manu vel si habet digitos ꝓiunctos: dūmodo ex his non sit impedimētum in vsum membri.ff.de edil.edic.l.item offilius,Lepro sus populo celebrare nō debet ꝓpter scandalum: sed si nō sit nimis deformis non est prohibendus priuatim celebrare:vel etiam leprosis: nō aūt sanis.Vinū oino non bibēs ad sacerdotiū ꝓmoueri nō potest cum oporteat celebrantē sumere sanguinem sub specie vini.ij.q.vij.ipi apli Maculam habens in oculo non repellitur a promotione: nisi nimiā inducat deformitatē:quod considerare est in arbitrio prælati, extra de cor.vj.cum de tua.Sed ibi suffraganeorū cōsiliū inquiri mandat:& qđ sibi visum fuerit exequatur metropolitan⁹,vbi notant Vincē.& Bern.ꝙ sine consilio illoꝝ super macula nil disponere debet: als non valet:sed Hostiē.hoc non approbat:q̄uis em̄ concilij archiepm in struat,& ipo irreqsito nil expedire debeat:nō tñ habet necesse eps ipm sequi vt notari cōsueuit,extra de elec, c.cū in veteri,l.dist.studeat.Tu dicas ꝙ cū apostolicus in prædicto.c,mandet procedi cum consilio suffraganeorū:si abstę cōsilio ipsorū ꝓcedat non valebit.vt in dicta Decre. cum in veteri,Si autem requisito ipsorum consilio: hoc cōsiliū ipsorum nō sequatur bene valebit,eē de arbi,c.cum olim. sed secus dici pōt si diceretur in mandato de cōsilio suffraganeorum &c,Videtur em̄ papa arctare tunc metropolitanum vel alium cui scribit:vt sequatur conditionem vl' industriam personæ siue personarum:& multo magis si dicetur in mandato:vt non fiat sine consilio talis vel taliū.

hæc omnia de macula notat Archid.distī.xlix. hinc etem̄. super verbo albuginem habens in oculo.De furiosis lunaticis caducis & dæmoniacis dicit Guil'.& glos.distī.xxxiij, super.c,ꝓmuniter,ꝙ nullus talium promoueri debeat etiā postq̄ liberati fuerint,Si autem sint iam promoti: tūc aut sunt omnino ex toto liberati a p̄dictis passionib⁹ aut nō. & in primo casu poterunt exequi officium suum. Quanto autem tempore expectari debeat ad probādum tales: vtrū sint liberati & qualiter,c̄uis distin,xxxiij.c. communiter. dicaꝝ ꝙ per annū.& alibi dicaꝝ per,xxx.dies.vij.q.ij.c. fi.tamen dici pōt ꝙ est arbitrarium tempus,ꝓbationis pēsatis conditionibus morbi& personę.Si vero non omnino ex toto sunt liberati:tunc aut frequenter aliqua dictarum passionum vexat eos aut raro:& siquidem frequēter omnino debent cessare ab officio missę.vij.q.ij.in literis, si raro tūc aut cum spumę iactatione & vocis confusione & sic debēt abstinere:aut raro & sine huiusmodi expumatione:& sine confusione vocis:& tunc non prohibentur ab officio missę:dum tamen habent iuxta se alium sacerdotem:vt si ille cadat vl' deficiat,iste suppleat.vij.q.j.illud. Quidam tamē hoc non admittunt de dæmoniacis dicentes ꝙ oino oportet eos esse liberatos.

¶De quibusdā alijs irregularitatibus. Cap̄.VI.

SVNT ET QVEDAM ALIE IRregularitates quæ ga cōtet nō ita cōtingūt breuiter expediem⁹ in singulis. §. vnam tangendo in isto,c.Prima est hęresis ex qua post vulnus sanatum.i.eius dimissionem remanet citatrix.f. irregularitatis:vt dī.j.q.i.ventū vnde prohibetur a ꝓmotione & deijcitur promot⁹.Si autem reuertant ad fidem veritatis post abiurationem hęresis recipiuntur de iure cōmuni ad laicā cōmunionem postq̄ fuerint reconciliati.j.q. vij. Daibertum.Et circa eos fit quadruplex dispensatio.Quādoq; quidem semiplena:vt.f.solum recipiantur in ordinibus ante hæc omnia suscęptis.j.q.j.si quis hæretice. Qñq; plena vt possint sacerdotes fieri.j.q.vij.conuenientibus.Qñq; plenissima:vt.f.promoueri possint etiam ad superiores dignitates,xxiij.qō.iiij.ipsa pietas.De hęresi quantum ad excōicationem habes.s.ē.in.ij. parte.ti.xij.

Obligatio ad rōcinia

§.I.SOLENNIS PENITENTIA INDVcit irregularitatem.di.l.c.ex pœnitentibus. Hæc pnia fieri debet cum illa solennitate quæ habetur dist.l.in capite.& imponitur tantum ab epo vel de eius mandato:nec imponitur clerico nisi depositō:& quia hęc hodie nō est in vsu ideo breuissime tangam de ea.Nō autem quare impedit ꝓ mouendum est:ga non sunt digni suscipere vasa sacramē torum qui dudum fuerunt vasa vitiorum.di.l.illud.Non enim imponitur talis pœnitentia nisi pro crimine vulgatissimo & enormi quod totam ciuitatem commouet. Secūda rō est ,ꝓpter scandalum ppī qui scit crimen ei⁹.dist. l.de his.Tertia rō est timor ne iterum labant.qui timor de consuetudine pristina surgit.di.lxj.in sacerdotibus.Quarta ratio:quia non haberet frontem reprehendendi alios.distin.xxv.primum.Ray.& Tho.in.iiij.Potest autem cū eis in minoribus ordinibus ꝓpter necessitatem vel vtilitatē ecclesię dispensari.dis.l.placuit.& hoc per epm ex quo nō est ei prohibitum:publica autem pœnitentia non inducit irregularitatem,hæc etiam ſm Ray.iniūgi potest etiam p confessorem:& est cum iniūgitur alicui vt vagat pegrinādo p mūdum cum baculo cubitali & scapulari.

§.II. DILATIO BAPTISMI VSQVEad egritudinē quę tūc suscipit timore mortis inducit irregularitatem.dist.l.si quis.Ratio huius est:qa non p̄sumitur vere cōtrit⁹.vt per hāc pœnam hoies inducerentur nō negligere propriā salutem:nec tollit ista irregularitas p baptismum:qa baptismus ita dilatus inducit eā: idē aūt non opaī ꝓrios effectus,eē de bap.maiores.secus tñ est de eo q distulit cōionem vsq; ad talem terminum.qa hic non repellit ab ordine.dist.l.is ꝙo.Potest tñ talis qui sic distulit baptismum in duob⁹ casib⁹ promoueri.Primus si post baptismum fides & vita ei⁹ ꝓbabilis apparuerit. Sed's si raritas clericoꝝ hoc exigerit.di.l.si quis.

§.III. ITERATA SVSCEPTIO SAcramēti imprimētis characterem: vt baptismi: confirmationis:& ordinis inducit irregularitatem.di.l.confirmandum.de consę.dist.iiij.quibus.idem.j.qō.j.ꝙ quidam.& si scienter rebaptizati sunt vel reconformati vel reordinati etiam ignoranter:sed post scitum ratum habuerunt adscę dispensatione papæ ꝓmoueri non possunt:secus si ignoranter vt infantes vel vt coacti:absolute enim p̄ hmōi promoueri de iure:sed ſm alios quod tutius est dicere cū dispē satione,de consę.dist.iiij.eos.Vbi autē quis ꝓbabiliter dubitat de susceptione hmōi sacramentorum & nō leuiter & temerarie:& ꝓpter hoc suscipiat aliqd' dictorum sacrorū facta prius diligenti inquisitione sup hoc ad inueniendū veritatem:& non inuenta suscipit:non ꝓpterea efficit irregularis cuius als suscepisset:quia nō putat iteratum quod nescit esse,factū.di.lxviij.præsbyteri,& debet dicere in forma cum dubitat:si nō es baptizatus ego te baptizo &c.Si non es confirmatus &c.Rō huius est ,ꝓpter iniuriā factam sacramentis q̄ est in hoc ꝙ sacrm nō est iterandum ,ꝓpter effectum indelebilem characteris iterati.

§.IIII.CVRIALIS ETIAM CENSETVRvt irregularis & prohibet ordinari nisi sit absolutus a curia.dist.lj.c.j.& seq.Et dī curialis hic ſm Ray.large oīs qui quacūq; conditione obligatus est semper curię alicui⁹ ptis publice habens honestum officium vel inhonestum: vt iudices:aduocati: milites: histriones &hmōi.Rō huius prohibitionis est:tum quia quandoq; tales repetuntur & in ecclesia ꝓturbant:tum quia p̄sumitur cōtra eos ꝙ nō cā,deuotionis transeant ad clericatū:sed vt fugiāt rōcinia dominorū suorum.di.lij.legem.Qui autem ex prædictis aliquod ministerium p̄buerūt in causa sanguinis etiam absoluti a curia ,ꝓmoueri non p̄nt.xlvj.dist.clericus.Simiter si in turpi & inhonesto officio:vt histriones.de consę. di.ij.,ꝙ dilectione. Obligatus alteri ad rōcinia potest qs eē ripliciter.Primo si est obligat⁹ reipublicę:& siquidem est obligatus ad hoc ex administratiōe quam gessit ,ꝓmoueri non debet ante redditam rōnem.distic.lj.præterea.sed si als est debitor reipublicę non prohibet.C. de epi.& cle.qs quis.Secūdo si est obligatus alicui psonę sęculari non miserabili:quia.f.gessit administrationem eius:vt tutor:curator:& ꝓcurator:& talis promoueri non potest nisi finito officio administrationis.xxj.q.iij.c.j.Finita autem administratione si adhuc sit obligatus ad rōcinium & mouetur ei quęstio de dolo non potest ,ꝓmoueri ante decisam litem. distin.lxxxj.tantis.debet tamen taxari tps infra quod quæstio decidatur.Similiter etiam si quęstio ei nō moueretur & manifestum sit eum teneri de dolo:debet eps ex officio suo eum repellere sicut quēlibet criminosum seu infamē. vj.q.j.infames.als nō prohibet ordinari.Tertio si est obligatus ex administratione pro persona miserabili sęculari: vt viduis & pauperibus:cæcis:pupillis & huiusmodi:vel persona ecclesiastica:& talis non impeditur a ꝓmotione si aliud non impedit:vt si esset manifestus dolus in administratione vel aliquid aliud quia ad adiuuādum talē gl̄is bet tenetur.di.lxxxvj.puenit.&.xvj.q.j.monachi.Ray.

Crimē enorme

Crimē leue.

Crimē mediocre.

§.V. HERMOPHRODITVS EST IRregularis:& dicitur huiusmodi ille qui participat de vtroq; sexu,f.masculino & fœminino: hic repellitur a promotione propter deformitatem & monstruositatem.ar.distī. xxxvj. illiteratos. talis si magis vergit in sexum masculinum q̄ fœmininum q̄uis ordinari non debeat: nec ordinatus ministrare:tamen suscipit characterem:sed si magis vergat in sexum fœmininum q̄ masculinum:vel etiam si equaliter participat de vtroq; non est susceptiuus characteris,sed ſm Guil.& multo magis fœmina ordinis non est susceptiua.Dicit aūt mulier p̄bytera.di.xxxij.p̄byter.non quia habeat ordines sacerdotis:sed qa vxor sacerdotis & diaconissa:qa dicit Homiliam euangelij.

§.VI. SERVVS QVOCVMQVE GENEre seruorum ordinari non debet:nisi prius dominus secutus fuerit plenariam libertatem.dist.l.iij.c.j.ꝙ.&.iij.Ratio hui⁹ est clericalis dignitas & seruilis vilitas.extra de ser. non ordi. de seruorum.in fi.Si autem seruus fecerit se promoueri nesciente domino:vel sciente & cōtradicente:si ordinat⁹ fuerit in minoribus reducitur in seruitutem.vt,liij.dist.nulli.Si ordinatus fuerit ad subdiaconatum vel diaconatum oportet ꝙ det alium loco sui vel procuret redemptionem suam per aliquam personam.dist.liiij.ex antiquis.extra de ser.non ordi.miramur.Si in sacerdotem sit promotus remanet quidem in ordine suo reddito peculio si quod habet domino: & si non habet debet procurare redemptionem suam:quod si non potest seruire tenetur domino suo in seruitijs tamen conuenientibus sacerdotio: vt officiādo et in missa horis & hmōi.dist.liij.frequens.quod si nollet seruire deponendus est. Tēpus autem infra quod domin⁹ suus potest eum repetere est tps vnius anni a tpe notitiæ huius.xvij.q.ij.si quis incognitus.Si vero seruus promot⁹ est domino sciente & non contradicente eoipso ingenuus fit.dist.liij,si seruus.& hoc verum est ad quemcumq; ordinem fuerit promotus.sed ſm Inno.Goff.& Ray. Et nota ꝙ seruus ecclesię liberatus ad hoc tenetur etiam si nō esset vl' fuisset expressum in sui manumissione vt non iniuriet ecclesię:nec accuset eam:nec testificetur contra eam.dist.liij. qui ex famulis, als reuocat in seruitutem.xij.q.ij.diaconi. & ſm quosdam etiam ad operas honestas.vt in dicto,c.nō tamen tenetur ecclesię perpetuo seruire in officio clericali: nisi manumissione & in ordinatione fuisset expressum. eē eo.eo libentius.sed seruo priuatæ personæ liberato vt ꝓmoueat nō pōt dns sibi retinere aliquas operas in quibus teneatur ei.dist.liij.c.j.nisi spirituales.qd' exprimi debet si hoc vult patronus in sui manumissione:& postea declarari in ordinatione.ſm Hostien,& si promotus nollet in huiusmodi seruire non reuocabit in seruitutē sed degrada bit si est factus sacerdos ſm Inno.Ray,& Gof.Item nota ꝙ cum ordinatus restituit dño suo non licebit dño suo manus violentas injcere in eum:als incideret in canonē ſm Inno.nec illi seruo licebit contrahere matrimonium si est in sacris ,ꝓpter votum annexum ordini clericali.eē de conuer.coniug.c,quidam,alijs priuilegijs clericalibus nō gaudebit,eē de cle.coniu.c.Ioannes.

§.VII. VLTIMO CRIMEN MEDIOcre & notorium inducit irregularitatem.Pro cui⁹ declaratione omissis opi.antiquoꝝ.circa istam materiam nota distinctionē quā fecit Ray.in summa, videlicet. Criminum aliud enorme aliud mediocre aliud leue. Crimen enorme in ꝗ loco dī homicidiū & simonia aliqua.& etiā ſm Gof. hęresis,quodlibet autē horū siue occultū siue manifestū sit ipedit ,ꝓmouendū & deijcit ,ꝓmotū etiam post pœnitētiā & de hæresi & homicidio dictum est.ō.ac etiā de simonia, Crimē leue dī hic illud mortale qđ de se nō inducit deposition̄ nisi ex ꝓtumacia post admonitionem: vt ebrietas: ludus aleę.di.xxxv.c.j.strepitus in synodo.v.q.iij.i loco. Esus carniū in diebus prohibitis:confectam eucharistiam non assumere & hmōi:& ista talia siue occulta siue manifesta:nec; impediūt promouendū:nec; deijciūt promotū.de coha.cler. & mu.vestra.Crimē mediocre dī hic.vt adultery:furti:fraudulentia:sacrilegium:periurij:falsum testimoniū & similia,hæc aūt si sunt occulta non impediūt ꝓ mouendū:nec; deijciūt ,ꝓmotū:nec; indigēt dispēsatiōe: sed sufficit pœnitentia sacramentalis.de tēpo.ordi.c, ex tenore.&.c,q̄stum.Si sunt manifesta:tunc aut sunt manifesta ꝓ propriam cōfessionem delinquētis extra iudicium fatā.& sic nō faciūt irregularitatē talem : q̄uis ille si clericus est deberet suspendi ab officio & beneficio,extra de excess. præla,c,q̄ sit graue. Aut sunt manifesta p famam deficiēte accusatore & legitima ,ꝓbatione,& sic non inducūt irregularitatē:purgatio tñ canonica tali indicēda est: qua p̄stita absoluet:& si in ea defecerit deponet. extra de adult.c,significauit. Aut sunt manifesta per sententiam vel confessionē vel confessionē metu ,ꝓbatiōis factā: & sic inducūt irregularitatē: & idem si est notorium per euidentiā facti: qđ nulla pōt tergiuersatione eclari:cuius.f.est testis & populus & inficiationis nō est locus.de tempo.ordi.quęstiū. potest tamen in hmōi mediocribus notoriis de iure vel de facto per epm dispensari in tali irregularitate: ſm Inno. in glo.super.c.ex tenore,& de his omnib⁹ diffuse habes i summa confes,li.j.ti.xxix,q.iij.

§.VIII. INFAMES ETIAM OMNES

tam de iure ꝯ de facto repelluntur a promotione dignitatum & ordinum. di.lj. qui in aliquo. extra de reg. iur. infa-
Duplex inter dī famis. mibus. li. vj. ſm Ray. Et dī infamis ille cuius de facto apd bonos & graues grauata eſt opinio ſup aliquo crimine. In famis ꝙ de iure eſt: quem ius ponit eſſe infamem: vt qui conuictus eſt de furto: vel qui pugnat in arena cum beſtia dērata ꝓ lucro & huiuſmodi. alia plura potes videre de in famib⁹. iij. q. vij. §. porro. in tex. & gl. Repellit etiā infamis ſcd'm iura a procurando: iudicando: accuſando: teſtificando: poſtulando. Et nota ꝙ ꝯuis conſuetum ſit & cōueniēs ab irregularitatibus cum irregularibus verbis diſpenſare per eum qui poteſt ſub tali forma vel ſimili. Ego diſpēſo tecum in tali irregularitate quam contraxiſti ꝓpter talem cauſam: vel ſi contraxiſſes quādo de hoc dubitaſ: tū ſi eps ordinat aliquem irregularem intendens cum eo diſpenſare ꝓ hoc de facto diſpenſat: ꝯuis non vſus fuerit illis verbis: dummodo poſſit in tali caſu diſpenſare. Et idem de p̄latis qui mittunt ad ordinandum aliquē irregularem quē ex autoritate ſibi conceſſa poterant diſpenſare: licet nō dixerint illa verba mittendo de facto diſpenſant ſm doc. Et nota ꝙ archiep̄i poſſunt in ſuis dioceſib⁹ fratres ordinis p̄dicator⁹ abſoluere & in irregularitatibus diſpēſare qū fuerint ab eis requiſiti ſiue inciderint anteꝯ intrarēt ordinē ſi ue poſt: niſi adeo enormis eſſet exceſſus ꝙ merito etiā apoſtolica ſedes eſſet conſulenda. Greg. ga ꝓuidentia. Item ꝙ Magiſter ordinis Prædicatorum prouinciales & priores conuentuales & eorum vicarij in prouincijs conuentib⁹ & locis ſibi commiſſis fratres prædicatores: oēs ibidem conſtitutos & ad eos vndecumꝙ declinantes poſſunt diſpēſare ſuper irregularitate quam contraxiſſent: ſi excommunicatione vel ſuſpenſione innodati diuina celebraſſent vel locis ſuppoſitis eccleſiaſtico interdicto. Item ab irregularitate quā contraxiſſent recipientes ordines ſic ligati. Boniſa. vnitate. Item omnes prædicti prælati ordinis Prædicatorum a ſuis confeſſoribus poſſunt recipere diſpēſationē ſup prædictis irregularitatibus ſi eas contraxiſſent: in quibus ſcilicet ipſi valent diſpenſare. Clemens. exigentibus. Idem puto de fratribus minoribus: quia communiter dicitur ꝙ ſumus pares in priuilegijs. De alijs ſententijs habes in locis ſuis.

TITVLVS. XXIX. DE PENIS.

¶ De multiplici genere pœnarum tam dei ꝯ fori eccl'iaſtici & ciuilis. Capitulum. I.

VIA DE PENIS QVIBVS dam. ſ. eccleſiaſticis hucuſq; actum eſt. ſ. excōicationis: interdicti: ſuſpenſionis & irregularitatis. Nunc breuiſſime de pœnis in gñe aliquid tractetur. Et pro fundamento huius materiæ ſumaſ regula iuris q̄ dicit. ſine culpa. niſi ſubſit cā nō eſt aliq̄s puniendus. de reg. iur. ſine culpa. lib. vj. quæ regula locum habet in iudicio poli & in iudicio fori: & cū pœna ſit multiplex: vt. j. diceſ. In iudicio quidem poli ſiue dei pœna ſpūali q̄ principaſ tāgit aīam ſiue ſit ſubtractio gr̄æ: ſiue pœna dāni. i. priuatiōis gloriæ: ſiue ſit pœna ſenſus. i. cruciatiōis ignis infernalis nunc ꝯ punitur aliq̄s ſine culpa ſua vel cōtracta quātū ad originale: vel cōmiſſa quātum ad actuale p̄tm. Vñ qđ dī Exo. xx. Fgo dñs zelotes viſitās p̄cā patrum in filios vſq; in tertiam & quartā gñationē: intelligit de imitatorib⁹ paternorū ſcelerū. vt exponit Gratian⁹. ſ. q. iij. §. quib⁹. vbi etiam dat alias expoſitiones ad dicta autoritatē. Alīs aūt pœnis quibuſcūq; in iudicio dei punit qs: nō ſolum ꝓ culpa ſua cōmiſſa vel cōmittenda: vt. ſ. euitet: ſed etiā ꝓ culpa alterius: nō tamē ſine cauſa & iuſtiſſima: etſi nobis ignota. vñ Aug. xxiij. q. iiij. de Tyrijs & Sydonibus ſic ait. Etſi ratiōe facti profunditatē iudiciorū dei penetrare nō poſſumus: veritatem ē verum eſſe ſcimus qđ dixit: & iuſtum eſſe quod fecit. Hinc & Greg. in Moral. Si iuſta deo placere ſcimus: pati autem nulla niſi quæ deo placuerint poſſumus: iuſta ſunt cuncta quæ patimur & valde iniuſtū eſt ſi de iuſta pœna vel paſſione murmuremus.

§. I. QVINQVE NAMQVE DECAVſis de⁹ hoiem flagellat in vita præſenti: ſiue pœnas infert: vt ponit Magiſter ſent. in. iiij. diſt. xv. c. ij. Primo videlicet vt deus gloriticeſ: dum. ſ. miraculoſe ſequit remotio pœnę ſiue flagelli. exemplū de cæco nato. Io. ix. de Lazaro reſuſcitato. Io. xj. Secūdo vt meritum accumuleſ per exercitium patientię: ac etiā virtus latens intus alijs manifeſteſ. exempla in Iob. j. c. & Tob. ij. c. Tertio vt virtus conſeruet per humiliationem flagellorū. excēplū in Paulo qui de ſe dicit. ij. Cor. xij. Ne magnitudo reuelationum extollat me datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ: angelus ſathanæ &c. Qui ſtimulus ſm Remigium fuit quędam infirmitas corporalis. Quarta vt ęterna damnatio hic inchoetur: vt. ſ. alī qualiter oſtendatur quid in inferno patietur. exemplum in Herode. Actuum. xij. & in Anthioch. ij. Macha. ix. Quinto vt homo purificetur vel per expulſionem culpæ: cum ſ. ex flagellis conteritur. exemplum de Maria ſorore Aarō. Nume. xiij. a lepra infecta. Et Iſraelitis ꝓtractis in deſerto ſm Hiero. xxiij. q. iiij. gđ ergo. Vel ad ſatiſfactionē pœnæ. Exemplum in Dauid qui poſt remiſſionē adulterij cōmiſſi quo ad culpam in pœnā fuit expulſ⁹ de regno. vt patet in. ij. Regum. quod notat Grego. de pœni. di. j. ſi peccatum Dauid. Poſſet etiam dici omnem pœnam quam patimur ꝓcedere ex culpa noſtra ſaltem originali cum qua naſcimur: ga ipſm eſt cā oīm pœnalitatum. ar. di. v. ad eius.

§. II. PVNITVR ETIAM QVIS A

deo in vita præſenti: non ſolum ꝓ culpa ſua: ſed etiam ꝓ culpa alterius: & hoc triplici ratione ſm Thomam. ij. ij. q. cviij. Primo quidem in quantum vnus homo temporaliter eſt res alterius: & ita in pœnam eius ipſe punitur: ſicut filij ſcd'm corpus ſunt quædam res patris: & ſerui & animalia res dominorum: & ſic filij puniuntur quādoq; pro parentibus ſicut filius natus ex adulterio Dauid mortuus fuit ꝯcitiſſime: & animalia Amalechitarum iuſſa ſunt interfici: ꝯuis & in hmōi ſit ratio myſtica. vt habeſ. j. q̄. iiij. §. paruulos. Secundo in quantum p̄tm vnius derivatur in alterum: & hoc ꝓ imitationem: ſicut filij imitanſ peccata parentum. & ſerui peccęta dn̄orum vt audacius peccent: vel ꝓ modum meriti: ſicut p̄cā ſubditor⁹ merentur p̄tōrē ꝑlatum. ſcd'm illud Iob. xxxiij. Regnare facit hypocritam propter peccata populi: vel propter aliquem cōſenſum vl' diſſimulationem: ſicut etiam interdum boni puniuntur cum malis: quia eorū peccata non redarguunt: vt dicit Aug. in. j. de ciui. dei. Tertio ad cōmendādam vnitatē humanę ſocietatis: ex quo vnus homo debet pro alio ſolicitus eſſe vt non peccet: & ad deteſtationem peccati. dum. ſ. pœna vnius redundat in oēs quaſi omnes ſint vnum corpus. exemplum de p̄tō Achor Ioſue. vij. c. Item vt dicit Gratia. xxiij. q. v. §. vlti. aliquando deus punit malos ꝓ legitimā ptātem gerentes ex mandato ſuo: etſi cum merito punientium: ſicut puniuit p̄cā Chananeorū ꝓ populum ſuū: aliquando punit etſi per populos ſuo iuſſu excitatos: non tamen intendentes deo obſequi: ſed ſuę ſatiſfacere⁊ cupiditati: & ideo cum ſui damnatiōe ſicut punit populum ſuū ꝓ alienigenas. Quacumꝙ aūt de cauſa quis puniatur ſi nō ſuſtineт patienter pœnas. ſunt flagella: non ad ſatiſfactionē: ſed ad vindictā tm: id eſt punitionem. iuxta illud Deuſ. xxxij. Ignis. ſ. pœnę tpalis ſuccenſus eſt in furore meo. i. in punitione: & ardebit vſq; ad inferni nouiſſima. i. vindicta hic ſcipiet & ardebit vſq; ad extremam damnationem: vt exponit Augu. de pœ. di. iij. §. autoritas. Sed ſi patiēter ferant ipſa flagella: & ſit patiens in ſtatu gratiæ habet locū ſatiſfactionis. vt dicit Tho. in. iij. etiam ſi quis puniret a iudice ꝓpter maleficiū cōmiſſum & hmōi plus & minus ſm deuotionem patientis & qualitatē criminis: mors aūt naturalis cū ſit vltimum terribiliū: nō tm̄ eſt ſatiſfactoria. quia pro natura inoluit in pœnam originalis peccati: ſed mors violēta: etiā ſi quis eam meruit eſt ſatiſfactoria ſi patienter ſuſtineatur & in gratia. Tho. in. iij.

§. III. SCIENDVM ETIAM QVOD

peccata dimiſſa a deo nunc ꝯ redeunt ꝓ culpam ſequentem nec quo ad pœnā: vt gđā dixerūt: nec etiam in aliquo gñe peccati ſm opi. quorundam q hoc dixerūt ꝓpter p̄tm ſequēs odij vel apoſtaſię vel contemp⁹ cōfeſſionis vel pœnitentiæ. Vnde verſus. Fratres odit apoſtata ſit ſpernitq; fateri. Pœnituiſſe piget priſtina culpa redit. Quæ opi. ponūtur de pœ. di. iij. in tex. & gloſ. ſummaria. ſed reuertunt tm̄ quantū ad quędā grauationis effectum. ſecundū Tho. in. iij. diſtin. xxij. ex eo videlicet ꝙ ſequens peccatum poſt remiſſionē

remiſſionem p̄cedentium habet quandam deformitatem ingratitudinis ꝓpter beneficium perceptum remiſſionis vnde grauius reddit ipm peccatum ꝯ ſi eſſet ſine tali deformitate ingratitudinis: non tamē ꝙ talis aggrauatio ex illa circunſtantia faciat peccatum illud dignum tanta pœna quanta digna erant omnia dimiſſa & ſic per iſtum modū aggrauationis dicūtur p̄cā dimiſſa redire: vt ſonare videntur autoritates plures ſanctorum quę habentur de pœ. diſtin. iiij. in prin.

§. IIII. IN FORO HVMANO SI

ue ſeculari ſiue eccleſiaſtico ꝓ culpa tm̄ mentali nunc ꝯ inferitur pœna. Vnde dicit lex canonizata de pœ. diſ. j. cogitationis. Cogitationis pœnam nemo patiaſ: cū. ſ. eſt contenta cogitatio terminis ſuis occultorū enim cognitor & iudex eſt deus. di. xxxij. erubeſcant. Culpa autem exterior variatur quadruplic: quia conſiſtit in facto vt furta & cedes: aut in dicto: vt conuitia & iniquæ aduocationes aut i ſcripto vt falſa inſtrumenta vel famoſi libelli aut in conſilio ſicut coniurationes: vel cum quis eſt conſcius cum latronibus & ſuadet vt fauet eis. Et hęc quatuor genera culparum conſideranda ſunt ſeptem modis ſiue circunſtantijs ſcilicet ex cauſa: ex perſona: ex loco: ex tempore: ex facti qualitate: ex facti quantitate: & ex euentu. Primo ex cauſa: ſicut verbera quę ſi illata ſunt a patre vel parente impunita ſunt: quia videnſ facta emendationis cauſa & animo: ſed cum fiunt per iram abextra certe puniuntur. Conſideranda eſt ſcd'o pſona: & illius qui fecit & eius q̄ paſſus eſt aliter em̄ puniunt ſerui ꝯ liberi: aliter q̄ ptra dñm vl' parētes ꝯ qui cōtra extraneū: aliter q cōtra conſtitutum in dignitate: ſiue rectorem ꝯ qui contra priuatum ſeu priuatā pſonam: ptinet etiam ad hanc cōſideriationem de pſona ætas faciētis & patiētis iniuriā. Tertio cōſiderandus eſt locus: nā idem actus ſi fiet in quolibet loco & non ſacro erit furtum & non capite puniendum: ſi in eccleſia eris ſacrilegium & capite puniendum. Quarto conſiderandum eſt tēpus: nam ꝓpter hoc diſcerni ſolent emanſores a fugitiuis & tempus diſcernit effractorem vel furem diurnū a nocturno: & nocturnus quidem acrius punit. Quinto conſideranda eſt qualitas facti per quam atrocius vl' leuius eſt: vt furta manifeſta acrius puniuntur ꝯ non manifeſta & graſſatura q̄ eſt violentia illata a latronib⁹ grauius ꝯ rixa q̄ eſt conflictus altercatio: per hoc etiam diſcernit⁊ expilatio quę eſt ſubtractio rerum hereditariarum antec ꝯ hereditas adeatur a furto: & petulantia q̄ ſit per quandam laſciuiā diſtinguitur a violentia. Sexto cōſideratur quātitas ꝓ quam diſcernit⁊ abigeus. i. qui gregem rapit a fure qui vnam ſue rapit. Septimo conſideraſ euētus. i. ſi res habuit effectum: vt ſi aliquis eſt demens: nihilus eſt aliquis contra altum & res habuit effectum condemnabit⁊: ſi non habuit effectum nō condemnabitur: niſi in aliquibus atrocibus quę ad aliquē actum extrinſecum procedunt: vt ſi quis occidendi cauſa cum telo percuſſerit: vel ſi quis attentauerit rapere monialeſ pro matrimonio & alia hmōi. Hæc omnia habētur de pœ. diſt. j. circa prin.

§. V. PENA AVTEM QVE INFLIGI

Increpatio. tur in foro iudiciali ſiue humano eſt ſub triplici gñe. Primum genus eſt pœna ſpūalis. & hæc eſt quadruplex excæpta vltima q̄ ſolū inferr̄ in foro eccleſiaſtico. Et prima eſt
Cēſura. increpatio. di. xc. placuit. quę eſt quaſi p̄ambulum ad ſequentē. Hæc etiam videt⁊ hīe locum in foro ſæculari. Scd'a eſt cēſura eccleſiaſtica. i. excōicatio: interdictū & ſuſpēſio. de verb. ſig. c. querēti. & pœna excōicationis nūc ꝯ puniēd⁹ eſt vnus ꝓ p̄tō alterius. vt exp̄ſſe dicit Aug. xxiij. q. iij. ſi habes. nec inferenda eſt talis pœna niſi pro culpa vera vel p̄ſumpta ſiue ꝓbata. Pœna autem ſuſpēſionis & interdicti
Depoſitio. punit ſæpe quis ſine culpa ſua: nam interdicit⁊ ciuitas pro peccato dñi: & ſuſpēdit⁊ clericus ab officio propter amiſſionem viſus vel lepram. Tertia eſt pœna depoſitionis vel degradationis. di. l. ſi eps. ga nō imponit⁊ niſi ꝓ crimine ꝓprio & notabili & vbi ꝓ cōtumacia imponit⁊ primo talis debet ſuſpendi: poſtmodum creſcente cōtumacia excōicari: deinde deponi. xxiij. q. iij. forte vbi autem fertur depoſitio pro crimine: etſi corrigibilis apparet poſt hāc pœnam
Infamia. non excōicatur. Quarta eſt pœna infamiæ qua punitur qs qñ ꝯ ſine culpa ſua: nam & ſancti viri aliqñ de facto infamātur qđ⁹ de⁹ permittit ad eor⁹ humiliationē: ne extollāt⁊ ex laude eis exhibita: aliqñ vltra: vt eor⁹ merita dicit Greg. vj. q. j. ſunt plurimi: ſed in iudicio humano hac nō punitur niſi ꝓ culpa vl' ſua. vt. vj. q. j. infames. vel alterius: vt i crimine lęſæ maieſtatis. vj. q. j. ſi quis cum multitibus.

§. VI. SECVNDVM GENVS PENA

rum eſt vt pœna corporalis: & hæc quidem eſt multiplex. Prima quidem incarceratiōis vel abſtinentiæ ſiue ieiunij q̄ ſoleт infligi incarceratis ꝓ eorū ſceleribus inviroꝙ foro. de hac pōt intelligi illud. c. ſi qs cōtriſtat⁹. diſt. xc. & xxvij. q. j. ſi homo eſſes. Scd'a eſt pœna ꝑberationis quę etiam in vtroq; foro inferr̄: ſed non niſi ꝓ peccato proprio. vt. xlv. di. §. Salomon. xxiij. q. v. circumcelliones. Tertia eſt truncationis membrorum. Quarta eſt mortis. & hac duplici pœna non vtitur eccleſiaſticum iudicium. dictū eſt enim Petro conuerte gladium in vaginam. Mat. xxvj. immo eccleſia debet intercedere etiam pro eis ne occidantur: moderate tamen. xxiij. q. v. reos ſanguinis. In iudicio autem ſęculari nunc ꝯ debet inferri pœna mutilationis vel occiſionis ſine culpa ꝓpria cōmiſſa. ſm Tho. ij. ij. q. x. c. viij. nec etiā taliter poteſt inferre reo quicumq; iudex vel rector: ſed hīs merum & iuſtum imperium ex ſe vel ex delegatione. Quę ta eſt pœna exilij qua vtitur vterq; forus. di. lxij. in ſynodo. Exilium autem hoc poteſt eſſe triplex. vnum eſt in certo loco: vt cum quis detrudit⁊ in monaſteriū. extra de adul. c. peruenit. Aliud a loco certo quando ſcilicet prohibetur ſtare in certo loco. ij. q̄. j. in primis. Tertium eſt ab omni loco: vt cum interdicitur ſquibuſdā pœnitētibus ne morētur in aliquo loco vltra vnum vel duos dies. de pœ. di. vj. ſacerdos. Pœna etiam ſeruitutis imponit⁊ ꝓ leges & per canones in certis caſibus.

§. VII. TERTIVM GENVS PENE EST

ſubſtātię temporalis vel dignitatis: & hoc etiā inferr̄ in foro eccleſiaſtico & ſæculari: & aliqñ ſine culpa ꝓpria: nā ꝓpter crimē lęſæ maieſtatis amittunt filij hereditatē paternā & illegitimi honoribus priuātur eccleſiaſticis & ſecularibus. Et quandoq; quidē inferr̄ alicui hęc pœna ſimpliciter ſ. publicationis & confiſcationis omnium bonoꝝ: ſicut in hereticis. di. viij. quo iure. & di. lxiij. Adrianus. Aliqñ iſertur in certa parte vel quātitate pro iniuria illata pſonę vl' loco. vt. xvij. q̄. iiij. ſi quis cōtumax. & c. ſi quis in atrio. q̄ tamē quātitas arbitrio iudicis relinquēda eſt. Aliqñ vero pro ſatiſfactione illati dāni imponit⁊: vt pro furto vel rapina & hmōi. Et nota ſm Guil'. ꝙ cū pœna cōuentionalis de cōi conſenſu partium apponit⁊ loco intereſſe peti pōt ſine p̄tō quātū eſt intereſſe cui ꝓmiſſa eſt vel impedimēto. ff. de act. emp. & vē. l. prædia. Si vero apponatur pœna ꝓ cōtumacia peti pōt in totū. ff. de col. bo. l. ij. Si vero apponat⁊ pœna in fraudē vſurarū nō pōt peti. extra de emp. & ven. ad noſtrā. cōcor. oēs. Ber. extra de arb. in glo. ſup. c. dilecti. & idē dicit expreſſe Inno. extra de pœ. in glo. ſup. c. ſuam. et addit. Itē credimus ſi pœna intereſſe excedat licite tota petitur. Satis etiā videt⁊ Hoſtiē. in gloſ. ibidē cōcordare ſpāliter de pœna iudiciali: & addit ꝙ ſi aliqua pœna partiū de adimplendo dictum arbitrorum fecit qđ⁹ potuit: ſed tamē paupertate vl' impotētia preſſa totū implere nō potuit: licet mero iure teneaт ad pœnā iſolidū: tū de benignitate canonica nihil eſt vltra ꝯ interſit exigendū. ſic intelligas eā de pœnis. c. ſuam. Conuēcionalis autē extra iudiciū facta peti pōt quātū intereſt: niſi apponat⁊ in fraudē. Item in prędictis nō ita licet clericis emūgere crudeliter. Item Hoſtiē. in ſumma ſua dicit: ꝙ religioſi poſſunt petere pœnā ab eo qui nō ſeruat arbitrium ſiue in pecunia ꝓ iſtat ſiue in alio vt. j. q. vij. quoties. Pœna etiā a iure p̄miſſa peti pōt. xij. q. ij. eps qui. Item iudicialē petere poſſunt. Conuentionalis autem peti poteſt quæ ſuccedit loco intereſſe: ſed nō cauſa auaritię & in detrimentū alteri⁹ partis. extra de p̄bē. c. auaritiæ. & Ber. & Goff. ſimil⁊ dicūt ꝙ pſonę eccleſiaſticę p̄tē exigere pœnas tā a iure inductas ꝯ cōuēcionales. Pœna autem ſoluta: vt dicit Hoſti. in ſumma nō ſtabit contractus ſine ſnia arbitri: niſi in cōpromiſſo dictū ſit ꝙ pœna ſoluta remaneat ſententia rata. C. de tranſac. l. cū. pponas. Idem Ber. Item ſm Guil. tam domini ꝯ milites & eccleſiaſticę p ſonæ poſſunt retinere illas pœnas quas leuē ſm ꝙſuetudinem legitimam & ſtatuta regiōis: nec peccant quando in

hac parte subest causa & cõseruatur iuris ordo:& sit nõ ꝓpter cupiditatem:sed ꝓpter zelũ iustitię:nec obstat ꝙ pœna excedit damnum:qa hmõi pœnæ nõ solum ꝓpter interesse statutę sunt:sed etiam ꝓpter crimina puniẽda: sunt tamen temperandę pensatis circũstãtijs:sed & securi⁹ esset hmõi excessus emendarum in pios vsus erogari. Item cum reus meręt mortem:iudex ex iusta causa nõ infert eã ei ad vtilitatem,s.reipublicę habens sup hoc potestatem:si cõmurat illam pœnam in pecuniariam non ex auaritia: sed ex iustitia non peccat. Et dicit Hostien. Si omnia bona sua exigeret nõ videt nimis:quia vt dr̃ Iob.j. Cũcta quę habet homo dabit pro anima sua,i.vita. & si quis ꝓpter malefi-cium pecunia mulctatus nõ posset soluere:potest ei cõmutari in corporalem incarcerationem. s. ꝓ verberationem. xtiij.q.vj. si res. Ad pœnas autem legum positas cõtra trãsgressores non tenet ipse transgressor:nisi postq̃ fuerint ad iudicatę. i. postq̃ reus fuerit p sniam iudicis condẽnatus: vt dicit Ray. & Tho.ij.ij.q.lxvij.arti.vlt.sed sufficit ꝙ præstet emendam rei ablatę vel iniurię factę ad arbitriũ boni viri. Generaliter aũt iudices punire possunt suos subditos iuxta qualitatem culparum & null⁹ alius.xvj.q.vj.c.j. Nã iurisditio sine coertione nulla est. de offic. deleg. pastoralis. Scias tamen ꝙ pœnas maiores vt deponere quo ad forum ecclesiasticum; vel capitare quo ad forum sęculare:nõ possunt iudices nisi maiores qui etiam dicũtur habere merum imperium:vt epi in ecclesiasticis. dif.xxv. perlectis. & crimine probato:vt dicit Hostiẽ. Si certa pœna reperitur in iure illa infligenda est nõ mollior:neq; durior. aliqn infamis sit iudex:nisi hoc faceret. c.in remittendo vel diminuendo pœnã:cũ videt reipublicę expedire & scandalum tollendum & huiusmodi: & ipse super hoc habet plenam ptãtem:& vbi esset alteri facta iniuria & passus iniuriã vel lęsionem remittere. vt dicit Tho.ij.ij.q.lxvij. Posset etiam augere pœnam aliquãdo ad terrorem aliorum qui proni sunt ad culpam: quia multis grassantibus opus est exemplo. ff. de pœnis. l. offert. ꝙ si plures pœnæ taxatę sunt. tunc arbitrio iudicis relinquitur. & debet illam imponere quæ magis timetur. extra vt li. non contest. c. qm̃ frequenter. Si vero certa pœna statuta nõ est:sed iudici ꝓmittit debet ætate feruata semp̃ i humaniorẽ partẽ declinare. extra de trãsa. c. ex parte in pœnis eim̃ benignior est interpretatio facienda. ex de reg. iur. in pœnis. lib. vi. & maxime mitigare debet cum cã subest:puta qa non ex ꝓpositio sed casu culpa cõmissa ẽ: vel ꝓpter ętatem & huiusmodi.

Excusãtia aperna.

§.VIII. ET NOTA SECVMDVM RAY.

ꝙ septem sunt quæ excusant a pœna siue a culpa. Primum est mentis alienatio quæ tripliciter contingit:quia vel per stuporem. & sic videtur Aug. excusare Loth qui voluit filias ꝓstituere vt hospites liberaret. di.xiiij.ꝙ ait. vl̃ p furorem. xv.q.j. aliquos. vel per ebrietatem. xv.q.j. inebriauerunt. & intelligas si ex toto tales sunt mẽte alienati: alꝫ nõ excusarẽtur a toto:sed a tanto. Sedm̃ est coactio quę si fuit absoluta excusat a tota:si conditionata excusat a tanta. di. I. presbyteros. Tertium est decæptio:vt si forte aliquis dolo alterius decæpt⁹ per errorem probabilem fecit aliquid vel omisit. xxxiij.q.ij. in lectũ. Hoc tñ fallit in his q̃ non licet ignorare:vt quæ sunt contra fidem: vel expressa dei p̃cepta. xvj.q.j. si cupis. Quartũ est multitudo in simili peccato:sed hoc non excusat a peccato nec a pœna diuini iudicij. Vnde Augus. Non propterea minus ardebit:qui cum multis ardebit. ñ.q.j. multi. sed releuat hic aliqualiter a pœna:nam correctio aliquando omittitur cum multitudo est in scelere ad vitandum scandalum schismatis vel grauius malum. distinc. xliij. comessationes. & distin. I. vt constitueretur. Similiter sedm̃ Inno. & consuetudo excusat quãdoq;.s.a pœna temporali. di.i. iij. denicq;. sed non culpa & pœna æternali:immo auget culpam. extra de consue. ca. fi. Quintũ est ætas. & hęc excusat a toto:si est infans vel puer non doli capax. xv.q.j. illud relatum. quandoq; tamen nõ a toto excusat:vt si est doli capax. eẽ de delict. pue. c.j. Aliq vero ętates sedm̃ eorum varietatem attenuant & grauant peccata & pœnas. ar. lxxxvj. distin. tanta. Sextum est casus: & si contingat dando operam rei licitæ:& adhibendo omnem debitam diligentiam excusaꝫ a toto. extra de homi. c. Ioannes. Sed si dabat operam rei illicitę vel non adhibuit debitam diligentiam dando operam etiam rei licitę excusatur a tanto. distin. I. clerico. Septimum est iocatio siue ludus:& si ludus noxius est vel etiam honestus:sed non cum debita diligentia excusat a tanto. xv.qõ.j. illud. Et nota ꝙ positq̃ quis semel punirus est ꝓ aliquo crimine secundum Ray. non debet ei aliqua pœna infligi: quia nõ iudicabit deus bis in idipsum. Naum.ij. Et nemo debet duplici cõtritione conteri. extra de iudic. c. at si clerici. Multoties tamẽ pro eadẽ culpa imponit multiplex pœna simul in eodem iudicio. Nam tunc omnes illæ pœnæ accipiuntur pro aliqua vna:quando per se sufficiens non fuisset:sed in diuersis iudicijs non licet bis in idipsum iudicare vt dictum est: nisi forte cresceret grauacia. vt lite ꝓtestata. qm̃ frequẽter. sic & diuina clemẽtia ꝑtã dimissa in vltionẽ venire non patit. xxiij.q.iij. si illic. De pœnis q̃ iserũ fa⁹ iudicib⁹ habes etiã. ẽ. tit. ix. c. iij. §. v. &. c. v. in hac parte. titu. de iudicibus.

¶ De multiplici visitatione dei per pœnas in vita p̃senti & in purgatorio. Cap̃. II.

EVS VISITAVIT PLEBEM suam. Luc̃. vij. Pś. lxxxviij. Visitabo in virga iniquitates eorum:& in verberibus peccata eorum:ait deus. Primum referatur ad pœnas vitę præsentis. Secundum de verberibus ad pœnas purgatorij:& subdit:misericordiam autem meam non auferam ab eo. Visitabit autem & visitat tripliciter. Primo per spiritualium bonorum collationem:sicut amicus amicum cõsolando. iuxta illud Lucæ.j. visitauit nos oriens ex alto. & Ezech. xxxiiij. Visitabo oues meas sicut pastor visitat gregem suum & c. s. conferendo eis pastum salutiferum & alia ei necessaria. Secundo visitat p flagellationem: sicut medicus visitat infirmum dando dietam & potiões amaras & cauterium & hmõi:ponẽdo in firmũ vt sanet. & homines deus visitat diuersis tribulationib⁹. iuxta illud Iob. x. Visitatio tua custodiuit spiritum meum. & aliqn propter eos etiam irrationabilia puniuntur. Tertio visitat per malor̃ oblationẽ. & sic legitur Exodi. iiij. c. ꝙ audientes filij Israel ꝙ visitauit dñs eos. s. tractando liberationem eorum de seruitute Pharaonis proni adorauerunt. Et ꝙ irrõnabilia & insensibilia execrentur vel anathematizentur:vel morte puniant fal⁹ pdãtur) sit. vt dicit Gratia. j.q.iiij. §. his itaq;. non participatione pcti:sed cã sacramenti: vel detestatiõe peccati: vel flagello delinquentium. Et cã quidam sacri. i. spũalis significationis: thesauri Hiericho:& aĩalia Amalechitarum. Hiericho em̃ luna interp̃tat:& significat mundũ istũ. Amalechitę inrerpretant lingẽtes sanguinẽ & significant cupidos & auaros etiam dæmones. Israelitę. interp̃tant viri vidẽtes deum:& significant multitudinẽ sctor̃. Lapides ergo Hiericho & thesauri anathematizant aĩalia Amalechitarum interfici iubentur ad examinandam cupiditatem Israelitię plẽbis:& vt significaret ꝙ muri vitior̃ & thesauri huius mũdi qui per lapides & thesauros Hiericho designantur irrationabiles quoq; vitiorum motus q per animalia Amalechitarum intelliguntur non debẽt trãsire in sortem sanctorũ. animalia vero ægyptiorum & possessiones eorum & primogenita grandine & morte cõsumpta sunt vt in illis punirentur quorum fœlicitate lętabãt: & vt dareꝫ intelligi ꝙ mundus interibit & subsãtia eius. Sed & terra Israelitarum in salsuginem versa est:segetibus eor̃ imbres aduersi sunt:animalia eor̃ sterilitate & morbis confecta sunt:vt autorẽ suũ quẽ p bñficia cognoscere noluerũt:saltem inter suspiria sentirent. In detestationẽ ꝙ peccati pecunia Simonis damnata est:cui dictũ ẽ. pecunia tua tecum sit in perditionem:quia existimasti donum dei &c. In detestationem quoq; eiusdẽ criminis altare & eccl̃ia q̃ p simoniã consecrãtur non tam cõsecrari q̃ execrari dicũtur. Arca vero & ꝓphetæ peccatorum suor̃ ciuiũ grauitate hostib⁹ tradiri sunt:electi quoq; qui murmure eor̃ impediti sunt:nõ in pœnã criminis:sed in experimẽtũ & exẽplum patiẽtię hoc passi sunt. Item populus qui pro peccato Achor & filiorũ Heli in manibus hostiũ traditus est: significant subditos corporaliter flagellari vt inter ipsa flagella prælatorũ feriãtur:sicut Achor forte deprehensus lapidib⁹ obrutus est:sic & nauicula longe periclitaꝫ vt fugitiuus forte deprehẽsus fluctib⁹ immergatur. Aliquãdo pro meritis prelatorũ vita subditor̃ vt prelatis suis subditi faciuentes ad malum cum eis simul corruant:sicut filij Israel diu portãtes pcta sacerdotũ: tandem cum eis ceciderunt in manibus hostium. Item Dauid populum numerauit: quo peccato gladius dñi desęuit in populũ:sed sicut in lata gente gloria regis est:ita in diminutione plẽbis cõtritio principis. Qui ergo de numerositate sue gentis superbit iure in eius diminutione punitus est. Item paruulos ipsor̃. Sodomitarum nõ excusauit ignorantia quin pro paterno scelere cœlesti igne cõsumerẽtur. Sed hoc igne pœna illis diminuta est quib⁹ successio paterni sceleris est adempta. Pariter etiam monstratũ est peccatis parentũ paruulos aliquãdo coraporaliter flagellari. Illud idem intelligendum est de paruulis qui ꝓ peccatis Dathan & Abyron viui descendunt ad inferos. Item Chan peccante Chanaan filius ei⁹ maledicitur. Giezi delinquente lepra percussus transmittitur ad posteros Iudęis clamantib⁹: sanguis eius super nos & super filios nostros relinquit:& reliquię eorum pœnę mortis Christi abiectæ sunt. Achab quoq; peccante posteri ei⁹ solium regni amiserunt:& qui de eius semine in regno Iudæ nati sunt vsq; ad purgatã labẽ illius familiæ a genealogia dñi exclusi sunt. Odium quoq; Esau vt Malachias testatur:transiuit ad Idumęos. Ex quibus oibus colligitur ꝙ ignorantia pcti nõ excusat aliquẽ sed his exemplis nõ probantur teneri pcto eor̃ nisi imitatores nequitiæ eor̃. Qui em̃ de semine Esau & cæterorum ad deum conuersi paternam, malitiã detestati sunt:non odiũ sed dei clementiã experti sunt. Item vt Amb̃. ait. Turbatur nauicula Petri i qua Iudas q suis meritis erat firmus turbatus est alienis. Ignorabat aũt Petrus pctũ Iudæ:non ergo ignorantia illũ excusauit:sed turbatio hæc non pcti coinquinatio: sed corporis pcutio ibi intelligitur:qa meritis malor̃ nonnũq; a deo boni puniuntur, vt eorum imbetur infirmitas. Item nota ꝙ puniuntur peccata irrationalia. Primo per sacerdotes locum dei tenentes:dũ. s. iniũgitur in pœnitentia satisfactio. Secundo puniũtur per homines:sicut per iudices ecclesiasticos & seculares. Tertio per populos dei ira excitatos:& hoc aliqn per nescientes:aliqn per scientes. Vnde Gratia. xxiij.q.v. §. hinc notandũ. dicit. aliquando punit deus p nescientes:aliqn per scientes. Per nescientes quidẽ peccata punit:sicut per Senacherib:& p Nabuchodonosor:& per Antiochũ:& per principes Romanor̃ & p nõnullos reges Gẽtilium ppm Israeliteꝫ delinquentem aliqn afflixit:aliqn captiuauit. Vnde & ipse dñs ait p ꝓphetam. Virga furoris mei in Assur:ipse aũt non cognouit. Assur erat virga furoris:qa per eum innumeras gentes diuina iustitia flagellare disposuit:ipse vero non cognouit:qa in superbiam eleuatus victoriam quam assecutus fuerat non diuinæ potẽtiæ sed suis viribus attribuit. Vnde contra eius superbiam dñs loquitur dicens. Nunqd gloriabitur serra contra eũ qui secat in ea? Aut nunqd exaltabitur securis cõtra eum qui cædit in ea? Quibus similitudinibus satis perspicue ostendit ꝙ sicut serra & securis nec secare nec cedere ligna possunt: nisi ab alio regantur. Et ideo cõtra regentẽ se non licet superbire:sic illi ꝑ quos deus punit absq; nutu diuinę dispositionis nil agere valent:ac ideo cõtra regentem se superbire non licet:tales in eo ꝙ puniunt deo seruire dicũtur:in eo aũt ꝙ ignorantes sese esse ministros dei de impia vanitate superbiunt mercedem suæ seruitutis a deo non nisi temporalem inueniunt:pœnã verò superbiæ suæ non effugiunt. Vñ cum dñs diceret ad ꝓphetã de Nabuchonodosor:qd dabo ei ꝓ labore q seruiuit mihi apud Tyrũ? Statim subiungit. Dabo hoc est dato sibi prouinciam Egyptum Ethiopiam. Cũ autem in corde suo supbiens postea diceret. Nõne hæc est Babylon quã ego condidi in robore regni mei &c. statim immutauit deus rationalem mentem ei⁹:& induit eũ sęua bestialitate vt ab hoibus fugiens cũ bestijs viueret. Per Antiochũ quoq; cũ idolatriam Iudaicę plæbis dñs puniret: & pacẽ quã ex lege dei adiecta & ex sacris nationũ assumptis quærebat illis in pernicię vertere:qa dei dispositionẽ ignorans sue facultati deuastationem illi⁹ plẽbis attribuit imprecaꝫ in eũ ꝓ ꝓphetam dicentẽ. Effunde iram tuã in gẽtes q̃ te non nouerũt:& in regna q̃ nõ inuocauerunt nomẽ tuum:ne forte dicant in gentib⁹ vbi est ꝺe⁹ eorũ. Similiter cũ per Romanos pctã mortis Christi de⁹ punire decreuisset verbis excidiũ:& Iudaicę plæbis miseram captiuitatem suis viribꝫ ascribere cœperãt:vnde contra eos ꝓpheta precatur dicens. Leua man⁹ tuas in supbias eor̃ qui te oderũt & qui multa maligne operati monumenta suę victorię potuerũt in medio atrio tuo. Per scientes pcta puniũtur, sicut per filios Israel voluit punire pcta Amorreor̃ & Chananeor̃ & aliar̃ gentium quar̃ terram Israelitis possidendã dedit:quibus etiã ꝓcepit vt nemini eor̃ parcerẽt:sed omnes morti traderẽt:qd ꝓpter pcta eor̃ illis cõtigisse ex verbis dñi apparet qui cũ diceret ad Abrã. Semini tuo dabo terram hanc, veluti quæreret:quare nõ modo das eam mihi, audiuit. Nondum em̃ sunt cõsummata: cũ populus ille de Egyptiaca seruitute liberatus terram eor̃ sicut promissum fuerat Abrę in hæreditatẽ accæpit. Cũ ergo sic diuino iussu ad puniendũ peccata populi excitantur:sicut popul⁹ ille Iudaicus est excitatus ad occupandum terram promissionis & ad delendas gentes peccatrices:sine culpa noxi⁹ sanguis effunditur:& quod ab eis male possidebatur in ius & dominiũ rite trãsiuit bonorum. Cum ergo occulto instinctu aliqui mouentur ad persequendum malos. sicut Senna cherib & cæteri qui populum delinquẽtem persecuti sunt: licet occulto instinctu operante illorum meritis incitentur ad persequendum:tamen quia praua intentione nõ peccata delinquentium punire:sed illorum bona rapere vel sue ditioni subijcere;quærũt, non sunt immunes a crimine. De quibus etiam notandum est ꝙ aliquando excitãtur ad puniendum, peccata bonorum:vt tandẽ per bonos correctos ipsi quoq; puniantur sicut in libro Iudicum legitur de Iabin rege Chananæorum & de Madianitis propter idolatriam populi suscitauit eos deus vt Hierusalem affligerẽt & terram illam occuparent. Cum aũt populus dei sub manibus eor̃ diutius afflictus peccatum suũ recognoscerer:& per pœnitentiã deũ sibi placaret ex dei præcepto & Baruch comitatus. Delboram ꝓmissam vxorẽ Labidoth labin regem Chananęor̃ & Sizarã ducẽ exercitus sui cõtriuit & Gedeon & Zebeę & Salmana reges Madianitarum & Oreb & Zeba duces eor̃ morti tradidit. Apparet ergo ꝙ aliquãdo per legitimam potestatem gentes:aliquando per populos diuino iussu excitatos mali pro pctis suis nõ solũ flagellãtur:sed etiam rite perdũtur. Nec est contrariũ illud Augu. quo ad Marcellinum pro circũcellionibus supplicans rogabat: vt verberibus eos coerceret non morte ꝑderet:q̃uis enim supplicando spatium vitę eis referuari posset nisi non tamen legum seueritatem qua tales morte plectuntur non obseruantur docuit.

De⁹ punit insensibilia ꝓpter significationẽ.

TITVLVS. XXX. DE DEO.

¶ De multiplici nomine dei sumpto per essentiã: per adoptionem & per falsam ęstimationem. Cap̃. I.

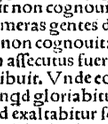

EVS STETIT IN SYNAGOga deor̃: in medio aũt deos dijudicat. Pś. lxxxj. Sapiẽtissim⁹ Salomõ loquẽs de summo deo q̃ cũcta gubernat inquit Prouerbior̃. xxx. Quod nomen eius & qd̃ nomen filij eius si nosti. q.d. non. cui cõcor. Diony. in lib. de diui. noib⁹ di. Nec est nomen ei⁹ nec opinio: quõ ergo Dauid ipm̃ summũ dñm sic noiat: dicẽs. Deus stetit. Sed ad hoc rñdetur ꝙ ea ratione dr̃ deũ nomen non habere:qa eius essentia est supra id qd̃ de deo intelligim⁹ & voce significam⁹: tñ ipm̃ prout valemus nominamus & nomen eius sępe inuocamus dicendo. Deus in adiutorium meum intende. Vbiscienduũ ꝙ deus dr̃ tripliciter.

¶ Vno modo ꝓprie & singulariter. & sic deus stetit.

¶ Secdo modo large & participaliter: & sic in medio deor̃.

¶ Tertio modo opinione & falsaciter: & sic in medio deos dijudicat.

§.I. QVANTVM AD PRIMVM SV

De⁹ dr̃. ꝓprie.

mendo ꝓprie & stricte;istud nomen de⁹ quãtũ ad id ad quod est impositũ nomẽ ad significãdũ: sic est vn⁹ singulariter. Audi Israel de⁹ tuus vnus est. Exo. xx. vnde & singulariter dicit de⁹ stetit. Dicit aũt Amb̃. ꝙ de⁹ nomẽ est naturæ. Pro cui⁹ declaratione dicit Tho. in. s. parte. q. xiij. art. viij. ꝙ de⁹ verus non est nobis notus in sui natura: sed nobis innotescit ex operibus & effectibus eius. & ex his possumus eum nominare. Vnde hoc nomen deus non est nomẽ operationis quantũ ad id a quo imponitur ad significandum. Imponit em̃ hoc nomen ab vniuersali rerum prouidẽtia oẽs enim de deo loquẽtes hoc intelligũt noiare deũ ꝙ habet ꝓuidentiam vniuersalem de rebus. Vnde & Diony. dicit ꝙ deitas est quæ videt oĩa ꝓuidentia & bonitate perfecta. Ex hac autẽ operatione hoc nomẽ deus assumptũ i impositum

est ad significādum naturā diuinā:&si non a natura:sed ab operationevt dictū est sit impositū.Vnde & Damasc. dicit in.j.lib.cp de⁹ dr abytin.qd est curare & fouere.s.vniuersa. vel atheyn grece quod est ardere. Est enim deus consumēs ignis oēm malitiam.vel a theaste qd est considerare oia q̄ cuncta pertinent ad opus diuinę ꝓuidentiæ.Et hic sol⁹ de⁹ stetit vt notetur perfectio non transitio tēporis.Nulla em creatura stat immutabiliter:sed cōtinuo mouetur de vno ad aliud:&si non tempore saltem affectu & cogitatu mouetur.Boe.de philosophica cōsolatione ait.Stabilisq; manēs dans cuncta mouet.O qui perpetua mundū ratione guebnas,s.deus, Vnde Iob.iiij.Ecce qui seruiunt ei non sunt stabiles:& in angelis suis reperit prauitatem:quia tamen confirmati fuerunt in gratia:sicut & sancti:cadere nō possunt in peccatū:pōt dici cōditio status eorū,secundū illud Abacuch.iij.Sol & luna steterunt ī habitaculo suo.Sol Christ⁹: luna ecclesia triūphans.cuius tabernaculū est gloria beatitudinis:ad quod inhabitandum est facta:& hęc militat.Est aūt beatitudo status oīm bonorū aggregatione perfectus. Status autē variī sunt qui sunt in ecclesia militante: de quibus dictum est.quotidie mutatur de vno in aliud: sed ego sto ad ostium & pulso. Apoc.iij. Inuitās ad nuptias vel cœnam: vbi omnia bona parata sunt.& ideo aperiendum est & cum eo standum.

§.II. SECVNDO MODO LARGE

scilicet sumendo istud nomē deus:sic nō de vno solo dicit qui habet diuinā naturā:sed de multis.s.de his qui aliquid participant de diuina pfectione vltra esse.Pro cuius declaratione dicit Tho.in.j.parte.q.xiij.arti.ix.qd aliqd nomē pōt esse cōicabile dupl'r:scilicet ꝓprie & per similitudinē.

Nomē cōi cabile.

Proprie est cōmunicabile qd secm totā significationē nominis pōt multis modis cōicari:sicut nomen leonis cōmunicatur.Et dr ꝓprie de oibus qui habēt cōmunicari:quod est cōmunicabile secm aliquid eorū q̄ includūtur in significatione nominis.& sic hoc nomen leo cōicatur etiam his qui non habent naturā leoninā:& hoc mō Christ⁹ hō dicit leo de tribu Iuda.sic istud nomē deus,ꝓprie dr de habente totā naturā diuinā & sic est vn⁹.Per similitudinē ꝙo dr de his q participāt de ꝓditionib⁹ ei⁹:nō oībus:sed pfectioribꝰ quę excedunt naturā cōmunem. & secm hoc dicuntur dij primo angeli boni:& oēs scī qui participāt gloriam eius. secm illud.Deus deorū dominus locutus est,deus deorū.i. dominus angelorum & sanctorū.Dicūtur etiā dij omnes q participant gratiā eius gratū facientē,secm illud. Ego dixi dij estis.s.vos oēs qui habetis gratiā eius.quia vt dicit.j. Corū.vj.Qui adhęret deo vnus ꝓpūs est cū eo. Tertio dicuntur dij qui participāt potestatē eius & præcipue in spūalibus, Vnde in veteri lege dr.dijs non detrahes.i.sacerdotibus.exponit Grego.ij.q.j.sacerdotibus.Secm qualibet acceptionē huiusmodi stetit & stat deus verus in synagoga deorum.s.angelorū sanctorū & bonorum cōgregatione nō em solitarius stat:sed cum sanctis & angelis cū quibus gaudeat:& quibus bona sua cōmunicat.Ad qd conteplādum

Notaq; & peramandū. Anselmus seipsum excitat in libro Prosolo summū bonum sit de⁹.

giō dicens.Excita nunc anima mea & erige totū intellectū tuū & cogita quantum potes quale & quantū sit illud bonū.Si em singula bona delectabilia sunt cogita in te cp delectabile sit illud bonū qd continet iocunditatem oīm bonorum:& non quale in rebus creatis sum⁹ experti:sed tāto quāto differēte differt creator a creatura q hoc bono fruet qd illi erit? certe quicqd voluerit:& qcquid nollet nō erit. Quid ergo & multa vagaris homuncio q̄rendo bona animę tuæ & corporis tui:amavnum bonum in quo sunt oīa bona & sufficit. Quid em amas caro mea: qd desideras: ibi est quicquid amas:quicquid desideras.Si delectat pulchritudo:fulgebūt iusti sicut sol.Si velocitas aut fortitudo aut libertas corporis cui nihil obsistere possit:erunt similes an angelis dei.Si longa & salubris vita:ibi est sana æternitas & æterna sanitas.Si satietas satiabuntur cū apparuerit gl'ia dñi.Si ebrietas:inebriabūtur abvbertate domus dei.Si melodia:ibi angelorum chori concinūt.Si sapientia, ipsa dei sapientia ostendit eis seipsam.Si amicitia:diligit deū plus cp seipsos:& inuicem tancp seipsos:quia illi illum & se inuicem per illum & ille se & illos per seipsum. Si potestates: omnipotentes erunt suæ voluntatis vt & deus suę.Nam sicut poterit deus qd volet per seipm:poterunt illi qd volēt per illū.Si honor & diuitiæ:de⁹ seruos suos bonos & fideles supra multa constituit.hæredes quidē dei: cohæredes aūt Christi.Si vera securitas:certi erunt nunc̄p & nullatenꝰ ista vel potius istud bonum sibi defuturum.

§.III.TERTIO MODO DICITVR

deus falsa opinione Gal'.iij.His qui natura nō sunt dij seruiebatis.ait apostolus loquens gentibus conuersis ad fidē. & alibi.Et si sunt dij multi,s.falsa opinionē.& dñi multi: nobis non est nisi vnus deus scilicet ver⁹. Vbi sciendū cp tria genera falsorum deorū adorabant Gentiles. Aliqui dęmones in statuis vel arreptitijs loquentes,iuxta illud Pś.xcv. Dij gentium dęmonia.& de talibus fuit deus Socratis qui ei loquebatur. Aliqui adorabant aliquos homines ꝓpter aliquam industriam vel potentiā præ cęteris vel nimium amorē ad eos:vt Herculem ꝓpter fortitudinem.Iouē propter potētiam dñi qui expulit patrem,Saturnū de regno. Mercurium ꝓpter sapientiam vel eloquētiā. Esculapium qui inuenit medicinam & hmōi.Sed hos & alios:vt Saturnum:Martem:Venerem:Castorem:& Pollucem: Liberū: Romulum:cum reliquis declarat Lactantiꝰ fuisse mortales quinimmo & libidinosos:adulteros:incestuosos:sodomitas:& ꝑcipue,Iouē quem dicebant summum deorū: falsissima ergo erat opinio cp essent dij Roma.j. Commutauerūt gloriam incorruptibilis dei i gloriam corruptibilis hoīs. Aliqui adorabantvt deū creaturas irrationales ꝓpter pulchritudinem vel aliquam virtutem.de quibus dr Sap.xiij. Aliqui elementa:vt Chaldęi ignem, Aliqui aīalia.vt Egyptij bouem & hmōi.De dijs gēcium sic ait idem Lactantius lib.j.Illos quos imperiti & insipientes tancp deos & nūcupant & adorant:nemo est tam incōsideratus qui non intelligat fuisse mortales: quō ergo dij in get aligs credit fuisse? nimirū quia reges maximi & potentissimi fuerunt ob merita virtutum suaꝝ aut munerū:aut artiū repertarum cum chari fuissent his quibus imperauerant in memoriā sunt cōsecrati:quid si quis dubitet res eorū gestas & facta cōsideret quæ vntuersa tā poetę cp historici veteres ꝓdiderūt. Et declarat diffuse quō tales habiti ꝓ dijs fuerunt sceleratis homines referens scelera eorū: vt Herculis: Esculapij:Apollinis:Castoris:& Pollucis:Mercurij:Liberi:Iouis:quē maxime vituperat præ alijs:quia patrem Saturnū a regno expulit:vt stupra:adulteria:& sodomiam perpetrauit: & iste sceleratissimus summ⁹ deorū dicebatur ab illis idolatris:sed quid dicit Pś.lxxxj.In medio autem deos dijudicat.i.discernit falsos averis:& malos a bonis:& hoc in medio dilectionis quę est medium vniens creaturam cum creatore:dijudicat ergo & separat dęmones falsos deos a beatis angelis veris dijs:sed participatione:prauos homines: Iouē & alios a bonis per gratiam & alias creaturas & hoc in medio:quia scilicet angelos & bonos homines qui habuerunt charitatem collocat in gloria : falsos deos dęmones & homines malos condēnat ad ignem.Ergo ex quo per mediū hoc scilicet dilectionis peruenitur ad participationē gloriꝙ vbi sunt oīa vera bona.Quanta ibi fœlicitas ait Aug.in vlti. c.de ciui.dei. vbi nullū bonum latebit:nullum malum aderit. Erit deus omnia in omnibus: vacabitur laudibus dei. secm illud Pś.lxxxiij.Beati qui habitant in domo tua dñe in sæcula sęculorum laudabunt te. De statu igitur comprehensorum tractando.Primo videndumest de ipso deo vno & trino quīlest obiectum & causa beatitudinis.Secundo de bonis quę habētur in tali statu gloriæ: qa nō temporalia: sed permanentia:& de dotibus animæ. Tertio de dotibus corporum & aureolis.Quarto de Christo per quem habentur ista bona:vt capite ecclesiæ etiam triumphantis.Quinto de varijs statib⁹ ecclesiæ triūphātis.Et primo de ꝙgine Maria.secundo de angelis.tertio de patriarchis & ꝓphetis & Ioāne bap.quarto de apostolis.quinto de martyribus.sexto de doctoribus & confessoribus.septimo de virginibus. octauo de omnibus comprehensoribus.

Tria genera falsorū deorum.

Diuisio tituli.

¶De ipso deo trino & vno. Capitulum.II.

VIDERVNT INGRESSVS ꝰTVOS deus: ingressus dei mei:regis mei qui est in sancto.Pś.lxvij.In his verbis innuit propheta tria maxime consideranda.

¶Primum premium perfectum humanæ fœlicitatis.ibi. viderunt.

¶Secm effectum summę deitatis. ibi.ingressus tuos deus.

¶Tertium secretum trinæ personalitatis. ibi. dei mei.regis mei.

§.I.QVANTVM AD PRIMVM VIDE

rū t.s.homines q̄ sequuntur:& visio est tota merces: visio ꝓ fidē formatā est merces meriti.i,meritū cui debetur merces:& visio ꝓ specię est merces ꝑmij. Videm⁹ nūc ꝑ speculū scilicet fidei:& qa imperfecta est ista visio & imperfecta fœlicitas i via:tūc aūt facie ad faciē.i.clare & ꝑ essentiā : & iō pfecta fœlicitas.Io.xvij.Hęc est vita eterna:vt cognoscant re solū deū:& quē misisti Iesum Christū. Oēs qui cōuersati sunt recte sub diuersis statib⁹ & officijs in militāti ecclesia viderūt per fidem:& postea viderūt & videbunt in ecclesia triūphanti sub diuersis statibus seu gradibus gloriæ & vnitatem deitatis:q̄ notatur dum in singulari dicitur o deus & varietatē operositatis eo:qa ingressus tuos. Ingressus est em deus in mundum maiorem per creationē & gubernationē,Ingressus est in mūdum minorē.i.in virginē per incarnationē.Ingressus est in mūdū pctorem:scilicet ꝑ sanctificationē quæ est per gratiā & gloriam.Iste enim ingressus in eo nō importat motum localem & progressiuū sed operationē nouam:ita cp nouitas est in creatura creata de nouo:vel humanitate a verbo assumpta: vel aīa peccatoris sanctificata:qd prius nō erat in creatore. Viderunt & mysterium trinitatis seu trinitatē personarū quæ notatur ibi.Ingressus dei mei.s.patris cui congruit creatio ratione potentiæ.Ingressus regis mei,s.filij qui est rex regum : cui congruit incarnatio ratione sapientiæ. Ingressus eius dei q est i sancto scilicet spū cui appropriat sanctificatio rōne clemētię & benignitatis beneuolētię.Et quia ipse deus trinitas est obiectū fœlicitatis seu nostra beatitudo obiectiua omissis alijs,aliqua breuiter dicenda ad ostendēdū magnitudinē ipsius dei trini in persona:vt videntes immēsitatem bonitatis eius summa dilectione: reuerētia & deuotione seruamus ei.Et quia testimoniū inimicorū validissimū est:prius aliqua q̄ę. Ethnici dixerunt deū describendo referemus.Empedocles dixit.Deus est sphera intelligibilis:cuius centrum vbiq; circunferētia nusq̄. Plato vero ait.Deum dico auctorē oīm naturarū:lumen oīm rationū finem omnium actionum:sine quo nulla natura subsistit: nulla ratio intelligit:nulla rō expedit. Didym⁹ ad Alexā. magnum.Verbum deus est,hoc mūdum creauit.hoc regit atq; alit oīa,hoc diligimus,ex hoc spiritū trahimus: siquidem spūs deus & meus est:& ideo non terrenis diuitijs:sed religionis opib⁹ & gratiarum actione placatur.Secundus pḥs ait.Deus est immortalis mens: incōceptibilis celsitudo:forma multiformis:incogitabilis inquisitio : ipsopitus oculus:oīa continens:lux bonū:hic vtiq; corpore nō eget vt sit nec loco vt alicubi:nec tpe vt aliquādo:nec causa vt alia:nec forma vt aligd:nec aliquo genere subiecti in quo cōsistit vel cui assistat.Denicp oino mutari nō potest:nec potest,augeri:qa immensus est:nec minui:qa vnus est:nec loco mutari:qa vbiq; est:nec tpe:qa æternus est: nec cogitatione:qa sapientissim⁹ est:nec affectu:qa optimus est. Lactātius in.j.lib.Instit.ait. Vnū deū esse veritatis ipsius tanta est vis vt nemo potest esse tā cæcus quin videat ingerētem se oculis diuinā claritatē. Orpheus q est vetustissimus poetarum deū verū & magnū primogenitum appellat eo cp ante ipsum nihil sit genitū:sed ab ipso sunt cuncta generata. Eundem etiam phane vocat:cp cum adhuc nihil esset primus ex infinito apparuerit & extiterit cuius originem atq; naturam:quia concipere omnino non poterat:ex aere immenso natum dixit esse.Homerus nihil dare nobis potuit qd pertineat ad veritatē,Nostrorū primus Maro non longe fuit a veritate eius de summo deo quē mētem & spiritum nominauit.hæc verba sunt.Principio cœlū ac terrā camposq; liquentes.Lucentēq; globū lunę:titaniaq; astra. Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus. Mens agitat molem:& magno se corpore miscet. At ne quis forte ignoret quisnam esset ille, spūs qui tantum haberet potestatis declarauit alio loco dicens.Deū namq; ire per omnes Terras: tractusq; maris cœlumq; ꝓfundum. Hinc pecudes armenta viros genus omne ferarū.Ouidius quoq; in principio pręclari operis sine vlla dissimulatione a deo quem fabricatorem mundi:quem rerum opificem vocat mūdum fatetur instructum. Sed hactenus de poetis: ad philosophos veniamus:quoꝝ grauior est auctoritas certiusq; iudicium. Thales Milesius qui vnus ex septem sapientum numero fuit quicp primus omnium quæ fisse de causis naturalibus tradiderunt:aquam esse dixit ex qua nata sunt oia. Deum autem esse mentem:qui ex aqua cuncta formauerit. Pythagoras ita diffiniuit quid esset de⁹ animus pervniuersas mūdi partes oēmq; naturam commeans atq; diffusus: ex quo omnia quę nascuntur animalia initia capiūt. Anaxagoras deū esse dixit infinitam mentem quæ per seipsam moueatur. Antistenes multos quidē esse populares deos: vnū tm esse naturalem.i.totius summæ artificē. Chrysippus naturalem vim diuina ratione prædita interdū diuinā necessitatē nūcupauit deū. Ienon naturalem diuināq; legē. Horum oia sententia q̄uis sit incerta:eo tm spectat vt puideniam vnā esse consentiat:siue em natura:siue æther:siue ratio:siue mens:siue fatalis necessitas:siue diuina lex:siue qd aliud dixeris idē est qd a nobis dr deus. Aristoteles quamuis secū ipse dissideat ac repugnantia sibi & dicat & sentiat in summū:tū vnā mentē mūdo præesse testatur. Plato quī oīm sapientissimus iudicatur monarchiam plane pfectę defendit, nec ꝑhibera aut rōnem aut naturam:sed vt est deū noīat ab eo mūdum hunc perfectū atq; mirabilem fabricatum,quem Cicero imitatus atq; secutus in plurimis deum frequēter confitet ac supremū vocat:quē in his libris quos de legibus scripsit:ab eo q̄ regi mūdum argumētatur cum disputat de natura deorū,hoc mō nihil præstantius est deo ab eo igitur regit mundū necesse est:nulli igitur naturæ est obediens aut subiectus deus:ergo oēm regit ipse naturam. Quid autē sit deus Boe.in lib.de conso. diffinit. Nec vero deus qui intelligitur a nobis alio modo intelligi pōt: nisi mens soluta quędam & libera segregata ab oī cōcreatione mortali oia sentiens & mouens ante cuum. Annęus quoq; Seneca qui ex Romanis acerrimus Stoicꝰ fuit sepenumero summum deum merita laude ꝓsequitur. Nam in exhortationibus ait.Hic cū prima fundamēta molis pulcherrime iaceret:& hoc ordine quo nec; maiꝰ quicq; natura nec melius:vt oia sub ducibus suis irent:q̄uis ipse per totum corpus intēderet tamen ministros regni sui deos genuit:& q̄ multa alia de deo nostris similia locut⁹ est.Hæc oia Lactātius deos appellat angelos genitos ideū creatos a deo. Sibyllas idē ponit fuisse. x.diuersis tēporib⁹ & in diuersis locis.Et oēs hę Sibyllę vnū deum ꝓdicāt: maxime Erythrea quæ celebrior inter cæteras & nobilior habetur, vnde de⁹ inquit vna ex eis:ipse amplissimus increatus. Alia de⁹ vn⁹ solus eminentissimus qui fecit cœlum atq; solem stellas & lunam frugiferamq; terram & tumores aquæ ponti. Alia Sibylla ipsum qui est solus colite principem creatorē mūdi qui solus est in sęculum & a sęculo fecit. Auicēna Ethnicus etiam in Metaphysica sua,tractatu.viij,sic ait, Manifestum est cp primus non habet genus:nec quidditatem: nec qualitatem:nec quantitatem:nec vbi:nec quādo: nec simile sibi:nec cōtrariū qui est altissimus & gloriosus: eo cp nō haber diffinitionē:& cp non pōt fieri demonstratio de omni qd est:immo sunt signa de eo manifesta.Cum autem de signatur eius certitudo:ratio nō designatur:nisi ꝓprie loquendo ꝑ negationem consimiliū ab ipso & per affirmationem relationū ad ipm:quia omne qd est ab ipso est: & nō est cōicare ei quod est ab ipso.Ipse vero est omne quod est:& tamen non est aliquid ex his.Hæc ille.

De⁹ qd est ſm plios.

Virg.in vj.Enei

Georgi. iiij.

§.II. DESCENDAMVS AD NO

stros & de sacra scriptura non oportet multa ponere qa tota plena est attestatione vnius deitatis & trinitatis & perfectionum eius:solum vnum ponamus,Ipse Moysi apparēs in rubo ardenti ait.Ego sum qui sum hoc nomen meum in ęternum.vbi Hiero.Omnis creatura nō esse dici potest:qa mutabilis est:& sic ratio est quod prius erat cū sit mutata saltem cogitatu vel affectu deus aūt tm est:quia immutabilis oino est.Ipse est vt ait Diony.arcanū bonū rōni omni supessentiale: vnitas:vnifica:oīs vnitatis supereſſentialis essentia:intellectus:inuisibilis:inscrutabilis.Ipse est vt ait Greg.Nazīā.cui⁹ esse totū est insupabile:quoddā sine fine substātię pelagus: nullis terminis limitibusq; circūdatus: oēm sensum:oēm naturā:omne tēpus supgrediens.Ipse est vt ait Aug.quem amat oē quod amare pōt siue sciens siue nesciens.Ipse est quē nemo amittit nisi deceptus:quem nemo q̄rit nisi admonitus,quem nemo inuenit nisi purgat⁹.

Ipse est cui nos fides excitat, spes erigit: charitas iungit. Ipse est per quē oīa sine eo nihil essent: sed tendunt ad esse. Ip se est vr aīe Bernī, quo advniuersum spectat finis quo ad de lectationem salus: quo ad se ipse nouit. Ipse est non minus puersorum pœna q̄ humilium gloria. Est em̄ rationabilis quędam æquitatis directio inconuertibilis atq; indeclinabilis quippe attingens vbiq;: cui illisa omnis iniquitas cō turbetur necesse est. Ipse est longitudo ꝓpter eternitatē interminabilem: latitudo ꝓpter charitatē immensurabilem: sublimitas ꝓpter maiestatē inattingibilē: ꝓfundum ꝓpter scientiā inscrutabilem. Hęc sc̄m aplm sancti comprehendūt. Inno. in. in concilio generali inquit. Firmiter credimus & simpliciter cōfitemur q̄ vnus est solus deus verus: eternus: immensus: incōmutabilis: incōprehensibilis: omnipotēs; & ineffabilis pater & filius & spūs sanctus. de sum. tri. & fi. catho. in prin. Itaq; dicere de deo sc̄m aplm substātiam quid est impossibile est. Vñ & Damas. dicit q̄ de deo scire possumus qa est: sed non qd est meliusq; innotescit pōt ex oīm rerum ablatione: ꝓterea dicit etiā Diony. q̄ affirmationes in diuinis sunt incōpactæ negationes veræ. Dicere em̄ de deo q̄ sit bonus: sapiens: misericors impropria locutio est: qa has qualitates p̄dicamus de aliquo prout intelligimus. Intelligimus autē ista esse accidentia in subiecto in quo sunt: sed in deo nullum est accidens, sed sapiētia & bonitas sunt essentia sua, sed cum negamus deum esse corpus vel visibile aut mutabile & hmōi: ista vera & ꝓpria sunt. Ita aūt deus est vnus in essentia & trinus in personis: vnus est ne differētia cōtrarietatē: cōtrarietas pugnā. pugna corruptionē inducat. Trinus aūt ne solitudo aut singularitas eū vel min⁹ porētem vel minus bonum: vel etiam minus fœlicē ostēdat Pater nāq; fontalis oīm bonitas: qa voluit & potuit filium dilectum genuit cui beatitudinis suæ delicias plenissime cōicauit: non em̄ inopidādo subuenit: sed ipsam copiam genuit: nō quidem materialr: vt hō hoiem genuit (blasphemū est em̄ talia in deo cogitare) sed sicut sol generat radium; & mens hoīs eructat seu generat verbum. Si ego (ait deus Esa. vlti.) qui alijs generationem tribuo sterilis ꝑmanebo. q. d. nō. Filiū em̄ mihi consubstantialem coequalem & cōternum generabo: sicut splēdor solis coæternus esset soli si sol esset eternus: sed generationem eī⁹ qs enarrabit? Esa. liij. certe nullus in p̄senti. s. quo ad mūdum hic dei filius est. Et dr̄ sapientia: veritas verbum: figura: & splendor patris: eius imago pfectissima p quam ipse secretissimus dignis animis innotescit: per hunc etiam oīa facit nō quasi p organū ministeriale: sed naturali: & subsistente natura & virtute: sicut ignis lucet eo: quia ex eo ꝓuenit lumen. Ne autē immoderata esset generatio filius nō genuit sed ab vtroq; ꝓcedit spūs sanctus vt ambo se mutuo diligē tes tertiū conticulū haberent: cui charitatis suæ delicias oī no cōicarent: in quo etiā vel p quē creaturę rationales pro modulo suæ capacitatis eisdē participarēt: ipse em̄ spūs sanctus est amor patris in filium & filij in patrē vtrūq; coniūgens nosq; subiūgens. Nec amor iste est talis qualis est noster: sicut nec verbū dei est sicut nostrū verbum accidēs: incipiens & deficiens: sed amor psona subsistens: nec principium habēs nec finem: sed eternus. Qm̄ ergo ad summū bonum pertinet summa pfectio & summa iocunditas filius a patre ꝓcedit per modū generationis: q̄ est emanatio perfectissima & spūs sanctus ab vtroq; p modū liberalitatis. hęc iocundissima ātq; gratissima: nihil em̄ iocundius q̄ diligere & diligi: simulq; delicijs frui cōmunibus: nec vllius boni possessio iocunda sine socio. Primum & præcipuū liberalitatis donū in quo & cætera cuncta donantur est amor. Est aūt spūs sanctus æqualis vtriq; ga a summa liberalitate oportuit summum donū ꝓcedere: vnde & summū bonum est. Est aūt deus: ga donum intrinsecū est. Non pōt aūt aliqua rōne demōstrari mysteriū trinitatis: & si demōstretur vnitas diuinę essentiæ. Exēplū etiā trinitatis vnius substātię nullum in creatura satis expressum inuenitur: in igne tamen maxime apparuisse legitur: quia in eo simul tria consistunt. s. ignis: splendor & calor, & vnū lumē sunt: quæ cū insē parabiliter operētur: igni tū attribuitur vsus splendori illuminatio: calori calefactio: sic aūt tota trinitas sui pfectione equalis est: vt excæptis ꝓprietatibus psonalibus. s. gignere: nasci: procedere & hmōi: quicqd de vna psona dr̄ digne de tribus intelligat: vt creare: iustificare: illuminare: saluare & hmōi: sapientia: potentia: bonitas & hmōi. Nō tiones aūt psonaꝝ sunt paternitas, filiatio: & ꝓcessio. addūtur & alię duę. s. innascibilitas: & cōis spiratio. Hęc aūt quę de mysterio sanctæ trinitatis veritissime dicta sunt: nulla efficaci rōne demonstrari possunt vel aliqua ꝓpria similitudine declarari: sed necessario credi debent: qa in hoc meritū fidei consistit: & inquisitio p rationē ad temeritatē pertinet. Vnde Bernī. Trinitatē in vnitate inuestigare temeritas est credere pietas est: nosse vita æterna est. Non autē solum vtiliter hoc creditur: sed & valde rōnabiliter non leuiter. Vnde in lib. de trini. Rich. ait. Vtinam aduerterent Pagani cū quanta scientiæ seueritate (al's serenitate), p hac parte ad iudiciū diuinum poterimus accedere: nōne cum oī cōfidentia deo dicere poterim⁹ dñe si error est. s. in hac nostra credulitate, a reipso decepti sumus: nam ista tantis signis & ꝓdigijs confirmata sunt: & talibus q̄ non nisi per te fieri possunt. Et certe a summę sanctitatis viris sunt nobis tradita cū summa & authētica attestatione probata reipso cooperante: & sermonem confirmante sequentibus signis. Hęc ille. Quod autem ipsa trinitas vnus deus creauerit omnia & habeat prouidentiam de omnibus etiā de vilissimis rebus maxime de rebus hominum: patet per Aug. de ciui. dei. lib. vij. De⁹ summus & verus cū verbo suo & spūsancto: q̄ tria vnū sunt: deus vn⁹ oī potens creator & factor omnis animæ atq; omnis corporis cuius sunt participatione fœlices omnes qui sunt in veritate non vanitate fœlices. Qui fecit hominem rationale animal ex anima & corpore. Qui eum peccantem nec impunitum esse ꝓmiserit nec sine mīa eum dereliquit: qui bonis & malis etiam essentiam cum lapidibus: vitam seminalem cum arboribus: vitam sensualem cū pecoribus: vitam intellectualem cum solis angelis dedit: a quo est oīs spes & omnis ordo: a quo est mensura numerus & pondus: a quo est quicquid naturaliter est cuiusq; generis est: cuiusq; ęstimationis est: a quo sunt semina formaꝝ & formæ seminū motus seminum atq; formaꝝ qui dedit & carni originem & pulchritudinem, valitudinem: ꝓpagatiōis fœcūditatē, membrorū dispositionem, salutem concordiæ. Qui & animæ irrationali dedit sensum memoriā & appetitum: rationali insuꝑ mentem intelligentiam & voluntatē: qui nō solū cœlū & terrā: nec solum angelū & hoīem: sed nec exigui & cōtemptibilis animalis viscera: nec herbæ floscul⁹: nec arboris solium siue suarū partium &c. Hæc ille. Quod deus stetit & stat quinq; modis.

§. III. SCIENDVM ETIAM QVOD

deus stetit & stat seu existit in rebus quinq; modis ſm Vincen. s. lib. Speculi historialis. s. p naturam: per gratiam: per gloriam: per vnionē: & p loci circūscriptionem. Et per naturam tripliciter. s. potentialiter præsidendo: p̄sentialiter cognoscēdo & essentialr sustentādo: & sic in oībus p gram existit tripliciter. s. in habitatione: vt in iustis hoībus. apls ad Epe. iij. c. habitare Christū per fidem in cordib⁹ vestris. Efficacia vt in sacramentis. Mysterio vt in columba super Christum apparente. Per gloriā tripliciter existit in beatis scilicet in vi rationabili inquantum est veritas p cognitionem: in ꝓcipiscibili inquātum est bonitas p delectationē, in irascibili inquantum est potestas & maiestas per reuerētiam. Per vnionem tripliciter inest. s. per humanam naturam in Christo ad carnem tm̄. vt in sepulcro. ad aīam tm̄: vt in inferno. Per loci circūscriptionem siue corporalē p̄sentiam tripliciter. s. in vtero virginis per conceptionem: in mundo per eruditionem: in cœlo per dextrę patris confessionem. Est ergo deus in oībus non partialiter diuisus: sed vbiq; totus: intra, omnia non inclusus: extra omnia nō exclusus: super omnia non elatus: infra omnia non depressus. secundum Greg. in Moral'.

¶ De beatitudine hoīs. s. in quo cōsistat. Cap̄. III.

NOTANDVM SECVNDVM PEtrū de Pal'. in. iiij. dist. xlix. ar. viij. q̄ cū bītudo nominet bonū pfectū illi⁹ qui dr̄ bīs: sicut ali quid dr̄ bonū alicui⁹ dupl'r. sic bītudo alicuius dr̄ dupl'r. Dicit̄ em̄ bonū alicuius dupl'r. Vno modo extrinsece solum p modum agētis vel obiecti: sicut ignis dicitur bonus frigescenti p modum agentis vel efficiētis: quia scilicet causat calorē in eo qui est sibi bon⁹ formalis: & virorum est oculo bon⁹ p bonum obiecti. Alio modo dr̄ bonū ali quid alicui formalr & intrinsece: sicut sanitas est bonū hominī, quo ad corpus: & scientiæ & virtutes sunt bona animę quam perfectiū formaliter. Similiter beatitudo hominis dicitur dupliciter. Vno modo illud qd̄ beatificat hominē solum extrinsece per modū agentis vel obiecti. Alio modo illud qd̄ beatificat hoīem formalr & intrinsece tanq̄ perfectio sibi inhęrens. Comparando aūt has duas beatitudines adinuicem magis ꝓprie dicitur beatitudo hoīs secunda. s. illud qd̄ beatificat hominē. f. formaliter & intrinsece q̄ illud qd̄ beatificat hominē solum extrinsece. Huius ratio est: qa illd magis dr̄ beatitudo nra quo magis ꝓprie dicimur beati: sed p illud qd̄ formaliter nos beatificat magis ꝓprie dicimur beati q̄ per quod cūq; extrinsecum. Denominatio em̄ formalis semp est magis ꝓpria q̄ quæcūq; alia: qa in eo qd̄ sic nominatur est vere & ꝓprie res nominis: sicut aīal ꝓprissime dicitur sanum: qa in eo est sanitas a qua denoīatur sanum: nō ita ꝓprie dr̄ medicina sana nec animal dr̄ sanum ratione medicinæ: sed hō denoīatur beatus formali denominatione a beatitudine q̄ est pfectio in eo existens: ab obiecto aūt & ab efficiēte non dr̄ formali denominatione beatus quia beatitudo quæ est obiectū vel causa agēs nō est in hoīe: sed denoīatio solum extrinseca: ego &c. Item qa illud ꝓprie dr̄ nostrū qd̄ est nobis magis vnitū: sed beatitudo q̄ est in nobis formaliter & intrinsece est nobis magis vnita q̄ beatitudo quæ solū habet se ad nos extrinsece & obiective: quia illa nō attingitur a nobis nisi mediāte beatitudine formali: ergo illa formalis & intrinseca est magis beatitudo nostra: & ſm ea magis dicimur beati: quis tn̄ illa formalis magis dicatur beatitudo nostra q̄ obiectiua quæ deus est: tn̄ absolute loquendo magis illa obiectiua est: & dr̄ beatitudo: qa deus est obiectum nostrę beatitudinis: est magis proprie & vere beatitudo q̄ beatitudo nostra illa formalis intrinseca. Secūdo sciendū sc̄m Petrū vbi. s. q̄ bītudo formalis & subiectiua essentialiter dicta nō consistit in aliqua perfectione corporali. Et ratio huius est: quia de ratione huius beatitudinis sic accęptæ est q̄ ipsa sit optima perfectio hominis ad quē omnes illę perfectiones ordinantur sicut ad finem: sic ē nomine beatitudinis vel fœlicitatis oēs vtūtur tam philosophi q̄ theologi. Dicit em̄ philosophus. ſ. Ethi. q̄ fœlicitas est oīm operatoꝝ summū bonū. &. ī. dicit q̄ ipsam volum⁹ ꝓpter se: alia aūt ꝓpter ipsam. Ex quo pōt sic argui. illa pfectio quę non est summe bona nec ꝓpter se volita: sed ꝓpter aliā meliorē: non pōt habere rationē beatitudinis: sed oīs perfectio corporalis est hmōi: ergo &c. Maior declarata est: sed minor ꝓbatur: quia sicut se habet corpus ad animam: sic se habent perfectiones corporis ad pfectiones aīę quia sicut se habent pfectibilia ad inuicē: sic se habent pfectiones eoꝝ: sed corpus est ꝓpter aīam & naturaliter ipsa merita ꝓpter formam tanq̄ ꝓpter aliquid melius: & hęc fuit minor. & sic patet conclusio. Et per idē patet q̄ animę pfectiones quantū ad partē sensitiuā quæ est totius coniūcti non possunt habere rationē beatitudinis: qa sicut se habet sensus ad intellectum: sic se habet pfectio sensitiuæ partis & appetitus correspondentis ad pfectionem intellectus & voluntatis: sed in hoīe sensus est ꝓpter intellectum tanq̄ ꝓpter aliquid melius & nobilius: ergo pfectiones sensitiuæ partis sunt ꝓpter perfectiones intellectiuas tanq̄ propter nobiliores & meliores: ergo in eis non potest consistere beatitudo hominis. Ex quo sequitur q̄ cum pars intellectiua prout distinguitur contra sensitiuam includat intellectum & nobilitatē quibus nihil nobilius est in homine q̄ beatitudo consistat in optima perfectione intellect⁹ vel voluntatis vel vtriusq; simul.

§. I. AD BEATITVDINEM AVTEM

pertinet dos aureola & fructus: quæ quidem ſm Pe. vbi. s. nō educūtur de aliqua potētia naturali: qa darēt esse naturale: nec sunt ab agēte naturali. Visio ergo beatifica & oīs forma supernaturalis accidentalis præexistit in potētia passiua subiecti: qa potest esse sine vllo miraculo. Item educit̄ per consequens de illa potentia non naturali: sed obedientiali: & p̄existit in potentia supernaturali, nō naturali. De dotibus sciendū est primo quid sit dos. vnde dicat̄ & cui cōueniat. Est autē dos perpetuus ornatus animæ & corporis iugiter in æterna beatitudine perseuerans. Datur autē in humana conuersatione dos a patre filiæ suę despōsatæ. Vnde cū Christus sit spōsus animæ: trinitas aut sit pater animæ: ideo sicut a patre datur ei. s. animæ vt sit digna sponso: nō qdē ad vtilitatē spōsi vt i matrimonio naturali: sed ad vtilitatem dotalē sponsæ & honorē spōsi: nō aūt cōuenit dos Christo sc̄m nomē: qa est sponsus & nō sponsa: sed perfectio dotis sibi excellentius cōuenit. s. visio fruitio: & hmōi: quantū ad humanitatē: nec angelo cōuenit sc̄m nomē: qa non est sponsa sc̄m naturā speciei: sed perfectio dotiū spiritualium. i. animę bene conuenit vt visio & hmōi: sed large sicut Christus dr̄ caput angelorum: sic dr̄ sponsus ecclesiæ trīūphantis. Idem Pe. vt. s. De dotibus aię cois assignatio est: qa dotes animę sunt tres. Prima est visio. i. lumen gloriæ confortans ad videndum. Secūda dilectio vel fruitio. i. aię sunt charitas pfecta. Tertia est comprehensio seu tentio. Hęc res. tres. spōdent tribus virtutibus theologicis nisi q̄ comprehēsio siue tentio nō dicit alium habitum sicut species: sed conditionem perpetuitatis. Item tribus partibus imaginis. Item tribus viribus animæ. Alia assignatio est magis ꝓpria vt videtur quæ est q̄ sunt hę tres: visio: dilectio & fruitio: qa comprehensio siue tētio est communis his tribus. hæc tria distincta sunt re vel rōne specifica. Sed de paraphernalib⁹ quę sunt bona iuxta dotem data: sc̄m hanc parabolā videtur q̄ beatorū sunt alia bona, minus p̄cipua siue sint aureolę siue fructus seu quæcumq; alia: vt laus sufficientia & multa hmōi. De dotibus aūt corporalibus. ī. dicetur. Præ dicte tres dotes aię possunt notari ex verbis Pī. xxxv. dicētis. Inebriabuntur. s. sancti tui ab vbertate domus tue & cilicer gloriæ superny: & torrente voluptatis tuę potabis eos: quoniam apud te est fons vitæ: & in nomine tuo videbimus lumē. Ebrietas em̄ dilectionem notat sanctoꝝ. Vnde Hiero. dicit de ỹgine maria q̄ erat ī ea ardor ꝓtinu⁹ & ebrietas pfusi amoris. s. dei: sicut enim ebrietas trahit hoīem ex tra se: ita diuin⁹ amor ectasim facit. Inquit Dionysius. Nō sinent se sui amatores. Inebriabuntur ergo, beati dilectione: & hoc ab abundantia bonorum quę sunt in domo glorię quæ a deo procedūt. Dilectio: fruitio: seu delectatio notatur in potu voluptatis: quę delectatio a deo est: quia tuę. & ideo vera & permanens. Vnde Bernī. Illud est verū gaudium quod non de creatura: sed de creatore concipitur: qd̄ cum perceperis nemo tollet a te: cuius comparatione omne pulchrum fœdum omne dulce amarū: omne quod pōt delectare molestū. Gaudiū em̄ delectatio est ī creatura rationali. Hæc delectatio seu gaudium abundans est: & ideo dicitur torrente non calice vel cyatho: ex omni enim parte gaudio circundatur multiplici. Vnde dicitur Mat. xxv. Intra in gaudium domini tui: vt vndiq; eo circūdetur. ex superiori videndo deum: & ex inferiori videndo infernū quem euasit. Pī. lxvij. Lætabitur iustus cum viderit vindictam. i. punitionem reproborum. a dextris videndo iocundā beatorum societatem. a sinistris in cunctis elementis & cœlis nouam venustatem. intra bonorum operum meritum premiatum extra corpus glorificatum. Erit enim facilis: & ideo dicitur potus: facillime em̄ ibi potus sumitur: ad delectationes in mundo siue temporales siue spirituales peruenit quis cum magno labore frequenter. si quis vult delectari in cibis, satis laborat in quærendo. in coquēdo. in comedendo. Si quęrit delectari spiritualiter quod fit ex operibus virtuosis & contēplatione & oratione & hmōi: vtiq; pri⁹ oportet laborare: sed sine aliquo labore beati habent continuū gaudium: qd̄ vtiq; ibi est continuum cū sacietate simul & cum auiditate. Pī. Satiabor cum apparuerit gloria tua: & sic tollitur anxietas: & hoc ne credatur hoc esse cū fastidio: sicut hic accidit: ga fatur fastidit cibum vel potū: vt dr̄ Eccl'i. xxiiij. Qui bibunt me adhuc sitient. Et Petrus ī Canonica sua, in quem desiderant angeli prospicere. Vñ aūt inebrientur sancti & potentur fruitione ostendit subdens, qm̄ apud te est fons vitæ vnde. s. hauriunt. Eccl'i. j. Fons sapientię verbum dei in excelsis, quod Io. dicit esse apud deū patrem scilicet & quod factum est in ipso vita erat: & vita erat lux hominū. Ab ipso igitur fons vitę & luminis illuminantur. vnde subdit. In lumine tuo videbimus lumen. In lumine scilicet gloriæ sancti videt lumē diuinitatis: vñ visio est tota merces fundamētalr. s. Et vt refert Augu. de ciui. dei visio illa est tantę pulchritudinis tantoq; amore dignissima. vt Plotinus philosoph⁹ sine hac quibuslibet & quantūlibet bonis prēditam animam existimet infœlicissimā. Ex hac igitur visione inebriantur dilectione: quia

Bītudo hoīs duplex.

Exēplū trinitatis.

Dos est

bonū non amatur nisi visum. i. cognitum seu repr̃sentatū per intellectum: & tanto magis quāto magis cognoscitur: & quia clare summum bonum cognoscitur: ideo inebriantur sancti amore. Et qui sc̃m Augu. Nil dulcius charitate quę vnit dilectum cum diligẽte: & præcipue perfectissime in patria: ideo sequitur voluptas fruitionis. & hic est vltimus finis creaturę rationalis. s. beatitudo quę comprehenditur in his trib⁹ donibus. Vnde dicit Magister in. ij. senten. dis. j. Fecit deus rationalem creaturam. vt summum bonū intelligeret: intelligendo amaret: amando possideret: possidendo frueretur. possessio autem videtur pertinere ad tentionem secundum Alber.

¶De prima dote. s. de visione de i. Capitulum. IIII.

DE VISIONE DEI VBI SCIEN

dum primo q̃ de⁹ in p̃tri videri non potest ex puris naturalib⁹: nisi tantum qa est: quomodo viderunt philosophi demõstrãtes per rationes naturales deū esse. secundū illud Ro. j. Inuisibilia dei a creatura mũdi per ea q̃ facta sunt intellecta: conspiciũtur sempiterna quoq; virtus ei⁹ & diuinitas: & qd̃ notū est deo manifestum est illis. Sed & per lumen gratiæ & fidei additum lumini naturali nõ potest etiã videri quid est: sed solum ga est. Certius tamen assentitur his quæ de deo monstrari possunt per lumen fidei q̃ per lumẽ naturale & vtili⁹: quia ex primo nõ est meritum: cũ als nõ assentiretur: sed ex secũdo meritũ fidei. de qua apls. j. Cor. xiij. Videmus nũc per speculum & in ænigmate. Nec posset videri deus quid est seu per essentiã: vt beati in patria ab homine in corpore cõstituto mortali quātũcũq; eleuato in contẽplatione nisi esset alienatus a sensibus tam interioribus q̃ exterioribus vita vegetatiua tantum viuens. Et ratio est: qavt dicit Philosophus in li. de aĩa. necesse est quẽcũq; intelligentẽ phãtasmata speculari. phãtasmata sunt representatiua rerũ materialiũ: deus aũt spũs est nihil habẽs de materia. & ideo nõ potest intellectus vrens phãtasia vt cõtter accidit videre deũ quid est. Vnde & ſm Tho. ij. ij. q. clxxv. ar. iiij. de Paulo cũ raptus fuit in paradisum ad videndum deũ per essentiam vt ab omnib⁹ dicitur. oportuit saltẽ q̃ esset oĩno a sensib⁹ alienat⁹: si anima erat in corpore: qd̃ ipse ponit in dubio. Et sic intelligitur illud Io. j. Deũ nemo vidit vnq̃. & Exo. xxxiij. dixit dñs Moysi. Non videbit me homo & viuet. s. in vita sensitiua. Vnde & ipse Moyses quẽ etiã ipse Tho. post Aug. dicit vidisse deum per essentiam in vita presenti fuit alienatus tũc a sensib⁹. Quod si quis vellet intelligere de visione quę fit per oculos corporales ad literam: verum est q̃ nedum oculus materialis hominis: sed nec etiam glorificati deũ videre potest p essentiã. Et ratio est: qa similitudo seu species rei visæ per quã videtur est res corporalis: deus autem est spũs purus: nec potentia sensitiua est capax seu susceptiua rei spũalis. vnũquodcũq; em̃ recipitur in altero p modum ei⁹ sc̃m Philosophum. Sed Grego. in mora. post Ioan. in cellis. dat aliam expositionẽ illius auctoritatis: vt. s. homo viuens. ideſt secundũ sensualitatẽ. vtiq; sicut hic nõ videt deũ visione gustatiua: ita nec in patria visione fruitiua: qa nõ saluabitur. nec est contra prędicta qd̃ ait Iacob Gen. xxxij. Vidi dñm facie ad faciẽ. & Esa. vj. Vidi dñm sedẽtẽ sup̃ solium excelsum &c. Nam ille visiones sc̃m Tho. Grego. & alios nõ fuerũt visiones diuinæ essentiæ: sed in subiecto creatura. Apparebant em̃ angeli in forma aliqua excellenti corporali repræsentantes dñm: vnde denominabãtur ab eo quẽ repr̃sentabant. In patria autem vident sancti deũ clare & p essentiam ſm illud. j. Ioan. iij. c. Cũ apparuerit videbimus eũ sicuti est. &. j. Cor. xiij. tũc facie ad faciẽ supple videbimus & hoc per lumẽ glorię: vt dicetur. j. non tamen comprehẽsiue. vt scilicet posset aliquis beatus ꝓprehendere totũ qd̃ est deus. Vñ Hiere. xxxij. dicit de deo magnus consilio: & incõprehensibilis cogitatu. nec etiam aĩam Christi. Vñ dicit Pã. in psona Christi. Mirabilis facta est scientia tua ex me confortata est & non potero ad eã. s. peruenire. Ratio huius est: vt dicit Pe. de Pal'. in. iiij. distinc. xlix. ar. j. quia illud qd̃ est pro prium superioris naturæ tanq̃ per se & primo cõueniens ei se habet tripliciter ad inferiorem naturam. Vno modo sic q̃ ſm esse debilissimum ei conueniat per naturã. Alio modo vt secundũ esse magis pfectũ ꝓueniat ei per motũ illius. Tertio modo ſm esse pfectissimũ. & sic nõ est ei ꝓmunicabile nisi cõmunicatione naturæ: sicut aer ex natura sua est tepide calidus: sed ab igne fit feruide calid⁹: nõ aũt calidissim⁹ nisi fieret ignis sic intellectus creatus per naturam est cognoscitiuus dei quantum ad quia est: sed per lumen gloriæ vnde videdo cognoscit quid est. i. essentiam dei nullo autem modo potest cõprehendere deum nisi deificaretur: quod est impossibile: sed solus deus comprehendit ipsum: de qua notitia cõprehensionis dicitur Mat. xj. Nemo nouit filium nisi pater: nec q̃ patrem quis nouit nisi filius. & idem intelligitur de spũ sancto. Non obuiat quod ait apostolus. j. Cor. ix. Sic currite vt comprehendatis. scilicet deum. Nam dupliciter dicitur deus comprehendi. vno modo attingẽdo ad id qd̃ tenditur. & de hoc loquitur apostolus. & tamen sancti dicuntur comprehensores respectu currentium ad beatitudinis per fruentia bona opera. ꝓpter quæ dicuntur viatores. Alio modo dicitur aliquid comprehendivt totũ capiatur quod est. & sic deus dicitur incomprehensibilis a nobis. extra de sum. trini. c. j. De⁹ dupliciter ꝓprehẽditur.

§. I. QVOMODO SIT ISTA VISIO

beata. Circa quod dicit Pet. de Pal. in. iiij. v bi. ẽ. q̃ non est per speciem scilicet intelligibilem: sicut sunt spẽs intelligibiles: quibus homo intelligit in presenti: vel sicut species indite intellectibus angelorum: ab initio creatorum: quibus mediantibus intelligunt creaturas vltra illum modũ quo eas cognoscunt in verbo. Nam cum sancti dicunt q̃ hic deus videtur per fidem: in patria per speciẽ. non loquũtur de tali specie intelligibili: sed appellant speciem dei essentiam ei⁹: quæ & alio modo dicitur facies: nõ ꝓprie cum facies sit corporis & de⁹ sit in corporeus: sed per similitudinem. qa cognitio hoĩs in facie est clara & plena ei⁹ cognitio secũdum corp⁹. hoc aũt cognoscitur quasi ex postergo ideſt imperfecte. Vñ ipse dixit Moysi Exo. xxxiij. Posteriora mea videbis: faciẽ aũt meam videre non poteris viuens. s. vsu sensuũ. Nõ ergo per speciẽ intelligibilẽ videtur deus in patria: qd̃ patet sic. Si in visione beatifica esset species: aut ibi esset ꝓpter agere: aut propter recipere: aut ꝓpter repr̃sentare aut ꝓpter determinare: sed ꝓpter nullũ eorum ibi requiritur ergo frustra ponitur. Maior patet: qa species nõ pot seruire ad cognitionẽ nisi aliquo istoꝝ modoꝝ. Minor patet quãtũ ad singulas partes per ordinem. Primo q̃ nõ est species in patria quo ad visionẽ beatificã. ꝓpter elicere actũ actiue. tũ qa de⁹ immediate efficere pot quicquid agit alio mediãte. tum qa creatura nõ pot cõcreare vel saltẽ nõ est sibi cõicatũ creare instrumẽtaliter quomodo oportet ad hoc q̃ ꝓducat beatitudo q̃ est qd̃ supnaturalissimũ. tum qa illo posito de⁹ non immediate per seipm̃ beatificaret. Sed⁹ nõ requritur talis species ad dispositionẽ passiue: qa de⁹ pot imprimere pfectionẽ sine oĩ dispositione q̃ nõ est vniuersaliter & per se receptiua ipsi⁹. Species aũt cognoscibilis nõ est sic per se susceptiua cognitiõis: sicut potentia cognitiua. tũ qa nõ posset in aliquo cognitio vbi nõ esset species sicut vbi nõ est potentia cognitiua. tũ cũ in deo sit cognitio sine spẽ: nõ aũt sine intellectu & in angelo respectu sui. Tertio nõ requirit species ad repr̃sentandum. tũ qa beatitudo patrię q̃ est de pãtia dei nõ pot esse per illud rep̃ sentatiuũ qd̃ equal'r est p̃sentis & absentis: existẽtis vel nõ existẽtis: hmõi aũt est talis spẽs. tũ qa ꝓtractio ad esse limitatũ plus distat ab esse illimitato q̃ cõtractio ad esse cõiunctũ materiæ & a sepatis a materia & cõtractio adhuc & nũc ad esse vt̃: sed ꝓpter hoc species sensibilis nõ rep̃sentat vniuersale: nec intelligibilis accepta a phãtasmatibus directe pot rep̃sentare intellectui conuncto quidditatẽ subst̃tiæ separatæ: ergo multo minus species creata pot rep̃sentare quidditatẽ increatã. Quarto nõ requiritur talis spẽs ad determinandũ. qa licet de⁹ sit agẽs vniuersale: tñ seipm̃ determinat vñ illius obiecti determinate cognitionẽ imprimit cuius vult vel sui vel alteri⁹ ꝓpter qd̃ non indiget in suo passiuo determinate alio sicut indiget cœlũ vel intellectus agens: visio aũt beata est a solo deo effectiue saltem principaliter: vñ nec ꝓpter hoc spẽm requirit sed visio ista est p lumẽ gloriæ. Circa qd̃ dicit idẽ Pe. vbi. ẽ. q̃ ad videndum deum clare & beatifice requiritur lumen in intellectu habituale de potẽtia dei ordinata: & q̃ ita est de facto. & hæc est cõis opinio quę probatur tripliciter. Primo q̃ sit congruũ quia omne quod videtur in lumine videtur, & hoc est naturale intellectui: vt in lumine intellectus agentis q̃ est habitus

Psalm⁹ cxxxviij.

bitus vt lumine videat quicquid videt: vnde quia gratia nõ destituit: sed pficit naturã: ideo mediante habitu luminis congruum est intellectum beatificari. Secũda ratio qua si eadem est gratia perficit naturam secundũ modum eius: quia ergo voluntas & intellect⁹ nata sunt perfici actu perfectissimo mediante. habitu quo fit ei cõnaturalis actus inde est q̃ isto modo in beatitudine supernaturali quasi natura perficitur: qa esset per habitũ supremũ: puta sapiẽtiæ. Tertio. pbatur ex hoc q̃ charitas nunq̃ excidit: mirum est autem valde q̃ intellectus sit actus pfect⁹ sine habitu si in voluntate esse nõ potest. quia voluntas est magis determinata q̃ intellectus: ꝓpter qd̃ oẽs ponũt in intellectu habitus. sed in voluntate nõ oẽs ponũt. ga determinato intellectu determinatur volũtas necessario: si ergo in patria non põt esse fruitio in volũtate sine habitu charitatis saltem de potẽtia ordinata multo magis nec visio in intellectu sine lumine gloriæ sc̃m illud Pã. xxxv. In lumine tuo videbimus lumẽ. s. deitatis in lumine glorię habituali infuso intellectui. De potẽtia aũt absoluta põt haberi beatifica visio sine tali lumine habituali: sed non de ordinata. Et si arguatur cõtra sic. agentis liberalissimi est communicare patienti omne illud cui⁹ est capax: si ergo intellect⁹ sine habitu luminis est capax beatitudinis de potentia absoluta: ergo diuina liberalitas sine tali habitu beatitudinem cõmunicat. Respon. q̃ agens liberalissimũ cõicat ꝓgruẽtiori modo & nõ omni modo sibi possibili de potẽtia absoluta bona sua. Qui em̃ põt saluare sine sacramẽtis aut sine incarnatione: aut facere oẽs effectus sine causa media, & accidẽs sine subiecto: mauult tamen sic ordinate facere ista ꝓpter cõgruitatem non ꝓpter necessitatem.

§. II. QVID VIDEATVR IN DEO VE

re & congrue in vita beata? Dicendũ equidẽ videt clare diuina essentia ab oĩbus: & hoc est denarius dat⁹ oĩbus laborantibus in vinea dñi. Mat. xx. In denario em̃ designatur ex imagine regia diuina maiestas q̃ videt: & i nũero denario qui est pfectus oĩs perfectio, & in rotũ ditate æternitas. Videt tñ diuinã essentiam vnus alio lympidius qui. s. hic deũ amauit ardentius. Sicut etiã hic in p̃senti eandẽ rem cognoscit: vel videt plenius quantũ ad plures ꝓprietates & circũstantias eius qui acutiorẽ intellectum vel visum habet. Vnitas in trini tate videtur. Et hæc est varietas mansionũ. Videtur autem ab omnibus clare vnitas diuinę essentiæ in trinitate personaꝝ & quõ fi lius æternaliter generatur a patre per modũ verbi & spiritus sanctus ꝓcedit ab vtroq; p modum amoris, qd̃ mysteriũ. hic credi põt & debet: demõstrari non valet. Vñ dixit xp̃s Io. xvij. Hęc est vita æterna vt cognoscãt: ecce visio. te scilicet patrẽ. & quæ misisti Iesum Christum scilicet filium tuũ. Missio eius est incarnatio ei⁹ facta a spũsctõ: non opere humano. & sic notat trinitas personaꝝ. solũ deũ. i. vnũ deum esse tres personas dictas. vbi ostenditur vnitas essentię hoc videre & recognoscere clare est vita æterna. Et de potentia dei ordinata vna psona in diuinis nõ potest cognosci sine alia quia relatiua sunt simul naturali intelligentia. nec persona sine essentia: sicut nec hic hõ sine humanitate: quia essentia est de constitutione personę: nec essentia sine personis: quia debemus videre quicquid credim⁹: nec essentia sine re q̃ est persona etiã de potẽtia absoluta: quia sunt idem re. De potentia autẽ absoluta dei videtur q̃ diuina essentia possit clare videri sine hoc q̃ in ea videatur ratio pr̃sonæ cuiuscũq; qd̃ multipliciter ꝓbatur. Primo sic. Ille q̃ nõ cõprehendit totaliter rem potest ignorare aliquem modum eius saltem ratione differẽtem & cognoscere rationẽ primã sine posteriori: sed nullus intellectus creatus cognoscit essentiam diuinam sub omni ratione qua est cognoscibilis: als non posset ei fieri aliqua reuelatio de nouo: nec p̃ consequẽs comprehẽdit. Secũdo ꝓbatur sic: non plus differunt attributa a diuinicẽ q̃ essentia & persona: sed illa possunt sine inuicẽ cognosci als cõprehẽderetur: ergo &c. Tertio sic non minus differt essentia & persona q̃ idea: cum illa solum respectum rationis addat hęc realẽ. Sed potest videri essentia sine hoc q̃ videatur in ea: quia dicit Philosophus in libro de memoria & reminiscẽtia. q̃ imago potest intelligi secũdum q̃ quædam res est sine hoc q̃ intelligat secũdum q̃ est similitudo, & multo magis res quę non est facta ad hoc q̃ rep̃sentet sic vt est essentia diuina g̃ &c. Tamen vt dictum est de potentia ordinata non videtur essentia diuina sine personis. Videntur & in ipso deo eius attributa: vt potentia: sapiẽtia: bonitas: & omnes pfectiones: ta deo q̃ quę quidẽ nõ sunt accidentia vt in nobis: sed sunt ipsa diuina essentia. Nõ oportet ergo ibi doceri de deo: quia omnes plene noteſcũt: etiam minim⁹ magis q̃ hic in mũdo q cũq; doctor sanctus. Vnde Hieren̄. xxj. c. dicitur. In illo die scilicet gloriæ nõ docebit vnus quisq; ꝓximum suũ dicẽs. Cognosce dñm. omnes em̃ sciẽt me a maiori vsq; minimũ dicit dñs. Item vident sancti in deo visionem suam. i. fefe videre nam visio dei est perfectissima visionum: non autem esset perfecta nisi reflecteretur super se: & videntem potentiam habitum & omnia super quæ reflectuntur visiones perfectæ & in via. Attributa.

§. III. VIDENT ET NVNC ANIME

beatorum & angeli oculo intellectuali in deo humanitatẽ Christi assumptam averbo in vnitate personæ. Esa. xxxiij. c. Regem in decore suo videbunt. Vident & quomodo facta sit illa vnio: & quomodo Christus sit in sacramento altaris quæ in presenti nullus videre potest. Quod videant sancti in deo humanitatem Christi dicit Durã. esse necessariũ. nam non esset perfecte beatus qui non haberet qd̃ vult sed vult quilibet beatus videre redemptorem suum: etiam secundum humanitatẽ: als esset ingratus non habẽdo istã voluntatem. Post resurrectionem autem vltimã videbunt sancti Christi humanitatem non solum oculo intellectuali: sed etiã oculo corporali secũdum illud Iob. xix. c. In carne mea videbo deum saluatorem meum. saluauit aũt per humanitatẽ. & q̃us dãnati in vltimo iudicio videant humanitatẽ Christi secũdũ illud Ioã. xix. Videbũt in quẽ compunxerunt. tñ inde valde contristant: ga sicut excellẽs sensibile contristat: ga lædit organum: vnde sol in sua sphera aspici non põt sine afflictione: ita nihil ꝓhibet Christi humanitatẽ in se clarissimã: vnde & de se delectabilem secundũ illud Eccl's. xj. c. Dulce lumẽ & delectabile est oculis videre solem: & sol iustitię Christus deus noster: tamẽ in quãtum eius excellens claritas esset lęsiua dispositionis organi non glorificati, vt oculi dãnati: vel si lux illa corporis xp̃i demulceat de se: contristet saltem inquantum visio inimici & nocentis: contristat valde ipsos reprobos: vt dicãt mõtibus. Cadite super nos: & collibus cooperite nos: & absco dite nos a facie ignis & ab ira eius. Sed glorificati ex talivisione pcipiunt magnum gaudiũ: qd̃ quidem gaudiũ non habent angeli. quia oculo corporali quem nõ habẽt, Christi humanitatem videre non possunt. In cuius figuram legitur Gen. xliij. c. q̃ Ioseph in cõuiuio facto solennissimis fratrib⁹ dedit Beniamin fratri suo vterino. i. ex patre & matre vbi alij erant fratres tanrum ex patre: quinq; portiones plus q̃ cæteris. Ioseph significat Christum post Pharaonẽ regem Egypti. ideſt deum regem mundi. primus in regimine mundi ipse inquantum homo ad dispensandum frumẽta gratiarum cõstitutus: cui angeli sunt fratres ex parte dei patris: sicut & nos: quia vtroq; deus creauit. nobis autem est frater etiã ex patre matris nostrę scilicet Eue vnde descẽdimus: quia & ex ea ipse humanitatem accepit secũdũ corpulentam substantiam sumptam de virgine. In conuiuio ergo supernæ visionis & refectionis vbi tot sunt æpulæ quot gaudia vltra visionem diuinitatis communem nobis & angelis: dat nobis Christus quinq; portiones. i. gl'iam quinq; sensuum corporis quam angeli non habent. Videamus Christi humanitatem corporaliter corpora sanctorũ cœlos & elementa. audiamus: odoremus & gustem⁹ & palpemus & inde gaudeamus.

§. IIII. VIDENT QVOQVE SANCTI

in deo oĩa illa sine quibus beatitudo eorum non esset perfecta ſm Pe. de Pal'. in. iiij. dist. xlix. arti. ij. & hęc sunt oĩa illa quæ naturaliter & licite volunt videre. i. cognoscere vtqd ditates specierũ & vniuersi existẽtias v̄o particulariũ non curat homo videre nisi inquantũ sua interest. Vñ cognoscet etiam anima paruuli baptizati in deo naturam & oẽs ꝓprietates naturales cuiuslibet rei creatæ magis q̃ aliquis Phs mundi. nam nullus hic nosci pt complete naturã & proprietates rerũ. Itẽ cognoscent oĩa q̃ videre est ad decorem & meritum. & ſm hoc qui plus meruit plura videt: & vnusquisq; omnes species vniuersi quas naturaliter desiderat scire videt licet. sine his visis esset beatus. Item quod ꝓtinet

ad vnūquēcp̄ specialiter videt: & sic inferior pōt aliquid scire quod superior nescit: vt si fiat oratio ad sanctum inferiorem non pertinet: sic hoc ad superiorē sicut ad inferiorē. Vñ nō est necesse illū scire nisi hoc reuelet vt secū oret. Itē videt in deo per actū reflexū visionem suā & dilectionē & fruitionē. Videt in deo pœnas dānatorū: & ex cōparatione euasionis eorū magis gratias agūt. Videbunt & oculo corporali pœnas eorū: nō quidē in celo existētes ꝓpter nimiā distā tiā: sed poterūt ad placitū penetrare de cœlo descēdere nō quidē scindēdo cœlū: sed nō occupando loco seu ꝑ miraculum & virtute diuina erūt duo corpora simul: sicut exiuit de sepulcro eo clauso. Videbunt amicos & sanctos quos hic habuerūt in notitia ꝑ fidē: sicut narrat Grego. in dialogo. iiij. li⁹. de quodā sancto q recognouit aliquos sanctos in morte sua ad se venientes quos habuerat in deuotione. Qd' si obijciat, cp̄ oculus videns speculū videt oia q̄ repræsentātur in ipō: licet nō cōprehendat: ga nullus sensus comprehēdit suū obiectū: ga nec qdditatē apprehēdit. Rñ. cp̄ q cōprehēdit deū. necessariō oia videt in eo. cp̄ licet deus nō possit esse præsens intellectui in rōne obiecti immediate quin videat: cū hoc sit eū videre formaliter. s. eū habere præsentē in rōne obiecti: cū tñ visio dei habeat gradus: & pfectior sit illa qua videt in se & oia in eo q̄ in illa qua in se videtur & nihil in eo: pōt ipse se præsentare p visionem sui tm̄ sine visione aliorū in illo: vel cū visione istorū & nō illorū sicut sibi placet. secus est de speculo qd' nō est voluntariū. Sed quō sancti cognoscāt seu videāt orones nras vocales vel mentales? Dicit Pet. de Pal. in. iiij. dist. xlv. arti. ij. cp̄ quidā dicūt cp̄ in beatis tā hoib⁹ q̄ angelis est triplex cognitio. s. naturalis: beata: & quædā media q̄ dr̄ reuelatoria. Et si q̄ratur de prima cognitione. s. naturali an cognoscant ꝑ eā orones nostras sic dicūt cp̄ nō saltem aiæ separatę. Cuius rō est sc̄m eos: ga naturalis cognitio aiæ separatæ est cōis bonis & malis: sed mali nō cognoscūt cogitatiōes nec facta viuorū, sicut dicit btūs Greg. sumēs argumentū de aīa diuitis ꝯpulonis: qui ignorabat statum & facta fratrū suorum: ergo nec aiæ btōrū cognoscunt cogitationes: vel facta viuorū. Si quęrat vtrū beati cognitione btā cognoscāt omnes orationes nras vocales vel mētales? dicūt cp̄ nō ga illa quę quādoq̄ cognoscunt: qñq̄ nō pertinēt ad beatā cognitionē, sed cognitio quā habēt beati de orōnibus nostris vocalib⁹ vel mētalibus nō semp est i eis: ga antecp̄ orem⁹ eas nō ꝓcognoscūt. Nec aliqs ponit cp̄ talis cognitio sit semper in eis: ga si cognitio talis esset semp in eis: ea dē rōne & cognitio oim aliorū particulariū cōtingētiū: & sic nō indigerēt cp̄ aliqd eis reuelarē: qd' est falsum cū angeli q nō sunt aīabus inferiores p reuelationē purgētur a nescięcia multarum rerū. vt patet p Diony. vj. cœlestis hierarchiæ ergo talis cognitio nō est beata. & sic patet minor. Maior ꝓbatur: ga cognitio beata est vna cognitio semp manens in respectu vnius principalis obiecti semp eodē modo se habētis: & ideo est impossibile cp̄ p eā aliqd de nouo cognoscatur, vbi sit aliqua mutatio: vel in obiecto rep̄sentāte vel in ipa actione vel in vtroq̄: sed nulla horū est. ergo &c. Si loquamur de cognitione p reuelationē: sic dicūt cp̄ oēs beati cognoscūt orones nras siue mētales siue vocales q̄ dirigūtur ad eos, ga secundū Aug. ad beatitudinē requirit cp̄ habeat vnusquisq̄ quodvult: nec aliqd inordinate vult: sed quilibet recta voluntate vult cognoscere ea quæ ad ipm̄ ptinēt. & ideo beati quibus nulla rectitudo deest volūt cognoscere oīa ea q̄ ad eorū beatitudinē pertinēt: sed orones quas ad eos dirigimus ad eos pertinēt tāq̄ ad mediatores inter nos & deum. ergo beati illas orones cognoscūt: & cū hoc non sit de cognitione naturali vel btā: vt ꝓbatū est: restat cp̄ sit de cognitione reuelatoria q̄ ptinet ad beatitudinē accidentaliter. Sed posset sustineri cōtra istā opinionē: cp̄ cognitione etiā beata sanctī cognoscerēt orationes nras: ga illa visione sancti non solū videt diuinā essentiā: sed etiā quicqd ad eos directe ptinet: vt ipsimet dicūt de illa opinione: sed ad ipsos ptinēt orationes ad eos directe: vt etiā ipsi dicunt: ergo illas videt. Nec obstat cp̄ illa cognitio beata non variatur: ga possibile est cp̄ beatus a principio suę visionis & beatitudinis videt in deo oēs orationes ad se dirigendas in perpetuū. & sic postea illa visio nō mutatur. Nec obstat si dicatur cp̄ quāto aliqd lympidius videt deū: tāto plura in ipso videt. ptingit aūt aliquē plus orare sanctū minus lympide videtē deū. ergo &c. Dicēdū est ergo: cp̄ prima opinio

Sācti vidēt pœnas dānatorū.

Sācti vidēt orones nostras.

Alia opinio.

siue positio est vera de visis per se perficientibus intellectū sicut sunt quidditates creabiles: nō de singularibus vel potest dici, cp̄ ea de nouo cognoscit cognitione nō intēsa: sed extēsa ad plura obiecta. Qd' aūt dicūt de cognitione reuelatoria nō videt: ga reuelatio est nō de his quæ specialiter ad vnūquēcp̄ pertinēt: sed de his quæ generaliter pertinent ad statū ecclesię: de quibus in via est reuelatio ꝓphetiæ: q̄ tñ posticę sunt reuelata a deo vel ab ągelo superiori, statim cognoscūtur cognitione beatifica secūdum quosdam, siue igitur cognitione reuelatoria: siue cognitione beata sancti vident orationes nostras secundū oēs. Vbi etiā sciēdū secū dum Pe. vbi. s. cp̄ orationes sanctorū semp valēt nobis quo tiescūcp̄ orant, ꝓ nobis postulādo simpliciter aliqd fieri, ꝓ nobis. ga cū volūtas eorū sit totaliter cōformis voluntati diuinę: nihil volūt fieri circa nos nisi qd' de⁹ vult fieri illud qd' deus vult fieri volūtate cōsequēter q̄ est voluntas simpliciter semper fit. Nō tñ frustra orāt ꝓ nobis q̄uis nō orent nisi qd' sciunt deū velle: ga sicut effectus naturales q tñ volente deo euenīūt: nō euenīūt nisi mediātibus causis secundis, nō ꝓpter inefficacię potēcię diuinę: sed ꝓpter ordinē rebus diuinis institutū. sic diuina beneficia descēdunt in nos mediantibus beatis tā angelis cp̄ aiabus beatis: non ꝓpter defectū diuinæ miæ: sed ꝓpter ordinē diuinū cōseruandū quo deus vult bonitatē suā cōicare inferioribꝰ per superiores. Vbi etiā sciēdū ſm Pe. vbi. s. cp̄ decēs est cp̄ orationes nostras dirigamus ad sctōs, ga ſm Diony. lex deitatis est infima ad suprema ꝑ media reducere: sed quātum ad dona gratię: beati sunt medię inter viatores & deū. ergo eis mediātibus viatores debēt reduci in deū. Et nō solū maiores sed etiam mediocres & minores sancti sunt a nobis exorandi ꝓpter quinq̄ rationes. Quarū prima est: ga aliquādo qs habet maiorē deuotionē ad minorē sanctū: ex deuotione aūt maxime dependet orationis effectus. Secundo ad tollendū fastidiū: ga assiduitas eiusdē rei fastidiū parit. per hoc aūt cp̄ alternatim diuersos sanctos oramus: quasi i singulis nouus feruor deuotionis excitatur. Tertio ga quibusdam sctis datū est in quibusdā casibus patrocinari: vt sctō Antonio ad extinguendū ignem qui dicitur infernalis: & quibusdā aliꝭ sanctis in quibusdam aliꝭ infirmitatibus. Quarto: vt oibus exhibeatur a nobis debitus honor. Quinto: quia orationibus pluriū impetratur quod non impetratur orationibus vnius: secundū illud. Multiplicatis inter cessoribus largiaris. Habēt ergo sancti in patria triplicē cognitionē seu modū cognoscēdi res. Primo in deo. Cum em̄ vident dei essentiam in qua relucēt ideę oīm creaturarum vt res obiectæ in speculo: quę tamen ideo nō differūt realiter ab ipso deo sicut differunt ideæ. i. imagines artificiatorum in mente artificis ab eo: sed sunt vnū cū diuina essentia, differunt aūt rōne quo ad nos. videntes sancti diuinam essentiā videt oia quæ pertinent ad eorum beatitudinē: vt quidditates rerū & hmōi: vt dictū est: nō tamē cōprehēdūt deū. Et ista visio dicitur matutina sicut est in angelis quæ perfectior est secūda: de qua nunc dicetur: & clarior est: sub qua includitur ipsa visio diuinę essentię quę est perfectior: quia in ea cōsistit beatitudo. Quidam tamen distinguunt noīe appellātes visionē diuinæ essentiæ in se visionē meridianā & clariorē. Secūdo vident seu cognoscūt sancti creata cōuertendo intellectū suū ad species intelligibiles eis indītas seu infusas in egressu animæ a corporibus sicut concreatæ sunt angelis bonis & malis in eorū prima cōcreatione. Sic etiam in cūctis hoibus bonis & malis, paruis & magnis cum migrāt a corpore species intelligibiles infundūtur oīm specierū rerum creatarū ad quę se conuertēdo: per intellectū intelligāt naturas rerū quod sanctis cedit in gaudiū. & dicit visio vespertina. malis aūt ad pœnā non refrigeriū. Tertio videt sancti aliqua p scientiam hic acquisitā quæ vtiq̄ nō amittitur: sed remanētibus habitibus talium scientiarū intelligere possunt conclusiones taliū scientiarū per habitus in eis remanentes. Nec est contra qd' ait Apls. s. Cor. xiij. sciētia destruetur. & loquitur de statu beatifico: quia illa destructio intelligitur quo ad modū sciendi q nō erit qualis est in mūdo, nā hic intelligere nō possumus nisi cōuertēdo nos ad phātasmata & irradiāte sup ea intellectu agēte: sed ibi nō erūt phātasmata nec exercitiū intellectus agentis. Sed de beatitudine supernaturali quātum ad intellectū agētem posset sic imaginari cp̄ haberet ibi actū isto modo: cp̄ sicut lux aeri respectu caloris & raritatis est ratio

Sancti triplicē cognoscūt

Orationes sanctorū valent nobis.

Decet orones dirigere ad sctōs

ratio actiua. Sic respectu rei accipiēdæ est ei ratio pariendi & dispositio passiua. Sic intellect⁹ agēs q̄uis respectu cognitionis vitæ & naturalis sit intellectui possibili rō actiua sibi imprimens illā p speciē vel immediate. tñ respectu cognitionis beatificę est eius dispositio passiua: nō tñ qua intelligat: sed qua possibilis intelligat. Vel pōt dici illud qd' angel⁹ intelligit ꝑ vnū intellectū: illud anima p duos. vt sicut nō pōt sentire nisi p appositionē ex potēcia & organa subiectiue: sic nec clare pōt videre deū nisi p intellectū possibilē informatū agente q est lux eius. vel sicut oculus illuminatus videt: sic intellect⁹ possibilis formaliter intelligit agente illustrat⁹. Videtur tñ mihi verū: cp̄ ga intellectus agēs nō est pfectio simpliciter: cū nō sit in deo nec in angelis: cp̄ nō habet beatificum actū essentialē: nec actiue: ga sic est a solo deo. nec passiue: sed solus intellect⁹ possibilis: sed oīs actus eius est intelligere, facere circa naturaliter intelligibilia nō alia & in aīa cōuncta. Nā qd' facit an aliqd faciat etiā respectu naturalium intellectionū nō apparet. Constat em̄ cp̄ nihil abstrahit: sed ga ipse est oia facere qd' possibile est fieri. Videt etiā cp̄ species abstractę ante separationem in influxu: in separatione aiæ nullā intellectionem causare possunt naturaliter nisi in virtute intellectus agentis in quo apparet impfectio specierū angelicarū quę habēt virtutem intellectus agentis per se.

¶ De sc̄da dote aīę quæ dr̄ dilectio seu tentio. Cap̄. V.

E SECVNDA DOTE ANIME

quæ dr̄ ſm aliquos dilectio: ſm aliquos tentio. De dilectiōe patrię dicitur. Esa. xxxj. Vtuit dñs cuius ignis est in Sion: & caminꝰ eius in Hierusalem. Sion interptat visio pacis: & significat ecclesiā triūphātē: vbi videt de⁹ summa pax: hic aūt ꝑ speculū fidei. In eccl'ia aūt triūphāte est caminus ignis. i. abūdātia & pfectio charitatis, ibi perfectissime impletur illud prę cæpū Deut. vj. Mat. xxij. & Luc. x. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo & ex tota aīa tua: & ex omni mente tua: ga semp actualiter volūtas fert̄ in dilectionē dei. Cū em̄ obiectū volūtatis in qd' fertur p actū dilectionis sit bonū cognitū q̄ ꝑ intellectū repręsentat volūtati bonū aliqd' verū volūtas movetur ad ipm̄ amādū: & quanto intellectus se rep̄sentat seu ostēdit illud esse maius bonū, tāto magis amat: & si continue illud ostēdatur volūtati ꝑ intellectum cōtinue intelligēdo cōtinue amat. Cū em̄ in patria sancti cōtinue videāt clare diuinā essentiā q̄ est infinitū bonū: & bonū vniuersale in quo sunt virtualiter oīa bona: sicut effectus existūt virtualiter in causa sua, omniūcp̄ rerū pfectiōes sicut i deo: non sicut in creaturis. s. cum aliquo defectu: sed sine aliqua mixtura defectus: nō pōt volūtas nō ferri in ipm̄ deū bonum infinitū p dilectionē summā cōtinue nō coacta vlōlēter: sed tracta naturaliter & supnaturaliter p lumē gl'iæ. Et hinc est cp̄ peccare non possunt cum auerti non possunt a cōtinua visione: & exinde a dilectione summi boni. Sed in vita presenti dum sancti deum cōtēplātur: & actu considerēt deū esse summū deū & gustāt ꝑ eo rpe nō dilabūt ad alia amāda: ga nō pōt mēs deū cōtinue speculari: sed oportet in aliꝭ occupari dū ad alia extēditur aliquādo mēti passione obūbrate repręsentat aliquod tēporale bonū vt magnū præ oībus diligendū propter vtilitatē ei⁹ vel delectationē sui: & volūtas sequitur ad illud in ordine amandū: & sic deū offendit: & cōtra charitatē eius facit. Et de charitate patriæ intelligit ad literam illud. j. Cor. xiij. Charitas nunq̄ excidit. hęc est charitas perfectissima quę ſm Hiero. ad Augu. de pœni. dist. iij. in prin. in hac vita haberi non pōt: qua. s. semp actualiter feratur volūtas in deū. Et Aug. in li. de ciui. dei ait. Ibi. s. in patria vacabim⁹ & videbim⁹, videbimus & amabimus, amabimus & laudabimus. s. ex delectatione fruitionis: hoc minus: hic actus: hic affectus sine fine seruatur: sine defectu aliquo ordo charitatis: vt & deus & vnusquisq̄ proximus diligatur quantum diligendus est. & qui maior in gloria: vnde & in merito magis diligatur quocūcp̄ cōsanguineo vel amico suo in mundo. Can. s. Introduxit me rex in cellā vinariā. i. ad statum glorię: vbi est abūdātia vini diuini amoris quod lętificat cor hominis: & ordinauit in me charitatē. i. ordinatā dedit mihi charitatem. Qui in præsenti plus & perfectius deū amauit: plus meruit etiam si in vltimo statu fuit: vt seruus siue liber: siue masculus: siue fœmina: siue latcus: siue clericus: siue religiosus: siue rdiota: siue literatus: siue prælat⁹: papa vel rex: siue subditus, & per cōsequens talis in patria lympidius deum contemplatur & magis diligit & pleni⁹ fruitur & delectatur.

duplex fœlcio i tas.

§. I. SED QVERVNT DOCTORES

in quo actu principaliter cōsistit beatitudo. vtrum in actu intellectus qui est visio seu cognitio: an in actu volūtatis qui est dilectio quā sequit fruitio? Rñ. Pe. de palu. in. iiij. di ſtin. xlix. q. iij. ar. j. s. cp̄ in patria sicut in via est duplex fœlicitas. s. speculativa & practica. cum quicquid perfectionis fit in via eminētius est in patria. Loquendo ergo de fœlicitate cōtēplativa illa cōsistit in actu intellectus: nō solū principaliter aut essentialiter: sed etiā totaliter ad quā quicūcp̄ actus volūtatis siue sit dilectio siue delectatio aut fruitio: nō se habet essentialit'r: sed nec cōsequēter nec accidētaliter: ga nō pōt sequi aliquis actus volūtatis intellectū pure speculativum: ille em̄ speculativus qui nō dicit de ꝑsequibili vl' fugibili nūcp̄ mouet. vt dr̄ in. iij. de aīa. Et inde est cp̄ habitibus speculativis intellectus nullus habitus de mundo correspondet in volūtate: sed solū habitus intellectus practici: sicut partibus prudētiæ correspondent habitus morales in appetitu. Sed' o possumus loqui de beatitudine supnali actiua: & illa consistit in actu intellectus practici antecedentis: sicut & oīs actus voluntatis. & in illo actu dilectionis essentialiter: & in actu volūtatis antecedēter: & in actu delectationis cōsequēter: vel sc̄m rēi differūt re: vl' ſm rōnē si differūt rōne tm̄. Cruitas em̄ supernorū ciuium & eorū fœlicitas consistit in dilectiōe dei & sui & proximi ordinata qualem illa requirit. & sic potest dici beatitudo & pax & regnū dei. sed principalitas est pœnes voluntatē: quia oīs cognitio practica ordinat ad volitionē sicut ad finem: quia finis practicę est opus. vt dicit in. ij. Metaphy⁹. Tertio si loquamur de beatitudine prout dicit statū aggregatum ex ista duplici fœlicitate: sic consistit in actu vtriusq̄ essentialiter: sed in actu intellectus principaliter: quia illud quod est melius in toto aggregato est principali⁹. huiusmodi aūt est fœlicitas cōtemplativa non actiua: cū ista sit ꝑpter illam ſm Phm. Vnde cum beatitudo sit finis & non ad operationem sicut ad finem: hoc est differenter: ga beatitudo cōtēplativa est oīm actionū finis sui generis & aliorum. Vnde est simpliciter finis a quo licet nō sit finis gratia huius: ga hoc est ipsum obiectū: sed beatitudo actiua est finis actionū practicarū: sed non omniū simpliciter: immo ipsa ordinatur ad cōtēplationē quæ sine illa posset turbari. Dilectio ergo dei in practica als in patria: licet nō ordinet deum in aliud: tamen ipsamet ordinat in visionē sicut minus bonū vnius subiecti ad maius aliud bonum eiusdē. Sed in hac deductione dubium est: quia illa beatitudo summa non habet fruitionem annexam: sed beatitudo minor actiua, cū tñ dicat Phs: cp̄ consideratio sapiētiæ habet mirabiles delectationes & purissimas: sed forte illę nō est nisi mediāte actu practico qui dicit deū esse summū bonū: vñ summe amādū aut hmōi. Sed cōtra primā conclusionē arguit sic. Illa potēcia q̄ essentialiter ptinet ad imaginē habet actū qui est de essētia beatitudinis: ga beatitudo est dei immediata habitio. eo aūt aīa ad imaginem dei est: quo eius capax & particeps esse pōt: sed volūntas est essentia iter pars imaginis. ergo &c. Si dicat cp̄ maior habet instātiā in intellectu agēte q est pars imaginis: nec habet actū in beatitudine. Dicēdū cp̄ maior ꝓpositio intelligit de potētia passiua: cum beatificari sit pati & recipere. Rñ. cp̄ ista rō bñ cōcludit cp̄ act⁹ volūtatis est de essentia beatitudinis actiuæ: q̄ est in patria cōsistēs in dilectione dei & ꝓximi & sui. nō em̄ caret illa ciuitas supnorū fœlicitate politica. cōcludit ēt dicta rō cp̄ est de essentia beatitudinis integræ & pfectæ: sed nō cōcludit cp̄ sit de essentia fœlicitatis pure & speculatiuę: q̄ fuit prima cōclusio. Ité cōtra sc̄am cōclusionē arguitur sic. actus q semp est debitus nō est de essentia beatitudinis patriæ: ga iste habet rōnē meriti: ille' rōnē p̄mij & ꝓmissi: & mercedis quæ nō est debita a merēte, sed merēti. Nullus em̄ respectu eiusdē est simul & debitor & creditor: sed dilectio dei tā in via cp̄ in patria est debita. ſm illud ad Roma. xiij. Nemini q̄cp̄ debeatis: nisi vt inuicē diligatis. Non em̄ pōt homo tm̄ diligere deum: quin a duc debeat. Præterea

actus ꝙ cadit sub præcepto semper est debitus: quia præceptum obligat. Illud autem præceptum. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo &c. maxime impletur in patria. Præceptī autem impletio est debiti solutio. ergo &c. Dicendo ꝙ actus voluntatis non sit de essentia bītudinis speculatiue concedit̄: sed de practica vel aggregata beatitudine: quę scilicet cōplectit & visionem & dilectionem ꝙ non sit de essentia eius falsum est. Ad argumentum rn̄deo ꝙ charitas merēt augeri: vt aucta mereatur pfici. & in quando augetur elicit actum q̄ est debitus respectu charitatis quę nunc est: ga quando crescūt dona: crescunt & rōnes donorum. Et cum hoc est merces & præmiū respectu actus charitatis q̄ in ipm̄ ꝓmeruit. Similiter si dilectio dei in patria ē debita ab illa charitate pfecta: ga deber diligere quātum potest: & tunc tantum pōt. ergo &c. Et est merces redita respectu meriti qd̄ præcessit. Et idem posset dici de illa visione: ga ex quo pōt tenetur cogitare quātum pōt. Scien dum est ꝙ operatio quæ est essentia beatitudinis speculatiue: nō est propter aliquam vnam operationem: ga finis speculatiue non est nisi veritas. sed operatio q̄ est essentia beatitudinis practice est ꝓpter speculationem: sicut scelicitas actiua non est ꝓpter contemplatiuam. quælibet autē p se sumpta ꝓpter aggregatum ex vtraq; sicut quę libet pars est ꝓpter totum: vt anima ꝓpter hominem & non solum propter corpus. Contra tertiam conclusionem suprapositam: scilicet ꝙ beatitudo resultās ex statu aggregato ex speculatiua & practica arguit̄ sic. Beatitudo consistit in optima operatiōe: sed optima operatio non est nisi vna: quia differentia specie sunt magis aut minus perfecta. ergo &c. Rn̄deo ꝙ verum est ꝙ cōsistit in optima operatione potētię beatificabilis: sed illa potētia est duplex: ergo in duplici: ga beatitudo non est aliquid vnum simplr̄: nec pars sed aggregatum. Est em̄ status oīm bonorū aggregatione pfectus. Et similiter ꝙ ꝓsistere in actu excellētissimę potentiæ verum est quę hois est vt hō est. illa aūt duplex nō vna tantum. s. apperitus rationalis qui dicit intellectum & voluntatem. Quia de beatitudine aggregata ex actiua & speculatiua dictum est ꝙ talis beatitudo cōsistit principaliter in intellectu, hoc ideo: ga potētia intellect⁹ est simpliciter nobilior volūtate: & actus intellect⁹ est nobilior actu volūtatis. qd̄ sic probat Pe. de Pal̄. in. iiij. di. xlix. q. iij. ar. j. ga illud ex cuius cōformitate aliquid habet totam bonitatē suā est nobilī⁹ illo simplr̄: sicut mēsura mēsurato: ga ꝓpter qd̄ vnū q̄dq; tale & illud magis: sed volūtas nō habet aliquā bon tatē nisi ex ꝓformitate ad intellectum: nec naturalē cū nō possit exire in actū nisi ꝓsentatione obiecti p intellectū: nec moralē cū etiā agens contra rationē errōneā peccet &c. Sed ꝙ nō sufficienter probatur ꝙ intellectus sit nobilior voluntate ex hoc ꝙ est eius regula, arguitur sic in cōtrariū. Sic est voluntas regula intellectus sicut ecōuerso: quia qualis est vnusquisq; ꝑm affectum: talis finis videt ei ꝑm intellectū. Virtutes em̄ morales faciunt rectam ęstimationem de fine: sed prudētia de his quę sunt ad finem. Respondetur ꝙ voluntas non regulatur necessario sicut ecōuerso facit intellectus: sed libere regulat. Sed contra hoc ga volūtas per affectionē mouet phantasmata ad repētandū aliqd ꝑm suam affectionem: & illud mouet intellectum necessario: quia non pōt iudicare bonū qd̄ phātasma non repręsentat nisi vt malū. Sed rn̄deo ꝙ nō est similę: ga intellectus est ꝓ se: & primo immediata regula necessaria volūtatis & ꝙ intellectus p se sit regula: hoc oēscōcedunt. Et prīo: ga oēm actū volūtatis p̄cedit actus intellectus & immediate & necessario: ga ab vltimato iudicio intellectus nō pōt volūtas resilire. ecōuerso aūt volūtas non regulat intellectū nisi per accidens: ga idē nō est ꝓ se regula & regulatū respectu eiusdē. & parī rōne nō regulat prio nec īmediate: sed mediāte phantasmate: nec necessario nisi ꝓut intellect⁹ sibi ꝓfigit: ideo &c. Sed̄o arguit̄ sic: phātasmata regulat intellectum: vnde quando sunt bona phatasmata & qñ ordīnata: tūc bene iudicat intellectus: ga molle carne aptos mēte dicimus ꝑm Plm̄. qñ autē distorta et perturbata: vt in pueris: ebrijs: dormientibus & phreneticis: tūc male iudicat intellectus: sed phātasma non ꝓpter hoc est dignius intellectu. ergo &c. Rn̄det ꝙ phāsma regulat seruiliter & instrumētaliter: intellectus autē principaliter & denoīatiue. Et si dicatur contra: ga qd̄ regulat coactiue & effectiue: plus regulat principaliter etiam denoīatiue q̄ illud qd̄ solū regulat ostēdendo cum libertate eius cui oīditur sequēdi vel fugiēdi. Primo aūt modo phātasma mouet licet virtute intellectus agentis. Sed̄o modo intellect⁹ mouet voluntatē ideo &c. Ad hoc dicūt quidā ꝙ libertas est nobilior in intellectu q̄ in volūtate: ga ibi radicaliter: hic formaliter. Sed cōtra hoc dicit̄ est: ga ꝓfectio simpliciter ibi est nobilius vbi est formaliter: ga simpliciter melī⁹ est eam hr̄e formaliter q̄ non hr̄e. Vnde dicendum melī⁹. s. ꝙ libertas ita est formalis in intellectu sicut in volūtate. Et cum hoc prius seu plus & causaliter & radicaliter est in intellectu. Nunq̄ em̄ aliquis actus est liber in volūtate nisi sit liber in intellectu: & cum hoc libertas actus voluntatis est ex libertate actus intellectus concurrentis: vnde illa solum possumus non velle q̄ possumus iudicare nō volēda vt finem: immo plus: quia quando iudicamus aliquid vltimate eligendum necesse habemus eligere pro tunc: & illi iudicio non inest necessitas nisi ex suppositione suīpsius. Electioni autem ineit necessitas ex suppositione iudicij: quia ante iudicium non erat necesse eligere quocumq; alio posito: sed ante electionem necesse erat eligere iudicio supposito vltimato: saluo tamen intellectu articuli ad istā materiam. Item ꝙ voluntas sit nobilior intellectu arguit̄ sic. Illud quo simpliciter ſumus boni: & cuius malitia est peior: est nobilius, huiusmodi autem est voluntas. Nā bonitas moralis q̄ est per virtutes in voluntate facit bonum simpliciter. scire autem parum aut nihil facit ad virtutem: & odium dei est grauius infidelitate. ergo &c. Respondet̄. Voluntas est quid vtilius in genere: sed non ꝓpter hoc est nobilius in genere naturę: sicut visus est nobilior gustu: iste tamen magis necessarius, Inhonesta enim nostra quandoq; maiorem necessitatem habēt & propter hoc solūtur de merito & huiusmodi. Item ꝙ beatitudo consistat principaliter in actu voluntatis, probatur sic. beatitudo consistit in actu nobilissimo: sed actus voluntatis est nobilior actu intellectus. ergo &c. Maior patet. ſ. &. x. Ethic. Minor probatur: quia ille actus est nobilior in quo & sc̄m quem ſumus liberi: q̄ ille sc̄m quem non habemus libertatem: sed ſm voluntatem ſumus liberi:: non autem sc̄m actum voluntatis qui necessitatur ab obiecto &c. Rn̄. per interpretationem minoris: quia actus voluntatis non est nobilior q̄ actus intellectus: sed econuerso: vt probatum est. Et cum dicitur ꝙ actus voluntatis est liber & non act⁹ intellectus. Dicendum ꝙ libertas potest ſumi dupliciter. Vno modo, prout apponitur coactioni: & sic intellect⁹ est liber in intelligendo sicut voluntas in volēdo. qd̄ patet: ga illud solum est coactum: qd̄ est ꝓtra inclinationem rei: sed nullum intelligere est contra inclinationem intellect⁹: immo est sc̄m inclinationem eius. Naturaliter em̄ intellectus inclinat̄ ad intelligēdum: cum intelligere sit sua pfectio: ergo impossibile est ꝙ intellectus in intelligendo cogatur: sicut nec volūtas in volendo: immo breuiter nulla potētia nec cognitiua nec appetitiua respectu ꝓprij act⁹ pōt cogi: quia nec hoc inuenitur in potentijs naturalibus. Non em̄ cogitur ignis ad calefaciendum: nec graue ad descendendum: nec visus ad videndum. Semper enim coactio est contra naturam rei: & ga pōt contingere ꝙ intellectus assentit rei alicui: cuius oppositū volūtas magis accęptat̄: & ideo volūtas hic cogitur actu imperato nō actu elicito: quatinus hoc sit cōtra eius inclinationē. Nō autē intellectus cuius inclinatio est ad oīa intelligendū. Alio modo ſumit̄ libertas prout opponitur necessitati: & sic nō oportet ꝙ actus sit nobilior qui est liberior: aliquin liberius eēt in deo velle alia a se q̄ velle seipm̄; & in nobis esset nobilior volūtas eoꝝ quę sunt ad finēq: ua volumus libere q̄ volūtas finis: quem necessario volumus: quæ oīa sunt falsa. Et iterū, si ꝓpter libertatē poneret̄ fœlicitas in actu volūtatis deberet poni i actu libero nō in actu necessario: sed actus volūtatis respectu dei in patria est necessarius & non liber: siue diligendo deū amore beneuolētię: siue fruēdo deo amore concupiscētiæ: ergo in nullo actu voluntatis in patria consisteret beatitudo. Item nec illud est verum ꝙ intellectus nō sit liber sicut voluntas: licet em̄ intellect⁹ necessiterur quo ad prima principia quæ de se cōtinēt clarā volūtatē: nihilominus nō necessitatur respectu oīm q̄ deducūtur ex primis principijs: sed quibusdā libere assentit excęptis his quę habēt necessariā deductionem ex ipsis. Similiter necessitatur volūtas respectu finis: sed libertatē habet in his

Liberas dicitur dupliciter.

bet in his quę sunt ad finem: ergo tot modis est intellectus tam practicus q̄ speculatiuus in iudicando liber quot modis voluntas est libera in eligendo. Quod aūt cōtingat dici ꝙ volūtas imperat intellectui & oībus viribus aiæ: nō sic est intelligendum ꝙ potest sicut superius fuit̄ inferiori: immo pōt⁹ est data inclinatio intellectui ad ꝓsecutionē suę perfectionis naturalis: sicut dictum est de appetitu rectnaturali qui datus est eis ꝓpter suæ pfectionis naturalis inclinationē. Vñ sicut ibi appetitus non imperat formæ motus: sed est inclinatio consequens rem ꝓpter cōsequendā & obseruādā ei⁹ pfectionē: ideo ꝓpter h̄ nō dici pōt ꝙ sit aliquid nobilius forma rei vel eius operatione: sic volūtas est inclinato data. Cum aūt oīa quę hic amātur: amētur inquantū bona apparētia vel existentia: qm̄ oia bona reperiunt̄ in deo pfectissimo modo: & ideo summe amandus vt perueniatur ad iudicio eum in patria: vbi pfecte amatur & nil dulcius amore dei: nil vtilius: nil honestius. Vñ Augu. in lib. cōfessionum. Omnia quibus aligd vnum constat & non sunt omnia simul: plus delectāt omnia q̄ singula si possint sentiri omnia: sed longe melior ē illis deus qui fecit omnia si placent corpora deum ex illis laudat: & in artificem eorum retorque amorem ne in his q̄ tibi placent: tu displiceas. Si placent animę in deo amētur: ga & ipsę mutabiles sunt & in deo stabilitūr fixę: alioquin irent & perirent. In illo ergo amentur & rapere ad deum te cum quas potes: & dic eis hunc amemus: ipse fecit hæc & non est longe: non em̄ fecit & abijt: sed ex illo & in illo sunt. Ecce ibi ē vbi sapit veritas itm̄ cordi est: & cor erra uit ab eo: redite prævaricatores ad cor: & inhęrete ei q̄ fecit vos: state cum eo & stabitis: requiescite in eo & quieti eritis: Quo itis in aspera quo itis: non est requies vbi eam q̄rtis beām vitā q̄ritis i regiōe mortis: & quō ē vita beata vbi nō ē? Sed descēdit huc ipa vita vra. ſ. ex dilectione ad nos: & tulit mortē vestrā: & occidit eā: & tenuit clamans vt redeam⁹ ad eum: & discessit ab oculis vt redeamus ad cor & inueniamus eum. Hęc ille. Per dilectionem inuenitur. Idem in. ij. lib. confes. Domine de⁹ superbia celsitudinem imitatur: cum tu sis super omnia exclusus: & blāditiæ amari volunt cum nihil sit tua charitate blandius: ignauia quętem appetit: & quæ quies certa prēter te: luxuria sarietatē: & tu es plenitudo & indeficiens copia incorruptibilis sua uitatis. Auaritia multa possidet: & tu possides omnia. Inuidia de excellentia litigat: te autem quid excellentiꝰ? Ira vī dictam quęrit: te autem iustius quid vindicet? Tristitia rebus amissis contabescit: quia ita nollet sibi sicut tibi nihil potest auferri: ita fornicatur anima cum auertitur abs te: et quęrit extra te quæ pura & liquida non inuenit nisi cum redierit ad te: & peruerse te imitant̄ omnes qui longe se faciunt a te & extollunt se aduersum te: sed etiā ficte inuitando iudicant te creatorem esse omnis naturę: & ideo nō esse oīno credak̄ a te hæc iste. Ex his habes ꝙ in oībus vitijs q̄rit homo & amat bonum: sed apparens falsum & non verum. Sed omnia illa bona quę vitia falso repromittūt: vt vtilitatem quo ad auaritiā: delectationē quo ad luxuriam & gulam: excellētiam quo ad superbiam: & sic de alijs: oīa vere & perfecte sunt in deo. & ideo summe amādus vt veniatur ad dilectionē patrię quo nil suauius. Augu. in. x. cōfes. Omnes beatę viuere volum⁹. Beatus autem nec ille est qui non habet quod amat: qualecūq; sit nec qui habet qd̄ amat si noxium sit: neq; qui non amat quod amandum est cum sit optimum, nam & qui appetit quod adipisci nō potest, cruciatur: & qui adeptus est qd̄ adipiscendum nō eēt, ęgrotatur. Restat ergo quartū vbi vita beata inueniri q̄at: cum. ſ. id quod est hominis optimum: vt amatur & habeat. Quod est hominis optimum tale esse debet ꝙ non amittat inuitus. Virtus certe animam facit optimam & quę ad bītudinem ducit. Si autem virtus ducit ad beatam vitam. nihil virtutem esse affirmauerim nisi summum amorem dei. Nam & illud quod virtus quadripertita dicitur ex ipsius amoris vario effectu dicitur. Est em̄ temperātia amor integrum se prębens ei quod amatur. Fortitudo amor facili tolerans omnia propter id qd̄ amatur. Iustitia amor soli amato seruiens: & ideo recte dominās. Prudētia amare ea quibus adiuuatur ab eis a quibus impeditur sagaciter eligēs: sed hunc amorem non cuiuslibet rei sed dei esse dixi⁹. mus. i. summi boni: summæ sapientię: summę concordiæ

Est enim charitas simplex & pura quæ spiritu sancto est inspirata: perducitur ad filium ꝓ quē cognoscitur pater. Et infra. Si de⁹ est summum bonum hominis nihil est aliud homini bene viuere q̄ deum toto corde: tota mente: tota anima diligere a quo exist̄it: vel incorruptus: in eo amor custodiatur: quod est temperantię: nullis frangatur in cōmodis: qd̄ est fortitudinis: nul is alijs seruiat: qd̄ est iustitiæ: vigilet in discernendis rebus ne fallacia surrepat: qd̄ est prudentię. Hęc est hominis vna perfectio qua sola ipe ratur: vt veritate perfruatur, Hæc Augu.

¶ De tertia dote aiæ. ſ. fruitione quę est delectatio seu gaudiū qd̄ habent sancti de deo viso & amato. Cap. VI.

DE FRVITIONE QVE PONI tur tertia dos aiæ. Fruitio ſm Pe. de pa. ī. iiij. dist. xlix. q. iij. ꝙm cōmunem opinionē doct. est vna de dotibus aię & aurea essentialiter. Hęc fruitio & dilectio est gaudiū qd̄ hūt sancti de deo viso et amato, pur distinguitur cōtra dilectionē quæ est alia dos. Et de gaudio supnæ patrię plenæ sunt scripturæ: ꝓpter ip sam summā delectationē assimilatur ille stat⁹ reb⁹ multū delectabilibus: vt cœnæ nuptijs: conuiuijs & hmōi: & quo ad aias beatorū est laus mētalis dei postea resumptis corporib⁹ etiam vocalis. Vñ Esa. lj. dr̄. Gaudium & lętitia in obiectū uenietur in ea gr̄arum actio & vox laudis. Huius aūt frui fruitionis obiectū non solū principale sed etiā immediatū est nis. de⁹ ſm ꝙ in se est summum bonū amatū sup omnia amo re amicitię & non visio ipsius dei vt quidā dicunt. Et hoc paret quatuor rōnibus. Primo sic. ſi immediatum obiectū fruitionis non esset deus sed visio dei: sequeretur ꝙ inter visionem & delectationem caderet actus medius resl exus. Hoc est falsum: vt probatur. ergo &c. Maior paret: ga delectatio nō potest esse nisi de obiecto & cognito. Si ergo visio dei esset īmediatū obiectū delectatiōis: sequeret̄ ꝙ ipsa visio esset cognita: sed visio dei non ꝓ potest esse cognita ꝙ actum reflexum quo videm⁹ nos videre. ergo &c. Minor ꝓbatur: ga bonitas dei summa & infinita visa est prius a beato q̄ bonitas visionis quę est finita: te: sed voluntas non potest ferri actu desiderij in summū bonū sibi præsentatū per modum absentis in via. ergo & similiter nō potest ipa non ferri actu delectatiōis in summum bonum ꝑ̄s in patria. prius ergo voluntas delectat̄ in deo q̄ cognoscat ipsa visio: ergo cognitio visionis non cadit media iter visionē dei & delectationē sequētē: & hæc fuit̄ min⁹. Sc̄o idē ꝓbatur sic in omni delectatione & dilectione alicuius & habitione vel assecutione eius q̄ habitum est magis dilectū q̄ eius habitio: tunc ipm̄ habitū est obiectū immediatum tā dilectionis q̄ delectationis & nō habitio ei⁹: sed in delectiōe & delectatiōe patrię q̄ sūt de deo habito: ipm̄ habitū ſ. de⁹ est magis dilectū q̄ habitio ei⁹. ſ. visio ergo immediatum obiectum delectationis & dilectionis est deus & non visio ꝓ quam habetur. Maior ꝓbatur dupl̄r. ſ. ratiōe & exēplo. Rōne ꝓbat̄ sic. Illud qd̄ magis amatur immediat⁹ amatur, sicut finis magis amat̄ q̄ cause q̄ sunt ad finem: & similiter immediatius amat̄ q̄ uis in assecutione finis sit oppositum. Idem patet per exemplum: quia enim magis diligo gustum vini q̄ ipm̄ vinū: ga nō diligo vinum nisi vt gustum: ideo immediatum obiectum huius dilectiōis est gustus vini non vinum. E cōtrario q̄n habeō amicum præsentem: ipse amicus est magis dilectus q̄ eius habitio vl p̄sentia. & ideo est immediatum obiectum dilectionis & delectationis, & sic patet maior. Minor etiā patet: ga nisi de⁹ habitus magis amaret̄ q̄ habitio eius esset puerilus amor: q̄ in patria locum nō habet. ideo &c. Tertio sic ꝓbatur: ga illud quod est immediatū obiectum summæ cognitionis: & summę dilectionis est immediatum obiectum summæ delectationis: sed deus est huiusmodi: & non aliquid creatum. ideo &c. Maior patet: quia voluntas & omnis appetitus delectat̄ in eo qd̄ summe amat̄: & summe delectatur in eo qd̄ summe amat. Minor similiter paret: ga deus est immediatum obiectū cognitionis & dilectiōis summę. ꝙ &c. Quarto sic. Illud est immediatum obiectum fruitionis qd̄ nō est immediatū obiectū charitatis a qua fruitio dr̄ cum idē sit immediatū vel mediatū obiectū habit⁹ & actus: sed immediatū obiectū charitatis est deus solus & nō aliquid creatū in via vel in patria: ergo immediatū obiectum dile

ctionis vel fruitionis est solus deus. Sciendum q̄ amare secundum P̄m in .ij. Rhetо. est velle alicui bonū sibi vl' alteri, hoc autem fit dupliciter. Vno modo vult aliquis bonum alicui propter bonum ipsius amati: sicut diligimus virtutes honores & huiusmodi alia amico: nō propter aliquod bonum nostrum: sed ꝓpter bonum ipsius amici: & dr̄ hic amor amicitię. Alio modo vult aliquis bonum alicui seu amat quis aliquid propter bonum ipsius amantis: & sic amatur vinū: pecunia & hmōi: qa delectabile est vel vtile: vñ & bonum ipsi amanti: & dr̄ amor concupiscētię. Pe. de pal'. sic distinguit. Cum amare sit velle alicui bonū: ideo amans fertur per amorem in duo. f. in illū cui vult bonū: ideo amans fertur p amorem in duo. f. in illū cui vult bonū: & i bonū qd' ei vult & respectu primi est amor amicitię: respectu sc̄i est amor cōcupiscētię. deus aūt diligitur a beatis amore amicitię: & fruitio seu delectatio causās hāc delectationem ptinet principaliter ad amorē amicitiæ. Et ḡ̄us propter, delectationē velimus cōiter nobis bonū in quo delectamur: tñ oppositū est i delectatione qua delectamur de deo viso & amato: qa ibi plus diligit delectans effectiue q̄ delectatū & delectatio. Nec diligitur de⁹ qa delectat: sicut vinum amat qa dulce & delectans: sed ꝓpter ḡ̄ summe delectat: qa summe diligit. Potest ergo hō aliqd concupiscere aliter q̄ ꝓut est sua pfectio formalis: etsi hoc negaret de ꝓximo: qa amicabilia q̄ sunt ad alterū veniūt ex amicabilib⁹ q̄ sunt ad seip̄m p̄m: nū de deo negare nō possum⁹: qn concupiscam⁹ dei laudē & honorē: & q̄ a nobis amet: immo q̄ ab omnibus: & hoc ꝓpter pfectionē nostrā formaliter. Primo qa propter illud ꝓcupiscim⁹ bonū alicui ꝓpter qd' amamus ip̄m ꝓpter amorē amicitiæ. cū ergo amem⁹ deū amore amicitiæ ꝓpter seip̄m prio: nō propter nos nec ꝓpter aliquā nostrā pfectionem. ergo qd' volumus ipsi deo, volumus ꝓpter ipsummet deū primo: & nō ꝓpter aliquā nr̄am pfectionem formalē: & sic cōcupiscim⁹ aliqd qd' nō est formalis pfectio nec cōcupiscētis: nec ei⁹ cui cōcupiscit estimātes q̄ ita est: immo & respectu ꝓximi est idē sentiēdū. Quia em̄ debeo diligere ꝓximū ꝓpter deū nō ꝓpter meip̄m: hinc est q̄ si bonū aliquod ei cōcupisco: debeo ei cōcupiscere ꝓpter deū prius & plus q̄ ꝓpter meip̄m. Quando aūt dicit q̄ amicabilia quæ sunt ad alterū &c. Dicēdū est q̄ hoc est verū in via generationis & causæ efficientis nō finalis. Primo em̄ homo diligit bonū suum q̄ alterius: & ex dilectione sui boni mouetur ad dilectionē boni alterius effectiue: sed non oportet q̄ omne qd' diligit diligat ꝓpter pfectionē suā formalē: vel ꝓpter aliquod bonū suū. Item q̄ bonū vnicuiq̄ proprium est ei amicabile: & si sic intelligatur q̄ nihil amatur nisi inquātum est bonū amanti proprium formale vel intrinsecū: essentiale vel accidētale falsum est: qa sic creatura nō amaret bonū increatū nec econuerso: nec aliquid amaret nisi seip̄m. Sed si intelligatur bonū proprium large verū esse potest: qa aliquid dr̄ esse alicuius: non solū formaliter sed & aliter multis modis. Si em̄ deus diligit creaturas quæ sunt suum bonū. i. a se factū & sui repr̄sentatiuū. Et creatura diligit bonū diuinum: qd' est bonū suū effectiue cōseruatiuū & finale: & licet in deo bonū proprium formale sit ratio diligendi bonum alienum inquantum est aliquo modo suum: & similiter in amore concupiscētiæ. quia nullum bonum cōcupiscit alterum nisi propter bonum suum proprium: tamen in creatura est ecōuerso: quia sicut prima ratio diligēdi bonum ꝓprium amore amicitię est sibi alienum qd' est de⁹: ita i amore cōcupiscentiæ ordinatę non cōcupiscit homo ꝓpter bonum suum proprium formale: sed ꝓpter diuinū prout est extra se & in deo pure. Vnde prima ratio cōcupiscētiæ creaturę rationalis vel intellectualis a recta est perfectio diuina & nō aliqua perfectio formalis creaturæ. Quem em̄ prius & plus diligo amore amicitiæ illi prius et plus opto & cōcupisco bonum amore concupiscentiæ: sicut prius & plus mihi q̄ proximo. Vnde & plus amatum est vt deus vt persona subl'istēs: sic prius concupitū est bonū diuinū vt intelligitur, q̄ ipsum perficiēs & informans. sicut prius & pl⁹ volo deum esse q̄ me habere esse. Item cū actus charitatis in patria principalior sit diligere deū: sequitur q̄ beatus plus diligit deū q̄ visionē dei. illa autem dilectio nō pōt esse nō delectabilis: cū sit ex toto corde: ex tota anima: ex toto conatu: immo est summe delectabilis cum sit summa dilectio sicut em̄ summā dilectionē in deo sequitur summa delectatio simpliciter: sic summam dilectionē creaturæ sequitur summa delectatio in creatura. Est autem summa dilectio dei nō visio dei: ergo & illā & nō istā sequitur summa delectatio. Itē cū delectatio iudicet ſm dilectionē. Nā si dilectio vituperabilis est & delectatio eā cōsequens vituperabilis est: si laudabilis dilectio & delectatio cōsequēs laudabilis, ergo quāto dilectio laudabilior: tanto delectatio consequēs erit laudabilior. Sed constat q̄ dilectio boni diuini ē laudabilior q̄ dilectio boni ꝓpriⁱ: ergo delectatio magis de deo delectat q̄ de visione dei. Et si dicatur q̄ ista cōparatio habet locū in dilectionibus cōcupiscētiæ nō amicitiæ: & q̄ delectatio solū sequtur amorē cōcupiscētiæ: hoc est cōtra experiētiā charitatis: quia gaudet homo si mala sibi, ꝓpter deū eueniāt: etiā si nihil boni vel præmij vel virtutis accederet: sed solum propter deum pure & immediate: al's esset gaudiū mercenariū. Item licet delectatio non sit nisi obiectum amoris pcupiscentię: ḡnaliter tamē delectatio magis consequitur amorē amicitiæ: sicut ecōuerso tristitia & cōtristatio est consequēs odiū inimicitiæ. Cū em̄ quis cogitat de re odiosa: inuenit displicētiā & non ꝓpter cognitionē de ipsa: quia anteq̄ percipiat se de, illa cogitare dolet & contristatur. Et similiter ex hoc ipso q̄ percipit rem amatam amore amicitiæ anteq̄ percipiat ipsam: perceptione delectatur: quia beatitudo cōsistit in actu recto non reflexo: sed ſm oēs beatitudinem immediate cōsequitur delectatio: ergo cū visio nō videatur nisi actu reflexo anteq̄ ipsa sit obiectum cognitionis est beatifica delectatio, Itē cum delectatio volūtatis nō sit aliud q̄ quædā benevola & delectabilis cōplacētia: experiē homo q̄ bonū amici placet sibi & in eo delectatur p hoc solū q̄ apprehendit illud vt bonū amici anteq̄ apprehendat illud vt bonū suū. Et similiter q̄uis vnicuiq̄ sit amabile bonū proprⁱū: sicut & delectabile hoc tamē nō obstante dicim⁹ q̄ bonū diuinū est magis vnicuiq̄ amabile q̄ bonū suū formale: ergo & magis delectabile. Sic igitur obiectū fruitionis est deus visus & nō ipsa visio: vnde & delectatio habetur primo de deo viso & non de ipso visu.

§.I. DE ACTV RECTO ET REFLEXO

videndi: diligendi: fruendi deū qui est in patria quo ad vnitatē vel pluralitatē. Et dicitur actus rectus quo immediate videtur deus. diligitur vel fruitur quis eo. Reflexus aūt actus dicitur quo quis videt se videre deū. i. visionem suam: dilectionem suam diligit: delectatione sua delectat. Et in via quidē actus rectus & actus reflexus quando non sunt simul tunc realiter differūt: vt cum intelligo me intelligere: & volo me voluisse aliqd: qa impossibile est q̄ duo quoꝝ vnū est corruptū, aliud saluum sint vna res: sed quā do sunt simul: tunc sunt vnus actus numero: siue cum intelligo me intelligere: & volo me velle finē: & velle aliqd propter finem: ex vnitate em̄ principalis obiecti sunt vn⁹ actus numero. De vnitate autem actus recti & reflexi in patria. Sciendum q̄ beatus potest videre visionem suā dupliciter. Vno modo in deo: & tunc est vnus actus numero quo videt deū: & quo videt se videre deum: sicut cognitio matutina rerū in verbo est vnus actus cum visione ipsius verbi. Alio modo potest habere experimentalē cognitionem de illa cognitione: & intueri illā in propria natura: quia licet habitum supernaturalem non cognoscat homo naturaliter: tñ omnem actum suum pōt p experiētiā naturaliter cognoscere: & tūc iste actus reflexus differt ab actu primo & ab actu reflexo prio modo dicto: sicut cognitio vespertina a cognitione beatifica & matutina. Similiter amare dilectionem patriæ & delectari in delectatione patrię potest esse dupliciter. vel quia dilectione aut cōplacentia supernaturali: quia qui diligit deū consequēs est vt diligat ipsam dilectionem & propter ipsummet deū: & sicut delectatur & quietatur in deo: ita delectatur in ipsa delectatione propter deū: & hic est vnus actus numero sicut & in via: vt dictū ē. Alio modo diligo & cōplaceo mihi in istis inquātum sunt bonū meū proprⁱū & formale & dilectiōe naturali: & iste actus reflexus differt a recto & a primo reflexo: sicut dictū est de visione reflexa. Quōcūq̄ aūt accipiatur actus reflexus in patria inquantū hmōi: in ipso nō cōsistit beatitudo: prout em̄ dicit actū naturalē distinctum realiter ab actu recto videdi: diligendi et fruēdi deo: sic in ipso non cōsistit beatitudo nec essentialiter nec accidentaliter: nec

liter: nec per accidens: quia nō consequitur primo & per se sed quasi per accidens. Si autem loquamur de actu reflexo ſm q̄ est vnus actus cum actu recto: tunc ſm rem cum sit vnus & idē actus cū recto: sicut consistit beatitudo in actu recto: ita & in tali reflexo. Si aūt loquamur ſm rationem nō potest beatitudo essentialiter cōsistere in actu reflexo: quia essentialis beatitudo habet deum pro obiecto immediato & termino: actus aūt reflexus vt sic habet pro immediato obiecto & termino actum rectū & creatū. vnde &c.

An oēs appetūt beatitudinē.

Quæritur vtrū oēs summe & de necessitate appetāt beatitudinem? Respondet Pe. de pal'. in .iiij. dist. xlix. q. vij. ar. ij. de appetitu btitudinis actu elicito sunt circa hoc tres opiniones. Prima est q̄ voluntas non vult ex necessitate beatitudinē sibi ꝓpositā siue in vniuersali siue in particulari sed libere: & probationē huius opiniōis causa breuitatis omitto. ibi potes videre. Sed'a opinio est q̄ volūtas duplex est. f. creata & increata. Et volūtas creata dupliciter accipi pōt f. prout est in patria vel prout est in via. Si loquamur de voluntate diuina seu increata: dicendum q̄ ipsa necessario vult suā būtudinē: qa si eā posset nō velle: posset deus nō esse pfecte beatus. Delectatio em̄ perficit beatitudinem: sicut pulchritudo iuuētutē, vt dr̄. i .iij. Etht. Si autē deus posset nō velle suā beatitudinē: posset nō delectari de ea: quare &c. Præterea si deus posset non amare beatitudinē suā: posset non amare seipsum qui est sua beatitudo: qd' est inconueniens: quare &c. Si aūt loquamur de volūtate creata ꝓ statu patrię: adhuc talis voluntas vult necessario beatitudinē. Cuius rō est: qa si talis posset nō velle beatitudinē posset nō delectari cū delectatio sit actus voluntatis de bono volito. Istud autē nō est possibile ſm naturā. f. q̄ vides deum sicut brī vidēt: nō delectet de deo viso: qa q̄ forte de⁹ de potētia absoluta posset a tali visione delectationē suspendere: hoc tamen non potest facere creatura. Item beatus Augustⁱ probat in .xiij. de trini. q̄ nō est beatitudo quā aliquis amittere potest volens aut nolens: sed non potest quis eam amittere siue volens siue nolens. Sed si beat⁹ nō vellet necessario suam beatitudinem: sed posset eam nolle aut suspēdere suū velle: seq̄ret q̄ beatitudo posset amitti a volēte vel non volēte: q̄ impossibile est q̄ btitudo non sit necessario volita a beatis. Si autem loquamur de voluntate pro statu viæ: sic distinguendum est de beatitudine: qa beatitudo pōt accipi dupliciter. Vno modo in speciali pro eo in quo vere beatitudo cōsistit: vt est visio diuina. Alio modo potest accipi generaliter. & ſm cōmunem rationē beatitudinis quæ est bene habere & malo carere. quod Anſel. vocat cōmodum. Si ergo primo modo: scilicet in speciali pro eo in quo vere beatitudo cōsistit: sic voluntas viatoris non necessario vult beatitudinem: sed potest non velle negatiue & etiam nolle. Q̄ posſit non velle negatiue patet: quia q̄ omnino incognitū est: est omnino nō volitum secūdum Augu. sed beatitudo secūdum illud in quo vere cōsistit est multis ignota omnino & valde paucis nota: ergo multis est non volita. Q̄ autem posſit esse nolita patet sic. Omne illud cuius assecutiōi adiuncta est difficultas: & multa quę habent rationem mali potest esse nolitū. Et ratio est: quia sicut voluntas fertur in bonū per volitionem: pi opter quod vbi malum est coniunctum bono: voluntas potest ferri in illud volendo vel nō volēdo. sed assecutiōi beatitudinis est adiuncta multa difficultas & multa mala pœnę: q̄ cōiter horrēt hoies: ergo i beatitudinē cuius cognitam ſm propriam rōnem potest ferri volūtas viatoris volēdo eam vel non volēdo: non quidē propter ipsam: sed ꝓpter mala pœnæ cōiuncta. Si aūt accipiat būtudo ſm cōem rōnē beatitudinis: sic distinguendū est de appetitu: qa quidā est actus appetitus efficax qui est de re habita: vt delectatio vel motus ad rē habendā vt desiderium efficaciter inclinans ad pſecutionē rei & tali appetitu non necessario volum⁹ beatitudinem nobis ꝓpositā solū ſm cōem rationem beatitudinis: quia tam desideriū q̄ delectatio efficax sunt respectu boni ꝓpositi i particulari: in quo delectamur si sit habitum: & in quod tendim⁹ si non sit habitum: habitio enim rei vel prosecutio ad eam respicit singularia. Est alius actus appetitus seu voluntatis: qui non est velle efficax: sed velle cōditionatū seu quędam velleitas qua dicimur q̄nq̄ ea velle quæ sunt impossibilia: & ſ modo eos volūt beatitudinē ſm cōmunem rōnem beatitudinis: proposito em̄ cuicūq̄ qd' bonum est bā habere & malo carere: nullus est quin quadā velleitate tāt in hoc sed quia nō efficax est: ideo nō euidenter exprimitur quin potius videtur velle esse habitual e magis q̄ actuale & forte est: tamen concordant cū prima opiniōe quo ad primū articulū. Et hęc videtur intētio Augu. in .xiij. de ciui. dei. c. viij. qui probat q̄ sicut oēs volūt esse beati: ita volūt esse immortales. Constat autē q̄ illud velle non est efficax: sed quædā velleitas: qa nullus vellet bono carere: sed potius semp bonum habere: ita vellet semp esse: qa sine esse non posset bā habere. Tertia opinio est: q̄ beatitudinem pſentatam in communi via vel visam in speciali in patria voluntas non potest ex se respuere: nec actus volēdi nec fruēdi vtrobiq̄ suspendi: sed non actus respuendi vel detestatione haberi. Et prima concluſio quantum ad beatitudinē in communi præsentatam in via: patet per iam dicta. sed quo ad presentatam in patria: probatur sic. sicut se habet principiū in speculabilibus: sic se habet finis in agibilib⁹. sed intellectus non pōt assentire primo principio: ergo nec voluntas non ferri in vltimum finem clare præsentatum. probatur. sicut se habet volūtas viatoris ad beatitudinem in cōi: sic volūtas cōpātoris ad beatitudinē q̄ est in deo: cū ibi sit i veritate quicqd est in beatitudine ſm cōem rationē: sed nullus pōt nō amare beatitudinē præsentatā in cōi in via: ergo nec in patria præsentatā. Quantū autem ad sc̄dam cōclusionē dicūt q̄ ꝓ miraculū de potētia absoluta deus potest hoc. f. actum volūtatis suspendere pſentata būtudine clare in patria vel in generali i via. Ratio est: qa natura volūtatis dr̄ ferri in obiectum sibi pręsentatum suppoſita cōi influētia dei, sine qua nullū agēs creatū agere pōt. Si ergo de⁹ subtrahat influentiā ab actione volūtatis & non ab actione intellectus: erit vna sine alia naturaliter: & nō solū nō violēter: nisi q̄ illa natura est vt raro. Sed deus non posset ſm istos immittere in volūtatem actū cōtrariū. f. q̄ volūtas respuat beatitudinē oblatā in cōmuni: vel clare visam in speciali: aut q̄ tristet in ea. Ratio huius est: q̄ deus nō pōt facere q̄ potētia ferat in nō obiectū: puta q̄ oculus videret sonum: vel q̄ potētia calefactiua frigefaceret, obiectū aūt volūtatis ad respuendū vel detestandū est malū & nō bonū vt bonū: ergo impossibile est q̄ respectu beatitudinis in qua nil mali apparere pōt, volūtas ferat vel respuēdo vl detestādo. De dānatis dicit idē Petrus q̄ cum in eis remaneat natura integra naturali vtiq̄ appetitu appetunt beatitudinem. Et si dicatur q̄ appetitus naturalis non potest esse frustra: dicendum q̄ verū est per se: per accidens autem appetitus naturalis potest frustrari: vel per libertatē arbitrij seipso abutentis: & hoc vniuersaliter & in pluribus speciebus vel a casu. In naturalibus nō quidem vniuersaliter & in tota specie sed raro: & in aliquibus individuis speciei. De appetitu autē qui est actus elicitus: dicendum q̄ damnati non appetunt beatitudinē in speciali appetitu efficaci laborando & conando ad beatitudinem: cū sciant hoc sibi impossibile: sed appetitu cōditionato appetunt eam inquantum habent rationē commodi. vellēt enim si esset possibile eam habere inquantū scilicet quoddā cōmodum. & simili modo appetunt beatitudinem in generali scilicet bene habere.

§.II. VTRVM BEATITVDO SANCTORŪ

sit futura maior post resurrectionē corporū q̄ modo sit? Respondet Pe. de Pal. in .iiij. dist. lxix. q. v. q̄ beatitudinē sanctorū augeri post resurrectionē corporū pōt intelligi dupliciter. Vno modo extēsiue vt quia sit in pluribus. Alio modo itēsiue: vt scilicet aīa beata reassumpto corpore videat deū Iympidius & ipm diligat intensius q̄ nunc sine corpore. Et quantū ad primū modum oēs cōueniunt dicētes q̄ extensiue augebitur beatitudo tunc: quia beatifi cabitur tūc homo: nō solū in anima quo ad vires superiores quæ sunt intellectus & volūtas: sed etiā quo ad inferiores sensitiuas: & in corpore quātum ad dotes suas: sicut ecōuerso damnati afflīgētur tunc nō solum in anima quo ad intellectū & voluntatē sed etiā in corpore quo ad sensualitatē. Et sic loquitur glo. sup illud Apoc. vj. Vidi sub altari dei aīas interfectorū quę dicit q̄ aię sanctorū modo sunt i minori dignitate q̄ futurę sint post resurrectionem. Et Hiero. dicit q̄ peracto finali iudicio de⁹ ampliorē gloriā demōstrabit sanctis. hęc em̄ maior dignitas vel ampliora gloria erit ſm extensionē quę erit ad plura. Et si in cōtrarium ar-

guratur sic summum bonum non augetur: sicut nec al bissi mũ magis dealbat: ergo nõ põt beatitudo quæ ẽ summũ bonum augeri. Rñdeo ꝙ beatitudo dei est summum bonũ simpliciter: vnde ipsa nullo modo augetur, nec etiam extẽ siue quoc̃ũq; sibi addito, nã licet beatitudo diuina Christi sit extensa vsq; ad animam & corpus Christi: tamen beatitudo eius creata cum beatitudine increata non est aliquid melius. vñ eius beatitudo non creuit: etiã extẽsiue. Sed beatitudo aĩę est summum bonum in genere spirituum & creaturarum vnde crescit extensiue: beatitudo autem hominis est summum bonum eius prout cõprehendit virtum nõ alterum tãtum, sicut enim perfectum bonum hominis secũ dum naturam non est sola anima sed compositum: quia p fectum ex omnibus partibus eius constat: sic summum bonum eius non nisi aggregatum ex vtraq; beatitudine qđ est vnum per accidẽs esset non per se. Hoc est enim summũ bonum creaturę: quod sibi taxatum est diuina prædestinatione: quia absolute qualibet beatitudine angelica potest esse maior: sed non de potentia ordinata. deus autem prædestinauit homini vtramq; beatitudinem. ideo &c. Quantum ad sec̃m modũ augmẽti. s. intẽsiuũ: in hoc est triplex opinio. Prima asserit ꝙ beatitudo essentialis q̃ consistit in visione dei augebit intẽsiue post resurrectionẽ: ita ꝙ lympidius deum cognoscent & intẽsius diligent q̃ nunc. Sed'a opinio dicit ꝙ btitudo post resurrectionem erit perfectior non quidem intẽsiue: vt dicit prima opinio, sed qa magis prompte & expedite aĩa exercebit suã operationem resumpto corpore q̃ nũc: quia tũc retardatur a quodam naturali appetitu ipsius aiæ ad resumendũ corp'. Rõnes vtriusq; opinionis omitto: qa vtraq; cõiter reprobat. vt patet ibi esse caciter. Est ergo tertia opinio verior, b. Tho. i. iiij di. xlix. q. i. ar. iiij. q. j. ꝙ aĩa reassumpto corpore nõ itẽsius videbit deũ: nec expeditius q̃ aĩa separata. & vltra alias rõnes ibi positas multas ad hoc: hęc est satis cõis & efficax: & ẽ talis. si animæ beatorũ intensius & liberius viderẽt, deũ resumptis corpibus q̃ ante: hoc esset vel ex parte potẽtię cognoscẽtis: qa illa remanet penitus eadẽ nõ intẽsa nec remissa: nec ex parte luminis, ꝑpter eãdẽ causam: nec ex parte obiecti: qa tũc nõ repræsentabit aliter: nec ex parte alicuius impedimẽti: qa nullũ est in aĩa separata plus q̃ cõiũcta, ergo aĩa resumpto corpore nõ videbit intẽsius aut liberius. Apertius ẽm aiæ separarę de administrãdo corpus & reunione in nullo minuit vl' distrahit visionem & fruitionẽ dei: qa illud nõ appetit nisi prout videt placere diuine voluntati quam intuetur & qua fruitur. Qđ autem Augus. hoc videtur dicere, s. ꝙ retardet talis appetitus loquitur inquisitiue non assertiue.

¶ De quatuor dotibus corporum beatorum glorificatorũ.

Capitulum. VII.

DOTES CORPORVM BEATOrum resurgentiũ quatuor assignãtur. s. claritas: impassibilitas: subtilitas & agilitas: quæ notari põt in quatuor ꝑprietatib' solis cui cõparãt sancti glorificati in aĩa & corpore. Dr̃ ẽm Mat. xiij. Tunc. s. in vltima resurrectione: fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui. Et ad hoc põt adaptari illud Pã. lxxxviij. Thronus eius sicut sol in conspectu meo: & sicut luna perfecta in ęternũ. Thronus christi de quo ibi loquitur sunt sancti in quibus requieuit & requiescit per gratiam & gloriam q sub eo sunt vt thronus sub sedente: & isti sunt resplẽdẽtes etiã quantũ ad corpora glorificata vt sol: & sicut luna perfecta q̃ tota est plena: sed illuminata a sole; ita eccl'ia a Christo indeficiẽter glorificata. Sol in se & in radio suo primo habet maximã claritatẽ. quid ẽm lucidi' sole: dr̃ Eccl'i. vñ. quasi diceret nihil. Sec'o habet in essentia sua impassibilitatẽ. nõ ẽm corrũpi põt & radius eius per immunda transiens nõ coinquinatur, ait Augus. Tertio habet sol in suo effectu subtilitatẽ. nam & radi' penetrat fenestram vitreã sine apertione: & virtus eius transit ad viscera terræ ad generãdũ metalla & præstandum vigorem herbis & arboribus. Quarto habet sol etiã in suo motu & discursu agilitatẽ seu velocitatẽ. nã & ipm̃ corpus solare velocissime mouetur: & radius eius de mane cũ in subito oritur extenditur ab oriẽte in occidẽtem. Correspondẽt aũt quatuor virtutibus cardinalibus sm Tho. in. iiij. quæ habent hoiem bene regulare in se & ad ꝓximũ: sicut tres dotes aĩę: de quib' dictum est. ẽ. correspondent tribus virtutibus theologicis, de quibus. j. Cor. xiij. Nunc manent fides: spes & charitas tria hæc. De cardinalibus autem dr̃ Sap. viij. Sobrietatem i. temperantiam & scientiã docet. i. prudẽtiã: iustitiã spãlẽ & virtutem. i. fortitudinẽ quib' nil melius in vita hoib'. Et quia sec̃m vnã acceptionem iustitia est ois virtus prout f. generaliter accipit. & ideo dr̃. Iusti fulgebunt &c. f. ꝑ virtutes quatuor: quæ cõprehendũtur in iustitia generali qua peruenit ad gloriã & dotes corporis. Claritas correspõdet prudentiæ quę est recta ratio agibilium: & sic facit mẽtem claram. Impassibilitas correspõdet fortitudini & patiẽtię: per quas quis redditur quasi impassibilis: ita. s. vt non deducatur homo in passiones iræ. Subtilitas correspondet iustitiæ qua quis subtiliter examinat quid cuiq; tribuendũ. Agilitas temperantię quæ facit hominem facilem & prõptum ab obediendum & benefaciendum. Possunt etiã iste quatuor dotes elici ex auctoritate Sap. iij. Fulgebũt iusti & tanq̃ scintillę in arundineto discurrẽt. Vt ẽm dicit Rober. Holkot super illo textu. Claritas notat. cũ dicit Fulgebũt etsi diuersimode: qa vt dicit Apls. s. Cor. xv. Stella differt a stella in claritate. sic erit resurrectio mortuor: qa magis vel minus resurgentes fulgebunt. Impassibilitas seu incorruptibilitas innuit. cũ subdit, Iusti. Iustitia ẽm est cõstans & perpetua voluntas reddendi vnicuiq; quod suum est. &, sic habet in se perpetuitatẽ. s. in proposito in qua significat impassibilitas & incorruptio. Subtilitas ostenditur: cũ dr̃ Scintillæ. s. ignis quæ sunt valde subtiles seu acutę. Agilitas insinuatur in discursu: quia discurrunt. Vt enim dicit Aug. vbi voluerit spũs. s. esse: ibi erit corpus quasi statim propter subitum discursum. Istas quatuor dotes figillatim exprimit & satis clare Apls. s. Cor. xv. cum ait. Sic erit resurrectio mortuor. seminatur in corruptione: surget in in corruptione. seminatur in ignobilitate surget in gloria. seminatur in infirmitate: surget in virtute. seminatur corp' aĩale: surget corpus spũale &c. Ipsis dotibus: vt dicit quidam: vsus est Christus adhuc mortalis. Nam dotem claritatis ostendit in transfiguratione quando resplenduit facies eius vt sol. Matth. xvij. Dotem agilitatis quando ambulabat super aquas siccis vestigijs ĩmtrãs in nauẽ ad discipulos. Mat. xiiij. Dotem impassibilitatis quando dedit sepsum in vltima cœna in cibum & potum, ibi ẽm in sacramẽto existẽs non patiebatur attritionẽ a dentibus discipulor: vel aliquam alterationem. Dotem subtilitatis quãdo exiuit de vtero virginis nascens per clausam portam. i. sal uo signaculo virginali. q̃uis proprie loquẽdo hoc nõ pertineat ad dotem subtilitatis intrare: vl' exire de loco clauso oĩo: sed fuit ꝑ speciale miraculũ diuinæ trinitatis. vt. j. dicẽ. sicut ergo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris: ita vos in nouitate vitæ ambuletis. i. sicut Christus resurrexit in corpore glorificato cũ istis quatuor dotibus: ita fideles dimittentes veterẽ vitam peccator: nouã in choent se exercendo in actibus quatuor virtutũ quæ signantur & correspondẽt quatuor aliis dotib': & per eas perueniat ad eas. Sufficiẽtia harum dotium quare. s. sunt quatuor & nõ plures nec pauciores. Pe. de pal'. in. iiij. di. xliij. q. v. sic assignat. Gratia perficit naturam sm modum eius, sicut ergo corporis natura constat ex quatuor elemẽtis & humoribus: sic & ei' gloria ex quatuor integratur. Vnde, quia finis nobilior est his quæ sunt ad finem: & excellentius continet bonitates eor: & ꝑfectiones. corpora aũt fctõrũ sunt perfectiora sicut finis oĩm corporũ: ideo debẽt habere perfectiones aliorũ. Cũ ergo corpus humanum sit corpus: & sit corpus animatum, animatum aũt differt ab inanimato motu & sensu. Inde est ꝙ quia in corporib' inanimatis perfectio est incorruptio: quia ꝑpter longe distare a deo fiunt entia corruptibilia: & lux est purissima qualitas propter quæ duo corpora cœlestia eminẽt. Ita corpus gloriosum debet habere dotẽ subtilitatis ꝑpter primũ: & dotẽ claritatis ꝑpter sec'm. Imperfecta autẽ animalia propter sensum eminent plantis: & inter illa quæ plures habẽt & perspicatiores. Itẽ inter ipsa quæ habẽt motũ progressiuum sunt pfectiora: & sic corpus in quantũ animatũ habet dotem subtilitatis per quam redditur ad oẽs operationes sensitiuas paratissimum: vt visu excedat lincem & aquilã: & sic de aliis & propter dotem agilitatis aquilis & vento sunt velociores, sec'm illud, Volauit super pennas ventorũ. s. corpus Christi glorificatum cum ascendit in cœlum.

Passibilitas duplex.

Per qđ sũ ipassibilia.

Prima opinio.

Secũda opinio.

Tertia opinio

Christ' vsus dotib'.

Sufficiẽtia dotium.

Prima opinio,

Secũda opinio

Tertia opinio

§. j. De dote

§. I. DE DOTE IMPASSIBILITATIS.

Sciendum sm Pe. de pal'. in. iiij. di. xliij. ꝙ cum passibilitas & passio sibi correspõdeat vt potẽtia & actus. sicut passio dr̃ dupliciter: sic & passibilitas. Passio accipit vno modo large, p receptione formę quantuncumq; conuenienti naturæ rei. Secũdo modo accipit magis stricte pro amissione formæ conuenientis secundum naturam & recæptionem formæ disconuenientis & contrarię secũdum naturam. Et simili modo passibilitas dicit dupliciter. s. potentia susceptiua primæ passionis aut secundæ. Loquendo de passiõe vl' passibilitate primo modo dicta: sic corpora sanctorum post resurrectionem non erunt impassibilia. Primo quia in corporibus glorificatis erit vsus sensuum: sed talis vsus non potest fieri sine recæptione speciei sensibilis. ergo in beatis erit passio quæ est recæptio formę conuenientis. Secundo quia corpora gloriosa assimilabũt corporibus cœlestibus quę sunt incorruptibilia sm naturam: sed corporibus cœlestibus non repugnat passio quę est recæptio formę conuenientis & perficientis: sicut videm' de luna quæ illuminat a sole & cæteris planetis & stellis, vt innuitur in li. de ꝓprietatibus elemẽtor. ergo &c. Sed loquendo secundo modo de passione & passibilitate. s. ꝑ receptiõe formæ disconuenientis & contrarię naturę & abiectione formæ conuenientis: sic sunt impassibilia: quia cum in eis potentia qđ est perfectionis: & remouentur quod est imperfectionis: ipsa erunt passibilia passione quę est salus & perfectio non illa quę magis facta abijcit a substãtia, vt dr̃ in. ij. de anima. Sed est videndum per quid sint ipsa corpora impassibilia. Ad quod dr̃ ꝙ hoc erit aut per priuationem pricipij passiui: aut per impedimentum passionis. Primo modo dixerunt aliqui ꝙ corpora illa erunt impassibilia: quia in eis non erunt qualitates elementorum actiuę & passiuę quę sunt in corporibus mixtis causa actionis & passionis. Credebant enim ꝙ post resurrectionem corpora humana essent mixta ex elementis manentibus in eis secũdum suas substãtias, & non secundum qualitates actiuas & passiuas. Sed istud non est verum quia qualitates elementorum remanent in corporibus gloriosis: qa gloria non tollit ea q̃ sunt de perfectione naturæ: sed qualitates elemẽtorum sũt de perfectione mixti saltẽ accidẽtali. ergo non tolentur ꝑ gloriã. Remanebunt ergo elemẽta in corporibus glorificatis sm suas qualitates. s. calidũ: frigidũ: humidũ & siccum. sed non alterabuntur nec patientur alterũ ab altero: qa cũ post resurrectionẽ cesset motus cœli: oporteret ꝙ illud qđ semel pateretur, semp ab altero pateretur. & sic præcederẽt passione finaliter sequereꝫ corruptio: qđ nõ est verũ. Impassibilitas ergo resurgentiũ corpor' nõ erit propter carentiã qualitatum elemẽtarium. Quid ergo istud sit per quod sũt impassibilia corpora illa? Circa hoc ẽ duplex opinio. Quidã ẽm dicũt ꝙ hoc erit ꝑ formam inhęrentẽ & existentẽ in ipsis corporibus. qđ sic probãt. Aia nõ potest habere aliquod dominium ꝑ corp' tũc magis q̃ nũc: nisi corpus sit imuratũ: sed aia post resurrectionem habebit pfectũ dominiũ super corp': ita vt corpori nil possit accidere ꝓter voluntatẽ animæ: alioquin non esset perfecte beata. Ergo corpus erit oĩno immuratum: sed mutatio terminatur ad aliquã formã. ergo corpus glorificatũ per aliquã formam quã habebit reddetur impassibile. Ad quod etiã facit qđ ait Augu. s. ꝙ in corporibus glorificatis erit perpetua sanitas & incorruptionis vigor: sed sanitas est per aliquam formam sm inhęrentẽ. ergo &c. Est alius modus dicendi. s. ꝙ impassibilitas corporum glorificatorũ non erit per aliquam formam inhærentem: sed solum per diuinam virtutẽ adhistentẽ beatis & prohibentem actionem cuiuslibet extrinseci inferentis passionẽ. qđ ꝑbant ꝑ dictũ Augustini sic scribẽtis in epla ad Cõsentiũ. Sicut ab igne fornacis Chaldęorum abstulit deus virtutẽ cõburẽdi quantũ ad aliquid: qa. s. corpora puerorũ illęsa seruata sunt: sed mansit quantum ad aliquid: qa ille ignis cõburebat ligna. ita auferet deꝰ ab hoĩbus corruptionẽ & dimittet eis naturã modo prędicto. s. impediendo excessum actionis in pseruando ab oĩ nociuo extrinseco. Ex quo patet ꝙ intentio Augu. est ꝙ incorruptibilitas & impassibilitas est in corporib' beator: per hoc ꝙ diuina virtus assistens beatis impediet actionem cuiuslibet inferentis corruptionẽ. Vñ ad rõnem factã ꝑ alia opinione põt dici ꝙ ablatio defectuũ passionis q̃ sit in corporib' glorificatis põt fieri ꝑ solã virtutẽ diuinã assistentem beatis ad meritum, vnde non oportet ꝙ fiet per formam inhęrentem. Erit ergo tunc corpus subditum animę aliter q̃ nunc, quia tunc perfectissime: sed non oportet ꝙ huiusmodi subiectio fiat per nouam formam inhærẽtem: sed sufficit ꝙ fit per diuinam, quidentiã assistentẽ quæ, ꝓhibet illa quę immutant corpus ad corruptionẽ. Et quod dicit Aug. de sanitate & vigore hoc potest esse per impedimentum cuiuscũq; extrinseci inferentis passionẽ non q̃ sit illa sanitas forma inhærẽs. Sciendũ etiam ꝙ beati nũq; sciẽt per experientiam quid est malum, nec hoc pertinebit ad imperfectionem alioquin deus esset valde imperfectus: qui nunq̃ sciuit malum per inexperientiam in seipso. Experientia enim inquantum importat cognitionem importat perfectionem. & sic est in deo: & sic erit in beatis. sed in quantum importat passionem non erit in eis. Hęc oĩa Pe. de pal'. in. iiij. vbi. ẽ.

§. II. DE DOTE SVBTILITATIS.

Sciẽdũ sm Pe. de pa. in. iiij. di. xl iij. q. iij. Dicit. qđ ꝙ dos subtilitatis sm oẽs est ad subijciendum corpus aiæ ad operationes organicas sensitiuas. vt remota ois grossitie & inaptitudine ad eas potẽtiæ subtilitate rationi obediãt & ad opationes suas purius exercẽdas virtuosiores fiãt. Pro quorum declaratione dicunt quidam ꝙ subtile in corporibus opponit ei qđ est grossum esse. etiam vtrumq; reperit in corporibus tã rõne quãtitatis q̃ rõne qualitatis. Rõne ẽm quãtitatis illud dr̃ subtile qđ est paruum sm latitudinem & profunditatem. dato ꝙ sit magnum sm longitudinem & ꝑfunditatẽ. Rõne ✠o qualitatis dr̃ aliquid subtile quod est rarũ & parũ: vt aer. grossum ✠o quod est depissum & opacũ: vt terra. In subtili aĩt & grosso quocũq; istorũ modorũ accepto: hoc est cõmune: ꝙ subtile est facile penetratiuũ alterius. Subtile vero sm quãtitatem ꝓpter figuram acutã quã habet si nõ sit latũ & ꝓfundum cuius sit lõgum vt stylus & acus. Talis ẽm figura est diuisiua & facile penetratiua ꝓpter diuisibilitatẽ partiũ suarũ in partes puas: poros illoꝝ corpoꝝ subtrãhentes. vt aer: aqua & hmõi. & ꝓpter hanc conditionem nomen tractum est ad potẽtias cognitiuas. Ille ẽm dr̃ habere acutũ visum qui põt penetrare ad videndum parua & longinqua quę alij non vident. Et ille dr̃ hr̃e acutũ intellectũ qui penetrat ad cognitionẽ occultorum. Iuxta hũc etiã modum subst̃atię spũales dicunt subtiles qa maxime el õganę a grossitie corporali qualiter cũq; accipiat fiet maxime penetrat ad cognoscẽdum intima rei. Occasione autem horũ fuerũt duo errores circa dotem subtilitatis corporũ glorificatorũ: quoꝝ vnus est dicẽtiũ ꝙ post resurrectionẽ corpora cõuertent in spiritũ occasionem sumentium ex dictis Apl'i. j. Cor. xv. vbi dr̃. Seminat corpus aiale: surget spũale. & hic error primo cõuincit: qa forte nõ est possibile quacũq; virtute cõuerti corpus in spiritũ. Sec'o qa etsi esset possibile & sic fieret: tũc homo non resurgeret qa hõ dicit qđ cõpositũ ex aĩa & corpore & non alterũ solũ. Nec motiuũ est sufficiens, qa sicut apl's dicit ꝙ corp' spũale resurget, ita dicit ꝙ seminat aiale: sed nũc nõ dr̃ corpus aiale. qa cõuersum sit in aiam, ergo nec tũc dicet spũale ex eo ꝙ cõuersum sit in spiritũ. Altus error fuit dicentiũ ꝙ post resurrectionẽ corpora beatoꝝ erũt subtilia: qa erũt rara ad modum aeris: qđ patet eẽ erroneũ: qa talia corpora nõ sunt palpabilia, Corp' aũt Christi post passionẽ suã fuit palpabile. vñ dixit discipulis. Palpate & videte &c. Itẽ veritas humani corporis requirit carnẽ & ossa q̃ non cõpatiunt talẽ raritatẽ. & ideo hic error damnatur a Grego. ix. moral'. Dicẽdum est igit aliter. s. ꝙ post resurrectionẽ corpus erit plene subditũ aię spũi. Comparat autẽ aĩa ad corp' tripliciter. Primo quãtũ ad esse: qa aĩa est act' & forma corporis. Sec'o quantũ ad opationes quibus aĩa vtit corpore vt subiecto sicut sunt operationes sensitiuę. Tertio quantũ ad motum localem, aĩa ẽm nõ solũ est act' corporis sed etiã motor aliquo modo. Põt igit subiectio corporis ad aĩam cõsiderari quantũ ad esse pertinet ad dotẽ impassibilitatis rõne cuius nihil põt accidere in corpore: quod sit ad separationem corporis ab aĩa: sed pfecta subiectio corporis ad aĩam vt ad motorẽ: pertinet ad agilitatẽ, vt. j. dicẽt. Perfecta ✠o subiectio ei' ad aĩam quo ad operationes cognitiuas & appetitiuas videtur pertinere ad subtilitatem. Et hęc subiectio potest intelligi: vel quantũ ad

subtilitatē. Et hęc subiectio potest intelligi: vel quantū ad operatiões sensitiuas pręcise: vt nihil sit in corpore quo puritas talium operationum impediatur sicut nunc fit in nobis propter grossitiem & impuritatem spirituum deseruiē tium operationibus sensitiuis: talis enim impuritas omnino tolletur a corporibus gloriosis. Vel põt intelligi subiectio propter obedientiam meram & perfectam quam tunc habebunt vires sensitiuę ad rationem quæ obedientia nõ est modo cum caro concupiscatur aduersus spm. Et ob hoc corpus dr animale ab animalitate: quia motus animales magis sunt in nobis secũdum impetum sensualitatis q̃ p̃m dictamen rõnis. Sed tunc dicet corpus spuale: qa omnes tales motus erũt subditi plene spiritui. Quocũq; aũt dictorũ modorum accipiatur subtilitas nõ videt necessarium q̃ dicar aliquam qualitatem supernaturalem inhærentem corporibus glorificatis: qa subtilitas primo modo accepta potest esse per solam puritatem humorum & spirituum: & secundo modo accepta põt esse per diuinam prouidentiam assistentem. Sed quicquid isti dicant videtur ꝓbabilius q̃ ista subtilitas sit aliquid positiuum existens in ipsis potẽtijs p modũ habit⁹: qa gra pficit naturã p̃m q̃ nata est pfici. Potẽtię autem animę inferiores natę sunt perfici ad suas operationes & ad obediendum rationi per habitus naturaliter acquisibiles. Igit vt ista fiant perfecti⁹ conueniens est infundi habit⁹ supernaturales siue sint vna siue plures dotes vni⁹ noie designant, ꝓpter vniuersitatē finis in gñali. Quia ergo non est dubium q̃ per gloriam perficient earũ operationes: vt delectationes perfectiores sequantur: ꝓbabile est q̃ hoc fiat per habitum qui & facit per operationẽ

Corpus generatiorem: & per consequẽs promptiorem faciliorem glisica- & delectabiliorem. Item sciendum q̃ corpus glorificatum tũ est cũ itret domum ianuis clausis & fenestris: seu q̃ sit in eodem alio loco cum alio corpore localiter p̃ non pertinet ad dotem caliter. subtilitatis nec hoc est possibile per viam naturæ corporis glorificati nisi addaf speciale miraculum. quod sic ꝓbaf. Illud quod nõ tollit a corpore glorioso quantitatem eius nec actum eius impedit non tollit quin corpus gloriosum expellat aliud corp⁹ de loco suo si illuc intrat: & sic nõ poterit simul esse cum alio: sed dos subtilitatis est hmõi. ergo &c. Maior patet: quia illud qd facit distare corpus a corpe secundum locum & situm est sola quantitas. vnde & Põs dicit, iiij. Phy ſ. q̃ si a corpore circunscribantur omnes passiones & qualitates: adhuc corpus occupabit locum & nõ poterit esse simul cum alio: sed necessario distaret secundũ situm & locum. Ex parte ergo quantitatis est distantia corporum quantum ad locum: quod ergo non tollit quantitatem nec eius operationem non tollit quin vnum corp⁹ expellat aliud de loco suo. Maior probatur. ſ. q̃ nulla qualitas tollat a corpore glorioso suam quantitatem nec eius vsum. de quantitate pater: quia si tolleret corpus maneret indiuisibile. Itẽ non haberet qualitates sensibiles q̃ requirunt quantitatem ꝓ immediato obiecto q̃ oia sunt absurda nec etiam tollit actũ eius. q̃ &c. Nec dicendum est q̃ in ferro ignito sint simul in eodẽ loco ignis & ferrũ aut q̃ vipa id est pane intincto in vino sint sil panis & vinũ q̃rũ vtrũq; ẽ corp⁹. Sed qñ ferrũ ignit: vtiq; ignitio nõ est alicd q̃ vehemens alteratio ferri a qualitatib⁹ ignis ita q̃ potest aliud ignire: sed vbi est ferrũ ibi non est ignis sed ardor & cauma, si quę tñ porositates essent in ferro: ibi nihil prohiberet esse ignẽ vel in materia aeris prius ibi existẽtis generatus: vel in subtilibus partibus quæ resoluunt a ferro: &

Probaf sic de vipa &c. Qñ q̃ duo corpa sũt simul ĩ eodẽ loco, cõtor mod⁹ dicẽdi, p̃m doc. & magis ꝑcordans scripturę p̃m supficiem literæ, quod probatur ex multis. Primo quia Christus natus est de virgine clauso vtero matris. Remansit enim virgo post partum, sed illud fieri non potuit nisi corpus Christi nascẽdo esset simul cũ corpore virginis matris eius. ideo &c. Scd'o qa Christ⁹ surrexit clauso sepulcro quod nõ posset esse nisi corpus Christi esset simul cum lapidibus sepulcri. ergo &c. Tertio qa Christus post resurrẽtionẽ intrauit ad discipulos clausis ianuis. Quarto q̃ cum corpus cœleste non possit diuidi saltẽ quantũ ad substantiã sphęrarũ: sed Christus ascẽdit in cœlum empyreũ ergo simul fuit corpus eius cũ corpore cœlesti. Modus aũt q̃ hic ponit est talis. quantitas per corpus cõparatum ad locũ. licet duo facere. ſ. reddere corpore quãtũ & occupare locũ. Et primũ est actus, et⁹ quasi causæ formalis. Secundũ est actus ei⁹ q̃si causæ efficientis. Ex quo põt sic argui. sicut se habet calor ad calefaciendum: sic se habet quãtitas ad occupãdũ locũ: sed virtute diuina fieri põt vt color presens calefactibili non calefaciat ipm: vt factũ est in fornace babylonis respectu trium puerorum: ergo eadem virtute potest fieri q̃ quantitas sit præsens loco & tñ non occupet locum: & sic alia quãtitas erit simul cum ea. Secũdo sic virtute diuina fieri potest: vt amoto posteriori remaneat prius cũ hoc non implicet contradictionem vel repugnantiam intellectuum: sed dare quantum esse subiecto per prius conuenit quãtitati q̃ occupare locum: quia ille est actus formalis q̃ simul est cum forma in subiecto alius tñ est actus eius. vt causę efficientis respectu alterius qui est frequenter tpe posteriori: ergo virtute diuina fieri potest: vt corp⁹ remaneat quantum & tamen non occupet locum. Aliqui tñ dicũt q̃ nulla virtute fieri potest q̃ duo corpa sint simul i eodẽ loco: & ad omnes illas rationes respõdẽt: sed qa tales expositiones quas illi faciunt de Christo nascente de ỹgine & de sepulcro exeunte: vel in cœlum ascendente quasi via naturali potuerit esse nõ sic accipiunt a cõitare. Tutius est renere modum prius dictum. ſ. q̃ virtute diuina duo corpora possint esse in eodem loco simul sicut accidit in dictis mysteriis Christi nascentis: resurgentis & huiusmodi. in talibus enim melius est captiuare intellectum suum q̃ præsumptuosum aliquid asserere contra communem dictum: etiam si non sit expresse contra scripturam. Hæc oia Pe. vbi. s̃.

§. III. DE DOTE AGILITATIS QVID

sit: & per quid: & vtrum mot⁹ corporũ glorificatorum sit in instanti. Et quantum ad primũ p̃m Pe. vbi. s̃. q. iiij. sciendum q̃ in homine est duplex motus. Vn⁹ sc̃d'm naturam duplex mot⁹ in elementi prędominantis quo mouet naturaliter deorsum hoie. sicut cætera grauia. Alius est motus cuius principium est anima & est progressiuus. Et est differentia inter istos motus. Primo quia principium primi motus est ex parte corporis tantum non animæ: sed principium secundi motus est aliqua pars corporis: nõ vt corporis sed vt animati corporis: vnde talis motus non cõpeteret corpori sine aia sed bene primi motus. Secundo quia primus motus est ad determinatum vbi & vniformiter: qa sequit formã naturalem: sed sc̃d's mot⁹ est ad diuersa vbi & difformiter: qa seq tur apprehẽsionẽ quę põt variari p̃m diuersa appetibilia: & ideo homo vel aial põt variare motum ad diuersa vbi & diuersimode, tarde. ſ. vel velociter. Tertio quia hõ vel aial põt sistere motũ progressiuum p cognitionem q̃ formaĩ imaginis: sed non põt sistere motum primum qui. ſ. est p̃m naturã elemẽti prædominantis. Si em hõ esset sursum caderet nisi esset qd retinẽs: nec posset sistere talẽ motũ qn caderet. Ex hoc ad ꝓpositũ agilitas dicit habilitatẽ in corpore ad faciliter mouendum se p̃m motũ localem: nõ qdẽ agilitas in hoie. sc̃d'm motũ q̃ aial mouet sc̃d'm naturã elemẽti p̃dominãtis: qa sic corpus mortuũ esset agilius q̃ viuũ: tñ nullus dicit corpus mortuũ agile. Item agilitas videt esse conditio mouẽtis seipsum, sola aũt animata mouent se & sc̃d'm motum progressiuũ. ꝓpter quod agilitas est facultas in corpe ad faciliter & prõpte se mouẽdũ motu ꝓgressiuo. Hãc autẽ agilitatẽ rationabile est ponere in corporib⁹ glorificatis. qa vt dictũ est in beatis corpus erit plene subiectum spũi. ſpũs aũt seu aia cõparat ad corp⁹ nõ solũ vt forma: sed etiã vt motor. & ideo debet esse subiectum non solum formali pfectioni sed vt motori. ꝓpter quod sicut corp⁹ p̃ ipassibilitatẽ plene subiicit aiæ vt formę vel pfectioni. sic p agilitatẽ plene subiiciet ei vt motori adeo vt prõpte & fœliciter sine fatigatiõe celerrime moueat sc̃d'm imperiũ voluntatis. Per qd autẽ sit illa agilitas nõ est oĩno clarũ. videtur q̃ sit p ablationẽ grauitatis a corporib⁹ btõrum. qd' patet p autoritatẽ Aug. xxij. li. de ciui. dei dicẽtis, q̃ oĩpotẽs de⁹ auferet a beatis põd⁹ grauitatis. Et q̃uis hoc q̃ dictum est Per qd sit agilitas. non sit ꝓbabile: põt tamen sustineri q̃ hæc obediẽtia sit per amotionẽ grauitatis: sed p additionẽ qualitatis quæ impediat resistẽtiã grauitatis respectu aliorũ motuũ ad deorsũ & habiliter ad motum deorsum plus q̃ grauitas, velocius em mouet corpus gloriosum imperiose a cœlo ad terram q̃ corpus graue, cęteris paribus & hmõi non esset propter inclinationẽ grauitatis. ergo propter aliqd aliud. Si dicat q̃ hoc est ꝓpter diuinã virtutẽ assistentẽ, phibentẽ ne medĩu resistat corpori glorioso tãtũ quãtũ faceret corpori nõ glorioso: q̃ nomen claritatis quantũ ad suã primã impositionẽ importat ꝓprietatem luminis sicut & suum oppositum. scilicet obscuritas importat ꝓprietatẽ oppositã gratię vel priuationẽ luminis: sed qa mediante lumine perficit in nobis potissima cognitio sensitiua exterior quam habemus. ſ. visua: per quã res nobis potissime manifestantur: & eius nomen ad omnes alias cognitiões trãsfertur: per quam nobis aliqua veritas manifestatur: & ideo nomen claritatis trãsfertur ad manifestationẽ veritatis. vñ oẽm veritatẽ nobis manifestã dicimus esse clarã. & p̃ consequens q̃d' est sui bene manifestatiuum dicimus esse clarũ. Et sc̃d'o põt dici q̃ claritas dupl'r erit in corporibus gloriosis. Primo secundũ vltimum modũ. ſ. inquantũ clarũ dr illud qd' seipsum manifestat tanq̃ habens puritatẽ nature siue speciei: sic enim corpora gloriosa eruntclara: qa qualitates eor⁹ maxime ad visum ptinentes vt color & figura erunt purissime nihil impuritatis habẽtes admixtũ: & hoc nullus negat. Sed quã tum ad primum modũ põt dici q̃ claritas erit in corporib⁹ claritas erit ĩ eis dupl'r. gloriosis dupl'r. Vno modo sicut est claritas in corporib⁹ bene terſis & politis: & ex incidentia radior⁹ solis vel alterius corporis luminosi q̃ claritas est valde magna si corp⁹ fit bene terſum & politũ vt vitrũ: aurũ: argẽtum. & hmõi. Cõstat aũt q̃ corpora gloriosa erũt multum polita & terſa propter quod ex incidentia solis & aliorum luminarium fulgebũt maxima claritate: nec istud etiam habuit dubiũ. Secundo ergo modo ponitur a quibusdam claritas dicenti bus q̃ sicut est qualitas intranea solis vel alicuius alterius corporis luminosi: sic claritas in corporibus gloriosis erit intranea qualitas corporib⁹ gloriosis & istud est difficili⁹ ad intelligendũ. Primo qa talis qualitas nõ videtur ponenda in corporibus gloriosis, ꝓpter hoc ꝙ magis delectet visum aspicientiũ: qa nos experimur q̃ maior delectatio est pulchritudinem figurę & colorẽ hois aspiciendo q̃m claritatẽ solis: etiã si claritas eius nõ lęderet. Secũdo q̃ difficile est videre quõ claritas q̃ est lux intensa qualis sc̃d'm hãc opinionem ponitur in beatis: ponitur em æqualis luci solis: possit stare cũ colore nihil ominus nõ est negandũ quin deus possit dare talẽ claritatẽ corporibus gloriosis. Cuius ratio est: qa illa quę sc̃d'm naturã possunt stare simul vtroq; vel altero existente in gradu remissio suæ speciei: possunt ỹtute diuina simul esse vtroq; existente in gradu intẽsissimo suæ speciei: sed lux & color sunt in eodẽ subiecto per naturam vtro q̃ vel altero existẽte in gradu remisso sue speciei ergo vtrũ q̃ potest esse simul virtute diuina in gradu intensissimo. vnde in noctilucis stant simul color & lux. Erunt ergo corpora gloriosa lucida non solum per refulgentiam vel aliorum luminarium incidẽtiam super illa terſa & politissima sicut vitrum. Sed per intrinsecam inhærentiam lucis manentis impresse virtute diuina. alias non lucerent nisi præsente luminari. contra illud Apoc. xxj. Ciuitas illa nõ eget sole neq; luna &c. Ad obiectionem de delectatione. Respõdetur: quia pulchritudinem candoris lucis delectabilis admirabitur oculus suppositio q̃ nõ lędat: sed conforter plus q̃ quẽcumq; colorem seu figuram: quia delectatio causatur ex commixtione conuenientis cum conueniente. Nihil autem est conuenientius potentię q̃ssum primarium obiectum. Primum autem obiectum visus non est figura quę est sensibile nõ proprium sed commune, nec color sed lux quia primum in vno quoq; est causa aliorum in illo genere. Videtur autem color per lucem & non econuerso: vnde non potest videri color sine luce: sed bene econuerso. & ideo dulce lumen & delectabile est oculis videre solem plus q̃m alium colorem. Secundo scilicet de colore sciendum q̃ nõ solum erunt fulgida & lucẽtia: sed etiam colorata pulcherrimis coloribus & viuacissimis. Et cum lux ibi erit perfectissima, & vtrumq; simul videbitur: quia quicquid pulchritudinis est in alijs & nobilitatis excellenter debet esse in illis. Constat autem q̃ lux est decor totius. Color etiã est pulchritudo oĩsmixti terminati. vnde vtrũq; erit ibi non solũ autem erunt lucida & colorata: sed etiam peruia: non propter poros tãtum: quia licet ibi sint perfecta foramina oris aurium & hmõi. que pertinent ad perfectionem nature: tamen pori per quos sudor exit & hmõi non erunt ibi. quia ibi imperfectio non erit. hoc autem est imperfectionis. Vñ cœli soli dissimi quasi ære fusi sunt sine poris quod est perfectionis in eis. igitur illa corpora glorificata erunt tota pruia sicut vitrum. Vnde Grego. dicit. xviij. moraliũ. expo-

Cõcor.

Colorata pulcherrime.

§. IIII. DE DOTE CLARITATIS

Lucidissima. Corpora beatorũ erunt lucidissima coloribus pulcherrima & peruia. Quãtũ ad primũ dicit Pe. de Pal'. dist. xliij. q. v.

glorioso: nõ sufficit: qa gratia perficit naturã sc̃d'm modũ ei⁹. Cũ ergo sit natũ reddi bene mobile ab aia per aliqd' intrinsecũ: puta spm & bonas dispositiões in neruis & musculis ergo ꝓbabile est q̃ p̃ intrinsecũ positiuum faciat sic mobile & agile. Erũt enim hoies pares angelis hñtes p gratiã impassibilitatis qd' illi hñt per naturã & similiter p agilitatẽ & subtilitatem. Sicut ergo corp⁹ est subiectũ angelo ad motũ localẽ nõ per solã virtutẽ diuinã, phibentem resistẽtiã vel amonẽtẽ qualitatẽ inclinantẽ ad contrariũ: sed p intraneã naturam sicut & graue obedit naturę superiori ad supplendũ vacuũ manente sua grauitate: qa per intrinsecã naturam est sibi hoc indirũ, sic per gratiã intrinsecam erit corpus humanũ obediẽs spũi ad motũ sine amotione grauitatis. Ad auctoritatẽ Aug. supra positã in cõtrarium. Respondetur q̃ deus auferet pondus a corporib⁹ beatis non quo ad essentiã: sed quo ad impedimentum: sicut dr q̃ caro & sanguis regnũ dei nõ possidebunt, quo ad culpã: sed quo ad naturam. Tenendum est aũt sc̃d'm Pe. vbi. s̃. q̃ corpora glorificata qñq; mouebũtur localiter, qd' etiã de ipso Christo credibile est. Vñ & btũs Tho. dicit q̃ qñ Christus apparuit beato Paulo in via ad Damascũ, ꝓstrato ad terram di. Ego sum Christus. Descendit Christus de cœlo corporaliter sc̃d'm p̃sentiam suam corporalem. Vñ & tanq̃ testimonium de viso reddens ait. Nouissime tanq̃ abortiuo apparuit mihi. ſ. ad Cor. xv. Ratio huius q̃ corpora beatorũ mobuntur ueantur localiter est: qa virtus ꝓcedens in actũ exercitatũ localiẽ. de potẽtia pfectior apparet q̃ si non exiret in actum, actus em manifestat virtutẽ. Cum igitur in beatis sit virtus motiua pfecta ex parte aię: & summa habilitas ex parte corporis: rationabile est q̃ qñq; demõstretur p effectum: & ita, p habile est q̃ sancti moueant aliqñ motũ, pgressiuo: qui solum apparet in nobis causatus ab aia p apprehensionẽ appetitus: & exercitus p determinatam motionẽ partium corporis q̃ organice huic motui deseruiũt. Vtrum aũt competat eis alius motus quo mouetur corpus ab anima non organice. i, nõ pars post partem sicut nũc fit: sed totum simul & ex quo sicut graue descendit deorsum, & leue ascẽdit sursum: videtur quibusdã q̃ sic & videtur opi. vera. ſ. q̃ q̃uis corpus glorificatũ possit moueri organice & progressiue sicut modo nihilominus tñ & totum simul poterit moueri. vt leue sursum & graue deorsum, sicut & angel⁹ mouet corpus assũptũ & nõ assumptũ: q̃uis nõ fit vsq; quaq; simile. qa cœlũ non posset moueri nisi circulariter. Cum em dicit scriptura de Christo q̃ ferebatur in cœlum: non videtur q̃ pedetentim quasi per gradus scalę ascenderet: non q̃ in aere vestigia figere non posset: qa mortalis super aquas ibat. sed ideo quia nõ videtur q̃ non vnã ubi post aliã moueret: sicut fit currendo: posset gloriosum corpus ita cito moueri: sicut dr esse mobile. Non em sic comprimendo passus suos posset tempore imperceptibili descendere de cœlo vel ascẽdere, sicut ergo angelus dñi portauit Abachuc & reportauit, & spũs dñi rapuit Philippum, sic beati glorificati in corpore mouẽtur quando volunt, pgressiue & nõ, pgressiue: & quẽadmodum scintillæ in arũdineto discurrẽt. De tẽpore motus corpo⁹ glorificator⁹ sciendũ sc̃d'm Pe. vbi. s̃: q̃ motus eorum non erit in instãti sed in tpe: qa omnis motus qui est de extremo in extremũ p̃ medium necessario est in tempore: sed oẽs motus corporum glorioſorum sunt hmõi ergo &c. Maior patet qa ratio medĩ est q̃ prius attingatur a mobili q̃ extremũ. vt patet ex. v. Phy ſ. prius aũt & posterius non sunt nisi in tempore. Minor ꝓbatur. qa nulla virtus creata potest mutare cursum naturæ in motu locali sed cursus naturę in motu locali est q̃ sit de extremo ĩ extremũ per medium. Virtus aũt motiua corporũ glorificatorũ est virtus creata. ſ. virtus animæ: quare necesse est q̃ ille mot⁹ fit in tempore. Est igitur communis opinio q̃ nõ mouebũtur in instanti: sed tempore imperceptibili quandovolent & morose prout volent. Et qd' Augu. dicit q̃ vbi voluerit esse spũs ibi statim erit corp⁹: statim non dicit in instans post cito. Et q̃uis post resurrectionem non sit tempus quod est passio primi mobilis: quia tunc cessabit motus primi mobilis: est tñ postea tempus quod est mora continua & successiua motuum qui fient tunc.

De tpe motus corpo⁹ glificatorum.

nens illud Iob.xxviij.Non adequabitur ei aurum aut vitrũ.quod patebit corporalibus oculis. ipsa etiam interior harmonia.Et Apoc.penul.Ciuitas illa q̃uiparatur vitro mũdo:nõ quo ad fragilitatẽ:sed quo ad puritatem & perui etatẽ.Notandum etiã de ſecunda poſſibilitate ſimulatq; lucis radioſæ & peruietate.Nõ enim eſt difficile quõ cum iſta peruietate luceãt ſicut aer.Sed quomodo fulgeãtaut radios emittãt. hoc enim cũ ſit perfectionis in luminaribus non eſt de eis negandũ.Vnde & corpus Chriſti vocatur lucerna. Apocal.xxj. Luceꝛna eius.ſ.ciuitatis eſt agnus:ſcilicet Chriſtus. Et ibi ſunt duo magna luminaria.ſ.corpus eius & matris ſuę cetery vero erunt ſicut ſtellæ: vnde nõ indigent aliis luminaribus. Videmus autem in corporibus lucere & illuminare ſimul ſola corpora opaca: vt ſtella q̃ eſt depreſſior vel denſior pars ſui orbis:non autem trãſparentia: vt ignis in ſphera ſua eſt peruius ſicut dyaphanus. ꝓpter quod non impedit videre cœlũ & ſtellas: ſed in materia aliena eſt opacus, vnde impedit videre parietem poſteriorem in camino & in ſphera lucet & non illuminat in aliena materia.ꝓuta in flãma illuminat: ſed deus ſicut poteſt facere perfectũ colorem & lucem in codẽ ſubiecto quę reſpectu naturæ acquirunt diuerſas diſpoſitiones contrarias. & ſic in corporibus beatorũ peruiis facit lucem intenſiſſimã:& per cõſequens radiatiuã. Pie etiã tenendum videtur ꝙ ſicut viſus habebit ſuã perfectionem & delectationem in videndo pulcherrima:ſia alij ſenſus.Nam & de auditu dr̃.In ciuitate dñi iugiter ſonant organa ſanctoꝝ: ibi angeli & archangeli,hymnũ deo decantant:quod eſſi ſpũa liter intelligi oporteat in angelis:ga non habent corpora: ſed ſancti cũ habebunt corpora mias dñi in æternũ cantabunt etiam voce corporali non ex aere cauſara:quia ibi nõ eſt:ſed per aliũ modũ ex dei opere cui nil eſt impoſſibile. Et de odoratu canitur.Sancti tui florebũt ſicut lilii quod eſt valde flagrans.& ſicut odor balſami erunt ante te. Guſtus etiam ſentiet quandam mirabilem dulcedinem abſq; comeſtione cuiuſcũq; rei:q̃ ibi non erit neceſſaria:ſicut nec Moyſi fuit in monte Sina cum angelo per quadragenam loquenti.Contactus etiam quidam honeſtiſſimus nõ commixtionis:ga ibi nec nubent nec nubentur. ſed erunt ſicut angeli dei.Generatio enim ibi nõn erit:cum finitus ſit numerus electoꝝ a deo prædeſtinatorum ob quem faciendũ eſt ordinata ipſa commixtio:nec ibi inſurgit aliquis minimus ſtimulus concupiſcentiæ ſenſualitatis oĩmodę nõ ſub ditus rationi in cuius etiam remedium poſt peccatum primũ eſt conceſſa copula coniugalis.Sed quidã caſtiſſimꝰ & ſanctiſſimus amplexus eo modo quo ſancti viri ſe viſitantes mutuo amplexati & oſculati ſunt inuicẽ: vt Ioſeph fratres ſuos:& virgo Maria filium.

Corpora gloriоſa erunt radioſa.

Oẽs ſenſus erũt in gl̃ia.

matth. xxij.

¶De aureolis in generali & ſpeciali. Cap̃.VIII.

§.I.DE AVREOLA IN SPECIALI

In genere.Sciendũ igitur ſcd̃m Pe.de Pa.in.iiij. diſ.xlix.q.viij,ꝙ aureola eſt quoddam gaudiũ de operibus a ſe factis quę habent rationem excellentis victorię.Vnde differt ab aurea quæ eſt prẽmium eſſentiale.ſ.gaudiũ de deo & debeꝝ victorię in cõi .Et ſicut aurea principaliter eſt in anima:ſic & aureola:ſed per redũdantiam in corpore erit q̃dam decentia & fortitudo ſingularis reꝑſentatiua aureolę predicatori in ore virginibus in illa parte:martyribus in cicatricibus vel aliꝭ partibus corporis ſecũdum genus martyrij:vt ſtatim ex aſpectu corporis ſciatur qualis quiſq; fuerit martyr: virgo vel doctor.

Sunt aũt tres ſecũdũ animę vires, ſ.rationalem: iraſcibilẽ: & concupiſcibilem.& tres contra victorias excellentes.ſcilicet mũdi:diaboli:& carnis.prẽminet eñ ſimpliciter aureola martyrij plus q̃ illa doctoꝝ:vt patet in catalogo ſanctoꝝ.In litaniis eñ eccleſia præfert martyres doctoribus& doctores virginibꝰ.Vna aũt aureola eiuſdẽ ſpeciei præfertur alteri ſcd̃m excellentiam actus vt qui acerbiꝰ martyrium tulerit aut qui puriorem virginitatem habuerit vitãdo occaſiones aut qui plures ſaluat prædicando,aut qui frequẽtius prędicat.Vnde Paulus qui dicit,plus omnibus aliꝭ laboraui.& ipſe ait De reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitię.Non competit autem Chriſto ,ꝓprie nec angelis:ga in eis non eſt pugna cum ſint immortales & incorporales de virgine autem Maria ſecus.

De aureola martyrij.

In genere.Sciendũ ſecũdum Pe.de Pal.vbi.ſ.ꝙ fructus prout diſtinguitur ab aurea & ab aureola eſt prẽmium:qđ ſpecialiter,debetur homini ex hoc ꝙ ex ſemine verbi dei in ſpiritualitatem conſurgit excolendi carnem ſuam. Trahitur hoc ex verbis Chriſti in euãgelio loquentis de terra bona in quam ſemen iactum fructificat. aliud.xxx.aliud.lx. aliud centeſimũ.Mat.xiij.Vñ aurea eſt gaudiũ de deo. Aureola eſt gaudium de triumpho.Fructus vero eſt gaudium & delectatio de ſpũali exercitio:quia delectatio ſpũalis debetur ſpecialiter illi qui abdicauit a ſe carnalem affectum. Si quæritur cui virtuti fructus debeatur.Reſpondeo ſecundum doc.ſicut aureola non debeturvictorie cuilibet:ſed excellenti & in materia excellenti ſic & fructus ſuo modo:q̃a enim importat delectationem debitam ſpernenti delectationem:ideo debetur illi virtuti non quæ ſpernit minores delectationes vt guſtus.puta abſtinentiæ:ſed ei quæ ſpernit maiores delectationes.ſ.venereas delectatiões:ſicut cõtinentię & caſtitatis.De diuiſione autem fructuum ſcẽdũ ꝙ cum fructus debeatur continentiæ ſecundũ diuerſos modos continendi ſunt diuerſi fructus continentiæ.Continẽti eñ continentia eſt neceſſaria ad ſalutem qua minor non ſufficit ſicut eſt caſtitas coniugalis:debetur fructus triceſimus.Continenti vero abundanti continentia:ſecundũ determinatũ rẽpus:ſicut eſt caſtitas vidualis q̃ abſtinet a ſecũdis nuptijs debeꝝ fructus.lx. Continenti aũt ſimpliciter & naturaliter qđ eſt per pfectionẽ virginalẽ debetur fructus centeſimus.&ſicut ad aureolam nõ ſufficit votũ ſeu ,ppoſitũ ſine effectu ſic nec ad fructũ. vnde ſi qs in morte pœniteat cũ ,ppoſito cõtinendi aureã quidẽ habet ſed nõ fructũ qui vero corruptus pcõ pœnitens vixit ſanus cũ ,ppoſito continendi niſi matrimonialiter:habet fructũ triceſimum. ſed cum ,ppoſito continendi ſimpliciter habet fructum.lx. nam centeſimũ habere non poteſt:ex quo ſemel corruptus eſt mente & corpore.ſicut nec aureolam &c.

§.II.DE AVREOLA DOCTORVM.

Sciendũ ſm Pe. vbi.ẽ.ꝙ doctoribus debeꝝ aureola. Daniel xij.Qui ad iuſtitiã erudiũt plurimos quaſi ſtellæ in perpetuas ęternitates.Sed ſi quęraꝝ quibus doctoribus debeꝝ dicendum ꝙ nõ ſolũ prælatis & magiſtris in theologia: ſed etiã aliꝭ.dum tamẽ miſſis nec illis niſi actu prędicantibus Sed̃o cui doctrinæ cõueniat iſta aureola.& dicendũ ꝙ doctoribus de pertinẽtibus ad ſalutẽ. Vnde licet laudabile viteę neceſſariũ hoĩm aduocationis officiũ maxime prẽmijs principalibus oporteat remunerari.C. de aduo.di.iu.laudabile.non tñ habebunt aureolam.& idẽ de medicis.phyſicis & aliꝭ. immo nec theologi dum phyſicã docent: niſi prout his vtuntur ad declarationem theologię captiuãtes animi intellectũ in obſequiũ fidei.ſicut Paulus vtitur dictis poetarũ p̃dicãdo. Tertio de modo : ga ſiue ſcripto ſiue verbo legendo vel prędicãdo:dum tamen publice:meretur eam. Vnde mulier hanc aureolam habere non poteſt: cui p̃dicare nõ licet:nec etiã fraternæ correctiõi ſolum debetur. Quarto de fine ga ſi ,ppter vanã gloriã vel lucrũ tẽporale p̃dicat:receꝑit mercedẽ ſuã quã nec per pœnitentiã

recuperat.ga pœnitentia nõ viuificat mortua, dicũtur aũt mortua opera nõ ſolum ſine charitate facta:ſed etiã ſine recta intẽtione:& quęcũq; nõ fuerint a principio meritoria.

§.III.DE AVREOLA VIRGINITATIS.

Virginitas autem duo importat.ſ.mentis puritatem & carnis integritatem.in ſpeciali autem virgo beatã propter pugnam hoſtis Abel non habuit aureolam:quia ,ppoſitũ habuit nubendi & procreandi ſi vixiſſet:aloquin peccaſſet niſi inſpiratus a ſpũſancto continuiſſet. Hieremias autem vt dicit Hiero.virginitate ſua virum euangelicum Chriſti eccleſiæ dedicans conſilio ſpũſſancti lege priuata continens habent aureolam:non autem filia ſeptæ quę virginitatem ſuam deſleuit. Helias autẽ ſic. Sed de oppreſſis ſi ex poſtfacto conſentiant & finaliter pœniteant:recuperãt aureolam:quia conſenſus ſequens non poteſt eſſe cauſa actus præcedentis:ſed quando illa duo concurrunt irrecuperabiliter amittitur virginitas. De eunuchis in nouo teſtamento videtur ꝙ habeant aureolam ſi ſunt in ,ppoſito non experiendi actum venereum:etiam ſi poſſent. Qui vero dolent de ſua impotentia: & dolent ꝙ non poſſunt exercere actum illum:ſed vellent eſſe potentes ad experiẽdum actũ illum non habent aureolam. Primi etiam eunuchi qui minus habẽt de pugna q̃ aliꝭ minus habent de corona: habẽt tamen aliqualem:ga eſt excellens victoria. Vñ Nereus & Achilleus eunuchi cũ aureola maryrij habent etiam aureolam virginitatis:ga veriſimile eſt ꝙ ſi potuiſſent non cõtraxiſſent qui tã efficaciter domicillæ perſuaſerunt abſcere nuptias.& ſic de Ioan.& Pau.Sed de eunuchis veteris teſtamenti ſecus eſt.vt Daniele & ſocijs:quia non videtur ꝙ haberent ,ppoſitum.ſ.abſtinendi a nuptijs:ga tempus tũc non erat virginitatis. De pueris baptizatis morientibꝰ ſciẽdum ꝙ nõ habent aureolam.& ſi arguatur ꝙ in baptiſmo omnes virtutes infunduntur quæ ſunt neceſſariæ ad ſalutem. vnde & virginitas cum virtus ſit. Dicendum ꝙ in baptiſmo oẽs virtutes infunduntur q̃ ſunt neceſſarię ad ſalutem. vnde non virginitas quæ non eſt neceſſaria:quia contugatus poteſt ſaluari. Vel etiam dicendum ꝙ aureola debetur actui non habituali vel priuationi. Puer autem nullũ actum adhuc habet.quia carnis integritas in actus priuatione conſiſtit.

§.IIII.DE FRVCTIBVS CASTITATIS.

TITVLVS.XXXI.DE DIVERSIS STATIBVS COMPREHENSORVM.

¶Quod Chriſtus eſt caput eccleſiæ & oĩm hominum ſecũdum diuerſos gradus. Capitulum.I.

IV DOMINE SVSCEPTOR meus es:gloria mea & exaltans caput meũ. Pſ. iij. Hec verba Pſalmiſtę poſſunt eſſe & Chriſtiſhoĩs ad deũ & eccleſiæ militantis ac triumphantis ad ipſum deũ. Eſt eñ dñs deus ſuſcęptor eccleſiæ.ga ſuſcępit naturam humanam:ſuſcipit ipſam ad miſericordiã ſuſcipit ad vemã. Eſt & gloria eccleſiæ: ga cauſa gloriæ eã conſerens.& id in quo vere hic gloriaꝝ:& in quo in futuro gloriſicaꝝ. Eſt & exaltans dñs caput eccleſiæ qđ eſt Chriſtꝰ ipſum eñ ait apl̃s ad Ephe. dedit caput eccl̃ię:ga vt dr̃ Phi. ij. Deus exaltauit illũ.ſ. Chriſtũ & dedit illi nomen qđ eſt ſuper omne nomẽ: vt in noĩe Ieſu omne genu flectatur cœleſtiũ terreſtriũ & infernoꝝ. Et ga idem apl̃s ait caput Chriſti deus.i. humanitatis Chriſti,ideo ſecũdũ veraꝫ naturam Chriſtus poteſt dici caput eccleſiæ ſecũdũ Vin.in ſpe.hiſt. lib.vj. Nam ſcd̃m ꝙ deus eſt caput omniũ beatorũ: ga ſpiritualiter eos viuificat:ſanctificat & regit vtens eis ad libitum ſuum ſicut caput membris ſuis:& ſecundũ hoc tota trinitas eſt vnũ caput eccleſię vniuerſalis.ſ.angelorꝝ & hoĩm. Porro ſcd̃m humanã naturã dicit̃ metaphorice caput eccleſiæ ex hoĩbus collecte ,ppter naturę conformitatem quam oportet caput ad membra habere ſeu corpus:ac etiam quia omnes ſenſus & motus ſpũales ,pcedũt in eccleſia ab eo.vt in corpore naturali a capite profluit morus & ſenſus in mẽbra.ſcd̃m ꝙ etiam dr̃ caput angelorũ.Sed notandũ cũ dicitur a Chriſto homine vt a capite omnẽ ſenſum ſpũalem & motum gratię in corpus eccleſię fluere vel ,pcedere:hoc nõ eſt intelligendũ per modũ auctoritatis & cauſæ efficientis. Nam ſecundũ Dionyſium a ſola deitate procedit gratia in eccleſia.ſed iſte fluxus & ,pceſſus per modum meriti:ga nobis Chriſtꝰ meruit omnia chariſmata:& per modum fidei ſimilitudinis ga per fidem qua in eum credimus ei aſſimilamur tum etiam inquantũ homo ,ppter plenitudinẽ gratiarum eſt expreſſiſſime ſimilis deo.& primũ in vnoquoq; genere eſt cauſa & regula & exemplar oĩm creaturarum. Ante quidem incarnationem fuit Chriſtus caput oĩm ſanctorum ſcd̃m humanitatem:non quidem ſimpliciter exiſtentẽ ſed creditam. Vnde caput fuit Abel tempore Abel ſecundũ humanitatẽ non quæ tunc eſſet in actu ſed ga erat in fide Abel. Fides eñ eſt ſupra tempus.& humanitas quę deſignaꝝ in fide cõmuniter ſe extẽdit ad omne tẽpus. Abel itaqꝫ per fidem qua credidit Chriſtũ fore chariſmatibꝰ plenum & deo ſimillimũ ei aſſimilari voluit & aſſimilat̃ eſt:ideo per fidem iſtam aliqđ in eum de ſimilitudine eius fluxit & ſic de aliꝭ ſcẽis veteris teſtamenti.Hæc Vincẽ vbi.ẽ. Iſtud ergo caput eccleſię deꝰ mirabiliter exaltauit:vt non ſolum fuerit & ſit in eo oĩs plenitudo ſapientię gratię & glorię in quantũ homo:ſed omnis ſtatus eccleſię triũphantis & militantis aliquo modo reperiaꝝ in eo. fuit eñ ſimul & viator & cõprehenſor. Vnde merito inquit Amb. Oĩs anima accedat ad Chriſtũ:ga oĩa nobis factus eſt Chriſtus ſi cœlũ deſideras: via eſt. ſi tenebras horres: lux eſt. ſi infirmitate grauaris:medicus eſt. ſi febribus ęſtuas:fons eſt. ſi mortem times:vita eſt. ſi quietem:pax eſt .Sed reſumẽdo omnes ſtatus ſupra deſcriptos eccleſię militantis inueniemus in eo & poſtea etiã eos qui ſunt in eccleſia triũphanti. Primo eñ ipſe eſt tanq̃ ſponſus procedens de thalamo ſuo:copulauit ſibi eccleſiam nõ habens maculam nec rugam. ipſe per virginitatem flos cãpi & Iliũ cõualliũ ſcriptũ habet in ſemo re ſuo rex regum & dñs dominantiũ:qui aſcendens officia ſuis diſtribuit,quoſdam eñ dedit apl̃os:alios paſtores &c. ipſe dux cœleſtis exercitus & terreſtris qui pugnat pro nobis & vicit leo de tribu Iuda.magiſter veſter vnꝰ eſt Chriſtus.ait ipſe quẽ nobis docroꝛẽ iuſtitiæ aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum inquit Ioan.in cano.Et quia non eſt opus valentibus medicus: ſed male habẽtibꝰ miſit dñs Ieſum nobis vt mederetur contritos corde.Iudex conſtitutus eſt a deo viuorũ & mortuoꝝ reddens vnicuiq; ſecũdum opera ſua.Hic eſt negotiator ille cœleſtis qui venale portat regnũ cœlorũ:cuius pretiũ eſt quãtum habes: nil vilius cũ emitur:nil carius cũ poſſidetur.Hic eñ oĩm

Christꝰ caput oĩm beatorum.

Applicat ad oẽs ſtatꝰ hui ſtatꝰ libri.

artifex omnem habens scientiam & artem qui vt agricola exijt seminare semen, suū. Luc. xiij. & plantauit vineam. Soreth: Hospitalarius est & qui venit ad eū nō ejcit foras: & pauperib⁹ subuenit: hospes eram & collegistis me &c. Patronus est primus ecclesiæ constituens eam dotās & defendens: oim ordinum officia exercens: sacerdos est in æternum secundū ordinē Melchisedech omnia sacramenta instituēs, Prædicauit præceptum dñi: discipulos mittens prædicare & sanare infirmos. Claues regni cœlorū Petro ꝓ cōfessoribus dedit qui tamen prius soluit compeditos. Religiones ipse fundauit mendicus & pauper obediens vsq; ad mortem continentissimus fuit. Assistens aūt pōtifex futurorum bonorū per ꝓprium sanguinem introiuit semel in sancta æterna redemptione inuenta. Visitauit insuper & fecit redemptionem plebis suæ, Legatum misit ad gentes dominum Iesum. Summus sacerdos est qui habet claues & nemo aperit, aperit & nemo claudit: cuius vicarius est quilibet papa. Decedens ostendit in latrone extremam pœnitētiam posse prosicere: testamentum condidit patri commēdans spiritum: discipulo matrem: vestem militibus nobis sanguinem suum: in alieno sepulcro propter paupertatem sepultus. Quo ad comprehensores inter angelos magni cōsilij angelus dr & angelus testamenti. ipse vt propheta magnus surrexit in nobis. Missus. ideſt Apostolus fuit: qa misit deus filium suum. Venite & videte filiæ Hierusalē martyrem, s. Christū cum corona qua coronauit eum. Ego (ait ipse) semper docui in templo vbi omnes conueniūt. vt publicus doctor. Ecce quomodo domin⁹ susceptor noster natureq; causæ gloriæ exaltauit Christum caput ecclesiæ. sed certe non decet sub capite spinoso. s. Christo membrum fieri delicatum inquit Amb. Vnde ait Aug. Recusat esse i Christi corpore ideſt ecclesia qui aduersa non vult pati cum capite. Ac oculi sapientis in capite eius scilicet Christus ad cō templandum conuersationem eius afflictionibus plenā & ideo conatur eum imitari vt cum eo capite possit gloria & honore coronari.

§.I. QVOMODO AVTEM CHRIstus sit caput ecclesiæ: & qua ratione plenius declarat. Tho. Nota ergo secundū. Tho. in. iiij. par. q. viij. arti. j. ꝙ sicut tota ecclesia dr vnum corpus mysticum p similitudinem ad naturale corp⁹ hois secūdū diuersa membra habet diuersos actus: vt apostolus docet ad Ro. xij. & j. Cor. xij. ita Christus dr caput ecclesię secm similitudinē humani capitis. In quo tria possumus considerare. s. ordinem: perfectionem: & virtutem. Ordinem quidem: quia caput est prima pars hois incipiēdo a superiori. Et inde est ꝙ principiū cōsueuit vocari caput secm illud Hiere. ij. Ad omne caput vię posuisti lupanar tibi. Perfectionem aūt in capite videmus qa in eo vigent omnes sensus interiores cū in cæteris membris sit solus tactus. Et inde est ꝙ dr Esa. xl. Senex honorabilis ipse est caput. Virtutem vero qa virtus & motus cæterorū & gubernatio eorū in suis actibus est a capite propter vim sensitiuam & motiuam ibi dominantē. Vnde & rector dr caput populi secūdum illud. j. Reg. xiij. Cum esses paruul⁹ in oculis tuis caput in tribub⁹ Israel factus es. Hęc aūt tria competunt christo spūaliter. Primo secūdū ꝓpinquitatem ad deum, gratia eius altior & prior est & si non tēpore qa omnes alij acceperunt gratiam p respectum ad gratiam ipsius. secm illud ad Rom. viij. Quos prescīuit: hos & prędestinauit conformes fieri imaginis filij sui. vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Secūdo vero perfectionem habet quantum ad plenitudinem oim gratiarū secundum illud. Ioan. j. Plenum gratiæ & veritatis nō solum eīm gratia gratum faciens fuit in summo gradu a creatura perceptibili qd in nullo sanctorum fuit: sed etiam omnis gratia gratis data de quibus apostolus. j. ad Cor. xij. Diuisiones gratiarum sunt &c, secm omne tempus suū qd in alijs nunc̄ fuit, prout dr depœni. dist. ij. quærendū. Tertio Christus habuit & habet vim influendi gratiam in omnia mēbra ecclesiæ. secūdū illud Ioan. j. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Influit aūt Christus gratiam in fideles secūdum ꝙ deus est auctoritatiue: sed inquātum est homo hoc ei conuenit instrumentaliter inquantum scilicet eius humanitas fuit instrumentum diuinitatis eius: & ita actiones eius ex virtute diuinitatis fuerunt nobis salutifere vt pote gratiam in nobis causantes & per meritum & per efficaciam quādam. Est autem Christus caput oīm viatorum. s. & beatorum & purgandorum. non aūt damnatorū. sed diuerso modo. Dicit em apostol⁹. j. Tim. iiij. Saluator ē oīm hominum. & j. Ioan. ij. ipse est licet Christus est propitiatio non solum pro peccatis nostris: sed etiam ꝓ totius mundi. saluare autem & ꝓpitiari competit Christo secūdum ꝙ est caput ecclesię. Pro huius aūt declaratione sciendū secundū Tho. in. iij. par. q. viij. ar. iij. ꝙ hæc est differētia inter corp⁹ naturale hominis & corpus ecclesiæ mysticum: quia membra corporis naturalis sunt omnia simul. membra autem corporis mystici non sunt omnia simul. Nec quantum ad esse naturę. quia corpus ecclesiæ constituitur ex hominib⁹ qui fuerunt a principio mūdi vsq; ad finem ipsius. nec etiā quantum ad esse gratię: quia eorum qui sunt etiam in eodē tempore quidam gratia carent postea habituri alijs iam habentibus. sic ergo membra corporis mystici non solū accipiuntur secundū ꝙ sunt in actu sed etiam secūdum ꝙ sunt in potentia. Quędam tamen ita sunt in potentia ꝙ nunc̄ reducuntur ad actum. quædam vero quæ reducunt ad actū & hoc secundū triplicem gradum: quoꝝ vn⁹ est per fidem. secundus per charitatem vię. tertius per fruitionem patrię. Sic ergo dicendo ꝙ accipiendo generaliter secundū totum tempus mundi Christus est caput omnium hominum: sed secundū diuersos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorū qui actu vniuntur sibi per gloriam. Secundo eorū qui sibi actu vniūtur per charitatē. Tertio eorum qui sibi actu vniūtur per fidem. Quarto eorū q solum sibi vniūtur in potentia nondū ad actū reductaſecūdū diuinā prędestinationē. Quinto scilicet eorū qui in potēcia sibi sunt vnti qui nunc̄ reducitur ad actum: sicut homines in hoc mūdo viuentes qui nō sunt prędestinati: qui tñ ex hoc mundo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi qui non sunt in potentia vt Christo vniantur. Infideles ergo dum viuunt sunt Christi membra in potentia: quia liberum habent arbitrium disponendi se ad fidem: & virt⁹ Christi est mēbra sufficiēs ad salutem omnium. Qui in purgatorio sunt mēbra. Christi vtiq; sunt ei vniti per charitatem. Quod aūtē dicit Apls ad Ephe. v. ꝙ Christus tradidit semetipsum. s. in mortē vt exhiberet sibi ecclesiā gloriosam nō habentē maculam nec rugam: nec aliqd hmōi. Sciendum ꝙ hic est vltimus finis noster ad quē perducimur per passionē Christi cuius finis cōsecutio solū est i statu patrię: vbi ecclesia trīūphat: non autē in statu vię vbi militat: nec sine macula seu ruga venialiū saltē esse pōt. Fideles aūt mali sunt membra Christi in potentia: vel vniti ei nō simplr ex quo charitatē nō hñt sed fm quid. i. fm fidem. Est autem Christus caput hoim quantū ad animā & quātū ad corpus: qa tota humanitas Christi. s. fm animam & fm corpus influit in hoies & quantū ad alas & quantū ad corpora: sed prio & principaliter in alas: secūdario in corpora: qa a Christo virtute diuinitatis suæ influit: sicut hic gra in electis suis. ita in gloria & ab alia gloria redūdat in corpus. Est autē Christus caput nō solū hoim sed etiā oim bonorū angelorū. fm illud Col. ij. qui. s. Christus est caput oīs principatus & potestatis qd etiā intelligit de alijs ordinibus cū sit eadē ratio de eis. Hius ratio est fm Tho. in. iij. par. q. viij. art. iiij. ꝙ vbi est vnū gelorū. corpus: necesse eſt ponere vnum caput: vnū autem corpus dr similitudinarie: vna multitudo ordinata in vnū qd fm distinctiones actuū seu officiorū: manifestū est aūt ꝙ ad vnū finē qui est gloria diuinę fruitionis ordinantur hoies & angeli: vñ corpus ecclię mysticū non solū cōsistit ex hoibus sed etiā ex angelis. Totius aūt huius multitudinis Christ⁹ est caput: qa propinquius se habet ad deū: & pfectius participat dona eius: nō solū ꝙ hoies: sed ēt ꝙ angeli: & de eius influctia nō solū hoies recipiūt: sed etiā angeli. Dicitur em ad Ephe. j. ꝙ cōstituit eū. s. Christū deus pater ad dexteram suā i cœlestibus sup oēm principatū & virtutē & potestatē & dominationē & omne nomē qd nōiatur nō solū in hoc sæculo: sed ēt in futuro. Est ergo Christus fm ꝙ hō nō solū caput hoim sed etiā angelorū. Vñ dr Mat. iiij. ꝙ accesserunt angeli & ministrabāt ei. ꝙuis enim angeli non conformētur nobis in natura corporis qd nō habent sicut nos habemus & Christus habuit: tñ qa influentia Christi inquantū caput est in hoies principaliter est quantum ad alas in quo angeli conueniunt cū hoibus: ideo fm hoc dr Christus caput nō solū hoim sed etiā angelorū. ꝙuis aūt prelati & prę clpue ecclesiarū possunt dici capita: tñ vt dr nō decet a capite mēbra

Christ⁹ caput viatorū

Infideles Christi.

Christ⁹ est caput angelorū.

pite membra discedere: sed oia membra caput sequant. Dicitur aūt capita aliorū secundū Amos. ꝓphetam. tñ alia ratione & modo dicūtur ꝙ Christus caput ecclesiæ. Nā Christus dicitur caput ecclesiæ ꝓpter influentiam gratiæ & gloriæ quam influit in membra ecclesiæ, Prælati aūt dicūtur capita aliorū secm quandam gubernationem exteriorum. Christus etiam est caput oim secm omne tempus & omnē locū ab initio mundi vsq; in finem: sed prælati sunt capita ad certū tempus & locum. Nā papa qui dr caput totius ecclesiæ non est caput nisi ꝓ tempore suæ prelationis. Et episcopi sunt capita non oīm absolute, sed certi loci. s. suę diocesis tantū. Capita etiā dicuntur qa representant ipm Christum caput ecclesiæ in officijs suis. Diabolus vero dicitur caput iniquorum non influendo vel causando in eis malitiam: sed suggerendo. & qui sequuntur instigationem suā sicut membra mouentur a capite &c.

¶ De quintuplici medio in quibus dominus Iesus Christ⁹ operatus est salutem. Capitulum. II.

EVS REX NOSTER ANTE sęcula operatus est salutem in medio terræ. Pś. lxxiij. Deus vtiq; pater filius & spūsanctus vn⁹ de⁹ qui est rex noster absolute rex regum & dominus dominantium gubernās oīa & regēs: & nos modo speciali ante sęcula existens: quia ab ęterno operatus est salutem terrę. i. humano generi quod est de terra & quid nisi per saluatorem Iesum. Iesus enim interpretatur saluator. Ip se enim ait angelus ad Ioseph. saluum faciet populum suū. Mat. s. Prothomartyr Stephanus cū cœlis apertis vidit gloriam dei ait. Video filiū hominis. i. Iesum stantem a dextris virtutis dei. Vidit ergo Iesum non sedentē: sed stantem. s. ad orandum & pugnandum pro ecclesia & coronandū eam. Act. s. vij Nam vt ait Bern̄. Filius stat ante patrem ostendens ei latus & vulnera. ipse enim interpellat ꝓ nobis. ad Rom. viij. Pugnat etiam ꝓ ecclesia vnde in figuram dixit exercitus Pharaonis in mari rubro existens. Fugiamus Israel dñs em pugnat ꝓ eis. Et Esa. lxiij. dr. Ego propugnator sum ad saluandū. Demū ipse coronat. Esto fidelis vsq; ad mortem ait ipse: & dabo tibi coronā vitę. Apoc. iij. Opatus est ergo deus salutem in medio terrę. i. in christo: vbi notabimus quinq; media quibus deus operatus est salutem.

¶ Primum medium diuinale.
¶ Secundum medium virginale.
¶ Tertium medium temporale.
¶ Quartum medium locale.
¶ Quintum medium virtuale.

§.I. MEDIVM DIVINALE EST DEI filius. Io. j. Medius aūt vestrum stetit quē vos nescitis. i. dei fili⁹ qui est medius in trinitate inter vos stetit &c. ꝙuis em eternę deitati non insit quantitas vel locus: sicut nec aliud accidens: tamen cum in ipsa beatissima trinitate sint tres pśone: pater & filius: & spūssanctus. patet filiū mediū esse inter patrem & spiritūsanctū non localiter: sed numeraliter. Nam secunda persona quæ est filius est media in nominādo inter primam personam quę est pater & spiritūsanctum qui est tertia in trinitate pśona. Operatus est ergo salutem deus terrę. i. humano generi in medio. i. in filio incarnato. Non enim pater vel spūssanctus: sed dei filius nostram naturam assumpsit: & licet de⁹ trinitas tota sit operata ipam incarnationem & salutem. i. illam carnē: illam aiam & illā vnionem. & exinde salutem vitæ gratiæ & gloriæ qa inse parabilia sunt opera trinitatis ab extra, de cōse. dist. iij. omnes. tamen sola persona filij vnita est illi de nouo formare humanitati, Sicut Anß. exemplificat de tunica aliqua q̄ sutur a tribus puellis vel pśonis quam tamen vna sola ex eis illā induit. ita solus dei filius habitu inuentus est vt homo Phil. p. ij. Et ꝙuis nil deo sit impossibile vñ & potuit incarnari pater & filius & spūssanctus. Decuit tñ magis dei filiū carnem assumere tribus rationibus. Prima ex parte assumētis. Euidens est em ꝙ artifex ꝓ eandem artem seu sapiētiam mentis facit aliqd opus & illud destructum reficit & reformat. Est aūt dei filius verbū & sapiētia & ars, vt dicit Aug. de j patris oīpotentis p quem facta sunt oia secūdum illud. Pś. ciij. Oia in sapientia fecisti. Et Io. j. Oia p ipsum facta sunt. Sed opus eius. s. mundus quasi destructus & deformatus erat deformato homine ꝓ pcm̄, ꝓpter quem hominem mundus factus erat. Ad reformandum igitur & saluandū qd perierat decens fuit vt per ipm dei filium sapiētiam & artem patris hoc fieret. s. eum incarnādo. Secunda ratio est: quia cum homo dicatur factus ad imaginē dei & similitudinem. Gen. j. destructa vel deturpata hac imagine per peccatum hominis & si non quo ad naturam tamē quo ad gratiam decebat ad ipsam renouandā & ipsam pulchre faciendam: vt hoc fieret ꝓ eum qui est imago & similitudo dei perfecta & hic est filius dei. Vñ Amb. tractans illud Pś. lxxxij. Deus quis similis erit tibi. air. Non vtiq; nullus: sed filius qui est imago patris. de pœ. dist. j. ſi sacerdos. Tertia ratio est ex parte occasionis ruinę humanę. A superbia. dr. Tob. iiij. sumpfit tirinium omnis perditio. quę superbia fuit in appetēdo inordinate similitudinē dei in dei sapiētia. Eritis inqt Gen. iij. serpens sicut dij scientes bonum & malum comedendo de ligno vetito. Decens ergo fuit vt vnde mors oriebatur: in de vita resurgeret per contrarium modum: quia contraria contrarijs curantur per sapientiam ergo elatam mortuum est genus humanum. sed per sapiētiam dei humiliatam in carne assumpta viuificatum est & saluatū: & sic deus operatus est salutem in medio terræ.

§.II. SECVNDVM EST MEDIVM VIRginale. hæc est virgo Maria de qua assumpsit carnē nostrā in quo operatus est salutem nostram. Vñ dicit. Bern̄. qđad ipsam virginem tanc̄ ad medium concurrunt vniuersi. Qui supra sunt angeli vt restaurētur. s. in ruinis suis. Qui infra sunt. i. patres in limbo. vt liberentur de tenebris. Qui autē fuerunt patriarchę & ꝓphetæ vt verificentur in suis. s. propheţis & figuris de hoc. Qui post nos erunt. & nos vt saluentur. Adde qui a dextris sunt. s. Iudei vt honorificentur ꝙ de eis nata sit mater dei. Qui a sinistris. i. gentiles idolatræ. vt illuminentur ad fidem. Operatus est ergo deus salutem in medio terræ. i. in virgine q̄ est perfectio hominum. Et de hoc Pś. xlv. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus: deus in medio eius non commouebitur. Sanctificauit in vtero matris virginē purgando ab originali & reformido fomitem sed magis sanctificauit tabernaculum: quando venit ad habitandum. ideſt in concepţione extinguendo fomitē. Vnde. Deus in medio eius. i. in vtero virginis carnem. s. assumens non commouebitur. nec ipsa virgo ad carnis aliquam concupiscentiam nec ipse deus ad aliquā sui mutationem. Vnde angelus ad Mariam: spūssanctus superueniet in te & virtus altissimi obumbrabit tibi. Luc. j. Vbi Ioannes Damas. Post consensum sanctę virginis: spiritussanctus superuenit in ipsam secundū verbum dñi: qđ dixerat angelus purgans ipsam in potentia diuinitatis ver bi receptiuā preparans simul, & generatiuā, & sanctificauit tabernaculū suum altissimus: & tunc obūbrauit ipsam dei altissimi sapiētia ꝓ se: & virtus existens: & copulauit sibijp si ex sanctissimis & purissimis ipsius virginis sanguinib⁹ carnē animatā anima rationali & intellectiua nō antiquæ cōsperſionis seminans: sed ꝓ spm̄scm̄ creans. Hęc ille. Et sic deus in medio ei⁹. Et sec̄m. Vincē. lib. vij. in spe. histo. Virtus generatiua fuit excitata in virgine non naturaliter sed miraculose. s. a spiritusancto qui superueniens in eā: dedit em̄ virtutē qua in momento faceret hos quatuor actus qui in alios cōceptione fiūt per interualla dieꝝ. s. decisionem sanguinis: consolidationē illius materię cōuersionē. s. i carnē neruos & ossa fornicationē. s. corpis plene. s. distinctū in oib⁹ lineamētis corpis humani: sed adeo paruū vt vix posſent lineamenta discerni. Et eodē momento aia Christi de nouo creata & corpori insusa ꝓbo dei vnita fuit. Alij q cōcipiunt nō subito effigiant distincte ꝓ oia mēbra in principio cōceptionis: sed ꝓ spatiū. xl vj. dierū masculi pfecte corpus formāt. & tūc aia creata de nouo infunditur sicut dicit. Augu. sup Ioā. vñ ꝙsus. Cōceptū semē sex primis crede diebus. Fit lac reliquisq; nouē sit sanguis: ac inde Desolidat duodena dies: bis nona deinceps Effigiat tēpusq; sequens augmentat in ortū. Sed oīa ista in Christi cōceptiōe facta sunt subito & anima infusa. De corpe fœminę dōr fieri infra octogita dies. & licet ꝙgo mē nihil extra susceptit: fuit tñ vere & ꝓprie mater Christi. pl⁹ etiā ꝙ alia q̄libet fœmina mē filij: siue qa totaliter illa decisio fuit facta ex carne ꝙginis nō mixtione virilis seminis. Et cū tota trinitas operata sit illam incarnationē. vt dictū est: tñ dr ꝓceptus de spūsctō nō ꝙ de substātia ei⁹ vl solo ope ei⁹: sed ꝓpter potēti

simũ effectũ gratiæ dei q̃ attribuitur spũsancto: ga hõ ille nullis meritis p̃cedẽtib⁹ i ipso exordio naturę suę ℣bo dei copulatus est in vnitate p̃sonæ. & hinc vere mater dei dr̃. Est aũt ipse Christus cõceptus & natus mediator dei & hominũ factus ex ipsa incarnatione. Et ideo ga medium participat de extremis: ipse homo Iesus a deo accepit summam innocentiam ga sine p̃cto solus conceptus: ac etiam plenitudinem sapientiæ & gratię. Ioan. j. Plenum gratiæ & veritatis. De homine accepit mortalitatem & passiones pœnales. vt famẽ: sitim: calorẽ: frigus & hmõi. tristitiam: timorẽ: iram & hmõi. Et mors quidem & alię pœnæ nobis insunt ex necessitate in pœnam primi p̃cti. In christo autem nõ ex necessitate: ga peccatum nõ habuit: sed ex voluntate: quia se sponte ei subiectus esse voluit ad nostri redemptionem. Passiones etiam interiores. vt tristitia: timor & hmõi fuerũt in eo solũ sc̃m ꝓpriam passionem non sc̃m passionem. i. non taliter fuerunt tales effectus in eo ita vt animus eius aliqualiter a rectitudine vel dei clara cõtẽplatione declinaret vel obfuscaretur: sed in nobis ista contingunt etiã sc̃m passionem: ga quãtũcũq; ex zelo dei his moueamur animus & ratio obfuscatur a dei quiete speculativa: & quia boni mediatoris est ponere pacẽ inter partes. & recõciliare inimicos mediator dei & hoim hõ Christus Iesus vt optimus mediator: nos cum essemus inimici dei ꝓpter iniuriã a nobis ei illatã nos ei rebellando & inimico diabolo adhærendo: recõciliauit deo ipsi pro nobis satisfaciẽdo & debitũ soluẽdo q̃d̃ soluere nõ valebamus ga infinitũ. peccata eñ nostra. i. pœnã eis debitã. ipse pertulit in corpore suo sup lignũ crucis. vt ait Pe. in. j. can. & vitam aĩæ & corporis a nobis amissam ipse per mortem suam innoxã nobis restituit. Et sicut ipse mediator dicitur noster. ita & mater eius dicitur mediatrix: ga peccatoꝝ reconciliationẽ procurat ad deũ. Vnde in sequẽtia dicitur. Mediatrix hominũ ablutrix criminum: peccatorum venia.

§. III. TERTIVM AVTEM MEDIVM

temporale in quo deus operatus est salutem terræ. i. homini in medio: est determinatio temporis quo incarnatus est Abacuch. iij. In medio annoꝝ innotescẽris. f. tu deus manifestaberis mundo in carne scilicet assumpta. Sed mediũ nõ sumitur hic stricte & punctaliter. f. ꝓ eo tẽpore quod equaliter distat ab extremis. f. principio & fine temporis: sed large ꝓ eo q̃d̃ est inter illa extrema. Nã ab incarnatione dñi fluxerũt vsq; ad præsens tempus fluxerũt anni. M. cccclxix. Inondũ completo vltimo anno. & quãtũ residui sic temporis vsq; ad finem mũdi solus deus nouit. ex multis tñ signis & prophetijs traditur communiter non multũ duraturum. Sed a principio temporis idest creationis rerum vsq; ad incarnationem vel natiuitatẽ fluxerunt anni quinq; milia centum nonagintanouẽ. sc̃m translationẽ. lxx. interpretũ quam sequitur Beda: quam vniuersaliter tenet ecclesia. Sed sc̃m cõputationem ex translatione Hiero. quam tenemus. & ipsam sequitur Eusebius: & Hebrei. quæ etiam cõsonat histo rycis gentilium a principio mũdi vsq; ad incarnationẽ vel natiuitatẽ dñi fluxerunt tria milia nongenti. lxiij. anni. & nõ plus. Procedit ista diuersitas opinionum. vt refert Vincentius in spe. histo. libꝰ. vij. c. lxxxviij. qui ista scribit: ex eo ꝙ prima opinio ponit dñm prima ætate: scilicet vsq; ad diluuium fluxisse annos duo milia. ccxlij. & in secuda ætate vsq; ad Abraam ponit annos nõgentos. xl. q simul siunt tria milia. clxxxiiij. Sed in nostra ẽditione seu translatione habemus tãtum annos mille nõgentes. xl viij. vsq; ad Abraã. Non ergo punctaliter ex quo dr̃ innotuisse deus per incarnationẽ in medio annoꝝ: ga tunc per plura milia annoꝝ: duraret mundus: sed ga inter principiũ & finem temporis q̃d̃ est medium valde latũ. Non aũt in extremitate tẽporis voluit incarnari. f. in principio vel fine: ga minus vtilis fuisset medicina ægrotis. Nã si in fine temporis incarnat⁹ fuisset: pauci inde fuissent saluati: cũ oẽs pene detinerentur tenebris infidelitatis & peccatoꝝ: boni etiã a modo desperassent de remedio languoris. Nec etiam in principio tpis docuit incarnari. Ante quidẽ lapsum non oportuit. Nã vt dicit Leo papa in ser. Si primus homo in suo honore mansisset: creator hominũ creatura non fieret. Aug. Tolle morbos tolle vulnera: & quæ causa venẽdi medico. f. filio dei: q. d. non venisset in mundũ deus: si peccatũ in humana natura non fuisset. quod tamen quidam referunt ad passionẽ quam sine dubio non sustinuisset si homo non peccasset: sed ob dignitatem hominis incarnat⁹ fuisset. Post lapsum aũt hominis cito incarnari nõ fuit expediens saluti hominis: quia iam oblitus esset tanti beneficij: immo q̃d̃ peius est: necdũ recognouisset: sed vt superbus & ingratus homo suo merito attribuisset incarnationẽ vel sine ipsa æstimasset ex sua cognitione & facultate arbitrij valuisse salutem consequi: ꝓpter quod vt conuinceretur homo de sua ignorantia & impotentia prius relictus fuit sub lege naturali & postea sub scripta: sed experimento didicit ꝙ neutra eorũ saluare poterat nisi per aduentũ filij dei. Et in medio temporis venit. Vnde dicitur. Sapien. xviij. Dum medium silentium tenerent omnia: & nox in suo cursu medium iter haberet: omnipotẽs sermo tuus dñe de cœlis a regalibus sedibus venit. Circa cuius expositionem glos. continua sup illud ad Gal. iiij. At vbi venit plenitudo temporis. Vel ordinata per angelos in manu mediatoris. notat triplex silentium. Primum ex ignorantia languoris. Sc̃m ex desperatione sanationis. Tertium ex plena quiete mentis. Primũ silentiũ fuit sub lege naturali: in qua homo dimissus sibiꝑ si deuenit ad tantã cæcitatem vt idola coleret: & turpissima opera contra naturam etiam inclinationem. f. naturalẽ animalium peccata non putaret vt pater in Sodomitis. Et ga ignorabat natura humana peccatum suum vel morbum suum medicum non postulabat aut desiderabat: & sic fuit primum silentium. Conuictus homo de sua ignorantia rec̃pit legem a deo in qua docebatur verus dei cultus & declarabatur peccatum. Vnde rupto silẽtio cœpit homo quę rere salutem ex lege & conari ad obseruantiam ei⁹. Sed ga nihil ad perfectũ adduxit lex. quãuis enim ostenderet morbum peccati: non tamen p̃stabat a dimplendi potestatem Ideo quasi desperãs homo de salute sui cessauit clamare & postulare auxilium: vnde secutum est secundum silentium seu mediũ. Dum ergo istud medium silẽtium tenerent omnia omnipotens sermo dei. f. filius venit. a regalibus sedibus. f. de lumine cœli ad tenebras mundi: de cõsensu patris ad officinam peccati: de sede regali ad infima huius mũdi. Angelus magni consilij in piscinam descẽdit vt sanaretur languidus. Helisæus mortuo puero se coaptauit vt viuificaretur defunctus. Samaritanus sauciato vulneribus apro pinquauit vt curaretur semiuiuus: & veniens nunciauit pacem: attulit per gratiã. f. in sacramentis: quo per orbem in sinuato cœperunt egri ad medicũ currere: & flagitare remedium: quo percæpto. f. gratia Christi in sacramentis peruenitur ad regnũ. vt sequitur tertium silentium. de quo Apoc. viij. Factum est silẽtium in cœlo. Istud silentium est ex eo ꝙ cum sancti obtineant quicquid appetunt nihil eis restat petendum: sed cum dño gaudendum. Deus igitur operatus est salutem in medio terrę. f. temporis inter tẽpus veteris & noui testamenti. passus est in meridie quę est mediũ diei artificialis. Cañ. j. Indica mihi vbi pascas. vbi cubes. & subditur quasi respõdendo. in meridie: quia hora sexta crucifixus est.

Triplex silentiũ

§. IIII. QVARTVM ETIAM MEDIVM

scilicet locale in quo dñs operat⁹ est salutem terræ est Hierusalem vbi crucifixus est dñs quæ dr̃ esse in meditullio terę habitabilis: quia enim ecclesia ꝓpaganda erat vbiq; terrarum: & ꝓpter oẽs habitantes in terra incarnatus & pass⁹ est ideo in medio terræ: quod ex quo respicit circũferentiã. Passus est enim in medio loco inter cœlum & terram. i. in aere suspensus in cruce qui locus est medius inter cœlum & terram: vt scilicet debellaret aereas potestates. i. dæmones qui manẽt in aere & vt viam nobis seu scalam de cœlo ad terram faceret. In medio etiam latronũ: quia satisfaciebat & pœnam ferebat pro omnibus hominibus: in Adam latrones fuimus volentes rapere diuinitatem: non enim solum ꝓ electis p bonũ latronẽ signatis: sed etiã ꝓ reprobis p malũ figuratis pœnas tulit & ꝓ maribꝰ & fœminis & gẽtilibus & iudęis passionẽ sustinuit: ideo i medio loco operatus est salutem. Notandũ etiã diligenter ꝙ sicut sol materialis in medio loco situatus est planetarum: ga sub se haber Lunã Mercuriũ & Venerẽ: supra se habet Martem Iouẽ & Saturnũ. ita soli iustitiæ Christ⁹ de⁹ noster in medio positꝰ patrũ & veteris & noui testamẽti. Nam & q̃ pcedebant quasi supra partes veteris testamẽti: &q sequebant quasi infra partes noui testamenti. tres vndiq; fidem sanctæ trinitatis

nitatis habentes spem & charitatem clamant Christo: osanna. i. obsecro salua: quia ipe est saluator mundi. Et sicut sol materialis vltra cursum ad motum primi mobilis: secũdũ quem mouetur de oriente in occidentẽ: & infra vnam diẽ naturalem pficit cursum totius cœli. de quo dicitur Eccls. j. Oritur sol & occidit & ad locũ suum reuertitur & gyrans per meridiẽ flectitur ad aquilonem. Habet & cursum ꝓprij motus qui est de occidente in orientem transiens p mediũ cœli: & discurrens post signa zodiaci: perficit cursum totꝰ cœli p annum integrũ. Cum eñ a sapientibus mundi desiquomo gnentur. xij. signa zodiaci quæ continẽtur in his versibus: do xps Est aries, taurꝰ, gemini, cãcer, leo, virgo, Libra quoq; scorãsuit pio: architenens caper amphora pisces. In quolibet horum p. xij. sic signorum stat p mensem sc̃m motum ꝓprium. Et incipit gnasp̃e post medium Martij hic fuit sol in prima sui creatione. Sic rituali- sol iustitię Christus discurrit p signa cœli militantis eccleser. się. i. xij. status diuersa opans sc̃m aliquã ꝓprietatẽ signorum: vt notat Robertus Holkot super li. Sapiẽtiæ. Dicitur aũt Aries esse dextera pars cœli & nobilior' pars vnde incipit motus. Vñ Aries est primum signum secundũ Plios & secundum catholicos sol creatus est in Ariete. Transiit ergo sol iustitię Christus in signo Arietis sc̃m denatem qñ creauit hominẽ & posuit in paradiso voluptatis. Aries est aĩal innocẽs in genere: suo forte & potẽs: in specie sua dux gregis. Sic homo tunc habuit innocentiã operante deo magnam vigorositatem in naturalibus & dñs cũ ꝺorum. De isto signo transiuit christus & cito ad signum Tauri q est animal magnæ ferocitatis. & hoc sit qñ peccante hoĩe deus ostendit magnã ferocitatẽ & seueritatem in puniendo ipsum: ga expulit hoĩem de paradiso: tradidit eũ & subdidit eum innumeris miseriis & post mortem ad inferos misit. in diluuio pene omnes deleuit: in deserto multa milia ꝑstrauit vt merito diceretur deus vltionum. Dicit aũt Ysido. in lib. Etymol' ꝙ taurus quantũcũq; ferus si alligetur ficui mãsuescit. Ita dei filius alligatur virgini dulcissimę vinculo charitatis: ex qua incarnatus effectus est mansuetus. Iuxta illud q̃d̃ ꝑdixerat Zacha. ppheta. ix. c. Ecce rex tuꝰ venit tibi mansuetꝰ. Tertio de signo Tauri transiuit in signũ Gemini qñ duas naturas. f. diuinam & humanam in vtero copulauit virginis, ꝓcedẽs de thalamo suo: vt canit ecclesia. Pudoris aula regia: geminę gygas substantię alacrisvt curat viam. depingitur ipse signum in forma duoꝝ iuuenũ se cõplectentiũ: & vt fingũt qdã ipsi fuerũt Castor & pollux filij Iouis, q in tãtũ sese dilexerũt: ꝙ cũ Castori data esset immortalitas. i. posse nõ mori si voluisset: mori voluit ꝓ germano ad tps, vtveriꝰ dareẽ immortalitas. & sic ambo frãlati sunt: & ipse signum Gemini nũcupatur. Sic Iesus sol iustitię ita hominem germanum suum dilexit: ꝙ cum haberet nõ mori ex cõditione nature: ga sine p̃cto voluit mori ꝓ hoĩe vt nos immortalitatis suę tribueret esse participes. Quarto de isto signo trãsiuit sol ad Cancrũ. Cancer est aĩal seu pisces passu retrogrado vadens. & ita sol iustitiæ Christus videbatur retrocedere quotidie dũ vixit. Rectus enim incessus hoĩs iusti deberet esse de virtute ad honorẽ: de merito ad ꝑmiũ: de labore ad requiẽ. sed Christus quotidie retrocessit: ga de virtute ad vituperiũ: de vituperio ad ℣bera: deinde ad crucẽ: de cruce ad infernũ. Vñ toto tpe a natiuitate vsq; ad resurrectionẽ: sol noster moratus est in cancro. & sicut sole existente in cancro maximus feruor mundo diffunditur: ita Christꝰ sol noster isto intermedio oñdit hoĩbꝰ maximã charitatatem. Quinto ab isto signo sol intrat Leonem. Dicit Isido. li. Etymo. ꝙ catulus leonis de nouo natus tribus diebus iacet quasi mortuus: post tres dies rugitu leonis suscitatur a dormitione seu morte. Sic Christus in cruce mortuus tribus diebus iacuit mortuus secundum figuram sy nedechen: & tertia die virtute patris. i. diuinitatis surrexit. Hic est leo de tribu Iuda. Apoca. v. de quo propheraue rat Iacob benedicens filio suo Iuda. Geñ. penulti. Catulus leonis Iuda ait: ad predã ascendisti &c. Sexto de Leone transiuit in Virginem. toto enim tempore medio inter resurrectionem & ascensionẽ tota doctrina & fides ecclesię in beata virgine potissime conseruabatur. Hæc interim apostolos & discipulos docuit: monuit & consolata est: vtpote illa quæ replera erat spũsancto plenissime in verbi cõceptione: & q̃ plus illuminata erat a diuinis q̃ aliqua pura creatura vnq̃. Et ideo tunc temporis sol mansit quo ad sui virtutem & fidem in virgine. Septimo transiuit de virgine sol Christus in libram: quando videlicet a virgine benedicta matre sua: suisq; discipulis videntibus eleuatus est in cœlum. Actuũ. j. tunc eñ transiuit ad libram quando coram patre passionis suę meritũ contra primi ꝓuaricatoris ꝑ̃ponderauit in culpa. In cuius persona inquit iob. vj. c. Vtina appendantur pctã mea. i. grauitas ꝑ̃ctoꝝ hoim ꝓ quibus patior & calamitas. f. pœnę quã patior in statera: quasi arena maris hęc grauior appareret. O statuo de libra transiuit in leopionem qñ corpus suũ q̃d̃ est ecclesia tyrannoꝝ & hæreticorum psecutionibus quasi quorũdã scorpionũ aculeis pũgi permisit qui primo p blandicias & promissionẽ quo ad tyrannos Paganos: per simulatã sanctitatẽ & do ctrinã quo ad hereticos: quasi more scorpionis palpabãt: sed post vẽneno caudę occidebant vt merito posset tunc illud dici. Increduli & subuersores sunt tecum: & cum scorpionibus habitas. Nonũ de scorpione transiuit in sagittariũm sol. q. ꝙ videtur impletum tempore Syluestri papæ & Cõstantini qui primo introduxerunt eccl'iæ temporalia vnde oriũtur iudicia: placitatiões: dissentiones inter clericos. quis eorum videretur esse maior ad pascendũ oues Christi. Et hæc est causa quare volant sagittæ acutæ: nunc supplicationũ ad Romanam curiam nũc accusationum & diffamationũ ad inferioꝝ iudiciũ audientiam: ita ꝙ plena est ecclesia ad uocaris in omni causa ad defendendũ iniuriã: & ideo vsq; in hodiernum diem sol stat i signo sagittarij. Prouer. xxv. Iaculum gladius est sagitta acuta. homo qui loquitur contra ꝓximum suum falsum testimonium. & hi sunt q Christum spoliant & prædantur. si esset ita pauper modo sicut fuit quãdo vixit in terra: non essent tales placitationes: nec tales inuasores: quando ecclesia erat paupercula: quærebãt eam homines ditare elemosynis. nunc quia dies est quæruntexpoliare & sagittare contumelijs detractionibꝰ & prędationibus: & aliquando mortibus vt merito possit illud dici. j. Reg. xxxj. Secuti sunt eum sagittarij & vulneratus est a sagittarijs. Transibit autem sol iste in signum decimum capricorni tempore Antichristi. Capricornus habet primã partem corporis caprinã: & tunc sol est in maxima elongatione a nobis qa in primo puncto capricorni est solstitiũ hyemale, vnde significat Antichristi tempꝰ: qui Antichristus caprinus dici potest. tum quia capra est animal valde libidinosum. Et de Antichristo scribitur Dañ. xj. ꝙ erit in concupiscentijs fœminarũ. tum quia capra generat hędos: & filij sui atq; sequaces hędi vocãt. Mat. xxv. Statuet hędos a sinistris. Et tempore Antichristi erit sol Christus quasi in signo capricorni qa videbitur quasi maxime elongatus a nobis i. ecclesia: sed nõ durabit: qa statim in capricorno incipit sol ascendere & christus statim occiso Antichristo in cordibus suorum fidelium refulgebit. Vndecimo trãsibit in aquarij signum hmõi depingitur imago hominis tenentis vnam subuersam de qua aquam pleno ore prorũpit: & significat tempus post mortem Antichristi quod erit ad minus. xl. dierum secundum ꝓphetiã Dañ. vbi dicit. Beatus qui expectat ad dies mille ducentos. Verum autem mũdus plus debeat durare & quantum est nobis ignotum. In illo ergo tempore post mortem Antichristi pluet Christus gratiam & miam suam copiose super illos q tunc erunt electi: qui prædicatione Antichristi vacillauerant. Vñ Christus sol erit quasi in aquario effundẽdo aquã gratiæ sc̃m illud Ezechie. xxxvj. Effundã super vos aquam mundã: & mũdi ibini ab omnibus inquinamẽtis vestris Vltimo sol transiens ad signum Piscium. & qñ sol ad signum Piscium peruenit: tunc hyems recedit & inchoatur ver. secundũ verum. Cedit hyems retro carhedrato Simone. Petro quo die sol est in piscibus quo tempore radices herbarum & semina in terra latentia prius incipiunt exurgere: & terra incipit aperiri & pandere quæ occulta tenebat. & significat tẽpus & statum vltimum resurrectionis corporum humanorũ quãdo terra se aperiet & reddet luci corpora ibi absconsa. Et tunc erit Christus sol quasi in piscibus quando veniet ad iudicandum cum apostolis piscatoribus suis: & tũc implebiturilla parabola. Mat. xiij. Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare & ex omni genere piscium congreganti quam cum impleta esset educentes elegerunt bonos in vasa sua: malos autem foras miserunt. sic erit in consummatione sæculi. Abachuc. j. Facis homines vt pisces maris. Et sicut in fine piscium est ipsum oriẽs quod dicitur

Anniq̃ge ꝓ eo q̃d̃ est inter illa extrema. Nã ab incarnatione dñi fluxerũt vsq; ad præsens tempus fluxerũt anni. M. cccclxix. Inondũ completo vltimo anno. & quãtũ residui sic temporis vsq; ad finem mũdi solus deus nouit. ex multis tñ signis & prophetijs traditur communiter non multũ duraturum. Sed a principio temporis idest creationis rerum vsq; ad incarnationem vel natiuitatẽ fluxerunt anni quinq; milia centum nonagintanouẽ. sc̃m translationẽ. lxx. interpretũ quam sequitur Beda: quam vniuersaliter tenet ecclesia. Sed sc̃m cõputationem ex translatione Hiero. quam tenemus. & ipsam sequitur Eusebius: & Hebrei. quæ etiam cõsonat histo rycis gentilium a principio mũdi vsq; ad incarnationem vel natiuitatẽ dñi fluxerunt tria milia nongenti. lxiij. anni. & nõ plus. Procedit ista diuersitas opinionum. vt refert Vincentius in spe. histo. libꝰ. vij. c. lxxxviij. qui ista scribit: ex eo ꝙ prima opinio ponit dñm prima ætate: scilicet vsq; ad diluuium fluxisse annos duo milia. ccxlij. & in secuda ætate vsq; ad Abraam ponit annos nõgentos. xl. q simul siunt tria milia. clxxxiiij. Sed in nostra ẽditione seu translatione habemus tãtum annos mille nõgentes. xl viij. vsq; ad Abraã. Non ergo punctaliter ex quo dr̃ innotuisse deus per incarnationẽ in medio annoꝝ: ga tunc per plura milia annoꝝ: duraret mundus: sed ga inter principiũ & finem temporis q̃d̃ est medium valde latũ. Non aũt in extremitate tẽporis voluit incarnari. f. in principio vel fine: ga minus vtilis fuisset medicina ægrotis. Nã si in fine temporis incarnat⁹ fuisset: pauci inde fuissent saluati: cũ oẽs pene detinerentur tenebris infidelitatis & peccatoꝝ: boni etiã a modo desperassent de remedio languoris. Nec etiam in principio tpis docuit incarnari. Ante quidẽ lapsum non oportuit. Nã vt dicit Leo papa in ser. Si primus homo in suo honore mansisset: creator hominũ creatura non fieret. Aug. Tolle morbos tolle vulnera: & quæ causa venẽdi medico. f. filio dei: q. d. non venisset in mundũ deus: si peccatũ in humana natura non fuisset. quod tamen quidam referunt ad passionẽ

caput aretis vbi sol fuit pmo creatus & ibi stabit in ppe tuum: nec mouebit vltra circa tertā non faciens ortum nec occasum, Ita & sol iustitiæ Christus stabit in medio electo rum suoꝝ sine fine: & tunc delectabile erit oculis videre so lem. Eccls. xj. Et sol & luna, i. ecclesia stererūt in habitaculo suo. Abachuc. iij. Ecce discursus solis Christi per vnum maximum a principio mundiviq; ad finem per duodecim signa cœli, i. per duodecim status ecclesiæ militantis vt veniat ad triumphantem.

§. V. QVINTVM MEDIVM IN QVO

deus operatur salutem terræ, i. hoīs: est medium virtuale. Et in alijs medijs operatus est deus salutē in gñali, per hoc aūt vltimum operat salutē in quolibet singulari, s. vbi est me diū ꝙrutis. Mat. xviij. Vbi sunt duo vel tres congregati in noīe meo, i. aliqui habentes duo p̄cepta charitatis vel fidē viuam trinitatis congregati ad quærendū salutem suā qđ includitur in noīe Iesu. ego sum in medio eoꝝ ad dandam salutem. Virtus em̄ q̄ necessaria est cuilibet in particulari consistit in medio. Vnde dicit sapiens: q̄ virtꝰ est medium ab vtroq; extremoꝝ participatū. Exempli gr̄a. Liberalitas est virtus consistens in medio. extrema eiꝰ sunt auaritia & ꝓdigalitas: auarus est nimis retentiuꝰ, prodigus est nimis emissiuus pecuniæ, liberalitas aūt de vtroq; participat. sed debite. nam est retentiua: sed non indebite vt auaritia: sed secūdum q̄ debet. & est emissiua pecuniꝫ: sed nō inordinate, vt ꝓdigalitas: sed quando debet. P̄ps in Ethicis diffinit q̄ virtus moralis in medio cōsistit, ꝓpter qđ Poeta ait. In medio tutus ibis. Et alter, Mediū tenuere beati. & Bernū. Tene medium si non vis perdere modum. s. debite operandi. Et Hora. Est modus in rebus sunt certi denig; fines. Quos vltra citraq; nequit cōsistere rectum. Et Esaiæ. xxx dicitur, Hęc via. s. virtutum, ambulate in ea: quia ducit ad vitam. non declinetis ad dexteram per excessum: nec ad sinistram per defectum. Greg. xxxj. moral'. Idcirco dei filius inter nos homo factus est: vt non solum nos sanguine suo redimeret: sed etiam ostēso exemplo cōmutaret. in conuersatione nostra alia inuenit & viuendo alia docuit. Studebant homines superbi Adā stirpe geniti prospera vitæ p̄sentis appetere: aduersa deuitare: opprobria fugere: gloriam quærere. Incarnatus dñs aduersa appetens: gloriam fugiens. vt ergo doceret nos semper virtuose operari: vt salutem consequamur frequenter dñs Iesus in medio se posuit. Lactan. in. iij. Instī. Discant homines & intelligant quare deꝰ fum mus cum legatum & nuntium suum mitteret ad erudiendū pl̄ebem p̄ceptis iustitiæ immortalitatem voluerit carne in dui & cruciatu affici & morte mulctari. Nam cum iustitia nulla esset in terra doctorum misit quasi viuam legem: vt nomen ac templum nouum conderet vt verum & piū cultum per omnem terram & verbo & exēplis seminaret: sed tamen vt certum esset a deo missum non ita nasci oportuit sicut homo nascitur ex mortali vtroq; concretus: sed vt appareret in homine illum esse cœlestem: creatus est sine opera genitoris: habebat spiritualem patrem deum. & sicut pater spiritus eius deus sine matre: ita mater corporis eiꝰ virgo sine patre. Fuit igitur deus & homo inter deum hominē q; medius cōstitutus vt hoīem ad deum perducere posset, i. ad immortalitatem quasi deus tātum fuisset. Exempla homini præbere non posset virtutis: si homo tantum nō posset hominem ad iustitiam cogere: nisi auctoritas & virtus maior hominem accederet. In natiuitate in medio brutoꝝ: in templo in medio doctoꝝ: in cruce in medio latronū: in resurrectione i medio discipulorum: vt patet in euangelijs. Primum medium innuit prudentiam. Nam duoꝝ animalium inter quæ natus dicitur positus, iuxta illud. In medio duoꝝ animaliū innotescēris. Asinus significat nimiā simplicitatem seu stoliditatem. Bos ruminans & morosus nimiā sapientiā, sed q̄a vtrūq; extremū vitiosum: ideo Christus non stetit sub asino vel boue: sed in medio: quia i virtute prudentiæ reperitur q̄ nec sibi nimis acquiescit: nec nimis credulus est & incautus. Sec'm medium insinuat iustitiam, nam doctores illi in templo in aliquibus erāt nimis iusti, i. seueri, vt in decimando rutam & anetū & omne holus, vt Christus inuehit cōtra eos. In alijs nimis remissi. vn de Christus dixit eis. Quæ grauiora sunt legis relīquitis vt mandata, sed Christus in medio se locat: q̄a iniustitia. Tertium medium est temperantiæ. Vnde Christus in cruce per quam homo se temperantia mortificat quasi crucifigens carnem suam in medio latronum positus fuit. Et quibus q̄ a sinistris erat nimis compatiens corpori suo nolebat pati: sed liber esse a pœna. Alter quasi sibi austerus non curans de pœna sua. Sic aliqui sunt intemperati q̄ nil mali, & austeritatis volunt in corpore ferre: sed deliciari: hi cōster reprobi. aliqui licet boni nimis sibi austeri sunt indiscrete affligentes se. sed Christꝰ in medio inuenitur docens: vt scilicet castigati & non mortificati exhibeant corpora sua hostiam sanctam deo viuentem: vt ait apostolus ad Rom̄, xij. Quartum est medium fortitudinis. Refurgēs Iesus & discipulis apparens stetit in medio eorum. Ioan. xx. Ex his discipulis aliqui vel aliquando videbantur & erāt nimis timidi. qđ patuit q̄n relicto eo fugerunt. & sic in naui quādo cla maurerunt dicentes: q̄a phantasma est. Mat. xiiij. Aliquādo vel aliqui videbantur p̄sumptuosi & audaces: vt Petrus qui dixit. Etiam si oportuerit me mori tecum: non te negabo. Christus non se posuit iuxta Petrū vel alium: sed in medio: vt discamus fortes esse non audaces: & p̄sumptuosos nimis de nobis confidentes: quia tales sunt primi ruentes: nec nimis timidi dimittendo aggredi ardua & bona opa. Sic igitur operatur salutem in medio virtutis.

¶ De virgine Maria per modum doctrinę. Cap̄. III.

OMNIS GLORIA EIVS FILIE regis abintus in fimbrijs aureis circūamicta varietatibꝰ. Pś. xliij. Filia regis fuit virgo Maria: q̄a regali ex ꝓgenie Maria exorta refulget, sed spiritualiter filia regis ęterni nō solum p̄ creationē: sed per adoptionē gr̄æ sup oēs alios sctōs. vñ de ipa intelligit dictū Omnis gloria eius &c. vbi tria videnda sunt.

¶ Primo sublimitas singularis: ibi. Omnis gloria eius filiæ regis.

¶ Secūdo ꝓbitas virtualis. ibi: Abintus in fimbrijs aureis.

¶ Tertio pl'alitas p̄uilegialis ibi: Circūamicta varietatibꝰ.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM GLO

ria aliquorum est & laudantur de bonis naturæ: aliquorū gl'ia de bonis gr̄æ de qbꝰ laudanť, alij laudātur de bonis supernæ, aliorum est gloria de bonis fortunæ. Verum huius virginis gloriosæ omnis gloria eius: quia est per excellentiam filia adoptiua regis æterni. Absalon & Rebecca multum laudantur de pulchritudine: licet oīs gloria eius quasi flos sceni. Esa. xl. Gloria ista non deficit in Maria. Tota pulchra es & macula non est in te, & pulchra vt Iuna. Et optime in naturalibus complexionata quod multum iuuat ad bonitatem. De bonis gratiæ ait apostolus. Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ. Omnis virtutis gloria est in Maria. de omnibus em̄ laudatur super omnes sanctos. Vnde dicit Ecclesiastici. xxiiij. Et radicaui in populo honorificato. Populus honorificatus a deo & hominibus sunt virtuosi. Sapiēn. xix. c. Magnificalti populū tuū scilicet tu dñe deus: & honorasti. Vbi ergo terminatur omnis virtus & perfectio viatorum: ibi vt radix quæ est principium arboris inchoat virtus Marię. De bonis glorię. Pś. cxlix. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. Et in plenitudine sanctorum (ait Maria) derētio mea. ideſt in plenitudine gloriæ beatorum ego detineor: vt gloriosior omnibus secundum Hiero. Inter bona fortunę connumeratur fama & laudatio omneſq; gloria accendūtur ad studia. Et licet sancti & permaxime beata Maria non q̄rant, sed fugiāt istam gloriam: sed quærunt gloriam dei, iuxta illud Mat. v, Luceat lux vestra coram hominibus &c, tamen quanto magis fugiūt, tanto magis deo operante glorificantur & laudantur. Omnis igitur gloria eius. Vñ ipsa ꝓphetans de se ait. Beatā me dicent omnes gñationes, qđ tractans dñs Io. do. Cardi. super Magnificat. Ecce em̄ ex hoc beatam me dicent omnes gñationes. Vox est non dubitātis: sed affirmātis & demōstrantis, sicut Ioannes cum dixit. Ecce agnus dei. Fuit aūt certificata de hoc futuro p triplicem viam per quā pōt sciri aliquid. Primo per rationem discurrentem. Secundo per testificationem cōpetentē. Tertio per experientiam sufficientē. Per rationem quidem discurrentē primo ꝓbatur sic, q̄a ratio p̄teriti scire futura facit. Dicat ergo sic beata Maria. Me fecit castitorem vniuersis: me direxit in omnibꝰ agendis: me p̄seruauit ab oībus illicitis: me fecit in templo admirandā sodalibus: stupendā sacerdotibus: me maritauit

ritauit stupentibus cunctis populis: me fecit reuerendam spiritibus angelicis: ergo p̄ponit me p̄dicandam & venerandam omnibus generationibus. Iste inquam discursus consequentiam format, habet pro medio q̄ deus fecit omne opus perfectum & valde bonum: nisi ipsum opus perficiendum habeat liberum arbitrium: & taliter opifici contradicat q̄ sub obstetricante manu sua egrediatur coluber tortuosus: sicut in angelo primo per Iob narrat spiritus sanctus: cuius oppositum in se erat experta. i. totum fuerat sibi notum cum pluribus partibus quas referre lōgum foret & impossibile. Ratio autem solū per enthimema procedit & consequentiam. Ad hanc certitudinem etiā arguit a simili qđ non tenet infimum locum in argumentis. Argumentū autem dicitur a simili per figuram: sed ē a maiori per naturam. & sic ait. Si ędito sexto scilicet filio Aser: Iacob moriente interpretatur panis pinguis præbens delicias regibus: quanto magis beatam me dicent omnes generationes: quæ humilis ancilla concepi & peperi perfectum: sic numerus senarius notat Christum qui sextæ dat initium ętati: & est verus panis viuus qui de cœlo descendit. Consequentialiter itetum arguit sic. Ego sum tota deifica: ergo beatam me dicent omnes generationes. dictum est notum, q̄a vt. s. dictum est: in ipsa habitabat plenitudo deitatis corporaliter. Sequela autem patet cum non solum omnis homo: sed omnis creatura deum benedicat, iuxta illud Dañ. iij. Bñdicite omnia opera domini domino. Syllogistice tamen ratiocinatur sic. omnes saluati benedicant eos per quos principaliter saluabūtur: sed per filium meū & me de omni generatione saluabuntur, ergo beatam me dicent cum filio meo omnes generationes. Maior est nota per viam gratitudinis sanctę, & minor patet multiplicīter. Primo q̄a dedit carnem per cuius passionem fumus libera ti, & cđo exemplū vidēdi per suā præsentiā. Tertio viā pœnitendi p suā doctrinam. Vnde ex omni generatione aliqui sunt saluati & saluabunť: sicut continua miracula sua demonstrant. Sciebat præterea secundo hoc ipm̄ per testificationem competentem. In ore enim duorum vel trium testium stat omne verbum. Nec obstat q̄ duo vel tres vel etiam mille simul concordes in malū testificantur falsum contra sanguinem iustum: sicut factum est cōtra Naboth in vetęri testamento: & cōtra Christū in nouo, licet enim ciuiliter patiatur tueri qui iustum tamq̄ reum damnat ad mortē duobus vel tribus testificantibus corā deo vero est culpabilis: nisi alij testes eū cōdēnēt q̄ duo vel tres hoies: qui reputari debēt pro vno: si etiā forent mille. Est ergo testis vnus homo specifice qui dicitur accusare & testificari suā testificationē fore legitimā sine qua male iudex procedit in causa. Secundus testis est veritas ipsa enucleata & cō probata: quæ quidem ministerio angeli in lucē procedit a spūsancto: & sic sunt duo vel tres. i. homo q accusat: & suā accusationem cōtestatur. Secundus veritas qui est angelus vel spūssanctus vnus vel duo: & dicit disiunctiue: qm̄ ad veritatē ipsius sufficit alter ipsorū. s. spūssanctus vel angelus. De his duobus vel tribus loquitur Christus prout est veritas ſm Mat. xviij. Vbi sunt duo vel tres congregati in noīe meo: sum in medio eorū: taliq; concordiæ se efficaciter annuit esse. Ad hūc sensum iubēt leges tā canonicę q̄ ciuiles subtilissimā & prudētissimā examinationē faciendā p̄stita si dubitať de vita vel fama aut testiū culpis cautiōe. Hoc modo sacra virgo Maria certificata per angelū dicentem, Benedicta tu in mulieribus. q̄ esset ab oībus generationibus benedicēda. Mittitur ad Elizabeth q̄ id dicat eidem qđ & fecit. Benedicta tu inquiens inter mulieres. Certificauit angelus qui mentiri non potest: certificauit & homo qui prophetā veritatis gerebat: certificauit & spūssanctus qui in vtero sermonē formabat: & in scriptura sacra illas notauerat quæ benedictiōes portauerat sub figuris sancti viri veteris testamenti: quasi stellæ veri solis p̄monstrabant ortū & vitā. Sic oēs mulieres quomodolibet laudibus attolantur Mariæ virginis figurabant virtutes & eius mores præfatos. Nam benedicta fuit in Eua benedictione generationis maternę. Illa enim fœmina mater fuit cunctorū in terra viuētiū. Beata virgo mater est omniū in cœlū ascendentium. Matrimoniū replet terrā: virginitas Marię replet cœlū. Benedicta quoq; est in Sara quæ pepe rit risum isti præludēs: quæ gaudium genuit vniuerso mūdo. Prefiguravit Rebecca prudēter vendicans benedictionem Iacob cū vellet Isaac Esau benedicere Mariæ benedictionem: sub qua reprobato antiquo populo Hebręorum, populus Christianorū benedictionibus est repletus. Actua Lya cui septem adscribuntur filij nati vitam totam aūt uam præscripsit Mariæ quæ per septenarium numerū integratur. Inter cuius operam: vt minus describitur perfectum moriuos sepelire: qđ a Christo non nominatur cum in iudicio de his examinat iudicandos: sicut illa inter septē ędidit Dinam. Speciosissima Rachel contemplatiuam prę dicat virginis matris: quæ pariter per augmentum virtutum in Ioseph: & dolorem seu tędiū vitæ præsentis i Beniamin matricida. In assenem autem Phutipharis sacerdotis Heliopoleos scimus Mariam ex progenie sacerdotali & regali quæ illum conciperet qui rex erat & sacerdos ſm ordinem Melchisedech. In hac cantatrice Maria cantauit Maria soror Moysi infernali iam Pharaone submerso: cuius canticum trahitur in illud. Magnificat anima mea dominum. Mitissimi propheꝰ coniūx dilecta inseparatū matrimonia inter lucidissimum deum & abominabilē humanā naturā: quæ tū formosa fuit in Maria significauit: ipsa alibi dicente. Nigra sum: sed formosa filiæ Hierusalē. Cañ. j. Thamar iustior iusto inauditū a sæculis partum dicit: quam defendit apud multos suspectos anulo matrimonij cōtracti cū sene Armilla pudicitiæ cōprobāte & virga poreſtatis diuinæ: qui hoc prędixerat de prophetis futurū. Raab nō meretrix: sed honesta stabularia: sicut litera docet Hebraica, liberatricem populi non fuit: sed fui futuri p̄fignificat gloriosam Mariam. Hęc paradisi portas patefecit & cū Delbora sceptrū populi tenet electi contra hostē antiquū: quē clauo Iahel prudentia Syſaram necauit. Ann unciat angelus Mannuæ Sāsonis virginis partum quam venustam insinuat Noemi sic interpretata. Et angelus Ruth matrimonio iūgit Booz veterano. s. Ioseph. Michol a Da uit dilecta speciali decore aspectum in se trahit diuinum & liberat iā desiderabilē ad Egyptū deportans. Abigail humilis dicit. Ecce ancilla dñi: fiat mihi ſm verbū tuū. Abysach antiquū dierū suo fouet in sinu: quē solo lactet vbere de cœlo pleno. Anna quæ gratia interpretatur votū virginitatis per matrē Samuelis bonū maritalis societatis per eā quæ fuit Tobiæ: & donū in deū intērę viduitatis i vetę rana prophetissa Mariā plenius declarauit. Bersabee fons ex quo oritur illa sapientia quæ est maior Salamone prius tamen sanctificata: & finem ponit legi datę in igne deserti. Vria occiso dum leges seruat: quæ maxima veritate abducuntur: & ad regem regum transiuit: sub quo fulget lex libertatis & gratiæ. Ecce pctōrū interuentrix potentissima Techuites quæ nō patiebatur repulsam inter Ioab & Dauid pro pessimo. s. Absalone. Sagaciter denig; quis promisit Iudith fortitudinem. Hester notauit iustitiam rectitudinem & patientiam pro ipsius effectu. Si cupis porenter videre cōtra eos g detrahunt suæ bonitati & maculare fata gunt puritatem. Ecce noua Sara cuius, vij. amatores non casti a dęmone sunt necati. Si charitatis viscera pauperta te desiderantur: copiosa in Sareptena vidua Helias istam requirit. Et Heliseus in Sunamite deuotionem & fidem in filij suscitatione veneratur Mariam completa ad omnia vasa vacua quæ sibi Mariæ fuerint oblatę: innuit mulier illa cuius vbi erat mortuus & filij creditores duo remanserant. Vidimus rosam paradisi. xxx. foliis integratam: & totidē odoribus prædotatam præter illa quæ intrinsecus vt dicit possit: quasi plantatio rosæ in Hiericho. Eccī. xxiiij. Certificatur tertio per experientiam rerum magistram. Quis enim valeat dubitare quin hæc virgo plena deo: cui omnia nuda & aperta sunt i ipso ꝓbo qđ gerebat & i pectore gerebat: in mente futura cuncta videri: & aperte agens: si quid indispositum agit indubie: & suam formā inducit. Tam dubitabile est q̄ virgo grauida dei sciuerit futura dubitare q̄ angeli deo præsentes qui omnia vident videant vniuersa. Nam nec ista virgo erat ei remotior qui in eo essentialiter existens de anima sua fecerat cœlestis aulam paradisi. Nec minus illis dispositā quæ per maiorem gratiam possidebat deū q̄ ipsi. Ecce agens dispositum ad agendum quod illuminat omnem hominem venientē in hūc mundum. Et ecce dispositā stella quæ tantæ lucis recipiat radios fulgentes: quæ quidem eclipsim pati non potest: cū nil interueniat medium inter agens & passum, nimirum ante conceptum tanti splendoris magis videbat q̄ cæteri

Maria figurat per mulieres q̄ laudibꝰ attolantur. Fua. Sara. Rebecca. Ruth. Michol Abigail Anna. Bersabee. Techuites.

viatores: eo ꝙ esset dispositа magis: nec aliquid ignorat quodammodo fons sapientiæ facta. Quatuor enim actus viatorem disponunt ad clarius intuenda. Primum est castitas & puritas hominis verius: qa nō introibit sapientia in maliuolam aiam &c. Sap. j. Sed transfert se in alas sanctas Sap. vij. Sedm obedientia vera ipso dicente. Si quis voluerit voluntatem eius facere qui misit me scīet de doctrina mea &c. Tertium est doctrinæ sanctæ magistra paupertas voluntaria quæ in monte locat Petrum: Iacobum: & Ioānem: vt in gloria sui videant dominū cū prophetis. Quartum humilitas ꝑm illud Mat. xj. Abscondisti hæc a sapientibus & prudentibꝫ & reuelasti ea paruulis. Sed ꝙ ista sint virginis matris pater. Quis em narrabit obedientiā suam quæ etiā quinquēnis & ante se totā regendā subiecitꝫ Polebat quo ad sedm tanta puritate qua maior sub cœlo nequit intelligi. Paupertatē ēt regię virginis i partu peregre constitutæ quo ad tertium tantam vide: ꝙ pro tanto filio agnū non valens offerre par turturū vel columbarū obtulit. Lucæ. ij. Humilitas autē eius quo ad quartum deum traxit de cœlis: sed istud prosequendum in sequenti. §. vide.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

probitas virtualis eius notatur ibi, abintus in fimbrijs aureis. Fundamētum si quidē omnium virtutum humilitas est ꝑm Hiero. & cōplemētum charitas: quæ est vinculū perfectionis. Col. iij. Primum notatur in Maria ibi. Abintus. Est em vera humilitas abintus non abextra. Consistit em ꝑm Bernī, in vera suīpsius cognitione sibi vilescens ex ea, vnde & Christus dicit Matth. xj. Discite a me quia mitis sum & humilis corde. & non dicit corpore: sed corde quod est abintus. Pria Mariæ virtus, ait Ambro. fuit humilitas vnde & ipsa de hac singulariter gloriatur dicens. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Exemplo virginis tantæ ratione quilibet vtens discat ab ea se hominē esse non deū vbi dea facta immo deifera: cui subderetur humiliter deus dixit. Ecce ancilla domini: fiat mihi ꝑm verbum tuum. Et hoc quia respexit humilitatē ancillæ suę. Sciat vnusquisq; se non esse Seraph exemplo Mariæ quo charitas immobiliter manet: & nō prosumit de amore cœpto: cū ipsa iuxta crucem manens fuerit absoluta a Ioseph & amorē vnigeniti patienter transtulit in euangelistam Ioannem quem patienter receꝑit in suum crucifixo iubēte loco tanti Christi dilecti. Videant omnes stellam maris Mariā se non habere sapientiam Cherub proficientem: cum post triduum in tēplo reperto filio corā omnibus dixit. Fili quid fecisti nobis sicꝫ ecce pater tuus & ego dolē. &cꝫ Luc. ij. Thronoꝝ quoq; iustitiam nō esse nec habere professa est: qñ filio dixit in nuptijs. vinū non habent, auditura exemplo. Quid mihi & tibi est mulierꝫ nondū venit hora meaꝫ A dīnatione speculatione sublimi alienam se monstrauit cū angelo seruo suo disputans & dicens quomodo fiet istud qm virum non cognoscoꝫ Luc. j. Virtutum auctoritatem ad faciendam miracula se negat habere cum sine dubio requisita per seruos vt deficientis vini suppleret erōnosos defectus Respondit. Quodcumq; dixerit vobis facite. Ioan. ij. quoniam mihi facere miracula non incumbit. Quod se longe fore monstrauit a potentia potestatum in arcendis dęmonibus: cum e præsenti sæculo migratura ne dęmones videret suppliciter postulauit. Si cupis nosse quantum cū principibus se principissam putaret: cꝫ esset, regina mundi ancillatus officium etiam in domo Elizabeth cui parienti seruiuit plenius intuere. Et quia ad archangelos nouerat loquelæ pertinere virtutem velut e linguis raro loquebatur & parum: apud se conseruans omnia diuina conferens in corde suo. Luc. ij. Ioseph autē castissimum virū velut sui custodem exteriorem nunc deseruit quocumq; pergeret necessitate compulsa: non cupiditate vagandi. Ne sibi vsurparet angelorum officium quo inuisibiliter creaturas custodiunt sibi cōmissas: sed nec isto gradu contenta: minus hoie se dixit & exhibuit ancillæ nomē imponēs & opus. sicq; factum est vt cum negauit se esse quod non erat: ex se facta est talis actāta qualis mens non capit creata. Vnde autem ista ita hominem locat: sita est supra choros omnium spirituum beatorum. Et huiusmodi potentię nulla creatura resistere potest: nec vult resistere deus suæ vehementissimæ charitati. Ardentia Seraphin non equātur excedit quoq; lumē: cuius omnem notitiam Cherubin & sua misericordia thronorū superat equissimæ iustitiæ tenacem rigorem: de qua speculatione dominationes illustrantur: & virtutes eius imperio obsequuntur ad nutum. Tentate ipsius cōtra dęmones potestatum vires fiunt robustæ animæ: & non solum vni prouinciæ vel regno: sed totius machinæ mundialis in cœlo in terra simul: & abyssо vniuersali præponitur monarchiæ. sumunt archangeli verbum de verbo suo: etiam angeli in tanto speculo practice nosсūt ad quid debeant dirigere subditos eis. Sic ergo omni homini venienti est norma sine defectu: dicēs se ancillam. Quia ergo inclyta humilis mater & virgo erat digna mater dei iuste electa a iustissimo deo. si dixisset sum digna mater vnigeniti dei fassa veritatem fuisset & humilitatem non seruasset: sed quia decebat eam excellentissime cunctas habere virtutes & in ipsis transcendere cunctos etiam angelos se humilem fatetur & ancillam dicens. Respexit humilitatem ancil. &c. Tanta denicꝫ humilitate nullus vsus est angelorum. Interrogantibus enim quod esset nomen ipsius, Respondit. Cur queritis nomen meum quod est admirabileꝫ necꝫ ille q dixit. Sum Azarias Ananiæ magni filius qui sui magnum conceptum in mentis conceptum formauit. Non simili vsi sunt Abraam dicēs. Sum puluis & cinis. Aut Iob aiens. Ventus est vita mea. Vel Dauid protestans ꝙ esset canis mortuus & vnus pulex. Siue Baptista qui fassus est se esse labilem vocem. Nā hi omnes dixerunt id quod erant & non minus. hęc autem multominus ꝙ̄ sit. Quantum enim distant inter se regina cœlorum & ancilla, domina angelorum & ancilla, mater dei & ancilla domini, veritatem tamen dixit. nā licet virgo Maria ex parte generationis fuerit mater Christi: tamē scīens qa filius eius erat genitor eius & vniuersoꝝ deus & dīs: non se exhibebat vt matrem: sed vt ancillam: cꝫ̄ cꝫ̄ ille verus filius eā reueretur vt matrē, hęc reuerētia nō requirebat: sed exhibitā renuebat & exhibebat repulsam. Qz̄ piū erat videre istud certamē in secretis duoꝝ filij & matris: illa prꝫenire volebat genuflexionibus sibi genuflectentē: sed iste cui futura erāt præsentia prꝫoccupat reuerētia tali ꝓuenire volētē: illa genuflexo filiū adorabat: sed ille ante adoratricē humiliter se inclinabat. Illa dicebat, deus meus nō decet deū fœminæ iclinare: sed ipe rīdebat, tū istud decens est matri filiū subdi. Sine me, o fili prœceptū implere qd̄ dixisti. Dīm deū tuū adorabis &c. Ipse vero inferebat. Sine & tu mater filiū tuū mādatū implere quo dixit præscius incarnationis suæ: honora patrē & matrē. Ne videāt te angeli: quē adorāt corā muliercula prostratū. surge dilecte ꝓsonabat Maria. Et ne filij hoim corā filio videant matrē inclinatam charissima sursum te eleua intonabat Iesus filius eius. Me itaq; deus & angeli arguāt: si te nō adorauero & sustinuero quasi adorātē: & ego corā deo ągelis & hominibus reprehensibilis essem: si reuerentiā nō seruarē maternā. Talia ꝓfundioraq;: & oi spūs mellita dulcedine versabantur inter filiū matrēq; genitorē & genitricē. Illa dicē te ꝙ saltē in occulto vbi nō videt nisi pater cœlestis a tali veneratione se abstineret filius. Et illo respondente ꝙ nil opertū qd̄ nō reueleť. Istas duas conclusiones quas persua det euidēs rō sacræ literæ ꝓbāt. nā ꝙ filius esset matri subditus & reuerēs: testať cū de ipso duodeni loquiť. Descēdit cum illis Nazareth & erat subditus eis: id est Mariæ & Ioseph. Firmissime credo nūc̄ filiū ita honorasse matrē sicut Christus virginē matrē, suā. & ꝙ mater summe veneraretť & diligeret filiū. Vñ cū eo prędicāte mater eius supueniret expectabat reuerēter audiēs prędicationē eius. Fimbrię aureę designāt eius ꝓfectā charitatē. Aurū em excedēs oia metalla in valore charitatē significat oēs superantē virtutes in perfectiōe. Fimbria est extrema pars vestimēti. vestimē tū qd̄ circūdat corpus eius significat puerfationē eius quę videť ab hoibus. Nā interior dispositio videri nō pōt. Ad hūc intellectū dicebat Apls ad Roma. xiij. Iuduminid ominū nostrū Iesum christū. i. sequimini cōuersationē eius. Fimbriæ ergo vestimēti virginis fuerūt aureæ: qa ētmima opera eius hæc sunt fimbriæ q̄ fuerūt plenę ꝓfecta charitate. Minora opera dico in sęquæ. f. deseruiunt corporis necessitati: vt comedere: dormire: laborare māibꝫ & hmōi. Ex his pōt elici in operibꝫ magnis: vt in oratiōibus & cōtē platiōibus & hmōi cꝫ fuerit excellens charitas eius: Exultauit inquit spūs meus in deo salutari meo. f. extra saltauit per ectasim. Diuinꝫ em amor ectasim facit. vt Diony. ait.

toram

totā eā incanduerat diuinis amor: ardor cōtinuus & ebrietas perfusi amoris: vt nihil esset in eo qd̄ mūdanus violaret affectus: & sic fimbrię quę sunt iuxta terrā nō tangebāt terrā: sed aureæ. i. liberæ ab omni mundano amore operationes etiam eius circa corpus versantes.

§. III. QVATVM AD TERTIVM

Pluralitas priuilegiorū notat in eo: cū dī. Circūamicta varietate. siue intelligať de vestimēto de varijs coloribus cō texto: siue varijs pluribus vestimentis indutа. Plura vtiq; & varia & singula priuilegia reperiunť in virgine Maria: quæ nō sunt ex alijs fctis ex qbꝫ deprehēdiť ois gloria eiꝫ: & sunt. xij. significata p. xij. stellas corone: quā vidit Ioannes in Apo. xij. c. in capite mulierē habere dicēs. Signū magnum apparuit in cœlo ecclesiæ militātis & triumphātis. Mulier amicta sole & luna sub pedibus eius: qa oīs defectus sub ea est nullos habet in se: vel mundus sub ea vtregina mūdi Corona xij. stellarum sunt. xij. varia priuilegia quibus circūamicta est varietate. Primū fuit: qa extat multiplicis prędignata nō solū in mulieribus vereris testāmēti: de quibus dictū est: sed etiā in alijs figuris & prophetijs. Hæc enim est lux primo facta: hęc fluuius paradisi ecclesię ad irrigandum ligna fructifera ecclesiæ: qui extēdit in quatuor capita. hæc arca Noe ex qua euadit diluuiū infernale qui i ea permanere inueniť p deuotionē. Hęc virga Moysi qua facta sunt tot miracula. hęc virga Aaron quæ frōduit floruit & fructificauit sine opere humano. virga em̄ esse floruit: de qua Esa. xj. Egredieť virga de radice Iesse &c. Hęc virga regis Assueri: qua tangitur anima in signum clemētię dei. Hac virga percussus pauebit Assur. i. diabolus. Esa. xxx. Hanc virgam portare iussi sunt a Christo ad prædicā dum missi Hoc lignum aquas amaras dulcorat. hęc vellus Gedeonis, hæc thronus Salomonis: hæc hortus conclusus & fons signatus de qua Esa. vij. Ecce virgo cōcipiet. Et breuiter totum vetus testamentum plenum est figuris & prophetijs eius. Secundum priuilegium est: qa plenius omnibus alijs in vtero sanctificata: in cuius figuram sanctificatum fuit tabernaculum domini per Moysen. Ego puto ait Bernī. ꝙ copiosior gratia sanctificationis in ea descenderit q̄ in alijs ab vtero sanctificatis: quæ totius vitę conuersationem immunem redderet ab omni peccato quod nulli extat concessum. nam alij sanctificati in vtero materno: vt Ioannes baptista & Hieremias commiserunt venialia: essi non mortalia. Hæc autem ꝑm omnes doc. nunc̄ venialia admisit. & pie credi pōt ꝙ ea die qua fuit aiata aia rationali: ea die fuit sanctificata. Tertium priuilegiū qa ab archangelo gloriose salutata. Aue inquit gratia plena cuius multi in veteri & nouo testamento fuerint visitati & salutati. Et si angelus Gabriel ēt Zachariæ nuntiauit natiuitatē ex eo Baptistæ: tamē timorē incussit & punitionē subdidit facies eū mutū. Hāc autē etsi ex inusitata salutatione propter humilitatem eius primo exterruit: postea summo gaudio repleuit. Et opinio est aliquorū ꝙ fuerit vnus de supremo ordine. f. Seraphin ad annuntiandum tantū mysteriū. Nec obstat si dicať ꝙ ex adsistentibus angelis nullus mittiť: qa hoc verū est de lege cōi: sed ob causam singularē: deus qui mutat leges & tēpora & officia ad placitū de quocūc̄ ordine mittere potest. Et qd̄ maius nuntiū esse poterat hac nouitate maxima. Nec obstat ꝙ si dicať archangelus: qa quo ad interpretationē etiā Seraphin est archangelus. interpretatur enim princeps angelorum. Quartū singulare priuilegiū est: qa veritas increata in ea est incarnata. Pā. lxxxiij. Veritas de terra orta est. i. in virgine gloriosa, terra per profundā humilitatē. Hoc est illud nouū qd̄ Hieremias dixit dīm facturū super terrā: qa fœmina circundabit virū. Hoc est oim nouitatū mundi maximū qd̄ nūc̄ fuit nec amplius erit fœmina quę est terra: de terra formata in origine prio circūdabit nō aliun de accipiat nisi a deo: Virū nō paruulū sed perfectū omni virtute & sapiētia: qa vnitū deo. sic em Canit ecclesia. Quem terra pontus ęthera &c. Quintum: qa cū summo gaudio filium parturiuit. Esa. xxxv. Germinās germinabit lætabunda & laudās. sicut terra germinās fructus sine sui apertione imperceptibiliter: sic virgo Maria filiū clausa pudoris aula regia & hoc lætabunda. Alia etiā oēs cū dolore magno pariūt: hęc peperit sine dolore salua tore sæculoꝝ vbere lactans de cœlo pleno: immo cū summo gaudio. Sextū priuilegiū: qa simul mater & virgo qs vnq̄ audiuit talia: vt virgo esset & intacta generaretq; vnde canit ecclesia. Gaudiū matris habens cum virginitatis honore: nec primā similē visa est: nec habere sequentē. Dehoc solicita fuit interrogare quando dixit angelo. qūo fiet istud qm̄ virū nō cognosco. i. vouī me non cognoscere: qd̄ angelus declarauit: qa mater simul & virgo eēt: de spūsctō nō ab hoīe concipiēs. Septimū priuilegiū: qa resurgēs primo ei apparuit. vt pie credi & testať Ambro. etsi euāgeliste taceāt quasi vt per se notū prę supponēdo. Sed cui dubiū est: qa nō apparuit ei in habitu trāsfiguraro peregrini vel hortulani: vt Marię Magdalenæ & duobus discipulis eunti bus in Emaus propter incredulitatē eorū: sed ipa cū firmiter crederet resurgēre & sciret deū esse omnipotentē: & solū in ea fides remansisset manifestissime & gaudiosissime ei apparuit. Vnde cū propheta dicere potuit: ꝑm multitudinē doloꝝ meoꝝ in corde meo cōsolationes tuę lętificauerūt aiam meā. Pā. xciij. Et qa sup oēs doluit in passione filij super oēs fuit consolata cū apparuit ei resuscitatus. Octauū: qa ascendente Christo remansit magistra doctoꝝ ecclesiæ apostolorum & euangelistarum. Vnde dicit Act. j. Hi omnes erant perseuerantes in oratione cū Maria matre Iesu. Conuersabatur inquit Hiero. post filij sui ascensionem cum senatoribus cœli in schola virtutum ipsa de mulctis mysterijs informauit apostolos & euangelistas. Nonū priuilegium fuit glorificatio eius in corpore nō solum in anima. vt dicunt Augu. & Bernar. qd̄ ex eo poterit elici: qa dicitur amicta sole. Dicit enim Christus de iustis in vltima resurrectione: ꝙ fulgebūt sicut sol in regno patris eorum. Mat. xiij. Amictus ergo solis est gloria corporis &c. Multa circa hoc in legenda assumptionis. Decimum priuilegiū ꝙ fuit associata a tota cœlesti curia in assumptione. In cuius figuram habetur. ij. Reg. vj. ꝙ Dauid reduxit arcam quæ significat virginem Mariam cum sex choris in magna solennitate in Hierusalem quæ significat patriam supernam. Dauid est Christus. Credendum est ait Hiero. in sermone. ꝙ ipse Saluator per se totus seituus occurrit: & eā in throno suo collocauit. Sex chori sex differētię beatorū. f. angeli: ꝓphetę & apostoli: martyres: ꝓfessores & virgines: quibus circūdata super oēs exaltata. Vndecimū priuilegiū: ꝙ est exaltata super choros angelorꝝ. f. sancta dei genitrix canit eccl'ia. Vnde Eccli. xxiij. ponunť sex exaltationes. Prima quasi cedrus exaltata sum in Libano. Libanus interpretatur candidatio: & aperte significat angelorꝝ statū qui semper fuerūt candidi puritate & sine peccato. Sicut ergo cedrus in libano est altior omni arbore: ita virgo sublimior est omni angelo. Sed'a exaltatio quasi cypressus in monte Sion. Sion interpretať speculatio: & significat altū statū prophetarū sub quo continentur patriarchę: qa gestaeoꝝ fuerūt ꝓphetica: aspiciebāt per speculū figurarū & nō clare Christi mysteria: sicut ergo in monte Sion cypressus odorifera sup alias arbores ascēdit: ita Maria sup oēs prophetas. Tertia est: quasi palma exaltata sum in cades. principales victoriosi de mūdo: cū palma martyrij fuerūt apostoli. Ecclesiarū principes: belli triūphales duces canič de ipsis: sed maxima victoriosa virgo Maria super apostolos. Quarta quasi plantatio rosæ in Hiericho. Rosa pulcherrimus florum est: sed i spinis nascitur: & significat martyres inter spinas ortos tormētorū: super quos virgo Maria exaltatur. Quinta quasi oliua speciosa in cāpis: significat confessores operibus misericordiæ deditos quos excedit. Sexta quasi platanus &c. quæ herba semper viriditatem retinet: & virginis virorē perfectæ castitatis demōstrat. Duo decimū priuilegium ꝙ est super oēs venerata & exaltata & collaudata. mirabiliter omnes deuotione efficiunt ad oia facientes multa ad honorem eius &c.

¶ De multiplici misericordia quam accepimus a deo mediante virgine Maria. Capitulum. IIII.

SVSCEPIMVS DEVS MISE

ricordiā tuā in medio tēpli tui. Pā. xlvij. Tēplū dei esse virginē gloriosam declarat ecclia cū dea cātet. Beata es dei genitrix Maria virgo ppetua tēplū dñi: sacrariū spūssancti. Et in sequentia quadam. Aue decus virginale: tēplū dei speciale: nobile triclinium. Tēplū est locus immunitatis & securitatis. Ita inquit Bernar. Securū accessum habes ad deū o homo, vbi mater stat ante filiū: filius ante patrē: mater ostēdit filio pectꝰ & vbe-

ra: & ideo nulla poterit eē repulsa: vbi sunt tot amoris īsignia. Templum est locus summæ veneratiōis. Videte ait idem Bern̄. quanto deuotionis affectu vult eam a nobis venerari & honorari: qui totius boni plenitudinē posuerit in Maria, vt si quid gratiæ: si quid salutis in nobis est: ab ea nouerimus redundare. Ad emplum fit oblatio: si quid autem o homo deo offerre desideras testatur Bern̄. in manibus Mariæ commendare memēto: ḡa manus eius mū dissimę sunt: nostrę autem plenę sunt sanguine: & ideo per manus eius non nostras acceptabunt. Denicp ipsa virgo est prima post Christum in ecclesia triumphāte quę pro curat vt regina Hester apud Asuerum, sdeum salutem ecclesiæ militantis: & sententias mortis reuocat ab inimicis a manu diaboli: & ab alijs nos defendens, per hanc multipliciter suscepimus misericordiam, & in hac quæ est templum dei sed præcipue tripliciter.

¶Primo enim suscepimus misericordiam saluationis per incarnationem.

¶Secundo suscepimus misericordiam directionis per eius conuersationem.

¶Tertio suscepimus misericordiam subleuatiōis per eius interuentionem.

§.I. MAXIMA MISERICORDIA

deus fuit vsus erga nos: ḡa dignatus est incarnari. Vñ ipsa virgo in cāt̄ico suo ait. Suscepit Israel puerū suum, i. seruū: quia scilicet sursum accepit naturā humanā de Israel deo vnēdo: & in hoc recordat̄ misericordię suæ qua fuit qua si prius oblitus ante incarnationē. Istā misericordiā suscæpimus de⁹ in medio tēpli tui, i. in vtero virginis de qua incarnatus es, p ergo natura non habuit: vsus non obtinet: ratio ignorauit: ipmēs nō capit humana: pauet cœlū: stupet terra: creatura oīs etiā cœlestis miratur, hoc totū Marię per Gabrielē nuntiatur: & per Christū adimplet. testat̄ Hiero. in sermone. In cuius figurā extat: ḡa in medio templi Salomonis in ea parte q̄ dicebat̄ sancta sanctorū posita fuit arca dñi cū ppitiatorio desup quę significat Christi humanitatē cū deitate. Arca enim de lignis Sethim facta impure scibilibus auro tecta: significat corpus Christi cōpactū ex purissimis sanguinibus virginis cū aīa eius diuinitati cōiūcta. In qua humanitate tria erāt: virga iustitiæ & iudiciariæ potestatis: lex sapientię & veritatis: manna mansuetudinis & pietatis. Propitiatoriū desup deitas supereminens ipsi tū humanitati vnita. Duo Cherubin de oliuis respiciētia in propitiatoriū mutuis vultibus sunt duo testamenta plena sapiētia quę testant̄ de Christo adinuicē. qd⁹ em vnū prædicit futurū, s. vetus testamentū: aliud, i. nouū exprimit factū, & totū hoc quod p viscera misericordiæ suæ visitauit nos oriēs ex alto. Fuit ergo in isto tēpli medio, i. vtero virginali arca, i. deus incarnat⁹ fuit & notitia testamētorū in mēte. Vnde & Beda tractans illud Luc. ij. Maria conseruabat omnia verba hæc cōferēs in corde suo: ḡa scripturas legebat & sciebat, pphetias: cōferebat quæ secū erant acta cū dño de his quæ nouerat scripta a, pphetis de dño & collata adinuicē cognouit in star cœlestiū Cherubin socia sui vultus luce concordia: & seruabat ea in mente: vt euangelistis & apostolis deferret describētibus nouū testamentū. Aug. in sermone. Quid dicā beata virgo cū de te quicquid dixero minor est laus tua q̄ dignitas tua meretur: si cœlū te vocē altior es: si matrē gentiū dicam præcedis: si formā dei appellē digna exīstis: si dominā angelorū vocem per oīa esse probaris, hæc ille. Sicut ergo locus dictus sancta sanctorū erat solēnissimus: ita q̄ nulli licebat accedere nisi summo sacerdoti. Ita & beata virgo Maria cum gratia repletur: cum spiritu sancto perfunditur: cum virtute altissimi obumbratur fit preciosior meritis: celsis sublimior fastigijs: pulchrior sanctitate: gloriosior suorum meritorum prærogatiuis: ita vt nullis vnquā vsibus iam mancipanda nisi diuinis. Hiero. in sermone. Hinc & Maximus in sermone. Scītes fratres dilectissimi auctori nostro multū nos debere cōditos plus redēptos: veneremur illū sacratissimū vterum ex quo deus vnitus homini apparuit. O fœlix Maria: o genitrix gloriæ: & puerpera sublimis: cuius viscer̄ibus auctor cœli: terræq; committitur. O fœlicia oscula labijs impressa lactentibus: cum inter crebra indicia crepitantis infantiæ verus ex te filiꝰ tibi Maria alluderet: verus ex patre tibi dominus imperaret. fœlix puerperiū: lætabile angelis: expectabile sanctis: necessariū profligatis. Hæc ille.

Augu. Augu. quoq; sic ait in sermone. O q̄ immaculata virginis tas quę omnes angelos ī cœlestia regna præcellit. O q̄ beata mater quæ Christum dominum sanctum regem gloriæ meruit generare. O q̄ beati pedes qui Christum meruerūt sustinere. O q̄ fœlicia vbera quę auctorem & redemptorē mundi lactauerunt. O ineffabilis virgo in cuius continebatur gremio: qui regebat vniuersum mundum. Hec ille.

Bern̄. Bernar. in sermone. Fac o benedicta per gratiam quam inueniſti: per misericordiam quam peperisti: vt qui mediante te fieri particeps dignatus est infirmitatis & miseriæ nostrę: te quoq; intercedente ptícipes faciat nos gloriæ & beatitudinis suæ.

§.II. SECVNDO IN MEDIO TEMPLI dei, i. in cōuersatione virginis gloriosę tēplū dei existētis: quæ cōuersatio semper fuit in medio, i. in virtutibus & fm rationē suscepimus misericordiā directionis seu regulā bene viuendi. Si quidē magna misericordia est deum & errātē ad viā salutis reducere: & iter rectum ostēdere. Equidem errabant pene oēs in inuio & nō in via mandatoꝝ & virtutū incedentes quæ ducit ad vitā: sed p viā latā quę ducit ad mortē: sed nata est virgo Maria: cuius vita gloriosa lucē dedit sæculo. Vnde Maria interpretat illuminatrix: & maris stella dicit quæ ducit naufragantes ad portū. Habetis in ea magisteria probitatis & virtutis: & sciatis quid eligere quid vitare debeatis, inquit Ambro. In me cāit ipsa Eccl⁹. xxiiij.) oīs gratia viæ & veritatis: in me oīs spes vitę & virtutis. vt sciatis quid eligere & quid vitare debeatis.

Hiero. Talibus em̄ teste Hiero. in sermone, decebat virginem op pignerari muneribus: vt plena eēt gr̄a quę cœlis dedit gloriā: terris deū pacēq; refudit: fidem gētibus: finē vitijs: vitę ordinē moribꝰ disciplinā. Abūdātia aūt gratię & virtutū eius in tēplo ipo figurata fuit. Nam in medio eius in loco qui dicit sancta: erant ibi ex vno latere mēsa aurea cū duodecim panibus propositionis: ex alio latere altare aureum thymiamatis & thuribulū aureū: ac etiā cādelabrum aureū cū septē lucernis: vel ū quoq; qđ diuidebat sancta sanctorū quadricolore. Sic in templo mētis virginalis fuit mensa fidei perfectissimę duodecim articulorꝝ designatorꝝ per panes: fuit & altare aureū summę dilectionis cum thuribulo spei. vnde fumus aromatū, i. deuotissimarū orationū & cōtēplationum ascēdebat ad cœlū. cādelabrū quoq; gratię septē donorꝝ spūssancti: virtutes quoq; cardinales designata per velum quatuor colorum fm magistrū in. ij. sen. vtiq; fuerunt in ea. Prudētia qua prudenter se habuit ad angelū recogitans qualis illa esset salutatio nō subito respondens postea quęrēs. Fortitudo qua aduersa sustinuit in passione filij. Iustitia in cōseruando legem de purificatione ad quā non tenebatur de accessu ad tēplum cū filio: & alijs legalibus. Tēperātia in ieiunijs: vigilijs: & modestia & omni ca stitate. Et descendendo ad particularia. De ea sic loquitur Ambro. in li. de virginitate. Quid exequar de beatę Mariæ virtutibus: virgo erat nō solū corpore: sed & mēte qua nullo doli ambitu syncerū violasset affectum: corde humilis verbo grauis: aīo prudēs: loquendi parcior legendi studiosior: intēcta operi: verecūda sermone: arbitrū mētis: nō hoiem sed deū quærēs: nō in incerto diuitiarū sed in prece pauperis spem reponens. Benevelle oībus: assurgere maioribus: natu æqualibus non inuidere: fugere iactantiam: sequi rationē: amare virtutē: q̄n ista vel vultu lęsit parentes: q̄n discessit a propinquis: q̄n fastidiuit humiles: q̄n vitauit inopem: eos solos solita inuisere cœtus virorꝝ quos misericordia nō erubescēret nec pręteriret verecundia: nihil torui in oculis: nihil inverbis procax: nihil in actu verecūdū: nō gestus fractior: nō incessus solutior: nō vox petulātior: vt ipsa corporis species simulacrum fuerit mentis & figura probitatis. Quid aūt exequar beatę Mariæ ciborum parsimoniā: officiorꝝ redūdātiam: alterum super naturā superfuisse: alterū pene ipsi naturę defuisse? Illic nulla intermissa tempora, s. quo ad officia, i. exercitia & seruitia: hic cōgemi natus ieiunio dies. & si aliq̄n reficiendi succesſit voluntas: cibus plęrumq; obuius qui mortem arceret: nō delicias ministraret: dormire non prius cupiditas q̄ necessitas fuit: & tamen cum quiesceret corpus vigilabat animus quæ frequenter in somnis aut somno interrupto continuat: & aut disposita gerit: aut gerēda pronūtiati prodire domi nescia: nisi cū ad ecclesiam cōueniret: & hoc cū parentibus & propinquis, hæc ad ipsos angeli ingressus inuenta est domi in penetralibus sine comite: ne quis contemplationem abrūperet: ne quis obstreperet: nec enim fœminas comites desiderabat: quæ bonas cogitationes comites habebat: quin etiam tunc minus sola videbatur cum sola esset. Nam quo modo sola cui tot libri adessent: tot archāgeli: tot prophetæ. denicp archangelus vbi eam reuisere solebat inuenit. Quam religiosa in propinquis fuerit, scriptura diuina cōmemorat. Nam & humilior facta est vbi se cognouit electam: & statim ad cognatam suam in montana perrexit: & ita conseruabat oīa verba hęc in corde suo: q̄uis mater dominī: discere tamen pręcepta domini desiderabat. & q̄ deū genuerat, dñi tamen præcepta scire desiderabat. Hæc oīa

Augu. Ambro. in lib. de virginitate. Item Augu. in quodam sermone. O dilectissimi quis laudes beatissimæ virginis digne decantare valeat? Facta est enim Maria ianua cœlorꝝ: sublimatio apostolorum: laus martyrum: iubilatio cōfessorum: gloria viduarum: gaudium angelorū: requies animarum. Facta est Maria salus morum: mors criminū: vita virtutum: virtus pugnantium: palma victorum. Facta est Maria excelsa sup lydera: sanctior super omnes fœminas: cuius vita inclyta: cunctas illustrat ecclesias. Hęc Augu. in sermone. Et sic per exempla vitæ eius suscepimus misericordiam regulæ & directionis bene viuendi: & per merita

Hiero. & preces eius misericordiā. Itē Hiero. in sermone de assumptione. Puto q̄ quicquid cordis: quicquid virtutis humanæ: si totum adhibeas non sufficiat vt cogitare valeas quāto indesinenter cremabatur ardore pij amoris: quanto moriebatur repleta sancto spiritu secretorum cœlestium incitamentis, dum reuolueret animo cuncta quæ viderat: quæ audierat: quę cognouerat: nouis quotidie inflammabatur desideriorum effectibus tanto validius quanto intus diuinus illustrabatur visitationibus: totam incanduerat diuinus amor vt in ea nihil esset quod mundanus violaret affectus: sed ardor continuus: & ebrietas perfusi amoris. Hęc Hiero. in sermone.

§.III. SVSCEPIMVS DEMVM ET

miam multiplicis subleuationis in miseriꝝ in medio templi huius, i. ipsa mediāte. vnde & dicit mater gratiæ mater misericordię. Tēplū si quidē Salomonis: nō solū sancta & sanctasan ctorꝝ: sed ētatria & porticus quæ erāt ante ipsum habere dicit: qđ patet ex euāgelijs q̄n elecit de tēplo ementes & vendētes: & in templo docebat & miracula faciebat. Mat. xxj. qđ vtiq; intelligitur de atrijs tēpli. ibi aūt fiebāt orationes: vt patet de Pharisęo & publicano: & offerebāt sacrificia: q̄n Salamon perfecto ipso tēplo dedicauit dño orauit vt q̄ncūq; pestis, vel corruptus aer vel bruchus: aut rubigo, aut siccitas pluuiæ propter pctā populi superueniret in patria illa: & populus ille reuersus confiteret peccata sua: & adoraret pro amotione plagę: deus liberaret eum. Item q̄n populus iret ab bellū contra inimicos vel captiui ducerent ab alijs gentibus: vel alia mala paterentur: si pœnitētes dirigerēt mentē suā ad adorandū versus tēplū pro liberatione q̄ exaudirentur: qua oratione facta apparuit postmodū deus Salomoni dicens se fuisse exauditū. vt habet. iij. Reg. vij. & ix. Sic ad, ppositū qui pœnitēs & deuotus accedit ad hoc tēplū virginale postulans adiuuari pro

Bern̄. diuersis miseriꝝ exauditur misericordiam recipiens. Vnde Pś. xvij. Exaudiuit de tēplo sancto suo vocē meam. Vnde Bern̄. in sermone. Sileat miam tuā virgo beata si quis inuocatā in necessitatibus suis te inuenerit defuisse. Nos qui dē seruuli in virtutibus tuis congaudemus tibi, sed in hac potius nobis pis laudamus humilitatē: virginitatē miramur: sed mia sapit dulcius miseris & crebrius inuocat. Hęc est em̄ quæ totius mundi reparationē obtinuit: & salutem omniū impetrauit. Quis ergo miæ tuę o benedicta longitudinē: latitudinē: sublimitatē & , pfundū queat inuestigare? Nā longitudo eius vsq; ad nouissimū diē inuocātibus eā subuenit vniuersis. Latitudo eius repler orbē terrarum: vt tua quoq; mia sit plena oīs terra: sic & sublimitas eius ciuitatis supernæ inuenit restaurationē: & , pfundū sedēti-

Maria oliuę se compa rat. bus in tenebris & vmbra mortis obtinuit absolutionē: a's redēptionē. Hęc ille. Idē. Reuolue diligētius euangelicæ historiæ seriem: & si quid increpatorijs si quid durū: si quod denicp signum vel tenuis indignationis occurrerit in Maria: de cætero suspectam habeas & accedere verearis. Consi dera diligenter: et si vere plena sunt oia opera pietatis & gratiæ: plena māsuetudinis & misericordiæ quæ ad Mariā pertinēt inueneris: age gratias ei qui talē tibi mediatricem benignissima miseratiōe prouidit. denicp oibus oia facta, oībus misericordiæ sinū aperuit: vt de plenitudine eius accipiāt vniuersi: captiuus redemptionē: eger curationē: tristis cōsolationē: pctōr veniā: iustus gratiam: angeli lętitiā, denicp trinitas gloriā: filij persona: carnis subfātiā: vt nō sit qui se absondat a calore eius. Hęc ille. Et ḡa ipsa virgo gloriosa misericors est ad oēs: cōparat se oliuę dicēs Eccli. xxiiij. Quasi oliua speciosa in campis. Oliua significat misericordiā: quia oleū fructus est lenitiuū & dulce. Ad oliuā quæ est speciosa in cāpis oēs possunt accedere & accipere fructum eius: sic ad Mariam & iusti & peccatores accedere possunt vt inde misericordiā accipiant. Ipsa est illa sancta Iudith quæ ex magna misericordia ad populū fuit cū magna prouidētia & fortitudine occidit Holofernē ferocissimū obsidētē & captiuare & exterminare volentē populū dei, i. diabolum infernalem. Vnde & in eius laudem dixerunt Ioachin summus sacerdos cum omni populo benedicentes. Tu gloria Hierusalem: tu lætitia Israel: tu honorificentia populi nostri: quia fecisti viriliter & cōfortatū est cor tuū: eo q̄ castitatem amaueris & benedicta eris in æternum, Iudith. xv. O quot sententias terribiliū flagellorum quæ meruit mundus propter peccata sua hæc sanctissima virgo misericorditer reuocauit. Nonne in visione ostensum est beato Dominico & alijs q̄ dei filius mundum exterminare volebat tribus lanceis: sed beatissima mater misericordiæ pro eo intercedens ipsum placauit: asserens se duos seruos habere: scilicet Dominicum & Francisc̄um: quos mittens per orbem cum filijs homines ad pœnitentiam reducerent. Nonne ipsa mater pietatis Theophilum qui se diabolo dederat: & chyrographum scripserat: vt eum liberaret a quadam confusione iniuste sibi illata: restituit saluti & chyrographum ī medio iactare coegit. Quis posset enumerare quantas quotidie sanitates infirmis deuote inuocantibus eam misericorditer elargitur? a quantis periculis animæ & corporis plurimos liberauit? quot diuersis angustiatos laboribus consolata fuerit? quot errantes in tenebris illuminauerit? Si igitur deum in sanctis suis laudare iubemur: multo magis in Maria matre misericordiæ: quæ vt sapiens mulier Thecuites pie pro Absalone fratricida & proteruo aduocans patri suo Dauid reconciliauit & ab exilio reuocauit. ij. Reg. xiiij. scilicet genꝰ humanū. Si ergo ait Hieron̄. virgo es lauda: quia meruisti esse qđ laudas. si cōtinens es lauda: ḡa inde tibi gratia fluxit vt possis casta existere. q̄ si coniugata vel pctōr nihilominus venerare & lauda: ḡa ex ea natus est Saluator: vnde tibi venia & misericordia promittit. Suscepimus ergo o deus & suscipimus quotidie misericordiam tuam ī medio templi tui, i. per Mariam. & ideo laus tibi in sæcula.

¶De angelis qui sunt in ecclesia dei ministri & custodes nostri. Capitulum. V.

PREVENERVNT PRINCIpes coniuncti psallentibus in medio iuuencularum tympanistriarum. Pś. lxvij. De angelis agendum est: quia ipsi in ecclesia triumphanti ciues ordinarij & consortes beatorꝝ in ecclesia dei ministri & custodes nostri: & multipliciter in cōi & in particulari nos adiuuāt. vt ait Grego. in homil. Illa superna ciuitas nimirum ex angelis & hominibus cōstat: ad quā tantum humani generis ascēdere credimus: quot illic contigit angelos remansisse. iuxta illud Deut. xxxij. Statuit terminos populorum iuxta numerū angelorū dei: qđ tamē est fm aliā translationē nō nostrā. hæc tamen in opinione est. Nā alij dicunt q̄ tot homines ascendent quot ex angelis ceciderūt cū ex eis hoibus dicantur ruinę angelorū restaurari. Veri⁹ esse videt qđ dicit ecclesia in collecta. Soli deo cognitus ē numerus electorꝝ in superna fœlicitate collocandus. Hi tñ vt dicit Grego. nō faciēt ordinē de per se: vt sint homines quasi decimus ordo: sed collocabuntur in diuersis ordinibus angelorū fm qualitatē virtutum eorꝝ. Licet em̄ angeli fm naturā sint perfectiores hoibus quasi deo similiores cū sint puri spūs & immortales, ,ppter qđ Christus dr̄ minor angelis fm q̄ homo. fm illud. Minuisti eū paulomin⁹ ab

angelis.qa ipse mortalis erat in via.angeli aut̃ immortales:tam ẽ in pfectione gratiæ & gloriæ multi sancti excedũt gloriã multoꝝ angeloꝝ.Et de virgine gloriosa canit ecclesia.Quia exaltata ẽ super choros angeloꝝ.Et qa ipsi angeli diligunt nos & solicitãtur pro salute nostra:ideo qa per laudes diuinas iter est ad videndum cum eis salutare dei.i. saluatorẽ:iõ nõ solũ cõiunguñ psallentibus:sed & prgue niunt eos ad excitandũ,ad psallẽdum & laudandum deũ. Prgenerunt ergo &c.Vbi tria notantur.

¶Primo dominium ex quo exaltantur: ibi.Prgenerunt principes.

¶Secundo exercitium quo delectãtur:ibi.Coniuncti psallentibus.

¶Tertio consortium quo sociantur:ibi.In medio iuuenculorum tympanistriarum.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

angeli dicuntur principes.non solum vnus ordo eorũ qui dicũtur principatus:sed omnes a maiori vsq; ad minores. iuxta illud Pſ.cxij. Vt collocet eum cum principibus:cum principibus populi sui.Omnes enim habent magnum dominium super dæmones:super homines:super elementa:& super elementares res.Principantur dæmonibus refrenãdo malitiam eorum ne hoibus tantũ noceant quantũ vellent corporaliter & spũaliter.Vnde angelus Raphael apprehẽdit & religauit diabolum nomine Asmodeum in deserto superiore:ne posset nocere Tobiæ iuniori cum accepit Saram in vxorem: sicut læserat & occiderat septem maritos eius quos successiue ipsa Sara habuerat. vt habetur Tob. viij.In bello spirituali quod agimus contra dæmones:vel potius contra nos multipliciter iuuant: & suscipientibus eorum victoriam prestant.quod innuitur Apo.xij. vbi dicitur.Factum est prlium magnum in cœlo:& Michael pugnabat cum dracone& angeli eius.s. boni.& draco & angeli eius.s.mali cum illis.& non prgualuerũt:nec locus eorum amplius inuctus est in cœlo: & proiectus ẽ draco ille. Dimittẽdo pronũc de prlio facto in cœlo empyreo i principio creationis eorũ:qd̃ bellũ intelligit cõtraria volũtas auersionis a deo quo ad malos & auersionis ad deum quo ad bonos.Vnde boni quasi victoriã habẽtes: qa non sunt imitati malos confirmati sunt.Et draco Lucifer cum sequacibus quasi deiecti de cœlo ceciderunt.Videamus de prlio qd̃ quotidie geritur in cœlo militãtis ecclesiæ in gñe vel in cœlo cuiuslibet aiæ.Draco iste Sathanas cũ satellitib⁹ suis discurrit p cãpũ sensualitatis vsq; ad cãpũ rõnis.Rimatur vt ait Grego.xxviij.moral̃.cõspersiones seu complexiões hoies fm quas intelligit ad diuersa vitia inclinatos. Suggerit sanguineis vana gaudia mundi:& lasciuis lasciuias. iracũdis irã & vindictã:phlegmaticis pigritiã & inanẽ gloriã:melãcholicis suspitiões & desperatiões. Sed cõtrario angeli boni purgãt phãtasiã a phãtasmatibus vitioꝝ.ppo nẽdo bonas repũtationes: vt passiõis Christi:vel vanitatis mũdi:mortis instãtias:exẽploꝝ sctoꝝ:premij cœlestis:cruciatus inferni. In libertate hoĩs est acceptare suggestiones dæmonum: vel instigatiões & repsentatiões angelorum & cũ conatum adhibet ad repellendũ prauas suggestiones dæmonũ & assentiendũ illuminatiõibus angeloꝝ : vincit Michael cũ suis in tali prlio:& draco prosternit̃:qa debilitat virtus eius:imo & qñ quis pfecte vincit aliquod vitiũ tẽtatus:diabolus q tentauit non potest redire ad illũ tentãdũ:precipue de illo vitio fm Origenẽ & Magistrũ sent̃.in ij.lib.Nõ est ergo timendum nobis:qa etsi aduersarij multi:tamen plures sunt adiutores & fortiores pro nobis præliãtes.In cuius figurã legit̃.iiij.Reg.vj.q cũ exercitus regis Syriæ obsedisset ciuitatem Helisæi prophetæ: vt caperet eũ & propter hoc discipulus dolendo clamaret hoc videns captũ timens : cõfortauit eũ Helisæus dicens. Noli timere: qa plures sunt nobiscum:ipsoq; orante aperuit dñs oculos discipuli: & vidit montẽ ecõtrario plenũ equoꝝ & curruũ igneorũ q erant angeli in adiutoriũ Helisæi:vñ & factũ est vt Helisæus captus non fuerit sed ipe habuit hostes in manibus suis.Et de victoria nostra ipsi angeli gratulantur & cõsolant̃ nos.Vnde ad hoc innuendum postq̃ christus vicit tẽtationes diaboli in deserto scribit̃ Mat.iiij.Ecce angeli accesserunt & ministrabant ei:& nõ solũ ipsi angeli boni nos adiuuant in bello tentationũ:sed & ipsi prgueniunt conatũ. vnde dr̃.Prævenerunt principes incitando ad bonũ.Principant̃ etiã & habent magnã potestatem super homines flagellãdi & puniẽdi & bonos & malos. Vnus angelus vna nocte occidit.clxxxv.milia de exercitu Sennacherib qui obsederat Hierusalem & regem eius Ezechiam virum sanctũ:vt habetur Esa. xxxvij. Similiter angelus dñi occidit gladio pestis.lxx. milia de populo Israel propter peccatũ Dauid inanis gloriæ de numerãdo faciendo sibi populũ subditũ gloriãdo de multitudine:& propter peccatum populi ipsius eo q̃ coniurauerat cum Absalone contra Dauid,ij.Reg.vlti. Gabriel quoq; archangelus Zachariam cui apparens reuelauerat conceptum Baptistę:qa nõ credidit percussit eum mutitate dicens ei. Pro eo q̃ non credidisti verbis meis:eris tacens : & non poteris loqui vsq; in diẽ natiuitatis eius. Principant̃ insuper super creaturas irrationales.ipsi em̃ sunt motores orbium seu planetarum vnde sequitur generatio rerũ in inferioribus,propterea dicit Salomon Eccl̃s.j.Lustrans vniuersa in circuitu pergit spiritus.loquitur ibi de sole & vocat spiritum: quia spiritus est.i.angelus est motor eius: non q̃ planetę sint corpora animata vt quidam dixerunt. Tota em̃ materia elementaris eis est subiecta ad nutum quo ad motũ localem. Vñ & angeli fuerunt qui fecerunt pluere ignem & sulphur super Sodomam & Gomorram. Gen̄.xix.

Angeli principãtur prio

Angeli iuuant nos in prælio.

Angeli principãtur secũdo

Angeli principãtur tertio.

§.II. QVANTVM AD SECVNDVM

scilicet exercitium in quo delectantur: est psalmodia.i.laudare deum.Hoc enim est officium angelorum & omnium beatorum in ecclesia triumphãti. vnde in libro Esdræ: quẽtamen non habemus dicitur.In excelso throno vidi sedere virum quem adorat multitudo angelorum psallentium vnum. Ecce cuius imperium manet in ęternum.Et ideo dominus dixit ad Iob.Vbi eras cum me laudarẽt astra matutina & iubilarent omnes filij dei.i.angeli.Apo.vij.dicitur.q̃ omnes angeli stabant in circuitu throni & seniorũ & quatuor animalium & adorauerunt deum dicentes:Benedictio & claritas & sapientia & gratiarum actio : honor virtus & fortitudo deo nostro &c.Et Tobię penul.dicitur. Per omnes vicos eius. s.supernæ Hierusalem cantabit̃ alleluia:qd̃ interpretatur laudate deum omnes.Cũ ergo continue angeli faciant exercitium hoc:nec vnq̃ intermittant merito coniunguntur psallentibus & laudantibus deum: naturale est enim vt quilibet conuertatur & coniungatur cum his qui exercent opus & artem suam: vt agricola cum agricolis:artifex cum artificibus:cantor cũ cantoribus:doctor cũ doctoribus:sic angeli psallẽtes & laudãtes cũ psallẽtibus & choris angelorũ. Ibi prævenient angeli expectãtes qui veniant ad laudandũ deũ:& coniunguntur psallẽtibus:& etiã in alijs locis orantibus & laudantibus deum. Vñ Bern̄. Discurrit angelus medius inter dilectam & dilectũ:obsecrans illũ:excitans illã:efferens vota:afferens dona:& prẽcipue in mysterio missę. Vñ Greg. Quis fidelium dubiũ habere potest in illo Christi mysterio in ipsa immolationis hora angelorum choros adesse &c.de cõse. dist̃.ij. quid sit. Apo.viij. dr̃.Stetit angelus iuxta aram templi habens thuribulum aureũ in manu sua:& data sunt ei incẽsa multa:quæ sunt orationes sanctoꝝ:vt offerret eas in conspectu dei. Thuribulũ aureũ est officiũ charitatiuũ qd̃ habent.s.orationes feruentes quæ sunt vt thus ardens deo offerendũ:non q̃ deus ista non sciat per se:sed in verbo respiciens angelus quasi consulit quid inde p hoĩbus orantib⁹ habeat agere. vnde & Raphael angelus dixit Tobiæ.Cum orares & sepulturas faceres ego obtuli orationẽ tuam dño &c. Tobiæ.xij. Et similiter Act̃.x. Oranti Cornelio Centurioni gentili apparuit angelus dicens. Corneli oões tuæ & elemosynę ascenderunt coram deo:mitte ergo & accersi Simonẽ.hic dicet tibi,qd te oporteat facere.s.pro salute tua & cõiter orantibus hoĩbus factę sunt reuelatiões angeloꝝ. Sic Danieli orãti,p liberatione populi,sui apparuit ei angelus q reuelauit liberationẽ toti⁹ humani generis a seruitute diaboli per Christũ determinans in.lxx. hebdomadis tempus incarnationis qũ fieret. vt patet Dañ.ix. Et qa nos in patria habemus facere idẽ officiũ cũ eis,s.laudare deum. ideo ẽt hic suo exẽplo ad hoc nos inuitauit & grãs agẽdo de beneficijs. vnde nato Christo facta ẽ multitudo militię cœlestis cũ angelo qui nuntiauerat eã pastoribus cum gaudio laudantiũ deum & dicentiũ. Gloria in excelsis deo &c. Luc.ij. Et angelus dñi descẽdit cum Azaria & socijs suis in fornacem.

fornacẽ.& fecit mediũ fornacis quasi ventũ roris flãtem: inducens eos ad laudandum deum in oĩbus creaturis.

§.III. QVANTVM AD TERTIVM

consortiũ quo sociãtur.ibi notatur in medio iuuenculorũ tympanistriariũ. Non est hoc intelligendũ fm corticẽ lr̃æ. Litera em̃ occidit,ait apl̃s.ij. Cor̄.iij. Non em̃ credendum est angelos in medio stare mulierũ magis q̃ virorũ:& iuuenũ corpore q̃ senũ:& pulsantiũ tympanũ magis q̃ non pulsantiũ.immo nec vsitatum est mulieris pulsare tympanum.Loquitur ergo de aiabus quæ cum virtutibus deditę sunt dicunt̃ iuuenculæ.Iuuẽculæ em̃ sunt pulchrę ad ostendendũ:sunt fortes ad operandum:sunt inclinatę ad amandũ:sunt sœcundæ ad generandũ.Sic animæ virtuosæ sunt pulchræ per modestiã & cõpositionẽ debitã exterioris hominis.Cañ.j.Ecce tu pulchra es amica mea.Sunt fortes ad sufferendum aduersa & vincendum tentationes.j. Ioan.ij. Scribo vobis iuuenes fortes estis & vicistis malignũ. Sũt fœcundæ ad producendum filios bonorum operum.apostolus In omni opere bono fructificantes.Sunt & feruidæ ad amandum deum & proximum. Cañ.j. Adolescentulæ dilexerunt te nimis. Sunt & tympanistriæ per austeritatẽ vitæ.cum enim pulsatur in tympano percutit̃ pellis mortui animalis.sic per abstinẽtiam percutit̃ corpus nostrum mortuum,i.morti subiectum. Pulsabat Paulus tympanũ cum dicebat.Castigo corpus meum:& in feruiturem redigo. Sic exponit Greg.illud. Laudate dominũ in tympano & choro.i.in abstinentia & vnitate: in choro enim etsi sit multitudo vocum,est tamen concordia cantus. Sed notãdum q̃ fi tympanum nimis fortiter percutiatur: nõ sonus sequit̃:sed fractura,& ideo moderate percutere oportet in abstinentia,silr̃ & mortificatiõe corporis: necesse est seruare discretionẽ.& pro mensura sumenda & cõseruatio subiecti & bonæ habitudinis ad ea quæ sibi incumbunt faciẽda fm illud apl̃i. vt castigati & non mortificati In medio horum psallentium angeli reperiuntur cũ his delectabiliter coniunguñt:qa cũ his intelligunt se esse sociandos. Vñ & in forma iuuenũ cõiter apparẽt.qd̃ patet ex no.& vete. testa. Nã mulieres quæ iuerant ad monumentũ Christi ad vngẽdũ corp⁹ eius.viderũt iuuenẽ q angelus erat in eo cooperti veste cãdida.Mar.vlti. & Raphael Tobiæ occurrit in forma iuuenis, ꝓpter qd̃ dixit ei. Vñ habem⁹ re o bone iuuenis. Tob.v. Et qa abstinẽtia plurimũ valet ad castitatẽ seruãdã cui permaxime pulchritudo spũalis attribuit fm Tho.in sum.ideo cũ tympanistris ꝓiunguntur.nõ cũ deliciarũ amatoribus vbi castitas periclitatur.Sicut aũt angeli cũ his cõiunguntur virtuose se habentibus:ita & in morte se eis cõiungentes ad ciuitatẽ supnæ patriæ eos deferunt. prout dr̃ de Lazaro mendico terrena substãtia : sed ditissimo virtutib⁹.Factũ est vt moreret mendicus & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ.Luc.xv.qui nunc est paradisus cœlestis.Ista deportatio quadrupliciter intelligitur secundũ Vincen. in spe.histo.lib.ij.Primo quia angeli ad bonũ nos ꝓuocãt.per qd̃ ascendũt animę ad paradisum. Secundo qa ad gaudiũ paradisi desiderandũ in articulo mortis eoꝝ affect⁹ ꝓuocãt & accendunt ita q̃ postposito naturali affectu quẽ habent ad corp⁹ libenter exeant.sicut legitur de quibusdã sanctis. vt beato Dñico & Frãcisco. q cũ gaudio & magna fiducia mortem expectabãt. Dñicus cõsolabatur fratres cõtristatos de suo recessu: ꝓmittens se vtiliorẽ post mortem.Franciscus dicebat.Educ de carcere deus animam meã ad confitendũ noĩ tuo &c. Tertio qa dæmones angeli arcent ne impediant exeuntes:videlicet tentationibus eos deuincendo.Sicut em̃ dæmones in morte durius insestant ad decipiendũ aias ista & angeli efficacius iuuãt.Vñ in lib. de similitu,narrat Anselmus de quodam monacho sui monasterij q̃ post mortẽ apparẽs cuidã dixit.ter vrsus inuasit me:sed vrsari⁹ dñi dei liberauit me.Appellabat aũt vrsum diabolum & vrsarium Michaelem archangelum:ter vrsus inuaserat eũ:quia ter tentauit eũ in morte. Primo de peccatis commissis ante baptismum:qa adultus baptizatus fuerat. Secundo de pctis commissis post baptismum ante religionis ingressum. Tertio de peccatis in religione commissis. Et cum in prima esset quasi in procinctu desperationis nesciens quid responderet.angelus illustrauit eũ & incitauit eum ad spem dicens sibi illa per baptismum remissa.Similr̃ cum in secunda quasi deficeret angelus suggessit fiduciã dicẽs cõmissa post baptismũ p religiõis ingressum fuisse cõdonata.In tertia rñdit tentatus angelo instigante per austeritatẽ religionis & mortificationẽ voluntatis de mũ per patientiã in infirmitate sibi fuisse dimissa & sic angelus dæmonẽ coercuit ne salutem eius impediret.Quarto dicũtur deferre aias in paradisum:quia qualẽa priuilegiatas personas magnę sanctitatis ipsi angeli in assumpto ab eis corpore aereo visibiliter animas in cœlũ deferunt.sicut legit̃ de beato Nicolao,& de beato Benedicto, & de beato Martino cuius aiam vidit sanctus Seuerinus archiepus Colonien̄.ab angelis associatã psallentibus in cœlum deferri & diabolũ non potuisse impedire translatũ eius. Et multoꝝ magis hoc creditur de dñi matre.q̃ chori angelorũ in cœlum sociauerunt de hoc mundo migrantem.

Aię virtutibus deditæ dictæ sunt iuuẽculę.

Angeli aias deportant in paradisum.

¶De numero & virtute angelorũ locutione & ministerijs eorum & custodia quo ad nos. Cap̃.VI.

Col̃.j.

ij.Cor̄. vj.

BENEDICITE OMNES ANgeli domino potentes virtute: facientes verbũ illius.Pſ.cij.Gloriosus deus in principio creauit cœlum & terrã,i.angelicã naturã pure spiritualem & naturam humanam terrestrem & corporeã sui capaces.vnde & primũ hominẽ de terra formauit quantum ad corpus:& in terra agri Damasceni ex quo alij traducerẽtur fm corpus.Naturam aut̃ angelicã spiritualiter distinctam in omnibus suis singularibus creauit in cœlo empyreo fm Tho.in.j.parte.q.lxj. Cũ enim natura angelica preſideat tota toti naturæ corpore:cõueniẽs fuit vt in corpore supremo,i.in cœlo empyreo crearetur. Nõ est cõtra quod ait angelus Lucifer. Ascendã in cœlum.Esa.xiij.quia intelligitur illud de cœlo sactissimæ trinitatis cui se voluit adæquari:nõ de cœlo empyreo in quo erat fm Tho,Creata autem fuit natura angelica sicut & humana in principio temporis ante qd̃ nihil creatũ est.q̃uis enim Greg.Nazianze. & quidam Greci antiqui doctores dixerint angelos fuisse creatos ante homines & ante tẽpus,vt refert magister sent̃.in.ij.lib.allegando autoritatẽ etiam Hiero.Nihilominus cõmuniter tenetur probabilius a Latinis q̃ non fuerunt creati ante: sed in principio cũ creatura corporali fm Tho.in.j.par.q.lxj. Cum tam angeli q̃ creatura corporea in constitutione vnius vniuersi cõueniant: nulla aũt pars est perfecta a suo toto separata : non est probabile vt deus cuius perfecta sunt opera. Deut̃.xxxij.seorsum creaturam angelicam crearet ante creaturas corporeas.tamen contrariũ sentire non puratur erroneũ propter autoritatem dicti Greg.maximi fm Tho.vbi.ũ.vtramq; enim creaturã creauit deus ad ipsum laudandum vt dicitur.ij.sen.dist̃.j. quod optime fit vbi vtraq; in triumphãti ecclesia simul:in militanti autem ecclesia quãto perfectius hoc ab homine agitur:tanto perfectioni,status patriæ magis appropinquat̃. vnde Pſ.animã suam excitans in illo Pſ.ad deum laudandum & benedicendum inuitare videtur ad idẽ angelos nõ imperatiue vel suasiue ad eos loquẽs sed indicatiue. vt exẽplo eorum magis incitentur. Benedicite ergo omnes angeli &c.id ẽ vos angeli benedicitis dominum, vbi quatuor de angelis videnda sunt.

¶Primũ de ordine collectionis:ibi.Omnes angeli.

¶Secũm de qualitate locutionis:ibi.Benedicite.

¶Tertiũ de vigorositate actionis:ibi. Potentes virtute.

¶Quartum de velocitate obeditionis:ibi. Facientes verbum illius.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

Ex quo Pſ.ait oẽs angeli,innuit plures esse angelos. Et antiqui ꝓbi posuerũt esse angelos plures quos appellãt substantias separatas. Et Plato quidem dixit esse substantias separatas species rerũ sensibilium, vtpote supponeremus ipsam naturã humanã esse separatã quã dicebat per se humanitatẽ & sic de alijs speciebus rerum. Et fm hoc oportebas substãtias separatas seu angelos esse fm numerum specierum sensibiliũ. Aristoteles aũt hoc reprobat : sed videt ponere numerũ specierũ substãtiarũ: separatum fm numerũ corporũ cœlestiũ. Imperfectã igit̃ & nõ verã notitiã de hmõi habuerunt. Dicendũ ergo fm Tho. in.j. parte. q.l.q̃ angeli inquantũ sunt immateriales substãtiæ in quadam maxima multitudine sunt, omnẽ materialẽ multitudinẽ nib⁹ an excedentes. Et hoc est quod dicit Dion̄.x.c. de cœle. hierar. gelorũ.

Deordi

Multi sunt dei exercitus supernarū mentiū: infirmā & con
stricta excedentes nostrarū materialiū cōmensurationem.
Ratio hmōi: q cū pfectio vniuersi sit id qđ deus intendit
præcipue in creatiōe rerū: quāto aliqua sunt magis pfecta
tāto in maiori excessu sunt creata a deo. Sicut autem in cor
poribus attendit excessus ſm magnitudinē ita in rebus in
corporeis attēdit excessus ſm multitudinē. Videmus autē
q corpora incorruptibilia q̄ sunt perfectiora iter corpora
excedūt quasi incōparabiliter corporalia. Nam tota latitu
do actiuoꝝ & passiuoꝝ est aliqđ modicū respectu corpoꝝ
cœlestiū. vñ rationabile est q substātię immateriales exce
dāt substantias materiales: quasi incōparabiliter. Et qđ dr
Dan. vij. Milia milium ministrabant ei, & decies centena
milia assistebāt ei. Ponit ibi numer⁹ determinatus p inde
terminato. Cum igit angeli sint valde multi, vbi aūt mul
titudo ibi pfusio nisi sit ibi ordo: q aūt a deo sapientissimo
sunt vtiq; ordinata sunt scd'm apl'm ad Rom. xiij. Hęc ergo
collectio angelorum distincta est in triplicē hierarchiā: &
quęliber hierarchia in tres ordines. Vñ Greg. in mora. No
uē sunt ordines angelorū cū p sacra eloquia: angeli: archā
geli: throni: dnātiones: virtutes: principat⁹: ptātes: cherubin
& seraphin, aperta narratiōe memorant: supernoꝝ ciuium
quātæ sint distinctiones ostendit, de pce dis. ij. principiū. In
prima igit & suprema hierarchia ponunt seraphī vt supre
mi, deinde cherubin & throni. in media ponunt dnationes
principatus & ptātes. & in tertia virtutes archāgeli & āgeli
ſm Greg, & hmōi ordine relucet mysteriū trinitatis. nam
ex vnitate hierarchiæ innuit vnitas diuinæ essentię. In tri
partito ordine ostēdit trinitas psonarū: 8' ipse qđē de⁹ tri
nitas: q oia operat in singulis diuidēs prout vult. Amat in
seraphin vt charitas: nouit in cherubin vt veritas: sedet in
thronis vt equitas: dnat in dnationibus vt maiestas: regit in
principatib⁹ vt principiū: tuet vt virt⁹ in virtutib⁹: reuelat
vt lux in archāgelis: assistit vt pietas in angelis. Et in pria
hierarchia equitas in thronis refert ad patrē: cognitio veri
tatis in cherubin ad filiū: ardor amoris in seraphin ad spm
scm. In scd'a hierarchia maiestatis dnatiōis ad patrē: recti
tudo principādi ad filiū. sal⁹ intuēdo ptātē ad spm scm. In
tertia operatio ꝑtutū ad patrē: reuelatio lucis ad filiū: ispi
ratio intellectus ad spiritū scm. In quolibet est tria neces
sario distincte reperiri scd'm Diony. s. essentia: ꝑtus seu po
tentia: & operatio: & tū i vno sunt, & sic oēs angeli benedi
cunt dnm: trinitatē & vnitatē insinuātes, s. eoꝝ conditioni
bus. Et nota q angeli differūt non solum numero: vt Mar
tinus a Petro & hmōi. vt quidam asserebāt. s. q oēs angeli
ferūt in vnius hierarchię vl' saltē vnius ordinis differrēt numero:
specie, sed cōuenirent in vna specie: sicut oēs hoies sunt vni⁹ spe
ciei humanæ: sed differūt etiā in vno ordie vnus ab altero
specie: sicut ouis a capra, equus a leone. Et q nō sit possibi
le etiā duos angelos nedū oēs vnius ordinis esse vnius spe
ciei, probat sic be. Tho. in. j. par. q. l. Ea q̄ cōueniūt in specie
& differūt numero: tantū cōueniūt in forma & distinguun
tur materia ſr: sed angeli nō sunt cōpositi ex materia & for
ma. Dicit em Dion. iij. c. de diui. no. q primę creaturę sicut
incorporales: ita & immateriales intelligunt. vñ sequit q
impossibile est duos angelos esse vnius speciei: sicut esset
impossibile dicere q essent plures albedines separatæ: cū
albedines nō sint plures nisi ſm q sunt in pluribus subie
ctis. Dicit em phs. iij. Meta. q in his quę sunt eiusdem spe
ciei nō est inuenire prius & posterius: sed i angelis ēt vni⁹
ordinis sunt primi medij & vltimi ſm Diony. ergo nō sūt
eiusdē speciei. Et hinc cōprehēdi pōt mirāda spectositas &
perfectio talis collectionis angelorū. Nā minimus angelus
est pfectior ſm naturā quolibet hoie. & qlibet angelus ad
dit vnū gradū pfectionis naturalis supra alium immedia
te inferiorē: q̄ species rerū sunt sicut numeri ſm phm. viij.
Meta. in qbus qlibet numer⁹ addit vnā vnitatē sup imme
diate precedentē: sicut ternarius addit vnū ad binariū: ita
qlibet angelus cū sit alterius speciei ab alio: addit maiorē
perfectiōis gradū naturalē, & sic etiā maiorē gradū glorię.
Cū igit sint de intimo ordine ad minus tot numero quot
hoies in mūdo: q̄ qlibet habet vnū ad sui custodiā: si erūt
dicamus per vnū numerū respectu mille miliones gradus
maioris pfectionis magis q̄ primus: & sic discurre p alios
ordines suprapositos. Benedicite ergo omnes angeli do
minum: sicut opera benedicūt & laudant magistrū quādo
sunt pulchre facta. Tanta ergo perfectio & nobilitas ange
lorum nobis insinuat magnificentiam creatoris: & sic be
nedicit deum.

§. II. SECVNDVM QVOD EST

cōsiderādū in angelis est de modo locutionis eoꝝ. q̄a dicit
benedicite. Benedicere est dicere bene. Vñ & loquit apl's &
dicit. s. Cor. xiij. Si linguis ho. lo. & an. & c. Z ach. ij, etiā dr
q vnus angelus dixit ad alterum angelum qui loqueretur
ipsi prophetæ. Est ergo locutio in angelis: sed non mō no
stro cum non habeant corpora & linguam & hmōi. Ad in angeli
telligendum igitur quomodo angeli loquantur alter alte quō lo
ri est notandū scd'm Tho. in. j. par. q. cvij. q voluntas mo quant.
uet intellectum ad suam operationē. Intelligere aūt est in
intellectu tripl'r. Primo quidē habitualiter vel ſm memo
riam vt dicit Aug. scd'o vt a tu cōsideratam & concęptū.
Tertio vt ad aliud relatum. Manifestū est aūt q de primo
gradu transfertur intelligibile ad scd'm per imperium vo
luntatis. Vñ in diffinitione habitus ponit quo quis vtit cū
voluerit. Silr & de scd'o gradu transfertur in tertiū per vo
luntatem. Nam per voluntatem concęptus mētis ordinat
ad alterum puta vel ad agendū aliquid vel ad manifestan
dum alteri: quando autem mens se conuertit ad actum cō
siderandi quem habet in habitu: tūc loquitur quis sibi ipsi.
Nam ipse cōceptus mentis interius verbum vocat. Ex hoc
vero q concęptus mentis angelicæ ordinatur ad manife
standum alteri voluntatem ipsius angeli: cōceptus mētis
vnius angeli innotescit alteri. & sic loquitur vnus angelus
alteri. Nihil est enim aliud vnum angelum loqui alteri q̄
concęptum suum manifestare. Concęptus quidem mentis
interior in homine claudit duplici obstaculo ne videatur.
Primo quidē voluntate quæ ipsum cōcęptum mētis vult
adintra retinere & nō extra manifestare. Scd'o modo clau
ditur concęptus mētis hominis alteri per grossitiem eorū:
quæ non permittit videre interiora: sed in angelo non est
obstaculum corporis: q̄a nō habet illud: sed tantū volun
tatē: q̄n ergo angel⁹ vult vni cōcęptū suū mānifestare & nō
alteri: tūc illi loquit & ille intelligit. Alijqb⁹ nō vult mani Angeli
festare nō intelligūt: & illis nō dr loqui. Notādum etiā q differē
angeli alio modo loquuntur deo. alio modo angelis, alio ter lo
modo hoibus. Et deo qdē loqui dicunt: vl' cōsultādo diui quunt.
nā voluntatē de agēdis: nō q de⁹ discat aliqd ab eis qđ ne
sciret: sed sicut discipulus loquit magro: nō vt doceat: sed
vt doceat. Et sic Tobię dixit angel⁹ Raphael q obtulerat
oōnes suas deo quasi ei loquēs & cōsulēs respiciēs in ꝑbo
eterno qd esset circa illū agēdū p ministeriū suū. Vel etiā
loquit angelus ad deū eū laudando de salute hoīm & dila
tiōe diuinę glię: sicut cū nato Christo angeli cātabāt glia
in altissimis deo. Luc. ij. Vel eius excellētia qua nūcq cōpre
hēdit admirādo. sicut dicit Greg. ij. mora. q angeli loquun
tur deo cū p hoc qđ sup semetipsos respiciūt: in modū ad
ministratiōis surgūt & sic intelligit illa locutio quā dicit
Esa. vj. audisse seraphin clamātia. Sctūs sctūs sctūs dns de⁹
Sabaoth, vbi innuit mysterium trinitatis in vnitate essen
tiæ quod summe admirantur nō ignorādo sed venerando:
& clamor eoꝝ innuit vel magnitudinē rei vel magnitudi
nē effectus eorū. Et istā qdē locutionē quā faciūt ad deum
laudātes & admirātes semp cōtinua est siue in cœlo siue in
terra sint: sed illa alia qua ei⁹ sapiētiā cōsulūt de agēdis nō
cōtinua est: sed q̄n aliquid nouū occurrit agēdū p eos: sup
quo illuminari desiderāt: & distātia localis vt cū sunt i ter
ra nobis ministrādo nō impedit: nec retardat i antiquo cō Loquit
sultationē eoꝝ & manifestationē eis faciēdā. Loquit vero angel⁹
angelus ad angelū bonū: alter inferior ad superiorē: alter ad āge
supior ad inferiorē. Inferior em ad supiorē nō illuminādo lum.
de eo qđ nescit circa diuina mysteria vel disponēdo circa
nos: sed cōceptū suū ordinādo vt ei innotescat p ꝑpriā vo
lūtatē. & hoc nō dr illuminare. & ſm hūc modū dixerunt
angeli supiores ad inferiores in ascēsione Christi: vt dicit
Dyony. de cœle. hie, illud Pſ. xxiij. Quis est iste rex glorię.
Superiores vero inferioribus ēt isto mō log pñt manifestā
do cōceptū suū: sed etiā alio mō loquunt ad eos illumiā
do eos circa diuina mysteria aliqua q̄ nesciūt. & sic intelli
git glo. super illud. Si linguis ho. lo. & ange. q̄ dicit q locu
tiōes angeloꝝ sunt illuminatiōes qbus inferiores a supio
ribus angelis illuminant. Vñ ēt Diony. dicit q vnaquęq
essentia intelligentiā sibi a supiori datā inferiori cōicat. Et
Greg. q

Greg. q in pria supna quędā data sunt excellēter: nihil tñ
possidēt singulariter. Et qđ magr. ij. sen. dist. x. dicit. q q̄dā
cognouerūt superiores angeli circa mysterium incarnatio
nis quæ fuerunt ignota inferioribus quousq; implerēt qđ
videt per hoc q interrogātibus inferioribus angelis quasi
ignorantibus, quis est iste rex gloriæ. Rñ. superiores, Dns
virtutum ipse est rex glorię quasi scientes, vt exponit Dio
ny⁹. Non sic illud est intelligēdū dicit Tho. in. j. p. q. cvij.
q inferiores angeli ignorauerunt mysteriū incarnationis
penitus: sed q̄a nō ita plene cognouerūt sicut superiores: &
in eius cognitione profecerūt postmodū dum implerēt. &
vsq; ad diē iudicij semp aliqua noua angelis superioribus
reuelent diuinitus de his quæ pertinēt ad dispositionē mū
di. & precipue ad saluteꝝ electorū: vñ etsi non semper rema
net vñ superiores angeli inferiores illuminēt. semp tñ re
manēt supiores in eminentiori scia q̄ inferiores: sicut ma
Angel⁹ gister circa vnā & eādē rē quā docet discipulū q̄ ipse disci
loquit pulus. Loquitur tertio angelus ad hoies aliqñ in forma hu
homini mana apparens: sicut angeli qui apparuerunt apl'is postq̄
Christus ascēdit vt duo viri qui in vestibus albis dixerūt.
Viri Galilęi quid statis &c. Act. j. Et cū apparuit Abraę &
Loth & Iacob & multis alijs. Aliqñ vero sine forma huma
na assumpta, & hoc vel in visione sensibili: vt cū apparuit
in rubro Moysi inde ei loquens: vel in monte Sina exprimēdo verba legis. angelus enim fuit vt dicit Apl's. Vel in
visione imaginaria. vt Hiere. i. cui dicēti. Virgā vigilantē
Psal. ego video. dictū est ibi. bene vidisti qa vigilabo ego super
lxxxiiij verbo meo. Vel visiōe intellectiua. iuxta illud Pſ. Audiā
quid loquat in me dns deus. vl' illud significauit deus quę
oportet fieri cito loquēs per angelū suū seruo suo Io. Apo
cal. j. Videntur tñ illæ visiones magis fuisse imaginarię q̄
intellectiuæ. Sed qñocūq; fit, oēs prophetiæ seu reuelatio
nes diuinæ quæ fiunt hoibus fiunt ministerio angelorū.
Loquuntur etiam angeli hominibus sine reuelationibus
propheticiis qñ eos instigāt ad bonū & ad recedēdū a ma
lo sicut in figura habetur Act. xij. de angelo qui appuit Pe
tro incarcerato dormiēti qui debebat occidi dicente vt exi
ret &c. Sic angelus peccatorem incarceratum a diabolo vt
ab Herode qui intendit eum perdere instigat: vt surgat &
exeat primam portam. s. duritiem cordis per contritionē: p
Ps. xij. Re- secundam taciturnitatis oris per cōfessionem. per tertiam
gū. xix. ferream. s. retentionis alieni per satisfactionē Et Helię dor
mienti quem angelus excitauit & dixit. Surge, comede. ad
huc tibi grandis restat via. Significat Helias hominē san
ctum qui aliquando ex tribulationibus vel tētationibus
aręditur & quasi dormitat, sed angelus bon⁹ stimulat in
terius vt surgat ad bona opa continuanda: vt sit fortis sug
gerit vt meditetur passionem Christi: hoc est comedere pa
nem subcineritium, meditetur exēpla sacræ scripturę & do
ctrinam eius: hoc est bibere aquam: & ex his conualescit et
fortificatur ad ambulandum per viā virtutū vsq; ad mō
tem deivisionis. Quia igitur angeli qñocūq; loquant siue
ad deum siue ad angelos siue ad hoies semper benedicunt
quia dicunt bene. Benedicite omnes angeli ſm hoc Psal
miste imitemur eos & consortes & conciues nostros semp
dicendo: Benedic anima mea dominum.

§. III. QVANTVM AD TERTIVM

de eoꝝ vigorositate dicit Pſ. Potētes virtute vbi sciēdum
q virtus aliqñ significat potentiā naturalē. Et sic Dyony.
dicit in angelis esse virtutē et operationē distinctā. Aliqñ
importat habitū bonū. Et sic philosophus diffinit virtutē
q bonū facit habentē & opus eius bonū reddit. Aliqñ vir
tus significat ꝑprietatē vtilis effect⁹ sicut dicimus talē her
bam habere talē virtutē. Et sic etiā Pſ. xxxij. dicit. Spiritu
oris eius omnis virtus eorū. s. apstorū vocando virtutē effe
ctus miraculosos qui procedebant ab eis per spiritū scm.
Omnibus his modis angeli sunt potentes virtute. Nā vir
tute potentiæ naturalis. s. intellectus & voluntatis mirabi
liter sunt potentes. Non enim ad hoc vt intelligāt aliquid
oportet eos syllogizare. i. discurrere de noto ad ignotum:
aut cōponēdo & diuidēdo vt nos facimus ꝑpter debilita
tē luminis intellectus nostri: sed statim cognoscunt ipsam
essentiā rei: & qd ei cōuenit vel non cōuenit. Et hinc est q
in intellectu eorū nō pōt ee falsitas. Dicit em Philosoph⁹
in. iij. de anima q intellect⁹ semper est ver⁹. & Augu. q nil
intelligit nisi verū: angelus aūt cognoscit intelligēdo. vñ
& intellectuales dicuntur nō rōnales ꝑprie vt nos qui ra
tiocinando: id est discurrendo de vno ad aliud procedim⁹
& medijs sępe deficiamus, vnde & erramus propter quod
dicitur Iob xxx vij. Tenebris inuoluimur. s. ignorantiæ &
errorum. habet autem duplicem cognitionem. s. matutinā
& vespertinā: & ideo potentes virtute intellectiua. Appel
latur aūt cognitio matutina in eis quę est perfectior. Est Cogni
alia cognitio rerum quā habēt in verbo. i. videndo diuinā tio ma
essentiā. In verbo em dei seu diuina essentia ab eterno exti tutina.
terunt & sciunt rationes omniū rerū: tam spiritualium q̄
temporaliū vel corporalium creaturarū: vnde angeli fan
cti videntes diuinam essentiam clare q̄ę dici potest visio
meridiana vt perfectior: vident etiam & cognoscunt natu
ras & essentias omniū creaturarum: & hac visione omnia
creata simul intelligunt & vna specie intelligibili circadi
uina. Et hoc est quod dicit Augu. xv. de trinita. q in patria
non erunt volubiles nostræ cogitationes ab aliis in alia
euntes atq; redeuntes: sed omnem scientiam nostrā simul
vno conspectu videbimus: & hec dicitur visio matutina:
& hāc cognitionē. s. diuinæ essentię rerum creaturarū in ea Cogni
non habent in actu: quia in hoc consistit beatitudo quę nō tio ve
consistit in habitu sed in actu ſm Phm in. j. Ethic. Et quod spertia.
dicitur. j. Pe. j. in quē desiderāt angeli prospicere: illud desi
derium non excludit rem desideratā sed fastidium ſm Gre
go. Habent secundario alium modū cognitionis rerū crea
turarum, videlicet per species intelligibiles eis inditas per
fecte res repræsentantes, phantasiam enim non habēt sicut
nec corpus & pervnam speciem intelligibilē intelligūt ad
eam se conuertendo, non quidem alia intelligibilia quæ
per species alias intelligibiles repręsentantur sed omnia si
mul quæ vna illa specie repræsentantur: sicut specie intel
ligibili quā habent in mente de natura humana intelligūt
simul omnia quæ pertinent ad hominē secundū naturam.
Et hæc dicitur visio vespertina, adeo aūt sunt porētes vir
tute q cognoscunt seipsos angeli per essentiam suā, cogno
scūt & omnes alios angelos per species eis inditas: cogno- Cogno
scunt & materialia per illas species. Quicquid enim potest scit
virtus inferior: pōt & virtus superior: sed intellect⁹ homi virtus
nis q̄ est inferior intellectu angelico secundū natura intel
ligit res materiales ergo & angel⁹ sed hoc agit nō abstrahē
do a phātasmatibus vt hō: sed per species inditas. Cogno Cogno
scit virtus intellectiua angeli etiam singularia. q̄uis em q scūt sin
dam hoc negauerint hoc reprobat beatus Tho. in. j. par. q. gularia
lvij. Primo quia derogat catholicę fidei qui ponit hęcinfe angeli.
riora administrari per angelos secūdum illud ad Heb. iij.
Omnes administratorij spiritus i ministerium missi sunt.
Si aūt singularium notitiā non haberēt nullam prouidē
tiā habere possent de his q̄ in hoc mūdo aguntur, et hoc est
cōtra illud Eccl's. v. Ne dicas corā angelo nō est ꝓuidētia.
Cognoscūt ergo singularia nō solū in causis vniuersalib⁹
q̄a hoc nō est cognoscere rōnē vt est singulare. i. ꝑut ē hic
& nūc: sed sicut homo cognoscit diuersis viribus cogniti
uis oīa rerū genera, intellectu qdē vniuersalia et immate
rialia: sensu aūt corporalia & singularia: ita angelus p vnā
intellectiuā virtutē vtraq; cognoscit. Futura aūt contingē
tia prout procedūt ex causis prout in pluribus p cōiectura
cognoscere pñt nō p certitudinē: sicut medicus de sanitate
vel morte infirmi. Prout autē futura cognoscuntur in seip
sis nō cognoscūt: sed solus deus. Similiter cogitationes ho
minū & affectiōes volūtatis prout manifestantur p aliquē
effectum exteriorē: vt p verbum vel aliud signū vt p im
mutationē vultus & huiusmodi: multo subtilius q̄ homo
sed prout cogitationes sunt in intellectu: & affectiones in Cogno
voluntate solus deus nouit non angeli. Cognoscūt etiā an scūt ea
geli mysteria gratię incarnationis & omnia quę prophetę natiōis
ꝑnūtiauerunt. Nam ꝑphetę p angelos instruūtur secūdū mysteria.
Diony. sed non cognoscūt ista naturaliter seu p species in
ditas: sed p visionē quā habēt in verbo. Nec omnes angeli
æqualiter cognoscūt mysteria gratiæ in verbo: sed prout vo
luerit eis reuelare, ita tamen q superiores angeli plura my
steria & altiora in dei visione cognoscunt quę inferiorib⁹
manifestant eos illuminando. Sunt insup angeli potentes
virtute voluntatis: q̄a vtiq; habent liberū arbitrium sicut
& homo: alias essent minoris dignitatis: sed ita est potēs &
firmatū per dei gratiā q nō pñt declinare ad malum sicut
nos. nec hoc pertinet ad defectum potētiæ: sed magis posse
peccare & deficere ꝑtinet ad impotentiam sicut & deus nō

Nō pos̄ sunt pec care ge li boni.

propterea nō dr̄ omnipotens: qa nō potest peccare. Ratio quare angelus beatus peccare non pōt, est ꝑm Tho. i. parte q. lxij. quia videt deū per essentiā. Essentia aūt dei est ipsa essentialiter bonitas. vnde hoc modo se habet angelus videns deū ad ipsum deū sicut se habet quicūq; nō videns deū ad cōmunē rationem boni. Impossibile est autē q; quis aliquid velit vl' operet nisi attendens ad bonum: vel q; vellet diuertere a bono inquantum hmōi. Sicut igitur angelus beatus nō potest velle vel agere nisi attendens ad deum sic etiā agēs vel volēs nō potest peccare. Sed'o dicunt potentes virtute: prout importat habitū. Nā i principio creationis eorum fuit eis infusa gratia: ex qua fluunt oēs virtutes q̄uis em̄ aliqui dicāt q; fuerūt creati in naturalibus tantū. dicit tn̄ Tho. in. i. par. q. lxij. q; tenēdum videt probabilius & magis cōsonat dictis sanctorū q; fuerunt creati in gratia gratum faciēte, non autem in beatitudine perfecta gloriæ.

Creati gra fuit angeli.

Nam cum talis beatitudo excedat naturā seu virtutem naturæ creatæ: nō potest peruenire ad eā nisi per meritū operis alicuius in gratia: nec homo nec angelus sed per primū actum charitatis conuertendo. s. se ad deū diligendum statim meruit beatitudinē gloriæ. ita q; si tunc decederet euolaret nisi haberet impedimentū aliquod sicut in his qui in morte transeunt ad purgatoriū. Aliqui tn̄ dicunt q; angeli meruerūt gloriā p ea opera quę iam beati operantur in ministerijs diuinis. qd' tamē dicit Tho. nō videt rōnabiliter dictū: vt qui est in termino. i. in gloria moueatur ad terminū per meritū. vnde dicit q; post consecutionē gloriæ quę fuit subito p̄uncti actū gratiæ cōuersionis in deū nō possunt augeri in prēmio essentiali glorię amplius. Et q̄uis dicāt aliqui q; augeť in eis prēmiū accidētale per ministeria nobis exhibita vsq; ad diē iudicij. dicit tamē ipe q; melius dicit q; nullo modo aliquis beat' mereri pōt nisi sit simul beatus & viator: sicut christus. Gaudiū ergo qd' angeli habent de conuersione pctōris: qa dicit Luc. xv. Gaudium est angelis dei super vno pecca. pœ. ag. Illud gaudium magis acquirunt ex virtute beatitudinis q; illud mereantur: & sic nō pertinet ad meritū. Et ꝑm quantitatē suorum naturaliū cōsecuti sunt quātitate gr̄æ & gloriæ. Deinde ꝑm be. Tho. vbi. ū. q. lxij. & hoc est qd' dicit magister in. ij. di. iij. q; angeli qui creati sunt magis subtiles & sapia perspicaciores hi

Magis subtiles mas iorē gra tiam ha bent.

maioribus munerib⁹ gratiæ prediti sunt. Angeli ergo qui meliorem & perfectiorem naturam acceperunt: rationabile est q; fortius & efficacius sint in illo primo actu ad deum conuersi: & sic meruerunt maiorem gradum gloriæ. Notā dum etiam ꝑm Tho. i. par. q. lxij. arti. i. q; beatitudo dr̄ seu intelligitur vltima perfectio creaturæ rationalis vel intellectualis: & inde est q; naturaliter desiderāt: qa vnūquodq; naturaliter desiderat suam vltimam perfectionē. Vltima autē perfectio creaturæ rationalis vel intellectualis est duplex. Vna quam potest assequi virtute suæ naturæ: & hæc quodāmodo beatitudo vel fœlicitas dicit'. vnde perfectā hominis cōtemplationē qua optimū intelligibile qd' est deus cōtēplari pōt: dicit esse vltimā hois fœlicitatem. Sed super hanc fœlicitatem est alia hois fœlicitas quā expectamus in futuro qua videbimus deū sicuti est: qd' quidē est supra cuiuslibet intellectus creati naturā. Quantum ergo ad primam beatitudinem quā angelus assequi virtute suę naturæ potuit: fuit creatus beatus qa perfectionē hmōi angelus non acquirit per aliquem discursum motum: vt homo in meditando & contemplando: sed statim ei adest cognitio perfecta rei propter naturæ suæ dignitatem. Sed vltimam beatitudinem quę facultatem naturę excedit: angeli non statim a principio suę creationis habuerunt: qa hęc beatitudo non est aliquid naturæ sed naturæ finis. Et ideo non statim a principio habere debuit: sed ad eam per suam operationē gratia tamen informatā peruenire. Angeli aūt confirmati in gloria potentes remanent in virtute charitatis quæ non excidit sed perficitur in patria. Cōtinue ergo feruntur in deū actu feruentissimo charitatis, ꝑm illud Pſ. ciij. Facis angelos tuos spūs & ministros tuos ignem vrentem. vel flammam ignis ꝑm aliam trāslationem. Maxima etiā charitate nobis deseruiūt vt patet in angelo Raphaele qui sociauit Tobiam per viam & defendita pisce volente eum deuorare: & instruxit de matrimonio contrahēdo. exegit pro eo debitum a Gabelo: reduxit incolumē ad domū & patrem illuminari fecit. Et similiter de angelo qui præcedebat populum dei de Egypto egressum per desertū ambulantem in die in colūna nubis se extendens & ostēdens. in nocte vero in colūna ignis vsq; ad terram promissionis. vñ dixerat deus. Prēcedet te angelus meus, ergo & vigilate a facie eius & audite vocem eius. Et nō exacerbetis eum. nō enim dimittet cum cum peccauerit. & nō erit ꝑ qd' habeat Esa. vj. q; missus fuit vnus seraphin ad purgādū labia Esaiæ. Nā ꝑm Dionysium. ille fuit de ordine inferiori sic nō latus ab exercitio ad qd' mittebat. s. incedēdū labia Esaię. vel ēt: qa seraphin fuit oris ardinis virtute

Angeli ad custo diā mit tuntur.

angelus inferior hoc egit interius in Esaia. Mittunt autem angeli ad custodiā ꝑm auctoritatē inductā Pſ. xc. Angelis suis deus mā. de te &c. Vñ & Hiero. dicit sup illud. Angeli eorū in cœlis. Mat. xviij. Magna est dignitas animarū: vt vna quęq; habeat ab ortu natiuitatis angelum sibi delegatum. Ex qua auctē cōcludit bea. Tho. in. i. par. q. cxiij. q; singulis hominibus singuli angeli deputati sunt in custodiā. Et huius rationē assignat. nam angelorum custodia est quędam executio diuinæ prouidentiæ circa homines. Prouidentia autem dei aliter se habet ad homines: aliter ad corruptibiles creaturas: qa aliter se habēt ad corruptibilitatem. hoies enim non solum incorruptibiles sunt quātū ad cōem speciē: sed etiā quantū ad formas proprias singulos: quę sunt aīæ rationales: qd' de aliis corruptibilibus dici nō pōt. Manifestum est aūt q; prouidētia dei principaliter est circa ea quæ principaliter & perpetuo manēt: circa ea vero quę trā seunt prouidentia dei est inquantū ordinat ipsa ad res perpetuas. Sic igit prouidentia dei comparat ad singulos homines sicut comparat ad singula genera vel species rerum corruptibilium. Sed ꝑm Greg. diuersi ordines deputantur diuersis rerū generibus: puta potestates ad arcendos dęmones. virtutes ad mirabilia facienda circa res corporeas. Et ꝓbabile est q; diuersis rerū speciebus diuersi angeli eiusdē ordinis præsideant. Vñ & rationabile est q; diuersis hominibus diuersi angeli ad custodiā deputentur. Et nō aūt q;

Custo diūt par ticulari ter.

custodia particularis quę exhibetur ab angelis pertinet ad angelos infimi ordinis ꝑm Tho. post Dionysium. & sicut in dicto ordine: sic & in aliis ordinibus vnus est alio perfectior: qa differunt specie: ita etiam superiores de dicto ordine sicut & de aliis ordinibus deputantur ad custodiam particularem illorum hoīm qui sunt ad maiora deputati ex diuina prouidentia q̄uis omnes sint pares natura. Sed ē alia custodia vniuersalis: ad quam etiam angeli ordinantur: & hæc multiplicatur ꝑm diuersos ordines. Nam quāto agens fuerit vniuersalius: tāto est superius. Sic igitur custodia humanæ multitudinis pertinet ad principatus vel forte ad archangelos qui dicunt̄ principes angelorū. Vñ Michael quē archangelum dicimus vnus de principibus dr̄. Dañ. x. Vlterius super oēs naturas corporeas habent custodiā virtutes. Et vlterius sup dęmones habēt custodiam ptātes. Et vlterius super bonos spūs habent custodiam principatus. Hæc Tho. vbi. ē. Quidā tn̄ dicunt archangelos custodiam hr̄e ciuitatū: principatus vero prouinciarum. Et qa angeli inferiores exercent aliqn̄ officiū superiorū inquātū de dono eorū participāt: & se habent ad superiores sicut executores virtutū eorū: per hūc etiā modū angeli infimi. ordinis possunt & arcere dęmones & etiā miracula facere: sicut & seraphin incēdit labia Esa. vt dictū est. ē. Datur autem ista

Custo diūt oēs viato res.

custodia angelica oībus viatoribus. non aūt Christo etiā inquantū hō. & hoc tum qa immediate regulabat̄ a verbo dei: tum qa cōprehensor: vñ non indigebat qa iā erat in termino etsi viator erat rōne mortalitatis sup̄ior tn̄ angelis: vñ non debebat eos hr̄e vt custodes sed vt ministros. Rō hmōi custodiæ quare indigemus ꝑm Tho. vbi. ē. est. qa homo in statu viæ p̄sentis cōstitutus est vt in via quadā qua

Pſal. xxxiiij.

oportet tendere ad patriā in qua imminent multa pericula ab interiori & exteriori. Vñ & in Pſ. Vię illoꝝ tenebręꝝ & lubricū. s. rōne cōcupiscētię interioris: & angelus dñi. i. dia bolus persequens eos. Et sicut hoī ambulāti p viā nō tutā, datur custodia: ita etiam nobis decuit dari custodia angelorum vsq; quo veniamus ad terminū patriæ. nec sufficit liberum arbitriū: etsi adiuuet qa infirmat̄ propter multiplices aīæ passiones. nec etiam lex naturalis vel diuina: qa in applicando principia iuris vniuersalis ad particularia cōtingit multipl'r deficere, mandauit ergo deus angelis vt custodiant oēs in oībus viis suis: vñ & primo hoī dat⁹ fuit qa imminebat ei periculū. a diabolo: vt patuit & virgini

Etiā an tichris sto dat angel⁹.

Maríæ & aliis sanctis viatoribus. Vñ & de principe apostolorum dicēte q; Petrus esset pulsans dixerunt alij. angelus eius est. Act. xij. Nec infideles nec ipse Antichristus priuatur custodia angelorū. Non enim priuant auxilio totī humano generi cōcesso diuinitus. s. custodia angelorum per quā etsi nō iuuantur ad hoc vt bonis mereantur operibus vitam ęternā tamē iuuantur ad hoc q; a quibusdam malis retrahantur quibus & sibi & aliis nocere possint: sicut per bonos angelos arcent̄ dęmones ne nocere valeant quantū vellent. Et qa dr̄ in oībus viis tuis. potest considerari via nostra esse & vna rōne vltimi termini qui est vnus. s. beatitudo. Vñ dixit angelus Helię. Grandis tibi restat via. iij. Regū. xix. & multiplex ratione varietatis status hominum & operationum. vnde in Pſ. dictum est. in oībus viis tuis. Potest ergo considerari in triplici via seu statu.

¶ Primo est em̄ via qua mūdū ingredit̄ ꝑ manifestationē.
¶ Sec'o est via qua in mūdo progredit̄ per conuersationē.
¶ Tertio est via qua mundū egreditur per migrationem.

§. V. INGREDITVR QVIS IN

mundū quādo in utero format̄. Ingreditur lucem mūdi qñ nascitur. Ingredit̄ ecclesiam mundi qñ baptizatur. Et ꝑm hoc sunt opi. quādo primo angelus deputetur ad custodiā quidā dixerunt q; a tempore baptismatis. sed istud non videtur rōnabiliter dictum. qa istud nō videtur habere locū quantū ad beneficia quę exhibent̄ homini inquantū Christianus. vt. s. tunc exhibeantur ei cum Christianus efficitur qd' in baptismo fit. vt. s. sit apt⁹ ad sacramēta cætera eccl'ię sed quę exhibentur homini inquātū habet naturā rōnalē decet vt ei exhibeantur quando habet naturam rationalē: qd' manifestatur in natiuitate cum etiā infideles habeant angelos in custodiam qui non baptizātur. Aliqui dixerūt q; deputatur angelus homini cū est in utero formatus: qd' ponit Iacobus de Voragine. Sed dicit Tho. i. ſ. par. q. cxiij. q; puer cum est in utero materno non est toraliter a matre separatus. sed per quandā colligationē est quodāmodo ali quid eius: sicut fructus pendēs in arbore est aliqd arboris. & ideo probabiliter dici pōt q; angelus qui custodit matrē custodiat & prolē cum est in utero: sed in natiuitate quādo est separatus a matre tīc deputatur ei angelus ad custodiā. & ista est tertia opinio quā tenet Hiero. & Tho. post eum. q̄uis enim officium angelorum custodię ordinetur ad illuminationē doctrinæ sicut ad principale effectū cui? illuminationis nō sunt capaces pueri in natiuitate: multos tamē alios effectus habēt qui pueris cōpetunt. s. arcere dęmones & alia nocumenta corporalia & spiritualia prohibere.

Custo diūt in natiui tate.

§. VI. SECVNDA EST VIA QVA

progrediuntur cū perueniunt hoies ad vsum rationis. hoc autē faciunt tripliciter. s. præseruando a malo: reuocādo a vitio: excitando etiā & promouendo in bonū: Quantū ad primū & hoies & dęmones quęrunt hoibus inferre nocumēta tēporalia. sed angeli boni impediūt vnde & angelus sanctus q; præibat populum dei transeuntem per mare rubrum posuit se retro post totum populum ne Egyptij possent eos contingere & nocere. Exod'. xiiij. Et angeli duriſſime verberauerunt Heliodorū qui volebat expoliare templum domini depositis. Vidit etiā Io. alterum angelū ascendentem ab ortu solis habentem signū dei viui qui clamauit quatuor angelis. i. dęmonijs per quatuor partes mūdi: ne nocerent terræ & mari neq; arboribus &c. Apo. vij. Præseruant multo magis a malo culpæ homines multipliciter vel immittendo tribulationes & alia impedimēta: vel tollendo malas phantasias vitiorum & instigando ad resistēdum tentationibus timore vel amore, sicut in figuram de angelo qui apparuit Balaam cū gladio euaginato terrens eum ne malediceret populo dei vt intendebat. Num. xxij. Agar ancillæ Sarę ei se rebellanti, signante sensualitatem rationi per concupiscentias nolenti subiici quam angelus reprehendit & suasit illi subiici ostendens fructum consequendum. Gen. xvj. Et de archangelo Michaele altercante cum diabolo de corpore Moysi non inueniretur a Iudęis vt per ipsum idololatrarent: sed non permisit archangelus vt auferret illis occasionem illius superstitionis. Sec'o angelus per sui custodiam reuocat a malo commissō non quin dem cogendo vel infundendo gratiam sed instigādo interius & persuadēdo ad pniam & aliqn̄ paliqua tribulationē. sicut cū apparuit Dauid percutiēs gladio pestis populū qd' videns cōpunctus cōfessus est pc'm suū dicēs. Ego sum qui peccaui &c. ij. Reg. vlti. vel cū suggerit menti peccatoris bonas representationes vt cōsideret suā ingratitudinē

Præseruanta malo.

Mat. xiij.

Angeli qui assistunt & qui ad nos mit tunt̄ hic vide.

Mouet̄ localit' & ī tpe angel⁹.

Missio duplex angelorum.

Reuocant a

erga deū & suā malitiā & dei beneficia vt inducat ad contritionē: vt legit Iudi.ij.ꝙ angelo dñi apparente & reprehendēte populū Israel de iua pꝛeuaricatiōe recolēdo bñficia a deo eis cōcessa: eleuauerunt vocē & fleuerunt. Suadet etiā ad cōfessionē ferens necessitatē & vtilitatem eius in cuius figuram habet Esa.vj.ꝙ seraphin angelus purgauit labia Esa.dī. Ecce manduaui labia tua. ſ. inducendo vt bene. ſ. cōfitearis. Et sequit. Auferet a te iniquitas tua. Sed & angelus fuit qui dixit in ꝓsona dñi. Ade post pctm. Adā vbi es. vt cōfiteret pctm suū. Gen.iij. Demū inducit ad satisfactionē in qua pꝛecipuū est vitare occasiōes pctōꝝ: ne recidiuet vbi est magna difficultas ꝑcipue facta habituatiōe. vnde & quasi ꝙ quādā violētiā oportet ꝓcedere sibīpsi. qđ figuratū extitit Gen. xix. in eductione quasi violenta facta de Loth ab angelis a Sodomis vbi habitabat. & dictum est ei ꝙ non staret ibi oēm circa regionē, nec retro aspiceret. Sic instigat angelus pœnitentē ꝙ pctā deseratcum occasionibus & non recidiuet. ꝙ si pctor maneat obstinatus & non assentit bonis instigatiōibus angeli: imō ītangelus ex toto dimittit custodiā quin adhuc in multis iuuet eum: sed ꝑm quid. i. ꝑmittit eū cadere in aliqđ malū eulpę vl ꝑcenę nō impediendo qui cadat ꝑm ordinē diuinoꝝ iudicioꝝ. & ꝑm hoc dī Hiere. lj. in ꝓsona angelorū. Curauimus Babyloně & nō est curata: dimittamus ergo eā. i. aiam &c. mō dicto.

Promo uent in bono.

Tertio per custodiā angeli qs ꝓmouet in bono. & hoc cōfortando in tribulatiōib⁹ magnis. In cuius exēplū Christo Iesu in agone posito oīati apparuit angelus de cœlo cōfortans eū. Lucæ.xxij. Vel pigritiā & tepiditatē excitando. vñ Zach.iiij.dī. Angelus dñi excitauit me quasi hoiem q excitatur a somno. Et ad effectum terrenorum contemnendum. In cuius figurā angelus armatus qui apparuit Iosue in cāpo Hiericho in adiutorium suū dixit ei. Solue calciamētū de pedibus tuis. ideſt affectus a terrenis remoue. Iosue.v. Vel etiam reuelando ei diuina mysteria aut agenda. sicut Ioseph apparuit angelus in somnis: ne dimitteret Mariam coniugem suam. Mat.j. & postea nato paruulo Iesu vt fugeret in Egyptum. Et postea mortuo Herode vt rediret. Mat.ij. Reuelatiōes factæ Danieli. De primo & secūdo aduentu Christi fuerunt per archangelū Gabrielē & per ipm annuntiatio facta virgini gloriosæ de incarnatione. Luce. ſ. Et omnes locutiones factę Moysi in ꝓsona domini fuerunt per angelū. Et idem videtur dicendum de reuelationibus seu locutionibus quę dicuntur factæ a Christo quibusdam sanctis mulieribus: vt sanctę Brigidę de Suetia: vt sanctæ Dalmatiæ de Anglia: & sanctæ Catharinæ de Senis & huiusmodi.

§. VII. TERTIA EST VIA QVA

Dedu. cūpost mortē.

quis egrediť de mūdo. & si aia est bñ ab oībus purgata angeli etiam multi associant eā in hymnis in vitā æternam. Exo.xxiij. Ecce ego mitto angelum meum qui custodiat te in via: & inducat in terrā quā promisi patribus tuis. & Lucæ.xv ſ. Factum est vt moreretur mendicus & portaret ab angelis in sinum Abrae: qui nunc est paradisus. Si anima cum gratia habet aliquid purgādum angelus associat eam ad purgatorium & confortat eam ad patientiam: & cum congruit orat deum pro ea: vel suffragia facta pro ea repꝛsentat modo prædicto: vt possit adaptari illud Iob.xxxiij. Si fuerit angelus loquens pro eo vt annuntiet hoīs equitatem miserebitur eius. ſ. deus & purgata ab angelis pꝛesentatur deo. Angelus etiam portans Abachuc cum prandio ad Danielē clausum in carcere leonū. Dañ.xiij. significat angelū instigantē hoiem ad faciendū suffragia mortuorum quasi prandiū portando cōfortās incarceratos in purgatorio. si autē egrediť aia cū mortali. rapiūť eā dęmones & ducunt eā ad infernū cū multis cōtumelijs & tormentis. & videtur verificari illud Esaiæ.xxxiij. Angeli pacis amare flebunt: dimittētes eā dęmonibus. Vbi tū sciēdū ꝙ cū dī angelus dolere de pctis vl pœnis hoim locutio ē impropria. Nam non sunt in eis passiones: sed dolor & gaudiū in eis sunt simplices actus voluntatis: & hoiem quidem in vniuersali cōsideratū ꝑm naturā vellēt nō dānari. & hoc dī dolor in eis: sed cōsideratis circunstātijs hoīs: puta peccatis commissis volūt ipsum puniri & derelinqui ꝑm ꝙ exigit ordo diuinæ iustitiæ cui se cōformāt. Notandū etiā ꝙ ꝙuis circa istā custodiā angelorū aliqñ videat esse discordia ex his quę habent Dañ.x. ſ. ꝙ princeps Persarum resistebat angelo

Fletus angelorū ꝓ ipro prie dī.

Pugna angelorum.

Io Gabrieli ad liberationē populi Israel procurandam: tñ ꝑm rei veritatē nulla est prietas: vt dicit Greg.xvij. Moral'. tractans illud. qui facit concordiam in sublimibus. Sed ad hoc intelligendum aduertere oportet ꝑm Tho. in.j. parte. q.cxiij.ꝙ diuina iustitia circa diuersa regna & diuersos homines varia per angelos exercentur. In suis autem actionibus angeli ꝑm dei sniam regulantur. Contingit autem ꝙ in diuersis regnis & in diuersis hominibus contraria merita vel demerita inueniuntur: vt vnus alteri subdat vel pꝛeferat. Quid autē super hoc habeat ordo diuinę sapientię: cognoscere non possunt nisi deo reuelante: vnde necesse habent super his diuinā consulere voluntatem & sapientiā. sic igitur inquantum de contrarijs meritis & sibi repugnātibus consulunt diuinam voluntatem: resistere adinuicem referunt: nō quia sint contrariæ eorū volūtates: cū in hoc oēs concordent ꝙ dei sniam impleat: sed ga ea de quibus consulunt sunt repugnantia. Item post mortē in pluribus historijs reperiť angelos bonos certamen disputationis habuisse cū angelis malis super sentētia alicui⁹ animæ egressæ a corpore de salute eius vel dānatione: semper tamen angeli pꝛeualuerūt: vt pꝛet in legēda Forsei ꝑi quā describit Beda valde deuota. Et habes in legēdis sctōrum ante festū angelorū. Alij autem angeli ducūt aīas ad videndum loca pœnarū & gloriæ vt reuertētes ad corpora alijs manifestent vt in legenda beati Hieronymi.

¶ De patriarchis & prophetis qñ Christum figuraueruńt. & de Ioanne baptista & commendatione eius. Cap. VII.

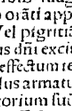

ARAVI LVCERNAM CHRIsto meo: inimicos ei⁹ induā cōfusiōe. Pā.cxxx ſ. Vidit Ioānes i Apo. sua. xxiiij. seniores i eccl'ia triūphāti circa thronū dei & agni: qui coronas suas de capite deponebāt ante thronū dei adorantes & laudātes deū. Hi nō immerito intelligi possunt patriarchæ & ꝓphetę veteris testamēti q illustrarūt ecclesiā doctrinis & exēplis: & nūc coronati triūphant i cœlo: a deo totū quod meriti sint & gloriæ est in eis recognoscētes: & hoc est coronas deponere. Si quidē. xij. sunt prophetæ minores: qua tuor maiores. ſ. Esaias, Hieremias, Ezechiel & Daniel. qui tus erit lō gentilis. Quinq; sunt patriarchę magis noiati eos tempore pꝛecedētes. Noe Abrā Isaac Iacob & Ioseph. Dauid quoq; prophetam & patriarcham noiat Pe. apls in actibus apl'orū. sic sunt. xxiij. Moyses legislator ꝓphetæ sum⁹ & dux populi prim⁹. Hi & alij sancti vere. testamēti fuerūt lucernæ seu stellæ paratæ ante Christū. Nā lucernā esse legem dicit Salo. Prouer. vj. Lucerna est lex & mandatum lux. Prophetias esse lucernas apte insinuat princeps apostolorū di. Habetis propheticū sermonē cui bñfacietis attendentes tamq̄ lucerno in caliginoso loco. & Pā. Lucer ij. Pet. ſ. na pedibus meis verbū tuū. ſ. in lege & prophetis scriptū. pā. cxviij. sed & Ioannes bap. propheta & patriarcha spiritualis apostolorum terminus legis & prophetarum: ga lex & prophetæ vsq; ad Ioannem scribitur Matt. xj. nominatur a Christo lucerna. Ioan. v. Ille. ſ. Ioannes erat lucerna ardens & lucens. Hi etiam dicuntur stellæ. ſ. patres vete. testa. Dañ. xij. qui ad iustitiam eruditi plurimos quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et eadem ratione, nam vsus lucernę communiter est de nocte: & stellæ de nocte illuminant. Nā superueniente maiori luce nec stellæ apparent nec lucernis vtimur. Tēpus vricę veteris testi fuit tamq̄ nox propter tenebras errorum & ignorantiæ veritatis. Ne ergo omnino remaneret obscura eccl'ia gloriosus deus in firmamento cœli. i. eccl'ia fecit oriri diuersas stellas diuersis tēporib⁹ g cursum suū ꝑficerēt sup nīm orizōtē: & sic mūdū illustrārēt & de agēdis & de mysterijs credēdis suis exemplis & doctrinis. Deniq; vt Lucifer appuit Io. bap. q ꝑcedit ortū sol'. Nā post eū ꝓls q ābulabat in teneb. vidit Iu. mag. Esa. ix. Quilibet ergo illorū vt stella & lucerna fuit paratus ante Christū. Nā oculis egris odiosa est lux & ꝑcipue cū est magna & reuerberat oculos tenebris assuetos. sed ꝑcedētibus paruis luminibus lucernarū vel stellarū ꝑparata est acies inualida mētis hūanæ ad solē iustitiæ Christū & doctrinā eius: lucidissimā suscipiendā. Et per hāc lucē stellarū & lucernarū inimici Christi & eccl'iæ induunt cōfusiōe de suis erroribus & vitijs q̄ oīa cōuincunt & arguunt doctrina & exēplis cōuersatiōis eoꝝ. Vñ & de Ioan. bap. vltima stella dixit deus. Malach. iij. Ecce ego mitto angelū meū q pꝛepa

rabit &c. Ne igiť nox veteris testamēti q iā pꝛecessit remaneret obscura viatoribꝰ: sed aliqđ lumē adeēt cui⁹ illustratiōe oparī virtuose valerēt: & notitiā fidei peꝛiret de salute cōsequēda ꝙ Christū i cœlo ecclię apparuerūt vt sydera & lucerna ꝑati ꝑriarchæ & ꝓphetæ diuersis tpibus. Horum pa primus & pater oīm fuit Adā q mundū innocētia illustraadā pri triarꝛcha. uit ante lapsum i paradiso: sed post lapsum pnia. Nā vt dī Sap.x. Eduxit illū deus a delicto suo. ſ. per pniam. q & dormiēs ex eo ꝙ de latere eius ex costa formata est vxor. Gen. ij. ecclesia figurauit Christum de cuius latere dormiētis in cruce sopore mortis formata est vxor eccl'ia. nā lancea vulnerato exiuit sanguis & aqua Io. xix. signātia baptismū & eucharistiā quo ad sanguinē. quibus sacris baptismo pꝛecipto & passiōe credita hoies efficiunť fideles. pro osse costę ex qua facta est mulier in Adā posita est caro. ga vñ eccl'ia facta est fortis. ſ. ex passiōe inde Christ⁹ quasi infirmat⁹ est

Abel. ostēsa infirmitate mortalitatis. Sed Abel filꝰ eius decētius vt stella orta est ad pbēdū lumē permanētis innocētię q & Christū agnū innocētē figurauit occisum propter iniquitā a fratre suo. i. ppl'o Iudęorū de quorū gñe erat. Gen. iij. Vt

Noe. stella micās splendore fidei visus est Noe patriarcha. Qui deo credens in diluuio pꝛenuntiato per centum annos in antea arcā miri operis ad mādatū dñi fabricauit ad se ꝑseruandū cū familia & cūctis gñibus animātiū ab aquis diluij perditiōis. Gen. vj. signās & in arca ecclesiā extra quam nullus saluať a diluuio perditiōis, ac ēt dñm Iesum in sua ꝓbriatione. Nā ex amore fructꝰ salutis vineæ suæ hūanæ. ſ. naturæ: ga ectasim passus nudus in cruce ostēsus est: quam deridēs vn⁹ ex filijs suis. ſ. Chā. i. ppl's Iudęoꝝ maledictionē perfidię temporalis seruitutis incurrit. Alij duo Sem & Iapheť exreuerētia cooperiētes. ſ. natio Grecoꝝ & Latinorum in reuerentia suscipiētes passionē Christi: bñdictionē

Abraā. ęternā cōsequunť quātū ad cōuersos ad fidem. vt exponit Aug. xviij. de ci. dei. Deinde lucerna & stella splēdida i cœlo ecclesiæ ortus est Abraā q mundū docuit integrā & pfectam obedientiā ad vnā dñi vocē relinquēs patriā parentes & domū propriā. Demū filiū vnigenitū in sacrificium offerens. Gen. xxij. Hic vidit dicit Christus & gauisus est. ſ. notitia sibi data in mysterio trinitatis & incarnationis qñ ſ. manēs ad ilicē mambrę tribus sibi apparētibꝰ tres vidit & vnū adorauit: quibus Sara tria fata simile decoxit: & vitulū sagināti ab eis comesta. Gen. xviij. Nā etsi tres personæ sunt in diuinis: vnus tamē deus tantū colēdus ē i Christo. Insuper etsi tres substantię variq sunt. ſ. deitas: aīa: & caro. vna tamē tm̄ persona est Christus a nobis adorandus. Sara ecclesia. ſ. tria fata simile decocta offert comedēda: ga hoies de tribus mundi partibus Asia: Aphrica & Europa ad fidē cōuersos: & a simila vitiorum mundatos igne dilectionis decoctos offert Christo incorporādo gl'ia. vitulū. ſ.

Isaac. exinde quotidie offrt in sacro altaris ab eo suscipiēdum. Abraæ optimus filius Isaac māsuetudine mundū radiauit qui nō renitēs sed spōtane⁹ a pꝛe ꝑmisit se ligari & ad victimam exponi: & iniurias Allophilorū circa pueros equaniter tulit. Gen. xxij. &. xxiij. qui Christum egregie figurauit. oblatus est em̄ ga ipse voluit: quasi agnus māsuetus q portať ad victimā: pꝛe permittēte fuiciā Iudęoꝝ ꝑ ipsum qui tamē in deitate sua mortuus non est: sed aries qui cornua habebat in spinis. i. humanitas eius spinis coronata. O quanta prudēria Iacob mundū in suis operibus illumiIacob. nauit. Hesperus & Lucifer nō ē ita clar⁹: & hic primogenitus iura sibi a deo concessa vexatus a fratre lenis edulis prudenter redemit. Ipse consilio matris a deo edocte piam fraudem pro bñdictiōe victima ex iure obtinenda erga patrem commisit, Gen. xxvij. c. Et prudentius furentem fratrem & minas eius ad remota accedens declinauit. Circuuentus a Laban pluries manus eius euadens cum familia sua tota & magna substantia recōciliato germano per manus eius ad propria remeauit. Hic Christum significat qui transito Iordane mortalitatis ī baculo crucis pauper dimisit domo patria demū cum duabus turmis angelorum. ſ. & animarū ad cœlum ascēdit. ſ. Nā ꝙ benedictionem ipse minor a patre acceperit. significat in corpore Christi mystico ꝙ reprobato propter perfidiam ppl'o Hebręorum: qui primogenitus dei dī benedictionē grāe & gloriæ recępit populus gētilis minor cōuersus ad fidē vt dimittamus de scala visa ab eo: quæ significat mysteriū incarnatiōis. Stella

Ioseph. rutilās orta ex Iacob fuit pꝛiarcha Ioseph: qui mundū clarificauit virtute castitatis exponēs se morti magis q̄ adulterio assentire, vt patet Gen. xxxix. Christum multipl'r figurās qa exosus. ſ. a fratribꝰ cū accusaret puta crimina eoꝝ. i. reprehēderet & a fratribus traditus in manus gentium Iuda vno ex fratribus suggerente vendītionē sicut Iudas prodidit: demum qa assentire noluit: synagogę appetēti copulam eius. i. ꝙ se coniungeret moribus eorum & conformaret vt purus homo accusať de adulterio ꝙ sibi. ſ. asscripliť set deitatem: vt sibi vnitā traditus est in carcerē inferni per mortem sed postmodum tonso capite. i. amotis defectibus mortalitatis: indutus veste glorię: ostendens sapientiā suā dictus est saluator mundi rege Pharaone. i. deo sic ordinante: vt i nomine eius omne genu flectať cœlestiū &c. ipse est dispensator frumēctorum sanctarū doctrinarum: per apl'os tpe famis verbi dei: & sic in fine mundi recognoscent Iudęi conuersi ad vesperam famem patientes veritatis se fuisse fratrem suum sed saluatorem mundi non infirmum & annihilatum vt intenderunt. Lucerna & stella maxima fuit Moyses maximus prophetarum & patriarcha primus dux po- moyses puli: iustitiam mundo tradidit per legē sibi a deo traditā: docendo deo exhibere debitum cultum per cærimonialia proximo qđ sibi est debitum ab offensionibus abstinēdo per iudiciaria præcepta irregulariter miam cum seuerītate misendo: seuere ido. atras prosternendo: suas ī iurias clemēter remittendo: figuram tenuit christi Iesu: qui occultatus est vt Moyses in sua infantia in Egypto ne occideretur a rege non Pharaone: sed ab herode. Magnus imm̄o homo factus miracula multa fecit agnum paschalem comedēdū in sacro instituit. & ipse comedit vtrumq; figuram & figuratum. Mare intrauit baptismum. ſ. cū suis fidelibus. quod est ductor legem euangelium dedit. Iesus naue sortis in bel-Iosue. lo: vt stella ad fortitudinem perseueranter habendam mū do illuxit, & murmurantibus exploratoribus ipse viriliter contradixit: cum hostibus bellans victoriam obtinuit, & terram promissionis suis promisit (cal's diuisit) designans nomine nostrum Iesum ac etiā regem. nam Scribis & Pharisęis restitit, dęmones hostes fortissimos prostrauit: & terram promissionis supernā intrans pręmia varia suis distribuit. Quis vnq̄ tāta patiētia hoies ędificauit vt Iob genti Iob. lis vere stella radiosa: nā amissa sua maxima orbato carere ua filiorū vlceribus lacerato non remāsit nisi vxor ad exprobrādū bona opera sua. Amici etsi venerūt ad consolādum eū, ad detrahendū & arguendū eū de hypocrisi prorupērunt. vt patet in tex. sed pro interpretatione nois Christi⁹ est noster dolens: qui dolores nostros ipse portauit: & ipse oīa patientissime tulit vtercq; dicēs. Sit nomē dñi bñdictū. vt dimittamus qđ ait. Credo ꝙ redēptor meus viuit. &c. de passione & resurrectione sacite prophetās. Dauid dilectio nē dei & proximi lumine suæ conuersatiōis hoibus demō Dauid strauit. nā erga deū deuotissimus contēplationi frequenter insistebat. vt patet in pā. Ipse cantores in tēplo instituit: & hebdomadarios ad officiandum: & corā arca dei ex feruore nudus saltauit: pximi dilectiōe ita flagrauit. & pro inimico pessimo Saule cui multa bñficia contulerat mortuo fleuerit ieiunauerit occidētē occidi mādauerit: & cum pꝛies psequētē hret ī manibꝰ nūq̄ lęsit. dñm nr̄m ipse signauit. q Goliath diabolū cū eo in deserto bellādo tribꝰ lapidibꝰ. i. scripturæ auctę deuicit: sed postea in cruce sua gladio proprio. ſ. malitiæ Goliath diaboli interemit. Nā diabol⁹ malitia sua induxit Iudęos ad christū occidēdū: existimans se eū & alios in inferno detērturū. sed per hāc malitiā innocenter occisus eū occidit: & vires suas ꝓstrauit: & ppl'm dei de opprobrio illi⁹ liberauit. Propheręq; cæteri vt Esaias, Here. Ezech. Daniel. cū alijs tāq̄ stellæ exemplo suæ conuersationis sctē mūdum illustrarūt passionibus suis. quas primi tres pro repꝛhēsiōe vitioꝝ & prędicatiōe veritatis pruleꝛūt Christi passionē pꝛesignātes: & aperta testimonia de incarnatione & passione reddiderunt. Nā Esaias de incarnatiōe. c. vij. ait. Ecce virgo cōcipiet & pariet filiū & vocabiť nomē eius Emanuel. qđ Matthęus euāgelista interpretať. c. j. nobiscū deus. Sed de natiuitate eius & nominibus insinuātibus magnitudinē eius. c. ix. iquit. Paruulus natus est nobis & filius datus est nobis &c. De passiōe eius, ita apte loquiť. pręcipue in. c. liij. ꝙ totū. vt videat ramq̄ euangelista historiā texere magis q̄ futura prædicere. Here. quoq; c. xxxj. Nouū faciet dñs sup terrā. fœmina circūdabit virū. Ezech. in. xlviij. ca. de porta in tēplo dñi clausa. per quā vir

nō pertransibit:sed dñs deus ingredietˢ per eā:& clausa erit principi.Daniel tps ipm prefixit futurę incarnatiōis i.lxx. hebdomadis annoꝝ a rpe licētiæ datæ a Cyro rege Persarū de reędificatione ciuitatis Hierusalē:& mortē eius ac destructionē Hierm factā per Titū & Vespasianū: vt patet Danielˢ.ix.Hi oēs patriarchæ & prophetæ nō solū nostrem mūdi illustrarūt vitæ sanctimonia:& solē christū orturū prenuntiauerūt verbis & figuris:sed etiā ecclesiā triūphantem credentes & ad eam anhelantes nobis eā ostenderunt. Confitētes enim qa hospites sunt & peregrini sup terrā: in eo ꝙ habitabāt in tabernaculis:significant se patriā inquirere meliorē.i.cœlestē.ait apl's ad Heb.xi. Post oēs prefatas

Ioānes baptiſta. stellas appropinquante die quasi stella matutina & splendida ortus est Ioannes baptista patriarcha discipulorꝝ christi:& Anachoritarum propheta & plus ꝙ prophetā.q em sanctitate conspicuus tamꝫ lucerna super candelabrū venit parate dño plebē perfectam dicens ludęis.Ego vox clamantis in deserto parate viam domini.sicut dixit. Esa.f.c. xl. Aptissime ergo de Ioāne bap.intelligit dictum Pō. Pa-

pō.cxxxxj. rauit lucernā christo meo:ex cuius testimonio qñ.s.qsierūt ab eo si erat christus:inimici etˢ induti sunt cōfusiōe i ipm nō credētes.Ipse eū figurauit in cōceptione miraculosa qa de sterili.in natiuitate gaudiosa.in annūtiatione prius per Gabrielē stuprosa.in prędicatione gratiosa.in baptizatiōe tristosa.in passiōe ignominiosa.Denięꝫ ab illo sunt promptа Io.prēconia per quē factū est cœlū:creata sunt elemēta. Ait enim de eo saluator Matth.xj. Inter natos mu.non surma.Io.ba.Ex eo ꝙ dicit,inter natos,excluditur virgo Maria maior eo:qa nata fuit nō natus:idest fœmina nō masculus.Et cum subditur,mulierum,q ꝙ nomen proprie importat mulierē a viro cognitā excluditur christus: qui nō fuit natus mulieris:sed virginis,qui vtiqꝫ christus sine cōparatiōe maior Ioāne vnde subdit.Qui minor est in regno cœlorum:maior est illo.s. Ioanne minor in regno ecclesiæ. tunc christus ſm opi.Iudęorum.Nā miserūt ad illū tamꝫ ad Messiā:sed ſm rei veritatē maior est christus.Vel loquitur de angelis:quorū minimus est maior in dignitate Ioā. bap.dū erat viator.Qđ aūt quīdā exponunt de.b.Fran.q fuit minor.f.ordinis minorū institutor sed maior Ioanne: extorta nimis videtur hęc expositio & temeraria in facien do Fran.perfectiorē vel gloriosiorē Io.bap.Vnus ē inquit

Sermo de Ioanne bap. (Ber.in ser.de Io.bap.& sc'm nō haber.f.sibi similem. qui vniuersitatis humanæ tr'a scendit ascensum.Et de hoc singulariter intelligitur:paraui lucernam christo meo.Lucerna quidē formaꝫ ex terra vel ferro qđ non incōgruit Io. bap. Nā terreus fuit p profundā hūilitatē:dū reputatus Messias a doctoribus se vocē nūtiauit q ꝑ se nō subsistit:sed prolata immediate deficit.ferreus p cōstantē mortē.p veritate nūtianda sustinēs:sed paratˢ lucerna vt luceat per oleū lychnū & ignē.Sic Ioan.fuit præparatus.Oleo gratiositatis. Iychno albo puritatis.Igne ardentis charitatis.

§. I. PRIMVM OSTENDIT NO

men suum.Nam Ioannes interpretatˢ in quo est gratia.f.p excellentiā vnde de eo fuit dictū per Gabrielem patri. Spiritusancto replebitur ex vtero matris sue.Luc.j.Gratia omnis virtutis fuit in eo.Vnde Chry ſ.i quadā homi. inquit, Ioannes schola virtutum:magisterium vitę:sanctitatis forma:norma iustitiæ: virginitatis speculū:pudicitię titulus: castitatis exemplum.pniæ via:peccatorum venia:fidei disciplina:maior homine:par angelis:legis summa: euange Iij sanctio:apostolorum vox:silentium prophetarum: lucerna mundi:precursor iudicis:Christi mediator:dñi testis & totius medius trinitatis.Et hic tātus datˢ incępit : traditˢ adulterę:a dr̄icit saltatrici. Hęc ille.Itē Pe.Damianus in ser. quodam,Ioan.humanorum limes est meritorum. Quātūcūqꝫ em ap'lici senatus excellat autoritas : quātūcūqꝫ enim vel patriarcharū fides in diuina agnitiōe proficiat:vl'ora cula prophetarū ad reserāda arcana sc̄ualescāt quātūlibet cumuleˢ triūphātiū gl'ia martyrū: cuius exfloreat vernans pudicitia virginum:vel in verbis vitæ se exerceat lingua doctorum:citra metam Ioannis oīa cohibētur : nihil perfectionis vltra progrediˢ,huius incōparabilis vitæ seriē nō hist'ia graphus quispiā postˢ eius obitū : sed archangelus ille precipuus anteq cōceptus esset sicut & deū:sic & hmōi operāda miranda narrauit.Fœlix partus quē illa excipit q illuminat oēm hoiem venientē in hūc mūdū. Noluit em Maria ab Elizabeth discedere donec grādeuæ puerperę mi nisterium sedultatis impenderet.f.in partu.ille solum laudabilior est Ioanne: qui a cunctis cœlestib' & terrenis laudaˢ & būdicˢ creaturis.f.Christus oim itaq; sctorum parti ceps factus est choris : quia nulla sibi virtus deficit sctitatis:imo tāto inter oēs insignius emicat: quāto autori oim per meritū sublimius appropinquat.Perpēdite ꝙ angelica vita erat eius q cū nullo signū virtutis ondere:Christū tn esse illū ois ppls estimaret.Hęc omnia Pe. Damianus.

§.II. DE PVRITATE EIVS DESI

gnata p lychnū albū:qa de bombice leuissima canit ecclesia in hymno suo,O nimis fœlix meritiq; celsi nescięs labę niuei pudoris &c.Et Chryſ.dicit ꝙ vita Ioan.faciebat omnium sanctorum vitā apparere culpabile:Et ponit exemplū.sicut si quis poneret iuxta pannū albū & mundū alia non munda:diceret illud valde mundū.sed si poneret iuxta niuē comparatione eius diceret illum pānū album immundum,ita vita sanctorum etsi in se munda& pura fuerit:in comparatione Io. videˢ quasi immunda.Vnde & saluator vocat eū angelum,di.hic est de quo scriptū est. Ecce ego mitto angelum meū &c.Malach.iij.Ad modū eū angeli vixit:quinimmo & officia oīm angelorū videˢ exercuisse.Angelorꝝ.s.dū minima nuntiauit annuntians & exhortās pplm ad pniam.Et gaudiū ē angelis dei super vno peccatore pniam agēte,Lu.xv.Archangelorum dū maiora immo maxima nūtiauit Christū digito ostendens quē nuntiabat dicens,Ecce agnus dei.Io.j. Virtutum faciendo miracula:nā natus patri muto loquelā restituit & in vtero matris existens Christum agnoscens conceptū.ideo a virgine Elizabeth matrem visitante adorans exultauit.Lu.ij. Officiū piātis exhibuit arcendo dęmones a mēribus eoꝝ. qui compuncti ad doctrinā eius & cōfitētes pāā sua accedebant ad baptisimum.Officiū principatuū qui docēt nos prelatos reuereri. vnde de Christo loquēs,ait.Qui de cœlo venit super oēs est.& non sum dignus corrigiam calciamēti eius soluere.Dominationum quæ docent erga subditos rectum dominium gerere:qa a subditis vt a discipulis habebatur in magno honore & amore:apud magnates vt scribas & principes facerdotū i timore eos dure arguēs & cunctis vitijs & passionibus perfecte in se dñabatur.Officio vsus est thronoꝝ in qbus deus residet & iudicia sua exercet.Et Ioannes agebat herodem de adulterio quasi iudicās eum & in mente eius dñs perfecte quiescebat.Cherubin qui interpretaˢ plenitudo sciæ.qa Io.hūit plenam cognitionē de Christo.Nā & Lucifer vocaˢ.Iob.xxxviij.Nū quid produces Luciferū in tpe suo? Demū & ardorē hūit seraphicum.venit em in spū & virtute Helię,vt dr̄ Luc.j.& de Helia scribiˢ Eccli.xlviij.Surrexit Helias quasi ignis & verba eius vt facula ardebant. Et q̄uis esset ita purus: & in vtero sctificatus:ex quo mortaliˢ peccare non poterat:tn de se non confidēs antra deserti teneris sub annis ciuium turmas fugiens petiit,canit ecclia:ne leui saltē maculare vitā famine posset ignem charitatis fuisse in hac lucerna ostendit Christus dicens de eo.Io.v.Ille erat lucerna ardens. Nā vt ait Ber.Lucere p exēplū vel doctrinam & non ardere p charitatem vanū est:qa est sicut ęs sonās & cymbalum tinniens,Sicut aūt tanto vnusqsq; a supno amore disiūgitur quoties in infimis delectaˢ sc'm Greg.in Homil.pēte.ita ecōuerso quanto qs magis abstrahiˢ a delectationibꝰ mūdi:tanto fit capacior & aptior ad dilectionē dei. Quis autē sanctus magis fuit abstractus ab affectione terrenorum & vsu ꝙ Ioannes ab infantia parētes nobiles & antiquos deserens.deserta penetrans,vestitū habens de pilis camelorꝝ: p cibo & potu habuit locustas.i.radices herbarꝝ ſmvnam expositionē & mel syluestre:aquā purā bibens:p lecto terrā nudā:nec credendū est ꝙ vacaret otio:sed continue contēplationi diuinoꝝ vīj incēdebaˢ mēs eiˢ in deū.sc'm illđ Pō.xxxviij.In meditatione mea exardescit ignis,f.diuini amoris vī & pater est ac magister Anachoritarum seu solitariorꝝ:q̄ vita seu status cū debite exercetur,f.totaliter vacans contēplationi p fectior est statu Cœnobitarū & actiuorum. Et q̄uis Ioannes quia optime nouerat dñm Iesum:& frater eius erat cōsobrinus ex parte matris:sequendo ipm Christum vt apostoli:audiēdo doctrinā:videndo miracula & exempla habuisset maximā cōsolationē spūalē: tn cō formās se diuinę voluntati intelligens vocationē suam a deo fore

Ioānes mittit discipulos ad Iesum.

Officia angelo rū Ioannes exercuit.

Luce.iij.

ambro'

Greg.

De igne ardentis charitatis

Ioānes non sc̄ebaˢ Christū

deo fore in deserto manere vel iuxta Iordanem : ibi fixus permanens. nec Christū secutus est ad horā qn transeuntē iuxta Iordanē vidit. stabat Ioannes dicit euāgelista iuxta Iordanē & videns Christū transeuntem dixit. Ecce agnus dei.& duo discipuli qui erāt cū eo.s. Andreas & alij secuti sunt Christum:ipse vero ad Iordanem remansit.Sed aduerę qa quē consolatio propria spūalis non potuit mouere a statu ad quem dñs elegerat:zelus diuine offensæ ardens & amor salutis proximi eum traxit de deserto vl loco Iordanis ad arguendū Herodem de adulterio proficiscens. Non inuidebat ipe gloriæ Christi suā gloriā quęrēs: sed augere conabaˢ discipulis suis ad eum destinatis vt ei adhererent. Nō em ex ignorātia vel dubitatiōe misit duos discipulos suos ipse Ioannes incarceratus ad Christum interrogare. tu es q vēturus es an aliū expectamus? Mat.xj. sed ex dilectione vera ad Christū & ad discipulos suos qūocūqꝫ illud exponaˢ.nam quadruplr exponiˢ.Chryſ.super Matt.dicit ꝙ amisit interrogare Christum non pro se tāqꝫ dubitaret: sed pro discipulis dubitantibus & ex nimia affectione quā habebant ad magistrum suum Io.maiorem Christum esse vix credebant:sed purabant ipsum ex humilitate sic loqui. Misit ergo discipulos ex parte sua interrogantes vt audita doctrina sua & miraculis visis in eum crederent & ei adhęrerent. Vnde & Christus hoc cognoscens aduenientibus di scipulis nō dixit,Ego sum Messias qui venturus est in mūdo,ne videretur quasi se iactare : sed fecit multa miracula quæ prædixerat Esaias Messiam facturum quæ alij non fecerunt priores vt per hæc signa possent eū cognoscere aduenientes.Dicitur enim Esa.xxxv.Dominus veniet & saluabit nos.& tunc aperientur oculi cęcorum & aures surdorum patebūt:tunc saliet quasi ceruus claudus & aperta erit lingua mutorum&c.Faciens igitur Christus ista miracula coram eis voluit quasi dicere. Ex his potestis percipere si sum Messias venturus.Ite ergo & nuntiate Ioanni quę audistis & vidistis : & ipse vobis declarabit ꝙ pro vobis & non pro se ipse quęsiuit.Amb.autem dicit ꝙ per verba Io. non in fide sed ex pietate dubitauit.i.ad modum dubitantium locutus est.quasi diceret,cum dignatus sis pro hominibus incarnari:ꝙ etiam venias ad patiendum crucem & mortem:non conuenit dignitati tuæ & tantæ Innocentię. Sed rndens Christus post miracula relata subdit.Beatus q non fuerit scandalizatus in me. q.d.Ego non solum facere miracula veni pro salute hominum:sed etiam pati : sed tanta erit cęcitas & ingratitudo hominum ꝙ multi scandalizabuntur de mea morte.vnde magis deberent diligere & gratias agere.Greg.in Homil.ait,ꝙ Ioannes misit ad inquirendum.ex illis verbis. Tu es &c. non si esset messias vel si esset pro humano genere passurus:qa & hoc scięs alijs manifestauerat di.Ecce agnus dei,innuens ipsum immolādū pro liberatione hominum:vt figuratum fuit in agno paschali:sed vt sciret si moriens dignaretur etiam descendere ad inferna.i.limbum patrum:& venire quo ipse de proximo erat accessurus per decapitationem vel alium missurus angelum vel alium ad ęducēdum eos de tenebris : vt sicut fuerat pręcursor suus in mundo:ita fieret in limbo illis nūtiando.Sed in responsione sua ostēdit christus ꝙ per se descenderet:nam sicut corporaliter per se illos sanauerat ab illis infirmitatibus : ita & animas ab illis infirmitatibus spiritualibus per se sanaturus est illuminando cæcitatem mētis & claudicationem affectus & hmōi:& sic ipse de inferno per se ęducit & liberat : vnde & illos per se liberaret.

Hilariꝰ Hilarius vero de hac inquisitione facit duas partes. vt prima sit assertiua.f.Tu es qui venturus es.secunda interrogatiua taendo:negando.s.an alium expectamus.q.d. Nullo modo alium expectamus. nec expectare debemus qa tu es ille promissus & expectatus a patribus.Et ex isto testimonio Ioannis qđ tamꝫ lucerna perhibet de lumine christo induuntur inimici Christi confusione.f.ludæi: dum tantā opinionem haberent de Ioanne & eius testimonio nō credunt ꝙ ipse christus fuerit qui venturus est sed alium expectāt antichristū:qđ christus confirmat vt credant Ioāni. cū ipse faceret quędā miracula q̄ prędixerūt ꝓpheteˢ eū facturū quę antichristus nō faciet nisi quędā signa fallaciter. Erat ergo Ioannes lucerna ardens charitate & lucens manifesta veritate: vnde nō solū propheta sed plus ꝙ propheta dicitur a christo Matth.xj.qui prędicabant veritatē. Et sic ista lucerna fuit parata christo ad manifestandum ipsum.

Vnde prophetæ antiquitus dicebanˢ videtes ga.f.illuminati a deo videbāt quæ alij nō videbant:& illa cōmuniter manifestabant populis.Quia ergo Ioānes dicit propheta: videndū est aliquid de ꝓphetia cū de statu beatorū ꝓphetarū loquamur. De prophetia datur duplex diuisio. vna ē Hiero.in gl.sup Matth.videlicet ꝙ ꝓphetia alia præscientiæ q̄ semꝑ impletur:alia cōminationis q̄ nō semꝑ implet. Sc'd'a diuisio est Augu.super Genē.ad literā: videlicet ꝙ visionū ꝓpheticaꝝ triplex est genus. Vnū qđ fit p sensus exteriores corporis. Aliud quod fit per ſpecies imaginarias. Tertia est q̄ fit per initiū mentis vel ſpecies intelligibiles. Tertia est Ilid.in li.etymoł. qui dicit ꝙ prophetiarū ſpeꝛ sunt genera.Primum est ectasis quod est veritatis excessus. sicut Actuū.x.Petrus vidit linteū de cœlo ſubmitti animalibus plenum immundis, Sc'd'm dicitur visio.sicut Esa.dicit se vidisse dominum super solū excelsum & eleuatū &c. Esa.vj.Tertiū est somniū sicut Iacob vidit in somnis scalam de cœlo ad terrā.Quartum est per nubē.sicut ad Moysen locutus ē dñs.Exo.xix. Quintum est vox de cœlo.sicut ad Abraam intonuit vox dicens, Ne immittas manū tuā in puerum &c.Genē.xxij.Sextum est cum accępta parabola ſit.sicut legitur de Balaam Numeri.xxij.Septimum & vltimum genus prophetiæ ē repletio ſpiritusſancti.sicut pene apud omnes prophetas. Tho.ij.ij.q.clxxiij. ſic declarat & cōcordat has diuisiones. Prima diuisio est ſm ſubiectū prophetiæ. Sc'd'a & tertia ſm modum prophetizandi. Et tertia comprehenditur sub ſecunda. Obiectum igitur prophetiæ est id qđ est in cognitione diuina ſupra humanam facultatem existens reuelatum homini, Sc'd'm ergo horum differētiam distinguitur prophetia in ſpecies diuersas ſm primam diuisionem. Quod enim futurum est in diuina cognitiōe pōt dupliciter cōsiderari. Vno modo prout cognoscit deus aliqua prout sunt in ſeipſis:vel vt facięda ab ipso:& horum est prophetia prescientiæ quę fallinon pōt & ideo semper implet sub qua cōprehendiˢ prophetia prędestinationis qę est tātū de bonis rebus:vt illud.Ecce virgo cōcipiet,nā prescientia proprie est cognitio tam bonorū q̄ malorū.Sed cū distinguitur cōtra predestinationē: tūc accipitur prescientia de malis. Alio mō precognoscit aliqua ,put sunt in causis suis: vt cū prenūtiatur vel reuelatur prophetis aliquid ſm hūc ordinē.f.causę ad effectū:sicut dicit prophetia cōminationis quę nō semꝑ impletur:quia alijs causis superuenientibus impeditur ꝙ nō sequatur talis effectus:sicut in prophetia Niniuę:quę.f.fuit prenūciata a Iona propheta subuerti ſm prophetiā cōminationis nō fuit impleta,illud em fuit prenūtiatū ſm ꝙ illa subuersio precedebat a pctis eorū quę illud merebātur.sed quia fuit causa subtracta.f.malitia illorū per pœnitētiā fuit mutata? seu ſublatus talis effectus:& sic de hmōi.Et ſub ꝓphetia cōminationis includitur ꝓphetia ,pmissionis q̄ etiā mutaˢ: vt patet de pœ.di.ſ.§.prędixerat. cū.§.ſeq. Secūda diuisio quę est ſm modū ꝓphetizandi pōt distingui ſm potētias cognitiuas.& ſm hoc ſit secūda diuisio.Nā cognitio hominę est p ſensum:imaginationē & intellectū. Vel pōt distingui modus ꝓphetizandi ſm differētiā ꝓphetici influxus:& sic ſumiˢ diuisio Ilid'.Et quātum ad impressionem formarū imaginaliū ponit Ilid'.tria ptinētia ad visionem imaginariam prophetică.ſ.ſomniū qđ ponit.ē.Ilid'.i tertio locoſuę diuisionis.visionē quę ſcilicet ſit vigilādo respectu quorūcumqꝫ cōſum quod ponit in ſecundo loco:& ectaſim q̄ fit p eleuationē mētis in aliqua altiora : qđ ponit in primo loco.Quātū vero ad ſenſibilia quę ptinent ad visionē ſenſibilē ponit Ilid'.alia tria.quia ſenſibile ſignū aut est aliqua res corporea exteri? apparēs visui:ſicut nubes qđ ponit i quarto loco.aut est vox exterius formata ad auditū hoīs delata quā ponit in quinto loco.aut vox per hoīem formata cū ſimilitudine alicuius reiꝰ quod ptinet ad parabolā qđ ponit in ſexto loco.aut ſit talis influxus per illuſtrationē intellectus qđ pertinet ad id qđ ponit in ſeptimo loco qđ vocat repletionē ſpūſſancti.et hoc ptinet ad visionē intellectualē qđ est tertiū genus visionis ,ꝓpheticę.Et quia modus intelligēdi noſter in via est p phātaſmata: nec iſte modus ꝓpheticę visionis qualis fuit ꝑmaxime in pō.Dauid.est ſine imaginationibus intellectui ,ꝓpheteˢ repreſentatis,ſed in hoc est differētia ſm Tho. inter visionē imaginariam & intellectuam:quia in visione imaginaria phantaſmata in tali visione diuinitus pro-

etiam ꝓphetia ꝑ miſſionē mutetur aliquādo.

creant & procurant. in intellectuali q̃q; sufficiũt phantasmata q̃ cõi mõ a sensibus abstrahunt. & iste est altior & pfectior: qa manifestatio veritatis diuinæ q̃ ẽ in ꝓphetia q̃ est ꝑm nudã contẽplationẽ veritatis, est pfectior q̃ illa q̃ est sub similitudine imaginum corporaliũ: qa magis appropinquat ad visionẽ patriæ: sicut & discipulus est melioris ingenij & intellectus q̃ sine exẽplis intelligit doctrinã magistri q̃ ille qui cũ exẽplis. & talis fuit prophetia Ioannis. Ioannes igit baptista fuit propheta: qa habuit visionẽ intellectualẽ de christo cognoscẽs de illustratione illũ hominem esse deũ. Ipse habuit omne genus visionis ꝓphetię. Sensibilem cũ. s. vidit spũm̃ sctũ in specie columbæ sup christum: & audiuit vocem patris dicentis. Hic est filius meus dilectus. Imaginariã q̃ũ libi fuit dictũ interius. super quem videris spũm dei descendentẽ & manentẽ sup eũ. hic est qui baptizat. s. interius pcã relaxãdo. Io. j. Intellectualem q̃ũ dixit. medius vestrũ stetit quẽ vos nescitis. q ante me factus est &c. Io. j. Et cum prophetia sit de prætrito: presenti & futuro: ꝑm omne tps ipse prophetizauit. De prætrito cũ dixit de se qđ prædixerat Esaias. Vox clamãtis in deserto &c. De futuro cũ dixit. Illũ oportet crescere: me autem minui. quod impletũ fuit & nõ solum quo ad famã & opi. quia Ioannes qui quasi ẽstimatus est Christus: postea æstimatus est purus homo. & Christus qui dicebatur a Iudæis purus homo: cognitus est & habitus deus & homo. Sed & prophetauit de modo mortis: quia Christus quasi creuit. exaltatus in cruce: & diminutus Ioannes: qa truncatus capite. De præsenti prophetauit occulto quando dixit. Ecce agnus dei. Ioan. j. Sed plus etiã q̃ prophetauit Ioannes: qa nõ solũ prophetauit ipse de alijs: sed etiam de se fuit prophetatum: quod non reperitur de alijs prophetis. s. per Esaiam. Vox clamantis. per Malachiam. Ecce ego mitto angelum meum &c. figuratus in Helia. Plus q̃ propheta extitit: qa non solũ prænũtiauit: sed digito demonstrauit qđ alij prænuntiauerũt. Plus q̃ propheta extitit: qa parẽtes ꝓphetas fuit. Elizabeth: cũ dixit. Vnde mihi hoc vt mater domini [illegible] ad me. hoc enim cognouit: qa vt dixit. Exultauit [illegible] in vtero meo. Lucæ. j. c. Zacharias etiam cũ scripsit. [illegible] est nomen eius prophetauit dicens. Benedictus [illegible] Israel: qa visitauit &c. Plus q̃ propheta est: [illegible] matris prophetare: cum ad aduentũ Christi [illegible] exsistentis exultauit in gaudio.

Ioannes quomõ fuit propheta.

¶ De apostolis q[illegible]do sunt principes ecclesię: & quomodo dignificati sunt a christo. Cap. VIII.

PRINCIPES P OPVLORVM cõgregati sunt cũ deo Abraã: qm̃ dij fortes terræ vehemẽter eleuati sunt. Pã. xlvj. Ex primioribꝫ ecclię tam militantis q̃ triũphantis censentur apostoli. Nam ad Eph. iiij. ponit apls narrando dona collecta a Christo in ędificationẽ corporis sui. i. ecclesiæ. Primo posuit apostolos: deinde prophetas & euãgelistas. & in. c. ij. eosdem de fidelibus omnibus loquens ait. Estis ciues sanctorꝫ & domestici dei superędificati supra fundamentũ apostolorũ & prophetarum ipso summo angulari lapide christo Iesu. s. doctrinam eorum. vtrumq; siue testamentũ siue populum ludęorũ & gentiũ complectit christus lapis angularis dictus: qa vtrumq; in se coniungit. Ratio autem quę mouit ad agendum prius de prophetis est: qa tpe præcesserunt apostolos. Et Apo. vlti. dicit q̃ murus ciuitatis. s. supernæ Hierusalem est habens. xij. fundamenta. & in eis xij. nomina apostolorum & agni. & post Cherubin & Seraphin incessabili voce clamantia. Sanctus &c. dominũ laudat i cœlis gloriosus apostolorum chorus. Apostolus aũt Apls dicit idẽ quod greçum ẽ interpretatur missus. ꝯ̃ huius ergo omnes qui mittuntur ad prædicandũ: legitime possunt dici ꝑm nois q̃ missus. interpretationem apostoli. Vnde & Barnabã ecclesia nominat apostolũ. Et Greg. dicit apostolus Anglorum: qa eos traxit ad fidẽ. nõ propria prędicatione: sed ordinatiõe illuc mittendo prędicatores & eos instruendo. tamẽ per excellentiam & vsitatius. xij. a Christo electi & missi ad prędicandum. ab eo dicuntur apostoli. In locum tamen Iudæ Qui diproditoris substitutus est Matthias per sortem ab apostocit alio lis missam inter eum & Barsabam quæ cecidit super Matnoie Iothiam. vnde annumeratus est cum vndecim. Actuũ. j. Nõ seph iu excluditur a numero apostolorum Paulus qui plus omnistus. bus laborauit vniuersum mundum prædicatione & epistolis docens. Nam etsi non sit de numero duodenario. tamen vocatus a Christo de cœlo ad apostolatum corporaliter in propria persona sibi apparenti in aere. qđ probat Tho. ex eo q̃. j. Cor. xv. narrans apparitiões factas a Christo post resurrectionem in proprio corpore diuersis personis & vicibus subdit. Nouissime tamq̃ abortiuo apparuit mihi. Ego ẽ̃ sum minimus apostolorum &c. Si ergo nõ esset facta apparitio a Christo in propria persona, nõ esset ad propositũ. Hi ergo. xij. cũ Paulo sunt principes populorum qui congregati sunt &c. Vbi tria possunt considerari. ¶ Primo eorꝫ dignitas venerãda. ibi. Principes ppl'orum. ¶ Secundo ipsorum singularitas admiranda. ibi. Congregati sunt cum deo Abraam. ¶ Tertio malignorum prauitas detestanda. ibi. Quoniam dij fortes terræ.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

apostolos principes ec. vñ & dignitas ostẽdit venerãda: decantat ecclia dicẽs. Ecclesiarũ principes belli triũphales duces cœlestis aulæ milites: & vera mundi lumina. Et in Pã. Cõstitues eos prin. sup om. ter. Quilibet habuit principatũ sibi a deo decretũ magnę prouincię vel regni. Nã Andreas fuit princeps ppli Achaiẽsis in Grẽcia. Iacobus maior princeps ppli Hispaniæ. & qđ sibi defuit honoris in mũdo: qa in capite anni a passione Christi in Iudęa decapitatus est. hoc deus suppleuit post mortẽ: qa in maiori veneratiõe ẽ corpus eius q̃ alicuius apli. Thomas princeps Indiani populi: quẽ cõuertit Iacobus minor Hierosolymorꝫ ppl'm regẽs: primus ibi archiepc̃s fuit: & prim⁹ missam cãtauit seu legit. Philippus Syriam seu Scythiã specialiter gubernauit Bartholomeus Armeniã & Lycaoniã. Matheus Ethiopiã nigrã candidam doctrina fidei effecit. Simon prius Mesopotamiã. Thaddeus eius germanus Egyptũ simul ambo Persidam illustrarũt. Matthias Iudęam in sortem accepit. Ioannes euangelista. Asiam cuius septẽ ecclesiis Apo. scripsit. & a qbusdã viuus adhuc opinare credit in paradisum terrestrẽ trãslatus: vt cum Enoch & Helia cõtra Antichristum p̃dicet: vt de statu legis euãgelicę habeat testis Ioannes: sicut de statu legis naturæ Enoch: & de lege Mosaica Helias habent. qđ tenens dñs Io. dñici in quodã suo dialogo imperfecto scribit: licet cõius credat in patria cũ ceteris in corpore & aia: qa corpus eius nõ inuenit: vel in aia tãtũ exponẽtes illud: sic eũ volo manere donec veniã. Io. vlti. quia non ad aduẽtũ ad iudiciũ refert sed ad aduentũ in regno ecclesiæ iã p orbẽ diffuso ipso veniet: pro eo sine martyrio in pace migraturus. Paulus princeps fuit totiꝰ pene orbis prędicando: sed Petrus nõ solũ pũi Galatiæ & Cappadociæ Antiochiæ vbi prędicauit & Romę: sed absolute princeps fuit totius ecclesię auctę: & iurisditione plenaria sibi tradita: nõ ab aplis cęteris vel concilijs, sed a dño Iesu christo: cum ei dixit Ioan. vlti. Pasce oues meas. vt dr̃ dist. xxij. oẽs. Vnde & eccl'ia canit. Tu es pastor ouiũ princeps apłorum. & Anacletus dicit: ꝙ cęteri apli cũ Petro pari cõsortio honorẽ & ptãtẽ acceperunt. s. quo ad ordinẽ: qa oẽs ep̃i: ꝑmq; principẽ eorꝫ eẽ voluerũt. di. xxj. i nouo. & hoc quo ad iurisditionẽ quę est plenissima in Petro. nõ ꝙ ipsi eã Petro dederint: sed a christo sibi datã acceperũt. Et cõter hi duo. s. Pe. & Pau. solẽt dici principes apłorũ: g meritis & gl'ia credunt equales & alios apłos p̃cellere. vñ Amb. b. Petrus & Pau. eminẽt inter vniuersos apłos. Et peculiari quadã prerogatiua p̃cellunt: verũ inter ipsos quis cui p̃ponat incertũ est: puto ẽ̃ illos equales esse meritis qui equales alios sp̃ cellunt sunt passione: & sil'i eos fidei deuotiõe vixisse quos simul videmus ad martyrij gloriã peruenisse. Nõ ẽ̃ sine cã factũ putamus ꝙ vno die: vno in loco: sub vno persecutore passi sũt. Vno die: vt ad christũ pariter peruenirẽt. Vno in loco: ne alteri Roma deesset: sub vno psecutore vt equalis crudelitas vtrumq; constringeret. Dies ergo pro merito: locus pro gloria: persecutor pro virtute decretus est. Et in Roma martyrium pertulerunt quæ principium & caput obtinet nationum: vt vbi gentilium principes habitabant: ibi ecclesiarum principes morerentur. Hæc ille. i. q. vij. c. beati. Idem Leo. pa. in ser. Pricipes ergo apostoli fuerunt ecclesiarum & populorum facti a domino Iesu christo vt ecclesias gubernarẽt & ordinarẽt. Circa diuinũ cultum ppłos meritis & virtutum exẽplis ad salutẽ traherent: debellãdo hostes interiores vitiorꝫ. Doctrina & miraculis orbem

orbẽ illustrarẽt. Quo ad primũ inquit Berñ. Tales decebat humani generis pastores constitui qui & dulces essent & potentes & sapientes. Dulces vt me blande & misericorditer susciperent. Potẽtes vt me fortiter protegerent. Sapientes vt ad viam & p viam me pducerent q̃ ducit ad ciuitatem. Hęc ille. Quæ christus tradidit nobis implicite & subIi cæri- stantialiter post modũ apostoli aspũctõ edocti in sacris Apostomonias & cærimoniis in ecclesijs statuentes. Quoiad sec'm dixerat in eccle eis Christus Mat. v. in sermone in monte. Vos estis sal terlos. sia insti ræ: p quos alij. s. condiendi sunt & a fetoribus vitiorũ præ tuerũt. seruandi & sic luceat lux vestra coram hoibus vt videant opa vestra bona &c. vñ Chry ſ. Misit deus apostolos suos sicut Sol radios suos quasi rosa suauitatis suæ odorẽ: quasi ignis scitillas suas dispersit vt sicut sol in radijs suis appareret: sicut rosa in odoribus suis sentitur sicut ignis in scintillis suis inspicitur: sic illoꝝ virtutibus christi potentia cognoscatur. Quãuis ipsi apostoli a principio suæ vocationis habuerint spiritũ sanctum: tñ in die pentecostes ita fuerunt eo repleti & firmati ꝙ non poterant peccare mortaliter. de venialibus autẽ dicit Io. in canonica. j. c. j. de se & sociis. Si dixerimus qa peccatũ non habemus, ipsi nos seducimus. Vñ et Petrus peccauit venialiter nimis condescendẽ do Iudæis cõuersis inducendo Gẽtiles conuersos ad obser dum legalia vt dicit Tho. post Aug. Fuerunt ipsi apostoli pfectiores sanctis q̃ habuerit ecclesia. Vñ glos. sup illud ad Rom. viij. Nos ipsi id gemiscim⁹ primitias spiritus habentes. dicit ꝙ sicut apostoli fuerunt priores tempore ita abundantia gratiæ pleniores. quanto ẽ̃ aliquod receptiuũ est propinquius principio influenti: tãto magis recipit de influentia & ideo quia Christo magis propinqui plus receperunt. Quo ad tertium ait christus Matth. v. Vos estis lux mundi. Hinc Augu. Ex abiectissimis: imperitissimis: pauciss̃imis scilicet apostolis: nobilitantur: illuminantur: multiplicantur dulcissima eloquia: pręclarissima ingenia: copiosissima agmina acutorum: facũdorum: astutorũ: ac doctorum: & subiugantur christo: & ad illuminandũ orbem de necessarijs ad credendũ ediderũt symbolum fidei. I quo De ꝙ quilibet posuit partem suam. Dicit enim Tho. iij. Sen. dist. sitione xxiij. art. ij. ꝙ articulorum Pe. principes apostolorum tres symbo in vnum complexus est: sicilicet de vnitate essentię diuinę: li p apo secundũ de persona patris & omnipotẽtia eius. tertium de stolos. creatione rerum. Vñ dixit. Credo in deũ patrem om. creacęli & terrę. Opus ẽ̃ creationis patri adiungitur propter oipotẽtiã quæ patri attribuitur: qa est fons totius diuinitatis et ideo competit Petro q est caput apostolorũ sicut pater trinitatis: & qa habet plenitudinẽ potestatis Petrus in ecclesia: Quartum ergo articulum posuit Io. de persona filij dei dicens. & in Iesum christũ filiũ eius vnicũ. & apte sibi conuenichat hic articulus q altius cęteris de generatione filij dei æterna & eius diuinitate locutus est in euãgelio suo a quo & incępit inquiens. In principio erat verbũ. Articulum quintum posuit Iacobus maior frater eius carnal': vt filius Zebedæi q conceptionẽ & natiũitatẽ temporalẽ Christi filij dei cõprehẽdit dicens. Qui conceptus est de spiritu sancto natus ex Maria virgine. & satis apte ex quo frater eius expresserat de natiuitate æterna filij dei: ipse immediate subderet de natiuitate temporali cum vtrąq; natiuitas sit in vna persona filij dei; cuius sec'm humanitatẽ fuerunt cõsobrini. Sextũ articulũ de passione posuit Andreas dicens. Passus sub Pontio Pylato crucifixus mortuus & sepultus: ex abundantia cordis os loquitur: quia igitur habebat p maxime crucẽ in corde philocaptus ex ea vnde cũ ductus ad crucẽ fuit: salutauit eã cum gaudio magno di. Salue crux sancta fecurus & gaudẽs venio ad te: vt tu libenter suscipias me discipulũ ei⁹ q pepẽdit in te magr̃ meus Christ⁹. Septimam articulum de descensu ad inferos posuit Philippus di. Descẽdit ad inferos. & cõgrue qa ibi Christ⁹ primo ostẽdit patribus q erãt in limbo gloriã sue diuinitatis & patris quã Philipp⁹ postulauerat di. Dñe ostẽde nobis patrẽ & sufficit nobis. Octauum de resurrectione expressit Tho. di. Tertia die resurrexit a mortuis & cui aptius conueniebat hunc articulum ꝓponere q̃ Thomæ. ipse qui prius de ea dubitauerat certificat⁹ p contactũ vulneris Christi resuscitati efficaci⁹ & plenius poterat de resurrectione testimoniũ phibere. Bartholomeus ꝙo nonũ adiecti articulum de ascẽsione di. Ascẽdit ad cœlos. Multũ ẽ̃ tenebat mentem ixã in cœlũ. Nã cõtiesorabat in die & cõties i nocte: & ideo decuit vt de ascẽsione in cœlũ ipe referret. De decimo arti- Quare culo. s. aduentu ad iudicium Matheus egit di. Inde ven. est xij. apli iudi. vi. & mor. De quo aduentu plenius tractauerat & alij euãgelistæ quo faciet discæptationem de outbus & hędis: & sñia ferẽda p eũ cõtra vtrosq;. Vndecimum articulũ cõtinentẽ in se de persona spũsctũ, ꝓmulgauit Iaco. Alphæi. Credo in spm̃sctũ. Ipse p̃ cęteris sctificat⁹ ex vtero matris: vt qđ dicit: & ꝑpter eminentẽ famã sanctitatis appellatus iustus debuit de spũsctõ sanctificationem narrare. Duodecimum arti. continentem effectum gratię & glorię. quãtum ad effectum gratiæ diuiserunt inter se illi duo germani: Simon & Thaddęus vt boni fratres. Nam Simõ in Symbolo posuit bolum quo ad confectionem boni quã habem⁹ p gratiam di. Sanctam ecclesiam catholicam: sanctorum communionem. Qui ẽ̃ in ecclesia est numero & merito: & hi sunt soli qui habent gratiam gratum facientẽ. Hi communicant sanctis. i. partẽ habent oim bonorꝫ spũa lium: quæ fiũt in ecclesia. Thaddęus vero q & Iudas dr̃ ap posuit aliam partẽ effect⁹ grãe di. Pctõrum remissionem. Hæc autem remissio peccatorum habet per deuoram susceptionem sacramentorum ecclesiæ actu vel habitu. Sũt em sacramenta ipsa contentiua gr̃ę: vt medicinę expurgantes malos humores pctõrum. Demum Matthias q fuit vltim⁹ inter apostolos. xij. connumeratus succedens Iudę se supẽdenti ac desperanti: & inde ad infernum damnato posuit vltimum finem nostrũ qui est gloria corporis & animæ. vnde dicit. Carnis resurrectionẽ. & hoc quo ad oẽs bonos & malos vitã ętrnã quo ad bonos referuatã & conferendã. & ecõtra mortẽ sempiternã malis & pctõribꝫ inferẽdã. Alij tñ aliter istos articulos assignant cuilibet attribuẽdo vnũ: sed in hoc nõ est magna vis quõcũq; eis applicẽt. Hi duodecim articuli figurãt p. xij. panes ꝓpositiõis: & p. xij. lapides quos Iosue fecit de fluuio Iordanis tollere a. xij. principibus ppli Israel. de fluuio ẽ̃ aq̃ scripturę sacrę assum- ſ. Regũ. pti sunt p. xij. apłos principes ppli Christiani in munimẽ xxſ. tum & firmitatẽ xp̃ianæ fidei: quos quilibet christian⁹ baIosue ptizãd⁹, debet fateri & credere jet baptizat⁹ firmiter tenere. iiij.

§. II. QVANTVM AD SECVNDVM

mirandum & singulare donũ certe fuit: ꝙ cętet milibus hoibus mũdi de⁹ elegerat illos. xij. apłos. Nos vos elegistis: ait ipse: sed ego elegi vos. Io. xv. ad talem scholã colligiũ & cõgregationẽ suã cõgregati sunt isti principes populorũ cum deo Abraã incarnato: cui specialis de hoc fuit facta ꝓmissio & in figurã ostensio: siue in sacrificio vaccę capręę & arietis triẽn. Geñ. xxv. Siue cũ tres vidit & vnũ adorauit. Geñ. xviij. Magna certe gr̃a fuit ista & inenarrabile donum dulcedo mirabilis cõuersari cũ deo ĩcarnato: videre facie eius plenã oim gratiarum: opa eius pfectissima intueri: vt fecerunt apli cõgregati cũ ipso deo: quem singulariter fide Abraã coluit. & ideo deo Abram dicto: fuit ista q̃si vna fruitio: vna beatitudo. vñ & ipe ait. Beati oculi q vident q̃ vos videtis: & audiũt q̃ vos auditis. multi ẽ̃ ꝓphetæ & reges voluerũt videre &c. Lu. x. Congregati autem sunt primo cũ sunt vocati ad apostolatũ. Vñ dr̃ Matth. v. ꝙ ascendit Iesus in mõtem & elegit quos voluit & fecit ꝙ essent apli: ponens nomina singulorꝫ quibus fecit sermonem in mõte quẽ describit Matthæus in tribus continuis capitulis. a gnto. s. vsq; ad octauum exclusiue: docẽs eos pfecte viuere & exẽpliariter: & quæ alios instruerent ab oibus obseruanda a beatitudinibus inchoans sermonem vt promissione eiusqđ naturalr appetit: ad ipsum Quare dum cũcta alliceret. Quare autem in eo numero apłos elexij. apłi gerit. Rõ non necessitatis q̃ nulla fuit: sed congruitatis potest ista assignari ad denotandum supabundantem virtutem & pfectionem eorum. Nam numerus duodenarius est supabundans. Dicit autem numerus supabundans: cuius partes aliquotę recollectę ex cedunt ipsum totum. Et dicit pars aliquota ille numer⁹ pars totius q in se multiplicat⁹ constituit ipm̃ totũ. Verbi gr̃a. Numeri ptis duodenarij q in se multiplicati constituunt ipm̃ totum duodenariũ sue isti. vnum: quia vnum duodecies multiplicatum constituit duodecim. duo: qa per sex multiplicara faciunt duodecim. Tria quæ p quatuor multiplicata constituunt duodecim. Quatuor: qa per tria multiplicata faciunt duodecim. Isti ergo numeri q dicunt partes aliquotæ duodenarij simul collecti. s. vnũ duo tria quatuor & sex simul coniun

ctacōstituūt duodecim,& sic supexcedit ad duodenarium, ideo igitur cōgruum fuit in numero,xij.cōgregari vt no taretur abundans:immo & exuberans perfectio eorum in alios deriuanda.Quare autem in hoc numero elegerit Petrum magis q̄ Nathanael:& Andream magis q̄ Barnabā & sic de alijs,non potest assignari ratio nisi posita a Marco figurāt xij. apli euāgelista supra,cum dixit.Elegit quos voluit:quia igit sic voluit sic elegit.Figurati sunt aūt isti.xij.apli p.xij.patriarchas filios Iacob:qa sicut ex illis descēdit: & generat⁹ est totus populus fidelis veteris testamenti:ita ab his genitus spiritualiter est totus populus christianus. Designant & per duodecim exploratores terræ promissiōis qui ea lustrata portauerunt in vecte vitem cum vuis & malogranatis illius terræ.Numeri.xiij.Sic duodecim apostoli mente illustrata superna patria nobis promissa & bene intellecta & gustata magnitudine & suauitate eius deportant in cruce vitem christum prædicātes ch istum crucifixum suauissimum fructum & alia bona supernę fœlicitatis annuntiātes.Hi sunt.xij.lapides preciosi quos summ⁹ sacerdos christus in ornamento suo quod est ecclesia vt lucentia & pulcherrima obtinet.Exo.xxviij.Figurant etiā per.xij. principes tribuum Israel qui conducebant populum per desertū collocantes se cum populis & tribubus suis circa arcā.Alij ad orientem:alij ad meridiem,alij ad aquilonem:q obtulerunt magna sacrificia in sanctificatione tabernaculi:vt patet.Num.vij.Sic.xij.apostoli per diuersas partes mūdi circa christum collocati sunt & magna sacrificia orationum & meritorum obtulerunt.Secundo cōgregati sunt apli cū deo Abraam incarnato quando missit ad prędicādum. nā dicit Matthęus euange.c.x.Conuocatis.xij.apostolis dedit eis potestatem spirituum immundorum vt ejicerent eos: & omnem languorem curarent & posuit nomina singulorum & misit eos ad prædicandum prædicens persecutiōes quas haberent ad constantiam & perseuerantiam : exhortans etiam confortans eos etsi illiterati non dubitarēt: qa spiritussanctus loqueretur per eos:& cōfunderet aduersarios:& ita accidit præcipue post aduentum spiritussancti. nam etsi scientias seu artes humanas habitualiter non haberent scām Tho.ij.ij.q.lxxv.ar.i.ad primum, tamen qñ expediebat in disputatione vel pdicatione spiritussanctus p eos loquens in quacumq; facultate instruebat eos prout erat expediens ad conuincendum eos. Vnde & Hierony. dicit q̄ quicquid alijs ofert quotidiana in lege domini meditatio:hoc illis suggerebat spiritussanctus.Et dedit christus formam exterioris conuersationis di. Nolite portare sacculum:nec peram:nec pecuniam: nec calciamenta : nec duas tunicas habeatis,gratis accepistis,gratis date & huiusmodi inducens eos ad paupertatem & austeritatem vitę. ista enim multum ędificant auditores, Vbi diligenter notandum q̄ modus viuendi quem tenuit christus simul Modus viuēdi Christi & apl'o rum, cum apostolis quo ad paupertatem fuit iste vt nullus eorū haberet aliquid proprium:sed omnia haberent in cōmuni & mobilia tantum non immobilia.Non em̄ possessiones habebāt: domū nec agrū vel aliqd hmōi.vñ ipse dñs Iesus:ait Mat.viij.& Luc.ix.Vulpes foueas habēt & volucres cœli nidos:filij⁹ aūt hois nō habet vbi caput suū reclinet.habebāt ergo in cōi pecunias q̄ eis eleemosynar⁹ dabātur quas tenebat & ferebat Iudas Sca.in loculis vt & necessitatibus eorū prouideret:& vt paupib⁹ etiā subueniret & cū Christus dixit Iudę.Qd facis fac citius.Io.xiij. dicit euāgelista q̄ apli nō intellexerunt verbum:sed estimauerunt q̄ diceret Iudę q̄ emeret necessaria ad pascha faciēdum : vl vt daret illud ægenis. Et cū christus applicuit ad puteum in Sichar vbi sermonē fecit ad Samaritanam.Dicit euāgelista q̄ interea discipuli ierāt ad ciuitatem vt emerent cibos.Io.iiij.& hoc ex pecunijs quas in cōi seruabant. Vñ ait Aug.xij.q.j.habebat.Habebat dñs loculos a fidelib⁹ oblatas cōseruans:& suos⁹ necessitatibus & alijs indigentib⁹ tribuebat &c.Idem ea.q.c.exēplū.Exēplū dñi accipite cōuertantis i terra,quare loculos habuit cui angeli ministrabāt: nisi qa eccl'ia ipsius loculosha bitura erat.Itē ea.q. dilectissimis.Claret q̄ apl'i tenebāt vitā cōem cū Christicolis primitiue ecclesiæ,de qb⁹ actuū apl'oꝝ.iiij.dr q̄ habebāt oīa in cōi.Et q̄uis pauptas illa q̄ nihil habeāt etiā in cōi immobile:vt possessiones:vl mobile vt pecuniā & victualia:ni si certa vtensilia ad vsus necessaria:sed dicitim vict⁹ q̄rit p quæstum:fit arctior illa q̄ fit p regulā minoꝝ ea paupertate qua in cōi habentur tm̄ mobilia,p decēti tpe:nō tm̄ discretior.Discretio autē est mater virtutū.j.q.v.p̄sentiū. Habet em̄ talis extrema pauptas multū de anxietate & solicitudine,nec sequit q̄ si.b.Franciscus vel etiam.b.Ioannes bap. vixit in maiori pauptate vel austeritate vitæ q̄ christ⁹:ga venit Ioannes nō māducās panē nec bibens vinū & vestimentū habēs de pilis camelorū:ergo fuerunt christo perfectiores. Absit hoc a sæculo : blasphemū est hoc dicere:non em̄ pfectio vitę consistit in paupertate :sed in charitate. sm illud Col'.iij.Sup oīa charitatē habete qd est vinculū perfectionis.Paupertas aūt vel austeritas non notant pfectionem:sed sunt instrumenta iuuantia ad pfectionē. secundū Tho.ij.ij.quod expresse dicit Io.Cassianus in colla.j.abbatis Moysi. Sciēdum igitur q̄ circa paupertatem Christi orta est hæresis Fratricellorū tempore Io.xxij.circa annos domini.M.cccxij.asserentibus quibusdam & ptinaciter dicētibus christū cum apostolis nihil habuisse in cōi:nec in pticulari mobile vel immobile. Et ga ex hoc sequebatur absurditas.s.ga vel euangelium nō videbat vbi dr q̄ apostoli cū habebāt loculos:vel dicere oportebat:q̄ si non habebat illam in cōi quantū ad ius & nō dñium prout illi dicebant q̄ haberet nudū vsum illius pecuniæ & p cōsequens illicitū:cū vsus in illis rebus q̄ vsu consumunt:vt victualia:vel distrahūtur vt pecunia:si possit vsus separari ab ipsa re:sed qui habet ius in vsu:habet in re dñium & ꝓprietatem. Ad tollendū igitur absurditatē & alia inconuenientia quæ per illos dicebantur:decreuit & determinauit p̄dictus Io.xxij.per extrauagantē.ad conditorem.& aliam.ita quorūdā.q̄ qui ptinaciter assereret christū cum apostolis non habuisse aliquid in cōi:hæreticus censeret.quā opi.hæreticam secutus est Aluarus in li.de plan.eccle.& multum diffuse defendit eam:sed ga subijcit se & opi.suam correctioni ecclesiæ & determinationi quā circa hoc faceret ipse Ioan. xxij.ideo excusatur ab hæresi.adhuc forte non erat determinatū illud p ecclesiā vel non emanauerat illa extrauagans ita quorūdā. Vnde aut licuit opinari pro & contra sine incursione hæresis.Non plus hic agitur de ista materia causa breuitatis:alibi dño concedente diffusi⁹ tractabitur. Ad ea autē quæ christ⁹ pręcepit apostolis vt non portarent pecuniam & hmōi:de quib⁹ dictū est,ā. Respondetur multipl'r: scilicet vel ga nō fuerūt illa p̄cepta sed ordinata vt cęrimonialia religiosoꝝ ad cōponendū mores eoꝝ.aliqñ em̄ præceptū large sumit⁹ p quacūq; ordinatione. Vel si fuerunt p̄cepta stricto modo fuerūt data ad tempus vt instrumēta eos dirigētia ad pfectionē in quib⁹ exercerent: vt imperfecti : super quibus eos dispensauit seu relaxauit in vltima cœna qñ dixit Luc.xxij.Nunc qui habet sacculum tollat sī militer & perā.Et hoc tū ratiōe necessitatis :quia tempore passionis occultantes se ,ppter pśecutionē non inuenissent qui eis dedissent necessaria . Tum ratione perfectionis ad quam erant pducendi de ,ppinquo p aduentum spūsancti cum non indigerent instrumentis talibus ex quo iā perfectionem consecuti erant.Vel potest dici q̄ ex omnibus illis mandatis hoc christus intendebat:q̄ nec ipsi nec futuri prædicatores ,ppter ista,temporalia moueret ad p̄dicandū & timore defectus eorum a p̄dicatione cessarent:aut nimis solicitarentur circa ista quærenda:ita q̄ retardarentur vel impedirent a predicatione.Congregati sunt tertio cū deo Abraā scilicet tempore passionis qñ cum facta esset hora.s. vltimę cœnę discubuit Iesus & duodecim apostoli cum eo quibus dixit.Desiderio desiderauī manducare hoc pascha vobiscū anteqū patiar.Luc.xxij. Et tunc fecit eos principes maximos dando eis potestatem conficiendi corpus & sanguinem suum & ligandi atq; soluendi:tunc eos ordinauit dando eis sacrū ordinem sine sacramento exteriori:tūc eos episcopauit cū dixit.Hoc facite in meā commemorationē: vt dicit glo.dist.xxj.in nouo.Tunc post lotionē pedum fecit ,plixum sermonē quem refert Io. euange. in.xiij.c.incipiendo vsq; ad.xvij. inclusiue , permaxime ad charitatem exhortans & illā pręcipiens & de diuinis multa eis reuelando:vt amicis optimis.Demū cōgregati sunt cū deo Abraā per passiones eūdo ad cœlum ad fruendū deo.Et princeps apostolorum Petrus per grauius martyrium sustinuit. Nam crucifixus est capite deorsum . Paulus decapitatus fuit.similiter & Iacobus, Andreas crucifixus non cruci cō fixus:sed funibus in ea ligatus, Thomas trāssixus, Iacob⁹ minor a pulpito proiectus:partica fullonis excerebrat⁹ est.

Philippus

Philippus etiā crucifixus.Bartholomęus excoriat⁹:postea decapitatus fuit Matthęus gladio per latera transfuerberatus est.Simon & Thaddęus a pontificibus idolorum trucidati sunt . solus Ioannes euangelista etsi Romæ in dolium olei feruentis fuerit missus ex quo illæsus exiuit:vitā tamen post omnes alios apostolos in pace finiuit:licet alij qui vt.ā.dictum est opinentur eum adhuc viuere in paradiso terrestri:& per Antichristum cum Enoch & Helia decapitandum.Cum autem in die iudicij congregabunt oēs gentes vt iudicentur:& congregabūtur cum deo Abraam Isaac & christo non iudicandi: sed vt assessores cum christo iudicaturi.Hoc em̄ christus eis promisit dicens.Vos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suę sedebitis & vos super duodecim thronos iudicantes duodecim tribus Israel.Matth.xix.Sicut autem nomine duodecim tribuum intelliguntur omnes fideles: sic & sub duodecim thronis omnes qui perfecte cōtempserunt mundum vt viri apostolici:vnde & Paulus non excluditur ab hoc.

§.III.MALIGNORVM PRAVITAS

tertio insinuatur:cum dr.qm̄ dij for.ter. vehe.eleuati sunt.
Pś.xcv Isti dij sunt falsi dij siue dæmones.De qbus Pś. Omnes dij gētium dęmonia.Siue imperatores & alij reges & dñi tpales:siue pontifices idolorū.Hi em̄ videntes pcipue dæmones q̄ apostoli p prædicationes & miracula multos cōuertebant:& de manibus diaboli extrahebant & cultus falsorum deorū euacuabāt.Hi dij fortes per malitiā & potentiā naturalē vel tpalē dij terræ nō cœli:dediti.s. terrenis vl de putari terræ infernali eleuati sunt in irā indignationē: furorē vel superbiam cōtra p̄dictos principes ęstimantes se p̄mortē eoꝝ destruere principatū eoꝝ & cultum Christianorum Mirabiles ingt elationes maris.i.mūdanoꝝ tumētium superbia cōtra deū:sed mirabilis in altis dñs ad deijciendum & exterminandum.ſm illud Pś.Deiecisti eos dū
pś.lxxij alleuarēt.Sicut em̄ in figuram Exo.j.c.quanto plus oppri mebant filij Israel a Pharaone:tāto plus crescebāt & multiplicabant.Ita populus xp̄ianorum quāto maiores pśecutiones sustinuit a tyrannis:tanto plus augebat numero & merito.Eleuati sunt ꝑ ad modicum & non sustinēt: vt scribit Iob. xxiij. ga igit dij fortes terrę dęmones eleuati sunt in superbiam contra principes populorum: ideo congregati sunt ipi principes per martyriū cum deo Abraam collocati cum principibus populi sui:id est angelis.

¶De martyribus & multiplici martyrio & vtilitate eius, Capitulum.IX.

ROPTER TE MORTIFICAmur tota die:æstimati sumus sicut oues occisionis.Pś.xliij.Post apostolos & prophetas dñm deū martyrū cādidat⁹ laudat exercitus. Vñ Io. Apo.vij.dicit se vidisse turbā magnā in ecclesia triumphātē:quā dinumerare nemo poterat ex oībus gentibus & populis & tribubus & linguis stantes añ thronū & in conspectu agni amicti stolis albis & palmę in manibus eorum et clamabant voce magna dicentes.Salus deo nostro qui sedet super thronum & agno:& oēs angeli stabant in circuitu throni laudātes deū.Et cū interrogatus esset Ioā.ipse ab vno seniorū qui erat in circuitu throni qui essent illi amicti stolis albis cum palmis in manibus.Respondit se nescire qui essent vl vnde venirent.dixit illi senior.Hi sunt qui venerūt ex magna tribulatione & lauerunt stolas suas & dealbauerūt eas in sanguine agni.Et ideo sunt añ thronū & seruiunt ei die ac nocte:& qui sedet in throno habitabit sup eos:& non esurient amplius nec sitient &c. Ista turba innumerabilis est sanctorum martyrū : ideo innumerabilis:ga valde copiosa.Dicit Hiero.q̄ omni die excępto die Calē.Januarij posset fieri festū quinq; milium martyrum cū eriam post Hiero. transferunt mille anni & vltra:quibus etiā multa milia hominū martyrio coronati sunt. Et hæc multitudo collecta est ex multis nationib⁹ mundi. Stolæ albæ sunt gloria aiarum quā acq̄sierunt ex martyrio. Vñ
Gloss. in terminio anima ab oi macula pcāoꝝ purificatur:etiā quo ad pœnā. & iō dr q̄ dealbauerunt eas in sanguine agni.i. in passione in qua imitati sunt agnum. Agnus enim immaculatus est dñs Iesus ſm humanitatē,nā qui sedet in throno est diuina maiestas:palmæ in manibus eorū est victoria quam habuerūt cōtra mūdū in suis pœnis,sicut em̄ palma semp in hyeme & ęstate retinet & cōseruat suā viriditatem : ita nec calore ,pmissionū rerū mundanarum:nec frigore cōminationum vel passionum defecerunt a viriditate & constantia virtutis vnde & cum palma martyres pinguńt.hi ergo seruiunt deo continue:& seruire deo regnare est. & dominum laudant cum angelo magna voce:amplo scilicet affectu charitatis cum angelis sanctis.Et certi sunt q̄ nullis miseriis vitæ pñtis subijci possunt.vnde apte dicere valēt ꝑ pñti statu,ꝓpter te mortificamur &c,ꝓpter magnas tribulationes & martyria hic perpessa.Vbi tria circa martyriū considęranda sunt.

¶Primo vt adsit causa rationabilis.ibi. Quoniam ꝓpter te scilicet deum.

¶Secundo subsit pœna exitiabilis.ibi.Mortificamur.&c.

¶Tertio vt non desit constantia infatigabilis.ibi.Estimati sumus. &c.

§. I. QVANTVM AD PRIMVM

dicit Augustꝰ q̄ pœna.s.p se non facit martyrem:sed causa cum est rationabilis propter deum,ꝓpter te ait.Et cū martyrium importet mortem violenter illatam , sic sumendo large martyrium potest dici q̄ est quadruplex seu ex quadruplici causa. quadruplex martyrium.

¶Primo ex delicti punitione.

¶Secundo ex glorię adeptione,

¶Tertio ex perfidiæ obstinatione,

¶Quarto ex vera dilectione.

Primum est qñ qs propter furtum:homicidium : vl aliud maleficiū decapitat:suspendit:comburit:& hmōi. Et quia istud nō est propter te.i.,ꝓpter deū nō est ,ꝓprie martyrū. & si morsvioletа:saluaꝝ qdē talis si pœnitet ipm:& mors illa violenta patięter ferendo diminuit sibi de pœna debita pro peccatis nō tm̄ aureola martyrij coronaꝝ.vnde & latro cū christo crucifixus etsi ,ꝓpter maximā fui cōtritionē subito post mortē cū christo fuit in paradiso.i.dei claravisione:nō tm̄ martyr.Vnde qd Hiero.ait de pœ.di.j.importuna.Christus de cruce in paradisum latronē tulit,& neqs aliqñ feram putaret cōuersionem fecit homicidij pœnam martyrij. Hęc Hiero. Intelligēdū est hoc nō quo ad aureo videlicet lam:sed quo ad aureā.i.sicut ꝑ martyriū ,ꝓprie quis subito cōsequit gl'iam:ita ille latro,& hoc ex magna cōpūctione. Nō est aūt laudabile istud martyriū:qa nō ,ꝓpter deū. Vnde Pe.Nemo vestrū patiaꝝ,quasi homicida:aut furaut maledicus:aut alienoꝝ appetitor.si aūt vt christianus.i.,ꝑpter christum:non erubescat,glorificet autē deum sub isto nomine.j.Pe.iiij.Similiter si qs occidatur propter inimicitias partialitates rixas:ꝓpter pecunias suas habēdas : vel dñiū & huiusmodi non dr martyr:qa nō est ,ꝓpter deum.Secundo exponit qs se morti & sustinet mortē propter glię.i.famę acquisitionem:sicut narrat Valerius maximus de Curtio nobili Romano:qui armat⁹ proiecit se in magnū hiatum in vrbe factū data respōsione a dijs q̄ nō clauderetur talis apertura terræ:nisi fortissimus miles se,in eam iniecceret quę p Curtiū clausa est.& multi alij,ꝓpter laudē consequendā exposuerunt & exponūt se morti:sed qa non est ,ꝑpter te.s.dñm martyriū hoc est inutile,qd notat Hiero.di. Vide quantum bonū est charitas:si ita fecerim⁹ martyriū vt velim⁹ nostras ab hoibus reliquias venerari, & si opinionē vulgi sectātes intrepidi fuderim⁹ sanguinē.huic operi non tā pręmiū q̄ pœna debet:& pfidię magis tormenta sūt q̄ corona victoriæ.Hęc Hiero.j.q.j.vide. Tertio morti ficaꝝ quis & mortē sustinet violentā ad defendendū suam hęresim.falsam opi,schisma & hmōi. sicut fecerunt aliqui perfidi hęretici.& hoc martyriū est nō solū inutile:sed etiā in augmentū dānationis ,ꝓpter obstinationē malitiæ.Cyprianus.Secū christū esse arbitrantur hi q extra ecclesiam Christi colligunt.tales etiā si occisi in cōfessiōe nois Christi fuerint:macula ista nec sanguine abluitur.Inexpiabilis em̄ & grauis est culpa discordiæ nec passione purgaꝝ. dist. xc.neq;.Vbi innuit q̄ etiā si sit fidelis christianus:& ne ab neget fidē martyriū sustineat.odiū in corde habēs contra aliquē,talis ēt nō saluaꝝ:qa nō habet charitatē.Et apls ait j.Cor.xiij.c.Si tradidero corp⁹ meum vt ardeā.s.,ꝓ christo charitatē aūt nō habeā nihil mihi prodest.Qd intelligendum est ſm Augu.quo ad regnum cœloꝝ obtinēdū:illud s.martyriū nō illi ,ꝓdest:sed ,ꝓdest ad tolerabili⁹ iudicium

subeundū. Et ponit exēplum dī. Si qs nō hās charitatē quę pertinet ad vnitatē spūs & vinculum pacis quo ecclesia cōnectit in aliquo schismate cōstituus ne christum neget patiē tribulationes: angustias: famē: sitim: nuditatem: plę cutiones: pericula: carceres: vincula: tormēta: gladium: bestias: vī flāmas: vī ipm crucē timore gehēnæ & ignis ęterni non est culpāda: sed laudāda in isto patiētia. de pœ. dis. iij. siquis aūt nō hās. Declarās subsequenter qđ h non ꝓ deest ei ad gliam cōsequēdā: sed qa min⁹ punit exquo nō negauit: sed qa nō ꝓpter re. i. deū est morti addit⁹. i. propter amorem dei quem non habebat: sed propter timorem gehennæ: nō coronatur: sed dānatur. Quarto sustinetur martyrium propter amorem dei: & hic glorioſe coronatur. sm illud Pś. Posuisti domine super cap. eius co. de la. preciosꝫ. ꝑ.xx. Et canit ecclesia, quę vox quæ poterit lingua retexere: quę tu martyribus munera præparas: rubri nam fluido sanguine laureis ditantur bene fulgidis. Martyr est grœcum: & latine interpretatur testis, ꝑ excellentiam autem dicunt martyres. i. testes, qui propter deū sustinent mortem violētam quia non potest esse efficacius testimonium eius quod dicit quis vel fatur q̄ pro confirmando q̄ sit verum vel iustum sustinere mortem sibi illatam patienter. Sunt ergo ñ. ij. qō. martyres testes christi per excellentiam, & Apostolus chri cxxiij. sti Heb. xj. ca. Post mira & magna facta ob virtutem & te art. v. stimonium fidei subditꝫ de martyrib⁹. Alij distēti sunt nō suscipientes redemptionem. i. liberationem a suis tormentis vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij ludibria & ꝟbera expti insup & vincula & carceres: lapidati sūt: secti sunt ꝗētati sūt: i occisione gladij mortui sūt &c. Et hi oēs testimonio fidei ꝓbati inuenti sunt. f. fideles. vel qa vt dicit Hiero. xj. q. iij. æstimant, Christus sapientia est: iustitia est: veritas est: fortitudo, Martyr vero & ꝓprie est non solū q mortē sustinet violentā ꝓ testificatione fidei xp̄ianæ: sed etiā, ꝓ aliis opibus virtutum cum qs mortē sustineat magis q̄ assentiat cōtra illa agere corona martyrij decorat. Nam & loā. bap. martyr dī: qa mortem sustinuit nō ꝓ professione fidei: sed pro reprehensione adulterij. Et ila mulier venerabilis cum septem filijs mortem cum variis tormentis perpessi sunt: quorum martyrium solennizat ecclesia: & solum inter sanctos omnes veteris testamēti: quia noluerunt comedere carnes porcinas eis prohibitas: tunc per legem Mosaicam: vt habetur. ij. Machabæor. vij. & sic de alijs.

§. II. SECVNDVM QVOD REQVIRI

tur ad martyrīū est pœna mortis. f. violēte, mortificamur Triplicis tota die. Notat aūt a doctoribus Bern. & alijs eē triplex genus martyrij sumendo large istud nomē martyrium. ces martyres.

¶ Primum est martyrium occisionis tantum corporalis.
¶ Secundum est martyrium affectionis internalis.
¶ Tertium est martyrium affectionis & operis.

Primum martyrīū. f. opis tm̄ fuit sctōr: innocētiū qui passi sunt ꝓ xp̄o ab Herode, in q̄bus em̄ quodāmodo fuit xp̄s occisus. ideo em̄ oēs illos occidit vt xp̄m inueniret. fuit ergo eor: martyrium ope tm̄: non em̄ adhuc habebant vsum rōnis cum essent a bimatu &. j. i. circa duos annos a natiuitate eor: sed qa ꝓ xp̄o occisi sunt merito passionis xp̄i coronam accęperunt. Vñ dr Apoc. xiiij. Hi empti sunt de terra ex omnibus primitiæ deo & agno. i. de terra hūani gñis sublati sunt p̄cio sanguinis xp̄i, ꝓ quo passi sunt coronati: vt sint primitiæ primi fructꝰ martyrīū noui testamenti ad honorē dei & xp̄i incarnati. Vñ in Cathalogo sctōr: seu litanijs añ martyres collocant: & in oratione dr. Deus cuius preconiū innocētes martyres nō loquēdo: sed morī ēdo cōfessi sunt. Sed & matres illor: infantiū q̄ maiorē dolorē habuerunt & timorē in ipa occisiōe q̄ ipsi paruuli q de morte nō perpendebāt: pie credendum est ꝙ illuminatę sunt a deo vt cōsolationē acciperent ex spe remunerationis eorū ex quo, ꝓpter Messiam occidebant. & hoc est qđ dr Matt. ij. allegando Hieremiā. c. iij. Vox in rama, i. excelsis audita est: qa magnus fuit clamor: ploratus & vlulatus multꝰ Rachel. i. circa illa loca Bethleem: vbi facta est talis congregatio & occisio paruulorū: qa em̄ ibi sepulta est Rachel: ideo ille locꝰ Bethleem vel circa eā dicebat Rachel. Matres igit & nutrices q̄ congregatę erant in illo loco fuerunt Rachel deplorans filios & noluit consolari. Rachel. i. tales matres & parentes paruulorum. qa non sunt. i. non ea ratione: qa mortui erant: & amplius non erant in mundo. Nā ista est communis via & moriuum consolationis quando qs est mortuus ex quo non est in mundo: nec reuersurus est inde sumere consolationem: vt de re irremediabili, non autem ipse mates voluerunt accipere consolationē ex hac ratione: sed voluit consolari ex eo: quia sunt in loco quietis & salutis q̄uis em̄ ad limbū descenderint: quia adhuc ianua paradisi aperta non erat. tm̄ modo sūt in magna gloria coronati. & ideo in honorē eorum cantatur loco epłe illud Apoc. xiiij, Vidi agnū stantem sup montem Sion. & cum eo. cxliij. milia habentes nomē eius &c. ponit ibi numer⁹ determinatꝰ pro indeterminato: qa nescit quot fuerint, nec videtur verisimile ꝙ tot fuerint in parua ciuitate Bethleē & finibus eius. Sc̄m martyrium seu mortificatio est tātū affectus: cum. f. quis affectat sustinere mortē violētā in honorem dei & salutem proximi qđ est signū pfectę charitatis, & q̄uis mereat magnā aureā. i. præmium essentiale nō tm̄ aureolā. & sic intelligitur ꝟbum Cypriani dicētis. In fer uis dei apud quos cogitat & martyriū mēte concipit: animus ad bonū dedit⁹ deo iudice coronat. Aliud est enim martyriū defuisse aīo. aliud animum defuisse martyrio de pœ. dist. j. nunqd. Multi: sc̄ti habuerūt istud desiderium nec tm̄ cōsecuti sunt optatū. De beato Dñico legit. sitiebat ferus Christi martyriū: sicut sitit ceruꝰ ad aquę fluuiī. Et de bto Martino legit. ꝙ etsi aīam gladi⁹ psecutoris nō abstulit martyrij tm̄ palmam non amisit. f. quo ad auream. Huic martyrio mentis pōt annecti triplex martyrium quod ponere videtur. Primum est patiētia aduersor:. vnde ait sine ferro & flammis martyres esse possumus si patientiam in aīo veraciter custodiamus. Sc̄m martyrium affectus est compassio afflictorum, Grego. Qui dolorē exhibet in alienа necessitate crucem portat in mēte. De quo apł's. ij. Cor. xj. Quis infirmatur & ego nō infirmor? Quis scādalizatur & ego non vror? Tertium est dilectio inimicor:. Grego. Ferre cōtumelias & odiētē diligere, est martyriū in occulta cogitatione. Tertium genꝰ martyrij. & hoc est ꝓprīū & pfectum sustinere mortē violēter ab alio illatā, ꝓpter deū vel virtutē ad qđ nō ꝑuenitur nisi per cōceptum mūdi & speciali dono dei. Vñ de martyrib⁹ ecclesia canit. Hi sunt quos retinens mundus inhorruit ipm, nam sterili flore per aridū spreuere pœnitus: tecq̄ secuti sunt rex christe bone cœlitus. Hi ꝓ te furias atq̄ ferocia &c. per varios em̄ modos mortificati sunt. Alij cruci affixi: alij lapidati: alij decoriati: alij aquis submersi: alij ignibus cōbusti: alij bestijs deuorandi traditi: alij pectinibus ferreis dilaniati: alij in aqua feruēti. vel oleo bullīēti: vel plumbo liquato immissi: alij mēbris minutatim trūcati: alij plūbatis virgis diutissime cesi: alij fame cruciati: alij ī plagis accęptis aceto & sale cōfricati vsq̄ ad viscera patētia abrasi. Et qa imitati sūt christū in morte sua: ideo coronas triūphales a christo meruerunt. Et vt dī di. xv, sancta Romana, credendum est ꝙ ista tormenta non ꝓpria virtute: sed diuina patienter tolerauerunt. Tantum erat gaudium partis inferioris & supioris a deo illustratæ ad gustandū, præmiū glorię eis paratū: & ex cōformitate volūtatis eorū ad volūtatē diuinā: & ad imi- ij. ij. qō. tandū xp̄m dñm suum in passione tantū desiderium ꝙ re- cxxiij. dundabat illa lætitia & consolatio ad partē sensitiuā & re- art. viij. frigeriū præstabat: vt min⁹ sentirēt illas pœnas. Vñ & de sctō Laurētio tormēta sustinēti Amb. vel Maxi. ait. Cor- porali laborabat incendio: sed diuinus amor naturalē re- frinxit ardorē. Et q̄uis rex improbus ligna subijceret incēdia maiora supponeret: tm̄ btūs Laurentius has flammas fi dei calore nō sensit: superari charitas Christi ꝓ flāmā ignis non potuit. & senior fuit ignis q foris vsit q̄ qui intus accendit. nec ꝙ em̄ btūs Laurentius ignis tormenta appositа: viscеribus sentire poterat: q sensibus paradisi refrigerium possidebat. Idē sęuissima psecutoris flamma superari non potuit: qa longe ardentius veritatis radijs mens eius accēsa feruebat. & amore veritatis accensus appositam sibi extrinsecus flāmam: aut nō sensit: aut vicit. Et hinc est ꝙ in tormentis gaudebāt: tyrānis insultabant ad alia tormenta eis inferēda inuitabāt: verba eis ostensiua magnę dulcedinis quam sentiebant depromebant. Laurentius ad Decīū. Discе miser ꝙ carbones tui mihi refrigerium præstant. Et iterum, Assatum est vnum latus versa & māduca. Et Vincētius assumptus ex equuleo atq̄ ad patibulū raptus moras carnificum arguendo ad pœnam alacriter properabat Et ad Da-

Et ad Dacianum dicentem sibi, vbi nunc miserum corpus tuum cernis? Rndit. Insolix has æpulas semper optaui. Et Marcus & Marcellianus ad præfectum cum haberēt pedes affixos clauis nunc̄ sic bene epulati sumus, vtinam ꝑmitas nos diu in his p̄manere. Et Tiburtin⁹ cū nudis plantis super carbones viuos incederet dicebat: videtur mihi super roseos flores incedere in nomine domini mei Iesu christi. Et gloriosa Agatha quę gloriāter ibat ad carcerē: quasi ad epulas iuuitata dicebat. Quintiano iudici cum torqueret. Ego ita delector in his pœnis: sicut qui audit bonum nuntium vel videt amicum diu desideratum: vel inuenit thesauros magnos. Et beata Catherina ad Maxentium imperatorem sic ait. Quæcūq̄ tormenta pores excogitare ne differas: quia carnem & sanguinem meum christo offerre desidero: sicut ipse pro me. Et btā Andriana Damascena: quę cum torqueretur a tyranno dicebat. Miser gaudium mihi præstas: tibi supplicium auges.

§. III. TERTIVM QVOD REQVIRI

tur ad sctm martyriū est cōstantia vsq̄ in finē. Aliqui em̄ fideles sustinuerunt aliqua tormenta in quibus grauioribus additis defecerūt a veritate. sed qui perseueraueritvsq̄ Mat. v. pś. xliij. in finem hic saluus erit. ait dominus in euangelio. Et hoc innuitur cum dr in Pś. Estimati sumus sicut oues. A fultis æstimatio est sicut mors bestiarum quę ꝓ nihilo ducūtur ad occisionē. sm illud Sap. v. Vīsi sunt oculis insipiētium mori & æstimata est afflictio exitus illor:. Sed apud sapientes in paucis vexati in multis bene disponentur sm opi. & fidem. & sicut ouis vsq̄ ad finem vitæ cum occidit dicit bene, ita martyres benedicebant deum in sua occisione sequentes dominum, de quo Esa. liij. dicitur. Sicut ouis ad occisionem ducetur Innocens & sine querela. quę occisio fuit reputata ꝓ nihilo: sed inde secuta est multiplex vtilitas secundum quod prædixerat Io. xij. Si granum cadens triplex fructus martyrij. in terra mortuum fuerit: multum fructum affert. Et i hym no. Ceduntur gladijs. f. martyres more bidentium: nō murmur resonat: non quærimonia: sed corde tacito mēs bene cōscia conseruat patientiam. Vbi sciendum ꝙ fructꝰ martyrij est triplex seu vtilitas.

¶ Primus rangit proprium subiectum.
¶ Secundus instruit omnem populum.
¶ Tertius adducit magnum suffragium.

Prima vtilitas martyrij est ipsius. f. remissio omnis culpę & pœnæ debitę: & subita euolatio ad cœlum: vnde in hoc excedit baptismum: quia adultus baptizatus non ficte: aliquādo non recipit remissionem omnis culpæ: puta venia lis si est fix⁹ in illo: nec subito euolat: quia nō nūc morit: sed aliquando postea efficitur malus & reprob⁹. Vnde Cyprian⁹ in sermone martyrum. Martyrium est delictorum finis: periculi terminis: dux salutis: patientię magister: domus vitę. Nec obstat quod de sanctis martyribus legitur Apocal'. vj. ꝙ sub throno dei clamant dicentes. Vsq̄quo domine sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum qui effusus est super terram. vnde posset alicui videri ꝙ appetant vindictam de inimicis quę prohibetur: vel etiam ꝙ non sint perfecte beati: quia nō impletur desiderium eorum cum vindicta non fiat multoties de illis. sed respōdetur sm Grego. in Moral'. ꝙ talis locutio nō est aliud nisi desiderium quod habent de rehabitione corporum suorum naturale. quod nō implebitur nisi in fine mundi quando fiet vindicta de malis hominibus. qđ qdē desiderium subijcitur voluntati deliberatę eorum q̄ conformis est voluntati diuinę quam vident esse de dilatione iudicij quousq̄ numerus elector:. impleat. & de hac expectatione reficiunt ꝓpter electos q debēt assumi ad eos: & propter volūtatē diuinā. & hoc est qđ ibi dr. Dictum est illis ꝙ expectarēt adhuc modicū donec impleat numer⁹ cōseruor:. ei⁹. Et pri⁹ dr. Datę sunt illis singulę stolę albę. i. glia aię: alias corpis sine anxietate expectant. Secundus fructus est. quia instruit pp̄m. Dicit Augu. ꝙ mūdus iste contēnitur cū suis amoribus: erroribus & terroribus sanctor:. martyria nos docuerunt. Dati em̄ sunt nobis in exemplum vitę nostræ: vt aggrediamur ardua: sufferamus aduersa: non refugiamus cū expedit ipsa etiā mortis tormenta q̄ est vltimum terribiliū. Nā & martyres similes nobis fuerunt passibiles. & aliqui valde delicati & iuuenes & potentes: & rōia cōtempserunt ꝓpter christū & mortē subierūt. Chrys. in sermone martyrum. Martyrium est delictorum

Tu Christiane delicatus es miles si putas te sine pugna vincere, sine certamine triumphare: exerce vires fortiter: dimica atrociter: in prelio isto concerta: considera pactum quod spondisti: conditionem quam accepisti: militū cui nomen dedisti: hoc pacto cuncti pugnant: hac conditione vniuersi vicerunt. Constantia martyrum multum traxit mundum ad fidem cum doctrina & miraculis. Vnde Grego. ad hoc ostendendum inducit figuram in. xxx. Moral'. de militibus Gedeonis q pugnauerunt ꝓtra Madianitas. cxx. milia: cum ipi essent tantum. ccc. electi. p hanc probationē: quia bibentes ad flumen non flexerunt genua: sed manu aquam proiciebant ad os. Hi ergo pugnantes vicerunt cū tubis lagenis fractis & lampadibus accēsis. Sic milites xp̄i martyres intrepidi qui non deflectuntur ad ista tēporalia sed tantum necessaria capiunt cum fide perfecte trinitatis: hoc significat numerus trecentorum & crucis christi signatæ in littera t, quæ est prima huius vocabuli trecentis tubis i. predicationibus insonantibus. exinde confractis lagenis terreis. i. corporibus suis per diuersa martyria: lampadibꝰ accensis remanentibus in coruscatione miraculorum: quæ fecerunt martyres post eorum mortem: sic triumpharūt de mundo & diabolo. De tertio fructu dicit August. O immēsa dei pietas quæ martyrum merita vult esse nostra suffragia: illos examinat vt nos erudiat: illorum cruciatus nros vult esse profectus. Item Hiero. contra Vigilantiū. Si martyres adhuc in corpore positi possunt orare ꝓ nobis cętеris quando adhuc ꝓ se soliciti esse deberent quanto magis post coronas victorias & triumphos? Inducit exemplum Moysi orantis & venīā impetrantis ꝓ populo: & Stephani orantis in suo martyrio &c. ipsi non indigent orationibus nostris: quia vt dicitur extra de cele. missa. cū Marthæ. Iniuriam facit martyri qui orat ꝓ martyre: sed nos eorum suffragijs egemus. ita autem sunt efficaces orationes martyrum, vt dicit August. in sermone protomartyris Stephani. ꝙ nisi Stephanus pro Saulo orasset: ecclesia dei Paulum non habuisset.

¶ De confessoribus ī quadruplici gñe. f. pōtificū doctorū: religiosorum & aliorum bonor:. Capłm. X.

CONFITEBVNTVR CELI MIbilia tua dñe: etem̄ veritatē tuā in ecclesia sanctor:. Pś. lxxxviij. Cœli pñt dici oēs iusti iquātū de⁹ habitat in eis. licut dr habitare vel eē in cœlis. sm illud Pater noster q es in cœlis &c. Mat. vj. Cœlum mihi sedes est. ingt ipse deus Esa. vlt. Et qa aia iusti sedes est sapientię. i. dei rectę sm Greg. iustor:. cōgregatio dicitur regnū cœlor:. Si aūt iustis nō datur aliqua prærogatiua. f. apostolatus euangelistę vel martyris aut virginis retinent sibi cōiter nomen cōfessoris. sicut ergo ꝓ orbe terrarum deū sancta cōfitet ecclesia militās. ita & in triumphā te ipm trinū & vnū voce cōfitent vnanimes omnes electi. Confitebunt g cœli. i. cōfessores mirabilia tua dñe. Confitebuntur qđe mirabilia potētię tuæ: qua ex nihilo cuncta creasti in tanta virtute & multitudine. Confitebunt & mirabilia sapiētię tuę: qua ea quæ nec oculus vidit: nec auris audiuit: nec in cor hois ascēdit q̄ ꝓparauit diligentib⁹ se: & alia diuina mysteria reuelauit nobis per spm̄ sanctū. f. Corinth. iij. Confitebuntur & mirabilia tuę dilectionis & beneuolentiæ qua dignatus es nostrā mortalitatē suscipere ac mortē in redēptionē nostram subire. O certe mira circa nos tuę pietatis dignatio. O inęstimabilis dilectio charitatis: vt seruum redimeres filiū tradidisti. Grego. ait. Confitebunt mirabilia potētiæ tuę qua manū tuā aperis & imples oē aial bn̄dictiōe. Pś. Quis ista mirabilia facere pōt Iob. v. Qui facit magna & inscrutabilia & mirabilia absq̄ numero. Quis ad ista non obstupescat, quis non retineat qs non confiteat & laudet? Certe si tacēt hoies: lapides clamabunt & cōfitebunt elemēta & sydera. Sed tripliciter cōfitebuntur cœli. i. hoies iusti ista mirabilia.

¶ Primo corde credendo & venerando.
¶ Secundo ore prodendo & collaudando.
¶ Tertio opere recto pro eo operando.

§. I. DEBENT ENIM CELI ID EST

homines iusti confiteri mirabilia dei credendo ipsa facta & honorando & colendo mente vt principium & finem Pś. ix. omnium & ab eo cuncta recognoscere. Pś. Cōfitebor tibi

domine ſn toto corde meo narrabo oĩa mirabilia tua. Debent cœli confiteri ore ipſum de mirabilibus eius laudando & regratiando, ad Ro.x. Corde creditur ad iuſtitiã: ore autem confeſſio fit ad ſalutem: ſcilicet neceſſaria vt cum expedit. Pſ. Confitebor domino nimis: ideſt valde in ore meo. Opere confiteri eſt virtuoſe conuerſari ſecundũ deũ ne ſit de numero eorum, de quibus ait Apoſtolus Tit. j. Confitentur ſe noſſe deum factis autem negant. vt em̃ ait Hieronymus. Quoties a vitijs vincimur: toties deum negamus & quoties aliquid boni facimus toties deum confitemur.

Matt.x. xj. qõ. iij. æſtimant. Et de hac confeſſione dicit Chriſt⁹. Qui me confeſſus fuerit coram hominibus confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cœlis. Cõfitebuntur ergo cœli mirabilia tua domine corde ore & opere. Et enim veritatem tuam increatam q̃ deus eſt: incarnatam quæ Chriſtus: reuelatam in intimis cordis: vel in ſcripturis in eccleſia ſanctorum militante, de qua tranſitur ad triumphantẽ. Sed ſciendum q̃ horum cœlorum id eſt confeſſorum quadripartitus eſt ordo ſeu ſtatus ſecundum varias cœlorum proprietates.

¶Primi ſunt aliorum paſtores.
¶Secundi ſunt ſcripturarum doctores.
¶Tertij ſunt eremi vel cœnobij cultores.
¶Quarti ſunt ſæculi habitatores.

§.II. PRIMI ERGO QVI COLLO

De epis & curatis.

cantur in numero & ſtatu confeſſorum ſunt epi ſub quib⁹ comprehenduntur alij prelati curati. hi merito dicũtur cœli: quia ſicut inferiora corpora gubernantur per ſuperiora cœlos & planetas eor⁹ & ex influxu cœlo⁹ in ſeriorib⁹ elementis & elemẽtatis fiũt gñatio & corruptio & mutatio & omnis motus. ſic ex diſpoſitione prælatorum ex ordinatione populi mouentur ad bene operandum, ad Heb. v. Omnis pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominib⁹ cõſtituitur, in his quę ſunt ad deum vt ſcilicet dirigat eos. Et iſti quandoq; figuranť per arietes qui ſunt duces gregũ. Vnde Prouerb. penul. dicitur. Tria ſunt quæ bene gradiũtur: & quartum quod incedit fœliciter. Leo fortiſſimus beſtiarum ad nullius pauebit occurſum, Gallus ſuccinctus lumbos & aries nec eſt rex qui reſiſtat ei, & qui ſtulť appa ruit poſtq̃ eleuatus eſt in ſublime. Grego. in. xxx. Moral'. hoc exponẽs dicit q̃ leo eſt Chriſtus qui leo de tribu Iuda vicit principem mundi diabolũ & ſic nullum expaueſcit. Gallus ſuccinct⁹ lumbos ſunt prędicatores & doctores inter huius mũdi tenebras mane nuntiantes: qui ſuccinctos habent lumbos fluida: ſcilicet luxuriæ in membris ſuis refringentes, de quibus dicetur. §. ſequenti. Aries eſt primus intra eccleſiam ordo ſacerdotum: ſcilicet epiſcopi qui per exempla ſua gradientes populum quaſi ſubſequẽtes ouiũ greges trahunt: quibus ſpiritualibus recte viuentibus nullus rex ſufficit omnino reſiſtere: quia etſi quilibet perſecutor obuiet non valet verba & intẽtionẽ eorum prędedire: ſcient enim ad eum ad quem deſiderant & anxie currere & & moriendo peruenire. Sunt ergo aries ſpirituales patres eccleſiarum & duces gregum. Quartum quod incedit fœliciter ſed non bene dicit eſſe antichriſtum fœlicem in mũdi gloria: ſed malum & ſtultum. Hi ergo paſtores & cœli confitebuntur mirabilia dei. Ipſi vt Abel primus paſtor innocentes obtulerunt domino ſacrificium precum & agnum immaculatum: quod dominus accæptabat inflammans ſuper ea: in cuius ſignum dum ſacramenta offerret Martinus pontifex globus ignis apparuit ſuper caput eius. Ipſi tanq̃ Abraam ne paſtores ſub eo alij curati rixam facerent cum alijs: & iurgia immiſcerent propter greges: diuiſerunt dioceſes & parochias: vt terminis ſuis quiſq; contentus in latitudine ſe extenderet charitatis. quod fecit Diony. pa. xiij. q. j. eccleſias. Confeſſores & pontifices iſti cum Iſaac ſatis laborauerunt ad fodiendos puteos vt amota obſcuritate ſenſus literalis peruenirent ad aquam viuam intelligentiæ ſpiritualis: vnde greges ſuos adaquarent: ſed Alophili hæretici vel inuidi aliqui obſtruebant illos peruertentes doctrinas eorum: & aliquãdo falſa immiſcentes. vt in Auguſt. Amb. Imitati ſunt quoq; Iacob paſtorali exercitio diu occupatum, quia nocte & die æſtu vrebantur & gelu propter diligentem cuſtodiam gregis ſibi commiſſi: fugiebatq; ſomnus ab oculis eorum: timentes ſemper ne quid deuoratum a beſtijs infernalibus: ratio a deo exigere tur ab eis, duas vxores cum eo ſed in ſpiritu habere voluerunt multo tempore ſeruientes pro eis, Lyam. ſ. & Rachelem, prius intendẽtentes amplexibus Rachelis quę erat venuſto aſpectu, ſ. contemplatiue: ſed prius vtentes Lya ipis oculis ſed fœcũda. ſ. vita actiua: quę etſi minus de diuinis intuet fructificat tamen in ſeptem operibus miſericordiæ corporalis vel ſpiritualis. Mos enim eſt iſte huius vitę vt prius in actiua ſe exercens paſſiones moderetur q̃ ad contemplatiuam veram accedat. Minati ſunt inſuper gregem ſuum cum Moyſe paſtore ad interiora deſerti paſcua ſupernæ patrię a malis angelis derelictæ ad contemplanda cœleſtia: & cum eo vlterius vſq; ad rubum ardentem peuenerunt dei loquentis ad eos interius: demum cum adoleſcente paſtore pulchro & ruſo Dauid, cithara orationũ & ſacramentorum dæmonia ab obſeſſis eiecerunt ſpiritualiter & corporaliter: vt patet i Fortunato epiſcopo Tudertino & Zenobio epõ Florentino. Captum alias ab ore beſtiæ vrſi vel leonis tyrannorum eruerunt vt patet in Nicolao quo ad tres barones Romanos iniuſte accuſatos & morti cõdemnatos Liberatos de manibus Conſtãtini iperatoris ad cõminationẽ ei factã in ſomnis: & prius de alijs trib⁹ innocẽtib⁹ coram alijs baronibus in Mirrea in pñtia ipſius Nicolai & iuſſu mortem euadentibus. Hi paſtores euangelici cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuũ. Prima vigilia, ſ. iuuentutis: ſecũda virilitatis: tertia ſenectutis: ſemp parati quando dñs eor⁹ veniret meruerũt p angelicas viſiones & reuelationes conſolari: & demũ ad verbũ ipm videndum adduci. vt in figura patet Luc. xxiiij. caꝑ.

§.III. SECVNDI SCILICET DOCTO

Duę ſũt ꝓceſſiones diuinis.

res cœli dicũť: ſiue ꝓpter lumẽ ſapiẽtiæ. vt dicit Sap. viij. Ego feci vt in cœlis oriret lumẽ: qa ꝓpter pluuiã doctrinę de cœlo deſcendentẽ, Iaco. v. Cœlũ dedit pluuiã. ſ. aereum. Et hi pmaxime cõfitẽť mirabilia dei & veritatem xp̃m vť veritatẽ ſcripturarum. Vñ Greg. xxx. Moral'. tractans illud Iob, xxxviij. Quis dedit gallo intelligẽtiã. exponit de doctoribus & prædicatoribus eccleſię: quibus deus dedit intelligentiam ſicut gallo & non alȷs. Gallus autem dicitur habere intelligentiam per metaphoram. Eſtimatio em̃ ſenſitiua quam habet gallus ſm quam operať prorumpens ad cantũ dicitur hic intelligentia. Cantat enim certis horis determinatis ſm inſtinctũ nature: ac ſi haberet intelligentiam & menſuram: ꝓportiões motuũ cœleſtiũ. Vnde ſubdit. Quis enarrabit rõnem cœlo⁹: & ꝓcentum cœli qs dor mire faciet? Doctores ergo ecclię veros aſſimilat gallo ꝓpter tria: ga certis & determinatis horis cantat: & quia vocem in cantu variat: & quia cantando ſe prius alis verberat. Intelligentiam ergo primum gallus accipit: vt pri⁹ nocturni tẽporis horas diſcutiat: & tunc demũ vocẽ exhortationis mittat. Gallo igiť intelligẽtia attribuiť deſup: quia doctori veritatis diſcretionis virtus vt nouerit, quibus, qd quando, vel quõ diuinitus miniſtrať. Non em̃ vna eadẽq; cunctis exhortatio conuenit: quia nec cunctorum par morum qualitas aſtringiť: ſæpe em̃ alijs officiunt quę alijs ꝓſunt: & plęrę herbæ quę aliqua animalia reficiũt: alia occidunt. Pro qualitate ergo audiẽtium ſancti doctores & p̃dicatores formabant ſuos ſermones: vt pulchre oſtendit glorioſus doctor Hiero. in epiſtolis ſuis. Circa intelligentiam galli quę eſt. ga profundioribus horis noctis valentiores ac ꝓductiores reddere cantus ſolet. Cum vero matutinum tempus appropinquat leniores & minutiores omnimodo voces format. ſic prędicatores diſcreti fuerũt. Nã cum iniquis adhuc mentibus prædicabant quaſi tenebris ꝓfundę noctis altis & magnis vocibus æterni iudicij terrores inſinuabant: cum vero auditorum cordibus veritatis lucem adeſſe cognoſcebãt virtutis clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertebant: nõ quę de pœnis terribilia: ſed quæ de præmijs blãda ſunt proferebant. Item gallus cum edere cantus parat: prius alas excutit: ſeipſum feriens vigilantiorem reddit. Sic ſancti prædicatores cum verba prędicationis mouebãt prius ſe in ſanctis actionibus exercebant: ne in ſeipſis torpentes opere alios excitarent voce: & vt auctorem ſe dñs oſtẽdat doctrinę ſubdit. Quis enarrabit cœlorum rationem? q. d. nullus. niſi ego: quorum tamen verba cum per ſpeciem ſeſe nobis oſtendere viť ſubtrahit. Protinus ſubdit. Et concẽtum cœli qs videre feciť? In hac em̃ vita infirmitati noſtrę dñs nõ apta maieſtatis

Doctores aſſimilatur gallo.

viij. q. ſ. c. oportet.

ſtatis ſuę ſpecie: ſed prędicatorum voce locutus eſt: vt corda adhuc carnalia: carnalis ligua paſſaret: ac poſtq̃ p mortem caro in puluerem reſoluitur: & per reſurrectionem puluis animatur: tunc audire de deo verba non quęrimus: ga vnum ipſum quod implet omnia iam per ſpeciem dei verbum videmus: quod nobis tanto altius ſonat: quanto & mẽtes noſtras intima illuſtratiõe penetrat. Quid cœlo⁹ ratio accipitur: niſi vis ſuperna ſecretorum: & quid p concentum cœli: niſi concors prædicantium ſermo ſignatur. Conditor ergo noſter cum coelorum rationem narrare cœperit: dormire faciet concentum cœli: quia cum nobis per ſpeciem oſtenditur nimirum prędicantium verba ſubtrahuntur. Vel certe cœlorum ratio eſt ipſa viuificatrix virtus: quæ ſpiritus format angelorum: dominus enim ſicut eſt cauſa cauſarum: & ſicut vita viuentium: ita & ratio rationalium creaturarum. Tunc enim cœlorũ rationem narrat cum deterſa mentis noſtrę caligine clara ſe viſione manifeſtat, vnde ipſe ait. Venit hora cum iam non in parabolis loquar vobis: ſed palam de patre annuntiabo vobis. Palam de patre annuntiare ſe aſſerit: quia per patefactam tunc maieſtatis ſuę ſpeciem: & quomodo ipſe non impar oriatur: & quomodo vtriuſq; ſpiritus vtriq; coęternus, ꝓcedat oſtẽdit. Aperte tũc videbimus quomodo ꝑ qd̃ ortũ eſt ei de quo oritur ſubſequens non eſt: quomodo is qui ꝓceſſione producitur a proferentibus non præcluť. In diuinis enim ſunt duo procedentes vt ortodoxa fides affirmat filius enim a ſolo patre ꝓcedit. Spiritusſanctus vero a patre & filio in diuinis procedit. Pro horum pleniori notitia ꝓceſſio caute aduertendum q̃ in diuinis ſunt duæ proceſſiões: ſcilicet proceſſio verbi: & quędam alia. Ad cuius euidentiã conſideranduꝫ eſt: vt dicit ſanctus Tho. j. ſpiritale. q̃. xxvij. q̃ in diuinis non eſt proceſſio niſi ſecundum actionem q̃ non tendit in aliquid extrinſecum: ſed manet in ipſo agente. Huius autem actio intelligibilis natura eſt actio intellectus & actio voluntatis. Proceſſio autem verbi attenditur ſecundum actionem intelligibilem. Secundum autẽ operationem voluntatis inuenitur in nobis quædam alia, ꝓceſſio. ſ., ꝓceſſio amoris ſecũdum q̃ amatum eſt in amante: ſicut per concẽptionem verbi res dicta vel intellecta eſt in intelligente vnde & pręter ꝓceſſionem ꝑbi ponit alia ꝓceſſio in diuinis q̃ eſt ꝓceſſio amoris. Proceſſiones quidem in diuinis non pñt accipi niſi ſm actiones quę in agente manẽt, huiuſmodi autem actiones in natura intellectuali & diuina non ſunt niſi duę. ſ. intelligere & velle q̃ ſunt actiones immanẽtes, igitur relinquitur q̃ nulla alia ꝓceſſio poſſet eſſe in diuinis niſi verbi & amoris. hæc tamẽ myſteria in via perfecte cognoſcere non valemus: ſed in futura patria deo dante aperte videbimus quomodo & vnum diuiſibiliter tria ſunt: & indiuiſibiliter tria vnum. Lingua igitur tunc narrantis dei eſt, viſa claritas ſubleuantis. Et concentus cœli tunc dormiet: quia apparente in iudicio retributore operum exhortationum verba ceſſabunt: ſed ab breuitatim cœli ergo. i. doctores & prędicatores confitẽtur & cõfitebunť mirabilia dei. Et rõnem horum cœlo⁹ q̃ ad diuina myſteria fidei deus enarrat in futuro. & tunc ceſſabit concentus cœli. i. concors vox prædicatorum. De decẽ & octo proprietatibus cœlorum quę congruunt prædicatoribus vt ſint cœli narrantes gloriã dei & confitentes mirabilia ſua habes. ĩ. in titu. de prędica. in prin. ibi multa de materia & forma & qualitate p̃dicatorũ. de aureola quę reſeruatur talibus: habes. ĩ. eo. ti. de aureolis.

§.IIII. TERTIVM GENVS CONFES

De anachoritis

ſorum: vt patet ex catalogo ſanctorum ſunt de quibus agitur in vitis & collationibus patrum ſancti Anachoritæ. ſ. Horum primus dicitur Paulus primus eremita. qui tantæ perfectionis fuit vt beatus Antonius animã eius egreſſam de corpore in choro angelorum viderit collocari. Additi ſunt eis Cœnobitæ viuẽtes in ꝓgregatione: etiam contemplationi dediti: vt monachi omnes, quorum Benedict⁹ dr̃ primus pater in occidentali eccl'ia. Baſilius in orientali: cq̃ uis & prius etiam multi ſancti patres prefuerũt magnis cõgregationibus, vt Antonius: Pachomius: Iſidorus & alij ſed non ita ſubdeterminatis regulis & cærimonijs: quibus aggregati ſunt canonici regulares tanq̃ contemplati. ui. Ex quibus fuit vnus Hugo de ſancto Vic, magnus magiſter & deuotiſſimus homo, ſucceſſerunt mendicantes quorum primi inſtitutores fuerunt Dñicus in Hiſpania, Franciſ. in Italia, replentes totum orbem ſemine cum aliis ordinib⁹ Eremitarum, Carmelitarum, & Seruitarum. Hi tenẽt ſtatum medium inter clericos ſeculares & monachos, vnde & de vtroq; participant. Nã a ſtatu monachali accipiũt contemplationem in ſtudijs & officijs: & modeſtiam i cærimonijs & abſtinentijs. A clero accipiunt actionem: ſcilicet prędicandi: viſitandi infirmos: audiendi cõfeſſiones, & huiuſmodi. Hi omnes ergo cœlo merito comparantur: quia ſicut cœli exaltantur a terra. Eſa. j. & valde. ita prædicti eleuati fuerunt in altiſſimis contemplationibus a terra ſeparati. i. affectu terrenoꝝ. Confeſſi ſunt & confitebũť hi cœli mirabilia tua &c. De quoꝝ querſatiõe & ꝓcẽplatiue dr̃ Iob. xxxix. Quis dimiſit onagrum liberũ in ſolitudine: & vincula eius quis ſoluit cui dedi in ſolitudine domum: & tabernacula eius in terra ſalſuginis cõtemnit multitudinem ciuitatis: vocem exactoris non audit: circunſpicit mõtes paſcuę ſuę: & virentia queq; perquirit. quę verba exponens Grego. in. xxx. lib. moral'. dicit. Onager q ſn ſolitudi ne moratur: non incongrue vitam eorum ſignificat qui remoti a turbis popularibus conuerſantur. qui onager apte liber dicitur. quia magna eſt ſeruitus ſecularium negotiorum: cuius ſeruitutis conditione carere eſt in mundo nihil concupiſcere, vt faciunt perfecti religioſi de quibus loquimur. quod tamen ſingulare dei donum eſt & ideo prędicit. quis dimiſit onagrum liberum &c? q. d. nullus. niſi ego. loquitur igitur ibi dominus ad Iob. vnde & per Oſee propheam ait. Ducam eam in ſolitudinem. ſ. animam, & loquar ad cor eius. Hi ergo onagri ſolitarij & ſancti religioſi a deo dimiſſi ſunt liberi a ſeruitute ſæculi: qui vtiq; ꝑmit ꝓ ꝓſpera dũ appetũť: ꝑmit ꝓ aduerſa. dũ formidãť. Neq; em̃ viri religioſi appetũt, ꝓſpera nec timẽt aduerſa. & a ſeruitute vxorum filiorum familiæ & dominorũ temporalium immunes ſunt. Horum onagrorũ dominus vincula ſoluit: quia diuino adiutorio interna carnalium deſideriorum retinacula diſrumpũť: & affectus amicorum & parentum & mundanę conſuetudinis ligamina diſſoluũť. Dedit quoq; eis dominus in ſolitudine domum: ga ad habitandum ſolitarij habitabant in locis ſylueſtribus ne inueniręť ab hominibus vel ꝓpijs a quibus præpedirentur præ ſuis aſſiduis meditationibus. Vnde non ſolum Anachoritæ: ſed & Cœnobitæ ſancti homines in nemoribus fundabãt monaſteria in locis remotis a ciuitatibus & caſtris: vt patet de beato Benedicto. Bernardo. Rõbaldo. Ioanne Gualberti Florẽtino & alijs. Sed quia non prodeſt ſolitudo corporis ſi ſolitudo defuerit mentis: hi etiam habuerũt domũ ſolitudinis mẽtis: quia ſeparati ſunt a tumultu & ſtrepitu mundanarum cogitationum & affectionum. Tabernacula habuerunt in terra ſalſuginis: quia q̃diu in huiuſmodi vitæ tabernaculis vixerunt ad ſupernam patriam deſiderij ſui quotidiani æſtibus accendũtur. Salſugo enim ſitim ſolet accẽdere, inceſſanter quippe ipſi ſcti accẽdũť vt ſitiãt: ſcitiũt vt ſatientur, ſecũdũ illud. Sitiuit anima mea ad deũ fontem &c. & Mat. v. Pſ. xlj. Beati qui eſuriunt & ſtiũt iuſtitiam: qm̃ ipſi ſaturabunť. Contemperunt multitudinẽ ciuitatis, non ſolũ ſenſus exteriores. viſus auditus & alios coercentes: ſed etiam latam viam per quam multi incedũt. Reliquerunt propriam volũtatem ſeu ſenſualitatem ſęcutes: & arctam viam a paucis ingreſſam eligentes. Conſiderantes em̃ ſolerter a quo & ad qđ creati ſunt & recta conſideratiõe acceptæ imaginis ſequi vulgi multitudinẽ ſunt dedignati, non audierunt vocem exactoris: quia diaboli fortiter tentantis ſuggeſtionibus non conſenſerunt: fortes tentationes fuerunt magni clamores diaboli petentis aſſenſum: & viſibiles & inuiſibiles pugnas ſuſtinuerunt. vt patet in Benedicto tentato cum ſe nudum volutauit in ſpinis. Bernardus in aqua congelata. Fraciſcus in niuibus: vt non audirent vocem exactoris. vel etiam exactor dicit corpus: quia quotidie exigit ſuam neceſſitatem: ſed tunc loqť plane cum vult ſibi dari ad voluptatem ſm inſtigationẽ ſenſualitatis: tũc clamat. Sancti autẽ religioſi horruerunt delicias corporis. & ideo non horruerunt clamorem exactoris: ſed vocem exhibentis tantum ad neceſſitatem: eruditi mortificationem iugiter in ſuo corpore pro Chriſti nomine portãtes: & hoſtiam viuam ſe deo exhibentes: & in

Habitatio Anachorita rum.

Reliquit ꝓ priã volũtatẽ.

Sancti horrent delicias

de magis apti reddebant ad diuina cõtẽplanda. Et subdit q̃ circunspicit onager montes pascuę suę. Montes pascuæ suæ sunt altæ cõtemplationes interne refectiõis. Vnde in Pſ. lxxxiij. Ascensiones in corde suo disponit in valle lachrymarum: quia quos exterius continet in fletu cõuallis humilitatis eos interius subleuat ascensus contemplationis. vel etiam montes pascuæ sunt sublimes virtutes angelorum quę idcirco hic administrando & adiuuando reficiunt: quia illic interne contemplationis rore pingueſcunt quæ quia nos in omni certamine protegunt: ideo circunspici dicunt. vel etiã montes pascuę sunt altę sententię scripturæ sacræ. Virentia quæq; quæsierunt isti onagri, spiritualia virentia sunt quæ nulla temporalitate marceſcunt: sicut arentia econtra sunt omnia quę temporaliter condita venturo sine iocunditate vitæ præsentis transitoriis rebus in æternum mansura desiderarunt. Hæc ex dictis Gregorij. Finaliter quis enarrare valeat altas sanctorũ religiosorum contemplationes: reuelationes: suauissimos diuino rum gustus: miras abstinentias: intensa desideria erga deũ Confitentur ergo & confitebuntur hi cœli mirabilia dei: & deus confessus est eos coram patre suo mirabiliter exaltando: vt Benedictum Franciscum Dominicum & alios. Hi ergo confessores eremitę: monachi: regulares canonici: & mendicantes: non tepidi & insipidi: cupidi & elati: inertes in comeſtationibus & delicijs vacantes quales sunt moderni cõmuniter: sed feruentes spiritu sapientia diuina lucidi contemptores mũdi humiles in habitu interiori & exteri pertigiles in cibo & potu austeri deuotioni & oratiõi dediti. Hi confitebuntur in cœlis & laudabunt mirabilia dei sicut confeſſi sunt ore & opere. vnde & multi eorũ in fine vitę visi sunt cœlum conscendere cum multa gloria, vt patet de sancto Benedicto: Dominico; Francisco & multis alijs.

§.V. POST PONTIFICES DOCTORES & religiosos sctos q vt cœli confitebunt mirabilia dei

De sctis vitam actiuã ducẽtibus.

est quartũ genꝰ ꝓfessoꝝ q deũ cõfeſſi sunt sctis opibus glorificati in patria supna. hi etiã cœli dici pñt: qa sicut mouẽtur cõtinuo a primo mobili omnes alij cœli sic & isti a deo qui est primum mouens omnia: sed immobilis manẽs in semoti sunt ad bona operandum. propter quod dicit Esa. xxvj. Omnia opera nostra operatus es in nobis. Et qa omnis motus noster interpretatur q̃ est nobis datus ad merendum & bene operandum, ideo dicit apostolus ad Gall'. vj. Dum tempus habemus operemur bonum. Ponit autem Salomon viginti & octo tempora diuersarum operationum in quibus homo mouetur de vno ad aliud. Eccl'. iij. Omnia tps habent &c. f. opa tps sibi cõgruum & aptũ de vna ad aliam expositionem moralem pro nunc assumẽdo reduci possunt ad quatuor status hoĩm iustorum. Sunt autem ista tempora cõbinata per ỹria simul opa narrata in eis. Quarum primæ tres tangunt baptiſmum recipientes, scdæ tres pœnitẽtes. tertię proficientes, quartę quatuor ꝓfidentes. Oia aũt ista tempora sancti confeſſores obseruauerunt & in eis congrua opera fecerunt. Quantum igitur ad baptiſmum recipiẽtes tps eorum nascendi fuit quando p aquam baptiſmi nati fũt ad esse spũale christo. Io. j. Ex deo nati sunt. f. credentes. j. Pet. ij. Quasi modo geniti infantes rõnabiles sine dolo lac ꝓcupiſcite: & tunc etiam in eis fuit tempus moriendi mundo & vitę vetustę infideliũ. ad Colos. iij. Mortui em̃ estis & vita vr̃a abscondita ẽ cũ christo. Vñ in hmõi signũ ponit q baptizat sub aqua quasi mortuus sub terra sepulturæ. Cõgruit etiã eis tps plantandi & tps euellẽdi. Nã in baptiſmo plantãtur omnes virtutes in anima fm habitũ: & in adultis ita ꝙ etiã in actũ & meritũ exeant cooperante libero arbitrio. Hiere. Plãtaui te vineã meã electam: oẽ semen verum. f. virtutum. Euellunt & tũc tpis vitia oĩa nõ solũ originale: sed etiã actualia; in adultis quo ad culpã & pœnam. Ezech. xxxv. Effundã super vos aquam mũdam & mundabimini ab oĩbus inquinamẽtis vestris. Conuenit quoq; eis tps occidendi & tẽpus sanãdi. Nam in baptiſmo occidunt motus concupiſcentiæ: vt. f. nõ dominetur rationi: nõ autem vt nõ titillẽt & ỹ spm̃ pugnẽt: vt sit occasio exercitij & meriti. Vñ ait apls ad Gall'. v. Caro concupiſcit aduersus spiritũ: vt nõ quæcũq; vultis illa faciatis. Et cum hoc tempore occidendi concurrit tempus sanandi: quia naturales vires quę erant vulneratæ sanant p gratiã. Hiere. xxx. A vulneribus tuis sanabo te. Omnia tamen ista in baptiſmo & in iustificatione peccatores sunt simul tempore sed non natura & ordine intelligendi etsi secundum literam sciant diuersis temporib⁹. Sed & nos baptiſmum etiam vt conseruetur quis in innocẽtia debet se exercere in istis diuersis temporibus: aliquando in vno: aliquando in alio: aliquando. f. vt magis mortificetur vitijs etiã venialibus: aliquando etiam ad plantandũ virtutes perfectius: & sic de alijs. Pœnitentes tangunt tres sequẽtes conbinationes. Prima est tempus lugendi: & tempus ridendi. Nam in contritione pœnitens habet lugere de peccatis commiſſis. secundum illud Pſ. Lauabo per singulas noctes. i. peccata: lectum meum. f. conscientię. & lachrymis meis stratum meum rigabo. i. permanentiam in pcto. & ex hoc sequit tps ridendi. i. gaudij: quod concipitur ex spe vitæ ex quo dolet scdm illud Pſ. xcij. Scdm multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo conſo. tuæ lęti. ani. meam. Vñ & Aug. de pœnitẽte. Semp doleat & de dolore semp gaudeat. de pœni. di. iij. si apls. Scda cõbinatio est tempus plãgendi & tps saltãdi: qd̃ pertinet ad confeſſionem. Planct⁹ em̃ sit nõ solũ lachrymis sed & voce. f. cũ clamat dolẽdo. Nõ solum ergo verus pœnitens debet lugere p̃ peccatis cõfessores pœnitentes. Pſ. vj. contritione: sed & plãgere vocẽ emittẽdo in confeſſione: ac etiã saltare de vno ad aliud. pcedẽdo: subleuãdo se a terra. i. cum ꝓpositio ipsa dimittendi. Prouerb. xxviij. Qui confitetur scelera sua: & reliquerit ea: inueniet grãm. Tertia cõbinatio pti net ad satisfactionẽ: cum dr̃ tempus spargẽdi lapides. & tẽpus colligendi. Lapides valde duri ad scindẽdum sunt duræ dispositiones. f. ad retinendũ alienũ nõ vindicando iurias & odia tenenda ad nõ ieiunandũ vel restituẽdũ famã. istos lapides oportet spargere a se dimittẽdo ne sit mẽbrũ diaboli. de quo dr̃ Iob. xlj. Cor eius indurabit quasi lapis: sed & alij lapides. f. boni colligendi sunt. de qbus apls Ad Ephes. ij. Vos coædificamini tãq̃ lapides viui in habitaculum dei. i. exempla sanctorum fortiũ virorũ q̃ mẽte colligẽda sunt vt inducãt ad satisfaciẽdũ p bona opa. Quo ad ꝓfi cientes ponit tres alias cõbinationes. Et prima est tempus amplexandi. & tps lõge fieri ab amplexibus. Amplexꝰ iste spũaliter est actus oĩonis cõtemplationis meditationis & hmõi: in quo debet se exercere quilibet aliq̃n per quem gs coniungit cum deo intellectu & affectu. Cant. j. Dextera illius amplexabit me, aliq̃n ꝙ abstinere debet ab hmõi: qñ scilicet oportet intẽdere actioni p salute sui vl' aliorũ. f. Timo. iiij. Exerce teipm̃ ad pietatis opa. f. misericordiæ. Qui aũt in statu cõiugij aliq̃n debet actui cõiugalis amplexus intẽdere causa prolis generandæ vel reddendi debitum cõiugi: vel fornicationis euitandæ in se vel cõiuge, aliq̃n debet ab hmõi abstinere causa honestatis sanitatis vl' magis vt vacet diuinis aptiuis. f. Cor. vij. Nolite fraudare inuicẽ. f. vir et vxor abstinẽdo a cõiugio: nisi ad tps vt vacetis orationi: & rursum reuertimini in idipsum ne tentet vos sathanas. Secũda est tẽpus acgrendi: & tempus perdendi. Tẽpus acgrendi sapientiã & notitiã de diuinis præcipue semper est paratũ: nulla enim ętas sera est ad addiſcendũ inqt Señ. in cuius figuram Dauid senex cum haberet ætatis plurimos annos duxit Abiſach adoleſcẽtulam quem foueret & calefaceret eum & dormiret secũ atq; ministraret. iij. Regũ. j. Hæc secundũ Hiero. significat sapiẽtiã quæ etiam in senectute est querẽda quæ calefacit mentẽ eius vt cõtinue deseruiat ei: & cum ea quiescat. Est etiam tẽpus perdendi. i. amittendi sapientiã carnis quę inimica est deo et scientiam animalem diabolicã & terrenã. Nec enim posset aliter acquirere dei sapientiã vel virtutibus proficere. vel etiã tempus est acquirendi vitæ necessaria pro se & suis sicut Paulus faciebat propriis manibus laborando. Et tempus datũ secundum estimationem insipientium. Ad quem intellectum dicitur Eccli. xxj. Perde pecuniam propter fratrem. Tertia combinatio est tempus custodiendi & tempus abijciendi. Tempus est abijciendi quando vult mundum deserere: vt sit perfectꝰ pauperibus dando. Semper est autem tempus custodiendi sensus suos & cogitationes ne vagentur & tempus abijciendi superflua & vacua. Quantum ad cõfesso ꝓfidentes siue familijs siue laicis vel alijs sunt quatuor cõbinationes. Et prima est tempus scindendi & tempus cõsuendi. Debẽt enim rectores & quilibet indebita pacta & promiſſa rescindere & frãgere secũdũ illud. In malis ꝓmissis rescide fidẽ. vel iiusta ordinamẽta vel cõsuetudines tollere. Et cõ- res ꝓfi cientes.

fessores ꝓfidentes. Hoc ex dictis Gregorij. Finaliter quis enarrare valeat altas sanctorũ religiosorum contemplationes: reuelationes: suauissimos diuinorum gustus: miras abstinentias: intensa desideria erga deũ Confitentur ergo & confitebuntur hi cœli mirabilia dei: & deus confeſſus est eos coram patre suo mirabiliter exaltando: vt Benedictum Franciscum Dominicum & alios. Hi ergo confessores eremitę: monachi: regulares canonici: & mendicantes: non tepidi & insipidi: cupidi & elati: inertes in comeſtationibus & delicijs vacantes quales sunt moderni cõmuniter: sed feruentes spiritu sapientia diuina lucidi contemptores mũdi humiles in habitu interiori & exteri pertigiles in cibo & potu austeri deuotioni & oratiõi dediti. Hi confitebuntur in cœlis & laudabunt mirabilia dei sicut confeſſi sunt ore & opere. vnde & multi eorũ in fine vitę visi sunt cœlum conscendere cum multa gloria, vt patet de sancto Benedicto: Dominico; Francisco & multis alijs.

§.V. POST PONTIFICES DOCTORES & religiosos sctos q vt cœli confitebunt mirabilia dei

De sctis vitam actiuã ducẽtibus.

est quartũ genꝰ ꝓfessoꝝ q deũ cõfeſſi sunt sctis opibus glorificati in patria supna. hi etiã cœli dici pñt: qa sicut mouẽtur cõtinuo a primo mobili omnes alij cœli sic & isti a deo qui est primum mouens omnia: sed immobilis manẽs in semoti sunt ad bona operandum. propter quod dicit Esa. xxvj. Omnia opera nostra operatus es in nobis. Et qa omnis motus noster interpretatur q̃ est nobis datus ad merendum & bene operandum, ideo dicit apostolus ad Gall'. vj. Dum tempus habemus operemur bonum. Ponit autem Salomon viginti & octo tempora diuersarum operationum in quibus homo mouetur de vno ad aliud. Eccl'. iij. Omnia tps habent &c. f. opa tps sibi cõgruum & aptũ de vna ad aliam expositionem moralem pro nunc assumẽdo reduci possunt ad quatuor status hoĩm iustorum. Sunt autem ista tempora cõbinata per ỹria simul opa narrata in eis. Quarum primæ tres tangunt baptiſmum recipientes, scdæ tres pœnitẽtes. tertię proficientes, quartę quatuor ꝓfidentes. Oia aũt ista tempora sancti confeſſores obseruauerunt & in eis congrua opera fecerunt. Quantum igitur ad baptiſmum recipiẽtes tps eorum nascendi fuit quando p aquam baptiſmi nati fũt ad esse spũale christo. Io. j. Ex deo nati sunt. f. credentes. j. Pet. ij. Quasi modo geniti infantes rõnabiles sine dolo lac ꝓcupiſcite: & tunc etiam in eis fuit tempus moriendi mundo & vitę vetustę infideliũ. ad Colos. iij. Mortui em̃ estis & vita vr̃a abscondita ẽ cũ christo. Vñ in hmõi signũ ponit q baptizat sub aqua quasi mortuus sub terra sepulturæ. Cõgruit etiã eis tps plantandi & tps euellẽdi. Nã in baptiſmo plantãtur omnes virtutes in anima fm habitũ: & in adultis ita ꝙ etiã in actũ & meritũ exeant cooperante libero arbitrio. Hiere. Plãtaui te vineã meã electam: oẽ semen verum. f. virtutum. Euellunt & tũc tpis vitia oĩa nõ solũ originale: sed etiã actualia; in adultis quo ad culpã & pœnam. Ezech. xxxv. Effundã super vos aquam mũdam & mundabimini ab oĩbus inquinamẽtis vestris. Conuenit quoq; eis tps occidendi & tẽpus sanãdi. Nam in baptiſmo occidunt motus concupiſcentiæ: vt. f. nõ dominetur rationi: nõ autem vt nõ titillẽt & ỹ spm̃ pugnẽt: vt sit occasio exercitij & meriti. Vñ ait apls ad Gall'. v. Caro concupiſcit aduersus spiritũ: vt nõ quæcũq; vultis illa faciatis. Et cum hoc tempore occidendi concurrit tempus sanandi: quia naturales vires quę erant vulneratæ sanant p gratiã. Hiere. xxx. A vulneribus tuis sanabo te. Omnia tamen ista in baptiſmo & in iustificatione peccatores sunt simul tempore sed non natura & ordine intelligendi etsi secundum literam sciant diuersis temporib⁹. Sed & nos baptiſmum etiam vt conseruetur quis in innocẽtia debet se exercere in istis diuersis temporibus: aliquando in vno: aliquando in alio: aliquando. f. vt magis mortificetur vitijs etiã venialibus: aliquando etiam ad plantandũ virtutes perfectius: & sic de alijs. Pœnitentes tangunt tres sequẽtes conbinationes. Prima est tempus lugendi: & tempus ridendi. Nam in contritione pœnitens habet lugere de peccatis commiſſis. secundum illud Pſ. Lauabo per singulas noctes. i. peccata: lectum meum. f. conscientię. & lachrymis meis stratum meum rigabo. i. permanentiam in pcto. & ex hoc sequit tps ridendi. i. gaudij: quod concipitur ex spe vitæ ex quo dolet scdm illud Pſ. xcij. Scdm multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo conſo. tuæ lęti. ani. meam. Vñ & Aug. de pœnitẽte. Semp doleat & de dolore semp gaudeat. de pœni. di. iij. si apls. Scda cõbinatio est tempus plãgendi & tps saltãdi: qd̃ pertinet ad confeſſionem. Planct⁹ em̃ sit nõ solũ lachrymis sed & voce. f. cũ clamat dolẽdo. Nõ solum ergo verus pœnitens debet lugere p̃ peccatis cõfessores pœnitentes. Pſ. vj. contritione: sed & plãgere vocẽ emittẽdo in confeſſione: ac etiã saltare de vno ad aliud. pcedẽdo: subleuãdo se a terra. i. cum ꝓpositio ipsa dimittendi. Prouerb. xxviij. Qui confitetur scelera sua: & reliquerit ea: inueniet grãm. Tertia cõbinatio pti net ad satisfactionẽ: cum dr̃ tempus spargẽdi lapides. & tẽpus colligendi. Lapides valde duri ad scindẽdum sunt duræ dispositiones. f. ad retinendũ alienũ nõ vindicando iurias & odia tenenda ad nõ ieiunandũ vel restituẽdũ famã. istos lapides oportet spargere a se dimittẽdo ne sit mẽbrũ diaboli. de quo dr̃ Iob. xlj. Cor eius indurabit quasi lapis: sed & alij lapides. f. boni colligendi sunt. de qbus apls Ad Ephes. ij. Vos coædificamini tãq̃ lapides viui in habitaculum dei. i. exempla sanctorum fortiũ virorũ q̃ mẽte colligẽda sunt vt inducãt ad satisfaciẽdũ p bona opa. Quo ad ꝓfi cientes ponit tres alias cõbinationes. Et prima est tempus amplexandi. & tps lõge fieri ab amplexibus. Amplexꝰ iste spũaliter est actus oĩonis cõtemplationis meditationis & hmõi: in quo debet se exercere quilibet aliq̃n per quem gs coniungit cum deo intellectu & affectu. Cant. j. Dextera illius amplexabit me, aliq̃n ꝙ abstinere debet ab hmõi: qñ scilicet oportet intẽdere actioni p salute sui vl' aliorũ. f. Timo. iiij. Exerce teipm̃ ad pietatis opa. f. misericordiæ. Qui aũt in statu cõiugij aliq̃n debet actui cõiugalis amplexus intẽdere causa prolis generandæ vel reddendi debitum cõiugi: vel fornicationis euitandæ in se vel cõiuge, aliq̃n debet ab hmõi abstinere causa honestatis sanitatis vl' magis vt vacet diuinis aptiuis. f. Cor. vij. Nolite fraudare inuicẽ. f. vir et vxor abstinẽdo a cõiugio: nisi ad tps vt vacetis orationi: & rursum reuertimini in idipsum ne tentet vos sathanas. Secũda est tẽpus acgrendi: & tempus perdendi. Tẽpus acgrendi sapientiã & notitiã de diuinis præcipue semper est paratũ: nulla enim ętas sera est ad addiſcendũ inqt Señ. in cuius figuram Dauid senex cum haberet ætatis plurimos annos duxit Abiſach adoleſcẽtulam quem foueret & calefaceret eum & dormiret secũ atq; ministraret. iij. Regũ. j. Hæc secundũ Hiero. significat sapiẽtiã quæ etiam in senectute est querẽda quæ calefacit mentẽ eius vt cõtinue deseruiat ei: & cum ea quiescat. Est etiam tẽpus perdendi. i. amittendi sapientiã carnis quę inimica est deo et scientiam animalem diabolicã & terrenã. Nec enim posset aliter acquirere dei sapientiã vel virtutibus proficere. vel etiã tempus est acquirendi vitæ necessaria pro se & suis sicut Paulus faciebat propriis manibus laborando. Et tempus datũ secundum estimationem insipientium. Ad quem intellectum dicitur Eccli. xxj. Perde pecuniam propter fratrem. Tertia combinatio est tempus custodiendi & tempus abijciendi. Tempus est abijciendi quando vult mundum deserere: vt sit perfectꝰ pauperibus dando. Semper est autem tempus custodiendi sensus suos & cogitationes ne vagentur & tempus abijciendi superflua & vacua. Quantum ad cõfesso ꝓfidentes siue familijs siue laicis vel alijs sunt quatuor cõbinationes. Et prima est tempus scindendi & tempus cõsuendi. Debẽt enim rectores & quilibet indebita pacta & promiſſa rescindere & frãgere secũdũ illud. In malis ꝓmissis rescide fidẽ. vel iiusta ordinamẽta vel cõsuetudines tollere. Et cõ- res ꝓfi cientes.

lere. Et cõsuere simul componere discordãtes & iusta statuta formare. Apls ad Rom. xij. Cũ omnib⁹ hominibus pacẽ habentes. Secũda cõbinatio est tempus tacendi & temp⁹lo quendi. Veritas enim. ait Gregorius, prius tacendo discitur & postea loquendo docetur. Debet ergo in admonẽdo vel sententiando tacitus considerare quid causę & quid debeat admonere & in sequenti tẽpore iudicare & docere. In oõne taceat quo ad mundana. In executione officij loquat mãdando: prohibendo corrigendo & hmõi. Tertia cõbinatio est tempus odij & tempus dilectionis. Cũ em̃ quis bonꝰ est diligendus est: sed malus odiendus nõ secundũ naturam q̃ bona est: sed scdm vitiũ. vñ & Pſ. cxviij. Iniquos odio habui. Et pfecto odio oderam illos, i. scdm vitiũ. Vñ Augu. Sic diligendi sunt hoĩes vt eorũ nõ diligãtur errores. Quarta est tempus belli & tẽpus pacis qñ subiecti sunt mali: tũc est tẽpus belli. f. reprehendendi eos & puniendi. quando vero sunt boni vel ad pœnitentiam reuertunt mali tunc est tempus pacis & recõciliandi sunt. Et cõclusiue quo ad oẽs tempus belli est vita præsens: qa militia est vita hominis super terram. Iob. vij. Sed tempus pacis perfectę erit in patria. Esa. xxxij. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis in requie opulenta: & pacis non erit finis. Et tunc pfecte confitebũtur cœli mirabilia tua & veritatẽ tuam in ecclia sanctorũ. Ecce ait apls. nunc tempus acceptabile. ij. Cor. vj. Ecce nunc dies salutis: & ideo confeſſioni p bona opera insistendum: quia venit nox. f. sæculi sequentis quãdo nemo operari potest. f. meritorie. Ioan. ix.

TITVLVS. XXXII. DE PENA PVRgatorij. ¶ Quomodo ignis affligat animas pœna tensus. Capitulum. I.

VIA HI QVI SVNT IN purgatorio adhuc non sunt in ecclesia triũphãte: sed militant sub pœnis quibus purgantur ve nialia que secum portauerunt egredientes animę de corporibus: ac soluuntur reatus mortalium, i. debita pœnarum temporalium: quibus obligati erant propter tẽporalia ꝑpetrata quibus hic non satiſfecerunt ad sufficientiã: & si per pœnitentiam recuperauerunt gratiam & eua ſerunt debitum pœnę infernalis perpetuę: ideo ad ecclesiam pertinent militantem: & eius suffragijs adiuuantur: vnde post pœnas vitę ꝑsentis temporales & spirituales: de quib⁹ actũ est breuiter aliqua tangantur de pœnis & de statu purgandorum. Et potest induci illud Pſ. xxij. quod decantatur in missa defunctorũ. Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt: vt sit locutio illarum aiarum ad deum. Et ait Greg. dist. xliij. sit rector. Virga percutimur: baculo sustentamur. Virga igitur dei potest dici pœna purgatorij qua purificatę animæ illę tandem consolantur intrantes gaudia vitæ ęternæ. Baculus dei sunt suffragia ecclĩæ quibus subleuantur a pœnis: vt citius consolentur ab eis liberatæ: vel baculus dei est crux: in qua deus humanatus fuit sustẽtatus. Nã & indulgentiæ quę aliquando extenduntur ad defunctos: & suffragia ecclesiæ habent præcipue valorẽ ex cruce, ideſt passione Christi. Et ipsa eucharistia missæ in qua repræsentatur ipsa passio est maximum suffragium pro defunctis q sunt in purgatorio. Et sic ex huiusmodi baculo sustentãtur & consolantur tandem. Vnde Danieli in lacum leonum posito deus misit prandium bonum per Abachuc in figuram: quod significat suffragium eucharistiæ: vnde fuit cõfortatus.

§.I. QVOD AVTEM SIT PVRGATO

rium patet per auctoritatem apostoli. f. Cor. iij. dist. Si quis ędificauerit super hoc, fundamentum: scilicet fidei Christi, næ viuę lignum fœnum stipulam: ipse saluus erit sic quasi per ignem. quod exponitur communiter a doctoribus de igne purgatorij: quo purgantur venialia designata per lignum fœnum & stipulam: quia est in eis gradꝰ grauitatis: non autem mortalia quibus animæ igne infernali perpetuo cruciantur per ea notatur vt quidam asserebant: quod Augu. reprobat in lib. de igne purgatorij. Et habetur dist. xxv. §. alias patet etiam per Grego. dicentem. De quibus fidẽ credendus est ignis. Et per August. qui de eo qui vere dolet & pœnitet de peccatis mortalibus: sed non satiſfacit sufficienter in præsenti pœnis debitis pro eis sic ait. Prius purgandus est igne purgationis qui in aliud sæculum distulit fructum cõuersionis. de pœ. dist. vij. c. ij. Probatur etiam hoc ex ecclesiæ determinatione quæ prędualet omni auctoritati doctorum. Nam ipsa suffragia facit continue pro defunctis: non pro his qui sunt in inferno: quia ibi nulla est redẽptio vel diminutio pœnæ vel refrigeratio: nec pro his qui sunt in gloria quia nõ egent: ergo pro his qui sunt in purgatorio. Hoc negare esset hęreticum. Locus autem huius purgatorij secundum legem communem a doctoribus in. iiij. est confiniguus inferno damnatorum: quia infernus quasi infra terram in centro terrę vel circa secundum autem priuatam legem aliquibus videtur esse assignatum purgatorium extra talem locum in terra: vt patet in. iiij. dialogorum per plura exempla.

§.II. DVPLEX EST AVTEM GENVS

pœnę i purgatorio principaliter. scilicet pœna damni quę est priuatio diuinę visionis. Secunda dicitur pœna ignis in quo animę illę detinentur. Et cum hac duplici pena cruciãtur etiam qui sunt in inferno. Est tamen ista differentia: quia damnati in inferno perpetuo torquentur vtraq; pœna absq; spe sue liberationis scientes se perpetuo fine alio refrigerio cruciandos. nunc in anima post resurrectionem vltimam in anima et corpore. Vnde & deum blaſphemant: vt dicitur in Pſal. lxxiij. Superbia eorum ascendit semper: eos punientem ipsum odio habentes & impatientiſſime et inuiti patientes. Sed in purgatorio etiam vtraq; pœna cruciantur damni & sensus: hoc tamen ad tempus & diuturnius & citius et grauius & leuius secundum debita eorum & sciunt se inde liberandos: ersi tempus liberationis ignorent nisi eis reueletur: ac etiam cum sint in gratia patienter et voluntarie ferunt tales pœnas. Et per suffragia nostra subleuantur: solum autem in anima cruciantur. Nam post resurrectionem generalem locus purgatorij vacuus remanebit: sicut nunc limbus patrũ taliter enim purgabuntur qui in fine mundi erunt vel augmento pœnæ ad recompensandum diuturnitatem vel quia terroribus pręcedentibus iudicium ita purgabuntur ꝙ pauca & parua remanebunt purganda: tum etiam quia satiſfactiones sanctorum quæ amplius erogari non habẽt in ecclesia per indulgentias & huiusmodi pro illis soluẽt. Et sic intelligitur illud Augustini. Hic ignis: scilicet purgatorij etsi non sit æternus: miro tamen modo est grauis. Dicitur enim non æternus, quantum ad officium quia vt dictum est: post resurrectionem non purgabit aliquem sed æternus est. i. perpetuus quantũ ad substantiã qa semper durat cũ sit idẽ cũ igne inferni: & pœna quidem damni sicut in inferno: ita & in purgatorio est grauiſſima super pœnam ignis: & omnẽ aliã quę cogitari posset: vt dicere aperte valeat talis anima. Sitiuit anima mea ad deũ fontẽ viuum quando veniã et appareboante faciẽ dei mei. Fuerunt mihi lachrimæ meę panes die ac nocte. Cũ enim anima separata a corpore intelligat deũ esse summũ bonum eius et ad ipsum cõprehendendũ apta existeret nisi esset in ea qd impedimenti purgãdę de tali dilatione summe doleret: cũ sit propter culpã suã sicut em̃ videre deũ: et eo frui est maxima delectatio: ita eo priuari, p illo tẽpore ex defectu suo est summa pœna. Vnde Augusti. Alienari a regno dei carere multitudine dulcedinis dei: tam grandis pœna est vt nulla ei possint tormenta quę nouimus comparari. Item Chryso. Ponamus ante oculos mentis quanti doloris est excludi & proijci a regno cœlorum: quia mihi videtur grauior gehenna id est igne inferni.

§.III. QVOMODO AVTEM ANImę siue in purgatorio siue in inferno ante resumptionem corporũ crucientur est difficile intelligere. Et circa hoc est quintuplex modus dicendi fm gnẽ opi, modernorũ quas recitat Pe. de Pal'. in. iiij. di. xliij. Primus modus dicendi q dicitur esse Durandi in. iiij. f. est ꝙ aliter patiatur aia separata ab igne corporeo aliter dęmon & anima i purgatorio. Cuius ratio est: qa ignis inferni nõ ponit corpore⁹: nisi qa afflicturus corpa dãnatorũ post resurrectionẽ. Si em̃ aia separata solũ pateret in aia & nõ in corpore: nullus posuisset ignẽ inferni corporeũ: & hinc est congruũ vt spiritꝰ qui Opinio Durãdi

ad pœnã corporibus reunientur: quales sunt animę dãnatorum. aliter ab igne corporeo patiantur: aliter dęmon qui nunq̃ corpori vnitur: vt forma hi quidem scilicet animæ damnatæ sec'm veritatẽ: ille sec'm adaptationem. Animę em̃ dãnatoꝝ: cũ sciant infallibiliter ꝙ resumptis corporib⁹ ab igne cruciabuntur pverã immissionẽ: ex ipsa considerãtione ignis futuri nociuissime cruciantur mẽtaliter. Et hoc quidẽ plus vel minus secundũ ꝙ maiori vel minori afflictioni corporali sciũt se resumptis corporibus adiungendas. Sic igitur aiæ damnatoꝝ: q̃ corporibus reunientur ad pœnam patientur ab igne corporeo secundũ veritatem quia ille ignis ante resurrectionẽ vere timorẽ & horrorẽ: & per cõsequens tristitiã animo ingerit: q̃ post resurrectionẽ corpora cũ animab⁹ vere exurit sine consumptione tamẽ. Spũs aũt angelicus malus qui nunq̃ vnitur corpori vt forma affligitur secũdũ quandã similitudinẽ & adaptationẽ. Spiritualis enim tristitia & delectatio cum sint ignotę multitudini oportet ꝙ per delectationem & tristitias exprimãtur figuraliter. Et cũ summ⁹ dolor sensibilis sit ille qui est ab igne cum sit maxime actiuus: sic tristitia & dolor spũalis qui est in angelis per suam vehementiã: & si non esset ab igne secundũ rem: dr̃ tñ ab igne sec'm quãdã similitudinẽ & adaptationẽ. Sicut etiã cũ debeatis spiritib⁹ aliquid dicĩ quod pertinere videt ad corporalẽ delectationẽ vt ꝙ reficiantur vel rideãt: debet ꝙ similitudinẽ intelligi ꝙ nõ corporaliter cũ tota eoꝝ delectatio & iocũditas sit in consecutione sui finis: & non aliqua re corporali: sic & afflictiõi dæ monũ consistit in tristitia quã habent de separatione a fine in quo summe perficerẽtur & delectarentur si eũ attingerẽt & nõ in aliqua re corporali. cum dr̃de eis ꝙ in igne ardeãt vel fetoribus affligantur. De aiabus aũt q̃ sunt in purgatorio quæ corporibus suis vniẽtur in resurrectione gñali: sed non ad pœnã. ga purgatorij non tenẽt. idem tenendũ est. scilicet ꝙ affligunt̃ ex hoc ꝙ retardantur a diuina visione: quędã plus quædam minus. Sicut em̃ pœnale est ab ea excludi: sic pœnale est ab ea retardari. ꝓpter vehementiã igit huius pœnę pñt dici sec'm quandã similitudinẽ & adaptationẽ pati ab igne. Et huic cõsonat dictũ apostoli dicentis. Quod aũt aiæ patrum sanctoꝝ: ante Christi passionẽ existẽtes in limbo ex retardatione diuinæ visionis nõ affligerentur sicut nunc in purgatorio hoc ideo fuit: quia ante passionem Christi non fuit tempus perueniendi ad visionẽ diuinæ essentiæ: cum non esset solutum debitum naturę: quod Christi morte solutũ est. Sed cũ post passionem Christi sit tps peruenięndi ad visionẽ dei: nisi aia ꝓpria culpa vl' obligatio ad pœnã impediat: tõ nõ peruenire nũc pœnale est: nõ aũt prius. Dat' exẽplũ de filio regis q̃ si non pueniat ad habendũ regnũ viuẽtẽ pr̃e: nõ est ei pœnale: ga nondũ est tps ꝙ perueniat, sed si mortuo pr̃e nõ obtineret eẽt ei dolorosum. Sed istã opi. videt Pe. de Pal'. reprobare. dicit enim ꝙ dicere ꝙ dęmones nõ hñt pœnas nisi carẽtiæ diuinę: vipiniõis sionis propter suũ pct̃m & nõ pattant' ab igne: nõ videt tu tũ sentire. Cũ em̃ creatura rõnalis seu intellectualis natura liter desideret beatitudinẽ naturalẽ & supernaturalẽ quã vtramq̃ habet spũs deum videns: ga neutra harũ suarum beatitudinum dependet a corpore: & sibi beatitudo naturalis est prędesse corpori illud habet post resurrectionẽ: sed priuatus beatitudine supernaturali: nisi priuaret' etiã beatitudine naturali quam etiam naturaliter appetit non esset plene miser. Nam dęmones ad completam & perfectã miseriam debẽt priuari non solũ beatitudine supernaturali: sed etiã naturali quę est in sui contẽplatione & prędatione creaturæ corporalis quę priuatio talis prędatiõis est ex hoc ꝙ subijciunt̃ creaturæ corporali: & insisti terræ: ga in centro eius est infernus: ga maxima pœna est dño superbo ꝙ fiat seruus serui. Et ad illud qđ dicũt de verbis apli quasi p ignẽ. Dicẽdũ ꝙ ly quasi nõ est nota similitudinis sed expressio veritatis. vt illud lo. j. Quasi vnigeniti a patre Expressa igit̃ intentio sctorum circa hãc materiã est ꝙ vere patiãtur ab igne aiæ in inferno vel purgatorio: & ad hoc facit auctoritas Aug. di. Ille ignis etsi nõ sit ęternus miro tñ mõ est grauis. Excedit em̃ oẽm pœnã quã vnq̃ aliquis passus est in ista vita. Sec's modus dicendi qui videtur esse Egidij

Opinio Egidij.

ponit modum cõem animæ & dęmoni per verã immissiõnẽ a'b igne sine immissa noua dispositione: dicunt em̃ sic. Ignis inferni q̃ idẽ est cũ igne purgatorij: põt cõsiderari dupliciter. Vno modo sec'm se: & sic nõ potest agere in spm̃. Alio modo vt instrumentũ diuinę iustitiæ: & sic põt agere in spũm: & ipsum vere affligere p verã immissionẽ. Et hoc ꝓbat p rationẽ & simile. Ratio est talis. Instrumentũ præter virtutẽ naturalẽ videtur habere aliquã virtutẽ a principali agente: sicut calor q̃ est instrumentũ aiæ præter suã virtutem calefactiuã quã habet a se: habet ab aia cuius est instrumentũ virtutẽ conuertendi alimentũ in carnẽ. Similiter dolabra habet ab artifice virtutẽ inducẽdi in ligno formã arcę ad quam non posset ex se attingere. Simili' ignis infernj seu purgatorij prout est instrumentũ diuinæ iustitiæ habet aliquã virtutẽ per quã põt attingere ad aliquid vltra virtutẽ suę naturę: tũc arguitur sic. Quicquid deus põt facere mediantibus causis secundis: põt etiã facere sine eis: sed deus põt affligere aiam mediãte corpore: sicut affligit̃ nũc sensibiliter dũ est in corpore: ergo põt cõsimiliter affligere aiam sine corpore. Si sic, ergo ignis vt est instrumentũ diuinę iustitiæ: cũ in instrumẽto sit aliqua virtus vt dictum est principalis agentis per quã põt in aliquid in quod non posset ex virtute suæ naturę. Per simile ꝓbatur sic. sicut sacramenta sunt instrumẽta diuinæ mię iustificatis: sic ignis inferni est instrumentũ diuinę iustitiæ punientis. sed sacramenta inquantũ sunt instrumẽta diuinę misericordię agũt iustificando animã per aliquius immissionẽ: ergo & ignis vt est instrumentũ diuinę iustitiæ affligit animam p verã immissionem. Aut hoc est: ga ignis immittit aliquam formam in aiam vel dęmonẽ: aut non immittit formã aliquã sed tantum afflictionẽ. Si primum. s. ꝙ immittit formã: tũc forma immissa aut est spũalis aut corporalis. non corporalis: ga anima separata nõ est suscæptiua alicuius formę corporalis. Nec spũalis potest esse illa forma: ga illa non põt esse afflictiua: quia nihil habęt qđ' sit naturę conueniens: eo ꝙ non habet contrarietatẽ ad aliquam formam naturalem: ergo nullo modo aia vel dæmon affligeretur ab igne per immissionem. Si secundũ detur scilicet ꝙ ignis nõ immittit formam aliquam nec afflictionẽ. hoc non potest esse quia afflictio vel dolor non est aliud q̃ irremissus appetitus contra nociuũ pśens & cognitum. Sed obiectum pcedit actum saltem in ordine: ergo oportet ꝙ ignis ordine naturę sit prius animæ nociuus: & demum cognoscatur vt nocuus quam sequatur afflictio in anima. Si ergo ignis affligit per immissionem verã animam, separatã per quam est ei nociu⁹: oportet ꝙ primum imittat aliquid qđ' noceat q̃ ꝙ cognitum causet afflictionem. Pet. de Pal'. opi. pdictã Egidij videtur sustinere contra rationes Durãdi. Dicit em̃ ꝙ cum deus sit immediator vnicuiq̃ rei & intimior q̃ ipsa sibi: si ꝓpter coniunctionem corpus agat in spm̃ virtute spũs creati: multo magis corpus disiunctum virtute spiritus increati. Potest etiam imaginari ꝙ præter calorẽ quo ignis est naturaliter afflictiuus corporum dedit deus igni infernali quandã virtutẽ detentiuam vel aliã: ita ꝙ oẽs dãnati tam homines q̃ dęmones eodem affligerentur sicut & oẽs beati homines & angeli eodem. s. lumine gloriæ beatificantur. Sed vna afflictio est a natura ignis puta corporũ: alia supernaturalis. s. spirituum afflictiua. Cõsiderandum etiam est ꝙ tam in colore corporis damnati q̃ spũs dãnati secundũ opi. Tho. ponitur præcedere iudicium lęsiui & afflictiui: ga tam corpus q̃ spm̃ ponit alligari in vitium qđ' est lęsiuũ, sicut carcer ex qua perceptiõe sequitur afflictio. Pręterea deus põt facere immediate quicqd põt facere mediante causa nec formali nec materiali si sit causa per quã. & multo magis si solũ sit causa sine qua nõ. Vñ cũ in dolore in sensu causetur tristitia in voluntate, ꝓpter redũdantiã inuicẽ viriũ: siue dolor sit cã tristitię p quã vt plures dicũt siue sit causa sine qua nõ vt alij dicunt poterit deus immediate causare tristitiã in voluntate sine dolore in sensu eandẽ quã poterat consensu mediãte: sicut potuit generare hominem sine homine. Vnde eandem tristitiam numero quã in anima hęretici dum cõburitur causauit ignis mediante dolore deus potuit seruare in voluntate: vt secum traheret de corpore exiens. Sic intellectus secũ trahit species habit⁹ & forte actus: ga phantasmate coniuncto suscępit. Diffuse aũt ista prosequitur ibi vide. Tertia opinio est q̃ dicit animã separatã & dęmonẽ affligi ab igne corporeo p verã immissionẽ: sicut dicit opi. præcedẽs. Sed dicunt isti ꝙ virtute diuina supaddit' animę separatę & dęmoni aliqua qualitas vel habitus supnaturalis ratione cuius anima separata vel dæmon

Petrus de Pal.

Opinio Henrici de Gandauo.

dęmon potest pati ab igne quæ secundum se ab ea pati nõ posset. Ratio sola huius opinionis est sola fuga inconuenientium: quia cum isti non possint ostẽdere qualiter anima separata possit aliquid recipere per quod affligeretur: adinuenerunt ꝙ hoc poterat fieri mediante aliquo sibi diuinitus adiuncto. Sed dicit Pet'. ꝙ istud est minus probabiliter dictum q̃ ꝓmum: quia illud additum animæ aut est aliquid corporeum aut spirituale. Si spirituale æqualis dubitatio est qualiter anima separata a corpore que est spiritus possit pati ab igne corporeo: mediante illo sicut tẽne illo. Si autem istud sit corporeum tunc aut facit vnum suppositum cum anima aut non. Si autem non tunc anima ratione ipsius non poterit pati: quia distinctorum secũdum suppositum sunt distinctæ actiões & passiones. si vero sunt vnum suppositum aut illud est subiectum animę: aut anima subiectum eius. Non potest dici ꝙ illud sit subiectum animæ: quia subiectum animæ non est nisi sua materia vel suum corpus: ex quibus cõiunctis resultat homo. Et sic nõ esset separata de qua loquimur. Si vero dicamus ꝙ anima sit subiectum illius additi quod ponitur corporale: tunc equalis dubitatio est quo anima possit recipere illud corporale accidens: sicut dubitam⁹ qualiter possit recipere calidit̃atem vel quamcumq̃ qualitatem corpoream. Et ideo ista positio in nullo declarat ꝓpositum: sed assumit equale dubium. Et si dicatur ꝙ anima coniuncta per qualitatem naturalem: puta intellectum possibilem sit passibilis a corpore: puta phantasmate: multo magis per qualitatem supnaturalem deo faciente ab igne, tunc dicendum ꝙ deus nõ potest facere ꝙ potentia feratur nisi in suum obiectum: puta ꝙ auditus videat sonum: vel ꝙ visus audiat sonum & huiusmodi proprium autem passiuum a corpore est corp⁹ vel spiritus coniunctus corpori non separatus: propter qđ' nec spiritus agit in corp⁹ nisi per motum localem: nec ecõuerso quicq̃ manente. ergo ꝙ corpus illud & iste spiritus: istud nõ potest ī illud immittere nec ab ipso recipere plus q̃ non calefactibile potest calefieri. Quarta opi. vicina antique ponit modum specialem quo animæ puniuntur. Dicunt enim ꝙ in anima separata virtute diuina pñt remanere potentię sensitiuę, quod ꝓbatur: quia virtute diuina accidens absolutum potest separari a suo subiecto. Sed secundum istos potentiæ sensitiuę sunt q̃dam accidentia absoluta ergo virtute diuina pñt separari a composito ī quo sunt tanq̃ in subiecto & remanere in anima separata. Tũc arguitur sic. Verus dolor sensibilis perficitur in actu appetitus sensitiui preuia cognitione sensitiua. sed remanentibus potentijs sensitiuis in anima separata potest in eis esse sensitiua cognitio & appetitus consequens: ergo in eis potest esse verus dolor sensibilis & vera tristitia. Pe. Sed nec istud valet: quia dato ꝙ deus posset separare accidens absolutum a subiecto: nõ potest ipsum ponere in ipso subiecto vel quo cumq̃ alio: sicut quantitatem separatam a substãtia panis in sacramento: non posset ponere subiectiue in angelo. Et eo modo potentia sensitiua q̃ est accidens organi corporei non potest ponere in anima separata. Et dato etiam ꝙ posset ponere: adhuc non sufficeret ad hoc ꝙ anima sensibiliter pateretur ab igne: quia obiectum passionis est aliquid nocens: sed non potest dari modus quo ignis noceat animę separatę: etiam si haberet potentias sensitiuas plus q̃ si nõ haberet: non enim nocet ex hoc solo ꝙ cognoscitur quacũ q̃ cognitione. Et ideo hoc modo non potest assignari causa passionis ab igne. & sic non potest fieri ꝙ istæ potentiæ remaneant in corpore mortuo quod est pars subiecti: quia contradictio esset ꝙ non viueret & haberet tamen potentiam vitalem: sic nec econuerso ꝙ remanent in anima separata qui' solum est altera pars subiecti. Item & si ibi essent potentię sensitiuæ: non tamen propter hoc esset ignis agere in ipsas nec calor in sensum: nisi esset organicus sicut nec calor in visum separatum: quia nõ est motus nisi dyaphani secundum actum. Sic etiam est de omni sensibili ꝙ non ageret in sensum nisi propter organum. Quintus mod⁹ dicendi qui est Tho. in. iiij. communis doct. est talis ꝙ spiritus incorporeus. scilicet anima separata vel angelus patitur ab igne solum per detentionem per hunc modum: quia spiritus incorporeus secundum istos diffinitur loco: ita ꝙ sic existit in vno loco ꝙ non in alio. Res ergo corporea ex sua natura habet ꝙ diffiniat spiritum: sed non habet ex natura sua ꝙ detineat spiritũ: quin alibi possit diuertere: sed hoc superadditur igni corporeo inquantum est instrumentum diuinę iustitiæ ꝙ sic detineat spm̃ ꝙ alibi nõ se diuertat: & ita efficitur ei pœnalis retardãdo ipsum ab executione, ꝓpriæ voluntatis ne operetur vbi vult: & secundum ꝙ vult: & tanto plus cruciat quanto est superior. Pe. Hęc opi. ꝓbabilis est ponendo ꝙ aia separata vel angelus sit in loco p suam essentiam: ga tunc põt virtute diuina retineri in loco ne moueatur ad alium locum ad quẽ vellet. Nõ tñ bene apparet quomodo virtus detẽtiua sit in igne: & sic ab eo patiatur eo modo quo defideras mortẽ & fastidiens vitam dicitur ꝙ aia sua patitur a corpore suo in quo detinetur. Et nihilominus graue videtur aliquibus ꝙ iste sit totus modus quo aia vel dęmones patiuntur: ga secundũ hunc modum æqualr̃ paterentur anima & dęmon si in pulcherrima camera detineretur & optime ornata sicut patitur ab igne ga non ponitur pati nisi quatinus detinetur. hoc aũt cõtra non reputar̃ adeo graue seu pœnale: sicut p̃dicamus pœnã dãnatorũ hoim vel dęmonũ. Et confirmatur hoc ga sicut dãnatorum aiæ detinẽtur in inferno: sic aiæ puerorũ decedentiũ cũ originali detinẽtur in limbo. Si ergo sola detentio est afflictio in dæmonibus & dãnatis hoibus: sequitur ꝙ aiæ puerorũ decedẽtium cũ originali affligũntur in limbo sicut dæmones & damnati qđ' est inconueniens dicere. Si vero spũs ponatur esse in loco p operationẽ solum. tũc vel non bene apparet qualiter patiatur a loco p detentionem: ga operationũ quędã manent in agente: sicut intelligere & velle: & per istas non põt spũs magis esse in loco q̃ p essentiam. Aliæ vero sunt q̃ trãseũt in materiã exteriorẽ vt mouere. Et p has solas põt competere spiritui esse in loco: quatenus aliquid moueat vel faciat circa locũ vel circa corpus existens in loco. Hęc aũt opatio licet posset cõuenire angelis: nõ tñ põt conuenire aiabus separatis: ga anima separata: nec mouet aliqd qđ' est sibi cõe & angelis: nec põt mouere aliquod corpus ad locũ. ga cũ habeat determinatũ mobile cui vnitur: vt forma medicinæ qđ' mouet quicqd mouet separata ab eo nihil aliud põt mouere. Si ergo spũs nõ sit in loco nisi per operationẽ: & nullam talem põt habere aia separata: sequitur ꝙ ipsa non sit in loco: & per consequens ꝙ ibi non detineatur: nec per detentionẽ affligatur.

§. IIII. ISTI IGITVR SVNT MO

di quibus doctores nituntur ostẽdere qualr̃ angelus vl' anima separata patiatur ab igne: & tamen vt visum est dicit Pet'. de Pa. vbi. §. nullus satisfacit intellectui: nec mirũ: ga ea quæ sunt fidei non possunt scientifice probari: nec rationes in contrarium scientifice solui pro eo ꝙ fides est de his qui excedũt rationem naturalem. Circa vltimam iam opi. s. ꝙ p detentionẽ violentã affligat̃ põt hoc probabiliter sustineri: nõ obstãte ꝙ cõtra eã arguatur: siue spũs sit in loco per essentiã siue per operationẽ: sed argumenta soluent̃ vt patebit. Et primo si spũs est in loco per essentiã vident̃ sequtia inconuenięntia. Primũ est: ga sequeret̃ ꝙ cũ oẽs equalr̃ detineãt oẽs equalr̃ puniant̃. nec valet si dicat̃ ꝙ superbior plus affligit̃: ga aliqñ min⁹ superbus ẽ grauior pct̃or: puta luxuriosus humilis. Sed dicẽdũ ad istud ꝙ ẽ verũ de superbia prout spãle pct̃m. Sed quanto quis est grauior pct̃or in inferno tãto plus odit deũ qđ' est maxima superbia: & tanto plus ei displicet iustitia dei: & p ꝑns plus afficit̃ de alligatiõe. quę quãto est eis magis inuolũtaria tãto magis pœnosa. Sec'm incõueniẽs: ga dãnatus in camera pulchra ita afflĩgeret sicut i igne. Et ad istud dicẽdũ ꝙ cũ alligari cuicumq̃ loco sit eis pœnosum: ga inuolũtarium: vt pote ga contra libertatem suam & dignitatem: alligari tamẽ vilissimo loco est eis pœnosissimum. hmõi autem est centrum terrę qđ' est maxime distans a nobilissimo corporum. s. cœlo. Sed vlterius ibi alligari igni quo debent affligi vilissima corpora dãnatorum adhuc est magis pœnosum. Licet contra illud vltimum sit illud. Ite maledicti in ignem ęter nũ: qui paratus est diabolo & angelis eius: quasi ille ignis sit prius propter dęmones q̃ propter homines. Tertia instãtia de pueris & patribus in limbo soluitur facile: ga cũ volũtas eorũ esset iusta: vult illũ carcerẽ. Et sic nõ affligebat patres: nec affligit pueros: ga nihil volitum est pœnosum: ꝙ si de aiabus purgatorij instetur. Dicendũ ꝙ ille carcer eis pœnosus est: ga licet volũtarius ẽ: tamẽ eis propter pct̃m proprij qđ' cõtinue est cõtra voluntatẽ eoꝝ: quia de pct̃is cõtinue dolẽt: & per ꝑns de pœna consequente. secus

matth. xxv.

Argu. ꝙ Tho.

Opinio Tho. ꝙ anima punit̃ p detẽtionẽ in loco.

autem est de peccato originali cui non debetur contritio. quō aia
Sed in ista prima parte deductionis sciendum est ꝙ nunc̄ sit in lo
dicēdum est ꝙ spiritus sit ita in loco per essentiam ꝙ essen
co pes
tia sit sibi ratio essendi in loco: sic. s. ꝙ essentia indigeat lo
sentiā.
co ad sui conseruationem: sicut graue vel leue. vel ꝙ circūscribatur loco sicut quantum. Sed sic: quia vere essentia ei sit in loco diffinitiue: quia sic est hic ꝙ non alibi licet posset nusq̄. Si autem angelus est in loco per operationem: sic scilicet ꝙ sicut quantitas est ratio subſtantiæ essendi in loco: sic & spiritui operatio. Potest responderi ad instantias: etiam dato ꝙ essentia angeli esset nusq̄ vel vbiq̄. Nam illud quod dicit de operatione manēte potest dici ꝙ dato ꝙ eius intelligere & velle secundum situationem & diffinitionem abstraherent a loco sicut essentia: tamen necessario haberet cogitare de inferno & igne eius contra voluntatē suam propter quod impediretur considerare alia quę magis vellet considerare: quia enim non intelligit omnia simul: impeditur ab intellectione vnius per intellectionem alterius. Constat autem ꝙ magis est spiritui delectabile & desiderabile contemplari altissimas causas q̄ corporalia. Vnde pœnosum est valde spiritui: si contra voluntatē cogitat de inferno & igne eius continue: & ꝙ de eo semp habebit cogitare. Sicut homini bono est pœnosum ꝙ occurrant sibi cogitationes turpes contra voluntatem suam: vel quæcumq̄ alia de re odio habita: de qua nunc̄ vellet cogitare: hoc autem est possibile: quia sicut spūs separatus semper actu intelligit se, ꝓpter actualem præsentiam sue essentiæ: sic potest deus facere ꝙ semper actu intelligat aliquid aliud: vel per speciem que semper sit in actu vel aliter. Et ꝓpter hoc vel non cogitat alia vel non delectatur in eis sicut faceret si nihil contra voluntatem suam cogitaret: & diceretur sic diabolus semper secum ferre infernum seu suum ignem & per continuatam ipsius cogitationem per quam ipse secundum intellectum apprehendentem & voluntatē renitentem semper esset alligatus etiam ante diem iudicij & vbiq̄. Secunda instantia de operatione transeunte si per eam sit angelus in loco: vt sic detentus affligatur vt canis: vel equus qui est alligatus ad mouendum rotam qua aqua trahitur de puteo: vel damnatus ad metalla fodienda: quia hoc non potest conuenire animę que non est nata mouere corpus: nisi mediante suo corpore. Et dicendum ꝙ & si ita esset q̄uis nesciamus quę sit illa operatio. Nam non esset ignis succensio: quia ille ignis succēsione non indiget: nec motio eius esset circularis sicut in sphera sua mouetur: ga ad hoc sufficeret vnus dęmon: tamen quęcumq̄ sit illa motio: si conuenit angelo naturaliter potest conuenire, animę separatæ supernaturaliter. Si enim deus dedit adamanti & magneti virtutem mouendi ferrum sine contactu qd' alia corpora non habent: nullum incredibile est si dicamus ꝙ eandem virtutem det miraculose alteri corpori. Et similiter si spiritus angelicus a natura habet mouere corpus: nullum inconueniens vel impossibile videtur ꝙ hanc virtutem supernaturaliter det deus animæ separatę vel ad bonū suum: sicut apparet in corporibus assumptis ab animabus de purgatorio pro petendis suffragijs: vel ad malum suum vt in damnatis. Notandum etiam ꝙ sicut nullum corpus potest pati a spiritu passione proprie dicta quę est abiectio formæ conuenientis & recęptio formę disconuenientis: sic nullus spiritus potest pati a corpore consimili passione: & ideo ille modus passionis qui ponitur per immissionem communiter non tenetur. Item si dicatur ꝙ agens debet esse nobilius patiente: verum est de principali agente: secus de instrumentali. Nullus autem ponit ꝙ ignis sit principale agens in afflictione animę: sed vt instrumentum diuinæ iustitię: ideo nō oportet ꝙ ignis sit nobilior anima. Et nota ꝙ q̄uis doctores in precedentibus loquantur principaliter de igne inferni: tamen idem est de igne purgatorij quātum ad modum quo anima separata affligitur ab igne. Sed differunt vt dictum est in hoc: ꝙ in purgatorio confortantur spe suæ liberationis: damnati vero sciunt se nunc̄ euasuros Et sic dicimus in inferno esse grad⁹ pœnarum: vt scilicet qui multiplicius & grauius peccauit: ita & in purgatorio. Et cum grauius sine comparatione sit mortale cū quo descendit reprobus ad infernum q̄ veniale: hinc etiam pœna cuiuscumq̄ in purgatorio: etiam ignis videtur esse minor pœna damnati.

¶ De suffragijs quibus a nobis iuuantur. Capitulum. II.

DE BACVLO QVO SVSTENTATVR

tatur animæ & consolantur in purgatorio q est suffragium ecclesiæ militantis: vt in eo auxilio perueniant ad triumphātem. Sciendum primo suffragia pro baptizatis defunctis fieri posse & debere. nisi quis decedat in mortali notorio: vel sit canonizatus: q̄uis non prosint damnatis sed solum eis qui sunt in purgatorio. Vnde Augu. in lib. de agēda cura pro mortuis dicit: ꝙ q̄uis non omnibus pro quibus fiunt mortuis suffragia, ꝓ sint: tamen quia non discernimus qui sint: scilicet saluati vel damnati: oportet ea pro regeneratis omnibus facere vel nullus eorum prætermittatur ad quos debeant ista beneficia peruenire: melius enim supereruntista his quibus nec obsunt nec prosunt q̄ eis deerunt quibus prosint: vt habetur. xiij. q. ij. non estimemus. patet etiam hoc ex auctoritate scripturæ. ij. Mach. xij. vbi dicitur. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. Et intelligitur pro peccatis venialibus non mortalibus: vel pro pœnis temporalibus debitis: & pro mortalibus debitis de quibus contriti fuerunt. Probatur etiam hoc per rationem secundum Pe. in. iiij. Nam tales cum decedentes in gra sint membra ecclesiæ & viua ex gratia capacia nostrorum suffragiorum: quia non in inferno, & egentia auxilio: ga non sunt in gloria: sed pœna: nec per opera sua valeant satisfacere: subfidiū habere possunt a nobis. Nam cibus mandu catus ab homine in nutrimentum eius diffunditur ad oia membra corporis eius viua: non autem præcisa vel arida: cum ergo sint illi de purgatorio viua membra militantis ecclesiæ ex bonis quę fiunta fidelibus qui sunt corpus mysticum Christi: inde recipiunt suffragiū subleuationis pœnæ vel liberationis citioris: vnde in missis semper oratur pro viuis & defunctis & orationibus alijs generalibus: sed magis prosunt specialia suffragia ex intentione facientis pro illis.

§. I. OMNIA AVTEM GENERA SVFFRAGIORVM

quæ fieri possunt continētur in quatuor modis quę ponit Grego. di. Animę defunctorum quatuor modis soluuntur, scilicet a pœnis purgatorij, quia aut oblationibus facerdotum aut precib⁹ sanctorum: aut charos eleemosynis: aut ieiunijs cognatorum. xiij. q. ij. c. animæ. Et secundum Pe. de Pal. per oblationem sacerdotū intelligitur missę celebratio quę inter omnia pl⁹ valet: siue sit de mortuis: vt Requiem ęternam: siue pro mortuis dominicalis missa vel de sanctis. Per preces sanctorum intelligūtur preces nō solum eorum qui sunt in patria qui orant pro his qui sunt in purgatorio præcipue amicis sed etiam preces iustorum viatorum: quin etiam peccatorum si hoc agant vt ministri ecclesię eam officiantes: & oratio dominicalis instituta ab ipso iudice: exinde psalterium plus q̄ orationes Anselmi. similiter & vigiliæ ab ecclesia institutę pro defunctis. Et quod dicitur de eleemosynis charorum: hoc ideo dicitur: quia communiter amici & cōsanguinei consueuerunt dare eleemosynas ꝓ defunctis suis nō ꝓ extraneis: tñ si extraneus daret etiam valeret defuncto si dans hoc intēdit: & sit in charitate. Eleemosyna etiam procurat & ieiuniū & orationem illorum quibus datur: similiter de ieiunijs a quocū q̄ bono fiunt ꝓ defuncto valent ad satisfaciendum ꝓ eis. Et sub hoc comprehenduntur omnes afflictiones corporales vt disciplina. Vnde & beatus Dominicus sibi dabat disciplinam ꝓ his qui erant in purgatorio. Et peregrinationes & indulgentię etiam pūt eis valere quando a conferentibus extenduntur ad eos cum. s. quis viuens vadit ad ecclesiam vbi est talis indulgentia ꝓ defunctis.

§. II. QVOD SVFFRAGIA VALEANT

defunctis sed nō omnib⁹: ostendit Aug. in lib. Ench. dicēs. Nec̄ negandum est aīas defunctoꝝ pietate fuoꝝ posse releuari. Et infra cū ꝓ baptizatis oībus fiunt. s. suffragia pro valde bonis sunt gratiarum actiones, ꝓ non valde malis sunt propiciatiōes, pro valde malis: & si nulla sint adiumēta mortuoꝝ: sunt tñ viuorum consolationes. Quibus autē prosunt: aut ad hoc prosunt vt sit plena remissio: aut certe vt tolerabilior sit ipsa dānatio. xiij. q. ij. tp̄s. Et nota ꝙ glo. magna q̄ ibi est: falsa est in eo quod dicit mediocriter mali sunt illi qui egrediūtur de corpore cū mortali nō habentes multa grauia

multa grauia mortalia: & subdit ꝙ talibus prosunt suffragia facta ꝓ eis ad diminutionē pœnę: a qua tamē nunc̄ ex toto liberabuntur: sed semper aliquid remanebit: & hoc oi no falsum est: ga secundū Tho. in. iiij. & alios theologos in inferno nulla est redemptio: nec quo ad liberationem: nec quo ad diminutionem pœnę: nec quo ad refrigerationem in pœna: licut refrigeratur portans pondus bibendo: vnde in nullo suffragia eis ꝓsunt. Similiter falsum est quod dicit illa glo, ꝙ mediocriter mali sunt qui decedunt in mortali. Sed vt dicit Pe. in. iiij. mediocriter mali & mediocriter boni sunt ijdem: qui. s. decedunt cum venialib⁹ solum: vel quia hic non cōplete satisfecerunt: & si in gratia transierūt qui mediocriter mali dicuntur: inquantū deficiūt a perfecta malitia. i. ga non habēt secū mortalia. Mediocriter aūt boni dicuntur inquantum deficiunt a perfecta bonitate. quia scilicet nō sunt sine venialibus: nec plene satisfecerūt in vita. Et qd' Augu. dicit in dicto capitulo, tempus. ꝙ prosunt suffragia aliquibus vt tolerabilior sit ipsa dānatio: nō intelligitur ꝙ prosint dānatis in inferno ad mitigationē pœnę: ga nunc̄ eis minuitur: sed sumit ibi damnationem pro deputatione seu adiudicatione ad pœnam. Sed sicut in mūdo damnari dr̄ & condemnari non solū qui condemnatur ad mortē: sed etiam qui cōdēnatur ad carcerē ad temp⁹ vel ad pœnā pecuniariā: de qua aliqñ liberatur. ita & a iudice deo dānatur aliquis ad pœnam mortis infernalis. alius ad pœnam tpalem. i. ad tempus in purgatorio: & huic secūdo sic damnato prosunt suffragia: vel vt liberetur vel vt refrigeretur. Et de hoc intelligit Augu. q̄uis secundum vsum loquendi dicamus damnationem deputationem ad infernū nec obstat illud quod cantatur in missa ꝓ defunctis. vbi ecclesia orat dicens. Libera animas omnium defunctorum de pœnis inferni. Nam infernus sumitur ibi large pro purgatorio: ga infra est, i. sub terra: & cū subditur. Ne absorbeat eas tartarus: intelligitur ne teneat absorptas aīas. ideſt deputatas inferno. i. purgatorio: sed liberentur.

Nota.

§. III. QVERITVR AVTEM VTRVM

suffragia per malos prosint? Respon. Pet. de Pal. in iiij. di. xlv. q. j. prosunt talia quinq̄ modis. Primo ex opere operato: vt missa boni quantum mali sicut & baptismus. Secundo ex opere operante vniuersalis ecclesiæ cui⁹ minister est peccator. vt dicendo vigilias ꝓ mortuis: & non solum pro suis parochianis: sed etiam extraneis quia minister est non solum huiusmodi ecclesiæ sed vniuersalis. Tertio ex opere operante eius qui rogat vel mandat ꝓ se fieri sicut bonus dominus per malum seruum mandat eleemosynam fieri meretur & satisfacit. Nec obstat ꝙ malus non potest satisfacere ꝓ alio: quia verum est hoc principaliter agens secus si instrumentaliter. Quarto ex opere operante alterius mandantis: puta executoris vel alterius per eandem rationem, sicut papa mandat fieri solēnes vigilias pro defuncto sum mo pontifice. de elec. c. vbi maius. lib. vj. Potest etiam qui subdito pro se & pro alijs orationes iniungere: & etiam cō fessor pœnitenti vt oret pro se. Quinto ex opere operante ministri: quia ipse operatur aliquo modo. Vnde si prælatus malus iniungat dicere psalterium pro aliquo viuo vel mortuo: & bonus subditus dicat alias non dicturus intendens pro illo dicere in speciali pro quo iniunctum est vel pro quo iniungens intendit prodesse illi: & si non ex intentione mandantis tamen mandatarij: si aūt subditus diceret non intendens dicere pro aliquo: nisi pro seipso ad expletionem obedientiæ: tunc non prodesset extraneo illi pro quo iniungens intendebat nec exprimebat: nec ex intentione mandantis qui indignus est: nec mandatarij qui hoc nō intendit: sed solum propter vnionem charitatis cum exequente, alias generaliter non valent suffragia facta p malos: quia cum is qui ad intercedēdum mittitur inimicus sit irati, animus proculdubio ad deteriora prouocatur. dist. xlix. §. j. quod verum est per modum vnionis quia vnitus non est: nec per modum meriti: quia non meretur: sed quādoq̄ per modum impetrationis valent, quia oratio pecca torum quandoq̄ est impetratoria ꝓ se & pro alijs. vt patet in miraculis que aliquando fiunt per malos ad conuersionem infidelium: sicut Iudas cum alijs apostolis sanabat in firmos: sed plus valet suffragium boni bono: ga oībus modis, postmodū plus boni malo: quia per modum frequentis impetrationis: ga voluntatem timentium se faciet etiā pro indignis. Tertio mali pro bono. Quarto mali ꝓ malo quia deus peccatores non audit. f. sic sicut iustos.

Quōd suffragia valeāt.

§. IIII. VTRVM SVFFRAGIA PRO

sint ei qui facit ipsa ꝓ alijs? Rñ. Pet. de Pal. in. iiij. dist. xlv. q. j. Et quidem in merendo si sit in charitate nihil ominus ꝓ facienti. sunt q̄ si pro se ipse ſierent secundum illud. Oratio mea in sinu meo conuertetur. Et qñq̄ homo plus meretur celebrādo ꝓ alio q̄ pro se: quia maiori feruore charitatis accensus: qui scit illas mittit ad alios: & maxime ad inimicos. Secundo valent facienti suffragia ꝓ alijs, hoc est si sunt in gloria ad satisfaciendum indirecte quando. f. ille pro quo fit non indiget: quia saluatus est. vel quia non est capax quia damnatus. quando. f. faciens est talis intentionis in habitu q̄ ꝓ se faceret si crederet non proficere illi ꝓ quo fit. secūdū illud. Si ibi non fuerit filius pacis: pax vestra ad vos reuertetur. Luc. x. Tertio indirecte ꝓ eum cui suffragium prestatur qui tenetur orare vel alia bona agere ꝓ faciente suffragiū, al's esset ingratus non reddens antidota. & sic est melius orare pro mortuis q̄ pro viuis. qui mortui quando erunt in paradiſo, & scient illos qui orauerunt ꝓ eis vel alia suffragia fecerunt & pro eis orabunt. etiam si suffragantes ꝓpter peccatum suum illis non ꝓfuerunt: quia amicitia considerat affectum plus q̄ effectum. & sunt in charitate pfecta. Orant etiam sancti pro talibus inquantum est diuini beneplaciti. Quarto non ꝓdest ad satisfaciendum directe: vt si mihi est iniunctum vnum psalterium & tibi aliud dicendo pro te vnde adhuc sum obligatus pro me ad vnum: sicut si sumus obligati ego & tu Titio quilibet in. x. soluendo pro te remaneo obligatus pro me Titio in. x. & quod cum quodlibet bonum opus factum in charitate sit simul & meritorium inquantum ex charitate, pcedit: & satisfactorium inquantum laboriosum est omne opus virtuosum fecūdum Tho. in. iiij. inquantum meritorium ita prodest faciēti etiā pro alio puta eleemosynam: orationem: ieiunium & hmōi ꝙ non alteri: sed inquātū satisfactorium seu pene expiratiuum prodest ei pro quo fit. vnde si pro se intendit satisfacere: sibi valet. si pro alio viuo vel defuncto pro illo satisfacit. si tamen est capax. i. in statu gratiæ.

Suffragia pro quomodo

§. V. QVERITVR ETIAM AN OBSIT

defuncto: si omittantur suffragia ab eo mandata? Rñ. Pe. dē Pa. vbi. s. Equidem quo ad meritum nihil obest: ga totum in hac vita comparatur respectu cuius bona voluntas pro opere reputatur. in alia vero vita meritum nec augetur nec minuitur. Sed vt dicitur Eccl's. xj. In quācumq̄ parte lignū ceciderit: siue ad austrū siue ad aquilonem ibi erit. i. homo in quo statu ceciderit in morte siue in statu charitatis signatę per austrum vbi est intensus calor: siue in statu mortalis culpæ signatę ꝑ aquilonem: in qua regione est intēsum frigus ibi ꝑmanebit. Sed o non obest ei quantum ad pœnę in tensionem: ga illa pœna cū anima egreditur: sic ei taxatur ſa nocēt
petuationē. Si aliquis sit in carcere ꝓ debito: quod alij soluendum cōmisit: alio nō soluente perpetuo ibi tenebitur: nisi ipse per se soluat. Sed si per se manendo in carcere soluerer: solutione peracta etiam ꝓcuratore non soluēte ea facta liberabitur. & sic est hic. Sed si qs mādet solui forefacta & nō soluantur si fuerit in mora soluendi in vita & nō pœnituit: dānat retinēdo opus mercenarij vsq̄ mane. si autem nō fuerit in mora. vel si in mora & pœnituit: tunc nō dānabitur: sed stabit in purgatorio minus per hoc ꝙ solui mandauit q̄ si ꝑ obliuionē venialē nec solui esset nec solui mandasset. Quarto nocet: si quod soluere potuit ī vita vel cito post mortē: mandauit solui tardius. Vnde melius faciunt qui in vita sua soluunt testamentum suū. vel anteq̄ bona ad hæredes perueniant: quia modicū suffragij in vita plus valet q̄ multa post mortem: postq̄ quanto citius tāto melius. Quinto nocet sola negligentia procuratoris ad hoc vt diutius ibi moretur: quia nec ex opere operato quod non est: nec ex opere operante executore liberatur. sic dominus potest excōicari iuste quādo citatus misit procuratorē qui non comparuit cum sit contumacia vera vel p̄sumpta: ex quo citatus nec ꝑ se nec per alium cōparuit: sed q̄n procurator diē accepit: & ipse citat? est: nō dns licet noīe dñi ꝓpter

eius cõtumacią dñs excõmunicari nõ debet cum nõ sit contumax ipse qui citatus non est: licet fuerit negligens in eligendo talem: ꝙa pro negligẽtia siue contumacia nõ debet quis excommunicari: sed ille mortuus est obligatus per se vnde si nõ soluit per se vel per alium detinebitur quousq; soluerit per se: per se autẽ lucdo pœnam: per alium per suffragia aliorum ab eo mãdata & facta, vel ab alijs exhibita sua spõte. Vnde in decre. xiij. q. ij. c. qui oblationes. dicit ꝙ debẽt excõmunicari nõ soluẽtes legata facta ad pias causas tanq; necatores animarũ: quia scilicet sunt causa ꝙ demorentur in illis pœnis a quibus liberarentur citius si fierent: & post annum si nõ impleantur huiusmodi legata per executores pertinet executio ad diocesanum, vt habes. ō. in tit. de decedentibus ab intestato.

§. VI. CVM ETIAM QVERITVR

vtrũ suffragia tñ̃ prosint his pro quibus nõ fiunt quantũ his pro quibus specialiter fiunt? R̃n. ſm Tho. in. iiij. ꝙ suffragia valẽt defunctis dupliciter. Vno modo per modum expiationis. Alio modo per modũ congratulationis. Primo modo extenditur valor eorum ad defunctos ſm intentionem facientis. & multo magis sui superioris seu prelati: vnde si intendit pro vno tantum: ille solus videtur habere illum valorem expiatiuum per quem quis citius liberatur a Pœna purgatorij: vel saltem pricipalius habet illum Quõ ꝓ valorem. Si autem dicat pro decem defunctis: cum ille valoꝝ plurib⁹ lor sit finitę virtutis & determinatorum graduum: etsi non valeant bis ignotorum, puta. x. quilibet habebit vnum gradũ: vnoꝝones. de non tantum quantum si pro vno tantum diximus missam vel aliud suffragium fecisset: q̃uis enim Christus qui est in sacramento sit infinitæ virtutis: non tamen ibi infinitæ: sed virtute finita operatur quantum ad effectum sacramenti: alioquin si totam suam virtutem exerceret vna missa omnes de purgatorio liberaret. Non ergo prosunt his pro quibus non intenditur tantum sicut pro quibus intenditur: immo forte nihil pro quibus non intenditur: & hoc de suffragio missę quantum ad valorem principalem qui est ex sacrificio eius. Nam quantum ad valorem qui est ex orationibus quæ fiunt in missa & officio valet omnis missa omnibus defunctis quia pro omnib⁹ ibi oratur. Quantum autem ad secundum modum, scilicet congratulationis: sic suffragia facta ex intentione pro vno tantum: valent omnibus in purgatorio: quia cũ ipsi omnes sint in charitate de omni suffragio facto cuilibet ꝑticulariter gaudẽt omnes. Et qui in maiori charitate est ibi magis gaudet etiã de suffragio facto pro alio non pro se. Et quantum ad istam congratulationem intelligitur illud Hiero. de cõse. distin. v. non mediocriter. vbi dicit. Cum missa vel psalmus pro centum animabus dicitur: nihil minus q̃ si pro quolibet diceretur: accipitur: scilicet quo ad congratulationem ſm Tho. vel ſm glo. ibi hoc refertur quo ad meritum celebrantis: quia ceteris paribus tantum meretur celebrando pro mille quantum pro vno: & econuerso.

§. VII. SED NOTANDVM SECVN

dum Petrum de Pal'. in. iiij. ꝙ cũ dicit hñs maiorẽ charitatẽ in purgatorio plus gaudet de suffragio: etiam pro alio facto: hoc aliquo modo est verum: aliquo modo non. Suffragium enim & est bonũ facientis ipsum inquãtum est actus eius bonus reddens eum acceptum coram deo: & est bonũ eius pro quo sit dictum suffragium. Quantũ igitur ad primam bonitatem intelligitur dictum Tho. scilicet ꝙ qui in maiori charitate est plus gaudet de suffragio: ꝙa suffragiũ per istum modum nõ est magis vnius defuncti q̃ alterius sed solum facientis. Sed quantum ad ſcm valorẽ cum ille valor sit solum illius pro quo fit suffragiũ & vnicuiq; magis amabile est propriũ bonũ q̃ alienum ideo quantũ ad istã ꝓsideratione plus gaudet ille pro quo sit suffragiũ: etsi in mĩori charitate sit q̃ ille pro quo nõ fit: etsi in maiori charitate sit. Ex eo autẽ quod dicit Augu. in Enchiridion. Tempus qd̃ inter hois mortẽ & vltimam resurrectionem interpositũ est animas abditis recæptaculis cõtinet, prout vnaquęq; requie vel erũna digna est: pro eo q̃ vorsa est in carne dum viueret. Et habet in decre. xiij. q. ij. c. tempus. Tom̃. in. iiij. assignat quinq; genera receptaculorum i alia vita. Primum est locus damnatorum qui dicitur infernus siue gehenna: his non valent in aliquo suffragia: sicut nec dęmonibus. Vnde non est pro eis de quibus hoc certe scitur orandum vel aliud suffragiũ faciendum est. Scitur aũt de certo de infidelibus iudęis. ſ. Paganis & hęreticis in hoc morientibus. Ioan. iij. Qui non credit iã iudicatus est. ꝙ autem Grego. orauit pro Traiano in infidelitate mortuo, dicunt doctores ꝙ non erat sententia diffinitiua damnatus a deo. quia Grego. deo inspirante oraturus erat, ꝓ eo. De catholico autem qui est mortuus in notorio de quo non pœnituit manifeste: puta se occidit, interficitur in bello iniusto, mortuus est cum meretrice inuctus & hmõi. Dicit Pe. de Pal. ꝙ potest pro eo orari occulte: quia potuit in fine occulte pœnitere: & hoc cum prę̃suppositione. ſ. in casu quo pœnituerit in fine: & ſi occultum sit alias non licet: sed nõ debent fieri suffragia publice. vt missę vigiliæ & hmõi., ꝓpter scandalum: nec in ecclesia sepeliri vel cæmiterio. Secũdum recæptaculum est purgatorium. Idem enim ignis qui comburit paleas purgat aurum de quibus dictum est. Quo modo per alios possunt fieri suffragia. & etiam de hac materia habes in prima parte, & ibi multa de huiusmodi. Tertium recæptaculum est limbus paruulorum decedentium sine baptiſmo, in quo originali priuantur visione dei non autem sustinent pœnam ſensus vel ignis: sed nec etiam de priuatione gloriæ pœnã habent: ꝙa scitũ se sine culpa sua priuatos ꝓ his non oportet fieri suffragia. ꝙa nihil valeret cum non sint de corpore ecclesiæ. Quartum receptaculum est limbus patrum veteris testamenti qui dicebatur, sinus Abraę: qui modo locus est vacuus: ꝙa Christus soluto debito humanę naturæ, ſ. originalis culpæ eos eduxit de illo carcere, & in veteri testamento qui decedebant non plene purgati: sed tamen in statu gratiæ ibant ad purgatorium quousq; ibi satisfacerẽt; & inde purgati ascẽdebant ad limbum patrum: & ꝓ eis poterant fieri suffragia, ſ. orationum & eleemosynarum: non missarum quæ non erant instituę & eos adiuuabant. Quintum recæptaculum est cœlum empyreũ locus beatoꝝ: & hi non indigent suffragijs. vñ dr̃, e ꝑ de cele. miſ. c. cum Marthę. Iniuriam facit martyri qui orat ꝓ martyre. Potest aũt esse certum aliquos esse in patria. vñ non sunt facienda suffragia ꝓ hmõi. vel per bibliam vt dicit Pe. de Pa. de apostolis & patribus vete. testa. Et de his q ꝓ fide sustinent martyrium: vel ꝙa paruulus post baptiſmum moritur non habens vsum rationis: vel pro canonizatis. Nã pie creditur ꝙ eccl'ia non errat in canonizatione. Ex hoc autem solo ꝙ fecit miracula non est sufficiens causa ꝙ non debeant fieri pro eo suffragia. vt dicitur de beatis siue de statu beatificandorum in titulo præcedenti. Ad quem statum nos (sua adiuuante gratia) perducere dignet Christus Iesus totius orbis saluator. Qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat. Per omnia sæculorum sæcula benedictus. Amen.

Quinq; recæptacula animarum

¶ Tertia pars Summæ inclyti Antonini Florentini archiepiscopi: facę paginę interpretis eximĩ: accuratissime per honestum virum Iacobum Mareschal artis impressoriæ solertissimum suisq; impensis elaborata: & Vincentij de Portonarijs finem optatum sortitur.

¶ Regestum huius partis

c⁂ aaa. bbb. ccc. ddd. eee. fff. ggg. hhh. iii. kkk. lll. mmm. nnn. ooo. ppp. qqq. rrr. sss. ttt. vvv. xxx. yyy. zzz. AAA. BBB. CCC. DDD. EEE. FFF. GGG. HHH. III. KKK. LLL. Omnes sunt quaterni dempta, c⁂ quæ tres chartas complectitur.

ꝑ plat⁹ aut religiosꝰ ſuſpectꝰ nō eſt ligatꝰ cathę: et religiosꝰ	3.
ꝑ error cōditionꝭ ex ſtatuto cathę ſcrim⁹ nunc⁹ cf	4
ꝑ henth dotis ſimplex nō clare regnoldꝰ: ꝑ nunc⁹ tenebt ſic ōtendat	9
ꝑ feſtū pēthecoſtes nō bt ꝙm. ꝑ ſeptuagē nunc⁹ ac ꝙ lectorio ſabbati nō dr veſperis	9.
ꝑ nunc⁹ cōſſuale morte n alꝫ ſoluit: ꝑ in ſuſcitato jus ad bona vedit	14.
ꝑ ſcitis facere cōſ: nos hēnꝫ religionē cuiꝰ cuſtoſtatę ſut ſcti: ut. b. hieronimꝰ	15.
ꝑ abel ſrgo capt ſacꝝ. cf plato ſrgo	21
ꝑ pt quis ſit pōe et dr ē ſrgo nobꝫ cōcipi	22
ꝑ ſtimulꝰ pauli tēt carnis erat nō alicia caro: ſꝫ a dēmone inſtigata	22.
ꝑ nomēn: ſonꝰ quadruplex ꝙnis riſibiliſe nūcꝫ pretat	26.
ꝑ reſpnſa corpꝰ nuncius: que ſit nebra. quę verto ꝙ nec	27
ꝑ in pſonis aut miniſtris ꝙ diuina ſua miniſtrāt ꝑ ſuperiores aut homo	
vat aut ſpūs dei⁹ cf. conſiliarius ſimile cordi ita ē in cuſtodiaſtē	
deus nō cor. / ſi in judicādo periculū vitari nequit nihil vtilius ſit	27
differre: ſi alterꝫ periclitat vtilitas minuit grauet lari judicū	
ꝑ gentiles ut judei quę nō ſit prauę ſubjecti: at ꝑ cōtra hereticos bellū	28
facere maxime ꝙ nra ſanctā cf	
ꝑ obſcurū exiſtimat nā hoc cōputari in furto. ꝙ a cui⁹ diſcretꝰ cōputat	29
ꝑ usus quadruplex ſunt. ut quis nudꝫ uſurarius / poſſeſſio quidꝫ	29.
ꝑ ut dr ē dnī et jug: multiplex utrūq; / poſſeſſatꝰ ut ꝑſcientia duobꝫ modis	29.
ꝑ raptor ſtitꝰ ſui raptę / nō dicti ſui: aſſuādo ſ actiue et paſſiue	31
ꝑ ſtabilla uocata fornicaria cū hero uel ab eo ꝑſtituta: libera ſtitꝰ ꝑfugere	32
ꝑ an clericꝰ teneat veſtituere que in bello juſto vaſtauit nō bellaſ ipſe	35
ꝑ quę cōmuna gerebat. ſc. dū ibat cū achis et philiſteis ad bellū cōtra ſaul	35.
ꝑ an ſacerdoti in ſō loco et actu liceat uacare in ſuis ſeſſiuncul⁹	36.
ꝑ jurgiſti et medici ſe mutuo cōtinuāt et leuiget	39
ꝑ in quē finē maria cōſurgat ꝙ ba ꝙ cōſurgā in corde: quid dicā in hoc facto ꝙ gno	40.
ꝑ cauſę aduocatoꝝ / at quō quiſq; teneat reddere ſua et nō repetere	41.
ꝑ 25. modis pōt peccare aduocati	
ꝑ coſmas et damianꝰ medici triplices et medicina triplex	43.
ꝑ marinarij peſſimi hōies et blaſphematores: tā mirabilis ſanctꝰ a deo	44/45.
ꝑ repheſentatiue picture / et cadauer cōe leue et ſiſtoluti: at ꝙ deſert in cathę	51.
ꝑ judices profeſſi juriſpiti ꝙ doctoꝝ juriſ dicit: in portis ſuis habebat ſcuria	52.
magiſtratꝰ ſi porta vocat. juſtā cui⁹ myſtica ſcuria arcuꝰ et corde aſſeruit	
ꝑ natiuꝰ aquilę gradatim ob cuiꝰ ſedes imperij eſt translata	53.
ꝑ cauſa ꝙ dicit quidā: verū a ꝙ ſpectat ferre peal⁹ ꝑſonā injuſte latā	
ſciens eſt ꝙdā. crimē rapinę ꝙ abuſꝰ ſui dicit ꝙ judex lat ꝙ	54
ꝑ multi occidēdo negāda eſt cōfeſſio a juſtice et ſi ſcādalū hinc oriatur	
ꝑ prouidet deus certis temporibꝰ ꝙ ordinis monachales negligentiis ſtatorū: lic nō ordo	54
capiuſ. ſubuēhor.	55.
ꝑ reſtituēda certa certis: incerta pauperibꝰ nō exiſtentibꝰ: qui abhor impediūt morē	61.
leg. vredonenſiū	73.
ꝑ quirit⁹ an patiat⁹ det. nec ex dilatū executoꝝ ſui teſtam: et quos.	76.
ꝑ quibꝰ denegāda eſt ſepultura ecclia:	78/79.
ꝑ ſtia ſigilli capiū: militis media int ſcutū et inſeū / ſi quis eſt in eccliā	83.
capiua cf	